UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ; Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Expositio Moralis in Librum Job.

urn:nbn:de:hbz:466:1-74915

Visual Library

S. GREGORII PAPÆ LIBRI MORALIUM, SIVE EXPOSITIO IN Llibrum B. JOB.

EPISTOLA

Ad Leandrum Hiſpalenſem Epiſcopum in expoſitionem Libri B. Job.

Reverentiſsimo & ſanctiſsimo fratri ſuo Leandro coepiſcopo, Gregorius ſervus ſervorum Dei.

I. *Io. Diac. lib. 1. de vita S. Gregorij c. 27.*

DUDUM te, frater beatiſſime, in A Conſtantinopolitana urbe cognoſcens, cùm me illic Sedis Apoſtolicæ reſponſa conſtringerent, & te illuc injuncta pro cauſis fidei Viſigothorum legatio perduxiſſet, omne in tuis auribus, quod mihi de me diſplicebat, expoſui: quoniam diu longeque converſionis gratiam diſtuli, & poſtquam cæleſti ſum deſiderio afflatus, ſæculari habitu contegi melius putavi. Aperiebatur enim mihi jam tunc de æternitatis amore quod quærerem: ſed inolita me conſuetudo devinxerat, ne exteriorem cultum mutarem. Cumque adhuc me cogeret animus, præſenti mundo B quaſi ſpecie tenus deſervire; cœperunt multa contra me ex ejuſdem mundi cura ſuccreſcere, ut in eo jam non ſpecie, ſed (quod eſt gravius) mente retinerer. Quæ tandem cuncta ſolicitè fugiens, portum monaſterii petii: & relictis quæ mundi ſunt, ut fruſtra tunc credidi, ex hujus mundi naufragio nudus evaſi. Quia enim plerumque navem incautè religatam, etiam de ſinu tutiſſimi littoris unda excutit, cùm tempeſtas excreſcit: repente me ſub prætextu Eccleſiaſtici ordinis, in cauſarum ſæcularium pelago reperi; & quietem monaſterii, quia habendo non fortiter tenui, quàm ſtrictè tenenda fuerit, perdendo cognovi. Nam cùm mihi ad percipiendum ſacri Altaris miniſterium, obedientiæ virtus opponitur, hoc ſub Eccleſiæ colore ſuſceptum eſt, quod ſi inultè liceat, iterum fugiendo deflectatur. * Poſt quæ nolenti mihi atque renitenti, cùm grave eſſet Altaris miniſterium, etiam pondus eſt curæ Paſtoralis injunctum. Quod tantò nunc * graviùs tolero, quantò me ei imparem ſentiens, in nulla fiduciæ conſolatione reſpiro. Quia enim mundi jam tempora, malis crebreſcentibus, termino propinquante turba-

* *al.* Poſtque hoc.

* *al.* durius.

ta ſunt; nos, qui internis myſteriis deſervire credimur, curis exterioribus implicamur: ſicut eo quoque tempore, quo ad miniſterium Altaris acceſſi, hoc de me, ignorante me, actum eſt, ut ſacri Ordinis pondus acciperem, * quò in terreno palatio licentiùs excubarem. Ubi me ſcilicet multi ex monaſterio fratres mei, germana vincti charitate, ſecuti ſunt. Quod divina factum diſpenſatione conſpicio, ut eorum ſemper exemplo ad orationis placidum littus quaſi anchoræ funè reſtringerer, cùm cauſarum ſæcularium inceſſabili impulſu fluctuarem. Ad illorum quippe * *al.* ſinum terreni. conſortium, velut ad tutiſſimi portus * ſinum, poſt terreni actus volumina fluctuſque fugiebam: & licet illud me miniſterium ex monaſterio abſtractum, à priſtinæ quietis vita mucrone ſuæ occupationis extinxerat; inter eos tamen per ſtudioſæ lectionis alloquium quotidianæ me aſpiratio compunctionis animabat. Tunc eiſdem fratribus, etiam cogente te, placuit, ſicut ipſe meminiſti, ut librum beati Job exponere importuna me petitione compellerent; & prout veritas vires infunderet, eis myſteria tantæ profunditatis aperirem. Qui hoc quoque mihi in onere ſuæ petitionis addiderunt, ut non ſolùm verba hiſtoriæ per allegoriarum ſenſum excuterem, ſed allegoriarum ſenſus protinus in exercitium moralitatis C inclinarem; adhuc aliud gravius adjungentes, ut intellecta quæque teſtimoniis cingerem; & prolata teſtimonia, ſi implicita fortaſſe viderentur, interpoſitione ſuperadditæ expoſitionis enodarem.

Mox verò, ut in obſcuro hoc opere, ante nos I U hactenus indiſcuſſo, ad tanta me pertrahi ac talia cognovi, ſolo auditus pondere victus, fateor, laſſatuſque ſuccubui. Sed repente inter formidinem devotionemque deprehenſus, cùm in largitorem munerum oculos mentis attollerem, cunctatione poſt-

posita, illico certus attendi: quia impossibile esse non poterat, * quod de fraternis mihi cordibus charitas imperabat. Fore quippe idoneum me ad ista desperavi: sed ipsa mea desperatione robustior, ad illum spem protinus erexi, per quem aperta est lingua mutorum, qui linguas infantium facit disertas: qui immensos brutosque asinæ ruditus, per sensatos humani colloquii distinxit modos. Quid igitur mirum, si intellectum stulto homini præbeat, qui veritatem suam, cùm voluerit, etiam per ora jumentorum narrat? Hujus ergo robore considerationis accinctus, ariditatem meam ad indagandum fontem tantæ profunditatis excitavi. Nam quamvis eorum, quibus exponere compellebar, loagè me vita transcenderet, injuriosum tamen esse non credidi, si fluenta usibus hominum plumbi fistula ministraret. Unde mox eisdem coram B positis fratribus priora libri sub oculis dixi: & quia tempus paulò vacantius reperi, posteriora tractando dictavi. Cumque mihi spatia largiora suppeterent, multa augens, pauca subtrahens, atque ita ut inventa sunt, nonnulla derelinquens, ea quæ me loquente excepta sub oculis fuerant, per libros emendando composui: quia & cùm postrema dictarem, quo stylo prima dixeram, solicitè attendi. Egi ergo, ut & ea quæ locutus sum, studiosa emendatione transcurrens, quasi ad similitudinem dictatus erigerem; & ea quæ dictaveram, non longè à colloquentis sermone discreparent: quatenus dum hoc tenditur, illud attrahitur, edita modo dissimili res non dissimilis formaretur; quamvis tertiam hujus operis partem ut colloquendo protuli, pæne ita dereliqui: quia cùm me fratres ad alia pertrahunt, hanc subtiliùs emendari noluerunt. Quibus nimirum multa jubentibus, cùm parere modò per expositionis ministerium, modò per contemplationis ascensum, modò per moralitatis instrumentum volui, opus hoc per triginta & quinque volumina extensum in sex codicibus explevi. Unde & in eo sæpe quasi postponere ordinem expositionis invenior: & paulò diutiùs contemplationis latitudini ac moralitatis insudo. Sed tamen quisquis de Deo loquitur, curet necesse est, ut quidquid audientium mores instruit, rimetur: & hunc rectum loquendi ordinem deputet, si cùm opportunitas ædificationis exigit, ab eo se, quod loqui cœperat, utiliter derivet. Sacri enim tractator eloquii morem fluminis debet imitari. Fluvius quippe D dum per alveum defluit, si valles concavas ex latere contingit, in eas protinus sui impetus cursum divertit, cumque illas sufficienter impleverit, repente se se in alveum refundit. Sic nimirum, sic divini Verbi esse tractator debet: ut cùm de qualibet re disserit, si fortasse juxta positam occasionem congruæ ædificationis invenerit, quasi ad vicinam vallem linguæ undas intorqueat: & cùm subjunctæ instructionis campum sufficienter infuderit, ad sermonis propositi alveum recurrat.

III. Sciendum verò est, quòd quædam historica expositione transcurrimus; & per allegoriam quædam typica investigatione perscrutamur; quædam per sola allegoricæ moralitatis instrumenta discutimus; nonnulla autem per cuncta simul solicitiùs exquirentes, tripliciter indagamus. Nam primùm quidem fundamenta historiæ ponimus: deinde per significationem typicam, in arcem fidei fabricam mentis erigimus: ad extremum quoque per moralitatis gratiam quasi superducto ædificium colore vestimus. Vel certè quid veritatis dicta, nisi reficiendæ mentis alimenta credenda sunt? Quæ modis alternantibus multipliciter differendo, ferculum ori offerimus, ut invitati lectoris quasi convivæ nostri fastidium repellamus, qui dum sibi multa oblata considerat, quod elegantius decernit, assumat. Aliquando verò exponere aperta historiæ verba negligimus; ne tardiùs ad obscura veniamus. Aliquando autem intelligi juxta litteram nequeunt; quia superficie tenus accepta nequaquam instructionem legentibus, sed errorem gignunt. Ecce etenim dicitur: *Sub quo curvantur qui portant orbem.* Et de tanto viro quis nesciat, quòd nequaquam vanas Poërarum fabulas sequitur, ut mundi molem subvehi giganteo sudore suspicetur? Qui rursum pressus percussionibus dicit: *Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.* Et quis rectum sapiens credat virum tanti præconii, quem videlicet constat ab æterno judice præmia pro patientiæ virtute recipere, decrevisse inter verbera suspendio vitam finire? Aliquando etiam, ne fortasse intelligi juxta litteram debeant, ipsa se verba litteræ impugnant. Ait namque: *Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo.* Et paulò post subjicit: *Occupet eam caligo, & involvatur amaritudine.* Atque in ejusdem noctis maledictione subjungit: *Sit nox illa solitaria.* Qui nimirum nativitatis dies, ipso impulsu temporis evolutus, stare non potuit.

Quo igitur pacto hunc involvi caligine optabat, IV. * qui elapsus, jam non erat: & tamen si in rerum natura subsisteret, sentire amaritudinem nequaquam posset? Constat ergo, quòd nullo modo de die insensibili dicitur: qui sensu percuti amaritudinis optatur. Et si conceptionis nox reliquis noctibus conjuncta discesserat, quo pacto hanc fieri solitariam exoptat? Quæ ut à lapsu temporis figi non potuit: ita etiam nec à reliquarum noctium conjunctione separari. Qui rursum dicit: *Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutiam salivam meam?* & tamen paulò superiùs dixerat: *Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc* C *præ angustia cibi mei sunt.* Quis autem nesciat salivam facilius posse glutiri, quàm cibum? Qui itaque se sumere cibum denunciat, incredibile est valde quo ordine glutire posse salivam negat. Atque iterum dicit: *Peccavi, quid faciam tibi ô custos hominum?* vel certè: *Consumeris me vis peccatis adolescentiæ meæ?* Et tamen alia responsione subjungit: *Nec enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.* Quo ergo pacto à corde suo minimè in omni vita reprehenditur, qui peccasse se publica voce testatur? Neque enim simul umquam conveniunt culpa operis, & irreprehensibilitas cordis. Sed nimirum verba litteræ, dum collata sibi convenire nequeunt, aliud in se aliquid quod quæratur ostendunt, ac si quibusdam vocibus dicant: Dum nostra nos conspicitis superficie destrui, hoc in nobis quærite, quod ordinatum sibique congruens apud nos valeat intus inveniri. Aliquando autem qui verba accipere historiæ juxta litteram negligit, oblatum sibi veritatis lumen abscondit: cumque laboriosè invenire in eis aliud intrinsecus appetit, hoc quod foris sine difficultate assequi poterat, amittit. Sanctus namque vir dicit: *Si negavi quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci: si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: si despexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est.* Quæ videlicet si ad allegoriæ sensum violenter inflectimus, cuncta ejus misericordiæ facta vacuamus. Divinus etenim sermo sicut mysteriis prudentes exercet, sic plerumque superficie simplices refovet. Habet in publico unde parvulos nutriat: servat in secreto unde mentes sublimium in admiratione suspendat. Quasi quidam quippe est fluvius, ut ita dixerim, planus & altus, in quo & agnus ambulet, & elephas natet. Ut ergo uniuscujusque loci opportunitas postulat, ita se per studium expositionis ordo immutat: quatenus tantò veriùs sensum divinæ locutionis inveniat, quantò ut res quæque exegerit, se per causarum species alternat. Quam videlicet expositionem recensendam tuæ beatitudini, non quia velut dignam debui, sed quia te petente memini promisisse, transmisi. In qua quidquid tua sanctitas tepidum inculumque repererit, tantò mihi celerrimè indul-

* *al.* Quod de frat. m. c. procedebat, vel char. imp.

Marc. 7. d Sap. 10. d Num. 22.

Iob 9. b

Iob 7. b

Iob 3. d

Ibid.

* *al.* E. lapsus quippe jam n. e.

Iob 7. d

Iob 6. b

Iob 7. d

Iob 13. d

Iob 27. b

Iob 31. b

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

geat, quantò hoc me ægrum dicere non ignorat. A Nam dum moleſtiâ corpus atteritur, afflicta mente etiam dicendi ſtudia langueſcunt. Multa quippe annorum jam curricula devolvuntur, quòd crebris viſcerum doloribus crucior: horis momentiſque omnibus fracta ſtomachi virtute laſſeſco: lentis quidem, ſed tamen continuis febribus anhelo. Inter quæ dum ſolicitus penſo, quia ſcriptum eſt: *Omnis filius, qui à Deo recipitur, flagellatur*: quò malis præſentibus duriùs deprimor, eò de æternis certiùs præſumptione reſpiro. Et fortaſſe hoc divinæ providentiæ conſilium fuit, ut percuſſum Job percuſſus exponerem, & flagellati mentem meliùs per flagella ſentirem.

Heb.12. b

V. Sed tamen rectè conſiderantibus liquet, quia ad- ** al.* laborimei ſtudii. verſitate nonmodica, *laboris mei ſtudiis in hoc moleſtia corporalis obſiſtit: quòd carnis virtus cùm locutionis miniſterium exhibere vix ſufficit, mens dignè non poteſt intimare quod ſentit. Quidnamque eſt officium corporis, niſi organum cordis? Et quamlibet peritus ſit cantandi artifex, explere artem non valet, niſi ad hanc ſibimet miniſteria exteriora concordent: quia nimirum canticum, quod docta manus imperat, quaſſata organa propriè non reſultant: nec artem flatus exprimit, ſi ſciſſa rimis fiſtula ſtridet. Quantò itaque graviùs expoſitionis meæ qualitas premitur, in qua dicendi gratiam ſic fractura organi diſſipat, ut hanc peritiæ ars nulla componat? Quæſo autem, ut hujus operis dicta percurrens, in his verborum folia non requiras: quia per ſacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuoſæ loquacitatis levitas ſtudiosè compeſcitur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur. Et cuncti proculdubio ſcimus, quia quoties in foliis male lætæ ſegetis culmi proficiunt, minori plenitudine ſpicarum grana turgeſcunt. Unde & ipſam loquendi artem, quam magiſteria diſciplinæ exterioris inſinuant, ſervare deſpexi. Nam ſicut hujus quoque epiſtolæ tenor enunciat, non metaciſmi colliſionem fugio, non barbariſmi confuſionem devito, ſitus * motuſque & præpoſitionum caſus ſervare contemno: quia indignum vehementer exiſtimo, ut verba cæleſtis oraculi reſtringam ſub regulis Donati. Neque enim hæc ab *aliis interpretibus in ſcripturæ ſacræ auctoritate ſervata ſunt. Ex qua nimirum quia noſtra expoſitio oritur, dignum profectò eſt, ut quaſi edita ſoboles ſpeciem ſuæ matris imitetur. Novam verò tranſlationem diſſero: ſed ut comprobationis cauſa exigit, nunc novam, nunc veterem per teſtimonia aſſumo; ut quia Sedes Apoſtolica, cui Deo auctore præſideo, utraque utitur, mei quoque labor ſtudii ex utraque fulciatur.

Deut.16. d

Proſp. de vit. cõ. lib. 3. ca. ult.

Diſt. 38. c. indignum.

** al.* moſque. ** al.* ullis

SANCTI GREGORII
PRÆFATIO
IN EXPOSITIONEM LIBRI B. IOB.

De qua ſtirpe, quo tempore fuerit Iob.

CAPVT PRIMVM.

INTER multos ſæpe quæri ſolet, quis A libri beati Job ſcriptor habeatur. Et alii quidem Moyſen, alii unum quemlibet ex Prophetis ſcriptorem hujus operis fuiſſe ſuſpicantur. Quia enim in libro Geneſeos Jobab de ſtirpe Eſaü deſcendiſſe, & Bale filio Beor in regnum ſucceſſiſſe deſcribitur: hunc beatum Job longè ante Moyſi tempora extitiſſe crediderunt, morem profectò ſacri eloquii neſcientes; quia in ſuperioribus ſuis partibus ſolet breviter longè pòſt ſecutura perſtringere, cùm ſtudet ad alia ſubtiliùs * enuncianda properare. Unde & illic Jobab, priuſquam reges in Iſraël exiſterent, fuiſſe memoratur. Nequaquam ergo extitiſſe ante legem cognoſcitur, qui Iſraëliticorum Judicum tempore fuiſſe ſignatur. Quod dum quidam minus cautè conſiderant, Moyſen geſtorum illius quaſi longè antepoſiti ſcriptorem putant: ut videlicet is, qui potuit ad eruditionem noſtram legis præcepta edere, ipſe credatur etiam ex gentilis viri B hiſtoria, virtutis ad nos exempla mandaſſe. Nonnulli verò, ut dictum eſt, ſcriptorem hujus operis unum quemlibet ex prophetis arbitrantur: aſſerentes, quòd nullus tam myſtica Dei verba cognoſcere potuit, niſi cujus mentem prophetiæ ſpiritus ad ſuperna ſublevavit. Sed quis hæc ſcripſerit, valde ſupervacuè quæritur: cùm tamen auctor libri Spiritus ſanctus fideliter credatur. Ipſe igitur hæc ſcripſit, qui hæc ſcribenda dictavit. Ipſe ſcripſit, qui & illius operis inſpirator extitit, & per ſcribentis vocem imitanda ad nos ejus facta tranſmiſit. Si magni cujuſdam viri ſuſceptis epiſtolis legeremus verba, eaque quo calamo fuiſſent ſcripta, quæreremus: ridiculum profectò eſſet, ſi non epiſtolarum auctorem ſcire ſenſumque cognoſcere, ſed quali calamo earum verba impreſſa fuerint, indagare ſtuderemus. Cùm ergo rem cognoſcimus, ejuſque rei Spiritum ſanctum auctorem tenemus, quia ſcriptorem quærimus, quid aliud agimus, niſi legentes litteras, de calamo perſcrutamur? Arbitrari tamen veriùs poſſumus, quòd idem beatus Job, qui certamina ſpiritualis pugnæ ſuſtinuit, etiam conſummatæ ſuæ victoriæ geſta narravit. Nec movere debet, quòd in eodem libro dicitur, Dixit Job: vel hæc, atque illa pertulit Job. Moris enim Scripturæ ſacræ eſt, ut ipſi, qui ſcribunt, ſic de ſe in illa quaſi de aliis loquantur. Hinc eſt enim quòd Moyſes ait: *Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra.* Hinc Joannes dicit: *Diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus.* Hinc Lucas ait: Quòd ambularent *duo ex diſcipulis in via, Cleophas, & alius.* Quem profectò alium, dum tam ſtudiosè tacuit, ut quidam dicunt, quid niſi ſeipſum fuiſſe monſtravit? Scriptores igitur ſacri eloquii, qui impulſu ſancti Spiritus agitantur, ſic de ſe in illo teſtimonium quaſi de aliis proferunt. Spiritus ergo ſanctus per Moyſen locutus eſt de Moyſe: Spiritus ſanctus per Joannem locutus eſt de Joanne. Paulus quoque quia non ex ſeipſo loqueretur, inſinuat dicens: *An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus?* Hinc eſt quòd Angelus, qui Moyſi apparuiſſe deſcribitur, modò Angelus, modò Dominus memoratur. Angelus videlicet, propter hoc, quòd exteriùs loquendo ſerviebat: Dominus autem dicitur, quia interiùs præſidens loquendi efficaciam miniſtrabat. Cùm ergo loquens ab interiori regitur, & per obſequium Angelus, & per inſpirationem Dominus nominatur. Hinc David ait: *Attendite populeus legem meam: inclinate aurem veſtram in verba oris mei.* Non enim lex David, aut populus David erat:

** al.* enumeranda.

Gen. 36. d

Num. 12. a

Ioan. 19. & Luc 24.

2. Cor. 13. a

Pſa. 77. a

sed personam ejus, ex quo loquebatur, assumens, ipsius auctoritate loquitur, cujus inspiratione replebatur. Hoc quotidie fieri in Ecclesia cernimus, si vigilanter intuemur. Nam stans in medio populi lector clamat: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Et quòd ipse Deus sit, verè profectò non dicit: nec tamen per hoc, quod dicit, veritatis regulam deserit: quia cui ministerium lectione exhibet, dominium ejus voce prætendit. Itaque scriptores sacri eloquii, quia repleti Spiritu sancto super se trahuntur, quasi extra semetipsos fiunt: & sic de se sententias, quasi de aliis, proferunt. Unde & beatus Job sancto Spiritu afflatus, potuit sua gesta, quæ erant videlicet supernæ aspirationis dona, quasi non sua scribere: quia eò alterius erant quæ loquebatur, quò homo loquebatur quæ Dei sunt: & eò alter, quæ erant, illius loquebatur, quò Spiritus sanctus loquebatur quæ hominis sunt.

Exod. 3. b

Quòd ad confutandam impudentiam populi Christiani Iob homo gentilis introducitur.

CAPUT II.

3. SED jam debemus ista postponere, & ad consideranda sacræ historiæ gesta properare. Omnis homo eo ipso, quo homo est, suum intelligere debet auctorem: cujus voluntati tantò magis serviat, quantò de seipso nihil esse pensat. Ecce autem conditi Deum considerare negleximus, adhibita sunt præcepta: Præceptis quoque obtemperare noluimus, adjungunturque exempla: ipsa quoque imitari exempla declinavimus, quæ & dedisse nobis positis sub lege, conspicimus. Quia enim Deus apertè quibusdam sub lege positis locutus est: quasi alienos nos ab eisdem præceptis aspicimus, quibus hæc specialiter locutus non est. Unde ad confutandam impudentiam nostram, gentilis homo ad exemplum deducitur; ut quia obedire homo legi sub lege positus despicit, ejus saltem comparatione evigilet, qui sine lege legaliter vixit. Erranti igitur homini data est lex: erranti verò etiam sub lege adducitur testimonium eorum, qui extra legem sunt; ut quia conditionis nostræ ordinem servare noluimus, præceptis admoneremur: & quia præceptis obedire contempsimus, exemplis confunderemur: nec, ut dictum est, eorum exemplis, quos lex astringeret, sed quos lex à peccato nulla cohiberet. Circumscripsit nos divina providentia, circumvenit excusationem nostram: undique conclusus est aditus tergiversationis humanæ. Homo gentilis, homo sine lege, ad medium adducitur, ut eorum, qui sub lege sunt, pravitas confundatur. Quod bene per Prophetam, ac breviter dicitur: *Erubesce Sidon, ait mare.* In Sidone quippe figuratur stabilitas in lege positorum: in mari autem, vita gentilium. Erubesce ergo Sidon, ait mare: quia ex vita gentilium redarguitur vita sub lege positorum: atque ex actione sæcularium confunditur actio religiosorum: dum illi etiam promittendo non servant, quæ in præceptis audiunt: & isti vivendo ea custodiunt, in quibus nequaquam mandatis legalibus astringuntur. Qua verò auctoritate liber iste sit præditus, ita sacrarum Paginarum soliditas attestatur, dum per Prophetam Ezechielem, dicitur: Quòd tres solummodo viri liberentur, Noë scilicet, Daniel, & Job. Nec immerito inter Hebræorum vitas, in auctoritatis reverentiam vita justi gentilis adducitur: quia Redemptor noster sicut ad redemptionem Judæorum & Gentilium venit, ita utrorumque vocibus prophetari voluit; ut per utrumque populum diceretur, qui pro utroque populo quandoque pateretur. Vir itaque iste summis virtutibus fultus, sibi notus erat & Deo: qui si non flagellaretur, à nobis nullatenus agnosceretur. Virtus quippe etiam per quietem se exercuit: sed virtutis opinio commota per flagella fragravit; & qui quietus in seipso quod erat continuit, commotus ad notitiam omnium odorem suæ fortitudinis aspersit. Sicut enim unguenta, nisi commota, redolere latiùs nesciunt; & sicut aromata fragrantiam suam non nisi cùm incenduntur, expandunt: ita sancti viri omne, quod virtutibus redolent, in tribulationibus innotescunt. Unde & rectè in Evangelio dicitur: *Si habueritis fidem, tanquam granum sinapis, dicetis huic monti: Transi hinc, & transibit.* Granum quippe sinapis nisi conteratur, nequaquam vis virtutis ejus agnoscitur: nam non contritum lene est, si verò conteratur, inardescit, & quod in se acerrimum latebat, ostendit; Sic unusquisque vir sanctus cùm non pulsatur, despicabilis ac lenis aspicitur: si qua verò illum tritura persecutionis opprimat, mox omne, quod calidum sapit, ostendit, atque in fervorem virtutis vertitur, quidquid in illo antè despicabile infirmumque videbatur; quodque in se per tranquillitatis tempora libens operuerat, exagitatus tribulationibus coactus innotescit. Unde bene per Prophetam dicitur: *In die mandabit Dominus misericordiam suam, & in nocte declarabit.* Misericordia enim Domini in die mandatur, quia in tranquillo tempore cognoscendo percipitur: in nocte verò declaratur, quia donum, quod in tranquillitate sumitur, in tribulationibus manifestatur.

Isa. 23. Jer. lxx.

Ezech. 14. d

Matt. 17.

Ps. 41. b sec. lxx.

Quantis virtutibus Iob claruerit.

CAPUT III.

SED subtiliùs perscrutandum est, cur tot flagella 5.
pertulit, qui tantam virtutum custodiam sine reprehensione servavit. Humilitatem quippe habuit, quia & ipse testatur: *Si contempsi judicium subire cum servo meo, & ancilla mea, cum disceptarent adversum me.* *Iob 31. b*
Hospitalitatem exhibuit, sicut ipse perhibet, dicens: *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.* *Iob 31. d*
Disciplinæ vigorem tenuit, ut ipse indicat dicens: *Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.* *Iob 29. b*
Mansuetudinem in vigore custodivit, sicut ipse fatetur, dicens: *Cumque sederem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.* *Ibid. d*
Eleemosynarum largitatem amplexus est, sicut ipse insinuat, dicens: *Si comedi buccellam meam solus, & pupillus non comedit ex ea.* *Dist. 45. c. 9. Iob 31. b*
Cùm igitur omnium mandata virtutum perficeret, unum ei deerat, ut etiam flagellatus agere gratias sciret. Notum erat, quia servire Deo inter dona noverat: sed dignum fuit, ut districtio severitatis inquireret, utrum devotus Deo & inter flagella permaneret. Pœna quippe interrogat, si quietus quis veraciter amat. Quem hostis quidem ut deficeret petivit, sed ut proficeret accepit. Fieri enim Dominus benignè permisit, quod diabolus iniquè postulavit. Nam cùm idcirco illum expetisset hostis, ut consumeret, tentando egit, ut ejus merita augeret. Scriptum quippe est: *In omnibus his non peccavit Iob labijs suis.* Et quædam verba responsionum illius imperitis lectoribus aspera resonant: quia sanctorum dicta piè intelligere, sicut dicuntur, ignorant; & quia animum dolentis & justi in semetipsis assumere nesciunt, ideo doloris verba bene interpretari non possunt. Mentem quippe patientis bene pensare novit condescensio passionis. Credunt ergo beatum Job in suis sermonibus deliquisse, minus cautè intuentes: quia si beati Job responsa redarguunt, falsam etiam de eo Domini sententiam fuisse testantur; diabolo namque à Domino dicitur: *Considerasti servum meum Iob, quòd non sit ei similis super terram, vir simplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo?* Cui à diabolo mox respondetur: *Numquid gratis Iob colit Deum? Nonne tu vallasti eum, cunctamque substantiam ejus? Sed mitte manum tuam & tange eum, si non in faciem benedixerit tibi.* *Ibid. b*
Hostis itaque in beato Job vires suas exercuit, sed tamen contra Deum certamen assumpsit. Inter Deum itaque & diabolum beatus Job in medio materia certaminis fuit. Quisquis ergo sanctum virum in-

6. ter flagella positum, dictis suis peccasse asserit, quid aliud, quàm Deum, qui pro illo propositerat, perdidisse reprehendit? Ipse quippe in se tentati causam suscipere voluit, qui eum & ante flagella prætulit, & præferens tentari per flagella permisit. Si ergo excessisse Job dicitur, laudator illius succubuisse perhibetur: quamuis eum nullatenus deliquisse etiam dona testantur. Quis enim nesciat, quòd culpis non præmia, sed pœnæ debeantur? Qui ergo duplicia recipere quæ amiserat meruit, ex remuneratione edocuit, quia nequaquam vitium, sed virtus fuit omne, quod dixit. Assertioni quoque huic adhuc adjungitur, quòd ipse pro amicis delinquentibus intercedit. In gravibus namque peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. Mundus ergo ostenditur esse de se, qui emundationem potuit ob- B
Ibi. q. 7. c. 1. gra. vim. tinere pro aliis. Si verò hoc quibusdam displicet, quòd bona sua ipse narravit: sciendum est, quia inter tot rerum damna, inter tot corporis vulnera, inter tot pignorum funera, amicis ad consolationem venientibus, & ad increpationem prorumpentibus, de vita sua desperare cogebatur; & quem tot detrimenta afflixerant, contumelioſa insuper increpantium verba feriebant. Hi namque, qui ad consolandum venerant, dum quasi injustitiæ ejus exprobrabant, desperare eumdem de semetipso funditus compellebant. Quòd ergo bona sua ad mentem revocat, non per jactantiam elevat, sed quasi collapsum inter verba & vulnera ad spem animum reformat. Gravi enim desperationis stimulo mens percutitur, cùm supernæ iræ tribulationibus premitur, & foris linguarum opprobriis urgetur. Beatus igitur Job tot do- C
lorum jaculatione confossus, dum labefactari per opprobria timuit, ad statum se fiduciæ ex anteacta vita confirmando revocavit. Nequaquam ergo in jactantiæ vitium cecidit, quia contra internum desperationis impulsum, per exteriora præconiorum suorum verba pugnavit; ut dum bona, quæ fecerat, diceret, nequaquam de bono, quod præscierat, desperaret.

Quòd cunctas tentationum machinas contra Iob satan erexit.

CAPUT IV.

7. SED jam nunc ipsum ordinem tentationis ejus exequamur. Inimicus sæviens, & sancti viri validissimum pectus debellare contendens, cunctas contra eum tentationum machinas erexit; abstulit substantiam, interfecit filios, percussit corpus, instigavit uxorem, amicos ad consolationem adduxit, sed in asperitatem increpationis excitavit: alium quoque amicum duriùs increpantem, in extrema & acriori invectione servavit, ut saltem crebriùs feriendo cor attingeret, quod novo vulnere semper iteraret: Quia enim in sæculo potentem vidit, damnis substantiæ eum moveri credidit, quem non concussum ex filiorum morte pulsavit. Videns autem, quia ad augmentum divinæ laudis etiam ex vulnere crevit orbitatis, petivit feriendam salutem corporis. Intuens etiam, quia per dolorem corporis pervenire nequiverat ad E
passionem mentis, instigavit uxorem. Civitatem quippe, quam expugnare appetivit, nimis munitam vidit: & idcirco exteriùs tot plagas inferens, quasi foris exercitum admovit; animum verò uxoris in verbis malæ persuasionis accendens, quasi intus civium corda corrupit. Ex bellis enim exterioribus discimus, quid de interioribus sentiamus. Inimicus namque sæviens, & urbem exercitibus circumfusis vallans, si ejus munimina invicta conspexit, ad alia se pugnandi argumenta convertit, ut intus etiam quorumdam civium corda corrumpat; quatenus cùm extrinsecus impugnatores admoverit, internos quoque habeat adjutores, atque increscentis belli foris certamine, de quo- A rum intus fide confiditur, eorum perfidiâ urbs destituta capiatur. Itaque exteriùs quasi ariete constituto, murum civitatis istius tot ictibus perculit, quot vicibus adversa nunciavit. Intus autem quasi civium corda corrupit, dum fortia hujus urbis munimina persuasione destruere conjugis studuit. Foris itaque admovit impetum belli, intus venena consilii: ut tantò citiùs urbem caperet, quantò eam interiùs exteriusque turbaret. Quia autem nonnunquam plus 8.
conturbant verba, quàm vulnera, amicorum se, ut dictum est, linguis armavit. Qui quidem, quia seniores erant, de eorum verbis minùs fortasse dolere poterat. Heliu junior subrogatur, ut sanctum pectus tantò acriori vulnere percuteret, quantò contra illud ictus brachii* vilioris excitaret. Ecce ad fe- * *al.* vas
riendum invictissimum robur inimicus sæviens, quot lidioris.
tentationum jacula invenit: ecce quot obsidionum machinamenta circumposuit: ecce quot percussionum tela transmisit; sed in his omnibus mansit mens imperterrita, stetit civitas inconcussa. Student hostes, cùm contra faciem veniunt, alios ex occulto transmittere, qui eò licentiùs pugnantis latus feriant, quò is, qui pugnat, intentiùs advenientes hostes contra faciem spectat.

Quanta fuerit patientia Iob, & de diversis percussionum generibus.

CAPUT V.

IGITUR Job, in hujus certaminis bello deprehensus, susceptit damna, quasi hostes contra faciem: sustinuit verba consolantium, quasi hostes ex latere; sed in his omnibus circumacto gravitatis suæ clypeo, ubique munitus astitit, undique venientibus gladiis vigilanter obviavit: amissam substantiam tacitè despicit, carnem in filiis mortuam æquanimiter dolet, in se carnem percussam patienter tolerat, carnem in conjuge malè suadentem sapienter docet. Super hæc amici in asperam correptionem prosiliunt: & pro sedando dolore venientes, vim doloris adjungunt. Omnia ergo machinamenta tentationum sancto viro vertuntur in augmenta virtutum. Per vulnera quippe probatur ejus patientia: per verba verò exercetur ejus sapientia. Ubique fortiter occurrit, quia & flagella robore, & verba ratione superavit. Amici verò ejus, qui ad consolationem quidem veniunt, sed usque ad verba increpationis excedunt, ignorantiâ magis credendi sunt, quàm malitiâ deliquisse. Neque enim tantùm virum amicos iniquos habuisse credendum est: sed dum discernere causas flagellorum nequeunt, in culpam dilabuntur. Percussionum quippe diversa sunt genera. Alia 9.
namque est percussio, qua peccator percutitur, ut sine retractatione puniatur: alia, qua peccator percutitur, ut corrigatur: alia, qua nonnunquam quisque percutitur, non ut præterita corrigat, sed ne ventura committat: alia, qua plerumque percutitur, per quam non præterita culpa corrigitur, nec futura prohibetur, sed ut, dum inopinata salus percussionem sequitur, salvantis virtus cognita ardentiùs ametur: cumque innoxius flagello atteritur, ei per patientiam meritorum summa cumuletur. Aliquando enim peccator percutitur, ut absque retractatione puniatur, sicut perituræ Judææ dicitur: *Plagâ inimici percussi te, castigatione crudeli.* Et rursum: *Hier. 30. c.* *Quid clamas ad me, super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus.* Aliquando percutitur peccator, ut corri- *Ibidem.*
gatur, sicut cuidam in Evangelio dicitur: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.* *Joan. 5. c.* Verba enim Salvatoris indicant quia pecoata precedentia habiti vim doloris exigebant. Aliquando quisque non pro præterita culpa diluenda, sed pro futura vitanda percutitur; quod apertè Paulus Apostolus de semetipso testatur, dicens: *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimu-* *2. Cor. 12. b.*

lus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Qui enim non ait, quia extulit, sed ne extollat, apertè indicat, quòd percussione illa, ne eveniat, compescitur, non autem quæ evenit culpa purgatur. Nonnumquam verò quisque nec pro præterita, nec pro futura iniquitate percutitur: sed ut sola divinæ virtutis potentia ex amputata percussione monstretur. Unde cùm Domino in Evangelio de cæco nato diceretur: *Quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Respondit Dominus dicens: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus: sed ut manifestentur opera Dei.* In qua manifestatione quid agitur, nisi ut ex flagello & meritorum virtus augeatur, & cùm nulla præterita iniquitas tergitur, magna de patientia fortitudo generetur? Unde beatus idem Job præfertur priùs voce judicis, & pòst manui committitur tentatoris: quem post flagella Deus eum remunerans familiariùs alloquitur, apertè quantum de verbere creverit, indicatur. Amici ergo beati Job, dum percussionum genera distinguere nesciunt, percussum pro culpa crediderunt: & dum Deum justum in percussione sua conantur asserere, beatum Job compulsi sunt de injustitia reprobare; nescientes videlicet ideo flagellatum, ut pro flagello ejus, divinæ gloriæ laus cresceret, non autem ut per flagella peccata, quæ numquam commiserat, emendaret. Unde & ad veniam citius redeunt, qui ignorantiâ potius, quàm malitiâ peccaverunt. Quorum superbiam divina justitia eò vehementer humiliat, quò nec aquam illos ad suam gratiam, nisi per eum, quem despexerant, reformat. Valde quippe elata mens retunditur, si ipsi, super quem se exaltavit, supponatur.

Ioan. 9. a

Quòd sancti, quasi stellæ, noctem vitæ præsentis illuminant.

CAPUT VI.

10. Sed libet inter hęc mira divinæ dispensationis opera cernere, quo modo ad illuminandam noctem vitæ præsentis, astra quæque suis vicibus in cæli faciem veniant, quousque in finem noctis Redemptor humani generis, quasi verus lucifer, surgat. Nocturnum namque spatium dum decedentium succedentiumque stellarum cursibus illustratur, magno cæli decore peragitur. Ut ergo noctis nostræ tenebras suo tempore editus, vicissimque permutatus stellarum radius tangeret, ad ostendendam innocentiam, venit Abel: Ad docendam actionis munditiam, venit Enoch: Ad insinuandam longanimitatem spei & operis, venit Noë: Ad manifestandam obedientiam, venit Abraham: Ad demonstrandam conjugalis vitæ castimoniam, venit Isaac: Ad insinuandam laboris tolerantiam, venit Jacob: Ad repetendam pro malo bonæ retributionis gratiam, venit Joseph: Ad ostendendam mansuetudinem, venit Moyses: Ad informandam contra adversa fiduciam, venit Josuë: Ad ostendendam inter flagella patientiam, venit Job. Ecce quàm fulgentes stellas in cælo cernimus: ut inoffenso pede operis, iter nostræ noctis ambulemus. Nam cognitioni hominum divina dispensatio quot justos exhibuit, quasi tot astra super peccantium tenebras cælum misit, quousque lucifer surgeret, qui æternum nobis mane nuncians, stellis cęteris clariùs ex divinitate radiaret. Quem electi omnes dum bene vivendo præeunt, & rebus & vocibus prophetando promiserunt. Nullus etenim justus fuit, qui non ejus per figuram nuncius extiterit. Dignum quippe erat ut in semetipsis bonum omnes ostenderent, de quo & omnes boni essent, & quod prodesse omnibus scirent. Unde & sine cessatione promitti debuit, quod & sine æstimatione dabatur percipi, & sine fine retineri: ut simul omnia sæcula discerent, quid in Redemptione communi sæculorum finis exhiberet. Unde & necesse fuit, ut etiam beatus Job, qui tanta incarnationis ejus mysteria protulit, eum, quem voce diceret, ex conversione signaret: & per ea, quæ pertulit, quæ passurus esset, ostenderet; tantoque veriùs passionis illius Sacramenta prædiceret, quantò hæc non loquendo tantummodò, sed etiam patiendo prophetaret. Sed quia Redemptor noster unam se personam cum sancta Ecclesia, quam assumpsit, exhibuit: de ipso enim dicitur: *Qui est caput omnium nostrum*, & de Ecclesia ejus scriptum est: *Corpus Christi, quod est Ecclesia*: quisquis eum in semetipso significat, modò hunc ex capite, modò ex corpore designat: ut non solùm vocem capitis, sed etiam corporis teneat. Unde & Isaïas Propheta ejusdem Domini verba exprimens, ait: *Quasi sponso posuit mihi mitram: & quasi sponsam ornavit me ornamento.* Quia igitur ipse in capite sponsus, ipse est in corpore sponsa, necesse est, ut cùm nonnumquam aliquid de capite dicitur, sensim ac subitò etiam ad vocem corporis derivetur: & rursum cùm de corpore aliquid dicitur, repente ad vocem capitis ascendatur. Beatus ergo Job venturi cum suo corpore typum Redemptoris insinuat: uxor verò ejus, quæ eum ad maledicendum provocavit, vitam carnalium designat, qui intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, quò per fidem bonis juxta sunt, eò per vitam duriùs premunt; quia dum quasi fideles vitari non possunt, à fidelibus tantò deteriùs, quantò & interiùs tolerantur. Amici verò ejus, qui dum consulunt, invehuntur, hæreticorum figuram exprimunt: qui sub specie consulendi agunt negotium seducendi. Unde & ad beatum Job quasi pro Domino loquuntur, sed tamen à Domino non approbantur; quia videlicet omnes hæretici, dum Deum defendere nituntur, offendunt. Unde eis aptè & ab eodem sancto viro dicitur: *Disputare cum Deo cupio: priùs vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores perversorum dogmatum.* Constat ergo eos hæreticorum typum errando gerere, quos sanctus vir redarguit cultui perversorum dogmatum deservire.

11. *Ephes. 1.* *Ibid. d* *Ephes. 4. d*

Isaiæ 61. d

12.

Iob 13. a

Quòd ex ipso nomine Iob, vel amicorum ejus, vitæ meritum vel actio designatur.

CAPUT VII.

Omnis verò hęreticus in eo, quòd Deum defendere cernitur, veritati illius adversatur, Psalmista attestante, qui ait: *Ut destruas inimicum & defensorem.* Inimicus quippe & defensor est, qui Deum quem prædicat, moribus impugnat. Nam quia beatus Job venturi Redemptoris speciem teneat, etiam nomine demonstrat. Job quippe interpretatur, dolens. Quo nimirum dolore, vel Mediatoris passio, vel sanctæ Ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis vitæ fatigatione cruciatur. Amici quoque ejus ex vocabulo nominis meritum suæ indicant actionis. Nam Eliphas Latinâ linguâ Domini contemptus dicitur. Et quid aliud hæretici faciunt, nisi quòd, dum falsa de Deo sentiunt, eum superbiendo contemnunt? Baldad interpretatur vetustas sola. Benè autem omnes hæretici in his, quæ de Deo loquuntur, dum non intentione recta, sed appetitione temporalis gloriæ videri prædicatores appetunt, vetustas sola nominantur. Ad loquendum quippe non zelo novi hominis, sed vitæ veteris pravitate concitantur. Sophar quoque Latino sermone dicitur dissipatio speculæ, vel speculatorem dissipans. Mentes namque fidelium ad contemplanda superna se erigunt: sed dum hæreticorum verba pervertere recta contemplantes appetunt, speculam dissipare conantur. In tribus itaque amicorum Job nominibus, tres hæreticarum mentium perditionis casus exprimuntur. Nisi enim Deum contemnerent, nequaquam de eo perversa sentirent: &

Psal. 8. a ex vet.

13.

nisi vetustatis prava verba elatè loquendo contraherent, in novæ vitæ intelligentia non errarent: & nisi in se speculationem bonorum destruerent, nequaquam eos superna justitia tam districto examine pro verborum suorum culpa reprobaret. Contemnendo igitur Deum, in vetustate se retinent: sed in vetustate retinendo, pravis suis sermonibus speculationi rectorum nocent.

Quòd hæreticorum sacrificia Deo accepta esse non possunt, nisi catholicis manibus offerantur.

CAPUT VIII.

QUIA verò nonnunquam hæretici divinæ gratiæ largitate perfusi ad unitatem sanctæ Ecclesiæ redeunt, bene hoc ipsa amicorum reconciliatione signatur, pro quibus tamen beatus Job exorare præcipitur, quia hæreticorum sacrificia accepta Deo esse nequeunt, nisi pro eis universalis Ecclesiæ manibus offerantur: ut ejus meritis remedium salutis inveniant, quam verborum jaculis impugnando feriebant. Unde & septem pro eis sacrificia memorantur oblata: quia dum septiformis gratiæ spiritum confitentes accipiunt, quasi septem oblationibus exApoc.1.b. piantur. Hinc est quòd in Joannis Apocalypsi per septem Ecclesiarum numerum universalis Ecclesia designatur. Hinc per Salomonem de sapientia dicitur:
Pro.9.a. *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.* Ipso ergo sacrificiorum numero reconciliati hæretici, quid priùs fuerint, exprimunt, qui perfectioni septiformis gratiæ non nisi redeundo junguntur. Benè autem tauros pro se & arietes obtulisse describuntur. In tauro quippe cervix superbiæ: in ariete autem, ducatus gregum sequentium designatur. Quid est ergo pro eis tauros arietesque mactare, nisi eorum ducatum superbum interficere: ut de se humilia sentiant, & post se corda innocentium non seducant? Cervice enim tumenti ab Ecclesiæ unitate resiliebant, & infirmos post se populos quasi sequentes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Job, id est, revertantur ad Ecclesiam, & septenario sacrificio tauros & arietes mactandos offerant: quia ut universali Ecclesiæ conjungantur, humilitate interveniente interficiant quidquid priùs tumidum de superbo ducatu sapiebant.

Quòd hæretici arrogantes argui debent, licet pro eis sacrificium ferventer non possit offerri.

CAPUT IX.

PER Heliu autem, qui rectis quidem sensibus loquitur, sed ad stulta elationis verba derivatur, persona uniuscujusque arrogantis exprimitur. Multi namque intra sanctam Ecclesiam positi, recta, quæ sapiunt, rectè proferre contemnunt. Unde divinæ increpationis verbis arguitur, nec tamen pro illo sacrificium offertur: quia fidelis quidem est, sed tamen arrogans: per veritatem credulitatis intus est, sed tumoris sui obstaculo acceptabilis non est. Hunc ergo increpatio redarguit, sed sacrificium non reducit: quia in ea quidem fide est, in qua esse debuit, sed superna hunc justitia increpans pro superfluis repellit. Unde & bene Heliu latino sermone dicitur, Deus meus iste, vel Dominus meus. Arrogantes enim viri intra sanctam Ecclesiam, quamvis Deum elatè vivendo refugiant, eum tamen veraciter credendo confitentur. Quid est enim, Deus meus iste, nomine dicere, nisi eum, cui credidit, aperta professione monstrare? vel quid est, Dominum Deum dicere, nisi hunc & Deum per divinitatem credere, & Dominum ex incarnatione perhibere?

Quòd sicut Iob in præsenti duplicia, ita sanctæ Ecclesiæ post hujus vitæ pressuras duæ stolæ in unitate Iudæorum & gentium, & animæ & corporis incorruptione reddentur.

CAPUT X.

BENE autem post damna rerum, post funera pignorum, post cruciatus vulnerum, post certamina 14.
pugnasque verborum, duplici remuneratione sublevatur: quia nimirum sancta Ecclesia, adhuc etiam in hac vita posita pro laboribus, quos sustinet, duplicia recipit: cùm susceptis plenè gentibus, in fine mundi Judæorum etiam ad se corda convertit. Hinc enim scriptum est: *Donec plenitudo gentium introiret, &* Ro.11.d
sic omnis Israel salvus fieret. Duplicia & postmodum recipiet: quia finito labore præsentis temporis, non solùm ad animarum gaudium, sed etiam ad beatitudinem corporum ascendit. Unde bene per Prophetam dicitur: *In terra sua duplicia possidebunt.* Sancti quippe in terra viventium duplicia possident: quia nimirum Isa.61.c.
beatitudine mentis simul & corporis gaudent. Unde & Joannes in Apocalypsi, quia ante resurrectionem corporum clamantes sanctorum animas vidit, accepisse eas stolas singulas aspexit, dicens: *Et datæ sunt* Apoc.6.c
illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conservorum & fratrum eorum. Ante resurrectionem quippe stolas singulas accepisse dicti sunt, quia sola adhuc mentis beatitudine perfruuntur. Binas ergo accepturi sunt, quando cum animarum perfecto gaudio, etiam incorruptione corporum vestientur. Rectè autem afflictio quidem beati Job dicitur, sed quantitas temporis in eius afflictione reticetur: quia sanctæ Ecclesiæ in hac vita tribulatio cernitur, sed quanto hîc tempore conterenda atque differenda sit, ignoratur. Unde & ore veritatis dicitur: *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate.* Per Act.1.b.
hoc ergo, quòd beati Job passio dicitur, docemur, quod experimento novimus. Per hoc verò, quòd quantitas temporis in passione reticetur, docemur quid nescire debeamus. In longum præfationis verba protraximus, ut quasi totum breviter perstringendo loqueremur. Sed quia ad loquendi initium, diu loquendo, pervenimus, debemus priùs historiæ radicem figere, ut valeamus mentem postmodum de allegoriarum fructu satiare.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATUM JOB
LIBER PRIMVS.

TEXTUS LIBRI PRIMI JOB
CAPUT PRIMUM.

VIR erat in terra Hus, nomine Iob, & erat vir ille simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Natique sunt ei septem filij, & tres filiæ. Et fuit possessio ejus septem millia ovium, & tria millia camelorum, quingenta quoque juga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis. Eratque vir ille magnus inter omnes Orientales. Et ibant filij ejus, & faciebant convivia per domos, unusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, ut comederent & biberent cum eis. Cumque in orbem transissent dies convivij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: consurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne fortè peccaverint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis: Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam autem die, cùm venissent filij Dei, ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan. Cui dixit Dominus: Vnde venis? Qui respondens, ait: Circuivi terram, & perambulavi eam. Dixitque Dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra: homo simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Cui respondens Satan, ait: Numquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum ac domum ejus, universamque substantiam ejus per circuitum? Operibus manuum ejus benedixisti, & possessio ejus crevit in terra: sed extende paululùm manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Satan à facie Domini. Cùm autem quadam die filij & filiæ ejus comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boves arabant, & asinæ pascebantur juxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & evasi ego solus, ut nunciarem tibi. Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cælo, & tactas oves pueros que consumpsit: & effugi ego solus, ut nunciarem tibi. Sed & adhuc illo loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & invasérunt camelos, & tulerunt eos: nec non & pueros percusserunt gladio, & ego fugi solus, ut nunciarem tibi. Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intravit, & dixit: Filijs tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus, ut nunciarem tibi. Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonso capite, corruens in terram, adoravit & dixit: Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. In omnibus his non peccavit Iob labijs suis: neque stultum quid contra Deum locutus est.

Quòd res immensi præconii sit, inter malos laudabiliter conversari.

CAPUT I.

1. VIR erat in terra Hus, nomine Iob.] Idcirco sanctus vir ubi habitaverit dicitur: ut ejus meritum virtutis exprimatur. Hus namque quis nesciat quòd sit terra gentilium? Gentilitas autem eò obligata vitiis extitit, quò cognitionem sui conditoris ignoravit. Dicatur itaque ubi habitaverit, ut hoc ejus laudibus proficiat, quòd bonus inter malos fuit. Neque enim valde laudabile est bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Sicut enim gravioris culpæ est, inter bonos bonum non esse: ita immensi est præconii, bonum etiam inter malos extitisse. Hinc est quòd isdem beatus Job sibimet attestatur, dicens: *Frater fuit draconum, & socius struthionum.* Hinc Petrus magnis Loth laudibus extulit, quòd bonum inter reprobos invenit, dicens: *Et justum Loth oppressum à nefandorum injusta conversatione eripuit. Aspectu enim, & auditu justus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam justi iniquis operibus cruciabant.* Qui nimirum cruciari non posset, nisi prava propinquorum opera & audiret, & cerneret. Et tamen aspectu & auditu iustus dicitur: quia iniquorum vita, non delectando iusti aures atque oculos, sed feriendo tangebat. Hinc Paulus discipulis dicit: *In medio nationis pravæ & perversæ, inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo.* Hinc Angelo Pergami ecclesiæ dicitur: *Scio ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.* Hinc sancta Ecclesia sponsi voce laudatur, cùm ei in amoris Cantico dicitur: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Bene ergo beatus Job, memorata terra gentili, inter iniquos vixisse describitur: ut, iuxta sponsi præconium, inter spinas lilium crevisse monstretur. Vnde rectè mox subditur.

Iob 30. b *Phil. 2. b* *Apoc. 2. c* *Cant. 2. a*

Quòd simplicitas sine virtute pro rectitudine habenda non sit.

CAPUT II.

2. SImplex, & rectus.] Nonnulli namque ita sunt simplices, ut rectum quid sit, ignorent: sed eò veræ simplicitatis innocentiam deserunt, quò ad virtutem rectitudinis non assurgunt: quia dum cauti esse per rectitudinem nesciunt, nequaquam innocentes persistere per simplicitatem possunt. Hinc est quòd Paulus discipulos admonet dicens: *Volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo.* Hinc rursum dicit: *Nolite pueri effici sensibus, sed malitiâ parvuli estote.* Hinc per semetipsam Veritas discipulis præcipit, dicens: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Utraque enim necessariò in admonitione conjunxit: ut & simplicitatem columbæ astutia serpentis instrueret, & rursum serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret. Hinc est quòd sanctus Spiritus præsentiam suam hominibus, non in columba solummodo, sed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe simplicitas, per ignem verò zelus indicatur. In columba igitur, & in igne sanctus Spiritus ostenditur: quia quicumque illo pleni sunt, sic mansuetudini simplicitatis inserviunt, ut contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur. Sequitur:

Rom. 16. c *1. Cor. 14. d* *Mat. 10. b* *Mat. 3. a* *Act. 2. a*

Quòd bona malis admixta Deo accepta esse non possint.

CAPUT III.

TImens Deum, & recedens à malo.] Deum timere est nulla, quæ facienda sunt, bona præterire. Vnde per Salomonem dicitur: *Qui Deum timet, nihil negligit.* Sed quia nonnulli sic bona quædam faciunt, ut tamen à quibusdam malis minimè suspendantur: benè postquam timens Deum dicitur, recedens quoque à malo perhibetur. Scriptum quippe est: *Declina à malo, & fac bonum.* Neque enim bona Deo accepta sunt, quæ ante ejus oculos malorum admixtione maculantur. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Qui in uno offenderit, multa bona perdet.* Hinc Jacobus attestatur dicens: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Hinc Paulus ait: *Modicum fermentum totam massam corrumpit.* Beatus igitur Job, ut ostendatur quàm mundus in bonis extitit, solerter indicatur quàm alienus à malis fuit. Mos verò esse narrantium solet, ut cùm palæstræ certamen insinuant, priùs luctantium membra describant, quàm latum validumque sit pectus, quàm sanum, quàm pleni tumeant lacerti, quàm subter positus venter nec mole gravet, nec extenuatione debilitet: ut cùm priùs aptos certamini artus ostenderint, tunc demùm magnæ fortitudinis ictus narrent. Quia ergo athleta noster contra diabolum fuerat certaturus, quasi ante arenæ spectaculum sacræ scriptor historiæ in athleta hoc spiritales virtutes enumerans, mentis membra describit, dicens: [*Erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo,*] ut, dum membrorum positio magna cognoscitur, ex hac ipsa jam fortitudinis positione subsequens etiam victoria prænoscatur. Sequitur:

Ecc. 7. c *Ps. 36. e* *Ecc. 9. d* *Iac. 2. b* *1. Cor.*

Quòd constans Iob in amissione substantiæ & filiorum extiterit.

NAtique sunt ei septem filii & tres filiæ.] Sæpe ad avaritiam cor parentis illicit fecunditas prolis. Eò enim ad ambitum congregandæ hereditatis accenditur, quò multis heredibus fecundatur. Ut ergo beati Job quàm sancta mens fuerit, ostendatur: & justus dicitur, & multæ prolis pater fuisse perhibetur. Qui in libri hujus exordio devotus sacrificiis offerendis asseritur: promptus autem largitatibus etiam pòst à semetipso memoratur. Pensemus ergo quanta fortitudine præditus extitit, quem ad hereditatis tenaciam nec tot heredum affectus inclinavit. Sequitur: [*Et fuit possessio ejus septem millia ovium, & tria millia camelorum. Quingenta quoque juga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis.*] Scimus, quia ad majorem dolorem mentem commovent damna majora. Ut igitur ostendatur, quantæ virtutis extitit, multum fuisse dicitur, quod patienter amisit. Numquam quippe sine dolore amittitur, nisi quod sine amore possidetur. Itaque dum substantia magna describitur, & tamen paulò pòst patienter amissa perhibetur, quam sine dolore perdidit, constat quia sine amore possedit. Notandum quoque est, quòd priùs cordis divitiæ, & pòst, opes corporis describuntur. Solet etenim rerum abundantia tantò magis à divino timore mentem solvere, quantò magis hanc exigit diversa cogitare. Nam dum per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. Quod per semetipsam Veritas cùm parabolam seminantis exponeret, indicavit dicens: *Qui seminatus est in spinis, hic est, qui verbum Dei audit, & solicitudo hujus sæculi, & fallacia divitiarum, suffocant verbum: & sine fructu efficitur.* Ecce beatus Job & multa possidere dicitur: & paulò pòst divinis sacrificiis instanter deservire perhibetur. Consideremus ergo, cujus sanctitatis iste vir fuerit, qui ad tam sedula Dei obsequia sic occupatus vacavit. Necdum præcepti virtus emicuerat, quæ omnia relinqui præciperet, sed tamen beatus Job ejusdem jam præceptionis vim corde servabat: quia nimirum substantiam suam in mente reliquerat, quam sine delectatione possidebat. [*Eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.*] Orientales viros esse prædivites quis igno-

Mat. 31. a & Luc 8. a *Marc. 4. a*

rat? Magnus verò inter Orientales extitit, ac si apertè diceretur: quia & divitibus ditior fuit. [*Et ibant filii ejus, & faciebant convivia per domos, unusquisque in die suo: & mittentes vocabant tres sorores suas, ut comederent & biberent cum eis.*] Solet inter fratres major substantia, discordiæ fieri gravioris causa. O inæstimabilem paternæ institutionis laudem: Et pater dives dicitur, & filij concordes asseruntur. Et dum dividenda inter eos substantia aderat, corda tamen omnium indivisa charitas replebat. [*Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, surgensque diluculo offerebat holocausta per singulos.*] Cùm dicitur, mittebat & sanctificabat illos, apertè demonstratur, quid districtionis erga illos præsens ageret, quibus absens solicitudine non deesset.

Quòd convivia sine culpa celebrari non possunt, & pene epulas comitatur voluptas.

CAPUT IV.

SED hoc nobis est solerter intuendum, quòd peractis diebus convivii, purgatio per singulos adhibetur holocausti. Vir quippe sanctus noverat, quia celebrari convivia sine culpa vix possent: noverat quia magna purgatione sacrificiorum diluendæ sunt epulæ conviviorum; & quidquid in semetipsis filii convivantes inquinaverant, pater sacrificium immolando tergebat. Nonnulla quippe sunt vitia, quæ à conviviis aut separari vix possunt, aut certè nequaquam possunt. Pene enim semper epulas comitatur voluptas. Nam cùm corpus in refectionis delectatione resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Unde scriptum est: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Pene semper epulas loquacitas sequitur: Cúmque venter reficitur, lingua defrænatur. Unde rectè dives apud inferos aquam appetere describitur, dicens: *Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Priùs epulatus quotidie dicitur splendidè: & pòst aquam petere in lingua memoratur. Quia enim, ut diximus, inter epulas valdè defluere loquacitas solet, ex pœna indicat culpam, cùm eum, quem epulatum quotidie splendidè Veritas dixerat, in lingua plus ardere perhibebat. Hi, qui chordarum harmoniam temperant, tantâ hanc arte dispensant, ut plerumque, cùm una tangitur, longè alia ac multis interjacentibus posita chorda quatiatur: cúmque ista sonitum reddit, illa, quæ in eodem cantu temperata est, aliis impercussis, tremit. Sic ergo in Scriptura sacra plerumque de virtutibus, sic de vitiis agitur: ut dum loquendo aliud insinuat, aliud tacendo innotescat. Nihil enim contra divitem de loquacitate memoratur, sed dum pœna in lingua dicitur quæ in convivio inter alias gravior fuerit culpa monstratur. Cùm verò septem per singulos dies fratres convivia facere describuntur, & peractis diebus convivii Job septem sacrificia offerre perhibetur, apertè historia indicat, quòd beatus Job octavo die sacrificium offerens, mysterium resurrectionis colebat. Dies namque, qui nunc dominicus dicitur, à morte Redemptoris est tertius, sed in ordine conditionis octavus, qui & primus in conditione est. Sed quia revolutus septimum sequitur, octavus rectè numeratur. Qui ergo octavo die offerre septem sacrificia dicitur, plenus septiformis gratiæ spiritu pro spe resurrectionis Domino deservisse perhibetur. Unde & Psalmus pro octava præscribitur, in quo gaudium de resurrectione nunciatur. Sed quia beati Job filii tantâ fuerunt disciplinâ bonæ institutionis accincti, ut neque per facta in conviviis, neque per verba delinquerent, apertè monstratur, cùm subditur: [*Dicebat enim: Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.* Perfectos quippe esse in opere & sermone docuerat, pro quibus de sola pater cogitatione metuebat.

Exod. 32. b
Deut. 9. b
Luc 17. f

Quòd de alterius conscientia non sit temerè judicandum.

CAPUT V.

QUIA verò de alienis cordibus judicare temerè non debeamus, in sancti hujus viri verbis agnoscimus, qui non ait: [*Quia benedixerunt Deum in cordibus suis:* sed: *Ne forte benedixerint Deo in cordibus suis.*] Unde bene per Paulum dicitur: *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Quisquis enim in cogitatione à rectitudine exorbitat, in tenebris peccat. Nos ergo tantò minùs debemus aliena corda audacter reprehendere, quantò scimus, quia visu nostro non possumus alienæ cogitationis tenebras illustrare. Sed hoc solerter intuendum est, quanta pater severitate potuit filiorum opera corrigere, qui tanta solicitudine studuit corda mundare. Quid ad hæc rectores fidelium dicunt, qui discipulorum suorum vel aperta opera nesciunt? Quid in sua excusatione cogitant, qui commissis sibi nec vulnera actionum curant? Ut verò hujus sancti viri operis etiam perseverantia demonstretur, rectè subjungitur: [*Sic faciebat Iob cunctis diebus.*] Scriptum quippe est: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* In sacrificio igitur sancta actio, in cunctis autem diebus sacrificij, constantia sanctæ actionis ostenditur. Hæc breviter historiam sequendo transcurrimus: nunc ordo expositionis exigit, ut exordium repetentes, allegoriarum jam secreta pandamus.

1. Cor. 4. a
Mat. 10. c. 24. b

[*Vir erat in terra Hus, nomine Iob.*] Hæc per historiam facta credimus, sed per allegoriam jàm qualiter sint impleta, videamus. Job namque, ut diximus, interpretatur dolens: Hus verò consiliator. Quem ergo alium beatus Job suo nomine exprimit, nisi eum, de quo Propheta loquitur, dicens: *Dolores nostros ipse portavit?* Qui Hus terram inhabitat, quia in corde populi consiliatoris regnat. Paulus quippe ait: *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam.* Atque hæc ipsa sapientia per Salomonem dicit: *Ego sapientia habito in consilio, & eruditis interfum cogitationibus.* Hus ergo terram inhabitat Job: quia Sapientia, quæ pro nobis passionis dolorem sustinuit, corda vitæ consilijs dedita, sibimet habitationem fecit. [*Et erat vir ille simplex & rectus.*] In rectitudine justitia, in simplicitate autem mansuetudo signatur. Plerumque nos cùm rectitudinem justitiæ exequimur, mansuetudinem relinquimus: & cùm mansuetudinem servare cupimus, justitiæ rectitudinem declinamus. Incarnatus autem Dominus simplicitatem cum rectitudine tenuit: quia nec in mansuetudine districtionem justitiæ, nec rursum in districtione justitiæ virtutem mansuetudinis amisit. Unde cùm quidam, deductâ adulterâ, hunc tentare voluissent, ut in culpam aut immansuetudinis aut injustitiæ laberetur, ad utraque respondit, dicens: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Dat simplicitatem mansuetudinis: *Qui sine peccato est vestrum.* Dat zelum justitiæ: *Primus in illam lapidem mittat.* Unde & ei Propheta dicit: *Intende prospere, procede, & regna propter veritatem & mansuetudinem & justitiam.* Veritatem quippe exequens, mansuetudinem cum justitia conservavit: ut nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere amitteret, nec rursum pondus mansuetudinis zelo rectitudinis perturbaret. Sequitur: [*Ac timens Deum, & recedens à malo.*] Scriptum est de illo: *Et replevit eum spiritus timoris Domini.* Incarnatus enim Dominus in semetipso omne quod nobis imperavit, ostendit: ut

Isa. 53. a
1. Cor. 1. d
Prov. 8. b
Ioan. 8. b
Psal 44.
Isa. 11. a

quod præcepto diceret, exemplo suaderet. Juxta humanitatis ergo naturam Redemptor noster Deum timuit, quia ut superbum hominem redimeret, mortem pro illo humilem sumpsit. Cujus bene per hoc, quòd recedere à malo Job dicitur, & actio designatur. Ipse quippe recessit à malo, non quod faciendo contigit, sed quod inveniendo reprobavit: quia vetustam, quam natus invenit, humanæ conversationis vitam deseruit: & novam, quam secum detulit, sequacium moribus impressit.

Quòd septenarium numerum frequentissime sacra Scriptura pro perfectione ponere consuevit.

CAPUT VI.

NAtique sunt ei septem filij, & tres filiæ.] Quid in septenario numero, nisi summa perfectionis accipitur? Ut enim humanæ rationis causas de septenario numero taceamus, quæ asserunt, quòd idcirco perfectus sit, quia ex primo pari constat, & primo impari: ex primo, qui dividi potest, & primo, qui dividi non potest, certissimè scimus, quòd septenarium numerum Scriptura sacra pro perfectione ponere consuevit. Unde & septimo die Dominum requievisse ab operibus asserit. Hinc est etiam, quòd septimus dies in requiem hominibus, id est, in sabbatum datus est. Hinc est quòd Jubileus annus, in quo plenaria requies exprimitur, septem hebdomadibus consummatur, qui monade addita, nostræ adunationis summa impletur. [*Nati sunt ergo ei septem filij.*] ad prædicandum scilicet viriliter incedentes Apostoli. Qui dum perfectionis præcepta peragunt, quasi superioris sexus fortitudinem in conversatione tenuerunt. Hinc est enim, quòd perfectione septiformis gratiæ spiritus implendi duodecim sunt electi. A septenario quippe numero in duodenarium surgitur. Nam septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenarium tendit. Sive enim quatuor per tria, sivè per quatuor tria ducantur, septem in duodecim vertuntur. Unde & sancti Apostoli, quia sanctam Trinitatem in quatuor mundi partibus prædicare mittebantur, duodecim sunt electi, ut etiam numero perfectionem ostenderent, quam vita & voce prædicarent. [*Natæ sunt & ei tres filiæ.*] Quid in filiabus, nisi infirmiores fidelium plebes accipimus, [fidem sanctæ Trinitatis tenentes?] Quæ etsi in perfectione operis nequaquam forti virtute permanent, fidem tamen Trinitatis cognitam constanter tenent. In septem ergo filiis ordo prædicantium, in tribus verò filiabus multitudo auditorum signatur. Possunt etiam per tres filias, tres ordines fidelium designari. Post filios quippe filiæ nominantur, quia post Apostolorum conspectam fortitudinem, tres distinctiones fidelium in Ecclesiæ conversatione secutæ sunt: pastorum videlicet, & continentium, atque conjugatorum. Unde & Ezechiel propheta tres liberatos viros audisse se asserit, Noë scilicet, Danielem, & Job. Quid enim per Noë, qui arcam in undis rexit, nisi præpositorum ordo designatur, qui dum ad formam vitæ populis præsunt, sanctam Ecclesiam in tentationum fluctibus regunt? Quid per Danielem, cujus mira abstinentia describitur, nisi continentium vita figuratur, qui dum cuncta, quæ mundi sunt, deserunt, despectæ Babyloniæ alta mente dominantur? Quid per Job, nisi bonorum conjugatorum vita signatur, qui de rebus mundi, quas possident, dum pia opera faciunt, quasi per terræ viam ad cœlestem patriam tendunt? Quia igitur post sanctos Apostolos tres istæ fidelium distinctiones secutæ sunt, rectè post filios, tres filiæ natæ memorantur. Sequitur: [*Et fuit possessio ejus septem millia ovium, & tria millia camelorum.*] Quia fideles auditores ex varia conversatione collecti sunt, quod priùs universaliter memoratis filiis & filiabus dicitur, hoc distinctè postmodum appellatione animalium subinfertur. Quid enim aliud in septem millibus ovium, nisi perfectam quorumdam innocentiam exprimit, quæ ad perceptionem gratiæ, ex legis pascuis venit? Quid verò in tribus millibus camelorum, nisi ad plenitudinem fidei veniens, tota gentilium vitiositas designatur? In Scriptura autem sacra aliquando cameli nomine ipse Dominus, aliquando autem populus gentilis exprimitur. Cameli enim nomine Dominus designatur, sicut ab eodem Domino Judæis adversantibus dicitur: *Liquantes culicem, camelum autem glutientes.* Culex enim susurrando vulnerat, camelus autem sponte se ad suscipienda onera inclinat. Liquaverunt ergo Judæi culicem, quia seditiosum dimitti latronem petierunt: Camelum verò glutierunt, quia eum, qui ad suscipienda nostræ mortalitatis onera sponte descenderat, extinguere clamando conati sunt. Rursus cameli nomine gentilitas designatur. Unde & Rebecca ad Isaac veniens, dorso cameli deducitur: quia ad Christum ex gentilitate Ecclesia properans, intortis vitiosisque vitæ veteris conversationibus invenitur. Quæ, viso Isaac, descendit: quia Domino cognito, vitia sua gentilitas deseruit, & ab elatione celsitudinis, ima humilitatis petivit. Quæ & verecundata pallio velatur, quia coram illo ex anteacta vita confunditur. Unde & per Apostolum eisdem gentibus dicitur: *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* Quia igitur per oves, Hebræos à pascuis legis ad fidem venientes accipimus, nihil obstat ut per camelos, tortos moribus, atque onustos idolorum cultibus, gentilium populos sentiamus. Quia enim ex semetipsis sibi invenerunt deos, quos colerent: quasi à semetipsis eis onus in dorso excreverat, quod portarent. Potest etiam per camelos, quia communia sunt animalia, Samaritanorum vita signari. Cameli namque ruminant, sed nequaquam vngulam findunt. Samaritani quoque quasi ruminant, quia ex parte legis verba recipiunt: & quasi vngulam non findunt, quia eam pro parte contemnunt; qui etiam grave onus in dorso mentis tolerant, quia id omne, quod faciunt, sine spe æternitatis elaborant: fidem quippe resurrectionis nescIunt. Et quid esse gravius atque onustius potest, quàm afflictionem sæculi prætereuntis perpeti, & nequaquam ad relevationem mentis, gaudia remunerationis sperare? Sed quia in carne Dominus apparens, & Hebræorum populum perfectionis gratia implevit, & Samaritanorum quosdam ad cognitionem fidei, mira opera ostendendo, perduxit: dicatur rectè de umbra, quæ veritatem exprimeret, quòd & septem millia ovium, & camelorum tria millia possideret. Sequitur: [*Quingenta quoque juga boum, & quingentæ asinæ.*] Jam superiùs dictum est, quòd in quinquagenario numero, qui septem hebdomadibus ac monade addita impletur, requies designatur: denario autem numero summa perfectionis exprimitur. Quia verò fidelibus perfectio quietis promittitur, quasi quinquagenario decies ducto ad quingentesimum pervenitur. In Scriptura autem sacra boum nomine aliquando hebetudo fatuorum, aliquando bene operantium vita designatur. Quia enim bovis nomine stultorum vecordia figuratur, rectè per Salomonem dicitur: *Statimque eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam.* Rursum, quia boum nomine vita uniuscujusque operantis exprimitur, Legis præcepta testantur, quæ per Moysen præcepit, dicens: *Non alligabis os bovi trituranti.* Quod apertè rursus dicitur: *Dignus est operarius mercede sua.* Asinorum quoque nomine aliquando stultorum pigritia, aliquando immoderata petulantium luxuria, aliquando gentilium simplicitas designatur. Stultorum pigritia, asinorum appellatione figura-

Gen. 2. a

Hæc desunt in Mss.

Mat. 23. e

Gen. 24. g

Rom. 6. c

Prov. 7. a

Deu. 25. b

Luc. 10.

Deu. 22. b tur, sicut per Moysen dicitur: *Non arabis in bove simul & asino.* Ac si diceret: Fatuos sapientibus in prædicatione non socies, ne per eum, qui implere rem non valet, illi, qui prævalet, obsistas. Immoderata quoque petulantium luxuria, asinorum Ezec. 23 e appellatione exprimitur, ut Propheta testatur, qui ait: *Quorum carnes sunt, ut carnes asinorum.* Asinorum Mat. 21. a rursus nomine, simplicitas gentilis ostenditur. Unde Hierusalem tendens Dominus, asellum sedisse perhibetur. Quid est enim sedendo asinam Hierusalem venire, nisi gentilium simplicia corda possidendo, ea ad visionem pacis regendo & præsidendo perducere? Quod uno & facili testimonio ostenditur: quia & per boves Judęi operarij, & per asinum gentiles populi designantur, cùm per Prophetam dicitur: *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui.* Quis enim bos, nisi Judaïcus populus extitit, cujus cervicem jugum legis attrivit? Et quis asinus, nisi gentilitas fuit, quam quilibet seductor reperit quasi brutum animal, & nulla ratione renitens, quo voluit errore substravit? Bos ergo possessorem & asinus Domini præsepe cognovit, quia & Hebraïcus populus Deum, quem colebat, sed ignorabat, reperit: & gentilitas legis pabulum quod non habebat, accepit. Quod igitur superiùs nominatis ovibus & camelis dicitur, hoc inferiùs in bobus & asinis replicatur. Habuit verò & ante Redemptoris adventum Judęa boves, quia ad prædicandum misit operarios, quibus voce Veri- Mat. 23. b tatis dicitur: *Væ vobis hypocritæ, qui circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo, quàm vos.* Quos grave jugum legis preserat, quia exteriora litteræ mandata tolerabant. Quibus Veritatis voce dicitur: *Ve-* Mat. 11. d *nite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Quòd ergo in Evangelio bene laborantibus requies promittitur, hoc est, quòd hîc juga boum quingenta memorantur. Quia qui Redęptoris dominio colla subjiciunt, quò, nisi ad requiem, tendunt? Unde & asinæ quingentæ perhibentur, quia vocatæ plebes gentilium, dum ad requiem pervenire desiderant, cuncta mandatorum onera libenter portant. Unde bene, quòd hanc requiem populus gentilis appeteret, Gen. 49. e Jacob filios alloquens, prophetica hoc studuit voce significare, dicens: *Isachar asinus fortis, accubans inter terminos, vidit requiem, quòd esset bona, & terram, quòd optima, & supposuit humerum ad portandum.* Inter terminos accubare, est præstolato mundi fine requiescere: nihilque de his, quæ nunc in medio versantur, quærere, sed ultima desiderare. Fortisque asinus requiem ac terram optimam videt, cùm simplex gentilitas idcirco se ad robur boni operis erigit, quia ad æternæ vitæ patriam tendit. Quæ ad portandum onus humerum supponit, quia conspectâ supernâ requie, præceptis etiam gravibus in operatione se subjicit, & quidquid intolerabile pusillanimitas asserit, hoc ei leve ac facile spes remunerationis ostendit. Quia ergo ad æternam requiem pro electorum parte Judæa gentilitasque colligitur, rectè quingenta juga boum, & quingentæ asinæ haberi perhibentur. Sequitur: [*Ac familia multa nimis.*] Quid est, quòd priùs animalium multitudo describitur, & familia in extremo memoratur, nisi quòd ad cognitionem fidei priùs stulta mundi collecta sunt, ut postea astuta ejus etiam vocarentur? Paulo attestante, qui ait: *Non multi* 1. Cor. 1. d *sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes.* Ipsa namque sanctæ Ecclesiæ principia, litterarum perhibentur ignara, ut videlicet cunctis prædicatoribus suis Redemptor ostenderet, quòd ad vitam credentes populos non sermo, sed causa suaderet. Sequitur: [*Erat vir ille magnus inter omnes Orientales.*] Quòd Redemptor noster Oriens dicitur, Propheta testante perhibetur, qui Zach. 6. c ait: *Et ecce vir Oriens nomen ejus.* Omnes ergo, qui in hoc Oriente fide consistunt, rectè Orientales vocantur. Sed quia omnes homines tantummodo homines sunt, ipse autem Oriens Deus & homo, recte dicitur: [*Erat magnus inter omnes Orientales.*] Ac si aperte diceretur: Omnes, qui in fide Deo nascuntur, superat, quia non ut ceteros adoptio, sed natura illum divinitatis exaltat, qui etsi humanitate ceteris apparuit similis, divinitate tamen mansit super omnia singularis.

Quid per allegoricum sensum, per convivium aliorum, & vocationem filiarum intelligatur.

CAPUT VII.

ET ibant filij ejus & faciebant convivia per domos.] Filij facturi convivia per domos ibant, cùm prędicatores Apostoli in diversis mundi regionibus, virtutum epulas audientibus, quasi edentibus ministrabãt. Unde & eisdem filiis de esurientibus plebibus dicitur: *Date illis vos manducare.* Et rursum: *Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.* Ac si diceret: in prędicatione vestra verbum consolationis accipiant, ne à veritatis pabulo jejuni remanentes, in hujus vitæ labore succumbant. Hinc rursum eisdem filiis dicitur: *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Quæ convivia quomodo exhiberentur, adjungitur, cùm protinus subinfertur: [*Vnusquisque in die suo.*] Si ignorantiæ obscuritas, sine dubitatione, nox cordis est, intellectus non immeritò dies vocatur. Unde & per Paulum dicitur: *Alius judicat diem inter diem, alius judicat omnem diem.* Rom. 14. a Ac si apertè dicat: Alius quędam, nonnullis intermissis, intelligit, alius verò omnia intellectu possibilia, ita ut sunt videnda, cognoscit. Unusquisque ergo filius in die suo convivium exhibet, quia sanctus quisque prędicator juxta mensuram illuminatæ intelligentiæ, mentes audientium epulis veritatis pascit. In die suo Paulus fecerat convivium, cùm dicebat: *Beatiores erunt, si sic permanserint, secundùm meum consilium.* De die suo unumquemque admonebat cogitare, cùm diceret: *Vnusquisque in suo sensu abundet.* Rom. 14. a Sequitur: [*Et mittentes vocabant tres sorores suas, ut comederent & biberent cum eis.*] Sorores filij ad convivium vocant, quia infirmis auditoribus sancti Apostoli refectionis supernæ gaudia prædicant, eorumque mentes, quia à veritatis pabulo jejunas aspiciunt, divini eloquij epulis pascunt. Bene autem dicitur: [*Vt comederent & biberent cum eis.*] Scriptura enim sacra aliquando nobis est cibus, aliquando potus. Cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, & mandendo glutitur. Potus verò est in locis apertioribus, quia ita forbetur sicut invenitur. Cibum vidit Propheta Scripturam sacram, qui exponendo frangeretur, cùm diceret: *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis*: id est, infirmi quique Scripturæ sacræ valentiores sententias petierunt exponendo comminui, sed qui exponere debeat, non valet inveniri. Potum vidit Scripturam sacram Propheta, cùm diceret: *Omnes sitientes venite ad aquas.* Si potus apertа mandata non essent, per semetipsam Veritas non clamaret: *Si quis sitit, veniat ad me & bibat.* Quasi cibũ & potum vidit Propheta Judęæ defuisse, cùm diceret: *Nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit.* Pauperum quippe est, fortia & occulta cognoscere, multorum verò, historiæ aperta sentire. Idcirco Judęæ nobiles non siti, sed fame interiisse asserit, quia hi, qui præesse videbantur, dum totos se exteriori intelligentiæ dederant, quod de intimis discutiendo manderent, non habebant. Quia verò sublimioribus ab intellectu interno cadentibus, parvulorum intelligentia & in exterioribus exsiccatur, rectè illic adjungitur: *Multitudo*

Thren. 4. a

Isai. 55. a

Ioan. 7. a

Isai. 5. b

eius siti exaruit. Ac si apertè diceret: Dum vulgus studium vitæ suæ deserit, jam nec fluenta historiæ exquirit. Et tamen occulta sacri eloquij mandata & aperta se intellexisse testantur, qui reprobanti
Luc 13. f se iudici conquerentes dicunt: *Manducavimus & bibimus coram te.* Quod apertè exponendo subjungunt: *Et in plateis nostris docuisti.* Quia ergo sacra eloquia in locis obscurioribus exponendo franguntur, in locis verò apertioribus, ita ut inventa fuerint, potantur, dicatur rectè: [*Mittentes vocabant tres sorores suas, ut comederent & biberent cum eis.*] Ac si apertè diceretur: Infirmos quosque blanda ad se persuasione deducebant, quatenus eorum mentes, & magna per contemplationem dissentes pascerent, & parva per historiam tradentes nutrirent. Sequitur: [*Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: consurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos.*] In orbem dies convivij transeunt, cùm prædicationis ministeria peraguntur. Peractisque convivijs, holocaustum Job pro filijs obtulit: quia pro Apostolis de prædicatione redeuntibus, Patrem Redemptor exoravit. Bene autem mittendo sanctificare dicitur, quia dum Spiritum sanctum, qui à se procedit, discipulorum cordibus tribuit, quidquid eis culpæ inesse potuit, emundavit. Recteque ad offerenda holocausta diluculo consurgere perhiberur: quia per hoc, quòd pro nobis intercessionis suæ petitionem obtulit, discussa erroris nocte, humanæ mentis tenebras illustravit: ne quo peccati contagio, ex ipsa prædicationis gratia, mens in occulto polluatur: ne sibi quæ agit, tribuat: ne sibi tribuendo quæ agebat, amittat.

Quòd maledicere Deo, sit de ejus beneficio superbire.

CAPUT VIII.

VNde rectè subjungitur: [*Dicebat enim ne forte peccaverint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.*] Deo quippe benedicere, id est maledicere, est de ejus munere sibi gloriam præbere. Unde re-
Io. 13. a. ctè sanctis Apostolis post prædicationem Dominus pedes lavit: ut videlicet apertè monstraret, quia plerumque & in bono opere peccati pulvis contrahatur, & inde inquinentur vestigia loquentium, unde audientium corda mundantur. Nam sæpe nonnulli dum exhortationis verba faciunt, quamquam tenuiter, sese intrinsecùs, quia per eos gratia prædicationis derivatur, extollunt. Cumque verbo aliena opera diluunt, quasi ex bono itinere pulverem malæ cogitationis sumunt. Quid ergo fuit post prædicationem pedes discipulorum lavare, nisi post prædicationis gloriam, cogitationum pulverem tergere, gressusque cordis ab interna elatione mundare? Nec obstat ab omnimoda mediatoris scientia quod dicitur: [*Ne forte peccaverint.*] Nam cuncta sciens, sed in semetipso ignorantiam nostram susciens, atq; dum susciput docens: nonnumquam quasi ex nostra dubitatione loquitur, sicut dicit: *Fi-*
Luc. 18. b *lius hominis veniens, putas, inveniet fidem super terram?* Expletis ergo convivijs, sacrificium pro filijs Job offerens dicebat: [*Ne forte peccaverint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.*] Quia Redemptor noster postquam prædicatores suos à malis impugnantibus diluit: etiam inter bona, quæ egerant, & à tentationibus defendit.

Quòd omnibus diebus sacrificium Deo pro nobis Filius offerre non cessat.

CAPUT IX.

SIc faciebat Iob cunctis diebus.] Cunctis diebus Job sacrificium offerre non cessat, quia sine intermissione pro nobis holocaustum Redemptor immolat, qui sine cessatione Patri suam pro nobis incarnationem demonstrat. Ipsa quippe ejus incarnatio nostræ emundationis oblatio est. Cumque se hominem ostendit, delicta hominis interveniens diluit, & humanitatis suæ mysterio perenne sacrificium immolat, quia & hæc sunt æterna, quæ mundat. Igitur quia in ipso expositionis exordio sic personam beati Job nunciare Dominum diximus, ut designari per illum caput & corpus, id est, Christum & Ecclesiam diceremus: postquam caput nostrum quomodo designatum credatur, ostendimus: nunc corpus ejus, quod nos sumus, quomodo exprimatur, indicemus: ut quia audivimus ex historia, quod miremur, cognovimus ex capite, quod credamus, consideremus nunc ex corpore, quid vivendo teneamus. In nobismetipsis namque debemus transformare, quod legimus: ut cùm per auditum se animus excitat ad operandum, quod audierat vita concurrat.

Quòd hi, quos inhabitat consilij spiritus, in præsentibus dolent, & ad æterna suspirant.

CAPUT X.

VIr erat in terra Hus, nomine Iob.] Si Job dolens, & Hus consiliator dicitur, non immeritò per vtraque nomina electus quisque figuratur: quia nimirum consiliatorem animum inhabitat, qui dolens de præsentibus ad æterna festinat. Nam sunt nonnulli, qui vitam suam negligunt, & dum transitoria appetunt, dum æterna vel non intelligunt, vel intellecta contemnunt, nec dolorem sentiunt, nec habere consilium sciunt. Cumque superna, quę amiserunt, non considerant, esse se, heu miseri, in bonis felices putant. Nequaquam enim ad veritatis lucem, cui conditi fuerant, mentis oculos erigunt: nequaquam ad contemplationem patriæ æternæ desiderij aciem tendunt: sed semetipsos in his, ad quæ projecti sunt deserentes, vice patriæ diligunt exilium, quod patiuntur, & in cæcitate, quam tolerant, quasi in claritate luminis exultant. At contrà electorum mentes dum transitoria cuncta nulla esse conspiciunt, ad quæ sint conditæ, exquirunt; cumque eorum satisfactioni nihil extra Deum sufficit, ipsa inquisitionis exercitatione fatigata illorum cogitatio, in conditoris sui spe & contemplatione requiescit, supernis interseri civibus appetit, & unusquisque eorum adhuc in mundo corpore positus, mente tamen extra mundum surgit: ærumnam exilij, quam tolerat, deplorat, & ad sublimem patriam incessantibus se amoris stimulis excitat. Cùm ergo dolens videt, quàm sit æternum, quod perdidit, invenit salubre consilium, temporale hoc despicere, quod percurrit; & quò magis crescit consilij scientia, ut peritura deserat, eò augetur dolor, quò necdum ad mansura pertingat. Unde bene per Salomonem dicitur: *Qui addit scientiam,* Eccl. 1. b *addit & dolorem.* Qui enim scit jam summa, quæ adhuc non habet, magis de infimis, in quibus retinetur, dolet. Rectè ergo in terra Hus habitare Job dicitur, quia in scientiæ consilio electi uniuscuiusque dolens animus tenetur. Intuendum quoque est, quòd nullus dolor mentis sit in actione præcipitationis. Qui enim sine consilijs vivunt, qui seipsos rerum eventibus præcipites deserunt, nullo interim cogitationum dolore fatigantur. Nam qui solerter in vitæ consilio figit mentem, cautè sese in omni actione circumspiciendo considerat; & ne ex re, quæ agitur, repentinus finis adversusque surripiat, hunc priùs molliter posito pede cogitationis palpat, pensat, ne ab his, quæ agenda sunt præpediat formido: ne in his, quæ differenda sunt præcipitatio impellat: ne prava per concupiscentiam aperto bello superent, ne recta per inanem gloriam insidiando supplantent. Job ergo in

terra Hus habitat, dum mens electi quò magis per consilium vivere nititur, eò angusti itineris dolore fatigatur. Sequitur:

Quòd sancta Ecclesia simplicitatis & rectitudinis vias à timore incipit, & in charitate consummat.

CAPUT XI.

Simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.] Quisquis æternam patriam appetit, simplex proculdubio & rectus vivit, simplex videlicet opere, rectus fide: simplex in bonis, quæ inferiùs peragit, rectus in summis, quæ in intimis sentit. Sunt namque nonnulli, qui in bonis, quæ faciunt, simplices non sunt: dum non in his retributionem interiùs, sed exteriùs favorem quærunt. Unde bene per quemdam sapientem dicitur: *Væ peccatori terram ingredienti duabus vijs.* Eccl. 2. e Duabus vijs peccator quippe terram ingreditur, quando & Dei est, quod opere exhibet, & mundi, quod per cogitationem quærit. Bene autem dicitur: [*Timens Deum, & recedens à malo.*] Quia sancta electorum Ecclesia simplicitatis suæ & rectitudinis vias timore inchoat, sed charitate consummat: cui tunc est funditus à malo recedere, cùm ex amore Dei cœperit jam nolle peccare. Cùm vero adhuc timore bona agit, à malo penitus non recessit: quia eo ipso peccat, quò peccare vellet, si inultè potuisset. Rectè ergo cùm timere Deum Job dicitur, recedere etiam à malo perhibetur: quia dum metum charitas sequitur, ea, quæ metu relinquitur, etiam per cogitationis propositum culpa calcatur. Et quia ex timore vnumquodque vitium premitur, ex charitate autem virtutes oriuntur, rectè subjungitur:

Quòd fecunditas spiritalis propter septiformem spiritum in filijs septem & in tribus filiabus, fides, spes, & charitas intelligantur.

CAPUT XII.

Natique sunt ei septem filij & tres filiæ.] Septem quippe filij nobis nascuntur, cùm per conceptionem bonæ cogitationis, sancti Spiritus septem in nobis virtutes oriuntur. Hanc namque internam prolem Propheta dinumerat, cùm spiritus men- Isa. 11. a tem fecundat, dicens: *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Cùm ergo per adventum Spiritus sancti, sapientia, intellectus, consilium, fortitudo, scientia, pietas, ac timor Domini in animo unicuique nostrum gignitur, quasi mansura posteritas in mente propagatur, quæ supernæ nostræ nobilitatis genus eò ad vitam longiùs servat, quò amori æternitatis sociat. Sed habent in nobis septem filij, tres proculdubio sorores suas, quia quidquid virile hi virtutum sensus faciunt, spei, fidei, charitatique conjungunt. Neque enim ad denarij perfectionem septem filij perveniunt: nisi in fide, spe, & charitate fuerit omne, quod agunt. Quia verò hanc præeuntium virtutum copiam multimoda bonorum operum cogitatio sequitur, rectè subjungitur:

Quòd possessio ovium, & asinorum, & camelorum sit subjugatio illorum, quos aliquando vel formido dissolvit, vel superbia inflat, vel luxuria inquinat.

CAPUT XIII.

Et fuit possessio eius septem millia ovium & tria millia camelorum.] Servata quippe veritate historiæ, imitari spiritualiter possumus, quod carnaliter audimus. Ovium enim septem millia possidemus, cùm cogitationes innocuas, perfecta cordis munditia, intra nosmetipsos, inquisito veritatis pabulo, pascimus. Eruntque nobis in possessione etiam tria millia camelorum, si omne, quod in nobis altum, ac tortuosum est, rationi fidei subditur, & sub cognitione Trinitatis, sponte in appetitu humilitatis inclinatur. Camelos quippe possidemus, si quod altum sapimus, humiliter deponamus. Camelos proculdubio possidemus, cùm cogitationes nostras ad infirmitatis fraternæ compassionem flectimus, ut vicissim onera nostra portantes, alienæ infirmitati compati condescendendo noverimus. Possunt etiam per camelos, qui ungulam nequaquam findunt, sed tamen ruminant, terrenarum rerum bonæ dispensationes intelligi: quæ quia habent aliquid sæculi, & aliquid Dei, per commune eas necesse est animal designari. Neque enim terrena dispensatio, quamvis æternæ utilitati serviat, sine perturbatione mentis valet exhiberi. Quia igitur per hanc & ad præsens mens confunditur, & in perpetuum merces paratur, quasi commune animal, & aliquid de lege habet, & aliquid non habet. Ungulam namque non findit, quia non se penitus anima ab omni terreno opere disjungit: sed tamen ruminat, quia bene dispensando temporalia, per certitudinis fiduciam cælestia sperat. Terrenæ igitur dispensationes quasi camelorum more, capite legi concordant, pede discrepant; quia & cæli sunt illa, quæ iustè viventes appetunt: & hujus mundi sunt ea, in quibus opere versantur. Nos ergo cùm easdem terrenas cognitioni Trinitatis dispensationes subdimus, quasi camelos intra indivisibilem numerum fide possidemus. Sequitur: [*Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ*] Juga boum in usum nostræ possessionis sunt, dum concordes virtutes exarant duritiam mentis. Quingentas quoque asinas possidemus, cùm lascivientes motus restringimus: & quidquid in nobis carnale exurgere appetit, spiritali cordis dominatu refrænamus. Vel certè asinas possidere, est cogitationes intra nos simplices regere: quæ dum in subtiliori intellectu currere non valent, quò quasi pigriùs ambulant, eò fraterna onera mansuetiùs portant. Sunt namque nonnulli, qui dum alta non intelligunt, per exteriora conversationis opera se humiliùs premunt. Bene ergo per asinas, pigrum quidem animal, sed tamen portandis oneribus deditum, simplices cogitationes accipimus; quia dum nostram pletumque ignorantiam cognoscimus, leviùs onera aliena toleramus. Cumque nos quasi singularis sapientiæ altitudo non elevat, ad perferendam alieni cordis inertiam, mens se nostra æquanimiter inclinat. Rectè autem sive juga boum, sive quingentæ asinæ referuntur: quia vel in hoc, quòd prudenter sapimus, vel in hoc, quòd humiliter ignoramus, dum æternæ pacis requiem quærimus, quasi intra Jubilei numerum tenemur. Sequitur:

Quòd multa familia, id est, multitudo cogitationum sit sub mentis dominio restringenda.

CAPUT XIV.

Ac familia multa nimis.] Multam familiam nimis possidemus, cùm cogitationes innumeras sub mentis dominatione restringimus: ne ipsa sui multitudine animum superent, ne perverso ordine discretionis nostræ principatum calcent. Et bene cogitationum turba multæ familiæ appellatione signatur. Nam scimus, quòd absente domina, ancillarum linguæ perstrepunt, silentium deserunt, deputati operis officia negligunt, totumque ordinem sibimet vivendi confundunt. At si repente domina veniat, mox perstrepentes linguæ reticent,

officia uniuſcujuſque operis repetunt: ſicque ad opus proprium, ac ſi non receſſerint, revertuntur. Si igitur à domo mentis ad momentum ratio diſcedat, quaſi abſente domina, cogitationum ſe clamor, velut garrula ancillarum turba multiplicat. Ut autem ratio ad mentem redierit, mox ſe confuſio tumultuoſa compeſcit, & quaſi ancillæ ſe ad injunctum opus tacitè reprimunt: dum cogitationes protinus cauſis ſe propriis ad utilitatem ſubdunt. Poſſidemus ergo multam familiam, cùm recto jure innumeris cogitationibus rationis diſcretione dominamur. Quod nimirum cùm ſolerter agimus, jungi per eamdem diſcretionem Angelis conamur. Unde rectè ſubjungitur: [*Eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.*] Tunc namque magni inter omnes Orientales efficimur, cùm eis ſpiritibus, qui orienti luci inhærent, preſſa carnalis corruptionis nebula, diſcretionis noſtræ radiis, in quantum poſſibilitas ſuppetit, ſociamur. Unde & per Paulum dicitur: *Noſtra converſatio in cælis eſt.* Quiſquis temporalia ac
Ph. 3. c defectiva ſequitur, occaſum petit: quiſquis verò ſuperna deſiderat, quia in Oriente habitet, demonſtrat. Magnus ergo non inter Occidentales, ſed inter Orientales efficitur, qui non inter malorum actiones ima & fugitiva quærentium, ſed inter choros proficere ſupernorum civium conatur. Sequitur:

Quomodo ſingulæ virtutes in ſuo die convivium faciunt.

CAPUT XV.

ET *ibant filij ejus, & faciebant convivium per domos, unuſquiſque in die ſuo.*] Filij per domos convivium faciunt, dum virtutes ſingulæ juxta modum proprium mentem paſcunt. Unde bene dicitur: *Unuſquiſque in die ſuo.* Dies enim uniuſcujuſque filij, eſt illuminatio uniuſcujuſque virtutis. Ut enim hæc ipſa dona breviter ſeptiformis gratiæ replicem: alium diem habet ſapientia, alium intellectus, alium conſilium, alium fortitudo, alium ſcientia, alium pietas, alium timor. Neque enim hoc eſt ſapere, quod intelligere: quia multi æterna quidem ſapiunt, ſed hæc intelligere nequaquam poſſunt. Sapientia ergo in die ſuo convivium facit: quia mentem de æternorum ſpe & certitudine reficit. Intellectus in die ſuo convivium parat: quia in eo, quòd audita penetrat, reficiendo cor, tenebras ejus illuſtrat. Conſilium in die ſuo convivium exhibet: quia dum præcipitem eſſe prohibet, ratione animum replet. Fortitudo in die ſuo convivium agit: quia dum adverſa non metuit, trepidanti menti cibos confidentiæ apponit. Scientia in die ſuo convivium parat: quia in ventre mentis ignorantiæ jejunium ſuperat. Pietas in die ſuo convivium exhibet: quia cordis viſcera miſericordiæ operibus replet. Timor in die ſuo convivium facit: quia dum premit mentem, ne de præſentibus ſuperbiat, de futuris illam ſpei cibo confortat. Sed illud in hoc filiorum convivio perſcrutandum video, quòd ſemetipſos invicem paſcunt. Valde enim ſingula virtus quælibet deſtituitur, ſi non una alij virtus virtuti ſuffragetur. Minor quippe eſt ſapientia, ſi intellectu careat, & valde inutilis intellectus eſt, ſi ex ſapientia non ſubſiſtat: quia cùm altiora ſine ſapientiæ pondere penetrat, ſua illum levitas graviùs ruiturum levat. Vile eſt conſilium, cui robur fortitudinis deeſt: quia quod tractando invenit, carens viribus, uſque ad perfectionem operis non perducit. Et valde fortitudo deſtruitur, niſi per conſilium fulciatur: quia quò plus ſe poſſe conſpicit, eò virtus ſine rationis moderamine deteriùs in præceps ruit. Nulla eſt ſcientia, ſi utilitatem pietatis non habet: quia dum bona cognita exequi negligit, ſeſe ad judicium arctiùs ſtringit. Et valde inutilis eſt pietas, ſi ſcientiæ diſcretione caret: quia dum nulla hanc ſcientia illuminat, quomodo miſereatur ignorat. Timor quoque ipſe niſi has etiam virtutes habuerit, ad nullum opus proculdubio bonæ actionis ſurgit: quia dum ad cuncta trepidat, ipſa ſua formidine à bonis omnibus torpens vacat. Quia ergo alternato miniſterio virtus à virtute reficitur, rectè dicitur, quòd apud ſe filij viciſſim convivantur. Cumque una aliam ſublevando ſublevat: quaſi per dies ſuos numeroſa ſoboles paſcenda convivium parat. Sequitur:

Tres ſorores ad fratrum convivia vocantur, quando gaudent virtutes virtutibus, & invicem ſibi ſubſerviunt ac miniſtrant.

CAPUT XVI.

ET *mittentes vocabant tres ſorores ſuas, ut comederent & biberent cum eis.*] Cùm virtutes noſtræ in omne quod agunt, ſpe, fide, & charitate fulciuntur, quaſi operantes filij, tres ad convivium ſorores vocant: ut fides, ſpes, charitas in opus bonum gaudeant, quod unaquæque virtus adminiſtrat. Quæ quaſi ex cibo vires accipiunt, dum bonis operibus fidentiores fiunt, & dum poſt cibum, contemplationis rore infundi appetunt, quaſi ex poculo ebriantur. Sed quid eſt, quòd in hac vita ſine quavis tenuiſſimi contagij inquinatione peragatur? Nonnumquam namque ipſis bonis, quæ agimus, ad deterius propinquamus: quia dum lætitiam menti pariunt, quamdam etiam ſecuritatem gignunt: dumque mens ſecura redditur, in torporem laxatur. Nonnumquam verò virtutes aliquantula elatione nos polluunt: & tantò dejectiores apud Deum faciunt, quantò apud noſmetipſos tumidiores reddunt. Unde bene ſubjungitur:

Quòd filios poſt convivium ſanctificare, eſt retractatio operum & diſcuſſio cogitationum.

CAPUT XVII.

CVmque *in orbem tranſiſſent dies convivij, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos.*] Peracto quippe orbe dierum convivij, mittere ad filios, & eos ſanctificare, eſt poſt virtutum ſenſum intentionem cordis dirigere, & omne quod agitur, diſtricta retractationis diſcuſſione mundare: ne bona æſtimentur quæ mala ſunt, ne ſaltem veraciter bona putentur ſufficientia, cùm perfecta non ſunt. Sic enim mens plerumque decipitur, ut aut qualitate mali, aut boni quantitate fallatur. Sed hos virtutum ſenſus meliùs preces, quàm diſcuſſiones inveniunt: nam ea, quæ perſcrutari in noſmetipſis pleniùs nitimur, ſæpe veriùs orando quàm inveſtigando penetramus. Cùm enim mens per quamdam compunctionis machinam ad alta ſuſtollitur, omne, quod ei de ſeipſa occurrerit, ſub ſeipſa dijudicando certiùs contemplatur. Unde & rectè ſubjungitur:

Quòd holocauſtum per ſingulos offerre, ſit ſingularium virtutum circumſpecta & pura intentio.

CAPUT XVIII.

COnſurgenſque diluculo offerebat holocauſta per ſingulos.] Diluculo namque conſurgimus, cùm compunctionis luce perfuſi humanitatis noſtræ noctem deſerimus, & ad veri luminis radios oculos mentis aperimus. Atque holocauſtum per ſingulos filios offerimus, cùm pro unaquaque virtute Domino hoſtiam noſtræ precis immolamus, ne ſapientia elevet: ne intellectus, dum ſubtiliter currit, aberret; ne conſilium, dum ſe multiplicat, confun-

dat: ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præcipitet: ne scientia, dum novit & non diligit, inflet: ne pietas, dum se extra rectitudinem inclinat, intorqueat: ne timor, dum plus justo trepidat, in desperationis foveam mergat. Cùm ergo pro unaquaque virtute, ut pura esse debeat, preces Domino fundimus, quid aliud, quàm juxta filiorum numerum holocaustum per singulos exhibemus? Holocaustum namque totum incensum dicitur. Holocaustum igitur dare, est totam mentem igne compunctionis incendere, ut in ara amoris * ardeat, & quasi delicta propriæ sobolis, inquinamenta cogitationis exurat. Sed hæc agere nesciunt, nisi hi, qui priusquam cogitationes ad opus prodeant, internos suos motus solicitè circumspicientes frenant. Hæc cavere nesciunt, nisi hi, qui virili custodia munire mentem noverunt. Unde rectè inopinata morte extinctus Isboseth dicitur, quem & Scriptura sacra, non in domo ostiarium, sed ostiariam habuisse testatur, dicens: *Venientes filij Remmon Berothitæ, Rechab & Banaa, ingressi sunt, fervente die, domum Isboseth, qui dormiebat super stratum suum meridie. Ingressi sunt autem domum: & ostiaria domus purgans triticum obdormivit: qui assumentes spicas tritici, latenter ingressi sunt, & percusserunt eum in inguine.* Ostiaria triticum purgat, cùm mentis custodia discernendo, virtutes à vitiis separat. Quæ si obdormierit, in mortem proprij domini insidiatores admittit: quia cùm discretionis solicitudo cessaverit, ad interficiendum animum malignis spiritibus iter pandit. Qui ingressi spicas tollunt: quia mox bonarum cogitationum germina auferunt, atque in inguine feriunt: quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire, est vitam mentis delectatione carnis perforare. Nequaquam verò Isboseth iste hac morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem, idest mollem custodiam ad mentis aditum deputasset. Fortis namque virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Unde bene & Isboseth appellatus est, qui custodè femina hostilibus gladiis nudatur. Isboseth quippe vir confusionis dicitur. Vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est: quia dum virtutes se agere æstimat, subintrantia vitia nescientem necant. Tota itaque virtute muniendus est aditus mentis, ne quando eam insidiantes penetrent foramine neglectæ cogitationis. Hinc Salomon ait: *Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit.* Virtutes ergo, quas agimus, dignum est, ut summopere ab intentionis origine pensemus, ne ex malo ortu prodeant, etiam si recta sunt, quæ ostentant.

* al. cor ardeat.

2. Reg. 4. b

Prov. 4. d

Quanta solicitudine abstinendum sit à malo opere, cui etiam districtè servi Dei judicentur de cogitatione.

CAPUT XIX.

UNde hîc quoque rectè subjungitur: *Dicebat enim: Ne forte peccaverint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis*] Filij in cordibus maledicunt, cùm recta nostra opera à non rectis cogitationibus prodeunt, cùm bona in aperto exerunt, sed in occulto noxia moliuntur. Deo quippe maledicunt, cùm mentes nostræ se de se æstimant habere, quod sunt. Deo maledicunt, cùm se & ab illo accepisse vires intelligunt: sed tamen de ejus muneribus propriam laudem quærunt. Sciendum verò est, quòd bona nostra tribus modis antiquus hostis insequitur: ut videlicet hoc, quod rectum coram hominibus agitur, in interni judicis conspectu vitietur. Aliquando namque in bono opere intentionem polluit, ut omne, quod in actione sequitur, eò purum mundumque non exeat, quòd hoc ab origine perturbat. Aliquandoverò intentionem boni operis vitiare non prævalet, sed in ipsa actione se quasi in itinere opponit: ut cùm per propositum mentis securior quisque egreditur, subjuncto latenter vitio, quasi ex insidiis perimatur. Aliquando verò nec intentionem vitiat, nec in itinere supplantat, sed opus bonum in fine actionis illaqueat: quantoque vel à domo cordis, vel ab itinere operis longiùs recessisse se simulat, tantò ad decipiendum bonæ actionis terminum astutiùs expectat: & quò incautum quemque quasi recedendo securum reddiderit, eò illum repentino nonnumquam vulnere duriùs insanabiliusque transfigit. Intentionem quippe in bono opere polluit: quia cùm facilia ad decipiendum corda hominum conspicit, eorum desideriis auram transitorij favoris apponit; ut in his, quæ recta faciunt, ad appetenda ima tortitudine intentionis inclinentur. Unde rectè sub Judææ specie de unaquaque anima miseræ intentionis laqueo capta per Prophetam dicitur: *Facti sunt hostes ejus in capite.* Ac si apertè diceretur: Cùm bonum opus non bona intentione sumitur, huic adversantes spiritus ab ipso cogitationis exordio principantur: tantoque eam plenius possident, quantò & per initium dominantes tenent. Cùm verò intentionem vitiare non prævalent, in via positos laqueos tegunt, ut in eo, quod bene agitur, cor exaltans se ex latere ad vitium derivetur: quatenus quod inchoans aliter proposuerat, in actione longè aliter, quàm cœperat, percurrat. Sæpe enim bono operi dum laus humana obviat, mentem operantis immutat: quæ quamvis quæsita non fuerat, tamen oblata delectat. Cujus delectatione cùm mens bene operantis resolvitur, ab omni intentionis intimæ vigore dissipatur. Sæpe se bene inchoatæ nostræ justitiæ ex latere ira subjungit, & dum zelo rectitudinis immoderatiùs mentem turbat, cunctam quietis intimæ salutem sauciat. Sæpe gravitatem cordis quasi ex latere subjuncta tristitia sequitur, atque omne opus, quod mens bona intentione inchoat, hæc velamine mœroris obumbrat. Quæ & nonnumquam tantò tardiùs repellitur, quantò & pressæ menti quasi serior famulatur. Sæpe se bono operi lætitia immoderata subjungit, cumque plus mentem, quàm decet, hilarescere exigit, ab actione bona omne pondus gravitatis repellit. Quia enim etiam bene inchoantibus subesse in itinere laqueos Psalmista conspexerat, rectè prophetico plenus spiritu dicebat: *In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.* Quod bene ac subtiliter Hieremias insinuat: qui dum gesta foris referre studuit, quæ intus apud nosmetipsos gererentur, indicavit, dicens: *Venerunt octoginta viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria, rasi barba, & scissis vestibus, squalentes: munera & thus habebant in manu, ut offerrent in domo Domini. Egressus autem Ismael filius Nathaniæ in occursum eorum de Maspha, incedens & plorans ibat. Cumque occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Aicham. Qui cum venissent ad medium civitatis, interfecit eos.* Barbam quippe radunt, qui sibi de propriis viribus fiduciam subtrahunt. Vestes scindunt, qui sibimetipsis in exterioris decoris laceratione non parcunt. Oblaturi in domo Domini thus & munera veniunt, qui exhibere se in Dei sacrificio orationem cum operibus pollicentur. Sed tamen si se in ipsa sanctæ devotionis via cautè circumspicere nesciunt, Ismael Nathaniæ filius in eorum occursum venit; quia nimirum quilibet malignus spiritus, prioris sui, satanæ videlicet exemplo in superbiæ errore generatus, se ad laqueum deceptionis opponit. De quo & bene dicitur: *Incedens & plorans ibat*: quia ut devotas mentes interimere feriendo prævaleat, semetipsum quasi sub velamine virtutis occultat: & dum concordare se verè lugentibus simulat, ad cordis intima securiùs admissus, hoc, quod intus de virtute latet, occidit: qui plerumque se sponder

Thren. 2. a

Psal. 141. a

Ier. 41. a

det ad altiora provehere. Unde & dixisse perhibetur: *Venite ad Godoliam filium Aicham.* Atque dum majora promittit, etiam minima subtrahit. Unde & rectè dictum est: *Qui cùm venissent ad medium civitatis, interfecit eos.* Viros ergo ad offerenda Deo munera venientes, in medio civitatis interficit: quia divinis deditæ operibus mentes, nisi magna se circumspectione custodiant, hoste surripiente, dum devotionis hostiam portant, in ipso itinere perdunt vitam. De cujus hostis manu non evaditur, nisi citiùs ad pœnitentiam recurratur. Unde illic aptè subjungitur: *Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismaël: Noli occidere nos, quia habemus in agro thesauros frumenti, & hordei, & olei, & mellis, & non occidit eos.* Thesaurus quippe in agro est spes in pœnitentia, quæ quia non cernitur, quasi in terra cordis suffossa continetur. Qui ergo thesauros in agro habuere, servati sunt: quia qui pòst in cautelæ suæ vitium, ad lamenta pœnitentiæ redeunt, nec capti moriuntur. Cùm verò antiquus hostis neque in exordio intentionis ferit: neque in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tendit. Quem tanto nequius obsidet, quantò solùm sibi remansisse ad decipiendum videt. Hos namque fini suo laqueos oppositos Propheta conspexerat, cùm dicebat: *Ipsi calcaneum meum observabunt.* Quia enim in calcaneo finis est corporis, quid per hunc nisi terminus signatur actionis? Sive ergo maligni spiritus, sive pravi quique homines, illorum superbiæ sequaces, calcaneum observant, cùm actionis bonæ finem vitiare desiderant. Unde & eidem serpenti dicitur: *Ipsa tuum observabit caput, & tu calcaneum ejus.* Caput quippe serpentis observare, est initia suggestionis eius aspicere, [& manu solicitæ considerationis à cordis aditu funditus extirpare.] Qui tamen cùm ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur: quia etsi suggestione prima intentionem non percutit, decipere in fine tendit. Si autem semel cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido securè possidetur: quoniam totâ sibi arborem fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiavit. Quia ergo summâ curâ vigilandum est, ne vel bonis operibus serviens mens, reproba intentione polluatur, rectè dicitur: [*Ne forte peccaverint filii mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.*] Ac si apertè diceretur: Nullum est bonum, quod foris agitur, si non pro eo, intus ante Dei oculos, innocentiæ victima in ara cordis immolatur. Tota itaque virtute perspiciendus est fluvius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis. Omni cura servandus est a malitiæ pulvere oculus cordis, ne hoc, quod in actione rectum hominibus ostentat, apud semetipsum per vitium pravæ intentionis intorqueat. Curandum itaque est, ne bona nostra pauca sint: curandum, ne indiscussa: ne aut pauca agentes, inveniamur steriles; aut indiscussa relinquentes, væcordes. Neque enim unaquæque verè virtus est, si mixta alijs virtutibus non est. Unde rectè ad Moysen dicitur: *Sume tibi aromata, stacten & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia: faciesque thymiama compositum opere unguentarii, mixtum diligenter & purum.* Thymiama ex aromatibus compositum facimus, cùm in altari boni operis, virtutum multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purum fit, quia quantò virtuti jungitur, tantò incensum boni operis sinceriùs exhibetur. Unde & bene subjungitur: *Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram testimonii tabernaculo.* In tenuissimum pulverem aromata universa conterimus, cùm bona nostra quasi in pilo cordis, occulta discussione tundimus; & si veraciter bona sint, subtiliter retractamus. Aromata ergo in pulverem redigere, est virtutes recogitando terere, & usque ad subtilitatem occulti examinis revocare. Et notandum, quòd de eodem pulvere dicitur: *Pones ex eo coram testimonii tabernaculo:* quia tunc nimirum bona nostra veraciter in conspectu judicis placent, cùm hæc mens subtiliùs recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit, ne grossum durumque sit bonum, quod agitur: ne si hoc arcta retractationis manus non comminuat, odorem de se subtiliùs non aspergat. Hinc est enim quòd sponsæ virtus sponsi voce laudatur, cùm dicitur: *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & universi pulveris pigmentarii?* Sancta quippe Ecclesia sicut fumi virgula ex aromatibus ascendit: quia ex vitæ suæ virtutibus in interni quotidie incensi rectitudinem proficit, nec sparsa per cogitationes defluit, sed sese intra arcana cordis in rigoris virga constringit. Quæ ea quæ agit, dum recogitare semper ac retractare non desinit, myrrham quidem & thus habet in opere, sed pulverem in cogitatione. Hinc est, quòd de oblatoribus hostiæ ad Moysem iterum dicitur: *Detracta pelle hostiæ, artus in frusta concidant.* Pellem namque hostiæ detrahimus, cùm à mentis nostræ oculis superficiem virtutis amovemus. Cujus artus in frusta concidimus, cùm distinguentes subtiliter ejus intima, membratimque cogitamus. Curandum ergo est, ne cùm mala vincimus, bonis lascivientibus supplantemur; ne fortasse fluxa prodeant, ne incircumspecta capiantur, ne per errorem viam deserant, ne per lassitudinem fracta, anteacti laboris meritum perdant. In cunctis enim vigilanter debet se mens circumspicere, atque in ipsa circumspectionis suæ providentia perseverare. Unde & rectè subjungitur:

Terè. 41. b

Psal. 55. b

Gen. 3. b sec. LXX.

Hæc desunt in quibusdam MSS.

39.

Exod. 30. d

Ibidem.

Ibid. b

Cant. 3. b

Levit. 1. b

40.

Quòd in vanum bono opere laboramus, si usque in finem non perseveramus.

CAPUT XX.

Sic faciebat Iob cunctis diebus vitæ suæ. Incassum quippe bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur: quia & frustra velociter currit, qui priùs, quàm ad metas veniat, deficit. Hinc enim est, quòd de reprobis dicitur: *Væ his, qui perdiderunt sustinentiam.* Hinc electis suis Veritas dicit: *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis.* Hinc Ioseph, qui inter fratres usque in finem justus perseverasse describitur, solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cùm bona actio ante Dei oculos usque ad vitæ nos terminum tegit. Hinc est, quòd per Moysen caudam hostiæ in altari offerre præcipimur; ut videlicet omne bonum, quod incipimus, etiam perseveranti fine compleamus. Bene igitur cœpta cunctis diebus agenda sunt; ut cùm malum pugnando repellitur, ipsa boni victoria constantiæ manu teneatur. Hæc itaque sub intellectu triplici diximus, ut fastidienti animæ varia alimenta proponentes, aliquid, quod eligendo sumat, offeramus. Hoc tamen magnopere petimus, ut qui ad spiritalem intelligentiam mentem sublevat, à veneratione historiæ non recedat.

Ecclesi. 2. b

Luc. 22. d

Gen. 37. a sec. LXX.

Exo. 29. b & Levi. 3. c

Libri primi Moralium finis.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM JOB
LIBER SECVNDVS
Continuans moraliter primum Caput ipsius.

CAPUT I.

1. SCRIPTURA sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus. Ibi sentimus, quantùm proficimus, ibi à profectu quàm longè distamus. Narrat autem gesta *sanctorum, & ad imitationem corda provocat infirmorum. Dumque illorum victricia facta commemorat, contra vitiorum prælia, debilia nostra confirmat: fitque verbis illorus, ut eò mens minùs inter certamina trepidet, quò ante se positos tot virorum fortium triumphos videt. Nonnumquam verò non solùm nobis eorum virtutes asserit, sed etiam casus innotescit: ut & in victoria fortium quod imitando arripere, & rursum videamus in lapsibus quid debeamus timere. Ecce enim Job describitur tentatione auctus, sed David tentatione prostratus; ut & majorum virtus spem nostram foveat, & majorum casus ad cautelam nos humilitatis accingat: quatenus dum illa gaudentes sublevant, ista metuentes premant; & audientis animus illinc spei fiducia, hinc humilitate timoris eruditus, nec temeritate superbiat, quia formidine premitur, nec pressus timore desperet, quia ad spei fiduciam virtutis exemplo roboratur.

*al. fortium.

Quòd Satan inter filios Dei affuit absens præsenti, sicut cæcus non videns lumen, à quo illustratur. Et quomodo sancta Scriptura ex qualitatibus aeris vel temporis, vel ex corporis situ, vel positione, locorum fines exprimat, effectusque causarum.

CAPUT II.

2. *QVadam autem die cùm venissent filij Dei, ut assisterent coram Domino, affuit etiam inter eos Satan.* [Intueri libet, quomodo sacra eloquia in exordijs narrationum qualitates exprimant, terminosque causarum. Aliquando namque à positione loci, aliquando à positione corporis, aliquando à qualitate aëris, aliquando à qualitate temporis signant, quid de ventura actione subjiciant. A positione quippe locorum divina Scriptura exprimit subsequentium merita, finesque causarum, sicut *Deut. 1. a* de Israël dicit: quia verba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campestribus accepit: subsequentem nimirum infirmitatem populi indicans, qui ascendere ad summa non valuit, sed semetipsum in infimis neglectè vivendo laxavit. A positione corporis futura denunciat, sicut in actibus Apostolorum Stephanus Jesum, qui à dextris virtutis Dei sedet, stantem se vidisse manifestat. *Act. 7. g* Stare quippe adjuvantis est. Et rectè stare cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aëris res subsequens demonstratur, sicut Evangelista, cùm prædicante Domino, nullos tunc ex Judæa credituros diceret, præmisit dicens: *Hiems autem erat.* Scriptum namque est: *Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Idcirco ergo hiemis curavit tempus exprimere, ut inesse auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc est, quòd de negaturo Petro præmittitur: *Quia frigus erat, & stans ad prunas calefaciebat se.* Jam namque intus à charitatis calore torpuerat, & ad amorem præsentis vitæ, quasi ad persecutorum prunas infirmitate æstuante recalebat. A qualitate quoque temporis finis exprimitur actionis, sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Judas exiisse perhibetur, cùm, egrediente illo, ab Evangelista dicitur: *Erat autem nox.* Hinc enim & iniquo diviti dicitur: *Hac nocte repetent animam tuam abs te.* Anima quippe, quæ ad tenebras ducitur, non in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est, quòd Salomon, qui sapientiam non perseveraturus accepit, in somnis hanc & nocte accepisse describitur. Hinc est, quòd Angeli ad Abraham meridie veniunt, puniturus autem Sodomam, ad eam vespere venisse memorantur. Quia igitur beati Job tentatio ad victoriam deducitur, à die cœpta perhibetur, cùm dicitur: [*Quadam autem die, cùm venissent filii Dei, ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam Satan.*] Qui autem Dei filii, nisi electi Angeli vocantur? De quibus cùm constet, quòd obtutibus majestatis inserviant, valde quærendum est, unde veniant, ut coram Domino assistant. De his quippe voce Veritatis dicitur: *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* De his Propheta ait: *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Si igitur semper vident, & semper assistunt, vigilanti cura quærendum est, unde veniant, qui nunquam recedunt. Sed cùm de illis per Paulum dicitur: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis?* per hoc, quòd missos cognoscimus, unde veniant, invenimus. Sed ecce quæstioni quæstionem jungimus, & quasi dum ansam solvere nitimur, nodum ligamus. Quomodo enim aut semper assistere, aut videre semper faciem Patris possunt, si ad ministerium exterius pro nostra salute mittuntur? Quod tamen citiùs solvimus, si quantæ subtilitatis sit Angelica natura, pensamus. Neque enim sic à divina visione foras exeunt, ut internæ contemplationis gaudiis priventur: quia si conditoris aspectum exeuntes amitterent, nec jacentes erigere, nec ignorantibus vera nunciare possent, fontemque lucis, quem egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In hoc itaque est nunc natura Angelica à naturæ nostræ conditione distincta, quòd nos & loco circumscribimur, & cæcitatis ignorantia coarctamur: Angelorum verò spiritus loco quidem circumscripti sunt, sed tamen eorum scientiæ longè super nos incomparabiliter dilatantur. Interiùs

Iob. 16. d *Mat. 25. a*
Iob. 16. d
Iob. 13. d *Luc 12. c*
3. Reg. 3. a
Gen. 18. a
Gen. 19. a
Mat. 18. b
Dan. 7. c
Heb. 1. d
3.

quippe exteriusque sciendo diffusi sunt, quia ipsum fontem scientiæ contemplantur. Quid enim de his, quæ scienda sunt, nesciunt, qui scientem omnia sciunt? Eorum itaque scientia comparatione nostræ scientiæ valde dilatata est, sed tamen comparatione divinæ scientiæ angusta: sicut & ipsi illorum spiritus comparatione quidem nostrorum corporum, spiritus sunt, sed comparatione summi & incircumscripti spiritus, sunt corpus. Et mittuntur igitur, & assistunt; quia per hoc, quòd circumscripti sunt, exeunt, & per hoc, quòd intus quoque præsentes sunt, numquam recedunt. Et faciem ergo Patris semper vident, & tamen ad nos veniunt, quia & ad nos spiritali præsentia foras exeunt: & tamen ibi se, unde recesserant, per internam contemplationem servant. Dicatur ergo: [*Venerunt filii Dei, ut assisterent coram Domino.*] quia illuc spiritus conversione redeunt, unde nulla mentis aversione discedunt. [*Affuit inter eos etiam satan.*] Valde quærendum est, quomodo inter electos Angelos satan adesse potuerit, qui ab eorum sorte, exigente superbia, dudum damnatus exivit. Sed rectè inter eos affuisse describitur, quia etsi beatitudinem perdidit, naturam tamen eis similem non amisit: etsi meritis prægravatur, conditione naturæ subtilis attollitur. Inter Dei ergo filios coram Domino affuisse dicitur: quia eo intuitu, quo omnipotens Deus cuncta spiritalia conspicit, etiam satan in ordine naturæ subtilioris videt, attestante Scriptura, quæ dicit: *Oculi Domini contemplantur* prov. 15. a *malos & bonos.* Sed hoc, quòd affuisse satan coram Domino dicitur, in gravi nobis quæstione versatur. Scriptum quippe est: *Beati mundo corde, quo-* Matt. 5. b *niam ipsi Deum videbunt.* Satan verò qui mundo corde esse non potest, quomodo ad videndum Dominum affuisse potest? Sed intuendum est quia affuisse coram Domino, non autem vidisse Dominum perhibetur. Venit quippe, ut videretur, non ut videret. Ipse in conspectu Domini non autem in conspectu ejus Dominus affuit: sicut cæcus cùm in sole consistit, ipse quidem solis radiis perfunditur, sed tamen lumen non videt, quo illustratur. Ita ergo etiam inter Angelos in conspectu Domini satan affuit, quia vis divina, quæ intuendo penetrat omnia, non se videntem immundum spiritum, vidit. Quia enim & ipsa quæ Deum fugiunt, latere non possunt, dum cuncta nuda & aperta sunt superno conspectui, satan affuit absens præsenti. Sequitur:

Quòd nescire Dei, reprobare sit.

CAPUT III.

4. [*Vi Dixit Dominus: Vnde venis?*] quid est, quòd venientibus Angelis electis nequaquam dicitur: Unde venitis; satan verò unde veniat percontatur? non enim requirimus nisi utique quæ nescimus: Nescire autem Dei, reprobare est. Unde Luc 13. c quibusdam in fine dicturus est: *Nescio vos unde sitis: discedite à me omnes operarii iniquitatis.* Sicut & nescire mentiri, vir verax dicitur, qui labi per mendacium dedignatur: non quia si mentiri velit, nesciat; sed quòd falsa loqui veritatis amore contemnat. Quid est ergo satan dicere: *Vnde venis*, nisi vias illius quasi incognitas reprobare? Veritatis igitur lumen tenebras, quas reprobat, ignorat: & satanæ itinera, quia judicans, damnat, dignum est, ut quasi nesciens, requirat. Hinc est quòd Adæ Gen. 3. b peccanti conditoris voce dicitur: *Adam ubi es?* Neque enim divina potentia nesciebat, post culpā servus ad quæ latibula fugerat: sed quia lapsum vidit in culpam, jam sub peccato velut ab oculis veritatis absconditum; quia tenebras erroris ejus non approbat, quasi ubi sit peccator ignorat, eumque & vocat, & requirit, dicens: *Adam ubi es?* Per hoc, quòd vocat, signum dat, quia ad pœnitentiam revocat. Per hoc, quod requirit, apertè insinuat, quia peccatores jurè damnandos ignorat. Satan ergo Dominus non vocat, sed tamen requirit, dicens: *Vnde venis?* quia nimirum Deus apostatam spiritum ad pœnitentiam nequaquam revocat: sed vias superbiæ ejus nescius, damnat. Igitur dum satan de itinere suo discutitur, electi Angeli requirendi unde veniant non sunt: quia eorum viæ tantò Deo notæ sunt, quantò & ipso auctore peraguntur; dumque soli ejus voluntati inserviunt, eò esse incognitæ nequeunt, quò per approbationis oculum ex ipso semper ante ipsum fiunt. Sequitur: [*Respondens satan, ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.*] Solet per gyrum circuitus, laboris anxietas designari. Satan ergo laborans terram circuivit, quia quietus in cæli culmine stare contempsit. Cumque se non pervolasse, sed perambulasse insinuat: quanto peccati pondere in imis prematur, demonstrat. Perambulans ergo terram circuit: quia ab illo spiritalis potentiæ volatu corruens, malitiæ suæ pressus gravedine, foras ad gyrum laboris venit. Hinc est enim quòd & de ejus membris per Psalmistam dicitur: *In circuitu* pſ. 12. 9 *impii ambulant*: quia dum interiora non appetunt, in exteriorum labore fatigantur. Sequitur:

Quid sit quòd ad satan Dominus loqui dicitur, vel quod satan Domino respondere perhibetur.

CAPUT IV.

[*Vmquid considerasti servum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?*] Hoc, quòd divina voce beatus Job simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo dicitur, quia subtiliter membratimque suprà exposuimus, replicare quæ diximus devitamus: ne dum discussa repetimus, tardiùs ad indiscussa veniamus. Hoc ergo nobis est solerter intuendum, quid sit, quòd vel ad satan loqui Dominus dicitur, vel quòd satan Domino respondere perhibetur. Discutienda quippe est, quænam sit ista locutio. Neque enim vel à Domino, qui summus atque incircumscriptus est spiritus, vel à satan, qui nullâ est carneâ naturâ vestitus, humano modo aëreus flatus folle ventris attrahitur, ut per organum gutturis, vocis expressione reddatur. Sed dum naturæ invisibili natura incomprehensibilis loquitur, dignum est, ut mens nostra qualitatem corporeæ locutionis excedens, ad sublimes atque incognitos modos locutionis intimæ suspendatur. Nos namque, ut ea, quæ sentimus intrinsecus, extrinsecus exprimamus; hæc per organum gutturis, per sonum vocis ejicimus. Alienis quippe oculis intra secretum mentis, quasi post parietem corporis stamus: sed cùm manifestare nosmetipsos cupimus, quasi per linguæ januam egredimur: ut quales sumus intrinsecus, ostendamus. Spiritalis autem natura non ita est, quæ ex mente & corpore composita dupliciter non est. Sed rursus sciendum est, quia ipsa etiam natura incorporea cùm loqui dicitur, ejus locutio nequaquam una atque eadem qualitate formatur. Aliter enim loquitur Deus ad Angelos, aliter Angeli ad Deum: aliter Deus ad sanctorum animas, aliter sanctorum animæ ad Deum: aliter Deus ad diabolum, aliter diabolus ad Deum. Nam quia spiritali naturæ ex corporea appositione nihil obstat; loquitur Deus ad Angelos sanctos eo ipso, quo eorum cordibus occulta sua invisibilia ostendit; ut quidquid agere debeant, in ipsa cōtemplatione veritatis legant, & velut quædam præcepta vocis sint ipsa gaudia contemplationis. Quasi enim audientibus dicitur, quod videntibus inspiratur. Unde cùm eorum cordibus, Deus contra humanam superbiam, animadversionem ultionis infunderet, dixit: *Venite descendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Dicitur Gen. 2. b eis, qui aderant: *Venite*, quia nimirum hoc ipsum numquam à divina contemplatione decrescere, in

divina contemplatione semper accrescere est : & numquam corde recedere, quasi quodam stabili motu est semper venire. Quibus & dicit : Descendamus & confundamus ibi linguam eorum. Ascendunt Angeli, in eo quòd creatorem conspiciunt. Descendunt Angeli, in eo quòd creaturam, sese in illicitis erigentem, examine districtionis premunt. Dicere ergo Dei est : Descendamus & confundamus ibi linguam eorum, in seipso eis hoc, quod rectè agatur ostendere, & per vim internæ visionis, eorum mentibus exhibenda judicia occultis motibus inspirare. Aliter loquuntur Angeli ad Deum, sicut & per Ioannis Apocalypsim dicere describuntur : *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam.* Vox namque Angelorum est in laude conditoris ipsa admiratio intimæ contemplationis. Virtutis divinæ miracula obstupuisse, dixisse est : quia excitatus cum reverentia motus cordis, magnus est ad aures incircumscripti spiritus clamor vocis. Quæ vox se quasi per distincta verba explicat, dum sese per innumeros modos admirationis format. Deus ergo Angelis loquitur, cùm eis voluntas ejus intima videnda manifestatur. Angeli autem loquuntur Domino : cùm per hoc, quòd super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgunt. Aliter Deus ad sanctorum animas, aliter sanctorum animæ loquuntur ad Deum. Unde & in Ioannis Apocalypsi rursum dicitur : *Vidi subter altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant : & clamabant voce magna dicentes : Vsquequo Domine, sanctus & verus, non judicas & vindicas sanguinem nostrum, de his, qui habitant in terra?* Ubi illico adjungitur, *Data sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conservorum & fratrum eorum.* Quid est enim animas vindictæ petitionem dicere, nisi diem extremi judicij, & resurrectionem extinctorum corporum desiderare? Magnus quippe earum clamor, magnum est desiderium. Tantò enim quisque minus clamat, quantò minus desiderat : & tantò majorem vocem in aures circumscripti spiritus exprimit, quantò se in ejus desiderium pleniùs fundit. Animarum igitur verba ipsa sunt desideria. Nam si desiderium sermo non esset, Propheta non diceret : *Desiderium cordis eorum audivit auris tua* Sed cùm aliter moveri soleat mens, quæ petit, aliter quæ petitur, & sanctorum animæ ita in interni secreti sinu Deo inhærent, ut inhærendo requiescant : quomodo dicuntur petere, quas ab interna voluntate constat nullatenus discrepare? Quomodo dicuntur vindictam desiderare, quas & voluntatem Dei certum est, & ea, quæ futura sunt, non ignorare? Sed in ipso positæ, ab ipso aliquid petere dicuntur, non quòd quidquam desiderent, quod ab ejus voluntate, quem cernunt, discordet : sed quò Deo mente ardentiùs inhærent, eò etiam de ipso accipiunt, ut ab ipso petant, quod eum facere velle noverunt. De ipso ergo bibũt, quod ab ipso sitiunt : & modo nobis adhuc incomprehensibili, in hoc, quod petendo esuriunt, præscendo satiantur. Discordarent ergo à voluntate conditoris, si quæ eum vident velle, non peterent : eique minus inhærerent, si volentem dare, desiderio pigriori pulsarent. Quibus responsum divinitus dicitur : *Requiescite tempus adhuc modicum, donec compleatur numerus conservorum & fratrum vestrorum.* Desiderantibus animabus : *Requiescite tempus adhuc modicum*, dicere, est inter ardorem desiderij ex ipsa præscientia solatium consolationis aspirare : ut & animarum vox sit, hoc quod amantes desiderant ; & respondentis Dei sermo sit, hoc quod eas retributionis certitudine inter desideria confirmat. Respondere ergo ejus est, ut collectionem fratrum expectare debeant, eorum mentibus libenter expectãdi moras infundere : ut cùm carnis resurrectionem

Apoc. 5. d

6.

Apoc. 6. c

Psal. 9. a

appetunt, etiam ex colligendorum fratrum augmento gratulentur. Aliter Deus loquitur ad diabolum, aliter diabolus ad Deum. Loqui enim Dei est ad diabolum, vias ejus, ac negotia animadversione occultæ districtionis increpare, sicut hîc dicitur : *Vnde venis?* Diaboli autem ei respondere, est omnipotenti majestati ejus posse nihil celare. Unde hîc ait, [*Circuivi terram, & perambulavi eam*] Quasi enim dicere ejus est, quid egerit, scire quòd actus suos oculis illius occultare non possit. Sciendum verò est, quia sicut hoc loco discimus, quatuor modis loquitur Deus ad diabolum : tribus diabolus ad Deum. Quatuor modis loquitur Deus ad diabolum : quia & injustas vias ejus arguit ; & electorum suorum contra illum justitiam proponit, tentandam eorum innocentiam ei concedendo permittit, & aliquando eum, ne tentare audeat, prohibet. Injustas enim vias ejus redarguit, sicut jam dictum est : [*Vnde venis?*] Electorum suorum contra illum justitiam proponit, cùm ait : [*Numquid considerasti servum meum Iob, quòd non sit ei similis super terram?*] Tentandam eorum innocentiam concedendo permittit, sicut ait : [*Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt.*] Rursumque eum à tentatione prohibet, cùm dicit : [*Tantum in eum ne extendas manum tuam.*] Tribus autem modis loquitur diabolus ad Deum, cùm vel vias suas insinuat, vel electorum innocentiam fictis criminibus accusat, vel tentandam eamdem innocentiam postulat. Vias quippe suas insinuat, qui ait : [*Circuivi terram, & perambulavi eam.*] Electorum innocentiam accusat, qui dicit : [*Numquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, universamque substantiam eius per circuitum?* Tentandam eamdem innocentiam postulat, cùm dicit : [*Extende manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.*] Sed dicere Dei est : [*Vnde venis?*] sicut & suprà insinuavimus, vi suæ justitiæ itinera malitiæ ejus increpare. Dicere Dei est : [*Numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei similis super terram?*] tales electos suos justificando facere, quibus nimirum apostata angelus possit invidere. Dicere Dei est : [*Ecce universa quæ habet, in manu tua sunt.*] ad probationem fidelium, contra eos occulta vi incursum illum suæ malitiæ relaxare. Dicere Dei est : [*Tantùm in eum ne extendas manum tuam :*] ab immoderatæ tentationis impetu eum etiam permittendo restringere. Diaboli autem dicere est : [*Circuivi terram, & perambulavi eam :*] sagacitatem suæ malitiæ invisibilibus ejus oculis occultare non posse. Dicere diaboli est : [*Numquid frustra Iob timet Deum?*] contra bonos intra cogitationum suarum latibula conqueri : eorumque profectibus invidere, atque invidendo reprobationis rimas exquirere. Dicere diaboli est : [*Extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet :*] ad afflictionem bonorum, malitiæ æstibus anhelare. Quò enim eorum tentationem invidens appetit, eò illorum quasi probationem deprecans petit. Quia igitur internarum locutionum modos succinctè diximus, ad intermissum paululum expositionis ordinem revertamur.

7.

8.

Quòd diabolus non contra Iob, sed contra Dominum certamen iniit.

CAPUT V.

NVmquid considerasti servum meum Iob, quòd non sit similis ei super terram, vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?] Præcedenti jam sermone tractatum est, quia diabolus non contra Iob, sed contra Deum certamen proposuit, materia verò certaminis beatus Job in medium fuit. Et si in sermonibus suis dicimus Job inter

flagella deliquisse, quod sentire nefas est, Deum di- A
cimus in sua propositione victoriam perdidisse. Nam
ecce & in hoc loco intuendum est: quia non priùs
diabolus beatum Job à Domino petiit, sed eum
Dominus in diaboli despectum laudavit. Et nisi in
sua justitia permansurum nosset, non utique pro
illo proponeret. Nec periturum in tentatione con-
cederet, de quo ante tentationem, ex Dei laudi-
bus, in tentatoris mente, invidiæ fuerant faces ex-
citatæ. Sed antiquus adversarius cùm quæ accuset
mala, non invenit, ipsa ad malum inflectere bona
quærit. Cumque de operibus vincitur, ad accusan-
dum verba nostra perscrutatur. Cùm nec in verbis
accusationem reperit, intentionem cordis fuscare
contendit, tamquam bona facta bono animo non
fiant, & ideireo perpendi à judice bona non de- B
beant. Quia enim fructus arboris esse & in æstu vi-
rides conspicit; quasi vermem ponere ad radicem
quærit. Nam dicit: [*Numquid frustra Iob timet
Deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, uni-
versamque substantiam eius per circuitum? Operibus
manuum eius benedixisti, & possessio illius crevit in
terra.*] Ac si apertè dicat: Qui tot bona in terra re-
cepit, quid mirum est, si pro eis se innocenter ge-
rit? Innocens verè esset, si bonus inter adversa
persisteret. Cur autem magnus dicitur, quem mer-
ces sui uniuscuiusque operis, tanta rerum multipli-
citate comitatur? Astutus quippe adversarius cùm
sanctum virum inter prospera bene egisse conside-
rat, reprobare apud judicem per adversa festinat:
9. Vnde rectè in Apocalypsi voce angelica dicitur: C
Apo. 12. a *Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accu-
sabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.*
Scriptura autem sacra sæpe diem pro prosperis, no-
ctem autem pro adversis ponere consuevit. In die
ergo & nocte accusare non desinit: quia modò nos
in prosperis, modò in adversis accusabiles osten-
dere contendit. In die accusat, cùm prosperis ma-
lè nos uti insinuat. In nocte accusat, cùm in adver-
sis nos non habere patientiam demonstrat. Beatum
ergo Job, quia necdum flagella attigerant, quasi
adhuc unde in nocte accusare posset, omnino non
habebat. Quia verò in prosperis magna sanctitate
viguerat, pro eisdem prosperis bona illum egisse
simulabat: versuta assertione mentiens, quòd non
ad usum Domini substantiam possideret, sed ad u- D
sum substantiæ Dominum coleret. Sunt enim non-
nulli, qui ut fruantur Deo, dispensatoriè utuntur
hoc sæculo. Et sunt nonnulli, qui ut fruantur hoc sæ-
culo, transitoriè uti volunt Deo. Cùm igitur bona
divini muneris narrat, putat quòd fortis operarii
facta leviget: ut cujus vitam reprehendere de ope-
ribus non valet, ejus mentem quasi ex cogitationi-
*al. ad- bus * addicat; mentiens quòd non amore Domini,
dicat. sed temporalis prosperitatis appetitione servierit;
omne quod innocuè exteriùs vixit. Vires ergo beati
Job nesciens, sed tamen unumquemque adversis
probari veriùs sciens, tentandum hunc expetit: ut
qui per diem prosperitatis inoffenso gressu incesse-
rat, saltem in nocte adversitatis impingeret, & ante
laudatoris sui oculos offensione impatientiæ pro- E
stratus jaceret. Unde subjungit:

Quòd diabolus nihil possit nisi permissus.

CAPUT VI.

10. *SEd extende paululum manum tuam, & tange
cuncta, quæ possidet, nisi in faciem benedixerit
tibi.*] Cùm sanctum virum satan tentare appetit, &
tamen Domino, ut manum suam extendere de-
beat, dicit, valde notandum est: quia feriendi vi-
res nec ipse sibi tribuit, qui contra auctorem om-
nium singulariter superbit. Scit namque diabolus
quia quodlibet agere ex semetipso non sufficit: quia
nec per semetipsum in eo quòd est spiritus existit. Hinc
est quòd in Evangelio expellenda de homine legio
dicebat: *Si eicis nos, mitte nos in gregem porco-* Luc. 8. c
rum. Qui enim per semetipsum ire in porcos non
poterat, quid mirum si sine auctoris manu, sancti
viri domum contingere non valebat; Sciendum
verò est, quia satanæ voluntas semper iniqua est, sed
numquam potestas injusta: quia a semetipso volun-
tatem habet, sed à Domino potestatem. Quod e-
nim ipse facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non
nisi justè permittit. Unde bene in libris Regum di-
citur: *Spiritus Domini malus irruebat in Saul.* Ecce 1. Reg.
unus idemque spiritus, & Domini appellatur & 18. c.
malus: Domini videlicet per licentiam potestatis
justæ; malus autem per desiderium voluntatis in-
justæ. Formidari ergo non debet, qui nihil nisi per-
missus valet. Sola ergo vis illa timenda est, quæ
cùm hostem sævire permiserit, ei ad usum justi ju-
dicii, & injusta illius voluntas servit. Paululum
verò manum postulat extendi, quia exteriora sunt,
quæ expetit conteri. Neque enim satan facere se a-
liquid multum putat, nisi cùm animam sauciat; ut
ab illa patria feriens revocet, à qua ipse longè telo
superbiæ suæ prostratus jacet. Sed quid est, quod
ait: [*Nisi in faciem benedixerit tibi?*] Nos nempe
quod amamus respicimus: quod verò aversari vo-
lumus, ab eo faciem declinamus. Quid itaque Dei
facies, nisi respectus ejus gratiæ * perhibetur intel- * al. præ-
ligi? Ait ergo: [*Extende paululum manum tuam, & betur.
tange cuncta, quæ possidet, nisi in faciem benedixerit
tibi.*] Ac si apertè dicat: Ea, quæ dedisti, subtrahe:
nam si accepta perdiderit, respectum gratiæ tuæ,
ablatis rebus temporalibus, non requiret. Si enim
ea, quibus delectatur, non habuerit, favorem
tuum etiam maledicendo contemnet. Cujus peti-
tione callida nequaquam provocata veritas vincitur, sed ad deceptionem suam hosti conceditur, quod
fideli famulo ad augmentum muneris suffragetur.
Unde mox subditur:

Quomodo Deus tentatori in quibusdam dat licentiam, in aliis verò retinet, & refrænat.

CAPUT VII.

11. *DIxit ergo Dominus ad satan: Ecce universa, quæ
habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne ex-
tendas manum tuam.*] Considerandum est in verbis
Domini dispensatio sanctæ pietatis, quomodo ho-
stem nostrum permittit, & retinet; relaxat, &
refrænat. Alia ad tentandum dat, alia ad affligen-
dum, sed ab aliis religat. [*Ecce universa quæ ha-
bet, in manu tua sunt: tantum ne in eum extendas
manum tuam,*] Substantiam prodit, sed tamen
corpus ejus protegit, quod quidem postmodum
tentatori traditurus est; sed tamen non simul ad
omnia relaxat hostem, ne undique feriens frangat
civem. Mala enim cùm multa electis eveniunt, mi-
râ conditoris gratiâ ex tempore dispensantur: ut quę
coacervata perimerent, possint divisa tolerari. 1. Cor.
Hinc Paulus ait: *Fidelis Deus, qui non patietur* 10. c
*vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet cum
tentatione etiam exitum, ut possitis sustinere.* Hinc Psal. 25.
David ait: *Proba me Domine, & tenta me.* Ac si a- e
pertè dicat: Priùs vires inspice, & tunc ut ferre va-
leo, tentari permitte. Hoc tamen quod dicitur: [*Ec-
ce universa, quæ habet, in manu tua sunt: tantùm
in eum ne extendas manum tuam,*] Intelligi & aliter
potest, quia fortem quidem pugnatorem suum
Dominus noverat, sed tamen dividere ei certamina
contra hostem volebat: ut quamvis robusto bel-
latori victoria in cunctis suppeteret, priùs tamen
de uno certamine hostis ad Dominum victus redi-
ret: tuncque ei aliud iterum vincendo concederet,
quatenus fidelis famulus eò mirabilius victor exi-
steret, quò victus hostis se contra illum iterum ad
nova bella repararet. Sequitur:

Quòd Deus est intra omnia, & extra omnia, & supra omnia, & infra omnia.

CAPUT VIII.

12. *Egressusque est satan à facie Domini*] Quid est quòd satan à facie Domini egressus dicitur? Quò enim exitur ab eo, qui ubique est? Hinc
Iere.23.e namque ait: *Cælum & terram ego impleo.* Hinc
Eccl.24. est, quòd sapientia illius dicit: *Gyrum cæli circuivi sola.* Hinc de ejus spiritu scriptum est:
Sap.1.b *Spiritus Domini implevit orbem terrarum.* Hinc
Isa.23.a est, quòd Dominus dicit iterum: *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum.* Hinc
Isa.40.b rursum de eo scriptum est: *Cælum metitur palmo, & omnem terram pugillo concludit.* Sedi quippe, B cui præsidet, interior & exterior manet. Cælum palmo metiens, & terram pugillo concludens ostenditur, quòd ipse sit circumquaque cunctis rebus, quas creavit exterior. Id namque quod interiùs concluditur, à concludente exteriùs continetur. Per sedem ergo, cui præsidet, intelligitur esse interiùs supraque. Per pugillum, quo continet, esse exteriùs subterque signatur. Quia enim ipse manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse supra omnia, ipse infra omnia, & superior est per potentiam, & interior per sustentationem: exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem: sursum regens, deorsum continens: extra circumdans, interiùs penetrans, nec alia ex parte superior, alia inferior, aut alia ex parte exterior, atque alia manet interior: sed unus idemque totus ubique præsidendo sustinens, sustinendo præsidens, C circumdando penetrans, penetrando circumdans. Unde superiùs præsidens, inde inferiùs sustinens, & unde exteriùs ambiens, inde interiùs replens, sine inquietudine superiùs regens, sine labore inferiùs sustinens, interiùs sine extenuatione penetrans, exteriùs sine extensione circumdans. Est itaque inferior & superior sine loco: est amplior sine latitudine: est subtilior sine extenuatione. Quò igitur ab eo exitur, qui dum per molem corporis nusquam est, per incircumscriptam substantiam nusquam deest? Sed quamdiu satan pressus majestatis potentia, appetitum suæ malitiæ exercere non valuit, quasi ante faciem Domini stetit. A facie autem Domini exiit, quia relaxatus divinitus ab internæ retentionis angustia, ad sui desiderij effectum venit. A facie Domini exiit, quia D
13. diu vinculis disciplinæ religata quandoque voluntas noxia ad opus processit. Cùm enim, sicut dictum est, id quod voluit, implere non valuit, quasi ante faciem Domini stetit, quia illum ab effectu malitiæ superna dispensatio coarctavit. Sed à facie Domini exiit, quia potestatem tentationis accipiens, ad malitiæ suæ vota pervenit. Sequitur:

Quòd convivantibus filiis Iob, ex ipsa comessatione diabolus tentandi occasionem accepit, & quomodo de minoribus ad maiora paulatim progreditur. E

CAPUT IX.

Cùm autem quadam die filii & filiæ eius comederent, & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boves arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & ego evasi solus, ut nunciarem tibi.] Notandum, quæ tempora tentationibus congruant. Tunc quippe diabolus tentandi tempus elegit, quando beati Job filios in convivio invenit. Neque enim solummodo intuetur hostis, quid faciat, sed etiam quando faciat. A Nam quamvis potestatem acceperit, aptum tamen ad subversionem tempus exquisivit, ut videlicet nobis Deo dispensante proderetur, quia prænuntia tribulationis est lætitia satietatis. Intuendum verò est, quàm callidè ipsa damna quæ illata sunt, nunciantur. Non enim dicitur: Boves à Sabæis ablati sunt: sed qui ablati sunt, Boves arabant, ut videlicet memorato fructu operis, causa crescat doloris. Unde & apud Græcos, non solùm asinæ, sed asinæ fœtæ raptæ referuntur: ut dum minima animalia audientis animum minùs ex sui qualitate percuterent, ampliùs ex fecunditate vulnerarent. Et quia eò magis adversa animum feriunt, quò cùm multa sunt, etiam subita nunciantur, aucta est mensura gemituum, etiam per particulas nunciorum. Nam sequitur: [*Cumque ad* 14.
huc ille loqueretur, venit alius & dixit: Ignis Dei cecidit de cælo, & tactas oves puerosque consumpsit, & effugi ego solus, ut nunciarem tibi.] Ne rebus perditis minorem audienti dolorem moveat, ejus animum ad * exercendum etiam ipsis nunciorum verbis instigat. Intuendum quippe est, quàm callidè dicitur: *Ignis Dei*, ac si apertè diceretur: Illius animadversionem sustines, quem tot hostiis placare voluisti: illius iram toleras, cui quotidie serviens insudabas. Dum enim Deum, cui servierat, adversa intulisse indicat, ab eo læsum commemorat, in quo excedat: quatenus anteacta obsequia ad mentem reduceret, & frustra se servisse æstimans in auctoris injuriam superbiret. Pia etenim mens cùm se adversa ab hominibus perpeti conspicit, in divinæ gratiæ consolatione requiescit: cumque tentationum procellas increscere extrinsecus viderit, secessum spei Dominicæ appetens, intra conscientiæ portum fugit. Ut verò versutus hostis uno eodemque tempore sancti viri robustissimum pectus & humanis adversitatibus, & divina dispensatione concuteret, & priùs Sabæos irruisse intulit, & mox ignem Dei de cælo cecidisse nunciavit, ut quasi omnem aditum consolationis excluderet; dum & ipsum adversantem ostenderet, qui consolari animum inter adversa potuisset: quatenus dum se tentatus undiq; destitui atque undique premi consideret, in contumeliam tantò audaciùs, quantò & desperatiùs erumpat. Sequitur: [*Et adhuc loquente illo, venit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & invaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio, & effugi ego solus, ut nunciarem tibi.*] Ecce iterum, ne quid minus de humana adversitate doluisset, Chaldæorum turmas irruisse denunciat: & ne illum minus desuper veniens adversitas feriat, iteratam iram in aëre demonstrat. Nam sequitur: [*Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intravit, & dixit: Filiis tuis & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt, & effugi ego solus, ut nunciarem tibi.*] Qui uno vulnere non prosternitur, idcirco bis, terque percutitur, ut usque ad intima quandoque feriatur. Nunciata itaque fuerat adversitas 15.
de Sabæis, nunciata divina animadversio per ignem de cælo, nunciatur ab hominibus iterum camelorum raptus, cædesque puerorum, & divinæ indignationis ira repetitur, dum ventus irruens concussisse domus angulos, atque extinxisse liberos indicatur. Quia enim notum est, quòd absque superno nutu moveri elementa non possint; latenter infertur, quòd ipse contra illum elementa moverit, qui moveri permisit; quamvis satan à Domino semel accepta potestate ad usum suæ nequitiæ etiam elementa concutere prævalet. Nec movere debet, si spiritus de summis projectus turbare in

* *al.* excedendum

ventos aërem potuit: cùm nimirum constet, quia & damnatis in metallum, ad usum aqua & ignis servit. Quæsitum est igitur, ut nunciarentur mala: quæsitum est, ut multa: quæsitum est, ut subita. Sed cùm priùs adversa nunciavit, tranquillo adhuc pectori quasi sanis membris vulnus influxit: cùm verò percussum cor feriendo repetiit, ut ad impatientiæ verba compelleret, super vulnera vulnus irrogavit. Intuendum verò est, quàm callidè curavit hostis antiquus, non tam jacturâ rerum sancti viri patientiam rumpere, quàm ipso ordine nunciorum. Qui studens priùs parva, & postmodum nunciare majora, in extremo filiorum mortem intulit: ne vilia pater rei familiaris damna duceret, si illa jam orbatus audiret, & minus percuteret rerum amissio, præcognita morte filiorum; quia videlicet nulla esset hereditas, si illos priùs subtraheret, qui servabantur heredes. Sed à minimis incipiens in ultimum graviora nunciavit; ut dum gradatim deteriora cognosceret, in ejus corde doloris locum omne vulnus inveniret. Notandum, quàm callidè tot malorum pondera, & divisa, & subita nunciantur: ut & repente, & particulatim crescens, in audientis corde dolor sese ipse non caperet, & tantò ardentiùs in blasphemiam accenderet, quantò subitis ac multiplicibus nunciis in se angustiùs æstuaret.

Quòd dissolutio Præpositorum sit ruina minorum.

CAPUT X.

16. *IN domo fratris sui primogeniti.*] Sed neque hoc negligenter prætereundum puto, quòd ejus filij in majoris fratris domo convivantur, cùm pereunt. Dictum namque est superiùs, quòd convivia peragi sine culpa vix possunt. Ut ergo nostra, non aliorum loquamur; sciendum nobis est, quia omne quod à minoribus voluptuosè agitur, majorum disciplinâ cohibetur. Cùm verò majores ipsi voluptati deserviunt, nimirum minoribus lasciviæ fræna laxantur. Quis enim sub disciplinæ se constrictione contineat, quando & ipsi, qui jus constrictionis accipiunt, sese voluptatibus relaxant? Dum ergo in majoris fratris domo convivantur, pereunt: quia tunc contra nos hostis vehementiùs vires accipit, quando & ipsos, qui pro custodia disciplinæ prælati sunt, ventri servire cognoscit. Tantò enim licentiùs ad feriendum occupat subditos, quantò & hi, qui intercedere pro culpis poterant, voluptati vacant. Absit autem ut tanti viri filios per conviviorum studia ingurgitando ventri vacasse suspicemur: sed tamen veraciter novimus, quia etsi per disciplinæ quisque custodiam necessitatis metas edendo non transit, accensa tamen mentis intentio inter convivia torpescit; & minus in quanto sit tentationum bello considerat, qui se per securitatem relaxat. In domo ergo primi fratris filios obruit: quia antiquus hostis in minorum morte subversionis aditum per negligentiam majorum quærit. Sed quia quantis nunciorum jaculis sit percussus, agnovimus; vir fortis noster, qualis inter vulnera consistat, audiamus. Sequitur:

Quòd Iob in eo quòd filios luxit, & Deum adoravit, manifestè ostendit, quàm immobilis in Dei & proximi charitate extiterit.

CAPUT XI.

TUNC surrexit Iob, & scidit vestimenta sua: & tonso capite corruens in terram adoravit.] Nonnulli magnæ constantiæ philosophiam putant, si disciplinæ asperitate correpti, ictûs verborum doloresque non sentiant. Nonnulli verò tam nimis percussionum flagella sentiunt, ut immoderato dolore commoti, etiam in excessum linguæ dilabantur. Sed quisquis veram philosophiam nititur tenere, necesse est, ut inter utraque gradiatur. Non est enim pondus veræ virtutis, insensibilitas cordis: quia & valde insana per stuporem membra sunt, quæ & incisa sentire dolorem nequaquam possunt. Rursus virtutis custodiam deserit, qui dolorem verberum ultra quàm necesse est sentit: quia dum nimia afflictione cor tangitur, usque ad impatientiæ contumelias excitatur; & qui per flagella corrigere malefacta debuerat, agit ut nequitia per flagellum crescat. Contra insensibilitatem quippe percussorum per Propheram dicitur: *Percussisti eos, nec doluerunt; attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam.* Contra pusillanimitatem percussorum per Psalmistam dicitur: *In miseriis non subsistent.* In miseriis namque subsisterent, si æquanimiter adversa tolerarent. At postquam mente inter flagella corruunt, quasi inter illatas miserias subsistendi constantiam perdunt. Beatus itaque Job, quia veræ philosophiæ regulam tenuit, contra utraque mira se æquitatis arte servavit: ut nec quasi dolorem non sentiens, flagella sperneret; nec rursum ultra modum dolorem sentiens, contra judicium flagellantis insaniret. Cunctis enim rebus perditis, cunctis liberis amissis, surrexit, scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adoravit. Quòd vestimenta scidit, quòd tonso capite in terram corruit, monstrat nimirum, quia flagelli dolorem sensit. Quòd verò additur: *Adoravit*, apertè ostenditur, quia & in dolore positus contra flagellantis judicium non excessit. Nec omnino ergo non motus est, ne Deum ipsa insensibilitate contemneret: nec rursum omnino motus est, ne nimis dolendo peccaret. Sed quia duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, & proximi; ut dilectionem proximi exolveret, impendit filiis luctum: ne dilectionem Dei desereret, explevit inter gemitus orationem. Solent nonnulli in prosperis Deum diligere, in adversis autem positi flagellantem minùs amare. Beatus autem Job per hoc, quòd motus exteriùs exhibuit, ostendit quia flagella patris agnovit: per hoc, quòd adorando humilis mansit, ostendit quia amorem patris nec in dolore deseruit. Ne igitur superbus esset non sentiens, in percussione corruit: ne autem se ferienti extraneum faceret, ad hoc corruit, ut adoraret. Mos autem veterum fuit, ut quisquis speciem sui corporis capillos nutriendo servaret, eos tempore afflictionis abscideret: & rursum qui tranquillitatis tempore capillos abscideret, eos in ostensione afflictionis nutriret. Beatus igitur Job tranquillitatis tempore capillos servasse ostenditur; cùm ad doloris usum caput totondisse memoratur: quatenus cùm in cunctis eum rebus manus superna percuteret, etiam sponte illum pœnitentiæ species diversa fuscaret: sed iste exutus rebus, filiis orbatus, qui vestimenta scidit, qui caput totondit, qui in terram corruit, quid dicat, audiamus.

Ps. 139. d

17.

Quòd in amissione exteriorum magna consolatio sit, considerare quòd hæc temporalia nec aliquando habuimus, nec semper habebimus.

CAPUT XII.

NUDUS egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc.] O quàm altæ sedi interni consilij præsidet iste, qui scissis vestibus in terra prostratus jacet. Quia enim judicante Domino, cuncta amiserat, pro servanda patientia illud tempus ad memoriam reduxit, quo necdum ista quæ perdidit, habebat: ut dum intuetur quòd aliquando illa non habuit, dolorem temperet, quòd amisit. Magna enim consolatio est in rerum amissione, illa tempora ad mentem reducere, quibus nos contigit res, quas perdidimus, non habuisse. Quia verò omnes

S. REGO. COLL. M. Tom. I.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

nos terra genuit, hanc non immeritò matrem vocamus. Unde scriptum est: *Grave iugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ in matrem omnium.* Beatus igitur Job, ut patienter lugeat, quod hîc amisit, vigilanter attendit qualis huc venerit: ad augmentum autem servandæ patientiæ, adhuc solertiùs inspicit hinc qualis recedat, & dicit: [*Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc.*] Ac si dicat: Nudum me huc intrantem terra protulit, nudum me hinc exeuntem terra recipiet. Qui ergo accepta, sed relinquenda perdidi, quid proprium amisi?

Eccl. 40. a

Quòd adabolus humilitate nostra sternitur, & patientia superatur.

CAPUT XIII.

Quia verò consolatio non solùm ex consideratione conditionis *exhibenda est, sed etiam ex justitia conditoris, rectè subjungit: [*Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est.*] Sanctus vir, tentante adversario, cuncta perdiderat, sed tamen sciens, quia contra se satan tentandi vires, nisi permittente Domino, non habebat, non ait: Dominus dedit, diabolus abstulit; sed, Dominus dedit, Dominus abstulit. Fortasse enim fuerat dolendum, si quod *Dominus dedit, hostis abstulisset: at postquam non abstulit, nisi ipse qui dedit, sua recepit, non nostra abstulit. Si enim ab illo accipimus, quibus in hac vita utimur, cur doleamus, quòd ipso judicante exigimur, quo largiente fœneramur? Nec aliquando injustus est creditor, qui dum præfixo reddendi tempore non constringitur; quando vult, exigit quod fœneratur. Ubi & bene subjungitur: [*Sicut Domino placuit, ita factum est.*] Cùm enim in hac vita ea quæ nolumus, patimur, necesse est, ut ad eum, qui injustum velle nihil potest, studia nostræ voluntatis inclinemus. Magna quippe est consolatio in eo quod displicet, quòd illo ordinante erga nos agitur, cui nonnisi iustum placet. Si igitur justa Deo placere scimus, pati nulla, nisi quæ Domino placuerint, possumus; justa sunt cuncta quæ patimur, & valde injustum est, si de justa passione murmuramus. Sed quia orator fortis quomodo assertionem partis suæ contra adversarium allegavit, audivimus; nunc quomodo in orationis suæ termino judicem benedicendo laudet audiamus. Sequitur: [*Sit nomen Domini benedictum.*] Ecce omne quod rectum sensit, Domini benedictione concluſit, ut hinc adversarius inspiciat, & ad pœnam suam victus erubescat: quia ipse Domino contumax etiam in beatitudine conditus extitit, cui homo hymnum gloriæ etiam percussus dicit. Intuendum verò est, quia hostis noster tot nos jaculis percutit, quot tentationibus affligit. Quotidie namque in acie stamus, quotidie tentationum ejus tela excipimus. Sed & nos contra illum jacula mittimus, si confossi tribulationibus, humilia respondemus. Beatus igitur Job percussus damno rerum, percussus morte filiorum, quia vim doloris vertit in laudem conditoris, dicens: [*Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum:*] [superbum hostem humilitate *percussit, crudelem patientia stravit: nec credamus, quòd bellator noster accepit, non inflixit & vulnera. Quot enim voces patientiæ in Dei laudem percussus reddidit, quasi tot in adversarij pectore iacula intorsit: & acriora valde, quàm sustinuit, inflixit. Afflictus enim terrena perdidit, sed afflictionem humiliter sustinens cælestia multiplicavit. Sequitur:

18. *al. adhibenda

*al. cæditor dederat

*al. perculit

Quòd Iob percussus, nec verbo, nec cogitatione in Deum peccavit.

CAPUT XIV.

In omnibus his non peccavit Iob labiis suis: neque stultum aliquid contra Deum locutus est.] Quia tentationum tribulationibus deprehensi, etiam tacito cogitationum motu possumus non loquendo peccare; beato Job & oris testimonium perhibetur & cordis. Priùs enim dicitur: [*Non peccavit Iob labiis suis,*] & tunc demum subditur: [*Neque stultum aliquid contra Deum locutus est.*] Qui enim stultum locutus non est, culpam à lingua compescuit: sed cùm præmittitur: *Non peccavit:* constat quòd murmurationis vitium etiam à cogitatione restrinxit. Nec ergo peccavit, nec stultum locutus est; quia nec per conscientiam tacitus tumuit, nec linguam in contumaciam relaxavit. Stultè autem contra Deum loquitur, qui inter divinæ animadversionis flagella positus, justificare semetipsum conatur. Si enim innocentem se asserere superbè audeat, quid aliud, quàm justitiam ferientis accusat? Hucusque nos verba historiæ transcurrisse sufficiat: jam nunc ad indaganda allegoriæ mysteria expositionis se sermo convertat.

19.

Quòd Deus tempora sine tempore intuetur: & in luce tenebras videt: & diversa ordinans non est diversus.

CAPUT XV.

Sed in hoc quod scriptum est: [*Quadam die cùm venissent filii Dei, ut assisterent coram Domino; affuit inter eos etiam satan:*] discutiendum priùs est, cur quadam die factum aliquid coram Domino dicitur; cùm apud illum nequaquam cursus temporis mutatione diei noctisque varietur. Neque enim in ea luce, quæ sine accessu ea quæ eligit, illustrat, & sine recessu ea quæ respuit, deserit, defectus mutabilitatis venit: quia in semetipsa manendo immutabilis, mutabilia cuncta disponit; sicque in se transeuntia condidit, ut apud se transire nequaquam possint: nec tempus intus in conspectu ejus desluit, quod apud nos foris decurrit. Unde fit ut in æternitate ejus fixa maneant ea, quæ non fixa exteriùs sæculorum volumina emanant. Cur ergo apud eum dicitur: [*Quadam die,*] cui nimirum dies una est æternitas sua? Quam videlicet nec fine claudi, nec initio vidit aperiri Psalmista, cùm dicit: *Melior est dies una in atriis tuis super millia.* Sed cùm Scriptura sacra de temporaliter editis loquitur, dignum est, ut verbis temporalibus utatur: quatenus condescendendo levet, & dum de æternitate aliquid temporaliter narrat, assuetos temporalibus sensim ad æterna trajiciat; seque bene nostris mentibus æternitas incognita, dum verbis cognitis blanditur, infundat. Quid autem mirum, si in sacro eloquio incommutabilitatem suam Deus præpropere humanæ menti non aperit; quando & resurrectionis suæ solemnitate celebrata, quibusdam provectionum accessibus innotuit, incorruptionem corporis, quod resumpsit? Luca quippe attestante didicimus, quòd quibusdam se in momento quærentibus priùs Angelos misit: & rursum discipulis in via de se loquentibus ipse quidem, sed non cognoscendus apparuit, qui post exhortationis moras cognoscendum se in panis fractione monstravit. Ad extremum verò repente ingrediens, non solùm se cognoscibilem, sed etiam palpabilem præbuit. Quia enim infirma adhuc gestabant corda discipuli, in cognitione tanti mysterij ita fuerant divina dispensatione nutriendi, ut paulisper aliquid quærentes invenirent, invenientes crescerent,

20. Ps. 83. d

Luc. 23. a

Ibid.

&

& crescentes cognita robustiùs tenerent. Quia igitur non repente, sed causarum verborumque incrementis, quasi quibusdam ad æternitatem passibus ducimur; intus apud eum quadam die aliquid factum dicitur, qui ipsa quoque tempora sine tempore contuetur. An, quia etiam satan affuit die quadam, dum hoc factum dicitur, indicare sacra Scriptura studuit, quia in luce Deus tenebras vidit? Nos quippe uno eodemque contuitu lucem & tenebras intueri non possumus: quia cùm in tenebris oculus figitur, lux fugatur; & cùm ad lucis se coruscationem verterit, tenebrarum umbra discedit. Illa autem vis, quæ cuncta mutabilia immutabiliter videt, quasi in die ei satan affuit, quia apostatæ angeli tenebras sine obscuritate comprehendit. Nos, ut dictum est, uno eodemque intuitu contemplari non possumus, & quæ approbando eligimus, & quæ reprobando damnamus: quia cùm ad hanc animus vertitur, ab illa cogitatione separatur; cùm verò ad illam reducitur, ab hac, cui inhæsit, removetur. Deus verò, qui sine mutabilitate simul cuncta respicit, sine distentione comprehendit: videlicet & bona quæ adjuvat, & mala quæ judicat, & quæ adjuta remunerat, & quæ judicans damnat; in his quæ diverso disponit ordine, diversus non est. In die ergò ei satan affuisse describitur, quia lumen æternitatis ejus nulla mutabilitatis fuscatione tangitur; & in hoc, quòd ei tenebræ præsentes sunt, affuisse inter filios Dei dicitur: quia ea vi justitiæ immundus spiritus penetratur, qua videlicet mundorum spirituum corda complentur; eoque radio luminis iste transfigitur, quo illi ut luceant perfunduntur. Inter filios Dei affuit: quia etsi illi Deo ad electorum adjutorium, iste ad probationem servit. Inter filios Dei affuit: quia etsi ab illis in hac vita laborantibus auxilium pietatis impenditur; iste occultæ ejus justitiæ nesciendo serviens, ministerium exequi reprobationis conatur. Unde bene in libris Regum per prophetam dicitur.

A B C

Quòd sancti Angeli ad adiutorium electorum; satan verò ad probationem, Deo serviat.

CAPUT XVI.

3. Reg. 22. b *VIdi Dominum sedentem super solium suum: & exercitum cæli à dextris eius & à sinistris, & dictum est: In quo decipiam Achab, ut ascendat & cadat in Ramoth Galaath? Et dixit alius ita, & alius aliter. Et egressus est unus, & dixit: Ego decipiam Achab: & dictum est: In quo decipies? Qui respondit, dicens: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius.* Quid enim solium Dei, nisi angelicas potestates accipimus, quatum mentibus altiùs præsidens, inferiùs cuncta disponit? Et quid exercitus cæli, nisi ministrantium Angelorum multitudo describitur? Quid est ergo, quòd exercitus cæli à dextris & sinistris ejus stare perhibetur? Deus enim, qui ita est intra omnia, ut etiam sit extrà omnia, nec dextrâ, nec sinistrâ concluditur. Sed dextra Dei, Angelorum pars electa: sinistra autem Dei, pars angelorum reproba designatur. Non enim ministrant Deo solummodo boni, qui adjuvent; sed etiam mali, qui probent: Non solùm qui à culpa redeuntes sublevent; sed etiam qui redire nolentes gravent. Nec quòd cæli exercitus dicitur, angelorum pars reproba in eo intelligi posse perhibetur. Quas enim suspendi in aëre novimus, aves cæli nominamus. Et de eisdem spiritibus Paulus dicit: *Contra spiritalia nequitiæ in cælestibus.* Quorum caput enuncians, ait: *Secundum principem potestatis aeris huius.* A dextera ergo Dei & sinistra angelorum exercitus stat, quia & voluntas electorum spirituum divinæ pietati concordat; & reproborum sensus suæ malitiæ serviens, judicio districtionis ejus obtemperat. Unde & mox fallax spiritus in medium prosiliisse describitur, per quem Achab rex, exigentibus suis meritis, decipiatur. Neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deservire voluisse, ut diceret: *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius*; sed quia Achab rex ex præcedentibus peccatis dignus erat, ut tali debuisset deceptione damnari: quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occultâ justitiâ licentia malignis spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Quòd ergo illic à dextris atque à sinistris Dei, exercitus cæli astitisse describitur; hoc hîc inter filios Dei satan affuisse perhibetur. Ecce à dextris Dei steterunt Angeli, qui nominantur filij Dei: ecce à sinistris Angeli stant, quia affuit inter eos etiam satan. Sed quia allegoriæ mysteria indagare decrevimus, non inconvenienter accipimus, quòd in die Dominus satan vidit, quia vias ejus in sapientiæ suæ incarnatione corripuit: quasi eum non vidisse, fuerit, tamdiu pravitatem illius in humani generis perditione toleràsse. Unde & ei divina voce mox dicitur: [*Vnde venis?*] In die satan requiritur de viis suis, quia in luce manifestatæ sapientiæ, occulti hostis insidiæ deteguntur. Quia ergo incarnato Domino diabolus increpatur, & à sua pestifera effrænatione corripitur, rectè subjungitur: *Cui dixit Dominus: Vnde venis?* Tunc enim satanæ vias requirendo arguit, cùm per mediatoris adventum persuasionis ejus nequitias reprimens increpavit. Nec immeritò in hoc die filij Dei coram Domino astitisse referuntur; quia videlicet ad æternæ patriæ vocationem electi omnes, luce sapientiæ se illustrante, collecti sunt. Quos quamvis incarnata sapientia aggregare affectu operis venerat; divinitati tamen illius jam per ejus præscientiam intrinsecus assistebant. Sed quia de viis suis antiquus hostis Redemptore veniente discutitur, quid dicat audiamus.

D E

Quòd ab Adam ad adventum Christi satan nullum, qui sibi plene resisteret, repererit.

CAPUT XVII.

CIrcuivi terram, & perambulavi eam.] Ab Adam quippe, ante adventum Domini, omnes post se gentium nationes traxit. Circuivit terram & perambulavit, quia per corda gentium iniquitatis suæ vestigia impressit. Cadens enim à sublimibus humanas mentes jure possedit, quia in culpæ suæ vinculo volentes astrinxit: tantoque latiùs in mundo vagatus est, quantò à reatu illius quisquam liber per omnia inventus non est. Cui quasi ex potestate mundum circuisse, est nullum hominem, qui sibi plenè resisteret, invenisse. Sed jam satan redeat, id est, ab effectu suæ malitiæ vis illum divina constringat, quia jam apparuit in carne, qui in peccati contagione, ex carnis nihil habebat infirmitate. Venit humilis, quem & superbus hostis admiretur: quatenus qui fortia divinitatis ejus despexerat, etiam humanitatis ejus infirma pertimescat. Unde & mox significatione mirifica, contra eum ipsa humanitatis infirmitas obstupescenda proponitur, ut dicatur: [*Numquid considerasti servum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra?*] Quòd Job interpretetur dolens, paulò antè jam diximus. Dolens verò ipse veraciter per figuram dicitur, qui portare dolores nostros, Propheta attestante, perhibetur. Cui in terra similis non est, quia omnis homo tantummodo homo est, ipse autem Deus & homo. In terra ei similis non

Ephes. 6. b

Ephes. 2. a

Isai. 53. a

est, quia etsi adoptivus quisque filius ad percipiendam divinitatem proficit, nequaquam tamen ut Deus naturaliter sit, accipit. Qui bene etiam servus dictus est, quia formam servi suscipere dignatus est. Nec majestati injuriam intulit assumpta humilitas carnis: quia & ut servanda susciperet, nec tamen habita permutaret, nec divina humanitate minuit, nec humana divinitate consumpsit: quia
Phil.2.a etsi per Paulum dicitur: *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens:* ei semetipsum exinaniviſſe, est ab invisibilitatis suæ magnitudine se visibilem demonstrasse: ut servi forma tegeret hoc, quod incircumscriptè omnia ex divinitate penetraret. Dei autem ad satan per figuram dicere, *Numquid considerasti servum* B *meum Iob?* est, unigenitum filium contra eum in forma servi admirabilem demonstrare. Eo enim ipso, quo illum tantæ virtutis in carne innotuit, quasi superbienti adversario, quòd dolens consideraret, indicavit. Sed quia bonum quod miraretur, intulerat; restat, ut ad reprimendam ejus superbiam virtutes illius adhuc enumerando subjungat.
23. Sequitur: [*Homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo*] Venit namque inter homines mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, ad præbendum exemplum vitæ hominibus, simplex: ad non parcendum malignis spiritibus, rectus: ad debellandam superbiam, timens Deum: ad detergendam verò in electis suis vitæ immunditiam, recedens à malo. De ipso enim per Isaiam princi-
Isai.11.a paliter dicitur: *Et replebit eum spiritus timoris* C *Domini.* Et ipse à malo singulariter recessit, quia facta imitari noluit, quæ in hominibus invenit,
1.Pet.2.c quoniam attestante Petro: *Peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* Sequitur: [*Respondens satan ait: Numquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam ejus per circuitum? Operibus manuum ejus benedixisti, & possessio illius crevit in terra.*] Antiquus hostis Redemptorem humani generis, debellatorem suum in mundum venisse cognovit: unde & per obsessum hominem in Evange-
Matt. 8. d lio dicitur: *Quid nobis, & tibi, Fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos:* Qui tamen priùs cùm hunc passibilem cerneret, & posse mortalia D perpeti humanitatis videret; omne quod de ejus divinitate suspicatus est, ei fastu superbiæ suæ in dubium venit. Nihil quippe nisi superbum sapiens, dum esse hunc humilem conspicit, Deum esse dubitavit. Unde & ad tentationum se argumenta
Matt.4.a convertit, dicens: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Quia igitur passibilem vidit, non Deum natum, sed Dei gratiâ custoditum credidit. Unde & nunc inferre perhibetur: [*Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam ejus per circuitum? Operibus manuum ejus benedixisti, & possessio ejus crevit in terra.*] Eum quippe ac domum ejus à Deo vallatam dicit, quia tentando ejus conscientiam penetrare non potuit. Substantiam ejus vallatam asserit, quia electos ejus E invadere non præsumit. Operibus manuum ejus benedixisse Deum, & possessionem ejus excrevisse in terra queritur: quia scilicet tabescens videt, quòd fides ejus in notitiam hominum, prædicantibus Apostolis multiplicatur. Possessio quippe ejus crescere dicitur, dum laborantibus prædicatoribus, fidelium quotidie numerus augetur. Hæc itaque satan Deo dixisse, est talia invidendo sensisse. Hæc satan Deo dixisse est, de his tabescendo doluisse. Sequitur: [*Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi*
24. *in faciem benedixerit tibi.*] Quem enim tranquillitatis tempore, Dei gratiâ custoditum credidit, peccare posse per passionem putavit. Ac si apertè dicat: Interrogatus afflictionibus homo, & peccator agnoscitur, qui in miraculis Deus putatur. Dixit ergo Dominus ad satan: [*Ecce universa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam.*] Cùm sacram historiam sub figurali intellectu discutimus, satanæ manus non potestas, sed tentatio debet intelligi. Universa itaque quæ habet, in manum tentantis dantur, & in eum tentationis manus extendi prohibetur: quod tamen fieri substantiâ amissâ conceditur: quia nimirum priùs Judæa, quæ possessio ejus fuerat, in infidelitate sublata est, & pòst ejus caro patibulo crucis affixa. Qui igitur priùs Judæam adversantem pertulit, & postea usque ad crucem venit: quasi priùs habita amisit, & pòst in semetipso adversantis nequitiam pertulit. [*Egressusque est satan à facie Domini.*] Sicut & superiùs dictum est, satan à facie Domini exiit, quia ad desiderij sui vota pervenit. Quasi enim ante ipsum erat, dum propter ipsum, quod malè sitiebat, implere non poterat. [*Cùm autem quadam die filij ejus & filiæ comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti.*] Beati Job filios ac filias, vel Apostolorum ordinem, vel cunctorum fidelium multitudinem diximus designasse. Incarnatus autem Dominus priùs ex Judæa ad fidem paucos elegit, & pòst sibi multitudinem populi gentilis aggregavit. Quis autem major Domini filius, nisi Judaïcus populus accipi debet, qui ei dudum datæ legis fuerat doctrinâ generatus: minor autem gentilis populus, qui in mundi extremitate collectus est? Quia igitur cùm satan utilitati hominum nescienti deserviret, & corruptis persecutorum cordibus licentiam Dominicæ passionis expeteret; sancti Apostoli necdum aggregandam Deo Gentilitatem noverant, & soli Judææ fidei arcana prædicabant: cùm satan exiisse à facie Domini dicitur, & filij & filiæ in domo fratris primogeniti convivari referuntur. Dictum quippe eis fuerat: *In viam* Matt. *gentium ne abieritis.* Pòst mortem namque, re- 10.b surrectionemque Domini in gentium prædicationem conversi sunt. Unde & in suis Actibus dicunt: *Vobis oportebat loqui primùm verbum Dei,* Act. 13. *sed quia repulistis illud, & indignos vos judicastis* g *æternæ vitæ: ecce convertimur ad Gentes.* Hi itaque filij sponsi, de quibus & ejusdem voce sponsi dicitur: *Non jejunabunt filij sponsi, quamdiu* Matt. 9. *cum illis est sponsus:* in domo fratris primogeniti h convivantur, quia videlicet adhuc Apostoli sacræ Scripturæ deliciis in solius Judaïci populi collectione vescebantur.

Quòd simplices perfectissimis adhærentes, eorum intellectu pascuntur.

CAPUT XVIII.

NVncius venit ad Iob, *qui diceret: Boves arabant, & asinæ pascebantur juxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio, & evasi ego solus, ut nunciarem tibi.*] Quid aliud in figura per boves, quàm bene operantes: quid aliud per asinas, quàm quosdam simpliciter viventes accipimus? Quæ bene juxta boves pasci referuntur: quia mentes simplicium etiam cùm alta * sapere non possunt, eò magis * al. ca- vicinæ sunt, quò & fraterna bona sua per chari- pere tatem credunt: cumque invidere alienis sensibus nesciunt, quasi in pastu se minimè dividunt. Simul ergo se asinæ cùm bobus reficiunt, quia prudentibus conjuncti tardiores, eorum intelligentia pascuntur. Sabæi autem captivantes interpretantur. Et qui alij captivantium nomine, nisi immundi spiritus designantur, qui cunctos,

quos sibi subjiciunt, in infidelitatem captivos ducunt? Qui & pueros gladio feriunt, quia eos tentationis suæ graviter jaculis vulnerant, quos necdum juvenilis constantia liberos, vel robustos servat. Qui bene quidem bona incipiunt, sed in ipsa adhuc inchoationis suæ teneritudine, captivantibus immundis spiritibus substernuntur. Quos gladio hostis percutit, quia æternitatis desperatione transfigit.

Quòd verbum Dei non pereat etiam cùm non perierint hi, adversus quos mala prædixit.

CAPUT XIX.

QUid est autem hoc quòd nuncius venit, qui diceret: [*Ego evasi solus?*] Quis est iste nuncius, qui aliis pereuntibus solus evadit, nisi propheticus sermo, qui, dum fiunt mala omnia quæ prædixit, quasi sanus ad Dominum solus redit? Dum enim vera dixisse de perditorum casu cognoscitur, quasi inter mortuos vixisse monstratur. Hinc est, quòd ad Rebeccam in Isaac conjugio deducendam puer mittitur: quia videlicet ad desponsandam Ecclesiam Domino, interposita prophetia famulatur. Sabæis ergo irruentibus, solus puer, qui nunciaret, evasit: quia malignis spiritibus infirmorum mentes in captivitatem ducentibus sententia Prophetæ convaluit, quæ eamdem captivitatem prænuncians dicit: *Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam.* Prophetia ergo quasi salvatur, dum captivitas, quam prædixit, ostenditur. Sequitur:

Gen. 24. a

Isai. 5. b

Quòd dum præpositi gloriam propriam quærunt, subditorum cordæ subvertuntur.

CAPUT XX.

26. CVmque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: *Ignis Dei cecidit de cælo, & tactas oves, puerosque consumpsit, & effugi ego solus, ut nunciarem tibi.*] Omnes, qui prædicationis officium in synagoga tenuerunt, cælum rectè vocati sunt: quia nimirum sapere cælestia credebantur. Unde & Moyses, cùm sacerdotes ac populum ad verba suæ admonitionis excitaret, dixit: *Attende cælum, & loquar, & audiat terra verba ex ore meo.* Per cælum vidélicet signans præpositorum ordinem, per terram verò subditorum plebem. Hoc igitur loco cælum, sacerdotes, vel Pharisæos, vel legis doctores non inconvenienter accipimus, qui ante oculos hominum dum cælestibus officiis inservirent, quasi desuper lucere videbantur. Sed quia ipsi summopere in Redemptoris nostri adversitate commoti sunt, quasi ignis de cælo cecidit: dum ad decipiendum imperitum populum, ab his etiam qui vera docere putabantur, flamma invidiæ exarsit. Teste quippe Evangelio novimus, quòd doctrinæ veritatis invidentes, opportunitatem Dominicæ traditionis exquirebant: sed metuentes populum, quæ moliebantur innotescere non audebāt. Hinc etiam in eo scriptum est, quòd dissuadendis populis dicunt: *Numquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt.* Quid autem in ovibus atque in pueris, nisi innocentes quosque, sed tamen adhuc infirmos, accipimus? Qui dum adversitatem Pharisæorum ac principum tolerare timuerunt, infidelitatis concremātione consumpti sunt. Dicatur ergo: [*Ignis Dei cecidit de cælo, & tactas oves, puerosque consumpsit,*] idest, à præpositorum cordibus flamma* invidiæ corruit, & quidquid boni in plebibus oriebatur, incendit: quia dum mali præpositi suum contra veritatem honorem exigunt, ab omni rectitudine corda sequentium subvertunt. Ubi & bene adjungitur, *Et effugi ego solus, ut nuntiarem tibi*; quia dum impletur prædicta causa malitiæ, fallaciæ interitum evadit sermo prophetiæ, qui ait: & nunc ignis adversarios consumit. Ac si apertè dicat: Malos non solùm ignis per vindictam pòst cruciat, sed nunc etiam per livorem cremat: quia qui pòst puniendi sunt retributionis supplicio, nunc semetipsos afficiunt invidiæ tormento. Puer ergo solus fugiens remeat, & igne periisse oves puerosque denunciat, dum prophetia Judaïcum populum deserens, vera se dixisse manifestat, quæ ait: Zelus apprehendit populum ineruditum. Ac si apertè dicat: Dum verba prophetarum discutere plebs noluit, sed credulitatem suam verbis invidentium dedit, zeli igne perijt: quia in alienæ invidiæ se flamma concremavit. Sequitur: [*Sed & illo adhuc loquente, venit alius & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & invaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio: & effugi ego solus, ut nunciarem tibi.*] Quia Chaldæos feroces interpretari novimus, qui alij Chaldæorum nomine designantur, nisi persecutionis auctores usque ad apertos clamores malitiæ prorumpentes, cùm dicunt: *Crucifige, crucifige?* Qui de semetipsis tres turmas faciunt, cum se ad proponendas quæstiones Domino Pharisæi, Herodiani, & Sadducæi diviserunt. Qui ore quidem sapientiæ victi sunt: sed quia stultos quosdam post se eos traxisse credendum est, factis turmis camelos tulerunt. Unusquisque namque eorum ordo in prava quæ sapuit, insipientium corda corrupit; & dum persuadendo ad interitum pertraxit, quasi tortuosas mentes infirmantium ad captivitatem duxit. Prædicante quippe in Samaria Domino, multi ex Samaritanis fuerunt in possessionem ejusdem Redemptoris nostri adsciti. Sed numquid ij, qui pro septem viris unius mulieris mortuis, de resurrectionis desperatione Dominum tentant, nequaquam conati sunt credentes Samaritanos à fide reducere, quos constat spem resurrectionis ignorare? Qui dum ex lege nonnulla recipiunt, nonnulla contemnunt, quasi camelorum more, velut animal mundum ruminant sed ut immundum nequaquam ungulam findunt: quamvis & eos cameli ruminantes, sed tamen ungulam non findentes indicant, qui in Judæa juxta litteram historiam audierant, sed virtutem ejus spiritualiter discernere nesciebant. Quos tribus turmis Chaldæi rapiunt, dum Pharisæi, Herodiani, & Sadducæi ab omni sensus rectitudine iniqua persuasione pervertunt. Simulque pueros gladio feriunt, quia etsi qui in populo uti jam ratione poterant, eis ipsi non virtute rationis, sed potestatis autoritate contraibant: dumque se quasi præpositos imitari à subditis volunt; etsi intelligere aliquid sequentes possunt, ex auctoritate tamen susceptæ regiminis eos ad perniciem pertrahunt. A quibus bene solus puer qui nuntiet fugit: quia Pharisæis, Herodianis, atque Sadducæis iniqua patrantibus, eos nimirum deserens propheticus sermo convalescit, qui ait: *Et tenentes legem nescierunt me.* Sequitur:

Deut. 32. a

sec. LXX.

Joan. 7. g

al. invidiæ initium sumpsit,

Jerem. 2. b

Quòd primogenitus frater sit Judaïcus populus; & domus quatuor angulorum Scribæ & Pharisæi, & sacerdotes & seniores populi, & ventus à regione deserti immundorum spirituum in sanctos incursus.

CAPUT XXI.

ADhuc loquebatur ille, & ecce alius intravit, & dixit: *Filijs tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus. Quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt.*] Paulò antè jam diximus, quòd filios & filias, prædicantes Apostolos & plebes subditas sentiamus: qui in domo fratris primogeniti

28.

convivari referuntur, quia in habitatione adhuc Judaici populi sacræ prædicationis delicijs vescebantur. *Repente autem vehemens ventus irruit à regione deserti.* Regio deserti est cor infidelium, quod dum creator deserit, nullus inhabitator colit. Ventus autem vehemens, quid aliud, quàm tentatio fortis accipitur? Ventus ergo vehemens à regione deserti irruit; quia in passione Redemptoris nostri contra fideles ejus, fortis tentatio à cordibus Judæorum venit. Potest etiam deserti regio, derelicta immundorum spirituum multitudo non inconvenienter intelligi. A qua ventus venit, & domum concutit: quia ab eis tentatio prodijt, & persecutorum corda commovit. Sed hæc domus, in qua convivabantur filij, in quatuor angulis stabat. Tres enim regentium ordines in synagoga cognovimus, sacerdotum scilicet, scribarum atque seniorum populi. Quibus si & Pharisæos jungimus, quatuor in hac domo angulos invenimus. A regione igitur deserti ventus venit, & quatuor angulos domus concutit: quia ab immundis spiritibus tentatio irruit, & mentes quatuor ordinum in malitiam persecutionis excitavit. Quæ domus corruens, oppressit liberos: quia dum Judæa in crudelitatem Dominicæ persecutionis cecidit, Apostolorum fidem desperationis formidine obruit. Teneri enim tantummodo magistrum viderunt, & jam negantes per diversa fugiebant. Et quamvis interna manus eorum spiritum in præscientia ad vitam tenuit, à vita tamen fidei eos interim carnalis timor extinxit. Qui ergo auctorem suum, Judæa sæviente, reliquerunt, quasi concussis angulis domo eversa necati sunt. Quid autem illo tempore de grege fidelium factum credimus, quò fugisse ipsos etiam arietes scimus? Sed inter hæc unus, qui nunciet, evadit: quia convaluisse se sermo propheticus, qui hæc denunciaverat, ostendit, dicens de persecutore populo: *Dilectus meus in domo mea fecit scelera multa:* dicens de bonis prædicatoribus, sed tamen in passione fugientibus: *Proximi mei à longe steterunt:* dicens de cunctis valde formidantibus: *Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.* Sequitur.

Ier.12.c
Psal.37. c
Zach. 13. b
Mat.26. c

Quòd plebs Judaica, & legis sacramenta à capite & corpore suo amissa sunt & scissa.

CAPUT XXII.

29. *TVnc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua.*] Ruente domo, extinctis filiis, Job surrexit: quia Judæa in infidelitate perdita, prædicatoribus in pavore mortis cadentibus, Redemptor humani generis semetipsum à carnis suæ morte suscitavit: quia quanto judicio persecutores suos deseruerit, demonstravit. Surgere quippe ejus, est qua districtione peccatores derelinquat, ostendere: quasi enim jacere ejus est, patienter mala tolerare. Surgit ergo, cùm contra reprobos judicium justitiæ exerit. Unde & rectè vestimenta scidisse perhibetur. Quid enim vestimentum Domini nisi synagoga extitit, quæ Prophetis prædicantibus expectationi incarnationis illius adhæsit? Sicut enim his nunc vestitur, à quibus diligitur, Paulo attestante, qui ait: *Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.* Quæ enim maculam aut rugam non habere dicitur: profectò vestis rationalis & per actionem munda, & per spem * tensa monstratur. Ita cùm incarnandum eum Judæa credidit adhærendo, nihilominus vestis fuit. Sed quia expectatus venit, veniens nova docuit, docens mira exercuit, mira faciens prava toleravit; vestem qua indutus fuerat, scidit, dum in Judæa alios ab infidelitate sustulit, alios in incredulitate deseruit. Quid est igitur vestis scissa, nisi Judæa in contrarias sententias divisa? Si enim vestis ejus scissa non esset, Evangelista non diceret, quòd prædicante Domino, contentio oriebatur in populo, *ut alij dicerent, bonus est: alij autem, non, sed seducit turbas.* Quasi scissa vestis illius fuit, quæ divisa per sententias unitatem concordiæ perdidit, cùm & post resurrectionem suam quibusdam crediturus apparuit, & quibusdam non crediturus se abscondit. Sequitur: [*Et tonso capite corruens in terram, adoravit.*] Quid per decisos capillos, nisi sacramentorum subtilitas? quid per caput, nisi summa sacerdotij dignitas designatur? Unde & ad Ezechielem prophetam dicitur: *Tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos, & assumes eum, & duces per caput tuum & barbam:* ut videlicet Prophetæ facto, judicium Redemptoris exprimatur, qui in carne apparens caput rasit, quia à Judaico sacerdotio præceptorum suorum sacramenta abstulit: barbam rasit, quia regnum Israeliticum deserens, decorem virtutis ejus amputavit. Quid verò hoc loco per terram, nisi homo peccator exprimitur? Primo quippe peccanti homini dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Terræ ergo nomine peccatrix Gentilitas designatur. Nam cùm justam Judæa se crederet, constat quàm reproba de Gentilitate sentiret, Paulo attestante, qui ait: *Nos natura Judæi, & non ex Gentibus peccatores.* Mediator igitur noster quasi detonso capite in terram corruit, quia Judæam deserens, dum sacramenta sua ab ejus sacerdotio abstulit, ad notitiam Gentium venit. Capillos enim à capite rasit, quia sacramenta legis ab illo suo primo sacerdotio sustulit: & in terram corruit, quia salvandis se peccatoribus dedit: dumque eos qui sibi justi videbantur, deseruit, hos qui se injustos & noverant, & fatebantur, assumpsit. Hinc & ipse in Evangelio dicit: *Ego in judicium veni in hunc mundum, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant,* Hinc & columna nubis, quæ in eremo populum præibat, splendore ignis non in die, sed in nocte radiabat: quia videlicet Redemptor noster suæ conversationis exemplo ducatum sequentibus præstans, de justitia sua confidentibus nulla luce claruit: peccatorum verò suorum tenebras agnoscentibus ignem sui amoris infulsit. Nec quòd corruere Job dicitur, indignum mens hoc significatione Redemptoris arbitretur. Scriptum namque est: *Verbum misit Dominus in Iacob, & cecidit in Israel.* Jacob quippe supplantator, Israel verò videns Deum dicitur. Et quid per Jacob, nisi Judaicus populus: quid per Israel nisi gentilis populus designatur? Quia quem Jacob per carnis mortem supplantare studuit, hunc nimirum per oculos fidei Gentilitas Deum vidit. Ad Jacob ergo missum verbum, in Israel cecidit: quia eum, quem ad se venientem Judaïcus populus respuit, hunc repente confitens populus gentilis invenit. De sancto quippe Spiritu scriptum est: *Cecidit spiritus Domini super eos.* Idcirco autem vel verbum Domini, vel Spiritus sanctus in sacra Scriptura cadere dicitur, ut inopinatus ejus adventus exprimatur. Quod enim ruit vel cadit, ad ima repente venit. Mediatori ergo in terram quasi corruisse, est nullis signis præcurrentibus inopinatè ad Gentes venisse. Bene autem dicitur, quòd corruens adoravit: quia dum ipse humilitatem carnis susceptit, in se credentibus vota humilitatis infudit. Fecit enim, quia fieri docuit: sicut & de ejus spiritu dicitur: *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Neque enim petit qui æqualis est, sed postulare dicitur: quia nimirum quos replevit, postulantes facit: quamvis hoc & in semetipso Redemptor noster ostendit, qui Patrem etiam, dum passioni propinquaret, exoravit. Quid enim mirum, si in forma servi exorando se Patri subdidit, in qua etiam manus peccantium usque ad mortis extrema toleravit? Sequitur:

Ephes.5. d
* *al.* tersa
Ioan.7. b
Ezec.5. a
Gen.3.d
Gal.2.c
Ioan.9. c
Exo.13. d
30.
Isai.9.b
Act.2.d
Rom.8. d

Quòd synagoga adultera, pallio litteræ retento, dum lege carnaliter uti voluit, contempta est: & legislatorem criminata, nudum abire permisit.

CAPUT XXIII.

31. NVdus egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc.] Redemptoris mater juxta carnem synagoga extitit, ex qua ad nos per corpus visibilis processit. Sed hunc intra se tegmine litteræ adopertum tenuit, dum ad spiritalem ejus intelligentiam mentis oculos aperire neglexit. Hunc quia in carne humani corporis latentem videre Deum noluit, quasi in divinitate nudum conspicere contempsit. Sed nudus de utero matris exiit: quia à synagogæ carne prodiens conspicuus ad Gentes ve-
Gen. 39. b nit. Quod bene per Joseph relicto pallio fugientem signatum est. Dum enim mulier adultera malè illo uti voluisset, relicto pallio fugit foras: quia dum synagoga Dominum purum hominem credens, quasi adulterino complexu constringere voluit: ipse tegmen litteræ ejus oculis reliquit, & ad cognoscendam divinitatis suæ potentiam conspicuum se
2. Cor. 3. b Gentibus præbuit. Unde & Paulus dixit: *Vsque hodie, dum legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum:* quia videlicet adultera mulier apud semetipsam pallium retinuit, & quem malè tenebat, nudum amisit. Quia ergo à synagoga veniens, fidei Gentium conspicuus apparuit, ex utero matris nudus exivit. Sed numquid hanc omnino deseruit?
Oseæ. 1. b Et ubi est quod per Prophetam dicitur: *Si fuerit*
Rom. 9. c *numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ salvæ fient?* Ubi est quod scriptum est: *Donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret?* Erit ergo quandoque conspicuus, ut etiam synagogæ appareat. Erit in fine mundi proculdubio, quando gentis suæ reliquiis semetipsum, sicut est Dominus, innotescet. Unde & bene hîc dicitur: [*Nudus revertar illuc.*] Nudus quippe ad uterum matris revertitur, cùm in mundi hujus termino is qui in sæculo factus homo despicitur, synagogæ suæ oculis Deus ante sæcula declaratur. Sequitur:

Quòd solius Dei sit dare & auferre, & quòd Redemptori nostro nullum ex consortio carnis, peccatum adhæsit.

CAPUT XXIV.

Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.] Redemptor noster per hoc quòd Deus est, cum Patre dat omnia: per hoc verò quòd homo est, à Patre accipit omnia. Dicatur igitur de Judæa, cùm venturum incarnationis ejus mysterium crederet: *Dominus dedit.* Dicatur de Judæa, cùm expectatam incarnationis ejus præsentiam contempsisset: *Dominus abstulit.* Data quippe est, cùm per quosdam futura credidit: sed exigente merito suæ cæcitatis ablata est, cùm credita per quosdam venerari contempsit. In se autem credentes edocet, ut in flagellis positi benedicere Domino sciant, cùm subditur: [*Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.*] Unde & testante
Mat. 26. c. Evangelio cùm appropinquare passioni dicitur, accepto pane, gratias egisse perhibetur. Gratias itaque agit, qui flagella alienæ iniquitatis suscipit. Et qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in persecutione benedicit: ut hinc videlicet ostendat quid unusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alienæ: ut hinc ostendat, quid in correctione faciat subditus, si in flagello positus Patri gratias agit æqualis. Sequitur: [*In omnibus his non peccavit Iob labiis suis, neque stultum aliquid contra Deum locutus est.*] Quod nec peccasse, nec stultum aliquid contra Deum locutus asseritur; hoc de illo Petrus, sicut jam prædiximus, apertè testatur, dicens: *Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus* 1. Pet. 2. d *est in ore ejus.* Dolus quippe in ore, quantò apud homines prudentiùs callet, tantò apud Deum stultiùs desipit, Paulo attestante, qui ait: *Sapientia* 1. Cor. 3. d *hujus mundi, stultitia est apud Deum.* Quia ergo dolus in ore ejus non fuit, stultum proculdubio nihil dixit. Hunc contra Deum sacerdotes & principes stultè locutum crediderunt, cùm interrogatus passionis tempore, Dei se Filium testaretur.
Unde & conquirentes dicunt: *Quid adhuc egemus testibus? ecce ipsi audivimus blasphemiam.* Sed Mat. 26. g contra Deum nihil stultè dixit, quia vera loquens, hoc de se infidelibus etiam moriendo intulit, quod paulò pòst redemptis omnibus resurgendo monstravit.

Hæc in significationem nostri capitis breviter tractata transcurrimus: nunc ad ædificationem ejus corporis, ea moraliter tractanda replicemus: ut quod actum foris narratur in opere, sciamus quomodo intus agatur in mente. Nam cùm filij Dei assistunt coram Deo, inter eos quoque assistit & satan: quia plerumque bonis nostris cogitationibus, quæ in corde nostro, adventu Spiritus sancti operante, seminantur, antiquus ille callidè se interserit & subjungit inimicus, ut bene cogitata perturbet, maleque perturbata dilaniet. Sed nequaquam nos in tentatione deserit, qui creavit. Nam hostem nostrum, qui se contra nos in insidiis contegit, illustratione sui luminis nobis deprehensibilem reddit: propter quod ei mox dicitur: [*Vnde venis?*] Callidum namque hostem requirere, est ejus nobis insidias declarare: ut quò eum subintrare ad cor cernimus, forti contra illum circumspectione vigilemus. [*Qui respondens ait: Circuivi terram, & perambulavi eam.*] Satanæ terram circuire, est & carnalia corda perscrutari, & unde occasionem accusationis invenire possit, exquirere. Terram circuit; quia humana corda circumvenit, ut bona tollat, ut mala mentibus inserat, ut inserta cumulet, ut cumulata perficiat, ut perfectos in iniquitatibus ad pœnam socios acquirat. Et notandum, quòd non transvolasse, sed perambulasse se asserit: quia nimirum nequaquam quem tentat, velociter deserit; sed ubi molle cor invenerit, ibi pedem miseræ persuasionis figit, ut immorando actionis pravæ vestigia imprimat, & ex suæ iniquitatis similitudine, quos valet, reprobos reddat. Sed contra hunc beatus Job laudatur, & dicitur: [*Numquid considerasti servum meum Iob, quòd non sit ei sim lis super terram: vir simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?*] Quem divina inspiratio contra hostem roborat, hunc quasi in satanæ auribus Deus laudat. Laudare quippe ejus est, & priùs bona concedere, & pòst concessa custodire. Sed antiquus hostis eò contra bonos gravius sævit, quò vallari eos divinæ protectionis munere conspicit. Unde & subjungens dicit: [*Numquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam ejus per circuitum? Operibus manuum ejus benedixisti, & possessio illius crevit in terra.*] Ac si apertè dicat: Cur laudas eum, quem protegendo roboras? Despecto enim me, dignus tuis laudibus homo esset, si suis contra me viribus staret. Unde mox & malitiosè de homine expetit: quod tamen protector hominis benignè concedit. Nam subditur:

Quòd electi in tentatione proficiunt: & quod eis diabolus præparat in ruinam, hoc eis Deus convertit in gloriam.

CAPUT XXV.

Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi.] Plerumque enim, dum fecundè virtutum fructus reddimus, dum continua prosperitate pollemus, aliquantulum mens erigitur, ut à semetipsa sibi existere bona quæ habet, arbitretur. Quæ nimirum bona antiquus hostis malitiosè attrectare appetit; sed hæc tentari Deus nonnisi benignè permittit: ut dum mens tentatione pulsata, in bonis, de quibus gaudebat, concutitur, imbecillitatis suæ debilitate cognita, in spe divini adjutorij robustiùs solidetur. Fitque mira dispensatione pietatis, ut unde malignus hostis cor tentat ut interimat, inde misericors conditor hoc erudiat, ut vivat. Unde & bene subjungitur: [*Ecce universa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.*] Ac si apertè dicat: Electi uniuscujusque bona sic tibi tentanda exteriùs tribuo, ut tamen ipse noveris, quia perseverantem mihi illum in mentis radice conservo. Ubi & bene subditur: [*Egressusque est satan à facie Domini:*] quia per hoc, quòd usque ad defectum cordis prævalere nequaquam permittitur, exclusus ab intimis, exteriùs vagatur. Qui etiam si virtutes mentis plerumque turbat; eo ipso foris est, quo resistente Domino, usque ad interitum bonorum corda non vulnerat. In tantum quippe contra illa sævire permittitur, in quantum necesse est, ut tentationibus erudita solidentur; ne ea quæ agunt bona suis viribus tribuant, ne in securitatis torpore se deserant, & à formidinis accinctione dissolvant: sed ad profectus sui custodiam tantò solertiùs invigilent, quantò se contra adversarium stare semper in acie tentationum vident. [*Cum autem quadam die filij & filiæ ejus comederent & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boves arabant, & asinæ pascebantur juxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percusserunt gladio: & evasi ego solus, ut nunciarem tibi.*] In electorum corde prior bonorum sequentium sapientia nascitur, atque hæc per donum spiritus quasi primogenita proles profertur. Quæ profectò sapientia, nostra fides est, Propheta attestante, qui ait: *Nisi credideritis, non intelligetis.* Tunc enim verè ad intelligendum sapimus, cùm cunctis quæ conditor dicit, credulitatis nostræ fidem præbemus. In domo ergo fratris primogeniti convivantur filij, dum virtutes reliquæ epulantur in fide. Quæ si non prima in corde nostro gignitur; reliquæ quæque esse bona non possunt, etiamsi bona videantur. In domo fratris primogeniti filij convivantur, dum virtutes nostræ in habitaculo fidei, sacri eloquij cibo satiantur. Scriptum quippe est: *Sine fide impossibile est placere Deo.* Tunc ergo virtutes nostræ veras vitæ epulas sumunt, cùm nutriri fidei sacramentis incipiunt. In domo fratris primogeniti convivantur filij, quia nisi virtutes reliquæ sapientiæ epulis repletæ, ea quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. Sed ecce dum bona quæ agimus, sapientiæ epulis fideique pascuntur, hostis noster arantes boves, & pascentes asinas subtrahit, & pueros gladio occidit. Quid arantes boves, nisi graviores nostras cogitationes accipimus? Quæ dum cor studiosa exercitatione conficiunt, uberes profectuum fructus reddunt. Quid pascentes intelligimus asinas, nisi simplices motus cordis? Quos dum studiosè à duplicitatis errore compescimus, quasi in campo liberæ puritatis nutrimus. Sed plerumque hostis callidus, cùm graves cogitationes in corde conspicit, eas subintroducta voluptatis delectatione corrumpit; & dum motus cordis simplices videt, subtilia inventionum acumina ostendit: ut dum laus de subtilitate quæritur, puritatis simplicitas amittatur: & si usque ad opus pravum pertrahere non valet, tentando tamen bonorum cogitationibus subrepens nocet; ut dum turbare bona mentis agnoscitur, ea quasi funditus abstulisse videatur. Possunt etiam per arantes boves, cogitationes charitatis accipi; quibus prodesse aliis conamur, cùm fraterni cordis duritiam prædicando scindere cupimus. Potest etiam per asinas, quæ nimirum sese onerantibus, nullâ ferocitatis insaniâ resistunt, patientiæ mansuetudo signari. Et sæpe hostis antiquus cùm velle prodesse nos loquendo aliis conspicit, in quodam torpore otij mentem mergit; ut aliis prodesse non libeat, etiam cùm à propriis vacat. Arantes ergo boves subtrahit, cùm cogitationes mentis fraternæ utilitatis fructibus deditas, per submissum negligentiæ torporem frangit. Et quamvis electorum corda intra arcana suæ cogitationis invigilent, & quid à tentatore sustineant, superantes pensent, eo tamen ipso malignus inimicus aliquid rapuisse se gaudet, quò cogitationibus bonorum vel ad momentum prævalet. Sæpe autem cùm præparatam mentem ad tolerantiam videt, quid ab ea maximè diligatur, exquirit, & ibi scandali laqueos inserit: ut quò magis res quæque diligitur, eò per eam faciliùs patientia perturbetur. Et quidem electorum corda ad se semper solicitè redeunt, & semetipsa graviter vel pro levi motu excessionis affligunt: & dum mota discunt quomodo stare debuerint, aliquando meliùs concussa solidantur. Sed antiquus hostis, dum tolerantiæ cogitationes vel ad momentum turbat, quasi abstulisse se ab agro cordis asinas exultat. In his autem quæ agere disponimus, rationabili custodia quid quibusque rebus congruat, solicitè pensamus. Sed plerumque hostis, dum subita ad nos perturbatione tentationis irruit, circumspectiones cordis inopinatè præveniens, quasi ipsos custodes pueros gladio occidit. Sed tamen unus fugit, qui alios periisse nuntiet: quia in eo quod mens ab hoste patitur, rationis discretio semper ad animum redit; & quasi solam se evasisse indicat, quæ apud semetipsam fortiter quidquid pertulerit, pensat. Aliis ergo pereuntibus unus ad domum redit, dum turbata tentationis motibus discretio ad conscientiam recurrit, ut quod repentinis incursibus præoccupata mens se perdidisse pensat, hoc compunctionis studio afflicta recipiat. [*Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit de cælo, & tactas oves puerosque consumpsit: & effugi ego solus, ut nunciarem tibi.*] Quid per oves, nisi cogitationum innocentia: quid per pueros, nisi bonorum cordium munditia designatur? Cælum verò aërem dici paulò antè jam diximus, unde & aves cæli nominamus. Et scimus quòd immundi spiritus, qui de cælo æthereo lapsi sunt, in hoc cæli terræque medio vagantur: qui tantò magis corda hominum ascendere ad cælestia invident, quantò se à cælestibus per elationis suæ immunditiam projectos vident. Quia ergo ab aëreis potestatibus contra cogitationum nostrarum munditiam flamma livoris irruit, de cælo ignis ad oves venit. Sæpe enim mundas mentis nostræ cogitationes ardore libidinis accendunt; & quasi igne oves concremant, dum castos motus animi, luxuriæ tentatione perturbant. Qui ignis Dei dicitur: quia etsi non faciente Deo, tamen permittente, generatur. Et quia impulsu subito ipsas nonnumquam circumspectiones mentis obruunt, quasi custodes pueros gladio occidunt. Sed tamen unus incolumis fugit, dum omne quod mens patitur, perseverans discretio subtiliter respicit, solaque mortis periculum evadit, quia etiam

Isa. 7. b sec. LXX.

Hebr. 11. a

perturbatis cogitationibus, discretio non succumbit, ut damna sua animo renunciet, & quasi Dominum ad lamentum vocet.

Quanta sit in rerum terrenarum dispensatione difficultas.

CAPUT XXVI.

SEd illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & invaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio: & effugi ego solus, ut nunciarem tibi.] Per camelos, qui mundum aliquid habent, dum ruminant, & immundum, dum nequaquam ungulam findunt, suprà jam diximus, bonas rerum temporalium dispensationes intelligi, in quibus quò est cura distensior, eò nobis multipliciùs insidiatur inimicus. Omnis enim, qui dispensandis terrenis rebus præsidet, occulti hostis jaculis latiùs patet. Nonnulla enim providens agere nititur, & sæpe dum cautus futura subtiliter prævidet, incautus damna præsentia nequaquam videt: sæpe dum præsentibus invigilat, ad instantia prævidenda dormitat: sæpe dum aliqua torpens agit, quæ vigilanter agenda sunt negligit: sæpe dum plus justo vigilantem se in actione exhibet, ipsa actionis suæ inquietudine rebus subditis pejus nocet. Aliquando autem linguæ modum ponere nititur, sed onere dispensationis exigente, silere prohibetur. Aliquando dum nimiâ se censurâ restringit, tacet etiam quæ loqui debuit. Aliquando ad inferenda necessaria dum se latiùs relaxat, dicit etiam quæ loqui non debuit. Plerumque autem tantis cogitationum voluminibus implicatur, ut ipsa ferre vix valeat, quæ intra se providus versat: & cùm nil opere faciat, sub magno cordis sui pondere vehementer insudat. Quia enim dura sunt quæ apud semetipsum intus patitur, quietus foris otiosusque lassatur. Plerumque enim quasi ventura animus conspicit, totamque contra hæc intentionem proponit; magnusque ardor contentionis se inserit, sopor fugit, nox in diem vertitur: & cùm quieta foris membra lectulus teneat, intus magnis clamoribus in cordis foro litigatur. Et fit plerumque, ut nulla eveniant, quæ prævidentur: totaque cogitatio illa, quæ diu plena se intentione paraverat, repente vacua quiescat. Tantò autem longiùs mens à necessariis cessat, quantò inania latiùs cogitat. Quia igitur dispensationis curas maligni spiritus modò torpenti, vel præcipitata actione feriunt: modò pigra, vel immoderata locutione confundunt: pene autem semper nimiis cogitationum molibus premunt; tribus turmis Chaldæi camelos rapiunt. Quasi enim tres turmas contra camelos facere, est terrenarum dispensationum studia modò illicito opere, modò superflua locutione, modò inordinata cogitatione vastare: ut dum se ad administranda exteriùs mens efficaciter extendere nititur, à sui consideratione separetur; & eò damna, quæ de semetipsa patitur, nesciat, quò erga aliena fortiori studio, quàm decet, elaborat. Recta autem mens cùm curas dispensationis suscipit, quid sibi, quid proximis debeat, attendit: & nec per alienæ solicitudinis immoderationem sua studia negligit, nec per suæ utilitatis vigilantiam aliena postponit. Sed tamen plerumque dum ad utraque solerter mens invigilat, dum magnis erga se, & ea quæ sibi commissa sunt, circumspectionibus vacat, repentino turbata cujuslibet causæ emergentis articulo, ita in præceps rapitur, ut ab ea subitò cunctæ circumspectiones ejus obruantur. Unde & custodes camelorum pueros Chaldæi gladio feriunt: sed tamen unus redit, quia inter hæc discretionis ratio mentis nostræ oculis occurrit, & solicita sibimet anima quid subito impulsu tentationis intrinsecus amittat, intelligit. Sequitur:

Quòd his qui justitia, prudentia, fortitudine, & temperantia, aliisque bonis spiritualibus præditi sunt, gratia Dei aliquando se utiliter subtrahat: ut qui de se præsumit, quantum in se sit infirmus, agnoscat.

CAPUT XXVII.

ADhuc loquebatur ille, & ecce alius intravit, & dixit: Filiis tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus, ut nunciarem tibi.] Sicut suprà jam diximus, regio deserti est immundorum spirituum multitudo derelicta: quæ dum conditoris sui beatitudinem deserit, quasi manum cultoris amisit: à qua ventus vehemens venit, & domum subruit; quia ab immundis spiritibus fortis tentatio subrepit, & à tranquillitatis suæ statu conscientiam evertit. In quatuor verò angulis domus ista consistit: quia nimirum solidum mentis nostræ ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, justitia sustinet. In quatuor angulis domus ista subsistit, quia in his quatuor virtutibus tota boni operis structura consurgit. Unde & quatuor paradisi flumina terram irrigant: quia dum his quatuor virtutibus eor infunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur. Sed nonnumquam dum menti ignavia subrepit, prudentia frigescit: nam cùm fessa torpet, ventura non providet. Nonnumquam dum nonnulla menti delectatio subrepit, temperantia nostra marcescit. Inquantum enim ad delectationem præsentium ducimur, intantum minùs ab illicitis temperamus. Nonnumquam se timor cordi insinuat, & vires nostræ fortitudinis turbat: & eò minores contra adversa existimus, quò quædam perdere immoderatiùs dilecta formidamus. Nonnumquam verò amor sui se menti ingerit, eamque latenti motu à rectitudine justitiæ divertit: & quò se totam auctori reddere negligit, eò in se justitiæ juri contradicit. Ventus ergo vehemens quatuor angulos domus concutit; dum fortis tentatio occultis motibus quatuor virtutes quatit: & quasi quassatis angulis, domus *obruitur, dum pulsatis virtutibus, conscientia turbatur. Intra hos autem quatuor domus angulos filij convivantur: quia intra arcana mentis, quæ principaliter his quatuor virtutibus ad summæ rectitudinis culmen erigitur, virtutes ceteræ quasi quædam cordis soboles se invicem pascunt. Donum quippe spiritus, quod in subjecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, justitiam formát; eamdem mentem ut contra singula quæque tentamenta erudiat, in septem mox virtutibus temperat. Ut contra stultitiam, sapientiam: contra hebetudinem, intellectum: contra præcipitationem, consilium: contra timorem, fortitudinem: contra ignorantiam, scientiam: contra duritiam, pietatem: contra superbiam det timorem. Sed nonnumquam, dum mens nostra tanti muneris plenitudine atque ubertate fulcitur; si continua in his securitate perfruitur, à quo sibi hæc sint, obliviscitur: seque à se habere putat, quod numquam sibi abesse considerat. Unde fit, ut aliquando se hæc eadem gratia utiliter subtrahat, & præsumenti menti, quantùm in se infirmetur, ostendat. Tunc enim verè cognoscimus bona nostra unde sint, quando hæc quasi amittendo, sentimus quia à nobis servari non possunt. Ad hoc itaque intimandæ humilitatis magisterium, fit plerumque, ut irruente tentationis articulo, tanta stultitia sapientiam nostram feriat, ut turbata mens, qualiter malis imminentibus obviet, vel contra tentationem quomodo se præparet, ignoret. Sed hæc

* *al.* convertitur] *al.* cruciatur.

ipsa stultitia cor prudenter eruditur : quia unde ad momentum desipit, eò pòst veriùs, quò & humiliùs, sapit; & sapientia unde quasi amittitur, inde certiùs possidetur. Aliquando dum sublimia intelligendo in elationem se animus erigit, in rebus imis & vilibus gravi hebetudine pigrescit : ut repente sibi etiam ima clausa videat, qui pernix summa penetrabat. Sed hæc ipsa hebetudo intellectum nobis, dum subtrahit, servat : quia dum ad momentum cor humiliat, veriùs ad sublimia intelligenda confirmat. Aliquando dum cuncta nos agere consilij gravitate gaudemus, pulsante causæ emergentis articulo, præcipitatione subita rapimur; & qui nos semper dispositè vixisse credimus, repente intima confusione vastamur : sed tamen ejusdem confusionis eruditione discimus, ne nostris viribus consilia nostra tribuamus: & tantò maturiùs ad gravitatem restringimur, quantò ad hanc quasi amissam redimus. Aliquando dum mens fortiter adversa contemnit, subortis adversitatis eventibus, hanc metus vehemens percutit: sed per hunc concussa discit cui tribuat, quòd in quibusdam fortiter stetit; & tantò pòst validiùs fortitudinem retinet, quantò hanc repente irruente formidine sibi jam quasi elapsam videt. Aliquando dum magna nos scire gaudemus, repentinæ ignorantiæ cæcitate torpescimus: sed quò ignorantiâ mentis oculus ad momentum clauditur, eò pòst ad scientiam veriùs aperitur : ut nimirum flagello suæ cæcitatis eruditus, & scire ipsum, à quo habeat, sciat. Aliquando dum religiosè cuncta disponimus, dum pietatis viscera plenè nos habere gratulamur, quadam mentis duritia irruente percutimur : sed quasi obdurati cognoscimus cui pietatis habitæ bona tribuamus; & pietas veriùs velut extincta recipitur, dum quasi amissa ampliùs amatur. Aliquando dum subjectum se divinæ formidini animus gaudet, repente superbia tentante rigescit : sed tamen valde mox timens, quia non timuit, ad humilitatem se iterum festinus inflectit; & tantò hanc solidiùs recipit, quantò ejus virtutis pondus quasi amittendo pensavit: Eversa igitur domo, moriuntur filij : quia turbatâ in tentatione conscientiâ, ad utilitatem propriæ cognitionis raptim & in momento temporis obruuntur genitæ in corde virtutes. Qui profectò filij intus per spiritum vivunt, dum exteriùs carne moriuntur : quia videlicet virtutes nostræ tentationis tempore etsi in momento turbatæ ab statu sui incolumitate deficiunt, per intentionis tamen perseverantiam integræ in mentis radice subsistunt. Cum quibus etiam tres sorores occumbunt: quia in corde nonnumquam per flagella turbatur charitas, per formidinem concutitur spes, per quæstiones pulsatur fides. Sæpe enim quasi à conditoris amore torpescimus, dum ultra quàm nobis congruere credimus, flagello fatigamur. Sæpe dum plus, quam necesse est, mens formidat, fiduciam sibimet spei debilitat. Sæpe dum immensis quæstionibus animus tenditur, perturbata fides quasi defectura fatigatur. Sed tamen vivunt filiæ, quæ domo concussa moriuntur : quia etsi intra conscientiam, spem, fidem, charitatemque pene occumbere perturbatio ipsa renunciat; has tamen ante Dei oculos vivas perseverantia rectæ intentionis servat. Unde & puer, qui hæc nunciet, solus evadit : quia mentis discretio etiam inter tentamenta incolumis permanet. Agitque puer, ut Job filios flendo recipiat; dum, discretione nunciante dolens animus, vires quas quasi amittere cœperat, pœnitendo conservat. Mira autem hoc nobiscum dispensatione agitur, ut mens nostra culpæ nonnumquam pulsatione feriatur. Nam esse se magnarum virium homo crederet, si nullum umquam earumdem virium defectum intra mentis arcana sentiret. Sed dum tentatione irruente quatitur, & quasi ultra quàm sufficit, fatigatur; ei contra hostis sui insidias munimen humilitatis ostenditur : & unde se pertimescit enerviter cadere, inde accipit fortiter stare. Tentatus autem, non solùm vires à quo accipiat, discit; sed quanta eas vigilantia servet, intelligit. Sæpe enim quem tentationis certamen superare non valuit, sua deteriùs securitas stravit. Nam dum lassum se quisque in otio remittit, dissolutam mentem corruptori prostituit : at si eum ex dispensatione supernæ pietatis, tentatio non repente vehementer irruens, sed temperato accessu erudiens pulsat; nimirum ad insidias providendas evigilat, ut contra hostem se in certamine cautiùs accingat. Unde & bene subjungitur : [*Tunc surrexit Iob.*] Sedere enim, quiescentis est: assurgere, decertantis. Auditis ergo adversis surgere, est expertis tentationibus mentem ad certamina robustiùs parare. Quibus nimirum tentationibus etiam discretio proficit, quia ut virtutes à vitiis subtiliùs distinguat, agnoscit. Unde & bene subjungitur : [*Scidit vestimenta sua.*] Vestimenta 38.
scindimus, cùm discernendo opera nostra retractamus. Si enim nos apud Deum opera nostra quasi vestimenta non tegerent, nequaquam voce angelica diceretur : *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.* Turpitudo enim nostra tunc cernitur, cùm vita reprehensibilis ante justorum oculos in judicio, nequaquam subsequentis boni operis tegmine velatur. Sed quia cùm culpâ tentamur, ad lamenta accendimur : atque ipsis lamentis excitati, ad perspiciendam lucem justitiæ subtiliùs oculos mentis aperimus, quasi in dolore vestimenta scindimus; quia ex fletu, discretione crescente, cuncta quæ agimus, districtiùs irata manu judicamus. Tunc omnis nostra elatio corruit, tunc cuncta ab animo cogitationum superfluitas cadit. Unde & subditur: [*Et tonso capite corruens in terram adoravit.*] Nam quid moraliter per capillos, nisi defluentes animi cogitationes accipimus ? Unde & aliàs Ecclesiæ dicitur : *Sicut vitta coccinea labia tua, sponsa, & eloquium tuum dulce.* Vitta quippe crines capitis astringit. Labia ergo sponsæ sicut vitta sunt : quia exhortatione sanctæ Ecclesiæ, cunctæ in auditorum mentibus diffusæ cogitationes ligantur; ne remissæ defluant, ne sese per illicita spargant, ne sparsæ cordis oculos deprimant : sed quasi ad unam se intentionem colligant, dum vitta eas sanctæ prædicationis ligat. Quam rectè & coccineam asserit, quia sanctorum prædicatio solo charitatis ardore flammescit. Quid verò per caput, nisi ea, quæ principale uniuscujusque actionis est, mens ipsa signatur ? Unde & aliàs dicitur : *Et oleum de capite tuo non deficiat.* Oleum quippe in capite, est charitas in mente : & deficit oleum à capite, cùm charitas discedit à mente. Caput ergo detondere, est cogitationes superfluas à mente resecare. Et detonso capite in terram corruit, qui repressis præsumptionis suæ cogitationibus, quàm in semetipso infirmus sit humiliter agnoscit. Difficile namque est quempiam magna 39.
agere, & apud semetipsum de magnis actibus cogitationum fiduciam non habere. Eo ipso enim, quo contra vitia fortiter vivitur, cogitationum præsumptio in corde generatur : & cùm mens foris culpas valenter conterit, plerumque apud semetipsam latenter intumescit; jamque se esse magni alicujus meriti æstimat, nec se peccare in cogitatione suæ æstimationis putat. Ante districti autem judicis oculos tantò deteriùs delinquitur, quantò culpa occultiùs & pene incorrigibiliter perpetratur : & tantò ad vorandum latiùs patet fovea, quantò de semetipsa elatiùs gloriatur vita. Unde, ut sæpe jam diximus, pia conditoris dispensatione agitur, ut de se confidens anima, dispensatoria tentatione pulsetur : quatenus infirmata, quid sit inveniat, & præsumptionis propriæ fastum deponat. Mox enim ut

Apoc. 16. d

Cant. 4. a

Eccl. 9. b

tentatio

tentatio mentem pulsaverit, omnis cogitationum nostrarum præsumptio, tumultusque conquiescit. Mens enim cùm se in elationem erigit, quasi in tyrannidem erumpit. Habet autem tyrannidis suæ satellites faventes sibimet cogitationes suas. Sed si super tyrannum hostis irruat, favor mox satellitum cessat. Intrante namque adversario, satellites fugiunt, eumque territi declinant, quem in pace positi callida adulatione laudabant Subductis verò satellitibus, ante hostem solus remanet: quia recedentibus elatis cogitationibus, perturbatus animus se solummodo in tentatione videt. Auditis ergo adversis caput detondetur, cùm tentationibus vehementer irruentibus, à præsumptionis suæ cogitationibus mens nudatur. Quid est enim, quòd Nazaræi capillos nutriunt, nisi quòd per vitam magnæ continentiæ præsumptionum cogitationes crescunt? Sed quid est, quòd devotione completa, caput Nazaræus radere, capillosque in igne sacrificij ponere jubetur: nisi quòd tunc ad perfectionis summam pertingimus, cùm sic exteriora vitia vincimus, ut etiam cogitationes superfluas à mente resecemus? Quas nimirum sacrificij igne concremare, est flammâ eas divini amoris incendere: ut totum cor in Dei amore ardeat, & cogitationes superfluas concremans, quasi Nazaræi capillos devotionis perfectione consumat. Et notandum, quòd in terram corruens adoravit. Ille enim veram Deo * orationem exhibet, qui semetipsum, quia pulvis sit, humiliter videt, qui nihil sibi virtutis tribuit, qui bona quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit. Unde & competenter dicit: [*Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc.*] Ac si tentatus animus & infirmitatis suæ inopiâ deprehensus dicat: Nudum me in fide prima gratia genuit, nudum eadem gratia in assumptione salvabit. Est namque magnum animi turbati solatium, ut pulsatus vitiis, cùm se quasi nudari virtutibus conspicit, ad solam misericordiæ spem recurrat: & eò se nudari non sinat, quò se à virtutibus humiliter nudum putat: qui etsi fortasse aliqua virtute in tentatione detegitur, infirmitatem tamen propriam agnoscens, ipsa melius humilitate vestitur: & valde robustiùs, quàm steterat, jacet, cùm sibi sine divino adjutorio cessat tribuere quod habet. Unde & manum mox largitoris & judicis humiliter agnoscit, dicens: [*Dominus dedit, Dominus abstulit.*] Ecce tentationibus eruditus crevit, qui & in virtute habita largitatem dantis, & in perturbatione fortitudinis, potestatem tollentis agnoscit. Quæ tamen fortitudo non tollitur, sed perturbata fatigatur: quatenus concussa mens, dum se hanc jam jamque quasi amittere trepidat, semper facta humilis numquam perdat. [*Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.*] In hoc, quòd interna perturbatione concutimur, dignum est ut ad conditoris judicium recurramus; ut inde cor nostrum adjutori suo majores laudes exhibeat, unde pulsatum veriùs imbecillitatem suæ infirmitatis pensat. Bene autem dicitur: [*In omnibus his non peccavit Iob labiis suis, nec stultum aliquid contra Deum locutus est:*] quia solerti cura custodire dolens animus debet, ne cùm se intus tentatio stimulat, in verba foras illicitæ locutionis erumpat, ne de probatione murmuret: & ignis, qui hunc velut aurum concremat, per excessum sermonis illiciti in paleæ favillam vertat.

Num. 6. b

40. * al. adorationem

A B C D E

Quòd Prophetis sanctis & adest & abest spiritus prophetiæ.

CAPUT XXVIII.

41. NIHIL verò obstat si hoc, quod de virtutibus diximus, de his, quæ in ostensione virtutis dantur, donis sancti Spiritus sentiamus. Alij namque prophetiæ, alij genera linguarum, alij virtutes curationum dantur. Sed quia dona hæc ipsa non semper in mente eodem modo sunt, liquidò ostenditur, quòd ne se mens in præsumptione elevet, aliquando utiliter subtrahuntur. Nam si prophetiæ spiritus Prophetis semper adesset, nimirum Elisæus propheta non diceret: *Dimitte eam, anima enim ejus in amaritudine est, & Dominus celavit à me verbum.* Si prophetiæ spiritus Prophetis semper adesset, inquisitus Amos propheta non diceret: *Non sum propheta*, ubi & subdidit: *Neque filius prophetæ; sed armentarius puer ego sum, vellicans sycomoros.* Quomodo autem propheta non fuit, qui de futuris tot vera prædixit? Aut quomodo propheta fuit, si de se in præsenti vera denegavit? Sed quia eadem hora, qua requisitus est, prophetiæ sibi spiritum deesse sensit, de semetipso testimonium veraciter intulit, dicens: *Non sum propheta.* Qui tamen secutus adjunxit: *Et nunc audi verbum Domini. Hæc dicit Dominus: Uxor tua in civitate fornicabitur, & filij tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris.* Quibus prophetæ verbis apertè ostenditur, quia dum de se illa loquereturr, impletus est: & mox habere prophetandi spiritum meruit, quia se prophetam non esse humiliter agnovit. Et si prophetiæ spiritus prophetis semper adesset, David regi de templi se constructione consulenti, nequaquam Nathan propheta concederet, quod post paululum negaret. Unde bene & in Evangelio scriptum est: *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat.* In cunctis namque fidelibus Spiritus venit, sed in solo mediatore semper singulariter permanet: quia ejus humanitatem numquam deseruit, ex cujus divinitate procedit. In illo igitur manet, qui solus & omnia & semper potest. Nam fideles, qui hunc accipiunt, cùm signorum dona semper habere, ut volunt, non possunt, hunc se accepisse quasi in transitus ostensione testantur. Sed cùm rursum de eodem Spiritu veritatis ore discipulis dicitur: *Apud vos manebit, & in vobis erit:* quid est, quòd divina voce mediatoris signum hoc, eadem sancti Spiritus mansio declaratur, cùm dicitur: *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum?* Si igitur juxta magistri vocem & in discipulis manet: quomodo jam singulare signum erit, quod in mediatore permanet? Quod tamen citiùs cognoscimus, si dona ejusdem Spiritus discernamus.

2. Reg. 7. a.

Ioan. 1. b

Ioan. 14. b

Quòd sunt quædam dona Spiritus sancti, sine quibus nemo ad vitam pervenit, & alia in præsenti vita ad subsidium temporalium necessitatum utilia.

CAPUT XXIX.

42. ALIA namque sunt dona illius, sinè quibus ad vitam nequaquam pertingitur: alia, quibus vitæ sanctitas pro aliorum utilitate declaratur. Mansuetudo namque, humilitas, patientia, fides, spes, charitas, dona ejus sunt: sed ea, sine quibus ad vitam homines pervenire nequaquam possunt. Prophetiæ autem, virtus curationum, genera linguarum, interpretatio sermonum, dona ejus sunt: sed quæ virtutis ejus præsentiam pro correctione intuentium ostendunt. In his igitur donis, sine quibus ad vitam perveniri non potest, Spiritus sanctus sive in prædicatoribus suis, sive in electis omnibus semper manet: in illis autem, quibus per ostensionem illius non nostra vita servatur, sed aliorum quæritur, nequaquam semper in prædicatoribus permanet: quia semper quidem eorum cordibus ad bene vivendum præsidet, nec tamen per eos virtutum signa semper ostendit: sed aliquando se eis à signorum ostensionibus subtrahit, ut eo humiliùs

virtutes ejus habeantur, quo habitæ teneri non possunt. Mediator autem Dei & hominum homo Christus Jesus, in cunctis eum & semper & continuè habet præsentem: quia & ex illo idem Spiritus per substantiam profertur. Rectè ergo cùm in sanctis prædicatoribus maneat, in mediatore singulariter manere perhibetur: quia in istis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per substantiam manet ad cuncta. Sicut enim corpus nostrum sensum tantummodo tactus agnoscit, caput autem corporis, usum simul omnium quinque sensuum possidet, ut videat, audiat, gustet, odoretur, & tangat: ita membra superni capitis in quibusdam virtutibus emicant; ipsum verò caput in cunctis virtutibus flagrat. Dissimiliter ergo Spiritus in illo manet, cui se ad votum substantialiter exhibet, & à quo per naturam numquam recedit. Dona verò ejus, quibus ad vitam tenditur, sine periculo amitti non possunt: dona autem, quibus vitæ sanctitas demonstratur, plerumque, ut dictum est, sine dispendio subtrahuntur. Illa ergo pro nostra eruditione tenenda sunt, hæc pro alienis profectibus exquirenda. In illis nos terreat formido, ne pereant: in istis verò ad tempus aliquando sublatis consoletur humilitas; quia ad elationem mentem fortasse sublevant. Cùm igitur concessa nobis virtutum signa subtrahuntur, dicamus rectè: Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tunc enim verè ostendimus, quia accepta rectè tenuimus, cùm profectò æquanimiter ad momentum sublata toleramus.

Libri secundi Moralium finis.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM JOB
LIBER TERTIVS.

CAPUT PRIMUM.

BEATUS Job ad mortem petitus in tentatione, ad vitam crevit ex verbere: & antiquus hostis unde se bona ejus æstimavit extinguere, inde doluit multiplicasse. Sed quia in primo certamine se succubuisse considerat, ad aliase tentationum bella restaurat, & de sancto viro mala adhuc impudenter sperat: quia bona malus credere non potest, vel experta. Ea autem, quæ in prima ejus percussione præmissa sunt, iterum subnectuntur, cùm dicitur:

CAP. II. *Factum est autem, cùm quadam die venissent filii Dei, & starent coram Domino; venisset quoque satan inter eos, & staret in conspectu eius, ut diceret Dominus ad satan: Vnde venis? Qui respondens, ait: Circuivi terram, & perambulavi eam. Et dixit Dominus ad satan: Numquid considerasti servum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra; vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra. Cui respondens satan ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi. Dixit ergo Dominus ad satan: Ecce in manu tua est: verumtamen animam illius serva. Egressus igitur satan à facie Domini, percussit Iob ulcere pessimo, à planta pedis usque ad verticem eius: qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere. Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus? In omnibus his non peccavit Iob labiis suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, ut pariter venientes visitarent eum, & consolarentur. Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum: & exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus, sparserunt pulverem super caput suum in cælum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.*

Hæc quia latiùs suprà diximus, meliùs silentio præterimus: ne, dum sæpiùs discussa repetimus, tardiùs ad indiscussa veniamus. Quamvis hoc, quod voce Domini ad satan dicitur: *Vnde venis?* nequaquam æstimo, quòd ita ei, ut priùs, dicatur. Cùm enim ab eo certamine, in quo relaxatus fuerat, victus redit; & unde venit, requiritur, qui unde veniat, scitur; quid aliud, quàm infirmitas superbiæ ejus increpatur? ac si ei apertè divina vox dicat: Ecce ab uno & in infirma carne posito homine vinceris, qui te contra me auctorem omnium erigere conabaris. Unde mox Dominus cùm beati Job bona, sicut priùs diceret, hæc cum victoriæ triumphis enumerans adjungit: [*Et adhuc retinens innocentiam suam.*] Ac si apertè dicat: Tu quidem exercuisti malitiam, sed ille innocentiam non amisit: & unde te æstimasti profectum ejus imminuere, inde compulsus es ejus profectui deservire: quia mentis innocentiam, quam gloriosè tenuit in tranquillitate, gloriosiùs servavit in verbere. Sequitur:

* *al.* conaris.

A

Quòd justi & frustra percutiuntur & non frustra: non frustra, quia augetur vitæ meritum: frustra, quia in eis non punitur peccatum.

CAPUT II.

TV autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra.] Cùm sit Deus justus & verax, valde quærendum est, quomodo beatum Job frustrà afflixisse se indicat. Quia enim justus est, frustra affligere non potuit: sed rursum quia verax est, aliter non potuit dixisse, quàm fecit Ut ergo justo & veraci utraque conveniant, quatenus & vera dicat, & injusta non faciat; cognoscamus beatum Job & juxta aliquid frustra, & rursum juxta aliquid non frustra percussum. Quia enim justus B & verax hæc de semetipso asserit: ostendamus & verum extitisse quod dixit, & rectum fuisse quod fecit. Necesse quippe erat, ut sanctus vir Deo soli sibique cognitus, quanta virtute polleret, ad imitandum cunctis innotesceret. Aperta namque aliis virtutis exempla non daret, si ipse sine tentatione remaneret. Actum est ergo, ut & vires ejus cunctis imitandas ipsa vis percussionis ostenderet, & flagella proderent quod in tranquillitate latuisset. Sed eisdem flagellis crevit virtus patientiæ, atque ex dolore verberis, aucta est gloria remunerationis. Ut ergo in dicto Domini veritas, rectitudo autem teneatur in facto, beatus Job & non frustra percutitur, quia augetur meritum: & tamen frustra percutitur, quia nullum punitur admissum. Fruſtra enim percussus est, cui culpa nulla reciditur: & non frustra percussus est, cui virtutis meritum cumulatur. Sed quid est quod dicitur: [*Commovisti me adversus eum?*] Numquid satanæ verbis Veritas accenditur, ut in subditorum suorum cruciatus instigetur? Quis hæc de Deo senserit, quæ recto etiam homine indigna perpendit? Sed quia nos ferire nisi commoti nescimus, ipsa divina percussio commotio vocatur: & ad nostra verba divina voce descenditur, ut ejus factum ab homine utcumque capiatur. Illa enim vis, quæ absque necessitate omnia creavit, & sine * defectu omnibus præsidet, & sine labore cuncta sustentat, & sine occupatione regit, etiam sine commotione corrigit: sicque humanas mentes ad ea quæ voluerit, flagellis format, ut in diversitatis umbram à suæ incommutabilitatis D luce non transeat. Sequitur: [*Cui respondens satan, ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, & tange os ejus & carnem, & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi.*] Antiquus hostis ex rebus exterioribus colligit, quod beato viro ad mentis crimen infligit. Pellem enim pro pelle dari asserit: quia sæpe dum venire ictum contra faciem cernimus, manum palpebris opponimus, ut ab ictu oculos defendamus: & corpus vulneri objicimus, ne in corpore teneriori vulneremur. Satan ergo hæc consuetè fieri sciens, dicit: *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua.* Ac si apertè dicat: Idcirco Job tot extra se flagella æquanimiter patitur, quia pavet, ne ipse feriatur. Cura ergo carnis est, quòd damno affectuum carnalium motus non est: quia dum sibimetipsi metuit, minùs suorum percussiones sentit. Unde & mox ejus car-

Iob. 2. b nem feriendam postulat, dicens: [*Mitte manum tuam, & tange os ejus & carnem, & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi.*] Superius dixerat:

Iob. 1. b *Tange cuncta quæ possidet, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi* Nunc quasi prioris propositionis oblitus factus, de aliis alia postulat. Quod tamen rectè divina dispensatione permittitur: quatenus altercator impudens vel sæpe victus obmutescat. Sequitur:

Quòd satan dicitur servare quæ non permittitur tangere.

CAPUT III.

DIxit ergo Dominus ad satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva.] Ecce iterum permissionem verberis comitatur custodia protectionis, & electum suum divina dispensatio custodiendo deserit, deserendo custodit: alia illius prodit, alia protegit. Si enim totum Job desereret in manu tanti adversarij, homo quid esset? In ipsa ergo justitia permissionis miscetur quædam libra pietatis: quatenus in uno eodemque certamine & servus humilis ex oppressione proficiat, & hostis superbiens ex permissione succumbat. Manui itaque adversarij sanctus vir traditur, sed tamen in intimis adjutoris sui manu retinetur. De illis quippe ovibus fuit, de quibus in Evangelio ipsa Veritas dicit: *Non rapiet eas quisquam de manu mea:* & tamen expetenti hosti dicitur: *Ecce in manu tua est.* Idem ergo in manu Dei, idem in manu est diaboli. Nam dicens: [*In manu tua est;*] cùm protinus adjungit: [*Verumtamen animam illius serva:*] patenter pius adjutor innotuit, quia tenuit quem concessit, & dando non dedit, quem adversarij sui jaculis objiciens abscondit. Quid est autem hoc, quod ad satan dicitur: [*Animam illius serva?*] Quo enim pacto ille custodit, qui custodita semper irrumpere appetit? Sed servare satan dicitur, irrumpere non audere: sicut econtrariò Patrem in ora- C tione postulamus, dicentes: *Ne nos inducas in tentationem.* Neque enim in tentationem Dominus inducit, qui semper à tentatione subditos misericorditer protegit: sed tamen in tentationem quasi ejus inducere est, à tentationis nos illecebra non munire. Et tunc nos in tentationis laqueum non inducit, cùm tentari nos ultra quàm possumus, non permittit. Sicut ergo Dominus inducere nos in tentationem dicitur, si nos ab adversario induci patiatur: ita adversarius servare animam dicitur, cùm hanc tentando superare prohibetur [*Egressus igitur satan à facie Domini,*] Quomodo satan à facie Domini exeat, ea quæ jam superiùs dicta sunt, manifestant. Sequitur: [*Percussit Iob ulcere pessimo, à planta pedis usque ad verticem ejus.*] Duobus sem- D per modis flagella pensanda sunt: ut scilicet perpendantur, aut qualia sint, aut quanta. Nam sæpe multa ex qualitate, sæpe gravia ex quantitate levigantur: si videlicet cùm multa sunt, non sint gravia; cùm verò gravia, non sint multa. Ut igitur ostendatur, quomodo per asperitatem flagelli adversarius contra sanctum virum non solùm per nequitiam qualitatis, sed etiam per pondus quantitatis exarsit: ad demonstrandam qualitatem dicitur: [*Percussit eum ulcere pessimo:*] ad insinuandam verò quantitatem subjungitur: [*A planta pedis usque ad verticem:*] ut nimirum nihil in mente vacet à gloria, in cujus corpore nil vacat à pœna. Sequitur:

E *Quòd multi sæcularibus dignitatibus præditi, vas fictile quod gestant, quàm cito sit conterendum non attendunt.*

CAPUT IV.

QVi testa saniem radebat, sedens in sterquilinio.] Unde testa, nisi ex luto conficitur? quid verò est sanies corporis, nisi lutum? Saniem ergo radere testâ perhibetur, ac si apertè diceretur: Lutò tergebat lutum. Pensabat quippe vir sanctus, unde sumptum fuerat quod gestabat; & fragmento vasis fictilis confractum vas fictile radebat. Quo facto patenter ostenditur, corpus suum quomodo sibi sanum subdidit, quod & percussum sic despiciens

curavit: quam ille mollitiem sanæ suæ carni concessit, qui non vestem, non digitos, sed testam etiam vulneribus admovit. Testâ ergo radebat saniem: ut semetipsum & in fragmento considerans, etiam de exterſione vulneris sumeret curam mentis. A

4. Quia verò sæpe per ea quæ circa corpus sunt, animus inflatur: & per hoc quod erga nos agitur, fragilitas nostri corporis ab oculis cordis amovetur, (sicut nonnulli sæculares cùm temporalibus dignitatibus fulciuntur, dum locis altioribus præsident, dum multorum obsequia sibi suppetere ad votum vident, fragilitatem suam intueri negligunt, & vas fictile quod gestant, quàm sit velociter conterendum, obliviscentes omnino non attendunt) beatus Job ut considerationem suæ fragilitatis etiam ex circumstantibus traheret, & ante oculos suos vim suæ despectionis augeret; non qualibet in terra, quæ pene ubique munda reperitur, sed in sterquilinio sedisse perhibetur. In sterquilinio ponebat corpus, ut ex terra sumpta, quæ esset carnis substantia, bene proficiens perpenderet animus. In sterquilinio ponebat corpus, ut etiam loci fœtore caperet, quòd festinè corpus ad fœtorem rediret. B

Quid sit, quòd Deus in hoc sæculo sic despicit, quos ante sæcula sublimiter elegit.

CAPUT V.

SEd ecce cùm beatus Job tot rerum damna sustinet, tot funeribus pignorum percussus dolet, tot vulnera tolerat; dum decurrentem saniem testâ radit, dum per putredinem defluens in sterquilinio residet; intueri libet quid est, quòd omnipotens Deus quos sibi tam charos in æternum conspicit, tam vehementer quasi despiciens affligit. Ecce autem dum beati Job vulnera cruciatusque considero, repente mentis oculos ad Joannem reduco, & non sine gravissima admiratione perpendo, quòd ille prophetiæ spiritu intra matris uterum impletus, atque, ut ita dixerim, priusquam nasceretur, renatus: ille amicus sponsi, ille, quo inter natos mulierum major nemo surrexit: ille sic propheta, ut plus *Mat. 11. a* etiam quàm propheta, ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ saltatu, capite truncatur, & vir tantæ severitatis pro risu turpium moritur. Numquidnam credimus aliquid fuisse, quod in ejus vita illa sic despecta mors tergeret? Sed quando ille vel in cibo peccavit, qui locustas solummodo & mel silvestre comedit? Quid Deo vel de qualitate sui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conversatione sua offendere potuit, qui de eremo non recessit? Quid illum loquacitatis reatus polluit, qui disjunctus longè ab hominibus fuit? Quando illum vel silentij culpa attigit, qui ad se venientes tam vehementer increpavit, dicens: *Genimina viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?* Quid est ergo, *Mat. 3. a Luc. 3. a Marc. 1. a* quòd Job Dei testimonio præfertur: & tamen plagis usque ad sterquilinium sternitur? Quid est, quòd Joannes Dei voce laudatur, & tamen pro temulenti verbis in * saltatricis præmium moritur? Quid est, quòd Deus omnipotens sic vehementer in hoc sæculo despicit, quos sic sublimiter ante sæcula elegit, nisi hoc, quod pietati fidelium patet: quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in summis; & foras usque ad despecta deficit, quia intus usque ad incomprehensibilia perducit? Hinc ergo unusquisque colligat, quid illic sint passuri quos reprobat, si hîc sic cruciat quos amat. Aut quomodo ferientur, qui in judicio arguendi sunt: si sic eorum vita premitur, qui ipso judice teste laudantur? Sequitur: C D E

a al. saltationis.

Quòd diabolus cum nos tentat, antiquæ artis insidias repetit, & quia scit quomodo Adam decipi soleat, ad Evam recurrit: & quòd justus sit in sterquilinio, qui injustus fuerat in paradiso.

CAPUT VI.

DIxit autem illi uxor sua: Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere. Antiquus hostis humanum genus duobus modis tentare consuevit; ut videlicet corda stantium aut tribulationibus frangat, aut persuasionibus molliat. In utrisque ergo contra beatum Job se vehementer exercuit. Nam priùs patrisfamilias intulit damna rerum, orbavit patrem morte filiorum, percussit incolumem putredine vulnerum. Sed quia putrescentem foris, sanum adhuc interiùs stare conspexit, & quem exteriùs nudum reddidit, hunc interiùs ditiorem fieri per exhibitam laudem conditoris invidit; callidè cogitans pensat, quòd contra se athleta Dei unde premitur, inde sublevatur, victusque ad subtilia tentandi argumenta convertitur. Nam antiquæ artis insidias repetit, & quia scit 5. quomodo Adam decipi soleat, ad Evam recurrit. Beatum enim Job inter tot rerum damna, inter tot percussionum vulnera, quasi in quadam virtutum arce stare invictum vidit. In alto quippe mentem fixerat: & idcirco hanc hostiles insidiæ irrumpere non valebant. Quæritur ergo ab adversario in hanc arcem munitissimam quibus gradibus ascendatur. Vicina est autem viro mulier, atque subjecta. Cor igitur mulieris tenuit, & quasi scalam, qua ad cor viri ascendere potuisset, invenit. Occupavit animum conjugis, scalam mariti. Sed nihil hac arte prævaluit, quia sanctus vir subjectam sibi mulierem, & non præpositam attendit: & recta loquens docuit, quam serpens ut perversa loqueretur, instigavit. Dignum quippe erat ut fluxam mentem virilis censura restringeret; cùm profectò & de ipso primo lapsu humani generis nosset, quòd docere mulier recta nesciret. Unde bene & per Paulum dicitur: *Docere autem mulieri non permitto.* Quia nimirum aliquando cùm docuit, à sapientiæ æternitate *1. Tim. 2. b* separavit. Antiquus itaque hostis ab Adam in sterquilinio victoriam perdidit, qui Adam in paradiso superavit: atque adjutricem suam mulierem dum ad verba malæ persuasionis accendit, ad doctrinam sanctæ eruditionis misit: & quæ excitata fuerat ut perderet, erudita est ne periret. Sic sic à nostris viris fortibus hostis percutitur, ut sua ei etiam tela rapiantur. Unde enim se exaggerare æstimat dolorem vulneris, inde ei contra semetipsum suggerit arma virtutis. Ex verbis autem malè persuadentis conjugis vigilanter debemus aspicere, quòd antiquus adversarius non solùm per semetipsum, sed per eos etiam qui nobis adhærent, statum satagit nostræ mentis inclinare. Cùm enim cor nostrum sua persuasione non subruit, ad hoc nimirum per linguas adhærentium repit. Hinc enim scriptum est: *A fi-* *Eccli. 32. c* *liis tuis cave, & à domesticis tuis attende.* Hinc per Prophetam dicitur: *Unusquisque se à proximo suo* *Ier. 9. a* *custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam.* Hinc rursum scriptum est: *Inimici hominis domestici* *Mat. 10. c* *ejus.* Callidus namque adversarius, cùm à bonorum cordibus repelli se conspicit, eos qui ab illis valde diliguntur, exquirit, & per eorum verba blandiens loquitur, qui plus ceteris amantur: ut dum vis amoris cor perforat, facilè persuasionis ejus gladius ad intimæ rectitudinis munimina irrũpat. Post damna igitur rerum, post funera pignorum, post vulnera, sciſſuraſque membrorum, antiquus hostis linguam movit uxoris. Et notandum, quo tempore viri mentem studuit virulento sermone corrumpere. Verba enim post vulnera intulit, ut nimirum cùm vis doloris ingravesceret, facilè persuasionis

6. suggestio perversa prævaleret. Sed si ipsum subtili- A ter tentationis ejus ordinem perpendimus, qua calliditate sæviat, invenimus. Movit namque priùs damna substantiæ, quæ & extra naturam profectò essent, & extra corpus. Subtraxit filios, quòd jam extra naturam quidem non essent, sed tamen adhuc aliquatenus extra proprium corpus: ad extremum percussit & corpus. Sed quia vulneribus carnis ad mentis vulnus pervenire non valuit, etiam conjunctæ mulieris linguam quæsivit. Quia enim aperto certamine superari se doluit, de ore conjugis jaculum quasi de insidiis intorsit, quæ profectò diceret: [*Adhuc permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere.*] Ecce tentando omnia abstulit, ecce tentando mulierem reliquit, & sancto B viro callidè cuncta diripuit: sed valde callidiùs adjutricem suam mulierem reservavit, quæ dicat: [*Adhuc permanes in simplicitate tua?* Verba sua Eva repetit. Nam quid est dicere: Simplicitatem

* al. pomum de est in quibusdam MSS. desere, nisi obedientiam, * pomum vetitum comedendo, contemne? Et quid est dicere: Benedic Deo, & morere: nisi transcendendo præceptum, ultrà quàm es conditus, vive? Sed Adam noster fortis in sterquilinio jacuit, qui in paradiso quondam debilis stetit: nam illico ad malè suadentis verba respondit, dicens:

Quid est, quòd in Isaia scriptum est: Ego Dominus formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala.

CAPUT VII.

Quasi una de stultis mulieribus locuta es: Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?] Ecce ubique hostis frangitur, ubique superatur, per cuncta tentationum argumenta succubuit: quia & illud suum familiare solatium etiam de muliere amisit. Inter hæc igitur sanctum virum intueri libet, foris rebus vacuum, intrinsecus Deo plenum. Cùm Paulus Apostolus in semetipso divitias sapientiæ internæ conspiceret, seque ipsum exteriùs esse corruptibile corpus videret, ait: 2 Cor. 4. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* Ecce in

* al. vulnerũ beato Job vas fictile scissuras* ulcerum exteriùs sensit: sed hic thesaurus interiùs integer mansit. Foris enim per vulnera crepuit, sed indeficienter interiùs nascens thesaurus sapientiæ per verba sanctæ eruditionis emanavit, dicens: [*Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?*] Bona, scilicet dona Dei vel temporalia vel æterna: mala autem, flagella præsentia appellans, de quibus per

Isai. 45. a. Prophetam Dominus dicit: *Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala.* Neque enim mala, quæ nullâ suâ naturâ subsistunt, à Domino creantur: sed creare se mala Dominus indicat, cùm res bene conditas nobis malè agentibus, in flagellum format: ut ea ipsa & per dolorem, quo feriunt, delinquentibus mala sint, & per naturam, qua existunt, bona. Unde & venenum mors quidem est homini: E sed tamen vita serpenti. Amore enim præsentium ab Auctoris nostri dilectione recessimus, & perversa mens dum dilectioni creaturæ se subdidit, à creatoris societate disjunxit. Ex his ergo ab auctore ferienda erat, quæ errans auctori præposuerat: ut unde homo culpam non timuit superbus admittere, inde pœnam corrigendus inveniret: & tantò citiùs resipisceret ad illa, quæ perdidit, quantò doloris plena esse conspiceret quæ quæsivit. Unde & bene dicitur: Formans lucem, & creans tenebras: quia cùm per flagella exteriùs doloris tenebræ creantur, intus per eruditionem lux mentis accenditur. Faciens pacem, & creans mala: quia tunc nobis pax cum Deo redditur, cùm hæc, quæ bene sunt condita, sed malè concupita, in ea quæ nobis mala

sunt, flagella vertuntur. Per culpam quippe discordes Deo extitimus; dignum ergo est, ut ad pacem illius per flagella redeamus: ut cùm unaquæque res bene condita nobis in dolorem vertitur, correcti mens ad auctoris pacem humiliter reformetur. Hæc itaque flagella beatus Job mala nominat; quia salutis & tranquillitatis bonum, qua perturbatione feriant, pensat. Sed illud valde in ejus verbis intuendum est, contra persuasionem conjugis quanta considerationis arte se colligat, dicens: [*Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?*] Magna quippe consolatio tribulationis est, si cùm adversa patimur, auctoris nostri ad memoriam dona revocemus. Nec frangit quod ex dolore obviat, si menti citiùs hoc, quod ex munere sublevat, occurrat. Hinc namque scriptum est: Eccli. 11. *In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum.* Quisquis enim dona percipit, sed donorum tempore nequaquam etiam flagella pertimescit, in elationem per lætitiam corruit. Quisquis autem flagellis atteritur, sed flagellorum tempore nequaquam se ex donis, quæ eum contigit accepisse, consolatur, à statu mentis omnimoda desperatione destruitur. Sic ergo utraque jungenda sunt; ut unum semper ex altero fulciatur: quatenus & flagelli pœnam memoria temperet doni, & doni lætitiam mordeat suspicio ac formido flagelli. Sanctus ergo vir, ut oppressam mentem inter vulnera mulceat, in flagellorum doloriC bus blandimenta donorum pensat, dicens: [*Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* Ubi & bene præmittit, dicens: [*Locuta es quasi una ex stultis mulieribus.*] Quia enim sensus pravæ voluntatis mulieribus, non autem sexus in vitio est; nequaquam ait: Locuta es quasi una ex mulieribus, sed quasi ex * ineptis mulieri- * al. inbus: ut videlicet ostendatur, quia quod pravum sa- sipientibus, pit, accidentis stultitiæ, non autem conditæ sit naturæ. Sequitur:

Quòd sicut injusta dicere, ita justa reticere, peccatum est.

CAPUT VIII.

D *In omnibus his non peccavit Iob labiis suis.*] Duobus modis labiis delinquimus, cùm aut injusta dicimus, aut justa reticemus. Nam si aliquando & tacere culpa non esset, Propheta non diceret: *Væ mihi, quia tacui.* Isai. 6. b Beatus igitur Job in cunctis quæ egit, labiis suis minimè peccavit, qui nec contra ferientem superba dixit, nec contra suadentem, recta reticuit. Nec loquens ergo, nec tacens deliquit: quia & flagellanti patri gratias reddidit, & malè suadenti conjugi doctrinæ sapientiam ministravit. Quia enim scivit quid deberet Deo, quid proximo: scilicet patientiam conditori, sapientiam conjugi: idcirco & hanc redarguendo docuit, & illum gratias agendo laudavit. Quis autem nostrum, si unum quodlibet vulnus tantæ hujus percussionis acciperet, non mox ab intimis prostratus jaceret? Ecce E stratus foris vulneribus carnis, erectus intrinsecus munimine permanet mentis: & sub semetipso omne jaculum transvolare conspicit, quod in se exteriùs districta manu sæviens hostis figit: vigilanter deprehendit jacula, modò vulneribus contra se à facie, modò verbis quasi ex latere intorta. Et bellator noster circumvallantium certaminum fervore deprehensus, ubique patientiæ suæ clypeum opponit: undique venientibus spiculis obviat, & per cuncta virtutum latera circumspectam contra ir- 8. * al. roruentia vulnera mentem * roborat. Sed antiquus rat. hostis quò valentiùs vincitur, eò adhuc ad insidias ardentiùs instigatur. Nam quia uxor increpata reticuit, protinus alios qui increpandi ad contumelias surgerent, excitavit. Sicut enim damna rerum

studuit crebriùs nunciando percutere; ita nunc robustum pectus satagit verborum contumeliis sæpius feriendo penetrare. Sequitur:

Quòd ubi virtus discretionis perditur, intentio, quæ initium virtutis habuit, finem accipit criminis.

CAPUT IX.

IGitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo: Eliphaz Themanites, Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, ut pariter venientes visitarent eum, & consolarentur.] Quia ex condicto ad afflicti consolationem veniunt, & inter se & erga percussum quantæ charitatis fuerint, demonstratur. Quamvis & per hoc, quòd Scriptura eos tanti viri amicos fuisse testatur, quia boni studij & rectæ fuerint intentionis ostenditur. Sed tamen hæc ipsa illorum intentio, eis ad verba prorumpentibus, ante districti judicis oculos, suborta indiscretione, fuscatur. Sequitur:

Quis ordo & modus in consolatione tenendus sit.

CAPUT X.

CVmque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum: & exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in cælum] Quia percussi speciem plaga mutaverat, amici plorantes exclamant, vestes scindunt, capita pulvere aspergunt: ut cùm mutatum eum, ad quem venerant, cernerent, ipsam etiam consolatorum speciem spontaneus dolor immutaret. Ordo quippe consolationis est, ut cùm volumus afflictum quempiam à mœrore suspendere, studeamus priùs mœrendo ejus luctui concordare. Dolentem namque non potest consolari, qui non concordat ejus dolori: quia eo ipso, quo à mœrentis afflictione discrepat, minùs ab illo recipitur, à quo mentis qualitate separatur. Emolliri itaque priùs debet animus, ut afflicto congruat, congruens inhæreat, inhærens trahat. Neque enim ferrum ferro conjungitur, si non utrumque exustione ignis liquetur: & durum molli non adhæret, nisi priùs ejus duritia temperata molescat, ut quasi hoc ipsum fiat, quod curatur ut teneat. Sic nec jacentes erigimus, nisi à rigore nostri status inclinemur: quia dum rectitudo stantis à jacentis situ discrepat, eum, cui condescendere negligit, nequaquam levat. Amici igitur beati Job ut afflictum à dolore suspenderent, curaverunt necessariò simul dolere: & cùm vulneratum illius corpus viderent, studuerunt ipsi vestes scindere: & cùm immutatum conspicerent, studuerunt pulvere capita fœdare: quatenus afflictus vir tantò facilius eorum verba reciperet, quantò in eis suum aliquid de afflictione cognovisset. Sed inter hæc sciendum est, quia is qui afflictum consolari desiderat, mensuram necesse est dolori, quem suscipit, ponat: ne non solùm dolentem non mulceat, sed intemperatè dolens, afflicti animum ad pondus desperationis premat. Sic enim dolor noster mœrentium dolori jungendus est, ut per temperamentum sublevet, non autem per augmentum gravet. Unde fortasse colligendum est, quòd amici beati Job plusquam necesse fuerat, in consolatione doluerunt, qui dum percussionem cernunt, sed percussi mentem nesciunt, ita in immensum luctum versi sunt, ac si percussus vir tantæ fortitudinis, in plaga corporis etiam à corde cecidisset. Sequitur: [*Sederuntque cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem ejus esse vehementem.*] Utrum continuis septem diebus & septem noctibus cum afflicto Job sederint, an certè diebus septem, & noctibus totidem instantiâ ei crebræ visitationis adhæserint, ignoramus. Sæpe enim rem quamlibet tot diebus agere dicimur, quamvis non eisdem diebus ad eam continuè vacemus. Sæpè verò Scriptura sacra sic totum pro parte, sicut pro toto partem ponere consuevit. Pro toto enim partem loquitur, sicut Jacob familiam describens dicit: *Intravit Iacob in Aegyptum cum animabus septuaginta,* Quæ nimirum cùm animas memorat, constat quia intrantium & corpora comprehendit. Rursum totum pro parte insinuat, sicut ad monumentum Maria queritur, dicens: *Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum.* Solum quippe corpus Domini quæsitura venerat, & quasi totum simul Dominum sublatum deplorat. An ergo & hoc in loco totum pro parte dicatur, incertum est. Sed tamen hoc, quòd diu tacuerunt, & quandoque loquendo reprobati sunt, neglectè prætereundum non est. Sunt namque nonnulli, qui & loqui præcipitanter incipiunt, & effrænatè cœpta effrænatiùs exequuntur. Et sunt nonnulli, qui tardè quidem loqui inchoant: sed semel inchoantes, habere modum elocutionis ignorant. Amici igitur beati Job dolorem videntes, diu tacuerunt: sed tardè inchoantes, indiscretè locuti sunt, quia parcere dolenti noluerunt, Tenuerunt linguam, ne propere inciperet: sed incipientem semel nequaquam moderati sunt, ne se ex consolatione usque ad contumelias effrænaret. Et bona quidem intentione ad consolandum venerant: sed hoc, quod pia mens Deo mundum obtulit, locutio præcipitata vitiavit. Scriptum quippe est: *Si rectè offeras, non rectè autem dividas, peccasti,* Rectè namque offertur, cùm recta intentione quid agitur. Sed rectè non dividitur, si non hoc, quod piè agitur, etiam subtiliter discernatur. Oblata enim rectè dividere, est quælibet bona nostra studia solicitè discernendo pensare. Quod nimirum qui agere dissimulat, etiam rectè offerens peccat. Sæpe ergo & quod bono studio gerimus, dum discernere cautè negligimus, quo judicetur fine nescimus: & nonnumquam hoc fit reatus criminis, quod putatur causa virtutis. Quisquis autem amicorum beati Job facta considerat, quàm pia ad eum intentione venerint, non ignorat. Pensemus enim cujus charitatis fuerit, ad afflictum concorditer convenisse: quanta virtus longanimitatis extiterit, septem diebus & septem noctibus cum afflicto tacuisse: quæ humilitas, in terra tot diebus ac noctibus sedisse: quæ compassio pulvere capita conspersisse. Sed tamen inchoantes loqui, unde se æstimaverunt præmium mercedis acquirere, inde eos contigit reatum reprehensionis invenire: quia incautis sæpe ad peccati finem vertitur, etiam quod pro solo studio mercedis inchoatur. Ecce præcipiti locutione perdiderunt bonum, quod tanto labore mercati sunt. Et nisi divina gratia offerre eos sacrificium pro suo reatu præcepisset; inde à Domino justè puniri poterant, unde se placere Domino mirabiliter æstimabant: inde judici displicent, unde sibi quasi pro defensione judicis per effrænationem placent. Idcirco verò hæc dicimus, ut ad memoriam legentium revocemus, quatenus solicitè quisque consideret, ea quæ malo voto perpetrantur, quanta Dominus animadversione puniat, si inchoata bono studio, sed negligentiâ indiscretionis admixtâ, tanta invectione castigat. Quis non mercedis causam peregisse se crederet, si aut in defensione Dei quidquam contra proximum diceret: aut certè septem diebus ac noctibus pro proximi dolore tacuisset? Et tamen amici beati Job hæc agentes, ad culpam laborando pervenerunt: quia consolationis quidem bonum, quod agebant, noverant; sed cum quanta agendum esset discretionis libra, nesciebant. Unde necesse est, ut non solùm intueamur quod agimus, sed etiam cum quanta discretione peragamus. Primùm quidem, ne mala quoquo modo, postmodùm verò ne

Gen. 46. c. S. Aug. lib. 16. cap. 4. de civ. Dei. Ioan. 20. b

Gen. 3. sec. LXX. 10.

9.

bona incautè faciamus. Ad quæ nimirùm bona solicitè peragenda Propheta nos admonet, dicens: Jere 48.b *Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter.* Ad hoc verò ista proficiunt, ut ante terribilis judicis subtile atque incomprehensibile examen non solùm mala quæ commisimus, sed ipsa etiam, si qua in nobis sunt bene gesta, timeamus; quia sæpe in ejus justo judicio culpa esse deprehenditur, quod virtus ante judicium putatur: & unde expectatur pia merces operis, inde supplicium justæ sequitur ultionis.

Quòd hæc, quæ supra dicta sunt in persona Iob, allegorice referuntur ad Christum.

CAPUT XI.

11. HÆc juxta historiam breviter tractata percurrimus: nunc ad allegoriarum mysterium verba vertamus. Sed quia in exordio huius operis dum de unitate capitis & corporis tractaremus, solicita intentione præmisimus quanta in eis sit compago charitatis; quia nimirum & Dominus multa adhuc per corpus, quod nos sumus, patitur, & jam ejus corpus, id est Ecclesia, de suo capite, videlicet Domino, in cælo gloriatur: ita nunc passiones exprimi ejusdem capitis debent, ut ostendatur quàm multa etiam in corpore suo sustinet. Si enim caput nostrum tormenta nostra non tangerent, nequaquam pro afflictis membris persecutori suo etiam Act. 9.a de cælo clamaret: *Saule, Saule, quidme persequeris?* Si cruciatus nostri, ejus pœnæ non essent, con- Col. 1.d versus afflictusque Paulus minimè diceret: *Suppleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea.* 3. Et tamen resurrectione jam sui capitis exaltatus di- Ephes.2. cit: *Qui nos conresuscitavit, & consedere fecit in cælestibus.* Nempe hunc in terra persecutionum tormenta constrinxerant: sed pœnarum suarum ponderibus pressus, ecce jam per gloriam capitis in cælo residebat. Quia ergo in omnibus unitum caput & corpus novimus, sic à persecutione capitis incipimus, ut subsequenter tamen ad corporis flagella veniamus. Sed hoc, quòd quadam die satan coram Domino astitisse dicitur: quòd unde veniat, præcontatur: quòd beatus Iob magnis conditoris præconiis præfertur: quia iam sæpe discussimus, replicare devitamus. Si enim diu mens rebus discussis involvitur, pervenire ad indiscussa præpeditur. Ibi ergo allegoriæ nunc initium ponimus, ubi post verba sæpe repetita, adjunctum novi aliquid scimus. Itaque ait: [*Commovisti me adversus eum, ut affligerem illum frustra.*] Si beatus Job Redemptoris nostri in passione positi speciem tenet, quomodo 1 Tim.2 à Domino ad satan dicitur: *Commovisti me adversus* b *eum?* Mediator quippe Dei & hominum, homo Christus Jesus, ut culpas nostræ transgressionis extingueret, venit mortalitatis nostræ flagella tolerare. Sed quia unius cum Patre ejusdemque naturæ est, quomodo per satan motum se adversus eum Pater asserit, cùm constet quòd Patris Filiique concordiam nulla potestatis inæqualitas, nulla voluntatis diversitas interrumpat? Sed tamen idem, qui Patri est æqualis per divinitatem, venit propter nos ad flagella per carnem. Quæ nimirum flagella non susciperet, nisi formam damnati hominis redimendo sumpsisset. Et nisi primus homo delinqueret, secundus ad passionis probra minimè veniret. Cùm ergo primus homo per satan à Domino motus est, tunc est Dominus in homine secundo commotus. Satan itaque ad hujus afflictionem Dominum tunc commovit, quando in paradiso primum hominem à justitiæ culmine, inobedientiæ culpa prostravit. Nisi enim Adam primum per voluntarium vitium in animæ mortem traxisset, Adam secundus sine vitio in carnis mortem voluntariam non veniret. Bene ergo ei etiam de Redemptore nostro dicitur:

A [*Commovisti me adversus eum, ut affligerem illum frustra.*] Ac si apertiùs dicatur: Dum iste non suâ, sed illius causâ moritur; tunc me in hujus afflictionem commovisti, cùm illum à me callida persuasione traxisti. De quo & bene additur, [*frustra.*] Frustra quippe afflictus est, qui & culpæ ultione pressus est, & culpæ contagio inquinatus non est. Frustra afflictus est, qui in carne natus, propria admissa non habuit, & tamen pœnam carnalium sine culpa susscepit. Hinc est enim quòd per Prophetam loquitur, dicens: *Quæ non rapui, tunc exolvebam.* Psal.68. Alius namque ad paradisum conditus, divinæ po- a tentiæ similitudinem superbè rapere voluit: sed tamen culpam hujus superbię sine culpa mediator exolvit. Hinc est, quòd Patri quidam sapiens dicit: *Cum* Sap. 12. b B *sis justus, justè omnia disponis: eum quoque, qui non debet puniri condemnas.* Sed pensandum est, quomodo justus sit, & omnia justè disponat, si eum, qui non debet puniri, condemnat. Mediator etenim noster puniri pro semetipso non debuit: quia nullum culpæ contagium perpetravit. Sed si ipse indebitam mortem non susciperet, numquam nos à debita morte liberaret. Pater ergo cùm justus sit, justum puniens, omnia justè disponit: quia per hoc cuncta justificat, quòd eum qui sine peccato est, pro peccatoribus damnat: ut eò electa omnia ad culmen justitiæ surgerent, quò is, qui est super omnia, damna injustitiæ nostræ sustineret. Quòd ergo illic damnatus cùm non debeat, dicitur; hoc hic afflictus frustra memoratur. Qui tamen juxta semetipsum frustra afflictus est, juxta verò nostra acta non frustra. Rubigo quippe peccati purgari non potuit, C nisi igne tormenti. Venit itaque sine vitio, qui se subjiceret sponte tormento: vt debita nostræ iniquitati supplicia, eò reos suos justè amitterent, quò hunc à semetipsis liberum injustè tenuissent. Frustra ergo & non frustra afflictus est: quia in se quidem admissa non habuit, sed proprio cruore reatus nostri maculam tersit. [*Respondens satan ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, & tange os ejus & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.*] Malignus spiritus cùm Redemptorem nostrum miraculis coruscare conspicit, clamat: *Scimus quòd sis sanctus Dei.* Qui hæc dicens, cognoscendo Dei Filium pertimescit: sed tamen vim supernæ pietatis ignorans, dum passibilem considerat, hominem purum putat. Multos autem sub sanctitatis specie in pastorali positos loco didicerat, qui alieni valde à visceribus charitatis, pro minimo aliena damna pensabant. Hunc ergo quasi ex aliis colligens, quia subtractis multis, superari non vidit: usque ad ejus carnem per tactum passionis sic exarsit vt diceret: [*Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, & tange os ejus & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.*] Ac si apertè dicat: Moveri ex his, quæ extra se sunt, negligit: sed tunc veraciter qui sit agnoscitur, si in seipso quod doleat, experiatur. Hæc per se satan cùm fieri appetit, non verbis, sed desideriis dixit. Hæc per membra sua & verbis & desideriis intulit. Ipse E quippe loquitur, cùm juxta prophetæ vocem, ejus sequaces dicunt: *Mittamus lignum in panem ejus,* Ier. 11.d *& eradamus eum de terra viventium.* Lignum quippe in panem mittere, est configendo ejus corpori stipitem crucis adhiberi: & vitam illius de terra viventium eradere se posse æstimant, quem dum mortalem conspiciunt, finiri morte suspicantur. [*Dixit autem Dominus ad satan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva.*] Conditorem omnium satanæ manui traditum quis vel desipiens credat? sed tamen edoctus veritate, quis nesciat quòd ejusdem satanæ membra sunt omnes, qui ei perversè vivendo junguntur? Membrum quip-

pe ejus Pilatus extitit, qui usque ad mortis extrema, venientem in redemptionem nostram Dominum non cognovit. Corpus autem ejus principes sacerdotum extiterunt, qui Redemptorem mundi à mundo repellere, usque ad crucem persequendo, conati sunt. Cùm ergo se pro nostra redemptione Dominus membrorum satanæ manibus tradidit: quid aliud quàm ejusdem satanæ manum in se sævire permisit, ut unde ipse exteriùs occumberet, inde nos exteriùs interiusque liberaret? Si igitur satanæ manus, ejus potestas accipitur: ejus manum juxta carnem pertulit, cujus potestatem corporis usque ad sputa, colaphos, flagella, crucem, lanceamque toleravit. Vnde & Pilato, ejus videlicet corporis membro, ad passionem veniens dicit:
Io. 19. a *Non haberes in me potestatem ullam, nisi tibi data esset desuper.* Sed tamen hanc potestatem, qua contra se ei extrinsecus dederat, suis servire lucris intrinsecus compellebat. Pilatus enim vel satan, qui ejusdem Pilati caput extiterat, sub potestate illius, super quem potestatem acceperat, tenebatur: quia & superior ipse disposuerat hoc, quod inferiùs accedens à persecutore tolerabat: ut cùm ex mala mente infidelium surgeret, vtilitati tamen electorum omnium, ipsa quoque crudelitas deserviret. Piè igitur disponebat intus, quod semetipsum pati nequiter permittebat foris. Hinc est enim, quòd de
Io. 13. a illo in cœna dicitur: *Sciens Iesus, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit: surgit à cœna, & ponit vestimenta sua.* Ecce in manus persequentium iturus, sciebat quòd in manu sua ipsos etiam persecutores acceperat. Qui enim omnia accepisse se noverat, constat quia & ipsos, à quibus tenebatur, tenebat: vt ipse in se ad usum pietatis intorqueret, quidquid eorum contra se malitia permissa sæviret. Dicatur ergo ei: [*Ecce in manu tua est;*] quia ad feriendam carnem
.13. sæviens licentiam accepit, sed potestati illius nesciens deservivit. Animam verò illius servare præcipitur, non quòd hanc tentare prohibeatur, sed quòd hanc superare non posse, convincitur. Neque enim sicut nos, qui puri homines sumus, irruente sæpe tentatione concutimur: ita Redemptoris nostri anima tentationis est necessitate turMat. 4. b bata. Hostis namque noster, etsi in excelsum montem, eum quem permissus assumpsit, duxit; si daturum se ei regna mundi perhibuit, si quasi in paLuc. 4. b nes vertendos lapides ostendit: mentem tamen mediatoris Dei & hominum tentatione quassare non valuit. Sic enim dignatus est hæc exteriùs cuncta suscipere, ut tamen mens ejus interiùs diviIo. 11. d nitati suæ inhærens inconcussa permaneret. Qui & si quando turbatus spiritu infremuisse dicitur: ipse tamen divinitus disponebat, quantum ipse humanitus turbaretur, immutabiliter omnibus præsidens, & semetipsum mutabilem in satisfactione infirmitatis ostendens. Quietus ergo in semetipso manens, disposuit quidquid pro ostendenda humanitate, quam susceperat; etiam turbulentus fecit. Quia verò cùm rectè diligimus, nihil in rebus conditis animâ nostrâ charius amamus; & sicut animam nostram eos diligere dicimus, quibus amoris nostri exprimere pondus conamur: potest per ejus animam electorum vita signari. Et cùm satan ad feriendam Redemptoris carnem permittitur, ab anima separatur: quia cùm corpus ejus ad passionem accipit, electos ejus à jure suæ potestatis amittit. Cumque illius caro per crucem moritur, horum mens contra tentamenta solidatur. Dicatur
14. ergo: [*Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva.*] Ac si apertè audiat: Licentiam contra corpus ejus accipe, & ab electis illius, quos apud se ante sæcula præsciens possidet, jus pravæ dominationis perde. [*Egressus igitur satan à facie Domini, percussit Iob ulcere pessimo, à planta pedis usque ad verticem.*] Nullus in hanc vitam electorum venit, qui non hujus hostis adversa sustinuit. Membra autem nostri Redemptoris extiterunt, etiam qui ab ipso mundi exordio, dum piè vivunt, crudelia passi sunt. An non hujus membrum Abel se esse perhibuit, qui in se ejus mortem, de quo scriptum est: *Sicut agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum:* non solùm placens in sa- Isai. 53. a crificio, sed etiam moriens tacendo signavit? Ab ipso itaque mundi exordio Redemptoris nostri corpus expugnare satan conatus est. A planta ergo pedis usque ad verticem vulnus intulit, quia * prius ab hominibus inchoans, usque ad ipsum caput Ecclesiæ sæviendo pervenit. Bene autem dicitur: [*Testa saniem radebat.*] Quid enim aliud in manu Domini testa est, nisi caro ex nostræ substantiæ luto sumpta? Etenim testa igne solidatur. Caro autem Domini eò ex passione sua robustior extitit, quò per infirmitatem moriens, à morte sine infirmitate surrexit. Vnde rectè etiam per Prophetam dicitur: *Exarsit velut testa virtus mea.* Sicut Psal. 21 c testa enim ejus virtus exaruit, qui susceptæ carnis infirmitatem passionis suæ igne roboravit. Quid verò per saniem, nisi peccatum debet intelligi? Per carnem quippe & sanguinem solent carnis peccata designari. Vnde per Psalmistam dicitur: *Libera me* Psal. 50 c *de sanguinibus.* Sanies itaque putredo sanguinis est. Quid ergo accipimus per saniem, nisi carnis peccata ex longa vetustate pejora? Vulnus itaque in saniem vertitur, cùm neglectâ culpâ usu deteriùs gravatur. Mediator itaque Dei & hominum homo Christus 1. Tim. 2 b Jesus corpus suum manibus persequentium tradens, saniem testâ rasit: quia peccatum carne delevit. *Venit enim*, sicut scriptum est, *in similitudinem carnis peccati: ut de peccato damnaret peccatum.* Rom. 8. a Dumque hosti objicit innocentiam carnis suæ, exterfit contagia carnis nostræ: & ex qua nos captivos inimicus tenuit, per illam nos liberos expiavit: quia quam nos instrumentum fecimus culpæ, hæc nobis per mediatorem versa est in arma justitiæ. Testâ ergo sanies raditur, cùm carne culpa superatur. Bene autem subditur: [*Sedens in sterquilinio.*] Non in foro, in quo lex perstrepit: non in ædificio, quod se culmine in alta sustollit, sed in sterquilinio residet; quia videlicet Redemptor humani generis ad carnem veniens, attestante Paulo, *infirma mundi elegit, ut confunderet fortia.* An non 1. Cor. 1. quasi ruentibus ædificiis in sterquilinio residet, qui d relictis Judæis superbientibus, in ea, quam dudum abjecerat, Gentilitate requiescit? Extra habitaculum reperitur in vulnere, qui in eo quòd Judæam adversantem pertulit, passionis dolorem à gente propria despectus sensit; Joanne attestante, qui ait: *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Ioan. 1. b Sed quomodo sedens in sterquilinio conquiescat, hæc eadem de semetipsa Veritas dicat: Ait enim: *Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam* Luc. 15. b *agente, quàm super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia.* Ecce dolens in sterquilinio sedet, qui post perpetratas culpas libenter corda pœnitentium possidet. An non quasi quoddam sterquilinium sunt corda pœnitentium, qui dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercora, sese abjiciendo coacervant? Percussus ergo Job montem non petiit, sed in sterquilinio sedit: quia ad passionem Redemptor veniens, alta superborum corda deseruit, & in afflictorum cordium humilitate requievit. Quod tamen de se & priùs quàm incarnaretur, indicavit, cùm per Prophetam dixit: *Ad quem respiciam, nisi ad humilem & quietum, & trementem sermones meos?* Isai. 66. Quis verò consideret, is a sec. LXX. qui tot pia hominibus intulit, quot ab hominibus perversa toleravit? Quis consideret, quanta nunc usque tolerat, etiam cùm de cælo super corda fidelium regnat? Ipse quippe quotidie patitur omne,

quod

* al. à puris hominibus.

quod à reprobis ejus electi lacerantur. Et quamvis caput hujus corporis, quod videlicet nos sumus, jam sese super omnia liberum erexerit, reproborum tamen vulnera adhuc per suum, quod deorsum retinet, corpus sentit. Sed quid ista de infidelibus dicimus, cùm in ipsa quoque Ecclesia multos carnalium, pravis moribus contra Redemptoris vitam pugnare videamus? Sunt namque nonnulli, qui hunc, quia gladiis non possunt, perversis actibus insequuntur: quia dum sibi in Ecclesia vident deesse quod ambiunt, hostes bonorum fiunt: & non solùm pravæ semetipsos actioni inserunt, sed etiam justorum rectitudinem inflectere ad perversa moliuntur. Æterna quippe intueri negligunt, & appetitui temporalium mentis pusillanimitate succumbunt: tantoque ab æternis altiùs corruunt, quantò bona temporalia esse quasi sola suspicantur. His justorum simplicitas displicet, & cùm occasionem perturbationis inveniunt, suam eos arripere duplicitatem suadent. Unde hoc quoque congruit aptè quod subditur: [*Dixit autem illi uxor sua: Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.*] Cujus enim speciem malè suadens mulier tenuit, nisi quorumlibet carnalium in Ecclesiæ sinu positorum, qui quò verbis professæ fidei intus sunt, eò bonos incorrectis suis moribus pejus premunt. Nam minùs fortasse nocuissent, si non eos sancta Ecclesia introrsus admittens usque ad fidei cubile reciperet, quos dum per professam fidem recipit, sibi proculdubio pene inevitabiles facit. Hinc est, quòd premente turba, una Redemptorem nostrum mulier tetigit: unde & idem Redemptor noster protinus dicit: *Quis me tetigit?* Cui cùm discipuli respondent: *Turba te premunt & affligunt, & tu dicis: Quis me tetigit?* illico adjunxit: *Tetigit me aliquis, nam & ego novi virtutem de me exisse.* Multi ergo Dominum comprimunt, & una tangit: quia carnales quique in Ecclesia eum premunt, à quo longè sunt: & soli tangunt, qui huic veraciter humiles adjunguntur. Turba igitur premit: quia multitudo carnalium quò intus admittitur, eò graviùs toleratur. Premit, & non tangit: quia & importuna est per præsentiam, & absens per vitam. Nonnumquam enim pravis nos sermonibus, nonnumquam verò solis perversis moribus insequuntur. Suadent namque aliquando quæ tenent: aliquando verò etsi non suadent, præbere tamen iniquitatis exempla non cessant. Qui igitur ad mala nos vel verbis, vel exemplis illiciunt, profectò persecutores nostri sunt, à quibus tentationum certamina sumimus, quæ saltem in corde vincamus. Sciendum verò est, quia carnales in Ecclesia aliquando metu, aliquando verò audacia suadere perversa contendunt: cumque ipsi vel pusillanimitate, vel elatione deficiunt, hæc justorum cordibus infundere, quasi ex dilectione moliuntur. Carnalem videlicet mentem Petrus ante Redemptoris mortem resurrectionemque retinebat: carnali mente Sarviæ filius duci suo David adjunctus inhæserat: sed tamen unus formidine, alter elatione peccabat. Ille quippe mortem magistri audiens dixit: *Absit à te Domine, non erit tibi hoc:* hic verò injurias ducis non ferens, ait: *Numquid pro his verbis non occidetur Semei, qui maledixit christo Domini?* Sed illi mox dicitur: *Redi post me satana:* & hic cum germano audivit protinus: *Quid mihi & vobis filij Sarviæ, cur efficiamini mihi hodie in satan?* Male itaque suadentes angeli, apostatæ appellatione censentur, qui verbis blandis ad illicita quasi diligentes trahunt. Valde verò deteriores sunt, qui huic culpæ non formidine, sed elatione succumbunt: quorum specialiter beati Job uxor figuram tenuit, quæ marito suadere superba tentavit, dicens: [*Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.*] Simplicitatem in marito redarguit, quòd transitoria cuncta despiciens, puro corde sola æterna concupiscit. Ac si apertè dicat: Quid simpliciter æterna appetis, & sub malis præsentibus æquanimiter ingemiscis? Excedens, æterna despice, & mala præsentia vel moriens evade. Sed electi quique cùm prava intus à carnalibus tolerant, quantam in se formam rectitudinis ostendant, discamus ex verbis vulnerati & incolumis, sedentis & erecti, qui ait: [*Locuta es quasi una ex stultis mulieribus: Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?*] Sancti viri tribulationum bello deprehensi, cùm uno eodemque tempore alios ferientes, alios suadentes ferunt, illis opponunt scutum patientiæ, istis jacula intorquent doctrinæ: sicque ad utrumque pugnandi modum mira virtutis arte se erigunt; quatenus & perversa intus sapienter docent, & foris fortiter adversa contemnant: hos docentes corrigant, illos tolerantes premant. Insurgentes namque hostes patiendo despiciunt, infirmantes verò cives compatiendo ad salutem reducunt: illis resistunt, ne & alios subtrahant; istis medentur, ne vitam rectitudinis funditus perdant.

Marc. 5. & Matt. 9. b Luc. 8. d 15.

Marc. 8. d Mat. 16. d 2. Reg. 16. b ex vet. vi edit.

Quòd ad exemplum Apostoli Pauli, justi positi in dolore tribulationis propriæ, non deserunt curam utilitatis alienæ.

CAPUT XII.

VIDEAMUS castrorum Dei militem contra utraque præliantem. Ait enim: *Foris pugnæ intus timores.* Enumerat bella, quæ extrinsecus tolerat, dicens: *Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus.* In hoc autem bello, quæ contra adversarium spicula intorqueat, adjungit: *In labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate.* Sed inter tot certamina deprehensus dicat, quanto vigiliarum munimine etiam castra custodiat. Nam protinus adjungit: *Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarum.* Ecce in se bella fortiter susceptt, & tuendis se proximis misericorditer impendit. Narrat mala quæ patitur, subjungit bona quæ impartitur. Pensemus ergo cujus laboris sit, uno eodemque tempore foris adversa tolerare, & intus infirma protegere. Foris pugnas patitur, quia verberibus scinditur, catenis ligatur: intus metum tolerat, quia passionem suam non sibi, sed discipulis obesse formidat. Unde & eisdem scribit, dicens: *Nemo moveatur in tribulationibus istis. Ipsi enim scitis, quòd in hoc positi sumus.* Aliorum quippe casus in propria passione metuebat, ne dum discipuli ipsum afflictum pro fide verberibus agnoscerent, fideles se profiteri recusarent. O immensæ charitatis viscera: despicit quod ipse patitur, & curat, ne quid pravæ persuasionis discipuli in corde patiantur. Ipse enim in se contemnit vulnera corporis, & in aliis vulnera medetur cordis. Habent quippe hoc justi proprium, ut in dolore positi tribulationis suæ, curam non deserant utilitatis alienæ: & cùm de se adversa patientes dolent, aliis necessaria docentes prævident: & quasi percussi quidam magni medici ægrotant. Ipsi tolerant scissuras vulneris, & aliis proferunt medicamenta sanitatis. Valde autem minoris laboris est, aut docere cùm nihil toleras; aut tolerare, cùm nihil doces. Unde sancti viri ad utraque se solerter extendunt; & quum tribulationibus fortasse feriuntur, sic exteriora bella suscipiunt, ut solicitè cogitent, ne proximorum interiora lacerentur. Sic

2. Cor. 7. a

2. Cor. 11. d

Ibidem.

1. Thess. 3. a

sancti viri fortes in acie adsistunt; & illinc jaculis adversantia pectora feriunt, hinc scuto postpositos debiles tuentur: atque ita utrobique velocitate circumspectionis invigilant: quatenus & ante se audaces confodiant, & post se trepidos à vulnere defendant. Quia igitur sancti viri sic sciunt foris adversa tolerare, ut intus etiam noverint perversa corrigere, dicatur rectè: [*Locuta es quasi una ex*
Psal 30. *stultis mulieribus.*] Quia enim electis dicitur: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum:* mentes carnalium, quæ fluxa Deo intentione deserviunt, non immerito mulieres vocantur. [*Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?*] Ac si dicat: Si ad bona æterna tendimus, quid mirum si temporalia mala sufferamus? Hæc autem bona solicitè Paulus inspexerat, quando illata
Rom. 8. e æquanimiter mala tolerabat, dicens: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* [*In omnibus his non peccavit Iob labiis suis.*] Sancti viri cùm persecutionem intus forisque patiuntur, non solùm in Dei injuriis minimè excedunt, sed neque contra ipsos adversarios contumeliosa verba jaculantur. Quod dux bonorum rectè Petrus admonet,
1. Petr. 4. e dicens: *Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus.* Maledicus enim patitur, qui passionis suæ tempore in sui saltem injuriâ persecutoris effrænatur. Sed quia Redemptoris corpus, sancta nimirum Ecclesia, ita pondus dolorum portat, ut humilitatis modum per verba non transeat: rectè de hoc dolente dicitur: *In omnibus his non peccavit Iob labiis suis; neque stultum ali-*
17. *quid contra Deum locutus est.* [*Igitur audientes tres amici Iob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo: Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites.*] In præfatione hujus operis diximus, quia amici beati Job etsi bona intentione ad eum convenerint, hæreticorum tamen idcirco speciem tenent: quia ad culpam indiscretè loquendo dilabuntur. Unde & illis ab eodem beato Job dicitur: *Disputare cum Deo cupio, priùs vos ostendens fabricatores mendacij, & perversorum cultores dogmatum.*

Quòd locus sanctorum sit humilitas, sicut econtra reproborum locus superbia.

CAPUT XIII.

SANCTA itaque Ecclesia omni hoc tempore peregrinationis suæ in afflictione constituta, dum vulnera sustinet, dum membrorum suorum lapsus dolet: insuper alios etiam sub Christi nomine tolerat hostes Christi. Ad augmentum namque doloris ejus, etiam hæretici in contentionem conveniunt, eamque quasi quibusdam jaculis, irrationabilibus verbis transfigunt. Bene autem dicitur: [*Venerunt de loco suo.*] Hæreticorum quippe locus ipsa superbia est: quia nisi priùs in corde intumescerent, ad pravæ assertionis certamina non venirent. Ita namque malorum locus est superbia, sicut est econtra, humilitas locus bonorum. De
Eccl. 10. a quo loco per Salomonem dicitur: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Ac si apertè dicat: Si tentatoris spiritum contra te in aliquo prævalere consideras, humilitatem pœnitentiæ non derelinquas. Qui quia locum nostrum humilitatem pœnitentiæ dixerit, verbis sequentibus ostendit, dicens: *Quia curatio cessare faciet peccata maxima.* Quid enim est aliud humilitas lamenti, nisi medicina peccati? Hæretici igitur de loco suo veniunt: quia contra sanctam Ecclesiam ex superbia moventur: quorum perversa quoque actio ex ipsa suorum nominum interpretatione colligitur. Dicuntur enim, Eliphaz, Baldad, Sophar: & sicut superiùs diximus, Eliphaz interpretatus est, Dei contemptus. Nisi enim Deum contemnerent, nequaquam de eo perversa sentirent. Baldad autem interpretatur, vetustas sola. Dum enim verè vinci refugiunt, & perverso studio esse victores quærunt, novæ vitæ conversationem negligunt: & ex sola vetustate est, quod intendunt. Sophar verò speculam dissipans interpretatur. Hi etenim, qui in sancta Ecclesia siti sunt, Redemptoris sui mysteria fide vera humiliter contemplantur. Sed dum hæretici cum falsis allegationibus veniunt, speculam dissipant: quia eorum mentes, quos ad se trahunt, ab intentione rectæ contemplationis inclinant.

Quòd tres amici Iob hæreticorum typum habeant, & ex ipsorum nominibus eorum actio & intentio exprimatur.

CAPUT XIV.

BENÈ autem loca, de quibus veniunt, congrua hæreticorum actibus describuntur. Dicuntur enim Themanites, Suhites, Naamathites. Thema namque interpretatur, Auster: Suhi, loquens: Naama, decor. Austrum autem ventum calidum esse quis nesciat? Hæretici igitur, quia ardentiùs appetunt sapere, quasi plusquam necesse est, student calere. Desidia quippe torpori frigoris: & rursum inquietudo immoderatæ curiositatis, intemperato concordat calori. Quia ergo ampliùs quàm debent, calorem sapientiæ percipere appetunt, ab Austro venire referuntur. Ab hoc calore immoderatæ sapientiæ, mentes fidelium Paulus temperare curaverat, cùm dicebat: *Non plus sapere, quam*
Rom. 12 a *oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem.* Hinc est
2. Reg. 8. e quòd David valles salinarum percussit: quia videlicet Redemptor noster suæ districtionis examine in his, qui de illo prava sentiunt, stultitiam immoderati saporis extinguit. Suhi autem dicitur loquens. Calorem quippe non ut bene vivant, sed ut elatè loquantur, habere desiderant. A Thema igitur & Suhi, id est, à calore & loquacitate venire referuntur: quia per hoc, quòd scripturarum lectioni se studiosos exhibent, solius verbis loquacitatis, non autem visceribus charitatis calent. Naama verò interpretatur, decor. Quia enim docti non esse, sed videri appetunt, ex eruditionis verbis speciem bene viventium sumunt: & per calorem loquacitatis in se imaginem ostendunt decoris, ut eò per decorem linguæ perversa facilè persuadeant, quò fœditatem vitæ sensus calliditate occultant. Sed neque ipsa locorum nomina, inordinata sunt narratione distincta. Priùs enim Thema, postmodum Suhi, ac deinde Naama ponitur: quia priùs illos inordinatus calor accendit in corde: deinde nitor loquacitatis erigit, & tunc demum decoros hominibus hypocrisis ostendit. [*Condixerant enim, ut pariter venientes visitarent eum, & consolarentur.*] Condicunt enim sibi hæretici, quando prava quædam contra Ecclesiam concorditer sentiunt: & in quibus à veritate discrepant, sibi in falsitate concordant. Omnes autem, qui nos de æternitate erudiunt, quid aliud faciunt, nisi in peregrinationis nostræ nos afflictione consolantur? Hæretici autem, quia sanctam Ecclesiam sua docere desiderant, ad eam quasi consolantes appropinquant. Nec mirum, quòd qui adversantium formam exprimunt, nominantur amici, cùm ipsi quoque traditori dicitur: *Amice, ad quid venisti?*
Mat. 26. e Et dives, qui in inferni igne exuritur, ab Abraham filius vocatur: quia etsi per nos mali corrigi negligunt; dignum tamen est, ut à nobis non ex sua nequitia, sed ex nostra benignitate amici nominentur.
Luc. 16.

[*Cumque elevassent procul oculos suos, non cognoverunt eum.*] Hæretici quique cùm sanctæ Ecclesiæ facta considerant, oculos levant: quia ipsi videlicet in imo positi sunt, & cùm ejus opera respiciunt, in alto sunt sita quæ cernunt; sed tamen hanc in dolore positam non agnoscunt. Ipsa quippe appetit hîc mala recipere, ut possit ad æternæ remunerationis præmium purgata pervenire. Plerumque prospera metuit, & disciplinâ eruditionis hilarescit. Hæretici igitur, quia pro magno præsentia appetunt, eam in vulneribus positam non cognoscunt. Hoc namque quod in illa cernunt, in suorum cordium cognitione non relegunt. Cùm ergo hæc & adversitatibus proficit, ipsi suo stupori inhærent: quia per experimentum ignorant, quæ vident. [*Scissisque vestibus, sparserunt pulverem super caput suum in cælum.*] Sicut vestimenta Ecclesiæ cunctos fideles accipimus: unde & per Prophetam dicitur: *Omnibus his velut ornamento vestieris:* ita hæreticorum vestes, sunt omnes qui eis concorditer inhærentes, illorum erroribus involvuntur. Habent verò hæretici hoc proprium, quòd in eo gradu, in quo de Ecclesia exeunt, diu stare non possunt: sed ad deteriora quotidie ruunt, & sentiendo pejora, in multis se partibus scindunt, atque à semetipsis plerumque longiùs confusionis suæ altercatione dividuntur. Quia ergo hos, quos suæ perfidiæ adjungunt, adhuc in multa divisione dilaniant: dicatur rectè, quòd amici qui veniunt, vestes rumpant. Ruptis autem vestibus corpus ostenditur: quia sæpe scissis sequacibus, malitia eorum cogitationis aperitur, ut discordia dolos patefaciat, quos gravis priùs concordiæ culpa claudebat. Pulverem vero in cælum super capita spargunt. Quid verò per pulverem, nisi terrena intelligentia? Quid per caput, nisi hoc, quod principale nostrum est, mens videlicet, designatur? Quid per cælum, nisi præceptum supernæ locutionis exprimitur? Pulverem ergo super caput in cælum spargere, est sæculari intellectu mentem corrumpere, & de verbis cælestibus terrena sentire. Divina autem verba plus discutiunt plerumque, quàm capiunt. Super capita igitur pulverem spargunt: quia in præceptis Dei per terrenam intelligentiam ultra suarum mentium vires enituntur.

Isai. 49. c

Quid sit, quòd amici Iob septem diebus cum eo sedere in terra perhibentur.

CAPUT XV.

Sederuntque cum eo in terra septem diebus & septem noctibus.] In die quæ videmus, agnoscimus: in nocte autem, aut cæcitate nil cernimus, aut dubietate caligamus. Per diem itaque intelligentia, per noctem verò ignorantia designatur. Septenario autem numero summa universitatis exprimitur. Unde & non ampliùs, quàm septem diebus omne hoc tempus transitorium consummatur. Quid est ergo, quòd amici Job consedere ei septem diebus & septem noctibus referuntur, nisi quòd hæretici, vel in his in quibus verum lumen intelligunt, vel in his, in quibus ignorantiæ tenebras patiuntur, quasi infirmanti sanctæ Ecclesiæ se condescendere simulant, eique sub blandimentorum specie dolos deceptionis parant? Et quamvis vel in his quæ intelligunt, vel in his quæ intelligere non possunt, elationis typo turgidi, magnos se apud semetipsos æstimant: nonnumquam tamen se Ecclesiæ sanctæ specie tenus inclinant, & dum verba molliunt, virus infundunt. In terra ergo consedere, est aliquid de imagine humilitatis ostendere: ut dum humilia exhibent, persuadeant superba quæ docent. Potest verò per terram ipsa etiam mediatoris incarnatio designari. Unde & ad Israel dicitur: *Altare de terra facietis mihi.* Altare enim de terra Domino facere, est in incarnationem mediatoris sperare. Tunc quippe à Deo munus nostrum accipitur, quando in hoc altari nostra humilitas, id est, super Dominicæ incarnationis fidem, posuerit quidquid operatur. In altari ergo de terra oblatum munus ponimus, si actus nostros Dominicæ incarnationis fide solidamus. Sed sunt nonnulli hæretici, qui factam mediatoris incarnationem non denegant: sed aut de divinitate aliter, quàm est, æstimant; aut in ipsa à nobis incarnationis qualitate discordant. Qui ergo veram nobiscum incarnationem Redemptoris perhibent, quasi cum Job in terra pariter sedent. Septem verò diebus & septem noctibus in terra consedere describitur: quia vel in hoc quòd aliquid de plenitudine veritatis intelligunt, vel in hoc quòd suæ stultitiæ tenebris excæcantur, incarnationis mysterium negare non possunt. Cum beato ergo Job in terra sedere, est veram Redemptoris carnem cum sancta Ecclesia credere. Aliquando verò hæretici contra nos etiam suppliciis sæviunt, aliquando nos solis verbis insequuntur: aliquando quietos lacessunt, aliquando, si nos tacentes videant, quiescunt: & mutis amici sunt, loquentibus adversantur. Unde quia beatus Job necdum ad illos aliquid differens dixerat, rectè subjungitur: [*Et nemo loquebatur ei verbum.*] Tacentes enim adversarios habemus, si veræ fidei filios prædicando generare negligimus. Si autem recta loqui incipimus, graves mox contumelias ex eorum responsione sentimus; protinus in adversitatem prosiliunt, & contra nos in vocem doloris erumpunt: quia videlicet metuunt, ne corda, quæ in infimis pondus stultitiæ aggravat, ad altum vox recta loquentis trahat. Quia ergo, ut diximus, mutos nos adversarij diligunt, loquentes odiunt, rectè apud tacentem Job dicitur: [*Nemo loquebatur ei verbum.*] Nonnumquam tamen cùm per torporem inertiæ, fidelium corda considerant, erroris semina spargere loquendo non cessant. Cùm verò mentes bonorum vident alta sapere, & ad patriam reditum quærere, de ærumna hujus exilij strenuè dolere, circumspectione solicita linguam frænant: quia vident, quòd contra corda dolentium incassum loquentes citiùs obmutescunt. Unde & rectè cùm diceretur: [*Nemo loquebatur ei verbum;*] mox causa silentij subinfertur, cùm dicitur: [*Videbant enim dolorem ejus esse vehementem.*] Cùm enim amoris Dei dolor vehemens corda nostra transfigit, passim prava loqui adversarius metuit: quia videt, quòd intentam mentem lacessens, non solùm ad perversitatem trahere non valet, sed per excitatam forsitan sapientiam & quos tenuerat, perdit.

Exo. 20. c

20.

Quòd nonnumquam res gesta in actione malæ sint, in significatione verò virtutem prophetiæ contineant: sicut in David & uxore Uriæ accipitur.

CAPUT XVI.

FORTASSE aliquos movet, nos hæc ita dixisse, quòd quæ bene ab amicis gesta sunt, malè ab hæreticis gerenda significent. Sed sic plerumque res quælibet per historiam virtus est, per significationem culpa: sicut aliquando res gesta, in facto causa damnationis est, in scripto autem prophetia virtutis. Quod verum esse citiùs ostendemus, si unum sacræ Scripturæ testimonium ad utraque probanda proferamus. Quis namque audiens, non solùm fidelium, sed ipsorum quoque infidelium, [* hoc factum juxta historiam] non omnimodo detestetur, quòd David in solario deambulans, Bersabee Uriæ concupivit uxorem? Quem tamen à prælio revertentem ire ad domum admonet pedes lavare. Qui protinus respondit, dicens: *Arca Dei sub pellibus est, & ego in domo mea requiescam?* Quem David ad mensam propriam suscepit, eique epistolas, per

21.

* *Hæc quatenus verba dicant in quibusdam exemplaribus 2. Reg. 11. 8.*

quas mori debeat, tradit. Cujus autem David in solario deambulans typum tenet, nisi ejus, de quo scriptum est: *In sole posuit tabernaculum suum?* Et *Psal. 18.* quid est Bersabee ad se perducere, nisi legem litteræ, carnali populo conjunctam, spiritali sibi intellectu sociare? Bersabee enim puteus septimus dicitur: quia nimirum per cognitionem legis, infusione spiritalis gratiæ perfecta nobis sapientia ministratur. Quem verò Urias, nisi Judaicum populum signat? Cujus nomen interpretatum dicitur, Lux mea Deus. Judaicus enim populus, quia de accepta legis scientia extollitur, quasi de Dei luce gloriatur. Sed huic Uriæ David uxorem abstulit, sibique conjunxit: quia videlicet manu fortis, quod David dicitur, in carne Redemptor apparens, dum de se spiritaliter loqui legem innotuit, per hoc, quod juxta litteram tenebatur, hanc à Judaico populo extraneam demonstravit, sibique conjunxit, quia se per illam prædicari declaravit. Uriam tamen ad domum redire David admonet pedes lavare: quia incarnatus Dominus veniens Judaico populo præcepit, ut ad conscientiam redeat, & sordes operum fletibus tergat; spiritaliter legis mandata intelligat, & post tantam duritiam præceptorum, fontem baptismatis inveniens, ad aquam post laborem recurrat. Sed Urias, qui arcam Domini esse sub pellibus meminit, respondit, quòd domum suam intrare non possit. Ac si Judaicus populus dicat: Ego mandata Dei in sacrificiis carnalibus video, & redire ad conscientiam per spiritalem intelligentiam non requiro. Quasi enim arcam esse sub pellibus dicit, qui præcepta Dei non nisi ad exhibendum ministerium sacrificij carnalis intelligit. Hunc tamen etiam redire ad domum nolentem David ad mensam vocat: quia quamvis Judaicus populus ad conscientiam reverti contemnat, ei tamen Redemptor veniens mandata spiritalia prædicat, dicens: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me* *Ioan. 5.* *enim ille scripsit.* Legem itaque Judaicus populus tenet, quæ ejus divinitatem loquitur, cui idem populus credere dedignatur. Unde & Urias ad Joab cum epistolis, ex quibus occidi debeat, mittitur: quia idem ipse Judaicus populus legem portat, qua convincente moriatur. Dum enim mandata legis retinens implere renititur; ipse nimirum defert judicium unde damnetur. Quid ergo per factum istud David scelestius? quid Uria mundius dici potest? Sed rursus per mysterium, quid David sanctius, quid Uria infidelius invenitur: quando & ille per vitæ culpam, prophetiæ signat innocentiam; & iste per vitæ innocentiam, in prophetia exprimit culpam? Non ergo incongruè per ea quæ bene ab amicis Job gesta sunt, malè ab hæreticis gerenda signantur: dum virtus sacri eloquij sic transacta narrat, ut ventura exprimat: sic in facto rem approbat, ut ea in mysterio contradicat: sic gesta damnat, ut hæc mysticè gerenda persuadeat.

Igitur quia allegoriæ mysteria membratim enodantes explevimus, nunc moralitatis intelligentiam raptim tangentes exequamur. Ad obscuriora quippe differenda mens properat: & si apertis diu involvitur, clausa, ut dignum est, pulsare præpeditur. Sæpe antiquus hostis postquam menti nostræ tentationum certamen inflixerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit; non ut illatæ malitiæ finem præbeat, sed ut corda, quæ per quietem secura reddiderit, repente rediens facilius inopinatus irrumpat. Hinc est, quòd ad tentandum beatum virum iterum redit, ejusque cruciatus expetit, quem tamen ei superna pietas retinendo concedit, dicens: [*Ecce in manu tua est, tantùm animam illius serva.*] Sic quippe ille nos deserit, ut custodiat: sic custodit, ut tamen permisso tentationis articulo statum nobis nostræ infirmitatis ostendat. Qui mox à facie Domini exiit, atque à planta pedis usque ad verticem acceptum feriendo vulneravit; quia nimirum cùm licentiam percipit, à minimis incipiens, atque usque ad majora perveniens, quasi omne corpus, menti illatis tentationibus, lacerando tranfigit. Sed tamen ad animam feriendo non pervenit: quia cunctis cogitationibus interior, inter ipsa vulnera delectationum quæ susceperit, arcani propositi intentio resistit; ut quamvis delectatio mentem mordeat, deliberationem tamen sanctæ rectitudinis usque ad consensus mollitiem non inflectat. Debemus tamen per asperitatem pœnitentiæ, ipsa delectationum vulnera tergere, & censurâ districtionis rigidæ, si quid fluxum emanat in cogitatione mundare. Unde bene mox subditur:

Quòd moraliter testa saniem radimus, cum culpam a voluntate & actione mundamus. Et quid mysterij sacrificium Gedeonis contineat.

CAPUT XVII.

Qui testa saniem radebat.] Quid enim per testam, nisi vigor districtionis: quid per saniem, nisi fluxus illicitæ cogitationis accipitur? Percussi ergo testâ saniem radimus, cùm post pollutionem cogitationis illicitæ, nosmetipsos asperè dijudicando mundamus. Potest etiam per testam fragilitas mortalitatis intelligi. Testâ ergo saniem mundare, est mortalitatis cursum fragilitatemque pensare, & putredinem miseræ delectationis abstergere. Nam dum quisque considerat, quàm citiùs caro ad pulverem redeat, festinè superat hoc, quod se de carne intus turpiter impugnat. Cùm ergo ex tentatione prava mentem cogitatio influit, quasi ex vulnere sanies decurrit. Sed citiùs sanies tergitur, si in consideratione, nostra fragilitas quasi in manu testa teneatur. Neque enim parvipendenda sunt, quæ quamvis usque ad effectum non pertrahunt, tamen illicitè in mente versantur. Hinc est, quòd quasi à vulneribus Redemptor noster saniem radere venerat, cùm dicebat: *Audistis quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quòd* *Matt. 5.* *si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Sanies itaque tergitur, cùm culpa non solùm ab opere, sed etiam à cogitatione resecatur. Hinc est, quòd * Gedeon cùm *Iud. 6. b* * *al.* Ic. à paleis frumenta excuteret, Angelum vidit, adorobaal. cujus imperium protinus hœdum coxit, quem super petram posuit, & jus carnium desuper effudit: quæ Angelus virgâ tetigit, eaque ignis exiens de petra consumpsit. Quid est enim frumentum virgâ cædere, nisi rectitudine judicij à vitiorum paleis virtutum grana separare? Sed hæc agentibus Angelus apparet: quia tantò magis Dominus interiora denunciat, quantò se studiosiùs homines ab exterioribus purgant. Qui occidi hœdum præcipit, idest, omnem appetitum carnis nostræ immolari, carnesque super petram poni, & jus carnium desuper fundi. Quem alium signat petra, nisi eum, de quo per Paulum dicitur: *Petra autem erat* *1. Cor.* *Christus?* Carnes ergo super petram ponimus, cùm *10. a* corpus nostrum in Christi imitatione cruciamus. Jus etiam carnium desuper fundit, qui in conversatione Christi ipsas etiam à se carnales cogitationes exinanit. Quasi enim jus ex carne liquidum in petram funditur, quando mens à cogitationum carnalium fluxu vacuatur. Quæ tamen mox Angelus virgâ tangit: quia intentionem nostram nequaquam potestas divini adjutorij deserit. De petra autem ignis exit, & jus carnesque consumit: quia afflatus à Redemptore spiritus, tantâ cor nostrum flammâ compunctionis concremat, ut omne quod in eo illicitum est & operis & cogitationis exurat. Quod ergo illic est in petram jus fundere, hoc est hîc saniem testâ mundare. Perfecta enim mens solerter invigilat, ut non solùm perversa agere renuat, sed

omne etiam quod in se per cogitationes turpiter li-
quatur, tergat. Sed sæpe de ipsa victoria bellum
23. oritur, ut cùm immunda cogitatio vincitur, victo-
ris animus elatione pulsetur. Sic ergo mentem ne-
cesse est per munditiam erigi, ut tamen solicitè de-
beat in humilitate substerni.

Quòd in eo quòd Iob in sterquilinio sedere dicitur, describitur veræ humilitatis consideratio.

CAPUT XVIII.

VNDE & cùm de sancto viro diceretur. [*Testa saniem radebat.*] protinus apertè subjungitur: [*Sedens in sterquilinio*] In sterquilinio quippe se-
dere, est de se vilia quæpiam & abjecta sentire. In
sterquilinio nobis sedere, est ad ea quæ illicitè gessi-
mus, mentis oculos pœnitendo reducere, ut cùm
ante nos peccatorum stercora cernimus, omne quod
in animo de elatione surgit, inclinemus. In sterqui-
linio sedet, qui infirmitatem suam solicitus respicit,
& sese de bonis, quæ per gratiam perceperit, non
extollit. An non in sterquilinio apud se Abraham
Gen. 18. d sederat, qui dicebat: *Loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis?* Apertè enim cernimus, in
quo se apud se loco posuerat, qui pulverem se ac
cinerem, etiam dum cum Deo loqueretur, æsti-
mabat Si igitur ita se despicit, qui usque ad honore-
m divinæ collocutionis ascendit: solicita inten-
tione pensandum est, quâ pœnâ illi feriendi sunt,
qui & ad summa non proficiunt, & tamen de mini-
mis extolluntur. Nam sunt nonnulli, qui cùm par-
va agunt, de semetipsis magna sentiunt: in altum
mentem sublevant, & præire se ceteros virtutum
meritis putant. Hi nimirum apud se introrsus hu-
militatis sterquilinium deserunt, & elationis fasti-
gia ascendunt; illum videlicet imitantes, qui se
primus apud se extulit, sed elevando prostravit: il-
lum imitantes, qui accepta conditionis dignitate
Isai. 14. e contentus non fuit, dicens: *In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum.* Unde & ei
malè conjuncta Babylonia, idest, confusa multitu-
Isai. 47. do peccantium, dicit: *Sedeo regina, & vidua non*
sec. LXX. *sum.* Quisquis ergo introrsus intumescit, in altum
se apud semetipsum ponit. Sed eò se graviùs in in-
fimis deprimit, quò de se infima veraciter sentire
contemnit. Sunt verò nonnulli, qui nihil quidem
virtutis studeant agere, sed tamen cùm alios pecca-
re conspiciunt, justos se in eorum comparatione
suspicantur. Neque enim corda omnium una vel
similis culpa transfigit. Hunc namque superbia
illaqueat, illum forsitan ira supplantat, hunc au-
tem avaritia cruciat, illum verò luxuria inflammat.
Et plerumque contingit, ut is, quem superbia de-
primit, alium respiciat qualiter ira succendat: &
quia se non citiùs ira instigat, meliorem se iracun-
do jam reputat, atque apud semetipsum quasi de
justitia extollitur: quia pensare vitium negligit, quo
graviùs tenetur. Plerumque contingit, ut is, quem
avaritia fauciat, alium in luxuriæ voragine mersum
cernat: & quia se à pollutione carnali alienum res-
picit, quibus ipse sordibus spiritalis vitij intrinse-
cus polluitur, non attendit; dumque in alio pensat
malum quod ipse non habet, in se negligit conside-
rare quod habet: sicque fit, ut dum ad aliena diju-
dicanda mens ducitur, proprij judicij lumine pri-
vetur; & eò duriùs contra aliena superbiat, quò
24. sua negligentiùs ignorat. At contrà hi, qui ad alta
virtutum surgere veraciter appetunt, cùm alienas
culpas audiunt, mox cor ad proprias reducunt: &
tantò rectiùs illas dijudicant, quantò veriùs istas
deplorant. Quia igitur electus quisque in infirmi-
tatis suæ consideratione se comprimit, dicatur rectè,
quòd vir sanctus in sterquilinio dolens sedet.
Qui enim verè se humiliat, continuæ consideratio-
nis oculo, quibus circumseptus sit delictorum sor-
dibus proficiens pensat. Sciendum verò est, quia
plerumque in prosperis importunâ tentatione mens
tangitur. Sed tamen aliquando & adversa exteriùs
patimur, & intus tentationis impulsu fatigamur:
ut & carnem flagella crucient, & tamen ad men-
tem carnalis suggestio inundet. Unde & bene post
tot beati Job vulnera, adhuc subjuncta sunt etiam
malè suadentis uxoris verba, quæ ait: [*Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo & more-
re.*] Uxor quippe malè suadens, est carnalis cogi-
tatio mentem lacessens. Sæpe enim, ut dictum est,
& foris flagellis atterimur, & intus carnali sugge-
stione fatigamur. Hinc est enim, quòd Jeremias
deplorat, dicens: *Foris interficit gladius, & domi* Thren. 1. c
mors similis est. Foris enim gladius interficit, cùm
nos exteriùs feriens vindicta configit. Sed domi
mors similis est: quia & flagella quidem sustinet,
& tamen intus conscientia à tentationis sordibus
munda non est. Hinc David ait: *Fiant tamquam* Psal. 34.
pulvis ante faciem venti, & Angelus Domini af- a
fligens eos. Qui enim in corde suo aurâ tentationis
rapitur, quasi ante venti faciem pulvis elevatur.
Et cùm inter hæc divina districtio percutit, quid
aliud, quàm Angelus Domini affligit? Sed hæc ali-
ter aguntur à reprobis, aliter ab electis. Illorum
namque corda ita tentantur, ut consentiant: * Isto- * al. ju-
rum verò tentationes quidem suspiciunt, sed re- storum
pugnant. Illorum mens delectabiliter capitur, etsi
ad tempus, quod malè suggeritur, displicet, sed
postmodum per deliberationem libet: * Istî verò * al. justi
sic tentationum jacula excipiunt, ut semper resi-
stendo fatigentur; & si quando usque ad delecta-
tionem tentata mens rapitur, ipsam tamen citiùs
subreptionem suæ delectationis erubescunt, &
forti censura redarguunt, quidquid intra se exur-
gere carnale deprehendunt. Unde & bene mox
subjungitur:

Quòd sub virtutis specie blanda ad nos facie vitia veniunt: sed quid veneni intus habeant, in fine ostendunt.

CAPUT XIX.

LOcuta es quasi una ex stultis mulieribus: Si bo-
na suscepimus de manu Domini, mala quare
non sustineamus?] Dignum quippe est, ut sancta
mens spiritali correptione comprimat, quidquid
apud se carnale insolenter immurmurat; ne caro
aut loquens aspera, ad impatientiam illam pertra-
hat, aut loquens blanda, ad libidinis fluxa dissol-
vat. Censura igitur virilis, illicitæ cogitationis
suggestionem redarguens, dissolutam turpitudinis
mollitiem reprimat, dicens: [*Locuta es quasi una
ex stultis mulieribus.*] Et rursum consideratio mu-
nerum cogitationis asperæ impatientiam refrænet,
dicens: [*Si bona suscepimus de manu Domini, mala
quare non sustineamus?*] Quisquis autem subigere
vitia appetit, & ad æterna internæ retributionis
culmina veræ intentionis gressibus tendit, quò ma-
gis vallari se vitiorum bello undique conspicit, eò
se virtutum armis robustiùs accingit: & tantò mi-
nus jacula metuit, quantò contra hæc venientia
fortiter pectus munit. Sed plerumque dum contra
hoc tentationum bellum fulciri magnis virtutibus
nitimur, quædam se nobis vitia sub specie virtutum
tegunt, & quasi blanda ad nos facie veniunt: sed
cujus adversitatis sint, discussa sentiuntur. Unde &
amici beati Job quasi pro consolatione conveniunt,
sed in contumelias erumpunt; quia insidiantia vi-
tia virtutum faciem sumunt, sed hostili invectione
nos feriunt. Nam sæpe immoderata ira, justitia:
& sæpe dissoluta remissio, misericordia vult videri.
Sæpe incautus timor humilitas: sæpe effrænata su-
perbia appetit libertas apparere. Ad consolandum
ergo amici veniunt, sed ad increpationis verba di-

labuntur; quia nimirum vitia virtutum ſpecie palliata, blanda quidem ſuperficie inchoant, ſed aſpera nos contrarietate perturbant. Bene autem dicitur: [*Condixerant enim ſibi, ut pariter venientes viſitarent eum.*] Vitia quippe ſibi ſub virtutum prætextu condicunt; quia ſunt quædam vitia, quæ adverſùm nos inter ſe quadam convenientia conjunguntur, ſicut ſuperbia & ira, remiſſio & timor. Vicina namque eſt ira ſuperbiæ, & remiſſio timori. Condicendo ergo veniunt, quæ contra nos ſibi ex
25. quadam pravitatis cognatione ſociantur. Sed ſi ærumnam noſtræ captivitatis agnoſcimus, ſi ex amore æternæ patriæ in intimis dolemus, vitia, quæ malè lætis ſurrepunt, bene triſtibus prævalere non poſſunt. Unde & bene ſubditur: [*Cumque elevaſſent procul oculos ſuos, non agnoverunt eum.*] Afflictos enim nos vitia minimè cognoſcunt: quia triſte cor mox ut pulſaverint, reprobata reſiliunt; & quæ nos lætos quaſi noverant, quia penetrabant, mœrentes cognoſcere nequeunt, quia ipſo noſtro rigore franguntur. Sed antiquus hoſtis, quò in eis fortiter deprehendi ſe conſpicit, eò illa ſub virtutum imagine altiùs abſcondit. Unde & ſubditur: [*Et exclamantes ploraverunt, ſciſſiſque veſtibus ſparſerunt pulverem ſuper caput ſuum in cælum, & ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus & ſeptem noctibus.*] Signatur enim pietas per ploratum, diſcretio per ſciſſionem veſtium, affectus operum per pulverem capitum, humilitas per ſeſſionem. Aliquando enim pium quid hoſtis inſidians ſimulat, ut ad crudelitatis terminum deducat; ſicut eſt, cùm plecti per diſciplinam culpam prohibet, quatenus quæ hìc non reprimitur, igne gehennæ feriatur. Aliquando diſcretionis imaginem oculis objicit, ut ad indiſcretionis laqueos perducat; ſicut eſt, cùm impulſu ejus pro infirmitate nobis plus alimentorum quaſi diſcretè concedimus, ſed indiſcretè contra nos bella carnis excitamus. Aliquando affectum ſimulat bonorum operum, ſed per hunc inquietudinem irrogat laborum; ſicut eſt, cùm A quis quieſcere non valet, & quaſi de otio judicari timet. Aliquando imaginem humilitatis oſtentat, ut affectum utilitatis ſubtrahat; ſicut eſt, cùm quoſdam, pluſquam ſunt, infirmos atque inutiles ſibimetipſis aſſerit, ut dum ſe nimis indignos conſiderant, res, in quibus prodeſſe proximis poterant, miniſtrare pertimeſcant. Sed hæc vitia, quæ ſub virtutum ſpecie antiquus hoſtis occultat, valde ſubtiliter manus compunctionis examinat. Qui enim veraciter intus dolet, quæ agenda foris, quæve non agenda ſint, fortiter prævidet. Si enim nos vis compunctionis in intimis afficit, omnis ſtrepitus pravæ ſuggeſtionis obmuteſcit. Unde & ſequitur: [*Et nemo loquebatur ei verbum: videbant*
B *enim dolorem ejus eſſe vehementem.*] Si enim cor veraciter dolet, linguam contra nos vitia non habent. Nam cùm plenè vita rectitudinis quæritur, ſupervacua ſuggeſtio pravitatis obturatur. Sæpe autem ſi forti nos ſtudio contra vitiorum incentiva ſtringimus, ipſa etiam vitia ad uſum virtutis immutamus. Nonnullos namque ira poſſidet: ſed hanc, dum rationi ſubjiciunt, in ſancti zeli miniſterium vertunt. Nonnullos ſuperbia erigit: ſed dum divinæ formidini animum inclinant, hanc ad defenſionem juſtitiæ in vocem liberæ auctoritatis immutant. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat: ſed dum exercendis piis operibus corpus ſubdunt,
C unde iniquitatis ſtimulos paſſi ſunt, inde pietatis lucra mercantur. Unde & bene idem beatus Job poſt multa certamina hoſtiam pro amicis immolat. Quos enim per contentionem diu hoſtes pertulit, quandoque per ſacrificium cives reddit: quia dum vitioſas quaſque cogitationes ſubigendo in virtutes vertimus, tentationum adverſa ſtudia per intentionis hoſtiam, quaſi ad amica corda permutamus. Hæc nos in tribus voluminibus tripliciter diſſeruiſſe ſufficiat. In ipſo namque operis hujus exordio velut in molem naſcituræ arboris linguæ radicem fiximus: ut expoſitionis ramos poſtmodum, prout ſingula expetunt loca, producamus.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER QVARTVS.

CAPUT PRIMUM.

QUI textum conſiderat, & ſenſum ſacræ locutionis ignorat, non tam ſe eruditione inſtruit, quàm ambiguitate confundit; quia nonnumquam ſibi litteræ verba contradicunt: ſed dum à ſemetipſis per contrarietatem * diſſident, lectorem ad intelligentiam veritatis mittunt. Quid enim eſt quòd Salomon ait: *Melius eſt comedere & bibere:* & non longè poſt ſubjicit: *Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum convivij?* Cur luctum convivio prætulit, qui priùs eſum potumque laudavit? Si enim per electionem bonum eſt comedere & bibere, proculdubio melius eſſe debet ad domum gaudij, quàm ad domum lamenti properare. Hinc eſt, quòd iterum dicit: *Lætare juvenis in adoleſcentia tua.* Et paulò pòſt adjunxit: *Adoleſcentia & voluptas vana ſunt.* Quid eſt hoc, quòd vel priùs reprehendenda præcipit, vel pòſt, præcepta re-

* *al.* diſſidunt. *ex lamenſi in vocabulario.* * *al.* differunt.

Eccli. 7. 4

Eccli. 32. 6

A prehendit: niſi quòd ipſis litteræ verbis innuit, ut qui difficultatem exteriùs patitur, veritatis intelligentiam conſideret, quam ſequatur? quæ nimirum veritatis intelligentia cùm per cordis humilitatem quæritur, aſſiduitate legendi penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, & corda neſcimus, ſed ſi familiari eis locutione conjungimur, uſu colloquij eorum etiam cogitationes indagamus: ita cùm in ſacro eloquio ſola hiſtoria aſpicitur, nihil aliud, quàm facies videtur; ſed ſi huic aſſiduo uſu conjungimur, ejus nimirum mentem quaſi ex collocutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex aliis colligimus, facilè in ejus verbis agnoſcimus, aliud eſſe quod intimant, aliud quod ſonant. Tantò autem quiſque notitiæ illius extraneus redditur, quantò in ſola ejus ſuperficie ligatur. Sequitur:

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Quòd hæc verba secundum litteram accipienda non sunt.

CAPUT II.

ECCE enim, quòd beatus Job dicì suo maledixisse describitur dicens: [*Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo.*] * si superficietenus historia attenditur, quid his verbis reprehensibilius invenitur? Quis autem nesciat, diem in quo natus est, nequaquam tunc stare potuisse? * Motus quippe est temporis, ut statum non habeat mansionis. Quia enim per ventura tendit ad esse, semper ex præteritis festinat non esse. Cur ergo vir tantus malediceret rei, quam nequaquam subsistere non ignoraret? Sed fortasse aliquis dicat, quòd ex eo pondus virtutis ejus aspicitur: quia tribulatione commotus, illi rei maledictum irrogat, quæ constat quòd minimè subsistat. Sed hoc citiùs perspecta ratio destruit; quia si subsistebat res cui malediceret, pernicioſum maledictum intulit: si autem non subsistebat, otiosum. Quisquis verò ejus spiritu plenus est, qui ait: *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, rationem reddent de eo in die judicij:* ita otiosa admittere, sicut etiam pernicioſa formidat. Cui adhuc sententiæ adjungitur: [*Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non sit in recordatione, & non illustretur lumine: obscurent eum tenebræ & umbra mortis, occupet eum caligo, & involvatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus: sit nox illa solitaria, nec laude digna; expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ.*] Dies qui elapsus cursu temporis scitur, cur verti in tenebras dicitur? Et cùm constaret quia non subsisteret, cur optatur vt eum umbra mortis obscuret? Vel quem diem caligo occupet, quem implicatio amaritudinis non involvit? Aut quam noctem tenebrosus turbo possideat, quam nullus status tenet? Aut quomodo optatur fieri solitaria, quæ transeundo jam fuerat nulla? Aut lucem quomodo expectet, quæ & sensu caret. & in proprio statu non permanet? Quibus adhuc verbis subjicit:

* *al.* si superficies historiæ. * *al.* modus.

Mat. 12. *d.*

Quòd quantum apud nos valet aqua baptismatis, tantum apud veteres valuit vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus sacrificium, vel pro Hebræis circumcisionis mysterium.

CAPUT III.

QUARE non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perij? Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.] Numquid si egressus ex utero statim periisset, retributionis meritum ex hac ipsa perditione susciperet? Numquid æterna requie abortivi perfruuntur? Quisquis enim regenerationis unda non solvitur, reatus primi vinculis ligatus tenetur. Quod verò apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificij, vel pro his qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circumcisionis. Nam quia unusquisque cum primi parentis culpa concipitur, Propheta testatur, dicens: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Et quia is, quem salutis unda non diluit, originalis culpæ supplicia non amittit, apertè per semetipsam Veritas perhibet, dicens: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non habebit vitam æternam.* Quid est ergo, quòd in vulva se mortuum fuisse desiderat, & potuisse se quiescere ejusdem mortis beneficiis sperat, dum constet, quòd nequaquam eum requies vitæ susciperet, si à reatu illum originalis culpæ nequaquam divinæ cognitionis sacramenta liberassent? Qui adhuc cum quibus requiescere potuisset, adjungit dicens: [*Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines.*] Quis ignoret, quòd reges terræ ac consules eò à solitudine longè sunt, quò innumeris obsequentium cuneis constipantur? Vel quàm difficile hi ad requiem tendunt, qui tam duris rationum multiplicium nexibus astringuntur? Scriptura teste, quæ ait: *Iudicium durissimum his qui præsunt fiet.* Unde in Evangelio Veritas dicit: *Cui multum datum est, multum quæretur ab eo.* Qui adhuc quos in eadem requie socios habuisset, insinuat dicens: [*Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento.*] Rarum valde est, ut qui aurum possident, ad requiem tendant, dum per semetipsam Veritas dicat: *Difficilè qui pecunias habent, intrabunt in regnum cælorum.* Nam qui hîc multiplicandis divitiis inhiant, quæ alterius vitæ gaudia sperant? Quod tamen, ut Redemptor noster valde rarum, & ex solo divino miraculo evenire posse monstraret: *Apud homines,* inquit, *hoc impossibile est, apud Deum autem possibilia omnia sunt.* Quia igitur verba hæc in superficie à ratione discordant, ipsa jam littera indicat, quòd in eis sanctus vir juxta litteram nihil dicat. Sed si priùs in sacro eloquio alia maledicta discutimus, hoc quod beati Job ore prolatum est, subtiliùs indagamus. Quid est enim, quòd David, qui retribuentibus sibi mala non reddidit, cùm Saul & Jonathas bello occumberent, Gelboë montibus maledixit, dicens: *Montes Gelboe, nec ros nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abjectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo?*

Sap. 6. *a*

Luc. 12. *g.*

Mat. 19. *e.*

3.

2. Reg. 1. *c*

Quid sit quòd Ieremias dixit: Maledictus vir, qui dixit patri meo, Natus est tibi masculus.

CAPUT IV.

QUID est quòd Jeremias, cùm prædicationem suam cerneret audientium difficultate præpediri, maledixit dicens: *Maledictus vir, qui annuntiavit patri meo, dicens: Natus est tibi puer masculus?* Quid ergo montes Gelboe, Saul moriente deliquerunt, quatenus in eos nec ros, nec pluvia caderet, & ab omni eos viriditatis germine sententiæ sermo siccaret? Sed quia Gelboë interpretatur decursus, per Saul autem unctum & mortuum, mors nostri mediatoris exprimitur: non immeritò per Gelboë montes, superba Judæorum corda signantur, quæ dum in hujus mundi desideriis defluunt, in Christi, ideſt uncti, se morte miscuerunt. Et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiæ rore siccantur. De quibus & benè dicitur: *Vt agri primitiarum esse non possint.* Superbæ quippe Hebræorum mentes primitivos fructus non ferunt: quia in Redemptoris adventu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei sequi noluerunt. Sancta namque Ecclesia in primitiis suis multitudine gentium fœcundata, vix in mundi fine Judæos, quos invenerit, suscipit: & extrema colligens, eos quasi reliquias frugum ponit. De quibus nimirum reliquiis Isaias dicit: *Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquiæ salvæ fient.* Possunt tamen idcirco Gelboe montes ore Prophetæ maledici, ut dum fructus exarescente terra non oritur, possessores terræ sterilitatis damno feriantur, * quamvis ipsi maledictionis sententiam acciperent, qui apud se mortem regis suscipere iniquitate sua exigente meruissent. Sed quid est, quòd à Propheta maledictionis sententiam vir ille suscepit, qui nativitatem illius patri nunciavit? Hoc nimirum tantò intrinsecus majori mysterio plenum

De cons. dist. 4. *c.* 5. *Quod autem*

Psal. 50. *a*

Ioan. 3. *a*

Isai. 10. *e sec.* LXX. *Rom.* 9. *d*

* *al.* quæ tenus.

est, quantò intrinsecus humana ratione vacuum. Nam si quid exteriùs rationabile fortasse sonuisset, nequaquam nos ad studium interioris intellectus accenderet. Eò ergo nobis pleniùs aliquid intus innuit, quò foris rationabile nihil ostendit. Si enim ex matris suæ utero hoc in mundo Propheta affligendus prodiit, nativitatis ejus nuncius quid deliquit? Sed quid persona Prophetæ fluctuantis, nisi per pœnæ meritum veniens humani generis mutabilitas designatur? Et quid per patrem illius, nisi iste, de quo nascimur, mundus exprimitur? Et quis est ille vir, qui nativitatem nostram patri annuntiat, nisi antiquus hostis? Qui cùm nos in cogitationibus fluctuare considerat, malorum mentes, qui ex auctoritate hujus mundi præeminent, ad persuasionem nostræ deceptionis instigat. Cumque nos agere infirma conspexerit, ea quasi fortia favoribus extollit, & quòd sit natus masculus loquitur, cùm corruptores veritatis per mendacium nos extitisse gratulatur. Patri ergo masculum natum denunciat, quando huic mundo eum, quem persuaserit factum innocentiæ corruptorem demonstrat. Nam cùm cuilibet peccanti atque superbienti dicitur: Fecisti sicut vir: quid aliud, quàm natus masculus in mundo perhibetur? Jure itaque vir, qui masculum natum nunciat, maledicitur: quia ipso ejus nuncio reprobum gaudium nostri corruptoris indicatur. His ergo Scripturæ sacræ maledictionibus discimus, quid apud beatum Job in voce maledictionis inquiramus, ne quem Deus post vulnera & verbera remunerat, lector verba ejus redarguere non intelligens præsumat. Quia igitur utcumque hæc, quæ in præfatione fuerant exquirenda, distinximus, verba jam historiæ differentes exequamur.

CAP. III. *Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est: Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras: non requirat eum Deus desuper, & non illustret lumine. Obscurent eum tenebræ & umbra mortis: occupet eum caligo, & involvatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat: non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude digna: maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan. Obtenebrentur stellæ caligine eius: expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ: quia non concluſit ostia ventris qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii? Quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines: aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento: aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem. Ibi impii cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore. Et quondam vincti pariter sine molestia, non audierunt vocem exactoris. Parvus & magnus ibi sunt, & servus liber à domino suo. Quare misero data est lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt? Qui expectant mortem, & non venit: quasi effodientes thesaurum: gaudentque vehementer cùm invenerunt sepulcrum: Viro, cuius abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris. Antequam comedam, suspiro, & quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus: quia timor quem timebam, evenit mihi, & quod verebar, accidit. Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? Et venit super me indignatio.*

Iob istis verbis non maledixisse sentiendum.

CAPUT V.

Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, dicens: Pereat dies in qua natus sum.] Non est neglectè differendum, quòd dicitur, *Aperuit os suum.* Scriptura enim sacra ex his quæ tenuiter præmittit, reverenter expectanda indicat, quæ subjungit. Sicut enim clausa vascula quid intus habeant ignoramus, aperto verò ore vasculorum quid intrinsecus contineatur agnoscimus; ita sanctorum corda, quæ clauso ore occulta sunt, aperto ore deteguntur: & cùm cogitationes detegunt, os aperire referuntur, ut intenta mente quasi apertis vasculis quid intus contineant, festinemus cognoscere, ac nosmetipsos eorum intimo odore recreare. Unde & sublimia præcepta Domino in monte dicturo præmittitur: *Aperiens os suum dixit:* quamvis illic & hoc accipi debeat, quia tunc os suum in præceptis aperuit, in quibus dudum aperuerat ora Prophetarum. Valde autem solerter intuendum est quod dicitur: [*Post hæc,*] ut nimirum rei virtus quæ agitur, veraciter ex tempore sentiatur. Priùs enim vastitas rerum, extinctio pignorum, dolor vulnerum, persuasio conjugis, adventus amicorum describitur, qui scidisse vestes, exclamantesque fleviſſe, pulvere capita conspersisse, & diu considentes in terra tacuisse memorantur, ac deinde subjungitur: [*Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo:*] ut ipso videlicet narrationis ordine perpendatur, quia nequaquam maledictum per impatientiam protulit, qui ad maledictionis vocem amicis adhuc tacentibus erupit. Si enim ira motus maledicere, audito damno substantiæ, cognita morte filiorum, eum proculdubio ad maledictionem dolor excitaret. Sed tunc quid dixerit audivimus. Ait namque: *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Rursum: Si ira motus maledicere, saltem percussus in corpore, vel malè suasus à conjuge, maledictum inferre potuisset. Sed quid tunc respondit agnovimus. Ait namque: *Locuta es quasi una ex stultis mulieribus. Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* Post hæc verò describitur, quia amici veniunt, flent, considunt, tacent: moxque subjungitur hoc, quòd diei suo maledixisse perhibetur. Nimis itaque incongruum est ut suspicemur, eum nullo instigante, nullo pulsante, ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere; quem nimirum novimus inter damna rerum mortemque filiorum, inter vulnera corporis, inter verba malè suadentis uxoris, magna creatori præconia humili mente reddidisse. Patefecit ergo qua mente hæc quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiam percussus enarravit. Neque enim postmodum non percussus superbire potuit, quem & in percussione dolor humilem ostendit. Sed cùm certò novimus, quòd maledictum sacra Scriptura prohibet; cur rectè aliquando fieri dicimus, quod vetari eodem sacro eloquio non ignoramus?

Matt. 5. a

Iob. 1. d

Iob. 2. c

Quibus

Quibus modis Scriptura proferat maledictum.

CAPUT VI.

24. q. 3. c. cum sancti. SCIENDUM verò est, quòd Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio justitiæ, aliter livore vindictæ. Maledictum quippe justitiæ judicio, ipsi primo homini peccanti prolatum est, cùm
Gen. 3. e audivit: *Maledicta terra in opere tuo.* Maledictum judicio justitiæ profertur, cùm ad Abraham dicitur:
Gen. 12. a *Maledicam maledicentibus tibi.* Rursum quia maledictum non judicio justitiæ, sed livore vindictæ promitur, voce Pauli Apostoli prædican-
Rom. 12 c tis admonemur, qui ait: *Benedicite, & nolite maledicere:* Et rursum: *Neque maledici regnum Dei possidebunt.* Deus ergo maledicere dicitur, & tamen maledicere homo prohibetur; quia quod homo agit malitia vindictæ, Deus non facit nisi exa-
24. q. 3. c. cum sancti. * al. justitiæ examine. mine & virtute justitiæ. Cùm ergo sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis, sed ex * justitia examinis erumpunt. Intus enim subtile Dei judicium aspiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt: & eò in maledicto non peccant, quò ab interno judicio non discordant. Hinc est quòd Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sen-
Act. 8. c tentiam maledictionis intorsit, dicens: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Qui enim non ait, Est; sed sit: non indicativo, sed optativo modo se hæc dixisse signavit. Hinc Elias duobus quinquagenariis
4 Reg. 1. b ad se venientibus dixit: *Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & consumat vos.* Quorum vtrorumque sententia quanta * severitatis ratione convaluit, terminus causæ monstravit. Nam & Simon æterna perditione interiit, & duos quinquagenarios desuper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. Cùm enim & maledicentis innocentia permanet, & tamen eum, qui maledicitur, usque ad interitum maledictio absorbet, ex utriusque partis fine colligitur, quia ab uno & intimo judice in reum sententia sumpta jaculatur. Igitur si subtiliter beati Job verba pensamus, non est ejus maledictio ex malitia delinquentis, sed ex rectitudine judicis: non est ira commoti, sed doctrina tranquilli. Qui enim tam recta maledicens intulit, non perturbationis vitio succubuit, sed doctrinæ magisterium impendit. Vidit quippe amicos cum clamore flere, vidit vestes scindere, vidit pulvere capita conspergere, vidit consideratione suæ percussionis obmutescere; & vir sanctus inspexit, quia hi, qui prospera temporalia requirebant, ex comparatione mentis propriæ eum temporali fractum adversitate credíderant. Perspexit quòd transitoria afflictione percussum desperatè non flerent, nisi ipsi desperatam mentem ab spe incolumitatis internæ subtraherent: & dum erumpit foras in vocem doloris, vulneratis intus ostendit virtutem medicaminis, dicens:

Quòd mutabilitatem hujus transitoriæ vitæ, in qua nati sumus, sanctus quisque perire desiderat.

CAPUT VII.

PEREAT dies, *in qua natus sum.*] Quid enim debet per diem nativitatis, nisi omne hoc tempus nostræ mortalitatis intelligi? quod quamdiu nos in hac nostræ mutabilitatis corruptione retinet, æternitatis nobis incommutabilitas non apparet. Qui igitur diem jam æternitatis videt, ægrè diem suæ mortalitatis sustinet. Et notandum, quia non ait: Pereat dies, in qua conditus sum: sed pereat dies, in qua natus sum. In die quippe justitiæ homo est conditus, sed jam in tempore culpæ natus. Adam enim conditus, sed Cain primus est natus. Quid est ergo diei nativitatis maledicere, nisi apertè dicere: Dies mutabilitatis pereat, & lumen æternitatis erumpat? Sed quia perire duobus modis dicere solemus: aliter enim perire dicimus, quando aliquid optamus ut non sit; & aliter perire dicimus, quando optamus ut malè sit. Per hoc, quod de hoc die subditur: [*Obscuret eum caligo, & involvatur amaritudine:*] liquidò ostenditur, quia dies iste non ita ut non sit, sed ita perire optatur, ut malè sit. Involvi enim amaritudine non potest, quod omnino perditum penitus non est. Hoc autem tempus nostræ mutabilitatis non quandoque ita periturum, id est, transiturum est, ut malè sit, sed ut penitus non sit, Angelo in sacro eloquio attestante, qui ait:
Per viventem in sæcula, quia tempus jam non erit. Apoc. 10 b
Nam etsi Propheta dicit: *Erit tempus eorum in æternum*; quia per momenta tempus deficit, nomine temporis eorum defectum vocavit, ostendens quòd sine fine omnimodo defectu deficiunt hi, qui à visionis intimæ consolatione separantur. Quia ergo nostræ mortalitatis hoc tempus non ita ut malè sit, sed ita perit ut non sit; quærendum est, quid sit quod non ita ut non sit, sed ita perire optatur, ut malè sit. Humana enim anima, seu angelicus spiritus ita immortalis est, ut mori possit: ita mortalis, ut mori non possit. Nam beatè vivere, sive per vitium, sive per supplicium perdit Essentialiter autem vivere, neque per vitium, neque per supplicium amittit. A qualitate enim vivendi deficit, sed omninò subsistendi interitum nec moriens sentit. Ut ergo breviter dixerim, & immortaliter mortalis est, & mortaliter immortalis.

Quòd antiquus hostis, dies interpretatur, qui promittens, Eritis dij, quasi transfigurans se in angelum lucis, humano generi peccatum tentando persuasit.

CAPUT VIII.

DUM igitur dies ut pereat optatur, & paulò post involvendus amaritudine dicitur; quem credamus, quòd vir sanctus diei nomine exprimere voluit, nisi apostatam spiritum, qui in vivendi essentia etiam moriendo subsistit? Quem perditio vitæ non subtrahit, quia in æterno dolore positum, servando mors immortalis extinguit. Qui jam à beatitudinis gloria dejectus, adhuc optatur ut pereat, ut videlicet retrusus dignis suppliciis, etiam tentandi licentiam amitttat.

Quòd per diem dilectio peccati, per noctem vero cæcitas mentis possit intelligi.

CAPUT IX.

IS nimirum diem se exhibet, quia per prospera incipit, sed in noctis tenebras semper desinit, quia ad adversa perducit. Diem namque se ostendebat, cùm diceret: *In quacunque die comederitis ex eo,* Gen. 3. a *aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij.* Sed noctem intulit, cùm ad mortalitatis tenebras perduxit. Dies itaque est illata promissio meliorum, sed nox est exhibita ipsa experientia calamitatum. Antiquus hostis dies est per naturam bene conditus: sed nox est, per meritum ad tenebras delapsus. Dies est, cùm pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo attestante qui ait: *Ipse enim* 1. Cor. 11. *Satanas transfigurat se in angelum lucis:* sed nox est, b cùm mentes consentientium erroris tenebris obscurat. Vir ergo sanctus in dolore proprio causam totius humani generis deflens, & nihil speciale omnimodo in speciali vulnere cogitans, reducat ad animum originem culpæ, & consideratione justitiæ, dolorem temperet pœnæ. Videat humanum genus unde & quò cecidit, & dicat: [*Pereat dies in qua na-*

tus sum & nox in qua dictum est, Conceptus est homo.] Ac si apertè dicat: Pereat spes ab apostata angelo illata, qui diem se simulans ex promissione divinitatis emicuit; sed noctem se exhibens, lucem nobis nostræ immortalitatis obscuravit. Pereat antiquus hostis, qui lucem promissionis ostendit, sed peccati tenebras contulit. Qui quasi diem se blandiendo innotuit, sed usque ad tenebrosam noctem ex impressa cordis cæcitate perduxit. Sequitur: [*Dies ille vertatur in tenebras.*] Quasi lucet dies ista mentibus hominum, cùm pravitatis ejus persuasio prospera creditur, & qualis sit intrinsecus non videtur. Sed cùm iniquitas illius, sicut est, agnoscitur, dies falsæ promissionis quasi quibusdam ante judicis nostri oculos tenebris obscuratur, quia videlicet qualis est ex merito, talis perspicitur in blandimento. In tenebras ergo dies vertitur, quando adversa intelligimus, etiam quæ prospera suadendo pollicetur. In tenebras dies vertitur, quando antiquus hostis qualis est sæviens, talis à nobis perspicitur etiam sub blandimentis latens; ne fictis prosperitatibus quasi ex diei lumine illudat, & veris miseriis ad peccati tenebras pertrahat. Sequitur: [*Non requirat eum Deus desuper, & non illustret lumine.*] Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cùm voluit, per incarnationis suæ mysterium etiam
9. perdita bona reparavit. Duas verò ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicam videlicet, & humanam: utramque verò superbia perculit, atque ab statu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed una tegmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne gestavit. Angelus namque solummodo spiritus, homo verò & spiritus est & caro. Misertus ergo creator ut redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid constat habuisse; & eò ampliùs debuit apostatam angelum repellere, quò cùm à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestavit. Unde recte Psalmista, cùm misertum Redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordiæ expressit, dicens:

Quòd ideo misertus est homini, quia cum caro esset, ex infirmitate peccavit.

CAPUT X.

Ps.77. d ET *memoratus est, quia caro sunt.* Ac si diceret: Quò eorum infirma vidit, eò districtè culpas punire noluit. Est adhuc aliud, quo & perditus homo reparari debuit, & superbiens spiritus reparari non possit: quia nimirum angelus suâ malitiâ cecidit, hominem verò aliena prostravit. Quia ergo humanum genus ad lucem pœnitentiæ Redemptoris adventu reducitur, apostata verò angelus ad
**al.* conversionis restaurationis lucem nulla spe veniæ, nulla* conversationis emendatione revocatur; dicatur rectè: [*Non requirat eum Deus desuper, & non illustret lumine.*] Ac si apertè diceretur: Quia ipse tenebras intulit, toleret sine fine quod fecit; nec umquam lumen pristini status recipiat, quia hoc etiam non suasus amisit. Sequitur: [*Obscurent eum tenebræ & umbra mortis.*] Per umbram mortis, oblivio debet intelligi: quia sicut mors interimit vitam, ita oblivio extinguit memoriam. Quia ergo apostata angelus æternæ oblivioni traditur, umbra mortis obscuratur. Dicatur igitur: *Obscurent eum tenebræ & umbra mortis*: id est, sic eum erroris sui cæcitas obruat, ut nequaquam ulteriùs ad lucem pœnitentiæ per divini respectus
10. memoriam resurgat. Sequitur: [*Occupet eum caligo, & involvatur amaritudine.*] Antiquus hostis nequitiæ suæ vinculis astrictus, aliud est quod nunc patitur, aliud quod in fine patietur. Quia enim à lucis intimæ ordine cecidit, nunc semetipsum intrinsecus erroris caligine confundit. Sed post hoc amaritudine involvitur; quia ex merito spontaneæ caliginis, æterno gehennæ tormento cruciatur. Dicatur ergo: Is qui serenitatem lucis intimæ perdidit, quid est quod ante extremum supplicium tolerat? [*Occupet eum caligo.*] Subjungatur etiam, quæ illum pœna subsequens etiam sine termino devastat: [*Involvatur amaritudine.*] Omne quippe quod involutum est, finem suum quasi nusquam indicat; quia sicut non ostendit quò incipit, ita non detegit quo desistit. Involvi ergò amaritudine antiquus hostis dicitur, quia superbiæ ejus supplicia non solùm omnimoda, sed etiam infinita præparantur. Quæ videlicet ejus pœna tunc initium accipit, cùm districtus ad extremum judicium judex venit. Unde bene subditur:

Quid per annum, diem, mensemque intelligatur, & quid item sit annum Domini placabilem prædicari.

CAPUT XI.

Ps.49.a NOctem illam tenebrosus turbo possideat.] Scriptum quippe est: *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* Tenebrosus ergo turbo hanc noctem possidet, quia apostatam spiritum à conspectu districti judicis ad æterna supplicia, pavenda illa tempestas rapit. Turbine ergo nox ista possidetur, quia superba ejus cæcitas districta animadversione percutitur. Sequitur: [*Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.*] Annum prædicationem supernæ gratiæ non inconvenienter accipimus: quia sicut in anno congestis diebus tempus perficitur, ita in superna gratia virtutum multiplex vita completur. Potest per annum etiam multitudo intelligi redemptorum: quia sicut ex dierum multitudine annus ducitur, ita ex collectione bonorum omnium, illa electorum innumerabilis universitas expletur. Hunc namque annum perfectæ multitudinis Isaias prædicat, dicens: *Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit* *Isai.61.a* *me: ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem, ut prædicarem annum placabilem Domini.* Annus enim placabilis Domini prædicatur, cùm futura plebs fidelium veritatis lumine illustranda prædicitur. Quid verò per dies, nisi singulæ quæque electorum mentes: quid per menses, nisi multiplicatæ eorum Ecclesiæ, quæ unam catholicam faciunt, designatur? Illa ergo nox non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus; quia antiquus hostis superbiæ suæ tenebris pressus, adventum quidem Redemptoris conspicit, sed nequaquam ad veniam cum electis redit. Hinc enim scriptum est: *Nusquam enim* *Hebr.2.c* *Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.*

Quòd Christus non Angelus, sed homo factus est: hoc enim fieri debuit, quod redemit.

CAPUT XII.

IDCIRCO namque Redemptor noster non Angelus, sed homo factus est, quia hoc proculdubio fieri debuit, quod redemit; ut & perditum angelum non apprehendendo desereret, & hominem in semetipso apprehendendo repararet. Possunt etiam dies hi, qui in interna luce permanent, Angelici spiritus: menses autem, eorum ordines & dignitates intelligi. Singuli enim quique spiritus, quia lu- 16.
cent, dies sunt. Sed quia certis quibusdam dignitatibus distinguuntur, ut alij Throni, alij Dominationes, alij Principatus, alij Potestates sint; pro hac ipsa distributione agminum, menses vocantur. Sed quia antiquus hostis nequaquam ad meritum lucis, nequaquam ad ordinem supernorum agmi-

num reducitur; nec in diebus anni, nec in mensibus numeratur. Sic quippe illum perpetratæ cæcitas superbiæ gravat, ut ultrà ad illa claritatis intimæ superna agmina non redeat. Nequaquam jam stantibus lucis dignitatibus admiscetur, quia tenebrarum suarum merito semper ad ima deprimitur. Qui quia ab illa patriæ cælestis frequentia exors in perpetuum permanet, rectè adhuc subjungitur: [*Sit nox illa solitaria, nec laude digna*] Nox illa solitaria efficitur, quia * distinctione perpetua à frequentia patriæ supernæ seperatur. Quod tamen intelligi & aliter potest, ut videlicet hominem, quem sibi socium ad perditionem fecerat, amittat; & solus cum suo corpore hostis pereat, dum multos quos destruxerat, Redemptoris gratia reformat. Solitaria ergo nox efficitur, cùm sublatis eis qui electi sunt, solus hostis antiquus æternis gehennæ ignibus mancipatur. Benè autem dicitur: [*Nec laude digna*] Cùm enim humanum genus erroris tenebris pressum, deos lapides crederet, per hoc quòd idolis serviebat, quid aliud quàm seductoris sui facta laudabat? Vnde per Apostolum Paulum bene dicitur: *Scimus, quia nihil est idolum; sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant.* Qui ergo idolorum veneratione substrati sunt, quid aliud quàm noctis tenebras laudaverunt? Sed ecce jam cernimus, quia nox illa non esse laude digna cognoscitur, cùm jam à redempto humano genere idolorum veneratio reprobatur: & nox solitaria relinquitur, quia cum damnato apostata spiritu ad tormenta non itur. Sequitur: [*Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan.*] In translatione veteri ita non dicitur; sed, Maledicat eam, qui maledixit diem, qui capturus est grandem cetum. Quibus verbis apertè ostenditur, quòd à sancto viro in fine mundi ventura antichristi perditio prævidetur. Malignus namque spiritus, qui per meritum nox est, diem se in mundi fine simulat, cùm se quasi Deum hominibus ostentat, cùm claritatem sibi divinitatis fallaciter tribuit, & se supra omne quod Deus vel dicitur, vel colitur, extollit. Noctem igitur maledicit, qui maledicit diem: quia ille nunc ejus malitiam destruit, qui illustratione adventus sui tunc etiam potentiam ejus fortitudinis extinguet. Vnde & bene subjungitur: [*Qui capturus est grandem cetum.*] Hujus enim ceti fortitudo in aquis capitur: quia antiqui hostis versutia baptismi sacramento superatur. Sed quod in translatione veteri de auctore omnium dicitur, hoc in translatione hac, quæ ad nos ex Hebræo est Arabicoque sermone derivata, de electis ejus Angelis memoratur. De his namque dicitur:

* *al.* districtione.

1. Cor. 8.

Quòd sancti Angeli diabolo quia divinitatem homini promiserit, exprobrent, quorum potestati substratus, & ad probandum electos excitatur, & religatur ne extinguat infirmos.

CAPUT XIII.

MAledicant ei, qui maledicunt diei.] Diem se quippe iste superbiens spiritus ostentare etiam angelicis potestatibus voluit, cùm se super ceteros quasi in potentia divinitatis extollens, tot post se ad interitum legiones traxit. Sed hi nimirum, qui in auctore suo humili corde perstiterunt, cùm erroris ejus noctem inesse conspicerent, diem claritatis illius de semetipsis humilia sentiendo calcaverunt: qui nunc nobis doli ejus tenebras indicant, & quàm sit illius despicienda ficta claritas, demonstrant. Dicatur ergo de tenebrosa nocte, quæ humanæ infirmitatis oculos claudit: [*Maledicant ei, qui maledicunt diei,*] id est, illi electi spiritus erroris ejus tenebras damnandas denuncient, qui magnitudinem claritatis illius jam ab exordio fictam vident. Bene autem subditur: [*Qui parati sunt suscitare Leviathan.*] Leviathan quippe interpretatus dicitur additamentum eorum. Quorum scilicet, nisi hominum? Rectè autem additamentum eorum dicitur, quia postquam primam culpam mala suggestione intulit, hanc quotidie augere gravioribus persuasionibus non desistit. Vel certè per exprobrationem Leviathan vocatus est, id est, additamentum hominum dictus. Eos namque in paradiso immortales reperit; sed divinitatem immortalibus promittendo, quasi eis aliquid ultrà quàm erant, se addere spopondit. Sed dum blandè non habita se daturum perhibuit, callidè & habita subtraxit. Unde & eundem Leviathan ita Propheta describit dicens: *Super Leviathan serpentem vectem, super Leviathan serpentem tortuosum.* Leviathan quippe iste in eo quòd se addere homini spopondit, tortuosis ad eum finibus irrepsit; quia dum falsò impossibilia promisit, verè & possibilia sustulit. Quærendum verò nobis est, cur qui serpentem dixerat, tortuosum illico subjungens, interposuit vectem: nisi fortè quòd in serpentis tortitudine fluxa mollities, in vecte autem est duritiæ rigiditas. Ut ergo hunc & durum signaret, & mollem; & vectem nominat, & serpentem. Durus quippe est per malitiam, mollis per blandimenta. Vectis ergo dicitur, quia usque ad necem percutit: serpens autem, quia se per insidias molliter infundit. Sed hunc Leviathan electi Angelorum spiritus nunc in puteo abyssi clausum premunt. Unde scriptum est: *Vidi Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua: & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & Satanas, & ligavit eum per annos mille, & misit eum in abyssum.* Quem tamen in mundi fine ad apertiora certamina revocant, & totum contra nos in suis viribus relaxant. Unde & illic rursum scriptum est: *Cùm completi fuerint mille anni, solvetur Satanas.* Ille enim apostata angelus, qui ita conditus fuerat, ut angelorum ceteris legionibus emineret, ita superbiendo succubuit, ut nunc stantium Angelorum ditioni subjectus sit; quatenus vel nunc ad utilitatem nostram eis ministrantibus religatus lateat, vel tunc ad probationem nostram eis relaxantibus, totis se suis contra nos viribus solutus exerceat. Quia igitur hi electi spiritus superbum apostatam comprimunt, qui humiles hunc sequi noluerunt, ipsisque administrantibus disponitur, ut ad intentionem aperti certaminis destruendus funditus quandoque revocetur, dicatur rectè: [*Qui parati sunt suscitare Leviathan.*] Quia tamen hostis callidus ad aperta bella necdum suscitatus est, quomodo quorumdam mentes nox ista nunc latenter obscuret, insinuat. Sequitur:

Isai. 27. a

12.

Apoc. 20 a

Ibid.

Quòd hypocritæ, qui quasi stellæ in nocte videntur, erroris sui caligine sæpe obscurantur, ut etiam foris in actione confundantur.

CAPUT XIV.

OBtenebrentur stellæ caligine ejus.] In Scriptura sacra stellarum nomine aliquando sanctorum justitia, quæ in hujus vitæ tenebris lucet, aliquando verò hypocritarum fictio demonstratur, qui bona quæ faciunt, ad percipiendas laudes hominibus ostendunt. Si enim rectè viventes, stellæ non essent, nequaquam Paulus de discipulis diceret: *In medio nationis pravæ & perversæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* Rursum si inter eos, qui recta agere videntur, quidam de actione sua retributionem favoris humani non quærerent, nequaquam stellas Joannes ruere à cælestibus videret, dicens: *Misit draco caudam, & traxit tertiam partem stellarum.* Draconis enim cauda stellarum pars trahitur: quia extrema persuasione

13.

Phil. 2. b

Apoc. 2.

antichristi, quidam qui videntur lucere, rapientur. Stellas namque in terram trahere, est eos qui videntur studio vitæ cælestis inhærere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris involvere. Sunt namque nonnulli, qui ante humanos oculos velut magnis operibus lucent: sed quia hæc ipsa opera à mundo corde non prodeunt, capti in occultis cogitationibus, noctis hujus tenebris obscurantur: qui sæpe ea quæ mundo corde non faciunt, etiam opera amittunt. Quia ergo nox prævalere permittitur, quando & inter bona opera cordis intentio minimè mundatur, dicatur rectè: [*Obscurentur stellæ caligine ejus*;] id est, eos qui ante humanos oculos quasi bonis operibus splendent, malitia antiqui hostis obscurare prævaleat: & hoc, quod ante humana judicia sumpserant, lumen laudis deponant. Caligine quippe noctis obscurantur, cùm eorum vita aperto errore confunditur: ut nimirum tales etiam foris in actione appareant, quales apud semetipsos intus divino apparere judicio
14. non formidant. Sequitur: [*Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ.*] In Evangelio Veritas dicit: *Ego sum lux mundi.* Sicut autem idem Redemptor noster una persona est cum congregatione bonorum: ipse namque caput est corporis, & nos hujus capitis corpus: ita antiquus hostis una persona est cum cuncta collectione reproborum, quia ipse eis ad iniquitatem quasi caput
vel perversa. præeminet, illi autem dum ad * persuasa deserviunt, velut subjunctum capiti corpus inhærent. Quod ergo de hac nocte, id est, antiquo hoste dicitur, dignum est ut ad corpus ejus, id est, ad iniquos quosque derivetur. Quia igitur Redemptor humani generis lux est, quid est quòd de hac nocte dicitur: *Expectet lucem & non videat*: nisi quòd sunt nonnulli, qui fidem, quam operibus destruunt, tenere se sermonibus ostendunt? De qui-
Tit. 1. b bus per Paulum dicitur: *Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hi nimirum, aut prava sunt, quæ faciunt, aut recta opera non recto corde sectantur. Non enim de suis operibus retributiones perpetuas, sed transitorios favores quærunt: & tamen quia quasi sanctos laudari se audiunt, esse se veraciter sanctos arbitrantur: & quantò se ex multorum æstimatione irreprehensibiles putant, tantò diem districti judicij securiùs ex-
Amos 5. c pectant. De quibus bene per Prophetam dicitur: *Væ desiderantibus diem Domini.* Quibus beatus Job debitam sententiam profert, prædicentis studio, non optantis voto dicens: [*Expectet lucem, & non videat.*] Nox quippe illa, videlicet tenebrosus hostis, in membris suis lucem expectat, & non videbit: quia vel hi, qui fidem sine operibus retinent, cùm pro eadem fide in extremo judicio salvari se posse confidunt, spes eorum frustrabitur, quia hanc malè viventes demoliti sunt, quam confitendo tenuerunt: vel hi, qui pro humana laude in bona actione se exhibent, incassum à veniente judice retributionem bonorum operum sperant, quia dum hæc in ostentationem faciunt laudis, jam præmium ab humano ore receperunt, Veritate attestante,
Matt. 6. a quæ ait: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Ubi & bene subjungitur: [*Nec ortum surgentis auroræ.*] Aurora quippe Ecclesia dicitur, quæ à peccatorum suorum tenebris ad lucem justitiæ permutatur. Unde & hanc sponsus in Canti-
17. *Cant. 6. b* corum cantico miratur, dicens: *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Quasi aurora quippe electorum surgit Ecclesia, quæ pravitatis pristinæ tenebras deserit, & sese in novi luminis fulgorem convertit. In illa igitur luce, quæ in districti judicis adventu monstratur, corpus damnati hostis ortum surgentis auroræ non videt: quia cùm districtus judex ad retributionem venerit, iniquus quisque suorum caligine meritorum pressus, A quanta claritate sancta Ecclesia in intimum lumen cordis surgat, ignorat. Tunc namque electorum mens in altum rapitur, ut divinitatis radiis illustretur; & quò ejus respectu perfunditur, eò ultra se gratia coruscante sublevatur. Tunc sancta Ecclesia plenè aurora fit, cùm mortalitatis atque ignorantiæ suæ tenebras funditus amittit. In judicio ergo adhuc aurora est, sed in regno dies: quia etsi jam cum restauratione corporum videre lumen in judicio inchoat, ejus tamen visum pleniùs in regno consummat. Ortus itaque auroræ, est exordium clarescentis Ecclesiæ, quem videre nequeunt reprobi, quia à conspectu districti judicis malorum suorum pondere pressi ad tenebras pertrahuntur. Unde rectè per Prophetam dicitur: *Tollatur impius* *Isa. 26. sec. 70.* B *ne videat gloriam Dei.* Hinc est, quòd de hac aurora per Psalmistam dicitur: *Abscondes eos in* *Ps. 30* *abdito vultus tui, à conturbatione hominum.* Electus enim quisque in judicio per internum visum in vultu divinitatis absconditur, dum reproborum foris cæcitas districta animadversione justitiæ repulsa turbatur. Quod etiam non inconvenienter ad præsens accipimus, si simulatorum corda subtiliùs indagamus. Arrogantes namque & hypocritæ bonorum facta exteriùs aspiciunt, eosque in factis suis laudari ab hominibus agnoscunt, eorumque celebre nomen mirantur, & quòd pro bene gestis laudes suscipiant vident, sed quanto studio easdem laudes fugiant, non vident. Aperta eorum opera considerant, sed quòd sola spe in-
C tima hæc operentur, ignorant. Qui enim vera luce justitiæ * clari sunt, priùs à tenebris internæ in- *al. clarescunt.* tentionis immutantur; ut obscuritatem intus terrenæ appetitionis plenè deserant, & corda sua ad supernæ lucis desideria perfectè convertant, ne cùm aliis apparent lucidi, sibimetipsis sint obscuri. Arrogantes ergo quia bonorum facta considerant, & corda non pensant, imitantur unde laudari foris valeant, non unde intus ad justitiæ lumen surgant: & quasi ortum surgentis auroræ videre nesciunt, quia intentionem religiosæ mentis considerare contemnunt. Potest etiam sanctus vir gra- 16. tia prophetici spiritus plenus, Judææ perfidiam Redemptore veniente conspicere, ejusque cæcitatis damna per verba hæc quasi ex optantis qualitate prophetare, ut dicat: [*Expectet lucem, & non vi-*
D *deat, nec ortum surgentis auroræ.*] Judæa quippe lucem expectavit, & non vidit; quia humani generis Redemptorem venturum quidem prophetando sustinuit, sed venientem minimè cognovit: & quos ad spem aperuit mentis oculos, ad præsentiam lucis clausit. Quæ & surgentis auroræ ortum non vidit, quia infirma illa sanctæ Ecclesiæ primordia venerari contempsit: dumque hanc labefactari suorum mortibus credidit, ad quæ fortia pervenerit, ignoravit. Sed quia de infidelibus loquens, iniqui capitis membra innotuit, ad ipsum rursum iniquorum caput verba convertit, dicens: [*Quia non concluſit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.*] Quod unicuique hominum
E venter est matris, hoc universo humano generi extitit habitatio illa summa paradisi. Ex ipsa namque * proles humani generis velut ex ventre pro- *al. humanum genus velut.* diit, & quasi ad incrementa corporis, sic ad augmenta propaginis foras emanavit. Ibi conceptio nostra coaluit, ubi origo hominum homo primus habitavit. Sed hujus ventris ostia serpens aperuit, quia persuasione callida in corde hominis mandatum cæleste dissolvit. Hujus ventris ostia serpens aperuit, quia munita supernis monitis claustra mentis irrupit. Sanctus igitur vir in pœna quam tolerat, ad culpam mentis oculos reducat. Doleat hoc, quòd tenebrosa nox, id est, antiqui hostis obscura suggestio humanis mentibus intulit: doleat hoc, quòd suggestioni callidæ humana mens

in sua deceptione consensit, & dicat: [*Quia non conclusit ostia ventris, qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis.*] Nec moveat quòd non concluſisse queritur, quem aperuisse paradisi januam detestatur. Non concluſit enim dicit, aperuit: & mala non abstulit, irrogavit. Quasi enim auferret, si quiesceret: & quasi clauderet, si ab irruptione cessaret. Pensat namque de quo loquitur, & perpendit quòd pravo spiritui quasi lucra nobis dedisse fuerat, si damna non intulisset. Sic nos de latronibus loquimur, quia captivis suis donant vitam, si non abstulerint. Libet hæc ab inchoatione repetere, atque ex eo quod in usu præsentis vitæ recognoscimus, moraliter retractare. Beatus Job consi-
17. derans, postquam à mentis statu succubuit genus humanum, quanta in rebus prosperis fiducia subleveretur, vel quanta ex adversis perturbatione frangatur, ad illum, quem habere in paradiso potuit incommutabilitatis statum, mente recurrit, & mortalitatis lapsum per prospera & adversa variantem, quàm despicabilem cerneret, maledicendo declaravit dicens:

Quid sit, quòd Iob diem in qua natus est, perire optat, & noctem in qua est conceptus: & cur homo in die dicatur nasci, in nocte vero concipi.

CAPUT XV.

Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo.] Quasi dies quædam est, cùm mundi hujus prosperitas arridet. Sed dies iste in noctem desinit, quia sæpe temporalis prosperitas ad tribulationis tenebras perducit. Hunc prosperitatis diem Propheta despexerat, cùm
Iere. 17. c dicebat: *Diem hominis non concupivi, tu scis.* Hanc tribulationis noctem postremo incarnationis suæ tempore passurum se Dominus nunciabat, cùm per
Psal. 15. b Psalmistam quasi ex præterito diceret: *Vsque ad noctem increpuerunt me renes mei.* Potest autem per diem, peccati delectatio, per noctem verò cæcitas mentis intelligi, per quam se homo patitur in culpæ perpetratione prosterni. Optat igitur perire diem, ut omne quod blandiri culpa cernitur, vigore justitiæ interveniente destruatur. Optat etiam perire noctem, ut quod cæcata mens etiam per consensum perpetrat, animadversione pœnitentiæ extinguat. Sed quærendum nobis est, cur in die homo natus dicitur, in nocte conceptus? Scriptura sacra tribus modis hominem appellat, scilicet aliquando per naturam, aliquando per culpam, aliquando per infirmitatem. Homo quip-
Gen. 1. d pe per naturam dicitur, sicut scriptum est: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.*
Psal. 81 b Homo per culpam, sicut scriptum est: *Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes; vos autem sicut homines moriemini.* Ac si apertè dicat: Sicut delinquentes obibitis. Unde & Apostolus Paulus ait:
1. Cor. 3. a *Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?* Ac si apertè dicat: Qui discordes mentes ducitis, nonne adhuc ex reprehensibili humanitate peccatis? Homo
Iere. 17. b per infirmitatem dicitur, sicut scriptum est: *Maledictus homo, qui spem suam ponit in homine.* Ac si apertè diceret, in infirmitate. Homo ergo in die nascitur, sed in nocte concipitur; quia nequaquam ad delectationem peccati rapitur, nisi priùs per voluntarias mentis tenebras infirmetur. Ante enim cæcus in mente fit, & postmodum se reprobæ delectationi substernit. Dicatur ergo: [*Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo:*] id est, pereat delectatio, quæ in culpam hominem rapuit, pereat incauta mentis infirmitas, quæ eum usque ad tenebras pravi consensus excæcavit. Homo enim dum blandimenta delectationis cautè non perspicit, etiam in noctem nequissimæ perpetrationis ruit. Solerter ergo vigilandum est, ut cùm blandiri culpa inchoat, ad quantum interitum mens trahatur, agnoscat. Unde & aptè subditur: [*Dies illa vertatur in tenebras.*] Dies quippe in tenebras vertitur, cùm culpa in ipso delectationis exordio, ad quem perditionis finem rapiat, videtur. In tenebras ergo diem vertimus, cùm nosmetipsos districtè punientes, ipsa delectationis pravæ blandimenta per districta pœnitentiæ lamenta cruciamus, & cùm flendo insequimur, quidquid in corde taciti ex delectatione peccamus. Quia enim fidelis quisque cogitationes in judicio exquiri subtiliter non ignorat, Paulo attestante, qui ait: *Inter se invicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium:* semetipsum introrsus discutiens, ante judicium vehementer examinat, ut districtus judex eò jam tranquilliùs veniat, quò reatum suum, quem discutere appetit, jam pro culpa punitum cernit. Unde & rectè subjungitur: *Rom. 2. a*

Quòd à nobis non requirat Deus quæ per pœnitentiam constat esse dimissa.

CAPUT XVI.

Non requirat eum Deus desuper.] Requirit 18.
Deus quæ judicando discutit, non requirit quæ ignoscendo in suo jam judicio impunita derelinquit. Hic itaque dies, id est, hæc peccati delectatio à Domino non requiritur, si animadversione spontanea punitur, Paulo attestante, qui ait:
Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique à Domino *1. Cor. 11.*
judicaremur. Deum ergo diem nostrum requirere, *d*
est contra mentem nostram subtiliter in judicio, omne quod de culpa gratulamur admissum, indagare. In qua scilicet requisitione, illum tunc severiùs percutit, quem sibi nunc molliùs peperciſſe deprehendit. Bene autem sequitur: [*Et non illustret lumine.*] In judicio namque Dominus apparens, omne quod tunc redarguit, lumine illustrat. Quasi enim sub quadam obscuritate tegitur, quidquid tunc in memoriam judicis non revocatur. Scriptum
Ephes. 5. b quippe est: *Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifestantur.* Quasi quædam tenebræ peccata pœnitentium abscondunt, de quibus per Prophetam
Psal. 31. a dicitur: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Quia ergo omne quod tegitur, velut in tenebris occultatur; in die extremi judicij non illustratur lumine, quod non discutitur ultione. Actus namque nostros, quos tunc justè punire noluerit, ipsa sibi aliquo modo sciens divina misericordia abscondit. In lumine verò ostenditur, quidquid tunc in conspectu omnium demonstratur. Hic ergo dies vertatur in tenebras, ut videlicet omne quod delinquimus, nos per pœnitentiam feriamus. Hunc diem Dominus non requirat, & lumine non illustret; ut scilicet nobis culpam nostram ferientibus, ipse hanc extremi judicij animadversione non increpet. Ipse autem judex venturus est, qui cuncta penetret, cuncta perstringat. Qui quia ubique est, locus quo fugiatur, non est. Sed quia correctionis nostræ fletibus placatur, solus ab illo locum fugæ invenit, qui post perpetratam culpam nunc se in pœnitentia abscondit. Unde & aptè adhuc de hoc delectationis die subjungitur:

Quòd carnalis delectationis diem tenebræ fletuum, & pœnitentiæ lamenta, & recordatio mortis obscurent.

CAPUT XVII.

Obscurent eum tenebræ & umbra mortis.] Diem profectò tenebræ obscurant, quando delectationem mentis inflicta pœnitentiæ lamenta tran-

sverberant. Possunt etiam per tenebras occulta judicia designari. In luce namque quod videmus agnoscimus : in tenebris verò aut omnino nihil cernimus, aut incerto visu caligamus. Occulta ergo judicia quasi quædam ante nostros oculos tenebræ sunt, quia perscrutari nequaquam possunt. Unde
Ps. 17. b & de Deo scriptum est : *Posuit tenebras latibulum suum* Et quia absolvi non meremur, agnoscimus? sed præveniente nos divina gratia per ejus judicia occulta liberamur. Diem igitur tenebræ obscurant, cùm flendum nostræ delectationis gaudium, ab illo justæ animadversionis radio inscrutabilia ejus judicia misericorditer occultant. Unde & aptè subjungitur : [*Et umbra mortis.*] In Scriptura enim
20. sacra umbra mortis aliquando oblivio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Umbra enim mortis, oblivio mentis accipitur : quia, ut superiùs diximus, sicut mors hoc quod interficit, agit ut non sit in vita ; ita & oblivio hoc quod intercipit, agit ut non sit in memoria. Unde & rectè, quia Joannes Hebræorum populo eum, cujus obliti fuerant, Deum prædicare
Luc. 1. b veniebat, per Zachariam dicitur : *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* In umbra enim mortis sedere, est à divini amoris notitia in
* latescere vict. oblivione * latescere. Umbra mortis imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim quia mortem intulit,
Apoc. 6. b mors vocatur, Joanne attestante, qui ait : *Et nomen illi mors.* Per umbram igitur mortis, ejus imitatio designatur : quia sicut umbra juxta qualitatem corporis ducitur, ita actiones iniquorum de specie imitationis ejus exprimuntur. Unde rectè Isaïas cùm Gentiles populos ab antiqui hostis cerneret imitatione defecisse, eosque ad veri solis ortum resurgere, quæ certò futura considerat, quasi ex præ-
Isai. 9. a teritis narrat, dicens : *Sedentibus in tenebris & umbra mortis, lux orta est eis.* Umbra etiam mortis mors carnis accipitur : quia sicut vera mors est, qua anima separatur à Deo, ita umbra mortis est, qua caro separatur ab anima. Unde rectè voce Martyrum
Psal. 43. c per Prophetam dicitur : *Humiliasti nos in loco afflictionis, & operuit nos umbra mortis.* Quos enim constat non spiritu, sed sola carne mori, nequaquam se vera morte, sed umbra mortis dicunt operiri. Quid est ergo, quòd beatus Job, ad obscurandum diem pravæ dilectionis postulat umbram mortis; nisi quòd ad delenda peccata ante Dei oculos Dei & hominum mediatorem requirit, qui solam pro nobis mortem carnis susciperet, & veram mortem delinquentium per umbram suæ mortis deleret ? Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur : unam ad nos suam mortem detulit, & duas nostras, quas reperit, solvit. Si enim ipse utramque susciperet, nos à nulla liberaret. Sed unam misericorditer accepit, & justè utramque damnavit. Simplam suam duplæ nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Unde & non immeritò uno die in sepulcro & duabus noctibus jacuit, quia videlicet lucem suæ simplæ mortis, tenebris duplæ nostræ mortis adjunxit. Quia ergo solam pro nobis mortem carnis susceperit, umbram mortis pertulit, & à Dei oculis culpam quam fecimus, abscondit. Dicatur igitur rectè : [*Obscurent eum tenebræ & umbra mortis.*] Ac si apertè diceretur : ille veniat, qui ut à morte carnis & spiritus debitores eripiat, mortem carnis non
21. debens solvat. Sed quia nullum peccatum Dominus inultum relaxat : aut enim nos hoc flendo insequimur, aut ipse judicando reservat; restat ut ad emendationem suam semper mens solerter invigilet. In quo ergo sibi quisque misericorditer subveniri desiderat, hoc necesse est, ut confitens tergat. Unde & aptè subjungitur : [*Occupet eum caligo*] Quia enim in caligine oculus confunditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confusio, caligo nominatur.

A Nam sicut caligo nebulosa congerie obscurat diem; ita confusio perturbatis cogitationibus obnubilat mentem. De qua per quemdam dicitur : *Est confu-* *Eccl. 4. c*
sio adducens gloriam. Cùm enim ad mentem malè gesta pœnitendo reducimus, gravi mox mœrore confundimur, perstrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas devastat, in ærumnam mens vertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur. Hæc namque caligo confusionis eorum mentem salubriter oppresserat; quibus Apostolus dicebat : *Quem enim fructum habuistis* *Rom. 6.*
tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Hunc ergo *d*
peccati diem caligo occupet, id est, blandimentum nequitiæ afflictio pœnitentiæ digno mœrore perturbet. Unde & aptè subjungitur : [*Involvatur*
amaritudine.] Dies enim amaritudine involvitur,
B cùm ad cognitionem mente redeunte, peccati blandimenta cruciatus pœnitentiæ sequuntur. Diem amaritudine involvimus, cùm pravæ delectationis gaudium quæ supplicia sequantur aspicimus, & asperis hoc fletibus circumdamus. Quia enim hoc quod involvitur, ex latere omnis partis operitur, involvi dies amaritudine optatur, quatenus quæ mala incorrectis imminent, ex omni parte quisque conspiciat, & voluptatis suæ lasciviam tristitiæ lamentis tergat. Sed si diem, quam peccati delectationem diximus, tot impeti precibus audivimus, ut videlicet circumdantes fletus expient quidquid delectatus per negligentiam animus deliquit; quanta animadversione pœnitentiæ hujus diei nox ferienda est, videlicet ipse jam consensus ad culpam?
C Sicut enim minoris culpæ est cùm carnaliter mens in delectationem rapitur, sed tamen delectationi suæ per spiritum reluctatur : ita gravioris & plenæ nequitiæ est, ad peccati illecebram non solùm delectatione pertrahi, sed etiam consensu famulari. Tantò igitur arctiori manu pœnitentiæ, mens à pollutione tergenda est, quantò se per consensum conspicit sordidiùs inquinatam. Unde & aptè subjungitur : [*Noctem illam tenebrosus turbo possideat*] Quasi enim quidam turbo tempestatis, est concitatus spiritus mœroris. Nam dum peccatum quisque quod fecit, intelligit; dum pravitatis suæ nequitiam subtiliter pensat, mærore mentem obnubilat, & quasi concusso serenæ lætitiæ aëre, omnem in se tranquillitatem cordis pœnitentiæ turbine devastat.
D Nisi enim recognoscentem se animum iste turbo contereret, nequaquam Propheta dixisset : *In spi-* *Psal.*
ritu vehementi conteres naves Tharsis. Tharsis quip- *47. a*
pe exploratio gaudij dicitur. Sed cùm vehemens *22.*
pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea explorationem reprehensibilis gaudij perturbat, ut nihil ei jam nisi flere libeat, nihil nisi quod se terrere possit attendat. Ponit namque ante oculos illinc districtionem justitiæ, hinc meritum culpæ: conspicit quo supplicio digna sit, si parcentis pietas desit, quæ per lamenta præsentia ab æterna eruere pœna consuevit. Spiritus ergo vehemens Tharsis naves conterit, cùm vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo, quasi mari deditas, salubri terrore confundit. Dicat ergo :
E [*Noctem illam tenebrosus turbo possideat* :] id est, perpetrationem culpæ, non blandimenta securæ quietis foveant, sed piè sæviens amaritudo pœnitentiæ irrumpat. Sciendum verò est, quia cùm peccata impunita relinquimus, à nocte possidemur : cùm verò hæc animadversione pœnitentiæ plectimus, nimirum nos noctem quam fecimus, possidemus. Sed tunc peccatum cordis sub juris nostri possessionem reducitur, si cùm incipit, reprimatur. Unde & divina voce Caïn prava cogitanti dicitur : *In foribus peccatum tuum aderit, sed sub te* *Gen. 4. b*
erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius. In foribus quippe peccatum adest, cùm in cogitationibus pulsat. Cujus appetitus subter est, eique homo

dominatur, si cordis nequitia inspecta, citiùs prematur, & priusquam ad duritiam crescat, reluctanti menti subigatur. Ut ergo delictum suum citiùs animus sentiat, & culpæ tyrannidem sub jure suo pœnitendo restringat, dicatur rectè: [*Noctem illam tenebrosus turbo possideat.*] Ac si apertè diceretur: Ne captiva mens culpæ serviat, culpam à pœnitentia liberam non relinquat. Et quia quod flendo insequimur, nequaquam nobis à venturo judice hoc objici certè speramus, bene subditur:

Quòd à venturo judice nequaquam nobis ultra objiciatur, quod hic in nobis flendo insecuti sumus.

CAPUT XVIII.

Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.] Illuminationis nostræ annus tunc perficitur, quando apparente æterno judice sanctæ Ecclesiæ, peregrinationis suæ vita completur. Tunc laboris sui remunerationem recipit, cùm expleto hoc belli tempore, ad patriam redit. Unde
Ps. 64. c bene per Prophetam dicitur: *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.* Quasi enim corona anni benedicitur, cùm finito laboris tempore, virtutum remuneratio confertur. Dies verò hujus anni sunt singulæ quæque virtutes; menses autem multiplicia facta virtutum. Sed ecce cùm per fiduciam mens erigitur, ut speret, quòd veniente judice de virtutibus remuneretur, occurrunt ejus memoriæ etiam mala quæ gessit, & valde formidat, ne districtus judex qui venit ut virtutes remuneret, etiam ea quæ illicitè gesta sunt examinans, subtiliter penset, ne cùm annum complet, etiam noctem numeret. Dicat itaque de hac nocte: [*Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.*] Ac si districtum judicem exoret, dicens: Cùm expleto sanctæ Ecclesiæ tempore, extremo te examini manifestas, sic dona quæ contulisti, remunera, ut mala quæ commisimus, non requiras. Si enim nox illa in diebus anni computatur, omne quod egimus, ex pravitatis nostræ æstimatione confunditur. Et dies virtutum jam non lucent, si hos in conspectu tuo annumerata nostræ noctis tenebrosa confusio obscuret.
23. Sed si de nocte nostra moveri tunc inquisitionem nolumus, magnopere nunc curandum est, ut nos in ejus discussione vigilemus: ne quælibet in nobis culpa impunita remaneat, ne mens perversa quæ fecit, defendere audeat, & defendendo nequitiæ nequitiam adjungat. Unde & bene subditur:

Quòd non relinquit peccatum solum, sed congeminat, qui quod male agit, defendit: & quòd à radice Adam ramus iste erroris hucusque in genere humano pullulat.

CAPUT XIX.

Sit nox illa solitaria, nec laude digna.] Sunt nonnulli, qui non solùm nequaquam deflent quod faciunt, sed etiam laudare & defendere non desinunt. Et nimirum dum defenditur, culpa geminatur. Contra quod rectè per quemdam dicitur:
Eccli. 21. a *Peccasti, non adicias iterum.* Peccatum quippe peccato adjicit, qui malè gesta etiam defendit: & noctem solitariam non relinquit, qui culpæ suæ tenebris etiam patrocinia defensionis adjungit. Hinc est, quòd primus homo de erroris sui nocte requisitus, eamdem noctem esse solitariam noluit: quia
* *al.* revoc. dum requisitione ad pœnitentiam * vocaretur, ei adminicula excusationis adjunxit, dicens: *Mulier,*
Gen. 3. b *quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi:* scilicet excessus sui vitium in auctorem latenter intorquens, ac si diceret: Tu occasionem delinquendi præbuisti, qui mulierem dedisti. Hinc est, quòd hujus erroris ramus in humano genere ex illa nunc usque radice protrahitur, ut quod malè agitur, adhuc etiam defendatur. Dicatur ergo: [*Sit nox illa solitaria, nec laude digna.*] Ac si apertè exoret, dicens: Culpa, quam fecimus, sola remaneat, ne dum laudatur & defenditur, in conspectu nos nostri judicis multipliciùs astringat. Peccare quidem non debuimus; sed utinam alia non jungentes, vel ea quæ fecimus, sola deseramus. Sed inter hæc sciendum est, quia ille culpam suam veraciter insequitur, qui jam ad amorem præsentis sæculi nullo appetitu prosperitatis instigatur; qui hujus mundi blandimenta quàm sint fraudulenta considerat, favoresque ejus quasi quasdam persecutiones pensat. Unde & bene subditur:

Quid sit quod dicitur: Maledicant ei, qui maledicunt diei; & quòd illi transactas culpas vere puniunt, qui seductoris insidias in ipsa suggestione deprehendunt.

CAPUT XX.

Maledicant ei, qui maledicunt diei.] Ac si apertè dicat: Illi hujus noctis tenebras verè pœnitendo feriant, qui jam lucem prosperitatis sæculi despicientes calcant. Si enim diem, lætitiam delectationis accipimus, rectè de hac nocte dicitur: *Maledicant ei, qui maledicunt diei:* quia nimirum illi veraciter mala transacta per animadversionem pœnitentiæ corrigunt, qui jam ad bona fallentia nulla delectatione rapiuntur. Nam quos adhuc noxia alia delectant, falsum est quod cernitur, quia perpetrata alia deplorant. Si autem, ut suprà dictum est, noctem, suggestionem callidam antiqui hostis accipimus; illi maledicere nocti intelligendi sunt, qui diei maledicunt: quia scilicet illi transactas culpas verè puniunt, qui maligni seductoris insidias in ipsa suggestione blanda deprehendunt. Bene autem subditur:

Quòd diabolum contra se suscitant, qui ea quæ mundi sunt, mente contemnunt, & ea quæ Dei sunt, plena intentione desiderant.

CAPUT XXI.

Qui parati sunt suscitare Leviathan.] Omnes enim, qui ea quæ mundi sunt, mente calcant, & ea quæ Dei sunt, plena intentione desiderant, Leviathan contra se suscitant, quia ejus malitiam instigatione suæ conversationis inflammant. Nam qui ejus voluntati subjecti sunt, quasi quieto ab illo jure possidentur, & superbus eorum rex quasi quadam securitate perfruitur, dum eorum cordibus inconcussa potestate dominatur. Sed cùm uniuscujusque spiritus ad conditoris sui desiderium recalescit, cùm torporem negligentiæ deserit, & frigus insensibilitatis pristinæ igne sancti amoris accendit; cùm libertatis ingenitæ meminit, & teneri ab hoste servus erubescit: quia idem hostis se considerat despici, quia vias Dei videt apprehendi, dolet contra se captum reniti, & mox zelo accenditur, mox ad certamen movetur, mox ad tentationes innumeras contra rebellantem mentem se excitat, atque in omni arte lacerationis instigat, ut tentationum jacula intorquendo confodiat cor, quod dudum quieto jure possidebat. Quasi dormiebat quippe, dum sopitus in pravo corde quiescebat: sed excitatur in provocatione certaminis, cùm jus amiserit perversæ dominationis. Huic ergo nocti maledicant, qui parati sunt suscitare Leviathan: idest, hi se contra peccatum fortiter in judicio districtionis erigant, qui in suis tentationibus excitare antiquum adversarium non formidant. Scriptum namque est: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & prepara ani-* Eccli. 2. a

mam tuam ad tentationem. Quisquis enim accingi in divino servitio properat, quid aliud, quàm se contra antiqui adversarij certamen parat, ut liber in certamine ictus suscipiat, qui quietus sub tyranno in captivitate serviebat? Sed in eo ipso, quòd mens contra hostem accingitur, quòd alia vitia subigit, aliis reluctatur, aliquando de culpa aliquid, quod tamen non valde noceat, remanere permittitur. Et sæpe mens, quæ adversa multa & fortia superat, unum in se, & fortasse minimum, quamvis magna intentione invigilet, non expugnat. Quod divina nimirum dispensatione agitur, ne ex omni parte virtutibus splendens, in elatione sublevetur: ut dum in se parvum quid reprehensibile videt, & tamen hoc subigere non valet, nequaquam sibi, sed auctori victoriam tribuat in his quæ subigere fortiter valet. Unde & bene subjungitur:

Quòd sancti nolentes aliquas peccati reliquias trahant, & quòd ad erudiendum Israelem tributarius in medio Ephraim relinquatur Chananæus.

CAPUT XXII.

O*Btenebrentur stellæ caligine ejus*] Stellæ quippe hujus noctis caligine obtenebrantur, quando & hi qui magnis jam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid renitentes sustinent, ut etiam magna vitæ claritate luceant, & tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahant. Quod ad hoc, sicut dictum est, agitur, ut mens proficiens ad virtutem justitiæ, sua meliùs infirmitate roboretur; & inde veriùs in bonis luceat, unde eam etiam nolentem, parva reprehensibilia humiliter obscurant. Unde & bene cùm Israëlitico populo percepta repromissionis terra partiretur, Ephraim tribui Chananæus gentilis populus non occisus, sed factus tributarius dicitur, sicut scriptum est: *Habitavit Chananæus in medio Ephraim tributarius.* Quid enim Chananæus, gentilis videlicet populus, nisi vitium significat? Et sæpe magnis virtutibus terram repromissionis ingredimur, quia spe intima de æternitate roboramur. Sed dum inter acta sublimia, vitia quædam parva retinemus, quasi Chananæum vivere in terra nostra concedimus. Qui tamen nobis tributarius efficitur, quia hoc ipsum vitium, quod subigere non possumus, ad usum nostræ utilitatis humiliter retorquemus; ut eò de se mens & in summis vilia sentiat, quò suis viribus etiam parva quæ appetit, non expugnat. Unde & bene rursum scriptum est: *Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem.* Ad hoc namque quædam minima vitia nostra retinentur, ut sese nostra intentio solicitam in certamine semper exerceat; & eò de victoria non superbiat, quò vivere in se hostes conspicit, à quibus adhuc vinci formidat. Israel ergo reservatis gentibus eruditur, quando in quibusdam minimis vitiis elatio virtutis nostræ comprimitur, & in parvis sibi resistentibus discit, quòd ex se majora non subigit. Hoc tamen quod dicitur: [*Obtenebrentur stellæ caligine ejus;*] intelligi & aliter potest. Nox quippe illa, consensus videlicet ad culpam, quæ ad nos primi parentis est excessu propagata, mentis nostræ oculum tanta obscuritate perculit, ut omnis homo in hujus vitæ exilio, cæcitatis suæ tenebris pressus, quantalibet vi ad æternitatis lumen intenderit, penetrare non possit. Post pœnam namque damnati peccatores nascimur, atque ad hanc vitam cum mortis nostræ merito venimus: & cùm ad supernæ lucis radium aciem mentis erigimus, ipsa infirmitatis nostræ obscuritate caligamus. Et quidem multi in hac infirmitate carnis tanta virtute roborati sunt, ut resplendere mundo quasi stellæ potuissent. Multi in tenebris vitæ præsentis, dum superiora de se exempla exhibent, astrorum more nobis desuper lucent: sed quantalibet coruscatione operis fulgeant, quantolibet se igne compunctionis accendant; nimirum constat, quia dum corruptibili adhuc carne gravati sunt, æternum lumen sicuti est, videre nequaquam possunt. Dicat ergo: [*Obtenebrentur stellæ caligine ejus:*] ideſt, etiam illi in contemplatione sua, antiquæ noctis adhuc tenebras sentiant, de quibus nimirum constat, quòd humano generi in hujus vitæ caligine, virtutum suarum jam radios expandant: quia etsi mente jam ad summa exiliunt, adhuc tamen in infimis primæ culpæ pondere gravantur. Unde fit, ut & foris exempla lucis velut astra præbeant, sed tamen intus usque ad fixæ visionis certitudinem pressi noctis caligine non ascendant. Sæpe autem ita mens accenditur, ut quamvis in carne sit posita, in Deum tamen omni subjugata carnali cogitatione rapiatur: nec tamen Deum sicuti est conspicit, quia hanc nimirum, sicut dictum est, in carne corruptibili pondus primæ damnationis premit. Sæpe etiam ita ut est, se absorberi desiderat, ut æternam vitam, si possit fieri, sine interventu corporeæ mortis attingat. Unde Apostolus Paulus, cùm ardenter internam lucem quæreret, sed tamen utcumque exterioris mortis damna formidaret, ait: *Quamdiu sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus gravati, eò quòd nolumus expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est, à vita.* Sancti igitur viri videre verum mane appetunt, &, si concedatur, etiam cum corpore illud attingere lucis intimæ secretum volunt. Sed quantolibet ardore intentionis exiliant, adhuc eos antiqua nox aggravat, & corruptibilis hujus carnis oculos, quos hostis callidus ad concupiscentiam aperuit, justus judex à contuitu interni sui fulgoris premit. Unde & bene subditur:

Quòd quantalibet virtute sancti nunc fulgeant' resurrectionis tamen gloriam nondum intelligunt, quam expectant.

CAPUT XXIII.

E*Xpectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ.*] Quantalibet namque intentione adhuc peregrina mens satagat, videre lucem æternam sicut est, non valet: quia hanc ei damnationis suæ cæcitas abscondit. Ortus verò auroræ, est internæ veritatis claritas, quæ semper nobis debet esse nova. Quam nox proculdubio non videt, quia per culpam cæca nostra infirmitas ad illud lumen quod super nos jam cives irradiat, in carne adhuc corruptibili posita non ascendit. Intus namque hæc aurora surgit, ubi Angelorum spiritibus divinitatis claritas nova semper ostenditur: & quasi semper gaudium lucis oritur, quod numquam finitur. Ortus verò auroræ, est illa nova nativitas resurrectionis, qua sancta Ecclesia etiam carne suscitata *oritur ad contemplandum lumen æternitatis. Si enim ipsa carnis nostræ resurrectio quasi quædam nativitas non esset, de ea Veritas non dixisset: *In regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ.* Esse ergo hanc ortum vidit, quam regenerationem vocavit. Sed quantalibet virtute electi nunc fulgeant, quæ erit illa novæ nativitatis gloria, penetrare nequeunt, qua tunc cum carne ad contemplandum æternitatis lumen ascendunt. Unde & Apostolus Paulus ait: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Dicat ergo: [*Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ:*] quia spontaneo vitio tenebrata nostra infirmitas, nisi priùs per mortem pœnę suę debitum solvat, claritatę lucis internæ non penetrat. Sequitur:

Quòd

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Quòd justitia exigit, ut ea inviti patiamur, quæ ex arbitrio & sponte volentes fecimus.

CAPUT XXIV.

Via non concluſit oſtia ventris qui portavit me, nec abſtulit mala ab oculis meis.] Sicut & ſuperiùs dictum eſt, non concluſit, dicit, aperuit: & non abſtulit, irrogavit. Hæc itaque nox, videlicet culpa, oſtia ventris aperuit: quia concepto ad peccatum homini deſideria concupiſcentiæ carnalis reſeravit. Oſtia quippe ventris, ſunt deſideria concupiſcentiæ carnalis, de quibus per Prophetam dicitur: *Intra in cubicula tua, & claude oſtia tua.* Cubicula quippe ingredimur, cùm ſecreta mentis noſtræ intramus. Oſtia autem claudimus, cùm deſideria illicita coercemus. Hæc itaque concupiſcentiæ carnalis oſtia, dum conſenſus noſter aperuit, ad innumera nos mala corruptionis pertraxit. Unde etiam nunc ſub mortalitatis pondere gemimus, quamvis ad hanc arbitrio noſtro venerimus: quia & judicij ſic juſtitia exigit, ut quod ſponte fecimus, inviti toleremus. Sequitur: [*Quare non in vulva mortuus ſum? egreſſus ex utero non ſtatim perij? cur exceptus genibus? cur lactatus uberibus?*] Abſit nos credere, quòd beatus Job tantâ ſpiritus ſcientiâ præditus, tanta interni judicis atteſtatione laudatus, abortivum ſe optet interiiſſe. Sed quia, ſicut etiam per remunerationem cognoſcitur, intus habet teſtem ſuæ fortitudinis, intus penſanda ſunt ejus pondera locutionis.

Isai. 26. c S. Aug. to. 8. in conc. 1. Pſal. 33.

Quòd peccatum quatuor modis in corde, & quatuor conſummatur in opere.

CAPUT XXV.

27. QUATUOR quippe modis peccatum perpetratur in corde, quatuor conſummatur in opere. In corde namque ſuggeſtione, delectatione, conſenſu, & defenſionis audaciâ perpetratur. Fit enim ſuggeſtio per adverſarium, delectatio per carnem, conſenſus per ſpiritum, defenſionis audacia per elationem. Culpa enim, quæ terrere mentem debuit, extollit, & dejiciendo elevat, ſed graviùs elevando ſupplantat. Unde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hoſtis his quatuor ictibus fregit. Nam ſerpens ſuaſit, Eva delectata eſt, Adam conſenſit, qui etiam requiſitus, confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc verò in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente noſtri generis non ignoratur. Serpens ſuaſit; quia occultus hoſtis mala cordibus hominum latenter ſuggerit: Eva delectata eſt; quia carnalis ſenſus, ad verba ſerpentis mox ſe delectationi ſubſternit. Conſenſum verò Adam mulieri præpoſitus præbuit: quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à ſua rectitudine ſpiritus infirmatus inclinatur. Et requiſitus Adam confiteri culpam noluit: quia videlicet ſpiritus, quò peccando à veritate disjungitur, eò in ruinæ ſuæ audacia nequiùs obduratur. Eiſdem etiam quatuor modis peccatum conſummatur in opere. Priùs namque latens culpa agitur: poſtmodum verò etiam ante oculos hominum ſine confuſione reatus aperitur: dehinc & in conſuetudinem ducitur: ad extremum verò, vel falſæ ſpei ſeductionibus, vel obſtinatione miſeræ deſperationis enutritur. Hos itaque peccati modos, qui vel in corde latenter fiunt, vel patenter opere perpetrantur, beatus Job conſiderat, & humanum genus in quot peccatorum gradibus lapſum ſit, deplorat, dicens: [*Quare non in vulva mortuus ſum? egreſſus ex utero non ſtatim perij? cur exceptus genibus? cur lactatus uberibus?*] Prima enim vulva conceptionis, fuit lingua malæ ſuggeſtionis. Sed peccator in vulva morereturr, ſi moriturum ſe homo in ipſa ſuggeſtione cognoſceret. Qui tamen ex utero egreſſus eſt, quia poſtquam in peccato eum ſuggerens lingua concepit, foras mox etiam delectatio rapuit. Poſt egreſſionem verò exceptus eſt genibus: quia cùm ad delectationem carnis prodiit, nimirum culpam per conſenſionem ſpiritus, ſubjectis cunctis ſenſibus, quaſi ſuppoſitis genibus conſummavit. Sed genibus exceptus, etiam uberibus eſt lactatus. In conſenſu enim culpæ addictis ſpiritus ſenſibus, multa caſſæ fiduciæ argumenta ſubſecuta ſunt, quæ natam in peccato animam, virulento lacte nutrierunt, & ne aſpera mortis ſupplicia metueret, hanc blandis excuſationibus foverunt. Unde & primus homo poſt culpam audacior extitit, dicens: *Mulier, quam dediſti mihi ſociam, ipſa dedit mihi de ligno, & comedi.* Qui quidem per timorem ſemetipſum abſconſurus fugerat, ſed tamen requiſitus innotuit quantum etiam timens tumebat. Cùm enim ex peccato præſens pœna metuitur, & amiſſa Dei facies non amatur: timor ex tumore eſt, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum, ſi liceat non puniri, non deſerit. Sed his, ſicut dictum eſt, quatuor modis culpa, ut in corde agitur, etiam opere perpetratur. Ait enim: [*Quare non in vulva mortuus ſum?*] Vulva quippe peccantis, eſt hominis culpa latens, quæ occultè peccatorem concipit, & reatum ſuum adhuc in tenebris abſcondit, [*Egreſſus ex utero non ſtatim perij?*] A vulva de utero exitur, cùm peccator quæ in occulto commiſerit, hæc etiam in aperto committere non erubeſcit. Quaſi enim ab occultationis ſuæ vulva proceſſerant, de quibus Propheta dicebat: *Et peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicaverunt, nec abſconderunt.* [*Quare exceptus genibus?*] Quia nimirum peccator, cùm jam de iniquitate ſua non confunditur, in iniquitate eadem etiam adminiculis peſſimæ conſuetudinis roboratur. Quaſi genibus peccator fovetur, ut creſcat, dum culpa conſuetudinibus firmatur ut vigeat. [*Cur lactatus uberibus?*] Quia dum prodire culpa in uſum cœperit, nimirum ſe vel falſa ſpe divinæ miſericordiæ, vel aperta miſeria deſperationis paſcit, ut eò nequaquam ad correptionem redeat, quò vel factorem ſuum, pium ſibi inordinatè ſimulat, vel hoc quod fecit, inordinatè formidat. Beatus igitur vir humani generis lapſus aſpicit, & quibus præcipitiis merſum ſit in foveam iniquitatis intendit, dicens: [*Quare non in vulva mortuus ſum?*] ideſt, in ipſa occulta perpetratione peccati, cur à carnis vita mortificare me nolui? [*Egreſſus ex utero non ſtatim perij?*] id eſt, poſtquam ad apertam iniquitatem exij, cur me tunc ſaltem perditum non cognovi? Periſſet quippe in ſuo judicio, ſi ſe perditum cognoviſſet. [*Quare exceptus genibus?*] ideſt, etiam poſt apertam culpam, cur me adhuc in illa etiam conſuetudo ſuſcepit, ut valentiorem ad nequitias redderet, & pravis me uſibus ſuſtinens foveret? [*Cur lactatus uberibus?*] id eſt, poſtquam in culpæ conſuetudinem veni, cur * me ad atrociorem nequitiam vel falſæ ſpei fiducia, vel lacte miſeræ deſperationis enutrivi? Cùm enim culpa in uſum venerit, ei jam animus etiam ſi appetat, debiliùs reſiſtit: quia quot vicibus pravæ frequentationis aſtringitur, quaſi tot vinculis ad mentem ligatur. Unde fit, ut enervis animus, cùm ſolvi non valet, ad quædam ſe ſolatia falſæ conſolationis inclinet: quatenus venturum judicem tantæ ſibi miſericordiæ ſpondeat, ut eos etiam quos arguendos invenerit, penitus non occidat. Cui rei hoc deteriùs accidit, quòd ei multorum ſimilium lingua conſentit, cum multi etiam malè geſta laudibus exaggerant: unde fit, ut inceſſanter creſcat culpa, favoribus nutrita. Curari autem vulnus negligitur, quod dignum præmio laudis videtur. Unde bene per Salomonem dicitur: *Fili mi, ſi te*

Gen. 3. b

28.

29.

Isai. 3. b

* *al.* in meatrociorem

Prov. 1. a

lactaverint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cùm vel perpetranda mala blandimentis inferunt, vel perpetrata favoribus extollunt. An non lactatur, de quo per Psalmistam dicitur: *Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ: & qui iniqua gerit benedicitur?* Difficile enim emendatur peccatum, quod linguis pravorum nutritur. Sciendum quoque est, quòd tres illi modi peccantium juxta descensus sui ordinem faciliùs corriguntur, quartus verò iste difficiliùs emendatur. Unde & Redemptor noster puellam in domo, juvenem extra portam, in sepulcro autem Lazarum suscitavit. Adhuc quippe quasi mortuus jacet in domo, qui latet in peccato. Jam quasi extra portam educitur, cujus iniquitas usque ad inverecundiam publicæ perpetrationis aperitur. Sepulturæ verò aggere premitur, qui in perpetratione nequitiæ etiam usu consuetudinis pressus gravatur. Sed hos ad vitam miseratus revocat, quia plerumque divina gratia, non solùm in occultis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos, & mole pravæ consuetudinis pressos, respectus sui lumine illustrat. Quartum verò mortuum Redemptor noster, nunciante discipulo, agnoscit, nec tamen suscitat: quia valde difficile est, ut is, quem post usum malæ consuetudinis etiam ad ultimum adulantium linguæ excipiunt, à mentis suæ morte revocetur. De quo & bene dicitur: *Sine mortuos sepelire mortuos suos.* Mortui enim mortuos sepeliunt, cùm peccatores peccatorem favoribus premunt. Quid est enim aliud peccare, quàm occumbere; & sepelire, quàm abscondere? Sed qui peccantem laudibus prosequuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Erat autem & Lazarus mortuus, sed tamen non à mortuis sepultus. Fideles quippe mulieres illum obruerant, quæ & ejus mortem vivificatori nunciabant. Unde & protinus ad lucem rediit, quia cùm in peccato animus moritur, citiùs ad vitam reducitur, si super hunc solicitæ cogitationes vivunt. Aliquando autem, sicut & superiùs dictum est, falsa spes mentem non intercipit, sed hanc deterior desperatio configit: quæ dum omnem spem veniæ funditus interimit, erroris lacte animam uberiùs nutrit.

Psal. 9. ex vet. edit.

Luc. 9. b

Primi hominis si non peccasset, qualis fuisset conditio.

CAPUT XXVI.

30. CONSIDERET igitur sanctus vir, post primam culpam quanta deteriùs homo mala commisit, postquam paradisum perdidit, usque ad quanta hujus exilij prærupta descendit, & dicat: [*Quare non in vulva mortuus sum?*] ideò est, cùm serpentis suggestio peccatorem me conciperet, tunc utinam quæ me mors sequeretur, agnovissem, ne usque ad delectationem suggestio raperet, & morti arctiùs ligaret. [*Egressus ex utero non statim perij?*] Ac si dicat: Utinam ad exteriorem delectationem exiens, quòd interiore lumine privabar, agnovissem: & saltem in ipsa delectatione occumberem, ne per consensum mors acriùs puniret. [*Cur exceptus genibus?*] Ac si dicat: Utinam minimè me consensus subjectis pravitati sensibus excepisset, ne ipsa me consensio ad audaciam deteriùs raperet. [*Cur lactatus uberibus?*] Ac si dicat: Utinam blandiri saltem mihi post mala perpetrata noluissem, ne tantò me culpæ nequiùs astringerem, quantò me in illa molliùs foverem. His itaque reprehensionum suarum vocibus in parente primo se peccasse redarguit. Sed si ad ærumnam hujus exilij nequaquam homo peccando descenderet, dicat qua perfrui quiete potuisset. Sequitur: [*Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem.*] Ad hoc quippe in paradiso homo positus fuerat, ut si se ad conditoris sui obedientiam vinculis charitatis astringeret, ad cælestem Angelorum patriam quandoque sine carnis morte transiret. Sic namque est immortalis conditus, ut tamen si peccaret, & mori posset: & sic mortalis est conditus, ut si non peccaret, etiam non mori posset: atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non posset. Ubi igitur post redemptionis tempus, carnis morte interposita, electi transeunt, illuc proculdubio parentes primi, si in conditionis suæ statu perstitissent, etiam sine morte corporum transferri potuissent. Dormiens igitur sileret, & somno suo homo requiesceret, dum ad æternæ patriæ requiem ductus, quasi secessum quemdam à clamore hoc humanæ infirmitatis inveniret. Post peccatum namque quasi clamans vigilat, qui contentionem carnis propriæ repugnans portat. Hoc quietis silentium homo conditus habuit, cùm contra hostem suum liberum voluntatis arbitrium accepit. Cui quia sua sponte succubuit, mox de se, quod contra se perstreperet, invenit, mox in certamine infirmitatis tumultus reperit: & quamvis in pacis silentio ab auctore fuerat conditus, hosti tamen sponte substratus, clamores de pugna toleravit. Ipsa enim carnis suggestio, quasi quidam clamor est contra quietem mentis, quam ante transgressionem homo non sensit, quia nimirum quod de infirmitate posset tolerare, non habuit. Postquam verò se sponte hosti subdidit, astrictus culpæ suæ vinculis, in quibusdam ei etiam nolens servit, & clamores in mente patitur, cùm caro spiritui reluctatur. An non clamores intrinsecus audiebat, qui pravæ contra se legis verba tolerabat, dicens: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in legem peccati, quæ est in membris meis?* Contempletur ergo vir sanctus in quanta cordis pace quiesceret, si serpentis verba suscipere homo noluisset, & dicat: [*Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem,*] id est, intra mentis secretum ad conditoris contemplationem secederem, nisi me extra me tentationum tumultibus consensus primæ culpæ prodidisset. Hujus autem quietis gaudiis cum quibus etiam sociis perfrueretur, adjungit, dicens:

Rom. 7. d

Quòd per reges & consules, sanctos velit Angelos intelligi, cum quibus homo conveniisset ab initio, nisi ipse onus peccati voluntarie sumpsisset.

CAPUT XXVII.

31. *CVm regibus & consulibus terræ.*] Ex rebus insensibilibus discimus, quid de sensibilibus atque intelligibilibus sentiamus. Terra namque aëre fecundatur, aër autem ex cæli qualitate disponitur. Sic jumentis homines, hominibus Angeli, Archangeli verò Angelis præsunt. Nam quòd jumentis homines præsint, & usu cernimus, & verbis Psalmistæ docemur, qui ait: *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas, insuper & pecora campi.* Quia verò hominibus Angeli præsint, per Prophetam testatur Angelus, dicens: *Princeps regni Persarum restitit mihi.* Quòd verò Angeli à superiorum Angelorum potestatibus dispensentur, Zacharias propheta perhibet, qui ait: *Ecce Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum ejus, & dixit ad eum: Curre, & loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem.* Si enim in ipsis officiis sanctorum spirituum nequaquam potestates summæ minimas disponerent: nullo modo hoc, quod homini diceret Angelus, ab Angelo cognovisset. Quia igitur cunctorum conditor, omnia per semetipsum tenet, & tamen ad distinguendum pulchræ universitatis ordinem, alia aliis dispensantibus regit, non immerito reges, Angelorum spiritus accipimus, qui quò auctori omnium familiariùs

Psal. 8. b

Dan. 10. c

Zachar. 2. a

serviunt, eò subjecta potius regunt. Cum regibus ergo dormiret: quia nimirum jam cum Angelis homo quiesceret, si persuasoris linguam sequi noluisset. Qui bene etiam consules vocantur, quia spiritali reipublicæ consulunt, dum nos sibi ad regnum
Idem inf. 33 & lib. 11. Mor. c. 18. & lib. 14. c. 25. socios jungunt. Bene consules vocantur: quia dum ipsis nunciantibus voluntatem conditoris agnoscimus, in eis proculdubio consultum ab hac angustia nostræ tribulationis invenimus. Sed quia beatus Job sancto æternitatis spiritu impletur, & fuisse, vel futurum esse æternitas non habet, cui nimirum,
32. nec præterita transeunt, nec quæ futura sunt, veniunt: quia cuncta per præsens videt: potest futuros prædicatores Ecclesiæ in præsentia spiritus contemplari, qui postquam de corporibus transeunt, nequaquam per morarum spatia, sicut antiqui patres, à cælestis patriæ perceptione differuntur. Mox quippe ut à carnis colligatione exeunt, in cælesti sede requiescunt, Paulo attestante, qui ait:
2. Cor. 5. d *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.* Priùs autem quàm Redemptor noster morte sua humani generis pœnam solveret, eos etiam qui cælestis patriæ vias sectati sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerunt: non ut pœna quasi peccatores plecteret, sed ut eos in locis remotioribus quiescentes, quia necdum intercessio mediatoris advenerat, ab ingressu regni, reatus primæ culpæ prohiberet. Unde juxta ejusdem Redemp-
Luc. 16. d toris nostri testimonium, dives qui apud inferos torquetur, in sinu Abrahæ requiescere Lazarum contemplatur. Qui profectò si adhuc in imis non essent, hos ille in tormentis positus non videret. Unde & idem Redemptor noster pro nostræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, ut suos qui ei inhæserant, ad cælestia reducat. Sed quò nunc homo redemptus ascendit, illuc profectò si peccare noluisset, etiam sine redemptione pertingeret. Consideret ergo vir sanctus, quia si non peccasset, illuc etiam non redemptus ascenderet, ad quod prædicatores sanctos post redemptionem necesse est cum magno labore pervenire. Et cum quibus jam
33. nunc quiesceret, insinuet, dicens: [*Cum regibus & consulibus terræ.*] Reges quippe sunt sancti prædicatores Ecclesiæ, qui & commissos sibi rectè disponere, & sua bene regere corpora sciunt: quia dum desideriorum motus in se temperant, super
Idem 5. 31. subjectis cogitationibus lege virtutis regnant. Qui bene etiam terræ consules vocantur. Reges enim sunt, quia sibimetipsis præsident: terræ autem consules, quia extinctis peccatoribus vitæ præbent consultum. Reges sunt, quia semetipsos regere sciunt: terræ autem sunt consules, quia terrenas mentes per exhortationis suæ consilium ad cælestia pertrahunt. An terræ consul non erat, qui dicebat:
1. Cor. 7. a *De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do?* Et iterum: *Beatior erit, si sic permanserit, secundùm consilium meum.* Bene autem subditur:

Quòd servi tranquillas animas habeant, filij verò mundi hujus densis cogitationum tumultibus in corde vexentur.

CAPUT XXVIII.

QUi ædificant sibi solitudines.] Omnes enim, qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Dumque desideriorum turbas intra se excitant, prostratam mentem pede miseræ frequentationis calcant. Alius namque juri se luxuriæ subdit, atque ante mentis oculos schemata turpium perpetrationum fingit: & cùm effectus non tribuitur operis, hoc crebriùs agitur intentione cogitationis. Voluptatis perfectio quæritur, & concussus enerviter animus, hinc inde & solicitus & cæcatus, occasionem nequissimæ expletionis rimatur. Mens itaque hæc quasi quemdam populum patitur, quæ insolenti cogitationum tumultu vastatur. Alius iræ se dominio stravit, & quid in corde, nisi jurgia etiam, quæ desunt, peragit? Hic sæpe præsentes non videt, absentibus contradicit, intra semetipsum contumelias profert & recipit, receptis autem duriùs respondet: & cùm qui obviet, nullus adsit, magnis clamoribus rixas in corde componit. Turbam itaque hic intus sustinet, quem pondus vehemens inflammatæ cogitationis premit. Alius juri se avaritiæ tradit, & fastidiens propria, aliena concupiscit. Hic plerumque concupita adipisci non valens, diem quidem in otium, noctem verò in cogitationem versat: torpet ab utili opere, quia fatigatur illicita cogitatione: consilia multiplicat, & sinum mentis cogitationum inventionibus latiùs expandit: pervenire ad concupita saragit, atque ad obtinenda hæc quosdam secretissimos causarum meatus quærit. Qui mox ut in causa aliquid subtile invenisse se æstimat, jam se obtinuisse quod concupierat, exultat: jam quid etiam adeptæ rei adjungat, excogitat, atque ut in meliori statu debeat excoli, pertractat. Quam quia jam quasi possidet, & quasi ad meliorem speciem adducit; mox insidias invidentium considerat, & quid contra se jurgij moveatur, pensat, & exquirit quid respondeat: & cùm rem nullam teneat, jam in defensione rei quam appetit, vacuus litigator elaborat. Quamvis ergo de concupita re nihil cœperit; habet tamen in corde jam fructum concupiscentiæ, laborem rixæ. Gravi itaque populo premitur, qui instigantis avaritiæ tumultu vastatur. Alius se tyrannidi superbiæ subjicit, & cor miserum, dum contra homines erigit, vitio substernit. Honorum sublimium insulas appetit, exaltari successibus exquirit, totumque quod esse desiderat, sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit: jam quasi tribunali præsidet, jam sibi parere obsequia subjectorum videt, jam ceteris eminet, jam aliis mala irrogat, aliis quæ irrogaverint, recompensat. Jam apud semetipsum stipatus cuneis ad publicum procedit: jam quibus obsequiis fulciatur, conspicit, qui tamen hæc cogitans solus repetit: jam alia conculcat, alia sublevat: jam de conculcatis satisfacit odiis, jam de sublevatis recipit favores. Qui igitur tot phantasmata cordi imprimit, quid aliud iste, quàm somnium vigilans videt? Qui ergo tot rerum causas, quas fingit, tolerat, nimirum intrinsecus natas ex desideriis turbas portat. Alius jam illicita refugit, sed tamen bonis mundi carere pertimescit: concessa tenere appetit, videri inter homines minor erubescit, & curat summopere ne inops sit in domo, ne despectus in publico. Exquirit quid sibi sufficiat, quid necessitas subjectorum petat: atque ut sufficienter jura patronatus subditis expleat, patronos quærit, quibus ipse famuletur: sed dum his familiariter jungitur, eorum proculdubio causis impliciatur, quibus sæpe consentit in illicitis, & mala quæ propter semetipsum non appetit, committit propter alia quæ non dereliquit. Nam sæpe dum honorem suum in hoc mundo imminui trepidat, ea apud majores personas approbat, quæ jam per proprium judicium damnat. Is dum solicitè cogitat, quid patronis debeat, quid subjectis, quid sibi augeat, quid affectibus prosit, quasi tantâ frequentiâ turbarum premitur, quanta curarum importunitate laceratur. At contrà sancti viri, quia 34.
nihil hujus mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur: omnes quippe inordinatos desideriorum motus à cubili cordis, manu sanctæ considerationis ejiciunt: & quia

transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur: solam namque æternam patriam appetunt, & quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Unde & rectè dicitur: [*Qui ædificant sibi solitudines.*] Solitudines quippe ædificare, est à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, & una intentione æternæ patriæ in amorem intimæ quietis anhelare. An non cunctos à se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ?* *Psal. 26. b*
A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam videlicet solitudinem semetipsum contulerat, ubi eò tutiùs nihil extraneum conspiceret, quò incompetens nihil amaret. A tumultu rerum * corporalium magnum quemdam secessum petierat quietam mentem, in qua tantò puriùs Deum cerneret, quantò hunc cum se solo solum inveniret. Bene autem hi, qui sibi solitudines construunt, etiam consules vocantur: quia sic in se solitudinem mentis ædificant, ut tamen in quo prævalent, aliis per charitatem consulere minimè desistant. Hunc ergo, quem modò prætulimus consulem, paulò subtiliùs perpendamus, quomodo ad præbenda vitæ sublimioris exempla, subjectis populorum cuneis, virtutum calculos spargat. Ecce ad insinuandam retributionem boni pro malo, de semetipso fatetur, dicens: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.* Ad dilectionem conditoris excitandam insinuat, dicens: *Mihi autem adhærere Deo, bonum est.* Ad formam sanctæ humilitatis imprimendam, secreta cordis sui indicat, dicens: *Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei.* Ad imitandam zeli rectitudinem exemplo suo nos excitat, dicens: *Nonne qui oderunt te Domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi.* Ad æternæ nobis patriæ desiderium succendendum, vitæ præsentis longitudinem deplorat, dicens: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.* Largitate nimirum consulatus emicuit, qui exemplo conversationis propriæ, tot nobis virtutum calculos sparsit. Sed iste aliis consulens, quomodo sibi etiam solitudinem ædificet, narrat. Ait enim: *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Fugiens se elongat, quia à turba desideriorum temporalium in altam Dei contemplationem se sublevat. Manet verò in solitudine, quia perseverat in remota mentis intentione. De qua bene solitudine Domino Hieremias ait: *A facie manus tuæ solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.* Facies quippe manus Dei, est illa percussio justi judicij, qua superbientem hominem à paradiso repulit, & in hac cæcitate præsentis exilij inclusit. Comminatio verò ejus, est terror adhuc supplicij sequentis. Post faciem igitur manus adhuc nos minæ terrificant: quia per experimentum judicij jam nos & pœna præsentis exilij perculit, & si peccare non desistimus, æternis adhuc suppliciis addicit. Consideret ergo vir sanctus, projectus huc, unde homo occiderit, atque hunc post ista peccantem, quo adhuc justitia judicantis rapit: & cunctas à se desideriorum temporalium turbas ejiciat, seque in magna mentis solitudine abscondat, dicens: *A facie manus tuæ solus sedebam, quoniam comminatione replesti me.* Ac si apertè dicat: Dum considero quid jam per judicij experimentum patior, à tumultu desideriorum temporalium trepidus mentis secessum peto, quia & adhuc illa acriùs quæ minaris, æterna supplicia formido. Bene ergo de regibus atque consulibus dicitur: [*Qui ædificant sibi solitudines.*] Quia hi, qui & se bene regere, & consulere aliis sciunt, quoniam præsentia tari interim illi intimæ quieti non possunt, hanc apud semetipsos per studium tranquillæ mentis imitantur. Sequitur: [*Cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento.*] Quos alios principes, nisi sanctæ Ecclesiæ rectores vocat, quos indesinenter in loco prædicatorum præcedentium divina dispensatio subrogat? De quibus eidem Ecclesiæ Psalmista ait: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.* *Psal. 44. c*
Quid verò aurum, nisi sapientiam appellat? de qua per Salomonem dicitur: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis.* Aurum nempe sapientiam vidit, quam thesaurum vocavit. Quæ & rectè auri appellatione signatur: quia sicut auro temporalia, ita sapientia bona æterna mercantur. Si aurum sapientia non esset, nequaquam Laodiceæ Ecclesiæ ab Angelo diceretur: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Aurum quippe emimus, cùm accepturi sapientiam, priùs obedientiam præbemus. Ad quem videlicet contractum bene nos quidem Sapiens excitat, dicens: *Concupisti sapientiam, serva mandata, & Dominus præbebit illam tibi.* Quid autem per domos, nisi conscientiæ designantur? Unde sanato cuidam dicitur: *Vade in domum tuam.* Ac si apertè audiat: Post exterius miraculum ad conscientiam revertere: & qualem te intrinsecus Deo debeas exhibere, perpende. Quid etiam per argentum, nisi divina eloquia figurantur? de quibus per Psalmistam dicitur: *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.* Eloquium Domini argentum igne examinatum dicitur: quia sermo Dei si in corde figitur, tribulationibus probatur. Vir igitur sanctus spiritu æternitatis plenus, quæque ventura sunt colligat: & quos longè post futura sæcula gignerent, laxato mentis sinu comprehendat: & magna admiratione consideret, cum quibus electis sine labore in æternitate quiesceret, si per appetitum superbiæ nemo peccasset, & dicat: [*Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines: aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento.*] Quia enim, si parentem primum nulla peccati putredo corrumperet, nequaquam ex se filios gehennæ generaret; sed hi, qui nunc per redemptionem salvandi sunt, soli ab illo electi nascerentur: eosdem electos aspiciat, atque cum eis quomodo quiescere potuisset, intendat. Videat sanctos Apostolos sic susceptam Ecclesiam regere, ut ei prædicationis verbo non desinant consultum præbere, eosque reges & consules appellet. Videat post hos in eorum loco rectores exurgere, qui & sapienter vivendo aurum possideant, & aliis recta prædicando, argento sacræ locutionis enitescant: eosque principes repletis conscientiarum domibus auro & argento divites memoret. Sed quia aliquando prophetico spiritui nequaquam sufficit ut ventura prævideat, nisi cordi prophetantis etiam præterita & antiqua repræsentet, sanctus vir infra supraque oculos aperit, & non solùm ventura conspicit, sed etiam transacta ad memoriam reducit. Nam protinus adjungit:

Psal. 7. a
Psal. 72. d
Psal. 130. a
Psal. 138. d
Psal. 119. b
35.
Psal. 54. b
Hier. 15. d
Apoc 3. e
Eccli. 1. d
Mat. 9. a
Psal. 11. b
36.

* al. temporalium

Quòd primi sæculi patres abortivos dicat: quia præter paucos, quos Moyses scripsit, maxima pars nobis humani generis occultatur.

CAPUT XXIX.

AVt sicut abortivum absconditum non subsistet: vel qui concepti non viderunt lucem.] Abortivum, quia ante plenum tempus oritur, extinctum protinus occultatur. Quos ergo sanctus vir alios abortivos vocat, cum quibus se quiescere potuisse considerat, nisi electos quosque, qui ab ipso mundi primordio ante redemptionis tempus exorti sunt,

& tamen huic mundo semetipsos mortificare curaverunt? Qui conscriptæ legis tabulas non habentes, quasi in utero mortui sunt, quia auctorem suum naturali lege timuerunt: & cùm venturum mediatorem crederent, studuerunt summopere mortificandis voluptatibus, etiam quæ scripto non acceperant præcepta servare. Tempus itaque illud, quod juxta mundi initium mortuos huic sæculo patres
Gen.4.b nostros protulit, quasi abortivi uterus fuit. Ibi namque Abel, qui occidenti se fratri restitisse non legi-
Gen.5.c tur. Ibi Enoch, qui talem se exhibuit, ut ambula-
Gen.9.a turus cum Domino transferretur. Ibi Noë, qui
* al. in per hoc quod divino examini placuit * immundo
mundo. mundo superstes fuit. Ibi Abraham, qui dum pere-
Gen.17. grinus est in sæculo, factus est amicus Deo. Ibi
a
Gen.27. Isaac, qui caligantibus carnis oculis, per ætatem
a
quidem præsentia non vidit, sed per virtutem prophetici spiritus in futuris etiam sæculis magna vi-
Gen.28. dendi luce radiavit. Ibi Jacob, qui iram fratris
a
humiliter fugit, clementer edomuit: qui prole quidem fecundus extitit, sed tamen spiritus ubertate fecundior, eamdem prolem sub prophetiæ suæ vinculis astrinxit. Bene autem abortivum hoc absconditum dicitur: quia à mundi primordiis, dum quosdam paucos Moyse scribente cognoscimus, pars nobis maxima humani generis occultatur. Neque enim tot justos solummodo usque ad acceptam legē extitisse credendum est, quot Moyses brevissima descriptione perstrinxit. Quia ergo à mundi primordio edita multitudo bonorum, ex magna parte notitiæ nostræ subtrahitur: absconditum hoc abortivum vocatur. Quod & non subsititisse dicitur: quia enumeratis paucis, eorum frequentia nullo apud nos memoriæ scripto retinetur. Rectè verò addi-
37. tur: [*Vel qui concepti non viderunt lucem*] Hi namque, qui post acceptam legem in hoc mundo nati sunt, auctori suo ejusdem legis sunt admonitione concepti, sed tamen concepti minimè lucem viderunt: quia ad adventum incarnationis Dominicæ, quamvis hanc fideliter crederent, pervenire nequiverunt. Incarnatus quippe Dominus dixit:
Ioan.8. *Ego sum lux mundi.* Atque ipsa lux ait: *Multi pro-*
b
Mat.13. *phetæ & justi desideraverunt videre quæ videtis, &*
c
non viderunt. Concepti igitur non viderunt lucem: quia ad spem venturi mediatoris apertis Prophetarum vocibus excitati, nequaquam potuerunt cernere ejus incarnationem. In his itaque conceptus interior formam fidei edidit: sed hanc usque ad apertam visionem divinæ præsentiæ non perduxit: quia
38. priùs hos à mundo mors interveniens rapuit, quàm manifesta veritas mundum illustraret. Vir igitur sanctus spiritu æternitatis plenus, manu cordis cuncta labentia ad memoriam astrinxit: & quia angusta est omnis creatura creatori, per eumdem spiri-
* al. in tum, qui nil * ex se, vel juxta se aliud, nisi semper
se. esse habet, omne quod erit, quod præteriit, conspicit: ac infra supraque mentis oculum tendit, & venientia velut transacta considerans, ad æternum esse medullitus inardescit, dicens: [*Nunc enim dormiens surgerem.*] Nunc quippe præsentis est temporis. Et quid est stantem semper in præsenti quietem quærere, nisi ad illud, cui nihil venit, nihil præterit, gaudium æternitatis anhelare? Quod nimirum Veritas semper esse suum, ut nobis utcumque infunderet, Moyse mediante insinuat, dicens: *Ego*
Exod.3. *sum, qui sum. Et dices filiis Israel: Qui est, misit me*
e
ad vos. Sed ecce, quia labentia conspicit, quia semper præsens gaudium quærit, quia venturæ lucis memorat, quia electorum ejus ordines enumerans pensat: ipsam jam nobis apertiùs quietem hujus lucis insinuet, & quia apud illam quotidie de pra-
*al. conversione vorum * conversatione agitur, verbis manifestiori-
bus demonstret. Sequitur:

Quòd in luce, quæ Deus est, nec est tumultus concupiscentiarum, nec labor peccati, sed munditia mentis, & pacifica quies.

CAPUT XXX.

IBi impij cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt 39.
fessi robore.] Paulò antè jam diximus, quia corda peccantium per hoc, quod strepitus desideriorum possidet, gravis cogitationum instigantium tumultus premit. Sed in hac luce, quam concepti minimè viderunt, à tumultu suo impij cessare perhibentur: quia nimirum mediatoris adventum, quem patres in lege positi diu præstolati sunt, ad vitæ suæ requiem populi Gentiles invenerunt, Paulo atte-
Rom.11. stante, qui ait: *Quod quærebat Israel, hoc non est con-*
b
secutus, electio autem consecuta est. In hac itaque luce impij à tumultu cessant, dum perversorum mentes veritate cognita, laboriosa mundi desideria fugiunt, & tranquillitati intimi amoris acquiescunt. An non ad cessationem vocat lux ipsa, quæ
Mat.11. ait: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati*
d
estis, & ego reficiam vos: tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est, & onus meum leve? Quid enim grave mentis nostræ cervicibus imponit, qui vitari omne desiderium quod perturbat, præcipit? Quid grave subjectis jubet, qui declinare laboriosa mundi hujus itinera admonet? Attestante autem Paulo Apostolo, *Christus pro impiis mortuus est.* Sed idcirco
Rom.5.a
dignata est pro impiis ipsa lux occumbere, ne impij in tenebrarum suarum tumultu remanerent. Contempletur ergo vir sanctus, quòd lux per incarnationis suæ mysterium ex gravi labore impios eripit, dum ab eorum cordibus desideria ptavitatis tergit: contempletur, quòd conversi quique quietem, quam percipere in æternitate desiderant, hîc jam per tranquillitatem mentis degustant, & dicat: [*Ibi impij cessaverunt à tumultu, & ibi requieverunt fessi robore.*] Omnes enim qui in hoc mundo fortes sunt robore, quasi fortes sunt, non robore defessi. Qui verò in auctoris sui amore roborantur, quò magis in concupita Dei fortitudine convalescunt, eò à propria virtute deficiunt: & quò robustiùs æterna appetunt, eò à temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc Psalmista amoris sui robore fessus dicebat: *Defecit in salutare tuum anima mea.* In salu-
Ps.118.
tare enim Dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem desiderans, à carnis jam fiducia fractus anhelabat. Hinc rursum dicit: *Concupivit, & de-*
Ps.83.
a
fecit anima mea in atria Domini. Qui nimirum cùm diceret, *Concupivit*: rectè subdidit, *Et defecit*. Quia valde minor est divinitatis concupiscentia, quam non mox etiam proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignum profectò est, ut ab hoc temporalitatis amore lassetur: ut tantò frigescat ab studio sæculi, quantò surgit ardentior in amorem Dei. Quem scilicet si perfectè arripit, mundum etiam plenè derelinquit: & eò funditus temporalibus moritur, quò ad supernam vitam altiùs afflatu æternitatis animatur. An non robore suo fessam se invenerat, quæ
Cant.5.b
dicebat: *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est?* Quia nimirum mens dum occultæ locutionis aspiratione tangitur, à statu suæ fortitudinis infirmata, ipso quo absorbetur desiderio liquatur: & inde se apud semetipsam fessam invenit, unde ultra se esse conspicit fortitudinem, quam conscendit. Hinc Propheta cùm visionem Dei se conspexisse diceret, adjungit: *Elangui & ægrotavi per*
Dan.8.d
dies plurimos; quia cùm ad virtutem Dei mens astringitur, à fortitudine propria caro lassatur. Hinc 40.
Jacob, qui Angelum tenuit, uno mox pede claudi-
Gen.32.
e
cavit: quia qui vero amore sublimia respicit, jam

in hoc mundo duplicibus incedere desideriis nescit. Uno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur : & necesse est ut alius marcescat, quia mentis virtute crescente, oportet proculdubio, ut carnis fortitudo * langueſcat. Beatus igitur Job alta fidelium corda respiciat, atque perpendat quem sinum intimæ quietis inveniunt, dum à viribus propriis in Deum proficiendo lassantur, & dicat: [*Ibi requieverunt fessi robore.*] Ac si apertè insinuet, dicens : Illic requies lucis remunerat quos hîc interiùs recreans profectus fatigat. Nec movere debet, quòd lucem nominans, nequaquam subdit, *In hac* sed, *Ibi*. Quam enim continere electos conspicit, quasi locum nostrum hanc esse deprehendit. Unde Psalmista cùm incommutabilitatem æternitatis aspiceret, dicens : *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient :* hunc electorum locum esse denunciat, subdens : *Filij servorum tuorum inhabitabunt ibi.* Deus enim, qui sine situ omnia continet, nobis ad se venientibus locus non localis manet. Quem locum dum pertingimus, etiam ipsa in hac vita mentis nostræ tranquillitas, quanta fuerit perturbatio videmus : quia etsi jam justi in pravorum comparatione quieti sunt, in æstimatione tamen quietis intimæ omnimodo quieti non sunt. Unde & bene subditur : [*Et quondam vincti pariter sine molestia.*] Justos enim quamvis nullus desideriorum carnalium tumultus possideat, duris tamen vinculis eos in hac vita positos suæ molestia corruptionis ligat. Scriptum quippe est : *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam : & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Eo itaque ipso quò adhuc mortales sunt, corruptionis suæ pondere gravantur, & astricti molestia vincti sunt : quia in illa adhuc libertate vitæ incorruptibilis non exurgunt. Aliud namque de mente, aliud de corpore tolerant : & contra semetipsos quotidie interno certamine desudant. An non duro molestiæ vinculo ligantur, quorum nimirum mens sine labore in ignorantia solvitur, & non nisi cum studio laboris eruditur ? Quæ coacta erigitur, libens jacet, ab infimis vix levatur : & tamen elevata protinus labitur, semetipsam laboriosè vincendo, superna conspicit : sed reverberata, lumen, quod in se radiaverat, refugit. An non duro molestiæ vinculo ligantur, quos cùm accensus spiritus ad sinum pacis intimæ pleno desiderio pertrahat, fervente certamine caro perturbat ? Quæ etsi jam ante faciem velut ex adverso acie erecta non obviat ; adhuc tamen à mentis dorso quasi captiva submurmurat : & quamvis timendo, sed tamen turpi strepitu in corde speciem pulchræ quietis fœdat. Electi igitur etsi valenter omnia superant, cùm securitatem pacis internæ desiderant ; gravis eis est molestia, adhuc habere quod vincant. Quibus exceptis, etiam ea vincula sustinent, quæ gravis exteriùs necessitas astringit. Esurire quippe, sitire, lassescere, vincula corruptionis sunt : quæ scilicet solvi nequeunt, nisi cùm in illam immortalitatis gloriam nostra mortalitas permutatur. Replemus etenim refectionibus corpus, ne extenuatum deficiat : extenuamus abstinentiâ, ne nos repletum premat. Vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat : sed citius hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat. Adjumentis hoc vestium tegimus, ne frigus interimat : & quæsita adjumenta projicimus, ne calor exurat. Tot igitur diversitatibus occurrentes, quid agimus, nisi corruptibilitati servimus : ut saltem multiplicitas impensi obsequii corpus sustineat, quod anxietas infirmæ mutabilitatis gravat ? Unde bene per Paulum dicitur: *Vanitati enim subjecta est creatura non volens, sed propter eum qui subjecit eam in spe : quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Vanitati quippe creatura non volens subditur : quia homo, qui ingenitæ constantiæ statum volens deseruit, pressus justæ mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis suæ corruptioni servit. Sed creatura hæc tunc a servitute corruptionis eripitur, cùm ad filiorum Dei gloriam incorrupta resurgendo sublevatur. Hîc itaque electi molestiâ vincti sunt : quia adhuc corruptionis suæ pœnâ deprimuntur. Sed cùm corruptibili carne exuimur, quasi ab his, quibus nunc astringimur, molestiæ vinculis relaxamur. Præsentari namque jam Deo cupimus, sed adhuc mortalis corporis obligatione præpedimur. Jure ergo vincti dicimur : quia adhuc incessum nostri desiderij ad Deum liberum non habemus. Unde bene Paulus æterna desiderans, sed tamen adhuc corruptionis suæ sarcinam portans, vinctus clamat : *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* Dissolvi enim non quæreret, nisi se proculdubio vinctum videret. Hæc autem vincula, quia certissimè rumpenda in resurrectione conspexerat, jam quasi rupta, gaudebat Propheta, cùm diceret : *Dirupisti vinculamea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Contempletur itaque sanctus vir, quòd conversos peccatores lux interna recipiat, & dicat : [*Ibi impij cessaverunt à tumultu.*] Contempletur, quòd sancti viri desiderij exercitatione fatigati, altiùs in illo intimo sinu requiescant, & dicat : [*Et ibi requieverunt fessi robore.*] Contempletur, quòd cunctis simul corruptionis suæ vinculis absoluti, ad illa libertatis gaudia incorrupta perveniant, & dicat : [*Et quondam vincti pariter sine molestia.*] Bene autem dicitur, *Quondam vincti :* quia dum illa semper præsens lætitia cernitur, omne quod erit & defluit, quasi præteritum jam videtur. Dum enim rerum finis attenditur, omne quod præterit, quasi jam fuisse pensatur. Sed omnes hi, quos illuc quies interna suscipiet, hîc * in terra quid egerint, narret. Sequitur :

al. torpescat.

Psal. 101. d

Sap. 9. c

41.

Rom. 8. c

al. interim

Quòd diabolus exactor intelligatur, & quòd in parvis & magnis, servis & liberis secundum distinctionem meritorum, accipienda sit in retributione sanctorum, distinctio dignitatum.

CAPUT XXXI.

Non exaudierunt vocem exactoris.] Quis alius debet nomine exactoris intelligi, nisi importunus ille persuasor, qui humano generi semel deceptionis nummum contulit, & adhuc quotidie expetere mortis debitum non desistit ? Qui in paradiso homini peccanti pecuniam commodavit : sed iniquitate crescente, hanc quotidie cum usuris exigit. De quo exactore in Evangelio Veritas dicit : *Et judex tradet te exactori.* Hujus igitur exactoris vox, & est tentatio miseræ suggestionis. Audimus autem vocem exactoris, cùm ejus tentatione pulsamur ; sed non exaudimus, si pulsanti resistimus. Audit enim, qui tentationem sentit : exaudit verò, qui tentationi consentit. Dicatur itaque de justis : [*Non exaudierunt vocem exactoris :*] quoniam suggestionem ejus etsi audiunt, quia tentantur ; non exaudiunt, quia consentire contemnunt. Sed quia quod valde mens amat, etiam in sermone sæpius replicat : beatus Job, qui internæ pacis frequentiam diligens conspicit, descriptioni ejus iterum inseruit, dicens : [*Parvus & magnus ibi sunt : & servus liber à domino suo.*] Quia in hac vita nobis est discretio operum, erit in illa proculdubio discretio dignitatum : ut quo hîc alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Unde in Evangelio Veritas dicit : *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diversitas concors : quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat, ut quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Unde & non æquè laborantes

Luc. 12. &

42.

Joan. 14. a

Mat. 20. b

in vinea, æquè cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud Patrem mansiones multæ sunt; & tamen eumdem denarium dispares laboratores accipiunt: quia una cunctis erit beatitudo lætitiæ, quamvis non una sit omnibus sublimitas vitæ. Parvum & magnum in hac luce conspexerat, qui ex voce capitis dicebat: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur.* Parvum & magnum conspexerat, cùm dicebat: *Benedixit omnes timentes se Dominus, pusillos cum majoribus.* Bene autem subditur: [*Et servus liber à domino suo.*] Scriptum quippe est: *Omnis qui peccat, servus est peccati:* quia nimirum quisquis se pravo desiderio subjicit, iniquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit. Sed huic dominio contradicimus, cùm iniquitati quæ nos ceperat, reluctamur: cùm consuetudini violenter resistimus, & desideria perversa calcantes contra hanc jus nobis libertatis ingenitæ vindicamus: cùm culpam pœnitendo percutimus, & maculas sordium fletibus lavamus. Plerumque autem jam mens quidem quod se perversè egisse meminit, deplorat: jam pravè acta non solùm deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit: & tamen dum eorum quæ egit, reminiscitur, graviter judicij pavore terretur. Jam se perfectè convertit, sed adhuc se perfectè in securitatem non erigit: quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem formidinemque solicita trepidat: quia judex justus veniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nam quàm prava commiserit, meminit: sed an commissa dignè defleverit, nescit: ac ne adhuc culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerumque culpam jam veritas relaxat, sed mens afflicta adhuc de venia, dum valde sibi est solicita, *formidat. Servus ergo hîc jam fugit dominum, sed liber non est: quia peccatum suum homo jam corrigendo & pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum judicem de ejus retributione pertimescit. Ibi ergo servus à domino liber erit, ubi jam de peccati venia dubietas non erit. Ibi jam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed de ejus indulgentia liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tangitur, ereptum se unde gratulatur? Aut quomodo largitori gratias refert de venia quam accepit, si interveniente oblivione transactæ nequitiæ, pœnæ se esse debitorem nescit? Neque enim neglectè prætereundum est quod Psalmista ait: *Misericordias tuas Domine in æternum cantabo.* Quomodo enim Dei misericordias in æternum cantat, qui se fuisse miserum ignorat? Et si miseriæ transactæ non meminit, unde largitori misericordiæ laudes reddit? Sed rursum quærendum est, quomodo electorum mens perfecta esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfectæ lucis claresci gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristium læti reminiscimur, ita tunc, transactæ nequitiæ sine læsione nostræ beatitudinis recordamur. Plerumque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus: & quò ægros nos recolimus, eò nos incolumes plus amamus. Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos arctiùs lætitiæ astringat: ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico veriùs intelligat, & eò magis acceptam salutem diligat, quò molestiæ meminit, quam evasit. In illa itaque lætitia sic tunc sine tædio mala nostra conspicimus, sicut nunc in luce positi, sine ulla cordis caligine animo tenebras videmus: quia etsi obscurum est quod mente cernimus, de judicio est hoc luminis, non de passione cæcitatis. Et in æternum ergo laudes misericordiæ largitori nostro referimus, & nequaquam *miseria conscientiæ gravamur: quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, & numquam erit quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, & semper erit quod hæc ad laudem liberatoris accendat. Quia ergo internæ lucis requies sic in se magnos sublevat, ut tamen parvulos non derelinquat, dicatur rectè: [*Parvus & magnus ibi sunt*] Quia autem sic ibi conversi peccatoris animus culpæ suæ memoriâ tangitur, ut tamen nulla ejusdem memoriæ confusione deprimatur, congruè subjungitur: [*Et servus liber a domino suo.*]

Ps. 138. b
Ps. 113. c
Joan. 8. e
*al. trepidat
Ps. 88. a
*al. miseriæ conscientia.

Libri quarti Moralium finis.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM JOB
LIBER QVINTVS.

Quid sit, quòd in hac vita nonnunquam bonis male sit, & malis bene.

CAPUT PRIMUM.

CUM valde occulta sint judicia divina, cur in hac vita nonnunquam bonis sit malè, & malis bene: tunc occultiora sunt, cùm & bonis hîc bene est, & malis malè. Nam cùm bonis hîc malè est, & malis bene, hoc fortasse deprehenditur: quia & boni, si qua deliquerunt, hîc recipiunt, ut ab æterna pleniùs damnatione liberentur: & mali bona, quæ pro hac vita faciunt, hîc inveniunt, ut ad sola in posterum tormenta pertrahantur. Unde & ardenti in inferno diviti dicitur: *Memento fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.* At cùm bonis hîc bene est, & malis malè, incertum valde est, utrum boni idcirco bona accipiant, ut provocati ad aliquid melius crescant; an justo latentique judicio hîc suorum operum remunerationem percipiant, ut à præmiis vitæ sequentis inanescant: & utrum malos idcirco adversa feriant, ut ab æternis suppliciis corrigendo defendant; an hîc eorum pœna incipiat, ut quandoque complenda eos ad ultima gehennæ tormenta perducat. Quia ergo inter divina judicia gravi incertitudinis suæ caligine humana mens

Luc. 16. d

premitur; sancti viri cùm sibi suppetere prospera hujus mundi conspiciunt, pavida suspicione turbantur. Timent enim, ne hîc laborum suorum fructus recipiant: timent, ne quod divina justitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat. Cùm verò taciti cogitant, quòd nec bona agunt, nisi ut soli Domino placeant, nec in ipsa affluentia suæ prosperitatis exultant: minùs quidem de prosperis occulta contra se judicia metuunt, sed tamen eadem prospera, quia se ab intima intentione præpediunt, ægrè ferunt: & molestè præsentis vitæ blandimenta tolerant, quia per hæc se utcumque tardari in interno desiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor, quàm despectio occupat: & magis prosperitatis sublimitas, quàm necessitatis adversitas gravat. Per hanc namque nonnumquam cùm homo exteriùs premitur, ad concupiscenda quæ intus sunt, liberiùs relaxatur. Per illam verò animus, dum multis parere cogitur, à desiderij sui cursu retinetur. Unde fit, ut sancti viri magis in hoc mundo prospera quàm adversa formident. Sciunt namque, quia mens dum blanda occupatione premitur, aliquando libens ad exteriora derivatur. Sciunt quia sæpe sic hanc clandestina cogitatio decipit, ut quomodo permutetur, ignorent. Pensant autem, quæ sint * interna bona quæ cupiunt, & cognoscunt, quàm nihil sit omne quod blandum temporaliter arridet; cunctaque hujus mundi prospera mens eorum eò ægrè tolerat, quò supernæ felicitatis est amore fauciata: tantoque magis in præsentis dulcedinis aspernatione erigitur, quantò hanc conspicit, quia furtivè sibi * internæ gloriæ despectu blanditur. Unde & beatus Job cùm supernam requiem contemplatus diceret: *Parvus & magnus ibi sunt, & servus liber à domino suo*, illico adjungit:

* al. æterna.

* al. in æternæ.

Quòd sancti viri ad patriam redire desiderantes, peregrinationis hujus claritatem, & gloriam temporalis honoris contemnunt.

CAPUT II.

Idem l. 13. Mor. c. 20 & 27. c. 11. & 29. c. 5. S. Aug. in Psal. 138. Ps. 138. b

QUare data est misero lux?] In Scriptura sacra nonnumquam lucis appellatione prosperitas: noctis autem nomine, hujus mundi adversitas designatur. Unde & bene per Psalmistam dicitur: *Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.* Quia enim sancti viri ita prosperitatem sæculi despicientes calcant, sicut & adversitatem ejus calcantes tolerant; per magnam mentis celsitudinem mundi sibi & adversa & prospera substernentes dicunt: *Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.* Ac si apertiùs dicant: Sicut intentionis nostræ fortitudinem, ejus tristia non premunt; ita hanc nec blanda corrumpunt. Sed quia hæc, ut diximus, bonorum mentem etiam cùm non sublevant, perturbant: sancti viri, qui se in hujus exilij ærumna miseros cognoscunt, clarescere in ejus prosperitate refugiunt. Unde bene nunc dicitur: [*Quare data est misero lux?*] Lux enim miseris datur, quando hi, qui sublimia contemplantes, esse se in hac peregrinatione miseros agnoscunt, claritatem transitoriæ prosperitatis accipiunt. Et cùm valde defleant quia tardè ad patriam redeunt, tolerare insuper honoris onera compelluntur. Amor eos æternorum conterit, & gloria de temporalibus arridet. Qui dum cogitant, quæ sint quæ in infimis tenent, & quæ sint quæ de sublimibus non vident; quæ sint quæ in terra fulciunt, quæ autem de cælestibus perdiderunt, prosperitatis suæ mœrore mordentur: quia etsi vident nequaquam ab ea se funditus opprimi, pensant tamen solicitè cogitationem suam in amore Domini & in ejus dispensatione pariri. Unde bene cùm A dicit: [*Quare data est misero lux?*] protinus adjungit:

Quòd sicut in hoc sæculo sancti nil appetunt: itaetiam amaritudinem ejus non ferentes, hoc optant, ut nulla ejus obligatione teneantur.

CAPUT III.

ET vita his qui in amaritudine animæ sunt.] In amaritudine quippe animæ sunt omnes electi, qui vel punire flendo non desinunt quæ deliquerunt, vel gravi se mœrore afficiunt, quia longè huc à facie conditoris projecti, adhuc in æternæ B patriæ gaudiis non sunt. De quorum corde bene per Salomonem dicitur: *Cor, quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus.* In amaritudine namque sunt & corda reproborum, quia ipsis etiam pravis suis desideriis affliguntur: sed eamdem amaritudinem nesciunt, quia pensare quod tolerant, sponte sua excæcati non possunt. At contrà cor bonorum amaritudinem suam novit: quia ærumnam exilij, in qua projectum laceratur, intelligit, & quàm sint tranquilla quæ perdidit, quàm confusa in quibus cecidit, sentit. Sed hoc amaricatum cor ad gaudium suum quandoque reducitur, atque in ejus gaudio extraneus non miscetur: quia is, qui nunc ab hoc mœrore cordis foras se per desideria sæculi ejicit, seclusus tunc ab C illa intima ejus solemnitate remanebit. Hi itaque, qui in amaritudine animæ sunt, mori mundo funditus concupiscunt: ut sicut in sæculo ipsi nihil appetunt, ita jam à sæculo nulla obligatione teneantur. Et plerumque contingit, ut jam homo mundum mente non teneat, sed tamen mundus hominem occupationibus astringat: & ipse quidem mundo jam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim vivus adhuc mundus eum conspicit, dum alio intentum, in suis actibus rapere contendit. Unde bene Paulus, cùm & ipse sæculum perfectè despiceret, & talem se factum videret, * quòd jam hoc sæculum concupiscere omnino non posset; ruptis hujus vitæ vinculis liber dicit: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Mundus quippe crucifixus fuerat: quia hunc cordi suo jam mortuum non amabat. Sed & semetipsum mundo crucifixerat; quia talem se ei exhibere studuit, ut ab eo quasi mortuus concupisci non posset. Si enim uno in loco sint mortuus & vivens; etsi mortuus vivum non videt, vivus tamen mortuum videt: si verò utrique mortui sint, alter alterum nequaquam videt. Ita qui jam mundum non amat, sed tamen ab illo vel non volens amatur, etsi ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus adhuc non mortuus videt. Si verò nec ipse in amore mundum retinet, nec rursum à mundi amore retinetur, vicissim sibi utrique extincti sunt: quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuum mortuus non attendit. Quia igitur nec Paulus mundi gloriam quærebat, nec à mundi gloria E ipse quærebatur: & se mundo, & mundum sibi crucifixum esse gloriatur. Quod quia multi appetunt, sed tamen usque ad culmen extinctionis omnimodo non assurgunt, rectè gementes dicunt: [*Quare data est misero lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt?*] Vita quippe amaricatis datur, cùm hujus mundi gloria tristibus gementibusque tribuitur. In qua nimirum vita, pœnâ se validissimi timoris afficiunt: quia etsi ipsi mundum non tenent, adhuc tamen tales esse se metuunt, qui à mundo teneantur: quia nisi ei quantulumcumque viverent, hos ad usum suum proculdubio non amaret. Mare enim viva corpora in semetipso retinet: nam mortua extra se protinus expellit. Sequitur.

2.

Prov. 14. b

* al. quæ

Gal. 6. c

Quòd

Quòd occulto Dei judicio nonnulli sancti, qui in hoc mundo mortificare se appetunt, præesse in regimine, vel occupari injunctis honoribus compelluntur: & unde locupletiores fiunt, se destructiores existimant.

CAPUT IV.

Qui expectant mortem, & non venit.] Desiderant quippe mortificare se funditus, atque ab omni vita gloriæ temporalis extinguere: sed occultis sæpe Dei judiciis vel præesse in regimine, vel occupari injunctis honoribus compelluntur, atque inter hæc mortificationem plenissimam indesinenter expectant. Sed expectata mors non venit: quia eorum usus temporali gloriæ etiam nolens vivit. Quam tamen pro divino * amore tolerant: & intus quidem servant desiderium pietatis, foris autem explent ministerium ordinis: quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec dispositioni conditoris per superbiam contradicant. Mira enim divinitatis pietate agitur, cùm is qui perfecto corde ad contemplationem tendit, humanis ministeriis occupatur: ut & multis infirmioribus ejus mens perfecta proficiat, & quo semetipsum imperfectum respicit, inde ad humilitatis culmen perfectior assurgat. Nonnumquam etenim viri sancti unde desideriorum suorum detrimenta tolerant, inde majora lucra conversis aliis reportant: quia dum eis vacare, ut appetunt, non licet, rapere secum alios, quibus admiscentur, libet. Fit ergo mira * dispositione pietatis, ut unde se destructiores æstimant, inde locupletiores ad cælestis patriæ constructionem surgant. Nonnumquam verò idcirco ad concepta desideria minimè perveniunt, ut ipsa interveniente tarditate, ad eadem desideria laxato mentis sinu dilatentur: & quæ extenuari fortasse impleta poterant, magna * dispositione agitur, ut repulsa crescant. Sic quippe mortificari appetunt, ut jam perfectè, si liceat, conditoris sui faciem contemplentur. Sed eorum desiderium differtur, ut proficiat; & tarditatis suæ sinu nutritur, ut crescat. Unde bene sponsa in sponsi sui desiderio anhelans clamat: *In lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni.* Abscondit se sponsus cùm quæritur, ut non inventus ardentiùs quæratur: & differtur quærens sponsa, ne inveniat, ut tarditate sua capacior reddita, multipliciùs quandoque inveniat quod quærebat. Unde beatus Job cùm diceret: [*Expectant mortem, & non venit:*] ut hoc ipsum quærentium desiderium subtiliùs expleret, illico adjungit:

Quòd thesaurus noster cognitio sit: & quasi sepulcrum contemplatio divina, in qua mens mundo crucifixa quiescit.

CAPUT V.

Quasi effodientes thesaurum.] Omnes namque, qui fodiendo, thesaurum quærunt, cùm fodere altiùs cœperint, ad laborem instantiùs inardescunt: quia quò se thesauro abscondito jam jamque appropinquare æstimant, eò in effodiendo enixiùs laborant. Qui igitur plenè mortificationem suam appetunt, quasi effodientes thesaurum quærunt: quia quantò fiunt viciniores ad finem, tantò se exhibent ardentiores in opere. Laborando ergo non deficiunt, sed magis ad usum laboris crescunt: quia quò jam præmia propinquiora considerant, eò in opere delectabiliùs exsudant. Unde bene Paulus quibusdam abscondítum æternæ patriæ thesaurum quærentibus dicit: *Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes laborantem, & tantò magis, quantò videritis appropinquantem diem.* Laborantem quippe consolari, est pariter in labore persistere: quia sublevatio est laboris, * visitatio collaborantis: sicut cùm in itinere comes jungitur, via quidem non *abstrahitur, sed tamen de societate comitis leviatur labor itineris. Dum itaque Paulus consolantes se in laboribus quæreret, adjunxit dicens: *Tantò magis, quanto videritis appropinquantem diem.* Ac si diceret: Eò labor crescat, quò ipsa jam præmia laboris appropinquant, velut si apertè dicat: Thesaurum quæritis, sed eò fodere ardentiùs debetis, quò jam juxta quæsitum aurum fodiendo perveniſtis. Quamvis hoc, quod dicitur: [*Expectant mortem, & non venit, quasi effodientes thesaurum;*] intelligi & aliter potest. Quia enim perfectè mori mundo non possumus, nisi intra mentis nostræ invisibilia à visibilibus abscondamur: rectè hi qui mortificationem suam appetunt, thesaurum effodientibus comparantur. Mundo enim per invisibilem sapientiam morimur: de qua per Salomonem dicitur: *Si quæsieris illam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam.* Sapientia quippe in rerum superficie non jacet, quia in invisibilibus latet. Et tunc mortificationem nostram contingentes, sapientiam apprehendimus, si relictis visibilibus in invisibilibus abscondamur: si sic hanc, cor effodientes, quærimus, ut omne quod terrenum mens cogitat, à semetipsa, manu sanctæ discretionis ejiciat, & thesaurum virtutis qui se latebat, agnoscat. Facilè enim in se thesaurum quæsitum invenit, si eam quæ se malè præferat, molem à se terrenæ cogitationis repellit. Quia autem quæsitam mortem sicut thesaurum dicit, rectè subjungit: [*Gaudentque vehementer, cùm invenerint sepulcrum.*] Sicut enim sepulcrum locus est, quo absconditur corpus: ita divina contemplatio quoddam sepulcrum est mentis, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo vivimus, cùm mente in eum foris vagamur: sed mortui in sepulcro abscondimur, cùm mortificati exteriùs, in secreto internæ contemplationis cælamur. Sancti igitur virî ab importunitate desideriorum temporalium, à tumultu inutilium curarum, à clamore perstrepentium perturbationum, semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt; atque intus ante Dei faciem in sinu mentis abscondunt. Unde bene per Psalmistam dicitur: *Abscondes eos in abdito vultus tui, à conturbatione hominum.* Quod quamvis perfectè postmodum fiat, etiam nunc ex magna parte agitur, cùm à temporalium desideriorum tumultibus delectatione in interiora rapiuntur: ut mens eorum dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione laceretur. Hinc est quòd Paulus per contemplationem mortuos & quasi in sepulcro absconditos discipulos viderat, quibus dicebat: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Qui ergo mortem quærit, gaudet dum sepulcrum invenit; quia qui mortificare se appetit, valde ad inventam requiem contemplationis hilarescit: ut extinctus mundo lateat, & à cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondat. Si verò ad hoc quòd thesaurus effodi dicitur, etiam sepulcri inventio subinfertur; hoc necesse est ut intentio nostra conspiciat, quòd antiqui suos mortuos cum divitiis obruebant. Qui igitur thesaurum quærit, gaudet cùm sepulcrum invenerit: quia sapientiam perquirentes, cùm sacræ Scripturæ paginas volvimus, cùm exempla præcedentium patrum perserutamur; quasi ex sepulcro gaudium sumimus, & mentis divitias apud mortuos invenimus: quia qui huic mundo perfectè extincti sunt, in occulto cum divitiis requiescunt. Sepulcro ergo dives efficitur, quia per exempla justorum in contemplationis virtute sublevatur. Sed cùm re-

* al. timore.
* al. dispensatione.
* al. dispensatione.
Cant. 3.
* al. visio.
* al. atrahitur.
Prov. 2.
Psal. 30.
Col. 3.
Heb. 10.

quirens dicat: *Quare data est misero lux?*] cur hoc ipsum requirere præsumat, insinuat dicens:

Quòd hoc ipsum, quod rectè nos agere credimus, utrum in districti judicis examine rectum sit, ignoramus.

CAPUT VI.

Viro, cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris.] Viro enim via sua abscondita est: quia etsi jam in qua sit vitæ qualitate considerat, adhuc tamen ad quem finem tendat, ignorat. Etsi jam superna appetit, etsi plenis hæc desideriis quærit; adhuc tamen si in eisdem desideriis permaneat, nescit. Peccata quippe deserentes, ad justitiam tendimus: & unde venimus, novimus; sed quò perveniamus, ignoramus. Quid hesterna die fuimus scimus; sed quid contingat crastina nos esse, nescimus. Viro ergo via sua abscondita est: quia sic pedem ponit operis, ut tamen prævidere nequeat exitum consummationis ejus. Est autem & alia viæ nostræ absconsio: quia nonnumquam ea ipsa, quæ rectè nos agere credimus, an in districti 4. judicis examine recta sint, ignoramus. Sæpe enim, sicut & longè superiùs diximus, opus nostrum causa damnationis est, & profectus putatur esse virtutis. Sæpe unde placari judex creditur, inde ad irascendum placidus instigatur; Salomone attestante, qui ait: *Est via, quæ videtur homini recta: novissima autem ejus ducunt ad mortem.* Prov. 14 b Unde sancti viri cùm mala superant, sua etiam bene gesta formidant: C ne cùm bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur: ne pestifera tabes putredinis sub boni specie lateat coloris. Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere gravati, dijudicare bona subtiliter nescIunt: & cùm ante oculos extremi examinis regulam deducunt, hæc ipsa in se nonnumquam & quæ approbant metuunt: & tota quidem mente interna desiderant, sed tamen de incertitudine operum trepidi, quò gradiuntur ignorant. Unde bene postquam dictum est: [*Quare data est misero lux?*] adjungitur: [*Viro, cujus abscondita est via.*] Ac si dicatur: Cur hujus vitæ successus appetit, qui sub qua sit æstimatione judicis iter sui operis nescit? Bene autem subditur: [*Et circumdedit eum Deus tenebris.*] Tenebris namque homo circumdatur; D quia quamvis cælesti desiderio ferveat, quid de semetipso sit dispositum intrinsecus, ignorat. Et valde metuit, ne quid sibi in judicio obviet, quod se de se nunc in desiderio boni fervoris latet. Tenebris homo circumdatur; quia ignorantiæ suæ caligine premitur. An tenebris circumdatus non est, qui plerumque præteritorum non meminit, futura non invenit, præsentia vix cognoscit? Tenebris circumdatum se quidam sapiens viderat, cùm dicebat: *Quæ in prospectu sunt, vix invenimus cum labore: & quæ in cælis sunt, quis investigabit?* Sap. 17. e His se tenebris Propheta circumdatum vidit, cùm dispositionis intimæ penetrare interna non potuit, dicens: *Posuit tenebras latibulum suum.* Psal. 17. b Auctor enim noster, quia nobis in hoc exilium dejectis, lucem E suæ visionis abstulit, sese nostris oculis quasi in tenebrarum latibulo abscondit. Quas nimirum cæcitatis nostræ tenebras, cùm studiosè conspicimus, mentem ad lamenta provocamus. Flet enim cæcitatem quam foris patitur, si humiliter meminit, quòd in interioribus lumine privatur. Cumque tenebras, quibus circumdatur, respicit, splendoris intimi ardenti se desiderio affligit: omnique intentionis adnisu semetipsam concutit, & supernam lucem, quam condita deseruit, repulsa quærit. Unde fit plerumque, ut in ipsis piis fletibus illa interni gaudij claritas erumpat: & mens, quæ in torpore priùs cæca jacuerat, ad inspectionem fulgoris intimi suspiriis vegetata convalescat. Unde bene sequitur:

Quòd fletu suo anima pascitur: & dum gemitu pœnitentiæ afficitur, consolationis divinæ refectione satiatur.

CAPUT VII.

Antequam comedam, suspiro.] Comedere namque est animæ, supernæ lucis contemplationibus pasci. Suspirat ergo antequam comedat, quia priùs gemitibus tribulationis afficitur, & postmodum contemplationis refectione satiatur. Nisi enim suspiret, non comedit: quia qui se in hoc exilio per desideriorum cælestium lamenta non humiliat, æternæ patriæ gaudia non degustat. A veritatis enim pabulo jejuni sunt, qui in hac peregrinationis inopia lætantur. Suspirat autem qui comedit; quia B quos veritatis amor afficit, etiam refectio contemplationis pascit. Suspirans Propheta comedebat, cùm diceret: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes.* Psal. 41. a Luctu enim suo anima pascitur, cùm ad superna gaudia flendo sublevatur: & intus quidem doloris sui gemitum tolerat; sed eò refectionis pabulum percipit, quò vis amoris per lacrymas emanat. Unde & eamdem vim lacrymarum adhuc beatus Job prosequitur, subdens: [*Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus.*] Aquæ, cùm inundant, cum impetu veniunt; & crescentibus multipliciter voluminibus, intumescunt. Electi verò dum mentis suæ oculis divina judicia opponunt: dum de occulta super se sententia trepidant: dum se ad Deum pervenire posse confidunt, sed tamen ne C non perveniant metuunt: dum præteritorum suorum recolunt, quæ deflent: dum quæ sibi adhuc futura sunt, quia nesciunt, pertimescunt: quasi quædam in eis aquarum more volumina colliguntur, quæ in mœroris rugitus quasi in subjecta litora defluunt. Vir igitur sanctus vidit, quanta sint in lamentis pœnitentiæ volumina cogitationum; & ipsas mœroris undas inundantes aquas vocavit, dicens: [*Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus.*] Nonnumquam verò justi, sicut & paulò superiùs 5. diximus, in ipsis bonis operibus positi trepidant, ac ne in eisdem occulto aliquo errore displiceant, continuis lamentis vacant. Quos cùm divina subitò flagella corripiunt, auctoris sui gratiam se offendisse suspicantur: quia vel infirmitatibus præpediti, D vel amaritudinibus pressi, ad impendenda proximis pia opera non assurgunt. Et cor in lamentum vertitur, quia corpus à devotionis suæ ministerio retardatur. Cumque se mercedem non augere considerant, etiam transacta opera displicuisse formidant. Unde etiam beatus Job cùm rugitum suum quasi inundantes aquas diceret, illico adjunxit: [*Quia timor, quem timebam, evenit mihi: & quod verebar, accidit.*] Justi igitur viri deflent & pavent, & magnis se lamentis cruciant, quia deseri formidant: & quamvis de correptione sua gaudeant, eorum tamen trepidam mentem correptio ipsa perturbat: ne malum quod tolerant, non pia percussio disciplinæ sit, sed animadversio justæ vindictæ. Quod bene Psalmista considerans ait: *Quis novit potestatem iræ tuæ?* Psal. 89 e Potestas quippe divinæ iræ, no- E stra non potest mente comprehendi: quia ejus dispensatio obscuris super nos dispositionibus, sæpe unde æstimatur deserere, inde nos recipit: & unde nos recipere creditur, inde derelinquit: ut plerumque hoc fiat gratia, quod ira dicitur, & hoc aliquando ira sit, quod gratia putatur. Nonnullos enim flagella corrigunt: nonnullos ad impatientiæ væsaniam perducunt: & alios prospera quia demulcent, ab insania mitigant: alios quia elevant, funditus ab omni spe conversionis eradicant. Cunctos autem vitia ad ima pertrahunt: sed tamen quidam eò ab his facilius redeunt, quò se in eis corruisse altiùs, erubescunt. Et semper virtutes ad superna sublevant: sed nonnumquem quidam dum

tumorem de virtutibus concipiunt, per ipsum tramitem ascensionis cadunt. Quia ergo potestas divinæ iræ minimè cognoscitur: in cunctis necesse est, ut sine cessatione timeatur. Sequitur:

Quòd hi qui in regimine constituti sunt, districtè cogitare debent, ut gloriam suæ dignitatis dissimulent; & quòd non omnia eis liceant.

CAPUT VIII.

NOnne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? & venit super me indignatio.] Quamvis quolibet in loco positi, cogitando, loquendo, agendo peccemus: tunc tamen per tria hæc animus efFrænatiùs rapitur, cùm mundi hujus prosperitate sublevatur. Nam cùm præire se potestate ceteros conspicit, alta de se elatè cogitans sentit. Et cùm auctoritati vocis à nullo resistitur, lingua licentiùs per abrupta defrænatur. Cumque facere quod libet, licet, justè sibi omne æstimat licere, quod libet. Sed sancti viri cùm mundi hujus potestate fulciuntur, tantò sub majorem mentis disciplinam se redigunt, quantò sibi per impatientiam potestatis, suaderi illicita quasi licentiùs sciunt. Cor namque à consideranda sua gloria reprimunt: linguam ab immoderata locutione restringunt: opus ab inquietudinis vagatione custodiunt. Sæpe enim qui in 6. potestate sunt, ea quæ rectè faciunt, quia elatè cogitant, amittunt: dumque se ad cuncta utiles æstimant, etiam impensæ utilitatis sibi meritum damnant. Ut enim cujuslibet facta digniora sint; necesse est, ut ei apud se semper indigna videantur: ne eadem bona actio agentis cor sublevet, & sublevando plus auctorem de elatione dejiciat, quàm ipsos fortè, quibus impenditur, juvat. Hinc est enim quòd rex Babyloniæ, dum elata mente apud Dan. 4. e se tacitus volveret, dicens: *Nonne hæc est Babylon, quam ego ædificavi?* in irrationale animal protinus versus est. Quod enim factus fuerat, perdidit: quia humiliter noluit dissimulare quod fecit. Et quia elatione cogitationis se super homines extulit, ipsum, quem communem cum hominibus habuit sensum hominis, amisit. Sæpe verò qui in potestate sunt, ad subjectorum passim contumelias erumpunt: & hoc quòd invigilantes regimini serviunt, per linguæ procacitatem perdunt, minori scilicet formidine judicis verba pensantes: quia qui sine Matt. 5. c causa fratri, fatue, dixerit, gehennæ se ignibus addicit. Sæpe hi, qui in potestate sunt, dum sese à licitis retinere nesciunt, ad illicita opera & inquieta dilabuntur. Solus enim in illicitis non cadit, qui se aliquando & à licitis cautè restringit. Qua videlicet constrictione religatum bene se Paulus insi- 1. Cor. 6. b nuat, dicens: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Atque ut ex ipsa religatione ostenderet, in quanta se mentis libertate dilataret, illico adjunxit: *Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar* 14. q. 1. in princip. *potestate.* Cùm enim mens concepta desideria sequitur, servire rebus convincitur, quarum amore superatur. Sed Paulus, cui cuncta licent, sub nullius potestate se redigit: quia semetipsum etiam à licitis restringendo, ea quæ delectata premerent, despecta transcendit. Beatus igitur Job, ut nos eruditat, qualis in potestate fuit innotescit, dicens: [*Nonne dissimulavi?*] Potestas namque cùm habetur, & cogitanda est ad utilitatem, & dissimulanda propter tumorem: quatenus is qui ea utitur, & ut prodesse debeat, posse se sciat: & ut extolli non debeat, posse se nesciat. Qualis verò in ore fuerit, adjunxit dicens: [*Nonne silui?*] Qualis erga illicita opera, adhuc subjicit: [*Nonne quievi?*] Potest autem silere & quiescere, adhuc subtiliùs per- S. Amb. de obitu Valent. scrutari. Silere namque, est mentem à terrenorum desideriorum voce restringere. Vis enim magni

A clamoris est tumultus cordis. Quiescunt quoque Greg. l. 30. Mor. c. 24. & in Ezec. hom. 24. qui bene in potestate sunt, cùm terrenarum actionum strepitus pro divino amore intermittendo post ponunt: ne dum ima indesinenter occupant, cor funditus à summis cadat. Sciunt enim, quia nequaquam mens ad superna attollitur, si curarum tumultibus continuè in infimis occupatur. Quid enim de Deo occupata obtineat, quæ de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat. Bene autem per Psalmistam dicitur: *Vacate & videte, quoniam* Ps. 45. b *ego sum Deus.* Quia qui vacare Deo negligit, suo sibi judicio lumen ejus visionis abscondit. Hinc Lev. 11. b etiam per Moysen dicitur, ut pisces, qui pennulas non habent, non edantur. Pisces namque qui habent pennulas, saltus dare super aquas solent. Soli ergo in electorum corpore quasi pisces transeunt, qui in eo quòd imis deserviunt, aliquando ad superna conscendere mentis saltibus sciunt: ne semper in profundis curarum lateant, & nulla eos amoris summi quasi liberi aëris aura contingat. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc benè exteriora disponunt, cùm solicitè ad interiora refugiunt: cùm nequaquam foris perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt. Pravæ etenim mentes temporalium rerum tumultus intra semetipsas versare non cessant, etiam cùm vacant. In cogitatione enim servant depicta, quæ amant: & quamvis nihil exteriùs faciant, apud semetipsas tamen sub pondere inquietæ quietis elaborant. Quibus si earumdem rerum administratio præbeatur, semetipsas funditus deserunt: & fugitiva hæc temporalia per intentionis cursum continuis cogitationum passibus sequuntur. Piæ autem mentes hæc & cùm desunt non quærunt: & graviter etiam cùm adsunt, ferunt, quia per exteriorum curam à se exire pertimescunt. Quod bene illâ duorum fratrum vitâ signatur, de quibus scriptum est: *Factus est E-* Gen. 25. d *sau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.* Vel si- sec. LXX. cut in alia translatione dicitur, *Habitabat domi.* Quid enim per venationem Esau, nisi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus fusi carnem sequuntur? Qui etiam agricola esse describitur: quia amatores hujus sæculi tantò magis exteriora colunt, quantò interiora sua inculta derelinquunt. Jacob verò vir simplex in tabernaculis vel in domo habitare perhibetur: quia nimirum omnes, qui in curis exterioribus spargi refugiunt, simplices in cogitatione, atque in conscientiæ suæ habitatione consistunt. In tabernaculis enim, aut in domo habitare, est se intra mentis secreta restringere, & nequaquam exteriùs per desideria dissipare: ne dum ad multa foris inhiant, à semetipsis alienati cogitationibus recedant. Dicat igitur probatus vir, & exercitatus in prosperis [*Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi?*] Ut enim suprà jam diximus, sancti viri, cùm eis transitoria prosperitas arridet, favorem mundi quasi nescientes dissimulant, & forti gressu interiùs hoc, unde exteriùs sublevantur, calcant. Silent autem, quia Sup. §. b nullis pravæ actionis clamoribus perstrepunt. Omnis namque iniquitas apud secreta Dei judicia habet voces suas. Unde scriptum est: *Clamor Sodo-* Gen. 18. e *morum & Gomorrhæorum multiplicatus est.* Quiescunt verò, cùm non solùm nullo cupiditatum temporalium turbulento appetitu rapiuntur, verumetiam curis præsentis vitæ necessariis immoderatiùs occupari refugiunt. Sed hæc agentes, paterna adhuc flagella sentiunt: ut tantò perfectiores ad hereditatem veniant, quantò eos piè feriens disciplina quotidie etiam de minimis purgat. Justa itaque indesinenter faciunt, & assiduè dura patiuntur: quia sæpe ipsa justitia nostra, ad examen divinæ justitia deducta, injustitia est: & sordet in districtio-

ne judicis, quod in æstimatione fulget operantis.
1.Cor.4. a Unde Paulus cùm diceret: *Nihil mihi conscius sum*; protinus adjunxit: *Sed non in hoc justificatus sum.* Qui causam mox, cur non sit justificatus, insinuans, ait: *Qui autem judicat me, Dominus est.* Ac si dicat: Idcirco in eo quòd nihil mihi conscius sum, justificatum ne abnego; quia ab eo qui me judicat, examinari me subtiliùs scio. Dissimulanda ergo sunt, quæ exteriùs favent: reprimenda, quæ interiùs perstrepunt: declinanda, quæ quasi necessaria involvunt: & tamen in his omnibus adhuc districti examinis flagella metuenda: quia & ipsa nostra perfectio culpâ non caret, nisi hanc severus judex in subtili lance examinis misericorditer penset. Bene autem subditur:

Quanta maneant peccantes supplicia, si tam valida districtio in hac vita justos castigat.

CAPUT IX.

ET venit super me indignatio.] Magna quippe arte doctrinæ dicturus *verba prætulit rectè facta, ut hinc unusquisque consideret, quæ peccantes postmodum supplicia maneant, si etiam justos tam valida hîc flagella castigant. Hinc est enim
1.Pet.4. a quod Petrus ait: *Tempus est ut judicium incipiat de domo Dei. Et si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?* Hinc Paulus, cùm multa in Thessalonicensium laudem dixisset, protinus ad-
2.Thes.1 a junxit: *Ita ut & nosipsi in vobis gloriemur in ecclesiis Dei pro patientia vestra & fide, in omnibus persequutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum justi judicij Dei.* Ac si diceret: Dum tot dura toleratis, qui tam recta agitis, quid aliud, quàm justi Dei judicij exempla datis? quia ex vestra pœna colligendum est, quomodo feriat quibus irascitur, si sic vos affligi patitur, in quibus lætatur: aut quomodo illos percussurus est, quibus justum judicium exhibet; si etiam vos sic cruciat quos piè redarguens fovet.

Quòd verba vel facta sanctorum malis sæpe displicent, quia eorum intentionem non intelligunt: & quid sit quòd Oza levites arcam erigens, sententiam mortis accepit.

CAPUT X.

PRIMA igitur Job locutione terminata, vicissim se amici, qui consolaturi piè venerant, ejus increpationi subjiciunt: dumque ad contentionis verba prosiliunt, eam pro qua venerant causam pietatis amittunt. Qui quidem non prava hoc intentione faciunt: sed quamvis affectum percussio exhibeant, percussum tamen nonnisi pro iniquitate crediderunt: dumque intentionem bonam nequaquam locutio cauta subsequitur, ipsa pietatis propositio in transgressionis vitium vertitur. Pensandum namque fuerat, cui & quando loquerentur. Justus quippe erat, ad quem venerant, & divinis verberibus cinctus. Ex anteacta ergo ejus vita debuerant ea quæ intelligere non valebant, illius verba perpendere, & ex flagellis præsentibus non illum redarguere, sed de sua vita formidare; seque flagellato justo, non quasi ratiocinando erigere, sed flendo sociare: ut nequaquam se eorum scientia per verba ostenderet, sed loqui rectè linguam consolantium magistri dolor erudiret. Qui etsi qua forsitan diversa sentirent, dignum profectò erat, ut hæc humiliter dicerent, ne percusso vulnera per immoderata verba cumularent. Sæpe enim, quia intelligi non valent, deterioribus displicent vel facta, vel dicta meliorum: sed eò ab eis non temerè reprehendenda sunt, quò apprehendi veraciter nequaquam possunt. Sæpe aliquid à majoribus dispensatoriè agitur, vel præcipitur, quod à minoribus error putatur. Sæpe multa à fortibus dicuntur, quæ infirmi idcirco dijudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signavit: quam quia casuram credens, Levites erigere voluit, mox sententiam mortis accepit. Quid est namque mens justi, nisi arca testamenti? Quæ gestata à bobus calcitrantibus inclinatur: quia nonnumquam etiam qui bene præest, dum subjectorum populorum confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permovetur. Sed in hoc quod dispensatoriè agitur, inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur imperitis. Unde & nonnulli subditi contra hanc, manum reprehensionis mittunt, sed à vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Levites ergo quasi adjuvans, manum extendit, sed delinquens vitam perdidit: quia dum infirmi quique fortium facta corripiunt, ipsi à viventium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quædam minima condescendentes dicunt, aliquando verò summa contemplantes proferunt: dumque vim vel condescensionis vel altitudinis nesciunt, audacter hæc stulti reprehendunt. Et quid est justum de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu relevare? Quid est justum de incognita locutione reprehendere, nisi motum ejus fortitudinis, erroris lapsum putare? Sed perdit vitam, qui arcam Dei tumidè sublevat: quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se priùs meliora sensisset. Unde rectè & levites idem Oza dicitur, quod videlicet robustus Domini interpretatur: quia præsumptores quique nisi audaci mente robustos se in Domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma judicarent. Amici igitur beati Job, dum contra eum quasi in Dei defensionem prosiliunt, divini præcepti regulam superbientes excedunt. Cùm verò quædam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc quod mentem movet, reticendum est, sed cum magna humilitate proferendum: quatenus intentio piè sentientis eò veræ servet formam rectitudinis, quò per iter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicenda sunt quæ sentimus, & valde humiliter promenda quæ dicimus: ne & quæ rectè intendimus, hæc elatè proferendo non recta faciamus. Paulus auditoribus suis multa humiliter dixerat: sed de ipsa exhortatione humili placare eos adhuc humiliùs satagebat, dicens: *Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatij: etenim perpaucis scripsi vobis.* Ephesiis quoque Mileti valedicens, afflictis ac gementibus, humilitatem suam ad memoriam revocat, dicens: *Vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte ac die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum.* Eisdem rursum per Epistolam dicit; *Obsecro vos fratres, ego vinctus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis.* Hinc ergo colligat, si quando aliquid rectè sentit, quanta humilitate debeat magistro loqui discipulus; si ipse magister gentium in his quæ cum auctoritate prædicat, tam submissè discipulos rogat. Hinc unusquisque colligat, eis, à quibus bene vivendi exempla percepit, hoc quod bene intelligit, quam humiliter dicat; si Paulus illis humili se voce subdidit, quos ad vitam ipse suscitavit. Eliphaz autem, qui primus amicorum loquitur, quamvis ad consolandum pietate veneret; humilitatem tamen locutionis deserens, regulam consolationis ignorat. Qui dum loquendi custodiam negligit, usque ad afflicti contumelias excedit, dicens: *Tigris periit eo quòd non haberet prædam. Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum dissipati sunt.*] Beatum videlicet Job nomine tigridis, quasi vitio varietatis notans, per leonis rugitum ejusdem viri terrorem, per leænæ vocem, loquacitatem conjugis:

2.Reg.6 b
Hebr.13. c
Act.20. c
Ephes.4 a

per dissipatos verò dentes catulorum leonum, de- A
* al. & aud. de- est in quibus- dam. 11. structam filiorum edacitatem * & audaciam fignans. Unde & bene amicorum sensum, qui in tumida se correptione extulit, sententia divina reprehendit, dicens: *Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob.* Sed quærendum video, cur Paulus illorum sententiis tanta auctoritate utitur, si hæ eorum sententiæ Dominica reprehensione cassantur? Eliphaz quippe verba sunt; quæ Corinthiis intulit dicens, sicut scriptum est: *Comprehendam sapientes in astutia eorum.* Quomodo ergo quasi prava respuemus, quæ Paulus ex auctoritate astruit? aut quomodo attestatione Pauli recta putabimus, quæ per semetipsum Dominus non recta definivit? Sed utraque hæc citiùs, quàm non sint diversa cognoscimus, si ejusdem Dominicæ sententiæ verba subtiliùs pensamus: quia nimirum cùm diceret: [*Non estis locuti coram me rectum;*] illico adjunxit: [*Sicut servus meus Iob.*] Liquet ergo, quia quædam in eorum dictis recta sunt, sed melioris comparatione superantur. Nam inter alia quæ irrationabiliter dicunt, multas ad beatum Job fortes sententias proferunt, sed comparatæ dictis fortioribus vim fortitudinis amittunt. Mira sunt autem multa quæ dicunt, nisi in sancti viri adversitatem dicerentur. In semetipsis igitur magna sunt, C sed quia justum virum transfigere appetunt, ejusdem magnitudinis pondus perdunt: quia & quam-
* al. d silit, libet forte frustra jaculum mittitur, ut dura saxa feriantur. Eò namque obtusum longiùs * resilit, quò intortum fortiùs venit. Igitur amicorum Job dicta, licet in quibusdam valde sint fortia, cùm tamen sancti viri fortem vitam feriunt, cunctum sui acuminis mucronem retundunt. Quia ergo & in semetipsis magna sunt, sed contra beatum Job nullo modo assumi debuerunt: & Paulus hæc ex virtute pensans, in auctoritate proferat: & judex quia incautè prolata sunt, ex personæ qualitate reprehendat. Sed quia eosdem amicos beati Job, hæreticorum tenere speciem superiùs diximus: nunc eorum verba quomodo hæreticis congruant, indagemus. Quædam namque valde rectè sentiunt, sed tamen inter hæc ad perversa dilabuntur. Habent quippe hoc hæretici proprium, ut malis bona permisceant, quatenus facilè sensui audientis illudant. Si enim semper prava dicerent, citiùs in sua pravitate cogniti, quod vellent, minimè persuaderent. Rursum, si semper recta sentirent, profectò hæretici non fuissent. Sed dum fallendi arte ad utraque deserviunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala, ut recipiantur, absondunt: sicut qui veneni poculum porrigit, ora poculi dulcedine mellis tangit: dumque hoc quod dulce est, primo attactu delibatur, etiam illud quod est mortiferum, indubitanter absorbetur. Itaque hæretici permiscent recta perversis, ut ostendendo bona, auditores ad se attrahant: & exhibendo mala, latenti eos peste corrumpant. Aliquando tamen prædicatione sanctæ Ecclesiæ atque exhortatione correcti, ab hac sensus sui diversitate salvantur. Unde & amici Job reconciliationis suæ sacrificium ejusdem sancti viri manibus offerunt, atque ad superni judicis gratiam vel adducti revocantur. Quos bene in Evangelio illa decem leprosorum mundatio designat. In lepra *Luc. 17. 18* quippe & pars cutis in fulgorem ducitur, & pars in colore sano retinetur. Leprosi itaque hæreticos exprimunt: quia dum rectis prava permiscent, colorem sanum maculis aspergunt. Unde & bene ut salventur, clamant: *Iesu præceptor.* Quia enim in ejus verbis se erasse significant, hunc salvandi præceptorem humiliter vocant: cumque ad cognitionem præceptoris redeunt, mox ad formam salutis recurrunt. Sed quia in amicorum dictis præfationem expositionis paulò longiùs duximus, ipsa jam eorum verba subtiliter pensemus. Sequitur:

CAP. IV. *RESPONDENS autem Eliphaz Themanites dixit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies: sed conceptum sermonem tenere quis possit? Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti: vacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua trementia confortasti. Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es. Vbi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum? Recordare obsecro, quis umquam innocens periit? aut quando recti deleti sunt? Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos, flante Deo perisse, & spiritu iræ eius esse consumptos. Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt. Tigris periit, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonis dissipati sunt. Porro ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtive suscepit auris mea venas susurri eius. In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pavor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. Et cum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audivi: Numquid homo, Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit pravitatem. Quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea? De mane usque ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.*

De tribus generibus locutionum.

CAPUT XI.

12. RESPONDENS autem Eliphaz Themanites, dixit: *Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies.*] Jam superiùs dicta sunt, quæ his vocabulorum interpretationibus exprimantur. Quia ergo festinè ad indiscussa tendimus, prolata replicare devitamus. Hoc itaque est solerter intuendum, quòd hi qui hæreticorum speciem tenent, loqui molliter inchoant, dicentes: [*Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies.*] Exasperare quippe hæretici auditores suos in exordio locutionis suæ metuunt, D ne vigilanter audiantur; eorumque valde tristitiam declinant, ut negligentiam capiant. Et * planè * al. pe- ne semper blanda sunt quæ proponunt; sed aspera quæ prosequendo subinferunt. Unde & nunc amici Job à reverentia mansuetæ locutionis incipiunt, sed usque ad jacula asperrimæ invectionis erumpunt: quia & radices spinarum molles sunt, sed tamen ex ipsa sua mollitie proferunt unde pungunt. Sequitur: [*Sed conceptum sermonem quis tenere possit?*] Tria sunt hominum genera, quæ gradatim ductis à se qualitatibus dissident. Sunt namque alij, qui & ad loquendum prava concipiunt, & à locutione sua nulla silentij gravitate refrænantur. Et sunt alij, qui cùm prava concipiunt, magno se silentij vigore

restringunt. Et sunt nonnulli, qui virtutum usu roborati, usque ad eam celsitudinem provehuntur, ut ad loquendum, ne in corde quidem perversa concipiant, quæ silendo compescant. Eliphaz itaque ex quo sit ordine, ostenditur, qui conceptum sermonem tenere se non posse testatur. Qua in re & illud innotuit, quòd se loquendo offensurum novit. Neque enim retinere verba, quæ non potest, vellet, nisi per hæc se vulnera inferre prænosceret. Boni enim viri fræno consilij retinent præcipitationem verbi, & cautè considerant, ne relaxantes linguæ lasciviam, auditorum conscientiam incauta locutione transfigant. Unde bene per Salomonem dicitur: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum.* Prov. 17. b
Aqua quippe dimittitur, cùm linguæ fluxus effrænatur. Sed dimissor aquæ, caput jurgiorum efficitur: quia per linguæ incontinentiam, discordiæ origo propinatur. Pravi igitur sicut & in sensu leves sunt, ita in locutione præcipites, & reticere pertractando negligunt, quæ loquantur: sed quod levis conscientia concipit, levior protinus lingua prodit. Unde nunc Eliphaz ex suo experimento colligit, quòd desperatè de omnibus sentit, dicens: [*Sed conceptum sermonem tenere quis possit?*] Sequitur:

Quòd hæretici, vel perversi, dum bona justorum referunt, ea quæ probant, quantum possunt, pervertunt.

CAPUT XII.

Ecce docuisti plurimos, & manus lassas roborasti: vacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua tremientia confortasti.] Si ipse historiæ textus aspicitur, magna est lectoris utilitas, quòd ab amicis jurgantibus, in beatum Job pro laceratione viciorum, virtutum præconia proferuntur. Numquam quippe est tam robustum vitæ testimonium, quàm cùm ille laudanda loquitur, qui ingerere crimen conatur. Pensemus autem cujus celsitudinis iste vir fuerit, qui indoctos docens, lassos roborans, vacillantesque confirmans, inter curas domus, inter multiplicium rerum custodiam, inter affectus pignorum, inter studia tot laborum, erudiendis se ceteris impendit. Et illa quidem occupatus exercuit, sed tamen liber magisterio doctrinæ militavit. Temporalia regendo disposuit, æterna prædicando nunciavit, vitæ rectitudinem & agendo videntibus 13.
ostendit, & loquendo audientibus ingessit. Sed sive hæretici, seu perversi quilibet, cùm bona justorum referunt, hæc in argumentum criminis inflectunt. Inde namque Eliphaz contra beatum Job occasionem objurgationis colligit, unde laudanda narravit. Nam sequitur: [*Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.*] Perversi quippe duobus modis bonorum vitam impetunt: quia aut prava eos dicere asserunt, aut recta non servare quæ dicunt. Unde & beatus Job inferiùs ab amicis suis de locutione reprehenditur: nunc autem recta dixisse, sed hæc non servasse laceratur. Ab iniquis ergo modò bonorum locutio, modò actio reprobatur: quatenus aut reprehensa lingua taceat, aut ejusdem linguæ suæ adjudicata testimonio, in crimine vita succumbat. Et notandum, quòd priùs laudes linguæ inferunt, & postmodum de vitæ infirmitate conqueruntur. Iniqui etenim, ne publicè pravi videantur, loquuntur aliquando bona de justis, quæ esse jam cognita & aliis noverunt. Sed sicut prædiximus, hæc ipsa protinus ad cumulum reatus pertrahunt: & credendum sibi in contrariis, ex eo quòd & prospera loquebantur, ostendunt: tantoque mala quasi veriùs insinuant, quantò & bona quasi devotè laudabant. Ad usum ergo intorquent criminis, voces favoris, dum justorum vitam inde pòst graviùs vulnerant, unde hanc paulò antè specie tenus defendebant. Sæpe A autem eorum bona quæ priùs habita despiciunt, hæc postmodum quasi perdita mirantur. Unde & Eliphaz sancti viri virtutes, quia amissas asserit, enumerando subjungit, dicens:

De quatuor gradibus virtutum, quibus sancti Job vita distinguitur.

CAPUT XIII.

Ubi est timor tuus, fortitudo tua, & patientia tua, & perfectio viarum tuarum?] Quæ nimirum cuncta ei sententiæ subrogat, quam præmisit, dicens: [*Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.*] Omnia ergo
B simul interisse asserit, in eo quòd beatum Job turbatum flagello reprehendit. Sed intuendum valde est, quia quamvis inconvenienter eum increpet, congruenter tamen ordines virtutum narrat. Quatuor quippe gradibus vitam beati Job virtutes enumerando distinxit, dum & timori fortitudinem, & fortitudini patientiam, & patientiæ perfectionem junxit. In via etenim Dei à timore incipitur, ut ad fortitudinem veniatur. Nam sicut in via sæculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatem parit: & sicut in via sæculi timor debilitatem, ita in via Dei timor fortitudinem gignit: Salomone attestante, qui ait: *In timore Domini fi-* Prov.
ducia fortitudinis. Timori quippe Domini inesse fi- 14. d
ducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens no-
C stra tantò valentiùs terrores rerum temporalium despicit, quantò se auctori earumdem veraciùs per formidinem subdit. Quæ in timore Domini constituta, non invenit extra quod metuat: quia dum recto metu conditori omnium conjungitur, potestate quadam supra omnia sublevatur. Fortitudo autem nonnisi in adversitate ostenditur: unde & mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tantò enim quisque se ad fortitudinem profeciisse veriùs demonstrat, quantò aliena mala robustiùs tolerat. Nam minùs in se convaluit, quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo quòd ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suæ gladio confossus jacet. Quia verò perfectio de patientia nascitur: 14.
D statim post patientiam, viarum perfectio subinfertur. Ille enim verè perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit; ipse sibi testis est, quòd perfectè necdum proficit. Hinc in Evangelio Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Quid Luc. 21. b
est enim animas possidere, nisi perfectè in omnibus vivere, cunctisque mentis motibus ex virtutis arce dominari? Qui igitur patientiam tenet, animam possidet: quia inde contra adversa omnia fortis efficitur, unde sibi & seipsum vincendo dominatur. Et quò se laudabiliter frangit, infractum se fortiter exerit: quia cùm in suis se voluptatibus superat, sese ad contraria invictum parat. Sed quia Eliphaz invehendo corripuit, nunc aliqua velut exhortando
E subjungit, dicens:

Quòd sancti qui in hoc mundo pereunt, ad æternam gloriam pereundo servantur.

CAPUT XIV.

Recordare obsecro, quis unquam innocens periit? aut quando recti deleti sunt?] Sive hæretici, quorum amicos beati Job tenere speciem diximus, sive perversi quilibet, quàm inordinatè redarguunt, tam reprehensibiliter exhortantur. Ait namque: [*Quis unquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt?*] Sæpe quippe hîc & innocentes pereunt, & recti funditus delentur; sed tamen ad æternam gloriam pereundo servantur. Si enim nullus innocens periret, Propheta non diceret:

Isa. 57. a *Iustus perit, & nemo est qui recogitet.* Si rectos Deus providendo non raperet, nequaquam de justo Sapientia dixisset: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum illius.* Si justos animadversio nulla percuteret, Petrus minimè prænunciaret, dicens: *Tempus est ut incipiat judicium de domo Dei.* Illi verò veraciter recti sunt, qui amore supernæ patriæ ad cuncta præsentis vitæ adversa præparantur. Nam qui pro æternis bonis mala hîc perpeti metuunt, videlicet recti non sunt. Sed Eliphaz vel rectos deleri, vel innocentes hîc perire non æstimat: quia sæpe hi, qui non spe cælestis gloriæ, sed pro terrena Deo retributione deserviunt, ipsi sibimet fingunt quod quærunt; & docere præsumentes, cùm terrenam securitatem prædicant, cunctis suis laboribus ostendunt quid amant. Sequitur:

Sap. 4. b

1. Pet. 4. c

Quare Deus in hoc mundo quorumdam mala districtè percutit, aliorum inulta permittit.

CAPUT XV.

Is. *Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos, flante Deo perisse, & spiritu iræ ejus esse consumptos.*] Dolores seminare, est fraudulenta dicere: dolores autem metere, est dicendo prævalere. Vel certè dolores seminant, qui perversa agunt: dolores metunt, cùm de eadem perversitate puniuntur. Fructus quippe doloris est retributio damnationis. Sed cùm protinus subinfertur: quia qui dolores seminant & metunt, flante Deo pereunt, & iræ ejus spiritu consumuntur; hoc loco doloris messio, non jam pœna, sed adhuc perfectio iniquitatis ostenditur: quia ex divinæ iræ spiritu, ejusdem messionis pœna subrogatur. Seminant ergo hîc dolores & metunt, quia iniqua sunt quæ faciunt, & in ipsa iniquitate prosperantur; sicut de iniquo per Psalmistam dicitur:

Psal. 9. c *Polluuntur viæ ejus in omni tempore: auferuntur judicia tua à facie ejus, omnium inimicorum suorum dominabitur:* De quo paulò post subditur: *Sub lingua ejus labor & dolor.* Dolores itaque seminat, cùm perversa agit: dolores metit, cùm ex eisdem perversitatibus temporaliter excrescit. Quomodo ergo flante Deo pereunt, qui plerumque diu hîc subsistere, & justis feliciùs permittuntur? Hinc namque de illis iterum per Psalmistam dicitur: *In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Hinc Hieremias ait: *Quare via impiorum prosperatur?* Quia enim, sicut scriptum est: *Dominus patiens redditor est:* sæpe diu tolerat, quos in perpetuum damnat: nonnumquam verò concitè percutit, quia pusillanimitati innocentium consolando concurrit. Aliquando ergo omnipotens Deus diu prævalere iniquos patitur, ut justorum mundiùs vita purgetur. Aliquando verò injustos celeriter trucidat, eorumque interitu innocentium corda confirmat. Si enim nunc omnes malè agentes percuteret, extremum judicium quibus exhiberet? Si autem nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare crederet? Nonnumquam ergo iniquos ferit, ut ostendat quia inulta mala non deserit: Nonnumquam verò iniquos diu tolerat, ut considerantibus insinuet, ad quod eos judicium reservet. Hæc itaque sententia dilationis iniquorum, si non cum fine præsentis sæculi de cunctis generaliter dicitur, ex magna parte proculdubio veritatis virtute vacuatur. Sed tunc vera erit, cùm jam iniquitatis dilatio non erit. Quæ hoc fortasse modo intelligi rectiùs potest, quoniam nec innocens periit, nec rectus deletur: quia etsi carne hîc atteritur, in conspectu æterni judicis vera salute reparatur. Et qui seminant dolores & metunt, flante Deo pereunt: quia quantò hîc altiùs perversè agendo proficiunt, tantò duriùs subsequenti damnatione feriuntur. Sed cùm eidem sententiæ præmittitur: *Recordare*, videlicet patet, quia transacta res ad mentem reducitur, non autem futura nunciatur. Tunc ergo Eliphaz veriùs diceret, si hæc de iniquis generaliter fieri extrema animadversione credidisset. Sed hoc quod flare Deus dicitur, urget ut subtiliùs discernatur. Nos quippe cùm flamus, aërem ab exterioribus introrsus trahimus, & introrsus tractum hunc exteriùs reddimus. Flare ergo Deus in vindictæ retributione dicitur, quia ab exterioribus causis introrsus judicij consilium concipit, & ab interno consilio extrorsus sententiam emittit. Quasi, flante Deo, ab exterioribus aliquid introrsum trahitur, quando foris mala nostra conspicit, & intus judicium disponit. Et rursum, quasi flante Deo, ab interioribus spiritus extrorsus emittitur, quando ab interno conceptu consilij, exterius judicium damnationis infertur. Bene itaque dicitur, quòd qui dolores seminant, flante Deo pereunt: quia unde foris perversa faciunt, inde ab intimis rectè feriuntur. Vel certè cùm flare Deum dicitur, quia & statim iræ ejus spiritus subinfertur, appellatione flatus illius, potest ipsa ejus animadversio designari. Nos quippe cùm irascimur, flatu furoris inflammamur. Ut ergo vindictam cogitans, Dominus demonstretur, flare irascendo dicitur: non quòd ipse in natura sua mutabilitatis vicissitudinem recipiat, sed quòd post longam patientiam, quando vindictam peccatoris exequitur, is qui in semetipso tranquillus est, pereuntibus turbulentus videtur. Mens quippe reproba, quia adversum suis actibus judicem conspicit, quasi commotus ei ostenditur, quia in conspectu illius suo reatu ipsa turbatur. Sed postquam quasi clementer admonuit, apertè increpationis verba subjungit, dicens: [*Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.*] Quid enim rugitum leonis appellat, nisi, ut paulò antè præmisimus, severitatem viri? Quid vocem leænæ, nisi loquacitatem conjugis? Quid dentes catulorum leonum, nisi edacitatem prolis? Quia enim filij convivantes extincti sunt, dentium expressione signantur. Quæ cuncta dum contrita Eliphaz rigidus exultat, quasi jure damnata denunciat. Cujus adhuc duritiam increpationis ingeminat, cùm subjungit:

Quòd tigridis nomine hypocritarum varietas & rapacitas exprimitur, quibus quasi præda est justorum sibi laus vindicata.

CAPUT XVI.

Job. 16. *Tigris periit, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonum dissipati sunt.*] Quem enim nomine tigridis, nisi beatum Job nota varietatis signat, vel aspersum maculis simulationis? Omnis namque simulator in eo quòd videri rectus appetit, mundum se per omnia non ostendit: quia dum virtutes quasdam per hypocrisim assumit, & occultè semetipsum vitiis subjicit, quædam latentia vitia repente in faciem erumpunt, & superductæ simulationis, quasi visionis corium, ex admixtione sua varium ostendunt: ut plerumque sit mirum, cur homo, qui tantis virtutibus pollere cernitur, etiam tam reprobis actibus inquietur. Sed nimirum omnis hypocrita tigris est: quia dum mundus color de simulatione ducitur, vitiorum nigredine interrumpente variatur. Sæpe enim dum de castitatis munditia extollitur, sorde avaritiæ fœdatur. Sæpe dum virtute largitatis speciosus ostenditur, luxuriæ maculis inquinatur. Sæpe dum castitatis atque largitatis decore vestitur, velut ex zelo justitiæ, crudelitatis atrocitate fuscatur. Sæpe largitate, castitate, pietate ex pulchra visione induitur, sed interfusa obscuritate superbiæ notatur. Sicque fit, ut intermixtis vitiis dum mundam in se speciem hypocrita non ostendit, quasi unum colorem tigris habere nequa-

quam possit. Quæ videlicet tigris rapit prædam; quia humani sibi favoris usurpat gloriam. Qui enim rapta laude extollitur, quasi præda satiatur. Bene autem hypocritarum laus præda dicitur. Præda quippe est, cùm aliena violenter auferuntur. Omnis autem hypocrita, quia vitam justitiæ simulans, justorum sibi laudem arripit, alienum profectò est quod tollit. Eliphaz itaque, quia beatum Job incolumitatis suæ tempore laudanda egisse cognovit, percussione subsequente, illum hæc tenuisse per hypocrisim credidit, dicens: [*Tigris periit, eo quod non haberet prædam.*] Ac si apertè dicat: Varietas tuæ simulationis extincta est, quia & adulatio laudis ablata est: & jam tua hypocrisis prædam non habet, quia percussa divinitus, humanis favoribus caret. Translatione autem Septuaginta interpretum nequaquam tigris dicitur, sed, Myrmicoleon periit, eo quòd non haberet prædam. Myrmicoleon quippe parvum valde est animal, formicis adversum, quod se sub pulvere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit, interfectasque consumit. Myrmicoleon autem Latinè dicitur, vel formicarum leo, vel certè expressus, formica pariter & leo. Rectè autem formica & leo nominatur: quia sive volatilibus, seu quibuslibet aliis minutis animalibus formica est, ipsis autem formicis leo. Has enim quasi leo devorat, sed ab illis quasi formica devoratur. Cùm igitur Eliphaz dicit: Myrmicoleon periit; quid in beato Job sub myrmicoleontis nomine, nisi pavorem & audaciam reprehendit? Ac si ei apertè dicat: Non injustè percussus es: quia contra erectos timidus, contra subditos audax fuisti. Ac si apertiùs dicat: Contra astutos formido te pressit, contra simplices temeritas inflavit. Sed jam myrmicoleon prædam non habet, quia tumida tua elatio dum verberibus premitur, ab aliena læsione prohibetur. Sed quia amicos beati Job tenere hæreticorum speciem diximus: urget necessariò, ut hæc eadem Eliphaz verba quomodo etiam typicè sentienda sint, intimemus.

Quòd regnum diaboli, & gloria hujus mundi, & concupiscentia carnis in servis Dei contrita sunt.

CAPUT XVII.

[*Vgitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.*] Quia natura uniuscujusque rei ex diversitate componitur, in sacro eloquio per rem quamlibet licitè diversa figurantur. Habet quippe leo virtutem, habet & sævitiam. Virtute ergo Dominum, sævitiâ diabolum signat. Hinc enim de Domino dicitur: *Vicit leo de tribu Juda, radix David.* Hinc de diabolo scriptum est: *Adversarius vester diabolus, sicut leo rugiens circuit, quærens quem devoret.* Leænæ autem nomine aliquando sancta Ecclesia, aliquando Babylonia designatur. Pro eo enim quòd contra adversa audax est, leæna Ecclesia dicitur: sicut ejusdem beati Job vocibus approbatur, qui derelictam ab Ecclesia Judæam indicans: ait: *Non calcaverunt eam filij insitorum, nec pertransivit per eam leæna.* Aliquando verò leænæ nomine hujus mundi civitas, idest, Babylonia exprimitur, quæ contra vitam innocentium immanitate crudelitatis * effrænatur, quæ antiquo hosti, quasi sævissimo leoni sociata, perversæ persuasionis ejus semina concipit, & reprobos ex se filios ad similitudinem illius, quasi crudeles catulos gignit. Catuli autem leonum sunt quilibet reprobi, ad iniquam vitam, malignorum spirituum errore generati: qui & simul omnes universam mundi civitatem quam prædiximus, Babyloniam faciunt, & tamen iidem singuli Babyloniæ filij, quasi non leæna, sed leænæ catuli vocantur. Sicut enim Sion tota simul Ecclesia dicitur, filij autem Sion sanctorum quippe singuli memorantur: ita & filij Babyloniæ singuli quippe reproborum, & eadem Babylonia simul omnes reprobi vocantur. Sed sancti viri quamdiu in hac vita sunt, semetipsos solicita circumspectione custodiunt, ne leo circumiens insidiando subrepat, idest, antiquus hostis sub aliqua imagine virtutis occidat: ne leænæ vox auribus obstrepat, idest, ne Babylonis gloria sensum ab amore patriæ cælestis avertat: ne catulorum leonum dentes mordeant, idest, ne reproborum persuasio in corde convalescat. At contrà hæretici jam quasi de sanctitate securi sunt, quia vitæ suæ meritis cuncta se superasse suspicantur. Unde & nunc dicitur: [*Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.*] Ac si apertè diceretur: Nos ideo nullis flagellis atterimur, quia & virtutem antiqui hostis, & cupiditatem terrenæ gloriæ, & suasiones reproborum hominum vitæ meritis superando calcamus. Unde adhuc subditur: [*Tigris periit, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonum dissipati sunt.*] Hunc vocabulo tigridis repetit, quem leonis appellatione signavit. Satan quippe & propter crudelitatem leo dicitur, & propter multiformis astutiæ varietatem non incongruè tigris vocatur. Modò enim se, sicut est perditus, humanis sensibus objicit, modò quasi angelum lucis ostendit. Modò stultorum mentibus blandiendo persuadet, modò ad culpam terrendo pertrahit. Modò suadere vitia apertè nititur, modò suis in suggestionibus sub virtutis specie palliatur. Hæc itaque bellua, quæ tanta varietate respergitur, jure tigris vocatur, quæ apud Septuaginta interpretes, ut præfati sumus, myrmicoleon dicitur. Quod videlicet animal absconsum pulvere, formicas, ut diximus, frumenta gestantes interficit: qui nimirum apostata angelus in terram de cælis projectus, justorum mentes, quæ bonorum sibi operum refectionem præparant, in ipso actionis itinere obsidet: cumque eas per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes improvisus necat. Rectè autem myrmicoleon, id est, leo & formica dicitur: formicis enim, ut diximus, leo est, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hostis sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. Si enim ejus suggestionibus assensus præbetur, quasi leo tolerari nequaquam potest: si autem resistitur, quasi formica atteritur. Aliis ergo leo est, aliis formica: quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spiritales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant. Hæretici igitur, quia de sanctitatis præsumptione superbiunt, quasi exultantes dicunt: *Myrmicoleon*, vel certè *tigris, periit, eo quòd non haberet prædam.* Ac si apertè dicant: Vetustus adversarius in nobis prædam non habet, quia quantum ad nostra studia jam victus jacet. Idcirco autem myrmicoleontis appellatione, vel tigridis, repetitur, qui jam contrito leonis rugitu fuerat designatus: quia quidquid per gaudium dicitur, sæpe replicatur. Voces quippe ingeminat animus cùm exultat. Unde & veraci lætitia Psalmista crebrò repetit hoc, quòd se exauditum esse cognovit, dicens: *Exaudivit Dominus vocem fletus mei: exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam assumpsit.* Sed sancti viri cùm de quibusdam se vitiis ereptos hilarescunt, magno se metu etiam in ipsa exultatione concutiunt: quia etsi jam de cujuslibet procella tempestatis erepti sunt, esse tamen se adhuc in incerti maris dubiis fluctibus sciunt: & sic spe exultant, ut pavore trepident: sic pavore trepidant, ut spei fiducia exultent. Unde per eumdem Psalmistam dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* At contrà hi, qui de specie sanctitatis intumescunt, cùm unum quodlibet vitium superant, mox mentem in superbiam erigunt, & quasi de vitæ suæ perfectione

Apoc. 5. a *1. Pet. 5. b* *Isb. 28. a* * *al.* efferatur. 17. *Psal. 6. a* 18. *Psal. 2. a*

fectione gloriantur: & pro eo quòd fortasse semel à periculo tempestatis erepti sunt, jam quia in mari navigent, obliviscuntur: magnos se in omnibus æstimant, & vicisse se antiquum hostem funditus putant: infra se cunctos respiciunt, quia se per sapientiam transcendere omnes arbitrantur. Unde subditur:

Quòd hæretici & hypocritæ nova & inaudita promittunt, ut in admirationem sui simplices convertant: neque ea quæ loquuntur, ad ædificationem, sed ad ostentationem scientiæ suæ proferunt.

CAPUT XVIII.

Porro ad me dictum est verbum absconditum.] Verbum absconditum hæretici audire se simulant, ut auditorum mentibus quamdam prædicationis suæ reverentiam obducant. Unde & latenter prædicant, quatenus eorum prædicatio tantò sancta, quantò & occulta videatur. Communem autem scientiam habere refugiunt, ne ceteris æquales æstimentur. Occulta vel nova semper exquirunt: quæ dum alij nesciunt, apud imperitorum mentes ipsi de scientiæ singularitate gloriantur. Quam occultam, ut diximus, insinuant: quia scilicet ut admirationem ostendere valeant, hanc se latenter percepisse confirmant. Unde apud Salomonem hæreticorum speciem mulier tenens, dicit: *Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.* Unde hîc quoque subditur: [*Et quasi furtivè suscepit auris mea venas susurrij ejus.*] Furtivè susurrij venas percipiunt: quia socialis scientiæ gratiam deserentes, ad hanc nequaquam per ostium ingrediuntur, Domino attestante, qui ait: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Venas itaque divini susurrij furtivè suscipit, qui ad percipiendam virtutis ejus notitiam deserto publicæ prædicationis ostio, pravæ intelligentiæ rimas quærit. Quia verò fur & latro, qui intrat aliunde, tenebras diligit, & claritatem luminis perhorrescit, rectè subjungitur: [*In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines.*] Sæpe hæretici dum altiora dicere conantur, ipsi sibi testes sunt, quia quæ proferunt, vera non sunt. In nocturna quippe visione dubiè cernitur. Rimas ergo susurrij in pavore nocturnę visionis se percepisse asserunt: quia ut ea quę docent, alta aliis ostendant, vix ea se capere posse denunciant. Sed hinc colligendum est, quomodo audientibus certa esse poterunt, quæ ipsi dubiè viderunt. Miro ergo ordine cùm alta loquentes profluunt, in patefactione stultitię, ipsis suę altitudinis vocibus ligantur. Quantum verò de singularitate sapientię elevantur, ostenditur cùm protinus subditur: [*Quando solet sopor occupare homines.*] Ac si apertè ab hęreticis diceretur: Cùm homines inferiùs dormiunt, nos ad percipienda superna vigilamus: quia ea nobis nota sunt, ad quę videlicet cognoscenda ceterorum hominum corda torpentia non assurgunt. Ac si apertiùs dicant: In quibus intelligentia nostra se erigit, reliquorum hominum sensus dormit. Nonnumquam verò cùm hoc despici ab auditore, quod dicunt, conspiciunt, semetipsos simulant timere quod dicunt. Unde & subditur: [*Pavor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.*] Quia enim de doctrinæ suæ altitudine miri videri appetunt, quasi pertimescunt quæ fingunt: & cùm minoris laboris sit audire, quàm dicere, ad ea proferenda audaces sunt, quæ scilicet astruunt, quia ipsi vix audire potuerunt. Unde adhuc subditur: [*Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ: stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum.*] Ut incomprehensibilia se cognovisse indicent, non stetisse, sed transisse coram se spiritum narrant: & vultum se vidisse incognitum simulant, ut esse se ei cognitos, qui ab humana mente cognosci non valet, ostendant. Ubi adhuc subditur: [*Imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audivi.*] Sæpe hæretici Deum sibi imaginabiliter fingunt, quem intueri spiritualiter nequeunt: ejusque vocem quasi auræ lenis audire se perhibent, quia ad secreta illius cognoscenda, quasi esse se ceteris familiariores gaudent. Non enim ea docent, quæ Deus publicè loquitur, sed quæ eorum auri quasi latenter aspirantur. Hæc igitur diximus, ut quid sub hæreticorum specie in Eliphaz sermonibus sentiendum sit, intimemus. Sed quia amici beati Job tanti viri amici non essent, nisi manifestè aliquid ex veritate didicissent, qui quamvis in sententiis correptionis errant, in veritatis tamen cognitione non titubant: hæc eadem paulò superiùs verba replicemus, ut subtiliùs discernamus, quomodo ea quæ de perceptione veritatis dicuntur, à rectè sentientibus proferri veraciter possint. Nonnumquam verò hæretici vera quædam & sublimia loquuntur, non quòd hæc divinitus ipsi percipiant, sed quòd ex sanctæ Ecclesiæ contentione didicerunt: neque hæc ad profectum conscientiæ, sed ad scientiæ ostentationem trahunt. Unde fit plerumque, ut alta sciendo dicant, sed vivendo, quæ dicunt, nesciant. Sive igitur ex hæreticorum specie, videlicet non vitam scientiæ, sed verba tenentium, seu ex persona certè amicorum beati Job, qui de cognitione veritatis potuerunt proculdubio percipiendo experiri: quod studuerunt docendo eloqui, hæc eadem quæ transcurrimus, subtiliùs dicta differamus: ut dum solicitè Eliphaz sermo discutitur, quantæ scientiæ fuerit, demonstretur: quamvis in eadem scientia humilitatem non tenuit, qui commune bonum sibi specialiter arrogavit. Ait namque:

Quòd verbum absconditum invisibilis Dei Filius sit, cujus subtilitatem mens Spiritu sancto afflata raptim & occulte agnoscit.

CAPUT XIX.

Porro ad me dictum est verbum absconditum.] Verbum quippe absconditum, invisibilis Filius vocatur, de quo Joannes ait: *In principio erat Verbum.* Quod ipse quoque absconditum insinuat, dum subjungit: *Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Sed hoc verbum absconditum electorum mentibus dicitur, cùm potestas unigeniti Filij credentibus manifestatur. Potest etiam per verbum absconditum, allocutio intimæ aspirationis intelligi; de qua Joannes dicit: *Unctio ejus docet vos de omnibus.* Quæ nimirum aspiratio humanam mentem contingendo sublevat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desideriis inflammat: ut nihil ei jam, nisi quæ superna sunt, libeat: & cuncta quæ inferiùs de humana perstrepunt corruptione, contemnat. Absconditum ergo verbum audire, est locutionem sancti Spiritus corde concipere. Quæ profectò sciri non potest, nisi à quo haberi potest. Unde & Veritatis voce de hac abscondita locutione dicitur: *Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere.* Sicut enim idem Paraclitus post mediatoris ascensum, alius humani generis consolator, in semetipso invisibilis est: ita omnem quem repleverit, ad desideranda invisibilia accendit. Et quoniam mundana corda sola visibilia diligunt, hunc mundus non accipit, quia ad diligenda invisibilia non assurgit. Seculares etenim mentes quantò se foras per desideria dilatant, tantò ad receptionem illius sinum cordis angustant. Et quoniam valde in humano genere pauci sunt, qui à desideriorum carnalium sorde purgati, ad perceptio-

nem sancti Spiritus ipsa hac purgatione dilatentur, verbum hoc absconditum dicitur: quia illud à quibusdam proculdubio in corde percipitur, quod à maxima hominum parte nescitur. Vel certè hæc ipsa afflatio sancti Spiritus verbum absconditum est, quia sentiri potest, sed strepitu locutionis exprimi non potest. Cùm igitur divina aspiratio sine strepitu mentem sublevat, verbum absconditum auditur, quia sermo sancti Spiritus in aure cordis silenter sonat. Unde & subditur:

Quòd multis modis ad aurem nostræ intelligentiæ Deus venit: & quòd quando nobis de divinitatis natura per contemplationem aliquid insinuat, nequaquam nobis loquitur, sed quasi susurrat.

CAPUT XX.

Et quasi furtivè susceperit auris mea venas susurrij ejus.] Venas superni susurrij, auris cordis furtivè suscipit: quia subtilitatem locutionis intimæ, afflata mens & raptim & occultè cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus desideriis abscondat, interna non penetrat. Occultatur autem, ut audiat; & audit, ut occultetur: quia & subtracta à visibilibus, invisibilia conspicit, & repleta invisibilibus, visibilia perfectè contemnit. Notandum verò, quòd non ait: Quasi furtivè susceperit auris mea susurrium ejus; sed venas susurrij ejus. Susurrium quippe occulti verbi, est hæc ipsa locutio aspirationis internæ. Venæ autem susurrij dicuntur causarum origines, quibus hæc ipsa aspiratio ad mentem ducitur. Quasi enim venas susurrij sui aperit, cùm nobis Deus latenter insinuat, quibus modis ad nostræ intelligentiæ aurem venit. Aliquando enim nos amore, aliquando terrore compungit: aliquando præsentia, quàm nulla sint, ostendit, & ad æterna diligenda desiderium erigit: aliquando priùs æterna indicat, ut pòst temporalia vilescant. Aliquando nostra nobis mala aperit, & ad hoc nos usque, ut alienis etiam malis condoleamus, extendit. Aliquando mala aliena nostris obtutibus objicit, & compunctos mirabiliter à nostra pravitate nos corrigit. Venas itaque divini susurrij furtivè audire, est occultos divinæ aspirationis modos tenuiter & latenter agnoscere. Quamvis adhuc vel susurrium, vel venas susurrij intelligere aliter valeamus. Qui enim susurrat, occultè loquitur: & vocem non exprimit, sed imitatur. Nos ergo quousque carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem divinæ potentiæ, sicut in se incommutabilis manet, videmus: quia acies infirmitatis nostræ non sustinet hoc, quod de ejus æternitatis radio super nos intolerabiliter fulget. Cùm ergo se nobis omnipotens Deus per rimas contemplationis indicat, nequaquam nobis loquitur, sed susurrat: quia etsi se plenè non intimat, quiddam tamen de se humanæ menti manifestat. Tunc autem nequaquam jam susurrat, sed loquitur, cùm ejus nobis species certa revelatur. Hinc est enim quòd in Evangelio Veritas dicit: *Palam de Patre meo annunciabo vobis.* Hinc Joannes ait: *Videbimus eum sicuti est.* Hinc Paulus dicit: *Tunc cognoscam, sicut & cognitus sum.* Nunc autem divinum susurrium tot ad nos venas habet, quot creatis operibus ipsa divinitas præsidet. Dum enim quæ sunt cuncta creata cernimus, in creatoris admirationem sublevamur. Nam sicut aqua leniter fluens, rimata per venas quæritur, ut augeatur, tantoque se latiùs fundit, quantò venas apertiores invenerit: ita nos dum studiosè divinitatis notitiam ex creaturæ ejus consideratione colligimus, quasi susurrij illius ad nos venas aperimus: quia per hoc quod factum cernimus, virtutem creatoris admiramur; & per ea quæ sunt in publico, illud ad nos emanat, quod latet in occulto. Quasi enim per quemdam ad nos sonitum erumpit, dum consideranda nobis sua opera ostendit: in quo semetipsum utcumque indicat, dum quàm sit incomprehensibilis manifestat. Quia igitur considerare eum dignè non possumus, non ejus vocem, sed vix susurrium audimus. Plenè enim quia perpendere neque ipsa quæ sunt creata sufficimus, rectè dicitur: [*Quasi furtivè susceperit auris mea venas susurrij ejus.*] Projecti quippe à paradisi gaudiis, & cæcitatis pœnâ mulctati, vix susurrij venas apprehendimus, quia ipsa quoque mira ejus opera raptim tenuiterque pensamus. Sciendum verò est, quia quantò virtutem illius mens sublevata considerat, tantò ejus rectitudinem repressa formidat. Unde & rectè subjungitur:

Quòd anima in nocte hujus vitæ contemplans Deum, ad magnitudinis illius inhorrescat aspectum.

CAPUT XXI.

In horrore visionis nocturnæ.] Horror nocturnæ visionis, est pavor occultæ contemplationis. Humana etenim mens quò altiùs elevata, quæ sint æterna considerat, eò de factis temporalibus graviùs tremefacta formidat: quia tantò se ream veriùs cernit, quantò se ab illo lumine discrepasse, quod super se intermicat, conspicit: sicque fit, ut illuminata plus metuat, quia magis aspicit à veritatis regula per quanta discordat; eamque gravi formidine suus ipse profectus quatit, quæ priùs quasi secura nihil videbat. Quamvis quantalibet virtute profecerit, non jam manifestum aliquid de æternitate comprehendit, sed adhuc sub cujusdam caligine imaginationis conspicit. Unde & hæc eadem, visio nocturna dicitur. In nocte quippe, sicut & superiùs diximus, dubiè; in die autem constanter videmus. Quia igitur ad contemplandum interni solis radium, nubes sese nostræ corruptionis interserit, nec ad infirmos nostræ mentis oculos illud, sicut est, incommutabile lumen erumpit: adhuc Deum quasi in nocturna visione cernimus, cùm proculdubio sub incerta contemplatione caligamus. Sed quamvis extremum de illo aliquid mens conceperit, in consideratione tamen ejus magnitudinis inhorrescit, & magis metuit: quia ipsis contemplationis ejus vestigiis se imparem sentit, atque ad se relapsa, eum arctiùs diligit; cujus miram dulcedinem ferre non valens, vix hanc sub incerta visione gustavit. Sed quia ad hujus sublevationis culmen minimè pertingitur, nisi priùs desideriorum carnalium importunè perstrepens turba reprimatur, rectè subjungitur:

Quibus modis sacra Scriptura somnum accipiat: & quid sit, quòd Iacob lapide ad caput posito dormiens, scalam cælo inhærentem, & Dominum scalæ innixum, & Angelos ascendentes & descendentes vidit.

CAPUT XXII.

Quando solet sopor occupare homines.] Quisquis ea quæ mundi sunt, agere appetit, quasi vigilat: quisquis verò internam quietem quærens, hujus mundi strepitum fugit, velut obdormiscit. Sed priùs sciendum est, quia in Scriptura sacra figuratè positus, tribus modis somnus accipitur. Aliquando enim somno mors carnis, aliquando torpor negligentiæ, aliquando verò exprimitur, calcatis terrenis desideriis, quies vitæ. Somni namque, vel dormitionis nomine, carnis mors intimatur, sicut Paulus ait: *Nolo vos ignorare fratres de dormientibus.* Et paulo pòst: *Ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.* Somno rursum torpor negligentiæ designatur, sicut ab eodem Paulo dicitur: *Hora est jam nos de somno surgere.* Et rursum: *Evigilate justi, & nolite peccare.* Somno quo-

Io. 16. a
1. Io. 3. a
1. Cor. 13. b

1. Thess. 4. b

Rom. 13. b

1. Cor. 15. d

1. Cor. 15. d Cant. 5. a que calcatis carnis desideriis, vitæ quies figuratur, sicut sponsæ voce in Canticis canticorum dicitur: *Ego dormio, & cor meum vigilat:* quia videlicet sancta mens quò se à strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eò verius interna cognoscit: & tantò alacriùs ad intima vigilat, quantò se ab exteriori inquietudine occultat. Quod bene per Jacob Gen. 28. b in itinere dormientem figuratur, qui ad caput lapidem posuit, & obdormivit: à terra scalam cælo inhærentem, innixum scalæ Deum, ascendentes quoque & descendentes Angelos vidit. In itinere quippe dormire, est in hoc præsentis vitæ transitu à rerum temporalium amore quiescere. In itinere dormire, est in dierum labentium cursu ab appetitu visibilium mentis oculos claudere, quos pri- B Gen. 3. a mis hominibus seductor aperuit, qui dixit: *Scit enim Deus, quòd in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri.* Unde & paulò pòst subditur: *Tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro suo; qui comedit, & aperti sunt oculi amborum.* Culpa quippe oculos concupiscentiæ aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos verò ascendentes & descendentes cernere, est cives supernę patriæ contemplari: vel quanto amore auctori suo semetipsos transcendendo inhæreant, vel quanta compassione charitatis nostris infirmitatibus condescendant. Et notandum valde est, quòd ille dormiens Angelos conspicit, qui in lapide caput ponit: quia nimirum ipse ab exterioribus operibus cessans, interna penetrat, qui intenta mente, quæ principale est hominis, imitationem sui redemptoris observat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhærere. Qui enim à præsentis vitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt, sed videre Angelos nequeunt, quia caput in lapide tenere contemnunt. Sunt namque nonnulli, qui mundi quidem 22. actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercentur. Hi nimirum torpore, non studio dormiunt: & idcirco interna non conspiciunt, quia caput non in lapide, sed in terra posuerunt. Quibus plerumque contingit, ut quantò securiùs ab externis actionibus cessant, tantò latiùs immundæ in se cogitationis strepitum per otium congerant. Unde sub Judææ specie per Prophetam torpens otio anima defletur, cùm dicitur: *Viderunt eam hostes, & deriserunt Sabbata ejus.* Præcepto etenim legis ab exteriori opere in Sabbato cessatur. Hostes ergo Sabbata videntes irrident, cùm maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: ut unaquæque anima quò remota ab externis actionibus servire Deo creditur, eò magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur. Sancti autem viri, qui à mundi operibus non torpore, sed virtute sopiuntur, laboriosiùs dormiunt, quàm vigilare potuerunt: quia in eo quòd actiones hujus sæculi deserentes superant, robusto conflictu quotidie contra semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat, ne subacta otio per desideria immunda frigescat, ne in ipsis bonis desideriis plus justo inferveat, ne sub discretionis specie sibimet parcendo, à perfectione languescat. Agit hæc, & ab hujus mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, & per quietis studium virtutibus intenta, vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his quæ exteriùs implicant, studiosè subtrahatur. Hinc est enim quòd per semetipsam Veritas dicit: *Nemo potest duobus dominis* Matt. 6. c *servire.* Hinc Paulus ait: *Nemo militans Deo, im-* 2. Tim. 2. a *plicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* Hinc per Prophetam Dominus admonens Psal. 45. * al. concipitur, dicit: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* Quia igitur nequaquam notitia interna * conspicitur, nisi ab externa implicatione cessetur: rectè

Thren. 1. b

A nunc verbi absconditi & divini susurrij tempus exprimitur, cùm dicitur: [*In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines:*] quia nimirum mens nostra nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, nisi studiosè priùs à terrenorum desideriorum tumultu sopiatur. Sed humanus animus quadam suæ contemplationis machinâ sublevatus, quò super se altiora conspicit, eò in semetipso terribiliùs contremiscit. Unde & aptè subditur:

Quòd cum mens ad cælestia secreta se sublevat, totum humanæ virtutis robur contremiscit: & quid sit, quòd Manue, Angelo viso timet, & uxor ejus non timet.

CAPUT XXIII.

Pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.] Quid per ossa, nisi fortia acta signantur? De quibus & per Prophetam dicitur: *Dominus custodit omnia ossa eorum.* Et sæpe ea quæ Psal. 33. a agunt homines, esse alicujus momenti æstimant: quia districtionis intimæ quàm sit subtile judicium, ignorant. Sed cùm per contemplationem rapti superna conspiciunt, ab ipsa aliquo modo præsumptionis suæ securitate liquescunt: & tantò magis in divino conspectu trepidant, quantò nec bona sua digna ejus examine, quem conspiciunt pensant. Hinc est, quòd is qui fortia operando profecerat, C per spiritum sublevatus clamabat: *Omnia ossa mea* Psal. 34. *dicent: Domine, quis similis tibi?* Ac si diceret: b Carnes meæ verba non habent, quia infirma, mea apud te funditus silent: ossa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicunt, quia ipsa quoque, quæ esse in me fortia credidi, tua consideratione contremiscunt. Hinc est enim, quòd Manue, viso Angelo pertimescens, dicit: *Morte moriemur, quia* Jud. 13. a *vidimus Dominum.* Quem uxor protinus consolatur, dicens: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset. Quid est hoc, quòd ad visionem Angeli vir fit timidus, & mulier audax: nisi quòd nobis quoties cælestia demonstrantur, spiritus quidem pavore se concutit, sed tamen spes præsumit? D Inde namque spes ad majora audenda sese erigit, unde turbatur spiritus: quia ea quæ superna sunt, prior videt. Quia igitur cùm altiora secretorum 23. cælestium sublevata mens conspicit, cuncta humanarum virium soliditas contremiscit, rectè nunc dicitur: [*Pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.*] Ac si apertè diceretur: Subtilitatis intimæ arcana percipiens, unde me apud me fortem credidi, ante conspectum judicis inde titubavi. Districtionem quippe divinæ justitiæ contemplantes, etiam de ipsis operibus jure pertimescimus, quæ nos fortia egisse putabamus. Ducta namque ad internam regulam nostra rectitudo, si districtum judicium invenit, multis tortitudinum suarum sinibus in intimam rectitudinem impingit. E Unde bene Paulus cùm & virtutum ossa habere se cerneret, & tamen sub districto examine hæc eadem ejus ossa trepidarent, ait: *Mihi pro minimo est,* 1. Cor. 4. *ut à vobis judicer, aut ab humano die. Sed neque* a *meipsum judico: nihil enim mihi conscius sum.* Sed quia auditis venis divini susurrij, hæc eadem ejus ossa contremuerunt, illico adjunxit: *Sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.* Ac si diceret: Recta egisse me recolo, attamen de meritis non præsumo: quia ad ejus examen vita nostra ducitur, sub quo nostræ fortitudinis & ossa turbantur. Sed cùm mens in contemplatione suspenditur, cùm carnis angustias superans, per speculationis vim de libertate aliquid intimæ securitatis rimatur, stare diu super semetipsam non potest: quia etsi hanc spiritus ad summa evehit, caro

tamen ipso adhuc corruptionis suæ pondere deorsum premit. Unde & subditur: [*Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ*] Nobis præsentibus spiritus transit, quando invisibilia cognoscimus, & tamen hæc non solidè, sed raptim videmus. Neque enim in suavitate contemplationis intimæ diu mens figitur: quia ad semetipsam immensitate luminis reverberata revocatur. Cumque internam dulcedinem deguſtat, amore æstuat, ire super semetipsam nititur; sed ad infirmitatis suæ tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiens, videt quia videre non possit hoc, quod ardenter diligit: nec tamen ardenter diligeret, nisi aliquatenus videret. Non ergo stat, sed transit spiritus: quia supernam lucem nostra nobis contemplatio & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus abscondit. Et quia in hac vita quantalibet virtute quis profecerit, adhuc tamen corruptionis suæ stimulum sentit: *Corpus quippe, quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem*; rectè subditur:

Idem hom. 2.

Sap. 9. b

Quid sit, quòd Levitarum pili jussi sunt radi, non evelli.

CAPUT XXIV.

IN *horruerunt pili carnis meæ.*] Pili etenim carnis sunt quælibet superflua humanæ corruptionis. Pili carnis sunt vitæ veteris cogitationes, quas sic à mente abscindimus, ut de amissione earum nullo dolore fatigemur. Bene autem per Moysen dicitur: *Levitæ radant omnes pilos carnis suæ.* Levita quippe assumptus vocatur. Oportet ergo Levitas omnes pilos carnis suæ radere: quia is qui in obsequiis divinis assumitur, debet ante Dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mundus apparere, ne illicitas cogitationes mens proferat, & pulchram animæ speciem quasi pilis fructificantibus deformem reddat. Sed quantalibet, ut diximus, quempiam virtus sanctæ conversationis evexerit, adhuc tamen ei de vetustate vitæ nascitur quod toleretur. Unde & ipsi Levitarum pili radi præcepti sunt, non evelli. Rasis etenim pilis in carne radices remanent, & crescunt ut iterum radantur: quia magno quidem studio superfluæ cogitationes amputandæ sunt, sed tamen amputari funditus nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat, quæ semper spiritus ferro solicitudinis recidat. Sed tamen hæc in nobis tunc subtiliùs conspicimus, cùm speculationis alta penetramus. Unde rectè nunc dicitur: [*Cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.*] Humana etenim mens in contemplationis arce sublevata, tantò semetipsam duriùs de superfluis cruciat, quantò nimis subtile conspicit esse quod amat. Et cùm pulchrum intuetur hoc, quod super se appetit, districtè judicat quidquid in se infirmum priùs tranquillè tolerabat. Transeunte ergo spiritu pili pertimescunt: quia ante compunctionis vim, cogitationes superfluæ fugiunt, ut nihil fluxum, nihil jam remissum libeat; quia afflictam mentem etiam contra semetipsam visitationis intimæ severitas inflammat. Cumque hoc, quod in corde illicitum nascitur, continua districtione resecatur; fit plerumque, ut vegetata mens paulò latiùs radio suæ speculationis inhæreat, & pene figat spiritum qui transibat. Nec tamen hæc ipsa contemplationis mora divinitatis plenè vim aperit: quia ejus immensitas humanas vires auctas sublevatasque transcendit. Unde & bene subditur:

Num. 8. a

24.

Quòd si homo non peccasset, in carne futurus esset spiritalis, qui peccando factus est mente carnalis, atque visibilibus immersus, ad invisibilia non assurgit.

CAPUT XXV.

STetit *quidam, cujus non agnoscebam vultum*] Quidam namque non dicimus, nisi de eo utique, quem exprimere aut nolumus, aut non valemus. Sed qua mente hoc loco dicitur, quidam, videlicet exponitur cùm protinus subinfertur: [*Cujus non agnoscebam vultum.*] Humana quippe anima, primorum hominum vitio à paradisi gaudiis expulsa, lucem invisibilium perdidit, & totam se in amorem visibilium fudit: tantoque ab interna speculatione cæcata est, quantò foras deformiter sparsa: unde fit, ut nulla noverit, nisi ea quæ corporeis oculis, ut ita dixerim, palpando cognoscit. Homo enim, qui si præceptum servare voluisset, etiam carne spiritalis futurus erat, peccando factus est etiam mente carnalis, ut sola cogitet, quæ ad animum per imagines corporum trahit. Corpus quippe est cæli, terræ, aquarum, animalium, cunctarumque rerum visibilium, quas indesinenter intuetur, in quibus dum totam se delectata mens projicit, ab internæ intelligentiæ subtilitate grossescit: & quia jam erigere ad summa se non valet, in his infirma libenter jacet. Cùm verò miris conatibus ab his exurgere nititur, magnum valde est, si ad cognitionem suam, repressa corporali specie, anima perducatur, ut semetipsam sine corporea imagine cogitet, & cogitando se, viam sibi usque ad considerandam æternitatis substantiam paret. Hoc autem modo quasi quamdam scalam sibi exhibet semetipsam, per quam ab exterioribus ascendendo in se transeat, & à se in auctorem tendat. Cùm enim corporeas imagines deserit, in semetipsam mens veniens, non modicùm ascendit. Sed quamvis incorporea sit anima: quia tamen corpori inhæret, ex ipsa sui qualitate localis cognoscitur, quæ carnis loco detinetur. Quæ dum obliviscitur scita, cognoscit incognita, meminit oblivioni mandata, hilarescit post tristia, addicitur post læta: ipsa sui diversitate indicat, quantum à substantia æternæ incommutabilitatis natura distat: quæ semper, ut est, idem est: ubique præsens, ubique invisibilis, ubique tota, ubique incomprehensibilis: per inhiantem mentem sine aspectu cernitur, sine voce auditur, sine motu suscipitur, sine corpore tangitur, sine loco retinetur. Hanc nimirum substantiam cùm animus cogitat, assuetus rebus corporalibus, diversarum imaginum phantasmata sustinet. Quæ dum ab intentionis suæ oculis abigit manu discretionis, postponens ei omnia, jam hanc aliquatenus conspicit. Quam si necdum quid sit apprehendit, agnovit certè quid non sit. Quia ergo ad insueta mens rapitur, cùm divinitatis essentiam rimatur, rectè nunc dicitur: [*Stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum.*] Bene autem dictum est, stetit. Omnis quippe creatura, quia ex nihilo facta est, & per semetipsam ad nihilum tendit, non stare habet, sed defluere. Rationalis verò creatura eo ipso quo ad imaginem creatoris condita est, ne ad nihilum transeat, figitur: irrationalis autem nequaquam figitur, sed donec visionis suæ ministerio universitatis speciem impleat, transeundo tardatur. Nam etsi cælum ac terra post in æternum permanent, ex semetipsis tamen nunc ad nihilum properant: sed pro eorum usu, quibus serviunt, in melius mutanda perseverant. Stare ergo, solius creatoris est, per quem cuncta non transeuntem transeunt, & in quo aliqua ne transeant, retinentur. Unde & redemptor noster, quia divinitatis ejus status capi ab humana mente non potuit, hunc

25.

nobis ad nos veniens creatus, natus, mortuus, sepultus, resurgens, atque ad cælestia rediens, quasi transeundo monstravit. Quod bene per Evangelium
Mat. 9. d & 20. d Marc. 8. d Luc. 18. f illuminato cæco innotuit, cui transiens auditum præbuit, sed stans oculos reparavit. Per humanitatis quippe dispensationem transire habet: per divinitatis verò potentiam, qua ubique præsens est, stare.
Ioan. 9. a Voces igitur cæcitatis nostræ Dominus audire transiens dicitur, quia humanæ miseriæ factus homo misereretur. Stans autem lucem reparat, quia infirmitatis nostræ tenebras ex virtute divinitatis illustrat. Bene ergo, postquam dictum est: [*Cum spiritus me præsente pertransiret,*] subditur: [*Stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum.*] Ac si apertè diceretur: Eum, quem per transitum sensi, non transire deprehendi. Ipse est ergo qui transit, ipse B qui stat. Transit enim, quia teneri cognitus non valet: stat autem, quia in quantum cognoscitur, incommutabilis apparet. Quia ergo raptim is qui semper idem est, cernitur, simul Deus & transiens & stans videtur. Vel certè stare ejus, est nulla mu-
Exo. 3. a tatione variari, sicut ad Moysen dicitur: *Ego sum, qui sum.* Et sicut hunc Jacobus insinuat, dicens:
Iac. 1. c *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Quia verò quisquis jam aliquid de contemplatione æternitatis apprehendit, hanc per coæternam ejus speciem conspicit, rectè subjungitur: [*Imago coram oculis meis.*] Imago quippe Patris, Filius est: sicut de condito homine Moyses
Gen. 1. e insinuat, dicens: *Creavit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum.* Et sicut per expressionem sa- C
Sap. 7. e pientiæ de Dei Filio quidam sapiens dicit: *Candor*
Heb. 11. a *est enim lucis æternæ.* Et sicut Paulus ait: *Qui cùm sit splendor gloriæ, ac figura substantiæ ejus.* Cùm ergo æternitas ejus cernitur, prout infirmitatis nostræ possibilitas admittit, imago ejus, mentis nostræ oculis antefertur: quia cùm verè in Patrem tendimus, hunc quantum accipimus, per suam imaginem, id est, per Filium videmus: & per eam speciem, quæ de ipso sine initio nata est, eum aliquo modo cernere, qui nec cœpit, nec desinet, conamur. Unde & hæc eadem Veritas in Evangelio
Ioan. 14. a dicit: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me.* Bene autem subditur.

Quod per auram lenem Spiritus sanctus accipiatur; cujus præsentiam ex subtilitate sua Elias agnovit: unde in libro Regum, non in spiritu grandi & forti, neque in commotione, neque in igne, sed in sibilo auræ tenuis transitum Domini intellexit.

CAPUT XXVI.

ET *vocem quasi auræ lenis audivi.*] Quid enim per vocem auræ lenis, nisi cognitio Spiritus sancti designatur? Qui de Patre procedens, & de eo quod est Filij accipiens, nostræ tenuiter notitiæ infirmitatis infunditur. Qui tamen super Apostolos veniens, per exteriorem sonum tamquam per vehementem spiritum demonstratur, cùm dicitur:
Act. 2. a *Factus est repente de cælo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis.* Sanctus enim Spiritus cùm se notitiæ humanæ infirmitatis insinuat, & sonitu vehementis spiritus, & voce auræ lenis exprimitur: quia videlicet veniens, & vehemens est & lenis. Lenis, quia notitiam suam, quatenus cognosci utcumque valeat, nostris sensibus temperat: vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, adventu tamen suo infirmitatis nostræ cæcitatem illuminando perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit. Vox ergo Dei quasi auræ lenis auditur: quia in hac adhuc vita positis contemplatoribus suis, nequaquam se divinitas sicut est, insinuat, sed lippientibus mentis nostræ oculis claritatem suam tenuiter demonstrat. Quod bene ipsa legis acceptione signatur, cùm dicitur, quia Moyses ascendit, & Dominus in montem descendit. Mons quippe est ipsa nostra contemplatio, in quam nos ascendimus, ut ad ea quæ ultra infirmitatem nostram sunt videnda, sublevemur. Sed in hanc Dominus descendit, quia nobis multùm proficientibus, parum de se aliquid sensibus nostris aperit; si tamen dici in illo vel parum, vel aliquid potest, qui unus semper & idem permanens, intelligi * partiliter non potest, & tamen à suis fidelibus participari dicitur, cùm in ejus substantia pars nullatenus admittatur. Sed quia hunc exprimere perfecto sermone non possumus, humanitatis nostræ modulo, quasi infantiæ imbecillitate præpediti, eum aliquatenus vel balbutiendo resonamus. Quia verò & in magna contemplatione sublevati, subtile quid de æternitatis cognitione pertingimus, sacræ historiæ verbis ostenditur, cùm de cognitione Dei propheta nobilis Elias edocetur. Cui cùm transiturum ante eum se Dominus promitteret, dicens: *Ecce Dominus transit, & spi-* 3. Reg. 19. c *ritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum*; illico adjunxit: *Non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis: & ibi Dominus.* Spiritus quippe ante Dominum evertit montes, & petras conterit: quia, pavor, qui ex adventu ejus irruit, & altitudinem cordis nostri dejicit, & duritiam liquefacit. Sed spiritui commotionis, & igni non inesse Dominus dicitur, esse verò in sibilo auræ tenuis non negatur: quia nimirum mens cùm in contemplationis sublimitate suspenditur, quicquid perfectè conspicere prævalet, Deus non est: cùm verò subtile aliquid conspicit, hoc est quod de incomprehensibili substantia æternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cùm saporem incircumscriptæ veritatis contemplatione subtiliter degustamus. Tunc ergo verum est quod de Deo cognoscimus, cùm plenè nos aliquid de illo cognoscere non posse sentimus. Unde bene illic subditur: *Quod cùm audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & ingressus stetit in ostio speluncæ.* Post auræ tenuis sibilum, vultum suum Propheta pallio operit, quia in ipsa subtilissima contemplatione veritatis, quan- D tâ ignorantiâ homo contegatur, agnoscit. Vultui namque pallium superducere est, ne altiora mens quærere audeat, hanc ex consideratione propriæ infirmitatis velare, ut nequaquam intelligentiæ oculos ultra se præcipitanter aperiat, sed ad hoc quod apprehendere non valet, reverenter claudat. Qui hæc agens, in speluncæ ostio stetisse describitur. Quid namque spelunca nostra est, nisi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetustate retinemur? Sed cùm aliquid percipere de cognitione divinitatis incipimus, quasi jam in speluncæ nostræ ostio stamus. Quia enim progredi perfectè non possumus, ad cognitionem tamen veritatis inhiantes, jam aliquid de libertatis aura captamus. In ingressu ergo speluncæ stare, est represso nostræ E Exo. 33. b corruptionis obstaculo, ad cognitionem veritatis incipere exire. Unde & nube in tabernaculum descendente, Israelitæ è longinquo cernentes, in papilionum suorum ostiis stetisse memorantur: quia hi, qui adventum divinitatis utcumque conspiciunt, quasi jam ex habitaculo carnis procedunt. Quia igitur humana mens quantalibet se virtute tetenderit, vix de intimis extrema cognoscit, rectè nunc dicitur: [*Et vocem quasi auræ lenis audivi.*] Sed quoniam cùm de se saltem parum nobis divina cognitio exhibet, infirmitatis nostræ ignorantiam perfectè docet: qui vocem auræ lenis audivit, dicat quæ ex ipsa hac auditione didicerit. Sequitur:

Exo. 24. a. c 26. Idem lib. 30. Mor. c. 28.

* partiliter.

Quòd qui de flagello Dei murmurant, justitiam ferientis accusant.

CAPUT XXVII.

NVmquid homo, *Dei comparatione justificabitur, aut factore suo purior erit vir?*] Humana justitia divinæ justitiæ comparata, injustitia est: quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebratur. Quid ergo Eliphaz raptus in contemplatione cognovit, nisi quòd justificari homo, Dei comparatione non possit? Recta namque credimus, quæ exteriùs operamur: sed cùm minimè interna cognoscimus, quasi in solis radio positi caligamus. Cùm verò illa utcumque percipimus, ista non utcumque judicamus: quia tantò quisque subtiliùs de tenebris judicat, quantò ei veriùs claritas lucis constat. Qui enim lucem videt, scit quid de tenebris æstimet. Nam qui candorem lucis ignorat, etiam obscura pro lucidis approbat. Bene autem subditur: [*Aut factore suo purior erit vir?*] Quisquis de* persecutione murmurat, quid aliud, quàm justitiam ferientis accusat? Puriorem ergo se vir factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat: eumque sibi proculdubio postponit, cujus judicium de sua afflictione redarguit. Ut ergo homo reprehendere non audeat judicem culpæ, hunc humiliter cogitet auctorem naturæ: quia qui mirè hominem ex nihilo fecit, factum impiè non affligit. Quod tunc Eliphaz didicit, cùm vocem quasi auræ lenis audivit. In consideratione namque divinæ magnitudinis discitur, quàm humiliter in sua animadversione timeatur. Et qui superna degustat, inferiora æquanimiter tolerat: quia plenè intus conspicit, quanti æstimet quod foris agit. Malè enim se rectum putat, qui regulam summæ rectitudinis ignorat. Et sæpe lignum rectum creditur, si ad regulam non ducatur: sed cùm regulæ jungitur, per quantam tortitudinem tumescit, invenitur: quia nimirum rectitudo accedens increpat, quod oculus deceptus approbabat. Eliphaz itaque quia superna conspexit, districtum judicium de inferioribus exerit: & quamvis beatum Job non rectè redarguit, in comparatione tamen creatoris omnium, omnem creaturæ modum rectè describit dicens:

al. per. cussione

Quòd Deus angelicam naturam condidit mirabilem, ut ex libero arbitrio qui manere nollent, ruerent; & majoris meriti fierent qui mutabilitatis suæ conditionem voluntatis statione fixissent.

CAPUT XXVIII.

ECce *qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem: quantò magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum consumentur velut à tinea?*] Natura angelica etsi contemplationi auctoris inhærendo, in statu suo immutabiliter permanet; eo ipso tamen quòd creatura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet. Mutari autem, ex alio in aliud ire est, & in semetipso stabilem non esse. Unaquæque enim res quasi tot passibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis suæ motibus subjacet. Sola autem natura incomprehensibilis à statu suo nescit moveri, quæ ab eo quòd semper idem est, nescit immutari. Nam si Angelorum substantia à mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab auctore condita nequaquam in reprobis spiritibus à beatitudinis suæ arce cecidisset. Mirè autem omnipotens Deus naturam summorum spirituum bonam, sed mutabilem condidit: ut & qui permanere nollent, ruerent; & qui in conditione persisterent, tantò in ea jam digniùs, quantò ex arbitrio starent: & eò majoris apud Deum meriti fierent, quò mutabilitatis suæ motum, voluntatis statione fixissent. Quia ergo ipsa quoque natura angelica est in semetipsa mutabilis, quam videlicet mutabilitatem vicit per hoc, quòd ei qui semper idem est, vinculis amoris alligatur, rectè nunc dicitur: [*Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles.*] Atque ejusdem protinus documentum mutabilitatis adjungitur, cùm de apostatis spiritibus subinfertur: [*Et in angelis suis reperit pravitatem.*] Ex quorum * comparatione bene casus infirmitatis humanæ considerationem colligit, cùm illico subnectit: [*Quantò magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?*] Luteas quippe domos habitamus, quia in corporibus terrenis subsistimus. Quæ bene Paulus considerans ait: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* Et rursum: *Scimus quia si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam.* Terrenum quoque fundamentum, est substantia carnis. Quod in se solicitè Psalmista conspexerat, cùm dicebat: *Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terræ.* Tinea autem de veste nascitur, & eamdem vestem, de qua oritur, oriendo corrumpit. Quasi quædam verò vestis animæ caro est: sed hæc nimirum vestis habet tineam suam; quia ab ipsa carnalis tentatio oritur, ex qua laceratur. Quasi enim à quadam sua tinea vestis nostra consumitur, cùm caro corruptibilis tentationem gignit, & per hanc ad interitum pervenit. Velut à tinea homo consumitur, cùm de se oritur, unde conteratur. Ac si apertè dicat: Si illi spiritus esse ex se incommutabiles nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimuntur: qua temeritate se homines in bono permanere constanter existimant, quos in eo quòd intellectus ad summa evehit, carnalis infirmitas aggravans præpedit, ut per corruptionis vitium in semetipsis habeant, unde ab intima novitate veterascant? Possunt quoque per Angelos, sancti Doctores intelligi, sicut per Prophetam dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum est.* Qui quantalibet virtute fulgeant esse omnino sine culpa nequeunt, cùm præsentis vitæ illecebrosum iter gradiuntur: quia eorum nimirum gressus tangitur aut luto illiciti operis, aut pulvere cogitationis. Domos autem luteas habitant, qui de illecebrosa hac vita carnis exultant. Hanc domum luteam Paulus contempserat habitare, cùm dicebat: *Nostra autem conversatio in cælis est.* Dicat ergo: [*Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem: quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum consumentur velut à tinea?*] Ac si apertè dicat: Si præsentis vitæ viam illi sine contagione transire nequeunt, qui æterna cogitantes, se contra temporalia accingunt: quæ detrimenta illi sustinent, qui esse se in carnalis habitationis voluptatibus gaudent? Qui enim serviunt ei, non sunt stabiles: quia cùm mens ad alta nititur, carnis suæ cogitatione dissipatur; ita ut sæpe animus dum intimis inhiat, dum sola cælestia * spectat, subita carnali delectatione perculsus, à semetipso scissus jaceat: & qui se infirmitatis suæ molestias superasse gaudebat, repentino vulnere prostratus gemat. Pravitas ergo & in Angelis reperitur, dum ipsos quoque qui veritatem nunciant, nonnumquam surreptio vitæ fallacis gravat. Si ergo hi etiam mundi hujus iniquitate feriuntur, quos contra eum sancta intentio erigit: quibus ictibus illi penetrantur, quos ante ejus jacula, ipsa infirmitatis suæ delectatio sternit? Qui bene velut à tinea consumi describuntur. Tinea quippe damnum facit, & sonitum non facit: ita iniquorum mentes, quia damna sua considerare

al. casu bene infirmitatis.

2. Cor. 4. b

2. Cor. 5. a

Psal. 138. e

Mal. 2. b

Phil. 3. d

al. aptetit.

al. expectat

negligunt, integritatem quasi nescientes perdunt. A Amittunt namque à corde innocentiam, ab ore veritatem, à carne continentiam, & per accessum temporis * ab ætate vitam. Sed hæc se indesinenter amittere nequaquam conspiciunt, dum toto desiderio curis temporalibus occupantur. Quasi ergo à tinea consumuntur, quia sine somitu, culpæ morsum tolerant, dum quanta detrimenta vitæ & innocentiæ patiantur, ignorant. Unde & bene subditur: [*De mane usque ad vesperam succidentur.*] A mane usque ad vesperam peccator succiditur, dum à vitæ suæ exordio usque ad terminum, iniquitatis perpetratione vulneratur. Omni namque tempore reprobi per augmentum malitiæ contra se ictus ingeminant, quibus succisi in profundum B ruant. De quibus bene per Psalmistam dicitur: *Psal. 54. d* *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Dies quippe dimidiare, est tempus vitæ malè in voluptatibus ductum, ad pœnitentiæ lamenta dividere, atque hoc ad bonum usum patiendo reparare. Sed iniqui dies suos nequaquam dimidiant, quia perversam mentem nec in extremo tempore immutant. Quo contra bene Paulus admonet di- *Ephes. 5. d* cens: *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Tempus quippe redimimus, quando anteactam vitam, quam lasciviendo perdidimus, flendo reparamus. Sequitur: [*Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.*] Nullus videlicet eorum, qui à mane usque ad vesperam succidentur. Nullus intelligit, vel eorum qui pereunt, vel eorum qui perditos mores pereuntium imitantur. Unde aliàs scri- C *Isai. 54. a* ptum est: *Justus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo, & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat.* Iniqui ergo dum sola temporalia appetunt, & quæ bona electis in æternum maneant, scire contemnunt; dum justorum afflictionem conspiciunt, sed quæ sit afflictionis retributio non agnoscunt; actionis suæ pedem in profundum porrigunt, quia à luce intelligentiæ sponte sua oculos claudunt. Multis enim mali voluptatibus decepti, dum quæ vident, temporaliter diligunt, à semetipsis alienati non vident, ubi in æternum ruunt. Potest etiam mane prosperitas, vespere hujus mundi adversitas designari. De mane ergo usque ad vesperum reprobi succiduntur, quia & prospera la- D scivientes depereunt, & per adversa impatientes ad insaniam exurgunt. Quos de mane usque ad vesperam nequaquam culpa succideret, si vel prospera fomentum crederent, vel adversa sectionem sui 29. vulneris æstimarent. Sed quia nequaquam sic humani generis multitudo deseritur, ut cuncta ad interitum tendere permittatur, sunt nonnulli, qui præsentis vitæ oblectamenta despiciunt, etiam cùm adsunt transitoria esse considerant, atque hæc ex amore æternitatis calcant. Cumque in hoc primo gradu judicij gressum ponunt, vegetiores ad altiora perveniunt, ut cuncta temporalia non solùm quia citius sunt amittenda, despiciant, sed his inhærere non appetant, etiam si æterna esse potuis- * *al.* à pulcris conditoris amore se subtrahunt, sent: & * à pulcre conditis amorem subtrahunt, quia in ipsum auctorem pulcritudinis cordis passibus tendunt. Et sunt nonnulli, qui bona vitæ præsentis diligunt, sed tamen hæc nullatenus assequuntur: qui rebus temporalibus totis desideriis inhiant, mundi gloriam quærunt, sed adipisci nequaquam possunt. Hos, ut ita dixerim, cor ad * *al.* à se repellit. mundum pertrahit, mundus * ad cor repellit. Nam sæpe contingit, ut ipsis suis adversitatibus fracti ad mentem redeant, & in semetipsis reversi considerent, quàm sint inania quæ quærebant, seseque pro tam stulto desiderio protinus ad lamentum vertant: & tantò valentiùs æterna desiderent, quantè se stultiùs laborasse pro temporalibus dolent. Unde bene descriptis reprobis subditur:

Quòd eos, quos mundus hic despicit, Deus eligit: & quid sit, quòd puer Amalecita dux David in persecutione hostium efficitur.

CAPUT XXIX.

Qui autem reliqui fuerint, auferuntur ex eis.] Quos alios reliquos, nisi hujus mundi despectos accipimus? Quos dum præsens sæculum ad nullius gloriæ usum eligit, quasi minimos indignosque derelinquit. Sed mundi reliquos auferre Dominus dicitur, quia despectos hujus sæculi eligere dignatur, Paulo attestante qui ait: *Non multi* *1. Cor. 1. d* *sapientes secundum carnem, non multi potentes, non* B *multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia.* Quod bene in li- *1. Reg. 30. c. d* bris Regum, Ægyptio puero in via lassescente signatur, quem Amalecita ægrotum in itinere deserit. David verò invenit, cibo reficit, ducem sui itineris facit: Amalecitam persequitur, epulantem reperit, & funditus extinguit. Quid est enim quòd Ægyptius Amalecitæ puer in itinere lassatur, nisi quòd amator præsentis sæculi peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem sæculo infirmus despectusque relinquitur, ut cum eo currere nequaquam valeat, sed fractus adversitate torpescat? Sed hunc David invenit, quia redemptor noster veraciter manu fortis, nonnumquam quos despectos C à mundi gloria reperit, in suum amorem convertit. Cibo pascit, quia verbi scientiâ reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalecitam sequi non valuit, dux David efficitur: quia is, quem velut indignum mundus deseruit, non solùm conversus in suam mentem Dominum recipit, sed prædicando hunc etiam usque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce David convivantem Amalecitam invenit & extinguit: quia ipsis prædicantibus Christus mundi lætitiam destruit, quos mundus habere comites despexit. Quia igitur plerumque quos mundus relinquit, Dominus eligit, rectè nunc dicitur: [*Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis*] Sequitur: [*Morientur, & non in sapientia.*] Quid est quòd superiùs reproborum interitum protulit, dicens: *Quia* D *nullus intelligit, in æternum peribunt:* & de electis Dei illico adjunxit: *Qui reliqui fuerint, auferuntur ex eis*: & hoc protinus, quod eisdem electis non conveniat, dicens subdidit: [*Morientur, & non in sapientia.*] Si enim à reprobis divinitus auferuntur, quo pacto mori non in sapientia dicuntur? Sed nimirum sacræ Scripturæ consuetudo est, ut cùm aliquid narrat, interposita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeat. Nam postquam dixit: *Et quia nullus est qui intelligat; in æternum peribunt:* electorum mox sortem subintulit, dicens: *Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis.* Et rursum sententiæ suæ oculum, in eum quem prædixerat interitum reproborum mittens, subito adjunxit: [*Morientur, & non in sapientia.*] E Ac si diceret: Hi, quos dixi, quia non intelligentes in æternum peribunt, proculdubio non in sapientia morientur. Sed hunc esse nonnumquam morem sacri eloquij melius ostendemus, si ex eo aliquam hujus rei similitudinem proferamus. Paulus namque Apostolus cùm dilectum discipulum de instituendis Ecclesiæ officiis admoneret, ne quos fortè ad sacros Ordines inordinatè proveheret, dixit: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis, te ipsum castum custodi.* Qui ad *1. Tim. 4* infirmitatem ejus corporis protinus verba convertens ait: *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Statimque subjungit, dicens: *Quo-* *1. Tim. 5.* *rundam hominum peccata manifesta sunt præceden-*

tia ad judicium, quorumdam autem & subsequuntur. Quid ergo ad illud pertinet, quòd ab infirmo aquam bibi prohibuit, hoc quod de peccatis absconditis quorumdam hominum manifestisque subjunxit? nisi quòd interposita de ejus infirmitate sententia, ad hoc in extremo rediit, quod superiùs dixit: *Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Ut enim hæc eadem peccata quanta solicitudine perquirenda essent, ostenderet, interposita contra infirmitatis molestiam discretionis admonitione, protinus intulit, quòd in aliis patescerent, in aliis laterent, dicens: *Quorumdam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad judicium: quorumdam autem & subsequuntur.* Sicut ergo per hanc sententiam non eisdem verbis Paulus congruit, quibus eam loquens de Timothei infirmitate subjunxit; sed ad illud rediit, quod superiùs intermittendo narravit: ita hoc loco Eliphaz cùm de electis diceret: *Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis;* illico adjungens: [*Morientur, & non in sapientia:*] ad illud protinus recurrit, quod superiùs reprobis protulit, dicens: [*Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.*] Idcirco autem reprobi electos despiciunt, quòd ad vitam invisibilem per visibilem mortem tendunt. De quibus bene nunc dicitur: [*Morientur, & non in sapientia.*] Ac si apertè diceretur: Mortem quidem & sapientiam pariter fugiunt; sed sapientiam penitus deserunt, mortis autem laqueos non evadunt. Et quia quandoque morituri vivere moriendo potuerant, dum mortem quæ proculdubio ventura est, metuunt, & vitam simul & sapientiam perdunt. At contrà, justi in sapientia moriuntur, quia mortem quam devitare funditus nequeunt, cùm pro veritate imminet, differre contemnunt; eamque dum æquanimiter ferunt, pœnam propaginis vertunt in instrumentum virtutis: ut inde debeat vita recipi, unde per primæ culpæ meritum cogitur finiri. Sed quia Eliphaz hæc contra iniquos veraciter protulit, beatum Job reprehensibilem æstimans, de fastu se sapientiæ inflavit. Unde & post prædicamenta tantæ rectitudinis, irrisionis verba subjungit, dicens:

CAP. V. *Voca ergo, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum convertere. Virum stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia. Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Longè fient filij eius à salute, & conterentur in porta, & non erit qui eripiat. Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes divitias eius. Nihil in terra sine causa fit: & de humo non egredietur dolor. Homo nascitur ad laborem, & avis ad volatum. Quamobrem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum: Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero: Qui dat pluviam super faciem terræ, & irrigat aquis universa: Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate: Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant: Qui comprehendit sapientes in astutia eorum, & consilia pravorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. Porro salvum faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum. Beatus homo, qui corripitur à Domino. Increpationem ergo Domini ne reprobes: Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt. In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij. A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem, cùm venerit. In vastitate & fame ridebis, & bestiam terræ non formidabis. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi. Et scies quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam non peccabis. Et scies, quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terræ. Ingredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo. Ecce hoc, ut investigavimus, ita est, quod auditum, mente pertracta.*

Quantum peccatum sit ira, quòd etiam homicidio comparatur: & quomodo compesci debeat.

CAPUT XXX.

Voca ergo, si est qui tibi respondeat.] Omnipotens enim Deus sæpe ejus precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Unde scriptum est: *Qui autem suam avertit ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Prov. 28 b Vocare autem nostrum, est humili Deum prece deposcere: respondere verò Dei, est effectum precibus præbere. Ait ergo: [*Voca, si est qui tibi respondeat.*] Ac si apertè dicat: Quantumlibet afflictus clames, Deum tibi respondentem non habes: quia vox in tribulatione eum non invenit, quem mens in tranquillitate contempsit. Ubi adhuc deridendo subjungit: [*Et ad aliquem sanctorum convertere.*] Ac si despiciens dicat: Sanctos quoque invenire in afflictione adjutores non vales, quos habere socios in hilaritate noluisti. Qui post irrisionem protinus sententiam subdit, dicens: [*Virum stultum interficit iracundia, & parvulum occidit invidia.*] Quæ nimirum sententia vera esset, si illata contra tanti viri patientiam non fuisset. Sed nos pensemus quod dicitur: quamvis ab auditoris sui virtute eludatur, ut ostendamus quàm rectum est quod promitur, si non in beatum Job injustè promeretur, cùm scriptum sit: *Tu autem Domine cum tranquillitate judicas.* Sap. 12. c Sciendum nobis magnopere est, quia quotiens turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem redire conditoris conamur. Nam cùm tranquillitatem mentis ira diverberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat, ut sibimetipsi non congruat, ac vim intimæ similitudinis amittat. Quanta ergo 31. sit iracundiæ culpa pensemus, per quam dum mansuetudo amittitur, supernæ imaginis similitudo vitiatur. Per iram sapientia perditur: ut quid, quove ordine agendum sit, omnino nesciatur, sicut scriptum est: *Ira in sinu stulti requiescit:* quia nimirum intelligentiæ lucem subtrahit, cùm mentem permovendo confundit. Eccl. 7. b Per iram vita amittitur, etsi sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: *Ira perdit etiam prudentes:* quia scilicet confusus animus nequaquam explet, etiam si quid intelligere prudenter valet. Per iram justitia relinquitur, sicut scriptum est; *Ira viri justitiam Dei non operatur:* Iacobi 1. c quia dum perturbata mens judicium suæ rationis exasperat, omne quod furor suggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ socialis amittitur, sicut scriptum est: *Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne* Prov. 22 d

do, ne discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ. Et idem: *Quis poterit habitare cum homine, cujus spiritus facilis est ad irascendum?* Quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, ut bestialiter solus vivat. Per iram concordia rumpi-
Prov. 15 & 20. tur, sicut scriptum est: *Vir animosus parat rixas, & vir iracundus effodit peccata.* Iracundus quippe peccata effodit, quia etiam malos, quos incautè ad discordiam provocat, pejores facit. Per iram lux
Ephes. 4. f veritatis amittitur, sicut scriptum est: *Sol non occidat super iracundiam vestram:* quia cùm menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. Per iram sancti Spiritus splendor excluditur: quo contra, juxta ve-
Isai. 66. a tustam translationem scriptum est: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos?* Cùm enim humilem diceret, quietum protinus adjunxit. Si ergo ira quietem mentis subtrahit, suam sancto Spiritui habitationem claudit, cujus recessione animus vacuus, ad apertam mox insaniam ducitur, & usque ad superficiem ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Nam iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Ore quidem clamorem format, sed sensus quid loquatur ignorat. In quo itaque iste ab arreptitiis longè est, qui actionis suæ conscius non est? Unde fit plerumque, ut usque ad manus ira prosiliat, & quò ratio longiùs recedit, audacior exurgat: seque ipsum animus retinere non valet, quia factus est potestatis alienæ: & eò furor membra foris in ictibus exercet, quò intus ipsam membrorum dominam mentem captivam tenet. Aliquando autem manus non exerit, sed in maledictionis jaculum linguam vertit. Fratris namque interitum precibus exposcit, & hoc Deum perpetrare expetit, quod ipse perversus homo facere vel metuit, vel erubescit. Fitque ut voto & voce homicidium peragat, etiam cùm à læsione proximi manibus cessat. Aliquando ira perturbato animo, quasi ex judicio silentium indicit, & quo se foras per linguam non exprimit, intus deteriùs ignescit, ut iratus quisque collocutionem suam proximo subtrahat, & nil dicendo, quàm sit aversus dicat. Et nonnumquam hæc silentij severitas per disciplinæ dispensationem geritur: si tamen sollicitè in intimis discretionis forma teneatur. Nonnumquam verò dum accensus animus à consueta locutione restringitur, per accessum temporis penitus à proximi dilectione separatur, & acriores stimuli ad mentem veniunt, causæ quoque quæ graviùs exasperant, oriuntur: atque in irati oculo festuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerumque ira per silentium clausa intra mentem vehementiùs æstuat, & clamosas tacita voces format: verba sibi, quibus exasperetur, objicit, & quasi in causæ examine posita duriùs exasperata respondet:
Prov. 11 e quod Salomon breviter insinuat, dicens: *Præsiolatio impiorum furor.* Sicque fit, ut perturbatus animus majorem strepitum sui silentij sentiat, eumque graviùs clausa iræ flamma consumat. Unde bene ante nos quidam sapiens dixit: Cogitationes iracundi viperæ sunt generationes, mentem comedunt matrem suam. Sciendum verò est, quòd non-
32. nullos ira citiùs accendit, faciliùs deserit. Nonnullos verò tardè quidem commovet, sed diutius tenet. Alij namque accensis calamis similes, dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt; citiùs quidem flammam faciunt, sed protinus in favilla frigescunt. Alij autem lignis gravioribus durioribusque non dispares, accensionem tardè suscipiunt, sed tamen accensi semel difficiliùs extinguuntur: & quia se tardiùs in asperi-
al. durius. tatem concitant, furoris sui diutiùs ignem servant.

A Alij autem, quod est nequius, & citiùs iracundiæ flammas accipiunt, & tardiùs deponunt. Nonnulli verò has & tardè suscipiunt, & citiùs amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò lector agnoscit, quia & ad tranquillitatis bonum ultimus plusquam primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat. Sed quid prodest, quòd iracundia quomodo mentem teneat, diximus, si non etiam qualiter compesci debeat exprimamus? Duobus etenim modis fracta possidere animum ira desuescit. Primus quippe est, ut mens sollicita antequàm agere quodlibet incipiat, omnes sibi, quas pati potest, contumelias proponat: quatenus redemptoris sui probra cogitans, ad adversa se præparet.
B Quæ nimirum venientia tantò fortiùs excipit, quantò se cautiùs ex præscientia armavit. Qui enim improvidus ab adversitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens invenitur: eumque citiùs inimicus necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminentia per sollicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi in insidiis vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, unde nesciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet adversa meditari: ut semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quidquid * accide- * al. accesserit.
rit, providus superet; & quidquid non accesserit, lucrum putet. Secundus autem servandæ mansuetudinis modus est, ut cùm alienos excessus aspici-
C mus, nostra, quibus in aliis excedimus, delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena. Patienter namque illatam injuriam tolerat, qui piè meminit quòd fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari. Et quasi aquâ ignis extinguitur, cùm surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa revocatur: quia erubescit peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo sæpe se recolit parcenda peccasse. Sed 33.
inter hæc solerter sciendum est, quòd alia est ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus justitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, divinæ animadversionis impetum Phinees per gladium non placasset. Hanc iram quia Heli non habuit, motum
D contra se implacabiliter supernæ ultionis excitavit. Nam quò contra subditorum vitia tepuit, eò contra illum districtio æterni rectoris exarsit. De hac ira per Psalmistam dicitur: *Irascimini, & nolite pec-* Ps. 4. a *care.* Quod nimirum non rectè intelligunt, qui irasci nos nobis tantummodò, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximos ut nos amare præcipimur, restat ut sic eorum erratibus, sicut nostris vitiis irascamur. De hac per Salomonem dicitur: *Melior est ira risu, quia per tri-* Eccl. 7. a *stitiam vultus corrigitur animus delinquentis.* De hac iterum Psalmista ait: *Turbatus est præ ira ocu-* Ps. 6. b *lus meus.* Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat, ira autem per zelum turbat: quia quum saltem recti æmulatione concutitur, ea quæ nisi tranE quillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitat, ejus mox aciem obscurat, ut altiora in commotione non videat, quæ bene priùs tranquilla cernebat. Sed inde subtiliùs ad alta reducitur, unde ad tempus; ne videat, reverberatur. Nam ipsa recti æmulatio æterna post paululum in tranquillitate largiùs aperit, quæ hîc interim per commotionem claudit: & unde mens turbatur ne videat, inde proficit ut ad videndum veriùs clarescat: sicut infirmanti oculo cùm collyrium immittitur, lux penitus negatur: sed inde eam post paululum veraciter recipit, unde hanc ad tempus salubriter amittit. Numquam verò commotioni contemplatio jungitur, nec prævalet mens perturbata conspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare:

quia nec solis radius cernitur, cùm commotæ nubes cæli faciem obducunt: nec turbatus fons inspicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriè ostendit: quia quò ejus unda palpitat, eò in se speciem similitudinis obscurat. Sed cùm per zelum animus movetur, curandum summopere est, ne hæc eadem quæ instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur, nec quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata, à rationis tergo numquam recedat. Tunc enim robustiùs contra vitia erigitur, cùm subdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus servire contemnit: & tantò se impudentiùs dilatat, quantò impatientiæ vitium virtutem putat. Unde necesse est, ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium transeat, sed in ultione peccati tempus modumque considerans, surgentem animi perturbationem subtiliùs retractando restringat, animositatem reprimat, & motus fervidos sub æquitate disponat: ut eò fiat justior ultor alienus, quò priùs extitit victor suus: quatenus sic culpas delinquentium corrigat, ut ante ipse qui corrigit, per patientiam crescat, & fervorem suum transcendendo dijudicet, ne intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis, longè à rectitudine aberret. Quia verò, sicut diximus, etiam laudanda boni æmulatio mentis oculum turbat, rectè nunc dicitur: [*Virum stultum interficit iracundia.*] Ac si apertè diceretur: Ira per zelum sapientes turbat, ira verò per vitium stultos trucidat: quia illa sub ratione restringitur, hæc verò irrationabiliter devictæ menti dominatur. Bene autem subditur:

Quomodo invidia cognoscitur.

CAPUT XXXI.

ET *parvulum occidit invidia.*] Invidere enim non possumus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Parvulus ergo est qui livore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, quòd eo minor sit, cujus invidia torquetur. Hinc est quòd hostis callidus primo homini invidendo surripuit, quia amissa beatitudine, minorem se immortalitate illius agnovit. Hinc est quòd Caïn ad perpetrandum fratricidium corruit: quia despecto suo sacrificio, prælatum sibi infremuit, cujus Deus hostiam accepit: & quem meliorem se esse exhoruit, ne utcumque esset, amputavit. Hinc Esaïi ad persecutionem fratris exarsit, quia primogenitorum benedictione perdita, quam tamen pro esu lenticulæ ipse vendiderat, minorem se eo, quem nascendo præibat, ingemuit. Hinc Joseph fratres sui Ismaëlitis transeuntibus vendiderunt: quia cognito revelationis mysterio, ne se fieret melior, ejus profectibus obviare conati sunt. Hinc Saul David subditum, lanceam intorquendo persequitur, quia quem magnis quotidie augeri virtutum successibus sensit, ultra se excrescere expavit. Parvulus itaque est qui invidia occiditur: quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret. Sed inter hæc sciendum est, quia quamvis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hac tamen nequitia, tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ ma-

Gen 4. d

Gen. 25 d

Gen. 37 f

1. Reg. 18. c

litiæ pestem vomit. De quo nimirum scriptum est: *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum.* *Sap. 2. d*
Nam cùm devictum cor livoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quàm graviter animum væsania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor: cumque in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore cæco tenebrat conscientiam vulnus inclusum. Nil lætum de propriis libet, quia tabescentem mentem sua pœna saucíat, quam felicitas torquet aliena: quantoque extranei operis in altum fabrica ducitur, tantò fundamentum mentis lividæ profundiùs suffoditur: ut quò alij ad meliora properant, * eo ipso deterius ruant: qua ruina videlicet etiam illud destruitur, quod in aliis actibus perfecto opere surrexisse putabatur. Nam invidia cùm mentem tabefecerit, cuncta quæ invenerit bene gesta consumit. Unde bene per Salomonem dicitur: *Vita carnium, sanitas cordis; putredo ossium invidia.* Quid enim per vitam carnis, nisi infirma quædam ac tenera: & quid per ossa, nisi fortia acta signantur? Et plerumque contingit, ut quidam cum vera cordis innocentia in nonnullis suis actibus infirmi videantur: quidam verò jam quædam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tamen erga aliorum bona, intus invidiæ pestilentia latenter tabescant. Bene ergo dicitur: *Vita carnium, sanitas cordis:* quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt, quandoque roborantur. Et rectè subditur: *Putredo ossium invidia:* quia per livoris vitium, ante Dei oculos pereunt etiam fortia acta virtutum. Ossa quippe per invidiam putrescere, est quædam etiam robusta deperire. Sed cur hæc de invidia dicimus, si non etiam qualiter eruatur, intimemus? Difficile namque est, ut hoc alteri non invideat; quod adipisci alter exoptat: quia quidquid temporaliter percipitur, tantò fit minus singulis, quantò dividitur in multis: & idcirco desiderantis mentem livor excruciat, quia hoc quod appetit, aut funditus alter accipiens adimit, aut à quantitate restringit. Qui ergo livoris peste plene carere desiderat, illam hereditatem diligat, quam coheredum numerus non angustat: quæ & omnibus una est, & singulis tota: quæ tantò largior esse ostenditur, quantò ad hanc percipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergo livoris est affectus surgens internæ dulcedinis: & plena mors ejus, est perfectus amor æternitatis. Nam cùm mens ab ejus rei appetitu retrahitur, quæ accipientium numero partitur; tantò magis proximum diligit, quantò minus ex profectu illius sua damna pertimescit. Quæ si perfectè in amore cælestis patriæ rapitur, plenè etiam in proximi dilectione sine omni invidia solidatur: quia cùm nulla terrena desiderat, nihil est quod ejus erga proximum charitati contradicat. Quæ nimirum charitas quid est aliud quàm mentis oculus: qui si terreni amoris pulvere tangitur, ab internæ lucis mox intuitu læsus reverberatur? Quia autem parvulus est qui terrena diligit, magnus, qui æterna concupiscit: potest etiam sic non inconvenienter intelligi. *Parvulum occidit invidia,* quoniam hujus pestis languore non moritur, nisi qui adhuc in desideriis infirmatur.

Prov. 14. d

* *al.* eo ipsa deterius ruat.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM JOB
LIBER SEXTVS.

Quid per nomen Iob & vulnera ejus, quæ à planta pedis usque ad verticem pertulit : quid item per uxorem maledictionem suadere conantem, quidque per amicos consolatores accipiatur, breviter recapitulatur.

CAPUT PRIMUM.

SERVATA historiæ veritate beati Job dicta, amicorumque illius mystica proposui interpretatione discutere : quia cunctis vera scientibus liquet, quòd Redemptorem mundi totis suis allegationibus curat sancta Scriptura promittere, eumque per electos omnes, ut per ejus scilicet membra, studuit designare. Unde & idem beatus Job Latino eloquio Dolens dicitur: ut per ejus & nomen & vulnera, Redemptoris nostri passio designetur, de quo Propheta ait: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.* Cui tentator, ablatis omnibus, & servos & liberos occidit : quia non solùm Judaïcum populum ex timore servientem, sed ipsos quoque Apostolos in suo amore regeneratos, passionis ejus tempore telo perfidiæ perculit. Vulneribus beati Job corpus atteritur, quia Redemptor noster configi clavis in crucis patibulo non dedignatur. A planta autem pedis usque ad verticem vulnera suscepit: quia sanctam Ecclesiam, quæ corpus ejus est, non solùm per extrema & ultima, sed usque ad summa membra persecutione sæviens tentator afflixit. Undeetiam Paulus dixit: *Compleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea.* Cui suadere uxor ad maledicendum nititur : quia carnales quique intra sanctam Ecclesiam adjutores callidi tentatoris existunt. Quæ enim eum ad maledicendum provocat, vitam carnalium designat : qui, ut jam suprà diximus, intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, quò per fidem bonis juxta sunt, eò per vitam duriùs premunt. Quia enim quasi fideles vitari nequeunt, à fidelibus tantò deteriùs, quantò & interiùs tolerantur. Amici verò illius, qui quasi ad consolandum veniunt, sed ad verba asperæ invectionis excedunt, hæreticorum speciem tenent, qui cùm contra bonos Deum defendere nituntur, offendunt. Hæc itaque superiùs latiùs dicta, nunc breviter studui ex mystica designatione succingere, ut lector meus ex ipsa hac replicatione meminerit, me in hoc opere spirituali intellectui deservire, & tamen cùm utilitatis ipsius usus postulat, subtiliter quoque studeo historiæ verba discutere : cùm verò necesse est, simul utrumque complector, ut spirituales fructus allegoria germinet, quos tamen ex radice historiæ veritas producit. Amicos verò beati Job, quos hæreticorum speciem tenere diximus, in dictis suis nequaquam per omnia reprobamus : quia dum per supernam sententiam contra eos dicitur : *Non estis locuti coram me rectum*; & protinus subditur : *Sicut servus meus Iob :* profectò liquet, quia non omnino despicitur, quod ex melioris comparatione reprobatur. In reprehensione quippe ejus incautè dilabuntur, sed tamen quia tanti viri amici sunt, ex familiaritate illius mystica multa didicerunt. Unde sicut & superiùs diximus, eorum verbis etiam Paulus utitur, & hæc in assertionis suæ adjutorium assumens, prolata ex veritate testatur. Quæ tamen veritas rectè reprehendit : quia quamlibet fortis sententia contra sanctum virum proferri non debuit. Possunt ergo mysticè Eliphaz verba pensari, quibus ad beatum Job loquitur, dicens:

Quòd stultus fuerit Judæorum populus, qui præsentem Dominum in carne sprevit : & filij ejus sint, qui illius perfidiam imitantur.

CAPUT II.

Ego vidi stultum firmâ radice, & maledixi pulcritudini ejus statim.] Stultus quippe Judæorum populus extitit, quia ipsam in carne præsentiam æternæ sapientiæ sprevit. Qui quasi firma radice convaluit : quia electorum vitam temporaliter extinguendo superavit. Sed hunc Eliphaz maledicendo despicit : quia nimirum omnes hæretici, quorum tenere speciem amicos beati Job diximus, cùm de nomine Christi gloriantur, Judæorum perfidiam ex auctoritate reprehendunt. De quo stulto protinus subditur : [*Longè sient filij ejus à salute.*] Filij hujus stulti sunt omnes, qui perfidiæ illius prædicatione generantur. Qui scilicet à salute longè sunt, quia etsi temporalem vitam sine afflictione percipiunt, æterna graviùs ultione ferientur, sicut de eisdem filiis illius Dominus dicit : *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos.* Sequitur : [*Et conterentur in porta, & non erit qui eripiat.*] Quis alius portæ nomine, nisi mediator Dei & hominum debet intelligi, qui ait : *Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur?* Filij igitur hujus stulti extra portam proficiunt, & in porta conteruntur : quia pravæ Judæorum soboles ante mediatoris adventum in legis observatione floruerunt : sed in ipsa Redemptoris nostri præsentia à divinitatis obsequio, perfidiæ suæ meritis repulsi ceciderunt. Quos nimirum non est qui eripiat : quia scilicet dum ipsum Redemptorem extinguere persequendo conati sunt, oblata sibi ereptionis remedia abscideruntde quo bene subditur : [*Cujus messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus.*] Hujus enim stulti messis fuerat sacri seges eloquij. Quædam namque spicarum grana, sunt verba prophetarum, quæ stultus habuit, sed non comedit : quia Judaïcus populus legem quidem verbo tenus tenuit, sed per fatuitatis fastidium ab ejus intellectu jejunavit. Hujus verò stulti messem famelicus comedit, quia nimirum Gentilis populus verba legis intelligendo edidit, ad quæ plebs Judaïca sine intellectu laboravit. Hos famelicos fidei Dominus prævidit, cùm per Evangelistam dixit : *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.*

buntur. De his famelicis Anna prophetante dicitur: *Repleti prius, propanibus se locaverunt, & famelici saturati sunt.* Sed quia messem perdidit, rectè subjungitur, qualiter etiam ipse stultus perit, cùm dicitur: [*Et ipsum rapiet armatus.*] Antiquus hostis Judaïcum populum armatus rapuit, quia in eo vitam fidei fraudulentæ suggestionis jaculis extinxit, ut unde se inhærere Deo crederet, inde ejus ordinationi repugnaret. Quod profectò discipulos suos Veritas præmonet, dicens: *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.* Sequitur:

1. Reg. 2. a

Io. 16. a

Quid sit quòd aliquis velox ingenio, quæ intelligit, contemnit, & alius tardus & hebes vix tandem multo labore assequitur, quod cum intellexerit, operatur.

CAPUT III.

Et bibent sitientes divitias ejus.] Hujus stulti divitias sitientes bibunt, quia fluentis sacræ locutionis, quæ Judaïcus populus in superbiæ ostentatione possederat, conversæ Gentilium mentes irrigantur. Unde & eisdem per Prophetam dicitur: *Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate.* Quia enim argenti vocabulo eloquia divina signantur, Psalmista testatur, dicens: *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.* Qui ergo argentum non habent, ad aquas vocantur: quia nimirum Gentilitas, quæ Scripturæ sacræ præcepta non acceperat, sacri eloquij inundatione satiatur, quam tantò nunc avidiùs potat, quantò hanc diu sicca sitiebat. Eadem ergo divina eloquia & messes & divitiæ vocantur: messes, quia jejunam mentem reficiunt; divitiæ verò, quia magna nos morum venustate componunt. Eadem & comedi dicuntur & bibi, quia nimirum dum quædam in eis obscura sunt, quæ non nisi interpretata intelligimus, hæc quasi mandendo glutimus: dum quædam verò ad intelligendum facilia ita sumimus ut invenimus, ea quasi non mansa bibimus, quia non fracta sorbemus. Hæc sub intellectu mystico brevi locutione transcurrimus, ne quid forsitan præterisse videamur. Sed quia beati Job amici esse non possent, nisi in quibusdam quoque magna morum honestate fulgerent, restat ut in eorum verbis virtutem sensuum moraliter inquiramus, quatenus dum locutionis eorum pondus discutitur, cujus doctrinæ fuerint, ostendatur.

Isa. 55. a

Psal. 11. b

Quid sit maledicere pulcritudini stulti.

CAPUT IV.

Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulcritudini ejus statim.] Quasi firma radice stultus in terra figitur, qui totis desideriis in terreno amore solidatur. Unde & primus Caïn civitatem in terra construxisse dicitur: ut apertè monstraretur, quia ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate cælestis patriæ alienus fuit. Quasi firma radice stultus attollitur, quando hîc temporali prosperitate fulcitur; ut omne quod appetit, assequatur, adversa nulla sustineat, contra infirmos sine repugnatione prævaleat, bene agentibus ex auctoritate contradicat, ad majora commoda ex pejori semper actione perveniat, & unde viam vitæ deserit, inde ad tempus felicior vivat. Sed cùm malos florere infirmi conspiciunt, trepidant: & apud semetipsos peccantium prosperitate turbati, intus in gressibus mentis nutant. Quorum profectò speciem sumpsit Psalmista cùm diceret: *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei: quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns.* Cùm verò eorum gloriam fortes aspiciunt, protinus quæ post gloriam pœna sequatur, attendunt: & alta intus cogitatione despiciunt hoc, quòd foris superbi fastu vacuæ inflationis intumescunt. Bene ergo dicitur: [*Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulcritudini ejus statim.*] Pulcritudini quippe stulti maledicere, est ejus gloriam ex considerata damnatione judicare: quia eò atrociùs in tormentis obruitur, quò altiùs in peccatis elevatur: quia transit quod extollitur, permanet quod punitur. Qui honoratur in via, in perventione damnabitur. Et quasi per amœna prata in carcerem pervenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit. Notandum verò, quòd cùm stulti pulcritudini maledixisse se diceret, protinus addidit, *Statim.* Mos namque humanæ & infirmæ mentis est, ut cùm earum rerum quas respicit, qualitate varietur, sæpe ejus judicium cum ipsa præsentis rei specie ducatur, & juxta hoc quod aspicit, intentio illius sensusque formetur. Nam plerumque nonnulli, dum quorumdam gloriam cernunt, ejusdem gloriæ aspectibus delectantur, ac magnum aliquid æstimant, seque ut talia mereantur, exoptant. Cùm verò glorioso quosque, aut dejectos subitò, aut fortasse etiam morientes aspiciunt, quia humana gloria omnimodo nihil sit, cum gemitu fatentur, ita ut protinus dicant: Ecce, quàm nihil est homo. Qui hoc nimirum rectiùs dicerent, si cùm in gloria hominem cernerent, tunc ejus interitum cogitantes, transeuntem potentiam nihil esse sentirent. Tunc quippe est humana elatio pensanda quàm nihil sit, cùm sese super ceteros successibus extollit. Tunc considerandum est quo cursu felicitas transvolet, cùm ante humanos oculos quasi permanens pollet. Nam gloriam morituri nihil esse, in ipsa jam morte pensare infirmi quilibet possunt. Tunc enim ei etiam illi derogant, qui hanc & usque ad mortem sequentes amant. Bene itaque dicitur: [*Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulcritudini ejus statim.*] Ac si apertè diceret: Contra stulti pulcritudinem, moram in maledictione non habui: quia cùm hanc cernerem, simul etiam pœnam sequentem vidi. Non enim statim maledicerem, si qua me gloriæ illius delectatio tenuisset: sed sine tarditate maledixi, quia supplicia mansura conspiciens, ejus potentiam sine dubitatione reprobavi. Sed quia iniqui quique quò plus in hoc mundo proficiunt, plures secum ad interitum trahunt, rectè subditur: [*Longè fiant filij ejus à salute.*] Filij quippe stulti sunt, qui in ambitione hujus sæculi ex ejus imitatione nascuntur: qui profectò tantò à salute longiùs fiunt, quanto in perpetratione nequitiæ nulla infirmitate seriuntur. De quibus bene additur:

Gen. 4. c

Psal. 72 a

Dies judicij porta regni.

CAPUT V.

Et conterentur in porta, & non erit qui eripiat.] Nam sicut urbis aditus porta dicitur; ita est dies judicij porta regni: quia per eum ab electis omnibus ad cælestis patriæ gloriam intratur. Unde & hunc diem cùm ad retributionem sanctæ Ecclesiæ Salomon appropinquare conspiceret, dixit: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.* Vir quippe est Ecclesiæ humani generis Redemptor, qui in portis se nobilem ostendit, qui despectus priùs in contumeliis extitit, sed in ingressu regni sublimis apparebit. Qui cum terræ senatoribus residet: quia judicij sententiam cum sanctis ejusdem Ecclesiæ prædicatoribus decernet, sicut ipse in Evangelio dicit: *Vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Quod Isaias quoque longè antè prænuncians ait: *Dominus ad judi-*

4.

Prov. 31 c

Mat. 19 d

Isai. 3. e

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

cium veniet cum senioribus populi sui. De his portis
Prov. 31 d Salomon iterum dicit: *Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera ejus.* Tunc quippe sancta Ecclesia de fructu manuum suarum accipit, cùm eam ad percipienda cælestia laboris sui retributio attollit. Tunc eam sua opera in portis laudant, quando ejus membris in ipso regni aditu
Mat. 25. d dicitur: *Esurivi, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me.* Filij igitur hujus stulti ante portam elati sunt, sed in porta conterentur: quia amatores hujus sæculi in præsenti vita superbiunt, sed in ipso regni aditu æterna animadversione feriuntur. Bene autem subditur: [*Et non erit qui eripiat.*] Illos quippe veritas ab æterna adversitate eripit, quos in temporalibus prosperis per disciplinam premit. Qui ergo nunc renuit premi, tunc non valet eripi: quia iniqui eum, quem per disciplinam negligunt habere patrem, afflictionis suæ tempore per adjutorium non invenient ereptorem. Sequitur: [*Cujus messem famelicus comedet.*] Habet enim stultus messem, quando iniquus quisque donum rectæ intelligentiæ accipit: Scripturæ sacræ sententiis docetur, bona loquitur, sed tamen nullo modo hoc quod dicit, operatur: verba Dei profert, nec tamen diligit: laudando exaggerat, vivendo calcat. Quia ergo stultus iste recta & intelligit & dicit, sed tamen hæc operando non amat, messem habendo jejunat. Quam nimirum famelicus comedit, quia is qui ad Deum sanctis desideriis anhelat, discit quod audit, agit quod didicerit: & dum doctoris pravi recta prædicatione reficitur, quid aliud quàm stulti fruge saturatur? An non famelicos suos Veritas, ut stulti messem comederent, admonebat, cùm per desideria sancta fla-
Mat. 23. a grantibus, de Pharisæis præcepit, dicens: *Quæ dicunt facite, juxta opera verò eorum nolite facere.* Ac si apertè diceret: Verbi messem loquendo excolunt, sed hanc malè vivendo minimè contingunt. Vestram ergo famem messis ista reficiat: quia vobis hanc per fatuitatis suæ fastidium servant. Bene autem subditur: [*Et ipsum rapiet armatus.*] Antiquus namque hostis quasi inermis vincitur, cùm mala aperta suggerens humanæ menti, bona omnia simul destruere conatur. Sed armatus venit, quando bona alia intacta deserens, latenter alia corrumpit. Nam sæpe quosdam in intellectu non tentat, eisque in sacri eloquij meditatione non obviat; sed tamen eorum vitam in operatione supplantat, qui dum de scientiæ virtute laudantur, nequaquam suorum operum damna respiciunt: cumque in favoris delectationem animus ducitur, vitæ suæ vulneribus non medetur. Hunc ergo armatus hostis rapuit, quem fraude tectus, in alia deserens, ex alia parte superavit. Sequitur: [*Et bibent sitientes divitias ejus.*] Sæpe stultus habet interni liquoris fontem, sed non bibit: quia ingenium quidem intelligentiæ accipit, sed tamen veritatis sententias cognoscere legendo contemnit: scit quia intelligere studendo prævaleat, sed ab omni doctrinæ studio * fastidiens ces-
* al. fastidiosus sat. Divitiæ quoque mentis, sunt verba sacræ locutionis: sed has divitias stultus oculis aspicit, & in ornamenti sui usum minimè assumit: quia verba legis audiens, magna quidem esse considerat, sed ad comprehendenda hæc nullo studio amoris elaborat. At contrà alius sitim habet, ingenium non habet: amor ergo hunc ad meditandum pertrahit, sensus hebetudo contradicit, & sæpe hoc in divinæ legis eruditione quandoque studendo intelligit, quod per negligentiam ingeniosus nescit. Hujus ergo stulti divitias sitientes bibunt, dum præcepta Dei, quæ ingenioso fastidientes nesciunt, hebetes amantes assequuntur. In his nimirum tenebras hebetudinis illustrat oculus amoris: nam hoc tardioribus sitis aperit, quod velocioribus fastidium claudit. Qui & idcirco ad intelligentiæ alta perveniunt, quia agere quæ intellexerunt, vel minima nulla contemnunt; & dum sensum manibus adjuvant, sese ultra altitudinem ingeniosorum levant. Unde bene per Salomonem dicitur: *Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.* Prov. 30 d Plerumque enim aves, quas ad volatum penna sublevat, in vepribus residet: & stellio, qui ad volatum pennas non habet, nitens manibus, regis ædificium tenet: quia nimirum sæpe ingenioso quique dum per negligentiam torpent, in pravis actionibus remanent, & simplices, quos ingenij penna non adjuvat, ad obtinenda æterni regni mœnia virtus operationis elevat. Stellio ergo dum manibus nititur, in regis ædibus moratur: quia illò simplex per intentionem recti operis pervenit, quò ingeniosus minimè ascendit. Sed his auditis, quæstio nostro cordi suboritur: cur vel negligenti intelligentiæ donum tribuatur, vel studioso quisque sensus sui tarditate præpediatur? Ad quam citiùs respondetur, dum protinus subditur: [*Nihil in terra sine causa fit.*] Idcirco enim sæpe & desidioso ingenium accipit, ut ingenioso de negligentia justiùs puniatur: quia quod sine labore assequi potuit, scire contemnit. Et idcirco nonnumquam studioso tarditate intelligentiæ premitur, ut eò majora præmia retributionis inveniat; quò magis in studio inventionis elaborat. Nihil ergo in terra est sine causa, quando & studioso tarditas ad præmium proficit, & desidioso velocitas ad supplicium crescit. Ad intelligenda autem quæ recta sunt, aliquando laboris studio, aliquando verò dolore percussionis erudimur. Unde cùm dictum sit: [*Nihil in terra sine causa fit;*] aptè protinus additur.

Quod non ex elementis hujus mundi, sed ex nobis est causa, per quam meritò flagellamur.

CAPUT VI.

[*Et de humo non egredietur dolor.*] Dolor namque quasi de humo egreditur, cùm homo ad Dei imaginem conditus de rebus insensibilibus flagellatur. Sed quia per occulta merita mentium, aperta prodeunt flagella pœnarum, de humo dolor non egreditur, quoniam sensus nostri malitia exigit, ut à rebus insensibilibus feriatur. Ecce enim cernimus, quòd ad correptionem nostram; expectatus imber arente terra suspenditur, & caliginosus aer inardescente sole siccatur, mare procellis tumescentibus sævit, & alios ad transmeandum susceptos intercipit, aliis desideratum iter erecta in cumulum unda interdicit, terra non solùm germina fecunditatis imminuit, sed etiam semina accepta consumit. In quibus nimirum cunctis patenter aspicitur hoc, quod quidam sapiens de Domino testatur, dicens: *Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* Sap. 5. d Orbis quippe terrarum cum Domino contra insensatos pugnat, quando in pœna delinquentium & elementorum adversitas militat. Sed tamen de humo dolor non egreditur: quia res quælibet insensibilis ad afflictionem nostram stimulo nostræ actionis excitatur. De humo dolor non egreditur: quia nequaquam pœna de ea nascitur creatura, quæ percutit, sed de ea proculdubio, quæ peccando vim percussionis extorsit. Sed curandum magnopere est, ut cùm in rebus exterioribus pondere doloris afficimur, spe ad superna tendamus; quatenus eò mens ad alta perveniat, quò nos exterior pœna castigat. Unde & aptè subjungitur:

Quòd amatores hujus mundi & in hoc sæculo & in futuro laboribus deputati sunt; servi verò Dei hinc mente avolantes, sub se habent omnia quæ contemnunt.

CAPUT VII.

HOmo ad laborem nascitur, & avis ad volatum.] Ad laborem quippe nascitur homo, quia nimirum is qui accepta est prædituς ratione, considerat quòd valde sibi sit impossibile, ut hæc peregrinationis suæ tempora sine gemitu evadat. Unde bene Paulus cùm tribulationes suas discipulis enu-
1. Thess. 3. a meraret, adjunxit: *Ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus.* Sed in eo quòd caro flagellis afficitur, mens ad appetenda altiora sublevatur; Paulo rur-
2. Cor. 4. d sus attestante, qui ait: *Et licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem.* Homo ergo ad laborem nascitur, & avis ad volatum: quia inde mens ad summa evolat, unde caro in infimis duriùs laborat. Potest quoque appellatione hominis, carnalium vita signari. Unde
1. Cor. 3. a & Paulus ait: *Cùm enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis?* Quibus paulò pòst subjecit, dicens: *Nonne homines estis?* In hac itaque vita homo ad laborem nascitur: quia carnalis quisque cùm transeuntia appetit, desideriorum suorum se pondere affligit. Gravis quippe labor est, hanc ipsam præsentis vitæ gloriam quærere, quæsitam quandóque percipere, & perceptam cum omni circumspectione custodire. Gravis labor est, hoc cum magna fatigatione apprehendere, quod is qui apprehendit, noverit diu stare non posse. Sancti autem viri quia transeuntia non amant, non solùm nulla temporalium desideriorum pondera tolerant, sed & si qua adversa consurgunt, in ipsis suis pressuris & languoribus non laborant. Quid enim flagellis durius? & tamen de flagellatis Apostolis scrip-
Act. 5. g tum est: *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.* Quid ergo eorum mentibus labor est, quibus & pœna verberum labor non est? Homo ergo ad laborem nascitur: quia ille hujus mundi veraciter mala sentit, qui ejus bona inhianter appetit. Nam cujus mens ad alta suspenditur, sub ipsa est quidquid exteriùs contra ipsam movetur. Bene
6. itaque subditur: [*Et avis ad volatum.*] Quia tantò animus à laboris afflictione se subtrahit, quantò per spem ad summa sustollit. An non quasi avis, Paulus ad volatum natus fuerat, qui tot adversa
Philip. 3. d sustinens dicebat: *Nostra autem conversatio in cælis*
2. Cor. 5. a *est?* Et rursum: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, æternam in cælis.* Velut avis ergo ima transcenderat, quem adhuc corpore in terra demorantem, jam in sublimibus spei penna sublevabat. Sed quia nullus suis viribus valet sese in alta sustollere, ut cùm à visibilibus affligitur, in invisibilia sublevetur; rectè mox subditur: [*Quamobrem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum.*] Ac si apertè diceret: Illum rogo, per quem hæc tribui scio. Si enim hoc per se habere se crederet, deprecari Dominum non indigeret. Sequitur: [*Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero.*] Quis omnipotentis Dei mirabilia perscrutari sufficiat, quòd cuncta ex nihilo creavit, quòd ipsa mundi fabrica mira potentiæ virtute disposita est, & super aëra cælum suspenditur, & super abyssum terra libratur: quòd ex rebus invisibilibus ac visibilibus omnis hæc universitas exstitit, quòd hominem fecerit, ut ita dixerim, in brevi colligens mundum alterum, sed rationalem: quòd hunc ex anima & carne constituens, investigabili virtutis dispositione permiscuit spiritum & lutum? Ex his itaque aliud novimus, aliud & sumus: sed tamen mirari negligimus, quia ea quæ incomprehensibili indagatione mira sunt, humanis oculis usu viluerunt. Unde fit, ut si mortuus homo suscitetur, in admirationem omnes exiliant, & quotidie homo qui non erat, nascitur, & nemo miratur: cùm proculdubio omnibus constet, quia plus sit creari quod non erat, quàm reparari quod erat. Quia arida Aaron virga floruit, cuncti mirati sunt; & quotidie ex arente terra arbor producitur, virtusque pulveris in lignum vertitur, & nemo miratur. Quia quinque panibus quinque millia hominum saturati sunt, crevisse escas sub dentibus cuncti mirati sunt: quotidie sparsa grana seminum, plenitudine multiplicantur spicarum, & nemo miratur. Aquam semel in vinum permutatam videntes cuncti mirati sunt: quotidie humor terræ in radicem vitis attractus, per botrum in vinum vertitur, & nemo miratur. Mira itaque sunt omnia quæ mirari homines negligunt, qui ad considerandum, ut prædiximus, usu torpescunt. Bene autem cùm diceret: [*Qui facit magna,*] adjunxit statim: [*Et inscrutabilia.*] Minus enim fuerat magna facere, si tamen ea quæ facta sunt, perscrutari potuissent. Rectè autem subditur:

Quòd divina miracula considerari quidem debent per studium, nec tamen discuti per intellectum.

CAPUT VIII.

ET *mirabilia absque numero.*] quia minoris esset magnitudinis, si quæ inscrutabilia condidit, pauca fuissent. Sed inter hæc sciendum est, quia divina miracula & semper debent considerari per studium, & numquam discuti per intellectum. Sæpe namque humanus sensus dum quarumdam rerum rationem quærens non invenit, in dubitationis se voraginem mergit. Unde fit, ut nonnulli homines mortuorum corpora in pulverem redacta considerent; dumque resurrectionis vim colligere ex ratione non possunt, hæc ad statum pristinum redire posse desperent. Mira igitur, quæ ex fide credenda sunt, perscrutanda per rationem non sunt; quia si hæc nostris oculis ratio expanderet, mira non essent. Sed cùm in his fortasse animus titubat, necesse est ut ea quæ per usum novit, nec tamen per rationem colligit, ad memoriam reducat; quatenus rei similis argumento fidem roboret, quam labefactari sua sagacitate deprehendit. Considerato quippe humanæ carnis pulvere, quorumdam mens concussa desperat, quando pulvis ad carnem redeat, & redivivum corpus per membrorum lineamenta componat: quando illa terræ ariditas per viventia membra virideſcat, ac se per eorum species formasque distinguat. Hoc nimirum per rationem comprehendi non potest: sed tamen credi per exemplum facilè potest. Quis enim ab uno grano seminis, immensam surgere arborem crederet, nisi certum hoc per experimentum teneret? In tanta namque unius grani parvitate, & pene nulla sui dissimilitudine, ubi latet ligni duritia, & ligno tenerior medulla, asperitas corticis, viriditas radicis, sapor fructuum, suavitas odorum, diversitas colorum, mollities foliorum: & tamen quia hoc per experimentum novimus, ex uno grano seminis prodire omnia non dubitamus. Quid ergo est difficile, ut pulvis in membra redeat, dum conditoris potentiam quotidie cernimus, qui & ex grano ligna mirabiliter, & adhuc mirabiliùs fructus ex lignis creat? Dicat ergo: [*Qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero:*] quia divinorum operum magnitudo nec ex qualitate valet discuti, nec ex quantitate numerari. Unde & adhuc subditur: [*Qui dat pluviam super faciem terræ, &*

irrigat aquis universa. Qui ponit humiles in sublimi, & mœrentes erigit sospitate.] Quia amicos beati Job eruditos ejus societate credimus, necesse est ut hæc Eliphaz verba mysticè disseramus. Omnipotens enim Deus terræ pluviam tribuit, cùm arentia corda Gentilium, supernæ prædicationis gratia infundit.

7. Et aquis universa irrigat, quia sterilitatem perditi hominis repletione spiritus ad fructificationem formet, sicut per semetipsam Veritas dicit: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Universitatis autem nomine homo signatur, quia in ipso & vera species, & magna communio universitatis ostenditur. Omne namque quod est, aut est & non vivit, aut est & vivit, sed nequaquam sentit: aut est & vivit, & sentit, sed non intelligit nec discernit: aut est, & vivit, & sentit, & intelligit, & discernit. Sunt namque lapides, nec tamen vivunt. Sunt arbusta, vivunt quidem, nec tamen sentiunt. Herbarum namque atque arborum vita viriditas vocatur, sicut per Paulum de seminibus dicitur: *Insipiens tu, quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur.* Sunt bruta animalia, vivunt & sentiunt, nec tamen intelligunt, aut discernunt. Sunt Angeli, & vivunt & sentiunt, & intelligendo discernunt. Homo itaque, quia habet commune esse cum lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, discernere cum Angelis, rectè nomine universitatis exprimitur, in quo juxta aliquid ipsa universitas tenetur. Unde & discipulis Veritas dicit: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Omnem videlicet creaturam solum intelligi hominem voluit, cui commune aliquid cum omnibus creavit: quamvis hoc loco universa intelligi & aliter possunt. Sancti enim Spiritus gratia cùm sibi divites subjicit, pauperes non repellit: cùm fortes humiliat, venire ad se debiles non recusat: cùm nobiles colligit, simul & ignobiles apprehendit: cùm sapientes suscipit, imperitorum stultitiam non contemnit. Universa ergo Deus aquis irrigat, qui dono sancti Spiritus ex omni genere hominum ad suam cognitionem vocat.

Ioan. 4. b

1. Cor. 15. c

Mar. 16. c

Quòd juxta morum diversitatem, vim sui sermonis format Deus in singulis.

CAPUT IX.

POSSUNT autem universorum nomine, ipsæ morum dissimilitudines designari. Alius namque elatione erigitur, alius pondere timoris inclinatur, alius libidine æstuat, alius avaritia anhelat, alius remissione se dejicit, alius ira ferveſcit. Sed per doctrinam sacri eloquij, dum superbo humilitas tribuitur, timido confidentia præbetur, luxuriosus per castitatis studium ab immunditia tergitur, avarus per continentiam ab ambitionis æstu temperatur, remissus zeli rectitudine erigitur, iracundus à præcipitationis suæ excitatione refrænatur, universa Deus aquis irrigat: quia vim sui sermonis in singulis juxta morum diversitatem format, ut hoc in ejus eloquio quisque inveniat, per quod virtutis necessariæ germen ferat. Unde per quemdam sapientem de mannæ dulcedine dicitur: *Paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, atque omnis saporis suavitatem.* Manna quippe omne delectamentum atque omnis saporis suavitatem in se habuit, quòd videlicet in ore spiritalium juxta voluntatem edentium, saporem dedit: quia divinus sermo & omnibus congruens, & à semetipso non discrepans, qualitati audientium condescendit, quem dum electus quisque utiliter juxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporem vertit.

Sap. 16. c

Et quia laborem boni operis gloria sequitur retributionis, post aquarum irrigationem rectè subjungitur:

Quòd hi qui pro amore Dei modo se contemnunt, sublimes cum Deo judices venient.

CAPUT X.

QVi ponit humiles in sublimi, & mœrentes erigit sospitate.] In sublimi humiles ponuntur: quia hi qui nunc pro Dei amore despecti sunt, tunc cum Deo judices veniunt, sicut hoc quod paulò antè diximus, eisdem humilibus Veritas pollicetur, dicens: *Vos qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim sedes, judicantes duodecim tribus Israel.* Tunc mœrentes Dominus sospitate erigit, quia hi qui ejus desideriis accensi, prospera fugiunt, adversa patiuntur, cruciatus persequentium tolerant, seque ipsos per lamenta castigant, tantò sublimiorem tunc sospitatem recipiunt, quantò nunc cunctis mundi gaudiis devotè moriuntur. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: *Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscebitur extraneus.* Humana etenim mens animæ suæ amaritudinem scit, cùm æternæ patriæ desideriis accensa, peregrinationis suæ pœnam flendo cognoscit: sed in ejus gaudio extraneus non miscebitur, quia qui nunc à mœrore compunctionis alienus est, tunc particeps ad lætitiam consolationis non est. Hinc est quòd in Evangelio Veritas dicit: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Et rursum: *Vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo auferet à vobis.* Sospitate ergo Dominus mœrentes erigere dicitur, quia pro se afflictos temporaliter, vera salute consolatur. Quod tamen de electis Dei etiam in hac vita nil obstat intelligi. In sublimi quippe humiles ponuntur, quia cùm se ex humilitate substernunt, altæ mentis judicio cuncta temporalia transeunt: cumque se indignos in omnibus æstimant, rectæ cogitationis examine hujus mundi gloriam transcendêtes calcant. Videamus humilem Paulum. Ecce discipulis dicit: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum dominum nostrum, nos autem servos vestros per Christum.* Videamus hunc humilem in sublimi jam positum dicentem: *An nescitis, quia angelos judicabimus?* Et rursum: *Conresuscitavit & consedere nos fecit in cælestibus.* Fortasse hunc exterius tunc catena religabat, mente tamen in sublimibus positus fuerat, qui jam per spei suæ certitudinem in cælestibus sedebat. Sancti itaque viri foris despecti sunt, & velut indigni omnia tolerant: sed dignos se supernis sedibus confidentes, æternitatis gloriam cum certitudine expectant: cumque laborant foris adversitate persecutionis, ad munitam recurrunt intrinsecus arcem mentis; & inde cuncta sub se ire despiciunt, inter quæ transire corporaliter etiam semetipsos cernunt; minas non metuunt; quia & tormenta patiendo contemnunt. Hinc enim per Salomonem dicitur: *Justus quasi leo confidens absque terrore erit.* Hinc ab eo scriptum est iterum: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.* Quia enim recti quique in alto intentionis suæ vertice siti sunt, dum mortem moriendo non sentiunt, miro modo eos reproborum jacula & feriunt, & non contingunt. In sublimi ergo humiles sunt positi, quia unde se in omnibus despiciunt, inde contra omnia securiores fiunt.

8.

Mat. 19. d

Prov. 14. a

Ioan. 16. c

Ibid. c

1. Cor. 1. d

1. Cor. 6. a

Ephes. 2. a

Prov. 28. a

Prov. 12. c

Quid sit quod scriptum est in Isaia: Descende, sede in pulvere virgo filia Babylonis.

CAPUT XI.

9. Isa. 47. a QUo contra rectè sub Babylonis specie per Prophetam menti reprobæ dicitur: *Descende, sede in pulvere virgo filia Babylonis, sede in terra: non est solium filiæ Chaldæorum.* Hoc enim loco humana mens virgo non incorrupta, ut arbitror dicitur, sed infecunda. Et quia Babylon confusio interpretatur, rectè infecunda mens Babylonis filia vocatur, quæ in eo quòd nequaquam bona opera germinat, dum nullo ordine rectæ vitæ componitur, quasi confusione matre generatur. Sin autem virgo non infecunda dicitur, sed incorrupta, postquam statum salutis perdidit, ad confusionis suæ cumulum appellatur quod fuit. Cui aptè per increpationem dicitur divina voce: *Descende.* In alto quippe humanus animus stat, quando supernis retributionibus inhiat: sed ab hoc statu descendit, cùm turpiter victus sese defluentibus mundi desideriis subjicit. Cui bene mox additur: *Sede in pulvere.* Descendens enim in pulvere residet, quia cælestia deserens, terrenis cogitationibus aspersus in infimis vilescit. Ubi adhuc ingeminando subjungitur: *Sede in terra.* Ac si aptè exprobrans dicat: Quia cælesti conversatione noluisti te erigere, sub temetipso prostratus in terrenis actibus humiliare. Unde & necessariò protinus additur: *Non est solium filiæ Chaldæorum.* Chaldæi namque feroces interpretantur. Valde autem feroces sunt, qui voluntates proprias sequentes, nec suis parcere mortibus sciunt. Ferocia sunt terrena desideria, quæ non solùm contra præcepta conditoris, sed sæpe etiam contra percussionum verbera, duram atque insensibilem mentem reddunt. Sed filia ferocium solium non habet, quia mens, quæ ad amorem mundi ex pravis desideriis nascitur, atque eisdem desideriis obduratur, in eo quòd se terrenis concupiscentiis subjicit, sedem judicij amittit: nullique apud se solio præsidet, quia examine discretionis caret, & quasi à judicij sui sessione repellitur, quia per exteriores concupiscentias vagatur. Liquet enim, quòd mens, quæ intus consilij sedem perdiderit, foras se per desideria innumerabiliter spargit. Et quia agere intellecta dissimulat, cæcatur rectè, ut etiam nesciat quod agat: & sæpe justo judicio in sua voluntate relinquitur, & sub ea quæ anxiè appetit

10. Isa. 47. a laboriosa mundi ministeria relaxatur. Unde aptè illic subditur: *Quia ultrà non vocaberis mollis & tenera: tolle molam, & mole farinam.* Constat nimirum, quòd teneræ suæ filiæ parentes parcunt, nec duris atque servilibus hanc operibus affligunt. Omnipotens ergo Deus quasi teneram filiam vocat, quando dilectam uniuscujusque animam à laboriosis hujus mundi servitiis revocat; ne dum exterioribus actionibus afficitur, ab internis desideriis obduretur. Sed Chaldæorum filia mollis & tenera non vocatur; quia mens pravis desideriis dedita, in eo quod anxiè appetit hujus sæculi labore relinquitur, ut foris mundo velut ancilla serviat, quæ intus Deum ut filia nequaquam amat. Unde & molam tollere, ac farinam molere jubetur. Mola in gyrum ducitur, & farina profertur. Unaquæque autem mundi hujus actio mola est, quæ dum multas curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit: atque ex se quasi farinam projicit, quia seducto corde, semper minutissimas cogitationes gignit. Nonnumquam verò qui quietus alicujus esse meriti creditur,

11. positus in qualibet actione denudatur, unde illic protinus subinfertur: *Denuda turpitudinem tuam,* Ibid. *discooperi humerum, revela crura, transi flumina.* In administratione quippe operis turpitudo denudatur, dum vilis mens abjectaque in actionis ostentatione cognoscitur, quæ quieta priùs magna putabatur. Humerum mens discooperit, quando opus suum quod ignorabatur, ostendit. Crura revelat, quia quibus desideriorum passibus, lucris mundi inhiet, manifestat. Flumina etiam transit, quia actiones hujus sæculi, quæ quotidie ad terminum defluunt, indesinenter appetit; dumque alias relinquit, alias assequitur, quasi de flumine semper ad flumen tendit. Hæc paucis per excessum diximus, ut mens à solio sanctæ intentionis excussa, quò jaceat, monstraremus: quia si ad ea quæ super ipsam sunt, inhiare cessaverit, sub semetipsam etiam indesinenter ruit. In alto autem figitur, si amorem temporalium deserens, ad spem incommutabilis æternitatis ligatur. Bene ergo dicitur: [*Qui ponit humiles in sublimi.*] Atque aptè subjungitur: [*Et mœrentes erigit sospitate.*] Sæpe in hoc mundo etiam læti quilibet erecti sunt, dum de ipsa gloria suæ prosperitatis intumescunt. Sed mœrentes Dominus sospitate erigit: quia afflictos suos ad gloriam veræ lætitiæ soliditate sustollit. Sospitate quippe, non insaniâ erecti sunt, qui in bonis actibus positi, spe in Deum firma gratulantur. Nonnulli enim, sicut diximus, & iniquitates perpetrant, & gaudere non cessant: de quibus per Salomonem dicitur: *Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis.* Prov. 2. c. Et rursum: *Sunt impij qui ita sunt securi, ac si justorum facta habeant.* Eccli. 8. a Hi nimirum non sospitate eriguntur, sed insaniâ: quia superbiunt cùm affligi debuerant; & inde miseri in exultatione defluunt, unde à bonis flentur, phreneticorum videlicet sensibus similes, qui insaniam qua prævalent, virtutem putant; qui ex morbo esse nesciunt, hoc quod amplius sanis possunt: & quasi crevisse se viribus æstimant, dum ad vitæ terminum per augmenta languoris appropinquant: qui quia rationis sensum non habent, flentur & rident, & tantò se in magna exultatione dilatant, quantò & insensibiles malum quod patiuntur, ignorant. Sospitate ergo Dominus mœrentes erigit: quia electorum mens non de præsentis vitæ insania, sed de certitudine æternæ salutis hilarescit. Unde aptè mox de hac ipsa pravorum destructione subjungitur: [*Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant.*] Reproborum mentes perversis cogitationibus semper invigilant, sed plerumque eis superna dispositio obviat: & quamvis pravitatem consilij nec fracti adversitatibus corrigant, tamen ne contra bonos prævaleant, eorum vires refrænat. Quos contra miro judicio agitur, ut effectu quidem pravi operis careant, & tamen justæ sententiæ judicis reos conscientia addicat. Quòd ergo mala cogitant, quid ipsi faciant ostendunt: quòd verò mala implere nequeunt, hi contra quos cogitaverant, defenduntur. Unde & adhuc bene subditur:

Quòd humana consilia in eo quòd Dei consilio nituntur resistere, obsequuntur: ut de fratribus Ioseph legitur, & de Saul, & de Iona, & de Iudæis Christi nomen extinguere volentibus.

CAPUT XII.

QVi comprehendit sapientes in astutia eorum, & consilia pravorum dissipat] Sæpe enim nonnulli humanâ sapientiâ inflati, dum desideriis suis divina judicia contraire conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur: & quò ad votum suum vim supernæ dispositionis intorqueant, callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirunt: sed inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt; atque omnipotentis Dei consilio dum resistere nituntur, obsequuntur: quia sæpe & hoc ejus dispositioni aptè militat, quod ei per humanum studium frivolè resultat. Sapientes ergo Dominus in ipsa eorum astutia comprehendit, quando

quando ejus consiliis humana facta etiam tunc
12. *Gen. 37. d* quòd suo manipulo fratrum ejus manipuli se prosternebant: somnium viderat, quòd sol & luna se cum reliquis stellis adorabant. Quæ quia purè fratribus retulit, eorum corda protinus futuræ dominationis invidia pavorque percussit. Cumque hunc ad se venire conspicerent, malitia sæviente dixerunt: *Ecce somniator venit ille. venite occidamus eum, & videamus quid illi proderint somnia sua.* Cumque se ejus dominio subjici metuunt, somniatorem in puteum deponunt, eumque Ismahelitis transeuntibus vendunt: qui in Ægyptum ductus, servituti subditus, luxuriæ accusatione damnatus, castitatis merito adjutus, prophetiæ judicio ereptus, omni Ægypto prælatus est: per supernam verò sapientiam providus frumenta congessit, & futuro periculo necessitatis obviavit. Cumque in orbem fames irruit, de alimentorum præparatione sollicitus Jacob, filios suos in Ægyptum misit: qui frumentorum dispensationi præpositum Joseph nescientes inveniunt, atque ut mererentur alimenta percipere, eorum dispensatorem compulsi sunt pronis in terram cervicibus adorare. Pensemus ergo gestæ rei ordinem, pensemus quomodo sapientes in ipsa sua astutia vis divina comprehendat. Ideo ab eis venditus fuerat Joseph, ne adoraretur; sed ideo est adoratus, quia venditus. Astutè namque aliquid agere ausi sunt, ut Dei consilium mutaretur; sed divino judicio, quod declinare conati sunt, renitendo servierunt. Inde quippe coacti sunt Dei voluntatem peragere, unde hanc moliti sunt astutè commutare. Sic divinum consilium dum devitatur, impletur: sic humana sapientia dum reluctatur, comprehenditur. Timuerunt fratres ne Joseph super eos excresceret: sed hoc quod divinitus dispositum fuerat, cavendo factum est ut eveniret. Humana ergo sapientia in seipsa comprehensa est, quæ voluntati Dei, unde per intentionem restitit, inde ejus impletioni militavit. Sic Saül dum
13. David subjectum quotidiano succrescere virtutum successu conspiceret, suam ei in conjugium filiam spopondit, atque in ejus dotem centum dari ab eo Philistinorum præputia petiit, ut cùm provocatus miles ultra se excrescere quæreret, inimicorum gla-
1. *Reg. 18. f* diis traditus vitam finiret, sicut scriptum est: *Non habet rex necesse sponsalia, nisi tantùm centum præputia Philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis.* Porro Saül cogitabat tradere David in manus Philistinorum: sed David dispositionis intimæ favore roboratus, centum se dare perhibuit, & ducenta præputia reportavit. Cujus nimirum operis Saül argumento superatus, supernâ providentiâ in sa-
* *al* deprehensus. pientiæ suæ est consilio* comprehensus; quia unde succrescentis militis vitam se extinguere credidit, virtutis ejus gloriam inde cumulavit. Sed quia nonnumquam astutè se aliquid sapere etiam electi moliuntur, libet ad medium alium sapientem deducere, & quomodo in internis consiliis astutia mortalium comprehendatur, demonstrare. Prudenter
Ionæ. 1. a quippe Jonas sapere voluit, cùm ad prædicandam Ninivitarum pœnitentiam missus, quia electis Gentibus Judæam deseri timuit, prædicationis officium implere recusavit. Navim petiit, fugere Tharsis elegit: sed protinus tempestas exoritur, sors mittitur, ut videlicet cognoscatur cujus culpâ mare turbetur. Jonas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, ceto sorbente devoratur, atque illuc gestante bellua pervenit, quò ire sponte contempsit. Ecce fugitivum Dei tempestas invenit, sors ligat, mare suscipit, bellua includit, & quia auctori suo obedire renitur, ad locum, quo missus fuerat, suo reus carcere portatur. Jubente Deo ministrare homo prophetiam

A noluit, aspirante Deo bellua Prophetam vomuit. Comprehendit ergo Dominus sapientes in astutia eorum, quando & hoc in usum suæ voluntatis redigit, per quod sibi voluntas humana contradicit. Perscrutemur adhuc Hebræorum sapientiam, ut videamus quid providendo prohibuit, aut quid prohibendo provocavit. Certè cùm ad Redemptoris nostri miracula credentium turba confluueret, cùm sacerdotes populi, invidiæ facibus accensi, mundum post eum ire cernerent, ut proclamarent dicentes: *Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abiit:* *Ioan. 12. c*
ut ab illo vim tantæ concursionis abscinderent, finire ejus potentiam morte conati sunt, dicentes: *Expedit ut unus homo moriatur, & non tota gens pereat.* Sed *Ioan. 11. f*
Redemptoris mors ad conjunctionem sui corporis,
B id est Ecclesiæ, valuit, non ad separationem. Unde & *Levit. 1. d* per legem turturi vel columbæ, in figura nostri sacrificij, secari guttur præcipitur, & non penitus abscidi, ut & post mortem corpori caput inhæreat: quia
1. *Tim. 2. b* videlicet *mediator Dei & hominum*, ideſt, caput omnium nostrum, & veræ mundationis hostia, unde pro nobis mortem pertulit, inde nobis verius inhæsit. Post sectionem ergo caput turturis suo corpori inhæret, quia Christum ab Ecclesia nec mors interveniens dividit. Persecutores igitur peregerunt hoc quod perniciosè moliti sunt, intulerunt mortem, ut ab eo abscinderent fidelium devotionem: sed inde fides crevit, unde hanc se extinguere infidelium crudelitas credidit. Cumque se æstimant ejus miracula persequendo abscindere, hæc nimirum compulsi sunt nesciendo dilatare. Comprehendit ergo Dominus sapientes in astutia eorum, quando & hoc ad
C pietatis suæ obsequium redigit, quod contra illum humana erudelitas exarsit. Justus namque & misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus, atque ea quæ permittit, sic tolerat, ut hæc in sui consilij usum vertat. Unde 418
miro modo fit, ut & quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit: quia dum in bonum usum malefacta vertuntur, ejus consilio militant etiam quæ ejus consilio repugnant. Hinc enim per Psalmistam dicitur: *Magna opera Domini,* *Psal. 110. a* *exquisita in omnes voluntates ejus.* Sic quippe ejus opera magna sunt, ut per omne quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiratur. Nam sæpe inde perficitur, unde repelli putabatur. Hinc rursum dicitur: *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cælo* *Psal. 134. a*
D *& in terra.* Hinc Salomon ait: *Non est sapientia, non* *Prov. 21. d* *est prudentia, non est consilium contra Dominum.* Restat ergo, ut in cunctis quæ agimus, vim supernæ voluntatis inquiramus, cui videlicet cognitæ, debet nostra actio devotè famulari, & quasi ducem sui itineris prosequi, ne ei etiam nolens serviat, si hanc superbiens declinat. Vitari enim vis superni consilij nequaquam potest: sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se sub ejus nutibus refrænat: ejusque sibi pondera levigat, qui hanc subjecto cordis humero volens portat. Sed quia persecutorum superiùs memoriam fecimus, qualiter etiam ea quæ subjuncta sunt, eorum cæcitati congruant, ostendamus.
E Sequitur:

Quòd exemplo Loth, contra viam justi accusationis aditum non inveniunt peccatores.

CAPUT XIII.

PEr diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.] Per diem tenebras incurrerunt, quia in ipsa veritatis præsentia perfidiæ errore cæcati sunt. Clarè quippe per diem cernitur, per noctem verò nostra acies obscuratur. Persecutores igitur Redemptoris nostri dum divinæ virtutis miracula cernerent, & tamen de ejus divinitate dubitarent, in die tenebras passi sunt, quia visum in luce perdiderunt. Hinc est quòd eos ipsa lux admonet: dicens: *Ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ* *Ioan. 12. c*

comprehendant. Hinc est quòd de Judæa dicitur:
Hier.15.b *Occidit ei sol, cùm adhuc esset dies.* Hinc est quòd vocem pœnitentium in se Propheta iterum sumpsit, dicens:
Isai. 59. b *Impegimus meridie quasi in tenebris, in caligine nostis quasi mortui.* Hinc iterum dicit:
Isai.21.c *Custos quid de nocte? custos quid de nocte? Dixit custos: Venit mane & nox.* De nocte etenim custos venit, quia humani generis protector & manifestus in carne apparuit, & tamen hunc pressa perfidiæ suæ tenebris Judæa minimè cognovit. Ubi bene ex voce custodis additur: *Venit mane & nox*; quia per ejus præsentiam & nova lux mundo inclaruit, & tamen in cor-
15. de infidelium vetusta cæcitas remansit. Bene autem dicitur: [*Quasi in nocte, sic palpabunt in meridie*] Hoc quippe palpando exquirimus, quod oculis non videmus. Judæi autem aperta ejus miracula viderant, & adhuc eum quasi palpantes quærebant, cùm
Ioan.10. d dicerent: *Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam.* Ecce miraculorum lux ante oculos aderat, & tamen in cordis sui tenebras offendentes, adhuc requirendo palpabant. Quorum nimirum cæcitas ad crudelitatem, crudelitas etiam usque ad aperta opera persecutionis exarsit. Sed Redemptor humani generis, persecutorum suorum manibus diu teneri non potuit. Unde & protinus subditur: [*Porro salvum faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.*] Ipse quippe
2.Cor.8. b iste pauper est, de quo per Paulum dicitur: *Propter nos egenus factus est, cùm dives esset.* Et quia Judæi accusando Dominum tradiderunt, quem traditum
* al. occiderũt; Gentiles * crucifixerunt; potest per oris gladium, accusantium Judæorum lingua signari, de quibus
Psal. 56. a per Psalmistam dicitur: *Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum machæra acuta:*
Luc.23.c quia Evangelio etiam teste clamaverunt: *Crucifige, crucifige eum.* Per violenti verò manum, ipsa crucifigens gentilitas exprimi potest, quæ in Redemptoris morte Hebræorum voces opere implevit. Deus itaque hunc pauperem & de violenti manu, & de oris gladio salvum fecit; quia videlicet Redemptor nostri & vires Gentilium, & linguas Hebræorum moriendo ex humanitate pertulit, sed ex divinitatis suæ potentia resurgendo superavit: qua videlicet resurrectione quid aliud agitur, nisi ut ad spem vitæ subsequentis, infirmitas nostra roboretur? Unde & bene mox subditur: [*Et erit egeno spes.*] Erepto quippe paupere, egenus ad spem reducitur; quia humilis fidelium populus Redemptore moriente, pavore concutitur, sed resurgente solidatur. Ipsos namque primos hujus populi pauperes, electos videlicet prædicatores, visa ejus mors perculit, sed resurrectio ostensa reparavit. Salvato ergo paupere, spem egenus recipit: quia resurgente in carne Domino, fidelis quisque ad æternæ vitæ fiduciam convalescit. Sed ecce jam in manifesta ostensione veritas venit, jam carnis mortem pertulit, eamque resurgendo destruxit, jam resurrectionem gloria ascensionis honoravit: & tamen Hebræorum lingua adhuc eum contumeliis lacessere non desinit, quos nimirum æquanimiter tolerat, ut alios tolerando convertat, atque alios minimè conversos quandoque districtiùs feriat. Tunc enim lingua infidelium ab effrænatione vanæ suæ loquacitatis obmutescet, cùm venire eum justum judicem viderit, quem nunc injustè judicavit. Unde & bene subditur: [*Iniquitas autem contrahet os suum.*] Os enim suum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis Redemptorem lingua infidelium contumeliis lacessere nequaquam cessat. Sed tunc os contrahet, cùm hoc quod non vult per studium, per supplicium claudet. Quod tamen bene accipi etiam de conversis persecutoribus potest. Salvato enim paupere, dum egenus ad spem redit, contracto ore iniquitas obmutescit: quia resurrectionis ejus clarescente miraculo, dum copiosa multitudo infidelium credidit, à Redemptoris sui

A injuriis contumeliisque cessavit. Os enim suum, quod Deum deridendo aperuit, jam formidando contraxit. Libet hæc moraliter, postposita Judæorum significatione, transcurrere, atque à pravis generaliter quomodo agantur indagare. Iniquorum quippe hominum mentes cùm quædam à proximis bene gesta conspiciunt, in extenso livoris sui equuleo torquentur, & gravem malitiæ suę pœnam sustinent, cùm bona in aliis tabescentes vident. Rectè itaque dicitur: [*Per diem incurrent tenebras.*] Quia mens eorum cùm de aliena melioratione affligitur, de radio lucis obscuratur: quia sæpe in proximis dum bona aperta considerant, si qua mala lateant investigant, & sollicitis inquisitionibus laborant, si
B quid fortè quod accusare possint, inveniant. Sana quidem membra conspiciunt, sed clausis cordis oculis vulnus palpantes quærunt. Unde & bene subditur: [*Et quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.*] Dies boni operis in proximo exteriùs lucet, sed quasi in nocte palpant, quia livoris sui intus tenebras tolerant. Pervenire ad aliqua, quæ reprehendant, satagunt, detractionis aditum quærunt: sed quia hunc invenire non valent, cæci exteriùs circumeunt. Quod bene exprimitur, cùm Loth, protegentibus Angelis, in domo ejus Sodomitæ ostium non invenerunt, sicut scriptum est: *Vimque faciebant Loth* Gen.19.
vehementissimè, & jam proximum erat ut frangerent b
fores, & miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Loth, clauseruntque ostium, & eos qui erant foris, percusserunt cæcitate à minimo usque ad maximum, ita ut
C *ostium invenire non possent.* Quid est quòd malis adversantibus, intra domum Loth reducitur & munitur, nisi quòd justus quisque dum pravorum insidias sustinet, ad mentem revertitur, & imperterritus manet? Sodomitæ autem viri in domo Loth ostium invenire nequeunt: quia corruptores mentium contra vitam justi nullum accusationis aditum deprehendunt. Percussi enim cæcitate quasi domum circumeunt, quia invidentes facta dictaque perscrutantur. Sed quia eis de vita justi fortis undique ac laudabilis actio obviat, errantes nihil aliud quàm parietem palpant. Bene ergo dicitur: [*Quasi in nocte, sic palpabunt in meridie:*] quia dum bonum quod vident, accusare nequeunt, cæcati malitiâ, malum quod non vident, ad accusationem quærunt. Unde
D rectè subjungitur: [*Porro salvum faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.*] Pauper quippe est, quisquis apud semetipsum elatus non est. Unde & per Evangelium Veritas dicit: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum* Matt.5. a
cælorum. Duobus autem modis ad culpam unusquisque pertrahitur. Aut enim delectatione ducitur, aut terrore superatur. Gladius namque oris est iniquitas persuasionis: manus autem violenti, est adversitas potestatis. Sed quia veraciter humilis, qui hoc loco pauper vocatur, quò nulla hujus mundi prospera appetit, eò audenter etiam adversa contemnit, rectè dicitur: [*Salvum faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.*] Ac si apertè diceretur: Sic in se Deus mentes humilium
E solidat, ut eas ad perpetrandam nequitiam nec blandimenta suasionum pertrahant, nec dolores suppliciorum frangant. Spes quippe in æternitatem animum erigit, & idcirco nulla mala exteriùs, quæ tolerat, sentit. Unde & subditur: [*Et erit egeno spes.*] Ad cujus spei videlicet fructum cùm pauper pervenerit, omnis elatus obmutescit. Unde & adhuc subditur: [*Iniquitas autem contrahet os suum.*] Nunc enim mali bonis derogant, & recta quæ agere negligunt, hæc in aliis obtrectando lacerare non cessant. Sed tunc iniquitas os suum contrahit, cùm justis quanta supperat gloria retributionis agnoscit. Tunc enim ei loqui contra bonos non vacat, quia malorum suorum digna retributione linguam tormenta ligant. Unde bene, Anna prophetante dicitur:

12. Reg. b *Pedes sanctorum suorum servabit, & impij in tenebris conticescent.* Sed ut electus quisque æterna supplicia evadat, & ad perennem gloriam pauper ascendat, debet hîc assiduis flagellis atteri, quatenus in judicio valeat purgatus inveniri. Ipso namque infirmitatis nostræ pondere deorsum quotidie ducimur, nisi mira manu artificis per subvenientia flagella relevemur. Unde & subditur: [*Beatus homo,* 17. *qui corripitur à Domino.*] Prima virtus est, ne perpetrari debeant, sed vitari peccata: secunda autem saltem perpetrata corrigere. Sed plerumque culpas non solùm imminentes minimè vitamus, verumetiam nec commissas agnoscimus. Et peccatoris mens tantò altiùs tenebrescit, quantò nec damnum suæ cæcitatis intelligit. Unde fit plerumque divini B muneris largitate, ut culpam pœna subsequatur, & flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia securitas cæcabat. Torpens quippe animus percussione tangitur, ut excitetur: quatenus qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflictus consideret quò jacet. Hinc itaque ipsa asperitas correptionis, origo fit luminis. Unde & per Paulum dici-

Ephes. 5. c tur: *Omne quod arguitur, à lumine manifestatur:* argumentum enim salutis est vis doloris. Hinc est

Eccli. 10. a enim, quòd Salomon ait: *Curatio cessare faciet peccata maxima.* Hinc iterum dicit: *Quem enim Do-*

Heb. 12. a *minus diligit, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Hinc voce angelica Dominus ad Joan-

Apoc. 3. d nem loquitur, dicens: *Ego quos amo, redarguo &* C

Heb. 12. e *castigo.* Hinc Paulus ait: *Omnis autem disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit justitiæ.* Quamvis ergo convenire simul nequeant dolor & beatitudo, rectè tamen nunc dicitur: [*Beatus homo, qui corripitur à Domino:*] quia per hoc, quòd peccator dolore correptionis premitur, quandoque ad beatitudinem, quæ sine interventu doloris est, eruditur. Sequitur:

Quibus modis vulnerat Deus, quos ad salutem reducere curat.

CAPUT XIV.

INcrepationem ergo Domini ne reprobes.] Quisquis pro culpa percutitur, sed in querela suæ percussionis elevatur, increpationem Domini reprobat: quia hanc injustè se perpeti accusat. Qui autem non pro purgatione criminis, sed pro fortitudinis probatione feriuntur, cùm causas suæ percussionis inquirunt, nequaquam increpationem Domini reprobare dicendi sunt: quia in semetipsis castigando satagunt invenire quod nesciunt. Unde & beatus Job ad libertatis verba inter percussionis ver-

* al. discretius. bera erumpens, tantò * de se rectiùs judicia fe-

* al. passionis rientis interrogat, quantò in semetipso veriùs causas * persecutionis ignorat. Eliphaz itaque, quia hunc percussum non probationis examine, sed purgationis æstimavit, dum liberè inter flagella loqueretur, reprobasse Dei increpationem credidit. Quem etiam aptè hæreticorum tenere speciem diximus, qui omne quod à sancta Ecclesia rectè agitur, apud judicium suum semper ad vitium tortitudinis inflectunt. Quia verò bona intentione ad loquendum ducitur, sed non curat discernere cui loquatur, adhuc supernæ dispensationis moderamina prædicando subjungit, dicens: [*Quia ipse vulnerat, &* 18. *medetur: percutit, & manus ejus sanabunt*] Duobus modis omnipotens Deus vulnerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnem percutit, & mentis duritiam suo pavore tabefacit. Vulnerando ergo ad salutem revocat, cùm electos suos affligit exteriùs, ut interiùs vivant. Unde per Moysen quo-

Deut. 32. f que loquitur, dicens: *Ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo.* Occidit enim ut vivificet, percutit ut sanet: quia idcirco foris verbe-

A ra admovet, ut intus vulnera delictorum curet. Aliquando autem etiam si flagella exteriùs cessare videantur, intus vulnera infligit: quia mentis nostræ duritiam suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat: quia terroris sui jaculo transfixos, ad sensum nos rectitudinis revocat. Corda enim nostra malè sana sunt, cùm nullo Dei amore sauciantur, cùm peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cùm erga infirmitatem proximi nec quàmlibet minimo affectu languescunt. Sed vulnerantur ut sanentur, quia amoris sui spiculis mentes Deus insensibiles percutit, moxque eas sensibiles per ardorem charitatis reddit. Unde & sponsa in Canticis canticorum dicit: *Vulnerata charitate ego sum.* Malè enim sana anima, atque in hujus exilij statu cæca securitate prostrata, nec videbat Deum, nec videre requirebat: percussa autem charitatis ejus spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis, & miro modo vivificatur ex vulnere, quæ priùs mortua jacebat in salute; æstuat, anhelat, & jam videre desiderat quem fugiebat. Percussione ergo ad salutem reducitur, quæ ad securitatem quietis intimæ, amoris sui perturbatione revocatur. Sed cùm sauciata mens anhelare in Deum cœperit, cùm cuncta mundi hujus blandimenta despiciens, ad supernam patriam per desiderium tendit, ad tentationem ei protinus vertitur, quidquid amicum priùs in sæculo blandumque putabatur. Nam qui peccantem amare consueverant, rectè viventem crudeliter impugnant. Et erectus in Deum animus, carnis suæ bella tolerat, in qua priùs vitiis serviens, delectabiliter jacebat: voluptates priscæ ad memoriam redeunt, & contradicentem mentem gravi certamine affligunt. Sed quia dum transitorio labore atterimur, à perpetuo dolore liberamur, aptè subjungitur:

Quòd in præsenti vita electos suos non permittit Deus tentari supra id quod possunt, donec hujus vitæ septimana completa, nulla eos deinceps tentatio tangat.

CAPUT XV.

IN sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum] Quid enim senario numero, quem septimus sequitur, nisi præsentis vitæ operatio decursusque signatur? Sexto quippe die omnia perficiens, hominem condidit, & septimo die Deus requievit; qui scilicet septimus vesperam non habet, quia subsequentem requiê nullus jam terminus claudit. Perfectis ergo omnibus requies sequitur, quia post bona vitæ præsentis opera, retributio æternæ quietis invenitur. In sex itaque nos tribulationibus Dominus liberat, ne nos in septima malum tangat: quia per paternæ pietatis eruditionem præsentis vitæ labore nos atterit, sed in adventu judicis à verbere absconditi; ut tantò tunc ad salutem certiores exhibeat, quantò nunc nos flagella duriùs secant. Qui aptè mox & mala vitæ præsentis, & adjutoria supernæ protectionis enumerans subdit: [*In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij.*] Sicut fames carnis, est subtractum subsidium corporis; ita & fames mentis, est silentium divinæ locutionis. Unde rectè per Prophetam dicitur: *Emittam famem in terram, non famem panis, ne-* Amos 8. d *que sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Domini.* Et quia humanam mentem cùm divina allocutio deserit, contra eam carnis tentatio invalescit, aptè subjungitur: [*Et in bello de manu gladij.*] Bellum quippe patimur, cùm carnis nostræ tentationibus impugnamur: de quo nimirum bello per Psalmistam dicitur: *Obumbrasti super caput meum in die belli.* Ps. 139. b Quia igitur reprobi dum fame verbi Dei deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur; electos suos Dominus & in fame à morte eripit, & in bello à

gladio abscondit: quia eorum mentes dum verbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit. Sed sunt nonnulli, qui etsi ex divino eloquio ab interna se fame reficiunt, si jam contra tentationes corporis, continentiæ virtute fulciuntur; adhuc tamen percuti humanis detractionibus metuunt, & sæpe dum linguarum jacula formidant, peccati se laqueo strangulant. Unde & aptè subditur. [*A flagello linguæ absconderis.*] Flagellum linguæ est exprobratio illatæ contumeliæ. Flagello linguæ bonos feriunt, qui eorum opera irridendo persequuntur. Sæpe enim lingua à bono opere, dum vituperat, revocat, & quasi flagellum se exerit, quia dorsum timidæ mentis cædit. Hoc flagellum linguæ, electorum mentibus insidiari Propheta conspexerat, cùm supernum adjutorium pollicens dicebat: *Ipse liberabit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.* Venantes enim nihil aliud quàm carnem quærunt. Sed à venantium laqueo, atque ab aspero verbo eripimur, quando & insidias carnalium, & irrisionum probra despiciendo superamus. Aspera quippe eorum verba sunt, quæ bonis nostris itineribus adversantur. Sed asperitatem verbi evadere, est irrisiones detrahentium dissimulando calcare. Sancta ergo anima à flagello linguæ absconditur: quia dum in hoc mundo honorem laudis non quærit, nec contumelias detractionis sentit. Sed sunt nonnulli, qui jam derogantium verba despiciunt, jam irrisiones pro nihilo attendunt; adhuc tamen pœnas corporis cruciatusque pertimescunt. Antiquus namque adversarius ut à recta intentione nos retrahat, multiformiter impugnat, & tentationem nostram modò verbi fame, modò carnis certamine, modò flagello sermonis, modò calamitate persecutionis aggreditur. Sed quia perfectus quisque cùm in semetipso vitia vicerit, statim mentem etiam contra vulnera passionis accingit, aptè subjungitur: [*Et non timebis calamitatem, cum venerit.*] Sancti enim viri quia contra multiformem adversarium se pugnare considerant, semetipsos in certamine multipliciter parant. Habent enim contra famem, divini verbi pabulum: contra belli gladium, continentiæ scutum: contra flagellum linguæ, protectionem patientiæ: contra exterioris calamitatis damnum, interni amoris adjutorium. Unde miro modo agitur, ut quò eos hostis callidus numerosiùs tentat, eò circumspecti Dei milites virtutibus ditiores fiant. Et quia electi quique dum præsentis vitæ certamina fortiter tolerant, in terrore sibi venturi judicij securitatem parant, rectè subjungitur:

19.

Psal. 90. d

Quòd damnatis nulla humanitate compatientur electi, & sic solidi erunt, ut ultra nec timore nec dolore ullo affici possint.

CAPUT XVI.

20. *IN vastitate & fame ridebis.*] Tunc quippe reprobi vastitatem famemque passuri sunt, cùm damnati in extremo judicio ab æterni panis visione separantur. Scriptum namque est: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Et per semetipsum Dominus dicit: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Simul ergo eos vastitas fameque cruciat, qui non solùm foris tormenta sentiunt, sed intus etiam inediæ peste moriuntur. Vastat igitur gehenna, quia concremat: fames interficit, quia suam illis faciem Redemptor abscondit. Bene namque retributionem interiùs exteriusque recipiunt: quia & cogitando miseri & operando deliquerunt. Unde bene per Psalmistam dicitur: *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis.* Quod enim ab igne devoratur, ab exteriori parte accenditur: clibanus verò interiùs inflammatur. In tempore ergo vultus Domini injusti omnes ut clibanus ponuntur, & ab igne devorantur; quia apparente judice, cùm à visione illius eorum multitudo repellitur, & intus per desiderium ardet conscientia, & foris carnem cruciat gehenna. Potest etiam flagellum linguæ, sententia ultimæ animadversionis intelligi, qua districtus judex reprobis dicet: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.* Justus ergo à flagello linguæ atque à calamitate veniente absconditur, quia in tanta districtione sententiæ, blanda tunc judicis voce refovetur cùm dicitur: *Esurivi, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.* Quibus præmittitur: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* In vastitate ergo & fame justus ridebit: quia cùm iniquos omnes extrema ultio percutit, ipse de gloria dignæ retributionis hilarescit. Nec damnatis jam tunc ex humanitate compatitur, quia divinæ justitiæ per speciem inhærens, inconcusso districtionis intimæ vigore solidatur. Erectas namque in claritate supernæ rectitudinis electorum mentes nulla misericordia afficit, quia has à miseriis altitudo beatitudinis alienas reddit. Unde bene per Psalmistam dicitur: *Videbunt justi & timebunt, & super eum ridebunt, & dicent: Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum.* Iniquos enim justi nunc vident & metuunt, tunc visuri sunt & ridebunt. Quia enim modò ad eorum labi imitationem possunt, hîc habent formidinem. Quia verò damnatis tunc prodesse nequeunt, illic non habent compassionem. Æterno itaque supplicio deditis non esse miserendum, in ipsa qua beati sunt, justitia judicantis legunt: qui, quod suspicari fas non est, qualitatem sibi perceptæ felicitatis imminuunt, si in regno positi volunt quod implere nequaquam possunt. Sed quisquis ad vitæ præcepta se dirigit, priusquam præmia æterna percipiat, hîc jam initia securitatis in perpetuum securitatis degustat, ut antiquum hostem non metuat, & interveniente mortis articulo, violentos ejus impetus nullatenus perhorrescat. Justis namque initium retributionis, est ipsa plerumque in obitu securitas mentis. Unde & rectè subjungitur: [*Et bestiam terræ non formidabis.*] Callidus quippe adversarius bestia terræ dicitur, quia ad rapiendas mortis tempore peccatorum animas violentiâ crudelitatis efferatur. Quos enim viventes blandiens decipit, morientes sæviens rapit. Quo contrà de electorum Ecclesia per Prophetam Dominus pollicetur, dicens: *Mala bestia non transibit per eam.* Illi igitur terræ bestiam morientes timent, qui conditoris sui potentiam viventes non timent. Sancti etenim viri quia divinæ se formidini medullitus subdunt, omne in adventu adversarij pondus timoris abjiciunt. Hinc est enim quòd Psalmista Dominum exorat, dicens: *Ne quando rapiat ut leo animam meam.* Hinc rursus ait: *Exaudi Deus orationem meam cùm deprecor, à timore inimici eripe animam meam.* Viventes quippe perfectè timent judicem, ne morientes metuant accusatorem. Bene ergo dicitur: [*Et bestiam terræ non formidabis.*] Ac si apertè diceretur: Quia à blandiente modò hoste non vinceris, hunc sævientem postmodum non timebis. Sed cùm bene vivitur, valde cavendum est, ne mens despectis ceteris, de gloria singularitatis elevetur. Unde aptè ad memoriam bonum sociale reducitur, cùm protinus subinfertur: [*Sed cum lapidibus regionum pactum tuum.*] Quasi distinctæ in mundo regiones sunt Ecclesiæ gentium, quæ in una fide positæ, morum linguarumque diversitate dividuntur. Quid ergo per regionum lapides, nisi Ecclesiarum electos accipimus? quibus primi instructoris voce dicitur: *Vos*

Isai. 25. b

Joan. 6. a

Psal. 20. c

Mat. 25. d

Ibid.

Psal. 51. b

21.

Isai. 35. c

Psal. 7. a

Psal. 63. a

1. Pet. 2 a *autem tamquam lapides vivi superædificamini.* De quibus sanctæ Ecclesiæ Dominus per Prophetam
Isai. 54. c pollicetur dicens: *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos.* Qui igitur rectè vivit, pacto se cum lapidibus regionum jungit: quia in eo quòd mundi desideria superat, vitam suam proculdubio ad sanctorum præcedentium imitationem ligat. Sed
* al. actione. cùm à mundi *dilectione disjungitur, malignorum spirituum impugnationes crescunt: quæ tamen quò magis in mœrore quemquam atterunt, eò conditori humiliùs subdunt. Unde & subjungitur: [*Et bestiæ terræ pacificæ erunt tibi*] Notandum priùs est, quòd non ait, Pacatæ, sed, Pacificæ: videlicet, non quia pacem habent, sed quia pacem faciunt. Hostes quippe callidi dum insidiantur, affligunt: sed afflicta mens tantò magis ad æternam patriam
* al. dirigit. reditum *diligit, quantò in hoc ærumnoso exilio laboriosiùs vivit: & veriùs se gratiæ sui adjutoris humiliat, cùm contra se insidias hostium acriores pensat. Terræ ergo bestiæ electis pacificæ fiunt, quia maligni spiritus, cùm bonorum corda adversantes deprimunt, hæc nolentes ad amorem Domini impellunt. Inde ergo cum Deo robustior pax oritur, unde nobis ab adversariis durior pugna generatur. Possunt etiam per terræ bestias, motus
22. carnis intelligi, qui dum mentem nostram irrationabilia suadendo lacessunt, contra nos bestialiter insurgunt. Sed cùm cor sub divina lege deprimitur, etiam carnis incentiva detumescunt: ut etsi tentando submurmurant, nequaquam tamen usque ad effectum operum, quasi ad aperti morsus rabiem exurgant. Quis enim adhuc in hac corruptibili carne subsistens, has terræ bestias plenè edomat, cùm ille ad tertium cælum raptus egregius prædicator dicat: *Rom. 7. d* *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me dutentem in lege peccati, quæ est in membris meis?* Sed aliud est has bestias in campo operis sævientes aspicere, aliud intra cordis caveam frementes tenere. Redactæ namque intra clausura continentiæ, etsi adhuc tentando rugiunt, usque ad morsum tamen, ut diximus actionis illicitæ non excedunt. Pacificæ itaque sunt terræ bestiæ, quia motus carnis etsi per desideria palpitant, aperta nos tamen contradictione operis non impugnant. Quamvis per hoc ipsum, quòd pacificæ dicuntur, etiam id quod de malignis spiritibus diximus, non inconvenienter accipitur. Motus etenim carnis pacem nobis cùm Deo faciunt, cùm tentando contradicunt. Nam justi mens in eo quòd ad superna dirigitur, ex corruptibili carne gravi bello fatigatur. Quæ si quando à desideriis cælestibus, hujus mundi qualibet minima delectatione tardatur, ipso bello suæ tentationis impellitur, ut illud toto corde diligat, quod contradictio nulla perturbat. Unde fit, ut quietem intimam ad memoriam revocet, & carnis suæ illecebras fugiens, ad illam pleno amore suspiret. Considerare enim ex tentatione unusquisque compellitur, unde vel ex quo cecidit, qui postquam Dei pacem deseruit, rixam sibi contra se exurgere ex semetipso sentit, & tunc veriùs videt de securа Dei dilectione quid perdidit: quia ad se dilapsus, suam in se contumeliam invenit. Pacem ergo nobis terræ bestiæ faciunt, quia motus carnis, dum nos tentando lacessunt, ad amorem quietis intimæ impellunt. Bene autem subditur: [*Et scies quòd pacem habeat tabernaculum tuum.*] In Scriptura sacra aliter pax plena
23. dicitur, atque aliter inchoata. Inchoatam quippe pacem Veritas discipulis dederat, cùm dicebat:
Io. 14. d *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et plenam Symeon desideraverat, cùm exoraret dicens:
Luc. 2. c *Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum in pace.* Pax enim nostra ex desiderio conditoris inchoatur, ex manifesta autem visione perficitur. Plena quippe tunc erit, cùm mens nostra nec ignorantiâ cæcatur, nec carnis suæ impugnatione concutitur. Sed quia ejus exordia tangimus, cùm vel mentem Deo, vel carnem menti subjugamus, tabernaculum justi habere pacem dicitur: quia videlicet ejus corpus, quo mens inhabitat, à perversis desideriorum motibus priùs inquietatum, nunc sub justitiæ dispositione refrænatur. Sed quid prodest per continentiam, carnem restringere, si mens se per compassionem nesciat in proximi amore dilatare? Nulla namque est castitas carnis, quam non commendat suavitas mentis. Unde post pacem tabernaculi aptè subjungitur. [*Et visitans speciem tuam, non peccabis.*] Species quippe hominis est alter homo. Rectè enim species nostra dicitur proximus noster, quia in illo cernimus quid ipsi sumus. Corporali enim visitatione ad proximum gressuum accessu venimus; spiritali verò, non gressu, sed affectu ducimur. Speciem ergo suam visitat, quisquis ad eum, quem sibi similem per naturam conspicit, passibus amoris tendit: ut in altero sua considerans, ex seipso colligat, qualiter infirmitati alterius condescendat. Speciem suam visitat, qui ut in se alterum reficiat, se in altero pensat. Hinc namque per Moysen Veritas cùm gesta describeret, gerenda signabat, dicens: *Protulit terra herbam virentem & afferentem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque semen secundùm speciem suam.* Lignum quippe secundùm speciem suam semen producit, cùm mens nostra ex sui consideratione se in alterum colligit, & recti operis germen parit. Hinc quidam sapiens dicit: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Hinc in Evangelio Dominus dicit: *Quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.* Ac si apertè diceret: Speciem vestram in altero visitate, atque ex vobismetipsis agnoscite, quid vos oporteat aliis exhibere. Hinc Paulus ait: *Factus sum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrarer: & his qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cùm ipse non essem sub lege, ut eos qui sub lege erant, lucrifacerem: & his qui sine lege sunt, quasi sine lege essem, cùm sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi.* Et paulò post: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes salvos facerem.* Neque enim egregius prædicator, ut quasi Judæus fieret, ad perfidiam erupit: neque ut quasi sub lege esset, ad carnale sacrificium rediit: neque ut omnibus omnia fieret, simplicitatem mentis in erroris varietatem commutavit: sed condescendendo appropinquavit infidelibus, non cadendo: ut videlicet singulos in se suscipiens, & se in singulos transfigurans, compatiendo colligeret, si ita ipse, ut illi, esset, quid impendi sibi ab aliis rectè voluisset: & tantò veriùs unicuique erranti concurreret, quantò salutis ejus modum ex propria consideratione didicisset. Bene ergo dicitur: [*Et visitans speciem tuam non peccabis:*] quia tunc peccatum plenè vincitur, cùm ex sua similitudine unusquisque perpendit, quomodo in proximi dilectione dilatetur. Cùm verò à vitiis caro restringitur, cùm mens virtutibus exercetur, restat ut loquendo quisque
24. doceat vitam alios, quam moribus servat. Ille namque uberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmittit. Unde post pacem tabernaculi, & speciei nostræ visitationem, rectè subjungitur: [*Et scies quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua sicut herba terræ.*] Post pacem quippe tabernaculi, post speciei nostræ visitationem, semen justi multiplex surgit: quia nimirum post membrorum macerationem, ac morum magnitudinem, tantò ei fecundius prædicationis verbum tribuitur, quantò hoc in ejus pectore perfecti operis exaratione prævenitur. Ille namque bene loquendi facundiam accipit, qui sinum cordis ad perfectè vivendi studia extendit. Nec conscientia loquentem præpedit, cùm vita linguam

Gen. 47 d antecedit. Hinc est quòd Ægyptij servitio publico Joseph dispensante, cùm subjecti juri regis semetipsos tradentes humiliant, frumenta etiam ad semen reportant. Frugem quippe ad esum etiam liberi accipimus, cùm ex sacro eloquio pascimur, & tamen ad quædam, quæ in hoc mundo appetimus, in nostris voluptatibus vacamus. Sed servi facti, & ad semen frumenta percipimus: quia dum plenè Deo subdimur, etiam verbo prædicationis replemur. Et quoniam magna proles fidelium sequitur, cùm sancta prædicatio prærogatur; post multiplicitatem seminis rectè subjungitur: [*Et progenies tua sicut herba terræ.*] Justi progenies herbæ terræ comparatur: quia qui de ejus imitatione nascitur, dum arentem vitæ præsentis gloriam deserit, spe * al. in æterna. *interna virideſcit. Vel certè justi progenies sicut herba oritur, quia dum vivendo monstrat, quod prædicando asserit, multitudo sequentium innumerabilis exurgit. Sed quisquis jam terrena desideria despicit, quisquis se per activæ vitæ opera extendit, nequaquam ei sufficit magna exteriùs agere, nisi etiam per contemplationem valeat interna penetrare. Unde & aptè protinus subinfertur:

Quid est quòd Abraham conjugem mortuam in sepulcro duplici sepelit: & quid sit quòd per Moysen cum hyssopo lignoque cedrino vacca mactari præcipitur.

CAPUT XVII.

INgredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.] Quid enim sepulcri nomine, nisi contemplativa vita signatur: quæ nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dum à terrenis desideriis susceptos in intimis abscondit? Ab exteriori quippe vita mortui etiam sepulti per contemplationem fuerant, quibus Gal. 4. a 25. Paulus dicebat: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Activa quoque vita sepulcrum est, quia à pravis nos operibus mortuos tegit: sed contemplativa perfectiùs sepelit, quia à cunctis mundi actionibus funditus dividit. Quisquis ergo jam in se contumelias carnis edomuit, superest ut mentem per studia sanctæ operationis exerceat: & quisquis jam mentem per sancta opera dilatat, superest ut hanc usque ad secreta intimæ contemplationis studia extendat. Neque enim perfectus prædicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Hinc est enim quòd Abraham conjugem mortuam in sepulcro duplici sepelit: quia nimirum perfectus quisque prædicator extinctam à præsentis vitæ desideriis animam suam, sub bonæ operationis tegmine & contemplationis abscondit; ut à carnali concupiscentia, sub activa contemplativaque vita quasi insensibilis lateat, quæ priùs mundi desideria sentiens, mortaliter vivebat. Hinc est quòd humani generis Redemptor per diem miracula in urbibus exhibet, & ad orationis studium in monte pernoctat: ut perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec activam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnant: sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem surgitur, sed prædicando ad proximi utilitatem reditur. Unde apud Moysen, dum in sacrificio vacca mactatur, offerri cum hyssopo lignoque cedrino bis tinctus coccus præcipitur. Vaccam quippe mactamus, cùm carnem à lascivia suæ voluptatis extinguimus: quam cum hyssopo lignoque cedrino ac cocco offerimus, quia cum maceratione carnis, sacrificium fidei, spei & charitatis adolemus. Hyssopus quippe interna nostra mundare consuevit. Et per Petrum dicitur: *Fide mundans corda eorum.* Lignum cedrinum nulla putredine deficit: quia spem cælestium terminus non consumit. Unde & per Petrum dicitur: *Regenerauit nos in spem vivam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem.* Coccus verò rubro colore flammescit: quia quem implet charitas, incendit. Unde & in Evangelio Veritas dicit: *Ignem veni mittere in terram.* Sed bis tinctus coccus offerri præcipitur: ut videlicet ante interni judicis oculos, charitas nostra Dei & proximi dilectione coloretur: quatenus conversa mens nec sic pro amore Dei quietem diligat, ut curam proximi, utilitatemque postponat: nec sic pro amore proximi occupationi inserviat, ut quietem funditus deserens, ignem in se superni amoris extinguat. Quisquis ergo semetipsum Deo jam sacrificium obtulit, si perfecta desiderat, curet necesse est, ut non solùm ad operationis se latitudinem, verumetiam ad culmina contemplationis extendat. Sed inter hæc magnopere sciendum est, quia valde inter se diversæ sunt conspersiones animorum. Nonnulli namque hominum ita otiosæ mentis sunt, ut si eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis inchoatione succumbant: & nonnulli ita inquieti sunt, ut si vacationem laboris habuerint, graviùs laborent, quia tantò deteriùs cordis tumultus tolerant, quantò licentiùs ad cogitationes vacant. Unde necesse est, ut nec quieta mens ad exercitationem se immoderati operis dilatet, nec inquieta ad studium contemplationis angustet. Sæpe enim qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus pressi cecidерunt: & sæpe qui occupati bene humanis usibus viverent, gladio suæ quietis extincti sunt. Hinc namque est, quòd nonnulli inquieti spiritus, dum plus exquirunt contemplando, quàm capiunt, usque ad perversa dogmata erumpunt: & dum veritatis discipuli esse humiliter negligunt, magistri errorum fiunt. Hinc per semetipsam veritas dicit: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & projice abs te. Bonum est tibi cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Duæ quippe vitæ, activa videlicet & contemplativa, cùm conservantur in mente, quasi duo oculi habentur in facie. Dexter namque oculus vita contemplativa est, sinister activa. Sed nonnulli, ut diximus, qui discretè intueri summa & spiritalia nequaquam possunt, & tamen alta contemplationis assumunt, atque idcirco in perfidiæ foveam, * intellectus pravi errore dilabuntur. Hos itaque contemplativa vita ultra vires assumpta, cogit à veritate cadere, quos in statu suæ rectitudinis humiliter poterat sola activa custodire. Quibus rectè hòc quod præfati sumus Veritas dicit: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & projice abs te. Bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis* Ac si apertè diceret: Cùm ad contemplativam vitam idonea discretione non sufficis, solam securiùs activam tene. Cumque in hoc quod pro magno eligis, deficis, eo contentus esto, quod pro minimo attendis: ut si per contemplativam vitam à veritatis cognitione compelleris cadere, regnum cælorum per solam activam valeas saltem luscus intrare. Hinc rursum dicit: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Quid per mare, nisi præsens sæculum; quid per molam asinariam, nisi actio terrena signatur? Quæ dum colla mentis per stulta desideria constringit, hanc in laboris circuitum mittit. Sunt itaque nonnulli, qui dum terrenas actiones deserunt, & ad contemplationis studia, humilitate postposita, ultra intelligentiæ vires surgunt, non solùm se in er-

Act. 15. c

1. Pet. 1. a

Luc. 12. f

26.

Mat. 5. e

* al. intellectu pravi erroris.

Gen. 23. b

Num. 19 a

rorem dejiciunt, sed infirmos quosque à gremio unitatis dividunt. Qui ergo unum de minimis scandalizat, melius illi fuerat, alligatâ collo molâ asinariâ, in mare projici: quia nimirum perversæ menti expedibilius esse potuisset, ut occupata mundo terrena negotia ageret, quàm per contemplationis studia ad multorum perniciem vacaret. Rursum, nisi quibusdam mentibus contemplativa vita potiùs, quàm activa congrueret, nequaquam per
Ps. 45. c 27. Psalmistam Dominus diceret: *Vacate & videte, quia ego sum Deus.* Sed inter hæc sciendum est, quia sæpe & pigras mentes amor ad opus excitat, & inquietas in contemplatione timor refrænat. Anchora enim cordis, est pondus timoris; & plerumque fluctu cogitationum quatitur, sed per disciplinæ suæ vincula retinetur: neque hoc tempestas suæ inquietudinis ad naufragium pertrahit, quia in divini amoris littore perfecta charitas astringit. Unde necesse est, ut quisquis ad contemplationis studia properat, semetipsum priùs subtiliter interroget, quantùm amat. Machina quippe mentis, est vis amoris: quæ hanc dum à mundo extrahit, in alta sustollit. Priùs ergo discutiat, si summa inquirens diligit, si diligens timet, si novit incognita aut amando comprehendere, aut non comprehensa timendo venerari. In contemplatione etenim mentem si amor non excitat, teporis sui torpor obscurat: si timor non aggravat, sensus hanc per inania ad nebulam erroris levat: & cùm clausa ei secretorum janua tardiùs aperitur, ab ea longius ipsa suа præsumptione repellitur; quia irrumpere appetit hoc, quod non inveniens quærit: cumque superba mens errorem pro veritate percipit, quo quasi intus gressum porrigit, foras tendit. Hinc est enim quòd legem daturus Dominus, in igne fumoque descendit: quia & humiles per claritatem suæ ostensionis illuminat, & superborum oculos per caliginem erroris obscurat. Priùs igitur mens ab appetitu gloriæ temporalis, atque ab omni carnalis concupiscentiæ delectatione tergenda est, & tunc
Exod. 19 a
* al. acicm. ad * arcem contemplationis erigenda. Unde & cùm lex accipitur, populus à monte prohibetur: ut videlicet qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderant, considerare sublimia non præsumant. Unde & de & rectè dicitur: *Si bestia tetigerit montem, lapidabitur:*
Ibid. & Acbr. 12. e Bestia enim montem tangit, cùm mens irrationabilibus desideriis subdita, ad contemplationis alta se erigit: sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui igitur culmen perfectionis apprehendere nituntur, cùm contemplationis arcem tenere desiderant, priùs se in campo operis per exercitium probent, ut sollicitè sciant si nulla jam mala proximis irrogant: si irrogata à proximis, æquanimiter portant: si objectis temporalibus bonis nequaquam mens lætitiâ solvitur: si subtractis non nimio mœrore sauciatur: ac deinde perpendant, si cùm ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quod spiritalia rimantur, nequaquam secum rerum temporalium umbras trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt: si incircumscriptum lumen videre cupientes, cunctas circumscriptionis suæ imagines deprimunt, & in eo quod super se contingere appetunt, vincunt quod sunt. Unde rectè nunc dicitur: [*Ingredieris in abundantia sepulcrum.*] Vir quippe perfectus in abundantia sepulcrum ingreditur, quia priùs activæ vitæ opera congregat, & postmodum carnis sensum, per contemplationē mortuum huic mundo, funditus occultat. Unde & aptè subditur: [*Sicut infertur acervus tritici in tempore suo.*] Actionis namque tempus primum est, contemplationis extremum. Unde necesse est, ut perfectus quisque priùs virtutibus mentem exerceat, atque hanc postmodum in horreum quietis
28. Luc. 8. e condat. Hinc est enim, quòd is, quem legio dæmonum Domino jubente dereliquit, ad Salvatoris sui pedes residet, verba doctrinæ percipit, & de regione sua simul discedere cum salutis auctore concupiscit: sed tamen ei ipsa, quæ salutem contulit, Veritas dicit: *Revertere primum in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Deus.* Cùm enim quâmlibet parum de divina cognitione percipimus, redire ad humana jam nolumus, & proximorum necessitatibus onerari recusamus; quietem contemplationis quærimus, nihilque aliud, nisi hoc quod sine labore reficit animum, amamus. Sed sanatos nos Veritas ad domum mittit, narrare quæ nobiscum acta sunt, præcipit: ut videlicet mens priùs desudet in opere, & postmodum refici debeat per contemplationem.

Quid sit quòd Iacob pro Rachel servivit, & Liam accepit.

CAPUT XVIII.

HINC est quòd Jacob pro Rachel servivit, & Liam accepit: eique dicitur: *Non est consuetudinis in terra nostra, ut minores ante tradamus ad nuptias, quàm majores.* Gen. 29. d Rachel namque, * visum principium: Lia autem laboriosa dicitur. Et quid per Rachelem, nisi contemplativa: quid per Liam, nisi activa vita designatur? In contemplatione quippe principium, quod Deus est, quæritur: in operatione autem sub gravi necessitatum fasce laboratur. Unde & Rachel pulchra, sed sterilis: Lia autem lippa est, sed fecunda: quia nimirum mens cùm contemplando otia appetit, plus videt, sed minus Deo filios generat: cùm verò ad laborem prædicationis se dirigit: minus videt, sed ampliùs parit. Post Liæ ergo amplexus ad Rachelem Jacob pervenit: quia perfectus quisque antè activæ vitæ ad fecunditatem jungitur, & pòst contemplativæ ad requiem copulatur. Quia enim contemplativa vita minor quidem tempore, sed merito major est quàm activa, sacri Evangelij verbis ostenditur, in quo duæ mulieres diversa egisse referuntur. Maria quippe Redemptoris nostri verba audiens, ad pedes illius residebat: Martha autem corporalibus ministeriis insistebat. Cumque contra Mariæ otium Martha quereretur, audivit: *Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Luc. 10. Quid enim per Mariam, quæ verba Domini residens audiebat, nisi contemplativa vita exprimitur? Quid per Martham exterioribus obsequiis occupatam, nisi activa vita signatur? Sed Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna sunt activæ vitæ merita, sed contemplativæ potiora. Unde nec auferri umquam Mariæ pars dicitur: quia activæ vitæ opera cum corpore transeunt, contemplativæ autem gaudia meliùs ex fine convalescunt. Quod bene ac breviter Ezechiel propheta exprimit, cùm volantia animalia contemplatus ait: *Et similitudo manus hominis subtus pennas eorum erat.* Ezech. 1 b Quid enim per pennas animalium, nisi contemplationes possumus sentire Sanctorum, quibus ad summa transvolant, & terrena deserentes, sese in cælestibus librant? Quid per manus, nisi operationes accipimus? Quia cùm in proximi amore se dilatant, bona quæ prævalent, etiam corporaliter administrant. Sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suæ opera virtute contemplationis vincunt. Potest etiam per sepulcrum non solùm in hac 29. vita nostra contemplatio, sed quies æternæ & intimæ retributionis intelligi; in qua tantò veriùs quiescitur, quantò in nobis corruptionis vita perfectiùs necatur. In abundantia ergo sepulcrum ingreditur, qui post congesta vitæ præsentis opera, mutabilitati suæ plenè mortuus, in secreto veri lu-

minis occultatur. Unde & per Psalmistam dicitur: *Psal. 30. e* *Abscondes eos in abdito vultus tui, à conturbatione hominum.* Quòd bene etiam comparatio adjuncta commendat, cùm subditur: [*Sicut infertur acervus tritici in tempore suo.*] Frumentum quippe in segete à sole tangitur, quia in hac vita, humana anima respectu superni luminis illustratur: pluvias percipit, quia veritatis eloquio pinguescit: ventis concutitur, quia tentationibus exercetur: & secum crescentes paleas portat, quia nequiorem contra se quotidie vitam peccantium tolerat: atque ad aream deductum triturationis pondere premitur, ut à palearum connexione solvatur: quia mens nostra cælesti disciplinæ supposita, dum correctionis flagella percipit, à societate carnalium mundior recedit, & relictis paleis ad horreum ducitur, quia foris remanentibus reprobis, electa anima ad supernæ mansionis gaudia æterna sublevatur. Bene ergo dicitur: [*Ingredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo:*] quia dum post afflictionem justi præmia patriæ cælestis inveniunt, quasi post pressuras ad horreum grana deferuntur: & in alieno quidem tempore percussiones sentiunt, sed in suo à percussione requiescunt. Electis quippe alienum tempus est vita præsens, unde & quibus- *Ioan. 7. a* dam adhuc infidelibus Veritas dicit: *Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum sem-* *Luc. 22.* *per est paratum.* Et rursum: *Hæc est hora vestra, & f* *potestas tenebrarum.* Sepulcrum ergo in tempore suo sicut frumenti acervus ingreditur, quia ille æternam requiem percipit, qui priùs hîc, ut ab exurendis paleis liber sit, disciplinæ pressuras sentit. Eliphaz verò, quia & in locutionis suæ serie tabernaculum, lapides, bestias, semen, herbas, sepulcrumque nominavit, quòd non hæc juxta litteram dixerit, ipse innuit, qui post cuncta illico subjungit: [*Ecce hoc, ut investigavimus, ita est.*] Liquet profectò, quòd in his verbis nihil ab eo juxta superficiem dicitur, quia nimirum ante faciem non jacet, quod investigatur. Quid ergo hæc investigasse se indicat, nisi quia quòd in verbis exterioribus interiora quæsierit, demonstat? Sed post cuncta ad stultitiam jactantiæ pervenit, quia protinus subdit: [*Quod auditum, mente pertracta.*] Quantalibet doctrina mens polleat, gravis ejus imperitia est, velle docere meliorem. Unde & ea quæ ab amicis rectè prolata sunt, ab interno arbitro non recta judicantur. In eo namque vim suæ rectitudinis amittunt, quò auditori non congruunt: quia & medicamina vires perdunt, cùm sanis membris apponuntur. In omni ergo quod dicitur, necesse est ut causa, tempus, & persona pensetur, si verba sententiæ veritas roboret, si hanc tempus congruum postulet, si & veritatem sententiæ, & congruentiam temporis personæ qualitas non impugnet. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui priùs hostem quem feriat, conspicit. Malè namque arcus validi cornua subigit, qui sagittam fortiter dirigens, civem ferit.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATUM JOB LIBER SEPTIMUS.

CAPUT PRIMUM.

QUORUMDAM mentes plus flagella, quàm convicia cruciant: quorumdam verò plus convicia, quàm flagella castigant. Nam sæpe contra nos quibuslibet pœnis duriùs tormenta verborum sæviunt, cumque nos ad defensionem erigunt, in impatientiam sternunt. Unde beato Job ne deesse tentatio ulla potuisset, non solùm hunc flagella desuper feriunt, sed graviora plagis amicorum colloquia affligunt: ut sancti viri anima hinc inde pulsata, ad motum iracundiæ & elationis erumperet, & quidquid mundè vixerat, per contumaciam superbæ locutionis inquinaret. Sed tactus plagis gratias retulit: lacessitus verbis recta respondit, & percussus innotescit, quàm pro minimo salutem carnis habuerit. Loquens quoque indicat, quàm sapiens tacebat. Sed quædam ejus verbis admixta sunt, quæ apud humana judicia patientiæ limitem transire videantur: quæ nos verè intelligimus, si superni C sententiam judicis in eorum examinatione pensamus. Ipse quippe beatum Job & priùs contra adversarium prætulit, dicens: *Vidisti servum meum* *Iob 1. a* *Iob, quòd non sit similis ei super terram: vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* Ipse post probationem amicos ejus redarguit, dicens: *Iob. 42. b* *Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob.* Restat ergo, ut cùm mens in beati Job sermonibus fluctuat, eorum pondus ex ejusdem historiæ initio ac fine perpendatur. Ab æterno enim judice nec casurus laudari potuit, nec lapsus præferri. Si igitur in ambiguitatis tempestate deprehensi, prima hujus historiæ & postrema conspicimus, navis cordis, considerationis suæ funibus, quasi à prora & puppi restringitur, ne in erroris saxa perducatur. Nullis ergo ignorantiæ nostræ procellis obruimur, si tranquillum supernæ sententiæ littus tenemus. Ecce enim dicit, quod quæstione non modice lectoris animum moveat. Sed quis hoc non rectum dicere audeat, quod in Dei auribus rectum sonat?

CAP. VI. *Respondens autem Iob dixit: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera: quasi arena maris hæc gravior appareret. Vnde & verba mea dolore sunt plena: quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores Domini militant contra me. Numquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præsepe plenum steterit? Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem?*

Quæ

Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt. Quis det ut veniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi Deus, & qui cœpit, ipse me contexat: solvat manum suam, & succidat me: & hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat? Nec contradicam sermonibus Sancti. Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam: aut quis finis meus, ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Ecce non est auxilium mihi in me, & necessarii quoque mei recesserunt à me. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit. Fratres mei præterierunt me sicut torrens, qui raptim transit in convallibus. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt: & ut incaluerint, solventur de loco suo. Involutæ sunt semitæ gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, & peribunt. Considerate semitas Theman, itinera Saba, & expectate paulisper. Confusi sunt, quia speravi: venerunt quoque usque ad me, & pudore cooperti sunt. Nunc veniistis, & modò videntes plagam meam, timetis. Numquid dixi, Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi? Vel, Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me? Docete me, & ego tacebo: & si quid forte ignoravi, instruite me. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cùm è vobis nullus sit, qui possit me arguere? Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis. Super pupillum irruitis, & subvertere nitimini amicum vestrum. Verumtamen quod cœpistis, explete: præbete aurem, & videte an mentiar. Respondete quæso absque contentione, & loquentes id quod iustum est, iudicate. Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

Quòd stateræ nomine Christus accipiatur, qui in se calamitatem nostram & peccata appendit.

CAPUT II.

Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in stateram: quasi arena maris hæc gravior appareret.] Quis alius stateræ nomine, nisi Dei & hominum mediator exprimitur? qui ad pensandum vitæ nostræ meritum venit, ac secum justitiam simul & misericordiam detulit: sed misericordiæ lance præponderans, culpas nostras parcendo levigavit. In manu etenim Patris, quasi statera miri libraminis factus, hinc in se calamitatem nostram, & illinc peccata suspendit. Sed gravis ponderis calamitatem moriendo innotuit, & apud misericordiam suam Deus leve esse peccatum relaxando monstravit. Ergo per veram pœnitentiam, quamvis multa & gravissima sint peccata, per misericordiam Dei facilè relaxantur: & apud misericordiam suam leve esse peccatum, quod relaxatur, monstravit, qui hoc primùm gratiæ contulit, quia pœnam nostram nobis cognoscibilem fecit. Homo namque ad contemplandum auctorem conditus, sed exigentibus meritis ab internis gaudijs dejectus, in ærumnam corruptionis ruens, cæcitatem exilij sustinens, culpæ suæ supplicia & tolerabat, & nesciebat: ita ut exilium patriam crederet, & sic sub corruptionis pondere quasi in salutis libertate gauderet. Sed is quem intus homo reliquerat, assumpta carne, foris apparuit Deus; cumque se exteriùs præbuit, expulsum foras hominem ad interiora revocavit, ut jam damna sua videat, jam pœnam suę cæcitatis ingemiscat Calamitas ergo hominis in stateram gravis apparuit; quia malum quod pertulit, nonnisi in præsentia Redemptoris agnovit. Lucem quippe nescient, damnationis, suæ tenebras voluptuosè tolerabat: sed postquam vidit quod diligeret, intellexit etiam quod doleret; & grave sensit quod pertulit, quia dulce innotuit, quod amisit. Vir igitur sanctus colloquentis amici sententijs à clausstris silentij excussus, & prophetici spiritus affluentia repletus, dicat sua, dicat humani generis voce: [*Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in stateram: quasi arena maris hæc gravior appareret.*] Ac si apertè diceret: Damnationis nostræ malum leve creditur, quia necdum cognita Redemptoris æquitate pensatur. Sed utinam veniat, & ærumnam tanti exilij misericordiæ suæ lance suspendat, & quid post exilium requiramus, edoceat. Si enim innotescit quod amisimus, grave esse insinuat quod toleramus. Bene

a. S. Greg. Tom. I.

A autem hæc eadem peregrinationis nostræ calamitas maris arenæ comparatur. Arena etenim maris, undarum æstu exteriùs impellitur: quia & delinquens homo, quoniam tentationum fluctus mobiliter pertulit, extra se ab intimis exivit. Magni autem arena maris est ponderis, sed calamitas hominis arenâ maris gravior dicitur: quia dura fuisse pœna ostenditur, dum per misericordem judicem culpa quæ levigatur, agnoscitur. Et quia quisquis gratiam Redemptoris agnoscit, quisquis reditum ad patriam diligit, eruditus sub pondere peregrinationis gemit, post stateræ desiderium rectè subjungitur: [*Vnde & verba mea dolore sunt plena*] Qui peregrinationem pro patria diligit, dolere etiam inter dolores nescit. B Justi autem verba dolore plena sunt, quia quousque præsentia tolerat, ad alia loquendo suspirat: omne quod peccans pertulit, conspicit: atque ut ad statum beatitudinis redeat, sollicitè judicia, quibus affligitur, pensat. Unde subditur: [*Quia sagittæ Domini in me sunt.*] Sagittarum quippe nomine aliquando prædicationis verba, aliquando animadversionis sententiæ designantur. Prædicationis namque eloquia sagittis exprimuntur, quia in eo quòd vitia feriunt, malè viventium corda transfigunt. De his sagittis venienti Redemptori dicitur: *Sagittæ tuæ acutæ potentissime, populi sub te cadent in corde.* De quo Esaias dicit: *Mittam ex eis qui salvati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, & in Lydiam, tenentes sagittam, in Italiam & Græciam.* Rursum sagittis, animadversionis percussio C designatur, sicut Joas regi per Elisæum dicitur: *Iace sagittam.* Quo jacente ait: *Percuties Syriam donec consumas eam.* Vir igitur sanctus cuncta peregrinationis suæ ærumnam respicit, quia sub percussionibus Dominicæ animadversionis ingemiscit, dicat:

Psal. 44. Esai. 66. f 4. Reg. 13. c

Quòd servi Dei in hoc mundo lugeant, & percussiones divinæ mentem, ne intumescat, compungant, & ex his quæ tolerat, futura formidet.

CAPUT III.

Vnde & verba mea dolore sunt plena, quia sagittæ Domini in me sunt.] Ac si apertè diceret: Ego in exilij damnatione non gaudeo, sed sub judicio positus doleo, quia vim percussionis agnosco. Plerique autem sunt quos tormenta cruciant, sed non emendant. Quos contra aptè subjungitur: [*Quarum indignatio ebibit spiritum meum.*] Quid enim est spiritus hominis, nisi spiritus elationis? Sagittæ autem Domini spiritum hominis ebibunt, cùm supernæ animadversionis sententiæ afflictam mentem

ab elatione compescunt. Sagittæ Domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrsus trahunt. Epotatus namque David spiritus
Ps. 141 a fuerat, cùm dicebat: *In deficiendo in me spiritum meum, & tu cognovisti semitas meas.* Et rursum:
Psal. 76 a *Negavi consolari animam meam, memor fui Dei, & delectatus sum, exercitatus sum, & defecit pauli super spiritus meus.* Sagittarum ergo indignatio justi spiritum ebibit, quia supernæ sententiæ electos, quos in peccatis inveniunt, dum vulnerant, immutant; ut duritiam suam transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere sanguis confessionis currat. Pensant namque unde, quo lapsi sunt, pensant à quanta beatitudine, ad quæ corruptionis suæ tormenta ceciderunt: & non solùm gemunt in his quæ sustinent, sed insuper metuunt hoc quod districtus judex delinquentibus de gehennæ ignibus minatur. Unde rectè subjungitur: [*Et terrores Domini militant contra me.*] Justorum mens non solùm perpendit quod tolerat, sed etiam pavet quod restat: videt qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc graviora patiatur. Luget quia in hujus cæcitatis exilio à paradisi gaudijs cecidit; timet ne cùm exilium relinquetur, mors æterna subsequatur. Jam ergo sententiam tolerat in pœna, sed minas adhuc venturi judicis formidat ex culpa. Hinc Psalmista
Psal. 87 d ait: *In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbaverunt me.* Interni quippe judicis postquam iræ pertranseunt, etiam terrores conturbant: quia jam aliud de damnatione patimur, & adhuc aliud de æterna ultione formidamus. Vir igitur sanctus perpendens mala quæ tolerat, dicat: [*Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum*] Sed graviora in perpetuum metuens adjungat: [*Et terrores militant contra me.*] Ac si apertè diceret: Percussus quidem de præsentibus doleo, sed hoc in dolore fit gravius, quia & in pœna positus, adhuc supplicia æterna pertimesco. Sed quia jam stateræ interventum desiderat, jam mala in quibus humanum genus cecidit, pensat, quamvis in Gentili natione positus, munere tamen prophetici spiritus plenus: quo ardore Redemptoris adventum vel Gentilitas, vel Judæa sitiat, verbis sequentibus demonstrat, dicens:

Quòd onagri & bovis nomine Gentilis & Iudaïcus populus accipiatur, quorum clamor expectatio intelligitur.

CAPUT IV.

NVnquid rugiet onager cum habuerit herbam, aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit? Quid namque per onagrum, id est, agrestem asinum, nisi Gentilis populus designatur? quem sicut natura extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus in voluptatum suarum campo permansit. Quid per bovem, nisi plebs Judaïca significatur? quæ jugo supernæ damnationis suppositа ad spem proselytos colligens, per corda quæ valuit, vomerem legis traxit. Sed beati Job vita attestante cognoscimus, ut expectasse Redemptoris adventum, multos etiam ex Gentilibus credamus. Et nascente Domino, Symeone in spiritu in templum veniente didicimus, quanto desiderio ex plebe Israelitica sancti viri incarnationis ejus mysterium videre cupierunt. Unde & per eumdem Redemptorem discipulis dicitur: *Dico vobis, quòd multi justi & prophetæ desideraverunt videre quæ videtis, & non viderunt.* Herba ergo onagri, & fœnum bovis, est hæc ipsa mediatoris incarnatio, per quam simul Gentilitas & Judæa satiatur. Quia enim per Prophetam
Luc. 10. d
4.
Esa. 40. b
dicitur: *Omnis caro fœnum*; universitatis conditor ex nostra substantia carnem sumens, fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum remaneret. Tunc ergo herbam onager invenit, cùm Gentilis populus gratiam divinæ incarnationis accepit. Tunc bos vacuum præsepe non habuit, cùm plebi Judaïcæ ejus carnem expectanti lex exhibuit, quem diu * expectatum prophetavit. Unde & natus Dominus in præsepe ponitur, ut videlicet signaretur, quia sancta animalia, quæ jejuna diu apud legem inventa sunt, incarnationis ejus fœno satiantur. Præsepe enim natus implevit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium præbuit, dicens: *Qui comedit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.* Sed quia diu & electorum Gentilium vota dilata sunt, & ex Hebraïco populo sancti quique longo tempore redemptionem suam expectando gemuerunt, bene beatus Job prophetiæ mysteria enarrans, ex utraque natione causas afflictionis insinuat, dicens: [*Numquid rugiet onager cum habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præsepe plenum steterit?*] Ac si apertè dicat: Idcirco Gentilitas gemit, quia eam necdum Redemptoris sui gratia reficit: atque ideo Judæa mugitus dilatat, quia legem tenens, sed legis auctorem non videns, stans ante præsepe jejunat. Quæ nimirum lex, quia ante mediatoris adventum nequaquam spiritaliter, sed carnaliter tenebatur, rectè subjungitur:

* al. expectanti

Ioan. 6. b

Quòd insulsum cibum comedit, qui legem carnaliter accipit.

CAPUT V.

AVt poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? In lege sal litteræ, est intelligentiæ virtus occultæ. Quisquis ergo obsequiis carnalibus intentus, hanc intelligere spiritaliter noluit, quid aliud quàm insulsum cibum comedit? Sed hoc in cibo sal cognita Veritas misit, cùm latere in lege saporem occultæ intelligentiæ docuit dicens: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit.* Et rursum: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.* Sed quia ante mediatoris adventum, Judæa legem carnaliter tenuit, præceptis ejus dura jubentibus Gentilitas subdi recusavit. Insulsum ergo cibum comedere noluit, quæ priusquam spiritus condimentum perciperet, servare vim litteræ expavit. Quis namque Gentilium hoc, quod illic præcipitur, ferret, filiorum carnem pro obsequio religionis incidere, verborum culpas morte resecare? Unde & bene adhuc subditur: [*Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem?*] Lex namque carnaliter degustata mortem detulit: quia commissa delinquentium dura animadversione distrinxit. Mortem detulit, quia & per præceptum culpam innotuit, & hanc per gratiam non delevit, Paulo attestante, qui ait: *Nihil ad perfectum perduxit lex.* Et rursum: *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum & justum & bonum.* Et paulò post: *Peccatum, ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem.* Ad Christum verò conversa Gentilitas, quia hunc * signari per verba legis intelligit, angustata desideriis suis, eum quem vehementer diligit, inter præcepta carnalia spiritaliter requirit.

Ioan. 5. g
Mar. 9. g
Heb. 7. c
Rom. 7. b

* al. per verba legis sonate.

Quòd justi quidquid sibi in hac vita amarum est, dulce reputant, & quod affligit, requiem putant.

CAPUT VI.

VNDE & ex voce mox Ecclesiæ per prophetiæ spiritum subditur: [*Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.*] Valde namque in errorem labitur, qui beati Job verba ad solam prolata historiam suspicatur. Vir enim sanctus, & tot conditoris sui præconiis fultus, quid magnum, vel potius quid verum diceret, si insulsum cibum comedi non posse dixisset? Aut quis

5.

ejus esui mortifera alimenta obtulerat, ut subjungat: [*Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?*] Quæ si de amicorum ejus colloquiis dicta sentimus, ab intellectu hoc sententiâ subjunctâ compescimur, qua ait: [*Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.*] Absit enim, ne vir sanctus in statu sui incolumitate constitutus, amicorum suorum aliquando dicta despexerit: qui, sicut ipso attestante pòst didicimus, & servis humilis fuit. Verba ergo ejus à mysteriis non vacant: quæ, sicut ex fine historiæ discimus, & internus arbiter laudat. Quæ nequaquam etiam cum tanta veneratione usque ad mundi extrema decurrerent, si intellectu mystico gravida non fuissent. Beatus igitur Job, quia membrum sanctæ est Ecclesiæ, ejus etiam loquatur ex voce, dicens: [*Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt:*] quia nimirum amoris sui æstibus anxia cibum scripturæ veteris conversa Gentilitas esurit, quem dudum superba despexit. Quæ tamen & Judææ vocibus congruunt, si paulò consideratiùs differantur. Ipsa quippe ex eruditione legis, ex unius Dei cognitione sal habuit, & cunctas gentes tamquam animalia bruta despexit. Sed quia societatem Gentilium ad semetipsam recipere præceptis legis erudita contempserat, quid aliud quàm insulsum cibum sumere fastidiebat? Divina quippe sententia, proposita morte vetuerat, ne plebs Israelitica fœdus cum alienigenis jungeret, & vitam sanctæ religionis inquinaret. Unde & subditur: [*Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem?*] Sed quia ad Redemptoris fidem hæc eadem Judæa ex electorum parte conversa est, lucem quam cognoverat, prædicare per sanctos Apostolos suæ prolis infidelibus satagebat. Ejus autem prædicationis obsequium Hebræorum superbia repulit. Unde mox ad collectionem Gentium exhortationis suæ verba declinavit, sicut & per eosdem Apostolos dicitur: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos vos judicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.* Unde hoc quoque loco aptè subjungitur: [*Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt*] Judæa quippe vitam Gentilium dedignata, eam dudum quasi tangere noluit, cujus societatem recipere sprevit: sed ad Redemptoris gratiam veniens, ab Israelitis infidelibus repulsa, dum per sanctos Apostolos ad collectionem se Gentilium dilatat, quasi hocin cibum esuriens accipit, quod indignum priùs fastidiosa despexit. Prædicationis enim suæ angustias pertulit, quæ apud Hebræos despici quod loquebatur, vidit. Sed præ angustia cibos, quos dudum contempserat, comedit: quia repulsa Judæorum duritia, Gentiles suscipere populos quos despexerat, concupiscit. Quia igitur hæc figuraliter diximus, restat nunc ut moraliter inquiramus.

Vir sanctus Redemptoris adventum sub stateræ appellatione desiderans, dum per se eloquium aperit, nos ad vivendi studium erudit: dum sua narrat, quædam nostra indicat: dum de se quæ recognoscamus insinuat, nos ad spem trepidos infirmosque confirmat. Jam quippe per fidem mediatoris vivimus, & tamen adhuc pro expurgatione vitiorum, dura animadversionis intimæ flagella sustinemus. Unde & post stateræ desiderium subdit: [*Quia sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.*] Sed ecce, ut superiùs dictum est, & divinæ correptionis percussione configimur, & tamen adhuc illud est gravius, quod terrore venturi judicis ex æterna animadversione formidamus. Unde protinus subinfertur: [*Et terrores Domini militant contrame.*] Debet tamen à metu & dolore animus excuti, & ad sola æternæ patriæ desideria extendi. Tunc enim nobilitatem nostræ regenerationis ostendimus, si eum ut patrem diligimus, quem nunc servili mente ut dominum formidamus. Unde & per Paulum dicitur: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.* Pondus itaque formidinis mens electi postponat, in virtute se amoris exerceat, renovationis suæ dignitatem desideret, ad conditoris sui speciem anhelet: quem quousque conspicere non valet, æternitatem ejus necesse est, id est, intimum cibum suum esuriens, expectet. Unde & aptè subditur: [*Numquid rugiet onager cum habuerit herbam, aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit?*] Qui alij onagri appellatione signati sunt, nisi hi qui in campo fidei constituti, nullius officij loris ligantur? Vel quos bovis significatio exprimit, nisi hos, quos intra sanctam Ecclesiam ad prædicationis officium, suscepti ordinis jugum premit? Herba verò onagri, & pabulum bovis, est interna refectio populi fidelis. Alij namque more bovis intra Ecclesiam susceptı officij loris tenentur: alij more onagri sacri ordinis stabula nesciunt, & in campo propriæ voluntatis degunt. Sed cùm quis ex vita sæculari internæ visionis desiderio æstuat, cùm refectionis intimæ pabulum concupiscit, cùm jejunum se in peregrinationis hujus cæcitate considerans, quibus valet fletibus reficit: quasi herbam non inveniens onager rugit. Alius quoque necessitatem susceptı ordinis tolerat, in labore prædicationis exsudat, & per æternam jam contemplationem refici appetit: sed quia Redemptoris sui speciem necdum conspicit, quasi bos ad præsepe vacuum ligatus gemit. Quia enim longè ab interna sapientia positi, æternæ hereditatis non cernimus viriditatem, velut bruta animalia à desiderata herba jejunamus. De qua nimirum herba Redemptoris voce dicitur: *Per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Sed plerumque quod esse amantibus gravius solet, sanctis bonorum studiis malorum vita contradicit: & cùm mens ad cæleste desiderium rapitur, bene cœpta intentio, interrumpentibus stultorum verbis ac moribus, reverberatur; ita ut quæ jam per contemplationis adnisum ad summa evolaverit, ad expugnandam pravorum stultitiam sese in infimis contra certamina accingat. Unde & subditur: [*Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum?*] Verba quippe moresque carnalium, quasi cibum se nostris mentibus ingerunt, ut in delectationis ventre rapiantur. Sed electus quisque insulsum cibum non comedit, quia pravorum dicta factaque dijudicans, ab ore cordis repellit. Paulus ad esum mentium inferri insulsa prohibuit, cùm discipulis dixit: *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus.* Et Psalmistæ quoque verba reproborum in cordis ore insulsa sapuerunt: cùm dicitur: *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ita ut lex tua Domine.* Sæpe autem carnalium verba dum se importunè nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentationis gignunt: & quamvis hæc & ratio respuat, & lingua reprehendat; cum labore tamen intus vincitur, quod foris cum auctoritate dijudicatur. Unde necesse est, ut nec ad aures veniat, quod mens à cogitationis aditu vigilans repellat. Sancti igitur viri cùm æternitatis desideriis anhelant, in tantam altitudinem vitæ se sublevant, ut audire jam quæ mundi sunt, grave sibi ac deprimens pondus credant. Valde namque insolens atque intolerabile æstimant, quidquid illud non sonat quod intus amant. Sed sæpe mens jam per desiderium ad sublimia rapitur, jam funditus ab stulta terrenorum hominum locutione separatur, nec tamen adhuc pro amore veritatis ad perferendos præsentis vitæ cruciatus accingitur: jam superna appetit, jam in infimis stulta contemnit, sed necdum

Exod. 21. 8

Act. 13. g

Rom. 8. 6

6.

a

Coloss. 4

Psal. 118. 1

7.

se ad perferendæ adversitatis tolerantiam dirigit. Unde & subditur: [*Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?*] Durum quippe est appetere quod cruciat, sequi quod vitam fugat. Sed plerumque mens justi ad tantum se virtutis culmen extendit, ut & apud se in internæ rationis arce præsideat, & quorundam foris stultitiam tolerando convertat. Quos enim ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est ut infirma toleremus: quia nec jacentem erigit, nisi qui status sui rectitudinem per compassionem flectit. Cùm verò alienæ infirmitati compatimur, valentiùs à nostra roboramur, ut amore futurorum mens ad præsentia adversa se præparet, & cruciatus corporis quos timebat, expectet. Auctis namque desideriis cælestibus angustatur; cumque patriæ quanta sit dulcedo consideret, pro ea præsentis vitæ amaritudines ardenter amat. Unde post insulsi cibi fastidium, post impossibilem mortis gustum, rectè subjungitur:

Quòd electi cum in aliquo se offendisse noverint, & nulla eis pro male gestis irrogantur adversa, timent ne in æternum gratia desit, quos in præsenti vita nulla mali sui retributio castigat.

CAPUT VII.

Quæ priùs tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt. Mens enim justi proficiens, quæ priùs dum sola propria curaret, ferre aliena fastidiebat, & quæ minus alienis compatiens, convalescere contra adversa non poterat: cum ad toleranda proximi infirma se attrahit, ad adversa superanda convalescit, ita ut pro amore veritatis, præsentis vitæ cruciatus tantò pòst fortiùs appetat, quantò priùs infirma fugiebat. Inclinatione namque sua erigitur, attractione tenditur, compassione roboratur: cumque in amorem proximi se dilatat, quasi ex meditatione colligit, quanta fortitudine in auctorem surgat. Charitas namque, quia nos ad vim compassionis humiliat, altiùs in culmine contemplationis levat: & multiplicata jam majoribus desiderijs æstuat, jam pervenire ad vitam spiritus, etiam per cruciatus corporis anhelat. Quod ergo priùs tangere nolebat, hoc postea præ angustia comedit, qui desideria sua vix capiens, & ipsas quas dudum timuerat, jam pro amore cælestis patriæ pœnas amat. Si enim mens in Deum forti intentione dirigitur, quidquid sibi in hac vita amarum sit, dulce æstimat: omne quod affligit, requiem putat: transire & per mortem appetit, ut obtinere pleniùs vitam possit: funditus extingui in infimis desiderat, quò veriùs ad summa conscendat. Sed hæc de cujuslibet justi animo, hæc de beati Job mente mentior, nisi ipse subjungat: [*Quis det ut veniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi Deus, & qui cœpit, ipse me conterat: solvat manum suam, & succidat me, & hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat?*] Sed hæc fortasse per contumaciam expetit, fortasse in eo quòd se perfectè extingui desiderat, injustitiam ferientis accusat. Absit hoc. Nam qua mente id expetat, verbis sequentibus demonstrat, dicens: [*Nec contradicam sermonibus Sancti.*] Nequaquam ergo de injustitia percutientis murmurat, qui percussorem suum & inter verbera Sanctum vocat. Sciendum verò est, quia aliquando nos adversarius, aliquando autem conterit Deus. Ex contritione autem adversarij, à virtute deficimus; per contritionem verò Domini fracti, à vitiis in virtute roboramur. Hanc contritionem Propheta prospexerat, cùm dicebat: *Reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli contéres eos.* In virga nos ferrea Dominus regit & conterit, quia dispensationis suæ forti rectitudine cùm nos interiùs reficit, exteriùs affligit. Nam quò virtutem carnis humiliat, intentionem spiritus exaltat. Unde & hæc eadem contritio figuli vasi comparatur, sicut & per Paulum dicitur: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus,* Qui simul contritionem & regimen exprimens, ait: *Licet is qui foris est, noster homo corrumpitur; tamen is qui intus est, renovatur de die in diem.* Sanctus igitur vir, qui appropinquare Deo etiam per flagella desiderat, per spiritum humilitatis dicat: [*Qui cœpit, ipse me conterat.*] Plerumque enim vitiorum contritionem in nobis agere Dominus inchoat: sed cùm mens ex ipso exordio profectus extollitur, cumque se jam quasi de virtutibus erigit, sævienti contra se adversario aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne quod in ea de studio bonæ inchoationis invenerit, confringit; tantoque se vehementiùs in ejus confractione exhibet, quantò & graviùs, quia vel ad modicum fuerat projectus, dolet. Unde & teste Evangelio, voce Veritatis, ad neglectam domum conscientiæ spiritus immundus qui solus exiit, cum spiritibus septem redit. Ne ergo post divinæ correptionis exordia antiquus hostis subripiat, atque ad virtutum confractionem trahat, sanctus vir congruè exorat, dicens: [*Qui cœpit, ipse me conterat.*] Ac si apertè dicat: Hoc, quod in me exorsus est, perficere feriendo non desinat, ne desertum me adversario ad contritionem tradat. Unde & aptè subditur: [*Solvat manum suam, & succidat me.*] Sæpe namque fiduciâ longæ prosperitatis inflati, in quodam statu elationis erigimur. Cumque nos extolli conditor conspicit, sed amorem suum erga nos per verba non exercet, quasi ad ferienda nostra vitia manum ligatam tenet. An non affectus sui manum ligaverat, cùm peccanti populo dicebat: *Iam non irascar tibi: & Zelus meus recessit à te?* Solvere ergo manum suam dicitur cùm exercet affectum. Rectè autem subjungitur: [*Et succidat me.*] Cùm enim securos nos ac de virtutum affluentia elatos, repentinus vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percutit, protinus ab statu sui vertice mentis nostræ elatio succisa cadit; ut de semetipsa nihil audeat, sed infirmitatis suæ ictu prostrata, manum levantis quærat. Hinc est quòd sancti viri cùm de occulta erga se dispositione suspecti sunt, plus prospera ipsa pertimescunt: tentari appetunt, flagellari concupiscunt, quatenus incautam mentem metus & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis via, hoste ex insidijs erumpente, sua eam deteriùs securitas sternat. Hinc Psalmista ait: *Proba me Domine, & tenta me.* Hinc iterum dicit: *Ego ad flagella paratus sum.* Quia enim viri sancti mentis suæ corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant: ut aperto vulnere, virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat. Unde & adhuc subditur: [*Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat.*] Electi quique cùm perpetrasse se illicita noverunt, sed perscrutantes inveniunt, quia nulla pro illis adversa perpessi sunt, in immensæ formidinis terrore tabescunt, pavore æstuant, siniſtris agitati suspicionibus laborant; ne in æternum se gratia deserat, quos in præsenti vita mali sui retributio nulla castigat: timent, ne ultio quæ suspenditur, gravior in fine servetur: feriri paterna correptione desiderant, & dolorem vulneris medicamina salutis putant. Rectè ergo nunc dicitur: [*Et hæc mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non parcat.*] Ac si apertè diceretur: Quia ideo hîc quibusdam parcit, ut eos in perpetuum feriat; ideo me hîc feriat, ut non parcendo, in perpetuum parcat. Ex afflictione enim consolor, quia corruptionis humanæ putredinem sciens, ad spem salutis ex vulnere certus reddor. Quod quia non tumenti, sed humili mente edidit, subjungendo, ut prædiximus, patefacit, dicens: [*Nec contradicam sermonibus Sancti.*] Plerumque ad nos verba Dei

Psal. 2. c

non sunt dictorum sonitus, sed effectus operationum. In eo enim nobis loquitur, quod erga nos tacitus operatur. Beatus igitur Job sermonibus Dei contradiceret, si de ejus percussionibus murmuraret. Sed quid de percussore suo sentiat, indicat, qui (sicut jam diximus) quem ferientem tolerat, sanctum vocat. Sequitur:

Quid sit fortitudo justorum, & quid reproborum.

CAPUT VIII.

6. *Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam: aut quis finis meus, ut patienter agam?*] Sciendum quòd alia justorum, atque alia est fortitudo reproborum. Justorum quippe fortitudo, est carnem vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, hujus mundi aspera pro æternis præmiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, adversitatis metum in corde superare. Reproborum verò fortitudo, est transitoria sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium nec ab adversitate quiescere, ad inanem gloriam etiam cum vitæ detrimento pervenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum vitam non solùm verbis ac moribus, sed etiam gladiis impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine ullo desiderij defectu perpetrare. Hinc est, quòd per Psalmistam dicitur ad electos: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.* Hinc per Prophetam reprobis dicitur: *Væ qui potentes estis ad potandum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Hinc per Salomonem dicitur, quòd sancti quique sine ulla debilitate desiderij internam requiem contemplantur: *En lectulum Salomonis, sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israel.* Hinc Psalmista contra reprobos in passione positi voce Redemptoris insinuans, ait: *Ecce occupaverunt animam meam, & irruerunt in me fortes.* Quam bene utramque fortitudinem Esaïas complexus est, dicens: *Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem.* Qui enim nequaquam sument, sed mutabunt dixit: profectò patenter innotuit, aliam esse quæ * proponitur, & aliam quæ inchoatur. An non etiam reprobi fortes sunt, qui ad præsentis vitæ concupiscentiam tot laboribus currunt, periculis se audenter objiciunt, pro lucris contumelias libenter ferunt, ab appetitus sui libidine nulla victi contrarietate resiliunt, percussionibus durescunt, & mala mundi tolerant pro mundo, ejusque ut ita dixerim, gaudia quærentes perdunt, nec tamen hæc perdendo fatigantur? Unde bene ex humani generis voce per Hieremiam dicitur: *Inebriavit me absinthio.* Ebrius quippe quod patitur nescit. Absinthio ergo ebrius est, qui præ amore præsentis sæculi, à sensu rationis alienus, dum quidquid pro mundo sustinet, leve deputat, laboris amaritudinem quam tolerat, ignorat: quia nimirum delectabiliter ad cuncta ducitur, in quibus pœnaliter fatigatur. At contrà vir justus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debilis studet, finem suum conspicit, vita præsens quàm sit transitoria, attendit, & pro ea exteriùs labores perpeti renuit, cujus intrinsecus delectationem vicit. Beatus igitur Job præsentis vitæ adversitatibus pressus, dicat ex sua, dicat ex omnium voce justorum: [*Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam?*] Ac si apertè insinuet, dicens: Mala mundi pro mundo tolerare nequeo, quia jam in ejus desiderio fortis non sum. Dum enim præsentis vitæ finem conspicio, cur * pondus cruciatus ejus patior, cujus appetitum calco? Et quia injusti quique, ut diximus, tantò fortiùs labores illius perferunt, quantò avidiùs ejus delectatione pascuntur, rectè mox eamdem reproborum fortitudinem subdit, dicens:

Psal. 30. d
Esa. 5. e
Cant. 3. c
Psal. 58. a
Esa. 40. g
Thr. 3. b

* al. ponitur,

* al. pondus ejus

Quòd nonnulli reprobi ex percussione sicut lapides indurantur, alij vero in percussione consoni, resonant sine correptione.

CAPUT IX.

10. *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.*] Quid hoc loco ære ac lapidibus, nisi insensibilium hominum corda signantur? Qui sæpe & supernos ictus accipiunt, & tamen nulla disciplinæ percussione molliescunt. Quò contrà electis per Prophetam, pollicente Domino, dicitur: *Tollam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.* Paulus quoque ait: *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.* Scimus autem quoniam percussi lapides clarum sonùm reddere nequeunt: æs verò cùm percutitur, canorus valde sonitus ex ejus percussione formatur. Quod quia ut lapides, vita caret, sensum in sonitu non habet. Sed sunt nonnulli, qui lapidibus similes, ita ad pietatis præcepta duruerunt, ut cùm eos percussio supernæ animadversionis examinat, nequaquam sonitum humilis confessionis reddant. Quidam verò à metallo æris in nullo discrepantes, cùm flagella supernæ percussionis accipiunt, piæ confessionis sonitum emittunt. Sed quia humilitatis voces ex corde non proferunt, ad statum salutis reducti, nesciunt quòd promiserunt. Illi ergo more lapidum percussi, nec voces habent: isti autem in nullo æris imitationem fugiunt, qui in percussione positi, bona quæ non sentiunt, loquuntur. Illi venerationem ferientis & verbera denegant: isti pollicentes quod non implent, sine vita clamant. Vir igitur sanctus reproborum duritiam inter verbera fugiens, dicat: [*Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est*] Ac si apertè fateatur, dicens: Reproborum similitudinem sub disciplinæ verbere fugio, quia nec more lapidum ita obdurui, ut sub percussionis stimulo à ministerio confessionis obmutescam: nec rursus quasi æs vocem confessionis resono, & sensum vocis ignoro. Sed quia ad percussionem reprobi debiliter fortes sunt, electi autem valenter infirmi: beatus Job dum fortem se per insaniam non esse asserit, fortem se per statum salutis innotescit. Unde ergo hanc eamdem fortitudinem perceperit, patenter insinuet, ne si sibi vires, quas habet, arroget, potenter ad mortem currat. Plerumque enim virtus habita, deteriùs quàm si deesset, interficit: quia dum ad sui confidentiam mentem erigit, hanc elationis gladio transfigit. Cumque eam quasi roborando vivificat, elevando necat; ad interitum videlicet pertrahit, quam per spem propriam ab internæ fortitudinis fiducia evellit. Sed quia beatus Job & virtute pollet, & in semetipso fiduciam non habet, atque ut ita dixerim, vires infirmus habet, aptè subjungit, dicens: [*Ecce non est auxilium mihi in me.*] Patet jam, ad cujus spem percussi animus recurrat, cùm in se sibi auxilium esse denegat. Sed quia infirmum se in semetipso insinuat, ad majoris adhuc fortitudinis meritum, quomodo etiam à proximis destituatur, adjungit: [*Necessarij quoque mei recesserunt à me.*] Sed ecce despectus exteriùs, intus solio judicij præsidet. Nam cùm derelictum se asserit, protinus ad sententiam erumpit, dicens:

11.

De ordine charitatis, & quòd in prosperitate dilectio vix agnoscatur.

CAPUT X.

QVi tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.] Quis hoc loco amici nomine, nisi quilibet proximus designatur? Qui eò fideliùs nobis jungitur, quò percepto nunc à nobis boni operis exemplo, ad obtinendam pòst æternam patriam veraciter auxiliatur. Quia autem duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, & proximi: per amorem Dei, amor proximi gignitur, & per amorem proximi amor Dei nutritur. Nam qui amare Deum negligit, profectò diligere proximum nescit: & tunc plenius in dilectione Dei proficimus, si in ejusdem dilectionis gremio priùs proximi charitate* ligamur. Quia enim amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legem Dominus: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*; præmisit, dicens: *Diliges Dominum Deum tuum*; ut scilicet in terra pectoris nostri, priùs amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. Et rursum quia amor Dei ex proximi amore coalescit, testatur Joannes, qui increpat dicens: *Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?* Quæ tamen divina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutatur. Sæpe verò omnipotens Deus ut quantùm quisque à charitate ejus ac proximi longè sit, vel in ea quantùm profecerit innotescat, miro ordine cuncta dispensans, alios flagellis deprimit, alios successibus fulcit. Et cùm quosdam temporaliter deserit, in quorumdam cordibus quæ mala latent, ostendit. Nam plerumque ipsi nos miseros insequuntur, qui felices sine comparatione coluerunt. Cùm enim quis positus in prosperitate diligitur, incertum valde est, utrum prosperitas, an persona diligatur. Amissio autem felicitatis interrogat vim dilectionis. Unde bene quidam sapiens dicit: *Non agnoscitur in bonis amicus, & non absconditur in malis inimicus.* Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec adversitas inimicum celat; quia & ille sæpe prosperitatis nostræ reverentiâ tegitur, & iste ex confidentia adversitatis aperitur. Vir igitur justus in flagellis positus dicat: [*Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit:*] quia nimirum qui ex adversitate proximum despicit, apertè convincitur quòd hunc in prosperis non amavit. Et cùm omnipotens Deus ideo flagello quosdam cruciet, ut & percussos erudiat, & non percussis occasionem boni operis præbeat; quisquis percussum despicit, occasionem à se virtutis repellit: & tantò se nequiùs contra auctorem erigit, quantò hunc nec pium in salute propria, nec justum in alieno vulnere agnoscit. Intuendum verò est, quòd beatus Job sic sua loquitur, ut totius quoque electi populi per eum vita signetur. Quia enim ejusdem populi membrum est, cùm quæ ipse patitur narrat, ea etiam quæ sustinet ille, denunciat, dicens: [*Fratres mei prætergressi sunt me sicut torrens, qui raptim transit in convallibus.*] Reproborum mens quia sola præsentia diligit, plerumque nunc tantò aliena existit à verbere, quantò post extranea remanet ab hereditate; & superba justos despicit, quos paterna misericorditer severitas affligit. Sæpe verò reprobi eamdem fidem, qua vivimus, retinent, eadem fidei sacramenta percipiunt, ejusdem religionis unitate continentur; sed tamen compassionis viscera nesciunt, charitatis vim, qua in Deum flagramus & proximum, non agnoscunt. Rectè ergo & fratres & prætereuntes vocantur, quia ex uno matris gremio nobiscum per fidem prodeunt, sed in uno charitatis studio erga Deum & proximum non figuntur. Unde etiam aptè torrenti, qui raptim transit in convallibus, comparantur. Torrens namque ex montanis ad ima defluit, & collectus hiemalibus pluviis, æstivis solibus arescit. Qui enim terrena diligentes, spem supernæ patriæ deserunt, quasi ex montibus valles petunt; quos tamen hiems præsentis vitæ multiplicat, sed æstas venturi judicij exsiccat; quia cùm sol supernæ districtionis incanduerit, reproborum lætitiam in ariditatem vertit. Bene ergo dicitur: [*Raptim transit in convallibus.*] Torrentem quippe ad convalles raptim transire, est pravorum mentes ad ima desideria sine ullo obstaculo ac difficultate descendere. Omnis enim ascensus in labore est, descensus in voluptate: quia per adnisum gressus ad superiora tenditur, per remissionem verò ad inferiora declinatur. Ad montis enim verticem saxum subvehere magni laboris est, idemque à summis ad ima dimittere labor non est. Sine mora videlicet prorui, qui magnis conatibus ad summa pervenit. Longo studio seges seritur, sole atque imbre diutino nutritur; sed tamen unâ & subitâ scintillâ consumitur. Paulisper ædificia ad alta proficiunt, sed repentinis casibus terram petunt. Robusta arbor in aëra per tarda incrementa se erigit; sed quidquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. Quia igitur ascensus in labore est, descensus in voluptate, rectè nunc dicitur: [*Fratres mei prætergressi sunt me sicut torrens, qui raptim transit in convallibus.*] Quod tamen sentiri & aliter potest. Si enim convalles ima pœnarum loca intelligimus, injusti quique sicut torrens raptim ad convalles transeunt, quia in hac vita, quam totis desideriis appetunt, diu stare nequaquam possunt. Nam quot dies ætatis accipiunt, quasi tot quotidie gressibus ad finem tendunt. Augeri sibi optant tempora, sed quia concessa subsistere nequeunt, quot augmenta vivendi percipiunt, diu vivendi spatia totidem perdunt. Momenta ergo temporum quò sequuntur, fugiunt, quò accipiunt amittunt. Raptim itaque ad convalles transeunt, qui in longum quidem voluptatum desideria pertrahunt, sed ad inferni claustra repente deducuntur. Quia enim hoc etiam tempus, quod qualibet longævitate extensum est, si fine clauditur, longum non est, ex fine miseri collegerunt breve fuisse, quod amittendo tenuerunt. Unde bene & per Salomonem dicitur: *Si multis annis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum, qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita.* Stulta etenim mens cùm malum repente invenerit, quod nequaquam præterit, æternitatem ejus tolerando intelligit, quia quod præterire potuit, vanum fuit. Sciendum verò est quòd plerique agere recta desiderant; sed sunt nonnulla, quæ infirmis eorum mentibus ex præsenti vita contradicunt: cumque adversa in infimis perpeti metuunt, in superni judicij rectitudine offendunt. Unde rectè subjungitur:

Quòd hi qui temporalium damnorum metu veritatem, vel justitiam vel ceteras virtutes prætermittunt, cælestis iræ vindictam incurrunt.

CAPUT XI.

QVi timent pruinam, irruet super eos nix.] Pruina quippe inferius *gelatur, nix autem de superioribus ruit. Et sæpe nonnulli dum temporalia adversa pertimescunt, districtioni se æternæ animadversionis objiciunt. De quibus bene per Psalmistam dicitur: *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Iste namque veritatem jam liberè defendere appetit, sed tamen in ipso suo appetitu trepidus indignationem potestatis humanæ pertimescit:

* al. lactamur. Deut. 6. a

1. Joan. 4. d

Eccli. 12. b

Eccle. 11. c

* al. gelascit, 13.

Psal. 13. b

cumque in terra hominem contra veritatem pavet, A ejusdem veritatis iram cælitus sustinet. Ille peccatorum suorum conscius, ea quæ possidet, indigentibus jam largiri desiderat; sed tamen ne datis rebus egeat, ipse formidat. Cumque carnis subsidia reservando trepidus præparat, ab alimentis misericordiæ animam necat. Et cùm pati in terra inopiam metuit, æternam sibi abundantiam supernæ refectionis abscindit. Rectè ergo dicitur: [*Qui timent pruinam, irruet super eos nix.*] Quia qui conculcanda in infimis metuunt, à summis metuenda patiuntur: & cùm transire nolunt quod calcare poterant, judicium de supernis excipiunt, quod tolerare nequaquam possunt. Sed hæc agentes, mundi gloriam temporaliter obtinent. Quid autem tempore vocationis suæ facturi sunt, cùm cuncta simul pavidi deserunt, quæ hic cùm gravi timore servaverunt? Unde & aptè subditur: [*Tempore quo fuerint dissipati, peribunt.*] Quos enim præsentis vitæ sollicitudo ordinat, amissio dissipat: & tunc etiam exteriùs pereunt, qui intus dudum æterna negligendo perierunt. De quibus rectè additur: [*Et ut incaluerint, solventur de loco suo.*] Iniquus enim quisque cùm incaluerit, de loco suo solvetur: quia judicio intimæ districtionis appropinquans, cùm jam per cognitionem pæne fervere cœperit, ab ea, cui dudum inhæserat, carnis suæ delectatione separatur. Hinc est enim, quòd per Prophetam de reprobis dicitur: *Et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui:* quia videlicet æterna non intelligunt, nisi cùm pro temporalibus jam sine emendatione puniuntur, tunc mens æstuat, & infructuosæ pœnitentiæ se ignibus inflammat, duci ad supplicium timet, præsentem vitam ex desiderio retinet: sed de loco suo solvitur, quia oblectamenta carnis deserens, ejus duritia per supplicium liquatur. Sed quia iniqui omnes quid abstractionis suæ tempore patiantur audivimus, adhuc aliqua, quibus in libertatis suæ spatio implicantur, audiamus. Sequitur:

Esa. 28. c B C *Infra lib. 18. cap. 14.*

Quòd peccatum ex peccato nascatur, mira & subtilis distinctio: & quid sit, quod per Esaiam dicitur: Erit cubile draconum, & pascua struthionum.

CAPUT XII.

14. IN*voluta sunt semita gressuum eorum.*] Omne quod involvitur, in semetipsum replicatur. Et sunt nonnulli, qui seducentibus vitiis obviare quasi tota intentione deliberant, sed irruente tentationis articulo, in deliberationis proposito non perdurant. Alius namque pravo usu superbiæ inflatus, cùm magna esse præmia humilitatis considerat, adversum semetipsum se erigit, & quasi tumorem turgidi fastus deponit, exhibere se quibuslibet contumeliis humilem promittit: sed cùm repente hunc unius injuria verbi pulsaverit, ad consuetam protinus elationem redit, sicque ad tumorem ducitur, ut nequaquam quia humilitatis bonum concupierat recordetur. Alius avaritiâ æstuans, augendis facultatibus anhelat: is cùm præterire omnia velociter conspicit, vagantem per concupiscentias mentem figit, decernit jam nihil appetere, & adepta tantummodo sub magni moderaminis fræno possidere: sed cùm repente fuerint oculis oblata quæ placeant, in ambitione protinus mens anhelat, semetipsam non capit, adipiscendi hæc occasionem quærit, & oblita continentiæ quam secum pepigerat, cogitationum se stimulis per desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur, & longa jam consuetudine captus tenetur: quanta autem castitatis sit munditia conspicit, & à carne vinci turpe deprehendit. Restringere ergo voluptatum fluxa deliberat, & resultare consuetudini, quasi totis se viribus parat. Sed vel objecta oculis specie, vel ad memoriam reducta, cùm* subjecta tentatione concutitur, protinus à pristina præparatione dissipatur. Et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat, delectationis jaculo confossus jacet: sicque eum luxuria enervem superat, ac si nulla contra eam intentionis arma præparasset. Alius verò iracundiæ flammis accenditur, ejusque stimulis ad inferendas proximis contumelias effrænatur. Cùm verò nulla furoris animum occasio pulsat, quanta sit mansuetudinis virtus, quanta patientiæ altitudo considerat, seque etiam contra contumelias patienter parat: sed cùm parva quælibet commotionis occasio nascitur, repente ad voces & contumelias medullitus inflammatur: ita ut non solùm ad memoriam patientia promissa non redeat, sed & semetipsam mens, & ea quæ loquitur, convicia non agnoscat. Cumque furori plenè satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit: & tunc se ad silentij clausura recolligit, cùm linguæ non patientia, sed procacitatis suæ satisfactio frænum ponit. Vix igitur vel fero post convicia illata se cohibet, quia & à cursu sæpe spumantes equos non præsidentis dextera, sed campi terminus coërcet. Bene ergo de reprobis dicitur: [*Involutæ sunt semitæ gressuum eorum*;] quia recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta semper mala replicantur, & quasi extra se tensi, ad semetipsos per circuitum redeunt, qui bona quidem cupiunt, sed à malis* nequaquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu: esse contenti propriis, sed sine necessitate: esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine contumeliis volunt: cumque adipisci virtutes quærunt, sed labores virtutum fugiunt, quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nesciunt, & triumphare in uribus de bello concupiscunt? Quamvis hoc, quòd eorum semitæ involutæ memorantur, adhuc intelligi & aliter possit. Sæpe namque nonnulli contra quædam se vitia vehementer accingunt, sed quædam subigere negligunt: cumque se contra ista non erigunt, & illa contra se reparant, quæ subegerunt. Alius namque jam carnem à luxuria edomuit, sed tamen adhuc mentem ab avaritia non refrænavit: cumque se in mundo pro exercenda avaritia retinet, cumque à terrenis actibus non recedit, erumpente occasionis articulo, etiam in luxuriam labitur; quam jam subegisse videbatur. Alius avaritiæ æstum vicit, sed nequaquam vim luxuriæ subdidit: cumque explendæ luxuriæ pretium præparat, jugo quoque avaritiæ, quàm dudum edomuit, cordis cervicem subdit, Alius rebellantem jam impatientiam stravit, sed inanem gloriam necdum vicit: & cùm se per hanc mundi honoribus inserit, confixus causarum stimulis ad impatientiam captus redit: cumque inanis gloria ad defensionem sui animum erigit, & illam victus tolerat, quam superavit. Alius jam inanem gloriam subdidit, sed tamen impatientiam necdum stravit: & cùm multa resistentibus per impatientiam minatur, erubescens non implere quòd loquitur, sub inanis gloriæ jugum revocatur: & hoc victus per aliud tolerat, quod plenè se vicisse gaudebat. Sic ergo ope vicaria fugitivum suum vitia retinent, & quasi jam amissum sub dominij sui jure recipiunt, atque ad vindictam sibi vicissim tradunt. Perversis itaque involutæ sunt gressuum semitæ, quia etsi victâ unâ nequitiâ pedem levant, regnante tamen altera, hunc in ea etiam quam devicerant, implicant. Aliquando verò involutis gressuum semitis & nulla culpa devincitur, & alia per aliam perpetratur. Nam sæpe furto, negationis fallacia jungitur; & sæpe culpa fallaciæ, perjurij reatu cumulatur. Sæpe quodlibet vitium impudenti præsumptione committitur; & sæpe (quod omni culpâ fit gravius) etiam de commisso vitio superbitur. Nam quamvis de virtute nasci

*al. sutione bita

*al. nunquâ

elatio ſoleat, nonnumquam tamen ſtulta mens de perpetrata ſe nequitia exaltat. Sed cùm culpa culpæ adjungitur, quid aliud quàm involutis ſemitis atque innodatis vinculis pravorum greſſus ligantur? Unde bene contra perverſam mentem ſub Judææ ſpecie per Eſaïam dicitur: *Erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum, & occurrent dæmonia onocentauris, & piloſus clamabit alter ad alterum.* Quid namque per dracones, niſi malitia; quid verò ſtruthionum nomine, niſi hypocriſis deſignatur? Struthio quippe volandi ſpeciem habet, ſed uſum volandi non habet; quia & hypocriſis cunctis intuentibus imaginem de ſe ſanctitatis inſinuat, ſed tenere vitam ſanctitatis ignorat. In perverſa igitur mente draco cubat, & ſtruthio paſcitur: quia & latens malitia callidè tegitur, & intuentium oculis ſimulatio bonitatis antefertur. Quid verò onocentaurorum nomine, niſi & lubrici figurantur & elati? Græco quippe eloquio ὄνος aſinus dicitur, & appellatione aſini luxuria deſignatur, Propheta atteſtante, qui ait: *Vt carnes aſinorum, carnes eorum.* Tauri autem vocabulo, cervix ſuperbiæ demonſtratur, ſicut voce Dominica de Judæis ſuperbientibus per Pſalmiſtam dicitur: *Tauri pingues obſederunt me.* Onocentauri ergo ſunt, qui ſubjecti luxuriæ vitiis, inde cervicem erigunt, unde humiliari debuerant. Qui carnis ſuæ voluptatibus ſervientes, expulsâ longè verecundiâ, non ſolùm ſe amittere rectitudinem non dolent, ſed adhuc etiam de opere confuſionis gaudent. Onocentauris autem dæmonia occurrunt, quia malignì ſpiritus valde eis ad votum deſerviunt, quos de his gaudere conſpiciunt, quæ flere debuerunt. Ubi aptè ſubjungitur: [*Et piloſus clamabit alter ad alterum.*] Qui namque alij piloſi appellatione figurantur, niſi hi, quos Græci Panas, Latini verò incubos vocant? quorum nimirum forma ab humana effigie incipit, ſed beſtiali extremitate terminatur. Piloſi ergo nomine, cujuſlibet peccati aſperitas deſignatur, quod & ſi quando quaſi ab obtentu rationis incipit, ſemper tamen ad irrationabiles motus tendit; & quaſi homo in beſtiam deſinit, dum culpa per rationis imaginem inchoans, uſque ad irrationabilem effectum trahit. Nam ſæpe edendi delectatio ſervit gulæ, & ſervire ſe ſimulat indigentiæ naturæ: cumque ventrem in ingluviem extendit, membra in luxuriam erigit. Piloſus autem alter ad alterum clamat, cùm perpetrata nequitia, ad aliam perpetrandam provocat, & quaſi quadam cogitationis voce, commiſſa jam culpa, culpam adhuc quæ committatur, invitat. Sæpe namque, ut diximus, gula dicit: Si abundanti alimento corpus non reficis, in nullo utili labore ſubſiſtis. Cumque mentem per deſideria carnis accenderit, mox quoque luxuria verba propriæ ſuggeſtionis facit, dicens: Si miſceri Deus homines corporaliter nollet, membra ipſa coeundi apta uſibus non feciſſet. Cumque hæc quaſi ex ratione ſuggerit, mentem ad libidinum effrenationem trahit. Quæ ſæpe deprehenſa, patrocinium mox fallaciæ & negationis inquirit; reamque ſe eſſe non æſtimat, ſi mentiendo, vitam defendat. Piloſus ergo alter ad alterum clamat, quando ſub aliqua ratiocinandi ſpecie, perverſam mentem culpa ſubſequens ex occaſione culpæ præcedentis illaqueat. Cumque hanc peccata dura atque aſpera deprimunt, quaſi convocati in ea concorditer piloſi dominantur: ſicque fit, ut ſemper ſe greſſuum ſententiæ deteriùs involuant, dum mentem reprobam culpa per culpam ligat.

Eſa.34.c

Ezec.23.c

Pſal.21.b

Quòd peccati conſuetudine mens cæcata neſcit quo vadat, & libenter illecebris ſe ſubdat, quod exemplo Samſonis & Sedechiæ probatur.

CAPUT XIII.

SED inter hæc ſciendum eſt, quòd aliquandò priùs oculus intellectus obtunditur, & poſtmodum captus animus per exteriora deſideria vagatur: ut cæca mens quò ducitur neſciat, & carnis ſuæ illècebris ſeſe libenter ſubdat. Aliquando verò priùs deſideria carnis ebulliunt, & poſt longum uſum illiciti operis, oculum cordis claudunt. Nam ſæpe mens recta cernit, nec tamen audenter contra perverſa ſe erigit: & renitens vincitur, dum hoc ipſum quod agit, dijudicans, carnis ſuæ delectatione ſuperatur. Quia enim plerumque priùs oculus contemplationis amittitur, & poſt per carnis deſideria hujus mundi laboribus animus ſubjugatur, teſtatur Samſon ab Allophylis captus, qui poſtquam oculos perdidit, ad molam deputatus eſt: quia nimirum maligni ſpiritus, poſtquam tentationum ſtimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foras in circuitum laborum mittunt. Rurſùm, quia ſæpe & recta operatio exteriùs perditur, & tamen adhuc rationis lumen in corde retinetur, Propheta Hieremias inſinuat, qui dum Sedechiæ captivitatem narrat, ordinem captivitatis internæ denunciat, dicens: *Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha in oculis ejus, & omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis, oculos quoque Sedechiæ eruit.* Rex Babylonis eſt antiquus hoſtis, poſſeſſor intimæ confuſionis, qui priùs filios ante intuentis oculos trucidat: quia ſæpe ſic bona opera interficit, ut hæc ſe amittere ipſe qui captus eſt, dolens cernat. Nam bona plerumque gignit animus, & tamen carnis ſuæ delectationibus victus, bona quæ genuit, amans perdit, & quæ patitur damna conſiderat, nec tamen virtutis brachium contra regem Babylonis levat. Sed dum videns nequitiæ perpetratione percutitur, ad hoc quandoque peccati uſu perducitur, ut ipſo quoque rationis lumine privetur. Unde Babylonis rex, extinctis priùs filiis, Sedechiæ oculos eruit, quia malignus ſpiritus, ſubductis priùs bonis operibus, pòſt & intelligentiæ lumen tollit. Quod rectè Sedechias in Reblatha patitur. Reblatha quippe, multa hæc interpretatur. Etenim quandoque & lumen rationis clauditur, qui pravo uſu ex iniquitatis ſuæ multitudine gravatur. Quoquo autem modo culpa prodeat, vel quibuſlibet occaſionibus erumpat, reproborum tamen ſemitæ ſemper involutæ ſunt: ut pravis concupiſcentiis dediti, aut bona nulla appetant, aut appetentes infirmo deſiderio, ad hæc nequaquam mentis liberos greſſus tendant. Recta enim aut non incipiunt, aut in ipſo fracti itinere, ad hæc minimè pertingunt. Unde fit plerumque, ut ad morem ſuum laſſati redeant, ſeſeque ab intentione animi in carnis voluptatibus ſternant, ſola quæ tranſeunt cogitent, nulla quæ ſecum permaneant, curent. Unde & aptè ſubditur: [*Ambulabunt in vacuum, & peribunt.*] In vacuum quippe ambulant, qui nil ſecum de fructu ſui laboris portant. Alius namque adipiſcendis honoribus exſudat, alius multiplicandis facultatibus æſtuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc quiſque moriens deſerit, labores in vacuum perdidit, quia ſecum ante judicem nihil tulit. Quò contrà bene per legem dicitur: *Non apparebis in conſpectu Domini vacuus.* Qui enim promerendæ vitæ mercedem bene agendo non providet, in conſpectu Domini vacuus apparet. Hinc de juſtis per Pſalmiſtam dicitur: *Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos ſuos.* Ad examen quippe judicij portantes manipulos veniunt, qui in ſemetipſis recta opera, quibus vitam mereantur,

Hier.39.b

Deut.16.d

Pſal.125.a

mereantur, ostendunt. Hinc de unoquoque electo Psalmista iterum dicit: *Qui non accepit in vano animam suam.* In vano namque animam suam accipit, qui sola præsentia cogitans, quæ sequantur in perpetuum, non attendit. In vano animam suam accipit, qui ejus vitam negligens, ei curam carnis anteponit: sed animam suam justi in vano non accipiunt, quia intentione continua ad ejus utilitatem referunt quidquid corporaliter operantur, quatenus & transeunte opere, operis causa non transeat, quæ vitæ præmia post vitam parat. Sed hæc curare reprobi negligunt: quia profectò ambulantes in vacuum, vitam sequentes fugiunt, invenientes perdunt. Meliùs verò à pravorum imitatione compescimur, si eorum damna ex fine pensamus. Unde bene etiam cum exhortatione subjungitur:

Psal. 23. d

Quòd tepidè conversantium illaqueata intentio, in sæculi hujus turbine attendenda sit, & ex alterius damno correpti, firmiter in Deum proficere debeamus: & quid sit quòd vitulis domi reclusis, vaccæ trahentes plaustrum, cui Arca est imposita, ibant in directum per viam quæ ducit in Bethsamis.

CAPUT XIV.

Considerate semitas Theman, itinera Saba, & expectate paulisper.] Theman quippe Auster, Saba autem rete interpretatur. Quid hîc per Austrum, qui afflata teporibus membra dissolvit; nisi fluxa vivendi remissio: quid per rete, nisi actionis obligatio demonstratur? Qui enim dissoluta mente ea quæ terrena sunt, appetunt, nec gressu libero ad Deum pergunt, ipsi se suis inordinatis conatibus ligant: cumque se fluxis conversationis suæ actibus implicant, quasi remansuros in retis vinculis pedes ponunt. Ut enim paulò superiùs quosdam ad devictas jam culpas retrahi per aperta quædam, & non devicta vitia diximus: ita nonnulli ad ea quæ reliquerant, redeunt per quædam, quæ vel honestatis nomine, vel laudis honore palliantur. Nam sunt plerique, qui jam aliena non appetunt, atque ab hujus mundi jurgiis inchoatæ quietis amore dividuntur, erudiri sacris eloquiis sitiunt, vacare supernis contemplationibus concupiscunt: nec tamen perfecta animi libertate curam rerum familiarium deserunt, cui sæpe dum licitè serviunt, etiam illicitis hujus mundi jurgiis implicantur: cumque terrenas res studiosè tueri desiderant, cordis requiem deserunt, quam quærebant; & cùm substantia fugiens continua provisione protegitur, conceptus in animo divinæ scientiæ sermo dissipatur: quia juxta Veritatis sententiam, obortum semen spinæ opprimunt, cùm verbum Dei à memoria importunæ terrenarum rerum sollicitudines expellunt. Dissolutis itaque gressibus in rete ambulant, qui dum mundum perfectè non deserunt, semetipsos gradiendo obligant, ne gradiantur. Et sunt plerique, qui non solùm aliena non appetunt, verumetiam cuncta quæ possederant in mundo, derelinquunt, semetipsos despiciunt, nullam præsentis vitæ gloriam requirunt, ab hujus mundi se actibus separant, & pæne quidquid prosperitatis arriserit, calcant. Sed tamen adhuc vinculo carnalis cognationis obligati, dum amori propinquitatis indiscretè deserviunt, ad ea sæpe per affectum cognationis redeunt, quæ jam & cum proprio despectu subegerunt. Cumque plusquam necesse est, carnis propinquos diligunt, retracti exteriùs à cordis parente dividuntur. Nam sæpe quosdam videmus, quantùm ad proprium studium spectat, jam præsentis vitæ desideria non habere, mundum & opere & professione reliquisse: sed tamen pro inordinatis affectibus propinquorum prætoria irrumpere, terrenarum rerum jurgiis vacare, libertatem intimæ quietis relinquere, & mundi studia in se jamdudum destructa reparare. Quò itaque isti nisi in rete ambulant, quos à præsenti sæculo inchoata jam vitæ perfectio solverat, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat? Qui enim districto studio, & non dissolutis gressibus æternæ sponsionis præmium sequuntur, sicut semetipsos pro divino amore despiciunt, sic cuncta, quibus se sentiunt præpediri, postponunt: & cùm pro Deo necesse est, ut quibus valent cunctis inserviant, pro Deo privata obsequia etiam propinquis negant. Hinc est enim quòd quidam cùm diceret: *Permitte mihi priùs ire & sepelire patrem meum*: protinus ex ore Veritatis audivit: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei.* Qua in re notandum est, quia electus discipulus dum à parentis sepultura compescitur, hoc devotum quemque exhibere patri mortuo ex affectu carnali propter Dominum non licet, quod propter Dominum & exteris debet. Hinc rursum Veritas dicit: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam; non potest meus esse discipulus.* Quo in loco videlicet, dum propinquorum odio, animæ quoque nostræ odium subinfertur, patenter ostenditur, quia sic propinquos, sicut nosmetipsos odio habere præcipimur, ut hos ad æterna rapientes, eorumque carnalem gratiam cùm præpedit postponentes, discamus temperata eos discretionis arte & convenienter diligere, & salubriter odio habere; quatenus sic sciat per amorem odium surgere, ut valeamus eos veriùs per odium amare. Hinc rursum per Moysen dicitur: *Qui dixerit patri suo & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum, & servaverunt judicia tua.* Ille enim scire Dominum familiariùs appetit, qui præ amore pietatis nescire desiderat, quos carnaliter scivit. Gravi etenim damno scientia divina minuitur, si cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium veriùs jungi: quatenus eosdem, quos propter Deum * viriliter negligit; tantò solidiùs diligat, quantò in eis affectum solubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his, quibus viciniùs jungimur, plus ceteris prodesse; quia & flamma admotis rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum priùs ubi nascitur, incendit. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoscere, sed tamen hanc cùm cursum mentis præpedit, ignorare: quatenus fidelis animus divino studio accensus, nec ea quæ sibi sunt in infimis conjuncta, despiciat, & hæc apud semetipsum rectè ordinans, summorum amore transcendat. Solerti ergo cura providendum est, ne carnis gratia subrepat, atque à recto itinere cordis gressum deflectat, ne vim superni amoris impediat, & surgentem mentem superimposito pondere deorsum premat. Sic etenim quisque propinquorum debet necessitatibus compati, ut tamen per compassionem non sinat vim suæ intentionis impediri: ut affectus quidem mentis viscera repleat, sed tamen à spiritali proposito non avertat. Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritualium ipsam in se dilectionem vincunt: quatenus sic eam discretionis moderamine temperent, ut per hanc in parvo saltem ac minimo à recto itinere non declinent. Quos bene nobis per significationem vaccæ innuunt, quæ sub Arca Domini ad montana tendentes, affectu simul & rigido sensu gradiuntur, sicut scriptum est: *Tollentes duas vaccas quæ lactabant vitulos, junxerunt ad plaustrum, vitulosque earum clauserunt domi, & posuerunt Arcam Dei super plaustrum.* Et paulò pòst: *Ibant in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsamis, & itinere uno gradiebantur, per-*

Matth. 8. e

18. Luc. 14. f

Deut. 33. b

* al. utiliter

1. Reg. 6. b

ibid. c

gentes & mugientes, & non declinantes neque ad dexteram, neque ad sinistram. Ecce enim reclusis domi vitulis, vaccæ quæ sub Arca Domini plaustro religantur, gemunt & pergunt, dant ab intimis mugitus, & tamen ab itinere non demutant gressus. Amorem quidem per compassionem sentiunt, sed colla posteriùs non deflectunt. Sic sic necesse est ut incedere debeant, qui sacræ legis jugo suppositi, jam per internam scientiam Dei Arcam portant: quatenus per hoc, quòd propinquorum necessitatibus condolent, à cœpto rectitudinis itinere non declinent. Bethsamis quippe domus Solis dicitur. Arca ergo Domini superposita Bethsamis pergere, est cum superna scientia ad æternæ lucis habitaculum propinquare. Sed tunc verè Bethsamis tendimus, cùm viam rectitudinis gradientes, ad vicina erroris latera nec pro affectu pignorum declinamus. Quorum nimirum gratia mentem nostram tenere debet, sed reflectere non debet: ne hæc eadem mens aut si affectu non tangitur, dura sit,
19. aut plus tacta, si inflectitur, remissa. Intueri libet beatum Job, in quo divini timoris jugo colla cordis attriverat, sub quanto discretionis moderamine divinæ scientiæ arcam portat. Amissis namque vitulis mugit, quia audita morte filiorum, in terram tonso capite corruit: sed recto tamen itinere mugiens graditur, quia os ejus in gemitu ad Dei laudes aperitur, cùm protinus dicit: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.* Sed indiscretæ mentes hanc vivendi regulam nesciunt, & quò vias Dei dissolutè appetunt, eò ab mundi itinera stultè replicantur. Rectè igitur sanctus vir post Theman semitas, Saba itinera memorat; quia quos Auster reprobi teporis solverit, hos nimirum rete implicationis tenet. Bene autem pravorum facta describens, considerare hæc admonet: quia perversa agendo diligimus, sed hæc visa in aliis dijudicamus; & quæ in nobis minus dijudicanda credimus, quàm sint turpia, in aliorum actibus cognoscimus: sieque fit, ut ad semetipsam mens redeat, & agere quod reprehendit, erubescat. Quasi enim à speculo fœda facies displiceat, cùm mens à vita simili in seipsa quod aversetur videt. Ait ergo: [*Considerate semitas Theman, itinera Saba, & expectate paulisper.*] Ac si apertè diceret: Damna alieni teporis attendite, & tunc spem de æternis firmiùs sumitis, si recto cordis oculo, quod in aliis displiceat, videtis. Bene autem
20. dicitur: [*Expectate paulisper.*] Sæpe etenim dum præsentis vitæ brevitas quasi diu perseveratura diligitur, ab æterna spe animus frangitur, & delectatus præsentibus, desperationis suæ caligine reverberatur. Cumque longum putat quod ad vivendum sibi spatium restat, repente vitam deserens, æterna mala invenit, quæ vitare jam nequeat. Hinc est enim quod per quemdam sapientem dicitur: *Væ* *Eccli. 2. c* *his, qui perdiderunt sustinentiam.* Sustinentiam videlicet perdunt, qui dum diu se immorari visibilibus æstimant, spem invisibilium derelinquunt. Cumque mens in præsentibus figitur, vita terminatur, & repente ad supplicia improvisa perveniunt, quæ decepti suis præsumptionibus, aut numquam se contingere, aut tardè crediderunt. Hinc Veritas *Matth. 25. a* dicit: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.* Hinc rursum scriptum est: *Dies Domini sicut* *1. Thess. 5. a* *furin nocte, ita veniet.* Quia enim ad rapiendam animam propinquans minimè conspicitur, furi in nocte comparatur. Tantò igitur debet quasi semper veniens metui, quantò à nobis non valent ventura præsciri. Unde & sancti viri, quia brevitatem vitæ indesinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes vivunt: & tantò se solidiùs mansuris præparant, quantò & nulla esse transitoria semper ex fine pensant. Hinc quippe Psalmista veloci cursu fugere vi- *Psal. 36. b* tam peccatoris aspiciens, ait: *Pusillum adhuc, &*

non erit peccator. Hinc iterum dicit: *Homo sicut fœnum dies ejus.* Hinc Esaias ait: *Omnis caro fœnum,* *Psal. 102. c* *& omnis gloria ejus sicut flos agri.* *Esa. 40. b* Hinc mentes præsumentium Jacobus corripit, dicens: *Quæ est vita* *Jacob. 4. d* *vestra? Vapor est ad modicum parens.* Rectè ergo dicitur: [*Expectate paulisper:*] quia & immensum est quod sine termino sequitur, & parum est quidquid finitur. Longum quippe nobis videri non debet, quod cursu sui temporis tendit, ut non sit: quod dum per momenta ducitur, ipsa hoc momenta sua quæ differunt, impellunt: atque unde teneri cernitur, inde agitur, ne teneatur. Bene autem beatus Job, postquam brevitatem præsentis vitæ despiciens, intulit, contra iniquos protinus in voce omnium electorum surgit, adjungens: [*Confusi sunt,* *quia speravi.*] Cùm bonis mala reprobi ingerunt, si hos à spe intima labefactari conspiciunt, effectu deceptionis hilarescunt. Lucrum namque maximum, erroris sui propagationem deputant: quia habere se ad perditionem socios exultant. Cùm verò bonorum spes interius figitur, & nequaquam malis exterioribus ad ima reclinatur, pravorum mentem confusio occupat: quia dum pervenire ad afflictorum intima nequeunt, incassum se existere crudeles erubescunt. Sanctus igitur vir dicat ex voce sua: dicat ex universalis Ecclesiæ afflictæ, gementisque constantia, quæ inter adversa reproborum, supernæ retributionis gaudium sine ullo mentis defectu desiderat, atque ad vitam moriendo perdurat: [*Confusi sunt, quia speravi.*] Ac si apertè dicat: Quia duris persecutionibus reprobi vim mei rigoris non emolliunt, erubescentes proculdubio laborem suæ crudelitatis perdunt. Unde & mox venturæ retributionis bona, quasi jam præsentia conspicit: & qui reatus in judicio reprobos maneat, attendit subdens: [*Venerunt quoque usque ad me, & pudore cooperti sunt.*] Usque ad sanctam quippe Ecclesiam in die judicij reprobi veniunt, quia usque ad ejus tunc conspiciendam gloriam perducuntur: ut ad majora tunc reatus sui supplicia, repulsi videant quod perdiderunt. Tunc verò iniquos pudor cooperit: cùm eos in conspectu judicis testis conscientia addicit. Tunc judex exteriùs cernitur, sed accusator interiùs toleratur. Tunc omnis ante oculos culpa reducitur: & mens super gehennæ incendia, suo graviùs igne cruciatur. De quibus rectè per Prophetam dicitur: *Domine exaltetur manus* *Esa. 26. b* *tua, ut non videant, videant & confundantur.* Intellectum quippe reproborum nunc merita obscurant: sed tunc cognitio reatus illuminat, ut & modo sequenda non videant: & tunc ea postquam amiserint, cernant. Nunc quippe æterna intelligere negligunt, vel appetere intellecta contemnunt: sed tunc ea intelligentes proculdubio desiderantesque conspiciunt, cùm desiderata assequi nequaquam possunt. Quæ etiam beati Job verba amicis ejus specialiter congruunt, qui duris objurgationibus sancti 21. viri animum labefactare conabantur. Ait enim: [*Confusi sunt, quia speravi.*] Ac si apertè diceret: Dum me stultis increpationibus ad desperationem flectere nequeunt, ipsi temeritatis suæ insaniâ confunduntur. [*Venerunt quoque usque ad me, & pudore* *cooperti sunt.*] Ac si dicat: Videntes corporis vulnera, sed mentis constantiam nescientes, dum me de injustitia increpare ausi sunt, usque ad me necdum venerunt: sed dura me invectione pulsantes, dum stare animum inter adversa deprehendunt, quasi ad me venientes erubescunt. Eò enim ad me veniunt, quò me in intimis agnoscunt: ibique eos pudor cooperit, ubi me stantem fortiter exterior jactura non tangit. Sunt verò nonnulli, qui timere Deum nesciunt, nisi cùm vel in se experta, vel in aliis cognita adversitate terrentur: quos prospera per audaciam elevant, contraria per infirmitatem turbant. Ex quorum scilicet numero amicos

suos esse beatus Job redarguit, cùm protinus subdit, A dicens: *Nunc venistis, & modò videntes plagam meam timetis.*] Ac si apertè dicat: Ego tunc Deum timui, cùm fultus prosperis, flagellorum detrimenta non sensi. Vos autem quia ex amore Deum non metuitis, ex sola eum verberis percussione formidatis. Sequitur: [*Numquid dixi, Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi? Vel, Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?*] Si ad personâ sanctæ Ecclesiæ hæc verba referuntur, quia amicos beati Job hæreticorum tenere speciem diximus, rectè se asserit eorum subsistantiâ non indigere. Hæreticorum quippe substantia, carnalis sapientia non inconvenienter accipitur: qua dum perversè fulciuntur, quasi in verbis se divites ostendunt: quam eò sancta Ecclesia non quærit, quò hanc B spiritali intellectu transcendit. Sæpe verò hæretici cùm perversa de fide asserunt, nonnulla contra antiquum hostem subtilia de carnis tentationibus loquuntur. Nam nonnumquam eò in se, quasi sana membra operationis ostendunt, quò in fide vulnerati serpentis morsu in capite tenentur. Sed sancta Ecclesia audire ab his subtilia de tentationibus non vult: quia dum vera quædam de conversatione asserunt, ad falsa perfidiæ perducunt. Unde rectè nunc dicitur: [*Numquid dixi, Afferte mihi: & de substantia vestra donate mihi? vel, Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me?*] Manum quippe hostis, satanæ fortitudinem vocat: & manum robustorum, vires malignorum spirituum appellat. Quos idcirco robustos memorat: C quia dum absque carnis infirmitate sunt conditi, pravis eorum adnisibus imbecillitas adjuncta non obviat. Hoc verò quod subditur: [*Docete me, & ego tacebo: & siquid forte ignoravi instruite me.*] Sub cujus distinctionis libramine pendeat, incertum videtur: utrum ad hoc subjunctum sit, quod intulerat: [*Numquid dixi?*] an certè disjuncta à superioribus sententia promatur, quasi per increpationem dicatur: [*Docete me, & ego tacebo: & si quid forte ignoravi, instruite me.*] Quod tamen utrique distinctioni convenit: quia ab intellectus sani tramite per neutram recedit. Sed quia hæc in transcursu per allegoriam diximus, restat ut moraliter historiæ verba perscrutemur.

Quanta sit securitas servorum Dei, & in reprehendendis vitiis sine personarum acceptione auctoritas: & quòd sanctus quisque prudentiam, & vires, & opes carnalium contemnat.

CAPUT XV.

22. BEATUS Job damna rerum pertulerat: malignorum spirituum percussionibus traditus, dolores vulnerum sentiebat: sed sapientem Dei stultitiam diligens, stultam mundi sapientiam mentis despectu calcaverat. Igitur contra mundi divites pauper, contra potentes oppressus, contra sapientes stultus dicitur. Tria respondit, quia nec pauper eorum substantiam, nec oppressus adjutorium contra robustos, nec stultus doctrinam sapientiæ carnalis quærit. Sanctus etenim vir, quia mente super semetipsum rapitur, & pauper inopiâ non angustatur, & oppressus nihil patitur, & voluntariè stultus carnalem sapientiam non miratur. Hinc est, quòd op- 2.Cor.4. b pressus Paulus pauper dicit: *Aporiamur, sed non destituimur: persecutionem patimur, sed non derelinquimur: dejicimur, sed non perimus.* Hinc est, quòd 1.Cor.1.d sapientiam sanctæ stultitiæ insinuans, ait: *Quæ stul-* 1.Cor.3.d *ta sunt mundi, elegit Deus: ut confundat sapientes.* Et: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Hinc & gloriam oppressionis, & divitias desideratæ paupertatis aperiens, 2.Cor.6. b dicit: *Quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, & omnia possidentes.* Libet inter hæc oculos mentis attollere, & electos Dei exteriùs oppressos, quantæ intrinsecus arci præsideant videre. Cuncta quippe quæ foris eminent, occultis eorum obtutibus per despectum jacent. Nam super se interiùs rapti, in alto animum figunt: & quæque in hac vita patiuntur, quasi longè infra labentia atque à se aliena conspiciunt: atque, ut ita dixerim: dum mente extra carnem fieri decertant, pæne ipsa quæ tolerant, ignorant. In horum profectò oculis quidquid temporaliter eminet, altum non est. Nam velut in magni vertice montis siti, præsentis vitæ gaudia plenè despiciunt: seque ipsos per spiritalem celsitudinem transcendentes, subjecta sibimet intus vident, quæcumque per carnalem gloriam foris tument. Unde & nullis contra veritatem potestatibus parcunt: sed quos attolli per elationem conspiciunt, per spiritus auctoritatem premunt. Hinc est enim, quòd à deserto Moyses veniens, Ægypti Regem ex auctoritate aggreditur, dicens: *Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum: Usquequo non vis subjici mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi.* Cui dum plagis pressus Pharao diceret: *Ite, sacrificate Deo vestro in terra ista;* au- Exod.8.f cta protinus auctoritate respondit: *Non potest ita fieri, abominationes Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro?* Hinc est, quòd peccantem Regem, Nathan aggreditur: cui priùs similitudinem perpetratæ prævaricationis objiciens, eumque reum per proprij judicij vocem tenens, protinus adjunxit, dicens: *Tu es ille vir, qui fecisti hanc rem.* Hinc est, 2.Reg.12. b quòd vir Dei ad destruendam idololatriam, Samariam missus, Jeroboam regem super altare thura jacientem, non Regem veritus, non formidine mortis pressus, contra altare intrepidus auctoritatem liberæ vocis exercuit, dicens: *Altare altare, hæc dicit* 3.Reg. *Dominus Deus: Ecce filius nascetur domui David* 13.a *Iosias nomine: & immolabit super te sacerdotes excelsorum* Hinc est quòd Achab superbus idolorum servitio subactus, cùm increpare Eliam præsumeret, dicens: *Tu ne es ille vir, qui conturbas Israel?* Elias 3.Reg. protinus superbi Regis stultitiam, objurgationis li- 18.e bera auctoritate percussit, dicens: *Non ego turbavi Israel: sed tu & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim.* Hinc est quòd Elisæus veram magistri celsitudinem sequens, Joram filium Achab ad se cum Josaphat rege venientem ex reatu perfidiæ confudit, dicens: *Quid* 4.Reg. *mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui & ma-* 3.c *tris tuæ. Vivit Dominus exercituum, in cujus conspectu sto, quòd si non vultum Iosaphat regis Iudæ erubescerem, nec attendissem quidem te, nec respexissem.* Hinc est, quòd idem vir Naaman ad se cum equis & 4.Reg. curribus venientem, ante ostium domus fixit: & 5.e talentorum copiâ ac vestium fulto non occurrit; non januam domus aperuit, sed ut lavari septies in Jordane debuisset, per nuncium jussit. Unde & idem Naaman iratus recedebat, dicens: *Putabam quòd* Ibid. *egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Dei sui.* Hinc est, quòd Petrus, cùm eum sacerdotes ac principes etiam per flagella sævientes, in nomine Jesu loqui prohiberent; cum magna protinus auctoritate respondit, dicens: *Si justum est in conspectu* Act.4.d *Dei vos potius audire, quàm Deum, judicate. Non enim possumus, quæ vidimus & audivimus, non loqui.* Hinc est, quòd Paulus cùm resistentem con- Act.23.a tra veritatem sacerdotum principem cerneret, eumque minister illius alapâ percussisset, non maledictum perturbatus intulit; sed repletus Spiritu sancto, libera voce prophetavit, dicens: *Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundum legem, & contra legem jubes me percuti?* Hinc est, quòd Stephanus contra vim persequentium auctoritatem vocis * exercere, nec moriturus * al. exerere,

Act. 7. f expavit, dicens: *Dura cervice, & incircumcisi corde & auribus: vos Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, & vos.* Sed quia sancti viri ad verba tantæ altitudinis zelo veritatis, non autem vitio elationis exiliunt, ipsi patenter indicant, qui factis dictisque aliis & quanta humilitate polleant, & erga eos quos redarguunt, quanta charitate ferveant, manifestant. Superbia quippe odium generat, humilitas amorem. Verba itaque, quæ amor exasperat, profectò ex fonte humilitatis emanant. Quomodo ergo Stephanus proferre increpationem per elationem potuit, qui pro eisdem quos increpaverat, ad deteriora crescentibus, seque lapidantibus, *Ibid. g* flexis genibus oravit, dicens: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum?* Quomodo Paulus contra gentis suæ sacerdotem ac principem asperitatis verba superbiens intulit, qui humilitate se etiam discipulo- 2. Cor. 4. b rum servitio substernit, dicens: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Dominum nostrum Iesum Christum: nos autem servos vestros per Christum?* Quomodo Petrus per elationem principibus restitit, quorum errori compatiens, reatum velut excusat, Act. 3. c dicens: *Scio quia per ignorantiam fecistis, & sicut principes vestri? Deus autem, qui prænunciavit per os omnium Prophetarum pati Christum suum, implevit sic.* Quos ad vitam misericorditer trahit, dicens: *Ibid.* *Pœnitemini igitur & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Quomodo Eliæus videre Naaman ex elatione noluit; qui non solùm se conspici, sed teneri etiam à muliere permisit? de qua scriptum est: 4. Reg. 4. d *Cumque venisset ad virum Dei in montem, apprehendit pedes ejus: & accessit Giezi, ut amoveret eam, & ait vir Dei: Dimitte eam, anima enim ejus in amaritudine est.* Quomodo Elias superbo Regi increpationis verba per tumorem intulit, qui ante ejus currum humiliter cucurrit? sicut scriptum est: 3. Reg. 18. g *Accinctisque lumbis currebat ante Achab.* Quomodo vir Dei Jeroboam præsentiam ex elatione despexit, qui arentem dexteram ejus saluti pristinæ protinus ex pietate reparavit? sicut scriptum est: *Cumque* 3. Reg. 13. a *audisset Rex sermonem hominis Dei, quem inclamaverat contra altare in Bethel, extendit manum suam de altari, dicens: Apprehendite eum; & exaruit manus ejus.* Et paulò pòst: *Oravit vir Dei faciem Domini; & reversa est manus Regis ad eum, & facta est sicut prius fuerat.* Quia enim superbia gignere virtutes nescit: quanta ex humilitate prodit vox increpationis, ostenditur, quam signa comitantur. 3. Reg. 1. b * al. Pronus Quomodo Nathan contra David regem per verba increpationis tumuit, qui cùm increpanda culpa deesset, in terram se in conspectu ejus * protinus stravit? sicut scriptum est: *Nunciaverunt regi dicentes: Adest Nathan propheta. Cumque introisset ante conspectum Regis, adoravit eum pronus in terra.* Exod. 18. a Quomodo Moyses Regi Ægyptiorum liberè resistens, eum despicere potuit, qui Deo familiariter colloquens, sequentem se Jethro cognatum suum humilis adoravit? Cujus etiam consilio tantam obedientiam præbuit, ut post secreta Dei colloquia, magnum inde lucrum duceret, quod foris ab 24. ore hominis audiret. Ex aliis ergo Sanctorum factis discimus, quid de aliis pensare debeamus. Sancti etenim viri, nec ex elatione sunt liberi, nec ex timore submissi: sed cùm rectitudo eos ad libertatem vocis erigit, consideratio infirmitatis propriæ in humilitate custodit. Culpas quippe delinquentium etsi ex alto increpantes feriunt, semetipsos tamen apud se subtiliùs judicantes, quasi in abjectis ponunt: & quò prava in aliis insequuntur, eò ad reprimendos se atrociores redeunt: rursusque quò sibimet meliora agentibus nequaquam parcunt, eò vigilantiùs aliena facta reprehendunt. Quid enim de humana potentia mirari exteriùs poterunt, qui semetipsos quoque despiciunt, etiam cum intimæ pæne jam arcem sublimitatis apprehendunt? Id- A circo ergo bene foris dijudicant altitudinem terrenæ celsitudinis: quia intus oculum non gravat pondus tumoris. Unde & beatus Job cùm in amicis dura loquentibus terrenam prudentiam, vires, substantiamque despiceret, dicens: [*Numquid dixi, Afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi: vel, Liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me? Docete me, & ego tacebo; & si quid forte ignoravi, instruite me.*] Quid de seipso sentiat, paulò inferiùs manifestat, dicens: [*Super pupillum irruitis.*] Luce itaque clariùs patet, quantæ se infirmitatis conspiciat, quem pupillum vocat. Sequitur:

B *Quòd mundus debet esse à vitiis, qui aliorum culpas arguit.*

CAPUT XVI.

[*Quare detraxistis sermonibus veritatis, cùm è vobis nullus sit qui possit me arguere?*] Mundus ipse esse à vitiis debet, qui curat aliena corrigere, ut terrena non cogitet, ut desideriis infimis non succumbat: quatenus tantò perspicaciùs aliis fugienda videat, quantò hæc ipse per scientiam & vitam veriùs declinat: quia nequaquam purè maculam in membro considerat oculus, quem pulvis gravat: & superjectas sordes tergere non valet manus, quæ lutum tenet. Quod juxta antiquæ translationis seriem, bene ad David erga exteriora bella laborantem, per significationem divina vox innuit, C cùm dicit: *Non tu ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es.* * Dei autem templum ædificat, qui corrigendis atque instituendis proximorum mentibus vacat. Templum quippe Dei nos sumus, qui ad veram vitam ex ejus inhabitatione construimur, Paulo attestante, qui ait: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Sed vir sanguinum templum Deo ædificare prohibetur: quia qui adhuc actibus carnalibus incumbit, necesse est ut instruere spiritaliter mentes proximorum erubescat. Bene ergo dicitur: [*Quare detraxistis sermonibus veritatis, cùm è vobis nullus sit qui me possit arguere?* Ac si apertè diceretur: Qua temeritate audita reprehenditis, qui percussionis meæ causas ignorantes, adhuc reprehensibilia profertis? Sequitur:

2. Reg. 7. & 16. b * al. Deo

1. Cor. 3. d

D *De otioso & inordinato verbo.*

CAPUT XVII.

[*Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.*] Duo sunt genera locutionum importuna valde & noxia generi humano. Unum quod curat etiam perversa laudare: Aliud quod studet semper etiam recta corripere. Illud deorsum cum fluvio ducitur, hoc verò contra fluenta veritatis obserare & alveum conatur. Illud metus premit, hoc elatio erigit. Illud gratiam ex favoribus captat, hoc iram, ut ex certamine ostendatur, exagitat. Illud in promptu subjacet, hoc semper è diverso tumet. Ex hujus ergo qualitate beatus Job amicos suos fuisse E redarguit, cùm dicit: [*Ad increpandum tantum eloquia concinnatis.*] Sed unde usque ad injustæ increpationis audaciam pervenitur, protinus innotuit, cùm subjunxit: [*Et in ventum verba profertis.*] In ventum enim verba proferre, est otiosa dicere. Nam sæpe dum ab otiosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatem quoque stultæ increpationis effrænatur. Quibusdam enim ruinæ suæ gradibus, desidiosa mens in foveæ lapsus impellitur. Nam dum otiosa verba cavere negligimus, ad noxia pervenimus: ut priùs loqui aliena libeat, & postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat: quandoque autem usque ad apertas contumelias erumpat.

Hinc irarum seminantur stimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax tota extinguitur cordium. Unde bene per Salomonem dicitur: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum.* Aquam quippe dimittere, est linguam in fluxum eloquij relaxare. Quò contrà & in bonam partem asserit, dicens: *Aqua profunda, verba ex ore viri.* Qui ergo dimittit aquam, caput est jurgiorum: quia qui linguam non refrænat, concordiam dissipat. Unde è diverso scriptum est: *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat.* Quia autem multiloquio quisque serviens, rectitudinem justitiæ tenere non possit, testatur Prophetа, qui ait: *Vir linguosus non dirigetur super terram.* Hinc Salomon iterum ait: *In multiloquio peccatum non deerit.* Hinc Esaias dicit: *Cultus justitiæ silentium:* videlicet indicans, quia mentis justitia desolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Jacobus dicit: *Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.* Hinc rursum ait: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.* Hinc iterum adjungit: *Lingua inquietum malum, plena veneno mortifero.* Hinc per semetipsam nos Veritas admonet, dicens: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicij.* Otiosum quippe verbum est, quod aut ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret. Si ergo ratio de otioso sermone exigitur pensandum valde est, quæ pœna illud multiloquium sequatur, in quo etiam per superbiæ verba peccatur. Sciendum quoque est, quòd ab omni rectitudinis statu depereunt, qui per noxia verba dilabuntur. Humana etenim mens, aquæ more, & circumcluſa ad superiora colligitur, quia illud repetit, unde descendit; & relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit. Quot enim supervacuis verbis à silentij sui censura dissipatur, quasi tot rivis extra se ducitur. Unde & redire interiùs ad sui cognitionem non sufficit: quia per multiloquium exteriùs sparsa, vim intimæ considerationis amittit. Totam igitur sese insidiantis hostis vulneribus detegit: quia nulla se munitione custodiæ circumcludit. Unde scriptum est: *Sicut urbs patens, & absque murorum ambitu: ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Quia enim murum silentij non habet, patet inimici jaculis civitas mentis: & cùm se per verba extra semetipsam ejicit, apertam se adversario ostendit: quam tantò ille sine labore superat, quantò & hæc eadem quæ vincitur, contra semetipsam per multiloquium pugnat. Sed inter hæc sciendum est, quia cùm pavore nimio à locutione restringimur, interdum plusquam necesse est, intra claustra silentij coartamur: & dum linguæ vitia incautè fugimus, occultè deterioribus implicamur. Nam sæpe dum ab eloquio immoderatè compescimur, grave multiloquium in corde toleramus: ut eò plus cogitationes in mente ferveant, quò illas violenta custodia indiscreti silentij angustat: & plerumque tantò latiùs diffluunt, quantò se esse securiores æstimant: quia foris à reprehensoribus non videntur. Unde mens nonnumquam in superbiam * attollitur, eosque quos loquentes audit, quasi infirmos conspicit. Cumque os corporis claudit, quantum se vitiis superbiendo aperiat, non agnoscit. Linguam etenim premit, cogitationem erigit; & cùm se per negligentiam minimè considerat, tantò apud se cunctos liberiùs, quantò & & secretiùs accusat. Plerumque autem nimis taciti cùm nonnulla injusta patiuntur, eò in arriorem dolorem prodeunt, quò ea quæ sustinent, non loquuntur. Nam si illatas molestias lingua tranquillè diceret, à conscientia dolor emanaret. Vulnera enim clausa plus cruciant, quia cùm putredo, quæ intrinsecus fervet, ejicitur, ad salutem dolor aperitur. Plerumque nimis taciti dum quorumdam mala respiciunt, & tamen in silentio linguam premunt, quasi conspectis vulneribus usum medicaminis subtrahunt: & eò mortis auctores fiunt, quò virus, quod poterant ejicere loquendo, noluerunt: unde & immoderatum silentium si in culpa non esset, Propheta non diceret: *Væ mihi quia tacui.* Quid ergo inter hæc, nisi studiosè lingua sub magni moderaminis libratione frænanda est, non insolubiliter obliganda: ne aut laxata in vitium defluat, aut restricta etiam ab utilitate torpescat? Hinc namque per quemdam sapientem dicitur: *Sapiens tacebit usque ad tempus:* ut nimirum cùm opportunum considerat, postpositâ censurâ silentij, loquendo quæ congruunt, in usum se utilitatis impendat. Hinc Salomon ait: *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Discrete quippe vicissitudinum pensanda sunt tempora: ne aut cùm restringi lingua debet, per verba se inutiliter solvat: aut cùm loqui utiliter potest, semetipsam pigrè restringat. Quod bene Psalmista considerans brevi postulatione complexus est, dicens: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* Ostium namque aperitur & clauditur. Qui ergo ori suo nequaquam poni obstaculum, sed ostium petiit, apertè docuit quòd & per disciplinam retineri lingua debeat, & ex necessitate laxari: quatenus os discretum & congruo tempore vox aperiat, & rursum congruo taciturnitas claudat. Quod quia vel amici beati Job, vel omnes hæretici, quorum hi speciem tenent, servare nesciunt, in ventum verba proferre perhibentur: quia nimirum dicta quæ discretionis pondus non solidat, aura levitatis portat.

Prov. 17 c. — Prov. 18 a — Prov. 26 b 25. — Ps. 139. b — Prov. 10 c — Esa. 32. d — Iac. 1. d — Ibid. b — Idem 3. b — Matt. 12 c — Prov. 25 d — * al. ext. B. — 26. — Esa. 6. b — Eccl. 20. a — Eccl. 3. b — Ps. 140. a

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM JOB LIBER OCTAVVS.

Quòd vere humiles in perferendis malis patientiam, in repetendis bonis exercent benignitatem.

CAPUT PRIMUM.

PRÆCEDENTI jam libello tractavimus, quòd beatus Job vim nobis humilitatis suæ innotescit, dicens: [*Super pupillum irruitis, & subvertere nitimini amicum vestrum.*] Quantæ namque infirmitatis se perpendat, insinuat, quem pupillum vocat: Quia verò ab amore recedere charitas etiam læsa nescit, & subverti velle se queritur, & tamen amicum se esse testatur. Cujus verba, ut sæpe jam diximus, sic eidem specialiter congruunt, ut tamen per hæc prophetico spiritu etiam sententia fidelis populi, ex voce Ecclesiæ universalis, exprimatur: qui hæreticorum contrarietatem tolerans, & infirmum se per humilitatem conspicit, & tamen à servandæ dilectionis magnitudine non recedit. Sanctæ quippe Ecclesiæ populus, quia mortui patris est filius, pupillus non incongruè dicitur: cujus resurgentis vitam jam quidem per fidem sequitur, sed necdum per speciem contemplatur. Super pupillum verò hæretici irruunt, cùm humilitatem fidelis populi importunis falsisque allegationibus affligunt. Et tamen amicus est, quem nitùtur evertere: quia fidelis Dei populus ipsos quoque, quos persequentes tolerat, amando non desinit ad veritatem vocare. Sed inter hæc sciendum est, quia sancti viri nec sustinere falsa per infirmitatem metuunt, nec læsi umquam à veritate conticescunt. Unde subditur. [*Verumtamen quod cœpistis, explete: præbete aurem, & videte an mentiar.*] Qui enim adversa perpeti non timet, dicat: [*Verumtamen quod cœpistis, explete.*] Qui verò ipsis suis persecutoribus veritatis prædicamenta non subtrahit, adjungat: [*Præbete aurem, & videte an mentiar.*] Ac si aperte diceret: Nec ante illatas molestias trepido, nec ingratis auditoribus correptionis adjutoria abscondo: quia & malis pressus exerceor, & ipsis meis persecutoribus benignè impensus cresco. Mens quippe Sanctorum in hoc tentationum prælio & munita patientiæ clypeo, & gladiis amoris accincta, ad perferenda mala sumit fortitudinem; & ad repen- *al. excetit. denda bona * exercet benignitatem, quatenus & odiorum tela potenter excipiat, & amoris jacula valenter reddat. Nequaquam quippe ad bella armatus pergit, qui aut clypeum sumens, gladiis non utitur: aut utens gladiis, clypeo non munitur. Unde & miles Dei, adversitatis bello deprehensus, & scutum patientiæ debet anteferre, ne pereat: & ad prædicandum promptus amoris inferre jacula, ut vincat. Cujus armaturæ summam Paulus breviter insinuat, dicens: *Charitas patiens est, benigna est.* Cùm verò unum ex utroque defuerit, charitas non est; si videlicet malos aut absque benignitate tolerans, non amat, aut rursum sese sine patientia exhibens, negligit tolerare quos amat. Ut ergo à nobis charitas vera teneatur, necesse est quatenus & benignitati patientia, & rursum patientiæ benignitas suffragetur: ut magnum quoddam in corde nostro ædificium construens, & benignitatis arcem patientia solidet, & patientiæ fundata ædificia benignitas exornet. Beatus igitur Job promptus ad patientiam dicat: [*Verumtamen quod cœpistis explete:*] benignitate præditus adjungat: [*Præbete aurem, & videte an mentiar.*] Quia verò sancta Ecclesia ex magisterio humilitatis instituta, recta quæ errantibus dicit, non quasi ex auctoritate præcipit, sed ex ratione persuadet, bene nunc dicitur: [*Videte, an mentiar.*] Ac si apertè dicat: Ea quæ asséro, nequaquam mihi ex auctoritate credite: sed an vera sint, ex ratione pensate. Quæ & si quando dicit quod ratione comprehendi non valet: ne de occultis humana ratio quæri debeat, rationabiliter suadet.

Quòd scientia tumida in inquisitionibus suis non veritatem inquirat, sed gloriam: ideoque contendunt superbi ut vincant, non ut discant.

CAPUT II.

SED sæpe hæretici, dum occasionem ratiocinationis accipiunt, ad jurgia contentionis effrenantur. Unde & aptè mox subditur: [*Respondete quæso absque contentione.*] Neque enim hæretici inquisitionibus suis veritatem conantur assequi, sed victores videri. Cumque foris videri sapientes appetunt, intus per stultitiam elationis suæ vinculis ligantur. Unde fit, ut contentionum certamina exquirant, & de Deo, qui pax nostra est, loqui pacificè nesciant, atque ex pacis negotio rixæ inventores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: *Si quis autem videtur esse contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Rectè autem subditur: [*Et loquentes id quod justum est, judicate.*] Is namque qui loquitur, dum de verbis suis auditoris sententiam expectat, quasi ejus judicio supponitur, à quo auditur. Qui igitur in dictis suis reprobari metuit, ipse priùs debet examinare quod dicit: quatenus inter cor & linguam æquus quidam discretusque arbiter sedeat, subtiliter pensans, si recta verba cor offerat: quæ utiliter suscipiens, ad auditorum judicium lingua perducat. Beatus igitur Job sua contra amicos agens, sed contra hæreticos nostra denuncians, præcipitationem loquentium reprehendat: atque ad eorum mentem verba *recolat, dicens: [*Loquentes id quod justum est, ju-* *al. recolligat. dicate.*] Ac si apertè diceret: Si in eo quòd ad nos egressum locutionis exitis, reprehendi non vultis, intus justitiæ libram tenete: ut tantò foris quod dicitur, ex veritatis pondere placeat, quantò hoc interiùs trutina discretionis pensat. Et quia hi erga aliena dicta rectum judicium exerunt, qui judicare priùs propria sciunt, postquam dixit: *Loquentes id quod justum est, judicate;* aptè mox subdit: [*Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in fauci-bus meis stultitia personabit.*] Ac si apertè diceret: Si subtiliùs vestra perpenditis, veriùs aliena pensa-

1. Cor. 13 b

1. Cor. 11 c

tis: & cùm rectum cœperit esse quod dicitis, justum cognoscetis quod auditis. Nequaquam quippe mea vobis lingua stultitiam resonat, si à vestra conscientia non procedat. Sic sancta Ecclesia studet priùs assertiones hostium falsas ostendere, & tunc prædicamenta veritatis aperire: quia cùm recta se tenere æstimant, recta quæ audiunt, contumaciter impugnant. Ante ergo necesse est, ut errorem suum hæretici sentiant, ne auditæ veritati contradicant: quia etsi camporum sentes arator vomeris scissione non eruit, terra accepta semina in segetes non producit: & cùm putredinem medicus vulneris apertione non ejicit, nequaquam in loco putredinis sana caro coalescit. Priùs ergo perversa destruens, dicat: [*Loquentes id quod justum est, judicate:*] pòst autem recta insinuans adjungat: [*Et non invenietis in lingua mea iniquitatem,*

A *nec in faucibus meis stultitia personabit.*] Solent autem hæretici alia apertè dicere, alia occultè sentire. Per linguam quippe aperta locutio, per fauces verò occulta tractatio designatur. Sanctæ ergo Ecclesiæ nec in lingua iniquitas, nec stultitia in faucibus resonat: quia ea quæ per publicam locutionem prædicat, etiam per intimam fidem servat: nec in aperto aliud docet, atque in occultis aliud retinet: sed & quod sentit, loquendo docet; & quod loquitur, vivendo custodit: ac de sapientiæ supernæ convivio quidquid per linguam prædicationis emanat, hoc per fauces tacitæ expectationis degustat. Sed beatus Job, unum scilicet membrum universalis Ecclesiæ, sua insinuans, atque electorum omnium corda manifestans, omne quod sentit, aperiat: ut mentis ejus rectitudinem attestatio locutionis innotescat. Sequitur:

CAP. VII. *Militia est vita hominis super terram: & sicut dies mercenarii, dies eius. Sicut servus desiderat umbram, & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi. Si dormiero, dicam: Quando consurgam? & rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus usque ad tenebras. Induta est caro mea putredine, & sordibus pulveris cutis mea aruit, & contracta est. Dies mei velociùs transierunt, quàm à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque ulla spe. Memento quia ventus est vita mea, nec revertetur oculus meus ut videat bona: nec aspiciet me visus hominis. Oculi tui in me, & non subsistam. Sicut consumitur nubes, & pertransit: sic qui descendit ad inferos, non ascendet, nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius. Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ meæ. Numquid mare ego sum, aut cetus, quia circumdedisti me carcere? Si dixero, Consolabitur me lectulus meus, & relevabor loquens mecum in stratu meo: terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties. Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Desperavi, nequaquam ultra iam vivam. Parce mihi Domine, nihil enim sunt dies mei. Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, & subitò probas illum. Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutiam salivam meam? Peccavi: quid faciam tibi ô custos hominum? Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis? Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam? Ecce nunc in pulvere dormiam: & si manè me quæsieris, non subsistam.*

Quòd vita hominis vitiis oppressa, ad cæleste desiderium tendere non valet: & aliquando donis spiritualibus prædita, ex occasione virtutum deteriùs peccat.

CAPUT III.

4. *Militia est vita hominis super terram.*] Hoc in loco translatione veteri nequaquam militia vita hominis nuncùpatur, sed tentatio. Sed si utriusque verbi sensus aspicitur, diversum quidem est quod exteriùs resonat, sed unum eumdemque concorditer intellectum format. Quid enim nisi pugna contra malignos spiritus, nomine tentationis exprimitur? Et quid appellatione militiæ, nisi contra hostes exercitium designatur? Tentatio itaque ipsa militia est, quia dum contra malignorum spirituum insidias vigilat, in bellorum procinctu proculdubio exsudat. Notandum verò, quòd hæc eadem vita hominis non tentationem habere dicitur, sed ipsa tentatio esse perhibetur. Sponte quippe à statu conditionis lapsa, & corruptionis suæ putredini subdita, dum sibi ex semetipsa molestias gignit, hoc est jam facta quod tolerat. Quia enim statum mentis inclinata deseruit, quid in se nisi motum varietatis invenit? Unde nunc etsi ad summa appetenda se erigit, mutabilitatis lubricæ impulsu protinus ad semetipsam cadit. Vult in contemplatione stare, sed non valet. Cogitationis gressum figere nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus enervatur. Quæ nimirum mutabilitatis suæ onera quia volens expetiit, nolens portat. Quietus homo possidere carnem potuit, si bene ab auctore conditus, possideri voluisset. Cumque se erigere contra conditorem stu-

B duit, in semetipso protinus carnis contumelias invenit. Sed quia cum culpa simul ab origine etiam pœna propagatur, inserto infirmitatis vitio nascimur: & quasi nobiscum hostem deducimus, quem cum labore superamus. Ipsa ergo hominis vita tentatio est, cui ex semetipsa nascitur unde perimatur. Quæ etsi semper ex virtute succidit, quod ex infirmitate generat: semper tamen ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Sic itaque humana vita tentatio est: ut etsi jam ab iniquitatis perpetratione compescitur, in ipsis tamen bonis operibus modò malorum memoria, modò seductionis caligine, modò intentionis suæ interruptione fuscetur. Alius namque à luxuria carnem jam refrænat, sed tamen adhuc luxuriæ phantasmata tolerat: quia quæ valens fecit, horum invitus meminit: & pœnam sustinet, quod voluptatem putavit. Quia verò ad devictam culpam retrahi metuit, ventrem miræ abstinentiæ vigore restringit, vultusque ex abstinentia pallescit: cumque in facie pallor aspicitur, reverenda ab hominibus vita laudatur: moxque inanis gloria ad abstinentis animum cum verbis favoris venit, quam concussa mens dum subjicere non valet, cum per quem venerat, tergere à facie pallorem quærit: sicque fit ut infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abstinentiæ fugiens, iterum per alimenta subdi luxuriæ metuat: aut impulsum luxuriæ per abstinentiam superans, pallorem suum inani gloriæ militare pertimescat. Alius lapsum superbiæ superans, toto jam desiderio statum humilitatis apprehendit: cumque superbientes quosdam usque ad oppressionem innocentium erumpere conspicit, zeli excitatione succensus, postponere aliquatenus cogitur quod decrevit, vim rectitudinis

exerit, praviſque non manſuetudine, ſed auctoritate contradicit. Unde plerumque fit, ut aut humilitatis ſtudio zelum rectitudinis deſerat: aut rurſum zelo rectitudinis turbet humilitatis ſtudium, quod tenebat. Cumque ſervari ſimul & zeli auctoritas, & propoſitionis humilitas non poſſit, ſibimetipſi homo ex perturbatione incognitus redditur: ita ut vehementer ambigat, ne apud ſeductum animum aut ſuperbia ſe auctoritatem zeli inſinuet, aut torpor pavidus humilitatem fingat. Alius quanta ſit fallaciæ culpa conſiderans, munire ſe arce veritatis decernit: ut ex ore ejus jam falſus ſermo non prodeat, ſeſeque funditus à mendacij tranſgreſſione disjungat. Sed fit plerumque, ut cùm verum dicitur, vita proximi gravetur: cumque ingerere alteri læſionem metuit, ad hoc quod dudum preſſerat fallaciæ vitium, quaſi ex ſtudio pietatis redit: ſicque fit, ut etſi malitia mentem non teneat, in ea tamen veritatis radium umbra mendacij obſcuret. Unde & ſæpe quia percontatus quiſque conticeſcere non valet, aut falſum dicens, ſuam mentem trucidat, aut vera loquens, proximi vitam gravat. Alius amore conditoris ſui excitatus, à terrenis cogitationibus mentem curat aſſidua oratione ſuſpendere, atque hanc in ſecreta quietis intimæ ſecuritate collocare: ſed in ipſo ſuæ orationis aſcenſu, dum elevari ab infimis nititur, infimorum phantaſmate reverberatur: atque ad intuendam lucem mentis oculus tenditur, ſed ex corporeo uſu, ſurgentibus terrenarum rerum imaginibus obſcuratur. Unde fit plerumque, ut intendentis animus ipſa ſua infirmitate fatigatus, aut orationem deſerens, deſidia torpeat: aut ſi diu in oratione permanſerit, ante oculos ejus obortarum imaginum caligo denſeſcat.

5. Bene ergo dicitur: [*Tentatio eſt vita hominis ſuper terram:*] quando ibi quoque reatum deſcenſionis invenit, ubi ſe profectum comprehendere aſcenſionis putavit: & inde mens confunditur, unde ſurgere à confuſione nitebatur: ut per hoc ad ſemetipſam diverberatà redeat, per quod ſemetipſam jam collecta & coadunata tranſibat. Iſte ab eruditione divinæ legis alienus, ignorantia ſua deprimitur, ne quid obtinendæ ſalutis operetur. Ille divinæ legis ſcientia præditus, dum ſibi præ ceteris gaudet intellectum ſuppetere, quia privato gaudio exultat, percepti intellectus in ſe munera diſſipat: & inde in Dei judicio ceteris deterior exhibetur, unde clarior ceteris ad tempus oſtenditur. Hunc quia virtutum dona non ſublevant, etiam viam ſimplicem rectitudinis declinat: & velut extraneum ſe à cæleſti munere deputans, eò quaſi ſecuriùs prava agit, quò ſuperni doni ſublimia munera non percepit. Illum prophetiæ ſpiritus replet, & ad præſcientiam ſublevat, eique ventura quæque quaſi jam præſentia oſtendit. Sed dum ſæpe & in multis ſuper ſemetipſum tollitur, ut futura veraciter contempletur: mens in ſui confidentiam deducta, eum qui haberi ſemper non poteſt, ſemper ſibi adeſſe prophetiæ ſpiritum æſtimat: cumque omne quod ſenſerit, prophetiam putat, quia ſibi hanc & cum non habet tribuit, & inquantum habere potuit, amittit. Sicque fit, ut inde poſt aliorum merita triſtis redeat, unde æſtimatione omnium lætus præibat. Tentatio eſt ergo vita hominis ſuper terram: quæ aut aliena à virtutibus ad cæleſte præmium ſurgere non valet, aut ditata donis ſpiritalibus aliquando deterius ex occaſione virtutum ruit. Quia autem paulò ſuperiùs hoc eſſe tentationem quod militiam diximus: ſciendum ſummopere eſt, quòd quiddam nobis appellatione militiæ amplius quàm nomine tentationis innuitur. Hoc namque noſtro intellectui expreſſione militiæ augetur, quòd nimirum per militiam ad finem quotidie tenditur: cumque per ordinem militiæ locus creſcit, tota ſimul hominum militia deficit. Militia ergo eſt vita

A hominis ſuper terram: quia ſicut & ſuperiùs diximus, unuſquiſque dum quotidie ad vitæ terminum per temporum augmentum tendit, augendo vitam, vivere deſinit. Dies quippe expectantur, ut veniant: ſed cum ad augmentum vitæ veniunt, jam ab augmento vitæ ſubtrahuntur: quia & itinerantis greſſus dum in anteriora proficit, quod reſtat iter decreſcit. Vita ergo noſtra militia eſt, quæ quo ad augmentum ducitur, eo ut non ſit, finitur. Bene igitur dicitur: [*Militia eſt vita hominis ſuper terram:*] quia dum per ſpatia temporum creſcere appetit * ad eorum ſpatium, quod perdendo colligit, creſcendo pertranſit. Unde & apte quoque ipſe militiæ curſus exprimitur, cum protinus ſubB infertur: [*Et ſicut dies mercenarij, dies ejus.*] Dies ſuos mercenarius evolvi citius exoptat, ut ad laboris ſui præmium ſine tarditate perveniat. Dies itaque hominis vera & æterna ſapientis, rectè mercenarij diebus comparantur, quia præſentem vitam, viam non patriam, militiam non palmam deputat: & eò ſe abeſſe longiùs à præmio conſpicit, quò tardiùs ad finem venit. Conſiderandum quoque eſt, quòd mercenarius in alienis laboribus exſudat: ſed tamen ſibi præmium proprium præparat. Voce autem Redemptoris noſtri dicitur: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Omnes ergo qui ſpe cæleſtium *f* præditi, exercitio vitæ præſentis atterimur, in alieno laboramus. Nam ſæpe & reprobis ſervire cogimur: mundo, quæ mundi ſunt, reddere coartamur:
C & alieno quidem labore fatigamur, ſed tamen præmia noſtra percipimus: & per hoc pervenimus ad propria, quòd purè miniſtramus aliena. Quò contrà quibuſdam Veritas dicit: *Si in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt, quis credet vobis?* Sciendum quoque eſt quòd mercenarius ſollicitè curat inſpicere ne umquam dies vacuus labatur ab opere: & expectatus finis temporis, ne inanis veniat ad remunerationem. In laboris namque ſtudio conſpicit, quid percipere in tempore remunerationis poſſit. Nam cùm opus creſcit, præmii fiducia proficit: cùm verò opus torpuerit, ſpes à remuneratione laſſeſcit. Unde & electus quiſque vitam ſuam quaſi mercenarij dies penſans, tantò fidentiùs ſpe tendit ad præmium, quantò nunc robuſtiùs perduD rat ad laboris incrementum. Qui ſit decurſus præſentis temporis penſat, dies cum operibus numerat; ne à labore vacua tranſeant vitæ momenta, formidat. Adverſis gaudet, paſſione reficitur, mœrore refovetur: quia ſubſequentis vitæ præmiis tantò ſe remunerari largiùs conſpicit, quantò pro amore illius quotidianis ſe mortibus veriùs impendit. Hinc namque eſt, quòd cives ſupernæ patriæ conditori ejus Pſalmiſtæ vocibus dicunt: *Propter te morte afficimur tota die.* Hinc Paulus ait: *Quotidie morior propter gloriam veſtram, fratres.* Hinc iterum dicit: *Ob quam cauſam hæc patior, ſed non confundor: ſcio enim cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſervare in illum diem.* Sancti igitur viri quot labores nunc veritati commendantes exhibent, tot jam remunerationis ſuæ
E ignora, intra ſpei cubiculum clauſa tenent. Sed * gravius nunc ſentitur æſtus in opere: ut quandoque refrigerium percipiatur ex quiete. Unde & aptè mox ſubditur:

Pſ. 43. d
1. Cor. 15 d
2. Tim. 1. e
** al. ab eodem ſpatio.*
** al. gravis.*

Quòd ſancti viri ex conſcientia bonæ vitæ, fidenter expectant præmium retributionis æternæ.

CAPUT IV.

Sicut ſervus deſiderat umbram, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi.] Umbram quippe ſervo deſiderare: eſt poſt tentationis æſtum, ſudoremque operis: æterni refrigerij requiem quærere. Hanc namque umbram ſervus ille deſidera-

Joan. 18 f
Luc. 16. c 7.

Ps. 41. a desideraverat, qui dicebat: *Sitivit anima mea ad Deum vivum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Et rursum: *Heu me, quia incolatus meus prolongatus est.* Qui quasi à labore agri æstum fugiens, atque ad obtinendam requiem refrigerij, tegmen quærens, iterum dicit: *Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei.* Hanc umbram comprehendere Paulus anhelabat, desiderium habens dissolvi, & cum Christo esse. Ad hanc umbram ex desiderij jam perfectione perveniebant qui dicebant. *Nos qui portavimus pondus diei & æstus.* Bene autem qui desiderare umbram dicitur, servus vocatur: quia electus quisque quousque infirmitatis conditione constringitur, sub dominantis corruptionis jugo, quasi sub æstus anxietate retinetur. Qui nimirum cùm corruptione exutus fuerit, tunc sibimetipsi liber & tranquillus innotescit. Unde & rectè etiam per Paulum dicitur: *Ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Electos enim nunc pœna corruptionis aggravat, sed tunc incorruptionis gloria exaltat: & quantum ad præsentis necessitatis pondera, nunc in Dei filiis de libertate nihil ostenditur: tantùm verò ad subsequentis libertatis gloriam, tunc in Dei famulis de servitute nihil apparebit. Creatura ergo servitute corruptionis exuta, & dignitate liberalitatis accepta, in filiorum Dei gloriam vertitur: quia unita Deo per spiritum, quasi hoc ipsum, quod creatura est, transisse ac subegisse declaratur. Sed qui adhuc umbram desiderat, servus est: quia quousque æstum tentationum tolerat, jugum miseræ conditionis portat. Ubi aptè subditur:

Ps. 119. b

Ps. 41. b

Phil. 1. d

Mat. 20. b

Rom. 8. d

Quòd spes remunerationis alleviet pondus laboris.

CAPUT V.

ET sicut mercenarius præstolatur finem operis sui. Mercenarius etenim cùm facienda opera conspicit, mentem protinus ex longinquitate & pondere laboris addicit: cùm verò lassescentem animum ad considerandum operis præmium revocat, vigorem mox animi ad exercitium laboris reformat: & quod grave perpendit ex opere, leve existimat ex remuneratione. Sic electi quique dum mundi hujus adversa patiuntur, cùm inhonestates, contumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant, esse gravia quibus exercentur pensant: sed cùm mentis oculos ad æternæ patriæ considerationem tendunt, ex comparatione præmij, quàm sit leve quod patiuntur, inveniunt. Quod enim valde esse importabile ex dolore ostenditur, consideratione provida ex remuneratione levigatur. Hinc est, quòd Paulus semper seipso robustior contra adversa erigitur: quia nimirum finem sui operis sicut mercenarius præstolatur. Grave namque quod sustinet æstimat: sed leve hoc per præmij considerationem pensat. Ipse quippe quàm sit grave quod patitur indicat, qui in carceribus abundantiùs, in plagis supra modum, in mortibus frequenter se fuisse testatur: qui à Judæis quinquies quadragenas unâ minus accepit: qui ter virgis cæsus, semel lapidatus est, ter naufragium passus, nocte & die in profundo maris fuit: qui pericula fluminum, latronum, ex genere, ex gentibus, in civitate, in solitudine, in mari, in falsis fratribus pertulit: qui in labore & ærumna, in jejuniis multis, in fame & siti, in frigore & nuditate laboravit: qui foris pugnas, intus timores sustinuit: qui ultrà vires gravatum se asserit, dicens: *Supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut taderet nos etiam vivere.* Sed quomodo remunerationis linteo sudores tanti laboris tergat, ipse denunciat, dicens: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Finem itaque operis, quasi mercenarius præstolatur, qui dum profectum remunerationis considerat, vile æstimat, quod pæne deficiens laborat. Aptè autem subditur: [*Sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi.*] Electi quippe conditori rerum serviunt, & sæpe rerum inopiâ coangustantur: per amorem Deo inhærent, & tamen vitæ præsentis subsidiis egent. Qui igitur per actiones suas præsentia non quærunt, à mundi compendiis menses vacuos ducunt. Noctes quoque laboriosas tolerant: quia adversitatum tenebras non solùm usque ad inopiam, sed sæpe ad corporis usque cruciatum portant. Despectum namque esse, egestatemque perpeti, laboriosum bonis mentibus non est: sed cùm usque ad afflictionem carnis adversitas vertitur, labor proculdubio ex dolore sentitur. Potest etiam non inconvenienter intelligi, quòd Sanctus quisque menses vacuos sicut mercenarius ducit: quia laborem jam sustinet, sed præmium necdum tenet: hoc tolerat, illud expectat. Noctes verò laboriosas enumerat: quia adversitates sibi præsentis temporis sese in virtutibus exercendo coacervat. Nam si proficere in mente non appetit, minus fortasse aspera, quæ mundi sunt, sentit. Quæ tamen sententia si ad vocem sanctæ Ecclesiæ ducitur, intellectus ejus paulò subtiliùs * indagatur. Ipsa quippe vacuos menses habet, quæ in infirmis suis membris terrenas actiones absque vitæ præmio defluentes sustinet. Ipsa noctes laboriosas enumerat, quæ in membris fortibus multiplices tribulationes portat. In hac etenim vita quædam laboriosa sunt, quædam vacua, quædam verò vacua simul & laboriosa. Amore quippe conditoris, præsentis vitæ tribulationibus exerceri, laboriosum quidem est, sed vacuum non est. Amore autem sæculi voluptatibus solvi, vacuum quidem est, sed non laboriosum. Amore verò ejusdem sæculi adversa aliqua perpeti, & vacuum simul est & laboriosum: quia & ex adversitate mens afficitur, & remunerationis præmio non repletur. In his itaque sancta Ecclesia, qui in ea jam positi, adhuc voluptatibus defluunt, & proinde fructu boni operis non ditantur, menses vacuos ducit: quia vitæ tempora sine retributionis munere expendit. In his verò, qui æternis desideriis dediti, mundi hujus adversa patiuntur, laboriosas noctes enumerat: quia tribulationum tenebras, quasi in caligine vitæ præsentis portat. In his autem, qui & transeuntem mundum diligunt, & tamen ejus contrarietate fatigantur, simul menses vacuos & noctes laboriosas tolerat: quia eorum vitam & retributio subsequens nulla remunerat, & præsens tribulatio angustat. Rectè autem nequaquam dies, sed in eis menses vacuos habere se perhibet. Mensium quippe nomine, dierum collectio & summa signatur. Per diem ergo unaquæque actio exprimitur; per menses autem, actionum finis innuitur. Et sæpe cùm in hoc mundo aliquid agimus, intenta spei alacritate suspensi, hoc ipsum quod agimus, vacuum non putamus: sed postquam ad actionum terminum pervenimus, non obtinentes quæ appetimus, laborasse nos in vacuum dolemus. Non solùm igitur dies, sed & menses vacuos ducimus, cùm nos in terrenis actionibus sine fructu laborasse, non ex actionum principio, sed fine pensamus. Cùm enim labores nostros adversitas sequitur, quasi vitæ nostræ vacui menses arguuntur: quia ex completione actionum agnoscitur, quàm frustra in actionibus sudabatur. Sed quia in sacro eloquio nonnumquam nox pro ignorantia ponitur, Paulo attestante, qui venturam vitam scientibus discipulis dicit: *Omnes vos filij lucis estis, & filij diei; non sumus noctis neque tenebrarum:* quibus præmisit: *Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat:* potest hoc in loco ex eorum persona, vox sanctæ Ecclesiæ accipi, qui post ignorantiæ suæ caliginem ad amorem rectitudinis redeunt, & veritatis radiis il-

2. Cor. 11. a

2. Cor. 1. b

Rom. 8. d

* al: indicatur.

1. Thess. 5. a

Ibid.

luſtrati, fletibus diluunt quod erraverunt. Illuminatus etenim quiſque reſpicit, quàm turpe fuerit quòd
9. pro præſentis vitæ amore laboravit. In eis ergo ſancta Eccleſia, in quibus ad vitam revertitur, laborem ſuum æſtuanti ſervo, & deſideranti finem mercenario comparat, dicens: [*Sicut ſervus deſiderat umbram, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laborioſas enumeravi mihi.*] In comparatione etenim duo ſunt, quæ præmiſit: in expreſſione etiam fatigationis duo protinus ſubdidit. Ad æſtuantem quippe menſes vacuos reddidit: quia quò magis æternum refrigerium quæritur, eò magis conſpicitur, quàm vacuè pro vita iſta laboratur. Ad præſtolantem verò laborioſas noctes ſubintulit: quia quò magis ex termino operis præmium quod aſſequamur inſpicimus, eò magis ingemiſcimus diu nos neſciſſe quod quærimus. Unde & ipſa pœnitentis cura vigilanter exprimitur, ut laborioſas noctes enumeraſſe diceretur: quia quantò veriùs ad Deum revertimur, tantò ſubtiliùs labores, quos per ignorantiam in hoc mundo pertulimus, dolendo penſamus. Nam quò unicuique plus dulce fit, quod de æternis deſiderat, eò magis ei grave oſtenditur, quod pro præſentium amore tolerat. Si verò ad ſolam hiſtoriam ſequentia verba penſantur: per hæc procùldubio animus dolentis exprimitur, qualiter per diverſos motus deſiderij, mœſtitia impellente variatur. Nam ſubditur: [*Si dormiero, dicam: Quando conſurgam? & rurſum expectabo veſperam*] In nocte quippe dies quæritur, in die veſpera deſideratur: quia nimirum dolor non permittit placere quæ adſunt. Cumque mentem per experimentum præſentium afficit, ſemper hanc quaſi conſolante deſiderio, ad alia per expectationem tendit. Sed quia & afflicta mens per appetitum ducitur, & tamen dolor ejus etiam ſeductus deſideriis non finitur, rectè ſubjungitur: [*Replebor doloribus uſque ad tenebras.*] Cauſa autè ejuſdem doloris exprimitur, cùm protinus ſubinfertur.

Quòd vita carnalium, & cogitationum pulvere & operum putredine inquinatur.

CAPUT VI.

[*IN duta eſt caro mea putredine, & ſordibus pulveris, cutis mea aruit, & contracta eſt.*] Sed hæc ſubtiliùs congruentiuſque diſſeremus, ſi ad præmiſſæ expoſitionis ordinem redeamus. Somno namque torpor otij, ſurrectione autem exercitatio actionis exprimitur. Veſperæ quoque nomine, quia ſomno congruit, rurſus otij deſiderium figuratur. Sancta verò Eccleſia quouſque vitam corruptionis ducit, flere mutabilitatis ſuæ damna non deſinit. Ad hoc namque homo conditus fuerat, ut ſtante mente, in arcem ſe contemplationis erigeret, & nulla hunc corruptio à conditoris ſui amore declinaret. Sed in eo quòd ab ingenita ſtandi ſoliditate voluntatis pedem ad culpam movit, à dilectione conditoris in ſemetipſum protinus cecidit. Amorem verò Dei, veram ſcilicet ſtationis arcem deſerens, nec in ſe conſiſtere potuit: quia lubricæ mutabilitatis impulſu, infra ſe per corruptionem proruens, etiam à ſemetipſo * diſceſſit. Qui nunc, quia conditionis ſuæ ſoliditate non figitur, alternantis ſemper deſiderij motu variatur: ut & quietus actionem deſideret, & occupatus ad otium anhelet. Quia enim fixa mens ſtare cùm potuit, noluit: ſtare jam non valet, etiam cùm vult. Conditoris quippe ſui contemplationem deſerens, ſalutis ſuæ fortitudinem perdidit: & quolibet poſita, ſemper ægra alium locum quærit. Varietatem ergo humanæ mentis exprimens, dicat: [*Si dormiero, dicam, Quando conſurgam? & rurſum expectabo veſperam.*] Acſi apertè diceret: Nihil perceptum menti ſufficit: quia ipſum qui verè ſufficere potuit, amiſit, In ſomno namque ſurrectionem deſidero, in ſurrectione veſperam expecto: quia & quietus exercitium actionis appeto, & exercitatus otium quietis quæro. Quod tamen intelligi & aliter poteſt. Dormire namque, eſt in peccatis jacere. Si enim ſomni appellatione culpa deſignata non eſſet, nequaquam Paulus diſcipulus diceret: *Evigilate juſti, & nolite peccare.* Unde & auditorem ſuum admonet, dicens: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis & illuminabit te Chriſtus.* Et rurſum: *Hora eſt jam nos de ſomno ſurgere.* Unde & Salomon peccantem increpat, dicens: *Vſquequo piger dormis?* Electus igitur quiſque cùm peccati ſomno premitur, ad juſtitiæ vigilias exurgere conatur: ſed ſæpe cùm ſurrexerit, ipſa ſe extolli virtutum magnitudine ſentit. Unde & tentari ſe præſentis vitæ adverſitatibus poſt virtutes deſiderat: ne pejus ex virtutum confidentia cadat. Si enim ſervari ſe meliùs per tentationem non cogno-
B ſceret, nequaquam Pſalmiſta diceret: *Proba me Domine, & tenta me.* Bene ergo nunc dicitur: [*Si dormiero, dicam: Quando conſurgam? & rurſum expectabo veſperam:*] quia & in peccati ſomno lumen juſtitiæ quæritur: & cùm virtutum proſpera mentem elevant, adjutrix adverſitas deſideratur: ut profectò animus, cùm virtutum ſuarum gaudio plus quàm debet attollitur, per contrarietatem præſentis vitæ edito mœrore ſolidetur. Unde & nequaquam, [*Formidabo veſperam,*] dicitur, ſed [*Expectabo.*] Expectamus etenim proſpera, formidamus adverſa. Vir igitur ſanctus veſperam expectat, quia cùm exerceri
C tatio deſignari: quæ ſæpe tantò acriùs mentem laceſſit, quantò & eamdem mentem ſpiritus ad ſuperna altiùs evehit. Nequaquam enim ſic in hac vita per exercitationem juſtitiæ, peccatum deſeritur, ut in eadem juſtitia inconcuſſè maneatur: quia etſi jam à cordis habitaculo culpam rectitudo eliminat, ipſa tamen culpa quæ repellitur, cogitationis noſtræ foribus * aſtans, ut ſibi aperiatur, pulſat. Quod Moyſes quoque ſpiritaliter innuit, cùm facta corporaliter temporum momenta narravit, dicens: *Facta eſt lux*; atque paulò pòſt ſubjiciens: *Factum eſt veſpere.* Creator quippe omnium, humanæ culpæ præſcius, tunc expreſſit in tempore, quod nunc verſatur in mente. Lux quippe ad veſperum ducitur: quia nimirum lucem rectitudinis umbra ſequitur tentatio-
D nis. Sed quia electorum lux tentatione non extinguitur, nequaquam nox, ſed veſpera facta perhibetur: quia nimirum ſæpe tentatio in corde electorum lumen juſtitiæ abſcondit, ſed non interimit: & quaſi ad pallorem trepidationis pertrahit, ſed funditus non extinguit. Electi ergo poſt ſomnum ſurrectionem appetunt, poſt ſurrectionem veſperam præſtolantur: quia & de peccato ad juſtitiæ lumen evigilant, & in ipſo juſtitiæ lumine poſiti, ſemper ſe contra illecebras tentationum parant: quas nimirum non timent, ſed expectant: quia utilitati ſuæ rectitudinis, etiam tentamenta proficere non ignorant. Quantalibet autem contra corruptionem ſuam virtute contenderint, habere integram ſalutem nequeunt, quouſque dies præſentis vitæ finiatur. Unde
E & ſubditur: [*Et replebor doloribus uſque ad tenebras.*] Modò namque adverſa irruunt: modò ipſa quoque proſpera, callida hilaritate blandiuntur. Modò ſurgentia vitia bellum carnis excitant: modò devicta animum ad elationem vocant. Bonorum igitur vita uſque ad tenebras doloribus repletur: quia quouſque tempus corruptionis agitur, interna externaque afflictione concutitur: & ſalutis ſecuritatem non invenit, niſi cùm diem funditus tentationis relinquit. Unde bene & hæc eadem dolorum cauſa protinus ſubinfertur, cùm dicitur: [*Induta eſt caro mea putredine, & ſordibus pulveris.*] Ut enim paulo ſuperiùs diximus, ſoliditatem ingenitam voluntariè homo deſeruit, & ſeſe in corruptionis voraginem merſit; unde nunc vel per immunda ope-

* *al.* diſſenſit.

ra labitur, vel per cogitationes illicitas fœdatur. Ut enim ita dixerim, culpæ suæ pœnaliter subdita, ipsa jam natura nostra facta est extra naturam, & remissa usque ad perversa operà ducitur: restricta autem perversorum operum importuna cogitatione fuscatur. Per expletionem ergo actionis illicitæ, carnem putredo afficit: per levitatem verò cogitationis improbæ, quasi ante oculos pulvis surgit. Consentiendo vitiis putredine atterimur: vitiorum verò imagines in corde tolerando, sordibus pulveris fœdamur. Ait ergo: [*Induta est caro mea putredine & sordibus pulveris.*] Ac si apertè diceret: Carnalem vitam, quam patior, aut tabes lubricæ operationis polluit, aut ex vitiorum memoria caligo miseræ cogitationis premit. Quod tamen si ex voce Ecclesiæ universalis accipimus, aliquando hanc proculdubio carnis putredine, aliquando autem gravari sordibus pulveris invenimus. Multi quippe in ea sunt, qui dum amori carnis inserviunt, fœtore luxuriæ computrescunt. Et sunt nonnulli, qui à voluptate quidem carnis abstinent, sed tamen tota mente in terrenis actibus jacent. Dicat ergo sancta Ecclesia unius membri sui vocibus: dicat quid de utroque genere hominum tolerat: [*Induta est caro mea putredine, & sordibus pulveris.*] Ac si apertè insinuet, dicens: Sunt plerique, qui mihi per fidem membra sunt, sed tamen sana vel munda per actionem non sunt: quia aut victi desideriis turpibus, ad corruptionis putredinem defluunt: aut terrenis actibus dediti, pulvere terrenæ cupiditatis conspergunturs. In illis enim, quos lubricos tolero, carnem videlicet putrescentem gemo: in istis autem quos terrena quærentes patior, quid aliud quàm fœdata pulvere membra porto? Unde & aptè simul de utrisque subjungitur: [*Cutis mea aruit, & contracta est.*] In sanctæ quippe Ecclesiæ corpore hi qui solis exterioribus curis inserviunt, congruè cutis vocantur. Quæ nimirum cutis arescendo attrahitur; quia mentes carnalium, dum præsentia diligunt, & quasi juxta posita concupiscunt, ad futura tendi per longanimitatem nolunt. Qui dum internæ spei pinguedinem negligunt, ut attrahantur arefiunt: quia si eorum corda, desperatio non siccaret, nequaquam æstus hæc pusillanimitatis attraheret. Hanc namque attractionem Psalmista formidaverat, cùm siccitatem mentis metuens dicebat: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* Adeps quippe pinguedinis animam replet, cùm hanc contra præsentium desideriorum æstum supernæ spei infusio refovet. Cutis ergo arescens attrahitur, cùm cor rebus exterioribus deditum, atque ex desperatione siccatum, in auctoris sui amorem non tenditur, sed in semetipso, ut ita dixerim, rugosa cogitatione replicatur. Pensandum verò est, quòd carnales mentes idcirco præsentia diligunt, quia vita carnis quàm fugitiva sit, minimè perpendunt. Nam si velocitatem transitus ejus aspicerent, hanc etiam prosperantem minimè amarent. Sancta autem Ecclesia in electis suis quotidie quantus sit rebus exterioribus cursus conspicit: & idcirco in intimis pedem sollicitæ intentionis figit. Unde & aptè subditur:

Psal. 62 b

Quòd vita carnalis non incongruè telæ comparatur, quæ cum consummata fuerit, complicata succiditur.

CAPUT VII.

Dies mei velociùs transierunt, quàm à texente tela succiditur.] Congrua valde similitudine tempus carnis, telæ comparatur: quia sicut tela filis, sic vita mortalis diebus singulis proficit: sed * quò ad augmentum proficit, eò ad incisionem tendit: quia sicut & superiùs diximus, cùm tempora percepta prætereunt, ventura breviantur: & de universo vitæ spatio eò fiunt pauciora quæ venium, quò multa sunt quæ transierunt. Tela quippe infra supraque ligata, duobus lignis innectitur, ut texatur: sed quò inferiùs texta involvitur, eò superiùs texenda deplicatur: & unde se ad augmentum multiplicat, inde fit minus, quod restat. Sic nimirum vitæ nostræ tempora & transacta quasi inferiùs involvimus, & ventura à superiori deplicamus: quia quò plùs fiunt præterita, minùs esse incipiunt futura. Sed quia nec tela ad expressionem nostri temporis sufficit, nam ejus quoque festinationem vitæ nostræ velocitas transit: rectè nunc dicitur: [*Dies mei velociùs transierunt, quàm à texente tela succiditur.*] Tela quippe tarditatem profectus habet: vita autem præsens moram defectus non habet. In illa namque cùm laborantis manus figitur, adventus terminus elongatur: in ista verò, quia tempus semper desinens indesinenter consumimus, ad finem nostri itineris, etiam quiescendo pervenimus: & per cursum nostri transitus, etiam dormientes imus. Electi igitur, quia præsentis vitæ momenta decurrere sub festinatione conspiciunt, nequaquam in hoc tantæ mobilitatis itinere, cordis intentionem figunt. Unde & aptè protinus subditur: [*Et consumpti sunt absque ulla spe.*] Reproborum mens erga dies vitæ præsentis tanto amore constringitur, ut sic semper hîc appetant vivere: quatenus, si valeant, vivendi cursum desiderent numquam finire. Cogitare quippe ventura despiciunt, spem totam in rebus transeuntibus ponunt: habere nulla nisi quæ prætereunt, concupiscunt. Cumque nimis transeuntia cogitant, & mansura nullatenus sperant: sic cæcitate insensibili cordis oculus clauditur, ut æternæ luci nullatenus intendatur. Unde fit, ut sæpe jam corpus molestia quatiat, & vicina mors virtutem vitalis spiritus incidat: nec tamen curare quæ mundi sunt desinant. Jamque eos ultor ad judicium pertrahit: & tamen ipsi ordinatione sollicita rebus transeuntibus occupati, nihil aliud cogitant, nisi in hoc mundo adhuc qualiter vivant, relinquendo omnia quasi possidendo disponunt: quia spes vivendi non frangitur, etiam cùm vita terminatur. Jam ad judicium trahuntur per sententiam: & tamen adhuc habendis rebus inhærent per curam. Dura etenim mente abesse mors longè creditur, etiam cùm sentitur. Sicque à carne anima solvitur, ut erga præsentia immoderato amore se retinens, cùm ad æternum supplicium ducitur, hoc ipsùm quoque nesciat, quò ducatur: & deserens quæ amare cum termino noluit, repente sine termino invenit, quæ numquam prævidit. At contrà electorum mens ad æternitatis intentionem tenditur, etiam cùm præsens eam feliciter vita comitatur. Magna carnis salute utitur: nec tamen ejus fiduciâ animus retardatur. Nullus adhuc mortis articulus erumpit: & quasi præsentem hanc quotidie conspicit. Quia enim vita indesinenter labitur, spes ei vivendi funditus amputatur. Bene ergo de diebus prætereuntibus dicitur. [*Consumpti sunt absque ulla spe.*] Ac si apertè diceretur: Mentis fiduciam in præsenti vita non posui: quia omne quod præterit, calcando desprevi. Unde & mox aptè subditur:

* al. quo augmẽtum percipit.

Quòd ad exhibenda recta opera, exuta carne anima non recurrat: & quòd Deus post mortem non liberat, quos ante mortem gratia ad veniam non reformat.

CAPUT VIII.

Memento quia ventus est vita mea.] Hi etenim vitam carnis quasi permanentem diligunt, qui quanta sit vitæ sequentis æternitas non attendunt: cumque soliditatem perennitatis non considerant, exilium patriam, tenebras lumen, cursum stationem putant: quia qui majora nesciunt, judicare de minimis nequaquam possunt. Ordo quippe judicij

exigit, ut quod examinare nitimur, transcendamus. Si enim præesse rebus omnibus animus non valet, nequaquam de his certa, à quibus vincitur, videt. Idcirco itaque mens reproba præsentis vitæ cursum æstimare non sufficit, quia admirationi illius ex amore succumbit. Sancti autem viri, quia ad æterna cor elevant, quàm breve sit quod fine clauditur, pensant: & eorum sensibus vilescit quod præterit, quo intellectu radiante interlucet quod acceptum numquam recedit. Cumque infinitatem perennitatis aspiciunt, nequaquam jam pro magno desiderant, quidquid finis angustat. Sed sublevata mens extra temporum terminos ducitur, etiam cùm carne in tempore tenetur: & tantò altiùs finienda despicit, quantò veriùs infinita cognoscit. Sed hæc ipsa humanæ brevitatis consideratio, auctori nostro magnæ virtutis oblatio est. Unde & rectè nunc cum deprecatione immolatio ejusdem virtutis offertur, cùm dicitur: [*Memento quia ventus est vita mea.*] Ac si apertè diceretur: Transeuntem velociter benignus respice: quia tantò à te videri misericordiùs debeo, quantò ipse à consideratione brevitatis meæ oculos non averto. Sed quia dum tempus vitæ præsentis absciditur, ad operationem promerendæ veniæ ulteriùs non reditur, rectè subjungitur: [*Nec revertetur oculus meus ut videat bona.*] Ad videnda bona extincti oculus non redit: quia ad exhibenda recta opera, exuta carne anima non recurrit. Hinc est, quòd dives quem inferni flamma cruciabat, quia semetipsum reparare operando non posse agnoverat, nequaquam jam sibi, sed relictis fratribus prodesse satagebat, dicens: *Rogo te pater Abraham, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum.* Luc. 16. g Solet namque mœstum animum spes vel falsa fovere. Sed ut pœnam suam reprobi gravius sentiant, spem de venia amittunt. Unde flammis ultricibus traditus, non sibi, ut diximus, sed opitulari fratribus concupivit: quia numquam se ignium carere tormentis, adjuncto desperationis supplicio agnovit. Hinc Salomon ait: Eccl. 9. c *Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Nequaquam ergo ad videnda bona oculus revertetur: quia retributionem suam mens inveniens, ad operationis usum nullatenus revocatur. Quia igitur fugit omne quod cernitur, & mansura sunt quæ sequuntur; bene beatus Job uno versu utraque complexus est, dicens: [*Memento quia ventus est vita mea, nec revertetur oculus meus ut videat bona.*] Cursum quippe præsentium contemplatus ait: [*Memento quia ventus est vita mea.*] Æternitatem verò sequentium considerans adjunxit: [*Nec revertetur oculus meus ut videat bona.*] Ubi aptè quoque universi humani generis à redemptionis munere destituti vocem protinus sumit, dicens: [*Nec aspiciet me visus hominis.*] 13. Visus quippe hominis, est misericordia Redemptoris, quæ insensibilitatis nostræ duritiam, cùm respicit, emollit. Unde teste quoque Luc. 22. g Evangelio dicitur: *Respexit Dominus Petrum, & recordatus est Petrus verbi quod dixerat Iesus, & egressus foras, flevit amare.* Exutam verò carne animam nequaquam jam visus hominis aspicit, quia post mortem non liberat, * quam ante mortem gratia ad veniam non reformat. Hinc etenim Paulus 2. Cor. 6. a dicit: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Hinc Psalmista ait: Ps. 117. *Quoniam in sæculum misericordia ejus.* Quia nimirum quem nequaquam modo misericordia eripit, sola post præsens sæculum justitia addicit. Hinc Salomon ait: Eccl. 11. Idem lib. xi. Mor. c. 4 *Quia lignum in quocumque loco ceciderit, sive ad Aquilonem, ibi erit:* quia cùm humani casus tempore, sive sanctus, sive malignus spiritus egredientem animam claustra carnis acceperit, in æternum secum sine ulla permutatione retinebit: ut nec exaltata ad supplicium prorumpat, nec mersa æternis suppliciis, ultrà ad remedium ereptionis ascendat. Vir igitur sanctus humani generis damna considerans, quòd à præsenti sæculo sine Redemptoris * cogitatione subtrahitur, atque in æternis ignibus irreparabiliter sepelitur, & ejus vocem in se suscipiens, dicat: [*Nec aspiciet me visus hominis;*] quia nimirum Redemptoris gratia, quem nunc intuetur ut corrigat, tunc non respicit ut ab interitu abscondat. In judicium quippe Dominus veniens, peccatorem videt ut feriat, sed non videt, ut ad largiendam salutis gratiam recognoscat: culpas examinat, & vitam pereuntium ignorat. Unde & sanctus vir, B cùm se post præsentem vitam respectu hominis videri non posse fateretur, aptè mox subdidit:

* al. cognitione.

Quòd secundùm Dei districtam justitiam etiam qui sancti videntur, macula peccati non carent.

CAPUT IX.

Oculi tui in me, & non subsistam.] Ac si apertè diceret: Districtus ad judicium veniens & ad salvandum non vides, & ad feriendum vides: quia quem in præsenti vita dispensationis tuæ miseratione non respicis, respiciendo postmodum per justitiam extinguis. Nunc enim peccator quisque Deum non metuit & vivit, blasphemat & proficit: C quia scilicet misericors creator, quem expectando vult corrigere, aspiciendo non vult punire, sicut scriptum est: *Dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam.* Sap. 11. d Sed tunc peccator cùm respicitur, non subsistit: quia cùm districtus judex merita subtiliter inquirit, reus ad tormenta non sufficit. Quamvis hoc etiam voci justorum congruit, quorum mens semper sollicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt, metuunt, dum cautè considerant ante quantum judicem stabunt. Intuentur potentiam illius magnitudinis, & pensant quanto reatu constricti sunt propriæ infirmitatis. Enumerant mala proprij operis, & contra hæc exaggerant bona gratiæ conditoris. Considerant prava quàm subtiliter pensет: & perituros se absque ambiguitate præsciunt, si remota pietate judicentur: D quia hoc ipsum quoque quòd justè videmur vivere, culpa est, si vitam nostram cùm judicat, hanc apud se divina misericordia non excusat. Hinc enim in hoc eodem libro scriptum est: *Astra non sunt munda in conspectu ejus:* Iob. 25. a quia apud eum districtè judicati, ipsi quoque maculas inquinationis habent, qui per munditiam sanctitatis lucent. Bene ergo dicitur. [*Oculi tui in me, & non subsistam.*] ac si apertè justi voce diceretur: Si subtili examinatione discutior, ad perferendum judicium non assurgo: quia ad pœnam vita non sufficit, si hanc immanitas justæ retributionis premit. Bene autem ejusdem humani generis & culpa breviter, & pœna subrogatur, cùm protinus subditur.

Quòd quem semel culpa ad interitum pertrahit, misericordia ad veniam non reducit.

CAPUT X.

Sicut consumitur nubes & pertransit: sic qui descendit ad inferos, non ascendet.] 14. Nubes quippe ad altiora suspenditur, sed densata vento impellitur ut currat, calore autem solis dissipatur ut evanescat. Sic nimirum corda sunt hominum, quæ per acceptæ rationis ingenium ad alta emigrant, impulsa autem maligni spiritus flatu, pravis desideriorum suorum motibus huc illucque pertrahuntur: sed districto respectu superni judicis, quasi solis calore liquefiunt, & semel locis pœnalibus tradita, ad operationis usum ultrà non redeunt. Vir igitur sanctus elationis cursum, defectumque humani generis expri-

mens dicat: [*Sicut consumitur nubes, & pertranſit; sic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet.*] Ac ſi apertè loqueretur, dicens: In altum currendo deficit, qui ſuperbiendo ad interitum tendit: quem ſi ſemel culpa ad pœnam pertrahit, miſericordia ulteriùs ad veniam non reducit. Unde & adhuc ſubditur: [*Nec revertetur ultra in domum ſuam.*] Sicut domus eſt corporis habitaculum corporale, ita unicuique menti hoc domus fit, quod ex deſiderio inhabitare conſuevit. Ad domum igitur ſuam ultrà non revertitur, quia ſemel quiſque æternis ſupplicijs traditus, ad hoc jam ubi amore inhæſerat, nullatenus revocatur. Poteſt etiam inferni nomine, peccatoris deſperatio deſignari, de qua per Pſalmiſtam dicitur: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Unde rurſum ſcriptum eſt: *Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit.* Quiſquis autem impietati ſuccumbit, vitam profectò juſtitiæ moriendo derelinquit. Qui verò etiam poſt peccatum mole deſperationis obruitur, quid aliud quàm poſt mortem in inferni ſupplicio ſepelitur? Bene ergo dicitur: [*Sicut conſumitur nubes, & pertranſit; ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet:*] quia plerumque cum perpetratione nequitiæ etiam deſperatio ſociatur, & via jam reverſionis abſciditur. Rectè autem corda deſperantium nubibus comparantur, quia & caligine erroris obſcura ſunt, & peccatorum multiplicitate condenſa: ſed conſumpta pertranſeunt, quia claritate extremi judicij irradiata diſſipantur. Solet etiam domus, inhabitatio cordis intelligi. Unde ſanato cuidam dicitur: *Vade in domum tuam:* quia nimirum dignum eſt, ut peccator poſt veniam ad mentem ſuam redeat, ne iterum quò juſtè feriatur admittat. Sed qui ad infernum deſcenderit, ad domum ſuam ulteriùs non aſcendit: quia eum, quem deſperatio obruit, à cordis ſui habitaculo foras mittit: & redire introrſus non valet, quia fuſus exteriùs, ad deteriora quotidie impulſus cadit. Ad contemplandum quippe creatorem homo conditus fuerat, ut ejus ſemper ſpeciem quæreret, atque in ſoliditate illius amoris habitaret: ſed extra ſe per inobedientiam miſſus, mentis ſuæ locum perdidit, quia tenebroſis itineribus ſparſus, ab inhabitatione ſe veri luminis elongavit. Unde & aptè adhuc ſubditur: [*Neque cognoſcet eum amplius locus ejus.*] Locus quippe hominis, ſed non localis, ipſe ſcilicet conditor extitit, qui hunc, ut in ſemetipſo conſiſteret, creavit. Quem nimirum locum tunc homo deſeruit, cùm ſeductoris verba audiens, à conditoris amore diſceſſit. Sed cùm omnipotens Deus redimendo ſe homini etiam corporaliter oſtendit, ipſe, ut ita dixerim, fugitivi ſui veſtigia ſubſequens, ad retinendum quem amiſerat hominem locus venit. Si enim appellari locus nequaquam conditor poſſet, Deum laudans Pſalmiſta non diceret: *Filij ſervorum tuorum habitabunt ibi.* Ibi enim non dicimus, niſi cùm locum ſpecialiter deſignamus. Sed ſunt plerique, qui etiam poſt perceptum Redemptoris auxilium, ad deſperationis tenebras devolvuntur, & tantò nequiùs pereunt, quantò & oblata remedia miſericordiæ contemnunt. Rectè ergo de damnato homine dicitur: [*Neque cognoſcet eum amplius locus ejus:*] quia à conditore ſuo tantò tunc diſtrictiùs in judicio non cognoſcitur, quantò nunc ad reparationis gratiam nec per dona revocatur. Unde & notandum ſummopere eſt, quòd non ait: Neque cognoſcet amplius locum ſuum, ſed ait: [*Neque cognoſcet eum amplius locus ejus.*] Dum enim cognitio non homini, ſed loco tribuitur, patenter ipſe conditor loci nomine deſignatur, qui diſtrictus ad examen ultimum veniens, in iniquitate durantibus dicet: *Neſcio vos unde ſitis.* Sed electi quique quò diſtrictè reprobos repelli conſiderant, eò ſemetipſos quotidie à perpetratæ nequitiæ ſordibus ſollicitiùs purgant. Cumque perituros alios frigeſcere à vitæ amore conſpiciunt, ſtudiosè ſe ad pœnitentiæ lamenta ſuccendunt. Unde & aptè ſubditur: [*Quapropter & ego non parcam ori meo.*] Ori etenim ſuo non parcit, qui confiteri malum quod fecit, non erubeſcit. In laborem quippe os mittere, eſt hoc ad confeſſionem perpetratæ iniquitatis occupare. Sed juſtus ori ſuo non parcit, quia iram judicis diſtricti præveniens, verbis contra ſe propriæ confeſſionis ſævit. Hinc Pſalmiſta ait: *Præveniamus faciem ejus in confeſſione.* Hinc per Salomonem dicitur: *Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & dereliquerit ea, miſericordiam conſequetur.* Hinc rurſum ſcriptum eſt: *Juſtus in principio accuſator eſt ſui.* Sed nequaquam ad confeſſionem os panditur, niſi cùm conſideratione diſtricti judicij, per pavorem ſpiritus anguſtatur. Unde & aptè mox ſubditur:

Pſal. 6. b *Prov. 18. a* *Marc. 5. b* *15.* *Pſal. 101. d* *Luc. 13. e* *Pſal. 94. a* *Prov. 28. b* *Prov. 18. c*

De utilitate confeſſionis, & pœnitentiæ.

CAPUT XI.

Loquar in tribulatione ſpiritus mei.] Tribulatio quippe ſpiritus linguam commovet, ut reatum pravi operis vox confeſſionis impugnet. Sciendum quoque eſt, quia ſæpe & reprobi peccata confitentur, ſed deflere contemnunt. Electi autem culpas ſuas, quas vocibus confeſſionis aperiunt, diſtrictæ animadverſionis fletibus inſequuntur. Unde beatus Job bene poſtquam ſe ori ſuo non parcere ſpopondit, tribulationem mox ſpiritus ſubdidit. Ac ſi apertè fateretur, dicens: Sic reatum lingua loquitur, ut nequaquam expers à mœroris ſtimulo per alia ſpiritus vagetur: ſed culpas loquens, vulnus aperio: culpas verò ad correptionem cogitans, ſalutem vulneris ex medicamine mœroris quæro. Quj enim mala quidem quæ perpetravit, inſinuat, ſed flere quæ inſinuaverit recuſat, quaſi ſubducta veſte vulnus detegit, ſed torpenti mente medicamentum vulneri non apponit. Confeſſionis igitur vocem ſolus neceſſe eſt ut mœror excutiat, ne vulnus proditum, ſed neglectum, quò licentiùs jam per humanam notitiam tangitur, deteriùs putreſcat. Quò contrà Pſalmiſta plagam cordis non ſolùm detexerat, ſed detectæ etiam medicamentum mœroris adhibebat, dicens: *Iniquitatem meam ego pronunciabo, & cogitabo pro peccato meo.* Pronunciando enim occultum vulnus detegit, cogitando autem quid aliud quàm medicamentum vulneri apponit? Sed afflictæ menti, & ſua ſollicitè damna cogitanti, rixa pro ſemetipſa oritur contra ſemetipſam. Nam cùm ſe ad lamenta pœnitentiæ inſtigat, occulta ſe increpatione dilaniat. Unde & aptè mox ſubditur: [*Confabulabor cum amaritudine animæ meæ.* Pavore namque divini judicij afflicti, dum quædam malè geſta plangimus, ipſa vi noſtræ amaritudinis ad diſcutiendos nos vigilantiùs excitati, alia in nobis etiam quæ ampliùs defleamus, invenimus. Nam ſæpe quod torpentes latuit, flentibus ſubtiliùs innoteſcit: & afflicta mens certiùs invenit malum quod fecerat & neſciebat, eique rixa ſua veriùs aperit, quantùm à veritatis pace deviavit: quia reatum ſuum, cujus ſecura non meminit, hunc in ſe commota deprehendit. Succreſcens quippe amaritudo pœnitentiæ, verecundanti cordi importunè ingerit illicita quæ commiſit, diſtrictum contra hæc judicem oſtendit, ſuppliciorum minas incutit, pavore animam ferit, pudore confundit, motus illicitos increpat, quietem noxiæ ſecuritatis turbat: quæ ei conditor bona contulit, quæ ipſe bonis illius mala reſpondit, enumerat, quòd mirè ab eo conditus, quòd gratuitò nutritus, quòd rationis ſubſtantiâ in conditione ditatus eſt, quòd conditoris gratiâ vocatus, quòd ſequi ipſe & vocatus noluit, quòd vocantis miſeri-

Pſal. 37. d *16.*

cordia nec surdum hunc renitentemque despexit, quòd illuminatus donis, quòd sua sponte pravis actibus etiam post dona cæcatus est; quòd à cæcitatis suæ erroribus paternæ sollicitudinis flagellis expiatus; quòd à flagellorum doloribus ad salutis gaudia misericordiæ medicamento reductus est; quòd quibusdam culpis etsi non gravibus subditus, peccare tamen & inter flagella non desinit; quòd peccatorem suum superna gratia nec contempta dereliquit. Cùm igitur afflictam mentem modò per replicationem donorum Dei, modò per improperia actionis suæ tanta severitate increpat, habet in corde justorum amaritudo animæ linguam suam, quæ tantò eis subtiliùs loquitur, quantò & interiùs auditur. Unde & nequaquam dicitur: Fabulabor in amaritudine animæ meæ, sed, [*confabulabor cum amaritudine animæ meæ:*] quia vis doloris, quæ peccata singula reputans, torpentem animum ad lamenta excitat, quasi ad eum verba confabulationis format, in quibus semetipsum correctus inveniat, & ad sui jam custodiam sollicitior exurgat. Dicat itaque vir justus ex voce sua, & sanctæ Ecclesiæ typum tenens, dicat ex nostra: [*Confabulabor cum amaritudine animæ meæ.*] Ac si apertiùs insinuet, dicens: Intus contra me cum cordis mei dolore colloquor, & foris à verbere judicis me abscondo. Sed mens pœnitentiæ doloribus pressa in semetipsa constringitur, atque à cunctis delectationibus carnis forti cogitatione separatur, ad summa proficere appetit, & tamen adhuc de corruptione corporis contradictionem sentit. Unde & aptè mox subditur: [*Numquid mare sum ego, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?*] Carcere homo circumdatur, quia plerumque & virtutum profectibus ad alta exurgere nititur, & tamen carnis suæ corruptione præpeditur. Qua bene exui Psalmista deprecatur, dicens: *Educ de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo.* Psal. 141. b Quid verò appellatione maris, nisi corda carnalium tumidis cogitationibus fluctuosa: quid autem ceti nomine, nisi antiquus hostis exprimitur? Qui dum mentes sæcularium possidendo penetrat, quasi in eorum lubrica cogitatione natat. Sed cetus carcere constringitur, quia malignus spiritus in inferioribus dejectus, ne ad cælestia evolare prævaleat, pœnæ suæ pondere coartatur; Petro attestante, qui ait: *Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in judicium cruciandos reservari.* 2. Petr. 2. a Cetus carcere constringitur, quia tentare bonos quantùm desiderat prohibetur. Carcere quoque mare circumdatur, quia carnalium mentium tumida insanaque desideria ad peragenda mala quæ appetunt, impossibilitatis suæ angustia gravantur. Sæpe enim dominari melioribus concupiscunt, sed tamen eis, divino judicio cuncta mirabiliter disponente, subtrahi sunt. Nocere bonis elati desiderant, & tamen subjecti ab eis solatia sperant. Pro explendis voluptatibus carnis, longævitatem vitæ præsentis cupiunt, sed tamen ab ea sub celeritate rapiuntur. De quibus bene per Psalmistam dicitur: *Statuit aquas quasi in utre.* Psal. 77. b Aquæ quippe in utre sunt, cùm lubrica eorum desideria, quia operis effectum non inveniunt, sub carnali corde deprimuntur. Cetus ergo ac mare circumdatione premitur carceris, quia vel malignus spiritus, vel sequaces illius, in quorum se mentibus colligit, atque in eis undas tumentium cogitationum volvit, ut implere mala quæ appetunt, nequeant, superna eos districtio angustat.

Quid justi desiderio pacis æternæ faciant, si arcerisc hujus egredi angustias concupiscunt.

CAPUT XII.

17. SANCTI autem viri, quòd mundiori corde cælestium arcana considerant, auctis ad hæc quotidie ardoribus anhelant. Ibi jam plenè satiari desiderant, unde adhuc parum aliquid ore contemplationis degustant. Perfectè cupiunt carnis stimulum subdere, nihil in cogitatione illicitum de ejus jam corruptione tolerare: sed quia scriptum est: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem*; Sap. 9. d intentione jam quidem ultra semetipsos eminent, sed tamen adhuc infirmitatis suæ incertis motibus subditi, corruptionis se carcere clausos dolent. Ait ergo: [*Numquid mare sum ego, aut cetus, quia circumdedisti me carcere?*] Ac si apertè diceret: Mare vel cetus, iniqui videlicet, eorumque auctor malignus spiritus, quia effrenari ad solam perpetrandæ iniquitatis licentiam appetunt, rectè pœnæ suæ carcere constringuntur. Ego autem, qui jam æternitatis tuæ libertatem desidero, cur adhuc meæ carcere corruptionis premor? Quod tamen nec à justis superbè requiritur, quia amore veritatis accensi, infirmitatis suæ angustias transgredi perfectè concupiscunt: nec ab auctore justorum injustè disponitur, quia electorum suorum vota differens cruciat, crucians purgat: ut ad percipiendum quod desiderant, quandoque meliùs ex dilatione convalescant. Electi autem quousque ab intima quiete differuntur, ad cor suum redeunt: ibique à carnis suæ tumultibus absconsi, quasi amœnissimum secretum petunt. Sed in eo sæpe tentationis aculeos sentiunt, carnis incentiva patiuntur; & ibi gravissimos labores inveniunt, ubi magnam requiem à labore quæsierant. Unde sanctus vir post insinuatum corruptionis suæ carcerem, ad quietam cordis patriam redire festinans, quia eamdem rixam & in intimis invenit, quam ab exterioribus fugit, protinus subdit, dicens:

Quòd cùm ad silentium mentis nostræ revertimur, intra nos in cogitationibus colloquimur, & quàm subtilia sint judicia divina metuentes, quasi in lectuli requie somnij visione turbamur.

CAPUT XIII.

SI dixero, consolabitur me lectulus meus, & relevabor loquens mecum in stratu meo: terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties. Cant. 2. a In sacro namque eloquio lectulus, cubile vel stratum, secretum solet cordis intelligi. Hinc est enim quòd sua uniuscujusque animæ specie sponsa occultis stimulis sancti amoris excitata, in Canticis canticorum dicit: *In lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea.* In lectulo quippe, & per noctem dilectus quæritur: quia nimirum invisibilis conditoris species, repressa omni corporeæ visionis imagine, in cubili cordis invenitur. Unde & eisdem suis dilectoribus Veritas dicit: *Regnum Dei intra vos est.* Luc. 17. a Et rursum: *Si ego non abiero, Paraclitus non veniet.* Joan. 16. Ac si apertè diceret: Si ab intentionis vestræ oculis corpus non subtraho, ad intellectum b vos invisibilem, per consolatorem Spiritum non perduco. Hinc de justis per Psalmistam dicitur: *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis:* Psal. 146. a quia scilicet cùm mala ab exterioribus fugiunt, securi intra mentium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia cordium perfecta erit, cùm carnis ab exterioribus pugna non fuerit. Nam quousque caro illicit, quia quasi nostræ domus paries quatitur, etiam cubile turbatur. Unde & rectè per eumdem Psalmistam dicitur: *Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus:* Psal. 40. a quia dum nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam mentis cubile confundit. Quid verò hoc loco somnia, vel visiones accipimus, nisi imaginationes ultimi districtique examinis? quod jam utcumque per timorem cernimus, sed tamen ut est veraciter non videmus. Sancti itaque viri, ut diximus, ad cordis secreta

semper redeunt, cùm ab hoc mundo vel ultra vo- A
tum prospera, vel ultra vires adversa patiuntur;
atque externis laboribus fessi, quasi stratum vel le-
ctulum, cubilia mentis petunt. Sed dum quibus-
dam imaginationibus cogitationum, quàm sint
subtilia divina judicia conspiciunt, quasi in ipsa
stratus sui requie, somnij visione turbantur. Con-
templantur enim quàm districtus judex veniat, qui
dum vi immensæ magnitudinis cordium secreta il-
luminat, omnes ante oculos culpas reducit. Pen-
sant quanta illa sit verecundia, in conspectu tunc
totius humani generis, Angelorum omnium, Ar-
changelorumque confundi. Perpendunt, qui post
confusionem cruciatus maneat, cùm & reatus ani-
mum immortaliter morientem, & indesinenter de-
ficientem carnem gehenna consumat. Cùm itaque B
tam pavida imaginatione mens quatitur, quid
aliud quàm in stratu triste somnium videtur? Dicat
ergo: [*Si dixero, Consolabitur me lectulus meus;
& relevabor loquens mecum in stratu meo: terrebis
me per somnia, & per visiones horrore concuties.*]
Ac si apertè fateatur, dicens: Si exteriora fugiens,
introrsus redeo, & utcumque requiescere in cordis
cubiculo concupisco, ibi mihi, dum districtionis
tuæ contemplationem objicis, vehementer per ip-
sas meæ providentiæ imaginationes terres. Bene au-
tem dicitur: [*Et relevabor, loquens mecum in stratu
meo:*] quia nimirum cùm ad mentis nostræ silen-
tium fessi revertimur, quasi in stratu colloquentes,
occulta intra nos cogitationum verba versamus. C
Sed hæc ipsa nostra collocutio in pavorem vertitur:
quia ex illa vehementiùs intellectus nobis, qui ter-
rorem districti judicis innotescat, in mente aperi-
16. tur. Ne quis verò hæc studeat juxta litteram per-
scrutari, exquirendum magnopere est, quot modis
tangant animum imagines somniorum. Aliquando
namque somnia ventris plenitudine, vel inanitate,
aliquando verò illusione, aliquando cogitatione
simul & illusione, aliquando revelatione, aliquan-
do autem cogitatione simul & revelatione generan-
tur. Sed duo, quæ prima diximus, omnes experi-
mento cognoscimus: subjuncta autem quatuor, in
sacræ Scripturæ paginis invenimus. Somnia etenim
nisi plerumque ab occulto hoste per illusionem fie-
rent, nequaquam hoc vir sapiens indicaret dicens: D
Eccli. 34. a *Multos errare fecerunt somnia, & illusiones vanæ.*
Levi. 19. f Vel certè: *Non augurabimini, nec observabitis som-
nia.* Quibus profectò verbis, cujus sint detestatio-
nis ostenditur, quæ auguriis conjunguntur. Rur-
sum nisi aliquando ex cogitatione simul & illusione
Eccl. 5. a procederent, Salomon minimè dixisset: *Multas*
Gen. 37. d *curas sequuntur somnia.* Et nisi aliquando somnia
Mat. 2. c ex mysterio revelationis orirentur, Joseph præse-
rendum se fratribus per somnium non videret: nec
Mariæ sponsum, ut ablato puero, in Ægyptum fu-
geret, per somnium Angelus admoneret. Rursum
nisi aliquando somnia cogitatione simul & revela-
tione procederent, nequaquam Daniel propheta,
Nabuchodonosor visionem differens, à radice co-
Dan. 2. e gitationis inchoasset, dicens: *Tu rex cogitare cœ-
pisti in stratu tuo quid esset futurum post hæc, &
qui revelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt.*
Ibid. Et paulò pòst subjungit, dicens: *Videbas, & ecce
quasi statua una grandis, statua illa magna, &
statura sublimis stabat contra te* & cetera. Daniel
itaque dum somnium & implendum reverenter
insinuat, & ex qua ortum sit cogitatione manifestat,
patenter ostenditur, quia hoc plerumque ex cogi-
tatione simul & revelatione generatur. Sed nimi-
rum cùm somnia tot rerum qualitatibus alternent,
tantò eis credi difficiliùs debet, quantò & ex quo
impulsu veniant, faciliùs non elucet. Sæpe nam-
que malignus spiritus his, quos amore vitæ pra-
sentis vigilantes intercipit, prospera etiam dor-
mientibus promittit: & quos formidare adversa con-
siderat, eis hæc duriùs somnij imaginibus intentat,
quatenus indiscretam mentem diversa qualitate af-
ficiat, eamque aut spe sublevans, aut deprimens
timore, confundat. Sæpe autem etiam Sanctorum
corda afficere somniis nititur, ut ab intentione co-
gitationis solidæ, ad tempus saltem momentumque
deriventur, quamvis ipsi protinus animum ab illu-
sionis imaginatione discutiant. Sed hostis insidians
quò eos vigilantes minimè superat, eò dormientes
gravius impugnat. Quem tamen hæc malignè agere
superna dispensatio benignè permittit, ne in electo-
rum cordibus ipse saltem à passionis præmio som-
nus vacet. Bene ergo rectori omnium dicitur: [*Si
dixero, Consolabitur me lectulus meus, & relevabor
loquens mecum in stratu meo: terrebis me per som-
nia, & per visiones horrore concuties:*] quia nimi-
rum Deus mirabiliter cuncta dispensat, & ipse facit
quod malignus spiritus injustè facere appetit, qui
hoc fieri nonnisi justè permittit. Sed quia justorum
vita & per vigilias tentatione quatitur, & per som-
nium illusione fatigatur; foris corruptionis suæ mo-
lestias tolerat, intus apud semetipsam graviter illi-
citas cogitationes portat: quid est quod faciat, ut
pedem cordis à tot scandalorum laqueis evellat?
Ecce beatus vir, quanta undique pressus sit pertur-
batione cognovimus, sed quod consilium contra
hanc inveniat, audiamus. Sequitur:

---

*Quòd suspendium Sanctorum sit extolli ad cælestia,
& mors ossium, terrenæ fortitudinis
mortificatio.*

CAPUT XIV.

QVamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.] Quid per animam, nisi mentis intentio; quid per ossa, nisi carnis fortitudo designatur? Omne autem quod suspenditur, proculdubio ab imis elevatur. Anima ergo suspendium eligit, ut ossa moriantur: quia dum mentis intentio ad alta se sublevat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Sancti enim viri certissimè sciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquam possunt, & ideirco suspendium eligunt, quia nimirum desideria terrena deserentes, ad alta animum tollunt. Suspensi autem mortem suis ossibus inferunt: quia amore supernæ patriæ, in virtutum studiis accincti, hoc quod fortes priùs in mundo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur. Intueri libet quomodo animam suam Paulus suspenderat, qui dicebat: *Vivo autem jam non ego, vivit verò in me Christus.* Et rursum: *Desiderium habeo dissolui, & esse cum Christo.* Et: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Qui gesta terrenæ fortitudinis ad memoriam revocans, quasi quædam in se ossa numerabat, dicens: *Hebræus ex Hebræis, secundùm legem Pharisæus, secundùm æmulationem persequens Ecclesiam Dei.* Sed suspendio animæ, quia hæc in se ossa interfecit, protinus asserit, qui E subjungit: *Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.* Quæ adhuc ossa in semetipso insinuat vehementiùs extincta, cùm subdit: *Propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora.* Mortuis verò ossibus quàm exanimis pendeat, ostendit qui illico subjungit, dicens: *Vt Christum lucrifaciam, & inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed eam quæ ex fide est Iesu Christi.* Sed quia collatis ejus testimoniis Paulum ad alta suspensum, mundo mortuum testati sumus, nunc beatum Job, si plenus eodem spiritu, exterioris vitæ concupiscentiam fugiat, ostendamus. Sequitur:

Gal. 2. d
Philip. 1. c
Ibid.
Philip. 3. a
Ibid.
Ibid.

Quòd desperatio Sanctorum sit terrenarum abdicatio voluptatum.

CAPUT XV.

19. DESPERAVI, *nequaquam ultra jam vivam.*] Sunt nonnulli justorum, qui sic cælestia appetunt, ut tamen à terrenorum spe minimè frangantur. Largita divinitus patrimonia ad necessitatis subsidium possident, honores sibi temporaliter impensos retinent, aliena non ambiunt, suis licitè utuntur. Qui tamen ab eisdem rebus quas habent, alieni sunt, quia ad hæc ipsa quæ possident, ex desiderio non tenentur. Et sunt nonnulli justorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interiùs appetunt, exteriùs cuncta derelinquunt: qui rebus se habitis nudant, gloriâ honoris expoliant: qui internorum desiderio per assiduitatem se amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolunt: qui internis gaudiis dum mente appropiant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant. Talibus namque *Coloss. 3. a* per Paulum dicitur: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Horum vocem *Ps. 83. d* Psalmista expresserat, cùm dicebat: *Concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Concupiscunt enim, sed non deficiunt, qui jam quidem cælestia appetunt, sed adhuc tamen à terrenorum delectationibus minimè lassantur. Concupiscit verò & in atria Dei deficit, qui cùm æterna desiderat, in amore temporalium non perdurat. Hinc Psalmista ite- *Ps. 118. l* rum dicit: *Defecit in salutari tuo anima mea.* Hinc *Luc. 9. d* per semetipsam Veritas admonet dicens: *Si quis* C *Luc. 14. d* *vult post me venire, abneget semetipsum.* Et rursum: *Nisi quis renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Horum igitur numero sanctus vir, divisa à terrenis desideriis mente, se inserit, qui ait: [*Desperavi, nequaquam ultra jam vivam*] Justi quippe desperare, est præsentis vitæ bona æternitatis electione deserere, mansura quærere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens nequaquam se ultra vivere asserit: quia videlicet vivificatrice morte quotidie à vita se passionis occidit. Absit enim, ne vir sanctus de divinæ misericordiæ largitate desperet, ne gressum cordis à profectu intimi itineris subtrahat, ne amorem conditoris deserens, quasi à duce destitutus in via rema- D neat, & confossus gladio latrocinantis desperationis ruat. Sed ne ejus dicta ad nostri intellectus arbitrium videamur violenter inflectere, debemus ex posterioribus præmissa pensare. Quo enim sensu hæc dixerit, ipse protinus indicat, qui subjungit:

Quòd in brevitate hujus vitæ magnificatur homo dono virtutum.

CAPUT XVI.

P*Arce mihi Domine, nihil enim sunt dies mei*] Neque enim duo hæc verba sibi conveniunt, desperavi, & parce: nam qui desperat, nequaquam jam sibi parci postulat: & qui adhuc sibi parci desiderat, profectò minimè desperat. Aliunde ergo est E quòd desperat, aliunde verò quòd parci sibi sanctus vir postulat: quia nimirum dum bona vitæ transeuntis per desperationem deserit, ad obtinenda quæ permanent, in spe robustior exurgit. Desperando itaque melius ad spem veniæ ducitur: quia eò certiùs ventura appetit, quò præsentia veriùs & ex desperatione derelinquit. Et notandum, quòd vim nobis sui cordis insinuans, unam quidem de se sententiam protulit, sed hanc tertiò insinuando replicavit. Quod enim superiùs dixerat: [*Elegit suspendium anima mea;*] hoc replicans addidit: [*Desperavi;*] atque æterna concupiscendo, & temporalia postponendo, hoc postremò intulit: [*Parce mihi;*] & quod superiùs A dixit: [*Mortem ossa mea;*] hoc nimirum subdidit: [*Nequaquam ultra jam vivam.*] Hoc quoque ultimò protulit: [*Nihil enim sunt dies mei.*] Bene autem dies suos nihil esse considerat, quia, ut paulò superiùs sæpe jam diximus, sancti viri quò veriùs summa cognoscunt, eò *sublimiùs terrena despiciunt, & idcirco præsentis vitæ dies nihil esse conspiciunt: quia illuminatæ mentis oculos in considerationem æternitatis figunt. De qua dum ad se redeunt, quid se esse nisi pulverem agnoscunt, & infirmitatis suæ conscij, districtè judicari metuunt? Cumque vim tanti vigoris aspiciunt, trepidant examinari quod sunt. Unde & adhuc aptè subjungitur: [*Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?*] Hominem Deus magnificat, quia B largitate rationis ditat, infusione gratiæ visitat, honore collatæ virtutis exaltat. Cumque per semetipsum nihil sit, esse tamen eum cognitionis suæ participem, benignitatis munere concedit. Sed erga eumdem magnificatum hominem cor suum Dominus apponit: quia post dona judicium exerit, merita subtiliter pensat, vitæ pondera vehementer examinat, & tantò ab eo post districtiùs pœnas exigit, quantò hunc impenso munere largiùs prævenit. Vir igitur sanctus immensitatem supernæ majestatis aspiciat, atque ad infirmitatem propriam considerationis oculum reducat. Videat, quia caro capere non valet hoc, quod de semetipsa Veritas per Spiritum sanctum docet. Videat, quia etiam sublevatus hominis spiritus judicium tolerare non sufficit, quod Deus sub examine districtæ retributionis intendit, & di- C cat: [*Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum?*] Ac si apertè clamet, dicens: Magnificatur homo spiritali munere, sed tamen caro est: & vias ejus post munera districtè consideras; sed tamen si remota pietate judicetur, pondus quod de tua subtilitate imminet, ferre nec sublevatus ad justitiam spiritus valet: quia etsi hunc ultra se tua dona dilatant, ad inquisitionem tamen tui districti examinis sua eum infirmitas angustat. Unde & adhuc aptè subjungitur:

Quòd Deus visitat hominem cum in virtutibus provehit, & probat eum aliquando, cum recedendo concuti tentatione permittit.

CAPUT XVII.

V*Isitas eum diluculo, & subito probas illum.*] Quis nostrum nesciat, quia diluculum dicitur, cùm jam nocturna tempora in claritatem lucis mutantur? Nos itaque noctis tenebris premimur, cùm perpetratione iniquitatis obscuramur. Sed nox in lucem vertitur, cùm erroris nostri obscuritas, veritatis cognitione irradiatur. Nox in lucem vertitur, cùm corda nostra justitiæ fulgor illuminat, quæ cæcitas culpæ deprimebat. Hoc diluculum discipulorum mentibus oriri Paulus aspexerat, cùm dicebat: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit.* Diluculo ergo nos Dominus visitat, quia erroris no- *Rom. 13. d* stri tenebras, luce suæ cognitionis illustrat, contemplationis munere sublevat, in arcem virtutis exal- tat. Sed notandum, quòd Deus postquam diluculo visitat, subitò hominem probat, quia & accedendo corda nostra ad virtutes provehit, & recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post virtutum munera, nulla tentatione concutitur, has se habere animus ex semetipso gloriatur. Ut ergo & firmitatis dona habeat, & infirmitatem suam humiliter agnoscat, per accessum gratiæ ad alta sustollitur, & per recessum quid ex semetipso sit, probatur. Quod bene nobis ex historia sacræ lectionis innuitur, qua Salomon & divinitus accepisse sapientiam, & tamen post acceptam eamdem sapientiam, meretricum statim pulsatus quæstione memoratur. Mox enim ut tantæ revelationis gratiam accepit,

certamen

certamen turpium mulierum pertulit: quia nimirum sæpe cùm mentem nostram concessis virtutibus respectus intimæ largitatis illuminat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant, ut quæ sublevata immenso munere exultat, etiam tentatione
3. Reg. 19. g pulsata, quid sit, inveniat. Sic & Elias visitatus diluculo, sermone cælos aperuit, & tamen probatus subitò, infirmus per deserta fugiens, unam mulie-
2. Cor. 12 a rem expavit. Sic Paulus ad tertium cælum raptus ducitur, paradisi penetrans secreta considerat; &
Rom. 7. d tamen ad semetipsum rediens, contra carnis bellum laborat, legem aliam in membris sustinet, cujus in se rebellione fatigari spiritus legem dolet. Diluculo ergo Deus hominem visitat, sed subitò post visitationem probat: quia & collato munere sublevat, & abstracto ad paululum, ipsum sibi hominem demonstrat. Quod eò usque proculdubio patimur, quò detersa funditus labe peccati, ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur. Vnde & adhuc aptè subditur:

Quòd in hac vita saporem dulcedinis divinæ gustamus, sed satiari nisi in regno beatitudinis illa omnino non possumus.

CAPUT XVIII.

21. VSquequo non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutiam salivam meam?] Saliva in os ex capite delabitur, ab ore verò ad ventrem deducitur cùm glutitur. Quid itaque est caput nostrum, nisi divinitas? per quam existendi principium sumimus, ut
1. Cor. 11 a creatura simus, Paulo attestante, qui ait: *Caput viri Christus, caput autem Christi Deus.* Quid autem venter noster est, nisi mens? quæ dum cibum suum, supernum videlicet intellectum suscipit, refecta proculdubio omnium membra actionum regit. Nisi enim sacra eloquia aliquando mentem nomine ventris exprimerent, Salomon utique non dixisset:
Prov. 20. d *Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.* Quia nimirum dum nos gratia superni respectus illuminat, cuncta etiam mentis nostræ nobis absconsa manifestat. Quid ergo salivæ nomine, nisi sapor intimæ contemplationis accipitur? quæ ad os à capite defluit, quia de claritate conditoris adhuc in hac vita nos positos, vix gu-
Ioan. 9. a stus revelationis tangit. Unde & Redemptor noster veniens salivam luto miscuit, & cæci nati oculos reparavit: quia superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem suæ contemplationis irradiat, & ab originali cæcitate hominem ad intellectum reformat. Nam quia à paradisi gaudiis expulsum, in hoc jam exilio natura edidit, quasi à nativitate homo sine oculis processit. Sed sicut sanctus vir insinuat, hæc saliva ad os quidem labitur, ut verò ad ventrem usque perveniat, non glutitur: quia divinitatis contemplatio sensum tangit, sed plenè mentem non reficit: quoniam perfectè animus conspicere non valet, quod adhuc quia caligo corruptionis præpedit, raptim videt. Ecce enim electorum mens jam terrena desideria subjicit, jam cuncta quæ considerat præterire, transcendit, jam ab exteriorum delectatione suspenditur, & quæ sint bona invisibilia rimatur, atque hæc agens, plerumque in dulcedinem supernæ contemplationis rapitur: jamque de intimis aliquid quasi per caliginem conspicit, & ardenti desiderio interesse spiritalibus Angelorum ministeriis conatur: gustu incircumscripti luminis pascitur, & ultra se evecta,
Sap. 9. d ad semetipsam relabi dedignatur. Sed quia adhuc corpus quod corrumpitur, aggravat animam, inhærere diu luci non valet, quam raptim videt. Ipsa quippe carnis infirmitas transcendentem se animam retrahit, atque ad cogitanda ima ac necessaria suspirantem reducit. Saliva ergo ex capite defluens os tangit, sed ad ventrem minimè pervenit: quia liquore supernæ contemplationis jam quidem intellectus noster infunditur, sed nequaquam mens plenè satiatur. In ore etenim gustus est, in ventre satietas. Salivam itaque glutire non possumus, quia supernæ claritatis bono satiari non permittimur, quod adhuc ex tenuitate gustamus. Sed quia hoc ipsum, quod utcumque jam super nos cognoscimus, ex pietate parcentis est; quòd verò hoc percipere perfectè non possumus, adhuc ex pœna vetustæ damnationis, rectè nunc dicitur: [*Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutiam salivam meam?*] Ac si apertè diceretur: Tunc homini plenè parcis, cùm hunc ad perfectionem tuæ contemplationis admiseris, ut claritatem tuam raptus interiùs videat, & eum carnis suæ corruptio exteriùs non repellat. Tunc permittis ut salivam glutiam, cùm me sapore tuæ claritatis usque ad abundantiam satietatis infuderis, ut nequaquam jam per indigentiam gustu oris esuriam, sed in te solidatus, irrigato mentis ventre subsistam. Sed qui promereri vult bonum quod expetit, debet malum confiteri quod fecit. Sequitur:

Quòd nisi misericordia Dei subveniat, qui per nos cecidimus, nostris resurgere virtutibus non valeamus.

CAPUT XIX.

PEccavi: *quid faciam tibi ô custos hominum?*] Ecce fatetur malum, quod fecit, sed bonum quod Deo in recompensationem debeat offerre, non invenit: quia ad abluendam culpam quælibet humanæ actionis virtus infirma est, nisi hanc misericordia parcentis foveat, & non justitia rectè judicantis premat. Unde rectè per Psalmistam dicitur: *Melior* Ps. 62. a *est misericordia tua super vitam:* quia quantumlibet videatur innocens, apud districtum tamen judicem nostra nos vita non liberat, si ei reatus sui debitum misericordiæ benignitas non relaxat. Vel certè cùm dicitur: [*Quid faciam tibi?*] patenter ostenditur, quia hæc ipsa bona, quæ agere præcipimur, non præceptori, sed nobis prosunt. Unde rursum per Psalmistam dicitur: *Quoniam bonorum meorum non* Ps. 15. a *indiges.* Humilitas autem nostræ destitutionis exprimitur, cùm Deus hominum custos vocatur: quia si ejus nos custodia minimè protegit, ante occulti hostis insidias, nostræ sollicitudinis oculus vigilans dormit, Psalmista rursus attestante, qui ait: *Nisi* Ps. 126. *Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilant* a *qui custodiunt eam.* Per nos namque cecidimus, sed nostris resurgere viribus non valemus. Culpa nos voluntatis propriæ semel stravit, sed pœna culpæ deteriùs quotidie deprimit. Ad amissam rectitudinem resurgere studiorum conatibus nitimur: sed meritorum pondere gravamur. Unde & aptè subditur.

Quanta sit miseria mutabilitatis humanæ.

CAPUT XX.

QVare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis?] Tunc sibi contrarium Deus hominem posuit, cùm homo Deum peccando dereliquit. Serpentis quippe persuasionibus captus hostis ejus extitit, cujus præcepta contempsit. Justus verò conditor hunc sibi contrarium posuit, quia inimicum ex elatione deputavit. Sed hæc ipsa contrarietas culpæ, facta est homini pondus pœnæ; ut corruptioni suæ malè liber serviat, qui bene servus de incorruptionis libertate gaudebat. Salubrem quippe humilitatis arcem deserens, ad infirmitatis jugum superbiendo pervenit, & cervicem cordis erigendo suppositi: quia qui subesse divinis jussionibus noluit, sub suis se necessitatibus stravit. Quod meliùs ostendimus, si ea quæ dejectus sustinet, & priùs carnis, & pòst pondera mentis exprimamus. Ut enim taceamus hoc, quòd dolores tolerat, quòd febribus anhelat, sua qua-

dam ægritudine constringitur, ipsa hæc nostri corporis, quæ salus vocatur, ægritudo est. Nam otio tabescit, operè deficit: inedia deficiens, cibo reficitur ut subsistat: refectione lassescens, abstinentia relevatur ut vigeat: aqua perfunditur, ne arescat: linteis tergitur, ne ipsa nimis perfusione liquefiat: labore vegetatur, ne quiete torpeat: quiete refovetur, ne laboris exercitatione succumbat: fatigatur vigiliis, somno reparatur: oppressa somno, vigiliis excutitur, ne sua pejus quiete lassetur: vestibus tegitur, ne frigoris adversitate penetretur: quæsito calore deficiens, aurarum flatu refovetur. Cumqueinde molestias invenit, unde vitare molestias quæsivit, malè sauciata, ut ita dixerim, de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo febribus, cessantibusque doloribus, ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas numquam deest. Quot enim solatia ad vivendi usum quærimus, quasi tot nostræ ægritudini medicamentis obviamus. Sed ipsum quoque medicamen in vulnus vertitur: quia exquisito remedio paulò diutiùs inhærentes, ex eo graviùs deficimus, quod providè ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsumptio corripi, sic superbia sterni. Quia enim elatum semel sumpsimus spiritum, ecce defluens quotidie portamus lutum. Ipsa quoque mens nostra à secreti interioris securo gaudio excluſa, modò spe decipitur, modò pavore vexatur, modo dolore dejicitur, modo falsa hilaritate relevatur: transitoria pertinaciter diligit, eorumque amissione incessanter atteritur, quia & incessanter cursu rapiente permutatur. Rebus autem mutabilibus subdita, & à semetipsa variatur. Nam quærens quod non habet, anxia percipit: cumque hoc habere cœperit, tædet hanc percepisse quod quæsivit. Amat sæpe quod despexerat, despicit quod amaverat. Cum labore quæ æterna sunt discit: sed horum repente obliviscitur, si laborare desierit. Diu quærit, ut parum quid de summis inveniat: sed ad consueta citiùs relabens, nec parum in his quæ invenerit, perseverat. Erudiri appetens, vix suam ignorantiam superat: sed erudita, graviùs contra scientiæ gloriam pugnat. Vix carnis suæ sibi tyrannidem subjicit: sed tamen adhuc intus culpæ suæ imaginem tolerat, cujus jam foris opera vincendo restrinxit. In auctoris sui inquisitione se erigit: sed reverberatam hanc, corporearum rerum amica caligo confundit. Semetipsam qualiter incorporea corpus regat, intueri vult, & non valet. Requirit mirè, quod sibi respondere non sufficit: & sub eo ignara deficit, quod prudenter requirit. Amplam se simul & angustam considerans, qualem se veraciter æstimet ignorat: quia si ampla non esset, nequaquam tam investiganda requireret. Et rursum si angusta non esset, hoc ipsum saltem quod ipsa requirit, inveniret. Bene ergo dicitur: [*Posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi gravis.*] Quia dum repulsus homo, & à carne molestias, & à mente quæstiones tolerat, grave nimirum pondus semetipsum portat. Undique languoribus premitur, undique infirmitatibus urgetur; & qui relicto Deo, se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perturbationis invenit, inventumque se fugere quærit: sed auctore contempto, quò possit fugere, non habet. Cujus infirmitatis pondera bene quidam sapiens contemplatus, ait: *Grave jugum super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum usque ad diem sepulturæ in matrem omnium.* Beatus autem Job ista considerans, & quare ita ordinata sint ingemiscens, non justitiam redarguit, sed misericordiam inquirit: ut percontando ipse humiliter pulset, quod parcendo divina pietas immutat. Ac si apertè dicat: Cur quasi contrarium tibi hominem despicis, qui certus scio, quia perire vel ipsum quem despicere crederis, non vis? Unde bene adhuc & humilitatem confessionis exprimit, & vocem liberæ inquisitionis adjungit, dicens: [*Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam?*] Quibus profectò verbis quid aliud quàm desiderium præstolati mediatoris innuitur? de quo Joannes ait: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Vel certè ab humano genere tunc peccatum plenè tollitur, cùm per incorruptionis gloriam nostra corruptio permutatur. Esse namque à culpa liberi nequaquam possumus, quousque in corpore mortis tenemur. Redemptoris ergo gratiam, vel resurrectionis soliditatem desiderat, qui iniquitatem suam auferri funditus sperat. Unde mox & * pœnam prævaricationis culpæ quam ex origine meruit, & judiciũ quod ex propria actione pertimescit, adjungens subdit:

Idem supra lib. 4. c. 41.

Eccli. 40. a

23.

Joan. 1. d

Quòd præsens mors sit pœna peccati, & in judicio, si à peccatore secundum districtionem operum ratio exigatur, non subsistit, nec habet quid respondeat judici.

CAPUT XXI.

ECce nunc in pulvere dormiam: & si mane me quæsieris, non subsistam.] Peccanti primo homini dictum est: *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* Mane autem dicitur illa tunc manifestatio mentium, quæ in adventu judicis apertis cogitationibus quasi post noctis tenebras demonstratur. De quo nimirum mane per Psalmistam dicitur: *Mane adstabo tibi & videbo.* Quærere autem Dei, est hominem subtili interrogatione discutere, & districtè discutiendo judicare. Beatus igitur Job humanæ dejectionis damna considerans, videat quia & præsenti jam pœna premitur, & adhuc de futuris graviùs urgetur: Et dicat: [*Ecce nunc in pulvere dormiam: & si mane me quæsieris, non subsistam.*] Ac si apertiùs deploret, dicens: In præsenti quidem mortem jam carnis patior, & tamen adhuc de futuro judicio graviorem morte, districtionis tuæ sententiam pertimesco. Interitum pro culpa sustineo, sed adhuc ad judicium veniens, culpas restitui & post interitum formido. Exteriorem ergo mortem considerans, dicat: [*Ecce nunc in pulvere dormiam:*] interiorem metuens adjungat: [*Et si mane me quæsieris, non subsistam.*] Quantalibet enim justitia polleant, nequaquam sibi ad innocentiam vel electi sufficiunt, si in judicio districtè requirantur. Sed hoc nunc ad solatium suæ ereptionis inveniunt, quòd nequaquam se posse sufficere humiliter sciunt. Sub humilitatis ergo tegmine à gladio se tantæ animadversionis abscondunt, & quò terrorem venturi judicis præstolantes continuo timore trepidant, eò indesinenter agitur, ut paratiores fiant. Sequitur.

Gen. 3. d

Psal. 5. a

CAP. VIII. *REspondens autem Baldad Suhites, dixit: Vsquequo loqueris talia, & spiritus multiplex sermones oris tui? Numquid Deus supplantat iudicium, aut Omnipotens subvertit quod iustum est? Etiam si filii tui peccaverunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ: tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus: si mundus & rectus incesseris, statim evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ: in tantum, ut si priora tua fuerint parva, & novissima tua multiplicentur nimis. Interroga enim generationem pristinam, & diligenter investiga patrum mememoriam: (hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram) & ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia. Numquid vivere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua? Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, anteomnes herbas arescit. Sic viæ omnium qui obliviscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.*

Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam, & non consurget. Humectus videtur antequam veniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur. Super acervum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non novi te. Hæc est enim lætitia viæ eius, ut rursum de terra alii germinentur. Deus non proiiciet simplicem, nec porriget manum malignis: donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo. Qui oderunt te, induentur confusione: & tabernaculum impiorum non subsistet.

CAPUT XXII.

24. RESpondens autem Baldad Suhites, ait: *Vsquequo loqueris talia, & spiritus multiplex sermones oris tui?*] Injustis semper gravia sunt verba justorum, & quæ ad ædificationem prolata audiunt, hæc quasi superimpositum pondus ferunt. Quod de se apertè Baldad Suhites indicat, dicens: [*Vsquequo loqueris talia?*] Qui enim *usquequo* dicit, quia ædificationis verba jam portare non possit, ostendit. Sed cùm corrigi iniqui despiciunt, bene prolata criminantur. Unde & protinus subjungit: [*Et spiritus multiplex sermones oris tui.*] Cùm multiplicitas in sermone reprehenditur, esse proculdubio intelligentiæ gravitas in sensu denegatur. Vis quippe summa loquentium, quadrifaria qualitate distinguitur. Nam sunt nonnulli, quos sentiendi simul ac dicendi amplitudo dilatat: & sunt nonnulli, quos sentiendi simul & dicendi inopia angustat. Sunt nonnulli, qui efficaciam dicendi habent, sed acumen sentiendi non habent: & sunt nonnulli, qui acumine sentiendi subnixi sunt, sed ex inopia locutionis obmutescunt. Hoc namque in hominibus cernimus, quod in rebus sæpe insensibilibus videmus. Nam plerumque & abundans aqua ab intimis ducitur, & largis in superficiem meatibus derivatur. Plerumque angusta in intimis latet, & progrediendi rimas difficulter inveniens, foras angustior exundat. Plerumque minima in absconditis oritur: cumque patenter qua exeat invenit, ex largo foramine tenuis procedit, magnique se meatus dilatant, sed non est quod fundant. Plerumque verò ampla in absconditis surgit, sed angustis pressa meatibus tenuissimè profluit. Sic itaque in aliis os patens emanat, quod largus ingenij fons ministrat. In aliis intellectum nec sensus porrigit, nec lingua fundit. In aliis os quidem ad loquendum patet, sed ad reddendum parata à sensu lingua nihil accipit. In aliis verò largus sentiendi fons à corde exuberat, sed hunc quasi meatus tenuis impar lingua coangustat. In quibus nimirum quatuor dicendi qualitatibus, sola crimini tertia subjacet, quæ hoc sibi per locutionem arripit, ad quod per ingenium non assurgit. Nam prima laudanda est, quæ utroque valenter pollet. Secunda miseranda, quæ utroque humiliter caret. Quarta adjuvanda, quæ explere, quod sentit, non valet. Tertia verò despicienda atque reprimenda, quæ dum sermone se erigit, sensu jacet: quæ membris inflatione tumentibus similis, ad aures audientium vasta, sed vacua procedit. Quod nunc Baldad beato Job crimen intorquet, dicens: [*Spiritus multiplex sermones oris tui.*] Qui enim multiplicitatem sermonis ori tribuit, profectò cordis inopiam reprehendit. Ac si apertè dicat: Abundantia spiritus in sermone oris attolleris, sed
25. sensus indigentia coangustaris. Pravi autem, cùm recta reprehendunt, ne ipsi quæ justa sunt, nescire videantur, nota omnibus bona, quæ audiendo didicerunt, quasi incognita proferunt. Unde & Baldad protinus adjungit: [*Numquid Deus supplantat judicium, aut omnipotens subvertit quod justum est?*] Hæc beatus Job nec loquens negaverat, nec reticens ignorabat. Sed procaces quique, ut diximus, etiam nota jactanter proferunt, ut loquendo docti videantur. Contemnunt moderatè conticescere, ne credantur ex imperitia tacuisse. Sciendum verò est, quia tunc divinæ justitiæ rectitudinem laudant, cùm se ad gaudium incolumitas sublevat; & alios flagella castigant, cùm se conspiciunt rerum prosperitate perfrui, alios adversitate fatigari. Nam dum perversè agunt, sed tamen se rectos arbitrantur, hoc quod sibi prospera suppetunt, deberi suis meritis credunt; eòque colligunt quòd Deus injustè non judicat, quòd quasi justos se adversitas nulla contristat. Sed si eorum vitam quâlibet breviter vis supernæ correptionis attigerit, pulsati protinus consilium divini examinis increpant, quod paulò antè incolumes admirando præferebant; justumque esse judicium, quod suis moribus adversatur, negant: & dum de divina æquitate disputant, ad resultationis verba prosiliunt, & correpti quia deliquerint, graviùs delinquunt. Unde bene etiam per Psalmistam contra peccatoris confessionem dicitur: *Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.* Despecta quippe vox confessionis est, quam format jucunditas prosperitatis. Sola autem confessio habet magni meritum ponderis, quam à veritatis rectitudine nequaquam separat vis doloris, quam usque ad judicium vocis exacuit adversitas testis cordis. Non ergo mirum, quòd Baldad divinam justitiam laudat, qui nihil adversi ab eadem justitia tolerat. Sed quia amicos beati Job, hæreticorum tenere speciem diximus, libet ut paucis quomodo Baldad verba hæreticorum subreptionibus congruant, demonstremus. Hi quippe dum sanctam Ecclesiam temporali corripi animadversione conspiciunt, audaciùs in jactantiam perversæ prædicationis intumescunt, & superni examinis rectitudinem prætendentes, prosperari se ex meritis asserunt: illam verò affligi dignis retributionibus attestantur, & verbis blandientibus subreptionis aditum protinus inter dolores quærunt, atque aliorum vitam exprobrantes, aliorum mortibus feriunt, ac si illi jam justè defuncti sint, qui de Deo credere digna noluerunt. Unde Baldad Suhites, postquam divinam justitiam protulit, illico subjungit: [*Etiam si filij tui peccaverunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ: tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus: si mundus & rectus incesseris, statim evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ*] Ac si afflictis catholicis errorum prædicatores dicant: Vitæ vestræ providete, & quàm perversa teneatis, ex eorum qui inter vos defuncti sunt, damnatione cognoscite: quia conditori omnium nisi perfidia vestra displiceret, nequaquam à vobis tam numerosos populos, interitu sæviente subtraheret. Ait enim: [*Etiam si filij tui peccaverunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ.*] Quasi apertè dicens: In iniquitatis suæ manu dimissi sunt, qui vitam nostræ rectitudinis imitari noluerunt. Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus. Quia enim se hæretici tenere lucem veritatis æstimant, sanctam Ecclesiam quasi in erroris nocte positam, ad diluculum veritatis vocant, quatenus & per cognitionem Dei, quasi per diluculum surgat, & per precem pœnitentiæ præterita diluat. [*Si mundus & rectus incesseris.*] Mundus videlicet in cogitatione, rectus in opere. [*Statim evigilabit ad te.*] Ac si apertè dicat: Quia is qui nunc tribulationibus tuis virtutem suæ protectionis non exerit, quasi ab adjutorio errantis dormit. [*Et pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ*]

id est, præsentis vitæ contrarietates amovet, & tranquillitatis protinus securitatem præbet. Quia enim perversi quique temporale gaudium singulare æstimant divinæ remunerationis bonum; quæ ipsi anxiè ambiunt, hæc aliis pro magno pollicentur. Unde plerumque fit, ut aut amissa recuperari spondeant, aut ad majora adhuc præsentis vitæ præmia auditorum suorum animos extendant. Quod patenter Baldad exprimit, cùm protinus adjungit: [*In tantum, ut si priora tua fuerint parva, & novissima tua multiplicentur nimis.*] Si verò habitaculum justitiæ, consilium mentis vocat, afflictis catholicis errorum magistri pacatum justitiæ habitaculum promittunt: quia si eos ad sua pertrahunt, profectò à contentione conticescunt. Namque hi, qui pertrahi ad perversa potuerunt, tanto jam tranquilliùs temporali pace quieti sunt, quantò longiùs ab æterna separantur. Opes quoque intelligentiæ se sequentibus crescere spondent. Unde & subditur: [*In tantum, ut si priora tua fuerint parva, & novissima tua multiplicentur nimis.*] Sed quia eorum verbis non facilè creditur, quoniam sæpe vita contemptibilis demonstratur, antiquorum patrum sententias proferunt, earumque rectitudinem in argumentum sui erroris inflectunt. Unde & subditur:

Quòd antiquorum patrum exempla, ad insinuandum transitoriæ hujus vitæ instabilitatem, intuenda sunt.

CAPUT XXIII.

[*Interroga enim generationem pristinam, & diligenter investiga patrum memoriam.*] Generationem pristinam, ac patrum memoriam nequaquam videri, sed investigari admonent: quia hoc in ea nolunt conspici, quod liquidò cunctis patet. Nonnumquam verò more bonorum, quædam moraliter docent, & qualiter ex præteritis præsentia colligantur, insinuant: atque ex his quæ jam à nostris oculis pertranseundo subtracta sunt, quàm nulla sint quæ videntur, demonstrant. Unde & adhuc subditur: [*Hesterni quippe sumus, & ignoramus quoniam sicut umbræ dies nostri sunt super terram.*] Generatio itaque pristina interroganda proponitur, ut transire tempus vitæ præsentis sicut umbra monstretur: quia videlicet si ea quæ erant, & jam transacta sunt, ad memoriam reducimus, patenter cognoscimus quàm celeriter hoc quoque fugiat, quod tenemus. Sæpe verò hæretici eosdem nobiscum patres, quos veneramur, laudant: sed intellectu depravato, ipsis nos eorum laudibus impugnant. Unde & adhuc subditur: [*Ipsi docebunt te; loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.*] Notandum quod superiùs dixerat: *Spiritus multiplex sermones oris tui*: nunc verò, reductis ad memoriam patribus, dicit: [*De corde suo proferent eloquia.*] Ac si vitam sanctæ Ecclesiæ hæretici detestantes, dicant: Multiplicitatem spiritus in ore habes, in corde non habes. Sed illi contra te audiendi sunt, qui verba ex corde proferentes, recta vivendo docuerunt. Sæpe autem pravi, dum suæ vitium tortitudinis ignorant, audenter aliorum rectitudinem lacerant. Cumque contra bonos sibi auctoritatem increpationis arripiunt, aut ea bona proferunt, quæ non vivendo, sed audiendo didicerunt; aut ea aliis mala mentientes ingerunt, quæ ipsi committunt. Sed cùm ea bona proferunt quæ servare contemnunt, sciendum est quia plerumque veritas sic per ora adversariorum sonat, ut eorum linguam movens, vitam feriat; quatenus culmen rectitudinis loquentes & ignorantes, ipsi & verbis judices, & factis accusatores fiant. Unde Baldad mira quidem contra hypocritas subdit, sed mucrone verbi se imperit: quia simulator justitiæ, nisi ex aliquantulo ipse esset, docere justum nequaquam tanta temeritate præsumeret. Et quidem fortia sunt valde quæ dicit: sed hæc stultis, non autem sapienti; pravis, non recto dicere debuit: quia & vecordem se asserit, qui hortis sitientibus, in flumen aquam fundit. Sed interim postponentes cui dicitur, pensemus subtiliter quid dicatur; ut nos prolata instruant, quamvis meritum sui auctoris impugnent. Sequitur:

Quòd Sanctorum bona, quia vera sunt, permanent; hypocritarum vero bona, quia falsa sunt, non perseverant: & quòd superbi correctionis impatientes sunt.

CAPUT XXIV.

[*Numquid* vivere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua?*] Cui Baldad scirpum, vel carectum comparet, ipse protinus aperit, cùm subjungit: [*Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit: sic viæ omnium qui obliviscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.*] Scirpi ergo vel carecti nomine, hypocritæ vitam signat, quæ speciem quidem viriditatis habet, sed ad humanos usus fructum utilitatis non habet; quæ sterilitate operis arida permanens, solo sanctitatis colore viridescit. Sed neque sine humore scirpus, neque sine aqua carectum proficit: quia hypocritarum vita ad bona opera infusionem quidem superni muneris percipit, sed in cunctis quæ agit, exteriores laudes appetens, à fructu perceptæ infusionis inanescit. Sæpe namque mira signorum opera faciunt, ab obsessis corporibus spiritus pellunt, & per prophetiæ donum, ventura quæque sciendo præveniunt, sed tamen à largitore tot munerum, cogitationis intentione divisi sunt: quia per ejus dona, non ejus gloriam, sed proprios favores quærunt: cumque per accepta dona in sua laude se elevant, ipsis muneribus contra largitorem pugnant. Inde quippe contra dantem superbiunt, unde ei ampliùs humiles esse debuerunt. Sed eò postmodum eos districtior sententia percutit, quò nunc superna bonitas & ingratos largiùs infundit. Fitque eis amplitudo muneris, incrementum damnationis; quia irrigati fructum non ferunt, sed sub viriditatis colore vacui in altum crescunt. Quos bene per Evangelium Veritas exprimit, dicens: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia numquam novi vos: discedite à me qui operamini iniquitatem.* Scirpus igitur vel carectum sine aqua non vivit: quia nimirum hypocritæ non nisi ex superno munere viriditatem bonæ operationis accipiunt: sed quia hanc in usum propriæ laudis arripiunt, in aqua quidem virides, sed tamen inanes crescunt. Bene autem subditur: [*Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit.*] Scirpus in flore, est hypocrita in laude. Acutis verò angulis surgens carectum, manu non carpitur; quia exasperatis per arrogantiam sensibus, de pravitate sua hypocrita corripi dedignatur. In flore suo manum carpentis incidit, quia in laude hypocrita positus, ne hunc quisquam corripere audeat, asperitate sua protinus vitam corripientis secat. Sanctus namque esse non appetit, sed vocari: & cùm fortasse corripitur, quasi in opinionis gloria detruncatur. Deprehensum se in pravitate irascitur, loqui sibi redarguentem prohibet: quia velut in occulto vulnere tactus dolet. Qualis imperitis innotuit, talis vult ab omnibus æstimari, & paratior est mori quàm corripi. Redargutione deterior redditur, quia quasi diræ percussionis æstimat jaculum, puritatis verbum. Unde exasperatus protinus in contumelias surgit, & quæ mala exaggeret contra vitam correptoris, inquirit. Demonstrare lon-

* al. virere al. viresc ere

Matt. 7.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

gè incomparabiliter reum reprehensorem suum A desiderat, ut innocentem se non suis actibus, sed alienis criminibus ostendat: ita ut sæpe homo redargutionis aliquid se dixisse pœniteat; & quasi à carpentis manu, sic à corripientis animo quidam, ut ita dixerim, sanguis mœroris currat. Unde bene
Prov. 9. b per Salomonem dicitur: *Noli arguere derisorem, ne oderit te.* Neque enim justo timendum est, ne derisor cùm corripitur, contumelias inferat; sed ne tractus ad odium, pejor fiat. Inter hæc sciendum est, quòd justorum bona, quia ex corde incipiunt, usque ad præsentis vitæ terminum crescunt: Hypocritarum verò opera, quia nequaquam sunt in occulto radicata, sæpe antè deficiunt, quàm præsens vita finiatur. Nam plerumque studio sacræ eruditionis insistunt, & quia hanc non præparandis meritis, sed B promerendis favoribus inquirunt, statim ut judicium humanæ laudis arripiunt, & per hoc gratiam transitorij profectus assequuntur, totâ mente sæcularibus curis inserviunt, atque à sacra funditus eruditione vacuantur, & agendo pòst indicant, quantùm temporalia diligant, qui sola priùs æterna prædicabant. Plerumque autem assumptæ speciem maturitatis ostendunt, quiete silentij, longanimitate patientiæ, continentiæ virtute decorantur. Sed cùm per hæc quæsiti culmen honoris attigerint, cumque sibi jam reverentia à cunctis impenditur, protinus se in lasciviam voluptatis fundunt, & bona se non ex corde tenuisse ipsi sibi testes sunt, qui hæc cito dimiserunt. Nonnumquam verò aliqui quæ possident tribuunt, atque indigentibus cuncta largiuntur; sed tamen ante vitæ terminum, avaritiæ prurigine accensi, aliena appetunt, qui sua largiri videbantur, & pertinaci pòst crudelitate ambiunt quod
28. ficta priùs pietate reliquerunt. Unde & rectè nunc dicitur: [*Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu,*
* al. juxta carnè quippe & justi herba sunt, *ante omnes herbas arescit*] * Juxta carnalem quippe intellectum & justi herba sunt, Propheta attestante, qui ait: *Omnis caro fœnum.* Sed ante omnes herbas arescere scirpus dicitur, quia justis in bono suo permanentibus, à viriditate assumptæ rectitudi-
Esa. 40 b nis hypocritarum vita siccatur. Arescunt herbæ etiam reliquæ, quia justorum opera cum carnis vita deficiunt. Sed herbarum ariditatem scirpus prævenit, quia priusquam de carne hypocrita transeat, ea quæ in se ostenderat virtutum facta derelinquit. D De quibus etiam bene per Psalmistam dicitur:
Ps. 128. b *Fiant sicut fœnum ædificiorum, quod priusquam evellatur, exaruit.* Fœnum quippe ædificij in alto nascitur, sed nequaquam pingui radice solidatur: quia & hypocrita summa quidem agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fœnum etiam non evulsum citiùs arescit: quia videlicet hypocrita & in præsenti adhuc vita subsistit, & jam sanctitatis opera quasi viriditatis speciem amittit. Quia enim sine intentione rectæ cogitationis bona studuit agere, hæc amittens, indicat se sine radice floruisse. Sed Baldad, sicut prædiximus, cui scirpum vel carectum comparet, illico aperit, cùm subjungit: [*Sic viæ omnium qui obliviscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.*] Quid enim cunctis E suis operibus hypocrita sperat, nisi honoris reverentiam, gloriam laudis, à melioribus metui, sanctus ab omnibus vocari? Sed permanere spes hypocritæ non valet, quia æternitatem non quærens, fugit quod tenet. Nequaquam quippe mentis ejus intentio in illa gloria figitur, quæ sine fine possidetur: sed cùm transitoriis favoribus inhiat, perdit percipien-
Matt. 6. a do quod laborat, Veritate attestante, quæ ait: *Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.* Sed hæc spes recipiendæ mercedis diu teneri non potest, quia pro extensis operibus honor tribuitur, sed vita ad terminum urgetur: laudes resonant, sed ad finem cum laudibus tempora festinant: & quia nequaquam animus in æternitatis amore radicatur, cum ipsis profecto rebus quas diligit, labitur. Nemo namque valet mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Qui enim transeuntia amplectitur, eo ipso ad cursum ducitur, quò decurrentibus implicatur. Dicat ergo: [*Et spes hypocritæ peribit:*] quia humana laus, quam magnis laboribus appetit, impulsa temporum momentis decurrit. Bene autem subditur:

Quòd vili pretio opus magnum vendit, qui ideo in laboribus continentiæ servit, ut laus ei ab hominibus impendatur, & cum tempus retributionis advenerit, hæc quæ modò placet insania, in tormentis positis displicebit.

CAPUT XXV.

NOn ei placebit vecordia sua.] Magna quippe vecordia est, laboriosa agere, & auræ laudis inhiare; forti opere præceptis cælestibus inservire, sed terrenæ retributionis præmium quærere. Ut enim ita dixerim, qui pro virtute quam agit, humanos favores desiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Unde cæli regnum mereri potuit, inde nummum transitorij sermonis quærit. Vili ergo pretio opus vendit, quia magna impendit, sed minima recipit. Quibus itaque hypocritæ simi- 29.
les, nisi fecundis & neglectis vitibus existunt? quæ per ubertatem fructum proferunt, sed nequaquam per studium à terra sublevantur. Quòd pingues palmites germinant, errantes bestiæ conculcant; & quò hoc uberiùs aspiciunt, projectum in infimis, avidiùs consumunt: quia nimirum hypocritarum opera dum clara monstrantur, quasi pinguia prodeunt: sed dum humanas laudes appetunt, quasi in terra deferuntur. Quæ hujus mundi bestiæ, maligni scilicet spiritus comedunt, quia hæc ad usum perditionis inflectunt; tantoque ardentiùs rapiunt, quantò & magna clariùs innotescunt. Unde bene per Prophetam dicitur: *Culmus stans, non est in eo* Ose. 8. b *germen, & non faciet farinam, quod etsi fecerit, alieni comedent eam.* Culmus quippe germen non habet, cùm vita meritis virtutum caret. Farinam culmus non facit, cùm is qui in præsenti sæculo proficit, nil subtilitatis intelligit, nullum boni operis fructum reddit. Sed sæpe & cùm fecerit farinam, hanc alieni comedunt: quia & cùm bona opera hypocritæ ostendunt, de his malignorum spirituum vota satiantur. Qui enim per hæc placere non appetunt, nequaquam agri dominum, sed alienos pascunt. Fecundo itaque hypocrita & neglecto palmiti similis, servare fructum non valet, quia botrus boni operis in terra jacet. Sed tamen hac ipsa vecordia sua pascitur, quia pro bono opere à cunctis honoratur: ceteris præeminet, subjectas hominum mentes tenet, majoribus locis attollitur, favoribus nutritur. Hæc verò ei sua vecordia placet interim, sed non placebit: quia cùm retributionis tempus advenerit, in pœna displicebit quòd vecors fuit. Tunc se stultè egisse intelliget, cùm pro delectatione laudis, sententiam divinæ * correptionis acceperit. * al. increpationis.
Tunc se vecordem fuisse considerat, cùm se pro temporali, quam percepit, gloria, perpetua tormenta castigant. Tunc veram scientiam supplicia aperiunt: quia per hæc profectò colligitur, nihil fuisse omnia quæ transire potuerunt. Unde & rectè subditur:

Quòd ad flatum mortis quasi ad venti vehementis impetum, hypocritarum textura rumpatur, & hi qui crucem in angaria portant, Christo non commoriantur.

CAPUT XVII.

ET sicut tela aranearum fiducia ejus.] Bene hypocritarum fiducia, aranearum telis similis di-

citur, quia omne quod ad obtinendam gloriam exudant, ventus vitæ mortalis dissipat. Nam quoniam æterna non quærunt, bona temporalia cum tempore amittunt. Pensandum quoque est, quòd fila araneæ per ordinem ducunt, quia sua hypocritæ quasi sub discretione opera disponunt. Araneārum tela studiosè texitur, sed subito venti flatu dissipatur: quia quidquid hypocrita cum labore peragit, aura humani favoris tollit; & dum in appetitu laudis opus deficit, quasi in ventum labor evanescit. Sæpe namque & usque ad præsentis vitæ terminum, hypocritarum facta perdurant; sed quia per hæc auctoris laudem non quærunt, bona ante Dei oculos numquam fuerunt. Plerumque enim, ut prædiximus, sacræ legis eruditione fulciuntur, doctrinæ verba proferunt, omne quod sentiunt, testimoniis accingunt; nec tamen per hæc vitam audientium, sed proprios favores quærunt: quia nec proferre alia noverunt, nisi quæ auditorum corda ad rependendas laudes excitent, non autem ad la-
30. crymas accendant. Mens quippe concupiscentiis exterioribus occupata, igne divini amoris non calet; & idcirco ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba, quæ frigido corde proferuntur. Neque enim res, quæ in seipsa non arserit, aliud accendit. Unde fit plerumque, ut hypocritarum dicta & audientes non erudiant, & eosdem ipsos qui ea proferunt, elatos laudibus deterio-
1. Cor. 8. a res reddant. Attestante etenim Paulo, *Scientia inflat, charitas verò ædificat.* Quem enim charitas ædificando non erigit, scientia inflando pervertit. Plerumque se hypocritæ mirâ abstinentiâ affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis vitam funditus in carne viventes extinguunt, sicque per abstinentiam morti appropiant, ut pæne quotidie morientes vivant. Sed ad hæc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, Veritate
Mat. 6. a attestante, quæ ait: *Exterminant facies suas, ut appareant hominibus jejunantes.* Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus suspiriis urgetur. Sed inter hæc, ab ore proximorum sermo admirationis quæritur, nihilque tanto labore aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. Quos nimirum bene Simon ille significat, qui Dominicæ passionis tempore in angaria crucem por-
Mat. 27. d Marc. 15. d tabat, de quo scriptum est: *Invenerunt hominem Cyrenæum, venientem obviam sibi, nomine Simonem: hunc angariaverunt, ut tolleret crucem Jesu.* Quod enim per angariam agimus, non hoc ex studio amoris operamur. Crucem ergo Jesu in angaria portare, est afflictionem abstinentiæ pro alia quàm necesse est intentione tolerare. An non Jesu crucem portat in angaria, qui quasi ad præceptum Domini, carnem domat, sed tamen spiritalem patriam non amat? Unde & Simon idem crucem portat, sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed ta-
31. men per amorem gloriæ, mundo vivit. Quo con-
Gal 5. d tra per Paulum bene de electis dicitur: *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Cum vitiis quippe & concupiscentiis carnem crucifigimus, si sic gulam restringimus, ut jam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam pejus vivit: quia & sæpe per sanctitatis imaginem, locum regiminis indignus assequitur, quem, nisi aliquid in se virtutis ostenderet, nullo percipere labore mereretur. Sed transit quod delectabiliter obtinet, & pœnaliter, quod sequitur, manet. Sanctitatis nunc fiducia in ore hominum ponitur: sed cùm internus judex secreta cordis examinat, testes vitæ
*al quę. tuntur. exteriùs non * quærit. Bene ergo dicitur: [*Sicut tela araneārum fiducia ejus:*] quia apparente cordis teste, præterit omne quod exteriùs de humano favore confidit. Unde & adhuc aptè subjungitur.

Quòd instabilis sit domus, quæ Christum non habet in fundamento: & quid sit, quòd fatuæ virgines oleum mendicant.

CAPUT XXVII.

Innititur super domum suam, & non stabit.] Sicut domus exterioris conversationis, est ædificium quod inhabitat corpus: ita domus nostræ cogitationis, est res quælibet, quam per dilectionem inhabitat animus. Omnes quippe quod diligimus, quasi in hoc quiescentes habitamus. Unde Paulus, quia in supernis cor fixerat, in terra quidem positus, sed tamen à terra extraneus, dicebat: *Nostra conversa-* Phil. 3. a *tio in cælis est.* Mens itaque hypocritæ nihil aliud in omne quod agit, nisi opinionis suæ gloriam cogitat, nec curat quò post per meritum ducitur, sed quid interim dicatur. Domus ergo ejus, est delectatio favoris, quam quasi quietus inhabitat: quia per cuncta sua opera ad hanc se intra animum reclinat. Sed stare domus hæc non valet: quia laus cum vita præterit, & humanus favor in judicio non subsistit. Unde & fatuæ virgines, quæ oleum in vasis non sumpserant, quia in alienis scilicet vocibus gloriam, & non in suis conscientiis habebant, turbatæ per sponsi præsentiam, dicunt: *Date nobis de* Mat. 25. *oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur.* O- a leum quippe à proximis petere, est gloriam boni operis, à testimonio alieni oris implorare. Mens etenim vacua, cùm cunctis suis laboribus nihil se intus tenuisse invenerit, testimonium foris quærit. Ac si apertè fatuæ virgines dicant: Cùm nos repelli sine retributione conspicitis, dicite in nostro opere quid vidistis? Sed frustra tunc hypocrita super 32. hanc domum laudis innititur, quia nihil ei in judicio attestatio humana suffragatur; quia eamdem laudem, quam post in testimonium exigit, priùs in munere recepit. Vel certè super domum suam hypocrita innititur, cùm vanis favoribus deceptus, quasi de fiducia sanctitatis elevatur. Multa quippe hypocritæ in occulto mala faciunt, quædam verò bona in publico. Cumque ex bonis patentibus laudes recipiunt, ab occultis malis consideratonis oculos avertunt, talesque se æstimant, quales foris audiunt, non quales intus noverunt. Unde fit plerumque, ut ad supernum quoque judicium cum fiducia veniant, quia tales se apud internum arbitrum credunt, quales ab hominibus foris habebantur. Sed stare domus hypocritæ non valet, quia in terrore districti examinis, omnis anteactæ fiducia sanctitatis cadit. Cumque sibi oris alieni testimonia deesse cognoverit, ad sua se opera enumeranda convertit. Unde & adhuc subditur: [*Fulciet eam, & non consurget.*] Hoc namque, quod per se stare non valet, fulcitur ut stet: quia cum vitam suam hypocrita labefactari in judicio conspicit, hanc fulciendo statuere operum enumeratione contendit. An non laudis suæ habitaculum hinc inde fulciunt, qui acta sua, ut præfati sumus, in judicio enumerantes, dicunt: *Domine Domine, nonne in nomi-* Mat. 7. c *ne tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Sed domus laudis tot allegationibus fulta, minimè consurgit, quia protinus judex dicit: *Numquam novi vos, discedite à me qui operamini iniquitatem.* Et sciendum est, quia hoc quod surgit, ab infimis ad superiora se erigit. Domus ergo hypocritæ surgere non valet: quia per omne quod juxta præcepta cælestia agere potuit, à terra nunquam animum levavit. Jure igitur tunc nequaquam ad præmium retributionis erigitur, quia per hoc quod nunc exhibet, in appetitu temporalis gloriæ jacet.

Quod illuscente sole justitiæ, sicci erunt & aridi hypocryta, qui virides videntur & humecti.

CAPUT XXVIII.

33. SED quia vita hypocritæ scirpi appellatione signata, qualiter in judicio reprobetur audivimus: priusquam districtus judex appareat, qualis ab hominibus habeatur audiamus. Sequitur: [*Humectus videtur antequam veniat sol.*] Sæpe in sacro eloquio Dominus, Solis appellatione figuratur, sicut
Mal. 4. a per Prophetam dicitur: *Vobis autem qui timetis nomen Domini, orietur Sol justitiæ.* Et sicut repulsi in judicio impij dicere in Sapientiæ libro describuntur: *Erravimus à via veritatis, & lumen justitiæ*
Sap. 5. a B *non luxit nobis, & sol non est ortus nobis.* Ante solem igitur scirpus humidus cernitur, quia priusquam divina districtio in judicio candeat, omnis hypocrita infusum se sanctitatis gratia ostentat: quasi virens aspicitur, quia justus æstimatur: honoris locum obtinet, de gloria sanctitatis pollet, à cunctis veneratio defertur, opinio laudis extenditur. Scirpus itaque iste in nocte humidus est, sole autem veniente siccatur: quia nimirum hypocrita in tenebris vitæ præsentis, sanctus ab omnibus creditur; sed cùm districtus judex venerit, quàm sit iniquus apparebit. Dicat ergo: [*Humectus videtur antequam veniat sol:*] quia virentem se nunc humanis oculis exhibet, sed in calore tunc divini judicij arescet. Sequitur: [*Et in ortu suo germen ejus egreditur.*] Herba quælibet C nascendo priùs è terra producitur, aura & æstibus tangitur, sole ac pluviis nutritur: & tunc demum ad proferendum sui seminis germen aperitur. Scirpus verò cùm flore suo nascitur, moxque dum à terra surgit, sui secum seminis germen producit. Bene ergo per herbas reliquas Sanctus quilibet, per scirpum verò hypocrita designatur: quia justi viri priusquam in opere sanctæ conversationis oriantur, hujus vitæ hiemem tolerant, eosque gravium persecutionum æstus fatigant. Sed cùm recta faciunt, nequaquam hîc suæ rectitudinis remunerationem quærunt. Cùm verò à præsentis mundi laboribus exeunt, ad æternam patriam venientes, expectata retributione perfruuntur. At contrà hypocrita, quia mox ut in bono opere nascitur, præsentis mundi recipere gloriam conatur, quasi scirpi more cum ger- D mine oritur. Qui pro eo quod bene vivere incipit, quærit statim, ut à cunctis honoretur. Germen itaque in ortu, est remuneratio in inchoatione. Sæpe namque nonnulli apertæ pravitatis vias deserunt, sanctitatis habitum sumunt, moxque ut prima limina bene vivendi contigerint, obliti qui fuerint, affligi jam per pœnitentiam de consummatis nequitiis nolunt: laudari autem de inchoata justitia appetunt, præesse ceteris etiam melioribus concupiscunt. Quos plerumque dum juxta votum præsens prosperitas sequitur, multò quàm priùs fuerant, de sanctitatis habitu pejores fiunt. Nam rebus multiplicibus occupati, atque ipsa occupatione * confisi, *al. confusi.* non solùm perpetrata minimè deplorant, sed adhuc quæ deplorentur exaggerant.

Quid sit non operari in primogenito bovis, & lignorum auferri præputia.

CAPUT XXIX.

34. QUI enim mundum deserunt, ad exteriora officia provehi non debent, nisi per humilitatem diutius in ejusdem mundi contemptu solidentur. Citiùs namque bona depereunt, quæ hominibus ante tempus innotescunt: quia & arbusta plantata, priusquam fixa radice coalescant, si manus concutiens tangit, arefacit. At si in altum radix figitur, & terræ humoribus conspersa solidatur, hæc & manus impellit, sed non lædit: hæc & ventorum flatus A inflectendo concutiunt, sed non evertunt. Ne ergo eruatur vita cœpti operis, diu ac robustè in alto humilitatis figenda est radix cordis: ut cùm ab humano ore, detractionis aura vel favoris flaverit, etsi in quamlibet partem utcumque incurvat, animum funditus non evellat: sed ad statum suum protinus post inflexionem redeat, si apud se fortis in radice perdurat. Quid in rebus excrescentibus pariete surgente robustius? Qui tamen si dum construitur, impellatur, statim sine labore destruitur: si autem per spatium temporis ab humore suo exiccari permittitur, sæpe & arietum ictibus minime quassatur. Sic sic videlicet bona nostra & intempestivè manifesta ta depereunt, & diutiùs occultata solidantur: quia humanæ occupationis manus cùm incipientem conversationis nostræ vitam contigerit, quasi recentem parietem impellit, eamque facilè destruit, quia adhuc humorem infirmitatis propriæ non amisit. Cùm verò in longa quietis suæ abjectione se animus comprimit, quasi more exiccati parietis contra ictus obdurescit, & confractum protinus resilit omne quod solidum impactum fuerit. Hinc est, quòd vitam inchoantium Moyses humanis occupationibus exerceri prohibuit, dicens: *Non operaberis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita ovium.* In primogenito quippe bovis operari, est bonæ conversationis primordia in exercitio publicæ actionis ostendere. Ovium quippe primogenita tondere, est ab occultationis suæ tegmine, humanis oculis inchoantia bona opera nostra denudare. In primogenito ergo bovis operari prohibemur, atque à primogenitis ovium detondendis compescimur: quia etsi quid robustum incipimus, exercere hoc in aperto citiùs non debemus. Et cùm vita nostra simplex quid atque innocuum inchoat, dignum est, ut secreti sui velamina non relinquat, ne nudum hoc humanis oculis quasi subducto vellere ostendat. Ad sola ergo divina sa- 35. crificia boum primogenita oviumque proficiant, ut quidquid forte, simplex, innocuumque incipimus, hoc ad honorem intimi judicis, in ara cordis immolemus. Quod ab illo proculdubiò tantò libentiùs accipitur, quantò & ab hominibus occultatum, nulla laudis appetitione maculatur. Sæpe autem novæ conversationis primordia adhuc ex carnali vita sunt commixta: & idcirco innotescere citiùs non debent, ne cùm laudantur bona quæ placent, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala, quæ latent. Unde rectè rursum per Moysen dicitur: *Quando ingressi fueritis* Lev. 19. *terram, quam ego daturus sum vobis, & plantaveritis* e *in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. Poma quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.* Ligna quippe pomifera, sunt opera virtutibus fecunda. Præputia itaque lignorum auferimus, cùm de ipsa inchoationis infirmitate suspecti, primordia nostrorum operum non approbamus. Poma autem quæ germinant, immunda ducimus, nostrisque esibus non aptamus: quia cùm primordia boni laudantur operis, dignum est, ut hoc animum non pascat operantis; ne dum accepta laus E suaviter carpitur, fructus operis intempestivè comedatur. Qui ergo inchoatæ virtutis, ab humano ore laudem receperit, quasi plantati ligni ante tempus pomum comedit. Hinc per Psalmistam Veritas dicit: *Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite* Ps. 126. *postquam sederitis.* Ante lucem quippe surgere, est a priùs quàm claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis vitæ nocte gaudere. Sedendum ergo priùs est, ut post rectè surgamus: quia quisquis nunc sese sponte non humiliat, nequaquam hunc sequens gloria exaltat. Quod ergo illic ante lucem surgere, hoc hîc hypocritæ in ortu est germen proferre: quia humanas laudes desiderans, ubi ad opus bonum nascitur, ibi mox appetit, ut gloriam retri-

butionis assequatur. An non in ortu suo hi germen
Luc.20. & Marc.12 d protulerant, de quibus Veritas dicebat: *Amant primos discubitus in conviviis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi?* Pro eo ergo quòd bene agere incipiunt, quia honorem consequi ab hominibus conantur, quasi scirpi more ab ortu suo cum germine exurgunt. Hi nimirum cùm recta operari appetunt, priùs mente sollicita ejusdem operis sui testes quærunt, & tacita cogitatione pertractant, si sunt qui gerenda videant, si dignè hæc eloqui, qui viderint, possint. Si verò eorum facta nullum fortasse hominum contingat aspicere, hæc se proculdubio æstimant perdidisse; & interni arbitri oculos quasi absentes deputant, quia ab eo vicem sui operis recipere in posterum recusant. Et quoniam cùm rectum
*al. quid * quod hypocrita egerit, videri à multis quærit, bene adhuc de hoc scirpo subjungitur: [*Super acervum petrarum radices ejus densabuntur, & inter lapides commorabitur.*] Quid enim radicum nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt, sicut & de verbi semine per Prophetam dicitur: *Et hoc quod salvatum fuerit de domo Juda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.* Radicem quippe deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructum verò sursum facere, est per efficaciam operis, recta quæ cogitavit, ostendere. Lapidum verò nomine in sacra Scriptura homines designantur, sicut sanctæ Ecclesiæ per Esaïam dicitur: *Ponam jaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos.* Qui eosdem lapides quid dixisset, aperuit cùm subjungit: *Universos filios tuos doctos a Domino.* Et sicut admonente Petro Apostolo dicitur: *Et vos tamquam lapides vivi superædificamini domos spiritales.* Hoc itaque loco quia lapides dicti sunt, sed tamen vivi minimè dicuntur, nuda appellatione lapidum permixti possunt reprobi & electi figurari.

Esai. 37 c

Esai. 54. c

1. Pet. 2 a

Quòd in suam destructionem laborant, qui nunciis regis Babylonis bona quæ agunt, quasi divitias congregatas ostendunt.

CAPUT XXX.

35. SCIRPUS itaque iste qui inter lapides commoratur, super acervum petrarum radices densat: quia omnis hypocrita cogitationes suas in exquirenda hominum admiratione multiplicat. Per omne enim quod hypocritæ faciunt, quia occultis cogitationibus laudes hominum requirunt, quasi radices scirpi in acervum petrarum mittunt. Operaturi quippe laudes suas cogitant, laudati autem has secum taciti in cogitationibus versant. Gaudent se præcipuos in humana æstimatione claruisse. Cumque inflati favoribus apud semetipsos intumescunt, sæpe mirantur taciti etiam ipsi quod sunt. Videri quotidie semetipsis altiores cupiunt, ac miris inventionibus in opere excrescunt: quia sicut virtus humilitatis omne vitium enervat, sic arrogantia roborat. Cogit namque mentem juvenescere, & contra vires valere: quia & quod negat vigor valetudinis, amor imperat laudis. Unde & factis suis, ut diximus, arbitros inquirunt. Si verò eorum operi testes deesse contingat, narrant ipsi quæ gesserint. Cumque efferri favoribus cœperint, sæpe eisdem suis operibus, quæ egisse se referunt, mentiendo aliquid adjungunt. Cùm verò & vera dicunt, hæc dicendo aliena faciunt: quia quæsitis remunerati favoribus, ab eorum intima retributione vacuantur. In eo enim quòd bona sua patefaciunt, ostendunt malignis spiritibus, quasi insidiantibus hostibus, quæ prædentur. Quorum profectò vitam illa cunctis notissima Ezechiæ culpa figuravit, A qui postquam una prece, & sub unius noctis spato, centum octogintaquinque millia hostium Angelo feriente prostravit: postquam occasui proximum ad altiora cæli spatia solem reduxit: postquam vitam propinquante jam termino coartatam, in tempora longiora protelavit: susceptis Babylonici regis nuntiis, bona omnia quæ possidebat, ostendit: sed Prophetæ voce protinus audivit. *Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua sunt, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus.* Sic sic nimirum hypocritæ, postquam magnis virtutibus excrescunt, quia cavere malignorum spirituum insidias negligunt, & celari in eisdem virtutibus nolunt, bona sua ostendendo, hostium faciunt: B & prodentes subitò amittunt, quidquid diutiùs studentes operantur. Hinc per Psalmistam dicitur: *Tradidit in captivitatem virtutes eorum, & pulcritudines eorum in manus inimici.* Virtus quippe & pulcritudo arrogantium, inimici manibus traditur: quia omne bonum, quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occulti adversarij juri mancipatur. Hostes namque ad rapinam provocat, qui suas eorum notitiæ divitias denudat. Quousque enim ab æternæ patriæ securitate disjungimur, per latronum insidiantium iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abscondat necesse est bona quæ portat. O miseri, qui affectantes laudes hominum, in semetipsis dissipant fructus laborum! cumque se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus cum ad jactantiam provocant, eorum, sicut diximus, opera captivantes denudant. Unde sub cujusdam gentis specie, antiquorum hostium malitiam signans, per Prophetam Veritas dicit: *Posuit vineam meam in desertum, decorticavit ficum meam, nudans expoliavit eam, albi facti sunt rami ejus.* Insidiantibus quippe spiritibus, Dei vinea in desertum ponitur, cùm plena fructibus anima, humanæ laudis cupiditate dissipatur. Ficum Dei gens ista decorticat, quia seductam mentem in favoris appetitum rapiens, quo hanc ad ostentationem pertrahit, tegmen ei humilitatis tollit; eamque nudans expoliat, quia quousque in bonis suis absconditur, quasi proprij tegminis cortice vestitur. Cùm verò mens hoc D quod egerit, videri ab aliis concupiscit, quasi expoliata ficus eum qui se texerat corticem amisit. Ubi aptè subditur: *Albi facti sunt rami ejus;* quia ostensa humanis oculis ejus opera candescunt, de sanctitate nomen sumitur, cùm recta actio divulgatur. Sed quoniam subducto cortice, rami fici hujus arescunt, solerter intuendum est: quia facta arrogantium, humanis oculis ostensa, unde placere appetunt, inde siccantur. Mens itaque quæ per jactantiam proditur, rectè ficus vocatur: quia & candida est per hoc quod cernitur, & siccari proxima per hoc quod tegmine corticis nudatur. Intus ergo sunt servanda quæ agimus, si ab interno arbitro vicem recipere nostri operis expectamus. Hinc est enim quòd per Evangelium Veritas dicit: *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua; ut sit elemosyna tua in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Hinc est quòd de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus.* Hinc Paulus ait: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Filia quippe regum Ecclesia, quæ in bono est opere spiritalium principum prædicatione generata, gloriam intus habet: quia hoc quod agit in ostentationis jactantia non habet. Gloriam suam Paulus testimonium conscientiæ memorat, quia favores oris alieni non appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorat. Occultanda sunt ergo quæ agimus, ne hæc in hujus vitæ itinere incautè portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus. Et tamen Veritas dicit: *Videant opera vestra bona*

4. Reg. 20. d

Psal. 77 b

Joel. 1. b

E Matt. 6. d

Psal. 44 d

2. Cor. 1. c

Matt. 5. b

bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. A Sed aliud est profectò, cùm in ostensione operis, gloria quæritur largitoris, aliud cùm laus privata concupiscitur de dono largientis. Unde & rursus in
Ibid. a Evangelio hæc eadem Veritas dicit: *Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Opus ergo nostrum cùm hominibus ostenditur, in cordis priùs examinatione pensandum est, per ejusdem ostensionis studium quid quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, etiam publica nostra opera, in conspectu illius occulta servamus. Si verò per hæc nostram laudem concupiscimus, foras ab ejus conspectu jam fusa sunt, etiam si à multis ignorentur. Sed valde perfectorum est, sic ostenso opere, auctoris gloriam quærere, ut de illata laude privata nesciant exultatione B gaudere. Tunc solùm namque innoxiè hominibus laudabile opus ostenditur, cùm per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur. Quam quia infirmi quique perfectè contemnendo non superant, restat necesse est, ut bonum hoc quod operantur, abscondant. Sæpe enim ab ipso ostensionis exordio, propriam laudem quærunt; sæpe verò in ostensione operis, auctoris patefacere gloriam cupiunt, sed excepti favoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur: cumque semetipsos dijudicare interiùs negligunt, sparsi exteriùs ignorant quod agunt; eorumque opus suæ elationi militat, atque hoc se impendere obsequio largitoris putant. Scirpus ergo inter lapides commoratur, quia ibi hypocrita stat, ubi mentis suæ intentionem solidat. Nam cùm attestationem percipere multorum ambit, quasi in lapidum collectione subsistit. Sed iste hypocrita scirpi appellatione signatus, cùm corpus abstinentiâ domat, cùm largiendo quæ possidet, studio pietatis exudat, cùm notitiâ sacræ legis eruditur, cùm verbo prædicationis utitur; quis hunc tanta plenum largitate conspiciens, à gratia æstimet largitoris alienum? Et tamen superna dispensatio largitur huic dona operis, & sortem denegat hereditatis: operandi munera cumulat, & tamen vitam operantis ignorat: quia cùm perceptum munus ad laudem propriam trahitur, in conspectu lucis intimæ umbrâ elationis obscuratur. Unde & bene subditur: [*Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non novi te.* De loco suo hypocrita absorbetur, cùm à præsentis vitæ favoribus, morte interveniente, separatur. Sed hunc absorptum internus arbiter negat, seque eum nescire denunciat: quia simulatoris vitam justè reprobando Veritas ignorat, nec recognoscit ejus bona quæ egit, quia hæc ex recta intentione non protulit. Unde & fatuis
Mat. 25. b virginibus in judicium veniens dicet: *Amen dico vobis, nescio vos.* In quibus dum mentis corruptionem considerat, carnis etiam incorruptionem damnat. Sed utinam hypocritis sua perditio sola sufficeret, & nequaquam perversa eorum studia ardenter alios ad vitam duplicitatis instigarent. Hoc namque uniuscujusque proprium esse solet, ut qualis ipse fuerit, tales sibi conjungi & alios velit, diversitatem vitæ refugiat, atque hoc imitandum imprimat quod amat. Unde & apud hypocritarum sensum simplicitas omnis in crimine est. Apertas quippe mentes dijudicant, & puritatem cordis, hebetudinem appellant; omnesque quos sibi adhærere cupiunt, à simplicitatis itinere divertunt; & quasi expulsa insipientia, eos erudisse se æstimant, in quibus puritatem mentis, id est, arcem sapientiæ
39. debellant. Quia verò non solum ex sua perversitate hypocrita, sed adjuncta etiam sequacium perditione reprobatur, postquam non cognosci à judice dicitur, rectè protinus subinfertur: [*Hæc est enim lætitia viæ ejus, ut rursum de terra alij germinentur.*] Ac si apertè diceretur: Veniente judice, nequaquam cognoscitur, sed multipliciter supplicia recipit: quia eò latiùs in sua iniquitate lætatus est, quò & in aliis mala propagavit. Cui enim hîc non sufficit iniquitas propria, torqueatur illic necesse est, etiam ex merito reatus alieni. Nunc itaque simulatores gaudeant, & humana judicia se obtinuisse glorientur. Despiciatur justorum simplicitas: atque à calliditate duplicium fatuitas vocetur. Cui despectus simplicium transit, citiùs duplicium gloria percurrit. Unde & aptè subjungitur:

Quòd servi Dei, quorum vita nunc æstimatur insania, in novissimo ridebunt, quando introibunt in gaudium Domini sui.

CAPUT XXXI.

B *Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis.*] Quia nimirum districtus in judicio apparens, & despectum simplicium glorificando erigit, & malignorum gloriam reprobando confringit. Maligni enim vocantur hypocritæ, qui bona non bene faciunt, & recta quæ agere videntur, sub studio laudis operantur. Manum verò cui porrigimus, hunc videlicet ab imis elevamus. Malignis ergo Deus manum non porrigit: quia quærentes terrenam gloriam in imo derelinquit, & quamlibet recta videantur esse quæ agunt, hos ad gaudia superna non provehit. Vel certè ideo maligni appellantur hypocritæ, quia benignitatem erga proximos ostendunt, & dolos suæ iniquitatis operiunt. Per omne namque, quod vel faciunt, vel loquuntur, simplicitatem exteriùs exhibent, sed subtilitate interiùs duplicitatis callent: puritatem superficie simulant, sed semper malitiam sub specie puritatis occultant. Quos contra bene per Moysen dicitur: *Non indues vestem ex lana linoque contextam.* *Deut. 22. d*
Per lanam quippe simplicitas, per linum verò subtilitas designatur. Et nimirum vestis, quæ ex lana linoque conficitur, linum interius celat, lanam in superficie demonstrat. Vestem ergo ex lana linoque contextam induit, qui in locutione vel actione qua utitur, intus subtilitatem malitiæ operit, & simplicitatem foris innocentiæ ostendit. Quia enim sub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet, quasi sub lanæ grossitudine linum latet. Bene autem post reproborum supplicia, justorum remuneratio
D demonstratur, cùm protinus subditur: [*Donec impleatur risu os tuum, & labia tua jubilo.*] Os quippe justorum tunc risu replebitur, cùm eorum corda finitis peregrinationis fletibus, æternæ lætitiæ exultatione satiabuntur. De hoc risu discipulis Veritas dicit: *Mundus autem gaudebit, & vos tristes eritis:* *Ioan. 16. d*
sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Et rursùm: *Ibid.*
Videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium *Prov. 31. d*
vestrum nemo auferet à vobis. De hoc risu sanctæ Ecclesiæ Salomon ait: *Ridebit in die novissimo.* *Eccli. 1. b*
De hoc iterum dicitur: *Timenti Dominum, bene erit in* * *extremis.* Non autem tunc risus erit corporis, sed risus cordis. Risus enim nunc corporis est de lascivia dissolutionis: nam risus cordis tunc de lætitia nascetur securitatis. Cùm ergo electi * homi-
E nes implentur gaudio manifestæ contemplationis, quasi ad hilaritatem risus exiliunt in ore mentis. Jubilum verò dicimus, cùm tantam lætitiam corde concipimus, quantam sermonis efficaciâ non explemus; & tamen mentis exultatio hoc quod sermone non explicat, ore sonat. Bene autem os risu impleri dicitur, & labia jubilo; quia in illa æterna patria, cùm justorum mens in exultationem rapitur, lingua in cantum laudis elevatur. Qui quoniam tantum vident, quantum dicere non valent, in risu jubilant: quia non explendo resonant quod amant. Donec autem dicitur, non quòd omnipotens Deus eousque malignos non sublevet, quousque electos suos in jubilationis gaudia assumat, ac si pòst à pœna eripiat, quos antè in culpa deserens

* *al.* novissimis. Nunc autem risus corporis, sed tunc risus erit cordis. * *al.* omnes

40.

damnat: sed quòd hoc nequaquam vel ante judicium faciat, cùm dubium hominibus videri possit, an fiat. Nam post electorum suorum jubilum, quia malignis manum non porrigat, ex ipsa jam districtione ultimi examinis constat. Sic namque & per Psalmistam dicitur: *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Non quòd à dextris Domini nequaquam Dominus sedeat, postquam inimicos illius feriens, ejus potestati substernit: sed quòd in æterna cunctis beatitudine præsidet, & priusquam rebellium suorum corda conculcet. In qua nimirum constat, quia subjectis hostibus sine fine & posteriùs regnat. Sic per Evangelium de Mariæ sponso dicitur: *Et non cognovit eam, donec peperit filium suum primogenitum:* non quòd hanc post nativitatem Domini cognoverit: sed quòd nequaquam illam contigit, etiam cùm conditoris sui matrem esse nescivit. Nam quia eam contingere nequaquam valuit, postquam redemptionis nostræ ex ejus utero celebrari mysterium agnovit, de illo profectò tempore necesse erat, ut Evangelista testimonium ferret, de quo propter Joseph ignorantiam dubitari potuisset. Sic itaque nunc dicitur: [*Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis; donec impleatur risu os tuum, & labia tua jubilo.*] Ac si apertè diceretur: Vitam simplicium nec ante judicium deserit, & malignorum mentes percutere deserendo, nec priusquam appareat prætermittit. Nam quia sine fine reprobos cruciet, & electi ejus in perpetuum postquam apparuerit, regnent, profectò dubium non est. Sequitur:

Psal. 109. a

Matt. 1. d

Quòd in die judicij reprobi erubescent, cum in illa mundi ruina quam vanè laboraverint, tunc demum intelligent.

CAPUT XXXII.

QUi oderunt te, induentur confusione.] Justorum hostes in extremo examine confusio induit: quia cùm transacta mala redundare sibi ante oculos mentis aspexerint, suus eos undique reatus deprimens vestit. Ad pœnam quippe tunc factorum suorum memoriam tolerant, qui nunc quasi à sensu rationis extranei gaudentes peccant. Ibi vident quantùm debuerint fugere, quod amaverunt: ibi conspiciunt quàm lugubre fuerit, quod nunc in culpa gratulantur. Tunc animum reatus obnubilat, & recordationis suæ jaculis ipsa se conscientia impugnat. Quis igitur dignè pensèt, iniquorum confusio quanta tunc erit, quando & foris æternus judex cernitur, & intus ante oculos culpa versatur? Qui ad hæc idcirco perveniunt, quia sola hîc transeuntia dilexerunt. Unde & aptè mox subditur: [*Et tabernaculum impiorum non subsistet.*] Tabernaculum quippe construitur, ut ab æstu corpus & frigore defendatur. Quid itaque hoc loco tabernaculi nomine, nisi ædificatio terrenæ felicitatis exprimitur, per quam super se reprobi casura multiplicant, ut se à præsentis vitæ necessitatibus quasi ab æstu & imbribus defendant? Honoribus namque excrescere ambiunt, ne despecti videantur. Terrena aggregando exaggerant, ne inopiæ frigore tabescant. Contemnunt curare quod sequitur: & tota intentione satagunt, ne quid in præsentibus desit. Student nomen dilatare, ne lateant: & si cuncta ad desiderium suppetant, munitos se in omnibus & felices putant. Ubi ergo mentis habitationem construunt, ibi proculdubio tabernacula fixerunt. Adversa impatienter perferunt, remisse in prosperis lætantur. Sola quæ adsunt cogitant, nec ad affectum cælestis patriæ ulla recordatione respirant. Gaudent sibi suppetere bona quæ cupiunt; atque ubi carne requiescunt, ibi & mentem extinguendo sepeliunt: quia sæcularis curæ telo trucidati, terrenarum rerum aggerem, quem foris exquirendo multiplicant, hunc semper interiùs per cogitationem portant. At contrà justi nec oblata bona hîc pro magno susçipiunt, nec illata mala valdè pertimescunt: sed & cùm bonis præsentibus utuntur, ventura mala metuunt: & cùm de malis præsentibus gemunt, bonorum sequentium amore consolantur: sicque temporali refoventur subsidio, sicut viator in stabulo utitur lecto, pausat, & recedere festinat: quiescit corpore, sed ad aliud tendit mente. Nonnumquam verò & adversa perpeti appetunt, in transitoriis prosperari refugiunt: ne delectatione itineris, à patriæ perventione tardentur; ne gressum cordis in via peregrinationis figant, & quandoque ad conspectum cælestis patriæ sine remuneratione perveniant. Gaudent despici, nec dolent se necessitatibus affligi. Qui ergo contra præsentia se adversa non muniunt, quasi contra æstus & pluvias habere tabernaculum nolunt. Unde & Petrus jure reprehenditur, quia necdum mentis perfectione roboratus, veritatis claritate cognita, in terra figere tabernaculum conatur. Justi itaque hîc se construere negligunt, ubi peregrinos se & hospites noverunt. Quia enim in propriis gaudere desiderant, esse in alieno felices recusant. Injusti autem quantò longiùs ab æternæ patriæ hereditate divisi sunt, tantò in terra altiùs fundamenta cogitationis figunt. Hinc est quòd ab ipso humanæ conditionis exordio, in electa prole Enoch septimus nascitur. Hinc est quòd Cain primum filium suum Enoch vocat, atque ex ejus nomine civitatem quam condidit, appellat. Enoch quippe dedicatio dicitur. Iniqui ergo se in primordiis dedicant; quia in hac vita, quæ antè est, cordis radicem plantant; ut hîc ad votum floreant, & à sequenti patria funditus arescant. Ex justis verò Enoch septimus oritur, quia eorum vitæ festa * dedicatione in fine servatur. Hinc est quòd attestante Paulo, Abraham in casulis habitat: quia habentem fundamenta civitatem, quam supernus artifex construxit, expectat. Hinc est quòd Jacob greges ovium sequens humiliter graditur, atque huic Esaü obviam veniens, tumultu multiplicis comitatus elevatur: quia nimirum & electi hîc elationem non habent, & in bonis carnis reprobi læti tument. Hinc ad Israel Dominus dicit: *Si elegeris unum de populo terræ, & constitueris principem super te, non faciet sibi equos & equites.* Et tamen primus Rex ab eodem populo electus, repente ut culmen potestatis attigit, tria millia sibimet equites elegit, in elationem protinus prodiit, ad ædificationem percepti culminis erupit: quia foris restringere sub æqualitate non poterat, quod intus animus super ceteros tumebat. Quasi munitum sibi dives ille tabernaculum construxerat, qui dicebat: *Anima, habes multa bona reposita in annos multos; requiesce, comede, bibe, & epulare.* Sed quia ejus tabernaculum in veritatis fundamento non subsistit, illico audivit: *Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te: quæ autem parasti, cujus erunt?* Bene ergo dicitur: [*Tabernaculum impiorum non subsistet:*] quia vitæ fugientis amatores, dum studiosè se in præsentibus construunt, repente ad æternam pœnam rapiuntur.

41.

Matt. 17. a

Marc. 9. a

* al. dedicatio.

Heb. 11. b

Gen. 4. c

Gen. 33. a

Deut. 17. c

1. Reg. 13.

Luc. 12. c

Ibid.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB LIBER NONVS.

CAPUT PRIMUM.

PERVERSÆ mentes si semel ad studium contrarietatis eruperint, sive pravum, sive rectum quid à contradicentibus audiant, adversis hoc responsionibus impugnant: quia cùm persona per contrarietatem displicet, nec recta quæ protulerit, placent. At contrà bonorum corda, quibus in odium non venit persona, sed culpa, sic perversa dijudicant, ut quæ recta dicuntur, assumant. Discernendis quippe contradicentium sensibus æquissimi arbitri residunt, & sic malè prolata respuunt, ut tamen approbent quæ ex veritate cognoscunt. Solet namque inter spinarum multitudinem, etiam de frugis semine spica succrescere. Cauta ergo manu operantis agendum est, ut dum spina tollitur, spica nutriatur: quatenus qui studet eradicare quod pungit, noverit servare quod reficit. Unde & beatus Job, quia Baldad Suhites rectè per inquisitionem dixerat: *Numquid Dominus supplantat judicium, aut Omnipotens subvertit quod justum est?* quia vera in hypocritas robustaque protulerat, bene hæc & contra pravos generaliter prolata conspiciens, *studium propriæ defensionis calcat, atque audita protinus approbat, dicens: Iob. 8. a al. * studio

CAP. IX. *ET respondens Iob, ait: Vere scio quòd ità sit, & quòd non justificabitur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei unum pro mille. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis restitit ei, & pacem habuit? Qui transtulit montes, & nescierunt hi, quos subvertit in furore suo. Qui commovet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur. Qui præcipit Soli, & non oritur; & Stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit cælos solus, & graditur super fluctus maris. Qui facit Arcturum, & Orionas, & Hyadas, & interiora Austri. Qui facit magna, & inscrutabilia, & mirabilia, quorum non est numerus. Si venerit ad me, non videbo eum: & si abierit, non intelligam. Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis ei dicere potest: Cur ita facis? Deus, cuius iræ nemo resistere potest: sub quo curvantur qui portant orbem. Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? Qui etiamsi habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Et cum invocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa. Non concedit quiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus. Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicii, nemo audet pro me testimonium dicere. Si justificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, pravum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ. Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit. Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat. Terra data est in manus impii, vultum iudicum eius operit. Quòd si non ille est, quis ergo est? Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam. Cùm dixero, Nequaquam ita loquar: commuto faciem meam, & dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Si autem & sic impius sum, quare frustra laboravi? Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ: tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea. Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo, nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri. Non est qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus. Auferat à me virgam suam, & pavor eius non me terreat. Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.*

Quòd qui de vitæ perfectione se erigit, nec initium se habere ostendit.

CAPUT II.

VErè scio quòd ita sit, & quòd non justificabitur homo compositus Deo.] Homo quippe Deo non compositus, justitiam percipit, compositus amittit: quia quisquis se auctori bonorum comparat, bono se quod acceperat, privat. Qui enim accepta bona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Unde ergo despectus erigitur, dignum est ut erectus inde destruatur. Sanctus autem vir, quia omne virtutis nostræ meritum esse vitium conspicit, si ab interno arbitro districtè judicetur, rectè subjungitur: [*Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei unum pro mille.*] In Scriptura sancta millenarius numerus pro universitate solet intelligi. Hinc etenim Psalmista ait: *Verbi quod mandavit in mille generationes:* cùm profectò constet, quòd ab ipso mundi exordio usque ad Redemptoris adventum, per Evangelistam non amplius quàm septua- *Psal. 104. a Luc. 3.*

ginta & septem propagines numerentur. Quid ergo in millenario numero, nisi ad proferendam novam sobolem, perfecta universitas præscitæ generationis exprimitur? Hinc & per Joannem dicitur: *Et regnabunt cum eo mille annis:* quia videlicet regnum sanctæ Ecclesiæ universitatis perfectione solidatur. Quia verò monas decies multiplicata in denarium ducitur: denarius per semetipsum ductus in centenarium dilatatur: qui rursus per denarium ductus in millenarium tenditur, cùm ab uno incipimus, ut ad millenarium veniamus: quid hoc loco unius appellatione, nisi bene vivendi initium; quid millenarij numeri amplitudine, nisi ejusdem bonæ vitæ perfectio designatur? Cum Deo autem contendere, est non ei tribuere, sed sibi gloriam suæ virtutis arrogare. Sed sanctus vir conspiciat, quia & qui summa jam dona percepit, si de acceptis extollitur, cuncta quæ acceperat, amittit, & dicat: [*Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei unum pro mille.*] Qui enim cum auctore contendit, unum pro mille respondere non sufficit: quia qui de perfectione se erigit, habere se bene vivendi nec initium ostendit. Unum namque pro mille respondere non possumus: quia cùm de bonæ vitæ perfectione extollimur, hanc nos nec inchoasse monstramus. Sed tunc de nostra infirmitate veriùs concutimur, si quàm sit immensa potentia judicis, considerando pensamus. Unde & subditur: [*Sapiens corde est, & fortis robore.*] Quid mirum si conditorem sapientium, sapientem dicimus, quem ipsam esse sapientiam scimus? Et quid mirum, quòd fortem esse memorat, quem ipsam esse fortitudinem nullus ignorat? Sed sanctus vir duobus verbis in laudem auctoris prolatis, aliquid nobis intimat, unde nos ad cognitionem nostram trepidos reducat. Sapiens quippe Deus dicitur, quia occulta nostra subtiliter agnoscit: & esse fortis adjungitur, quia valenter cognita percutit. Nec falli ergo à nobis, quia sapiens; nec vitari, quia fortis est, valet. Nunc ut sapiens omnia invisibilis aspicit: tunc ut fortis sine ullo obstaculo quos reprobat, punit. Qui hoc quoque hîc forti sapientia ordinat, ut humana mens cùm contra auctorem se elevat, ipsa se sua elatione confundat. Unde & subditur: [*Quis restitit ei, & pacem habuit?*] Qui enim cuncta mirabiliter creat, ipse, ut creata sibimet conveniant, ordinat. In quo ergo conditori resistitur, pacis conventio dissipatur: quia ordinata esse nequeunt, quæ superni moderaminis dispositionem perdunt. Quæ enim subjecta Deo, in tranquillitate * persistere nequeunt, ipsa se sibimet dimissa confundunt: quia in se pacem non inveniunt, cui venienti desuper in auctore contradicunt. Sic summus ille angelicus spiritus, qui subjectus Deo in culmine stare potuisset, semetipsum repulsus patitur, quia per naturæ suæ inquietudinem foras vagatur. Sic primus humani generis parens, quia auctoris præcepto restitit, carnis protinus contumeliâ sensit: & quia subesse conditori per obedientiam noluit, sub semetipso prostratus, & pacem corporis protinus amisit. Bene ergo dicitur: [*Quis restitit ei, & pacem habuit?*] quia perversa mens unde se contra auctorem erigit, inde se in semetipsa confundit. Resistere autem Deo dicimur, cùm repugnare ejus dispositionibus conamur. Neque enim nostra infirmitas incommutabili ejus sententiæ obviat, sed tamen quod explere non valet, tentat. Nam sæpe humana infirmitas occultè vim dispositionis agnoscit, & tamen hanc si mutare valeat appetit. Contraire satagit, sed ipso se gladio contradictionis frangit. Ordini interno renititur, sed suis victa conatibus, ligatur. Habere ergo pacem resistens non potest: quia dum superbiam confusio sequitur, quod stultè per culpam geritur, hoc in agentis pœnam mirabiliter ordinatur. Sed vir sanctus virtute prophetici spiritus plenus, cùm confusionem generaliter humanæ superbiæ conspicit, ad speciale malum protinus plebis Israëliticæ oculos mentis tendit, & quæ pœna elatos omnes maneat, ex unius gentis interitu ostendit. Nam repente subjungit, dicens: [*Qui transtulit montes, & nescierunt hi, quos subvertit in furore suo.*] In scripturâ sacra sæpe montium nomine, prædicantium altitudo designatur. De quibus per Psalmistam dicitur: *Suscipiant montes pacem populo tuo.* Electi quippe prædicatores, æternæ patriæ non immeritò montes vocantur: quia per vitæ suæ celsitudinem ima terrarum deserunt, & cælo propinqui fiunt. Sed montes Veritas transtulit, cùm prædicatores sanctos à Judææ obduratione subtraxit. Unde rectè etiam per Psalmistam dicitur: *Transferentur montes in cor maris.* In cor enim maris montes translati sunt, cùm prædicantes Apostoli à Judææ perfidia repulsi, ad intellectum Gentilium venerunt. Unde ipsi quoque in suis Actibus dicunt: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei; sed quia repulistis illud, & indignos vos judicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.* Sed hanc eamdem translationem montium hi ipsi nescierunt, qui in Domini furore subversi sunt: quia cùm de suis finibus Hebræi Apostolos pellerent, lucrum se fecisse arbitrati sunt, quòd prædicationis lumen amiserunt. Exigentibus quippe meritis, justa animadversione percussi, tanto intelligentiæ errore cæcati sunt, ut quòd lucem perderent, hoc esse gaudium putarent. Sed repulsis Apostolis, à Romano protinus principe Tito Judæa destruitur, atque in cunctis gentibus sparsa dissipatur. Unde & translatis montibus rectè subjungitur: [*Qui commovet terram de loco suo, & columnæ ejus concutiuntur*] De loco quippe suo terra commota est, cùm plebs Israëlitica de Judææ finibus evulsa, nimirum colla Gentibus subdidit, quia subdi auctori recusavit. Quæ scilicet terra columnas habuit, quia in sacerdotes & principes, legis doctores atque Pharisæos, ruitura ejus fabricæ structura surrexit. In ipsis namque litteræ ædificium tenuit, & tranquillitatis suæ tempore, sacrificiorum carnalium quasi superimpositæ fabricæ onera portavit. Sed translatis montibus, columnæ concussæ sunt: quia subductis à Judæa Apostolis, nec ipsi vivere in illa permissi sunt, qui ab illa vitæ prædicatores expulerunt. Dignum quippe erat, ut terrenam patriam subacti perderent, cujus amore nequaquam veriti sunt cælestis patriæ milites impugnare. Sed expulsis sanctis doctoribus, Judæa funditus corruit, & justo judicantis examine in erroris sui tenebris mentis oculos clausit, Unde & adhuc subditur:

Apoc. 20. a

Ps. 71. a

Ps. 45. a

Act. 13. g

3.

al. * persistere rent, ipsa

Quòd propter malitiam subditorum subtrahatur lux prædicationis, & claudat Deus ora sanctorum Doctorum.

CAPUT III.

Qui præcipit Soli, & non oritur; & stellas claudit quasi sub signaculo.] Aliquando namque in sacro eloquio Solis nomine, prædicatorum claritas designatur; sicut per Joannem dicitur: *Factus est Sol ut saccus cilicinus.* In extremo quippe tempore Sol quasi cilicinus saccus ostenditur: quia fulgens vita prædicantium, ante reproborum oculos aspera & despecta monstratur. Qui stellarum quoque claritate figurantur: quia dum recta peccatoribus prædicant, tenebras nostræ noctis illustrant. Unde & subtractis prædicatoribus, per Prophetam dicitur: *Prohibitæ sunt stellæ pluviarum.* Quia verò Sol per diem fulget, stellæ obscuritatem noctis irradiant; & plerumque in sacro eloquio diei appellatione æterna patria, noctis autem nomine, præsens vita signatur: prædicatores sancti ut Sol nostris oculis fiunt, cùm contemplationem nobis veræ lucis aperiunt: & velut stellæ in tenebris lucent, cùm per activam vitam pro futuris necessitatibus nostris terrena disponunt.

Apoc. 6. d

Hier. 3. a

Quasi in die ut Sol coruscant, cùm ad contemplandam internæ claritatis patriam, mentis nostræ aciem sublevant: & quasi stellæ in nocte resplendent, quia & cùm terrena agunt, offensurum jamjamque nostri operis pedem, exemplo suæ rectitudinis dirigunt. Sed quia expulsis prædicatoribus, non fuit qui plebi Judaicæ in perfidiæ suæ nocte rectè remanenti vel claritatem contemplationis ostenderet, vel activæ vitæ lumen aperiret: veritas quippe, quæ hanc repulsa deseruit, subtracto prædicationis lumine, merito suæ pravitatis excæcavit, rectè dicitur: [*Qui præcipit Soli, & non oritur; & stellas claudit quasi sub signaculo.*] Oriri quippe ei Solem noluit, à qua prædicantium animum divertit. Et quasi sub signaculo stellas clausit, qui dum prædicatores suos per silentium intra semetipsos retinuit, cæcis iniquorum mentibus cælestе lumen abscondit. Pensandum verò est, quia idcirco aliquid sub signaculo claudimus, ut hoc cùm tempus congruit, ad medium proferamus. Et sacro eloquio attestante didicimus, quòd Judæa, quæ nunc deseritur, ad sinum fidei in fine colligatur. Hinc namque per Esaiam dicitur: *Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ salvæ fient.* Hinc Paulus ait: *Donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret.* Qui igitur prædicatores suos nunc Judææ oculis subtrahit, sed postmodum ostendit, quasi sub signaculo stellas clausit: ut absconsis priùs, & pòst coruscantibus astrorum spiritalium radiis, noctem perfidiæ suæ & nunc repulsa non videat, & tunc illuminata deprehendat. Hinc est, quòd duo illi prædicatores eximij dilata morte subtracti sunt, ut ad prædicationis usum in fine revocentur. De quibus per Joannem dicitur: *Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ astantes.* Quorum unum in Evangelio per semetipsam Veritas pollicetur, dicens: *Elias venturus est, & restituet omnia.* Quasi ergo sub signaculo stellæ clausæ sunt, quæ & nunc occultantur ne appareant, & pòst ut prodesse valeant, apparebunt. Sed tamen plebs Israëlitica, quæ ubertim in fine colligetur, in ipsis sanctæ Ecclesiæ exordiis crudeliter obduratur. Nam prædicatores veritatis renuit, verba adjutorij sprevit. Quod tamen mira auctoris dispensatione agitur, ut nimirum prædicantium gloria, quæ recepta in uno populo latere poterat, in cunctis gentibus repulsa dilatetur. Unde & aptè mox subditur:

4. *Esa.10.c* *Rom.11. c* *Apoc.11. a* *Matt.17 b*

Quòd cæli extensi sunt, quando dilatatum est Evangelium, & diffusa prædicatio in orbem terrarum.

CAPUT IV.

Qui extendit cælos solus.] Quid namque cælorum nomine, nisi hæc eadem cælestis prædicantium vita designatur? De quibus per Psalmistam dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei.* Ipsi igitur cæli, ipsi Sol esse memorantur. Cæli scilicet, quia intercedendo protegunt: Sol autem; quia prædicando vim luminis ostendunt. Commota igitur terra, cæli extensi sunt: quia cùm Judæa ad vim persecutionis infremuit, Apostolorum vitam Dominus in cunctarum gentium cognitionem dilatavit. Et dum illa per judicium in mundum captiva dispergitur, isti ubique per gratiam in honorem tenduntur. Angusti quippe cæli fuerant, cùm una plebs tot egregios prædicatores tenebat. Quis enim Gentilium Petrum nosset, si in solius Israëlitici populi prædicatione remansisset? Quis Pauli virtutes agnosceret, nisi hunc Judæa ad nostram notitiam persequendo transmisisset? Ecce jam qui plagis & contumeliis ab Israëlitica plebe repulsi sunt, per mundi fines honorantur. Solus ergo Dominus cælos tetendit, qui secreti mira dispensatione consilij, prædicatores suos unde permisit in una gente opprimi, *Ps.18.d* A cit in mundi cardines inde dilatari. Sed neque ipsa hæc præsenti dedita mundo Gentilitas, cùm culpas ejus, Apostolorum lingua corripuit, verba vitæ libenter accepit. Nam protinus in elatione contradictionis intumuit, atque ad crudelitatem se persecutionis excitavit. Sed quæ prædicationis verbis contraire nititur, signorum citiùs admiratione temperatur. Unde & aptè quoque in auctoris laudem subjungitur:

Quòd pauperes Christi hujus mundi potestates in miraculorum virtute calcaverunt.

CAPUT V.

Et graditur super fluctus maris.] Quid enim maris nomine, nisi in bonorum nece sæviens mundi hujus amaritudo signatur? De quo & per Psalmistam dicitur: *Congregans quasi in utrem aquas maris.* Aquas etenim maris quasi in utrem Dominus congregat, cùm miro moderamine cuncta disponens, in suis clausas cordibus carnalium minas frænat. Super fluctus ergo maris Dominus graditur, quia cùm se procellæ persecutionis erigunt, miraculorum ejus obstupefactione franguntur. Qui enim tumores humanæ vesaniæ mitigat, quasi erectas in cumulo undas calcat. Nam cùm morem suum Gentilitas destrui novæ conversationis prædicatione conspiceret; cùm mundi hujus divites elationi suæ contraire viderent facta pauperum; cùm sapientes sæculi adversari sibi imperitorum verba pensarent: in persecutionis protinus tempestatem tumuerunt. Sed qui verborum adversitate commoti, ad persecutionis procellas insiliunt, signorum, ut diximus admiratione temperantur. Tot ergo in his fluctibus Dominus gressus posuit, quot superbis persecutoribus miracula ostendit. Unde bene rursum per Psalmistam dicitur: *Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelsis Dominus:* quia contra electorum vitam ad persecutionis undas mundus se mirabiliter extulit, sed has supernorum conditor sub elevata virtute prædicantium mirabiliùs stravit: ministros etenim suos plus ostendit posse per miracula, quàm potestates terrenas quæ tumuerant, perirâm. Quod bene etiam per Hieremiam Dominus exteriora narrans, interiora denuncians, dicit: *Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit; & commovebuntur, & non poterunt, & intumescent fluctus ejus, & non transibunt * illum.* Arenam quippe Dominus mari terminum posuit: quia ad frangendam mundi gloriam, abjectos & pauperes elegit. Cujus nimirum maris fluctus intumescunt, cùm potestates sæculi ad commotionem persecutionis exiliunt. Sed transire arenam nequeunt, quia despectorum miraculis & humilitate franguntur. Sed dum mare sævit, dum per insaniæ suæ fluctus erigitur; quia tamen virtutis intimæ ostensione calcatur, sancta Ecclesia proficit, atque ad statum sui ordinis per temporum incrementa consurgit. Unde & aptè mox subditur:

5. *Psal.32. b* *Psal.62. b* *Hier.5. e* * *al.* illud.

Quòd fundata in fide Christi Ecclesia, in hieme infidelitatis contra persecutorum procellas, primo Martyres, deinde Doctores effulserunt: quibus post laborum pressuras in interioribus Austri, id est, secreto cælestis patriæ sinu, præparata est ab æterno cum Angelis sanctis hereditas.

CAPUT VI.

Qui facit Arcturum, & Orionas, & Hyadas, & interiora Austri.] Nequaquam sermo veritatis vanas Hesiodi, Arati, & Callimachi fabulas sequitur, ut Arcturum nominans, extremam stellarum septem caudam Ursæ suspicetur, & quasi Orion gladium teneat amator insanus. Hæc quippe astro-

6.

rum nomina, à cultoribus sapientiæ carnalis inventa sunt: sed Scriptura sacra idcirco eisdem vocabulis utitur, ut res quas insinuare appetit, notitiâ usitatæ appellationis exprimantur. Nam si astra quæ vellet, per ignota nobis nomina diceret: homo, pro quo hæc eadem scriptura facta est, nesciret procul dubio quid audiret. Sic igitur in sacro eloquio sapientes Dei sermonem trahunt à sapientibus sæculi, sicut in eo pro utilitate hominis vocem in se humanæ passionis ipse conditor hominum sumit Deus,
Gen. 6 b ut videlicet dicat: *Pœnitet me fecisse hominem super terram*: cùm profectò constet, quia is qui cuncta priùs quàm veniant conspicit, nequaquam postquam aliquid fecerit, pœnitendo resipiscat. Quid ergo mirum, si spirituales viri utuntur verbis carnalium, quando ipse ineffabilis & creator omnium Spiritus, ut ad intellectum suum carnem pertrahat, in seipso carnis sermonem format? In Scriptura igitur sacra dum nota astrorum nomina audimus, de quibus astris sermo moveatur, agnoscimus. Cùm verò quæ narrentur astra perpendimus, restat, ut ex eorum motibus ad spiritalis intelligentiæ arcana surgamus. Neque enim juxta litteram mirum aliquid dicitur, quòd Deus Arcturum, Orionas, & Hyadas fecit: de quo nimirum constat, quia omnino in mundo nihil sit, quod ipse non fecerit. Sed sanctus vir hæc fecisse Deum dicit: per quæ signari propriè ea quæ spiritaliter geruntur, intelligit. Quid namque Arcturi nomine, qui in cæli axe constitutus, septem stellarum radiis fulget, nisi Ecclesia
Apoc. 1. a c universalis exprimitur, quæ in Joannis Apocalypsi per septem Ecclesias, septemque candelabra figuratur: Quæ dum dona in se septiformis gratiæ Spiritus continet, claritate summæ virtutis irradians,
7. quasi ab axe veritatis lucet. Pensandum quoque est, quòd Arcturus semper versatur, & numquam mergitur: quia & sancta Ecclesia persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat, sed tamen usque ad mundi terminum sine defectu perdurat. Sæpe namque eam reprobi, quia usque ad internecionem persecuti sunt, quasi hanc se funditus extinxisse crediderunt: sed eò multipliciùs ad statum sui profectus rediit, quò inter manus persequentium moriendo laboravit. Arcturus ergo dum versatur, erigitur: quia tunc sancta Ecclesia valentiùs in veritate reficitur, cùm ardentiùs pro veritate fatigatur. Unde aptè quoque post Arcturum protinus Orionas subdit. Oriones quippe ipso pondere temporis hiemalis oriuntur: suo quoque ortu tempestates excitant, & maria terrasque perturbant. Quid igitur post Arcturum per Orionas, nisi Martyres designantur? Qui dum sanctam Ecclesiam ad statum prædicationis erigunt, pondus persequentium, molestiasque passuri, ad cæli faciem quasi in hieme venerunt. His etenim natis, mare terraque turbata est: quia dum Gentilitas mores suos destrui, apparente illorum fortitudine doluit, in eorum necem non solùm iracundos ac turbidos, sed etiam placidos erexit. Ex Orionibus itaque hiems inhorruit: quia clarescente Sanctorum constantia, frigida mens infidelium, ad tempestatem se persecutionis excitavit. Orionas ergo cælum edidit, cùm sancta Ecclesia Martyres misit. Qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne pondus ex frigoris adversitate pertulerunt. Bene autem protinus Hyadas subdit, quæ juvenescente verno ad cæli faciem prodeunt, & cùm jam Sol caloris sui vires exerit, ostenduntur. Illius quippe signi initiis inhærent, quod sapientes sæculi Taurum vocant, ex quo augeri Sol incipit, atque ad extendenda diei spatia ferventior exurgit. Qui itaque post Orionas Hyadum nomine, nisi Doctores sanctæ Ecclesiæ designantur? Qui subductis Martyribus, eo jam tempore ad mundi notitiam venerunt, quo fides clariùs elucet, & repressa infidelitatis hieme, altiùs per corda fidelium Sol veritatis calet. Qui remota tempestate persecutionis, expletis longis noctibus infidelitatis, tunc sanctæ Ecclesiæ exorti sunt, cùm ei jam per credulitatis vernum lucidior annus aperitur. Nec immeritò 8.
Doctores sancti Hyadum nuncupatione signantur. Græco quippe eloquio * hyetos pluvia vocatur, & * ὑετὸς.
Hyades nomen à pluviis acceperunt, quia ortæ procul dubio imbres ferunt. Bene ergo Hyadum appellatione expressi sunt, qui ad statum universalis Ecclesiæ, quasi in cæli faciem deducti super arentem terram humani pectoris, sanctæ prædicationis imbres fuderunt. Si enim prædicationis sermo pluvia non esset, Moyses minimè dixisset: *Expectetur sicut* Deut. 32.
pluvia eloquium meum: & nequaquam per Esaiam a
Veritas diceret: *Mandabo nubibus meis, ne pluant* Esa. 5. b
super eam imbrem: atque hoc, quod paulò antè B
protulimus: *Quamobrem prohibitæ sunt stellæ plu-* Hier. 3.
viarum. Dum ergo Hyades cum pluviis veniunt, ad cæli spatia altiora Sol ducitur: quia apparente Doctorum scientia, dum mens nostra imbre prædicationis infunditur, fidei calor augetur. Et perfusa terra ad fructum proficit, cùm lumen ætheris igneścit: quia uberiùs frugem boni operis reddimus, dum per sacræ eruditionis flammam, in corde clariùs ardemus. Dumque per eos diebus singulis magis magisque scientia cælesti ostenditur, quasi interni nobis luminis vernum tempus aperitur: ut novus Sol nostris mentibus rutilet, & eorum verbis nobis cognitus, seipso quotidie clarior micet. Urgente etenim mundi fine, supernæ scientia proficit, & largiùs cum tempore excrescit. Hinc nam- C
que per Danielem dicitur: *Pertransibunt plurimi, & Dan. 12.*
multiplex erit scientia. Hinc Joanni in priori parte b
revelationis Angelus dicit: *Signa, quæ locuta sunt* Apoc. 10.
septem tonitrua. Cui tamen in ejusdem revelationis b
termino præcepit, dicens: *Ne signaveris verba* Ibid.
prophetiæ libri hujus. Pars quippe revelationis anterior signari præcipitur, terminus prohibetur: quia quidquid in sanctæ Ecclesiæ initiis latuit, finis quotidie ostendit. Nonnulli verò à Græca littera, quæ ypsilon dicitur, Hyadas nuncupatas arbitrantur. Quòd si ita est, significationi quam diximus, contrarium non est. Doctores enim his stellis non inconvenienter expressi sunt, quæ à litteris nomen trahunt. Sed quamvis Hyades ab ejusdem litteræ visione non discrepent, certum tamen est, quia hyetos imber dicitur, eo quòd exortæ pluvias apportant. Vir igitur sanctus redemptionis nostræ ordinem contemplatus admiretur, atque admirans exclamet, dicens: [*Qui extendit cælos solus, & gradi-* D
tur super fluctus maris: qui facit Arcturum, & Orionas, & Hyadas.] Extensis etenim cælis Dominus formavit Arcturum; quia in honorem deductis Apostolis, in cælesti conversatione fundavit Ecclesiam. Formato quoque Arcturo, fecit Orionas; quia roborata fide universalis Ecclesiæ, contra procellas mundi edidit Martyres. Editis quoque Orionibus, protulit Hyadas: quia convalescentibus contra adversa Martyribus, ad infundendam aridi- E
tatem humanorum cordium, doctrinam contulit magistrorum. Isti itaque sunt astrorum spiritalium ordines, qui dum summis virtutibus eminent, semper ex supernis lucent. Sed post ista quid restat, nisi ut sancta Ecclesia laboris sui fructum recipiens, ad videnda supernæ patriæ interna perveniat? Un- 9.
de aptè, quia dixit: [*Qui facit Arcturum, & Orio-*
nas, & Hyadas;] protinus addidit: [*Et interiora*
Austri.] Quid namque in hoc loco Austri nomine, nisi fervor sancti Spiritus designatur? Quo dum repletus quisque fuerit, ad amorem patriæ spiritalis igneścit. Unde & sponsi voce in Canticorum canticis dicitur: *Surge Aquilo, & veni Auster, perfla* Cant. 4.
hortum meum, & fluent aromata illius. Austro quip- d
pe veniente, Aquilo surgens recedit, cùm adventu sancti Spiritus expulsus antiquus hostis, qui in tor-

pore mentem constrinxerat, deserit. Atque hortum A ne, innumeralia multiplicitate. Divina ergò opera, ſponſi Auſter perflat, ut aromata defluant: quia nimirum dum ſanctam Eccleſiam donorum ſuorum virtutibus Spiritus veritatis impleverit, ab ea longè lateque odores boni operis ſpargit. Interiora ergo Auſtri, ſunt occulti illi Angelorum ordines, & ſecretiſſimi patriæ cæleſtis ſinùs, quos implet calor Spiritus ſancti. Illuc quippe Sanctorum animæ & nunc corporibus exutæ, & poſtea corporibus reſtitutæ perveniunt, & quaſi in Auſtri abditis occultantur. Ibi per diem quaſi in meridiano tempore, ardentiùs Solis ignis accenditur; quia conditoris claritas, mortalitatis noſtræ jam preſſa caligine, manifeſtiùs videtur; & velut ſphæræ radius ad ſpatia altiora ſe elevat, quia de ſemetipſa nos veritas ſubtiliùs illuſtrat. Ibi lumen intimæ contemplatio- B nis ſine interveniente cernitur umbra mutabilitatis: ibi calor ſummi luminis ſine ulla obſcuritate corporis: ibi inviſibiles Angelorum chori quaſi aſtra in abditis emicant, quæ eò nunc ab hominibus videri nequeunt, quò flammâ veri luminis altiùs perfunduntur. Valde itaque mirum eſt, quòd miſſis Apoſtolis Dominus cælos tetendit, quòd temperatis perſecutionum tumoribus, maris fluctus gradiens repreſſit, quòd ſolidatâ Eccleſiâ Arcturum ſtatuit, quòd roboratis contra adverſa Martyribus, Orionas miſit, quòd repletis in tranquillitate Doctoribus, Hyadas præbuit: ſed poſt hæc valde eſt admirabile, quòd ſinum nobis cæleſtis patriæ quaſi interiora Auſtri præparavit. Pulcrum eſt hoc omne, quod quaſi in cæli facie de divina diſpenſatione cernitur, ſed longè illud, & incomparabiliter pulcrius, C ad quod inviſibiliter pervenitur. Unde bene iterum

Cant. 4. ſponſus in ſponſæ ſuæ laudibus dicit: *Quàm pulcra es amica mea: quàm pulcra es! oculi tui columbarum, abſque eo quod intrinſecus latet.* Pulcram narrat, & pulcram replicat: quia alia eſt ei pulcritudo morum, in qua nunc cernitur; atque alia pulcritudo præmiorum, in qua tunc per conditoris ſui ſpeciem ſublevabitur. Cujus membra, videlicet omnes electi, quia ad cuncta ſimpliciter incedunt, ejus oculi columbarum vocantur: qui magna luce irradiant, quia & ſignorum miraculis coruſcant. Sed quantum eſt omne hoc miraculum, quod videri nunc poteſt? Illud de internis miraculum eſt mirabilius, quod nunc videri non poteſt. De quo illic aptè D ſubditur: *Abſque eo quod intrinſecus latet.* Magna quippe eſt gloria aperti operis, ſed longè incomparabilis occultæ remunerationis. Quod ergo per beatum Job aſtrorum nomine, hoc Salomonis vocibus oculorum appellatione ſignatur: & quod per Salomonem dicitur: *Abſque eo quod intrinſecus latet;* hoc nobis beatus Job intimat, cùm Auſtri interiora commendat. Sed ecce vir ſanctus exteriora nominans, interiora conſiderans, aperta narrans, occulta penetrans, omne quod interiùs exteriuſque agitur, dicere conatur: ſed opera ſummæ magnitudinis quando explicet lingua carnis? Unde & aptè mox

* *al.* de- hæc eadem opera meliùs * definiendo comprehen-
ficiendo dit dicens: [*Qui facit magna, & inſcrutabilia, &*
10. *mirabilia, quorum non eſt numerus.*] Divinæ forti- E
tudinis facta tunc veriùs explemus, cùm hæc nos explere non poſſe cognoſcimus: tunc facundiùs loquimur, cùm ab his obſtupeſcendo reticemus. Ad narranda quippe Dei opera habet defectus noſter, quàm ſufficienter exerat linguam ſuam; ut quæ comprehendere idoneè non valet, hæc idoneè mutus laudet. Unde bene per Pſalmiſtam dicitur:

Pſ. 150. d *Laudate eum in potentatibus ejus, laudate eum ſecundùm multitudinem magnitudinis ejus.* Ille quippe Dominum ſecundùm multitudinem magnitudinis ejus laudat, qui ſe ſuccumbere in ejus laudis expletione conſiderat. Dicat ergo: [*Qui facit magna, & inſcrutabilia, & mirabilia, quorum non eſt numerus:*] videlicet magna virtute, inſcrutabilia ratio-

Quòd exigentibus peccatis, ita cæcum eſt genus humanum, ut ſæpe quod dorum eſt gratiæ iram putet; & quod ira eſt, gratiam æſtimet.

CAPUT VII.

Si venerit ad me, non videbo eum: & ſi abierit, non intelligam.] Secluſum quippe ab internis gaudiis genus humanum, exigente culpa, mentis oculos perdidit: & quò meritorum ſuorum paſſibus graditur, neſcit. Sæpe enim gratiæ eſt donum, quod iram deputat: & ſæpe divinæ diſtrictionis ira eſt, quod gratiam putat. Nam plerumque gratiam æſtimat dona virtutum: & tamen eiſdem donis elatus corruit. Plerumque velut iram metuit adverſa tentationum: & tamen eiſdem tentationibus preſſus, ad virtutum cuſtodiam cautior exurgit. Quis enim Deo ſe propinquare non æſtimet, cùm ſupernis excreſcere ſe muneribus agnoſcit, cùm vel prophetiæ donum, vel doctrinæ magiſterium percipit, vel ad exercendam curationis gratiam convaleſcit? Et tamen ſæpe mens dum de virtutis ſuæ ſecuritate reſolvitur, inſidiante adverſario, inopinatæ culpæ telo perforatur: & inde à Deo in æternum longè fit, unde ei ad tempus ſine cautelæ cuſtodia propinquavit. Et quis ſe derelictum à divina 11.
jam gratia non deputet, cùm poſt experimentum munditiæ laceſſiri ſe carnis tentationibus videt, inhoneſta ad animum congeri, & ante cogitationis oculos, nonnulla improba & immunda verſari? Et tamen cùm fatigant iſta, nec ſuperant, nequaquam per pollutionem trucidant, ſed per humilitatem ſervant: ut infirmum ſe animus in tentatione deprehendens, totum ſe ad divinitatis adjutorium conferat, & ſui fiduciam funditus amittat, ſicque fit, ut inde altiùs Deo inhæreat, unde ſe à Deo profundiùs cecidiſſe ſuſpirabat. Acceſſus igitur receſſuſque Dei, à mente noſtra minimè cognoſcitur, quouſque rerum alternantium finis ignoratur: quia & de tentatione incertum eſt, utrum probet, an trucidet: & de donis nequaquam deprehenditur, utrum hîc deſertos remunerent, an in via nutriant, ut ad patriam perducant. Homo ergo ab internis gaudiis ſemel expulſus, clauſas contra ſe januas ſecreti ſpiritalis aſpiciat, atque ad ſemetipſum foras projectus in carne gemat, & cæcitatis ſuæ damna conſiderans, dicat: [*Si venerit ad me, non videbo eum: & ſi abierit, non intelligam.*] Ac ſi apertè deploret, dicens: Poſtquam ſemel ſponte oculos perdidi, quoniam quæſitæ noctis cæcitatem patior, nec ortum jam, nec occaſum Solis agnoſco. Et tamen homo, qui infirmitatis pœnâ premitur, & cæcitatis ſuæ caligine gravatur, ad ſupernæ lucis judicium properat, ut ſuorum actuum rationem reddat. Unde & mox ſubditur:

Quòd magna ſuperbia ſit, in judiciis divinis rationem quærere.

CAPUT VIII.

Si repente interroget, quis reſpondebit ei?] Repente Deus interrogat, cùm nos ad diſtrictionem ſui examinis inopinatos vocat. Sed interrogationi illius homo reſpondere non ſufficit: quia ſi remota tunc pietate diſcutitur, in illo examine etiam juſtorum vita ſuccumbit. Vel certè interrogat, cùm duris nos percuſſionibus pulſat: ut cùm mens noſtra magna de ſe in tranquillitate æſtimat, ſemetipſam veraciter qualis ſit, in perturbatione deprehen-

dat. Et plerumque quoniam percutitur, gemit, sed
respondere non sufficit, quia & ipsa ei percussionis
suæ adversitas displicet: sed tamen semetipsum ho-
mo considerans, tacet, & divina judicia discutere
metuit, quia esse se pulverem agnoscit. Unde & per
Rom. 9. c Paulum dicitur: *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* Respondere Deo non posse convincitur, qui
homo nominatur: quia per hoc quòd de humo
sumptus est, judicia superna discutere dignus non
est. Unde hîc quoque aptè subjungitur: [*Vel quis
ei dicere potest, cur ita facis?*] Auctoris facta sem-
per indiscussa veneranda sunt, quia injusta nequa-
quam esse possunt. Rationem quippe de occulto
ejus consilio quærere, nihil est aliud quàm contra
ejus consilium superbire. Cùm ergo factorum cau-
sa non deprehenditur, restat, ut sub factis illius cum B
humilitate taceatur; quia nequaquam sufficit sen-
sus carnis, ut secreta penetret majestatis. Qui ergo
in factis Dei rationem non videt, infirmitatem suam
considerans cur non videat, rationem videt. Unde
& per Paulum quoque subsequenter adjungitur:
Ibid. *Numquid dicet figmentum ei qui se finxit: Quare me
feciſti sic?* Quò enim se cernit figmentum divini
operis, eò semetipsum redarguit, ne contra manum
resultet operantis: quia qui benignè quod non erat,
fecit: quod est, injustè non deserit. Ad semetipsam
ergo in percussione mens redeat, & quod appre-
hendere non valet, non requirat: ne si divinæ iræ
causa discutitur, ampliùs discussa provocetur: & C
quam placare humilitas poterat, inextinguibiliter
superbia accendat. Unde aptè quoque de hac eadem
ira protinus subditur:

Quomodo verum sit quòd nullus iræ Dei resistat, cùm patens sit quòd Moyses & multi alij restiterint.

CAPUT IX.

[*Deus, cujus iræ nemo resistere potest, & sub quo curvantur qui portant orbem.*] Mirum valde est
quòd iræ Dei nullum posse resistere dicitur, cùm
multos indignationi supernæ animadversionis ob-
viasse, eloquia divina testentur. An non iræ Dei
Moyses restitit, qui pro cadente populo erectus,
ipsum supernæ percussionis impetum mortis suæ
Exo. 32. g oblatione restrinxit, dicens: *Dimitte illis hanc no- D
xam: alioqui dele me de libro tuo, quem scripsisti?*
Num. 16 An non iræ Dei Aaron restitit, cùm inter viventes
ac mortuos thuribulum sumpsit, atque animadver-
Num. 25 c sionis ignem, incensi fumo temperavit? An non
Phinees iræ Dei restitit, qui luxuriantes cum alieni-
genis, in ipso coitu trucidans, zelum suum divinæ
indignationi obtulit, & furorem gladio placavit?
2. Reg. 24. g An non iræ Dei David restitit, qui Angelo ferienti
se offerens, placationis gratiam & ante tempus pro-
3. Reg. 18. g positum exegit? An non Elias iræ Dei restitit, qui
longo jam tempore terra arente, subductas de cæ-
lo pluvias verbo revocavit? Quomodo ergo divinæ
iræ nullum posse resistere dicitur, cùm multos sæpe
restitisse exemplis existentibus demonstratur? Sed si
subtiliter & hæc beati Job eloquia, & illorum facta E
pensamus: & verum cognoscimus, quia divinæ iræ
non resistitur: & verum, quia multi sæpe restite-
12. runt. Omnes enim Sancti qui iræ Dei obviant, ab
ipso accipiunt ut contra impetum percussionis ejus
opponantur: atque, ut ita dixerim, cum ipso se eri-
gunt contra ipsum, eosque divina vis sibi opponit
secum: quia in eo quòd adversum sævientis iram
foris obtinent, intus eos gratia irascentis fovet: &
famulantes interiùs levat, quos quasi adversantes
exterius tolerat. Portat ergo contradictionem de-
precantium, quam aspirat, & velut nolenti oppo-
nitur, quod ab ipso ut fiat, imperatur. Moysi ete-
Exod. 32 c nim dicit: *Dimitte me ut irascatur furor meus con-*

*tra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem ma-
gnam.* Quid est servo dicere, *Dimitte me*, nisi de-
precandi ausum præbere? Ac si apertè ei diceretur:
Pensa, quantùm apud me valeas, & cognosce quia
obtinere poteris quidquid pro populo exoras.
Quod quia hac mente agitur, statim venia subjun-
cta testatur. Cùm verò superna indignatio sese, ut
ita dixerim, medullitus movet, hanc oppositio
humana non retinet: nec se utiliter cujuslibet de- 23. q. 4. Vasis §.
precatio objicit, cùm semel Deus aliquid ab intimis unde
irascendo disponit. Hinc est enim quòd Moyses, Grego-
qui reatum totius plebis apud Deum suis precibus rius.
tersit, dumque se obicem obtulit, divinæ iracundiæ
vim placavit: ad petram Oreb veniens, & pro aquæ
exhibitione diffidens, repromissionis terram ingre- Num. 20 b
di, Domino irascente non potuit. Et sæpe hac de
re affligitur, sæpe desiderio se excitante turbatur, &
dispositæ ultionis iracundiam repellere à semetipso
non valuit, qui hanc, volente Domino, & à popu-
lo amovit. Hinc David, qui prostrata plebe, post- 2. Reg.
modum Angeli gladium prece compescuit, priùs 24. c
plorans & ejulans, nudis pedibus filium fugit: &
quousque perpetrati facinoris ultionem ad plenum
reciperet, iram Dei pro semetipso temperare nequa-
quam valuit. Hinc Elias, ut sicut homo parum ali- 3. Reg.
quid quasi de divina animadversione sentiret: qui 17. b
verbo cælos aperuit, ante indignationem mulieris
territus per desertum fugit: & pro semetipso infir-
matur in formidine, qui furorem Dei placat aliis
per interventionem. Iræ Dei igitur & resisti valet,
quando ipse qui irascitur, opitulatur: & resisti om-
nino non valet, quando se & ad ulciscendum ex-
citat, & ipse precem quæ ei funditur, non aspirat.
Hinc ad Hieremiam dicitur: *Tu ergo noli orare pro* Hier. 7. d
*populo hoc, & ne assumas pro eis laudem & oratio-
nem: quia non exaudiam te in tempore clamoris eo-
rum ad me.* Et rursum: *Si steterint Moyses & Sa-* Hier. 15.
muel coram me, non est anima mea ad populum istum. a
Qua in re quæri utiliter potest, cur relictis tot an-
tiquioribus patribus, ad effundendam precem Moy-
ses & Samuel tantummodo præstantiùs elegantiùs-
que nominantur? Quod tamen facilè agnoscimus,
si ejus, qua diligere & inimicos præcipitur, chari-
tatis merita pensamus. Conditoris namque au- 13.
ribus maximè illa oratio commendatur, quæ pro
inimicis quoque intercedere nititur. Unde & per se-
metipsam Veritas dicit: *Orate pro persequentibus &* Mat. 5.
calumniantibus vos. Et rursum: *Cùm stabitis ad* Marc. 11
orandum, dimittite si quid habetis adversus alterum. d
Cùm verò patrum priorum facta sacro eloquio de-
scribente revolvimus, Moysen & Samuelem exo-
rasse prò adversantibus invenimus. Unus quippe
eorum sævientis populi persecutiones fugit, & ta-
men pro vita sui persecutoris intervenit: alter ex
principatu populi dejectus, ipsis suis adversariis di-
cit: *Absit à me hoc peccatum in Domino, quo minus* 1. Reg.
cessem orare pro vobis. Quid est ergo in difficultate 12. d
deprecandi, Moysen & Samuelem deducere, nisi
apertiùs indicare, quia ejus iræ neque illi si astarent,
obsisterent, qui idcirco pro amicis intervenire ci-
tiùs possent, quia apud hunc intercedere & pro ini-
micis solerent! Hinc ad eamdem Judæam dicitur:
Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Et rur- Hier. 30
sum: *Quid clamas ad me super contritione tua? In- c*
sanabilis est dolor tuus. Vir igitur sanctus aspiciat, Ibid.
quia nullius interventu divina ira restringitur, cùm
implacabiliter excitatur, & dicat: *Deus, cujus iræ
nemo resistere potest.* Quod bene & ad specialem
intellectum ducimus, si ejusdem plebis Israeliticæ
damna pensamus, quam Redemptor per dispensa-
tionis suæ mysterium ostensus superbientem dese-
ruit, atque ad cognitionis suæ gratiam Gentes vo-
cavit. Unde & aptè mox subditur:

Quòd

Quòd pondere divino omnes curvantur, & nec ipsi perfecti viri qui mundum regunt, nec ipsi Angeli divinitatis ejus immensitatem comprehendant.

CAPUT X.

Sub quo curvantur qui portant orbem.] Ipsi etenim orbem portant, qui curam præsentis sæculi tolerant. Tantorum quippe pondera unusquisque sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Unde & terræ princeps non incongruè Græco eloquio βάσιλεύς dicitur. Λαός enim populus interpretatur. βασιλεύς igitur βάσις λαοῦ vocatur, quod Latinâ videlicet linguâ basis populi dicitur: quia videlicet ipse super se populum sustinet, qui motus illius, potestatis pondere fixus regit. Quò enim subjectorum suorum onera tolerat, eò quasi superpositam columnam basis portat. Beatus igitur Job virtute prophetici spiritus plenus, aspiciat quòd Judæa deseritur, atque ad divinitatis cultum Gentium principes inclinantur, & dicat: [*Deus, cujus iræ nemo resistere potest: sub quo curvantur qui portant orbem.*] Ac si apertè fateatur dicens: Et subjectos quondam districtè deseris, & erectas potestates Gentium misericorditer flectis. Quamvis per hoc 14. quod dicitur: [*Sub quo curvantur qui portant orbem,*] possint & angelicæ virtutes intelligi. Ipsæ etenim orbem portant, quæ regendi mundi curas administrant; Paulo attestante, qui ait: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis?* Ait ergo: [*Deus, cujus iræ nemo resistere potest: sub quo curvantur qui portant orbem.*] Ac si humilitatem omnis creaturæ conspiciat, & tremefactus dicat: Quis infirmorum hominum tuis nutibus obviet, cujus se fortitudini & virtutes angelicæ inclinant? Vel certè, quoniam cùm curvamur, superiora non cernimus: erecti essent illi subtilissimi spiritus, si plenè potentiam ejus majestatis attingerent. Sed qui orbem portant, sub Deo curvi sunt: quia divinitatis ejus celsitudinem quamvis sublevati videant, nec virtutes tamen angelicæ comprehendunt. Quam vir justus præ infirmitate non penetrans, sed hanc utcumque ex subjectis summorum spirituum ministeriis pensans, ad considerationem se propriam sollicita humilitate recolligit, sibique coram se præ potestate supernæ magnitudinis vilescit, dicens: [*Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?*] Ac si apertè dicat: Si creatura illa hunc considerare non sufficit quæ carne non premitur; qua mente de ejus ego judiciis disputo, qui pondere corruptionis angustor? Sicut autem sæpe ad nos verba Dei sunt judicia illius, quæ nostrorum actuum sententiam loquuntur: ita verba nostra ad Deum, sunt opera quæ exhibemus. Sed cum Deo loqui verbis suis homo non valet, qui apud subtile ejus judicium, nullam de suis actibus fiduciam tenet. Unde & aptè subditur:

Quòd ex justitia non in nobis, sed in Domino gloriandum est.

CAPUT XI.

Qui etiamsi habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor. Ut enim sæpe diximus, omnis humana justitia injustitia esse convincitur, si districtè judicetur. Prece ergo post justitiam indiget, ut quæ succumbere discussa poterat, ex sola judicis pietate convalescat. Quæ cùm plenè à perfectioribus habetur, haberi de illa quidpiam dicitur: quia mens humana & comprehensa vix peragit, & valde extrema sunt quæ comprehendit. Dicat ergo: [*Qui etiamsi habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor.*] Velut si apertiùs fateatur, dicens: Et si ad opus virtutis excrevero, ad vitam non meritis, sed ex venia convalesco. Preci itaque innitendum est, cùm recta agimus: ut omne quod justè vivimus, ex humilitate condiamus. Sed plerumque ipsa nostra deprecatio tam multis tentationibus quatitur, ut pæne à conspectu judicis repulsa videatur, & sæpe hanc creator misericors respicit: sed quia illibatam se ut vult exerere non valet, super se judicium reprobationis pavet. Unde & subditur: [*Et cùm invocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam.*] Plerumque etenim mens divini amoris igne accenditur, atque ad intuenda cælestia & arcana sublevatur. Ad summa jam rapitur, & perfecto desiderio compuncta, ab infimis alienatur: sed repentina tentatione percussa, quæ intentione forti erecta in Deum fuerat, obortis cogitationibus transfixa curvatur; ita ut semetipsam discernere nequeat, atque inter vitia virtutesque deprehensa, ex qua parte sit valentior non agnoscat. Nam sæpe ad hoc usque perducitur, ut miretur quomodo tam summa comprehendat, quam cogitatio illicita polluit: & rursum quomodo illicitas cogitationes recipiat, quam super se validè fervor spiritus rapit. Quos alternantes cogitationum motus in animo bene Psalmista intuens, ait: *Ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos.* Usque ad cælos quippe ascendimus, cùm summa penetramus: sed ad abyssos usque descendimus, cùm repente à contemplationis culmine per turpia tentamenta dejicimur. Motus itaque animi dum inter vota & vitia alternant, nimirum sibi certitudinem exauditionis obnubilant. Rectè ergo dicitur: [*Et cùm invocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam:*] quia mens ex ipsa sua mutabilitate fit trepida; & per hoc quod nolens patitur, repulsam se abjectamque suspicatur. Libet intueri, vir sanctus quanta se subtilitate dijudicat, ne quid in illo divina judicia reprehendant. Infirmitatem namque suam intuens ait:

Quòd Sancti etiam sine causa flagellantur, non ut puniantur, sed ut probentur.

CAPUT XII.

Quantus ergo sum ego, qui respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?] De justitiæ suæ meritis non confidens, sed ad solam se spem postulationis conferens, subdit: [*Qui etiamsi habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor.*] Sed de ipsa quoque postulatione pavidus adjungit: [*Et cùm invocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam.*] Cur tanta circumspectione trepidat, cur tanta sollicitudine formidat, nisi quia terrorem judicis in extrema districtione considerat, & vim discussionis illius non ferens, omne quod gerit, esse sibi insufficiens pensat? Unde & protinus subdit: [*In turbine enim conteret me.*] Peccator quisque in turbine atteritur, qui erectus in tranquillitate videbatur: quia quem diu superna longanimitas tolerat, extrema judicij severitas necat: quæ rectè turbo dicitur, quia in elementorum commotione revelatur, Psalmista attestante, qui ait: *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* Unde & Propheta quoque alius dicit: *Dominus in tempestate & turbines viæ ejus.* In quo nimirum turbine idcirco justus nequaquam conteritur, quia semper hîc sollicitè metuit, ne conteratur. Perpendit namque adhuc in præsentis vitæ itinere constitutus, humanis actibus exactor operum quàm districtus appareat; qui quosdam tunc reatu culpæ originalis adstrictos etiam sine operibus damnat. Unde rectè vir sanctus ex humani generis voce protinus adjungit: [*Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.*] Nonnul-

li etenim priùs à præsenti luce subtrahuntur, quàm ad proferenda bona malave merita activæ vitæ perveniant. Quos quia à culpa originis sacramenta salutis non liberant: & hìc ex proprio nihil egerunt, & illuc ad tormenta perveniunt. Quibus unum vulnus est, corruptibiliter nasci: aliud, carnaliter emori. Sed quia post mortem quoque æterna mors sequitur, occulto eis justoque judicio etiam sine causa vulnera multiplicantur. Perpetua quippe tormenta percipiunt & qui nihil ex propria voluntate
Iob 14. b peccaverunt. Hinc namque scriptum est: *Non est mundus in conspectu ejus nec unius diei infans super*
Ioan. 3. a *terram.* Hinc per semetipsam Veritas dicit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest in-*
Ephes. 2. a *troire in regnum Dei.* Hinc Paulus ait: *Eramus natura filij iræ, sicut & ceteri.* Qui itaque nullum proprium adjungens, ex solo originis reatu perimitur: quid iste in illo extremo examine, quantum ad humani sensus æstimationem, nisi sine causa vulneratur? Sed tamen sub divina districtione justum est, ut propago mortalis, velut infructuosa arbor, & in ramis servet amaritudinem quam traxit ex radice. Ait ergo: [*In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.*] Ac si apertè humani generis damna considerans, dicat: Districtus judex qua eos animadversione trucidat, quos culpa propriæ actionis damnat, si & illos in æternum percutit, quos reatus arbitrii non addicit? Quæ nimirum dicta nec à beato Job discrepare specialiter cognoscimus, si hæc quàm verè prolata sunt, indagamus. Semetipsum namque subtiliter pensans, atque in omni actione dijudicans, supernæ districtionis vim quanta sollicitudine pertimescat, insinuat, dicens: *(In turbine enim conteret me.)* Ac si apertè dicat: Idcirco hunc semper & in tranquillitate timeo, quia per flagella, qualis in turbine veniat, non ignoro. Quæ flagella scilicet & metuens prævidit, & prævidens pertulit. Unde subjungit: *(Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.)* Ut enim sæpe jam diximus, nequaquam beatus Job percussus est, ut in eo percussio vitium tergeret; sed ut meritum augeret. Vulneratum se itaque sine causa asserens, hoc de se foris loquitur, quod de illo Veritas
Iob. 2. a in occulto testatur, dicens: *Commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra.* Vir ergo sanctus superbè non dicit, quod veraciter dicit: nec per hæc verba à rectitudine discrepat, per quæ à judice non discordat; qui eorumdem protinus vulnerum con-
19. tinuationem exprimit, cùm subjungit: [*Non concedit quiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.*] Sæpe justis exercitium virtutis est, sola exteriùs adversa tolerare. Sed ut eorum vires certamen plenæ probationis erudiat, hos nonnumquam & foris tormenta lacerant, & intus tentamenta castigant. Unde vir sanctus impletum se amaritudinibus asserit: quia cùm flagella exteriùs tolerat, illud est gravius quod de tentatione adversarij in intimis portat. Sed inter hæc mitigat vim doloris, considerata æquitate & potentia ferientis. Unde subjungit: [*Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas judicij, nemo audet pro me testimonium dicere.*] Ille quippe vitæ causas examinat, qui has per alienum testimonium non explorat: quia qui districtus quandoque ostenditur illator pœnæ, ipse diu tacitus extitit testis
Hier. 29. culpæ. Hinc enim per Prophetam dicitur: *Ego sum*
f *judex & testis.* Hinc rursum ait: *Tacui, semper silui,*
Esai. 42 *patiens fui, sicut parturiens loquar.* Parturiens nam-
c que cum dolore ejicit, quod diu in abditis cum pondere reportavit. Post longum ergo silentium, sicut parturiens, Dominus loquitur: quia quod apud se nunc tacitus tolerat, in ultione quandoque judicij quasi cum dolore manifestat. Sed requirendum nobis est, iste vir justus, si pro eo testimonium dicere quisquam præsumeret, numquid hunc à reatu liberaret? Et si huic alius testimonium non impendit, A numquid ad proferendum pro se testimonium saltem ipse convalescit? Sequitur: [*Si justificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, pravum me comprobabit.*] Ac si apertè dicat: Quid de aliis loquar, qui ipse de me testimonium ferre non valeo? Sed quia innocentiæ tuæ testificari non sufficis, numquid hoc ipsum, quia innocentiam habeas, scis? Subdit:

Quanta sit homini in sui cogitatione difficultas, & quod recta quæ agimus, sciendo nescire debeamus.

CAPUT XIII.

ETiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.) Plerumque si scimus bona quæ agimus, B ad elationem ducimur: si nescimus, minimè servamus. Quis enim aut de virtutis suæ conscientia non quantulumcumque superbiat? Aut quis rursum bonum in se custodiat, quod ignorat? Sed contra utraque quid superest, nisi ut recta quæ agimus, sciendo nesciamus: ut hæc & recta æstimemus, & minima: quatenus & ad custodiam sensificet animum scientia rectitudinis, & in tumorem non elevet æstimatio minorationis? Sed sunt nonnulla, quæ sciri à nobis 18.
facilè nequeunt, etiam cùm geruntur. Nam sæpe recto studio contra delinquentium culpas accendimur: & cùm ultra æquitatis metas per iram rapimur, hoc zelum justæ districtionis æstimamus. Sæpe officium prædicationis assumimus, ut per hoc fraternæ utilitati serviamus: sed nisi placeamus cui C loquimur, nequaquam libenter accipitur quod prædicamus. Cumque placere mens utiliter studet, ad amorem laudis propriæ turpiter defluit; & quæ à captivitate vitiorum alios curabat eruere, ipsa suis favoribus incipit captiva servire. Quasi latrunculus quippe est appetitus laudis humanæ, qui recto itinere gradientibus ex latere jungitur, ut ex occultis educto gladio gradientium vita trucidetur. Cumque propositæ utilitatis intentio ad studia privata deducitur, horrendo modo unum idemque opus culpa peragit, quod virtus inchoavit. Sæpe & ab ipsis exordiis aliud cogitatio expetit, aliud actio ostendit. Sæpe se fidelem sibi nec ipsa cogitatio ex- 19.
hibet: quia aliud ante oculos mentis versat, & longè ad aliud ex intentione festinat. Nam plerumque D nonnulli terrena præmia appetunt, & justitiam defendunt: seque innocentes æstimant, & esse defensores rectitudinis exultant. Quibus si spes nummi subtrahitur, à defensione protinus justitiæ cessatur: & tamen defensores justitiæ se cogitant, sibique se rectos asserunt, qui nequaquam rectitudinem, sed nummos quærunt. Contra quos bene per Moysen dicitur: *Justè, quod justum est, exequeris.* Injustè quippe, quod justum est, exequitur, qui ad defensionem Deut. 15 a justitiæ non virtutis æmulatione, sed amore præmij temporalis excitatur. Injustè, quod justum est, exequitur, qui ipsam quam prætendit justitiam venundare minimè veretur. Justè ergo justum exequi, est in assertione justitiæ eamdem ipsam justitiam quærere. Sæpe recta agimus, & nequaquam præmia, E nequaquam laudes ab hominibus expectamus: sed tamen mens in sui fiduciam erecta, his, à quibus nihil expetit, placere contemnit, eorum judicia despicit, seque malè liberam per abrupta elationis rapit; & inde sub vitio pejus obruitur, unde quasi de victis vitiis nullis se appetitionibus subjacere gloriatur. Sæpe dum nosmetipsos plus justo discutimus, de ipso discretionis studio indiscretiùs erramus, & mentis nostræ acies quò plus cernere nititur, obscuratur: quia & qui importunè Solis radios aspicit, tenebrescit: & inde nihil videre compellitur, unde videre ampliùs conatur. Quia igitur ab inquisitione nostra torpentes nos omnino nescimus, aut si subtili nos discussione requirimus, plerumque inter vitia virtutesque caligamus; rectè nunc

dicitur: [*Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea*] Ac si apertè diceretur: Conditoris contra me judicia qua temeritate redarguo, qui ipsum me ex infirmitatis caligine ignoro? Unde bene per Prophetam dicitur: *Dedit abyssus vocem suam ab altitudine phantasiæ suæ.* Habb. 3. c Abyssus quippe phantasiæ altitudinem portat, cùm humanus animus immensa cogitatione caliginosus, semetipsum etiam discutiendo non penetrat. Sed ab hac altitudine vocem dare est; quia dum se deprehendere non potest, cogitur in admirationem consurgere: ut eò perserutari non audeat, quod super ipsum est; quò incomprehensibilitatem suam ipse cogitans, non valet invenire quod est. Sed justorum corda, quia ad perfectum se examinare nequeunt, ægrè hoc exilium cæcitatis ferunt. Unde & bene subditur: [*Et tædebit me vitæ meæ*] Tædet justum vivere, quia & operando vitam non desinit quærere; & tamen ejusdem vitæ suæ meritum non valet invenire. Libram quippe examinis à sinu intimæ æquitatis trahit; & inde in se erga effectum inventionis deficit, unde super se raptus ad vim inquisitionis excrescit. Sed est consolatio nostræ caliginis reducta ad animum justa & incomprehensibilis potentia conditoris: quæ & iniquos sine ultione non deserit, & rectorum justitiam incomprehensibilitatis immensitate transcendit. Unde & aptè subjungitur:

Quòd judicium divinum nec peccator, nec justus effugiat, & quantalibet justi simplicitas fuerit, ipsa divinæ magnitudinis simplicitate superetur.

CAPUT XIV.

VNum est quod locutus sum & innocentem & impium ipse consumit.] Innocens à creatore consumitur; quia quantalibet ejus simplicitas fuerit, divinæ magnitudinis simplicitate devoratur. Quamvis enim simplicitatem studiosè servemus, ex consideratione tamen intimæ puritatis ostenditur, quòd hæc ipsa quam agimus, simplicitas non sit. Impius quoque à conditore consumitur, quia Deo cuncta mirabiliter ordinante, ipsis suis versutiis ejus impietas ligatur. Nam inde se suppliciis & nescius implicat, unde se aliquid facere scienter exultat. Quia igitur omnipotens Deus & bonorum innocentiam *simplicitatemque superat, & malorum astutiam penetrans damnat, rectè nunc dicitur: [*Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.*] Ac si apertè diceretur: Hoc apud me verbum cogitationis protuli; quia nec innocens, si districtè discutior apparebo; nec impius, si apud me latere voluero, à superni examinis acumine abscondor: quoniam districtus judex cuncta comprehendens, occulta malitiæ mirabiliter penetrat, & suis hanc inventionibus bene ordinans damnat. Vel certè & innocentem & impium ipse consumere dicitur: quia quamvis in meritis vitæ diversi sint, primæ tamen culpæ merito æquè ad carnis interitum pertrahuntur. Unde & per Salomonem dicitur: *Moritur doctus similiter ut indoctus.* Eccle. 2. c Et rursum: *Cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur.* Eccle. 3. d Sequitur:

Quòd cùm Sancti à pressuris liberari desiderant, Deus in eorum patientia & mortificatione delectatur.

CAPUT XV.

SI flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat.] Quis hæc non per superbiam prolata crederet, nisi sententiam judicis audiret, qui ait: *Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob?* Iob. 42. b Restat ergo, ut nullus auctoris ver-

ba reprehendere audeat, quæ constat quia judex laudat. Sed tantò in intimis suis cautiùs subtiliusque rimanda sunt, quantò duriùs foris sonant. Vir etenim sanctus humani generis damna consi- 20.
derans, unde & quò venerint pensans, quòd homo, pollicente adversario, boni malique scientiam appetens scire, perdidit etiam semetipsum, ita ut veraciter dicat: [*Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea:*] quòd post expulsionis pœnam flagella quoque corruptionis sustinet, & adhuc ad carnis, vel certè ad mentis interitum etiam post tormentum tendit, ut rectè dicat: [*Et innocentem & impium ipse consumit.*] Mediatoris contra hæc gratiam requirit, dicens: [*Si flagellat, occidat semel.*] Nos enim quia & à Deo mente recessimus, & carne ad pulverem redimus, pœnâ duplæ mortis adstringimur. Sed venit ad nos qui pro nobis sola carne moreretur, qui simplam suam duplæ nostræ jungeret, & nos ab utraque morte liberaret. De qua per Paulum dicitur: *Quod autem mortuus est, peccato mortuus est semel.* Rom. 6. b Damna ergo vir sanctus nostræ corruptionis aspiciat, & unam, quæ duas nostras destruat, mortem mediatoris quærat, atque hanc desiderans, dicat: [*Si flagellat, occidat semel.*] Sed ecce quasi humilitati renititur, quod protinus subinfertur: [*Et non de pœnis innocentum rideat.*] Quod tamen valde humillimum sine difficultate cognoscimus, si humili hoc mente pensamus. Cunctis etenim liquet, quòd omne desiderium pœna est, cùm differtur; Salomone quoque attestante, qui ait: *Spes quæ differtur affligit animam.* Prov. 13 b Ridere autem Dei, est humanæ nolle afflictioni misereri. Unde per Salomonem rursum Dominus reprobis in culpa durantibus dicit: *Ego quoque in interitu vestro ridebo;* Prov. 1. c id est, afflictioni vestræ nulla pietate compatiar. Ante Redemptoris igitur adventum, pœnam suam electi omnes habuerunt: quia æstuante desiderio, incarnationis ejus mysterium videre cupierunt; ipso attestante, qui ait: *Multi, dico vobis, justi & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt.* Luc. 10. d Pœnæ itaque innocentum, sunt desideria justorum. Quousque ergo electorum suorum vota Dominus non compatiens distulit, quid aliud quàm innocentum pœnas risit? Itaque vir sanctus venturi Redemptoris dona considerans, & votorum suorum dilationem graviter tolerans, dicat: [*Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat.*] Ac si apertè exoret, dicens: Quia vita nostra quotidie flagello vindictæ pro culpa atteritur, ille jam veniat, qui pro nobis semel sine culpa moriatur: ut de innocentum pœnis Deus ultrà non rideat, si ipse carne passibilis appareat, in cujus se desideriis mens nostra castigat. Vel certè si risum Dei, ejus lætitiam appellat, de innocentum pœnis ridere Dominus dicitur, quia quò à nobis ardentiùs quæritur, eò de nobis suaviùs lætatur. Quasi quoddam quippe ei ex pœna gaudium facimus, cùm per sancta desideria pro ejus nos amore castigamus. Hinc Psalmista ait: *Constituite diem solemnem in confrequentationibus, usque ad cornu altaris.* Ps. 117. d Solemnem namque Domino diem in confrequentationibus constituit, quisquis se assiduè in ejus desiderio affligit. Qui nimirum solemnitatis dies usque ad altaris cornu tendi præcipitur: quia tamdiu necesse est ut quisque se afficiat, quousque ad superni sacrificij altitudinem, id est, ad æterna gaudia perringat. Justus igitur vir, quia impleri desiderium suum appetit, non differri, humiliter dicit: [*Non de pœnis innocentum rideat.*] Ac si apertè diceret: Vota nostra libenter accipiens, ultrà non differat, sed ostendendo exhibeat eum, qui nos in sua expectatione castigat. Quia verò eum specialiter beatus Job occidi semel petivit, qui carnis solius mortem in mundi pro pro nobis fine toleravit: protinus aperit, qui ipsum

quoque ordinem ejus passionis adjungit, dicens: [*Terra data est in manus impij, vultum judicum ejus operit.*] Quid namque terræ nomine, nisi caro exprimitur? Quis appellatione impij, nisi diabolus designatur? Hujus impij manus fuerunt hi, qui in Redemptoris nostri morte grassati sunt. Terra itaque data est in manus impij, quia antiquus hostis Redemptoris mentem corrumpere per se tentando non valuit: sed ejus carnem per suos satellites ad triduum permissus extinxit; & dispensationem supernæ pietatis nesciens, ex hac ipsa permissione servivit. Tribus enim Redemptorem nostrum tentationibus pulsans, cor Dei temerare non valuit. Sed cùm Judæ mentem ad mortem carnis ejus excitavit, eumque ei cohortem, atque à Pontificibus & Pharisæis ministros tradidit, nimirum iste impius manus ad terram tetendit. Hujus terræ judices, sacerdotes & principes, Pilatus atque illusores milites fuerunt. Iste itaque impius vultum judicum ejus operuit, quia corda persequentium, ne auctorem suum cognoscerent, malitiæ nubilo velavit. Unde & per Paulum dicitur: *Vsque in hodiernum diem cùm legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum.* Qui rursus ait: *Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Vultus ergo judicum opertus extitit, quia mens persequentium eum, quem carne tenere potuit, Deum nec per miracula agnovit. Quia verò antiquus hostis cum iniquis omnibus una persona est: sic plerumque Scriptura sacra de iniquorum capite, id est, diabolo loquitur, ut repente ad ejus corpus, id est, ad sequaces illius derivetur. Potest ergo nomine impij, infidelis ac persecutor populus designari, cui & hoc congruit omnino, quod subditur: [*Quòd si non ille est, quis ergo est?*] Ac si apertè diceretur: Quis umquam impius esse putandus est, si ille populus, qui ipsam pietatem persecutus est, impius non est? Sed consideratâ vir sanctus Judaicæ plebis perfidiâ, ad semetipsum mentis oculos revocat: dolet quòd videre nequeat, quem amat: mœrore afficitur, quia ex præsenti mundo antè subtrahitur, quàm salus mundi reveletur. Unde & subdit:

Matt. 4. a. b
Mat. 26 b. c.
Idem c. 27. d
2. Cor. 3. d
2. Cor. 2. b
22.

Quòd antiqui patres fuerint quasi portatores pomorum, prænunciantes Christum, & odorem Evangelij futuris gentibus porrigentes.

CAPUT XVI.

[*Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.*] Cursoris quippe officium est secutura nunciare. Omnes igitur electi, qui ante adventum Redemptoris orti sunt, quia hunc aut* audiendo tantummodo, aut etiam loquendo nunciarunt, quidam quasi in mundo cursores fuerunt. Sed quia ante præstolatum Redemptoris tempus se subtrahi prævident, transire se cursore velociùs dolent; diesque suos esse breves ingemiscunt, quia usque ad videndam Redemptoris lucem minimè tenduntur. Unde aptè dicitur: [*Fugerunt, & non viderunt bonum.*] Omnia quæ creata sunt, bona sunt; Moyse attestante, qui ait: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & ecce bona valde.* Sed hoc solum bonum principaliter bonum est, per quod hæc omnia bona sunt, quæ bona non principaliter existunt. De quo bono Veritas per Evangelium dicit: *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Quia igitur antiquorum patrum priùs dies finiti sunt, quàm mundo Deus in carne monstraretur, rectè de eisdem diebus dicitur: [*Fugerunt, & non viderunt bonum.*] Ac si apertè diceretur: Ante expectatum tempus elapsi sunt, quia ad Redemptoris præsentiam pervenire nequiverunt. Unde & adhuc subditur: *Pertransierunt quasi naves poma portantes.*] Hi qui poma deferentes maria transmeant, ipsi quidem fructuum odore perfruuntur, sed eorumdem fructuum aliis cibos ferunt. Quid igitur antiqui patres, nisi naves poma portantes extiterunt? Qui divinæ incarnationis mysterium prophetantes, ipsi quidem spei odore potiti sunt, sed nobis fructum de ejusdem spei perfectione detulerunt. Quod enim illi expectando odorati sunt, hoc nos cernendo & percipiendo satiamur. Vnde & Redemptor iisdem discipulis dicit: *Alij laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.* Quorum videlicet dies comparantur navibus, quia decurrunt: & rectè poma portantibus; quia electos omnes, quos ante Redemptoris præsentiam gestaverunt, per prophetiæ valuerunt spiritum expectatione refovere, non autem manifesta exhibitione reficere. Vel certè, quia naves cùm poma portant, hæc paleis admiscent, ut ad terras illæsa perducant: rectè patrum præcedentium dies describuntur navibus poma portantibus similes, quia antiquorum dicta in eo quòd mysteria spiritalis vitæ denunciant, per infusam hæc historiæ stipulam servant, & opertum nobis fructum spiritus deferunt, cùm carnalia loquuntur. Sæpe namque dum quædam narrant propria, ad divinitatis elevantur arcana. Qui crebrò etiam cùm altitudinem divinitatis aspiciunt, ad incarnationis ejus mysterium repente funduntur. Unde adhuc aptè subjungitur: [*Sicut aquila volans ad escam.*] Moris quippe est aquilæ, ut irreverberata acie radios Solis aspiciat: sed cùm refectionis indigentiâ urgetur, eamdem oculorum aciem, quam radiis Solis infixerat, ad respectum cadaveris inclinat: & quamvis ad alta evolet, pro sumendis tamen carnibus terram petit. Sic videlicet, sic antiqui patres fuerunt, qui inquantum humanitatis infirmitas admittebat, creatoris lucem erecta mente contemplati sunt: sed incarnandum hunc in mundi fine præscientes, quasi à solis radiis ad terram oculos deflexerunt. Et quasi de summis ad ima veniunt, dum hunc Deum supra omnia, & hominem infra omnia agnoscunt. Quem pro humano genere dum passurum moriturumque conspiciunt, qua scilicet morte semetipsos reficí, atque reformari ad vitam noverunt, quasi more aquilæ post contemplatos Solis radios in cadavere escam quærunt. Libet spectare aquilam Solis radios intuentem, quæ ait: *Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.* Sed ab alto volatu celsitudinis ad terras veniat, escam cadaveris inferiùs inquirat. Paulò pòst etenim subdit, dicens: *Disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.* Et rursum: *Et homo est, & quis cognoscet eum?* Sublevata ergo in divinitate mens justi, cùm dispensationis gratiam ex ejus carne considerat, quasi à summis repente, ut aquila ad escam volat. Sed ecce ille Israëliticus populus immenso dudum prophetiæ spiritu infusus, ejusdem prophetiæ dona perdidit, atque in ea fide, quam prævidendo nunciaverat, non permansit; & à se Redemptoris præsentiam negando repulit, quam cunctis se sequentibus prænuntiando declaravit. Unde & aptè protinus per compassionem ad eorum quoque duritiam sermo convertitur, atque ab eis quomodo prophetiæ gratia subtrahatur, indicatur. Nam subditur: [*Cùm dixero, Nequaquam ita loquar; commuto faciem meam, & dolore torqueor.*] Plebs quippe Judaica loqui ut priùs noluit, quæ eum quem prædixerat, negavit. Sed commutata facie torquetur dolore, quia dum interni sui hominis aspectum, quo agnosci à conditore poterat, fœditate perfidiæ polluit, à præsentibus malis incipiens, sub æterna ultione se damnavit. Quasi enim commutata facie, ab auctore non cognoscitur, quæ perdita bonæ conscientiæ fide reprobatur. Sed nimirum restat, ut suppliciorum dolor torqueat, quam suus non cognoscens conditor ignorat. Quia igitur hæc sub Redemptoris nostri significatione transcurrimus, nunc moraliter discutiendo replicemus. [*Dies mei velociores*

Gen. 1. d
Luc. 18. d
Ioan. 4. c
23.
Esai. 9. b
Esai. 53. b
Hier. 17.
sec. LXX.

* *al.* vivendo.

fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.] A Sicut sæpe jam diximus, sic primus homo conditus fuit, ut per augmenta temporum tendi posset ejus vita tantummodo, non evolvi: sed quia sponte ad culpam decidit, quo attigit vetitum, pertulit decursum, quem nunc homo præsentis vitæ desiderio oppressus, indesinenter & tolerat & optat. Ne enim finiatur, vivere appetit: sed per augmenta vitæ quotidie ad finem tendit. Nec deprehendi valet, incrementa temporum quàm nulla sint, nisi cùm repente transacta * finiuntur, quæ venientia longa videbantur. Vir igitur sanctus statum suæ conditionis aspiciat, & ex humani generis voce damna decursus ingemiscat, dicens: [*Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.*] Ac si B apertè dicat: Ad hoc homo conditus fuit, ut bonum, quod Deus est, videre potuisset: sed quia stare ad lucem noluit, fugiendo oculos amisit: quia quò per culpam cœpit ad ima decurrere, eò cæcitatem pertulit, ne intimum lumen videret. De quibus adhuc diebus aptè subjungitur: [*Pertransierunt quasi naves poma portantes.*] Naves cùm poma portant, fructus terræ videlicet per fluctus ferunt. Terra verò hominis paradisus extitit, quæ hunc inconcussum tenere potuit, si per innocentiam stare voluisset. Sed quia ad mutabilitatis undas per culpam cecidit, ad præsentis vitæ maria post terram venit. Poma etiam terræ hujus fuerunt mandati sermo, concessa possibilitas operis, naturæ indita intelligentia conditoris. Sed hæc poma quæ edere in terra renuimus, C per maria portamus: quia concessa bona tot munerum inconcussi custodire in paradiso noluimus, & servare nunc in tentationibus conamur. Tendentes ad terminum, aurâ vitæ præsentis impellimur, mutabilitatis nostræ fluctu fatigamur. Sed quia per crucis mysterium ad ingenita naturæ bona restringimur, quasi per lignum poma portamus. Quod tamen intelligi & aliter potest. Naves etenim cùm poma portant, suavitatem odoris habent, sed gravitatem ponderis non habent. Et humanum genus à paradisi gaudiis expulsum, vim contemplationis perdidit, robur conditæ fortitudinis amisit: cumque ad superna repetenda se erigit, fragrat quidem odore memoriæ, sed dignè non exerit pondus vitæ. Pomorum ergo odoribus repletur, & tamen huc illucque leviter mentis nostræ navis impellitur: quia D & paradisi celsitudem cum odoris recordatione meminimus, & importunos tentationum fluctus ex carne toleramus. Unde & aptè subjungitur: [*Sicut aquila volans ad escam.*] Aquila etenim alto valde volatu suspenditur, & adnisu præpeti ad æthera libratur; sed per appetitum ventris terras expetit, seseque à sublimibus repente deorsum fundit. Sic sic humanum genus in parente primo ad ima de sublimibus corruit, quod nimirum conditionis suæ dignitas in rationis celsitudine quasi in aëris libertate suspenderat: sed quia contra præceptum, cibum vetitum contigit, per ventris concupiscentiam ad terras venit: & quasi post volatum carnibus pascitur, quia illa libera contemplationis inspiracula perdidit, & deorsum corporeis voluptatibus lætatur. Sicut ergo aquila volans ad escam, E dies nostri velociter transeunt: quia quò ima petimus, eò subsistere in vita prohibemur. Sed cùm hæc ante mentis oculos continua cogitatione revolvimus, duris taciti quæstionibus urgemur, cur omnipotens Deus condidit quem periturum esse præscivit? cur is, qui summè potens & summè bonus est, nequaquam voluit hominem talem facere, qui perire non posset? Cùm verò hæc tacita mens interrogat, pavet, ne ipso interrogationis ausu in superbiam erumpat; seque humiliter comprimit, & cogitationes suas restringit. Sed eò gravius affligitur, quò inter mala quæ sustinet, etiam de conditionis suæ abscondito intellectu cruciatur. Unde hîc quoque aptè subjungitur: [*Cùm dixero, Nequaquam ita loquar; commuto faciem meam, & dolore torqueor.*] Nequaquam quippe nos ita debere loqui dicimus, cùm nostræ infirmitatis modum ex inquisitione transeuntes, nosmetipsos pavore reprehendimus, & supernæ reverentiæ consideratione refrænamus. In qua refrænatione scilicet mentis nostræ facies commutatur: quia quæ priùs non capiens audenter summa requirebat, infirmitatem suam postmodum agnoscens, venerari inchoat, quod ignorat. Sed in ipsa commutatione dolor est, quia valde affligitur, quoniam primæ culpæ merito ad intelligenda ea quæ de ipsa sunt, cæcatur: quæ patitur, justa esse considerat: pavet, ne in dolore per licentiam locutionis excedat: ori silentium indicit, sed excitatus dolor eo ipso, quo restringitur, augetur. Dicat ergo: [*Cùm dixero, Nequaquam ita loquar; commuto faciem meam, & dolore torqueor.*] Quia tunc gravius plerumque affligimur, cùm quasi per consolationis studium, afflictionis nostræ nobis conamur mala levigare. Sed quisquis jam subtiliter parentis primi damnatione propagata, humani generis damna considerat, superest ut his adjungere propria metuat. Unde vir sanctus postquam communia intulit, repente specialia subjungit, dicens:

Quantum timere debeat qui scienter peccat, cùm Iob tantis virtutum testimoniis approbatus, sua opera vereatur: & quòd fraus tribus mollis committatur.

CAPUT XVII.

[*Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.*] Quæ beatus Job opera exercuit, sacræ hujus historiæ texrus ostendit. Holocaustis quippe multiplicibus auctorem placare studuit; quia juxta filiorum numerum, ut scriptum est, consurgens diluculò, offerebat holocausta *Iob. 1. d* per singulos; eosque non solùm ab immundis actibus, sed à prava quoque cogitatione mundabat. De quo, Scriptura teste, perhibetur: *Dicebat enim: Ne forte peccaverint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.* Affectum ergo compassionis exercuit; quia ipse de se amicorum quæstionibus exactus, dicit: *Flebam quondam super eum qui* *Iob. 30. d* *afflictus erat.* Ministerium pietatis impendit, qui ait: *Oculus fui cæco, & pes claudo.* Castitatis munditiam in corde custodivit, qui obtestando se aperuit, dicens: *Si deceptum est cor meum super mulierem.* Humilitatis culmen medullitus tenuit, qui dicit: *Si contempsi judicium subire cum servo meo* *Ibid.* *& ancilla mea, cum disceptarent adversum me.* Beneficia largitatis impendit, qui ait: *Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.* *Ibid.* Et rursum: *Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est.* Gratiam hospitalitatis exhibuit, qui dicit: *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.* *Ibid.* Et inter hæc ad virtutum cumulum per excellentiorem viam charitatis, & inimicos dilexit, qui ait: *Si gavisus* *Ibid.* *sum ad ruinam ejus qui me oderat.* Et rursum: *Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus.* Quid ergo vir sanctus sua opera verebatur, qui illa semper exhibuit, ex quibus placari Deus erga iniquitates solet? Quid ergo est quòd mira opera faciens, hæc ipsa etiam veretur pavens, cùm dicit: [*Verebar omnia opera mea;*] nisi quòd in sancti viri actibus verbisque colligimus, ut si placere Deo veraciter cupimus, postquam perversa subigimus, ipsa in nobis etiam bene gesta timeamus? Duo quippe sunt, quæ in bonis operibus necesse est ut studiosè formidentur, desidia videli- *26.* cet, & fraus. Unde & per Prophetam apud vetu- *Hier.* stam translationem dicitur: *Maledictus omnis, qui* *48. b*

facit opus Dei fraudulenter & desidiosè. Sed sciendum magnopere est, quia desidia per torporem nascitur, fraus per privatam dilectionem. Illam namque minor Dei amor exaggerat, hanc autem malè mentem possidens, proprius amor creat. Fraudem quippe in Dei opere perpetrat, quisquis semetipsum inordinatè diligens, per hoc quod rectè egerit, ad remunerationis transitoria bona festinat. Sciendum quoque est, quòd tribus modis fraus ipsa committitur, quia per hanc proculdubio aut tacita cordis humani gratia, aut favoris aura, aut res quælibet exterior desideratur. Quò contrà rectè de justo
Isa.33.c per Prophetam dicitur: *Beatus qui excutit manus suas ab omni munere.* Quia enim non solùm fraus in acceptione pecuniæ est, munus proculdubio unum non est. Tres verò sunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude festinatur. Munus namque à corde, est captata gratia à cogitatione. Munus ab ore, est gloria per favorem. Munus ex manu, est præmium per dationem. Sed justus quisque ab omni munere manus excutit, quia in eo quod rectè agit, nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec à manu recipere donationem quærit. Solus ergo in Dei opere fraudem non facit, qui cùm ad studia bonæ actionis invigilat, nec ad corporalis rei præmia, nec ad laudis verba, nec ad humani judicij gratiam anhelat. Ipsa igitur bona nostra, quia insidiantis culpæ evadere gladium nequeunt, nisi sollicito quotidie timore muniantur, per sanctum virum nunc rectè dicitur: [*Verebar omnia opera mea.*] Ac si humili confessione diceretur: Quæ apertè egerim, video: sed quid in his latenter pertulerim, ignoro. Sæpe enim bona nostra latrocinanti fraude depereunt, quia rectis se nostris actibus concupiscentiæ terrenæ subjungunt. Sæpe desidia interveniente deficiunt, quia à fervore quo cœpta sunt, frigescente amore tabescunt. Quia ergo culpæ subreptio vel in ipso virtutis actu vix vincitur: quid ad securitatem superest, nisi ut studiosè semper, & in virtute timeatur? Sed post hæc valde scrupulosum cordi se objicit, quod subjungit: [*Sciens quòd non parceres delinquenti.*] Si enim delinquenti non parcitur, quis ab æterna morte eripitur, cùm à delicto mundus nemo reperitur? An pœnitenti parcit, & delinquenti non parcit? Quia cùm delicta plangimus, nequaquam jam delinquentes sumus. Sed quid est quòd Petrus cùm negat respicitur, & Redemptoris negati respectu ad lacrymas vocatur? Quid quòd Paulus cùm Redemptoris nomen in terra conaretur extinguere, ejus verba de cælo meruit audire? Sed tamen culpa in utroque punita est: quia & de Petro,
Luc. 22. g teste Evangelio, scriptum est: *Recordatus est Petrus verbi Iesu quod dixerat: & egressus foras, flevit amarè.* Et de Paulo hæc eadem, quæ hunc vocavit,
Act. 9.c Veritas dicit: *Ego ostendam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati.* Delinquenti ergo Dominus nequaquam parcit, quia delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit,
Eucherius in lib. 2. Reg. c. 8. De pœnit. dist. 1. cap. si peccatū. 2. Reg. 12. d aut hoc Deus cum homine vindicans, percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur. Sic David audire post confessionem meruit: *Dominus transtulit peccatum tuum.* Et tamen multis pòst cruciatibus afflictus ac fugiens, reatum culpæ quam perpetraverat, exolvit. Sic nos salutis unda à culpa primi parentis absolvimur: sed tamen reatum ejusdem culpæ diluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus. Bene ergo dicitur: [*Sciens quòd non parceres delinquenti;*] quia delicta nostra sive per nos, sive per semetipsum resecat, etiam cùm relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare. Sed sæpe mens dum plus justo trepidat, dum pavore quatitur, dum sinistris suspicionibus urgetur, tædet hanc vivere, quæ se ad vitam vel per labores ambigit pervenire. Unde & subsequener adjungitur:

Quòd sancti viri ita incerti sunt, ut confidant: ita confidunt, ut tamen ex securitate non torpeant.

CAPUT XVIII.

[*Si autem & sic impius sum, quare frustra laboravi?*] Si enim remota pietate discutimur, opus nostrum pœna dignum est, quod remunerari præmiis præstolamur. Vir igitur sanctus sub occulto judicio trepidans, dicit: [*Si autem & sic impius sum, quare frustra laboravi?*] Non quòd hunc laborasse pœnitet; sed quòd incertus esset de præmiis, & inter labores dolet. Sciendum verò est, quòd viri sancti ita incerti sunt, ut confidant; atque ita confidunt, ut tamen ex securitate non torpeant. Quia ergo plerumque mens & impensa rectis actibus trepidat: restat, ut postquam bonum opus agitur, lacrymæ expiationis exquirantur, quatenus ad æterna præmia meritum recti operis subvehat humilitas postulationis.

Quòd quantalibet munditia sancti fulgeant, tamen ex hoc corpore quod corrumpitur, in quo sunt, abominabiles se judicant, concupiscentiarum sordibus, sine quibus non sunt, immundos se reputant.

CAPUT XIX.

SED tamen sciendum est, quia mundos nos ad perfectum reddere, vel vita, vel lacrymæ non valent, quousque nos mortalitas nostræ corruptionis tenet. Unde & aptè subjungitur: [*Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ: tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.*] Aquæ enim nivis, sunt lamenta humilitatis. Quæ profectò humilitas, quia ante districti judicis oculos ceteris virtutibus præeminet, quasi per magni meriti colorem candet. Sunt namque nonnulli qui lamenta habent, sed humilitatem non habent: quia afflicti plangunt; sed tamen in ipsis fletibus vel contra proximorum vitam superbiunt, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirum aquas habent, sed nivis aquas non habent: & mundi esse nequeunt, quia humilitatis fletibus minimè lavantur. Aquis autem nivis à culpa se laverat, qui confidenter di-
Ps. 50. c cebat: *Cor contritum & humiliatum Deus non spernit.* Qui enim lamentis affliguntur, sed murmurando rebelles sunt, mentem quidem conterunt, sed humiliari contemnunt. Quamvis aquæ nivis intelligi & aliter possint. Aqua enim fontis & fluminis ex terra oritur, aqua verò nivis ex aëre proruit. Et sunt plerique, qui per orationum lamenta se cruciant, sed tamen totis lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exudant: compunguntur in precibus, sed felicitatis transitoriæ gaudia exquirunt. Hos itaque nivis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis venit. Quasi enim ex terræ aqua perfusi sunt, qui pro terrenis bonis in precibus compunguntur. Qui verò idcirco plorant, quoniam præmia æterna desiderant, aqua nivis hos diluit, quia cælestis compunctio infundit. Nam cùm perennem patriam per lamenta appetunt, ejusque accensi desideriis plangunt, à summis accipiunt, unde mundentur. Per manus autem quid aliud, quàm opera designantur? Unde quibusdam per Prophetam dici-
Esai. 1. d tur: *Manus vestræ sanguine plenæ sunt:* idest, opere crudelitatis. Notandum verò, quòd vir sanctus non ait: *Fulserint mundissimæ manus meæ;* sed, [*velut mundissimæ manus meæ:*] quia quousque pœna corruptionis adstringimur, quamlibet rectis operibus insudemus, veram munditiam nequaquam appre-

hendimus, sed imitamur. Unde & aptè subjungitur: [*Tamen sordibus intinges me.*] Deus nos sordibus intingere dicitur, intinctos sordibus demonstrare: quia quantò ad illum veriùs per bona opera surgimus, tantò subtiliùs vitæ nostræ sordes agnoscimus, quibus ab ejus munditia discordamus. Ait ergo: [*Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ; tamen sordibus intinges me.*] Ac si apertè dicat: Quamvis lamentis supernæ compunctionis infundar, quamvis per studia rectæ operationis exercear: in tua tamen munditia video quia mundus non sum. Intentam quippe Deo animam ipsa adhuc corruptibilis caro diverberat, ejusque amoris pulchritudinem obscœnis & illicitis cogitationum motibus fœdat. Unde & subditur:

29. [*Et abominabuntur me vestimenta mea.*] Quid enim vestimenti nomine, nisi hoc terrenum corpus exprimitur, quod induta anima tegitur, ne in subtilitatis suæ substantia nuda videatur? Hinc etenim Salomon ait: *Omni tempore sint vestimenta tua candida*; Eccle. 9. b
idest, membra corporis à sordidis actibus munda. Hinc Esaïas ait: *Vestimentum mixtum sanguine,* Esai 9. a
erit in combustionem. Sanguine quippe vestimentum miscere, est desideriis carnalibus corpus inquinare. Quibus nimirum se pollui Psalmista formidaverat, Psal. 50.
cùm dicebat: *Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ.* Hinc voce Angeli ad Joannem dicitur: Apoc. 3. a
Habes pauca nomina in Sardis, quæ non inquinaverunt vestimenta sua. More autem sacri eloquij, vestimenta nostra nos abominari referuntur, quia abominabiles reddunt; sicut per Petrum quoque de
Act. 1. c Juda dicitur: *Hic possedit agrum de mercede iniquitatis.* Neque enim emptum pretio sanguinis agrum figuli Judas possidere potuit, qui relatis triginta argenteis, traditionis crimen criminosiori in se protinus morte mulctavit: sed possedit, dictum est, possidere fecit. Ita hoc loco: [*Abominabuntur me vestimenta mea,*] dicitur, abominabilem facient; quia nimirum dum contra mentem membra superbiunt, dum sancti desiderij studia, tentationum suarum tumultibus interrumpunt, in ipso suo certamine posita anima agnoscit, quantum adhuc à divinitate despicitur, quæ corruptionem suam plenè appetens transire, sed non valens, fœdo pulvere cogitationis inquinatur. Hanc vestimentorum abominationem
Rom. 7. d sensserat, qui dicebat: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Hæc etiam vestimenta, in quibus perfectè placere non poterat, quandoque meliùs resumenda, deponere festinè cupiebat, dicens: *Infelix ego homo, quis*
Rom. 7. d *me liberabit de corpore mortis hujus?* Dicat ergo vir justus: [*Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ; tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.*] Quia quantumlibet ad summa, ex compunctione contemplationis ascenderit, quantumlibet in opere se per exercitium laboris accinxerit; indignum tamen adhuc aliquid de corpore mortis sentit, & abominabilem se esse considerat in multis, quæ de pondere corruptionis portat.

A in his quæ dicimus, audimur, & quò objecta patenter apprehendimus, eò audenter ad proposita respondemus. Quia ergo invisibilis judex quæ facimus videt, quasi audit quæ dicimus: sed quia id quod ei displicet, nequaquam plenè cognoscimus, quasi quid ipse dicit ignoramus. Vir igitur sanctus vestimentorum suorum abominationem considerans, eò ampliùs timet, quò audiri in judicio ex æquo non valet: quia quousque corruptionis suæ pondere premitur, hoc in sua graviùs pœna tolerat, quòd & sensum sui reprehensoris ignorat. Ac si apertè dicat: In hoc ex æquo non audior, quia & patent cuncta quæ facio, & tamen ipse nescio per quanta reprehendor. Sequitur: [*Non est qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.*] Durum sonat, ut quæratur qui Deum arguat: sed durum non erit, si recurrat ad memoriam, quod ipse per alium Prophetam dicit: per Esaïam quippe admonet, dicens: *Quiescite agere perverse,* Esa. 1. c
discite benefacere, quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam: & venite, & arguite me, dicit Dominus. Ei namque, quem arguimus, rationis auctoritate contra imus. Et quid est, quòd Dominus agere sancta nos admonens, adjungit: *Venite, & arguite me:* nisi quòd apertè insinuat, quantam bonis actibus fiduciam præstat? Ac si patenter dicat: Recta agite, & animadversionis meæ motibus non jam per deprecationis gemitum, sed per fiduciam auctoritatis obviate. Hinc
1. Ioan. 3. d etenim Joannes dicit: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.* Hinc est quòd Moyses, quia placet serviens, auditur tacens, cùm silenti dicitur: *Quid clamas ad me?* Hinc est quòd Exod. 14. d
iracundum retinet, cùm audit: *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra populum istum.* Hinc est quòd Exod. 32. c
arguentem Dominus non habuisse se queritur, cùm Zzec. 22. g
per Prophetam dicitur: *Quæsivi virum, qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me, ne dissiparem eam, & non inveni.* Hinc est quòd graviter Esaïas
Esai. 64. c deplorat, dicens: *Omnes nos cecidimus quasi folium, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos: non est qui invocet nomen tuum, qui consurgat & teneat te.* Sed possunt recti quilibet per acceptæ * pœnitentiæ meritum aliquando præsentis motibus animadversionis obviare: non autem valent virtute propria ab humano genere supplicia secuturæ mortis expellere. Vir igitur sanctus humanum genus consideret quò defluxit; æternæ mortis damna conspiciat; cui nimirum constat, quia nequaquam justitia humana contradicat: videat quàm perversè homo deliquerit; videat quàm districtè conditor contra hominem irascatur, & mediatorem Dei & hominis, Deum & hominem requirat.

* al. innocentiæ.

Quòd grave tormentum sit in cordibus electorum, quòd sensum sui reprehensoris non intelligunt.

CAPUT XX.

30. CUI hoc quoque sit gravius, quò sæpe neque hoc intelligit, unde delinquit. Flagella suscipit, sed districto judici quid in se majus, quidve minus displiceat, non agnoscit. Unde & subditur: [*Neque enim viro, qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in judicio ex æquo possit audiri.*] Dum cum quolibet in judicio ex æquo contendimus, & quid contra nos dicatur, agnoscimus: &

Quòd Christus ad nos Deo Patri placandos novus homo venerit, contradictor ad culpam, amicus ad pœnam.

CAPUT XXI.

QUEM quia longè post venturum considerat, 31.
deplorans dicat: [*Non est qui utrumque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.*] Redemptor quippe humani generis, mediator Dei & hominis per carnem factus, quia justus in hominibus solus apparuit, & tamen ad pœnam culpæ, etiam sine culpa pervenit, & hominem redarguit ne delinqueret, & Deo obstitit ne feriret: exempla innocentiæ præbuit, pœnam malitiæ suscepit. Patiendo ergo utrumque arguit, quia & culpam hominis per justitiam aspirando corripuit, & iram judicis moriendo temperavit: atque in utrisque manum posuit, quia & exempla hominibus quæ imitarentur, præbuit, & Deo in se opera, quibus erga homines placaretur, ostendit. Nullus quippe ante hunc extitit, qui sic pro alienis reatibus intercederet,

ut proprios non haberet. Æternæ igitur morti tantò quis in aliis obviare non poterat, quantò hunc reatus de propriis adstringebat. Venit itaque novus homo ad homines, contradictor ad culpam, amicus ad pœnam: mira monstravit, crudelia pertulit. Manum ergo suam in ambobus posuit, quia unde reum recta docuit, inde iratum judicem placavit. Qui hoc quoque ipsis suis miraculis mirabilius præbuit, quia corda delinquentium mansuetudine potiùs quàm terrore correxit. Unde & subditur:

Quòd à timore legis in libertatem Evangelij antiqui Sancti transire optabant: & quid sit, quòd Elisæus non per Giezi, sed per se ipsum Sunamitis filium suscitavit.

CAPUT XXII.

Auferat à me virgam suam, & pavor ejus non me terreat.] Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cùm dicebat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. Sed incarnatus virgam abstulit, quia vias vitæ per mansuetudinem ostendit. Unde ei per Psalmistam dicitur: *Intende, prosperè procede, & regna: propter veritatem & mansuetudinem & justitiam.* Timeri quippe quasi Deus noluit, sed quasi pater ut amaretur inspiravit. Quod liquidò Paulus dicit: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.* Unde hic quoque aptè subjungitur: [*Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.*] Vir etenim sanctus, quia humani generis redemptorem venire mitem conspicit, non metum ad Dominum, sed affectum ad patrem sumit: & timorem despicit, quia per adoptionis gratiam ad amorem surgit. Hinc Joannes ait: *Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.* Hinc Zacharias dicit: *Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati serviamus illi.* A peccati igitur morte timor nos suscitare non valuit, sed ad statum vitæ aspirata mansuetudinis gratia erexit. Quod bene in Elisæo Sunamitis filium suscitante signatur: qui cum baculo puerum mittens, extincto filio vitam minimè reddidit; per semetipsum verò veniens, seque super mortuum sternens, atque ad ejus membra se colligens, huc illucque deambulans, & in ore mortui septies aspirans, hunc ad redivivam lucem protinus per ministerium compassionis animavit. Auctor quippe humani generis Deus, quasi mortuum puerum doluit, cùm extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit. Et quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum virgam misit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare non valuit, quia Paulo attestante: *Nihil ad perfectum addúxit lex.* Ipse autem per semetipsum veniens, & super cadaver se humiliter sternens, ad exæquanda sibi mortui membra se collegit: *quia cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Dei; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Huc illucque deambulat; quia & Judæam juxta & longè positas gentes vocat. Super mortuum septies oscitat; quia per apertionem divini muneris, gratiæ septiformis spiritum in peccati morte jacentibus aspirat. Moxque vivens erigitur: quia is, quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam rediit. Dicat itaque beatus Job ex sua, dicat ex voce humani generis: [*Auferat à me virgam suam, & pavor ejus non me terreat: loquar, & non timebo eum.*] Ubi & aptè subjungitur: [*Neque enim possum metuens respondere.*] Respondere quippe cuilibet dicimur, cùm factis illius digna opera repensamus. Deo ergo respondere, est donis ejus præcedentibus nostra obsequia reddere. Unde & Psalmi quidam, in quibus sancta operatio imitanda proponitur, ad respondendum scripti prænotantur. Rectum itaque Deus hominem condidit, eumque ad perversa defluentem, cum longanimitate toleravit. Quotidie culpas aspicit, & tamen vivendi spatia non citiùs abscindit: dona largitur benignitate sua, & erga malos utitur patientia sua. Respondere homo tot beneficiis debet; sed tamen respondere metuens non valet; quia humani generis conditorem qui adhuc serviliter formidat, proculdubio non amat. Nam tunc solùm Deo vera obsequia reddimus, cùm eum propter amoris fiduciam non timemus; cùm nos ad bona opera affectus, non metus dirigit; cùm malum nostræ menti jam non placet, etiam si liceat. Nam qui à perversitatis opere ex timore restringitur, perversa libenter ageret, si liceret. Nequaquam ergo veraciter rectus est, qui adhuc à pravitatis desiderio liber non est. Bene itaque dicitur: [*Neque enim possum metuens respondere:*] quia verò obsequia Deo non reddimus, si ex timore mandatis illius, & non potius ex amore servimus. Sed cùm menti nostræ ejus dulcedinis amor accenditur, omne desiderium præsentis vitæ lævigatur, in tædium delectatio vertitur, atque hanc cum mœrore mens tolerat, cui victa priùs reprobo amore serviebat: Unde & aptè subditur:

CAP. X. *Taedet animam meam vitæ meæ, dimittam adversum me eloquium meum: loquar in amaritudine animæ meæ. Dicam Deo, Noli me condemnare: indica mihi, cur me ita iudices. Numquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuves? Numquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis? Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora, ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris? Et scias quia nihil impium fecerim, cum sit nemo, qui de manu tua possit eruere. Manus tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me? Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & nervis compegisti me. Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodivit spiritum meum. Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris. Si peccavi, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria. Et propter superbiam, quasi leænam capies me, reversusque mirabiliter me crucias. Instauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam adversum me, & pœnæ militant in me. Quare de vulva eduxisti me? qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret. Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum. Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum: antequam vadam, & non revertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine: terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.*

Quòd

Hebr. 7. c

Philip. 2. a

Ps. 46. b

32.

Rom. 8. c

1. Ioan. 4. d

Luc. 1. g

4. Reg. 4. e

Quòd sanctis præsens vita vilescit, cùm conditoris dulcedinem senserint: & quantò plus ei propinquant, tantò se amplius accusant.

CAPUT XXIII.

33. TAedet animam meam vitæ meæ.] Sed cùm præsens vita vilescere, cùm conditoris amor dulcescere cœperit, sese contra se animus accendit, ut accusare se de culpis debeat, in quibus se antè supernorum nescius defendebat. Unde adhuc rectè subjungit: [*Dimittam adversùm me eloquium meum.*] Quasi pro se eloquio suo utitur, qui prava quæ gessit, defendere excusationibus conatur. Sed adversùm se eloquium dimittit, qui accusare in se hoc incipit, quod erravit. Sæpe verò & cùm delinquimus, ea quoque quæ agimus, dijudicamus. Accusat mens ipsa quod perpetrat; sed quia hoc ex desiderio minimè deserit, erubescit confiteri quod fecit. Cùm verò toto jam judicio carnis delectationem premit, audaci voce in accusationis suæ confessione se erigit. Unde rectè nunc dicitur: [*Dimittam adversùm me eloquium meum.*] Quia fortis mens relaxare contra se verba detestationis inchoat, quæ apud semetipsam priùs infirmè verecundata retinebat. Sed sunt nonnulli, qui apertis vocibus culpas fatentur, sed tamen in confessione gemere nesciunt, & lugenda gaudentes dicunt. Unde & adhuc aptè subjungitur:

Quòd iram Dei amaritudo præsentis pœnitentiæ extinguat.

CAPUT XXIV.

LOquar in amaritudine animæ meæ.] Qui culpas suas detestando loquitur, restat ut has in amaritudine animæ loquatur: ut hæc ipsa amaritudo puniat, quidquid lingua per mentis judicium accusat. Sciendum verò est, quia ex pœna pœnitentiæ, quam sibi mens irrogat, aliquatenus securitatem percipit, atque ad interrogationem superni judicis fidentior exurgit; ut semetipsam subtiliùs inveniat, & erga se quæque quomodo disponantur, agnoscat. Unde & protinus additur: [*Dicam Deo, Noli me condemnare: indica mihi, cur me ita judices.*] Qui peccatorem se in amaritudine animæ asserit, quid Deo aliud, quàm ne condemnetur, dicit? quia amaritudo præsentis pœnitentiæ extinguit supplicia sequentis iræ. Duobus autem modis in hac vita hominem Deus judicat: quia aut per mala præsentia irrogare jam tormenta sequentia incipit, aut tormenta sequentia flagellis præsentibus extinguit. Nisi enim delictis exigentibus justus judex & nunc & postmodum quosdam percuteret, Judas Apostolus minimè dixisset: *Secundò eos qui non crediderunt, perdidit.* Et de iniquis Psalmista non diceret: *Induantur sicut diploide confusione sua.* Diploïs quippe duplum vestimentum dicitur. Confusione ergo sicut diploïde induti sunt, qui juxta reatus sui meritum, & temporali & perpetua animadversione feriuntur. Solos quippe pœna à supplicio liberat, quos immutat. Nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Si autem nequaquam quosdam pœna præsens à supplicio æterno defenderet, Paulus minimè dixisset: *Cùm judicamur, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Hinc voce angelica ad Joannem dicitur: *Ego quos amo, redarguo & castigo.* Hinc etiam scriptum est: *Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Sæpe ergo mens justi ut magis secura sit, altiùs trepidat: & cùm flagellis cingitur, 34. superni judicij incertitudine turbatur. Pavet, ne initium sequentis damnationis sit omne quod patitur: & per cogitationem interrogat judicem, quia de vitæ suæ meritis ambigit in percussione. Sed vitæ virtus cùm ad oculos mentis reducitur, quasi consolatio à judice respondetur: quia nequaquam ad perdendum percutit, quem in actionis innocentia feriendo custodit. Bene itaque nunc dicitur: [*Indica mihi, cur me ita judices.*] Ac si apertè diceretur: Quia flagellando me judicas, ostende quòd ad judicium per flagella securum reddas. Quod tamen intelligi & aliter potest. Nam plerumque vir justus flagella ad probationem percipit, & vitam suam subtilissima inquisitione discutiens, quamvis se peccatorem & sentiat & fateatur; pro qua tamen specialiter culpa percutitur, minimè cognoscit: atque eò magis in percussione trepidat, quò causas suæ percussionis ignorat. Petit ut semetipsum sibi judex indicet, quatenus quod ille animadvertendo percutit, hoc in se flendo & ipse castiget. Scit namque quòd æquissimus judex injustè quemquam nostrum nullo modo affligit, & magno metu concutitur: quia & dolet in verbere, & deprehendere in se perfectè non valet, quod deploret. Unde adhuc subditur:

Iud. epist. can. a *Ps. 108. d* *1. Cor. 11. g* *Apoc. 3. d* *Hebr. 12. b*

Quòd consilium diaboli totum sit in perditione generis humani.

CAPUT XXV.

NVmquid bonum tibi videtur, si calumnieris & opprimas pauperem, opus manuum tuarum, & consilium impiorum adjuves?] Hoc nimirum sic per interrogationem dicitur, ut negetur. Ac si apertè diceretur: Tu qui summè bonus es, novi quia bonum non æstimas, ut pauperem per calumniam premas. Et scio ergo quia non est injustum quod patior, & eò magis doleo, quò causas justitiæ ignoro. Notandum verò quòd non ait, *Ut opprimas innocentem, sed pauperem.* Qui enim districtioni judicis nequaquam innocentiam, sed paupertatem suam objicit, non jam de vita audaciam arripit; sed quàm se infirmum conspiciat, ostendit. Ubi & congruè subjungit: [*Opus manuum tuarum.*] Ac si apertè dicat: Impie opprimere non potes, quem te fecisse gratuitò recordaris. Bene autem subditur: [*Et consilium impiorum adjuves?*] Quos namque hoc loco impios, nisi malignos spiritus vocat? Qui cùm redire ipsi ad vitam nequeant, crudeliter socios ad mortem quærunt. Quorum nimirum consilium fuit, ut beatum Job divina correptio tangeret: ut qui in tranquillitate justus extiterat, saltem per flagella peccaret. Sed impiorum consilium Dominus non audivit: quia eorum tentationibus carnem justi prodidit, animam negavit. Hoc indesinenter contra bonos consilium maligni spiritus ineunt: ut hi, quos servire Deo innocuè in tranquillitate conspiciunt, vexati adversitatibus ad voraginem culpæ rapiantur. Sed eorum consilij acumen destruitur, quia pius conditor cùm viribus flagella moderatur, ne virtutem pœna transeat, & per astutiam fortium, humana infirmitas excedat. Unde & bene per Paulum dicitur: *Fidelis autem Deus, qui non patietur* 1. Cor. 10. e *vos tentari supra quàm potestis, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere.* Nisi enim misericors Deus cùm viribus tentamenta modificet, nullus profectò est, qui malignorum spirituum insidias non corruens portet: quia si mensuram judex tentationibus non præbet, eo ipso protinus stantem dejicit, quò ultra vires onera imponit. Sic autem beatus Job negando requisivit ista quæ protulit; sicut & requirendo negat ea quæ illico subjungit, dicens:

Quòd ante omne tempus, qui semper est, in præsentia sibi cuncta conspiciat.

CAPUT XXVI.

NVmquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis? Nũquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras

iniquitatem meam, & peccatum meum scrutaris? & scias quia nihil impium fecerim.] Oculi carnei facta temporum non nisi in tempore agnoscunt: quia & ipsi ad videndum cum tempore prodeunt, cum tempore clauduntur, & humanus visus quodlibet opus sequitur, non præcurrit: quia vix existentia aspicit, 35. & ventura nullo modo agnoscit. Dies quoque & anni hominis à diebus & annis discrepant æternitatis: quia vitam nostram, quæ tempore incipitur, tempore finitur, dum intra sinus sui latitudinem format, æternitas devorat. Cujus nimirum immensitas quia ultra citraque super nos tenditur, sine inchoatione & termino ejus æternum esse dilatatur: eique nec transacta prætereunt, nec adhuc ventura, quasi quæ non appareant, desunt: quia is qui semper esse habet, cuncta sibi præsentia conspicit: cumque aspiciendo pòst & antè non tenditur, nulla intuitus mutatione variatur. Dicat ergo: [*Numquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis? Numquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: ut quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scrutaris? & scias quia nihil impium fecerim.*] Ac si humiliter requirens, diceret: Cur me in tempore per flagella examinas, quem apud te perfectè & ante tempora scisti? Cur culpas meas verberibus interrogas, quem per æternitatis tuæ potentiam nec priusquam conderes, ignoras? Cujus nimirum potentiæ mox pondus exprimit, cùm subjungit: [*Cum sit nemo, qui de manu tua possit eruere.*] Ac si apertè dicat: Quid tibi restat, nisi parcere, cujus virtuti nullus valet obviare? Quo enim nemo est qui animadversionem tuam ex meritis suæ virtutis retineat, eò à se faciliùs tua pietas exigit ut parcat. Quia autem nos in delictis concepti, in iniquitatibus editi, aut noxiè prava perpetramus, aut incautè etiam recta agendo delinquimus: districtus judex unde nobis fiat placabilis, non habemus. Sed cùm nostrum opus ejus obtutibus dignum exhibere non possumus: restat, ut ad placationem illius suum ei opus offeramus. Unde & subditur:

Manichæorum error destruitur, & dignitas conditionis humanæ commendatur.

CAPUT XXVII.

MANUS *tuæ plasmaverunt me, & fecerunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?*] Ac si ei humiliter dicat: Quia sub justo examine dignum non est tua placatione quod feci, pensa misericorditer, ne pereat quod fecisti. Quibus etiam verbis perversum Manichæi dogma destruitur, qui duo esse principia mentiens, à Deo spiritum, à satana verò carnem conditam asserere conatur. Sanctus etenim vir prophetici spiritus gratiâ plenus, longè post ventura considerat, & errorum genimina prævidens calcat, dicens: [*Manus tuæ plasmaverunt me, & fecerunt me totum in circuitu.*] Qui enim & plasmatum se, & factum totum in circuitu à Deo asserit, tenebrarum genti nec in spiritu suo aliquid nec in carne derelinquit. Nam plasmatum se propter internam hominis imaginem retulit: factum verò totum in circuitu, in eo quòd ex carnis constat indumento, memoravit. 36. Notandum verò est, quia per hoc quòd se plasmatum Dei manibus asserit, misericordię judicis, dignitatem suæ conditionis opponit. Quamvis enim per coæternum patri Verbum cuncta creata sint: in ipsa tamen relatione creationis ostenditur, quantum cunctis animalibus, quantum rebus vel cælestibus, sed tamen insensibilibus, homo præferatur. Cuncta quippe dixit, & facta sunt. *Psal. 148. a* Cùm verò facere hominem decernit, hoc quod reverenter pensandum est *Gen. 1. d* præmittit, dicens: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Neque enim de eo sicut de rebus ceteris scriptum est: *Fiat & factum est:* neque ut aquæ volatilia, sic terra hominem protulit: sed priusquam faceret, *faciamus* dicitur: ut videlicet quia rationalis* natura condebatur, quasi cum consilio facta videretur. Quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur; ut scilicet non per jussionis vocem, sed per dignitatem operationis existeret, qui ad conditoris imaginem fiebat. Quod igitur per conditionem homo elegantiùs in terra creaturis ceteris accepit, hoc in flagello positus pietati sui opificis opponit, dicens: [*Manus tuæ plasmaverunt me, & fecerunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?*] Ac si apertè dicat: Cur tanta vilitate despicis, quem cum tanta dignitate condidisti? Et quem ratione rebus ceteris præfers, cur ex dolore supponis? Sed tamen hæc eadem nostra dignitas fulget per imaginem, & longè distat à beatitudinis perfectione per carnem: quia dum spiritus miscetur pulveri, quodammodo connectitur infirmitati. Quam scilicet infirmitatem beatus Job pietati judicis objicit, cùm subjungit:

* al. creatura

Quòd homo ad veniam perveniat, cùm irremissibile sit peccatum diaboli.

CAPUT XXVIII.

MEMENTO *quæso, quòd sicut lutum feceris me.*] Angelorum spiritus idcirco irremissibiliter peccaverunt, quia tantò robustiùs stare poterant, quantò eos carnis admixtio non tenebat. Homo verò idcirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset, accepit. Unde & apud respectum judicis argumentum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis; sicut per Psalmistam dicitur: *Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos. Et multiplicavit ut averteret iram suam ab eis, & non accendit omnem iram suam, & rememoratus est, quia caro sunt.* Ut lutum ergo homo factus est, quia de limo est ad conditionem sumptus. Lutum quippe fit, cùm se aqua terræ conspergit. Sicut lutum itaque homo est conditus: quia quasi aqua infundit pulverem, cùm anima rigat carnem. Quod sanctus vir bene pietati judicis objicit, cùm postulans dicit: [*Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me.*] Ac si apertè dicat: Infirmitatem carnis considera, & reatum iniquitatis laxa. Ubi aptè quoque mors ejusdem carnis adjungitur, cùm protinus subinfertur: [*Et in pulverem reduces me*] Ac si patenter postulet, dicens: Memento quæso, quòd per carnem à terra venio, & per ejus interitum ad terram tendo. Materiam itaque originis, & pœnam finis aspice, & culpæ citiùs transeuntis parce. *Psal. 77. d*

Quomodo Deus hominem plasmat, plasmatum vivificat, vivificatum custodit.

CAPUT XXIX.

SED quia qualitatem protulit hominis cõditi, nunc 37. subjungit ordinem propagati dicens: [*Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & nervis compegisti me.*] Plasmatus quippe homo sicut lutum factus est, propagatus autem & sicut lac mulgetur semine, & sicut caseus coagulatur in carne. Carnibus & pelle induitur: ossibus nervisque solidatur. Per lutũ ergo primæ cõditionis qualitas, per lac verò, sequentis ordo conceptionis exprimitur: quia per coagulationis incrementa ducitur, ut paulisper in ossa roboretur. Sed angusta Dei laus est descriptio creati corporis, nisi etiam subsequẽter exprimatur mira aspiratio vivificationis. Unde & subditur: [*Vitam & misericordiam tribuisti mihi*] Sed incassum nobis bona conditor tribuit, si non omne quod tribuit, ipse custodiat. Sequitur: [*Et visitatio tua custodivit spiritum meum.*] Hæc autem,

quæ de exteriori homine diximus, etiam interiori quemadmodum possint congruere, libet, ut breviter replicando monstremus. [*Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me.*] Sicut lutum quippe homo noster interior existit: quia sancti Spiritus gratia terrenæ menti infunditur, ut ad intellectum sui conditoris erigatur. Humana namque cogitatio, quæ peccati sui sterilitate aruit, per vim sancti Spiritus, quasi irrigata terra virides cit. Sed sæpe dum perceptis superni donivirtutibus sine interruptione utimur, ad privatam fiduciam, usu continuæ prosperitatis elevamur: unde fit plerumque, ut idem qui sublevaverat, parumper spiritus deserat, quatenus ipsum sibi hominem ostendat. Quod sanctus vir protinus exprimit, cùm subjungit: [*Et in pulverem reduces me.*] Quia cùm per subtractionem spiritus, mens aliquantulum in tentatione deseritur, quasi ab humore pristino terra siccatur: ut infirmitatem suam derelictus sentiat, & sine infusione supernæ gratiæ, quantùm homo aruit, agnoscat. Qui aptè quoque reduci ad pulverem dicitur: quia dimissus sibi cujuslibet tentationis aurâ raptatur. Sed dum relicti concutimur, ea quæ afflati cognovimus, subtiliùs jam dona cogitamus. Unde subjungit: [*Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?*] Mens etenim nostra cùm per sancti Spiritus gratiam ab usu vetustæ conversationis abstrahitur, sicut lac mulgetur, quia in quadam novæ inchoationis teneritudine & subtilitate formatur: & sicut caseus coagulatur, quia in constipatione pingue scentis cogitationis astringitur, ut nequaquam jam per desideria diffluat, sed in uno amore se colligens, ad solidam reformationem surgat. Plerumque verò contra hæc eadem rudimenta spiritalia ex usu veteri caro submurmurat, & mens bella tolerat ex homine, quem foris portat. Unde subjungit: [*Pelle & carnibus vestisti me*] Pelle quippe & carnibus interior homo vestitur, quia in eo quòd ad superna erigitur, carnalium motuum obsidione vallatur. Sed tendentem ad justitiam nequaquam in tentatione conditor deserit, quia per infusionem gratiæ etiam peccantem prævenit: sed sublevatam mentem & ad bella exteriùs laxat, & interiùs roborat. Unde adhuc aptè subjungitur: [*Ossibus & nervis compegisti me.*] Carnibus & pelle vestimur, sed ossibus nervisque compingimur: quia etsi tentatione foris irruente concutimur, intus tamen nos conditoris manus roborat, ne frangamur. Carnis itaque motibus nos humiliat ad dona, sed per ossa virtutum roborat contra tentamenta. Ait ergo: [*Carne & pelle vestisti me, ossibus & nervis compegisti me.*] Ac si apertè dicat: Foris me ad probationem deseris, sed tamen intus ne peream, virtutibus astringendo custodis. Qui idcirco nobis bene vivendi rectitudinem tribuit, quia benignè præterita quæ deliquimus, parcit. Unde & adhuc aptè subjungitur: [*Vitam & misericordiam tribuisti mihi.*] Vita quippe tribuitur, cùm malignis mentibus benignitas aspiratur. Sed vita sine misericordia accipi nequaquam valet, quia ad obtinenda Dominus justitiæ bona non adjuvat, si priùs misericorditer ante actas nequitias non relaxat. Vel certè vitam nobis & misericordiam tribuit: quia ea, qua nos misericordia ad bene vivendum prævenit, etiam subsequente custodit. Nisi enim misericordiam subroget, servari non valet vita, quam præbet. Ipso quippe quotidie usu humanæ vitæ veterascimus, & exterioris hominis impulsu, cogitatione lubrica ab interioribus eximus. Et nisi nos superna visitatio vel ad amorem compungendo vivificet, vel ad timorem flagellando restauret, repentino lapsu mens funditus tota destruitur, quæ longo virtutis studio innovata videbatur. Unde subditur: (*Et visitatio tua custodivit spiritum meum.*) Humanum quippe spiritum visitatio superna custodit, cùm hunc virtutibus ditatum, vel flagello percutere, vel compungere amore non desinit. Nam si dona præstat, sed hunc continuè restaurando non sublevat, citiùs bonum perditur, quod non à largiente custoditur. Sed ecce vir sanctus dum se humiliter agnoscit, conferenda generaliter divinæ misericordiæ secreta * apprehendit: cumque infirmitatem suam veraciter fatetur, repente ad cognoscendam vocationem Gentium sublimiter rapitur. Nam protinus subdit:

* al. deprehendit.

Quòd vocatio Gentium, ab antiquo in Dei consilio abscondita sit.

CAPUT XXX.

Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris.) Ac si apertè dicat: Cur de me trepido, qui & universas gentes quia colligas, scio? Quod tamen in corde celas; quia hoc adhuc aperto sermone non indicas. Sed qui universorum reminiscens, me proculdubio de venia certum facis. Sciendum verò est, quia in quibusdam factis & certi de venia reddimur, & post perpetratas culpas ad absolutionis nostræ fiduciam correctione & pœnitentia subsequente roboramur: perpetratæ tamen nostræ nequitiæ adhuc memoriâ tangimur, & cogitatione illicita aversi nolentesque pulsamur. Unde & aptè subjungitur: 39.

Quòd peccata præterita etiam cum per pœnitentiam abluta fuerint, importuna cogitatio recurrens, nobis perducat ad mentem: & quid sit, quòd per Moysen homo nocturno pollutus somnio, extra castra egredi jubetur, & non reverti permittitur, nisi lotus aqua post Solis occasum.

CAPUT XXXI.

Si peccavi, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?) Ad horam Dominus peccatori parcit, cùm reatum culpæ concessis protinus fletibus diluit. Sed ab iniquitate nostra mundos nos esse non patitur: quia volentes quidem culpam fecimus, sed nonnumquam nolentes ejus memoriam cum delectatione toleramus. Sæpe namque hoc, quod à conspectu jam iudicis fletu interveniente deletum est, ad animum redit, & devicta culpa ad delectationem rursus inserpere nititur, atque in antiquo certamine rediviva pulsatione reparatur: ita ut quod priùs egit in corpore, hoc importuna cogitatione postmodum versetur in mente. Quod cautè ille conspicere athleta spiritalis noverat, qui dicebat: *Computruerunt & deterioraverunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.* Quid namque cicatrices, nisi sanationes sunt vulnerum? Laxatas ergo nequitias ad delectationem memoriæ redire conspexerat, qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe computrescere, est sanata jam peccatorum vulnera, rursus in tentationem serpere, atque ex eorum suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ, fœtorem culpæ iterum doloremque sentire. Qua videlicet in re & nihil foris opere agitur, & sola intus cogitatione peccatur: districtoque se reatu mens obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat. Unde bene per Moysen dicitur: *Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra; & non revertetur priusquam ad vesperum lavetur aqua, & post Solis occasum regredietur in castra.* Nocturnum quippe est somnium tentatio occulta, per quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur, quod tamen corporis opere non expletur. Sed somnio nocturno pollutus egredi extra castra præcipitur: quia videlicet dignum est, ut qui immunda cogitatione polluitur, indignum se cunctorum fidelium societatibus arbitretur, culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se æstimatione despi-

Psal. 37. 40.

Deut. 23. b

ciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi impugnatione laborantem, sese ex continentium comparatione despicere. Qui ad vesperum lavatur aquâ, cùm defectum suum conspiciens ad pœnitentiæ lamenta convertitur, ut fletibus diluat omne quod in animo occulta inquinatio accusat. Sed post occasum Solis ad castra redeat: quia deferveſcente tentationis ardore, necesse est ut iterum fiduciam erga societatem bonorum sumat. Post aquæ quippe lavationem, occumbente Sole ad castra revertitur, qui post lamenta pœnitentiæ, frigeſcente flamma cogitationis illicitæ ad fidelium merita præsumenda reparatur: ut jam se à ceteris longè esse non æstimet, qui mundum se per obitum intimi ardoris gaudet. Sed inter hæc sciendum est, quòd idcirco nonnumquam impulsu illicitæ cogitationis affligimur: quia in quibusdam terrenæ conversationis actibus, quamvis licitis, libenter occupamur. Cumque vel in minimis terrena actio per desiderium tangitur, crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens nostra non
Levit. 1. 6 minima importunitate tentationis inquinatur. Unde & sacerdos legis, membra hostiæ per frusta concisa, caput atque ea quæ erga jecur sunt, jubetur ignibus cremare, pedes verò atque intestina hostiæ priùs aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium Deo offerimus, cùm vitam nostram cultui divino dedicamus. Qui membra hostiæ per frusta concisa super ignem ponimus, cùm vitæ nostræ opera virtutibus distinguentes immolamus. Caput, atque ea quæ juxta jecur continentur, incendimus, cum in sensu nostro, quo omne corpus regitur, atque in occultis desideriis flammâ divini amoris ardemus. Et tamen præcipitur, ut pedes atque intestina hostiæ laventur. Pedibus enim terra tangitur, intestinis verò stercora gestantur: quia plerumque jam ex desiderio in æternitatem succendimur, jam toto devotionis sensu ad appetitum nostræ mortificationis inhiamus: sed quia adhuc terrenum præ infirmitate aliquid agimus, nonnulla etiam quæ jam subegimus, illicita in corde toleramus. Cumque cogitationes nostras immunda tentatio inquinat, quid aliud quàm intestina nostræ hostiæ stercus portant? Sed ut comburi debeant, laventur: quia nimirum necesse est, ut immundas cogitationes timoris fletus diluat, quas in acceptione sacrificij supernus amor incendat. Et quidquid mens vel de inexperto certamine, vel de conversationis priſtinæ memoria patitur, lavetur: ut tantò suaviùs in conspectu sui spectatoris ardeat, quantò cum ei assistere cœperit, nil terrenum secum vel lubricum in ara suæ orationis imponit. Vir igitur sanctus humanæ mentis damna conspiciat quòd plerumque se cogitatione illicita inquinat: & postquam reatum operis judex relaxat, & sua plorans, nostra quæ ploremus, aperiat, dicens: [*Si peccavi, & ad iram pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?*] Ac si apertè dicat: Si culpam venia abstulit, cur hanc & à memoria non deterſit?

Quòd viri sancti in præsenti vita tentationum miseria afficiuntur, impij verò non reluctantur sed quiescunt in eis.

CAPUT XXXII.

41. Sæpe autem ita mens in culpæ recordatione concutitur, ut ad perpetrationem illius longè graviùs, quàm prius, quando capta fuerat, urgeatur: & deprehensa trepidat, seque ipsam variis motibus impulsa perturbat: metuit quidem, ne vincatur tentationibus, sed resistens, hoc ipsum, quòd longo labore certaminis affligitur, perhorresçit. Unde & aptè subjungitur: (*Et si impius fuero, væ mihi est: & si justus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.*) Impius namque væ habet, justus miseriam: quia & æterna damnatio reprobum sequitur, & electus quisque doloribus transitoriæ adversitatis expiatur. Impius caput levat, sed elatus evadere væ, quod sequitur, non valet. Justus labore sui certaminis afflictus, caput levare non sinitur: sed pressus à perpetua afflictione liberatur. Ille se in voluptatibus erigit: sed suppliciis sequentibus mergit. Iste se in dolore deprimit: sed tamen à pondere æternæ animadversionis absconditi. Consideret ergo vir sanctus, quòd aut renitens homo vitiis, præsenti labore afficitur: aut succumbens, perpetuæ afflictioni mancipatur, & dicat: (*Et si impius fuero, væ mihi est: & si justus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.*) Ac si apertè deploret, dicens: Aut substratus carnis desideriis, supplicio æterno subjicior; aut repugnans illicitis motibus, pœna præsenti crucior, quia à labore certaminis liber non sum. Sed superna dispensatio idcirco nos tota sibi intentione servientes, carnis nostræ permittit impugnationibus concuti, ne mens nostra in superbiam audeat præsumptione suæ securitatis elevari: ut dum pulsata trepidat, in solo auctoris adjutorio spei pedem robustiùs figat. Unde & adhuc aptè subjungitur:

Quòd aliquando justi, ne de sua justitia intumescant cadere permittuntur.

CAPUT XXXIII.

Et *propter superbiam, quasi leænam capies me.*) Leæna cùm escam catulis exquirit, inhianter in foveam captionis ruit. Sicut enim ex quibusdam regionibus fertur, fit in ejus itinere fovea, in quam pecus deponitur, ut illuc se ejus appetitu projicere leæna provocetur: quæ angusta simul & alta præparatur, ut in eam ruere ambiendo valeat, sed hanc saliendo nullo modo evadat. Alia quoque fovea, quæ priori cohæreat, effoditur: quæ tamen ei, in qua pecus est, extremæ partis apertione conjungitur: in qua nimirum cavea ponitur, ut leæna corruens, quia desuper terroribus urgetur, cùm quasi in secretiori parte foveæ occultare se appetit, caveam volens intret: cujus jam sævitia nequaquam pertimeſcitur, quia clausa in cavea levatur. Quæ enim sua sponte in foveam corruit, ad superiores partes circumsepta vectibus redit. Sic sic nimirum humana mens capta est, quæ in libertate arbitrij condita, dum nutrire desideria carnis appetivit, quasi leæna catulis escam quæsivit, atque in deceptionis suæ foveam cecidit, quæ suadente antiquo hoste, ad cibum prohibitum manum tetendit: sed in fovea protinus caveam invenit, quia sponte ad mortem veniens, corruptionis suæ mox carcerem pertulit. Sed cùm multa agere conatur, & non valet, ejusdem corruptionis suæ obstaculis, quasi caveæ vectibus ligatur, atque ad auras liberas, gratia interveniente, reducitur. Jam quidem eam, in quam ceciderat damnationis foveam evasit: quia secuturæ mortis supplicium, manu Redemptoris adjuta, ad veniam redeundo superavit. Sed tamen coartata caveam tolerat: quia supernę quoque disciplinę nexibus cingitur, ne per carnis desideria vagetur. Quæ ergo sponte sua in foveam cecidit, ad auras liberas clausa redit: quia & per libertatem arbitrij in culpam corruit, & tamen hanc à suis motibus, conditoris gratia coactam nolentemque constringit. Post foveam itaque caveam patitur, quæ erecta ex æterno supplicio, à pravæ voluntatis motibus, sub cælestis artificis dispensatione religatur. Rectè igitur dicit: (*Et propter superbiam, quasi leænam capies me:*) quia & liber homo per cibum sibi mortem intulit, & reductus ad veniam, sub disciplina meliùs clausus vivit. Quasi leæna ergo propter superbiam captus est: quia inde nunc eum disciplina suæ corruptionis deprimit, unde transgressionem præcepti non timens, audacter in foveam saltum dedit. Sed si parumper obtutum mentis à culpa primi parentis avertimus, nos adhuc quotidie ut leænam capi per vitium elationis invenimus. 42. Sæpe namque homo acceptis virtutibus in audaciam

ſuæ præſumptionis erigitur: ſed mira diſpenſatione pietatis, ante ejus oculos res quælibet, in quam corruat, ordinatur. Dumque per culpam aliquid appetit quid aliud quàm prædam in fovea concupiſcit? Sua ſponte inhians cadit, ſed ſuis ſurgere viribus non valet. Qui cùm ſe nihil ex ſe eſſe conſiderat, diſcit proculdubio cujus adjutorium requirat. Quem tamen ſuperna miſeratio captum quaſi à fovea evehit; quia hunc infirmitate cognita ad veniam reducit. Leænæ itaque more, propter ſuperbiam ad ſuperiores partes in caveam remeat, qui cùm de virtute extollitur, lapſus ad deſideria in humilitate religatur. Quia enim priùs propria præſumptione perierat, mira pietate agitur, ut infirmitatis ſuæ jam notitia clauſus vivat. Quod quia ſanctus vir crebrò accidere hominibus conſpicit, noſtri in ſe periculi vocem ſumit: ut cùm nos ejus fletus agnoſcimus, quæ in nobis ſunt flenda, diſcamus. Sed cùm mentem noſtram elatio erigit, ſummi à nobis protinus compunctio amoris recedit: cùm verò ſuperna nos gratia viſitat, ſtatim per lacrymas ad ſua deſideria inſtigat. Unde & aptè ſubjungitur:

Quòd ſancti viri, cùm à Deo relinquuntur, ruinæ ſuæ diſpendia non ſentiunt: cùm verò viſitans revertitur ad eos Deus, mirabili cruciatu compunctionis ſemetipſos, quales fuerant, diſcutiunt.

CAPUT XXXIV.

Reverſuſque mirabiliter me crucias.] Cùm ab auctore relinquimur, nec ipſa ullatenus deſtitutionis noſtræ damna ſentimus. Quò enim longè nos conditor deſerit, eò mens noſtra inſenſibiliùs obdureſcit, nulla quæ Dei ſunt diligit, nequaquam ſuperna concupiſcit: & quia amoris intimi calorem non habet, frigida deorſum jacet, ac miſerando modo fit quotidie tantò ſecurior, quantò pejor: cumque unde ſit lapſa non meminit, & ſupplicia ſecutura non metuit, quantùm lugenda ſit neſcit. At ſi afflatu ſancti Spiritus tangitur, ad conſiderationem protinus ſuæ perditionis evigilat, in cæleſtium inquiſitione ſe excutit, amoris ſummi æſtibus inardeſcit, quæ ſe circumprimunt damna conſiderat, & plorat proficiens, quæ priùs læta torpebat. Bene ergo conditori dicitur: [*Reverſuſque mirabiliter me crucias;*] quia omnipotens Deus unde mentem noſtram viſitans, ad amorem ſuum erigit, inde hanc per lacrymas graviùs affligit. Ac ſi apertè dicat: Relinquendo me nequaquam afficis, quia inſenſibilem reddis: ſed cùm reverteris, crucias, quia dum te inſinuas, mihi me quàm ſim lugendus, demonſtras. Unde nequaquam ſe pœnaliter, ſed mirabiliter aſſerit cruciari: quia dum per fletum mens ad ſumma rapitur, compunctionis ſuæ pœnam gaudens miratur: & libet affici, quia afflictione ſua ſe conſpicit ad alta ſublevari. Sæpe autem
43. cùm nos à ſancti deſiderij exercitatione torpeſcere ſuperna pietas cernit, exempla ſe ſequentium noſtris obtutibus objicit, ut mens per otium remiſſa, quò in aliis vigilantium profectus conſiderat, eò in ſe per pigritudinem torporis erubeſcat. Unde & rectè ſubjungitur.

Quòd electi contra nos teſtes Dei ſunt, ut qui negligimus præcepta, ex adverſo confundamur per Sanctorum exempla.

CAPUT XXXV.

Inſtauras teſtes tuos contra me, & multiplicas iram tuam, & pœna militant in me.] Teſtes enim Dei ſunt, qui per exercitium ſancti operis teſtantur quæ electos ſecutura ſint præmia veritatis. Unde hos quoque, quos pro veritate paſſos agnoſcimus, Græco eloquio martyres, id eſt, teſtes vocamus. Et per
Apoc. 2. d Joannem voce angelica Dominus dicit: *In diebus meis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos.* Sed teſtes ſuos contrà Dominus inſtaurat, cùm electorum vitam pravitati noſtræ contrariam, ad arguendos nos inſtruendoſque multiplicat. Contra nos ergo teſtes illius inſtaurantur; quia cuncta quæ agunt, ſtudiis noſtræ pravitatis adverſa ſunt. Unde & ſermo veritatis adverſarius vocatur, cùm mediatoris voce per Evangelium dicitur: *Eſto conſentiens adverſario tuo citò, dum es cum illo in via.* Atque de hoc eodem redemptore reprobi perſequentes dicunt: *Contrarius eſt operibus noſtris.* Et paulò pòſt: *Diſſimilis eſt aliis vita illius.* Teſtes itaque ſuos contra nos Dominus inſtaurat: quia bona quæ facere ipſi negligimus, hæc ad correptionem noſtram fieri ab aliis demonſtrat: ut qui præceptis non accendimur, ſaltem exemplis excitemur; atque in appetitu rectitudinis nil ſibi mens noſtra difficile æſtimet, quod perfectè peragi ab aliis videt. Et fit plerumque, ut cùm alienæ vitæ bona conſpicimus, noſtra ſollicitiùs damna timeamus: & eò pateſcat quanto pòſt pondere animadverſionis impetimur, quò nunc à bonorum moribus longè diſcrepamus. Unde & teſtium inſtauratione memorata, protinus aptè ſubjungitur: [*Et multiplicas iram tuam.*] Eò nobis multiplicari ira Dei dicitur, quò eſſe multiplex indicatur: quia ex ipſa nunc bonorum vita & labore cognoſcimus, ſi emendari, dum tempus eſt, nolumus, quanta pòſt animadverſione feriamur. Electos quippe Dei cernimus & pia agere, & crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur, diſtrictus judex quanta illic feriat diſtrictione quos reprobat, ſi hîc ſic cruciat quos amat; Petro atteſtante qui ait: *Tempus eſt,* 1. Pet. 4. d *ut judicium incipiat de domo Dei: ſi autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio?* Omnipotens igitur Deus cùm contra nos teſtes inſtaurat, iram multiplicat: quia quò bonorum vitam noſtris oculis objicit, eò pravitatis perpetratæ duritiam, qua diſtrictione in judicio percutiat oſtendit: Nam cùm ſolis ſe ſequentibus dona exaggerat, torpentes jàm quia reliquerit, demonſtrat. Cùm bona ergo in aliis cernimus, valde neceſſe eſt, ut & exultationem noſtræ formidini, & formidinem noſtræ exultationi miſceamus: quatenus & de alienis profectibus charitas gaudeat, & de ſuis infirmitatibus conſcientia conſtricta contremiſcat. Sed cùm fraterno profectu reficimur, cùm diſtrictionem ſuper nos interni judicis ex ipſo noſtro torpore penſamus, quid reſtat, niſi ut ad diſcutiendum ſe animus redeat, & quidquid in ſe reprobum, quidquid pravum deprehendit, affligat? Unde & aptè ſubjungitur: [*Et pœnæ militant in me.*] Conſideratis quippe Dei teſtibus, pœnæ in nobis militant: quia dum miranda illorum facta conſpicimus, vitam noſtram, quæ ex eorum nobis comparatione diſplicet, ſtudioſa afflictione cruciamus, ut quidquid in nobis polluerunt opera, diluant lamenta: & ſi quid adhuc culpa delectationis inquinat, pœna mœroris tergat. Beatus igitur Job, quia vitam patrum præcedentium conſpicit, quid in ſe gemere debeat, ſubtiliùs agnoſcit. Sed magni doloris magiſterio, dum ſua plangit, ad lamenta nos inſtruit: ut quò virtutes in aliis cernimus, eò apud diſtrictum judicem noſtra ſollicitè delicta timeamus. Sequitur: [*Quare de vulva eduxiſti me? qui utinam conſumptus eſſem, ne oculus me videret.*] Quod nimirum prima oratione jam protulit, dicens: *Quare non in vulva* Iob. 3. b *mortuus ſum?* Qui hoc quoque quod hîc adjicit, ſubdens: [*Fuiſſem quaſi non eſſem, de utero tranſlatus ad tumulum:*] Illic verbis aliis non aliter adjungit, dicens: [*Sicut abortivum abſconditum non* Ibid. *ſubſiſterem, vel qui concepti non viderunt lucem.*] Quia verò hæc ſuperiùs late digeſſimus, pro vitando lectoris faſtidio, expoſita replicare declinamus. Sequitur:

Quòd cùm peccatum animum pulsat, si brevitas delectationis aspiciatur, non multum juvat.

CAPUT XXXVI.

44. *NVmquid non paucitas dierum meorum finietur brevi?*] Cautum se ac sollicitum vivere ostendit, qui brevitatem præsentis vitæ considerans, non ejus usum, sed terminum conspicit: ut ex fine colligat, nihil esse quod transiens delectat. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.* Hinc rursum scriptum est: *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Igitur cùm culpa animum tentat, mens necesse est ut brevitatem suæ delectationis aspiciat, ne ad vivacem mortem iniquitas rapiat; cùm constet, quòd ad terminum citiùs mortalis vita præcurrat. Sed sæpe oculus contemplationis nostræ confunditur, dum dolor noster flagellis crebrescentibus aggravatur. Libet præsentis vitæ exilium gemere, sed præ ipsa afflictione mens non valet damna suæ cæcitatis æstimare. Unde protinus subdit:

Eccle. 11. d

Eccle. 7. d

Quòd peccatum, cui ex consuetudine obligati sumus, flendo dolere non possumus, nisi pietatis supernæ respectu compungamur.

CAPUT XXXVII.

DImitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.] Sicut enim moderata afflictio lacrymas exprimit, ita immoderata subducit: quia mœror ipse quasi sine mœrore fit, qui afflicti mentem devorans, sensum doloris tollit. Vir igitur sanctus feriri pluſquam sufficit, pertimescit, dicens: [*Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.*] Ac si apertè dicat: Flagellæ tua percussionis tempera, ut moderatis doloribus æstimare mala quæ patior, flendo convalescam. Quod tamen intelligi & aliter potest. Sæpe namque peccator iniquitatis suæ vinculis ita constringitur, ut pondus quidem peccatorum toleret, sed tamen quia tolerat, ignoret. Sæpe autem si cognoscat, quanto reatu premitur, erumpere in lacrymas conatur, & non potest: ut hunc in se mente libera, & conversatione integra persequatur. Flere ergo dolorem suum non valet, quia & iniquitatis suæ reatum considerat, & tamen præ terrenæ occupationis pondere, hunc & gemere nequaquam vacat. Flere dolorem suum non valet, qui pravæ quidem consuetudini contraire nititur: sed tamen adhuc succrescentibus desideriis carnis gravatur. Hujus doloris præsentia Prophetæ mentem cruciaverat, cùm dicebat: *Dolor meus contra me est semper, quoniam iniquitatem meam ego pronunciabo, & cogitabo pro peccato meo.* Sed solutis iniquitatis vinculis dimissum se noverat, qui exultabat dicens: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Tunc igitur ad plangendum dolorem nos Dominus dimittit, cùm & mala nobis quæ fecimus, demonstrat: atque ad hæc eadem flenda quæ cognoscimus, adjuvat. Culpas oculis objicit, & pia manu gratiæ, vincula cordis solvit: ut ad vacationem pœnitentiæ mens nostra se erigat, & carnis soluta compedibus, in auctorem suum libera gressum amoris tendat. Plerumque etenim vitam nostram ipsi reprehendimus, sed tamen libenter agimus hoc, quod in nobis rectè reprobamus. Ad justitiam spiritus nos erigit, ad consuetudinem caro restringit. Amori suo mens renititur, sed protinus delectata captivatur. Bene itaque dicitur: (*Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum.*) Quia nisi à reatu culpæ, quo nos ligavimus, misericorditer dimittamur, perfectè flere non possumus hoc, quod in nobisipsis contra nosmetipsos dolemus. Sed tunc veraciter reatus nostri dolor plangitur, cùm tenebrosa illa inferni retributio intento timore prævidetur. Unde aptè subjungitur:

Psal. 37. d

Psal. 115. b

47.

Quòd pœnæ infernales nec transitoriæ sint, nec phantasticæ, sed solidæ & perpetuæ.

CAPUT XXXVIII.

ANtequam vadam, & non revertar, ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine.] Quid enim terræ tenebrosæ nomine, nisi tetra tartari claustra signantur? Quæ æternæ mortis caligo operit, quia damnatos quosque in perpetuum à vitæ luce disjungit. Nec immeritò infernus terra dicitur: quia quicumque ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptum quippe est: *Generatio præterit, & generatio advenit, terra verò in æternum stat.* Rectè igitur inferni claustra tenebrosa terra nominantur: quia quos puniendos accipiunt, nequaquam pœna transitoria, vel phantastica imaginatione cruciant, sed ultione solida perpetuæ damnationi servant. Quæ aliquando tamen laci appellatione signantur, Propheta attestante, qui ait: *Portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum.* Infernus ergo & terra nominatur, quia susceptos stabiliter tenet: & lacus dicitur, quia hos quos semel ceperit, semper fluctuantes & trepidos tormentis circumfluentibus absorbet. Sanctus autem vir sive sua, sive humani generis voce dimitti se postulat, antequam vadat: non quia ad terram tenebrosam qui culpam deflet iturus est; sed quia ad hanc proculdubio qui plangere negligit, vadit, sicut debitori suo creditor dicit: Solve debitum priusquam pro debito constringaris; qui tamen non constringitur, si quod debet solvere non moratur. Ubi & rectè subditur: (*Non revertar.*) Quia nequaquam ultrà misericordia parcentis liberat, quos semel in locis pœnalibus justitia judicantis damnat. Quæ adhuc subtiliùs Loca describuntur, cùm dicitur: (*Terram miseriæ & tenebrarum.*) Miseria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergo quæ à conspectu districti judicis expulsos tenet, miseriæ & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos divisos à vero lumine, intus cæcitas obscurat. Quamvis miseriæ & tenebrarum terra intelligi & aliter potest. Nam hæc quoque terra, in qua nascimur, est quidam miseriæ, sed tenebrarum non est: quia multa hic corruptionis nostræ mala patimur, sed tamen adhuc in ea per conversionis gratiam ad lucem redimus; Veritate suadente, quæ ait: *Ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant.* Illa verò simul miseriæ & tenebrarum terra est: quia quisquis ad toleranda ejus mala descenderit, nequaquam ulteriùs ad lucem redit. In cujus adhuc descriptione subjungitur: (*Vbi umbra mortis, & nullus ordo.*) Sicut mors exterior ab anima dividit carnem, ita mors interior à Deo separat animam. Umbra ergo mortis est obscuritas divisionis: quia damnatus quisque cùm æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura verò ignis est, ut ex seipso & lucem exhibeat & concremationem. Sed transactorum ultrix illa flamma vitiorum, concremationem habet, & lumen non habet. Hinc est enim, quòd reprobis Veritas dicit: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.* Quorum rursus omnium corpus in unius persona significans, dicit: *Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores.* Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur. Hinc etiam Psalmista ait: *Super eos cecidit ignis, & non viderunt solem.* Ignis enim super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos,

46.

Joan. 12. e

Mat. 25. d

Mat. 22. b

Psal. 57. a

quos gehennæ flamma devorat, à visione veri luminis cæcat: ut & foris eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitatis obscuret; quatenus qui auctori suo corde & corpore deliquerunt, simul corde & corpore puniantur; & utrobique pœnas sentiant, qui dum hîc viverent, pravis suis delectationibus ex utroque serviebant. Unde bene per Prophetam dicitur: *Descenderunt in infernum cum armis suis.* Arma quippe peccantium sunt membra corporis, quibus perversa desideria quæ concipiunt, exequuntur. Unde rectè per Paulum dicitur: *Neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato.* Cum armis ergo ad infernum descendere, est cum ipsis quoque membris, quibus desideria voluptatis expleverunt, æterni judicij tormenta tolerare: ut tunc eos undique dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, undique contra justitiam justè judicantis pugnant.

Ezec. 32 f

Rom. 6. b

Quomodo supplicia damnatorum ex justitia judicis ordinem habeant, in eis autem qui ea patiuntur, confusionem.

CAPUT XXXIX.

47. MIRUM verò est valde quod dicitur: [*Vbi nullus ordo.*] Neque enim omnipotens Deus, qui mala bene punit, inordinata esse ullo modo vel tormenta permittit: quia ipsa quoque supplicia, quæ ex lance justitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quomodo namque in suppliciis ordo non erit, dum damnatum quemque juxta modum criminis, retributio sequitur ultionis? Hinc quippe scriptum est: *Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio.* Hinc in Babylonis damnatione dicitur: *Quantum exultavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Si igitur juxta modum culpæ, pœna distinguitur, constat nimirum, quòd in suppliciis ordo servatur. Et nisi tormentorum summam, meritorum acta dirimerent, nequaquam judex veniens dicturum se messoribus esse perhiberet: *Colligite primùm zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum.* Si enim nullus in suppliciis ordo servabitur, cur comburenda zizania in fasciculos ligantur? Sed nimirum fasciculos ad comburendum ligare, est hos qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus sociare: ut quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat: & qui nequaquam dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari tormento crucientur: quatenus simul damnatio conterat, quos simul elatio sublevabat; quosque non dissimiliter dilatavit ambitio, non dissimilis angustet afflictio; & par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuriæ par succendit flamma peccati. Sicut enim in domo Patris mansiones multæ sunt pro diversitate virtutis; sic damnatos diverso supplicio gehennæ ignibus subjicit disparilitas criminis. Quæ videlicet gehenna quamvis cunctis una sit, non tamen cunctos una eademque qualitate succendit. Nam sicut uno Sole omnes tangimur, nec tamen sub eo uno ordine omnes æstuamus, quia juxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis & una est gehenna quæ afficit, & tamen non una omnes qualitate comburit: quia quod hîc agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Quomodo ergo nullus inesse ordo suppliciis dicitur, in quibus profectò 48. quisque juxta modum culpæ cruciatur? Sed sanctus vir postquam umbram mortis intulit, quanta sit confusio in damnatorum mête subjungit: quia ipsaquoque supplicia, quæ ordinata per justitiam veniunt, ordinata proculdubio in corde morientiũ non sunt. Ut enim paulò superiùs diximus, dum dãnatus quisque foris flamma succenditur, intus cæcitatis igne devoratur; atque in dolore positus, exteriùs interiusque confunditur, ut sua deteriùs confusione crucietur. Repulsis ergo ordo in supplicio non erit: quia in eorum morte atrociùs ipsa confusio mentis sævit. Quam tamen mirâ potentiâ judicantis æquitas ordinat, ut pœna animam quasi inordinata confundat. Vel certè abesse ordo suppliciis dicitur: quia quibuslibet rebus in pœnam surgentibus, propria qualitas non servatur. Unde & protinus subinfertur: [*Et sempiternus horror inhabitat.*] In hujus vitæ tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet: quia nequaquam mentem metus cruciat, cùm pati jam cœperit quod metuebat. Infernum verò & umbra mortis obscurat, & sempiternus horror inhabitat: quia ejus ignibus traditi, & in suppliciis dolorem sentiunt, & in doloris angustia pulsante se semper pavore feriuntur: ut & quod timent tolerent, & rursum quod tolerant, sine cessatione pertimescant. De his etenim scriptum est: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Hîc flamma quæ succendit, illuminat; illic, ut superiùs verbis Psalmistæ docuimus, ignis qui cruciat, obscurat. Hîc metus amittitur, cùm tolerari jam cœperit quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pavor angustat. Horrendo igitur modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. Sic sic videlicet à damnatis sentire pondus summæ æquitatis debet: ut qui à voluntate conditoris nequaquam sunt veriti discrepare dum viverent, in eorum quandoque interitu ipsa à suis qualitatibus etiam tormenta discordent: quatenus quò se impugnant, cruciatus augeant, & cùm variè prodeunt, multipliciter sentiantur. Quæ tamen supplicia in se demersos & ultra vires cruciant, & in eis vitæ subsidium extinguendo servant: ut sic vitam terminus puniat, quatenus semper sine termino cruciatus vivat, qui & ad finem per tormenta properat, & sine fine deficiens durat. Fit ergo miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia & mors vivit, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit. Quia igitur & mors perimit, & non extinguit: dolor cruciat, sed nullatenus pavorem fugat: flamma comburit, sed nequaquam tenebras discutit: quantum per notitiam præsentis vitæ colligitur, supplicia ordinem non habent, quæ non suam per omnia qualitatem tenent; quamvis illic ignis & ad consolationem non lucet, & tamen ut magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam sequaces 49. quoque suos secum in tormento reprobi, flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt: quatenus qui eorum vitam carnaliter contra præcepta conditoris amaverat, ipsorum quoque eos interitus in augmentum suæ damnationis affligat. Quod profectò Evangelio attestante colligimus, in quo Veritate nunciante, dives ille, quem contigit ad æterna incendij tormenta descendere, quinque fratrum describitur meminisse, qui ab Abraham petiit, ut ad eorum eruditionem mitteret, ne illuc eos quandoque venientes par pœna cruciaret. Qui igitur ad doloris sui cumulum propinquorum absentium meminit, constat proculdubio, quia eos ad augmentum supplicij, paulò pòst potuit etiam præsentes videre. Quid autem mirum, si secum quoque reprobos aspiciat cremari, qui ad doloris sui cumulum, eum quem despexerat, in sinu Abrahæ Lazarum vidit? Si ergo ei ut pœna cresceret, & vir electus apparuit: cur non credendum sit, quòd videre in supplicio eos etiam, quos contra Deum dilexerat, possit? Qua ex re colligitur, quòd eos, quos inordinatè nunc reprobi diligunt, miro judicij ordine, secum tunc in tormentis videbunt: ut pœnam propriæ punitionis exaggeret illa auctori proposita carnalis cognatio, pari ante oculos ultione damnata. Ignis itaque qui in obscuritate cruciat, credendum est, quia lumen ad tormentum servat. Quod si approbare testimoniis in sua expressione non pos-

Matt. 13 d

Ioan. 14 a.

Luc. 16. d

Dan.3.c sumus: supereſt, ut è diverſo doceamus. Tres quippe Hebrææ gentis pueri, per Chaldæi regis imperium ſuccenſis camini ignibus, ligatis manibus pedibuſque projecti ſunt: quos tamen cùm idem rex in camini incendio miſeratus exploraret, illæſis veſtibus deambulantes vidit. Ubi apertè colligitur, quia mira diſpoſitione conditoris, ignis qualitas in diverſa virtute temperata, & veſtimenta non attigit, & vincula incendit, ſanctiſque viris & ad inferendum tormentum flamma friguit, & ad ſolutionis miniſterium exarſit. Sicut ergo electis ignis ardere novit ad ſolatium, & tamen ardere ad ſupplicium neſcit: ita è diverſo gehennæ flamma reprobis & nequaquam lucet ad conſolationis grátiam, & tamen lucet ad pœnam; ut damnatorum oculis ignis ſupplicij & nulla claritate candeat, & ad doloris cumulum, dilecti qualiter crucientur oſtendat. Quid autem mirum, ſi gehennæ ignem credimus habere ſupplicium ſimul obſcuritatis & luminis, quando experimento novimus, quia & tædarum flamma lucet obſcura? Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit: tunc infinitè patens inferni barathrum devorat, quos nunc inanis elatio exaltat; atque qui quolibet ex vitio hîc voluntatem callidi pervaſoris expleverunt, tunc cum duce ſuo reprobi ad tormenta perveniunt.

50. Et quamvis Angelorum atque hominum longè ſit natura diſſimilis; una tamen pœna implicat, quos unus in crimine reatus ligat. Quod bene ac breviter inſinuat Propheta, qui ait: *Ibi Aſſur & omnis multitudo ejus, & in circuitu ejus ſepulcra illius.* Ezec.32 a Quis namque Aſſur ſuperbi regis nomine, niſi ille per elationem cadens antiquus hoſtis exprimitur; qui pro eo quòd multos ad culpam pertrahit, cum cuncta ſua multitudine ad inferni clauſtra deſcendit? Sepulcra autem mortuos tegunt. Et quis alius mortem acriùs pertulit, quàm is qui conditorem ſuum deſpiciens, vitam reliquit? Quem videlicet mortuum cùm humana corda ſuſcipiunt, ejus proculdubio ſepulcra fiunt. Sed in circuitu illius ſepulcra ejus ſunt: quia in quorum ſe mentibus nunc per deſideria ſepelit, hos ſibi poſtmodum per tormenta conjungit. Et quoniam nunc in ſemetipſis reprobi malignos ſpiritus illicita perpetrando ſuſcipiunt, tunc ſepulcra eorum cum mortuis ardebunt.

Quòd nihil prodeſt, quæ maneant peccatores tormenta cognoſcere, niſi ad hoc demus operam, ut poſſimus evadere.

CAPUT XL.

ECCE quæ maneat damnatos pœna cognovimus: & inſtruente nos ſacro eloquio, quantus in damnatione ignis, quanta in igne obſcuritas, quantuſque in obſcuritate pavor ſit nullatenus ambigimus. Sed quid prodeſt iſta prænoſſe, ſi non contingat evadere? Tota ergo intentione curandum eſt, ut cùm vacationis tempus accipimus, bene vivendi ſtudio, malorum ultricia tormenta fugiamus.

Eccle.9.c Hinc quippe per Salomonem dicitur: *Quodcumque poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erit apud* Eſai. 55. b *inferos, quò tu properas.* Hinc Eſaias ait: *Quærite Dominum dum inveniri poteſt, invocate eum dum* 2.Cor.6.a *prope eſt.* Hinc Paulus ait: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Hinc rurſum ait: *Dum* Galat.6.c *tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Sed plerumque ſe ad viam rectitudinis animus accingit, torporem diſcutit: tantoque in cæleſtibus deſiderio rapitur, ut pœne nil ex eo inferius remanſiſſe videatur. Et tamen cùm ad carnis curam reducitur, ſine

51. A qua præſentis vitæ via nullo modò expletur, ita hunc inferius depreſſum tenet, ac ſi adhuc de ſummis nulla contigiſſet. Auditis verbis cæleſtis oraculi, in amorem patriæ cæleſtis erigitur: ſed reſurgente præſentis vitæ ſtudio, ſub terrenæ curæ aggere ſepelitur: atque in terra cordis nequaquam ſupernæ ſpei ſemen proficit; quia cogitationis infimæ ſpina denſeſcit. Quam videlicet ſpinam per ſemetipſam Veritas manu ſanctæ exhortationis eradicat, dicens: *Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum.* Contra hanc quoque per Paulum dicitur: *Carnis curam ne feceritis in concupiſcentiis.* Sed in his nimirum ducis ac militis verbis agnoſcimus; quia tunc ab ea mortifero vulnere animus pingitur, cùm in ea * menſura æquitatis non tenetur. Neque enim ad- B huc mortali in carne viventibus, funditus cura carnis abſcinditur: ſed ut diſcretè animo ſerviat, temperatur. Nam quia ſollicitos nos eſſe Veritas in craſtinum prohibet, habere utcumque curam in præſentibus non negat, quam tendi ad tempus quod ſequitur, vetat. Et nimirum Paulus cùm carnis curam fieri in concupiſcentiis non ſinit, proculdubio in neceſſitate concedit. Diſcretione ergo magni moderaminis carnis cura frænanda eſt, ut ſerviat, & minimè principetur; ne quaſi domina animum vincat, ſed ſubacta mentis dominio, quaſi ancilla famuletur: ut juſſa adſit, atque ad nutum cordis repulſa diſſiliat: ut vix à tergo ſanctæ cogitationis appareat, & numquam contra faciem recta cogitantis obſiſtat. Quod bene nobis hiſtoria ſacræ C lectionis innuitur, cùm Abraham tribus Angelis occurriſſe memoratur. Ipſe quippe venientibus extra oſtium occurrit, Sara verò poſt oſtium ſtetit: Gen.8.b quia videlicet ut vir ac dominus domus ſpiritalis, noſter ſcilicet intellectus, debet in cognitione Trinitatis, clauſtra carnis excedere, & quaſi habitationis infimæ januam exire: cura autem carnis, ut femina, foris non appareat, & videri jactanter erubeſcat: ut quaſi poſt tergum viri ſub diſcretione ſpiritus, ſolis neceſſariis intenta, nequaquam ſciat procaciter detegi, ſed verecundè moderari. Cui tamen ſæpe cùm dicitur ut de ſe minimè præſumat, ſed totam ſe in divinæ ſpei fiduciam transferat, deſpicit, & ceſſante ſtudio, adeſſe ſibi vitæ ſubſidia poſſe diffidit. Unde & hæc eadem Sara promiſſiones Dei D audiens ridet, ſed ridens corripitur, correpta autem protinus fecundatur: & quæ in juventute vigens fecundari non potuit, annis fracta ſenilibus, utero marceſcente concepit: quia cùm cura carnis ſui confidentiam habere deſierit, contra ſpem ex divina promiſſione accipit, quod habituram ſe ex humana ratione dubitavit. Unde & bene Iſaac, id eſt, riſus, dicitur, qui generatur: quia cùm ſupernæ ſpei fiduciam concipit, quid mens noſtra aliud quàm gaudium parit? Curandum itaque eſt, ne aut neceſſitatis metas cura carnis tranſeat, aut in eo quod moderatè exequitur, de ſe præſumat. Sæpe verò animus fallitur, ut quod voluptuosè appetit, neceſſarium ſuſpicetur: quatenus omne quodlibet, vitæ debitam utilitatem putet. Et ſæpe, quia effe- E ctus providentiam ſequitur, in ſui fiduciam mens levatur. Cumque ſibi adeſt quod deeſſe ceteris viderit, cogitatione tacita de magnitudine ſuæ proviſionis hilareſcit: tantoque jam à vera proviſione longè fit, quantò ipſam quoque elationem, quam patitur, neſcit. Unde ſolerti ſemper cuſtodiæ intentione penſandum eſt, vel quid opere agimus, vel quid corde verſamus: ne aut mentem præpediens, foris ſe terrena cura multiplicet, aut ſaltem de ejus moderamine intus ſe cogitatio exaltet: ut cùm divina judicia temporali circumſpectione metuimus, ſempiterni ſupplicia horroris evadamus.

* al. mê. ſuræ æ. quitas.

Mat. 6. d

Rom.13. d

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB LIBER DECIMVS.

CAPUT PRIMUM.

QUOTIES in arenæ spectaculum fortis athleta descenderit, hi qui impares viribus existunt, vicissim se ejus expugnationi subjiciunt: & uno victo, contra hunc protinus alter erigitur; atque hoc subacto, alius subrogatur: ut luctantis vires quandoque molliores inveniant, quas ipsa sua crebrescens victoria fatigat: quatenus cùm novus quisque congreditur, is qui vinci virium qualitate non valet, personarum saltem mutatione superetur. Sic sic in hoc hominum Angelorumque spectaculo beatus Job fortis athleta prodiit, quantumque contra A mutationes adversantium valeat, continuatione indefessi roboris ostendit. Cui primus se Eliphaz, secundus autem Baldad objicit, atque ad extremum se Sophar in ejus expugnatione supponit: qui ad inferendos ictus toris se conatibus erigunt, sed tamen ad feriendam altitudinem robusti pectoris non pertingunt. Ipsa quippe eorum verba patenter insinuant, quòd ictus in auras jactant: quia cùm sanctum virum non rectè redarguunt, expressa in vacuum verba percussionis perdunt. Quod liquidò ostenditur, cùm Sophar Naamathitis responsio à contumeliis inchoatur, qui ait:

CAP. XI. *RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit: Numquid qui multa loquitur, non & ipse audiet? aut vir verbosus justificabitur? Tibi soli tacebunt homines, & cùm ceteros irriseris, à nullo confutaberis? Dixisti enim, Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo. Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi: ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quod multiplex sit lex eius: & intelligeres quòd multo minora exigaris à Deo, quàm meretur iniquitas tua. Forsitan vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum, Omnipotentem reperies. Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? Longior terra mensura eius, & latior mari. Si subverterit omnia, vel in unum coartaverit, quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest, Cur ita facis? Ipse enim novit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne considerat? Vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pullum onagri se liberum natum putat. Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas. Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc levare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis. Miseriæ quoque oblivisceris, & quasi aquarum quæ præterierunt, non recordaberis. Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer. Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defossus securus dormies. Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio animæ.*

Quòd rectè dictis semper procaces ex adverso respondeant.

CAPUT II.

2. *NVmquid qui multa loquitur, non & ipse audiet? aut vir verbosus justificabitur?*] Mos esse procacium solet, ut rectè dictis semper è diverso respondeant, ne si ad prolata consentiant, inferiores esse videantur. Quibus justorum verba quamlibet pauca sonuerint, multa sunt: quia quò eorum vitia resecant, auditum gravant. Unde & ad crimen trahitur hoc, quod recta prædicatione contra crimina profertur. Ipsum quippe qui ex veritate fortes sententias dixerat, Sophar redarguens, verbosum vocat: quia cùm ab ore justorum sapientia culpas increpat, stultorum auribus superfluitas loquacitatis sonat. Pravi namque nil rectum, nisi quod ipsi senserint, putant: & justorum verba eò otiosa æstiB mant, quò suis hæc sensibus inveniunt diversa. Nec fallacem quidem Sophar sententiam protulit, quòd vir verbosus justificari nequaquam possit: quia dum quisque per verba diffluit, perdita gravitate silentij, mentis custodiam amittit. Hinc quippe scriptum est: *Cultus justitiæ, silentium.* Hinc Salomon ait: *Sicut urbs patens & absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Hinc rursum dicit: *In multiloquio peccatum non deerit.* Hinc Psalmista testatur, dicens: *Vir linguosus non dirigetur super terram.* Sed virtus C veræ scientiæ perditur, quæ sub discretionis custodia non profertur. Certum itaque est, quòd verbosus justificari vir nequeat. Sed bonum bene non dicitur: quia non intenditur cui dicatur. Vera quippe contra malos sententia, si bonorum rectitudinem impedit, vim suam perdit, & eò retusa resilit, quòd illud est forte, quod ferit.

Esa. 32. d *Prov.* 25. d *Prov.* 10. c *Psal.* 139. b

Quòd justi ex reprehensione corrigantur, superbi verò ad defensionis suæ insaniam erigantur.

CAPUT III.

3. QUIA autem pravi audire bona patienter nequeunt, & cùm vitæ emendationem negligunt, ad verba se responsionis accingunt, apertè Sophar insinuat, qui subjungit: [*Tibi soli tacebunt homines, & cùm ceteros irriseris, à nullo confutaberis?*] Imperita mens, ut diximus, veritatis sententias graviter tolerat, & silentium pœnam putat: atque omne quod rectè dicitur, dedecus suæ irrisionis arbitratur: quia cùm vera vox pravorum se auribus admovet, memoriam culpa mordet, & in redargutione vitiorum quò intus cognitione mens tangitur, foris ad studium contradictionis excitatur. Ferre vocem non valet: quia tacta in vulnere sui reatus dolet, & per hoc quod generaliter contra perversos dicitur, se impeti specialiter suspicatur. Quod enim intus egisse se meminit, audire foris erubescit. Unde mox se ad defensionem præparat, ut reatus sui verecundiam per verba pravæ refutationis tegat. Sicut enim recti de quibusdam quæ ab eis non rectè gesta sunt, correptionis vocem, ministerium charitatis æstimant; sic perversi contumeliam derisionis putant. Illi se protinus ad obedientiam sternunt; isti ad insaniam suæ defensionis eriguntur. Illi correptionis adjutorium, vitæ suæ patrocinium deputant, per quod dum præsentis vitij culpa corripitur, venturi judicis ira temperatur; Isti cùm se impeti redargutione conspiciunt, gladium percussionis credunt: quia dum per correptionis vocem culpa detegitur, præsentis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe in laudem justi per Salomonem dicit veritas: *Doce justum, & festinabit accipere.* Hinc pravorum contumaciam despicit, dicens: *Qui erudit derisorem, ipsi sibi facit injuriam.* Nam fit plerumque, ut cùm correpta in se mala defendere nequeunt, ex verecundia pejores fiant; ac si in sua defensione superbiant, ut quædam vitia contra vitam corripientis exquirant, & eò se criminosos non æstiment, si crimina & aliis imponant. Qui cùm vera invenire nequeunt, fingunt: ut ipsi quoque habeant, quod non impari justitia increpare videantur. Unde & Sophar, quia quasi irrideri se per increpationem doluit, protinus mentiendo subjungit: [*Dixisti enim, Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo*] Qui beati Job dictorum meminit, quàm falso hoc voci illius impingatur, agnoscit. Quomodo enim mundum se dicere potuit, qui ait: *Si justificare me voluero, os meum condemnabit me?* Sed habet hoc pravorum malitia, ut cùm vera in se flere mala renuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris utitur, si falsis vocibus & vita corripientis inquinetur. Sciendum verò est, quòd plerumque perversi verbotenus bona optant, ut mala esse, quæ in præsentibus habentur, ostendant; & quasi faventes prospera expetunt, ut benigni videantur. Unde & Sophar protinus subjicit, dicens: [*Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.*] Ipse quippe sibi homo loquitur, cùm per hoc quod sentit, nequaquam divinitatis spiritu à carnalis prudentiæ intellectu separatur, cùm caro sensum exerit, & mentem quasi ad intelligentiam provocans, foras mittit. Unde & adhuc Petro terrena sapienti Veritas dicit: *Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Cui tamen recta confitenti dicitur: *Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est.* Quid autem Dei labia, nisi judicia ejus accipimus? Clausis namque labiis vox premitur, & sensus tacentis ignoratur: apertis autem, sermo dum promitur, animus loquentis * innuitur. Labia itaque sua Deus aperit, cùm voluntatem suam hominibus per aperta judicia ostendit. Quasi enim reserato ore loquitur, cùm remota obscuritate dispositionis intimæ renuit occultare quod vult. Nam velut clausis labiis sensum nobis suum non indicat, cùm per occulta judicia cur quid faciat, celat. Sophar itaque beatum Job ut de carnali intellectu redarguat, seque ipsum quantæ sit benignitatis ostendat, ea bona optat, quæ & cùm habentur, ignorat, dicens: [*Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi*] Ac si patenter dicat: Imperitiæ tuæ potiùs quàm pœnæ compatior: quia sola carnis prudentia præditum, à veritatis te spiritu vacuum agnosco. Si enim Dei judicia occulta cognosceres, tam procaces contra illum sententias non sonares. Et quia omnipotens Deus cùm ad consideranda nos sua judicia sublevat, ignorantiæ nostræ protinus cæcitatem fugat: quæ apertis ejus labiis, ad nos eruditio prodeat, protinus adjungendo manifestat, dicens:

Prov. 9. c
Ibid. b
Iob. 9. c
4.
Marc. 8. d
Mat. 16. c
* al. invenitur.

Quòd secreta sapientiæ Dei nullus inquirendo valet invenire: & quòd charitas Dei cum misericordia eadem sit, quia ad innumera opera mentem multiformiter accendit.

CAPUT IV.

VT *ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex sit lex ejus.*] Publica sapientiæ supernæ sunt opera, cùm omnipotens Deus regit, quos creat; perficit bona, quæ inchoat; & aspirando adjuvat, quos visitationis suæ lumine illustrat. Cunctis etenim liquet, quia quos gratis condidit, benignè disponit. Et cùm spiritalia dona largitur, ipse perficit quod ipse ex munere suæ benignitatis inchoavit. Secreta verò sapientiæ supernæ sunt opera, cùm Deus quos creavit, deserit; cùm bona, quæ præveniendo cœperat, nequaquam prosequendo consummat; cùm claritate nos suæ illustrationis illuminat; & tamen permissis carnis tentationibus, tenebris cæcitatis pulsat; cùm dona quæ contulit, minimè custodit; cùm & mentis nostræ ad se desideria excitat, & tamen occulto judicio, difficultate nos nostræ imbecillitatis angustat. Quæ nimirum secreta ejus sapientiæ pauci valent inquirere, sed nullus invenire: quia quod super nos de nobis ab immortali sapientia non injustè disponitur, justum profectò est, ut à nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipsa sapientiæ illius secreta conspicere, utcumque jam incomprehensibilitatis ejus est potentiam videre: quia etsi in ipsa consiliorum ejus inquisitione deficimus, deficiendo tamen veriùs discimus quem timeamus. Ad hæc se Paulus sapientiæ illius secreta tetenderat, cùm dicebat: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensus Domini? aut quis consiliarius ejus fuit?* Qui superiùs etiam ex ipsa inquisitione lassescens, sed tamen ad cognitionem infirmitatis propriæ lassescendo proficiens, præmittit dicens: *O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, Quare me fecisti sic?* Qui igitur ad occulta Dei pertingere non valens, ad infirmitatis suæ cognitionem rediit, atque ad erudionem se propriam deficiendo revocavit, ut ita dicam, secreta sapientiæ non inveniens, invenit: quia cùm ad superna consilia requirenda lassesceret, didicit ut humilius timeret: & quem sua infirmitas à cognitione intima repulit, hunc ei veriùs humilitas junxit. Sophar itaque & per scientiæ studium peritus, & per audaciam tumidæ locutionis ignarus, quia ipse gravitatem non habet, meliori optat quod habet, dicens: [*Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi: ut ostenderet tibi secreta sapientiæ.*] Qui eam quoque, qua se super amicum pollere æstimat, optando sapientiam ostentat, cùm protinus subdit: [*Et quòd multiplex sit lex ejus.*] Quid hoc loco Dei lex accipi, nisi charitas debet? per quam semper in mente leguntur præcepta vitæ, qualiter in actione teneantur.

5.
Rom. 11. d
Rom. 9. d

Joan. 15. b De hac etenim lege veritatis voce dicitur: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem.* De hac Paulus ait: *Plenitudo legis est dilectio.* De hac iterum dicit: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Lex etenim Christi quid congruentiùs intelligi, quàm charitas potest? Quam tunc verè perficimus, cùm fraterna onera ex amore tolleramus. Sed hæc eadem lex multiplex dicitur: quia studiosa sollicitudine charitas ad cuncta virtutum facta dilatatur. Quæ à duobus quidem præceptis incipit, sed se ad innumera extendit. Hujus namque legis initium, dilectio Dei est, & proximi. Sed Dei dilectio per tria distinguitur: quia ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute diligi conditor jubetur. Qua in re notandum est, quòd divinus sermo cùm Deum diligi præcipit, non solùm narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto, cùm subjungit, ex toto: ut videlicet qui perfectè Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta derivatur, cùm & per quemdam justum dicitur: *Quod ab alio tibi odis fieri, vide ne tu alteri facias.* Et per semetipsam Veritas dicit: *Quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Quibus duobus scilicet utriusque Testamenti mandatis, per unum malitia compescitur, per aliud benignitas prærogatur: ut malum quod pati non vult quisque non faciens, cesset à nocendi opere; & rursum bonum quod sibi fieri appetit, impendens, erga utilitatem se proximi exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirum duo dum sollicita intentione cogitantur, cor ad innumera virtutum ministeria tenditur, ne vel ad inferenda quæ non debet, desideriis inquieta mens ferveat, vel erga exhibenda quæ debet, otio resoluta torpescat. Nam cùm cavet alteri facere, quod nequaquam vult ab altero ipsa tolerare, sollicita se intentione circumspicit, ne superbia elevet, & usque ad despectum proximi, animum dejiciens exaltet: ne ambitio cogitationem dilaniet; cumque hanc ad appetenda aliena dilatat, angustet: ne cor luxuria polluat, & subjectum desideriis per illicita corrumpat: ne ira exasperet, & usque ad proferendam contumeliam inflammet: ne invidia mordeat, & alienis felicitatibus æmula, sua se face consumat: ne immoderatè linguam loquacitas pertrahat, eamque usque ad lasciviam obtrectationis extendat: ne odium malitia excitet, & os usque ad jaculum maledictionis irritet. Rursum cùm cogitat, ut ea alteri faciat, quæ ipsa sibi fieri ab altero expectat, pensat nimirum ut malis bona, & bonis meliora respondeat: ut erga procaces mansuetudinem longanimitatis exhibeat: ut malitiæ peste languentibus gratiam benignitatis impendat: ut discordes pace uniat, & concordes ad concupiscentiam veræ pacis accingat: ut indigentibus necessaria tribuat: ut errantibus viam rectitudinis ostendat: ut afflictos verbo & compassione mulceat: ut accensos in hujus mundi desideriis increpatione restinguat: ut minas potentum ratiocinatione mitiget: ut oppressorum angustias quanta prævalet ope levet: ut foris resistentibus opponat patientiam: ut intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam: ut erga errata subditorum sic mansuetudo zelum teneret, quatenus à justitiæ studio non enervet: sic ad ultionem zelus ferveat, ne tamen pietatis limitem fervendo transcendat: ut ingratos beneficiis ad amorem provocet: ut gratos quosque ministeriis in amore servet: ut proximorum mala cùm corrigere non valet, taceat: utque cùm corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat: ut sic ea quæ tacet, toleret, ne tamen in animo virus doloris occultet: ut sic malevolis munus benignitatis exhibeat, ne tamen per gratiam à jure rectitudinis excedat: ut cuncta proximis, quæ prævalet, impendat, sed hæc impendendo non tumeat: ut sic in bonis quæ exhibet, tumoris præcipitium paveat, ne tamen à boni exercitio torpescat: ut sic quæ possidet, tribuat, quatenus quanta sit largitas remunerantis, attendat: ne cùm terrena largitur, suam plus quàm necesse est inopiam pertimescat, & in oblatione muneris, hilaritatis lumen tristitia obscuret. Bene ergo lex Dei multiplex dicitur: quia nimirum cùm una eademque sit charitas, si mentem plenè ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cujus diversitatem breviter exprimimus, si in electis singulis bona illius perstringendo numeremus. Hæc namque primùm per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non reluctando toleravit. Hæc Enoch & inter homines spiritaliter vivere docuit, & ad sublimem vitam ab hominibus etiam corporaliter abstraxit. Hæc Noe, despectis omnibus, solum Deo placabilem ostendit, atque in arcæ fabricam studio longi laboris exercuit, & mundo superstitem pio opere exercendo servavit. Hæc per Sem & Japhet humiliter verenda patris erubuit, & superjecto dorsis pallio, quæ non videbat, abscondit. Hæc Abrahæ dextram quia ad mortem filij obediendo extulit, hunc prolis innumeræ, gentium patrem fecit. Hæc Isaac mentem, quam semper ad mundiciam tenuit, caligantibus ætate oculis, ad videnda longè pòst ventura dilatavit. Hæc Jacob compulit & amissum bonum filium medullitus gemere, & pravorum filiorum præsentiam sub æquanimitate tolerare. Hæc Joseph docuit à fratribus venundatum, & libertate animi infracta servitium perpeti, & eisdem pòst fratribus mente non elata principari. Hęc Moysen, delinquente populo, & usque ad petitionem mortis in precibus stravit, & usque ad interfectionem populi per zeli studium erexit: ut & pro pereunte plebe sese morti objiceret, & contra peccantem protinus vice Domini irascentis sæviret. Hæc Phinees brachium in ultionem peccantium erexit; ut arrepto gladio coeuntes transfigeret, & iram Domini iratus placaret. Hæc Josue exploratorem docuit, ut & priùs contra falsiloquos cives veritatem verbo defenderet, & hanc postmodum gladio contra hostes allegaret. Hæc Samuel & in principatu humilem præbuit, & integrum in dejectione servavit: qui cùm persequentem se plebem diligeret, ipse sibi testimonium extitit, quia culmen, ex quo dejectus est, non amavit. Hæc David ante iniquum regem & humilitate commovit ad fugam, & pietate replevit ad veniam: qui persecutorem suum & timendo fugit ut dominum, & tamen cùm potestatem eum feriendi reperit, non agnovit inimicum. Hæc Nathan & contra peccantem regem in auctoritatem liberæ increpationis sustulit, & cùm regis culpa deesset, in petitione humiliter stravit. Hæc per Esaïam nuditatem carnis in prædicatione non erubuit, & subducto carnali velamine, superna mysteria penetravit. Hæc Eliam, quia fervoris zelo vivere spiritaliter docuit, ad vitam quoque & corporaliter abstraxit. Hæc Elisæum, quia magistrum simpliciter diligere instituit, magistri spiritu dupliciter implevit. Per hanc Hieremias ne in Ægyptum populus descenderet, restitit: sed tamen & inobedientes diligens, quò descendi prohibuit, & ipse descendit. Hæc Ezechielem, quia priùs à terrenis desideriis sustulit, pòst per cincinnum capitis in aëre libravit. Hæc in Daniele, quia à regiis dapibus gulam compescuit, ei & esurientium ora leonum clausit. Hæc tribus pueris, quia in tranquillitate positis incendia vitiorum subdidit, tribulationis tempore & flammas in fornace temperavit. Hæc in Petro & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circumcisione submovenda, minorum verba humiliter audivit. Hæc in Paulo & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circumcisionis negotio longè se imparis prioris sensum audenter increpavit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quæ singulis rerum articulis non permutata congruit, & causis

Deut. 6. a — Tob. 4. e — Matt. 7. f — Gen. 4. a — Gen. 5. d — Gen. 7. e — Gen. 9. d — Gen. 22. b — Gen. 27. a — Gen 37. g — Genes. 42. — Exod. 32. g — Num. 25. c — Iesue 9. c — 1. Reg. 3. b — 1. Reg. 24. b — 2. Reg. 12. a — Esai. 20. a — 4. Reg. 2. c — Ibid. — Hier. 42. c — Ezech. 8. b — Dan. 14. c — Dan. 3. e — Act. 15. a

8. se variantibus non variata conjungit. Cujus nimirum legis multiplicitatem bene Paulus enumerat, dicens: *Charitas patiens est, benigna est: non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* Patiens quippe est charitas: quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna verò est: quia pro malis bona largiter ministrat. Non æmulatur: quia per hoc quòd in præsenti mundo nil appetit, invidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cùm præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quò se in solum Dei ac proximi amorem dilatat, quidquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa: quia quò ardenter intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua sunt: quia cuncta quæ hîc tranſitoriè possidet, velut aliena negligit; cùm nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat agnoscit. Non irritatur: quia & injuriis lacessita, ad nullos se ultionis suæ motus excitat, dum pro magnis laboribus majora pòst præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo quod inquinet, nescit. Non gaudet super iniquitate: quia sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione adversantium exultat. Congaudet autem veritati: quia ut se ceteros diligens, per hoc quod rectum in aliis conspicit, quasi de augmento proprij profectus hilarescit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quæ contra uniuscujusque culpæ jaculum, quod perimendam mentem impetit, instructionis suæ munimine semper occurrit: ut quia antiquus hostis varia circumfusione nos obsidet, ipsa hunc de nobis multipliciter expugnet. Quam nimirum legem si sollicita consideratione pensamus, auctori nostro quantùm quotidie delinquamus, agnoscimus. Si autem culpas perpendimus, profectò æquanimiter flagella toleramus: nec ex dolore charitas ad impatientiam proruit, cùm suo se judicio conscientia addicit. Unde Sophar quid diceret, sciens; sed cui diceret, nesciens; postquam præmisit, dicens: [*Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex sit lex ejus;*] protinus adjungit:

Quòd sæpe magnis doctoribus contingit, ut nimia charitate ferventes, modum correctionis excedant: & quid sit, quod per Moysen dicitur: Qui casu ferro de manubrio lapso nolens hominem occiderit, ad unam leviticarum urbium confugiat.

CAPUT V.

ET *intelligeres quòd multò minora exigaris à Deo quàm meretur iniquitas tua.*] Dolor quippe, ut diximus, flagelli temperatur, cùm culpa cognoscitur: quia tantò quisque patientiùs ferramentum medici tolerat, quantò putridum conspicit esse quod secat. Qui igitur multiplicitatem legis intelligit, cuncta quæ patitur, quàm sint minora perpendit: quia per hoc quòd culpæ pondus agnoscitur, afflictionis
9. pœna levigatur. Sed inter hæc sciendum est, quia sine magna iniquitate non fuerit, quòd Sophar virum justum usque ad objectionem iniquitatis increpavit. Unde & eorum audaciam veritas justè redarguit, sed benignè ad gratiam reducit: quia apud misericordem judicem nequaquam sine venia culpa relinquitur, cùm per fervorem zeli ex ejus amore peccatur. Sæpe namque magnis hoc doctoribus, mirandisque contingit, ut quò alta charitate fervent, eò modum correptionis exaggerent, & lingua aliquid, quod non debet, dicat: quia mentem dilectio quantum debet, inflammat. Sed verbo prolatæ contumeliæ tantò citiùs parcitur, quantò & ex qua radice prodeat, pensatur. Unde & per Moysen Dominus præcepit, dicens: *Si quis abierit cum amico suo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, & occiderit, hic ad unam suprædictarum urbium fugiet, & vivet: ne forte proximus ejus, cujus effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiat animam ejus.* Ad silvam quippe cum amico imus, quotiens cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra convertimur: & simpliciter ligna succidimus, cùm delinquentium vitia pia intentione resecamus. Sed securis manu fugit, cùm sese increpatio, plusquam necesse est, in asperitatem pertrahit. Ferrumque de manubrio profilit, cùm de correptione sermo durior excedit: & amicum percutiens occidit, quia auditorem suum prolata contumelia ab spiritu dilectionis interficit. Correpti namque mens repente ad odium proruit, si hanc immoderata increpatione, plusquam debuit, addicit. Sed is qui incautè ligna percutit, & proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensus vivat: quia si ad pœnitentiæ lamenta conversus, in unitate sacramenti sub spe, fide, & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur: eumque extincti proximus & cùm invenerit non occidit: quia cùm districtus judex venerit, qui sese nobis per naturę nostræ consortium junxit, ab eo proculdubio vindictâ de culpæ reatu non expetit, quem sub ejus venia spes, fides & charitas abscondit. Citiùs ergo culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur. Unde & Sophar iniquum vocat, quem superna sententia laudaverat; nec tamen à venia reprobatus excluditur, quia ad verba contumeliæ divini amoris zelo promovetur. Qui pro eo quòd beati Job merita non agnoscit, ex imperita adhuc irrisione subjungit, dicens:

Quòd in quibusdam donis suis, quasi ex vestigiis bonitatis conspicimus Deum.

CAPUT VI.

FORSITAN *vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum, Omnipotentem reperies.*] Quid Dei vestigia nisi benignitatem illius visitationis vocat? Quibus nimirum progredi ad superna provocamur, cùm ejus spiritus afflatu tangimur, & extra carnis angustias sublevati, per amorem agnoscimus contemplandam auctoris nostri speciem, quam sequamur. Nam cùm mentem nostram spiritalis patriæ amor inflammat, quasi sequentibus iter insinuat, & subjecto cordi velut quoddam vestigium Dei gradientis imprimitur; ut ab eo rectis cogitationum gressibus via vitæ teneatur. Quem enim necdum cernimus, restat necesse est, ut per vestigia sui amoris indagemus: quatenus usque ad contemplationis speciem quandoque mens* veniat, quam nunc quasi à tergo subsequens, per sancta desideria exorat. Hæc Psalmista auctoris nostri vestigia bene sequi noverat, cùm dicebat: *Adhæsit anima mea post te.* Quem reperire quoque usque ad visionem suæ celsitudinis satagebat, cùm dicebat: *Sitivit anima mea ad Deum vivum; quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Tunc quippe cognitione manifesta omnipotens Deus reperitur, cùm mortalitatis nostræ funditus corruptione calcata, ab assumptis nobis in divinitatis suæ claritate conspicitur. Nunc autem à carnali cogitatione animum infusi spiritus gratia sublevat, & in contemptum rerum transeuntium exaltat; totumque mens quod appetebat in infimis, despicit, atque ad superna desideria ignescit, & contemplationis suæ vi extra carnem tollitur, quæ corruptionis suæ pondere adhuc in carne retinetur. Incircumscripti luminis jubar intueri conatur, & non valet; quod infirmitate pressus animus & nequaquam penetrat, & tamen repulsus amat. Jam namque de se conditor per quod ametur, ostendit; sed visionis suæ speciem amantibus subtrahit. Sola ergo ejus vestigia conspicientes gradimur, qui hunc per donorum suorum signa sequimur, quem necdum videmus.

* *al.* inveniat, quem

Deut. 19. b

Psal. 62. c

Psal. 41. a

Quòd Deus in naturæ suæ altitudine, humanæ simul, atque angelicæ subtilitati sit investigabilis.

CAPUT VII.

10. QUÆ nimirum vestigia comprehendi nequeunt: quia unde, ubi, quibusve modis veniant ejus spiritus dona, nesciuntur; Veritate attestante, quæ ait: *Spiritus ubi vult spirat, & vocem* Ioan. 3 b *ejus audis, & nescis unde veniat, aut quò vadat.* In retributionis autem culmine reperiri Omnipotens per contemplationis speciem potest, sed tamen ad perfectum non potest: quia etsi hunc in claritate sua quandoque conspicimus, non tamen ejus essentiam plenè contuemur. Angelica etenim, vel humana mens cùm ad incircumscriptum lumen inhiat, eo ipso se, quò est creatura, coangustat; & super se quidem per provectum tendit, sed tamen ejus fulgorem comprehendere nec dilatata sufficit, qui & transcendendo & portando omnia, & implendo concludit. Unde & adhuc subditur: [*Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? Longior terra mensura ejus, & latior mari.*] Quòd Deus cælo excelsior, inferno profundior, terrâ longior, marique latior esse describitur: tantò spiritaliter debet intelligi, quantò de eo quidquam nefas est juxta corporea lineamenta sentire. Sed cælo est excelsior, quia incircumscriptione sui spiritus cuncta transcendit. Inferno profundior, quia transcendendo subvehit. Terrâ longior, quia creaturæ modum perennitate suæ æternitatis excedit. Mari latior, quia rerum temporalium fluctus sic regens potlidet, ut hos sub omnimoda potentiæ suæ præsentia coanguslando circumdet. Quamvis possint & cæli appellatione Angeli, & inferni vocabulo dæmonia designari: per terram verò justi homines, per mare autem peccatores intelligi. Excelsior itaque est cælo, quia ipsi quoque electi spiritus, visionem tantæ celsitudinis perfectè non penetrant. Profundior inferno est, quia malignorum spirituum astutias longè subtiliùs, quàm ipsi putaverant, judicans damnat. Terrâ longior, quia longanimitatem nostram patientia divinæ longanimitatis exuperat, quæ nos & peccantes tolerat, & conversos ad præmia remunerationis expectat. Mari latior, quia ubique facta peccantium, retributionis suæ præsentiâ occupat, ut & cùm non præsens per speciem cernitur, præsens per judicium sentiatur. Cuncta tamen ad solum referri hominem possunt, ut ipse sit cælum, cùm jam per desiderium summis inhæreat. Ipse infernus, cùm tentationum suarum caligine perturbatus in infimis jacet. Ipse terra, quia in bono opere fixæ spei ubertate fructificat. Ipse mare, quia in quibusdam trepidus quatitur, & aurâ suæ mutabilitatis agitatur. Sed cælo est excelsior Deus, quia potentiæ ejus magnitudine vincimur, etiam cùm super nosmetipsos elevamur. Inferno profundior, quia nimirum plus indicat, quàm ipse se humanus animus in tentationibus investigat. Terrâ longior, quia fructus vitæ, quos in fine retribuit, nequaquam nunc vel spes nostra comprehendit. Mari latior, quia humana mens fluctuans, multa de his quæ ventura sunt conjicit: sed cùm jam cernere, quæ æstimaverat, cœperit,
11. angustam se fuisse in sua æstimatione cognoscit. Excelsior igitur cælo fit, cùm ipsa in eum nostra contemplatio deficit. Unde & Psalmista cor in altum posuerat: sed necdum se eum contigisse sentiebat, Ps. 138. a dicens: *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, nec potero ad eam.* Inferno se profundiorem noverat, qui semetipsum discutiens, sed ejus 1. Cor. 4. subtiliora judicia pertimescens, dicebat: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.* Longiorem terra viderat, cùm minora ei esse humanæ mentis vota

A pensabat, dicens: *Qui potens est omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus.* Latiorem mari conspexerat, qui timendo pensabat, quia nequaquam mens humana immensitatem districtionis ejus agnoscerel, quantumlibet inquirendo fluctuaret, dicens: *Quis novit potestatem iræ tuæ,* Psal. 89. *aut præ timore iram tuam dinumerare?* Cujus bene c potentiam egregius nobis doctor insinuat, cùm breviter narrat: *Ut possitis comprehendere cum omnibus* Ephes. 3. *Sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & pro-* d *fundum.* Habet quippe Deus latitudinem: quia di- Idem su- per lectionem suam usque ad collectionem persequen- Ezech. tium tendit. Habet longitudinem: quia ad vitæ hom. 6. patriam nos longanimiter tolerando perducit. Ha- in fine. bet sublimitatem: quia ipsorum quoque intelligen-
B tiam, qui recepti in supernam fuerint congregationem, transcendit. Habet profundum: quia damnatis inferiùs, districtionis suæ judicium incomprehensibiliter exerit. Quæ scilicet quatuor nobis in hac vita positis singulis exercet: quia & latitudinem amando, & longitudinem tolerando, & celsitudinem, non solùm nostram intelligentiam, sed etiam vota superando, & profunditatem suam exhibet, occultos & illicitos cogitationum motus districtè judicando. Sed ejus celsitudo & profunditas quàm sit investigabilis, nullus agnoscit, nisi qui vel contemplatione ad summa provehi, vel occultis motibus resistens, tentationum cœperit importunitate turbari. Unde & beato Job dicitur: [*Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, &*
C *unde cognosces?*] Ac si * apertè despecto dicere- * al. a- tur: Profundilatem ejus, atque excellentiam quan- perto despectu do tu cognoscere sufficis, qui vel virtute ad summa evehi, vel temetipsum reprehendere in tentationibus nescis? Sequitur:

Quòd cælum, & infernus, & mare, & terra coartantur in unum, cùm una eademque mens Deum per contemplationem intuetur, & ex carnis mole ad tentationum tenebras redit, & quasi à tertio cælo elapsa, lege membrorum & stimulo carnis fluctuans agitatur.

CAPUT VIII.

D SI *subverterit omnia, vel in unum coartaverit, quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest, Cur ita facis?*] Subvertit Dominus cælum, cùm terribili & occulta dispensatione humanæ contemplationis celsitudinem destruit. Subvertit infernum, cùm cujuslibet mentem in suis tentationibus pavidam cadere etiam ad deteriora permittit. Subvertit terram, cùm fructificationem boni operis adversis irruentibus intercidit. Subvertit mare, cùm fluctuationem nostræ titubationis emergente subito pavore confundit. Dubietate quippe sua cor maxium, hoc ipsum quia titubat, valde formidat; & quasi mare subvertitur, cùm ipsa in Deum nostra trepidatio, considerato ejus judicij terrore, turbatur. Quia 12. igitur, quomodo cælum vel infernus, terra vel mare subvertitur, breviter diximus; nunc aliquantulum laboriosius restat, ut hæc qualiter in unum
E coartari valeant, demonstremus. Sæpe namque contingit, ut ad summa jam mentem spiritus elevet, sed tamen hanc importunis caro tentationibus impugnet. Cumque ad contemplanda cælestia animus ducitur, objectis actionis illicitæ imaginibus reverberatur. Nam carnis repente hunc stimulus sauciat, quem extra carnem contemplatio sancta rapiebat. Cælum ergo simul infernusque coartatur, cùm unam eamdemque mentem & sublevatio contemplationis illuminat, & importunitas tentationis obscurat: ut & videat intendendo quod appetat, & succumbendo in cogitatione, toleret quod erubescat. De cælo quippe lux oritur, infernus autem tenebris possidetur. In unum ergo cælum infer-

nusque redigitur, cùm mens, quæ jam lucem patriæ supernæ considerat, etiam de carnis bello tenebras occultæ tentationis portat. Certè jam Paulus tertij cæli culmen ascenderat, jam paradisi secreta cognoverat, & tamen adhuc carnis bella tolerans gemebat, dicens: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Quid ergo in hujus tanti prædicatoris pectore, nisi cælum Deus infernumque coartaverat, qui & visionis intimæ jam lumen acceperat, & tamen adhuc tenebras de carne tolerabat? Super se viderat quod lætus appeteret, in se cernebat quod metuens doleret. Jam cælestis patriæ lux irradiaverat: sed adhuc tentationis obscuritas animum confundebat. Cum cælo ergo infernum pertulit: quia & illuminatum securitas erexit, & tentatum gemitus stravit. Et sæpe contingit, ut fides in mente jam vigeat, sed tamen ex parte aliquantula in dubietate contabescat: quatenus & certa se à visibilibus elevet, & ex quibusdam se incerta perturbet. Nam plerumque ad æterna appetenda se erigit, & subortis cogitationum stimulis agitata, sibimetipsi contradicit. In unum ergo terra mareque coartatur, cùm unam eamdemque mentem, & certitudo solidæ fidei roborat, & tamen ex aliquantula mutabilitate perfidiæ, aura dubietatis versat. An non in suo pectore coartari terram mareque cognoverat, qui & per fidem sperans, & per infidelitatem fluctuans, dicebat: *Credo Domine, adjuva incredulitatem meam?* Quid itaque est, quòd & se credere asserit, & adjuvari in se incredulitatem quærit; nisi quòd coartari in suis cogitationibus terram cum mari deprehenderat, qui & exorare certus jam per fidem cœperat, & adhuc incertus undas perfidiæ ex incredulitate tolerabat? Quod tamen occulta fieri dispensatione permittitur: ut cùm mens jam surgere ad rectitudinem cœperit, pravitatis suæ reliquiis impugnetur: quatenus hæc ipsa impugnatio, aut resistentem exerceat, aut delectationibus seductam frangat. Rectè itaque nunc dicitur: [*Si subverterit omnia, vel in unum coartaverit, quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest, Cur ita facis?*] quia nimirum divinum judicium nec adversitate valet imminui, nec inquisitione cognosci; cùm vel virtutes quas tribuerat, subtrahit; vel has omnino non adimens, vitiorum concuti impugnatione permittit. Sæpe namque in elationem cor attollitur, cùm lætis successibus in virtute roboratur: sed dum latentes motus audaciæ in cogitatione conditor conspicit, se sibi hominem ostendendo derelinquit: ut ejus mens derelicta quid sit, inveniat, quæ malè in se secura gaudebat. Unde cùm subvertit omnia, vel in unum coartari dicerentur, protinus additur;

Rom. 7. d

13.

Marc. 9. a

Quòd ex vitiis vitia nascuntur, & qui minima negligit, paulatim cadit.

CAPUT IX.

IPse enim novit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne considerat?] Ac si præmissa patefaciendo subjungeret, dicens: Quia tolerando succrescere vitia conspicit, judicando dona confundit. Rectus vero in * discretione ordo servatur, cùm priùs noscit vanitas, & pòst considerari iniquitas perhibetur. Omnis quippe iniquitas, vanitas, non tamen omnis vanitas esse iniquitas solet. Vana namque agimus, quotiens transitoria cogitamus. Unde & evanescere dicitur, quod repente ab intuentium oculis aufertur. Hinc Psalmista ait: *Universa vanitas omnis homo vivens:* quoniam per hoc, quòd vivendo ad interitum tendit, rectè quidem vanitas dicitur, sed nequaquam rectè etiam iniquitas appellatur: quia etsi de pœna est culpæ quod deficit, non tamen hoc ipsum culpa est, quod à vita percurrit. Vana sunt itaque, quæ transeunt. Unde & per Salomonem dicitur: *Omnia vanitas.* Aptè autem pòst vanitatem protinus iniquitas subinfertur: quia dum per quædam transitoria ducimur, in quibusdam noxiè ligamur: cumque mens incommutabilitatis statum non tenet, à semetipsa defluens, ad vitia protumpit. Vanitas ergo ad iniquitatem labitur, quæ assueta rebus mutabilibus, dum ex aliis ad alia semper impellitur, suborientibus culpis inquinatur. Potest tamen & vanitas culpa intelligi, & iniquitatis nomine, reatus gravior demonstrari. Si enim aliquando vanitas culpa non esset, Psalmista non diceret: *Quamquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vanè conturbatur. Thesaurizat, & ignorat cui congreget ea:* quia quamvis Trinitatis imaginem in natura servemus, vanis tamen delectationis motibus perturbati, in conversatione nostra delinquimus; ut modis nos semper alternantibus cupido concutiat, metus frangat, lætitia mulceat, dolor affligat. Ex vanitate ergo, ut & superiùs dictum est, ad iniquitatem ducimur, cùm prius per levia delicta * deflectimus, ut usu cuncta levigante, nequaquam pòst committere etiam graviora timeamus. Nam dum moderari lingua otiosa verba negligit, more inolitæ remissionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gulæ incumbitur, ad levitatis protinus insaniam proditur: cumque mens subigere delectationem carnis renuit, plerumque & ad perfidiæ voraginem ruit. Unde bene Paulus plebis Israëliticæ damna conspiciens, ut imminentia ab auditoribus mala compesceret, curavit ex ordine transacta narrare, dicens: *Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Esus quippe potusque ad lusum impulit, lusus ad idololatriam traxit: quia si vanitatis culpa nequaquam cautè compescitur, ab iniquitate protinus mens incauta devoratur, Salomone attestante, qui ait: *Qui modica spernit, paulatim decidit.* Si enim curare parva negligimus insensibiliter seducti, audenter etiam majora perpetramus. Et notandum, quòd non videri, sed considerari iniquitas dicitur. Studiosiùs quippe conspicimus, quæ consideramus. Deus itaque hominum vanitatem novit, iniquitatem considerat: quia nec minora delicta inulta deserit, & ad majora ferienda sese intentiùs accingit. Quia igitur à levioribus malis incipitur, & ad graviora pervenitur; vanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat. Quæ nimirum mens amissò mox lumine, tantò se altiùs per tumorem erigit, quantò & iniquitatis capta laqueis, à veritate longiùs recedit. Unde & aptè quoque quòd vanitas cum iniquitate pertrahat, exprimit, cùm repente subjungit;

Eccle. 1. c

14.

Psal. 38. b

* *al.* deflectimus.

Quòd divina miseratio quasi domesticum animal loris adversitatum electos plerumque ligat, ne per desideriorum silvam effræni libertate discurrant.

CAPUT X.

VIr vanus in superbiam erigitur.] Vanitatis quippe finis est, ut cùm peccato mentem sauciat, hanc ex culpa audacem reddat: quatenus sui reatus oblita, quæ amisisse se innocentiam non dolet, justo excæcata judicio, simul & humilitatem perdat. Et fit plerumque, ut pravis desideriis serviens, à jugo se divini timoris excutiat, & quasi in malorum perpetratione jam libera, omne quod voluptas suggerit, implere contendat. Unde cùm vir vanus se erigere in superbiam dicitur, illico subinfertur: [*Et quasi pullum onagri se liberum natum putat.*] Per pullum quippe onagri, omne agreste genus exprimitur, quod naturæ dimissum motibus, loris dominantium non tenetur. Agri namque animalia libertatem habent & ire quò appetunt, & quiescere cùm lassantur. Et quamvis insensatis animalibus homo longè sit melior; hoc tamen plerum-

15.

* *al.* descriptione.

que homini non licet, quod brutis animalibus licet. Quæ enim ad aliud minimè servantur, eorum motus proculdubio nequaquam sub disciplina restringitur. Homo autem qui ad sequentem vitam ducitur, necesse profectò est, ut in cunctis suis motibus sub dispositione disciplinæ religetur, & quasi domesticum animal loris vinctum serviat, atque æternis dispositionibus restrictum vivat. Qui ergo implere cuncta quæ desiderat, per effrænatam libertatem quærit, quid aliud quàm pullo onagri esse similis concupiscit: ut disciplinæ hunc lora non teneant, sed audenter vagus per silvam desiderium currat? Sæpe autem divina miseratio, quos prodire in effrænationem illicitæ libertatis conspicit, objectione prosperæ adversitatis frangit: quatenus elisi discant, quàm reproba erectione tumuerint; ut jam flagelli experimentis edomiti, quasi jumenta domestica præceptorum loris mentis colla subjiciant, & vitæ præsentis itinere ad nutum præsidentis pergant. Quibus bene loris ligatum se noverat, qui dicebat: *Ut jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.* Unde & sævus ille persecutor ab agro perfidiæ voluptatis ad domum fidei deductus, rectoris sui calcaribus punctus audiebat: *Durum est tibi contra stimulum calcitrare.* Restat ergo, ut si esse jam similes pullo onagri nolumus, in cunctis quæ appetimus, nutum priùs intimæ dispensationis exquiramus: ut mens nostra in omne quod nititur, superni regiminis loro teneatur; & inde magis vota sua ad vitam impleat, unde vitæ suæ studia & contra propriam voluntatem calcat. Multa Sophar fortia protulit; sed quòd meliori se hæc loquitur, nescit. Unde adhuc increpando subjungit: [*Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.*] Firmari cor non hoc loco per virtutem dicitur, sed per insensibilitatem. Omnis namque animus, qui districtionis intimæ considerationi se subjicit, ex ejus protinus timore molliscit; eumque sagitta divinæ formidinis penetrat, quia infirma viscera per humilitatem gestat. Quisquis autem pertinacia insensibilitatis obdurescit, quasi cor firmat, ne hoc jacula timoris superni confodiant. Unde quibusdam per Prophetam Dominus misericorditer dicit: *Tollam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.* Cor quippe lapideum tollit, cùm à nobis superbiæ duritiam subtrahit: & cor carneum tribuit, cùm eamdem protinus nostram duritiam ad sensibilitatem vertit. Per manus verò, ut jam crebrò docuimus, opera designantur. Cum culpa igitur manus ad Deum expandere, est contra largitoris gratiam de virtute operum superbire. Qui enim in conspectu æterni judicis loquens sibi bona quæ facit, tribuit, ad Deum manus superbiens tendit. Sic profectò contra electos reprobi, sic contra catholicos hæretici semper effrænantur: ut cùm objurgare facta nequeunt, bonos reprehendere de factorum elatione moliantur: quatenus eos, quos redarguere ex infirmitate actionis non valent, ex crimine tumoris accusent. Unde & ea bona quæ exteriùs fiunt, nequaquam bona esse jam censent, quæ quasi per studium turgidæ cogitationis exhibentur: qui semper humilitate tumentes increpant, & quòd dictis suis semetipsos feriunt, ignorant. Sed quia justum virum Sophar hactenus reprehendendo corripuit, nunc velut docendo subjungit:

Quod in oratione faciem absque timore levamus, cum tales nos post orationem exhibemus, quales per orationis tempus judici apparere optamus, & quod contemplativa vita stabilitatem perdidisse dicenda non est, etiam si aliquando deficiat, cum semper id quod amittit, inquirat.

CAPUT XI.

16. *SI iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo injustitia: tunc levare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.* Omne peccatum aut sola cogitatione committitur, aut cogitatione simul & opere perpetratur. Iniquitas ergo in manu est, culpa in opere. Injustitia verò in tabernaculo, iniquitas in mente. Mens quippe nostra tabernaculum non incongruè vocatur, in qua apud nosmetipsos abscondimur, cùm foris in opere non videmur. Sophar itaque, quia justi viri amicus est, novit quid dicat: sed quia justum increpat, hæreticorum tenens speciem, proferre rectè etiam quæ novit; ignorat. Sed nos calcantes hoc, quod ab eo tumidè dicitur, pensemus ejus verba quàm vera sint, si rectè dicerentur. Priùs enim à manu iniquitatem subtrahi, & pòst à tabernaculo admonet injustitiam abscindi: quia quisquis jam prava à se opera exteriùs resecat, necesse profectò est, ut ad semetipsum rediens, solerter sese in mentis intentione discernat, ne culpa, quam jam in actione non habet, adhuc in cogitatione perduret. Unde bene per Salomonem dicitur: *Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum: ut postea ædifices domum tuam.* Quid namque est præparato opere agrum diligenter exteriùs exercere, nisi evulsis iniquitatis sentibus, actionem nostram ad frugem retributionis extolere? Et quid est post agri exercitium, ad ædificium domus redire, nisi quòd plerumque ex bonis operibus discimus, quantam vitæ munditiam in cogitatione construamus? Pene cuncta namque bona opera ex cogitatione prodeunt. Sed sunt nonnulla cogitationis acumina, quæ ex operatione nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur, ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe divini amoris exordia capiens, imperat bona quæ fiant. Sed postquam fieri imperata cœperint, ipsis suis exercitata actionibus discit, cùm imperare bona inchoaverat, quantum minùs videbat. Foris ergo ager excolitur, ut domus postmodum construatur: quia plerumque ab exteriori opere* videmus, quantam subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. Quem bene Sophar servare ordinem studuit, cùm priùs auferri iniquitatem à manibus, & postea à tabernaculo injustitiam dixit: quia nequaquam plenè animus in cogitatione erigitur, quando adhuc ab eo extrinsecus in opere erratur. Quæ si perfectè duo hæc tergimus, ad Deum statim sine macula faciem levamus. Interna quippe facies hominis, mens est; in qua nimirum recognoscimur, ut ab auctore nostro diligamur. Quam scilicet faciem levare, est in Deo animum per studium orationis attollere. Sed elevatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat: quia ab spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus necdum devictæ culpæ memoria mordetur. Diffidit namque accipere se posse quod appetit, quæ profectò reminiscitur nolle se adhuc facere, quod divinitus audivit. Hinc per Joannem dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum, & quidquid petierimus, ab eo accipiemus.* Hinc Salomon ait: *Qui avertit aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Cor quippe nos in petitione reprehendit, cùm resistere se præceptis ejus, quem postulat, meminit; & oratio sit execrabilis, cùm à censura avertitur legis: quia dignum profectò est, ut ab ejus beneficiis sit quisque extraneus, cujus nimirum jussionibus non vult esse subjectus. Qua in re hoc est salubre remedium, ut cùm se mens ex memoria culpæ reprehendit, hoc priùs in oratione defleat, quod erravit: quatenus cùm etroris macula fletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab auctore munda videatur: Sed curandum nimis est, ne ad hoc rursus proruat, quod se mundasse fletibus exultat: nedum deplorata iterum culpa committitur, in conspectu justi judicis ipsa etiam lamenta levigentur.

* al. sumimus.

Solerter quippe debemus meminisse quod dicitur: *Ne iteres verbum in oratione tua.* Eccli. 7. b Quo videlicet dicto vir sapiens nequaquam nos prohibet sæpe veniam petere, sed culpas iterare. Ac si apertè dicat: Cùm malè gesta defleveris, nequaquam rursus facias, quod in precibus iterum plangas. Ut ergo ad precem facies sine macula levetur, ante orationis semper tempora debet sollicitè conspici, quidquid potest in oratione reprobari: talemque se mens & cùm ab oratione cessat, exhibere festinet, qualis apparere judici in ipso orationis tempore exoptat. Sæpe namque immunda quædam, vel illicita in animo versamus, quotiens à precibus vacamus Sed cùm se mens ad studium orationis erexerit, earum rerum imagines reverberata patitur, quibus libenter priùs otiosa premebatur: & quasi jam faciem anima ad Deum levare non sufficit; quia in se nimirum inquinata mente, maculas pollutæ cogitationis erubescit. Sæpe curis mundi libenter occupamur. Cumque post hæc studio orationis intendimus, nequaquam se mens ad cælestia erigit, quia pondus hanc terrenæ sollicitudinis in profundum mersit: & in prece facies munda non ostenditur, quia cogitationis infimæ luto maculatur. Non-
18. * al. & illicitis m. c. c. à p. vacat, obviamus: sed numquam verò cor à cunctis excutimus, * & ab illicitis motibus etiam cùm à prece vacat, prohibemus: sed tamen quia nos culpas rariùs committimus, aliena pigriùs delicta relaxamus: & quò peccare noster animus sollicitiùs metuit, eò districtiùs hoc quod in se ab alio delinquitur, abhorrescit. Unde fit, ut eò inveniatur quisque tardior ad veniam, quò proficiendo factus est cautus ad culpam: & quò ipse excedere in alternum metuit, hoc quod in se exceditur, puniri duriùs exquirit. Sed quid hac doloris macula reperiri deterius potest, quæ in conspectu judicis charitatem non inquinat, sed necat? Vitam quippe animæ quælibet culpa polluit, servatus verò contra proximum dolor occidit. Menti namque ut gladius figitur, & mucrone illius ipsa viscerum occulta perforantur. Qui scilicet à transfixo corde, si priùs non educitur, nihil in precibus divinæ opis obtinetur: quia & vulneratis membris imponi salutis medicamina nequeunt, nisi ferrum à vulnere antè subtrahatur. Hinc est enim, quòd per semetipsam Veritas dicit: *Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester qui in cælis est, remittet vobis peccata vestra.* Matt. 6. b Hinc admonet, dicens: *Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus alterum.* Ibid. Hinc rursum ait: *Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittetur vobis.* Luc. 6. f Hinc * contra institutionem postulationis, conditionem posuit pietatis, dicens: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris:* Mat. 6. b ut profecto bonum, quod à Deo compuncti petimus, hoc primùm cum proximo conversi faciamus. Tunc igitur verè sine macula faciem levamus, cùm nec nos prohibita mala committimus, nec ea quæ in nos à proximis commissa sunt, ex proprio zelo retinemus. Gravi namque mens nostra orationis suæ tempore confusione deprimitur, si hanc aut sua adhuc operatio inquinat, aut alienæ malitiæ servatus dolor accusat. Quæ duo quisque dum terserit, ad ea quæ subnexa sunt, protinus liber exurgit. [*Et eris stabilis, & non timebis.*] Quia nimirum tantò minùs judicem trepidat, quantò in bonis actibus solidiùs stat. Timorem quippe superat, qui stabilitatem servat: quia dum sollicitus studet peragere quod mansuetè conditor imperat, securus etiam cogitat quod terribiliter intentat. Sciendum præterea est, quòd nonnulla bona sunt, ad quæ indefessi persistimus: & rursum nonnulla sunt, à quibus continuè deficientes labimur, atque ad hæc magnis conatibus per intervalla temporum reformamur. In
19. activa etenim vita sine defectu mens figitur; à contemplativa autem infirmitatis suæ pondere victa lassatur. Illa quippe tantò firmiùs durat, quantò ad vicina se erga utilitatem proximi dilatat: hæc tantò celeriùs labitur, quantò & carnis claustra transgrediens, super semetipsam ire conatur. Illa per plana se dirigit, & idcirco pedem operis robustiùs figit: hæc autem quò super se alta appetit, ad se eò citiùs fessa descendit. Quod bene ac breviter Ezechiel insinuat, cùm eorum, quæ viderat, motus animalium narrat, dicens: *Non revertebantur cùm incederent.* Ezech. 1. d Et paulò pòst subjicit, adjungens: *Et animalia ibant, & revertebantur.* Sancta quippe animalia aliquando vadunt, & minimè redeunt; aliquando vadunt, & protinus revertuntur: quia electorum mentes cùm per collatam sibi activæ vitæ gratiam, erroris vias deserunt, redire ad mala mundi nesciunt, quæ reliquerunt: cùm verò per contemplationis aciem ab hac se eadem activa vita suspendunt, eunt & redeunt; quia per hoc, quòd diu persistere minimè in contemplatione sufficiunt, sese iterum ad operationem fundunt: ut in his quæ sibi juxta sunt, se exercendo refoveant, & super se rursum surgere contemplando convalescant. Sed dum hæc eadem contemplatio more debito per temporum intervalla repetitur, indeficienter proculdubio & in ejus soliditate persistitur: quia etsi infirmitatis suæ pondere superata mens deficit; hanc tamen iterum continuis conatibus reparata comprehendit. Nec stabilitatem suam in ea perdidisse dicenda est, à qua etsi semper deficit, hanc & cùm perdiderit, semper inquirit. Sequitur:

Quòd post tentationes hujus sæculi, in quibus consumpti videntur electi, quasi sol repente à tenebris erumpant.

CAPUT XII.

Miseria quoque obliviscêris, & quasi aquarum quæ præterierunt, non recordaberis. Mala vitæ præsentis tantò duriùs animus sentit, quantò pensare bonum quod sequitur, negligit: & quia non vult præmia considerare quæ restant, gravia æstimat esse quæ tolerat. Unde & contra flagelli ictum cogitatio cæca conqueritur, & quasi infinita calamitas creditur, quæ diebus cursu labentibus quotidie finitur. At si semel quisque ad æterna se erigat, atque in his quæ incommutabiliter permanent, oculum cordis figat, prope nihil esse hoc conspicit, quidquid ad finem currit. Præsentis vitæ adversa tolerat; sed quasi nihil esse omne quod labitur, pensat. Quò enim se internis gaudiis robustiùs inserit, eò minus exteriùs dolores sentit. Unde Sophar nequaquam veritus ausu temerario docere meliorem, exhortatur ad justitiam, & demonstrat quàm nulla justi oculis videatur pœna. Ac si apertè dicat: Si degustas gaudium quod intus permanet, leve fit protinus omne quod foris dolet. Bene autem præsentis vitæ miserias aquis prætereuntibus comparat: quia calamitas transiens, electi mentem nequaquam vi concussionis obruit, sed tantùm tactu mœroris infundit. Nam madet quidem per cruorem vulneris, sed à suæ certitudine non frangitur salutis. Sæpe autem non solùm flagella atterunt, sed in uniuscujusque justi animo malignorum quoque spirituum tentamenta grassantur, ut exteriùs ex percussione doleat, sed intus aliquatenus ex tentatione frigescat. Sed nequaquam gratia deserit: quæ quò nos duriùs ex dispensatione percutit, eò ampliùs ex pietate custodit. Nam cùm tenebrescere per tentationem cœperit, sese iterum lux interna succendit. Unde & subditur: [*Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperum*] Fulgor quippe meridianus in vespere, est virtutis renovatio in tentatione: ut repentino charitatis fervore mens vigeat, quæ jam jamque lumen sibi gratiæ occubuisse formidabat. Quod adhuc Sophar subtiliùs

liùs aperit, cùm subjungit : [*Et cùm te consumptum putaveris, orieris ut lucifer.*] Sæpe namque tot tentamenta nos obsident, ut ipsa nos eorum numerositas pene ad lapsum desperationis inclinet. Unde plerumque cùm mens in tædium vertitur, vix ipsa virtutis suæ damna considerat, & tota dolens, quasi jam & à sensu doloris aliena frangitur, & enumerare non valet, quanto cogitationum tumultu vastatur. Ruituram se per momenta conspicit, eique ne arma repugnationis arripiat, graviùs mœror ipse contradicit. Circumductos quolibet oculos obscuritas obsidet, & cùm visum tenebræ semper impediant, mœsta mens nihil aliud quàm tenebras videt. Sed apud misericordem judicem sæpe hæc ipsa quæ ad nisum quoque orationis aggravat, pro nobis subtiliùs tristitia exorat. Nam tunc mœroris nostri caliginem conditor conspicit, & subtracti luminis radios refundit, ita ut erecta protinus per dona mens vigeat, quam paulò ante decertantia vitia superbiæ calce deprimebant Mox torporis pondus discutit, atque ad contemplationis lumen post turbationis suæ tenebras erumpit. Mox in gaudium profectus attollitur : qui inter tentamenta pejùs cadere ex desperatione cogebatur. Sine cogitationis certamine præsentia despicit, sine dubitationis obstaculo de ventura retributione confidit. Justus ergo cùm se consumptum putaverit, ut lucifer oritur : quia mox ut tenebrescere tentationum caligine cœperit, ad lucem gratiæ reformatur, & in seipso monstrat diem justitiæ, qui casurus paulò ante timuit noctem culpæ. Rectè autem lucifero justi vita comparatur. Solem quippe præcurrens lucifer, diem nunciat. Et quid nobis Sanctorum innocentia, nisi sequentis judicis claritatem clamat? In eorum namque admiratione conspicimus, quid de majestate veri luminis æstimemus. Necdum Redemptoris nostri potentiam videmus, sed tamen virtutem illius in electorum suorum moribus admiramur. Quia igitur bonorum vita in consideratione sua oculis nostris vim veritatis objicit, clarus ad nos lucifer ante solem venit. Sciendum verò est, quòd hæc quæ ex tentationum spiritualium adversitate discussimus, juxta exteriora quoque mala nil obstat intelligi. Sancti etenim viri quia summa medullitus diligunt, in infimis dura patiuntur : sed in fine gaudij lumen inveniunt, quod habere in hoc spatio præcurrentis vitæ contemnunt. Unde nunc per Sophar dicitur : [*Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperum.*] Peccatoris enim lumen in die, est obscuritas in vespere : quia in præsentis vitæ felicitate attollitur, sed adversitatis tenebris in fine devoratur. Justo autem meridianus fulgor ad vesperum surgit : quia quanta sibi claritas maneat, cùm jam occumbere cœperit, agnoscit. Hinc namque scriptum est : *Timenti Deum bene erit in extremis.* Hinc per Psalmistam dicitur : *Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hereditas Domini.* Qui in hujus quoque vitæ adhuc certamine positus, cùm se consumptum putaverit, ut lucifer oritur : quia foris cadens, intus innovatur : & quò magis exteriùs adversa tolerat, eò uberiùs virtutum lumine interiùs coruscat ; Paulo attestante, qui ait : *Sed licet is qui foris est, noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem. Id enim, quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Et notandum est, quòd nequaquam cùm consumptus fueris, sed cùm te consumptum putaveris dicit : quia & quod videmus, in dubietate est ; & quod speramus, in certitudine. Unde & idem Paulus non se consumptum noverat, sed putabat, qui & in adversa tribulationum corruens, ut lucifer resplendebat, dicens : *Quasi morientes, & ecce vivimus : quasi tristes, semper autem gaudentes : sicut egentes, multos autem locupletantes.* Sciendum quoque est, quòd bonorum mens quò duriora pro veritate tolerat, eò æternitatis præmia certiùs sperat. Unde & aptè subditur : [*Et habebis fiduciam, proposita tibi spe.*] Tantò namque spes in Deum solidior surgit, quantò pro illo quisque graviora pertulerit : quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hîc priùs pia tribulatione seminatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur : *Euntes, ibant & flebant, mittentes semina sua : venientes autem venient in exultatione portantes manipulos suos.* Hinc Paulus ait : *Si commorimur, & convivemus : si sustinemus, & conregnabimus.* Hinc discipulos admonet, dicens : *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Hinc Sanctorum gloriam Joanni Angelus indicans, ait : *Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & * dealbaverunt eas in sanguine agni.* Quia igitur nunc per tribulationem feritur, ut pòst gaudij fructus metatur, tantò major fiducia mentem roborat, quantò hanc fortior pro veritate afflictio angustat. Unde aptè protinus adjungitur : [*Et defossus securus dormies.*] Sicut enim malis præsens securitas labor est, ita bonis præsens labor perpetuam securitatem parit. Unde & defossum se securum dormire jam noverat, qui dicebat : *Ego enim jam delibor, & tempus meæ resolutionis instat ; bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi : de reliquo reposita mihi est corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in die illa justus judex.* Quia enim contra mala transeuntia sine defectu certaverat, de mansuris nimirum gaudiis sine dubietate præsumebat. Quamvis defossus & aliter intelligi potest. Sæpe namque rebus transitoriis occupati, pensare negligimus per quanta peccamus : sed si reducto considerationis oculo, à sinu cordis terrenæ cogitationis *ager excutitur, quidquid in mente latebat, invenitur. Unde sancti viri animorum suorum latebras perscrutari non desinunt, seseque subtiliter indagantes, terrenarum rerum curas abjiciunt : & effossis plene cogitationibus, cùm nullo se reatu criminis morderi deprehendunt, velut in strato cordis apud se securi requiescunt. Latere quoque ab hujus mundi actibus appetunt, semper sua considerant ; & cùm loro regiminis minimè constringuntur, judicare quæ aliena sunt, recusant. Defossi ergo securi dormiunt : quia dum sua intima vigilanter penetrant, à laboriosis se hujus mundi oneribus sub quietis otio occultant. Unde & adhuc subditur : [*Requiesces, & non erit qui te exterreat.*] Quisquis enim præsentem gloriam quærit, profecto despectum metuit. Qui semper ad lucra inhiat, semper videlicet damna formidat. Cujus enim perceptione reficitur, ejus rei proculdubio & amissione sauciatur : & quò obligatus mutabilibus ac perituris inhæret, eò longè in infimis ab arce securitatis jacet. At contrà quisquis in solo æternitatis desiderio figitur, nec prosperitate attollitur, nec adversitate quassatur : dum nil habet in mundo quod appetat, nihil est quod de mundo pertimescat. Hinc etenim Salomon ait : *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.* Hinc iterum dicit : *Justus quasi leo confidens absque terrore erit.* Bene itaque nunc dicitur : [*Requiesces, & non erit qui te exterreat.*] Quia tantò quisque à se pleniùs pavorem qui ex mundo est, abjicit, quantò in semetipso veriùs concupiscentiam mundi vincit. An non absque terrore qui ex mundo est, Paulus in corde requieverat, qui dicebat : *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro?* Cujus videlicet fortitudo charitatis, vera sanctæ Ecclesiæ voce laudatur, cùm per Cantica canticorum dicitur : *Valida est ut mors*

A *putaveris, orieris ut lucifer.* 1. *Et habebis fiduciam, proposita tibi spe.* 1. *Pſ.125.a* *venientes autem venient in exultatione portantes manipulos suos.* 2.*Tim.2.b* *convivemus : si sustinemus, & conregnabimus.* *Act. 4.d* *Apoc.7.c* B *Quia igitur nunc per tribulationem feritur, ut pòst* *al. candidas eas fecerunt in* C 21. *Eccli.1.c* *Pſ. 126.a* D 2.*Cor.4.d* E 2.*Cor.6.b* *Prov. 12.c* *Prov. 28.a* *Rom. 8.g* *Cant. 8.b*

De pœnitent. dist. 2. c. 4. valida. 23.

dilectio. Virtuti etenim, mortis dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam semel ceperit à delectatione mundi funditus occidit: & tantò hanc valentiùs in auctoritatem erigit, quantò & insensibilem contra terrores reddit. Sed inter hæc sciendum est, quòd pravi cùm recta prædicant, valde difficile est, ut ad hoc quod taciti ambiunt, non erumpant. Unde & Sophar protinus adjungit: [*Et deprecabuntur faciem tuam plurimi.*] Neque enim justi viri idcirco se per innocentiæ itinera arta custodiunt, ut ab aliis exorentur. Sed sive hæretici, seu perversi quilibet, per hoc quòd inter homines quasi innocenter vivunt, videri intercessores pro hominibus volunt: & cùm sancta loquentes insinuant, quod ipsi appetunt, hoc aliis pro magno pollicentur: dumque cælestia prædicant, in suis repente sponsionibus ostendunt quod amant. Sed ne diu terrena pollicendo pateſcant quod sunt, ad verba rectitudinis recurrunt. Unde mox subditur.

A

B

Quod in æterna miseria nullum sit impiis effugium: & quòd abominatio sit Sanctorum, delectatio peccatorum.

CAPUT XIII.

**al.* vis intentionis. *Matt. 6. c*

Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis.] Quòd oculorum nomine * vera intentio exprimatur, per Evangelium Veritas attestatur, dicens: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit:* quia videlicet si operationem nostram intentio munda prævenerit, quamlibet aliter hominibus videatur, interni tamen judicis oculis mundum subsequentis actionis corpus ostenditur. Oculi ergo impiorum intentiones sunt in eis carnalium desideriorum. Qui idcirco deficiunt, quia æterna negligunt, & sola semper transitoria præstolantur. Adipisci quippe terrenam gloriam cogitant, multiplicari rebus temporalibus exoptant, ad mortem quotidie cursu rerum labentium tendunt: sed cogitare mortalia mortaliter nesciunt. Carnis vita per momenta deficit, & tamen carnale desiderium crescit. Res habita instanti fine corripitur, & habendi anxietas non finitur. Sed cùm mors impios subtrahit, eorum profectò desideria cum vita terminantur. Quorum scilicet oculi tunc superna ultione deficiunt: quia suo hîc judicio à terrena deficere delectatione noluerunt. Hos illorum oculos à jucunditate pristina claudi Psalmista conspexerat, cùm dicebat: *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum:* quia æterna mala numquam cogitata reperiunt, & subitò amittunt bona temporalia, quæ diu * tractando tenuerunt. A quibus & omne effugium perit: quia eorum malitia ab animadversione districti judicis quò se valeat occultare, non invenit. Nam nunc iniqui cùm tristia aliqua, vel adversa patiuntur, effugij latebras inveniunt: quia ad voluptatem protinus desideriorum carnalium recurrunt. Ne enim paupertas cruciet, divitiis animum demulcent. Ne despectus proximorum deprimat, sese dignitatibus exaltant. Si fastidio corpus atteritur, antepositis epularum diversitatibus nutritur. Si quo animus mœstitiæ impulsu dejicitur, mox per interposita jocorum blandimenta relevatur. Tot ergo hîc habent effugia, quot sibi præparant delectamenta. Sed quandoque ab eis effugium perit: quia eorum mens, amissis omnibus, se solummodo & judicem conspicit. Tunc voluptas subtrahitur, sed voluptatis culpa servatur: & repente miseri pereundo discunt, quia peritura tenuerunt. Qui tamen quousque corporaliter vivunt, quærere nocitura non desinunt. Unde adhuc subditur: [*Et spes illorum abominatio animæ.*] Quid hîc peccator totis cogitationibus sperat, nisi ut potestate ceteros transeat, cunctos rerum multiplicitate transcendat, adversantes dominando subjiciat, obsequentibus mirandus innotescat, iræ ad votum satisfaciat, benignum se, cùm laudatur, ostendat; quidquid gulâ appetit, offerat; ad hoc quod voluptas imperat, operis expletione concurrat? Bene ergo spes illorum abominatio animæ dicitur: quia ea quæ carnales ambiunt, spiritales quique judicio rectitudinis aversantur. Nam quod peccatores voluptatem æstimant, hoc justi proculdubio pœnam putant. Abominatio est igitur animæ, spes pravorum: quia nimirum spiritus deficit, ubi caro requiescit. Ut enim caro mollibus, sic anima duris nutritur: illam blanda refovent, hanc aspera exercent: illa delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur. Et sicut carnem dura sauciant, sic spiritum mollia necant: sicut illam laboriosa interimunt, ita hunc delectabilia extinguunt. Spes itaque carnalium, abominatio animæ dicitur: quia inde in perpetuum spiritus interit, unde ad tempus caro suaviter vivit. Sed hæc Sophar rectè diceret, nisi beatus Job cuncta largiùs etiam vivendo prædicasset. At postquam sanctiorem monere de vita nititur, doctioremque se erudire sapientiæ magisterio conatur, ipse dictorum suorum pondus levigat, qui in discretione interposita, omne quod loquitur, destruit: quia liquorem scientiæ pleno vasculo superfundit. Sic namque ab indiscretis opes scientiæ, sicut à stultis sæpe opes corporalis substantiæ possidentur. Nonnulli enim, qui rerum terrenarum multiplicitate subnixi sunt, aliquando multa & habentibus tribuunt, ut ipsi cunctis hæc largiùs habere videantur. Ita perversi, cùm vera sapiunt, recta quædam etiam rectioribus loquuntur; non ut alios audientes doceant, sed ut ipsi quanta doctrina polleant, innotescant. Prærire se quippe sapientiâ cunctos æstimant, & idcirco nihil se cuilibet dicere, ultra mensuras suæ magnitudinis putant. Sic pravi quilibet, sic omnes hæretici superba voce meliores docere non metuunt: quia omnes se inferiores arbitrantur. Sed sancta Ecclesia elatos quosque ab æstimationis suæ culmine revocat, & discretionis manu ad æqualitatis compagem reformat. Unde beatus Job, qui ejusdem sanctæ Ecclesiæ membrum est, videns quòd amicorum mens per verba prolatæ eruditionis intumuit, illico respondit, dicens:

C

Ps 145. d

**al.* tractata.

CAP. XII. *Respondens autem Iob dixit: Ergo vos estis soli homines, & vobiscum oritur sapientia? Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum; quis enim hæc quæ nostis, ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum. Deridetur enim iusti simplicitas. Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum. Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cùm ipse dederit omnia in manibus eorum. Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: volatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris. Quis ignorat quòd omnia hæc manus Domini fecerit? In cuius manu anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis. Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem? In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia & fortitudo: ipse habet consilium & intelligentiam. Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subvertent terram. Apud ipsum est fortitudo & sapien-*

tia: ipse novit & decipientem, & eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem. Baltheum regum dissolvit, & præcingit fune renes eorum. Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat. Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant, relevans. Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gentes, & perdit eas: & subversas in integrum restituit. Qui immutat cor principum populi terræ: & decipit eos, ut frustra incedant per invium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quasi ebrios.

CAPUT XIV.

25. * al. moratur.

ERgo vos estis soli homines & vobiscum * oritur sapientia.] Quisquis se præire omnes ratione æstimat, quid iste aliud, quàm solum se esse hominem exultat? Et sæpe contingit, ut cùm per tumorē mens in altum ducitur, in despectu omnium, & sui admiratione sublevetur. In cogitatione etenim proprij favores oriuntur, sibique de singularitate sapientiæ * blandiuntur. Ipsa fatuitas pensat ea quæ audierit, ac verba quæ profert, & miratur sua, & ridet aliena. Qui ergo solum se sapere æstimat, quid aliud, quàm hanc eamdem secum * oriri sapientiam putat? Nam quam adesse aliis abnuit, soli sibi hanc tribuens, profectò intra tempora suæ brevitatis claudit. Pensandum verò est, vir sanctus quanta discretione utitur: ut amicorum superbientium arrogantia comprimatur, cùm protinus adjungit: [*Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum.*] Quis enim nesciat, quantùm beati Job vita atque scientia amicorum ejus scientiam excedat? Sed ut eorum superbiam corrigat, esse se inferiorem negat: & ne suæ humilitatis limitem transeat, esse se superiorem tacet: nec præferendo se, sed conferendo, indicat quod de se hi qui sibi longè sunt impares, discant: ut dum sponte inflectitur sapientia quæ eminet, nequaquam se contra vires erigat scientia quæ jacet. Quos bene mox ad æqualitatis sensum revocat, quia tumere valde quasi de singularitate magnitudinis pensat, cùm subsequenter adjungit: [*Quis enim hæc quæ nostis, ignorat?*] Ac si apertè dicat: Cùm cunctis sint nota quæ dicitis, de dictorum scientia singulariter cur tumetis? Quia igitur elationem arrogantium ad æqualitatis communionem revocans, correptione perfecta redarguit, ad doctrinæ nunc sententias erumpit: ut amici ejus humiliati, priùs discerent veritatis pondera, quàm reverenter audirent. Sequitur.

*al. blâditur. ipsa fatuitas. Pensat. *al. morari.*

Quod viri virtutum cùm deridentur ab impiis, ad testem conscientiæ Deum concurrant, in quo gloriantur.

CAPUT XV.

26. QVi deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum.] Sæpe infirma mens, cùm de bonis actibus aura humani favoris excipitur, ad gaudia exteriora derivatur: ut postponat quod intus appetit, & in hoc libenter resoluta jaceat, quod foris audit: ita ut beatam non tam fieri, quàm dici se gaudeat. Cumque laudis suæ vocibus inhiat, quod esse cœperat, relinquit. Inde ergo à Deo disjungitur, unde in Deo laudanda videbatur. Nonnumquam verò recto operi animus constanter innititur, & tamen humanis irrisionibus urgetur: miranda agit, & opprobria recipit; & qui exire foras per laudes potuit, repulsus contumeliis, ad semetipsum redit: & eò se intus robustiùs in Deo solidat, quò foris non invenit, in quo requiescat. Tota enim spes in auctore figitur, & inter irrisionum convicia solus interior testis imploratur: atque afflicti animus fit Deo tantò proximus, quantò & à gratia humani favoris alienus: in precem protinus funditur, & pressus exteriùs, ad penetranda quæ intus sunt, mundiùs liquatur. Beneitaque nunc dicitur:

A [*Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum:*] quia bonorum menti dum pravi exprobrant, ostendunt quem suorum actuum testem quærant. Quæ dum compuncta sese in precibus accingit, inde intra se supernæ exauditioni jungitur, unde extra se ab humana laude separatur. Notandum verò, quàm providè interponitur, [*Sicut ego:*] quia sunt nonnulli, quos & humanæ irrisiones deprimunt, & tamen divinis auribus exaudibiles non sunt. Nam cùm derisio contra culpam nascitur, profectò nullum virtutis meritum in derisione generatur. Baal etenim sacerdotes clamosis hunc vocibus implorantes, derisi ab Elia fuerant, cùm dicebat: *Clamate voce majori, Deus enim vester est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est.* Sed hæc ejus irrisio ad virtutis usum
B non fuit: quia per culpæ meritum venit. Providè ergo nunc dicitur: [*Qui deridetur ab amico suo sicut ego, invocabit Deum, & exaudiet eum:*] quia illum facit humana derisio Deo proximum, quem ab humanis pravitatibus vitæ innocentia servat alienum. Sequitur:

27. 3. Reg. 18. e.

De sapientia Sanctorum & prudentia filiorum hujus sæculi.

CAPUT XVI.

DEridetur enim justi simplicitas.] Hujus mundi sapientia, est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt, vera ostendere; quæ vera sunt, * fallacia demonstrare. Hæc nimi-
C rum prudentia usu à juvenibus scitur, hæc à pueris pretio discitur: hanc qui sciunt, ceteros, despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem * duplicitas, iniquitatis nomine palliata diligitur, dum mentis perversitas, urbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere; irrogata ab aliis mala multiplicius reddere, cùm vires suppetunt; nullis resistentibus cedere, cùm virtutis possibilitas deest; quidquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate simulare. At contrà sapientia justorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire; vera ut sunt diligere, falsa devitare, bona gratis exhibere, mala libentiùs tolerare quàm facere; nullam injuriæ ultionem
D quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc justorum simplicitas deridetur: quia ab hujus mundi sapientibus puritatis virtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis proculdubio stultum putatur: & quidquid in opere veritas approbat, carnali sapientiæ fatuum sonat. Quid namque stultius videtur mundo, quàm mentem verbis ostendere, nil callida machinatione simulare, nullas injuriis contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem quærere, possessa relinquere, rapienti non resistere, percutienti maxillam, alteram præbere? Unde bene hujus mundi dilectoribus ille egregius Dei sapiens, dicit: *Abominationes Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro* Oves quippe Ægyptij edere dedignatur: sed quod abominantur Ægyptij, hoc Israëlitæ Deo offerunt: quia simplicitatem conscientiæ, quam injusti quique velut infimam abje-

* *al.* falsa

* *al.* duplicitatis iniquitas.

Exod. 25. f.

ctamque despiciunt, hanc justi in virtutis sacrificium vertunt; & excolentes recti puritatem ac mansuetudinem Deo immolant, quam abominantes reprobi fatuitatem putant. Quæ nimirum justi simplicitas breviter, sed sufficienter exprimitur, cùm protinus subinfertur:

Quòd justorum simplicitas apud se intus quasi lampas fulgeat, & superborum fastus eorum humilitatem contemnat.

CAPUT XVII.

28. [*Lampas contempta apud cogitationes divitum.*] Quid hoc loco significatur nomine divitum, nisi elatio superborum: qui venturi judicis respectum non habent, dum superbis apud se cogitationibus tument? Nam sunt nonnulli, quos census per tumorem non elevat, sed misericordiæ opera exaltant. Et sunt nonnulli, qui dum terrenis se opibus abundare conspiciunt, veras Dei divitias non requirunt, atque æternam patriam non amant: quia hoc sibi sufficere, quòd rebus temporalibus fulciuntur, putant. Non est ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit, bona sunt: sed qui bonis malè utitur, profectò agit, ut quasi per edacitatis ingluviem, eo quo vivere debuit, pane moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum verò divitem tormenta cruciabant. Sed tamen dives Abraham fuerat, qui in sinu Lazarum tenebat: qui tamen auctori suo colloquens, dicit: *Loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis.* Quid itaque iste divitias suas æstimare noverat, qui semetipsum pulverem cineremque pensabat? Aut quando hunc res possessæ extollerent, qui de se quoque, earum videlicet possessore, tam abjecta sentiret? Atque iterum sunt nonnulli, quibus & res terrenæ non suppetunt, & tamen apud se per fastum tumoris eriguntur. Hos & census ad ostensionem potentiæ minimè subvehit, & tamen morum proteruia inter reprobos divites addicit. Quoscumque ergo sequentis vitæ amor non humiliat, hoc in loco sacer sermo divites appellat: quia in judicij quoque ultione non discrepant, utrum rebus, an solis moribus intumescant. Qui cùm vitam simplicium in hoc mundo humilem abjectamque * despiciunt, elatis protinus despectibus irrident. Nequaquam quippe * his hoc exterius adesse considerant, ad quod ipsi totis conatibus anhelant. Quasi stultos ergo despiciunt, qui scilicet ea non habent, quæ ipsi utique vel habendo, vel solummodo amando mirantur: & quasi mortuos deputant, quos nequaquam secum vivere carnaliter pensant. Qui enim ab hujus mundi appetitu moritur, à terrenis mentibus profectò omni modo extinctus æstimatur. Quod bene nostri miraculum Redemptoris signat, cùm ab immundo spiritu hominem liberat, de quo nimirum scriptum est: *Clamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo: & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.* Velut mortuus quippe ostenditur, qui à maligni spiritus potestate liberatur: quia quisquis jam terrena desideria subegit, vitam in se carnalis conversationis extinguit: & mundo mortuus apparet, quia possessore pravo, qui per immunda desideria se agitabat, caret. Quem multi mortuum dicunt, quia qui spiritaliter vivere nesciunt, eum qui carnalia bona non sequitur, extinctum funditus arbitrantur. Sed quia 29. ipsi quoque derisores simplicium, Christianitatis nomine censentur, reverentiâ religionis pressi, exhibere malum publicæ irrisionis erubescunt. Unde fit, ut apud se tumidi tacentesque derideant quos abjectos valde, atque infimos per simplicitatem putant. Bene ergo dicitur: [*Lampas contempta apud cogitationes divitum:*] quia superbi quique, dum pensare bona sequentia, ut superiùs diximus, nesciunt, pæne nihil esse æstimant, quem non vident habere quod amant. Sæpe namque contingit, ut electus quisque, qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hîc adversitate deprimatur, non hunc rerum abundantia fulciat, non dignitatum gloria honorabilem ostendat, nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hunc humanis oculis vestium pompa componat: à cunctis verò despicabilis cernitur, & hujus mundi * gloria indignus æstimatur: sed tamen ante occulti judicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis coruscat, honorari metuit, despici non refugit; corpus continentiâ afficit, sola in animo dilectione pingescit, mentem semper ad patientiam præparat, & erectus pro justitia, de perceptis contumeliis exultat afflictis ex corde compatitur, de bonorum prosperitatibus quasi de propriis lætatur, sacri verbi pabula in mente sollicitus ruminat, & inquisitus quodlibet eloqui dupliciter ignorat. Bene itaque justi simplicitas & lampas esse dicitur, & contempta. Lampas, quia interiùs lucet: & contempta, quia exteriùs non lucet. Intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris. Lucet ergo & despicitur, qui flagrans virtutibus, abjectus æstimatur. Mentes quippe carnalium pensare bona non valent, nisi quæ carnaliter vident. Hinc est, quòd David sanctum pater ipse despexerat, quem prophetæ Samuëlis oculis præsentare recusabat. Qui ad unctionis gratiam dum septem filios deduxisset, à Propheta requisitus an numerum sobolis explesset, cum magna despectione respondit: *Est adhuc puer parvulus, qui pascit oves.* Quo deducto & electo, protinus audivit: *Homo videt in facie, Deus autem intuetur cor.* Lampas ergo David per innocentiam fuerat, sed tamen valde contempta; quia exteriora cernentibus non lucebat. Sciendum verò est, quòd justus quisque aut temporalem gloriam non habet, aut hanc sub semetipso frangit, si habet; ut honori suo liber emineat, ne ei victus delectatione succumbat. Hinc enim est quòd ille prædicator egregius ante humanos oculos Apostolatus sui gloriam humiliaverat, qui dicebat: *Non usi sumus hac potestate, cùm possimus oneri esse ut Christi Apostoli, sed facti sumus parvuli in medio vestrum.* Ejus verò auditoribus nimirum tumor divitum adhuc in corde remanserat, cùm dicebant: *Epistolæ graves sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis.* Quem enim talia dicere posse cognoverant, secum communiter vivere non posse judicabant. Cumque eum & humilem vivendo cernerent, & altum sermone pensarent, sua eos elatio compulit, ut quem per scripta timuerant, per presentiæ verba despicerent. Quid igitur Paulus, nisi contempta lampas apud cogitationes divitum fuit, qui unde magisterium humilitatis exhibuit, inde à rudibus discipulis superbiæ contumelias recepit? Horrendo etenim modo languor superbientium unde detumescere debuit, excrevit, dum mens elata carnalium hoc quasi dedignabile repulit, quod magister imitabile ostendit. An contempta lampas non erat, qui tot virtutibus emicans, tanta à persecutoribus adversa tolerabat? Legatione in catena fungitur, ejusque vincula in omni prætorio manifestantur, virgis cæditur, multisque ex genere, ex gentibus, periculis urgetur, lapidibus Lystris tunditur, pedibus extra urbem trahitur, quia extinctus æstimatur. Sed usquequo lampas ista contemnitur, usquequo despicabilis habetur? * Numquid non fulgorem suum nullatenus exerit, & numquam quanta claritate candeat ostendit? Ostendit plane. Nam cùm lampas contempta apud cogitationes divitum diceretur, protinus additur: [*Parata ad tempus statutum.*] Statutum quippe contemptæ lampadis tempus, est extremi judicij prædestinatus dies, quo justus quisque,

*al. gratiæ.

Luc. 16. e

Gen. 18. d

* al. cō-spiciunt.

* al. cis.

Marc. 9 d

Ibid.

1. Reg. 16 b

1. Thess. 2. b

2. Cor. 10 c

Ephes. 6. a

Phil. 1. d

2. Cor. 11

* al. Nūquidnā.

qui nunc despicitur, quanta potestate fulgeat, demonstratur. Tunc enim cum Deo judices veniunt, qui nunc pro Deo injustè judicantur. Tunc eorum lux tantò latiùs emicat, quantò eos nunc manus persequentium duriùs angustat. Tunc reproborum oculis patescet quòd cælesti potestate subnixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Unde electis suis Veritas dicit: *Vos qui secuti estis me in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim sedes, judicantes duodecim tribus Israel.* Neque enim plusquam duodecim judices illa interni consessus curia non habebit: sed nimirum duodenario numero quantitas universitatis exprimitur; quia quisquis stimulo divini amoris excitatus, hîc possessa reliquerit, illic proculdubio culmen judiciariæ potestatis obtinebit; ut simul tunc judex cum judice veniat, qui nunc consideratione judicij, sese spontanea paupertate castigat. Hinc est enim, quòd de sanctæ Ecclesiæ sponso per Salomonem dicitur: *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.* Hinc Esaïas ait: *Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi sui.* Hinc eosdem seniores Veritas non jam famulos, sed amicos denunciat, dicens: *Non jam dicam vos servos, sed amicos meos.* Quos nimirum Psalmista intuens, ait: *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus.* Quorum dum celsitudinem cordis aspiceret, qua mundi gloriam calce calcarent, protinus addidit: *Nimis confortatus est principatus eorum.* Ac ne paucos esse crederemus, quos proficere usque ad summam tantæ perfectionis agnoscimus, illico adjunxit: *Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur.* Quot itaque nunc pro amore veritatis sese libenter humiliant, tot tunc in judicio lampades coruscant. Dicatur igitur rectè: [*Lampas contempta apud cogitationes divitum, parata ad tempus statutum:*] quia uniuscujusque justi anima velut abjecta contemnitur, cùm degens inferiùs gloriam non habet: sed admirabilis cernitur, dum desuper fulget. Libet inter hæc ad Redemptoris vias, mentis oculos attollere, sensimque à membris ad caput pervenire. Ipse enim nobis lampas veraciter extitit, qui pro redemptione nostra in cruce moriens, tenebrosis nostris mentibus lucem per lignum fudit. Hac nos lampade Joannes illuminari conspexerat, cùm dicebat; *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* Quam tamen apud cogitationes divitum contemptam vidit, cùm paulò pòst subdidit: *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Hujus lampadis flammas Herodes explorare voluit, cùm ejus miracula videre concupivit, sicut scriptum est: *Erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quòd audisset multa de illo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.* Sed lampas hæc ante ejus oculos nullo radio lucis emicuit: quia ei, qui se non piè, sed curiosè quæsierat, nil de se mirabile ostendit. Inquisitus quippe Redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere contempsit, seseque apud se in occultis retinens, eos quos exteriora quærere comperit, ingratos foris reliquit: magis eligens apertè à superbientibus despici, quàm à non credentibus vacua voce laudari. Unde & protinus lampas ista contempta est, sicut illic subditur: *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba.* Sed contempta lampas, quæ in terra irrisiones tolerat, de cælo lucidiùs per judicium coruscat. Unde hîc aptè subjungitur: [*Parata ad tempus statutum.*] De quo videlicet tempore per Psalmistam dicitur: *Cùm accepero tempus, ego justitias judicabo.* Hinc in Evangelio per semetipsam Veritas denunciat, dicens: *Tempus meum nondum advenit.* Hinc Petrus ait: *Quem oportet cælum suscipere, usque ad tempora restitutionis.* Lampas ergo quæ nunc contemnitur, ad statutum tempus ventura præparatur: quia ipse peccata in die ultimo judicat, qui nunc peccantium derisiones portat. Et tantò tunc duriùs districtionem exerit, quantò nunc vocandis peccatoribus suam leniùs patientiam sternit. Qui enim diu convertendos expectat, non conversos sine retractatione cruciat. Quod per Prophetam scilicet breviter insinuat, dicens: *Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar.* Ut enim jam prædiximus, parturiens cum dolore ejicit hoc, quod in intimis tempore longo gestavit. Qui ergo semper siluit, sicut parturiens loquitur: quia venturus judex, qui sine ultione diu facta hominum pertulit, quandoque cum fervore examinis, quasi cum dolore mentis, quantæ animadversionis sententiam intus servaverit, ostendit. Nemo igitur hanc lampadem, cùm latet despiciat, ne contemptores suos, cùm de cælo fulserit, exurat. Cui enim nunc non ardet ad veniam, tunc proculdubio ardebit ad pœnam. Quia ergo per supernam gratiam vocationis tempus accipimus, dum adhuc licentia supereſt, ejus iram, qui ubique est, mores in melius commutando, fugiamus. Solum quippe animadversio illa non invenit, quem correctio abscondit. Hæc nos largiente Domino in duobus jam corporibus transcurrisse sufficiat. Quia enim sacri libri sequentia mysteriorum virtutibus extensa, complecti breviter exponendo non possumus, ea necesse est, ut aliis voluminibus reservemus: quatenus lector tantò ferventior ad legendi studium redeat, quantò ex lectionis quoque intercisione respirat.

Matt. 19. d
Prov. 31. c
Esai. 3. c
Joan. 15. b
Ps. 138. c
Joan. 1. a
Ibid. b
Luc. 23. a b
Ibid. 32.
Ps. 74. a
Joan. 7.
Act. 3. c
Esai. 42. b

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM JOB *LIBER VNDECIMVS.*

CAPUT PRIMUM.

QUAMVIS in prolixo opere esse culpabilis styli mutabilitas non debeat: ne quis tamen me ex locutionis meæ immutatione reprehendat, in Epistola libris præmissa causam reddidi, cur tertiam hujus operis partem ad aliarum usque similitudinem minimè emendando perduxi. Quibus scilicet exclusis, hoc quoque additur, quòd ab eo versu, quo dicitur: [*Abundant tabernacula prædonum;*] ejusdem partis expositio incipit, & usque ad hoc, quod scriptum est: [*Dulcedo eorum vermis;*] differendo pertingit. Quæ mirum tam multa sunt, ut in uno corpore comprehendi non possent, nisi sub magna brevitate dicerentur. Qui ergo ab aliis actibus vacat, legat cetera multipliciter dicta. Qui verò ad studiosè legendum non vacat, hujus partis ei brevitas placeat, in qua non tam quæ sentimus dicimus, quàm ea quæ sunt dicenda signamus. Igitur quoniam in ea multa, sicut me loquente excepta sunt, ita dereliqui: immutationem styli lector meus æquanimiter accipe, quia & sæpe eosdem cibos edentibus, diversitas placet coctionis. Sed quoties partes singulas ad legendum sumis, reducere semper ad memoriam eam, quam proposui causæ originem, stude: quia & per beatum Job, qui dolens dicitur, passiones Domini ejusque corporis, ideſt, sanctæ Ecclesiæ designantur, & amici ejus hæreticorum tenent speciem: qui, ut sæpe jam diximus, Deum dum defendere nituntur, offendunt. Qui dum fictè consulunt, Sanctorum mentem fortiter affligunt: nec tamen per cuncta quæ loquuntur, à veritatis cognitione desipiunt; sed plerumque & stultis prudentiam, & fictis vera permiscent: ut dum ex veritate aliquid prærogant, facilè ad falsitatem trahant. Unde amici quoque beati Job modò despicabilia, modò autem mira sunt quæ loquuntur: quæ tamen sanctus vir aliquando reprobando convincit, aliquando verò approbando suscipit, atque ad usum rectitudinis pertrahit etiam quæ ab eis recta, sed non rectè proferuntur. Itaque inopiam suam despicientes despicit, atque in sterquilinio corpore positus, in quanto virtutum culmine apud se sedeat, ostendit: cùm nil esse præsentis vitæ divitias memorat, quas abundare & reprobis narrat, dicens:

Quòd aliud est, quod omnipotens Deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi permittit.

CAPUT II.

1. *ABundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cùm ipse dederit omnia in manibus eorum.*] Facile est hominem tunc divitias despicere, cùm habet; difficile verò est eas, cùm non habet, viles æstimare. Unde patenter ostenditur, quantus contemptus terrenarum rerum in beati Job cogitatione fuerit, qui tunc dicit nulla esse quæ abundant A reprobis, quando omnia amisit. Ait ergo: [*Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum:*] quia plerumque mali eò magis contra Deum superbiunt, quò ab ejus largitate & contra meritum ditantur: & qui provocari bonis ad meliora debuerant, donis pejores fiunt. Sed intelligendum nobis est, quomodo prædones appellentur, dum protinus additur: [*Cùm ipse dederit omnia in manibus eorum.*] Si enim prædones sunt, violenter abstulerunt: & dubium non est, quia violentorum non sit adjutor Deus. Quomodo igitur ipse dat, quod hi qui prædones sunt, nequiter tollunt? Sed sciendum est, quia aliud est quod omnipotens Deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi sinit. Nam quod prædones perversè faciunt, hoc dispensator æquissimus fieri non nisi justè B 2. permittit; ut & is qui rapere sinitur, cæcatus mente culpam augeat, & is qui rapinam patitur, jam in ejusdem rapinæ damno pro alia quam antè perpetravit culpa feriatur. Ecce enim quidam in montis fauce constitutus insidiatur itinerantibus; sed is qui iter agit, iniqua fortasse quædam aliquando perpetravit, eique omnipotens Deus malum suum in præsenti vita retribuens, atque hunc insidiatoris manibus tradens, vel spoliari rebus, vel etiam interire permittit. Quod ergo prædo injustè appetiit, hoc æquissimus judex justè fieri permisit; ut & ille reciperet quod injustè fecerat, & iste graviùs quandoque feriatur, per cujus nequissimam voluntatem, culpam omnipotens Deus in alterum justè vindicavit. Ille purgatur, qui C opprimitur; in isto reatus augetur, qui opprimit: ut vel de profundo nequitiæ quandoque ad pœnitentiam redeat, vel non revertens, tantò graviùs æterna damnatione feriatur, quantò diu est in sua iniquitate toleratus. Cum illo ergo misericorditer agitur ut peccatum finiat, cum isto districtè ut multiplicet, nisi ad pœnitentiam recurrat. In illo mala purgantur, dum vim sustinet; in isto cumulantur, dum facit. Omnipotens itaque Deus, quod fieri prohibet, justum est ut fieri sinat; ut unde nunc expectat, & non conversos diu tolerat; quandoque inde plus feriat. Bene ergo dicitur: [*Abundant tabernacula prædonum, & audacter provocant Deum, cùm ipse dederit omnia in manibus eorum:*] quia quod iniqui tollunt, eis hoc ipse dat, qui illis ad rapinam posset obsistere, si miD reri voluisset. Quod tamen intelligi de rebus quoque spiritalibus potest. Nam plerumque nonnulli doctrinæ dona percipiunt, sed ex ejusdem donis intumescunt, & magni præ ceteris videri volunt. Atque omnipotentem Deum provocare, est de ejus donis inter proximos superbire. Qui etiam prædones non immeritò vocantur: quia dum loquuntur quę non faciunt, in usum locutionis suæ verba justorum tollunt. Sed quia hæc ipsa verba, superna eis gratia tribuit, quorũ tamen vitam in pravis moribus relinquit; per semetipsos quidem prędones sunt, sed tamen bona quę habent, divinitus acceperunt. Sequitur: [*Nimirum interroga jumenta, & docebunt te: volatilia cæli, &*

indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris.] Quid per jumenta, nisi sensu pigriores: quid per cæli volatilia, nisi summa atque sublimia sapientes intelligere debemus? De jumentis quippe, id est, sensu pigrioribus scriptum est: *Animalia tua habitabunt in ea.* Et quia sublimia sapientes, in verbis nostri Redemptoris evolant, scriptum est: *Ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis ejus.* Quid verò per terram, nisi terrena sapientes? Unde & primo homini cælestia deserenti dictum est, *Terra es, & in terram ibis.* Quid per pisces maris, nisi curiosos hujus sæculi debemus accipere? de quibus Psalmista ait: *Pisces maris, qui perambulant semitas maris.* Qui in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent. Quid autem cuncta hæc inquisita doceant, adjungit, dicens: [*Quis ignorat, quòd omnia hæc manus Domini fecerit?*] Ac si apertè dicat: Sive sensu tardiores, seu sublimia sapientes, sive terrenis actibus deditos, seu hujus mundi occupatos inquisitionibus requiras, cuncta hæc creatorem omnium Deum fatentur, & de potestate ejus concorditer sentiunt, quamvis sub ea non concorditer vivant. Quod enim justus quisque etiam vivendo loquitur, hoc injustus plerumque de Deo vel sola voce compellitur fateri; fitque ut mali, auctori omnium, cui operibus resistunt, attestatione famulentur: quia quem impugnare moribus ausi sunt, creatorem omnium negare non possunt. Quod tamen intelligi etiam juxta solam speciem litteræ utiliter potest: quia omnis respecta creatura quasi dat vocem attestationis propriæ, ipsam quam habet speciem suam. Jumenta, vel volatilia, terram, vel pisces requirimus, dum consideramus, quæ nobis concorditer respondent, quòd cuncta Dominus fecerit: quia dum nostris oculis suas species ingerunt, se à semetipsis non esse testantur. Eo ipso enim quòd creata sunt, per ostensam speciem creatori suo quasi vocem confessionis reddunt: qui quia omnia condidit, qualiter etiam debeant administrari, disposuit. Unde subditur:

Psal. 57. b *Mat. 13. d* *Gen. 3. d* *Psal. 8. b*

Quòd spiritus aliquando pro substantia animæ, aliquando pro efficientia spiritali ponatur.

CAPUT III.

3. *IN cujus manu anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis.*] Per manum quippe potestas exprimitur. Anima igitur omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis, in ejus potestate est, à quo est; ut ipse provideat qualiter sit, qui præstitit esse, quod non fuit. Potest verò per animam omnis viventis, jumentorum vita signari. Omnipotens autem Deus jumentorum animam usque ad corporeos sensus vivificat, hominum verò spiritum usque ad spiritalem intellectum tendit. In ejus ergo manu est anima omnis viventis, & spiritus universæ carnis hominis, dum & in illo hoc præstat animæ ut vivificet carnem, & in isto ad hoc vivificat animam, ut ad intelligendam perveniat æternitatem. Sciendum verò est, quia in sacro eloquio spiritus hominis duobus modis poni consuevit. Aliquando namque spiritus pro anima, aliquando pro effectu spiritali ponitur. Pro anima namque spiritus dicitur, sicut de nostro ipso capite scriptum est: *Inclinato capite tradidit spiritum.* Si enim aliud spiritum quàm animam Evangelista diceret, exeunte utique spiritu, anima remansisset. Pro effectu quoque spiritali spiritus dicitur, sicut scriptum est: *Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem.* Angeli quippe, id est, nuncij, in sacro eloquio nonnumquam prædicatores vocantur, sicut per Prophetam dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est.* Omnipotens ergo Deus angelos suos spiritus facit: quia prædicatores suos spiritales efficit. Hoc autem loco * anima omnis viventis ipsa corporis vita signatur, spiritu universæ carnis hominis, effectus intelligentiæ spiritalis exprimitur. Sequitur:

Ioan. 19. f *Psal. 103. a* *Mal. 2. b* * *al.* si anima.

Quòd electi cibi divini sentiunt saporem, reprobi vero sonum ejus audiunt, sed corde frigido qualiter sapiat, nesciunt.

CAPUT IV.

NOnne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem?] Pene nullum latet, quòd quinque sensus corporis nostri, videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus, in omne quod sentiunt atque discernunt, virtutem discretionis & sensus à cerebro trahunt. Et cùm unus sit judex sensus cerebri qui intrinsecus præsidet, per meatus tamen proprios sensus quinque discernit, Deo mira operante, ut neque oculus audiat, neque auris videat, neque os olfaciat, neque naris operetur, neque manus gustet. Et cùm per unum sensum cerebri omnia disponantur, quilibet tamen horum sensus aliud facere non potest, præter id quod ex dispositione conditoris accepit. Ex istis ergo corporalibus & exterioribus, interiora & spiritalia colligenda sunt; ut per id quod in nobis publicum est, transire debeamus ad secretum, quod in nobis est, & nosmetipsos latet. Intuendum quippe est, quia cùm una sit sapientia, alium minùs, alium magis inhabitat: alij hoc, alij illud præstat, & quasi cerebri more, nobismetipsis velut quibusdam sensibus utitur: ut quamvis ipsa sibimet numquam sit dissimilis, per nos tamen diversa & dissimilia semper operetur; quatenus iste sapientiæ, ille scientiæ donum percipiat: iste genera linguarum, ille gratiam curationum habeat. Sed in his verbis beati Job, quibus ait: [*Auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem;*] etiam de electis ac reprobis aliquid videtur innuere: quia verba sapientiæ, quæ reprobi audiunt, electi non solùm audiunt, sed etiam gustant; ut eis in corde sapiat, quod reproborum non mentibus, sed solummodo auribus sonat. Aliud namque est nominatum cibum audire solummodo, aliud verò etiam gustare. Electi itaque cibum sapientiæ sic audiunt, ut degustent: quia hoc quod audiunt, eis per amorem medullitus sapit. Reproborum verò scientia usque ad cognitionem sonitus tenditur, ut quidem virtutes audiant, sed tamen corde frigido qualiter sapiant, ignorent. Quibus videlicet verbis beatus Job amicorum suorum imperitiam, & eorum qui de doctrina sapientiæ inflantur, arrogantiam reprobat: quia aliud est de Deo aliquid scire, aliud verò hoc quod cognoscitur, fauce intelligentiæ gustare. Rectè ergo dicitur: [*Nonne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem?*] Ac si apertè arrogantibus diceretur: Doctrinæ verba, quæ vobis usque ad aurem veniunt, mihi etiam per saporem intimum intelligentiæ fauces tangunt. Quia verò infirma ætas etiam cùm rectè sapit, ad prædicandum non debet incautè prosilire, subditur: [*In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.*] Illa enim dicta in sapientiæ radice solidata sunt, quæ per vivendi usum, etiam actuum experimento convalescunt. Sed quia multis & longior vita tribuitur, & sapientiæ gratia non confertur, rectè adhuc in cujus judicio ipsa dona pendeant, demonstratur, dum subditur: [*Apud ipsum est sapientia & fortitudo: ipse habet consilium & intelligentiam.*] Hæc non incongruè de Unigenito summi Patris accipimus, ut ipsum esse Dei sapientiam & fortitudinem sentiamus. Nam Paulus quoque nostro intellectui attestatur, dicens: *Christum Dei virtutem & Dei sapientiam:* qui apud ipsum semper est, quia *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Habet autem Deus consilium & intelligentiam: con-

1. Cor. 1. d *Ioan. 1. a*

filium videlicet, quia disponit sua; intelligentiam, quia cognoscit nostra. Potest quoque consilij nomine, ipsa occulti judicij mora signari; ut quòd aliquando tardiùs delinquentes percutit, non quia iniquorum culpa non conspicitur, sed ut damnationis eorum sententia, quæ pro agenda pœnitentia differtur, quasi tarda ex consilio prodire videatur. Quod ergo foris quandoque aperta sententia indicat, hoc apud omnipotentem Dominum ante sæcula in consilio latebat. Sequitur:

Quòd illos includat Deus, quibus non aperit; & illos destruat, quos relinquit.

CAPUT V.

Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.] Omnipotens Deus humanum cor destruit, cùm relinquit: ædificat, dum replet. Neque enim humanam mentem debellando destruit, sed recedendo: quia ad perditionem suam sufficit sibi dimissa. Unde plerumque fit, ut cùm audientis cor exigentibus culpis omnipotentis Dei gratiâ non repletur, incassum exteriùs à prædicatore moneatur: quia mutum est os omne quod loquitur, si ille interiùs in corde non clamet, qui aspirat verba quæ audiuntur. Hinc Propheta ait: *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laborant qui ædificant eam.* Hinc Salomon dicit: *Considera opera Dei, quòd nemo possit corrigere quem ille despexerit.* Nec mirum si à corde reprobo prædicator minimè auditur, dum nonnumquam ipse quoque Dominus in his quæ loquitur, resistentium moribus impugnatur. Hinc est enim quòd Cain & divina voce admoneri potuit, & mutari non potuit: quia exigente culpa malitiæ, jam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat. Bene autem subditur: [*Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.*] Quia omnis homo per id quod malè agit, quid sibi aliud quàm conscientiæ suæ carcerem facit, ut hunc animi reatus premat, etiamsi nemo exteriùs accuset? Qui cùm judicante Deo, in malitiæ suæ cæcitate relinquitur, quasi intra semetipsum clauditur, ne evadendi locum inveniat, quem invenire minimè meretur. Nam sæpe nonnulli à pravis actibus exire cupiunt; sed quia eorumdem actuum pondere premuntur, in malæ consuetudinis carcere inclusi, à semetipsis exire non possunt. Et quidam culpas proprias punire cupientes, hoc quod rectè se agere æstimant, in graviores culpas vertunt: fitque modo miserabili, ut quod exitum putant, hoc inclusionem inveniant. Sic videlicet reprobus Judas, cùm mortem sibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis supplicia pervenit, & pejus de peccato pœnituit quàm peccavit. Dicatur ergo: [*Si incluserit hominem nullus est qui aperiat:*] quia sicut nemo obsistit largitati vocantis, ita nullus obviat justitiæ relinquentis. Includere itaque Dei, est clausis non aperire. Unde & ad Moysen dicitur de Pharaone: *Ego obdurabo cor ejus.* Obdurare quippe per justitiam dicitur Deus, quando cor reprobum per gratiam non emollit. Recludit itaque hominem, quem in suorum operum tenebris relinquit. Quasi enim aperire hanc inclusionem cum Isaac primogenito filio voluit, cùm fratri præponere benedicendo conatus est. Sed filium, quem pater voluit, Dominus reprobavit; & quem Dominus voluit pater etiam nolendo benedixit: ut qui jam primogenita fratri pro esca vendiderat, primogenitorum benedictionem non acciperet, quam ex cupidine gulæ reliquisset: qui terrena ambiens, fugitiva sequens, hereditate cupiens benedictionem, reprobatus est. Non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam: quia videlicet fructum non habent lamenta, quæ student cum gemitu desiderare peritura. Aperire itaque Isaac nec filio potuit, quem Deus omnipotens justo judicio in suæ carcere malitiæ inclusit Sequitur.

Quòd si cordi nostro Spiritus sancti irrigatio defuerit, omnis terræ plantatio arescit.

CAPUT VI.

Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: si emiserit eas, subvertent terram.] Si aqua, scientia prædicationis accipitur, sicut scriptum est: *Aqua profunda, verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientiæ:* cùm aqua continetur, cuncta siccantur: quia si scientia prædicatorum subtrahitur, eorum qui virideſcere in spe æterna poterant, corda protinus arefiunt; ut in desperata siccitate remaneant, dum fugitiva diligentes, nesciunt sperare mansura. Sin verò aquæ nomine sancti Spiritus gratia designatur, sicut Veritatis voce in Evangelio dicitur: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ:* ubi statim Evangelista subjunxit: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum:* congruus in his sermonibus intellectus patet, quibus ait: [*Si continuerit aquas, omnia siccabuntur:*] quia si sancti Spiritus gratia ab audientis mente subtrahitur, arescit protinus intellectus, qui jam per spem virideſcere in audiente videbatur. Quòd autem non aquam, sed aquas memorat, pluralitatis appellatione, ad septiformem donorum spiritalium gratiam recurrit: quia quasi tot aquis unusquisque infunditur, quot donis repletur. De quibus aptè subjungitur: [*Si emiserit eas, subvertent terram.*] Quid enim terra, nisi peccator accipitur, cui per sententiam dictum est: *Terra es, & in terram ibis?* Manet itaque terra immobilis, cùm præceptis Dominicis peccator obedire contemnit; cùm cervicem superbiæ erigit, atque à veritatis lumine oculos mentis claudit. Sed quia scriptum est: *Pedes ejus steterunt, & mota est terra:* quia cùm veritas in corde figitur, mentis immobilitas agitatur; si sancti Spiritus gratia superno munere juxta vocem prædicantis infunditur, statim terra subvertitur: quia peccatricis mentis duritia ab immobilitatis suæ obstinatione permutatur, ut tantùm se postmodum præceptis Dominicis flendo subjiciat, quantùm superbiendo priùs contra Dominum cervicem cordis erigebat. Videas namque, quòd terra cordis humani, aquâ divini muneris infusâ, pòst libenter injurias toleret, quas priùs vehementer irrogabat: pòst etiam sua tribuat, quæ priùs & aliena rapiebat: pòst carnem abstinendo cruciet, quæ priùs satietate carnis per mortifera turpidinum oblectamenta defluebat: pòst etiam persecutores diligat, quæ priùs diligere etiam se amantes nolebat. Cùm igitur mens humana divino munere infusa, contra hoc quod consueverat, agere cœperit, terra subversa est; quia deorsum missa est, quæ priùs eminebat, & sursum elevata est facies, quæ priùs in profunda premebatur. Libet in hujus rei exemplo, unum è multis ad medium, Paulum vocare; qui cùm acceptis contra Christum epistolis, Damascum pergeret, sancti Spiritus gratiâ in itinere infusus, ab illa sua protinus crudelitate mutatus est; & postmodum plagas pro Christo accepit, quas veniebat inferre Christianis: & qui priùs carnaliter vivens, in mortem conabatur Sanctos Domini tradere, gaudet postmodum pro vita Sanctorum suæ carnis sacrificium immolare. Illæ crudelitatis ejus frigidæ cogitationes versæ sunt in ardorem pietatis: & qui priùs fuit blasphemus & persecutor, humilis pòst factus est, piusque prædicator. Qui lucrum maximum putavit, se in discipulis Christum occidere, jam vitam suam Christum æstimat, & mori lucrum. Emissâ ergo aquâ terra subversa est: quia Pauli mens, mox ut sancti Spiritus gratiam

gratiam accepit, ſtatum ſuæ immobilitatis atque crudelitatis immutavit. Quò contrà per Prophetam Dominus contra Ephraim queritur, dicens: *Ephraim factus eſt ſubcinericius panis, qui non reverſatur.* Panis namque ſubcinericius ſuper ſe cinerem portans, partem mundiorem deorſum premit, partemque ſuperiorem tantò ſordidiorem habet, quantò in ea cinerem tolerat. Mens itaque, quę terrena cogitat, quid ſuper ſe aliud, quàm cineris molem portat? Sed ſi reverſari voluerit, mundam faciem, quam deorſum preſſerat, ſuperiùs reducit, cùm cinerem quem portabat, excuſſerit. Si igitur terrenarum cogitationum cinerem à mente excutimus, quaſi panem ſubcinericium reverſamus: ut illa noſtra intentio jam poſtponi debeat, quam priùs cogitationis infimæ cinis premebat; & munda facies ad ſuperiora veniat, ut recta noſtra intentio mole jam terreni deſiderij non prematur. Quod nequaquam agere poſſumus, niſi ſancti Spiritus gratiâ perfundamur: quia videlicet omnipotens Deus ſi aquas emiſerit, ſubvertent terram. Sequitur: [*Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia.*] Paulò ſuperiùs dictum fuerat: [*Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo:*] nunc autem dicitur: (*Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia.*) Quia enim omnipotens Deus cùm pietatis ſuæ myſterio homo factus eſt, priùs manſuetudinis doctrinam protulit, & poſtmodum in judicio, quantæ ſit fortitudinis oſtendit, rectè ſuperiùs ſapientia ante fortitudinem memoratur, cùm de Patris Unigenito dicitur: (*Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo.*) Quia verò ad judicandum veniens, in terrore ſuæ virtutis apparebit, & repulſis reprobis, electis ſuis in regno perpetuo, qualiter ſit ſapientia Patris indicabit, rectè in ſubſequenti ſententia apud ipſum eſſe priùs fortitudo, & pòſt ſapientia dicitur. In verbis itaque prioribus, quibus ait: (*Apud ipſum eſt ſapientia & fortitudo:*) apertè indicat, quia hoc quod manſuetus edocuit qualiter credendum fuerit, in judicij virtute terribilis oſtendet. In verbis verò ſubſequentibus, quibus ait: (*Apud ipſum eſt fortitudo & ſapientia:*) luce clariùs demonſtrat, quòd priùs in judicio per virtutem reprobos deſtruet, & poſtmodum electorum mentibus æterni regni perfecto lumine infulgebit. Sed quia ante extremi diem judicij, judicare quotidie occultis diſpoſitionibus facta mortalium non deſiſtit, ad hoc quod nunc agitur, reditur, cùm ſubditur:

Osee 7. e

Matt. 7. d

Quòd ſapientia hujus mundi, ſtultitia eſt apud Deum.

CAPUT VII.

IPſe novit & decipientem, & eum qui decipitur. *Adducit conſiliarios in ſtultum finem, & judices in ſtuporem.*) Cùm omnis qui proximum ſuum decipere conatur, iniquus ſit, & iniquis Veritas dicat: *Numquam novi vos, diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem:* qualiter hoc in loco dicitur, quia Dominus decipientem novit? Sed quia ſcire Dei, aliquando cognoſcere dicitur, aliquando approbare; & ſcit iniquum, quia cognoſcendo judicat (neque enim iniquum quempiam judicaſſet, ſi nequaquam cognoſceret:) & tamen iniquum neſcit, quia ejus facta non approbat. Et novit ergo, quia deprehendit: & non novit, quia hunc in ſuæ ſapientiæ ſpecie non recognoſcit: ſicut de veraci quolibet viro dicitur, quia falſitatem neſciat: non quia cùm vel ab aliis falſum dicitur, hoc reprehendere ignorat; ſed eamdem ipſam fallaciam & ſcit in examine, & neſcit in amore, ut videlicet ipſe hanc non agat, quam actam ab aliis damnat. Et fit plerumque, ut nonnulli inſidiis vacantes, alienæ vitæ perverſitatis ſtlæ laqueos tendant: & cùm quis neſciens, eiſdem laqueis capi conſpicitur, utrum hæc divinitus videantur, fortaſſe dubitatur; miranturque homines, ſi hæc Deus videat, cur fieri permittat: ſed (*ipſe novit decipientem, & eum qui decipitur.*) Novit enim decipientem: quia plerumque anteriora ejus mala conſpicit, & hunc juſto judicio cadere etiam in alia peccata permittit. Novit decipientem: quia in manu ſuorum operum dimiſſum hunc, ut ad pejora proruat deſerit, ſicut ſcriptum eſt: *Qui nocet, noceat adhuc; & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc.* Novit quoque & eum qui decipitur: quia ſæpe committunt homines mala quæ ſciunt, & idcirco permittuntur decipi, ut cadant in mala etiam quæ neſciunt. Quod tamen deceptis aliquando ad purgationem, aliquando verò ad ultionis initium fieri ſolet. (*Adducit autem conſiliarios in ſtultum finem.*) cùm etiam bonum quodlibet non bona intentione faciunt, ſed ad temporalis muneris retributionem tendunt. Si enim ipſe ſummi Patris Unigenitus, quia per hoc quòd factus eſt homo, æterna nunciavit, magni conſilij angelus eſt vocatus: rectè conſiliarios prædicatores accipimus, qui ſuis auditoribus conſilium vitæ præbent. Sed cùm prædicator quiſque ideo æterna prædicat, ut temporalia lucra conſequatur; profectò in ſtultum finem deducitur, quia illuc per laborem tendit, unde per mentis rectitudinem fugere debuit.

Apoc. 22. b

Quòd qui de caſtimonia ſuperbiunt, nonnumquam Deo diſpenſante, in immunditiam carnis cadere permittantur.

CAPUT VIII.

BEne autem ſubditur: [*Et judices in ſtuporem.*] Omnes enim, qui examinandis aliorum moribus præſunt, rectè judices vocantur. Sed cùm is qui præeſt, ſubjectorum vitam nequaquam ſollicitè diſcutit, nec quem qualiter corrigat agnoſcit, in ſtuporem judex deductus eſt: quia qui judicare malè acta debuit, nequaquam ea quæ judicanda ſunt, deprehendit. Sequitur: [*Balteum regum diſſolvit, & præcingit funes renes eorum*] Qui membrorum ſuorum motus bene regere ſciunt, non immeritò reges vocantur. Sed cùm de ipſa continentia elatione mens tangitur, plerumque omnipotens Deus ejus ſuperbiã deſerens, hanc in immunditiam operis cadere permittit. Regum itaque balteum diſſolvit, quando in his qui bene regere ſua membra videbantur, propter elationis culpam, caſtitatis in eis cingulum deſtruit. Quid verò in fune accipitur, niſi peccatum? Sicut per Salomonem dicitur: *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur.* Et quia in renibus carnis delectatio principatur, diſtrictus conſcientiarum judex, qui regum balteum diſſolvit, funę præcingit renes eorum, quatenus diſſoluto caſtitatis cingulo, ſcilicet eorum membris delectatio peccati dominetur: ut quos in occulto ſuperbia inquinat, quàm ſint deteſtabiles, etiam in publico oſtendat. Sequitur:

Prov. 5. d

Quòd apud Deum ſine gloria ſint, qui de prælatione ſua ab hominibus gloriam quærunt.

CAPUT IX.

DUcit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat.] Magna ſacerdotis gloria eſt, rectitudo ſubditorum. Unde bene egregius prædicator diſcipulis dicit: *Quæ enim eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum?* Sed cùm ſacerdotes vitam diſcipulorum negligunt, & nullum de eorum profectibus ante Dominum fructum ferunt; quid aliud quàm inglorij dicuntur? quia ante diſtrictum judicem nimirum gloriam tunc non inveniunt, quam modò in ſubditorum ſuorum moribus prædicationis ſtudio non exquirunt. Bene autem dicitur: [*Et optimates ſupplantat:*] quia cùm mentem regentium juſto judicio deſerit, hæc internum retributionis præmium non requirit; & in eo ſupplantatur, quo fallitur, ut pro æterna gloria de principatu

1. Theſſ. 2. d

temporali gratuletur. Supplantantur igitur optimates, quia dum vera cælestis patriæ præmia negligunt, in suis hîc voluptatibus cadunt. Sequitur: [*Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.*] Cùm sacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, sicut per Prophetam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Unde etiam deprecatur, dicens: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque.* Perpendit namque, quòd omnipotens Deus, veritatis verbum facientibus tribuit, & non facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore suo non auferri petiit, quid aliud quàm gratiam bonæ operationis quæsivit? Ac si apertè diceret: A bono opere errare me non sinas, ne dum amitto ordinem bene vivendi, rectitudinem perdam loquendi. Et plerumque doctor, qui docere audet quod negligit agere, cùm deserit bona loqui quę operari contempsit, docere subjectos incipit prava quæ agit: ut justo omnipotentis Dei judicio, in bono jam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recusat: quatenus cùm mens ejus terrenarum rerum amore incenditur, de terrenis rebus semper loquatur. Unde in Evangelio Veritas dicit: *Ex abundantia cordis os loquitur: Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala* Hinc etiam Joannes ait: *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur.* Bene ergo dicitur: [*Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens:*] quia hi qui priùs cælestia prædicando veraces erant, dum temporalia diligentes, ad terrena corruunt, labium veracium commutatur, & senum doctrina tollitur: quia diligentes temporalia, priorum suorum præcepta minimè sequuntur, ut locum regiminis, quasi ad fructum voluptatis teneant, non ad usum laboris. Quod tamen apertiùs de Judæis valet intelligi, qui ante incarnationem Domini veraces fuerunt, quia hunc venturum esse crediderunt, atque nunciaverunt: sed postquam in carne apparuit, hunc esse negaverunt. Labium itaque veracium mutatum est: quia quem venturum dixerant, negaverunt præsentem. Et doctrina senum ablata est: quia nequaquam ea credendo secuti sunt, quę patres suos prædixisse meminerunt. Unde etiam Elia veniente promittitur, quòd reducat corda filiorum ad patres eorum; ut doctrina senum quæ nunc à Judæorum corde ablata est, tunc miserante Domino redeat, quando hoc intelligere de Domino cœperint filij, quod prędicaverunt patres Sin verò senes eosdem quoque Judæos accipimus, qui suadente perfidia, Veritatis verbo contraire conati sunt: doctrina senum ablata est, postquã hanc Ecclesia ex Gentibus videlicet juvencula accepit, quæ per Psalmistam dicit: *Super seniores intellexi.* Quam quia operando tenuit, qualiter super seniores intellexerit, ostendit, dum protinus subdit, dicens: *Quia mandata tua exquisivi.* Quia enim studuit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret. Unde adhuc aptè subditur: [*Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant, relevans.* Cùm enim Judæorum populus in legis mandato permaneret, & cuncta Gentilitas nulla Dei præcepta cognosceret, & illi per fidem principari videbantur, & isti in profundo pressi jacuerunt per infidelitatem. Sed cùm incarnationis Dominicæ mysterium Judæa negavit, Gentilitas credidit, & principes in despectionem ceciderunt, & hi qui oppressi in culpa perfidiæ fuerant, in veræ fidei libertatem levati sunt. Hunc verò Israëlitarum casum longè ante Hieremias intuens ait: *Factus est Dominus velut inimicus, præcipitavit Israel, præcipitavit omnia mœnia ejus, dissipavit munitiones ejus.* Mœnia autem in urbibus pro ornamento sunt, munitiones verò in defensionem. Et alia sunt dona quæ nos muniunt, alia quæ ornant. Prophetica quippe doctrina, genera linguarum, curationum virtus, quasi quædam mœnia mentis sunt. Quæ etsi quisque non habeat, stare munitus per fidem & justitiam potest; quamvis ornatus virtutum altitudine minimè esse videatur. Spes verò, fides, & charitas, non nostra mœnia, sed munitiones sunt: quæ si habere negligimus, hostilibus insidiis patemus. De Judæa ergo, quia prophetiam atque doctrinam, vel miraculorum signa abstulit, mœnia præcipitavit. Quia verò spem, fidem, atque charitatem propter ejus duritiam auferri permisit, munitiones ejus dissipare studuit. Rectus verò ordo servatus est, ut priùs mœnia, & pòst munitiones dissipatæ dicerentur: quia cùm peccatrix anima relinquitur, priùs ab ea virtutum dona, quæ ad manifestationem spiritus data sunt, & postmodum spei, fidei, atque charitatis fundamenta destruuntur. Quæ cuncta Dominus à perfidis ablata Gentilitati tribuit, atque ex his quæ infidelibus abstulit, mentes fidelium ornavit. Unde scriptum est: *Et speciei domus dividere spolia.* Cùm enim virtutum spolia à Judæis abstulit, domui cordis Gentilium, quam per fidem inhabitare dignatus est, speciem donorum dedit. Quod videlicet gestum est, cùm verba Dei, & Judæorum populus ad solam literam quæ occidit, acciperet; & conversa Gentilitas per spiritum qui vivificat, penetraret. Unde mox subditur:

Psal. 49. c
Psal. 118. f
10.
Matt. 12. c
Luc. 6. g
1. *Ioan.* 4. a
Malac. 4. b
Psal. 118. n
Thren. 2. a
11.
Psal. 67. b

Quòd mira Dei dispensatione agitur, ut omnia in hac vita habeantur incerta, ne quis de acceptâ gratia intumescat, vel de peccatorum immanitate desperet.

CAPUT X.

Qui revelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis] Cùm enim quæque mystica de occultis prophetatum verbis à credentibus agnoscuntur, quid aliud quàm profunda de tenebris revelantur? Unde ipsa quoque Veritas discipulis in parabolis loquens, ait: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine.* Cùm enim mysticos allegoriarum modos per explanationem solvimus, in lumine dicimus quod in tenebris audivimus. Umbra autem mortis erat legis duritia, quæ unumquemque peccantem morte corporis puniri sanciebat. Sed postquam Redemptor noster asperitatem legalis sanctionis per mansuetudinem temperavit, nec jam pro culpa mortem carnis inferri constituit, sed mors spiritus quantum timenda esset indicavit, in lucem proculdubio umbram mortis produxit. Ista enim mors, in qua caro separatur ab anima, umbra illius mortis est, in qua anima separatur à Deo. In lucem ergo umbra mortis producitur, cùm, intellecta morte spiritus, mors carnis minimè timetur. Quod tamen & aliter intelligi potest. Principes etenim non immeritò vocantur, qui magno consilij judicio suis cogitationibus semper principantur, omnesque stultos motus potestate sapientiæ comprimunt. Sed sæpe contingit, ut in occulto animus de ipsa sua sapientia in elationis fastum sublevetur, & sub eis vitiis corruat, de quibus sè victorem fuisse gaudebat. Rectè ergo dicitur: [*Effundit despectionem super principes.*] Sed quia nonnumquam hi, qui in vitiis jacere videntur, ad pœnitentiæ lamenta currunt, seque contra culpas, quibus subjacebant, erigunt, aptè subjungitur: [*Et eos qui oppressi fuerant, relevans.*] Nonnulli enim superno illustrati munere, aspiciunt in quanta peccatorum suorum turpitudine jacent, factorum maculas lacrymis lavant, & sub se postmodum carnis suæ motus deprimunt, à quibus antè premebantur. Quod nimirum magna omnipotentis Dei dispensatione agitur, ut videlicet in hac vita omnia habeantur incerta, & nullus ex habita castitate superbiat: quia [*effundit despectionem super principes.*] Nullus ex vitiorũ suorum depressione desperet: quia eos, qui oppressi fuerant, relevat. Et quoniã cùm hæc

12.

aguntur ex occultis Dei consiliis super unumquemque sententia aperta producitur, rectè subjungitur: [*Et revelat profunda de tenebris.*] Profunda enim de tenebris Dominus revelat, quando apertam sententiam ex occultis suis consiliis indicat; ut de unoquoque quæ sentiat, ostendat. Quia enim videt nunc creator omnia, & ipse in consiliis non videtur, rectè de illo per Psalmistam dicitur: *Posuit tenebras latibulum suum.* Sed quasi de istis tenebris ad lumen exit, quando quid de uniuscujusque actibus sentiat, ostendit. Et quia cùm is qui peccatorum suorum pondere premebatur, ad rectitudinis statum ducitur, priùs ipsam mortem conspicit, in qua & deficere consueverat, & hanc considerare nesciebat, rectè additur: [*Et producit in lucem umbram mortis.*] Umbra enim mortis est prava operatio, quæ de imitatione antiqui hostis, quasi de corporis lineamentis exprimitur. De quo etiam sub cujusdam significatione dicitur: *Et nomen illi mors.* Et plerumque ejus maligna cogitatio mentes hominum latet, atque per hoc quòd nescitur, amplius prævalet. Umbra ergo mortis in lucem producitur, dum Sanctorum mentibus maligna operatio antiqui hostis, ut destrui possit, aperitur. Sequitur:

Psal. 17.

Apoc. 6. b

A

B

qui fidelis Deo esse videbatur, reprobatus, corde repulsus est: ut suâ perfidiâ deceptus, contra ipsum pòst insurgeret, quem antè prædicavit. Sequitur: [*Qui immutat cor principum populi terræ: & decipit eos, ut frustra incedant per invium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quasi ebrios.*] Cor enim principum terræ immutatum est, cùm in Judæa summi sacerdotes & seniores populi illi conabantur suo consilio obsistere, quem priùs venturum esse prædicabant. Cumque ejus nomen persequendo molirentur extinguere, decepti sua malitia, incedere per invium frustra conabantur: quia crudelitati eorum patere via non poterat contra auctorem omnium, miracula cernebant, virtute terrebantur: sed credere renuentes, adhuc signa quærebant, cùm dicerent: *Quod ergo tu facis signum, ut videamus & credamus tibi? quid operaris?* Bene itaque dicitur. [*Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce.*] Qui enim inter tot aperta miracula trepidat, quasi in tenebris palpat: quia quod tangit, non videt. Omnis verò qui errat, nunc huc, nunc illuc ducitur. Et quia aliquando ostendebantur credere, cùm dicerent: *Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam*: aliquando verò hunc à Deo esse negabant, cùm despicientes dicerent: *Nonne hic est fabri filius? nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Iacobus, & Ioseph, &* C *Simon, & Iudas: & sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?* rectè subjungitur, [*Et errare eos facies quasi ebrios.*] Videbant quippe eum & suscitare mortuos, & tamen esse mortalem. Quis non crederet Deum, quem conspiciebant suscitare mortuum? Sed rursum cùm hunc mortalem conspicerent, despiciebant credere hunc esse immortalem Deum. Per hoc ergo quòd omnipotens Deus talem se eorum oculis exhibuit, qui posset & divina ostendere, & humana pati, errare eos quasi ebrios fecit: ut eorum superbia, quæ incarnationis ejus mysterium despicere maluit quàm sequi, & contra humanitatem ejus se extolleret, & intus lucentem Deitatis ejus potentiam miraretur. Quæ cuncta, quia beati Job oculis præsentia per prophetiæ spiritum facta sunt, rectè subjungitur:

Ioan. 6.

Ioan. 9. d

Matt. 13. g

14.

Quòd beatus Iob prophetiæ spiritu intellexit vocationem Gentium, & reprobationem Iudæorum.

CAPUT XI.

23. QUI multiplicat gentes, & perdit eas: & subversas in integrum restituit.] Intelligi fortasse valet, quoniam gentes Dominus multiplicat & perdit, quia nascuntur quotidie morituri: & subversas in integrum restituit, quia resurgent qui fuerint mortui. Quod tamen meliùs accipimus, si hoc qualiter in earum mente agitur, sentiamus. Multiplicat enim gentes & perdit: quia eas & per fœcunditatem sobolis extendit, & tamen in propria infidelitate derelinquit. Sed subversas in integrum restituit: quia quas in infidelitatis casu reliquerat, quandoque ad fidei statum reducit. Quibus videlicet in mentis integritate restitutis, antiquus ille populus,

Cap. XIII.

Ecce omnia, & vidit oculus meus, & audivit auris mea, & intellexi singula. Secundùm scientiam vestram & ego novi, nec inferior vestri sum. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio: priùs vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores quar, & disputare cum Deo cupio: priùs vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores perversorum dogmatum. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes. Audite ergo correptiones meas, et iudicium labiorum meorum attendite. Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Numquid faciem eius accipitis, et pro Deo iudicare nitimini? Aut placebit ei, quem celare nihil potest? aut decipietur, ut homo vestris fraudulentiis? Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis. Statim ut se commoverit, turbabit vos: et terror eius irruet super vos. Memoria vestra comparabitur cineri, et redigentur in lutum cervices vestræ. Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, et animam meam portо in manibus meis? Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Verumtamen vias meas in conspectu eius arguam: et ipse erit salvator meus. Non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Audite sermonem meum, et ænigmata percipite auribus vestris. Si fuero iudicatus, scio quia iustus inveniar. Quis est qui iudicetur mecum? veniat. Quare tacens consumor? Duo tantum ne facias mihi, et tunc à facie tua non abscondar. Manum tuam longe fac à me, et formido tua non me terreat. Voca me, et respondebo tibi: aut certè loquar, et tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates et peccata, scelera mea et delicta ostende mihi. Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum? Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris? Scribis enim contra me amaritudines, et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. Posuisti in nervo pedem meum, et observasti omnes semitas meas, et vestigia pedum meorum considerasti. Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum quod comeditur à tinea.

Quòd cum aliquid ostenditur, cujus intellectus non tribuitur, prophetia non est.

CAPUT XII.

ECce omnia.] In illo enim ea quæ secutura erant, videbat assistentia, cui nec futura veniunt, nec præterita discedunt: sed cuncta simul ante ejus oculos assistunt. Et quia ea ipsa quæ ventura erant, alia esse vidit in operibus, alia in dictis, rectè subjungitur: [*Et vidit oculus meus, & audivit auris mea.*] Sed utilitatem dicta non habent, si intellectu carent. Unde apertè subditur: [*Et intellexi singula.*] Cùm enim aliquid ostenditur, vel auditur, si intellectus non tribuitur, prophetia minimè est. Vidit namque Pharao per somnium quæ erant Ægypto ventura: sed quia nequivit intelligere quod vidit, propheta non fuit. Aspexit Balthasar rex articulos manus scribentis in pariete, sed propheta non fuit: quia intellectum rei quam viderat, non accepit. Ut igitur beatus Job prophetiæ spiritum se habere testetur, non solùm vidisse se & audisse, sed etiam intellexisse omnia asserit. De quo intellectu quia non extollitur, subjuncta ejus verba testantur cùm ait: [*Secundùm scientiam vestram & ego novi, nec inferior vestri sum.*] Quibus videlicet dictis innotuit, quantæ humilitatis fuit, qui se eis inferiorem negat, quorum longè vitam sanctè vivendo transcenderat. Nam & secundùm eorum scientiam se nosse confirmat, qui sciendo cælestia, eorum terrenas cogitationes per prophetiæ quoque spiritum transibat. Sequitur:

Quòd loqui cum Deo, sit orare humiliter: disputare autem ex conscientiæ confidentia, pro meritis postulare audacter.

CAPUT XIII.

SEd tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio.] Cum Omnipotente loquimur, dum ejus misericordiam deprecamur: cum eo verò disputamus, dum nos illius justitiæ conjungentes, facta nostra subtili indagatione discutimus. Vel certè cum Deo disputare, est eum qui hîc ejus præceptis paruit, cum illo postmodum ad judicandos populos judicem venire, sicut cuncta relinquentibus prædicatoribus dicitur: *Vos qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel.* Unde & per Esaiam Dominus dicit: *Eripite injuriam accipientem, judicate pupillo, & justificate viduam, & venite disputemus.* Rectum quippe est, ut cum Deo de * pupillis in judicio disputent, qui ad verba Dei præsens seculum perfectè derelinquunt. Loqui ergo ad orationem, disputare ad judicium pertinet. Vir igitur sanctus, modò ad Omnipotentem loquitur, ut cum Omnipotente postmodum disputet: quia ille cum Deo postmodum judex veniet, qui hîc ei modò in prece familiaris extiterit. Sed sancta Ecclesia, cujus sæpe jam beatum Job speciem tenere prædiximus, non solùm tunc de iniquis judicat, cùm ultimi judicij dies advenerit: sed nunc etiam de cunctis pravè agentibus, vel stultè sentientibus judicare non cessat. Unde & subditur: [*Prius vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores perversorum dogmatum.*] Quibus videlicet verbis apertè ostenditur, quòd amici ejus quasi ex hæreticorum specie sancti viri judiciis adversantur. Liquet enim quia catholicorum figuram non teneant, qui cultores perversorum dogmatum vocantur. Qua in re hoc quoque oportet intendi, quòd mendacij fabricatores dicuntur. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mendacium sermonibus fabricatur. Ubi enim non dolosa locutio, sed sensus veritatis est, quasi munita moles non ex fabrica, sed ex natura consurgit. Sequitur: [*Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes.*] Sicut clausâ januâ, in domo quæ intus membra lateant, ignoratur: sic plerumque stultus si tacuerit, utrum sapiens sit, an stultus, absconditur: si tamen nulla alia opera prodeant, quæ sensum etiam tacentis loquantur. Sanctus igitur vir amicos suos aspiciens velle apparere quod non erant, eos ad tacendum admonuit, ne possent apparere quod erant. Unde & per Salomonem dicitur: *Stultus, si tacuerit, sapiens putabitur.* Sed quia stultus, cùm loquitur, per hoc quod sua infert, sapientium verba pensare non sufficit, rectè adhuc postquam silentium indixit, adjungit: [*Audite ergo correptiones meas, & judicium labiorum meorum attendite.*] Bene autem priùs correptionem, & postmodum judicium intulit: quia nisi per correptionem priùs tumor stulti deprimatur, nequaquam per intelligentiam judicium justi cognoscitur. Sequitur: [*Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?*] Deus mendacio non eget: quia veritas fulciri non quærit auxilio falsitatis. Hæretici autem, quia ea quæ pravè de Deo intelligunt, ex veritate tueri non possunt: quasi ad probandum radium luminis, umbram falsitatis requirunt. Et pro eo dolos loquuntur, dum infirmas mentes in intellectu illius stulta seductione decipiunt. Sequitur: [*Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo judicare nitimini?*] Stulti cùm prudentium facta conspiciunt, hæc eis omnia reprehensibilia esse videntur; suæque imperitiæ atque infirmitatis obliti, tantò intentiùs de alienis judicant, quantò sua profundiùs ignorant. At contrà justi cùm pravorum facta redarguunt, semper suæ infirmitatis conscij, eos etsi exteriùs sæviendo, tamen interiùs compatiendo reprehendunt: quia illius solius est peccata hominum sine compassione discutere, qui ex naturæ suæ omnipotentia ignorat peccare. Quia igitur amici beati Job, ita ejus facta reprehenderant, ac si in se ipsi reprehensibile nihil haberent, rectè nunc dicitur: [*Numquid faciem ejus accipitis, & pro Deo judicare nitimini?*] Faciem quippe ejus accipere, est auctoritatem illius in judicio sumere: & quasi pro Deo judicare nititur, qui cùm infirma quæque in altero reprehendit, apud se introrsus per compassionem non infirmatur. Sequitur: [*Aut placebit ei, quem celare nihil potest? aut decipietur, ut homo, vestris fraudulentiis?*] Fraudem Deo hæretici exhibent, quia ea adstruunt, quę nequaquam ipsi, pro quo loquuntur, placent; eumque dum quasi defendere nituntur, offendunt; dum in adversitate ejus corruunt, cui videntur ex prædicatione famulari. Unde & per Psalmistam dicitur: *Ut destruas inimicum & defensorem.* Omnis quippe hæreticus omnipotenti Deo inimicus & defensor est: quia unde hunc quasi defendere nititur, inde veritati illius adversatur. Quia autem latere Deum nihil potest, hoc in eis indicat, quod intus sentiunt, non quòd famulari foris videntur. Quia igitur eorum fraudulentiis Deus ut homo non fallitur, rectè subjungitur: [*Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis. Statim ut se commoverit, turbabit vos: & terror ejus irruet super vos.*] Hoc, quod in abscondito accipi asserit faciem Dei, duobus modis valet intelligi. Sunt namque nonnulli, qui & veritatem in corde sentiunt, & tamen quæ falsa sunt, de Deo foris loquuntur. Ne enim vinci videantur, & cognoscunt veritatem interiùs, & tamen hanc exteriùs impugnant. Unde & nunc bene dicitur: [*Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis.*] Ac si apertè diceretur: Tantò magis de falsitate apud eum estis reprehensibiles, quantò & apud vosmetipsos quod verum est videtis. Et sunt nonnulli, qui quando ad mentem redeunt, Dei justitiam & rectitudinem contemplantur, & orando ac flendo contremiscunt: sed postquam contemplationis hora transierit, sic audaces ad iniquitates redeunt, ac si

post dorsum ejus positi, à justitiæ ejus lumine minimè videantur. Hi itaque apud se in abscondito quasi corporaliter videntem accipiunt faciem Dei: quia ei & cùm præsentes fiunt, blandiuntur fletibus, & cùm quasi à conspectu illius recedunt, moribus detrahunt. Qui tantò ampliùs de malis suis feriendi sunt, quantò & in occulto cogitationis, recta Dei
17. judicia cognoscunt. Unde & subditur: [*Statim ut se commoverit, turbabit vos: & terror ejus irruet super vos.*] Cùm sit naturæ incommutabilis omnipotens Deus, in ira judicij perturbabilis non est. Sed humano verbo motus Dei, dicitur ipsa rectitudinis ejus districtio, qua humana pravitas feritur. Justi autem viri ante Deum metuunt, quàm ejus contra eos ira moveatur: & ne commotum sentiant, tranquillum timent. At contrà perversi, tunc jam feriri pertimescunt, cùm feriuntur: eosque tunc terror ejus à somno sui torporis exuscitat, cùm vindicta
Esai. 28. e perturbat. Unde & per Prophetam dicitur: *Et tantùm sola vexatio intellectum dabit auditui.* Cùm enim de præceptis Dei contemptis atque despectis verberari per vindictam cœperint, tunc intelligunt
Psal. 77 d quod audierunt. Et Psalmista ait: *Cum occideret eos, tunc inquirebant eum.* Bene itaque dicitur: [*Statim ut se commoverit, turbabit vos; & terror ejus irruet super vos:*] quia reprobis cordibus non timor requiem, sed pœna timorem parit. Sequitur:

Quòd superborum gloria in fine, luto & cineri comparetur.

CAPUT XIV.

Memoria vestra comparabitur cineri.] Omnes qui cogitatione terrena huic sæculo conformantur, per omne quod agunt, huic mundo relinquere sui memoriam conantur. Alij bellorum titulis, alij altis ædificiorum mœnibus, alij disertis doctrinarum sæcularium libris instanter elaborant, sibique memoriæ nomen ædificant. Sed cùm ipsa ad finem celeriùs vita percurrat, quid in ea fixum stabit, quando & ipsa celeriter mobilis pertransit?
Psal. 1. a Aura etenim cinerem rapit, sicut scriptum est: *Non sic impij, non sic, sed tamquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.* Rectè ergo stultorum memoria cineri comparatur: quia illic ponitur, ubi ab aura rapiatur. Quantumlibet etenim quisque pro facienda gloria sui nominis elaboret, memoriam suam quasi cinerem ponit: quia hanc citius ventus mortalitatis rapit. Quò contrà de justo scriptum
Psal. 111. b est: *In memoria æterna erit justus.* Eo ipso enim, quò facta sua solius Dei oculis imprimit, nomen suæ memoriæ in æternitate figit. Sequitur: [*Et redigentur in lutum cervices vestræ.*] Sicut per oculum visus, sic per cervicem solet superbia designari. Cervix itaque in lutum redigitur, cùm superbus quisque humiliatur in morte, & elata caro tabescit in putredine. Intueamur enim, qualia in sepulcris jaceant divitum cadavera, quæ illa in extincta carne sit imago mortis, quæ tabes corruptionis. Et certè ipsi erant qui extollebantur honoribus, habitis rebus tumebant, despiciebant ceteros, & quasi solos se esse gaudebant: & dum non perpenderent quò tendebant, nesciebant quid erant. Sed in lutum cervix redacta est: quia despecti jacent in putredine, qui tumebant in vanitate. In lutum cervix redigitur: quia quantum carnis potentia valeat, tabes corruptionis probat. Sequitur:] *Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit.*] Sensu carnis locutos indicat, quos idcirco ad silentium restringit, ut ea quæ illi mens suggesserit, dicat. Ac si apertè dicat: Non ego carnaliter, sed spiritaliter loquor, quia per sensum spiritus audio, quæ per ministerium corporis profero. Unde mox ad alta conscendit, seque in mysteriis elevat, & increpationem quam protulerat, ad mystica verba permutat, dicens:

Quòd sancti viri carnes suas dentibus lacerant, cùm internis sensibus carnalia opera sua discutiunt.

CAPUT XV.

Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?] In Scriptura sacra dentes aliquando sancti prædicatores, aliquando verò interni accipi sensus solent. De sanctis enim prædicatoribus, sponsæ dictum est: *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro.* Cant. 4. Unde & uni eorum ostensis in figura Gentibus dicitur: *Malta & manduca*; id est, vetustatem earum Act. 10. b contere, & in corpus Ecclesiæ, videlicet in tua membra converte. Rursum quia dentes, interiores sensus accipi solent; Hieremias propheta testatur, dicens: *Fregit ad numerum dentes meos.* Per Thren. 3. b dentes etenim cibus frangitur, ut glutiatur. Unde non immeritò in dentibus internos sensus accipimus, qui singula quæ cogitant, quasi mandunt & comminuunt, atque ad ventrem memoriæ transmittunt. Quos Propheta ad numerum fractos dicit: quia juxta mensuram uniuscujusque peccati, intelligentiæ cæcitas generatur in sensibus, & secùndùm quod quisque egit exteriùs, in eo obstupescit, quod de internis atque invisibilibus intelligere potuit. Unde rectè etiam scriptum est: *Omnis homo* Ezech. 18. & *qui comederit uvam acerbam, obtupescent dentes ejus,* Hier. 31. Quid namque uva acerba, nisi peccatum est? Uva quippe acerba, est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur uvam acerbam comedit, dentes ejus obstupescunt: quia qui præsentis mundi delectatione pascitur, interni ejus sensus ligantur, ut jam spiritalia mandere, id est, intelligere nequeant: quia unde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obtupescunt. Et dum peccato anima pascitur, panem justitiæ edere non valet: quoniam ligati dentes ex peccati consuetudine, justum quod intus sapit, edere nequaquam possunt. Hoc igitur loco, quia dentes, ut diximus, internos sensus accipimus, considerare magnopere quid agere justi soleant, debemus. Qui plerumque, si qua in se quàmlibet leviter carnalia esse deprehendunt, hæc in internis sensibus retractantes, vehementer in semetipsis insequuntur, afflictione se conterunt, magnisque cruciatibus vel minima in se prava dijudicant, atque hæc per pœnitentiam damnant. Quod idcirco agunt, ut in conspectu æterni judicis & ipsi inveniri, in quantum est possibile, irreprehensibiles debeant: & hi qui eos sic se judicare conspiciunt, emendare semetipsos à culpis gravioribus inardescant. Quod videlicet beatus Job, coram amicis suis temporalem gloriam tenentibus, & transeuntia bona laudantibus, fecerat: sed tamen eorum sensum ad cognoscendam utilitatem flagelli sui perducere non valebat: ut scilicet pensare possent, quòd non solùm prospera omnipotens Deus tribueret, sed nonnumquam etiam adversa propitius irrogaret. Unde bene nunc dicit: [*Quare lacero carnes meas dentibus meis?*] Ac si apertè dicat: Cur internis sensibus carnalia, si quæ fuerint in me facta, discutio, si meis spectatoribus prodesse non possum? Ubi & aptè subditur:

Quòd sancti viri animam suam in manibus portant, cùm bonorum operum exempla proximis ostendunt.

CAPUT XVI.

Et animam meam porto in manibus meis.] Animam in manibus portare, est intentionem cordis in operatione ostendere. Habent namque hoc justi proprium, ut in omne quod dicunt, atque 19.

omne quod agunt, non solùm profectum suum, sed etiam proximorum ædificationem quærant. Et aliquando in quibusdam semetipsos dijudicant, ut pigros auditores ad considerandos semetipsos revocent. Aliquando bona opera ostendunt, ut spectatores eorum erubescant non imitari quod vident. Mat. 5. b Nam scriptum est: *Videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum, qui est in cælis.* Qui igitur intentionem suam per opera insinuat, animam suam in manibus portat. Sed cùm justus quisque nec se dijudicando, nec bona opera ostendendo, utilitati proximorum proficit, per hoc quod egerit, ad verba doloris redit. Unde rectè nunc dicitur: [*Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?*] Id est, cur me vel districtè coram hominibus dijudico, vel quid appetam in opere ostendo, si utilitati proximorum nec mala dijudicando, nec bona ostendendo proficio? Sed tamen justi etiam, cùm hæc dicunt, numquam à præbendo proximis bono exemplo deficiunt. Unde adhuc coram amicis suis beatus Job virtutem patientiæ exhibens, & ostendens ait:

Quòd virtus patientiæ non in prosperis, sed in adversis agnoscatur.

CAPUT XVII.

ETiam si occiderit me, in ipso sperabo.] Numquam est patientiæ virtus in prosperis. Ille autem verè est patiens, qui & adversis atteritur, & tamen ab spei suæ rectitudine non incurvatur. De reprobis namque sensu scriptum est: Psal. 48. a *Confitebitur tibi cùm benefeceris ei.* In hoc itaque mens justa ab injusta discernitur, quòd omnipotentis Dei laudem & inter adversa confitetur, quòd non cum rebus frangitur, non cum casu gloriæ exterioris cadit, sed in hoc magis qualis cum rebus fuerit demonstrat, quæ 1. Cor. 11. a & sine rebus robustior stat. Sequitur: [*Verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam: & ipse erit salvator meus.*] Cùm Paulus Apostolus dicat: *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur:* eò tunc Dominus salvator invenitur, quò nunc pro timore Dei, peccatum nostrum à nobismetipsis redarguitur. Unde electi quique culpis suis numquam sciunt parcere, ut possint culparum judicem placatum invenire. Et verè cum postmodum invenire salvatorem credunt, quem districtè modò judicem metuunt. Nam qui sibi nunc in culpa parcit, ei postmodum in pœna non parcitur. Dicat ergo: [*Verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam.*] Quæ verò utilitas de hac argutione sequatur, adjungat: [*Et ipse erit salvator meus.*] Sequitur:

Quòd hypocritæ dum hominum judicia quærunt, divino se judicio non exhibent: nec ante Deum venit, cujus vitam Deus moresque contemnit: & quòd duobus modis sancti in conspectu Dei veniant.

CAPUT XVIII.

NOn enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita.] Cùm constet, quòd judex veniens, agnos ad dexteram, hœdos verò ad sinistram ponat: Mat. 25. c qua nunc ratione dicitur, in conspectu ejus hypocritam non esse venturum; qui scilicet si inter hœdos erit, ad sinistram judicis apparebit? Sed sciendum est, quòd duobus modis in conspectu Domini venimus. Uno quidem, quo hìc peccata nostra subtiliter perpendentes, in ejus nos conspectu punimus, & flendo dijudicamus. Nam quoties conditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in conspectu illius stamus. Unde rectè per virum Dei Eliam dicitur: 3. Reg. 17 a *Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto.* Alio quoque modo in conspectu Domini venimus, cùm in extremo judicio ante tribunal ejus assistimus. Hypocrita igitur per examen ultimum, ante conspectum judicis venit: sed quia modò culpas suas considerare ac deflere dissimulat, in conspectu Domini venire recusat. Sicut enim justi viri, cùm districtionem venturi judicis contemplantur, peccata sua ad memoriam reducunt, deflent quæ commiserunt, & districtè se judicant, ne judicentur: ita hypocritæ quò exteriùs hominibus placent, eò se interiùs aspicere negligunt: totosque se in verbis proximorum fundunt, & sanctos se esse æstimant: quia sic se haberi ab hominibus pensant. Cumque mentem per verba suæ laudis sparserint, numquam hanc ad cognitionem reducunt culpæ: numquam considerant ubi internum judicem offendant: nihil de ejus districtione metuunt: quia sic se placuisse ei, sicut hominibus, credunt. Qui si terrorem ejus ad mentem reducerent, hoc ipsum quòd in mala intentione positi placent hominibus, plus timerent. Bene itaque dicitur: *Non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita;*] quia districtionem Dei ante oculos non ponit, dum placere humanis oculis concupiscit. Qui si mentem suam discutiens, semetipsum in conspectu Dei poneret, profectò jam hypocrita non esset. Sequitur: [*Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris.*] Per hoc, quòd ænigmata nominat, figuratas se habere locutiones demonstrat. Unde aptè quoque voce fidelis populi subditur:

Quòd sancti etsi hoc agant, quòd exterius non labuntur in opere, nequaquam tamen hoc agunt ut non labantur in cogitatione.

CAPUT XIX.

SI fuero judicatus, scio quia justus inveniar.] Quod ab ejusdem etiam beati Job persona non discrepat: quando hoc ipse foris de se ipso loquitur, quod de illo Veritas hosti ejus interiùs dixerat: *Vidisti* Job. 2. b *servum meum Iob, quòd non sit ei similis super terram?* Et quidem valde est inferius quod idem vir de se memorat, quàm quod de illo Dominus dixerat. Aliud est enim justum esse, aliud est ei similem non esse. Humiliter igitur de semetipso sensit, qui dum justus sine comparatione extitit, non se præ ceteris, sed justum tantummodo inveniri posse memoravit. Hoc tamen in ejus verbis videtur habere quæstionis, quòd qui superiùs dixit: [*Vias meas in conspectu* 21. *ejus arguam;*] & inferiùs dicit: [*Consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ;*] & peccata sua subtiliter agnoscens, adhuc longè inferiùs adjungit: *Signasti quasi in sacculo delicta mea;* nunc ait: [*Si fuero judicatus, scio quia justus inveniar.*] Neque enim simul convenire queunt peccata & justitia. Sed sanctus vir sibi iniquitatem tribuens, & omnipotenti Domino purgationem suam: & peccatorem se cognoscit ex se, & justum se factum non ignorat ex munere. Qui in recto quoque opere positus, ex abundanti gratia meruit flagella sustinere. Jamque se in judicio justum invenire gaudet, qui se ante judicium percussum videt. Unde & cùm longè pòst dicat: *Signasti quasi in sacculo delicta mea;* statim subdit: *Sed curasti iniquitatem meam.* Qui ergo justum inveniri se in judicio memorat, nequaquam se justè flagellatum negat; quamvis flagello ejus Dominus non peccata studuit tergere, sed merita augere. Sequitur: [*Quis est qui judicetur mecum? veniat.*] Sancti viri ita se in operibus suis, Deo auctore, custodiunt, ut omnino unde accusentur, exteriùs non inveniatur: interiùs verò in cogitationibus suis tantâ se cautelâ circumspiciunt, ut si fieri valeat, semper irreprehensibiles interni judicis oculis assistant. Sed quantùm agere possunt, ne exteriùs labantur in opere, tantùm interiùs agere nequaquam possunt, ut numquam labantur in cogitatione. Humana enim conscientia eo ipso quò ab intimis recedit, semper in lubrico est. Unde fit, ut

Iob. 14. c

etiam sancti viri frequenter labantur in corde. Beatus ergo Job tam voce sua, quàm voce electorum loquens, dicat: (*Quis est qui judicetur mecum? veniat*) Quia enim in exterioribus actibus unde reprehendatur non habet: liberè accusatorem quærit. Quia verò etiam justorum corda semetipsa nonnumquam de stulta cogitatione reprehendunt, propter hoc fortasse subditur: (*Quare tacens consumor?*) Tacens enim consumitur, qui de stulta se cogitatione reprehendens, apud semetipsum dente conscientiæ mordetur. Ac si apertè dicat: Sic vixi, ut accusatorem exteriùs nullum timerem; utinam sic vixissem, ut intra memetipsum accusatricem conscientiam non haberem. Tacens enim consumitur, qui intus in se invenit unde uratur. Sequitur: (*Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar.*) Hoc loco quid Dei faciem, nisi animadversionem debemus accipere? In qua dum peccata respicit, punit. A qua videlicet nullus etiam justus absconditur, si duo quæ postulat, non amoveantur; de quibus subdit:

Quòd sancti patres ad eam legem venire desiderabant, in qua non timore servirent, sed amore.

CAPUT XX.

24. (*Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat.*) In quibus videlicet duobus, quid aliud per prophetiæ vocem, quàm tempus gratiæ & redemptionis inquirit? Lex namque sub percussione ultionis populum tenuit: ut quisquis sub illa peccaret, protinus morte puniretur. Nec plebs Israëlitica ex amore Domino, sed ex timore serviebat. Numquam verò impleri justitia per timorem
1. Ioan. 4. d potest: quia juxta Joannis vocem, *Perfecta charitas foras mittit timorem* Et Paulus quoque adoptio-
Rom. 8. c nis filios consolatur, dicens: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater,* Ex voce igitur generis humani, legalis percussionis duritiam transire concupiscens, atque à formidine pervenire ad dilectionem appetens, quæ duo à se omnipotens Deus longè faciat exorat, dicens: [*Manum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat;*] id est, percussionis duritiam remove, formidinis pondus tolle: sed irradiante gratia dilectionis, spiritum securitatis infunde: quia si longè à percussione & formidine non fuero, scio quia à districtione tui examinis non abscondar: quoniam in conspectu tuo justus esse non valet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem servit. Unde & ipsam conditoris sui præsentiam, quasi familiariter ac corporaliter quærit: ut per hanc & audiat quod ignorat, & in his audiatur, quæ novit. Nam protinus adjungit: [*Voca me, & respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi.*] Qui dum humanis oculis per assumptam carnem apparuit, sua hominibus peccata aperuit, quæ & perpetrabant & nesciebant. Unde subditur.

Quòd à luce veritatis in tantas ignorantiæ tenebras corruerimus, ut nosipsos ignoremus.

CAPUT XXI.

(*Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.*] Quamvis vocare ac respondere, intelligi & aliter possit. Vocare enim Dei, est nos amando & eligendo respicere. Respondere autem nostrum, est amori illius bonis operibus parere. Ubi aptè additur: [*Aut certè loquar, & tu responde mihi.*] Loquimur namque, cùm ejus faciem per desiderium postulamus. Respondet verò Deus loquentibus, cùm nobis se amantibus apparet. Sed quia quisquis æternitatis desiderio anhelat, semetipsum subtiliter reprehendens, facta sua discutit, & ne quid in illo sit, in quo auctoris sui faciem offendat quærit, rectè subjungit: (*Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.*) Iste in hac vita justorum labor est, ut semetipsos inveniant: & invenientes, flendo atque corrigendo ad meliora perducant. Et quamvis inter iniquitatem atque peccatum nihil distare perhibeat Joannes Apostolus, qui ait: *Iniquitas peccatum est:* ipso tamen usu loquendi plus iniquitas, quàm peccatum sonat: & omnis se homo liberè peccatorem fatetur, iniquum verò dicere nonnumquam erubescit. Inter scelera verò & delicta hoc distat, quòd scelus etiam pondus peccati transit, delictum verò pondus peccati non transit: quia & cùm offerri sacrificium per legem jubetur, nimirum præcipitur sicut pro peccato, ita etiam pro delicto. Et nonnumquam scelus in opere est, delictum verò plerumque in sola cogitatione. Unde & per Psalmistam dicitur: *Delicta quis intelligit?* Quia videlicet peccata operis tantò citiùs cognoscuntur, quantò exteriùs videntur: peccata verò cogitationis eò ad intelligendum difficilia sunt, quò invisibiliter perpetrantur. Quisquis igitur æternitatis desiderio anxius, apparere venturo judici desiderat mundus: tantò se subtiliùs nunc examinat, quantò nimirum cogitat, ut tunc terrori illius liber assistat, & ostendi sibi exorat ubi displicet: ut hoc in se per pœnitentiam puniat, seque hîc dijudicans, injudicabilis fiat. Sed inter hæc intueri necesse est, quanta peregrinationis nostræ pœna nos perculit, qui in eam cæcitatem venimus, ut nosipsos ignoremus. Perpetramus mala: nec tamen hæc celeriùs deprehendimus vel perpetrata. Excluſa quippe mens à luce veritatis, nil in se nisi tenebras invenit: & plerumque in peccati foveam pedem porrigit, & nescit. Quod nimirum de sola exilij sui cæcitate patitur: quia ab illuminatione Domini repulsa, & semetipsam videre perdidit, quæ auctoris sui faciem non amavit. Unde & subditur: (*Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?*) Humanum genus contemplationem lucis intimæ habuit in paradiso; sed sibimetipsi placens, quò à se recessit, lumen conditoris perdidit, ejusque faciem declinando, ad ligna paradisi fugit: quia post culpam videre metuebat, quem amare consueverat. Sed ecce post culpam venit in pœnam: ex pœna autem ad amorem redit; quia quis fuerit culpæ fructus, invenit; atque illam faciem, quam timuit in culpa, excitatus requirit ex pœna: ut jam caliginem cæcitatis suæ fugiat, atque hoc ipsum, quòd auctorem suum non videt, graviter perhorrescat. Quo videlicet desiderio compunctus sanctus vir clamat: (*Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?*) quia si ut amicum aspiceres, tuæ me visionis lumine non privares. Qui mobilitatem quoque cordis humani subsequens adjungit:

Quòd recte homo folio comparetur, qui tentationibus suis, quasi ventorum flatibus agitatur.

CAPUT XXII.

(*Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris?*) Quid est enim homo, nisi folium; qui videlicet in paradiso ab arbore cecidit? Quid est nisi folium, qui tentationis vento rapitur, & desideriorum flatibus levatur? Mens quippe humana quot tentationes patitur, quasi tot flatibus movetur. Hanc enim plerumque ira perturbat, cùm recedit ira, succedit inepta lætitia. Luxuriæ stimulis urgetur, æstu avaritiæ longè lateque ad ambienda quæ terrena sunt, tenditur. Aliquando hanc superbia elevat; aliquando verò inordinatus timor in infimis deponit. Quia ergo tot tentationum flatibus elevatur

& ducitur, rectè folio homo comparatur. Unde A
Isai. 64 b bene quoque per Isaiam dicitur: *Cecidimus quasi folium universi: & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos.* Quasi ventus quippe nos iniquitas abstulit: quia nullo fixos virtutis pondere in vanam elationem levavit. Bene autem post folium, etiam stipula appellatur homo. Qui enim arbor fuit in conditione, folium à semetipso factus est in tentatione: sed pòst stipula apparuit in dejectione. Quia enim de alto cecidit, folium: quia verò per carnem terræ proximus fuit, etiam cùm stare videbatur, stipula esse memoratur. Sed quia viriditatem intimi amoris perdidit, jam stipula sicca est. Consideret itaque vir sanctus, & homo quantæ vilitatis sit, & Deus quantæ districtionis, & dicat: [*Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris?*] Ac si apertè deploret, dicens: Cur tanta rectitudine impetis eum, quem sic infirmum esse in tentatione cognoscis? Sequitur:

Quòd pectata nostra Deus scribere dicitur, cum ea vel diutius punit, vel retinet punienda.

CAPUT XXIII.

Scribis enim contra me amaritudines.] Quia omne quod loquimur, transit; quod verò scribimus, manet: Deus non loqui, sed scribere amaritudines dicitur, cùm diu super nos ejus flagella perdurant.
Gen. 3. d Semel quippe peccanti homini dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Et sæpe apparentes Angeli hominibus præcepta dederunt. Moyses legislator per districtionem peccata coërcuit. Ipse Unigenitus summi Patris ad nos redimendo venit: moriendo mortem absorbuit; vitam perpetuam denunciavit nobis, quam ostendit in se. Sed tamen illa, quæ in paradiso data est de morte carnis nostræ sententia, ab ipso initio generis humani usque ad finem sæculi
Psal. 88 g non mutatur. *Quis est enim homo qui vivit, & non videbit mortem?* Quod bene rursum Psalmista in-
Psal. 75. b tuens ait: *Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua.* Qui videlicet peccanti in paradiso homini iratus semel, de mortalitate carnis nostræ sententiam fixit, quæ nunc & usque ad ultimum mutari nullo modo valebit. Dicat ergo: [*Scribis contra me amaritudines.*] Unde adhuc subditur:

Quòd graviasint in conspectu Dei peccatæ juvenum & senum, si & justi sic metuunt, qui in adolescentiæ teneritudine deliquerunt.

CAPUT XXIV.

25. *Et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.*] Ecce vir justus, quia in juventute sua se peccasse non invenit, adolescentiæ facta pertimescit. Sed sciendum est, quia sicut in corpore, ita sunt etiam incrementa ætatis in mente. Prima quippe hominis ætas infantia est, cùm etsi innocenter vivit, nescit tamen fari innocentiam, quam habet. Ac deinde pueritia sequitur, in qua jam valet dicere E
quod vult: cui succedit adolescentia, quæ videlicet prima est ætas in operatione: quam juventus sequitur, scilicet apta fortitudini: ac postmodum senectus, etiam per tempus jam congrua maturitati. Quia igitur primam ætatem aptam bonis actibus adolescentiam diximus: & justi viri cùm in magna mentis maturitate proficiunt, nonnumquam ad memoriam actionum suarum initium reducunt; seque tantùm de suis primordiis reprehendunt, quantùm ex gravitate mentis altiùs profecerunt: quia eò indiscretos se fuisse inveniunt, quò discretionis artem postmodum plenius consequuntur: rectè nunc per sancti viri vocem, adolescentiæ peccata formidantur. Quòd si ad ipsam litteram est tenendum, hinc considerandum est, quantùm sint gravia peccata juvenum & senum, si & illud sic justi metuunt, quod in infirma ætate deliquerunt. Sequitur:

Quòd pes hominis in nervo ponitur, cum prava ejus intentio districto judicio punienda ligatur.

CAPUT XXV.

Posuisti in nervo pedem meum, & observasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.] In nervo Deus pedem hominis posuit, quia pravitatem illius forti districtionis suæ sententia ligavit. Cujus omnes semitas observat: quia subtiliter singula ejus quæque dijudicat. Semita etenim angustior solet esse quàm via. Quia autem vias actiones, non immeritò semitas ipsas actionum cogitationes accipimus. Deus itaque omnes semitas observat: quia in singulis quibusque nostris actibus, etiam cogitationes pensat. Et vestigia pedum considerat: quia intentiones nostrorum operum quàm rectè ponantur, examinat: ne & hoc quod bonum agitur, non recto desiderio agatur. C
Possunt quoque per pedum vestigia, quædam malè acta signari. Nam pes in corpore, est vestigium in via. Et plerumque dum quædam prava agimus, intuentibus hoc fratribus, exemplum malum præbemus: & quasi inflexo extra viam pede, sequentibus vestigia distorta relinquimus, dum per nostra opera ad scandalum aliena corda provocamus. Valde autem laboriosum est custodire, ne mala homo facere audeat; ne in bonis actibus per intentionem titubet, & inter recta opera sinistra eum cogitatio illudat. Quæ tamen cuncta omnipotens Deus subtiliter examinat: atque in judicio singula repensat. Sed quando homo, qui carnis suæ infirmitate constringitur, contra cuncta valeat subtiliter assurgere, atque inconcussa cogitatione rectitudinem tenere? D
Unde aptè subditur: [*Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea.*] Sicut enim vestimentum à tinea de se exorta comeditur: ita homo in semetipso habet putredinem, de qua consumatur: atque hoc est quod est, unde consumatur ut non sit. Quod intelligi & aliter potest, si ex voce tentati hominis dicitur: (*Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea*) Homo enim quasi putredo consumitur, dum carnis suæ corruptione conteritur. Cui quia immunda tentatio non aliunde, sed à semetipso nascitur: more tineæ carnem tentatio, quasi vestem de qua exit, consumit. In semetipso quippe habet homo, unde tentetur. Quasi ergo tinea vestem consumit, quæ ex veste eadem processit. Sciendum quoque, quòd tinea sine sonitu perforat vestimentum: & plerumque cogitatio ita transfigit mentem, ut mens ipsa non sentiat, nisi postquam fuerit ejus aculeo transfixa. Bene ergo dicitur, quòd homo tamquam vestimentum à tinea consumitur: quia nonnumquam tentationum nostrarum vulnera non cognoscimus, nisi postquam ab eis confossi in mente fuerimus. Quam videlicet infirmitatem nostram bene adhuc sanctus vir considerans, adjungit.

Cap. XIV. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet. Et dignum ducis super huiusce modi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium? Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu, qui*

tu, qui solus es? Breves dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Recede paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarij dies eius. Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant. Si senuerit radix eius in terra, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cùm primum plantatum est. Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, ubi quæso est? Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluvius vacuefactus arescat: sic homo cùm dormierit, non resurget: donec atteratur cælum, non evigilabit, nec consurget de somno suo. Quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Putasne mortuus homo rursum vivet? Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parcis peccatis meis. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo. Lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes. Roborasti eum paululum, ut in perpetuum transiret: immutabis faciem eius, & emittes eum. Sive nobiles fuerint filii eius, sive ignobiles, non intelligit. Attamen caro eius dum vivit, dolebit: & anima eius super semetipso lugebit.

Humanæ vitæ brevitatem & calamitatem describit.

CAPUT XXVI.

26. HOmo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.] In sacro eloquio mulier aut pro sexu ponitur, aut pro infirmitate. Pro
Gal. 4. a sexu quippe, sicut scriptum est: *Misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege.* Pro infirmitate verò, sicut per quendam sapientem dicitur: *Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier.* Vir etenim, fortis quilibet & discretus vocatur: mulier verò, mens infirma vel indiscreta accipitur. Et sæpe contingit, ut etiam discretus quisque subitò labatur in culpam; atque indiscretus alius & infirmus bonam exhibeat operationem. Sed is qui indiscretus atque infirmus est, nonnumquam de eo quod bene egerit, ampliùs elevatur, atque graviùs in culpam cadit: discretus verò quisque ex eo quod malè se egisse intelligit, ad districtionis regulam arctiùs se reducit: & inde altiùs ad justitiam proficit, unde ad tempus à justitia cecidisse videbatur. Qua in re rectè dicitur: *Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier:* quia nonnumquam etiam culpa fortium, occasio virtutis fit; & virtus infirmorum, occasio peccati. Hoc igitur loco mulieris nomine quid nisi infirmitas designatur, cùm dicitur: [*Homo natus de muliere?*] Ac si apertiùs dicatur: Quid in se habebit fortitudinis, qui natus est ex infirmitate? [*Brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.*] Ecce viri sancti vocibus pœna hominis breviter est expressa: qtia & angustatur ad vitam, & dilatatur ad miseriam. Si enim subtiliter consideretur omne quod hîc agitur, pœna & miseria est. Ipsi etenim corruptioni carnis servire ad necessaria atque concessa, miseria est: ut contra frigus vestimenta, contra famem alimenta, contra æstum frigora requirantur. Quòd multa cautela custoditur salus corporis, quòd etiam custodita amittitur, amissa cum gravi labore reparatur, & tamen reparata in dubio semper est: quid hoc aliud, quàm mortalis vitæ miseria est? Quòd amamus amicos, suspecti ne offendi valeant: formidamus inimicos, atque securi de eis non sumus utique, quos formidamus: quòd plerumque inimicis sic confidenter quasi amicis loquimur; & nonnumquam pura verba proximorum, & multùm nos fortasse diligentium, quasi verba suscipimus inimicorum; & qui falli numquam, vel fallere volumus, ex cautela nostra graviùs erramus: quid itaque hoc, nisi humanæ vitæ miseria est? Quòd amissa cælesti patria, repulsus homo delectatur exilio, gravatur curis, & tamen cogitare dissimulat quàm grave sit, quia multa cogitantur: quòd privatus est interno lumine, & tamen in hac vita diu vult perpeti cæcitatem suam: quid hoc aliud, quàm de pœna nostra nata miseria est? Sed quamvis diu hîc stare desideret: ipso tamen cursu mortalis vitæ impellitur, ut egrediatur. Unde vir sanctus rectè subjungit: [*Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet.*] Quasi 27.
flos etenim egreditur: quia nitet in carne: sed conteritur; quia redigitur in putredinem. Quid enim sunt nati homines in mundo, nisi quidam flores in campo? Tendamus oculos cordis in hanc latitudinem mundi præsentis, & ecce quasi tot floribus, quot hominibus plenus est. Vita itaque in carne, flos in fœno est. Unde bene per Psalmistam dicitur: *Homo, sicut fœnum dies ejus: & sicut flos agri, ita florebit.* Esaias quoque ait: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus sicut flos agri.* Homo etenim more floris procedit ex occulto, & subitò apparet in publico: qui statim ex publico per mortem retrahitur ad occultum. Carnis nos viriditas ostendit: sed ariditas pulveris ab aspectibus retrahit. Quasi flos apparuimus, qui non eramus: quasi flos arescimus, qui temporaliter apparebamus. Et quia per momenta homo quotidie compellitur ad mortem, rectè adjungit: [*Et fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet.*] Sed cùm Sol quoque indesinenter cursum suum peragat, & numquam se in stabilitate figat; cur cursus vitæ hominis umbræ potius quàm Soli comparatur, nisi quia amisso amore conditoris, calorem cordis perdidit, & in solo iniquitatis suæ frigore remansit? Quia juxta Veritatis vocem: *Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum.* Qui igitur in amore Dei cordis calorem non habet, nec tamen vitam, quam diligit tenet, scilicet velut umbra fugit. Unde rectè quoque de illo scriptum est: *quia secutus est umbram.* Bene autem dicitur: [*Et numquam in eodem statu permanet.*] quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad juventutem, juventus ad senectutem, senectus transit ad mortem; in cursu vitæ præsentis ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur: & inde semper deficit, unde se proficere in spatium vitæ credit. Fixum etenim statum hîc habere non possumus, ubi transituri venimus: atque hoc ipsum nostrum vivere, quotidie à vita transire est. Quem videlicet lapsum primus homo ante culpam habere non potuit; quia tempora, eo stante, transibant. Sed postquam deliquit, in quodam se quasi lubrico temporalitatis posuit: & quia cibum comedit vetitum, status sui protinus invenit defectum. Quam tamen mutabi-

litatem non solùm exteriùs, sed interiùs quoque homo patitur, dum ad meliora opera exurgere conatur. Mens etenim mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur quàm est, & nisi in statu suo artâ custodiæ disciplinâ teneatur, semper in deteriora dilabitur. Quæ enim semper stantem deseruit, statum quem habere potuit, amisit. Unde nunc cùm ad meliora nititur, quasi contra ictum fluminis conatur. Cùm verò ab intentione ascendendi re-
28. solvitur, sine labore ad ima reducitur. Quia enim in ascensu labor est, in descensu otium, intraturos per angustam portam Dominus admonet, dicens:
Luc. 13. e *Contendite intrare per angustam portam.* Dicturus quippe angustæ portæ introitum, præmisit, *contendite:* quia nisi mentis contentio ferveat, unda mundi non vincitur, per quam anima semper ad ima revocatur. Quia igitur homo velut flos nascitur & conteritur, quia sicut umbra fugit, atque in statu suo numquam permanet, quid in hac consideratione subjungat audiamus. Sequitur: [*Et dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in judicium?*] Consideravit quippe superiùs & omnipotentis Dei potentiam, & infirmitatem suam: deduxit ante oculos se & Deum, pensavit quis cum quo ad judicium veniat. Vidit hinc hominem, inde conditorem, id est pulverem, & Deum; & rectè ait: [*Et dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos tuos?*] Omnipotenti Deo oculos aperire, est judicia exercere, quem feriat videre. Nam quasi clausis oculis non vult aspicere, quē non vult ferire. Unde mox de ipso quoque judicio adjungit: [*Adducere eum tecum in judicium?*] Sed quia contemplatus est ad judiciū venientem Deum, rursum considerat infirmitatem suam. Videt quia mundus per semetipsum esse non possit, qui ut esse A possit, de immunditia processit, atque subjungit: [*Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu, qui solus es?*] Is, qui per se solus est mundus, mundare prævalet immunda. Homo enim in corruptibili carne vivens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso: quia nimirum eas traxit ab origine. Ipsa quippe propter delectationem carnis ejus conceptio, immunditia est. Unde & Psalmista ait: *Ecce enim in iniquitatibus con-* Psal. 50. b *ceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.* Hinc est ergo, quòd plerumque tentatur & nolens. Hinc est, quòd immunda quædam in mente patitur, quamvis ex judicio reluctetur: quia conceptus de B immunditia, dum ad munditiam tendit, hoc conatur vincere quod est. Quisquis autem occultæ tentationis motus, atque immunditiam cogitationis evicerit, nequaquam sibi suam munditiam tribuat: quia de immundo conceptum semine, nullus facere mundum potest, nisi is, qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergo jam ad locum munditiæ mente pervenit, conceptionis suæ viam respiciat, per quam venit: atque inde colligat, quia ex sua virtute non habet munditiam vivendi, cui de immunditia factum est initium subsistendi. Potest verò hoc in loco intelligi, quia beatus Job incarnationem Redemptoris intuitus, solum C vidit in mundo hominem de immundo semine non esse conceptum, qui sic in mundum venit ex Virgine, ut nihil haberet de immunda conceptione. Neque enim ex viro & femina, sed ex sancto Spiritu & Maria virgine processit. Solus ergo in carne sua verè mundus extitit, qui delectatione carnis tangi non potuit: quia nec per carnalem huc delectationem venit.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM JOB *LIBER DVODECIMVS.*

CAPUT PRIMUM.

Quid sit, quòd Ezechiæ quindecim anni sunt additi ad vitam, cum ei per Isaiam dictum sit: Morieris tu, & non vives.

MOS justorum est, tantò sollicitiùs D præsentem vitam, quàm sit fugitiva cogitare quantò studiosiùs noverint cælesti patriæ bona æterna perpendere. Ex his enim quæ manentia intus aspiciunt, foris fugam rerum labentium subtiliùs attendunt. Unde beatus Job, cùm de lapsu humani temporis sententiam protulisset, dicens: [*Homo natus de muliere, brevi vivens tempore.*] Et rursum: [*Et fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet;*] Adhuc de brevitate vitæ ejus adjungit: [*Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus* E *apud te est.*] Hoc etenim apud nos velut non esse considerat, quod tanta velocitate transcurrit. Quia verò apud omnipotentem Deum etiam labentia stant, apud eum esse numerum nostrorum mensium perhibet. Vel certè in diebus brevitas temporis: in mensibus verò quasi multiplicata dierum spatia designantur. Nobis ergo breves dies sunt. Sed quia vita nostra pòst tenditur, apud Deum numerus nostrorum mensium esse memoratur. Unde &
Prov. 3. b per Salomonem dicitur: *Longitudo dierum in dextera ejus.* Sequitur:

CAPUT II.

Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.] Nulla, quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta Deus secutura præsciens, ante sæcula decrevit qualiter per sæcula disponantur. Statutum quippe jam homini est, vel quantùm hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantùm adversitas feriat: ne electos ejus aut immoderata prosperitas elevet, aut nimia adversitas gravet. Statutum quoque est, quantùm in ipsa vita mortali temporaliter vivat. Nam etsi annos quindecim Ezechiæ regi ad vitam addidit omnipotens Deus; cùm 4. Reg. eum mori permisit, tunc eum præscivit esse moritu- 20. a rum. Qua in re quæstio oritur, quomodo ei per Propheram dicatur: *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives:* cui cùm mortis sententia dicta est,

protinus ad ejus lacrymas est vita addita. Sed per Prophetam Dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur; per largitatem verò misericordiæ, illo eum tempore ad mortem distulit, quod ante sæcula ipse præscivit. Nec Propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur: nec Dominica statuta convulsa sunt: quia ut ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante sæcula præfixum fuit: atque spatium vitæ, quod inopinatè foris est additum, sine augmento in præscientia fuit intus statutum. Bene ergo dicitur: [*Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.*] Quod tamen intelligi etiam juxta spiritum valet: quia nonnumquam in virtutibus proficere conamur, & quædam dona percipimus: à quibusdam verò repulsi in imis jacemus. Nemo enim est qui tantum virtutis apprehendat, quantum desiderat: quia omnipotens Deus interiora discernens, ipsis spiritalibus profectibus modum ponit: ut ex hoc homo quod apprehendere conatur, & non valet, in illis se non elevet, quæ valet. Unde ille quoque egregius prædicator, qui raptus ad tertium cælum fuerat, paradisi arcana penetraverat, esse post revelationem tranquillus atque intentatus non valebat. Sed quia omnipotens Deus terminos constituit homini, qui præteriri non poterunt, & elevavit hunc ad cognoscenda sublimia, & reduxit iterum ad infirma toleranda: ut modi sui mensuram aspiciens, dum securitatem comprehendere conaretur, & non posset; ne per elationem extra se iret, per humilitatem cogeretur intra suos semper terminos redire. Sequitur:

2. Cor. 12. a

Quòd sancti quasi mercenarii in laboribus hujus mundi gemunt, & ad retributionis suæ denarium suspirant.

CAPUT III.

[*Recede paululum ab eo, ut quiescat, donec optata veniat, sicut mercenarij dies ejus.*] Hoc loco *recede* dicitur, vim flagelli amove. Quis enim valet Deo recedente requiescere, cùm solus ipse sit requies, & à quo quisque quantò longè fuerit, sit tantò & inquietus? Itaque sic *recede ab eo* dicitur, ut intelligas, feriendo. Aptè enim subjungitur: [*Donec optata veniat, sicut mercenarij dies ejus.*] Mercenarius quantò longè est à fine operis, tantò & à retributione mercedis. Ita vir quisque sanctus in hac vita positus, dum longè se esse ab exitu vitæ præsentis conspicit, longè se esse ab æternis gaudiis gemit. Quid est ergo dicere: *Recede paululum ab eo, ut quiescat,* nisi jam flagella vitæ præsentis subtrahe, & bona æternæ quietis ostende? Unde etiam de ipsa quiete additur: [*Donec optata veniat, sicut mercenarij dies ejus.*] Tunc namque homini optata sicut mercenarij dies ejus venit, quando æternam requiem pro recompensatione sui laboris acceperit. Quantùm verò ad præsentis vitæ speciem spectat, adhuc beatus Job humanum genus multis miseriis repletum, quàm sit despectum insinuat: quantumque ipsa insensibilia ipsum præire videantur narrat, cùm dicit:

Quòd sanctorum mors in nobis per exemplum fructificat.

CAPUT IV.

3. [*Lignum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami ejus pullulant. Si senuerit radix ejus in terra, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cùm primùm plantatum esset. Homo verò cùm mortuus fuerit, & nudatus atque consumptus, ubi quæso est?*] Sed quia hoc juxta litteram patet, debemus sensum ad interiora reducere: & qualiter hæc juxta spiritum intelligi debeant, perscrutari. In scriptura etenim sacra, ligni nomine aliquando crux, aliquando vir justus, aut etiam injustus, aliquando verò incarnata Dei sapientia figuratur. Crux etenim ligno signatur, cùm dicitur: *Mittamus lignum in panem ejus.* Lignum quippe in panem mittere, est Domino corpori crucem adhibere. Rursum ligni nomine vir justus, aut etiam injustus exprimitur, sicut per Prophetam Dominus dicit: *Ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile.* Quia juxta ejusdem Veritatis vocem: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.* Salomon quoque ait: *Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem: in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* In die etenim mortis suæ justus ad Austrum cadit, peccator ad Aquilonem: quia & justus per fervorem spiritus ad gaudia ducitur, & peccator cum apostata angelo, qui dixit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis;* in frigido suo corde reprobatur. Rursum per lignum incarnata Dei sapientia figuratur, sicut de ea scriptum est: *Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam:* & sicut ipsa ait: *Si in viridi ligno hæc faciunt, in aridо quid fiet?* Hoc itaque loco cùm lignum præfertur homini, quid homo, nisi carnalis quisque accipitur? Et quid ligni nomine, nisi justi uniuscujusque vita designatur? (*Lignum etenim habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit:*) quia cùm in morte passionis pro veritate justus afficitur, in æternæ vitæ viriditate recuperatur. Et qui hîc virebat per fidem, illic virescit per speciem. Et rami ejus pullulant: quia plerumque ex passione justi, fideles quique ad amorem cælestis patriæ multiplicantur; & viriditatem vitæ spiritalis accipiunt, dum hîc pro Deo fortiter egisse gratulantur. Sequitur: (*Si senuerit in terra radix ejus, & in pulvere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cùm primùm plantatum est.*) Quid radix justi, nisi sancta prædicatio: quia ab ipsa oritur, & in ipsa subsistit? & quid terræ vel pulveris nomine, nisi peccator accipitur? cui voce conditoris dicitur: *Terra es, & in terram ibis.* Vel certè, sicut habet nostra translatio: *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* Justi igitur radix in terra senescit, & in pulvere truncus emoritur: quia apud corda pravorum ejus prædicatio despecta, cunctisque viribus effeta creditur. Et in pulvere truncus emoritur: quia inter manus persequentium corpus illius exanimatur. Juxta Sapientiæ etenim vocem: *Visi sunt oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus illorum.* Sed iste, cujus radix in terra senuit, & in pulvere truncus mortuus est, ad odorem aquæ germinat: quia per afflatum sancti Spiritus, in electorum cordibus exemplo sui operis germen virtutis facit. Aquæ etenim appellatione nonnumquam sancti Spiritus irrigatio designari solet, sicut scriptum est: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* (*Et faciet comam quasi cùm primùm plantatum est.*) Succiso trunco comam facere, est extincto corporaliter justo, ipso suæ passionis exemplo multorum corda suscitare, & ex fide recta viriditatem veritatis ostendere. Bene autem dicitur: (*Quasi cùm primùm plantatum est.*) Omne quod hîc à justis agitur, secunda plantatio est: quia prima videlicet plantatio non in opere justorum, sed in præscientia conditoris est. Et quia cuncta quæ agunt electi, sicut priùs interiùs conspiciuntur, atque disponuntur; ita postmodum exteriùs perficiuntur, bene dicitur: (*Faciet comam quasi cùm primùm plantatum est;*) id est, viriditatem suam ostendit in effectu operis, quam priùs habuit in præscientia conditoris. Potest etiam radix 4. justi, ipsa natura humanitatis intelligi, ex qua subsistit. Quæ videlicet radix senescit in terra, cùm natura carnis deficit in pulverem redacta. Cujus in

pulvere truncùs emoritur, quia extinctum corpus à
sua specie dissipatur. Sed ad odorem aquæ germi-
nat: quia per adventum sancti Spiritus resurgit:
(*Et faciet comam quasi cùm primùm plantatum est:*)
quia ad illam speciem redit, ad quam percipiendam
creatus fuerat, si in paradiso positus peccare noluis-
set. Quod fortasse etiam de Domino ipso, scilicet
bonorum omnium capite valet intelligi: juxta hoc
utique, quod prædiximus, quia de semetipso ait:
Luc.23.e *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quidfiet?* Se
enim lignum viride, & nos lignum aridum dixit:
quia ipse in se vim divinitatis habuit; nos verò qui
puri homines sumus, lignum aridum appellamur.
Habet ergo lignum spem, si præcisum fuerit, quia
rursum virescit: quoniam & si occidi per passionem
potuit, per resurrectionis gloriam rursus ad vitæ vi-
riditatem venit. Hujus rami pullulant: quia resur-
rectione illius multiplicati, longè lateque fideles
creverunt. Hujus radix in terra quasi senuit: quia
ejus prædicatio Judæorum perfidiæ despecta fuit.
Et in pulvere truncus emortuus est: quia in corde
persequentium, quod perfidiæ suæ vento levabatur,
contemptibilis & despectus est habitus, quia carne
potuit occidi. Sed ad odorem aquæ germinavit:
quia per virtutem Dei, extincta caro illius ad vitam
Act. 2. d rediit, juxta quod scriptum est: *Quem Deus suscitavit à mortuis.* Quia enim Deus Trinitas est, extinctam carnem unigeniti Filij sancta Trinitas, id est,
Pater, & idem Filius, & Spiritus sanctus resuscitavit.
Et fecit comam quasi cùm primùm plantatum est:
quia illa Apostolorum debilitas, quæ in morte illius
expavit, & negavit, & negando aruit, per resurre-
ctionis ejus gloriam rursus ad fidem viruit. In cu-
jus ligni comparatione quid omnis homo, nisi pul-
vis est? Unde & subditur: (*Homo verò cùm mor-
tuus fuerit, & nudatus atque consumptus, ubi quæ-
so est?*) Nullus homo sine peccato est, nisi ille qui
5. in hunc mundum non venit ex peccato. Et quia
omnes in culpa ligamur, ipsa amissione justitiæ mo-
rimur: concessa priùs in paradiso veste innocentiæ
nudamur; interitu etiam carnis subsequente con-
sumimur. Homo itaque peccator moritur in culpa,
nudatur à justitia, consumitur in pœna. Hanc nu-
ditatem peccatoris filij tegere dignatus est pater,
Luc.15.e qui eo redeunte dixit: *Cito proferte stolam primam.*
Prima quippe stola, est vestis innocentiæ, quam ho-
mo bene conditus accepit, sed male à serpente per-
suasus perdidit. Contra hanc rursum nuditatem
Apoc.16. c dicitur: *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta
sua, ne nudus ambulet.* Vestimenta quippe custodi-
mus, cùm præcepta innocentiæ servamus in mente:
ut cùm nos judici culpa nudat, ad amissam redeun-
tes innocentiam pœnitentia operiat. Bene autem
dicitur: (*Ubi quæso est.*) quia peccator homo illic
stare noluit, ubi conditus fuit: hîc verò, ubi cecidit,
diu esse prohibetur. Patriam volens perdidit: à
peregrinatione verò sua quam diligit, invitus expel-
litur. Ubi ergo est, qui in ejus amore non est, ubi
verum esse est? Sequitur: [*Quomodo si recedant
aquæ de mari, & fluvius vacuefactus arescat: sic homo
cum dormierit, non resurget.*] Mare mens hominis,
& quasi fluctus maris sunt cogitationes mentis, quæ
aliquando per iram tumescunt, per gratiam tran-
quillæ fiunt, per odium cum amaritudine defluunt.
Sed cùm homo moritur, aquæ maris recedunt,
Ps. 145. a quia juxta Psalmistæ vocem: *In illa die peribunt
omnes cogitationes eorum.* Et rursum de moriente
Eccle.9. b scriptum est: *Amor quoque & odium simul peribunt.*
Arescit ergo fluvius vacuefactus: quia subductâ
animâ, vacuum remanet corpus. Quasi enim al-
veus fluminis vacuus, est corpus exanime. Qua in
re vigilanter intuendum est, quia vita præsens, vi-
delicet quousque anima moratur in corpore, mari
comparatur & fluvio. Aqua enim maris amara est,
fluminis dulcis. Et quia hîc viventes modò quibus-
dam amaritudinibus turbati afficimur, modò autem
dulcedine tranquilli ac mites invenimur, præsentis
vitæ decursus comparatione exprimitur maris &
fluminis.

*Quòd nisi priùs elementa ardore solvantur, re-
surrectio mortuorum non sit.*

CAPUT V.

SED in his durum valde videtur esse quod subdi- 6.
tur: [*Sic homo cùm dormierit, non resurget.*] Cur
itaque laboramus, si in resurrectionis retributio-
nem non tendimus? Quomodo autem dicitur: *Non* 1.Cor.15
resurget, cùm scriptum sit: *Omnes quidem resurge-* g
mus, sed non omnes immutabimur? Et rursum: *Si in*
B *hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabi-
liores sumus omnibus hominibus.* Et per semetipsam
Veritas dicit: *Omnes qui in monumentis sunt, au-* Ioan.5.c
*dient vocem ejus, & procedent qui bona fecerunt in
resurrectionem vitæ.* Sed subjuncta sententia indi-
cat, quæ discretio in præmissa lateat. Nam subdi-
tur: [*Donec atteratur cælum, non evigilabit, nec
consurget de somno suo*] Liquet enim, quia non re-
surget, scilicet donec atteratur cælum: quia nisi
mundi hujus finis advenerit, humanum genus à
somno mortis ad vitam non evigilabit. Non ergo
quia omnino non resurgat; sed quia ante contri-
tionem cæli, humanum genus minimè resurgat, in-
sinuat. Notandum quoque est, cur postquam supe-
riùs hominem mortuum dixit, inferiùs non mor-
tuum, sed dormientem nominat, eumque de somno
C suo minimè consurgere, donec cælum atteratur nar-
rat: nisi quòd patenter datur intelligi, quia in compa-
ratione ligni revirentis, hominem mortuum pecca-
torem nominat, à vita scilicet justitiæ extinctum. Ubi
autem de morte carnis loquitur, non hanc mortem,
sed somnum maluit vocare, spem proculdubio re-
surrectionis insinuans: quia sicut citiùs homo à
somno evigilat, ita concitè ad conditoris nutum à
morte corporis resurgat. Vehementer enim ab in-
firmis mentibus nomen mortis pertimescitur, somni
autem vocabulum non timetur. Unde & Paulus
discipulos admonens, dicit: *Nolumus autem igno-* 1. Thess.
rare vos fratres de dormientibus, ut non contristemini, 4. d
*sicut & ceteri qui spem non habent. Si enim credi-
mus quòd Iesus mortuus est & resurrexit: ita &
D Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo.*
Quid est quòd prædicator egregius mortem Domi-
ni, mortem vocat: mortem verò servorum Domi-
ni, non mortem, sed somnum nominat: nisi quia in-
firma corda audientium respiciens, medicamen-
tum prædicationis suæ mira arte componit: & il-
lum quem jam resurrexisse noverant, eis mortuum
insinuare non dubitat: eos verò qui necdum re-
surrexerant, ut spem resurrectionis insinuet, non
mortuos, sed dormientes vocat? Non enim vere-
batur dicere mortuum, quem auditores jam resur-
rexisse cognoverant: & verebatur dicere mortuos,
quos resurgere vix credebant. Beatus igitur Job,
quia carne mortuos ad vitam rursus evigilare non
dubitat, eos dormientes potius quàm mortuos ap-
E pellat. Sequitur:

*Quòd ante adventum Christi nemo tam probatæ vitæ
fuit, quin ad infernum descenderet: & quod ibi
loca sint, in quibus Sancti Dei quiescebant:
& item alia inferiora, in quibus mali punie-
bantur.*

CAPUT VI.

Quis mihi tribuat, ut in inferno protegas me?] 7.
Quia ante adventum mediatoris Dei & homi-
nis, omnis homo, quamvis mundæ probatæque vitæ
fuerit, ad inferni claustra descenderit, dubiũ non est:
quoniam homo, qui per se cecidit, per se ad paradisi

requiem redire non potuit, nisi veniret ille, qui suæ incarnationis mysterio ejusdem nobis paradisi iter
Gen. 3. d aperiret. Unde & post culpam primi hominis, ad paradisi aditum romphæa flammea posita esse memoratur: quæ & versatilis dicitur, pro eo quòd quandoque veniret tempus, ut etiam removeri potuisset. Nec tamen ita justorum animas ad infernum dicimus descendisse, ut in locis pœnalibus tenerentur. Sed esse superiora inferni loca, esse alia inferiora credenda sunt: ut & in superioribus justi requiescerent, & in inferioribus injusti cruciarentur. Unde & Psalmista propter prævenientem se Dei gratiam
Psal. 85. c dicit: *Eripuisti animam meam ex inferno inferiori.* Beatus igitur Job ante mediatoris adventum ad infernum se descendere sciens, conditoris sui illic protectionem postulat: ut à locis pœnalibus alienus existat, ubi dum ad requiem ducitur, à suppliciis abscondatur. Unde subjungit:

Quòd furor districtionis divinæ tunc pertransit, cùm electorum animas in infernum descendens Redemptor noster secum eduxit.

CAPUT VII.

ET abscondas me donec pertranseat furor tuus.] Furor etenim omnipotentis Dei in hoc quotidie vim suæ districtionis peragit, quòd viventes indignè, dignis suppliciis demergit. Qui furor nunc equidem transit, sed in fine pertransit: quia modò agitur, sed in mundi termino consummatur. Qui tamen iste furor, quantùm ad electorum animas, in Redemptoris nostri adventu pertransiit: quia eas ab inferni claustris ad paradisi gaudia mediator Dei & hominum, dum ipse illuc piè descenderet, reduxit. Inter hæc verò sciendum est, quòd furoris nomen divinitati non congruit: quia naturam Dei simplicem perturbatio nulla confundit. Unde ei dicitur:
Sap. 12. c *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia disponis nos.* Sed quia justorum animæ per mediatoris adventum erant quandoque ab inferni locis, quamvis non pœnalibus, liberandæ, hoc quoque justus vir prævidet, & petendo subjungit:

Quòd tempus, in quo recordatus est nostri Deus, primus ejus adventus sit, in quo nos justificavit: & secundus, in quo nos glorificabit.

CAPUT VIII.

ET constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?
8. Gal. 4. a *At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege: ut eos qui sub lege erant, redimeret.* Hanc itaque redemptionem vir Domini præsciens, in qua erant multi etiam ex gentilitate liberandi, sicut ipse ait:
Iob. 18. b *Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris:* apud omnipotentem Deum tempus sibi constitui suæ recordationis petit. Hinc est
Ioan. 12. e enim, quòd in Evangelio Dominus dicit: *Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum:* omnia videlicet electa. Non enim ab inferno rediens Dominus, electos simul & reprobos traxit, sed illa exinde omnia sustulit, quæ sibi inhæsisse præ-
Oseæ 13. d scivit. Unde etiam per Oseæ prophetam dicit: *Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne.* Quòd enim occidimus, agimus ut penitus non sit. Ex eo enim quod mordemus, partem abstrahimus, partemque relinquimus. Quia ergo in electis suis funditus Dominus occidit mortem, mors mortis extitit. Quia verò ex inferno partem abstulit, partemque reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernum. Dicit ergo: *Ero mors tua ô mors;* idest, in electis meis te funditus perimo. *Ero morsus tuus inferne:* quia sublatis eis, te ex parte transfigo. Sciens igitur beatus Job hunc adventum ad inferos Redemptoris nostri, petat quòd futurum prævidit, & dicat: [*Et constituas mihi tempus, in quo recorderis mei.*] Sequitur: *Putasne mortuus homo rursum vivet.*] Solent justi viri in eo quòd ipsi certum ac solidum sentiunt, quasi ex dubietate aliquid proferre, ut infirmorum in se verba transferant. Sed rursum per fortem sententiam infirmanti dubietati omnimodo contradicunt: quatenus per hoc quod dubiè proferre cernuntur, infirmis aliquatenus condescendant: & per hoc quòd certam sententiam proferunt, infirmorum mentes dubias ad soliditatem trahant. Quod nimirum dum faciunt, exemplum nostri capitis sequuntur. Passioni quippe Dominus propinquans, infirmantium in se vocem sumpsit, dicens: *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix* Matt. *iste:* eorumque timorem ut abstraheret, suscepit: 26. d & rursus per obedientiam vim fortitudinis osten- Ibid. dens ait: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu:* ut cùm hoc imminet quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus ut non fiat, quatenus per fortitudinem parati simus, ut voluntas conditoris nostri etiam contra voluntatem nostram fiat. Hoc igitur exemplo nonnumquam à fortibus infirmitatis verba suscipienda sunt: ut per eorum post prædicamenta fortia, infirmorum corda gratiùs roborentur. Unde beatus Job, cùm quasi dubitantis verba protulit, dicens: [*Putasne mortuus homo rursum vivet?*] illico sententiam suæ certitudinis adjunxit, qua ait:

Certitudinem suam de resurrectione sanctus Iob indicat, qui immutationem suam tanto desiderio expectat.

CAPUT IX.

CUNCTIS diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.] Qui itaque immutationem suam tanto desiderio expectat, quàm sit de resurrectione certus, insinuat: & cursum vitæ præsentis quantùm despiciat, innotescit, qui hunc militiam appellat. Per militiam quippe semper ad finem tenditur, & quotidie conclusionis terminus expectatur. Cursum itaque vitæ hujus despicit, & statum soliditatis requirit, qui per hoc quòd mutabiliter militat, ad immutationem suam pervenire festinat. Justo quippe in hac vita, ipsa sarcina suæ corruptionis onerosa est, quòd vigiliæ defatigant: somnus quæritur, ut vigiliarum labor atque anxietas temperetur. Sed nonnumquam etiam somnus occidit, fames corpus atterit, atque ut ejus necessitas repellatur, cibi requiruntur: sed sæpe & cibi gravant, qui ad repellendum debilitatis gravamen quæsiti fuerant. Gravis itaque est sarcina corruptionis: quæ nisi ita gravis esset, Paulus nequaquam diceret: *Vanitati creatura subjecta est, non volens,* Rom. 8. *sed propter eum qui subjecit eam in spe: quia & ipsa* d *creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.* Sanctus ergo vir incorruptionis statum desiderans, dicat: [*Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.*] In qua immutatione quid agatur, adjungit:

Quòd tunc vocanti Deo respondeat, quando in incorruptione similis ei erit: nunc autem corruptibilis incorruptibili non apertè respondet.

CAPUT X.

VOCabis me, & ego respondebo tibi.) Respondere cuilibet dicimur, cùm ejus factis con ru a ad vicem opera reddimus. In illa igitur commutatione vocat Dominus, & respondet homo: quia ante incorrupti claritatem, incorruptus homo ostenditur post corruptionem. Nunc etenim quousque sub-

diti corruptioni sumus, auctori nostro minimè respondemus: quia dum corruptio ab incorruptione longè est, similitudo apta nostræ responsioni non
1. Ioan. 3. a est. De illa vero immutatione scriptum est: *Cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Tunc ergo vocanti Deo veraciter respondemus, quando ad summæ incorruptionis jus-
10. sum incorruptibiles surgimus. Et quia hoc percipere creatura ex semetipsa non valet, sed solius omnipotentis Dei dono agitur, ut ad tantam incorruptionis gloriam permutetur, rectè subjungitur:

Quòd humana natura nisi Dei gratia erigatur, per se non convalescit.

CAPUT XI.

B *O peri manuum tuarum porriges dexteram.)* Ac si patenter dicat: Idcirco creatura corruptibilis persistere ad incorruptionem potest, quia tuæ potestatis manu erigitur, & tui respectus gratia, ut persistat, tenetur. Humana namque creatura, eo ipso quòd creatura est, in semetipsa habet sub se defluere: sed à conditore suo homo accepit, ut & super se contemplatione rapiatur, & in seipso incorruptione teneatur. Creatura ergo ne sub se defluat, sed in incorruptione persistat, ad incorruptibilitatis statum auctoris sui dextera levatur. Potest quoque dexteræ
Ioan. 1. a nomine, filius designari: *quia omnia per ipsum facta sunt.* Operi igitur manuum suarum porrexit omnipotens Deus dexteram suam: quia ut abjectum atque in infimis jacens ad summa erigeret genus humanum, incarnatum ad hoc unigenitum misit. Ex cujus nobis incarnatione datum est, ut qui ex voluntate propria in corruptionem cecidimus, vocanti nos Deo quandoque ad incorruptionis gloriam, respondere valeamus. Qua in re largitatem divinæ misericordiæ pensare quis valeat, quòd ad tantam perducit gloriam hominem post culpam? Pensat Deus mala quæ facimus, & tamen per benignitatis suæ gratiam ea misericorditer relaxat. Unde & subditur:

Quòd omnia nostra opera quasi in sacculo sigillata sunt, quamdiu non pœnitemus, donec excutiantur in judicio: & quod ea quæ hic pœnituimus, nequaquam Deus in ultimo examine judicat.

CAPUT XII.

T u quidem gressus meos dinumerasti, sed parcis peccatis meis.] Gressus Deus dinumerat, cùm singula quæque nostra opera propter retributionem signat. Quid enim in gressibus, nisi unaquæque nostra actio designatur? Omnipotens itaque Deus & gressus dinumerat, & peccatis parcit: quia & subtiliter acta nostra considerat, & tamen hæc pœnitentibus misericorditer relaxat. Qui & duritiam in peccantibus conspicit, sed tamen hanc, præveniente gratia, ad pœnitentiam emollit. Culpas ergo dinumerat, cùm nosipsos ad singula quæ fecimus, deflenda convertit. Quas misericorditer relaxat: quia eas dum nos ipsi punimus, ipse nequaquam in extremo examine judicat; Paulo attestante, qui ait: *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique ju-*
1. Cor. 11. 2 *dicaremur.* Unde adhuc subditur: [*Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.*]
11. Signantur quasi in sacculo delicta nostra, quia hoc quod nos exterius agimus, nisi pœnitentia interveniente diluamus, in secreto judiciorum Dei sub quadam occultatione servatur, ut quandoque etiam de sigillo secreti exeat ad publicum judicij. Unde
Deut. 32. c etiam per Moysen dicitur: *Nonne hæc congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis?* In die ultionis reddam illis. Cùm verò pro malis quæ fecimus, disciplinæ flagello atterimur, & hæc per pœnitentiam deflemus, iniquitatem nostram signat & curat: quia nec inulta hîc deserit, nec in judicio punienda reservat. Signat igitur delicta: quia ea hîc subtiliter attendit, ut feriat: curat verò, quia hæc per flagellum funditus relaxat. Unde iniquitatem quoque illius persecutoris sui, quem in terra prostraverat, signando curavit, cùm de illo ad Ananiam dixit: *Vas electionis mihi est iste, ut portet* Act. 9. a *nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel. Ego enim ostendam illi, quanta eum oporteat pro nomine meo pati.* Cui enim adhuc pro transactis excessibus venturas passiones minatur, profectò hoc quod deliquerat, in corde signatum tenebat. Sed proculdubio delicta ejus signando curaverat, quem vas electionis vocabat. Vel certè peccata nostra signantur in sacculo, cùm mala quæ fecimus, sollicito semper corde pensamus. Quid namque est cor hominis, nisi sacculus Dei? Ubi dum studiosè conspicimus per quanta deliquimus, peccata nostra quasi in Dei sacculo signata portamus. An non peccatum suum David signatum tenebat in sacculo, qui dicebat: *Iniquitatem meam ego agnosco, &* Psal. 50. d *delictum meum coram me est semper?* Et quia culpas, quas nos intuendo, & pœnitendo cognoscimus, pius nobis conditor relaxat, rectè post signata in sacculo delicta, subjungitur: [*Sed curasti iniquitatem meam.*] Ac si apertè dicat: Quæ modò signas ut pœnitendo videam, agis proculdubio, ne in retributione videantur. Sequitur:

C *Quòd quibusdam subitis & repentinis tentationibus excellentes viri, qui quasi montes sunt, aliquando ruant: & alij nonnulli lentis & mollibus blandimentis, quasi aquis fluxu continuo excavantibus forte propositum mentis, usque in luxuriam, permittente Deo, dissolvuntur.*

CAPUT XIII.

M ons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo. Lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes.] Hoc crebrò agitur, ut cadentibus rupibus, saxum ad loca alia transferatur: ut aquæ lapides excavent: & paulatim terra alluvionibus consumatur. Sed magna nobis intentione discutiendum est, D quod infertur: [*Et homines ergo similiter perdes.*] Quid est enim hoc, quod cadenti monti, & saxo translato, quòd excavato lapidi, & per alluvionem terræ consumptæ perditio humana comparatur, nisi hoc, quod patenter datur intelligi, quia duo sunt genera tentationum? Unum, quod in mente etiam justi hominis per repentinum eventum agitur, quatenus sic subitò tentetur, ut hunc inopinato proventu concutiat & prosternat, casumque suum non nisi postquam ceciderit, videat. Aliud verò, quod paulatim venit in mentem, & resistentem animum lenibus suggestionibus inficit: & omnes in eo vires justitiæ non nimietate sua, sed assiduitate consumit. Quia ergo alia est tentatio, quæ justos plerumque subita invasione prosternit, dicatur: [*Mons cadens* E *defluit, & saxum transfertur de loco suo:*] id est, mens sancta cujus locus justitia fuerat, impulsu subito transfertur ad culpam. Rursum quia alia est tentatio, quæ se cordi hominis leniter infundit, omnemque duritiam fortitudinis corrumpit atque consumit, dicatur: [*Lapides excavant aquæ;*] quia videlicet duritiam mentis absorbent assidua & mollia blandimenta libidinis, & lentum atque subtile vitium corrumpit durum & forte propositum mentis. Unde subditur: (*Et alluvione paulatim terra* 12. *consumitur*) Sicut enim influente aqua, paulatim terra consumitur: sic leniter subrepente vitio, mens etiam fortis absorbetur. Unde bene subjungitur: (*Et homines ergo similiter perdes.*) Id est, quia cùm tentationem justo judicio ejus menti, qui stare in alto cernitur, repente dominari permittis, cadere

ac defluere montem facis: & cùm voluntas ad vi- A
tium commutatur, quasi ad locum alium transfer-
tur saxum: cùm verò tentationem lentam atque
subtilem, sed tamen assiduam eorum qui fortes esse
creduntur, prævalere mentibus finis; quasi lapides
excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consu-
mitur: quia nimirum suggestione leni subacta men-
tis duritia mollitur. Videamus, David ille quan-
tùm mons altus fuerit, qui tanta Dei mysteria pro-
phetico spiritu valuit contemplari: sed aspiciamus
quàm subito casu defluxit, qui dum in solario deam-
bulans, alienam conjugem concupivit & abstulit, B
2. Reg. 11. a ejusque virum cum damno sui exercitus interemit,
repentino casu mons cecidit; cùm mens illa myste-
riis cælestibus assueta, inopinata tentatione devicta
est, tamque immanissimæ turpitudini subacta.
Saxum itaque de loco suo translatum est, cùm pro-
phetæ animus à prophetiæ mysteriis exclusus, ad
cogitandas turpitudines venit. Videamus etiam
qualiter lapides excavant aquæ, & alluvione pau-
latim terra consumitur. Salomon quippe immode-
3. Reg. 11. a 32. rato usu atque assiduitate mulierum ad hoc usque
9. 4. c Salo- perductus est, ut templum idolis fabricaret: &
mon. qui priùs Deo templum construxerat, assiduitate
libidinis, etiam perfidiæ substratus, idolis construe- C
re templa non timuit. Sicque factum est, ut ab assi-
dua carnis petulantia, usque ad mentis perfidiam
perveniret. Quid itaque aliud, quàm aquæ exca-
varunt lapidem, & alluvione paulatim terra con-
sumpta est? Quia subrepente paulisper infusione
peccati, terra cordis illius ad consumptionem de-
fluxit. Consideret ergo beatus Job utrasque tenta-
tiones, vel subitam & immensam, vel lentam atque
longiorem: consideret casus hominum, & ex his
quæ exteriùs accidunt, rapiat interiùs contempla-
tionem, dicens: [*Mons cadens defluit, & saxum* D
*transfertur de loco suo. Lapides excavant aquæ, &
alluvione paulatim terra consumitur: & homines er-
go similiter perdes:*] id est, sicut hæc insensibilia
modò subitò corruunt, modò paulisper infusa aqua-
rum mollitie consumuntur: ita etiam eum, quem
rationabilem condidisti, vel subita tentatione deji-
cis, vel longa ac lenta consumi permittis. Atque
mox eamdem rationabilem creaturam verbis se-
quentibus explicat, dicens: [*Roborasti eum paulu-
lum, ut in perpetuum transiret.*] Paululum robora-
tus est homo, quia hîc vivendi vires ad modicum E
accepit, ut in perpetuum transeat, ubi ejus vitam
terminus non concludat. Sed in hac brevitate ubi
roboratus est, colligit unde in perpetuitate inveniat,
vel ut semper gaudeat, vel ut suscepta supplicia non
evadat. Qui pro eo quòd paululum roboratus est,
ut in perpetuum transeat, aptè mox subditur:

amaverunt, bene vel malè se habeant, nesciunt.

CAPUT XIV.

Immutabis faciem ejus, & emittes eum.] Facies hominis immutatur, cùm ejus species morte atteritur. Emittitur verò, quia ab his quæ volens tenuit, transire ad æterna cogitur nolens: dumque ad illa perducitur, hæc quæ diu cogitata tenuit, qualiter sese habitura sint relicta, nescit. Unde & additur: [*Sive nobiles fuerint filij ejus, sive ignobiles, non intelligit.*] Sicut enim hi, qui adhuc viventes 13.
sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui, vita in carne viventium post eos qualiter disponatur, nesciunt: quia & vita spiritus longè est à vita carnis: & sicut corporea atque incorporea diversa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid quod ignorent. Sed carnales quique, quia amorem præcipuum filiis impendunt, hoc eos beatus Job nescire postmodum asserit, quod hîc vehementer amaverunt: ut sive nobiles, sive ignobiles sint filij, nesciant, quorum eos semper cura fatigabat. Quod tamen si intelligi spiritaliter debet, non incongruè filiorum nomine, opera designantur; sicut de muliere Paulus dicit: *Quia salva* 1. Tim. 2. d
erit per filiorum generationem. Neque enim mulier, quæ continentiæ studens, nequaquam filios generat, salva non erit: sed per generationem filiorum salvari dicitur, quia per effectum bonorum operum perpetuæ saluti sociatur. Nobiles ergo sunt filij, recta opera: ignobiles autem, facta perversa. Et sæpe homo agere quælibet bona intentione nititur: sed tamen pro multis, quæ subrepunt, ejus acta apud omnipotentem Deum qualiter habeantur, incertum est. Sive itaque nobiles fuerunt filij ejus, sive ignobiles, non intelligit: quia subtili examine discussa, utrum approbentur ejus opera, an reprobentur, ignorat. Et hîc ergo homo in dolore laboris est positus, & illuc ducitur in timore suspitionis. Unde adhuc de ipso præsentis vitæ labore subjungitur: [*Attamen caro ejus, dum vivit, dolebit: & anima ejus super semetipso lugebit.*] De conjugibus Paulus dicit: *Tribulationem tamen carnis habebunt* 1. Cor. 7. b
hujusmodi. Sed tribulationem carnis hîc pati possunt, etiam jam qui spiritaliter vivunt. Cur ergò inesse conjugibus carnis tribulatio, quasi specialiter dicitur, quæ etiam à vita spiritalium longè non est, nisi quòd hi frequenter majores tribulationes ex carne suscipiunt, qui carnis voluptatibus delectantur? Bene autem dicitur. (*Et anima ejus super semetipso lugebit:*) quia quisquis gaudere in se appetit, eo ipso jam in luctu est, quo à vera lætitia recessit. Vera quippe lætitia mentis, creator est. Dignum itaque est, ut in se semper homo mœrores inveniat, qui derelicto creatore, in se gaudium quærebat. Sequitur.

Quòd Sanctorum animæ, quæ intus claritatem Dei vident, quod extra est, non ignorant: carnalium vero animæ, utrum filij, vel cetera, quæ maxime

CAP. XV. *Respondens autem Eliphaz Themanites, dixit: Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum? Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit. Quantum in te est, evacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo. Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium. Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi. Numquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles formatus? Numquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia? Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus. Et senes & antiqui sunt in nobis, multò vetustiores quàm patres tui. Numquid grande est, ut consoletur te Deus? sed verba tua prava hoc prohibent. Quid te elevat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos? Quid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo huiusmodi sermones? Quid est homo ut immaculatus sit: & ut iustus appareat natus de muliere? Ecce inter Sanctos eius nemo immutabilis: & cæli non sunt mundi in conspectu eius. Quanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquas iniquitatem? Ostendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi. Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.*

Quibus ſolis data eſt terra, et non tranſivit alienus per eos. Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, et numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius. Sonitus terroris ſemper in auribus illius: & cum pax ſit, ille inſidias ſuſpicatur. Non credit quòd reverti poſſit de tenebris ad lucem, circumſpectans undique gladium. Cum ſe moverit ad quærendum panem, novit quòd paratus ſit in manu eius tenebrarum dies. Terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eum, ſicut regem qui præparatur ad prælium. Tetendit enim adverſus Deum manum ſuam, & contra Omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit adverſus eum erecto collo, & pingui cervice armatus eſt. Operuit faciem eius craſitudo, & de lateribus eius aruina dependet. Habitabit in civitatibus deſolatis, et in domibus deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ. Non habitabitur, nec perſeverabit ſubſtantia eius, nec mittet in terram radicem ſuam. Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, & auferetur ſpiritu oris ſui. Non credat fruſtra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus ſit. Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius areſcent. Lædetur quaſi vinea, in primo flore botrus eius, & quaſi oliva proiiciens florem ſuum. Congregatio enim hypocritæ ſterilis: & ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus eius præparat dolos.

Quòd cùm perverſi vera mala contra bonos non inveniunt, falſa fingunt, ut aliis derogando, ipſi juſti videantur.

CAPUT XV.

14. RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit: *Numquid ſapiens reſpondebit quaſi in ventum loquens, & implebit ardore ſtomachum ſuum?*] Crebrò jam diximus, beatum Job typum ſanctæ univerſalis Eccleſiæ, amicos verò illius hæreticorum ſpeciem tenere: qui quaſi ex defenſione Domini, occaſionem ſtultæ locutionis inveniunt, & contumelioſa contra bonos verba jaculantur. Quibus cuncta quæ à fidelibus ſentiuntur, quaſi in ventum prolata diſplicent. Unde nunc dicitur: [*Numquid ſapiens reſpondebit quaſi in ventum loquens?*] Nec bonorum verba dicta rationis, ſed ſtimulos furoris exiſtimant. Unde & ſubditur.] *Et implebit ardore ſtomachum ſuum.*] Quia ea etiam quæ ſe ſciunt contumelioſè dicere, ſtudent ſemper, ut dictum eſt, ex Domini defenſione palliare. Unde Eliphaz ſubdit: [*Arguis verbis eum qui non eſt æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.*] Nullum verò exiſtimant timorem Domini habere, niſi eum quem potuerint ad ſuæ confeſſionis ſtultitiam trahere. Unde adjungit: [*Quantum in te eſt, evacuaſti timorem, & tuliſti preces coram Deo.*] Tuliſti dicitur, abſtuliſti: ac ſi apertè dicat: De tua juſtitia præſumens, creatoris tui gratiam deſpicis deprecari. Cùm enim vera mala hæretici contra bonos non inveniunt, fingunt quæ redarguant, ut juſti eſſe videantur: & fit plerumque, ut ad aperta contumeliarum verba perveniant. Unde adhuc ſubditur: [*Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blaſphemantium.*] Iniquitas os docet, quando ex mala vita concipitur, quod pejus dicatur. Quia autem beatus Job tantò in ore liber fuerat, quantò juſtus in opere, ab amicis ſuis hæreticorum typum tenentibus, & de iniqua vita, & de audaci ore reprehenditur, ut dicatur: [*Docuit enim iniquitas tua os tuum.*] Ac ſi apertè ei diceretur: Quod perversè loqueris, ex perverſiore didiciſti vita. Sæpe verò hæretici dum quaſi venerantur Deum, ejus myſteriis contradicunt: & humilitatem putant, ſi veritatem denegant. Sunt namque nonnulli, qui Deo ſe injuriam irrogare exiſtimant, ſi eum veram carnem aſſumpſiſſe fateantur, aut ſi hunc veraciter pro nobis carne mori potuiſſe crediderint. Cumque Deo quaſi plus honoris conantur tribuere, coguntur laudes veras bonitatis illius negare. Quid enim eſt in charitatis ſuæ laude potentius, quàm ut illa ſibi pro nobis digna ad ſuſceptionem aſſumptione faceret, quæ ei videntur indigna? Sancta autem Eccleſia veram carnem, veram mortem illius confitetur: ſed hæc dicens, ab hæreticis irrogare Deo contumeliam creditur. Unde nunc dicitur: [*Et imitaris linguam blaſphemantium.*] Cui ſi quid in hoc mundo adverſitatis evenerit, hoc ei contingere ex ipſa hac injuria ſuæ confeſſionis dicunt. Unde adhuc ſubditur: [*Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua reſpondebunt tibi.*] Quia enim ex errore confeſſionis exiſtimant mala adverſitatis erumpere, labia ſua ei aſſerunt reſpondere, ut culpa eloquij ſit cauſa flagelli. Aliquando verò eam comprimere quaſi ratiocinantes volunt. Unde Eliphaz beatum Job reprehendere quaſi ex ratione conatur, dicens: (*Numquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus? Numquid conſilium Dei audiſti, & inferior te erit ejus ſapientia?*) Ac ſi verbis apertioribus dicat: Qui de æterno loqueris, penſa quia temporalis es: qui de ejus ſapientia diſputas, penſa quia ejus conſilium ignoras. Sed quia ad hoc hæretici verba Dominicæ defenſionis aſſumunt, ut docti eſſe videantur, & dum divinam gloriam defendere videntur, ſuam ſcientiam hominibus innoteſcunt, ipſa hoc Eliphaz ſubjuncta verba teſtantur: qui loqui quidem de ſapientia Dei cœpit, ſed ſtatim ad ſuam elationem cecidit, dicens: (*Quid noſti quod ignoremus? quid intelligis quod neſciamus?*) Quæ videlicet dicta patenter oſtendunt, ex qua mentis elatione prodeat, quidquid quaſi ad Dominicam defenſionem ſonat. Sequitur: (*Et ſenes & antiqui ſunt in nobis, multò vetuſtiores quàm patres tui*) Quia omnes hæretici à ſancta univerſali Eccleſia ſunt egreſſi, teſtatur Joannes, qui ait: *Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis.* Sed ut ea quæ aſſerunt, commendare ſtultis mentibus hominum quaſi de antiquitate poſſint, antiquos patres ſe habere teſtantur: atque ipſos doctores Eccleſiæ, ſuæ profeſſionis magiſtros dicunt. Cumque præſentes prædicatores deſpiciunt, de antiquorum patrum magiſterio falſa præſumptione gloriantur: ut ea quæ ipſi dicunt, etiam antiquos patres tenuiſſe fateantur; quatenus hoc quod rectitudine adſtruere non valent, quaſi ex illorum auctoritate confirment. Quia verò ſcriptum eſt: *Quem diligit Dominus caſtigat, flagellat autem omnem filium quem recipit*: ſancta Eccleſia multis in hac vita adverſitatibus laborat, & reproborum vita tantò ſine flagello dimittitur, quantò ad nulla præmia ſervatur. Sed afflictiones ſanctæ Eccleſiæ videntes hæretici, eam deſpiciunt, & tot illam flagellis atteri, ex pravæ profeſſionis merito ſuſpicantur. Unde adhuc ſubditur: (*Numquid grande eſt, ut conſoletur te Deus? ſed verba tua prava hoc prohibent.*) Ac ſi ei patenter dicat: Si profeſſionem fidei corrigeres, jamdudum conſolationem à flagellis habere potuiſſes. Sequitur: (*Quid te elevat cor tuum, & quaſi magna cogitans, attonitos habes oculos?*) Sæpe juſtorum mens ita ad altiora contemplanda ſuſpenditur, ut exteriùs eorum facies obſtupuiſſe videatur. Sed quia hanc contemplationis vim in occulto agere

1 Ioan. 2. e

Heb. 12. b

hæretici

hæretici ignorant, hoc à justis & recta sapientibus fieri magis per hypocrisim, quàm per veritatem putant: quia hoc quod ipsi habere nequeunt, inesse veraciter aliis non suspicantur. Sequitur:

Quòd sæpe justorum & injustorum similia sunt verba & opera, intentio tamen diversa. Nota in sequentibus hæresim Manichæorum.

CAPUT XVI.

16. QVid tumet contra Deum spiritus tuus, ut proferas de ore tuo hujuscemodi sermones?] Plerumque justi aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri: quod beatus Job fecerat, quem post justitiam flagella deprimebant, sed cùm eorum dicta injusti audiunt, hæc per elationem potius quàm per veritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus verba justorum pensant, & dici humiliter posse verba bona non existimant. Sicut enim gravis culpa est, sibi hoc hominem arrogare, quod non est: sic plerumque culpa nulla est, si humiliter bonum dicat, quod est. Unde sæpe contingit, ut justi & injusti habeant verba similia, sed tamen semper cor longè dissimile: & ex quibus dictis Dominus ab injustis offenditur, in eisdem quoque à justis placatur. Nam Pharisæus ingressus templum, Luc.18.b dicebat: *Jejuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo:* sed justificatus magis publicanus, quàm ille exiit. Ezechias quoque rex cùm molestiâ corporis afflictus, ad extremitatem pervenisset vi- Esa.38.a tæ, in oratione compunctus dixit: *Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulaverim coram te in veritate & in corde perfecto.* Nec tamen Dominus hanc confessionem perfectionis ejus despexit, aut renuit, quem mox in suis precibus exaudivit. Ecce Pharisæus se justificavit in opere; & Ezechias justum se esse asseruit etiam in cogitatione: atque unde ille offendit, inde iste Dominum placavit. Cur itaque hoc, nisi quia omnipotens Deus singulorum verba à cogitationibus pensat, & in ejus auribus superba non sunt, quæ humili corde proferuntur? Unde beatus Job, cùm sua opera protulit, contra Deum nullo modo tumuit, quia ea quæ veraciter fecerat, humiliter dixit. Sed solent hæretici errorum suorum dictis vera aliqua permiscere: & amici beati Job quamvis in reprehensione ejus omnimodo fallantur, possunt tamen & quædam vera dicere, quæ ex illius assiduitate didicerunt. Quorum dicta si omnia refutanda essent, Eliphaz sententiam 1.Cor 3. Paulus Apostolus minimè protulisset, dicens: *Apprehendit sapientes in astutia eorum.* Quia igitur & ea quæ recta dicunt, contra beatum Job rectè non dicunt: nos in eorum dictis & calcemus vitium indiscretionis, & discutiamus vires rectitudinis. Sequitur: [*Quid est homo, ut immaculatus sit?*] Eo enim ipso, quò dicitur homo, terrenus exprimitur & infirmus: homo enim ab humo appellatus est. Et quomodo esse valet sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra? Ubi & Gen.3.d additur: [*Et ut justus appareat natus de muliere.*] Primam quippe viro injustitiam mulier propinavit in paradiso. Quomodo ergo justus apparebit, qui de illa natus est, quæ injustitiæ propinatrix extitit? Sequitur.

Quòd Sancti, qui propter excellentiam vitæ, cæli dicuntur, ex semetipsis ante districtum Dei judicium, ad perfectum mundi esse non possunt.

CAPUT XVII.

17. ECce inter Sanctos ejus nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu ejus.] Hoc cælorum nomine repetiit, quod Sanctorum priùs appellatione signavit. Nam de eisdem Sanctis scriptum est: *Cæli enarrant gloriam Dei.* Qui per naturam omnes Psal.18. a in semetipsis propriam mutabilitatem habent: sed dum immutabili veritati studiosè semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, ut immutabiles fiant. Cumque ad hanc toto affectu se tenent, quandoque accipiunt, ut super semetipsos ducti vincant hoc, quod in semetipsis mutabiles extiterunt. Quid enim mutabilitas, nisi mors quædam est? Quæ dum rem quamlibet in aliam immutat, quasi occidit quod fuerat, ut incipiat esse, quod non erat. Et de auctore omnium scriptum est: *Qui solus habet immutabili-* 1.Tim.6 *tatem:* quia videlicet in semetipso solus immutabi- c lis est. De quo per Jacobum dicitur: *Apud quem* Iac.1.e *non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Ipsa enim mutabilitas umbra est, quæ quasi obscuraret lucem, si hanc per aliquas vicissitudines permutaret. Sed quia in Deo mutabilitas non venit, nulla ejus lumen umbra vicissitudinis intercidit. Bene autem dicitur: [*Cæli non sunt mundi in conspectu ejus;*] quia per semetipsos ante districtum Dei judicium nec ipsi esse mundi ad perfectum possunt, qui munditiæ prædicatores fiunt, Joanne at- 1.Ioan.1 testante, qui ait: *Si dixerimus quia peccatum non* c *habemus, ipsi nos seducimus.* Si igitur inter Sanctos illius, nemo immutabilis est, & cæli in conspectu ejus non sunt mundi, quis apud se de justitiæ opere præsumat? Unde & subditur:

Quòd quasi aquas homo iniquitatem bibit, cum sine timoris obstaculo peccatum deglutit.

CAPUT XVIII.

QVantò magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquas iniquitatem?] Qui immaculatum priùs hominem & justum per se posse esse negaverat, hunc abominabilem & inutilem appellat: abominabilem scilicet propter immunditiam maculæ: inutilem verò propter injustitiam imperfectæ vitæ. Qui tamen abominabilis & inutilis intelligi & aliter potest. Aliquando enim homo perversus quædam rectè agere videtur: sed per ea quæ iniqua sunt, etiam ea quæ ejus recta sunt, destruuntur. Et quia multùm Deo displicent mala, neque illa placent, quæ videntur bona. Qui ergo in malis suis Deo abominabilis est, in bonis est inutilis: quia dum se per prava opera Deo execrabilem exhibet, nec illud de eo quod rectum videtur, placet. Bene autem dicitur: [*Qui bibit quasi aquas iniquitatem.*] Hoc namque quod comeditur, cum mora glutitur, quia manditur ut glutiatur. Quod autem bibitur, tantò ad glutiendum moram non habet, quantò nullam & ad mandendum necessitatem habet. Culpa ergo, quia à stulto homine sine ulla retractatione perpetratur, quasi iniquitas bibitur. Quia enim illicita sine timore facit, quasi potum injustitiæ sine 18. obstaculo glutit. Sequitur: [*Ostendam tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi.*] Habent hoc omnes arrogantes proprium, ut cùm rectum quid vel parum senserint, in usum hoc elationis inflectant; atque unde per intellectum sibimetipsis altiores fiant, inde per tumorem in foveam elationis cadant; seque doctis doctiores existiment: reverentiam sibi à melioribus exigant, & docere sanctiores, quasi ex auctoritate contendant. Unde nunc dicitur: *(Ostendam tibi, audi me.)* Et quia cum minore auctoritate docet is qui audita, quàm is qui ea quæ viderit, loquitur, ut fortiorem sibimet auctoritatem Eliphaz arroget, dicit: *(Quod vidi, narrabo tibi.)* Quia verò nonnumquam hæretici de damnatis suis patribus confunduntur, & tamen eorum sententias quasi cum auctoritate ad medium proferunt, ex quorum stultitia jure reprobantur: rectè ipsa hæreticorum audacia subinfertur, cùm dicitur: *(Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.)* In quorum & laudem prosiliunt, & eos velut solos Eccle-

siæ præfuisse gloriantur. Unde adhuc subditur: *(Quibus solis data est terra, & non transivit alienus per eos.)* Solis suis patribus datam terram existimant, quia solos errorum suorum magistros rexisse veraciter Ecclesiam putant. Quis verò alienus, nisi apostata angelus vocatur? Unde & per Psalmistam
Psal. 53. a de cunctis simul malignis spiritibus dicitur: *Quoniam alieni insurrexerunt in me, & fortes quæsierunt animam meam.* Hæretici igitur, quia doctorum suorum corda apostatæ angelo existimant non fuisse subjecta, transisse per eos alienum denegant. Cui videlicet alieno per unumquemque transire, est iniquas in corde ejus cogitationes immittere. Unde & per Prophetæ vocem de malignis spiritibus contra
Esai. 51. d stantem animam dicitur: *Et dixerunt animæ tuæ, Incurvare ut transeamus.* Sed Eliphaz Themanites B quia quædam narraturus audiri vult, quamvis multa quæ dicenda sunt sciat, sed quia beato Job dicenda non erant, nesciat: audiamus sententias, quas contra beatum Job protulit. Nec enim debemus cui, sed solùm pensare quid dixit. Sequitur:

Quòd Sancti etsi ad horam insolescant, nequaquam tamen in superbia perseverant.

CAPUT XIX.

C*Vnctis diebus suis impius superbit.*) Solent etiam electi in quibusdam suis tentationibus atque actibus superbire. Sed quia electi sunt, cunctis diebus suis superbire non possunt, quia priusC quam vitam finiant, ad humilitatis metum ab elatione corda commutant. Impius verò diebus suis omnibus superbit: quia sic vitam terminat, ut ab elatione minimè recedat. Circumspicit quod temporaliter floret, & pensare negligit quò in æternum ducitur. In hac vita carnis fiduciam ponit, eaque diu permanere existimat, quæ ad præsens tenet. Solidatur in elatione animus, in despectum adducitur omnis propinquus: quàm repentina mors subrepat, numquam considerat: quàm sit ejus incerta felicitas, numquam pensat. Qui si incertitudinem fugacis vitæ conspiceret, incerta pro certo nequaquam teneret. Unde & bene subditur:

Quòd Deus non attendat quantum quisque faciat, D *sed quantum velit; & quod ideo finem nostrum latere nos voluit, ut semper ad mortem parati simus.*

CAPUT XX.

E*T numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.*) Superbire enim minimè debuisset, etiam si annorum suorum numerum certum habere potuisset: ut sciens quantùm viveret, præsciret quando se ab elatione removeret: At postquam præsens vita semper incerta est, tantò semper mors subrepens timeri debet, quantò numquam prævideri valet. Bene autem superbiam impij, tyrannidem vocat. Propriè enim tyrannus dicitur, qui in communi republica
19. non jure principatur. Sed sciendum est, quia omnis superbus juxta modum proprium tyrannidem exer- E cet. Nam quòd nonnumquam alius in republica, hoc est, per acceptam dignitatis potentiam, alius in provincia, alius in civitate, alius in domo propria, alius per latentem nequitiam hoc exercet apud se in cogitatione sua. Nec intuetur Dominus quantum quisque mali valeat facere, sed quantum velit. Et cùm deest potestas foris, apud se tyrannus est, cui iniquitas dominatur intus: quasi etsi exteriùs non affligit proximos, intrinsecus tamen habere potestatem appetit, ut affligat. Et quia omnipotens Deus corda pensat, jam in ejus oculis impius egit quod cogitavit. Ad hoc autem conditor noster latere nos voluit finem nostrum, ut dum incerti sumus quando moriamur, semper ad mortem parati inveniamur. Unde rectè postquam dictum est: *(Cunctis diebus suis impius superbit,)* adjungit: *(Et numerus annorum incertus est tyrannidis ejus.)* ac si apertè diceret: Cur quasi de certo extollitur, cujus vita sub pœna incertitudinis tenetur? Sed omnipotens Deus pravè agentibus non solùm ventura supplicia reservat, sed eorum corda hîc etiam ubi delinquunt, pœnis implicat; ut eo ipso quò peccant, semetipsos feriant, ut semper trepidi semperque suspecti mala ab aliis pati metuant, quæ se aliis fecisse meminerunt. Unde adhuc de hoc impio subditur:

Quòd reprobi non tantum ad futura supplicia reservantur, sed jam hic eorum corda conscientiæ igne torquentur.

CAPUT XXI.

S*Onitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille insidias suspicatur.*] Nil autem simplici corde felicius, quia quò innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod pati ab aliis formidet. Habet enim quasi arcem quandam fortitudinis simplicitatem suam. Nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. Unde bene per Salomonem dicitur: *In timore Domini fiducia fortitudinis.* Qui Prov. 14. d & rursum ait: *Secura mens, quasi juge convivium.* Prov. 18 b Quasi enim continuatio refectionis est, ipsa tranquillitas securitatis. At contrà mens prava semper est in laboribus: quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit, ne hæc sibi ab aliis inferantur. Et quidquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari à proximis formidat. Fit undique suspecta, undique trepida. Omnis qui ad memoriam venit, exquirere contraria creditur. Cui ergo tranquillitas securitatis deest, huic proculdubio terroris sonitus semper in auribus est. Et sæpe contingit, ut illi quilibet proximus suus simpliciter loquatur, nil adversum cogitet. Sed cùm pax sit, ille insidias suspicatur: quia qui semper dolosè agit, simpliciter erga se agi non æstimat. Et quia scriptum est: *Im-* Prov. 18 *pius cùm in profundum venerit peccatorum, contem-* a *nit:* involutus iniquitatis suæ tenebris, jam de luce desperat. Unde & sequitur: [*Non credit quòd reverti possit de tenebris ad lucem, circumspectans undique gladium.*] Quja dum feriri se undique insidiis credit, salute desperata, semper ad nequitiam excrescit. Aliquando verò iste perversus etiam superna judicia attendit, & super se hæc venire metuit. 20. Sed cùm stipendium vitæ præsentis quærit, hæc eadem judicia quæ metuere cœperat, avaritiæ devictus insania contemnit. Et quidem mori se posse in peccato existimat, sed tamen à peccato non cessat. Unde & subditur: [*Cùm se moverit ad quærendum panem, novit quòd paratus sit in manu ejus tenebrarum dies.*] Panis etenim, stipendium vitæ præsentis; tenebrarum verò dies, tempus ultionis accipitur. In actu itaque suo * aliquamdiu iste perversus * al. alliram superni judicis perpendit præsentem: sed à quando. malo non avertitur, ut etiam ipsa quoque ab ejus E interitu valeat averti. Accusante se autem conscientia feriri metuit; sed tamen semper auget quod feriatur. Contemnit reditum suum, desperat veniam, superbit in culpa; sed tamen testem suæ nequitiæ intus habet timorem. Et quamvis prava videatur foris audacter agere, de his tamen apud semetipsum cogitur trepidare. Unde scriptum est: *Cum enim sit timida nequitia, dat testimonium con-* Sap. 17. *demnationi:* quia cùm illicita quisquis perpetrat, c pavet quod facit; & apertus damnationis testis est ipse timor iniquitatis: quia & timetur quod agitur, & tamen malum non vincitur, quod timetur. De quo & adhuc subditur: [*Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut regem qui præparatur ad prælium.*] In omne quod iniquus agit,

tribulatione & anguſtia vallatur: quia cor ejus anxietate & ſuſpicione confunditur. Alius occultè appetit vi aliena diripere, qui laborat in cogitationibus, ne deprehendi valeat. Alius relicta veritate mentiri deliberat, ut audientium animum fallat. Sed quantus labor eſt ſollicitè cuſtodire, ne ipſa ejus fallacia deprehendi queat? Ponit quippe ante oculos quid ſibi à veritatem ſcientibus reſponderi poſſit; & cum magnò cogitatu pertractat, quomodo per argumenta falſitatis, documenta veritatis exuperet. Hinc inde ſe circumtegit, & contra hoc, ubi deprehendi potuerit, veritati ſimilem reſponſionem quærit: qui ſi vellet verum dicere, utique ſine labore potuiſſet. Plana quippe veritatis via, & grave eſt iter mendacij. Unde & per Prophetam dici-
Hier. 9. b tur: *Docuerunt enim linguam ſuam loqui mendacium: ut iniquè agerent, laboraverunt.* Bene ergo dicitur: [*Terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eum:*] quia apud ſemetipſum in labore timoris deficit, qui ſecuritatis ſociam viam veritatis relinquit. Qui bene regi præparato ad prælium comparatur: quia in eo ipſo malo quod agit, & terretur, & feſtinat, & ex conſcientia trepidat, & ex deſiderio anhelat, metuit & ſuperbit, paveſcit ſuſpicionibus, & mentem per audaciam erigit. Sciendum 21.
quoque eſt, quia rex qui præparatur ad prælium, ſic de hoſte ſuſpectus eſt, ut eumdem quoque quem ducit exercitum metuat, ne labefactetur, ne deſtitutione militum jaculis pateat inimicorum. Iniquus ergo anguſtiâ vallatur, ſicut rex qui præparatur ad prælium: quia videlicet falſa agens, falſa loquens, formidat, ne ſuos amittat milites, id eſt, argumenta falſitatis; & veritatis jaculis pateat, ſi ei fortaſſe defuerit quod ex fallacia opponat. Sed quamvis animus trepidet, quamvis conſcientia accuſet, cupiditate tamen ſua iniquus vincitur, & ſuppreſſo pavore audaciam de iniquitatibus ſumit. Et ſæpe etiam ultione menti propoſita, ſe contra Deum erigit, quælibet ab eo adverſa perpeti deliberat, dummodo hîc, dum valet, omne quod placet, agat. Unde & ſubditur:

Quòd hi contra Deum manum tendunt, qui mala agentes Deum contemnunt: & pingui contra eum cervice armantur, qui ex opulentia rerum ſæcularium inflati, quaſi ex pinguedine vitæ præſentis contra creatorem ſe erigunt.

CAPUT XXII.

TEtendit enim adverſus Deum manum ſuam, & contra Omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit adverſus eum erecto collo, & pingui cervice armatus eſt.] Hæc de ipſo iniquorum capite, ſcilicet Antichriſto, apertiùs ſentiuntur, qui contra Deum manum erigens, roborari dicitur: quia parvo tempore permittitur exaltari, ut cùm ad modicum gloriari ſinitur, eò in perpetuum atrociùs puniatur. Sed quia ejus membra ſunt omnes iniqui, hoc quod in fine mundi ille tunc ſingulariter acturus eſt unus, videamus modò qualiter à malis agatur ſingulis. Sunt namque nonnulli, qui & ſi qua aliquando agere contra omnipotentis Dei judicium nituntur, ipſa impoſſibilitate explendæ ſuæ voluntatis fracti, ad ſemetipſos reſpiciunt, atque ad eum, quem contemnere voluerant, convertuntur: & qui diſcedere longè potuerant, ſi quod vellent implere valuiſſent, per hoc aliquando ſalvantur, quia quod nequiter voluerunt, implere nequiverunt. Unde ad ſe reducti, cujus ſint conditionis aſpiciunt, & plangunt ſe contraria veritati voluiſſe. Et ſunt nonnulli, qui hoc quod perversè contra Deum appetunt, juſto Dei judicio implere nequiùs permittuntur, Et cùm eos malitia accendit, potentia roborat, tantò jam ſemetipſos in errore cognoſcere nequeunt, quantò in rebus affluentibus extra ſe ſemper potentiam trahuntur. De quorum nunc intentione dicitur: [*Tetendit enim adverſus Deum manum ſuam, & contra Omnipotentem roboratus eſt.*] Contra Deum quippe manum tendere, eſt in operatione prava, deſpectis Dei judiciis, perſeverare. Et quia tunc magis iraſcitur Deus, quando permittit impleri quod ſaltem concipi in cogitatione non debuit, contra Omnipotentem iniquus iſte roboratur: quia proſperari in mala ſua actione permittitur, quatenus & perverſa faciat, & tamen feliciter vivat. De quo adhuc ſubditur: [*Cucurrit adverſus eum erecto collo.*] Erecto collo contra Deum currere, eſt ea quæ creatori diſplicent, cum audacia perpetrare. De quo rectè dicitur: *Cucurrit*, id eſt, in malo opere obſtaculum de adverſitate non habuit. De quo adhuc additur: [*Et pingui cervice* 22.
armatus eſt.] Pinguis cervix eſt opulenta ſuperbia, affluentibus videlicet rebus quaſi multis carnibus fulta. Potens igitur iniquus pingui cervice contra Deum armatur, qui rebus temporalibus tumens contra præcepta veritatis, quaſi de magnitudine carnis erigitur. Quid enim paupertas, niſi quædam macies: & quid rerum abundantia, niſi pinguedo eſt vitæ præſentis? Pingui ergo cervice ſe contra Deum erigit, qui temporalem abundantiam in ſuperbiam aſſumit. Habent enim hoc potentes & iniqui proprium, ut fallacibus divitiis occupati, veras Dei opes negligant: & quantò minùs quod verum eſt inquirunt, tantò ampliùs falſis divitiis extollantur. Cura etenim multiplex terrenarum rerum, quia occupat, excæcat. Unde adhuc aptè ſubjungitur: [*Operuit faciem ejus craſſitudo.*] Viſus quippe in facie eſt, in qua & prima corporis honorabilior pars eſt. Non ergo immeritò mentis intentio per faciem deſignatur, quam quolibet vertimus, illuc videmus. Faciem ergo craſſitudo operit, quia deſiderata terrenarum rerum abundantia oculos mentis premit, & hoc quod in eis eſſe honorabile debuit, ante Dei oculos fœdat, quia curis multiplicibus aggravat. Quibus tamen nec ſolùm ſufficit, ut ipſi ſuperbiant, niſi & hi qui eis conjuncti ſunt, de eorum pinguedine etiam ipſi glorientur. Nam ſunt nonnulli, qui patronis majoribus adjuti ſuperbiunt, & de eorum potentia contra inopes extolluntur. Unde & adhuc ſubditur: [*Et de lateribus ejus aruina dependet.*] Quia aruina pinguedo carnis eſt, & latera dicere divitum ſolemus hos, quos eis conjunctos cernimus; aruina de ejus lateribus dependet, quia quiſquis potenti & iniquo adhæret, ipſe quoque de ejus potentia, velut ex pinguedine rerum tumet, ut patroni perverſi iniquitatem ſequens, Deum non timeat: quos valet, & quantum valet pauperes affligat, de gloria temporali cor elevet. Cùm ergo talis eſt qui iniquo potenti adhæret, de ejus profectò latere aruina dependet. De quibus adhuc ſubditur: (*Habitabit in civitatibus deſolatis, & in domibus deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ.*) Quia enim à converſatione conviventium civi- 23.
tas appellatur, civitates deſolatæ ſunt ipſi obſequentium cunei perverſorum: quorum clamoribus perverſus iſte laudatur, cùm ad prava opera per nequitiam rapitur. Unde ſcriptum eſt: *Laudatur peccator in deſiderio animæ ſuæ, & qui iniqua agit, benedicitur.* Domus verò deſertæ, ſunt cogitationes pravæ: quas iniquus iſte inhabitat, quia per omne quod agit, iniquorum hominum placere cogitationibus appetit. Quæ civitates deſolatæ, & domus deſertæ rectè nominantur: quia niſi omnipotens Deus, talium converſationes cogitationeſque præcedentibus eorum culpis relinqueret, ad graviora perpetranda minimè pervenirent. Bene autem dicitur: (*Quæ in tumulos ſunt redactæ.*) Ruentia namque domorum atque civitatum ædificia tumulos faciunt: quoniam dum pravi quique confuſis actionibus ſibimetipſis ad perverſa opera junguntur, *Pſal. 9. d*

ostendunt proculdubio, quia de ædificio vitæ ceciderunt. Sequitur: [*Non habitabitur, nec perseverabit substantia ejus, nec mittet in terram radicem suam.*] Quòd hîc, (*Non habitabitur,*) dictum est; in quibusdam codicibus reperi, (*Non ditabitur:*) sed sensus non discrepat, quamvis à se sermo discordet. Ille enim virtutibus ditatur, cujus mentem inhabitat omnipotens Deus. Sed quia superbi cogitatio ab auctoris sui gratia non inhabitatur, profectò per hoc virtutibus non ditatur. Propter hoc ergo quòd interiùs est vacuus, dicatur: *Non inhabitabitur:* propter hoc verò quòd transitorium foris tumet, rectè subjungitur: (*Nec perseverabit substantia ejus.*) Ac si apertè dicatur: Hoc quod habere videtur exteriùs transit: & illud quod transire non poterat, interiùs non habet. Unde & aptè subjungitur: (*Nec mittet in terra radicem suam*) Quod si de hac terra dictum accipimus, liquet proculdubio, quia arbor quæ in terra radicem non habet, vel tenuissimis commota flatibus cadit. Et superbus quisque dum contra omnipotentem Dominum roboratur, dum currit erecto collo, & pingui cervice contra auctorem erigitur, stare quasi arbor videtur. Sed status ejus sine radice est: quia velut ad lenem flatum, sic ad motum occultæ sententiæ vita ejus eruitur. Sic verò hoc loco terram, æternæ vitæ retributionem accipimus, de qua Propheta ait: *Portio mea in terra viventium:* iniquus iste in terra radicem suam non mittit, quia numquam ad æternæ vitæ desiderium cordis sui cogitationes plantat. Quod enim radix arbori, hoc unicuique hominum cogitatio sua est: quia in hoc quod exteriùs videtur, per illud tenetur, quod exteriùs non videtur. Unde & per Prophetam dicitur: *Mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.* Cùm enim cogitationem nostram ad compatiendum indigenti proximo tendimus, quasi radicem deorsum mittimus, ut retributionis fructum superiùs faciamus. Sequitur: (*Non recedet de tenebris.*) Si superbus iste à culpa ad justitiam redire voluisset, de tenebris recederet. Sed quia lucem justitiæ non quærit, de tenebris non recedit. Cujus etiam exemplo hi qui ei adhærent, in terrenis profectibus anhelant, avaritiæ facibus accenduntur, desideriorum carnalium ignibus uruntur. Unde & subditur: (*Ramos ejus arefaciet flamma.*) Si enim sibi quosdam æternam patriam quærentes adjungeret, ramos in se virides haberet. Sed quia ipsi quoque, qui ei conjuncti sunt, terrenis desideriis æstuant, & dum desideriorum flamma, clientium ejus animos accendit, scilicet ramos ejus arefacit, ut fructum boni operis non ferant; quia ad appetenda infima per nequitiam anhelant. Bene autem subditur: (*Et auferetur spiritu oris sui*) Superbus etenim quisque quò in hac vita plus valet, eò sibi linguæ fræna audaciùs relaxat, ut loquatur perversa quælibet, nullum de verbis suis metuat, istos contumeliis feriat, illos maledictionibus jaculetur. Nonnumquam verò in blasphemiam contra conditorem rapitur, sicut de talibus per Psalmistam dicitur: *Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transivit super terram.* Unde & dives in igne positus, stillari sibi aquam ex digito Lazari in linguam postulat. Qua ex re intelligitur, quia ubi ampliùs peccaverat, ibi atrociùs ardebat. Rectè ergo nunc dicitur: (*Et auferetur Spiritu oris sui;*) quia eò percussionis sententiam accepit, quò oris sui spiritum sub divina formidine non restrinxit. Sequitur:

Psal.141 b *Esai. 37. f* *Psal. 72. b* *Luc. 16. f*

Quòd eleemosynas ex rapinis pauperum, vel ex aliis malis operibus contractas non suscipiat Deus: & qui in his divites sunt, nullo pretio redimantur.

CAPUT XXIII.

NOn credat frustra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus sit.] Quotiens post culpam eleemosynas facimus, quasi pro pravis actibus pretium damus. Unde & per Prophetam de eo qui hæc non agit, dicitur: *Non dabit Deo propitiationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ.* Non-numquam verò divites elati, inferiores opprimunt, aliena rapiunt, & tamen quasi quædam aliis largiuntur: & cùm multos deprimant, aliquando quibusdam opem defensionis ferunt; & pro iniquitatibus quas numquam deserunt, dare pretium videntur. Sed tunc eleemosynæ pretium nos à culpis liberat, cùm perpetrata plangimus, & abdicamus. Nam qui & semper peccare vult, & quasi semper eleemosynam largiri, frustra pretium tribuit: quia non redimit animam, quam à vitiis non compescit. Unde nunc dicitur: (*Non credat frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit.*) Quia eleemosyna superbi divitis cum redimere non valet, quam perpetrata simul rapina pauperis ante Dei oculos ascendere non permittit. Quod fortasse intelligi aliter potest: quia sæpe superbi divites cùm eleemosynam tribuunt, non hanc pro æternæ vitæ desiderio, sed pro extendenda vita temporali largiuntur, mortem se posse differre donationibus credunt. Sed non credat frustra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus sit: quia obtinere ex impenso munere non valet, ut finem debitum evadat, cujus etiam nequitia intercidit vitam. Unde & subditur: (*Antequam dies ejus impleantur, peribit: & manus ejus arescent.*) Præfixi dies singulis ab interna Dei præscientia nec augeri possunt, nec minui: nisi contingat ut ita præsciantur, ut aut cum optimis operibus longiores sint, aut cum pessimis breviores, sicut Ezechias augmentum dierum meruit impensione lacrymarum; & sicut de perversis scriptum est; *Indisciplinatis obviat mors.* Sed sæpe iniquus, quamvis in occulta Dei præscientia longa vitæ ejus tempora non sint prædestinata; ipse tamen quia carnaliter vivere appetit, longos animo dies proponit. Et quia ad illud tempus pervenire non valet quod expectat, quasi antequam dies illius impleantur, perit. Quod tamen intelligere & aliter possumus. Plerumque enim quosdam cernimus & perversè agere, & usque ad senectutem ultimam pervenire. Quomodo enim dicitur: [*Antequam dies ejus impleantur, peribit*;] cùm in quibusdam sæpe videamus, quia ætate longa jam membra deficiunt, & tamen pravitatem suam eorum desideria exequi non desistunt? Sunt namque nonnulli, qui post vitam perditam, ad semetipsos redeunt, & accusante se conscientia, perversa itinera relinquunt, commutant opera, antiquæ suæ pravitati contradicunt, terrenas actiones fugiunt, desideria superna sectantur: sed priusquam in eisdem sanctis desideriis solidentur, per torporem mentis ad ea quæ dijudicare cœperant, redeunt: atque ad mala quæ fugere disposuerant, recurrunt. Quia enim sæpe contingit, ut pro utilitate multorum etiam sancti viri exterioribus actibus serviant, & populorum gubernationibus occupentur; hoc infirmi aspicientes, & per vetustam adhuc superbiam quærentes imitari, exterioribus se actionibus inserunt: sed quantò ad eas non eruditi spiritalibus veniunt, tantò eas carnaliter exequuntur. Nisi enim priùs cor longo studio & diutina conversatione in desideriis cælestibus convalescat, cùm ad exteriora agenda refunditur, ab omni statu boni operis eradicatur. Unde rectè quoque de hoc iniquo dicitur: (*Antequam dies ejus impleantur, peribit.*) Quia & si quid boni fortasse cœperit agere, priusquam in eo per longitudinem temporis convalescat, ad exteriora relabitur, & perversè deserit, quæ rectè inchoasse videbatur. Unde & aptè subditur: (*Et manus ejus arescent*) Quia dum exterioribus actibus intempestivè involvitur, ab omni nimirum bona operatione siccatur. Unde adhuc bene subditur:

1. Reg. 20. a

Quòd hypocritæ ideo aridi & infecundi sint in conspectu Dei, quia coram hominibus opera sua congregant.

CAPUT XXIV.

L*Ætetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum. Congregatio enim hypocritæ sterilis.*] Notandum, quòd sic de hoc iniquo generaliter loquitur, ut tamen divinus sermo ad specialem ejus nequitiam derivetur. Qui enim dicens: [*Lætetur quasi vinea in primo flore botrus ejus, & quasi oliva projiciens florem suum;*] protinus subdit: [*Congregatio enim hypocritæ sterilis;*] patenter indicat, quia in hoc iniquo reprobationis sententiam contra ejus hypocrisin ferat. Sed
26. nunc pensandum nobis est, qualiter hypocrita sicut vinea in primo flore, vel sicut oliva florem projiciens lætatur. Si florentem vineam per inæqualitatem aëris immoderatum frigus attigerit, protinus ab omni humore viriditatis arefacit. Et sunt nonnulli, qui post perversa itinera, sanctas vias sectari appetunt: sed priusquam in eis, ut diximus, desideria bona roborentur, quædam illos præsentis sæculi prosperitas accipit, quæ eos rebus exterioribus implicat, & eorum mentem dum à calore intimi amoris retrahit, quasi ex frigore extinguit, & quidquid in eis de virtutum flore apparere videbatur, interficit. In terrenis quippe actibus valde frigescit animus, si necdum fuerit per intima dona solidatus. Unde necesse est, ut loca majora vel exteriora opera, quæ humanis sunt necessitatibus profutura, illi exercenda suscipiant, quia hæc dijudicare, atque sub semetipsis premere ex virtute intima noverunt. Nam cùm infirmus quisque vel ad locum regiminis, vel ad exteriora agenda retrahitur, quò quasi extra se ducitur, eradicatur: quia & arbor, quæ radices in altum priùs non mittit, citiùs ventorum impetu sternitur, si se ad altum vertice extollit; eoque citius ad ima corruit, quò altiùs in aëre sine radicibus excrevit. Nonnumquam verò florentem vineam non frigus, sed æstus arefacit. Cumque immoderato calore tangitur, discusso flore botrus tabescit. Et plerumque contingit, ut hi qui ad bona opera, recta intentione non veniunt, cùm placere se hominibus vident, ad exercenda hæc eadem opera vehementiùs accendantur, humanis placitura oculis agere anxiè studeant, & quasi in sancto studio ferveścant. Quid itaque istos, nisi in flore æstus contigit, quos humanæ laudis appetitio à fructu alienos fecit? Unde & bene subditur: [*Et quasi oliva projiciens florem suum.*] Oliva quippe cùm in flore est, si immoderata nebula tangitur, à plenitudine fructuum vacuatur. Et quoties inchoantes quique bona opera, laudari ab aspicientibus cœperint, atque in suis laudibus delectari, fit caligo intelligentiæ in cogitatione, ut jam discernere nequeant, qua intentione quid faciant, & fructum perdant operis, velut ex nebula favoris.
Can. 7. d Unde bene per Salomonem dicitur: *Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt.* Florent quippe vineæ, cùm mentes fidelium bona opera proponunt. Sed fructus non pariunt, si ab eo quod proposuerint, aliquibus victi erroribus infirmantur. Non ergo intuendum est si vineæ floreant, sed si flores ad partum fructuum convalescant: quia mirum non est, si quis bona inchoet, sed valde mirabile est, si intentione recta in bono opere perduret. Unde fit plerumque, ut si in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipsum hoc opus quod bonum creditur, amittatur. Nam quosdam sæpe vidimus terrena, quæ possederant, reliquisse, & nil jam transitorium quærere, nullis pro hac vita jurgiis immisceri. Cùm itaque hoc in se fidelis anima ostendit,
27. quasi oliva florem protulit. Sed cùm quidam ex talibus rursus cœperint mundi gloriam, quam contempserant, quærere, & terrenis rebus, quas spreviśse videbantur, insatiabiliter inhiare, vacare jurgiis, proximorum læsiones exquirere; nimirum projecit oliva florem, quem proposuit; quia rudimenta boni studij ad perfecta opera non perduxit. Sed sciendum est, quia hæc semper eis eveniunt, qui Deum puro ac simplici studio non sequuntur. Unde rectè subditur: [*Congregatio enim hypocritæ sterilis.*] Cœpta enim bona non amitteret, si hypocrita non fuisset. Congregant verò & hypocritæ bona opera, sed eorum sterilis est ipsa congregatio: quia per hoc quod agunt, fructum recipere in æterna retributione non appetunt. Fecundi ac virides in suis operibus humanis oculis videntur: sed in conspectu occulti judicis, infecundi & aridi apparent. Sæpe verò æstu avaritiæ accensi, eò majora de se opera humanis oculis ostendunt, quò ampliora sibi ab hominibus offerri munera appetunt. Unde adhuc subditur:

Quid sit munus ab ore & à manu percipere.

CAPUT XXV.

E*T ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.*] Sicut enim corpus in tabernaculo, sic mens habitat in cogitatione. Sed ignis tabernacula devorat, cùm æstus avaritiæ cogitationes devastat. Et fit plerumque, ut hypocrita aurum vel quæque bona corporalia ab hominibus accipere contemnat: sed quia hæc non accipit, majores ab eis recipere laudes quærat; & fortasse munus se accepisse non æstimat, quia bona corporalia recipere recusat. Unde sciendum est, quia aliquando munus à manu, aliquando verò ab ore porrigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit: qui autem verbum laudis impendit, munus ab ore protulit. Hypocrita itaque etsi exteriora dona, quæ terrenæ forsitan necessitati congruunt, accipere recusat, plus est quod sibi retribui appetit, cùm ultra meritum laudari desiderans, munus ab ore quærit. Et quia in ipso laudis appetitu, nimio cor ardore succenditur, dicatur rectè: [*Et ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter*
28. *accipiunt*] Sin verò eorum tabernacula, corpora debemus accipere, in quibus illorum animæ habitant; ignis eorum tabernacula devorat: quia qui hîc in mente ardent igne avaritiæ, illic etiam in carne concremantur ignibus gehennæ. Et quia mens hypocritæ numquam vacat à malitiæ cogitatione: nam sive terrena quæque, seu laudem appetat, hæc aliis invidet, quæ sibi tribui anhelat: & tantò cæteros ostendere perversos molitur, quantò videri sanctior omnibus appetit; ut ex eo quod alij despicabiles fiunt, ipse reverentior semper appareat. Unde fit, ut de opinione proximi ante humana judicia, linguæ suæ laqueos prætendat, ut eorum quibus placere appetit, solus æstimationem capiat. Unde & sequitur: [*Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & uterus ejus præparat dolos*] Dolorem quippe concipit, cùm perversa cogitat. Iniquitatem parit, cùm explere cœperit quod cogitavit. Invidendo dolorem concipit, derogando iniquitatem parit. Gravis quippe est iniquitas, quando is qui perversus est, ostendere alios perversos molitur, ut inde ipse quasi sanctus appareat, quòd alios sanctos non esse docuerit. Sciendum verò, quòd in sacro eloquio, ventris vel uteri nomine mens solet intelligi. Hinc est enim quòd per Salomonem dicitur: *Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.* Lux enim gratiæ, quæ desuper venit, spiraculum homini præstat ad vitam. Quæ videlicet lux omnia secreta ventris investigare dicitur: quia occulta mentis penetrat, ut ea quæ de
Prov. 20. d

seipsa latebant animam, ante ejus oculos flenda reducat. Hinc Hieremias ait: *Ventrem meum, ventrem meum doleo.* Qui ut ventrem suum, quid dixisset ostenderet, adjunxit: *Sensus cordis mei turbati sunt.* Uteri itaque nomine, rectè mens accipitur: quia sicut proles in utero concipitur, sic cogitatio in mente generatur: & sicut in ventre cibi, ita continentur in mente cogitationes. Uterus itaque hypocritæ præparat dolos, quia tantò semper majorem malitiam contra proximos in mente concipit, quantò solus præ omnibus videri innocentior quærit. Hæc idcirco Eliphaz protulit, quia beatum Job tanto percussum verbere propter hypocrisin putavit. Sed ejus verba etsi multis congruunt, ab ipso solo aliena sunt, pro quo solo dicebantur: quia sanctus vir nihil in suis actibus duplicitatis habuit, quem testis veritas de cordis simplicitate laudavit.

Hier. 4. e

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB LIBER DECIMVS TERTIVS.

CAPUT PRIMUM.

ESSE hoc perversorum proprium solet, quòd sua mala per convicium bonis ingerant, priusquam de eis ipsi veraciter accusentur: & dum metuunt increpari de his quæ faciunt, adversantes suis pravitatibus justos hæc facere testantur. Sancti autem viri patienter audiunt etiam quæ se numquam fecisse meminerunt; quamvis ea mala quæ sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis suis criminatoribus noverint perpetrata: & cùm eos prædicando corrigere non possunt, patiendo tolerant; quatenus si fructum conversionis eorum consequi non valent, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. Unde & sancta Ecclesia David prophetæ vocibus dicit: *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores:* quia videlicet dum hæreticos vel quoslibet reprobos, quos corrigere non valet, tolerat, facta peccantium supra dorsum portat. Beatus itaque Job videns Eliphaz amicum suum multa contra se de hypocrisi conquerentem, qui ex consolationis verbis ad amaritudinem increpationis eruperat, & simulatus consolator apparebat; per patientiam suam typum servat Ecclesiæ, quæ novit talia audiendo tolerare, & cùm ejus sermo admittitur, ratiocinando destruere, & dicit: B Ps. 128. a

CAP. XVI. *RESpondens autem Iob, dixit: Audivi frequenter talia: consolatores onerosi omnes vestis. Numquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est, si loquaris? Poteram & ego similia vestri loqui. Atque utinam esset anima vestra pro anima mea: consolarer & ego vos sermonibus, & moverem caput meum super vos. Roborarem vos ore meo: & moverem labia mea, quasi parcens vobis. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me. Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei. Ruga meæ testimonium dicunt contra me: & suscitatur falsiloquus adversus faciem meam, contradicens mihi. Colligit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerunt super me ora sua, exprobrantes: percusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis. Concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit. Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum: tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terram viscera mea. Concidit me vulnere super vulnus: irruit in me quasi gigas. Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam. Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligaverunt. Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces. Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus. Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus. Atque utinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Ecce enim breves anni transeunt: & semitam, per quam non revertar, ambulo.*

CAPUT II.

AVdivi frequenter talia.] Electi quippe frequenter aliena mala quasi sua audiunt, & ab his eis crimen impingitur, à quibus crimina impincta perpetrantur. Hac autem responsione beatus Job illud Ecclesiæ tempus significat, quo oppressa ab adversariis, temporali eorum potentia quasi dejecta creditur. Unde sequitur: [*Consolatores onerosi omnes vestis.*] Sive enim hæretici, seu pravi quilibet, cùm C laborare bonos in adversitate conspiciunt, in eo quòd illos consolari appetunt, mala eis persuadere conantur. Unde non immeritò bonorum mentibus onerosa fit eorum consolatio, quia inter verba dulcedinis, virus propinare cupiunt erroris: & dum dictis lenibus dolores quasi levigant, peccati onus imponere festinant. Sed electi viri etiam cùm temporali gloria privantur, interni vigorem judicij non amittunt. Nam sciunt & foris adversa perpeti, & tamen interiùs infracti, recta sine pavore defendere. Unde subjungitur: [*Numquid habebunt finem verba*

ventosa?] Ventosa enim verba sunt, quæ inflationi temporali potius quàm rectitudini serviunt. Sæpe autem mali etiam bona dicunt: sed quia bene non dicunt, ventosa verba proferunt. Nam dicta eorum & si quando sana sunt per sententiam, inflata tamen sunt per elationem. In hoc verò quod dictum 2. est: [*Consolatores oneroſi omnes vos estis:*] quid aliud beati Job magisterio docemur, nisi ut quisque perpendere sollicitè sciat, ne luctus tempore, verba increpationis inferat? Si enim sunt quædam, quæ increpari jure debeant, in afflictione postponenda sunt, ne consolator increpando dolorem augeat, quem lenire proposuerat. Sequitur: [*Aut aliquid tibi molestum est, si loquaris?*] Mali viri cùm aliis sibi similibus convicioſa verba proferunt, eò citius B obmutescunt, quò de se talia mox audiunt, qualia suis auditoribus dicunt. Cùm autem bonos viros per convicioſa verba jaculantur, nil eis molestiæ ex convicio nascitur: quia contra tacentes loquuntur, nec compelluntur audire quod sunt, quia justi convicia non reddunt, etiam dum coguntur audire quod non sunt. Bene ergo dicitur: [*Aut aliquid tibi molestum est, si loquaris?*] Ac si ei apertè diceretur: Eò plus loqueris, quò à me molestum aliquid de tua actione non audis. Unde & subditur:

Quòd pro qualitate personarum temperanda sit correctio doctorum.

CAPUT III.

POteram & ego similia vestri loqui.] Narrat justus C quid facere potuit: sed ne justitiam deserat, quod facere potuit declinat. Sequitur: [*Atque utinam esset anima vestra pro anima mea: consolarer & ego vos sermonibus, & moverem caput meum super vos. Roborarem vos ore meo: & moverem labia mea, quasi parcens vobis.*] Aliquando necesse est ut pravis mentibus quæ humana prædicatione corrigi nequeunt, divina flagella optari benignè debeant. Quod cum magno fit amoris studio: videlicet non errantis pœna, sed correptio quæritur, & oratio potius quàm maledictio esse monstratur. In his autem verbis hoc beatus Job monstratur intendere, ut amici, qui dolori illius per charitatem compati nesciebant, ab experimento discerent, alienæ afflictioni qualiter misereri debuissent; atque edomiti doloribus, à sua D passione traherent, consolationem aliis qualiter inferrent; & tunc salubriùs intrinsecus viverent, cùm aliquid extrinsecus de infirmitate sentirent. Notandum, quòd non ait: Utinam esset anima mea pro anima vestra; sed, *Utinam esset anima vestra pro anima mea:* quia profectò sibi malediceret, si se illis fieri similem optaret. Illis verò meliora voluit, quos sibi fieri similes quæsivit. Consolamur verò pravos in flagellis constitutos, cùm de exteriore percussione interiorem in eis convalescere salutem indicamus. Caput etiam movemus, cùm mentem, 3. quæ principale nostrum est, ad compassionem inflectimus. Eosque inter flagella roboramus, cùm doloris eorum vim verbis mitibus lenimus. Sunt namque nonnulli, qui dum interna nesciunt, de malis exterioribus desperabiliter affliguntur, de quibus *Psal. 39.* per Psalmistam dicitur: *In miseriis non subsistent.* *b* Ille etenim bene novit in exterioribus miseriis subsistere, qui scit semper de spe interna gaudere. Quòd verò non ait, Parcens, sed, *Quasi parcens vobis;* nequaquam hoc negligenter prætereundum puto: quia sancta Ecclesia disciplinæ vigorem cum permixtione mansuetudinis servans, aliquando malis & quasi parcens non parcit, aliquando verò & quasi non parcens parcit. Quod melius ostendimus, si ipsa quæ plerumque accidunt, proferamus. Ponamus itaque ante oculos mentis, duos pravos intra sanctam Ecclesiam esse constitutos, quorum sit unus potens & protervus, alter mitis & subditus. Si qua A miti & subdito culpa subripuerit, hanc protinus increpando prædicator insequitur & corripit, eumque corripiendo, à culpa liberat, atque ad viam rectitudinis reformat. Quid itaque huic, nisi non parcens pepercit? quia dum correptionis verbum non distulit, citiùs hunc à culpa liberavit. Liberè enim arguens non pepercit; sed in eo quòd correxit, pepercit. At contrà potens & protervus, cùm aliquid perpetrasse cognoscitur, tempus quæritur, ut de malo quod fecit, increpetur. Nisi enim prædicator sustineat quando proferre congruè correptionem possit, auget in eo malum quod insequitur. Sæpe enim contingit, ut talis sit, qui nulla increpationis verba suscipiat. Quid itaque in hujus culpa prædicatori agendum est, nisi ut in sermone admonitionis, quem pro communi salute omnium auditorum facit, tales culpas ad medium deducat, quales eum perpetrasse considerat, qui & præsto est, & de se solo adhuc argui non potest, ne deterior fiat? Et cùm generaliter contra culpam invectio intenditur, correptionis verbum libenter ad mentem ducitur: quia potens pravus ignorat, quòd sibi hoc specialiter dicatur. Quid itaque isti prædicator suus, nisi parcens minimè pepercit? cui & specialiter correptionis verba non intulit, & tamen vulnus illius sub communi admonitione percussit. Unde fit plerumque, ut eò vehementiùs perpetratam culpam lugeat, quò reatum suum & cùm se percussum sentiat, nesciri putat. Magna itaque prædicationis arte agendum est, ut qui ex aperta correptione deteriores fiunt, quodam temperamento correptionis ad salutem redeant. Unde etiam Paulus dicit: *Quæ* 1. Cor. *putamus ignobiliora membra esse corporis, his hono-* 12. c *rem abundantiorem circumdamus: & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent; honesta autem nostra nullius egent.* Sicut enim inhonesta membra in corpore, ita quidam sunt intra sanctam Ecclesiam potentes & protervi; qui dum aperta invectione feriri nequeunt, quasi honore tegminis velantur. Sed hæc de occultis potentium delictis loquimur. Nam quando & aliis cognoscentibus peccant, aliis etiam cognoscentibus increpandi sunt: ne si prædicator taceat, culpam approbasse videatur; atque hæc crescens, in exemplum veniat, quam pastoris lingua non secat. Sancta ergo Eccle- E sia, cùm per prædicatores suos quædam facta malorum sub dispensatione invectionis increpat, labia quasi parcens movet: sed tamen parcendo non parcit, quia ab invectione culpæ generaliter non tacet, quam specialiter tacet. Sequitur: [*Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.*] Hoc personæ beati Job qualiter congruat, nullus ignorat. Sed si ad sanctæ Ecclesiæ typum trahatur, hæc & cùm loquitur, dolor minimè quiescit, quando locutione sua perversos minimè corrigi conspicit. Et cùm tacet, dolor minimè recedit: quia etsi adversa conticuerit, hoc ipsum ampliùs quod tacet gemit: quia se tacente, perversorum culpas excrescere conspicit. Sequitur.

Quanta adversitatum tempore à falsis & fictis fratribus patiantur electi.

CAPUT IV.

NUnc autem oppressit me dolor meus, & in ni- *hilum redacti sunt omnes artus mei.*] Dolore suo sancta Ecclesia premitur, quando in malitia sua crescere perversos intuetur. Et quia dum pravi crescunt, etiam infirmi, qui in ea sunt, ad sequenda studia pravitatis irritantur, rectè additur: [*Et ad nihilum redacti sunt omnes artus mei.*] Sicut enim per ossa fortes, sic per artus infirmi quique designari solent. Membra ergo Ecclesiæ ad nihilum rediguntur, quando ex imitatione pravorum in

hoc mundo crescentium, infirmi quique deteriùs infirmantur. Videntes etenim felicitatem malorum, sæpe ab ipso fidei statu dilabuntur, bona temporalia appetunt, & veluti in nihilum rediguntur: quia dum manentem Dei essentiam deserunt, diligentes transitoria, quasi ad non esse tendunt. Bene autem dicitur: [*Nunc autem oppressit me dolor meus:*] quia videlicet tempus doloris Ecclesiæ modò est, & tempus gaudij postmodum sequetur. Sæpe verò contingit, ut sancta Ecclesia non solùm infideles atque extra positos adversarios toleret, sed eorum quoque insidias atque adversitatem vix ferat, quos intus habet. Unde beati viri voce aptè mox subditur: (*Rugæ meæ testimonium dicunt contra me.*) Quid per rugas, nisi duplicitas designatur? Rugæ itaque sunt sanctæ Ecclesiæ omnes, qui in ea dupliciter vivunt, qui fidem vocibus clamant, operibus denegant. Hi nimirum pacis tempore, quia hujus mundi protestatibus eamdem fidem honori esse conspiciunt, fideles se esse mentiuntur. Sed cùm sanctam Ecclesiam subita adversitatis procella turbaverit, illico ostendunt quid in perfida mente moliuntur. Has autem rugas in electis suis sancta Ecclesia non habet, quia videlicet nesciunt aliud de se foris ostendere, & intus aliud habere. Unde rectè egregius prædicator dicit: *Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.* Maculam quippe & rugam non habet, quæ & turpitudine operis, & duplicitate sermonis caret. Sed quia nunc intra sinum fidei multos etiam reprobos tenet, cùm tempus persecutionis exarserit, ipsos hostes patitur, quos prædicationis verbis alere antè videbatur. Dicat quia: [*Rugæ meæ testimonium dicunt contra me.*], id est, ipsi me insequendo increpant, qui nunc in meo corpore positi, duplicitatis suæ in se malitiam non emendant. Unde bene adhuc subditur: (*Et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam, contradicens mihi.*) Etiam pacis suæ tempore sancta Ecclesia falsiloquium patitur, dum sunt in in ea multi, qui de æternitatis promissione diffidunt, & tamen se fideles esse mentiuntur. Qui dum prædicationi ejus apertè contradicere non præsumunt, falsiloquium non contra faciem, sed quasi post dorsum patitur. Sed cùm malitiæ tempus eruperit, is qui nunc metuens derogat, ad contradicendum ante faciem venit: quia verbis veræ fidei apertis vocibus obsistit. Sciendum verò est, quia cùm hæc à carnalibus patimur, non tam ipsi sunt, qui in nostra morte sæviunt, quàm malignus spiritus, qui eorum mentibus principatur, sicut per Paulum dicitur: *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum.* Unde cùm hîc quoque de falsiloquio loqueretur, aptè mox ad desecandum ejus falsiloquij principem, verba convertit, dicens:

5. Ephes. 5. f

Ephes. 6. b

Quòd sicut pauperes spiritu & simplices ad prædicandum Christus elegit, ita astutos & duplices Antichristus ad falsitatis prædicationem assumet.

CAPUT V.

6. COllegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est:] Quid aliud omnes iniqui, quàm membra sunt diaboli? Ipse itaque per eos agit, quidquid in eorum cordibus ut agere debeant immittit. Habet autem etiam nunc diabolus contra sanctam Ecclesiam furorem, sed sparsus ejus furor est: quia occultas tentationes per singulos movet. Cùm verò contra eam in aperta persecutione proruperit, furorem suum in eam colligit, quia in afflictione illius tota se intentione constringit. Membra autem ejus hoc pacis tempore idcirco circa electos collectum furorem non habent: quia malitiam suam minùs se sentiunt posse implere, quàm volunt. Cùm verò sibi suppetere licentiam pravitatis aspexerint, tantò hanc audaciùs feriunt, quantò & contra illam ex unanimitate glomerantur. Rectè itaque nunc dicitur: [*Collegit furorem suum in me.*] Cujus adhuc furor ut latiùs exponatur, dicitur: [*Et comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis.*] De quo & subditur: [*Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.*] Ille quippe antiquus hostis Ecclesiæ contra hanc dentibus fremit, eamque terribilibus oculis intuetur; quia per alios crudelia exercet, & per alios quæ exerceat providet. Dentes namque hujus hostis, sunt bonorum persecutores atque carnifices, qui ejus membra laniant, dum electos illius suis persecutionibus affligunt. Oculi verò hujus hostis sunt hi, qui contra eam providentes mala quæ faciant, suisque consiliis persecutorum ejus crudelitates inflammant. Antiquus ergo ejus adversarius fremit contra eam dentibus suis, dum per crudeles reprobos in ea insequitur vitam bonorum. Intuetur hanc terribilibus oculis, quia pravorum consiliis non cessat mala exquirere, in quibus hanc semper deteriùs affligat. Nam sicut incarnata veritas in prædicatione sua pauperes idiotas & simplices elegit: sic econtrario damnatus ille homo, quem in fine mundi apostata angelus assumet, ad prædicandam falsitatem suam, astutos ac duplices, atque hujus mundi scientiam habentes electurus est. Unde & per Esaïam dicitur: *Væ terræ cymbalo alarum, quæ est trans flumina Aethiopiæ, quæ mittit in mari legatos, & in vasis papyri super aquas.* Terra quippe, cui væ dicitur, ille principaliter homo damnatus est, qui alarum cymbalum vocatur: quia hi, qui per superbiam in altitudinem cogitationis evolant, eumdem perversum hominem prædicando sonant. Quæ scilicet terra rectè trans flumina Æthiopiæ esse perhibetur. Æthiopia etenim nigrum populum mittit: & omnem hominem mundus iste, quia peccatorem profert, quasi nigrum Æthiopia populum parit. Sed terra, cui væ dicitur, trans flumina Æthiopiæ esse perhibetur: quia damnatus ille homo tanta immensitate iniquus est, ut omnium peccantium peccata transcendat. Qui mittit in mari legatos, quia prædicatores suos in sæculum spargit. De quibus rectè subditur qualiter mittantur, dum dicitur: [*In vasis papyri super aquas.*] Ex papyro quippe charta est. Quid itaque per papyrum, nisi sæcularis scientia designatur? Vasa ergo papyri sunt corda doctorum sæcularium. In vasis igitur papyri super aquas legatos mittere, est prædicationem suam in sapientum carnalium sensibus ponere, & defluentes ad culpam populos vocare. Qui ergo illic per vasa papyri, ipsi hîc, quia carnaliter vident, per oculos designantur. De quibus & adhuc subditur: (*Aperuerunt super me ora sua, exprobrantes.*) Ora sua reprobi exprobrantes aperiunt, cùm & erroris sui mala prædicare non metuunt, & prædicamenta rectæ fidei irrident. De quibus sciendum est, quia illos præcipuè in sancta Ecclesia persequuntur, quos multis conspiciunt esse profuturos, qui vitam carnalium verbo correptionis conterunt, eosque in Ecclesiæ corpore spiritaliter vertunt. Unde & subditur:

7. Esa. 18 a

Quòd Christi maxillam percutit, qui veritatis persequitur prædicatores, & doctrinæ Evangelicæ contradicit: & de variis pressuris Ecclesiæ.

CAPUT VI.

PErcusserunt maxillam meam, satiati sunt pœnis meis.) Maxilla quippe Ecclesiæ, sancti prædicatores sunt, sicut sub Judææ specie per Hieremiam dicitur: *Plorans ploravit in nocte, & lacrymæ eius in maxillis ejus:* quia in adversitatibus Ecclesiæ illi ampliùs plangunt, qui vitam carnalium confringere prædicando noverunt. Per ipsos quippe sancta Ecclesia

Thren. 1. a

Ecclesia iniquos à vitiis conterit, & quasi glutiens in sua membra convertit. Unde ipsi quoque primo
Act. 10. Iudic. 15. d prædicatori velut maxillæ Ecclesiæ dicitur: *Occide & manduca.* Hinc est etiam quòd Samson maxillam asini tenuit, & hostes peremit: quia Redemptor noster simplicitatem atque patientiam prædicantium, suæ manu virtutis tenens, à vitiis suis carnales interfecit. Et maxilla in terram projecta postmodum aquas fudit, quia data morti prædicatorum corpora, magna populis monstravere miracula. Maxillam ergo Ecclesiæ perversi feriunt, cùm bonos prædicatores insequuntur. Et quia tunc reprobi grande se aliquid fecisse æstimant, cùm vitam prædicatorum necant, post percussionem maxillæ aptè subjungitur: [*Satiati sunt pœnis meis.*] Illa quippe eos pœna satiat, quæ mentem Ecclesiæ præcipuè castigat. Sequitur: [*Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.*] Electorum populus apud iniquum concluditur, cùm ejus caro antiqui hostis persecutionibus temporaliter datur. Qui non spiritui, sed manibus impiorum traditur, quia quò hunc in mente capere nequeunt, eò contra carnem illius crudeliùs inardescunt. Sed sanctæ Ecclesiæ populus cùm adversa perpeti graviter cœperit, & infirmos suos conspexerit ad deteriora delabi, pacis suæ tempora ad mentem revocat, quando fideles suos prædicationis suæ opulentiâ pascebat: Unde aptè subjungitur: [*Ego ille quondam opulentus, repente contritus sum.*] In eo quòd se repente contritum asseruit, infirmorum mentem improvidam designavit. Qui dum mala quæ ventura sunt, prævidere nesciunt, tantò eis graviora fiunt, quantò & ab eis inopinata tolerantur. Firmis autem mentibus repente adversa non veniunt, quia priusquam veniant, prævidentur. Quod tamen nunc quoque sancta Ecclesia in quibusdam retro labentibus patitur, qui post doctrinæ opulentiam, subitis aliquando vitiis conteruntur, ut sic in quibusdam malis corruant, ac si verbi pabulum numquam habuissent. Sequitur: [*Tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.*] Sicut in malis cervix superbiam, sic in bonis libertatis erectionem signat. Unde nonnumquam ipsa quoque superbia pro erectionis auctoritate ponitur, sicut per Prophetam
Isa. 60. c Dominus sanctæ Ecclesiæ pollicens dicit: *Ponam te in superbiam sæculorum.* Et quia persecutionis tempore infirmi quidam vera quæ sentiunt, prædicare liberè non præsumunt, rectè de hoc hoste dicitur:
9. (*Tenuit cervicem meam, confregit me.*) Fortasse autem hi cervicis appellatione signati sunt, qui pacis ejus tempore plusquam decet eriguntur, & sub occasione defendendæ rectitudinis, vitio deserviunt elationis. Qui persecutionis tempore idcirco adversa plus sentiunt, quia de prosperis extolluntur. De quibus bene dicitur: (*Tenuit cervicem meam, confregit me.*) Id est, elationem quam in infirmis habuit, districtione suæ percussionis inclinavit. (*Et posuit me sibi quasi in signum.*) Constat nimirum, quia idcirco signum ponitur, ut sagittarum emissione feriatur. Fidelis itaque populus in signum hosti suo est positus: quia eum semper suis ictibus impetit, eumque suis persecutionibus affligit. Qui enim in hac vita assidua mala tolerat, velut in signum positus, ictus excipit ferientis. Unde & prædicator egregius cùm persecutionum mala toleraret, atque sub persecutione adversariorum gemeret, teneram discipulorum mentem de suis afflictionibus consolans,
2. Thess. 3. b ait: *Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus.* Ac si eis apertè dicat: Quid in hoc tempore vulnera nostra miramini, qui si æterna gaudia quærimus, huc ad hoc venimus, ut feriamur? Sequitur: (*Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit, & effudit in terram viscera mea.*) Hæc juxta litteram beato Job congruere posse videbantur, per hoc quod dicitur: (*Circumdedit me lanceis suis, convulneravit lumbos meos, non pepercit:*) nisi subderetur quod de eo minimè scriptum legitur: (*Effudit in terram viscera mea.*) Ex qua re necesse est, ut dum hoc juxta litteram invenire non possumus, ea quæ in verbis ejus secundùm historiam sonant, juxta spiritum inquiramus. Sancta Ecclesia lanceis ab hoste suo circumdatur, quando in membris suis ab impugnatore callido tentationum jaculis impetitur. Bene autem circumdari lanceis dicimur: quia antiquus hostis tentationis suæ vulnere ab omni parte nos impetit. Sæpe enim dum gula restringitur, ut libido subigatur, inanis gloriæ aculeus mentem pulsat. Si autem corpus abstinentiæ afflictione non atteritur, contra mentem libidinis flamma se excitat. Sæpe dum servare parsimoniam nitimur, ad tenaciam labimur. Et sæpe dum possessa effusè tribuimus, ad avaritiam ducimur: quia rursum colligere quærimus quod tribuamus. Dum ergo antiqui hostis jacula ubique nos impetunt, rectè nunc dicitur: (*Circumdedit me lanceis suis.*) Et quia omne peccatum hostis quidem callidus suadet, sed nos ejus suasionibus consentiendo perpetramus, aptè subjungitur: (*Convulneravit lumbos meos.*) In lumbis quippe luxuria est. Unde & is qui cupiebat voluptatem libidinis à corde extinguere, prædicavit dicens:
1. Pet. 1. c *Succincti lumbos mentis vestræ.* Cùm ergo antiquus hostis fidelem populum ad luxuriam pertrahit, hunc proculdubio in lumbis ferit. Ubi notandum quoque est, quòd non ait: Vulneravit, sed, (*Convulneravit lumbos meos.*) Sicut enim loqui aliquando unius est, colloqui verò duorum, vel fortasse multorum: sic antiquus hostis, quia nos ad culpam sine nostra voluntate non rapit, nequaquam lumbos nostros vulnerare, sed convulnerare dicitur: quia hoc quod nobis ille malè suggerit, nos sequentes ex voluntate propria implemus, & quasi cum ipso nos pariter vulneramus: quia ad perpetrandum malum ex libero simul arbitrio ducimur. Sequitur: (*Non pepercit.*) Ac si dicat, Non destitit. (*Et effudit in terram viscera mea.*) Quid aliud sanctæ Ecclesiæ viscera debemus accipere, nisi eorum mentes, qui ejus quædam in se mysteria continent, qui ad intima sacramenta deserviunt? Sed antiquus adversarius cùm fideles quosdam, qui interioribus sacramentis deservire videbantur, ad sæcularia negotia pertrahit, ejus proculdubio viscera in terram fundit: quia illos in rebus infimis conculcat, qui priùs in occultis ac spiritalibus actibus latebant. Sequitur: (*Concidit me vulnere super vulnus.*) In infirmis suis sancta Ecclesia vulnere super vulnus conciditur, quando peccatum peccato additur, ut culpa vehementiùs exaggeretur. Quem enim avaritia pertrahit ad rapinam, rapina ducit ad fallaciam, ut perpetrata culpa, ex falsitate etiam defendatur, quid ista nisi super vulnus concisus est vulnere? Unde bene quoque per Prophetam dicitur: *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Solet enim sanguinis nomine signari peccatum. Unde is qui à peccatis liberari desiderat, per pœnitentiam clamat: *Libera me de sanguinibus.* Sanguis ergo sanguinem tangit, cùm culpa culpam cumulaverit. Et quia cùm vulnus vulneri additur, vires contra nos antiqui hostis vehementiùs excrescunt, rectè subjungitur: (*Irruit in me quasi gigas.*) Facilè quippe inimico resistitur, si non ei vel in multis lapsibus, vel in uno diutiùs consentiatur. Sin verò ejus suasionibus anima subesse consueverit, quantò se ei crebriùs subjicit, tantò eum sibi intolerabiliorem facit, ut ei reluctari non valeat: quia nimirum malignus adversarius contra hanc ex prava consuetudine devictam, quasi more gigantis pugnat. Sed tamen plerumque sancta Ecclesia etiam post perpetratas culpas mentes fidelium ad pœnitentiam revocat, & peccata operis virtute spon-

Osee 4. d

Psal. 50. c

taneæ afflictionis mundat. Unde bene subditur: [*Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.*] Quid in sacco & cinere nisi pœnitentia, quid in cute & carne nisi peccatum carnis debet intelligi? Cùm ergo quidam post lapsum carnis ad pœnitentiam redeunt, quasi saccus super cutem consuitur, & cinere caro operitur: quia culpa carnis per pœnitentiam tegitur, ne in districti judicis examine ad ultionem videatur. Infirma autem membra sua sancta Ecclesia cùm à peccatis retrahit, atque ad pœnitentiæ remedium ducit, hæc proculdubio fletibus adjuvat, ut ad recipiendam auctoris sui gratiam convalescant, & per fortes plangit quod non fecit, quod in membris suis debilibus quasi ipsa fecit. Unde bene adhuc subditur:

Quòd prælati sanctæ Ecclesiæ subditorum peccata quasi propria plangunt, & dum viderint aliquos pœnitentes, aliquos in malis perseverantes, judicia divina mirantur.

CAPUT VII.

11. [*Facies mea intumuit à fletu.*] Facies quippe sanctæ Ecclesiæ sunt hi, qui in locis eminum positi, apparent primi, ut ex eorum specie sit honor fidelis populi, etiam si quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus plangunt culpas infirmantium, seque sic de alienis lapsibus, ac si de propriis affligunt. Et sæpe dum quosdam vident ad veniam post culpas redire, quosdam verò in iniquitate persistere, occulta omnipotentis Dei judicia mirantur, sed penetrare nequeunt. Obstupescunt enim quæ non intelligunt. Unde & aptè subditur: [*Et palpebræ meæ caligaverunt.*] Palpebræ enim rectè appellati sunt, qui ad prævidenda pedum itinera vigilant. Sed cùm occulta Dei judicia nec præpositi vigilantes intelligunt, palpebræ sanctæ Ecclesiæ caligant. Sed ut sæpe jam me dixisse memini, beatus Job sanctæ Ecclesiæ typum tenens, modò voce corporis, modò autem voce capitis utitur: & dum de membris ejus loquitur, repente ad verba capitis levatur. Unde hîc quoque subjungitur:

Quòd sanguis Christi melius loquitur quàm Abel, quia sanguis Abel ultionem, sanguis verò Jesu veniam impetrat.

CAPUT VIII.

1. Pet. 2. d [*Haec passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces*] Absque iniquitate enim manus suæ pertulit, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus; & tamen dolorem crucis pro nostra redemptione toleravit. Qui solus præ omnibus mundas ad Deum preces habuit, quia & in ipso dolore passionis pro persecutoribus oravit, dicens: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Quid enim dici, quid cogitari in prece mundius potest, quàm cùm & illis misericordia intercessionis tribuitur, à quibus toleratur dolor? Unde factum est, ut Redemptoris nostri sanguinem, quem persecutores sævientes fuderant, postmodum credentes biberent, eumque esse Dei Filium prædicarent. De quo videlicet sanguine aptè subjungitur: [*Terra ne operias sanguinem meum, neque inveniat in te latendi locum clamor meus.*] Peccanti homini dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Quæ scilicet terra Redemptoris nostri sanguinem non abscondit: quia unusquisque peccator redemptionis suæ pretium sumens, confitetur ac laudat, & quibus valet proximis innotescit. Terra etiam sanguinem ejus non operuit, quia sancta Ecclesia redemptionis suæ mysterium in cunctis jam mundi partibus prædicavit. Notandum quod subditur: [*Neque inveniat in te latendi locum clamor meus.*] Ipse enim sanguis redemptionis qui sumitur, clamor nostri Redemptoris est. Unde etiam Paulus dicit: *Et sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel.* De sanguine Abel dictum fuerat: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Sed sanguis Jesu melius loquitur quàm Abel: quia sanguis Abel mortem fratricidæ fratris petiit, sanguis autem Domini vitam persecutoribus impetravit. Ut ergo in nobis sacramentum Dominicæ passionis non sit otiosum, debemus imitari quod sumimus, & prædicare ceteris quod veneramur. Locum enim latendi clamor ejus in nobis invenit, si hoc quod mens credidit, lingua tacet. Sed ne in nobis clamor ejus lateat, restat ut unusquisque juxta modulum suum, vivificationis suæ mysterium proximis innotescat. Libet mentis oculos ad Dominicæ passionis horam reducere, cùm Judæi persequentes sævirent, discipuli timentes fugerent. Qui enim carne mori videbatur, nequaquam Deus esse credebatur. Unde hîc aptè subditur:

Gen. 4. f. S. Ambros. lib. 2. de Abel & Cain c. 9.

Quòd testis Filij sit Pater & conscius; quia in omni Trinitatis opere unum consilium est, & una voluntas.

CAPUT IX.

[*Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis.*] Cùm enim Filius labefactaretur in terra, erat ei testis in cælo. Testis quippe Filij Pater est, de quo ipse in Evangelio dicit: *Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* Qui rectè etiam conscius dicitur: quia una voluntate, uno consilio Pater cum Filio semper operatur. Cujus etiam testis est, quia nemo novit Filium nisi Pater. Tunc ergo in cælo testem, & conscium in excelsis habuit, quando hi qui eum morientem in carne cernebant, divinitatis ejus potentiam considerare nesciebāt. Et cùm ignorarent homines, in morte tamen mediatoris Dei & hominum noverat qui cum ipso operabatur Pater. Quod fortasse etiam ad vocem ejus corporis referri valet. Sancta namque Ecclesia idcirco adversa vitæ præsentis tolerat, ut hanc superna gratia ad præmia æterna perducat. Carnis suæ mortem despicit, quia ad resurrectionis gloriam intendit. Et transitoria sunt quę patitur, perpetua quæ præstolatur. De quibus nimirum bonis perpetuis dubietatem non habet: quia fidele jam testimonium Redemptoris sui gloriam tenet. Carnis quippe ejus resurrectionem mente conspicit, atque ad spem fortiter convalescit: quia quod in suo videt jam factum capite, sperat in ejus quoque corpore, quod videlicet ipsa est, absque dubietate secuturum. Quam scilicet Ecclesiam Psalmista conspiciens in perpetua perfectione mansuram, sub appellatione lunæ describit, dicens: *Luna perfecta in æternum.* Quam quia ad resurrectionis spem Dominica resurrectio roborat, rectè subjunxit: *Et testis in cælo fidelis;* quia ut de sua resurrectione non trepidet, jam eum in cælo, qui resurrexit à mortuis, testem habet. Fidelis itaque populus cùm adversa patitur, cùm duris tribulationibus fatigatur, ad spem sequentis gloriæ mentem erigat, & de Redemptoris sui resurrectione confidens, dicat: [*Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis.*] Qui rectè conscius dicitur, quia naturam nostram non solùm creando novit, sed etiam assumendo. Scire enim ejus, est nostra suscepisse. Unde etiam per Psalmistam dicitur: *Ipse enim scit figmentum nostrum.* Quid enim mirum si figmentum nostrum dicatur specialiter scire, dum constet nihil esse quod nesciat? Sed figmentum nostrum scire ejus, est hoc in seipso ex pietate suscepisse. Quæ tamen vox cum beato Job congruere nobis etiam singulis potest. Omnis enim, qui ex eo quod agit, humanas laudes appetit, testem in terra quærit. Qui autem de actibus suis omnipotenti Deo placere festinat, testem se in cælo habere considerat. Et sæpe contingit, ut ipsa quoque in nobis bona opera ab

Luc. 23. e

Gen. 3. g

12.

Psal. 88. f

Psal. 102. e

incautis hominibus reprehendantur. Sed qui testem in cælo habet, reprehensiones hominum metuere non debet. Unde adhuc subditur: [*Verbosi amici mei: ad Deum stillat oculus meus*] Quid enim per oculum, nisi cordis intentio designatur? sicut scriptum est: *Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* Quia cùm bona intentione quid agitur, ejus intentionis actio apud Deum minimè fuscatur. Cùm ergo verbosi amici sunt, id est, cùm & ipsi derogant qui in fide sociantur, ad Deum necesse est ut oculus stillet, quatenus nostra intentio tota in amoris intimi compunctione defluat, & tantò subtiliùs se ad interiora erigat, quantò per exteriora opprobria repulsa, intus redire cogitur, ne foras evanescat. Sequitur. [*Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega suo.*] Peccatores quidem nos esse semper agnoscimus; sed tamen sæpe in flagello positi, pro quo magis peccato flagellemur, ignoramus: & nosipsos subtili inquisitione discutimus, ut si quo modo possimus, causam percussionis nostræ investigare valeamus. Quæ dum plerumque nos latet, fit nobis oneri cæcitas nostra, & de eo quod patimur, plus dolemus. Quisquis verò cum collega suo ad judicium accedit, & quod sentit dicit, & quidquid contradicitur, agnoscit: & quò voluerit, pulsat, & novit unde pulsatur. Qui autem divina animadversione percutitur, dum novit quidem quia vapulat, sed cur vapulet ignorat, quasi dicit ipse quod sentit, sed quid contra se dicatur, nescit: quia ipse quidem ingemiscit in verbere, sed Deus apertè non declarat, pro qua eum feriat ultione. Itaque nunc dicitur: [*Atque utinam sic judicaretur vir cum Deo, quomodo judicatur filius hominis cum collega suo.*] Ac si apertè diceretur: Sicut in omni quod dico, audior, sic omne quod de me dicitur, audirem. Quod tamen in hac vita fieri nullatenus potest: quia magna est interpositio oculis cordis nostri ad contemplandam subtilitatem Dei, ipsa videlicet infirmitas nostra. Sed tunc ad purum intuebimur eum, à quo nunc subtiliter intuemur, cùm hac infirmitate deposita, ad contemplationis internæ gratiam venerimus, de qua Paulus dicit: *Tunc cognoscam sicut & cognitus sum.* Unde beatus Job videns eamdem cognitionem plenissimè hîc perfici nullatenus posse, de cæcitate quidem vitæ præsentis gemit, sed tamen se de ejus brevitate consolatur, dicens: [*Ecce enim breves anni transeunt: & semitam, per quam non revertar, ambulo.*] Omne quod transit, breve est, etiam si tardiùs terminari videatur. In mortis autem semita, per quam non revertimur, ambulamus: non quò ad vitam carnis minimè resurgendo reducimur, sed quòd ad labores hujus vitæ mortalis, vel ad conquirenda laboribus præmia iterum non venimus.

14. Matt. 6. c

B

1. Cor. 13. d

CAP. XVII. *Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, & solum mihi supereſt sepulcrum. Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me, & pone me iuxta te, & cuiusvis manus pugnet contra me. Cor eorum longè feciſti à diſciplina, propterea non exaltabuntur. Prædam pollicetur ſociis, & oculi filiorum eius deficient. Poſuit me quaſi in proverbium vulgi, & exemplum ſum coram eis. Caligavit ad indignationem oculus meus, & membra mea quaſi in nihilum redacta ſunt. Stupebunt iuſti ſuper hoc, & innocens contra hypocritam ſuſcitabitur. Et tenebit iuſtus viam ſuam, & mundis manibus addet fortitudinem. Igitur omnes vos convertimini & venite, & non inveniam in vobis ullum ſapientem. Dies mei tranſierunt, cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem, & rurſum poſt tenebras ſpero lucem. Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtravi lectulum meum. Putredini dixi, Pater meus es: mater mea, & ſoror mea, vermibus. Vbi eſt ergo nunc præſtolatio mea, et patientiam meam quis conſiderat? In profundiſſimum infernum deſcendent omnia mea: putaſne ſaltem ibi erit requies mihi?*

Quòd timore judicij quanto finem ſuum magis propinquare cognoſcunt electi, eò ſemetipſos terribiliùs diſcutiunt.

CAPUT X.

15. *Spiritus meus attenuabitur.*] Attenuatur spiritus timore judicij: quia electorum mentes quò ampliùs extremo judicio propinquare se sentiunt, eò ad discutiendas semetipsas terribiliùs contremiscunt, & si quas in se carnales umquam cogitationes inveniunt, pœnitentiæ ardore consumunt: nec cogitationes suas dilatari carnali voluptate permittunt, quia eò semetipsas dijudicantes subtiliùs feriunt, quò districtum judicem præstolantur vicinum. Unde fit, ut propinquum sibi semper exitum suspicentur. Nam reproborum mentes idcirco multa nequiter agunt, quia hîc se vivere diutiùs arbitrantur. Justorum ergo attenuatur spiritus, sed crassescit iniquorum. Quò enim per elationem tument, eò attenuationem spiritus non habent. Justi verò dum brevitatem suæ vitæ considerant, elationis & immunditiæ culpas declinant. Unde & subditur: (*Dies mei breviabuntur, & solum mihi supereſt ſepulcrum.*) Qui enim considerat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione: atque unde in oculis suis jam quasi non vivit, inde veraciter in oculis sui conditoris vivit. Nil quod transeat appetit, cunctis præsentis vitæ desideriis contradicit; & pæne mortuum se considerat, quia morturum minimè ignorat. Perfecta enim vita est mortis imitatio, quam dum justi sollicitè peragunt, culparum laqueos evadunt. Unde scriptum est: *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Unde & beatus Job, quia dies suos considerat breviari, & solum sibi supereſſe sepulcrum pensat, aptè subjungit: (*Non peccavi, & in amaritudinibus moratur oculus meus.*) Ac si apertè dicat: Culpam non feci, & flagella suscepi. Sed hac in re animum movet, quia in multis se hujus historiæ locis peccasse confitetur, qua ratione peccasse se nunc abneget? Sed ad hæc ratio celeriter occurrit, quia nec tantùm peccavit ut flagella mereretur, nec tamen esse sine peccato potuit. Nam quia non pro corrigenda culpa, sed pro gratia augenda percussus est, judex ipse testatur, qui laudat & ferit. Et rursum quia sine peccato non fuerit, nec ipse negat qui à judice laudatur, atque ideo laudatur, quia non negat. Sed credo quòd melius hæc verba discutimus, si dicta ex voce capitis sentiamus. Redemptor etenim noster ad redemptionem nostram veniens, & non peccavit, & amaritudinem pertulit; quia pœnam culpæ nostræ sine culpa sua suscepit, de cujus voce subditur: (*Libera me, & pone me juxta te, & cujuſvis manus pugnet contra me.*) Ipse etenim non peccavit in cogitatione, vel opere: ipse in amaritudine moratus est per passionem: ipse liberatus est per resurrectionem: ipse juxta Patrem positus est per ascensionem; quia profectus in cælum sedet ad dexteram Dei. Et quia post ascensionis ejus gloriam

C

Eccli. 7. d

16.

D

Judæa in discipulorum ejus persecutione commota est, rectè nunc dicitur: [*Et cujusvis manus pugnet contra me.*] Tunc quippe in membris illius furor persequentium sæviit, * cum contra fidelium vitam flamma crudelitatis exarsit. Sed quò irent iniqui, aut quid agerent, dum is, quem persequebantur in terra, jam sedebat in cælo? De quibus adhuc subditur:

* al. tunc

Quòd reproborum corpus sub disciplina sit, mens verò procul.

CAPUT XI.

Cor eorum longè feciſti à diſciplina.] Si enim disciplinæ custodiam nossent, & nequaquam Redemptoris nostri præcepta contemnerent, ipsa eos carnis suæ mortalitas ad amorem vitæ immortalis excitasset. Hoc ipsum namque in hac vita corruptioni nos esse subjectos, jam de flagello disciplinæ est. Æstu enim & frigore, fame sitique turbari, morbis affici, quandoque etiam extingui, quid sunt hæc aliud, quàm flagella peccati? Sed sunt nonnulli, qui & flagella tolerant, & tamen mentem ad flagellantis metum minimè reformant. Unde rectè nunc dicitur: [*Cor eorum longè feciſti à diſciplina.*] Quia etsi corpus sub disciplina est, cor sub disciplina non est: dum & flagellatur quisque, & tamen ad humilitatem mentis non reducitur. Neque ita hoc dicitur, ac si omnipotens & misericors Deus longè cor hominis à disciplina faciat: sed quòd sponte delapsum, ibi remanere ubi cecidit, judicando permittat; sicut *Matt. 6. b* ei in oratione quoque dicimus: *Et ne nos inducas in tentationem;* id est, induci minimè permittas. Sequitur: [*Propterea non exaltabuntur.*] Cor enim si sub disciplina esset, superiora appeteret, adipiscendis bonis transeuntibus non inhiaret. Quorum igitur cor sub disciplina non est, rectè de illis dicitur: [*Propterea non exaltabuntur;*] quia dum in infimis voluptatibus dimissi, terrena bona semper desiderant, cor ad superna gaudia numquam levant. Exaltarentur quippe, si mentem ad spem patriæ cælestis erigerent. Sed qui per disciplinam custodire vitam minimè student, sed ex desiderio in imis jacent, & (quod est gravius) jacendo se erigunt, quia de rebus transitoriis extolluntur; extolli possunt, sed exaltari nequeunt, & inde profundiùs in imo sunt, unde se apud se altiores fiunt. Cor itaque, quod sine disciplina est, exaltari non valet; quia humana mens sicut malè elevata in infimis premitur, sic bene pressa in sublimibus levatur. Sequitur:

Quòd socij diaboli sint apostatæ angeli, qui cum eo corruerunt: filij verò, qui per delectationem ab eo gignuntur.

CAPUT XII.

37. *Rædam pollicetur sociis, & oculi filiorum ejus deficient.*) Postquam de multitudine iniquorum, id est, de antiqui hostis corpore, beatus Job sententiam protulit, mox ad ipsum eorum principem, id est, caput omnium perditorum, sententiam vertit, atque à plurali numero ad singularem redit. Ita quippe unum corpus sunt diabolus & omnes iniqui, ut plerumque nomine capitis censeatur corpus, & nomine corporis appelletur caput. Nam capitis nomine censetur corpus, cùm de perverso homine dicitur: *Ioan. 6. g* *Ex vobis unus diabolus est.* Et rursum nomine corporis appellatur caput, cùm de ipso apostata angelo *Matt. 13. d* dicitur: *Inimicus homo hoc fecit.* Iste igitur princeps omnium perversorum alios socios habet, atque alios filios. Qui namque sunt ejus socij, nisi illi apostatæ angeli, qui cum eo de cælestis patriæ sede ceciderunt? Vel quos alios filios habet, nisi perversos homines, qui de ejus prava persuasione in malitiæ operatione generantur? Unde etiam Veritatis voce fidelibus dicitur: *Vos ex patre diabolo estis.* Perversus itaque *Ioan. 8. f* iste auctor erroris prædam sociis pollicetur, quia malignis spiritibus pravorum promittit animas in eorum fine rapiendas. (*Et oculi filiorum ejus deficient.*) Quia dum intentiones hominum ad sola terrena speranda excitat, hoc illos amare facit, quod diu tenere non possunt. Neque enim valet amoris pravi intentio permanere, quando & hoc quod amat constat sub celeritate deficere. Possunt quoque & per socios fortasse intelligi crudelissimi quique & omni malitia jam repleti: per filios verò hi, qui adhuc deceptoriis promissionibus illusi, augendæ pravitati nutriuntur: ut illos jam velut ex merito malitiæ diabolus quasi socios habeat, qui jam non habent in perditione quo crescant: istos autem quasi filios, quos promissionibus lactat, ut ad pejora proficiant. Sed oculi filiorum ejus deficient; quia pravorum intentiones cadunt, cùm omne quod hìc appetunt, deserunt; & illic, quod doleant, sine fine patiuntur. Sequitur: (*Posuit me quasi in proverbium vulgi; & exemplum sum coram eis*) Hæc beatus Job dicat ex se, dicat ex vocibus omnium electorum. Omnis quippe, qui flagello percutitur, quasi in proverbium ponitur vulgi: quia stultus quisque dum cuiquam maledicere appetit, ex illius similitudine maledictionem sumit, quem percussum temporaliter videt; eamque pœnam suo optat adversario, quam evenisse conspicit justo. Sicque fit, ut non rectè sapientibus, in exemplum deducatur rectus, dum & pœna justi esse damnatio creditur, & quæ illi maneat gloria, nulla spe fidei prævidetur. Sequitur:

Quòd justi, cum vident Sanctorum innocentiam à peccatoribus opprimi, judicia Dei mirantur, ad quorum secreta non penetrant.

CAPUT XIII.

*Caligavit * ad indignationem oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt.*) Ad indignationem oculus caligat, quando ipsi quoque qui in Dominico corpore, id est, in Ecclesia lumen veritatis habent, dum se diutius à pravis despici ac dedignari conspiciunt, de occulti judicij admiratione turbantur, & secretum Dei penetrare nequeunt, cur prævalere perversi contra bonorum innocentiam permittuntur. Quis etenim non obstupescat, cùm Herodias apud temulentum regem saltatu filiæ *Marc. 6. d* obtinet, ut caput amici sponsi, prophetæ & plusquam prophetæ, ante ora convivantium in disco deferatur? Sed cùm justi ad indignationem caligant, infirmi plerumque usque ad infidelitatem corruunt. Unde subditur: (*Et membra mea quasi in nihilum sunt redacta.*) Membrorum quippe nomine, teneritudo exprimitur infirmorum, qui dum perversos prospiciunt florere, justosque cruciari, ad hoc nonnumquam perveniunt, ut se bona vel inchoasse pœniteant; atque ita ad agenda mala citiùs recedunt, ac si eorum vitæ nocuerit bonum quod inchoaverunt. Hoc autem quod ait: (*Caligavit ad indignationem oculus meus;*) verbis planioribus aperit, adjungens: 18. * al. ab indignatione

Quòd contra hypocritas Sancti suscitantur, cùm eorum gloriam honoremque contemnunt, & ad sola bona cælestia mentem erigunt, quæ sibi cum malis communia esse non possunt.

CAPUT XIV.

Stupebunt justi super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.) Hoc loco innocens necdum perfectus justus accipitur, qui bona adhuc inchoans, etsi nocere aliis non novit, perfecta tamen ipse agere nequaquam valet. Et quia corda parvulorum, dum perversos florere in præsenti vita conspiciunt, invi-

diæ facibus succenduntur: tantò enim quisque plus invidet aliis bona præsentia, quantò ea ipse minus contempserit. Nam quod haberi ab omnibus non valet simul totum, huic desit quod alter habuerit. Succenditur verò contra hypocritam innocens, dum gloriæ simulatoris invidet etiam qui nulli nocere solet. Sin verò hoc in loco innocens quilibet in bono perfectus accipitur: contra hypocritam innocens suscitatur, quando hunc & florere conspicit, & tamen cum suo eum flore contemnit: & prædicando quæ recta sunt, tantò eum despiciendum ceteris esse denunciat, quantò eum conspicit illa anxiè quærere, quæ cum eo diu non valeant permanere. In quo adhuc sensu subjungitur: [*Et tenebit justus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.*] Considerato quippe hypocrita, justus viam suam tenet: quia dum illum ex perversa voluntate obtinere ea quæ mundi sunt, intuetur, ipse ad amorem cælestium robustiùs stringitur: sciens quia bonis desideriis præmia æterna non deerunt, dum & pravis & duplicibus cordibus bona temporalia non negantur. Qua ex re mundis quoque manibus addit fortitudinem: quia conspiciens perversos obtinere terrenam gloriam, bona sua opera provehit ad perfectionem; & tantò altiùs temporalia despicit, quantò hæc abundare etiam malis cernit. Quàm enim sint despicienda considerat, quæ Deus omnipotens etiam perversis præstat. Si enim principaliter magna essent, nequaquam hæc conditor adversariis suis tribueret. Unde & indignum sibi esse perpendit, ut illa bona appetat, quæ abundare conspicit & malis: sed ad percipienda cælestia mentem suam dirigit, quæ sibi cum reprobis communia esse non possunt. Igitur postquam exteriores profectus malorum, bonorum verò interiores intulit, exhortationis verba protulit, dicens: [*Igitur omnes vos convertimini, & venite.*] Quæ videlicet exhortationis verba propriè ad electos format, quos ad æternitatem vocat. Qui duobus modis invitantur, scilicet, ut convertantur, & veniant: convertantur nimirum fide, veniant opere. Vel certè convertantur deserendo mala, & veniant bona faciendo, sicut *Ps. 36. c* scriptum est: *Declina à malo, & fac bonum.* Mirandum verò quod subditur: [*Et non inveniam in vobis ullum sapientem.*] Quid est quòd eos ad sapientiam vocat, & tamen optat ne illos sapientes inveniat, nisi quòd ad veram sapientiam venire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiducia decipiuntur? *Esai. 5. e* de quibus scriptum est: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobi smetipsis prudentes:* Et qui- *Rom. 12. d* bus rursum dicitur: *Nolite prudentes esse apud vosmetipsos.* Unde idem prædicator egregius, hos quos carnaliter sapientes invenerat, ut sapientiam veram perciperent, priùs fieri stultos quærebat, dicens: *1. Cor. 3. b* *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Et per semetipsam Veri- *Matt. 11 c* tas dicit: *Confiteor tibi pater Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Quia ergo hi qui apud semetipsos sapientes sunt, ad veram sapientiam pervenire non possunt, rectè beatus Job conversionem auditorum desiderans, exoptat ne in eis ullum sapientem inveniat. Ac si eis apertè dicat: Stulti esse apud vosmetipsos discite, ut in Deo verè sapientes esse valeatis. Sequitur:

Quòd cogitationes Sanctorum sive in lucris animarum, sive in dispensatione rerum temporalium torqueant corda eorum, quia alternantibus prosperitatibus, & in nocte timent ne ruant, & in die suspecti sunt ne præsumant.

CAPUT XV.

20. *Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.*] Sancta electorum Ecclesia per diurna & nocturna tempora conspicit vitæ suæ spatia transire, quia noctem in adversitatibus, diem verò in prosperitatibus habere consuevit. Quasi enim lux ei oritur ex tranquillitate pacis, & nox ex dolore persecutionis. Sed cùm post quietis otia ad excrescentis contra se persecutionis laborem redit, dies suos transisse testatur. In quibus tamen diebus solet tantò gravioribus curis premi, quantò à se de ipsa tranquillitate pacis subtiliores à judice rationes cogitat exquiri. In tranquillitate enim pacis modò animarum lucra cogitat, modò terrenarum rerum dispensationes curat. Quæ videlicet terrenorum actuum dispensationes tantò bonis mentibus graviores sunt, quantò earum intuitu, ab intuendis cælestibus vel ad modicum avelluntur. Unde bene beatus Job sive sua, sive voce universalis Ecclesiæ, postquam dies suos transisse testatur, illico subjunxit: [*Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.*] Quia dum bonis mentibus temporalis felicitas transit, etiam cura eis terrenæ dispensationis subtrahitur, quæ eas in cogitationibus torquere videbatur. Dum enim erectæ semper esse ad percipienda cælestia appetunt, eo ipso quo aliquando ex dispensatione terrena ad ima cogitanda descendunt, torqueri se sentiunt. Unde fit, ut ipsa quoque adversitas persecutionis vertatur in magnam exultationem lætitiæ propter adeptam quietem cordis. Unde & aptè subditur: [*Noctem verterunt in diem.*] Dissipatæ etenim cogitationes noctem in diem vertunt, quia nonnumquam justis ampliùs placet ex adversitate mala perpeti, quàm ex prosperitate terrenæ dispensationis cura fatigari. Sed quia noverunt cautiùs, & adversa transire, & prospera rursus illucescere, aptè subjungitur: [*Et rursum post tenebras spero lucem.*] Lux enim post tenebras speratur: quia vel post noctem vitæ præsentis æternum lumen percipitur, vel ita hîc adversitas atque prosperitas alternant, ut sibi succedere vicissim non desinant. Unde fit, ut & in luce nox in suspicione sit, & in nocte lux in præsumptione, sicut scriptum est: *In die bonorum ne* *Eccli. 11. c* *immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum.* Sed ecce quia auctoris nostri gratiâ redempti sumus, hoc jam cælestis muneris habemus, ut cum à carnis nostræ inhabitatione subtrahimur, mox ad cælestia præmia deducamur: quia dum conditor ac redemptor noster claustra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, unde jam alios descendendo liberavit. Hi verò, qui ante ejus adventum in hunc mundum venerunt, quantamlibet justitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti in sinu cælestis patriæ statim recipi nullo modo poterant: quia necdum ille venerat, qui inferni claustra sua descensione solveret, & justorum animas in perpetua jam sede collocaret. Unde beatus Job & afflictionem sentiens, & adhuc differri retributionem justorum sciens, aptè subjungit.

Quòd Sancti licet ad infernum post mortem ab Adam usque ad Christum descenderint, ibi tantum quasi in lectulo quiescebant, solas tenebras pro pœna habentes, & hoc eis summum tormentum erat, quòd expectatum Salvatorem nondum videbant.

CAPUT XVI.

21. *Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris stravi lectulum meum.*] Priores etenim Sancti & sustinere adversa poterant, & tamen è corporibus educti, adhuc ab inferni locis liberari non poterant: quia necdum venerat, qui illuc sine culpa descenderet, ut eos qui ibi tenebantur ex culpa, liberaret. Tunc verò homo suum lectulum in tenebris stravit, quando lucem justitiæ persuasori callido consentiendo deseruit. Et quia in ipsis quoque in-

ferni locis justorum animæ sine tormento tenebantur, ut & pro originali culpa adhuc illuc descenderent, & tamen ex propriis actibus supplicium non haberent, quasi in tenebris lectulum stravisse, est in inferno sibi requiem præparasse. Grave etenim tædium electis fuit, post solutionem carnis, adhuc speciem non videre creatoris. Quod tædium non immeritò beatus Job tenebras vocat. Sed quia hoc ex pœna infirmitatis venit, rectè eamdem mox infirmitatem subdit, dicens:

Quòd natura corrupta, & prava consuetudo vermes concupiscentiarum in nobis generant, & ex putredine hujus carnis hujusmodi soboles oriatur.

CAPUT XVII.

PVtredini dixi, Pater meus es: mater mea, & soror mea, vermibus.] Quid est hoc, quòd dixit putredini: [Pater meus es;] nisi quòd omnis homo ab origine jam vitiata descendit? Unde & additur: [Mater mea, & soror mea, vermibus:] quia videlicet & ab ipsa putredine & cum ipsa in hunc mundum venimus. Quantùm enim ad materiam corruptibilis carnis, mater nostra ac soror vermes sunt, quia & de putredine processimus, & cum putredine venimus, quam portamus. Quod si intelligi spiritaliter potest, & mater natura, & consuetudo non immeritò soror vocatur, quia ab illa cum ista sumus. Quæ videlicet mater & soror vermes sunt, quia ex natura corruptibili, & consuetudine perversa cogimur, ut quasi quibusdam vermibus, sic inquietis cogitationibus in mente fatigemur. Carnis enim natura vitiata, & consuetudo perversa, quia innumeras curas in corde infirmitatis nostræ generant, bene mater & soror vermes vocantur. Mordent enim animum curæ, dum inquietant. Non enim cessant justi viri vel sollicitè cogitare & pertractare quid agant, vel providè inspicere quò post præsentem vitam ducendi sint. Quia ergo tunc electi ante adventum Domini & in labore vitæ præsentis se esse cernebant, & tamen post præsentem vitam necdum cælestia bona percipere, multis cogitationibus * verebantur. Expectabant enim gra- *a', ure-
tiam Redemptoris sui, nec tamen ad eam poterant batur.
in carne vivendo pervenire. Unde & aptè subditur: [Ubi est ergo nunc præstolatio mea?] Quæ esse potuit præstolatio justorum, nisi justus & justificans Deus, qui ad pœnas humani generis sponte descenderet, & captivos mortis, justitiæ suæ virtute liberaret? Hujus enim præsentiam minimè cessabant intenta cogitatione præstolari, quam quandoque esse venturam noverant, sed venire citiùs quærebant. Unde non ait: Ubi est ergo præstolatio mea? sed ait: [Ubi est ergo nunc præstolatio mea?] Dum 22.
enim addit, nunc, ostendit quia quod quandoque venturum erat, venire citiùs desiderabat. Sequitur: [Et patientiam meam quis considerat?] Expressit desiderium, quo festinat in carne positus redimi, & ab inferis ad superna revocari. Et quidem paucorum hominum ista fuit perpendere, ut scirent de præsentis vitæ laboribus, vel de subsequenti post mortem dilatione cogitare. Quod utrumque justi ante adventum Redemptoris nostri se perpeti dolebant. Unde & rectè dicitur: [Et patientiam meam quis considerat?] Equidem non deest qui patientiam consideret; sed cùm citiùs non exaudit, quasi minùs considerare Deus dicitur. Ipsa enim humani generis, quæ venit in mundi fine, redemptio, ab his qui à mundi initio præcesserunt, tarda credebatur: quia longo temporis spatio à cælestium remuneratione disuncti sunt, Veritate attestante, quæ ait: *Multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ* Luc. 10. *vos videtis, & non viderunt.* Itaque quod nunc d

A dicitur: [Patientiam meam quis considerat?] ardentis desiderij vota panduntur. Neque enim, ut prædiximus, justorum patientiam non considerat Deus: sed quasi non considerare dicitur, ad votum desiderij minùs citiùs apparere, & in prolixiora tempora dispensationis suæ gratiam differre. Dicat ergo [Patientiam meam quis considerat?] quia quod disponenti breve est, longum est amanti. Unde adhuc dilationis suæ damna considerans, hoc quod jam prædixerat, repetit: & descensurus ad ima, vocem doloris ingeminat, dicens: [In profundissimum infernum descendent omnia
B mea.] Cùm constet, quòd apud inferos justi non in locis pœnalibus, sed in superiori quietis sinu tenerentur, magna nobis oboritur quæstio, quidnam sit, quòd beatus Job asserit, dicens: [In profundissimum infernum descendent omnia mea.] Qui & si ante adventum mediatoris Dei & hominum in infernum descensurus erat, liquet tamen quia in profundissimum infernum descensurus non erat. An ipsa superiora loca inferi, profundissimum infernum vocat? Quia videlicet quantùm ad sublimitatem cæli, jam hujus aëris spatium non immeritò dici infernus potest. Unde cùm apostatæ angeli à cælestibus sedibus in hoc caliginoso aëre sint demersi, Petrus Apostolus dicit: *Angelis peccantibus*
C *non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tar-* 2. Pet. 2. a
tarum tradidit in judicio cruciandos reservari. Si itaque quantum ad cælsitudinem cæli, aër iste caliginosus infernus est; quantùm ad ejusdem aëris altitudinem, terra quæ inferiùs jacet, & infernus intelligi, & profundus potest: quantùm verò ad ejusdem terræ altitudinem, & illa loca inferi quæ superiora sunt aliis receptaculis inferni, hoc loco non incongruè inferni profundissimi appellatione signantur: quia quod aër ad cælum, terra ad aërem, hoc ille est superior infernorum sinus ad terram. Sed mirum valde est quod adjungit: [Descendent omnia mea.] Cùm enim sola anima descensura esset 23.
ad inferni loca, quid est quòd sanctus vir illuc perhibet omnia sua descendere, nisi quòd ibi se esse totum vidit, ubi pondus suæ remunerationis intelli-
D git? Quia hoc quod ex se insensibile in terra deserit, quousque ad incorruptionem resurrectionis redeat, se esse non sentit. Omnia itaque sua in infernum profundissimum descensura perhibet, quò solam suam animam descensuram videt: quia ibi totus est, ubi sentire possit quod receperit. Vel certè in infernum omnia ejus descendunt: quia laborum omnium retributio, adhuc in sola inferni quiete recipi præstolabatur. Et quasi illuc descendit omne quod egit: quia ibi quietem retributionis suæ ex omnibus invenit. Unde etiam ipsa quies præstolata subjungitur, cùm illico subinfertur: [Putasne saltem ibi erit requies mihi?] In quibus nimirum verbis & innotescit quod desiderat, & tamen esse se adhuc de susципienda requie dubium designat: ne cujus sancta opera tot flagella secuta sunt, occulto judicio superni judicis, post flagella temporalia etiam
E mansura tormenta sequerentur. Qua in re cum magno nobis timore pensandum est, quis nostrum jam de requie æterna securus sit, si de ea adhuc & ille trepidat, cujus virtutis præconia & ipse judex qui percutit, clamat: *Si enim justus vix salvabitur,* 1. Pet. 4
impius & peccator ubi parebunt? Beatus etenim Job d
ad requiem se post flagella perventurum noverat: sed ut nostra timore corda concuteret, ipse visus est de æternæ quietis retributione dubitare cùm dicit, [Putasne?] ut nos videlicet perpendamus, quanta debemus formidine venturum judicium semper expavescere, quando & ille qui à judice laudatus est, adhuc de retributione judicij in suis vocibus securus non est.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM JOB

LIBER DECIMVSQVARTVS.

CAPUT PRIMUM.

1. SUPERIORI hujus operis parte tractavimus, quòd omnipotens Deus ut mentes corrigeret sub lege positorum, beati Job vitam ad testimonium adduxit, qui legem non novit, & tamen tenuit: qui præcepta vitæ, quæ scripto non acceperat, custodivit. Hujus priùs actio Deo attestante laudatur, & probari postmodum diabolo insidiante permittitur; ut per tentamenta tribulationis ostenderet, quantùm priùs in tranquillitate profecisset. Hujus vitam inimicus generis humani more suo improbus, & laudari Deo attestante cognovit, & tamen ad tentandum expetiit. Quem cùm tot damnis rerum, tot orbitatibus percussum sternere nequivisset, uxorem ei in stimulum malæ suasionis excitavit, ut saltem per familiaria verba corrumperet, quem per tot sternere nunciorum tormenta minimè valeret. Sed cùm adjutorio feminæ, quod contra Adam priùs in paradiso obtinuit, contra hunc secundum in sterquilinio positum, roborari non potuit, ad alia se tentandi argumenta convertit: ut amicos ejus quasi consolantes adduceret, & tamen eorum mentes in asperitatem increpationis excitaret; quatenus eum, cujus patientiam flagella non vicerant, inter flagella saltem aspera verba superarent. Sed inimicus callidè insidians, fraudem quam contra sanctum virum paraverat, pertulit: quia sancto viro quot occasiones perditionis intulit, tot causas victoriæ ministravit. Contra tormenta quippe patientiam, contra verba sapientiam tenuit: quia & dolores verberum æquanimiter sustinuit, & stultitiam malè suadentium sapienter frænavit. Sed quia in ipsis passionibus, doctisque locutionibus sanctæ Ecclesiæ typum tenet, amicis ejus, ut sæpe jam diximus, quædam recta, & quædam stulta loquentibus, non immeritò hæretici figurantur: qui pro eo quòd sancto viro amici sunt, multa de reprobis recta dicunt: sed pro eo quòd speciem hæreticorum tenent, plerumque in oris sui excessu dilabuntur, & verborum suorum jaculis sancti viri pectus feriunt, sed contra mentem inexpugnabilem ipsa sua percussione fatigantur. Nos igitur subtili debemus discretione distinguere, & quid sit in eorum verbis quod verè de reprobis sentiunt, & quid quod contra beatum Job fatuum sonant.

CAP. XVIII. *RESpondens autem Baldad Suhites, dixit: Vsque ad quem finem verba iactabis? Intellige prius, & sic loquamur. Quare reputati sumus ut iumenta, & sorduimus coram te? Quid perdis animam tuam in furore tuo? Numquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo? Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius: & lucerna, quæ super eum est, extinguetur. Artabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam. Vndique terrebunt eum formidines, & involvent pedes eius. Attenuetur fame robur eius, & inedia invadat costas illius. Devoret pulcritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors. Avellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interitus. Habitent in tabernaculo illius socij eius, qui non est: aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum. Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec ullæ reliquiæ in regionibus eius. In diebus eius stupebunt novissimi, et primos invadet horror. Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, et iste locus eius qui ignorat Deum.*

Quòd superbi, cum se despici suspicantur, ad contumelias prosiliunt.

CAPUT II.

2. *RESpondens autem Baldad Suhites, dixit: Vsque ad quem finem verba jactabis? Intellige prius, & sic loquamur.*] Omnes hæretici sanctam Ecclesiam in quibusdam incognitis superbire putant, quædam verò nec intelligere suspicantur. Unde Baldad Suhites beatum Job quasi in superbiam adstruit erupisse, quem fatetur verba jactare. Sed signat ipse quanta elatione tumuerat, qui beatum Job loqui quæ non intelligere putabat. Et quia C omnes hæretici in æstimatione sua à sancta Ecclesia despici conqueruntur, aptè subjungitur: [*Quare reputati sumus ut jumenta, & sorduimus coram te?*] Humanæ mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod facit. Arbitrantur enim se despici, qui bonorum mores despicere consueverunt. Et quia in his quæ comprehendi valent ratione, contra hæreticos ostendit Ecclesia rationabile non esse quod adstruunt, æstimari se ab ejus judicio velut jumenta suspicantur. Ex qua despectus sui suspicione protinus ad dedignationem prosiliunt, atque ad ejusdem Ecclesiæ contumelias excitantur. Unde subditur: [*Quid perdis animam tuam in furore tuo?*] Hæretici vel zelum rectitudinis, vel spiritalem gra-

tiam sanctæ prædicationis, non virtutis pondus, sed insaniam furoris æstimant. Quo furore videlicet perire fidelium animas arbitrantur: quia inde interire Ecclesiæ vitam credunt, unde eam contra se * in furore conspiciunt. Sequitur: [*Numquid propter te derelinquetur terra?*] Se enim ubique Deum colere, se totum mundum existimant occupasse. Quid est ergo dicere: [*Numquid propter te derelinquetur terra;*] nisi hoc, quod sæpe fidelibus dicunt, quia hoc est verum quod vos dicitis, Omnis à Deo terra derelicta est, quam jam præ multitudine nos tenemus? Sancta autem universalis Ecclesia prædicat, salvari veraciter nisi intra se non posse, asserens quòd omnes qui extra ipsam sunt, minimè salvabuntur. At contrà hæretici, qui etiam extra ipsam salvari se posse confidunt, in quolibet loco sibi divinum adjutorium adesse profitentur. Unde dicunt: [*Numquid propter te derelinquetur terra?*] id est, ut quisquis extra te fuerit, minimè salvetur? Unde etiam subditur: [*Et transferentur rupes de loco suo.*] Hæretici rupes vocant eos, quos sublimibus in humano genere excedere sensibus æstimant, quos profectò doctores se habere gloriantur. Cùm verò sancta Ecclesia perversos quosque prædicatores intra sinum rectæ fidei colligere studet, quid aliud quàm de locis propriis rupes movet, ut intra eam recta sentientes humiliter jaceant, qui in perversis suis sensibus priùs rigidi stabant? Sed hoc fieri hæretici omnino contradicunt, & propter ejus vocem rupes de loco proprio transferri renituntur: quia videlicet nolunt, ut ad eam venientes vera humiliter sentiant hi, qui apud eos elatis sensibus falsa sapiebant.

* *al.* in fervore.

Quòd & bona malis, & mala bonis in hac vita indifferenter eveniunt; in vita verò æterna sola vera bona bonis, & vera mala malis servantur.

CAPUT III.

5. PLERUMQUE verò hæretici, cùm quosdam in sancta Ecclesia vel inopia, vel flagellis laborantes aspiciunt, semetipsos mox in arrogantiam justitiæ extollunt; & quidquid adversum fidelibus evenisse conspiciunt, hoc factum pro eorum iniquitatibus putant; nescientes nimirum, quia actionum meritum præsentis vitæ qualitas nullatenus probat. Nam plerumque & bona malis, & mala bonis eveniunt, pro eo quòd & vera bona bonis, & vera mala malis in æterna retributione servantur. Baldad itaque typum hæreticorum de prosperitate vitæ præsentis sese extollentium tenens, adversus beati Job flagella quasi ex eorum voce contra justorum opprobria inflatur, ac disertè quidem contra impios disputat; sed quàm perversè contra justum talia dicat, ignorat: nam subjecit, dicens: (*Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis ejus?*) Hæc si in præsentis vitæ definitione denunciat, fallitur: quia plerumque & impiis inesse lumen prosperitatis cernitur, & pios tenebræ ignobilitatis ac paupertatis abscondunt. Sin verò ad hoc ejus sermo dirigitur, ut ostendat quid impij in suo fine patiantur, veraciter dicitur: (*Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis ejus?*) Quod si dici de impio rectè potuit, contra sanctum tamen virum in flagellis constitutum dici non debuit. Sed nos vires brachiorum illius in suis sententiis perpendentes, pensemus, quàm validè jacula intorquet, & desinamus aspicere intorquendo quem impetit; nimirum scientes, quia frustratis ictibus lapidem feriat. Dicat ergo:

Quòd unusquisque reproborum flammam propriam habeat in corde illius concupiscentiæ, à qua abstrahitur & illicitur.

CAPUT IV.

NOnne lux impij extinguetur?) Quia habent & impij lucem suam, prosperitatem scilicet vitæ præsentis. Sed lux impij extinguetur, quia fugitivæ vitæ prosperitas cum ipsa citiùs vita terminatur. Unde aptè subditur: (*Nec splendebit flamma ignis ejus?*) Omnis namque impius habet flammam ignis proprij, quem in corde suo ex fervore desideriorum temporalium accendit, dum modò istis, modò illis cupiditatibus æstuat, & cogitationes suas per multiplicia blandimenta sæculi ampliùs inflammat. Ignis autem si flammam non habet, nequaquam fuso lumine splendet. Flamma itaque ignis, ejus est decor, vel potestas exterior, quæ de interno ejus ardore procedit: quia quod anxiè in hoc mundo adipisci desiderat, plerumque ad cumulum perditionis suæ obtinet, & sive in potestate culminis, sive in divitiis multiplicatur, quasi per exteriorem gloriam lucet. Sed non splendebit flamma ignis ejus, cùm in die exitus, omnis exterior decor subtrahitur, & solo suo intrinsecus ardore concrematur. Flamma ergo ab igne subtrahitur, cùm gloria exterior ab interno ejus ardore separatur. Habent etiam & justi flammam ignis sui, sed nimirum quæ resplendeat: quia videlicet eorum desideria in bonis operibus lucent. Iniquorum verò flamma minimè splendet: quia per hoc quòd mala appetunt, ad tenebras pertrahuntur. Vnde & sequitur: (*Lux obtenebrescet in tabernaculo illius.*) Si plerumque tristitiam tenebras accipimus, non immeritò lucem accipere gaudium debemus. Lux ergo in tabernaculo illius tenebrescit, quia in ejus conscientia, quam malè inhabitat, gaudium quod de temporalibus rebus fuerat, deficit. Unde & aptè subjungitur: (*Et lucerna, quæ super eum est, extinguetur.*) Ut enim de usu multorum loquar, lucerna lumen in testa est: lumen verò in testa, est gaudium in carne. Lucerna ergo, quæ super eum est, extinguitur, quia cùm malorum suorum retributio impium sequitur, in ejus mente gaudium carnale dissipatur. Bene autem de lucerna hac non dicitur, quæ apud eum est, sed quæ super eum est: quia iniquorum mentem terrena gaudia possident, sicque eam in voluptatibus absorbent, ut super ipsam sint, non apud ipsam. Justi autem etiam cùm prosperitatem vitæ præsentis habent, eam sub semetipsis premere noverunt, ut hoc quod apud se in bonis hilarescunt, gravitatis consilio transeant, & virtutis regimine excedant. Lucerna ergo impij, quæ super eum est, extinguitur, quia citiùs ejus gaudium deficit, quod eum totum in hac vita possedit. Et qui nunc malè se in voluptatibus dilatat, eum pòst in suppliciis pœna coangustat. Unde adhuc subditur: (*Artabuntur gressus virtutis ejus.*) Nunc enim quasi totiens virtutis suæ gressus exerit, quotiens potestatis suæ violentias exercet. Sed gressus virtutis ejus artabuntur, quia vires malitiæ illius, quas nunc in voluptate sua exhibet, postmodum pœna constringit. Sequitur:

Quòd sapientes hujus sæculi in proprium sensum præcipites ruunt.

CAPUT V.

ET *præcipitabit eum consilium suum.*) Habet nunc consilium omnis iniquus præsentia appetere, æterna * deserere, injusta agere, justa deridere: sed cùm judex justorum injustorumque venerit, suo unusquisque impius consilio præcipitatur: quia per hoc quod hîc appetere pravis cogitationibus elegit, in æterni supplicij tenebras mergitur. Quem enim

* *al.* despicere *al.* desperare.

hic

hic gloria temporalis extollit, illic sine termino pœna premit. Qui hic in voluptate lætatus est, illic perpetua ultione cruciatur. Et fit plerumque, ut ipsa hujus mundi prosperitas, quæ ab impiis inhianter appetitur, eorum gressus ita obliget, ut etiam cùm ad bona opera voluerint redire, vix possint: quia recta agere non valent, cùm mundi hujus amatoribus displicere timent. Unde agitur, ut per gloriam quam impius ex peccato assequitur, ejus adhuc peccata amplius multiplicentur: quod bene Baldad exprimit, cùm subjungit:

Quòd dignitas, ad quam ambitiosè cum culpa pervenitur, sine culpa relinqui non possit.

CAPUT VI.

Immisit enim in rete pedem suum, & in maculis ejus ambulat.] Qui pedes in rete mittit, non cùm voluerit ejicit; sic qui in peccata se dejicit, non mox ut voluerit, surgit: & qui in maculis retis ambulat, gressus suos ambulando implicat; & cùm expedire ad ambulandum nititur, ne ambulet, obligatur. Sæpe namque contingit, ut quis hujus mundi delectatione persuasus, in eo ad honoris gloriam pertingat, ut ad desideriorum suorum effectum perveniat, & pervenisse se ad hoc quod expetiit, lætetur. Sed quia bona mundi non habita in amore sunt, & plerumque habita vilescunt; percipiendo discit, quàm sit vile quod expetiit. Unde revocatus ad mentem exquirit, qualiter sine culpa fugiat, quod se cum culpa conspicit adeptum: sed ipsa eum dignitas, quæ implicavit tenet, & sine culpis aliis fugere non valet hoc, ubi non sine culpa pervenit. Immisit ergo in rete pedes suos, & in maculis ejus ambulat: quia cùm expediri nititur, tunc veraciter conspicit quàm duris nexibus tenetur. Neque enim verè obligationem nostram cognoscimus, nisi cùm evadere nitentes, quasi levare pedes conamur. Unde & hanc eamdem obligationem apertè subjungens, sequitur: [*Tenebitur planta illius laqueo.*] Quia videlicet stringitur finis in peccato. Et quia hostis generis humani, cùm uniuscujusque vitam in culpa obligat, ad ejus mortem anxius anhelat, rectè subjungitur: [*Et exardescet contra eum sitis.*] Antiquus quippe noster inimicus, cùm in peccato vitam illaqueat, sitit, ut mortem peccatoris bibat. Quod tamen & aliter intelligi potest. Nam perversa mens, cùm in peccatum se venisse conspicit, quadam cogitationis superficie evadere peccati laqueos quærit: sed vel terrores, vel opprobria hominum timens, eligit in æternum mori, quàm ad tempus aliquid adversitatis perpeti. Unde totum se vitiis * inserit, quibus jam se semel obligatum sentit. Cujus ergo usque ad finem vita in culpa constringitur, ejus planta laqueo tenetur. Sed quia se quò malis obligatum pensat, eò de suo reditu desperat, ipsa jam desperatione acriùs ad hujus mundi concupiscentias æstuat, fit desideriorum fervor in mente, & peccatis præcedentibus irretitus animus, ad majora etiam delicta succenditur. Unde & subditur: [*Et exardescet contra eum sitis.*] In ejus quippe animo contra eum sitis exardescit, quia quò agere perversa consuevit, eò ad ebibenda mala vehementer accenditur. Impio quippe sitire, est hujus mundi bona concupiscere. Unde & Redemptor noster ante Pharisæi domum hydropicum curat, & cùm contra avaritiam disputaret, scriptum est: *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari, & deridebant illum.* Quid est ergo quòd ante Pharisæi domum hydropicus curatur, nisi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quò ampliùs biberit, ampliùs sitit, & omnis avarus ex potu sitim multiplicat: quia cùm ea quæ appetit, adeptus fuerit, ad appetenda alia ampliùs anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, huic sitis ex potu crescit. Sequitur:

5. * *al.* deserit. *Luc.* 14. a *Luc.* 16. e

Quòd honor temporalis, & amor lucri, & cetera hujusmodi quasi esca sunt in laqueo, quibus cùm appropinquaverit improvide errans, captus tenetur, & quòd sit quædam affinitas vitiorum & morum, secundum quam deceptiones suas diabolus optime considerat.

CAPUT VII.

Abscondita est in terra pedica ejus, & decipula illius super semitam.] In terra pedica absconditur, cùm culpa sub terrenis commodis occultatur. Inimicus quippe insidians ostendit humanæ menti in terreno lucro quid appetat, & occultat peccati laqueum, ut ejus animam stringat; quatenus videat quid est quod concupiscere valeat, & tamen nequaquam videat, in quo culpæ laqueo pedem ponat. Decipula verò à decipiendo vocata est. Et tunc ab antiquo hoste super semitam decipula ponitur, quando in actione hujus mundi, quam mens appetit, peccati laqueus paratur; quæ videlicet non facilè deciperet, si videri potuisset. Sic quippe decipula ponitur, ut dum esca ostenditur, nequaquam ipsa à transeunte videatur. Quasi esca quippe in laqueo est lucrum cum culpa, & hujus mundi prosperitas cum iniquitate. Dum itaque à concupiscente lucrum appetitur, quasi pedem mentis apprehendit decipula, quæ non videtur. Sæpe ergo proponuntur animo cum culpa honores, divitiæ, salus, & vita temporalis; quæ mens infirma dum quasi escam videt, & decipulam non videt, per escam quam videns appetit, in culpa constringitur, quæ non videtur. Existunt etenim qualitates morum, quæ certis vitiis sunt vicinæ. Nam mores asperi, aut crudelitati, aut superbiæ solent esse conjuncti: mores autem blandi, & quàm decet paulò ampliùs lætiores, nonnumquam luxuriæ & dissolutioni. Intuetur ergo inimicus generis humani uniuscujusque mores cui vitio sint propinqui; & illa opponit ante faciem, ad quæ cognoscit faciliùs inclinari mentem: ut blandis ac lætis moribus sæpe luxuriam, nonnumquam vanam gloriam; asperis verò mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem proponat. Ibi ergo decipulam ponit, ubi esse semitam mentis conspicit: quia illic periculum deceptionis inserit, ubi viam esse invenerit propinquæ cogitationis. Et quia perversus homo omne quod facit, etiam pati metuit, atque hoc sibi ab omnibus fieri æstimat, quod ipse omnibus, quibus valet, parat, rectè sequitur: (*Undique terrebunt eum formidines.*) Tales enim contra se omnes esse suspicatur, qualis ipse esse contra omnes nititur. Quæ nimirum formidines quid in ejus actione faciant, subinfertur cùm dicitur: (*Et involvent pedes ejus.*) Pedes quippe si involuti fuerint, gressus liberos habere non possunt, & nullum carpere iter valent, quia sua eos involumenta retinent. Prava itaque desideria ad pessimam actionem trahunt, sed pessima actio restringit in formidine. Quæ videlicet formido involvit pedes, ne in rectam exire valeant actionem. Et sæpe contingit, ut idcirco quisque bonus esse metuat, ne hoc à pravis ipse patiatur, quod se bonis fecisse reminiscitur: dumque hoc pati, quod fecit, metuit, undique territus, undique suspectus, quasi pedes involutos habet, qui timore irretitur, nil liberè agere prævalet: quia in bono opere quasi inde gressum perdidit, unde ad mala quæ concupierat „ excessit. Sequitur: (*Attenuetur fame robur ejus, & inedia invadat costas illius.*) Scripturæ sacræ more, optare videtur quod futurum prævidet, scilicet non maledicentis animo, sed prædicentis. Omnis itaque homo, quia ex anima & carne consistit, quasi ex robore & infirmitate compositus est. Ex ea enim parte qua spiritus rationalis est conditus, non incongruè dicitur robustus: ex ea verò qua carnalis, infirmus est. Ro-

bur ergo est hominis anima rationalis, quæ impugnantibus vitiis resistere per rationem valet. Unde
Iob.14.c & superiùs per beatum Job dictum est: *Roborasti eum paululum, ut in perpetuum pertransiret.* Ex rationali quippe anima habet homo, ut in perpetuum vivat. Hujus ergo iniqui robur fame attenuatur, quia ejus anima nulla interni cibi refectione pascitur. De qua scilicet fame Deus per Prophetam lo-
Amos.8.d quitur: *Emittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.* Bene autem subditur: [*Et inedia invadat costas illius.*] Costæ enim viscera constringunt, ut latentia intrinsecus earum soliditate muniantur. Costæ ergo uniuscujusque sunt sensus animi, qui latentes cogitationes muniunt. Inedia igitur invadit costas, quando omni spiritali refectione subtracta, sensus mentis deficiunt, & cogitationes suas regere, vel tueri non possunt. Inedia invadit iniqui costas: quia fames interna sensus mentis extenuat, ut cogitationes suas nullatenus regant. Nam dum sensus mentis obtusi fuerint, cogitationes ad exteriora prodeunt, & quasi costis infirmantibus, ea quæ in occulto sana latere potuerant, foras viscera funduntur. Unde fit, ut cogitationibus exteriùs sparsis, exterioris gloriæ specie deceptus appetat animus, nihilque diligat, nisi quod pulcrum foris viderit. Contra quem a dhuc aptè subjungitur.

Quòd primogenita mors, sit superbia: & quòd multi divites possent habere sine culpa opes & gloriam, si hæc cum humilitate haberent.

CAPUT VIII.

8. [*Devoret pulcritudinem cutis ejus, & consumat brachia illius primogenita mors.*] Pulcritudo cutis est gloria temporalis, quæ dum foris concupiscitur, quasi species in cute retinetur. Brachiorum verò nomine non incongruè opera designantur, quia corporale opus brachiis agitur. Quid autem mors, nisi peccatum est, quod ab interiore vita animam occidit? unde scriptum est: *Beatus & sanctus*
Apoc.20.b *qui habet partem in resurrectione prima:* quia ille pòst in carne feliciter resurget, qui in hac vita positus, à mentis suæ morte resurrexerit. Si igitur peccatum mors, non incongruè primogenita mors, superbia valet intelligi, quia scriptum est: *Initium omnis pec-*
Eccl.10.b *cati superbia.* Pulcritudinem igitur cutis ejus, & brachia illius primogenita mors devorat: quia iniqui gloriam vel operationem superbia supplantat. Potuit enim etiam in hac vita sine culpa gloriosus existere, si superbus minimè fuisset: potuit auctoris sui judicio quibusdam suis operibus commendari, nisi hæc ipsa opera ante ejus oculos elatio supplantaret. Sæpe enim quosdam divites videmus, qui opes & gloriam habere sine culpa potuissent, si hæc habere cum humilitate voluissent. Sed extolluntur rebus, inflantur honoribus, dedignantur ceteros, omnemque vitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum ponunt. Unde & quidam dives dicebat:
Luc.12.c *Anima, habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* Quasc ogitationes dum supernus judex aspicit, de hac ipsa hac eum sua fiducia evellit. Unde hîc quoque aptè subditur:

Quòd possunt esse corda sanctorum sine regno peccati, licet sine peccato non possint.

CAPUT IX.

[*Evellatur de tabernaculo suo fiducia ejus, & calcet super eum quasi rex interitus.*] Hoc loco interitus nomine, ipse hostis generis humani, qui interitum intulit, designatur: qui per suum quemdam satellitem exprimitur, de quo ad Joannem dicitur:
Apoc.6.b *Nomen illi mors.* Iste itaque interitus, in die exitus quasi rex super impium calcat: quia quem priùs blandis persuasionibus decepit, ad extremum violentis nexibus ad supplicium rapit: tantoque eum duriùs deprimit, quantò in pravis actibus vehementiùs adstringit. Qui hîc quoque reprobi mentem dum possidet, calcat: quia quoties eam delectationibus pressit, quasi toties super eam pedes suæ tyrannicæ dominationis posuit. Si verò interitus 9.
nomine non apertè diabolus, sed peccatum debet intelligi, ex quo contingit reprobos ad interitum trahi: talis nimirum interitus quasi rex calcat mentem, cùm eam non resistentem possidet. Non enim potest in hac vita homini posito tentatio deesse peccati: sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud dominanti servire. Iniquus autem quisque, quia resistere peccati suasionibus nescit, subjugari autem ejus dominio non pertimescit, rectè de eo dicitur: [*Calcet super eum quasi rex interitus.*] Hujus quippe interitus regnum à discipulorum cordibus repellebat Apostolus cùm dicebat: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Non enim ait, Non Rom.6.b
sit, sed, *Non regnet:* quia non esse non potest, non autem regnare in cordibus bonorum potest. Quia ergo cùm quælibet culpa cor iniqui pulsaverit, resistens illud non invenit, sed suo dominio substernit, dicatur rectè: [*Evellatur de tabernaculo suo fiducia ejus, & calcet super eum quasi rex interitus.*] De * tabernaculo suo ergo fiducia ejus evellitur, quando perversus quisque, qui multa sibi ad votum in hac vita paraverat, repentina morte dissipatur. Et calcat super eum quasi rex interitus, quia vel hîc vitiis premitur, vel mortis suæ tempore per hoc quòd ad supplicia rapitur, potestati dæmoniacæ subjugatur. Quod idcirco ita in reproborum mentibus agitur: quia & cùm occasio perpetrandi peccati deest, desiderium cogitationes eorum cordibus nullatenus desunt. Et cùm semper diabolum sequantur in opere, valde tamen se illi obligant in cogitatione. Priùs ergo culpa in cogitatione est, postmodum verò in opere. Unde filiæ Babylon dicitur: *Descende,* Esai.47
sede in pulvere virgo filia Babylon, sede in terra. Cùm b
enim semper pulvis terra sit, non tamen terra semper est pulvis. Quid ergo per pulverem, nisi cogitationes debemus accipere? Quæ dum importunè ac silenter in mente evolant, ejus oculos excæcant. Et quid per terram, nisi terrena actio designatur: Et quia reproborum mens priùs ad prava cogitanda dejicitur, & postmodum ad facienda: rectè filiæ Babylon, quæ ab internæ rectitudinis judicio descendit, per ferientem sententiam dicitur, ut priùs in pulvere, & pòst in terra sedeat: quia nisi se in cogitatione prosterneret, in malo opere non inhæsisset. Sequitur:

Quòd peccatum congruè incendio sulphuris comparetur, quod fœtet & ardet.

CAPUT X.

[*Habitent in tabernaculo illius socij ejus, qui non est:*] Id est, in mente ejus apostatæ angeli per cogitationes nequissimas conversentur; ejus videlicet socij, qui idcirco jam non est, quia à summa essentia recessit, & per hoc quotidie excrescente defectu, quasi ad non esse tendit, quo semel ab eo qui verè est, cecidit: qui rectè quoque non esse dicitur, quia bene esse perdidit, quamvis naturæ essentiam non amisit. Adhuc tamen eadem iniqui cogitationes subtiliùs exprimens subjungit, dicens: [*Aspergatur in tabernaculo ejus sulphur.*] Sulphur quid aliud 10.
quàm fomentum ignis est? Quod tamen sic ignem nutrit, ut fœtoré gravissimum exhalet. Quid itaque in sulphure, nisi peccatum carnis accipimus? Quod dum perversis cogitationibus quasi quibusdam fœtoribus mentem replet, æterna ei incendia præparat: & dum fœtoris sui nebulam in mente repro-

* al. vetera ergo fiducia ejus avellitur.

ba dilatat, contra eam flammis subsequentibus quasi nutrimenta subministrat. Nam quia per sulphur fœtor carnis accipitur, ipsa sacri eloquij historia testatur, quæ contra Sodomam ignem ac sulphur pluisse Dominum narrat. Qui cùm carnis ejus scelera punire decrevisset, in ipsa qualitate ultionis notavit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Quia itaque ad perversa desideria ex carnis fœtore arserant, dignum fuit ut simul igne & sulphure perirent: quatenus ex justa pœna discerent, ex injusto desiderio quid fecissent. Hoc ergo in tabernaculo iniqui sulphur aspergitur, quotiens perversa carnis delectatio in ejus mente dominatur. Quem quia indesinenter pravæ cogitationes possident, eumque ferre boni operis fructum vetant, rectè subjungitur: [*Deorsum radices ejus siccentur, sursum autem atteratur messis ejus.*] Quid namque radicum nomine, quæ in occulto sitæ sunt, & germen in apertum ferunt, nisi cogitationes accipimus, quæ dum non videntur in corde, visibilia opera producunt? Unde & messis nomine, eadem aperta operatio signatur, quæ videlicet ex latenti radice producitur. Et quia omnis iniquus priùs in cogitationibus tentationum aresçit, & postea à bonis actibus deficit, rectè per Baldad dicitur: [*Deorsum radices ejus siccentur, sursum autem atteratur messis ejus.*] Quia dum quisque pravas cogitationes suas in infirmis rebus ponit, & sempiternæ viriditatis gaudia appetere negligit, quid aliud quàm radices suas deorsum siccari permittit? Cujus sursum messis atteritur: quia omnis ejus operatio à superno judicio quasi nihilum deputatur, etiam si ante humanos oculos bona videatur. In imo itaque radices sunt, & superiùs messis: quia hîc priùs bonas cogitationes mittimus, ut quandoque bonorum operum fructum percipere in æterna retributione mereamur. Sed iniquus quisque, cùm bonas cogitationes deserit, & ad ea quæ sunt exteriùs, semetipsum fundit, deorsum siccantur radices ejus. Sursum verò messis ejus atteritur: quia qui hîc sterilis persistit, post hanc vitam ad nulla præmia vocatur. Sequitur:

Gen. 19.

De Antichristi damnatione, & de persecutione quam facturus est, & de morte Enoch & Eliæ.

CAPUT XI.

11. [*Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis.*] Intuendum est nobis, quia sic Baldad Suhites de unoquoque iniquo loquitur, ut latenter ad caput omnium iniquorum ejus verba vertantur. Caput quippe iniquorum diabolus est. Ipse quippe in ultimis temporibus illud vas perditionis ingressus, quod Antichristus vocabitur, qui nomen suum longè lateque diffundere conatur: quod nunc unusquisque imitatur, cùm de memoria terreni nominis gloriam laudis suæ extendere nititur, atque opinione transitoria lætatur. Sic ergo hæc verba intelligantur de unoquoque iniquo, ut referri quoque debeant ad ipsum specialiter caput iniquorum. Dicat itaque: [*Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis.*] Plateæ quippe appellatione Græca, à latitudine sunt vocatæ. Memoriam verò suam in terra statuere Antichristus conatur, cùm in terrena gloria appetit, si esset possibile, in perpetuum permanere. Nomen suum in plateis celebrari gaudet, cùm longè lateque operationem suæ iniquitatis extendit. Sed quia diu hæc ejus iniquitas non finitur extolli, dicatur: [*Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen ejus in plateis:*] id est, & citiùs laudem terrenæ potestatis amittat, & omne gaudium sui nominis perdat, quod longè lateque in brevi temporis prosperitate diffuderat. Sequitur:

[*Expellet eum de luce in tenebras.*] De luce ad tenebras ducitur, cùm de honore vitæ præsentis ad supplicia æterna damnatur. Unde & apertiùs subditur: [*Et de orbe transferet eum.*] De orbe quippe transfertur, cùm, superno apparente judice, de hoc mundo tollitur, in quo perversè gloriatur. Qui pro eo quòd cùm omnibus sequacibus suis, fine mundi interveniente, damnabitur, rectè subjungitur: [*Non erit semen ejus, neque progenies in populo suo, nec ullæ reliquiæ in regionibus ejus.*] Scriptum quippe est, quia *Dominus IESVS interficiet eum spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui.* 2. Thess. 2. b

Dum ergo ejus iniquitas cum mundi statu terminatur, progenies ejus in populo suo non relinquetur: quia & ipse & ejus populus cum eo ad supplicium pariter urgetur: & omnes iniqui, qui de ejus perversa persuasione in pravis actionibus nati sunt, illustratione adventus Domini, æterno interitu cum eodem suo capite ferientur. Ac nulla ejus progenies in mundo remanet: quia districtus judex iniquitates illius cum ipso mundi fine concludit. Quòd verò hæc apertè de Antichristo intelligi debeant, demonstratur cùm subditur: (*In diebus ejus stupebunt novissimi, & primos invadet horror.*] Tanta enim 12. tunc contra justos iniquitate effrænabitur, ut etiam electorum corda non parvo pavore feriantur. Unde scriptum est: *Ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Mat. 24. b Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidaturi. Tunc verò contra eum certamen justitiæ & novissimi electi habere narrantur & primi: quia scilicet & hi qui in fine mundi electi reperiuntur, in morte carnis prosternendi sunt, & illi etiam qui à prioribus mundi partibus processerunt, Enoch scilicet & Elias ad medium revocabuntur, & crudelitatis ejus sævitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt. Hujus vires in tantam potestatem laxatas, novissimi obstupescunt, & primi metuunt: quia licet juxta hoc quòd spiritu superbiæ sublevatur, omnem temporalem ejus potestatem despiciunt: juxta hoc tamen, quòd ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari temporaliter possunt, ipsa quæ fortiter tolerant, supplicia perhorrescunt: ita ut in eis uno eodemque tempore & constantia ex virtute sit, & pavor ex carne: quia etsi electi sunt, ut tormentis vinci nequeant, per hoc tamen quòd homines sunt, & ipsa metuunt tormenta, quæ vincunt. Dicatur ergo: [*In diebus ejus stupebunt novissimi, & primos invadet horror:*] quia videlicet tanta tunc signa monstraturus, & crudelia ac dura facturus est, ut ad stuporem perducat, quos in fine mundi invenerit, & priores patres qui in ejus expugnationem servati sunt, carnalis mortis dolore transfigat. Igitur quia de iniquis omnibus, vel de ipso iniquorum capite multa narravit, generali mox definitione subjungit: [*Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus ejus qui ignorat Deum.*] Superiùs enim dixerat: [*Expellet eum de luce ad tenebras, & de orbe transferet eum.*] Cujus cùm mala subjungeret, adjunxit: [*Hæc sunt tabernacula iniqui, & iste locus ejus qui ignorat Deum:*] videlicet indicans, quia is qui nunc Deum ignorando extollitur, tunc ad propria tabernacula pervenit, quando eum sua iniquitas in supplicia demergit: & locum suum quandoque invenit tenebras, qui dum hîc de falsa gauderet luce justitiæ, locum tenebat alienum. Perversi enim in omne quod per simulationem faciunt, nomen gloriæ justorum, quasi locum occupare alienum nituntur. Sed ad locum suum tunc perveniunt, cùm iniquitatis suæ merito, perpetuo igne cruciantur. Hîc namque per omne quod agunt, percipiendæ laudis desiderio serviunt: & per imaginem bonorum operum, sinum mentis ad avaritiam extendunt. Eat igiturnunc iniquus, & multis apparatibus tumidus, sua hîc habitacula construat, nomen

gloriæ extendat, rura multiplicet, seque abundantibus opibus delectet: cùm verò ad supplicia æterna pervenerit, * perfectè cognoscet, quia hæc sunt tabernacula iniqui, & iste locus ejus qui ignorat Deum. Rectè verò hæc Baldad dixerat, sed cui diceret ignorabat. Vehementer autem justi cor affligitur, quando contra illum sententiæ ex injusta æstimatione proferuntur. Unde beatus Job protinus respondit, dicens:

* al. profecto.

CAP. XIX. *Respondens autem Iob, dixit: Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus? En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me. Nempe & si ignoravi, mecum erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis. Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit. Ecce, clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non est qui iudicet. Semitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Spoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. Destruxit me undique, & pereo: & quasi avulsæ arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum. Simul venerunt latrones eius, et fecerunt sibi viam per me, et obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longe fecit à me, et noti mei quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: et qui me noverant, obliti sunt mei. Inquilini domus meæ, et ancillæ sicut alienum habuerunt me: et quasi peregrinus fui in oculis eorum. Servum meum vocavi, et non respondit: ore proprio deprecabar illum. Halitum meum exhorruit uxor mea: et orabam filios uteri mei. Stulti quoque despiciebant me: et cum ab eis recessissem, detrahebant mihi. Abominati sunt me quondam consiliarij mei: et quem maximè diligebam, aversatus est me. Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum, et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Quare persequimini me sicut Deus, et carnibus meis saturamini? Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, et plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice? Scio enim quòd Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum: et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi inveniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius est: et scitote esse iudicium.*

CAPUT XII.

Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?] Sancti viri eloquia, ut sæpe jam diximus, aliquando ex persona propria, aliquando verò ex voce capitis, aliquando autem ex typo sunt universalis Ecclesiæ sentienda. Valde verò affligitur anima justorum, quando illi contra bonos districtas sententias intorquent, qui bene vivere ignorant; & ex voce sibi justitiam vindicant, quam moribus impugnant. Unde amicis beati Job, ut sæpe jam diximus, hæreticorum typum tenentibus, rectè ab eodem respondetur: [*Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?*] Atteruntur enim boni sermonibus iniquorum, quando contra eos illi in verbis tument, qui aut in perversa fide, aut in pravis moribus jacent. Sequitur: [*En, decies confunditis me.*] Numeratis vicibus locutionum amicorum Job, adhuc nisi quinquies locutos eos cognoscimus: sed propter hoc quòd ab eis quinquies increpationes audierat, quorum increpationibus quinquies ipse respondit, decies se perhibet esse confusum: quia & in eo graviter laboravit, quòd frustra increpatus est; & in eo confusionem pertulit, quòd verba doctrinæ non audientibus dixit. Itaque & cùm audiens taceret, & cùm loquens non audiretur, ipse laborem pertulit, qui & tacendo patienter, & eis loquendo inutiliter, cordis dolorem sensit. Unde & superiùs dicit: *Quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.* Sin verò ad typum sanctæ Ecclesiæ hæc verba referimus, liquet quòd magnum ejus est gaudium, servare Decalogi præcepta. Sed hanc perversi decies confundunt: quia per omne quod peccant pravis suis moribus, Decalogi præcepta relinquunt, & toties bonis confusionem faciunt, quoties in suis actibus divinis vocibus obsistunt. Sequitur: [*Et non erubescitis opprimentes me.*] Sunt nonnulli, quos ad perpetrandam nequitiam oborta subitò malitia invitat, sed tamen humana verecundia revocat. Et plerumque per hoc quòd exteriùs erubescunt, ad interiora sua redeunt, & contra se internum judicium sumunt: quia si propter hominem mala facere metuunt, quantò magis propter Deum qui cuncta inspicit, nec appetere mala debuerunt? In quibus fit, ut mala majora corrigant per bona minima, scilicet per exteriorem verecundiam, interiorem culpam. Et sunt quidam, qui postquam Deum in mente contempserint, multò magis humana judicia spernunt: atque omne malum quod appetunt, audacter peragere non erubescunt. Quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas invitat, & nulla aperta verecundia retardat; sicut & de quodam iniquo judice dicitur: *Deum non timebat, & hominem non verebatur.* Hinc est etiam quòd de quibusdam impudenti fronte peccantibus dictum est: *Et peccatum suum quasi Sodoma prædicaverunt.* Plerumque ergo tales sunt adversarij sanctæ Ecclesiæ, qui à perpetrandis malis nec timore Domini, nec hominum pudore refrænantur. Quibus bene per beatum Job dicitur: [*Et non erubescitis opprimentes me;*] quia etsi pravum fuit mala voluisse, pejus est malè appetita non erubescere. Sequitur: [*Nempe & si ignoravi, mecum erit ignorantia mea.*] Habent hoc hæretici proprium, ut de inani scientiæ suæ arrogantia inflentur: & rectè credentium simplicitatem sæpe derideant, & nullius esse meriti vitam humilium ducant. At contrà sancta Ecclesia in omne quod veraciter sapit, sensum suum humiliter deprimit, ne scientia inflatur, ne in requisitione occultorum tumeat, & perscrutari aliqua, quæ ultra vires sunt illius, præsumat. Utilius etenim studet nescire quæ perscrutari non valet, quàm audacter definire quæ nescit. Scriptum quippe est: *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria.* Dulcedo etenim mellis, si plus quàm necesse est, sumitur, unde delectatur os, inde vita comedentis necatur. Dulcis quoque est requisitio majestatis: sed qui plus

Iob 16. a

Luc. 18. d

Esai. 3. b

14.

Prov. 25 d

hanc scrutari apperit, quàm humanitatis cognitio permittit, ipsa hunc ejus gloria opprimit: quia velut immoderatè mel sumptum, perscrutantis sensum, dum non capitur, rumpit. Nobiscum verò esse dicitur, quod pro nobis est: & rursum, non nobiscum esse dicitur, quod contra nos est. Quja ergo scientia sua hæretici cor inflat, fideles autem cognitio ignorantiæ suæ humiliat, dicat beatus Job voce sua, dicat etiam confessione universalis Ecclesiæ: [*Nempe & si ignoravi, mecum erit ignorantia mea.*] Ac si apertè hæreticis dicatur: Omnis vestra scientia vobiscum non est; quia contra vos est, dum stulta elatione vos erigit. Mea verò ignorantia mecum est, quia pro me est; quoniam dum perscrutari de Deo aliquid superbè non audeo, in veritate me humiliter servo. Et quia hæc ipsa hæretici, quæ scire quærunt, ad usum solius elationis arripiunt, ut contra fideles & humiles docti videantur, rectè subjungitur:

Quòd prius mundandi sunt hi, per quos aliorum peccata mundantur: & quid sit, quòd omnis Israel cum ad ulciscendum scelus Beniamin, jubente Domino, ascendisset, semel & iterum casus est, & sic demum tertio victor extitit.

CAPUT XIII.

AT *vos contra me erigimini.*] Sed hæc fortassè meliùs verba perpendimus, si ipsis specialiter amicis beati Job quemadmodum congruant, demonstremus. Ipsi etenim percussum justum videntes, ad sua intima redire debuerunt, & nequaquam beatum Job verbis increpationis premere, sed se deflere: quia si sic percussus fuerat, qui ita serviebat; qua ultione feriri merebantur, qui non ita servierant? Quibus bene dicitur: [*At vos contra me erigimini.*] Ac si eis apertiùs dicatur: Qui erigi contra vosmetipsos ex mea percussione debuistis.

15. Ordo quippe erectionis in bono iste est, ut primùm contra nos, & postmodum contra malos erigamur. Nam qui contra bonos erigitur, per superbiam inflatur. Contra nosmetipsos enim erigimur, quando mala propria recognoscentes, districta nosmetipsos pœnitentiæ ultione ferimus; quando nequaquam nobis in peccatis parcimus, & nullis erga nos cogitationum blandimentis inclinamur. Qui si districtè priùs nostra in nobis mala insequimur, justum quoque est, ut etiam contra aliena mala utiliter erigamur; & ea quæ in nobis punimus, etiam in aliis redarguendo superemus. Sed hanc erectionem mali nescìunt, quia se relinquunt, & bonos impetunt. Sibi se intra conscientiam suam mollitie blandæ adulationis inclinant, & contra bonorum vitam districtione asperitatis eriguntur. Unde amicis beati Job in ejus flagello tumentibus rectè nunc dicitur: [*At vos contra me erigimini;*] id est, vosmetipsos redarguendos relinquitis, & me districtis sententiis increpatis. Qui enim semetipsum priùs non judicat, quid in alio rectum judicet, ignorat. Et si novit fortassè per auditum, quod rectum judicare debeat; rectè tamen judicare aliena merita non valet, qui conscientiâ innocentiæ propriæ nullam ju-

Ioan. 8. a 3. q. 7. c. Qui sine. dicij regulam præbet. Hinc est enim quòd insidiantibus quibusdam, & puniendam adulteram deducentibus dicitur: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant. Revocantur itaque intus ad conscientiam, ut priùs propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc est quòd cùm tribus Benjamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israël ulcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel & iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto autem Domino si ad ulciscendum ire debuissent, jussum est. Qui juxta divinæ vocis impetum perrexit, & semel & secundò perdidit, & tunc demum peccatricem tribum valde feriens pæne funditus extinxit. Quid est quòd in ultionem sceleris inflammatur, & tamen priùs ipse prosternitur; nisi quòd priùs ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriuntur: ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant? Unde necesse est, ut cùm contra nos ultio divini examinis cessat, nostra se conscientia ipsa reprehendat: atque ad lamenta pœnitentiæ ipsa se contra semetipsam erigat, nec contra bonos elata & sibi humilis, sed contra se rigida sit, bonis verò omnibus submissa. Superbis ergo corripientibus rectè nunc dicitur: (*At vos contra me erigimini,* 16. *& arguitis me opprobriis meis.*) Omnes elati grave esse opprobrium deputant mala temporalia: & tantò unumquemque esse à Deo despectum credunt, quantò hunc afflictum percussionis flagello conspiciunt. Nil etenim in moribus, nil in actibus quærunt: sed quoslibet in hac vita percussos viderint, esse jam divino judicio damnatos arbitrantur. Unde bene nunc beati Job voce dicitur: (*Et arguitis me opprobriis meis:*) quia hi, qui eum justum ante flagella noverant, injustum esse ex ipsa jam sua percussione judicabant. Unde & sæpe hæretici, quia affligi quosdam intra sanctam Ecclesiam vident (scriptum quippe de Deo est: *Flagellat omnem filium quem recipit*) tribulationes fidelium non nisi ex peccato esse suspicantur, seque ideo justos credunt, quia in pravitatis suæ sensu dimissi, sine flagello duruerunt. Sequitur: *Hebr. 12.* *a*

Quòd ideo non justo Dei judicio se dicat afflictum, quia apud se afflictionis causam non inveniebat: non attendens flagello merita augeri, non peccata puniri.

CAPUT XIV.

SI *altem nunc intelligite, quia Deus non æquo judicio afflixerit me.*) O quàm durum sonat vox justi verberibus afflicti, quam tamen non elatio, sed dolor expressit! Sed justus non est, qui justitiam in dolore deserit. Beatus autem Job, quia mite cor habuit, nec in dura voce peccavit. Nam si hunc peccasse in hac voce dicimus, implesse diabolum adstruimus quod proposuit, dicens: *Tange os* *Iob. 2.* *ejus & carnem, si non in faciem benedixerit tibi.* Gravis itaque quæstio oritur. Si etenim non peccavit in eo quòd dicit: (*Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo judicio afflixerit me:*) Deum (quod dici nefas est) injustè aliquid egisse consentimus. Si verò peccavit, diabolus de illo quod promisit, exhibuit. Adstruendum est igitur, quia & Deus rectè circa beatum Job egerit: & tamen beatus Job ex eo quòd dicit se non justo Dei judicio afflictum, mentitus non sit: & antiquus hostis in eo quod de beati viri promiserat culpa, mentitus sit. Nonnumquam namque ideo prava creduntur verba bonorum, quia interiori sua intelligentia minimè pensantur. Beatus enim Job vitam suam attenderat, & ea quæ patiebatur, flagella pensabat, & videbat æquum non esse ut ad talem vitam talia flagella reciperet. Et cùm dicit non æquo se judicio afflictum, hoc libera voce locutus est, quod in secreto suo Dominus de illo adversario ejus dixerat: *Commovisti* *Ibid.* *me adversus eum, ut affligerem eum frustra.* Quod enim dicit Deus, quia frustra beatum Job afflixerit, hoc rursum beatus Job asserit, quia non æquo judicio à Domino sit afflictus. In quo itaque peccavit, qui à sententia auctoris sui in nullo discrepavit? Sed fortassè aliquis dicat, id nos de nobis bonùm 17. dicere, quod de nobis in occulto judex dixerit, sine peccato esse non posse. Nam quem justus judex laudat, esse hunc jure laudabilem non dubitatur. At verò si se ipse laudaverit, jam ejus justitia laude digna esse non creditur. Quod videlicet rectè dicitur,

si quod judex justus per æquam sententiam perhibet, hoc de se is de quo agitur, præsumat pòst dicere per elatam mentem. Nam si ipse quoque in humili cogitatione permanens, exigente causa vel dolore, bona de se veracia dixerit, in tantum à justitia non recessit, in quantum à veritate nullo modo discrepavit. Unde Paulus quoque Apostolus multa de se fortia pro discipulorum suorum ædificatione narravit: sed hæc narrando minimè deliquit, quia à veritatis tramite & attestatione certa & corde humili non recessit. Justam itaque beatus Job vitam suam sentiens, dicat non se esse justo judicio afflictum. Nec peccat in hac voce, in qua non discrepat ab auctore: quia is, quem Deus frustra percussit, ipse quoque semetipsum asserit non justo judicio afflictum. Sed rursus alia quæstio oritur, quam jam in hujus operis memini exordio solutam, cùm omnipotens Deus frustra nil faciat, cur beatum Job frustra se afflixisse testetur? Justus enim conditor noster tot verberibus in beatum Job, non vitia illius curavit extinguere, sed merita augere. Æquum ergo fuit, quod fecit per augmentum boni meriti: non tamen videbatur æquum, quòd causas credebatur punire peccati. Beatus autem Job peccata sua illis flagellis deleri credidit, non merita augeri: & idcirco non æquum judicium vocat, quia vitam suam cum flagellis examinat. Ergo si vita & flagella pensantur, non æquum fuit quod beatus Job, sicut dixi, per iram districtionis sibi fieri credidit. Si verò misericordia judicis attenditur, quia per pœnam justi viri vitæ ejus merita cumulantur, æquum vel potius misericors judicium fuit. Igitur & vera Job dixit, dum vitam cum flagello pensavit: & Deus non injusto judicio Job afflixit, quia merita ex flagello cumulavit: & diabolus quod promiserat, non implevit; quia beatus Job inter verba quæ durum sonant, & à vera sententia & à mente humili non recessit. Sed hæc afflicti verba minùs fortasse intelligimus, nisi sententiam judicis cognoscamus. Qui cùm inter utrasque partes sententiam daret, dicit amicis Job: *Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob.* Quis ergo stulta mente beatum Job in locutione sua peccasse fateatur, dum ipsa voce judicis rectè locutus asseritur? Quam quidem vocem si ad personam sanctæ Ecclesiæ referamus, infirmis ejus membris non incongruè aptamus, quæ persecutionis ejus tempore, dum & merita illius & flagella considerant, quia injustos florere conspiciunt, & justos interire; hoc justum esse nullatenus suspicantur. Bene autem beati viri voce subditur: [*Et flagellis suis me cinxerit.*] Aliud quippe est flagellis percuti, aliud cingi. Flagellis namque percutimur, cùm consolationem & in doloribus ex rebus aliis habemus. Nam cùm tanta nos afflictio deprimit, ut ex nullius rei consolatione respirare animus possit, non jam flagellis solummodo ferimur, sed etiam cingimur: quia tribulationum verbere ex omni parte circumdamur. Cinctus enim flagellis Paulus fuerat, cùm dicebat: *Foris pugnæ, intus timores.* Cinctus flagellis fuerat, cùm dicebat: *Periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine*, & cetera, quæ ita enumerat, ut nusquam se habuisse requiem ostendat. Sancta verò Ecclesia cùm tribulationum suarum flagellis cingitur, in ea infirmi quique in pusillanimitatis casu rediguntur: ita ut se eo jam desperatos existiment, quò exaudiri se tardiùs vident. Rectè adhuc etiam ex eorum typo sancti viri voce subjungitur: [*Ecce, clamabo vim patiens, & nemo exaudiet: vociferabor, & non est qui judicet.*] Omnipotens Deus quid nobis profuturum esse valeat sciens, dissimulat exaudire dolentium vocem, ut augeat utilitatem, ut purgetur vita per pœnam, & quietis tranquillitas, quæ hìc inveniri non valet, alibi quæratur. Sed hanc dispensationis gratiam nonnulli etiam fidelium ignorant. Ex quorum etiam persona nunc dicitur: [*Ecce, clamabo vim patiens, & nemo exaudiet: vociferabor, & non est qui judicet.*] Non est enim qui judicet, dicitur, quando judicare dissimulat ipse qui est, quia causam nostram contra adversarium, præter eum, qui judicet non est. Nec tamen hoc sine judicio est, quòd judicium differtur: quia cùm hæc beatus Job diceret, & sancti viri merita, & adversarij pœna crescebat. Hoc ipsum ergo judicium differre judicis est. Sed aliud est, quod justè intrinsecus disponit Deus, aliud quod foris flagellis attritus expetit animus. Unde adhuc de ipsa verberum depressione subjungit.

Quòd electi nonnumquam ignorantia vel infirmitate peccant, sed ad amissam justitiam per pœnitentiam redeunt.

CAPUT XV.

Semitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.] Circumseptam * verberibus semitam suam vidit, cùm transire ad securitatem cupiens, evadere flagella non potuit. Et quia se percuti aspexit, nec tamen percussione dignam vitam in semetipso reperit, quasi in calle cordis, ignorantiæ suæ tenebras invenit, qui cur ita flagellaretur penetrare non potuit. Quod ad infirma quoque membra sanctæ Ecclesiæ non incongruè refertur, quando per hoc quod pravè se egisse meminerunt, à bono quoque opere retardantur; & ex infirmitate propria timidi, bona contra hæc fortia aggredi non præsumunt. Timent enim magna bona incipere, qui se in suis actibus infirmos esse meminerunt. Et cùm plerumque etiam bonum quod eligant nesciunt, quasi in calle suo positas tenebras perhorrescunt. Nam sæpe ita de suo opere fit animus incertus, ut ignoret omnino quid virtus, quid culpa sit. In calle ergo suo tenebras invenit, qui in his quæ agere appetit, quid eligere debeat, nescit. Quia igitur sæpe infirmitate, nonnumquam verò ignorantia peccatur, ex infirmantibus membris dicitur: [*Semitam meam circumsepsit, & transire non possum.*] Ex eis verò, qui ad ipsum opus bonum quod eligant, caligant, subditur: (*Et in calle meo tenebras posuit.*) Ex pœna etenim culpæ est, videre bonum quod agere debeat, & tamen implere non posse: & rursum, ex graviori pœna culpæ est, quod agere debeat nec videre. Unde & contra hæc utraque Psalmistæ voce dicitur: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo?* Contra ignorantiæ enim tenebras illuminatio, contra infirmitatem verò salus est Dominus: quando & ostendit quid debeat ad agendum appeti, & vires præbet, ut quod ostenderit, possit impleri. Sequitur.

Quòd corona à capite abstrahitur, cum à præpositis bona spiritualia negliguntur.

CAPUT XVI.

Spoliavit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.) Quòd cuncta hæc beati viri in afflictione positi personæ conveniant, dubium non est. Sed quia historiæ verba patent, juxta litteram expositione non indigent. Oportet ergo ut per sensus debeant mysticos investigari. Ait namque: (*Spoliavit me gloria mea.*) Gloria quippe uniuscujusque justitia est. Sicut verò vestimentum tegit à frigore, ita justitia munit à morte. Unde non immeritò justitia vestimento comparatur, cùm per Prophetam dicitur: *Sacerdotes tui induantur justitia.* Quia verò afflictionis suæ tempore hoc justitiæ vestimentum, quod apud Deum protegit, sancta Ecclesia in membris suis infirmantibus amittit, dicatur rectè: (*Spoliavit me gloria mea;*) id est, justitia ab infirmis ablata est, quæ ab eis auferri non posset, si

medullitus inhæsisset: sed idcirco tolli potuit, quia more vestimenti exteriùs adhæsit. Qua in re quærendum est, quomodo sanctæ Ecclesiæ membra dici valeant, qui potuerunt justitiam perdere, quam tenere videbantur. Sed sciendum est, quòd plerumque à membris ejus infirmantibus justitia ad tempus amittitur: sed cùm per cognitionem culpæ postmodum ad pœnitentiam redeunt, sese ad eamdem justitiam quam perdiderant, fortiùs quàm credebatur adstringunt. Ubi adhuc subditur: [*Et abstulit coronam de capite meo.*] Sicut caput corporis prima pars est, ita principale interioris hominis mens est. Corona verò victoriæ præmium est, quod desuper ponitur: ut qui certaverit, remuneretur. Quia ergo multi adversitatibus pressi, minime in certamine perdurant, in eis sancta Ecclesia quasi coronam de capite amittit. Corona quippe in capite, est superna remuneratio in mente. Et sunt plerique, qui dum adversitatibus affliguntur, superna præmia cogitare negligunt, & ad perfectionem victoriæ pervenire non possunt. In his itaque corona de capite auferetur: quia supernum & spiritale præmium de mentis cogitatione tollitur, ut exteriora jam tranquilla appetant; & æterna præmia, quæ cogitare consueverant, non requirant. Vel certè caput fidelium non immeritò sacerdotes accipimus, qui pars membrorum Domini prima sunt. Unde & per Prophetam, caput & cauda exterminari dicitur: ubi videlicet & capitis nomine sacerdotes, & caudæ appellatione prophetæ reprobi designantur. Corona ergo de capite aufertur, cùm supernæ remunerationis præmia etiam ipsi deserunt, qui in hoc Ecclesiæ corpore præesse videbantur. Et plerumque ducibus cadentibus, latiùs succumbit exercitus, qui sequebatur. Unde mox post damna majorum, de multimoda labefactatione Ecclesiæ subsecutus adjunxit: [*Destruxit me undique, & pereo: & quasi avulsæ arbori abstulit spem meam.*] Quasi undique enim Ecclesia destruitur, atque in infirmis membris deperit, quando ipsa quæ videbantur fortia, corruunt: quando corona de capite abstrahitur, id est, quando æterna præmia etiam à præpositis negliguntur. Bene autem de infirmis cadentibus subditur: [*Et quasi avulsæ arbori abstulit spem meam.*] Arbor quippe vento impellitur, ut cadat. Et quem minæ terrent, ut ad injustitiam corruat, quid aliud quàm arbor flatum venti pertulit, & statum suæ rectitudinis amisit? Quasi enim ex vento spem perdidit, qui pravorum minis ac persuasionibus devictus, æterna quæ sperabat, præmia reliquit. Et quia plerumque contingit, ut pœnas quis metuens justitiam deserat: fit, judicante Deo, ut etiam justitiam deserens, pœnas quas timuit, non evadat: & qui mentis interitum minimè timuit, etiam carnis mala toleret, quæ timebat. Unde adhuc subditur:

A inter flagella quæ exteriùs feriunt, cogitationes noxias in mentibus fundant, post furorem Domini rectè subjungitur:

Quòd diaboli, latrones Dei dicuntur: ideo latrones, quia semper nocendi voluntatem habent: ideo Dei, quia etiam in hoc quod malè volunt, divinæ serviunt voluntati, quæ per eorum ministerium justè homines vel punit vel damnat.

CAPUT XVIII.

Simul venerunt latrones ejus, & fecerunt sibi viam per me.] Latrones namque ejus, maligni sunt spiritus, qui exquirendis hominum mortibus occupantur. Qui viam sibi in afflictorum cordibus faciunt, quando inter adversa, quæ exteriùs tolerantur, cogitationes quoque pravas immittere non desistunt. De quibus adhuc dicitur: [*Et obsederunt in gyro tabernaculum meum.*] In gyro enim tabernaculum obsident, quando ex omni latere suis tentationibus mentem cingunt. Quam modò lugere de temporalibus, modò desperare de æternis, modò in impatientiam ruere, atque in Deum blasphemiæ verba jaculari, pessima suggestione persuadent. Quæ tamen verba, ut jam prædiximus, beato Job etiam juxta historiam congruunt: qui dum mala quæ pertulit, ante oculos congessit, non quasi corrigendum filium, sed quasi hostem percussum se esse judicavit. Per quem sibi etiam latrones ejus viam fecerunt; quia maligni contra eum spiritus licentiam percussionis acceperunt. Cujus in gyro tabernaculum obsederunt: quia sublatis rebus & filiis, etiam corpus ejus omne vulneribus attriverunt. Sed mirum valde est, cùm latrones diceret, cur addidit, ejus, ut videlicet eosdem latrones Dei esse monstraret. Qua in re, si voluntas ac potestas malignorum spirituum discernatur, cur latrones Dei dicantur, aperitur. Maligni quippe spiritus, ad nocendum nos incessabiliter anhelant: sed cùm pravam voluntatem ex semetipsis habeant, potestatem tamen nocendi non habent, nisi eos voluntas summa permittat. Et cùm ipsi quidem injustè nos lædere appetunt, quemlibet tamen lædere, non nisi justè à Domino permittuntur. Quia ergo in eis voluntas injusta est, & potestas justa: & latrones dicuntur, & Dei, ut ex ipsis fit quòd inferre mala injustè desiderant, & ex Deo, quòd desiderata justè consummant. Sed quia, ut sæpe jam diximus, sanctus vir positus in dolore pœnarum, modò suis, modò Ecclesiæ, modò Redemptoris nostri vocibus utitur: & plerumque sic sua narrat, ut tamen per typum ea quæ sunt sanctæ Ecclesiæ ac Redemptoris nostri, proferat: postposita paulisper cura historiæ, in his quæ subjungit, qualiter Redemptoris nostri vocibus congruant, demonstremus. Sequitur:

Quòd qui percussione flagelli superatur, non quasi filius, sed quasi hostis feritur.

CAPUT XVII.

Iratus est contra me furor ejus, & sic me habuit quasi hostem suum.] Prædicatore quippe egregio attestante didicimus, quia fidelis est Deus, & non patietur nos tentari supra id quod possumus ferre: sed faciet cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. Per Prophetam quoque Dominus dicit: *Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli.* Qui ergo ita percutitur, ut vires illius à percussione superentur, non hunc Dominus jam quasi filium per disciplinam, sed quasi hostem per iram ferit. Cùm ergo virtutem nostræ patientiæ flagella transeunt, valde metuendum est, ne peccatis nostris exigentibus, non jam quasi filij à patre, sed quasi hostes à Domino feriamur. Et quia fit plerumque, ut etiam maligni spiritus afflictorum cordibus multa suadeant, atque

1. Cor. 10. c

Hiere. 30. b

Allegoricè ad Christum & Synagogam referuntur sequentia.

CAPUT XIX.

Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant, obliti sunt mei.] Hoc meliùs ostendimus, si Joannis ad medium testimonium proferamus, qui ait: *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Ab eo quippe fratres longè facti sunt, & noti recesserunt, quem tenentes legem, prophetare Hebræi noverant, & præsentem minimè recognoscebant. Unde rectè dicitur: [*Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me noverant, obliti sunt mei.*] Judæi etenim propinqui per carnem, noti per legis institutionem, quasi obliti sunt quem prophetaverant, dum eum & incarnandum verbis legis canerent, & incarnatum verbis perfidiæ negarent. Sequitur: [*Inquilini domus meæ, & ancillæ*

Joan. 1. b

ſicut alienum habuerunt me.] Inquilini domus Dei fuerunt ſacerdotes, quorum origo in Dei ſervitio deputata, jam per officium in conditione tenebatur. Ancillæ autem non immeritò intelliguntur Levitarum animæ, ad ſecreta tabernaculi, quaſi ad interiora cubiculi familiariùs ſervientes. Dicat ergo de ſacerdotibus ſedulâ curâ ſervientibus, dicat de Levitis ad interiora domus Dei obſequentibus: (*Inquilini domus meæ, & ancillæ ſicut alienum habuerunt me:*) quia incarnatum Dominum, quem dudum per legis verba prædixerant, cognoſcere ac venerari noluerunt. Qui adhuc apertiùs, quòd ab eorum perverſa voluntate non ſit cognitus, manifeſtat, cùm ſubdit: (*Et quaſi peregrinus fui in oculis eorum.*) Redemptor etenim noſter dum à ſynagoga cognitus non eſt, in domo ſua quaſi peregrinus extitit. Quod apertè Propheta teſtatur, dicens: *Quare ſicut colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum?* Quia enim ut Dominus auditus non eſt, non poſſeſſor agri, ſed colonus eſt creditus. Qui quaſi viator ad manendum tantummodo declinavit: quia paucos ex Judæa abſtulit, & ad vocationem gentium pergens, iter cœptum peregit. Peregrinus ergo in eorum oculis fuit: quia dum ſola quæ videre poterant, cogitabant, non valuerunt intelligere in Domino, quod videre non poterant. Dum enim deſpiciunt carnem viſibilem, non pervenerunt ad inviſibilem majeſtatem. Dicatur igitur rectè: (*Et quaſi peregrinus fui in oculis eorum.*) De quo adhuc populo aptè ſubjungitur: (*Servum meum vocavi, & non reſpondit.*) Quid enim Judaïcus populus niſi ſervus fuit, qui non amore filij obſequebatur Domino, ſed timore ſervili? Quò contra nobis per Paulum dicitur: *Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater.* Hunc igitur ſervum vocavit Dominus, quia collatis muneribus, quaſi emiſſis eum vocibus ad ſe ducere ſtuduit. Sed non reſpondit: quia digna opera donis ejus reddere contempſit. Vocat enim nos Deus, cùm muneribus prævenit: reſpondemus verò vocationi ejus, cùm dignè juxta percepta munera deſervimus. Quia ergo tot muneribus Judaïcum populum prævenit, dicat: (*Servum meum vocavi*) Sed quia etiam poſt tot munera eum contempſit, ſubjungat: (*Et non reſpondit.*) Sequitur:

Hiere. 14. b

Rom. 8. c

Quòd multifarie olim Deus locutus eſt patribus in Prophetis, noviſſime ore proprio locutus eſt.

CAPUT XX.

22. (*Ore proprio deprecabar illum.*) Ac ſi apertiùs diceret: Ego ille, qui ante incarnationem meam tot ei præcepta facienda per Prophetarum ora mandaveram, incarnatus ad eum veniens, ore eum proprio deprecabar. Unde & Matthæus, cùm præcepta ab eo dari in monte deſcriberet, ait: *Aperiens os ſuum, dixit.* Ac ſi patenter dicat: Tunc os ſuum aperuit, qui priùs aperuerat ora Prophetarum. Hinc eſt etiam quòd de illo ab ſponſa præſentiam ejus deſiderante dicitur: *Oſculetur me oſculis oris ſui.* Sancta quippe Eccleſia quot præcepta ex ejus prædicatione cognovit, quaſi tot oris ejus oſcula accepit. Bene autem dicitur: (*Deprecabar:*) quia in carne monſtratus, dum mandata vitæ humiliter dixit, quaſi ſuperbientem ſervum, ut viveret, rogavit. Ubi & aptè ſubditur:

Matt. 5. a

Cant. 1. a

Quòd halitus Chriſti odor ſit carnis ejus.

CAPUT XXI.

(*Halitus meum exhorruit uxor mea.*) Quid uxor Domini, niſi ſynagoga accipitur, in legis fœdere, carnali ei intelligentia ſubjecta? Halitus verò ex carne eſt. Sed infidelis populus carnem Domini carnaliter intellexit, quia purum hunc hominem credidit. Halitum ergo ejus uxor exhorruit: quia ſynagoga eum quem videbat hominem, Deum credere expavit. Cumque ab ejus ore verba corporaliter audiret, in eo intelligere divinitatis arcana recuſavit, & creatorem non eſſe credidit, quem creatum vidit. Carnis ergo halitum carnalis uxor exhorruit, quæ carnalibus ſenſibus dedita, incarnationis ejus myſterium non agnovit. Sequitur:

Quomodo Deus, cùm ſpiritus ſit, membra corporaliter habere dicatur.

CAPUT XXII.

(*Et orabam filios uteri mei.*) In Deo, qui corporis formâ non circumſcribitur, membra corporis, id eſt, manus, oculus, uterus ita nominantur, ut ex membrorum vocabulis, effectus ejus potentiæ deſignentur. Oculos quippe habere dicitur, quia cuncta videt: manus habere deſcribitur, quia cuncta operatur: in utero autem proles concipitur, quæ in hac vita profertur. Quid ergo uterum Dei, niſi ejus conſilium debemus accipere, in quo ante ſæcula per prædeſtinationem concepti ſumus, ut creati per ſæcula producamur? Deus ergo qui manet ante ſæcula, uteri ſui filios oravit: quia eos quos potenter per divinitatem condidit, incarnatus veniens humiliter rogavit. Sed quia in ipſa carne qua apparuit, ab eorum æſtimatione deſpectus eſt, ſubjungitur: (*Stulti quoque deſpiciebant me.*) Sapientibus à veritatis fide cadentibus, rectè de ſtultis quoque additur: quia dum Dominum Phariſæi ac legiſperiti deſpicerent, eorum incredulitatem etiam populi turba ſecuta eſt: quæ in eo quòd hominem vidit, Redemptoris mundi prædicamenta deſpexit. Nam ſæpe ſtultorum nomine, hi qui ſunt in plebe pauperes, deſignantur. Unde & per Hieremiam dicitur: *Dixi, forſitan pauperes ſunt & ſtulti, ignorantes viam Domini, & judicium Dei ſui.* Relictis autem mundi ſapientibus atque divitibus, Redemptor noſter quærere pauperes & ſtultos venerat. Unde nunc quaſi in augmentum doloris dicitur: (*Stulti quoque deſpiciebant me.*) Ac ſi apertè diceretur: Ipſi etiam me deſpexerunt, pro quibus ſanandis ſtultitiam prædicationis aſſumpſi. Scriptum quippe eſt: *Quia in Dei ſapientia non cognovit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes.* Verbum quippe Dei ſapientia eſt; ſed ſtultitia hujus ſapientiæ dicta eſt caro Verbi: ut quia carnales quique per carnis ſuæ prudentiam pertingere non valebant ad ſapientiam Dei, ſtultitia prædicationis, id eſt, per incarnationem Verbi ſanarentur. Ait ergo: (*Stulti quoque deſpiciebant me.*) Ac ſi apertè diceretur. Et ab ipſis deſpectus ſum, pro quibus ſtultus æſtimari veritus non ſum. Et quia Judæorum plebs cùm miracula noſtri Redemptoris cerneret, hunc ex ſignis honorabat, dicens: *Hic eſt Chriſtus:* cùm verò humanitatis ejus infirma conſpiceret, eum creatorem credere dedignabatur, dicens: *Non, ſed ſeducit turbas;* rectè ſubjungitur: (*Et cum ab eis receſſiſſem, detrahebant mihi.*) Quaſi accedebat quippe ad corda populorum Dominus, cùm eis miracula demonſtraret: & quaſi recedebat, cùm nulla ſigna oſtenderet. Sed recedenti Domino detrahebant, cùm à miraculis quieſcenti præbere fidem nolebant. Sed quid mirum eum perpeti iſta à plebibus, cùm ipſi quoque, qui legis doctores eſſe videbantur, qui eum verbis propheticis incarnandum eſſe perhibebant, & incarnatum viderunt, & ab eo tamen perfidiæ interruptione diviſi ſunt? De quibus ſubditur: (*Abominati ſunt me quondam conſiliarij mei: & quem maximè diligebam, averſatus eſt me.*) Cunctis liquet, quia Deus conſiliariis non eget, qui ipſis quoque conſiliariis hominum,

Hiere. 5. a

1. Cor. 1. c

Marc. 13. c

Ioan. 7. b

23.

nũ sapientiæ consilium præbet. De quo etiam scriptum est: *Quis cognovit sensum Domini, aut quis ejus consiliarius fuit?* Sed quemadmodum cùm panis vel vestimentum egenti tribuitur, hoc se Dominus accepisse testatur: ita cùm nescienti cuilibet rectum consilium datur, hoc ipse accipit, cujus ille membrum est qui eruditur. Omnes etenim fideles membra nostri Redemptoris sumus: & sicut ipse in nobis per misericordiam largitatis pascitur, ita ipse in nobis per doctrinæ consilium juvatur. Scribæ itaque & legis doctores, qui erudire populos ad vitam consueverant, quid aliud quàm venturi Redemptoris consiliarij fuerunt? Qui tamen dum incarnatum Dominum conspicerent, consiliis suis multos ab ejus fide diviserunt, quamvis priùs ad credendum incarnationis ejus mysterium per Prophetarum verba multos docuisse viderentur. Et quia ille apud Deum magis in amore est, qui ad ejus amorem plurimos trahit; adhuc de eodem legis doctorum atque Pharisæorum ordine subditur: [*Et quem maximè diligebam, aversatus est me*] Ipse enim ordo suadente perfidia, à fide veritatis aversus est, qui priùs in labore prædicationis serviens, maximè diligebatur: quem non solùm ad non credendum, sed usque ad persequendum quoque Dominum populorum turba secuta est, & usque ad passionem illius sævitiæ facibus accensa. In qua videlicet passione discipulorum corda turbata sunt. Unde & nunc subditur:

Rom. 11. ex Isai. 40. Mat. 25. d

Quòd allegoricè passionis tempore, adhærente Christo sexu infirmiori, fugerunt Apostoli: & dubitantibus de resurrectione discipulis, tantum in eis supererant labia sermonis.

CAPUT XXIII.

PElli meæ, *consumptis carnibus, adhæsit os meum.*] In osse fortitudo, in carnibus verò infirmitas corporis designatur. Quia igitur Christus & Ecclesia una persona est, quid per os, nisi ipse Dominus designatur? quid per carnem, nisi discipuli, qui passionis ejus tempore infirma sapuerunt? Per pellem verò, quæ exterior carne manet in corpore, quid nisi illæ sanctæ feminæ figurantur, quæ ad præparanda subsidia corporis, exterioribus Domino ministeriis serviebant? Nam cùm ejus discipuli quamvis necdum firmi veritatis fidem populis prædicarent, ossi suo inhærebant carnes. Et cùm sanctæ mulieres ea quæ necessaria erant, exteriora præpararent, quasi pellis exteriùs manebant in corpore. Sed cùm ad crucis horam ventum est, ejus discipulos gravis ex persecutione Judæorum timor invasit: fugerunt singuli, mulieres adhæserunt. Quasi ergo consumpta carne, os Domini pelli suæ adhæsit: quia fortitudo ejus, passionis tempore fugientibus discipulis, juxta se mulieres invenit. Stetit equidem aliquamdiu Petrus, sed tamen pòst territus negavit. Stetit etiam Joannes, cui ipso crucis tempore dictum est: *Ecce mater tua.* Sed perseverare minimè potuit: quia de ipso quoque scriptum est, quòd *adolescens quidam sequebatur illum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum: at ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis.* Qui etsi pòst, ut verba Redemptoris sui audiret, ad horam crucis rediit, priùs tamen territus fugit. Mulieres autem non solùm non timuisse, neque fugisse, sed etiam usque ad sepulcrum stetisse memorantur. Dicat ergo: [*Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os meum.*] Hoc est, hi qui meæ fortitudini propinquiùs inhærere debuerant, passionis meæ tempore timore consumpti sunt: & eas, quas ad exteriora ministeria posui, in passione mea sine formidine inhærere mihi fideliter inveni. Ubi & apertè subintelligitur, quòd hæc verba per mysterium dicantur, dum sequitur: [*Et dereliqua sunt tantummodo labia circa dentes meos.*] Quid enim circa dentes aliud quàm labia habemus, etiam si nulla flagella patiamur? Sed quid per labia, nisi locutio, quid per dentes, nisi sancti Apostoli designantur? Qui in hoc Ecclesiæ corpore idcirco sunt positi, ut vitam carnalium correptione mordeant, eamque à suæ pertinaciæ duritia confringant. Unde & eidem primo Apostolorum quasi denti in ejus corpore posito dicitur: *Macta, & manduca.* Sed quia passionis ejus tempore, isti dentes præ timore mortis amiserunt morsum correptionis, amiserunt fiduciam roboris, amiserunt efficaciam omnimodæ operationis; ita ut duo ex illis ambulantes, post ejus mortem ac resurrectionem in via loquerentur & dicerent: *Nos sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel*; rectè nunc dicitur: [*Et dereliqua sunt tantummodo labia circa dentes meos.*] Confabulabantur adhuc de illo, sed jam in illum minimè credebant. Tantummodo ergo labia circa dentes ejus remanserant: quia virtutem bonæ operationis amiserant, & sola de illo confabulationis verba retinebant. Perdiderant morsum correptionis, & habebant motum locutionis. Labia itaque tantummodo circa dentes relicta sunt, quia adhuc quidem confabulari noverant; sed prædicare jam eum, aut mordere infidelium vitia formidabant. Peractis itaque his quæ in voce capitis dixit, ad propria beatus Job verba revertitur, dicens: [*Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.*] Hoc habere solet proprium mens piorum, quòd cùm injusta ab adversariis patitur, non tam ad iram, quàm ad preces moveatur: ut si moderari eorum pravitas placidè valeat, plus deprecari eligant, quàm irasci. Unde rectè nunc dicitur: [*Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.*] Ecce eos, à quibus semper contumeliis se affligi considerat, amicos vocat: quia bonis mentibus etiam ipsa fiunt prospera, quæ videntur adversa. Nam perversi quique bonorum dulcedine aut convertuntur, ut redeant; & eo ipso amici sunt, quò boni fiunt: aut in malitia perseverant; & in hoc quoque etiam nolentes amici sunt: quia si qua bonorum delicta sunt, ea suis persecutionibus etiam nescientes purgant. Notandum quoque, quòd eis quæ secretò apud Deum gesta sunt, beati viri in publico verba concordant. A satan quippe percussus fuerat: nec tamen percussionem suam satanæ tribuit, sed tactum se manu Domini appellat, sicut ipse quoque satan dixerat: *Mitte manum tuam, & tange os ejus & carnem, si non in faciem benedixerit tibi.* Sciebat quippe vir sanctus, quia & per hoc ipsum quòd perversa voluntate contra se satan egerat, potestatem non à semetipso, sed à Domino habebat. Sequitur:

24.

Act. 10. b

Luc. 24. c

Iob. 2. a

Quòd superbi rectores ita infirmos affligant, quasi ipsi de infirmitate nihil habeant: & quòd divina manus afflictis non tam increpatio, quam consolatio debeatur.

CAPUT XXIV.

QUare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?] Non abhorret à locutione pietatis, quòd à Deo se perhibet persequi. Est namque persecutor bonus, sicut de semetipso ore prophetico Dominus dicit: *Detrahentem occultè adversus proximum suum, hunc persequebar.* Cùm verò Sanctus quisque flagellari permittitur, scit quod persecutionem contra commissa vitia ex interna dispensatione patiatur. Crudeles autem persecutorum mentes cùm potestatem feriendi appetunt, contra bonorum vitam non studio purgationis, sed livoris facibus accenduntur. Et quidem hoc faciunt, quod Deus omnipotens fieri permittit. Sed dum una causa cum Deo, etiam per eos agitur, non ta-

25.

Ps. 100. c

men voluntas una in eadem causa servatur: quia cùm omnipotens Deus amando purgationem exhibet, injustorum pravitas sæviendo malitiam exercet. Quod ergo dicitur, [*Quare persequimini me sicut Deus?*] ad exteriorem hoc percussionem retulit, non ad intimam intentionem: quia etsi hoc agunt exteriùs, quod Deus agi disposuit; non tamen hoc quod Deus, in sua actione appetunt, ut boni ex afflictione purgentur. Quod intelligi & aliter potest. Tantò enim omnipotens Deus justiùs aliena vitia percutit, quantò in semetipso nihil habet vitiorum. Homines verò cùm per disciplinam alios feriunt, sic alienam infirmitatem debent percutere, ut etiam ad suam noverint oculos revocare: ut ex semetipsis considerent, quantùm aliis feriendo parcant, cùm se quoque ipsos dignos percussionibus non ignorant. Itaque nunc dicitur: [*Quare persequimini me sicut Deus?*] Ac si apertè diceretur: Ita me ex infirmitatibus meis affligitis, ac si ipsi more Dei de infirmitate nihil habeatis. Unde considerandum est, quòd si qui fortasse sint, qui asperitate correptionis indigeant: tunc eis dura correptio à nobis admovenda est, cùm Dei manus cessat à verbere. Cùm verò superna flagella insunt, non à nobis jam correptio, sed consolatio debetur: ne dum * in dolore increpationem jungimus, percussionem percussioni sociemus. Bene autem subditur: [*Et carnibus meis saturamini?*] Quorum mens proximorum pœnas esurit, saturari proculdubio alienis carnibus quærit. Sciendum quoque est, quia hi etiam qui alienæ vitæ detractione pascuntur, alienis proculdubio carnibus saturantur. Unde per Salomonem dicitur: *Noli esse in convivis potatorum, neque comedas cum eis qui carnes ad vescendum conferunt.* Carnes quippe ad vescendum conferre, est in collocutione derogationis vicissim proximorum vitia dicere. De quorum illic pœna mox subditur: *Quia vacantes potibus, & dantes symbolum consumentur, & vestietur pannis dormitatio.* Potibus vacant, qui de opprobrio alienæ vitæ se deebriant. Symbolum verò dare, est, sicut unusquisque solet pro parte sua cibos ad vescendum, ita in confabulatione detractionis verba conferre. Sed vacantes potibus, & dantes symbolum consumentur; quia, sicut scriptum est: *Omnis detractor eradicabitur.* Vestietur autem pannis dormitatio: quia despectum & inopem à cunctis bonis operibus mors sua invenit, quem hîc ad alienæ vitæ exquirenda crimina detractionis suæ languor occupavit. Sed tot dura quæ beatus Job sustinet, dignum non est ut per silentium transeant, eaque à notitia hominum ignorantiæ obscuritas tegat. Tanti quippe ædificari ad servandam patientiam valent, quanti implente se superna gratia, ejus patientiæ facta cognoverint. Unde & idem beatus Job in exemplum vult pertrahi flagella quæ sentit, qui statim subjungit dicens:

* *al.* dolori.

Prov. 23. c

Ibid.

26.

Quòd per plumbi laminam, Judæorum corda accipiantur, in quibus lex scripta divinitus cito deleri potuit: per silicem vero Gentiles, in quibus lex magno labore sculpta perseverat.

CAPUT XXV.

QVis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte sculpantur in silice?] Cuncta quæ beatus Job pertulit, quia forti patrum sententia edoctus gravis ille Judæorum populus agnovit, stylo ferreo & plumbi lamina scripta sunt. Quia verò hæc etiam dura Gentilium corda cognoverunt, quid ea nisi in silice sculpta videmus? Et notandum, quia in plumbo quod scribitur, ipsa metalli mollitie citiùs deletur: in silice verò tardiùs quidem valent litteræ imprimi, sed difficiliùs deleri. Non ergo immeritò per plumbi laminam Judæa exprimitur, quæ præcepta Dei & sine labore percepit, & cum celeritate perdidit. Rectè per silicem gentilitas figuratur, quæ verba sacri eloquij vix custodienda suscipere potuit, sed tamen fortiter suscepta servavit. Per stylum verò ferreum, quid aliud quàm fortis Dei sententia designatur? Unde & per Prophetam dicitur: *Peccatum Judæ scriptum est stylo ferreo, in ungue adamantino.* In ungue finis est corporis. Ita verò lapis durus est adamas, ut ferro non valeat secari. Per stylum verò ferreum, fortis sententia; per unguem verò adamantinum, finis signatur æternus. Peccatum itaque Judæ stylo ferreo in ungue adamantino scriptum dicitur: quia culpa Judæorum per fortem Dei sententiam in fine servatur infinito. Rectè quoque per plumbi laminam eos accipimus, quos avaritiæ pondus gravat, quibus per increpantem Prophetam dicitur: *Filij hominum, usquequò graves corde?* Per plumbum namque, cujus natura gravis est ponderis, peccatum avaritiæ specialiter designatur: quod mentem quam infecerit, ita gravem reddit, ut ad * petenda sublimia attolli nequaquam possit.

Hier. 17. a

Psal. 4. a

* *al.* appetenda

Quid sit quòd in Zacharia scriptum est de talento plumbi & massa plumbea missa in os amphoræ, super quam sedebat impietas, & de duabus mulieribus alas habentibus.

CAPUT XXVI.

HINC enim in Zacharia scriptum est: *Leva oculos tuos, & vide. Quid est hoc, quod egreditur? Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens, & dixit: Hæc est oculus eorum in universa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in medio amphoræ, & dixit: Hæc est impietas. Et projecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os ejus.* Qui de hac visione amphoræ, & mulieris, & plumbi, ut latiùs quid cognovisset ostenderet, adhuc secutus adjunxit: *Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi alas milvi, & levaverunt amphoram inter terrã & cælum. Et dixi ad Angelum qui loquebatur in me: Quo istæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar.* Quod Prophetæ testimonium inutiliter pro documento plumbi protulimus, si non etiam repetentes exponamus. Ait enim: *Leva oculos, & vide. Quid est hoc quod egreditur? Et dixi: Quidnam est? Et ait: Hæc est amphora egrediens.* Volens Deus Prophetæ ostendere humanum genus, ex qua ab eo maximè culpa delebatur, per imaginem amphoræ quasi patens os avaritiæ designavit. Avaritia quippe velut amphora est, quæ os cordis in ambitu apertum tenet. Et dixit: *Hæc est oculus eorum in universa terra.* Multos obtusi sensus homines cernimus, & tamen eos in malis actibus astutos videmus; Propheta quoque attestante, qui ait: *Sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nesciunt.* Hi itaque sensu torpent, sed in his quæ appetunt, avaritiæ stimulis excitantur: & qui ad bona videnda cæci sunt, excitantibus præmiis, ad peragenda mala vigilantes fiunt. Unde rectè de hac eadem avaritia dicitur: *Hæc est oculus eorum in universa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur.* Quid est talentum plumbi, nisi ex eadem avaritia pondus peccati? *Et ecce mulier una sedens in medio amphoræ.* Quam mulierem, ne fortassis quæ esset dubitare possemus, illico Angelus innotuit. Nam illic mox sequitur: *Et dixit: Hæc est impietas. Et projecit eam in medio amphoræ.* Impietas in medio amphoræ projicitur, quia nimirum in avaritia semper impietas tenetur. *Et misit massam plumbi in os ejus.* Massa plumbi in os mulieris mittitur: quia scilicet impietas avaritiæ, peccati sui pondere gravatur. Si enim ad ea quæ deorsum sunt, non ambiret, erga Deum ac proximos impia nequaquam

Zach. 5. d

27.

Hier. 4. f

28. existeret. *Et levavi oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum.* Quid aliud in his duabus mulieribus accipimus, nisi duo principalia vitia, superbiam videlicet, & gloriam inanem, quæ impietati absque ulla dubitatione conjuncta sunt? Quæ & in alis suis spiritum habere narrantur: quia in actionibus suis satanæ voluntati deserviunt. Ipsum quippe Propheta spiritum appellat, de quo Salomon ait: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* & de quo in Evangelio Dominus dicit: *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida & inaquosa.* Spiritus in alis earum est: quia superbia & inanis gloria per omne quod agunt, satanæ voluntati famulantur. *Et habebant alas, quasi alas milvi.* Milvus semper naturæ studet insidiari pullorum. Istæ ergo mulieres alas habent, quasi alas milvi: quia actiones earum diabolo sunt proculdubio similes, qui insidiatur semper vitæ parvulorum. *Et levaverunt amphoram inter cælum & terram.* Superbia & vana gloria habent hoc proprium, ut eum quem infecerint, in cogitatione sua super ceteros homines extollant: & modò per ambitum rerum, modò per desiderium dignitatum quem semel captum tenuerint, quasi in honoris altitudinem elevent. Qui autem inter cælum & terram est, & ima deserit, & superiora minimè attingit. Levant ergo istæ mulieres amphoram inter cælum & terram: quia superbia & inanis gloria mentem per avaritiam honoris captam ita elevant, ut quoslibet proximos despicientes quasi ima deserant, & alta gloriantes petant. Sed tales quique dum superbiunt, & eos mente transeunt cum quibus sunt, & superioribus civibus minimè junguntur. Amphora ergo levata inter terram & cælum dicitur: quia avari quique per superbiam atque inanem gloriam & proximos juxta se despiciunt, & superiora, quæ ultra ipsos sunt, nullatenus apprehendunt. Inter terram itaque & cælum feruntur: quia nec æqualitatem fraternitatis in infimis per charitatem tenent, nec tamen summa pertingere sese extollendo prævalent. *Et dixi ad Angelum, qui loquebatur in me: Quò istæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Ut ædificetur ei domus in terra Sennaar.* Eidem amphoræ ædificatur domus in terra Sennaar. Sennaar quippe fœtor eorum dicitur. Et sicut bonus odor ex virtute est, Paulo attestante, qui ait: *Odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo:* ita econtrario fœtor ex vitio. Radix enim est omnium malorum cupiditas. Et quia quodlibet malum per avaritiam gignitur dignum est ut domus avaritiæ in fœtore construatur. Sciendum quoque est, quòd Sennaar latissima vallis est, in qua turris à superbientibus ædificari cœperat, quæ, linguarum facta diversitate, destructa est. Quæ scilicet turris Babylon dicta est, pro ipsa videlicet confusione mentium atque linguarum. Nec immeritò ibi avaritiæ amphora ponitur, ubi Babylon, id est, confusio ædificatur, quia dum per avaritiam & impietatem certum est omnia mala exurgere, rectè hæc ipsa avaritia atque impietas in confusione perhibentur habitare. Hæc paucis per excessum diximus, ut peccati pondus exprimi per plumbi laminam monstraremus. Quæ tamen beati Job verba sanctæ quoque Ecclesiæ congruunt, quæ duo sacri eloquij testamenta custodiens, quasi secundo sermones suos scribi expetit, dicens: *Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? quis mihi det, ut exarentur in libro?* Quæ quia forti sententia modò per pondus avaritiæ gravibus, modò autem duris cordibus loquitur, stylo ferreo in plumbi lamina, vel celte in silice scribit. Sed jure beatum Job Redemptoris nostri ejusque Ecclesiæ uti vocibus dicimus, si quid de eodem Redemptore nostro quod apertè loquitur, invenimus. Quo etenim pacto credendum est, quia ex eo aliquid per figuram insinuat, si eum nobis apertis vocibus non demonstrat? Sed jam quid de eo sentit, aperiat, omnesque nobis ambages cogitationum tollat. Sequitur: [*Scio enim quod Redemptor meus vivit.*] Qui enim non ait Conditor, sed Redemptor: apertè eum denunciat, qui postquam omnia creavit, ut nos de captivitate redimeret, inter nos incarnatus apparuit, suaque passione nos à perpetua morte liberavit. Et notandum quanta fide in virtute ejus divinitatis adstringat, de quo per Paulum dicitur: *Quia etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.* Ait namque: [*Scio enim quòd Redemptor meus vivit.*] Ac si apertis vocibus dicat: Infidelis quisque illum flagellatum, derisum, palmis cæsum, corona spinea coronatum, sputis illitum, crucifixum, mortuum noverit; ego illum post mortem vivere certa fide credendo, libera voce profiteor: quia Redemptor meus vivit, qui inter impiorum manus occubuit. Sed quid beate Job per resurrectionem illius etiam de tuæ carnis resurrectione confidis, aperta quæso voce profitere. Sequitur:

29.

2.Cor.13 b

Quòd multi puri homines, quales nos sumus, cum Christo surrexerunt, ne de resurrectione nostra ulla dubitatio haberetur: & quòd resurrectionem nostram etiam in elementis suis mundus imitatur.

CAPUT XXVII.

ET *in novissimo die de terra surrecturus sum.*] Quia videlicet resurrectionem, quam in se ostendit, in nobis etiam quandoque facturus est. Resurrectionem quippe, quam in se ostendit, nobis promisit: quia sui capitis gloriam sequuntur membra. Redemptor ergo noster susceptit mortem, ne mori timeremus. Ostendit resurrectionem, ut nos resurgere posse confidamus. Unde & eamdem mortem non plusquam triduanam esse voluit, ne si in illo resurrectio differretur, in nobis omnimodo desperaretur. Quod bene de illo per Prophetam dicitur: *De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput.* Quasi enim de quodam flumine nostræ passionis non in mansione bibere, sed in via dignatus est: quia mortem transitoriè, idest ad triduum contigit, atque in ea morte quam contigit, nequaquam sicut nos usque ad finem sæculi remansit.

Ps.109.b

Quòd virga Levi, quæ floruit, reliquis aridis permanentibus, Christus sit, qui primitiæ dormientium surrexit, reliquorum resurrectione in finem mundi dilata.

CAPUT XXVIII.

DUM ergo die tertio resurrexit, quid in ejus corpore, idest, Ecclesia sequatur, ostendit. Exemplo quippe monstravit, quod promisit in præmio: ut sicut ipsum resurrexisse fideles agnoscerent, ita in seipsis in fine mundi resurrectionis præmia sperarent. Ecce nos per mortem carnis usque ad finem mundi remanemus in pulvere, ille autem die tertia ab ariditate mortis viruit, ut divinitatis suæ nobis potentiam ipsa innovatione suæ carnis ostenderet. Quod bene per Moysen virgis duodecim in tabernaculo positis demonstratur. Nam cùm Aaron sacerdotium, qui de tribu Levi fuerat, despiceretur, nec digna tribus quæ offerret holocausta crederetur; duodecim virgæ, juxta duodecim tribus, in tabernaculo poni præceptæ sunt: & ecce virga Levi viruit, & quid virtutis in munere Aaron haberet, ostendit. Quo videlicet signo quid innuitur, nisi quòd omnes qui usque ad finem mundi jacemus in morte, quasi virgæ reliquæ in ariditate remanemus? Sed cunctis virgis in ariditate remanentibus, virga Levi ad florem rediit: quia corpus Domini, veri

Num.17 a

scilicet sacerdotis nostri in mortis ariditate positum, in florem resurrectionis erupit. Quo flore Aaron resurrectionis gloria Redemptor noster, qui de tribu Juda ac Levi ortus est, intercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo jam virga Aaron post ariditatem floret, sed virgæ duodecim tribuum in ariditate remanent: quia jam quidem corpus Domini post mortem vivit, sed nostra adhuc corpora usque ad finem mundi à resurrectionis gloria differuntur. Unde cautè hanc eamdem dilationem intulit, dicens: [*Et in novissimo die de terra surrecturus sum.*] Habemus ergo spem resurrectionis nostræ, consideratâ gloriâ capitis nostri. Sed ne quis vel cogitatione tacita forsitan dicat, quòd idcirco ille resurrexit à morte, quia unus idemque Deus & homo mortem, quam ex humanitate pertulit, ex divinitate superavit: nos verò qui puri homines sumus, à mortis surgere damnatione non possumus? rectè in resurrectionis ejus tempore, etiam multorum Sanctorum corpora resurrexerunt; ut & in se nobis exemplum ostenderet, & de aliorum qui nobis per puram humanitatem similes fuerunt, nos resurrectione roboraret: quatenus cùm se homo desperaret percipere quod in se ostenderat Deus homo, hoc in se fieri posse præsumeret, quod in ipsis factum cognoscceret, quos puros fuisse homines non dubitaret. Sunt verò nonnulli, qui considerantes quòd spiritus à carne solvitur, quòd caro in putredinem vertitur, quòd putredo in pulverem redigitur, quòd pulvis ita in elementa solvitur, ut nequaquam ab humanis oculis videatur: resurrectionem fieri posse desperent: & dum arida ossa inspiciunt, hæc vestiri carnibus, rursumque ad vitam virideseere posse diffidant. Qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certè hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Per quotidiana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi moritur, dum supervenientibus noctis tenebris, ea quæ aspiciebatur subtrahitur: & quasi quotidie resurgit, dum lux ablata oculis, suppressa iterum nocte reparatur. Per momenta quoque temporum cernimus arbusta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione cessare; & ecce subitò quasi ex arescenti ligno velut quadam resurrectione veniente videmus folia erumpere, fructus grandescere, & totam arborem redivivo decore vestiri. Indesinenter cernimus parva arborum semina terræ humoribus commendari: ex quibus non longè pòst aspicimus magna arbusta surgere, folia pomaque proferre. Consideremus ergo parvum cujuslibet arboris semen, quod in terram jacitur, ut arbor ex illo producatur: & comprehendamus, si possumus, ubi in illa tanta brevitate seminis tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit: ubi lignum, ubi cortex, ubi viriditas foliorum, ubi ubertas fructuum. Numquid nam in semine tale aliquid cernebatur cùm in terram jaceretur? Et tamen occulto rerum omnium opifice cuncta mirabiliter ordinante, & in mollitie seminis latuit asperitas corticis, & in tenuitudine illius absconsa est fortitudo roboris, & in siccitate ejus ubertas fructificationis. Quid ergo mirum, si tenuissimum pulverem, vel à nostris oculis in elementis redactum, cum vult, in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Quia ergo rationales sumus conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie & contemplatione colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplum gratia Redemptoris. Venit namque conditor noster, suscepit mortem, ostendit resurrectionem: ut qui resurrectionis spem ex ratione tenere noluimus, hanc ex ejus adjutorio & exemplo teneremus. Dicat igitur beatus Job: [*Scio quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrectu-*

rus sum.] Et quisquis resurrectionis in se virtutem fieri posse desperat, verba in gentilitate positi viri fidelis erubescat, & pensèt, quanto pœnæ sit ponderè feriendus, si adhuc non credit suam, qui jam resurrectionem Domini cognovit factam: si & ille suam credidit, qui adhuc Domini Jesu sperabat esse faciendam. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen ejusdem resurrectionis exquiro. Credo namque, quia resurrecturus sim; sed volo, ut audiam, qualis. Sciendum quippe mihi est, utrum in quodam alio subtili fortasse, vel aëreo, an in eo quo moriar, corpore resurgam. Sed si in aëreo corpore surrexero, jam ego non ero qui resurgo. Nam quomodo est vera resurrectio, si vera esse non poterit caro? Aperta ergo ratio suggerit, quia si vera caro non fuerit, proculdubio resurrectio vera non erit. Nec enim rectè resurrectio dici potest, ubi non resurgit quod cecidit. Sed has nobis beate Job dubietatis nebulas tolle: & quia per acceptam sancti Spiritus gratiam, de spe nobis loqui nostræ resurrectionis cœpisti, apertè indica, si caro nostra veraciter resurgat. Sequitur:

Qualiter Eutychius de resurrectione senserit, & quomodo per Gregorium, præsente Tiberio Augusto convictus sit & correctus.

CAPUT XXIX.

Et rursum circumdabor pelle mea.] Dum apertè pellis dicitur, omnis dubitatio veræ resurrectionis aufertur: quia non sicut Eutychius Constantinopolitanæ urbis Episcopus scripsit, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aëreque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritalis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ. Unde etiam Redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis, ostendit manus & latus, palpanda ossa carnemque præbuit, dicens. *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non non habet, sicut me videtis habere.* Qui cùm eidem Eutychio in Constantinopolitana urbe positus, hoc Evangelicæ veritatis testimonium protulissem, ait: Idcirco Dominus hoc fecit, ut dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoveret. Cui inquam: Mira est res valde quam adstruis, ut inde nobis dubietas surgat, unde discipulorum corda à dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest, quàm ut hoc nobis de ejus vera carne dubium fiat, per quod discipuli ejus ad fidem ab omni sunt dubietate separati? Si enim non hoc habuisse adstruitur quod ostendit, unde fides discipulis ejus confirmata est, inde nostra destruitur. Qui adjungebat etiam, dicens: Corpus palpabile habuit quod ostendit: sed post confirmata corda palpantium, omne illud in Domino quod palpari potuit, in subtilitatem est aliquam redactum. Ad hæc ipse respondi, dicens: Scriptum est: *Christus resurgens à mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Si quid ergo in ejus corpore post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam, post resurrectionem Dominus rediit in mortem. Quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis ejus resurrectionem denegat? Tunc mihi objecit, dicens: Cùm scriptum sit: *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt*, qua ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui inquam: In sacro eloquio aliter caro dicitur juxta naturam, atque aliter juxta culpam, vel corruptionem. Caro quippe juxta naturam, sicut scriptum est: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: & Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Caro verò juxta culpam, sicut scriptum est: *Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eo quod sunt caro.* Et sicut Psalmista ait: *Memoratus*

Luc. 24. f

1. Cor. 15. f

Gen. 2. d

Ioan. 1. u

Gen. 6. a

Psal. 77. b

est, quia caro sunt: spiritus vadens, & non rediens. A
Unde & discipulis Paulus dicebat: *Vos autem in*
Galat. 4. *carne non estis, sed in spiritu.* Neque enim in carne
non erant, quibus epistolas transmittebat: sed quia
passiones carnalium desideriorum vicerant, jam li-
beri per virtutem spiritus in carne non erant. Quod
ergo Paulus Apostolus dicit: *Quia caro & sanguis*
regnum Dei possidere non possunt: carnem vult se-
cundùm culpam intelligi, non carnem secundùm
naturam. Unde & mox, quia carnem secundùm
culpam diceret, ostendit subdens: *Neque corruptio*
incorruptelam possidebit. In illa ergo cælestis regni
gloria caro secundùm naturam erit, sed secundùm
passionum desideria non erit: quia devicto mortis
aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus
§2. dictis idem Eutychius consentire se protinus respon- B
dit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere
posse denegabat. Qui etiam in libello, quem de re-
surrectione scripserat, Pauli quoque Apostoli testi-
1. Cor. 15. f monium indiderat, dicentis: *Tu quod seminas, non*
vivificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non
corpus quod futurum est, seminas, sed nudum granum.
Hoc nimirum ostendere festinans, quia caro vel im-
palpabilis, vel ipsa non erit; dum sanctus Apostolus
de resurrectionis agens gloria, non corpus quod fu-
turum est, seminari dixerit. Sed adhæc citius respon-
detur. Nam Paulus Apostolus dicens: *Non corpus*
quod futurum est, seminas, sed nudum granum: hoc
insinuat quod videmus: quia granum cum culmo &
foliis nascitur, quod sine culmo & foliis seminatur.
C Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis non di-
xit grano seminis deesse quod erat, sed adesse quod
non erat. Iste autem, dum verum corpus resurgere
denegat, nequaquam dicit adesse quod deerat, sed
Supra initio Expos. deesse quod erat. Tunc itaque de hac re in longa
contentione perducti, gravissima à nobis cœpimus
simulatione resilire, cùm piæ memoriæ Tiberius
Constantinus Imperator secretò me & illum susci-
piens, quid inter nos discordiæ versaretur agnovit,
& utriusque partis allegationem pensans, eumdem
librum, quem de resurrectione scripserat, suis quo-
que allegationibus destruens, deliberavit ut flam-
mis cremari debuisset. A quo ut egressi sumus, me
ægritudo valida, eumdem verò Eutychium ægritu-
do & mors protinus est secuta. Quo mortuo, quia
D pæne nullus erat qui ejus dicta sequeretur, dissimu-
lavi cœpta persequi, ne in favillas viderer verba ja-
culari. Dum tamen adhuc viveret, & ego validissi-
mis febribus ægrotarem, quicumque noti mei ad
eum salutationis gratiâ pergebant, ut eorum rela-
tione cognovi, ante eorum oculos pellem manus
suæ tenebat, dicens: Confiteor, quia omnes in hac
carne resurgemus. Quod, sicut ipsi fatebantur, om-
nino priùs negare consueverat. Sed nos ista postpo-
nentes in beati Job sermonibus subtiliter exquira-
mus, si vera erit resurrectio, verumque corpus in
33. resurrectione. Ecce enim jam de spe resurrectionis
dubitare non possumus, dum ait: [*Et in novissimo*
die de terra resurrecturus sum.] Dubietatem quoque
de reparatione vera corporis abstulit, qui ait: [*Et* E
rursum circumdabor pelle mea] Qui adhuc ad aufe-
rendas ambages nostræ cogitationis subdit: [*Et in*
carne mea videbo Deum.] Ecce resurrectionem, ecce
pellem, ecce carnem apertis fatetur vocibus. Quid
ergo remanet, unde possit mens nostra dubitare? Si
itaque iste vir sanctus ante effectum resurrectionis
Dominicæ, reducendam carnem in integrum sta-
tum credidit, quis erit reatus nostræ dubitationis, si
vera carnis resurrectio nec post exemplum creditur
Redemptoris? Si enim post resurrectionem corpus
palpabile non erit, profectò alius surgit, quàm mo-
ritur, quod dictu nefas est credere, quia ego morior,
& alius resurgat. Unde quæso te, beate Job, sub-
junge quæ sentis, & hujus nobis quæstionis scrupu-
lum tolle. Sequitur:

Quòd post resurrectionem caro nostra & eadem futura sit per naturam, & diversa per gloriam.

CAPUT XXX.

Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.] Si enim, sicut quidam errorum sequaces arbitrantur, post resurrectionem corpus palpabile non erit, sed invisibilis corporis subtilitas caro vocabitur, quamvis substantia carnis non sit: profectò alius est qui moritur, & alius qui resurgit. Sed beatus Job hanc eis sententiam veridica voce destruit, qui ait: [*Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.*] Nos autem beati Job fidem sequentes, & Redemptoris nostri post resurrectionem corpus palpabile veraciter credentes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram & eamdem, & diversam: eamdem per naturam, diversam per gloriam: eamdem per veritatem, diversam per potentiam. Erit itaque spiritalis, quia & incorruptibilis. Erit palpabilis, quia non amittet essentiam veracis naturæ. Sed sanctus vir eamdem resurrectionis fiduciam qua spe teneat, quanta certitudine præstoletur, adjungit. Sequitur: [*Reposita est hæc spes mea in sinu meo.*] Nil nos habere certius credimus, quàm hoc quod in sinu tenemus. In sinu ergo suo spem repositam tenuit, quia vera certitudine de spe resurrectionis præsumpsit. Sed quia venturum diem resurrectionis innotuit, jam nunc seu voce sua, seu typo sanctæ & universalis Ecclesiæ pravorum facta redarguit, & judicium quod in resurrectionis die sequitur, prædicit. Nam protinus subdit: [*Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi inveniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse judicium.*] Priori quippe sententia iniquorum facta reprehendit, sequenti autem ex divino judicio pœnas innotuit. Ait enim: (*Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi inveniamus contra eum?*) Perversi quilibet quia malo studio bene prolata audiunt, & in lingua justi accusationis aditum invenire appetunt, quid aliud quàm contra eum verbi radicem quærunt, ex qua videlicet loquendi originem sumant, & ramos pravæ loquacitatis in accusatione dilatent? Sed vir sanctus cùm à pravis talia sustinet, non contra eos, sed magis pro ipsis dolet, & malè cogitata redarguit, ac mala eis quæ fugiant ostendit, dicens: (*Fugite ergo à facie gladij, quia ultor iniquitatum gladius est: & scitote esse judicium.*) Omnis qui perversa agit, eo ipso quo hoc despicit, esse Dei judicium nescit. Si enim hoc 34.
timendum sciret, quæ in illo sunt punienda, non ageret. Nam sunt plerique, qui extremum esse judicium verbo tenus sciunt, sed perversè agendo testantur, quia nesciunt. Quia enim hoc non formidat ut debet, necdum cognovit cum quanto turbine terroris adveniat. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, iræ diem utique timendo præcaveret. Faciem quoque gladij fugere, est animadversionis districtæ sententiam priùs quàm appareat, placare. Vitari namque terror judicis non nisi ante judicium potest. Modò non cernitur, sed precibus placatur. Cùm verò in illo tremendo examine sederit, & videri potest, & placari jam non potest: quia facta pravorum, quæ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Unde necesse est nunc timere judicem, cùm necdum judicium exercet, cùm diu sustinet, cùm mala adhuc tolerat, quæ videt: ne cùm semel manum in retributione ultionis excusserit, tantò in judicio districtiùs feriat, quantò ante judicium diutiùs expectavit.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER DECIMVSQVINTVS.

CAP. XX. *RESPONDENS autem Sophar Naamathites, dixit: Idcirco cogitationes meæ variè succedunt sibi, & mens in diversa rapitur. Doctrinam qua me arguis, audiam: & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi. Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit usque ad cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent, Vbi est? Velut somnium avolans non invenietur: transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat, non videbit: neque ultra intuebitur eum locus suus. Filii eius atterentur egestate: & manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ eius, & cum eo in pulvere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo. Panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Divitias quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ. Non videat rivulos fluminis torrentis mellis & butyri. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur: iuxta multitudinem adinventionum suarum, sic & sustinebit. Quoniam confringens nudavit pauperis domum: rapuit, & non ædificavit eam: nec est satiatus venter eius. Et cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit. Non remansit de cibo eius: & propterea nihil permanebit de bonis eius. Cum satiatus fuerit, artabitur: æstuabit, & omnis dolor irruet in eum. Vtinam impleatur venter eius, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum. Eductus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua. Vadent, & venient super eum horribiles: omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius. Devorabit eum ignis, qui non succenditur: affligetur relictus in tabernaculo suo. Revelabunt cæli iniquitatem eius, & terra consurget adversus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Hæc est pars hominis impii à Deo, & hereditas verborum eius à Domino.*

CAPUT PRIMUM.

QUIA amici beati Job nequaquam perversi esse potuerunt, Sophar Naamathitis verba testantur, qui de ore ejus terrorem venturi judicij audiens, protinus adjungit: [*Idcirco cogitationes meæ variè succedunt sibi, & mens in diversa rapitur.*] Ac si apertis vocibus dicat: Quia extremi judicij terrorem considero, idcirco cogitationum tumultibus in timore confundor. Tantò se quippe animus ampliùs in cogitatione dilatat, quantò illud esse terribile, quod imminet, pensat. Et in diversa mens rapitur, quando modò mala quæ egit, modò bona quæ agere neglexit, modò reprehensibilia, in quibus est, modò recta quæ sibi adhuc deesse conspicit, sollicito pavore perpendit Sed amici beati Job cùm assiduitate vitæ illius edocti bene vivere noverint, pensare tamen subtiliter Dei judicia nescientes, mala hîc justorum quempiam posse recipere non credebant. Unde & eumdem sanctum virum iniquum esse suspicati sunt, quem flagellatum viderunt, atque ex hac suspicione agebatur, ut in ejus quoque increpationem dilaberentur; ad quam tamen increpationem quasi sub quadam reverentia descendunt. Unde Sophar subjicit, dicens: [*Doctrinam qua me arguis, audiam: & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.*] Ac si apertè dicat: Tua quidem verba audio, sed an rectè prolata sint, spiritu meæ intelligentiæ discerno. Nam qui dicentis verba despiciunt, doctrinam ejus non ad adjutorium, sed ad occasionem certaminis sumunt, ut audita potius judicent quàm sequantur. His itaque sub quodam moderamine præmissis, in apertam jam beati viri exprobrationem prosilit, cùm subjungit:

Quòd quidquid inter initium & finem clauditur, breve sit: & quòd in articulo mortis hypocritarum gloria evanescit.

CAPUT II.

HOc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti] Liquet nunc, quia suæ intelligentiæ spiritu inflatus, eas quas contra impios sententias profert, in beati Job redargutionibus inflectit. Quem enim priùs justa agere, & postmodum pœnas tolerare conspexit, omne in illo hypocrisim æstimat fuisse quod vidit; quia videlicet à justo Deo justum famulum affligi posse non credidit. Sed nos easdem ejus sententias, quas non rectè rectas proculit, sollicita intentione pensantes exequamur: & contemnentes quod falsum contra beatum Job loquitur, intueamur quàm vera dicat, si hæc contra impios loqueretur. Ait itaque: [*Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum brevis sit.*] Dicturus brevitatem vitæ præsentis, cordis oculum ad exordium reduxit originis: ut ex anteactis colligat, quàm nulla sint quæ videntur aliqua esse dum sunt. Si enim ab ipso humani generis exortu usque ad hoc tempus in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quàm breve fuerit videmus. Ponamus enim quemlibet hominem à primo die mundi conditi,

usque ad hodiernum diem vitam ducere, hodie A tamen eamdem vitam quam quasi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adest, præterita jam nulla sunt, quia cuncta transierunt. Futurum in hoc mundo nihil est, quia nullum ad vitam, vel brevissimum restat momentum. Ubi est ergo longum tempus, quod inter initium finemque deprehensum, ita consumitur, ac si nec breve umquam fuisset? Impij itaque quia præsentem vitam diligunt, in ea proculdubio elati percipere laudem quærunt. Linguæ favoribus extolluntur, nec esse boni, sed dici appetunt. Quam videlicet laudem longam esse existimans, dum assequuntur: sed brevem intelligunt fuisse, dum amittunt. In fine quippe eis ostenditur, quàm nihil fuerit quod amaverunt. Unde rectè contra eosdem impios dicitur: B [*Hoc scio à principio, ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum brevis sit.*] Ubi aptè subjungitur: [*Et gaudium hypocritæ ad instar puncti.*] Sæpe hypocrita dum sanctum se simulat, & iniquum exhibere minimè formidat, ab omnibus honoratur, eique sanctitatis gloria defertur ab iis qui exteriora cernunt, sed interiora perspicere nequeunt. Unde fit, ut gaudeat in prima sessione, hilarescat in primo recubitu, infletur in prima salutatione, elevetur in reverenti voce obsequentium, & superba cogitatione tumeat in famulatu subditorum, sicut voce quoque Veritatis de talibus dicitur: *Omnia verò opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria* Matth. 23. a *sua, & magnificant fimbrias suas. Amant autem* C *primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus, rabbi.* Sed hoc eorum gaudium æternitati comparatum, quid erit, quando irruente mortis articulo, ita consumitur, ac si omnino non fuerit? Cujus nimirum gaudij lætitia pertransiit, & pœna permanet, & cùm res amittitur, causa durat. Bene autem dicitur: [*Gaudium hypocritæ ad instar puncti.*] In puncto enim stylus mox ut ponitur, levatur, nec mora ulla agitur, ut per exprimendam lineam trahatur. Gaudium ergo hypocritæ ad similitudinem puncti est, quia apparet ad momentum, sed disparet in perpetuum: & sicut stylus in puncto, dum ponitur, levatur, sic hypocrita præsentis vitæ gaudia dum tangit, amittit. De quo subditur: D

Quòd hujus sæculi gloriam electi reputant sicut stercus, & quòd non æstimatione humana, sed ex divino judicio quisque sit sanctus.

CAPUT III.

[*Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.*] Superbia hypocritæ usque ad cælum ascendere dicitur, quando ejus elatio cælestem agere vitam videtur. Cujus etiam caput quasi nubes tangit, quando principalis pars, videlicet intellectus illius, sanctorum præcedentium coæquari meritis creditur. Sed quasi sterquilinium in fine perdetur: quia in morte sua cùm ad tormenta ducitur, stercoribus vitiorum plenus, à malignis spiritibus conculcatur. Gaudia etenim vitæ præsentis, quæ injusti æstimant magna bona, justi stercora deputant. 3. Unde scriptum est: *De stercore boum lapidatus est* Eccli. 22. e *piger.* Is ergo qui Deum sequi noluerit, ab amore æternæ vitæ pigrescit. Et quoties rerum temporalium damno percutitur, ex his nimirum affligitur, quæ justi viri velut stercora contemnunt. Qui ergo ex terrenarum rerum percussione atteritur, quid aliud quàm de boum stercore lapidatur? Et rectè hypocrita sterquilinio similis dicitur: quia dum temporalem gloriam habere appetit, modò per cogitationem apud semetipsum tumet: modò eamdem gloriam aliis invidet, eamque alios veraciter habentes irridet. Quot ergo vitiis plenus est, quasi tot stercoribus in conspectu æterni judicis illius pectus fœtet. Dicatur igitur: [*Si ascenderit usque ad cælum superbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur.*] Qui etsi cælestem vitam se agere simulat, etsi intellectum suum esse similem veris prædicatoribus ostentat, quasi sterquilinium tamen in fine perdetur: quia mens illius pro vitiorum suorum fœtore damnabitur. Sequitur [*Et qui eum viderant, dicent, Ubi est?*] Plerumque hypocritarum vita etiam ab omnibus reproba in fine cognoscitur: ut signis jam apertioribus, qui fuerint ostendantur. Qui ergo hunc elatum viderunt, de extincto dicent, *Ubi est?* Quia neque hîc ubi elatus fuerat, apparet, neque in æternitatis requie, de qua esse putabatur. De cujus brevitate vitæ adhuc aptè subjungitur:

Quòd sanctitas hypocritarum somniantium similitudinem habeat, in quibus est ostensio phantasmatis, non certitudo virtutis.

CAPUT IV.

[*Velut somnium avolans non invenietur: transiet sicut visio nocturna.*] Quid est vita hypocritæ, nisi quædam visio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet ex veritate? Unde rectè quoque somnio comparatur: quia ab eo omnis laus & gloria quasi dum tenetur, amittitur. Sæpe namque in nocturna visione, nonnulli pauperes, factos se divites admirantur, deferri sibi honores aspiciunt, divitiarum moles, obsequentium multitudinem, pulchritudinem vestium, abundantiam ciborum sibimet adesse considerant; gaudent se evasisse penuriam, quam cum gemitu tolerabant: sed repente cùm evigilant, inveniunt quàm falsum fuerit quod gaudebant, eosque evigilasse pœnitet: quia vigilantes inopia vera tenet. Sic hypocritarum mentes, dum aliud est quod agunt, atque aliud quod hominibus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis ostentatione recipiunt: in æstimatione hominum multis melioribus præferuntur, & cùm intus apud se tacita cogitatione superbiant, foris se humiles demonstrant. Cumque ab hominibus immoderatè laudantur, tales esse se quoque apud Deum existimant, quales se gaudent hominibus innotuisse. Unde fit, ut etiam æternæ vitæ percepturos se præmia præsumant; & qui hîc de humanis favoribus exultant, illic se habituros requiem omnino non dubitent. Sed inter hæc occulta vocationis hora subrepit: & cùm carnis oculos claudunt, mentis aperiunt, moxque ut supplicia æterna receperint, ibi vident, quia virtutum æstimatione divites in somnis fuerunt. Bene ergo de hoc hypocrita dicitur: [*Transiet velut visio nocturna.*] Quia hoc, quòd se ad momentum divitem humanis æstimationibus videt, de ostensione est phantasmatis, non de soliditate virtutis. Nam cùm mens ejus in morte carnis evigilat, cognoscit proculdubio, quia favores circa se hominum dormiens videbat. Sequitur: E

Quòd locus hypocritæ sit cor adulantium: & quòd vitia adolescentiæ ejus, cum eo in pulverem deveniant, cùm usque ad mortem in iniquitate perseverant.

CAPUT V.

[*Oculus qui eum viderat, non videbit: neque ultra intuebitur eum locus suus.*] * Quis est locus hypocritæ, nisi cor adulantium? Ibi quippe requiescit, ubi favores invenerit. Oculus ergo qui eum viderat, non videbit: quia subtractus morte, stultis amatoribus suis absconditur, qui eum consueverant admirando conspicere. Nec ultra eum locus suus intuebitur; quia linguæ adulantium hunc ad

* al. Quid

judicium favoribus non sequuntur. Sed tamen quousque vivit, ea quæ ipse agit, etiam sequaces suos docere non desinit, & per erroris sui pravitatem, alios quoque ad eam quam exhibet, generat simulationem. De quibus hîc aptè subditur: [*Filij*
Sap.1.a *ejus atterentur egestate.*] Scriptum est: *In malevolam animam non introibit sapientia.* Et per Psalmi-
Ps.33.c stam dicitur: *Divites eguerunt, & esurierunt.* Si enim de exteriori fame egestas eorum & esuries diceretur, profectò divites non essent, qui pane corporis indigerent. Sed quia dum exteriùs multiplicantur, interiùs inanes fiunt, & divites pariter & egentes esse memorantur: quia videlicet pane sapientiæ satiari minimè merentur. Filij itaque hujus hypocritæ atteruntur egestate: quia hi qui in hypocrisi ex ejus imitatione nascuntur, dum veritatis soliditatem non tenent, in cordis egestate deficiunt. [*Et*
4 *manus illius reddent ei dolorem suum.*] Quid per manus, nisi opera designantur? Manus itaque illius ei dolorem reddent: quia damnationem justam ex iniqua recipiet operatione. Bene autem non dabunt, sed reddent, dicitur: quia perversæ ejus actiones, æternum ei supplicium quasi quoddam debitum solvent. Sed priusquam ad æterna supplicia perveniat, qualem se hîc exhibeat, plenius adjungat. Sequitur: [*Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient.*] Origo pravæ inchoationis, causas culpæ etiam præsumendo multiplicat. Dum enim mala agere quisque cœperit, usu jam deterius in hoc quod inchoaverat, excrescit. Quid itaque adolescentia hujus hypocritæ, nisi inchoatio pravitatis est? In adolescentia quippe jam libido fervescere inchoat. Et tunc adolescentiam hypocrita habet, cùm appetere & amplecti libidinem gloriæ cœperit. Quam in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robustiorem reddunt, & quasi in ossa convertunt. Hoc enim quod malè cœpit, pejus quotidie per consuetudinem roborat. Dicatur itaque: [*Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ*
a *ejus;*] quia duræ in eo pravitatum consuetudines à vitio sumptæ, sunt pessimæ inchoationis. Unde
Prov. scriptum est in Proverbiis: *Adolescens juxta viam*
22. a *suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Quæ nimirum ossa cum eo in pulvere dormient, quia eousque in illo iniquæ consuetudines perdurant, quò hunc ad mortis pulverem pertrahant. Cum eo enim in pulvere ossa vel vitia dormire, est usque ad pulverem eum non deserere, id est, usque ad mortem ab iniquitate minimè cessare. Tenent igitur illum pravæ consuetudines, quæ semel cœperunt, atque quotidie duriores existunt. Et cum illo in pulvere dormiunt: quia non nisi cum ejus vita finiuntur. Sed
5. hæc intelligi & aliter possunt. Habet namque hypocrita nonnumquam forte ac validum aliquid in operatione: sed dum multa bona se simulat habere quæ non habet, perdit etiam ea quæ habet. Unde bene nunc dicitur: [*Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus.*] Quia cùm levis ac mobilis multa pueriliter facit, etiam in iis quæ fortia egerit, in vitio mollescit. Quæ videlicet ejus ossa cum eo in pulvere dormient: quia scilicet sicut pulvis est omnis simulatio illa, quam agit; ita & in illo si quid habet validum, omni soliditate vacuatur: ut per virtutis arrogantiam hoc quoque perdat, quod in eo potuit esse virtutis. Ossa ergo cum eo in pulvere dormire, est cum pravis ejus actibus etiam si qua sunt bene acta, deperire. Sequitur: [*Cum enim dulce fuerit in*
ore ejus malum, abscondet illud sub lingua sua.] In ore hypocritæ malum dulce est, quia ei est iniquitas
Ps.11.a suavis in mente. Os quippe cordis, cogitatio est; de qua scriptum est: *Labia dolosa in corde, & corde locuta sunt mala.* Sed hoc malum, quod in ore hypocritæ dulce est, sub lingua ejus absconditur: quia asperitas malitiæ quæ latet in mente, sub tegmine blandæ locutionis operitur. Malum namque in lingua, & non sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiam suæ pravitatis aperiret. Sed sicut plerique justorum, cùm quosdam agere perversè conspiciunt, qui duris sunt increpationibus feriendi, in lingua asperitatem sumunt, sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Unde & sanctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur: *Mel & lac sub lingua tua.* Qui enim *Can.4.c* mentis suæ dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos asperitate feriunt, & tamen inter verba aspera quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi videlicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda & dulcia, quibus contristati mens possit ex benignitate refoveri. Ita perversi quique, quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prætendunt, & cogitationibus perversa moliuntur. Hinc est *2.Reg.* enim quòd Joab Amasæ mentum dexterâ tenuit, *20.c* sed sinistram ad gladium latenter mittens, ejus viscera effudit. Dexterâ quippe mentum tenere, est quasi ex benignitate blandiri. Sed sinistram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia percutit. Hinc de ipso quoque eorum capite scriptum est: *Sub* *Psal.9.b* *lingua ejus labor & dolor.* Qui enim non apertè mala quæ cogitat, ostendit, laborem ac dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Bene autem de hoc hypocrita subditur:

Quòd peccatores abscondentes peccata sua, parcant sibi: & quòd scientia legis, de qua gloriantur, non vivificet eos, sed animam tamquam venenum inficiat.

CAPUT VI.

P*Arcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.*] Malo enim quod diligit, parcit: quia non hoc in semetipsum pœnitendo persequitur. Unde & additur: [*Non derelinquet illud.*] Si enim vellet relinquere, nequaquam parceret: quia persequeretur. Sed hoc celat in gutture, quia sic servat in cogitatione, ut numquam proferat in voce. Sequitur: [*Panis ejus in utero illius vertetur in fel*
aspidum intrinsecus.] Quod panis in utero, hoc est satietas temporalis delectationis in mente. Satietur ergo nunc hypocrita illata laude, delectetur honoribus; panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus: quia satietas transitoriæ delectationis, in retributionis fine ad amaritudinem vertetur: & fel aspidum, id est, malignorum spirituum, persuasio fuisse cognoscitur, quod hîc laus gloriæ esse credebatur. Tunc enim iniqui vident quòd antiqui serpentis veneno infecti sunt, dum flammis ultricibus traditi, cum eodem suo persuasore cruciantur. Panis itaque iste aliud in ore sapit, sed aliud in utero: quia transitoriæ delectationis lætitia dulcis est, cum hîc quasi mandendo agitur: sed amarescit in utero, quia peractâ lætitiâ deglutitur ad pœnam. Vel certè, quia panis, Scripturæ sacræ in- 6.
telligentia non inconvenienter accipitur, quæ mentem reficit, eique boni operis vires præbet, & plerumque hypocrita etiam sacri eloquij erudiri mysteriis studet; non tamen ut ex eisdem vivat, sed ut ceteris hominibus quàm sit doctus appareat; panis ejus in utero illius in fel aspidum intrinsecus vertetur: quia dum de sacræ legis scientia gloriatur, vitæ potum convertit sibi in veneni poculum; & inde reprobus moritur, unde ad vitam erudiri videbatur. Neque hoc autem inconvenienter accipitur, quòd nonnumquam hypocrita, dum doctrinæ verbo ad ostensionem studet, divino judicio cæcatus, hoc ipsum verbum pravè intelligit, quod malè quærit. Cùm verò in errorem hæreseos labitur, contingit ei, ut sicut de felle aspidum, sic infelix de pane moriatur: & in doctrina sua mortem invenit, quia in

verbis

verbis vitæ vitam minimè quæsivit. Sæpe verò evenit, ut divinæ admonitionis eloquia, etiamsi rectè hypocrita intelligat, quia in opere nequaquam servat, hæc etiam priùs quàm præsentis vitæ cursum finiat, amittat: ut perdat scire, quod sciendo noluit agere. Unde & subditur:

Quòd hypocritæ in reprobum sensum justè traduntur: & quia contemnunt finem, quæ dicunt, ad ultimum nec dicunt, nec faciunt.

CAPUT VII.

Divitias quas devoravit, evomet, & de ventre illius extrahet eas Deus.] Vult hypocrita scire divina eloquia, nec tamen facere. Vult doctè loqui, nec vivere. Pro eo ergo quòd non agit quæ novit, etiam hoc quod novit, amittit: ut quia scientiæ suæ puram operationem non sociat, contempta puritate boni operis & scientiam perdat. Divitias igitur sacræ legis, quas legendo evoravit, obliviscendo evomit, easque de ventre illius Deus extrahit: quia quod observare noluit, justo judicio de ejus memoria evellit: ne præcepta Dei saltem in lingua teneat, quæ non servavit in vita. Unde per Prophetam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Quæ etiam verba doctrinæ, si quando contingit, ut hypocrita usque ad finem videatur in ore retinere, inde magis damnabitur, unde bono Dei munere etiam malus minimè privatur. Scriptum quippe est: *Memoria retinentibus mandata ejus, ut faciant ea.* Qui ergo mandata illius memoriâ retinet, sed nequaquam facit, hic in doctrinæ verbis sententias, quibus damnetur, tenet.

Ps. 49. c

Ps. 102. d

Quid sit quòd Zacharias volumen volans vidit, cujus longitudo viginti cubitorum, & latitudo decem cubitorum erat.

CAPUT VIII.

Zach. 5. a

HINC quippe in Zacharia scriptum est: *Quid tu vides Zacharia? Et dixi: Ego video volumen volans, longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum. Et dixit ad me: Hæc est maledictio, quæ egredietur super faciem universæ terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur.* Quid namque est volumen volans, nisi Scriptura sacra? Quæ dum de cælestibus loquitur, ad superiora mentis nostræ levat intentionem: quia dum illam super nos esse aspicimus, ima attendere, id est concupiscere devitamus. Quæ latitudinem decem cubitorum, longitudinem verò viginti habere perhibetur: quia latitudo operationis nostræ simpla est, & longanimitas spei in duplum tenditur, quoniam pro bono nostro opere & hîc nobis mentis requies, & illic gaudia æterna præparantur, Veritate attestante, quæ ait: *Si quis reliquerit domum, aut agros, & cetera, centuplum in hoc sæculo recipiet, & in futuro vitam æternam possidebit.* Centenarius quippe numerus decemplicato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum recipit, qui etsi nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis jam in hoc sæculo habere nihil quærit. Quia ergo per hanc duplum nobis pro simplo redditur, rectè hoc volumen per viginti cubitos in longum tenditur, quod per decem dilatatur. Sed quia hæc ipsa sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis qui illa vel scire nolunt, vel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc volumine dicitur: *Hæc est maledictio, quæ egredietur super faciem universæ terræ.* Et cur maledictio dicatur, adjungit: *Quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, judicabitur.* Hypocrita igitur, quia secundùm verba legis quæ novit, vivere contemnit, & de doctrina favores quærit, fur judicabitur: quia per hoc quòd justa loquitur, laudem sibi vitæ justorum rapit. De quo adhuc bene subditur:

7.

Matt. 19. d

Luc. 18. a

Zach. 5.

Quòd qui suggestionem diaboli, quasi leniter ab initio suadentis libenter accipit, postmodum captus veneno tentationis violentæ necatur.

CAPUT IX.

Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.] Aspis parvus est serpens, vipera verò prolixioris est corporis: & aspides ova gignunt, atque ex ovis eorum filij procreantur: viperæ autem cùm conceperint, filij earum in ventre sæviunt, qui ruptis lateribus matrum ex earum ventribus procedunt. Unde & vipera, eo quòd vi pariat, nominatur. Vipera itaque sic nascitur ut violenter exeat, & cum matris suæ extinctione producatur. Quid ergo per aspides parvos, nisi latentes suggestiones immundorum spirituum figurantur, qui cordibus hominum parva priùs persuasione subrepunt? Quid verò per linguam viperæ, nisi violenta diaboli tentatio designatur? Priùs enim leniter subrepit: postmodum verò etiam violenter trahit. Caput itaque aspidum fugit: quia initium suggestionis occultæ parvum priùs in corde nascitur, sed occidit eum lingua viperæ: quia postmodum capta mens veneno violentæ tentationis necatur. Primùm subtilibus consiliis ad cor hominis immundi spiritus loquuntur: qui dum leniter persuadent, quasi venenum aspidum fundunt. Unde scriptum est: *Ova aspidum rumperunt, & telas araneæ texuerunt. Qui comederit de ovis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum.* Ova quippe aspidum pravis hominibus rumpere, est malignorum spirituum consilia, quæ in eorum cordibus latent, perversis operibus aperire. Telas quoque araneæ texere, est pro hujus mundi concupiscentia, temporalia quælibet operari. Quæ dum nulla stabilitate solidata sunt, ea procul dubio ventus vitæ mortalis rapit. Bene autem additur: *Qui comederit de ovis eorum, morietur:* quia qui immundorum spirituum consilia recipit, vitam in se animæ occidit. *Et quod confotum est erumpet in regulum:* quia consilium maligni spiritus quod corde tegitur, ad plenam iniquitatem nutritur. Regulus namque serpentum rex dicitur. Quis verò reproborum caput est, nisi Antichristus? Quod ergo confotum fuerit, erumpet in regulum: quia is qui in se enutrienda aspidis consilia recipit, membrum iniqui capitis factus, in corpus Antichristi accrescit. De hoc itaque hypocrita dicitur: [*Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ:*] quia cùm iniquam suggestionem antiqui hostis libenter suscipit, violentis se postmodum ejus tentationibus devictus tradit. Unde & in paradiso quoque, stanti homini verba blandæ persuasionis intulit: sed quem semel rapuit ad consensum, jam nunc etiam renitentem trahit, & corruptionis suæ delectationibus devictum, pæne violenter interficit. Sed fortasse hæc ipsa intelligere, etiam per contrariam interpretationem valemus. Nam quia veneno suo aspis concitè, vipera autem tardiùs occidit; per aspidem violenta & subita, per viperam verò lenis & diuturna tentatio designatur. Unde & illi mors in suctione capitis, viperæ autem in lingua esse perhibetur: quia repentina tentatio sæpe inopinatam mentem mox ut fugit interficit; longa verò tentatio, quia prava diutius persuadendo suggerit, velut ex lingua vipera occidit. Et quia omnis hypocrita immundorum suggestione spirituum, quasi serpentum veneno penetratus, quæ sint superna sancti spiritus dona nequaquam considerat, dum intentionem cordis in exterioribus favoribus divulgat, rectè subjungitur:

Isa. 59. c

Ibid.

Gen. 3. a

Quòd per mel dulcedo divinitatis, per butyrum dulcedo misericordiæ, quam Christus Deus & homo nobis ostendit, non incongruè accipiatur.

CAPUT X.

Ioan. 7. f. NOn videat rivulos fluminis torrentis mellis & butyri.] In Evangelio Dominus dicit: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Ubi Evangelista subjungit, dicens: *Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Rivuli ergo sunt fluminis, dona Spiritus sancti. Rivulus est fluminis charitas, rivulus fluminis fides, rivulus fluminis spes. Sed quoniam omnis hypocrita nec Deum, nec proximum diligit, cùm transitoriam mundi gloriam quærit, rivulos fluminis non videt; *Hebr. 11.* quia irrigatione non infunditur charitatis. Hypocrita dum præsentia lucra quærit, munera futura despicit, & fidem non habens, rivulum fluminis mente non videt; quia est fides rerum argumentum non apparentium. Et dum retinet hypocrita quæ videntur, spem negligit eorum quæ non videntur. Rivulum ergo fluminis per desiderium non videt; quia *Rom. 8. c* solis visibilibus intendit. Et scriptum est: *Quod enim videt quis, quid sperat?* Rivulos ergo fluminis vidisset, si à præsentis mundi gloria oculos clauderet, eosque ad cælestis patriæ amorem aperiret. Et notandum, quòd non rivos, sed rivulos dicit. Accipi enim rivuli fluminis possunt ea dona spiritualia, quæ in amantis mentem ita de cælestibus subtiliter currunt, ut per os carnis expleri non possint. Sæpe namque amantis animus tanto contemplationis munere repletur, ut videre valeat, quod loqui non valet. * Fluminis autem torrens, est ipsa inundatio Spiritus sancti, quæ in contemplantis animum exuberanti infusione colligitur, cùm mens plus quàm intelligere sufficit, repletur. Et sciendum, quia cùm nos Spiritus sancti gratia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel enim desuper cadit, butyrum verò ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aëre, butyrum verò ex carne est. Summi autem Patris unigenitus, cùm sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui cùm nos dulcedine divinitatis suæ & mysterio incarnationis replevit, melle nos pariter & butyro satiavit. Quia ergo spiritus Christi mentem quam repleverit, & divinitatis ejus dulcedine, & incarnationis fide lætificat; isti rivuli torrentis fluminis mellis simul & butyri esse memorantur: quia & de cognitione Dei alta mentem suavitate reficiunt, & de incarnationis gratia * charismatis hanc mysterio perungunt. Sed iste hypocrita quia in exterioribus favoribus fusus, hæc interna dona non percipit, ad quæ pòst supplicia tendat, adjungit, cùm subditur:

* al. Fluvius autem torrentis, est. 9. S. Bern. de Adventu Domini serm. 2.

* al. chrismatis

Quòd peccatores in morte ideo non consumuntur, ut semper supersit in eis quod consumatur.

CAPUT XI.

Vet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur.] Persolvit enim in tormento ea quæ hîc illicitè servavit desideria; & flammis ultricibus traditus, semper moritur, quia semper in morte servatur. Non enim in morte consumitur: quia si consumeretur vita morientis, cum vita etiam pœna finiretur. Sed ut sine fine crucietur, vivere sine fine in pœna compellitur; ut cujus vita hîc mortua fuit in culpa, illic ejus mors vivat in pœna. Dicat ergo: [*Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur:*] quia cruciatur, & non extinguitur: moritur, & vivit: deficit, & subsistit: finitur semper, & sine fine est. Hæc solo auditu valde sunt terribilia, quantò magis passione? Sed quia multitudo iniquitatis ejus exigit, ut carere suppliciis numquam possit, aptè subjungitur: [*Iuxta multitudinem adinventionum suarum, sic & sustinebit.*] Non enim inveniret iniquitatem novam, nisi & quæreret; & non quæreret, nisi ex studio perpetrare festinaret. Pensatur ergo in tormento ejus nimietas malæ cogitationis, & dolorem recipit dignæ retributionis. Et quamvis damnatorum omnium sit dolor infinitus, graviora tamen tormenta recipiunt, qui multa in iniquitatibus, ex suis quoque desideriis invenerunt. Sed quia Sophar hujus hypocritæ intulit pœnam, protinus adjungit culpam, nec unam quamlibet narrat, sed eam, de qua omnes oriuntur. Scriptum quippe est: *Radix omnium malorum est cupiditas.* Cui ergo cupiditas dominari dicitur, subjectus proculdubio malis omnibus demonstratur. Nam subjungit: [*Quoniam confringens nudavit pauperis domum, rapuit, & non ædificavit eam: nec est satiatus venter ejus.*] Domum pauperis confringit & nudat, qui eum, quem per potentiam conterit, spoliare quoque per avaritiam non erubescit. Rapit eam, & non ædificat. Ac si apertè diceretur: Qui hanc ædificare debuit, insuper rapit. Venturus namque in judicio Dominus dicturus est reprobis: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me,* & cetera. Ex qua culpa subjungitur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.* Si igitur tanta pœnâ mulctatur, qui non dedisse sua convincitur; qua pœna feriendus est, qui redarguitur aliena abstulisse? Rapuit ergo, & non ædificavit eam: quia non solùm de suo nil tribuit, sed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autem subditur: [*Nec est satiatus venter ejus*] Venter quippe iniqui avaritia est: quia in ipso colligitur, quidquid perverso desiderio glutitur. Liquet verò quia avaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur. Nam more ignis cùm ligna quæ consumat, acceperit, accrescit: & unde videtur ad momentum flamma comprimi, inde paulò pòst cernitur dilatari. Et sæpe omnipotens Deus cùm avaræ menti vehementer irascitur, priùs ei permittit ad votum cuncta suppetere, & postea per ultionem subtrahit, ut pro eis debeat supplicia æterna tolerare. Unde & subditur: [*Et cùm habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.*] Majoris quippe iracundiæ est, cùm hoc tribuitur quod malè desideratur, atque inde repentina ultio sequitur: quia hoc quoque obtinuit, quod Deo irascente concupivit. Unde & per Psalmistam dicitur, cùm escam carnis malè populus desiderasse perhibetur:

Quòd licet omnium damnatorum immania sint tormenta, gravius tamen puniuntur adinventores malorum, qui studio malignitatis ea flagitia ex se excogitaverunt, quorum exempla in aliis reprobis non invenerunt.

CAPUT XII.

Iuxta multitudinem adinventionum suarum, sic & sustinebit.] Non enim inveniret iniquitatem novam, nisi & quæreret; & non quæreret, nisi ex studio perpetrare festinaret. Pensatur ergo in tormento ejus nimietas malæ cogitationis, & dolorem recipit dignæ retributionis. Et quamvis damnatorum omnium sit dolor infinitus, graviora tamen tormenta recipiunt, qui multa in iniquitatibus, ex suis quoque desideriis invenerunt. Sed quia Sophar hujus hypocritæ intulit pœnam, protinus adjungit culpam, nec unam quamlibet narrat, sed eam, de qua omnes oriuntur. Scriptum quippe est: *Radix omnium malorum est cupiditas.* Cui ergo cupiditas dominari dicitur, subjectus proculdubio malis omnibus demonstratur. Nam subjungit: [*Quoniam confringens nudavit pauperis domum, rapuit, & non ædificavit eam: nec est satiatus venter ejus.*] Domum pauperis confringit & nudat, qui eum, quem per potentiam conterit, spoliare quoque per avaritiam non erubescit. Rapit eam, & non ædificat. Ac si apertè diceretur: Qui hanc ædificare debuit, insuper rapit. Venturus namque in judicio Dominus dicturus est reprobis: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me,* & cetera. Ex qua culpa subjungitur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.* Si igitur tanta pœnâ mulctatur, qui non dedisse sua convincitur; qua pœna feriendus est, qui redarguitur aliena abstulisse? Rapuit ergo, & non ædificavit eam: quia non solùm de suo nil tribuit, sed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autem subditur: [*Nec est satiatus venter ejus*] Venter quippe iniqui avaritia est: quia in ipso colligitur, quidquid perverso desiderio glutitur. Liquet verò quia avaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur. Nam more ignis cùm ligna quæ consumat, acceperit, accrescit: & unde videtur ad momentum flamma comprimi, inde paulò pòst cernitur dilatari. Et sæpe omnipotens Deus cùm avaræ menti vehementer irascitur, priùs ei permittit ad votum cuncta suppetere, & postea per ultionem subtrahit, ut pro eis debeat supplicia æterna tolerare. Unde & subditur: [*Et cùm habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.*] Majoris quippe iracundiæ est, cùm hoc tribuitur quod malè desideratur, atque inde repentina ultio sequitur: quia hoc quoque obtinuit, quod Deo irascente concupivit. Unde & per Psalmistam dicitur, cùm escam carnis malè populus desiderasse perhibetur:

10.

1. Tim. 6. b

Matt. 25. d

Ibid.

Ps.77. d *Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & occidit plurimos eorum.* Solent namque tardiùs apparere divina judicia, cùm præpediuntur, ne impleri debeant mala vota. Nam quantò citiùs malum votum impleri permittitur, plerumque tantò celeriùs punitur. Unde ergo hypocrita festinè multiplicatur ut potens sit, inde agitur cum celeritate, ne sit: quia & arbusta quæ tardiùs crescunt, annosa perdurant: & quæ in temporis brevitate proficiunt, celeriùs arescunt: & quasi cùm festinant esse, tendunt ad non esse. Sequitur: 11. [*Nec remansit de cibo ejus.*] Cibus ejus, est omne hoc quod perverso desiderio concupivit. Sed percusso hypocrita, de cibo suo nil remanet: quia cùm ipse ad æterna supplicia ducitur, à cunctis bonis quæ hîc possederat, alienatur. Unde & adhuc subditur: [*Propterea nihil permanebit de bonis ejus.*] Si enim de bonis suis ei aliquid permaneret, secum quæ habuerat, tolleret. Sed quia omnia ambiens, timere judicem noluit, ex hac vita subtractus, ad judicem nudus vadit. Cui tamen iniquo ad retributionem minus est, quòd in subsequenti pœna cruciatur, si in hac saltem vita liber esse permittitur. Sed nulla est libertas in culpa, quia scriptum est: 2.Cor.3. d *Vbi spiritus Domini, ibi libertas.* Et plerumque perversæ menti ipsa sua culpa fit pœna. Unde & rectè subjungitur:

Quòd avaritia ex copia non extinguitur, sed augetur: & quòd ea quæ avaris Deus ad tempus habere permittit, postmodum subtrahit, ut jam hæc ultio incipiat à vivis, quæ perficietur in mortuis.

CAPUT XIII.

Cùm satiatus fuerit, artabitur.] Priùs quippe anhelat per avaritiam concupita congregare: & cùm quasi in quodam ventre avaritiæ multa congesserit, satiatus artatur: quia dum anxiatur qualiter acquisita custodiat, ipsa eum sua satietas angu- Luc. 12. stat. Divitis enim cujusdam uberes fructus ager attulerat, sed quia ubi eos tantos reponeret non habebat, dixit: *Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam, destruam horrea mea, & majora ædificabo.* Qui ergo ex abundantia coangustatus dicebat, *Quid faciam?* quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensemus quot votis appetiit, ut uberes fructus ager illius afferret. Ecce autem vota completa sunt, quia fructus uberes ager attulerat. Sed quia ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus dives quid faciat ignorat. O angustia ex satietate nata! De ubertate agri angustatur animus avari. Dicens namque, *Quid faciam?* profectò indicat, quia votorum suorum affectibus pressus, sub quodam rerum fasce laborabat. Bene ergo dicitur: [*Cùm satiatus fuerit, artabitur.*] quia mens avari, quæ priùs ex abundantia requiem quæsierat, pòst ad custodiam graviùs laborabat. Unde hîc quoque adhuc subditur: [*Æstuabit, & omnis dolor irruet in eum.*] Priùs namque dolorem habuit in ipsa suæ concupiscentiæ fatigatione, qualiter concupita raperet, quomodo alia blandimentis, alia terroribus auferret: at postquam acquisitis rebus pervenit ad desiderium, alius hunc dolor fatigat, ut cum sollicito timore custodiat, quod cum gravi labore meminit acquisitum. Hinc inde insidiatores metuit, atque se hoc perpeti quod ipse fecit aliis, pertimescit. Formidat potentiorem alterum, ne hunc sustineat violentum: pauperem verò cùm conspicit, suspicatur furem. Ipsa quoque quæ congesta sunt, curat magnopere, ne ex naturæ propriæ defectu per negligentiam consumantur. In his itaque omnibus, quia timor ipse pœna est, tanta infelix patitur, quanta pati timet. Post hoc quoque ad gehennam ducitur, & æternis cruciatibus mancipatur. Omnis ergo dolor super eum irruit, quem & hîc priùs pœna concupiscentiæ, postmodum verò cura custodiæ, & illic quandoque pœna ultionis cremat. Mira autem est securitas cordis, aliena non quærere: sed uniuscujusque diei victu contentum manere. Ex qua videlicet securitate etiam perennis requies nascitur, quia à bona & tranquilla cogitatione ad gaudia æterna transitur. Quò contrà reprobi & hîc fatigantur in desideriis, & illic in tormentis: eisque de labore cogitationis, labor doloris nascitur, dum ab æstu avaritiæ trahuntur ad ignem gehennæ. Et quia, ut suprà jam diximus, sæpe perversus quisque quantò citiùs pervenit ad desiderium, tantò faciliùs rapitur ad tormentum, optando subjungitur: [*Vtinam impleatur venter ejus, ut emittat in eum iram furoris sui, & pluat super illum bellum suum.*] Super hunc hypocritam bellum suum Dominus pluit, cùm judiciorum suorum gladiis ejus opera percutit. Bellum namque Deo pluere, est iniqui vitam districtis sententiis desuper ad interitum urgere. Bellum Deo pluere, est superbientia contra se corda percutere, & mentem aridam quasi quibusdam guttis pluviæ densescentibus, judiciorum suorum jaculis ferire: ut cùm jam ad judicium rapitur, modò meminerit, quia malè concupivit, & concupita pejus congregare studuit, modò doleat quòd congregata deserit, quandoque autem & ultionis ignem sentiat, quem ne bene viveret, prævidere contempsit. Sequitur:

Quòd qui præsentes necessitates, quæ sunt quasi arma ferrea, metuentes, multa per avaritiam rapiunt, arcum æreum divinæ ultionis incurrunt.

CAPUT XIV.

Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum.] Sciendum, quòd avaritia aliquando per elationem subrepit, aliquando verò per timorem. Sunt namque nonnulli, qui dum potiores videri appetunt, ad alienarum rerum ambitum succenduntur. Et sunt nonnulli, qui dum sibi subsidiorum necessaria deesse timent, mentem ad avaritiam relaxant, & aliena ambiunt, cùm sua sibi sufficere non posse suspicantur. Omnis verò necessitas non incongruè ferrum vocatur, quia vitam inopis mœroris vulnere cruciat; sicut de ejus quoque necessitatibus scriptum est, qui à fratribus venditus afflictam vitam ducebat: *Ferrum pertransivit animam ejus.* Quid ergo Ps.104. sunt arma ferrea, nisi necessitates vitæ præsentis, quæ duræ premunt, & vitam inopis insequuntur? Ferrum quippe ærugo consumit, æs autem consumere difficiliùs solet. Ferro ergo necessitas præsens, quæ transitoria est, ære autem sententia æterna figuratur. Et quia judicium supernum ab iniqui mente non attenditur, justè arcui comparatur: quoniam velut ex insidiis percutit, dum illud is qui percutitur, non attendit. Fugiet ergo arma ferrea, & irruet in arcum æreum: quia dum præsentes necessitates metuens, multa per avaritiam rapit, extremi judicij districtis se percussionibus anteponit. Et cùm fugit arma ferrea, ab arcus ærei sagittis invenitur: quia mala temporalia stultè præcavens, sententiâ æternâ percutitur. Qui enim hîc inopiæ duritiam cum culpa fugit, illic perpetuitatem justæ ultionis invenit. Sed priusquam ad judicium rapiatur, adhuc quæ iniquus iste hîc operetur, insinuat. Sequitur:

Quòd qui diabolo tentanti consentit, de vagina cogitationis educitur per suggestorem, & ultro egreditur per liberam voluntatem.

CAPUT XV.

Eductus, & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua.] Iniquus iste insidiatur 23. deprædationibus proximorum; sed dum prava in

cogitatione machinatur, quasi adhuc gladius in A vagina est : dum verò malum quod cogitavit, iniquè perficit, de vagina sua egreditur : quia de occultatione cogitationis suæ per iniquitatem malæ operationis aperitur. Ostenditur in opere, qualis latuit in cogitatione. Et notandum, quod ait : (*Eductus, & egrediens de vagina sua :*) eductus scilicet per seductorem, egrediens verò per propriam voluntatem. Nam is, qui ducitur, ducentem proculdubio sequitur ; qui autem egreditur, secundùm suam pergere voluntatem videtur. Qui ergo ad mala quæque opera & ab antiquo hoste trahitur, & tamen suo libero arbitrio in eorum desideriis obligatur, de vagina sua eductus & egrediens dicitur, quoniam hoc quòd ex prava cogitatione exit ad pessimam operationem, & illius est spiritus qui suggessit, & B ejus nequitiæ, qui ex propria voluntate consensit. Cujus adhuc potentiæ terror ostenditur, cùm protinus subinfertur : (*Et fulgurans in amaritudine sua.*) Fulgur quippe cùm repente desuper venit, cùm terrore ante oculos claresci, claritatem ostendit, & antepositа percutit. Sic sic videlicet iniquus cùm gloriam vitæ præsentis assumpserit, unde in hoc mundo per potentiam clarus ostenditur, inde agitur, ut in ultimo feriatur. Quasi fulgurare iniqui, est in hujus vitæ honore claresci. Sed quia splendor gloriæ illius æternis gehennæ suppliciis mancipatur, rectè nunc dicitur : (*Fulgurans in amaritudine sua*) Qui enim modò quasi ex terrore & claritate feriens gaudet, inde pòst supplicia in perpe-
Dnc. 16. c tuum sustinet. Et quidem de quodam divite scrip- C tum est, quia epulabatur quotidie splendidè. Sed aliud est splendere, atque aliud fulgurare. Nonnumquam quippe splendor sine percussione est, fulguris verò nomine spendor exprimitur cum percussione. Qui itaque in potestate positus aliis nocet, non incongruè fulgurans dicitur : quia unde ipse contra bonos quasi ex luce gloriæ extollitur, inde bonorum vita cruciatur. Sequitur :

Quòd horribiles diaboli dicuntur, qui vadunt, & veniunt, dum vitia vitiis occurrentia, ad invicem sibi in corde captivo succedunt.

CAPUT XVI.

VAdent, & venient super eum horribiles,) Qui hoc loco horribiles, nisi maligni spiritus appellantur, bonis videlicet mentibus pavendi atque D fugiendi? Et quia iidem maligni spiritus certis quibusque vitiis singuli obsequi sunt credendi : cùm perversus iste alia quidem vitia ad momentum deserere videtur, sed alia agere incipit ; super hunc profectò horribiles vadunt & veniunt : quia perversi mentem, etsi alia mala deserunt, alia occupant. Sæpe namque videas iniquum in terrena potestate constituum, gravi furore commoveri, quidquid ira suggesserit exequi : & cùm furor abscesserit, mox ejus mentem luxuria devastat : cùm luxuria ad tempus intermittitur, elatio protinus quasi de continentia in ejus cogitatione subrogatur, atque ut à ceteris timeatur, appetit videri terribilis. Sed cùm
* *al.* dupliciter res exigit, ut loqui quid * humiliter debeat, quasi E postposito terrore superbiæ, remissâ locutione blanditur ; & cùm superbus videri desierit, duplex effici non pertimescit. In cujus ergo mentem vitia vitiis succedunt, rectè de eo dicitur : (*Vadent, & venient super eum horribiles :*) quia quot vitiis decedentibus & succedentibus premitur, tot malignis spiritibus ejus animus quasi euntibus ac redeuntibus devastatur. Sed hæc quæ agit, extrinsecus per partes prodeunt : nam menti ejus simul omnia mala colligantur. Unde & subditur : (*Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis ejus.*) Quamvis enim hypocrita actiones bonas in superficie ostendat, quædam tamen in eo malorum operum tenebræ apparent ; sed tamen minus prodit in opere, quàm in ejus latet cogitatione. Nam qui cuncta simul in effectu non explet, cuncta quæ noceant, in mente tacitus tenet. Omnes ergo tenebræ in occultis ejus absconditæ dicuntur : quia etsi in se mala omnia non ostendit, omnia tamen inferre proximis appetit.

Quòd ab ipsa mundi origine ignis gehennæ creatus est, in quo qui in carne & anima peccaverunt, in utroque ardebunt.

CAPUT XVII.

SED mens ista sic reproba, qua ultione sit feriend-da, subjungat. Sequitur : (*Devorabit eum ignis, qui non succenditur.*) Miro valde modo paucis verbis expressus est ignis gehennæ. Ignis namque corporeus, ut esse ignis valeat, corporeis indiget fomentis. Qui cùm necesse est ut fervetur, per congesta ligna proculdubio nutritur : nec valet nisi succensus esse, & nisi refotus subsistere. At contrà gehennæ ignis, cùm sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur : sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur : (*Devorabit eum ignis, qui non succenditur :*) quia Omnipotentis justitia futurorum præscia, ab ipsa mundi origine gehennæ ignem creavit, qui in pœna reproborum esse semel inciperet, sed ardorem suum etiam sine lignis numquam finiret. Sciendum verò est, quòd omnes reprobi, quia ex anima simul & carne peccaverunt, illic in anima pariter & carne cruciantur. Unde per Psalmistam dicitur : *Pones eos ut clibanum ignis, in tempore vultus tui : Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis.* Clibanus namque intrinsecus ardet, is verò qui ab igne devoratur, ab exteriori incipit parte concremari. Ut ergo sacra eloquia, ardere & exteriùs & interiùs reprobos demonstrarent, eos & ab igne devorari, & sicut clibanum poni testantur ; ut per ignem crucientur in corpore, & per dolorem ardeant in mente. Unde hîc quoque cùm de hoc impio diceretur : *Devorabit eum ignis, qui non succenditur* ; protinus de ejus spiritu additur :

Ps. 20. 9

Quòd amatores hujus vitæ & hic de corpore nolentes educuntur, & in inferno in corpore tenentur inviti.

CAPUT XVIII.

AFfligetur relictus in tabernaculo suo.) Iniqui enim tabernaculum caro est, quia ipsam lætus inhabitat, & si sit possibile, optat ut eam numquam relinquat. Justi verò, quia gaudium suum in spe *Philip.* cælestium ponunt, eorumque conversatio in cælis *3. d* est, cùm adhuc in carne sint quasi in carne jam non sunt : quia nulla carnis delectatione pascuntur. Unde & quibusdam dicitur : *Vos autem non estis in car-* *Rom. 8. b* *ne, sed in spiritu.* Neque enim in carne non erant, qui per magistri epistolas exhortationis eloquia suscipiebant : sed quasi jam non in carne esse, est de amore carnalium nihil habere. At contrà iniquus iste, quia omne gaudium suum in carnali vita posuit, in tabernaculo carnis habitavit. Quam videlicet carnem cùm in resurrectione receperit, cum ea gehennæ igni traditus ardebit. Tunc ab ea educi appetit : tunc ejus tormenta evadere, si valeat, quærit : tunc incipit velle vitare quod amavit. Sed quia eamdem carnem Deo præposuit, judicante Deo agitur, ut ex ea ampliùs in igne crucietur. Hîc itaque eam relinquere non vult, & tamen ab ea abstrahitur : illic eam relinquere appetit, & tamen in ea propter supplicia servatur. Ad augmentum itaque tormenti & hîc de corpore nolens educitur, & illic in corpore tenetur invitus. Quia ergo ejus spiritus carnem quam sibi malè a-

mando præposuit, evadere in tormento volet & non valet; rectè nunc dicitur: [*Affligetur relictus in tabernaculo sibi.*] De cujus accusatione mox dicitur:

Quòd hypocritarum mala, quæ modo videntur abscondita, & Angelis & hominibus in fine patebunt.

CAPUT XIX.

15. [*Revelabunt cæli iniquitatem ejus, & terra consurget adversus eum.*] Quid per cælos, nisi justos: & quid per terram nisi peccatores accipimus? Unde & in Dominica oratione petimus: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra:* ut videlicet voluntas nostri conditoris sicut in omnibus justis perficitur, ita & in omnibus quoque peccatoribus impleatur. De justis quoque scriptum est: *Cœli enarrant gloriam Dei.* Et peccanti homini sententia infertur, qua dicitur: *Terra es, & in terram ibis.* Hujus itaque impij ad illud terribile judicium deducti, revelant cæli iniquitatem, & terra consurgit adversus eum: ut qui hîc nec bonis umquam nec malis pepercit, in illo eum tremendo examine & justorum vita, & peccatorum pariter accuset. Et gravius quidem est, si quis justis potiùs quàm peccatoribus noceat. Unde & per Prophetam dicitur: *Sanguis ejus in medio ejus est, super limpidissimam petram effudit illum: non effudit illum super terram, ut possit operiri pulvere.* Per terram videlicet & pulverem peccatores, per petram verò limpidissimam justum signans, qui gravibus peccatorum contagiis non exasperatur. Sanguis ergo super limpidissimam petram effunditur, quando malitia cruentæ mentis in afflictione justæ animæ grassatur. Cùm ergo sit gravius justos, quàm injustos affligere; multò tamen est gravius & justis pariter & injustis nocere. Quia ergo hîc iniquus & justis pariter nocuit & injustis, in accusatione condemnationis revelabunt cæli iniquitatem ejus, & terra consurget adversus eum: quia & illis obstitit qui cælestia, & eos pressit qui ima sapuerunt. Possunt verò per terram non solùm peccatores & reprobi, sed & hi qui terrenis actibus occupati, eleemosynarum & lacrymarum ope ad æternam vitam perveniunt, designari: de quibus per Psalmistam dicitur, cùm venire Dominus ad judicium nunciaretur: *Advocavit cælos sursum & terram, ut discerneret populum suum.* Cælos quippe sursum advocat, cùm hi qui sua omnia relinquentes conversationem cælestis vitæ tenuerunt, ad consedendum in judicio vocantur, atque cum eo judices veniunt. Terra etiam sursum vocatur, cùm hi qui terrenis actibus obligati fuerant, in eis tamen plus cælestia quàm terrena lucra quæsierunt, quibus dicitur: *Hospes eram & collegistis me; nudus & operuistis me.* Hypocritæ itaque hujus cæli iniquitatem revelant, atque adversus eum terra consurgit: dum & hi qui cum Deo judices veniunt, & hi qui per judicium liberantur, pravitatis illius testes existunt. Nihil ergo de his quæ egit, in tempore damnationis ejus absconditur, & si quidem acta illius modò hominibus per duplicitatem multa celantur: sed in damnationis die quidquid in eo intrinsecus latebat, ostenditur.

16. Unde aptè subjungitur: [*Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.*] Tunc germen domus illius aperitur, cùm omne malum quod in conscientia illius nascebatur, ostenditur. Modò quippe germen domus hypocritæ manet occultum: quia etsi bona in imagine apparet ejus operatio, sed latet intentio. Aliud est namque quòd agit, aliud quod intendit. Sed cùm, adveniente judice, uniuscujusque conscientia ad testimonium fuerit deducta, unde scriptum est: *Cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus:* in hoc hypocritæ germen domus aperitur, quia in ejus mente cogitatio perversa detegitur. Et in die furoris Dei detrahitur: quia ostensâ irâ judicis, flammis ultricibus traditus, ab ejus conspectu separatur. Qui enim summa cogitare dum viveret noluit, peccatorum suorum pondere depressus, à facie judicis in ima suppliciorum cadet. Nunc autem & peccantem considerat judex & tolerat, atque ad conversionem singulos quia dies patientiæ, & necdum est dies furoris, expectat. Sed in hoc die patientiæ quasi immobilis manet hypocrita, dum & multa mala perpetrat, & hunc flagella nulla castigant. Sed in furoris die detrahetur, quia vindictæ tempore raptus ad supplicia, ab * interni judicis vultu separatur. Sequitur:

Rom. 2. 16

* al. æterni.

Quòd Sancti partem suam non à Domino, sed ipsum Dominum accipiunt; peccatores vero, quia extra Deum partem quærunt, partem suam ignem inveniunt.

CAPUT XX.

[*Hæc est pars hominis impij à Deo, & hereditas verborum ejus à Domino.*] Si enim bene agere in hac positus vita voluisset, partem apud Dominum cælestis regni consortium haberet. Sed quia pravis subdi desideriis elegit, partem suam à Domino in tormentis invenit, quia ejusdem Domini participare gratiam non quæsivit. Bene autem dicitur: [*Et hereditas verborum ejus à Domino.*] Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quòd pro verbis, quæ malè dixerat, minimè judicaretur. Sed cùm districta Dei omnipotentis justitia supplicium à reprobis pro perversis actibus exigit, eis mala usque ab verborum retributionem reddit: ut qui de magnis malis debitores sunt, suppliciis traditi, etiam novissimum quadrantem solvant. Illis enim minima parcuntur, qui majora in se districtè mala defleverunt. Nam quos magna premunt, etiam mala minima in gehenna pariter affligunt. Sancti autem viri non partem à Domino accipere, sed partem suam ipsum Dominum habere desiderant. Unde Propheta deprecatur, dicens: *Portio mea Dominus.* Iniquus verò quia portionem suam habere ipsum Dominum non quæsivit, partem suam extra Dominum ignem invenit; ut ab ejus facie exclusus quia gaudere in ipso non appetiit, sub ipso crucietur. Hæc Sophar ita intulit, ut per ea quæ contra hypocritam dixerat, beati Job vitam feriret, existimans, quòd is qui à Domino percussus esset, cuncta bona quæ egerat, mente simplici non egisset. Quem enim percussum vidit, Deo displicuisse credidit. Sed amici beati Job etiam in hac re hæreticorum speciem tenent, qui in sancta Ecclesia dum quosdam bene agentes aspiciunt sub flagellis gemere, eos existimant bona merita in bonis actibus non habere: & malos credunt, * quòd affligi vebere divino conspiciunt: videlicet nescientes, quia *multa tribulationes justorum:* & *flagellat omnem filium quem recipit.* Sed beatus Job more sanctæ & universalis Ecclesiæ, quæ à perversis verborum jacula æquanimiter tolerat, & cùm superborum dicta audit, humilitatis suæ tramitem non relinquit, cum magna cordis humilitate subjunxit, dicens:

Ps. 49. a

Mat. 25. d

Ps. 118. a

* al. quos.

Ps. 93. d Heb. 12. a

CAP. XXI. [*Respondens autem Iob, dixit: Audite, quæso sermones meos, & agite pœnitentiam. Sustinete me, ut et ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete. Numquid contra hominem disputatio mea est, ut merito non debeam contristari? Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco, & concutit car-*

nem meam tremor. Quare igitur impij vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis? Semen eorum permanet coram eis: propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum. Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos. Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata fetu suo. Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est Omnipotens, ut serviamus ei? Et quid nobis prodest, si oraverimus illum? Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium eorum longe sit à me. Quoties lucerna eorum extinguetur, & superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut favilla quam turbo dispergit. Deus servabit filiis illius dolorem patris: et cum reddiderit, tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore Omnipotentis bibet. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? aut si numerus mensium eius dimidietur? Numquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus et sanus, dives et felix: viscera eius plena sunt adipe: et medullis ossa illius irrigantur: alius vero moritur in amaritudine animæ suæ absque ullis opibus: et tamen simul in pulvere dormient, et vermes operient eos. Certè novi cogitationes vestras et sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi est domus principis, et ubi tabernacula impiorum? Interrogate quemlibet de viatoribus, et hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis servatur malus, et ad diem furoris ducitur. Quis arguet coram eo viam eius? et quæ fecit, quis reddet illi? Ipse ad sepulcra ducetur, et in congerie mortuorum vigilabit. Dulcis fuit glareis Cocyti, et post se omnem hominem trahit, et ante se innumerabiles. Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

Quòd boni in locutionibus suis aut sibi aut suis auditoribus prodesse intendunt.

CAPUT XXI.

17. *AVdite quæso sermones meos, & agite pœnitentiam.*] Qui enim cùm diceret: *Audite*, addidit, *Quæso*, cum quanta humilitate loquatur insinuat, dum contra se superbientes rogat, ut eorum sensum ad salutis doctrinam reducat. Sancti autem viri dum intra universalem Ecclesiam non solùm docere recta, sed etiam perversa tolerare parati sunt, irrideri non metuunt. Unde & subditur: [*Sustinete me, ut & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete.*] Boni etenim cùm loquuntur, duo sunt quæ in suis locutionibus attendunt, ut videlicet aut sibi & auditoribus suis, aut sibimet solis prosint, si auditoribus prodesse non possunt. Cùm enim bene audiuntur bona quæ dicunt, sibi simul & auditoribus prosunt. Cùm verò ab auditoribus deridentur, sibi proculdubio profuerunt, quos à culpa silentij liberos fecerunt. Beatus itaque Job ut sibi & suis auditoribus prosit, dicat: [*Audite quæso sermones meos, & agetis pœnitentiam*] Ut autem ipse quod debet, exolvat, etiam si auditoribus prodesse non valeat, adjungit: [*Sustinete me, ut & ego loquar: & post mea, si videbitur, verba ridete.*] Et notandum, quia dum subjungeret, [*Agetis pœnitentiam;*] præmisit, [*Audite;*] cum verò subderet: [*Post mea, si videbitur, verba ridete;*] præmisit; [*Sustinete me.*] Audire quippe volentis est, sustinere nolentis. Amici ergo ejus si doceri appetunt, audiant: si autem irridere parati sunt, sustineant quæ dicuntur: quia videlicet superbis mentibus pondus grave est oneris, doctrina humilitatis. Sequitur:

Quòd Iob quia inter flagella Deo displicuisse se credidit, ideo tristabatur. Et quod qui Deo placet, licet hominibus displiceat, non est unde contristetur.

CAPUT XXII.

NVmquid contra hominem disputatio mea est, ut meritò non debeam contristari?] Omnis, qui Deo placens, hominibus displicet, causas tristitiæ nullas habet. Qui autem aut hominibus placens, Deo displicet, aut simul Deo & hominibus displicere se credit; si hunc tristitia non afficit, à virtute sapientiæ alienus existit. Beatus autem Job displicuisse Deo inter flagella se credidit; & idcirco animum ad tristitiam revocavit: quia despiciendus non erat, cui se displicuisse formidabat. Si autem de vitæ suæ meritis contra hominem disputaret, nequaquam contristari debuisset: sed quia per flagella præsentia anceps factus de anteacta vita fuerat, in flagello tristitiam jure requirebat. Unde etiam subdit: [*Attendite me, & obstupescite.*] Id est, considerate quæ egi, & admiramini in hac percussione quæ patior. Qui adhuc rectè subinfert, dicens: [*Et superponite digitum ori vestro.*] Ac si apertè dicat: Scientes bona, quæ egi, & considerantes mala, quæ patior, vosmetipsos etiam à verborum culpa compescite; atque in meis percussionibus vestra damna formidate. Vel certè quia digitis quæque discernimus, non incongruè per digitum discretio designatur. Unde & per Psalmistam dicitur: *Benedictus dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.* Per manus videlicet operationem, per digitos verò discretionem designans. Digitus ergo ori superponitur, cùm per discretionem lingua refrænatur: ne per hoc quod loquitur, in stultitiæ culpam delabatur. Ait ergo: *Superponite digitum ori vestro*, id est, locutioni vestræ discretionis virtutem adjungite: ut per hæc, quæ recta contra hypocritam dicitis, quibus sint dicenda, videatis. Sequitur: [*Et ego quando recordatus fuero pertimesco: & concutit carnem meam tremor.*] Quia beatus Job actuum suorum oblitus non fuerit, extrema locutio ejus ostendit. Qua ex re hoc, quod ab eo nunc amicis dicitur: [*Et ego quando recordatus fuero, pertimesco; & concutit carnem meam tremor:*] constat nimirum quòd per irrisionem dicatur. Ac si apertè diceretur: Si me aliquid hypocritæ habuisse meminero, in pœnitentiæ mox fletu contremisco. Carnem verò suam, si recordatus fuerit, tremore perhibet concuti, id est, infirmitatem operis ultionis pavore fatigari. Sed quia multa Sophar de subita damnatione impij, in quibus beati Job patientiam momordit, asseruit, sanctus vir contra ejus dicta subjungit, dicens:

Felicitatis hujus vita enumerat gaudia.

CAPUT XXIII.

QVare ergo impij vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis?] Nisi enim eos patientia di-

vina toleraret, nequaquam diu vitam in peccatis ducerent. Sublevantur namque divitiis, cùm esse potentes incipiunt; confortantur verò, cùm diu in hac vita subsistere permittuntur. Quos enim substantia elevat, in suæ fastu potentiæ dierum longitudo confortat. Vel certè sublevati & confortati referuntur: quia sublevantur honoribus, confortantur rebus. Sed sunt plerique, qui & honoribus sublevati, & divitiis confortati, ea quæ in hac concupiscunt vita accipiunt, successione autem sobolis privantur. Istis nimirum ipsa sua potentia pœna est, cùm & magnam se habere hereditatem considerant, & heredes non habent quibus relinquant. Quid itaque prodest si adsunt omnia, & desint filij qui successores fiant? Sequitur: [*Semen eorum permanet coram eis.*] In augmentum magnæ felicitatis, cum magno patrimonio dantur & heredes: ac ne qua necessitas saltem temporalis ab oculis subtrahat eos, in quibus animus exultat, de hoc eorum semine dicitur: [*Permanet coram eis.*] Quid autem si filij dati sunt, sed ipsi sterilitate feriuntur? Sic in eis genus extinguitur, sicut parentum sterilitate extingui timebatur. Sequitur: [*Propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum.*] Ecce adest vita, adsunt honores & divitiæ, adsunt filij, adsunt nepotes. Quid si qua mentem intestina cogitatio exurat, & securitatis gaudia domestica rixa transverberet? Quæ est mundi hujus felicitas, si læta non est? Sequitur: [*Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos.*] Securæ & pacatæ sunt: quia peccantes vivunt, lugenda agunt, & gaudia non relinquunt. Virga eos supernæ disciplinæ non percutit: & tantò ampliùs in culpa proficiunt, quantò minùs ex culpa feriuntur. Sed quia intus quæ prosperantur audivimus, in agris quoque quæ prosperitas arrideat, videamus. Sequitur: [*Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata fetu suo.*] Vulgaris locutionis usus est, ut bovem masculum, & vaccam feminam vocet: sed litteraturæ locutio bovem communis generis appellat. Unde nunc dicitur: [*Bos eorum concepit, & non abortivit: vacca peperit, & non est privata fetu suo.*] Dominis gregum prima felicitas est, si grex sterilitatem non habens concipit: secunda, si conceptus ad partum venit: tertia autem, si hoc quod partum est, per nutrimenta ad provectum ducatur. Ut ergo tota simul adesse impiis demonstraret, eorum greges beatus Job asserit concepisse, & non abortisse: peperisse, & fetu proprio non esse privatos. Minor autem est felicitas, si cùm greges crescunt, custodes quoque gregum non proficiunt. Unde & ad fecunditatem gregum, mox fecunditas familiæ subrogatur. Nam dicitur: [*Egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus.*] Ut sicut majora ad habendum concessa sunt: ita multi germinent ad custodiendum. Sed quia dixit, [*Exultant lusibus*]: ipsum quoque infantium lusum in domo iniquorum ne vilem valde esse crederemus, subjungens, ait: [*Tenent tympanum & citharam, gaudent ad sonitum organi*] Ac si patenter dicat: Cùm domini honoribus & rebus tument, subjecti in ludicris actibus gaudent. Sed ô beate vir, quid tam multa nobis de iniquorum voluptatibus narras? Jam diu est quòd in eorum descriptione loqueris, post multa breviter distingue quæ sentis. Sequitur.

narraveras: quomodo nunc asseris quòd in puncto ad inferna descendant, nisi quòd omnis longitudo temporis vitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cùm fine terminatur? Cùm enim ad extremum quisque perducitur, de præterito jam nil tenet, quia tempora cuncta delapsa sunt; in futuro nil habet, quia unius horæ momenta non restant. Vita ergo, quæ sic angustari potuit, punctus fuit. Ut enim prædiximus, in puncto stylum ponimus, & levamus. Quasi ergo in puncto vitam tetigit, qui hanc accepit & amisit. Potest in puncto hoc quoque intelligi: quòd sæpe hi, qui diu in iniquitate tolerati sunt, subita morte rapiuntur, ut nec flere ante mortem liceat quæ peccaverunt. Sed quia nonnumquam etiam vita justorum subito fine terminatur, melius illud accipimus, si hoc de eorum temporali vita sentiamus, quia quidquid transire potuit, subitum fuit. Amicis autem beati Job, qui idcirco hunc injustum esse crediderunt, quia flagellatum viderunt, rectè ejusdem sancti viri voce de iniquorum flore & perditione ostensum est: quia præsentis vitæ prosperitas innocentiæ testis non est: quia multi ad perennem vitam per flagella redeunt: & plerique ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriuntur. De quibus adhuc subditur:

Quidquid temporale est, subitum est, & ad instar puncti momentaneum.

CAPUT XXIV.

19. DUCUNT *in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.*] Ecce beate vir, eorum gaudia diu

Quòd ideo perversi Deo dicunt, Recede à nobis: quia ejus doctrinam & regulam charitatis contemnunt.

CAPUT XXV.

QUI *dixerunt Deo: Recede à nobis.*] Hæc verbis dicere vel stulti minimè præsumunt: sed tamen perversi omnes Deo, *Recede*, non verbis sed moribus, dicunt. Qui enim illa agunt quæ Deus omnipotens prohibet, quid aliud faciunt, quàm suum animum contra Omnipotentem claudunt? Sicut enim ejus præcepta cogitare, eum ad se introducere est: ita ejus mandatis obsistere, eum à cordis inhabitatione repellere est. Dicunt ergo: *Recede à nobis*, qui ei ad se aditum præbere recusant, eumque pravis actibus impugnant, etiam si verbis laudare videantur. Dicunt etiam: [*Scientiam viarum tuarum nolumus;*] eo ipso quò ejus scientiam apprehendere contemnunt. Sunt namque nonnulli, qui ex eo quòd Veritas dicit: *Servus qui non cognovit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis: & servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens juxta eam, vapulabit multis:* nolunt scire quod faciant, & quasi minus se vapulaturos existimant, si nesciant quod operari debuerunt. Sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescit namque qui apprehendere vult, & non valet. Qui autem ut nesciat, aurem à voce veritatis avertit, iste non nesciens, sed contemptor addicitur. Via autem Dei pax, via Dei humilitas, via Dei patientia est. Sed quia hæc omnia iniqui despiciunt, dicunt: [*Scientiam viarum tuarum nolumus.*] Dum enim in præsenti vita superbiunt: dum honoribus inflantur: dum etiam si non habent, appetunt: vias Dei in sua cogitatione contemnunt. Quia enim via Dei in hac vita humilitas fuit, ipse hic Deus Dominus redemptor noster ad probra, ad contumelias, ad passionem venit: & adversa hujus mundi æquanimiter pertulit, prospera fortiter vitavit, ut & prospera doceret æternæ vitæ appeti, & adversa præsentis vitæ non formidari. Sed quia iniqui gloriam vitæ præsentis appetunt, ignominiam fugiunt, dicere memorantur: [*Scientiam viarum tuarum nolumus.*] Scire quippe nolunt, quod facere contemnunt. Quorum adhuc verba subduntur: cùm dicitur:

Luc. 12. f

28.

Quòd si invisibilia visibilibus in ordine creaturarum præstant: quanto ergo magis invisibilis omnium visibilium & invisibilium conditor, omnia superat.

CAPUT XXVI.

QVis est omnipotens, ut serviamus ei?] Mens enim hominis malè exterius fusa, sic in rebus corporeis sparsa est, ut neque ad semetipsam intus redeat, neque eum qui est invisibilis, cogitare sufficiat. Unde carnales viri jussa spiritalia contemnentes, Deum quia corporaliter non vident, quandoque ad hoc perveniunt, ut etiam non esse suspicen-
Ps. 13. a tur. Unde scriptum est: *Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus.* Unde nunc quoque dicitur: (*Quis est omnipotens, ut serviamus ei?*) Plerumque enim plus appetunt homines servire hominibus, quos corporaliter vident, quàm servire Deo, quem non vident. Per omne enim quod faciunt, ad finem oculorum tendunt: & quia in Deum oculos corporis tendere non possunt, ei obsequia præbere vel despiciunt, vel si cœperint, fatigantur. Esse enim, sicut dictum est, non credunt, quem corporaliter non intuentur. Qui si auctorem omnium Deum humiliter quærerent, id quod non videtur, ei rei quæ videtur, esse melius, in semetipsis invenirent. Ipsi quippe ex anima invisibili & corpore visibili subsistunt: sed si hoc ab eis quod non videtur, abstrahitur, illico corruit quod videtur. Et patent quidem carnis oculi: sed videre quidquam vel sentire non possunt. Sensus enim visionis periit: quia habitator recessit, & domus carnis remanet vacua, quia abscessit ille invisibilis spiritus, qui per ejus respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus invisibilia præstantiora sunt, carnales quique ex semetipsis pensare debuerunt: atque per hanc, ut ita dixerim, scalam considerationis tendere in Deum: quia eò est, quò invisibilis permanet: & eò summus permanet, quò comprehendi nequaquam potest. Sunt verò nonnulli, qui Deum & esse, & incomprehensibilem esse non ambigunt: qui tamen ab eo non ipsum, sed dona exteriora quærunt. Quæ cùm ei servientibus deesse conspiciunt, ipsi servire contemnunt. De quorum adhuc verbis adjungitur:

Quæ in oratione postulanda sint, & quo modo.

CAPUT XXVII.

ET quid nobis prodest, si oraverimus illum?) Cùm Deus in oratione non quæritur, citius in oratione animus lassatur: quia cùm illa quisque postulat, quæ fortasse juxta occultum judicium Deus tribuere recusat, ipse quoque venit in fastidium, qui non vult dare quod amatur. Sed se magis Dominus quàm ea quæ condidit, vult amari, æterna potius quàm terrena postulari, sicut scriptum est: *Quæ-*
Matt. 6. d *rite primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Qui enim non ait, dabuntur, *sed adjicientur:* profectò indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur Quia enim nobis in intentione æternitas, in usu verò temporalitas esse debet, & illud datur, & hoc nimirum ex abundanti superadditur. Et tamen sæpe homines, cùm bona temporalia postulant, æterna verò præmia non requirunt, petunt quod adjicitur, & illud non desiderant ubi adjiciatur. Nec lucrum suæ esse petitionis deputant, si hìc sint temporaliter pauperes, & illìc beatitudine divites in æternum vivant: sed solis, ut dictum est, visibilibus intenti, labore postulationis renuunt invisibilia mercari. Qui si superna quærerent, jam cum fructu laborem exhiberent: quia cùm mens in precibus ad auctoris sui speciem anhelat, divinis desideriis inflammata, supernis conjungitur; ab inferioribus separatur; a more fervoris sui se aperit ut A capiat, & capiens inflammat; & superiora amare jam sursum ire est; dumque magno desiderio ad cælestia inhiat, miro modo hoc ipsum quod accipere quærit degustat. Sequitur.

Quòd Sancti habeant in manu bona temporalia, quia ita ut res postulat, hilari animo tribuunt: reprobi vero non tam ea habent, quàm ab eis capti mente tenentur.

CAPUT XXVIII.

VErumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium eorum longe sit à me.] Bona in manu habet, qui despiciendo temporalia sub dominio B mentis premit. Nam quisquis ea nimiè diligit, se magis illis quàm sibi ipsa supponit. Multi etenim justorum in hoc mundo divites fuerunt, rebus & honoribus fulti habere multa videbantur, quorum mentem quia eorum quæ aderant delectatio nimia non possidebat, bona illorum in manu erant; quia potestati animi subjecta tenebantur. At contrà iniqui ita se totis desideriis in exteriorum rerum appetitionibus fundunt, ut non magis ipsi habita teneant, sed ab his quæ habent, captiva mente teneantur. Quia igitur non sunt in manu eorum bona sua, rectè subjungitur: [*Consilium eorum longè sit à me.*] Quid namque est iniquorum consilium nisi terrenam gloriam quærere, æternam negligere, C salutem temporalē cum damno interiori appetere, & dolores transitorios ad æternos gemitus commutare: Vir igitur sanctus has iniquorum cogitationes intuens aspernetur, & dicat: [*Consilium eorum longè sit à me.*] Quia nimirum esse bonum incomparabiliter videt: ad breve tempus eligit hìc sub flagello gemere, quàm æternæ ultionis supplicia tolerare. Sed neque in hac vita hi qui in ea prosperari appetunt, continuè prosperantur. Nam plerumque eorum gaudia, suborti gemitus interrumpunt. Unde subditur:

Quòd lucerna carnalium extinguitur, quoties divitiis vel honoribus vel gloria privantur.

CAPUT XXIX.

QVoties lucerna eorum extinguetur, & supervenit eis inundatio, & dolores dividet furoris sui?] Sæpe impius lucernam suam, filiorum vitam æstimat: sed cùm filius qui nimiè amatur, subtrahitur, lucerna impij, quæ videbatur extincta est. Sæpe impius præsentis honoris gloriam lucernam putat: sed dum, sublata dignitate, dejicitur, lucerna extincta est, quæ ei juxta desiderium lucebat. Sæpe impius opes terrenæ substantiæ adesse sibi, quasi magnam luminis lucernam putat: sed cùm, irruente damno, divitias, quas plus se amabat, perdiderit, quid iste aliud quàm lucernam, in cujus lumine gaudebat, amisit? Qui ergo gaudere de æternis non appetit, neque hìc ubi solidari vult, potest continuè lætari. Nam quoties lucerna impiorum E extinguitur, & supervenit eis inundatio, & dolores dividit furoris sui. Inundatio impius supervenit, cùm dolorum fluctus ex aliqua adversitate patiuntur. Omnipotens enim Deus cùm se despici, & in terrena videt concupiscentia lætari: hoc quoque doloribus percutit, quod sibi videt in cogitatione impij præferri. Bene autè dicitur: (*Et doloris dividet furoris sui*) Qui enim æternos dolores impio per retributionem servat, & aliquando ejus mentem etiam temporali dolore transverberat: quia hic quoque & illic percutit, furoris sui super impium dolores dividit. Neque enim pœna præsens, quæ injusti animam à pravis desideriis non immutat, ab æternis suppliciis liberat. Unde & per Psalmistam dicitur: *Pluet su-* Ps. 10. b *per peccatores laqueos, ignis, sulphur & spiritus procellarum*

cellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator, qui non corrigitur, ad æterna supplicia vocatur, eosdem dolores non jam totum calicem, sed partem calicis dixit: quia videlicet eorum passio hîc quidem per dolores incipitur, sed in ultione perpetua consummatur. De quorum adhuc fine subjungitur:

Quòd reproborum vita favilla & palea comparetur.

CAPUT XXX.

22. *Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut favilla quam turbo dispergit.*) Iniquus cùm in potestate conspicitur, cùm valde in oppressionibus & violentiis effrænatur, ab infirmorum cogitationibus gravis nimium, & quasi in hoc mundo radicatus æstimatur. Sed cùm districti judicis sententia venerit, omnes iniqui quasi paleæ ante ventum erunt: quia, ut ita dicam, iræ flatu subito levantur atque asportantur ad ignem, quos hîc in suis quondam præjudiciis quasi duri ponderis superiacentem molem indigentium lacrymę movere non poterant. Et ad rapientis judicij manus leves sunt: qui per injustitiam proximis graves fuerunt. (*Et sicut favilla, quam turbo dispergit.*) Ante omnipotentis Dei oculos iniqui vita favilla est: quia etsi apparet ad momentum viridis, ab ejus tamen judicio jam consumpta cernitur: quia consumptioni est æternæ deputata. Hanc favillam turbo dispergit: quia *Deus manifestus veniet: Deus noster, & non silebit.* Psal. 49. a *Ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* Hujus enim tempestatis turbine ab æterni conspectu judicis iniqui rapiuntur: & qui hîc mentem desiderio perverso solidaverant, ibi paleæ & favilla videbuntur: quia eos ad æterna supplicia turbo rapiens asportat. Sequitur:

Quod peccata patrum redundant in filios usque ad tertiam & quartam progeniem.

CAPUT XXXI.

Deus servabit filiis illius dolorem patris: & cùm reddiderit, tunc sciet.] Scriptum novimus. Exod. 20. a *Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes, in tertiam & quartam generationem.* Et rursum scriptum est: Ezech. 18. a *Quid est quòd inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israel, dicentes: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt? Vivo ego dicit Dominus Deus, si erit vobis ultra parabola hæc in proverbium in Israel. Ecce omnes animæ, meæ sunt; ut anima patris, ita & anima filij, mea est. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Hiere. 31. e De pœn. dist. 4. c. Quid est In utraque igitur hac sententia dum dissimilis sensus invenitur, auditoris animus ut discretionis viam subtiliter requirat instruitur. Peccatum quippe originale à parentibus trahimus: & nisi per gratiam baptismatis solvamur, etiam parentum peccata portamus: quia unum adhuc videlicet cum illis sumus. Reddit ergo peccata parentum in filios, dum pro culpa parentis, ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rursum non reddit parentum peccata in filios: quia cùm ab originali culpa per baptismum liberamur, jam non parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus. Quod tamen intelligi etiam aliter potest: quia quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur. Quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius gravatur. Unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non solùm sua quæ addidit, sed etiam patris peccata persolvat; cum vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adjungere non formidat. Et justum est, ut qui sub districto judice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsenti etiam culpas parentis iniqui persolvere. Unde & illic dictum est: *Anima patris mea est, & anima filij mea est. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur:* quia in carne nonnumquam filij etiam ex patris peccato perimuntur. Deleto autem originali peccato, ex parentum nequitia in anima non tenentur. Quid enim est quòd parvuli filij plerumque à dæmonibus arripiuntur, nisi quòd cato filij ex patris pœna multatur? In semetipso enim percutitur pater iniquus, & percussionis vim sentire contemnit. Plerumque percutitur in filiis, ut acriùs uratur: & dolor patris carni filiorum redditur, quatenus per filiorum pœnas mens patris iniqua puniatur. Cùm verò non parvuli, sed jam provectiores filij ex parentum culpa feriuntur, quid aliud apertè datur intelligi, nisi quòd illorum etiam pœnas luunt, quorum facta secuti sunt? Unde & rectè dicitur: *Vsque ad tertiam & quartam progeniem.* Quia enim usque ad tertiam & quartam progeniem, eam quam imitantur filij parentum vitam possunt videre, usque ad eos ultio extenditur, qui viderunt quod malè sequerentur. Et quia impiorum oculos culpa claudit, sed in extremum pœna aperit, rectè subjungitur. (*Et cùm reddiderit, tunc sciet.*) Nescit enim impius mala quæ fecit, nisi cùm pro eisdem malis puniri jam cœperit. Unde & per Prophetam dicitur: *Et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.* Isai. 28. 8 Tunc namque intelligit quod audivit, cùm se jam pro contemptu vexari doluerit. Hinc per Balaam de semetipso dicitur: *Dixit homo, cujus obturatus est oculus: dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadet: & sic aperientur oculi ejus.* Num. 24. 4 Consilium quippe contra Israëlitas præbuit, sed pòst in pœna vidit quid priùs ex culpa commiserit. Electi autem quia ne peccare debeant prævident: eis videlicet oculi ante casum patent. Iniquus verò post casum oculos aperit: quoniam post culpam jam in pœna sua conspicit, quia malum debuit vitare, quod fecit. De cujus inutili jam tunc scientia subinfertur: (*Videbunt oculi ejus interfectionem suam, & de furore omnipotentis bibet.*) Qui si in hac vita positus, culpam suam videre voluisset, de Omnipotentis post modum furore non biberet. Sed qui hîc avertit oculos à respectu criminis, illic declinare non valet sententiam damnationis. Sæpe verò hi, qui supplicia æterna non metuunt, prava agere pro temporali saltem percussione pertimescunt. Sed sunt nonnulli, qui ita in iniquitate duruerunt, ut nec in ipsis metuant feriri quæ amant, dummodo quæ perversè cogitaverint expleant. Unde hoc in loco de iniqui hujus obduratione subjungitur: (*Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? aut si numerus mensium ejus dimidietur?* Neque enim sic debemus accipere, ut iniquus iste postea quàm damnatus æternis suppliciis fuerit, de domo sua, id est, cognatis quos reliquerit, minimè cogitavit: cùm per semetipsam Veritas dicat, quia dives, qui in inferno sepultus fuerat, de quinque fratribus quos reliquerat, Luc. 16. c etiam in supplicio positus curam gerebat. Omnis namque peccator prudens erit in pœna, qui stultus fuit in culpa: quia ibi jam dolore constrictus, ad rationem oculos aperit, quos hîc voluptati deditus clausit: & pœna torquente exigitur ut sapiat, qui hîc excæcante se superbia desipiebat. Cui tamen sapientia jam nunc minimè proderit: quia hoc ubi operari juxta sapientiam debuit, tempus amisit. Pro summo hîc namque bono concupiscit germen generis habere: domum familia & opibus replere, & diu in hac carnis corruptione vivere. Sed si fortasse aliquid ad ejus desiderum veniat, quod tamen obtinere non possit nisi cum offensione conditoris, ejus animus ad paululum perturbatus cogitat, quia si hoc egerit hîc, unde offensam sui conditoris incurrat; in domo, in filiis, in vita percutitur. Sed su-

Dist. 28. c. Qui ea.

perbia sua protinus instigatus obdurescit: & quamlibet in domo, quamlibet in vita percussionem sentiat, nequaquam curat, dummodo quæ cogitaverit expleat: & quousque vivit, voluptates suas perficere non desistit. Ecce enim domus ejus pro culpa percutitur: sed [*quid ad eum pertinet de domo sua post se?*] Ecce pro ultione pravi operis ea quæ esse potuit vitæ longitudo, breviatur: sed quid ad eum pertinet, [*si numerus dierum ejus dimidietur?*] Et in hoc ergo se peccator contra Deum erigit, ubi Deus omnipotens ejus erectionem frangit: & nec illata percussio mentem humiliat, quam in deliberatione contra Dominum obstinatio obdurat. Et notandum, quàm gravis culpæ reatus sit, & pœnam pro culpa menti proponere, & tamen nec tormenti metu sub jugo conditoris cervicem cordis inclinare.

Quòd secreta Dei judicia nemo ad plenum intelligat.

CAPUT XXXII.

24. SED ecce cùm hæc audimus, cordi nostro quæstio oritur, cur omnipotens & misericors Deus in tantam cæcitatem cadere rationem mentis humanæ permiserit? Ne verò quisquam ultra quàm debet occulta Dei judicia discutere præsumat, rectè subjungitur: [*Numquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos judicat?*] Cùm in his quæ de nobis aguntur, ambigimus, debemus alia quæ nobis sunt certa, conspicere; & eam quæ de nostra nobis incertitudine surrexerat, cogitationis querelam placare. Ecce enim quòd electos ad vitam flagella revocant, & à malis actibus reprobos nec flagella compescunt, omnipotentis Dei judicia super nos valde occulta sunt, & injusta non sunt. Sed si tendamus oculum mentis ad superiora, in illis aspicimus quia de nobis quid juste conqueri non habemus Omnipotens enim Deus angelorum merita discernens, alios in æterna luce sine lapsu permanere constituit: alios sponte lapsos à statu suæ celsitudinis, in æternæ damnationis ultione prostravit. Nobiscum igitur injustè nil agit, qui & subtiliorem nobis naturam justè judicavit. Dicat ergo: [*Numquid Deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos judicat?*] Qui enim super nos mira facit, constat proculdubio quia de nobis scienter omnia disponit. His itaque præmissis, adjungitur, ubi humanus animus in requisitione fatigatur. Nam subditur: [*Iste moritur robustus & sanus, dives & felix, viscera ejus plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur: alius verò moritur in amaritudine animæ suæ absque ullis opibus.*] Ista cùm ita sint, quis omnipotentis Dei secreta discutiat, cur hæc ita esse permittat? Sed electis & reprobis vita quidem dispar est: carnis autem in morte corruptio dispar non est. Unde subjungitur: [*Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.*] Quid ergo mirum, si prosperitate vel adversitate præsentis sæculi dissimiliter ad momentum currunt, qui per corruptio-
25. nem carnis ad terram similiter redeunt? Illa est ergo solummodo vita cogitanda, in qua cum resurrectione carnis ad finem dissimilem pertingitur retributionis. Quæ est enim iniquis salus aut robur, qui adeps & divitiæ, dum totum hîc cum celeritate relinquitur, & illic retributio, quæ numquam relinqui possit, invenitur? Sicut autem hujus iniqui lætitia transit ad pœnam, ita afflicti innocentis pœna transit ad lætitiam. Nec divitiæ ergo debent mentem extollere, nec inopia perturbare. Unde beatus Job inter damna rerum nulla admittit ad animum damna cogitationum: sed ad eos qui se in percussione despiciunt, redarguendo subjungit, dicens:

Quòd hæretici de Sanctis sentiant iniqua, qui nequaquam eos flagellari à Deo nisi propter peccata existimant: & quòd vermis terrenæ sollicitudinis non rodat justum, qui devorat impium.

CAPUT XXXIII.

CERTÈ novi cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas. Dicitis enim: *Ubi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum?*] Impium enim crediderant, quem ablatis rebus, temporaliter destructum videbant. Sed sanctus vir tantò eos alta consideratione dijudicat, quantò inter damna quæ pertulerat, infracta rectitudine stabat. Quid enim ei foris rerum damna nocuerant, qui illum non amiserat, quem interiùs amabat? Hoc verò quod dicitur: [*Simul in pulvere dormient, & vermes operient eos:*] si quis forsitan accipere per allegoriam velit, explere breviter possumus, si de iniquo hoc divite ea quæ sunt jam dicta, replicemus. Dicitur namque: [*Viscera ejus plena sunt adipe.*] Sicut enim ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum superbia nascitur, quæ impinguat mentem divitis, dum elevatur animus superbientis. Superbia quippe cordis quasi quædam pinguedo est crassitudinis. Unde quia plerique ex abundantia peccata perpetrant, per Prophetam dicitur: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Sequitur: [*Et medullis ossa illius irrigantur.*] Amatores hujus sæculi quasi ossa habent, quando in hoc mundo fortitudinem dignitatum possident. Sed si in exteriori dignitate desint terrenæ & domesticæ divitiæ, quantum ad judicium suum ossa quidem habent, sed medullas in ossibus non habent. Quia ergo sic iste amator hujus sæculi exteriori potestate fulcitur, ut etiam interiori terrenæ domus abundantia saginetur, dicitur: [*Et medullis ossa illius irrigantur.*] Vel certè ossa sunt hujus divitis pravæ & duræ consuetudines: medullæ verò in ossibus, sunt ipsa desideria malè vivendi, quæ neque ex pravitatis satisfactione satiantur. Quæ medullæ quasi ossa irrigant, cùm prava desideria perversas consuetudines suas in voluptatum delectatione conservant.

Psal. 72 b

Quòd peccatores hoc scient in pœnis, quod excæcati in superbia dum viverent scire nolebant: sed quia tempus operandi tunc non erit, nihil eis hæc scientia proderit.

CAPUT XXXIV.

ET sunt nonnulli, qui in hoc mundo divitias non habent, sed habere concupiscunt; elati esse appetunt; quamvis in hoc mundo quod cupiunt, obtinere non possunt: & cùm nullis rebus vel honoribus fulti sint: per mala tamen desideria in conspectu interni judicis reos conscientia addicit. Talis etenim quisque plerumque ideo affligitur, quia ditescere ac superbire non prævalet. De quo & subditur: [*Alius verò moritur in amaritudine animæ suæ absque ullis opibus.*] Ecce unde dives superbo corde inaniter gaudet, inde pauper alius superbo corde inanius affligitur. Bene autem de utrisque subjungitur: [*Et tamen simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.*] In pulvere enim dormire, est in terrenis desideriis oculos mentis claudere. Unde unicuique peccanti & in culpa sua dormienti dicitur: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Vermes verò qui de carne nascuntur, eos simul operiunt: quia sive divitis, sive pauperis superbientis animum curæ carnales premunt. In rebus etenim terrenis pauper & dives reprobus, quamvis non pari prosperitate fulciantur; pari tamen anxietate turbantur: quia quod ille jam cum metu habet, iste cum anxietate appetit: & quia habere non valet, dolet. Dicatur ergo: [*Simul in pulvere dormient, & vermes operient eos.*] quia etsi non simul rebus tem-

26.

Ephes. 5 d

poralibus sublevantur, simul tamen in cura rerum temporalium mentis torpore sopiuntur. Simulque eos vermes operiunt: quia vel istum ut concupita habeat, vel illum, ne habita amittat carnales cogitationes premunt. Beatus autem Job qui nec habitis rebus elatus fuerat, nec amissas cum anxietate requirebat; quia nullis exterioris damni cogitationibus mordebatur, eum vermes cordis non operuerant. Et quia in terrena cura mentem suam non dejecerat, nequaquam in pulvere dormiebat. Sequitur: [*Certè novi cogitationes vestras, & sententias contrame iniquas.*] Cùm scriptum sit: *Quis scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?* qua ratione nunc dicitur: [*Certè novi cogitationes vestras?*] Sed tunc spiritus hominis ignoratur ab altero, cùm verbis vel operibus non monstratur. Nam cùm scriptum sit: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*: per hoc quod foris agitur, quidquid intus latet, aperitur. Unde rectè quoque per Salomonem dicitur: *Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Proinde beatus Job cùm amicorum colloquentium cogitationes nosse se diceret, adjunxit: [*Et sententias contrame iniquas.*] ut ex patenti re ostenderet, quia hoc quod in eis latebat, invenisset. Unde ipsas quoque eorum iniquas sententias adjungit, dicens:

2.Cor.2. c
Mat.7.c
Prov. 27. c

Quòd impij in hoc sæculo sibi tabernacula figant, & domus & principatus constituant: Sancti verò viatores dicuntur, & pertranseunt, nec in hoc mundo radices sui amoris figere dignantur.

CAPUT XXXV.

[*Dicitis enim: Vbi est domus principis, & ubi tabernacula impiorum?*] Infirmi quique, qui in hoc mundo florere appetunt, & sicut magna mala, sic flagella pertimescunt, in eis quos flagellatos aspiciunt, culpas ex pœna metiuntur. Quos enim percussos cernunt, Deo displicuisse suspicantur. Unde amici beati Job, quem percussum viderunt, impium fuisse crediderunt: videlicet æstimantes quia si impius non fuisset, ejus tabernacula permanerent. Sed ista non cogitat, nisi qui adhuc infirmitatis tædio laborat: qui in præsentis sæculi delectatione gressum cogitationis figit: qui transire ad æternam patriam perfectis desideriis nescit. Unde bene subjungitur: [*Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducitur.*] Sæpe etenim diu divina patientia tolerat, quos jam ad supplicia præscita condemnat: permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. Quia enim videt ad quam damnationis foveam tendant, hoc eis pro nihilo esse existimat, quòd hîc perversi relinquenda multiplicant. Sed quisquis præsentis vitæ gloriam diligit, magnam esse felicitatem deputat hîc secundùm votum florere: quamvis cogatur postmodum supplicia æterna tolerare. Solus ergo ille conspicit nil esse quòd iniquus floret, qui jam gressum cordis ab amore præsentis sæculi amovit. Unde rectè cùm de subsequenti damnatione impij diceretur, præmittitur: [*Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis.*] Viator quippe dicitur, qui præsentem vitam, viam sibi esse, & non patriam attendit: qui in dilectione prætereuntis sæculi cor figere despicit: qui non remanere in transeuntibus, sed ad æterna pervenire concupiscit. Qui enim in hac vita viator esse non appetit, hujus vitæ prospera minimè contemnit: & ea quæ ipse desiderat, cùm abundare aliis viderit, miratur. Unde David propheta quoniam à dilectione præsentis sæculi jam corde transierat, iniqui gloriam describens, dicebat:

27.

Ps.36.c *Vidi impium super exaltatum & elevatum sicut cedros Libani.* Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc jure despexit, dicens: *Transivi, & ecce non erat.* Esset quippe aliquid in ejus æstimatione impius, si ipse ab hoc sæculo per intentionem minimè transisset. Sed is, cui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quàm nihil esse apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quàm sit nulla cognoscitur. Hinc Moyses cùm supernæ contemplationis gloriam quæreret dixit: *Transiens videbo visionem.* Nisi enim gressum cordis à sæculi amore removisset, nequaquam intelligere superna potuisset. Hinc Hieremias luctum cordis sui considerari deposcens, ait: *O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus.* Qui enim præsentem vitam non quasi viam transeunt, sed quasi patriam attendunt, luctum cordis electorum considerare nesciunt. Illos ergo ut dolorem suum considerent, Propheta exquirit, quos in hoc mundo contigit animum non fixisse. Hinc per Salomonem dicitur: *Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt.* Muti enim dicuntur, qui prædicatorum verbis contradicendo minimè resistunt. Qui etiam pertranseuntes sunt: quia intentionem mentis in amore vitæ præsentis figere dedignantur. Igitur quia malus ad diem perditionis servatur, & ad diem furoris ducitur, hoc non nisi qui est viator, intelligit: quoniam qui cor in præsentibus fixit, quæ iniquo servantur supplicia non deprehendit De quo adhuc subditur:

Ibid.
Exod. 3. a
Thren.2 d
Prov.31 a

Quòd Antichristum in fine sæculi Deus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui.

CAPUT XXXVI.

[*Quis arguet coram eo viam ejus? & quæ fecit, quis reddet illi?*] Sæpe malus indignationem conditoris sui, quam in æternum passurus est, & in hac quoque vita positus experitur, dum prosperitatem quam amat, amittit, & adversitatem quam formidat, invenit. Et quamvis increpari de suis pravitatibus à justorum lingua etiam in prosperis valeat: scimus tamen, quòd cùm facta sua perversum quemque dejiciunt, justorum increpatio convalescat. Qua autem ratione nunc dicitur: [*Quis arguet coram eo viam ejus?*] dum etiam, justis tacentibus, hoc quoque notum sit: quia toties hîc iniqui via arguitur, quoties ejus prosperitas interveniente adversitate turbatur. Sed beatus Job dum de omnium malorum corpore loqueretur, subitò ad omnium iniquorum caput verba convertit. Vidit enim, quòd in fine mundi Satan hominem ingrediens, quê sacra Scriptura Antichristum appellat, tanta elatione extollitur, tanta virtute principatur, tantis signis & prodigiis in sanctitatis ostensione elevatur, ut argui ab homine ejus facta non valeant: quia cum potestate terroris adjungit etiã signa ostensæ sanctitatis, & ait: [*Quis arguet coram eo viam ejus?*] Quis videlicet hominum illum increpare audeat, cujus visum ferre pertimescit? Sed tamen ejus viam non solùm Elias & Enoch, qui in ejus exprobrationem ad medium deducuntur, sed etiam omnes electi arguunt, dum contemnunt, dum virtute mentis, ejus malitiæ resistunt. Sed quia hoc ex divina gratia, & non suis viribus faciunt, rectè nunc dicitur: (*Quis arguet coram eo viam ejus?*) Quis etenim nisi Deus, cujus adjutorio electi, ut resistere valeant, fulciuntur? Aliquando enim in Scriptura sacra cùm interrogando, Quis ponitur, Omnipotens designatur. Unde scriptum est: *Quis suscitabit eum?* De quo per Paulum dicitur: *Quem Deus suscitavit à mortuis.* In eo ergo quòd sancti viri ejus iniquitati contradicunt, non ipsi sunt qui viam ejus arguunt: sed ille est, ex cujus gratia confortantur. Et quia præsentia ejus,

28.

Gen.49. b
Gal.1.a

qua in homine venturus est, multò atrocior in persecutione erit, quàm nunc, cùm minimè cernitur; quia specialiter adhuc illo vase suo proprio non gestatur; bene dictum est: *(Coram eo.)* Multi enim nunc vias Antichristi dijudicantes corripiunt: sed hoc quasi in ejus absentia faciunt, dum illum arguunt, quem adhuc specialiter non intuentur. Cùm verò in illo damnando homine venerit, quisquis ejus præsentiæ resistit, coram eo viam ejus arguit, cujus vires & conspicit & contemnit. Vel certè viam ejus arguere, est prosperitatem cursus ejus, æterno supplicio interveniente turbare. Quod quia solus Dominus propria virtute facturus est, de quo 2. Thess. 2. b scriptum est: *Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui*; rectè dicitur: *(Quis arguet coram eo viam ejus?)* Unde & sequitur: *(Et quæ fecit, quis reddet illi?)* Quis nimirum, nisi Dominus? Qui solus illi perdito homini quæ fecit reddet, dum potestatem ejus tam validam per adventum suum æterna damnatione contriverit. Sed elatus iste princeps malorum, in hac vita quamdiu est positus, quid agat, audiamus. Sequitur:

Quòd congeries mortuorum sit multitudo peccantium, in quorum mentibus, quasi in sepulcris suis Satan vigilat.

CAPUT XXXVII.

29. *IPse ad sepulcra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.)* Quia sepulcra mortuos tegunt: quid aliud per sepulcra, quàm reproborum corda signantur, in quibus extinctæ à vita beatitudinis animæ velut in sepulcris latent? Iniquus ergo iste ad sepulcra ducetur, quia in pravorum cordibus recipietur: quoniam soli eum illi suscipiunt, in quibus mortuæ à Deo animæ reperiuntur. De quo rectè etiam, dum ejus supplicia describuntur, per Prophetam dicitur: Ezech. 32. c *In circuitu illius sepulcra ejus, omnes interfecti, & qui ciciderunt gladio.* Illi quippe in inferno juxta ipsum sunt, in quibus idem malignus spiritus mortuus jacet. Qui iniquitatis ejus gladio percussi ceciPs. 142. c derunt. Unde scriptum est: *Qui liberasti David servum tuum de gladio maligno.* Rectè autem dicitur: *(Et in congerie mortuorum vigilabit:)* quia nunc in congregatione peccantium astutiæ suæ insidias exerit. Pro eo autem quòd in mundo raritas bonorum est, & multitudo malorum: rectè mortuorum congeries nominatur, ut ipsa iniquorum Matt. 7. d multitudo signetur. *Lata enim via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui ingrediuntur per eam.* Satanæ itaque in congerie mortuorum vigilare, est in reproborum cordibus malitiæ suæ astutias exercere. De quo adhuc subditur:

Quòd diaboli suggestiones dulces sunt his, quos amor hujus mundi volvit in profundum damnationis.

CAPUT XXXVIII.

DUlcis fuit glareis Cocyti.) Græca lingua cocytus luctus dicitur: qui tamen luctus, feminarum vel quorumlibet infirmantium solet intelligi. Sapientes verò hujus sæculi à luce veritatis excluſi, quasi umbras quasdam veritatis inquisitione tenere conati sunt. Unde Cocytum fluvium currere apud inferos putaverunt: videlicet designantes, quòd hi qui digna doloribus opera faciunt, in infernum ad luctum decurrunt. Sed nos despiciamus umbram carnalis sapientiæ, qui jam de veritate lucem tenemus: & cognoscamus voce beati viri cocyton luPs. 30. d ctum infirmantium dici. Scriptum quippe est: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum.* Qui enim in Deo confortari renuunt, ad luctum per animi infirmitatem tendunt. Glareas verò lapillos fluminum appellare consuevimus, quos aqua defluens trahit. Quid ergo per glareas Cocyti, nisi reprobi designantur, qui suis voluptatibus dediti, quasi semper à flumine ad ima detrahuntur? Qui enim contra voluptates hujus sæculi stare fortiter nolunt, glareæ Cocyti fiunt: quia suis quotidie lapsibus ad luctum tendunt, ut in æternum pòst lugeant, qui modò se in suis voluptatibus delectabiliter relaxant. Et quia antiquus hostis suum vas, illum reprobum hominem ingressus, dum dona perversis tribuit, dum eos in hoc mundo honoribus extollit, dum eorum oculis prodigia ostendit, dum fluxæ mentes hunc in suis prodigiis admirantur & sequuntur, bene de eo dicitur: *Dulcis fuit glareis Cocyti.*] Cùm enim hunc electi despiciunt, cum mentis calce contemnunt, illi eum sequentes diligunt, qui velut ab aqua voluptatis ad perpetuum luctum trahuntur: qui per terrenam concupiscentiam more glareæ quotidianis lapsibus ab ima dilabuntur. Aliis namque gustum suæ dulcedinis per superbiam, aliis per avaritiã, aliis per invidiam, aliis per fallaciã, aliis per luxuriam porrigit: & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quasi tot suæ dulcedinis potus propinat. Nam cùm aliquid superbum in mente persuadet, fit dulce quod dicit: quia videri prælatus ceteris hominibus perversus appetit. Dum menti avaritiam infundere molitur, fit dulce quod occultè loquitur: quia per abundantiam necessitas vitatur. Dum aliquid de invidia suggerit, fit dulce quod dicit: quia perversa mens dum alium decrescere viderit, exultat se eo minorem minimè videri. Cùm aliquid de fallacia persuadet, fit dulce quod suggerit: quia eo ipso quò fallit ceteros, prudens videtur sibi. Cùm luxuriam deceptæ menti loquitur, fit dulce quod suadet: quia in voluptate animum resolvit. Quot ergo vitia carnalium cordibus inserit, quasi tot potus suæ dulcedinis eis porrigit. Quam tamen, ut prædixi, ejus dulcedinem non percipiunt, nisi qui præsentibus voluptatibus dediti, ad perpetuum luctum trahuntur. Bene ergo dicitur: [*Dulcis fuit glareis Cocyti:*] quia amarus electis, & suavis est reprobis. Illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum impellit. Sequitur:

Quòd diabolus ab initio mundi multo plures ante se traxit, quàm finis mundi habeat, cum Antichristus venerit.

CAPUT XXXIX.

ET post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles.] Hoc loco homo, humana sapiens dicitur. Sed cùm plus sint omnes quàm innumerabiles, quærendum est nobis, cur ante se innumerabiles, & post se omnes trahere dicatur: nisi quòd antiquus hostis reprobum tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales invenerit, sub suæ jugum ditionis rapit? Qui & nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem non tamen omnes carnales trahit: quia quotidie à carnali opere ad vitam multi revocantur: atque ad statum justitiæ alij per brevẽ, alij verò per longam pœnitentiã redeunt. Et nunc innumerabiles rapit, cùm falsitatis suæ stupenda hominibus signa non exhibet. Cùm verò coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit; post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis præsentibus delectantur, potestati illius se absque retractatione subjiciunt. Sed sicut præfati sumus, quia plus est omnem hominem, quàm innumerabiles trahere: cur priùs dicitur quia omnem hominem trahit, & pòst in augmento innumerabiles subjiciuntur? Ratio namque expetit, ut priùs quod minus est, & post in augmento, quod plus est, diceretur. Sed sciendum, quia hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse, quàm omnes. Post se enim omnem hominẽ trahit: quia in tribus annis & dimidio omnes quos in studijs vitæ carnalis invenerit, jugo suæ dominationis

adstringit. Ante se verò innumerabiles traxit: quia per quinque millia & adhuc ampliùs annorũ curricula, quãvis carnales omnes trahere minimè potuit, multò tamen plures sunt in tam longo tempore hi, quos ante se innumerabiles rapit, quàm omnes quos in tam brevi tempore rapiendos invenerit. Bene ergo dicitur: [*Post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles:*] quia & tunc minùs tollit, cùm omnes tulerit: & nunc ampliùs diripit, cùm corda omnium invadit. Hæc beatus Job, quia contra iniquorum principem mirè disseruit, qui in hac vita extolli permittitur, sed in adventu Domini destruetur; de se patenter ostendit, quia flagella Dominica non ex offensione susceperit: quoniam si iniquus A quisque in hac vita permittitur prosperari, necesse est ut electus Dei debeat sub flagelli fræno retineri. Ex qua re amicos arguit, dicens: [*Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?*] Amici beati Job eum consolari non poterant, in quo suis sermonibus veritati contraibant. Cumque hunc hypocritam vel impium dicerent, per hoc quòd ipsi mentientes perpetrabant culpam, augebant proculdubio, pœnam justi vulneribus afflicti. Nam Sanctorum mentes, quia veritatem diligunt, etiam culpa fallaciæ torquet alienæ. Quantò enim grave mendacij esse crimen aspiciunt, tantò hoc non solùm in se, sed etiam in aliis oderunt.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER DECIMVS SEXTVS.

CAP. XXII. *RESPONDENS autem Eliphaz Themanites, dixit: Numquid Deo comparari potest homo, etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ? Quid prodest Deo, si iustus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua? Numquid timens arguet te, & veniet tecum ad iudicium, & non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas? Abstuliſti enim pignus fratrum tuorum sine causa: & nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso non dediſti: & esurienti subtraxiſti panem. In fortitudine brachii tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti. Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita. Et putabas tenebras te non visurum, & impetus aquarum inundantium non oppressum iri. An cogitas quòd Deus excelsior cælo sit, & super stellarum vertices sublimetur? Et dicis: Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat. Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui: qui sublati sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit fundamentum eorum? Qui dicebant Deo, Recede à nobis: & quasi nihil possit facere Omnipotens, æstimabant eum, cum ille impleſſet domos eorum bonis. Quorum sententia procul sit à me. Videbunt iusti, & lætabuntur, & innocens subsannabit eos. Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis? Acquiesce igitur eis, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo. Si reversus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, & longe facies iniquitatem à tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos. Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi. Tunc super Omnipotentem deliciis affluës, et levabis ad Deum faciem tuam. Rogabis eum, et exaudiet te, et vota tua reddes. Decernes rem, et eveniet tibi, et in viis tuis splendebit lumen. Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: et qui inclinaverit oculos suos, ipse salvabitur. Salvabitur innocens: salvabitur autem munditia manuum suarum.*

Quòd Deus non indigeat justitia nostra.

CAPUT PRIMUM.

QUI contra veritatis verba in allegatione deficiunt, sæpe etiam nota replicant, ne tacendo victi videantur. Unde Eliphaz beati Job sermonibus pressus, ea dicit quæ nullus ignorat. Ait enim: [*Numquid Deo comparari potest homo, etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ?*] In comparatione enim Dei, scientia nostra ignorantia est. Ex Dei namque participatione sapimus, non comparatione. Quid ergo mirum, cùm illud quasi per doctrinam dicitur, quod sciri potuit, etiam si taceretur? Qui adhuc Dei potentiam quasi defendendo subjungit: [*Quid prodest Deo, si justus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua!*] In omni quippe quòd B bene agimus, nosmetipsos, non autem Deum juvamus. Unde & per Psalmistam dicitur: *Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non indiges.* Ipse enim verè nobis Dominus: quia & utique Deus est, qui bono non indiget servientis, sed bonitatem confert, quam recipit: ut oblata bonitas non ipsi, sed priùs accipientibus, & pòst redentibus prosit. Nam etsi in judicium Dominus veniens, dicit: *Quamdiu feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis:* mira hoc pietate loquitur ex suorum compassione membrorum. Et ipse nos per hoc quòd caput nostrum est, adjuvat, qui per nostra bona opera in suis membris adjuvatur. Adhuc adjungit Eliphaz, quod nullus ignorat, dicens: [*Numquid timens arguet te, & veniet tecum ad judicium?*] Quis hoc vel desipiens sentiat, quòd Dominus ex timore nos arguat, & ex metu judi-

Psf. 15. a

Matt. 25. d

cium contra nos ſuum proponat? Sed qui verba ſua A metiri neſciunt, proculdubio ad otioſa dicta dilabuntur. In quibus ſi ſe minimè reprehendunt, ſtatim ad noxia & contumelioſa verba proſiliunt. Unde Eliphaz, qui otioſa intulit, ad contumelioſa protinus verba prorupit, dicens: [*Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?*] Ecce à torpenti corde ad verba venit otioſa: ab otioſis autem verbis per crimen fallaciæ ad contumelias exarſit. Iſti quippe ſunt caſus culpæ creſcentis, ut lingua cùm non reſtringitur, nequaquam ubi ceciderit jaceat, ſed ſemper ad deteriora deſcendat. Ea verò quæ ſubjuncta ſunt, quia valde juxta hiſtoriam patent, exponenda ad litteram non ſunt. Sed quia amicos beati Job hæreticorum ſpeciem tenere diximus, ipſum verò ſignificationem B
Sup. in prol. Mor. 12. & 5. Mor. 17. ſanctæ Eccleſiæ gerere, jam nunc Eliphaz verba quo modo hæreticorum falſitati congruant, demonſtremus. Nam ſequitur:

Quid ſit quòd per Moyſen jubetur, ut ante ſolis occaſum debitori fratri pignus reſtituatur.

CAPUT II.

ABſtuliſti enim pignus fratrum tuorum ſine cauſa: & nudos ſpoliaſti veſtibus. Aquam laſſo non dediſti: & eſurienti ſubtraxiſti panem. In fortitudine brachij tui poſſidebas terram: & potentiſſimus obtinebas eam.] In Scriptura ſacra pignoris appellatione 2.
aliquando dona Spiritus ſancti, aliquando verò ſignatur confeſſio peccati. Pignus namque accipitur C
donum Spiritus ſancti, ſicut per Paulum dicitur: *2. Cor. 1. d* *Qui dedit nobis pignus Spiritus.* Ad hoc enim pignus accipimus, ut de promiſſione, quæ nobis fit, certitudinem teneamus. Donum ergo ſancti Spiritus pignus dicitur: quia per hoc noſtra anima ad interioris ſpei certitudinem roboratur. Rurſum pignoris nomine, peccati confeſſio ſolet intelligi; ſicut *Exod. 22. d* in lege ſcriptum eſt: *Cùm debet tibi quidpiam frater tuus, & abſtuleris pignus ab eo, ante ſolis occaſum* *Lib. 16. Mor. 2.* *pignus reſtitue.* Frater etenim noſter debitor nobis efficitur, cùm quilibet proximus in nos aliquid deliquiſſe monſtratur. Peccata quippe, debita vocamus. Unde peccatori ſervo dicitur: *Omne debitum* *Matt. 18. d* *dimiſi tibi.* Et in Dominica oratione quotidie precamur: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* A debitore autem noſtro D
Matt. 6. b pignus accipimus, quando ab eo qui in nos peccaſſe cognoſcitur, peccati ejus jam confeſſionem tenemus, per quam relaxare peccatum, quod in nos perpetratum, eſt, poſtulamur. Qui enim peccatum quod commiſit, fatetur, & veniam petit, jam quaſi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante ſolis occaſum reddere jubemur: quia priuſquam in nobis per dolorem cordis ſol juſtitiæ occidat, debemus ei confeſſionem veniæ reddere, à quo confeſſionem accipimus culpæ: ut qui ſe deliquiſſe in nos meminit, à nobis mox relaxatum ſentiat quod deliquit. Quia ergo ſancta Eccleſia cùm quoſlibet ab hæreticis ad veritatem fidei revertentes recipit, priùs ut confiteri erroris ſui culpam debeant perſuadet; E
quaſi ſub hæreticorum ſpecie per Eliphaz dicitur: [*Abſtuliſti enim pignus fratrum tuorum ſine cauſa.*] Id eſt, ab his qui à nobis ad te veniunt, inutiliter confeſſionem erroris exegiſti. Si verò, ut prædiximus, pignus ſancti Spiritus dona ſentiamus, hæretici ſanctam Eccleſiam fratrum ſuorum pignus dicunt abſtuliſſe: quia eos qui ad illam veniunt, dona ſpiritalia ſuſpicantur amittere. Unde & ſequitur:

Quòd hæretici in catholica Eccleſia panem ſanæ doctrinæ, & veſtimenta diſciplinæ negant eſſe, apud ſe eſſe affirmant, ideoque catholicis inſultant.

CAPUT III.

ET *nudos ſpoliaſti veſtibus.*] Eos, quos hæretici perverſis prædicationibus trahunt, præcepta doctrinæ ſuæ quaſi quædam veſtimenta habere exiſtimant: & tamdiu illos veſtitos putant, quamdiu hæc quæ ipſi prædicaverunt, ab illis ſervari conſiderant: ex quibus cùm quidam ad ſanctam Eccleſiam redeunt, eos protinus doctrinæ veſtimenta perdidiſſe ſuſpicantur. Sed cùm nudus expoliari nequeat, quærendum nobis eſt, quomodo priùs nudi, B
& pòſt ſpoliati memorantur? Sed ſciendum eſt, quia omnis qui cordis puritate perfruitur, eo ipſo quòd duplicitatis tegumentum non habet, nudus eſt. Et ſunt nonnulli apud hæreticos, qui cordis quidem puritatem habent, ſed tamen doctrinæ eorum dogmata perverſa ſuſcipiunt. Hi nimirum & ex ſua puritate nudi ſunt, & quaſi ex eorum prædicatione veſtiuntur. Et quia tales quique facilè ad ſanctam Eccleſiam redeunt, eo quòd duplicitatis malitia non utuntur, eos hæretici nudos fatentur, quos ab ea dicunt veſtibus expoliatos: quia ſimplices quoſque pigros atque hebetes putant, quos prava ſua dogmata perdidiſſe conſiderant. Sequitur: [*Aquam laſſo non dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panem.*] Hæretici quò veritatis ſoliditatem non tenent, eò nonnumquam ſtudent, ut loquaciores appareant; & contra catholicorum fidem quaſi de doctrinæ ſcientia gloriantur: cunctos, quos aſpiciunt, pravis ad ſe trahere ſermonibus quærunt: & unde ſibi alios ad interitum ſociant, inde ſe agere aliquid vivaciter putant. Eos verò laſſos dicimus, qui ſub hujus ſæculi onere laborioſo fatigantur. Unde & per ſemetipſam Veritas dicit: *Venite ad me omnes,* *Matt. 11. d* *qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Hæretici igitur, quia ſua dogmata prædicare non ceſſant, ſanctam Eccleſiam quaſi de imperitia irridentes, dicentes: [*Aquam laſſo non dediſti, & eſurienti panem ſubtraxiſti.* Se enim aquam laſſo dare exiſtimant, cùm quibuſdam ſub terreno faſce laborantibus ſui poculum erroris præbent. Et panem ſe eſurientibus non ſubtraxiſſe ſuſpicantur: quia etiam de inviſibilibus atque incomprehenſibilibus requiſiti, cum ſuperba audacia reſpondent. Et tunc ſe doctos præ omnibus credunt, cùm loqui de incognitis infeliciùs præſumunt. Sancta verò Eccleſia dum quempiam videt eſurire, quod ei non proſit accipere: aut ſi jam ſunt ſibi cognita, moleſtè ſupprimit: aut ſi adhuc videntur incognita, humiliter fatetur: eoſque ad ordinatæ humilitatis ſenſum revocat, cum per ſuum illis prædicatorem dicit: *Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.* *Rom. 12. a* Et rurſum: *Noli altum ſapere, ſed time.* Atque *Rom 11. c* iterum: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne* *Eccli. 3. c* *ſcrutatus fueris.* Et rurſum: *Mel inveniſti, comede* *Prov. 25. d* *quod ſufficit tibi, ne fortè ſatiatus evomas illud.* Mel quippe invenire, eſt ſancti intellectus dulcedinem deguſtare. Quod tunc ſufficienter comeditur, quando noſtra intelligentia juxta menſuram ſenſus ſub moderamine tenetur. Nam ſatiatus mel evomit, qui plus appetens penetrare quàm capit, & illud perdit unde potuit nutriri. Quia ergo ſancta Eccleſia ab infirmis mentibus prohibet alta perſcrutari, beato Job dicitur: [*Eſurienti ſubtraxiſti panem.*] Et quia ejus quoque magnitudini hæretici invident, quòd in fide vera populos univerſaliter tenet, cùm terrenæ proſperitatis tempus inveniunt, contra eam in ſuperbis vocibus excedunt: & exprobrantes aperiunt, quantùm priùs ejus potentiæ latenter invidebant. Nam ſequitur:] *In fortitudine*

S. Hieron. in Iſa. 7. & 23. 4.

brachij tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.] Ac si patenter dicant: Quòd in prædicatione tua terram universaliter occupasti, potentia fortitudinis, non ratio veritatis fuit. Quia enim Christianos principes prædicationem ejus tenere conspiciunt, hoc quod ei à populis creditur, non virtutem rectitudinis, sed causam sæcularis potentiæ esse suspicantur. Sequitur: [*Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.*] Plebes, quæ hæreticis prædicantibus sunt subjectæ, ex carnali intelligentia errorum eorum semina perversa concipiunt, eisque in sua damnatione sociantur. Sed cùm sancta Ecclesia ipsos errorum prædicatores vel ratione victos ad se susceperit, vel studio perversitatis obduratos sub disciplinæ suæ vincula restringit: destituti hæretici cùm remanere apud se plebes sine prædicatoribus vident, quid aliud à sancta Ecclesia quàm viduas vacuas relictas dolent? Et quia subtractis hæreticorum magistris, eorum discipulos in suo opere infirmari suspicantur, quasi lacertos pupillorum comminutos ab Ecclesia esse conqueruntur. Vel certè quia sancta Ecclesia dum quosdam ab hæreticis venientes suscipit, liquet nimirum quòd pristino eorum errori contradicit. Nam sunt nonnulli, qui ita virginitati carnis student, ut nuptias damnent: & sunt nonnulli, qui ita abstinentiam laudant, ut sumentes alimenta necessaria detestentur. De quibus per Paulum dicitur: *Prohibentium nubere, jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus.* Quia ergo eos à carnali intentione suæ superstitionis revocat, hæretici cùm hos aspiciunt aliter vivere quàm docuerunt, lacertos eorum ab operatione, quam priùs tenuerant, comminutos esse ab Ecclesia detestantur. Unde & in hoc tempore disciplinæ, si quid ei adversitatis evenerit, hoc evenisse ex digna peccatorum retributione suspicantur. Nam subditur: [*Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.*] Illum formido subita conturbat, qui considerare negligit, quid ex districtione judicis venientis immineat. Quia ergo fidelem populum hæretici culpis perfidiæ oppressum credunt, circumdatum laqueis accusant. Et quia existimant quòd futura non prævideat, in percussione sua hunc subita formidine conturbatum putant. Qui adhuc insultantes adjungunt: [*Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri.*] Ac si apertè dicat: Securitatem pacis in spe tibi proposueras: & idcirco de præsumptione tua quasi de luce gaudebas, nec te umquam opprimi tribulationibus existimasti. Sed ecce dum supervenientibus malis affligeris, an sint recta quæ tenes, ipsæ quæ te opprimunt tribulationum tenebræ ostendunt. Quas videlicet tribulationes Eliphaz aquis inundantibus comparat: quia dum aliæ super alias irruunt, quasi aquis tumentibus, undæ undas sequuntur. Sequitur: [*An cogitas quòd Deus excelsior cælo sit, & super stellarum vertices sublimetur? Et dicis: Quid enim novit Deus? & quasi per caliginem judicat. Nubes latibulum ejus, nec nostra considerat, & circa cardines cæli perambulat.*] Sunt plerique ita hebetes, ut formidare nesciant, nisi quod corporaliter vident. Unde fit, ut Deum non metuant, quem videre non possunt. Hæretici autem quia se esse sapientes arbitrantur, verba contra catholicos irrisionis proferunt: atque ab eis illum non timeri suspicantur, quem videre corporaliter nequeunt: ut quasi per torporem sensus auctorem suum existiment, quia cælo excelsior est, & super stellarum vertices sublimatur, ex longinquo videre non posse: & quia inter nos & cælestem sedem partes aëreæ intersunt, quasi in nube latens per caliginem judicet, & superioribus intentus, minus ima perpendat: & dum cæli cardines ambiendo constringit, inferiora non videat. Sed quis de Deo ista vel desipiens suspicetur? Qui nimirum cùm sit semper Omnipotens, sic intendit omnibus, ut adsit singulis: sic adest singulis, ut simul omnibus numquam desit. Nam etsi quosdam peccantes deserit, eisdem tamen ipsis adest per judicium, quibus deesse cernitur per adjumentum. Sic itaque exteriora circumdat, ut interiora impleat: sic interiora implet, ut exteriora circumdet: sic summa regit, ut ima non deserat: sic imis præsens est, ut à superioribus non recedat: sic latet in sua specie, ut tamen cognoscatur in operatione: sic cognoscitur in suo opere, ut tamen comprehendi non valeat à cognoscentis æstimatione: sic adest, ut videri nequeat: sic videri non valet, ut tamen ejus præsentiam ipsa sua judicia testentur: sic se nobis intelligendum præbet, ut tamen ipsum nobis radium sui intellectus obnubilet: & rursum sic caligine nos ignorantiæ reprimit, ut tamen menti nostræ radiis suæ claritatis intermicet: quatenus & sublevata quidpiam videat, & reverberata contremiscat: & quia eum, sicuti est, videre non potest, aliquatenus videndo cognoscat. Sed hæc hæretici sanctam Ecclesiam scire non æstimant: quia stulto judicio solos se esse sapientes putant. Ex quorum adhuc typo subjungitur: [*Numquid semitam sæculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?*] Sicut semita Redemptoris nostri humilitas, ita semita sæculorum superbia est. Sæculorum itaque semitam viri iniqui calcant: quia per hujus vitæ desideria in elatione perambulant. De quibus adhuc iniquis subditur:

Lib. 16. Moral. cap. 4. & lib. 18. c. 7.

1. Tim. 4. 3

Deus mutat sententiam, consilium verò immobile manet.

CAPUT IV.

6. *Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit fundamentum eorum.*] Cùm tempus vitæ à divina nobis præscientia sit proculdubio præfixum, quærendum valde est, qua ratione nunc dicit, quòd iniqui ex præsenti sæculo ante tempus proprium subtrahantur. Omnipotens enim Deus etsi plerumque mutat sententiam, consilium numquam. Eo ergo tempore ex hac vita quisque subtrahitur, quo ex divina potentia ante tempora præscitur. Sed sciendum, quia creans & ordinans nos omnipotens Deus juxta singulorum merita, disponit & terminum: ut vel malus ille breviter vivat, ne multis bene agentibus noceat: vel bonus iste diutius in hac vita subsistat, ut multis boni operis adjutor existat: vel rursum malus longiùs differatur in vita, ut prava adhuc opera augeat, ex quorum tentatione purgati justi verius vivant: vel bonus citius subtrahatur, ne si hic diu vixerit, ejus innocentiam malitia corrumpat. Sciendum tamen, quia benignitas Dei est, peccatoribus spatium pœnitentiæ largiri. Sed quia accepta tempora non ad fructum pœnitentiæ, sed ad usum iniquitatis vertunt; quod à divina misericordia mereri poterant, amittunt. Quamvis omnipotens Deus illud tempus uniuscujusque ad mortem præsciat, quo ejus vita terminatur: nec alio in tempore quisquam mori potuit, nisi ipso quo moritur. Nam si Ezechiæ anni additi vitam quindecim memorantur; tempus quidem vitæ crevit ab illo termino, quo mori ipse merebatur. Nam divina dispositio ejus tempus tunc præscivit, quo hunc postmodum ex præsenti vita subtraxit. Cùm ergo ita sit, quid est quod dicitur, *Qui iniqui sublati sunt ante tempus suum*, nisi quòd omnes qui præsentem vitam diligunt, longiora sibi ejusdem vitæ spatia promittunt? Sed cùm eos mors superveniens à præsenti vita subtrahit, eorum vitæ spatia, quæ sibi longiora quasi in cogitatione tendere consueverant, intercidit. De quibus rectè dicitur:

4. Reg. 20. 6

Quòd reprobi in hac vita civitates ædificant, & delectationum suarum solemnia dedicant: Sancti verò dedicationem sabbati sui expectant.

CAPUT V.

ET *fluvius subvertit fundamentum eorum.*] Iniqui enim dum corde transire ad æterna negligunt, & cuncta præsentia fugitiva esse non intuentur, mentem in amore præsentis vitæ figunt, & quasi longæ habitationis in ea sibi fundamentum construunt: quia in terrenis rebus per desiderium solidantur. Sic primus in terra Cain civitatem constru-
Gen. 4. c xisse describitur, qui videlicet peregrinus apertè monstratur: quia ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate æternæ patriæ alienus fuit. Peregri-
S. Aug. lib. 15. de Civit. Dei. c. 17. & 19. nus quippe à summis fundamentum in infimis posuit, qui stationem cordis in terrena delectatione collocavit. Unde & in ejus stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascitur: in electorum verò progenie Enoch septimus fuisse memoratur, quia videlicet reprobi in hac vita quæ ante est, semetipsos ædificando dedicant: electi verò ædificationis suæ dedicationem in fine temporis, id est, in septimo expectant. Videas namque plurimos temporalia sola cogitare, honores quærere, ambiendis rebus inhiare, nil post hanc vitam requirere. Quid itaque isti nisi in prima se generatione dedicant? Videas electos nil præsentis gloriæ quærere, libenter inopiam sustinere, mala mundi æquanimiter perpeti, ut possint in fine coronari. Electis ergo Enoch in septima generatione nascitur: quia sui dedicationem gaudij in extremæ retributionis gloria requirunt. Et quia quotidiano temporis lapsu ipsa præsentis vitæ mortalitas decurrit, atque reproborum dedicationem eosdem reprobos subtrahendo destruit, rectè de iniquis dicitur: [*Et fluvius subvertit fundamentum eorum.*] Id est, ipse cursus mutabilitatis statum in eis subruit perversæ constructionis. Sequitur: [*Qui dicebant Deo, Recede à nobis.*] Hæc etiam beatum Job dixisse quis ambigat? Sed quæ in ejus dictis exposuimus, propter legentis fastidium replicare devitamus. Sequitur: [*Et quasi nihil possit facere Omnipotens, æstimabant eum.*] In his quoque sermo, & non sententia immutatur. Nam quod per
Iob. 21. c beatum Job dictum est: *Quis est Omnipotens, ut serviamus ei?* hoc per Eliphaz dicitur: [*Et quasi nihil possit facere Omnipotens, æstimabant eum.*] Sequitur: [*Cum ille implesset domos eorum bonis.*] Malorum domos Dominus bonis implet, quia etiam
Z. ingratis sua dona non denegat: ut aut benignitatem conditoris erubescant, & ad bonitatem redeant: aut redire omnimodo contemnentes, inde illic gravius puniantur, unde hîc & bonis Dei largioribus mala reddiderunt: ut duriora eos tunc supplicia puniant, quorum illic malitiam nec dona vicerunt. Sequitur: (*Quorum sententia procul sit à me.*)
Ibid. Hoc etiam per beatum Job dictum est Ait namque: *Quorum consilium longè sit à me*; quamvis aliud sententia, atque aliud consilium possit intelligi. Sententia quippe in ore est, consilium in cogitatione. Dum ergo Eliphaz longè se à malorum sententia, beatus verò Job à consilio optavit; constat nimirum, quia iste malorum verbis, ille verò etiam cogitationi desiderat esse dissimilis. Sequitur:

Quòd justi in hac vita in peccatis reproborum tabescunt, adhuc de suo fine incerti, postmodum verò jam non habentes quod metuant, in interitu eorum gaudebunt, unaque erit eis cum judice & districtio & voluntas.

CAPUT VI.

VIdebunt *justi, & lætabuntur, & innocens subsannabit eos.*) Justi cùm hîc injustos errare A consp iciunt, de errore pereuntium lætari non possunt. Si enim gaudent erroribus, justi non sunt. Rursum si per insultationem lætantur, eò quòd tales non sunt, quales alios esse conspiciunt, omnino superbi sunt. Unde & Pharisæus justificationem perdidit: quia publicani meritis gaudendo se prætulit, dicens: *Gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri* *Luc. 18. d* *homines, raptores, injusti, adulteri, velut etiam* *Idem super E.* *hic publicanus.* Rursum si dicimus, quòd perfecto *zech. homil. 7.* gaudio exultare justi possunt de morte pravorum, quale est in hoc mundo gaudium de ultione peccantium, in quo adhuc incerta est vita justorum? Discernamus igitur tempora tremoris & exultationis. Vident etenim nunc injustos justi, & de eorum nequitia tabescunt. Cumque eos * perire conspiciunt, * *al.* *fe-* *riri* B de sua quoque vita suspecti fiunt. Quando ergo videbunt justi iniquorum interitum, & lætabuntur, nisi cùm districto judici perfecta jam securitate exultationis inhæserint, cùm in illo extremo examine illorum damnationem conspicient, & de se jam quod metuant non habebunt? Nunc itaque reprobos aspiciunt & gemunt, tunc aspicient & subsannabunt: quia eos exultando despicient, quos modò nec sine gemitu iniqua perpetrantes, nec sine metu vident pro iniquitate morientes. Unde per hoc quod subditur, quia de damnatione eorum ultima dicatur, ostenditur; nam protinus subinfertur:

Quòd gloria peccatorum succidetur in fine, & ipsas carnis reliquias, quas in sepulcro deseruerat, anima rursum accipiet, ut pariter flamma gehennæ corpus & animam affligat.

CAPUT VII.

NOnne *succisa est erectio eorum, & reliquias eorum devoravit ignis?*) Hic namque iniqui erecti sunt, quia in pravis actionibus extolluntur: quia & perversè agunt, & tamen pro perversis actibus minimè feriuntur. Peccant & florent, peccata augent & terrena bona multiplicant. Sed eorum erectio tunc succiditur, cùm vel à præsenti vita ad interitum, vel à conspectu æterni judicis ad æternum gehennæ incendium pertrahuntur. Qui etsi hîc mortuam suam carnem relinquunt, ipsam quoque in resurrectione recipiunt, ut cum carne ardeant, in qua peccaverunt. Sicut enim eorum culpa in mente fuit & corpore, ita eorum pœna in anima erit pariter & carne. Quia ergo nec hoc eis erit à tormento liberum, quod hîc mortuum relinquunt, rectè nunc dicitur: (*Reliquias eorum devoravit ignis.*) Sequitur: (*Acquiesce igitur ei, & habeto* 8. *pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones ejus in corde tuo.*) Culpa superbiæ est docere meliorem. Quam sæpe hæretici perpetrant, qui de his quæ pravè sentiunt, quasi docere catholicos præsumunt. Tunc enim eos putant Deo acquiescere, si illos contigerit eorum perversitatibus consentire. Et acquiescentibus pacem promittunt: quia contra eos qui sibi consentiunt, jam jurgari desistunt. Fructus autem optimos sibi consentientibus pollicentur: quia eos solos bona opera agere existimant, quos ad sua dogmata se trahere exultant. Quibus & hoc congruit, quod adjungit: (*Suscipe ex ore illius legem.*) Quia ea quæ ipsi sentiunt, ex ore Dei procedere suspicantur: (*Et pone sermones ejus in corde tuo.*) Ac si apertè adstruat, dicens: Quos nunc usque in ore, & non in corde tenuisti. Quia enim eorum perversa dogmata respuit, non eum verba Dei in sensu, sed in ostensione habuisse criminantur. Unde quasi sub quadam specie dulcedinis infundunt virus pestiferæ persuasionis, ut verba Dei Ecclesiam in corde suo ponere admoneant. Quæ si umquam à corde illius recessissent, ab illis talia nullatenus audiret. Sequitur: (*Si reversus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis,*

beris, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo] Fidelem populum hæretici à Deo discessisse existimant: quia eum suis prædicationibus resistentem vident. Quem cùm malis præsentibus afflictum conspiciunt, quasi per admonitionem ad conditoris gratiam trahere conantur, dicentes: [*Si reversus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis.*] Ac si apertè dicant: Quia nostris dogmatibus resistendo à Domino recessisti, idcirco à justitiæ ædificatione destructus es. Tabernaculum verò aliquando accipimus habitaculum corporis, aliquando verò habitaculum cordis. Nam sicut per animam habitamus in corpore, ita per cogitationes habitamus in mente. Iniquitas ergo in tabernaculo mentis, est perversa intentio in studio cogitationis: iniquitas autem in tabernaculo corporis, per expletionem operis actio carnalis. Eliphaz itaque quia amicus beati viri extitit, quædam vera sentiens, & tamen in his, in quibus à rectitudine deviat, hæreticorum speciem tenens, beatum Job ex virtutibus flagellatum nesciens, errasse credidit, quem percussum vidit, eique si reversus ad Omnipotentem fuerit, pollicetur dicens: [*Longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo:*] ac si patenter dicat: Quisquis ad Deum post errata revertitur, in cogitatione simul & in opere mundatur. Sequitur:

Quòd infirmi, sanante Deo, ita convalescant, ut postmodum doctrinæ claritate effulgeant.

CAPUT VIII.

9. *Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.*] Quid per terram, nisi infirmitas actionis; quid per duritiam silicis, nisi fortitudo significatur? quid per torrentes aureos, nisi doctrinam intimæ claritatis accipimus? Omnipotens autem Deus ad se conversis pro terra dat silicem: quia pro infirma actione fortitudinem tribuit robusti operis. Dat etiam pro silice torrentes aureos: quia pro robusto opere doctrinam multiplicat claræ prædicationis, ut peccator quisque conversus, & ex infirmo fortis existere valeat, & in sua fortitudine usque ad proferenda verba intimæ claritatis exurgat; quatenus in eo & infirmitas actionis, in qua velut terra solvitur, bene vivendi fortitudine solidetur: & rursus cùm sensus ex vita trahitur, ex ipsa fortitudine torrentes aurei defluant, quia in ore bene viventium doctrinæ claritas inundat. Sequitur: [*Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi.*] Quos magis alios hostes patimur, quàm malignos spiritus? Qui in nostris nos cogitationibus obsident, ut civitatem valeant nostræ mentis irrumpere, eamque sub sui jugo dominij captam tenere. Argenti autem nomine, sacra eloquia designari testatur Psalmista, qui ait: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum.* Et sæpe cùm eloquiis sacris intendimus, malignorum spirituum insidias graviùs toleramus: quia menti nostræ terrenarum cogitationum pulverem aspergunt, ut intentionis nostræ oculos à luce intimæ visionis obscurent. Quod nimirum Psalmista pertulerat, cùm dicebat: *Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei.* Videlicet patenter insinuans, quia mandata Dei perscrutari non poterat, cùm malignorum spirituum insidias in mente tolerabat. Quod etiam in Isaac opere sub Allophylorum pravitate cognoscimus designari, qui puteos, quos Isaac foderat, terræ congerie replebant. Hos enim nos nimirum puteos fodimus, cùm in Scripturæ sacræ abditis sensibus alta penetramus. Quos tamen occultè replent Allophyli, quando nobis ad alta tendentibus immundi spiritus terrenas cogitationes ingerunt, & quasi inventam divinæ scientiæ aquam tollunt. Sed quia nemo hos hostes sua virtute superat, per Eliphaz dicitur: [*Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacervabitur tibi.*] Ac si apertè diceretur: Dum malignos spiritus Dominus à te sua virtute repulerit, divini intus eloquij talentum lucidum excrescit. Sequitur:

Quòd deliciis affluunt multiplices intellectus, qui in Scripturis sanctis discernere sciunt.

CAPUT IX.

Tunc super Omnipotentem deliciis afflues.) Super Omnipotentem deliciis affluere, est in amore illius Scripturæ sacræ epulis satiari. In cujus nimirum verbis tot delicias invenimus, quot ad profectum nostrum intelligentiæ diversitates accipimus; ut modò nuda nos pascat historia; modò sub textu litteræ velata medullitus nos reficiat moralis allegoria; modò ad altiora suspendat contemplatio, in præsentis vitæ tenebris jam de lumine æternitatis intermicans. Et sciendum, quòd quisquis deliciis affluit, in quadam sui remissione solvitur, atque à laboris studio quasi ex lassitudine relaxatur: quia nimirum anima, cùm internis deliciis abundare cœperit, terrenis jam operibus incubare minimè consentit; sed amore conditoris capta, & sua captivitate jam libera, ad contemplandam ejus speciem deficiendo suspirat, & quasi lassescendo convalescit: quia dum sordida onera portare jam non valet, ad illum per quietem properat, quem intus amat. Hinc etiam in admiratione sponsæ scriptum est: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens?* Quia nimirum sancta Ecclesia nisi verborum Dei deliciis affluaret, de deserto vitæ præsentis ascendere ad superiora non posset. Deliciis ergo affluit, & ascendit: quia dum mysticis intelligentiis pascitur, ad superna quotidie contemplanda sublevatur. Hinc etiam Psalmista ait: *Et nox illuminatio mea in deliciis meis:* quia dum per intellectum mysticum studiosa mens reficitur, jam in ea vitæ præsentis obscuritas fulgore diei subsequentis illuminatur; ut etiam in hujus corruptionis caligine in intellectum illius vis futuri luminis erumpat, & verborum deliciis pasta præguſtando discat, quid de pabulo veritatis esuriat. Sequitur: (*Et levabis ad Deum faciem tuam.*) Ad Deum faciem levare, est cor ad sublimia investiganda attollere. Nam sicut per corporis faciem homini, ita per interiorem imaginem Deo noti atque conspicabiles sumus. Cùm verò reatu culpæ deprimimur, ad Deum levare cordis nostri faciem veremur. Dum enim nulla bonorum operum confidentia fulcitur, intueri summa mens trepidat, quia ipsa se conscientia accusat. Cùm verò jam pœnitentiæ lamentis culpa diluitur, & sic perpetrata planguntur, ut plangendo minimè perpetrentur; magna menti fiducia nascitur, & ad conspicienda supernæ retributionis gaudia cordis nostri facies levatur. Sed hæc Eliphaz rectè diceret, si infirmum moneret. Cùm verò justum virum propter flagella despicit, quid aliud quàm verba scientiæ nesciens fundit? Quæ nimirum dicta si ad hæreticorum typum ducimus, ipsi falsis promissionibus ad Deum nos faciem levare pollicentur. Ac si fideli populo patenter dicant: Quamdiu prædicationem nostram non sequeris, cor in infimis premis. Quia verò Eliphaz beatum Job ad Deum reverti admonuit, à quo videlicet idem vir beatus numquam recessit, adhuc pollicendo subjungit: (*Rogabis eum, & exaudiet te.*) Rogant quippe Dominum, sed exaudiri minimè merentur, qui jubentis Domini præcepta contemnunt. Unde scriptum est: *Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Quamdiu ergo Eliphaz beatum Job non exaudiri credidit, hunc nimirum in suo opere errasse judicavit. Unde & adhuc subdit: (*Et vota tua reddes.*) Qui vota vovit, sed hæc præ infirmitate solvere non valet, ei ex peccati pœna agitur, ut volenti bonum posse subtrahatur. Cùm verò in conspectu intimi

judicis ea quæ obsistit, culpa detergitur, fit protinus ut votum possibilitas sequatur. Sequitur: [*Decernes rem, & veniet tibi.*] Hoc esse proprium infirmantium judicium solet, ut tantò quempiam existiment justum, quantò hunc adipisci conspiciunt omne quod appetit: cùm videlicet noverimus nonnumquam bona terrena justis subtrahi, quæ largo munere tribuuntur injustis: quia & desperatis ægris medici quidquid poposcerint, dari præcipiunt, & eis quos reduci posse ad salutem prævident, quæ appetunt dari contradicunt. Sed si dicta hæc Eliphaz de donis spiritalibus intulit, sciendum quòd res decernitur & venit, cùm virtus quæ ex desiderio appetitur, largiente Deo, etiam effectu prosperatur. Unde & adhuc subditur:

munditia manuum suarum.) Quæ scilicet sententia si de cælestis regni retributione promitur, veritate fulcitur: quia cùm de Deo scriptum sit: *Qui reddit unicuique secundùm opera ejus*; illum in extremo examine justitia æterni judicis salvat, quem hîc ejus pietas ab immundis operibus liberat. Sin verò ad hoc salvari quisque hîc munditia manuum suarum creditur, ut suis viribus innocens fiat, procul dubio erratur: quia si superna gratia nocentem non prævenit, numquam profecto inveniet quem remuneret innocentem. Unde veridica Moysis voce dicitur: *Nullusque apud te per se innocens est.* Superna ergo pietas priùs agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoque nostro libero arbitrio, bonum quod jam appetimus, agat nobiscum: quod tamen per impensam gratiam in extremo judicio ita remunerat in nobis, ac si solis processisset ex nobis. Quia enim divina nos bonitas, ut innocentes faciat, prævenit, Paulus ait: *Gratia autem Dei sum id quod sum.* Et quia eamdem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adjungit: *Et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi.* Qui dum se de se nihil esse conspiceret, ait: *Non autem ego.* Et tamen quia se esse aliquid cum gratia invenit, adjunxit: *Sed gratia Dei mecum.* Non enim diceret, *mecum*, si cum præveniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Ut ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: *Non ego.* Ut verò se cum gratia operatum esse per liberum arbitrium demonstraret, adjunxit: *Sed gratia Dei mecum.* Munditia itaque manuum suarum innocens salvabitur: quia qui hîc prævenitur dono ut innocens fiat, cùm ad judicium ducitur, ex merito remuneratur. Quæ cuncta Eliphaz, sicut prædictum est, etsi rectè protulit, cui tamen proferret ignoravit: quia docere meliorem non debuit, sed audire. Quæ tamen omnia per typum hæreticorum promissionibus congruunt: qui cùm fideles quosque in præsenti vita afflictos inveniunt, eos ex culpa perfidiæ percussos arbitrantur, eisque si sua dogmata sequantur, salutem innocentiæ per bonorum operum munditiam promittunt. Sed mens fidelium tantò eos altiùs despicit, quantò illos innocentiam non videt habere quam pollicentur. Unde bene per Salomonem dicitur: *Frustra jactatur rete ante oculos pennatorum.* Pennati quippe sunt bonorum spiritus, qui dum ad altiora per spem veritatis evolant, appositа pravorum hominum deceptionis retiacula declinant. Sequitur:

Rom. 2. e

Exod. 34. a

12.

1. Cor. 15. d

Infra lib. 18. cap. 16. Ibid.

Prov. 1. b

Quòd apud Deum nulla est justitia hominis, si eam extollit arrogantia mentis.

CAPUT X.

ET in viis tuis splendebit lumen.] In viis quippe justorum lumen splendere, est per mira opera virtutum signa suæ claritatis aspergere; ut quocumque per intentionem pergunt, ab intuentium cordibus peccati noctem excutiant, & exemplo sui operis in eis justitiæ lumen fundant. Sed quantalibet sit justitia operis, apud internum judicem nulla est, si hanc elevat tumor mentis. Unde & subditur: [*Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos suos, ipse salvabitur.*) Quæ nimirum sententia à Veritatis ore non discrepat, dicentis: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* Unde & per Salomonem dicitur: *Antequam conteratur, exaltatur cor hominis; & antequam glorietur, humiliatur.* Rectè autem dicitur: [*Qui inclinaverit oculos suos, ipse salvabitur:*] quia quantum per membrorum ministerium deprehendi potest, prima superbiæ ostensio esse in oculis solet. Hinc enim scriptum est: *Et oculos superborum humiliabis.* Hinc de ipso superbientium capite dicitur: *Omne sublime videt.* Hinc de illa, quæ ei per infidelitatem adhæsit, scriptum est: *Generatio cujus excelsi sunt oculi, & palpebræ ejus in altum sublectæ.* Oculos ergo inclinare, est nullum respiciendo despicere, sed se minorem atque imparem cunctis quos aspicit, æstimare. Salvabitur itaque qui oculos inclinat: quia qui falsum superbiæ verticem deserit, veritatis altitudinem ascendit. Sequitur: (*Salvabitur innocens, salvabitur autem*

Luc. 14. c

Prov. 18. b

Ps. 17. c

Iob. 41. d

Prov. 30. d

CAP. XXIII. *RESPONDENS autem Iob, ait: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum. Quis mihi tribuat, ut cognoscam & inveniam illum, & veniam usque ad solium eius? Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus: ut sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi. Nolo multa fortitudine contendat meum, nec magnitudinis suæ mole me premat. Proponat æquitatem contra me, & perveniet ad victoriam iudicium meum. Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum: si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum. Ipse verò scit viam meam, & probabit me quasi aurum, quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus: viam eius custodivi, & non declinavi ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius. Ipse enim solus est, & nemo avertere potest cogitationem eius: & anima eius quodcumque voluit, hoc fecit. Cum expleverit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei. Et idcirco à facie eius turbatus sum: & considerans eum, timore sollicitor. Deus mollivit cor meum, & Omnipotens conturbavit me. Non enim perii propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.*

Quòd justi quantò plus in hoc mundo laborant, tantò amplius contemplari Deum desiderant.

CAPUT XI.

RESPONDENS autem Iob dixit: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitũ meum.] More suo beatus Job planioribus verbis inchoat, sed dicta sua alta mysterij prosecutione consummat. Mederi quippe dolor afflicti ex amicorum consolatione debuerat: sed quia consolatio ad blandimenta fallaciæ erupit, afflicti dolor inhorruit. Quia enim Eliphaz spondere converso meliora non timuit, quasi ex noxio medicamine vulnus crevit. Unde rectè dicitur: [*Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum:*

quia videlicet inordinatæ consolationis intentio percussionem quam minuere debuit, multiplicavit. In quibus nimirum verbis per typum sanctæ Ecclesiæ etiam fidelium dolor exprimitur, qui eò amplius gemunt, quò malos blandiri conspiciunt, qui juxta
Rom. 16. c 18. Pauli vocem: *Per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.* Quæ etiam verba ad considerandam subtiliùs mentem fidelium rectè referuntur: qui esse sine amaritudine nesciunt, etiam si in hoc mundo prosperari videantur. Quibus cùm & adversitas evenit, eum quem invenit, ingeminat dolorem. Unde rectè dicitur: [*Nunc quoque*] ut apertè monstretur, quia electorum mens sine amaritudine & in prosperitate non fuerit. Bene autem dicitur: [*Et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum*] Manus quippe plagæ, est fortitudo percussionis. Primam namque percussionem suam electi considerant, quia à conditoris sui visione divisi sunt: quia nequaquam illuminationis intimæ claritate perfruuntur, sed in præsentis vitæ exilio quasi in cæcitatis loco relegati gemunt. Semper ergo habent in hac manu plagæ gemitum suum. Sed cùm adhuc etiam adversa in hac vita accidunt, manus plagæ eorum etiam super gemitum gravatur. Erat enim plagæ gemitus etiam cum præsentis vitæ adversa deessent. Sed amaritudo primæ percussionis etiam ex tentatione crescit adversitatis. Dicit ergo: [*Et manus plagæ meæ aggravata est super gemitum meum:*] quia justum quemque in hac vita adversitas non lætum perculit, sed in eo dolorem vulneris multiplicavit. Fit tamen miro omnipotentis Dei moderamine, ut cùm in hoc mundo mens justi adversitatibus plus laboret, auctoris sui contemplandam faciem amplius sitiat. Unde hic aptè subjungitur:

Quòd electi, dum Deum cognoscunt per fidem, desiderant videre per speciem: & cum fidei oculis eum præsentem Angelis quasi in solio suo intuentur, inveniunt apud ipsum causas rationabiles & justas, quæ extrinsecus videntur injustæ.

CAPUT XII.

[*Quis mihi tribuat, ut cognoscam & inveniam illum, & veniam usque ad solium ejus?*] Electus quisque nisi Deum cognovisset, utique non amaret. Sed aliud est cognoscere per fidem, atque aliud per speciem: aliud invenire per credulitatem, aliud per contemplationem. Ex qua re agitur, ut electi omnes eum quem fide cognoverunt, videre quoque per speciem anhelent. Cujus amore flagrantes æstuant: quia ejus dulcedinis suavitatem jam in ipsa suæ fidei certitudine degustant. Quod bene ille in Gerasenorum regione sanatus à dæmonibus designat, qui vult abire cum Jesu; sed ei à magistro salutis dicitur: *Redi in domum tuam, & narra quanta*
Luc. 8. d *tibi fecerit Deus.* Amanti enim adhuc dilatio imponitur, ut ex dilati amoris desiderio, meritum retributionis augeatur. Fit ergo nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, & tamen in sua celsitudine manet occultus, ut & quiddam monstrando de se, occulta nos inspiratione in suo amore succendat, & tamen abscondendo majestatis suæ gloriam, amoris sui vim per æstum desiderij augeat. Nisi enim sanctus vir videre hunc in sua majestate quæreret, non utique subinferret: [*Et veniam usque ad solium*
14. *ejus.*] Quid namque est solium Dei, nisi illi angelici spiritus, qui Scriptura teste, Throni vocati sunt? Qui ergo usque ad solium Dei venire vult, quid aliud quàm interesse angelicis spiritibus concupiscit? ut nulla jam defectiva temporum momenta sustineat: sed ad permanentem gloriam in contemplatione æternitatis exurgat. Quæ tamen verba etiam in hac vita positis justis conveniunt. Nam cùm contra votum suum atque desiderium quodlibet agi conspiciunt, ad occulta Dei judicia recurrunt: ut in eis videant quia inordinatè intus non disponitur, quod inordinatum foris currere videtur. Cùm enim præsidentem angelicis spiritibus creatorem omnium fidei oculis contemplantur, ad ejus nimirum solium veniunt. Et quia considerant, quoniam is qui mirè Angelos regit, injustè homines non disponit, profectò inveniunt causales rationes quàm justæ sint, dum ipsæ causæ extrinsecus videantur injustæ: dumque id humiliter faciunt, semetipsos sæpe in sua voluntate reprehendunt, sua in se nonnumquam vota dijudicant, dum meliora esse eâ quæ disponit conditor, pensant. Unde bene adhuc subditur:

Quòd qui subtile Dei judicium intuetur, amaritudine pœnitentiæ seipsum persequitur.

CAPUT XIII.

[*Ponam coram eo judicium, & os meum replebo increpationibus.*] Coram Deo judicium ponere, est intra secretum mentis per fidei contemplationem ad tremendum examen majestatis illius, oculos nostræ considerationis aperire, quid peccator homo mereatur attendere, & occultus nunc & tacitus judex quàm terribilis pòst appareat, considerare. Ex qua re agitur, ut ad cognitionem sui anima subtiliùs revocetur, & quò occultum judicem suum magis terribilem videt, eò de suis actibus formidolosiùs angustetur. Anxiè trepidat, culpas suas lamentis insequitur, pœnitendo increpat, qualem fuisse se meminit. Unde nunc quoque postquam dictum est: [*Ponam coram eo judicium;*] rectè subjungitur: [*Os meum replebo increpationibus.*] Qui enim sibi in conspectu Dei judicium ponit, os suum increpationibus replet: quia dum subtile examen tremendi contra se judicis contemplatur, amara se pœnitentiæ invectione persequitur. Sæpe autem dum culpas nostras pensare negligimus, quæ earum reprehensio in judicio sequatur, ignoramus: dum verò eas pœnitendo persequimur, quid nobis de eis judex in suo examine dicere possit, invenimus. Unde adhuc aptè subjungitur: [*Ut sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.*] Tunc enim culpas plangimus, cùm pensare cœperimus. Sed tunc subtiliùs pensamus, cùm sollicitiùs plangimus, atque ex lamentis in corde nostro pleniùs nascitur, quid peccantibus divina districtio minatur, quæ erunt illa reproborum improperia, qui terror, quæ implacabilis majestatis * animadversio. Tanta enim tunc Dominus reprobis iratus dicet, quanta eos pati ex æquitate permiserit. Quæ nimirum verba animadversionis illius, justi dum modò sollicitè metuunt, evadunt. Sed quis in illo examine inveniri justus valeat, si secundùm suæ fortitudinis majestatem, vitam hominum discutiat Deus? Aptè ergo subjungitur.

* *al.* aversio: *al.* adversio.

Quòd nihil nobis fortitudo divina prodesset, nisi nobis per assumptam humanitatem congrueret.

CAPUT XIV.

[*Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat.*] Mens etenim quamlibet justi, si ab omnipotente Domino districtè judicatur, mole magnitudinis premitur. In quibus nimirum verbis hoc quoque intelligendum est, quòd sanctus vir, dum Dei fortitudinem devitat, quid ejus aliud quàm infirmitatem desiderat? Et scriptum est: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* Unde & protinus adjungit: [*Proponat æquitatem contra me, & perveniet ad victoriam judicium meum.*] Quis enim alius nisi mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus æquitatis nomine designatur? de quo scriptum est: *Qui factus est sapientia nobis à Deo & justitia.* Quæ scilicet justitia

15. 1. Cor. 1. d 1. Tim. 2. 1. Cor. 1. d

dum in hunc mundum contra vias peccatorum venit, antiquum hostem vincimus, à quo capti tenebamur. Dicat ergo: [*Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat: proponat æquitatem contra me, & perveniet ad victoriam judicium meum.*] Id est, Ad redarguendas vias meas incarnatum Filium mittat, & tunc insidiantem adversarium per absolutionis meæ judicium victor excludam. Si enim in divinitatis fortitudine sic unigenitus Filius invisibilis maneret, ut nil de nostra infirmitate susciperet, infirmus homo ad eum invenire accessum gratiæ quando potuisset? Consideratum quippe pondus ejus magnitudinis, opprimeret potius quàm juvaret. Sed fortis super omnia, apparuit infirmus inter omnia; ut dum nobis ex assumpta infirmitate congrueret, ad permanentem nos suam fortitudinem elevaret. In altitudine enim sua divinitas à nobis utpote parvulis apprehendi non potuerat: sed stravit se hominibus per humilitatem, & quasi in jacentem ascendimus; surrexit, & levati sumus. Unde hoc quoque mox subditur, per quod divinitas invisibilis atque incomprehensibilis demonstretur. Nam sequitur:

Quòd Deus implens omnia, si in parte quæritur, non invenitur.

CAPUT XV.

[*Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum: si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram, non videbo illum.*] Creator quippe omnium in parte non est: quia ubique est. Et tunc minùs invenitur, quando is qui totus ubique est, in parte quæritur. Incircumscriptus namque spiritus omnia intra semetipsum habet, quæ tamen & implendo circumdat, & circumdando implet, & sustinendo transcendit, & transcendendo sustinet. Bene autem postquam dictum est: [*Si ad Orientem iero non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum: si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum: si me vertam ad dexteram non videbo illum*;] illico adjunxit: [*Ipse verò scit viam meam.*] Ac si apertè dicat: Videre non valeo videntem me, & eum qui me subtiliter intuetur, intueri non possum: ut videlicet ostendat, quia tantò cautiùs formidandus est, quantò conspicabilis non est. Qui enim ita nos aspicit, ut à nobis aspici nequeat, eò magis timendus est, quò cuncta videns minimè videtur. Cùm enim contra nos latere quempiam in insidiis credimus, eò illum amplius metuimus, quò minimè videmus. Cumque ejus insidias nequaquam deprehendimus ubi sunt, & ibi eas metuimus ubi non sunt. Creator autem noster, qui ubique totus est, & cernens cuncta non cernitur, tantò magis metuendus est, quantò invisibilis permanens, de nostris actibus quando & quid decernat, ignoratur. Quæ tamen verba intelligi & aliter possunt. Ad Orientem quippe imus, cùm mentem in consideratione majestatis ejus attollimus. Sed non apparet: quia qualis in natura sua est, à cogitatione mortali videri non prævalet. [*Si ad Occidentem non intelligam eum.*] Ad Occidentem imus, cùm sublevatum in Deo cordis oculum, sed ipsa immensitate luminis reverberatum, ad nosmetipsos reducimus, & lassati discimus valde super nos esse quod quærebamus; nostramque mortalitatem considerantes, indignos nos adhuc esse deprehendimus, qui immortalem videre valeamus. [*Si ad sinistram, quid agam? non apprehendam eum.*] Ad sinistram ire, est peccatorum delectationibus consentire. Et nimirum constat, quia Deum apprehendere non valet, qui adhuc in delectatione peccati per sinistram jacet. [*Si me vertam ad dexteram, non videbo illum.*] In dexteram proculdubio vertitur, qui de virtutibus elevatur. Sed Deum videre non valet, qui privata lætitia de bonis actibus gaudet: quia in eo cordis oculum tumor elationis premit. Unde bene aliàs dicitur: *Non declines ad dexteram, aut ad sinistram.* In quibus cunctis plerumque se anima discutit, nec tamen plenè deprehendere semetipsam valet. Unde hìc aptè subditur: [*Ipse verò scit viam meam.*] Ac si patenter dicat: Ego me & districtè discutio, & perfectè scire non possum: & tamen ille quem videre non valeo, videt subtiliter cuncta quæ ago. Sequitur: [*Et probabit me quasi aurum quod per ignem transit.*] Aurum in fornace ad naturæ suæ claritatem proficit, dum sordes amittit. Quasi aurum ergo quod per ignem transit, probantur animæ justorum, quibus exustione tribulationis & subtrahuntur vitia, & merita augentur. Nec elationis fuit, quòd sanctus vir in tribulatione se positum auro comparavit: quia qui Dei voce justus ante flagella dictus est, non idcirco tentari permissus est ut in eo vitia purgarentur, sed ut merita crescerent. Aurum verò igne purgatur. Minùs ergo de se æstimavit ipse quàm erat, dum tribulationi traditus, purgari se credidit, qui purgandum in se aliquid non habebat. Sciendum verò est, quia quamvis de se humilia sentiat animus justorum, ea tamen quæ agunt, quàm sint recta conspiciunt, sed de eorum rectitudine non præsumunt: Unde adhuc subditur: [*Vestigia ejus secutus est pes meus: viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea. A mandatis labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris ejus.*] Sed in his omnibus an se esse aliquid existimet, videamus. Sequitur:

Quòd solus Deus principaliter & immobiliter est, de quo per Moysen dictum est; Qui est misit me ad vos.

CAPUT XVI.

[*Ipse enim solus est.*] Qua sententia subjuncta ostendit, quia in tot bonis quæ egerat, nil esse se credidit. Sed hæc ipsa superiùs verba repetentes, ut possumus perstringamus. [*Vestigia ejus secutus est pes meus.*] Quasi quidam namque gressus Dei sunt, quas cernimus, operationes ejus, quibus bonus quisque malusque regitur, quibus justi injustique suis ordinibus disponuntur, quibus & subjectus quisque ad meliora quotidie ducitur, & adversus ad deteriora corruens toleratur. De quibus nimirum gressibus Propheta dicebat: *Visi sunt gressus tui Deus.* Nos itaque cùm virtutem longanimitatis atque pietatis ejus intuemur, & intuentes imitari contendimus, quid aliud quàm gressuum ejus vestigia sequimur? quia extrema quædam ejus operationis imitamur. Hæc enim Patris sui vestigia Veritas admonebat imitari, cùm diceret: *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filij Patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super malos & bonos.* Potest tamen beatus Job, qui certa fide jam dixerat: *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum:* sic in futura operatione incarnandæ sapientiæ intendere, sicut nos ejusdem sapientiæ jam præterita opera per fidem videmus, quòd mediator Dei & hominum benignus ad tribuendum, humilis ad sustinendum, patiens ad exemplum præbendum, fuerit. Cujus nimirum vitam dum beatus Job superno spiritu repletus, sollicitâ intentione conspiceret, futuram mansuetudinis illius humilitatem prævidens, quasi ad exemplum sibi propositum recurrit: ut quidquid in hac vita ageret, ad imitationis illius vestigia ligaret, quatenus qui occultæ dispositionis ejus sublimia videre non poterat, quasi in terra conspiciens, ad imitationem ejus vestigia teneret. De quibus ejus vestigiis per Petrũ dicitur: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.*

Deut. 17. d

Matt. 5. & Luc. 6. d 17.

Iob. 19. e

Psal. 67. c

1. Pet. 2. a

De quo adhuc subditur: [*Viam ejus custodivi, & non declinavi ex ea.*] Custodit & non declinat, qui hoc ubi intendit operatur. Custodire quippe per intentionem, est non declinare per operationem. Hæc namque est sollicitudo justorum, ut actus suos quotidie juxta vias veritatis examinent, & eas sibi in regulam proponentes, à rectitudinis earum tramite non declinent. Super semetipsos quippe quotidie ire contendunt, & quò in virtutum verticem provehuntur, cauta reprehensione dijudicant, quidquid de eis ex semetipsis remanet infra semetipsos, & totos se illò festinant trahere, ubi se inveniunt ex parte perveniſſe. Sequitur: (*A mandatis labiorum ejus non recessi*) Sicut bene obsequentes famuli dominorum suorum vultibus semper intenti sunt, ut ea quæ præceperint, festinè audiant, & implere contendant: sic justorum mentes per intentionem suam omnipotenti Domino assistunt, atque in scriptura ejus quasi os ejus intuentur, ut quia peream Deus loquitur omne quod vult, tantò à voluntate ejus non discrepent, quantò eamdem voluntatem illius in ejus eloquio agnoscunt. Unde fit, ut ejus verba non per eorum aures supervacuè transeant, sed hæc in suis cordibus figant. Unde hîc subditur: (*Et in sinu meo abscondi verba oris ejus.*) In sinu etenim cordis verba oris ejus abscondimus, quando mandata illius non transitoriè, sed implenda opere audimus. Hinc est, quòd de ipsa matre Virgine scriptum est: *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Luc. 2. g Quæ nimirum verba, & cùm ad operationem prodeunt, in sinu cordis absconsa latent, si per hoc quod foris agitur, intus agentis animus non elevatur. Nam cùm conceptus sermo ad opus ducitur, si per hoc humana laus quæritur, sermo Dei in sinu mentis proculdubio non occultatur. Sed nosse velim beate vir, cur te tanta intentione examines, cur tanta sollicitudine adstringas? Sequitur: (*Ipse enim solus est, & nemo avertere potest cogitationem ejus.*) Numquid non sunt angeli & homines, cælum & terra, aër & maria, cuncta volatilia, quadrupedia, atque repentia? Et certè scriptum est: *Creavit ut essent omnia.* Gen. 2. b Cùm ergo in rerum natura tam multa sint, cur beati viri voce nunc dicitur: (*Ipse enim solus est.*) Sed aliud est esse, aliud principaliter esse; aliud mutabiliter, atque aliud immutabiliter esse. Sunt enim hæc omnia, sed principaliter non sunt: quia in semetipsis minimè subsistunt, & nisi gubernantis manu teneantur, esse nequaquam possunt. Cuncta namque in illo subsistunt, à quo creata sunt, nec ea quæ vivunt, sibimetipsis vitam tribuunt; neque ea quæ moventur & non vivunt, suis nutibus ad motum ducuntur; sed ille cuncta movet, qui quædam vivificat, quædam verò non vivificata in extremam essentiam mirè ordinans, servat. Cuncta quippe ex nihilo facta sunt, eorumque essentia rursum ad nihilum tenderet, nisi eam auctor omnium regiminis manu retineret. Omnia itaque quæ creata sunt, per se nec subsistere prævalent, nec moveri; sed intantum subsistunt, inquantum ut esse debeant, acceperunt: intantum moventur, inquantum occulto instinctu disponuntur. Ecce enim peccator flagellandus est, de rebus humanis: Arescit in ejus laboribus terra, concutitur in ejus naufragiis mare, igneſcit in ejus sudoribus aër, obtenebrescit contra eum inundationibus cælum, inardescunt in ejus oppressionibus homines, moventur in ejus adversitate & angelicæ virtutes. Numquidnam hæc, quæ inanimata, vel quæ viventia diximus, suis instinctionibus, & non magis divinis impulsionibus agitantur? Quidquid est itaque quod exteriùs sævit, per hoc ille intuendus est, qui hoc interiùs disponit. In omni igitur causa solus ipse intuendus est, qui principaliter est. Qui etiam ad Moysen dicit: *Ego sum qui sum. Sic dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Exod. 3. Cùm itaque flagellamur per ea quæ videmus, illum debemus sollicitè metuere, quem non videmus. Vir itaque sanctus despiciat quidquid exteriùs terret, quidquid per essentiam suam, nisi regeretur, ad nihilum tenderet: & mentis oculo, suppressis omnibus, intueatur unum, in cujus essentiæ comparatione esse nostrum non esse est, & dicat: (*Ipse enim solus est.*) De cujus mox immutabilitate aptè subjungitur:

Quòd sententiam Dei licet quidam deprecando averterint, hoc ipsum erat apud ejus clementiam, ut sic fieri posset.

CAPUT XVII.

ET *nemo avertere potest cogitationem ejus.*) Sicut enim immutabilis naturę est, ita immutabilis voluntatis. Cogitationem quippe ejus nullus avertit: quia nemo resistere occultis ejus judiciis prævalet. Nam etsi fuerunt quidam, qui deprecationibus suis ejus cogitationem avertisse viderentur, ita fuit ejus interna cogitatio, ut sententiã illius avertere deprecando potuissent, & ab eo acciperent, quod agerent apud ipsum. Dicat ergo: (*Et nemo avertere poterit cogitationem ejus:*) quia semel fixa judicia mutari nequaquam possunt. Unde scriptum est: *Præceptum posuit, & non præteribit:* Ps. 148. Et rursum: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Luc. 21. g Et rursum: *Non enim cogitationes meæ sicut cogitationes vestræ, neque viæ meæ sicut viæ vestræ.* Isai. 55. c Cùm ergo exteriùs mutari videtur sententia, interiùs consilium non mutatur: quia de unaquaque re immutabiliter intus constituitur, quidquid foris mutabiliter agitur. Sequitur:

Quòd etiam quæ contra voluntatem Dei fieri videntur, voluntati ejus non obsistunt: & quòd eo ordine voluntas perversa diaboli in hoc utilitati Sanctorum serviat, ut purget eos.

CAPUT XVIII.

ET *anima ejus quodcumque voluit, hoc fecit.*) Cùm sit cunctis corporibus exterior, cunctis mentibus interior Deus, ea ipsa vis ejus, qua omnia penetrat, cunctaque disponit, anima illius appellatur. Cujus videlicet voluntati nec illa obsistunt, quæ contra voluntatem illius fieri videntur: quia ad hoc nonnumquam permittit fieri etiam quod non præcipit, ut per hoc illud certiùs impleatur quod jubet. Apostatæ quippe angeli perversa voluntas est, sed tamen à Deo mirabiliter ordinatur; ut ipsæ quoque ejus insidiæ utilitati bonorum serviant, quos purgant dum tentant. Sic itaque ejus anima quodcumque voluit hoc fecit, ut inde quoque voluntatem suam impleat, unde voluntati illius repugnari videbatur. Terreatur ergo vir justus, & tantæ majestatis pondus considerans, infirmum se esse deprehendat. Sed inter verba hæc percuntari libet, ac dicere: O beate Job, inter tot flagella positus cur adhuc adversa formidas? Jam tribulationibus cingeris, jam innumeris afflictionibus angustaris. Malum timeri debet, quod necdum suguſtaris. Malum timeri debet, quod necdum susceptum est; tu in tanto positus dolore quid metuis? Sed ecce vir justus nostris inquisitionibus satisfaciens adjungit: [*Cùm expleverit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei.*] Ac si apertè dicat: Jam perpendo quæ patior, sed adhuc formido quæ pati possum. Explet enim in me voluntatem suam: quia multis me persecutionibus affligit. Sed multa similia præsto sunt ei, quia si ferire cogitat, adhuc invenit ubi plaga crescat. Hinc itaque pensandum est quàm pavidus ante flagellum fuit, qui etiam percussus adhuc metuit, ne feriatur. Incomprehensibilem quippe vim ei inesse considerans & potestatis & examinis, esse vir justus noluit nec

de flagello securus. Unde adhuc metuens adjungit: (*Et idcirco à facie ejus turbatus sum: & considerans eum, timore sollicitor.*) Bene à facie Domini turbatur, qui terrorẽ majestatis illius, cordis sui obtutibus proponit, & ejus rectitudinis pavore concutitur, dum se reddendis rationibus conspicit idoneum non esse, si districtè judicetur. Rectè autem dicitur: (*Et considerans eum, timore sollicitor:*) quia divinæ animadversionis vim cùm minimè quisque considerat, minimè formidat: & tantò magis in hac vita quasi securus est, quantò à consideratione internæ districtionis alienus. Semper etenim justi viri ad cordis secretarium redeunt, vim occultæ districtionis intuentur, majestatis intimæ judicio assistunt; uteò magis quandoque securi sint, quò hic quamdiu viverent, securi esse noluerunt. Nam malorum mentes cùm renuunt considerare quod timeant, ad hoc quandoque gaudentes perveniunt, quod timentes nullo modo evadant. Sed ecce de beato Job novimus, quòd crebris Dei sacrificiis deditus, quòd hospitalitatibus, quòd indigentiis pauperum impensus, quòd suis etiam subditis humilis, quòd sibi adversantibus benignus fuit: & tamen tot flagella suscepit, nec jam securus extitit inter flagella, sed adhuc metuit, adhuc divinæ districtionis vim consi-
al. nos. derans contremiscit. Quid * nunc itaque miseri, quid peccatores dicemus, si sic timet, qui sic egit?
20. Sed tanti timoris pondus an à semetipso habeat, innotescat. Sequitur: (*Deus mollivit cor meum, & Omnipotens conturbavit me.*) Ex divino munere cor justi molliri dicitur: quia superni judicij timore penetratur. Molle est enim quod penetrari potest, durum, quod penetrari non potest. Unde per Salomo-
Prov. 28. c nem dicitur: *Beatus homo qui semper est pavidus, qui verò mentis est duræ, corruet in malum.* Virtutem ergo suæ formidinis non sibi, sed auctori tribuit, qui ait: (*Deus mollivit cor meum, & Omnipotens conturbavit me.*) Non autem secura, sed perturbata sunt corda bonorum: quia dum futuri examinis pondus considerant, quietem hîc habere non appetunt, securitatem suam districtionis intimæ consideratione perturbant. Qui inter ipsa timoris supplicia sæpe animum revocant ad dona, & ut semetipsos consolatione refoveant, inter hoc quod A metuunt, reducunt oculum ad dona quæ acceperunt, ut spes sublevet, quem timor premit. Unde & sequitur:

Quod in corda justorum in ipso orationis sacrificio sæpe carnales se cogitationes ingerunt, & ea polluunt.

CAPUT XIX.

NOn enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.) Ille enim in flagello positus, à salute corporis propter imminentes tenebras perit, qui idcirco pro transactis percutitur, ut à futuris suppliciis abscondatur. Flagella quippe bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut B ea quæ poterant perpetrari futura devitant. Beatus autem Job, quia in flagello positus, nec à peccatis præcedentibus purgabatur, nec ab imminentibus tegebatur, sed ejus tantummodo in flagello virtus augebatur, fiducialiter dicit: (*Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.*) Qui enim semper divinæ formidinis pondus aspexit, ejus cordis faciem caligo peccati non operuit. Et is, quem supplicia nulla sequebantur, salutem corporis propter imminentes tenebras non amisit. Et notandum, quòd ipse priora denuncians, nequaquam ait: Faciem meam non tetigit; sed, *Non operuit caligo.* Sæpe enim etiam corda justorum subortæ cogitationes polluunt, terrenarum C rerum delectationibus tangunt: sed dum citius manu sanctæ discretionis abiguntur, festinè agitur, ne cordis faciem caligo operiat, quæ hanc jam ex illicita delectatione tangebat. Nam sæpe in ipso orationis sacrificio importunæ se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere vel maculare valeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Unde Abraham *Gen. 15* cùm ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aves pertulit, quas studiosè, ne oblatum sacrificium raperent, abegit. Sic nos cùm in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis hoc volucribus custodiamus: ne maligni spiritus & perversæ cogitationes rapiant, quod mens nostra offerre se Domino utiliter sperat. Sequitur:

CAP. XXIV. AB Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius. Alij terminos transtulerunt, diripuerunt greges & paverunt eos. Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bovem viduæ. Subverterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ. Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum: vigilanteque ad prædam, præparant panem liberis. Agrum non suum demetunt: & vineam eius, quem vi oppresserint, vindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore: quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides. Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt. Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas. Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. De civitatibus fecerunt viros gemere: & anima vulneratorum clamavit, & Deus inultum abire non patitur. Ipsi fuerunt rebelles lumini: nescierunt vias eius, nec reversi sunt per semitas illius. Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quasi fur. Oculus adulteri observat caliginem, dicens, Non me videbit oculus: & operiet vultum suum. Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, et ignoraverunt lucem. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis: et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Levis est super faciem aquæ: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum. Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, et usque ad inferos peccatum illius. Obliviscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes. Non sit in recordatione, sed conteratur sicut lignum infructuosum. Pavit enim sterilem, quæ non parit, et viduæ bene non fecit. Detraxit fortes in fortitudine sua: et cum steterit, non credet vitæ suæ. Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, et ille abutitur eo in superbiam: oculi autem eius sunt in viis illius. Elevati sunt ad modicum, et non subsistent, et humiliabuntur sicut omnia, et auferentur, et sicut summitates spicarum conterentur. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, et ponere ante Deum verba mea?

Quòd omnipotentem Deum fideles quique & sciunt per fidem, & ne sciunt per speciem: magnoque moderamine attendendum est, in naturæ humanæ circumscriptione, non plus sapere quam oportet sapere.

CAPUT XX.

21. AB *Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.*] Quid dies Dei, nisi ipsa ejus æternitas appellatur? quæ nonnumquam unius diei pronunciatione exprimitur, sicut scriptum est: *Melior est dies una in* Ps. 38. d *atriis tuis super millia.* Nonnumquam verò pro sua longitudine, dierum multorum appellatione Ps. 101. d signatur, de quibus scriptum est: *In sæculum sæculi anni tui.* Nos itaque intra tempora volvimur, per B hoc quòd creatura sumus. Deus autem qui creator est omnium, æternitate sua tempora nostra comprehendit. Ait ergo: [*Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem noverunt eum, ignorant dies illius.*] Quia ipse quidem nostra comprehensibiliter conspicit, nos autem ea quæ ejus sunt, comprehendere nullatenus valemus. Sed natura Dei cùm simplex sit, mirandum valde, cur dicit: *Qui noverunt eum, ignorant dies illius.*] Neque enim aliud ipse, atque aliud dies ejus sunt. Deus namque hoc est quod habet. Æternitatem quippe habet, sed ipse est æternitas. Lucem habet, sed lux sua ipse est. Claritatem habet, sed ipse est claritas sua. Non est ergo in eo aliud esse, & aliud habere. Quid est itaque dicere: [*Qui noverunt eum, ignorant dies illius;*] C nisi quia & qui cognoscunt eum, adhuc nesciunt? Nam & qui jam eum fide tenent, adhuc per speciem ignorant. Et cùm ipse sibi sit æternitas, quem veraciter credimus; qualiter tamen sit ipsa ejus æternitas, ignoramus. In hoc namque quod de divinæ naturæ potentia audimus, ea nonnumquam cogitare consuevimus, quæ per experientiam scimus. Omne enim quod cœpit & desinit, initio & fine concluditur. Quòd si mora aliquantula differtur ut finiatur, longum dicitur: in qua videlicet longinquitate cùm quisque mentis oculos reducit retro per memoriam, tendit ante per expectationem, quasi per spatium temporis dilatat in mente. Cumque audit æternitatem Dei, humano more intendenti animo longa vitæ spatia proponit, in qui- D bus metiatur semper & quid abiit retro, quod retineatur in memoria; & quid antè restat, quod expectetur ex intentione. Sed quoties in æternitate ista cogitamus, æternitatem necdum cognovimus. Ibi quippe est quod nec initio incipitur, nec fine terminatur, ubi neque expectatur quod veniet, neque percurrit quod debeat recordari, sed est unum quod semper esse est. Quod etsi nos & Angeli cùm initio
a al. de- * esse videre incipimus, esse tamen hoc sine initio est esse. videmus, ubi sic semper sine fine esse est; ut numquam se animus tendat ad sequentia, ac si multiplicentur quæ sunt, & longa fiant. Nam etsi per prophetiæ spiritum dictum est: *Domine, qui regnas in æternum, & in sæculum, & adhuc:* more sacri eloquij, humano modo spiritus hominibus est E locutus, ut ibi adhuc diceret, ubi expectatio non inesset. Adhuc enim æternitas non habet, quæ semper esse habet, in qua nulla pars suæ longitudinis præterit, ut pars alia succedat, sed totum simul esse est, & nil deest quod cernat, in qua omne quod est, animus videt & tardum non esse, & longum esse. Sed hæc de æternitatis diebus loquentes, conamur magis videre aliquid, quàm videmus. Dicatur igitur rectè: [*Qui autem noverunt eum, ignorant dies illius:*] quia etsi jam Deum per fidem novimus; qualiter tamen sit ejus æternitas, sine præterito ante sæcula, sine futuro post sæcula, sine mora longa, sine præstolatione perpetua, non videmus. Beatus itaque Job sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quia sub A magno se scientiæ fræno moderatur, ne plus sapiat quàm oportet sapere, & dies Dei non posse comprehendi testificans, ad hæreticorum mox superbiam respectum mentis reducit, qui alta sapere appetunt, & quod capere utcumque non possunt, perfectè se scire gloriantur. Nam sequitur:

Quòd hæretici patrum instituta transgrediuntur, & activos viros à ministerio Sanctorum avertunt.

CAPUT XXI.

A*Lij terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & paverunt eos.*] Quos aliorum nomine, nisi hæreticos designat, qui à sanctæ Ecclesiæ gremio extranei existunt? Ipsi enim terminos transferunt: quia constitutiones patrum prævaricando transcendunt. De quibus nimirum constitutionibus scriptum est: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos* Prov. 26. d *posuerunt patres tui.* Qui greges diripiunt & pascunt: quia imperitos quosque perversis ad se persuasionibus trahunt, & doctrinis pestiferis ad interficiendum nutriunt. Nam quòd gregum nomine 22. imperiti populi designentur, sponsi verba testantur, Cant. 1. b qui sponsam suam alloquitur, dicens: *Nisi cognoveris te ô pulcra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum:* id est, nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene vivendo cognoveris, à conspectu mæ contemplationis egredere, & imperitorum vitam imitare populorum. Sequitur: (*Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bovem viduæ:*) Quos hoc loco pupillos accipimus, nisi electos Dei, in mentis teneritudine positos? qui magna fidei gratia nutriuntur, & patris sui jam pro se mortui faciem necdum vident. Et sunt plerique in Ecclesia, qui quosdam conspiciunt cælestia appetere, terrena omnia despectui habere: & quamvis ipsi in hujus mundi laboribus insudent, eis tamen, quos ad cælestia anhelare conspiciunt, de rebus quas in hoc mundo possident hujus vitæ adjutorium ferunt. Et quamvis ipsi agere spiritalia nequeant, ad summa tamen tendentibus libenter subsidia ministrant. Portare enim asinus onera hominum solet. Quasi ergo quidam asinus electorum est, qui terrenis actibus deserviens, deportat onera usibus hominum. Et sæpe cùm hæretici quemlibet talem à sanctæ Ecclesiæ gremio avertunt, quasi pupillorum asinum abigunt: quia cùm hunc ad perfidiam suam pertrahunt, à ministerio bonorum repellunt. Quæ autem vidua, nisi sancta Ecclesia debet intelligi, quæ occisi viri sui interim visione privata est? Bos autem hujus est viduæ, unusquisque prædicator. Et sæpe contingit, ut hæretici perversis suis dogmatibus ipsos etiam, qui prædicatores videbantur, trahant. Bovem ergo viduæ auferunt, cùm de sancta Ecclesia etiam prædicantem tollunt. Ubi rectè est adjunctum: (*Pro pignore.*) Pignus namque cùm tollitur, aliud quidem est quod tenetur, sed tamen adhuc aliud quæritur. Et plerumque hæretici ideo eos conantur auferre qui prædicant, ut eorum etiam sequaces trahant. Pro pignore ergo bos viduæ tollitur, quando idcirco ipse qui prædicabat, rapitur, ut alij sequantur. Ex cujus ruina plerumque agitur, ut hi quoque de sanctæ Ecclesiæ gremio exeant, qui in ea bonis moribus præditi, mites atque humiles esse videbantur. Unde & subditur: (*Subverterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ.*) Paupertatis namque nomine, sæpe humilitas designari solet. Et nonnumquam hi qui mansueti atque humiles videntur, si servare discretionem nesciunt, exemplis aliorum cadunt. Sunt verò nonnulli hæretici, qui populis admisceri fugiunt, sed secessum vitæ secretioris petunt: qui plerumque eos quos inveniunt, eò amplius peste suæ persuasionis inficiunt,

quo quasi ex vitæ meritis reverentiores videntur. A De quibus subditur :

Quòd hæretici, ut sanctiores æstimentur, solitariam sibi vitam eligunt, & Sanctorum verba suo sensu exponentes, auditoribus suis panem præbent erroris.

CAPUT XXII.

23. A *Lij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum.*] Onager enim agrestis est asinus. Et rectè hoc in loco onagris comparantur hæretici : quia in suis voluntatibus dimissi, à vinculis sunt fidei & rationis alieni. Unde scriptum est : *Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui.* Onager quippe in solitudine assuetus est : quia dum terram cordis sui disciplinæ virtute non excolit, ibi habitat, ubi fructus non est. Qui in desiderio animæ suæ ventum amoris sui attrahit : quia ea quæ ex desiderio scientiæ in mente concipit, inflare prævalent, non ædificare. Contra quos dicitur : *Scientia inflat, charitas verò ædificat.* Unde hic quoque congruè infertur : [*Egrediuntur ad opus suum.*] Non enim Dei, sed suum opus peragunt, dum non recta dogmata, sed propria desideria sequuntur. Scriptum quippe est : *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.* Qui ergo non in via immaculata ambulat, sibi magis quàm Domino ministrat. Sequitur : [*Vigilantes ad prædam, præparant panem liberis.*] Ad prædam vigilant, qui verba justorum ad sensum proprium semper rapere conantur, ut per hæc perversis filiis panem erroris parent. De quo videlicet pane apud Salomonem verbis mulieris pravitatis hæreticæ typum gerentis, dicitur : *Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.* Sequitur : [*Agrum non suum demetunt : & vineam ejus, quem vi oppresserint, vindemiant.*] Potest agri nomine, Scripturæ sacræ latitudo signari : quam hæretici non suam demetunt, quia ex ea sententias longè à suis sensibus diversas tollunt. Quæ vineæ quoque appellatione exprimitur, quia per veritatis sententias botros virtutum profert. Cujus vineæ dominum, id est, Scripturæ sacræ conditorem, quasi vi opprimunt : quia ejus sensum in verba sacri eloquij inflectere violenter conantur, qui dicit : *Servire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis.* Et eamdem vineam vindemiant, quia ex ea sententiarum botros pro suæ intelligentiæ intentione coacervant. Potest agri, vel vineæ nomine, universa Ecclesia designari, quam perversi prædicatores demetunt, & auctorem ejus in membris suis opprimendo vindemiant : quia creatoris nostri gratiam persequentes, dum quosdam de illa, qui recti videbantur, rapiunt, quid aliud quàm spicas, vel botros animarum tollunt ? De quibus adhuc subditur : [*Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore.*] Sicut vestimenta corpus, sic bona opera protegunt animam. Unde cuidam dicitur : *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet.* Hæretici itaque cùm in quorumdam mentibus bona opera destruunt, nimirum velamina indumentorum tollunt. Bene autem dicitur : (*Quibus non est operimentum in frigore.*) Operimentum quippe ad justitiam pertinet, frigus ad culpam. Et sunt nonnulli, qui in quibusdam rebus peccata faciunt, in quibusdam verò recta opera sequuntur. Qui ergo ex aliis actibus delinquit, atque ex aliis justitiam peragit, quid iste nisi in frigore vestitur ? Et alget, & tegitur : quia ex alio opere ferveſcit ad justitiam, & ex alio frigescit ad culpam. Sed cùm hæretici bona opera talibus subtrahunt, agunt, ne in frigore habeant quo vestiantur. Rectè ergo dicitur : (*Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore :*) ut videlicet solum culpæ frigus interimat, quos calor alterius operis ex parte aliqua tegebat. Potest verò per frigus desiderium, per vestimentem operatio signari. Et sunt plerique, qui adhuc perversis desiderijs æstuant, sed contra se spiritaliter decertantes, rectis sibi operibus repugnant : & bonis actibus tegunt hoc, quod siniſtrum sibi resultare per tentationem sentiunt. Hi itaque unde mala desiderant, inde algent : unde autem bona operantur, inde vestiti sunt. Cùm verò hæretici perversis allegationibus rectæ fidei opera subtrahunt, quid agunt, nisi ut hi qui adhuc desideriorum carnalium frigora sentiunt, sine bonorum actuum vestimento moriantur ? Sequitur : (*Quos imbres montium rigant : & non habentes velamen, amplexantur lapides.*) Imbres montium, sunt verba doctorum. De quibus montibus voce sanctæ Ecclesiæ dicitur : *Levavi oculos meos ad montes.* Hos itaque imbres montium rigant, quia sanctorum Patrum fluenta satiant. Velamen autem, ut jam prædiximus, boni operis tegmen accipimus, quo quisque tegitur, ut ante omnipotentis Dei oculos, pravitatis ejus fœditas operiatur. Unde scriptum est : *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Quos autem lapidum nomine, nisi fortes in sancta Ecclesia viros accipimus ? quibus per primum pastorem dicitur : *Et vos tanquam lapides vivi superædificamini.* Hi itaque qui de nullo suo opere confidunt, ad sanctorum Martyrum protectionem currunt, atque ad sacra eorum corpora fletibus insistunt, promereri se veniam, eis intercedentibus, deprecantur. Quid ergo isti in hac humilitate faciunt, nisi quia bonæ actionis velamen non habent, lapides amplexantur ? Sequitur :

Descriptio persecutionis, quam in membris suis sancta Ecclesia ab hæreticis patitur.

CAPUT XXIII.

V*Im fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt.*) Cùm prosperitatem vitæ præsentis hæretici non habent, infirmis mentibus verbis blandioribus perversa persuadent. Si qua verò illis prosperitas temporis præsentis arriserit, etiam violenter trahere quos prævalent, non desistunt. Pupillorum itaque nomine designantur hi, qui adhuc sunt teneri intra sanctam Ecclesiam constituti, quorum vitam misericors pater moriendo servavit : qui ad bonam jam intentionem deducti sunt, sed adhuc in bonis actibus nulla virtute roborantur. Hæretici igitur deprædantur pupillos, vim faciunt : quia contra infirmas fidelium mentes verborum & operum violentia grassantur. Vulgus autem pauper, est populus indoctus : qui si veræ sapientiæ divitias haberet, vestimentum suæ fidei nequaquam amitteret. Quasi quidam quippe intra sanctam Ecclesiam senatores sunt, viri doctiores : qui cùm scientiam in corde multiplicant, veris apud se divitiis abundant. Sed hæretici vulgum pauperem spoliant : quia dum doctos non prævalent, indoctos quosque à velamine fidei, prædicatione pestifera denudant. Sequitur : (*Nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus tulerunt spicas.*) Quod ait, *nudis* hoc replicat, *absque vestitu* : sed aliud est nudum esse, aliud nudum incedere. Omnis enim qui nec bona nec mala operatur, nudus est & otiosus : qui autem mala agit, nudus incedit ; quia sine velamine boni operis per iter pravitatis pergit. Sunt verò nonnulli, qui malum suæ nequitiæ cognoscentes, satiari pane justitiæ festinant, percipere sacri eloquij dicta desiderant. Qui quoties patrum sententias pro ædificandis mentibus in cogitatione versant, quasi de bona segete spicas portant. Hæretici igitur nudis & incedentibus absque vestitu, & esurientibus spicas tollunt : quia sive quidam otiosi sint,

sint, & in nullis se bonis exerceant, seu per iter impudentiæ absque velamine boni operis pergant, etiam si quando jam ad pœnitentiam redire cupiunt, & pabulum verbi concupiscunt, eis esurientibus spicas tollunt: quia in eorum mente perniciosis persuasionibus patrum sententias destruunt. Nec immerito spicas signare patrum sententias dicimus: quia sæpe dum per figurata eloquia proferuntur, ab eis tegmen litteræ quasi aristarum paleas subtrahimus, ut medullâ spiritus reficiamur. Sequitur: [*Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt.*] Omnes qui sanctam Ecclesiam persequuntur, quid aliud quàm torcular calcant? Quod divina agi dispositione permittitur, ut animarum botri in spiritale vinum defluant, quæ carne corruptibili exutæ, ad regna cælestia velut in apothecam currant. Nam injusti dum justos deprimunt, quasi botros sub pedibus mittunt. Compressi autem botri ad superni convivij satietatem exuberant, qui priùs quasi in hujus aëris libertate pendebant. Unde David propheta, sanctæ Ecclesiæ afflictionem conspiciens, Psalmum pro torcularibus scribit. Sed omnes qui vitam fidelium persequuntur, calcant & sitiunt: quia agendo crudelia, feruciores fiunt, & impietatis suæ meritis cæcati, eò ambiunt graviora facere, quò jam gravia fecerunt. Hæretici autem cùm per se potestatem persecutionis non habent, hujus sæculi potentes commovent, eorumque mentes ad persequendum trahunt, & quibus valent persuasionibus accendunt. Quos cùm crudelia agere contra catholicorum vitam conspiciunt, quasi in ipso solis fervore requiescunt. Bene ergo nunc dicitur: [*Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt:*] quia eorum se multitudini adjungunt, quos jam vident gravia agere, & adhuc sitire graviora. Quorum fervor dum eorum desideria satiat, in eorum actibus, quasi in meridie quiescunt. Sequitur: [*De civitatibus fecerunt viros gemere.*] Quia civitates à conviventibus populis appellantur, non immerito civitatum nomine veræ sunt fidei Ecclesiæ designatæ, quæ in singulis mundi partibus positæ unam catholicam faciunt, in qua fideles omnes de Deo recta sentientes concorditer vivunt. Hanc namque in Evangelio Dominus convivantium populorum etiam per locorum distinctionem concordiam designavit, cùm satiaturus de quinque panibus populum, quinquagenos per turmas, vel centenos discumbere præcepit: ut videlicet turba fidelium escam suam & locis disjuncta, & moribus conjuncta perciperet. Jubilei quippe requies quinquagenarij numeri mysterio continetur, & quinquagenarius bis ducitur, ut ad centenarium perducatur. Quia ergo priùs à malo quiescitur opere, ut pòst anima plenius quiescat in cogitatione, alij quinquageni, alij autem centeni discumbunt: quoniam sunt nonnulli, qui jam à pravis actibus habent requiem operis; & sunt nonnulli, qui à perversis cogitationibus habent jam requiem mentis. Hæretici igitur, quia perversis sæpe hujus mundi potentibus adhærentes, bonorum socialem vitam atque concordiam persequuntur, rectè nunc dicitur: [*De civitatibus fecerunt viros gemere.*] Quos rectè beatus Job memorat viros: quia illos magis hæretici extinguere ambiùt, qui perfectis gressibus per viam Dei non fluxè & enerviter, sed viriliter currunt. Qui cùm vulnus perfidiæ ingeri in parvulorum fidelium mente conspiciunt, semper ad clamorem & gemitus redeunt. Unde & rectè dicitur: [*Et anima vulneratorum clamavit, & Deus inultum abire non patitur.*] Vulneratur quippe anima justorum, cùm fides turbatur infirmorum, quibus jam hoc ipsum clamare, est de alieno lapsu tabescere. Sed Deus inultum abire non patitur: quia etsi justo ordine injustum aliquid fieri permittit; inultum tamen abire non sinit injustum, quod fieri justè permisit: quia & per reproborum injustitiam quasdam, quas inesse considerat, culpas percutit electorum; & tamen æternâ justitiâ ferire non negligit injustiam ferientium. Sequitur:

Psal. a

26.

Quòd hæretici, qui bona quæ intelligunt, male interpretando pervertunt, & facere contemnunt, postmodum ita dantur in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt, nec hoc ipsum intelligunt quod male agunt.

CAPUT XXIV.

[*Ipsi fuerunt rebelles lumini.*] Plerumque perversi & cognoscunt recta quæ sequi debeant, & tamen sequi despiciunt quæ cognoscunt. Lumini ergo rebelles sunt: quia sua desideria sequendo, bonum despiciunt, quod noverunt. Qui ergo non per ignorantiam, sed per superbiam delinquunt, elationis suæ scutum jaculis veritatis objiciunt, ne salubriter in corde feriantur. Ex qua videlicet eorum superbia agitur, ut quia nolunt facere quæ cognoscunt, nec cognoscant jam bona quæ faciant, sed sua eos cæcitas à veritatis lumine funditus excludat. Unde & aptè subditur: [*Nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas illius.*] Qui enim priùs sciendo rebelles sunt, postmodum cæcantur ut nesciant, sicut de quibusdam dicitur: *Quia cùm cognovissent Deum,* *Rom. 1. b*
non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt. De quibus paulò pòst additur: *Tradidit illos Deus* *Ibid.*
in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt. Quia enim glorificare noluerunt quem cognoverant, reprobo sensui traditi, ad hoc relicti sunt, ut nescirent jam pensare mala quę faciebant. Bene autem dicitur: [*Nescierunt vias ejus, nec re-* *27.*
versi sunt per semitas illius.] Angustior quippe est semita, quàm via. Qui autem bona manifestiora agere contemnunt, nequaquam ad subtiliora intelligenda perveniunt. Expectavit autem omnipotens Deus, ut per ejus semitas pergerent: sed utinam per eas vel reverti voluissent, ut vitæ itinera quæ noluerunt per innocentiam, saltem per pœnitentiam tenerent. Qua in re quanta sint misericordię viscera Dei omnipotentis ostenditur, qui eos quos à se discedentes aspicit, ut revertantur, quęrit. Unde post enumeratas culpas delinquentium, synagogam per vocem propheticam revocat, dicens: *Ergo saltem* *Hiere. 3.*
amodo voca me, pater meus, dux virginitatis meæ tu b
es. Sequitur:

Quòd qui in fraterno odio sunt, homicidæ dicantur.

CAPUT XXV.

Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quasi fur.] Cùm homicida in nece proximorum per nocturnum maximè silentium soleat grassari, cur hoc in loco mane primo consurgere ad interficiendum egenum & pauperem dicitur, in nocte verò quasi fur esse perhibetur? Sed ipsis verbis litterę dum sibi non congruunt, ad indaganda spiritus secreta revocamur. In Scriptura sacra mane aliquando adventus Dominicę incarnationis, aliquando adventus jam terribilis & districti judicis, aliquando verò presentis vitę prosperitas poni consuevit. Mane etenim adventus Dominicę incarnationis extitit, sicut Propheta dicit: *Venit mane & nox:* quia & novę *Esai. 21.*
lucis primordia in Redemptoris presentia fulserunt, *c*
& tamen à persecutorum cordibus perfidię suę tenebrę non sunt detersę. Rursum per mane, adventus judicis designatur. Unde per Psalmistam dicitur: *In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ:* *Ps. 100. b*
sicut & electorum quoque personam exprimens, ait: *Mane adstabo tibi & videbo.* Rursum per mane, *Ps. 5. a*
presentis vitę prosperitas designatur, sicut per Salomonem dicitur: *Væ tibi terra, cujus rex est puer, &* *Eccle. 10. c*

cujus principes mane comedunt. Quia enim mane primum diei tempus est, & vespere extremum, nequaquam reficiendi sumus de hujus vitæ prosperitate quæ prævenit, sed de his quæ in fine diei, id est, in mundi termino sequuntur. Mane ergo comedunt, qui de hujus mundi prosperitatibus extolluntur, & dum præsentia vehementer curant, futura non cogitant. *Omnis enim qui odit fratrem* 1. Joan. 3. c *suum, homicida est.* Mane itaque primo consurgit homicida, quia in præsentis vitæ gloria perversus quisque erigitur, & illorum vitam deprimit, qui dum sequentem gloriam sitiunt, quasi satiari in vespere exquirunt. Pravus etenim quisque in hoc mundo dignitatem transitoriæ potestatis arripiens, tanto se acriùs ad peragenda mala dilatat, quantò per charitatis viscera nullum amat. Quotiens enim cogitationibus contra bonos sævit, totiens innocentium vitam interimit. Qui si disponente Deo subitò gloriam acceptæ potestatis amiserit, locum mutat, sed mentem non mutat: quia ad hoc protinus dilabitur, quod subinfertur: [*Per noctem* 28. *verò erit quasi fur.*] In nocte quippe tribulationis atque dejectionis suæ etsi exerere crudelitatis manum non valet, eis tamen quos prævalere conspicit, consilia perversitatis præbet: huc illucque discurrit, & quæque potest in bonorum læsionem suggerit. Qui rectè quasi fur dicitur, quia in ipsis suis perversis consiliis metuit, ne deprehendatur. Qui ergo contra egenum & pauperem mane homicida est, per noctem quasi fur absconditur: quia perversus quisque, qui in prosperitate vitæ præsentis humilium vitam deprimendo interimit, in adversitate atque dejectione positus, per iniqua consilia latenter lædit, atque id quod per se explere non valet, adhærendo hujus mundi potentibus, exercet. Sequitur: [*Oculus adulteri observat caliginem, dicens: Non me videbit oculus.*] Hoc etiam juxta litteram nil obstat intelligi, quia qui adulterium perpetrare desiderat, tenebras exquirit. Sed quia contra hæreticos sententia promitur, dignum est, ut hoc quod dicitur, mysticè sentiatur. Nam Paulus 2. Cor. 4. a ait: *Non enim sumus, sicut plurimi adulterantes verbum Dei.* Adulter quippe in carnali coitu non prolem, sed voluptatem quærit. Et perversus quisque ac vanæ gloriæ serviens, rectè adulterare verbum Dei dicitur; quia per sacrum eloquium non Deo filios gignere, sed suam scientiam desiderat ostentare. Quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit, voluptati magis quàm generationi operam impendit. Ubi & aptè subditur: [*Non me videbit oculus:*] quia adulterium, quod in mente agitur, valde est difficile, ut ab humano visu penetretur. Quod perversa mens tanto securiùs perpetrat, quanto se ab hominibus videri non metuit, quos erubescat. Sciendum quoque est, quia sicut is qui adulterium facit, carnem alienæ conjugis sibi illicitæ conjungit; ita omnes hæretici, cùm fidelem animam in suo errore rapiunt, quasi conjugem alienam tollunt: quia videlicet mens Deo spiritaliter inhærens, & ei quasi in quodam amoris thalamo conjuncta, cùm perversis persuasionibus ad pravitatem dogmatis perducitur, quasi aliena conjunx à corruptore maculatur. Bene autem subditur: [*Et operiet vultum suum.*] Idcirco faciem suam adulter operit, ne cognoscatur. Omnis autem, qui sentiendo vel agendo nequiter vivit, vultum suum operit: quia ad hoc perversitate dogmatis vel operis tendit, ut ab omnipotente Deo in judicio recognosci non possit. Unde quibusdam in fine dicturus est: *Numquam novi vos: discedite à me qui ope-* Matth. 7. d *ramini iniquitatem.* Quid autem vultus cordis humani est, nisi similitudo Dei? Quem videlicet vultum perversus operit, ut cognosci nequeat, cum vitam suam vel malis actibus, vel perfidiæ errore confundit. Sed talis quisque cùm prosperitate vitæ præsentis justos fulciri conspicit, eis perversa suadere minimè præsumit: si qua verò illos procella adversitatis invenerit, ad verba protinus pestiferæ persuasionis erumpit. Unde & subditur: [*Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignoraverunt lucem.*] Quid namque hoc loco domorum nomine, nisi conscientiæ designantur, in quibus habitamus, cùm tractando quid agimus? Unde cuidam sanato dicitur: *Vade in do-* Luc. 8. f *mum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit:* id est, à peccati jam vitio securus ad conscientiam revertere, & in vocem prædicationis excitare. Justi itaque cùm in præsenti sæculo die prosperitatis clarescunt, eis errorum magistri perversa suadere metuunt. Sed consilia exquirunt, dejectionem prosperitatis eorum summopere præstolantur; ut in adversitatis tenebris eorum mentes suadendo perfodiant, quibus prosperè viventibus perversa loqui minimè audebant. Quos mox ut in adversitate viderint, exurgunt, & non nisi ex peccati merito talia illos perpeti asserunt: quia solam præsentis vitæ gloriam diligentes, flagellum damnationem credunt. In tenebris ergo domos perfodiunt, quia bonorum mentes ex ipsa eorum corrumpere adversitate moliuntur. Bene autem dicitur: [*Sicut in die condixerant sibi:*] quia cùm justos conspicerent prosperitatis luce claruisse, quoniam loqui non poterant, ad maligna solummodo contra eos consilia vacabant. Sive autem hæretici, 29. sive perversi quilibet, cùm justos in dejectione conspiciunt, gaudent: cùm verò eos ad regendæ potestatis viderint culmen erumpere, perturbantur, metuunt, afflictionibus tabescunt. Unde & subditur: [*Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis.*] Iniqui semper afflictionem fidelium expectant, eosque in tribulatione videre desiderant. Et in tenebris domos perfodiunt, dum cor innocentium, sed tamen infirmorum, dejectionis tempore pessima collocutione corrumpunt. Sed plerumque contingit, ut dum bonos quosque in dejectione conspiciunt, subitò occulta dispensatione divina justus quispiam qui videbatur oppressus, aliqua sæculi potestate fulciatur, eique prosperitas vitæ præsentis arrideat, quem priùs adversitatis tenebræ premebant. Quam nimirum prosperitatem illius cùm perversi conspiciunt, sicut dictum est, perturbantur. Mox enim ad corda sua redeunt, ante mentis oculos revocant quidquid se perversè egisse meminerunt, vindicari in se omne vitium formidant, & unde lucet ille qui potestatem suscipit, inde perversus quisque qui corrigi metuit, in tristitia tenebrescit. Bene ergo dicitur: [*Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis*] Aurora quippe, mens justi est, quæ peccati sui tenebras deserens, ad lucem jam erumpit æternitatis, sicut de sancta quoque Ecclesia dicitur: *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora* Cant. 6. *consurgens?* Quò igitur justus quisque justitiæ lu- 6. g ce irradians, in præsenti vita honoribus sublimatur, eò ante perversorum oculos tenebræ mortis fiunt: quia qui perversa se egisse meminerunt, corrigi pertimescunt. Semper namque desiderant in suis pravitatibus relaxari, incorrecti vivere, & de culpa gaudium habere. Quorum ipsa lethalis lætitia convenienter exprimitur, cùm protinus subinfertur: [*Et sic in tenebris quasi in luce ambulant.*] Perversa etenim mente gaudent in facinoribus, per culpam suam quotidie ad supplicium trahuntur, & securi sunt. Unde & per Salomonem dicitur: *Sunt impij, qui ita se-* Eccle. 8. *curi sunt, quasi justorum facta habeant.* De qui- c *bus rursum scriptum est: Qui lætantur cùm ma-* Prov. 2. *lè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Sic e itaque in tenebris quasi in luce ambulant: quia ita gaudent in nocte peccati, ac si eos lux justitiæ

circumfundat. Vel certè, quia tenebræ vitam præ- A
sentem non inconvenienter exprimunt, in qua alie-
næ conscientiæ non videntur: lux verò nostra, pa-
tria æterna est, in qua dum vultus aspicimus, cor-
da in nobis nostra vicissim videmus: iniqui autem,
quia vitam præsentem ita diligunt, atque hæc exilij
tempora complectuntur, ac si jam in patria re-
gnent, rectè dicitur: [*Sic in tenebris quasi in luce ambulant:*] quia sic in præsenti cæcitate læti sunt,
30. ac si jam æternæ patriæ luce perfruantur. Sequitur:
[*Levis est super faciem aquæ:*] A plurali numero
ad singularem redit: quia plerumque unus mala in-
choat, & imitando multi subsequuntur. Sed ejus
principaliter culpa est, qui perversis sequentibus
exempla præbuit iniquitatis. Unde ad illum redit
crebrò sententia, qui auctor extitit in culpa. Aquæ B
autem superficies huc illucque aurâ impellitur, &
nulla stabilitate solidata, passim movetur. Iniqui
igitur mens plusquam aquæ superficies levis est: quia
quælibet hanc aura tentationis attigerit, sine tardi-
tate aliqua retractationis trahit. Si enim cor fluxum
cujuslibet perversi cogitamus, quid aliud quàm in
vento positam aquæ superficiem cernimus? Nunc
namque illum aura impellit iræ, nunc aura super-
biæ, nunc aura luxuriæ, nunc aura invidiæ, nunc
aura fallaciæ pertrahit. Super faciem ergo aquæ le-
vis est is, quem quilibet erroris ventus cùm venerit
impellit. Unde bene quoque per Psalmistam dici-
Ps. 82. c tur: *Deus meus, pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.* Ut rota quippe ponuntur
iniqui, quia in circuitu laboris missi, dum ea quæ C
antè sunt negligunt, & ea quæ deserenda sunt, se-
quuntur, ex posterioribus elevantur, & in anterio-
ribus cadunt. Qui rectè quoque stipulæ ante faciem
venti comparantur: quia irruente aura tentationis,
dum nulla subnixi sunt ratione gravitatis, elevantur
ut corruant, & sæpe eò se alicujus meriti existere
æstimant, quò eos in alta flatus erroris portat. Se-
quitur:

Quòd hæretici quia nec in fide Ecclesiæ, nec in via charitatis ambulant, etsi ab hominibus ad tempus videntur benedicti, ipsi tamen maledictione æterna damnantur.

CAPUT XXVI.

D
Maledicta sit pars ejus in terra, nec ambulet per viam vinearum.] Quisquis in vita præsenti recta agit & adversa sustinet, laborare quidem in ad-
versitate cernitur, sed ad benedictionem hereditatis
perpetuæ consummatur. Quisquis verò perversa
agit, & tamen prospera recipit, seque à malis ac-
tibus nec donorum largitate compescit, prosperari
quidem conspicitur, sed reatu perpetuæ maledictio-
nis ligatur. Unde rectè nunc dicitur: [*Maledicta sit pars ejus in terra.*] Quia etsi ad tempus benedicitur,
in reatu tamen maledictionis tenetur. De quo &
aptè subditur: [*Nec ambulet per viam vinearum.*]
Via namque vinearum, est rectitudo Ecclesiarum.
Qua in re sive hæreticum, sive carnalem quempiam
nil obstat intelligi, quia via vinearum, ideest, recti-
tudo Ecclesiarum amittitur, dum vel fides recta, E
vel rectitudo justitiæ non tenetur. Ille namque per
viam vinearum ambulat, qui sanctæ universalis Ec-
clesiæ prædicationem pensans, neque à fidei, neque
à bonorum actuum rectitudine declinat. In via
quippe vinearum ambulare, est sanctæ Ecclesiæ pa-
tres velut dependentes botros aspicere, quorum
verbis dum intendit in labore itineris, amore de-
briatur æternitatis. Sequitur:

Quòd quidam sicut in peccato immoderati fuerunt, & ultra modum frigidi, ita cum calescere incipiunt, nimij sunt, nec in aliquo habent mensuram.

CAPUT XXVII.

Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium.] Idcirco iniquitas frigori comparatur, quia pec-
cantis mentem torpore constringit. Unde scriptum
est: *Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic* Hiere. 6.
frigidam fecit malitiam suam. Quò contrà charitas b
calor est: quia videlicet mentem accendit quam re-
plet. De quo calore scriptum est: *Abundabit ini-* Matt.
quitas, refrigescet charitas multorum. Et sunt non- 24. a
nulli, qui dum iniquitatum suarum frigora decli-
nant, ad veram fidem, vel ad sanctitatis habitum
veniunt. Sed quia plus quàm necesse est, de suis sen-
sibus præsumunt, sæpe in fide quam accipiunt, ea
quæ non capiunt, perscrutari volunt, ut ratione
magis in Deo quàm fide teneantur. Quia verò hu-
mana mens perscrutari non valet divina secreta,
omne quod ratione perscrutari non possunt, credere
contemnunt, & per inquisitionem nimiam in erro-
rem labuntur. Hi itaque cum necdum crederent,
vel adhuc ad iniquitatis opera vacarent, aquæ ni-
vium fuerunt. Sed cùm carnalia facta deserentes,
in fide ad quam perducti sunt, plus appetunt per-
scrutari quàm capiunt, ampliùs profecto calent,
quàm calere debuerunt. Bene ergo de hoc perverso
quolibet prophetantis dumtaxat sententia, non op-
tantis dicitur: [*Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium*] Ac si apertè diceretur: Qui humili-
ter sub disciplinæ vinculo non restringitur, ab infi-
delitate sua, vel perversi operis frigore, per immo-
deratam sapientiam in errorem labitur. Unde bene
quoque egregius prædicator, discipulorum suorum
cordibus hunc exquisitæ sapientiæ nimium calorem
devitans, ait: *Non plus sapere quàm oportet sapere,* Rom. 12.
sed sapere ad sobrietatem. Ne fortassè nimius calor a
interimeret, quos priùs aquæ nivium, id est, infi-
delitatis, vel torpentium actionum frigora moritu-
ros tenebant. Et quia valde difficile est, ut is qui se
sapientem æstimat, mentem ad humilitatem redu-
cat, & recta prædicantibus credat, sensumque suæ
perversitatis adjiciat, rectè subjungitur:

Quòd peccatum usque ad inferos ducitur, quod ante mortem per pœnitentiam non emendatur.

CAPUT XXVIII.

Et usque ad inferos peccatum illius.] Peccatum 51.
quippe usque ad inferos ducitur, quod ante fi-
nem vitæ præsentis per correctionem ad pœniten-
tiam non emendatur. De quo videlicet peccato per
Joannem dicitur: *Est peccatum ad mortem, non pro* Ioan. 5. d
illo dico ut roget quis. Peccatum namque ad mor-
tem, est peccatum usque ad mortem: quia scilicet
peccatum quod hîc non corrigitur, ejus venia fru-
stra postulatur. De quo adhuc subditur:] *Oblivis-
catur ejus misericordia.*] Omnipotentis Dei miseri-
cordia oblivisci ejus dicitur, qui omnipotentis Dei
justitiæ fuerit oblitus: quia quisquis eum nunc ju-
stum non timet, postea invenire non valet miseri-
cordem. Quæ nimirum sententia non solùm ei in-
tenditur, qui veræ fidei prædicamenta deserit, sed
etiam qui in fide recta positus carnaliter vivit: quia
ultio æternæ animadversionis non evaditur, utrum
in fide, an in opere peccetur. Nam etsi damnatio-
nis dispar est qualitas, culpæ tamen quæ nequa-
quam per pœnitentiam tergitur, nulla absolutionis
suppetit facultas. Sequitur.

Quòd carnalis dulcedo delectationis in conscientia nutrit vermem doloris, & tota carnalis voluptas ad putredinem fœtoris festinat.

CAPUT XXIX.

DVlcedo illius vermis.] Quisquis in hoc appetit mundo prosperari, ceteros excedere, rebus & honoribus tumere, huic nimirum cura sæcularis in delectatione est, & quies in labore. Valde etenim fatigatur, si desit cura sæculi qua fatigetur. Quia autem naturæ est vermium, momentis singulis incessanter moveri; non immerito signatur nomine vermium, inquietudo cogitationum. Perversæ itaque mentis dulcedo vermis est: quia inde delectabiliter pascitur, unde per inquietudinem incessanter agitatur. Potest quoque apertiùs vermis nomine
Iob. 25. caro designari. Unde & superiùs dicitur: *Homo putredo, & filius hominis vermis.* Luxurioſi igitur cujuslibet atque carnis voluptatibus dediti, quanta sit cæcitas demonstratur, cùm dicitur: [*Dulcedo illius vermis.*] Quid namque caro, nisi putredo ac vermis est? Et quisquis carnalibus desideriis anhelat, quid aliud quàm vermem amat? Quæ enim sit carnis substantia, testantur sepulcra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti sui tangere carnem scaturientem vermibus potest? Caro itaque cùm concupiscitur, pensetur quid sit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quàm ut unusquisque hoc quod vivum diligit, quale sit mortuum penset. Considerata etenim corruptione carnali, citius cognoscitur, quia cùm illicitè caro concupiscitur, tabes desideratur. Bene ergo de luxurioſi mente dicitur: *Dulcedo illius vermis;*] quia is qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad fœtorem putredinis anhelat. Hæc sicut in hujus partis tertiæ initio promisisse me memini, sub brevitate transcurri; ut ea quæ in hoc opere sequuntur, quia magna obscuritate implicata sunt, opitulante Deo latiùs disserantur.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB *LIBER DECIMVS SEPTIMVS.*

CAPUT PRIMUM.

QUOTIES in sancti viri historia per novum volumen enodare mysterium typicæ expositionis aggredimur, oportet ut ex ejusdem viri vel nomine, vel passione significationem mysticam principaliter proferamus: quatenus habitaculorum more, dum superscriptionem tituli in ipsa postis fronte præfigimus, quia cujus est domus agnoscitur, securiùs intretur. Crebrò autem dixisse me memini, quoniam beatus Job passiones Redemptoris nostri, ejusque corporis, id est, sanctæ Ecclesiæ, & passione sua signavit & nomine. Job quippe interpretatur dolens. Et quis alius in hoc dolente figuratur, nisi is
Isai. 53. b de quo scriptum est: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit?* De quo rursum dicitur *Livore ejus sanati sumus.* Amici verò ejus, hæreticorum speciem tenent, qui, ut sæpe jam diximus, Deum dum defendere nituntur, offendunt. Sanctus ergo vir per vulnera & verba sic loquatur sua, ut etiam nostra significet, & plerumque per prophetiæ spiritum ventura narret, præsentia transcendat: nonnumquam verò sic de præsentibus differat, ut de futuris reticescat. Cognita itaque discretionis hujus custodia, cum immutatione vocis illius nostra quoque intelligentia alternet: ut tantò verius ejus sensibus congruat, quantò se & cum ejus vocibus immutat. Verbis itaque præcedentibus sanctus vir per disertas prudentiæ arte sententias iniqui cujuslibet culpas protulit, & quàm sit dãnanda ejus actio expressit. De cujus pœna mox subjicit, dicens:

Quòd malorum vitam in eo videt Deus, quod judicat: in eo quòd non miseretur, ignorat.

CAPUT II.

NOn sit in recordatione, *sed conteratur quasi lignum infructuosum.*] In recordationem enim conditoris non reducitur, quisquis usque ad finem vitæ vitiis subjugatur. Nam si hunc superni respectus memoria tangeret, proculdubio ab iniquitate revocaret. Ejus quippe merita exigunt, ut funditus ab auctoris recordatione deleatur. Sciendum verò est, quòd recordari Deus nequaquam propriè dicitur. Qui enim oblivisci non potest, quo pacto recordari potest? Sed quia eos nos, quorum recordamur, amplectimur: ab his autem, quorum oblivisci mur, elongamur; humano usu & recordari Deus dicitur, cùm dona tribuit; & oblivisci, cùm in culpa derelinquit. Sed quia cuncta pensat, cuncta sine intermissionis alternatione considerat; & recordatur bonorum, quorum tamen numquam oblivisci tur; & nullatenus recordatur malorum, quos tamen per judicium semper intuetur. Quasi enim redit ad bonorum memoriam, quam tamen numquam deseruit: & quasi nequaquam malos respicit, quorum tamen facta considerat, sed super hæc damnationis judicium in ultimis servat. Hinc enim scriptum est: *Oculi Domini contemplantur bonos & malos.* Hinc per Psalmistam dicitur: *Vultus Domini super facientes mala; ut perdat de terra memoriam eorum.* Considerat igitur quos puniat, sed eosdem ipsos antè non vidit, quos nescit. Nam quibusdam in fine dicturus est: *Nescio vos unde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis.* Miro igitur modo pravorum vitam & intuetur, & oblivisci tur: quia quos per districtionem sententiæ judicat, quantum est ad memoriam misericordiæ ignorat. Qui quoniam in ejus recordationem non veniunt, quasi infructuosum lignum ex ejus judicio conteruntur. Terra quippe eos temporali sumptu aluit, prædicationis desuper pluvia infudit. Sed quia eorum vita nequaquam fructum boni operis protulit, iratus hanc agricola abscidit, ut juxta Veritatis sententiam locum non occupet, quem tenere alius ad fru-

Prov. 15. a
Ps. 33. d
Matt. 7. a
Luc. 13. b

ctum valet. De hoc infructuoso ligno per Joannem
Matt. 3. c Luc. 3. b dicitur: *Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Hoc autem loco, ut æterna reprobi supplicia designentur, nequaquam lignum dicitur abscindi, sed conteri: quia videlicet reprobos mors quidem carnis abscindit, sed pœna subsequens conterit. Quasi enim hîc inciditur, cùm à præsenti vita separatur. Sed in gehenna conteritur, cùm perpetua damnatione cruciatur. Vir autem sanctus, quia districtam perversi pœnam protulit, protinus ad culpam recurrit: ut ex injustitiæ immensitate edoceat, quòd tanta ejus damnatio non sit injusta. Sequitur:

Quòd reprobi infructuosam carnem in hujus mundi delicijs enutriunt, & animam Christo marito viduam contemnunt.

CAPUT III.

Pavit enim sterilem, & quæ non parit, & viduæ bene non fecit.] Quæ hoc loco sterilis, nisi caro nominatur? Quæ dum sola præsentia appetit, bonas gignere cogitationes nescit. Quæ autem vidua, nisi anima nuncupatur? Quam quia sibi conditor conjungere voluit, ad thalamum uteri * virginalis
* al. carnalis
Psal. 18. a venit, Psalmista attestante, qui ait: *Et ipse tamquam sponsus, procedens de thalamo suo.* Quæ rectè vidua dicitur: quia ejus vir pro ea mortem pertulit, & nunc in cæli penetralibus ab ejus oculis occultus, quasi in parte alterius regionis vivit. Iniquus ergo sterilem pascit, & viduæ benefacere negligit: quia carnis desideriis serviens, curam animæ vitamque contemnit. Tota namque intentione omnique studio cogitat, quomodo sine ullis necessitatibus caro moritura subsistat, & curare animæ vitam despicit, quæ vel in morte vel in beatitudine proculdubio in perpetuum vivit. Rectè autem cùm diceretur: [*Pavit sterilem.*] protinus adjungitur: [*Et quæ non parit.*] Quasdam namque ex sacra historia feminas novimus steriles extitisse, sed tamen in tempore extremo peperisse. Caro autem non solùm sterilis, sed etiam quæ non parit dicitur: quia suo sensu bonas cogitationes gignere nec in ultimis valet. A vigore enim jam proprio deficit, & tamen adhuc transitoria concupiscere non desistit: jamque à pristino robore lassata, pæne ab ipso quem diligit mundo repellitur, & tamen adhuc annisu improbo obtinere temporalia conatur. Agere jam perversa non sufficit, sed tamen cogitare vel quæ non agit nequaquam desistit. Rectè ergo non solùm sterilis, sed
* al. quæ etiam non pariens dicitur, * quia suo sensu, ut diximus, ad bonæ cogitationis prolem, nec cùm infirmata fuerit, fetatur. Quod tamen intelligi etiam de hæreticis prædicantibus potest. Unusquisque enim prædicator erroris, dum plebem extra unitatem Ecclesiæ positam docet, profectò sterilem, & eam quæ parere non valet, pascit: quia & ei usum sui laboris impendit, quæ spiritales fructus nequaquam reddit. Bene autem viduæ non facit, quia videlicet sanctæ universali Ecclesiæ, cujus vir adversa mortis pertulit, vivere ac deservire contemnit. Viduæ enim benefacere, est in ejus, quæ mortui viri sui amore conteritur, consolatione laborare. Unde &
Psal. 68. Psalmistæ voce hæc eadem vidua, licet sancta Ecclesia queritur, dicens: *Consolantem me quæsivi, & non inveni.* Tunc solùm quippe consolantem invenit, cùm ex ea morte, quam vir ejus pertulit, multos intra semetipsam surgere ad vitam cernit. Sæpe autem prædicator erroris, hujus mundi divitibus jungitur, qui pro eo quòd terrenis occupationibus incubant, dictorum deprehendere astutias ignorant: & cùm potentes esse exteriùs ambiunt, perversæ prædicationis laqueo sine labore capiuntur. Unde & subditur: [*Detraxit fortes in fortitudine sua.*] In fortitudine quippe suæ pravitatis fortes quosque detrahit, cùm per sui erroris astutiam mundi hujus potentes rapit. Quos contra per Paulum dicitur: *Infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia.* Fortitudo autem perversi prædicatoris, est elata scientia locutionis, qua inflatus, ceteros despicit, atque in contemptu omnium, quasi singulariter apud se peritus, intumescit. Qui magna de se sentiens, sed vera de Domino ignorans, longè à fidei cognitione disjungitur, & tamen videri fidei prædicator conatur. Unde adhuc subditur: [*Et cùm steterit, non credet vitæ suæ.*] Stat in hoc mundo perversus quisque prædicator, quousque terreno vivit in corpore. Sed vitæ suæ credere renuit, quia de Deo vera cognoscere contemnit. Vitæ enim suæ crederet, si de conditoris sui substantia rectè sentiret. Hæc itaque superiùs de quolibet iniquo prolata dicebamus, sed repente ad erroris prædicatorem intellectum vertimus, quo modo peccator diu toleratur. Unde sciendum est, quia sic ad speciem ducimur, ut nequaquam tamen à genere funditus evellamur. Nam perversus quisque etiam si rectam fidem in sinu universalis Ecclesiæ tenere videatur, stat, & vitæ suæ non credit: quia recta quidem sunt quæ per fidem de conditore intelligit, sed tamen fidei opera tenere contemnit; & incredulitatis redarguitur, quia ab eo quod se ostendit credere, vivendo reprobatur. Hinc enim per
1. Joan. 2. a Joannem dicitur: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Hinc Paulus ait:
Tit 1. d Iacob. 2. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Jacobus dicit: *Fides sine operibus mortua est.* Sed inter hæc conditor mira dispensatione consilij & culpas respicit, & vivendi tempora impendit: ut longiora temporalis vitæ spatia, aut converso fiant in adjutorium muneris, aut non converso ad augmentum damnationis. Unde adhuc subditur.

Quòd multum timere debent hi, quos ad pœnitentiam Deus expectat: & quòd contemptus clementiæ provocat iram.

CAPUT IV.

Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia.] Quisquis delinquit & vivit, idcirco hunc divina dispensatio in æquitate tolerat, ut ab iniquitate compescat. Sed qui diutiùs toleratur, nec tamen ab iniquitate compescitur, munus quidem supernæ patientiæ percipit, sed reatus sui vinculis ex ipso se munere arctiùs adstringit. Nam quia accepta pœnitentiæ tempora divertit ad culpam, districtus in ultimis judex impensa argumenta misericordiæ convertit ad pœnam. Hinc namque per
Rom. 2. a Paulum dicitur: *An ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicij Dei.* Hinc
Esa 65. d Esaïas ait: *Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.* Ac si apertè nos deterreat, dicens: Vita quidem pueri in longum trahitur, ut à factis puerilibus corrigatur: sed si à peccati perpetratione nec temporis longinquitate compescitur, hæc ipsa vitæ longinquitas, quam per misericordiam accepit, ei ad cumulum maledictionis crescit. Unde necesse est, ut cùm nos diutiùs expectari conspicimus, ipsa prærogatæ pietatis tempora quasi damnationis argumenta timeamus, ne ex clementia judicis crescat supplicium peccatoris; & unde quisque eripi à morte poterat, inde graviùs ad mortem tendat. Quod idcirco plerumque agitur, quia nequaquam à præsentibus mentis oculus separatur. Considerare namque peccator Redemptoris vias negligit, & idcirco in suis itineribus sine cessatione veterascit. Unde & subditur:

Quòd peccatores non vias Dei, sed suas suspiciunt.

CAPUT V.

4. OCuli enim ejus sunt in viis illius.] Vias enim suas peccator intuetur, quia sola cogitare, sola cernere nititur, quæ sibi ad commodum temporale
Philip. 2. c suffragentur. Hinc etenim Paulus dicit: *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.* Via namque elati, superbia: via raptoris, avaritia: via est lubrici, concupiscentia carnalis. In viis ergo suis iniquus quisque oculos deprimit: quia solis vitiis, ut per hæc animo satisfaciat, intendit. Unde per Salomonem
Prov. 17. d dicitur: *Oculi stultorum in finibus terræ:* quia hoc solùm tota cordis intentione conspiciunt, per quod ad finem terreni desiderij perducantur. Nequaquam verò suæ considerationis obtutum in terra peccator figeret, si ad sancta sui Redemptoris itinera mentis oculos levaret. Unde per Salomonem rursum dici-
Eccle. 2. b tur: *Oculi sapientis in capite ejus:* quia videlicet sapiens quisque illum tota intentione considerat, cujus se membrum esse per fidem pensat. Has namque humanæ conversationis vias videre contempse-
Ps. 118. b rat, qui dicebat: *In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas.* Ac si apertè spondeat, dicens: Quæ mea sunt, jam videre refugio: quia per imitationis tuæ viam, pergere conversionis gressibus inardesco. Qui enim præsenti jam mundo contradicit, amoris excitatione continua Redemptoris sui vias cordis oculis objicit, ut mens prospera fugiat, ad adversa præparetur; nihil, quod demulcet, appareat; nihil, quod deterrere creditur, pertimes-
C cat; mœrorem gaudium deputet; præsentis vitæ gaudia, damna mœroris putet; abjectionis detrimenta non timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum quærat. Has etenim vias sequentium monstra-
Ioan. 12. d bat oculis Veritas, cùm dicebat: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Ad has vias tumentia discipulorum corda revocabat, cùm locum jam gloriæ quærerent, sed ejusdem gloriæ iter ignorarent, dicens:
Matt. 20. c *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Confessionis quippe illius celsitudinem à dextris sinistrisque quæsierant, sed quanta ad hanc esset itineris angustia non videbant. Unde & eorum mox oculis imitandus passionis calix objicitur, ut videlicet si ad sublimitatis gaudia tenderent, priùs viam humilitatis invenirent. Quia igitur considerare pec-
D cator vias Dei negligit, sed solis in quibus carnaliter delectetur intendit, rectè nunc dicitur: *Oculi enim ejus sunt in viis illius.* Sequitur: [*Elevati sunt ad modicum, & non subsistent.*] Iniquorum gloria cùm plerumque in annorum multitudinem tenditur, ab infirmorum mentibus esse longa & quasi stabilis æstimatur. Sed cùm repentinus hanc finis intercipit, brevem proculdubio fuisse redarguit: quoniam determinans innotescit, quia quod præterire potuit, modicum fuit. Elevantur ergo ad modicum, & minimè subsistunt: quia eo ipso quo videri alti appetunt, à vera Dei essentia longè per elationem fiunt. Subsistere etenim nequeunt, quia ab
E æternæ essentiæ soliditate dividuntur, atque hanc primam ruinam tolerant, quia per privatam gloriam in semetipsis cadunt. Hinc enim per Psalmi-
Ps. 72. c stam dicitur: *Dejeciisti eos, cùm allevarentur:* quia eò intrinsecus corruunt, quò malè extrinsecus surgunt. Hanc brevitatem gloriæ temporalis aspiciens,
5. Ps. 36. d iterum dicit: *Vidi impium superexaltatum & elevatum super cedros Libani: transivi, & ecce non erat.*
Ibi. Hinc iterum ait: *Pusillum adhuc, & non erit pecca-*
Iacob. 4. d *tor.* Hinc Jacobus dicit: *Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens.* Hinc Propheta brevitatem gloriæ carnalis pensans, denunciat, dicens:
Isai. 40. b *Omnis caro fenum, & omnis gloria ejus sicut flos feni.* Iniquorum quippe potentia feni floribus comparatur: quia nimirum carnalis gloria dum nitet, cadit:

A dum apud se extollitur, repentino intercepta fine terminatur. Sic namque aurarum flatu in altum stipula rapitur; sed casu concito ad ima revocatur. Sic ad nubila fumus attollitur; sed repente in nihilum tumescendo dissipatur. Sic ab infimis nebula densescendo se erigit; sed exortus hanc solis radius, ac si non fuerit abstergit. Sic in herbarum superficie nocturni roris humor aspergitur; sed diurni luminis subito calore siccatur. Sic spumosæ aquarum bullæ inchoantibus pluviis excitatæ, ab intimis certatim prodeunt; sed eò celeriùs diruptæ depereunt, quo inflatæ * citius extenduntur. Cumque excrescunt ut appareant, crescendo peragunt ne subsistant. De iniquis igitur temporalis gloriæ elatione tumentibus, sed tamen nulla in hac soliditate durantibus, dicatur rectè: [*Elevati sunt ad modicum, & non subsistent.*] De quibus adhuc subditur: [*Et humiliabuntur sicut omnia, & auferentur.*] Sic provectus esse contemplationis debet, ut ex paucis ad multa, ex multis ad omnia consideranda rapiatur: quatenus gradatim educta proficiat, & transitoria omnia, comprehendendo dijudicans, ipsa pæne incomprehensibiliter excrescat. Unde sanctus vir cùm pravorum gloriam defectumque discuteret, ad cuncta protinus mentis oculum tetendit, dicens: [*Humiliabuntur sicut omnia, & auferentur.*] Omnia profectò terrena. Ac si apertè dicat: Stare ullo modo nequeunt, quia ipsa quoque fugiunt quibus innituntur: dumque temporalia diligunt, cum his ex temporis volubilitate percurrunt. Sed quæri potest cùm per Salomonem dicitur:
B *Generatio præterit, & generatio advenit, terra verò in æternum stat:* cur beatus Job omnia humiliari asserat & auferri? Quod tamen facilè discutimus, si terra & cælum vel qualiter transeat, vel qualiter maneat distinguamus. Utraque namque hæc per eam, quam nunc habent, imaginem transeunt, sed tamen per essentiam sine fine subsistunt. Hinc namque per Paulum dicitur: *Præterit enim figura*
1. Cor. 7. f *hujus mundi.* Hinc per semetipsam Veritas dicit:
Matt. 24. c *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Hinc per Joannem angelica voce perhibetur: *Erit cælum novum, & terra nova.* Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovan-
Apoc. 21. a tur. Cælum igitur & terra & transit & erit: quia & ab ea, quam nunc habet, specie per ignem tergitur, & tamen in sua semper natura servatur. Unde per Psalmistam dicitur: *Mutabis ea, & mutabuntur.*
Ps. 101. d Quam quidem ultimam commutationem suam ipsis nobis nunc vicissitudinibus nunciant, quibus nostris usibus indesinenter alternant. Nam terra à sua specie hiemali ariditate deficit, vernali humore viridescit. Cælum quotidie caligine noctis obducitur, & diurna claritate renovatur. Hinc ergo fidelis quisque colligat & interire hæc, & tamen per innovationem refici, quæ constat nunc assiduè velut ex defectu reparari.

Quòd in die judicij, impiis quasi aristis projectis in ignem, justitiæ Sanctorum quantus sit candor patebit.

CAPUT VI.

INTER hæc igitur vir sanctus cùm pravorum cursum conspicit, quanta quandoque animadversione deficiant innotescit, dum protinus subdit: [*Et sicut summitates spicarum conteretur.*] Spicarum quippe summitates, aristæ sunt. Aristæ autem conjunctæ in spica prodeunt, sed crescendo pauliſper, à se hirsutæ & rigidæ disjunguntur. Sic nimirum sic ad hujus mundi gloriam pravi divites surgunt. Naturæ enim sibi communione conjuncti sunt, sed contra se vicissim crescendo dividuntur. Alius quippe alium despicit, & alter in alterum invidiæ facibus igneſcit. Qui ergo ex tumore mentis
6.

à charitatis unitate se separant, quasi aristarum more contra se rigidi stant. Quid ergo pravos hujus mundi divites dixerim, nisi aristas quasdam generis humani? Qui dum contra se superbiunt, sed bonorum vitam unanimiter affligunt, adversum se quidem divisi sunt, sed tamen concorditer grana deorsum premunt. Nunc igitur aristæ ad alta prosiliunt, grana latent: quia & reproborum potentia eminet, & electorum gloria non apparet. Illi se honorum fastibus ostendunt, isti in humilitate se deprimunt. Sed trituræ tempus adveniet, quod & aristarum rigiditatem frangat, & solida grana non conterat. Tunc quippe superbia iniquorum comminuitur, tunc electorum vita quanta integritate fulgeat, declaratur: quia cùm injusti deficiunt, ex hac ipsa aristarum contritione agitur ut grana appareant, quę latebant. Cumque aristæ franguntur, granorum candor ostenditur: quia iniquis in supplicia æterna cadentibus, Sanctorum justitia quanta veritate candeat, demonstratur. Unde rectè quoque per Joannem dicitur: *Cujus ventilabrum in manu sua est, & permundabit aream suam: & triticum quidem recondet in horrea sua, paleas autem comburet igni inextinguibili* Beatus igitur Job, pravorum elatio quanta animadversione frangatur, aspiciat, eosque aristis pereuntibus comparans, dicat: [*Sicut spicarum summitates conterentur:*] quia nimirum rigiditas superborum triturę ultimæ fortitudine frangitur, quæ nunc electorum vitam despiciens elevatur. Sequitur:

Matt. 3. c
Luc. 3. d

Quòd sit indignum & injustum, ut Sancti si in aliquo offendant, à malè viventibus increpentur.

CAPUT VII.

QUòd si non est ita, *quis me arguere poterit esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?*] Si ita non est ut loquitur, profectò de falsitate hunc omnes arguere possunt. Cur ergo dicitur: *Si non ita est, quis me arguere poterit esse mentitum*; dum scilicet noverimus quòd fallacem cuilibet reprehendere licet? Sed si loquentis sensum subtili interrogatione discutimus, quàm sint recta quæ protulit, citiùs invenimus. Justus namque etsi quid umquam delinquendo loquitur, dignum non est ut ab injustis & pravè viventibus judicetur. Unde sanctus vir amicorum superbiam deprimens, non solùm si ita est, verumetiam si ita non est ut protulit, nequaquam se reprehendi posse confidit: quia nimirum illi rectè redarguere falsa possunt, qui falsa agere nesciunt. Nam correptionis ausum contra fallaciam perdunt, qui adhuc fallaciter vivunt. Ait ergo: [*Quòd si ita non est, quis me poterit arguere esse mentitum?*] Ac si apertè dicat: Ita sunt cuncta ut protuli, quæ tamen si ita non essent, à vobis redargui nequaquam possem: quia dum adhuc propriæ succumbitis, alienam reprehendere fallaciam non valetis. Ubi & aptè subditur: [*Et ponere ante Deum verba mea.*] Quisquis enim dicta fallacia veraciter reprehendit, audita cogitans, atque hæc ex regula veritatis pensans, verba ante Deum ponit: quia apud se in conspectu veritatis examinat, quid foris contra fallaciam decernat. Ante Deum quippe verba ponere, est considerato intimo judice, exteriora dicta pensare. Vir igitur sanctus ab amicis superbientibus verba sua ante Deum poni posse non æstimat. Ac si apertè dicat: Idcirco quæ loquor, ponere ante judicem non valetis, quia ejus vobis faciem peccantes absconditis. Quod tamen & ex typo sanctæ Ecclesiæ nil obstat intelligi, quæ cùm de infirmis suis ab hæreticorum irrisione reprehenditur, ipsam irrisionis eorum astutiam dedignatur: quia tolerabilius Deo est, ut in infirmitate quis atque ignorantia cum humilitate jaceat, quàm cum elatione alta comprehendat. Sed quia sanctus vir multa contra eos protulit, qui fugitiva potestate superbiunt, & ventosis honoribus intumescunt, Baldad Suhites ex ejus correptione proficiens, apud quem vera sit potentia agnoscit, dicens.

CAP. XXV. RESpondens autem Baldad Suhites, dixit: *Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum eius? & super quem non surget lumen illius? Numquid iustificari potest homo comparatus Deo: aut apparere mundus natus de muliere? Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius: quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?*

Quòd Angeli præpositi gentibus inter se non dissident, dum pro meritis singulorum, quisque sui ministerij opus implet, in quibus voluntati divinæ obsequitur.

CAPUT VIII.

7. POtestas & terror apud eum est, *qui facit concordiam in sublimibus suis.*] Ac si apertè dicat: Solus corda mortalium veraciter terret, qui ex divinitatis suæ potentia veraciter hæc possidet. Humana enim potentia quem terrorem incutit, quæ jure ejusdem potentiæ quando careat nescit? Rectè autem dicitur: [*Qui facit concordiam in sublimibus suis:*] quia multa sibimet inferiùs dissident, sed ad concordem supernorum plenitudinem currunt; & ex internæ pacis causa agitur, ut sæpe eą quæ sunt exteriùs, sine pace disponantur. Nam bonos omnipotens Deus ad meritum provehit, cùm contra eorum vitam malos sævire permittit. Atque in concordia componuntur summa, dum confunduntur infima: quia inde in cælestibus electos suos Angelorum choris sociat, unde in terrenis & infimis reproborum * mentes suis nutibus adversantes portat. Sed inter hæc libet inquirere, si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per Angelum Danieli dicitur: *Ego veni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus: & ecce Michael unus de principibus primis, venit in adjutorium mihi.* Et paulò pòst: *Nunc revertar ut prælier adversum principem Persarum. Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorum adveniens.* Quos itaque alios principes gentium, nisi Angelos appellat, qui sibi resistere exeunti potuissent? Quæ ergo esse pax in sublimibus potest, si inter ipsos quoque angelicos spiritus prælianti certamen agitur, qui semper conspectui veritatis assistunt? Sed quia certa Angelorum ministeria dispensandis singulis quibusque gentibus sunt prælata, cùm subjectorum mores adversum se vicissim prępositorum spirituum opem merentur, ipsi qui præsunt spiritus, contra se venire referuntur. Is namque Angelus qui Danieli loquebatur, captivis Israëlitici populi in Perside constitutis prelatus agnoscitur. Michael autem eorum qui ex eadem plebe in Judææ terra remanserant, præpositus invenitur. Unde & ab hoc eodem Angelo paulò pòst Danieli dicitur? *Nemo est adjutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.* De quo & hoc, quod præmisimus, dicit: *Et ecce Michael unus de principibus primis venit in adiutorium mihi.* Qui dum nequaquam simul esse, sed venire in adjutorium dicitur; apertè ei populo prælatus agnoscitur, qui captivus in alia parte tenebatur. Quid est ergo Angelum dicere: *Ego veni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarum restitit mihi:* nisi sua subditis opera

* al. mores

Dan. 10. c

Ibid.

Ibid.

nunciare? Ac si apertè dicat: Precum quidem tuarum merita exigunt, ut Israëliticus populus à jugo suæ captivitatis exuatur, sed est adhuc quod in eodem populo, Persarum dominio purgari debeat: unde ereptionem illius, Persarum princeps mihi jure contradicat, quamvis preces tuas eorum quoque lacrymæ, qui in Judæa relicti sunt, adjuvent. Unde hoc quoque quod diximus, subjungit: *Michael princeps vester venit in adjutorium mihi.* Cumque ut adversus principem Persarum prælietur, egreditur, Græcorum sibi princeps adveniens apparet. Qua ex re innuitur, quòd adversum Græcos quoque aliquid Judæa commiserat, quorum profectò causâ ereptioni illius resistebat. Prophetæ igitur preces Angelus exaudit, sed Persarum princeps resistit: quia etsi jam vita justi deprecantis ereptionem populi exigit, ejusdem tamen populi adhuc vita contradicit: ut quia necdum hi qui in captivitatem fuerant ducti, plenè purgati sunt, jure eis adhuc Persæ dominentur. Michaël adjuvat, sed Græcorum princeps ad prælium venit: quia mereri quidem veniam tam longa oppressorum captivitas poterat, sed ereptionis eorum beneficio hoc quoque quòd in Græcos deliquerant, obviabat. Rectè ergo dicitur, quòd contra se Angeli veniunt: quia subjectarum sibi gentium vicissim merita contradicunt. Nam sublimes spiritus eisdem gentibus principantes nequaquam pro injustè agentibus decertant, sed eorum facta justè judicantes examinant. Cumque uniuscujusque gentis vel culpa vel justitia ad supernæ curiæ consilium ducitur, ejusdem gentis præpositus vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perhibetur. Quorum tamen omnium una victoria est sui super se opificis voluntas summa; quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non valent, numquam volunt. Bene ergo dicitur: [*Qui facit concordiam in sublimibus suis*] Sequitur.

Quòd sancti Angeli contra diabolum potestative decertant: & quæcumque contra eum appetunt, possunt.

CAPUT IX.

[*Vmquid est numerus militū ejus?*] In cognitione humanæ rationis supernorum spirituum numerus non est: quia quanta sit illa frequentia invisibilis exercitus nescit: de quo per Danielem dicitur: *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Supernorum civium numerus infinitus & definitus exprimitur: ut qui Deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstretur: quamvis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistunt enim illæ proculdubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt. Ministrant verò hi, qui ad explenda officia nunciorum veniunt: sed tamen ipsi quoque contemplatione ab intimis non recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, quàm hi qui principaliter assistunt; assistentium numerus quasi definitus, ministrantium verò infinitus ostenditur. Angelicos verò spiritus rectè Dei milites dicimus, quia decertare eos contra potestates aëreas non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragunt: quia quidquid agendo contra immundos spiritus appetunt, ex adjutorio cuncta regentis possunt. De hac namque militia, nascente rege nostro, scriptum est: *Subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis.* Cui tamen militiæ electorum quoque hominum numerus jungitur, qui per sublime mentis desiderium, à terrenæ conversationis servitute liberantur. De quibus per Paulum dicitur: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.* Qui licet nunc pauci appareant, in invisibili tamen patria innumerabiles regnant: quia etsi ex comparatione pravorum pauci sunt, in congregationis suæ frequentia metiri nequaquam possunt. Quia verò eorumdem militum virtus non propriis viribus, sed supernæ gratiæ infusione roboratur, rectè subjungitur: [*Et super quem non surget lumen illius?*] Lumen quippe Dei, est gratia præveniens. Quæ si in nostro corde nequaquam gratuitò consurgeret, profectò mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret. Unde & subditur.

Quòd quamdiu sumus in corpore hujus mortis, à peccato immunes esse non possumus.

CAPUT X.

[*Vmquid justificari potest homo comparatus Deo? aut apparere mundus natus de muliere?*] Versus iste superiùs à beato Job dicitur: & nunc in ejus exprobratione replicatur. Omnis namque vir justus, Dei illustratione justus est, non comparatione. Humana quippe justitia auctori comparata, injustitia est: quia etsi in ipsa sui conditione homo persisteret, creatori non posset æquari creatura. Cui tamen ad graviora defectus pondera, accessit & culpa, quam serpens insidians intulit, & mulier infirmata persuasit. Unde nunc quia homo per mulierem culpæ subditam nascitur, reatus primi infirmitas in prole propagatur. Et quia in radice putruit humani generis ramus, in conditionis suæ viriditate minimè subsistit. Unde rectè nunc dicitur: [*Numquid justificari potest homo comparatus Deo: aut apparere mundus natus de muliere?*] Ac si apertè diceretur: Ne contra auctorem suum homo superbiat, consideret unde huc venit, & intelligat quid sit. Sed ecce nonnulli per domum spiritus adjuti, contra infirmitatem suæ carnis eriguntur, virtutibus emicant, signorum quoque miraculis coruscant: nullus tamen est, qui sine culpa vitam transeat, quousque carnem corruptionis portat. Unde adhuc subditur: [*Ecce etiam luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus.*] Quid per lunam, nisi cuncta simul Ecclesia: quid per stellas, nisi singulorum bene viventium animæ designantur? qui inter pravorum hominum conversationes, dum magnis virtutibus eminent, quasi in tenebris noctis lucent. Unde per Paulum quoque discipulis dicitur: *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* Quia enim sancta Ecclesia lunæ appellatione exprimitur, Propheta testatur, dicens: *Elevatus est sol, & luna stetit in ordine suo.* Elevato enim sole, in suo ordine luna statuitur: quia ascendente ad cælos Domino, sancta protinus Ecclesia in prædicationis auctoritate roboratur. Et quia stellarum nomine electi signantur, rursum Paulus insinuat, dicens: *Stella enim à stella differt in claritate.* Luna ergo non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus: quia nec sancta Ecclesia virtute propria tot miraculis emicat, nisi hanc prævenientis gratiæ dona perfundant: nec singulorum bene viventium mentes à peccatorum maculis mundæ sunt, si remota pietate judicentur: quia apud districti judicis oculos, sua unumquemque corruptibilitas inquinat, nisi hunc quotidie gratia parcentis tergat. Electorum quippe animus prodire ad libertatem justitiæ nititur, sed adhuc compede infirmitatis tenetur: & culpas quidem subigere perfectè desiderat, sed quousque corruptione carnis astringitur, ejus vinculis, etiam cùm non vult, ligatur. Hinc itaque colligant, quanto peccatorum pondere pressi sint, qui contra hęc decertare negligunt, si plenè culpam nec illi superant, qui contra hanc viriliter pugnant. Unde & postquam dictum est: [*Ecce etiam luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus;*] protinus additur: [*Quantò magis homo putredo, & filius hominis vermis?*] Ac si apertè diceretur: Si ipsi quoque esse sine contagio non valent, qui inter præsentis vitæ tenebras virtutibus lucent; quanto reatu iniquitatis obstricti sunt, qui

qui adhuc carnaliter vivunt? Si à peccato esse liberi nequeunt qui jam in cælestibus desideriis conversantur; quæ peccatorum pondera tolerant, qui carnis suæ voluptatibus dediti, adhuc putredinis jugum portant? Hinc Petrus ait: *Si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?* Hinc per Esaïam dicitur: *Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent, quanto magis super omnem domum gaudij civitatis exultantis?* Humum quippe populi sui Dominus electorum omnium mentem vocat, super quam spinas ac vepres ascendere perhibet; quia nec ipsam quoque esse absque punctionibus vitiorum videt. Domus verò gaudij civitatis exultantis, est mens pravorum: quæ dum ventura supplicia conspicere negligit, in carnis voluptate se deserens, inaniter hilarescit. Ait ergo: *Super humum populi mei spinæ & vepres ascendent, quanto magis super omnem domum gaudij civitatis exultantis?* Ac si apertè dicat: Si & illorum mentem vitia deprimunt, qui se pro cælestis patriæ desiderio affligunt; quibus culpis substräti sunt qui sine ulla formidine sese in carnis voluptate derelinquunt? Notandum verò in sermone suo, quantum Baldad ordinem conditionis nostræ tenuit & nativitatis, qui hominem non vermem, sed putredinem, filium verò hominis vermem vocat. Primus namque humani generis parens, homo non filius hominis, ex quo quisquis prodiit, non solùm homo, sed filius quoque hominis fuit. Sicut ergo ex homine filius hominis, ita ex putredine nascitur vermis. Unde rectè homo putredo, filius verò hominis vermis vocatur. Primus quippe homo putredo, non vermis: quia etsi per mortem putruit, non tamen ex putredine per nativitatem venit. Qui autem hominis est filius, vermis dicitur: quia jam ex mortalium corporum corruptione propagatur. Igitur quia amicorum verba finita sunt; beatus Job altiori acumini prosecutionis innititur; ejusque dicta tam sunt valida, quàm extrema: quia & sic usus esse jurisperitorum solet, ut argumentum, quo adversariis suis eminere se prævident, ad prosecutionis conclusionem servent.

1. Pet. 4. d

Esai. 32. c

CAP. XXVI. *RESpondens autem Iob, dixit: Cujus adjutor es? numquid imbecillis? & sustentas brachium eius, qui non est fortis? Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam, & prudentiam tuam ostendisti plurimam? Quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramentum? Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis. Nudus est infernus coram illo: & nullum est operimentum perditioni. Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Qui tenet vultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux & tenebræ. Columnæ cæli contremiscunt, & pavent ad nutum eius. In fortitudine illius repente maria congregata sunt: & prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornavit cælos: & obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus. Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum eius: & cum vix parvam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?*

CAPUT XI.

10. *RESpondens autem Iob, dixit: Cujus adjutor es? numquid imbecillis? & sustentas brachium ejus, qui non est fortis?*] Adjuvare imbecillem, charitatis est; adjuvare potentem velle, elationis. Quia igitur amici ejus hæreticorum speciem tenentes, quasi adjuvantes Deum, sapientiam suam ostendere conabantur, justè Baldad reprehenditur, ut dicatur: [*Cujus adjutor es? numquid imbecillis? & sustentas brachium ejus, qui non est fortis?*] Ac si apertè dicat: Dum eum juvare niteris, sub cujus magnitudine succumbis, omne quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate. Sed inter hæc sciendum est, quòd plerumque etiam Deum, qui videlicet imbecillis non est, humiliter agentes adjuvamus. Unde per Paulum dicitur: *Adjutores enim Dei sumus.* Nam cùm ei, quem ipse per internam gratiam infundit, nos exhortationis voce concurrimus, hoc quod ille per spiritum agit intrinsecus, nos exteriùs ministerio vocis adjuvamus? & tunc solùm nostra exhortatio ad perfectionem ducitur, cùm in corde Deus fuerit, qui adjuvetur. Unde & aliàs dicit: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Plantare quippe & rigare, adjuvare est. Quod utrumque vacuum erit ministerium, si in corde Deus non dat incrementum. Sed qui de sensu suo alta sapiunt, esse humiliter Dei adjutores nolunt: quia dum se Deo utiles esse æstimant, à fructu se utilitatis alienant. Unde & Veritatis voce discipulis dicitur: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus.* Sequitur: [*Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam?*] Dare stulto consilium, charitatis est: dare sapienti, ostentationis: dare verò ipsi sapientiæ, perversitatis. Et quia hi, quos tenere hæreticorum speciem diximus, per locutionem suam ostentationi potius quàm utilitati serviebant, rectè adhuc contra

1. Cor. 3. b

Ibid.

Luc. 17. c

Baldad subditur: [*Et prudentiam tuam ostendisti plurimam.*] Omnis, cui prudentia recta est, plurima non est: quia juxta Pauli vocem, non plus appetit sapere, quàm oportet sapere. Cui verò est plurima, non est recta: quia dum ultra modum tenditur, in quolibet latere culpæ declinatur. Prudentiam verò suam plurimam ostendunt, qui videri præ aliis prudentiores appetunt. Unde fit plerumque, ut cùm moderatè sapere nesciunt, etiam fatua loquantur. Pro qua re ipse adhuc excessus prudentiæ subjungitur, ut dicatur: [*Quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramentum?*] Per spiramentum vivimus, per prudentiam sapientes sumus. Priùs autem nostrum est vivere, postmodum sapere: quia ut sapientes esse valeamus, priùs agitur ut simus. Qui ergo vitam dedit, ipse proculdubio & prudentiam contulit. Baldad autem, quia beatum Job flagellatum pro culpa credidit, occultum Dei judicium, quod humiliter venerari debuit, superba nisus est temeritate penetrare. Ipsi ergo se per prudentiam prætulit, cujus judicium non intelligendo judicavit. Ipsi se per prudentiam prætulit, à quo vivendi spiraculum accepit: ac si plus ipso esset sapiens, à quo habebat ut esset. Sed quia beatus Job sanctæ Ecclesiæ typum tenens, pauca in superborum correptione protulit, quos tenere hæreticorum speciem non ignoravit, sicut superiùs dixit: *Disputare cum Deo cupio, priùs vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores perversorum dogmatum:* repente se ad doctrinam erigit, & contra elatorum imperitiam, scientiæ suæ latitudinem per sententias expandit, dicens:

Rom. 12. a

Iob. 13. a

Quòd potentes hujus sæculi quasi gigantes ex propria superbia confunduntur, & ideo magis suppositi sunt, unde tumidè appetunt multis præesse.

CAPUT XII.

ECce gigantes gemunt sub aquis.] Dignum quippe erat, ut per increpationem priùs tumorem sapientiæ terrenæ retunderet, & per doctrinam post-

11. Philo de gigantibus.

modum ad plena mysteriis verba transiret. Gigantes enim vel apostatas angelos, vel superbos quosque homines, nil obstat intelligi. Hinc enim per Prophetam dicitur: *Mortui non vivent, gigantes non resurgent.* Quos namque mortuos, nisi peccatores nominat? Et quos gigantes, nisi eos qui de peccato etiam superbiunt, appellat? Illi autem non vivunt, quia peccando vitam justitiæ perdiderunt. Isti etiam resurgere post mortem nequeunt: quia post culpam suam inflati per superbiam, ad pœnitentiæ remedia non recurrunt. Hinc rursum scriptum est: *Vir qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur:* quia quisquis iter rectitudinis deserit, quorum se numero nisi superborum spirituum jungit? Bene autem contra elatos dicitur: [*Ecce gigantes gemunt sub aquis.*] Ac si apertè diceretur: Cur de scientia homo superbiat, cùm ignorantiæ abyssus & ipsos superbissimos angelorum spiritus premat? Si autem gigantum nomine, potentes hujus sæculi designantur; in aquis possunt populi figurari, Joanne attestante, qui ait: *Aquæ enim sunt populi.* Bene autem contra superbientem dicitur: [*Ecce gigantes gemunt sub aquis.*] quia elati omnes dum in hac vita assequi honorum celsitudinem cupiunt, sub ponderibus populorum gemunt. Nam quantò quis hîc altiùs erigitur, tantò curis gravioribus oneratur; eisque ipsis populis mente & cogitatione supponitur, quibus superponitur dignitate. Et bene de his verbis ac breviter indicatur, quia omnis superbia eo ipso in imo jacet, quo in alta se erigit: ut inde magis cunctis suppositа sit, unde cunctis * expetit supereſſe. Homo quippe in sublimibus elevatus, tantos super se sustinet, quantos suppositos regit. Hi autem qui talibus sociantur, ipsi etiam laboris eorum participatione deprimuntur. Nam cùm eis laborem etiam tolerant ponderis, dum pariter gloriam affectant honoris. Unde cùm diceret: [*Ecce gigantes gemunt sub aquis;*] protinus adjunxit: [*Et qui habitant cum eis.*] Ac si dicat; Pariter gemunt, qui eorum gloriæ ex delectatione sociantur. Ipsa autem occupatio sæcularium dignitatum tantò facilioribus vitiis premitur, quantò majoribus curis gravatur. Humanus namque animus videre & devitare peccata utinam valeat vel quietus. Quia ergo vidit desideratas rerum celsitudines absque peccatis ministrari non posse: & quia divinæ iræ non absconditur quidquid illicitum perpetratur, aptè secutus adjunxit: *Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.*] Quod Paulus Apostolus quoque ait: *Omnia enim nuda & aperta sunt oculis ejus.* Inferni verò & perditionis nomine, diabolum omnesque damnationis ejus socios designavit. Quis verò ille sit, coram quo infernus est nudus, sequitur dicens:

Origen. hom. 7. in Num. & hom. 3. in Can.

Esai. 26. c

Prov. 21. c

Apoc. 17. d

* al. appetit

Hebr. 4. d

Beda in Prov. 30.

Quòd juste Deus diaboli potestatem super corda vacua extendat: & item ex gratia, cui vult, misereatur.

CAPUT XIII.

Idem 18. Moral. cap. 11. & 33.

August. epist. 120.

Esa. 14. d

Deut. 32. a

QUi extendit Aquilonem super vacuum.] Aquilonis nomine, in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui ut corporis frigore gentium corda constringeret, dixit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.* Qui super vacuum extenditur: quia illa corda possidet, quæ divini amoris gratia non replentur. Sed tamen omnipotenti Deo suppetit, etiam vasa diaboli cunctis virtutibus vacua, suæ gratiæ munere implere, in eisque divini timoris soliditatem ponere, quos nulla conspicit rectitudinis actione roborari. Unde aptè subjungitur: [*Et appendit terram super nihilum*] Quid enim terræ nomine, nisi sancta Ecclesia designatur; quæ dum verba prædicationis suscipit, fructum boni operis reddit? De qua per Moysen dicitur: *Audiat terra verba ex ore meo, expectetur sicut pluvia eloquium meum.* Et quid per nihilum, nisi gentiles populi designantur? De quibus per Prophetam dicitur: *Omnes gentes velut nihilum & inane reputatæ sunt.* In eo ergo nihilo terra suspenditur, quod priùs vacuum ab Aquilone tenebatur; quia illa corda gentilium repleta sunt charitate Dei, quæ pressa priùs fuerant torpore diaboli. Potest verò & per hoc vacuum, Judææ infidelitas, & per terram, sicut diximus, sanctæ Ecclesiæ fructificatio designari. Vir ergo sanctus Judææ pereuntis casum aspiciat, & gentilitatis merita ad veniam redeuntis cernat, ac dicat: [*Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum*] Nam quia Judæorum corda fide vacua, diabolo sunt subdita, extendit Aquilonem super vacuum. Quia verò nullis existentibus meritis sicut dictum est: *Pro nihilo salvos facies eos*, super gentes Dominus fundavit Ecclesiam suam, quæ per Prophetam nihilum sunt vocatæ, aptè secutus adjungit: [*Appendit terram super nihilum.*] Hoc verò quo ordine factum sit, mirifica subdens ratione contexit. Ait enim:

Esai. 40. a

12.

Psal. 17. b

Quòd secundum capacitatem audientium contemperare se debeat lingua doctorum: & quid sit quod in lege scriptum est, quòd qui foderit cisternam, & non operuerit eam, si ceciderit in eam bos vel asinus, dominus cisternæ reddet pretium jumentorum.

CAPUT XIV.

QUi ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum.] Quid hoc loco aquam, nisi scientiam: quid nubes, nisi prædicatores appellat? Nam quia in sacro eloquio aliquando aqua scientia dicatur, Salomone attestante didicimus, qui ait: *Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientiæ.* Aqua signari scientiam David Propheta testatur, dicens: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Idest, occulta scientia in prophetis, qui ante adventum Domini, dum occultis sacramentis gravidi, mysteria immensa gestarent, intuentium oculis, eorum intelligentia caligabat. Nubium verò nomine quid hoc in loco aliud, quàm prædicatores sancti, id est, Apostoli designantur, qui per mundi partes circumquaque transmissi, & verbis noverant pluere, & miraculis coruscare? Quos Esaïas propheta longè antè intuens, dixit: *Qui sunt isti qui ut nubes volant?* Quia igitur vir iste propheticò plenus spiritu, in hac locutione sua ad laudem Dei initia nascentis Ecclesiæ desiderat exordiri, studet ejus ordinem ab Apostolorum prædicatione narrare, qui curaverunt summopere rudibus populis plana & capabilia, non summa atque ardua prædicare. Nam si scientiam sanctam, quæ hîc aquæ nomine designatur, ut hauriebant corde, ita ore funderent, immensitate ejus auditores suos opprimerent potius quàm rigarent. Unde religata intrinsecus scientia, ut non pariter deorsum erumperet, auditores suos distillatione verborum nutriens, nubes illa loquebatur, dicens: *Non potui loqui vobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Quis enim ferre potuisset, si raptus ad tertium cælum, raptus in paradisum, etiam arcana verba audiens, quæ loqui homini non liceret, tam immensos supernæ scientiæ sinus aperiret? Aut cujus non virtutem auditoris opprimeret, si ea quæ intrinsecus haurire poterat, inquantum carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ hujus immensitas emanasset? Ut verò auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione foveantur, ligat Deus aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum: quia doctorũ prædicationem temperat, ut auditorum infirmitas, doctorum

Esai. 40. a

1. Cor. 3.

2. Cor. 12.

rore nutrita convalescat. Quod bene in Evangelio
Luc. 5. a mystica descriptione narratur, dum dicitur: *Ascendit Jesus in naviculam Petri, & rogavit ut a terra reduceret pusillum, & ita sedens prædicabat turbis.* Per navem Petri quid aliud, quàm commissa Petro Ecclesia designatur? De qua ut Dominus turbis confluentibus prædicet, eam à terra paulùlum reduci jubet. Quam nec in altum duci, & tamen à terra præcipit removeri: profectò significans prædicatores suos rudibus debere populis, nec alta nimis de cælestibus, nec tamen terrena prædicare. Aqua itaque ligatur in nubibus: quia prædicatorum scientia infirmorum mentibus loquens, quantum sentire valet, docere prohibetur. Nam plerumque si auditorum cor verbi immensitate corrumpitur, lingua docentium indiscretionis pœnâ mulctatur. Unde scriptum est: *Si quis aperuerit cisternam & foderit, &*
Exod. 21. d *non operuerit eam, ceciderintque bos vel asinus in eam, dominus cisternæ reddet pretium jumentorum.* Quid est enim aperire cisternam, nisi intellectu valido Scripturæ sacræ arcana penetrare? Quid autem per bovem & asinum, mundum scilicet & immundum animal, nisi fidelis quisque & infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illuc bos vel asinus ruat: id est, qui in sacro eloquio jam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegat; ne per scandalum mentis aut fidelem parvulum, aut infidelem, qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim jumentorum debet pretium: quia illud scilicet admisisse convincitur, unde ad agendam pœnitentiam reus tenetur. [*Quisquis namque ad alta scientiæ fluenta perveniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contexerit, pœnæ reus addicitur, si per verba ejus in scandalum, sive munda, seu mens immunda capiatur.*] Operienda est itaque cisterna: quia coram parvulis mentibus tegenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur. Dicatur igitur rectè: [*Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum.*] Pariter namque aquæ erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia ex ore loquentis emanaret: si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, & nil sibi cum proficientibus reservaret. Dignum quippe est, ut qui prædicat, audientis modum consideret: quatenus ipsa prædicatio cum auditoris sui incrementis crescat. Sic quippe agere unusquisque prædicator debet, sicut cum illo divinitus agitur, ut nequaquam cuncta quæ sentit, infirmis insinuet: quia & quousque ipse carne mortalitatis infirmus est, ea quæ superna sunt, cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet quantum cognoscit: quia & ipse de supernis mysteriis cognoscere non valet quanta sint. Hinc est enim quòd Paulus Apostolus, postquàm mysteriis
1. Cor. 13. d cælestibus interfuit, dicit: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Unde & continuò hîc sequitur:

Quòd in hac vita gloria Dei ex parte cognoscitur, sed sicut est, nondum videtur.

CAPUT XV.

Qui tenet vultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam.] In vultu solet cognitio demonstrari. Solij ergo ejus vultus tenetur: quia à nobis in hac vita regni ejus gloria, non quanta intrinsecus habetur, agnoscitur. Super quo rectè expandi nebula dicitur: quia sicut est, illa cælestis re-
Sap. 9 d gni gloria non videtur. *Nam corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* A videndo ergo eo nebulâ aspergimur: quia ipsa nostræ ignorantiæ obscuritate caligamus. Unde rectè per Psalmistam di-

A citur: *Caligo sub pedibus ejus, & ascendit super Cherubim, & volavit, volavit super pennas ventorum, & posuit tenebras latibulum suum.* Caligo namque est ei sub pedibus, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, qua in superioribus dominatur. Ascendit enim super Cherubim, & volavit. Cherubim quippe plenitudo scientiæ dicitur. Proinde super plenitudinem scientiæ ascendisse perhibetur, & volasse; quia majestatis ejus celsitudinem scientia nulla comprehendit. Volavit igitur: quia longè in altum ab intellectu nostro se rapuit. Volavit super pennas ventorum: quia scientiam transcendit animarum. Qui posuit tenebras latibulum suum: quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur, per ignorantiam nostram nobis absconditur,
B ne à nobis modò in æterna & intima claritate videatur. Unde ei & in Canticis canticorum à sponsa dicitur: *Fuge dilecte mi, fuge.* Fugit nos, dicimus, Cant. 8. d
quoties menti nostræ id quod reminisci volumus, non occurrit. Fugit nos, dicimus, quoties id quod 14.
reminisci volumus, memoriâ non tenemus. Sancta ergo Ecclesia postquam mortem ac resurrectionem Domini, ascensionemque describit, clamat ei prophetico plena spiritu: *Fuge dilecte mi, fuge.* Ac si diceret: Tu qui ex carne comprehensibilis factus es, ex divinitate tua intelligentiam nostri sensus excede, & in teipso nobis incomprehensibilis permane. Tenet ergo vultum solij sui, quia majestatis suæ potentiam mortalibus absconditur. Sed si ejus solium angelicas virtutes accipimus, ipsis quippe velut sedi regiæ præsidet, sui nobis solij vultum tenet: quia
C quamdiu in hac mortali carne subsistimus, quæ quantaque sint illa Angelorum ministeria, non videmus. Et expandit super illud nebulam suam. quia proculdubio & cor nostrum ad quærendum sublevat, & tamen occulta moderatione agitur, ut ipsa requisitionis suæ immensitate reprimatur. Unde scriptum est: *Dedit abyssus vocem suam, ab altitu-* Habac. 3.
dine phantasiæ suæ. Exclamare enim mens humana in admiratione compellitur, dum altitudine considerationis in requisitionibus suis, eo ipso quò latiùs extenditur, angustatur. Vel certè, quia solium Dei ipsi nos sumus, vultum solij sui non immeritò tenere dicitur, dum nostra scientia progredi ad altiora prohibetur. Super quod solium suum nebulam
D Deus aspergere dicitur: quia invisibilis manens, occulta super nos judicia exerit, vt & fiat in promptis quod videre possimus, & tamen origo facti lateat in abditis, ut cur fiat, nescire debeamus. Unde & aptè subditur:

Quòd nulli æternitatis scientia tribuatur, quamdiu vita hæc transitoria agitur.

CAPUT XVI.

Terminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux & tenebræ.] Quia plerumque in sacro eloquio, ut suprà diximus, aquarum nomine populi designantur, aquas Dominus termino circumdat: quia humani generis ita scientiam moderatur,
E ut quousque vicissitudines alternantium temporum transeant, perfectè ad cognitionem claritatis intimæ non pertingat. Sin verò lucis nomine justos accipimus, tenebrarum verò appellatione peccatores, (unde & Paulus dicit: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*) hoc ipsum quod dixi- Ephes. 5. b
mus, sentiri nil obstat: quia * perfecta æternitatis *al. perfectæ*
scientia nulli tribuitur, quousque cursus justorum, injustorumque finiatur. Sed quia mirum non est carnales populos superna nescire, sanctus vir in ejusdem divinæ potentiæ admiratione se erigit: & quòd ipsam quoque Angelorum, perfectorumque hominum scientia transeat, intuetur dicens:

Quòd electi, & ipsi Angeli majestatem divinam, quam assidue vident, contremiscunt, non timore, sed admiratione.

CAPUT XVII.

Columnæ cæli contremiscunt, & pavent ad nutum ejus.] Quid aliud columnas cæli, quàm vel sanctos Angelos, vel summos Ecclesiæ prædicatores appellat? Super quos in cælestibus crescens universa spiritalis fabricæ structura surrexit; sicut
Apoc. 3. c aliàs sancta Scriptura testatur, dicens: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* Nam quisquis in Dei opere recta intentione firmatur, columna in structura fabricæ spiritalis erigitur: ut in hoc templo, quod est Ecclesia, positus, & utilitati sit & decori. Eos verò Job columnas cæli, quos Apostolus columnas vocat Ec-
Galat. 2. b clesiæ, dicens: *Petrus, & Iacobus, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi.* Possumus etiam columnas cæli & ipsas Ecclesias non inconvenienter accipere, quæ multæ unam catholicam faciunt toto terrarum orbe diffusam.
Apoc. 1. & 2. Unde & septem Ecclesiis scribit Joannes Apostolus, ut unam catholicam septiformis gratiæ plenam spiritu designaret. Et de Domino novimus
Prov. 9. a dixisse Salomonem: *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.* Qui ut id de septem Ecclesiis se dixisse innotesceret, secutus etiam
Ibid. sacramenta ipsa, diligenter inserui, dicens: *Immolavit victimas, miscuit vinum, & proposuit mensam, misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem & mœnia civitatis: Si quis est parvulus, veniat ad me.* Immolavit enim Dominus victimas, seipsum offerendo pro nobis. Miscuit vinum, præceptorum suorum poculum ex narratione historica & intelligentia spiritali contemperans. Unde
Ps. 74. b aliàs dictum est: *Calix in manu Domini, vini meri, plenus est mixto.* Et posuit mensam, id est, Scripturam sacram: quæ fessos ad se, atque à sæculi oneribus venientes pane verbi nos reficit, & contra adversarios sua refectione nos roborat. Un-
Ps. 22. b de & aliàs ab Ecclesia dicitur: *Posuisti in conspectu meo mensam, adversus eos qui tribulant me.* Misit ancillas suas, Apostolorum videlicet animas, in ipso suo initio infirmas, ut vocarent ad arcem & mœnia civitatis: quia dum æternam vitam denunciant, ad alta nos mœnia supernæ civitatis levant, quæ profectò mœnia nisi humiles non ascendunt. Unde illic ab eadem Sapientia subditur: *Si*
Prov. 9. 15. *quis est parvulus, veniat ad me.* Ac si apertè dicat: Quisquis se apud se magnum æstimat, aditum sibi mei accessus angustat: quia tantò ad me altiùs pertingitur, quantò uniuscujusque mens apud se veriùs humiliatur. Sed quantalibet quisque virtute proficiat, quantalibet scientia excrescat, penetrare non sufficit, quo nos conditor moderamine judiciorum regit. Dicat ergo: [*Columnæ cæli contremiscunt, & pavent ad nutum ejus:*] quia in plerisque nec ipsi pertingere ad voluntatis ejus celsitudinem prævalent, qui ejusdem voluntatis præmia denunciantes vident. Quod, sicut superiùs diximus, de sanctis quoque Angelis nil obstat intelligi: quia ipsæ quoque virtutes cælestium, quæ hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa sua contemplatione contremiscunt. Sed idem tremor ne eis pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis. Quia verò quantus pavor sit admirationis ejus intulit, nunc ordinem nostræ salutis narrat. Sequitur:

Quòd incarnato Domino, sæcularium corda crediderunt, & superbus diabolus sapientia, non virtute superatus est: quoniam dum eum, in quem nihil habebat, injustè appetiit, quem jure tenebat, amisit.

CAPUT XVIII.

In fortitudine illius repente maria congregata sunt: & prudentia ejus percussit superbum.] Quid aliud maris nomine, quàm præsens sæculum designatur, in quo corda hominum terrena quærentium, diversis cogitationum fluctibus intumescunt? qui elatione superbiæ * concitati, dum alterna intentione se impetunt, quasi * adversante se unda collidunt. Sed jam in fortitudine illius maria congregata sunt, quia incarnato Domino discordantia sæcularium corda concorditer credunt. Jam Petrus in mari ambulat: quia nimirum Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda substrata sunt: ut rectè etiam in Evangelio, hujus mundi mansuetudinem figuraverit, quòd procellosa maris aqua Domini pedibus, presso tumore, calcata est. Sed quonam modo id actum sit, aperitur, dum dicitur: [*Et prudentia ejus percussit superbum*] Quis hîc superbus alius appellatur, nisi ille qui dixit: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo?* Et de quo voce Dei dicitur: *Qui factus est ut nullum timeret, & ipse est rex super omnes filios superbiæ.* De quo etiam, huic sententiæ David propheta concordat, dicens: *Tu humiliasti, sicut vulneratum, superbum.* Sed quamvis simplici naturæ divinitatis non sit aliud esse, & aliud sapere: nec aliud sapere, & aliud fortem esse: quippe quia ipsa fortitudo quæ sapientia, & ipsa sapientia quæ divinitatis essentia est: vigilanter tamen intuendum puto, quòd vir iste prophetico plenus spiritu superbum diabolum, prudentia Dei potius maluit dicere, quàm fortitudine esse percussum. Non enim ait fortitudo, sed prudentia ejus percussit superbum. Nam quamvis, sicut dictum est, propter naturam simplicem, Dei fortitudo sapientia sit: Dominus tamen diabolum, quantum ad faciem spectat, non virtute, sed ratione superavit. Ipse namque diabolus in illa nos parentis primi radice supplantans, sub captivitate sua, quasi justè tenuit hominem, qui libero arbitrio conditus, ei injusta suadenti consensit. Ad vitam namque conditus in libertate propriæ voluntatis, sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa, sed nisi per sacrificium deleri non poterat. Quærendum erat sacrificium: sed quale sacrificium poterat pro absolvendis hominibus inveniri? Neque etenim justum fuit, ut pro rationali homine brutorum animalium victimæ cæderentur. Unde ait Apostolus: *Necesse est ergo exemplaria cæ-* Hebr. 9. f
lestium his mundari, ipsa autem cælestia melioribus hostiis quàm istis. Ergo si bruta animalia propter rationale animal, id est, pro homine dignæ victimæ non fuerunt: requirendus erat homo, qui pro hominibus offerri debuisset, ut pro rationali peccante rationalis hostia mactaretur. Sed quid, quòd homo sine peccato inveniri non poterat, & oblata pro nobis hostia quando nos à peccato mundare potuisset, si ipsa hostia, peccati cogitatione non careret? Inquinata quippe inquinatos mundare non potuisset. Ergo ut rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus: ut verò à peccatis mundaret hominem, homo, & sine peccato. Sed quis esset sine peccato homo, si ex peccati commixtione descenderet? Proinde venit propter nos in uterum virginis Filius Dei, ibi pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura non culpa. Fecit pro nobis sacrificium, corpus suum exhibuit pro peccatoribus, victimam sine peccato, quæ & humanitate mori, & justitia mundare potuisset. Hunc ergo cùm post baptisma vidit antiquus hostis, mox tentationibus impetiit, & 16. Matth. 4.

* al. incitati
* al. adversantes se undæ
Ps. 88. b
Isa. 14. d
Iob. 41. d

per diversos aditus ad interiora ejus molitus irrepere, victus est, atque ipsa inexpugnabilis mentis ejus integritate prostratus. Sed quia ad interiora non valuit, ad ejus se exteriora convertit: ut quia mentis virtute victus est, eum quem decipere tentatione non valuit, carnis saltem videretur morte superare: atque, ut ante nos dictum est, permissus est, in illud quod ex nobis mortalibus mediator acceperat. Sed ubi potuit aliquid facere, ibi ex omni parte devictus est: & unde accepit exteriùs potestatem Dominicæ carnis occidendæ, inde interior potestas ejus, qua nos tenebat, occisa est. Ipse namque interiùs victus est, dum quasi vicit exteriùs: & qui nos jure debitores mortis tenuit, jure in nobis jus mortis amisit: quia per satellites suos ejus carnem perimendam appetiit, in quo nil ex culpæ debito invenit. Dominus ergo noster pro nobis mortem solvit indebitam, ut nobis mors debita non noceret. Bene itaque dictum est: [*Prudentia ejus percussit superbum:*] quia antiquus hostis per excessum præsumptionis suæ eum etiam perdidit, quem iniquæ persuasionis lege possedit: & dum audacter eum, in quo nihil sibi competebat, appetiit, jure illum, quem quasi justè tenebat, amisit. Prudentia itaque non virtute percussus est, qui dum ad tentandum Deum solvitur, ab homine possidendo religatur: ut inde eum qui sub ipso erat, perderet, unde cum illo, qui super ipsum est, congredi præsumpsisset. Occiso autem carne Domino, quæ prædicatores ejus virtutum gloria sit secuta, narratur, cùm subditur:

Quòd Apostoli accepto Spiritu sancto, ornati sunt miraculis, & constanter obedire Deo magis quàm hominibus parati fuerint.

CAPUT XIX.

Psal.18. a *Spiritus ejus ornavit cælos.*] Quos cælos, nisi eos de quibus scriptum est: *Cæli enarrant gloriam Dei?* Quos tunc ornavit Spiritus, cùm replevit.

Act.2. a Quod Luca referente didicimus, qui ait: *Factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis, seditque supersingulos eorum. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.* Ex eo ergo acceperunt ornamenta virtutis, quos immensa ante possederat fœditas timoris. Scimus enim, quod ille Apostolorum, id est, cælorum primus, ante acceptam hujus Spiritus gratiam, quoties dum mori timuit, vitam negavit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cujusquam, sed unius mancipij sola est interrogatione prostratus. Et quidem mancipium, ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirente tentatus. Rursusque ut talis sexus infirmitas etiam officij sui dejectione vilesceret, non ab ancilla tantummodo, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ecce quàm vilis est ad tentandum persona requisita; ut apertè proderetur, quanta eum timoris infirmitas possideret, qui nec ante vocem ostiariæ ancillæ subsisteret. Sed jam hic paulò antè timidus, qualis post adventum Spiritus extiterit, videamus. Certè Luca testante didicimus, contra sacerdotes ac principes quanta Dominum auctoritate prædicavit. Nam cùm facto miraculo quæstio fuisset exorta, & sacerdotum principes, seniores, ac scribæ in Apostolorum persecutione concurrerent, eos in medio statuentes in qua virtute miraculum fecerint, percunctari curaverunt. Quibus repletus Spiritu sancto Petrus dixit: *Principes populi & seniores, si nos hodie dijudicamur in bene facto hominis infirmi, in quo iste salvus est factus: notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Iesu Chri-*

Mat. 26

Ioan. 18. 17.

Act.4. a

Ibid.

sti Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit à mortuis, in hoc iste adstat coram vobis salvus. Cumque erga hæc persequentium furor excresceret, eosque sacerdotes ac principes Jesum prædicare prohiberent, contra iram principum qua auctoritate Petrus excreverit indicatur, cùm illic protinus subditur: *Petrus verò & Apostoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Sed cùm auctoritatem prædicantium, resistentium præcepta non premerent, ad flagella pervenitur. Nam subditur: *Tunc principes sacerdotum cæsis denuntiaverunt, ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos.* Sed quia Apostolorum virtutem premere nec flagella valuerunt, patenter ostenditur, cùm protinus subinfertur: *Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Mox etiam post flagellorum gaudia quid agerent, indicatur: *Omni autem die in templo, & circa domos non cessabant docentes & evangelizantes Christum Iesum.* Ecce ille paulò antè timidus, jam linguis loquitur, coruscat miraculis, infidelitatem sacerdotum ac principum libera voce increpat, ad prædicandum Jesum, exemplum auctoritatis ceteris præstat: ne in nomine ejus loqui debeat, verberibus prohibetur, nec tamen compescitur. Contemnit flagella cædentium, qui paulò antè requirentium verba timuerat: & qui ancillæ vires requisitus expavit, vires principum cæsus premit. Sancti enim Spiritus jam virtute solidatus, hujus mundi altitudines libertatis calce deprimebat: ut in imo esse decerneret, quidquid contra creatoris gratiam altum tumeret. Hæc sunt ornamenta cælorum, hæc sunt dona Spiritus, quæ diversis manifestari virtutibus solent, quas occultæ dispensationis munere divisas, Paulus enumerat, dicens: *Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eumdem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum.* Quæ mox generali definitione concludens, ait: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis, prout vult.* De his etiam cælis in Psalmo dictum est: *Verbo Domini cæli firmati sunt.* De his quoque ornamentis spiritus subditur: *Et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Bene itaque dicitur: *(Spiritus ejus ornavit cælos:)* quia prædicatores sancti nisi promissa Paracliti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruissent. Sed quia sanctis Apostolis virtutum gratia decoratis, vitæ prædicatio contra infidelium corda convaluit: & antiquus hostis obsessas infidelium mentes prædicatorum vocibus expulsus reliquit, post ornamenta cælorum aptè subjungitur.

Ibid.

Ibid.

Ibid.

18.

1.Cor.12 a

Psal.32. a

Quòd mediante manu divina antiquus hostis à peccatorum cordibus, quasi de cavernis suis ejectus est.

CAPUT XX.

ET obstetricante manu ejus, eductus est coluber tortuosus.] Quis enim colubri appellatur nomine, nisi antiquus hostis, & lubricus, & tortuosus, qui decipiendo homini colubri ore locutus est? De quo per Prophetam dicitur: *Leviathan serpentem, vectem tortuosum.* Qui idcirco loqui serpentis ore permissus est, ut ex ipso vase ejus homo cognosceret, qualis esset qui intus habitaret. Serpens quippe non solùm tortuosus est, sed etiam lubricus. Quia ergo in rectitudine veritatis non stetit, tortuosum animal intravit. Quia verò suggestioni ejus, si primò non resistitur, repente totus ad *interiora cordis dum non sentitur, illabitur, verba ad hominem per animal lubricum fecit. Cavernæ verò hujus

Isa.27.a

* al. interna.

colubri, corda fuerunt iniquorum. Quæ quia ad pravitatem propriam traxit, quasi in eorum habitatione requievit. Sed obstetricante manu Domini, tortuosus coluber de propriis cavernis expulsus est: quia dum nobis divina gratia medetur, is qui nos tenuerat, antiquus à nobis hostis ejicitur, sicut
Ioan. 12. c *al. omnes. incarnata Veritas dicit: *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.* Unde jam nunc sanctos * homines non tenendo possidet, sed tentando persequitur. Nam quia non in eis intrinsecus regnat, contra eos pugnat extrinsecus: & quia intus dominium perdidit, bella molitur foris. Ille enim eum de carnalibus hominum cordibus expulit, qui propter homines ad incarnationem venit: dumque corda infidelium tenuit, quasi manum ad latibula serpentis misit. B
Isai. 11. b Unde rectè per Prophetam dicitur: *Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis; & in caverna reguli, qui ablactatus fuerat, manum suam mittet. Non nocebunt, & non occident in universo monte sancto meo.* Quem namque infantem ab ubere, vel eum qui ablactatus fuerit, nisi Deum appellat? Quid verò foramine aspidis, & cavernis reguli, nisi corda signavit iniquorum? Quia antiquus hostis dum totum se in eorum consensum contulit, quasi in foramine proprio coluber tortuosus, sinus astutiæ colligendo glomeravit. Quem & aspidis nomine appellat occultè sævientem, & reguli apertè ferientem. Manum ergo suam Dominus in foramine reguli atque aspidis misit, quando iniquorum corda C divina potestate tenuit: & comprehensum exinde aspidem, vel regulum, id est, captivum diabolum traxit: ut in monte sancto ejus, quæ est Ecclesia, electis fidelibus non noceret. Hinc namque in Canticis canticorum sponso veniente dicitur:
Cant. 4. b *Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum.* Quid aliud leonum nomine, quàm dæmonia designantur, quæ ira contra nos atrocissimæ crudelitatis insæviunt? Et quia peccatores ad fidem vocati sunt, quorum quondam corda leonum cubilia fuerunt, dum vicisse mortem Dominus eorum confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe victoriæ corona est. Toties ergo ei coronam fideles offerunt, quoties hunc vicisse mortem ex resurrectione confitentur. Leo ergo de cubilibus suis D pellitur: quia obstetricante manu Domini, tortuosus coluber in cavernis quas tenuerat, habitare prohibetur. Nam victus à fidelium cordibus exiit, qui super hæc antea sceptro perfidiæ regnavit. Ecce in paucis brevibusque sententiis sanctus vir adventus Dominici ordinem retulit, pondera expressit: quid ex ejus incarnatione fieri potuit, admirando narravit.

Quàm terribilis erit Deus in judicio, qui etiam cùm judicandus venit, una voce suos persecutores stravit: & quanta sit ejus ira, cujus intolerabilis est etiam mansuetudo.

CAPUT XXI.

19. SED qui mira fecit in humilitate veniens, considerari non potest cum quanto terrore venturus E est, in majestatis suæ fortitudine apparens. Ordo primi adventus illius pensari & conspici intantum potuit, inquantum ad redimendos carnales veniens, divinitatis suæ magnitudinem carnalibus A oculis temperavit. Quis verò ejus celsitudinis terrorem ferat, cùm secundi adventus potentia per ignem judicium exercens, in potestatis suæ majestate canduerit? Unde vir sanctus adventum illius narrat primum, sed lassatur ad secundum, dicens: [*Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus: & cùm vix parvam stillam sermonum ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?*] Quid hoc loco viarum nomine, nisi actiones Domini appellat? Unde & per Prophetam Dominus dicit: *Non enim sunt viæ meæ sicut viæ vestræ.* Adventum Isa. 55. c ergo Domini narrans, vias Dei ex parte retulerat: quia alia ejus actio fuit, qua nos condidit, alia qua redemit. Ea itaque quæ de Domine actione narravit, extremi judicij comparatione levigans, ait: [*Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus.*] Quod & parvam stillam sermonum ejus appellat: quia quidquid altum, quidquid terribile in hac vita positi, de ejus consideratione cognoscimus, ex immensitate cælestium secretorum, velut tenuis ad nos gutta superni liquoris emanat: (*Et quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri?*) Ac si apertè dicat: Si humilitatis ejus admiranda vix ferimus; * horrendum atque terribilem majestatis ejus ad- * al. sonorum ventum, qua virtute tolerabimus? Hunc tonitruum adventus illius etiam Psalmista * insinuat, di- * al. insonat. cens: *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit: ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus* Ps. 49. a *tempestas valida.* Hunc Sophonias propheta denuntiat, dicens: *Juxta est dies Domini magnus, juxta & velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi* Sophon. 1. c *fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris.* Terrorem ergo districti examinis, quem Sophonias tubam, beatus verò Job tonitruum appellat, Joël quoque considerans ait: *Conturbentur omnes habitatores terræ, quia venit dies Domini: quia* Ioel. 2. a *prope est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis. Magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum?* Sed quàm incomprehensibilis sit atque inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda ostensione venturus est, bene utcumque perpendimus, si primi adventus pondera sollicita consideratione pensamus. Certè ut nos à morte redimeret, mori Dominus venit, & defectum nostræ carnis in suo corpore pœnasque toleravit. Qui priusquam ad crucis patibulum perveniret, teneri, conspui, illudi, & alapis cædi se pertulit. Ecce ad quanta propter nos venire probra consensit: & tamen priusquam se teneri permitteret, persecutores suos requisivit, dicens: *Quem* Ioan. 18. b *quæritis?* Cui illico responderunt: *Jesum Nazarenum.* Quibus cùm repente diceret, *Ego sum:* vocem solummodo mitissimæ responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terram stravit. Quid ergo facturus est cùm judicaturus venerit, qui una voce hostes suos perculit, etiam cùm judicandus venit? Quod est illud judicium quod immortalis exerit, qui in una voce non potuit ferri moriturus? Quis ejus iram toleret, cujus & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Consideret ergo vir sanctus, & dicat: [*Cùm vix parvam stillam sermonum ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?*]

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM JOB
LIBER DECIMVSOCTAVVS.

CAPUT PRIMUM.

PLERUMQUE in sacro eloquio sic nonnulla mystica describuntur, ut tamen juxta narrationem historicam prolata videantur. Sed sæpe dicta talia in eadem historica narratione permixta sunt, per quæ superficies historiæ cuncta cassetur: quæ dum nil historicum resonant, aliud in eis inquirere lectorem cogunt. His enim dictis quæ aperta credimus, cùm interjecta aliqua obscuriùs invenimus, quasi quibusdam stimulis pungimur, ut ad aliqua altiùs intelligenda vigilemus, & obscuriùs prolata sentiamus, ea etiam quæ apertè dicta putavimus. Cùm ergo beatus Job de sermone Domini & de magnitudine tonitrui loqueretur, eisdem verbis protinus subinfertur:

CAP. XXVII *Addidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & dixit: Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. Absit à me, ut iustos vos esse iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Iustificationem meam quam cœpi tenere non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Sicut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus. Quæ est enim spes hypocritæ, si avarè rapiat, & non liberet Deus animam eius? Numquid clamorem eius audiet Deus, cum venerit super eum angustia? Aut poterit in Omnipotente delectari, & invocare Deum omni tempore? Docebo vos per manum Dei, quæ Omnipotens habeat, nec abscondam. Ecce, vos omnes nostis: & quid sine causa vana loquimini? Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt. Si comportaverit sicut terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta: præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens dividet. Aedificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum. Dives cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inveniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum ventus vrens, & auferet: & velut turbo rapiet eum de loco suo. Emittet super eum, & non parcet: de manu eius fugiens fugiet. Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum eius.*

B

Quòd Sancti contra verba detrahentia, utuntur sapientia: contra persecutorum gladios patientia.

CAPUT II.

Addidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & ait.] Quo profectò versu ostenditur, hujus sanctissimi viri dicta quàm mysticè sint prolata: dum parabola, id est, similitudo assumpta narratur ab eo, qui nihil inferius per comparationem, vel similitudinem loquitur. Absit enim, ne hoc loco parabolam illud musicæ organum sentiamus. Neque enim fas est credere, quòd in afflictione pœnarum musicis uteretur, cùm per scripturam suam veritas dicat: *Musica in luctu, importuna narratio* Eccl. 22 *est.* Nominata ergo parabola, ex textu ipso loquente jam discimus, ne iuxta textum tantummodo ejus verba pensemus. Ad eam itaque similitudinem cuncta trahenda sunt, qua figuratè Ecclesia designatur. Et in ipso quidem locutionis exordio dicta apertè prolata sunt, sed subjunctis obscurioribus implicantur. Nam plana, ut solet, locutione inchoat, sed verba sua per mysticos sensus gravida narratione consummat. Itaque ait.

C

CAPUT III.

Vivit Deus, qui abstulit judicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam.] Quibus nimirum verbis beatus Job & sua narrat, & sanctæ Ecclesiæ tempora afflictæ significat, in quibus apertâ infidelium pervicaciâ premitur, & persecutionis amaritudine perturbatur. Duobus namque modis Ecclesia tentari ab adversariis solet: ut videlicet persecutionem aut verbis patiatur, aut gladiis. Sancta verò Ecclesia summopere habere sapientiam & patientiam studet. Sed exercetur ejus sapientia cùm tentatur verbis: & exercetur ejus patientia cùm tentatur gladiis. Nunc verò de ea persecutione loquitur, in qua non gladiis, sed falsis assertionibus lacessitur. Multos autem novimus, qui cùm in hac vita aliqua adversa patiuntur, Deum esse non credunt. Nonnulli verò Deum esse æstimant, sed res humanas minimè curare. De illis quippe per David dicitur: *Dixit insipiens in* Psal. 13. 1

corde suo, Non est Deus. Isti verò apud se dicunt : *Psal.72. b* *Quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?* Et rursus : *Psal.93. b* *Et dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Vir ergo iste sanctæ Ecclesiæ typum gestans in ipsa afflictionis suæ amaritudine constitutus, contra utrosque respondit. Nam quia essentiam vita habet, mors non habet, ut Deum esse fateretur, ait : [*Vivit Deus.*] Ut verò eum res humanas curare perhiberet, subdidit : (*Qui abstulit judicium meum, & ad amaritudinem adduxit animam meam.*) Ista etenim quæ patitur, non casu se perpeti, sed Deo omnia disponente testatur : nec tentatori suo amaritudinis suæ potestatem tribuit, sed auctori. Scit namque, quia diabolus licet afflictionem justorum semper appetat; tamen si ab auctore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus convalescit. Unde & omnis voluntas diaboli injusta est, & tamen permittente Deo omnis potestas justa. Ex se enim tentare quoslibet injustè appetit, sed eos qui tentandi sunt, prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus justè permittit. Unde etiam in libris Regum de diabolo 2. *1. Reg.18 b* scriptum est : *Quia spiritus Domini malus irruebat in Saul.* Ubi justè quæritur : si Domini, cur malus: & si malus, cur Domini dicatur ? Sed duobus verbis comprehensa est potestas justa in diabolo, & voluntas injusta. Nam & ipse dicitur spiritus malus per nequissimam voluntatem : & idem spiritus Domini per acceptam justissimam potestatem. Bene ergo dicitur : (*Vivit Deus, qui abstulit judicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam:*) quia etsi hostis sævit, qui ferire appetit ; creator tamen est, qui eum ad aliquid prævalere permittit. Sed quia sanctus vir ad aliquid invocatâ Dei vitâ se constrinxit ; audiamus quid sese constringendo subjungit. Sequitur.

Quòd illud genus mendacij in quo quis vitam præstando mentitur, facillime relaxari credendum sit : & de mendacio obstetricum Aegypti.

CAPUT IV.

QVia donec supereſt halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.) Quod priùs iniquitatem, hoc postmodum repetens, mendacium dicit. Nam & omne mendacium iniquitas est, & omnis iniquitas mendacium : quia profectò ab æquitate discrepat, quidquid à veritate discordat. Sed inter hoc quod ait, loqui, & postmodum subdit, meditari, magna distantia est. Nonnumquam enim pejus est mendacium meditari, quàm loqui. Nam loqui plerumque præcipitationis est, meditari verò studiosæ pravitatis. Et quis ignoret in quanta distantia culpa distinguitur : utrum præcipitatione aliquis, an studio mentiatur ? Sed vir sanctus, ut perfectè adhæreat veritati, nec studio se perhibet, nec præcipitatione mentiri. Summopere enim cavendum est omne mendacium, *22. q.2. c. omne genus.* quàmvis nonnumquam sit aliquod mendacij genus culpæ levioris, si quisquam vitam præstando men- *Sap. 1.c* titur. Sed quia scriptum est : *Os quod mentitur, occidit animam.* Et : *Psal.5. a* *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium:* hoc quoque mendacij genus perfecti viri summopere fugiunt, ut nec vita cujuslibet per eorum fallaciam defendatur : ne suæ animæ noceant. dum præstare vitam carni nituntur alienæ ; quamquam hoc ipsum peccati genus facillimè credimus *22. q. 2. c. si quælibet.* relaxari. Nam si quælibet culpa, sequenti solet pia operatione purgari ; quantò magis hæc facilè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur ? Nonnulli verò ex obstetricum fallacia conantur asserere, hoc mendacij genus non esse peccatum : maximè quòd illis mentientibus scriptum est : *Quia ædificavit illis Dominus domos.* In qua magis recompensatione cognoscitur, quid mendacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, pro admissa culpa mendacij, in terrenam est recompensationem declinata : ut in vita sua quam mentiendo tueri voluerunt, ea quæ fecerunt, bona reciperent : & ulterius quod expectarent, mercedis suæ præmium non haberent. Nam si subtiliter perpendatur, amore vitæ præsentis mentitæ sunt, non intentione mercedis. Parcendo quippe conatæ sunt infantium vitam tegere, mentiendo suam. Et licet in Testamento veteri nonnulla possint talia reperiri, pæne numquam tamen hoc, vel tale genus mendacij à perfectis admissum, studiosus ibi lector invenit : quamvis mendacium quamdam tenere veritatis imaginem videatur, & sub veteri forsitan Testamento minoris culpæ esse potuit, in quo per taurorum hircorumque victimas, sacrificium non fuit ipsa veritas, sed umbra veritatis. Nam in Testamento novo præceptis altioribus manifestata per carnem Veritate proficimus : justumque est, ut facta quædam quæ in illo populo umbræ veritatis deservierant, deseramus. Si quis verò per Testamentum vetus vult suum tueri mendacium, quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit, dicat necesse est, rerum alienarum raptum, & retributionem injuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet quanta animadversione Veritas insequitur, quæ nobis jam significationis suæ umbra postposita, in vera carne declaratur. Sed quia sanctus vir nec loqui se, nec meditari mendacium spondet : hæc ipsa in quibus veritati congruit, exequendo subjungit : (*Absit à me, ut justos vos esse judicem : donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.*) Ab innocentia quippe recederet, si bona de malis æstimaret ; Salomone attestante, qui ait : *Prov.17 c* *Qui justificat impium, & qui condemnat justum, uterque abominabilis est ante Deum.* Sunt namque nonnulli, qui dum malè facta hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per Prophetam dicitur : *Ezech. 13.c* *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis.* Ad hoc quippe pulvillus ponitur, ut molliùs quiescatur. Quisquis ergo malè agentibus adulatur, pulvillum sub capite, vel cubito jacentis ponit : ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat. Hinc rursum scriptum est : *Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum.* Parietis quippe nomine, peccati duritia designatur. Ædificare ergo parietem, est contra se quempiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur : ut quod illi perversè agentes ædificant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant. Sed sanctus vir sicut mala de bonis non æstimat, ita judicare bona de malis recusat, dicens : (*Absit à me, ut justos vos judicem : donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.*) Ubi aptè subjungit : (*Justificationem meam, quam cœpi tenere, non deseram.*) Cœptam namque justificationem desereret, si in peccantium laudem declinaret. Sed quia tunc veriùs à peccatis alienis absistimus, cùm priùs nos à propriis custodimus : cur de eis peccare pertimescat, rationis causas insinuat, cùm subjungit.

Ibid.

Quòd Sanctos cor suum non reprehendit, quos peccati consensus non accusat.

CAPUT V.

NEque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.) Ac si apertè dicat : Pro vobis non debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in propriis formidavi. Sciendum verò est, quòd quisquis à præ-

Exod.1. c

3. 21.q.1.c. si quis per vestes.

præceptis Dominicis discordat opere, quoties ea audit, à corde suo reprehenditur, atque confunditur: quia id quod non fecerit, memoratur. Nam in quo se errasse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. Unde David propheta deprecatur, dicens: *Tunc non confundar, dum respicio omnia mandata tua.* Graviter namque unusquisque confunditur, quando mandata Dei vel legendo, vel audiendo respicit, quæ vivendo contempsit. Hinc enim Joannis voce dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus ab eo, accipiemus:* Ac si diceret: Si id quod præcipit, facimus: id quod petimus, obtinebimus. Valde namque apud Deum utraque hæc sibi necessariò congruunt: ut & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. Hinc enim Hieremias ait: *Scrutemur vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum. Levemus corda nostra cum manibus ad Deum in cælos.* Vias etenim nostras scrutari, est cogitationum interna discutere. Corda verò cum manibus levat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat; cor levat, & manus non levat. Quisquis verò operatur, & non orat; manus levat, & cor non levat. Juxta ergo Joannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cùm sibi vitæ pravitas nulla contradicit. De qua rectè fiducia à sancto viro nunc dicitur: [*Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.*] Ac si apertè dicat: Nequaquam se feciſse reminiscitur, unde in suis precibus confundatur. Sed quæri potest, quo pacto à corde suo reprehendi se denegat, qui se peccasse superiùs accusat, dicens: *Peccavi, quid faciam tibi ô custos hominum?* Vel certè: *Si justificare me voluero, os meum condemnabit me.* Sed sciendum est, quòd sunt peccata quæ à justis vitari possunt, & sunt nonnulla quæ etiam à justis vitari non possunt. Cujus enim cor in hac corruptibili carne consistens, in sinistra cogitatione non labitur, vel si usque ad consensus foveam non mergatur? Et tamen hæc ipsa prava cogitare, peccare est. Sed dum cogitationi resistitur, à confusione sua animus liberatur. Mens ergo justorum etsi libera est à perverso opere, aliquando tamen corruit in perversa cogitatione Et in peccatum ergo labitur, quia saltem in cogitatione declinatur: & tamen unde semetipsam postmodum flendo reprehendat, non habet: quia antè se reparat, quàm per consensum cadat. Rectè ergo is, qui peccatorem se confessus est, nequaquam se à suo corde reprehendi confitetur: quia & si qua illicita fortasse cogitando defuit umquam rectitudini, forti tamen mentis certamine restitit cogitationi. Sequitur.

Psal. 118. a

1. Joan. 3. d

Thren. 3. e

4.

Job. 7. c *Job.* 9. c

Quòd Sancti pessimorum consortia execrantur.

CAPUT VI.

Sicut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus.] In sacro eloquio, sicut, & quasi, aliquando non pro similitudine ponitur, sed pro veritate. Unde est illud: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre.* Unde & hîc quoque, sicut & quasi, pro affirmatione potius quàm pro similitudine dictum videtur. Inter impium verò & iniquum, hoc distare nonnumquam solet: quia omnis impius iniquus, non tamen omnis iniquus est impius. Impius namque pro infideli ponitur, id est, à pietate religionis alienus, Iniquus verò dicitur, qui pravitate operis ab æquitate discordat, vel si fortasse Christianæ fidei nomen portat. Beati igitur Job voce typica, sancta Ecclesia, quæ alios rectæ fidei contradicentes tolerat, impium se habere fatetur inimicum. Quia verò alios sub prætextu fidei intus positos in pravis operibus patitur, iniquum suum adversarium detestatur. Si autem, sicut, & quasi, oportet magis ut pro similitudine positum sentiamus: sancta Ecclesia eos quos viventes carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorum notat. Intus quippe ei inimicus est, qui fidelem se dum affirmat vocibus, moribus negat. Et quia eum velut infidelem æstimat, qui illam specie tenus intus positus vitio pravæ actionis impugnat, rectè dicit: [*Sicut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus.*] Ac si apertè dicat: A me etiam fide discrepat, qui mihi opere non concordat. Sequitur.

Joan. 1. c

Quòd Sancti non per hypocrisin favorem hominum rapiant, licet aliquando ad eruditionem proximorum bona sua ostendant.

CAPUT VII.

Væ enim spes est hypocritæ, si avarè rapiat, & non liberet Deus animam ejus?] Hypocrita, qui Latina lingua dicitur simulator, justus esse non appetit, sed videri. Et idcirco avarus raptor est: quia dum iniquè agens desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit alienæ. Studium verò esse hypocritarum solet, ut & quod sunt, supprimant; & hoc quod non sunt, esse se hominibus innotescant: quatenus mensuram suam per æstimationem transeant, & præire se ceteros actionis nomine ostendant. Refugiunt videri quod sunt, & ante oculos hominum superducta quadam innocentiæ honestate se vestiunt. Unde rectè per Evangelium voce nostri Redemptoris increpantur, cùm eis dicitur: *Væ vobis hypocritæ, quia similes facti estis sepulcris dealbatis, quæ à foris quidem apparent hominibus speciosa, intus verò sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Ita & vos foris quidem apparetis hominibus justi, intus verò pleni estis avaritia & iniquitate.* Quo contrà omnes veraciter Sancti non solùm gloriam supra modum suum omnino non appetunt, sed etiam hoc ipsum videri refugiunt, quod esse meruerunt. Unde ille prædicator egregius veritatis, contra pseudoapostolos loquens, dum virtutes eximias operationis suæ pro disciplorum eruditione narraret, dum tot se pericula toleraſse coacervata persecutione describeret, & post hæc usque ad tertium cælum, rursumque in paradisum raptum se esse memoraret, ubi tanta cognoscere potuisset, quanta loqui omnino non posset: erat de se adhuc fortasse admirabiliora locuturus, sed ab humana laude alta se consideratione temperans, subdit: *Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me.* Habebat ergo adhuc dicendum de se aliquid, qui parcit dicere: sed egit utrumque doctor egregius, ut & loquendo quæ egerat, discipulos instrueret, & tacendo sese intra humilitatis limitem custodiret. Nimis namque esset ingratus, si de se discipulis tota reticeret: & fortasse nimis incautus, si de se tota vel discipulis proderet: sed mirabiliter, ut dictum est, egit utrumque, ut loquendo erudiret vitam audientium, & tacendo custodiret suam. Sciendum verò est, quòd sancti viri quoties de se aliquid sequentibus innotescunt, morem creatoris sui imitantur. Nam Deus, qui nos prohibet ne proprio ore laudemur, per Scripturam sacram laudes suas loquitur: non quia ipse eis indiget, qui proficere laudibus nescit; sed dum suam nobis magnitudinem narrat, nostram ad se imperitiam sublevat: & bona sua loquendo nos edocet quem omnino homo non cognoscceret, si de se tacere voluisset. Idcirco ergo laudes suas indicat, ut valeamus eum audientes cognoscere, cognoscentes amare, amantes sequi, sequentes adipisci, adipiscentes verò ejus visione perfrui. Unde Psalmista ait: *Virtutem operum suorum annunciabit populo suo, ut det illis hereditatem gentium.* Ac si apertè dicat: Idcirco fortitudinem suæ operationis insinuat, ut * eum qui audierit, donis ditescat. Mo-

Mat. 23. c *Luc.* 11. f

5.

2. *Cor.* 12. b

Ibid.

Psal. 100. a

* al. cam.

rem ergo sui creatoris imitantes sancti viri, non- A
numquam quædam de se, ut audientes instruant, non ut ipsi proficiant, manifestant: & tamen in his alta se consideratione custodiunt, ne dum alios à terrena intentione erigunt, ipsi in terrenæ laudis appetitione mergantur. Quorum plerumque dicta imitantur hypocritæ, sed dictorum sensum penitus ignorant: quia quod justi agunt ad utilitatem proximi, hoc ipsi faciunt ad extensionem nominis sui. Sanctus autem vir hypocritas intuens, nequaquam gloriam futuram appetere, sed cupere præsentem tenere ait: [*Quæ enim spes est hypocritæ?*] quia dum præsentia diligit, futura minimè sperat. Scriptum namque est: *Quod enim videt quis, quid sperat?* Idcirco ergo ab hypocrita ad æterna præmia per spem minimè tenditur: quia quod aliò quærendum fuerat, hîc se tenere gloriatur. Cujus quia culpa prolata est, etiam pœna subjungitur, cùm protinus subinfertur: [*Numquid clamorem eius audiet Deus, cùm venerit super illum angustia?*] Clamorem ejus angustiæ tempore Deus non audit, quia tranquillitatis tempore in præceptis suis ipse clamantem Dominum non audivit. Scriptum quippe est: *Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.* Sanctus itaque vir intuens, quia omnes qui nunc operari recta contemnunt, extremo se tempore ad petitionis verba convertunt, dicit: [*Numquid clamorem ejus audiet Deus?*] Quibus profectò verbis, vocibus nostri Redemptoris obsequitur, qui ait: *Novissimè veniunt & fatuæ virgines, dicentes: Domine Domine, aperi nobis. Et respondetur eis: Amen dico vobis, nescio vos:* quia tantò magna tunc exercetur severitas, quantò nunc major misericordia prorogatur: & districtè tunc judicium non correctis exerit, qui pietatem nunc delinquentibus patienter impendit. Hinc etenim Propheta ait: *Quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est.* Modò enim non videtur, & prope est: tunc videbitur, & prope non erit. Necdum in judicio apparuit: & si quæritur, invenitur. Nam miro modo cùm in judicio apparuerit, & videri potest, & non potest inveniri. Hinc Salomon sapientiam refert & suaviter blandientem, & terribiliter judicantem, dicens: *Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam.* Cujus vocem quoque insinuat, subdens: *Usquequo parvuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia, cupient, & imprudentes odibunt scientiam? Convertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba mea.* En vidimus qualibus verbis expressa est dulcedo vocantis. Videamus nunc quibus insinuatur modis severitas increpantis, ut in fine quandoque se exerceat districtio punientis. *Quia vocavi, inquit, & renuistis; extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.* Dicat jam qualiter feriat, quos ad se nullatenus revertentes tanta longanimitate sustentat. *Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit, cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc invocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non invenient me.* Ore itaque sapientissimi Salomonis cuncta de superno judicio diligenter expressa sunt: quia & priùs dulciter vocat, & postmodum terribiliter increpat, & ad extremum irretractabiliter damnat. Bene ergo dicitur: [*Numquid clamorem ejus audiet Deus, quando venerit super illum angustia?*] Quia nimirum omnis hypocrita tunc remedium in clamore non invenit, qui nunc tempus congruum clamoris perdit. De cujus adhuc pravitate subjungitur:

Rom 8. c

Prov. 28 b

Mat. 25. a

Isai. 55. b

6.

Prov. 1. c

Ibid.

Ibid.

Quòd qui in hoc mundo delectatur, in Deo delectationem habere non possit.

CAPUT VIII.

Vt poterit in Omnipotente delectari?] Qui enim terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine delectatione anima numquam potest, nam aut infimis delectatur, aut summis: & quantò altiori studio exercetur ad summa, tantò majori fastidio torpescit ad infima: quantóque acriore cura inardescit ad infima, tantò tepore damnabili frigescit à summis. Utraque enim simul & æqualiter amari non possunt. Unde Joannes Apostolus sciens inter spinas B amorum sæcularium, supernæ charitatis messem germinare non posse, priusquam æterni amoris semina proferat, de audientium cordibus sancta verbi manu, amorum sæcularium spinas eradicat, dicens: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt.* Moxque subjungit: *Quia si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Ac si apertè dicat: Utrique se amores in uno corde non capiunt; nec in eo seges supernæ charitatis pullulat, in quo illam spinæ infimæ delectationis necant. Atque illas ex hac infima delectatione nascentes enumerat punctiones, dicens: *Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est: & mundus transit & concupiscentia ejus.* Delectari ergo in Deo hypocrita non valet; C quia in ejus mente desideria superna non prodeunt, quam profectò spinæ terreni amoris premunt. De quo aptè subditur: [*Et invocare Deum omni tempore?*] Tunc quippe hypocrita Deum invocat, cùm hunc terrenarum rerum tribulatio angustat. Nam cùm in hoc sæculo effectum quæsitæ felicitatis invenerit, auctorem qui hanc ipsam felicitatem tribuit, non requirit. Quia verò, ut prædiximus, esse ars docentium debet, ut in auditorum suorum mentibus priùs studeant perversa destruere, & postmodum recta prædicare, ne bonum sanctæ prædicationis semen plena malis corda non capiant: unde ad Hieremiam dicitur: *Ecce constitui te hodie super gentes & regna, ut evellas & destruas, & dissperdas & dissipes, & adifices & plantes.* Priùs D itaque jubetur ut destruat, & postmodum ædificet: priùs ut evellat, & postmodum plantet: quia nequaquam rectæ veritatis fundamentum ponitur, nisi priùs erroris fabrica destruatur. Beatus Job postquam causas universalis Ecclesiæ amicorum suorum dictis, quasi contra hæreticorum verba responsione destruxit, jam docere se perhibet: ut videlicet apertè videatur in his quæ subdidit, recta plantare; in his verò quæ præmisit, evulsisse perversa. Sequitur:

1. Ioan. 2

Ibid.

Hiere. 1. b

Quòd superbi sibi attribuunt quod sapiunt, Sancti vero totum Deo adscribunt.

CAPUT IX.

Docebo vos per manum Dei, quæ Omnipotens habeat, nec abscondam.] Sic beatus Job loquitur verbis suis, ut aliquid signet ex nostris. Nam sancta Ecclesia docens, inquantum cognoscere expedit, nihil veritatis abscondit. Quia enim manus Dei vocatur Filius *omnia quippe per ipsum facta* *Ioan. 1. a*
sunt per manum Dei docere se perhibet eos, quos in propria sapientia remanere fatuos videt. Ac si apertè dicat: Ego ex me aliquid nescio: sed quidquid de veritate sentio, hoc ex ejusdem Veritatis largitate comprehendo. Vos idcirco recta non sapitis: quia hanc eamdem vestram sapientiam non Dei manui, sed vobismetipsis datis. Nam hostes

sanctæ Ecclesiæ, si quid veri aliquando sentiunt, id propriis viribus tribuunt: & tantò magis se privant superna sapientia, quantò illam quasi ex suo ingenio habere privatam volunt. Quibus aliquando datur ad judicium suum, ut rectè quidem aliqua sciant, sed ex ipsa hac scientia obligatiores ad pœnam fiant. Unde aptè subditur: [*Ecce, vos omnes nostis: & quid sine causa vana loquimini?*] Scriptum est: *Servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non paruit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, plagis vapulabit multis. Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Rursumque scriptum est: *Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.* Ad majoris ergo culpæ cumulum hostes suos sancta Ecclesia perhibet & scire quod sequi debeant, & sequi nolle quod sciant. De quibus aliàs dictum est: *Descendant in infernum viventes.* Vivi sunt, qui sentiunt quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec sciunt omnino, nec sentiunt. Mortui itaque qui non sentiunt, pro nescientibus: viventes verò qui sentiunt, pro scientibus poni solent. Viventes ergo in infernum descendere, est scientes sentientesque peccare. Sequitur.

7. Luc. 12. f. Luc. 4. d. Psal. 54.

Quòd hæretici & successores eorum, judicium Dei evadere non possunt, quibus in errore suo sepultis, gaudent hi, quos illi corrumpunt, cum ad viam veritatis reducuntur.

CAPUT X.

Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient.) Quam profectò partem hereditatemque protinus insinuat, cùm subjungit: [*Si multiplicati fuerint filij ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.*] Non absurdè impij vocantur hæretici, qui per errorem pravi dogmatis, à cognitione sunt veritatis alieni; quos sequenti verbo etiam violentos appellat; quippe qui Scripturæ sacræ sententias recta dogmata continentes, ad intellectum pravum conantur violenter inflectere. Violenti ergo sunt, & si non rebus hominum, certè sensibus præceptorum. Filij autem violentorum, sunt sequaces hæreticorum, qui dum eorum errori consentiunt, quasi ex eorum prædicatione generantur. Sed multiplicati in gladio erunt: quia quamvis modò immensa multitudine in perdita libertate succrescant, venturi tamen judicis sententiâ feriuntur. Unde per Moysen Dominus dicit: *Gladius meus manducabit carnes.* Dei enim gladius carnes comedit: quia in extremo judicio ejus sententia eos, qui carnaliter sapiunt, occidit. Qua in re quærendum est, cur dicatur, quòd hanc partem atque hereditatem suam pravi ab Omnipotente percipiunt? Sed rectè considerantibus liquet, quia etsi à seipsis habuerunt injustè agere, supernæ tamen æquitati suppetit, injustè acta, justè judicare: ut divina sententia ordinet in pœnam, quos inordinata sua actio traxit ad culpam. De quibus aptè subjungitur: [*Et nepotes ejus non saturabuntur pane.*] Nepotes quippe hæreticorum sunt, qui de errantium filiorum prædicatione nascuntur. Quos nequaquam panis satiat: quia dum in sacri verbi pabulo plus quærunt sentire quàm capiunt, semper à veritatis cognitione jejunant: & prædicamenta doctrinæ quæ studeant ad quæstionem quærere, habere non valent ad refectionem. Quia verò nonnullos ex iisdem hæreticis sancta Ecclesia colligit, nonnullos in malitia sua pertinaces relinquit, protinus additur: [*Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu.*] Ex eo videlicet hæreticorum populo derelicti sepeliuntur in interitu: quia dum ad lucem veritatis non redeunt, profectò in pœna perpetua, intelligentiâ terrenâ deprimuntur. Et quia nonnumquam dum auctor errantium plebium rapitur ad pœnam, seductæ plebes reformantur ad veritatis scientiam: & tunc ad veram cognitionem redeunt subditi, cùm ad æterna supplicia perveniunt hi, qui malè fuerant prælati; aptè subjungitur: (*Et viduæ illius non plorabunt.*) Quas viduas ejus accipimus, nisi subjectas plebes morte illius feliciter destitutas? Quia sæpe ut dictum est, dum prædicator erroris ad æterna supplicia rapitur, subjectæ plebes illius, ad cognitionis veræ gratiam revertuntur. His enim plebibus perversus prædicator quasi maritus præfuit: quia malè eis conjunctus inhæserat corruptor mentis. Nequaquam ergo viduæ, vel destitutæ plorant: quia morte pravi doctoris viam veritatis inveniunt, ex cujus interitu affligi posse videbantur. Vel certè non plorant viduæ: quia in suo errore remanentes, dum sanctum fuisse æstimant prædicatorem suum, spe falsa ne lugeant consolantur. Sequitur.

Quòd catholici hæreticos eisdem auctoritatibus quas proferunt, superant, & quasi Goliam proprio gladio detruncant.

CAPUT XI.

Si comportaverit sicut terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta: præparabit quidem, sed justus vestietur illis, & argentum innocens dividet.] Argentum intelligi sacri eloquij claritas solet, sicut aliàs dicitur: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum.* Et quia nonnulli eloquium Dei non interiùs per exhibitionem, sed exteriùs per ostensionem habere concupiscunt; idcirco per Prophetam dicitur: *Disperierunt omnes involuti argento.* Hi nimirum, qui eloquio Dei non interiori refectione se replent, sed exteriori ostensione se vestiunt. Unde & horum argentum, id est, hæreticorum eloquium terræ comparatur: quia de Scriptura sacra, ut aliquid sciant, ex appetitu terrenæ laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum præparant vestimenta: quia fluxè & inquinabiliter ea quibus se tueri volunt, Scripturæ sacræ contexunt testimonia. Præparabit quidem, sed justus vestietur illis: quia vir recta fide plenus, quæ Sanctus solet ad justitiam deputari, ea ipsa Scripturæ sacræ quæ hæreticus affert, testimonia colligit, & erroris ejus pertinaciam inde convincit. Contra nos namque dum sacræ legis testimonia apportant, secum nobis afferunt unde vincantur. Unde & David typum Domini, Golias verò hæreticorum superbiam signans: hoc rebus locuti sunt, quod nos verbis aperimus. Golias quippe cum gladio, David verò cum pera pastorali venit ad prælium. Sed eumdem Goliam David superans, suo gladio occidit: quod nos quoque agimus, qui promissa David membra ex ejus fieri dignatione meruimus. Nam cùm superbientes hæreticos, & sacræ Scripturæ sententias deferentes, eisdem verbis atque sententiis, quas proferunt, vincimus, quasi elatum Goliam suo gladio detruncamus. Justus ergo vestitur eis vestimentis quæ præparat injustus: quia vir sanctus eisdem sententiis ad veritatem utitur, quibus se perversus quisque doctum ostendere contra veritatem conatur: (*Et argentum innocens dividet.*) Argentum innocentem dividere, est eloquia Domini minutè discretéque exponere, & unicuique quid dignè congruat coaptare. Nam eloquium Domini, quòd hîc argentum, vel vestimenta, hoc alibi spolia nominatur. Quod etiam Psalmista testatur per comparationem, dicens: *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.* Quæ spolia idcirco vocata sunt, quia ad fidem Domini gentilitate transeunte, Judæi sacris eloquiis, quibus induti fuerant, exuuntur. De hac quoque argenti, vel spoliorum divisione aliàs dicitur: *Benjamin lupus rapax, manè comedet prædam, vespere dividet.*

8. Psal. 11. b. Sopho. 1. Psal. 118. e. Gen. 49. d.

spolia. Quibus profectò dictis Paulus Apostolus designatur, de Benjamin stirpe progenitus; qui manè prædam comedit, quia in primordiis suis fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriæ satisfecit. Vespere spolia divisit: quia fidelis postmodum factus, sacra eloquia exponendo distribuit. Quamvis hoc argentum quod dividit innocens, intelligi & aliter potest. Hæretici namque, ut facilè valeant perversa suadere, dictis suis quædam recta permiscent, ut animos audientium ex rectis sensibus trahant, ex perversis feriant. Qui in præceptis Dei, quia sana insanaque locutione variantur, bene in
Luc.17.c Evangelio decem leprosorum sunt specie designati, quorum colori sano dum vitiosus candor aspergi-
Rom.12.a tur, immoderato candore fœdantur. Unde admonemur *non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Qui etiam quia nec Deum diligunt, de quo malè sentiunt; nec proximum, à quo dividuntur; decalogi præceptis adversi sunt, atque ideo ad deprecandum Dominum decem veniunt. Pro eo autem quòd sanis insana miscuerunt, coloris diversitate variantur. Sed quia in ejus præceptis offenderunt, id illum unde offenderant, vocant di-
Luc.17.c centes: *Iesu præceptor:* unde & mox curari meruerunt. Ergo quia vir catholicus quæ ab eis rectè, vel quæ pravè sentiuntur, intelligit; argentum innocens dividit, id est, quæ ab eis salubriter, vel quæ pestiferè fuerint dicta discernit. Sequitur: [*Aedificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum.*] Tinea sibi domum corrumpendo ædificat. Nec meliori potuit comparatione hæreticus demonstrari, qui locum suæ perfidiæ non nisi in mentibus quas corruperit, facit: qui etiam sequaces suos ab æterno igne liberos esse pollicetur. Spondet quippe eis refrigerium quietis æternæ; sed verba ejus soliditatem non habent, quia plenitudine veritatis carent. Unde subjungitur: [*Et sicut custos fecit umbraculum.*] Umbraculum namque custodis nullo fundamento solidatur, sed tempore mox transeunte destruitur. Et promissa ab hæreticis requies, cum tempore destruitur, quæ post hanc vitam nullatenus invenitur. Et quia sæpe hæretici in contemptu universalis Ecclesiæ, potentum sæculi patrociniis fulciuntur, eisque divites protectione atque administratione quanta prævalent opitulari non cessant: ipse etiam quilibet contra conditorem suum rebus temporalibus intumescens, sancti viri nunc sententiâ tangitur, atque ab speciali hæreticorum interitu, ad generalem elatorum omnium definitionem sermo derivatur, cùm subditur; [*Dives cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inveniet.*] Cui ni-
Ps.75.b mirum sententiæ Psalmista concinens dicit: *Turbati sunt omnes insipientes corde: dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Ut enim in sua manu divites post mortem quidquam inveniant, eis ante mortem dicitur, divitias suas in quorum manibus ponant:
Luc.16.b *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*

Quòd præsentes divitiæ somno comparantur, quæ subito marcescunt: & quod superbi in novissimo ad inopiã redacti, impellente diabolo quasi vento urente à fornace vitiorum impelluntur in incendia tormentorũ.

CAPUT XII.

Dives cum dormierit, nihil secum auferet.] Res suas, cùm moreretur, secum tolleret, si ad petentis vocem cùm viveret, sibi tulisset. Nam terrena omnia quæ servando amittimus, largiendo servamus: patrimoniumque nostrum retentum perditur, manet erogatum. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus: quia aut nos illas moriendo deserimus, aut illæ nos viventes quasi deserunt perA eundo. Agendum ergo nobis est, ut res absolutè perituras, in non pereuntem cogamus transfire mercedem. Sed mirandum valde est quod dicitur: [*Cùm dormierit, aperiet oculos suos, & nihil inveniet.*] Ut dormiamus quippe, oculos claudimus, & evigilantes aperimus. Sed hac in re, quia homo ex anima constat & corpore, cùm unius rei somnus dicitur, alterius vigiliæ demonstrantur: quia cùm corpus obdormiscit in morte, tunc anima evigilat in vera cognitione. Et dormit ergo dives, & oculos aperit: quia cùm carne moritur, ejus anima videre cogitur, quod providere contempsit. Tunc profectò in vera cognitione evigilat, tunc nihil esse conspicit quod tenebat. Tunc se vacuam invenit, quæ plenam rebus præ ceteris se hominibus esse lætaba-
B tur. Dormit, & nihil secum aufert: nihil nimirum de rebus quas tenuit. Nam culpa rerum simul ducitur, quamvis hîc omnia, pro quibus culpa perpetrata est, relinquantur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, seseque super ceteros extollat, glorietur se habere quod proximus non habet. Veniet quandoque tempus ut evigilet, & tunc cognoscat quàm vacuum fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe namque contingit dormienti inopi, ut se per somnium divitem videat, atque ex eisdem rebus animum extollat, lætetur se habere quod non habuit, jamque dedignari quærat, à quibus dedignatum esse se doluit. Sed repente evigilans, evigilasse se
C doleat, qui interim divitiarum imaginem vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis pondere, & inopiæ suæ angustiis premitur: & eò pejus, quò ad tempus brevissimum, vel vacuè dives fuit. Sic sic nimirum hujus mundi sunt divites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt divites: sed paupertatem suam evigilantes inveniunt, quia nihil secum ad illud judicium quod permaneat, ferunt: & quantò nunc ad breve tempus sublimiùs elati sunt, tantò contra se in perpetuum graviùs ingemiscunt. Dicat ergo: [*Aperiet oculos suos, & nihil inveniet:*] quia illic aperit ad supplicia, quos hîc ad misericordiam clausos tenebat. Aperit oculos suos, & pietatis fructum non invenit, quos hîc clausos tenuit
al. invenit. cum * viveret. Tardè quoque illi oculos aperiunt, qui teste Sapientia, damnationis suę tempore dictu-
Sap. 5.b ri referuntur: *Quid nobis profuit superbia, divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tamquam umbra, & tanquam nuncius percurrens.* Vilia & fugitiva fuisse quæ tenuerant, jam amissa cognoscunt: quæ quamdiu aderant stultis eorum cordibus & magna & mansura videbantur. Serò
Luc. 16. d dives aperuit oculos, quando Lazarum requiescentem vidit, quem jacentem ante januam videre contempsit. Intellexit ibi, quod hîc facere noluit: in damnatione sua cognoscere compulsus est, quid fuit quod perdidit, quando indigentem proximum non agnovit. De quo adhuc subditur: [*Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.*] Videamus nunc inopiam ardentis divitis, cujus tanta abundantia fuit epulantis. Ait enim:
Ibid. *Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, ut* E *intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Quibus verbis nobis non hoc innotescitur, quia illic in tanto ardore una tunc ad sufficientiam refrigerij aquæ stilla requiratur: sed quòd is, qui de abundantia peccaverit, illic æstuante nimis cremetur inopia. Videmus enim in verbis divitis ex subtilissimo Dei judicio, quàm digna tali culpæ pœna responderit. Agente namque inopia, illic usque ad minima petenda compulsus est, qui hîc agente tenacia, usque ad minima negenda pervenit. Quid retribui subtilius, quid districtius potest? Guttam aquæ petiit, qui micas panis negavit. Apprehendit ergo eum quasi aqua inopia. Non immeritò

aquæ tunc illa inopia comparatur: quia in inferno cruciat, qui susceptos in profundis absorbens, solet lacus nomine designari. Unde per Prophetam quoque humani generis voce dicitur: *Lapsa est in lacum vita mea.* Ereptorum verò exultatione cantatur: *Domine Deus meus clamavi ad te, & salvasti me: Domine abstraxisti ab inferis animam meam, salvasti me à descendentibus in lacum.* [*Nocte opprimet eum tempestas.*] Quid hoc loco noctem, nisi absconditum tempus repentini exitus appellat? Tempestatis verò nomine, judicij turbinem designat. Quod etiam Psalmista testatur, dicens: *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit: ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* De qua tempestate etiam Sapientia per Salomonem dicit: *Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis quod timebatis, advenerit: cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit.* Et quia ipsa venturi exitus ignorantia nox vocatur, nocte opprimet eum tempestas, id est, turbo eum divini judicij dum ignorat, apprehendet. Hinc est namque quod per semetipsam Veritas dicit: *Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Hinc etiam contra malum servum dicitur: *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere conservos suos; manducet autem & bibat cum ebriis: veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat.* Hinc Paulus discipulis dicit: *Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat. Omnes enim vos, filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis neque tenebrarum.* Hinc superbienti diviti, Dei voce dicitur: *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem præparasti, cujus erunt?* Nocte animam reddere perhibetur, qui mortem non prævidens, in tenebris cordis abstrahitur. Ait ergo: [*Nocte opprimet eum tempestas.*] Quia enim non vult agere bona quæ videt, deprehenditur interitus sui tempestate quam non videt. De quo adhuc subditur: [*Tollet eum ventus urens, & auferet.*] Quis hoc loco ventus urens, nisi malignus spiritus vocatur, qui desideriorum flammas in corde excitat, ut ad æternitatem supplicium trahat? Perversum ergo quemlibet ventus urens tollere dicitur: quia insidiator malignus spiritus, qui viventem quemque accendit ad vitia, morientem trahit ad tormenta. Nam quia ventus urens immundus spiritus solet intelligi, qui malæ suggestionis flatu ad terrena desideria iniquorum corda succendit; Hieremias propheta testatur, dicens: *Ollam succensam ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.* Olla namque succensa, est cor humanum, sæcularium curarum ardoribus, desideriorumque anxietatibus fervens. Quæ à facie Aquilonis succenditur, id est, diaboli suggestionibus inflammatur. Ipse enim vocari nomine Aquilonis solet, qui dixit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium.* Ab hujus igitur urentis venti, uniuscujusque electi mens adustione temperatur, quando in ea vitiorum fervor extinguitur, & desideriorum carnalium flamma frigescit. Unde & sancta Ecclesia in sponsi sui laudibus læta clamat: *Sub umbra illius quem desideraveram, sedi.* De hujus ardoris temperie ei per Esaiam promittente Domino dicitur: *Pro saliunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus.* Pro saliunca namque in ea ascendit abies, dum in Sanctorum corde pro abjectione terrenæ cogitationis, altitudo supernæ contemplationis exoritur. Urtica verò ignea omnino naturæ est. Myrtus autem temperativæ fertur esse virtutis. Pro urtica igitur crescit myrtus, cùm justorum mentes à prurigine & ardore vitiorum, ad cogitationum temperiem tranquillitatemque perveniunt, dum jam terrena non appetunt, dum flammas carnis, desideriis cælestibus extinguunt. Propter hoc quoque mentis refrigerium cælitus datum Mariæ dicitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Quamvis hac in re per obumbrationis vocabulum, incarnandi Dei utraque potuit natura signari. Umbra enim à lumine formatur & corpore. Dominus autem per divinitatem lumen est: qui mediante anima, in ejus utero fieri dignatus est per humanitatem corpus. Quia ergo lumen incorporeum in ejus erat utero corporandum, ei quæ incorporeum concepit ad corpus, dicitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi;* id est, corpus in te humanitatis accipiet incorporeum lumen divinitatis. Sed jam de iniquo quolibet quod cœpimus, exequamur. Tollit ergo eum ventus urens: quia videlicet malignus spiritus eum quem nunc succenderit igne perversæ concupiscentiæ, rapit postmodum ad flammas gehennæ. Sequitur: [*Et velut turbo rapiet eum de loco suo.*] Locus perversorum est temporalis vitæ delectatio, & carnis voluptas. Quasi turbine igitur unusquisque de loco suo rapitur, cùm à cunctis suis delectationibus extremo territus die separatur. De quo extremo die aptè mox subditur.

Thren. 3. f
Ps. 29. a
11.
Ps. 40. a
Prov. 1. c
Matt. 24. d
Ibid.
1. Thess. 5. a
Luc. 12. c
Hiere. 1. c
Esai. 14. d
Cant. 2. a
Esai. 55. d
12.
Luc. 1. d
Apoc. 3. d
Hebr. 12. b
Ps. 9. c
Hiere. 30. b
Ibid.
Ps. 93. d
Hiere. 5. a
Deut. 32. c
De Pœnit. d. 3. c. ignis.

Quòd Deus cùm Sanctos flagellat, parcit eis: reproborum verò flagella præsentia, sunt initia tormentorum.

CAPUT XIII.

Emittet super eum, & non parcet.] Peccatorem Deus quoties feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, ut parcat. Cùm verò ejus vitam in peccato permanentem feriendo concludit, flagellum emittit, sed nequaquam parcit. Qui enim flagellum emisit ut parceret, ad hoc emittit quandoque ne parcat. In hac namque vita Dominus tantò magis studet ut parcat, quantò magis expectando flagellat; sicut ipse voce Angeli ad Joannem ait: *Ego quos amo, arguo & castigo.* Et sicut aliàs dicitur: *Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.* Econtra autem de flagello damnationis scriptum est: *In operibus manuum suarum comprehensus est peccator.* De quo per Hieremiam Dominus dicit, dum incorrigibiliter delinquentes populos videt, quos non jam sub disciplina filios, sed sub districta percussione intuetur ut hostes: *Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli.* Et quod hîc dicitur: [*Non parcet;*] ibi quoque verbis aliis declaratur: *Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus.* Unde hoc semper electi provident, ut antè ad justitiam redeant, quàm sese ira judicis inextinguibiliter accendat, ne ultimo flagello deprehensis simul eis fmiatur vita cum culpa. Flagellum namque tunc diluet culpam, cùm mutaverit vitam. Nam cujus mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo divina percussio, aut purgatio in nobis vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: *Qui fingis dolorem in præcepto.* Quia dum flagellatur iniquus, & corrigitur; audire præceptum noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei, qui à malis operibus quasi præcepti vice, dolore cohibetur. De his verò quos damnant flagella & non liberant, dicitur: *Percussisti eos, nec doluerunt; attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam.* His flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant. Unde per Moysen Dominus dicit: *Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum.* Quantum ad præsentem etenim percussionem spectat, recte dicitur: *Ignis exarsit ab ira mea.* Quantum verò ad æternam damnationem, aptè mox subditur:

Succen-sus. Nahum. 1. Hiere. 17. c

Et ardebit usque ad inferos deorsum. Licet à quibusdam dici soleat illud quod scriptum est: *Non judicat Deus bis in idipsum* Qui tamen hoc quod per Prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: *Et duplici contritione contere eos.* Et quod aliàs scriptum

Iudæ. 1. b

est: *Iesus populum de terra Aegypti salvans, secundo eos qui non crediderunt, perdidit.* Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet culpam bis feriri non posse, hoc ex peccato percussis, atque in peccato suo morientibus debet æstimari; quia eorum percussio hîc cœpta, illic perficitur: ut incorrectis unum flagellum sit quod temporaliter incipit, sed in æternis suppliciis consummatur: quatenus eis qui omnino corrigi renuunt, jam præsentium flagellorum percussio, sequentium sit initium tormen-

13. torum. [*Emittet ergo super eum, & non parcet.*] Sequitur: [*De manu ejus fugiens fugiet*] Ille etenim de manu fugit ferientis, qui suæ pravitatem corrigit actionis Vel certè quia in sacro eloquio manus operatio solet intelligi; de manu percussi fugit, qui dum pravi interitum conspicit, vias pravitatis relinquit. Unde adhuc subditur: [*Stringet super eum manus suas.*] Manus quippe stringere, est vitæ suæ opera in rectitudine confirmare. Unde

Hebr. 12. d

etiam Paulus ait: *Remissas manus & dissoluta genua erigite.* Dum itaque alienum interitum conspiciunt, revocantur ad cor, ut recogitent suum: & unde alius ad tormenta ducitur, à tormento alius inde liberatur. Stringit ergo super eum manus suas, quia A conspicit in aliena pœna quid timeat: & dum delinquentem sic percussum conspicit, dissoluta sua opera, justitiæ vigore constringit. Sicque fit, ut qui iniquus vivens, multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens à culpa revocet terrore tormenti. Quod etiam provenire bonis Psalmista testatur, dicens: *Lætabitur justus cùm vi-* *Ps. 57.*
derit vindictam impiorum, manus suas lavabit in sanguine peccatorum. In peccatorum morientium sanguine justi lavantur manus: quia dum eorum pœna conspicitur, conspicientis vita mundatur. Sequitur: *Et sibilabit super illum, intuens locum ejus.*] Quid in sibilo, nisi intentio admirationis exprimitur? Si verò in sibilo alia fortasse significatio quæritur moriente peccatore, hi qui interitum ejus aspi- B ciunt, os in sibilo stringunt: dum ad ea quæ contempserant, verba spiritalia convertuntur: ut jam credere & prædicare incipiant, quæ priùs dum iniquum florere cernerent, non credebant. Nam fit plerumque, ut infirmorum animus eò magis de auditu veritatis trepidet, quò florere contemptores veritatis videt. Sed dum justa ultio injustos subtrahit, alios à pravitate compescit. Unde per Salomonem dicitur: *Mulctato pestilente, sapientior erit parvulus.* Vir igitur sanctus postquam potentum *Prov. 19. b* pœnas, qui extolluntur in sæculo, sufficienter explevit, rursus ad hæreticorum superbiam, qui extolluntur in eloquio, verba convertit. Nam sequitur:

CAP. XXVIII. *Habet argentum, venarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in æs vertitur. Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat. Lapidem quoque caliginis, & umbram mortis dividit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & invios. Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne subversa est. Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Semitam ignoravit avis, nec intuitus est oculos vulturis. Non calcaverunt eam filij instito-rum, nec pertransivit per eam leæna. Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes. In petris rivos excidit, & omne pretiosum vidit oculus eius. Profunda quoque fluviorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem. Sapientia verò ubi invenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretium eius, nec invenitur in terra suaviter viventium. Abyssus dicit, Non est in me: et mare loquitur, Non est mecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa et eminentia, nec commemorabuntur in comparatione eius. Trahitur autem sapientia de occultis. Non adæquabitur ei topazium de Aethiopia, nec tinctura mundissima componentur. Vnde ergo sapientia venit, et quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viventium: volucres quoque cæli latet. Perditio et mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam eius. Deus intelligit viam eius, et ipse novit locum illius. Ipse enim fines mundi intuetur, et omnia quæ sub cælo sunt respicit. Qui fecit ventis pondus, et aquas appendit mensura. Quando ponebat pluviis legem, et viam procellis sonantibus: tunc vidit illam, et narravit, et præparavit, et investigavit. Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: et recedere à malo, intelligentia.*

Quòd hæretici de sanctis libris assertionum suarum principia assumunt, sed miscent mendacia: & quòd frustra extra unitatem Ecclesiæ quasi pro Ecclesia pœnas patiantur, cum martyrium non faciat pœna, sed causa: nec claresci potest aliquis fulgere virtutis, qui non arserit in officina charitatis.

CAPUT XIV.

14. *Habet argentum, venarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur.*] In argento eloquium, in auro vitæ vel sapientiæ claritas designari solet. Et quia hæretici sic de eloquij sui nitore superbiunt, ut nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur. Qui libri ad loquendum nobis quasi quædam argenti venæ sunt, quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus; eos ad sacræ auctoritatis paginas revocat: ut si verè loqui desiderant, inde sumere debeant quid loquantur. Et C ait: [*Habet argentum, venarum suarum principia.*] Ac si apertè dicat: Qui ad veræ prædicationis verba se præparat, necesse est ut causarum origines à sacris paginis sumat: ut omne quod loquitur, ad divinæ auctoritatis fundamentum revocet, atque in eo ædificium locutionis suæ firmet. Ut enim prædiximus, sæpe hæretici dum sua student perversa adstruere, ea proferunt quæ profectò in sacrorum librorum paginis non tenentur. Unde & discipulum suum prædicator egregius admonet, dicens: *O Timothee, de-* *1. Tim. 6. d*
positum custodi, devitans profanas vocum novitates: quia dum laudari hæretici tamquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi nova quædam proferunt, quæ in antiquorum Patrum libris veteribus non tenentur: sicque fit, ut dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargant. Bene autem subditur: [*Et auro locus est in quo conflatur.*] Ac si apertè dicat: Vera fidelium sapientia, cui universalis Ecclesia locus est, tribulatio-

nem vobis persequentibus patitur, sed à cunctis peccatorum sordibus persecutionis vestræ igne purgatur. Unde scriptum est: *In igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis.* Quo in loco potest hoc quoque convenienter intelligi, ut de sua hæretici increpari stulta passione videantur. Nam sæpe pro Jesu Christi Domini ac redemptoris nostri nomine multa patiuntur, sesequè eisdem passionibus ejus fieri martyres sperant. Quibus sancti viri voce nunc dicitur: [*Auro locus est in quo conflatur.*] Nam juxta hoc quod jam & ante nos dictum est, quisquis extra unitatem Ecclesiæ patitur, pœnas pati potest, martyr fieri non potest: quia auro locus est in quo conflatur. Quid itaque ad hæc hæretici dicitis? Conflari per afflictionem carnis, vel etiam per martyrium vultis, sed locum in quo debeatis conflari, nescitis. Audite quid sancti prædicatoris voce dicitur: [*Auro locus est in quo conflatur*] Hunc ergo conflationis locum quærite, hanc fornacem, qua aurum aptè purgari valeat, invenite. Una est Ecclesia, in qua, qui conflari voluerit, ab omni etiam poterit peccatorum sorde purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodo, non purgari. Dicat Hieremias, dicat quomodo conflationis vestræ ignis omni virtute sit vacuus: *Frustra conflavit conflator: Malitiæ enim eorum non sunt consumptæ.* Ecce ignis exteriùs conflans, & duræ passionis admovet pœnam, & tamen erroris non excoquit culpam: & tormenta crudelium dat pœnarum, & bonorum non facit incrementa meritorum. Hujus etiam conflationis ignis qui extra catholicam toleratur Ecclesiam, quàm nullius omnino virtutis sit, Paulus Apostolus insinuat, dicens, *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Alij quippe prava de Deo sentiunt; alij recta de auctore tenent; sed unitatem cum fratribus non tenent. Illi errore fidei, isti verò schismatis perpetratione divisi sunt. Unde & in ipsa prima parte decalogi utrarumque partium culpæ reprimuntur, cùm divina voce dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua.* Atque mox subditur: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Qui enim de Deo perversa sentit, liquet profectò quia Deum non diligit. Qui verò de Deo recta sentiens, à sanctæ Ecclesiæ unitate divisus est, constat quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ergo ab hac unitate matris Ecclesiæ, sive per hæresim de Deo perversa sentiendo, seu errore schismatis proximum non diligendo dividitur, charitatis hujus gratiâ privatur: de qua hoc quod præmisimus, Paulus ait: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Ac si aperta voce diceret: Extra locum suum, conflationis mihi ignis adhibitus, tormento me cruciat, * mundatione non purgat. Hunc omnes sanctæ pacis amatores, summo studio locum quærunt, hunc quærentes inveniunt, hunc invenientes tenent: scientes, peccatorum remissio vel ubi, vel quando, vel qualibus detur. Ubi quippe, nisi in Ecclesiæ matris sinu? Quando, nisi ante venturi exitus diem? *Quia ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Et: *Quærite Dominum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est.* Qualibus, nisi conversis, qui ad parvulorum imitationem, magistra humilitate formantur? Quibus dicitur: *Sinite parvulos venire ad me; talium enim est regnum cælorum.* Et: *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.*

Eccli. 2. a

Cypr. de unitate Eccl. & alibi.

Hiere. 6. b

1. Cor. 13. b 15.

Deut. 6. a

1. Cor. 13. b

* al. purgatione non mundat

2. Cor. 6. a

Esai. 55. b

Matt. 19. b

Matt. 18. a

Quòd reprobi dum servos Dei præditos virtutibus vident, quia de præsentibus non possunt, de præteritis eos accusant.

CAPUT XV.

QUIA ergo non nisi in catholica Ecclesia veri martyres fiunt, dicitur rectè: [*Auro locus est in quo conflatur:*] quia non clarescet anima in fulgore æternæ pulchritudinis, nisi ut ita dicam, priùs hìc arserit in officina charitatis. Pensandum præterea est, quòd occulto consilio omnipotens Deus quosdam ab ipsis exordiis suis innocentes custodiens, usque ad virtutum provehit culmen: ut ætate crescente, simul in eis proficiat & annorum numerositas, & celsitudo meritorum. Alios verò in exordiis suis deserens, scaturientibus vitiis ire per abrupta permittit. Plerumque tamen etiam eos respicit, & ad sequendum se, sancti amoris igne succendit: atque inolitas in eorum cordibus prurigines vitiorum vertit in fervorem virtutum, & eò magis ignescunt ad desiderium requirendæ pietatis Dei, quò magis erubescunt memoriam iniquitatis suæ: sicut sæpe contigit, ut in pugnæ certamine miles ante ducis sui oculos constitutus, hostili virtuti turpiter cedat, & enerviter præbens terga feriatur, qui tamen hoc ipsum quod turpiter cessit erubescens, ante ducis sui oculos, majores ex ipsa verecundia vires sumit: tantoque pòst fortia exercet, quantum & præsentem gloriam virtutis peragat, & præteritam ignominiam debilitatis tegat. Sic ergo nonnumquam quidam in Dei servitio ex anteacta acriùs debilitate roborantur, eosque ad custodienda mandata & futurorum trahit desiderium, & impellit memoria præteritorum: ut hinc ad ventura amor provocet, illinc de præteritis verecundia instiget. Quos tamen adversarij Ecclesiæ dum summis præditos virtutibus viderint, eisque in præsenti vita unde derogent quia invenire nequaquam possunt, accusare illos de præteritis moliuntur, sicut Moysen nostrum Manichæus impetit, in quo sequentium virtutum gratiam, transacti homicidij conatur culpa fœdare. In quo non attendit postmodum quàm patiens ad sustinendum, sed priùs quàm præceps ad feriendum fuerit. Talibus ergo adversariis beatus Job subtilissima consideratione obvians, postquam dixit: [*Habet argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur,*] aptè subdidit: 16.

Quòd contemni non debeat, qui se à terrenis occasionibus separavit.

CAPUT XVI.

FERRUM *de terra tollitur.*] Solent hæretici de justitiæ suæ contra nos elatione gloriari, atque opera sua ostentationis inflatione jactare: nosque iniquos, ut diximus, aut esse, aut fuisse criminantur. Per humillimam ergo confessionem, & veracem defensionem contra eos vir sanctus loquitur, dicens: [*Ferrum de terra tollitur.*] Ac si apertè dicat: Fortes viri, qui acutissimis linguarum gladiis in hac acie defendendæ fidei ferrum fuerit, aliquando terra in infimis actionibus fuerunt. Peccanti quippe homini dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Sed de terra ferrum tollitur, cùm fortis propugnator Ecclesiæ à terrena, quam priùs tenuit, actione separatur. Non ergo in eo debet despici quidquid fuit, qui jam cœpit esse quod non fuit. An non Matthæus in terra inventus est, qui terrenis negotiis implicatus, telonij usibus serviebat? Sed de terra sublatus, in fortitudinem ferri convaluit: cujus videlicet lingua quasi acutissimo gladio, Evangelij administratione Dominus infidelium corda transfixit; & qui infirmus priùs despectusque fuerat per

Gen 3. d

Dist. 10. c Ferrum.

Matt. 9. a

terrena negotia, fortis postmodum factus est ad cælestia prædicamenta. Unde adhuc subjungitur.

Quòd corda dura cùm divini amoris igne tacta fuerint, liquefiunt, & quæ credere noluerant, prædicare incipiunt.

CAPUT XVII.

ET *lapis solutus calore, in æs vertitur.*] Tunc lapis calore solvitur, cùm cor durum, atque à divini amoris igne frigidum, eodem divini amoris igne tangitur, & in fervore spiritus liquatur: ut ad sequentem vitam desideriorum æstu ardeat, quam priùs audiens, insensibilis manebat. Ex quo ardore scilicet & emollitur ad amorem, & roboratur ad operationem: ut sicut priùs durus fuerat in amore sæculi, ita se postmodum fortem exerat in amorem Dei: & quod antè audire renuebat, jam & credere & prædicare incipiat. [*Lapis ergo solutus calore, in æs vertitur:*] quia dura mens superni amoris igne liquefacta, ad veram fortitudinem commutatur: ut peccator, qui priùs insensibilis extiterat, postmodum & per auctoritatem fortis, & per prædicationem sonorus fiat. Quod bene per Esaiam dicitur: *Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem.* Fortitudinem mutamus, cùm conversi, tanta virtute præsens sæculum fugimus, quanta hoc antè quærebamus. Quia autem malè ab adversariis catholicorum moribus anteacta vita reputatur, rectè subditur: [*Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat.*] Ipse posuit tempus tenebris, iniquis videlicet modum, quo iniqui esse desistant. Unde eis per Apostolum dicitur: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Sicut aliis quoque discipulis idem doctor egregius dicit: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamus nos arma lucis: sicut in die honestè ambulemus.* Unde & in Canticis canticorum Ecclesia veniente dicitur: *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Aptè enim Ecclesia auroræ comparata describitur, quæ per cognitionem fidei, à peccatorum suorum tenebris in clara luce justitiæ commutatur. [*Tempus ergo posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat.*] Universorum nomine, & electos voluit & reprobos comprehendi. Nam bona faciens & ordinans Deus, mala verò non faciens, sed ab iniquis facta, ne inordinatè eveniant, ipse disponens, considerat universorum finem, & patienter tolerat omnia, atque intuetur electorum terminum, quòd ex malo mutentur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finem, quòd de malo opere dignum se trahantur ad supplicium. Vidit finem persequentis Sauli, quo prostratus diceret: *Domine, quid me vis facere?* Vidit finem quasi obsequentis discipuli, quòd pro commisso scelere guttur laqueo stringeret, seque & peccantem puniret, & deterius puniendo decideret. Vidit Ninivitas delinquentes; sed consideravit finem delinquentium * pœnitentia correctorum. Vidit quoque Sodomam delinquentem; sed consideravit finem ardoris luxuriæ, ignem gehennæ. Vidit gentilitatis finem, quòd possessa iniquitatum tenebris, quandoque fidei luce clarescceret. Vidit etiam Judææ terminum, quòd ab ea luce fidei quam tenebat, obduratæ perfidiæ se tenebris cæcaret. Unde adhuc congruè subditur.

17. Esa. 40. g — Ephes. 5. b — Rom 13. d — Cant. 6. c — Act. 9. a — * al. pœnitentiâ

Quòd inter Sanctos & reprobos ignis divinus in judicio dividet.

CAPUT XVIII.

LAPIDEM *quoque caliginis, & umbram mortis dividit torrens a populo peregrinante.*] Quid durus ille perfidiâ Judæorum populus, qui auctorem vitæ per fidem videre noluit, quem per prophetiam prædixit, nisi lapis caliginis fuit? quia & crudelitate durus extitit, & infidelitate nebulosus. Qui alio quoque vocabulo umbra mortis dicitur. Umbra quippe talis exprimitur, qualia ejus rei, de qua trahitur, fuerint lineamenta. Quis autem mortis nomine, nisi diabolus vocatur? De quo per quamdam ministri sui significationem dicitur: *Et nomen illi mors.* Cujus ille populus umbra extitit: quia iniquitatem illius sequens, ejus in se imaginem expressit. Quid verò torrentis nomine, nisi ille à conspectu tremendi judicis per ultimum examen egrediens, atque electos & reprobos dividens ignis vocatur? Unde & per Prophetam dicitur: *Fluvius igneus rapiduque egrediebatur à facie ejus.*

Apoc. 6. b — Dan. 7. c

Quòd Judæa quæ apud se panem legis habuerat, & quæ regibus claruerat & prophetis, quasi saphiris & glebis aureis, quia mortem & resurrectionem Christi credere noluit, igne invidiæ succensa, funditus perit.

CAPUT XIX.

QUIS autem in hoc mundo peregrinatur populus, nisi qui ad sortem electorum currens, habere se patriam novit in cælestibus: & tantò magis se illic sperat invenire propria, quantò hîc cuncta quæ prætereunt, esse à se deputat aliena? Peregrinus itaque est populus, omnium numerus electorum, qui hanc vitam quoddam sibi exilium deputantes, ad supernam patriam tota cordis intentione suspirant, de quibus Paulus dicit: *Confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram.* Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Hanc peregrinationem idem quoque Apostolus tolerabat, cùm diceret: *Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Per fidem enim ambulamus, & non per speciem.* Hujus peregrinationis ærumnas satagebat evadere, cùm dicebat: *Desiderium habeo dissolvi, & cum Christo esse.* Et rursum: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Hujus peregrinationis pondus grave sentiebat Psalmista, cùm diceret: *Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea.* Ab hac eripi quantocyus anhelabat, cùm supernis desideriis flagrans diceret: *Sitivit anima mea ad Deum vivum; quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Sed hoc desiderium nesciunt, qui cor in terrenis voluptatibus defigunt. Dum enim sola quæ sunt visibilia diligunt, profectò invisibilia, vel si credunt esse, non diligunt: quia dum nimis se exteriùs sequuntur, etiam mente carnales fiunt. Simul enim in hac vita uterque populus currit, sed non simul ad perpetuam pervenit: quia [*lapidem caliginis, & umbram mortis dividit torrens a populo peregrinante.*] Ac si apertè dicat: Eos quo modo vel infidelitas excæcat, vel crudelitas obdurat, flammarum fluvius à conspectu æterni judicis exiens, ab electorum tunc populo separat: ut tunc à bonis ignis districti examinis dividat, quos nunc in suis concupiscentiis tenebræ vitiorum excæcant. Potest fortasse in torrentis nomine, ipsa irrigatio sanctæ prædicationis intelligi; juxta id quod per Salomonem dicitur: *Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant illum corvi de torrentibus.* Perversi quippe dum divina judicia reprehendunt, subsannant patrem. Et quilibet hæretici dum prædicationem sanctæ Ecclesiæ, fecunditatemque illius deridendo contemnunt, quid aliud quàm partum matris despiciunt? Quam non immeritò eorum quoque matrem dicimus, quia de ipsa exeunt, qui contra ipsam loquuntur; Joanne attestante, qui ait: *A nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.* Corvi verò de torrentibus veniunt, cùm prædicatores veri ad defensionem sanctæ Ecclesiæ,

18. — Hebr. 11. c — 2. Cor. 5. b — Philip. 1. c — ibid. — Ps. 119. b — Ps. 41. a — Prov. 30. c — 1. Joan. 2. c

à sacrorum librorum fluentis procedunt. Qui etiam recte corvi vocati sunt; quia nequaquam de justitiæ luce superbiunt, sed per humilitatis gratiam, peccatorum in se nigredinem confitentur. Unde etiam ab electorum Ecclesia dicitur: *Nigra sum, sed formosa.* Et Joannes ait: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus.* Qui videlicet corvi subsannantis oculum effodiunt: quia pravorum ac * pertinacium hominum intentionem vincunt. Ex hoc itaque testimonio, si hîc quoque torrens prædicatio debet intelligi, [*lapidem caliginis, & umbram mortis dividit torrens à populo peregrinante:*] quia Sanctorum prædicatio obduratas mentes reproborum deserit, & ad pia humilium se corda convertit. Unde adhuc subditur: [*Eos quos oblitus est pes egentis hominis, & invios.*] Quis hoc loco alius accipitur egens homo, nisi ille de quo per Paulum dicitur: *Qui propter nos egenus factus est, cum dives esset?* Cujus videlicet egentis hominis pedes sancti prædicatores fuerunt, per quorum præsentiam gentilitatem circumiens, mundum perambulavit universum. De quibus per Prophetam dicitur: *Et inambulabo in eis.* An pes ejus non erat, qui tentus in compedibus dicebat: *Pro quo legatione fungor in catena?* Sed eorum, qui umbra mortis & lapis caliginis extiterunt, pes hominis egentis oblitus est: quia in ipso initio nascentis Ecclesiæ, dum sancti Apostoli cælorum regnum Judææ prædicare voluissent, videntes quòd eis nihil omnino proficerent, ad prædicandum gentibus defluxerunt, sicut ipsi in suis actibus dicunt: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* De quibus & per Psalmistam dicitur: *Transferentur montes in cor maris:* quia repulsi à Judæa Apostoli, in hoc gentilitatis salum translati sunt. Qui sunt ergo, qui immensa duritia pro obscuritate cordis, quasi quidam lapis caliginis, & umbra mortis à peregrinante sanctorum populo dividuntur, nisi hi, quos pes egentis hominis est oblitus, id est, quos prædicatores Domini, videlicet per humilitatem pauperis, pro superbiæ suæ tumore reliquerunt; eorumque omnino obliti sunt, dum prædicationis suæ semina ad solam fructificationem gentium transtulerunt? Quos rectè quoque & invios vocat: quia dum in infidelitate sua obdurati sunt, verbis vitæ ad cor viam præbere noluerunt. Sed Judæa hæc, quæ sic obduruit, vel qualis dudum fuerit, vel quid pòst pertulerit, audiamus. Sequitur: [*Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne subversa est.*] Panem Judæa dare consueverat, quæ legis verba proferebat. Quam videlicet legem, quia intelligere jam reprobi atque explanare non poterant, propheta Hieremias in lamentis deplorat, dicens: *Parvuli petierunt panem, & qui frangeret eis non erat.* Sed hæc terra in loco suo igne subversa est: quia fidelium signa conspiciens, invidiæ se face concremavit. Quia enim semper invidia de superbia nasci solet, in loco suo igne periit, quæ idcirco arsit invidiâ, quia superbiam non reliquit. Terra ergo quæ priùs panem habuit, pòst igne subversa est: quoniam synagoga, quæ mandata Dei per legem protulit, nascentem Ecclesiam persequens, invidiæ se igne consumpsit. An non æmulationis suæ facibus ardebat, cùm Redemptoris nostri signa conspiciens, per quosdam suos diceret: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?* vel certè, *Videtis quia nihil proficimus, ecce totus mundus pòst eum vadit.* Videbant unde converti debuerant, atque exinde perversiores fiebant. Quærebant extinguere, quem cernebant mortuos vivificare. In ore tenebant legem, sed legis persequebantur auctorem. [*Terra ergo de qua oriebatur panis, in loco suo igne subversa est:*]

quia Judæa in semetipsa & priùs habuit legem quæ reficeret, & pòst invidiam quæ concremaret. De cujus adhuc descriptione subjungitur: [*Locus sapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum.*] Auget reatum culpæ sequentis, præconium gloriæ præcedentis. Nam uniuscujusque casus tantò majoris est criminis, quantò priusquàm caderet, majoris potuit esse virtutis. Dicatur ergo de Judæa, dicatur quid fuerit, & præcedentium magnitudo virtutum, crescat ad cumulum sequentium delictorum. [*Locus sapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum.*] Quid enim hoc loco per lapides, nisi sanctorum ac fortium mentes accipimus? In Scriptura etenim sacra aliquando lapides in malo, aliquando verò in bono accipi solent. Nam cùm lapis pro insensibilitate ponitur, dura per lapides corda signantur. Unde & per Joannem dicitur: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Qui videlicet nomine lapidum corda gentilium designat, dura tunc atque insensibilia per infidelitatem. Et per Prophetam Dominus pollicetur, dicens: *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.* Rursum per lapides, mentes fortium designari solent. Unde & per Petrum sanctis dicitur: *Et vos tamquam lapides vivi superædificamini domus spiritales.* Et per Prophetam Dominus venienti Ecclesiæ pollicetur, dicens: *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponam jaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles, universos filios tuos doctos à Domino.* Stravit namque in illa per ordinem lapides: quia in ea sanctas animas meritorum diversitate distinxit. Fundavit eam in sapphiris, qui scilicet lapides, coloris aërei in se similitudinem tenent: quia robur Ecclesiæ in animabus cælestia appetentibus solidatur. Et quoniam jaspis viridis est coloris, jaspidem propugnacula ejus posuit; quia illi contra adversarios pro sanctæ Ecclesiæ defensione objecti sunt, qui internis desideriis virentes, nulla temporis reproba ariditate marcescunt. Portas verò ejus posuit in lapides sculptos. Hi quippe portæ sunt Ecclesiæ, per quorum vitam atque doctrinam intrat in eam multitudo credentium. Qui pro eo etiam quòd magnis operibus pollent, & id quod loquentes asserunt, viventes ostendunt, non puri, sed sculpti lapides esse memorantur. In quorum enim vita recta operatio cernitur, quasi in eisdem ipsis exprimitur quod egerunt. Ubi omnem quoque Sanctorum numerum generali collectione concludens, subdidit: *Omnes terminos tuos in lapides desiderabiles.* Et tamquam si audientes ista, peteremus ut hos lapides quos diceret, indicaret, adjunxit: *Universos filios tuos doctos à Domino.* Quia igitur de Judæa numquam sanctæ animæ, quæ cælestem vitam ducerent, defuerunt, dicitur: [*Locus sapphiri lapides ejus.*] Et quia magna vitæ ac sapientiæ claritate per fidem fulsit, adjungitur: [*Et glebæ illius aurum*] Quid per glebas, nisi collectiones singulorum ordinum, ac multitudines designantur? Glebæ autem ex humore & pulvere constringuntur. Omnes ergo qui rore gratiæ infusi, ex mortis debito se pulverem esse veraci cognitione confessi sunt, dum vitæ virtute clarescerent, quasi aureæ in illa glebæ jacuerunt. Glebas hæc terra habuit in prophetis, glebas in doctoribus, glebas in patribus antiquis, qui magna se infusione gratiæ in professionis & operis unanimitate tenuerunt. Dicat ergo: [*Et glebæ illius aurum:*] quia in ea multitudo spiritalium tantò majori virtute claruit, quantò se in Deum ac proximum majori unanimitate constrinxit. Sed hoc aurum, perfidiæ est postmodum tenebris obscuratum. Cujus profectò nigredinem Hieremias propheta intuens deplorat,

Thren. 4. a dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Aurum namque obscuratum est: quia in eis antiquus ille fidei atque innocentiæ splendor, irruente perfidia, malitiæ se nocte fuscavit. Quia igitur quid fuit, audivimus: [*locus scilicet sapphiri lapides ejus, & glebæ illius aurum:*] nunc jam dilectus ille Deo populus, cur tanta hæc 21. bona perdiderit, audiamus. Sequitur: [*Semitam ignoravit avis, nec intuitus est oculos vulturis.*] Quis hoc loco avis nomine, nisi ille signatur, qui corpus carneum quod assumpsit, ascendendo ad æthera libravit? Qui aptè quoque etiam vulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe dum volat, si jacens cadaver conspicit, ad esum se cadaveris deponit: & plerumque sic in morte capitur, dum ad mortuum animal de summis venit. Rectè ergo B mediator Dei & hominum, Redemptor noster vulturis appellatione signatur, qui manens in altitudine divinitatis suæ, quasi quodam volatu sublimi cadaver mortalitatis nostræ conspexit in infimis, & sese de cælestibus ad ima submisit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, & dum mortuum animal petiit, mortem apud nos, qui apud se erat immortalis, invenit. Sed hujus vulturis oculus fuit ipsa intentio nostræ resurrectionis: quia ipse ad triduum mortuus, ab æterna nos morte liberavit. Ille ergo perfidus Judææ populus mortalem vidit; sed quomodo morte sua nostram mortem destrueret, minimè attendit. Conspexit quidem vulturem, sed oculos vulturis non aspexit. Qui dum humilitatis ejus vias, quibus nos ad alta sublevavit, C considerare noluit, semitam avis ignoravit. Neque enim pensare studuit, quòd ejus nos humilitas levaret ad cælestia: & mortis ejus intentio reformaret ad vitam. [*Semitam igitur ignoravit avis, nec intuitus est oculos vulturis:*] quia etsi vidit eum quem in morte tenuit, videre noluit quanta vitam nostram gloria de ejus morte sequeretur. Unde & ad crudelitatem quoque persecutionis exarsit, verba vitæ recipere renuit: prædicatores regni cælorum prohibendo, sæviendo, feriendo repulit. Qui scilicet repulsi Judæam ad quam missi fuerant deserentes, in gentilitatis collectionem dispersi sunt. Unde adhuc subditur:

Quòd Apostolis, & successoribus eorum, quasi Ecclesiasticis negotiatoribus a Judæa repulsis, ad gentes, quasi silices duros, manus prædicationis conversa est.

CAPUT XX.

NOn *calcaverunt eam filij institorum, nec pertransivit per eam leæna*] In cunctis Latinis codicibus institores positos reperimus, in Græcis verò negociatores invenimus. Ex qua re colligi valet, quòd hoc in loco pro negociatoribus institores, scriptores ignorando posuerunt. Institores enim negociatores dicimus, pro eo quòd exercendo operi insistunt. Sed uterque sermo licet in voce dissonet, in intellectu non discrepat: quia omnes qui fidelium mores instituunt, spiritale negotium gerunt; ut cùm prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fi- E dem & opera recta percipiant, sicut de sancta Ecclesia scriptum est: *Sindonem fecit, & vendidit:* de Prov. 31. e qua & paulò pòst illic dicitur: *Vidit quòd bona est* Ibid. *negociatio ejus.* Qui hoc loco institores, nisi Prophetæ sancti vocati sunt, qui synagogæ mores ad fidem instituere curaverunt prophetando? Quorum nimirum filij, sancti Apostoli nuncupantur; qui ut Deum hominem crederent, ad eamdem fidem ex eorum sunt prædicatione genetati. De Ps. 44. d bus Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram.* Sed quia repulsi Apostoli à synagogæ finibus sunt egressi, rectè nunc dicitur: [*Non A calcaverunt eam filij institorum.*] Calcarent quippe eam institorum filij, si prædicatores sancti ejusdem synagogæ vitia calce virtutis premerent. Si autem institores eosdem sanctæ Ecclesiæ prædicatores accipimus: institorum filios, pastores & doctores, qui Apostolorum vitam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui synagogam minimè calcaverunt: quia dum eorum patres, id est, Apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoque ab ejus vocatione cessaverunt. Per quam videlicet synagogam leæna non pertransiit: quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam sese ad illum Judææ populum diutius occupavit. Rectè autem Ecclesia leæna nuncupatur: quia malè viventes in vitiis, ore sanctæ prædicationis interficit. Unde & ipsi primo pastori quasi hujus leænæ ori dicitur: *Mactа & manduca.* Act. 10. b Quod mactatur quippe, à vita occiditur: id vero quòd comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo & manduca, dicitur, id est, à peccato eos in quo vivunt interfice, & à seipsis illos in tua membra converte. Et quia hæc Ecclesia corpus est Domini; ipse etiam Dominus Jacob voce leo vocatur ex se, leæna vocatur ex corpore, dum ei sub Judæ specie dicitur: *Ad prædam fili mi ascendisti, requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna:* Gen. 49. b *quis suscitabit eum?* Hæc igitur leæna nequaquam dicitur: quia per Judæam transiit, sed non pertransiit. Apostolis namque prædicantibus priùs ex illa tria millia, postmodum quinque millia crediderunt. Ecclesia itaque per synagogam transiit, sed non pertransiit: quia ex illa ad fidem paucos rapuit, sed tamen illum infidelem populum à perfidia funditus non extinxit. Sed, quod sæpe jam diximus, repulsa ab infidelitate Judæorum, deflexit ad vocationem gentium. Unde adhuc de eadem leæna dicitur: [*Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes.*] Manum quippe ad silicem extendit, quia ad duritiam gentium suæ brachium prædicationis misit. Unde & idem beatus Job passionis suæ historiam præsciens gentibus innotescendam, dicit: *Scribantur hæc stylo ferreo in plumbi lamina,* Iob 19. c *vel celte sculpantur in silice.* Quid verò hoc in loco montes, nisi hujus sæculi potentes accipimus, qui pro terrena substantia in altum tument? De quibus Psalmista ait: *Tange montes, & fumigabunt.* Ps. 143. b Sed montes à radicibus sunt eversi, quia prædicante D sancta Ecclesia, summæ hujus sæculi potestates in adoratum omnipotentis Dei ab intima cogitatione ceciderunt. Radices enim montium, cogitationes sunt intimæ superborum. Et à radicibus montes cadunt, quia ad colendum Deum, potestates sæculi ab imis cogitationibus prosternuntur. Rectè etenim per radicem cogitatio occulta signatur: quia per hoc quod intus non cernitur, erumpit quod videatur foris. Unde & in bonam partem per Prophetam dicitur: *Emittet id quod salvatum fuerit de domo Iu-* Esa. 37. f *dæ, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.* Ac si apertè diceretur: In imis cogitatio nascitur, ut in summis retributio reddatur, dicat ergo: [*Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes:*] quia dum duritiam gentium sancta prædicatio petiit, superborum altitudinem funditus stravit. Quia verò eos, quos à cogitationibus terrenis evacuat, donis cælestibus replet, & quos infimis curis exhaurit, supernis rigat fluentis, mox subditur: [*In petris rivos excidit.*] Id est, in duris gentilium cordibus fluvios prædicationis aperuit, sicut per Prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate gentilium: *Posuit desertum in stagnum* Ps. 106. d *aquarum, & terram sine aqua in exitus aquarum.* Atque in Evangelio promittit Dominus, dicens: *Qui credit* Ioan. 7. f *in me, sicut dicit Scriptura, flumina aquæ vivæ de ventre ejus fluent.* Quod promissum tunc audivimus, etiam nunc completum videmus. Ecce enim in sanctis prædicatoribus, & non ex Judæa progenitis,

per cunctam Ecclesiam toto orbe diffusam, fluenta A cælestium mandatorum ubertim manant ore gentilium. Quia enim in petris rivos aperuit, ex duris quoque cordibus fluvius sanctæ prædicationis emanavit. Sequitur: [*Et omne pretiosum vidit oculus ejus.*] Sciendum magnopere est, quia tantò unaquæque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quantò præ amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saül dicitur: *Nonne cùm parvulus esses in* 1. Reg. 15. d *oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?* Ac si apertè diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi: sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. Unde & per Prophetam dicitur: Esa. 5. c *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.* Tantò ergo fit quisque vilior Ps. 137. b Deo, quantò pretiosior sibi: tantò pretiosior Deo, B quantò propter eum vilior sibi: *quia humilia respicit, & alta à longe cognoscit.* [*Omne itaque pretiosum vidit oculus ejus.*] In Scriptura sacra videre Dei, aliquando pro eligere ponitur, sicut in Evan- Joan. 1. g gelio scriptum est: *Cùm esses sub ficu, vidi te:* id est, positum te sub umbra legis, elegi. Vidit ergo pretiosum: quia humilia elegit: 1. Cor. 1. d *Infirma enim mundi elegit Deus, ut confunderet fortia.* Vidit pretiosum, cùm humanam animam de se abjecta sapientem, gratiæ suæ illustratione respexit. De qua videlicet Hiere. 15. d anima per Prophetam dicitur: *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris.* Vilis quippe Deo est mundus præsens, pretiosa verò ei est anima humana. Qui ergo pretiosum à vili separat, quasi os Domini vocatur: quia per eum Deus verba sua exerit, C qui ab amore præsentis sæculi loquendo quæ potest, humanam animam evellit. Et quia novi Testamenti doctores ad hoc usque perducti sunt, ut occultas quoque allegoriarum caligines in veteri Testamento rimentur, rectè subditur.

Quòd populus Christianus, in fluviis legis & Prophetarum revelante Christo, scrutatus sit profundos intellectus, & produxerit in lucem, quæ Moyses velata facie absconderat.

CAPUT XXI.

PRofunda quoque fluviorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.] Quid namque hîc aliud flumina, nisi antiquorum patrum dicta nun- D cupantur? Quis enim pensare sufficiat, quàm vehemens fluvius, dum legem conderet, ex pectore Moysi erupit? quàm vehemens fluvius ex David corde defluxit? quanta à Salomonis ore, atque omnium Prophetarum, fluminum fluenta manarunt? Sed horum fluminum Judæa speciem tenuit, dum litteræ superficiem servans, eorum profunda nescivit. Nos verò, qui veniente Domino in eis interna spiritalia quærimus, eorum profunda rimamur. Quod ipse Dominus facere dicitur, quia id nos agere ipso donante prævalemus. Per nos ergo, qui non litteram quæ occidit, sed spiritum qui vivificat, sequimur; profunda fluviorum Dominus scrutatur, & abscondita in lucem producit: quia dicta legis, quæ caliginosa nimis historia obscurat, nunc expositio spiritalis illuminat. Unde & loquens in parabolis per Evangelium Veritas discipulis præcepit, dicens: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine:* Matt. 10. c *& quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Apertè namque dicta exponentium, fecerunt nobis esse jam conspicuas sententias antiquorum patrum. Unde Esaïas propheta plana sanctæ Ecclesiæ expositionis verba conspiciens, & non allegoriarum tenebris Esa. 33. d obscura, exclamavit dicens: *Locus fluviorum rivi latissimi, & patentes.* Testamenti enim veteris dicta, quasi angusti & clausi rivi fuerant, qui immensas scientiæ suæ sententias collectione obscurissima constringebant. At contrà doctrina sanctæ Ecclesiæ rivi & lati & patentes sunt: quia ejus dicta & invenientibus multa sunt, & quærentibus plana. Ait ergo: [*Profunda fluviorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.*] quia dum suis expositoribus intelligentiæ spiritum infudit, antiquas prophetantium obscuritates aperuit. Et hoc jam sancta Ecclesia per spiritum agnoscit; quod synagoga priùs per litteram intelligere omnino non valuit. Unde & Moyses cùm populo loqueretur, faciem velabat: Exod. ut videlicet designaret, quòd ille Judæorum popu- 34. d lus legis verba cognosceret, sed ejusdem claritatem legis omnimodo non videret. Unde rectè & per Paulum dicitur: *Usque in hodiernum enim diem cùm* 2. Cor. 3. e *legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum.* Sed quia dicta Dei nullatenus sine ejus sapientia penetrantur: nisi enim qui spiritum ejus acceperit, ejus nullo modo verba cognoscit; sanctus vir de investiganda eadem Dei sapientia verba subjungit, dicens:

Quòd nihil Deo dignè recompensari potest, cujus gratia est, quòd inventus à nobis, & quòd passus est pro nobis.

CAPUT XXII.

SApientia verò ubi invenitur, & quis est locus in- 24. telligentiæ? *Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus.*] Notandum priùs est, quòd duo sibi proposuit, & duo subdit respondendo. Ad id namque quod superiùs dixit: [*Sapientia verò ubi invenitur, & quis est locus intelligentiæ?*] isto versu respondit: [*Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum.*] Ad id verò quod dixerat: [*Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium:*] inferiorem versum reddidit, dicens: [*Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione ejus.*] Ad utraque ergo respondit, sed augendo quod objecerat, non solvendo. Cùm sapientiæ namque locum quæreret, ac deinde inferiùs responderet; [*Abyssus dicit, Non est in me;*] non ubi esset, sed ubi non esset, indicavit. Rursus cùm ab homine ejus pretium diceret ignorari, atque ad hoc D inferiùs redderet: [*Non dabitur aurum obryzum pro ea,*] non quid esset ejus pretium, sed quid non esset, ostendit. Cunctis autem liquet, quòd neque hæc humana sapientia vel teneri loco, vel emi divitiis potest. Sed vir sanctus mysticis sensibus plenus, ad alia nos intelligenda transmittit, ut non creatam, sed creantem sapientiam requiramus. Nam nisi in verbis istis allegoriarum secreta rimemur, ea utique quæ sequuntur, omnino sunt digna despectu, si ex sola historica narratione pensentur. Paulò post namque dicit: [*Non adæquabitur ei aurum vel vitrum.*] Et cùm, sicut novimus, vitrum longè atque dissimiliter auro sit vilius, cur post auri nomen, metalli utique pretiosi, pro immensa laude vitrum E quoque dixit sapientiæ non æquari? Ipsa ergo litteræ difficultate compellimur, ut ad sententias horum verborum mysticas vigilemus. Vir itaque sanctus quam sapientiam contemplatur, nisi eam de qua Paulus Apostolus dicit: *Christum Dei virtutem,* 1. Cor. 1. c *& Dei sapientiam?* De qua per Salomonem scriptum est: *Sapientia ædificavit sibi domum:* & de qua Prov. 9. a Psalmista ait: *Omnia in sapientia fecisti.* Hujus ni- Ps. 103. c mirum sapientiæ homo pretium nescit, quia nihil dignum æstimatione illius invenit. Non autem hoc sapientiæ pretium, & esse dicitur, & nesciri; sed idcirco nesciri, quia deest: eo scilicet loquendi genere, quo in angustiis quisque deprehensus, cùm remedium subventionis non invenit, fateri solet,

quia quid faciat, nescit. Hujus ergo sapientiæ pretium nescire, est digni operis meritum, quo illam percipiat, non invenire. Ad hoc namque pretium damus, ut ejus vice rem quam appetimus, possidere debeamus. Quid autem nos dedimus, ut hanc sapientiam, quæ Christus est, percipere mereremur? Rom. 11. a Gratiâ quippe redempti sumus. Illa namque sola opera malè vivendo dedimus, quibus si justa retributio servaretur, non Christus, sed supplicia rederentur. Sed aliud homo per justitiam meruit, aliud per gratiam accepit. Testatur Paulus, priusquam mens illius semen gratuitæ veritatis acciperet, quibus sentibus premebatur erroris: 1. Tim. 1. c *Qui prius*, inquit, *fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Testatur pro qualibus Rom. 5. b Christus mori dignatus est: *Cum adhuc*, inquit, *peccatores essemus secundum tempus Christus pro impiis mortuus est.* Qui ergo veniente sapientia impij inventi sumus, quid boni operis dedimus, quo accipere eamdem sapientiam mereremur? Hujus itaque sapientiæ homo pretium nescit: quia quisquis à brutis animalibus rationis intellectu discretus est, quoniam quòd suis meritis non sit salvatus, intelligit, nihil se dedisse boni operis ut ad fidem veniret, agnoscit. Quasi enim ad percipiendam sapientiam pretium dare, est cognoscendum Deum actionis suæ mercede prævenire. Non esse hujus sapientiæ Rom. 11. d pretium cognoverat, qui dicebat: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Hinc iterum scriptum est: Ephes. 2. b *Gratia salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est: non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Hinc de semetipso iterum loquitur, dicens: 1. Cor. 15. d *Gratia Dei sum id quod sum.* Ex cujus nimirum aspiratione gratiæ, quia virtutum opera protinus in corde generantur, ut ex libero quoque arbitrio subsequatur actio, cui post hanc vitam retributio æterna respondeat, illico adjecit: *Et gratia ejus* Ibid. 25. *in me vacua non fuit.* Sed sunt nonnulli, qui salvos se suis viribus exultant, suisque præcedentibus meritis redemptos se esse gloriantur. Quorum profectò assertio invenitur sibimetipsis contraria: quia dum & innocentes se asserunt, & redemptos, hoc ipsum in se redemptionis nomen evacuant. Omnis namque qui redimitur, ex aliqua proculdubio captivitate liberatur. Unde ergo quilibet iste redemptus est, si priùs non fuit sub culpa captivus? Liquet itaque quia multùm desipit quisquis hæc sapit. Hominis quippe meritum superna gratia non ut veniat, invenit: sed postquam venerit, facit: atque & ad indignam mentem veniens Deus, dignam sibi exhibet veniendo; & facit in ea meritum quod remuneret, qui hoc solum invenerat, quod puniret.

Quod latro in cruce subita repletus gratia, habuit fidem, spem, & charitatem.

CAPUT XXIII.

LIBET inter hæc mentis oculos ad illum latronem reducere, qui de fauce ascendit crucem, de cruce paradisum. Intueamur qualis ad patibulum venerit, & à patibulo qualis abscesserit. Venit reus fraterno sanguine, venit cruentus, sed internâ gratiâ est mutatus in cruce: & ille qui mortem fratri intulit, morientis Domini vitam prædicavit, dicens: *Memento mei Domine, dum veneris in regnum* Luc. 23. *tuum.* In cruce clavi manus ejus pedesque ligaverant, nihilque in eo à pœnis liberum nisi cor & lingua remanserant. Inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum invenit, ut juxta hoc quod scriptum Rom. 10. est: *Corde crederet ad justitiam, ore confiteretur ad salutem.* In corde autem fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus, dicens: 1. Cor. 13. *Nunc autem manent fides, spes, charitas.* Quas cunctas subita repletus gratia & accepit latro, & servavit in cruce. Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit; spem habuit qui regni ejus aditum postulavit, dicens: *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum.* Luc. 23. Charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua arguit, & ei vitam * quam non cognoverat, prædicavit, dicens: *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione: & nos quidem justè; nam digna factis recipimus; hic verò nihil mali gessit.* Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat secum humana infirmitate morientem, quando negabant Apostoli eum, quem miracula viderant divina virtute facientem. Sed hi qui salvari 26. hominem propriis viribus adstruunt, eamdem confessionem hominis ab ipsius esse hominis virtute suspicantur. Quod si ita esset, in Dei laude Psalmista non diceret: *Confessio & magnificentia opus ejus.* Ps. 110. a Ab eo itaque accipimus recta confiteri, à quo nobis & magna dantur operari. Quia ergo nil boni operis dedimus, quo hanc sapientiam percipere mereremur, dicatur rectè: [*Nescit homo pretium ejus:*] quoniam quisquis jam ratione utitur, tantò altiùs sub hujus sapientiæ intellectu se despicit, quantò ejusdem sapientiæ veriùs interna cognoscit, ut indignum se ad hanc pervenisse videat, per quam gratuitò agitur, ut dignus fiat. De qua bene mox subditur:

* al. quam cognoverat, ibid.

Quòd qui hujus mundi suavitatibus se exponunt, & inter blandimenta voluptatum versantur, ab intellectu sapientiæ & cognitione divina penitus alieni sunt.

CAPUT XXIV.

NEc invenitur in terra suaviter viventium.] Quid hoc in loco terræ signatur nomine, nisi anima humana? De qua Psalmista dicit: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Ps. 142. b Hæc autem sapientia inveniri in terra suaviter viventium non valet: quia quisquis adhuc hujus vitæ voluptatibus pascitur, ab æternæ sapientiæ intellectu separatur. Nam si verè saperet, expulsus ab internis gaudiis, de ea in quam cecidit, exilij sui cæcitate lugeret. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Qui apponit scientiam, apponit* Eccle. 1. d *& dolorem:* quia quantò plus homo cœperit scire quid perdidit, tantò plus lugere incipit corruptionis suæ sententiam quam invenit. Considerat namque unde quò lapsus est: quòd à paradisi gaudiis ad ærumnas vitæ præsentis; ab Angelorum societatibus venit ad curas necessitatum: pensat in quot jam periculis jacet, qui priùs sine periculo stare contempsit: luget exilium, quod damnatus patitur; & suspirat ad cælestis gloriæ statum, quo perfrui securus posset, si peccare noluisset. Quod bene Psalmista considerans, ait: *Ego dixi in pavore meo, Projectus sum à* Ps. 30. d *vultu oculorum tuorum.* Contemplatus quippe interna gaudia visionis Dei, & socialem frequentiam Angelorum perfistentium, reduxit oculos ad ima, vidit quò jaceret, qui ad hoc conditus fuerat, ut in cælestibus stare potuisset: pensavit ubi esset, & quo deesset, ingemuit: projectumque se à vultu oculorum Dei doluit, quia in comparatione lucis intimæ, graviores senserat exilij sui tenebras, quas tolerabat. Hinc est 27. quòd ad animum suum ex præsenti vita nullius gratiæ consolationem admittit, dicens: *Negavi consolari* Ps. 76. a *animam meam.* Nam plerumque hujus sæculi divites solent mentis tædio affecti, bona tèporaliter accepta conspicere, & tristitiam delinire. Cùm enim mœrore quodam se tangi sentiunt, equos aspiciùt, auri argentique sui vascula contemplantur, prædia circumeunt.

Cumque per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortum animæ mœrorem vincunt. Unde
Luc. 6. d eis & in Evangelio Veritas dicit: *Væ vobis divitibus, qui hîc habetis consolationem vestram.* Sed sanctus vir qui hoc luget, quia ab æternis gaudiis cecidit, consolationem de temporalibus non admittit, dicens: *Negavi consolari animam meam.* Ac si apertè dicat: Qui de temporalium amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nequaquam possum. Cui tamquam si nos audientes ista diceremus: Quid igitur quæris, qui consolari
Psal. 76. a in his quæ mundi sunt, renuis? illico adjecit: *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Ac si apertè dicat: Terrenarum rerum me nec abundantia refovet, auctoris autem mei quem adhuc videre non valeo, vel sola memoria delectat. Hæc est igitur amaritudo sapientium: quia dum spe in alta erecti sunt, nullis hîc gaudiis animum sternunt. Hinc enim scriptum
Eccle. 7. a est: *Cor sapientium, ubi tristitia est; & cor stultorum, ubi lætitia.* Hinc Jacobus dicit: *Miseri estote, & lugete, & plorate, & risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.* Hinc per semetipsam
Matt. 5. a Veritas attestatur, dicens: *Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur.* Inveniri ergo sapientia in eorum terra non potest, qui suaviter vivunt: quia tantò verius stulti sunt, quantò majora perdentes, in minimis lætantur. Hinc Petrus eamdem pravo-
2. Pet. 2. c rum stultitiam reprehendit, dicens: *Voluptatem existimantes diei delicias, coinquinationis & maculæ.* Hinc Salomon ait: *Risum deputavi errorem,*
Eccle. 2. a *& gaudio dixi, Quid frustra deciperis?* Dicat itaque vir sanctus de sapientia: [*Nec invenitur in terra suaviter viventium:*] quia nimirum, qui in hoc mundo suaviter vivunt, ita adhuc stulti sunt, ut hoc ipsum quoque nesciant, unde ceciderunt. Sequitur.

Quòd filij hujus sæculi dum carnaliter sapientes esse appetunt, Deum in se esse nequaquam ostendunt: quia duplicium & fictorum corda quasi abyssus sunt, & amaras & inquietas animas Spiritus sanctus minimè inhabitat.

CAPUT XXV.

A *Byssus dicit, Non est in me.*] Quid hoc loco abyssum, nisi corda hominum vocat? quæ & perlapsum fluida, & per duplicitatis sunt caliginem tenebrosa. Quæ nimirum abyssus non esse in se hanc sapientiam profitetur: quia iniqua mens dum esse sapiens carnaliter appetit, stultam se ad spiritalia ostendit. Nam quia, teste Paulo, *sapientia hujus*
1. Cor. 3. d *mundi stultitia est apud Deum:* tantò quisque amplius intus stultus fit, quantò conatur exteriùs sapiens videri. De hac abysso per Joannem dicitur:
Apoc. 20 a *Vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua; & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligavit eum per annos mille, & misit in abyssum, & clausit & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consumentur mille anni.* Millenario etenim numero non quantitatem temporis, sed universitatem, qua regnat Ecclesia, designavit. Antiquus autem serpens ligatus catenâ in abyssum mittitur: quia religatus à bonorum cordibus, apud reproborum mentes recluSus, eis atrociùs dominatur. Qui paulò pòst quoque de puteo abyssi educi describitur: quia de iniquorum cordibus nunc occultè sævientibus, tunc accepta contra Ecclesiam potestate, in vim apertæ persecutionis erumpet. Hæc itaque abyssus, in qua nunc diabolus servatur, occultus, non esse in se sapientiam dicit, quia alienam se à vera sapientia iniquis operibus ostendit. Dum enim malitiam quisque tegit in corde, ore autem blandimenta exhibet, dum cogitationes suas duplicitate obnubilat, dum puritatis verba quasi fatuitatem devitat, dum vias simplicis innocentiæ declinat, quasi habere se abyssus Dei sapientiam recusat. Et quia huic mundo mentes deditæ, præsentis vitæ curis & sollicitudinibus perturbantur, & idcirco ejusdem sapientiæ tranquillitate perfrui nequaquam possunt, rectè subjungitur: [*Et mare loquitur, Non est mecum*] Quid enim maris nomine, nisi sæcularium mentium amara inquietudo signatur? Quæ dum se vicissim inimicitiis impetunt, quasi adversantes se undæ collidunt. Rectè etenim mare, vita sæcularium dicitur: quia dum procellosis actionum motibus concitatur, ab internæ sapientiæ quiete atque stabilitate disjungitur. Quo contrà bene per Prophetam dicitur: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super* Isai. 66. a *humilem & quietum, & trementem sermones meos?* A terrenis autem mentibus tantò longiùs spiritus fugit, quantò apud has quietem non invenit. Hinc est enim quòd de quibusdam per Psalmistam dicitur: *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam* Psal. 13. a *pacis non cognoverunt.* A qua nimirum contritione perturbationis nos Dominus revocat, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, &* Mat. 11. d *ego vos reficiam: tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Quid enim in hac vita laboriosius, quàm terrenis desideriis æstuare? aut quid hîc quietius, quàm hujus sæculi nihil appetere? Hinc est quòd Israëliticus populus custodiam sabbati accepit in munere: hinc econtra Exod. 16 c est Ægyptus muscarum multitudine percussa. Populus namque qui Deum sequitur, accipit sabbatum, id est, requiem mentis: ut nullo in hac vita desideriorum carnalium appetitu fatigetur. Ægyptus verò quæ hujus mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca enim nimis insolens & inquietum animal est. In qua quid aliud, quàm insolentes curæ desideriorum carnalium designantur? Unde aliàs dicitur: *Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti:* quia cogitationes superfluæ, quæ assiduè in animo carnalia cogitante & nascuntur & deficiunt, eam suavitatem qua unusquisque intrinsecus per spiritum unctus est, perdunt; quoniam integritate ejus perfrui non permittunt. Ægyptus ergo muscis percutitur: quia eorum corda qui terrenam vitam diligunt, dum desideriorum suorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt, ut ad quietis intimæ desiderium non leventur. Unde cùm mira ope pietatis ad cor veritas venit, priùs ab eo cogitationum carnalium æstus ejicit, & pòst in eo virtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra Evangelij historia innuit, in qua dum ad resuscitandam filiam principis invitatus Dominus duceretur, procinus additur: *Et cùm ejecta esset turba, intravit, &* Mat. 9. c *tenuit manum ejus, & surrexit puella.* Foras ergo turba ejicitur, ut puella suscitetur: quia si non priùs à secretioribus cordis expellitur importuna sæcularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus jacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. In his itaque inquietudinum fluctibus habitare sapientiam non posse cognoscens, ait: [*Et mare loquitur, Non est mecum.*] Nullus quippe eam plenè recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Unde & aliàs dicitur: *Sapientiam scribe in tempore otij, & qui mi-* Eccli 38 c *noratur actu, ipse percipiet eam.* Et rursum: *Vacate* Psal. 45. c *& videte, quoniam ego sum Deus.* Sed quid est, quòd plerosque antiquorum patrum novimus hanc sapientiam & intrinsecus vivaciter tenuisse, & curas mundi extrinsecus solemniter ministrasse? An per- 29.
ceptione hujus sapientiæ Joseph privatum dicimus, Gen. 42. qui famis tempore totius Ægypti curas suscipiens, 41.

non solùm Ægyptiis alimenta præbuit, sed vitam quoque exterorum advenientium, ministerij sui
Dan.2.f arte servavit? An ab hac sapientia Daniel alienus extitit, qui à Chaldæorum rege in Babylonia princeps magistratuum effectus, tantò majoribus curis occupatus est, quantò & sublimiori dignitate omnibus prælatus? Cum igitur constet, plerumque etiam bonos non terreno studio terrenis curis implicari; patenter agnoscimus, quia sic nonnumquam cives Hierusalem angarias solvunt Babyloniæ, sicut sæpe cives Babyloniæ impendunt angarias Hierusalem. Nam sunt nonnulli qui verbum vitæ pro sola sapientiæ ostentatione prædicant, eleemosynarum opem pro appetitu vanæ gloriæ submini-
B strant: Et quidem Hierusalem videntur esse quæ agunt, sed tamen Babyloniæ cives sunt. Sic itaque aliquando contingit, ut qui solam cælestem patriam diligunt, terrenæ patriæ curis subjacere videantur. Quorum tamen ministerium à pravorum operibus plerumque in actu, nonnumquam verò ante supernum judicem in sola cogitatione discernitur. Pleni quippe superna sapientia discernunt qualiter debeant & ad aliud vacare intrinsecus, & ad aliud extrinsecus occupari: ut si fortè occulta Dei ordinatione aliquid eis non appetentibus de hujus sæculi curis imponitur, cedant Deo quem diligunt: & præ amore ejus intrinsecus solam illius desiderent visionem, præ timore verò ejus impositam sibi extrinsecus humiliter expleant actionem: ut & vacare Deo appetant ex gratia dilectionis, & rursum curas superimpositas ex conditione expleant servitutis.
C Cumque occupationes extrinsecus perstrepunt, intrinsecus in amore pacatissima quies tenetur; atque occupationem tumultus exterius perstrepentis, dispensat interiùs præsidens judex ratio, & tranquillo moderamine ea quæ circa se minùs sunt tranquilla, disponit. Sicut enim vigor mentis frænandus præest motibus carnis, sic sæpe superimpositos tumultus occupationis bene regit amor quietis: quia exteriores curæ si perverso amore non appetuntur, non confuso, sed ordinato animo ministrare queunt. Sancti etenim viri nequaquam eas appetunt, sed occulto ordine sibi superimpositas gemunt: & quamvis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per subditam mentem portant. Quas quidem summopere, si liceat, vitare festinant: sed
D timentes occultas dispensationes Dei, tenent quod fugiunt, & exercent quod vitant. Intrant enim ad cor suum, & ibi consulunt quid velit occulta voluntas Dei: sesequè subditos debere esse summis ordinationibus cognoscentes: humiliant cervicem cordis jugo divinæ dispensationis. Quisquis verò talis est, quilibet tumultus versentur extrinsecus, numquam ad ejus interiora perveniunt. Itaque agitur ut aliud intrinsecus voto, aliud extrinsecus teneatur officio; & hac sapientia non jam turbulenta atque confusa, sed tranquilla corda repleantur. Bene ergo de ea dicitur, quia [*abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum*] Ac si
E apertè diceretur: Perturbatæ mentes sæcularium eo ipso clamant, quoniam à vera sapientia longè divisæ sunt, quò quietæ non sunt. Quia verò, hæc Dei sapientia manens cum Patre ante sæcula, incarnanda erat in fine sæculorum, ut ad redimendum genus humanum, non sanctos Angelos, non justos homines mitteret, sed in manifestatione visionis per semetipsam veniret, rectè subjungitur.

Cur ad redimendum hominem non misit Deus Angelum, sed ipse venit.

CAPUT XXVI.

NOn dabitur aurum obryzum pro ea.] Quid namque per aurum obryzum, nisi sancti Angeli A designantur? Qui rectè & aurum vocantur, & obryzum: aurum, quia fulgent claritate justitiæ: obryzum, quia nullum habuerunt umquam contagium culpæ. Homines verò justi quamdiu in hac carne corruptibili mortaliter vivunt, aurum quidem esse possunt, obryzum omnino non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & Sap.9.d deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Nam quamvis in hac vita ex magna justitiæ claritate resplendeant, nequaquam tamen ad purum peccatorum sordibus carent; Joanne Apostolo attestante, qui dicit: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas* 1.Ioan.1 c *in nobis non est:* & affirmante Jacobo, qui adstruit, dicens: *In multis enim offendimus omnes.* Propheta Iacob.3. etiam deprecante, qui ait: *Ne intres in judicium* a *cum servo tuo; quia non justificabitur in conspectu* Ps.142. a *tuo omnis vivens.* Aurum ego obryzum illi nuncupantur, qui in ea qua conditi sunt innocentia perdurantes, & fulgent claritate justitiæ, & nullis vel minimis maculantur sordibus culpæ. Sed quia pro 30. hac sapientia nullus Angelorum redemptor humani generis mittendus fuit, ne quis spem in his, quos in adjutorium hominum sæpe apparuisse didicimus, Angelis poneret, dictum est: [*Non dabitur aurum obryzum pro ea.*] Ac si apertè diceretur: Per semetipsam sapientia manifestabitur, ut humanum genus à culpa redimatur. Nullus vice ejus Angelus mittitur: quia per creatorem necesse est ut creatura liberetur. Unde & in Evangelio Dominus dicit: *Si vos filius liberaverit, vere liberi eritis.* Ioan. 8. Sed vir sanctus, spiritu ejusdem sapientiæ repletus, d quosdam in Judæa prævidit non esse defuturos, qui spem in legislatore ponerent, & suæ salutis auctorem Moysen putarent; sicut & cuidam sanato maledicentes dicunt: *Tu discipulus sis ejus, nos enim* Ioan. 9. *Moysi discipuli sumus.* Unde adhuc congruè sub-f infertur: [*Nec appendetur argentum in commutatione ejus.*] Quia enim argento sæpe eloquia divina designantur, possunt argenti vocabulo etiam ejusdem eloquij scriptores intelligi, quorum vita inter turbas hominum resplenduit luce virtutum. Sed quia lex peccata indicare potuit, non auferre: non quisquam veterum patrum, non legislator Moyses humani generis redemptor extitit. Argentum ergo
D in commutatione hujus sapientiæ non appenditur: quia quilibet sancti esse potuerunt, in comparatione unigeniti Filij Dei nullius meriti fuisse pensantur: qui nisi hujus sapientiæ servos se cognoscerent, sancti nullatenus fuissent. Ad hoc quippe illi missi sunt, ut in cordibus hominum viam huic sapientiæ prædicando præpararent, neque ut pro ea, sed per eam subjectos populos regerent. Quia enim certum erat quòd per accessum temporum, deficientis sæculi languores excrescerent, actum est ut æterna Dei sapientia in fine sæculorum per semetipsam veniret ad grandem hunc, & nimiæ infirmitatis ægrotum, id est, per totum mundum jacens languidum genus humanum: ut transmissis priùs prædicatoribus, quasi quibusdam visitatoribus, tantò postmodum major fieret potentia medici, quantò magis morbus crevisset ægroti. Quia verò nullus vice ejus ad salvandos nos mittitur, dicatur rectè: [*Nec appendetur argentum in commutatione ejus:*] quoniam vita justorum prædicantium quanta libet sanctitatis luce polleat, adventum nobis supernæ sapientiæ per suam præsentiam non commutat. Sed fuere multi Gentilium, qui mundi hujus sapientum disciplinis dediti, ea quæ sunt inter homines honesta servarent, & salvandos servata honestate se crederent, nec jam mediatorem Dei & hominum quærerent, cùm quasi sufficientem sibi philosophorum doctrinam tenerent. In quorum despectu mox subditur:

Quòd sapientia hujus sæculi quæ tincta est coloribus rhetorum, Christo comparata nihil sit, & nulla philosophiæ honestas ad salutem sine Christo proficiat.

CAPUT XXVII.

NOn conferetur tinctis Indiæ coloribus.] Quid enim per Indiam quæ nigrum populum mittit, nisi hic mundus accipitur? in quo vita hominum per culpam obscura generatur. Tincti autem colores Indiæ, sunt hujus mundi sapientes; qui quamvis per infidelitatem, & plerumque per actionem fœdi sunt, ante humanos tamen oculos superductæ honestatis colore fucantur. Sed cœterna Dei sapientia tinctis Indiæ coloribus non confertur: quia quisquis hanc veraciter intelligit, ab his hominibus quos mundus sapientes coluit, quàm longè differ, agnoscit. Ipsaque ejus mandatorum verba ab hujus mundi sapientibus differunt: qui dum intendunt eloquentiæ, eorum dicta quasi pulcra apparent specie, & fucatione tincturæ: & cùm virtute rerum careant, aliud se esse quàm sunt, verborum compositionibus, quasi superductis coloribus mentiuntur. At contrà, doctrina sapientiæ & prædicatione pulcra est, & pura veritate conspicua; nec aliud se per fallaciam prætendit exteriùs, & aliud reservat interiùs; neque in dictis suis pulcra videri appetit nitore sermonis, sed integritate veritatis. In mandatis igitur suis Dei sapientia non confertur tinctis Indiæ coloribus: quia dum fucata eloquentiæ ornamenta non habet, quasi vestis sine tinctura placet. Quam fucationem tincturæ bene Paulus despexerat, cùm dicebat: *Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus.* Malebat quippe hanc sapientiam sola puritate veritatis ostendere, non autem eloquij tinctione fucare. Sequitur: [*Nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.*] Sardonychum, vel sapphirum lapides pretiosos esse quis nescit? Et dum multi alij pretiosi sint lapides, qui longè istos æstimatione magnitudinis antecellant, cur sapphirus vel sardonychus potissimùm pretiosus nominatus est, cùm uterque lapis iste aliorum lapidum comparatione vilissimus sit? nisi ut eos lapides, qui pretiosi describuntur, dum pretiosos non esse cognoscimus, in eorum intelligentia aliud exquiramus. Sardonychus quippe terræ rubræ similitudinem tenet: sapphirus verò æëream habet speciem. Possunt ergo in sardonycho per terram rubram homines, in sapphiro autem per æëream visionem Angeli designari. Nam cùm rubræ terræ speciem lapis sardonichus habeat, non immerito hominem designat: quia & Adam, qui primus est conditus, Latino sermone terra rubra nominatur. Quid est ergo quod dicitur, quia hæc sapientia lapidi sardonycho, vel sapphiro non confertur, nisi quòd is qui est Dei virtus, & Dei sapientia, mediator scilicet Dei & hominum, homo Christus Jesus, tanta magnitudine excellat omnia, ut ei nec in terra primi homines, nec in cælo Angeli comparentur? Unde & per Psalmistam, dicitur: *Quis in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Deo inter filios Dei?* Possunt autem per sardonychum lapidem, patres Testamenti veteris; per sapphirum verò, prædicatores exprimi Testamenti novi. Illi quippe quamvis magnam justitiæ vitam tenerent, carnali tamen propagini serviebant. Quia igitur constat, quòd quædam terrena agerent, non immerito per sardonychum lapidem, qui, ut prædiximus, terræ rubræ tenet speciem, designantur. Per sapphirum verò, qui ætherei est coloris, Testamenti novi congruè prædicatores accipimus, qui carnalis propaginis desideria postponentes, cælestia sola sectati sunt. Unde & Propheta, conspiciens cuncta carnis desideria sanctos Apostolos spiritali ardore transcendere, admiratus ait: *Qui sunt hi, qui ut nubes volant?* Ac si apertè dicat: Nos per terram gradimur, qui adhuc conjugiis implicamur, & propagandæ soboli opera carnis impendimus: isti verò in terra non ambulant, sed ut nubes volant, qui dum cælestia appetunt, de terrenis desideriis nihil tangunt. Ait ergo, quia Dei sapientia sardonycho, vel sapphiro lapidi non confertur, ac si patenter insinuet, dicens: Ei qui homo inter homines cernitur, nec in antiquis quisquam, nec in novis patribus æquatur: quia ex Deitate habet, quod in humanitate quemquam similem non habet. Unde adhuc subditur: [*Non adæquabitur ei aurum vel vitrum.*] Quis hoc sanum sapiens juxta litteram sentire dignetur? Vitrum quippe, ut superiùs diximus, auro longè est vilius, & postquam dictum est, quòd aurum huic sapientiæ non adæquatur, adhuc quasi crescendo subjungitur, quòd ei quoque nec vitrum possit æquari. Sed ipsa nos littera ab historico intellectu deficiens, ad indagandum allegoriæ mysterium mittit. Auri namque metallum novimus potiori metallis omnibus claritate fulgere. Vitri verò natura est, ut extrinsecus visu pura, intrinsecus perspicuitate perluceat. In alio metallo quidquid intrinsecus continetur, absconditur; in vitro verò quilibet liquor qualis continetur interiùs, talis exteriùs demonstratur: atque, ut ita dixerim, omnis liquor in vitreo vasculo clausus patet. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illam supernam patriam, illam beatorum civium societatem, quorum corda sibi invicem & claritate fulgent, & puritate transluceant? Quam Joannes in Apocalypsi conspexerat, cùm dicebat: *Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide: ipsa verò civitas aurum mundum, similis vitro mundo.* Quia enim Sancti omnes summa in ea beatitudinis claritate fulgebunt: instructa auro dicitur. Et quoniam ipsa eorum claritas vicissim sibi in alternis cordibus patet, & cùm uniuscujusque vultus attenditur, simul & conscientia penetratur; hoc ipsum aurum vitro mundo simile esse memoratur. Ibi quippe uniuscujusque mentem ab alterius oculis, membrorum corpulentia non absconderet, sed patebit animus: patebit corporalibus oculis ipsa etiam corporis harmonia, sicque unusquisque tunc erit conspicabilis alteri, sicut nunc esse non potest conspicabilis sibi. Nunc autem corda nostra quamdiu in hac vita sumus, quia ab altero in alterum videri non possunt, non intra vitrea, sed intra lutea vascula concluduntur: cui scilicet luto per passionem mentis inhærere Propheta formidabat, cùm diceret: *Eripe me de luto, ut non inhæream.* Quod nimirum habitaculum corporum Paulus domum terrestrem nominat, dicens: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domũ non manufactam æternam in cælis.* In hac itaque terrestri domo quousque vivimus, ipsum, ut ita dicam, corruptionis nostræ parietem mentis oculis nullatenus penetramus, & vicissim in aliis videre occulta non possumus. Unde sancta Ecclesia sponsi sui speciem videre in divinitate desiderans, nec tamen valens, quia æternitatis illius formam quam intueri concupiverat, ab ejus oculis assumpta humanitas abscondebat; in Canticis canticorum mœrens dicit: *En ipse stat post parietem nostrum.* Ac si apertè dicat: Ego hunc in divinitatis suæ jam specie videre desidero, sed adhuc à visione illius per assumptæ carnis parietem excludor. Quousque itaque in hac corruptibili carne vivimus, cogitationes nostras in alterutrum non videmus. Unde rursum per eumdem Paulum dicitur: *Quis scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est?* Et rursum: *Nolite judicare ante tempus, donec veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, &*

1.Cor. 2. d

Psal. 88. b 31.

Isa. 60. b

Apoc. 21.

52.

Psal. 68. b

2.Cor. 5. a

Cant. 2. c

1.Cor. 2. c

1.Cor. 4. a

manifestabit consilia cordium. Illa itaque civitas quæ suæ vicissim singulis corda manifestat, ex auro dicitur similis vitro mundo; ut designetur auro clara, vitro perspicua. Sed quamvis in ea Sancti omnes tanta claritate fulgeant, tanta perspicuitate transluceant, ei tamen sapientiæ de cujus imagine habent omne quod sunt, æquari non possunt. Bene ergo dicitur: [*Non adæquabitur ei aurum vel vitrum.*] Ad hoc enim Sancti omnes ad illa gaudia æterna perveniunt, ut esse Deo similes possint, sicut scriptum est: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Et tamen scriptum est: *Domine Deus virtutum quis similis tibi?* Et iterum: *Aut quis erit similis Deo inter filios Dei?* Unde ergo similes, & unde non similes, nisi quia huic sapientiæ & similes erunt ad imaginem & tamen non erunt similes ad æqualitatem? Aspiciendo quippe æternitatem Dei, fit eis ut æterni sint; & dum visionis ejus donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur, quod vident. Et similes ergo sunt, quia beati fiunt: & tamen creatori similes non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quamdam Dei similitudinem, quia non habent finem: & tamen incircumscripti æqualitatem non habent, qui habent circumscriptionem. Dicatur igitur rectè: [*Non adæquabitur ei aurum vel vitrum;*] quia quantalibet Sancti claritate & perspicuitate fulgeant, aliud est homines esse sapientes in Deo, atque aliud esse hominem sapientiam Dei. Quam profectò sapientiam ille veraciter agnovit, qui mediatori Dei & hominum aliquem comparare Sanctorum minimè, præsumpsit. Unde & subditur: [*Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia.*] Excelsum quippe vas auri Elias extitit, excelsum vas auri Hieremias, excelsa atque eminentiâ auri vasa priores patres fuere. Sed hæc Dei sapientia, ut à carnali nos conversatione redimeret, apparuit in carne, & qui illam veraciter non agnovit, mediatorem Dei & hominum, hominem Jesum Christum unum esse ex Prophetis putavit, quem electorum oculi fide tenuerunt Deum, cùm viderent hominem. Unde ab eo sanctis discipulis dicitur: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Cui cùm protinus respondissent: *Alij Joannem Baptistam, alij Eliam, alij verò Hieremiam, aut unum ex prophetis;* de suo mox sensu requiruntur: *Vos autem quem me esse dicitis?* Cui protinus Petrus totius Ecclesiæ voce respondens, ait: *Tues Christus filius Dei vivi.* Quia igitur juxta Pauli vocem Christum novimus Dei virtutem, & Dei sapientiam, Petrus pro hac sapientia vasa auri excelsa, & eminentia commutare noluit, quia de illa non aliud quàm erat, intellexit. Magnum quippe, ut dictum est, vas auri Joannes, magnum vas auri Elias, vel Hieremias fuit. Sed quisquis eumdem Deum quemlibet eorum esse credidit, vas auri excelsum & eminens pro sapientia commutavit. Ecclesia verò pro hac sapientia, vasa auri excelsa & eminentia non commutat: quia Christum filium Dei non unum esse prophetarum, sed omnium prophetarum Dominum credit. Ipsam quippe ad se venisse sapientiam videns, noluit se in illis aureis vasis figere, sed in eam studuit fide certissima pertransire. Unde in Canticis canticorum dicit: *Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Paululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* Quos enim vigiles qui custodiunt civitatem, nisi priores patres, vel prophetas accipimus, qui studuerunt ad custodiam nostram sanctæ prædicationis voce vigilare? Sed cùm Redemptorem suum Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatoribus spem figere noluit, quæ dicit: *Paululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* Illum quippe invenire non posset, si istos pertransire noluisset. In istis se custodibus

infideles fixerant, qui Christum Dei filium unum quemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri inventos vigiles sancta Ecclesia transiit, quæ prophetarum Dominum unum quemlibet ex prophetis credere contempsit. Dicatur ergo: [*Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia;*] quia electi quique Sanctorum vitam & veneranturex sublimitate, & tamen non suscipiunt ad errorem. Quos enim puros homines esse sciunt, Deo homini omnino non conferunt. Unde adhuc subditur: [*Nec commemorabuntur in comparatione ejus.*] Omnes enim supernæ patriæ electi, Sancti quidem & justi sunt; sed participatione sapientiæ, non comparatione. Quid enim sunt homines Deo comparati? Lumen autem, sapientia: lumen & servi sapientiæ vocari solent. Sed illa lumen illuminans, isti lumen illuminatum, sicut scriptum est: *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Istis autem tantummodo dicitur: *Vos estis lux mundi.* Justitia quidem sapientia, justitia & servi sapientiæ nuncupantur: sed illa justitia justificans, isti autem justitia justificata. De Deo quippe, qui sapientia est, dicitur: *Ut sit ipse justus & justificans:* isti verò dicunt: *Ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.* Aliter ergo venerandum est lumen illuminans, aliter lumen illuminatum: aliter justitia justificans, aliter justitia justificata. Sapientia verò est, & sapit: nec habet aliud esse, aliud sapere: servi autem sapientiæ, esse quidem sapientes possunt, nec tamen hoc habent esse quod sapere: nam esse possunt, & sapientes non esse. Habet vitam sapientia, sed non aliud habet, & aliud est: quippe cui hoc est esse quod vivere. Servi autem sapientiæ cùm habent vitam, aliud sunt, & aliud habent: quippe quibus non est hoc ipsum esse, quod vivere: nam possunt juxta aliquid esse, nec vivere. Aliud quippe illis est esse, aliud vivere: quia in ipso parente primo essentiam habuere per initium, vitam per accessum; quoniam priùs de terra factus est homo, & postmodum, sicut scriptum est: *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem.* Sapientia verò habet essentiam, habet vitam: sed hoc quod habet, ipsa est. Proinde incommutabiliter vivit: quia non ex accidenti, sed essentialiter vivit. Sola ergo cum Patre & sancto Spiritu veraciter est, cujus essentiæ comparatum esse nostrum, non esse est. Huic si conjungimur, sumus, vivimus, sapimus: huic si comparamur, nec sapimus, nec vivimus omnino, nec sumus. Hinc est quòd Sancti omnes quando in Dei visione proficiunt, quantò magis divinitatis interna conspiciunt, tantò magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur quòd Abraham cinerem & pulverem se esse professus est, nisi cùm habere Dei meruit collocutionem. Ait enim: *Loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis.* Esse enim se aliquid fortasse crederet, si veracem essentiam quæ super ipsum est, minimè sensisset. At verò ubi ad immutabilem contemplandum super se raptus est, impletus tanta contemplationis potentiâ, dum videret illum, nil se esse nisi pulverem vidit. Hinc est etiam, quòd Propheta repletus eadem sapientia, exclamat: *Memento Domine quòd pulvis sumus.* Qui rursus ejusdem incommutabilitatem essentiæ contemplatus, ait: *Omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut operturium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Hinc ad Moysen dicitur: *Ego sum qui sum: & dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Solus quippe veraciter est, qui solus incommutabiliter permanet. Nam omne quod modò sic, & modò aliter est, juxtà non esse est. Permanere enim in statu suo non potest. Atque aliquo modo ad non esse itur, dum ab eo quod fuerat, semper ad aliud, per momenta temporum ducitur.

1. Joan. 3. a — Psal. 88. b — 33. — Matt. 16. b — 1. Cor. 1. d — Cant. 3. a — Ibid. — Joan. 1. a — Matt. 5. b — Rom. 3. d — 2. Cor. 5. d — 34. — Gen. 2. b — Psal. 101. c — Psal. 101. d — Exod. 3. d

ducitur. Ut ergo in participatione illius essentiæ aliquid simus, cognoscamus nosmetipsos, quia prope nihil sumus. Bene itaque dicitur: [*Nec commemorabuntur in comparatione ejus:*] quia vasa auri excelsa & eminentia, quæ ex participatione sapientiæ nobis veneranda sunt, in comparatione sapientiæ etiam memoranda non sunt. Quia verò hæc sapientia humanis cordibus latenter infunditur, sicut
Ioan. 3. b de sancto Spiritu quoque dictum est: *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quo vadat*: idcirco subjungitur: [*Trahitur enim sapientia de occultis.*] De occultis sapientia trahitur, quia cùm sit invisibilis, non nisi invisibiliter invenitur. Quæ rectè quoque trahi dicitur: quia sicut flatum trahimus, ut corpus vivat; sic ab intimis sapientiæ spiritus ducitur ut ad vitam anima
Psal. 118. r subsistat. Unde Psalmista ait: *Os meum aperui, & attraxi spiritum.* Quæ nimirum sapientia, humana carne cum anima rationali susceptа, dum ab intimis apparuisset in promptu, mundus hic quia auctorem suum invisibilem videre non potuit, quem visibilem conspexit hominem, eum quoque & invisibilem agnovit Deum. Conversa est ab infidelitatis suæ tenebris, superba priùs sua aversione gentilitas, ostensis signis atque prodigiis crevit fides: propagata autem fide, in veneratione omnium sanctæ Ecclesiæ culmen emicuit. Cui cùm deessent aperti adversarij, tentari cœpit à suis. Nam multæ quoque in ea hæreses exortæ, contra eam duri certaminis bella paraverunt. Exercenda quippe est hoc tempore per laborem, quæ sequenti tendit ad remunerationem. Qua ex re factum est, ut in ea nonnulli prodirent, qui mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Jesum purum hominem creatum dicerent, sed ex gratia deificatum: tantumque ei sanctitatis tribuerent, quantum de Sanctis ceteris, ejus videlicet famulis, agnovissent. Quos beatus Job prophetiæ spiritu afflatus, sententiæ suæ definitione redarguit, dicens:
5. [*Non adæquabitur ei topazium de Aethiopia.*] Quid per Æthiopiam, nisi præsentem mundum accipimus? quæ coloris nigredine designat peccatorum populum, fœditatemque meritorum. Aliquando verò Æthiopiæ nomine specialiter gentilitas designari solet, infidelitatis priùs nigra peccatis. Quam veniente Domino Habacuc propheta vidit timore
Habac. 3 perterritam, & ait: *Tabernacula Aethiopum expavescent, tabernacula terræ Madian.* David quoque propheta videns quòd ad Judæam redimendam veniret Dominus, sed antè gentilitas crederet, & post-
Rom. 11. c modum Judæa sequeretur, sicut scriptum est: *Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel salvus*
Psal. 67. d *fieret*; dicit: *Aethiopia præveniet manus ejus Deo*; id est, priusquam Judæa credat, salvandam se offert omnipotenti Deo peccati nigra gentilitas. Topazium verò pretiosus lapis est: & quia Græca lingua pan omne dicitur, pro eo quòd omni colore resplendet, topazium quasi topantium vocatur. Dum verò in Deum conversa gentilitas credidit, ex ea multi ita sunt dono sui Spiritus locupletati, ut quasi multis coloribus, sic multis virtutibus luceant. Sed ne acceptis quisquam virtutibus extollatur, à sancto viro nunc dicitur: [*Non adæquabitur ei topazium de Aethiopia.*] Ac si apertè dicat: Nullus Sanctorum quibuslibet virtutibus plenus, ex ista tamen nigredine mundi collectus, æquari ei potest, de quo
Luc. 1. d scriptum est: *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Nos quippe etsi sancti efficimur, non tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur, ut cum Propheta
Psal. 50. b dicamus: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.* Ille autem solus veraciter sanctus natus est, qui ut ipsam conditionem naturæ corruptibilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ conceptus non est. Huic se sapientiæ quasi quoddam topazium de Æthiopia æquari voluit, cùm quidam hæresiarches dixit: Non invideo Christo Deo facto, quoniam si volo, & ipse possum fieri. Qui Jesum Christum Dominum nostrum, non per mysterium conceptionis, sed per profectum gratiæ Deum putavit: perversa allegatione adstruens, eum purum hominem natum, sed ut Deus esset, per meritum profecisse: atque ob hoc æstimans & se & quoslibet alios posse ei coæquari, qui filij Dei per gratiam fiunt, non intelligens, non attendens, quia [*non adæquabitur ei topazium de Aethiopia.*] Aliud est enim natos homines gratiam adoptionis accipere: aliud unum singulariter per divinitatis potentiam Deum ex ipso conceptu prodiisse. Nec æquari potest gloriæ Unigeniti habitæ per naturam, alia accepta per gratiam. *Mediator quippe Dei atque hominum, homo Christus Jesus*, non sicut iste hæreticus desipit, alter in humanitate, alter in Deitate est. Non purus homo conceptus atque editus, post per meritum ut Deus esset, accepit: sed nunciante Angelo, & adveniente Spiritu, mox Verbum in utero, mox intra uterum Verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum Patre & cum sancto Spiritu coæterna, assumpsit intra virginea viscera, unde & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante sæcula temporalis posset esse in fine sæculorum: ut per ineffabile sacramentum, conceptu sancto, & partu inviolabili, secundùm veritatem utriusque naturæ, eadem virgo & ancilla Domini esset & mater. Sic quippe ei ab Elizabet dicitur: *Unde hoc mihi, ut veniat mater*
Luc. 1. d *Domini mei ad me?* Et ipsa virgo concipiens dixit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.*
Ibid. Et quamvis ipse aliud ex Patre, aliud ex Virgine; non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre; ipse qui fecit, ipse qui factus est; ipse speciosus formâ præ filiis hominum per divinitatem, & ipse de quo dictum est: *Vidimus eum, & non erat aspectus, & non*
Esa. 53. b *est species ei neque decor*, per humanitatem. Ipse ante sæcula de patre sine matre, ipse in fine sæculorum de matre sine patre. Ipse conditoris templum, ipse conditor templi; ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens unus ex utraque & in utraque natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus. Sed quia non hæc tractanda suscepimus, ad exponendi ordinem redeamus. Notandum nobis est, quòd sanctus vir, ut longè distare ab hac sapientia Angelos demonstraret, dicit: [*Non dabitur aurum obryzum pro ea.*] Qui ut antiquos etiam patres sacri eloquij tractatores inferiores ostenderet, adjunxit: *Nec appendetur argentum in commutatione ejus.*] Ut philosophorum quoque sapientiam huic monstraret longè subesse, intulit: [*Non conferetur tinctis Indiæ coloribus.*] atque subjunxit: [*Nec lapidi sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.*] Ut in illa quoque superna civitate nullum pervenire ad æqualitatem Unigeniti demonstraret, addidit: [*Non adæquabitur ei aurum vel vitrum*] Ut prophetas quoque ei subesse ostenderet, adjunxit: [*Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia, nec commemorabuntur in comparatione ejus. Trahitur enim sapientia de occultis.*] Ad extremum verò ut ipsos quoque in Ecclesia hæreticos increparet, qui à gentilitatis errore venientes, fidem quàm percipiunt, per superbiam scindunt, addidit: [*Non adæquabitur ei topazium de Aethiopia.*] Ac si patenter insinuet, dicens: Hi qui ex peccati nigredine ad conversionem veniunt, æquari Deo omnino non possunt, quamvis multis colorum virtutibus resplendere videantur. Quorum ut superbia refutetur, aptè subjungitur: [*Nec tinctura mundissimæ componentur.*] Tinctura enim mundissimæ vocantur hi, qui veraciter sunt humiles, & ve-

Nestorius. 36. 1. Tim. 2

raciter sancti: qui sciunt quidem, quia ex semetipsis virtutum speciem non habent, sed hanc ex dono gratiæ desuper venientis tenent. Tincti enim non essent, si sanctitatem naturaliter habuissent. Sed mundissimæ tincturæ sunt, quia humiliter custodiunt supervenientem in se virtutum gratiam quam acceperunt. Hinc est enim quòd sponsi voce de sancta Ecclesia dicitur: *Quæ est ista quæ ascendit dealbata?* Cant.6.c & Cant. 1. d Quia enim sancta Ecclesia cælestem vitam naturaliter non habet, sed superveniente spiritu, pulcritudine donorum componitur, non alba, sed dealbata memoratur. Et notandum, quòd superiùs cùm dixisset: [*Non conferetur tinctilis Indiæ coloribus;*] eosdem colores non intulit mundos. Hoc verò in loco ut tincturam veracium virtutum ab illa philosophorum fucatione distingueret, tincturas dicens, addidit mundissimas. Tincturæ enim mundissimæ rectè nominantur hi, qui priùs per prava opera fœdi fuerant: superveniente tamen spiritu, nitore gratiæ vestiuntur, ut longè aliud appareant esse quàm erant. Unde etiam baptisma, ideſt, tinctio dicitur ipsa nostra in aquam descensio. Tingimur quippe, & qui priùs indecori eramus deformitate vitiorum, accepta fide reddimur pulcri gratiâ & ornamento virtutum. Sequitur.

Quòd quàmdiu mortaliter vivitur, per quasdam imagines, non in propria naturâ potest videri Deus.

CAPUT XXVIII.

VNde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ? *Abscondita est ab oculis omnium viventium.*] Pensandum magnopere est quòd à sancto viro requiritur, unde sapientia veniat. Ab eo etenim venit, à quo orta est. Sed quia ab invisibili & coæterno Patre nascitur, ejus via occulta est. Esa. 53.c Unde & per Prophetam dicitur: *Generationem illius quis enarrabit?* Locus verò intelligentiæ ejus, est mens humana, quam hæc Dei sapientia dum reple-verit, sanctam facit. Quia ergo & invisibilis est de quo prodiit, & incertum nobis est in cujus mente intellecta requiescat, rectè nunc dicitur: [*Unde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ?*] 37. Sed hoc valde mirum est quod protinus subinfertur: [*Abscondita est ab oculis omnium viventium.*] Sapientia quippe quæ Deus est, si omnium viventium oculis occulta esset, hanc proculdubio Sanctorum nemo vidisset. Sed ecce huic sententiæ 2. Ioan. 4. c Joannem audio concordantem, qui ait: *Deum nemo vidit umquam.* Rursumque cùm Testamenti veteris patres intueor, multos horum, teste ipsa sacræ lectionis historia, Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Jacob Dominum, qui ait: *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Gen. 32. & Exod. 33 d Moyses Deum, de quo scriptum est: *Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum.* Vidit idem Job Dominum, qui dicit: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.* Iob. 42. a Vidit Esaias Dominum, qui ait: *Anno quo mortuus est rex Oziæ, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum.* Esai. 6. c Vidit Michæas Dominum, qui ait: *Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris & à sinistris.* 3. Reg. 22. d Quid est ergo quòd tot Testamenti veteris patres Deum se vidisse testati sunt, & tamen de hac sapientia quæ Deus est, dicitur: [*Abscondita est ab oculis omnium viventium;*] & Joannes ait: *Deum nemo vidit umquam,* 1. Ioan. 4. c nisi hoc quòd patenter datur intelligi, quia quamdiu hîc mortaliter vivitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest: ut anima, gratia spiritus afflata, per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim ejus essentiæ non pertingat? Hinc est enim quòd Jacob, qui Deum se vidisse testatur, hunc non nisi in Angelo vidit. Hinc est quòd Moyses, qui cum Deo facie ad faciem loquebatur, sicut loqui solet homo cum amico suo, ei inter ipsa verba suæ locutionis dicit: *Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifestè, ut videam te.* Exod. 33 d Certè enim si Deus non erat cum quo loquebatur, ostende mihi Deum diceret, & non ostende temetipsum. Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur petebat Deum videre quem videbat? Sed ex hac ejus petitione colligitur, quia eum sitiebat per incircumscriptæ naturæ suæ claritatem cernere, quem jam cœperat per quasdam imagines videre: ut sic superna essentia mentis ejus oculis adesset, quatenus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et viderunt ergo patres Testamenti veteris Dominum, & tamen juxta Joannis vocem: *Deum nemo vidit umquam;* & juxta beati Job sententiam, sapientia quæ Deus est, abscondita est ab oculis omnium viventium: quia in hac mortali carne consistentibus, & videri potuit per quasdam circumscriptas imagines, & videri non potuit per incircumscriptum lumen æternitatis. Sin verò à quibusdam potest in hac adhuc 38. corruptibili carne viventibus, sed tamen inæstimabili virtute crescentibus, quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri; hoc quoque à beati Job sententia non abhorret, qui ait: [*Abscondita est ab oculis omnium viventium;*] quoniam quisquis sapientiam, quæ Deus est, videt, huic vitæ funditus moritur, ne jam ejus amore teneatur. Nullus quippe eam vidit, qui adhuc carnaliter vivit: quia nemo potest Deum simul amplecti & sæculum. Qui enim Deum videt, eo ipso moritur, quo vel intentione cordis, vel effectu operis ab hujus vitæ delectationibus tota mente separatur. Unde adhuc, ad eumdem quoque Moysen dicitur: *Non enim videbit me homo, & vivet.* Ibid. Ac si apertè diceretur: Nullus umquam Deum spiritaliter videt, & mundo carnaliter vivit. Unde Paulus quoque Apostolus, qui adhuc Dei invisibilia, sicut ipse testatur, 1.Cor.13 ex parte cognoverat, jam huic mundo totum se mortuum esse perhibebat, dicens: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Gal.6.d Sicut enim jam longè superiùs diximus, non sufficit ut diceret, *Mundo crucifixus sum;* nisi etiam præmitteret, *Mihi mundus crucifixus est:* ut non solùm se mundo mortuum, sed etiam mundum sibi mortuum esse testaretur: quatenus nec ipse mundum, nec ipsum jam mundus appeteret. Si enim duo fortasse in uno loco sint, quorum unus vivus, alter verò sit mortuus, etsi mortuus viventem non videt, vivus tamen mortuum videt. Prædicator autem Dei ut ostenderet, quia per abjectionem qua se humiliando dejecerat, talis jam factus esset, ut nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupiscere, non solùm ait se mundo crucifixum, ut ipse mundi gloriam quam appeteret, tamquam mortuus non videret: sed etiam mundum sibi asseruit crucifixum, in quo tanta se humilitate dejecerat, ut & ipse mundus tamquam ad eum mortuus, Paulum humilem atque despectum jam videre nequaquam posset. Sciendum verò est, quòd fuere nonnulli qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minimè videri. Quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici & incommutabili essentiæ aliud est claritas, & aliud natura: sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quia enim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoque ostenderet, ipse pollicetur, dicens: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo meipsum illi.* Ioan.14 c Ac si patenter dicat: Qui in vestra me cernitis, restat, ut in mea me natura videatis. Hinc rursus ait: *Beati mundo* Mat.5.a

corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Hinc Paulus
1.Cor.13.d dicit: *Nunc videmus per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.*]

39. Sed quia de Deo per primum Ecclesiæ prædi-
1 Pet.1.c catorem dicitur: *In quem desiderant Angeli prospicere:* sunt nonnulli qui nequaquam Deum videre, vel Angelos suspicantur, & tamen dictum
Matt.18.b per Veritatis sententiam scimus: *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei qui in cælis est.* Numquid ergo aliud veritas, aliud prædicator insonat veritatis? Sed si sententia utraque confertur, quia sibi nequaquam discordet, agnoscitur. Deum quippe Angeli & vident, & videre desiderant; & sitiunt intueri & intuentur. Si enim sic videre desiderant, ut effectu sui desiderij minimè perfruantur, B desiderium sine fructu anxietatem habet, & anxietas pœnam. Beati verò Angeli ab omni pœna anxietatis longè sunt: quia numquam simul pœna & beatitudo conveniunt. Rursum cùm eos dici-
Psal.16.d mus Dei visione satiari; quia & Psalmista ait: *Satiabor dum manifestabitur gloria tua:* considerandum nobis est, quoniam satietatem solet fastidium subsequi. Ut ergo rectè sibi utraque conveniant, dicat veritas: *Quia semper vident;* dicat prædicator egregius: *Quia semper videre desiderant.* Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur: ne autem sit in satietate fastidium, satiati desirant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur: & satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoque & nos erimus quando ad ipsum fontem vitæ venerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul C atque satietas. Sed longè abest ab ista siti necessitas, longè à satietate fastidium: quia & sitientes satiabimur, & satiati sitiemus. Videbimus igitur Deum, ipsumque erit præmium laboris nostri, ut post mortalitatis hujus tenebras, accessa ejus luce gaudeamus. Sed cùm ejus lucem dicimus accessam,
1.Tim.6.c obsistit animo quod Paulus dicit: *Qui lucem habitat inaccessibilem, quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest.* Et rursum audio quod Psalmista
Psal.33.a ait: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Quomodo ergo accedendo illuminamur, si ipsam lucem qua illuminari possumus, non videmus? Si verò accedendo ad eum, ipsam qua illuminamur, lucem videmus, quomodo inaccessibilis esse perhibetur? Qua in re pensandum est, quòd inaccessibilem dixit, sed omni homini humana sapienti. Scriptura quippe sacra omnes carnalium sectatores, humanitatis A nomine notare solet. Unde idem Apostolus quibusdam discordantibus dicit: *Cùm enim sit inter* 1.Cor.3.a *vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?* Quibus paulò post subjicit: *Nonne homines estis?* Et unde aliàs te- 1.Cor.2.b stimonium protulit, *quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Et cùm hoc hominibus dixisset absconditum, mox subdidit: *Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum:* ipsum se ab hominis vocatione discernens, qui raptus supra hominem divina jam saperet. Ita etiam hoc loco cùm lucem Dei inaccessibilem perhiberet, ut ostenderet quibus, subdidit: *Quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest.* More suo homines vocans omnes humana sapientes: quia qui divina sapiunt, videlicet supra homines sunt. Videbimus igitur Deum, si per cælestem conversationem supra homines esse mereamur. Nec tamen ita videbimus sicut videt ipse seipsum. Longè quippe dispariliter videt creator se, quàm videt creatura creatorem. Nam quantum ad immensitatem Dei, quidam nobis modus figitur contemplationis: quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus. Sed profectò non ita 4.a conspicimus Deum, sicut ipse conspicit se; sicut non ita requiescimus in Deo, quemadmodum ipse requiescit in se. Nam visio nostra, vel requies erit utcumque similis visioni, vel requiei illius: sed æqualis non erit. Ne enim jaceamus in nobis, ut ita dicam, contemplationis penna nos sublevat, atque à nobis ad illum erigimur intuendum, raptique intentione cordis, & dulcedine contemplationis, aliquo modo à nobis imus in ipsum: & jam hoc ipsum ire nostrum, minus est requiescere; & tamen sic ire, perfectè requiescere est. Et perfecta ergo requies est, qua Deus cernitur; & tamen adæquanda non est requiei illius, quia non à se in alium transit, ut quiescat. Est itaque requies, ut ita dicam, similis atque dissimilis: quia quod illius requies est, hoc nostra imitatur. Nam ut beati atque æterni simus in æternum, imitamur æternum. Et magna nobis est æternitas, imitatio æternitatis. Nec exortes sumus ejus quem imitari possumus: quia & videntes participamur, & participantes imitamur. Quæ nimirum visio nunc fide inchoatur, sed tunc in specie perficitur, quando coæternam Deo sapientiam, quam modò per ora prædicantium quasi per decurrentia flumina sumimus, in ipso suo fonte biberimus.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB LIBER DECIMVS NONVS.

CAPUT PRIMUM.

QUID mirum, si æterna Dei sapientia conspici non valet, quando ipsa quoque invisibilia quæ per eam condita sunt, humanis oculis comprehendi non possunt? In rebus ergo creatis discimus creatorem omnium quanta humilitate veneremur: ut in hac vita usurpare sibi de omnipotentis Dei specie mens humana nil audeat, quod solùm electis suis præmium in subsequenti remuneratione servat. Unde bene postquam dictum est: [*Abscondita est ab oculis omnium viventium;*] illico subinfertur: [*Volucres quoque cæli latet.*] In Scriptura enim sacra volucres aliquando in malo, aliquando in bono dantur intelligi. Per volucres quippe nonnumquam potestates aëreæ designantur, bonorum studiis adversæ. Unde Veritatis voce dicitur: *Quoniam semen quod secus viam cecidit, venerunt volucres, & comederunt illud:* quia nimirum maligni spiritus humanas mentes obsidentes, dum cogitationes noxias ingerunt, verbum vitæ à memoria evellunt. Hinc rursum cuidam diviti superba sapienti dicitur: *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Vulpes valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis, vel specubus se abscondunt: cumque apparuerint, numquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt. Volucres verò, ut novimus, alto volatu se in aëra sublevant. Nomine ergo vulpium, dolosa atque fraudulenta: nomine autem volucrum, hæc eadem superba dæmonia designantur. Ac si dicat: Fraudulenta & elata dæmonia in corde vestro, id est, in cogitatione superbiæ inveniunt habitationem suam: filius autem hominis, ubi caput suum reclinet non habet; id est, humilitas mea requiem in superba mente vestra non invenit. Quasi enim quodam volatu volucris illa prima se extulit, quæ per elatam cogitationem dixit: *In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & ero similis Altissimo.* Ecce quàm alta superbè volando petiit. Quem etiam volatum & primis hominibus persuasit. Ipsi quippe volando quasi super se ire conati sunt, quando eis dictum est, ut gustarent, & essent sicut dij Cumque similitudinem divinitatis appetunt, immortalitatis munera perdiderunt. Qui in terram moriendo non issent, si super terram humiliter stare voluissent. At contrà, in bono volucres poni solent, sicut in Evangelio Dominus cùm similitudinem regni cælestis ex grano sinapis denunciaret, dixit: *Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit, & factum est in arborem magnam, & volucres cæli requieverunt in ramis eius.* Ipse quippe est granum sinapis, qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum namque fuit cùm moreretur, arbor cùm resurgeret. Granum per humilitatem carnis, arbor per potentiam majestatis. Granum, quia *vidimus eum, & non erat aspectus:* arbor autem, quia *speciosus forma præ filiis hominum.* Hujus arboris rami, sancti prædicatores sunt. Et videamus quàm latè tendantur. Quid enim de eis dicitur? *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* In istis ramis volucres requiescunt: quia sanctæ animæ, quæ quibusdam virtutum pennis à terrena cogitatione se sublevant, in eorum dictis atque consolationibus ab hujus vitæ fatigatione respirant. Hoc igitur in loco postquam de sapientia dictum est. [*Abscondita est ab oculis omnium viventium;*] rectè subjungitur: [*Volucres quoque cæli latet;*] quia in hac corruptibili carne constituti, naturæ ejus potentiam ipsi quoque videndo non penetrant, qui jam per meritum sanctæ contemplationis volant. Ubi aptè subjungitur:

Matt. 13 b
Luc. 8. a
Matt. 8. c
Luc. 9. g
Esa. 14. e
Gen. 3 a
Matt. 13. c
Esa. 13.
Ps. 44. a 2.
Ps. 18. a

Quòd maligni spiritus famam tantum de Deo per Scripturas sanctas & miracula audiunt, sed de ejus sapientia nihil intelligunt.

CAPUT II.

PErditio & mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam ejus.] Qui perditionis & mortis nomine, nisi maligni spiritus designantur? qui inventores mortis & perditionis extiterunt, sicut de ipso eorum principe sub ministri ejus specie per Joannem dicitur: *Et nomen illi mors.* Cui subjecti omnes superbi spiritus, de hac sapientia quæ Deus est, dicunt: [*Auribus nostris audivimus famam ejus;*] quia nimirum visionem illius plena beatitudine habere nequiverunt. Videre quippe perfectè coæternam Deo sapientiam, hoc est quod habere. Unde ad Joannem de munere vincentis dicitur: *Dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.* In hac enim vita scire aliquid, vel videre possumus, etiam quod non accepimus habere. Nomen verò novum in calculo scriptum, id est, in æterno præmio notitiam Dei humanis mentibus inusitatam, scire nemo potest, nisi qui hanc etiam acceperit habere. Quia itaque, ut diximus, videre Deum, hoc est quod habere; ideo iniqui spiritus hanc sapientiam non vident, quia repulsi per superbiam nequaquam eam habere potuerunt. Ad lucem quippe ejus clauserunt oculos cordis, superfusis ejus radiis repugnantes, sicut intelligi etiam de eisdem malignis spiritibus potest, quod scriptum est: *Ipsi rebelles fuerunt lumini* Famam ergo sapientiæ malignis spiritibus audisse, sed eamdem sapientiam non vidisse, est & ejus potentiam ex virtute illius cognovisse, & tamen sub ea humiliter stare noluisse. Unde & Veritatis voce de ipso malignorum spirituum capite dicitur: *Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit.* Sequitur:

Apoc. 6. b
Apoc. 2. e
Iob. 24. b
Ioan. 8. e

Quòd solius Dei est scire seipsum, & quos prædestinaverit, & ad quos veniat, & in quibus quiescat.

CAPUT III.

Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.] Hæc coæterna Deo sapientia aliter viam habet, atque aliter locum. Locum verò si quis intelligat, non localem. Nam teneri corporaliter non potest Deus: sed ut dictum est, locus intelligitur non localis. Locus sapientiæ Pater est, locus Patris sapientia, sicut ipsa Sapientia attestante dicitur: *Ego in Patre, & Pater in me.* Aliter ergo ipsa sapientia habet viam, atque aliter locum. Viam per humanitatis transitum, locum verò per statum divinitatis. Inde enim non transit, unde æterna est: sed inde transit, unde propter nos apparuit temporalis. Sic namque in Evangelio scriptum est: *Quia egrediens ab Hiericho Dominus transibat. Duo autem cæci sedentes juxta viam, clamaverunt, dicentes: Domine miserere nostri fili David.* Ad quorum vocem, sicut illic scriptum est, stetit Jesus, & lumen reddidit. Quid est autem transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quòd per humanitatem suam nobis misertus est, qui per divinitatis suæ potentiam, à nobis mentis nostræ tenebras exclusit? Quòd enim propter nos natus & passus est, quòd resurrexit, ascendit in cælum, quasi transit Jesus: quia hæc nimirum actio temporalis est. Sed stans eos tetigit & illuminavit; quia non sicut illa dispensatio temporalis, ita verbi æternitas transit, quæ in se manens innovat omnia. Stare enim Dei, est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo clamorem petentium transiens audivit, stans lumen reddidit: quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, unde habere mutabilitatis transitum nescit. Quia igitur quando per carnem appareret hominibus incertum fuit, rectè nunc dicitur: [*Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius.*] Ac si apertè diceretur: Humanæ cogitationi occulta sunt, vel quando per carnem ad homines sapientia veniat, vel quomodo apud Patrem invisibilis, etiam cùm foris apparuerit, persistat. Quamvis hoc intelligi & aliter potest. Nam via ejus non inconvenienter accipitur hoc ipsum quod venit ad cor, seseque nobis intrinsecus infundit. Locus verò ejus fit cor, ad quod veniens permanet. De hac quippe via illius dicitur: *Vox clamantis in deserto, parate viam Domino:* id est, in corde vestro venienti sapientiæ aditum referate, sicut aliàs dicitur: *Iter facite ei, qui ascendit super occasum.* Super occasum fuit ascendere, ipsam mortem quam pertulerat, resurgendo superasse. Ait ergo: *Ei qui ascendit super occasum, iter facite;* id est, resurgenti Domino in vestris cordibus per fidem viam præbete. Hinc Joanni per spiritum dicitur: *Præibis ante faciem Domini parare vias ejus.* Quisquis etenim prædicando à sordibus vitiorum corda audientium mundat, venienti sapientiæ viam præparat. Habet ergo viam ista sapientia, habet & locum. Viam qua venit, locum quo manet, sicut ipsa ait: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Via est igitur qua venit, locus quo manet. Sed quando venit, quæ ubique est? An venire est sapientiæ, per illuminationem mentis nostræ indicare præsentiam majestatis suæ? Et quia hominibus incertum est vel in cujus corde veniat, vel in quo postquam venerit, permanendo requiescat, rectè nunc dicitur: [*Deus intelligit viam ejus, & ipse novit locum illius:*] quia solius divinæ visionis est cernere, vel quibus modis intellectus sapientiæ ad cor hominis veniat, vel cujus mens intellectum vitæ, quem perceperit, mortiferis cogitationibus non amittat. Et quia hæc eadem sapientia per humanitatis gratiã manifestata, in cunctis mundi partibus, electorum fuerat corda repletura, rectè subditur: [*Ipse enim fines mundi intuetur, & omnia quæ sub cælo sunt respicit.*] Respicere quippe Dei, est ea quæ amissa ac perdita fuerant, ad suam gratiam reformare. Unde scriptum est: *Rex qui sedet in solio judicij, dissipat omne malum intuitu suo.* Respiciendo namque levitatis nostræ mala coercuit, & magna merita maturitatis dedit. Unde adhuc subditur:

Quòd animas vagas & mobiles, divina gratia virtute constantiæ & stabilitate justitiæ stabilit, & aliquando ne extollantur, reprimit tentationibus, quos sublimat virtutibus.

CAPUT IV.

Qui fecit ventis pondus.] Velocitate enim ac subtilitate ventorum in Scriptura sacra solent animæ designari, sicut per Psalmistam de Deo dicitur: *Qui ambulat super pennas ventorum;* id est, qui transgreditur virtutes animarum. Fecit ergo ventis pondus: quia dum superna sapientia replet animas, eas maturitate indita graves reddit; non illa gravitate qua dicitur: *Filij hominum usquequo gravi corde?* Aliud namque est gravem esse per consilium, aliud per peccatum: aliud est gravem esse per constantiam, aliud per culpam. Ista enim gravitas pondus habet oneris, illa virtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, ut ab intentione Dei non jam levi motu desiliant, sed in eum fixa constantiæ gravitate consistant. Adhuc ille populus leviter movebatur, de quo per Prophetam dicitur: *Abiit vagus in viam cordis sui: viam ejus vidi, & dimisi eum.* Grave autem consilium cordis omnem inconstantiam vagationis expellit. Et quoniam sunt animæ, quæ levi motu nunc ista, nunc illa desiderent, omnipotens Deus quia ipsas leves fluctuationes mentium non leviter pensat, vagationem cordis relinquendo dijudicat. Sed cùm per gratiam respicit vagam mentem, in consilij stabilitatem figit. Rectè ergo nunc dicitur: [*Qui fecit ventis pondus;*] quia cùm leves motus animi misericorditer dignatur aspicere, hunc protinus ad constantiæ maturitatem format. Vel certè ventis pondus facere, est concessam hîc electis de virtutibus gloriam, permixta infirmitate temperare. Unde & subditur: [*Et aquas appendit mensura.*] Aquæ in Scriptura sacra, aliquando Spiritum sanctum, aliquando scientiam sacram, aliquando scientiam pravam, aliquando tribulationem, aliquando defluentes populos, aliquando mentes bonorum, fidei prædicamenta sequentium, designare solent. Per aquam quippe, sancti Spiritus infusio designatur, sicut in Evangelio dicitur: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Ubi Evangelista secutus adjunxit: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Rursum per aquam sacra scientia designatur, sicut dicitur: *Aqua sapientiæ salutaris potabit eos.* Per aquam quoque prava scientia appellari solet, sicut apud Salomonem mulier, quæ typum hæreseos tenet, callidis suasionibus blanditur, dicens: *Aquæ furtivæ dulciores sunt.* Aquarum etiam nomine nonnumquam solent tribulationes intelligi, sicut per Psalmistam dicitur: *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque animam meam.* Per aquam, populi designantur, sicut per Joannem dicitur: *Aquæ verò sunt populi.* Per aquam quoque non solùm fluxus decurrentium populorum, sed etiam bonorum mentes, fidei prædicamenta sequentium, designantur; sicut Propheta ait: *Beati qui seminatis super omnes aquas.* Et per Psalmistam dicitur? *Vox Do-*

mini super aquas. Hoc ergo in loco quid aquarum nomine, nisi electorum corda signantur, quæ per intellectum sapientiæ, auditum jam supernæ vocis acceperunt? De quibus rectè dicitur. A

Cur ipsi Sancti, qui ad summa rapiuntur, tentationibus reprimantur.

CAPUT V.

5. ET *aquas appendit mensura.*] Quia Sancti ipsi, qui sancto sublevante Spiritu ad summa rapiuntur, quamdiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur: ut nequaquam tantùm proficere valeant, quantùm volunt: sed ne extollantur superbiâ, fit in eis ipsarum quædam mensura virtutum. Hinc est enim quòd Elias dum tot virtutibus in alta profecisset, 3. Reg. 19. a quadam mensura suspensus est, dum Jezabel postmodum quamvis reginam, tamen mulierculam fugit. Perpendo quippe hunc miræ virtutis virum, ignem de cælo trahere, & secundò * quinquaginta viros cùm suis omnibus, petitione * subdita concremare, verbo cælos à pluviis claudere, verbo cælos ad pluvias aperire, suscitantem mortuos, ventura quoque prævidentem: & ecce rursus animo occurrit, quo pavore ante unam mulierculam fugerit. Considero virum timore percussum, de manu Dei mortem petere, nec accipere: de manu mulieris mortem fugiendo vitare. Quærebat enim *Ibid.* mortem dum fugeret, dicens: *Sufficit mihi, tolle animam meam: neque enim melior sum quàm patres mei.* Unde ergo sic potens, ut tot illas virtutes faciat? unde sic infirmus, ut ita feminam pertimescat, nisi quia aquæ appenduntur mensurâ: ut ipsi sancti Dei homines & multum valeant per potentiam Dei, & rursum quadam mensura moderati sint per infirmitatem suam? In illis virtutibus Elias quid de Deo acceperat, in istis infirmitatibus quid de se esse poterat, agnoscebat. Illa potentia virtus fuit, ista infirmitas custos virtutis. In illis virtutibus ostendebat quid acceperat: in istis infirmitatibus hoc quod acceperat, custodiebat. In miraculis monstrabatur Elias, in infirmitatibus servabatur. 2. Cor. 11. Sic Paulum video fluminum & latronum, civitatis & solitudinis, maris ac terræ pericula sustinentem, frænantem jejuniis ac vigiliis corpus, sustinentem frigoris & nuditatis ærumnam, ad Ecclesiarum custodiam vigilanter se ac pastoraliter exerentem, ad tertium cælum raptum, rursumque eum in paradisum raptum, & audisse arcana verba, quæ non licet homini loqui: & tamen satanæ angelo ad tentandum conceditur, orat ut eximi debeat, & non exauditur. Cujus cùm ipsa initia conversionis aspicio, perpendo quòd ei superna pietas cælos aperit, seseque illi Jesus de sublimibus ostendit. Qui lumen corporis ad tempus perdidit, lumen cordis in *Act. 9. c* perpetuum accepit. Ad Ananiam mittitur, vas electionis vocatur: & tamen de civitate eadem, quam post visionem Jesu ingressus fuerat, fugiens recedit, 2. Cor. 11. sicut ipse testatur dicens: *Damasci præpositus gentis Arethæ regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet: & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus ejus.* Cui licenter dicam: O Paule in cælo jam Jesum conspicis, & in terra adhuc hominem fugis? In paradisum duceris, secreta Dei verba cognoscis, & adhuc à satanæ angelo tentaris? Unde sic fortis, ut ad cælestia rapiaris? Unde sic infirmus, ut in terra hominem fugias, & adhuc à satanæ angelo adversa tolleres: nisi quia ipse qui te sublevat, rursum subtilissimâ te mensurâ moderatur, ut & in miraculis tuis nobis prædices virtutem Dei, & rursum in timore tuo reminisci nos facias infirmitatis nostræ? Quæ tamen infirmitas ne in desperationem nos pertrahat cùm pulsat, dum de infirmitate tua Dominum rogares, quia auditus non es, nobis quoque locutus es, quid audisti: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* Aperta ergo voce Dei ostenditur, quia custos est virtutis, infirmitas. Tunc quippe bene interiùs custodimur, cùm per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exteriùs, aliquando vitiis, aliquando pressuris. Nam eis quoque, quos viros novimus fuisse virtutum, tentationes atque certamina non defuere vitiorum. Hinc est enim quòd ad consolationem nostram idem prædicator egregius de se quædam talia prodere dignatur, dicens: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivumme ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat spiritus: & ad alta sustollit spiritus, ne prosternat caro. Spiritus levat, ne jaceamus in infimis: caro aggravat, ne extollamur ex summis. Si non sublevante spiritu nos caro tentaret, pondere proculdubio tentationis suæ in ima dejiceret. Rursum verò si non tentante carne ad summa nos spiritus sublevaret, in superbiæ casu ipsa nos pejus sublevatione prosterneret. Sed fit certo moderamine, ut dum unusquisque Sanctorum jam quidem interiùs ad summa rapitur, sed adhuc tentatur exteriùs, ne desperationis lapsum, nec elationis incurrat: quoniam nec tentatio exterior culpam perficit, quia interior intentio sursum trahit: nec rursum intentio interior in superbiam elevat, quia tentatio exterior humiliat, dum gravat. Sicque magno ordine cognoscimus in interiori profectu quid accipimus, in exteriori defectu quid sumus. Et miro modo agitur, ut nec de virtute quisquam extolli debeat, nec de tentatione desperare: quia dum spiritus trahit, & caro retrahit, subtilissimo judicij interni moderamine, infra summa, & supra infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo dicitur: [*Et aquas appendit mensura.*] Sequitur: [*Quando ponebat pluviis legem, & viam procellis sonantibus; tunc vidit illam, & enarravit, & præparavit, & investigavit.* Solent per pluvias, prædicantium dicta signari. Unde per Moysen dicitur: *Expectetur sicut pluvia eloquium meum.* Quorum videlicet verba cùm blandè persuadent, pluviæ sunt: cùm verò terribilia de venturo judicio intonant, sonantes procellæ. Et notandum, quòd pluviis lex ponitur, ut via procellis sonantibus aperiatur. Lex quippe est ipsis prædicatoribus posita, ut vivendo impleant, quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adjuvatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & projecisti sermones meos post te.* Sermones etenim Dei post se prædicator projicit, cùm hoc quod dicit, facere contemnit. Quando autem dictis ejus, alter obediat, dum ipse respuit opere, quod prædicat voce, & dissimulat audire quod narrat? De ista prædicationis lege scriptum est: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Qui autem fecerit, & docuerit sic, magnus vocabitur in regno cælorum.* Regnum cælorum, videlicet Ecclesiam præsentem appellat, de qua scriptum est: *Et colligent de regno ejus omnia scandala.* In superno etenim regno scandala, quæ ex eo colligi debeant, non habentur. Qui ergo solvit opere, & sic docet voce, in isto regno cælorum erit minimus, in illo nec minimus. Viam autem procellis sonantibus posuit, cùm prædicatoribus suis, ad corda hominum terrore venturi judicij perculsa, aditum fecit. Priùs itaque lex ponitur, ut postmodum via pandatur: quia illa vox cor audientis penetrat, quæ hoc quod ore sonuerit, opere conservat. Tunc autem cùm legem pluviis, & viam procellis sonantibus poneret, hanc sapientiam Deus vidit, enarravit,

2. Cor. 12. 6. Rom. 7. d Matt. 5. c Matt. 13. f Job. 28. d 7.

præparavit, & investigavit. Usitata sacri eloquij A locutione videre Dei dicitur, videre nos facere, si-
Gen. 22. c cut justo viro Dominus dicit: *Nunc cognovi quòd timeas Deum.* Et Israëlitæ præmonentur: *Tentat vos*
Deut. 13. a *Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum:* id est, ut scire vos faciat. Tunc ergo cùm legem pluviis poneret, hoc est, mandatum custodiæ prædicatoribus daret, hanc incarnatam sapientiam videri & enarrari à prædicatoribus, præparari & investigari ab auditoribus fecit. Sibi quippe illam præparat, quisquis illam bene vivendo in diem judicij propitiam parat. Et notandum, quòd de ea quatuor dicta sunt. Ait enim: [*Vidit, enarravit, præparavit, investigavit*] Vidit namque, quia species B est: enarravit, quia verbum: præparavit, quia remedium: investigavit, quia occultum. Sed hoc quòd æterna Dei sapientia species Patris & Verbum dicitur, quando ab humana mente penetratur? Quis namque intelligat, vel verbum sine tempore, vel speciem sine circumscriptione? Dicendum ergo erat aliquid, quod de illa homo cognosceret in se. Unde aptè subditur:

Quòd in eo sapientiam Domini se habere, potest homo cognoscere, si timeat Deum, & quem in sua natura non intelligit, in se quodammodo cognoscit.

CAPUT VI.

ET *dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: & recedere à malo, intelligentia.*] Ac si apertè diceretur: Ad temetipsum homo revertere, cordis tui secreta perscrutare. Si Deum te timere deprehendis, profectò constat quia hac sapientia plenus es. Quam si adhuc cognoscere non potes quid sit in se, jam cognoscis interim quid sit in te. Quæ enim apud se ab Angelis metuitur, apud te timor Domini vocatur: quia hanc habere te certum est, si timere te Deum incertum non est. Hinc etiam per Psalmistam dicitur: *Initium sapientiæ, timor Domi-* Ps. 110. b *ni:* quia tunc penetrare cor inchoat, cùm hoc extremi judicij pavore perturbat. Ad parvitatem igitur nostram divinus sermo se attrahit, sicut cùm pater cum parvulo filio loquitur, ut ab eo possit intelligi, sponte balbutit. Quia enim naturam sapientiæ penetrare non possumus quid sit in se, ex condescensione Dei audivimus quid sit in nobis, cùm dicitur: [*Ecce timor Domini, ipsa est sapientia.*] Sed quia ille veraciter vim divini timoris intelligit, qui se à cunctis pravis operibus custodit, rectè subditur: [*Et recedere à malo, intelligentia.*] Ea igitur quæ sequuntur, quia prophetiæ spiritu plena sunt, ipsa sacræ historiæ verba testantur, cùm dicitur.

CAP. XXIX. *ADdidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & dixit: Quis mihi tribuat, ut sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me: quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris? Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secreto Deus erat in tabernaculo meo. Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Quando lavabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi rivos olei. Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant mihi cathedram. Videbant me iuvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Iustitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento & diademate, iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innovabitur et arcus meus in manu mea instaurabitur. Qui me audiebant, expectabant sententiam, et intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, et super illos stillabat, eloquium meum. Expectabant me sicut pluviam, et os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum. Si quando ridebam ad eos, non credebant: et lux vultus mei non cadebat in terram. Si voluissem ire ad eos, sedebam primus: cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.*

CAPUT VII.

ADdidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & dixit.] Quia enim parabola similitudo nominatur, apertè constat quòd per exteriorum verborum formam, mysteria loquitur, qui ad loquendum, parabolam assumpsisse memoratur. Cùm etenim sua narrat, quęcumque sunt sanctæ Ecclesiæ ventura denuntiat: & per hoc quod ipse patitur, indicat quid illa paciatur. Nonnũquam verò sic suæ historiæ verba permiscet, ut nil allegoricum insonet: nonnumquam verò sic suos dolores loquitur, ac si ex voce dolentis Ecclesiæ loquatur. In hac verò ultima sui parte sermo- D nis, ultimum tempus designat Ecclesiæ, quando adversarios suos, id est, carnales quosque, vel hæreticos atque gentiles, quos nunc studet sapientiæ auctoritate comprimere, effrænata jactantia elatos cogitur irrisa tolerare. Unde in hoc quoque sermone dicitur:
Iob. 30. a *Nunc autem derident me juniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.* Et ipsa ordinis ratio exposcit, ut per verba beati Job ultima, extremi sanctæ Ecclesiæ designentur dies, quando persecutione crescente, apertas hæreticorum voces tolerare compellitur, cùm motus cordis sui, quos nunc intra cogitationum sinus contegunt, tunc in C voce manifestati erroris aperiunt. Nunc enim, sicut Apoc. 20. per Joannem dicitur, draco in abyssо clausus tenetur, quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed sicut illic scriptum est, educetur draco de puteo abyssi: quia quod modo præ timore tegitur, tunc contra Ecclesiam publicè de iniquorum cordibus omne serpentinum virus aperitur. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua, sęviens conscientia, & malitia calliditatis, quasi quadam se tegit abyssо simulationis: nunc Dominus, sicut Psalmistæ voce dicitur, *congregat sicut in utre aquas maris.* Uter Ps. 32. b quippe, carnalis est cogitatio. Aquę ergo maris in utre congregatæ sunt, cùm amaritudo perversæ mentis non erumpit exteriùs in vocem pravæ libertatis. Veniet profectò tempus, quando contra hanc perversi atque carnales aperta voce prædicent, quod nunc occulta cogitatione moliuntur. Veniet tempus, quando catholicam Ecclesiã non solùm injustis vocibus, sed etiã crudelibus plagis premant. Ab adversariis namque suis duobus modis Ecclesia persecutionem patitur, scilicet aut verbis, aut gladiis. Sed cùm verbis persecutionem sustinet, exercetur ejus sapientia: cùm verò gladiis, exercetur ejus patientia. Sed verborum persecutiones ab hæreticis nunc etiam quotidie toleramus, cùm ipsi hæretici linguis nobis subdolis, &

falsa humilitate blandiuntur. Persecutiones verò gladiorum juxta finem mundi secuturæ sunt: ut grana cælestibus horreis recondenda, tantò veriùs à peccatorum paleis exuantur, quantò acriùs affliguntur. Tunc electi omnes, qui in illa fuerint tribulatione comprehensi, reminiscuntur horum temporum, in quibus nunc Ecclesia fidei pacem tenet, & superba hæreticorum colla comprimit, non potentatu culminis, sed jugo rationis. Reminiscuntur nostri, qui quieta fidei tempora ducimus: qui etsi in bellis coartamur, gentium, non tamen in dictis expugnamur patrum. Beatus ergo Job sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quæ tunc in illis angustiis invenitur: & tamen nostræ, ut dixi, quietis reminiscitur, sua transacta narrat, & aliis ventura denunciat, dicens.

Tantas tribulationes Ecclesiæ in fine mundi venturas, per spiritum prophetiæ sanctus Iob prævidit, ut comparatione earum hujus temporis pressuræ desiderari non immerito videantur.

CAPUT VIII.

QUis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos?] Multa enim talia sancta Ecclesia doloribus pressa dictura est. Tantis quippe illam futurum est tribulationibus angustari, ut hæc tempora cum magno suspirio desideret, quæ nos cum magno dolore toleramus. Dicat ergo, dicat per vocem beati Job: [*Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos?*] Quia enim statutus dierum numerus, menses vocantur: quid aliud nomine signat mensium, nisi collectiones animarum? Dies quippe dum colliguntur in mensibus, subtrahuntur: quia & in hoc tempore sancta Ecclesia, dum veritatis luce splendentes animas colligit, in intimis abscondit. Aliquando etiam mensis pro perfectione ponitur, sicut Esai. 66. f Propheta ait: *Erit mensis ex mense*; perfectio videlicet eis in requie, quibus nunc perfectio fuerit in 9. operatione. Reminiscatur ergo perfectionis pristinæ, reducat ad memoriam quanta prædicatione sua collectis animabus reportabat lucra, & angustata tribulationibus dicat: [*Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos?*] In quibus profectò mensibus qualis fuerit, enumerando subjungit, dicens: [*Secundùm dies, quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna ejus super caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris.*] Tunc quippe videt ex se, persecutione cogente, infirmorum multos cadere, quos nunc ut mater intra pacis sinum parvulos fovet, & intra tranquillas fidei cunas continet, quia admixti fortibus, ipsa fidei tranquillitate nutriuntur. Tunc verò tales multi casuri sunt, & per viscera charitatis, quidquid in damno parvulorum sustinet, se perpeti animus perfectorum dolet. Infirmorum etenim damna, ad corda fortium per compassionem transeunt. Unde per Paulum dicitur: 2. Cor. 11 f *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* Tantò enim quisque perfectus est, quantò perfectè sentit dolores alienos. Unde sancta Ecclesia infirmis tunc cadentibus angustiata, cùm horum reminiscitur temporum, jure dictura est: [*Secundùm dies, quibus Deus custodiebat me:*] quia se tunc in illis æstimat cadere, quæ se nunc in istis respicit custodiri. Bene autem dicitur: [*Quando splendebat lucerna ejus super caput meum, & ad lumen ejus ambulabam in tenebris.*] Lucernæ enim nomine, lumen signatur sacræ Scripturæ, de qua ipse Ecclesiæ pastor dicit: 2. Pet. 1. d *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris.* Et Psalmista ait: Psal. 118. f *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine.* Quia autem principale nostrum mens est, appellatione capitis mens vocatur. Ps. 22. b Unde per Psalmistam dicitur: *Impinguasti in oleo caput meum.* Ac si apertè dicat: Charitatis pinguedine replesti mentem meam. Nunc ergo lucerna super caput Ecclesiæ splendet: quia sacra eloquia tenebras nostræ mentis irradiant, ut in hoc caliginoso vitæ præsentis loco, dum verborum Dei lucem percipimus, quæ sunt agenda videamus. Nunc ad lumen ejus in tenebris ambulat: quoniam sancta universalis Ecclesia etsi alienæ occulta cogitationis non penetrat, quia quasi faciem non cognoscit in nocte, tamen ponit gressus boni operis, directa lumine supernæ locutionis. Sequitur.

Reminiscitur Ecclesia fœcunditatis suæ, quam in primo tempore habuit, quamvis circa mundi finem maxima prædicationis virtute roboretur.

CAPUT IX.

SIcut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.] Sicut uniuscujusque hominis, sic sanctæ Ecclesiæ ætas describitur. Parvula quippe tunc erat, cùm à nativitate recens verbum vitæ prædicare non poterat. Hinc enim de illa dicitur: *Soror nostra parvula est, & ubera non habet:* Cant. 8. c quia nimirum sancta Ecclesia priusquam proficeret per incrementa virtutis, infirmis quibusque auditoribus præbere non potuit ubera prædicationis. Adulta verò Ecclesia dicitur, quando Dei verbo copulata, sancto repleta Spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum conceptione fœcundatur, quos exhortando parturit, convertendo parit. De hac ejus ætate Domino dicitur: *Adolescentulæ dilexerunt te.* Cant. 1. a Universæ quippe Ecclesiæ, quæ unam Catholicam faciunt, adolescentulæ vocantur: non jam vetustæ per culpam, sed novellæ per gratiam: non senio steriles, sed ætate mentis ad spiritalem congruæ fœcunditatem. Tunc ergo, cùm in diebus illis Ecclesia quasi quodam senio debilitata, per prædicationem filios parere non valet, reminiscitur fœcunditatis antiquæ, dicens: [*Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ.*] Quamvis post eosdem dies quibus deprimitur, jam tamen circa ipsum finem temporum, grandi prædicationis virtute roboretur. Nam susceptis ad plenum gentibus, omnem Israëliticum populum, qui tunc inventus fuerit, in fidei sinum trahit. Scriptum quippe est: *Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel salvus fieret.* Rom. 11. c Sed ante illa tempora erunt dies, in quibus ab adversariis paululum videbitur oppressa, cùm & horum dierum reminiscitur, dicens: [*Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.*] Quid 10. hoc loco tabernaculum, nisi habitationem mentis accipimus? Quia per omne quod cogitando agimus, in consilio nostri cordis habitamus. Quisquis autem mandata Dei tacitus cogitat, secretò illi Deus in tabernaculo est. Habitationem etenim cordis sui ante Dei esse oculos viderat, qui dicebat: *Et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.* Psal. 18. c Exteriora namque opera patent oculis hominum, longè verò incomparabiliter interiores ac subtilissimæ cogitationes nostræ patent oculis Dei. *Omnia enim, sicut scriptum est, nuda & aperta sunt oculis* Hebr. 4. d *ejus.* Et sæpe in exteriori opere ante oculos hominum inordinati apparere metuimus, & in interiori cogitatione illius respectum non metuimus, quem videntem omnia, non videmus. Multò enim magis intrinsecus Deo, quàm extrinsecus hominibus conspicabiles sumus. Unde & sancti omnes foris se intusque circumspiciunt, & vel reprehendendos se exteriùs, vel iniquos se interiùs videri invisibiliter timent. Hinc est quòd animalia quæ Ezech. 1 per Prophetam videntur, in circuitu & intus plena 10. oculis esse memorantur. Quisquis enim exteriora sua honestè disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sancti

verò

verò omnes, quia & exteriora sua circumspiciunt, A ut bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua vigilanter attendunt, quia sese irreprobabiles interni judicis obtutibus parant, & in circuitu oculos & intus habere perhibentur: magisque se, quò Deo placeant, in sua interna componunt, sicut per Psalmistam quoque de sancta Ecclesia dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus.* Sed quia exteriora sua etiam irreprehensibilia custodit, jure de ea subdidit: *In fimbriis aureis circumamicta varietatibus:* ut & pulchra sibi intus sit, & aliis foris: & se provehens per internam gloriam, & alios erudiens per exteriora operum exempla. Beatus igitur Job dicat ex se, dicat ex persona universalis Ecclesiæ: [*Quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.*] Ut enim demonstret quantum intus profecerit, secretò B Deum fuisse in suo tabernaculo perhibet. Ut etiam ostendat rectitudinis opera quantum extrinsecus custodivit, adjungit: [*Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei.*] Omnes enim, qui divina præcepta metuunt, Dei tabernacula fiunt. Unde, ut suprà jam diximus, per semetipsam Veritas dicit de eo, qui illius mandata custodit: *Ego & Pater meus veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Quo contrà perversi quique dum interna non appetunt, in suis se cogitationibus foras fundunt. Unde eis per Prophetam dicitur: *Redite prævaricatores ad cor.* Et rursum: *Væ qui cogitatis inutile.* In actionibus quippe suis verentur homines, quos corporaliter vident, & Deum sibi præsentem non æstimant esse, quem non vident. Quo C contrà in laude justi dicitur, dum Ægypti regem contemneret, & Dei mandatis obediret: *Quia invisibilem tamquam videns sustinuit.* Perversum quippe terræ principem quasi non vidit, quem ab oculis sui cordis abjecit. Regem verò invisibilem tamquam videns sustinuit, quia ab ejus timoris intuitu, mentis oculos non deflexit. Sancta itaque Ecclesia in magnis tunc tribulationibus deprehensa, cùm multos à Deo conspicit prava cogitatione discedere, videt profectò mentis eorum habitaculum discedente Deo vacuum remanere, & jure deplorans, dicit: [*Quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.*]

11. Quibus verbis non immeritò etiam simulatio religionis plangitur: quia nonnulli etiam nunc Christiani esse non appetunt, sed videri. His videlicet D Deus in publico est, non in secreto. Sed sancta Ecclesia Deum in secreto habere desiderat: quia illos verè fideles respicit, quos ad fidei vitam corde pleno permanere cognoscit. Quæ juxta exteriorem quoque vigoris sui rectitudinem dicit: [*Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei.*] Pueri scilicet vocantur, qui cælestibus mandatis inserviunt. Unde per Prophetam Dominus dicit: *Ecce ego & pueri mei quos mihi dedit Deus.* Et rursus in Evangelio: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Nunc ergo in circuitu ejus sunt pueri: quia in cunctis fere gentibus reperiuntur, qui cælestia mandata custodiunt, & spiritalis disciplinæ regulis obsequuntur. Qui profectò tunc ad obsequium pueri deerunt, quando pravi, qui reperti fuerint, spiritalia ejus mandata contemnunt. Sequitur. E

Quòd tunc Ecclesia pedes prædicatorum butyro lavabat, cùm beatorum operum pinguedine, & obedientiæ adipe collectum de gloria prædicationis pulverem eis detergebat.

CAPUT X.

Quando lavabam pedes meos butyro.] Quia Christum & Ecclesiam unam esse personam crebrò jam diximus, illum videlicet hujus corporis caput, hanc autem illius capitis corpus: aliter hæc verba juxtà vocem capitis accipi, atque aliter juxta vocem corporis debent. Quos ergo pedes Domini, nisi sanctos prædicatores accipimus? De quibus dicit: *Et ambulabo in eis.* Butyro ergo pedes lavantur: quia prædicatores sancti bonorum operum pinguedine replentur. Etenim, ut suprà jam diximus, vix ipsa prædicatio sine aliquo transitur admisso. Nam quilibet prædicans, aut ad quantulamcumque indignationem trahitur, si contemnitur: aut ad quantulamcumque gloriam, si ab audientibus veneratur. Unde & Apostolis pedes loti sunt, ut à quamlibet parvo contagio in ipsa prædicatione contracto, quasi à quodam itinere collecto pulvere mundarentur. Et beatus Jacobus dicit: *Nolite plures magistri fieri fratres mei.* Et paulò pòst: *In multis enim offendimus omnes.* Pedes ergo lavantur butyro: quia pinguedine boni operis infunditur atque mundatur collectus pulvis de gloria prædicationis. Vel certe butyro pedes lavantur, dum sanctis prædicatoribus debita ab audientibus stipendia conferuntur, & quos fatigat injunctus prædicationis labor, exhibita à discipulis pinguedo boni operis fovet: non quòd ideo prædicent ut alantur, sed ideo alantur ut prædicent: id est, ut prædicare subsistant, non ut in intentionem sumendi victus transeat actio prædicatoris, sed ad utilitatem prædicationis deserviant ministeria sustentationis. Unde à bonis prædicatoribus non causâ victus prædicatio impenditur, sed causâ prædicationis accipitur victus. Et quoties prædicantibus necessaria ab audientibus conferuntur, non solent de rerum munere, sed de conferentium gaudere mercede. Unde per Paulum dicitur: *Non quæro datum, sed requiro fructum.* Datum quippe, est res ipsa quæ impenditur: fructus verò dati est, si benigna mente futuræ mercedis studio aliquid impendatur. Ergo datum in re accipimus, fructum in corde. Et quia discipulorum suorum Apostolus mercede potius quàm munere pascebatur, nequaquam datum, sed fructum se quærere fatetur. Unde & subdidit protinus, dicens: *Habeo autem omnia, & abundo.* Butyro ergo lavantur pedes, cùm prædicatores sancti, ut diximus, ipsa prædicatione fatigati, auditorum suorum bonis operibus foventur. Fessos namque pedes butyro unxerat ille, qui audiebat: *Viscera sanctorum requieverunt per te, frater.* Hoc butyro unctus fuerat pes, qui in catena tenebatur, dicens: *Det misericordiam Dominus Onesiphori domui; quia sæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit.* Si ergo ex voce capitis hæc verba pensamus, rectè pedes, sicut dictum est, prædicatores accipimus. Si autem sentire ista ex voce solius corporis debemus, nimirum pedes Ecclesiæ sunt inferiorum operum ministri: qui dum ad usus necessarios ea quæ sunt exteriùs, exercent, per extremum ministerium velut pedes terræ inhærent. Sed debent hi qui præsunt, qui doctrinæ studio invigilant, solerti cura occupatorum corda requirere, eisque eam quam ipsi vacando percipiunt, crebræ admonitionis voce, infusionem pinguedinis ministrare. Nam quia in uno corpore invicem pro se membra sollicita sunt, sicut illorum ministeriis nostra extrema fulciuntur, ita necesse est ut nostris studiis illorum interiora repleantur. Quando igitur sancti doctores quibusdam ad extrema ministeria deditis, unctionem Dominicæ incarnationis prædicant, butyro eloquij pedes lavant. Solent etiam pedes ipsa itineris asperitate lacerari. Unde & omnino difficile est in terrenis actionibus hujus vitæ iter agere, & nulla ex labore itineris vulnera sustinere. Cùm ergo vigilantes præpositi, auditores suos curis exterioribus intentos ad cor revocant, ut quæ inter ipsa licita opera admiserint mala cognoscant, & quæ cognoverint, defleant, pedes butyro lavant: quia eorum vulneribus, pœnitentiæ unguenta subministrant. Reminiscatur igitur tunc Ecclesia vehementer afflicta, quomodo pacis suæ tempore per exhortationis verbum, membra in se etiam extrema mundabat, & dicat: [*Quando lavabam*

pedes meos butyro.] Quod de beato Job admirabiliter libet intueri, qui inter tot curas rerum, inter tot affectus pignorum, inter tot studia sacrificiorum, subjectis suis quamlibet extremis, bona sequentis vitæ prædicabat: ut eos de cælestibus imbueret, qui sibi ad terrena opera deservirent. Quid ad hæc nos Episcopi dicimus, qui commissis nobis verbum vitæ impendere non curamus, quando conjugatum virum prohibere non valuit à butyro prædicationis vel sæcularis habitus, vel magnæ occupatio facultatis?

Quod petra rivos olei fundebat, cum corda discipulorum Spiritus sancti unctione Christus implevit.

CAPUT XI.

SED servata veritate historiæ, ad sanctæ Ecclesiæ jam verba redeamus, quæ per beatum Job, id est, per os membri sui loquitur, quanta sint quæ tempore extremo patietur, cùm transactorum suorum reminiscitur, cùm per eam videlicet verbi pinguedinem operantium vita lavaretur. Quæ ipsam quoque prædicatorum suorum vigilantiam pleniùs exequens, subdit: [*Et petra fundebat mihi rivos olei.*] Quia petræ nomine Christus accipitur, prædicator egregius fatetur, dicens: *Petra autem erat Christus.* Quæ videlicet petra nunc ad usum sanctæ Ecclesiæ olei rivos fundit: quia in ea loquens Dominus, prædicamenta unctionis intimæ emanat. De hac petra olei rivus exiit, liber Matthæi, liber Marci, liber Lucæ, & liber Joannis. In diversis hujus mundi partibus quot prædicamenta edidit, tot petra hæc per ora Apostolorum omnium olei rivos fudit. Toties adhuc de petra hac olei rivus funditur, quoties à sancto Spiritu ungendis mentibus auditorum, ea quæ in libris veteribus de Christo dicta sunt, explanantur. Et rivi vocantur olei: quia decurrunt & ungunt. In quibus quisquis tingitur, quisquis ungitur, interiùs impinguatur. De qua nimirum pinguedine Psalmista ait: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* Potest nomine olei, ipsa sancti Spiritus unctio designari, de qua per Prophetam dicitur: *Computrescit jugum à facie olei.* Jugum quippe à facie olei computrescit, quia dum sancti Spiritus gratia ungimur, à captivitatis nostræ servitute liberamur: dumque maligni spiritus dominatio superba repellitur, jugum conteritur, quo libertatis nostræ colla premebantur. De hoc rursus oleo scriptum est: *Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.* Filius quippe olei, fidelis populus dicitur, qui ad fidem Dei interna sancti Spiritus unctione generatur. Multis ergo tunc sancta Ecclesia tribulationibus depressa, dona Spiritus, & mira quæ nunc habet prædicamenta, ad memoriam revocet, & suum silentium deploret, dicens: [*Petra fundebat mihi rivos olei.*] Quibus verbis congruè subjicit: [*Quando procedebant ad portam civitatis, & in platea parabant mihi cathedram. Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.*] Mos veterum fuit, ut seniores in porta consisterent, & causas introeuntium judicarent, quatenus tantò esset pacificus urbis populus, quantò ad hanc discordes ingredi non liceret. Sed nos sacram historiam venerantes, hæc egisse beatum Job pro cultu justitiæ certum tenemus, atque ad indaganda allegoriæ mysteria ducimur. Quid ergo per civitatis portam, nisi bona quæque actio designatur, per quam anima ad conventum regni cælestis ingreditur? Unde & Propheta ait: *Qui exaltas me de portis mortis, ut annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.* Portæ quippe mortis sunt actiones pravæ, quæ ad interitum trahunt. Quia autem Sion speculatio dicitur, portas Sion, actiones bonas accipimus, per quas supernam patriam ingredimur, ut Regis nostri gloriam contemplemur. Quid verò per cathedram, nisi magisterij auctoritas designatur? Græca autem lingua platea pro latitudine dicitur. Nunc ergo sancta Ecclesia ad civitatis portam procedit, quia ut aditum cælestis regni percipiat, in sanctis se actionibus exerit. Cui in platea paratur cathedra, quia in magnæ auctoritatis latitudine sui magisterij exhibet libertatem. Quæ enim recta quæ sentit, publica voce prædicat, quasi in platea super cathedram sedet, cùm nullum de sua prædicatione metuit, nullius pressa terroribus, se sub silentio abscondit. An non in publico ad docendum præsidet, quam simul & sentiendi veritas, & docendi potestas fulcit? Sed cùm ad portam procederet, & in platea super cathedram sederet, quid à levibus, quidve à gravibus ageretur, adjungit dicens: [*Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant.*] Si historiæ intendimus; quæ dixit credimus: si allegoriæ, quæ prædixit videmus. Juvenes namque dici solent qui nulla consilij gravitate fulciuntur. Senes verò non eos Scriptura sacra vocare consuevit, qui sola quantitate temporum, sed morum grandævitate maturi sunt. Unde per quemdam sapientem dicitur: *Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* Unde rectè quoque Dominus ad Moysen dicit: *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sunt.* In quibus quid aliud quàm senectus cordis requiritur, cùm tales jubentur eligi, qui senes esse sciuntur? Si enim senectus in eis corporis quæreretur, à tantis sciri poterant, à quantis videri. Dum verò dicitur: *Quos tu nosti quod senes populi sunt;* profectò liquet, quia senectus mentis, non corporis eligenda nunciatur. Sanctam ergo Ecclesiam vident nunc juvenes, & abscondunturt, senes verò ei assurgentes assistunt: quia vigorem ejus atque rectitudinem immaturi formidant, grandævi glorificant. Leves quique fugiunt, graves verò atque perfecti hanc vitæ suæ meritis assurgendo venerantur. Disciplinam quippe illius perfecti diligunt, imperfecti reprehendunt. Vident ergo hanc juvenes & abscondunturt, quia deprehendi in suis occultis actionibus metuunt. Senes verò assurgentes stant, quia perfecti quique ex humilitate indicant, quantum in bona operatione profecerunt. Sed quia hæc de suis loquitur, narret quoque qualiter ab exteris timeatur. [*Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.*] Qui hoc loco alij duces intelligi vel principes possunt, nisi hæreticæ pravitatis auctores? De quibus per Psalmistam dicitur: *Effusa est contentio super principes eorum, & seduxerunt eos in invio, & non in via.* Ipsi etenim dum dispensationem Dei perversè interpretari non metuunt, profectò plebes subditas non in eam viam quæ Christus est, sed in invium trahunt. Super quos rectè quoque effusa cõtentio dicitur: quia suis sibi vicissim allegationibus contradicunt. Arius quippe tres personas in divinitate suscipiens, tres etiam deos credidit. Quem contra Sabellius unum Deum suscipiens, unam credidit esse personam. Inter quos sancta Ecclesia rectum prædicationis suæ tramitem indeclinabiliter tenens, & unum Deum prædicans, tres personas contra Sabellium asserit, & tres personas asserens, unum Deum contra Arium confitetur. Quia autẽ in sacro eloquio Manichæus virginitatem laudari comperit, conjugia damnavit. At contrà Jovinianus quia concedi conjugia cognovit, virginitatis munditiam despexit. Unde fit, ut semper hæreticis perversa intelligentia confusis, vicissim sibi eorum nequitia

& in culpa concordet, & in sententia discrepet. At contrà sancta Ecclesia per medias utrarumque partium lites, ordinata pace graditur: & sic scit superiora bona suscipere, ut noverit etiam inferiora venerari, quatenus nec summa æquet infimis, nec rursum ima despiciat, cùm summa veneratur. Nunc ergo hæreticarum plebium principes, auctoritatem sanctæ Ecclesiæ perpendentes cessant loqui, & quasi ori suo digitum superponunt, dum falsis querelis non ratione vocis se reprimi, sed virtutis manu significant. Vocem suam duces cohibent; quia nimirum hi, qui post se errantes populos trahere conantur, ne loqui perversa nunc audeant, & auctoritatis frænantur pondere, & virtute rationis. Quorum lingua suo gutturi adhæret; quia etsi perversa loqui libera voce non audeant, intus tamen apud se contegunt cuncta, quæ contra veram fidem proponere falsa moliuntur. Horum ergo temporum, sequenti tribulatione deprehensa, reminiscens Ecclesia deplorat, dicens: [*Quando procedebam ad portam civitatis, & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me juvenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam duces cohibebant, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.*] Ac si apertè dicat: Cùm prædicare mihi voce publica licuit, omnis me qui veritati non fuit subjectus, expavit. Illo namque tempore cùm sancta Ecclesia adversitate premitur, pravis quibusque prædicatoribus licentia locutionis datur. Quod longè antè Hieremias intuens, ait: *Sed & lamiæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos.* Quid namque lamias, nisi hæreticos appellat, humanam quidem faciem, sed belluina per impietatem corda gestantes? Qui tunc mammam nudant, cùm errorem suum liberè prædicant. Tunc catulos lactant, quia malè sequaces parvulorum animas dum perversa insinuant, ad impietatem nutriendo confirmant. Sequitur.

15. Thren. 4. a

Quòd rectoribus Ecclesiæ summopere attendendum est, quòd in disciplinæ rigore mansueti sint.

CAPUT XII.

AVris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.] Dum beatificari se ab audientibus, sibique testimonium reddi à videntibus fatetur, beatus Job qualis in sermone, qualis in opere fuerit, ostenditur. Neque enim aut in opere jam perfectus est, cui adhuc linguæ pravitas contradicit: aut in sermone laudabilis, qui hoc quod loquitur, opere non ostendit. Ut igitur beatus Job amicorum suorum increpationibus exactus, utraque se habuisse perhibeat, sese & audientibus & videntibus venerationi fuisse manifestat. Quod si ad vocem sanctæ Ecclesiæ referamus, ille ejus verba beatificat, qui ea quæ audierit, opere consummat. Ille ei testimonium reddit, qui exemplis vitæ illi bene vivendo respondet. Sanctam etenim Ecclesiam ille veraciter videt, cujus testatur vita, quia videt. Ad hoc namque bonorum intra eam rectitudo cernitur, ut quique hanc viderint, à suis pravitatibus corrigantur. Necdum ergo intra sanctam Ecclesiam videt bonos, qui non est emendatus à malis. Sed unde ei testimonium reddatur, ostenditur cùm subjungit: [*Eo quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adjutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.*] Magnæ misericordiæ ista sunt opera, liberare vociferantem pauperem, pupillo adjutorium ministrare, perituram eripere, cor viduæ consolari. Superiùs enim dictum est quid exhibuit per doctrinam. Ait namque: [*Auris audiens beatificabat me.*] Nunc autem narrat quæ per misericordiam impendit, dicens: [*Eo quod liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non erat adjutor.*] Vox quippe cum opere sibi necessariò concordat. Hæc beatus Job & exhibuit subditis, & tamen per sanctam Ecclesiam exhibenda signavit. Quæ utrumque nunc incessabiliter exercet, ut videlicet filios suos & loquendo pascat, & defendendo protegat, quatenus & per verba bonos satiet, & per patrocinia tueatur à malis. Bene autem scriptum est: *Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum fructiferum faciens fructum juxta genus suum.* Quod sic est veraciter factum, ut significaret * faciendum. Per terram quippe figuratur Ecclesia, quę & verbi nos pabulo reficit, & patrocinij umbraculo custodit; quæ & loquendo pascit, & opitulando protegit: ut non solùm herbam refectionis proferat, sed & cum fructu operis, arborem protectionis. Perpendendum quoque video his qui plebium gubernationibus præsunt, quòd superiùs dicens: [*Videbant me juvenes, & abscondebantur;*] nunc adstruit: [*Cor viduæ consolatus sum.*] Quanta disciplina regiminis, ut ante eum juvenes abscondantur; quanta mansuetudo pietatis, ut per eum viduarum corda consolentur. Sunt namque nonnulli ita districti, ut omnem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mansueti, ut perdant districti jura regiminis. Unde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ: quatenus nec à compassione pietatis obdurescant, cùm contumaces corrigunt; nec disciplinæ vigorem molliant, cùm infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplinæ vigor mansuetudinem, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Hæc autem quæ suprà diximus pietatis opera, sancta Ecclesia & corporaliter exhibet, & spiritaliter exhibere non cessat. Nam pauperem vociferantem liberat, cùm peccatori veniam deprecanti, eas quas commiserat culpas, relaxat. De talibus quippe pauperibus dicitur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Et talium pauperum clamor est Psalmistæ voce dicentium: *Cito nos anticipet misericordia tua, quia pauperes facti sumus nimis.* Pupillum verò cui non est adjutor liberat, dum unusquisque mortuo antiquo patre diabolo, ad sanctæ Ecclesiæ sinum curtens, in ea exhortationis adjutorium invenit, qui jam desideria mundi persequentis fugit. Potest pupilli nomine, fidelis quisque etiam propter mortem boni patris intelligi: cujus ad tempus visione destitutus est, quamvis solatio destitutus non est. Benedictio etiam perituri super eam venit, cùm peccatoris interitum prævenit, & cùm sanctis exhortationibus à culpæ fovea reducit. Unde scriptum est: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Si enim magnæ mercedis est à morte eripere carnem quandoque morituram, quanti est meriti à morte animam liberare, in cælesti patria sine fine victuram? Cor autem viduæ consolatur, dum fideli cuique animæ qui æternas Domini retributiones narrat, quasi viri sui bona ad memoriam revocat. Cui quia spiritaliter anima juncta est, eo mortuo vidua dicitur, sed sanctæ Ecclesiæ vocibus ex ejus resurrectione refovetur. Magnam ergo consolationem cor viduæ suscipit, quando fidelis anima in verbis Ecclesiæ de adventu illius aliquid, cui spiritaliter est conjuncta, cognoscit. Sequitur: [*Justitiâ indutus sum, & vestivi me sicut vestimento.*] Vestimento utique cùm vestimur, ex omni parte circumdamur. Ille ergo justitia sicut vestimento vestitur, qui se undique bono opere protegit, & nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit. Nam qui in aliis actionibus justus est, in aliis

* al. aliàs quid veraciter fac.

16.

Dist. 45. cap. Sunt nãque.

Matt. 5. a

Psal. 78. c

Iacob. 5. d

injustus; quasi hoc latus cooperuit, illud nudavit, nec jam bona sunt opera quæ subortis aliis pravis operibus inquinantur. Hinc enim per Salomonem dicitur: *Qui in uno offenderit, multa bona perdet.* Hinc Jacobus dicit: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Quam videlicet sententiam suam ipse diligenter exposuit, cùm subjunxit: *Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod si non mœchaberis, occidas autem, factus es transgressor legis.* Cordis ergo oculis circumquaque porrectis, undique nobis adhibenda custodia est. Unde rectè quoque per Salomonem dicitur: *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.* Dicturus enim *custodia*, præmisit *omni*, ut videlicet unusquisque hinc inde se diligenter inspiciat, & quamdiu in hac vita est, contra spiritales inimicos in acie se positum sciat, ne mercedem quam per has actiones colligit, per alias amittat, ne hinc hosti fores obstruat, & aliunde aditum pandat. Si qua etenim civitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte insomni muniatur custodia, unum verò in ea foramen tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur; inde proculdubio hostis ingreditur, qui undique exclusus videbatur. Pharisæus namque ille, qui in templum oraturus ascendit, civitatem mentis suæ quanta munitione vallaverit, audiamus: *Jejuno, inquit, bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo.* Qui præmisit: *Gratias ago tibi*, magna certè munimina adhibuit. Sed videamus ubi insidianti hosti immunitum foramen reliquit: *Quia non sum sicut publicanus iste.* Ecce civitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per jejunium & eleemosynas clausit. Incassum munita sunt cetera, cùm locus unus, de quo hosti patet aditus, munitus non est. Gratias rectè egit, sed perversè se super publicanum extulit. Civitatem cordis sui extollendo prodidit, quam abstinendo & largiendo servavit. Victa est per abstinentiam gula, destructa ventris ingluvies, superata est largitate tenacia, avaritia depressa. Quibus hoc laboribus actum credimus? Sed ô quot labores uno vitio percussi ceciderunt, quanta bona unius culpæ gladio sunt perempta! Unde magnopere oportet & bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus cautè in cogitatione custodire: ne si mentem elevant, bona non sint, quæ non auctori militant, sed elationi.

Ecclc. 9. d
Iacob. 2. b
17.
Prov. 4. d
Luc. 18. b
Ibip.

Quòd qui vitia superant, cum de victoria sua superbiunt, ipso hoste super se ruente intereunt.

CAPUT XIII.

DE qua re non inordinatè agimus, si ex libris, licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem Ecclesiæ editis, testimonium proferamus. Eleazar namque in prælio elephantem feriens stravit, sed sub ipso quem extinxit, occubuit. Quos ergo iste significat quem sua victoria oppressit, nisi eos qui vitia superant, sed sub ipsa quæ subigunt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quam superat elevatur. Pensandum ergo magnopere est, quia bona prodesse nequeunt, si mala quæ subrepunt, non caventur. Perit omne quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur. Unde bene quoque de ipso primo parente dicitur: *Posuit eum Dominus in paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret.* Operatur quippe, qui agit bonum quod præcipitur: sed quod operatus fuerit non custodit, cui hoc subrepit quod prohibetur. Beatus igitur Job quia ex omni parte bono se opere texerat, dicat: [*Justitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento*] Ubi protinus subditur: [*Et diademate, judicio meo*] Justorum judicia rectè diademati comparantur: quia per magni operis gloriam, ad retributionis ducunt coronam. Quæ nimirum judicia secum quotidie introrsus agunt: quid Deo, quid proximo debeant, solerter aspiciunt, atque ad agenda bona se vehementer accendunt, & de perpetratis malis districtè redarguunt. Unde bene quoque per Salomonem dicitur: *Cogitationes justorum judicia.* Justi quippe ab omni strepitu sæculari ad corda sua redeunt, ibique ascendunt tribunal mentis, atque ante oculos se & proximum statuunt, & deducunt ad medium regulam testamenti, qua dicitur: *Quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.* Transferunt in se personam proximi, & sollicitè attendunt, quid sibi si ita essent, fieri vel non fieri justè voluissent: sicque districto jure atque judicio causam suam & proximi juxta tabulas divinæ legis in foro cordis examinant. Bene ergo dicitur: *Cogitationes justorum judicia:* quia ipse eorum intimus motus cordis, quasi quædam libra est judiciariæ potestatis. Quibus peractis, quia retributionem inferius non requirunt, rectè eorum judicia diademati comparantur. Diadema quippe in superiori parte corporis ponitur. Justorum ergo judicium diadema dicitur, quia per hoc non in terrenis & infimis, sed sursum remunerari concupiscunt. Sequitur.

1. Mach. 6. b
18.
Gen. 2. b
Prov. 12. a
Matt. 7. d

Quòd in proferenda sententia nihil perperam agendum sit, ne quælibet temere dicta indiscussa reddamus.

CAPUT XIV.

OCulus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam.] Inter hæc lectoris animus forsitan quærat, cur beatus Job suas tam subtiliter virtutes enumeret. Sanctorum quippe virorum est, bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere. Unde per semetipsam Veritas dicit: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Hinc est etiam, quòd duos cæcos juxta viam sedentes illuminans, præcepit dicens: *Videte ne quis sciat.* De quibus illico scriptum est; quia illi abeuntes diffamaverunt eum per totam terram illam. Sed quærendum nobis est, quid sit hoc, quòd ipse Omnipotens, cui hoc est velle quod posse, & taceri virtutes suas voluit, & tamen ab his qui illuminati sunt, quasi invitus indicatur: nisi quòd servis suis se sequentibus exemplum dedit, ut ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent, & tamen, ut alij eorum exemplo proficiant, prodantur inviti: & facta quidem sua occultando, seipsos custodiant; sed dum produntur inviti, bona ad proximos suos exempla transmittant. Occultentur ergo studio, necessitate publicentur; & eorum occultatio sit custodia propria, eorumque publicatio sit utilitas aliena. Rursum quia scriptum est: *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Aliquando sancti viri & coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare; sed ad eum finem omnia referentes, ut non ipsi eisdem operibus, sed Pater eorum qui in cælis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prædicant, ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur, quorum vita nescitur. Compelluntur ergo vitam suam dicere, ut auditorum suorum valeant vitam mutare. Et facta sua referunt, ut venerationi sint: venerari appetunt, ut reverenter audiantur. Scriptum quippe est: *Cum elevarentur animalia de terra, elevabantur pariter & rotæ:* quia videlicet cùm auditorum mentes prædicantium

Matt. 6. a
Matt. 9. d
Matt. 5. b
Ezech. 1. a

vitam suspiciunt, necessariò utique etiam vim prædicationis admirantur. Hinc est ergo quòd prædicatores boni & honorem propter elationem fugiunt, & honorari tamen propter imitationem volunt. Sic nimirum Paulus Apostolus discipulis loquens, & honorem fugit, & tamen quantum esset honorandus, ostendit. Nam cùm Thessalonicensibus diceret: *Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione avaritiæ, Deus testis est*, secutus adjunxit: *Neque quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis, cùm possimus oneri vobis esse ut Christi Apostoli, sed facti sumus parvuli in medio vestrum.* Rursus Corinthiis, honorem fugiens, dicit: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Iesum Christum.* Quos tamen videns falsorum Apostolorum persuasionibus à veræ fidei tramite deviare, eis se summopere quantum esset venerandus, ostendit, dicens: *In quo quis audet, in insipientia dico, audeo & ego. Hebræi sunt, & ego. Israelitæ sunt, & ego. Semen Abrahæ sunt, & ego. Ministri Christi sunt, & ego. Ut minus sapiens dico, plus ego.* Quibus etiam subjungit, quòd ei quoque tertij cæli secreta patuerint, quòd raptus etiam paradisi arcana penetrarit. Ecce honorem fugiens, servum se discipulorum prædicat. Ecce honorem pro utilitate audientium quærens, falsis Apostolis vitæ suæ merita superponit. Egit quippe doctor egregius, ut dum ipse qualis esset agnoscitur, & vita & lingua malè prædicantium, ejus comparatione vilesceret: illos videlicet commendaret, si se absconderet, cumque se non ostenderet, errori locum dedisset. Miro igitur modo & humilitatis exhibet gratiam, & utilitatis quærit incrementa, ut & servum se discipulorum prædicet, & adversariis potiorem demonstret. Ostendit discipulis quid humilitatis acceperit: ostendit adversariis quid sublimitatis. Innotescit discipulis qualis apud se maneat in cogitatione: innotescit adversariis qualis foris appareat in operatione. Sancti ergo viri cùm coguntur bona narrare quæ faciunt, non elationi serviunt, sed utilitati. Unde beatus Job amicis suis se injustè increpantibus, atque idcirco nescientibus bona sua, loquendo aperit: ut nimirum discerent, non contra ejus vitam increpantes erigi, sed hanc tacentes imitari: quamvis, ut suprà jam diximus, hunc ad memoriam facta sua reducere, invecta ab increpantibus desperatio compellebat. Nam inter tot dolores vulneris, & verba desperationis, cùm bona quæ fecit narrat, quasi collapsum verbis & verberibus ad spem animum reformat. Dicat ergo bona quæ fecit, ut non cogatur inter tot mala de se desperare quæ audit. [*Oculus fui cæco, & pes claudo.*] Cùm sancti operis exempla pensamus, intuendum nobis priùs est, quàm rectus narrandi ordo servetur, ut antè justitiæ, & pòst misericordiæ opera describantur. Ille quippe bene agit quæ pia sunt, qui scit priùs servare quæ justa: ut collatus in proximos rivus misericordiæ, de justitiæ fonte ducatur. Nam multi proximis quasi opera misericordiæ impendunt, sed injustitiæ facta non deserunt. Qui si veraciter proximis misericordiam facere student, sibi ipsis priùs debuerant justè vivendo misereri. Unde scriptum est: *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Qui ergo misereri vult proximo, à se trahat necesse est originem miserendi. Scriptum namque est: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Quomodo ergo alteri miserendo pius est, qui adhuc injustè vivendo fit impius sibimetipsi? Unde per quemdam sapientem dicitur: *Qui sibi nequam est, cui bonus erit?* Ad exhibendam quippe misericordiam ut indigentibus plenè exteriùs valeat impendi, duo sibi necessaria congruunt, id est, homo qui præbeat, & res quæ præbeatur. Sed longè incomparabiliter melior est homo, quàm res. Qui itaque indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam à nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit auctori, & hoc quod majus est, servavit iniquitati. Bene itaque per beatum Job priùs dicitur: [*Justitia indutus sum, & vestivi me sicut vestimento; & sicut diademate, judicio meo.*] Ac deinde subjungitur: [*Oculus fui cæco, & pes claudo.*] Quia tunc est apud Deum oblatio veræ rectitudinis, cùm de radice justitiæ prodeunt rami pietatis. Sed quia in ipso misericordiæ opere plus solet apud internum judicem animus pensari quàm factum, notandum quòd cæco oculum fuisse se asserit, pedem claudo. Hæc etenim dicens, profectò indicat, quia & illi per semetipsum manum præbuerat, & hunc portando sustinebat. Ex qua re colligitur, super egenos ac debiles quantum misericordiæ illius viscera fundebantur. Unde & subditur: [*Pater eram pauperum.*] Quæ videlicet verba si ad vocem sanctæ Ecclesiæ typica interpretatione referamus, ipsa est oculus cæco, quia per verbum lucet: ipsa pes claudo, quia per adjutorium continet. Cæcos enim prædicando illuminat, claudos vero opitulando sustentat. Cæcus quippe est, qui adhuc quò pergat, non videt: claudus autem est, qui non potest ire quò videt. Crebro namque peccatum aut ignorantia aut infirmitate perpetratur, ut vel nesciat homo quid velle debeat, vel non omne quod voluerit possit. Quo contrà rectè per Psalmistam dicitur: *Dominus illuminatio mea & salus mea.* Quia enim Dominus & scientiam & virtutem præbet; & contra ignorantiam illuminatio, & contra infirmitatem salus vocatur. Hinc etiam de iniquis dicitur: *Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum:* ut scilicet per tenebras quò ire debent non videant, qui etsi recta viderent, in eis tamen per lubricum stare non possent. Isti itaque per lubricum inter bona claudicant, illi per tenebras, quæ bona sequantur ignorant. Sancta itaque Ecclesia extremis tribulationibus deprehensa, antiquorum reminiscitur temporum, quando & docendo illuminare consueverat, & adjuvando firmare, & præcedentis membri sui ore loquitur, dicens: [*Oculus fui cæco, & pes claudo.*] Quæ quia duos in se populos collegit, Judaicum scilicet atque Gentilem, rectè etiam potest cæco Gentilis, claudo autem Judaicus populos designari. Gentilis quippe quasi oculos non habuit; quia non accepta lege non vidit quò ire debuisset. At contrà Judaicus habens oculos, claudus fuit; quia legem quidem sciendo tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetendit. Si enim Gentilis populus cæcus minimè fuisset, Propheta non diceret: *Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam,* Rursum si Israëliticus populus à bono opere minimè claudicasset, nequaquam voce Domini Psalmista dixisset: *Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.* Qui nimirum populus claudus idcirco nominatur, qui sanum gressum in operatione non habuit, quippe qui utroque pede uti noluit, dum unum testamentum recepit, aliud sprevit. Quem cùm ad se venientem sancta Ecclesia suscipit, quia ei jam vetus tenenti, & novum Testamentum inserit, ad dirigendos gressus illius, quasi alterum pedem jungit. Qui fidelis sanctæ Ecclesiæ populus adhuc rectè subjungit: [*Pater eram pauperum;*] quia videlicet humiles, qui pauperes spiritu dicti sunt, ex ejus prædicatione generantur. Sed oportet ut in his omnibus ipsa historiæ subtiliter verba pensemus. Ait enim: [*Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam.*] Plerumque enim multa homines pauperibus largiuntur, non quia eosdem pauperes diligunt, sed quia si minimè tribuant, iram judicis superni

1. Thess. 2. a — 2. Cor. 4. b — 2. Cor. 11. c — 2. Cor. 12. d — 20. — Eccl. 30. d — Deut. 6. a — Eccli. 14. a — 21. — Psal. 26. a — Psal. 34. b — Esa. 9. a — Psal. 17. d

formidant: qui si Deum non metuerent, quæ habent dare noluissent. Et quidem in bono opere primus incipientium gradus est, ut qui adhuc proximum sicut se nescit diligere, jam tamen incipiat judicia superna formidare. Quia igitur aliud est bonum opus ex præcepto, aliud verò etiam ex affectu facere; sanctus vir ut mentem nobis suæ operationis insinuet, dicat: [*Pater eram pauperum.*] Non enim patronum se, vel proximum, vel adjutorem pauperum, sed patrem fuisse testatur: quia nimirum magno charitatis officio, studium misericordiæ vertit in affectum naturæ ut eos quasi filios cerneret per amorem, quibus quasi pater præerat per protectionem. Quia igitur vis misericordiæ illius naturam fuerat imitata, patrem se pauperum fuisse commemorat. Ubi etiam subdit: [*Et causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam.*] In quibus videlicet verbis pensanda sunt omnia quàm distinctè narrentur, quòd nulla ab eo merces prætermittitur. Justus quippe est in actionibus suis, pius in infirmitatibus proximorum, strenuus in negotiis pauperum. Qui enim æternæ retributionis bona cogitat, necesse est ut ad omnem se causam secuturæ mercedis extendat. Hinc enim per Salomonem
Eccle.7. d dicitur: *Qui Deum timet, nihil negligit.* Hinc etiam Paulus ait: *Ad omne opus bonum parati.*
2.Tim.2 d Sed inter hæc sciendum est, quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro utilitate majorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? & tamen cuidam, qui ad sepeliendum patrem se dimitti popo-
Luc.9.g scerat, dictum est: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade & annuncia regnum Dei.* Postponendum namque erat obsequium hujus ministerij officio prædicationis: quia illo carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad vitam resuscitaret. Per Prophetam quoque primatibus synagogæ dicitur: *Esa. 1. e* *Quærite judicium, subvenite oppresso.* Et tamen Paulus Apostolus dicit: *1.Cor.6. a* *Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.* Auditores etenim suos ad virtutem sapientiæ, ad linguarum genera, ad prophetiæ quoque indaganda mysteria succendebat, dicens: *1.Cor.12 a* *Æmulamini spiritalia, magis autem ut prophetetis.* Sed quia spiritalia dona non caperent, si terrena eos negotia depressissent, longè antè præmisit, dicens: *1. Cor. 6. a* *Contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum.* Ac si apertè dicat: Qui minoris meriti sunt in Ecclesia, & nullis magnorum donorum virtutibus pollent, ipsi de terrenis negotiis judicent, quatenus per quos magna nequeunt, bona minora suppleantur. Quos & contemptibiles no-
Ibid. b minat, & tamen sapientes vocat, cùm dicit: *Sic non est sapiens inter vos quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?* Qua ex re quid colligitur, nisi ut hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt? Qui autem spiritalibus donis ditati sunt, profectò terrenis non debent negotiis implicari; ut dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati valeant bonis superioribus deservire. Sed curandum magnopere est, ut hi qui donis spiritalibus emicant, nequaquam proximorum infirmantium negotia funditus deserant, sed hæc aliis quibus dignum est, tractanda committant. Unde Moyses quoque ad populum viros pro se septuaginta constituit, ut quanto se ab exterioribus causis absconderet, tantò ardentiùs interna penetraret. Sicque fit, ut summi viri magis ad spiritalia dona proficiant, dum eorum mentes res infimæ non conculcant: & rursum viri in Ecclesia ultimi sine bono opere non vivant, dum in rebus exterioribus inveniunt recta quæ agant. Sancta quippe Ecclesia sic consistit unitate fidelium, sicut corpus nostrum unitum est compage membrorum. Alia namque sunt membra in corpore quæ intuendæ luci deserviunt, alia quæ à terreno actu minimè disjunguntur. Oculus quippe luci intenditur, & ne cæcari valeat, à pulvere custoditur. Pes verò tunc suum officium rectè peragit, cùm suscipiendum terræ pulverem non refugit. Quæ tamen corporis membra vicissim sibi sua officia impartiendo copulantur, ut pes oculis currat, & oculus pedi prospiciat. Sic itaque sic sanctæ Ecclesiæ membra debent & officio esse distincta, & charitate conjuncta, ut summi viri eorum viam provideant, qui in terrenis negotiis vacant: quatenus velut ad lumen oculorum pes ambulet, & rursum quidquid terrenis negotiis implicati agunt, hoc ad majorum utilitatem referant, ut pes cujus via prospicitur, non sibi tantummodo, sed etiam oculis gradiatur. Dum itaque sibi invicem alterna administratione conveniunt, miro modo agitur, ut quia electi quique vicissim sibimet impendendo quod valent faciunt, eorum fiant opera etiam, quæ facere ipsi non possunt. Sed inter hæc sciendum est, quia cùm proximorum causis exterioribus qui aptè deserviant, desunt, debent hi quoque qui spiritalibus donis pleni sunt, eorum infirmitati condescendere, terrenisque illorum necessitatibus inquantum decenter valeant, charitatis condescensione servire. Nec tædere animum debet, si sensus ejus contemplationi spiritalium semper intentus, aliquando dispensandis rebus minimis quasi minoratus inflectitur, quando illud Verbum per quod constant omnia creata, ut prodesset hominibus, assumpta humanitate voluit paulominus ab Angelis minorari. Quid ergo mirum si homo se propter hominem attrahit, dum creator hominum & Angelorum, formam hominis propter hominem suscepit? Nec tamen minoratur sensus cùm sic attrahitur: quia tantò subtiliùs superiora penetrat, quantò humiliùs pro amore conditoris nec inferiora contemnit. Quid indignum nobis vel difficile est, si supra infraque animum ducimus, qui eadem manu corporis lavamus faciem, qua etiam calceamus pedem? Beatus igitur Job quia cùm magna ageret, minima non despexit, dicat: [*Et causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam*] Qua in re notandum video, ne ad proferendam sententiam unquam præcipites esse debeamus, ne temerè indiscussa judicemus, ne quælibet mala audita nos moveant, ne passim dicta sine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimescimus, si auctoris nostri subtiliùs facta pensamus. Ipse quippe ut nos à præcipatata sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia nuda & aperta sint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, qui ait: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis: descendam videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint; an non est ita, ut sciam* Omnipotens itaque Dominus & omnia sciens, cur antè probationem quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum antè præsumamus credere, quàm probare? Ecce per Angelos ad cognoscenda mala descendit, moxque facinorosos percutit: atque ille patiens, ille mitis, ille de quo scriptum est: *Tu autem Domine cum tranquillitate judicas;* ille de quo scriptum est rursum: *Dominus patiens est redditor;* in tanto crimine involutos inveniens, quasi patientiam prætermisit, & diem extremi judicij expectare ad vindictam noluit, sed eos igne judicij ante judicij diem prævenit. Ecce malum quasi cum difficultate credidit cùm audivit, & tamen sine tarditate percussit, cùm verum cognoscendo reperit: ut nobis videlicet daret exemplum, quòd majora crimina & tardè credenda sunt cùm audiuntur, & citiùs punienda sunt cùm veraciter agnoscuntur. Hujus ergo diligentiæ beatus Job sollicitudinem gerens, ait: [*Et causam quam nescie-*

23.

2.q.1. c. Deus omnipotens.

Gen.18. e

Sap.12. c

Eccle.5. a

bam, diligentissimè investigabam.] Quæ scilicet verba etiam per vocem Ecclesiæ ad interpretationem typicam possumus non inconvenienter referre. Ipsa quippe per electos suos cùm mala carnalium judicat, hoc quod nescit, investigat: quia mala quæ nescit operando, investigat per judicium corrigendo. Sancta itaque Ecclesia cùm injustorum fuerit ad tempus improbitate compressa, reminiscitur dicens: [*Causam quam nescieham, diligentissimè investigabam.*] Ac si apertè dicat: Mala quæ in electis meis agendo non noveram, in iniquis hominibus districtè judicando plectebam. Et quia nunc virtute prædicationis suæ diabolum conterit, atque ex ejus ore uniuscujusque quem suspicit, animam rapit, sequitur dicens.

Quòd dentibus diaboli prædam eripit, qui ab errore vel malitia aliquem prædicando converit.

CAPUT XV.

[*Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.*] O qualem de ore diaboli
dict. 9. a prædam tulit, quando ipsum raptorem Saulum convertendo rapuit, quando adhuc spirans minarum, acceptis epistolis pergebat Damascum, &
*al. prædam. dum persequendo fideles, congregaret * plebem diabolo, cognoscendo fidem ipse aggregatus est Christo. Toties ex iniqui dentibus Ecclesia prædam tulit, quoties ex erroris morsu animam prædicando diripuit. Quis namque iniquus verius dici potest, quàm diabolus? Cujus molas conterimus, quoties differendo contra ejus insidias, occulta illius machinamenta monstramus: ac sic de ejus dentibus prædam tollimus, quia mentem quam jam ad peccatum frangendo momorderat, ad salutem vitæ convertendo revocamus. Per molas quippe occultæ ejus insidiæ, per dentes verò aperta jam culpæ perpetratio demonstratur. De quibus nimirum molis ac dentibus per Psalmistam scriptum est:
Psal. 57. b *Deus verò conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus.* Sed sanctus vir antè se asserit molas conterere, ut pòst de dentibus illius prædam potuisset auferre: quia tunc veraciter prædam de ejus dentibus tollimus, cùm priùs molas illius conterere scimus. Priùs enim necesse est occulta consiliorum illius machinamenta prodere, ut auditoris nostri animam valeamus postmodum ab aperto lapsu revocare. Hujus iniqui molas ipse summus pastor Ecclesiæ prædicando conterebat, cùm
1. Pet. 5. b diceret: *Sobrij estote & vigilate, quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* Contra hunc leonem sancta Ecclesia, quia ejus insidias conspicit, fidei caulas munit. Cujus tòties molas frangit, quoties hæreticorum argumenta destruit: totiesque ab ejus dentibus prædam diripit, quoties ab errore quempiam prædicando convertit. Et quia plerique justorum tunc erunt, qui se Ecclesiasticæ pacis tempore ab hoc mundo exituros esse crediderunt, beatus Job dum sua narrat, voces quoque justorum sequentium indicat, dicens.

Quòd sancta Ecclesia filios suos in nido pacis enutriat.

CAPUT XVI.

[*Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.*] Quid hoc loco per nidi nomen exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, qua unusquisque infirmus nutritur? Multitudo quippe illa bonorum, quæ persecutionum temporibus fuerit deprehensa, nutrimentorum suorum dies quasi in nido, sic in loco quietis, explere se credidit. Nam nisi sancta Ecclesia infirmos quosque filios nunc in nido pacis enutriret, Psalmista non diceret: *Etenim* Psal. 83. a
passer invenit sibi domum, & turtur nidum, ubi reponat pullos suos. Jam * quippe domum invenit sibi
*al. quidem. passer; quia æternum cæli habitaculum noster Redemptor intravit. Et turtur invenit nidum; quia sancta Ecclesia amore conditoris affecta, crebris gemitibus utitur, & velut nidum sibi, id est, pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora evolent, charitatis gremio calefactos fovet. Igitur quia tunc erunt, qui pacis tempore se ad superna migrare, id est, à nido evolare crediderunt, eorum vox beati Job voce prævenitur, cùm ait: [*Dicebamque, In nidulo meo moriar.*] Quia verò hoc ipsum sibi pacis otium ex multorum dterum longitudine promittebant, rectè subjungit, dicens: [*Et sicut palma multiplicabo dies.*] Palma enim tardè proficit, sed diu in viriditate subsistit. Cùm multis autem difficultatibus sancta Ecclesia ad fidei statum venit, & pro collectione plurimorum, in ejusdem fidei gloria diutiùs stare concupiscit. Sicut palma ergo multiplicare se dies credidit, quæ emergente subitæ tentationis articulo, pacis suæ gratiam & tardè à fidelibus adeptam, & citiùs ab infidelibus interceptam dolet. Nec immerito ju- 25.
storum vita palmæ comparatur: quia scilicet palma inferiùs tactu aspera est, & quasi aridis corticibus obvoluta; superius verò & visu & fructibus pulcra: inferiùs corticum suarum involutionibus angustatur: sed superiùs amplitudine pulcræ viriditatis expanditur. Sic quippe est electorum vita, despecta inferiùs, superiùs pulcra: in imo ista quasi multis corticibus obvolvitur, dum innumeris tribulationibus angustatur: in summo verò illa quasi pulcræ viriditatis foliis amplitudine retributionis expanditur. Habet quidem aliud palma, quo à cunctis arborum generibus differt. Omnis namque arbor in suo robore juxta terram vasta subsistit, sed crescendo superiùs angustatur, & quantò pauliſper sublimior, tantò in altum subtilior redditur. Palma verò minor ab imis inchoat, & juxta ramos ac fructus ampliori robore exurgit: & quæ tenuis ab imis proficit, vastior ad summa succrescit. Quibus itaque alia arbusta nisi terrenis mentibus inveniuntur esse similia, inferiùs vasta, superiùs angusta? Dist. 47. c. Omnes hujus. quia nimirum omnes hujus sæculi dilectores, in terrenis rebus fortes sunt, in cælestibus debiles. Nam pro temporali gloria usque ad mortem desudare appetunt, & pro spe perpetua ne parum quidem in labore subsistunt. Pro terrenis lucris quaslibet injurias tolerant, & pro cælesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant: terreno judici toto etiam die assistere fortes sunt, in oratione verò coram Domino vel unius horæ momento lassantur. Sæpe nuditatem, dejectionem, famem, pro acquirendis divitiis atque honoribus tolerant, & earum rerum se abstinentia cruciant, ad quas adipiscendas festinant: superna autem laboriosè quærere tantò magis dissimulant, quantò ea retribui tardiùs putant. Hi itaque quasi aliarum arborum more deorsum vasti sunt, sursum angusti; quia fortes in inferiora subsistunt, sed ad superiora deficiunt. At contrà ex qualitate palmarum designatur proficiens vita justorum, qui nequaquam sunt in terrenis studiis fortes, & in cælestibus debiles; sed longiùs atque distantiùs studiosos se Deo exhibent, quàm sæculo fuisse meminerunt. Nam cùm quibusdam per prædicatorem nostrum dicitur: *Humanum dico,* Rom. 6. e
propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem: eorum proculdubio infirmitati condescenditur, ac si eis apertiùs diceretur: Si nequaquam amplius potestis, saltem tales estote in fructu bonorum ope- Vide ep. 24. lib. 4.

rum, quales fuistis dudum in actione vitiorum; ne debiliores vos habeat sancta * libertas charitatis, quàm in carne validos habuit usus terrenæ voluptatis. Sunt verò nonnulli, qui cùm cælestia appetunt, atque hujus mundi noxia facta derelinquunt, ab inchoatione sua quotidie inconstantiæ pusillanimitate deficiunt. Quibus hos, nisi arbustis reliquis similes dixerim, qui nequaquam tales superiùs surgunt, quales inferiùs oriuntur? Hi quippe ad conversionem venientes, non tales quales cœperunt, perseverant, & quasi more arborum, inchoatione vasti sunt, sed tenues crescunt: quia pauliſper per augmenta temporum patiuntur detrimenta virtutum. Sensim quippe in eis desideria superna languescunt; & qui robusta ac fortia proposuerant, debilia atque infirma consummant: dumque ætatis augmento proficiunt, quasi flexibiles crescunt. Palma verò, sicut dictum est, vastior in summitate est, quàm esse cœperit ex radice: quia sæpe electorum conversio plus finiendo peragit, quàm proponit inchoando; & si tepidiùs prima inchoat, ferventiùs extrema consummat: videlicet semper inchoare se æstimat, & idcirco infatigabilis in novitate perdurat. Hanc scilicet justorum constantiam Propheta intuens, ait: *Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem suam, assument pennas ut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* Mutant quippe fortitudinem; quia fortes studeant esse in spirituali opere, qui dudum fuerant fortes in carne. Assumunt autem pennas ut aquilæ; quia contemplando volant. Currunt & non laborant, quia velocibus magna celeritate prædicant. Ambulant & non deficiunt; quia intellectus sui velocitatem retinent, ut tardioribus condescendant. In cunctis verò bona quæ accipiunt, quantò aliis libenter accommodant, tantò ipsi incommutabiles in novitate perdurant: & qui tenues à radice inchoationis exeunt, fortes in culminis perfectione convalescunt. Dicat itaque beatus Job ex persona sua, dicat ex voce sanctæ Ecclesiæ his, quos pacis tempore ad se conversos habuerat, atque in bonis moribus perseveraturos credebat: [*Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.*] Quasi enim palmam multiplicare se dies credidit, quæ mentes fidelium ad extremum usque robustiores exurgere putabat. Cùm enim multorum corda persecutionibus cœperint lassata mollescere, dolet jam in se quasi ad debilitatem tendere, quos mirabatur fortia proposuisse. Et quia mente semper spiritali scientiæ intendit, rectè subjungitur: [*Radix mea aperta est secus aquas.*] Juxta aquas enim radix aperitur, quando ad percipienda veritatis fluenta latenter cogitatio mentis expanditur. Ut enim in superiori libro jam diximus, solet in sacro eloquio radicis nomine occulta cogitatio designari. Radicem igitur nostram secus aquas aperimus, cùm infusioni intimæ cogitationem taciti cordis intendimus. Quæ scilicet verba si ad vocem sanctæ Ecclesiæ ducimus, radix illius ipsa debet incarnatio Redemptoris intelligi. Quæ juxta aquas aperta est, dum Deus invisibilis per assumptionem humanitatis suæ patuit aspectibus visionis nostræ. Creator quippe qui in divinitate videri non poterat, assumpsit à nobis unde videretur à nobis. Radix ergo secus aquas aperitur; quia auctor humani generis per humanitatem suam hominibus demonstratur. Unde rectè quoque per Psalmistam dicitur: *Et erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Decursus quippe aquarum sunt quotidiani transitus deficientium populorum. Et de semetipsa Veritas dicit: *Si in ligno viridi hæc faciunt, in arido quid fiet?* Lignum ergo secus decursus aquarum est, quia fructum & protectionem sui nobis umbraculi proferens, apparuit creator in carne, ut humanum genus per resurrectionem figeret, quod per defectum quotidie ibat in mortem. Sequitur: [*Et ros morabitur in messione mea.*] Subaudis, *dicebam.* Messio enim sanctæ Ecclesiæ non inconvenienter accipitur, cùm perfectæ animæ corporibus abstractæ, velut maturæ segetes à terra decisæ, ad cælestia horrea demigrant: quod quia non nostra virtute, sed cælesti gratia largiente agitur, bene ait: [*Et ros morabitur in messione mea.*] Ros namque desuper cadit, messis deorsum colligitur. Ergo ros morabitur in messione; quia gratia desuper veniens agit, ut digni simus qui de inferioribus colligamur. Ipsa quippe nos desuper infundente, fructum bonorum operum ferimus. Unde rectè quoque per Paulum dicitur: *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit.* Si enim quæratur quid sit ros desuper veniens, ait: *Gratia Dei sum id quod sum.* Si intueamur messem sub rore crescentem, ait: *Et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboravi.* Sequitur: [*Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.*] Subaudis, *dicebam.* Superiori quippe sententiæ conjungitur, quod locutione continua subinfertur, cùm ait: [*Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.*] Ac deinde subjungitur: [*Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.*] Cunctis vera scientibus liquet, quòd ad vetustam vitam vitia pertinent, virtutes ad novam. Hinc enim Paulus dicit: *Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum.* Hinc rursus ait: *Vetus homo noster simul crucifixus est.* Hinc Psalmista ex typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus dicit: *Inveteravi inter omnes inimicos meos.* A fervore etenim mentis vel inter spiritales inimicos, vel inter carnales quosque proximos, ipso aliquo modo vivendi usu veterascimus, & assumptæ novitatis speciem fuscamus. A qua tamen vetustate quotidie si studio circumspectionis invigilamus, orando, legendo, bene vivendo renovamur: quia vita nostra dum lacrymis lavatur, bonis operibus exercetur, sanctis meditationibus tenditur, ad novitatem suam sine cessatione reparatur. Beatus igitur Job sic sua narrat, ut nostra significet: quia sancta Ecclesia cùm fideles suos conspicit ad vitæ veteris culpas redire, eos quos novitatem mentis intuetur perdere, cogitur plorare. Prædicator quippe egregius discipulis suis dicit: *Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum?* Sancta ergo Ecclesia quasi amissam gloriam deplorat, cùm fideles suos ad vitam veterem redire considerat. Ait enim: [*Dicebam, Gloria mea semper innovabitur;*] quia eos quos in se novæ vitæ militare credidit, vetustis desideriis servire cognoscit. Arcus autem nomine in sacro eloquio aliquando malorum insidiæ, aliquando dies judicij, aliquando verò ipsa eadem sacra eloquia designantur. Per arcum quippe insidiæ figurantur, sicut per Psalmistam dicitur: *Intenderunt arcum suum, rem amaram.* Per arcum quoque dies extremi judicij designatur, sicut per eumdem rursum Psalmistam dicitur: *Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis: dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus.* In arcu enim quantò longè trahitur chorda, tantò de eo districtior exit sagitta. Sic nimirum sic extremi judicij dies quantò longè differtur ut veniat, tantò cùm venerit, de illo districtior sententia procedit. Idcirco autem diversis nunc cladibus percutimur, ut his correcti, paratiores tunc inveniri valeamus. Unde illic præmissum est: *Ostendisti populo tuo dura;* flagella videlicet sæculi, quæ secuturum graviùs judicij diem præcurrunt. *Potasti nos vino compunctionis:* ut terrena gaudia in lacrymas veterentur. *Dedisti*

* *al.* libertas, quos in carne v. h. usu terreno voluptas.

26.

Esa. 40. f

27.

Psal. 1. a

Luc. 23. e

1 *Cor.* 15. d

Coloss. 3. b

Rom. 6. a

Psal. 6. b

1. *Thess.* 2. d

28.

Psal. 63. a

Psal. 59. a

disti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus. Ac si diceret: Hoc tempus misericordiæ est, illud tempus judicij erit. Per ista ergo hujus temporis flagella significans, quomodo tunc percussurus es, quando non parcens judicas, qui sic districtè modò percutis, quando parcis. Aliquando autem per arcum etiam sacra Scriptura signatur. Ipsa quippe arcus est Ecclesiæ, ipsa arcus est Domini, de qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniunt. Unde rectè quoque per
Psal.7.b Psalmistam dicitur: *Arcum suum tetendit & paravit illum, & in ipso paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.* Arcum namque suum Dominus tetendit; quia cunctis peccatoribus per Scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præparavit; quia secundùm eloquij sui sententiam, eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus effecit; quia in eos quos per terrorem corrigit, accensas verborum sententias emittit. De hoc prædi-
Esai.7.d catorum arcu per Esaiam dicitur: *Cum sagittis & arcu ingrediuntur illuc:* quia nimirum sancti Apostoli ad feriendam Gentilis vitæ duritiam cum districtis verborum spiculis venerunt. Quid igitur hoc in loco arcus nomine, nisi sacrum eloquium debet intelligi? In chorda etenim Testamentum novum, in cornu verò Testamentum vetus accipitur. In arcu autem dum chorda trahitur, cornu curvatur. Sic in hoc eodem sacro eloquio dum Testamentum novum legitur, duritia Testamenti veteris emollitur. Ad ejus namque spiritalia & blanda præcepta, illius litteræ se rigor inclinat: quia Testamentum novum, dum quasi quodam bonæ operationis brachio trahitur, in Testamento veteri severitatis jura flectuntur. Nec indecenter dicimus chordam Testamento novo congruere, quod de incarnatione Dominica certum est extitisse. Quasi ergo chorda trahitur, & cornua curvantur: quia dum in Testamento novo incarnatio mediatoris agnoscitur, ad spiritalem intelligentiam rigor Testamenti veteris inclinatur. Ait igitur sanctus vir: [*Dicebam, Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.*] Arcus in manu, est Scriptura sacra in operatione. In manu etenim arcum tenet, qui divina eloquia quæ intellectu cognoscit, operatione perficit. Instauratur ergo arcus in manu, dum quidquid in sacro eloquio studendo cognoscitur, vivendo completur. Hinc etiam Salomon dum fortes spiritalis pugnæ describeret bellatores, ait: *Omnes tenentes gladios, ad bella doctissimi.* Quid namque in divina Scriptura per gladium figuretur, Paulus aperuit, dicens: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Salomon autem non ait: Omnes habentes gladios, sed tenentes: quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gladium, qui divinum quidem eloquium novit, sed secundùm illud vivere negligit. Et doctus esse ad bella jam non * vellet, qui spiritalem quem habet gladium, minimè exercet. Nam resistere tentationibus omnino non sufficit, qui hunc verbi Dei tenere gladium malè vivendo postponit. Sancta itaque Ecclesia, quæ subsequenti persecutione deprimitur, malorum abundantiam, & bonorum inopiam pensans, beati Job vocibus damna sua prænunciat, dicens: [*Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.*] Quæ videlicet cuncta considerans, nequaquam spe cassa fallebatur. Nam perfecti quique multos nunc ejus consp iciunt adjutores, sed pensant proculdubio quòd emergente persecutionis articulo, ex his plerique hostes illius fiunt, qui esse pacis tempore ejus cives videntur. Non autem de omnibus ita desperant: sed tamen plerumque contingit, ut hi, de quibus majorem fidei fiduciam habuerant, ipsi ejusdem fidei hostes atrociores fiant: ut eos tunc videant contra sacra eloquia agere, ex quorum se operatione crediderant hæc eadem sacra eloquia ad prædicationis gratiam restaurare. Quæ tamen tempora jam nunc inchoasse ingemiscimus, cùm multos intra Ecclesiam positos cernimus, qui aut nolunt operari quod intelligunt, aut hoc ipsum quoque sacrum eloquium intelligere ac nosse contemnunt. A veritate etenim avertentes auditum, ad fabulas convertuntur, dum *omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Iesu Christi.* Scripta Dei ubique reperta opponuntur oculis; sed hæc cognoscere homines dedignantur. Pæne nullus quærit scire quod credidit. Multitudo ergo bonorum præcedentium arcum suum destrui dolebat, quæ sacrum eloquium restaurari semper per studium subsequentium credebat.

Cant.3.6

Ephes.6.

29.

* *al.* velet

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM JOB
LIBER VIGESIMVS.

CAPUT PRIMUM.

QUAMVIS omnem scientiam atque doctrinam Scriptura sacra sine aliqua comparatione transcendat; ut taceam quòd vera prædicat, quòd ad cælestem patriam vocat, quòd à terrenis desideriis ad superna amplectenda cor legentis immutat, quòd dictis obscurioribus exercet fortes, & parvulis humili sermone blanditur: quòd nec sic clausa est, ut pavesci debeat; nec sic patet, ut vilescat: quòd usu fastidium tollit, & tantò ampliùs diligitur, quantò ampliùs meditatur: quòd legentis animum humilibus verbis adjuvat, sublimibus sensibus levat: quòd aliquo modo cum legentibus crescit: quòd à rudibus lectoribus quasi recognoscitur, & tamen doctis semper nova reperitur: ut ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atque doctrinas ipso etiam locutionis suæ more transcendit: quia uno eodemque sermone dum narrat textum, prodit mysterium, & sic scit præterita dicere, ut eo ipso noverit futura prædicare, & non immutato dicendi ordine, eisdem ipsis sermonibus novit & anteacta describere, & agenda nunciare: sicut

hæc eadem beati Job verba sunt, qui dum sua dicit, nostra prædicit; dumque lamenta propria per sermonem indicat, sanctæ Ecclesiæ causas per intellectum sonat. Ait enim: [*Qui me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum. Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant, quasi ad imbrem serotinum.*] Hanc etenim apud beatum Job fuisse subjectorum reverentiam indubitanter credimus. Sed sicut jam sæpe diximus, sancta Ecclesia hæreticorum vel carnalium tribulationibus pressa, præteritorum reminiscitur temporum, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu à fidelibus auditur, & adversariorum suorum proterviam deplorans, dicit.

Quanta reverentia Job fuerit apud auditores suos, & quanta discretionis in sermonibus proferendis.

CAPUT II.

QUI me audiebant, expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum.] Ac si apertè dicat: Non ut hi protervi ac tumidi, qui dum veritatis verba susçipere renuunt, prædicationis meę sententias quasi docendo præcurrunt. Cujus nunc discipuli intenti ad ejus consilium tacent: quia verba ejus non audent impugnare, sed credere. Ut enim proficere ex ipsis possint, ea proculdubio non judicaturi, sed secuturi audiunt. De quibus rectè subjungitur: [*Verbis meis addere nihil audebant;*] quia nimirum tunc hæretici cùm contra hanc libertate pessima fuerint effrænati, dictis ejus addere aliquid præsumunt, cùm prædicamentorum ejus rectitudinem quasi emendare moliuntur. Quæ adhuc de bonis auditoribus subdit: [*Et super illos stillabat eloquium meum.*] In hac stillatione eloquij, quid aliud quàm mensura prædicationis accipitur? quia oportet ut exhortationis gratia singulis juxta capacitatem ingenij conferatur. Per hoc ergo quod dicitur: [*Verbis meis addere nihil audebant;*] reverentia laudatur audientium. Per hoc verò quod subditur: [*Et super illos stillabat eloquium meum;*] indicatur dispensatio magistrorum. Debet enim subtiliter is qui docet, perspicere, ne plus studeat, quàm ab audiente capitur, prædicare. Debet enim ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, ne dum parvis sublimia, & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quàm auditoribus prodesse. Jubente autem Domino, non solùm phialæ ad mensam tabernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatio, quid verò per cyathos, nisi minima & tenuis de Deo locutio designatur? In mensa igitur Domini & phialæ præparantur & cyathi: quia videlicet in doctrina sacri eloquij, non solùm exhibenda sunt magna & arcana quæ debriant, sed etiam parva & subtilia quæ quasi per gustum notitiam præstant. Hujus ergo discretissimæ dispensationis suæ, sancta Ecclesia extremis pressa temporibus reminiscatur, & dicat: [*Super illos stillabat eloquium meum.*] Ubi aptè quoque subjungitur: [*Expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.*] Verba quippe sanctæ prædicationis sicut pluviam sustinemus, cùm vera humilitate ariditatem nostri cordis agnoscimus, ut potu sanctæ prædicationis irrigemur. Unde Deo rectè per Psalmistam dicitur: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* His doctrinæ fluentis infundi Propheta nos admonet, dicens: *Sitientes venite ad aquas.* Qui dum in extrema parte jam sæculi verba sanctæ prædicationis accipimus, quasi ad imbrem serotinum os cordis aperimus. Nam si os in corde non esset, Psalmista non diceret: *Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala.* Os igitur cordis quia verbis intendimus ultimæ prædicationis, hoc velut serotinis aperimus fluentis. Quæ nimirum prædicatio ex ejus ad nos sacrificio prodiit, qui per Psalmistam dicit: *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Quia enim Redemptor noster juxta mundi finem vim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit. De hoc imbre serotino aliàs scriptum est: *Dabo vobis pluviam temporaneam & serotinam.* Temporaneam quippe pluviam dedit, quia electis suis priori tempore legis intellectum contulit. Serotinam quoque pluviam tribuit, quia prædicari diebus ultimis incarnationis suæ mysterium fecit. Quod quia sancta Ecclesia quotidie annunciare non desinit, ora cordis audientium velut ex imbre serotino infundit. Sequitur.

Quòd prælatus quisque ea circa subditos suos debet uti censura, ut eis pro tempore sic se gravem exhibeat, ut non reddat odiosum; sic hilarem, ut non faciat vilem.

CAPUT III.

SI quando ridebam ad eos, non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terram.] Hoc si juxta historiæ verba percipimus, credi necesse est quòd vir sanctus talem se exhibuerit subditis, ut etiam ridens timeri potuisset. Sed cùm superiùs patrem se pauperum, viduarum verò consolatorem fuisse perhibet; magna valde discretione res indiget, quomodo in tanto terrore regiminis, tanta quoque affuerit lenitas, & mansuetudo pietatis. Sine magna enim benignitatis lenitate non fuit hoc, quòd se patrem pauperum, & viduarum consolatorem dicit. Sed rursum sine magna severitate non potuit etiam ridens timeri. Qua in re quid aliud docemur, nisi quòd talis debet esse dispensatio regiminis, ut is qui præest, ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus & arridens timeri debeat, & iratus amari? ut eum nec nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata severitas odiosum. Sæpe enim subjectos frangimus, dum plus justo vigorem justitiæ tenemus. Qui profectò vigor jam justitiæ non erit, si se sub justo moderamine non custodit. Et sæpe à disciplinæ metu resolvimus subditos, si nostro regimini hilaritatis fræna laxamus: quia dum nos quasi licenter lætos aspiciunt, audacter ipsi ad illicita resolvuntur. Sed ut rectoris vultus etiam lætus debeat timeri, necesse est ut ipse vultum sui conditoris sine cessatione timeat. Illi etenim menti difficile de lætitia creditur, quæ quòd se pro amore Domini continuè affligat, à subditis scitur. Qui enim incessanti æstu spiritalis desiderij superna appetit, valde de ea in dubium venit hoc, quòd aliquando ante homines hilarescit. Unde & idem beatus Job non longè post dicturus est: *Sèper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deũ.* Sic quippe metuebat judicem suum, quasi imminentes impetus fluctuum, jam jamque moriturus. Cujus ergo in mentem mœror divini timoris infuderat, rectè hilaritati illius subditi non credebant: quia cogebantur ridenti non credere, cujus cor in timore conditoris noverant quàm continua mœstitia tenebat. Hoc quoque juxta historiam non inconvenienter accipitur, quod protinus subinfertur.

Quòd Sanctorum lux in terrenorum desideriis non est, quorum conversatio in cælis est.

CAPUT IV.

ET lux vultus mei non cadebat in terram.] Scriptum quippe est: *Oculi sultorum in finibus terræ.* Rursumque per eumdem Salomonem dicitur: *Oculi*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Eccle.2. b *sapientis in capite ejus.* Paulus quoque ait: *Caput* A
1.Cor.11 c *viri Christus.* Oculi ergo sapientis in capite ejus sunt, dum Redemptoris sui semper opera quæ imitari debeat, contemplatur. Lux ergo vultus ejus in terram non cecidit; quia ea quæ terrena sunt, per concupiscentiam non aspexit. Sed quia superficiem historiæ sub brevitate discussimus, quid in his de intellectu mystico lateat, perpendamus. Unam esse personam Christum & Ecclesiam, plerumque jam diximus; & sæpe vox capitis ad vocem corporis, sæpe vox corporis ad vocem capitis transit. Qui enim sunt in carne una, nil obstat, ut conveniant etiam in voce una. Dicat ergo ex voce capitis de electis suis, dicat Ecclesia: [*Si quando ridebam ad eos, non credebant.*] Ridere etenim Dei, est Sanctorum vias prosequenti favore prosperari; sicut de his quoque per usum dicitur, quos in hoc sæculo felicitatis blandimenta comitantur: Arrisit illis tempus. Unde econtra, ira appellatur Domini, à bonis actio-
Psal.2.b nibus infirmari; sicut scriptum est: *Ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.* Si igitur irasci Dominus perhibetur, cùm viam justitiæ homines perdunt, rectè arridere Dominus dicitur, cùm bona nostra opera favor gratiæ supernæ comitatur.

Quòd grave peccatum sit incauta securitas; & valde utile sit, etiam cum stamus, formidare ruinam.

CAPUT V.

SED electi quique quamdiu in hac vita sunt, securitatis sibi confidentiam non promittunt. Horis enim omnibus contra tentamenta suspecti, occulti hostis insidias metuunt, qui etiam tentatione cessante, vel sola graviter suspicione turbantur. Nam sæpe multis grave periculum incauta securitas fuit: ut call di hostis insidias non tentati, sed jam prostrati cognoscerent. Vigilandum quippe semper est, ut mens continuè sollicita numquam relaxetur intentione superna: ne laboriosa deserens, in cogitationibus fluxis, quasi in quibusdam mollibus stramentis jacens, venienti corruptori diabolo mens se resoluta prostituat. Semper verò est ad certamen adversarij erigendus animus: semper contra occultas insidias cautela providenda. Hinc etenim Habacuc propheta ait: *Super custodiam meam stabo.* Hinc rursum scriptum est: *Statue tibi speculam;*
Hab.2.a Hiere.31 a *pone tibi amaritudines, qui evangelizas Sion.* Hinc per Salomonem dicitur: *Beatus vir, qui semper est*
Prov.28 e *pavidus: qui autem mentis est duræ, corruet in malum.* Hinc iterum dicit: *Vniuscujusque ensis super*
Cant. 3 e *femur suum, propter timores nocturnos.* Nocturni quippe timores, sunt insidiæ tentationis occultæ. Ensis autem super femur, est custodia vigilans, carnis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor, id est, occulta & repentina tentatio subrepat, semper necesse est, ut femur nostrum superpositus custodiæ ensis premat. Sancti etenim viri sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione su-
4. Psal.2.b specti; quippe quibus dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore:* ut & de spe exultatio, & de suspicione nascatur tremor.
Ps. 85. c Quorum voce iterum Psalmista dicit: *Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.* Qua in re notandum, quòd non ait: Lætetur ut securum sit; sed, Lætetur, ut timeat. Meminerunt namque, quamvis eo-
Iob. 7. a rum actio prosperetur, qui adhuc in hac vita sunt; de quæ per eumdem Job dicitur: *Tentatio est vita*
Sap.9. d *humana super terram.* Meminerunt rursum quòd scriptum est: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Meminerunt & metuunt, & certitudinem sibi in se promittere non præsumunt: sed positi inter gaudium spei, & tentationis metum, confidunt, & timent: confortantur, & titubant: certificantur, & suspecti sunt. Bene ergo per vocem electi membri sub figura nostri capitis dicitur: [*Si quando ridebam ad eos, non credebant;*] quia Redemptori nostro quasi arridenti non credimus, dum multis jam ejus donis testantibus, & gratiam favoris ejus accipimus, & tamen adhuc sub ejus judicio de nostra infirmitate titubamus. Videamus qualiter Paulo & arridetur jam per supernam gratiam, & ipse adhuc quasi non credit per suspicionis
Act. 9. b metum. Jam è cælo illi Dominus loquens, ejusque interiùs oculos aperiens, exteriùs claudens, potentiam suæ majestatis ostenderat: jam de eo Ana-
2.Cor 12 a niæ dixerat, *Vas electionis mihi est:* jam ad tertium cælum super se raptus fuerat: jam in paradisum ductus arcana verba, quæ dicere non posset, audierat; & tamen adhuc timidus dicit: *Castigo corpus*
1.Cor. 9. d *meum, & in servitutem redigo; ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.* Ecce arridenti sibi divinæ gratiæ & jam credit per spem, & necdum tamen credit per securitatem. Nam quia bene hæc verba Redemptoris nostri vocibus congruunt, etiam subjuncta testantur, cùm dicitur: [*Et lux vultus mei non cadebat in terram*] Quid namque terra, nisi peccator vocatur, cui primâ sententiâ dic-
Gen.3. d tum est: *Terra es, & in terram ibis?* Lux ergo vultus Domini in terram nequaquam cadit, quia visionis ejus claritas peccatoribus non apparet. Scriptum namque est: *Tollatur impius, ne videat*
Esa. 26. b *gloriam Dei.* Quasi enim lux in terram caderet, si in extremo judicio veniens, claritatem majestatis suæ peccatoribus aperiret. Quòd si hæc verba ex sanctæ Ecclesiæ voce suscipimus, non incongruè intelligere poterimus, lucem vultus ejus in terram non cadere, quia occupatis in terrenis actionibus, vetat summa contemplationis suæ mysteria prædicare. Dici enim infirmis fortia prohibet, ne dum incapabilia audiunt, prædicationis verbis quibus sublevari debuerant, opprimantur. Lux quippe ipsa corporea, quæ oculos sanos irradiat, infirmos obscurat: & dum lippientibus oculis claritati Solis intenditur, plerumque eis cæcitas ex luce generatur. Sancta itaque Ecclesia oppressa persecutionis tempore, memor autem præteritæ discretionis suæ, dicat: [*Lux vultus mei non cadebat in terram.*] Sed quia ex ejus capite hæc verba intelligere cœpimus, in ipso adhuc quod sequitur exequamur. Nam subditur:

Quòd in eorum cordibus qui carnem animæ præponunt, Christus non primum locum habet, sed ultimum.

CAPUT VI.

SI voluissem ire ad eos, sedebam primus.] Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis sunt, & posteriori actiones animæ: in eorum proculdubio cogitationibus Christus non primus, sed ultimus sedet. Sed electi quique quia ea præ omnibus quæ æterna sunt, cogitant; & posteriori cura ac minima, si qua sunt temporalia disponunt, quibus & magistra voce Veritatis dicitur: *Quærite*
Matt.6. b *primùm regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis:* in eorum corde Dominus primus sedet. Ubi aptè præmittitur: [*Si voluissem ire ad eos.*] Quia enim, sicut scriptum est, omnia ope-
Ephes.1. c ratur secundùm consilium voluntatis suæ; non secundùm nostrum meritum, sed quia ipse ita ut vult, visitatione sua nos Dominus illustrat. Itaque & cùm vult venit; & cùm venerit, primus sedet: quia & adventus ejus in corde nostro gratuitus est; & appetitus ejus desiderij, in cogitatione nostra, æqualis ceteris desideriis non est. Sequitur.

Quòd prædicator circumstantem Ecclesiæ exitum quem regit, divinarum promissionum auctoritatibus debeat consolari.

CAPUT VII.

CVmque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.] Quasi rex Dominus sedet in corde; quia circumstrepentes regit animorum motus in nostra cogitatione. In mente quippe quam inhabitat, dum torpentia excitat, inquieta frænat, frigida accendit, accensa moderatur, emollit rigida, fluxa restringit: ex ipsa hac diversitate cogitationum, quasi quidam illum exercitus circumstat. Sive certè quasi rex sedet circumstante exercitu; quia præsidentem illum mentibus electorum circumstat turba virtutum. Qui etiam mœrentium consolator est, ex ea promissione qua dicit. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur:* Et rursus: *Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum; & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Ea verò quæ de sanctæ Ecclesiæ capite diximus, nil obstat, si ad vocem quoque ejusdem Ecclesiæ referamus. In ea quippe ordo doctorum quasi rex præsidet, quem fidelium suorum turba circumstat. Quæ scilicet multitudo fidelium rectè quoque exercitus dicitur: quia in procinctu bonorum operum indesinenter quotidie contra tentationum bella præparatur. Corda quoque mœrentium sancta Ecclesia consolatur, dùm præsentis peregrinationis ærumna afflictas mentes electorum pensat, & has æternæ patriæ promissione lætificat. Considerat etiam, quòd cogitationes fidelium divino sint timore * percussæ: & quos de Deo conspicit districta audisse ut timeant, agit quoque quatenus & mansuetudinem pietatis ejus audiant ut præsumant. Sic namque sancta Ecclesia fidelibus suis de pietate & justitia Redemptoris in prædicationis serie spem miscet & metum: quatenus nec incautè de misericordia confidant, nec desperatè justitiam timeant. Nam verbis sui capitis formidantes refovet, dicens: *Nolitè timere pusillus grex; quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Atque iterum præsumentes terret cùm dicit: *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Rursum formidantes refovet, dicens: *Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælo.* Sed in semetipsis præsumentes deterret, cùm ait: *Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem* Formidantes refovet, cùm dicit: *Oves meæ vocem meam audiunt; & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Sed in semetipsis præsumentes deterret, dicens: *Dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Formidantes refovet, dicens: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Præsumentes deterret, dicens: *Cùm venerit filius hominis, putas inveniet fidem in terra?* Metuentes refovet, cùm latroni dicit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Sed terret præsumentes, dum Judas ex Apostolatus gloria in tartarum labitur. De quo per sententiæ definitionem dicitur: *Duodecim vos elegi, & unus ex vobis diabolus est.* Formidantem refovet, cùm dicit: *Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum, numquid revertetur ad eum ultra? Numquid non contaminata, & polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus.* Sed præsumentem deterret, cùm dicit: *Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus.* Formidantem refovet, dicens: *Ergo saltem amodo voca me: pater meus, dux virginitatis meæ tu es.* Sed præsumentem deterret, dicens, *Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.* Formidantem refovet, cùm ait: *Revertere aversatrix Israel: & non avertam faciem meam à vobis, quia sanctus ego sum, dicit Dominus: & non irascar in perpetuum.* Sed præsumentem deterret, cùm Prophetam suum ab intercessione prohibet, dicens: *Non assumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam clamorem eorum in tempore afflictionis: quia si steterint coram me Moyses & Samuel, non est anima mea ad populum istum.*

Quòd in Prælatis Ecclesiæ sese complecti debeant & affectus misericordiæ, & districtio disciplinæ.

CAPUT VIII.

SAncta itaque Ecclesia auditorum suorum mentem & de misericordiæ benignitate sublevat, & de judicij districtione perturbat: quatenus in prædicatione sua dum bene utrumque permiscet, electi ejus nec de exhibita justitia præsumant, nec de præterita iniquitate desperent. Sed hoc quod ait: [*Cum sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator:*] sciendum nobis est, quòd valde lectorem ædificare etiam juxta historiam potest, si perpendat quomodo bonis rectoribus permixta sit & regendi auctoritas, & benignitas consolandi. Ait enim: [*Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu;*] ecce auctoritas regiminis: [*eram tamen mœrentium consolator;*] ecce ministerium pietatis. Disciplina enim vel misericordia multùm destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet & justè consolans misericordia, & piè sæviens disciplina. Hinc est quòd semivivi illius vulneribus, qui à Samaritano in stabulum ductus est, & vinum adhibetur & oleum: ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur: quatenus unusquisque qui sanandis vulneribus præest, in vino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: per vinum mundentur putrida, per oleum sananda foveantur. Miscenda est ergo lenitas cum severitate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum: ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque nimia benignitate solvantur. Hoc nimirum illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis virga simul, ac mana est: quia cùm Scripturæ sacræ scientia est in boni rectoris pectore, si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam David ait: *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Virga etenim percutimur*, & baculo sustentamur. Si ergo est districtio virgæ, quæ feriat; sit & consolatio baculi, quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit * rigor sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæviens: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens. Intueri libet in Moysi pectore misericordiam cum severitate sociatam. Videamus amantem piè, & districtè sævientem. Certè cùm Israëliticus populus ante Dei oculos pæne inveniabilem contraxisset offensam, ita ut ejus rector audiret: *Descende, peccavit populus tuus:* ac si ei divina vox diceret: Qui in tali peccato lapsus est, jam meus non est; atque subjungeret: *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam;* ille semel & iterum pro populo cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait: *Aut dimitte eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Pensemus ergo quibus viscribus eumdem populum amavit, pro cujus vita de libro vitæ deleri se petiit. Sed tamen iste, qui tanto ejus populi amore constringitur, contra ejus culpas pensemus quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit, ad eumdem populum veniens, ait: *Ponat vir gladium suum, super femur suum, ite & redite de porta usque ad*

Mat. 5. a — joan. 16.
5.
* al. percutisse.
Luc. 12. d
Luc. 22. e
Luc. 10. d
Ibid. e
Ioan. 10. a
Mat. 24 b
Ibid. e
Luc. 18. b
Luc. 23. c
Ioan. 6. g
Hiere. 3. a
Hier 30. e
Hier. 3. b
Ezech. 10. a
Hiere. 3. b
Ibid. c
Exod 32. b
Ibid. d
6.
Dist. 45. cap. Disciplina.
Luc. 10. c
Eadem fere scribit epist. 24. l. 1.
Hcb. 9. a
Psal. 22. b
* al. vigor.
Ibid. d

portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Ceciderunt que in die illo quasi viginti tria millia hominum. Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit igne amoris: foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: tanta severitas, ut eos quos divinitus feriri timuerat, ipse judicij gladio feriret. Sic amavit eos quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente prosterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator admirabilis: causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegavit. Intus amans, divinæ iræ supplicando obstitit: foris sæviens, culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus, ostensa morte paucorum. Et idcirco A omnipotens Deus fidelem famulum suum citius exaudivit agentem pro populo: quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi utrumque Moyses miscuit: ut nec disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Unde hîc quoque juxta utramque virtutem dicitur: [*Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.*] Sedere quippe circumstante exercitu, vigor est ac disciplina regiminis: mœrentium verò corda consolari, ministerium pietatis. Sed quia inter hæc necesse est, ut expositionis sermo ad spiritalem intelligentiam recurrat; sancta Ecclesia ab adversariis suis extremis temporibus pressa, reminiscitur transacti juri regiminis: reminiscitur & quanta afflictis exhibuerit beneficia pietatis. Cujus videlicet disciplina & misericordia tunc à levibus irridetur. Unde & subditur.

CAP. XXX. *NVnc autem deridet me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo: & vita ipsa putabantur indigni. Egestate & fame steriles: qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Et mandebant herbas, & arborum cortices: & radix iuniperorum erat cibus eorum. Qui de convallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream. Qui inter huiusce modi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant. Filii stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes. Nunc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis in proverbium. Abominantur me, & longe fugiunt à me: & faciem meam conspuere non verentur. Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me: & frænum posuit in os meum. Ad dexteram orientis calamitates meæ illico surrexerunt: pedes meos subverterunt, & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis. Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & prævaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium. Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miserias devoluti sunt. Redactus sum in nihilum: abstulit quasi ventus desiderium meum: et velut nubes pertransiit salus mea. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, et possident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur doloribus: et qui me comedunt, non dormiunt. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, et quasi capitio tunicæ succinxerunt me. Comparatus sum luto, et assimilatus sum favillæ et cineri. Clamo ad te, et non exaudis: sto, et non respicis me. Mutatus es mihi in crudelem, et in duritia manus tuæ adversaris mihi. Elevasti me, et quasi super ventum ponens, elisisti me valide. Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi. Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: et si corruerint, ipse salvabis. Flebam quondam super eo qui afflictus erat & compatiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ. Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie: prævenerunt me dies afflictionis. Mœrens incedebam, sine furore consurgens in turba clamavi. Frater fui draconum, & socius struthionum. Cutis mea denigrata est super me, & aruerunt ossa mea præ caumate. Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.*

Quòd hæreticorum derisio nullius est inter Patres auctoritatis.

CAPUT IX.

7. *NVnc autem deridet me iuniores tempore.*] Omnes hæretici ætati universalis Ecclesiæ comparati, juniores tempore congruè vocantur: quia ipsi ab ea, non autem ipsa egressa est ab illis. Unde rectè
1. Ioan 2. e quoque per Joannem dicitur: *A nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* Juniores ergo tempore sanctam Ecclesiam irridentes, cùm hi qui ab ea egressi C sunt, doctrinæ ejus verba despiciunt, de quibus adhuc subditur: [*Quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.*] Quis est grex sanctæ Ecclesiæ, nisi multitudo fidelium? Vel qui alij hujus gregis canes vocantur, nisi Doctores sancti, qui eorumdem fidelium custodes extiterunt? Qui dum pro Domino suo diurnis nocturnisque vigiliis intenti clamaverunt, magnos, ut ita dixerim, latratus
Ps. 67. c prædicationis dederunt. De quibus eidem Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: *Lingua canum tuorum ex*

B *inimicis ab ipso.* Nonnulli quippe ab idolorum cultibus revocati, facti sunt prædicatores Dei. Lingua ergo canum Ecclesiæ ex inimicis prodit, quia conversos Gentiles Dominus etiam prædicatores facit. Unde Judæorum tarditas, qui pro Deo loqui noluerunt, increpante Propheta, reprehenditur, qui
Esai. 56. d ait: *Canes muti, non valentes latrare.* Patres verò hæreticorum dicimus, eos videlicet, quos hæresiarchas vocamus; de quorum perversa prædicatione, id est, locutionis semine, sequentes sunt populi in errore generati. Sancta ergo Ecclesia cum canibus gregis sui hæreticorum patres ponere dedignatur: quia inventores errorum dijudicando respuit, eosque inter veros patres numerare contemnit. Qui etsi quosdam visi sunt à gentilitatis errore revocasse, quorumdam mores ad honesta agenda docuisse: pro eo tamen quòd de Deo recta non senserunt, eos cum canibus gregis sui non ponit, quia cum rectis prædicatoribus non adscribit. Liquet enim quòd Arius, Photinus, Macedonius, Nestorius, Eutyches, Dioscorus, Severus, multique his similes, docendo atque suadendo conati sunt patres videri: sed errores eorum sancta universalis Ecclesia

districta severitate dijudicans, eos inter custodes gregis sui non numerat, quos ejusdem gregis unitatem dissipantes damnat. De quibus voce Pauli Act. 20. f Ephesiis dicitur: *Scio quia post discessum meum ingredientur ad vos lupi graves, non parcentes gregi* Et quia nonnumquam hæretici quantò magis in perfidiæ errorem dilabuntur, tantò amplius in exteriori sese operatione custodiunt, ita ut agere præ ceteris magna videantur: sancta universalis Ecclesia cuncta eorum opera despicit, quæ ex auctoritate fidei non prodire perpendit. Unde rectè quoque beati Job voce subjungitur: [*Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo: & vita ipsa putabantur indigni.*] Virtus quippe in manu, est magnitudo in operatione. Sed virtus manuum hæreticorum sanctæ Ecclesiæ pro nihilo ducitur: quia nullius esse meriti conspicit, vera fide perdita, quidquid operantur. Charitatem quippe Dei & proximi deserunt, qui & de eo falsa sentiunt, & à proximis jurgando dividuntur. Sed virtutem manuum sine charitate testatur prædicator egregius nil valere, qui ait: *Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Nonnumquam verò hæretici signa quoque ac miracula faciunt, sed ut hîc præmia afflictionis suæ, abstinentiæque recipiant, videlicet laudes, quas quærunt. Unde & Redemptoris voce dicitur: *Multi mihi dicent in illa die: Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia non novi vos: discedite à me, qui operamini iniquitatem.* Qua nimirum sententia quid datur intelligi, nisi ut in hominibus charitatis humilitas, non autem debeant virtutum signa venerari? Unde nunc sancta Ecclesia, etiam si qua fiant hæreticorum miracula, despicit: quia hæc sanctitatis specimen non esse cognoscit. Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed unumquemque ut se diligere: de Deo autem vera cognoscere, de proximo verò meliora, quàm de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostentione miraculi, veritas demonstrat, quæ ait: *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Qui enim non ait: In hoc cognoscetur quia mei discipuli estis, si signa feceritis, sed ait: Si dilectionem habueritis ad invicem; apertè indicat, quia veros Dei famulos non miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus, est donum fraternæ dilectionis. Quam videlicet dilectionem, quia omnes hæretici habere refugiunt, dum ab universalis Ecclesiæ unitate dividuntur, jure de eis dicitur: [*Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo.*] Et quia ad eadem signa quæ exhibent, nulla humilitate concordant, rectè subditur: [*Et vita ipsa putabantur indigni.*] Vel certè omnes hæreticos sancta Ecclesia vita ipsa fatetur indignos: quia nimirum sub nomine Christi militant contra nomen Christi. De quibus adhuc subditur.

1. Cor. 13. b

8. Matt. 7. c

Ioan. 13. d

Quòd hæretici quò de Deo plus volunt sapere, eò plus amittunt.

CAPUT X.

[*Egestate & fame steriles.*] Omnes hæretici dum in sacro eloquio plus secreta Dei studeant perscrutari, quàm capiunt, fame sua steriles fiunt. Neque enim ea quærunt, ex quibus semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate disponant, patientiam servent, longanimitatem exhibeant: sed ea solummodo, quæ eos doctos atque loquaces demonstrent; illa scire appetunt, ex quibus singulariter eruditi videantur. Plerumque enim audacter de natura divinitatis tractant, cùm semetipsos miseri nesciant. Egestate ergo ac fame sua steriles fiunt: quia ea perscrutari desiderant, ex quibus bonæ vitæ germina non producant. Ultra se quippe sunt quæ perscrutantur: dumque ad hoc tendunt quod comprehendere nequeunt, ea cognoscere negligunt, ex quibus eruditi potuerant. Quàm bene eorum audaciam prædicator egregius refrænat, dicens: *Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Hinc Salomon ait: *Prudentiæ tuæ pone modum.* Hinc rursum dicit: *Mel invenisti, comede quod sufficit tibi: ne forte saturatus evomas illud.* Dulcedinem quippe spiritalis intelligentiæ, qui ultra quàm capit, comedere appetit, etiam quod comederat, evomit: quia dum summa intelligere ultra vires quærit, etiam quæ bene intellexerat, amittit. Hinc rursum dicit: *Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui perscrutator est majestatis, opprimetur à gloria.* Gloria quippe invisibilis conditoris, quæ moderatè inquisita nos erigit, ultra vires perscrutata premit. Itaque hæretici, quia de sublimitate intelligentiæ quantò ampliùs repleri ambiunt, tantò ampliùs inanescunt; benè de eis dicitur: [*Egestate & fame steriles.*] Immoderatis namque ausibus cognitionis supernæ scientiam quò plus appetunt, plus amittunt. At contrà, hi qui in sancta Ecclesia veraciter sunt humiles, & veraciter docti, norunt de secretis cælestibus & quædam considerata intelligere, & quædam non intellecta venerari: ut & quæ intelligunt, veneranter teneant: & quæ necdum intelligunt humiliter expectent. Unde nobis per Moysen dicitur: *Vt comedentes agnum, quidquid de eo reliquum fuerit, igni comburamus.* Agnum quippe comedimus, cùm multa Dominicæ humanitatis intelligendo recondimus in ventrem mentis. Ex quo quædam nobis remanent, quæ comedi nequeunt: quia multa adhuc de illo restant, quæ intelligi nequaquam possunt. Quæ tamen igne comburenda sunt: quia ea quæ capere de illo non possumus, humiliter sancto Spiritui reservamus. Quæ plerumque humilitas ea etiam electorum sensibus aperit, quæ ad intelligendum impossibilia esse videbantur. Nam perversæ hæreticorum mentes dum sibi superbè intellectum tribuunt, quasi certas dare sententias etiam de incognitis præsumunt. Unde fit, ut ipsa eos elatio, quæ intus apud semetipsos elevat, à veritate foras repellat: vixque in dictis Dei exteriora capiant, qui se secreta spiritalia penetrasse singulariter putabant. Unde hîc quoque subditur.

Rom. 12. d

Prov. 23. d

Prov. 25. b

Ibid. d

9.

Exod. 12. b

Quòd hæretici ad medullam Scripturæ sacræ non perveniant, sed corticem ejus rodant, & vix exteriora ejus agnoscant.

CAPUT XI.

[*Vi rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria: & mandebant herbas, & arborum cortices.*] Rodi solet, quod comedi non potest. Hæretici autem quia Scripturam sacram intelligere sua virtute moliuntur, eam proculdubio apprehendere nequaquam possunt: quam dum non intelligunt, quasi non edunt. Et quia per supernam gratiam non adjuti hanc comedere nequeunt, quasi quibusdam illam nisibus rodunt. Exteriùs quippe illam contrectant, cùm quidem conantur, sed non ad ejus interiora perveniunt. Qui quia ab universalis Ecclesiæ societate disjuncti sunt; non quolibet rodere, sed in solitudine memorantur. Ad quam nimirum solitudinem, quia prædicatores falsi sequaces suos traherent, longè ante Veritas prædmonuit, dicens: *Si dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire.* Qui rectè perhibentur calamitate & miseria squalidi; quia & morum sunt pernicie, & sensuũ pravitate despecti. Qui herbas quoque & arborum cortices mandunt: quia elationis suæ obice repulsi,

Matt. 24. c

in sacro eloquio magna & intima percipere ne- A
queunt; sed vix in illo quædam tenera & exteriora
cognoscunt. Per herbas quippe, dicta planiora:
per arborum cortices, Patrum eloquia exteriora si-
gnantur. Qui ergo ea scire appetunt, ex quibus
docti nequaquam sint, sed esse videantur: dum in
sacris voluminibus vim charitatis erga Deum ac
proximum medullitus non exquirunt, quasi herba
vel cortice pascuntur: quia vel ima, vel exteriora
sunt, quæ mentes superbientium nutriunt. Vel cer-
tè herbas mandere, est de Scriptura sacra minima
præcepta servare, majora contemnere. Quos be-
ne Veritas increpat, dicens: *Væ vobis Scribæ &*
Matth. 23. b *Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam, & ane-*
thum, & cuminum: & reliquistis quæ graviora
sunt legis. Qui arborum quoque cortices man- B
dunt: quia sunt nonnulli, qui in sacris voluminibus solam litteræ superficiem venerantur, nec quid-
quam de spiritali intellectu custodiunt: cùm nihil
in verbis Dei amplius, nisi hoc quod exteriùs au-
dierint, esse suspicantur. Quos tamen in cunctis
erroribus suis inanis gloriæ appetitus possidet, eos-
que honoris ambitus captivos tenet: & plerumque
per ipsa quæ loquuntur, nihil aliud quàm terrena
lucra appetunt. De quibus per Paulum dicitur:
Rom. 10. d *Hujusmodi enim Christo Domino non serviunt, sed*
suo ventri. Unde rectè quoque subjungitur.

Quòd hæreticorum intentio in avaritia sit: de cujus radice punctiones peccatorum nascuntur.

CAPUT XII.

ET radix juniperorum erat cibus eorum.] Arbor
namque juniperi pro foliis punctiones habet. Sic
quippe sunt hirsuta quæ profert, ut spinis similia
contrectantem pungere valeant. Spina verò est om-
ne peccatum: quia dum trahit ad delectationem,
quasi pungendo lacerat mentem. Unde justi voce
Ps. 31. a & pœnitentis dicitur: *Conversus sum in ærumna mea*
dum confringitur spina: quia scilicet mens ad la-
mentum vertitur, ut peccati punctio pœnitendo
frangatur. In translatione verò alia non confringi,
sed configi spina perhibetur: quòd videlicet ab eo-
dem sensu non dissonat: quia pœnitentis animus ad
luctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria
10. fixa retinetur. Quid ergo per radicem juniperi, nisi
avaritia designatur, ex qua peccatorum omnium D
spinæ producuntur? De qua per Paulum dicitur:
1. Tim. 6. b *Radix omnium malorum est cupiditas.* Ipsa quippe
latenter oritur in mente, sed punctiones peccato-
rum omnium patenter producit in opere. Quas vi-
delicet punctiones ab hac radice surgentes, statim
ibid. prædicator egregius insinuat, cùm subdit: *Quam*
quidam appetentes erraverunt à fide, & inseruerunt
se doloribus multis. Qui enim multos dolores dixit,
quasi nascentes innotuit ex hac radice punctiones.
In juniperis ergo peccata: in radice verò junipero-
rum quid aliud quàm avaritiam, id est, materiam
intelligimus peccatorum? Quia igitur plerumque
hæretici sola in verbis suis exteriora lucra sectantur:
nec ignorant quia perversa adstruunt, sed erroris E
prædicamenta non deserunt, dum sumptus percipere quasi doctorum volunt; bene de eis sancti viri
nunc voce dicitur: [*Et radix juniperorum erat cibus*
eorum;] quia dum totis mentis suæ sensibus avaritiam cogitant, quasi eo alimento vescuntur, de quo
nasci proculdubio peccatorum sequentium punctiones solent. Qui si quando in sacro eloquio quædam
quasi prudenter inveniunt, quæ dum non intelligunt, pro suis esse assertionibus suspicantur: mox
miseris auditoribus suis, quorum non animas, sed
substantias appetunt, hæc vociferantes aspergunt.
Unde congruè subinfertur.

Quod hæretici de humilitate sanctæ Scripturæ aliqua testimonia extorquentes, quasi victores exclamant: & ubi deest auctoritatis occasio, quæ male sentiunt, clanculo persuadent.

CAPUT XIII.

QVI de convallibus ista rapientes, cùm singula re-
verissent, ad ea cum clamore currebant.] De
convallibus illa rapiunt, quia hæc de humilibus dictis patrum, superbo spiritu colligunt. Quæ dum
pro suis se patribus inveniisse gloriantur, ad ea cum
clamoribus currunt: quia videlicet omne quod sentiunt, appetitu laudis ad aures hominum diffamare
conantur. Sequitur: [*In desertis habitabant torren-*
tium, & in cavernis terræ, vel super glaream.] Torrentes dicimus rivos, qui aquis hiemalibus colliguntur: qui certis etiam temporibus arescunt. Jure
itaque inventores perversorum dogmatum torrentes vocantur: quia à calore charitatis frigidi, quasi
in torpore temporis hiemalis excrescunt: quia non
perpetua plenitudine profluunt, sed Catholicorum
allegationibus quasi æstivis solibus exsiccantur. Et
quidem inventores perversorum dogmatum contra
sanctam Ecclesiam exorti, fervore jam veritatis extincti sunt: sed tamen eorum discipuli ea quæ illi
docuerunt, tenere ac defendere non desistunt. Hi
ergo, qui illorum sequuntur errores, in desertis torrentium habitant, id est, in eorum prædicatione
confidunt, quorum eloquia Catholicorum jam res- 11.
ponsione & ratiocinatione siccata sunt. Quid verò
C aliud cavernas terræ, quàm occultas hæreticorum
prædicationes accipimus? Sic enim hæretici inter
se clandestinis conventiculis coëunt, ut errori suo
reverentiam, quam ex ratione non valent, præbeant ex occultatione: & infirmis animabus pravitatis sermo tantò reverendus appareat, quantò se-
cretus. Unde apud Salomonem mulier ex typo hæ-
reseos dicit: *Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis* *Prov. 9. d*
absconditus suavior. Quæ occulta scilicet prædica-
menta detestatur Veritas, dicens: *Si quis vobis di-* *Matt.*
xerit: Ecce hic est Christus, aut ecce illic, nolite 24. b
credere. Et rursum: *Si dixerint vobis: Ecce in de-*
serto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite
credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & pa-
ret usque in Occidentem: ita erit & adventus filij
hominis. Hoc itaque illic in penetralibus, quod hic
dicitur in cavernis. In cavernis ergo hæretici habitant, quia plerumque errorem suum secretis prædicationibus occultant: ut quò se doctioribus prudentioribusque non indicant, eò ad se vehementiùs imperitos trahant. Unde bene etiam subinfertur: [*Vel*
super glaream.] Glaream quippe illos minutissimos
lapides dicimus, quos aqua pluvialis trahit. Doctores igitur perversorum dogmatum super glaream habitant; quia illas hominum mentes trahunt, quæ
nulla gravitatis stabilitate solidantur: quas velut de
loco semper ad locum flumina errorum ducunt. Unde & prædicator egregius, cùm auditores suos non
temporaliter duci, sed forti cuperet gravitate soli-
dari, admonuit dicens: *Vt jam non simus parvuli* *Coloss. 4.*
fluctuantes, nec circumferamur omni vento doctrinæ, *c*
Sancta itaque Ecclesia ab adversarijs ad modicum
depressa, cùm sibi audaces errantium mentes insultare conspexerit; quæ eorum conversatio fuerit, ad
memoriam reducit, dicens: [*In desertis habitant*
torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream.]
Quia enim eorum perversa prædicatio, amisso igne
charitatis, ex frigore mentis convaluit, profectò in
torrentium desertis habitavit. Quia verò aperta &
libera non fuit, in cavernis latuit. Quia autem plebem non fixam, sed mobilem tenuit, non super petram, sed super glaream mansit: de quibus adhuc
subditur.

Quòd hæretici delicias æstimant, cùm errori suo quos decipiunt associant.

CAPUT XIV.

Qui inter huiusmodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.] Quid nomine sentium, nisi eas quas jam suprà diximus, punctiones peccatorum intelligimus? Quia autem perversæ mentes gaudent in iniquitatibus, quas flere debuerunt: omnes hæretici tantò se inani lætitia extollunt, quantò magis ad pejora convalescunt: atque esse sub sentibus delicias deputant, quia inde perversam mentem ad gaudium sublevant, unde spinas peccatorum portant. Nam si quando ad errorem suum valuerint quempiam trahere, sese per lætitiam jactant: atque unde sibi peccata quotidie, etiam alios perdendo, congregant, inde se esse quasi duces ad justitiam exultant. Bene ergo dicitur: [*Qui inter hujuscemodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.*] Trahunt enim quos valent ad perditionem suam: & se sub peccatis esse, vel culpis culpas addere non credunt, sed virtutum opulentiam cumulare.

Quòd imitatores reproborum filij eorum dicantur stulti quia erronei: ignobiles, quia à generositate cælesti immunes.

CAPUT XV.

Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.] Eorum videlicet filij, qui fuerunt errorum magistri. Filij igitur dicuntur, non de eorum semine, sed de imitatione generati: qui docendo perversa, stulti fuerunt per ignorantiam; vivendo nequiter, ignobiles per actionem. Qui Redemptori nostro nulla sapientiæ, nulla vitæ cognatione conjuncti sunt. De quo Salomonis voce in laude sanctæ Ecclesiæ dicitur: *Nobilis in portis vir ejus.* Hi itaque quia perversa errantium exempla sequuti sunt, filij stultorum & ignobilium esse memorantur. Rectè autem subjungitur: [*Et in terra penitus non parentes:*] quia dum hîc videri aliquid appetunt, nimirum à terra viventium exortes fiunt. Sed hoc quod in hæreticorum typo diximus, omnino nil obstat si etiam de perversis atque carnalibus, quamvis in recta fide positis, sentiamus. Neque enim sancta electorum Ecclesia solos sibi adversarios deputat, qui ab ejus fide positi extrà dissentiunt, sed eos quoque, qui vitam illius malè vivendo interiùs premunt. Contempletur igitur ærumna irruentis adversitatis afflicta, quomodo prosperitatis suæ tempore, iniquorum & intra se viventium pravitate gravata sit. Contempletur quòd exigentibus meritis quorum etiam non injustè in illa vita turbata sit omnium, & dicat: [*Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria.*] Sicut in prima hujus operis parte præfatus sum, per virtutem contemplationis nonnumquam solet intelligi solitudo mentis. Sed hoc in loco cùm solitudo per objurgationem dicitur, quid aliud quàm boni destitutio demonstratur? Unde & sub Iudææ typo Hieremias peccatoris animam deplorat, dicens: *Quomodo sedet sola civitas plena populo?* Sed cùm per beatum Job de pravis dicitur: [*Rodebant in solitudine;*] libet intueri hoc etiam, quod per Psalmistam dictum est: *Inimici ejus terram lingent.* Duo quippe sunt genera hominum ambitioni suæ servientium: unum videlicet, quod semper ad avaritiam blandimentis utitur linguæ: aliud verò, quod aperta vi intendit rapinæ. Nam rodimus, cùm aliquid exteriùs forti adnisu atterimus. Lambitur enim, quando hoc quod edi facile non potest, impressa linguæ lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub specie fidei pravè viventes, qui aliena appetunt, sed ea quæ appetunt, rapere nequaquam possunt; blandis autem sermonibus, & quasi mollitie dulcedinis concupita abstrahere conantur: quid aliud quàm terram lingunt? quia terrena quæque, quæ virtute nequeunt auferre, mollitie linguæ moliuntur. Qui verò in hoc mundo aliqua potestate suffulti sunt, & concupiscentes aliena, blandiri quidem ex fraude despiciunt; quia etiam injusto robore possunt implere quod volunt: hi hoc quod appetunt, non lambunt, sed rodunt; quoniam propinquorum vitam fortitudine virium velut adnisu dentium demoliuntur. Conspiciat itaque sancta Ecclesia veras divitias æternæ patriæ; conspiciat frequentiam supernorum civium; conspiciat in electis suis cultum mentis, & innumerabilium donа virtutum: atque ab eis ad pravorum vitam omni bono destitutam, mentis oculum revocet; & ex illorum comparatione videat, qualiter ista cunctis virtutibus sit vacua; quia superna deseruit, & infima concupivit. Videat quomodo plerumque id quod appetit, si fortasse prævalet, etiam violenter rapit. Videat tales quasi intra se positos diu tolerasse: atque ex eorum culpis usque ad bonorum quoque pericula ac detrimenta perveniisse, & dicat: [*Qui rodebant in solitudine.*] Ac si apertè conqueratur, dicens: Aliena etiam violenter rapiendo non roderent, nisi priùs ipsi in interioribus suis soli ac vacui à virtutum cultura remanerent. Bene autem eorum qualitatem explicat, dicens: [*Squalentes calamitate & miseria.*] Ægra namque caro si studiosè curari negligitur, squalore desuper ducto in infirmitate deteriùs gravatur: & dum calamitati ægritudinis, negligentiæ miseria additur, gravior molestia oborto squalore toleratur. Natura igitur humana bene condita, sed ad infirmitatem vitio propriæ voluntatis lapsa, in calamitatem cecidit: quia pressa innumeris necessitatibus, nihil in hac vita, nisi unde affligeretur, invenit. Sed cùm eisdem naturæ nostræ necessitatibus plerumque plus quàm expedit, deservimus, mentisque curam negligimus, ex miseria negligentiæ infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ. Necessitates namque naturales hoc habere valde periculosum solent, quòd sæpe in eis minimè discernitur, quid circa illas per utilitatis studium, & quid per voluptatis vitium agatur. Crebrò enim occasione seductionis inventa, dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deservimus, & infirmitatis velamine ante discretionis oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub patrocinio explendæ utilitatis occultat. Infirmitatem verò naturæ nostræ per negligentiam relaxare, nihil est aliud quàm calamitati miseriam addere, ac vitiorum squalorem ex eadem miseria multiplicare. Unde sancti viri in omne quod agunt, studiosissima intentione discernunt, ne quid plus ab eis naturæ suæ infirmitas, quàm sibi debetur, exigat: ne sub necessitatis tegmine, in eis vitium voluptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate, aliud ex tentationis suggestione sustinent: & quasi quidam rectissimi arbitri inter necessitatem voluptatemque constituti, hanc consolando sublevant, illam premendo frenant. Unde fit, ut & si infirmitatis suæ calamitatem tolerent, tamen ad squalorem miseriæ per negligentiam non descendant. Hoc ipsum enim esse in calamitate, est necessitates naturæ ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere. Quas videlicet necessitates cupiebat evadere, qui dicebat: *De necessitatibus meis eripe me,* Sciebat enim plerumque voluptatum culpas ex necessitatum occasione prorumpere: & ne quid sponte illicitum admitteret, hoc ipsum satagebat evelli, quod nolens ex radice tolerabat. At contrà pravi gaudent in eis corruptionis suæ necessitatibus: quia nimirum eas ad usum voluptatum retorquent. Cùm enim reficiendis cibo corporibus naturæ serviunt, per delectationem gulæ in voluptatis ingluvie distenduntur. Cùm tegendis membris vestimenta quærunt,

Prov. 31. c

Thren. 1. 4

Psſ. 71. b 12.

Psſ. 24. d

quærunt, non solùm quæ tegant, sed etiam quæ extollant, expetunt: & contra torporem frigoris, non solùm quæ per pinguedinem muniant, sed etiam quæ per mollitiem delectent: non solùm quæ per mollitiem tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem oculos seducant. Necessitatis igitur causam in usum voluptatis vertere, quid est aliud quàm calamitati suæ squalorem miseriæ sociare? Pressa itaque tempore adversitatis Ecclesia, reminiscatur eorum, ex quorum merito talia sustinet, & dicat: [*Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria.*] Calamitate scilicet non squalerent, si in istis necessitatibus voluptatum miseriam non superadderent. Quas videlicet necessitates ex parentis primi culpa meruimus. Hi verò qui calamitati suæ miseriam adjungunt, ex cruciatu pœnæ ad augmenta prorumpunt culpæ. Sed utinam tales cùm ad melius permutari despiciunt, ita perversa agerent, ut non ea etiam alijs propinarent. Utinam illis mors sua sola sufficeret: & non virulentis persuasionibus alienam etiam vitam necarent. Invident enim alios esse quod non sunt: dolent alios adipisci quod perdunt. Nam si qua fortè in aliorum actibus exoriri bona conspiciunt, mox ea manu pestiferæ exprobrationis evellunt. Unde & sequitur: [*Et mandebant herbas, & arborum cortices.*] Quid enim per herbas, nisi tenera ac terræ proxima bene inchoantium vita? & quid per arborum cortices, nisi exteriora opera eorum, qui jam sublimia appetunt, designantur? Pravi namque cùm recta incipientes aspiciunt, aut irridendo, aut quasi consulendo contradicunt. Cùm verò jam quosdam pensant ad summa proficere: quia eorum profectus funditus dissipare nequeunt, à quibusdam illos suis operibus divertunt. Herbas itaque eis & arborum cortices mandere, est vel studia bene inchoantium, vel operationes quorumdam jam more arborum ad superiora tendentium, pestiferis persuasionibus quasi quibusdam malitiæ suæ dentibus dissipare. Herbas mandunt reprobi, cùm infirmorum initia irridendo consumunt. Arborum quoque cortices mandunt, cùm manu perversi consilij à vita rectè credentium, tegmen bonorum operum subtrahunt. Hos autem in quibusdam actibus velut arbores expoliant; illos verò velut herbas, quia despicientes trahunt, quasi quæ calcant comedunt. Quorumdam jam fortitudinem in alta surgentem ex parte demoliuntur; quorumdam verò teneritudinem & adhuc in imis positam penitus conterunt. Dicat igitur: [*Mandebant herbas, & arborum cortices:*] quia pravis irrisionibus in nonnullis exteriora opera, in nonnullis autem per spem virentia corda dissipabant. Vel certè herbas mandere, est levia quædam ac tenera de antiquis patribus imitari. Arborum verò cortices edere, est eorum opera superficie tenus agere, sed intentionem rectam in eisdem operibus non tenere. Sunt enim nonnulli, qui dum præsentis mundi gloriam ejusdem mundi actionibus adipisci non possunt, speciem sanctitatis appetunt, habitum venerationis sumunt, imitatores antiquorum patrum videri concupiscunt, & quædam quidem parva ac levia peragunt, sed eorum fortia, & quæ ex solius charitatis radice prodeunt, imitari contemnunt. Hi videlicet herbas edunt: quia magna negligunt, & vilibus satiantur. Plerumque tamen etiam quędam quasi robustiora opera exercent: sed intentionem rectam in eisdem operibus non tenent. Quibus profectò arborum cortices mandere, est exteriores electorum actus assumere, & intentionem bonam in bonis actibus non habere. Dum enim pro humana laude recta opera exquirunt, sed imitari cor rectè operantium negligunt, ex solis arborum corticibus replentur. Toto namque desiderio præsentis vitæ gloriam, vel abundantiam quærunt. Unde & rectè subjungitur: [*Et radix juniperorum erat cibus eorum.*] Intus enim quamvis per fidem positi, dum plerumque avaritiæ cogitationibus serviunt, quasi illud comedunt, unde in extremo vitæ suppliciorum asperа proferuntur. Qui dum frugeni divini eloquij non concupiscunt, sed ad rerum temporalium ambitum serviunt: nequaquam pane tritici, sed radice juniperi satiantur. Ipsa quippe eos ab imis atque infimis oborta occupant, quæ illos more juniperi postmodum ex duritia tribulationum velut ex asperitate foliorum pungant. Contemnentes namque Deum hîc, minimè sentiunt quantum sit malum quod agunt. Adhuc enim juniperi radicem comedunt, sed hujus radicis quàm sint rami asperi, non attendunt: quia nimirum prava actio modò quasi ex radice delectat in culpa, sed postmodum quasi ex ramis pungit in pœna. Ubi & bene subjungitur: [*Qui de convallibus ista rapientes, cùm singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.*] In comparatione videlicet supernorum, omnis præsens vita convallis est. Hi autem quia sublimia montium, id est, fortia acta Sanctorum contemplari nesciunt, semper in oblectatione infima quasi in convallibus conversantur: & dum quodlibet lucrum vel parvi stipendij inveniunt, cum clamore currunt, quia hoc abstrahere etiam jurgando moliuntur. In convalle enim repertis singulis cum clamore currere, est subortis causarum occasionibus etiam pro parva stipe litigare. Plerumque autem quem sanctum bona actio ostentat, oborta terreni commodi occasio examinat. Videas namque nonnullos jam sublimia agere, jam in abstinentiæ, jam in doctrinæ opere patrum præcedentium exempla sectari; sed cùm repente præsentis vitæ lucrum, quasi fructum convallis invenerint, ad hoc cum clamore currunt: quia quasi dirupta ad illud superductæ sanctitatis tranquillitate prosiliunt. Possunt quoque per herbas atque arborum cortices non solùm, ut prędictum est, bonorum opera, sed in hac vita consolationes ac prosperitates intelligi. Sæpe enim omnipotens Deus electos suos cùm donis interioribus ditat, exterioribus etiam honoribus sublevat. Cumque eos præferendo ceteris honorabiles reddit, latiùs imitabiles ostendit: & nonnumquam pravi eorum quidem vitam despiciunt, sed felicitatem in hoc mundo assequi concupiscunt. Quia igitur blandimenta hîc transitoriæ consolationis quærunt, herbas comedunt: quia in cogitationibus suis exteriorem eorum gloriam meditantur, arborum cortices mandunt. Et quoniam in his omnibus soli avaritiæ tota intentione deserviunt, radice juniperi replentur. Quæ cuncta de convallibus rapiunt: quia ex amore hujus infimæ & corruptibilis vitæ immensis cupiditatibus inardescunt. Et cùm singula rapiunt, ad ea cum clamoribus currunt: quia videlicet sanctorum patrum, quorum merita adipisci non quærunt, loca atque regimina apprehendere satagunt: & cùm tranquillè nequeunt hęc plerumque assequi, etiam dirupta concordiæ pace moliuntur. Qui pro eo quòd longè à patrum præcedentium actione disiuncti sunt, rectè subjungitur: [*In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream*] In bona etenim parte rectè torrentes, sanctos prædicatores accipimus: qui dum in præsenti vita divinis nobis eloquijs influunt, aquarum multitudine quasi in hieme colliguntur. Qui & æstivo sole adveniente se subtrahunt: quia cùm æternæ patriæ lux emicuerit, prædicare cessabunt. Horum torrentium deserta, sunt vitæ temporalis commoda. Ea namque deserunt, & ad lucra se cælestia adipiscenda convertunt. Cuncta autem hæc torrens ille reliquerat, qui dicebat: *Propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora.* Sed quia pravorum mentes ea in hac vita adipisci appetunt, quæ despicientes justi derelinquunt, in desertis torrentium habitare referuntur. Illa enim quæ sanctis indigna sunt, ipsi percipere pro magno concupiscunt. Cavernæ autem terræ, sunt cogitationes

Phil. 3. b

pravæ, in quibus se ab humanis oculis abscondunt. Pravi quippe ut sunt, ab hominibus videri refugiunt: dumque aliud quàm sunt, esse se simulant, sese in conscientiæ suæ latibulis quasi in terræ cavernis occultant. Qui cuncta hæc non agerent, nisi de æterna & solida vita desperarent, nisi in hoc incerto temporalitatis animum figerent. Unde bene subditur: [*Vel super glaream.*] Glarea namque est vita præsens, quæ indesinenter ad terminum suum ipso defectu mutabilitatis, quasi impulsu fluminis ducitur. Super glaream itaque habitare, est fluxui vitæ præsentis inhærere, & ibi intentionem ponere, ubi gressum nequeat fixè stando solidare. Est & aliud in glarea, quod nequaquam debeat tacendo præteriri: quia cùm pes in ejus superficie ponitur, ipsa ejus volubilitate labitur, atque ad ima devolvitur. Cui videlicet rei in nullo discrepat vita pravorum: quia cùm pro amore mundi aliqua student licita atque honesta agere, quasi planum in superficie pedem ponunt; sed repente pes ad ima labitur, quia eorum actio dum plura semper appetit, usque ad iniqua & illicita descendit. Cùm ergo sancta Ecclesia hujus temporis contraria tolerat, ad vitam carnalium, quos adversos sibi etiam in prosperis sustinuit, per memoriam recurrat, & quorum meritis hęc patiatur, agnoscat, dicens: [*In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ, vel super glaream.*] Quia enim patrum doctrinis destituti sunt, in desertis torrentium: quia in occultis se cogitationibus tegunt, in cavernis terræ: quia verò in præsentis sæculi mobilitate intentionem suam figere appetunt, super glaream habitare referuntur. Sed utinam tales, quia peccata nolunt impugnare tentantia, flendo tergerent vel commissa: utinam mala sua saltem perpetrata cognoscerent: atque sterili ficulneæ cophinum stercoris, id est, infructuosæ menti pinguedinem lamentationis admoverent. Sed habet hoc plerumque humanus animus proprium, quòd mox ut in culpam labitur, à sui adhuc longiùs cognitione separetur. Hoc ipsum namque malum quod agit, menti se obicem ante oculum rationis interserit. Unde fit, ut anima priùs voluntarijs tenebris obsessa, postmodum bonum jam nec quod quærat, agnoscat. Quantò enim magis malis adhæret, tantò minus intelligit bona quæ perdit. Lux quippe veritatis quia subtiliter reproborum culpas examinat, quò habita negligitur, eò permittit districtus judex, ut nec amissa requiratur: & cùm ab actu repellitur, fugit à sensu: ut cujus quasi facies in opere contemnitur, ejus per recordationem jam nec terga videantur. Hinc itaque est quòd reprobi subjecti flendis sceleribus gaudent, de quibus per Salomonem dicitur: *Prov. 2. e* *Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis.* Hinc est quòd lacrymarum causas tripudiantes peragunt: hinc est quòd mortis suæ negotium ridentes exequuntur. Unde hîc quoque aptè subjungitur.

Quòd peccatores flagitiorum consuetudinem, quæ utique animam crebris punctionibus cruentant & lacerant, deliciosam putant.

CAPUT XVI.

QVi inter hujuscemodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant.] Inter hujuscemodi lætantur, quia nimirum attendunt transitoria quæ percipiunt, & intueri negligunt permanentia bona quæ perdunt. Cumque amore temporalium flagrant, veram lætitiam volentes ignorant. Quam si studiosè cognoscere quærerent, quàm flenda sunt gaudia quæ appetunt, viderent. Sed dum meliora scire contemnunt, sola sibi velut summa eligunt, quæ visibiliter oculis fugaci seductione blandiuntur. Visibilia scilicet sequentes cor figunt; & tantò extrinsecus gaudent, quantò recordationem sui intrinsecus non habent. Miscentur tamen eorum gaudijs plerumque tribulationes: atque ex rebus ipsis, ex quibus superbiunt, flagellantur. Neque enim sine gravibus curarum molestijs possunt temporalia quæ appetunt, vel non habita quærere, vel quæsita servare: inter æquales præstantiorem gloriam appetere: à minoribus reverentiam plus quàm oportet exigere, & minus quàm debent eamdem majoribus exhibere: plerumque potentiam per injustitiam ostendere: semper prava agere; & tamen ne opinionem pravitatis habeant, formidolosè custodire. Hęc profectò omnia miseros pungunt: sed easdem punctiones ipso rerum temporalium victi amore non sentiunt. Unde & rectè nunc dicitur: [*Et esse sub sentibus delicias computabant;*] quia peccatorum delectationibus pressi, ex affectu vitæ præsentis quàm sint aspera quæ patiuntur, ignorant. Lætantur itaque, sed sub sentibus: quia rebus quidem temporalibus gaudent; sed tamen dum dispensare sine tribulatione eadem temporalia non valent, eâ curâ punguntur miseri, qua premuntur. Manent sub sentibus, & hoc ipsum delicias æstimant: quia & dura quidem ex præsentis vitæ amore tolerant, & tamen affectu nimiæ cupiditatis obligati, laborem ejusdem tolerantiæ voluptatem putant. Unde rectè Hieremias totius in se humanæ conversationis speciem sumens, per lamentum queritur, dicens: *Inebriavit me absynthio.* Ut enim in superiori jam parte prædiximus, ebrius quisque quod patitur nescit. Qui verò absynthio inebriatur, & hoc quod sumpsit amarum est; & tamen non intelligit eamdem amaritudinem qua repletur. Humanum igitur genus recto Dei judicio in voluptatibus suis sibi dimissum, atque per easdem voluptates spontaneis tribulationibus traditum, absynthio est ebrium: quia & amara sunt quæ pro hujus vitæ amore tolerat, & tamen eamdem amaritudinem cęcitate cupiditatis, quasi insensibilitate ebrietatis ignorat. Mundi enim gloriam sitiens, dum multas pro ea tribulationes reperit, amarum est quod bibit. Sed quia hoc nimis inhianter sumpsit, ejusdem amaritudinis malum discernere jam præ ipsa ebrietate non sufficit. Amant enim perversi homines pro hujus mundi gloria etiam tribulationes, cunctisque pro ea sudoribus libenter serviunt, & gravium laborum jugo devotissimè colla submittunt. Quod bene sub Ephraim specie Osee prophetante describitur, qui ait: *Ephraim vitula docta diligere trituram.* Vitula enim tritura laboribus assueta, relaxata plerumque ad eumdem laboris usum etiam non compulsa revertitur. Ita pravorum mens hujus mundi servitijs dedita, & rerum temporalium fatigationibus assueta, etiam si sibi liberè vacare liceat, subesse tamen terrenis sudoribus festinat, & usu miseræ conversationis trituram laboris quærit: ut à jugo mundanæ servitutis cessare non libeat, etiam si liceat. Quod videlicet jugum Dominus à discipulorum cervice sublevabat, cùm dixit: *Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate:* illico adjunxit: *Et in curis hujus vitæ; & supervęniat in vos repentina dies illa.* Et rursus: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis; & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos; & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Quid est enim Dominum mitem se in magisterio atque humilem dicere, nisi relictis exercendæ elationis difficultatibus, plana quędam bene vivendi itinera demonstrare? Sed quia pravorum mentes plus per aspera elationis, quàm per blanda humilitatis ac mansuetudinis delectantur; esse sub sentibus delicias deputant. Dura enim præ amore sęculi quasi quędam mollia ac delectabilia ferre parati sunt, dum in hac vita rerum culmina apprehendere conantur. Cessationem Dominus à mundi laboribus imperat, sanctæ quietis dulcedinem persuadet: & tamen væsana iniquorum mens plus se assequi aspera carnali-

Thren. 3. b

15.

16.

Osee 10. e

Luc. 21. g

Matt. 11. d

ter, quàm tenere blanda spiritualiter gaudet: plus acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine pascitur. Quod apertè in semetipso nobis Israëliticus populus ostendit: qui dum refectionem mannæ desuper perciperet, ab Ægypto ollas carnium, pepones, porros, cepasque concupivit. Quid enim signatur in manna, nisi esca gratiæ, suave sapiens, ad refectionem interioris vitæ bene vacantibus desuper data? Et quid per ollas carnium, nisi carnalia opera, vix tribulationum laboribus quasi ignibus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? Quid per porros ac cepas exprimitur, quæ plerumque qui comedunt, lacrymas emittunt, nisi difficultas vitæ præsentis, quæ à dilectoribus suis & non sine luctu agitur, & tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deferentes, cum peponibus ac carnibus porros cepasque quæsierunt: quia videlicet perversæ mentes dulcia per gratiam quietis dona despiciunt, & pro carnalibus voluptatibus laboriosa hujus vitæ itinera, etiam lacrymis plena concupiscunt: contemnunt habere ubi spiritualiter gaudeant, desiderantes appetunt, ubi & carnaliter gemant. Horum itaque vecordiam veridica voce Job reprehendat: quia nimirum perverso judicio, perturbata tranquillis, dura lenibus, aspera mitibus, transitoria æternis, suspecta securis anteponunt. Horum vecordiæ sancta Ecclesia recordetur, cùm sævis extrinsecus adversitatibus premitur, quos intra se velut fideles continuit, sed eorum vitam adversantem fidei diu toleravit, & dicat: [*Qui inter hujuscemodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant:*] quia nimirum mala quæ agunt, ex iniquorum præcedentium pravitate didicerunt. Unde & rectè subjungitur: [*Filij stultorum & ignobilium.*] Sciendum nobis est, quòd alij intra sanctam Ecclesiam vocantur stulti, sed tamen nobiles, alij verò stulti & ignobiles. Stulti namque dicuntur, sed esse ignobiles nequeunt, qui carnis prudentiam contemnentes, profuturam sibi stultitiam appetunt: & ad nobilitatem internæ prolis, virtutis nobilitate sublevantur: qui stultam sapientiam mundi despiciunt, & sapientem Dei stultitiam concupiscunt. Scriptum quippe est: *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.* Hanc nos stultitiam Paulus comprehendere admonet, dicens: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Hanc stultitiam qui perfectè sequuti sunt, voce sapientiæ audire meruerunt: *Vos qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel.* Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ mercati sunt. Quid itaque in hoc mundo stultius quàm sua deserere? Et quid in æternitate nobilius, quàm cum Deo judices venire? Horum scilicet judicum nobilitas Salomone attestante memoratur, cùm hoc quod jam præfatus sum, dicitur: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.* Valde quippe nobiles considerat, quos senatores vocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat, cùm cognationi conditoris per spiritum junctus dicebat: *Genus ergo cùm simus Dei, non debemus æstimare auro, vel argento, aut lapidi sculpturæ artis, & cogitationi hominis divinum esse simile.* Genus videlicet Dei dicimur, non ex ejus natura editi, sed per spiritum illius, & voluntariè conditi, & adoptivè recreati. Tantò ergo ad hanc nobilitatem quisque erigitur, quantò per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renovatur. At contrà sunt stulti & ignobiles, qui dum supernam sapientiam, semetipsos sequentes, fugiunt, in sua ignorantia quasi in abjectæ prolis vilitate sopiuntur. Quò enim id ad quod conditi sunt, non intelligunt, eò etiam cognationem acceptæ per imaginem generositatis perdunt. Stulti sunt ergo & ignobiles, quos ab æternæ hereditatis consortio repellit servitus mentis. Scriptum quippe est: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Et voce egregij prædicatoris dicitur: *Sapientia hujus mundi, stultitia est apud Deum.* Qui ergo dum terrena saperent, ab intima generositate repulsi sunt, stulti simul & ignobiles fuerunt. Quorum dum plerique actus imitantur, filij stultorum & ignobilium fiunt: dumque eos sensibus ac moribus sequuntur, stulti sunt, quia veram sapientiam non intelligunt: & ignobiles, quia nulla spiritus libertate renovantur. Sed hi quamvis iniquorum actus exerceant, plerumque tamen in hac vita occupant loca justorum: atque eorum se filios æstimant, quorum per honoris concupiscentiam officia exterius administrant. Quos sancta Ecclesia per correptionem ad cognitionem sui revocat: ut videlicet in pravis desiderijs positi, quorum sint filij attendant. Non enim eorum sunt filij, quorum loca tenent, sed quorum opera exercent. Dicatur igitur rectè: [*Filij stultorum & ignobilium.*] Ubi aptè subjungitur: [*Et in terra penitus non parentes.*] Sicut enim plerique in terra sunt, & à cognitione hominum abjectione vilitatis suæ, quasi quadam superductione velaminis absconduntur: ita sunt nonnulli in Ecclesia, qui dum se abjectioni pravorum operum subdunt, divino conspectui noti non sunt. Quibus & quandoque dicendum est: *Amen dico vobis, nescio vos.* Esse ergo in terra & apparere, est in fide recta per virtutem operis nobilitatem mentis ostendere. Esse verò in terra & penitus non apparere, est in Ecclesia quidem per fidem consistere, sed nil dignum fidei in opere demonstrare. Hi itaque intra sanctam Ecclesiam divinitatis oculis & videntur per judicium, & tamen per bonæ vitæ meritum non videntur: quia ea quæ confitendo tenent, vivendo non exhibent. De quibus Paulus dicit: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hi in sancta Ecclesia fidem quam tenere se asserunt, premunt potius quàm venerantur: dum sua magis illius nomine, quàm ejus adipisci lucra concupiscunt. Electi autem dum servare fidei meritum rectis operibus curant, ad auctoris sui notitiam etiam inter reproborum tumultus appropinquant. Quod bene in Evangelio in muliere sanguinis fluxu laborante signatum est; de qua cùm Dominus diceret: *Quis me tetigit?* Petrus ratiocinando respondit: *Turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis, Quis me tetigit?* Sed audire causas veræ rationis meruit, cùm ei Dominus dixit: *Tetigit me aliquis, nam & ego novi virtutem exisse de me.* Ecce turbæ premebant Dominum, sed tamen sola tetigit, quæ ad illum humiliter venit: quia nimirum multi etiam in sancta Ecclesia reprobi veritatem cognoscendo premunt, quam bene vivendo tangere negligunt. Premunt, & longè sunt: quia divinam notitiam professionibus sequuntur, moribus fugiunt. Premunt inquam, sed longè sunt: quia eidem fidei, quam loquendo adstruunt, agendo malè contradicunt. Sicut ergo hoc testimonio docemur, quia nonnulli Dominum tangendo non tangunt; ita nonnulli videntur à Domino etiam cùm non videntur: quia occultis ejus obtutibus & ad damnationis supplicium apparent, & ad electionis meritum non apparent. Dicatur igitur rectè: [*Et in terra penitus non parentes:*] quia etsi illos specie tenus Ecclesia tenuit, eos tamen intra illam conditor quasi non vidit quos ignoravit. Qui tranquillitatis tempore id circo fidem verbo tenus tenent; quia eamdem fidem florere generaliter vident. Sed cùm repentina contra illam procella adversitatis oboritur, mox ab ea, negatione publica disiunguntur: & quidquid priùs quasi venerantes tenuerant, contra hoc postmodum deridentes pugnant. Unde aptè subditur.

Exod. 16. d — Matth. 19. d — Prov. 31. e — Act. 17. e — 17. — 1. Cor. 1. d — Ibid. d — Matth. 25. d — Tit. 1. d — 18. — Luc. 8. f — 1. Cor. 3. d — Ioan. 8. d

Quòd hæreticorum opprobria & contemptus ad patientiam Sanctorum cooperantur in bonum: & frænum silentij oportere imponi, ubi prædicatio videtur contemni.

CAPUT XVII.

NVnc in eorum canticum versus sum, & factus sum eis proverbium.] Quibus videlicet verbis illud sanctæ Ecclesiæ tempus exprimitur, quo publicè à reprobis irridetur: quando iniquis crescentibus, in opprobrium fides, & veritas erit in crimen. Tantò quippe despectior unusquisque erit, quantò justior esse potuerit: tantò abominabilis, quantò laudabilis. Sancta itaque electorum Ecclesia afflictionis tempore proverbium pravis efficitur: quia cùm bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis sumunt. Quo enim transitoriam mortem vident, sed permanentem vitam non vident: tantò magis deridendo, mala præsentia fugiunt, quantò per intellectum intrinsecus ad bona permanentia non pertingunt. Sed ea quæ subjuncta sunt, quia obscurioribus sententijs implicata non sunt, debemus sub brevitate transcurrere: ut ad ea in quibus laborandum est, valeamus citius pervenire. Sequitur: [*Abominantur me, & longè fugiunt à me: & faciem meam conspuere non verentur.*] Longè à sancta Ecclesia fugiunt omnes iniqui non passibus gressuum, sed qualitatibus morum: longè fugiunt non loco, sed merito, dum crescente superbia, aperta eam exprobratione contemnunt. Faciem namque ejus conspuere, est non tantùm in absentia bonis detrahere, sed unumquemque justum etiam in præsentia confutare. Quos tunc pravi, dum apertè irridendo despiciunt, in eorum contumelijs fluxa verba quasi defluentes
19. salivas emittunt. Sed scit sancta Ecclesia in passionibus crescere, atque inter opprobria honorabilem vitam tenere: scit nec adversis dejici, nec de prosperis gloriari: novit contra prospera mentem suam in dejectione sternere, novit contra adversa animum ad spem superni culminis exaltare: scit bona sua misericordiæ Redemptoris, scit mala sua justitiæ tribuere judicis: quòd & bona illo largiente habeat, & mala illo permittente patiatur. Unde & mox de Domino subjungit, dicens: [*Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me.*] Quid per pharetram Dei, nisi occultum consilium designatur? Sagittam verò de pharetra Dominus jacit, quando de occulto consilio apertam sententiam emittit. Quia enim flagellatur quis, cognoscimus: sed qua ex causa flagellum veniat, ignoramus. Cùm verò post flagella, vitæ correctio sequitur; etiam ipsa consilij virtus aperitur. Pharetra igitur clausa, est consilium occultum. Sed apertâ pharetrâ affligimur, quando per id quod post flagellum sequitur, quo consilio flagellamur, videmus. Cùm peccata Dominus videt, & tamen manum ad vindictam non commovet, quasi clausam pharetram tenet: sed feriendo indicat, quantum ei in nobis displicuit hoc quod diu videndo toleravit. Sancta itaque electorum Ecclesia tribulationibus pressa dicat: [*Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me.*] Quæ adversariorum voces insolentes sustinens, dum cernit quòd ejus prædicatio non admittitur, quorumdam duritiam deserens, prædicationis suæ verba moderatur. Perpendens etenim persecutores suos ad exhortationis suæ vocem deteriores existere, magis eligit tacere. Cumque indignos qui audiant, conspicit, prædicationem suam obducto silentio adstringit. Unde aptè subjungit: [*Et frænum posuit in os meum.*] Frænum sibi apud quosdam positum cognoverant,
Act. 13.g qui dicebant: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.* Fræ-

A num silentij sibi superimpositum sancti viri apud dura reproborum corda conspiciunt, qui per Prophetam dicunt: *Quomodo cantabimus canticum Domini* *Psal.136.a* *in terra aliena?* Frænum poni etiam Paulus admonuit, qui discipulo præcepit, dicens: *Hæreticum post* *Tit.3.c* *primam & secundam correptionem devita, sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit proprio judicio condemnatus.* Sancti quippe doctores plerumque alta consideratione resistentium corda conspiciunt, & dum ea derelicta divinitus vident, afflicti gementesque conticescunt. An non aliquando frænum Salomon doctoribus imponit, qui dicit: *Noli arguere derisorem, ne oderit te.* Sed si ab *Prov.9.b* increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus, non jam lucra
B Dei, sed nostra quærimus. Quia in re sciendum est, quòd nonnumquam cùm redarguuntur pravi, deteriores existunt. Ipsis ergo & nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Unde necesse est, ut aliquando toleremus tacendo quod sunt, quatenus in nobis discant videndo quod non sunt. Qua igitur sancta Ecclesia, quæ verba sua semper per charitatem exerit, ea etiam nonnunquam ex charitate restringit, dicat: [*Frænum posuit in os meum.*] Ac si apertè fateatur, dicens: Quia in quibusdam profectum non vidi prædicationis, ab eis impetum temperavi, ut vitam meam saltem per patientiam discerent, cùm verba mea admittere per oblatam prædicationem nollent. Sed plus nobis hoc 20.
C lis patimur, in quibus germano amore confidebamus. Unde & subditur.

Quòd nonnumquam qui in Ecclesia sub nomine Christi militant, Christi in eadem nomen impugnant.

CAPUT XVIII.

AD dextram orientis calamitates meæ illico surrexerunt.] Ad sinistram quippe calamitates surgerent, si à quibuslibet extra religionem positis, & apertè Christum negantibus, persecutionis adversa sustineret. Cùm verò ab aliquibus quasi fidelibus tentationem cruciamentorum patitur, quasi ad dexteram illi calamitates oriuntur: quia hi qui sub Chri-
D sti nomine militant, Christi in ea nomen impugnant. Ipso enim locutionis usu, pro dextro habere dicimus, quod pro magno pensamus; pro sinistro verò id quod despicimus: quod Zacharias apertè insinuat, dicens: *Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum,* *Zach.3.a* *stantem coram Angelo Domini, & satan stabat à dextris ejus, ut adversaretur ei.* Qui ut patentiùs hoc quod præmisit, ostenderet, secutus adjunxit: *Et di-* *Ibid.* *xit Dominus ad satan: Increpet Dominus in te satan, qui elegit Hierusalem. Numquid non est iste torris erutus de igne? Et Iesus indutus erat vestibus sordidis.* Sordidis enim vestibus Iesus indutus erat, quia quamvis alienus ab omni peccato, tamen in similitudinem venit carnis peccati. Cui venienti satan à
E dextris stetit. Pro magno namque Dominus Iudaicum populum & pro nihilo Gentes habere videbatur. Sed postquam incarnatus apparuit, gentilitas quæ pro sinistro habita fuerat, credidit; Judaïcus verò populus ad perfidiam declinavit. Satan ergo illi à dextris stetit: quia illum ei populum rapuit, qui dudum dilectus fuit. Sed quia ipse Iudaïcus populus, modò perditus, in fine est quandoque crediturus, Propheta testante, qui ait: *Reliquiæ salvæ* *Esa. 10.* *fient:* satan è dextris suis Dominus removet, di- *Zach.3.d* cens: *Increpet Dominus in te satan.* Et ejusdem populi liberationem indicans, subdit: *Quia ele-* *Ibid.* *git Hierusalem.* Qui nimirum populus, quia ad gehennæ incendia, perfidia duce, defluebat, sed dum ad fidem reducitur, ab eodem æterni ignis incendio liberatur, statim de eo illic subditur:

Ibid. *Numquid non est iste torris erutus de igne?* Sicut ergo illic pro dextra plebs Judaïca, ita hoc in loco dextræ vocabulo, fidelis populus sanctæ Ecclesiæ designatur. Unde & venturus judex hœdos *Matt. 25. c* ad sinistram, agnos ad dexteram ponet. Sed cùm sanctam Ecclesiam adversitatis tempore ipsi quoque lacessunt, qui fideles esse videbantur; ei proculdubio calamitates ad dextram surgunt. Bene autem *21.* hæc ipsa dextra orientis vocatur. De ipso quippe *Zach. 6. c* ejusdem capite scriptum est: *Oriens est nomen ejus.* *al. in justitiæ* Nam quia ab oriente lux surgit, rectè Oriens dicitur, cujus justitiæ lumine, nostræ* justitiæ nox illustratur. Ad orientis ergo dextram calamitates surgunt; quia hi quoque ad persecutionem prosiliunt, qui electa membra Redemptoris nostri esse credebantur. Juxta quam videlicet calamitates rectè illico asserit surgere: quia dum non erant extranei qui persequuntur, ab eis repente mala & illico fiunt. Si verò dextra, hi qui veraciter fideles sunt appellantur; calamitates ad dextram orientis surgunt, quia erumpente persecutionis articulo, crudeles pravorum impetus justi patiuntur. Sequitur:

Quòd dum maligni spiritus, vel perversi homines, extrema Ecclesiæ membra persequuntur, videtur Deus non ferre auxilium, cum statim non eripit, cum eos quos amat, aliquando utiliter derelinquat.

CAPUT XIX.

Pedes meos subverterunt, & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis.] Quid per pedes Ecclesiæ, nisi extrema illius membra signantur? Quæ dum ad opera terrena deserviunt, tantò celeriùs ab adversariis falli possunt, quantò sublimia minus intelligunt. Hos itaque pedes adversarij subvertunt, videlicet cùm extrema membra illius ad sui dogmatis errorem trahunt. Subversi pedes viam tenere nequeunt, cùm infirmi quique persecutorum suorum vel promissionibus persuasi, vel minis territi, vel cruciatibus fracti, ab itinere recto deviant. Bene autem adversariorum semitæ fluctibus comparantur, cùm dicitur: [*Et oppresserunt quasi fluctibus semitis suis:*] quia scilicet vita pravorum insolenti inquietudine molesta, ad obruendam, ut ita dixerim, navem cordis quasi tempestas illabitur. De qua videlicet tempestate per Salomonem dicitur: *Quasi tempestas transiens non erit impius.* Cumque *Prov. 10. d* infirmus quisque perversos florere conspicit, hunc in perversitatis pelagus unda miseræ imitationis mergit. Sequitur: [*Dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & prævaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium.*] Dicat hæc beatus Job de malignis spiritibus, videlicet hostibus occultis: dicat universa Ecclesia de pravis persecutoribus, scilicet adversariis apertis. Ipsi quippe ejus itinera dissipant, cùm in quorumdam infirmorum mentibus, veritatis vias callida persuasione perturbant. Ipsi insidiantes prævalent, cùm eos quos apertè ad malum trahere nequeunt, bona simulando perverrunt. Sed mirum valde est quod subjicit: [*Non fuit qui ferret auxilium;*] cùm de divino adjutorio Psalmista cla- *Psal. 9. b* met: *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione*, & *Sperent in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non derelinques quærentes te Domine.* Et cùm *Eccli. 2.* rursum scriptum sit: *Quis speravit in Domino, & confusus est; permansit in mandatis ejus, & derelictus est? Et quis invocavit illum, & despexit eum?* Qua itaque ratione nunc dicitur: [*Non fuit qui ferret auxilium;*] nisi quia omnipotens Deus eos, quos in æternum diligit, aliquando ad tempus re- *Isa. 54. c* linquit. Unde scriptum est: *Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui.* Hinc etiam Psalmista deprecabatur, dicens: *Non me derelinquas usquequaque:* Derelinqui igitur *Ps. 118. h* sese ad modicum posse utiliter noverat, qui ne usquequaque relinqueretur, petebat. Sanctos etenim suos Dominus veniendo adjuvat, relinquendo probat; donis firmat, tribulationibus tentat. Unde rectè quoque per quemdam sapientem dicitur: *In primis elegit eum, timorem & metum & probationem* *Eccli. 4. e* *inducet super illum, & excruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet illum in cogitationibus illius.* Justi quippe animam gratia vocat, tentatio interrogat. Et omnipotens Deus electorum suorum adversarios temporaliter permittit excrescere, ut per malorum sævitiam purgetur vita bonorum. Numquam quippe Dominus adversus bonos eos sævire permitteret, nisi etiam quantum prodessent videret. Nam dum injusti sæviunt, justi purgantur, & utilitati innocentium militat vita pravorum, dum hanc & premendo humiliat, & humiliando semper ad melius format. Unde rectè quoque per Salomonem dicitur: *Qui stultus est, serviet sapienti.* Et *Prov. 11. d* tamen sæpe conspicimus sapientes subesse, stultos verò arcem dominij tenere: sapientes serviliter obsequi, stultos tyrannica elatione dominari. Quomodo igitur definitione divinæ sententiæ sapienti stultus servit, dum plerumque hunc jure temporalis dominij comprimit? Sed sciendum est, quia contra sapientis vitam, dum stultus præeminens terrorem potestatis exercet, dum hunc laboribus fatigat, contumeliis lacerat, profectò hunc ab omni vitiorum rubigine urendo purgat. Stultus ergo sapienti etiam dominando servit, quem ad meliorem statum premendo provehit. Sic nonnumquam pupillis dominis ad disciplinæ magisterium servi præsunt, terrent, premunt, feriunt, & tamen esse servi nullo modo desistunt: quia ad hoc ipsum ordinati sunt, ut proficientibus dominis etiam feriendo famulentur. Quia igitur mala reproborum, bonos dum cruciant, purgant; utilitati justorum militat etiam potestas iniquorum. Sed plerumque justi tribulatione deprehensi, tardam manum subvenientis æstimant, cùm se persequentium immanitas paulò longiùs angustat. Et concita quidem sunt ereptoris remedia; sed hoc quod ab ereptore citius agitur, dolenti tardum videtur. Cumque adesse postulationi auxilium quæritur, si vocem non statim sequitur, quia desit æstimatur. Unde nunc dicitur: [*Et non fuit qui ferret auxilium.*] Qua videlicet in voce ipsa vis passionis exprimitur; quia supernum auxilium, etsi adest quantum ad ordinatam providentiam protectoris, deesse tamen creditur quantum ad concita vota patientis. Sequitur.

Quòd miserias errantium Sancti suas reputant, cum eorum corda rupto fidei muro persuasione hæretica vident dissipata.

CAPUT XX.

Quasi rupto muro, & aperta janua irruerunt super me, & ad meas miserias devoluti sunt.] Quid hoc loco muri nomine, nisi Redemptor humani generis appellatur? De quo pro sanctæ Ecclesiæ ædificatione per Prophetam dicitur: *Ponetur in* *Isa. 26. a* *ea murus & antemurale.* Ipse enim nobis murus est, qui ad corda nostra pertingere malignorum spirituum cursum vetat. Qui nostræ quoque fidei etiam antemurale posuit: quia priusquam se per carnem ostenderet, prædicatores sui mysterij prophetas misit. Rectè quippe antemuralis nomine vocantur: quia dum subsequentem prædicaverunt Dominum, quasi ante murum steterunt. Sed quasi murus rumpitur, cùm pravorum persuasionibus fides, quæ in Redemptore nostro est, in quorumdam corde dissipatur. Cumque perversis in hac vita potestas tribuitur, quid aliud quàm janua erroris aperitur? Quasi rupto ergo muro, & aperta janua, super

bonos irruunt mali, cùm accepta temporaliter potestate, perversi ipsa quoque in quorumdam corde destruere munimina fidei conantur. De quibus aptè dicitur: [*Et ad meas miserias devoluti sunt;*] quia videlicet priùs ad suas. Nisi enim perversè vivendo, ad suas antè miserias caderent, nequaquam ad eas postmodum & alios suaderent. Sed post suas reprobi & ad nostras miserias devolvuntur, quando ad ea mala, in quibus jam ipsi implicati sunt, etiam quosdam nobis unitos trahunt. Potest quoque intelligi muri nomine, munitio disciplinæ; Salomone attestante, qui ait: *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleverant urticæ, operuerant superficiem ejus spinæ, & maceria lapidum destructa erat.* Per agrum enim hominis pigri, atque per vineam viri stulti transire, est cujuslibet vitam negligentis inspicere, ejusque opera considerare. Quam urticæ vel spinæ replent: quia in corde negligentium prurientia terrena desideria, & punctiones pullulant vitiorum, quippe quia scriptum est: *In desideriis est omnis otiosus.* Maceria lapidum destructa erat: id est, disciplina patrum ab ejus corde dissoluta. Nam quia destructam maceriam lapidum, dissolutam esse disciplinam vidit, protinus illic secutus adjunxit: *Quod cùm vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.* Quasi rupto ergo muro hostis ingreditur, cùm vel malignorum spirituum, vel pravorum hominum persuasione callida, disciplinæ munimina in corde dissipantur. Sed cùm ejusdem disciplinæ vigor in corde reproborum solvitur, ante eorum oculos cuncta bonorum opera despectui habentur, nihilque esse æstimant, quidquid de virtutibus electorum vident. Unde & subditur: [*Redactus sum in nihilum.*] Apud æstimationem quippe malorum in nihilum redigimur, quando ea quæ ipsi quasi summa diligunt, bona temporalia non tenemus. Despectis namque supernis promissionibus, terrena desiderant; & si quando in eorum mente aliquid de appetitu æternitatis oritur, suborta citius transitoria delectatione dissipatur. Unde & statim subjungitur: [*Abstulit quasi ventus desiderium meum.*] Fidelis quippe populus se pati denunciat, quòd eos quos diligit, pati dolet. Ventus ergo desiderium tollit, cùm res quælibet transitoria, æternitatis appetitum destruit. Unde adhuc congruè subinfertur: [*Et velut nubes pertransiit salus mea.*] Nubes quippe in alto eminet, sed hanc ad cursum flatus impellit. Sic nimirum, sic sunt temporalia iniquorum bona. Velut in alto quidem per honoris celsitudinem degere videntur; sed ad cursum vitæ quotidie, quasi quibusdam mortalitatis suæ flatibus impelluntur. Salus ergo ut nubes transit: quia perversorum gloria, quæ alta est, fixa non est. Sed expletis desideriis actibusque infirmantium, ad electorum vocem sermo convertitur, cùm protinus subinfertur: [*Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.*] Electorum quippe anima nunc marcescit, quia in illa postmodum æterna exultatione viridescit. Modò eos dies afflictionis possident, quia dies lætitiæ pòst sequuntur. Scriptum quippe est: *Timenti Deum bene erit in extremis.* Etrursum de Ecclesia dicitur: *Ridebit in die novissimo.* Nunc enim tempus afflictionis est bonis, ut sequatur eos exultatio quandoque sine tempore. Hinc ab eis aliàs dicitur: *Humiliasti nos in loco afflictionis.* Locus namque afflictionis, est vita præsens. Justi ergo hîc, id est, in loco afflictionis, humiliati sunt: quia in æterna vita, id est, in loco gaudij sublimantur. Cùm verò marcescere animam diceret, rectè etiam præmisit, [*In memetipso;*] quia in nobismetipsis quidem affligimur, sed in Deo mens nostra refovetur: tantoque à viriditate gaudij longè fit, quantò adhuc ab auctoris repulsa lumine ad se redit. Tunc verò ad veræ lætitiæ viriditatem pervenit, quando per æternæ contemplationis gratiam sublevata etiam semetipsam transit. Sed hæc quæ allegorica indagatione transcurrimus, oportet ut per omnia etiam juxta historiam teneamus. Quæ tamen nunc idcirco prætereo, quia hæc aperta esse legentibus non ignoro. Diebus autem persecutionis ultimæ, quia multi sunt qui pereunt, & pauci qui salvantur; idcirco vir sanctus passionis suæ tempore & pauca de bonis, & multa de perversis loquitur. Unde & mox ad eorum personam qui corruunt, verba convertit; sicque sua insinuat, ut audientibus possint congruere quæ narrat. Nam sequitur.

Prov. 24. d

Prov. 28. f.c. LXX.

Prov. 32. d

Ecclı. 1. e

Prov. 31. d

P. 43.

Quòd in nocte tribulationum hujus sæculi, etiam qui perfecti videbantur, & quasi ossa carnalium, aliquando lassitudine succumbant, & à Sanctorum infestatione maligni spiritus numquam quiescant.

CAPUT XXI.

Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt.] Si ipsi historiæ intendimus, patet causa: quoniam sancti viri corpus per sinus ulcerum scaturiens vermium multitudo lacerabat. Si verò allegoriæ mysterium perscrutamur, quid per ossa, nisi fortes quique in sanctæ Ecclesiæ corpore designantur? Qui quasi suo robore membra continent, dum mores infirmantium stabiliter portant. Sed cùm tribulationis ultimæ contra eam fervor excreverit, in nocte os illius perforatur doloribus: quia nonnumquam tormentis victi, etiam ipsi ad perfidiam defluunt, qui ad fidem alios tenere videbantur. Ait ergo: [*Nocte os meum perforatur doloribus.*] Ac si apertè dicat: Tribulationis tenebris pressi, ita afflictione tenebrantur, ut & ipsi qui in me habebant vigorem fortitudinis, quasi jam quoddam habeant foramen timoris. Bene autem dicitur: (*Et qui me comedunt, non dormiunt:*) quia maligni spiritus, qui carnales quosque de Ecclesia consumunt, tantò magis quiescere à tentatione nesciunt, quantò nullo carnis pondere gravantur. Sed persecutores sanctæ Ecclesiæ quia valde perversi sunt, essent utinam pauci. Sequitur.

Quòd immensitate percussionum Sancti qui Christo quasi vestimentum adhærent, victi tormentis deficient, & constricto capitio libertas prædicationis suffocata extinguetur.

CAPUT XXII.

In multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me.) Si historiæ intendimus, quid aliud vestimentum beati Job, quàm ejus corpus accipimus? cujus videlicet vestimentum consumitur, dum caro cruciatur. Juxta allegoriæ verò mysterium, vestimentum est sanctæ Ecclesiæ fidelium vita. Nam sicut tota simul Ecclesia vestimentum Christi, ita fideles quique ejusdem Ecclesiæ vestimenta deputantur. Si enim sancta Ecclesia vestimentum Christi non esset, Paulus profectò non diceret: *Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam:* id est, nec per peccatum habentem maculam, nec per duplicitatem rugam: quia & per justitiam munda est, & per simplicem intentionem tersa. Quæ igitur abluta est ne habeat maculam, tersa est ne habeat rugam, utique vestis est. Sicut ergo indumentum Christi tota generaliter Ecclesia dicitur; sic indumentum sunt Ecclesiæ singulorum animæ, quæ ab errore conversæ, eamdem Ecclesiam credendo, eique fideliter inhærendo circumdant. De quibus eidem Ecclesiæ per Prophetam Dominus dicit: *Vivo ego, quia omnibus his velut ornamento vestieris.* Sed cùm procella sævæ persecu-

Ephes. 5.

Esa. 49. e

tionis oboritur, plerique fidelium ab ejus amore separantur, qui ei sedulò inhærere videbantur. Dicat ergo: (*In multitudine eorum consumitur vestimentum meum:*) quia dum multi sunt qui cruciant, destruuntur plurimi qui ei connexione amoris inhærebant. Bene autem subditur: [*Et quasi capitio tunicæ succinxerunt me.*] Tunicæ quippe capitium collum circumdat induentis. Collum verò si stringitur, vocis usus & vitalis flatus necatur. Sanctam ergo Ecclesiam reprobi quasi capitio tunicæ constringunt, quia in ea persecutionibus suis vitam fidei, & prædicationis vocem extinguere conantur. Hoc quippe conari persecutores ejus specialiter solent, ut ab ea ante omnia verbum prædicationis tollant. Unde & hi qui sanctæ fidei primordiis resistebant, *Act. 5. e* cæsis Apostolis denuntiabant, dicentes: *Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto, & ecce replestis Hierusalem doctrina vestra.* Corpus ergo sanctæ Ecclesiæ quasi capitio tunicæ cinxerant, qui constrictis prædicatoribus, velut ejus collum prementes, in ea claudere iter vocis volebant. Sed electi quique persecutionis suæ tempore paratiores sunt mori, quàm tacere. Qui dum in morte temporaliter corruunt, à stultis quibusque & carnalibus despecti ac viles æstimantur: quia cùm videre reprobi nequeunt, quæ electi bona spiritaliter teneant; quos carnaliter extingui conspiciunt, infelices arbitrantur. Unde & subditur: [*Comparatus sum luto, & assimilatus sum favillæ & cineri.*] In reproborum quippe judicio, sancta electorum Ecclesia luto comparatur: quia temporaliter conculcata despicitur. Favillæ assimilatur & cineri: quia dum bona ejus interiora non vident, ad sola hanc mala pervenisse æstimant, quæ in ea exhiberi corporaliter vident. Fidelis tamen electorum populus cùm multos ex se cadere conspicit, optat, si obtinere valeat, adversitatis suæ tempora mutari. Hujus quia oratio differtur, gemitus augetur. Unde adhuc subditur: [*Clamo ad te, & non exaudis: sto, & non respicis me.*] Sancta quippe Ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat, desideriis clamat. Sed dolet se quasi non respici, dum sua videt in tribulationibus vota differri. Alto namque consilio, omnipotens Deus cùm Sancti ejus adversariorum persecutionibus comprimuntur, cumque assiduis ut liberentur interpellationibus clamant, differre solet voces pe- D tentium, ut merita patientium crescant; quatenus eò magis exaudiantur ad meritum, quò citiùs non exaudiuntur ad votum. Unde aliàs scriptum est: *Ps. 21. a* *Deus meus clamabo per diem, nec exaudies, & nocte.* Atque ipsa utilitas de exaudiendi mora mox *Ibid.* subditur, cum illic protinus subinfertur: *Et non ad insipientiam mihi.* Ad multiplicandam quippe Sanctorum sapientiam proficit, quòd postulata tardè percipiunt, ut ex dilatione crescat desiderium, ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus verò cùm intenditur, ejus in Deum ardentior affectus aperitur. Affectus autem ad promerenda cælestia tantò fit capax, quantò fuerit expectando longanimis. Sed tamen inter hæc Sanctorum patientiam dolor urget ad vocem, & cùm dilati proficiunt, metuunt ne E deficientibus viribus despecti reprobentur. Sequitur.

Quòd improprie Deus dicatur zelare, & irasci, & pœnitere, & misereri, & cetera hujusmodi: & quòd crudelis dicatur tunc, cum districtè peccata ulciscitur.

CAPUT XXIII.

MVtatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adversaris mihi.] Longè ab hac sententia vetusta translatio dissonat, quia quod in hac de Deo dicitur, hoc in illa de adversariis ac persecutoribus memoratur. Sed tamen quia hæc nova translatio ex Hebræo nobis Arabicoque eloquio cuncta veriùs transfudisse perhibetur, credendum est quidquid in ea dicitur: & oportet, ut verba illius nostra expositio subtiliter rimetur. Ait ergo: [*Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adversaris mihi*] In Scriptura sancta cum de Deo aliquid indignum dicitur, movetur legentis animus, velut si aliquando de Deo aliquid indignum dicatur. Pæne omne quippe quod de Deo dicitur, eo ipso jam indignum est, quò potuit dici. Nam cujus laudi non sufficit obstupescens conscientia, quando sufficiet loquens lingua; Sanctus autem Spiritus hoc ipsum hominibus intelligentibus insinuans, quàm sint ineffabilia summa & divina, his etiam verbis nonnumquam de Deo utitur, quæ apud homines habentur in vitio; ut ex his quæ indigna videntur hominibus, & tamen dicuntur de Deo, admoneantur scire homines, quòd nec illa jam Deo digna sint, quæ dum digna habentur apud homines, digna putantur Deo. Dicitur enim Deus zelans, sicut scriptum est: *Dominus zelotes nomen ejus.* Dicitur *Exo. 34. b* iratus, unde scriptum est: *Iratus est Dominus contra Israel.* Dicitur Deus pœnitens, sicut scriptum *Num. 11. b* est: *Pœnitet me fecisse hominem super terram.* Et *Gen. 6. b* rursus: *Pœnitet me quòd constituerim Saul regem in* *1. Reg. 15. c* *Israel.* Dicitur misericors, sicut scriptum est: *Mi-* *Ps. 85. d* *sericors & miserator Dominus, patiens & multum misericors.* Dicitur præscius, sicut de illo ait Apostolus: *Quos præscivit, & prædestinavit conformes* *Rom. 8. f* *fieri imaginis Filij sui:* dum nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec proprie misericordia, nec præscientia esse possit in Deo. Hæc namque omnia ab humanis in illum qualitatibus tracta sunt, dum ad nostræ infirmitatis verba descenditur, ut quasi quibusdam nobis gradibus factis, & juxta nos positis, per ea quæ nobis vicina conspicimus, ad summa ejus ascendere quandoque valeamus. Zelare enim dicitur, qui cum cruciatu mentis castitatem custodit uxoris. Irasci dicitur, qui fervore animi contra puniendum vitium accenditur. Pœnitere dicitur, cui id quod fecit, displicet, & econtra mutando aliquid aliud facit. Misericors dicitur, qui pietate ad proximum permovetur. Misericordia autem à misero corde vocata est, eo quòd unusquisque intueatur quempiam miserum, atque ei compatiens, dum dolore animi tangitur, ipse cor miserum facit, ut eum à miseria liberet cui intendit. Præscire dicitur, qui unamquamque rem, antequam veniat, videt, & id quod futurum est, priusquam præsens fiat, prævidet. Deus ergo quomodo zelans est, qui in custodienda castitate nostra nullo mentis cruciatu tangitur? Quomodo irascitur, qui in ulciscendis vitiis nostris nulla perturbatione animi commovetur? Quomodo est pœnitens, qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodo habet misericordiam, qui cor numquam miserum habet? Quomodo est præscius, dum nulla nisi quæ futura sunt, præsciantur? Et scimus quia Deo futurum nihil est, ante cujus oculos præterita nulla sunt, præsentia non transeunt, futura non venient: quippe quia omne quod nobis fuit & erit, in ejus prospectu præsto est; & omne quod præsens est, scire potest potius quàm præscire. Et tamen dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitens, dicitur misericors, dicitur præscius: ut quia castitatem animæ uniuscujusque custodit, humano modo zelans vocetur, quamvis mentis cruciatu non tangatur. Et quia culpas percutit, dicitur irasci, quamvis nulla animi perturbatione moveatur. Et quia ipse immutabilis id quod voluerit mutat, pœnitere dicitur, quamvis rem mutet, consilium non mutet. Et cùm miseriæ nostræ subvenit, misericors vocatur, quamvis miseris subveniat, & cor miserum numquam habeat. Et quia ea quæ nobis futura sunt videt, quæ tamen ipsi semper præsto sunt,

præscius dicitur, quamvis nequaquam futurum prævideat, quod præsens videt. Nam & quæque sunt, non ab æternitate ejus ideo videntur quia sunt, sed ideo sunt, quia videntur. Dum ergo ad verba mutabilitatis nostræ descenditur, ex eis quibusdam gradibus factis ascendat qui potest ad incommutabilitatem Dei, ut videat sine zelo zelantem, sine ira irascentem, sine dolore & pœnitentia pœnitentem, sine misero corde misericordem, sine prævisionibus præscientem. In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in seipsis simul existere non possunt, illi simul omnia assistunt, nihilque in illo præterit quod transit: quia in æternitate ejus modo quodam incomprehensibili, cuncta volumina sæculorum transeuntia manent, currentia stant. Sicut ergo accipimus sine zelo zelantem, sine ira irascentem, ita à sancto Job etiam sine crudelitate dici potuit crudelis. Crudelis quippe dicitur, qui districtè feriendo non parcit, ut videlicet hoc loco crudelis districtè feriens possit intelligi, & ulciscendæ culpæ non parcens. Unde Esaïas quoque cùm videret ultimi judicij diem non jam cum venia, sed cum districtione esse venturum, ait: *Ecce dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ furorisque ejus, ad ponendam terram in solitudine, & peccatores ejus conterendos de ea.* Sanctus igitur vir ut hanc eamdem crudelitatem sibi potius assereret congruere posse, quàm Deo, ait: [*Mutatus es mihi in crudelem*] Ac si apertè dicat: Qui in teipso crudelitatis nihil habes, mihi quem respirare à persecutione non sinis, crudelis videris. Ita enim Deus crudelis esse non potest, sicut nec mutari ullatenus potest. Sed quoniam in Deo nec crudelitas, nec mutabilitas umquam venit, dum mihi dicit, quòd in semetipso Deum nec crudelem nec mutabilem sentiat, ostendit. Nam dum circa nos quædam prospera & adversa variantur, in eo quòd nos mutamur, quasi ejus circa nos mutatum animum suspicamur. Ipse verò in se incommutabilis permanens, aliter atque aliter in cogitatione sentitur hominum, pro qualitate meritorum. Nam & lux solis cùm nequaquam est sibimetipsi dissimilis, infirmis aspera, sanis autem oculis lenis videtur: eorum videlicet immutatione, non sua. Unde, ut prædiximus, dicens: [*Mutatus es,*] adjunxit, [*Mihi:*] ut ipsa hæc crudelitas atque mutatio, non sit in qualitate judicis, sed in mente patientis. Quod verbis quoque aliis retexit, dicens: [*Et in duritia manus tuæ adversaris mihi.*] Manus etenim Dei dura creditur, cùm voluntati nostræ contraria, hoc quod ei in nobis displicet, feriendo persequitur; & flagella ingeminat, cùm dolentis anima clementiam expectat. Quæ tamen juxta allegoriæ mysteriùm, bene sanctæ Ecclesiæ verbis congruunt ex vocibus infirmorum, qui plerumque se plus feriri æstimant, quàm mereri putant, & quasi crudelitatem arbitrantur judicis, districtionem æquissimam sectionis: quia & cùm vulnus ægri medicinali ferramento abscinditur, medicus crudelis vocatur, qui tamen per secantis manus duritiam adversatur vulneri, sed concordat saluti. Sequitur.

Quòd quasi super ventum fundati repente sternuntur, qui transitorium bonorum successionibus delectantur.

CAPUT XXIV.

Elevasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me validè.] Quia præsentis vitæ gloria quasi in alto cernitur, sed nulla stabilitate solidatur; velut elevatus super ventum ponitur, qui prosperitate transitoria lætatur, quando ad hoc solùm hunc fugitivæ felicitatis aura sublevat, ut repente deteriùs in infirmis sternat. Quia enim sancta Ecclesia cunctis in honore est, infirmi quique in ea qui transitoriis successibus lætantur, quò nisi super ventum positi videntur elevati? quia subsequente persecutionis tempore dum prosperitatis aura pertransit, eorum protinus elevatio corruit, & repente cadentes discunt, quia elevati priùs in ventum, sederunt. Quæ videlicet verba etiam sancti viri personæ specialiter congruunt, non ad id quod erat, sed ad id quod esse videbatur. Neque enim mentem illius prosperitas fugitiva levaverat, quam inter tot rerum affluentias, miro semper virtutis pondere premebat: sed juxta hoc quod videri exteriùs potuit, qui in suis humilis, in alienis oculis elevatus fuit, & quasi super ventum positus, elisus est validè: quia rebus exterioribus fultus, unde æstimabatur surgere, videbatur inde cecidisse. Quem videlicet casum sanctus vir in mente non pertulit: quia nulla adversitas dejicit, quem prosperitas nulla corrumpit. Qui enim veritati inhæret, vanitati nullo modo succumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit, omne quod foras mutabiliter agitur, ad arcem mentis minimè pertingit. Sequitur.

Quòd Sancti mortem præsentem non ad consumptionem sibi esse intelligunt, qui de resurrectione sua confidunt: qui etsi aliquando peccant, per pœnitentiam reformantur.

CAPUT XXV.

Scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi] In superiori hujus operis parte tractatum est, quòd ante adventum Domini ad inferni receptacula etiam justi descenderent, quamvis non in suppliciis, sed in requie servarentur. Quod nunc testimoniis edocere negligimus, quia in ea jam sufficienter probatum putamus. Hoc ergo quod dicitur: [*Scio quia morti trades me, ubi constituta domus est omni viventi:*] rectè beato Job etiam juxta historiam congruit, dum nimirum constat, quia ante Redemptoris gratiam, ad inferni claustra etiam justi descenderent. Ipsa quippe inferni receptio, domus omnium viventium dicitur; quia nullus huc venit, qui ante mediatoris adventum non illuc ipsa corruptionis suæ conditione pertransiit: nullus huc venit, qui ad carnis mortem ejusdem corruptionis suæ gressibus non tetendit. De qua videlicet morte per Psalmistam dicitur: *Quis est homo qui vivit, & non videbit mortem?* Nam etsi ad cælum raptus Elias esse perhibetur; mortem tamen distulit, non evasit. De ipso quippe ore Veritatis dicitur: *Elias quidem venturus est, & restituet omnia.* Veniet enim restituturus omnia, quia ad hoc nimirum huic mundo restituitur, ut & prædicationis munera impleat, & carnis debitum solvat. Quæ tamen sancti viri sententia juxta allegoriæ mysterium, sanctæ Ecclesiæ vocibus ex persona congruit infirmorum, qui fidem verbo tenus tenent, sed contra præcepta fidei suis desideriis famulantur. Ait etenim: [*Scio quia morti trades me, ubi constituta domus est omni viventi.*] Quia enim multos voluptatibus deditos conspicit, eorumque jam interitum præscit; pensat quòd in via vitæ præsentis suis quidem desideriis serviunt, sed tamen ad mortis domum perveniunt omnes, qui in ea carnaliter vivunt. Sunt verò nonnulli, qui in voluptatum suarum foveam corruunt, sed tamen per lamenta pœnitentiæ ab imis citiùs pedem reducunt, quos supernæ percussionis verbera ad eruditionem potius, quàm ad extinctionem secant. Ex quibus aptè subjungitur: (*Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam: & si corruerint, ipse salvabis.*) In quibus profectò verbis hoc solerter debet intelligi, quòd beatus Job dum sua narrat, in se alios transfigurat. Velut enim de se specialiter dicebat:

26. supra lib. 11. cap. 16.
Matt. 17.

bat: [*Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valide: scio quia morti trades me, ubi constituta est domus omni viventi;*] & tamen non de se, sed de aliis adjungit: [*Verumtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam.*] Dum enim de se loquens ratiocinando, causas de aliis subdit, quàm multorum personas in se significet, ostendit. Manum itaque suam Dominus ad consumptionem peccantium non emittit, cùm feriendo à peccatis corripit, & corruentes salvat, dum cadentes ad culpam in salutem corporis vulnerat; ut prostrati exteriùs, interiùs surgant; quatenus jacentes corpore ad interiorem statum redeant, qui stantes exteriùs ab statu mentis jacebant. Sequitur.

Quòd compassio quam afflictioni proximorum debemus, non tam sit in largitione exteriorum, quàm in mentis affectu: quia extra nos sunt quæ damus, affectus autem intus ex nobis.

CAPUT XXVI.

[*Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.*] Quamvis vera compassio est passioni proximi ex largitate concurrere; nonnumquam tamen cùm exteriora quæque abundè ad largiendum suppetunt, celeriùs dantis manus dationem invenit, quàm animus dolorem. Unde scire necesse est, quia ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque in se animum sumit: ut priùs in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Nam sæpe, ut prædiximus, largitorem muneris, rerum facit abundantia, & non virtus compassionis. Qui enim afflicto perfectè compatitur, plerumque & hoc indigenti tribuit, in quo ipse qui dederit, angustatur. Et tunc plena est cordis nostri compassio, cùm malum inopiæ pro proximo suscipere non metuimus, ut illum à passione liberemus. Quam videlicet pietatis formam mediator nobis Dei & hominum dedit. Qui cùm posset nobis etiam non moriendo concurrere, subvenire tamen moriendo hominibus voluit: quia nos videlicet minus amasset, nisi & vulnera nostra susciperet: nec vim nobis suæ dilectionis ostenderet, nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tempus ipse sustineret. Passibiles quippe mortalesque nos reperit, & qui nos existere fecit ex nihilo, revocare videlicet etiam sine sua morte potuit à passione. Sed ut quanta esset virtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod esse nos voluit: ut in semetipso temporaliter mortem susciperet, quam à nobis in perpetuum fugaret. An non in divinitatis suæ divitiis nobis invisibilis permanens, miris nos potuit virtutibus ditare? Sed ut ad internas divitias rediret homo, foras apparere dignatus est pauper Deus. Unde & prædicator egregius, ut ad largitatis gratiam viscera nostræ compassionis accenderet, dixit: 27.
2.Cor.8.b *Propter nos egenus factus est, cùm dives esset.* Qui sic etiam dicit: *Non ut aliis sit remissio, vobis autem* Ibid.c *tribulatio.* Hæc proculdubio condescendendo infirmis intulit, quoniam quibusdam inopiam ferre non valentibus, tolerabilius est minus tribuere, quàm post largitatem suam ex inopiæ angustia murmurare. Nam ut ad magna largiendi studia audientium mentes accenderet, paulò pòst intulit, dicens:
2.Cor.9.b *Hoc autem dico: Qui parcè seminat, parcè & metet.* Plus autem nonnumquam esse dicimus compati ex corde, quàm dare: quia quisquis perfectè indigenti compatitur, minus æstimat omne quod dat. Nisi enim dantis manum bona voluntas vinceret, idem
2.Cor.8.b prædicator egregius discipulis non dixisset: *Qui non solum facere, sed & velle cœpistis ab anno priori.* Facile quippe est in bono opere obedire etiam volentem. Sed hæc magna in discipulis virtus extiterat, eos bonum quod illis præceptum est, & antè voluisse. Quia itaque vir sanctus apud omnipotentem Deum aliquando majus datum noverat mentis esse, quàm muneris, dicat: [*Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.*] Exteriora etenim largiens, rem extra semetipsum præbuit. Qui autem fletum & compassionem proximo tribuit, ei aliquid etiam de semetipso dedit. Idcirco autem plus compassionem, quàm datum dicimus, quia rem quamlibet plerumque dat etiam qui non compatitur, numquam autem qui verè compatitur, quod necessarium proximo conspicit, negat. Quæ nimirum sententia bene quoque sanctæ Ecclesiæ vocibus congruit: quæ dum afflictos quosque per lamenta pœnitentiæ conspicit, suos ei oratione continua fletus jungit, & toties egeno compatitur, quoties menti virtutibus nudatæ, interventionis suæ precibus opitulatur. Super afflictum quippe compatientes plangimus, quando aliena damna nostra deputamus, & culpas delinquentium, nostris mundare fletibus nitimur. Quod videlicet agentes, plus plerumque nobis, quàm his, pro quibus agitur, subvenimus: quia apud intimum arbitrum & gratiam charitatis aspirantem, commissa quæque perfectè diluit propria, qui purè plangit aliena. Persecutionis igitur ultimæ sancta Ecclesia tribulatione deprehensa, reducat ad memoriam pacis tempore bona quæ gessit, dicens: [*Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.*] Quæ internæ lucis gaudia æterna desiderans, sed tamen adhuc dilata, quia malis exterioribus premitur, sancti viri vocibus adjungat.

Quòd sancta Ecclesia ab ipsis, quos per charitatis gratiam quasi viscera sua ante gestaverat, persecutionis impetum ferat.

CAPUT XXVII.

[*Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem, & eruperunt tenebræ.*] Fidelis enim populus expectat bona, sed mala suscipit: præstolatur lucem, & tenebras incurrit: quia per remunerationis gratiam interesse jam jamque Angelorum se gaudiis sperat, & tamen hîc diutius dilatus, manus persequentium tolerat: & qui se quantocyus æstimat æternæ lucis retributione perfrui, hîc adhuc compellitur persecutorum suorum tenebras pati. Quæ videlicet mala persequentium minus dolerent, si ab infidelibus adversarisque consurgerent. Sed eò deteriùs mentem electorum cruciant, quò ab illis veniunt, de quibus bona præsumebant. Unde adhuc subditur: [*Interiora mea efferbuerunt absque ulla requie.*] Sanctæ quippe Ecclesiæ interiora efferveſcere, est ipsos quoque, quos per amorem fidei velut viscera antè gestaverat, in persecutionis atrocitate tolerare. Qui secreta priùs illius cognoscentes, quantò sciunt ubi magis doleat, tantò deteriùs ab afflictione ejus minimè quiescunt. Quos tamen & pacis suæ tempore graviter tolerat: quia suis prædicationibus eorum mores contrarios pensat. Gemit enim, cùm eorum vitam sibi dissimilem conspicit. De quibus & aptè subjungitur: [*Prævenerunt me dies afflictionis.*] Scit namque sancta electorum Ecclesia, quòd persecutione ultima, mala multa passura sit: sed hanc afflictionis suæ dies præveniunt, quia malorum vitam intra se graviter etiam tempore pacis portat. Nam quamvis diebus ultimis aperta infidelium persecutio sequatur; hanc tamen & priusquam appareat, hi qui in ea verbo tenus fideles sunt, pravis moribus antecurrunt. Sequitur. 28.

Quod Sancti in culmine honoris, statum custodiunt humilitatis: & licet potestati semper amica sit impatientia, mansuetè tolerant ipsos, quos ex officio suo increpant.

CAPUT XXVIII.

MOerens incedebam, *sine furore consurgens in turba clamavi.*] Notandum sollicitè juxta historiam video, quòd sanctus vir, qui paulò superiùs dixit: [*Elevasti me;*] inferiùs adjungit: [*Mœrens incedebam.*] Miro enim ordine, uno eodemque tempore convenire in actibus bonorum solet & foris honor culminis, & intus afflictus mœror humilitatis. Unde sanctus quoque vir elevatus rebus & honoribus, mœrens incedebat: quia etsi hunc prælatum hominibus gloria potestatis ostenderat, interiùs tamen mœrore suo secretum sacrificium Domino contriti cordis offerebat. *Sacrificium* quippe *Deo est spiritus contribulatus.* Sciunt autem electi quique consideratione intima contra exterioris excellentiæ tentamenta pugnare. Qui si ad exteriorem felicitatem suam cor apponerent, justi profectò non essent. Sed quia cor humanum non potest de ipsis prosperitatibus rerum quantulacumque gloria nullo modo tentari, contra ipsam prosperitatem suam sancti viri intrinsecus dimicant: non dico ne in elatione, sed ne in ejus saltem amore succumbant. Cui valde succubuisse est, captivam mentem ejus desideriis subdidisse. Quis autem terrena sapiens, temporalia amplectens, beatum Job inter tot prospera lætum non crederet, cùm ei suppeteret salus corporis, vita filiorum, incolumitas familiæ, integritas gregum? Sed quia in his omnibus non gauderet, ipse sibi testis est, qui ait: (*Mœrens incedebam*) Sancto enim viro adhuc in hac peregrinatione posito, omne quod sine visione Dei abundat, inopia est: quia cùm sibi omnia electi adesse vident, gemunt quòd omnium auctorem non vident: eisque totum hoc minus est, quia adhuc species unius deest: sicque eos foris exaltat gratia supernæ dispensationis, ut tamen intus sub disciplina teneat mœror magistræ charitatis. Per quam videlicet discunt, ut de his quæ exteriùs accipiunt, apud semetipsos semper ampliùs humilientur, mentem sub jugo teneant disciplinæ, numquam ex potestatis licentia ad impatientiam erumpant. Unde & aptè subjungitur: [*Sine furore consurgens in turba clamavi.*] Sæpe namque seditiosorum tumultus hominum, præpositorum suorum mentem lacessunt, suique ordinis limitem inordinatis motibus excedunt. Et plerumque, qui præsunt, nisi in ore cordis Spiritus sancti fræno teneantur, in iratæ retributionis atrocitatem prosiliunt; quantumque prævalent agere, tantùm sibi à subditis æstimant licere. Amica etenim potestati pæne semper impatientia est; eique etiam malæ subjectæ imperat; quia quod ipsa sentit, potestas exequitur. Sed sancti viri plus se interiùs patientiæ jugo subjiciunt, quàm foris hominibus præsunt; & eò veriorem principatum foris exhibent, quò humiliorem Deo intrinsecus famulatum tenent: atque idcirco sæpe plus quosdam tolerant, quò se de eis ulciscì ampliùs possunt; ac ne umquam ad illicita transeant, plerumque nolunt pro se exequi etiam quod licet: subjectorum strepitus sufferunt, per amorem increpant, quos per mansuetudinem portant. Unde nunc rectè dicitur: [*Sine furore consurgens in turba clamavi:*] quia nimirum boni contra tumultus insolentium clamorem habent, & furorem non habent: quoniam eos, quos clementer tolerant, docere non cessant. Sed hæc, quæ juxta historiam de uno diximus, juxta allegoriam necesse est ut de diversis electis Ecclesiæ sentiamus. Ipsa quippe in electis suis etiam per prospera incedit mœrens: quia nil sibi verè prosperum deputat, quousque bonum, quod singulariter quærit, apprehendat. Fideles quippe illius, temporali quidem pace perfruuntur, sed perpetuæ suspirant; honorantur, & afflicti sunt; quia plerumque ibi videntur in culmine, ubi cives non sunt. Ipsa etiam in turba sine furore consurgit, & clamat: quia pravorum vitam studio rectæ æmulationis, non autem væsania furoris insequitur. Irascitur & amat, sævit & tranquilla est: quatenus infirmos suos corrigat ex æmulatione, foveat ex pietate. Sequitur.

Quòd verè sancti sunt, qui inter malos conversari innocenter possunt.

CAPUT XXIX.

FRater fui draconum, *& socius struthionum.*] Quid draconum nomine, nisi malitiosorum hominum vita signatur? De quibus & per Prophetam dicitur: *Traxerunt ventum quasi dracones.* Perversi etenim quique ventum quasi dracones trahunt, cùm malitiosâ superbiâ inflantur. Qui autem struthionum appellatione intelligi, nisi simulatores solent? Struthio etenim pennas habet, & volatum non habet: quia simulatores quique speciem sanctitatis habent, sed virtutem sanctitatis non habent. Visio quippe eos bonæ actionis decorat, sed à terra minimè penna virtutis levat. Electus itaque sanctæ Ecclesiæ populus quia pacis suæ tempore intra se quosdam malitiosos ac simulatores patitur, dicat: *Frater fui draconum, & socius struthionum.*] Quod beati quoque Job vocibus specialiter congruit, qui ad culmen magnæ fortitudinis, bonus inter malos fuit. Nullus quippe perfectus est, qui inter proximorum mala patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat, ipse sibi per impatientiam testis est, quia à boni plenitudine longè distat. Abel quippe esse renuit, quem Caïn malitia non exercet. Sic in tritura areæ grana sub paleis premuntur, sic flores inter spinas prodeunt, & rosa quæ redolet, crescit cum spina quæ pungit. Duos namque filios habuit primus homo, sed unus electus alter reprobus fuit. Tres quoque filios Noë arca continuit, sed duobus in humilitate persistentibus, unus ad patris irrisionem ruit. Duos Abraham filios habuit, sed unus innocens, alius verò fratris persecutor fuit. Duos quoque Isaac filios habuit, unus in humilitate servatus, alter verò & priusquam nasceretur, reprobatus est. Duodecim Jacob filios genuit, sed ex his unus per innocentiam venditus, ceteri verò per malitiam venditores fratris fuerunt. Duodecim quoque Apostoli in sancta Ecclesia sunt electi, sed ne improbati remanerent, unus eis admixtus est, qui eos persequens probaret. Sic namque justo peccator cum malitia jungitur, sicut in fornace auro palea cum igne sociatur, ut quo ardet palea, purgetur aurum. Hi ergo veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Hinc etiam sponsi voce sanctæ Ecclesiæ dicitur: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Hinc ad Ezechielem Dominus dicit: *Fili hominis, increduli & subversores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas.* Hinc Petrus vitam beati Lot glorificat, dicens: *Et justum Lot, oppressum à nefandorum * injusta conversatione eripuit.* Aspectu enim & auditu justus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam justi iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus discipulorum vitam glorificat, & glorificando confirmat, dicens: *In medio nationis pravæ & perversæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes.* Hinc * Joannes per Angelum Pergami Ecclesiæ attestatur, dicens: *Scio ubi habitas, ubi sedes est satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.*

Hiere. 14. — Gen. 3. a — Gen. 9. d — Gen. 16. — & 21. — Gen. 25. — Gen. 37. — Cant. 2. a — Ezech. 2. c — 2. Pet. 2. b — * al. impudica — Phil. 2. b — * al. per Ioannem Domi-nus Angelo Perga-mi

Beatus igitur Job ut ostendat cujus fortitudinis fuerit, insinuat cum quibus vixit, dicens: [*Frater fui* Apoc. 2. d *draconum, & socius struthionum.*] Quia minus esset quòd ipse bona ageret, nisi & ad bonitatis suæ cumulum ab aliis mala toleraret. Sequitur.

Quod sancti in apostatatione reproborum tabescunt, & denigrantur, & arescunt, dum zeli sui ardore torquentur.

CAPUT XXX.

CVtis mea denigrata est super me, & ossa mea arserunt præ caumate.] Hæc juxta historiam pensare negligimus, quia videlicet sermonis virtus patet ex pœna passionis. Sed quia, ut sæpe jam diximus, plerumque beatus Job sic narrat gesta, ut gerenda pronunciet; bene hoc sanctæ Ecclesiæ vocibus congruit, quæ dolorem persecutionis ultimæ in infirmis graviter sentit. Cumque ab illa alij pereunt, valentiores quique mœrore cruciantur. Exterior quippe causa ejus, est terrena dispensatio, interior verò cura cælestis. Cutis ergo nomine, infirmi signantur, qui nunc in ea exteriori utilitati deserviunt. Per ossa verò fortes ejus figurati sunt, in quibus corporis illius tota compago solidatur. Quia igitur aut provocati muneribus, a ut persecutionibus afflicti, multi in ea ab statu fidei infirmi cadunt, eamque ipsi postquam ceciderunt, persequuntur; quid aliud, quàm cutis suæ nigredinem patitur, ut in ipsis postmodum fœda appareat, in quibus priùs pulchra videbatur? Dum enim hi, qui priùs exteriora bene dispensare consueverant, contra electos Dei postmodum sæviunt, quasi cutis Ecclesiæ anteactæ justitiæ colorem perdidit, * qui ad nigredinem iniquitatis venit. Quod Hieremias etiam sub præcipui metalli specie deplorat, dicens: *Quomodo* Thren. 4. *obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Perversi ergo dum ab ejus sacramentis exeunt, plerumque inter reprobos locum honoris sumunt, ut ipsi contra sanctam Ecclesiam ex auctoritate sæviant, qui hanc atrociùs quasi sciendo contemnunt. Unde & cùm diceret: [*Cutis mea denigrata est;*] addidit, [*super me:*] quia hos, quos priùs ad decorem justitiæ quasi candidos habuit, pòst deteriùs nigros portat. Sed cùm cutis ad nigredinem vertitur, fortes qui in illa sunt, zelo fidei contabescunt. Unde aptè subjungit: [*Et ossa mea arserunt præ caumate.*] Sic namque & priori tempore os fortissimum sanctæ Ecclesiæ quadam ariditate tædij Paulus æstuabat, cùm quibusdam cadentibus 2. Cor. 11 diceret: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis* g *scandalizatur, & ego non uror?* Cutis ergo denigratur, & ossa præ caumate arescunt: quia dum infirmi ad iniquitatem prosiliunt, fortes quique zeli sui igne cruciantur. Sequitur.

Quòd abstinentia & doctrina sanctorum in luctum eis vertatur, cum se ab eis contemni vident, quibus verbo & exemplo prodesse studebant.

CAPUT XXXI.

30. *VErsa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.*] Quia organum per fistulas, & cithara per chordas sonat: potest per citharam recta operatio, per organum verò sancta prædicatio designari. Per fistulas quippe organi, ora prædicantium; per chordas verò citharæ, intentionem rectè viventium non inconvenienter accipimus. Quæ dum ad vitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quasi extenuata chorda in cithara 1. Cor. 9. per intuentium admirationem sonat. Siccatur etenim chorda, ut congruum in cithara cantum reddat; quia & sancti viri castigant corpus suum, & servituti subjiciunt, atque ab infimis ad superiora tendunt. Pensandum quoque est, quòd chorda in cithara si minùs tenditur, non sonat: si amplius, raucum sonat: quia nimirum virtus abstinentiæ aut omnino nulla est, si tantùm quisque corpus non edomat, quantùm valet: aut valde inordinata est, si corpus atterit plus quàm valet. Per abstinentiam quippe, carnis vitia sunt extinguenda, non caro: & tantò quisque sibimet debet moderamine præesse, ut & ad culpam caro non superbiat, & tamen ad affectum rectitudinis in operatione subsistat. Intueri inter hæc egregium prædicatorem libet, quanta arte magisterij, fidelium animas velut in cithara chordas tensas, alias amplius tendendo extenuat, atque alias à tensione sua relaxando conservat. Aliis etenim dicit: *Non in comessationibus & ebrietatibus,* Rom. 13. d *non in cubilibus & impudicitiis.* Et rursus ait: *Mor-* Coloss. 3. *tificate membra vestra quæ sunt super terram.* Et tamen prædicatori charissimo scribit, dicens: *Noli* 1. Tim. 5. d *adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Illas ergo chordas extenuando tendit, ne non tensæ omnimodo non sonent: hanc verò à tensione temperat, ne dum plus tenditur, minus sonet: sive autem sancti prædicatores in Ecclesia, seu quilibet simplices & abstinentes, prout vires accipiunt, in ea proximis suis canticum bonæ exhortationis reddunt. Nam & prudentes quique ad prædicationis fructum solerter invigilant, atque ut alios ad vitam pertrahant, sono magnæ persuasionis elaborant; & qui in ea tardioris ingenij videntur, & ipso suæ vitæ merito in quantum se posse conspiciunt, exhortationis erga alios auctoritatem sumunt, atque ad cælestem patriam quos valent trahere non desistunt. Sed sancta Ecclesia extremis persecutionibus pressa, cùm verba sua à reprobis contemni considerat, amoris sui gratiam ad sola lamenta format: quia nimirum deflet, quos exhortando trahere non valet. Dicat ergo: [*Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium*] Ac si apertè fateatur, dicens: Pacis quidem meæ tempore per alios parva more citharæ, per alios verò more organi magna & sonora prædicabam: sed nunc versa est in luctum cithara, & organum in vocem flentium versum est: quia dum me contemni conspicio, eos qui prædicationis cantum non audiunt, deploro. Hæc per quosdam sancta Ecclesia in fine factura est: hæc per quosdam in suis jam exordiis fecit. Primus quippe martyr Stephanus Judæis persequentibus prodesse prædicando conatus est, quos tamen post verba prædicationis, dum videret ad jaciendos lapides convolasse, fixis genibus orabat, dicens: *Domine Iesu,* Act. 7. g *ne statuas illis hoc peccatum.* Quid ergo huic, qui diu & parva & magna narraverat, nisi jam suæ citharæ atque organi cantus silebat, atque in luctum versa fuerant, quia eos quos prædicando non traxerat, amando flebat? Quod nimirum quotidie sancta Ecclesia agere non desistit, quæ prædicationis verbum pæne ubique conticuisse jam conspicit. Alij namque loqui dissimulant, alij recta audire contemnunt. Sed electorum mens dum tacere cantum prædicationis conspicit, gemens ac tacita ad fletus redit. Dicat ergo: [*Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium:*] quia electus quisque quò sanctæ prædicationis vox siluit, eò damna Ecclesiæ graviùs plangit. Hucusque beatus Job descripsit mala quæ pertulit: hoc verò ex loco incipit narrare subtiliùs bona quæ fecit. Sed doloris verba historica atque allegorica expositione transcurrimus, virtutum verò opera ex magna parte juxta solius historiæ textum tenemus: ne si hæc ad indaganda mysteria trahimus, veritatem fortasse operis vacuare videamur.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM JOB LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

Quid sit quòd Iacob virgas populeas & amygdalinas decorticavit, & in canalibus, in quibus greges bibebant posuit.

CAPUT PRIMUM.

INTELLECTUS sacri eloquij inter textum & mysterium tanta est librationepensandus, ut utriusque partis lance moderata, hunc neque nimiæ discussionis pondus deprimat, neque rursus torpor incuriæ vacuum relinquat. Multæ quippe ejus sententiæ tanta allegoriarum conceptione sunt gravidæ, ut quisquis eas ad solam tenere historiam nititur, earum notitiâ per suam incuriam privetur. Nonnullæ verò ita exterioribus præceptis inserviunt, ut si quis eas subtiliùs penetrare desiderat, intus quidem nihil inveniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur abscondat. Unde bene quoque narratio- *Gen. 30 f.* ne historica per significationem dicitur: *Tollens Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas, detractisque corticibus, in his quæ exspoliatæ fuerant, candor apparuit: illæ verò quæ integræ erant, virides permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius.* Ubi & subditur: *Posuitque eas in canalibus, in quibus effundebatur aqua; ut cùm venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est ut in ipso calore coitus oves intuerentur virgas, & parerent maculosas & varias, & diverso colore respersas.* Quid est enim virgas virides, amygdalinas, atque ex platanis ante gregum oculos ponere, nisi per Scripturæ sacræ seriem, antiquorum patrum vitas atque sententias in exemplum populis præbere? Quæ nimirum quia juxta rationis examen rectæ sunt, virgæ nominantur. Quibus ex parte corticem subtrahit, ut in his quæ expoliantur, intimus candor appareat: & ex parte corticem servat, ut sicut fuerant exteriùs, in viriditate permaneant: variusque virgarum color efficitur, dum cortex ex parte subtrahitur, ex parte retinetur. Ante considerationis enim nostræ oculos præcedentium patrum sententiæ quasi virgæ variæ ponuntur. In quibus dum plerumque intellectum litteræ fugimus, quasi corticem subtrahimus: & dum plerumque intellectum litteræ sequimur, quasi corticem reservamus. Dumque ab ipsis cortex litteræ subducitur, allegoriæ candor interior demonstratur: & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentiæ virentia exempla monstrantur. Quas bene Jacob in aquæ canalibus posuit, quia & Redemptor noster in libris eas sacræ scientiæ, quibus nos intrinsecus infundimur, fixit. Has aspicientes arietes cum ovibus coeunt: quia rationales nostri spiritus, dum in earum intentione defixi sunt, singulis quibusque actionibus permiscentur, ut tales fetus operum procreent, qualia exempla præcedentium in vocibus præceptorum vident; & diversum colorem proles boni operis habeat: quia & nonnumquam subtracto litteræ cortice, acutiùs interna considerat, & reservato nonnumquàm historiæ tegmine, bene se in exterioribus formatNam quia divinæ sententiæ aliquando interiùs rimandæ sunt, aliquando exteriùs observandæ, per Salomonem quoque dicitur: *Qui fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum; & qui vehementer emungit, elicit sanguinem.* Ubera quippe fortiter premimus, cùm verba sacri eloquij subtili intellectu pensamus; qua pressione dum lac quærimus, butyrum invenimus: quia dum nutriri vel tenui intellectu quærimus, ubertate internæ pinguedinis ungimur. Quod tamen nec nimiè nec semper agendum est: ne dum lac quæritur ab uberibus, sanguis sequatur. Plerumque etenim quidam dum verba sacri eloquij plus quàm debent discutiunt, in carnalem intellectum cadunt. Sanguinem quippe elicit, qui vehementer emungit: quia carnale efficitur hoc, quod ex nimia spiritus discussione sentitur. Unde necesse est, ut beati Job opera, quæ inter increpantium amicorum verba idcirco narrat, ne afflicta mens illius in desperatione deficiat, juxta pondus historiæ perscrutemur: ne si hæc animus plusquam necesse est spiritaliter investiget, à verborum ejus uberibus sanguis nobis pro lacte respondeat. Si quando verò quædam mystica in suorum operum narratione permiscet, ad hæc necesse est ut mens concita redeat, ad quæ hanc ipse, ut datur intelligi, ordo loquentis vocat. Nam sanctus vir postquam ea quæ sibi per flagellum Domini fuerant inflicta, narravit, nunc per ordinem proprias enumerando virtutes, qualis ante flagellum fuerit, innotescit: sic vitæ suæ historiam texens, ut ei perrarum aliquid, quod allegoricè intelligi possit, interserat: quatenus & ex magna parte historica sint quæ memorat, & tamen aliquando per hæc eadem ad spiritalem intelligentiam consurgat. Qua itaque fortitudine ab omni lapsu exteriora sua custodiæ interioris disciplina constrinxerit, insinuat dicens.

A P. XXXI. *PEpigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem omnipotens de excelsis? Numquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitatem? Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Si ambulavi in vanitate, & festinavit in dolo pes meus: appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. Si declinavit gressus meus de via, & si secutus est oculus meus cor meum, & si in manibus meis adhæsit macula: seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.*

Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium inimici mei insidiatus sum: scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alij. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima: ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina. Si contempsi subire iudicium cum servo meo & ancilla mea, cùm disceptarent adversum me. Quid enim faciam cùm surrexerit ad iudicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi? Numquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formavit in vulva unus? Si negavi quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci: Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea: (Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum.) Si despexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ovium mearum calefactus est: Si levavi super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem: humerus meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis conteratur. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui. Si putavi aurum robur meum, & obryzo dixi, fiducia mea. Si lætatus sum super multis divitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clare: & lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo: quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. Si gavisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultavi quòd invenisset eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius. Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius, ut saturemur? Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi in sinu meo iniquitatem meam. Si expavi ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium. Quis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium meum audiat Omnipotens: & librum scribat ipse qui iudicat, ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi? Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum. Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent: si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina. Finita sunt verba Iob.

Quòd servi Dei non solùm ad munditiam carnis, sed etiam ex proposito & pacto ad puritatem cordis operam dare debeant.

CAPUT II.

2. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.*] Cùm sit invisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur, nisi quòd inhærens corpori, quasi quædam egrediendi foramina ejusdem corporis sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quasi quædam viæ mentis sunt, quibus foras veniat, & ea quæ extra ejus sunt substantiam, concupiscat. Per hos etenim corporis sensus quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc etenim Hieremias ait: *Hier. 9. f* *Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras.* Mors quippe per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cùm per sensus corporis concupiscentia veniens, habitaculum intrat mentis. Quo contra, hoc quod jam sæpe diximus de justis, per *Esa. 60. b* Esaiam dicitur: *Qui sunt hi, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Justi namque volare ut nubes dicti sunt, quia à terrenis contagijs sublevantur: & quasi columbæ ad fenestras suas sunt, quia per sensus corporis exteriora quæque intentione non respiciunt rapacitatis, eosque foras non rapit concupiscentia carnalis. Quisquis verò per has corporis fenestras incautè exteriùs respicit, plerumque in delectationem peccati, etiam nolens cadit; atque obligatus desiderijs, incipit velle quod noluit. Præceps quippe anima dum antè non providet, ne incautè videat quod concupiscat, cæca pòst incipit desiderare quod vidit. Unde & Prophetæ mens, *2. Reg. 11. d* quæ sublevata sæpe mysterijs internis intererat, quia alienam conjugem incautè vidit, obtenebrata postmodum sibimet illicitè conjunxit. Sanctus autem vir, qui acceptis corporis sensibus velut subjectis ministris quidam æquissimus judex præest, culpas conspicit antequam veniant, & velut insidianti morti fenestras corporis claudit, dicens: [*Pepigi fœdus cum*

A *oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.*] Ut enim cogitationes cordis castè servare potuisset, fœdus cum oculis pepigit, ne priùs incautè aspiceret, quod postmodum invitus amaret. Valde namque est grave, quòd caro deorsum trahit; & semel species formæ cordi per oculos illigata, vix magni luctaminis manu solvitur. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est; quia intueri non decet, quod non licet concupisci. Ut enim munda mens in cogitatione servetur, à lascivia voluptatis suæ deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eva lignum vetitum contigisset, nisi hoc priùs incautè respiceret. Scriptum quippe est: *Vidit mulier quòd bonum esset* *Gen. 3. d* *lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque* *Idem* B *delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit.* Hinc *supra* ergo pensandum est, quanto debeamus moderamine erga illicita visum restringere nos qui mortaliter vivimus, si & mater viventium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam sub Judææ voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perderat, Propheta dicit: *Oculus meus deprædatus est* *Thren.* *animam meam.* Concupiscendo enim visibilia, in- *3. f* visibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorem visum perdidit, per oculum corporis pertulit prædam cordis. Unde nobis ad custodiendam cordis munditiam, exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet C virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exteriùs perstrepunt; & nisi interioris gravitatis pondere, & quasi juvenili quodam vigore refrænentur, ad fluxa quæque & levia mentem enervem trahunt. Videamus igitur quomodo beatus Job id quod in eo fluxum ac puerile caro sapere potuit, juvenili sapientiæ vigore restrinxit. Ait enim: [*Pepigi fœdus cum oculis meis.*] Et quia non in se actionem tantummodo, sed & cogitationem luxuriæ extinxit, secutus adjunxit: [*Ut ne cogitarem quidem de virgine.*] Sciebat nimirum luxuriam esse in corde refrænandam, sciebat per sancti Spiritus donum, quòd Redemptor noster veniens, legis præcepta transcenderet, & ab electis

suis non solùm luxuriam carnis, sed etiam cordis aboleret, dicens: *Scriptum est: Non adulterabis: ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Per Moysen quippe luxuria perpetrata, per auctorem verò munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim quòd discipulis primus Ecclesiæ pastor dicit: *Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij perfectè sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam.* Lumbos enim carnis succingere, est luxuriam ab effectu refrænare. Lumbos verò mentis succingere, est hanc etiam à cogitatione restringere. Hinc est, quòd Angelus, qui Ioannem alloquitur, zonâ aureâ super mamillas cinctus esse perhibetur. Quia enim Testamenti novi munditia etiam cordis luxuriam frænat, Angelus qui in eo apparuit, in pectore cinctus venit. Quem bene zona aurea stringit: quia quisquis supernæ patriæ civis est, non jam timore supplicij, sed amore charitatis immunditiam deserit. Malum verò luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus namque adversarius noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationis molitur. Unde & serpenti à Domino dicitur: *Pectore & ventre repes.* Serpens videlicet ventre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita, usque ad expletionem operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos, quos in opere luxuriæ non valet, polluit in cogitatione. Alius itaque luxuriam jam perpetrat actione, huic serpens repit ex ventre. Alius autem perpetrandam versat in mente, huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationem ad explenda opera pervenitur, rectè serpens priùs pectore, & postmodum repere ventre describitur.

Mat. 5. d
1. Pet. 1. c
Apoc. 1. c
Gen. 3. c

Quòd virtutes invicem se complectuntur, nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine castitate aliquid valet.

CAPUT III.

VNDE beatus Job, quia disciplinam etiam in cogitatione tenuit, unâ custodiâ serpentis pectus ventremque superavit, dicens: [*Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.*] Quam nimirum cordis munditiam quisquis adipisci non appetit, quid aliud quàm ejusdem à se munditiæ auctorem repellit? Unde & beatus Job protinus subdit: [*Quam enim partem Deus haberet in me desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?*] Ac si apertè dicat: Si mentem in cogitatione polluero, ejus qui munditiæ auctor est, esse hereditas nequaquam possum. Nulla enim bona sunt cetera, si occulti judicis oculis castitatis testimonio non approbantur. Omnes quippe virtutes in conspectu conditoris vicaria ope se sublevant: ut quia una virtus sine alia vel nulla est omnino, vel minima, vicissim sua conjunctione fulciantur. Si enim vel castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas relinquat, apud auctorem humilitatis & munditiæ prodesse quid prævalet vel superba castitas, vel humilitas inquinata? Sanctus igitur vir ut ab auctore suo in bonis reliquis possideri mereatur, cordis munditiam custodiens, dicat: [*Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet Deus in me desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?*] Ac si apertè fateatur, dicens: Habere in me possessionem suam excelsorum conditor renuit, si mens mea ante conspectum illius in infimis desiderijs tabescit. Sed inter hæc sciendum est, aliud esse quòd animus de tentatione carnis patitur, aliud verò cùm per consensum delectationibus obligatur. Plerumque enim cogitatione prava pulsatur, sed renititur: plerumque autem cùm perversum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cùm pulsat; sed cùm hanc sibi per delectationem subjugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana.* Humana quippe tentatio est, qua plerumque in turpi cogitatione tangimur etiam nolentes: quia ut nonnumquam & illicita ad animum veniant, hoc utique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam verò dæmoniaca est, & non humana tentatio, cùm ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus adstringit. Hinc iterum dicit: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Peccatum quippe in mortali corpore non esse, sed regnare prohibuit: quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse non potest. Hoc ipsum namque ei de peccato tentari peccatum est, quo quia quamdiu vivimus, perfectè omnimodo non caremus. Sancta prædicatio quoniam hoc expellere plenè non potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit, ut appetitus illicitus etsi plerumque bonis nostris cogitationibus occultè se quasi fur inserit, saltem si ingreditur, non dominetur. Vir igitur sanctus dicens: [*Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine:*] nequaquam vult intelligi, quia ejus animum culpa in cogitatione non contigit, sed quia numquam hunc ex consensu superavit. Nam velut integerrimam possessionem Dei, mentem suam contra adversarij deprædationem vindicat, qui protinus adjungit: [*Quam enim partem haberet Deus in me desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis?*] Ac si apertè dicat: Carne quidem mortali corruptionis conditioni subjaceo, sed auctori unde servio, si ei integrum à consensu culpæ animum non defendo? Sequitur.

1. Cor. 10. c
Rom. 6. b

De pœnit. dist. 2. c. Interhæc.

Quòd justi dum temporaliter flagellantur, probantur: reprobi verò, qui in laboribus hominum modo non sunt, æterno anathemate condemnantur.

CAPUT IV.

NVmquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitatem?] O quanta consolatio ægrotis, & quantus mœror sanis. Festina consolatio bonorum, est consideratus finis malorum. Dum enim ex eorum interitu malum conspiciunt quod evadunt, leve existimant quidquid adversi in hac vita patiuntur. Eant ergo nunc reprobi, & delectationum suarum desideria compleant: in finis sui damnatione sensuri sunt, quia mortem malè viventes amaverunt. Transitorio autem verbere affligantur electi, ut à pravitate flagella corrigant, quos paterna pietas ad hereditatem servat. Nunc etenim flagellatur justus, & verbere disciplinæ corrigitur: quia ad æternæ hereditatis patrimonium præparatur. In suis autem voluptatibus relaxatur injustus, quia tantò ei temporalia bona suppetunt, quantò æterna denegantur. Injustus ad debitam mortem currens, effrænatis voluptatibus utitur; quia & vituli qui mactandi sunt, in liberis pastibus relinquuntur. At contrà justus à delectationis transitoriæ junditate restringitur, quia & nimirum vitulus ad laboris usum vitæ deputatus, sub jugo retinetur. Negantur electis in hac vita bona terrena: quia & ægris, quibus spes vivendi est, nequaquam à medico cuncta quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quæ in hac vita appetunt: quia & desperatis ægris omne quod desiderant, non negatur. Perpendant igitur justi quæ sint mala, quæ iniquos manent, & nequaquam eorum felicitati invideant, quæ percurrit. Quid est enim quòd de eorum gaudijs admirentur, quando & ipsi per iter asperum ad salutis patriam, & illi quasi per amœna prata ad foveam tendunt? Dicat ergo vir sanctus: [*Numquid non perditio est iniquo, & alienatio*

41

operantibus iniquitatem?] Quod videlicet alienationis verbum duriùs ſonaret, ſi hoc interpres in ſuæ linguæ voce tenuiſſet. Quod enim apud nos alienatio, hoc apud Hebræos anathema dicitur. Tunc ergo alienatio erit reprobis, cùm ab hereditate diſtricti judicis ſe anathema eſſe conſpiciunt, quia hîc eum perverſis moribus contemſerunt. Floreant igitur iniqui, à flore æternæ hereditatis alieni: Juſti verò ſemetipſos ſolerter inſpiciant, & in cunctis actionibus ſuis à Domino ſe videri pertimeſcant. Unde & aptè mox ſubditur: [*Nonne ipſe conſiderat vias meas, & cunctos greſſus meos dinumerat?*] Quid viarum nomine, niſi actiones denunciat? Hinc enim per Hieremiam dicitur: *Bonas facite vias veſtras & ſtudia veſtra.* Quid verò greſſuum appellatione, niſi vel motus mentium, vel profectus accipimus meritorum? Quibus profecto greſſibus ad ſemetipſam nos Veritas vocat, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis.* Ad ſe quippe venire nos Dominus præcipit, nimirum non greſſibus corporis, ſed profectibus cordis. Ipſe namque ait: *Venit hora quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem.* Et paulò poſt: *Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate: nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.* In corde ergo eſſe greſſus inſinuat, quando & ut veniamus vocat, & tamen motu corporis nequaquam nos ad alia tranſire denunciat. Sic autem Dominus uniuſcujuſque conſiderat vias, ſic dinumerat greſſus, ut ne minutiſſimæ quidem cogitationes ejus judicio, ac verba tenuiſſima, quæ apud nos uſu viluerunt, indiſcuſſa remaneant. Hinc enim dicit: *Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui dixerit fratri ſuo, Racha; reus erit concilio. Qui dixerit, Fatue; erit gehennæ ignis.* Racha quippe in Hebræo eloquio vox * indignantis eſt, quæ quidem animum iraſcentis oſtendit, nec tamen plenum verbum iracundiæ exprimit. Priùs ergo ira reprehenditur ſine voce, poſtmodum verò ira cum voce, ſed necdum pleno verbo formata: ad extremum quoque cùm dicitur, Fatue; ira redarguitur, quæ cum exceſſu vocis expletur etiam perfectione ſermonis. Et notandum, quòd in ira perhibet reum eſſe judicio: in voce iræ, quod eſt racha, reum concilio: in verbo vocis, quod eſt fatue, reum gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ crevit ordo ſententiæ: quia in judicio adhuc cauſa diſcutitur, in concilio autem jam cauſæ ſententia definitur: in gehenna verò ignis ea quæ de concilio egreditur, ſententia expletur. Quia igitur humanorum actuum Dominus ſubtili examine greſſus enumerat, ira ſine voce judicio, ira in voce concilio, ira verò in voce atque ſermone gehennæ ignibus mancipatur. Hanc ſubtilitatem conſiderationis ejus Propheta aſpexerat, cùm dicebat: *Fortiſſime, magne, potens exercituum nomen tibi, magnus concilio, incomprehenſibilis cogitatu, cujus oculi aperti ſunt ſuper omnes vias filiorum Adam: ut reddas unicuique ſecundùm vias ſuas, & ſecundùm fructum adventionum manuum ejus.* Sic eaſdem vias Dominus ſubtili examinatione conſiderat, ut in unoquoque noſtrum nec ea quæ remuneret bona prætereat, nec mala, quæ videlicet diſplicent, ſine increpatione derelinquat. Hinc eſt enim, quòd Angelum Eccleſiæ Pergami & in quibuſdam laudat, & in quibuſdam redarguit, dicens: *Scio ubi habitas, ubi ſedes eſt ſatanæ, & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam.* Et paulò pòſt: *Sed habeo adverſum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam.* Hinc Angelo Thyatiræ dicitur: *Novi opera tua, & charitatem tuam, & fidem, & miniſterium, & patientiam tuam, & opera tua noviſſima plura prioribus: ſed habeo adverſum te pauca, quia permittis mulierem Iezabel, quæ ſe dicit propheten, docere & ſeducere ſervos meos, & fornicari, & manducare idolothytum.* Ecce bona memorat, nec tamen reſecanda mala ſine pœnitentia relaxat: quia ſcilicet ſic ſingulorum vias conſiderat, ſic greſſus enumerans penſat, ut ſubtili examine perpendat vel quantum quiſque ad bona proficiat, vel quantum ad mala devians ſuis profectibus contradicat. Incrementum quippe meritorum, quod bonæ vitæ ſtudijs augetur, plerumque mali admixtione retrahitur; & bonum quod animus operando conſtruit, hoc alia perpetrando pervertit. Unde ſancti viri tantò ſe ſubtiliùs in cogitatione conſtringunt, quantò à ſuperno judice diſtrictiùs conſiderari conſpiciunt. Mentem quippe diſcutiunt, invenire ſi qua deliquerint quærunt, ut tantò ſiant irreprehenſibiles judici, quantò ſemetipſos quotidie & ſine ceſſatione reprehendunt. Nec tamen hac de re jam gaudia ſecuritatis ſumunt: quia ab illo ſe videri conſiderant, qui in eis & illa videt, quæ videre ipſi in ſemetipſis non valent. Et quidem beatus Job perfectionis vitam inter veteres tenuit: ſed quia ejus intentio ad Redemptoris adventum prophetico ſpiritu erumpit in illius præceptis, penſat ipſe quàm multa de perfectione minùs habeat. Unde & ſubdit.

Hiere. 7. d — Matth. 11. d — Joan. 4. c — Ibid. — 5. — Matth. 5. c — * al. interjectionis. — Hiere. 32. e — Apoc. 2. d — Ibid.

Quòd ſancti viri utrum amore an odio digni ſint, non ſatis intelligunt, ſed revelari ſibi à Deo utrum ſimpliciter an aliter ambulent, humiliter poſtulant.

CAPUT V.

SI ambulavi in vanitate, & feſtinavit in dolo pes meus: appendat me in ſtatera juſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam.] Scire Deus dicitur, ſcire nos facere, uſitato noſtræ locutionis modo, qui lætum diem dicimus, ex quo contingit ut lætemur. Hinc eſt enim quòd ad Abraham Dominus dicit: *Nunc cognovi, quòd timeas Deum.* Neque enim creator temporum quidquam cognovit ex tempore; ſed cognoſcere ejus eſt, ex cujuſlibet cauſæ emergentis articulo nobis cognitionem præbere. Quis verò ſtateræ nomine, niſi mediator Dei & hominum deſignatur? In quo æqua lance omnia merita noſtra penſantur, & in cujus præceptis agnoſcimus, quid in noſtra vita minus habeamus. In hac autem ſtatera appendimur, quoties ad vitæ ejus exempla provocamur. Hinc namque ſcriptum eſt: *Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus. Qui cùm maledicereturr, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur.* Hinc per Paulum dicitur: *Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem* JESUM, *qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta.* Ad hoc itaque Dominus apparuit in carne, ut humanam vitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, reſurgendo repararet. Cùm ergo nulla in ſe beatus Job jure redarguenda reperit, ad excedentem omnia Redemptoris vitam mentis oculos tendit, ut in illa cognoſcat ipſe quid minus habeat, cùm dicit: [*Si ambulavi in vanitate, & feſtinavit in dolo pes meus: appendat me in ſtatera juſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam.*] Ac ſi apertè dicat: Si qua umquam leviter, ſi qua perniciosè perpetravi, Dei & hominum mediator appareat, ut in ejus vita cognoſcam, an ego veraciter ſimplex fuerim. Qui enim, ut diximus, ſuorum temporum viros exceſſerat, mediatorem Dei & hominum quærebat: ut in illo penſatus agnoſceret, ſi vitam ſimplicem verè tenuiſſet. Dicat ergo: [*Appendat me in ſtatera juſta, & ſciat Deus ſimplicitatem meam.*] Quod eſt, ſcire me faciat. Ac ſi patenter fateatur, dicens: Quantum ad humanæ vitæ modum, nulla in me reprehendenda jam video: ſed niſi mediator Dei & hominum cum ſubtilioris vitæ præceptis appareat, quantum adhuc à

6. — 1. Pet. 2. d — Heb. 12. a

vera simplicitate discrepem, non cognosco. Rectus verò ordo servatur, si priùs in vanitate, & postmodum pes in dolo festinasse dicatur. Vanitas quippe ad levitatem, dolus verò ad malitiam pertinet. Et nonnulli plerumque ad quædam pòst malitiosa perveniunt, quia priùs levia non declinant. Sequitur:
7. [*Si declinavit gressus meus de via.*] Toties gressus de via declinat, quoties nostra cogitatio iter rectitudinis per consensum relinquit erroris. Quasi verò tot gressus extra viam ponimus, quot perversis desideriis ab cælestis vitæ delectatione separamur. Ut enim præfati sumus, adhuc carnis corruptibilis pondere gravati, nequaquam valemus sic vivere, ut nulla nos possit culpæ delectatio pulsare. Sed aliud est nolentem tangi, aliud consentientem animum perimi. Sancti autem viri tantò vigilantiori se circumspectione custodiunt, quantò se pulsari sinistris motibus vel transitoriæ delectationis dedignantur. Unde & adhuc subditur.

Quanta sollicitudine Sancti cor suum custodiant, & exteriora membra ab illicito tactu avertant.

CAPUT VI.

SI *secutus est oculus meus cor meum.*] Ecce iterum per interioris vigoris custodiam, ad exteriorum membrorum disciplinam redit: ut si quid fortasse cor illicitum concupisceret, pressus disciplinæ magisterio oculus videre recusaret. Sicut enim sæpe tentatio per oculos trahitur, sic nonnumquam concepta intrinsecus, compellit sibi extrinsecus oculos deservire. Nam plerumque res quælibet innocenti mente respicitur, sed ipso conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur. Non enim, ut exempli causa jam diximus, David Uriæ conjugem ideo studiosè respexit, quia concupierat, sed potiùs ideo concupivit, quia incautè respexit. Fit verò rectæ retributionis examine, ut qui exteriori negligenter utitur, interiori oculo non injustè cæcetur. Sæpe autem intrinsecus concupiscentia dominatur, & illecebratus animus ad usus suos sensus corporeos famulari, more tyrannidis exigit; suisque voluptatibus oculos servire compellit, atque, ut ita dicam, fenestras luminis ad tenebras aperit cæcitatis. Unde sancti viri cùm sinistra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa per quæ formæ species ad mentem ingreditur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne pravæ cogitationi visio lenocinata famuletur. Quæ si umquam subtiliter custodiri negligitur, cogitationis immunditia protinus ad operationem transit. Unde & mox subditur.

Quod nisi festinè resistatur tentationi nascenti in corde, subitò ita roboratur, ut ipsam mentem membrorum dominam teneat captivam.

CAPUT VII.

ET *si in manibus meis adhæsit macula.*] Sanctus ergo vir sciens quòd plerumque prava cogitatio per oculos veniat ad mentem, paulò superiùs dixit: [*Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.*] Perpendens etiam, quòd nonnumquam in mente oritur, sed huic obortæ oculi perversè famulantur, ait: [*Si secutus est oculus meus cor meum*] Ac si apertè dicat: Nec passim videre volui quæ concupiscerem, nec videndo umquam secutus sum quæ concupivi. Dicat ergo: [*Si secutus est oculus meus cor meum:*] quia & si quid umquam illicitùm mens ejus, ut videlicet humana, concepit, altioris disciplinæ magisterio constrictus, se per illicita ducere, sibique famulari oculus noluit. Pensemus ad hæc conscientias nostras, & quanti culminis vir iste fuerit, ex nostri cordis dejectione videamus. Ecce si qua illicita aliquando cogitavit; quia ea citiùs inter arcana cordis gladio sancti vigoris extinxit, pervenire illa usque ad opera non permisit. Unde ut præmisimus, illico subjungit. [*Et si in manibus meis adhæsit macula.*] Quando enim macula in manibus, id est, culpa in actionibus inhæret, quàm censura disciplinæ non sinebat in cogitatione proficere? Neque enim culpa ad opus prodire permittitur, si intus ubi nascitur, extinguatur. Si autem tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, hac eadem, qua nutritur, mora roboratur; & existens foris in operibus, vinci vix prævalet, quia ipsam intus membrorum dominam mentem captivam tenet. Quia verò vir sanctus superiora omnia sub conditione intulit, si hæc unquam perpetraverit, sententiâ se maledictionis astringit, dicens.

Quod doctor Ecclesiæ si aliter docet quàm vivat, ipso jejuno, alius quod seminatum est comedit: & sæpe quod gignit verbo, occidit exemplo: & de judicio Salomonis, in quo mulier quæ filium suffocaverat, ab ea, cujus filius vivebat, subtilissimo examine distincta est.

CAPUT VIII.

SEram, *& alius comedat, & progenies mea eradicetur.*] More sacri eloquii serere dicimus, verba vitæ prædicare. Hinc etenim Propheta ait: *Beati qui seminatis super omnes aquas.* Sanctæ quippe Ecclesiæ prædicatores super omnes aquas seminare conspexit, quia cunctis latè populis verba vitæ, quasi cælestis panis grana, tradiderunt. Comedere autem, est bonis operibus satiari. Unde per semetipsam Veritas dicit: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me.* Si ergo ea quæ protulit, facere prætermisit, ait: [*Seram, & alius comedat.*] Ac si apertè dicat: Quod os meum loquitur, non ego, sed alter operetur. Prædicator quippe, qui à suis vocibus, moribus discrepat, jejunus fertur, quod alius manducet: quia suo semine ipse non pascitur, quando à verbi sui rectitudine prava actione vacuatur. Et quia plerumque discipuli incassum bona audiunt, cùm ex magistri vita, operum exemplo destruuntur, rectè subjungitur: [*Et progenies mea eradicetur.*] Doctoris enim progenies eradicatur, quando is qui per verbum nascitur, per exemplum necatur: quia quem lingua vigilans gignit, vitæ negligentia occidit. Neque enim torpenti nobis est mente transeundum, quod apud Salomonem mulier filium, quem vigilans lactare consueverat, dormiens interemit: quia nimirum magistri vigilantes quidem scientia, sed vita dormientes, auditores suos quos per vigilias prædicationis nutriunt, dum quod dicunt, facere negligunt, per somnum torporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. Unde plerumque dum ipsi reprehensibiliter vivunt, & habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt, & alienos sibi attrahere conantur: quatenus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud judicia hominum excusent mala quæ agunt, & quasi per subditorum vitam, mortiferam tegant negligentiam. Unde illic mulier filium quia extinxit proprium, quæsivit alienum. Sed tamen veram matrem Salomonis gladius invenit: quia videlicet cujus fructus vivat, vel cujus intereat, extremo examine ira districti judicis demonstrat. Ubi & illud est solerter intuendum, quòd vivens filius priùs dividi præcipitur, ut soli postmodum matri reddatur: quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum ex illa nonnumquam alter apud Deum meritum, alter verò apud homines laudem habere permittitur. Sed falsa mater eum quem non genuit, occidi non metuit: quia arrogantes magistri & charitatis ignari, si plenissimum nomen laudis ex alienis discipulis consequi nequeunt, eorum vitam crudeliter insequuntur. Invidiæ enim face succensi, nolunt aliis vivere, quos se conspiciunt non posse possidere.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

id. fidere. Unde illic perversa mulier clamat: *Nec meus sit, nec istius.* Ut enim diximus, quos sibi obsequi non vident ad gloriam temporalem, eos aliis invident vivere per veritatem. Vera autem mater satagit, ut ejus filius saltem apud extraneam sit & vivat: quia concedunt veraces magistri, ut ex eorum discipulis, alii quidem magisterii laudem habeant, si tamen integritatem vitæ iidem discipuli non amittant. Per quæ pietatis viscera hæc eadem vera mater agnoscitur, quia omne magisterium in examine charitatis approbatur: & sola reciperet totum meruit, quæ quasi totum concessit: quia fideles præpositi pro eo quòd ex bonis discipulis suis non solùm aliis laudem non invident, sed utilitatem eis etiam profectus exorant, ipsi & integros & viventes filios recipiunt, quando in supremo examine ex eorum vita perfectæ reributionis gaudia consequuntur. Hæc paucis per excessum diximus, ut auditorum progenies per doctorum negligentiam qualiter extinguitur, monstraremus: quia quisquis juxta hoc quod loquitur, non vivit; quos verbo genuit, à stabilitate rectitudinis opere evellit. Sed beatus Job, quos prædicatione vigilans edidit, nequaquam actione dormiens extinxit, atque ideo fidenter dicit: Si quò minùs prædicta complevi, [*Seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.*] Qui adhuc se de inquinatione pravi operis discutiens, subdit.

Quòd in sacro ordine constitutos, ita studiosa concupiscentia, sicut sæculares adulterii inquinat culpa: & quòd scelus luxuriæ omnia bona opera evacuat, & virtutum omnium plantaria eradicat.

CAPUT IX.

9. [*Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium inimici mei insidiatus sum.*] Quamvis nonnumquam à reatu adulterii nequaquam discreper culpa fornicationis, cùm Veritas dicat: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Quia enim Græco verbo mœchus, adulter dicitur, cùm non aliena conjunx, sed mulier videri prohibetur, apertè Veritas ostendit, quia etiam solo visu cùm turpiter vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco, vel ordine concupiscentis discernitur: quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sicut illum adulterii inquinat culpa. In personis tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur reatus, in quibus fornicationis culpa, quia ab adulterii reatu discernitur, prædicatoris egregii lingua testatur, quæ inter cetera asserit, dicens: *Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, regnum Dei possidebunt.* Quod enim disiunctæ reatui sententiæ subdit, quàm valde à se dissideat ostendit. Per hoc ergo quod dicitur: [*Si deceptum est cor meum super muliere;*] neque cogitasse vir sanctus de fornicationis macula demonstratur. Per hoc autem quod subijcit: [*Et si ad ostium inimici mei insidiatus sum;*] patenter innotescit, quòd à reatu adulterii liber fuit. Sed ad hæc fortasse aliquis dicat: Quid de se mirum sanctus vir asserit, si non solùm ab adulterii crimine, verùm etiam à fornicationis inquinatione se liberum servavit? Hæc autem parvipendimus, si virtutum ejus tempora minimè pensamus. Necdum enim ad restrictionem carnis, revelatæ gratiæ districtior censura processerat, quæ non solùm corporis, sed & cordis lasciviam reprehendit. Necdum multorum continentium castitatis bona imitanda prodierant, & tamen beatus Job exempla munditiæ, quæ non acceperat, tradebat. A multis autem nunc etiam post prohibitionem Dei, carnis immunditia perpetratur. Hinc ergo colligendum est, cum quanta culpa nunc etiam post præceptum in gravibus delinquitur, cùm tanta laude antè à gravibus abstinebatur. Qui si hoc umquam fecerit, eamdem culpam verti sibi expetit in pœnam, dicens: [*Scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alii.*] Et quia plerumque hoc, quod faciendo non perpendimus, quàm grave sit, patiendo pensamus; ejusdem vim facinoris quod se pati, si reus sit, debere denunciat, exprimendo manifestat, dicens: [*Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima: ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.*] Hoc inter peccatum distat & crimen, quòd omne crimen peccatum est, non tamen omne peccatum crimen est. Et in hac vita multi sine crimine, nullus verò esse sine peccatis valet. Unde & prædicator sanctus, cùm virum dignum gratia sacerdotali describeret, nequaquam dixit: Si quis sine peccato; sed, *Si quis sine crimine est.* Quis verò esse sine peccato valeat, cùm Joannes dicat: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* In qua videlicet peccatorum & criminum distinctione pensandum est, quia nonnulla peccata animam polluunt, quam crima extinguunt. Unde beatus Job crimen luxuriæ definiens, ait: [*Ignis est usque ad perditionem devorans:*] quia nimirum reatus hujus facinoris non solùm usque ad inquinationem maculat, sed usque ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, si luxuriæ scelus non abluitur, immensitate hujus criminis obruuntur, secutus adjunxit: [*Et omnia eradicans genimina.*] Genimina quippe sunt animæ, operationes bonæ. Cui tamen si perverso ordine caro dominatur, igne luxuriæ omnia bene prolata concremantur. Nulla quippe ante omnipotentis Dei oculos justitiæ pietatisque sunt opera, quæ corruptionis contagio monstrantur immunda. Quid enim prodest, si piè quisquam necessitati compatitur proximi, quando impiè in semetipso destruit habitationem Dei? Si ergo per cordis munditiam, libidinis flamma non extinguitur, incassum quælibet virtutes oriuntur, sicut per Moysen dicitur: *Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum: comedet terram, & nascentia ejus.* Ignis quippe terram atque ejus nascentia comedit, cùm libido carnem, atque per hanc omnia bene acta consumit. Nam quidquid prodit ex fruge rectitudinis, hoc nimirum concremat flamma corruptionis. Dicat ergo: [*Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina:*] quia si corruptionis malo non resistitur, & illa proculdubio pereunt, quæ bona videbantur. Sed solent nonnullos ad humilitatem vitia sternere, atque ad tumorem mentis virtutes elevare. Quærendum ergo nobis est, si beatus Job in tanta castitatis munditia etiam humilis fuit? Sed sanctus vir cùm alta virtutum teneat, quàm de se humilia sentiat, repente aperit, cùm subjungit: [*Si contempsi judicium subire cum servo meo & ancilla mea, cùm disceptarent adversum me.*] Qui enim judicari cum servis ancillisque non renuit, liquidò indicat quòd contra nullum umquam proximum apud se tumidus fuit. Inter hæc autem libet intueri, vitam suam in omnibus quanta vir sanctus discretione custodivit. Non enim longè superiùs dixit: *Videbant me juvenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant: principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo: vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.* Nunc vero ait.

Mart. 5. d. 32. q. 5. c. Qui viderit. — 1. Cor. 6. b — 10. — Iob. 29. b

Quòd sublimibus viris multum prosit ad custodiam humilitatis considerata æqualitas humanæ conditionis: & quòd homo à principio non hominibus, sed animalibus prælatus est.

CAPUT X.

Si contempsi judicium subire cum servo meo & ancilla mea, cùm disceptarent adversum me.) Quis dignè considerare valeat hujus viri tam sublimia vir-

tutum moderamina? In quo tanta est auctoritas regiminis, ut ad silentium restringantur duces: tanta humilitas cordis, ut ex æquo ad judicium venire permittantur ancillæ. Ecce apparet miro modo in potestate principibus potentior, in certamine servis æqualis: in cœtu principum memor regiminis, in certamine famulorum memor conditionis Se quippe sub vero domino famulum conspicit, ideoque cordis altitudine se super famulos non extollit. Unde & protinus subdit: [*Quid enim faciam cum surrexerit ad judicandum Deus? & cum quæsierit, quid respondebo illi?*] Qui venturum judicem cogitat, indesinenter quotidie rationum suarum in melius causas parat: quia dum æternum Dominum tremore cordis intuetur, jura temporalis dominii super subjectos moderari compellitur. Perpendit enim nil esse quod temporaliter præest ceteris, quando illi ad reddendam rationem subest, qui sine fine dominatur. Sæpe namque transitoria potestas animum per abrupta elationis rapit. Et quia eò quisque extollitur, quòd se esse super alios videt, illum oportet qui super se est, semper aspiciat, ut ejus metu qui supra omnia est, crescentem intrinsecus animi tumorem premat. Intueatur enim qui sub ipso sint, sed consideret sub quo ipse sit: ut ex consideratione veri domini, decrescat tumor falsæ dominationis. Unde beatus Job, quia ejus judicium qui super omnia est, metuit, hîc ad temporale judicium famulis æqualis venit, dicens: [*Si contempsi judicium subire cum servo meo & ancilla mea, cum disceptarent adversum me. Quid enim faciam cùm surrexerit ad judicandum Deus? & cùm quæsierit, quid respondebo illi?*] Qui ut semper cor in humilitate deprimat, nequaquam in eisdem famulis conspicit, quòd sibi status est dispar, sed quòd natura communis. Unde etiam
M. subdit: [*Numquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formavit in vulva unus?*] Potentibus viris magna est virtus humilitatis, considerata æqualitas conditionis. Omnes namque homines naturâ æquales sumus; sed accessit dispensatorio ordine, ut quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc à mente deprimimus quod temporaliter accessit, invenimus citius quod naturaliter sumus. Plerumque enim se animo accepta potestas objicit, eumque tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ considerationis deprimendus est tumor elatio- D
nis. Si enim apud semetipsam mens descendit de vertice culminis, citiùs planitiem invenit naturalis æqualitatis. Nam, ut præfati sumus, omnes natura æquales genuit; sed variante meritorum ordine, alios aliis dispensatio occulta postponit. Ipsa autem diversitas, quæ accessit ex vitio, rectè est divinis judiciis ordinata: ut quia omnis homo iter vitæ æque non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autem viri cùm præsunt, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt: nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse. Sciunt enim quòd antiqui patres nostri, non tam reges hominum, quàm pastores pecorum fuisse memorantur.
Gen. 9. a Et cùm Noe Dominus filiisque ejus diceret: *Crescite & multiplicamini & implete terram*, subdit: *Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ.* E
Non enim ait: Sit super homines, qui futuri sunt; sed, *Sit super cuncta animalia terræ.* Homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem ceteris hominibus naturâ prælatus est: & idcirco ei dicitur, ut ab animalibus, & non ab homine timeatur: quia contra naturam superbire est, ab æquali velle timeri, quamvis plerumque à subditis etiam sancti viri timeri appetunt, sed quando ab eisdem subditis Deum minimè timeri deprehendunt; vt humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequaquam ergo præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum justitiam quærunt. In eo enim, A quòd metum sibi à perversè viventibus exigunt, quasi non hominibus, sed brutis animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea etiam debent formidini jacere substrati. Cùm verò deest vitium quod corrigatur, non de excellentia potestatis, sed de æqualitate conditionis gaudent: & non solùm ab eis metui, sed etiam plus quàm necesse est honorari refugiunt. Neque enim lève se perpeti damnum humilitatis credunt, si ab eis pro merito fortasse ordinis pluris æstimentur. Hinc est enim quòd primus pastor Ecclesiæ, cùm adorante se Cornelio, super se sibi honorem videret oblatum, ad æqualitatem conditionis suæ citiùs recurrit, dicens: *Surge, & ipse ego homo sum.* Act. 10. d
Quis enim nesciat, quòd conditori suo B homo debeat, & non homini prosterni? Quia ergo humiliari sibi plus quàm debuit proximum vidit, ne ultra humanitatis metas mens intumesceret, esse se hominē recognovit, quatenus illati sibi honoris elationem frangeret ex considerata æqualitate conditionis. Hinc à Joanne Angelus adoratus, creaturam se esse cognovit, dicens: *Vide ne feceris, conservus* Apoc. 19.
tuus sum, & fratrum tuorum. Hinc Propheta, cùm b. & 22. b
ad videnda sublimia rapitur, filius hominis vocatur: Ezech.
ut ductus ad cælestia, hominem se esse meminerit. 3. a
Ac si eum divina vox verbis apertioribus admoneat, dicens: Memento quid sis, ne de his ad quæ raperis, extollaris, sed altitudinem revelationis tempera memoriâ conditionis. Ex eo ergo colligendum est, quantâ communis naturæ memoriâ in cor- C
de deprimi debeat terrenæ potestatis timor, si ex humanitatis vocabulo agitur, ne cogitationis elatio ex secretis cælestibus generetur. Cujus videlicet humanitatis bene beatus Job semper recordationem tenuit, qui ait: [*Numquid non in utero fecit me, qui & illum operatus est, & formavit in vulva unus?*] Ac si apertè dicat: Cur non æquè debeamus in cujuslibet negotii judicio discuti, qui per conditoris potentiam sumus æqualiter facti? Sed quia castitatis ejus atque humilitatis acta cognovimus, nunc liberalitatis opera cognoscamus. Sequitur.

Quòd hi qui charitatem Dei habent, secundum facultatis suæ mensuram pauperibus spiritu, qui non ex desiderio, sed ex necessitate postulant, nihil negare debent.

CAPUT XI.

Si negavi quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.] Per hæc dicta vir sanctus 12.
ostenditur, non solùm ad inopiam pauperibus, sed etiam ad habendi desiderium deservisse. Sed quid si ipsa vellent pauperes, quæ fortassi accipere non expediret? An quia in Scriptura sacra dici pauperes humiles solent, ea sola æstimandi sunt accipere pauperes, quæ humiles petunt? Et proculdubio oportet, ut incunctanter detur quidquid cum vera humilitate requiritur; id est, quod non ex desiderio, sed ex necessitate postulatur. Nam valde superbire est, extra metas inopiæ aliquid desiderare. Unde & superbè petentibus dicitur: *Petitis & non accipitis, eo* Jacob. 4.
quòd male petatis. Quia ergo illi sunt veraciter pau- a
peres, qui inflati per superbiæ spiritum non sunt, quos apertè Veritas exprimit, cùm dicit: *Beati pau-* Matt. 5.
peres spiritu; rectè nunc per sanctum virum dicitur: a
[*Si negavi quod volebant pauperibus:*] quoniam qui ea volunt, quæ profectò liquet quòd eis non expediunt, eo ipso quòd superbiæ abundant spiritu, jam pauperes non sunt. Sed beatus Job dum pauperes humiles appellat, quidquid ab eo accipere pauper voluit, non negavit: quia veraciter quisque humilis quod non potuit obtinere, nec voluit. Sed cùm largitatem mentis suæ indicat, quia ad votum se pauperibus concurrisse manifestat, necesse est ut quæramus, ne lumen misericordiæ, dationis tar-

ditate fuscaverit. Unde subjungit: [*Et oculos viduæ* A *expectare feci.*) Petentem se viduam expectare noluit, ut non solùm ex munere, sed etiam ex celeritate muneris, bonorum operum merita augeret. Unde aliàs scriptum est: *Prov. 3. c* *Ne dicas amico tuo, vade & revertere, & cras dabo tibi: cùm statim possis dare.* Sed nonnulli solent exteriùs multa largiri, communis autem vitæ gratiam repellentes, habere pauperes socios in domestica conversatione refugiunt. Unde beatus Job, ut non solùm se insinuet exteriùs multa præbuisse, sed apud se quosque inopes etiam in domestica conversatione recepisse, protinùs adjungit.

Quòd servi Dei cum pupillis & viduis subsidia temporalia, & mensam debeant habere communem.

B

CAPUT XII.

13. *Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea*] Scilicet pietati se præjudicium facere æstimans, si solus comederet quod Dominus omnium communiter creasset. Quæ profectò communio conversationis esse cum talibus intra domesticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiant merita retributionis. Unde sanctus vir non quemlibet, sed ad manducandum, socium pupillum se habuisse perhibet. Sed tanta hæc pietatis viscera utrum à semetipso habuerit, an conditoris sui gratiâ sit consecutus, innotescit. Sequitur.

Quòd Sancti non sibi, sed conditori suo tribuant, si quid boni habeant.

C

CAPUT XIII.

Via ab infantia mea crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum.] Miseratio etenim etsi ejus fuerit arbitrii, ut cum ipso proficeret; liquet tamen quia ejus arbitrii non fuit, ut cum ipso de utero exiret. Constat ergo, quia suæ virtuti nil tribuit, qui profectò testatur, quia hoc ex conditoris munere accepit. Bonum igitur, quod à conditore habuisse se intimat, liquet proculdubio, quia ad laudem conditoris narrat, indicans ab ipso se accepisse ut pius esset, à quo accepit ut esset: quia sicut suo opere in utero conditus non fuit, ita nec sua virtute ab utero pius fuit Sed pensandum nobis est, quod asserit: [*Crevit mecum.*] Nonnulli D enim quo ad ætatem crescunt, ab innocentia decrescunt. Electis verò cùm foris ætas corporis, intus, si dici liceat, crescit ætas virtutis. Sequitur.

Quòd opera misericordiæ cum benignitate & hilaritate debeant fieri, quia qui fastu elationis aliquid dat, amplius ex contemptu culpam, quàm ex munere meretur mercedem.

CAPUT XIV.

Si despexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est.] Quòd pauperem non despexit, virtutem humilitatis exhibuit: quòd autem operuit, pietatis. Duæ quippe istæ virtutes ita sibimet esse connexæ debent, ut vicario semper opere fulciantur; quatenus nec humilitas, cùm veneratur proximum, largitatis gratiam deserat, nec pietas cùm largitur, intumescat. Erga indigentiam itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem: ut cùm indigentem rebus necessariis naturæ tuæ consortem videris, nec per impietatem desinas tegere, nec per superbiam negligas venerari, quem tegis. Nam sunt nonnulli, qui mox ut ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, pòst dona largituri, in eos priùs contumeliosa jaculantur. Qui etsi rebus ministerium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt; ita ut plerumque videatur, quia illatæ jam injuriæ satisfactionem solvunt, cùm post contumelias dona largiuntur. Nec magni est operis quòd postulata tribuunt, quia ipso dationis suæ munere vix eumdem excessum sermonis tegunt. Quibus bene per Ecclesiasticum librum dicitur: *Eccli. 18.* *Omni dato non des tristitiam verbi mali.* Et rursum: *Ad-* *Ibid.* *de verbum super datum bonum, & utraque cum homine justificato:* videlicet, ut datum exhiberi debeat per pietatem, & bonum verbum tribui per humilitatem. At contrà, alii egenos fratres non studeant rebus fulcire cùm possint, sed blandis tantùm sermonibus fovere. Quos vehementer Jacobi prædicatio sancta reprehendit, dicens: *Si autem frater aut soror nudi* *Iacob. 2.* *sunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis* c *ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid vobis proderit?* Quos Joannes quoque Apostolus admonet, dicens: *Filioli mei, non diligamus ver-* *1. Ioan. 3.* *bo, nec lingua, sed opere & veritate.* Dilectio namque nostra semper exhibenda est & veneratione sermonis, & ministerio largitatis. Multum verò ad edo- 14. mandam dantis superbiam valet, si cùm terrena tribuit, verba sollicitè magistri cælestis penset, qui ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm* *Luc. 16.* *defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Si b enim eorum amicitiis æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubio pensare debemus, quia patronis potiùs munera offerimus, quàm egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur: *Vestra abun-* *2. Cor. 8.* *dantia illorum inopiam suppleat, & ut illorum abundantia vestra inopiæ sit supplementum.* Ut videlicet sollicitè perpendamus, quia & eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoque videbimus: & qui abundantes aspicimur, si largiri negligimus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale subsidium pauperi tribuit, ab eo postmodum perpetua recepturus, ut ita dicam, quasi ad frugem terram excolit, quæ quod acceperit, uberiùs reddit. Restat ergo, ut numquam elatio surgat ex munere, quando videlicet dives ex eo quòd pauperi tribuit, agit ut in perpetuum pauper non sit. Beatus igitur Job, ut diligenter ostenderet, humilitas atque misericordia quanta in eo fuerit consideratione sociata, ait: (*Si despexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est.*) Ac si apertè diceret: In amore proximi uno eodemque ordine & superbiæ vitiũ, & impietatis premens, prætereuntem quempiam & humiliter aspiciens non despexi, & misericorditer calefeci. Quisquis enim super eum, cui aliquid tribuit, fastu se elationis extollit, majorem culpam intrinsecus superbiendo peragit, quam extrinsecus largiendo mercedem: fitque ipse bonis interioribus nudus, cùm nudum despicit vestiens; eoque agit, ut se ipso deterior fiat, quo se indigenti proximo meliorem putat. Minus quippe inops est, qui vestem non habet, quàm qui humilitatem. Unde necesse est, ut cùm naturæ nostræ consortes exteriora non habere conspicimus, quàm multa nobis desint bona interiora pensemus; quatenus sese super inopes E cogitatio nostra non elevet, cùm solerter videt, quia nos tantò veriùs, quantò & interiùs indigentes sumus. Et quia sunt nonnulli, qui pietatis suæ viscera tendere usque ad incognitos nesciunt, sed solis, quos per assiduitatem notitiæ didicerint, miserentur: apud quos nimirum plus familiaritas, quàm natura valet, dum quibusdam necessaria non quia homines, sed quia noti sunt, largiuntur; bene nunc per beatum Job dicitur: (*Si despexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum.*) Ignoto enim proximo misertum se indicat, quem prætereuntem vocat: quia videlicet apud piam mentem plus natura valet, quàm notitia. Nam & unusquisque qui indiget, eo ipso quo homo est, ei jam incognitus non est. Sequitur.

Quòd Sancti, in propriis causis ius habentes cum inferioribus personis, gravari se etiam injustè aliquando patiuntur.

CAPUT XV.

SI levavi super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem.] Mos apud veteres fuit, ut ad portam seniores sederent, qui certantium jurgia judiciaria examinatione discernerent, quatenus urbem, in qua concorditer oportteret vivere, discordes minimè intrarent. Unde & per Prophetam Dominus dicit: *Constituite in porta judicium.* Amos 5. d Hoc itaque loco quid portæ nomine exprimitur, nisi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare castra dicimus, pro eo quòd pugnatur ex castris; ita judicium, quod in porta agi consueverat, porta nominatur. In porta ergo se superiorem videt, qui se melioris partis esse in judicio, æquitatis merito conspicit. Beatus igitur Job, quia nec tunc contra pupillum manum exercuit, cùm se etiam per justitiæ meritum potentiorem vidit, nobis timoris regulam insinuans, dicit: [*Si levavi super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem.*) Ac si patenter dicat: Neque tunc utilitatis meæ negotia virtute contra pupillum exequi volui, quando me in judicio etiam ex justitia potiorem vidi. Sancti etenim 15. viri quando cum personis minoribus contentionum negotia subeunt, dum gravare vel in minimis timent, ipsi contra justitiam gravari nequaquam refugiunt. Sciunt quippe, quia omnis humana justitia injustitia esse deprehenditur, si divinitùs districtè judicetur. Unde hoc quod sibi competit, cavent vehementer exigere, ne eorum actus supernam rectitudinem contingat subtiliter examinare. Sed ut inveniri justi in divino examine valeant, plerumque apud humana judicia gravari se & injustè patiuntur. Beatus autem Job vitæ suæ celsitudinem narrans, & multa sunt & mira quæ dixit. Sed quia plerumque humana mens renuit bona credere, quæ nescit operari; maledicti sibi sententiam protinùs subjicit, si qua horum quæ dixerat, opere non implevit, dicens.

Quòd bonum concordiæ per patientiam conservetur, sine qua socialis vita non perseverat: & quòd quando per discordiam homines dissident quasi membra à corpore cadant.

CAPUT XVI.

HVmerus meus à junctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis conteratur.) Quia operatio corporea per humerum ac brachium agitur, bona quæ ore protulit, si opere non implevit, cadere sibi humerum, & conteri brachium exoptat. Ac si apertè dicat: Si ea quæ dixi, operari renui, ipsum quod mihi ad operandum datum est corporis membrum perdam, ut videlicet cadat à corpore, quod exercere nolui ad utilitatem. Si verò hæc maledicti sententia ad spiritualem est intelligentiam referenda, liquet profectò quòd brachium corpori per humerum jungitur. Et sicut per brachium bona operatio, ita per humerum socialis vitæ conjunctio designatur. Unde de Propheta quoque intuens sanctos universalis Sophon. 3. Ecclesiæ populos Deo concorditer servituros, ait: *Et servient ei in humero uno.* In eo ergo quod dicit: (*Si levavi super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem:*) miram virtutem patientiæ servasse se asserit, qui gravari se à personis minimis, nec contra hoc quod sibi justè competere poterat, declinavit. Quod tamen si minimè fecerit, adjungit: (*Humerus meus à junctura sua cadat.*) Quia nimirum qui patientiam servare contemnit, socialem vitam citiùs per impatientiam deserit. A junctura etenim humerus cadit, cum adversitatis aliquid ferre animus non valens, fraternam concordiam relinquit: & quasi membrum separatur à corpore, cùm is qui operari bona poterat, à bonorum omnium abscinditur universitate. Neque enim umquam servari concordia nisi per solam patientiam valet. Crebro namque in humana actione nascitur, unde mentes hominum vicissim à sua unitate ac dilectione separentur: & nisi ad adversa toleranda se animus præparet, proculdubio humerus corpori non inhæret. Hinc etenim Paulus ait: *Invicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Galat. 6. d Hinc per semetipsam Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Rectè autem, humero cadente, subjungitur: [*Et brachium meum cum ossibus suis conteratur:*) quia nimirum cuncta nostra operatio, cùm quibuslibet videatur esse fulta virtutibus, solvitur, nisi per charitatis vinculum patientia conservetur. Sua enim bona * pergit operari, qui aliena mala renuit perpeti. Fervore quippe iracundi spiritus læsus quisque à dilectione resilit, & cùm se exteriùs gravari non tolerat, intus se per amissum lumen charitatis obscurat; nec videt jam quò tendat pedem boni operis, qui oculum perdidit dilectionis. Sed sancti viri humerus à junctura sua non cadit: quia videlicet ejus dilectio à socialis vitæ concordia per impatientiam non recedit. Ejusque brachium minimè frangitur: quia omnis ejus operatio in conjunctione humeri, id est, in charitatis connexione custoditur. Sed qua consideratione bona hæc tanta egerit, atque à malis omnibus sese abstinuerit, adjungit dicens.

Luc. 21. b 16.

* al. perdit operam.

Quantùm Sancti, & unde, præsentium tribulationum fluctus tantùm metuant.

CAPUT XVII.

SEmper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, pondus ejus ferre non potui.] A pavore tantæ similitudinis pensemus, si possumus, quanta in sancto viro fuerit vis timoris. Fluctus etenim cùm tumentes desuper imminent, cumque eam quam deferunt, mortem minantur, nulla tunc navigantibus rerum cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur: ea ipsa quoque ex navi projiciunt, pro quibus longa navigia sumpserunt; cunctæ res in despectum mentis veniunt, amore vivendi. Quasi ergo tumentes super se fluctus Deum metuit, qui dum veram vitam desiderat, omnia despicit, quæ hîc possidens portat. Nam velut tempestate deprehensi pondus navis abiicimus, quando ab oppressa mente desideria terrena removemus. Fitque ut sublevata navis enatet, quæ mergebatur onerata: quia nimirum curæ, quæ in hac vita deprimunt, mentem in profundum trahunt. Quæ videlicet mens tantò altiùs inter tentationum fluctus attollitur, quantò sollicitiùs ab hujus sæculi cogitatione vacuatur. Est verò & aliud, quod de maris concussione debeat solerter intueri. Tempestas quippe cùm oritur, priùs lenes undæ, & postmodum volumina majora concitantur: ad extremum fluctus se in alta erigunt, & navigantes quosque ipsa sua altitudine subvertunt. Sic nimirum extrema illa properat, quæ universum mundum subruat tempestas animarum. Nunc enim bellis & cladibus quasi quibusdam undis sua nobis exordia ostendit, & quantò ad finem quotidie propinquiores efficimur, tantò graviora irruere tribulationum volumina videmus. Ad extremum verò commotis omnibus elementis, * supervenis judex finem omnium apportat; quia videlicet tunc tempestas fluctus in cælum levat. Unde & dicitur: *Adhuc modicum, & ego movebo non solùm terram, sed etiam cælum.* Aggæ. 2. b Quam scilicet tempestatem quia sancti viri vigilanter aspiciunt quasi tumentes super se quotidie fluctus

* al. supervenis judex veniens

expaveſcunt, atque ex his tribulationibus quæ mundum feriunt, prævident quæ ſequantur. Bene autem ſubditur: [*Et pondus ejus ferre non potui;*] quoniam qui extremi judicij adventum intenta mente conſiderat, profectò videt, quia tantus pavor imminet, quantum non ſolùm tunc videre, ſed ſe etiam nunc prævidere pertimeſcat. Conſideratione namque tanti terroris metu animus palpitat, & intentionis ſuæ oculos declinans, intueri quod prævidet, recuſat. Bene ergo dicitur: [*Et pondus ejus ferre non potui;*] quia cùm ſupernæ majeſtatis vim ad judicium venientis, terroremque tanti examinis conſiderando animus conatur exquirere, mox ad ſemetipſum refugiens, ſeſe expaveſcit inveniſſe. Sed inter hæc penſandum eſt, quia beatus Job iſta de ſe loquitur laudatus & flagellatus. Si igitur ſaltem A ad meritorum profectum ita percuſſus eſt qui ſic timuit, quomodo feriendus eſt qui contemnit? Quomodo depreſſura ſunt Dei judicia eos qui ſe elevant, ſi & illos ad tempus deprimunt, qui hæc ſemper in humilitate formidant? Quomodo pondus Dei poterit ferre qui deſpicit, ſi hoc & ille in verbere pertulit, qui per timorem prævidit? Unde ſummopere formidandum nobis eſt illud tantæ diſtrictionis examen. Conſtat autem, quia in hac vita cùm percutit, ſi percuſſionem correctio ſequitur, diſciplina patris eſt, non ira judicis: amor corrigentis eſt, non diſtrictio punientis. Ex ipſo ergo præſenti verbere judicia æterna penſanda ſunt. Hunc etenim perpendere ſummopere debemus, quomodo feratur illa quæ reprobat, ſi ferri modo vix valet ejus ira quæ purgat.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB
LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

CAPUT PRIMUM.

QUOD antè ſæpe jam dictum eſt, hoc me crebrò repetere oneroſum non eſt, quia & prædicator egregius dicit: *Eadem vobis ſcribere mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium.* Beatus Job idcirco geſtas virtutes narrat, quia inter increpationis verba, & percuſſionis verbera deprehenſus, à ſpei fiducia mentem ſuam labefactari conſiderat. Multa quippe & egiſſe ſe mala ab increpantibus amicis audierat, & ne verbis pariter & flagellis preſſa in deſperationem mens corruat, hanc per ſuarum virtutum memoriam ad ſpem reformat; ut nequaquam ſe debeat in calamitate dejicere, quæ tranquillitatis ſuæ tempore ſe meminerat tam ſublimia egiſſe. Quia igitur intentionis ejus cauſam dixi- C mus, reſtat ut auditas virtutes illius ſubtiliter perpendamus. Hoc autem primùm ſciendum eſt, quia quiſquis virtute aliqua pollere creditur, tunc veraciter pollet, cùm vitiis ex aliqua parte non ſubjacet. Nam ſi ex alio vitiis ſubditur, nec hoc eſt ſolidum, ubi ſtare putabatur. Unaquæque enim virtus tantò minor eſt, quantò deſunt ceteræ. Nam ſæpe quoſdam pudicos quidem vidiſſe nos contigit, ſed non humiles: quoſdam verò quaſi humiles, ſed non miſericordes: quoſdam quaſi miſericordes, ſed nequaquam juſtos: quoſdam verò quaſi juſtos, ſed in ſe potius quàm in Domino confidentes. Et certum eſt, quia nec caſtitas in ejus corde vera eſt, cui humilitas deeſt: quippe quia ſuperbia ſe intrinſecus D corrumpente fornicatur, ſi ſemetipſum diligens, à divino recedit amore. Nec humilitas vera eſt, cui miſericordia juncta non eſt: quia nec debet humilitas dici, quæ ad compaſſionem fraternæ miſeriæ neſcit inclinari. Nec miſericordia vera eſt, quæ à rectitudine juſtitiæ exiſtit aliena: quia quæ poteſt per injuſtitiam pollui, neſcit proculdubio ſibimetipſi miſereri. Nec juſtitia vera eſt, quæ fiduciam ſuam non in conditore omnium, ſed in ſe forſaſſe, aut in rebus conditis ponit: quia dum à creatore ſpem ſubtrahit, ipſe ſibi principalis juſtitiæ ordinem pervertit. Una itaque virtus ſine aliis, aut omnino nulla eſt, aut imperfecta. Ut enim, ſicut quibuſdam viſum eſt, de primis quatuor virtutibus loB quar, prudentia, temperantia, fortitudine, atque juſtitia; tantò perfectæ ſunt ſingulæ, quantò viciſſim ſibimet conjunctæ. Disjunctæ autem, perfectæ eſſe nequaquam poſſunt: quia nec prudentia vera eſt, quæ juſta, temperans, & fortis non eſt: nec perfecta temperantia, quæ fortis, juſta, & prudens non eſt: nec fortitudo integra, quæ prudens, temperans, & juſta non eſt: nec vera juſtitia, quæ prudens, fortis, & temperans non eſt. Beatus itaque Job, quòd non unam ſine alia, ſed conjunctas in ſe virtutes habuerit, enumerando ſingulas innoteſcit. Nam bona pudicitiæ inſinuans, dicit: [*Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere.*] Atque ut eidem pudicitiæ demonſtraret humilitatis gratiam nullatenus defuiſſe, poſt cetera ſubjungit: [*Si contempſi ſubire judicium cum ſervo meo.*] Qui ut humilitati ſuæ oſtenderet miſericordiam fuiſſe conjunctam, paulò pòſt dicit: [*Si negavi quod volebant pauperibus.*] Atque ut miſericordiam ſuam oſtenderet de juſtitiæ radice deſcendere, paulo ſuperiùs præmiſit, dicens: [*Si ambulavi in vanitate, & feſtinavit in dolo pes meus.*] Atque ut monſtraret, quàm fuerit ad cuncta pavidus, & ad omnia circumſpectus, inferiùs aſſerit, dicens: [*Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Dominum.*] Qui ſcilicet in proſperis poſitus, atque abundantia rerum fultus, ſi ſpem aut in ſuis actibus, aut in circumfluentibus rebus poneret, profectò juſtus non eſſet. Sed quando iſte vir ſanctus in ſe ſpem poſuit, qui apertè dicit: *Ecce non eſt auxilium mihi in me?* *Iob. 6. b*

Phil. 3. a.

Quòd non in deſluentibus divitiis, ſed in Deo, qui ſtat in æternum, confidendum ſit.

CAPUT II.

QUID ergo hunc ſupereſt, niſi ut ipſas quoque divitias qua mente poſſederit innoteſcat? Ait enim: [*Si putavi aurum robur meum, & obryzo dixi, fiducia mea.*] Obryzum dicimus obrude aurum. Sanctus ergo vir nec aurum robur, nec ſibi eſſe obryzum, id eſt, rudis auri molem fiduciam credidit: quia ſpem atque delectationem ſuam in ſolius gratia conditoris figens, neque de quantitate auri, *31*

neque de specie peccavit. De creatore quippe desperasse fuerat, spem in creatura posuisse. In rebus autem dubiis spem fixerat dives ille, qui dicebat: *Anima, habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Sed hunc superna vox increpat, dicens: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te; quæ autem parasti, cujus erunt?* Eadem enim nocte sublatus est, qui in rerum sibi abundantia multa tempora fuerat præstolatus: ut scilicet qui in longum sibi subsidia colligendo prospiceret, subsequentem diem vel unum minimè videret. Quasi in aquis enim defluentibus fundamentum ponere, est in rebus labentibus spei fiduciam velle solidare. Stante enim in perpetuum Deo, transeunt omnia. Quid ergo ab stante fugere est, nisi transeuntibus rebus inhærere? Quis namque umquam decurrentium fluminum tumidis vorticibus raptus, manere ipse fixus potuit, deorsum unda defluente? Quisquis ergo defluere devitat, superest ut quod defluit fugiat, ne per hoc quod amat, in hoc cogatur pervenire quod vitat. Qui enim rebus labentibus inhæret, illò videlicet trahitur, quò tendit quod tenet. Priùs itaque curandum est, ne quis temporalia diligat, ac deinde ne in eisdem temporalibus quæ non ad delectationem sibi, sed ad usum retinet, fiduciam ponat: quoniam conjunctus decurrentibus, mox statum suum animus perdit. Nam vitæ præsentis fluctus trahit quem levat: & valde demens est qui in unda volvitur, & plantam figere conatur. Sed sunt plerique, qui etsi in rebus transeuntibus fiduciam nequaquam ponunt, cùm tamen sibimet ad usus necessarios abunde adsunt, mente tacita lætantur. Qua in re dubium non est, quia tantò quisque minus dolet quòd desint æterna, quantò magis gaudet quòd adsint temporalia: & qui minus dolet quòd desint temporalia, certiùs expectat ut adsint æterna. Hoc itaque de terrenis rebus gaudium beatus Job non se habuisse testificans, subjungit dicens: [*Si lætatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.*] Sancti quippe viri in hujus peregrinationis ærumna, quoniam eam quam appetunt, adhuc creatoris sui speciem contemplari minimè sinuntur, omnem præsentis vitæ copiam, inopiam deputant: quia videlicet nil extra Deum sufficit menti, quæ veraciter Deum quærit: & plerumque eis ipsa sua abundantia fit vehementer onerosa, quia hoc ipsum graviter tolerant, quòd festinantes ad patriam in itinere multa portant. Unde fit, ut hæc cum indigentibus proximis devotè partiantur, quatenus dum sumit iste quod non habet, deponat ille quod amplius habebat: nec conviator vacuus ambulet, nec eum, quem retardare in via poterat, nimium onus gravet. Electi ergo de multa abundantia minimè lætantur, quam videlicet pro amore cælestis patrimonij aut largiendo dispergunt, aut despiciendo deserunt. Sequitur: [*Si vidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè; & lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo: quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.*] Incertum non est, quòd utraque hæc luminaria humanis mysteriis deputata, cæli militiæ vocantur. In quorum cultum multos novimus, scriptura teste, cecidisse, sicut scriptum est: *Adoraverunt universam militiam cæli.* Et quia sol & luna aliter videntur ad usum, aliter ad venerationem: eo more, quo à cultoribus suis venerari solent, solem & lunam beatus Job nequaquam vidisse se perhibet, nec lætatum fuisse cor suum, nec osculatum manum ore suo. In qua videlicet osculatione, quid aliud quàm gratia venerationis exprimitur? Quod si fecisset umquam, hoc iniquitatem maximam, & Dei negationem vocat. Sed postquam tanta de se locis superioribus virtutum culmina narravit, quid nunc mirum memorat, si solem ac lunam non se adorasse manifestat? Unde pensandum est, quòd postquam in auro non habuisse fiduciam, nec in multis divitiis lætatum se fuisse testatur, adhuc ad sublimiora ducitur, ut tantò nos magis erudiat, quantò de se aliqua subtiliùs narrat. Ait enim: [*Si vidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè; & lætatum est in abscondito cor meum.* Quid hoc in loco videre dicitur, nisi desideranter intueri? Unde Psalmista ait: *Iniquitatem si conspexi in corde meo, non exaudiat Deus.* Quæ nimirum iniquitas in ore exprimi non posset, si non conspiceretur in corde. Sed aliud est videre per judicium, aliud per appetitum. Beatus ergo Job fulgentem solem, & clarè incedentem lunam nequaquam vidisse se perhibet, ut se demonstret præsentis lucis speciem non appetisse. Ac si post despectum terrenæ suæ abundantiæ, patenter insinuet: Quid dicam, quia nequaquam in auro lætatus sum, qui in ipsa quoque luce corporea delectatus non sum? Sancti etenim viri postquam omnia præsentis vitæ oblectamenta despiciunt, præ illius lucis internæ dulcedine, ab hac exteriori animum luce quasi à tenebris avertunt: multumque secum intrinsecus contendunt, ne hujus lucis, quæ fulget extrinsecus, delectatione rapiantur. Lux quippe visibilis si incautè diligitur, à luce invisibili cor cæcatur: quia quantò extra se inhians animus funditur, tantò ampliùs in internis obtutibus reverberatur. Unde solertes quique ne corporeis sensibus nimis ad exteriora dilabantur, continuo studio intra mentem suam occulta custodiæ disciplina se colligunt: ut tantò magis inveniantur interiùs integri, quantò minus sunt exteriùs fusi. Hoc enim vigore disciplinæ intra mentis suæ se arcana constrinxerat, qui exterioris vitæ appetitum fugiens, dicebat: *Diem hominis non concupivi, tu scis.* Quod ergo apud Prophetam dicitur: *Diem hominis non concupivi, tu scis*; hoc de semetipso beatus Job verbis aliis asserit, quia fulgentem solem, & lunam incedentem clarè non viderit, atque ex his in cordis abditis lætatus non sit: quia nimirum gaudere non poterat de his, quæ per delectationis desiderium non videbat. Si verò cuncta hæc, quæ juxta historiam tractando discurrimus, per allegoriæ quoque mysteria perscrutemur; quid hoc in loco aurum accipimus, nisi præclari intellectus ingenium: quid obryzum, nisi suam mentem? quæ dum igne amoris excoquitur, semper in se servat claritatem pulchritudinis quotidiana innovatione fervoris. Nescit enim mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Hinc namque per Paulum dicitur: *Renovamini spiritu mentis vestræ.* Hinc Psalmista, qui ad perfectionis jam culmen pervenerat, quasi inchoans dicebat: *Dixi, nunc cœpi:* quia videlicet si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, valde necesse est, ut inchoare nos quotidie credamus. Nec abhorret à rationis ordine, quòd auro dicimus ingenium designari: quia sicut in ornamento aurum supponitur, ut gemmarum desuper ordo disponatur; ita clara sanctorum ingenia divinis muneribus humiliter substernuntur, & distincta super se gratiarum dona percipiunt. Et nisi quid simile aurum cum sapientia haberet, quidam sapiens minimè dixisset: *Sapientia absconsa, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* Sancti autem viri robur suum aurum non deputant, quia quantolibet ingenio fulgeant, nihil se esse ex suis viribus pensant. Et cùm sentire omnia valenter possunt, priùs intelligere semetipsos cupiunt; quatenus lumen ingenij more solis priùs illustret locum in quo oritur, & postmodum cetera, ad quæ procedendo dilatatur: ne si intendendo cognoscendis aliis semetipsos nesciant, ibi solis radius, ubi oritur obtenebrescat. Ingenij itaque virtutem ad cognoscendam propriam infirmitatem dirigunt, atque ex infirmitatis suæ meliùs co-

3.

4.

4. Reg. 17. c

Hiere. 17. b

Ephes. 4. f

Ps. 76. b

Eccli. 20. d. & 42. c

gnitione convalescunt. Aurum ergo robur non creditur, si in accepto ingenio fiducia non habetur. Quod bene Salomon admonens, ait: *Habe fiduciam in Domino in toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ.* Prov. 3. a Dicat ergo: [*Si putavi aurum robur meum, & obryzo dixi, fiducia mea.*] Ac si apertè fateatur, dicens: Nec quæ veraciter intellexi, meo ingenio tribui, nec menti propriæ, si qua egisse me bona contigit, hæc principaliter deputavi. Qui adhuc subtiliùs humilitatem nobis sui cordis insinuans, adjungit dicens.

Quid sit quòd filiis prophetarum ligna cædentibus, ferrum de manubrio lapsum disparuit, quod Elisæo lignum aquis immergente reversum est.

CAPUT III.

B

Si lætatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.] Quid multas divitias appellatas per significationem credimus, nisi abundantia acumina consiliorum? Quæ quærentis manus invenit, cùm hæc cogitatio tractantis gignit. Has etenim Salomon sapientiæ divitias contemplatus ait: *Corona sapientium divitiæ eorum.* Prov. 14. c Qui quia divitias non metalla terrena, sed prudentiam nominat, illico per contrarietatem subdit: *Fatuitas stultorum imprudentia.* Ibid. Si enim coronam sapientium terrenas divitias diceret, proculdubio fatuitatem stultorum, paupertatem potius quàm imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdidit, sapientum divitias C quia prudentiam dixerit, indicavit. Has in se Paulus scientiæ divitias contemplatus, & contemplationem suam consideratione humanæ fragilitatis humilians, ait: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* 2. Cor. 4. b Multas itaque apud nos divitias reperimus, cùm dona abundantis intelligentiæ, sacra eloquia investigando percipimus, atque in his plura, nec tamen sibimet diversa sentimus. Non est autem secura lætitia, in divinis paginis vel fortia, vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat agnoscit. Quantò enim intellectu latiùs extenditur, tantò ad explenda opera enixiùs ligatur. Unde in Evangelio Veritas dicit: *Cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum,* Luc. 12. f *plus repetent ab eo.* Deputemus igitur intelligen- 5. tiam datam quasi pecuniam mutuam: quia quò plus D nobis creditur ex benignitate, eò debitores ampliùs tenemur in opere: & plerumque eadem intelligentiæ accepta pecunia, cùm ad usuras auditoribus datur, amittitur, nisi cautè tribuatur. Neque enim negligenter intuendum est in Regum volumine, quòd prophetarum filij cùm in Jordane ligna cæderent, uni eorum securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit. Ferrum quippe in manubrio, est donum intellectus in corde. Ligna verò per hoc cædere, est pravè agentes increpare. Quod nonnumquam dum fluxè agitur, dum lapsus vanæ gloriæ in accepta eadem * sapientia non vitatur, ferrum in * al. scientia aqua perditur, quia ex dissoluto opere intelligentia fatuatur. Quam profectò intelligentiam ad hoc no- E vimus dari, ut ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Unde rectè is qui ferrum amiserat, clamabat: *Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuò acceperam.* 4. Reg. 6. a Habent enim hoc electi proprium, ut si quando eis in sua scientia furtiva vanæ gloriæ culpa subrepit, ad cor velociter redeant, & quidquid in se ante districti judicis oculos damnabile inveniunt, lacrymis insequantur. Qui flentes non solùm cautè inspiciunt mala quæ commiserunt, sed ex accepto munere quæ reddere etiam bona debuerunt: quia nimirum tantò se amplius peccatores sentiunt, quantò ex neglectis bonis, quæ agere poterant, debitores tenentur. Rectè ergo qui ferrum perdidit, clamabat: *Heu heu heu, & hoc ipsum mutuo acceperam.* Ac si dicat: Illud per dissolutionem negligentiæ perdidi, quod ut per bona opera redderem, ex gratia conditoris accepi. Sed numquam Deus mentem deserit, quæ in peccatis se veraciter agnoscit. Unde & mox Elisæus veniens, lignum deorsum mittit, & ferrum in superficiem attollit: quia videlicet Redemptor noster piè nos respiciens, cor peccatoris humiliat, & ei quam amiserat intelligentiam reformat, lignum mergit, & ferrum relevat: quia cor affligit, & scientiam reparat. Unde bene in alia translatione dicitur, quòd confregit lignum atque jactavit, & sic ferrum sustulit. Lignum namque confringere, est cor ab elatione conterere. Lignum ad ima jactare, est elatum cor in cognitione, ut diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atque illico ferrum ad superficiem redit: quia ad usum exercitationis pristinæ intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus quod accipitur, vix cum tot difficultatibus custoditur; (curandum quippe est ne otio torpeat, curandum ne in exercitatione operis, vitio elationis evanescat) sancti viri minimè exultant, cùm cognoscunt quæ faciant: sed cùm faciunt quæ cognoverant; & si intelligendo congaudent muneri largitoris, mærentes tamen considerant debitum operis: ut videlicet actione persolvant, quod eis prærogatum est in cognitione. Stultus namque est debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo reddere debeat, non attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando solerti providentia etiam constitutum tempus reddendi cogitatur. Quia igitur viri justi in his quæ vigilanter intelligunt, securâ lætitiâ non extolluntur, dicatur rectè: [*Si lætatus sum super multis divitiis meis, & quia plurima reperit manus mea.*] Ac si apertè diceretur: Nequaquam me in eo locupletem ex justitia credidi, quo recta quæ agere debui, etiam multa cognovi: nec intelligentia cor extulit, quia illud consideratio debitæ operationis pressit. Sciendum 6. verò est, quòd plerumque contingit, ut cùm intelligentiæ altitudo percipitur, circa semetipsum animus valde sollicitus ab elationis lapsu teneatur. Sed 7. cùm mira quæ intelligit, etiam operari cœperit, eo ipso nonnumquam quò foras ostenditur, labitur, atque in suis actibus se ceteros præire gloriatur. Beatum igitur Job sicut intelligentiæ aurum non extulit, nec lumen quoque ante humanos oculos miræ operationis elevavit. Unde & aptè subjungit.

Quòd Sancti, nec de bono suo, nec de fama, nec coram hominibus, nec in conscientia gloriantur.

CAPUT IV.

Si vidi solem cùm fulgeret.] Sol quippe in fulgore, est bonum opus in manifestatione. Scriptum namque est: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut* Matt. 5. b *videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.* Luc. 12. d Et rursum: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes.* Quod enim hoc in loco fulgente sole id in Evangelio lucernis ardentibus designatur. Bonum quippe opus cùm in medio perfidorum lucet, lucerna ardet in nocte: cùm verò in Ecclesia resplendet, sol fulget in die. Bonum opus si adhuc tale est, quod soli mali mirantur, lucerna videlicet in nocte est: si autem ita proficit, ut mirari à bonis ac perfectioribus possit, nimirum sol est in die. Bonum opus cùm per activam vitam in corporibus lucet, quasi lucernæ more, lumen ex testa resplendet. Cùm verò per solam virtutem mentis in contemplatione attollitur, quasi more solis de cælo veniens lux videtur. Quia igitur multa beatus Job hospitalitatis ac misericordiæ de se bona narraverat, quæ profectò tantò adhuc mi-

nima, quantò & corporaliter noverat gesta; ad virtutum spiritalium culmen, mentis oculum revocans, perfectionis suæ meminit: & lucem exemplorum, quam de se aliis tribuit, solem vocavit.

Quòd electi in malis præteritis sæpius oculos mentis figunt, quàm in bonis quæ agunt: & soli bona sua non vident, quæ aliis ad exemplum videnda præbent.

CAPUT V.

SUNT verò nonnulli, qui cùm bona aliqua faciunt, iniquitatum suarum protinus obliviscuntur, & cordis oculum in consideratione bonorum operum quæ exhibent, figunt; atque eò se jam sanctos existimant, quò inter bona quæ agunt, malorum suorum, in quibus & fortasse adhuc implicati sunt, memoriam declinant. Qui scilicet si districtionem judicis vigilanter attenderent, plus de malis suis metuerent, quàm de imperfectis bonis exultarent: plus inspicerent quòd de his quæ adhuc eis agenda sunt, debitores tenentur, quàm quòd operantes quædam, jam debiti partem solvunt. Neque enim absolutus est debitor qui multa reddit, sed qui omnia: nec ad bravium victoriæ pervenit, qui in magna parte spectaculi velociter currit, si juxta metas veniens, in hoc quod est reliquum deficit. Nec ad quælibet destinata loca pergentibus inchoando prodest longum iter carpere, si non etiam totum valeant consummare. Qui ergo æternam vitam quærimus, quid aliud quàm quædam itinera agimus, per quæ ad patriam festinamus? Sed quid prodest quòd carpimus multa, si ea quæ ad perveniendum restant, negligimus reliqua? More itaque viatorum, nequaquam debemus aspicere quantum jam iter egimus, sed quantum supereſt ut peragamus: ut paulisper fiat præteritum, quod indesinenter & timidè adhuc attenditur futurum. Ampliùs igitur debemus inspicere quæ bona necdum fecimus, quàm ea quæ jam nos fecisse gaudemus. Sed habet hoc humana infirmitas proprium, ut plus ei intueri libeat quod sibi in se placet, quàm quod sibi in se displicet. Æger quippe oculus cordis, dum laborare in consideratione sua metuit, quasi quoddam stratum delectationis in animo, ubi molliter jaceat, requirit: atque idcirco quæ commoda de peractis bonis sit assecutus, intelligit: sed quæ damna de neglectis patitur, nescit. Plerumque enim hoc vitio tentantur etiam electi. Plerumque eorum cordi suggeritur, ut bona quæque, quæ fecerunt, ad animum revocent, & securitatis jam lætitiâ exultent. Sed si verè electi sunt, ab eo in quo sibi placent, mentis oculos divertunt, omnem in se de peractis bonis lætitiam deprimunt: & de his quæ se minùs egisse intelligunt, tristitiam requirunt, indignos se æstimant, & pæne soli bona sua non vident, quæ in se videnda omnibus ad exemplum præbent. Hinc est quòd Paulus, dum expleta in se bona postponeret, & sola adhuc reliqua quæ essent explenda cogitaret, dixit: *Ego me non arbitror apprehendisse.* Hinc est, quòd ut posset se de bonis quæ agebat, humiliare, studebat ad animum præterita mala reducere, dicens: *Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus.* Qui & si aliquando dixit: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi:* intuendum summopere est, quia illud eo tempore intulit, quo jam ex corpore discessurum se esse cognovit. Ibi quippe præmisit dicens: *Ego enim jam delibor, & tempus meæ resolutionis instat.* Tunc ergo ad memoriam perfectionem reduxit operis, cùm jam prævidit ad largitatis spatium minimè subesse tempus operationis. Sicut enim dum vivimus, debemus bona nostra à memoria repellere, ne extollant: ita appropinquante exitu, plerumque ea ad memoriam justè revocamus, ut videlicet fiduciam præbeant, & desperatum timorem premant. Qui etsi Corinthiis bona sua enumerando narravit, illos confirmare studuit, non se ostendere. Nam quia eadem bona non in se attenderet, patefacta tribulatione propriæ tentationis edocuit, qua expressè subjunxit: *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis.* Ut ergo discipulos instrueret, de se summa referebat: ut verò se in humilitate custodiret, considerationis oculum non in virtutibus suis, sed in infirmitatibus fixerat. Habent itaque proprium sancti viri, ut bona quidem quæ agunt, videant; & tamen cùm peregerint, ab eorum memoria oculos avertant. Unde rectè per beatum Job dicitur: [*Si vidi solem cùm fulgeret.*] Ac si apertè diceret: Opus meum etiam cùm aliis exemplorum lucem tribueret, ad præsumptionis gratiam non attendi: quia dum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos averti. Sequitur: [*Et lunam incedentem clarè.*] Post præmissum solem, aptè quoque incedentem clarè lunam subdidit: quia videlicet post opus bonum, fama laudabilis sequitur, per quam celebre nomen in hac præsentis vitæ nocte possidetur. Si enim verum est quod quidam putant, illustrationem lunam per occultum circulum à radio solis accipere, ut possit lucem nocturnis cursibus exhibere, ab hujus significationis ordine hæc quoque suspicio non abhorret. Fama quippe à bono opere vires accipit, & favoris gratiam quasi claritatem luminis aspergit. Est & aliud in luna, quod per similitudinem bona spargenti famæ conveniat. Lux namque ejus etiam in tenebrarum tempore iter ambulantibus ostendit: quia & dum de aliena vita lux laudis emicat, alios ad exercenda bona opera illustrat. Cumque illius opinio clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Sed nonnumquam opus, quod ab aliena opinione sumitur, minus mundo desiderio in animo formatur. Nam infirmæ mentes cùm bona de aliis audiunt, aliquando se ad operationem rectam non amore virtutis, sed delectatione laudis accendunt. Et profectò liquet, quia sicut naturæ solis est, ut quæque attigerit, accendat & siccet: ita lunaris ignis est proprium, ut quidquid contigerit, exurat quidem, sed exurendo humidum reddat. Ad vitam igitur bonam alios pro amore Dei affectus recti operis, alios verò amor laudis inflammat. Sed cùm recti operis affectu accendimur, quasi per ignem solis à vitiorum humore siccamur. Eum verò, quem ad opus bonum laudis amor provocat, concupita fama, quasi luna, attingit; quia videlicet ejus animum & accendit & resolvit. Accendit scilicet ad exercitium operis, resolvit verò ad concupiscentiam favoris. Plerumque tamen ad exercenda bona opera, aliena nos utiliter exempla persuadent. Et cùm mente humili opinionis alienæ bona suscipimus, nostra vel ad melius bona producimus, vel ad bonum mala permutamus. Cumque nos de vita proximi famæ splendor irradiat, mens nostra, ut prædiximus, quæ ad obtinendum virtutis iter se dirigit, quasi in lunæ lumine gressus ponit. Sed sicut ex aliena opinione proficimus, sic plerumque, si famæ nostræ laudibus * inhiamus, à virtute vacuamur: quia cùm delectatur animus in hoc quod de se extrinsecus haberi considerat, illud obliviscitur, ad quod introrsus anhelabat. Quia igitur sanctum virum intelligentia scientiæ non corrupit, de multis divitiis gaudere despexit. Quia verò eum magnitudo operis non inflavit, solem fulgentem non vidit. Quia autem illum nec fama laudis extulit, clarè incedentem lunam minimè attendit. Sunt enim nonnulli, qui eò in elationem corruunt, quò per subtilem intelligentiam vel quæ non faciunt bona cognoscunt. Hi nimirum super multis divitiis lætantur, cùm quælibet summa intelligendo reperiunt,

atque

Philip. 3. c
1. Tim. 1. 8
2. Tim. 4.
Ibid.
2. Cor. 12.
* al. intendimus, à virtute 9.

atque in elatione ipsis inventionibus corrumpuntur. Sunt verò nonnulli, quos intelligentia quidem non elevat, sed exhibita operatio exaltat. Qui dum actiones suas respiciunt, apud mentem suam sibi ceteros dedignando postponunt. Hi videlicet etsi in multis divitiis non gaudent, solem tamen fulgentem vident: quia de sola boni operis magnitudine quasi alios despiciendo tument. Et sunt nonnulli, quos nec operatio propria extollit; sed cùm laudari ab hominibus pro hac eadem bona operatione cœperint, ipsis hominum favoribus devicti, quasi magnos se quosdam in sua cogitatione conspiciunt, atque à cordis custodia dissolvuntur. Hi profectò etsi fulgentem solem videre noluerunt, lunam tamen clarè incedentem respiciunt: quia inter hujus vitæ tenebras dum in opinionis suæ claritate animum defigunt, humilitatis gratiam quasi ex nocturno lumine amittunt: & intuentes lunam, se non vident, qui semetipsos nescire incipiunt, dum mentis oculos in transitorium favorem defigunt. Sic autem profectus est hominum, sicut incrementa esse conspicimus arbustorum. Vis quippe futuræ arboris priùs in semine est, postmodum in ortu, atque ad extremum producitur in ramis. Sic nimirum sic uniuscujusque virtus succrescit operantis. Seminatur namque in intelligentia, oritur in operatione, atque ad ultimum convalescit usque ad profectus magni latitudinem. Sed cùm quemlibet sua intelligentia extollit, arbor quæ oriri poterat, in semine putrescit. Cùm verò post operationem bonam elationis peste corrumpitur, quasi jam orta siccatur. Cùm autem neque intelligentia, neque operatio corrumpit, sed excrescente magnitudine, dum favor laudantium sequitur, atque ab statu suo bene operantis animum evertit; linguarum ventos arbor pertulit, & omne quod in ea robustum creverat, tempestas famæ radicitus evulsit. Quò enim arbor altiùs ad superiora surrexerit, eò ventorum vim vehementiùs sentit: quia quò plus quisque in bonis operibus attollitur, eò ampliori ab ore laudantium flatu fatigatur. Si itaque adhuc arbor in semine est, metuendum est, ne ipsa scientiæ cognitione putrefiat. Si jam ad virgultum prodiit, curandum est, ne hanc manus elationis tangat, atque à viriditate suæ actionis arefaciat. Si autem valenti robore jam ad alta se sublevat, valde formidandum est, ne hanc admotæ laudis ventus gravior radicitus evellat. Sed inter hæc sciendum est, quia ne immoderatis laudibus erigamur, plerumque miro rectoris nostri moderamine, etiam detractionibus lacerari permittimur: ut cùm nos vox laudantis elevat, lingua detrahentis humiliet: quia & arbor sæpe, quæ unius venti impulsu ita impellitur, ut pæne jam erui posse videatur, alterius è diverso venientis flatu erigitur: & quæ hac ex parte inflexionem pertulit, ab alia ad statum redit. Unde & illa arbor altè radicata, quasi inter adversantes ventos fixa steterat, quæ dicebat: *Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam.* Sæpe enim laus bene agentis auribus insolenter admota, dum foris sermonibus perstrepit, intus quamdam menti tacitam elationis tempestatem gignit: fitque ut hoc quod animus de humanis favoribus gaudet, non facilè exteriùs ostendat, sed tamen corruptionis vim non tenuiter interiùs sentiat. Et sunt nonnulli, quos ita laus inflat, ut usque ad verba elationis pertrahat. Quidam verò, ut prædiximus, hoc ipsum patefacere, quòd elevantur, erubescunt, atque auditis suis præconiis extolluntur; sed tamen usque ad elationis verba non exeunt, & gaudere se in talibus non ostendunt. Unde beatus Job, quia noverat arrogantem se non solùm nullo modo in verbis, sed etiam in cogitatione quoque tacita minimè fuisse, postquam dixit: [*Si vidi solem cùm fulgeret, & lunam incedentem clarè;*] illico subdidit: [*Et lætatum est in abscondito cor meum.*] Qua videlicet attestatione quid nobis innuitur, nisi quòd magno metu & circumspectione opus est, ne mens nostra umquam de suis laudibus vel tacita lætetur? Quisquis enim quasi claritatem lunæ, famæ suæ magnitudinem conspicit, sibique in occulto mentis gaudium facit; cui iste nisi auctori se prætulit, cujus dono, ut benè operaretur percepit, & tamen in ejus munere de gratia suæ laudis hilarescit? Despecto enim honore conditoris, semetipsum plus amare convincitur, cujus præconiis lætatur. Quamvis nonnumquam etiam sancti viri de bona sua opinione gaudeant: sed cùm per hanc ad meliora proficere audientes pensant, non jam de opinione sua, sed de proximorum gaudent utilitate: quia aliud est favores quærere, & aliud de profectibus exultare. Qua in re necesse est, ut cùm audientium utilitati non proficit, mentem nostram fama laudabilis non elevet, sed fatiget. Cùm enim humanæ linguæ attestatione laudamur, occulta pulsatione requirimur, quid de nobisipsis sentiamus. Superba etenim mens etiam cùm de se falsa bona dicuntur, exultat: quia non apud Deum qualiter vivat, sed apud homines qualiter innotescat, excogitat. Judicium enim de se omnipotentis Dei despiciens, & solummodo hominum quærens, inter auditas laudes extollitur, & quæ hoc solum quæsierat, quasi de bravio operis lætatur. At contrà, si cor veraciter humile est, bona quæ de se audit, aut minimè recognoscit, & quia falsa dicuntur, metuit: aut certè si adesse ea sibi veraciter scit, eo ipso formidat, ne ab æterna Dei retributione sint perdita, quò hæc considerat hominibus divulgata: pavetque vehementer, ne spes futuri muneris in mercedem permutetur transitorij favoris. Qua ex re agitur, ut electorum animus magno laudum suarum igne crucietur, atque ab omni torporis sui rubigine, mœrore cogitationis excoquatur. Cauta enim consideratione trepidat, ne aut de his, in quibus laudatur & non sunt, majus Dei judicium inveniat: aut de his, in quibus laudatur & sunt, competens præmium perdat. Unde plerumque fit, ut sicut injustus ex laude sua polluitur, ita vir justus audita sua laude purgetur. Nam dum bona, quæ egit, ab hominibus proferri cognoscit; subtile contra se, ut dictum est, extremi judicij examen metuit, ac trepidus ad conscientiam recurrit, & quidquid illic inest reprehensibile, corrigit. Dum enim bona sua innotuisse formidat, subtilitatem secuturi examinis pertimescens, si qua in se mala occulta sunt, amputat. Pavet namque si saltem talis Deo non ostenditur, qualis ab hominibus putatur: & neque contentus est, ut in quo potuit innotescere, in hoc debeat remanere. Jam enim de bonis suis quasi retributionem sibi factam æstimat, nisi eis & alia quæ ab hominibus nesciuntur, adjungat. Unde bene per Salomonem dicitur: *Sicut probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, ita probatur homo ore laudantis.* Argentum quippe vel aurum si reprobum est, igne consumitur: si probum verò, igne declaratur. Sic nimirum est & sensus operantis. Nam qualis sit, in eo quòd laudatur, ostenditur. Si enim se, auditis suis laudibus extollit, quid iste aliud quàm aurum vel argentum reprobum fuit, quem videlicet fornax linguæ consumpsit? Si autem favores suos audiens, ad superni judicij considerationem redit, ac ne de his apud occultum arbitrum gravetur, metuit; quasi expurgationis igne ad magnitudinem claritatis excrescit; & unde incendium trepidationis sustinet, inde clariùs fulget. Beatus igitur Job, quia nequaquam de operatione se prætulit, fidenter dicit: [*Si vidi solem cùm fulgeret.*] Quia verò hunc à judicij interioris intuitu fama laudabilis non divertit, adjungit: [*Et lunam incedentem clarè*] Quia autem opinionis suæ gratiâ animum devinci, nec tacita cogitatione permisit,

9. *2.Cor.6.* *b* *Prov. 27. c*

protinus subdidit: [*Et si lætatum est in abscondito cor meum.*] Et quia plerumque inconsiderata mens, dum transitorio favori non renititur, ad hoc usque pertrahitur, ut laudet ipsa quod facit; conditioni quæ præmissa est, congruè subinfertur: [*Et osculatus sum manum meam ore meo.*] Per manum quippe operatio, per os autem locutio designatur; sicut per Salomonem dicitur: *Abscondit piger manum suam sub axilla sua, & laborat, si ad os suum porrigat eam.* Pigro labor est manum suam ad os porrigere; quia desidiosus quisque prædicator ne hoc vult operari quod dicit. Manum quippe ad os porrigere, est voci suæ opere concordare. Manum ergo suam osculatur ore suo, qui laudat quod facit, & testimonio propriæ locutionis sibi virtutem tribuit operis. Qua in re quis despicitur, nisi is qui ipsa operandi munera largitur? Unde bene per egregium prædicatorem dicitur: *Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sancti autem viri sciunt post primi parentis lapsum, de corruptibili stirpe se editos, & non virtute propria, sed præveniente superna gratia ad meliora se vota vel opera commutatos: & quidquid sibi mali inesse cognoscunt, de mortali propagine sentiunt meritum: quidquid verò in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ cognoscunt donum, eique de accepto munere debitores fiunt, qui & præveniendo dedit eis bonum velle quod noluerant, & subsequendo concessit bonum posse quod volunt. Unde bene per Joannem dicitur: *Adoraverunt viventem in sæcula sæculorum, mittentes coronas suas ante thronum Domini.* Coronas namque suas ante thronum Domini mittere, est certaminum suorum victorias non sibi tribuere, sed auctori; ut ad illum referant gloriam laudis, à quo se sciunt vires accepisse certaminis. Beatus ergo Job, quia sic bona quæ operatus est, narrat, ut tamen hæc suæ operationi non tribuat, sed ad auctoris laudem recurrat, manum suam ore suo osculatum fuisse se denegat. Ac si patenter dicat: Ego mea opera tamquam mea non profero: quia auctoris sui gratiam negare convincitur, quisquis sibi tribuit quod operatur. Unde & protinus subdit: [*Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.*] Liquet etenim, quia illum negat, cujus despectâ gratiâ, sibi vires boni operis arrogat. Quod rectè quoque & iniquitas maxima vocatur; quoniam omne peccatum, quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit, quia à superno judice veniam requirit. Præsumptio autem virtutis propriæ tantò graviùs in desperatione est, quantò longiùs ab humilitate. Cumque vires sibi tribuit operis, ad adjutorium non recurrit auctoris: fitque ut eò graviùs peccator pereat, quò & ipsum hoc, quia est peccator, ignorat. Sequitur.

10. Prov. 19. d

1. Cor. 4. b

Apoc. 4. d

Quòd summa sit perfectio charitatis, diligere inimicos, & de eorum profectu gaudere, & de ruina dolere.

CAPUT VI.

Si gavisus sum ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quòd invenisset eum malum.] Omnipotentis Dei nos esse discipulos, sola custodia charitatis probat. Hinc est enim, quòd per semetipsam Veritas dicit: *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinvicem.* Quæ nimirum dilectio si cor nostrum veraciter replet, duobus modis ostendi solet: scilicet si & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deum. Sed sciendum est, quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cùm nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seque hunc diligere æstimat, si ejus vitæ contrarius non existat. Sed dilectionis vim occultè & veraciter aut profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenum semetipsam mens hominis nescit, nisi eum, quem sibi adversarium credit, in defectu vel profectu mutasse modum sui status invenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur; constat, quia non amat, quem non vult esse meliorem: eumque etiam stantem voto persequitur, quem cecidisse gratulatur. Sed inter hæc sciendum est, quia evenire plerumque solet, ut non amissa charitate & inimici nos ruina lætificet, & rursum ejus gloria sine invidiæ culpa contristet: cùm & ruente eo, quosdam bene erigi credimus, & proficiente illo, plerosque injustè opprimi formidamus. Qua in re mentem nostram nec ejus jam defectus erigit, nec ejus profectus addicit, si recta nostra cogitatio non quid in ipso, sed quid de ipso circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc servanda valde est necessarium subtilissimæ discretionis examen: ne cùm nostra odia exequimur, fallamur sub specie utilitatis alienæ. Si enim de inimici morte gaudendum omnino non esset, Psalmista non diceret: *Lætabitur justus, cùm viderit vindictam impiorum.* Sed aliud est impium, aliud verò inimicum perpeti. Nam sunt plerique inimici, qui non sunt impij: & sunt nonnulli impij, qui nobis specialiter non videntur inimici. Humana autem mens omnem quem inimicum tolerat, etiam impium & iniquum putat: quia ejus culpas apud cogitationem suam livor accusator exaggerat. Quibuslibet verò flagitiis prematur, minus iniquus creditur, si adversarius minimè sentitur. Qua in re discernendum est, aliud esse quòd nobis, aliud verò quod sibi & ceteris noster inimicus nocet. Nam si aliis bonus est, sine nostra forsitan culpa esse non potest nobis malus: nec omnino jam de ejus ruina gaudendum est, cujus nos solos certum est adversa tolerasse. Cùm verò noster ac multorum hostis perimitur, de ereptione proximorum potius, quàm de inimici interitu necesse est ut animus lætetur. Oportet namque, ut pereunte adversario, subtiliter pensare debeamus & quid debemus ruinæ peccatoris, & quid justitiæ ferientis. Nam cùm perversum quemque Omnipotens percutit; & condolendum est miseriæ pereuntis, & congaudendum justitiæ judicis: ut nobis & in luctu sit pœna morientis proximi, & rursus in gaudium veniat exhibita æquitas judicantis Dei: quatenus nec pereunti homini existamus adversarij, nec judicanti Deo inveniamur ingrati. Beatus igitur Job, quia cuncta in adversitate odia perfectè calcavit, dicat: [*Si gavisus sum ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quòd invenisset eum malum:*] qui videlicet & inimicum diligens, dum adversario ruenti condoluit, in malis illius ipse ad bonum crevit, ut inde iste ad benignitatem crescceret, unde illum mala quæ merebatur, invenissent. Quia verò sæpe nonnulli eos, quos sibi adversarios æstimant, maledictione feriunt, quoniam virtute nequaquam possunt: in quibus patenter apparet, quæ mala si possent facerent, qui ea quæ facere nequeunt, imprecari minimè desistunt: beatus Job ostendens se à culpa etiam maledictionis alienum, secutus adjunxit: [*Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animâ ejus.*] Peccaret quippe, si hoc optaret à Deo fieri, quod ipse facere, vel omnino non posset; vel si posset, minimè deceret. Nam qui maledictionibus inimicum impetunt, quid aliud in illo facere Deum volunt, nisi quod ipsi facere aut nequeunt, aut erubescunt? Mortem namque adversario exoptant, quam & si possunt, inferre metuunt: ne aut perpetrati homicidij rei teneantur, aut iniqui appareant etiam cùm sint. Quid est ergo Deo dicere: *Occide quem odi*, nisi apertis ei vocibus clamare: Hoc fac meo adversario, quod me in illum

Ioan. 13. d

14.

Psal. 57. b

facere nec peccatorem decet? In quibus profectò verbis pensandum nobis est, ubi iste vir legerat: Luc.6. d *Diligite inimicos vestros.* Et ubi legerat: *Benedicite,* 1.Pet.3. b *& nolite maledicere.* Et rursum: *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto.* Ibid. Sed exteriùs non audita supernæ gratiæ præcepta servabat, quia hæc in mente illius sancti Spiritus afflatus scribebat. Cui tamen minus esset, quòd positos extrà diligeret, nisi & interiùs viventes, secumque quotidie conversantes etiam familiares adversarios toleraret. Unde subjungit.

Quòd sancti viri multos ex domesticis suis, exoptatores mortis suæ æquanimiter tolerant.

CAPUT VII.

B *SI non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus ejus, ut saturemur?*] Quæ nimirum sententia potest quoque per mysterium ex voce Redemptoris intelligi. Viri quippe ejus tabernaculi de carnibus illius saturari cupierunt, vel Judæi scilicet persequentes, vel Gentiles credentes: quia & illi moliti sunt corpus illius, quasi consumendo, extinguere: & isti esurientem mentem suam desiderant quotidianæ immolationis sacrificio de ejus carnibus satiare. Sed nunc solius historiæ virtutem sequentes, pensemus quanta fortitudine sancti viri animus extrà intraque sollicitus ad omnia paratur. Qui si injustè agentibus aut umquam per silentium 12. cederet, aut per rectitudinem non contrairet, profectò adversarios non habuisset. Sed in eo quòd C vias vitæ tenuit, exoptatores suæ mortis invenit. Foris patentes adversarios pertulit, intus latentes. Minor est autem virtus certaminis, foris quempiam videre mala quæ superet, & intus quod toleret non habere. Perfectæ autem magnitudinis laus est, adversa perpeti & exteriùs fortiter, & interiùs clementer. Nam sunt nonnulla, quæ in ipsa quoque familiarium conversatione corrigi nequeunt sine culpa corrigentis: atque ideo cùm vel corrigentem inquinant, vel* omnimodo hæc agentem gra- *al. non vant, magna magisterij arte dissimulanda sunt, ipsaque hac dissimulatione toleranda. Quæ contra nos illata citius à corde laxamus, si nostra circa proximos errata cognoscimus. Unde bene quoque Eccle.7. c per Salomonem dicitur: *Cunctis sermonibus qui dicuntur, ne accommodes cor tuum, ne fortè audias servum tuum maledicentem tibi. Scit enim tua conscientia, quia & tu crebro maledixisti aliis.* Dum enim pensamus quales erga alios fuimus, esse circa nos tales alios minus dolemus: quia aliena injustitia in nobis vindicat, quod in se juste nostra conscientia accusat. Sequitur.

Quanta hospitalitatis sanctus Iob fuit, cujus ostium patens, peregrinus & viator invenit.

CAPUT VIII.

1.Cor.13. b *FOris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit*] Quia teste Paulo, charitas patiens & benigna describitur: per patientiam aliena mala æquanimiter tolerat, per benignitatem quoque bona misericorditer impendit sua. Unde beatus Job & patienter domesticos maledicentes pertulit, & viatores atque peregrinos apud se benignè suscepit: illis morum exempla tribuens, istis exteriorum ope concurrens: illis per mansuetudinem non concitus ad irascendum, istis per misericordiam ad subveniendum paratus. Vir enim sanctus Redemptorem generis humani per prophetiæ spiritum intuens, prædicamenta quoque illius in opere servabat, qui- Luc.6. f bus nos admonet, dicens: *Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis.* Dare namque ad res pertinet, quas exteriùs habemus: dimittere autem ad relaxandum dolorem, quem interiùs ex aliena culpa contrahimus. Sed sciendum est, quia qui dimittit, & non dat, etsi non plenè operatus est, meliorem tamen partem misericordiæ tenuit. Qui autem dat, & minimè dimittit, omnino misericordiam nullam facit: quia ab omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur. Mundari etenim debet priùs animus, qui eleemosynam præbet: quia omne quòd datur Deo, ex dantis mente pensatur. Cuncta itaque malitiæ macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergenda est: quia iram judicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis. Unde scriptum est: *Respexit Deus* Gen.4.a *ad Abel, & ad munera ejus; ad Cain autem, & ad munera ejus non respexit.* Neque etenim sacrum eloquium dicit: Respexit ad munera Abel, & ad Cain munera non respexit: sed priùs ait, quia *respexit ad Abel*; ac deinde subjunxit, *Et ad munera ejus.* Et rursum dicit, quia *non respexit ad Cain*; ac deinde subdidit, *Nec ad munera ejus.* Ex dantis quippe corde id quod datur, accipitur. Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Priùs namque ad eum legitur Dominus respexisse qui dabat, quàm ad illa quæ dabat. Unde bene beatus Job dicturus nobis in hospitalitatis gratia largitatem suam, priùs circa adversarios protulit patientiam & benignitatem suam: quòd de ruïna non exultavit inimici, quòd verbis maledicis persecutores suos non impetiit, quòd sævientes intrinsecus æquanimiter toleravit, & tunc demum hospitalitatis suæ munificentiam protulit: ut audito scilicet narrationis ejus ordine, discamus quia exteriora munera ex interna cordis munditia condiuntur: ut virtutum ejus contextio lectorem doceat, qualis apud se esse debeat, cùm exteriora bona aliis subministrat. Sed quis se inter tanta virtutum culmina sanctum esse non crederet? Quis non utcumque ipsis tot meritis tentaretur: ut si quando ut homo delinqueret, delictum suum hominibus nollet innotescì; & leve esse crederet, si quid in minimis peccaret; culpamque suam mallet silentio tenere, quàm voce confessionis aperire? Sæpe namque contingit, ut elatus virtutibus animus, dum multa bona in æstimatione proximorum de se spargi cognoverit, agnosci non velit, si quid est quod reprehensibiliter facit. Quas videlicet erroris tenebras idcirco mens tolerat, quia cordis oculum tumor gravat. Unde beatus Job inter tot eximia facta virtutum, qui tam summus extitit in operatione, ut demonstraret quàm humilis fuerit in mente, protinus adjunxit.

Quòd quasi homo abscondit peccatum, qui admitationem primi hominis, vel erubescit confiteri quod malefecit, vel defendit.

CAPUT IX.

SI abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi 13. *in sinu meo iniquitatem meam*] Hæc sunt namque veræ humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemque cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire. At contrà, usitatum humani generis vitium est, & latendo peccatum committere, & commissum negando abscondere, & convictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta nequitiæ ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum vetitum contigisset, abscondit se à facie Domini inter ligna paradisi. In qua abscondisione, scilicet quia Deum latere non poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur. Qui cùm argueretur à Domino, quòd de ligno vetito contigisset, illico respondit: *Mulier, quam dedisti mihi so-* Gen.3.b *ciam, ipsa mihi dedit de ligno, & comedi.* Ipsa quo-

Ibid. que mulier inquisita respondit, dicens : *Serpens decepit me, & comedi.* Ad hoc quippe requisiti fuerant, ut peccatum quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. Unde & serpens ille persuasor, qui non erat revocandus ad veniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaque homo est ubi esset, ut perpetratam culpam respiceret, & confitendo cognosceret quàm longè à conditoris sui facie abesset. Sed adhibere sibimet utrique defensionis solatia, quàm confessionis, elegerunt. Cumque excusare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem ; auxerunt culpam, quam tueri conati sunt : obliquè Adam Dominum tangens, quòd ipse peccati eorum auctor extiterit, qui mulierem fecit : & Eva culpam ad Dominum referens, qui serpentem in paradiso posuisset. Qui *Ibid. a* enim ore diaboli fallentis audierant : *Eritis sicut dij:* quia Deo esse similes in divinitate nequiverunt, ad erroris sui cumulum Deum sibi facere similem in **al.* co- culpa * notati sunt. Sic ergo reatum suum dum de- nati fendere moliuntur, addiderunt, ut culpa eorum atrocior discussa fieret, quàm fuerat perpetrata. Unde nunc quoque humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt : ut cùm de vitio suo quisque arguitur, sub defensionum verba, quasi sub quædam se arborum folia abscondat, & velut ad quædam excusationis suæ opaca secreta faciem conditoris fugiat, dum non vult cognosci quod fecit. In qua videlicet occultatione non se Domino, sed Dominum abscondit sibi. Agit quippe, ne omnia videntem videat, non autem ne ipse videatur. Quo contrà cuique peccatori jam exordium illuminationis, est humilitas confessionis : quia sibimetipsi jam parcere renuit, qui malum non erubescit confiteri, quod fecit : & qui defendendo accusari potuit, accusando se celerrimè defendit. Unde & mortuo Lazaro, qui mole magna premebatur, ne- *Joan. 11. f* quaquam dicitur : Revivisce, sed : *Veni foras.* Ex qua scilicet resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cùm videlicet mortuo dicitur : *Veni foras* ; ut nimirum homo in peccato suo mortuus, & per molem malæ consuetudinis jam sepultus, quia intra conscientiam suam absconsus jacet per nequitiam, à semetipso foras exeat per confessionem. Mortuo enim, *Veni foras* dicitur, ut ab excusatione atque *2. Reg. 12.* occultatione peccati, ad accusationem suam ore proprio exire provocetur. Unde David propheta ab ** al.* illa tanti * mole facinoris revivíscens, ad vocem morte Domini quasi foras exiit, dum per Nathan correptus, quod fecerat accusavit. Quia igitur hæc occultationis culpa in humano genere vehementer excrevit, bene beatus Job cùm diceret : [*Si abscondi peccatum meum,*] interposuit : [*Quasi homo.*] Hominis quippe esse proprium conspicit, quod ex parentis veteris imitatione descendit. Ubi aptè subditur.

Quòd perfectæ humilitatis indicium sit, peccata & ultro accusare, & aliis accusantibus non negare.

CAPUT X.

14. ET *celavi in sinu meo iniquitatem meam.*] Scriptura etenim sacra, plerumque sinum ponere pro mente consuevit : sicut voce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidem conjuncti sunt, sed vita disjuncti, per Psalmistam dicitur : *Ps. 78. d* *Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.* Ac si apertè diceret : In mente sua recipiant hoc, quod in nostris corporibus sævientes operantur : ut dum nos exteriùs ex parte puniunt, ipsi interiùs perfectè puniantur. Quia igitur sinus secretum mentis accipitur, in sinu iniquitatem celare, est hanc in conscientiæ latibulis occultare ; nec per confessionem detegere, sed per defensionem velare. Quo contrà A Jacobus dicit : *Confitemini alterutrum peccata vestra,* *Jacob. 5. d* *& orate pro invicem, ut salvemini.* Salomon quo- *Prov. 28. b* que ait : *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & dereliquerit ea, misericordiam consequetur.* Sed inter hæc sciendum est, quòd plerumque homines & culpas confitentur, & humiles non sunt. Nam multos novimus, qui arguente nullo, peccatores se esse confitentur : cùm verò de culpa sua fuerint fortasse correpti, defensionis patrocinium quærunt, ne peccatores esse videantur. Qui si tunc cùm id sponte dicunt, peccatores se esse veraci humilitate cognoscerent, cùm arguuntur ab aliis, esse se quod confessi fuerant, non negarent. Qua in re indicia veræ confessionis sunt, si cùm quisque se peccatorem dicit, id de se dicenti B etiam alteri non contradicit. Nam quia scriptum *Prov.* est : *Justus in principio accusator est sui :* non magis *18. c* peccator, sed justus videri appetit, cùm peccatorem se quisque nullo arguente confitetur : sed confessionis veritatem probat, cùm alter malum quod fecimus, increpat. Quòd si superbè defendimus, liquet quia peccatores nos ex nobis fictè dicebamus. Unde summopere curandum est, ut mala quæ fecimus, & sponte fateamur, & hæc aliis arguentibus non negemus. Superbiæ quippe vitium est, ut quod de se fateri quisque quasi sua sponte dignatur, hoc sibi dici ab aliis dedignetur. Beatus itaque Job quantæ fuerit humilitatis ostendit, qui se & inter adversarios noverat vivere, & tamen non verebatur culpas voce confessionis aperire. Sed notandum, quòd superiùs virtutes suas loquitur, inferiùs peccatum fatetur. Hinc enim liquidò demonstrat, quàm vera C de bonis suis dixerat, qui noluit tacere de malis. Modò virtutes suas indicat, modò culpam : quia & perpetraverit peccatum, & non tacuerit, manifestat. Unde certissimè apparet quantæ munditiæ in omnipotentis Dei oculis fuerit, qui & vitavit mala, ne committeret, & tamen quæ eum committere contigit, hominibus non abscondit : quatenus ei & justitiæ sit gloria, declinasse peccatum, & justitiæ custodia, quod non potuit declinare, prodidisse. Videatur vir iste cuilibet magnus in virtutibus suis, mihi certè sublimis apparet etiam in peccatis suis. Mirentur in eo, qui volunt, castitatis continentiam, mirentur integritatem justitiæ, mirentur viscera pietatis : D ego in eo non minùs admiror confessionem humillimam peccatorum, quàm tot sublimia gesta virtutum. Scio enim, quòd per infirmitatis verecundiam plerumque gravioris est certaminis, commissa peccata prodere, quàm non admissa vitare : & unumquodque malum quamvis robustiùs vitetur, tamen humiliùs proditur. Beatus ergo Job, qui tot magnis operibus fultus, confiteri culpam non erubuit, ostendit in virtutibus, quàm humilis fuit. Sed quia ex humilitate vera secura semper auctoritas nascitur : ut tantò foris nil metuat, quantò ad rerum culmina animus per elationis desiderium non anhelat, expressa confessione peccati, rectè subjungitur : [*Si expavi ad* *multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me : & non magis tacui, nec egressus sum ostium*] E Magna est securitas cordis, nil concupiscentiæ habere sæcularis. Nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum tranquillumque esse nullatenus potest : quia aut non habita concupiscit ut habeat, aut adepta metuit ne amittat : & dum in adversis sperat prosperа, in prosperis formidat adversa : huc illucque quasi quibusdam fluctibus volvitur, ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur. Si *15.* verò semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis quippe externis motibus eamdem intentionem suam, quasi quédam secretissimum secessum petit : ibique incommutabiliter inhærens, & mutabilia cuncta transcendens, ipsa jam tranquillitate quietis suæ in mundo extra mundū est.

Excedit profectò ima omnia intentione ſummorum, & cunctis rebus quas non appetit, libertate quadam ſe ſuperesſe ſentit, nec tempeſtatem rerum temporalium intus ſuſtinet, quam intuetur foris: quia terrena omnia, quæ concupita opprimere mentem poterant, deſpecta ſubteriacent. Unde bene per prophetam dicitur: *Statue tibi ſpeculam:* ut dum quiſque ſpeculatur ſumma, ſuperemineat infimis. Hinc etiam Habacuc dicit: *Super cuſtodiam meam ſtabo.* Stat quippe ſuper cuſtodiam ſuam, qui per ſolertiam diſciplinæ terrenis deſideriis non ſuccumbit, ſed ſupereminet: ut dum ſemper ſtantem appetit æternitatem, infra ſit ei omne quod tranſit. Tamen quia ſanctus vir quantalibet virtute profecerit, eum in hac vita poſitum adhuc extrinſecus carnis infirmitas premit, ut ſcriptum eſt: *Quamquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vanè conturbatur:* plerumque agitur, ut & turbetur exteriùs, & inturbabilis perduret interiùs: & quod vanè conturbari poteſt, de infirmitate carnis ſit, quamvis in imagine Dei ambulet de virtute mentis: quatenus & roboretur intus divino adjutorio, & tamen adhuc foris ſarcina prematur humana. Unde bene Habacuc iterum unam ſententiam protulit ad utraque ſervientem. Ait enim: *Et introivit tremor in oſſa mea, & ſubtus me turbata eſt virtus mea.* Ac ſi diceret: Non mea virtus eſt, in qua ſuperiùs raptus imperturbabilis maneo: ſed meæ infirmitatis eſt, in qua inferiùs turbor. Ipſe ergo ſuper ſe imperturbabilis eſt, ipſe ſub ſe perturbabilis: quia ſuper ſe aſcenderat, inquantum rapiebatur ad ſumma: & ſub ſemetipſo erat, inquantum adhuc reliquias trahebat in infima. Ipſe ſuper ſe imperturbabilis eſt, quia in Dei jam contemplationem tranſierat: ipſe ſub ſe perturbabilis, quia ſub ſemetipſo adhuc infirmus homo remanebat. Huic ſententiæ David propheta concinens, ait: *Ego dixi in exceſſu meo: Omnis homo mendax.* Cui reſponderi poteſt: Si omnis homo, & tu: falſaque jam erit ſententia, quam mendax ipſe protuliſti. Si verò ipſe non es mendax, vera jam ſententia non erit: quia dum tu verax es, non omnis homo cognoſcitur mendax. Sed notandum eſt, quòd præmittitur: *Ego dixi in exceſſu mentis meæ.* Per exceſſum ergo mentis, etiam ſemetipſum tranſiit, cùm de hominis qualitate definivit. Ac ſi patenter dicat: De falſitate omnium hominum inde veram ſententiam protuli, unde ego ipſe ſuper hominem fui. Intantum verò & ipſe mendax, inquantum homo: intantum autem omnino non mendax, inquantum per exceſſum mentis ſuper hominem. Sic itaque ſic perfecti omnes, quamvis adhuc aliquid turbulentum de infirmitate carnis tolerent, jam tamen intrinſecus tranquilliſſimo ſecreto perfruuntur per contemplationem mentis: ut quidquid acciderit exteriùs, in nullo turbet interiùs. Unde beatus Job ſecuritatem * in ſe eſſe mentis oſtendens, poſtquam de ſe tot virtutum prædicamenta protulit, hoc quod præmiſimus ſecutus, adjunxit.

Hiere. 31. d. Habac. 2. a. — Pſal. 38. b — Habac. 3. c — Pſal. 115. a — * al. ſanctæ.

A B C D

Quòd Sancti eos non timeant, à quibus nihil expectant: & contempti à proximis cum omni patientia ſuſtinentes, ad contumelias nec verbum reddunt.

CAPUT XI.

16. *Si expavi ad multitudinem nimiam, & deſpectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egreſſus ſum oſtium.*] Ac ſi apertiùs dicat: Turbatis contra me extrinſecus aliis, ipſe in me intrinſecus imperturbabilis manſi. Quid namque in hoc loco oſtium, niſi os debemus accipere? Per os quippe quaſi egredimur, dum verbis quibus poſſumus, ſecreta noſtri cordis aperimus: & quales intus manemus in conſcientia, tales foras egredimur per linguam. Sunt verò nonnulli, qui omnino deſpici metuunt, ac ne viles fortaſſe judicentur, ſapientes videri appetunt. Hi coguntur oſtium egredi: quia pulſati contumeliis, quàm magni apud ſe lateant, loquentes denunciant. Dumque per impatientiam victi, quædam de ſe, quæ neſciebantur, produnt, tamquam per oris oſtium egrediuntur. Unde beatus Job dicturus quòd oris oſtium non fuiſſet egreſſus, bene præmiſit: [*Tacui*,] quia videlicet impatientia turbatus, à domo conſcientiæ exiſſet, ſi tacere neſciſſet.

E

Quòd exemplo Domini, ibi de doctrina cæleſti ſilendum eſt, ubi auditores non ad ædificationem, ſed ad curioſitatem conveniunt.

CAPUT XII.

SAncti etenim viri in commotionis tentatione ſemetipſos oſtendere omnino refugiunt, & cùm audientibus prodeſſe nequeunt, etiam deſpici tacentes volunt, ne de ſapientiæ ſuæ oſtentatione glorientur. Cumque aliquid dicunt prudenter, non quærunt gloriam ſuam, ſed auditorum vitam. Cùm verò conſpiciunt, quia auditorum vitam loquendo lucrari non poſſunt, tacendo abſcondunt ſcientiam ſuam. Ad imitandum quippe viam Domini, quaſi ad quoddam nobis propoſitum ſignum currimus. Ipſe enim, quia Herodem vidit non profectum quærere, ſed ſigna vel ſcientiam velle mirari, requiſitus ab eo tacuit: & quia conſtanter tacuit, ab eo irriſus exivit. Scriptum namque eſt: *Herodes autem viſo Ieſu, gaviſus eſt valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eò quòd audiret multa de illo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri.* Ubi & ſubditur: *Interrogabat autem illum multis ſermonibus; at ipſe nihil illi reſpondebat.* Tacens verò Dominus, quàm ſit deſpectus oſtenditur, cùm illic protinus ſubinfertur: *Sprevit illum Herodes cum exercitu ſuo, & illuſit.* Quod videlicet factum oportet nos audientes diſcere: ut quoties auditores noſtri noſtra volunt quaſi laudanda cognoſcere, non autem ſua perverſa mutare, omnino taceamus: ne ſi oſtentationis ſtudio verbum Dei loquimur, & illorum culpa quæ erat, eſſe non deſinat, & noſtra quæ non erat, fiat. Dicat fortaſſe aliquis: Unde novimus quo corde quis audiat? Sed multa ſunt, quæ audientis animum produnt: maximè ſi auditores noſtri & ſemper laudant quod audiunt, & numquam quod laudant, ſequuntur. Hanc inanem loquendi gloriam prædicator egregius fugerat, cùm dicebat: *Non enim ſumus ſicut plurimi, adulterantes verbum Dei: ſed ex ſinceritate, ſicut ex Deo coram Deo in Chriſto loquimur.* Adulterari namque verbum Dei, eſt aut aliter de illo ſentire, quàm eſt; aut ex eo non ſpiritales fructus, ſed adulterinos fœtus quærere laudis humanæ. Ex ſinceritate verò loqui, eſt nil in eloquio extrà quàm oporteat, quærere. Sicut ex Deo autem loquitur, qui ſcit non ſe à ſe habere, ſed ex Deo acceſſiſſe quod dicit. Coram Deo verò loquitur, qui in omni quod dicit, non humanos favores appetit, ſed omnipotentis Dei præſentiæ intendit: non ſuam, ſed auctoris gloriam requirit. Qui autem ſcit quidem ex Deo ſe acceſſiſſe quod dicit, & tamen dicendo propriam gloriam quærit; ſicut ex Deo loquitur, ſed non coram Deo: quia eum, quem cordi ſuo non proponit cùm prædicat, quaſi abſentem putat. Sed ſancti viri & ex Deo loquuntur, & coram Deo: quia & ab eo ſe ſciunt habere quod dicunt, & ipſum ſuis ſermonibus adeſſe judicem adjutoremque conſiderant. Unde fit, ut cùm ſe à proximis deſpici agnoſcunt, ſuaque dicta vitæ audientium non prodeſſe, abſcondant quantæ virtutis ſint: ne ſi ſecretum cordis inutiliter ſermo prolatus aperiat, ad inanem gloriam prorumpat. Beatus igitur Job inter obſtinatas mentes non appetens ex virtutis ſuæ patefactione clareſcere, ait: [*Si deſpectio pro-*

Luc. 23. d — 17. — 2. Cor. 2. d

pinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium.] Qui enim per humilitatem solidus, nequaquam despici timuit; hunc ut foras lingua ejiceret, impatientia non evicit. Ubi bene præmittitur. [*Si expavi ad multitudinem nimiam:*] ut cujus constantiæ fuerit agnoscatur: quia videlicet nequaquam terret exterius numerus hominum, quem non devastat interiùs turba vitiorum. In hac etenim vita, qui nulla prospera appetit, nulla proculdubio adversa pertimescit. Quæ scilicet verba si ad intellectum mysticum pertrahimus, in eis citiùs operationem nostri Redemptoris invenimus. Ipse quippe ad multitudinem nimiam non expavit, qui persecutores suos cum gladiis & fustibus venientes, una
Ioan. 18. b tantùm responsione perculit, dicens: *Ego sum* Ipsum despectio propinquorum non terruit, qui nos ab æternis suppliciis liberans, palmas in facie æquanimiter accepit. Ipse tacuit, & ostium egressus non est, qui sub ipsa jam hora passionis cùm humanitatis infirma pateretur, divinitatis suæ potentiam exercere noluit, Mediatori quippe Dei & hominum, quasi egredi ostium fuisset, si cùm teneretur ut homo, majestatis suæ potentiam voluisset ostendere; & per divinitatis magnitudinem, susceptæ carnis infirma transire. Ut enim apertus homo mori posset,
1. Cor. 2. b Deus mansit occultus: *quia si cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent* Non est ergo egressus ostium, qui & requisitus à Pilato tacuit: atque inter persecutorum manus & corpus passioni obtulit, quod pro electis assumpserat, & resistentibus noluit demonstrare quod erat. Unde etiam per Psalmistam
Psal. 8. b dicitur: *Posuerunt me in abominationem sibi, traditus sum, & non egrediebar.* Cùm enim despiceretur quia homo videbatur, egressus fuisset, si occultam majestatem suam ostentare voluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, potentiam abscondit: in eo quòd persecutoribus suis incognitus mansit, ad eos minimè exivit. Qui tamen ad electos exit: quia divinitatis suæ suavitatem quærentibus aperit. Unde ei per
Habac. 3. Prophetam dicitur: *Existi in salutem populi tui, ut salvos facias christos tuos.* Sequitur.

Quòd efficaciores voces in auribus Dei habeant desideria sancta, quàm verba clamorosa.

CAPUT XIII.

13. QUis mihi tribuat adjutorem, *ut desiderium meum Omnipotens audiat?*] Sanctus vir postquam tot virtutum suarum sublimia gesta narravit, sciens quòd suis meritis ad summa pervenire nequeat, adjutorem quærit. Et quem nimirum, nisi unigenitum Dei Filium contemplatur, qui humanam naturam in hac mortalitate laborantem dum suscepit, adjuvit? Ipse quippe adjuvit hominem factus homo: vt quia puro homini via redeundi non patebat ad Deum, via redeundi fieret per hominem Deum. Longè quippe distabamus à justo & immortali, nos mortales & injusti. Sed inter immortalem & justum, & nos mortales & injustos apparuit mediator Dei & hominum mortalis & justus, qui & mortem haberet cum hominibus, & justitiam cum Deo: ut quia per ima nostra longè distabamus à summis, in seipso uno jungeret ima cum summis: atque ex eo nobis via redeundi fieret ad Deum, quo summis suis ima nostra copularet. Hunc ergo beatus Job per totius Ecclesiæ significationem loquens, mediatorem requirit, qui cùm dixisset: [*Quis mihi tribuat adjutorem,*] aptè subdidit: [*Vt desiderium meum Omnipotens audiat.*] Sciebat quippe, quòd ad requiem liberationis æternæ, humanæ preces nisi per advocatum suum audiri non possent. De quo per
1. Ioan. 2. d Joannem Apostolum dicitur: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.*
Rom. 8. g

De quo Paulus Apostolus dicit: *Christus Iesus, qui mortuus est pro nobis, immo qui & resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Unigenito enim Filio pro homine interpellare, est apud coæternum Patrem seipsum hominem demonstrare: eique pro humana natura rogasse, est eamdem naturam in divinitatis suæ celsitudine suscepisse. Interpellat igitur pro nobis Dominus non voce, sed miseratione: quia quod damnari in electis noluit, suscipiendo liberavit. Adjutor ergo quæritur, ut desiderium exaudiatur: quia nisi pro nobis interpellatio mediatoris intercederet, ab aure Dei proculdubio nostrarum precum voces silerent. Notandum quoque est, quòd nequaquam dicitur preces, sed *desiderium meum Omnipotens audiat.* Vera quippe postulatio non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores namque voces apud secretissimas aures Dei non faciunt verba nostra, sed desideria. Aeternam etenim vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si verò desideramus ex corde, etiam cùm ore conticescimus, tacentes clamamus. Hinc est, quòd in eremo populus vocibus perstrepit, & Moyses à strepitu verborum tacet: & tamen silens aure divinæ pietatis auditur, cùm dicitur: *Quid clamas ad me?* Intus ergo in desiderio est clamor secretus, qui ad humanas aures non pervenit, & tamen auditum conditoris replet. Hinc est, quòd Anna ad templum pergens, ore quidem tacuit, & tamen tot sui desiderii voces emisit. Hinc in Evangelio Dominus dicit: *Intra in cubiculum tuum, & clauso ostio tuo, ora Patrem tuum in abscondito: & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Clauso quippe ostio petit in cubiculo, qui tacente ore, in conspectu supernæ pietatis fundit affectum mentis. Et vox auditur in abscondito, cùm per sancta desideria silenter clamatur. Unde rectè quoque per Psalmistam dicitur: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus; * præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Sed beatus Job, quem sibi in exaudiendo desiderio adjutorem quærat, subjunctis verbis aperit, dicens: [*Et librum scribat ipse qui judicat.*] Quia enim timenti adhuc populo lex est transmissa per servum; diligentibus verò filiis Evangelii gratia est collata per Dominum, qui ad redemptionem nostram veniens, novum nobis testamentum condidit; sed de ejusdem nos testamenti mandato discutiens, quandoque etiam judex venit: necessarium non est, ut per expositionem claresca t, quia librum scribit ipse qui judicat. Ipsa enim per se Veritas dicit: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* Erit ergo tunc auctor judicii, qui nunc est conditor libri: ut tunc districtus exigat, quod modò mansuetus jubet. Sic namque quotidie conspicimus, quòd magistri pueris elementa litterarum blandientes imponunt, sed hæc ab eis sævientes exigunt: & quæ dant cum mansuetudine, cum verbere requirunt. Blanda namque nunc sonant eloquii divini mandata, sed erunt aspera in exactione sentienda. Mansueta modò est admonitio vocantis, sed tunc districta ventura est justitia judicis: eo quòd certum est, quia nihil vel minimi mandati sine discussione prætereat. Quo videlicet constat, quia librum scripsit ipse qui judicat. Quem scilicet librum novi testamenti, quia ipse per se humani generis redemptor in extremo conderet, bene Ezechiel propheta denunciat, dicens: *Ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem, & unusquisque vas interitus in manu ejus. Vir quoque unus in medio eorum vestitus lineis, & atramentarium scriptoris ad renes ejus.* Quid namquam aliud in sex viris venientibus, nisi sex ætates humani generis designantur? Qui de via portæ superioris veniunt: quia à conditione paradisi, sicut ab ingressu mundi, à superioribus generationibus evolvuntur. Quæ porta

Exod. 14. d *1. Reg. 1.* *Matt. 6. d* *Psal. 9. d* ** al. desideria* *19.* *Ioan. 5. d* *Ezech. 9. d*

ad Aquilonem respicit: quia videlicet mens humani generis vitiis aperta, nisi calorem charitatis desereret, torporem mentis appeteret, ad hanc mortalitatis latitudinem non exisset. *Et uniuscujusque vas interitus in manu ejus:* quia unaquæque generatio singulis quibusque ætatibus evoluta, ante Redemptoris adventum in sua operatione habuit, unde pœnam damnationis sumpsit. *Vir quoque unus in medio eorum vestitus lineis:* quia Redemptor noster etiam de sacerdotali tribu juxta carnem parentes habere dignatus, vestitus lineis venire perhibetur. Vel certè, quia linum de terra, non autem sicut lana de corruptibili carne nascitur; quia indumentum sui corporis ex matre virgine, non autem ex corruptione commixtionis sumpsit, profectò ad nos vestitus lineis venit. *Et atramentarium scriptoris ad renes ejus.* In renibus posterior corporis pars est. Et quia ipse Dominus postquam pro nobis mortuus est, & resurrexit, & ascendit in cælum, tunc testamentum novum per Apostolos scripsit, vir iste atramentarium ad renes habuit. Qui enim scripturam testamenti novi postquam discessit, condidit, atramentarium quasi à tergo portavit. Hoc ergo atramentarium viro lineis vestito inhærere considerat, qui dicit: [*Et librum scribat ipse qui judicat.*] Sed cur beate Job, ab eo qui judex est, librum scribi desideras? Sequitur.

Quod novi testamenti librum antiqui Sancti legere desiderabant, in quo est & doctrina perfectorum operum, & certitudo præmii post completionem præceptorum.

CAPUT XIV.

20. VT *in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi.* [Librum quippe in humero portare, est Scripturam sacram operando perficere. Et notandum quàm ordinatè describitur, & priùs in humero portare, & postmodum sicut corona circumdari: quia videlicet sacri eloquii mandata, si modò bene portantur in opere, pòst nobis coronam victoriæ exhibent in retributione. Beatus autem Job cur scribi librum à judice postulat, qui ad testamenti novi pervenire tempora non valebat? Sed sicut sæpe jam dictum est, electorum vocibus utitur, atque ex eorum significatione postulat, quod profuturum eis per omnia prævidebat. Ipse namque per spiritum, hunc apud se librum jamdudum tenebat, quem per gratiam aspirationis acceperat & vivendo cognoscere, & prævidendo nunciare. Sed inter hæc sciendum est, quia cùm ejusdem sacri eloquii præcepta cogitamus, cumque mentem à vitæ corruptibilis amore divertimus, quasi quibusdam cordis passibus ad interiora properamus. Nemo autem infima deserens, repente fit summus: quia ad obtinendum perfectionis meritum, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio velut ascensionis cujusdam gradibus pervenitur. Unde hîc quoque aptè subjungitur: *Per singulos gradus meos pronunciabo illum.*] De his quippe meritorum gradibus per Psalmistam dicitur: *Ambulabunt de virtute in virtutem.* De his iterum sanctam Ecclesiam contemplatus, ait: *Deus in gradibus ejus dignoscitur, dum suscipiet eam.* Neque enim, sicut dictum est, repente ad summa pervenitur, sed ad virtutum celsitudinem per incrementa mens ducitur. Hinc namque est, quòd Propheta idem iterum dicit: *Exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus meus.* Quid est itaque, quod ait: *Spiritus meus*, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus elationis? Et quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperatâ desuper mensurâ proficimus, quantò in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit, tantò noster spiritus deficit. Qui spiritus erroris, quia non à nobis subitò penitus amputatur, bene paulisper defecisse perhibetur. Tunc verò in Deo plenè proficimus, cùm à nobisipsis funditus defecerimus. Hæ itaque crescentium mensuræ virtutum, sancti viri vocibus gradus dicuntur. Electus etenim quisque à rudimenti sui priùs teneritudine inchoat, ad robusta postmodum & fortia convalescit. Quod apertè in Evangelio demonstrat Veritas, dicens: *Sic est regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte ac die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille.* Cujus nimirum seminis incrementa denuncians, adjungit: *Ultro enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.* Cujus profectus quoque etiam finem subrogat, dicens: *Et cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam venit tempus messis.* Ecce Veritatis voce per qualitates frugum, distincta sunt incrementa meritorum. Ait enim: *Primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.* An non herban adhuc tunc fuerat Petrus, cùm ab ancillæ ore subitò unius flatu sermonis inflexus est, jam quidem per devotionem viridis, sed adhuc per infirmitatem tener, Plenum verò frumentum in spica inventus est, quando persequentibus principibus resistebat, dicens: *Obedire oportet magis Deo, quam hominibus.* Plenum verò frumentum in spica inventus est, quando in tritura persecutionis tot verbera pertulit, & tamen nequaquam palearum more imminutus est, sed granum integrum mansit. Paulisper quippe in unaquaque anima, ut ita dicam, internæ gratiæ humor exuberat, ut herba in frugem crescat. Nemo ergo quemlibet proximum, cùm adhuc herbam videt, de frumento desperet. Ab herbarum quippe foliis, quæ huc illucque molliter defluunt, surgentia frugum grana solidantur. Bene autem Daniel propheta, loquente ad se Domino, dum positionem nobis sui corporis insinuare studuit, hæc meritorum incrementa signavit. Ait enim: *Audivi vocem verborum ejus, & audiens jacebam consternatus super faciem meam, vultusque meus hærebat terræ. Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum, & dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquar ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim missus sum ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens, & ait ad me: Noli metuere.* Quam videlicet positionem sui corporis, dum verba intrinsecus loquentis audiret, nequaquam nobis tantâ curâ exprimeret, si à mysteriis vacare cognovisset. In Scriptura enim sacra justi viri non solùm quod dicunt, prophetia est, sed etiam plerumque quod agunt. Vir itaque sanctus internis mysteriis plenus, per positionem quoque corporis exprimit virtutem vocis: & per hoc, quòd primum in terra prostratus jacuit; per hoc, quòd se postmodum in manuum suarum articulis & in genibus erexit; per hoc, quòd ad extremum erectus quidem, sed tremens constitit, in semetipso nobis omnem ordinem nostri profectus innotescit. Verba enim Dei in terra jacentes audimus, cùm in peccatis positi, terrenæ pollutioni conjuncti, Sanctorum voce spiritalia præcepta cognoscimus. Ad quæ præcepta, quasi super genua & suscimus. Ad quæ præcepta, quasi super genua & suscimus. per manuum nostrarum articulos erigimur; quia à terrenis contagiis recedentes, quasi jam ab infimis ventrem levamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui consternatus jacet: ita qui in genibus & manuum suarum articulis incurvatur, inchoante profectu ex magna jam parte à terra suspenditur. Ad extremum verò voce Dominica erecti quidem, sed trementes assistimus, cùm à terrenis desideriis perfectè sublevati, verba Dei quò pleniùs cognoscimus, plus timemus. Adhuc enim quasi in terra jacet, qui ad cælestia erigi terrenorum desideriis negligit. Quasi sublevatus autem adhuc manibus & genibus incumbit, qui quædam jam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis operibus non contradicit. Jam verò ad verba Dei erectus assistit, qui perfectè

Psal. 83. b
Psal. 47. a
Psal. 76. a
Matt. 4. c
Dan. 10. b

mentem ad sublimia erigit, & per immunda desideria incurvari contemnit. Bene autem trementem se stetisse indicat: quia examen subtilitatis internæ, quò plus ad illud proficitur, ampliùs formidatur. Ubi aptè divina voce subjungitur: *Noli metuere;* quia cùm plus ipsi quod timeamus, agnoscimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur quod amemus: quatenus & contemptus noster paulisper transeat in timorem, & timor transeat in charitatem: ut quia quærenti nos Deo per contemptum resistimus, per timorem fugimus; & contemptu quandoque & timore postposito, solo ei amore jungamur. Paulisper enim etiam timorem ejus discimus, cujus solius dilectioni inhæremus. Appositis igitur quasi quibusdam gradibus profectus nostri, mentis pedem priùs per timorem in imo ponimus, & postmodum per charitatem ad alta amore levamus: ut ab eo, quo quisque tumet, reprimatur ut timeat, & ab eo quod jam metuit, sublevetur ut præsumat. Hos autem virtutum gradus non magni laboris est prehendere, cùm ab una ad alteram transitur. Sed subtilissima disputatione res indiget, cùm mens pensare nititur, in una eademque virtute quibus profectus sui gradibus elevetur. Ut enim prima elementa virtutum, fidem scilicet & sapientiam loquar, obtineri singula perfectè nequeunt, nisi ad hæc distinctis ordinatisque modis, quasi quibusdam gradibus ascendamus. Ipsa enim fides, quæ ad bona alia perfectè capessenda nos imbuit, plerumque in exordiis suis &nutat, & solida est; & jam certissime habetur, & tamen de ejus fiducia adhuc sub dubitatione trepidatur. Pars namque ejus priùs accipitur, ut in nobis postmodum perfectè compleatur. Si enim certo gradu in credentis mente non proficeret, requisitus in Evangelio pater sanandi pueri non dixisset: *Credo Domine, adjuva incredulitatem meam.* Adhuc ergo ascendebat ad fidem quam jam perceperat, qui uno eodemque tempore clamabat se & jam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc est etiam, quòd Redemptori nostro à discipulis dicitur: *Auge nobis fidem;* ut quæ jam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Ipsa quoque sapientia, quæ esse bonorum operum solet magistra, anhelanti menti per incrementa tribuitur: ut ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus ascendatur. Quod bene Ezechiel propheta figurata narratione denunciat, qui de eo viro, quem in excelso monte viderat, narrat dicens: *Mensus est cubitos mille, & transduxit me per aquam usque ad talos. Rursumque mensus est mille, & transduxit me per aquam usque ad genua. Et mensus est mille, & transduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille, torrentem, quem non potui pertransire: quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari.* Quid namque millenario numero, nisi colla timuneris plenitudo signatur? Vir itaque, qui apparuit, mille cubitos metitur, & propheta per aquas usque ad talos ducitur: quia Redemptor noster cùm nobis ad se conversis, boni exordii plenitudinem tribuit, dono spiritalis sapientiæ, prima nostri operis vestigia infundit. Aquam quippe usque ad talos venire, est jam nos per acceptam sapientiam desideratæ rectitudinis vestigia tenere. Qui rursum mille metitur, & Propheta usque ad genua per aquam ducitur: quia cùm boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc usque nostra sapientia augetur, ut in pravis jam actibus minimè flectatur. Hinc namque per Paulum dicitur: *Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris.* Aqua ergo ad genua pervenit, cùm nos percepta sapientia perfectè ad boni operis rectitudinem stringit. Qui iterum metitur mille, & Propheta per aquam usque ad renes ducitur; quia videlicet tunc in nobis plenitudo operis excrescit, quando in nobis percepta sapientia omnem quoque, inquantum est possibile, delectationem carnis extinxerit. Nisi enim carnis delectatio esset in renibus, Psalmista minimè dixisset: *Vre renes meos, & cor meum.* Aqua igitur ad renes venit, cùm dulcedo sapientiæ, etiam incentiva carnis interimit: ut ea quæ vrere mentem poterant, delectationis incendia frigescant. Qui adhuc mensus est mille, torrentem videlicet, quem Propheta pertransire non potuit, de quo etiam dicit: *Quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari.* Percepta namque perfectione operis, ad contemplationem venitur. In qua scilicet contemplatione, dum mens in altum ducitur, sublevata videt in Deo, quia non potest penetrare quod videt: & quasi tangit aquam torrentis, quam pertransire non valet; quia & intuetur speculando quod libeat, & tamen hoc ipsum perfectè non valet intueri quod libet. Propheta ergo quandoque ad aquam pervenit, quam non pertransit, quia ad contemplationem sapientiæ cùm ad extremum ducimur, ipsa ejus immensitas, quæ ex se hominem sublevat: ad se humano animo plenam cognitionem negat, ut hanc & tangendo amet, & tamen nequaquam pertranseundo penetret. Beatus igitur Job hæc incrementa virtutum, quia distinctè hominibus superno munere tribui conspexit, gradus vocavit: quoniam per ipsos ascenditur, ut ad cælestia obtinenda veniatur. Sacri itaque libri, id est, divini eloquii memoriam faciens, dicit: [*Per singulos gradus meos pronunciabo illum;*] quia nimirum ille ad doctrinam Dei veraciter ascendit, qui ad obtinendam hanc gradibus sanctæ operationis eruperit. Et quasi per singulos gradus suos librum pronunciat, qui percepisse se ejus scientiam non per verba tantummodo, sed etiam per opera demonstrat. Unde adhuc subditur: *Et quasi principi offeram eum.*] Omne enim quod offerimus, in manibus tenemus. Venienti ergo ad judicium principi librum offerre, est verba præceptorum illius in actione tenuisse. Sequitur.

Marc. 9. d

Luc. 17. a

22

Ezec. 49.

Hebr. 12. d

Quòd adversus præpositos Ecclesiæ, terra clamat cum sulcis suis, quando deesse sibi doctrina seminarium subditi conqueruntur, vel cum eis à prælatis peccati exempla monstrantur.

CAPUT XV.

SI adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent: si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.] Quid est clamare terram, deflere sulcos, & fructus proprios emendo comedere? Cui umquam necesse est sua emere? Quis clamantem audivit terram? Quis sulcos deflentes vidit? Et cùm sulci terræ semper ex terra sint, quid est, quòd pronunciatione distincta & clamasse terra, & sulci ejus cum ea deflesse denegantur? Cùm enim nihil sit aliud sulcus terræ, quàm terra, magnæ distinctionis ratione non caret, dum subjungit: [*Et cum ea sulci ejus deflent.*] Qua videlicet in re, quia ordo historiæ deficit, sese nobis intellectus mysticus, quasi apertis jam foribus ostendit. Ac si patenter clamat: Quia rationem literæ defecisse cognoscitis, nimirum restat, ut ad me sine dubitatione redeatis. Omnis enim, qui vel privato jure domesticam familiam regit, vel pro utilitate communi fidelibus plebibus præest, in hoc quòd jura regiminis in commissis sibi fidelibus possidet, quid aliud quàm terram incolendam tenet? Ad hoc quippe divina dispensatione ceteris unusquisque præponitur, ut subjectorum animus quasi subacta terra, prædicationis illius semine fecundetur. Sed terra contra possessorem clamat, si contra eum qui sibi præest, aliquid injustum vel privata domus, vel sancta Ecclesia murmurat. Clamare quippe terram est, contra regentis injustitiam rationabiliter

Psal. 25. a

23

biliter subjectos dolere. Ubi rectè subjungitur: [*Et cum ea sulci ejus deflent.*] Terra enim etiam nullis operibus exculta, plerumque ad usum hominis aliquod alimentum profert; exarata verò, fruge sad satietatem parit. Et sunt nonnulli, qui nullo lectionis, nullo exhortationis vomere proscissi, quædam bona, quamvis minima, tamen ex semetipsis proferunt, quasi terra necdum exarata. Sunt verò nonnulli, qui ad audiendum semper atque retinendum, sanctis prædicationibus ac meditationibus intenti, à priori mentis duritia, quasi quodam linguæ vomere scissi, semina exhortationis accipiunt, & fruges boni operis per sulcos voluntariæ afflictionis reddunt. Sæpe verò contingit, ut hi qui præsunt, injusta aliqua faciant: fitque ut ipsi subjectis noceant, qui prodesse debuerant. Quæ dum rudes quique conspiciunt, commoti contra rectorem murmurant, nec tamen valde proximis per compassionem dolent. Cùm verò hi, qui jam aratro lectionis attriti sunt, atque ad frugem boni operis exculti, gravari vel in minimis innocentes aspiciunt, per compassionem protinus ad lamenta vertuntur: quia velut sua plangunt ea, quæ proximi injustè patiuntur. Perfecti namque cùm semper de spiritalibus moveantur, tantò sciunt de alienis corporalibus damnis ingemiscere, quantò jam edocti sunt non dolere de suis. Omnis ergo qui præest, si perversa in subditis exercet, contra hunc terra clamat, & sulci deflent: quia contra ejus injustitiam rudes quidem populi in murmurationis vocibus erumpunt, sed perfecti quique pro pravo ejus opere sese in fletibus affligunt: quodque imperiti clamant & dolent, hoc probatioris vitæ subjecti deflent & tacent. Cum clamante ergo terra sulcos plangere, est per hoc unde multitudo fidelium justè contra rectorem queritur, uberioris vitæ homines ad lamenta pervenire. Sulci itaque & ex terra sunt, & tamen à terræ vocabulo distinguuntur: quia hi qui in sancta Ecclesia mentem suam labore sanctæ meditationis excolunt, ceteris fidelibus tantò meliores sunt, quantò per accepta semina fœcundiores operum fruges reddunt. Et sunt nonnulli, qui sanctis plebibus prælati, vitæ quidem stipendia ex Ecclesiastica largitate consequuntur, sed exhortationis ministeria debita non impendunt. Contra quos adhuc exemplum sancti viri rectè subjungitur, cùm ab eo protinus subinfertur.

A qui præest populo, hoc qui multis, hoc qui paucioribus præest: ut sic debita ministeria à subditis exigat, quatenus ipse etiam quid semper admonitionis debeat, sollicitus attendat. Omnes namque, qui sub dispensatione conditoris vicario nobis ministerio jungimur sub uno ac vero domino, quid nobis aliud nisi invicem servi sumus? Cùm igitur is qui subest, servit ad obsequium: restat procul dubio, ut is qui præest, serviat ad verbum. Cùm is qui subest, jussis obtemperat: oportet ut is qui præest, curam sollicitudinis ac pietatis impendat. Sicque fit, ut dum studiosè nunc servire nobis invicem per charitatem nitimur, quandoque cum vero Domino communi exultatione dominemur. Sed sunt nonnulli, qui in eo quòd officium prædi- 24.
B cationis exhibent, aliis invident bonum quod habent, atque ideo jam veraciter non habent. Quibus rectè per Jacobum dicitur: *Quòd si zelum amarum habetis inter vos, & contentiones sunt in cordibus vestris: non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica.* Unde hìc quoque cùm dictum est: [*Si fructus ejus comedi absque pecunia;*] rectè subjungitur: [*Et animam agricolarum ejus afflixi.*] Agricolæ quippe hujus terræ sunt hi, qui minori loco positi, quo valent zelo, quanto possunt opere, ad eruditionem sanctæ Ecclesiæ in prædicationis gratia cooperantur. Quos videlicet terræ hujus agricolas, hoc est non affligere, eorum laboribus non invidere: ne rector Ecclesiæ dum soli sibi jus prædicationis vindicat, etiam aliis rectè prædicantibus invidia se mordente contradicat. Pia etenim pastorum mens, quia non propriam gloriam, sed auctoris quærit, ab omnibus vult adjuvari quod agit. Fidelis namque prædicator optat, si fieri valeat, ut veritatem quam solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonent. Unde cùm Josue duobus in castris remanentibus atque prophetantibus vellet obsistere, rectè per Moysen dicitur: *Quid æmularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum?* Prophetare quippe omnes voluit, quibonum quod habuit, aliis non invidit. Quia igitur beatus Job cuncta hæc suspensa intulit, & si ea minimè fecerit, sententiâ se maledictionis adstringit, sequitur.

Jacob. 3. b

Num. 11. f

Quòd absque pecunia fructus Ecclesiæ comedit, qui ecclesiastica commoda accipiens, prædicationis debitum non impendit.

CAPUT XVI.

Si fructus ejus comedi absque pecunia.] Fructus etenim terræ absque pecunia comedere, est ex Ecclesia quidem sumptus accipere, sed eidem Ecclesiæ prædicationis pretium non præbere. De qua videlicet prædicatione auctoris voce dicitur: *Oportuit te committere pecuniam meam nummulariis; & veniens ego recepissem utique quod meum erat cum usura.* Terræ igitur fructus absque pecunia comedit, qui ecclesiastica commoda ad usum corporis percipit, sed exhortationis ministerium populo non impendit. Quid ad hæc nos pastores dicimus, qui adventum districti judicis præcurrentes, officium quidem præconis susci-
Matt. 25. c pimus, sed alimenta ecclesiastica muti manducamus? Exigimus quod nostro debetur corpori, sed non impendimus quod subjectorum debemus cordi. Ecce vir sanctus tot in hoc sæculo pignoribus obstrictus, inter occupationes innumeras, liber ad studium prædicationis fuit. Qui fructus terræ numquam sine pecunia comedit: quia nimirum subditis verbum bonæ admonitionis reddidit, à quibus fructus corporeæ servitutis accepit. Hoc namque debet omnipotenti Deo omnis

Quòd contra negligentes præpositos non immerito à subditis murmuratur.

CAPUT XVII.

Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.] Ac si apertè dicat: Si injustum quid erga subditos gessi, si exegi debita, & ipse quod debui non impendi, si exercitationem boni operis aliis invidi: pro bonis quæ in æternum reficiunt, retribuantur mihi in judicio mala quæ pungunt. Pro frumento quippe tribulus, & pro hordeo spina oritur, cùm in retributione ultima, de qua remuneratio laboris quæritur, punctio doloris invenitur. Et notandum, quòd sicut à frumento hordeum distat, quamvis utrumque reficiat: sic à tribulo spina, quamvis sit utrumque quod pungat: quia tribulus mollior, & ad pungendum semper durior est spina. Ait ergo: [*Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.*] At si patenter dicat: Egisse quidem & magna me bona, & minima scio: sed si non ita est, pro bonis magnis mala minima, & pro bonis minimis mihi respondeant mala majora. Quamvis hoc intelligi & aliter potest. In frumento quippe spiritale opus, quod mentem reficit; in hordeo autem terrenarum rerum dispensatio figuratur. In qua sæpe dum servire infirmis atque carnalibus cogimur, quasi sua jumentis alimenta præparamus, atque ipse nostrorum usus operum quasi more hordei habet aliquid de admixtione palearum. Et ple-

rumque contingit, ut rector qui præest, dum injusta contra subditos exercet, dum nullo bonos blandimento refovet, dum quod gravius est, bene operantes quosque ex invidia affligit; etiam quædam bona aliquando faciat, ac si frumentum ferat, seseque in dispensandis terrenis rebus nonnumquam avaritiæ studio, pro utilitate carnalium misceat; & sic ejusdem laboris fructum velut messem hordei expectet. Sed subjecti quique pro eo quòd in maximis gravantur, gaudere in ejus bonis minimis nequeunt: quia nec hoc opus coram Deo placet, quod alterius operis injustitia polluit: nec ipsa terrenarum rerum dispensatio pro utilitate subditorum suscipi creditur, quando is qui præest, anhelare per avaritiam videtur. Unde fit, ut ad ipsa etiam pauca bona, quæ fieri inter multa mala considerant, non laudes, sed gemitus reddant; atque infirmantes murmurent, dum perpendunt puri operis non esse quod vident. Ait ergo: [*Si adversum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci ejus deflent: si fructus ejus comedi absque pecunia, & animam agricolarum ejus afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina*] Ac si apertè dicat: Si magna quæ debui, sollicitè non feci, punctiones murmuris à subjectis recipiam, etiam de bono quod feci. Si neglexi exhibere quod foveat, justè in querelam prosiliens eorum lingua me pungat. Qua in re semper sollicita consideratione pensandum est, ne aut hi qui præsunt exempla mali operis subjectis præbeant, eorumque vitam suæ gladio pravitatis extinguant: aut hi qui alieno regimini subjacent, facilè judicare audeant facta rectorum, atque per hoc, quòd de his qui sibi prælati sunt, murmurant, non humano, sed ei qui cuncta disponit, divino ordini contradicant. Illis namque dicitur: *Oves meæ his quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur, & quæ pedes vestri turbaverant, hæc bibebant.* Oves enim turbata pedibus bibunt, cùm subjecti ea ad exemplum vivendi appetunt, quæ prælati quique pravo opere pervertunt. At contrà à prælatis hi audiunt: *Nos enim, quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* Qui enim contra suæ perpositam sibi potestatem murmurat, liquet quòd illum redarguit, qui eamdem homini potestatem dedit. Tandem beati Job plenas mystica virtute sententias, in quibus contra amicorum verba respondit, Deo largiente digessimus: nunc supereſt, ut ad Eliu verba veniamus, quæ tantò graviori circumspectione pensanda sunt, quantò & per juventutis audaciam spiritu ferventiore proferuntur.

Ezec. 34. c

Exod. 16. b

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM JOB, *LIBER VIGESIMVS TERTIVS.*

CAPUT PRIMUM.

PRÆFATIONEM hujus operis toties necessariò repeto, quoties hoc in distinctione voluminum locutionis meæ pausatione succido: ut cùm legendi exordium sumitur, priùs ipsa memoriæ lectionis causa renovetur, & tantò robustiùs surgat doctrinæ ædificium, quantò ex considerata causæ origine studio siùs ponitur in mente fundamentum. Beatus Job Deo soli sibique cognitus, in tranquillitate ad nostram notitiam perducendus tactus est verbere, ut odorem suarum virtutum tantò latiùs spargeret, quantò more aromatum meliùs ex incensione fragraret. Noverat in bonis piè subditos regere, & à malis se districtè custodire. Noverat bene uti rebus habitis: sed nesciebamus si patiens permaneret ablatis. Noverat quotidiana Deo pro sanis pignoribus sacrificia solvere: sed incertum erat, si ei gratiarum sacrificium & orbatus immolaret. Ne quid ergo vitii salus tegeret, dignum fuit, ut hoc dolor aperiret. Data itaque est contra sanctum virum hosti callido tentandi licentia. Qui dum bona ejus multis cognita interimere appetit, etiam bonum patientiæ quod latebat, ostendit: & quem se angustare persequendo credidit, flagellis auctum & in exemplo dilatavit. Nec sine gravi arte, exercuit licentiam, quam accepit. Nam combussit greges, extinxit familias, obruit heredes, percussit salutem corporis, & ad intorquendum gravioris tentationis jaculum, linguam servavit uxoris: quatenus sancti viri forte ac solidum pectus & per damna rerum dolore sterneret, & per verba conjugis maledictione perforaret. Sed quot vulnera sæviens intulit, tot sancto viro nesciens victorias ministravit. Nam fidelis Dei famulus, uno eodemque tempore inter vulnera & verba deprehensus, & dolentem carnem æquanimiter pertulit, & desipientem conjugem prudenter increpavit. Antiquus itaque hostis, quia vinci se in domesticis doluit, protinus exteriora requisivit. Amicos namque ejus de locis singulis, quasi pro exercenda charitate commovit, eorumque ora sub specie consolationis aperuit: sed per hæc, jacula increpationis intorsit, quæ eò duriùs cor securè audientis infigerent quò inter ostensæ & non servatæ charitatis tenebras improvisè vulnerarent. Post hos quoque ad contumelias etiam Eliu junior excitatur, ut tranquillitatem tantæ mansuetudinis saltem dedignata levitas perturbaret ætatis. Sed contra tot antiqui hostis machinas stetit invicta constantia, stetit æquanimitas infracta. Nam uno eodemque tempore verbis adversantibus opposuit prudentiam, rebus vitam. Nemo igitur sanctum virum, quamvis de illo apertè post flagella scriptum sit: *In omnibus his non peccavit Job labiis suis;* saltem postmodum in contentione amicorum æstimet inter verba deliquisse. Satan quippe tentationem illius expetiit; sed Deus qui hunc laudaverat, in seipso ejus intentionem certaminis accepit. Quisquis ergo beatum Iob deliquisse in suis sermonibus queritur; quid aliud quàm Deum, qui pro illo proposuit, perdidisse confitetur? Quia verò antiqui patres fructiferis arboribus similes, non solùm pulchri sunt per speciem, sed etiam utiles per ubertatem, sic eorum vita pensanda est, ut cùm miramur quæ

Ibid.

Iob. 1. & 2.

sit viriditas in historia, inveniamus & quanta sit ubertas in allegoria: quatenus cùm blandum est quod in foliis redolet, cognoscamus & quàm dulce sit quod in fructibus sapit. Nullus quippe supernæ adoptionis gratiam habuit, nisi qui hanc per cognitionem Unigeniti accepit. Dignum itaque est ut ipse in eorum vita & lingua resplendeat, qui eos ut resplendere mereantur, illustrat. Nam cùm in tenebris lucernæ lumen accenditur, priùs lucerna eadem, quæ videri cetera efficit, videtur. Unde necesse est, ut si verè intendimus illuminata cernere, studeamus mentis oculos ad ipsum illuminans lumen aperire. Quod & in eisdem beati Job sermonibus, etiam remotis allegoriarum umbris, quasi depressis altæ noctis tenebris, coruscì more pertranseuntis intermicat, cùm dicitur: *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in carne mea videbo Deum.* Hoc nimirum in nocte historiæ Paulus lumen invenerat, cùm dicebat: *Omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt, & omnes eumdem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus.* Si igitur Redemptoris speciem petra tenuit; cur non figuram illius beatus Job insinuet, qui eum quem a voce protulit, etiam passione signavit? Unde & non immerito, Job videlicet dolens dicitur, quia illius in se imaginem exprimit, de quo per Esaiam longè antè annunciatur, quòd dolores nostros ipse portavit. Sciendum quoque est, quòd Redemptor noster unam se personam cum sancta Ecclesia, quam assumpsit exhibuit. De ipso enim dicitur: *Qui est caput, Christus.* Rursumque de ejus Ecclesia scriptum est: *Et corpus Christi, quod est Ecclesia.* Beatus igitur Job, qui mediatoris typum eò veriùs tenuit, quò passionem illius non loquendo tantummodo, sed etiam patiendo prophetavit, cùm in dictis factisque suis expressioni Redemptoris innititur, repente ad significationem corporis aliquando derivatur: ut quod Christum & Ecclesiam unam personam credimus, hoc etiam unius personæ actibus significari videamus. Vxor verò ejus, quæ eum ad maledicendum provocat, quid aliud, quàm pravitatem carnalium signat? Qui intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, eò duriùs vitam fidelium, quò viciniùs premunt: quia dum vitari à fidelibus quasi fideles nequeunt, tantò graviùs, quantò & interiùs tolerantur. Amici verò ejus, qui quasi dum consulunt, invehuntur, hæreticorum figuram exprimunt, qui sub specie consulendi, agunt negotium seducendi. Unde & ad beatum Job dum pro Domino verba faciunt, à Domino reprobantur: quia videlicet omnes hæretici dum Deum defendere nituntur, offendunt. Unde eis aptè & ab eodem viro sancto dicitur: *Disputare cum Deo cupio, priùs vos ostendens fabricatores mendacii, & cultores perversorum dogmatum.* Constat ergo eos hæreticorum typum gerere, quos sanctus vir redarguit cultui perversorum dogmatum deservire. Quia igitur Job interpretatur dolens, quo nimirum dolore vel mediatoris passio, vel sanctæ Ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis vitæ fatigatione cruciatur; amici quoque ejus ex vocabulo nominis, meritum suæ indicant actionis. Nam Eliphaz Latinâ linguâ dicitur Dei contemptus. Et quid aliud hæretici faciunt, nisi quòd dum falsa de Deo sentiunt, eum superbiendo contemnunt? Baldad interpretatur vetustas sola. Bene autem omnes hæretici in his quæ de Domino loquuntur, dum non intentione recta, sed appetitione temporalis gloriæ videri prædicatores appetunt, vetustas sola nominantur. Ad loquendum quippe non zelo novi hominis, sed vitæ veteris pravitate concitantur. Sophar quoque Latino sermone dicitur dissipatio specula, vel * speculationem dissipans. Mentes namque fidelium ad contemplanda superna se erigunt; sed dum hæreticorum verba pervertere recta contemplantes appetunt, speculam dissipare conantur. In tribus itaque amicorum Job nominibus, tres in hæreticis perditionum casus exprimuntur. Nisi enim Deum contemnerent, nequaquam de illo perversa sentirent: & nisi vetustatem contraherent, in novæ vitæ intelligentia non errarent: & nisi speculationem bonorum destruerent, nequaquam eos superna judicia tam districto examine pro verborum suorum culpa reprobarent. Contemnendo igitur Deum, in vetustate se retinent: sed in vetustate se retinendo, pravis suis sermonibus speculationi rectorum nocent. Post hos quoque Eliu junior in beati Job exprobratione subjungitur, ex cujus persona videlicet species quorumdam doctorum fidelium, sed tamen arrogantium designatur. Cujus verba non facilè intelligimus, nisi ea ex subsequenti Dominica correptione pensemus. Ait namque de illo Dominus: *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?* Cùm verò dicit sententias, sed non addit protinus quales, vult proculdubio bonas intelligi. Nam cùm sententiæ nominantur, nisi etiam malè dicantur, malæ sentiri non possunt. In bono enim semper sententias accipimus, quæ sine reprobationis adjectione ponuntur, sicut scriptum est: *Sapientior sibi videtur piger septem viris loquentibus sententias.* Quòd verò dicitur, quia ejus sententiæ imperitis sermonibus involvuntur, hoc summopere ostenditur, quia ab eo cum elationis fatuitate proferuntur. Magna quippe in eo imperitia est, humiliter dicere nescire quod dicit; & veritatis sensibus elationis verba miscere. Omne enim quod dicitur, quadripertita potest qualitate distingui: si aut mala malè, aut bona bene, aut mala bene, aut bona malè dicantur. Malè enim malum dicitur, cùm res perversa suadetur, sicut scriptum est: *Benedic Deo, & morere.* Bonum bene dicitur, cùm rectè recta prædicantur, sicut Joannes ait: *Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cælorum.* Malum bene dicitur, quando per os dicentis idcirco vitium exprimitur, ut reprobetur, sicut Paulus ait: *Feminæ eorum immutaverunt naturalem usum, in eum qui est contra naturam.* Quo loco execranda quoque virorum facinora subdidit: sed honestè inhonesta narravit, ut multos ad honestatis formam inhonesta narrando revocaret. Malè autem bonum dicitur, cùm rectum aliquid recto studio non profertur, sicut illuminato cæco Pharisæi dixisse perhibentur: *Tu sis discipulus ejus.* Quod maledictionis utique dixerunt studio, non orationis voto. Vel sicut Caiphas ait: *Expedit unum hominem mori pro populo, ut non tota gens pereat.* Bonum quippe, sed non bene locutus est: quia dum crudelitatem necis appetiit, redemptionis gratiam prophetavit. Hoc igitur modo Eliu quoque dicere non bene bona reprehenditur: quia in his quæ veraciter loquitur, arroganter inflatur. Qui in eo speciem arrogantium signat, quo per sensum rectitudinis in tumoris verba se elevat. Sed quid est quòd tres amicos reconciliari per septem sacrificia, divina vox præcipit; Eliu verò sub unius tantummodo sententiæ increpatione derelinquit; nisi quòd nonnumquam hæretici divinæ gratiæ largitate perfusi, ad unitatem sanctæ Ecclesiæ redeunt? Quod bene ipsa amicorum reconciliatione signatur, pro quibus tamen beatus Job exorare præcipitur: quia nimirum hæreticorum sacrificia accepta Deo esse non possunt, nisi pro eis universalis Ecclesiæ manibus offerantur, ut ejus meritis remedium salutis inveniant, quam verborum suorum jaculis impugnando feriebant. Unde & septem pro eis sacrificia memorantur oblata: quia dum septiformis gratiæ Spiritum confitentes accipiunt, quasi septem oblationibus expiantur. Hinc in Joannis Apo-

Iob 19. a

1. Cor. 10. a

Esai. 53. b

Ephes. 1. d
Coloss. 1. d

2.

Iob 3. a

* al. speculatorem.

Iob 38. d

Prov. 26. c

3.

Iob. 2.

Matt. 3. a

Rom. 1. d

Ioan. 9. f

Ioan. 11. f

calypsi per septenarium Ecclesiarum numerum, universalis Ecclesia designatur.. Hinc per Salomonem
Apoc. 9. a de sapientia dicitur: *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.* Ipso ergo sacrificiorum numero reconciliati hæretici, quid priùs fuerint exprimunt
Prov. 9. a, qui perfectioni septiformis gratiæ non nisi redeundo junguntur. Bene autem tauros pro se & arietes obtulisse describuntur. In tauro quippe cervix superbiæ, in ariete autem ducatus gregum sequentium designatur. Quid itaque est pro eis tauros arietesque mactare, nisi eorum superbum ducatum interficere, ut de se humilia sentiant, & post se corda innocentium jam non seducant? Cervice enim tumenti ab Ecclesiæ universitate resilierant, & infirmos post se populos, quasi sequentes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Job, id est, revertantur ad Ecclesiam, & septenario sacrificio tauros & arietes mactandos offerant: quia ut universali Ecclesiæ conjungantur, humilitate interveniente,
4. interficiant quidquid priùs tumidum de superbo ducatu sapiebant. Eliu verò, per quem vanæ gloriæ amatores signati sunt, etiam intra sanctam Ecclesiam constituti, qui ea quæ rectè sentiunt, humiliter proferre contemnunt, nequaquam per sacrificium reconciliari præcipitur: quia arrogantes quidem, sed tamen fideles, pro eo quod jam intus sunt, per septem sacrificia revocari non possunt. Quos tamen sub Eliu specie sententia divina redarguit, atque in eis non veritatis sententias sed elationis mentem ac verba tumida reprehendit. Quæ nimirum reprehensio quid aliud signat, nisi quòd eos intra positos supernæ districtionis increpatio vel per flagellum corrigit, vel per justum examen sibimetipsis relinquit? Tales quippe intra sanctam Ecclesiam recta quidem prædicant, sed tamen, Deo judice, audire merentur adversa: quia per ea bona, quæ non propria proferunt, non auctoris sui gloriam, sed propriam laudem quærunt. Unde hoc quoque
Iob 38. cautè pensandum est, quod divina voce de Eliu dicitur: *Quis est iste?* Prima quippe exprobratio, est talis interrogatio. Nam, Quis est iste, non dicimus, nisi de eo utique, quem nescimus. Nescire autem Dei, reprobare est: unde quibusdam quos reprobat,
Luc. 13. c a in fine dicturus est: *Nescio vos unde sitis, discedite à me omnes operarii iniquitatis.* Quid est ergo de hoc arrogante requirere, *Quis est iste?* nisi apertè dicere: Ego arrogantes nescio, id est, eorum vitam

A in sapientiæ meæ virtute non approbo, quia dum laudibus humanis inflantur, à vera gloria æternæ retributionis inanescunt. Cujus dum sententias minimè respuit, sed tamen eum ipsum qui illas protulit, reprehendit quasi apertè insinuat, dicens: Novi quæ dicit, sed ignoro qui dicit: quia veraciter prolata approbo, sed eum qui de bonis quæ profert, extollitur, non agnosco. Ut verò apertiùs ostendamus in elationis jactantia Eliu quàm turpiter defluat, formam priùs ostendere boni prædicatoris debemus: quatenus ex statu hujus rectitudinis monstretur liquidò tortitudo quàm prava sit incurvatio-
B nis extollat; ne vita à lingua discordet; ne pacem, quam in Ecclesia nunciat, in seipso, dum bene dicit, & malè vivit, amittat. Sed studet summopere contra maledicos rumores adversantium & defendere loquendo quod vivit, & ornare vivendo quod dicit. Nec in his omnibus suam, sed auctoris gloriam quærit: atque omnem sapientiæ gratiam, quam ut loqueretur accepit, non suis se æstimat meritis, sed eorum intercessionibus, pro quibus loquitur, accepisse. Sicque dum se infra dejicit, super est: quia suæ nimirum magis mercedi proficit, eò quòd bona quæ exercere prævalet, alienis meritis reddit. Indignum se omnibus judicat, etiam cùm digniùs cunctis vivat. Scit enim, quòd bona quæ innotescunt hominibus, sine periculo esse vix possunt. Et quamvis sapientem se esse sentiat, vellet tamen esse sapiens,
C nec videri: atque hoc sibi omnimodo, quod loquendo proditur, pertimescit; & si liceat, tacere appetit, dum esse multo tutius silentium cernit: eosque se feliciores putat, quos intra sanctam Ecclesiam locus inferior per silentium occultat: & tamen ut sanctam Ecclesiam defendat, quia ad loquendum vi charitatis impellitur, ex necessitate quidem officium locutionis suscipit, sed ex magno desiderio otium taciturnitatis quærit. Hoc servat voto, illud exercet ministerio. Hanc autem dicendi formulam arrogantes ignorant. Neque enim loquuntur quia causæ eveniunt, sed causas evenire appetunt, ut loquantur. Quorum nunc Eliu speciem signat, qui in locutione sua immenso se vitio elationis exaltat. Igitur finitis beati Job sermonibus, subditur.

CAP. XXXII.

OMiserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quòd justus sibi videretur. Et iratus, indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram. Iratus est autem adversus Iob, eo quòd justum se esse diceret coram Deo. Porro adversus amicos eius indignatus est, eo quòd non invenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob. Igitur Eliu expectavit Iob loquentem, eo quòd seniores essent qui loquebantur. Cum autem vidisset quòd tres respondere non potuissent, iratus est vehementer. Respondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixit: Iunior sum tempore, vos autem antiquiores: idcirco demisso capite veritus sum indicare vobis meam sententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam. Sed ut video, spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam. Non sunt longævi sapientes, ne senes intelligunt iudicium. Ideo dicam: Audite me, & ostendam vobis & ego meam sapientiam. Expectavi enim sermones vestros, audivi prudentiam vestram, donec disceptaretis sermonibus: & donec putabam vos aliquid dicere, considerabam. Sed ut video, non est qui arguere possit Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius. Ne fortè dicatis: Invenimus sapientiam, Deus protecit eum, non homo. Nihil locutus est mihi, & ego non secundum sermones vestros respondebo illi. Extimuerunt, nec responderunt ultra, abstuleruntque à se eloquium. Quoniam igitur expectavi, & non sunt locuti steterunt, nec responderunt ultra: respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam. Plenus enim sum sermonibus, & coartat me spiritus uteri mei. Et venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas disrumpit. Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo. Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo. Nescio enim quamdiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.

Quòd nomen Eliu, & loci & cognationis ejus, intentionem ipsius denotant.

CAPUT II.

5. O*Miserunt autem tres viri isti respondere Iob, eò quòd justus sibi videretur.*] Hoc quod de eo dicitur: [*Eo quòd justus sibi videretur,*] sacræ hujus scriptor historiæ ad amicorum judicium retulit, non autem beatum Job de elationis tumore reprobavit. Sequitur: [*Et iratus, indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram.*] Bene hæc ipsa vel ejus, vel parentis, vel loci, vel cognationis nomina notam propriæ exprimunt actionis. Eliu quippe interpretatum sonat, Deus meus iste, vel Deus Dominus. Per quem, sicut superiùs diximus, designatur recta fides arrogantium intra Ecclesiam positorum. Unde eis & hoc ipsum ejus etiam nomen congruit. Nam quamvis juxta Dominica præcepta non vivant, Deum tamen dominum esse recognoscunt; quia in veritate carnis etiam formam Deitatis intelligunt, sicut per Prophetam dicitur: *Psſ. 99* *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus.* Barachel verò interpretatum, dicitur benedictio Dei: Buzites autem, contemptibilis. Quod arroganter prædicantibus bene utrumque concordat: quia in prædicationis facundia benedictionem quidem gratiæ divinæ percipiunt, sed in elatis suis moribus esse eam contemptibilem ostendunt. Ipsa quippe quæ acceperunt bona, eò despicabilia faciunt, quò nequaquam eis bene uti noverunt. Aptè autem etiam de cognatione Ram dicitur. Ram quippe interpretatur excelsus. Excelsus namque est fidelium populus, qui hujus vitæ infima & abjecta contemnit. Excelsi sunt qui dicere cum Paulo noverunt: *Phil. 3. d* *Nostra conversatio in cælis est.* Eliu itaque de cognatione Ram dicitur: quia unusquisque prædicator arrogans intra universalem Ecclesiam positus, sanctis populis fidei veritate sociatur, quamvis ab eorum vita elationis pravitate disjungatur. Sequitur.

Quòd sectatores vanæ gloriæ, dum se omnibus præferunt, alios nihil scire, nec rectè vivere judicant.

CAPUT III.

I*Ratus est autem adversus Iob, eo quòd justum se diceret coram Deo. Porro adversus amicos ejus indignatus est, eo quòd non invenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob.*] Solerter intuendum est, quòd beatum Job ideo reprehendit, quòd coram Deo se justum esse dixerit: amicos verò ejus ideo redarguit, quòd condemnantes eum, responsionem contra illum rationabilem non dederunt. Istis namque indiciis apertè colligitur, quòd per eum species amatorum vanæ gloriæ designatur. Job quippe de præsumpta justitia, amicos verò ejus de stulta responsione redarguit. Cuncti enim vanæ gloriæ sectatores, dum se omnibus præferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autem de indignis meritis reprehendunt: id est, alios censent nihil scire, alios non bene vivere. Et quamvis justè omnes extra Ecclesiam positos prava sentire redarguant, tamen etiam eos qui intus sunt, pro vitæ despectu contemnunt, & contra illos ex magnitudine rectè sentiendi, contra istos verò quasi ex 6. merito bene vivendi superbiunt. Bene autem Eliu modò beatum Job, modò amicos ejus increpare perhibetur: quia amatores vanæ gloriæ aliquando intra sanctam Ecclesiam constituti, & adversarios premunt, dum vera prædicant, & ejusdem sanctæ Ecclesiæ moribus contradicunt, dum de ipsa prædicatione gloriantur. Premunt adversarios virtute dicti: premunt sanctam Ecclesiam qualitate dicendi. Illos prædicatione veritatis, istam vitio elationis impugnant. Sequitur: [*Igitur Eliu expectavit Iob loquentem, eo quòd seniores essent, qui loquebantur. Cum autem vidisset quòd tres respondere non potuissent, iratus est vehementer.*] Quamvis sancta Ecclesia sit proculdubio adversariis suis antiquior, quia de illa ipsi, non autem exiit ipsa de illis; sicut de eis per Joannem dicitur: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis:* rectè tamen eisdem adversariis Eliu junior fuisse describitur; quia nimirum post exorta hæreticorum bella, esse intra sanctam Ecclesiam fastu scientiæ inflati arrogantes cœperunt. Cùm enim graviora hostium prodiere certamina, tunc sunt profectò subtiliora sensuum spicula requisita, tunc argumentorum obstacula, tunc perplexior indago verborum. Quæ sæpè viri ferventes ingenio, dum congruè inveniunt, arroganter intumescunt; &, quod per elationis vitium plerumque contingit, iisdem acutis sensibus, quibus hostem feriunt, prosternuntur; dum in his quæ rectè de Deo sentiunt, non Dei, sed suam gloriam quærunt. Unde Eliu quoque multa quidem rectè loquitur, & tamen divina voce, ac si perversa dixerit, increpatur. Cùm verò dicitur, quia Eliu expectavit Job loquentem, eò quòd seniores essent qui loquebantur: apertè beato Job non pro sua, sed pro amicorum reverentia honorem reservasse monstratur: quia videlicet arrogantes intra positi eamdem sanctam Ecclesiam, quam defendunt, despiciunt: & plerumque contingit, ut plus ingenia malè sapientium, quàm simplicem vitam innocentium venerentur: plus reservent linguis extra loquentium, quàm meritis intra positorum: quamvis utrisque ex diverso obvient, cùm & ab illis rectitudine sensuum, & à sancta Ecclesia morum pravitate discordent. Sequitur: [*Respondensque Eliu filius Barachel Buzites, dixit: Iunior sum tempore, vos autem antiquiores: idcirco demisso capite veritus sum indicare vobis meam sententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.*] Cuncta hæc, quæ ab eo per tumorem superbiæ proferuntur, cursim potiùs perstringenda sunt, quàm attentiùs exponenda. Quæ enim soliditate gravitatis carent, expositionis subtilitate non indigent. Sed solùm puto breviter intimandum, quòd Eliu quamdiu pro ætatis suæ respectu tacuit, sapientior fuit: cùm verò in aliis annorum multitudinem, semetipsum præferens, despicit, quàm pueriliter despiciat ostendit. Nam contra ejus sententiam & ætas prolixior loquitur, & per annorum multitudinem sapientia docetur: quia etsi longævitas sensum non præbet, usum tamen vehementer exercet. Sequitur.

Quòd quatuor modis arrogantium tumor dignoscitur: cùm aut bonum à seipsis habere se æstimant: aut à Deo, sed meritis suis: aut cùm se jactant habere quod non habent: aut cum ex eo quod singulariter sibi habere videntur, ceteros contemnunt.

CAPUT IV.

S*Ed ut video, spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.*] Hæc rectè diceret, si eamdem intelligentiam sibi præ ceteris non arrogaret. Neque enim prava condemnatio est, ex eo bono quod communiter datur, privatè gloriari; scire bonum unde acceperit, & nescire quomodo bono uti debeat quod accepit. Quatuor 7. quippe sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur: cùm bonum aut à semetipsis habere se æstimant: aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant: aut certè cùm jactant se habere quod non habent: aut despectis ceteris singulariter videri appetunt habere quod habent. A semetipso enim bonum se habere *1. Cor. 4.* jactabat, cui per Apostolum dicitur: *Quid autem* *b*

habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Rursum ne dari nobis bonum gratiæ pro nostris præcedentibus meritis cre-
Ephes.2.a deremus, idem Apostolus admonet, dicens: *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur.*
1.Tim.c Qui etiam de semetipso ait: *Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum.* Quibus verbis apertè declarat, quòd gratia non pro meritis tribuatur, dum ex seipso docuit & quid de malitia meruit, & quid de benevolentia accepit. Rursum nonnulli jactant se habere quod non habent, sicut divina voce per Pro-
Hiere. 48.c phetam de Moab dicitur: *Superbiam ejus, & arrogantiam ejus ego novi, & quod non sit juxta eum virtus ejus.* Et sicut Angelo Ecclesiæ Laodiceæ di-
Apoc.3.c citur: *Quia dicis quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Rursum nonnulli, despectis ceteris, videri appetunt singu-
Luc.18.c lariter bonum habere quod habent. Unde & Pharisæus idcirco de templo absque justificatione descendit, quia bonorum operum merita sibi quasi singulariter tribuens, oranti publicano se prætulit. Sancti quoque Apostoli ab hoc elationis vitio revocantur, qui de prædicatione redeuntes, cùm elati
Luc.10.c dicerent: *Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subjecta sunt:* ne de hac miraculorum singularitate gauderent, illico eis respondit Dominus, di-
Ibid. cens: *Videbam satanam velut fulgur de cælo cadentem.* Ipse quippe singulariter elatus dixerat: *Super*
Esai.14.c *astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, similis ero Altissimo.* Et mirè Dominus, ut in discipulorum cordibus elationem premeret, mox judicium ruinæ retulit, quod ipse magister elationis accepit: ut in auctore superbiæ discerent, quid de elationis vitio formidarent. In hac itaque arrogantiæ quarta specie crebrò humanus animus labitur: ut id quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamen similitudini diabolicæ viciniùs appropinquat: quia quisquis bonum se habere singulariter gaudet, quisquis videri sublimior ceteris quærit, illum videlicet imitatur, qui despecto bono societatis Angelorum, sedem suam ad Aquilonem ponens, & Altissimi similitudinem superbè appetens, per iniquum desiderium quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere. Eliu ergo quamvis dari à Domino sapientiam confitetur, in hac tamen elationis specie labitur, ut sapientiorem se ceteris gaudeat, & quasi de singulari bono sese inaniter extollat. Quod verbis sequentibus indicat, dicens: [*Non sunt longævi sapientes, nec senes intelligunt judicium. Ideo dicam: Audite me, ostendam vobis & ego meam sapientiam. Expectavi enim sermones vestros, audivi prudentiam vestram, donec disceptaretis sermonibus: & donec putabam vos aliquid dicere, considerabam.*] Quantùm ad intentionem litteræ spectat, loquens Eliu indicat quàm superbè tacuerit. Cùm enim dicit: [*Expectavi enim sermones vestros, & putabam vos aliquid dicere:*] apertè declarat, se ad verba senum judicantis potius studio, quàm discentis voto tacuisse. Quamvis hæc meliùs vitam arrogantium designant, qui aliquando intra sanctam Ecclesiam positi, cùm ejusdem sanctæ Ecclesiæ adversarios conspiciunt, non in eis annos temporum, sed intentionem solent pensare verborum. Nam quantolibet sint eisdem arrogantibus antiquores hæretici, eos audacter comprimunt, in quorum verbis dogmata perversa reprehendunt. Sequitur: [*Sed ut video, non est qui arguere possit Iob, & respondere*
8. *ex vobis sermonibus ejus. Ne forte dicatis: Invenimus sapientiam, Deus projecit eum, non homo.*] Sæpe hæretici per hoc quòd esse & hominibus despicabiles solent, cùm à cunctis fere gentibus sanctam Ecclesiam venerari conspiciunt, opinionem ejus quibus valent obtrectationibus lacerare contendunt, dicentes: Idcirco illi cuncta temporalia supetunt, quia ei præmia æternorum munerum subtrahuntur. Quorum vocibus Eliu obviat, dicens: [*Ne forte dicatis: Invenimus sapientiam, Deus projecit eum, non homo.* Ac si arrogantes intra sanctam Ecclesiam, sed tamen fideles contra hæreticos dicant: Per hoc, quòd sanctam Ecclesiam in honore hominum florere temporaliter cernitis, projectam eam à Domino non credatis. Scit enim Redemptor ejus & in hoc itinere solatia venienti tribuere, & pervenienti ad æternam patriam superna præmia reservare. Incassum igitur dicitis, quia Deus eam, & non homo projecerit, cùm venerari illam à cunctis fere hominibus videtis: quia sic ei terrenæ gloriæ adjumentum tribuitur, ut per hoc multipliciùs etiam ad cælestia subvehatur. Sequitur: [*Nihil locutus est mihi, & ego non secundùm vestros sermones respondebo illi.*] Quid est, quod ait: [*Nihil locutus est mihi?*] Numquid sancta Ecclesia per prædicatores justos cùm intra se arrogantes conspicit, erudire ac redarguere prætermittit? Exercet hæc, & quotidie exercere non cessat. Sed Eliu, qui loquentem publicè beatum Job audierat, dicat: [*Nihil locutus est mihi;*] quia nimirum omnes arrogantes, voces quidem sanctæ Ecclesiæ audiunt, sed sibi eas dici dissimulant, quando elationis vitium emendare contemnunt. Nec se de superbia redargui æstimant, quia esse se humiles putant: qui etiam redargui despiciunt, dum sapientiores se & ipsis redarguentibus arbitrantur. Quod verò ait: [*Et ego non secundùm sermones vestros respondebo illi;*] bene beato Job non secundum sermones eorum respondere se dicit. Arrogantes enim intra sanctam Ecclesiam positi, respondent contra eam: sed non sicut hæretici exteriùs constituti. Neque enim contradicunt ei prava prædicando, sed perversè vivendo: quia nec de Deo, ut hæretici, indigna sentiunt, sed de se plus quàm necesse est, digna suspicantur. Sequitur [*Extimuerunt, nec respondernnt ultrà, abstuleruntque à se eloquium.*] Bene ad Eliu 9.
verba amici Job extimuisse referuntur: quia nonnumquam arrogantes Ecclesiæ defensores, quamvis ordinem dicendi non teneant, tamen adversarios ipsa dictorum virtute perturbant. Sequitur: [*Quoniam igitur expectavi, & non sunt locuti; steterunt, nec responderunt ultrà.*] Finis esse locutionis sapientium solet, ut eousque dicant, quò adversariis silentium imponant. Non enim se ostendere, sed prava docentes compescere cupiunt. Postquam verò de amicis Job dictum est: [*Extimuerunt, nec responderunt ultra, abstuleruntque à se eloquium;*] Eliu subjungens, ait: [*Expectavi, & non sunt locuti; steterunt, nec responderunt ultra.*] Et illis jam silentibus, adhuc verba multiplicat: quia videlicet vir arrogans, & formam in se arrogantium intentans, non adversariorum dicta superare, sed suam sapientiam ostentare festinat. Unde & sequitur: [*Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.*] Hanc enim partem suam omnis arrogans æstimat, si scientiam non tam habeat, quàm ostendat: quia nimirum omnes elati scientiam non habere appetunt, sed ostendere. Quò contrà bene per Moysen dicitur: *Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.* Tegmen *Num.19.e*
quippe operculi, vel ligatura, est censura disciplinæ silentij, quâ quisquis non premitur, quasi vas immundum pollutumque reprobatur. An non vas sine operculo Eliu fuerat, qui hanc esse partem suam æstimaverat, si ostenderet scientiam quam habebat? Quasi enim vas sine operculo, vel ligatura polluitur, qui per studium ostentationis patens, nullo velamine taciturnitatis operitur. Prædicatores autem sancti partem suam reputant, si intus quidem 10.

ipsi de sapientia gaudeant, foris autem alios ab errore compescãt: neque à se ipsis ita loquendo exeunt, ut gaudium mentis in ostensione ponant disertæ locutionis: sed bonum scientiæ in cordis secreto meditantur, & ibi gaudent, ubi hoc percipiunt, non ubi inter tot tentationum laqueos innotescere compelluntur: quamvis cùm bonum quod accipiunt, innotescunt, media interveniente charitate, ex profectu audientium, & non ex propria ostensione gratulantur. Arrogantes enim cùm scientiam accipiunt, nihil se accepisse æstimant, si hanc eos occultam habere contingat. Nusquam quippe suum gaudium, nisi in ore hominum ponunt. Unde & fatuæ virgines in vasis suis oleum non sumpsisse referuntur: quia arrogantes omnes cùm se ab aliquibus fortasse vitiis continent, bonum gloriæ intra conscientias habere non possunt. In vase autem proprio sumpserat Paulus oleum, qui dicebat: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Inane ergo vasculum ferre, est intus corde vacuo, foris * humani favoris judicium quærere. Eliu itaque, quia gloriam dum exteriùs quærit, intra vas oleum non habet, dicit: [*Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.*] Unde & hoc ipsum, quod de fervore vanæ gloriæ intus patitur, verbis sequentibus aperit, dicens.

Matt. 25. a

2. Cor. 1. c

* al. humano ore

Quòd superbi, Spiritu sancto plenos se esse asserunt, cujus fervor in virtute minoris intelligentiæ animos superat, & transcendit.

CAPUT V.

PLenus sum sermonibus, & coartat me spiritus uteri mei. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas disrumpit. Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo.] Nonnumquam arrogantes viri, dum prædicatores sanctos magna eloqui, ac pro locutione sua venerari conspiciunt, locutionis eorum celsitudinem, & non utilitatem intentionis imitantur: neque hoc amant quod illi appetunt, sed hoc summopere appetunt, quòd clari hominibus ostendantur. Nam sæpe contingit, ut sapientes viri cùm se non audiri considerant, ori suo silentium indicant: sed dum plerumque conspiciunt, quòd iniquorum facinora ipsis tacentibus & non corripientibus crescunt, vim quamdam spiritus sui sustinent, ut in locutionem apertæ correptionis erumpant. Unde prophęta Hieremias cùm prædicationis sibi silentium indixisset, dicens: *Non recordabor ejus, neque loquar ultra in nomine illius*; illico adjunxit: *Et factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis, & defeci, ferre non sustinens: audivi enim contumelias multorum.* Pro eo enim quòd se minimè audiri conspexit, silentium appetiit: sed cùm crescentia mala cerneret, in eodem silentio non permansit. Quia enim foris tacuit, ex tædio locutionis intus ignem pertulit de zelo charitatis. Inflammantur quippe corda justorum, cùm non correpta crescere conspiciunt acta malorum: eorúmque culpæ se participes credunt, quos in iniquitate crescere silendo permittunt. David propheta postquam sibi silentium indixerat, dicens: *Posui ori meo custodiam, dum consisteret peccator adversum me: obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis*: in ipso suo silentio, isto zelo charitatis exarsit, qui illico subdidit: *Et dolor meus renovatus est, concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.* Intus ergo cor concaluit, quia dilectionis ardor per admonitionem locutionis exteriùs emanare recusavit. Ignis in meditatione cordis exarsit: quia increpatio delinquentium à correptione oris refrixit. Charitatis enim zelus consolatione admirabili augendo se temperat, quando contra iniquorum opera per vocem correptionis emanat: ut & quæ corrigere non valet, increpare non desinat, ne se participem delinquentium, ex consensu taciturnitatis addicat. Sed quia sæpe nonnulla vitia virtutes se esse mentiuntur, sicut effusio nonnumquam misericordia, & tenacia nonnumquam parsimonia, & crudelitas aliquando justitia vult videri: ita plerumque mentem ad loquendi impetum, vanæ gloriæ anxietas nequaquam se intra silentium capiens, quasi zelus charitatis inflammat, atque appetitæ ostensionis vis ad effrenationem locutionis impellit, & quasi sub studio consulendi, libido erumpit apparendi. Non enim curat loquendo quid prosit, sed quid appareat: nec studet ut malum quod cernit, corrigat; sed bonum quod sentit, ostendat. Unde Eliu quoque spiritu elationis extensus, & sese intra silentij claustra non capiens, ait: [*Plenus sum enim sermonibus, & coartat me spiritus uteri mei. En ventermeus quasimustum absque spiraculo, quod lagunculas novas disrumpit.*] Quod si intelligere spiritaliter debemus, hoc loco videlicet ventrem, sinum cordis appellat. In musto verò, sancti Spiritus fervor accipitur, de quo in Evangelio Dominus dicit: *Vinum novum mittunt in utres novos.* Ex quo dum repente replerentur Apostoli, dum linguis omnibus loquerentur, à Judæis nescientibus, sed tamen vera attestantibus, dictum est: *Hi musto pleni sunt.* Lagunculas verò, infirmas ipsa humanitate conscientias, vel certè hæc terrena corporum vascula, non inconvenienter accipimus; de quibus Paulus Apostolus ait: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* Eliu autem, quia, sicut superiùs diximus, sic inflatione elationis extenditur, ac si ad loquendum per charitatis gratiam ardore Spiritus sancti accendatur, sensus sui spiritum in eo quòd tacuit, quasi musto absque spiraculo comparavit. Et bene ait: [*Quod lagunculas novas disrumpit;*] quia sancti Spiritus fervor non solùm veteri, sed etiam nova vita vix capitur. Mustum ergo lagunculas novas disrumpit, quia fervoris ejus potentia etiam spiritalia corda transcendit. [*Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia mea, & respondebo.*] Bene ait, *Respirabo*: quia sicut labor justorum est videre prava, nec corrigere; ita gravis est labor arrogantium, si quod sapiunt, non ostendunt. Vim quippe intrinsecus æstuantem ferre vix possunt, si omne quod sentiunt, paulò tardiùs innotescunt. Unde necesse est, ut cùm res bona agitur, priùs ejus elatio in corde vincatur; ne si à radice miseræ intentionis prodeat, amaros nequitiæ fructus producat.

Hiere. 20. c

Psal. 38. a

Ibid.

Quòd hi, qui adhuc vitiis impugnari se sentiunt, aliorum curam suscipere omnino non præsumant.

CAPUT VI.

HI ergo, qui adhuc vitiorum bello subjacent, nequaquam per prædicationis usum præesse magisterio ceterorum debent. Hinc est enim, quòd juxta divinæ dispensationis vocem, ab anno vigesimo & quinto Levitæ tabernaculo serviunt, sed à quinquagesimo custodes vasorum fiunt. Quid enim per annum quintum ac vigesimum, in quo flos juventutis oboritur, nisi ipsa contra unumquodque vitium bella signantur? Et quid per quinquagesimum, in quo & jubilæi requies continetur, nisi interna requies edomito bello mentis exprimitur? Quid verò per vasa tabernaculi, nisi fidelium animæ figurantur? Levitæ ergo ab anno vigesimo & quinto tabernaculo serviunt, & à quinquagesimo custodes vasorum fiunt; ut videlicet, qui adhuc impugnantium vitiorum certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant: cùm verò tentationum bella subegerint, quò apud se jam de intima tranquillitate securi sunt, animarum custodiam sortiantur. Sed

12. Dist. 44. c. fin. prop. fin.

quis hæc tentationum prælia sibi perfectè subigat, cùm Paulus dicat: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati?* Sed aliud est bella fortiter perpeti, aliud bellis enerviter expugnari. In istis exercetur virtus, ne extolli debeat: in illis omnimodo extinguitur, ne subsistat. Qui igitur scit fortiter tentationem ferre certaminis, & cùm tentatione concutitur, in alta arce præsidet quietis: quia etiam apud semetipsum sub seipso esse contentiones vitiorum conspicit, quibus nulla fractus delectatione consentit. Sequitur: [*Non accipiam personam*

Rom. 7. d

viri, & Deum homini non æquabo. Nescio enim quamdiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.] Recta consideratio, quòd Deum homini idcirco non æquat, quia quamdiu hîc subsistat, vel quando ad Dei judicium tollatur, ignorat. Et bene ait: [*Post modicum tollat me factor meus:*] quia quamlibet longum fuerit tempus vitæ præsentis, eo ipso breve est, quo permanens non est. Neque enim dignum est, ut diutinum judicetur, quidquid fine circumscribitur. Sed inter has sententias, quas ex veritate solidas profert, ad verba rursum elationis erumpit, dicens.

CAP. XXXIII.

Audi igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum: loquatur lingua mea in faucibus meis. Simplici corde meo sermones mei, & sententiam puram labia mea loquentur. Spiritus Dei fecit me & spiraculum omnipotentis vivificavit me. Si potes, responde mihi, & adversus faciem meam consiste. Ecce & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum. Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis. Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audivi. Mundus sum ego, & absque delicto immaculatus, & non est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, idco arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas. Hoc est ergo, in quo non es iustificatus. Respondebo tibi, quòd maior sit Deus homine. Adversus eum contendis, quòd non ad omnia verba respondederit tibi. Semel loquitur Deus, & secundo idipsum non repetit. Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina: ut avertat hominem ab his quæ fecit, & liberet eum de superbia: eruens animam eius à corruptione, & vitam illius, ut non transeat in gladium. Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit. Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis. Tabescet caro eius, & ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquens unum de similibus, ut annunciet hominis æquitatem; miserebitur eius, & dicet: Libera eum, & non descendat in corruptionem: inveni in quo ei propitier. Consumpta est caro eius à suppliciis revertatur ad dies adolescentiæ suæ. Deprecabitur Deum, & placabilis erit ei: & videbit faciem eius in iubilo, & reddet homini iustitiam suam. Respiciet homines, & dicet: Peccavi, & verè deliqui, & ut eram dignus non recepi. Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret. Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos: ut revocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viventium. Attende Iob, & audi me, & tace dum ego loquor. Si autem habes quod loquaris, responde mihi: loquere, volo enim te apparere iustum. Quòd si non habes, audi me; tace, & docebo te sapientiam.

Quòd superbi ea ipsa quæ rectè sentiunt, rectè proferre non possunt: unde eos quos infra se vident, non consulendo, sed dominando alloquuntur.

CAPUT VII.

Audi igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum: loquatur lingua mea in faucibus meis.] Pensemus de qua elatione descendit, quòd beatum Job audire se admonet, quòd os aperuisse se perhibet, quòd linguam suam in faucibus loqui promittit. Hoc enim habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter nesciant inferre quod docent, & recta quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. In verbis enim eorum proditur, quòd cùm docent, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere, eosque quos docent, ut longè infra se positos, veluti in imo respiciunt, quibus non consulendo loqui, sed vix dominando dignantur. Rectè autem his per Prophetam Dominus dicit: *Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.* Cum austeritate enim & potentia imperant, qui subditos suos non tranquillè ratiocinando corrigere, sed asperè inflectere dominando festinant. At contrà vera doctrina tantò vehementiùs hoc elationis vitium fugit per cogitationem, quantò ardentiùs verborum suorum jaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Cavet

Dist. 46. c. Hoc habet.

Ezec. 34. a

13.

B enim, ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur. Humilitatem namque, quæ magistra est omnium materque virtutum, & loquendo dicere, & vivendo conatur ostendere: ut eam apud discipulos veritatis plus moribus, quàm sermonibus eloquatur. Unde Paulus Thessalonicensibus loquens, quasi culminis proprij Apostolatus oblitus, ait: *Facti sumus parvuli in medio vestrum.* Unde Petrus Apostolus, cùm diceret: *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem, de ea quæ in vobis est spe:* in ipsa doctrinæ scientia qualitatem docendi asseruit esse servandam, subdens: *Sed cum molestia & timore, conscientiam habentes bonam.* Hoc autem quod discipulo Paulus ait: *Præcipe hæc & doce cum* C *omni imperio:* non dominationem potentiæ, sed auctoritatem suadet vitæ. Cum imperio quippe docetur, quod priùs agitur, quàm dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedit linguam. Non ergo ei potestatem elatæ locutionis, sed bonæ fiduciam insinuavit actionis. Unde etiam de Domino scriptum est: *Erat enim docens, sicut potestatem habens, non sicut Scribæ & Pharisæi.* Singulariter namque ac principaliter solus ex potestate bona locutus est: quia ex infirmitate, mala nulla commisit. Ex divinitatis quippe potentia habuit id, quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministravit.

1. Thess. 2. b

1. Pet. 3. c

Ibid.

1. Tim. 4. c. & Tit. 2.

Matt. 7. d

Quòd

Quòd rectus ordo sit in doctrina, ut consideremus in primis quales sumus, & quales fuimus: sinec sumus, nec fuimus, quales illi sunt, quos emendare curamus, non extollamur: item si nulla bona in eis sunt, quorum mala corrigimus, summopere attendendum est, quòd ita illos potest divina gratia permutare, ut nos posteriùs in bonis quæ ante accepimus, præveniant.

CAPUT VIII.

14. NOs enim, quia infirmi homines sumus, cùm de Deo hominibus loquimur, debemus primùm meminisse quod sumus, ut ex propria infirmitate pensemus, quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur, quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus; aut tales aliquando fuimus, etsi jam divina gratia operante non sumus: ut tantò temperantiùs humili corde corrigamus nos, quantò nosmetipsos veriùs in his quos emendamus, agnoscimus. Si autem tales nec sumus, nec fuimus, quales adhuc illi sunt, quos emendare curamus: ne cor nostrum fortè superbiat, & de ipsa innocentia pejus ruat, quorum mala corrigimus, alia eorum bona nobis ante oculos revocemus. Quæ si omnino nulla sunt, ad occulta Dei judicia recurramus: quia sicut nos meritis nullis hoc ipsum bonum quod habemus, accepimus: ita illos quoque potest gratia supernæ virtutis infundere, ut excitati posteriùs etiam ipsa possint bona, quæ nos antè accepimus, prævenire. Quis *Act. 7. g* enim crederet, quòd per Apostolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præcessurus erat, qui in morte ejus lapidantium vestimenta servabat? His ergo primùm cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demum delinquentium iniquitas increpari. Sed hunc, ut sæpe dictum est, locutionis modum Eliu ignorare ostenditur, qui in locutione sua elationis typho, quasi potentia cujusdam auctoritatis inflatur, dicens: [*Audi igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum: loquatur lingua mea in faucibus meis.*] In faucibus verò loqui, est silenter dicere, & non clamoribus vociferari. Quibus verbis arrogantes intra sanctam Ecclesiam positos signat. Hi enim velut in faucibus loqui dicuntur, quando non contra adversarios extra viventes clamant: sed quosdam intra sinum sanctæ Ecclesiæ, quasi vicinos, ac juxta positos increpant. Sæpe verò arrogantes eamdem, quam tenent, arrogantiam se fugere ostendunt; & dum sic cuncta agunt, ut nullum lateant, * *al.* silenter hæc privatè singulis, quasi * latenter narrant: quatenus non solùm de sensu intelligentiæ, sed de ipso apud homines etiam arrogantiæ contemptu glorientur. Unde nunc dicitur: [*Loquatur lingua mea in faucibus meis*] Ac si apertè dicatur: Quæ contra te prudenter sentio, ecce silenter narro. Aliquando autem in tantam impudentiæ elationem prosiliunt, ut aliis tacentibus, ipsi soleant laudare quod dicunt. Unde subjungit: [*Simplici corde meo sermones mei, & sententiam puram labia mea loquentur.*] Magnæ virtutis laus est simplicitas locutionis. Quam quia arrogantes non habent, habere se hanc sollicitiùs asserunt, ut securiùs audiantur. Et purè se locuturos denunciant: quia duplicitatis suæ malitiam deprehendi formidant. Sæpe autem & falsis vera permiscent, ut inde eorum mendacio citiùs credatur, unde inesse eis assertio veritatis agnoscitur. Quia igitur Eliu & purè se locuturum perhibuit, & dicta sua appellando sententias favore præcucurrit, eamdem jam sententiam, quam promisit, adjungit, dicens.

Quòd sermo inordinatè prolatus, scientiam, quam in audientium sensibus gignere debuerat, fœdat: & quid sit, quòd vir qui seminis fluxum sustinebat, immundus erat.

CAPUT IX.

SPiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis vivificavit me.] Subditurus vera, præmisit elata; & dicturus hoc quod rectè saperet, antè innotuit quantùm tumeret. Sic nimirum sic arrogantium mentes insaniunt, ut & in eis quæ rectè sentiunt, elationis suæ tortitudine depraventur. Unde fit, ut etiam eorum recta auditores nequaquam instruant: quia profectò illos per ea quæ tumidè sentiunt, non ad sui reverentiam, sed ad contemptum vocant. Dumque dictis prudentibus stultitiæ verba miscent; quia stultitia ab audiente despicitur, etiam prudentia non tenetur. Hinc enim per Moysen dicitur: *Vir, qui fluxum seminis sustinet, immundus erit.* Quid est enim sermo, nisi semen? Qui dum ordinatè emittitur, audientis mens quasi concipientis uterus ad boni operis prolem fœtatur. Si verò importunè defluit, emittentem polluens, generandi virtutem perdit. * Nam si sermo semen non esset, de prædicante Paulo nequaquam Athenienses dicerent: *Quid vult sibi seminiverbius hic dicere?* De quo & Lucas dicit: *Ipse enim erat dux verbi.* Semen ergo usui propaginis dicatum incompetenter fluens, cetera membra coinquinat, cùm sermo, per quem in audientium sensibus nasci scientia debuit, si inordinatè prodeat, etiam quæ rectè sensерit fœdat. Unde Eliu quoque etiam quæ rectè potest sentire, commaculat, dum cui vel quid loquatur ignorat: & quasi fluxum seminis sustinet, cùm linguam utilitati congruam, per verba vanæ locutionis movet. Bono autem ordine & factum se adstruit, & animatum. Per spiritum factum, & per spiraculum se narrat animatum. Facto quippe Adam, scriptum est: *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem.* Sed hæc quæ rectè adstruit, utrum rectè exequatur, audiamus. Sequitur: [*Si potes, responde mihi, & adversus faciem meam consiste.*] Ecce dum narrat ordinem veræ conditionis, in fastum subitò superbæ elationis erumpit, atque aliis verbis hoc idem replicat, dicens: [*Ecce & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum. Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis.*] Quid est hoc, quòd Eliu ordinem veræ conditionis agnoscit, & modum rectæ locutionis ignorat? Quid est, quòd se beato Job & conditus exæquat, & locuturus exaltat, nisi hoc, quòd arrogantes omnes cunctis quidem hominibus se æqualiter conditos meminerunt, sed per fastum scientiæ auditores suos æquales sibi vel esse, vel credere dedignantur, eisque se per naturæ conditionem conferunt, sed per tumorem scientiæ superponunt? Æquales quidem se judicant extitisse nascendo, sed non æquales remansisse vivendo. Atque in eo quòd æquales quasi vivendo jam non sunt, illud ad majus miraculum revocant, quòd æquales nascendo fuerunt. Unde inflatus Eliu dicit: [*Ecce & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum. Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis.*] Habent hoc etiam arrogantes proprium, quòd prius quàm dicant, mira se dicere semper existimant, & locutionem suam admirando præveniunt: quia vel in acutis sensibus ipsa elatio quanta sit fatuitas, ignorant. Notandum quoque est, quòd Paulus dum mirè Hebræos admoneret, adjunxit: *Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solatij: etenim perpaucis scripsi vobis.* Eliu autem inania protulit, & quasi

* *al.* In mente quippe audientium semen securum cogitationis est, addita æqualitas locutionis: quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. *mss. Vaticanum.*

Act. 17. c
Act. 14. b
Gen. 2. b

16. *Hebr. 13.*

consolando subjunxit: [*Miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi gravis*] Ille dicta sua verbum solatij: hic verò eloquentiam & miraculum vocat. Ecce quàm distincti sapores prodeunt fructuum ex diversa radice cogitationum. Ille de magnis humiliter sentit, iste de minimis se inaniter erigit. Quid ergo inter hæc, nisi hoc solerter est intuendum, quòd & ascensuri in imo se esse considerant, & casuri semper in præcipiti stant? Salomone attestante, qui ait: *Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur.* Sequitur. *Prov. 18. e*

Quòd superbi non tam consolari, quàm increpare desiderant.

CAPUT X.

[B] *Dixisti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audivi.*] Atque eamdem vocem subjungens, ait: [*Mundus sum ego, & absque delicto immaculatus, & non est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in nervo pedes meos, custodivit omnes semitas meas.*] Moxque contra hæc verba, quæ beatum Job dixisse narravit, sententiam suam proferens, ait: [*Hoc est ergo, in quo non es justificatus.*] Profectò beatus Job veraciter dixerat, quòd absque culpa fuerit flagellatus. Hoc enim ipse de se, quod de illo ad diabolum Dominus dixit: *Commovisti me adversus eum, ut affligerem illum frustra.* Sed Eliu non credidit, cessante culpa, potuisse eum etiam pro gratia flagellari. Nesciebat enim, flagellis ejus non deleri vitium, sed meritum augeri, & pro eo quòd sine delicto se dixerat flagellatum, hac eum sententia increpat, dicens: [*Hoc est ergo, in quo non es justificatus.*] Habent enim hoc arrogantes proprium, ut plus arguere appetant, quàm consolari: & quæque hominibus evenire cognoscunt, ex solis evenisse iniquitatibus arbitrentur. Nesciunt quippe occulta judicia subtiliter quærere, atque id quod non intelligunt, humiliter perscrutari: quia eos sæpe à secretis investigationibus judiciorum Dei, ipsa scientiæ suæ elatio dejicit, dum extollit. Obstaculum namque veritatis est tumor mentis: quia dum inflat, obnubilat. Qui & si quando scientiam videntur adipisci, quasi de quodam rerum cortice, & non de secretæ dulcedinis medulla pascuntur; micantibusque ingeniis sæpe exteriora tantummodo attingunt, sed interni gustum saporis ignorant: videlicet foris acuti, sed intus cæci sunt. Neque id de Deo sentiunt, quod dulce interiùs sapiat, sed quod excussum exteriùs sonet. Qui etsi secreta quædam intelligendo percipiunt, eorum dulcedinem experiri non possunt: & si noverunt quomodo sunt, ignorant, ut dixi, quomodo sapiunt. Et fit plerumque, ut fortiter dicant, sed tamen juxta ea quæ dicunt, vivere nesciant. Unde bene quidam sapiens dixit: *Mihi autem det Deus, hæc dicere ex sententia.* Sententia quippe à sensu vocata est. Et recta quæ intelligit, non ex sola scientia, sed etiam ex sententia dicere appetit, qui nequaquam tantummodo sciendo dicere, sed sentiendo desiderat experiri quod dicit. Sed mens arrogantium, dictorum suorum sensum non penetrat: quia ab interno gustu, recto judicio in eos favores * redigitur, quos foris amat. Vera autem scientia afficit, non extollit: nec superbientes, quos repleverit, sed lamentantes facit. Qua quisque cùm repletus fuerit, primo loco se scire appetit; & jam sui conscius, tantò per illam robustiùs sapit, quantò se infirmum in illa veriùs recognoscit; atque ampliorem viam hujus scientiæ ipsa ei humilitas aperit: dumque imbecillitatem suam conspicit, ipsa ei cognitio secretorum sublimium absconditos sinus pandit: qua cognitione pressus, subtilior redditur, quò ad occulta rapiatur. Eliu ergo in flagellis beati Job, idcirco veracem rationem non invenit, quia eam quærere humiliter nescit; & increpare potius quàm consolari paratior, dicit: [*Hoc est ergo, in quo non es justificatus.*] Notandum quoque est, quòd beatus Job in nervo pedem suum positum dixit, sed nequaquam mundum se hoc modo, quo ei objicitur, absque peccato, vel immaculatum, & sine iniquitate fuisse memoravit. Sed Eliu, dum cum austeritate studuit increpare quæ dicta sunt, mentiens addidit quæ dicta non sunt. Qui enim semper increpare appetunt, & numquam fovere, multa plerumque increpando mentiuntur. Nam ut arguere doctè videantur, fingunt nonnumquam quæ redarguant; & cùm ipsi equino more in cursum suæ ostentationis inferveant, in subjectorum invectionibus ex factis sibi iniquitatibus campum parant. Sciendum præterea est, sicut & superiùs dixi, quòd arrogantes viri inflatis suis sermonibus sæpe fortia dicta permiscent, nec considerant aliquando quid * juvent, sed pensant studiosè quid doceant. Quorum nunc Eliu speciem tenet, qui non rectè vivere appetit, sed docere. Quia ergo sciens, sed arrogans loquitur, taceamus jam quod tumidum vivit, & audiamus quod solidum dicit. Post tot itaque elationis verba, tandem scientiam suam ostendere inchoans, ait: [*Respondebo tibi, quòd major sit Deus homine*] Dicatur fortasse ab aliquo: Quis istud vel cùm non audit ignorat? Sed nimirum hæc sententia vilis creditur, si non ex ipsa intentionis suæ radice pensetur. Flagellato videlicet loquebatur, qui & percussionis verbera acceperat, & causas verberum nesciebat. Idcirco ergo intulit: [*Respondebo tibi, quòd major sit Deus homine:*] ut flagellatus homo considerans, quia illo major est Deus, in omne quod patitur, ejus judicio se postponat, cui se minorem esse non dubitat; & quod à meliore patitur, justum credat, etiam si ejusdem justitiæ causas ignorat. Quisquis enim etiam pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur, eo ipso jam justus esse inchoat, quò ferientis justitiam non accusat. Homo namque sub Deo est conditus, & ad conditionis ordinem redit, quando sibi æquitatem judicis sui etiam quam non intelligit, anteponit. Bene ergo dicitur: [*Respondebo tibi, quòd major sit Deus homine;*] ut consideratâ potentiâ creatoris, deferveat tumor mentis per memoriam conditionis. Unde David propheta, cùm percussionis pondere in excessum vocis erumpere cogeretur, ad considerationem conditionis suæ se recolligens, ait: *Obmutui, & non aperui os meum: quoniam tu fecisti me.* Pensavit enim conditionis suæ ordinem, & justitiam percussionis invenit: quia qui benignè eum qui non erat, condidit, eum profectò qui erat, non nisi justè percussit. Sequitur. *Psal. 38.*

[A] [C] [D] [E] * *al.* reliditur. *17.* *Sap. 7. c* * *al.* vivant. *18.*

Quòd in Scriptura sancta semel dixit Deus quidquid expedit homini, nec singulis cogitationibus hominum per Prophetarum voces, vel Angelorum ministeria interrogatus respondeat.

CAPUT XI.

Adversus eum contendis, quòd non ad omnia verba responderit tibi. Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit.] Afflicti cordis est proprium, ut in omne quod appetit, & tamen rerum ordinem contrarium sentit, si possit fieri, cur ita, vel non ita sit, divinis sibi responderi vocibus velit: ut Deum de cuncta rerum controversia consulat, & responsionis ejus cognita ratione conquiescat. Eliu autem prævidens, quòd Scripturam sacram Dominus conderet, ut in ea vel publicis vel occultis cunctorum quæstionibus responderet, ait: [*Adversus eum contendis, quòd non ad omnia verba responderit tibi. Semel loquitur Deus,*

& secundo idipsum non repetit.] Ac si diceret : Deus singulorum cordibus privatis vocibus non respondet, sed tale eloquium construit, per quod cunctorum quæstionibus satisfaciat. In scripturæ quippe
19 ejus eloquio, causas nostras singuli si requirimus, invenimus : nec opus est ut in eo quod specialiter quisque tolerat, responderi sibi divina voce specialiter quærat. Ibi enim nobis omnibus in eo quod specialiter patimur, communiter respondetur : ibi vita præcedentium fit forma sequentium. Ut enim unum è pluribus proferamus : ecce dum passione aliqua vel molesta carnis afficimur, scire fortasse occultas causas passionis ejusdem vel molestiæ optamus, quatenus in eo quod patimur, ex ipsa rerum scientia consolemur. Sed quia de specialibus tentationibus nostris nequaquam nobis singulis specialiter respondetur, ad Scripturam sacram recurrimus. Ibi videlicet invenimus, quòd Paulus
2. Cor. 12. carnis infirmitate tentatus, audivit : *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Quod idcirco illi in infirmitate propria dictum est, ne singillatim nobis omnibus diceretur. In Scriptura igitur sacra vocem Dei, afflicto Paulo, audivimus, ne cùm fortasse affligimur, singuli audire eam privata consolatione quæreremus. Non ergo Dominus ad omnia verba nobis respondet : quia [*semel loquitur, & secundo idipsum non repetit*;] id est, in his quæ per Scripturam sacram ad patres nostros protulit, nos erudire curavit. Discant itaque sanctæ Ecclesiæ doctores, discant & arrogantes, cùm intra eam laborare quosdam pusillanimitate conspiciunt, quia nobis Deus ad verba omnia non respondet : quia [*semel loquitur Deus, & idipsum secundo non repetit*; id est, cogitationibus vel tentationibus singulorum non jam passim per prophetarum voces, non per angelica officia satisfacit : quia in Scriptura sacra quidquid potest singulis evenire, comprehendit; atque in illa per exempla præcedentium, etiam vitam sequentium informare curavit. Quamvis quod ait : [*Semel loquitur Deus, & secundo idipsum non repetit :*] hoc intelligi subtiliùs potest, quòd Pater unigenitum consubstantialem sibi Filium genuit. Loqui enim Dei, est verbum genuisse. Semel autem loqui Dei, est Verbum aliud præter unigenitum non habere. Unde & aptè subditur : [*Et secundò idipsum non repetit*;] quia videlicet hoc ipsum Verbum, id est Filium, non nisi unicum genuit. Quod autem non ait, Locutus est, sed loquitur, non videlicet tempus præteritum, nec futurum ponens, liquet omnibus, quia Deo nec præteritum tempus congruit, nec futurum. Tantò ergo in eo quodlibet tempus ponitur libere, quantò nullum verè. Neque enim quodlibet liberè dici poterat, si saltem unum propriè diceretur. Inde itaque dici in Deo tempus audaciter quodlibet licet, unde in eo dici propriè nullum licet. Verbum namque Pater sine tempore genuit. Et quis dignè fari queat illam ineffabilem nativitatem, quòd de æterno natus est coæternus, quòd existens ante sæcula genuit æqualem, quòd gignente natus posterior non est? Quæ videlicet nos mirari possumus, sed intueri minimè valemus. Illius autem nativitatis vim jam mirari posse, aliquatenus videre est. Sed quomodo videmus, quod nequaquam comprehendimus? Est autem, quod de usu carnis trahere ad sensum spiritus debemus. Nam si quis in tenebris, clausis oculis, jaceat, atque ante eum subitum lucernæ lumen erumpat, clausi ejus oculi ipso adventu luminis feriuntur, ut pateſcant. Cur ergo turbati sunt, si clausi nihil viderunt? Nec tamen aliquid perfectum fuit, quod videre clausi potuerunt. Nam si perfectè totum vidissent, cur aperti quærerent quod viderent? Sic itaque sic sumus, cùm de incomprehensibili nativitate intueri aliquid conamur. Eo ipso enim, * quòd fulgoris admiratione percutitur animus, & quasi videt quod videri non valet, velut in tenebris positus, vim lucis oculis clausis videt. Eliu namque ait : [*Semel loquitur Deus.*] David verò Verbi unigeniti nativitatem intuens, ait : *Semel locutus est Deus.* Quia enim unigenitus Filius idem Verbum Patris & perfectione natus dicitur, & pro æternitate semper nasci perhibetur : sacra Scriptura liberè dicere de Deo consuevit, quia locutus est, & loquitur. In eo enim quòd perfectum Verbum genuit, & locutus est Pater : in eo autem quòd semper gignit, utique loquitur : quamvis hoc, quod perfectum diximus, propriè non dicamus. Neque enim quòd factum non est, propriè dicitur esse perfectum : sed ejus plenitudinem per quamdam angustiam nostræ locutionis exprimimus, sicut etiam de Patre Dominus dicit : *Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.* Quia verò hæc divinæ naturæ secreta admiratio non facilè occupatis per terrena desideria mentibus innotescit, aptè Dei locutio qualiter ad nos fiat, insinuat, dicens : [*Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo.*]

* al. quo fulgore admirationis

Psal. 61. b

Matt. 5. g

Quòd in nocte vitæ præsentis divina natura ad plenum non agnoscitur : & idipsum, quod quasi in caligine conspici potest, tunc demum videmus, cùm ab hujusmodi mundi tumultuosa concupiscentia segregati, quasi clausis corporalibus sensibus, in quiete contemplationis divinæ dormimus.

CAPUT XII.

QUID est, quòd per somnium nobis locutio 20
divinitatis innotescit, nisi quòd Dei secreta non cognoscimus, si in terrenis desideriis vigilemus? In somnio enim exteriores sensus dormiunt, & interiora cernuntur. Si ergo interna contemplari volumus, ab externa implicatione dormiamus. Vox videlicet Dei quasi per somnium auditur, quando tranquilla mente ab hujus sæculi actione quiescitur, & in ipso mentis silentio divina præcepta pensantur. Cùm enim ab externis actionibus mens sopitur, tunc plenius mandatorum Dei pondus agnoscitur. Tunc verba Dei mens vivaciùs penetrat, cùm ad se admittere curarum sæcularium tumultus recusat. Malè autem homo vigilat, quando eum sæcularium negotiorum æstus insolenter inquietat. Aurem quippe cordis terrenarum cogitationum turba, dum perstrepit, claudit : atque in secretario mentis, quantò minùs curarum tumultuantium sonus compescitur, tantò ampliùs vox præsidentis judicis non auditur. Neque enim perfectè homo sufficit ad utraque divisus : sed dum sic interiùs erudiri appetit, ut tamen exteriùs implicetur; unde exteriùs auditum aperit, inde interiùs obsurdescit. Moyses admixtus Ægyptiis, quasi vigilabat : & idcirco vocem Domini in Ægypto positus non audiebat. Sed extincto Ægyptio, postquam in desertum fugit, illic dum quadraginta annis deguit, quasi ab inquietis terrenorum desideriorum tumultibus obdormivit; atque idcirco divinam vocem percipere meruit : quia per supernam gratiam quantò magis ab appetendis exterioribus torpuit, tantò veriùs ad cognoscenda interiora vigilavit. Rursus Israëlitici populi turbis prælatus, ut legis præcepta percipiat, in montem ducitur, atque ut interna penetret, ab externis tumultibus occultatur. Unde & sancti viri qui exterioribus ministeriis 21
deservire officij necessitate coguntur, studiosè semper ad cordis secreta refugiunt; ibique cogitationis intimæ cacumen ascendunt, & legem quasi in monte percipiunt; dum postpositis tumultibus actionum temporalium, in contemplationis suæ vertice supernæ voluntatis sententiam perscrutantur. Hinc est, quòd idem Moyses crebrò de rebus dubiis ad taber-

Exod. 32. a

Exod. 19. d

naculum redit, ibique secretò Dominum consulit, & quid certi decernat, agnoscit. Relictis quippe turbis ad tabernaculum redire, est postpositis exteriorum tumultibus, secretum mentis intrare. Ibi enim Dominus consulitur, & quod foris agendum est publicè, intus silenter auditur. Hoc quotidie boni rectores faciunt, cùm se res dubias discernere non posse cognoscunt, ad secretum mentis, velut ad quoddam tabernaculum revertuntur; divinaque lege perspecta, quasi coram posita Arca Dominum consulunt; & quod priùs intus tacentes audiunt, hoc foris postmodum agentes innotescunt. Ut enim exterioribus officiis inoffensè deserviant, ad secreta cordis recurrere incessabiliter curant: & sic vocem Dei quasi per somnium audiunt, dum in meditatione mentis à carnalibus * motibus abstrahuntur. Hinc est, quòd sponsa in Canticis canticorum sponsi vocem quasi per somnium audierat, quæ dicebat: *Cant. 5. a* *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Ac si diceret: Dum exteriores sensus ab hujus vitæ sollicitudinibus sopio, vacante mente vivaciùs interna cognosco. Foris dormio, sed intus cor vigilat: quia dum exteriora quasi non sentio, interiora solerter apprehendo. Bene ergo Eliu ait, quia per somnium loquitur Deus: atque aptè subdidit, [*In visione nocturna.*] Nocturna enim visio apparere contemplatione mentis sub quibusdam imaginibus solet. In diurna autem luce certiùs cernimus, in nocturna verò visione cunctanter videmus. Et quia sancti omnes quamdiu in hac vita sunt, divinæ naturæ secreta, quasi sub quadam imaginatione conspiciunt, quia videlicet necdum sicut sunt, ea manifestiùs contemplantur, bene Eliu postquam dixit, Deum nobis per somnium loqui, subdit: [*In visione nocturna*] Nox quippe est vita præsens, in qua quamdiu sumus, per hoc quòd interna conspicimus, sub incerta imaginatione caligamus. Propheta namque ad videndum Dominum quadam se premi caligine sentiebat, dicens: *Esai. 26. b* *Anima mea desideravit te in nocte.* Ac si diceret: In hac obscuritate vitæ præsentis videre te appeto, sed adhuc infirmitatis nubilo circumscribor. David quoque hujus noctis caliginem videns, claritatem veri luminis præstolatus ait: *Psal. 5. a* *Mane adstabo tibi, & videbo.* Adhuc ergo in nocte minus se videre conspicit, qui ad videndum Deum futurum mane concupiscit. Quia vero, ut diximus, ab exteriori actione cessare, dormire est, bene Eliu subdit: [*Quando irruit sopor super homines.*] Quia autem sancti viri cùm exteriori actioni non deserviunt, intra mentis cubilia conquiescunt, aptè subjungit: [*Et dormiunt in lectulo.*] Sanctis enim viris dormire in lectulo, est intra mentis suæ cubile quiescere. *Psal. 149. a* Unde scriptum est: *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.* Dicatur ergo, quòd [*semel nobis loquitur Deus per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:*] quia nimirum tunc secreta divinitatis agnoscimus, cùm ab hujus mundi tumultuosa concupiscentia intra mentis nostræ cubilia segregamur. Quia verò, ut sæpe jam diximus, aurem cordis tumultus sæcularium negotiorum claudit, & quies secretæ considerationis aperit, aptè subjungit: [*Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.*] Cùm enim ab exterioribus actionibus sopiuntur, aperta aure interni examinis causas audiunt. Qui dum subtiliter vel flagella publica, vel judicia occulta considerant, semetipsos afficere flendo non cessant. Unde bene dictum est.

** al.* sensibus

A B C D E

Quòd quatuor modis in compunctione afficimur.

CAPUT XIII.

ET *erudiens eos instruit disciplina:*] quia consideranti menti, & sese per pœnitentiam laceranti, quasi quædam plagæ percussionis sunt lamenta compunctionis. Unde etiam Salomon rectè vim percussionis utriusque conjungens, ait: *Livor vulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus ventris.* Per livorem quippe vulneris, disciplinam insinuat corporeæ percussionis. Plagæ verò in secretioribus ventris, sunt interna mentis vulnera, quæ per compunctionem fiunt. Sicut enim venter cibis repletus extenditur: ita mens pravis cogitationibus dilatata sublevatur. Abstergunt igitur mala, & livor vulneris, & plagæ in secretioribus ventris: quia & disciplina exterior culpas diluit, & extensam mentem compunctio pœnitentiæ ultione transfigit. Sed hoc inter se utraque hæc differunt; quòd plagæ percussionum dolent, lamenta compunctionum sapiunt. Illæ affligentes cruciant: ista reficiunt, dum affligunt. Per illas in afflictione mœror est: per hæc in mærore lætitia. Quia tamen ipsa compunctio mentem lacerat, eamdem compunctionem non incongruè disciplinam vocat. Quatuor quippe sunt qualitates, quibus justi viri anima in compunctione vehementer afficitur: cùm aut malorum suorum reminiscitur, considerans ubi fuit: aut judiciorum Dei sententiam metuens, & secum quærens, cogitat ubi erit: aut cùm mala vitæ præsentis solerter attendens, mœrens considerat ubi est: aut cùm bona supernæ patriæ contemplatur, quæ quia necdum adipiscitur, lugens conspicit ubi non est. Malorum suorum Paulus meminerat, & ex eis se, in quibus fuerat, affligebat, cùm diceret: *Non sum dignus vocari Apostolus; quia persecutus sum Ecclesiam Dei.* *1. Cor. 15. b* Rursum divinum judicium subtiliter pensans, in futuro malè esse metuebat, dicens: *Castigo corpus meum, & servituti subjicio; ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.* *1. Cor. 9. d* Rursus mala præsentis vitæ pensabat, cùm diceret: *Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino.* *2. Cor. 5. b* Et: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* *Rom. 7. d* Et rursum bona æternæ patriæ considerabat, dicens: *Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.* *1. Cor. 13.* Atque iterum: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.* *2. Cor. 5. b* Cujus domus bona intuens, Ephesiis dicit: *Ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hereditatis ejus in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credidimus.* *Ephes. 1. d* Mala vitæ præsentis beatus Job considerans, ait: *Tentatio est vita humana super terram.* *Iob. 7. a* Unde David quoque ait: *Universa vanitas omnis homo vivens.* *Psal. 38. d* Et quamquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vanè conturbabitur. Qui rursum æternam patriam contemplatus, & hæc mala pensans, in quibus erat, atque illa bona considerans, in quibus adhuc non erat, ait: *Heu me, quia incolatus meus prolongatus est.* *Psal. 119. b* Et, *Ego dixi in pavore meo: projectus sum à vultu oculorum tuorum.* *Psal. 30. d* Sublevatus in ecstasi, quod nostri interpretes pavorem * non propriè vocaverunt, à vultu oculorum Dei vidit se esse projectum. Post interni quippe luminis visionem, quæ in ejus anima per contemplationis gratiam radio claritatis emicuit, ad semetipsum rediit: & cognitione percepta, vel quibus illic bonis deesset, vel quibus malis hîc adesset, invenit. Neque enim quis præsentis vitæ mala, sicut sunt, conspicere prævalet, si bona æternæ patriæ per contemplationis gustum contingere necdum valet. Unde & à vultu oculorum Dei projectum se esse cognovit. Sublevatus quippe vidit, quod se hîc videre non posse, ad se relapsus ingemuit. Perfectam scilicet animam ista compunctio afficere familiariùs solet, qua omnes imaginationes corporeas insolenter sibi ob-

** non deest in quibusdā mss.*

viantes discutit, & cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptæ lucis intendit. Has quippe figurarum corporalium species, ad se intus ex infirmitate corporis traxit. Sed perfectè compuncta hîc summopere invigilat; ne cùm veritatem quærit, eam imaginatio circumscriptæ visionis illudat: cunctasque sibi obviantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire conatur: & postquam per multa indecenter sparsa est, in unum se colligere nititur: ut si magna vi amoris prævalet, esse unum atque incorporeum contempletur. Unde aliquando ad quamdam inusitatam dulcedinem interni saporis admittitur, ac raptim aliquo modo ardenti spiritu afflata renovatur: tantoque magis inhiat, quantò magis, quod amet, degustat: atque hoc intra se appetit, quod sibi dulce sapere intrinsecus sentit: quia videlicet ejus amore B dulcedinis sibi coram se viluit: & postquam hanc utcumque percipere potuit, quid sine illa dudum fuisset invenit. Cui inhærere conatur, sed ab ejus fortitudine, sua adhuc infirmitate repellitur; & quia ejus munditiæ contemperari non valet, flere dulce habet, sibique ad se cadenti infirmitatis suæ lacrymas sternere. Neque enim mentis oculum potest id quod intra se raptim conspexerit, figere; quia ipso vetustatis suæ usu deorsum ire compellitur. Inter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur: sed ad familiares tenebras suas victa fatigatione relabitur. Quia ergo sic affecta anima contra semetipsam grave certamen tolerat, & quia omnis hæc de nobis controversia, cùm nos afficit, affligit; quamvis delectatione permixta non modicum dolorem C parit: Eliu postquam dixit Deum nobis per somnium loqui, & locutione ejus nostras aures aperiri, non immeritò eamdem apertionem aurium disciplinam vocat: quia eò magis nos afficiendo conterit, quò magis ad nos per occultam ejus inspirationis gratiam internæ intelligentiæ sonus erumpit. Neque enim fleret extrinsecus quisque quod est, si non intrinsecus potuisset sentire quod nondum est. Namque cùm nosmetipsos inspicimus bene conditos, sed ad persuasionem diabolicam pestifera consensione deceptos, in nobismetipsis attendimus aliud esse quod fecimus, aliud quod facti sumus; conditione nos integros, sed culpa vitiatos. Proinde compuncti appetimus vitare quod fecimus, ut ad id quod facti fuimus, reformemur. Unde & ap- D
22. tè sequitur: [*Vt avertat hominem ab his quæ fecit, & liberet eum de superbia.*] Quid enim homo de
Eccli. 10. b seipso, nisi peccatum fecit? Et scriptum est: *Initium omnis peccati superbia.* Bene ergo dicitur, quia homo cùm ab his quæ fecit avertitur, de superbia liberatur. Contra conditorem quippe superbire, est præcepta ejus peccando transcendere: quia quasi à se jugum dominationis ejus excutit, qui per inobedientiam subesse contemnit. At contrà, qui id quod fecit, vitare appetit, id quod à Deo factus est, recognoscit: & ad conditionis suæ ordinem humiliter redit, dum sua opera fugiens, talem se esse, qualis à Deo factus est, diligit. Quia verò per hanc intelligentiam gloria sempiterna recipitur, supplicia E æterna vitantur, aptè subjungitur.

Apit ab ultione supplicii, cujus hîc mentem subtrahit à delectatione peccati. Neque enim illic habet quod formidare debeat de gladio sententiæ, quem hîc post emendationem suam pollutio non corruperit culpæ. Bene ergo dicitur: [*Eruens animam ejus de corruptione, & vitam illius, ut non transeat in gladium.*] De corruptione namque ad gladium transire, est post peracta vitia ad toleranda supplicia pervenire. Sequitur.

Quòd de corruptione transeunt ad gladium, qui de peccato ad supplicia rapiuntur.

CAPUT XIV.

ERuens animam ejus de corruptione, & vitam illius, ut non transeat in gladium.] Omnis quippe peccator ab hac corruptione vitiorum illuc ad gladium compellitur transire pœnarum: ut unde hîc iniquè delectatus est, inde illic justè crucietur. Notandum est ergo, quòd Deus nobis per somnium loquens, priùs nos à corruptione, & postmodum à gladio liberat: quia nimirum illius vitam illic eri-

Quòd occulto Dei judicio agitur, ut in cujusque ordinis loco, in cujusque secreti recessu, homo sine tentationibus non vivat: & plerumque quod sibi ad requiem parat, mutetur in perturbationem.

CAPUT XV.

INcrepat quoque per dolorem in lectulo, & omnia 23.
ossa ejus marcescere facit.] In Scriptura sacra lectus, sive grabbatus, seu stratum, aliquando voluptas carnis, aliquando repausatio in bonis operibus, aliquando requies temporalis accipitur. Quid est enim quòd in Evangelio, sanato cuidam Dominus dicit: *Surge, tolle grabbatum tuum, & vade in do-* Ioan. 5. b *mum tuam:* nisi quòd per grabbatum voluptas corporis designatur? Et jubetur utique ut hoc sanus portet, ubi infirmus jacuerat: quia nimirum omnis, qui adhuc vitiis delectatur, infirmus jacet in voluptatibus carnis. Sed sanatus hoc portat, ubi infirmus jacuerat: quia divino adjutorio ereptus à vitiis, ejusdem carnis contumelias postmodum tolerat, in cujus priùs desideriis requiescebat. Rursum per lectum vel stratum repausatio in bonis operibus designatur. Unde in Apostolorum Actibus Petrus A- D
postolus dicit: *Aenea, sanet te Dominus Iesus Chri-* Act. 9. f
stus: surge, & sterne tibi. Quid est dicere, *surge*; nisi mala, quæ perpetrasti, derelinque? Et quid est dicere, *sterne tibi*; nisi mercedis causas, in quibus requiescere debeas operare? ut & deserat surgendo quæ fecit, & inveniat sternendo quod fecerit. Quod utrumque Propheta breviter comprehendit, dicens: *Declina à malo, & fac bonum.* Declinare quippe à Psal. 33.
malo, est ab eo quo jacuit surgere: bonum verò face- c
re, est mercedis opera, in quibus requiescere debeat, præparare. Qui enim declinat à malo, sed bona adhuc non facit; surrexit quidem ab eo quo jacuit, sed ubi requiescere debeat, nondum stravit. Et rursum lectus vel stratum, requies temporalis accipitur, sicut scriptum est: *Vniversum stratum ejus* Psal. 40.
versasti in infirmitate ejus. Cùm enim quisque cu- a
ris sæcularibus fatigatus, deserere per divinam gratiam hujus mundi itinera laboriosa compungitur, cogitare solet quomodo præsentis vitæ desideria fugiat, & ab ejus laboribus requiescat: sibique mox desideratæ quietis ordinem quærit, & velut quoddam stratum, sic à cunctis laboribus cessationis locum invenire concupiscit. Sed quia in hac vita adhuc homo positus, in cujuslibet ordinis loco, in cujuslibet secreti secessu vivere sine tentationibus nullatenus potest: plerumque in id quod ad requiem construitur, major dolor tentationis invenitur. Unde rectè per Prophetam dicitur: *Vniversum stratum ejus* E
versasti in infirmitate ejus. Ac si diceret: Omne quod hîc sibi paravit ad requiem, hoc ei mutasti occulto judicio ad perturbationem. Quod pio quidem Dei consilio agitur, ut hujus peregrinationis tempore electorum vita turbetur. Via quippe est vita præ- 24.
sens, qua ad patriam tendimus: & idcirco hîc occulto judicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent etenim nonnulli viatores, cùm amœna fortasse in itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare; eorumque gressus tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Electis ergo suis ad se pergentibus Dominus hujus mundi iter asperum facit: ne, dum quisque vitæ præsentis re-

quie, quasi amœnitate viæ pascitur, magis eum diu pergere, quàm citius pervenire delectet: ne, dum oblectatur in via, obliviscatur quod desiderabat in patria. Quia ergo in hac vita omnis nostra, quam fortasse paravimus, requies turbatur, rectè dicitur: [*Increpat quoque per dolorem in lectulo*;] id est, in præsentis vitæ requie vel tentationis nos stimulis, vel flagelli afflictione conturbat. Nam sæpe humanus animus quamlibet brevi tempore sine tentatione in bonis studiis fuerit, mox de eisdem studiis, in quibus quiescendo se exerit, de ipsis virtutibus, quibus multiplicari nititur, dum proficere se sentit, elevatur. Unde pio rectoris nostri moderamine impulsu tentationis afficitur, ut in eo ipsa profectus sui elatio comprimatur. Quapropter postquam dixit: [*Increpat quoque per dolorem in lectulo,*] aptè subjunxit

Quòd tentationum profectus sit, cùm infirmitatem nostram recolimus, & cognoscimus quid divino munere possimus, & quid ex nobis sumus.

CAPUT XVI.

ET *omnia ossa ejus marcescere facit.*] Ossa in Scriptura sacra virtutes accipimus, sicut scriptum
Psal. 33. d est: *Dominus custodit omnia ossa eorum, unum ex eis non conteretur.* Quod utique non de ossibus corporis, sed de viribus dicitur mentis. Nam certè novimus, quòd & multorum Martyrum corporaliter
Luc. 23. ossa confracta sunt: & persecutores Domini, latronis illius, cui dictum est: *Hodie mecum eris in paradiso*; sicut latronis alterius in cruce crura fregerunt. Cùm ergo increpat per dolorem in lectulo, omnia ossa facit marcescere: quia cùm in ea requie, quam nobis ab hoc sæculo præparamus, flagello tentationis afficimur, qui fortasse de virtutibus nostris inflari potuimus, cognitæ infirmitatis nostræ tædio extenuamur. Cùm enim sicut cupimus ad Deum proficimus: si profectum nostrum tentatio nulla pulsaret, alicujus nos fortitudinis esse crederemus. Sed quia nobiscum superna dispensatione agitur, ut infirmitatis nostræ quia proficientes obliviscimur, tentati recolamus: & in profectu nostro quid de divino munere, & in tentatione cognoscamus quid de propriis viribus sumus. Quæ nos profectò tentatio ad plenum raperet, nisi protectio superna servaret. Sed pulsat, nec frangit: impellit, nec movet: quatit, nec dejicit: ut de nostra infirmitate sentiamus esse quòd quatimur, & de divino munere esse quòd stamus. Et quia sæpe anima alicujus boni sibi conscia, cùm virtutes suas sibi ad memoriam revocat, quadam delectatione pascitur, & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur; bene dicitur, quòd tentatione pulsante marcescunt ossa: quia dum propria infirmitas tentatione interrogante cognoscitur, omnis illa nostrarum virium, velut pinguis viridisque gratulatio, subito anxietatis mœrore siccatur: & qui nos alicujus esse momenti bona nostra pensando credidimus, pulsati paulò ampliùs perituros nos jam jamque formidamus. Tunc omne bonorum nostrorum gaudium vertitur in pavorem pœnarum. Tunc inquos nos esse deprehendimus, qui sanctos paulò antè credebamus. Tabescit mens, stupent oculi: omne quod priùs prosperum arridebat, evanescit: lux ipsa fastidio est, & solæ se in animo tenebræ mœroris effundunt: nihil quod delectet aspicitur, triste est quidquid occurrit. Unde & aptè sequitur.

Quòd homini in tentationibus constituto præsentis vitæ dulcedo amarescit; & nihil aliud quàm gemere & flere delectat.

CAPUT XVII.

25. ABominabilis ei fit in vita sua panis, & anima illius cibus antè desiderabilis.] Ac si apertè dicat: Afflicta mens sibi in amaritudinem verti considerat quidquid se antea blandè libenterque satiabat. In Scriptura enim sacra panis aliquando ipse Dominus, aliquando hæreticorum prædicatio, aliquando subsidium vitæ præsentis, aliquando jucunditas humanæ delectationis accipitur. In pane Dominus signatur, sicut ipse in Evangelio dicit: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Rursum Joan. 6. c per panem gratia doni spiritalis accipitur, sicut per Prophetam dicitur: *Qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos, ne videat malum, iste in excelsis habitabit: munimenta saxorum sublimitas ejus, panis ei datus est.* Quid est enim obturare aures suas, ne audiat sanguinem, nisi peccatis suadentibus, quæ de sanguine & carne nascuntur, non præbere consensum? Et quid est, ne malum videat, oculos claudere, nisi omne quod rectitudini adversum est, non approbare? Iste in excelsis habitabit: quia quamvis eum adhuc caro in inferioribus retinet, mentem jam in sublimibus fixit. Munimenta saxorum sublimitas ejus: quia qui objecta desideria terrenæ conversationis calcat, ad supernam patriam per præcedentium patrum exempla se sublevat. Et quia per contemplationis donum gratia spiritali satiatur, aptè subjungitur: *Panis ei datus est*, id est, refectionem spiritalis gratiæ percipit, quia se à bonis infimis cælestia sperando suspendit. Hinc etiam de sancta Ecclesia per David Dominus dicit: *Pauperes ejus saturabo panibus*: quia in illa mentes humilium positæ, spiritalium implentur refectione donorum. Rursum per panem, divinæ doctrinæ eruditio designatur, sicut per Prophetam dicitur: *Qui habitatis in terra Austri, cum panibus occurrite fugienti.* In terra quippe Austri habitant, qui in sancta Ecclesia positi, superni Spiritus charitate perfruuntur. Fugit autem, qui hujus mundi mala evadere concupiscit. Qui ergo in terra Austri habitat, fugienti cum panibus occurrat; id est, is qui jam sancto Spiritu intra Ecclesiam plenus est, eum qui mala sua evadere nititur, eruditionis alloquio consoletur. Fugienti scilicet cum panibus occurrere, est metuenti æterna supplicia doctrinæ sacræ escas offerre: & modò tumorem terrore comprimere, modò pavorem exhortatione refovere. Quia panis, refectio Scripturæ sacræ non inconvenienter accipitur, per eumdem Prophetam Judæis solam litteram servantibus dicitur: *Quare appenditis argentum, & non in panibus?* Esa. 55. a Ac si diceret: Pensatis sacra eloquia, sed non in refectione: quia dum solam litteræ speciem custoditis, de spiritali intelligentia pinguedinem internæ refectionis amittitis. Unde illic aptè subjungitur: *Et laborem vestrum non in saturitate.* Rursum per panem, hæreticorum prædicatio designatur: sicut per Salomonem mulier hæreticæ ecclesiæ typum gestans, & stultos convocans, dicit: *Panes occultos libenter edite.* Vel, sicut in nostra translatione scriptum est: *Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.* Sunt enim nonnullæ hæreses, quæ apertè metuunt prædicare quod sentiunt, & apud infirmorum mentes verba sua tantò magis condiunt, quantò quasi ampliùs reverenter abscondunt. Unde non immerito dicitur: *Panes occultos libenter edite.* Miseris enim cordibus occulta hæreticorum verba eò magis sapiunt, quò cum reliquis communiter non habentur. Rursum per panem, subsidium præsentis vitæ accipitur, sicut Jacob ad Labam transiens, ait: *Domine Deus, si dederis mihi* Gen. 28. *panem ad manducandum, & vestem ad induendum.* d Et sicut in Evangelio Dominus turbis se sequentibus dicit: *Quæritis me, non quia vidistis signa, sed* Joan. 6. c *quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* De septem enim panibus fuerant satiati. Et per eorum personam Dominus illos intra sanctam Ecclesiam detestatur, qui per sacros ordines ad Dominum

propinquantes, non in eisdem ordinibus virtutum merita, sed subsidia vitæ præsentis exquirunt: nec cogitant quid vivendo imitari debeant, sed quæ compendia percipiendo satientur. Satiatos quippe de panibus Dominum sequi, est de sancta Ecclesia temporalia alimenta sumpsisse. Et non pro signis est Dominum, sed pro panibus quærere, ad religionis officium non pro augendis virtutibus, sed pro requirendis subsidiis inhiare. Rursum per panem, jucunditas humanæ delectationis accipitur. Unde Hieremias propheta dùm synagogæ perditos mores
Thren. 1. d. defleret, dixit: *Omnis populus ejus gemens & quærens panem; dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam*, Gemens enim populus quærit panem, dum prava hominum multitudo affligitur, quia non ad votum de præsentis vitæ jucunditate B satiatur. Sed & pretiosa quæque pro cibo dat: quia virtutes mentis in appetitum delectationis transitoriæ inclinat. Et refocillare animam nititur: quia perversis suis desideriis satisfacere conatur. Unde bene mox ex voce illic electæ multitudinis subdit: *Vide*
Ibid. *Domine, & considera, quia facta sum vilis.* Vilis quippe plebs Dei efficitur, quando pravorum numero crescente, in eis non summa & cælestia, sed abjecta & terrena sectatur. Eliu itaque, quid aliud
27. panem, quàm præsentis vitæ delectationem vocat? Qui postquam vim tentationis expressit, illico subdidit: [*Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis:*] quia videlicet omne quod priùs de ipsa prosperitate vivendi dulce sapiebat, postmodum per vim tentationis amaC rescit. Nonnumquam verò quidquid gaudii, quidquid virtutis favere videbatur, subitò in pavore tentationis amittitur, & quasi evacuatus eisdem virtutibus tristis animus solo mærore possidetur. Cùm enim paulò vehementiùs impulsu tentationis afficitur, quia exerere vim solitæ fortitudinis non valet, eam jam velut perditam dolet: seque ex se vacuum sentiens, infirmitatem suam ex ipsa sua inanitate recognoscit. Unde ab omni mox jucunditate quasi frangitur: & escas prioris lætitiæ respuens, eo quem solum libenter appetit, luctu satiatur. Unusquisque enim cùm sibi bene vivendi prosperitas arridet, hilarescit: atque ipsa hilaritas animum velut desiderabilis cibus reficit. Sed cùm tentatione paulò ampliùs imminente pulsatur, à mente ejus per D mæroris fastidium, gaudium omne respuitur, quæ priùs eodem gaudio quasi satiata lætabatur. Quia igitur homo tentatus, ab ore cordis omnem cibum respuit delectationis, nihilque ei aliud, quàm semetipsum & cognoscere & flere delectat, bene dicitur: [*Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis.*] Sed sicut superiùs diximus, idcirco moderamine occultæ dispensationis ita tentari permittimur, ut qui ex divino munere in virtute proficimus, etiam quid sumus ex propria infirmitate, memoremur: & qui ex perceptione muneris opera virtutis inferimus, ex infirmitatis nostræ memoria sacrificium humilitatis offeramus. Aliquando autem post profectum virium non solùm tentant vitia, sed etiam flagella E castigant. Cùm autem tentamur vitiis, pia dispensatione nobiscum agitur, ne his virtutibus, quibus proficimus, extollamur. Cùm verò flagellis atterimur, malis increpantibus admonemur, ne mundo blandiente seducamur. Vitia dum nos tentant, proficientes in nos virtutes humiliant: flagella dum tentant, surgentes in corde hujus mundi voluptates eradicant. Per tentantia vitia discimus, quid de nobis simus: per ferientia flagella cognoscimus, quid de hoc mundo fugiamus. Per illa restringimur, ne intrinsecus extollamur: per ista comprimimur, ne quid extrinsecus appetamus. In hac ergo vita dum sumus, & flagellis atteri, & aliquando tentari vitiis necesse est. Sive enim in laboribus A flagellorum, seu in certamine vitiorum, non solùm nobis nostra infirmitas innotescit, sed etiam in quanta virtute profecerimus, agnoscimus.

De utilitate tentationis: & quòd in adversis magis se agnoscat homo, quàm in prosperis.

CAPUT XVIII.

NEmo quippe vires suas in pace cognoscit. Si 28. enim bella desunt, virtutum experimenta non prodeunt. Improvidus miles est, qui fortem se in pace gloriatur. Quia ergo sæpe virium merita per flagellorum adversa patefiunt, aptè Eliu subjungit, dicens, [*Tabescet caro illius, & ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur.*] Cùm enim flagellis premen. tibus omnis exterior voluptas atteritur, internæ fortitudinis ossa nudantur. Quid autem hoc loco carnis nomine, nisi ipsa delectatio carnalis accipitur? Vel quid per ossa, nisi virtutes animæ designantur? Tabescit ergo caro, & ossa nudantur: quia dum flagellis arguentibus carnalis delectatio extenuatur, ea quæ dudum quasi sub carne latuerant, virtutum fortia patefiunt. Nemo quippe quantum profecerit, nisi inter adversa cognoscit. Cùm enim adsunt prospera, cerni virium documenta non possunt. Unde aliàs scriptum est: *In die mandavit Dominus* Psal. 41. b *misericordiam suam, & nocte declaravit*: quia videlicet unusquisque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit: sed quantum perceperit, in adversitate perturbationis ostendit. Tabescat ergo caro, ut nudentur ossa. Feriamur paternis* perturbationibus, * al. correptionibus, ut quantum proficimus, agnoscamus. Flagellis enim Domini, pinguedo carnalis delectationis atteritur: sed virtutum nostrarum ossa patefiunt. Decus nostrum exteriùs ipsa hujus mundi adversitate fœdatur: sed quid in nobis intrinsecus latebat, ostenditur. Cæsis namque Apostolis denunciatum est, ne Act. 5. c loquerentur ultrà in nomine Jesu: sed magna exultatione gavisi sunt, quòd digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati; suisque adversariis cum fiducia responderunt: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Ecce inter adversa validiùs fidei robur emicuit; ecce concisa est integritas carnium, sed patefacta sunt ossa virtutum. Hinc de eis per Sapientiam dicitur: *Deus tentavit illos, & in-* Sap. 3. c *venit illos dignos se.* Tentati sunt quippe adversitate plagarum, sed digni inventi sunt nudatione ossium. Nam quia hæc eorum illa tentatio est, quæ ex flagellis adhibetur, illic apertè declaratur, dum sequitur: *Tamquam aurum in fornace probavit illos,* Ibid. b *& quasi holocausti hostiam accepit illos.* Quia ergo uniuscujusque vires non nisi per adversa patefiunt, bene dicitur: [*Tabescet enim caro ejus, & ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur.*] Tabescit enim caro, dum omne quod fluxum infirmumque est, flagellis atteritur. Nudantur ossa, dum per hæc in nobis etiam quod validum latet aperitur. Quia verò, sicut & superiùs dictum est, in ipsa adversitate tentationis non solùm detegitur robur fortitudinis, sed etiam cognoscitur infirmitas humanitatis: & tentatus quisque ostendit quidem quantum de Deo profecerit, sed in ipsis flagellorum afflictionibus etiam quantum de semetipso sit infirmus, agnoscit; quia non tantummodo nudantur ossa, sed etiam tabescit caro; aptè subjungitur.

Quòd qui tentantur, corruptioni & morti appropinquant, nisi per Dei gratiam liberentur, quæ utiliter plerumque se subtrahit, & quàm nihil sit homo sine illa, ex propria infirmitate intelligit.

CAPUT XIX.

Appropinquabit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.] Tentati enim uniuscujusque justi anima corruptioni appropinquare dicitur,

quando ne eam virtus possit extollere, per flagella compellitur quid sit ex propria infirmitate sentire. Corruptioni videlicet appropinquat; quia ex suis se viribus perditioni proximum non ignorat: ut hoc quod à perditione longè est, non sibi, sed Domino tribuat. Appropinquat verò mortiferis: quia ex infirmitate carnis proximum se peccatis mortem ferentibus respicit: à quibus divino munere tantò magis longè fit, quantò se eis proximum ex suis meritis deprehendit. Per contemplationem conditionis suæ David corruptioni appropinquaverat, cùm dicebat: *Memento Domine, quòd pulvis sumus: homo sicut fœnum dies ejus.* Per contemplationem quoque infirmitatis propriæ Paulus mortiferis appropinquaverat, cùm dicebat: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Corruptioni ergo & mortiferis appropinquare, est considerata infirmitate humanitatis suæ, peccatorem se ex suis meritis cernere, atque apud se arrogantiam ex propriis viribus non habere. Quid enim sumus, si à conditoris nostri protectione deseramur? Quæ nimirum protectio minùs necessaria creditur, si semper habeatur. Sed utiliter plerumque subtrahitur, ut sibimetipsi homo quàm sine illa nihil sit, ostendatur. Manus igitur Dei aliquando nos nobis per adversa insinuat, quæ etiam nescientes nos in prosperis portat. Qua destituti dum cadere incipimus, & tamen adjuti retinemur: & doctrina fit quòd in lapsu trepidamus, & custodia quòd in statu permanemus.

Psal. 102. c

Rom. 7. d

Nemo ergo se alicujus virtutis æstimet, etiam cùm quid fortiter potest: quia si divina protectio deserat, ibi repente enerviter obruitur, ubi se valenter stare gloriabatur. Quid est enim, quòd vir Dei contra altare Samariæ ad prophetandum directus, præsente rege auctoritatem liberæ vocis exercuit, ejusdemque regis extensum brachium in rigorem * miserabiliter adstrinxit, quod tamen mox misericorditer saluti restituit? Cujus in domo invitatus comedere noluit: quia ne in via comederet, prohibitionis Dominicæ præcepta servavit. Qui tamen in eadem via & seductus comedit, & pastus interiit. Qua in re quid subtili consideratione colligimus, quid, ut ita dixerim, formidandum suspicamur: nisi quòd forsitan, quia apud semetipsum tacitus, pro præceptis Dominicis regem se contempsisse gloriabatur, ab interna mox soliditate quassatus est: & inde ei in opere culpa subrepsit, unde gloria in corde surrexit: ut prophetæ falsi verbis deceptus discceret, quia nequaquam propriæ fortitudinis fuerit, quòd regis verbis restitisset. Bene autem ex ejus ore mortis sententiam accepit, cujus seductione à vitæ præcepto deviavit: ut inde pœnam veraciter sumeret, unde culpam negligenter admisisset. Quia igitur unumquemque electum suum divina gratia tunc magis erudiendo custodit, cùm quasi percutiens deserit, dicatur rectè: [*Appropinquabit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis*:] ut quò se suis viribus vicinum morti per adversa considerat, eò in cunctis quæ fortiter egerit, ad divinæ spei munimen fugiens solidiùs vivat.

3. Reg. 13. b

* *al.* mirabiliter

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB, *LIBER VIGESIMVS QVARTVS.*

CAPUT PRIMUM.

ELIU vim supernæ dispensationis insinuans, de electi uniuscujusque percussione intulit, dicens: [*Appropinquabit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.*] Et dum tentatum hominem demonstrat unum, in qua tentatione sit positum humanum genus ostendit universum: dumque narrat quid specialiter agatur in singulis, liquidò intimat quid generaliter agatur in cunctis. Sic enim tentationem expressit quorumdam, propriè singulorum, ut possit intelligi & universaliter omnium. Cunctum quippe electorum genus in hac vita hujus tædio laboris afficitur. Unde & mox huic generali pestilentiæ generale subintulit remedium medicinæ, dicens.

Quòd Christus, magni consilii angelus, similis nobis, locutus est æquitatem, homo pro hominibus interpellans: & impetravit indulgentiam, exauditus pro sua reverentia.

CAPUT II.

SI fuerit pro eo angelus loquens unum de similibus, ut annunciet hominis æquitatem, miserebitur ejus,] Quis enim est iste angelus, nisi ille qui per Prophetam dicitur *magni consilii angelus?* Quia enim Græca lingua evangelizare, denunciare dicitur: semetipsum nobis annuncians Dominus angelus vocatur. Et bene ait: [*Si fuerit pro eo angelus loquens;*] quia, sicut ait Apostolus, etiam interpellat pro nobis. Sed quid pro nobis loquatur, audiamus: [*Unum de similibus.*] Mos medicinæ est, ut aliquando similia similibus, aliquando contraria contrariis curet. Nam sæpe calida calidis, frigida frigidis: sæpe autem frigida calidis, calida frigidis sanare consuevit. Veniens ergo ad nos desuper medicus noster, tantisque nos inveniens languoribus pressos; quiddam nobis simile, & quiddam contrarium apposuit. Ad homines quippe homo venit, sed ad peccatores justus: concordavit nobis veritate naturæ, sed discrepavit à nobis rigore justitiæ. Vitiosus enim homo corrigi non poterat nisi per Deum. Videri autem debuit, qui corrigebat: ut præbendo imitationis formam, anteactæ malitiæ mutaret vitam. Sed videri ab homine non poterat Deus, ergo homo factus est, ut videri potuisset. Justus igitur atque invisibilis Deus, apparuit similis nobis homo visibilis: ut dum videtur ex simili, curaret ex justo: & dum veritate generis concordat conditioni, virtute artis obviaret ægritudini. Quia ergo in carne veniens Dominus,

Esa. 9. b Iuxta LXX.

Rom. 8. g

non

non culpam noſtram ex vitio, non pœnam ex ne-
ceſſitate ſuſcepit, (nulla enim labe peccati pollu-
tus, reatus noſtri teneri conditione non potuit,
atque ideo mortem noſtram omni neceſſitate cal-
cata, cùm voluit, ſponte ſuſcepit) rectè dicitur,
quòd pro tentato homine iſte angelus unum de ſi-
milibus loquitur : quia nec ita natus ut reliqui, nec
ita mortuus, nec ita reſuſcitatus. Non enim coo-
Luc. 1. d perante coitu, ſed Spiritu ſancto ſuperveniente
conceptus eſt. Natus autem materna viſcera & fe-
cunda exhibuit, & incorrupta ſervavit. Rurſum
nos omnes cùm nolumus, morimur ; quia ad ſol-
vendæ pœnæ debitum culpæ noſtræ conditione
coarctamur : ille autem, quia nulli admixtus eſt
culpæ, nulli ex neceſſitate ſuccubuit pœnæ Sed
quia culpam noſtram dominando ſubdidit, pœ-
nam noſtram miſerando ſuſcepit, ſicut ipſe ait:
Ioan. 10. e *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & pote-*
ſtatem habeo iterùm ſumendi eam Qui etiam præmi-
ſit : *Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à me-*
ipſo. Rurſum non ut reliqui ſuſcitatus eſt : quia no-
ſtra reſurrectio in ſæculi finem dilata eſt, illius ve-
rò die tertio celebrata. Et nos quidem per illum re-
ſurgimus, nam ipſe per ſe. Neque enim, qui Deus
erat, ſicut nos ab alio ut reſuſcitari potuiſſet, in-
digebat. In eo ergo ejus reſurrectio diſtat à no-
ſtra, quòd non per noſmetipſos reſurgimus, ſicut
ipſe. Pro eo enim quòd ſimpliciter homines ſumus,
ſuperiori adjutorio ut reſurgere valeamus, indige-
mus. Ille autem ejuſdem reſurrectionis vim cum
Patre & Spiritu ſancto Deus exhibuit, quam ta-
3. men ſolus in humanitate percepit. Quia igitur Do-
minus verè natus, verè mortuus, verè ſuſcitatus,
in omnibus tamen diſtat à nobis magnitudine po-
tentiæ, ſed ſola concordat nobis veritate naturæ ;
bene dicitur, quia pro nobis angelus iſte unum de
ſimilibus loquitur. Cùm enim in cunctis opera-
tionibus ſuis immenſa nos virtute tranſcendat, in
uno tamen à nobis, id eſt, in formæ veritate non
diſcrepat. Per hoc pro nobis Patri loquitur, per
quod ſemetipſum nobis ſimilem oſtendit. Loqui
quippe ejus, vel interpellare, eſt, ipſum ſe pro
hominibus hominem demonſtrare. Et bene cùm di-
xiſſet : [*Vnum de ſimilibus loquitur,*] illico adjun-
xit : [*Vt annunciet hominis æquitatem.*] Quia niſi
ille hominibus ſimilis fieret, æquus homo ante
Deum non appareret. Inde quippe annunciat æqui-
tatem noſtram, unde ſuſcipere dignatus eſt infir-
Gen. 3. a mitatem noſtram. Omnes videlicet nos inimica
illa perſuaſio in culpæ contagio ab ipſa radice pol-
luerat, nulluſque erat, qui apud Deum pro pecca-
toribus loquens, à peccato liber appareret : quia
Rom. 5. c ex eadem maſſa editos, æque cunctos per reatus
involverat. Proinde venit ad nos Unigenitus Pa-
tris : aſſumpſit ex nobis naturam, non perpetrans
culpam. Sine peccato quippe eſſe debuit, qui pro
peccatoribus intervenire potuiſſet : quia nimirum
alienæ pollutionis contagia non tergeret, ſi pro-
pria ſuſtineret. Bene ergo dicitur, quia in eo quòd
ſimilis apparuit, æquitatem hominis annunciavit.
Intercedens enim pro peccatoribus, ſemetipſum
juſtum hominem, qui pro aliis indulgentiam me-
reretur, oſtendit. Sequitur.

Quòd in eo quòd Verbum caro factum eſt, & in pro-
prio ſanguine Chriſtus introivit in ſancta,
noſtra redemptio inventa eſt.

CAPUT III.

Miſerebitur ejus, & dicet : Libera eum, ut non
deſcendat in corruptionem : inveni in quo ei
1. Tim. 2. b *propitier.*] Mediator Dei & hominum, homo Je-
Phil. 2. a ſus in eo miſeretur homini, quo formam homi-
nis ſumpſit : qua miſericordia pro redempto ho-
mine dicit Patri : [*Libera eum, ut non deſcendat*

A *in corruptionem.*] Sicut jam ſuprà diximus, dice-
re ejus eſt, liberare hominem ; naturam homi-
nis aſſumendo liberam demonſtrare. Ex ea quippe
carne quam ſumpſit, etiam hanc oſtendit liberam
quam redemit. Quæ redempta videlicet caro nos
ſumus, qui conditione noſtri reatus aſtringimur.
Sed mediatoris tanti æquitate liberamur, ſicut
ipſe ait : *Si vos Filius liberaverit, verè liberi eri-* Ioan 8. d
tis. Et bene pro hoc redempto homine dicitur :
[*Non deſcendat in corruptionem.*] Superiùs enim
dictum fuerat : [*Appropinquabit corruptioni ani-* 4.
ma ejus ;] poſtmodum dicitur : (*Non deſcendat*
in corruptionem.) ac ſi diceret : Quia cognoſcendo
infirmitatem ſuam, eſſe ſe corruptioni proximum
non ignorat, idcirco ad corruptionis interitum
B non deſcendat. Ad corruptionem enim juſtè deſ-
cenderet, ſi ſuis viribus longè ſe à corruptione
eſſe judicaret. Sed quia corruptioni appropinqua-
vit humiliter, debet ab ea miſericorditer liberari :
ut eò contra impugnantia vitia fortis ſit, quò ſe
ſuis meritis agnoſcit infirmum. Quiſquis enim ſu-
pra ſe extollitur, ipſo elationis ſuæ pondere gra-
vatur : & eò ſe in infimis mergit, quò in ſuper-
biæ vitium proruens, ab eo qui verè excelſus eſt,
elongavit : atque inde magis ima appetit, unde
ſe conjunctum ſummis æſtimavit ; ſicut per Pro-
phetam extollenti ſe animæ dicitur : *Quò pulchrior* Exec 32.
es deſcende, & dormi cum incircumciſis. Omnis d
enim qui fœditatem infirmitatis ſuæ conſiderare
negligit, ſed per elationis faſtum virtutis ſuæ glo-
riam attendit, unde pulchrior eſt, inde deſcen-
dit : quia extollendo ſe de ſuis meritis, inde in
C ima deteriùs corruit, unde glorioſum ſe eſſe judi-
cavit. Qui deſcendens cum incircumciſis dormit :
quia in æterna morte cum ceteris peccatoribus de-
ficit. Quia ergo homo iſte humiliter corruptioni
ſe propinquum eſſe cognovit, bene de eo dicitur :
[*Libera eum, ut non deſcendat in corruptionem :*]
ut eò magis evadat pœnam, quò oculos ſuos non * * al.
avertit à culpa. Quia verò nullus erat cujus me- adverſit
ad cul-
ritis nobis Dominus propitiari debuiſſet ; Unige- pam.
nitus Patris, formam infirmitatis noſtræ ſuſcipiens,
ſolus juſtus apparuit, ut pro peccatoribus interce- Phil. 2. a
deret. Et bene pro redempto homine iſto loquens
angelus dicit : [*Inveni in quo propitier ei.*] Ac ſi
apertè mediator Dei & hominum dicat : Quia
nullus hominum fuit, qui coram Deo interceſſor
D juſtus pro hominibus appareret, memetipſum ad
propitiandum hominibus hominem feci : & dum
me hominem exhibui, in quo juſtè hominibus pro-
pitiarer inveni. Et quia infirmitatem ſuſcipiens Do-
minus, dum pœnam noſtram moriendo toleravit,
corruptionem noſtram reſurgendo mutavit. Bene
ergo iſte angelus mortalitatis noſtræ flagella ſubjun-
git, eorumque miſeretur, dicens : [*Conſumpta eſt* Gen. 3. d
caro ejus à ſuppliciis ; revertatur ad dies adoleſcen-
tiæ ſuæ] In illo quippe primo homine à Deo rece-
dente, repulſi à paradiſi à gaudiis, in hanc morta-
lis vitæ ærumnam cecidimus : & quàm gravem
culpam ſerpentis ſuaſione commiſimus, pœna no-
ſtræ ultionis ſentimus. Huc enim lapſi, nihil extra
E Deum, niſi quo affligeremur, invenimus. Et quia
per oculorum viſum carnem ſecuti ſumus, de ipſa
carne quam præceptis Dei præpoſuimus, flagella-
mur. In ipſa quippe quotidie gemitum, in ipſa cru-
ciatum, in ipſa interitum patimur : ut hoc nobis mi-
ra diſpoſitione Dominus in pœnam verteret, per
quod fecimus culpam : nec aliunde eſſe interim cen-
ſura ſupplicii, niſi unde fuerat cauſa peccati : ut ejus
carnis amaritudine homo erudiretur ad vitam, cujus
oblectatione ſuperbiæ pervenit ad mortem. Quia er-
go innumeris humanum genus carnalis vitæ ſuppli-
ciis premebatur, ſed redemptore noſtro veniente, &
vitia corruptionis noſtræ & tormenta delera ſunt,
dicatur de hoc redempto homine.

Quod Christo interpellante pro nobis, genus humanum tentationum tormentis consumptum, reversum est ad id, unde ceciderat, antequam peccaret.

CAPUT IV.

5. Consumpta est caro ejus à suppliciis; revertatur ad dies adolescentiæ suæ.] Ac si diceret: Mortalitatis suæ pœna in quadam vetustatis suæ senectute dejectus est: revertatur ad dies adolescentiæ suæ, id est, prioris vitæ integritate renovetur: ut non eò maneat, quò lapsus est; sed ad hoc redemptus redeat, ad quod percipiendum conditus fuit. Scriptura enim sacra sæpe adolescentiam pro novitate vitæ ponere consuevit. Unde venienti sponso dicitur: *Adolescentulæ dilexerunt te*; id est, electorum animæ gratia baptismatis renovatæ, quæ non in vitæ veteris usu deficiunt, sed novi hominis conversatione decorantur. Senectutem quippe veteris hominis inter vitia tabescentem deflebat ille, qui ait: *Inveteravi inter omnes inimicos meos.* E contra alius gaudere in virtutibus admonens dicit: *Lætare juvenis in adolescentia tua.* Ac si diceret: Fortis quisque gaudeat in renovatione sua; id est, lætitiam suam non in vitæ veteris voluptate, sed in conversationis novæ virtute constituat. Quia verò ad hoc novitatis robur non nostris viribus, sed Redemptore interveniente revocamur; pro hoc flagellato homine deprecans angelus dicat: [*Revertatur ad dies adolescentiæ suæ.*] Et quia dum Redemptor noster Patrem pro nobis interpellat, nos quoque vitæ pristinæ torpore discusso, ad sitim orationis accendimur, aptè de hoc homine redempto subjungitur: [*Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit.*] Priùs enim postulare angelum, & postmodum hominem dicit: quia nisi antè ipse Dominus per incarnationem suam interpellans Patrem, vitam nostram peteret, numquam se insensibilitas nostra ad postulanda ea quæ æterna sunt, excitaret. Sed incarnationis ejus præcessit oratio, ut torporis nostri evigilatio subsequatur.

Cant. 1. a

Psal. 6. b

Eccle. 11. d

Quòd post laberes tentationum, orationum instantiam, placato Deo servi ejus quasi in excessu mentis suspensi, dum præsentia contemnunt, quædam de Deo sentiunt, quæ tamen effari non possunt.

CAPUT V.

6. Quia verò post tentationes, sæpe post immensas amaritudines menti nostræ in occulto gaudio lux veritatis erumpit; bene de hoc tentato homine & deprecante subjungitur: [*Et videbit faciem ejus in jubilo.*] Superiùs dictum est, quomodo Deus innotescendo afficit: nunc verò dicitur, quomodo dum innotescit, exhilarat. Aliter enim quisque compungitur, cùm interna intuens, malorum suorum pavore terretur: aliter verò compungitur, cùm gaudia superna conspiciens, spe quadam & securitate roboratur. Illa compunctio afficientes & tristes, hæc verò lætas lacrymas movet. Jubilum namque dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quòd nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri: & tamen quibusdam motibus proditur, quamvis nullis proprietatibus exprimatur. Unde David propheta intuens electorum animas tantum gaudium mente concipere, quantum sermone non valent aperire, ait: *Beatus populus, qui scit jubilationem.* Non enim ait, Qui loquitur; sed Qui scit: quia sciri quidem jubilatio intellectu potest, sed dicto exprimi non potest. Sentitur per illam quippe, quod ultra sensum est. Et cùm vix ad hoc contemplandum sufficiat conscientia sentientis, quomodo ad hoc exprimendum sufficiat lingua dicentis? Quia ergo cordibus nostris lux se veritatis insinuans, modò districtam justitiam prætendendo contristat, momò interna gaudia aperiendo lætificat; post tentationum amaritudines, post tribulationum luctus, aptè subjungitur: [*Videbit faciem ejus in jubilo.*] Menti enim nostræ de consideratione cæcitatis suæ priùs ignis tribulationis immittitur, ut omnis vitiorum ærugo concremetur: & tunc mundatis oculis cordis, illa lætitia patriæ cælestis aperitur, ut priùs purgemus lugendo, quod fecimus; & postmodum manifestiùs contemplemur per gaudia, quod quæramus. Priùs à mentis acie exurente tristitia, interposita malorum caligo detergitur; & tunc resplendente raptim coruscatione incircumscripti luminis illustratur. Quo utcumque conspecto, in gaudio cujusdam securitatis obsorbetur: & quasi post defectum vitæ præsentis ultra se rapta, in quadam novitate aliquo modo recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superni roris aspergitur: ibi non se sufficere ad id quod rapta est, contemplatur, & veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas, non videt. Cui veritati tantò magis se longè existimat, quantò magis appropinquat: quia nisi illam utcumque conspiceret, nequaquam eam conspicere se non posse sentiret. Adnisus ergo animi, dum in illam intenditur, immensitatis ejus coruscante circumstantia reverberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: & ideirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircumscriptam circumstantiam dilatat, quia eam inopia suæ circumscriptionis angustat. Unde & ad semetipsam citiùs labitur, & prospectis quasi quibusdam veritatis vestigiis, ad sua ima revocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta non solida & permanens visio, sed, ut ita dixerim, quasi quædam visionis imitatio, Dei facies dicitur. Quia enim per faciem quemlibet agnoscimus, non immerito cognitionem Dei, faciem ejus vocamus. Unde Jacob postquam cum angelo luctatus est, ait: *Vidi Dominum facie ad faciem.* Ac si diceret: Cognovi Dominum, quia me cognoscere ipse dignatus est. Quam cognitionem plenissimè fieri Paulus testatur in fine dicens: *Tunc cognoscam sicut & cognitus sum.* Quia ergo post laborum certamina, post tentationum fluctus sæpe in excessu anima suspenditur, ut cognitionem divinæ præsentiæ contempletur, quam tamen præsentiam & sentire possit, & explere non possit; rectè post tot labores de hoc tentato homine dicitur: (*Videbit faciem ejus in jubilo.*) Quia verò unusquisque quantò ampliùs cælestia contemplatur, tantò magis à terrena operatione corrigitur; bene post gratiam contemplationis, justitiam subdit operationis, dicens: (*Et reddet homini justitiam suam.*) Justitia nostra dicitur, non quæ ex nostro nostra est, sed quæ divina largitate fit nostra; sicut in Dominica oratione dicimus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Ecce & nostrum dicimus; & tamen, ut detur oramus. Noster quippe fit, cùm accipitur; qui tamen Dei est, quia ab illo datur. Et Dei ergo est ex munere, & noster fit veraciter per acceptionem. Ita ergo hoc loco homini suam justitiam Dominus reddit: non quam ex semetipso habuit, sed quam conditus ut haberet accepit, & in qua lapsus perseverare noluit. Illam ergo justitiam reddet Deus homini, ad quã conditus fuit, ut inhærere Deo libeat, ut minacem ejus sententiam pertimescat, ut serpentis callidi blandis jam promissionibus non credat. Quod enim in paradiso egit, hoc quotidie antiquus hostis agere non desistit. Verba quippe Dei de cordibus hominum molitur evellere, atque in eis ficta promissionis suæ blandimenta radicare: quotidie id quod Deus minatur, levigat, & ad hoc

Psal. 88. c

Matt. 6. b

Gen. 32. g

1. Cor. 3. d

Gen. 3. e

credendum, quod falsum promittit, invitat. Falsò enim pollicetur temporalia, ut mentibus hominum ea suppliciа leviget, quæ Deus minatur æterna. Nam cùm præsentis vitæ gloriam spondet, quid aliud dicit quàm, *Gustate, & eritis sicut dii?* Ac
8. si apertè dicat: Temporalem concupiscentiam tangite, & in hoc mundo sublimes apparete. Et cùm timorem divinæ sententiæ amovere conatur, quid aliud loquitur, quàm id quod primis hominibus dixit: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi?* Sed quia divino
Ibid. munere redemptus homo justitiam recepit, quam dudum conditus amisit; robustiorem se jam contra blandimenta callidæ persuasionis exercet; quia experimento didicit quantùm obediens esse debeat præcepto. Et quem tunc culpa duxit ad pœnam, nunc pœna sua restringit à culpa: ut tantò magis delinquere metuat, quantò cogente supplicio & ipse jam quod perpetravit, accusat. Unde & sequitur.

Quòd qui sanctorum patrum exempla respicit, eorum comparatione se inferiorem cognoscit.

CAPUT VI.

RESPICIET homines, & dicet: Peccavi.] Sed peccatorem se non cognosceret, si justitiam non haberet. Nemo quippe tortitudinem suam, nisi, cùm rectus esse cœperit, deprehendit. Nam qui omnino perversus est, neque hoc potest videre, quod est. Qui verò peccatorem se intelligit, jam ex parte aliqua justus esse inchoavit, atque id quod non justus fecerat, ex eo quòd justus est, accusat. Qua accusatione sua Deo inhærere inchoat, dum rectum contra se judicium proferens, hoc in se, quod illi sentit displicere, condemnat. Receptâ ergo justitiâ suâ dicit homo iste: [*Peccavi.*] Et notandum, quod præmittitur: [*Respiciet homines*;] & tunc deinde subjungitur: [*Et dicet, Peccavi*] Ideo enim nonnulli peccasse se nesciunt, quia homines non attendunt. Nam si considerarent homines, citiùs agnoscerent quantum peccando infra homines cecidissent. Et quamvis Scriptura sacra aliquando homines ponere soleat humana sapientes, sicut ait Apostolus:
1. Cor. 3. a *Cùm enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis?* & paulò pòst subjicit, dicens: *Nonne homines estis?* nonnumquam tamen homines dicit D eos, quos à bestiis ratio distinguit, id est, quos non atteri bestiali passionum motu demonstrat. Quibus
Ezec. 34. g per Prophetam Dominus dicit: *Vos autem greges pascuæ meæ homines estis:* quia illos nimirum Dominus pascit, quos voluptas carnis jumentorum more non afficit. At contrà hi, qui carnali affectioni succumbunt, non jam homines, sed jumenta nominantur: sicut de quibusdam, qui in peccato suo moriuntur, per Prophetam dicitur: *Computruerunt*
Ioel. 1. d *jumenta in stercore suo.* Jumenta quippe in stercore suo computrescere, est carnales homines in fœtore luxuriæ vitam finire. Non enim esse homines, sed jumenta declarantur; de quibus per Prophetam
Hiere. 5. c dicitur: *Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.* Et de quibus Propheta alius dicit: *Vt carnes*
Ezec. 23. d *asinorum, carnes eorum: & fluxus equorum, fluxus* E
Psal. 48. d *eorum.* Unde & per David dicitur: *Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Cùm ergo vocentur homines hi, qui justitiæ ratione suffulti sunt; & irrationabilia jumenta nominentur hi, qui carnali delectationi deserviunt; rectè de hoc pœnitente dicitur: [*Respiciet homines, & dicet:*
9. *Peccavi.*] Ac si dicatur: Sanctorum virorum exempla conspicit, atque eorum comparatione se pensans, iniquum se esse deprehendit. Qui enim plenissimè intelligere appetit qualis est, tales nimirum debet conspicere, qualis non est: ut ex bonorum forma metiatur, quanto ipse deserto bono deformis est. Ex his quippe, quibus plenissimè bona adsunt, perpendit rectè, quæ sibi minus sunt: atque in illorum pulchritudine conspicit fœditatem suam, quam in semetipso & potest perpeti, & sentire non potest. Lucem namque debet conspicere, qui vult de tenebris judicare; ut in illa videat quid de tenebris æstimet, per quas videre præpeditur. Peccator namque si incognita vita justorum semetipsum conspicit, peccatorem se nullatenus comprehendit. Videre enim se non potest, quia fulgorem lucis nesciens, cùm semetipsum conspicit, quid aliud quàm tenebras attendit? Justorum ergo debemus vitam conspicere, ut subtiliter deprehendamus nostram. Illorum videlicet species, quasi quædam forma nobis imitanda proponitur: quia viva lectio est vita bonorum. Unde & non immeritò iidem justi in
B sacro eloquio libri nominantur, sicut scriptum est:
Apoc. 20. *Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ: & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in*
b *libris.* Liber namque vitæ est ipsa visio advenientis judicis. In quo quasi scriptum est omne mandatum: quia quisquis eum viderit, mox teste conscientia quidquid non fecit, intelligit. Libri etiam aperti referuntur: quia justorum tunc vita conspicitur, in quibus mandata cælestia opere impressa cernuntur. Et judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris: quia in ostensa vita justorum, quasi in expansione librorum legunt bonum quod agere ipsi noluerunt, atque ex eorum qui fecerunt, comparatione damnantur. Ne ergo unusquisque tunc videns eos, quod non fecit defleat; nunc in eis, quod imitetur, attendat. Quod quidem facere electi non cessant. Meliorem namque vitam considerant, & deterioris usus conversationem mutant. Unde sponsi to.
voce sanctæ Ecclesiæ in Canticis canticorum dicitur: *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli,* Cant. 4.
b *qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.* Quæ enim sunt duo ubera, nisi ex Judæa ac gentilitate veniens uterque populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapientiæ arcano est cordis infixus? Ex quo populo hi qui electi sunt, idcirco capreæ hinnulis comparantur; quia per humilitatem quidem parvos sese ac peccatores intelligunt, sed eis per charitatem currentibus, si qua obstacula de impedimento temporalitatis obviant, transeunt, & datis contemplationis saltibus ad superna transcendunt. Qui ut hæc agant, præcedentium sanctorum exempla conspiciunt. Unde & in liliis pasci referuntur. Quid enim per lilia, nisi illorum vita declaratur, qui veraciter dicunt:
2. Cor. 2. c *Christi bonus odor sumus Deo?* Electi ergo, ut asse-
d qui summa prævaleant, conspecta odorifera & candida justorum vita, satiantur. Jam quidem videre Dominum sitiunt, jam de ejus contemplatione satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac vita positi necdum valent, per præcedentium interim patrum exempla pascuntur. Unde & aptè illic tempus de ipso liliorum pastu definitur, dum dicitur: *Donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.* Tamdiu quippe refici justorum exemplis indigemus, donec præsentis mortalitatis umbras, æterno die aspirante, transeamus. Cùm enim hujus temporalitatis umbra, transacta hac mortalitate, fuerit inclinata, quia ipsius diei internum lumen cernimus, nequaquam jam appetimus, ut ad amorem ejus per aliorum exempla flagremus. Nunc autem, quia necdum eum intueri possumus, summopere necesse est, ut eorum qui illum perfectè secuti sunt, conspectis actionibus incitemur. Intueamur ergo quàm pulchra est agilitas sequentium, & videamus quàm turpis sit hebetudo pigrorum. Statim namque, ut bene agentium gesta respicimus, nosmetipsos confusione intima ulciscente judicamus: mox verecundia mentem concutit, mox justè sæviens reatus addicit; & vehementur hoc etiam displicet,

quod adhuc fortasse turpiter libet. Unde bene per Ezechielem dicitur: *Fili hominis ostende domui Israel templum, ut confundantur ab iniquitatibus suis, & metiantur fabricam, & erubescant ex omnibus quæ fecerunt.* Templum quippe Dei filiis Israel ad confusionem ostenditur, quando uniuscujusque justi anima, quam inspirando Deus inhabitat, quanta sanctitate fulgeat, ad confusionem suam peccatoribus demonstratur: ut in illa bonum quod negligunt, videant, & in seipsis malum quod operantur, erubescant. Metiri verò fabricam, est pensare subtiliter justorum vitam. Sed dum metimur fabricam, necesse est ut ex cunctis quæ facimus, erubescamus: quia bonorum vitam quantò subtiliùs pensando discutimus, tantò severiùs in nobis omnia iniquè gesta reprobamus. Bene autem Prophetæ dicitur, ut ostendat templum. Quia enim justorum rectitudinem considerare peccator dissimulat, saltem hanc ex voce prædicantis agnoscat. Templum quippe peccatoribus ostendere, est sponte sua considerare nolentibus rectorum opera narrare. Qui itaque, sicut diximus, perduci ad summa desiderant, semper necesse est, ut meliorum profectibus intendant: quatenus tantò districtiùs in se culpas judicent, quantò in illis altiùs, quod admirentur, vident. Sed quid ista de peccantibus dicimus, cùm ipsos quoque operatores justitiæ tanta provehi dispensatione videamus? Alius namque donum scientiæ accipit: & tamen ad virtutem miræ abstinentiæ non pertingit. Alius magna abstinentiæ virtute accingitur: nec tamen in summa scientiæ contemplatione dilatatur. Alius per prophetiæ spiritum valet omnia ventura prænoscere: sed tamen per curationis gratiam non valet præsentis molestiæ mala sublevare. Alius per curationis gratiam mala præsentis molestiæ sublevat: sed tamen quia prophetiæ spiritum non habet, quid sequatur, ignorat. Alius indigentibus multa jam propria largiri potest: sed tamen injustè agentibus obviare liberè non potest. Alius injustè agentibus audacter pro Deo obviat: sed tamen indigentibus, quæ habet, tribuere omnia recusat. Alius jam & ab otioso se sermone restringens, linguæ lasciviam superat: sed tamen adhuc insurgentes iræ stimulos perfectè non calcat. Alius insurgentem iram jam perfectè edomat: sed tamen adhuc linguam in lætitiam relaxat. Quid est hoc, quòd iste eo bono indiget, quo alius pollet: & ille cùm multis polleat, abundè aliis bonum adesse considerat quod sibi deesse suspirat? nisi quòd mira nobiscum dispensatione agitur, ut per hoc quod alter habet, & iste non habet, unus altero melior ostendatur: quatenus tantò ardentiùs ad humilitatem quisque proficiat, quantò ex bonis quæ non habet, inferiorem se habentibus pensat. Sicque fit, ut dum ille in isto, atque hic in illo respicit quod admiretur, distincta bona & ab altitudine elationis reprimant, & ad studium profectus accendant. Magna namque sollicitudine ad curam nostræ meliorationis accingimur, quando id virtutis in aliis cernimus, quod non habemus. Unde Ezechiel propheta, cùm volantia animalia descripsisset, adjunxit: *Et audivi post me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco sancto suo: & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram.* Quid namque alas animalium, nisi virtutes debemus sentire sanctorum? Qui dum terrena despiciunt, ad cælestia volando sublevantur. Unde rectè etiam per Esaiam dicitur: *Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas ut aquilæ.* Volantia itaquè animalia alis suis se vicissim feriunt; quia sanctorum mentes in eo quòd supernа appetunt, consideratis invicem alternis virtutibus excitantur. Ala enim sua me percutit, qui exemplo sanctitatis propriæ me ad melius accendit. Et alâ meâ vicinum animal ferio, si aliquando alteri opus bonum, quod imitetur, ostendo. Sed quia sanctorum vitam significari istis animalibus diximus, libet in ipso volatu animalium oculos mentis attollere, & quanta vicissim alarum percussione se excitent, subtili consideratione pensare. Paulus namque, cùm ceterorum sanctorum sollicitudinem in prædicatione robustiùs laborando transcenderet, ut ab elatione se premeret, & vires suas in humilitatis gremio nutriret, crudelitatis suæ antiquæ non immemor, Apostolorum omnium innocentiam contemplatus, ait: *Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus; quia persecutus sum Ecclesiam Dei.* Et tamen eorumdem omnium Apostolorum primus, quasi accepti principatus oblitus, ac si minus ipse aliquid saperet, in Paulo sapientiam miratur, dicens: *Sicut & charissimus frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu.* Ecce Paulus in Apostolis miratur innocentiam, ecce Apostolorum princeps miratur in Paulo sapientiam. Quid est hoc, nisi quòd sancti viri, dum virtutum consideratione vicissim sibi alios præferunt, volantia animalia alarum percussione se tangunt: ut eò ad volatum se altiùs excitent, quò humiliùs alter in altero quod admiretur videt? Hinc itaque colligendum est, quanta debemus sollicitudine meliorum vitam conspicere nos, qui in infimis jacemus, & hi qui jam tanta sanctitate sublimes sunt, ut per humilitatis gressum ad majora proficiant, adhuc quærunt in aliis quod imitantes admirentur. Sed hæc reprobi nesciunt; quia mentis oculos semper in infimis premunt: qui & si quando in viam Domini veniunt, non ad meliorum vestigia, sed ad intuenda semper deteriorum exempla vertuntur. Neque enim eorum vitam considerant, quibus se humiliando postponant, sed quibus superbiendo se præferant. Deteriores namque respiciunt, quibus meliores se esse gloriantur; & idcirco proficere ad meliora non possunt, quia hoc sibi sufficere æstimant, quòd pessimos antecedunt. O miseri, viam pergunt, & in terga respiciunt. Per spem quidem, quasi ante se pedem proferunt, sed per considerationem pravorum hominum post se oculos tendunt. Recti videri appetunt, sed ad inveniendos se tortam regulam sumunt. Si enim semetipsos quales sunt cognoscere appetunt, non deteriorum conspicere, sed meliorum exempla debuerant. Idcirco ergo peccatores se esse non intelligunt, quia homines non attendunt. Nam si homines attenderent, quantum peccando distarent à bonis hominibus, invenirent. De hoc ergo pœnitente, qui idcirco bonorum exempla considerat, ut sibimetipsi quantum à bono receſſit innotescat, bene dicitur: [*Respiciet homines, & dicet: Peccavi, & verè deliqui, & ut eram dignus non recepi.*] Peccatores se esse plerumque confitentur etiam qui se peccasse non credunt. Nam sæpe contingit, ut passim se homines iniquos esse fateantur: sed cùm peccata sua veraciter aliis arguentibus audiunt, defendunt se summopere, atque innocentes videri conantur. Unusquisque ergo cùm talis est, si deliquisse se dicit, verè non dicit; quippe qui peccatorem se non ex cordis intimo, sed verbotenus asserit. Quia enim scriptum est: *Justus in principio accusator est sui*: iste de confessione peccati ornari voluit, non humiliari: per accusationem suam humilis appetiit videri, non esse. Nam si confitendo peccatum, esse humilis veraciter appeteret, de perpetratione peccati arguentes se alios non impugnaret. Itaque justus vitam suam judicans, per exempla meliorũ ex cordis intimo cognoscit se esse quod dicit. Ait enim: *Peccavi, & verè deliqui.*] Atque de eo ipso quod

Exec. 14. c

2. Cor. 12. b

Ezech. 3. c

Esa. 40. f

1. Cor. 15. b

2. Pet. 3. d

Prov. 18. e

tolerat flagello subjungit: [*Et ut eram dignus non recepi.*] Unusquisque enim in flagello positus, minus adhuc peccata sua considerat, si vel tantùm, vel ampliùs se percussum, quàm merebatur, existimat. Iste autem, quia quantò majorum exempla considerat, tantò districtiori examinatione se pensat, minùs se percussum, quàm merebatur, agnoscit: quia in illorum justitia conspicit, quàm gravis sibi culpa fuerit quòd erravit; & idcirco hoc quod patitur, districtum esse non sentit, quia districtè novit pensare quod fecit. Valde autem facile est, ut peccatorem se quisque, cùm nihil pro peccato suo patitur, fateatur. Securè videlicet iniquos nos dicimus, cùm vindictam nullam de iniquitate sentimus. Nam peccatores nos quidem in tranquillitate loquimur, sed cùm de peccatis ipsis flagello interveniente corripimur, murmuramus. Pœna ergo nos interrogat, si veraciter cognoscimus culpam. Vir itaque justus, quia culpam suam districtè considerat, etiam in flagello positus dicat: [*Et ut dignus eram non recepi.*] Sequitur: [*Liberavit enim animam suam, ne pergeret in interitum*] Quia præveniente divina gratia in operatione bona, nostrum liberum arbitrium sequitur, nosmetipsos liberare dicimur, qui liberanti nos Domino consentimus. 1.Cor.15, 10 Unde Paulus, cùm diceret: *Abundantius illis omnibus laboravi*; ne labores suos sibi tribuisse videretur, illico adjunxit: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Quia enim prævenientem Dei gratiam, etiam ipse per liberum arbitrium fuerat subsecutus, aptè subjungit, *Mecum*: ut & divino muneri non esset ingratus, & tamen à merito liberi arbitrij non remaneret extraneus. De hoc autem, qui liberatori suo semetipsum cognoscendo consensit, rectè dicit: [*Liberavit animam suam, ne pergetet in interitum*] Sequitur: [*Sed vivens lucem videret*] Lucem scilicet veritatis, quam corde mortuus videre non posset. Vel etiam certè, quia Dominus Ioan. 8. 6 dixit: *Ego sum lux mundi*; videbunt lucem etiam mortui, quando omnes injusti eum venire ad judicium in humanitatis forma conspexerint. Sed vivens tunc lucem respicit, qui liberis oculis cordis in forma eum divinitatis attendit. Sequitur.

Quòd illa tentationum genera, quæ numerata sunt, operatur Deus in nobis, ut labore conversionis, & provocatione tentationis, & timore mortis attriti purgemur, & post amaritudines gaudia subsequantur.

CAPUT VII.

HAec omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.] De hoc tentato flagellatoque homine dictum superiùs fuerat: [*Abominabilis ei fit in vita sua panis; & appropinquavit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.*] Inferiùs verò subnexum est: [*Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit; & videbit faciem ejus in jubilo: & liberavit animam suam, ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.*] In his itaque jam collectis coacervatisque sententiis, & suprà mœror amaritudinis, & infrà subjuncta est lætitia securitatis, moxque post hæc dicitur: [*Hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.*] Ac si diceret: Quod semel de uno dixi, hoc tribus vicibus per singulos agitur. Sed solerter intuendum est, quæ tres istæ vices sint, quibus unusquisque homo anxietate mœroris afficitur, & post mœrorem protinus ad securitatem lætitiæ revocatur. Id enim superiùs, sicut jam dixi, narraverat, quòd & gravis priùs mœror afficit, & magna postmodum lætitia attollit. Igitur si vigilanter intendimus, has tres vices mœroris & lætitiæ in uniuscujusque electi animo istis alternari modis invenimus, id est, conversione, tentatione, & morte. In prima quippe quam diximus conversionis vice, gravis mœror est, cùm sua unusquisque peccata considerans, curarum sæcularium vult compedes rumpere, & viam Dei per spatium securæ conversationis ambulare: desideriorum temporalium onus grave abjicere, & * lene jugum Domini libera * al. le. servitute portare. Cogitanti enim ista, occurrit illa ve familiaris sua delectatio carnalis, quæ inveterata dudum, quantò eum diutiùs tenuit, tantò arctiùs astringit, atque à se tardiùs abire permittit. Et quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quando hinc spiritus vocat, hinc caro revocat: hinc amor novæ conversationis invitat, hinc usus vetustæ perversitatis impugnat: hinc desiderio ad cælestem patriam flagrat, & hinc in semetipso carnalem concupiscentiam tolerat, quæ eum etiam aliquo modo invitum delectat? Rectè ergo de hoc amarescente homine dici potest: [*Abominabilis ei fit in vita sua panis; & appropinquavit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.*] Sed quia divina gratia diu nos istis difficultatibus affici non permittit, ruptis peccatorum nostrorum vinculis citiùs nos ad libertatem novæ conversationis consolando perducit, & præcedentem tristitiam subsequens lætitia refovet: ita ut conversi uniuscujusque animus eo magis ad votum suum perveniendo gaudeat, quo magis se pro illo meminit laborando doluisse. Fit cordi immensa lætitia: quia ei quem desiderat, jam per spem securitatis propinquat, ut rectè de hoc dici debeat: [*Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit; & videbit faciem ejus in jubilo*] Vel certè: [*Liberavit animam suam ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret*] At ne conversus quisque jam sanctum se esse credat, & quem mœroris pugna superare non valuit, ne ipsa postmodum securitas sternat, dispensante Deo permittitur, ut post conversionem suam tentationum stimulis fatigetur. Jam quidem per conversionem Rubrum mare transitum est; sed adhuc in eremo vitæ præsentis ante faciem hostes occurrunt. Jam peccata præterita velut extinctos Ægyptios post terga relinquimus; sed adhuc nocentia vitia, quasi alij hostes obviant, ut ad terram promissionis pergentibus cœptum iter intercludant. Jam priores culpæ, velut insequentes adversarij, sola divina virtute prostratæ sunt; sed tentationum stimuli, quasi hostes alij contra faciem veniunt, qui & cum nostro labore superentur. Conversio videlicet securitatem parit, mater autem negligentiæ solet esse securitas. Ne ergo securitas negligentiam generet, scriptum est: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationē.* Eccli. 2. 1 Non enim ait, ad requiem, sed ad tentationem: quia hostis noster adhuc in hac vita nos positos, quantò magis nos sibi rebellare conspicit, tantò ampliùs expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra nos verò eò vehementiùs incitatur, quò ex corde nostro, quasi ex jure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub Matt. 4. quadam dispensatione figuravit, qui diabolum non 4 nisi post baptisma se tentare permisit, ut signum nobis quoddam futuræ * conversionis innueret, quòd membra ejus postquam ad Deum proficerent, tunc * al. acriores tentationum insidias tolerarent. Post pri- conversationis. mam igitur vicem mœroris atque lætitiæ, quam unusquisque per studium conversionis agnoscit, hæc secunda suboritur: quia ne securitatis negligentia dissolvatur, impulsu tentationis afficitur. Et quidem quisque in ipso conversionis initio magna plerumque excipitur dulcedine consolationis; sed durum laborem postmodum experitur probationis. Tres quippe modi sunt conversorum, inchoatio, mediet- 83. tas, atque perfectio. In inchoatione autem inveniunt blandimenta dulcedinis, in medio quoque tempore certamina tentationis, ad extremum verò perfectionem plenitudinis. Priùs ergo illos dulcia

suscipiunt, quæ consolentur; postmodum amara, quæ exerceant; & tunc demum suavia atque sublimia, quæ confirment. Nam & sponsam suam vir quisque priùs dulcibus blandimentis fovet, quam tamen jam conjunctam asperis increpationibus probat, probatam verò securis cogitationibus possidet. Unde & plebs Israëlitica, cùm despondente se Deo ad sacras mentis nuptias ex Ægypto vocaretur, quasi arrharum vice priùs accepit blandimenta signorum; conjuncta autem, probationibus exercetur in eremo; probata verò, in repromissionis terra virtutis plenitudine confirmatur. Antè igitur in miraculis degustavit quod appeteret, postmodum in labore tentata est, si custodire noverit quod gustasset: ad extremum quoque plenius accipere meruit, quod laboribus probata custodivit. Ita ergo vitam uniusquisque conversi, & inchoatio blanda permulcet, & aspera medietas probat, & plena pòst perfectio roborat. Nam sæpe conversi quique in ipso adhuc aditu inchoationis suæ, vel tranquillitatem pacatissimam carnis, vel dona prophetiæ, vel prædicamenta doctrinæ, vel signorum miracula, vel gratiam curationis accipiunt: post hæc autem duris tentationum probationibus fatigantur, à quibus tentationibus adhuc, cùm inciperent, valde liberos se esse crediderunt. Quod divinæ gratiæ dispensatione agitur, ne in inchoatione sua tentationum asperitate frangantur: quia si eorum initia amaritudo tentationis exciperet, tam facilè ad ea quæ reliquerant, redirent, quàm nec longiùs discesserant: nam contemptis priùs vitiis, quasi juxtà positis replicarentur. Unde & scriptum est: *Cùm emisisset Pharao populum, non eos duxit Dominus per viam terræ Philisthim, quæ vicina est, reputans ne fortè pœniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, & reverteretur in Aegyptum.* Ex Ægypto itaque exeuntibus è vicino bella subtrahuntur: quia derelinquentibus sæculum, quædam priùs tranquillitas ostenditur; ne in ipsa sua teneritudine atque inchoatione turbati, ad hoc territi redeant, quòd evaserunt. Priùs ergo suavitatem securitatis sentiunt, priùs pacis quiete nutriuntur: post cognitam verò dulcedinem, tantò jam tolerabilius tentationum certamina sustinent, quantò in Deo altiùs cognovere quod ament. Unde & Petrus priùs in montem ducitur, priùs claritatem transfigurationis Dominicæ contemplatur; & tunc demum tentari ancilla interrogante permittitur; ut per tentationem factus sibi ex infirmitate conscius, ad illud flendo & amando recurreret, quod vidisset: & cùm eum timoris unda in peccati pelagus raperet, esset prioris dulcedinis anchora, quæ retineret. Sæpe autem tam diutina sunt tentationum certamina, quàm longa inchoationum fuerant blandimenta. Sæpe verò majus datur in inchoatione dulcedinis, minus autem in labore probationis Sæpe minus in inchoatione dulcedinis, majus in labore probationis. Numquam verò laborē tentationis disparsequitur perfectio firmitatis: quia juxta summam certaminis remuneratur quisque plenitudine perfectionis. Plerumque autem in eo quisque conversus labitur, quòd dum quibusdam donis gratiæ, dulcedine inchoationis excipitur, confirmationem accepisse se perfectionis arbitratur, & plenitudinis consummationem æstimat, quæ adhuc blandimenta esse inchoationis ignorat. Unde fit, ut dum subita tentationis procella tangitur, despectum se Deo & perditum suspicetur. Qui si inchoationi suæ non passim crederet, adhuc in prosperis positus, mentem ad adversa præpararet, & vitiis venientibus postmodum tam firmiùs resisteret, quàm ea etiam sagaciùs prævidisset. Quæ quidem tranquillius si prævidet tolerat. Eorum tamen omnino certamina, etiam si prævideat, non declinat: quia cursus nostri itineris nequaquam peragitur sine pulvere tentationis. Plerumque autem conversus quisque talibus tentationum stimulis agitatur, qualibus ante conversionis gratiam numquam pulsatum se esse reminiscitur: non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat, sed quia non apparebat. Humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus, sæpe sibimetipsi aliquo modo manet incognitus, ut omnino quod tolerat, nesciat: quia dum per multa spargitur, ab interna sui cognitione removetur. Si autem Deo vacare appetat, & ramos multimodæ cogitationis abscindat, tunc liberè conspicit, quod de intima radice carnis procedit. Carduus namque si nascatur in via, itinerantium pedibus teritur, atque ipso usu transeuntium ejus superficies ne appareat, confringitur. Sed quamvis desuper fruticantes spinæ non appareant, subter tamen radix occulta perdurat. Si autem eum transeuntium pedes terere & calcare cessaverint, mox in superficiem surgendo progreditur, & per spinam prodit in publicum, quidquid in radice vivebat occultum. Ita & in cordis sæcularium sæpe occulta quædam tentationum radix non facilè apparet exurgere: quia velut in via actionum sita transeuntium teritur pede cogitationum, & per innumeras curas, quasi multis itinerantibus premitur, ne videatur. Si autem per conversionis gratiam à via cordis curarum turba removetur, ut nulla actionum insolentia conterat, nullus cogitationum tumultus premat; tunc quod occultum latebat agnoscitur, tunc de radice vitiorum pungit liberè spina tentationum. Contra quam bene viventis manu agitur, ut inquantum potest fieri, non tegatur occulta, sed radicitus evellatur. Quod donec fiat, uniusquisque conversi animum ita hæc spina conturbat, ut sæpe percussione subita pæne superari se sentiat, ejusque vulnus medullitus inflictum exitialiter pertimescat. Plerumque verò ipsi tentationum stimuli dum in usum veniunt, dilatantur, & non quidem acriores, sed longiores existunt. Minus autem dolent, sed magis inficiunt: quia dum menti diutiùs adhærent, tantò fiunt minùs pavendi, quantò magis assueti. Inter hæc ergo depressa mens huc illucque distenditur, & multiplicibus tentationum æstibus dissipatur, & sæpe hinc inde provocata, cui tentanti vitio obviet, vel quod primum impugnet, ignorat. Unde plerumque evenit, ut dum nimis insurgentia vitia cruciant, dum repugnantis animum jamjamque quasi in lapsum desperationis inclinant, conversus quisque hanc ipsam sublimitatis viam, quam sibi ad remedium eligit, expaveſcat, & quasi in summo eductus titubat, qui in imo solidiùs stabat. Ita verò circumfrementibus tentationum motibus angustatur, ut rectè de eo dici debeat: [*Abominabilis ei sit in vita sua panis, & animæ illius cibus ante desiderabilis.*] Vel certè: [*Appropinquavit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.*] Sed quia misericors Deus probari nos permittit tentationibus, non reprobari, sicut scriptum est: *Fidelis autem Deus, qui non patitur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere:* citiùs nobis consolationis ope succurrit, & surgentes tentationum stimulos mitigat, impugnantesque se cogitationum motus interna pace tranquillat. Moxque anima immensam de spe cælesti lætitiam percipit, dum devictum malum respicit, quod toleravit, ut jure de hoc tentato liberatoque homine dici debeat: [*Videbit faciem ejus in jubilo: & liberavit animam suam, ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.*] Istis itaque duabus vicibus, id est, conversionis & probationis, per mœrorem lætitiamque transactis, superest tertia, cujus & mœrorem adhuc sustineat, & gaudia consequatur. Post conversionis namque certamina, post probationis ærumnam, restat adhuc dura tentatio: quia venire non potest ad perfectæ gaudia libertatis, nisi priùs debitum solverit humanæ conditionis. Conversus

1 Cor. 12. b

Exod. 13. d

Marc. 9. a

Matt. 26.

Matt. 14. d

1. Cor. 10. c

autem quisque sibi cautè sollicitus, tacitè secum considerare non cessat, æternus judex quàm districtus adveniat, suumque terminum quotidie prospicit, & ante severitatem tantæ justitiæ, quas rationes vitæ suæ sit positurus attendit. Etsi cuncta prava opera, quæ intelligere potuit, devitavit; venturus tamen coram districto judice illa magis quæ in semetipso non intelligit, pertimescit. Quis enim considerare valeat, quanta mala per momenta temporum ipsis inconstantibus cogitationum motibus perpetramus? Facile est enim opera perversa vitare, sed nimis difficile est ab illicita cogitatione cor tergere. Et tamen scriptum est: *Væ vobis qui cogitatis inutile.* Et rursum: *In die cùm judicabit Dominus occulta hominum.* Qui etiam præmisit: *Inter se invicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium.* Et rursum: *Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala.* Et rursum: *Etenim in corde iniquitates operamini in terra.* Humana autem anima semel æternitatis statum deserens, ad fluxum temporalitatis delapsa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet volens appetiit, dum conatur surgere, cogitur invita tolerare. Inde quippe punita est, unde delectata: quia inde conversa habet laborem certaminis, unde perversa appetiit gaudium voluptatis. Sæpe ergo electis etiam nolentibus in cogitatione subrepitur, quod in se quidem solerter inspiciunt, & ante Dei oculos quanti sit reatus attendunt: & cùm de his omnibus semper judicia districta pertimescant, tunc tamen hæc vehementer metuunt, cùm ad solvendum humanæ conditionis debitum venientes, districto judici appropinquare se cernunt. Et sit tantò timor acrior, quantò & retributio æterna vicinior. Ante oculos autem cordis nihil inane tunc transvolat de phantasmate cogitationis: quia subductis è medio omnibus, se & illum tantummodo considerant, cui appropinquant. Crescit pavor vicina retributione justitiæ, & urgente solutione carnis, quantò magis districtum judicium jamjamque quasi tangitur, tantò vehementiùs formidatur. Et si ea quæ sciunt, numquam se prætermisisse meminerunt, formidant tamen illa quæ nesciunt: quia videlicet semetipsos dijudicare & comprehendere omnino non possunt, atque urgente exitu, subtiliori terrentur metu. Unde Redemptor noster solutioni carnis appropinquans, & membrorum suorum servans speciem, factus in agonia, cœpit prolixiùs orare. Quid enim pro se ille cùm in agonia esset, peteret, qui in terris positus, cælestia cum potestate tribuebat? Sed appropinquante morte, nostræ mentis in se certamen expressit, qui vim quamdam terroris ac formidinis patimur, cùm per solutionem carnis æterno propinquamus judicio. Neque enim tunc cujuslibet anima immerito terretur, quando post pusillum hoc invenit, quod in æternum mutare non possit. Consideramus quippe, quòd viam vitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus: consideramus etiam, quia nec hoc quidem sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate judicemur. Quis enim nostrum vitam præcedentium patrum valeat vel superare, vel assequi? Et tamen David dicit: *Ne intres in judicium cum servo tuo; quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Paulus cùm diceret: *Nihil mihi conscius sum;* cautè subjunxit: *Sed non in hoc justificatus sum.* Jacobus dicit: *In multis enim offendimus omnes.* Joannes dicit: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Quid ergo facient tabulæ, si tremunt columnæ? Aut quomodo virgulta immobilia stabunt, si hujus pavoris turbine etiam cedri quatiuntur? Solutioni ergo carnis appropinquans, nonnumquam terrore vindictæ etiam justi anima turbatur. Cui & si quid tranquillum in hac vita sapere potuit, mortis articulo interveniente concutitur, ut jure dici debeat: [*Abominabilis fit ei panis in vita sua, & anima ejus cibus ante desiderabilis.*] Vel certè propter pavoris pœnam hoc, quod illic subditur: [*Appropinquavit corruptioni anima ejus, & vita illius mortiferis.*] Sed quia justorum animæ à levibus quibusque contagiis, ipso sæpe mortis pavore purgantur, & æternæ retributionis gaudia jam ab ipsa carnis solutione percipiunt: plerumque verò contemplatione quadam retributionis internæ etiam priusquam carne expolientur, hilarescunt; & dum vetustatis debitum solvunt, novi jam muneris lætitia perfruuntur, rectè dicitur: [*Videbit faciem ejus in jubilo.*] Vel certè: [*Liberavit animam suam, ne pergeret in interitum, sed vivens lucem videret.*] Justi itaque anima in jubilo faciem Dei conspicit: quia tantum de lætitia interna percipit, quantum capere vel assumpta vix possit. Ibi igitur lucem vivens videt: quia spiritalem oculum in radios æterni solis infigit. Ibi lucem vivens videt: quia omni jam mutabilitatis vicissitudine atque obumbratione calcata, veritati æternitatis inhæret; eique inhærendo quem cernit, ad similitudinem incommutabilitatis assurgit, atque in semetipsam auctoris sui inconversibilem speciem dum respicit, assumit. Quæ enim ad mutabilitatem per semetipsam lapsa est, ad immutabilitatis statum immutabilem videndo formatur. Igitur Eliu de afflicto hoc liberatoque homine, quia prius mœroris amaritudinem, & postmodum gaudia consolationis expressit, aptè subjunxit: [*Hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos:*] videlicet conversionis, probationis, & mortis: quia per tria hæc, & duris primùm stimulis mœroris afficitur, & magnis postmodum securitatis gaudiis refovetur. Et quia electi uniuscujusque mens iisdem tribus vicibus, id est, vel labore conversionis, vel tentatione probationis, vel formidine solutionis atteritur, atque ipsa attritione purgata liberatur, aptè subjungitur: [*Ut revocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viventium.*] Lux quippe morientium est, quam corporeis oculis cernimus. Qui autem adhuc huic mundo vivunt, luce morientium tenebrescunt. Illuminantur autem luce viventium, qui despecto temporali lumine, ad splendorem internæ claritatis recurrunt, ut ibi vivant, ubi verum lumen sentiendo videant: ubi non aliud lumen, atque aliud vita, sed ubi ipsa lux, vita sit: ubi sic nos lux exteriùs circumscribat, ut interiùs impleat: sic interiùs impleat, ut incircumscripta exteriùs circumscribat. Illuminantur ergo hac luce viventium, quam tantò tunc subtiliùs conspiciunt, quantò nunc ad illam puriùs vivunt. Magna Eliu ac valde fortia protulit: sed hoc unusquisque arrogans habere proprium solet, quòd dum vera ac mystica loquitur, subitò per tumorem cordis quædam inania & superba permiscet. Foris enim placere appetit in hoc, quod veraciter sentit; & inde mox inanescit à vero, unde per elationis typhum recedit ab intimo. Quia enim approbari doctus exteriùs quærit, intus plenitudinem, qua docebatur, amittit. Unde & Eliu, quem tenere arrogantium typum sæpe jam diximus, postquam multa sapientiæ profunda digessit, subitò post easdem sententias veraces ac mysticas, fastu scientiæ inflatus extollitur; cujus mox inflationis meritò ejus sensus ad inania verba derivatur. Nam subdidit, dicens: [*Attende Iob, & audi me, & tace dum ego loquor. Si autem habes quod loquaris, responde mihi: loquere, volo enim te apparere justum. Quòd si non habes, audi me; tace, & docebo te sapientiam.*] Qualem se apud se habeat, hac locutione manifestat, qua dicit: [*Attende Iob, & audi me, & tace dum ego loquor.*] Immensa enim superbia est, à seniore sibi reverentiam exigere, & silentium imperare meliori se. Quia autem prædicatores justi dum quoslibet

Mich. 2. a
Rom. 2. c
Ps. 11. a
Ps. 57. a
17.
Luc. 22.
18.
Ps. 142. a
1. Cor. 4. a
Iacob. 3. a
1. Ioan. 1. c
19.
20.

corripiunt, sæpe per humilitatis gratiam ad cogitationum suarum intima revertuntur, atque in eo ipso quod corripiunt, ne quid fortasse fallantur exquirunt, correptisque licentiam tribuunt, ut si quid pro seipsis justiùs sentiant, fateantur; hoc nonnumquam etiam arrogantes imitari appetunt. Paulisper enim in verbis elatione postposita, quasi eorum quos corripiunt, si fortè reperire potuerint, justitiam quærunt: non quia ita sentiunt, sed quia ornari per humilitatis speciem concupiscunt. Metuunt enim, ne superbi ac tumidi, quia sunt, esse videantur. Unde Eliu statim subdidit, dicens: [*Si autem habes quod loquaris, responde mihi: loquere, volo enim te apparere justum.*] Sed quia hæc ex corde non protulit, audire quod quæsierat non expectavit. Nam illico subjunxit: [*Quòd si non habes, audime; tace, & docebo te sapientiam.*] Qui enim veraciter quærunt audire quod justum est, æquanimiter expectant audire quod quærunt. Eliu autem, quia veraciter requisitionis verba non protulit, dici quod quæsierat non permisit, sed mox quod intrinsecus gestabat, erupit, qualemque se in oculis suis habebat, A ostendit, dicens: [*Tace, & docebo te sapientiam.*] Arrogantes enim viri quando aliquid humiliter sonant, diu in ejusdem humilitatis specie non perdurant. Cùm fortasse quærunt ut audiant, mox loquendo obviant ne doceantur: quia superficiem vocis quam protulerant, citius ostentationis intentio comprimit, quæ ex radice cordis exurgit: atque eamdem humilitatis formam specietenus sumptam, eò celeriùs probant quia aliena est, quò illam diutiùs tenere non possunt. Ecce Eliu justitiam cùm requirit ut discat, promittit quia doceat. Ecce quasi B requirendo quod justum est, aliquid planum sonuerat lingua; sed mox celare non potuit hoc quod altum tumebat conscientia. Nam repente subjunxit: [*Tace, & docebo te sapientiam.*] Quia verò arrogantes omnes in eo quod proferunt, typho superbiæ inflantur, & velut in alto positi, sic doctorum speciem sumunt, ac si eorum verba dignatione quadam super indignos homines cælitus effundantur, bene à scriptore hujus historiæ versus interponitur, quo dicatur.

CAP. XXXIV. *PRonuncians itaque Eliu, etiam hæc locutus est: Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me. Auris enim verba probat, & guttur escas gustu diiudicat. Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus, quid sit melius: quia dixit Iob, Iustus sum, & Deus subvertit iudicium meum. In iudicando enim me, mendacium est & violenta sagitta mea absque ullo peccato. Quis est vir, ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis? Dixit enim, Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo. Ideo viri cordati audite. Absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis. Vere enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet iudicium. Quem constituit altum super terram, aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem revertetur. Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquii mei. Numquid qui non amat iudicium, sanari potest? Et quomodo tu eum qui iustus est, in tantum condemnas? Qui dicit regi, apostata; qui vocat duces impios. Qui non accipit personam principum, nec cognovit tyrannum, cùm disceptaret contra pauperem, opus enim manuum eius sunt universi. Subitò morientur, & in media nocte curvabuntur populi, & pertransibunt, & auferent violentum absque manu. Oculi enim eius super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat. Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium. Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. Novit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem, & conterentur. Quasi impios percussit eos in loco videntium. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt, ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum. Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? Ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum? Et super gentes, & super omnes homines. Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo. Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultra non addam. Numquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? Tu enim cœpisti loqui, & non ego. Quòd si quid nosti melius, loquere. Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me. Iob autem stulte locutus est, & verba illius non sonant disciplinam. Pater mi, probetur Iob usque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis. Qui addidit super peccata sua blasphemiam: inter nos interim constringatur, & tunc ad iudicium provocet sermonibus suis Deum.*

CAPUT VIII.

PRonuncians itaque Eliu, etiam hæc locutus est.] Quid enim per hujus pronunciationis vocabulum, nisi inflatio elationis ostenditur? ut verba, quæ de alta superbiæ radice veniebant, cum quadam quasi altitudine & distinctione procederent. Ita videlicet prædicare omnes arrogantes solent. Cum quodam enim fastu proferunt hoc, quod singulariter intellexisse se credunt: & fortasse tunc humilitatem prædicant, cùm per elationis typhum exempla superbiæ ostentant. Unde fit, ut eorum prædicatio concors sibi manere non possit: quia id quod rectum loquentes seminant, perversè tumentes impu- C gnant. Humilibus namque auditoribus verba sua non compatiendo, sed vix dedignando largiuntur. Longè quippe se in altum positos æstimant, & super eosdem auditores suos, quasi præcedentes doctrinæ respectum vix de summo dignanter inclinant. At contrà verba justorum ex radice veniunt humilitatis, ut fructum valeant ferre pietatis: & quidquid salubre potuerint, non tumendo, sed compatiendo subministrant. Per verba quippe charitatis vel se in auditoribus suis, vel auditores suos in se ita transformant, ac si & illi per istos hoc quod audiunt doceant, & isti per illos hoc quod docendo proferunt, discant. Eliu ergo typum arrogantium tenens, & cum pronunciationis ostentatione inchoans, quid

dicat

dicat audiamus. Sequitur : [*Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me. Auris enim verba probat, & guttur escas gustu dijudicat.*] Ac si diceret : Sicut nec auris escas, nec guttur verba cognoscit ; ita nec stultus quisque sententiam sapientis intelligit. Sapientes ergo atque eruditi audite quod dico, qui potestis ea quæ fuerint dicta, cognoscere. Videamus igitur quantum tumeat, qui verba sua non nisi à sapientibus audiri decenter existimat. Verus autem sapientiæ prædicator dicit : *Sapientibus & insipientibus debitor sum.* At contrà arrogans in prædicatione sua aures tantùmmodo sapientium expectat : quia non ideo prædicat, ut possit quoslibet sapientes efficere, sed ideo sapientes quærit, ut possit, quod senserit, superbiendo monstrare. Sicut enim superiùs dictum est, non illos appetit erudire, sed se ostendere : nec intuetur, quàm justi qui audiunt, fiant, sed ipse quàm doctus cùm auditur appareat. Quia verò prædicationem arrogantium nullus admitteret, si non & aliquid de humilitatis imagine permiscerent, bene Eliu postquam per tumidà verba se extulit, rursum quasi ad æqualitatis concordiam condescendit, dicens : [*Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus, quid sit melius*] Sed utrum hoc judicium ex humili corde quæsierit, facilè cognoscimus, si subsequentia ejus verba pensemus. Sequitur : [*Quia dixit Iob, Iustus sum, & Deus subvertit iudicium meum. In iudicando enim me, mendacium est ; & violenta sagitta mea absque ullo peccato.*] Hæc beatum Job dixisse quæritur, quæ tamen quia minimè dixerit, requisita sacræ historiæ verba testantur. Sed qui judicium æquè quæsierat, ex culpa quam finxit, protinus sententiam promulgat. Nam sequitur.

Rom. 1. b

22.

Quòd superbi sine ullo timore Deum derideant, ita blasphemias pro nihilo habentes, sicut aquam deglutiens in sorbendo non moratur.

CAPUT IX.

[*Quis est vir, ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?*] Ecce judicium quærens, judicium protulit, & post allegationem suam nulla beati Job expectata sententia, eum damnatione dignum ex reproborum societate judicavit, Ait enim: [*Quis est vir, ut est Iob?*] Ut utique subaudiamus, nullus. Atque subjungit : [*Qui bibit subsannationem quasi aquam.*] Aqua autem cùm bibitur, ita liquidè sumitur, ut ad sorbendum nulla sui pinguedine retardetur. Subsannationem verò ut aquam bibere, est Deum sine aliquo obstaculo cogitationis irridere, ut in eo quod superbit lingua vel conscientia, nulla trepidatio contradicat. Hæc autem ejus sententia super beatum Job quantùm à tramite veritatis exorbitet, illa Domini attestatione cognoscimus, qua ad diabolum dicit:

Iob. 1. b *Numquid considerasti servum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra?* Ecce quem Veritas dicit absque comparatione justum, eum Eliu asserit absque comparatione peccatorem. Sed hæc esse propria arrogantium prædicatorum solent, ut etiam afflictos auditores suos magis districtè corripere appetant, quàm blandè refovere. Plus enim student, ut mala objurgando increpent, quàm bona laudando confirment. Superiores quippe videri desiderant, & magis gaudent cùm eorum animum ira elevat, quàm cùm charitas exæquat. Semper invenire optant, quod increpando rigidè feriant. Unde scriptum est:

Prov. 14. *In ore stulti virga superbiæ :* quia videlicet percutere rigidè scit, sed compati humiliter nescit. Solent etiam prædicatores justi auditores suos objurgando corripere, solent in eorum vitiis districta increpatione sævire Unde scriptum est : *Verba sapientium*

Eccle. 12.

quasi stimuli, & sicut clavi in altum defixi. Rectè autem eorum verba clavi vocati sunt : quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere. An Joannis verba clavi non erant, cùm dicebat : *Progenies viperarum, quis vobis demonstravit fugere ab ira ventura?* An verba Stephani clavi non erant, cùm dicebat : *Vos semper Spiritui sancto resistitis?* An verba Pauli clavi non erant, cùm dicebat : *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit?* Et rursum cùm Corinthiis diceret : *Cùm enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?* Sed necesse est, ut cautè videamus : quia prædicatores justi in ipsis quos corrigunt, cùm ex parte alia fortasse aliquid bonæ operationis inveniunt, ad eadem objurgationis verba cum quanta dispensatione descendunt. Ecce Paulus Corinthiios docens, eosque in culpa divisionis aspiciens exorsus est, dicens : *Gratias ago Deo meo semper pro vobis, in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu, quia in omnibus divites facti estis in illo.* Multùm profectò laudavit, quos in Christo divites in omnibus dixit. Et ecce adhuc blandimenta multiplicat, dicens : *In omni verbo & in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis.* Testimonium Christi confirmatum est in vobis dixit, ac si opere peregissent, quod doctrinâ didicerant. Et mox in laudis consummatione subjunxit : *Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Iesu Christi.* Quæso te Paule, istis tot favoribus jam quò tendas, insinues. Et ecce paulò pòst sequitur : *Obsecro vos autem fratres, per misericordiam Domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab his qui sunt Chloes, quia contentiones inter vos sunt.* De quibus contentionibus paulò pòst subdidit, dicens : *Cùm enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?* Ecce quibus laudibus ad aperta correptionis verba descendit : ecce in corde audientium, quàm blanda favoris manu viam districtæ increpationis aperuit. Priùs namque superborum brachia studuit per blandimentorum vincula religare, ut postmodum potuisset vulnus superbiæ ferro correptionis incidere. Erant profectò in Corinthiis & quæ laudari debuissent, erant & quæ argui. Peritus itaque medicus priùs sana membra, quæ circa vulnus erant, laudando palpavit, & postmodum putridum sinum vulneris feriendo transfixit. Habet ergo in sanctis prædicatoribus ad utraque aptum doctrinæ regula pondus suum, ut & recta facientes nutriant, & perversa animadvertentes abscindant.

Rom. 1. b

1. Cor. 3. a

Matt. 3. b

Act. 7. f

Galat. 3. a

1. Cor. 3. a

23.

1. Cor. 1. a

Ibid. b

1. Cor. 3. a

Quomodo justi aliquando severè corrigunt, & quanto moderamine sancti in correctione utantur.

CAPUT X.

NONNUMQUAM verò etiam prædicatores justi rigidè feriunt. Sed aliud est cùm justitia stimulat, aliud cùm superbia inflat. Justi cùm severè corrigunt, internæ dulcedinis gratiam non amittunt. Nam sæpe pro inquietudine refrænanda pravorum, duritiam districti rigoris assumunt, sed intus charitatis igne liquefiunt, atque eorum amore ardent, in quos aspera correptione sæviunt ; seque etiam eis intrinsecus in secreto cordis humiliant, quos foris duris animadversionum stimulis, quasi despiciendo castigant. Plerumque autem & non despiciendo despiciunt, & non desperando desperant : ut tantò eos celeriùs à culpa revivisscere ac resilire faciant, quantò jam quasi viciniùs mortis foveam ostentant. Sæpe etiam quodam decenti moderamine suas culpas coram discipulis indicant,

24.

ut illi audientes discant, quomodo semetipsos de suis actionibus subtiliter reprehendant. Tanta autem dispensatione se temperant, ut neque cùm se erigunt, intrinsecus rigidi sint; neque rursum cùm se humiliant, extrinsecus remissi: quia & in disciplina humilitatem custodiunt, & in humilitate disciplinam. Paulus disciplinam tenuit, cùm Corinthiis diceret: *Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?* Sed humilitatem in disciplina non perdidit: quia deprecando præmisit, dicens: *Obsecro vos fratres, per misericordiam Dei, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Rursum humilitatem tenuit, cùm eisdem Corinthiis loquens paulò latiùs fortasse, quàm voluerat, semetipsum reprehendit, dicens: *Factus sum insipiens.* Sed disciplinam in hac humilitate non perdidit, quia illico adjunxit: *Vos me coegistis.* Exemplum magnæ humilitatis exhibuit, cùm discipulis dixit: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Christum.* Sed in hac humilitate disciplinæ justitiam non amisit, qui eisdem delinquentibus dicit: *Quid vultis, in virga veniam ad vos?* & cetera. Sciunt ergo prædicatores sancti utroque moderamine artem magisterij temperare, & cùm delinquentium reatus inveniunt, sciunt modò severè corripere, modò humiliter deprecari. Sed cùm arrogantes viri eos imitari appetunt, sumunt ab eis aspera verba correptionis, & sumere ab eis veraciter nesciunt preces humilitatis. Magis enim terribiles volunt esse, quàm mites; & idcirco discunt unde se erigant, & discere negligunt, ut animum submittant. Cumque admonere delinquentes placidè nesciunt, nimio rigoris usu per invectionis iracundiam etiam contra rectè agentes effrænantur. Quorum iste Eliu speciem tenens, beatum Job non refovet, sed objurgat, dicens: [*Quis est vir, ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impiis?*] Et quia aliena semper est à veritate superbia, mox & ad falsa prorumpit, dicens: [*Dixit enim, Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.*] Quod profectò, quia minimè dixerit, quisquis beati Job verba legit, agnoscit. Sed qui idcirco loquitur, ut semetipsum ostendendo superbiat, quid mirum, si in altero fingit quod reprehendat? Quomodo enim veritati cohæreat in verbis increpationis, quem intra semetipsum longè ab eadem veritate dirimit tumor mentis? Sequitur: [*Ideo viri cordati audite me.* [Ecce iterum fastu superbiæ inflatus, eos tantummodo, qui quasi dignè intelligendo, se assequi valeant quærit, & sic quod sentiebat erumpit, dicens: [*Absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & juxta vias singulorum restituet eis.*] Bene dixit, quia in omnipotente Deo iniquitas vel impietas non est. Sed in hac vita nequaquam semper hoc agitur, quod subjunxit: quia juxta opus suum singulis, & juxta vias proprias reddit. Nam & multos illicita ac perversa perpetrantes gratuitò prævenit, atque ad opera sancta convertit, & nonnullos rectis actibus deditos, flagello interveniente corripit, ac si placentes quasi displiceant affligit, Salomone attestante, qui ait: *Sunt justi quibus multa eveniunt, quasi opera egerint impiorum; & sunt impij, qui ita securi sunt, ac si justorum facta habeant.* Quod nimirum omnipotens Deus inæstimabili pietate dispensat, ut & justos flagella crucient, ne opera extollant; & injusti saltem sine pœna hanc vitam peragant; quia ad tormenta, quæ sine fine sunt, malè agendo festinant. Nam quia aliquando justi nequaquam juxta opera flagellantur, hac ipsa historia quam tractamus, ostenditur.

Neque enim idem beatus Job pro culpa fuerat flagellatus, qui ante flagelli stimulum ipso judice attestante laudatus est. Veriùs ergo Eliu diceret, si dixisset: Quia in omnipotente Deo impietas atque iniquitas non est, etiam cùm juxta vias proprias hominibus reddere non videtur. Nam & quod à nobis non intelligitur, ex occulti judicij non injusta lance profertur. Quia verò prædicatores arrogantes dum multa inania spargunt, etiam sæpe vera ac solida proferunt, Eliu rectè subjungit: [*Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec Omnipotens subvertet judicium.*] Ad diabolum Dominus dixit: *Commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra.* Eliu autem dicit: [*Quia non condemnabit Dominus frustra.*] Quod utique discordare dictis Veritatis creditur, nisi subtili consideratione pensetur. Aliud namque est damnare, aliud affligere. Affligit ergo juxta aliquid frustra, sed frustra non damnat. An non juxta aliquid frustra Job afflixerat, cùm non delebatur vitium, sed meritum augebatur? Frustra enim condemnare non potest, quia damnatio fieri non ex parte ad aliquid potest, quæ videlicet in extremo punit omne quod hîc quisque iniquè commiserit. Nec omnipotens Deus subvertit judicium: quia etsi minùs recta videntur esse quæ patimur, rectè tamen in occulto examine decernuntur. Sequitur.

Quòd ad amorem suum nonnullos Deus & corpore & spiritu trahit, ut nihil caro, nihil mens de exterioribus appetat.

CAPUT XI.

Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?] Ut videlicet subaudias, nullum. Per se quippe mundum regit, quem per se condidit: nec eget alienis adjutoriis ad regendum, qui non eguit ad faciendum. Sed hæc idcirco colliguntur, ut liquidò indicet, quia omnipotens Deus, si per semetipsum regere non negligit quod creavit, quod bene creavit, utique bene regit: quia quod piè condidit, impiè non disponit; & qui necdum facta curavit ut essent, quæ sunt facta non deserit. Quia ergo præsens est in regimine, qui auctor extitit in creatione, ideo curam nostri non præterit. Unde & aptè subjungit: [*Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet.*] Curvum cor est, cùm ima appetit: dirigitur, cùm ad superna sublevatur. Si ergo homo cor suum ad Dominum dirigit, spiritum & flatum illius Dominus ad se trahit. Spiritum videlicet pro internis cogitationibus, flatum verò qui per corpus trahitur, pro externis actionibus ponit. Deo ergo spiritum hominis & flatum ad se trahere, est ad conversionem sui desiderij, & interiora nostra & exteriora commutare, ut nihil jam menti exteriùs libeat, nihil caro inferiùs, vel si appetit, adipisci conetur; sed omne quod homo est, ad eum videlicet à quo est, & interiùs desiderando ferveat, & exteriùs se edomando constringat. Unde & aptè subjungit.

Quòd Sancti spiritu humilitatis tecti, in nulla voluptate obediunt carni, & hîc moriendo mundo, vitiorum appetitus consideratione dissolutionis suæ in cinerem redigunt.

CAPUT XII.

Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem revertetur.] Simul enim omnis caro deficit, quando jam nullis suis motibus servit: quia præsidens spiritus cuncta ejus fluxa restringit, & quodam districtionis suæ gladio omne quod in illa malè vivebat, interficit. Hoc nimirum disciplinæ gladio semetipsum Hieremias interfecerat, cùm dicebat:

Hiere. 31. d *Postquam convertisti me, egi pœnitentiam; & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum.* Quid enim in femore, nisi voluptas carnis accipitur? Et quid est quod ait: *Postquam ostendisti mihi, percussi femur meum*; nisi quòd postquam superna spiritaliter vidit, omne quod in se inferiùs carnaliter vivebat, extinxit; ut quantò magis summa patescerent, tantò amplius ima quæ tenuerat, non liberent? Nam quantò incipit quisque superiùs vivere, tantò & inchoat inferiùs interire. Juxta affectum namque carnalis operationis, omnis caro Pauli simul interierat, cùm dicebat: *Vivo autem jam non ego, vivit verò in me Christus.* Bene etiam Eliu hoc loco subdidit: [*Et homo in cinerem revertetur.*] In peccato enim quisque positus, mortalitatis suæ obliviscitur, & terram se esse non meminit, dum adhuc per superbiam inflatur. Post conversionis verò suæ gratiam, cùm humilitatis spiritu tangitur, quid esse se aliud, quàm cinerem recordatur? Jam in cinerem David reversus fuerat, cùm dicebat: *Memento Domine, quod pulvis sumus.* Abraham in cinerem reversus fuerat, dicens: *Loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis.* Et si viventem carnem necdum in terra mors solverat, hoc tamen apud se erant, quod se futuros absque dubitatione prævidebant. Hinc aliàs dicitur: *Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur.* Quid autem eorum spiritus, nisi spiritus superbiæ nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum, ut deficiant, id est, subducto superbiæ spiritu, nihil se de se esse cognoscant. Et revertantur in pulverem, id est, humilientur ex infirma conditione. Propter hunc pulverem, ad cujus memoriam, qui semetipsos considerant, revocantur, per Sapientiam dicitur: *Justi fulgebunt, & sicut scintillæ in arundineto discurrent.* Sancti enim viri dum peccatoribus permiscentur, eos exemplorum suorum igne succendunt, atque per omne quod nitent, in cinerem redeunt: quia pietatis flammâ consumpti, dum infirmitatem conditionis suæ conspiciunt, nihil aliud quàm favillam se esse cognoscunt; ut à superbiæ suæ duritia resoluti, per pœnitentiam dicant id quod supra protulimus: *Memento Domine, quia pulvis sumus.* Bene ergo dicitur, quia cùm ad se spiritum hominis Dominus trahit, deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem revertetur.

Galat. 2. d

27.

Ps. 102. c

Gen. 18. d

Ps. 103. d

Sap. 3. b

Ps. 102. c

Quòd superbia ubi nasci intelligitur, eradicanda est: quia difficile inveterata deprehenditur.

CAPUT XIII.

HÆc Eliu & vera sunt & magna, quæ dicit: sed quia malè mox ex eo quòd bene sensit intumuit, verbis sequentibus prodit, dicens: *Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.*] Habent hoc proprium omnes arrogantes, ut cùm fortasse acutum aliquid sentiunt, inde mox ad vitium elationis erumpant, sensusque omnium in sui comparatione despiciant, seque in suo judicio aliorum meritis anteponant. Quibus contingit miseris, ut plus videndo tenebrescant: quia dum subtilia attendunt, semetipsos intueri nesciunt; & quò intelligentiam acutiùs percipiunt, eò per superbiam deteriùs cadunt. Qui bene quidem subtilia conspicerent, si in eo quod proferunt, se viderent. Superiùs namque Eliu dixerat: *Si habes quod loquaris, responde mihi: loquere. volo enim te apparere justum.* Nunc autem ait: [*Si habes intellectum, audi quod dicitur.*] Ecce quomodo paulisper elatio per verborum incrementa proficit. Superiùs dubitavit si posset beatus Job proferre quod justum est; nunc verò discutit, si hoc quod dicitur, saltem possit audire. Ibi dixit: *Si habes quod loquaris, respon-*

28.

Iob 33. e

A *de mihi.* Ac si diceret: Dic aliquid, si tamen dignus poteris esse qui dicas. Hic autem ait: [*Si habes intellectum, audi quod dicitur.*] Ac si apertè dicat: Audi me, si tamen dignus poteris esse qui audias. Isti sunt quotidiani defectus, qui in cordibus reprobórum fiunt, quibus indesinenter ad deteriora descendunt: quia dum minora incautè negligunt, ad majora perniciosè prorumpunt. Jam & hoc de superbia fuerat, quòd beatum Job, id quod justum est, loqui posse dubitabat. Sed dum hanc in semetipso considerare negligit, ad nequiora pervenit, ut non solùm posse ab eo dici quod justum est dubitet, sed etiam dicentem se justa ab eo intelligi posse desperet. Unde vitium superbiæ ab ipsa mox radice secandum est, ut cùm latenter oritur, tunc vigilanter abscindatur: ne provectu vigeat, ne usu roboretur. Difficilè enim in se quisque inveteratam superbiam deprehendit: quia nimirum hoc vitium quantò magis patimur, tantò minùs videmus. Sic quippe in mente superbia, sicut in oculis caligo generatur. Quò se hæc latiùs dilatat, eò vehementiùs lumen angustat. Paulisper ergo elatio in præcordiis crescit, & cùm se vastiùs extenderit, oppressæ mentis oculum funditus claudit, ut captivus animus typhum elationis & pati possit, & tamen id quod patitur, videre non possit. Sed quia arrogantes viri aliquando, ut diximus, recta non rectè sentiunt, & bona invenire noverunt, sed hæc bene proferre contemnunt; Eliu post elationis typhum, quo dixerat: [*Si habes intellectum, audi quod dicitur,*] subdit dicens: [*Numquid qui non amat judicium, sanari potest? Quomodo tu eum qui justus est, intantum condemnas?*] Bonam quidem sententiam protulit, sed beato Job proferenda non fuit. In omni enim quod dicitur, summopere intuendum est, quid dicatur, cui dicatur, quando dicatur, quomodo dicatur. Eliu autem attendit quid diceret, sed cui diceret, non attendit. Beatus quippe Job amabat judicium; quia causas suas cum Domino pensare subtiliter noverat. Nec condemnaverat eum qui justus est, sed cur sine peccato percussus fuerat, in dolore positus cum humilitate requirebat. Amat judicium, quisquis vias suas subtiliter discutit, & secretarium cordis ingressus, quid Dominus ipsi tribuat, quid ipse Domino debeat pensat. Quod beatus Job quomodo non fecerat, qui tam crebra sacrificia in expiatione filiorum etiam pro cogitationibus offerebat? Quia ergo Eliu dixit, quòd is qui judicium non amat, sanari non possit, arguens beatum Job quòd judicium non amaret, & quia eum qui justus est, condemnasset; illico ejusdem justi, id est, Domini justitiam subdit, dicens.

B

C

D

29.

Quòd ex imitatione diaboli apostasiæ culpam incurrunt, qui honoris sui gloria lætantes, præesse hominibus potestate & dominatione delectantur.

CAPUT XIV.

QUi dicit regi, *apostata: qui vocat duces impios.*] Sæpe novimus, quòd plerique, qui præsunt, inordinatum sibi metum à subditis exigunt, & non tam propter Dominum, quàm pro Domino venerari volunt. Intus enim se tumore cordis extollunt, cunctosque subditos in sui comparatione despiciunt; nec condescendendo consulunt, sed dominando premunt: quia videlicet alta cogitatione se erigunt, & æquales se illis, quibus eos præesse contingit, non agnoscunt. Contra hunc tumorem per Ecclesiasticum librum dicitur: *Ducem te constituerunt; noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis.* Hunc tumorem Dominus per Prophetam in pastoribus increpans, ait: *Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia.* Ipsa enim bona, quæ subditis dicunt, dominando potius, quàm con-

E

Eccli. 32. a

Ezech. 34. a

fulendo proferunt: quia videlicet quidquam eis quasi ex æquo dicere, semetipsos existimant dejecisse. Singularitate enim gaudent culminis, & non æqualitate conditionis. Sed quia hæc tumentia corda rectorum subtiliter Dominus pensat, bene contra eos dicitur: [*Qui dicit regi, apostata.*] Unusquisque enim superbus rector toties ad culpam apostasiæ dilabitur, quoties præesse hominibus delectatus, honoris sui singularitate lætatur. Sub quo enim sit non considerat, & quòd æqualibus quasi non sit æqualis exultat. Unde autem hæc vitiorum radix pullulat in corde regentium, nisi ex imitatione illius, qui despectis angelorum societatibus, dixit:

Esai. 14. c. *Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo?* Quia ergo unusquisque rector quoties extollitur in eo quòd ceteros regit, toties per lapsum superbiæ à summi rectoris servitio separatur: & cùm æquales, sibi subditos despicit, ejus super se dominium, sub quo omnes æquales sunt, non agnoscit, rectè dicitur: [*Qui dicit regi, apostata.*] Quia verò cùm dominando præsunt, exemplo suæ superbiæ subditos ad impietatem trahunt, aptè subjungitur.

Quòd impij duces sint, qui verbo & exemplo ducatum præbent erroris.

CAPUT XV.

30. QUI vocat duces impios] Ad viam namque pietatis ducerent, si subditorum oculis, humilitatis exempla monstrarent. Dux autem est impius, qui à tramite veritatis exorbitat; & dum ipse in præceps ruit, ad abrupta sequentes invitat. Dux est impius, qui per tumoris exempla viam ostendit erroris. Paulus dux esse impietatis metuebat, cùm potestatis suæ celsitudinem reprimebat, dicens:

1. Thess. 2. b *Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis, cùm possimus oneri esse, ut Christi Apostoli, sed facti sumus in medio vestrum parvuli.* Parvulus in medio eorum factus fuerat, quia timebat, ne si inter discipulos honorem suæ celsitudinis vindicaret, exempla elationis ostenderet. Timebat nimirum, ne dum ipse sibi potestatem pastoralis potentiæ quæreret, grex subditus per abrupta sequeretur, & ad impietatem sequentes duceret, qui pietatis officium susceperisset. Unde necesse est, ut is qui præest, quæ exempla subditis præbeat, solerter attendat; & tantis se sciat vivere, quantis præest; ac vigilanter inspiciat, ne in eo quòd prælatus est, intumescat; ne jura debitæ potestatis immoderatiùs exigat; ne disciplinæ jus mutetur in rigorem superbiæ: & unde à perversitate subditos restringere poterat, inde magis intuentium corda pervertat; ne, ut dictum est, impietatis dux per officium pietatis existat. Non autem debet hominum ducatum suscipere, qui nescit homines bene vivendo præire; ne qui ad hoc eligitur, ut aliorum culpas corrigat, quod resecare debuit, ipse committat. Hinc inde ergo se, qui præsunt, circumspiciant, ut sibi & subditis vivant: ut bonum quod faciunt, & intra sinum mentis abscondant, & tamen ex eo ad profectum sequentium exempla rectæ operationis impartiant; ut subditorum animadvertentes culpas corrigant, nec tamen per vim ejusdem animadversionis intumescant: ut quædam leniter correpta tolerent, nec tamen disciplinæ vincula eadem lenitate dissolvant: ut quædam tolerando dissimulent, nec tamen ea crescere dissimulando permittant. Laboriosa sunt ista, & nisi divina gratia fulciat, ad custodiendum difficilia. Rectè verò de adventu districti judicis per Sapientiæ librum dicitur: *Horrendè & cito apparebit, quoniam judicium durissimum his qui præsunt, fiet.* Quia ergo plerumque per potestatem regiminis ad culpam prorumpitur elationis, atque apud districtum judicem ipsa elatio impietas æstimatur, bene de Domino per Eliu dicitur: [*Qui vocat duces impios.*] De ipso quippe ducatu dum superbiunt, exemplo suo subditos ad impietatem trahunt. Unde magnopere curandum est, ut qui regendis hominibus præfertur, apud se intra secretarium mentis in cathedra præsideat humilitatis. Cumque judicanti ei à ceteris foris assistitur, vigilanti oculo incessanter aspiciat, cui quandoque judici ipse de his judicandus assistat: ut quantò nunc ante eum quem non videt, sollicitiùs trepidat, tantò eum cùm viderit, securior cernat. Sap. 6. a

Quòd rectores Ecclesiæ sollicitè cogitare oporteat, quoniam de animabus eorum qui sibi commissi sunt, in judicio reddent rationem.

CAPUT XVI.

PENSET ergo, qui ad satisfaciendum districto judici de sua tantummodo anima fortasse vix sufficit, quia quot regendis subditis præest, reddendæ apud eum rationis tempore, ut ita dicam, tot solus animas habet. Quæ nimirum cogitatio, si assiduè mentem excoquit, omnem superbiæ tumorem premit. Et rector providus tantò jam neque rex apostata, neque dux impius vocabitur, quantò ei cogitatione sollicita, potestas quæ accepta est, non honor, sed onus æstimatur. Nam cui esse nunc judicem libet, huic videre tunc judicem non libet. Numerari enim culpæ nequeunt, quæ habendæ potestatis amore perpetrantur. Tunc solùm verò potestas bene geritur, cùm non amando, sed timendo retinetur. Quæ ut ministrari rectè valeat, oportet primùm, ut hanc non cupiditas, sed necessitas imponat. Percepta autem nec pro formidine debet deseri, nec ex libidine amplecti: ne aut pejus quis quasi ex humilitate superbiat, si divinæ dispensationis ordinem fugiendo contemnat: aut eò jugum superni rectoris abjiciat, quò eum super ceteros privatum regimen delectat. Potestas ergo cùm percipitur, non ex libidine amanda est, sed ex longanimitate toleranda; ut inde tunc ad judicium salubriter lenis sit, unde nunc ad ministerium patienter gravis innotescit.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB,
LIBER VIGESIMVS QVINTVS.

Quòd personam hominis Deus non accipiat, & oppressores pauperum in tremendo judicio non agnoscat.

CAPUT I.

IPSA humanæ compunctionis qualitas indicat, quàm longè rebus ceteris præstat. Nam collata homini ratio asserit, quantum omnia quæ vel vita, vel sensu, vel ratione carent, natura rationalis antecedit. Et tamen, quia ab internis atque invisibilibus oculos claudimus, & visibilibus pascimus, plerumque hominem non ex eo quod ipse est, sed ex his quæ circa ipsum sunt, veneramur. Cumque non intuemur quid ipse sit, sed quid possit in acceptione personarum, non ex personis, sed ex rebus adjacentibus ducimur. Sicque fit, ut is quoque apud nos intus in despectionem veniat, qui foris honoratur: quia dum pro his quæ circa illum sunt, honorabilis habetur, rebus suis in examine nostro postponitur. Sed omnipotens Deus vitam hominum ex sola qualitate interrogat meritorum; & sæpe inde plus punit, unde hîc majora ad ministerium contulit, Veritate attestante, quæ ait: *Cui multum datum est, multum quæretur ab eo.* Unde bene nunc per Eliu dicitur: [*Qui non accipit personam principum, nec cognovit tyrannum, cùm disceptaret contra pauperem.*] Potest autem per principem vel tyrannum, quisque superbus intelligi: per pauperem verò humilis designari. Tyrannum ergo disceptantem contra pauperem non cognoscit, quia superbos omnes vitam nunc humilium deprimentes, in judicio nescire se perhibet, dicens: *Nescio vos, unde sitis.* Et quia sic potenter cùm vult destruit, sicut cùm voluit potenter creavit [illegible]do subjungitur.

Quòd subita & hujus mun[illegible]

CAPUT II.

Opus enim manuum ejus sunt universi. mox subditur: [*Subitò morientur, & in nocte curvabuntur populi, & pertransibunt.*] Quanlibet serò de hac vita tollantur iniqui, subitò & repente tolluntur: quia finem suum cogitando prævidere nesciunt. Subitum est homini, quod ante cogitare non potuit. Subitò dives ille stultus raptus est, qui horrea quæ præparabat, deseruit, & inferni locum quem non prævidebat, invenit. Ad aliud exercebat animam per cogitationem, sed ad aliud emisit per sententiam: aliud dum viveret contemplatus est, aliud dum moreretur expertus. Reliquit enim diu tractata temporalia, & inopinata invenit æterna. Unde ei propter hanc ignorantiam cæcitatis suæ bene per divinam sententiam dicitur: *Hac nocte repetunt animam tuam à te.* In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate est cordis amissa. In nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati prævideret. Unde bene discipulis futura cogitantibus Paulus Apostolus dicit: *Vos autem fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat. Omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis neque tenebrarum.* Dies enim exitus tamquam fur in nocte comprehendit, quando stultorum animas futura non prævidentes ejicit. Unde hîc quoque aptè subjungitur: [*Et in media nocte curvabuntur populi, & pertransibunt.*] In media nocte curvati pertranseunt, qui obscuritate suæ negligentiæ humiliati rapiuntur. Tunc curvabuntur per sententiam iudicis, qui nunc curvari negligunt per humilitatem cordis. Electi autem ne inviti curventur in morte, sponte curvantur in humilitate. Unde sanctæ Eccl[illegible]siæ de conversa prole persecutorum dicitur: *Venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te.* Et bene morientibus populis non ait: Transibunt, sed [*pertransibunt:*] quia etiam vivendo temporaliter, quotidie ad finem tendimus, & præsentem vitam quasi quamdam viam subigendo transimus. Hoc ipsum enim morituros vivere, quasi ad mortem ire est. Et quot dies vitæ peragimus, quasi in itinere ad locum propositum tot passibus propinquamus. Ipsa quippe augmenta, detrimenta sunt temporum; quia vitæ nostræ spatia quanta esse cœperint, incipiunt jam tanta non esse. Primùs verò homo ita conditus fuit, ut manente illo, decederent tempora, ne cum temporibus ipse transiret. Stabat enim momentis decurrentibus: quia nequaquam ad vitæ terminum per dierum incrementa tendebat. Stabat tantò robustiùs, quantò semper stanti * ardentius inhærebat. At ubi vetitum contigit, mox offenso creatore cœpit ire cum tempore. Statu videlicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbuit. Et dum juventute ad senium, senio traheretur ad mortem, transeundo didicit, stando quid fuit. Cujus nos quia de propagine nascimur, radicis amaritudinem quasi in virgulto retinemus. Nam quia ex illo originem ducimus, ejus, cursum nascendo sortimur, [illegible]eo ipso quotidiano momento quo vivimus, incessanter à vita transeamus, & vivendi nobis spatium unde crescere creditur, inde decrescat. Quia ergo ad summam moriendi quotidie tendimus per incrementa vivendi, bene de morientibus nequaquam, transibunt, dicitur, sed [*pertransibunt:*] quia transeunt etiam dum vivunt, sed pertranseunt dum moriuntur. Sequitur.

Quòd dum patientia Dei peccatores ad pœnitentiam expectat, ipsi contemnentes, & rapientis diaboli non vident manum, & violentia malitiæ violenter trahuntur in gehennam.

CAPUT III.

ET auferent violentum absque manu.] Subaudis, divina judicia. Absque manu verò auferent eum, qui manu violentus fuit. Absque manu auferent: quia videlicet subito exitu urgente invi-

sibiliter rapitur, qui visibiliter rapiebat. Vidit ipse quos rapuit; sed quis illum in morte rapiat non videt. Absque manu ergo violentus aufertur: quia & raptorem suum non intuetur, & tamen ducitur. Quem tantò sequitur districtior sententia, quantò peccanti ei magna est patientia prorogata: quia divina severitas eò iniquum acriùs punit, quò diutiùs pertulit. Sæpe verò evenit, ut dum peccatores superna clementia expectat, in majorem cordis cæcitatem prosiliant. Unde scriptum est: *An ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei.* Et ecce dum violentus quisque quos valuerit rapit, dum invalidos opprimit, & dum diu omne quod nequiter concupiscit, exercet; quia non subitò percutitur, sed ejus in finem pœna differtur, nequissima ejus actio à Deo videri non creditur. Unde aptè postquam ejus narravit interitum, illico de Domino adjungit, dicens: (*Oculi enim ejus super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.*) Tunc enim nequaquam considerare credebatur, quando violentus iste omne malum quod poterat, inultè perpetrabat. Aestimabatur Deus injustè acta non cernere, quia differebat justè damnare; & magna ejus patientia, quasi quædam negligentia putabatur. Iniquus quoque ipse toties se in peccatis suis non videri à Deo credidit, quoties inultè peccavit. Cui per quemdam sapientem dicitur: *Ne dicas, peccavi, & quid accidit mihi triste?* Emendare non vult nequitiam, pro qua dignam non pertulit pœnam: & quò piè expectatus est, eò est ad peccandum nequiter instigatus; & patientiæ supernæ longanimitatem despiciens, unde corrigere culpam suam debuit, inde cumulavit; sicut per eumdem Job dicitur: *Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia.* Sæpe etiam, quia pœnam quam meretur, repente non suscipit, hoc ipsum Deo non æstimat displicere quod facit. Eat itaque nunc, & ad quaslibet blasphemias præsumendo prorumpat: voluptatum suarum nequitias impleat, aliena rapiat, innocentium oppressione satietur: & qua necdum percutitur, vias suas à Domino aut non videri æstimet; aut, quod pejus est, approbari. Veniet profectò, veniet æterna & repentina percussio; & tunc cognoscet à Deo cuncta conspici, quando se improviso exitu viderit pro cunctorum retributione damnari. Tunc in pœna sua oculos aperiet, quos diu tenuit clausos in culpa. Tunc considerasse omnia verum judicem sentiet, quando malorum suorum meritum jam evadere sentiendo non potest. Iniquus ergo qui diu expectatus est, idcirco est repente sublatus, quia [*oculi Domini super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat.*] Ac si diceret: Quia ea quæ diu patienter conspicit, quandoque inulta non deserit. Nam ecce subitò violentum rapuit, & mala ejus quæ expectando pertulit, animadvertendo resecavit. Nemo igitur dicat humana facta Deum non cernere, cùm iniquum quempiam iniquitates suas liberè prospicit cumulare. Subitò enim tollitur, qui diu toleratur. Gressus verò hominum vocat, vel singulas operationes, quibus innitimur; vel alternantes motus intimæ cogitationis, quibus quasi passibus, vel longè à Domino recedimus, vel piè Domino propinquamus. Ad Deum enim quasi tot gressibus mens accedit, quot bonis motibus proficit. Et rursùm tot gressibus longè fit, quot malis cogitationibus decrescit. Unde plerumque contingit, ut necdum procedat in opere motus mentis, & tamen perfecta jam culpa sit ex ipso reatu cogitationis, sicut scriptum est: *Manus in manu non erit innocens malus* Manus enim manui jungi solet, quando quiescit in otio, & nullus eam usus laboris exercet. *Manus ergo in manu non erit innocens malus.* Ac si diceret: Et cùm manus cessat ab iniquo opere, malus tamen non est innocens per cogitationem. Quia ergo novimus, quòd districtè omnia non solùm facta, sed saltem cogitata pensentur; quid faciemus de incessu mali operis, si sic subtiliter Deus judicat gressus cordis? Ecce occulta mentis nostræ itinera nullus hominum videt, & tamen ante Dei oculos tot gressus ponimus, quot affectus movemus. Toties ante illum labimur, quoties à recto itinere infirmæ cogitationis pede claudicamus. Nisi enim in conspectu ejus iste assiduus nostrarum mentium lapsus incresceret, per Prophetam scilicet non clamaret: *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.* Hæc nimirum dicens, vim cooperiæ nostræ malitiæ quasi ferre se non posse testatur. Quæ cooperta illi esse non potest: quia videlicet importunè ejus conspectui ingeritur, quidquid à nobis illicitum occultè cogitatur. *Omnia enim*, sicut scriptum est, *nuda & aperta sunt oculis ejus.* Unde hîc quoque aptè subjungitur.

Rom. 2. a

Eccli. 5. a

Job 24. d

31

Prov. 11. a

4.

Esa. 1. c

Hebr. 4. d

Quòd nihil Deus ignorat, nihil oblivisci tur, ut ab ejus judicio aliquis possit abscondi.

CAPUT IV.

[*Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.*] Quid per tenebras, nisi ignorantiam; & quid per umbram mortis, nisi oblivionem studuit designare? De quorumdam quippe ignorantia dicitur: *Tenebris obscuratum habentes intellectum.* Et rursum de oblivione quæ in morte contingit, scriptum est: *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Quia ergo per mortem funditus oblivioni traditur quidquid vivendo cogitatur, quasi quædam umbra mortis oblivio est. Sicut enim agit mors interveniens, non esse quod fuit in vita, ita intervenieus agit oblivio, non esse quod fuit in memoria. Rectè itaque umbra ejus dicitur: quia velut de ipsa exprimitur, dum vim illius sopiendo sensus imitatur. Deus autem quia mala hominum nec cogitata ignorat, nec perpetrata oblivisci tur, nisi ab ejus oculis pœnitendo deleantur, congruè dictum est: [*Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.*] Ac si diceret: Idcirco ejus judicio nullus absconditur, quia nullatenus potest aut non videre quod facimus, aut oblivisci quod videt. Quamvis intelligi tenebræ, vel umbra mortis, etiam aliter possunt. Omnis namque immutatio velut quædam mortis imitatio est. Id enim quod mutat, quasi ab eo quod erat interficit: ut desinat esse quod fuit, & incipiat esse quod non fuit. Lumen igitur verum, creator videlicet noster, quia nulla mutabilitatis vicissitudine tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, sed ejus esse sine mutabilitate fulgere est, tenebræ vel umbra mortis dicitur ei non inesse. Unde aliàs scriptum est: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Et unde rursus Paulus Apostolus dicit: *Qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem.* Sed cùm cuncti noverimus, quòd & humana anima & angelici spiritus sint immortales instituti, cur ab Apostolo solus Deus immortalitatem habere perhibetur, nisi quia solus Deus verè non moritur, qui solus numquam mutatur? Humana quippe anima in lapsum non caderet, si mutabilis non fuisset; quæ à paradisi quoque gaudiis expulsa, si mutabilis non esset, ad vitam numquam rediret. In hoc ipso verò quòd ad vitam redire nititur, defectus suos cogitur alternante semper mutabilitate tolerare. Quia ergo ex nihilo est condita, ex se nihilominus infra se tendit, nisi ad boni desiderii statum, artificis sui manu teneatur. Ex eo itaque quòd creatura est, deorsum ire habet. Virtute namque propria in præceps posse se ire considerat, sed ad creatorem suum amoris

Ephes. 4. e

Psal. 145. a

Iacob. 1. e

1. Tim. 6. c 5.

manu se retinet, ne cadat, quousque ad immutabilitatem transeat; & eò verè immortaliter, quò immutabiliter vivat. Ipsi quoque angelici spiritus mutabiles ex natura sunt conditi, quatenus aut sua sponte caderent, aut ex arbitrio starent. Sed quia humiliter elegerunt ei inhærere, à quo creati sunt, * hanc ipsam in se mutabilitatem suam stando jam immutabilitate vicerunt: ut hoc ipsum meritò transcenderent, quòd naturæ suæ ordine mutabilitati subesse potuissent. Quia ergo solius divinæ naturæ est umbras ignorantiæ mutabilitatisque non pati, dicatur rectè, [*Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.*] Lux enim æterna, quæ Deus est, quantò immutabiliter fulget, tantò penetrabiliter videt; & neque occulta nescit, quia cuncta penetrat, neque penetrata obliviscitur, quia incommutabilis curat. Proinde quoties indignum aliquid corde concipimus, toties in luce peccamus: quia ipsa nobis & non sibi præsentibus præsto est, & perversè gradientes in ipsam impingimur, à qua per meritum longè sumus. Cùm verò nos videri non credimus, in sole clausos oculos tenemus. Illum videlicet nobis abscondimus, non nos illi. Nunc ergo dum possumus, à conspectu æterni judicis & malè cogitata, & priùs perpetrata deleamus: revocemus ante oculos cordis quidquid perversè egimus per nequitiam præsumptionis. Nihil sibi nostra blandiatur infirmitas, atque in his quæ recolit, semetipsam delicatè non palpet, sed quantò sibi mali sit conscia, tantò in se benigniùs sit severa: proponat contra se futurum judicium, & quæque in se sentit districtè ferienda per sententiam judicis, hæc in se piè feriat per pœnitentiam conversionis. Unde aptè postquam violenti hujus pœna descripta est, sequitur.

A

B

C

* *Vaticanum M.S. 1. addit* accepe-runt ex visione rectoris sui in se ipsis sine defectu persistere. Ex eo tamen eis stan-di ars mira conficit, quo dū sciunt quid de propria positio-ne possint, cōsiderant rectoris sui gu-bernatio-ni quid de-beant. Et quantò facilius sentiunt, se posse mutabili-ter labi, tantò se ad amorem rectoris sui arctiùs ne labantur ad-stringunt.

Quòd nemo post mortem ad illud judicium reduci possit, de quo Apostolus ait: Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur.

CAPUT V.

Neque enim ultrà in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium.] Versus iste tantò majore disputatione indiget, quantò hoc quod dicit, si negligitur, acriùs dolet. Hìc nimirum non illud judicium designatur, quod per æternam retributionem punit, sed quod mente conceptum per conversationem diluit. Ad illud quippe venire non desiderat, quisquis se per illud damnari formidat. Dum ergo dicitur: [*Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium;*] profectò ostenditur esse quoddam judicium, quod quandoque etiam à damnatis ac reprobis desideretur. Et quod est illud, nisi hoc, de quo Paulus Apostolus dicit: *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur?* & de quo per Prophetam dicitur: *Non est judicium in gressibus eorum:* & de quo David ait: *Honor regis judicium diligit*: videlicet qui jam Deum honorat ex fide, sollicitè judicet quid ei debeat in operatione. Unde rursum scriptum est: *Judicare coram Domino, & expecta eum.* Coram Domino scilicet judicatur, qui corde Dominum conspicit, & actus suos sub ejus præsentia, sollicita inquisitione discernit. Quem tantò quis securiùs expectat, quantò quotidie vitam suam suspectus examinat. Qui enim ad extremum ejus judicium venit, non jam coram illo, sed ab illo judicatur. De hoc quoque mentis judicio oblivisceti animæ per Prophetam Dominus dicit: *Reduc me in memoriam, ut judicemur simul: narra si quid habes, ut justificeris.*

Positio-ne pro-pria ad præceps posse se ire cog-nosc-unt, sed ad crea torem suum a-moris manu se retinēt, ne ca-dant. Hanc ipsam

6. 1. *Cor.* 11. *Esa.* 59. *b* *Psal.* 98.

Iob. 34. *d*

Esa. 43. *c*

Quod in judicio mentis nullum causæ ministerium desit; ubi & conscientia accusat, & ratio judicat.

CAPUT VI.

Debet enim uniuscujusque mens & causas suas apud Dominum, & causas Domini contra se sollicita inquisitione discutere: debet cautè pensare, vel quæ ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius perversè vivendo responderit. Quod electi quidem quotidie facere omnino non cessant. Unde bene Salomon ait: *Cogitationes justorum, judicia.* Accedunt enim ad secretarium judicis intra finum cordis: considerant quàm districtè quandoque feriat, qui diu patienter expectat: metuunt in his, quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo, quod perpetrasse se intelligunt: timent subtilia Dei judicia, etiam de his, quæ in semetipsis intelligere fortasse non possunt. Vident enim videri divinitus, quod ipsi in se per humanitatem non vident: conspiciunt districtum judicem, qui quò tardiùs venit, eò severiùs percutit: sanctorum etiam patrum residere conventum cum eo pariter contemplantur, eorumque vel exempla, vel dicta se contempsisse reprehendunt, atque in hoc secreto interioris judicii ipsa mentis suæ executione constricti pœnitendo feriunt, quod superbiendo commiserunt. Ibi namque adversum se quidquid se impugnat, enumerant: ibi ante oculos suos omne quod defleant, coacervant: ibi quidquid per iram districti judicis decerni possit, intuentur: ibi tòt patiuntur supplicia, quot pati timent; nec deest in hoc judicio mente concepto, omne ministerium, quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio judicat, timor ligat, dolor excruciat. Quod judicium eò certiùs punit, quò interiùs sævit: quia videlicet ab exterioribus non accedit. Unusquisque enim cùm causam hujus examinis contra se aggredi cœperit, ipse est actor, qui exhibet: ipse reus, qui exhibetur: odit se, qualem fuisse se meminit, & ipse qui est, per semetipsum insequitur illum qui fuit; atque ab ipso homine adversus semetipsum fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Hanc cordis rixam Dominus requirebat, cùm per Prophetam diceret: *Attendi & auscultavi, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens. Quid feci?* Ista cordis humani rixa placata est, cùm Prophetæ suo de Achab rege semetipsum reprehendente loqueretur, dicens: *Vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus.* Quia ergo nunc in potestate est, internum mentis nostræ contra nos subire judicium, recognoscendo accusemus nosmetipsos, & quales fuimus pœnitendo torqueamus: non cessemus dum licet judicare quod fecimus, audiamus cautè quod dicitur: [*Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium.*] Reproborum namque esse proprium solet, semper prava agere, & numquam quæ egerint, retractare. Omne enim quod faciunt, cæca mente pertranseunt, factumque suum nisi cùm puniti fuerint, non agnoscunt. At contrà electorum est, actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutere, & omne quod turbidum profluit, ab intimis exsiccare. Sicut enim non sentimus quomodo crescunt membra, proficit corpus, mutatur species, nigredo capillorum albescit in canis (hæc quippe omnia nobis nescientibus aguntur in nobis:) ita mens nostra per momenta vivendi ipso curarum usu à semetipsa permutatur, & non agnoscimus, nisi vigilanti custodia ad interiora nostra residentes, profectus nostros quotidie defectusque pensemus. Hoc ipsum enim in hac mortali vita consistere, quasi ad vetustatem ire est, &

D

E

Prov. 12. *a*

Hiere. 8. *c*

3. *Reg.* 21. *g*

7.

cùm indiscussa mens relinquitur, in quodam senio corporis sopitur: quia sui negligens, propositum robur insensibiliter perdens, à forma prioris fortitudinis dum nescit, senescit. Unde & per Prophetam sub Ephraim specie dicitur: *Comederunt alieni robur ejus, & nescivit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignoravit.* Cùm verò semetipsam quærit, & subtiliter pœnitendo se discutit; ab ipsa hac vetustate sua lota lacrymis, & mœrore incensa renovatur, & quæ jam pæne inveterata * frixerat, per subministrata interni amoris studia novum calet. Unde Paulus Apostolus usu mortalis vitæ veterascentes discipulos admonet, dicens: *Renovamini spiritu mentis vestræ.*

Ose. 7. c

* al. frigue-sat.

Ephes. 4. f

Quid sit quòd per Moysen dicitur: Ignis in altari semper ardebit, quem sacerdos nutriet, subjiciens mane ligna per singulos dies: & quòd patrum exempla ad formam bene vivendi multum nos adjuvent.

CAPUT VII.

SED ad hæc agenda valde exempla patrum & sacri eloquii præcepta nos adjuvant. Si enim sanctorum opera inspicimus, & divinis jussionibus aurem præbemus, alia nos contemplata, alia audita succendunt, & cor nostrum torpore non constringitur, dum imitatione provocatur. Unde bene ad Moysen dicitur: *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subjiciens mane ligna per singulos dies.* Altare quippe Dei, est cor nostrum, in quo jubetur ignis semper ardere: quia necesse est ex illo ad Dominum charitatis flammam indesinenter accendere. Cui per singulos dies sacerdos ligna subjiciat, ne extinguatur. Omnis enim Christi fide præditus, membrum utique summi sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Petrus Apostolus dicit: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium.* Et sicut Joannes Apostolus dicit: *Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes.* Sacerdos ergo in altari ignem nutriens, quotidie ligna subjiciat, id est, fidelis quisque, ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedentium, quàm sacræ Scripturæ testimonia congerere non desistat. Nam quasi quædam fomenta igni dare, est in excitatione charitatis vel exempla patrum, vel præcepta Dominica ministrare. Quia etenim interna novitas nostra, ipsa quotidie hujus vitæ conversatione veterascit, ignis iste adhibitis lignis nutriendus est: ut dum per usum se nostræ vetustatis extenuat, per patrum testimonia & exempla reviviscat. Et bene illic præcipitur, ut manè ligna per dies singulos congerantur. Hæc quippe non fiunt, nisi cùm nox cæcitatis extinguitur. Vel certè, quia mane prima pars diei est, postpositis cogitationibus vitæ præsentis, hoc primo loco quisque fidelium cogitet, ut quod in se jamjamque quasi deficit, quibus valet nisibus studium charitatis inflammet. Ignis enim iste in altari Domini, id est, in corde nostro citiùs extinguitur, nisi solerter adhibitis exemplis patrum & Dominicis testimoniis reparetur. Bene autem illic subjungitur: *Et impositio holocausto desuper adolebit adipes pacificorum.* Nam quisquis in se ignem hunc charitatis accendit, semetipsum utique holocaustum desuper imponit: quia omne vitium, quod in se malè vivebat, exurit. Cùm enim cogitationum suarum interna considerat, & vitam reprobam per immutationis gladium mactat; in ara se sui cordis imposuit, & igne charitatis incendit. De qua hostia pacificorum adipes redolent; quia interna novæ charitatis impinguatio pacem inter nos & Deum faciens, odorem de nobis suavissimum reddit. Quia verò eadem charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, aptè illic subditur: *Ignis est iste perpetuus qui numquam deficiet de altari.* Numquam profectò de altari ignis iste deficiet; quia etiam post hanc vitam eorum mentibus fervor charitatis accrescit. Æterna quippe contemplatione agitur, ut omnipotens Deus quò magis visus fuerit, eò ampliùs diligatur. Quòd autem divinis admonitionibus & præcedentium exemplis adjuti, de hujus vitæ profundo liberamur, bene etiam per Prophetam Hieremiam in puteum missum signatum est, qui ut levetur ex puteo, funes ad eum & panni veteres deponuntur. Quid enim funibus, nisi præcepta Dominica figurantur? Quæ quia nos in mala operatione positos, & convincunt, & eripiunt, quasi ligant & trahunt, coarctant & levant. Sed ne ligatus his funibus dum trahitur, incidatur, simul etiam panni veteres deponuntur: quia ne divina præcepta nos terreant, antiquorum patrum nos exempla confortant: & ex eorum comparatione facere nos posse præsumimus, quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo levari de hoc profundo festinamus, ligemur funibus, id est, præceptis Dominicis adstringamur. Intersint etiam panni veteres, cum quibus meliùs teneantur funes; id est, præcedentium confortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta subtilia vulnerent, dum levant. Quasi quosdam pannos veteres Paulus Apostolus subjungebat, cùm levandis discipulis suis, præceptis spiritalibus exempla veterum commodaret, dicens: *Iusti ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt.* Et paulò pòst: *Habentes itaque tantam impositam nubem testium, deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.* Et iterum: *Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei; quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.* Superiùs videlicet, dum spiritalia præcepta loqueretur, quasi funes miserat, postmodum verò memorans exempla majorum, quasi veteres pannos adhibebat. Excitati ergo tot vocibus præceptorum, adjuti tot comparationibus exemplorum, ad corda nostra redeamus, discutiamus omne quod agimus, & quidquid in nobis divinæ rectitudinis regulam offendit, accusemus: ut apud districtum judicem ipsa nos accusatio excuset. In hoc enim mentis nostræ judicio tantò citius absolvimur, quantò nos districtiùs reos tenemus. Nec ad hæc agenda prætermittenda sunt tempora, quibus vacat: quia ad hæc agenda post hujus vitæ tempora non vacat. Vacuè quippe non dicitur: [*Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in judicium.*] Idcirco namque memoramur quòd tunc non possumus, ne nunc quod possumus negligamus. Sed ecce negotia occupant quæ nobis incessanter apposita, à considerandis nobismetipsis mentis nostræ oculum declinant. In istis namque visibilibus, quæ intuetur cor nostrum, extra se spargitur: & quid de se intrinsecus agatur, obliviscitur, dum extrinsecus occupatur. Divina autem vox terribilibus sententiis suis quasi quibusdam clavis illud pungit, ut evigilet: ut homo occulta super se judicia, quæ pressus torpore dissimulat, terrore saltem pulsatus expaveſcat. Ut enim superiùs diximus, ipso usu vitæ veteris mens malè assueta deprimitur, & in hæc quæ spectat exteriùs, quasi dormiens sopitur: qui postquam semel se ad appetenda visibilia foras fudit, à contemplandis invisibilibus intus evanuit. Unde nunc necesse est, ut quæ per visibilia spargitur, de invisibilibus judiciis feriatur: & quia in iis se exterioribus malè delectata prostravit, saltem percussa requirat, quod deseruit. Ecce autem Scriptura sacra terrore quodam torpentia corda transfigit, ne in his inhæreant, quæ exteriùs defluunt, sed quæ interiùs æterna perdiderunt. Indicat quid sententiâ occultâ decernitur, ne immoderatè à nobis hæc publica cogitentur. Dicit quid super

Levit. 6. b

Heb. 11. g

Heb. 12. a

Heb. 13. b

1. Pet. 3. b

Apoc. 5. c

Levit. 6. b

Ibid.

nos

nos agatur de nobis, ut ab hoc publico temporalitatis, colligamus oculum cordis ad secretum internæ dispositionis. Nam postquam multa narrata sunt de
9. pœna malorum, subitò infertur occultum judicium, quod piè super nos justeque disponitur, quomodo alii perdunt quod tenere videbantur, & alii accipiunt, quod alii ex meritis perdunt. Ait enim: [*Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.*] Hoc quotidie agitur. Sed quia adhuc finis partium utrarumque non cernitur, minùs timetur. Numquam enim culpam suam reprobi nisi in pœna cognoscunt. Et quia pœna differtur, culpa despicitur. Labuntur verò à statu justitiæ, & locum vitæ illis cadentibus alii sortiuntur. Sed eò lapsum suum negligunt, quò interitum, qui se in æternum maneat, non attendunt. Si enim ad illud quod illic pasB suri sunt, oculos suos mitterent, hoc quod hîc faciunt, timerent. Cunctis autem liquet, quòd in illa extrema requisitione examen publicum facturus est omnipotens Deus: ut alios ad tormenta deferat, alios ad participationem regni cælestis admittat. Sed hoc nunc secreto judicio quotidie agitur, quod tunc in publico demonstratur. Nam justè ac misericorditer singulorum corda vel examinans, vel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea quæ sunt intrinsecus, trahit: hos accendit interna appetere, illos pro voluptatibus suis deserit exteriora cogitare: horum mentem ad superna erigit, illorum per superbiam in infimis desideriis mergit. Aliena autem corda humanis oculis clausa sunt, & nescitur qui repellitur: quia penetrare neC queunt, quæ ab unoquoque cogitantur. Nam sæpe corde perverso, necdum processit usque ad effectum operis deliberatio cogitationis, & adhuc fortasse per habitum intus astringitur, qui jam mente foris vagatur. Sed talis quilibet iste tunc ante oculos interni judicis cecidit, cùm ab appetendis interioribus per desiderium exivit. Nonnumquam verò alii post malę operationis usum, ad spem cælestem subito amore reviviscunt; & qui in perversa actione se sparserant, ad sinum internæ retractationis semetipsos increpando recolligunt. Hos adhuc respicientes homines, quales dudum in opere noverant, tales putant. At contrà illi per districtæ considerationis examen, vitam suam qualem fuisse recolunt, insequuntur: sciturque quid fuerint, sed quid jam cœperint esse, D nescitur. In hoc ergo utroque genere hominum sæpe contingit, ut & qui videntur stare humano judicio, jam in conspectu æterni judicis jaceant: & qui adhuc coram hominibus jacent, jam in conspectu æterni judicis stent. Quis enim hominum æstimare
Luc.23.f potuisset, Judam vivendi sortem etiam post ministerium Apostolatus amittere? Et quis econtra latronem crederet causam vitæ etiam in ipso articulo mortis invenire? Occultus autem judex præsidens, & utrorumque corda discernens, alterum piè statuit, alterum justè confregit. Illum districtè exteriùs repulit, hunc introrsus misericorditer traxit. Unde bene etiam per Prophetam casuros alios passionis suæ
Psal. tempore, atque alios resurrecturos annuncians, ait,
101. b *Potum meum cum fletu temperabam.* Potus quippe ab E exterioribus interiùs trahitur, fletus autem ab interioribus exteriùs emanat. Potum ergo Domino cum fletu temperare, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus in exteriora reprobare.

A secus ostendatur. Hac contritione nonnumquam adhuc quorumdam exteriora quasi sana sunt, sed jam interiora putruerunt. Scriptum namque est: *Ante* *Prov.16.* *c*
ruinam exaltatur cor. Ibi ergo feriuntur, ubi superbiunt. Unde scriptum est: *Contrivi cor eorum forni-* *Ezech.*
cans & recedens à me. Interiùs enim fornicari, est *6. c*
exteriùs vetitis delectari. Magna autem contritio cordis est hæc eadem elatio superbientis. Eo quippe ipso ab integritate salutis corruit, quò jactantia cujuslibet virtutis intumescit. Superbientes enim Deum despiciunt, & relicta creatoris sui gloria, propriam quærunt. Quibus jam hoc ipsum cecidisse, est amissa superioris sui potentia in se venisse. Conteruntur etiam, quia relictis cælestibus terram quærunt. Quæ autem major poterit esse contritio, quàm deserto creatore creaturam quærere? desertis supernis gaudiis, infimis rebus inhiare? Unde bene per Prophe-
Psal. tam dicitur: *Humiliat autem peccatores usque ad* *146. a*
terram. Amissis enim cælestibus, terrenum est omne quod sitiunt: & dum plus videri conantur, minus est quod appetunt. De quibus rectè per Hieremiam
Hier.17. dictum est: *Recedentes à te, in terra scribentur.* At *Luc.10.*
contrà de electis dicitur: *Gaudete, quia nomina ve-* *c*
stra scripta sunt in cælis. Ista ergo contritio priùs serpit in mente, ut postmodum procedat in opere: priùs fundamenta cogitationis concutit, ut postmodum fabricam operationis allidat. Unde summâ est curâ satagendum, ut illic vitetur, ubi oritur. Scriptum
Prov.4. namque est: *Omni custodia serva cor tuum, quoniam* *d*
ex ipso vita procedit. Et rursum scriptum est: *Ex cor-* *Matt.15.*
de exeunt cogitationes malæ. Intus ergo vigilandum *b*
est, ne mens dum extollitur, cadat. Intus servemus omne, quod foris agimus. Si enim semel medullam cordis, elationis putredo consumpserit, citius corruit cortex vacua externæ visionis. Notandum verò est, quia dum aliis cadentibus ad standum alii solidari perhibentur, electorum numerus certus ac definitus ostenditur. Unde etiam Philadelphiæ Ec-
Apoc.3. b clesiæ per Angelum dicitur: *Tene quod habes, ne* *11.*
alius accipiat coronam tuam. Hac ergo sententia, qua narratur aliorum erigi, aliorum autem vita confringi, & spes nutritur humilium, & elatio premitur superborum, dum & illi bona possunt amittere, de quibus superbiunt, & isti ea percipere, quæ quia non habebant, contemnuntur. Formidemus igitur in his
* *al.* de his cos. qui i. n. a. f. decsperemus. quæ accepimus, nec * eos qui illa necdum assecuti sunt, despiciamus. Quid enim sumus hodie, novimus: quid autem post paululum possimus esse, nescimus. Hi verò, quos fortasse despicimus, & tardè possunt incipere, & tamen vitam nostram fervenDtioribus studiis anteire. Timendum itaque est, ne etiam nobis cadentibus surgat, qui à nobis stantibus irridetur; quamvis stare jam non novit, qui non stantem novit irridere. Hunc autem supernorum judiciorum metum Paulus Apostolus di-
1.Cor.10. scipulorum cordibus incutiens, ait: *Qui se exi-* *c*
stimat stare, videat ne cadat. Quod autem dicens: (*Conterit multos,*) illico adjunxit, (*Innumerabiles*;) vel multitudinem exprimere studuit reproborum, quæ humanæ rationis numerum transit: vel certè indicare voluit, quòd omnes qui pereunt, intra electorum numerum non habentur: ut eò sint innumerabiles, quò extra numerum currunt. Unde Propheta intuens tantos hoc Ecclesiæ tempore specie tenus credere, quantos nimirum cer-
Psal. 39. tum est electorum numerum summamque transire, *a*
ait: *Multiplicati sunt super numerum.* Ac si diceret: multis Ecclesiam intrantibus, etiam hi ad fidem specie tenus veniunt, qui à numero regni cælestis excluduntur: quia electorum summam sua videlicet multiplicitate transcendunt. Unde & per Hiere-
Hier.31. miam prophetam dicitur; *Ædificabitur civitas Do-* *g*
mino à turre Ananehel usque ad portam anguli, & exibit ultra normam mensuræ. Civitatem quippe esse Domini sanctam Ecclesiam nullus ignorat. Anane-

Quod superbi perdant quæ acceperunt, dum ex gratia intumescunt; & humiles, quorum vita ex peccato contemptibilis erat, eorum loco per eamdem gratiam statuantur.

CAPUT VIII.

10. *Conteret ergo multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.*] Sicut autem superiùs diximus, hæc contritio priùs intus agitur, ut post extrin-

hel verò, Dei gratia interpretatur. In angulo autem duplex paries jungitur. Civitas ergo Domini à turre Ananchel usque ad portam anguli ædificari perhibetur: quia sancta Ecclesia à celsitudine supernæ gratiæ inchoans, usque ad ingressum susceptionemque constituitur utrorumque populorum, Judaïci videlicet atque Gentilis. Sed quia in ea crescente multitudine etiam reprobi colliguntur, aptè subditur: *Et exibit ultra normam mensuræ:* quia usque ad eos quoque extenditur, qui normam justitiæ transeuntes, intra mensuræ cælestis numerum non sunt. Unde per Esaiam quoque eidem Ecclesiæ dicitur: *Ad dexteram enim & ad lævam dilataberis, & semen tuum gentes hereditabit.* In tanta quippe multitudine gentium ad dexteram extenditur, dum quosdam justificandos suscipit. Ad lævam quoque dilatatur, dum ad se quosdam etiam in iniquitate permansuros admittit. Propter hanc multitudinem, quæ extra electorum nemerum jacet, in Evangelio Dominus dicit: *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Sed quia hoc quòd electis aliis alii conteruntur, de merito patientis est, non de iniquitate punientis; *non enim iniquus Deus, qui infert iram*, aptè subjungitur.

Esa 54. a

Matt. 20. b

Rom. 3. a

Quòd exigentibus præcedentibus peccatis peccatores excæcantur, ut lumen justitiæ videre non possint, quod cùm possent videre contempserunt: & quòd idem peccatum interdum & peccatum sit, & causa peccati, & pœna peccati.

CAPUT IX.

NOvit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem, & conterentur.] Sciendum summopere est, quòd iniquus quisque duobus modis in nocte conteritur: vel cùm exterioris pœnæ tribulatione percutitur, vel cùm occulta sententia interiùs cæcatur. In nocte corruit, cùm per extremum judicium videndi lumen in perpetuum amittit. Unde scriptum est: *Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores.* Tunc enim coactus in tenebras exteriores mittitur, quia nunc in interioribus excæcatur voluntariè. Rursum in nocte iniquus conteritur, cùm peccatorum præcedentium confusione damnatus, veritatis lumen non invenit, & quid deinceps agere debeat, non agnoscit. Omne quippe peccatum, quod tamen citius pœnitendo non tergitur, aut peccatum est & causa peccati, aut peccatum & pœna peccati. Peccatum namque, quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Unde fit, ut non solùm peccatum sit, sed peccatum, & causa peccati. Ex illo quippe vitio culpa subsequens oritur, ex quo cæcata mens ducitur, ut pejus ex alio ligetur. Sed peccatum, quod ex peccato oritur, non jam peccatum tantummodo, sed peccatum est & pœna peccati: quia justo judicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, ut præcedentis peccati merito etiam in aliis cadat. Quem enim liberare noluit, deserendo percussit. Non ergo immeritò pœna peccati dicitur, quod justa desuper irrogata cæcitate, ex præcedentis peccati ultione perpetratur. Quod videlicet agitur dispositione superiùs ordinata, sed inferiùs iniquitate confusa; ut & præcedens culpa sit causa subsequentis; & rursũ culpa subsequens, sit pœna præcedentis. Quod bene in infidelibus & lubricis Paulus quasi quoddam semen erroris aspexerat, cùm dicebat: *Qui cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis.* Sed quod ex hujus erroris semine pullulavit, illico adjungit, dicens: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam: ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.* Quia enim cognoscentes Deum, peccatum superbiæ intelligendo commiserunt, cæcantur etiam ne intelligant quod committunt. Et qui intelligentiam suam sequi nolunt in peccato & causa peccati, & ipsum lumen intelligentiæ perdunt in peccato & pœna peccati. Prioris ergo peccati merito, peccatorum subsequentium fovea tegitur; ut qui malum sciens perpetrat, deinceps justè in aliis etiam nesciens cadat. Hoc quippe agitur, ut culpæ culpis feriantur, quatenus supplicia fiant peccantium ipsa incrementa vitiorum. Nam quia omnipotens Deus ad pœnitentiam tempus indulget, quod tamen humana malitia ad usum suæ iniquitatis intorquet: nimirum justo Dei judicio augeri culpa permittitur, ut ad feriendum altiùs quandoque cumuletur. Hinc enim rursum de quibusdam Paulus Apostolus dicit: *Ut impleant peccata sua semper.* Hinc voce Angeli ad Joannem dicitur: *Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc.* Hinc David ait: *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, ut non intrent in justitiam tuam.* Hinc rursum de Domino ab eodem Psalmista dicitur: *Immissiones per angelos malos, viam fecit semitæ iræ suæ.* Cor quippe Dominus prioribus meritis aggravatum, justè permittit etiam subsequentibus malignorum spirituum persuasionibus falli, quod cùm dignè in culpa trahitur, reatus ejus in pœna cumulatur. Unde & iræ suæ Dominus viam de semita fecisse perhibetur. Latior enim est via, quàm semita. Ex semita verò iræ suæ viam facere, est iræ causas districtè judicando dilatare: ut qui illuminati agere rectè noluerunt, justè cæcati adhuc faciant, unde ampliùs puniri mereantur. Hinc per Moysen dicitur: *Nondum completa sunt peccata Amorrhæorum.* Hinc per eumdem Moysen Dominus dicit: *Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum, & propago eorum ex Gomorrha. Uva eorum uva fellis, & botrus amaritudinis in ipsis. Furor draconum vinum eorum, & furor aspidum insanabilis. Nonne hæc omnia congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die ultionis reddam eis.* Quàm multa eorum mala narravit, & tamen illico adjungit: *In tempore quo lapsus fuerit pes eorum.* Ecce atrocissima illorum facinora describuntur, & tamen ad ultionis diem adhuc subsequens lapsus aspicitur, quò eorum culpæ cumulentur. Habent jam quidem unde feriri mereantur; sed sustinetur tamen adhuc peccatum crescere, ut peccantes possit atrocior pœna cruciare. Jam meretur supplicium peccatum & causa peccati: sed expectatur adhuc, ut augmentum supplicii subroget peccatum, & pœna peccati. Plerumque verò unum atque idem peccatum, & peccatum est, & pœna, & causa peccati. Quod meliùs ostendemus, si res ipsas ad medium deducamus. Effrænata enim ventris ingluvies in fervorem luxuriæ plenitudinem carnis instigat. Perpetrata autem luxuria sæpe aut periurio, aut homicidio tegitur, ne humanarum legum ultione puniatur. Ponamus ergo ante oculos, quòd quidam voracitatis sibi fræna laxavit, qua voracitate superatus, adulterii facinus admisit: deprehensus autem in adulterio, latenter virum adulteræ, ne ad judicium traheretur, occidit. Hoc itaque adulterium inter voracitatem & homicidium positum, de illa videlicet nascens, hoc generans, peccatum est, & pœna & causa peccati. Peccatum profectò est per semetipsum; pœna verò peccati est, quia culpam voracitatis auxit; causa autem peccati est, quia subsequens etiam homicidium genuit. Unum ergo idemque peccatum est, & pœna præcedentis, & causa culpæ subsequentis; quia & transacta dum exaggerat, damnat: & adhuc sequentia, quæ damnati debeant, seminat. Igitur quia peccatis præcedentibus cæcatur oculus cordis, ipsa cæcitas, quæ peccantis animum ex anteactæ culpæ damnatione confundit, meritò nox vocatur: quia per hanc ab oculis delinquentis lumen veritatis absconditur. Bene itaque dicitur:

Rom. 1. d

Ibid.

1. Thes. 2.

Apoc. 22. c

Psal. 68. d

Psal. 77. e

Gen. 19. d

Deut. 32. e

Ibid.

[*Novit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem, & conterentur* :] quia, ut sæpe dictum est, præcedentia nimirum mala faciunt, ut ad peccandum iterum tenebris subsequentibus involvantur : ut eò jam lumen justitiæ videre non possint, quò illud & quando poterant videre noluerunt. Inducere autem noctem Dominus dicitur, non quòd ipse tenebras inferat, sed quòd obscura corda peccantium misericorditer non illustret : ut hoc ipsum in nocte cæcasse, sit à cæcitatis tenebris liberare noluisse. Sequitur.

Quòd locus videntium Deum sit sancta Ecclesia, à quo justo judio falsi & ficti repelluntur, quia veritatem fidei scientes contemnunt.

CAPUT X.

Quasi impios percussit eos in loco videntium.] In Scriptura sacra, *quasi*, aliquando pro similitudine, aliquando pro veritate poni consuevit. Pro similitudine enim, *quasi*, ponitur, sicut Apostolus dicit : *Quasi tristes, semper autem gaudentes.* Pro veritate verò ponitur, sicut Joannes ait : *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre.* Hoc autem loco nihil differt, utrum pro similitudine, an pro veritate sit positum : quia quolibet dicatur ordine, apertè prava malorum vita signatur. Impios verò Scriptura sacra propriè infideles appellat. Hac namque distantia peccatores ab impiis discernuntur : quia cùm omnis impius sit peccator, non tamen omnis peccator est impius. Peccator enim dici etiam, qui in fide pius est, potest. Unde Joannes ait : *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Impius verò propriè dicitur, qui à religionis pietate separatur. De talibus enim Propheta ait : *Non resurgent impii in judicio.* Locus autem videntium, sancta Ecclesia vocatur. In ipsa enim rectè consistitur, ut lumen verum, quod Deus est, videatur, Unde ad Moysen dicitur : *Est locus penes me, & stabis supra petram cùm transeat mea majestas.* Et post paululum : *Auferam manum meam, & videbis posteriora mea.* Per locum quippe, Ecclesia : per petram, Dominus : per Moysen verò, multitudo plebis Israëliticæ figuratur, quæ Domino in terra prædicante non credidit. Ipsa ergo in petra stetit, terga Domini transeuntis aspiciens ; quia videlicet post passionem ascensionemque Dominicam, intra sanctam Ecclesiam deducta, fidem Christi percipere meruit : & cujus præsentiam non vidit, ejus posteriora cognovit. Dicatur ergo de his, quos intra sanctam Ecclesiam divina ultio invenit in iniquitatibus perdurantes ; dicatur de his, quorum vitam Paulus Apostolus notat, *qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant* : [*Quasi impios percussit eos in loco videntium.*] Ibi quippe stabant, ubi Deum videre videbantur. Ibi tenebras dilexerunt, ubi lumen veritatis aspicitur. Et quamvis apertos habuerunt oculos in fide, tenuerunt tamen eos clausos in opere. Unde bene & de Judæa dicitur : *Speculatores ejus cæci* : quia videlicet non videbant opere, quod professione cernebant. Unde etiam de Balaam scriptum est : *Qui cadens apertos habet oculos.* Cadens quippe in opere, apertos tenuit oculos in contemplatione. Ita ergo hi etiam oculos aperientes in fide, & non videntes in opere, intra Ecclesiam positi pia specie, extra Ecclesiam inventi sunt impia conversatione. De quibus aliàs bene Scriptum est : *Vidi impios sepultos, qui cùm adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in civitate quasi justorum operum.* Multos enim peste propriæ pravitatis obsessos, sub Christiano nomine ipsa tranquillitas Ecclesiasticæ pacis abscondit. Quos tamen si levis persecutionis aura pulsaverit, mox extra aream velut paleas tollit. Quidam verò idcirco Christianitatis vocatione signantur, quia Christi nomine sublimiter exaltato, pæne omnes jam videri fideles aspiciunt : & pro eo quòd hoc vocari alios cernunt, ipsi non videri fideles erubescunt, sed esse negligunt, quod dici gloriantur. Rem enim virtutis intimæ ad decorem sumunt visionis externæ : & qui ante supernum judicem nudi conscientiæ infidelitate consistunt, ante humanos oculos professione sancta verbo tenus palliantur. Nonnulli autem fidem medullitus tenent, sed vivere fideliter nullatenus curant. Insequuntur enim moribus, quod credulitate venerantur. Quibus divino judicio sæpe contingit, ut per hoc quod nequiter vivunt, & illud perdant quod salubriter credunt. Incessanter namque se pravis actionibus polluunt, & super hoc vindictam justi judicii retribui posse diffidunt : & sæpe cùm bene vivere negligunt, etiam persequente nullo usque ad perfidiã dilabuntur. Nam qui imminere districtum judicium non credunt, qui inultè se peccare suspicantur, quo pacto vel esse vel dici fideles possunt ? Fidem quippe perdidisse, est incorrectis malis operibus, digna supplicia reddi posse non credere. Quia ergo digna fidei opera servare contemnunt, etiam fidem perdunt, quam tenere videbantur. Super quos bene per Prophetam sub Hierusalem specie, inimicorum destruentium verba memorantur, à quibus scilicet dicitur : *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.* Paulus quippe ait : *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus.* Inimici ergo destruentes, usque ad fundamentum Hierusalem exinaniunt, quando perversi spiritus à corde fidelium destructo priùs ædificio boni operis, soliditatem quoque exhauriunt religionis. Sicut enim supra fundamentum fabrica, sic super fidem opera construuntur. Usque ad fundamentum ergo exinanisse, est everso bene vivendi opere, etiam robur fidei dissipasse. Hinc etiam ad Judæam per Hieremiam dicitur : *Filii quoque Mempheos & Taphneos constupraverunt te usque ad verticem.* Usque ad verticem quippe constuprari, est post malæ operationis usum etiam in ipsa fidei sublimitate corrumpi. Cùm enim nequissimi spiritus uniuscujusque animam in pravis operibus involvunt, sed integritatem fidei vitiare non possunt, quasi adhuc inferiora membra polluunt, sed ad verticem non pertingunt. Quisquis autem in fide corrumpitur : jam usque ad verticem constupratur. Malignus enim spiritus quasi ab inferioribus membris usque ad summa pertingit, quando actiVam vitam polluens, castam celsitudinem fidei, diffidentiæ morbo corrumpit. Quia igitur cuncta hæc humanis oculis absconsa sunt, sed divinis obtutibus patent, & multi in hac domo fidei sine fide moriuntur, dicatur rectè : [*Quasi impios percussit eos in loco videntium.*] Pios enim se in Ecclesia hominibus ostendunt ; sed quia divina judicia latere non possunt, quasi impii feriuntur. Quibus hoc magis ad supplicii cumulum crescit, quòd unusquisque eorum in Ecclesia fidelibus admixtus, veritatem fidei sciendo contemnit ; atque eò gravior ultio sequitur, quò per exempla rectorum etiam bene vivendi eos scientia comitatur. Quot enim eis modò recti ac fideles fratres ostenduntur, tot in futuro judicio testibus impugnantur. Sciunt ergo, quod sequi negligunt. Unde & aptè subjungitur,

1. Cor. 6. b
Ioan. 1. d
1. Ioan. 1. c
Psal. 1. 14.
Exo. 33. d
Ibid.
Tit. 1. d
Esa. 56. d
Num. 14. c
Eccle. 8. b
15.

Quòd tribus modis peccatur, ignorantia, infirmitate, & studio : & quòd ex industria peccare sit, cum quis quod scit & potest, contemnit.

CAPUT XI.

Qui quasi de industria recesserunt ab eo.] Sciendum quippe est, quòd peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Et graviùs quidem infirmi-

Psal. 136. b
1. Cor. 3. c
Hiere. 2. d
16. De pœn. dist. 2. c. Sciendum.

tate, quàm ignorantia: sed multò graviùs studio, quàm infirmitate peccatur. Ignorantia Paulus peccaverat, cùm dicebat: *Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Petrus verò infirmitate peccavit, quando in eo omne robur fidei, quod Domino perhibuit, una vox puellæ concussit, & Deum quem corde tenuit, voce denegavit. Sed quia infirmitatis culpa vel ignorantiæ eò faciliùs tergitur, quò non studio perpetratur, Paulus quæ ignoravit sciendo correxit: & Petrus motam, & quasi arescentem jam radicem fidei lacrymis rigando solidavit. Ex industria verò peccaverunt ii, de quibus ipse per se magister dicebat: *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Et paulò pòst: *Et viderunt, & oderunt me & Patrem meum.* Aliud est enim bona non facere, aliud bonorum odisse doctorem: sicut aliud est præcipitatione, aliud deliberatione peccare. Sæpe enim peccatum præcipitatione committitur, quod tamen consilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerumque solet accidere amare bonum, sed implere non posse. Ex studio verò peccare, est bonum nec facere nec amare. Sicut ergo nonnumquam gravius est peccatum diligere, quàm perpetrare: ita nequius est odisse justitiam, quàm non fecisse. Sunt ergo nonnulli in Ecclesia, qui non solùm bona non faciunt, sed etiam persequuntur: & quæ ipsi facere negligunt, etiam in aliis detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate vel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur: quia videlicet si vellent implere bona, nec tamen possent, ea quæ in se negligunt, saltem in aliis amarent. Si enim ea ipsi vel solo voto appeterent, facta ab aliis non odissent: sed quia bona eadem audiendo cognoscunt, vivendo despiciunt, animadvertendo persequuntur, rectè dicitur: [*Qui ex industria recesserunt ab eo.*] Unde & aptè subjungitur: [*Et omnes vias ejus intelligere noluerunt.*] Non enim ait: Infirmitate non intelligunt, sed, intelligere noluerunt: quia sæpe quæ facere despiciunt, etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est: *Servus nesciens voluntatem domini sui, & faciens digna plagis, vapulabit paucis: & servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens juxta eam plagis vapulabit multis:* impunitatem peccandi existimant remedium nesciendi. Qui nimirum sola superbiæ caligine tenebrescunt, atque ideo non discernunt, quia aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescire enim, ignorantia est: scire noluisse, superbia. Et tantò magis excusationem non possunt habere quia nesciant, quantò magis eis etiam nolentibus opponitur quod cognoscant. Unde per Salomonem dicitur: *Numquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam, in summis excelsisque verticibus super viam in mediis stans semitis?* Transire fortasse per viam vitæ temporalis cum eius ignorantia poteramus, si hæc eadem sapientia in semitæ angulis constitisset. Investiganda fuerat, si occultari voluisset. Sed postquam incarnationis suæ mysteria publicè ostendit, postquam humilitatis exempla superbientibus præbuit, semetipsam nobis quasi transeuntibus in mediis semitis fixit: ut videlicet in eam, quam quærere nolumus, impingamus: & quam transeuntes videre negligimus, tangamus offendentes. Dicatur itaque: [*Et omnes vias ejus intelligere noluerunt.*] Via quippe est incarnatæ sapientiæ omnis actio, quam temporaliter gessit. Viæ ejus sunt vivendi ordines, quos ad se venientibus stravit. Tot itaque ad se venientibus vias præbuit, quot bene vivendi exempla monstravit. Humilitatis ejus vias Propheta aspexerat, cùm suspirabat, dicens: *In mandatis tuis me exercebo, & considerabo vias tuas.* Hinc rursum de unoquoque justo dicitur, qui curat ut per

Dominica exempla gradiatur: *A Domino gressus hominis diriguntur, & viam ejus capit nimis.* Quia ergo superbi quique humilitatis Dominicæ facta contemnunt, rectè dicitur: [*Vias ejus intelligere noluerunt.*] Viæ enim istæ visione despectæ sunt, sed intellectu reverendæ. Aliud quippe est in eis quod cernitur, aliud quod expectatur. Quid enim in hac vita aliud quàm dejectionem, sputa, ludibria, mortemque intuentium oculis ostendit? Sed per hæc infima transitur ad summa: per hæc dedecora quæ præcedunt, æterna nobis & glorioſa pollicentur. Viderunt ergo superbi vias Dei, sed intelligere noluerunt: quia dum abjecta quæ in se ille ostendit, despiciunt, perdiderunt justè sublimia quæ promittit. Vias itaque Dei intelligere, est & humiliter tolerare transitoria, & perseveranter expectare mansura, ut exemplo Domini coæterna quæratur gloria opprobriis temporalibus comparata; & non quod hîc quisque tolerat, sed in id quod expectat, intendat. Ad hæc ergo superbi clausos oculos tenuerunt: quia dum in gloria præsentis vitæ superbiunt, humilitatis Dominicæ celsitudinem non viderunt. Lumen enim intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscondit. Non secretum quoddam pietatis est, & tantò minus ad illud animus pervenit, quantò magis intumescit: quia eò ipso foras repellitur, quò insaniùs aflatur. Sequitur.

Quòd egeni & pauperes ad Deum clamant, cum Præpositi curis sæcularibus dediti prædicationis officium deserunt.

CAPUT XII.

Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.] Cùm enim isti superbiunt, clamant ad Deum hi, qui ab ipsis superbientibus opprimuntur. Vel certè idcirco dicitur quòd ad Deum fecerunt clamorem pauperum pervenire, quia istis cadentibus, in eorum locum pauperes, id est, spiritu humiles subrogantur: quia hoc eorum casu factum est, ipsi fecisse referuntur, eò videlicet locutionis genere, quò pugnare castra dicimus, quia pugnatur ex illis. Vel certè, quia cuncta quæ superiùs dicta sunt, referri etiam ad rectores Ecclesiasticos possunt, qui relicto prædicationis studio, sub occasione regiminis, terrenis negotiis involvuntur, aptè subjungitur: (*Ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum*:) quia nimirum dum ipsi curis sæcularibus occupati, prædicationis officium deserunt, gregem subditum in querelarum prorumpere clamorem compellunt: ut quasi jure unusquisque subjectus de vita ficti pastoris immurmuret, cur teneat magistri locum, qui non exercet officium. Quamvis fortasse meliùs per tumorem potentium, superbia Judæorum, & per clamorem pauperum, desideria Gentium figurantur, sicut attestante Veritate per epulantem splendidè divitem Judaïcus populus designatur; copiam scilicet legis non ad necessitatem salutis, sed ad pompam elationis assumens, atque in præceptorum verbis non semetipsum ordinatè reficiens, sed jactanter ostendens: & per vulneratum Lazarum, qui interpretatur adjutus, forma populi Gentilis exprimitur, quem divinum adjutorium tantò magis erigit, quantò minus de suarum virium facultate confidit. Qui pauper & plenus vulneribus esse describitur: quia Gentilitas corde humilis, peccatorum suorum aperuit confessiones. Nã sicut in vulnere ab internis trahitur virus in cute, ita in confessione peccati, dum in publicum secreta panduntur, quasi mali humores à visceribus intimis foras prorumpunt. Illis ergo peccantibus, pauperum clamor auditur: quia dum Judæi contra Deum superbiunt, ad Deum vota Gentilium pervenerunt. Unde & mox hæc ipsa immensa ac profunda judicia perhorrescens, non ea curat ratione discutere, sed admiratione venerari atque ait.

Quòd temerè discutitur, quare hunc Deus trahat, illum repellat: cùm de ejus beneplacito ratio non reddatur.

CAPUT XIII.

Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum?] Nemo ergo discutiat, cur stante Judaïco populo, dudum in infidelitate Gentilitas jacuit; & cur ad fidem Gentilitate surgente, Judaïcum populum infidelitatis culpa prostravit. Nemo discutiat, cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim Gentilitatem miraris assumptam, [*ipso concedente pacem, quis est qui condemnet?*] Si Judæam obstupescis perditam, [*ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum?*] Itaque consilium summæ & occultæ virtutis, satisfactio fit apertæ rationis. Unde & in Evangelio Dominus, cùm de hujus rei causa lo-
Matt.11. d queretur, ait: *Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Ita pater.* Atque mox tamquam rationem quamdam absconsionis ac revelationis adjungens, ait: *Quia sic fuit placitum ante te.* Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temerè discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum verò repulsione præsumamus. Cùm enim intulisset utrumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum dixit: hoc videlicet ostendens, quia injustum esse non potest, quod placuit justo. Unde & in vinea laborantibus
Matt. 20. d mercedem reddens, cùm quosdam operarios inæquales in opere, æquaret in præmio, & plus in mercede quæreret qui labori ampliùs insudasset, ait: *Nonne ex denario convenisti mecum? Volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi: an non licet mihi quod volo facere?* In cunctis ergo quæ exteriùs disponuntur, aperta causa rationis est occultæ justitia voluntatis. Dicatur itaque: [*Ipso enim concedente*
19. *pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultum suum, quis est qui contempletur eum?*] Et quia sic minima sicut maxima, sic singula Deus judicat sicut cuncta, aptè subjungitur: [*Et super gentem, & super omnes homines.*] Ac si apertè admoneamur intendere, quia hoc judicium, quod super unam gentem describitur, etiam super omnes homines invisibili examinatione celebratur: ut alius eligatur, alius repellatur occultè, sed nullus injustè. Hoc ergo quod in maximis fieri cernimus, etiam in nobis singulis cautè timeamus. Sic enim intenduntur divina judicia super unam animam, sicut super unam urbem: sic super unam urbem, sicut super unam gentem: sic super unam gentem, sicut super universam generis humani multitudinem: quia & sic intendit Dominus singulis, ac si vacet à cunctis; & sic simul intendit omnibus, ac si vacet à singulis. Qui enim omnia administrando implet, regit implendo: nec universis deest, cùm disponit unum; nec uni deest, cùm disponit universos: cuncta scilicet naturæ suæ potentiâ quietus operatur. Quid ergo mirum, quia non angustatur intentus, qui operatur quietus? Dicatur itaque, quia hoc subtile judicium exercet & super gentem, & super omnes homines.

Quòd secundum merita subditorum dentur sæpe rectores, & pro iniquitate mali gregis, delinquat verè boni vita pastoris: & quòd virtutis est meritum, dum salva fide res agitur, tolerare & celare mala rectorum.

CAPUT XIV.

Quia igitur de specie transivit ad genus, nunc de genere se convertit ad speciem, & quid Judæa propriè mereatur, ostendit dicens: [*Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.*] Verum namque regem super se Judæa regnare noluit, & idcirco exigentibus meritis hypocritam accepit; sicut ipsa quoque Veritas in Evangelio dicit: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Et sicut Paulus ait: *Pro eo quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.* In eo ergo quod dicitur: [*Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi;*] potest ipsum omnium hypocritarum caput Antichristus designari. Seductor quippe ille tunc sanctitatem simulat, ut ad iniquitatem trahat. Sed propter peccata populi regnare permittitur: quia nimirum tunc ipsi sub illius regimine præordinantur, qui ejus dominio digni ante sæcula præsciuntur, qui peccatis subsequentibus exigunt, ut sub illo judiciis præcurrentibus disponantur. Quòd ergo tunc Antichristus super impios regnat, non est ex injustitia judicantis, sed ex culpa patientis: quamvis plerique & principatum illius non viderunt, & tamen ejus principatui peccatorum suorum conditione deserviunt: quia & quem dominantem sibi minimè conspiciunt, eum proculdubio perversè vivendo venerantur. An non ejus membra sunt, qui per affectatæ sanctitatis speciem appetunt videri quod non sunt? Ille namque principaliter hypocrisim sumit, qui cùm sit damnatus homo, & nequam spiritus, Deum se esse mentitur. Sed proculdubio ex ejus nunc corpore prodeunt, qui iniquitates suas sub tegmine sacri honoris abscondunt, ut professione videri appetant, quod esse operibus recusant. Quia enim scriptum est: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati:* quantò non liberiùs peragunt perversa quæ volunt, tantò ejus servitio obnixiùs obligantur. Sed nullus, qui talem rectorem patitur, eum quem patitur, accusat: quia nimirum sui fuit meriti, perversi rectoris subjacere ditioni Culpam ergo proprij magis accuset operis, quàm injustitiam gubernantis. Scriptum namque est: *Dabo tibi reges in furore meo.* Quid
Ose. 13. e ergo illos nobis præesse despicimus, quorum super nos regimina ex Domini furore suscipimus? Si igitur irascente Deo secundùm nostra merita rectores accipimus, in illorum actione colligimus, quid ex nostra æstimatione pensemus, quamvis plerumque & electi subjaceant reprobis. Unde & diu Da-
1. Reg. 18. b vid Saulem pertulit; sed subsequente culpa adulterij proditur, quia dignus tunc fuit, qui tanta præpositi asperitate premeretur. Sic ergo secundùm merita subditorum tribuuntur personæ regentium, ut sæpe, qui videntur boni accepto mox regimine permutentur: sicut Scriptura sacra de eodem Saule intulit, quia cor eum dignitate mutavit. Unde
1. Reg. 15. d scriptum est: *Cùm esses parvulus in oculis tuis, caput te constituì in tribubus Israel.* Sic pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium: ut sæpe pro malo gregis, etiam verè boni delinquat vita pastoris. Ille enim Deo attestante laudatus, ille supernorum mysteriorum conscius David propheta, tumore repentinæ elationis inflatus, populum numerando peccavit, & tamen vindictam populus, David peccante, suscepit. Cur hoc? quia videlicet
2. Reg. 24. b secundùm meritum plebium disponuntur corda rectorum. Justus verò judex peccantis vitium ex ipsorum animadversione corripuit, ex quorum causa peccavit. Sed quia ipse scilicet sua voluntate superbiens, à culpa alienus non fuit, vindictam culpæ etiam ipse suscepit. Nam ira sæviens, quæ corporaliter populum perculit, rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostravit. Certum verò est, quòd ita sibi invicem & rectorum merita connectantur & plebium; ut sæpe ex culpa pastorum deterior fiat vita plebium, & sæpe ex plebium merito

2. mutetur vita pastorum. Sed quia rectores habent judicem suum, magna cautela subditorum est, non
Matt. 21. a temerè vitam judicare regentium. Neque enim frustra per semetipsum Dominus æs nummulariorum fudit, & cathedras vendentium columbas evertit: nimirum significans, quia per magistros quidem vitam judicat plebium, sed per semetipsum facta examinat magistrorum. Quamvis etiam subditorum vitia, quæ à magistris modò vel dissimulantur judicari, vel nequeunt, ejus proculdubio judicio reservantur. Igitur dum salva fide res agitur, virtutis est meritum, si quidquid prioris est, toleratur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat quod displicet emendari. Sed curandum summopere est, ne in superbiam transeat justitiæ inordinata defensio: ne dum rectitudo incautè diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur; ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem fortasse contingit ut in aliqua actione reprehendat. Contra hunc tumorem superbiæ, subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Nam vires nostras veraciter examinare negligimus: & quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos, qui nobis prælati sunt, districtè judicamus. Quò enim nosmetipsos minus agnoscimus, eò illos quos reprehendere nitimur, plus videmus. Communia hæc mala sunt, quæ sæpe à subditis in prælatos, sæpe à prælatis in subditos committuntur: quia & omnes subditos hi qui præsunt, minùs quàm ipsi sunt sapientes arbitrantur: & rursum qui subjecti sunt, rectorum suorum actiones judicant, & si ipsos regimen habere contingeret, se potuisse agere meliùs putant. Unde plerumque fit, ut & rectores minùs prudenter ea quæ agenda sunt videant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat: & nonnumquam is qui subjectus est, hoc cùm prælatus fuerit faciat, quod dudum fieri subjectus arguebat: & pro eo quòd illa quæ judicaverat, perpetrat, saltem quia judicavit, erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est, ne eorum corda æstimatione singularis sapientiæ locus superior extollat, ita subjectis providendum est, ne
22. sibi rectorum facta displiceant. Si autem magistrorum vita jure reprehenditur, oportet ut eos subditi, etiam cùm displicent, venerentur.

Quòd mali pastores non semper imitandi sunt, tamen necesse est venerari.

CAPUT XV.

Sed hoc est solerter intuendum, ne aut quem venerari necesse est, imitari appetas: aut quem imitari despicis, venerari contemnas. Subtilis ete-enim via tenenda est rectitudinis & humilitatis: ut sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens à servanda magisterij
Gen. 9. d reverentia non recedat. Quod bene in Noë debriato exprimitur, cujus nudata verecunda boni filij aversi veniendo texerunt. Aversari quippe dicimur, quod reprobamus Quid est ergo, quòd filij verecunda patris superjecto dorsis pallio aversi venientes operiunt, nisi quòd bonis subditis sic præpositorum suorum mala displicent, ut tamen hæc ab aliis occultent? Operimentum aversi deferunt, quia judicantes factum, & venerantes magisterium, nolunt videre quod tegunt.

Quòd multi dum sibi justi videntur in eo quod rectores suos sæcularibus negotiis occupatos judicant, Deum accusant: & cum ipse per Moysen pellibus & ciliciis tabernaculum operiri præcepit, quasi hæc detrahentes, divinis dispositionibus contradicunt.

CAPUT XVI.

Sunt verò nonnulli, qui si parum quid de spirituali conversatione inchoant, cùm rectores suos A temporalia agere & terrena considerant, mox ordinem supernæ dispositionis accusant, quòd nequaquam bene ad regendum prælati sint, per quos conversationis infimæ exempla monstrantur. Sed hi nimirum dum temperare se à rectorum suorum reprehensione negligunt, culpæ suæ exigentibus meritis, usque ad reprehensionem conditoris excedunt: cujus profectò dispensatio inde ab humilibus rectior agnoscitur, unde ab elatis non rectè judicatur. Quia enim potestas regiminis ministrari non potest sine studio curæ temporalis, aliquando omnipotens Deus mira dispensatione pietatis, ut teneræ spiritalium mentes à terrena cura disjunctæ sint, onus regiminis duris ac laboriosis cordibus injungit: ut tantò illæ ab hoc mundo securiùs lateant, quantò hæc in terrenis sollicitudinibus * valenter * al. libenter
B elaborant. In exhibitione quippe suscepti oneris pro ipsis quoque utilitatibus subditorum duræ * vitæ * al viæ sunt mundanæ servitutis. Et sæpe, ut dictum est, misericors Deus quò suos tenere diligit, eò sollicitè ab externis actionibus abscondit. Nam & plerumque paterfamilias ad eum laborem servos dirigit, à quo subtiliùs filios suspendit: & inde filij sine vexatione decori sunt, unde servi in pulvere fœdantur. Quod quàm rectè in Ecclesia divinitus agitur, ipsa tabernaculi constructione signatur. Ad Moysen Exo. 26.
quippe divina voce præcipitur, ut ad tegenda interiùs Sancta sanctorum, ex byssо, cocco atque hyacintho vela texantur, jussumque est ut ad protegendum tabernaculum, vela cilicina & pelles extenderet, quæ nimirum vel pluvias, vel ventos,
C vel pulverem tolerarent. Quid ergo per pelles & cilicia, quibus tabernaculum tegitur, nisi grossas hominum mentes accipimus, quæ aliquando in Ecclesia occulto Dei judicio quamvis duræ sint, præferuntur? Quæ quia servire curis temporalibus non timent, oportet ut tentationum ventos & pluvias de hujus mundi contrarietatibus portent. Quid verò per hyacinthum, coccum, byssumque signatur, nisi sanctorum vita tenera, sed clara? Quæ dum cautè in tabernaculo sub ciliciis & pellibus absconditur, sua ei integra pulchritudo servatur. Ut enim in interiora tabernaculi byssus fulgeat, coccus coruscet, hyacinthus cæruleo colore resplendeat, desuper pelles & cilicia imbres, ventos, & pulverem portant. Qui igitur magnis virtutibus in sanctæ Ec-
D clesiæ sinu proficiunt, præpositorum suorum vitam despicere non debent, cùm vacare eos rebus exterioribus vident: quia hoc quòd ipsi securi intima penetrant, ex illorum adjumento est, qui contra procellas hujus sæculi exteriùs laborant Quam enim candoris sui gratiam retineret, si byssum pluvia tangeret? Aut quid fulgoris atque claritatis coccus, vel hyacinthus ostenderet, si hæc susceptus pulvis fœdaret? Sit ergo desuper textura cilicij fortis ad pulverem: sit inferiùs color hyacinthinus aptus ad decorem. Ornent Ecclesiam, qui solis rebus spiritalibus vacant: tegant Ecclesiam, quos & labor rerum corporalium non gravat. Nequaquam ergo contra rectorem suum exteriora agentem murmuret is qui intra Ecclesiam sanctam jam spiritaliter fulget. Si
E enim tu securè interiùs ut coccus rutilas, cilicium quo protegeris, cur accusas? Sed à quibusdam quæ- 23.
ritur, quia dum saltem pro utilitate subditorum rectores nimium temporalibus curis inserviunt, plerique in Ecclesia eorum exemplo detereſcunt. Quod verum valde esse quis abneget, cùm curari à pastoribus terrena quàm cælestia sollicitiùs videt? Sed neque hæc injusta sunt, sicut superiùs diximus, si mores præsidentium juxta subditorum merita disponuntur. Occultè namque & sponte perpetratæ culpæ exigunt, ut prava & à pastoribus exempla præbeantur, quatenus justo judicio is qui de via Dei superbus exorbitat, in via qua graditur, etiam per ducatum pastoris offendat. Unde per Prophetam

quoque prænunciantis studio dicitur, non maledi-
centis voto: *Obscurentur oculi eorum, ne videant,*
Isa 68. c *& dorsum eorum semper incurva.* Ac si dicat: Qui
humanæ vitæ actionibus quasi prævidendis itineri-
bus præsunt, veritatis lucem non habeant, ut &
qui sequuntur subditi, iniquitatum suarum oneri-
bus incurvati, omnem statum rectitudinis amittant.
Quod factum proculdubio in Judæa novimus, cùm
in ipso nostri Redemptoris adventu pharisæorum
turba atque sacerdotum à vero lumine mentis ocu-
los clausit, & per præpositorum exempla gradiens,
in infidelitatis tenebris populus erravit. Sed quæri
rationabiliter potest, quomodo hoc in loco dicitur,
quòd regnare hypocritam Dominus facit, cùm de
hac re specialiter per Prophetam conqueritur, di-
Osee. 8. a cens: *Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes*
extiterunt, & non cognovi. Quis enim rectè sen-
tiens dicat, quia facit Dominus quod minimè co-
gnoscit? Sed quia scire Dei approbare est, nescire
reprobare; unde quibusdam quos reprobat, dicit:
Nescio vos unde sitis, discedite à me omnes operarij Luc. 13. e
iniquitatis: & aliquando facere Dei, est id quod
fieri prohibet, irascendo permittere; unde & regis
Ægypti cor se obdurare asseruit, quia videlicet ob- Exod. 3.
durari permisit: miro modo hypocritas Dominus b
& regnare facit & nescit: facit sinendo, nescit re-
probando. Unde necesse est, ut ad omne quod in
hac vita concupiscitur, priùs voluntas interna re-
quiratur. Quam cùm humani cordis auris percipere
appetit, sciat quia hæc non verbis, sed rebus so-
nat. Locus ergo regiminis cùm regendus offertur,
in se priùs necesse est ut quisque discutiat, si loco
vita congruit, si ab honore actio non dissentit: ne
justus omnium rector eò pòst in tribulatione preces
non audiat, quò ipsa quoque ejus, de quo tribula-
tio oritur, exordia honoris ignorat.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB,
LIBER VIGESIMVS SEXTVS.

Quòd proprium sit superborum doctorum, dum bene locutos se noverint, quasi pro æquitate inquirere ab auditoribus suis, utrum in aliquo offenderint: ut eo modo laudem ab eis extorqueant.

CAPUT PRIMUM.

IN locutionibus suis hoc arrogantes viri habere inter alia proprium solent, quòd ab auditoribus suis ne quid fortasse inordinatum dixerint, tunc requirunt, cùm se laudabiliter aliquid dixisse cognoscunt. Hæc videlicet faciunt, non quò de dictis suis ambigant, sed quò ab audientium judicio favores quærant. Nam inveniri facilè poterit, quo animo percunctantur, si quisquam cùm eorum bona laudat, etiam mala reprehendat. Certum quippe est, quia sicut inflantur laudibus, ita correptionibus inflammantur; & à quolibet se vel justè reprehendi despiciunt, moxque in malis suis fomitem defensionis exquirunt. Quomodo ergo de bonis suis humiliter ambigunt, qui mala sua defendere etiam perversè moliuntur? Ille est enim verè humilis in bonis, qui non est defensor in malis. Nam qui de malis suis arguitur, & contra verba arguentis accenditur, quando de bonis suis quasi humiliter titubat, per humilitatis vocem ornari appetit, non doceri. Eliu itaque vitam arrogantium signans, postquam multa interna & sublimia intulit, ecce in verbis formam humilitatis assumit, & æquitate proposita, sub quadam discipulatus imagine beatum Job alloquitur dicens: [*Quia ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo. Si erravi, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, ultra non addam.*] Sicut sæpe contingit ut bona loquantur & mali, multa Eliu fortia paulò superiùs se dixisse meminerat, & securus idcirco ne fortasse erraverit, requirebat. Neque enim requireret, si se erasse credidisset. Est namque, ut dixi, propria arrogantium fraus, ut tunc de errore requirere studeant, quando se noverint non errasse. Qui rursum requirere, vel argui de errore despiciunt, si quando se erasse veraciter præcognoscunt. Non enim esse, sed videri humiles appetunt; & tunc requirendo speciem humilitatis assumunt, quando de ipsa magis requisitione laudantur. Sed quia omnino difficile est, ut elatio quæ regnat in corde, non erumpat in voce; auditores arrogantium si eorum dicta paulisper taciti expectant atque considerant, citius corda illorum subsequentia verba manifestant. Diu quippe morari non possunt in ipsa humilitatis imagine, quam specietenus sumunt. Superbis enim mentibus humilitas alta est, & cùm ejus formam conscendere ambiunt, lassatis animi gressibus quasi à clivosis atque asperis itineribus dilabuntur. Alienum est scilicet, quod videri appetunt, & idcirco ejus imagini diu inhærere nequaquam possunt. Grave pondus æstimant, cùm eam saltem specietenus portant, & quousque hanc abjiciant, vim quamdam in corde patiuntur: quia videlicet elationis usui malè dominanti deserviunt, atque ejus imperio semetipsos quales sint prodere compelluntur, ne diu possint videri quod non sunt. Unde Eliu quoque postquam de errore doceri se petiit, postquam iniquitatem non se ultrà locuturum promisit, subitò ab humilitatis specie ad verba tumidæ * excusationis exilivit. Nam subdidit, dicens: [*Numquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi?*] Ac si diceret: Ego coram Domino rationes posituras sum, cur modò iniquitas mea à te reprehenditur, quæ constat quòd in judicio à te non requiratur.

* al. causationis

Quòd sancti humanum judicium non timeant, sed divinum: cùm econtrario superbi judicium Dei non metuant, & ab hominibus judicari erubescant.

CAPUT II.

RECTI viri cùm injustè ab hominibus impetuntur, ad supernum judicium recurrunt. Unde & ab eodem ad beatum Job dicitur: *Ecce in cælo testis* Iob. 16. c
meus, & conscius meus in excelsis. Et quia ei placere summopere cupiunt, ejus solius testimoniũ requirunt. 2.

Perversi quoque, quia justorum vitam deserunt, sed nonnumquam eloquia sequuntur, cùm de suis malè gestis increpantur, hoc assumunt in argumentum defensionis, quod justi proferunt cum testimonio puritatis. Unde eis consuetudo jam facta est, ut si quis eos de factis suis arguat, Dei magis judicium, quàm hominum quærant. A Deo enim & cùm se damnandos noverint, judicari non metuunt, & judicari ab hominibus erubescunt. Proponunt ergo majus, quod non metuunt, ut minus declinare valeant, quod erubescunt Scriptum quippe est. *Vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.* Quia ergo tunc damnatio uniuscujusque manifesta est, exinde modò iniqui colligunt, ut etiam perversa uniuscujusque actio sit secura; ne modò eam quilibet justus arguendo discutiat, à qua constat quòd in judicio alienus existat. At contrà piorum conscientiæ grande sibi conferri præmium credunt, cùm de quibusdam modò suis actionibus illicitis arguuntur. Proponunt etenim ante oculos cordis, quia districtum Dei judicium tantò verius tunc super eos mitigabitur, quantò nunc acriùs arguente homine prævenitur: & temporalem iram super se lucrum computant, per quam se æternam posse evadere non ignorant. Eliu ergo typum cunctorum arrogantium tenens, & magis eligens æterna invectione percuti, quàm temporaliter increpari, dicat: [*Numquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi?*] Quia verò esse culpabiliores solent hi, qui loqui in contentione inchoant, quàm qui respondent, subdidit, dicens: [*Tu enim cœpisti loqui, & non ego.*] Eò se innocentem credidit, quò pulsatus erupit; nimirum nescíens, quia innocentia non tempore defenditur, sed ratione. Quid enim ejus defensionibus adminiculatur, quòd etsi tacenti nulla intulit, rectè tamen inchoanti prava respondit? Postquam verò in verbis elationis ostenditur, ecce iterum sub requisitionis velamine palliatur, atque infert, dicens: [*Quòd si quid melius nosti, loquere.*] Quamvis dum non ait: Quia melius nosti, sed, *Si quid melius nosti, loquere:* nimis hoc ipsum superbisse est, de melioris scientia dubitasse. Hoc tamen, quòd beato Job locum loquendi tribuit, humilitatem se exhibuisse judicavit. Sed sicut suprà dictum est, quia in actione arrogantium omne quod superducto sermone tegitur, prorumpente rursum intentione elationis aperitur, citius Eliu innotuit qua mente beatum Job loqui postulavit. Nam sequitur.

Rom 14. c

Quòd Eliu verba jam non intellexerit, quæ sine disciplina fuisse æstimabat.

CAPUT III.

Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me. Iob autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam] Ecce dum quasi humiliter beato Job loqui tribuit, quid intrinsecus gestaret ostendit, dicens: [*Viri intelligentes loquantur mihi:*] dedignatus videlicet, si beatus Job loqui præsumeret, qui quasi ejus intelligere verba non posset. Et quia non solùm ad loquendum, sed etiam ad audiendum, beatum Job indignum fuisse judicavit, illico adjunxit: [*Vir sapiens audiat me.*] Ac si diceret: Huic loqui injustè conceditur, qui etiam audire verba sapientium non meretur. Atque mox apertè, quàm despecta de illo sentiat, manifestat, dicens: (*Iob autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.*) Sine disciplina locutum beatum Job credidit, quia justum se in suis operibus fuisse memoravit. Verum fortasse Eliu diceret, si ea quæ beatus Job de seipso narraverat, non de illo hæc eadem ipse disciplinæ auctor æstimasset. Innocenter enim Job se asseruit flagellatum, quem Deus etiam perhibuit frustra percussum Quid ergo vox percussi superbum sonuit, quæ à sententia ferientis nullatenus discrepavit? * Incauti sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant; immo mentiendo superbiunt, quia contra veritatem se erigunt, quam relinquunt. Qui enim, necessitate cogente, vera de se bona loquitur, tantò magis humilitati jungitur, quantò & veritati sociatur. An Paulus humilis non fuit, quando æmulatione veritatis contra falsos apostolos tot de se discipulis fortia gesta narravit? Qui nimirum veritati inimicus existeret, si abscondendo virtutes proprias, prædicatores errorum prævalere permisisset. Sed quia arrogantes viri in eo quòd bonorum dicta superbè examinant, verborum magis superficiem, quàm rerum cardinem pensant, Eliu beati Job sententias disciplinam credidit non sonasse. Quia verò sæpe asperitas superborum usque ad duritiam maledictionis extenditur, illico contra beatum Job, quasi ad Deum faciens verba, subjungit.

* al. incaute. 22. q. 2. c. Incauti.

1. Tim. 2. & Act. 20.

Iob. 2. b

Quòd superbi afflictorum tribulationibus nulla compassione condescendunt, sed super dolorem vulnerum addunt, & elisos confringunt.

CAPUT IV.

Pater mi, probetur Iob usque ad finem.) Ecce hoc, quod de arrogantiæ tumore conceperat, in verbis etiam maledictionis exaltat. Sed fortasse benevolæ vim probationis optaret, si stetisse eum in probatione judicasset. Ut ergo apertè malitia ejus crudelitatis appareat, probari eum adhuc per flagella deprecatur, quem inter flagella lapsum fuisse jam queritur. Præmisit quod sensit, ut apertiùs cognosci debeat quod optavit. Adhuc feriri postulat, quem jam peccasse sub manu ferientis accusat. Propria hæc arrogantium vota sunt, ut vitam dolentium examinari acriùs deprecentur: quia quantò sibimetipsis justiores sunt, tantò alienis doloribus duriores existunt. Nesciunt enim in se passionem alienæ infirmitatis trahere, & sicut suæ, ita etiam proximi imbecillitati misereri. Quia enim de se alta sentiunt, idcirco humilibus nullatenus condescendunt. Eliu beatum Job pro culpa percussum credit, atque ideo exhibenda ei pietatis viscera nec inter tot dolores æstimavit. Viri autem veraciter sancti cùm flagellari quempiam etiam pro culpa cognoscunt, etsi quædam ejus inordinata corripiunt, ad quædam tamen dolentia compatiuntur; & sic sciunt tumentia premere, ut sciant etiam cruenta refovere; quatenus in eis cùm dura emolliuntur, infirma roborentur.

Quòd sancti doctores ex quibusdam signis, sicut boni medici, solent etiam occulta rimari, ut cognita castigent & sanent: & quid sit quòd Ezechiel sumere laterem jubetur, & describere in eo civitatem Hierusalem.

CAPUT V.

At contrà arrogantes viri quia charitatis viscera non habent, non solùm non compatiuntur etiam justis dolentibus, sed eos insuper sub specie justæ increpationis affligunt; & vel si qua in eis sunt parva mala exaggerant, vel ea quæ verè bona sunt, malè apud se interpretando commutant: quamvis etiam sancti doctores sæpe exaggerare soleant delinquentium vitia, & ex quibusdam signis publicis occulta rimari, ut possint ex minimis majora cognoscere. Unde ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis, fode parietem.* Ubi mox subdidit: *Et cùm fodissem parietem, apparuit ostium unum, & dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi: & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & universa idola domus Israel depicta erant in pariete.* Per Ezechielem quippe præpositorum persona signatur: per parietem, duritia subditorum. Et quid est

4.

Ezec. 8.

parietem

parietem fodere, nisi asperis correptionibus duritiam cordis aperire? Quem cùm perfodisset, apparuit ostium: quia cùm cordis duritia asperis correptionibus aperitur, quasi quædam janua ostenditur, ex qua omnia in eo qui corripitur, cogitationum interiora videantur. Unde & bene illic sequitur: *Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.* Quasi ingreditur ut abominationes aspiciat, qui discussis quibusdam signis exteriùs apparentibus, ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei quæ illicitè cogitantur, innotescant. Unde & subdidit: *Et ingressus vidi: & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio.* In reptilibus, cogitationes omnino terrenæ signantur: in animalibus verò, jam quidem aliquantulum à terra suspensæ, sed adhuc terrenæ mercedis præmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent: animalia autem ventre à terra suspensa sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaque sunt intra parietem, quando cogitationes volvuntur in mente, quæ à terrenis desideriis numquam levantur. Animalia quoque sunt intra parietem, quando & si qua jam justa, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusque deserviunt: & per semetipsa quidem jam quasi à terra suspensa sunt, sed adhuc per ambitum quasi per gulæ desiderium sese ad ima submittunt. Unde & bene subditur: *Et universa idola domus Israel depicta erant in pariete.* Scriptum quippe est: *Et avaritia, quæ est idolorum servitus.* Rectè ergo post animalia, idola describuntur: quia etsi honesta actione quasi à terra se erigunt, ambitione tamen inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur: *Depicta erant*; quia dum exteriorum rerum intrinsecus species attrahuntur, in corde quasi depingitur quidquid fictis imaginibus cogitatur. Notandum itaque est, quia priùs foramen in pariete, ac deinde ostium cernitur, & tunc demum occulta abominatio demonstratur: quia nimirum uniuscujusque peccati priùs signa forinsecus, deinde janua apertæ iniquitatis ostenditur: & tunc demum omne malum quod intus latet, aperitur. Idcirco ergo solent etiam sancti doctores graviter minuta discutere, ut ab * externis erroribus ad occulta possint majora pervenire. Verba asperæ increpationis movent, ut spinas mortiferæ cogitationis eradicent: & hæc cùm agunt, charitatis amore sæviunt, non inflatione elationis intumescunt. Mori enim pro ipsis parati sunt, quos quasi usque ad mortem sævientes affligunt. Servant in cogitatione quod diligunt, sumunt in specie quod persequuntur. Bona prædicantes insinuant, mala autem cavendo prænunciant, non ut Eliu desiderantes exorant. Erga commissos sibi ita nonnumquam in correptione fervent, ac si de tranquillitate nihil habeant: sed ita in dilectione tranquilli sunt, ac si nullus eos fervor accendat. Valde enim metuunt, ne si à pravorum correptione cessaverint, ipsi pro eorum damnatione puniantur; & cùm ad verba invectionis inflammantur, inviti quidem ad hæc veniunt, sed tamen hæc defensionem sibi apud districtum judicem præparant. Unde & eidem rursus Ezechieli dicitur: *Fili hominis, sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo civitatem Hierusalem, & ordinabis adversus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter civitatem.* Cujus enim Ezechiel, nisi magistrorum speciem tenet? cui dicitur: *Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo civitatem Hierusalem.* Doctores quippe sancti sibi laterem sumunt, quando terrenum cor auditorum, ut doceant, apprehendunt. Quem laterem coram se ponunt, quia tota illud sollicitudinis intentione custodiunt. In quo & civitatem Hierusalem jubentur describere; quia prædicando terrenis cordibus curant summopere quanta sit supernæ pacis visio demonstrare. Cui bene etiam dicitur: *Et ordinabis adversus eam obsidionem, & ædificabis munitiones.* Sancti enim prædicatores obsidionem circa laterem, in quo Hierusalem civitas descripta est, ordinant, quando terrenæ menti, sed jam supernam patriam requirenti, quanta eam in hujus vitæ tempore vitiorum impugnet adversitas demonstrant. Cùm enim unumquodque peccatum quomodo menti insidietur ostenditur, quasi obsidio circa Hierusalem civitatem voce prædicatoris ordinatur. Sed quia non solùm insinuant quomodo mentem insidiantia vitia expugnent, sed etiam quomodo custoditæ virtutes roborent, rectè subjungitur: *Et ædificabis munitiones.* Munitiones quippe sanctus prædicator ædificat, quando quæ virtutes quibus vitiis obvient, insinuare non cessat. Et quia virtutibus crescentibus plerumque bella tentationis augentur, rectè adhuc additur: *Et comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.* Aggerem namque comportat, quando prædicator quisque molem crescentis tentationis indicat. Et contra Hierusalem castra erigit, quando rectæ intentioni audientium, hostis callidi circumventiones quasi incomprehensibiles insidias prædicit. Atque in gyro arietes ponit, quando tentationum aculeos in hac vita nos undique circumdantes, & virtutum murum perforantes innotescit. Ubi bene additur: *Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter civitatem.* Per sartaginem namque frixura, per ferrum verò fortitudo ostenditur. Quid autem ita magistri atque doctoris mentem, quàm zelus Domini frigit & excruciat? Unde & Paulus hujus sartaginis incendebatur frixurâ, cùm diceret: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? & quis scandalizatur, & ego non uror?* Et quia quisquis zelo Dei contra peccantes accenditur, forti in perpetuum custodia munitur, ne ex neglecta prædicationis & regiminis cura damnetur rectè dicitur: *Pones eam murum ferreum inter te & inter civitatem.* Sartago enim ferrea, murus ferreus inter Prophetam & civitatem ponitur: quia cùm nunc fortem zelum doctores exhibent, eumdem zelum postmodum inter se & auditores suos fortem munitionem tenent: ne tunc ad vindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti. Hanc sartaginem Propheta idem, ut inter se & audiores suos murum sumeret, audiebat, cùm ei divina vox præmitteret, dicens: *Si tu annunciaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & à via sua impia, ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.* Hanc sartaginem inter se & discipulos murum Paulus posuerat, cùm dicebat: *Mundus sum à sanguine omnium vestrum: non enim subterfugi, quo minus annunciarem omne consilium Dei vobis.* Nunc ergo doctores necesse est ut appetant zeli ardoribus frigi, ne cogantur pòst de torpore negligentiæ igne gehennæ cruciari. Sed aliud est quod injustis & subditis, aliud quod justis & non subditis debemus. Ad illorum nos correptionem atque custodiam reddendarum rationum debet timor accendere: ad istorum verò venerationem ipsa considerata æquitas inclinare. Sed arrogantes viri, quia hujus formam discretionis ignorant, hoc justis & non subditis exhibent, quod à bonis prædicatoribus fieri & injustis & subditis vident. Qui cùm ad fervorem invectionis injustè prosiliunt, etiam per verba maledictionis excedunt. Quia enim nequaquam proximos sicut se diligunt, proximis optare non desinunt, quod ipsi sibimet * invenire pertimescunt. Unde Eliu occultum odium in manifestatione maledictionis ex-

Coloss. 3. a

Ezech. 4. a

Ezech. 3. a

2. Cor. 11. g

Act. 20. e

* al. extremis exterioribus.

* al. evenire

sudans, ait: [*Pater mi, probetur Iob usque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.*] Hominem iniquitatis vocat, quem Deus justum præ omnibus superna attestatione denunciat. Et quia multa adhuc sub hac indiscretione subjuncta sunt, breviter ea æstimo transcurrenda. Dicta enim quæ gravitate carent, intenta expositione non indigent. Sequitur.

A se, & post flagella peccasse. Longè verò aliter Dominus judicat, qui & frustra flagellatum insinuat, & bona duplicia post flagella retribuit. Pœna enim debetur culpæ, non præmium. Beatus ergo Job sine culpa locutus ostenditur, quem post locutionem præmia subsequuntur. Eliu itaque, quia pro Domini defensionibus loquens, de beato Job aliud quàm Dominus sentit, quasi dum pro veritate verba multiplicat, à veritate discordat. Sequitur: [*Inter nos interim constringatur, & tunc ad judicium provocet sermonibus suis Deum.*] Ac sic diceret: Ex nostra assertione cognoscat, quia nequaquam divinæ examinationi sufficiat. Et quia arrogantes viri non solùm studeant inepta dicere, sed etiam multa; versus qui sequitur, bene de illo frequenter infertur. *Iob. 2. d* *Iob. 42. c*

Quòd in usu & consuetudine habeant superbi derogando mentiri.

CAPUT VI.

QVi addidit super peccata sua blasphemiam.] Accusat eum & pro peccatis flagella meruisse, & post flagella peccasse. Longè verò aliter Dominus judicat, qui & frustra flagellatum insinuat, & bona duplicia post flagella retribuit. Pœna enim debetur culpæ, non præmium. Beatus ergo Job sine culpa locutus ostenditur, quem post locutionem præmia subsequuntur. Eliu itaque, quia pro Domini defensionibus loquens, de beato Job aliud quàm Dominus sentit, quasi dum pro veritate verba multiplicat, à veritate discordat. Sequitur: [*Inter nos interim constringatur, & tunc ad judicium provocet sermonibus suis Deum.*] Ac sic diceret: Ex nostra assertione cognoscat, quia nequaquam divinæ examinationi sufficiat. Et quia arrogantes viri non solùm studeant inepta dicere, sed etiam multa; versus qui sequitur, bene de illo frequenter infertur.

IGitur Eliu hæc rursum locutus est: numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut dicere: Iustior sum Deo? Dixisti enim, Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccavero? Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum. Suspice cælum, & intuere, & contemplare æthera quòd altior te sit. Si peccaveris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porro si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuvabit iustitia tua. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum. Et non dixit, Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos. Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum. Neque enim frustra audiet Deus, & Omnipotens singulorum causas intuebitur. Etiam cùm dixeris, Non considerat; iudicare coram illo, & expecta eum. Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur valde scelus. Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat. CAP. XXXV.

CAPUT VII.

7. IGitur Eliu hæc rursum locutus est.) Omnis qui multa loquitur, in locutione sua semper incipere studet: quatenus inchoatione ipsa suspensos auditores faciat, ut eò attentiùs taceant, quò quasi novum audire aliquid expectant. Eliu verò alia finiens, alia incessanter exorditur, ut immensa loquacitas per subjuncta semper initia continuetur. Sequitur: [*Numquid æqua tibi videtur tua cogitatio, ut diceres: Iustior sum Deo?*] Quia beatus Job justiorem se Deo non dixerit, omnis qui textum historiæ legit, agnoscit, sed ait: *Proponat æquitatem contra me, & perveniet ad victoriam judicium meum.* Vitam suam videlicet pensans, & causas percussionis ignorans, ut sæpe jam dictum est, pro diluendis peccatis se credidit & non pro augendis meritis flagellari: & idcirco judicium suum ad victoriam pervenire confisus est, quia culpam in se, pro qua debuisset percuti, non invenit. Quod quidem de illo & Dominus ad diabolum dixit: *Commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra.* Quid ergo hæc loquendo peccavit, qui verbis istis divinæ de se & occultæ sententiæ etiam nesciendo consensit? Aut quid obest, si à rectitudine veritatis humano judicio verba nostra superficietenus discrepant, quando in cordis cardine ei compaginata concordant? Humanæ aures verba nostra talia judicant, qualia foris sonant: divina verò judicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba pensantur ex corde. Beatus ergo Job dum hoc ait exteriùs quod interiùs Dominus dixit; omne quod locutus est, tantò justè exteriùs intulit, quantò piè ab interna sententia non recessit. Quamvis prophetico spiritu repletus, in eo quod ait: *Proponat æquitatem contra me, & perveniet ad victoriam judicium meum*, intueri Redemptoris nostri præsentiam potuit. Ipse enim qui est virtus Patris & sapientia, etiam ejus æquitas non inconvenienter accipitur. Unde scriptum est: *Qui factus est nobis à Deo sapientia, & justitia, & sanctificatio.* Quam scilicet æquitatem, quia Deus iniquis fugientibus incarnatam ostendendo contrà posuit; eos protinus ab iniquitate revocavit, & humanum genus in eo judicio antiquum adversarium vicit, quo æquitatem Dei adversantem suis itineribus invenit. Sequitur: [*Dixisti enim, Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccavero?*] Si tota libri series attenditur, nihil horum beatus Job dixisse monstratur. Sed arrogantes viri, sicut & superiùs diximus, habere hoc proprium solent, ut dum in nimia invectione prodeunt, etiam invehendo mentiantur: & cùm non possunt justè reprehendere quæ sunt, reprehendant mentiendo, quæ non sunt. Sequitur: [*Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.*] Dictis superioribus quasi beati Job culpabilia verba narravit, atque ex eis sibi materiam loquendi proposuit: sed verbis subsequentibus forti acumine discutit hoc, quod sibi ad dicendi materiam fallaciter finxit. Et fortes quidem sunt sententiæ quæ sequuntur, sed beati Job personæ non congruunt; tantoque eum increpationis hujus tela non feriunt, quantò contra eum injustè mittuntur. Sequitur. *Iob. 23. b* *Iob. 2. b* *22. c. q. 5. Humana* *Iob. 23. b* 1. Cor. 1. d

Quòd ex ipsa creaturæ dispositione, & altitudine, ad quam attingere non possumus, quia supra nos est, considerare debemus quantum supra intellectum sit creator, cujus omnipotentiam nec augent bona nostra, nec minuunt mala.

CAPUT VIII.

SVspice cælum, & intuere, & contemplare æthera quod altior te sit. Si peccaveris, quid ei nocebis: & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porro si justè egeris quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?]

Quamvis beato Job scienti majora, nequaquam dici ista debuerint: vera tamen sunt quæ dicuntur, quòd videlicet Deo nec peccata nostra noceant, nec bene gesta concurrant. Unde subsecutus, adjunxit: [*Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adjuvabit justitia tua.*] Sed inter hæc illud est solerter intuendum, quod ait: [*Suspice cælum, & intuere, & contemplare æthera quòd altior te sit.*] Hæc enim dicens, nimirum colligit, ut considerare debeat quantò minus Deo actione sua aut prosit aut noceat, qui altitudini cæli atque ætheris prodesse vel nocere non possit. Quamvis in cælo vel æthere possimus supernas potestates accipere, divinis semper obtutibus inhærentes, ut cùm angelicos spiritus longè adhuc à nobis distare conspicimus, ipsi creatori atque dominatori spirituum quantò distamus inferiùs, agnoscamus: corpoream tamen cæli ætherisque materiam hoc loco sentiri nil obstat. Nam si vigilanter exteriora conspicimus, per ipsa eadem ad interiora revocamur. Vestigia quippe creatoris nostri, sunt mira opera visibilis creaturæ. Ipsum namque adhuc videre non possumus; sed jam ad ejus visionem tendimus, si eum in his quæ fecit, miramur. Ejus ergo vestigia creaturam dicimus, quia per hæc quæ ab ipso sunt, sequendo imus ad ipsum. Unde Paulus ait: *Invisibilia ejus per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus & divinitas.* Unde & in libro Sapientiæ scriptum est: *Per magnitudinem enim creaturæ & speciem, potest intelligibiliter creator videri.* Menti enim nostræ peccato suo exteriùs sparsæ, necdum Deus, sicut est, interiùs innotescit: sed dum factura suæ decus foris proponit, quasi quibusdam se nobis nutibus innuit, & quæ intus sequamur, ostendit: ac miro modo ipsis formis exterioribus nos ad interiora perducit: innuit immensa admiratione quod est, mira hæc exteriùs ostendendo, quæ non est. Hinc enim de sapientia scriptum est: *In viis ostendit se illis hilariter, & omni providentia occurrit illis.* Viæ quippe ad creatorem sunt, opera considerata creatoris. Quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. In istis viis à sapientia omni nobis providentia occurritur; quia factoris nobis virtus inquirenda proponitur in omne quod mirabiliter factum videtur: & quocumque se verterit anima, si vigilanter intendit, in iisdem ipsis Deum invenit, per quæ reliquit; ejusque potentiam ex eorum rursus consideratione cognoscit, quorum amore deservit: & per quæ perversa cecidit, per hæc conversa revocatur. Ubi enim lapsi sumus, ibi incumbimus ut surgamus: & quasi ibi surgendo manum considerationis figimus, ubi pede amoris lubrici corruentes negligendo jacebamus. Quia enim ab invisibilibus per visibilia cecidimus, dignum est ut ad invisibilia ipsis rursum visibilibus innitamur: ut quo casu anima venit ad infima, eo gradu revertatur ad summa; atque eisdem, quibus corruit, passibus surgat: dum, sicut dictum est, illa nos ad Deum bene considerata revocant, quæ nos ab eo malè electa diviserunt. Eliu itaque, ut vim considerationis admoveret, atque ex corporeis rebus ostenderet, quantò sit homine excelsior Deus, bene intulit: [*Suspice cælum, & intuere, & contemplare æthera quòd altior te sit.*] Ipsis enim rebus creatis atque corporeis agnoscimus, quantùm à creatoris nostri sublimitate distamus; quia per omne quod cernimus, esse humiles admonemur: ut quasi quædam sit lectio mentis nostræ, species considerata creaturæ. Dicat ergo: [*Suspice cælum, & intuere, & contemplare æthera quòd altior te sit. Si peccaveris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porro si justè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?* Ac si diceret: Ex ipsis creaturis intellige, quas altiores te esse corporaliter vides, quantùm à divinæ potentiæ sublimitate desiungeris; atque ex hac tua consideratione collige, quia Deum nec bene vivendo adjuves, nec rursus malis actionibus graves. Si verò, sicut superiùs diximus, in cælo vel æthere supernas potestates accipimus, verbis istis Eliu considerare nos admonet, ut quia ipsi angelici spiritus creatoris nostri potentiam plenè contemplari non possunt; de quibus tamen certum est, quia nobis eo ipso altiores sunt, quò lapsi in infimis non sunt; videlicet colligamus, quantò Deo inferiores existimus, qui etiam creaturis sublimibus, sed longè illo inferioribus, subjacemus. Ac si diceret: Vide quantùm à divina celsitudine separaris, à cujus potentia etiam potestates illæ humilitate contremiscunt, quæ te immensa sublimitate transcendunt: & quantò ipse summo inferior es, qui inferiorem te esse etiam inferioribus deprehendis. Ostendendo verò summa, reducit ad æqualia, atque ait: [*Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adjuvabit justitia tua.*] Humana impietas ei nocet, quem pervertendo inquinat. Et rursus, eum adjuvat nostra justitia, quem à pravis actionibus immutat. Nocere enim vel juvare nesciunt ea, quæ vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non possunt. Supernæ igitur potestates eo lædi vel juvari nequeunt, quo esse jam incommutabiles acceperunt. Sed considerare hæc nequeunt, qui terrenis desideriis implicantur. Sparsis enim foris mentibus ad semetipsas redire difficile est: quia prava itinera semel captas tantò delectabiliter tenent, quantò in eis omne quod libuerit, licet. Nullus quippe disciplinæ murus obviat qui constringat, nulla retributionis prospicitur pœna quæ terreat: sed clausis oculis cordis eò anima præcipitatur in infimis, quò obscuratur à summis; & tantò securiùs mala temporalia perpetrat, quantò duriùs bona æterna desperat.

8. Rom. 1. c

Sap. 13. a

Sap. 6. c

1. 9. 4. c Homini.

Quòd in hac vita justi ab impiis affligi permittuntur. Sicut Moyse vocante ad promissionis terram, urgente Pharaone de Aegypto egredi compellitur plebs invita.

CAPUT IX.

9. SED ista reproborum nequitia trituræ more electorum vitam quasi grana à paleis separans, premit ut purget. Mali enim bonos magis ab hujus mundi desideriis expediunt, dum affligunt: quia dum multa eis hîc violenta ingerunt, festinare illos ad superna compellunt. Quod bene de Israëlitico populo vocante Moyse, & Pharaone rege sæviente signatum est. Tunc namque Moyses ad vocandum missus est, cùm jam Pharao duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus: ut Israëlitarum mentes Ægypto deformiter inhærentes, alius dum vocaret quasi traheret, alius quasi impelleret dum sæviret: & plebs in servitio turpiter fixa, vel provocata bonis, vel malis impulsa moveretur. Hoc quotidie agitur, dum prædicatis cælestibus præmiis, sævire in electos reprobi permittuntur: ut si ad reprobos missionis terram vocati exire negligimus, pressuris saltem sævientibus impellamur: atque hæc Ægyptus, videlicet vita præsens, quæ nos oppressit blandiens, adjuvet premens: & quæ dum fovit, servitutis jugo contrivit, libertatis viam dum cruciat, ostendat. Hæc utique causa est, quòd ab injustis justi sinuntur affligi: ut scilicet dum futura audiunt bona quæ cupiant, patiantur etiam mala præsentia quæ perhorrescant, atque ad faciliorem exitum dum amor provocat, cruciatus impellat. Unde Eliu eosdem labores electorum sub oppressionibus reproborum exequens, ait.

Exod. 3. b

Quòd reprobi bona nostra calumniantur dum detrahunt, & in nos tyrannide utuntur.

CAPUT X.

PROpter multitudinem calumniatorum clamabunt, & ejulabunt propter vim brachii tyrannorum.] Calumniatores rectè dicere possumus omnes iniquos: non solùm qui exteriora bona rapiunt, sed etiam qui malis suis moribus, & vitæ reprobæ exemplo interna nostra dissipare contendunt. Illi namque ea quæ nobis extra sunt, invadere ambiunt, isti verò nos prædari interiùs quærunt. Illi amore rerum, isti non cessant odio sævire virtutum. Illi invident quod habemus, isti quod vivimus. Illi student rapere bona exteriora, quia placent: isti satagunt interiora bona dissipare, quia displicent. Quantò igitur morum vita à rerum distat substantia, tantò gravior calumniator est, qui malè vivendo vim nostris infert moribus, quàm qui violenter opprimendo damna ingerit rebus. Nihil iste de nostra sustentatione subtraxit, sed exempla nobis perditionis apposuit. Eò ergo graviorem calumniam intulit, quò quietum cor in tentatione commovit. Qui etsi nequaquam nobis actionis suæ opera persuasit, pugnam tamen tentationis ingessit. Gravem igitur de vita ejus calumniam sustinemus, quia nimirum intus patimur quod cum labore vincamus. Et quia in hoc mundo abundat malorum vita quæ cruciet, rectè dicitur: [*Propter multitudinem calumniatorum clamabunt.*] Quia verò ea quæ verbis suadere non valent, extorquere nonnumquam etiam effrænatis viribus student, aptè subjungitur: [*Et ejulabunt propter vim brachii tyrannorum.*]

10. Quisquis enim malè vivere suo nos exemplo compellit, adhuc in nobis voce calumniatoris utitur: quisquis verò peccatum suadens etiam terrere nos appetit, jam contra nos brachio tyrannidis sævit. Aliud est enim vitia suadere vivendo, aliud jubere terrendo. Dum ergo exempla malæ actionis aspicimus, quasi adhuc strepitum calumniatoris audimus: dum verò vi peccare cogimur, jam tyrannum in corde sustinemus. Sed robustorum mentes in Deo immobiliter fixæ, tantò iste despiciunt, quantò cernunt quòd contra præcepta conditoris excrescunt. Æternitatis quippe præmia præstolantes, vires ex adversitatibus sumunt: quia crescente pugna, gloriosiorem sibi non ambigunt manere victoriam. Sic itaque electorum desideria dum premuntur, adversitate proficiunt; sicut ignis flatu premitur, ut crescat; & unde quasi extingui cernitur, inde roboratur. In eo namque ostendimus quanta ad Dominum cupiditate flagramus, si non solùm ad eum per tranquilla & mollia, sed etiam per aspera & dura transimus. Hinc namque Pro-
Psal. 17. a pheta ait: *Qui perfecit pedes meos quasi cervi.* Cervus enim cùm montium juga conscendit, quæque aspicit aspera, quæque se obiiciunt sentibus illigata, dato saltu transgreditur, & absque ullo cursus sui obstaculo in superioribus elevatur. Ita etiam electorum mentes, quæque sibi in hoc mundo obsistere atque obviare conspiciunt, contemplationis saltu transcendunt, & more cervorum despectis terrenarum rerum sentibus in superna se evehunt. Hinc
Ibid. rursum dicit: *Et in Deo meo transgrediar murum.* Murus quippe est omne quod itineri nostro objicitur, ne ad eum qui diligitur, transeatur. Sed murum transgredimur, cùm præ amore supernæ patriæ, quæque in hoc mundo fuerint objecta calcamus. Hinc per eumdem Prophetam certanti animæ Do-
Psal. 80. b minus dicit: *Exaudivi te in abscondito tempestatis, probavi te ad aquas contradictionis.* Absconditum quippe tempestatis est, cùm in corde contrito cogitationum tentantium fluctus intumescunt, cùm contra amoris sancti studia curarum sæcularium se A tumultus illidunt. In abscondito ergo tempestatis auditur: quia clamor deprecantis est, hæc ipsa tribulationis fluctuatio. Quia verò omnino non desunt, qui bona quærentibus suadere perversa moliantur, aquæ contradictionis sunt populi resistentes. Et quia tunc probatur desiderium, cùm aliqua ei adversitate resistitur, rectè dicitur: *Probavi te ad aquas contradictionis.* His itaque virtutum nisibus robusti ex adversitate proficiunt, sed infirmi sæpe in desideriis suis, si qua eis fuerint ex adverso objecta, languescunt, & cùm valida tribulatione pulsantur, pusillanimitate deficiunt. Unde Eliu beato Job probra pusillanimitatis impingens, præmissis malorum oppressionibus, infirmorum mox pusillanimitates exequitur, dicens.

Quòd ideo tentationibus quilibet frangitur, quia factorem & liberatorem desperans, non contemplatur.

CAPUT XI.

ET *non dixit, Vbi est Deus qui fecit me?*] Mos sacræ Scripturæ est, ut à singulari numero ad pluralem subitò transeat, atque à plurali sæpe se ad singularem vertat. Unde Eliu cùm diceret; [*Clamabunt, & ejulabunt;*] nequaquam subdidit: Non dixerunt, ubi est Deus: sed, [*Non dixit ubi est Deus.*] A plurali quippe numero in singularem veniens, ad personam subitò infirmi uniuscujusque transivit: fortasse quia à singulis meliùs recognoscitur, quidquid * de eis singulariter auditur, ut ad cor suum quisque redeat, & in semetipso hoc quod dici de unoquoque dicitur, reprehendat. Singularem igitur numerum tenuit, dicens: [*Non dixit, Vbi est Deus qui fecit me.*] Quisquis enim adversitatum tribulatione frangitur, à quo factus est, minimè contemplatur. Nam qui quod non erat, fecit, factum sine gubernatione non deserit: & qui benignè hominem condidit, nequaquam injustè cruciari permittit: nec finit neglectè perire quod est, qui hoc etiam quod non fuit, creavit ut esset. Cùm ergo causam tribulationis nostræ requirimus, & fortasse tardiùs invenimus; est ista consideratio, quòd nihil injustè patiamur: quia si Deo auctore sumus qui non fuimus, Deo regente non affligimur injustè, qui sumus. Sequitur.

** al.* dici

Quòd in nocte tribulationum hujus vitæ carmen habemus lætitiæ divinam consolationem.

CAPUT XII.

QVi dedit carmina in nocte.] Carmen in nocte, 11.
est lætitia in tribulatione: quia etsi pressuris temporalitatis affligimur, spe jam tamen de æternitate gaudemus. Carmina Paulus in nocte prædicabat, dicens: *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Carmen in nocte David sumpserat, qui di- *Rom. 12. c*
cebat: *Tu mihi es refugium à pressura quæ circumdedit me, exultatio mea, redime me à circumdantibus* *Psal. 31. b*
me. Ecce noctem pressuram nominat, & tamen liberatorem suum inter angustias exultationè vocat. Foris quidem nox erat in circumdatione pressuræ, sed intus carmina resonabant de consolatione lætitiæ. Quia enim ad æterna gaudia redire non possumus, nisi per temporalia detrimenta; tota sacræ Scripturæ intentio est, ut spes manentis lætitiæ nos inter hæc transitoria adversa corroboret. Unde & *Ezech. 2. d*
Ezechiel propheta librum se accepisse testatur, in quo scriptæ erant lamentationes, carmen, & væ. Quid enim libro hoc, nisi divina eloquia figurantur? Quæ quia nobis lacrymas luctusque præcipiunt, lamentationes in eo scriptæ referuntur. Carmen quoque & væ continent: quia sic de spe gaudium prædicant, ut in præsenti tamen pressuras atque angustias indicent. Carmen & væ continent:

quia etsi illic dulcia appetimus, priùs necesse est, ut hîc amara toleremus. Carmen & væ discipulis
Ioan. 16. d prædicabat Dominus, cùm dicebat: *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis: in mundo pressuram habebitis.* Ac si apertè diceret: Sit vobis de me interiùs, quod consolando reficiat, quia erit de mundo exteriùs, quod sæviendo graviter premat. Quia ergo infirmus quisque cùm premitur, ab spe gaudij nimia pusillanimitate lassatur; & dum foris adversa tolerat, intus obliviscitur quò gaudebat, bene dicitur: [*Non dixit, Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?* Si enim ista diceret, vim quam patitur, temperaret: & per hoc quod mansurum intus quæreret, id quod foris transitorium sustinet, esse intolerabile non æstimaret. Sequitur.

Quòd doctrina Evangelica abstrahat hominem à vitiis, in quibus putrescebat, ne ambulet in mirabilibus super se, & ut immunditiam carnis per castitatem refrænet.

CAPVT XIII.

QVi docet nos super jumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.] Jumenta terræ sunt, qui usu vitæ carnalis ima appetunt: volucres verò cæli sunt, qui superbæ curiositatis studio sublimia perscrutantur. Illi vivendo se deponunt infra quàm sunt, isti inquirendo se elevant ultra quàm possunt. Illos in infimis voluptas dejicit carnis, istos quasi in superioribus erigit libido curiositatis. Illis per
Psal. 31. c sacra eloquia dicitur: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus*; istorum superbus laEccli. 3. c bor increpatur, dum dicitur: *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.* Illis dicitur:
Coloss. 3. a *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, & libidinem, concupi-*
Coloss. 2. b *scentiam malam*; istis dicitur: *Nemo vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam.* Docet igitur nos Deus super jumenta terræ & volucres cæli: quia dum hoc quod sumus, agnoscimus, nec carnis nos infirmitas dejicit, nec superbiæ spiritus elevat; nec defluendo imis subjicimur, nec superbiendo de sublimibus inflamur. Qui enim carne labitur, jumentorum appetitu prosternitur: qui verò extollitur mente, more volucrum quasi levitatis penna sublevatur. Sed si vigilanter intenditur, ut & mentis humilitas, & carnis castimonia teneatur, cito cognoscimus, quia alterum custoditur ex altero. Nam multis sæpe superbia luxuriæ seminarium fuit: quia dum eos spiritus quasi in altum erexit, caro in infimis mersit. Hi enim priùs secretò elevantur, sed postmodum publicè corruunt: quia dum occultis intumescunt motibus cordis, apertis cadunt lapsibus corporis. Sic sic elati justa fuerant retributione feriendi: ut quia superbiendo se hominibus præferunt, luxuriando usque ad jumentorum similitudinem devolvantur. *Homo* quippe *cùm in honore esset,*
Psal. 48. c *non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Quasi scientiæ enim illos in altum penna sublevaverat; de quibus Paulus hoc
Rom. 1. c quod & superiùs protulimus, & dicebat: *Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis.* Quomodo autem in jumentorum, aut plusquam jumentorum voluptatem deciderint
Ibid. subdidit dicens: *Tradidit eos Deus in desideria cordis sui, in immunditiam.* Ecce caro mersit, quos superba scientia sublevavit, & à volatu volucrum ultra appetitum lapsi sunt jumentorum: atque inde sub se prostrati sunt, unde super se ire videbantur. Curandum itaque est, & omni custodia mens à superbiæ tumore servanda. Non enim ante oculos Dei vacuæ transvolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum transeunt sine statu retributionis. Intus ergo videt Deus quod mentem elevat, & idcirco permittit foris invalescere quod deponat. Intus priùs extollitur, quod foris postmodum luxuriæ corruptione feriatur. Occultam videlicet culpam sequitur aperta percussio, ut malis exterioribus interiora puniantur, & cor publicè corruat, quod latenter tumebat. Hinc quippe per Oseæ contra Israëlitas dicitur: *Spiritus fornicationis in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Qui ut ostenderet, quòd causa libidinis ex culpa proruperit elationis, mox subdidit dicens: *Et respondebit arrogantia Israel in faciem ejus.* Ac si diceret: Culpa quæ per elationem mentis in occulto latuit, per carnis luxuriam in aperto respondit. Proinde per humilitatis custodiam servanda est munditia castitatis. Si enim piè spiritus sub Deo premitur, caro illicitè super spiritum non levatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamen sub Deo recognoscit jura legitimæ servitutis. Nam si auctorem suum superbiendo contemnit, jure & à subjecta carne prælium suscipit. Unde & ille pri- Gen. 3. b mus inobediens mox ut superbiendo peccavit, pudenda contexit. Quia enim contumeliam spiritus Deo intulit, mox contumeliam carnis invenit. Et quia auctori suo esse subditus noluit, jus carni subditæ, quam regebat, amisit: ut in seipso videlicet inobedientiæ suæ confusio redundaret, & superatus disceret, quid elatus amisisset. Nullus ergo post- 13. quam superna appetere cœperit, si carnis voluptate prosternitur, tunc se victum judicet, cùm apertè superatur. Si enim plerumque virus libidinis de radice nascitur elationis, tunc caro vicit, cùm spiritus latenter intumuit: jam tunc anima per originem culpæ in petulantiam jumentorum cecidit, cùm efferendo se more volucrum, ultra quàm debuit, evolavit. Hinc est enim quòd longa continentia repente solvitur, hinc quòd plerumque & usque ad senium virginitas servata vitiatur. Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus judex despicit etiam integritatem corporis: & quandoque per apertum malum reprobos annunciat, quos dudum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu servatum bonum subitò perdidit, apud semetipsum intus aliud malum tenuit, ex quo aliud subitò erupit, per quod ab omnipotente Deo etiam tunc alienus extitit, quando se ei per munditiam corporis inhærere monstravit. Quia igitur mentis elatio ad pollutionem pertrahit carnis, reproborum cor à volatu volucrum ad petulantiam mergitur jumentorum. Sancti autem viri ne appetitu bestiali ad luxuriæ voraginem devoluantur, sollicitè cogitationes mentis à superbiæ volatu custodiunt: ac ne in infima desipiendo corruant, omne quod sublimiter sapiunt, humiliter premunt. Rectè itaque dicitur: [*Qui docet nos super jumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.*] Subaudis, hoc quoque non dixit. Hoc itaque quòd jumentis ac volucribus antecellit, eum non dicit in tribulatione memorari; ac si diceret: Infirmus quisque idcirco nequaquam se in perturbatione corroborat, quia & in tranquillitate non temperat: & ideo nescit adversa tolerare, quia constitutus in prosperis, cogitatione se non novit à volatu volucrum premere, nec carnales motus à jumentorum ingluvie sublevare. Sed hoc beato Job tantò inconvenienter dicitur, quantò vita ejus inter alta & infima mirabiliter temperatur. Quod quidem intelligi & aliter potest. [*Qui docet nos super jumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.*] Nam sicut jumentorum vocabulo signatur vita hominum carnis adhuc motibus subditorum, ita appellatione volucrum figuratur elatio spirituum superborum: ut per jumenta quidem terreni homines, per volucres verò dæmonia designentur. Unde cùm semina Dominus juxta viam diceret cecidisse, subjungit: *Venerunt* Matt. 13. *volucres cæli, & comederunt ea: nimirum per volu-* a *cres signans aereas potestates.* Sancti autem viri, quia nec infima hominum exempla appetunt, nec rur-

sum dæmoniaca subtilitate falluntur, & super jumenta terræ, & super cæli volucres virtute eruditionis exerescunt. Super jumenta enim terræ edocti sunt: quia quidquid in imis potest ambiri, despiciunt. Super volucres quoque cæli eruditi sunt: quia omnes immundorum spirituum insidias comprehendunt. Super jumenta terræ edocti sunt: quia nihil in hac vita quod præterit, quærunt. Super volucres cæli eruditi sunt: quia potestates aëreas, quas adhuc per carnis infirmitatem tolerant, jam vitæ meritis calcant. Paulus jam super jumenta terræ edoctus fuerat, dicens: *Multi enim ambulant.* Et paulò pòst: *Quorum finis interitus, quorum deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Nostra autem conversatio in cælis est.* Et rursum super volucres cæli eruditum se noverat, cùm dicebat: *Nescitis quoniam angelos judicabimus?* Sub se jumenta cernebat, quia videlicet in terra adhuc positus calcabat mores hominum qui in infimis conversantur. Et rursum, volatum volucrum meritorum dignitate transcenderat: quia subiturus cælestia, judicaturum se angelos non ignorabat. In illis immundorum infima, in istis superborum summa calcabat. Mentes quippe sanctorum transitoria cuncta despiciunt, & sub se labi quidquid superbit, quidquid præterit, contemplantur: & quasi in quodam rerum vertice constitutæ, tantò sibi omnia subesse conspiciunt, quantò semetipsas verius auctori omnium subdunt: atque inde cuncta transcendunt, unde creatori cunctorum vera se humilitate substernunt. Dicat ergo: [*Qui docet nos super jumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.*] Ac si diceret: Infirmus pusillanimitate victus ista non dixit, & idcirco eum adversitas tentationis perculit: quia tranquillitatis tempore hæc cuncta transeuntia nulla perfectione superavit. Hujus enim vitæ adversa non perhorresceret, si perfectionis merito, etiam secunda calcasset. Sequitur.

Phil 3. d

2. Cor. 6. a

14.

Quod omnipotens Deus clamantes ad se servos suos, ideo aliquando de tribulatione non eripit, quia & ipsi ex adversis proficiunt, & reproborum malitia tantò in judicio districtius punitur, quantò hic in sanctos exarsit crudelius.

CAPUT XIV.

[*Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum.*] Ibi videlicet in tribulatione, ut econtra de gaudio scriptum est: *Filij servorum tuorum inhabitabunt ibi.* Sed videtur incertum, utrum dicat: Propter superbiam malorum non exaudiet; an propter superbiam malorum clamabunt. Intelligi autem melius potest, si non exaudiri potius propter malorum superbiam, quàm clamare referantur. Nam quòd propter malorum superbiam clamant, jam supra dictum est, eo versu quo dicitur: [*Propter multitudinem * violentorum clamabunt.*] Aliquid ergo nobis hoc versu innuitur, quòd paulò subtiliùs attendatur: quia sæpe oppressi quidam dum clamaverint, ex se quidem merentur audiri, sed tamen eorum desideria propter opprimentium superbiam differuntur. Justus quippe Deus & suos permittit temporaliter opprimi, & violentorum malitiam nequiter augeri: ut dum horum vita in purgatione teritur, illorum nequitia consummetur.

15. Plerumque verò accidit, ut justi in tribulatione deprehensi, supernum solatium etiam temporaliter percipiant, quod tamen non temporalite implorant. Salvari enim non propter se, sed propter adversariorum salutem concupiscunt: ut dum illos omnipotens Deus ab immensis periculis facto quodam miraculo liberat, virtutem suam ipsis etiam persecutoribus innotescat: atque inde adversarios ad æternitatem redimat, unde suos temporaliter salvat: sicut Propheta quoque vocem Martyrum sus-

Psal. 101. a

* calumniatorum.

cipiens, ait: *Propter inimicos meos eripe me.* ac si diceret: Propter me quidem eripi de temporali tribulatione non appeto, sed tamen eripi propter adversarios meos concupisco: ut dum mea vita salvari mirabiliter cernitur, ipso miraculorum visu, inimicorum duritia convertatur. Sicut ergo sæpe Dominus suorum vitam temporaliter pro inimicorum conversione eripit; ita sæpe suorum voces propter damnationem persequentium non exaudit: ut videlicet inde reatum suum cumulent, unde prævaluisse se nequiter gaudent. Nam qui invisibilia despiciunt, moveri nonnumquam visibilibus miraculis possunt. Sed idcirco cum justis plerumque nil mirum visibiliter agitur, quia eorum adversarii illuminari invisibiliter non merentur. Dicatur ergo: [*Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum.*] ac si diceret: Reatus opprimentium audire voces prohibet oppressorum. Nec eripiuntur visibiliter justi, quia salvari invisibiliter non merentur injusti. Unde rursum per Prophetam dicitur: *Cùm viderit sapientes morientes, simul insipiens & stultus peribunt.* Quos enim visibiliter mori conspiciunt, invisibiliter vivere posse non credunt: atque eò reatum infidelitatis suæ cumulant, quò visa morte fidelium de æternitate desperant. Igitur violenti quique inde interiùs deficiunt, unde contra vitam innocentium exteriùs convalescunt: tantoque illos intima veritas à se foras ejicit, quantò eos contra suos temporaliter, quod volunt, posse permittit. Quisquis itaque bonorum vitam persequitur, tunc pejore ultione damnatur, cùm nulla ei adversitate resistitur: & tunc fortioris iræ periculis subjacet, cùm prosperè peragit, quod nequiter concupiscit: quia videlicet vindicta superni judicij ad futura eum supplicia reservando deseruit, cui hic in malo obviare contempsit. Hinc enim per Prophetam Dominus dicit: *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, & ibunt in voluntatibus suis.* Hinc rursum dicitur: *Non est virga Dei super illos.* Hinc etiam de ipso eorum capite scriptum est: *Faciet & prosperabitur.* Hinc rursus de eodem dicitur: *Et dolus in manu ejus dirigetur.* In manu quippe Antichristi dolus dirigitur: quia hoc quod contra bonos proposuerit, implere temporaliter nulla adversitate præpeditur. Hinc rursus per Salomonem dicitur: *Prosperitas stultorum perdet illos.* Manifestum ergo perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus subsequens favet effectus: & nulla contrarietas impedit, quod mens perversa conceperit. Nam sæpe pravorum hominum dum tardantur vota, mutantur: & dum difficultatem perfectionis sentiunt, reatum malæ actionis agnoscunt: & quibus priùs invitis contradicitur, volentes postmodum hoc quod conceperant, aversantur. Quia igitur malos cùm deserit Dominus prævalere permittit, & unde superborum nequitia perficitur, inde humilium longanimitas consummatur: dicatur rectè: [*Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum.*] Sequitur.

Psal. 68. c

Psal. 48. c

Psal. 80. c

Iob. 21. b

Dan. 8. d

Ibid. f

Prov. 1. d

16.

Quòd Deus non frustra nos audiat, quos illicò non adjuvat: cum desideria dilatione proficiant, ut exerceatur virtus certamine.

CAPUT XV.

[*Neque enim frustra audiet Deus, & Omnipotens singulorum causas intuebitur.*] Notandum, quòd duo sunt dicta: quia & clamantem non frustra audit, & tamen quod patitur, respicit, & exaudire voces dissimulat: & quod unusquisque tolerat, non ignorat. Nemo ergo qui tardiùs auditur, credat quòd à superna cura negligatur. Sæpe enim nostra desideria, quia celeriter non fiunt, exaudiuntur: & quod impleri concitè petimus, ex ipsa melius tarditate prosperatur. Sæpe vox nostra eò per-

ficitur, quò differtur: & cùm superficietenus petitio negligitur, vota nostra altiùs in cogitationum radice complentur: sicut & semina messium gelu pressa solidantur; & quò ad superficiem tardiùs exeunt, eò ad frugem multipliciora consurgunt. Desideria itaque nostra dilatione extenduntur, ut proficiant: proficiunt, ut ad hoc quod perceptura sunt, convalescant: exercitantur in certamine, ut majoribus cumulentur præmiis in retributione: labor protrahitur pugnæ, ut crescat corona victoriæ. Suos ergo Dominus cùm velociter non exaudit, quò repellere creditur, trahit. Internus quippe est medicus, & peccatorum in nobis contagia quæ inesse medullitus reprobat, secat, abscindit virus putredinis ferro tribulationis; & quò voces ægri audire dissimulat, eò ægritudinis finem procurat. Hinc enim Propheta ait: *Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi.* Ac si diceret: Nequaquam mihi ad insipientiam proficit, quòd die ac nocte clamantem me continuò non exaudis: quia unde me in temporali tribulatione quasi deseris, inde ad æternam sapientiam plus erudis. Hinc etiam dicit: *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Tribulationem quippe dicturus, opportunitates præmisit: quia sæpe & tribulatione conterimur, & tamen opportunum nondum est, ut desiderio ereptionis adjuvemur. Dicatur ergo: [*Neque enim frustra audiet Deus, & Omnipotens singulorum causas intuebitur.*] Sed quia plerumque nonnulli & ipsa adjutorii tarditate franguntur, aptè subjungit.

Psal. 21. a

Psal. 9. b

17.

Quòd qui facta sua distulit & dijudicat, etiam si quasi non considerans de tribulatione non statim eum Deus eripiat, nequaquam tamen de clementia divina desperet.

CAPUT XVI.

ETiam cùm dixeris, Non considerat: judicare coram illo, & expecta eum.] Fortassè enim dum clamor noster quasi negligitur, spes quæ cordi inerat, infirmatur; & superna adjutoria defutura credimus, quia tardiùs impetramus; ac pæne inconsiderata Deo esse ingemiscimus, quæ inulta toleramus. Sed cùm ista nos desperationis procella conturbat, concussa mens citiùs in portum spei se collocat, si causas suas cum Domino subtiliter pensat, si bona ejus ad memoriam revocat; si mala quæ bonis ejus reddidit, apud semetipsam callidè non excusat; si perpendit quid ab eo justè meruit, & quid clementer accepit; si vitam suam vivaciter discutit; si ante Dei oculos omne quod agit, examinans, semetipsam sibimet non abscondit; si factam se quæ non erat, meminit; si illuminatam se atque sublevatam, quæ in tenebris jacebat, agnoscit. Hæc ergo in semetipsa cuncta recolligens, dum bona accepta considerat, adversa quæ tolerat, non accusat: nec desperatione frangitur, quæ tantorum munerum consolatione roboratur: quia spem de futuris recipit, dum transacta beneficia recognoscit. Dicat itaque: [*Etiam cùm dixeris, Non considerat; judicare coram illo, & expecta eum.*] ac si diceret: Cùm idcirco Deus considerare non creditur, quia tardè miseretur, intima cogitationis ingredere, atque illic coram ejus oculis causæ tuæ judicium suscipe: & quæ ipse vivendo contulisti, vel quæ misericorditer percepisti, discerne: & tunc ad spei fiduciam redis, dum bona tantæ benignitatis erubescis: quatenus inter adversa fidenter expectes, quem & post delicta propitium recolis. Speranda etenim fuerant superna adjutoria, etiam si nulla beneficia præcessissent. Sciendumque quia Deus hominem, quem benignè condidit, iniquè non spernit. Pensandum est igitur, quanti est periculi transacta munera cernere, & futura desperare: quanti est periculi si in hac procella tribulationum, desperationis naufragio frangimur, qui ad portum spei velut immensis funibus præteritis donis ligamur. Dicatur itaque rectè: [*Judicare coram illo, & expecta eum.*] Nam qui semetipsum coram Deo non judicat, eum, dum affligitur, non expectat. Cujus enim bona præcessisse dissimulat, adjutoria subsequi posse desperat: & cùm præteritorum obliviscitur, etiam subsequentium largitate fraudatur. Sed ecce dum nos affligimur, dum consolationis gratiam longanimiter sustinemus, mali ad pejora prorumpunt: atque eò iniquitatis * aggregatione proficiunt, quò sine verbere relinquuntur. Et tamen omnipotens peccantes misericorditer expectat, tempus ad pœnitentiam tribuit, quod non conversis ad gravioris reatus testimonium vertit; patienter iram retinet, quam quandoque irretractabiliter effundit. Unde aptè subjungitur.

* al. exaggeratione

Quòd in hoc mundo non omnia impiorum scelera punit Deus, quorum tormenta examini supremo reservat.

CAPUT XVII.

NUnc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur valde scelus.] Diu quippe Deus tolerat, quem in perpetuum damnat: & furorem nunc inferre dissimulat, quia effundendum sine fine in posterum servat. Electorum namque est hîc conteri, ut ad præmia debeant æternæ hereditatis erudiri. Nostrum est hîc flagella percipere, quibus servatur de æternitate gaudere. Hinc enim scriptum est: *Flagellat omnem filium, quem recipit.* Hinc ad Joannem dicitur: *Ego quos amo, arguo & castigo.* Hinc Petrus ait: *Tempus est ut incipiat judicium de domo Dei.* Ubi mox admirando subjungit: *Si autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio?* Peccata quippe nequaquam divina severitas inulta remanere permittit: sed ira judicii à nostra hîc correptione inchoat, ut in reproborum damnatione conquiescat. Eant ergo nunc reprobi, & voluptatum suarum desideria inulta iniquitate consumment: atque eò temporalia flagella non sentiant, quò æterna eos supplicia expectant. Bene autem inulta eorum nequitia Cham peccante signata est, cui à patre dicitur: *Maledictus Chanaan puer, servus erit fratribus suis.* Chanaan videlicet Cham filius fuit. Et quid est quòd Cham peccante, Chanaan ejus filius sententiam ultionis accipit? Quid est quòd non in se, sed in posteritate percutitur: nisi quòd reproborum nequitiæ hîc quidem inultæ proficiunt, sed in posterum feriuntur? Dicatur ergo: [*Nunc enim non infert furorem suum, nec ulciscitur valde scelus.*] Notandum verò est, quòd subintulit, *Valde*: quia etsi quædam longanimiter tolerat, quædam tamen etiam in hac vita flagellat; & hîc nonnumquam ferire inchoat, quod æterna damnatione consummat. Ergo & nonnulla percutit, & nonnulla inulta derelinquit: quia si nulla resecaret, quis Deum res humanas curare crederet? Et rursus, si hîc cuncta percuteret, extremum judicium unde restaret? Quædam igitur feriuntur, ut rectoris nostri super nos sollicitudinem formidemus: quædam verò inulta servantur, ut adhuc judicium restare sentiamus. Bene ergo dicitur: [*Nec ulciscitur valde scelus;*] quia dum exiguum quiddam de iniquitate percutitur, inconversis mentibus æterni jam judicii sententia propinatur. Totum itaque hoc ab Eliu rectum dicitur, si rectè diceretur. Scit enim quid loqui debeat, sed cui loquatur, ignorat. Veræ sunt namque, quæ dixit, sed à beati Job increpationis aliena: quia tantò hac correptione non eguit, quantò nec aliqua pusillanimitate peccavit. Sed quia justis viris solet occasio esse virtutum, elatio superborum, occulto judicio cum beato Job agitur, ut

C

Heb. 12. b

Apoc. 3. d

1. Pet. 4. d

ibid. d

D

Gen. 9. d

E

19.

post flagella pœnarum, etiam per verba arrogantium crescat. Ecce enim tantò magis à superbiæ ministro despicitur, quantò à veritate intrinsecus, id est, humilitatis magistra refovetur. Nam Eliu postquam tot fortia se dixisse cognovit, quid elationis gestaret aperuit, atque beatum Job alta de se sentiendo despexit, dicens: [*Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.*] Hæc nimirum inferens, beatum Job & nil scisse asserit, & multa dixisse: & cùm ipse quæ sentit, loquaciter inferat, hunc de vitio loquacitatis accusat. Sed hoc quoque esse proprium arrogantium vitium solet; ut A & pauca credant, quæ ipsi multa dixerint, & multa credant, quæ ipsis pauca dicuntur. Quia enim sua dicere semper volunt, aliena audire non possunt: vim se pati existimant, si ea quæ immoderatè sentiunt, immoderatiùs non effundant. Et quamvis beatus Job ad ejus verba tacuerit, Eliu tamen de locutione illius, qua amicis responderat, causam invectionis invenit; ut sibi exhibere latiùs ejus silentium possit; atque ut ipse multa respondeat, illum verba multiplicasse confirmat. Nam & mox initia prolixæ locutionis exorditur: & quasi adhuc nil dixerit, inchoare conatur. Unde subditur.

CAP. XXXVI. *Addens quoque Eliu, etiam hæc locutus est: Sustine me paululum, & indicabo tibi, adhuc enim habeo quod pro Deo loquar. Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum. Vere enim absque mendacio sermones mei: & perfecta scientia probabitur tibi. Deus potentes non abiicit, cum & ipse sit potens. Sed non salvat impios, & iudicium pauperibus tribuit. Non aufert à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illic eriguntur. Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerint. Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat: & loquetur, ut revertantur ab iniquitate. Si audierint & observaverint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur stultitia. Simulatores & callidi provocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos. Eripiet pauperem de angustia sua, & revelabit in tribulatione aurem eius. Igitur salvabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentum subter se: requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. Causa tua quasi impii iudicata est, causam iudiciumque recipies. Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo locorum inclinet te. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis. Cave ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterit scrutari vias eius? aut quis audet ei dicere, Operatus es iniquitatem? Memento quòd ignores opus eius, de quo cecinerunt viri. Omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul. Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram: numerus annorum eius inæstimabilis. Qui aufert stellas pluviæ, & effundit imbres ad instar gurgitum, qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet. Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus. Immanibus abscondit lucem, & præcipit ei, ut rursus adveniat. Annunciat de ea amico suo quod possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.*

CAPUT XVIII.

20. *Addens quoque Eliu, etiam hæc locutus est: Sustine me paululum, & indicabo tibi.*] Multa jam dixerat, & sustineri adhuc paululum postulat: quia videlicet arrogantes grave se damnum perpeti judicant, si scientiam suam loquendi brevitate constringant. Tantò enim semetipsos credunt doctiores ostendere, quantò se potuerint multiplicitate loquacitatis aperire. Sed quia sæpe sibi sentiunt silentij reverentiam non deferri; Domini nonnumquam potentiam, de quo quasi loquuntur, insinuant, ac sub prætextu illius sibi silentium exigunt, quod minimè merentur: & dum specietenus Deum proferunt, auditum sibi ex reverentia ejus exigentes, se student magis ostendere, quàm illius facta prædicare. Unde & Eliu subjungit, dicens: [*Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.*] Quia verò nonnumquam doctores sancti crebrò repetunt, si qua obscuriùs dicunt, ut quæ occulta prædicant, auditorum cordibus voce hæc iterationis infundant: plerumque hoc appetunt etiam arrogantes imitari, & insolenter ea quæ dixerint, replicant, non quò auditorum cordibus insinuare res appetant, sed quò eorum judicio videri eloquentes volunt. Unde Eliu subjungens, ait: [*Repetam scientiam meam à principio.*] Sed quia nominata scientia, tumor cordis in voce claruerat; arrogans apertè cognoscitur, si non citiùs aliquo velamine pallietur, Unde mox in occultatione suæ arrogantiæ Domini justitiam subinferens, ait: [*Et operatorem meum probabo justum.*] B Ut dum quasi pro Dei justitia loquitur, apud humana judicia, quidquid arroganter effluit, excusetur. Sequitur: [*Verè enim absque mendacio sermones mei.*] Cùm ab infirmis auditoribus se intelligi non posse conspiciunt, solent plerumque etiam justi laudare bona quæ dicunt; non quò ipsi suis laudibus inhient, sed quò auditores suos ad audiendi sollicitudinem accendant: ut dum eorum voce proferuntur, ab illorum cordibus ardentiori affectu rapiantur. Unde Paulus cùm mira Corinthiis & multa dixisset: adjunxit: *Os nostrum patet ad vos, ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est.* 2.Cor.6.11 Sed arrogantes dum cor bonorum nesciunt, & solas aliquando voces imitantur, efferunt laudando quæ dicunt, non quòd eis torpor audientium displicet, sed quòd sibi inhianter placent. Justorum vocem imitantes simulant, sed vim vocis ignorant. Vident quod justi proferunt, sed nesciunt quod requirunt. Cùm enim sancti doctores laudem prædicationis exaltant, quasi manu vocis ab imis cogitationibus corda audientium levant, ut excussa velociter dictis sequentibus velut in itinere occurrant; & tantò ea intelligentiæ amplexu constringant, quantò illa & quasi priusquam cernerent, in voce laudantis amaverant. Sed hæc, ut dixi, arrogantes nesciunt. Quia enim foris est quod appetunt, quid sit intus desiderabile, sentire non possunt. De electorum quippe Ecclesia scriptum est: *Omnis gloria ejus filiæ regum ab intus.* Et sapientes virgines in vasis oleum portare referuntur. Unde & sanctorum voce dicitur: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Arrogantes autem, quia Ps.44.4 Matt.25. 2.Cor.1.12

coram

coram Deo conscientiæ suæ testimonium non habent, quærunt coram hominibus testimonium veis alienæ: quam cum tardè reperiunt, ipsi etiam in impudentiam sui favoris erumpunt. Si enim non inveniunt voces hominum, quas inhianter expectant, ipsi scientiam suam laudantes prædicant. Unde & Eliu subdit, dicens: [*Et perfecta scientia probabitur tibi.*] Nimirum sensit se magna dicturum, sed tumenti corde hoc quod de semetipso sublimiter æstimavit, tacere non potuit: & idcirco quod rectum sensit, laudando præcucurrit: quia jam quidem divino judicio reus esset, si magna de se saltem silendo sensisset. Ante subtile enim veritatis examen securi omnino non sumus, etiam si humano judicio quod in nobis reprehendi debeat, non habemus. Nam plerumque negligentius cogitantes elatione pulsamur, quam tamen tacentes premimus. Sed nisi retractatione concita tumor occultus in ipso cubili cordis, in quo oritur, suffocetur, coram districto judice omne meritum nostræ actionis extinguitur. Hinc ergo pensandum est, illa cordis elatio quanta animadversione damnabitur, quæ usque ad audaciam vocis nutritur, si neque hæc est excusabilis, quæ in corde latenter oboritur. Considerandum quoque qualis intrinsecus regnat, quæ eousque servata est, ut etiam foras erumpere non erubescat. Eliu ergo quia magna sensit, semetipsum humiliter temperare nescivit, scientiæ celsitudinem tenuit, humilitatis gratiam recusavit: & dum sequitur bonum quo bene dicere appetiit, bonum quo bene vivere potuisset, amisit.

1. Cor. 8. a *Scientia quippe inflat, charitas verò ædificat.* Sed jam nunc rectum dicat, quod tamen rectè dicere ignorat. Nam postquam inflatas animi cogitationes per verba elationis exhalavit, fortem sententiam subdidit, dicens.

Quòd res immensæ virtutis sit in honore premere gloriam, & in potentia se nescire esse potentem: & quòd in crimine sit fastus elationis, non ordo potestatis.

CAPUT XIX.

22. [*Deus potentes non abjicit, cùm & ipse sit potens.*] In usu vitæ mortalis quædam ex semetipsis sunt noxia, quædam verò ex his quæ circa ipsa versantur. Ex semetipsis quædam sunt noxia, sicut peccata atque flagitia. Quædam verò nonnumquam nobis ex his quæ circa ipsa sunt, nocent; sicut temporalis potentia, vel copula conjugalis. Bonum namque est conjugium, sed mala sunt quæ circa illud ex hujus mundi cura succrescunt. Unde Paulus

1. Cor. 7. f ait: *Qui autem cum uxore est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori.* Unde & quibusdam

Ibid. meliora persuadens, eos à conjugio revocat, dicens: *Hoc autem dico, non ut laqueum vobis injiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.* Dum ergo tenetur quod non nocet, ex rebus juxta positis committitur plerumque quod nocet: sicut sæpe rectum mundumque iter pergimus, & tamen ortis juxta viam vepribus, per vestimenta retinemur. In via quidem munda non offendimus, sed à latere nascitur quo pungamur. Magna est etiam potentia temporalis, quæ habet apud Deum meritum suum de bona administratione regiminis: nonnumquam tamen eo ipso quo præeminet ceteris, elatione cogitationis intumescit: & dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter jussa complentur, dum omnes subditi si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, malè gestis autem nulla auctoritate contradicunt, dum plerumque laudant etiam quod objurgare debuerunt; seductus ab his quæ intra subduntur, super se animus tollitur: & dum foris immenso favore circumdatur, intus veritate vacuatur; atque oblitus sui, in voces se spargit alienas: talemque se credit, qualem foris audit, non qualem intus discernere debuit; subjectos despicit, cosque æquales sibi naturæ ordine non agnoscit; & quos sorte potestatis excesserit, transcendisse se etiam vitæ meritis credit; cunctis se æstimat amplius sapere, quibus se videt amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum & qui æqua ceteris naturæ conditione constringitur, ex æquo respicere ceteros dedignatur: sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de quo scriptum est: *Omne sublime videt, & ipse est rex super universos filios superbiæ.* Et de cujus corpore dicitur: *Generatio cujus excelsi sunt oculi, & palpebræ ejus in alta surrectæ.* Ad ejus similitudinem ducitur, qui singulare culmen appetens, & socialem angelorum vitam despiciens, ait: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.* Miro ergo judicio intus foveam dejectionis invenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostatæ quippe angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic Saül ab humilitatis merito in tumorem superbiæ, culmine potestatis excrevit. Per humilitatem quippe prælatus est, per superbiam reprobatus, Domino attestante qui ait: *Nonne cùm esses parvulus in oculis tuis, caput te constituì in tribubus Israel?* Parvulum se ante potestatem viderat, sed fultus temporali potentia, jam se parvulum non videbat. Ceterorum namque comparatione se præferens, magnum se apud se esse judicabat. Miro autem modo cùm apud se parvulus, apud Dominum magnus: cùm verò apud se magnus, apud Dominum parvulus fuit. Magnos nos Dominus apud nos esse prohibet per Prophetam, dicens: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.* Ne magni apud nos esse debeamus, Paulus admonens, ait: *Nolite prudentes esse apud vosmetipsos.* Plerumque ergo dum ex subjectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Sed aliud est quælibet bona non esse, aliud bona bene habere nescire. Bona namque est ordine suo potentia, sed cauta regentis indiget vita. Igitur bene hanc exercet, qui & retinere illam noverit, & impugnare. Bene hanc exercet, qui scit per illam super culpas erigi, & scit cum illa ceteris æqualitate componi. Humana enim mens plerumque extollitur, etiam cùm nulla potestate fulcitur: quantò magis in altum se erigit, cùm se etiam ei potestas adjungit? Et tamen corrigendis aliorum vitiis apta executione præparatur. Unde & per Paulum dicitur: *Minister enim Dei est, vindex in iram ei qui malum agit.* Cùm ergo potentiæ temporalis ministerium suscipitur, summa cura vigilandum est, ut sciat quisque & sumere ex ea quod adjuvat, & expugnare quod tentat: & æqualem se cum illa ceteris cernere, & tamen se peccantibus zelo ultionis præferre. Quam discretionem pleniùs cognoscimus, si etiam potestatis Ecclesiasticæ exempla cernamus. Petrus namque auctore Deo, Ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatiùs venerari recusavit, seque illi similem recognovit, dicens: *Surge, ne feceris, & ego ipse homo sum.* Sed cùm Ananiæ & Sapphiræ culpam reperit, mox quanta super ceteros potentia excrevisset, ostendit. Verbo enim eorum vitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso, coram bene agentibus fratribus non agnovit. Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis * jus aperuit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: *Non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudij vestri.* Atque illico adjunxit:

Rom. 13. 22.

Act. 10. e

Act. 5. a b

al. * vim

2. Cor. 1.

Fide enim ſtatis. Ac ſi diceret: Ideo non dominamur fidei veſtræ, quia fide ſtatis. Æquales enim vobis ſumus, ubi vos ſtare cognoſcimus. Quaſi prælatum
1. *Theſſ.* 2. ſe fratribus eſſe neſciebat, cùm diceret: *Facti ſumus parvuli in medio veſtrum*, &, *Nos autem ſervos veſ-*
2. *Cor.* 4. *b* *ſtros per Ieſum Chriſtum.* Sed cùm culpam, quæ corrigi debuiſſet, invenit, illico magiſtrum ſe eſſe reco-
1. *Cor.* 4. *d* luit, dicens: *Quid vultis? in virga veniam ad vos?* Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præeſt, vitiis potius, quàm fratribus dominatur. Cunctos quippe natura æquales genuit: ut autem alij ad regendum aliis committantur, non eos natura, ſed culpa poſtponit. Vitiis ergo ſe debent rectores erigere, quorum & cauſa præferuntur: & cùm delinquentes corrigunt, ſollicitè attendant, ut per diſciplinam culpas quidem jure poteſtatis feriant, ſed per humilitatis cuſtodiam æquales ſe ipſis fratribus qui corriguntur, agnoſcant. Quamvis plerumque etiam dignum eſt, ut eoſdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum nam-
* *al.* vigore que per nos vitia diſciplinæ * rigore feriuntur: in his verò quæ ipſi committimus, ne verbi quidem ab aliquo invectione laceramur. Tantò ergo apud Dominum obligatiores ſumus, quantò apud ho-
23. mines inultè peccamus. Diſciplina autem noſtra ſubditos tantò divino judicio liberiores reddit, quantò hîc eorum culpas ſine vindicta non deſerit. Servanda itaque eſt & in corde humilitas, & in opere diſciplina. Atque inter hæc ſolerter intuendum, ne dum immoderatius cuſtoditur virtus humilitatis, ſolvantur jura regiminis: & dum prælatus quiſque plus ſe, quàm decet, dejicit, ſubditorum vitam ſtringere ſub diſciplinæ vinculo non poſſit. Teneamus ergo exteriùs, quod pro aliorum utilitate ſuſcipimus: teneamus interiùs, quod de noſtra æſtimatione ſentimus. Sed tamen decenter quibuſdam erumpentibus ſignis tales nos apud nos eſſe ipſi etiam qui nobis commiſſi ſunt, non ignorent: ut & de auctoritate noſtra quod formident, videant, & de humilitate quod imitentur, agnoſcant. Servata autem auctoritate regiminis, ad cor noſtrum ſine ceſſatione redeamus; & conſideremus aſſiduè, quòd ſumus æqualiter cum ceteris conditi, non quòd temporaliter ceteris prælati. Poteſtas enim quantò exteriùs eminet, tantò premi interiùs debet: ne cogitationem vincat, ne in delectationem ſui animum rapiat, ne jam ſub ſe mens eam regere non poſſit, cui ſe libidine dominandi ſupponit. Bene David regni potentiam regere noverat, qui elationem ejuſdem potentiæ, ſemetipſum pre-
Pſ. 130. *a* mendo vincebat, dicens: *Domine, non eſt exaltatum cor meum.* Quique in ejus humilitatis augmento ſubjunxit: *Neque elati ſunt oculi mei.* Atque addidit: *Neque ambulavi in magnis.* Et adhuc ſubtiliſſima ſemetipſum inquiſitione diſcutiens, ait: *Neque in mirabilibus ſuper me.* Omneſque etiam cogitationes ſuas à fundo cordis exhauriens, ſubjungit, dicens: *Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltavi animam meam.* Ecce humilitatis hoſtiam ab intimo cordis oblatam crebrò replicat, & iterum atque iterum confitendo offerre non ceſſat; eamque multipliciter loquens judicis ſui oculis oſtentat. Quid eſt hoc? & quomodo iſtud ſacrificium Deo placere cognoverat, quod in conſpectu ejus tanta iteratione vocis immolabat? niſi quòd vicina eſſe ſuperbia potentibus ſolet, & pene ſemper rebus affluentibus elatio ſociatur: quia & ſæpe humoris
24. abundantia duritiam dat tumoris. Mirum verò valde eſt, cùm in cordibus ſublimium regnat humilitas morum. Unde penſandum eſt, quia potentes quique cùm humiliter ſapiunt, culmen extraneę & quaſi longè poſitę virtutis attingunt, & rectè hac virtute Dominum quantocyus placant; quia illud ei ſacrificium humiliter offerunt, quod potentes invenire vix poſſunt. Subtiliſſima namque ars vivendi eſt culmen tenere, gloriam premere: eſſe quidem in potentia, ſed potentem ſe eſſe neſcire: ad largienda bona potentem ſe cognoſcere, ad rependenda noxia omne quod potenter valet, ignorare. Rectè itaque de talibus dicitur: [*Deus potentes non abjicit, cùm & ipſe ſit potens.*] Deum quippe imitari deſiderat, qui faſtigium potentiæ alienis intentus utilitatibus, & non ſuis laudibus elatus adminiſtrat, qui prælatus ceteris prodeſſe appetit, non præeſſe. Tumoris namque elatio, non ordo poteſtatis in crimine eſt. Potentiam Deus tribuit, elationem verò potentiæ malitia noſtræ mentis invenit. Tollamus ergo quod de noſtro contulimus, & bona ſunt quæ Deo largiente poſſidemus. Quia enim nequaquam juſta potentia, ſed actio prava damnatur, aptè ſubjungitur.

Quòd alij judicentur & pereant, alij non judicentur & regnent.

CAPUT XX.

Sed non ſalvat impios, & judicium pauperibus tribuit.] Scriptura ſacra plerumque pauperes, humiles vocare conſuevit. Unde in Evangelio cum adjectione ſpiritus nominantur, dum dicitur: *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum* *Matt.* 5. *a* *cælorum.* Quos enim divitiæ viſibiliter potentes oſtendunt, apud ſemetipſos pauperes ſunt, qui elati in ſuis conſcientiis non ſunt. Eos verò impios vocat, qui aut à fidei pietate disjuncti ſunt, aut in hoc quod fideliter credunt, pravis ſibi moribus contradicunt. Quia ergo omnipotens Deus malitiæ ſuperbiam, non potentiæ celſitudinem damnat, poſtquam dictum eſt: [*Deus potentes non abjicit, cùm & ipſe ſit potens;*] rectè ſubjungitur: [*ſed non ſalvat impios, & judicium pauperibus tribuit.*] Id eſt, elatos deſtruit, humiles verò per judicium liberos reddit. Vel certè judicium pauperibus tribuit: quia hi qui nunc nequiter opprimuntur, ipſi tunc ſuper oppreſſores ſuos judices veniunt. Duæ quippe ſunt partes, electorum ſcilicet, atque reproborum. Sed bini ordines eiſdem ſingulis partibus continentur. Alij namque judicantur & pereunt, alij non judicantur & pereunt. Alij judicantur & regnant, alij non judicantur & regnant. Judicantur & pereunt, quibus Dominica * voce in damnatione dicitur: *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare: ſitivi, &* * *al.* inclamatione dicitur: *non dediſtis mihi potum: hoſpes eram, & non collegiſtis me; nudus, & non operuiſtis me: æger & in carcere, & non viſitaſtis me.* Quibus præmittitur: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus.* Alij verò in extremo judicio non judicantur & pereunt, de quibus Propheta ait: *Non reſurgent impij in judicio.* Et de quibus Dominus dicit: *Qui autem non credit, jam judicatus eſt.* Et de quibus Paulus ait: *Qui ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt.* Reſurgunt ergo etiam omnes infideles, ſed ad tormentum, non ad judicium. Non enim eorum tunc cauſa diſcutitur: quia ad conſpectum diſtricti judicis jam cum damnatione ſuæ infidelitatis accedunt. Profeſſionem verò fidei retinentes, ſed profeſſionis opera non habentes, redarguuntur ut pereant. Qui verò nec fidei ſacramenta tenuerunt, increpationem judicis in extrema examinatione non audiunt: quia præjudicati infidelitatis ſuæ tenebris, ejus quem deſpexerant, invectione redargui non merentur. Illi ſaltem judicis verba audiunt; quia ejus fidei ſaltem verba tenuerunt. Iſti in damnatione ſua æterni judicis nec verba percipiunt; quia ejus reverentiam nec verbotenus ſervare voluerunt. Illi legaliter pereunt, quia ſub lege poſiti peccaverunt: iſtis in perditione ſua de lege nihil dicitur, quia nihil legis habere conati ſunt. Princeps namque terrenam

Matt. 25. *d*

Pſal. 1. *a* *Ioan.* 3. *c* *Rom.* 2. *b*

rempublicam regens, aliter punit civem interiùs delinquentem, atque aliter exteriùs hostem rebellantem. In illo jura sua consulit, eumque sub verbis dignæ invectionis addicit: contra hostem verò bella movet, instrumenta perditionis exercet, dignaque ejus malitiæ tormenta retribuit: de malo verò ejus quid lex habeat, non requirit. Neque enim lege necesse est perimi, qui lege numquam potuit teneri. Ita ergo in extremo judicio & legalis illum invectio percutit, qui ab eo quod professione tenuit, actione declinavit: & iste sine judicij invectione perimitur, qui lege fidei non tenetur. Ex electorum verò parte alij judicantur & regnant, qui vitæ maculas lacrymis tergunt, qui mala præcedentia factis sequentibus redimentes, quidquid illicitum aliquando fecerunt, ab oculis judicis eleemosynarum superductione cooperiunt. Quibus judex veniens in dextera consistentibus dicit: *Esurivi, & dedisti mihi manducare: sitivi, & dedisti mihi bibere: hospes eram, & collegisti me: nudus, & cooperuisti me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & veniste ad me.* Quibus præmittit, dicens: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Alij autem non judicantur & regnant, qui etiam præcepta legis perfectione virtutum transcendunt; quia nequaquam hoc solum quod cunctis divina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt. Quibus Dominica voce dicitur: *Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, cùm sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Israel.* Et de quibus Propheta ait: *Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi sui.* Et de quibus Salomon, cùm de sanctæ Ecclesiæ sponsa loqueretur, intulit dicens: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.* Hi itaque in extremo judicio non judicantur & regnant; quia cum auctore suo etiam judices veniunt. Relinquentes quippe omnia plus prompta devotione executi sunt, quàm jubere generaliter audierunt. Speciali namque jussione paucis perfectioribus, & non generaliter omnibus, dicitur hoc quod adolescens dives audivit: *Vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni & sequere me.* Si enim sub hoc præcepto cunctos jussio generalis adstringeret, culpa profectò esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est quod per sacram Scripturam omnibus generaliter præcipitur: aliud quod specialiter perfectioribus imperatur. Hi ergo rectè sub generali judicio non tenentur, qui & præcepta generalia vivendo vicerunt. Sicut enim non judicantur & pereunt, qui suadente perfidia legem tenere contemnunt: ita non judicantur & regnant, qui suadente pietate, etiam ultra generalia divinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est quòd Paulus etiam specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit, quàm institutione permissionis accepit. Cùm enim accepisset ut Evangelium prædicans, de Evangelio viveret; & Evangelium audientibus contulit, & tamen Evangelij sumptibus sustentari recusavit. Cur ergo iste judicetur ut regnet, qui minus quod servaret, accepit; sed majus quod viveret, invenit? Dicatur igitur rectè: [*Judicium pauperibus tribuit;*] quia quantò huic mundo magna humilitate despecti sunt, tantò tunc acceptis sedibus majore culmine potestatis excrescunt. Unde & sequitur:

Matt. 25. d — 1. Thess. 2. b

Quòd sanctos in persecutionibus & laboribus tunc maxime Dominus videt, cùm eorum patientia delectatur.

CAPUT XXI.

NOn aufert à justo oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illic eriguntur.] Abstulisse enim à justis oculos suos fortasse Dominus creditur, quia injustorum crudelitatibus hîc sine vindicta lacerantur; sed famulos suos tunc magis respicit, cùm injustè eos nequitia persequentis affligit. Videns enim quid hîc humiliter tolerent, nimirum jam prævidet, quid illic eis misericorditer recompenset. Non ergo aufert à justo oculos suos. Ecce iste humiliter ingemiscit, ille superbit & nequiter floret. Iste cor conterit, ille se de gloria iniquitatis extollit. Horum ergo quis divinis obtutibus longè est, qui injustitiam pertulit, an qui eam patientibus irrogavit; qui supernam gratiam inter mæroris tenebras tenuit, an qui inter exteriora gaudia lumen justitiæ intus amisit? Bene autem sancti viri Scripturæ sacræ testimonio reges vocantur: quia prælati cunctis motibus carnis, modò luxurię appetitum frenant, modò æstum avaritię temperant, modò gloriam elationis inclinant, modò suggestionem livoris obruunt, modò ignem furoris extinguunt. Reges ergo sunt, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo prœesse noverunt. Quia igitur ab hac potestate regiminis ad potestatem transeunt retributionis, dicatur rectè: [*Reges in solio collocat in perpetuum.*] Semetipsos enim regendo, ad tempus fatigati sunt, sed in regni erectionis æternę solio in perpetuum collocantur; & eò illic accipiunt alios dignè judicare, quò hîc nesciunt sibimetipsis nequiter parcere. Hinc enim aliàs dicitur: *Donec justitia convertatur in judicium.* Paulus de se suisque consortibus dicit: *Vt nos efficeremur justitia Dei in ipso.* Justitia ergo in judicium vertitur, quia hi qui nunc justè atque irreprehensibiliter vivunt, tunc judicandi potentiam nanciscuntur. Hinc Laodicęę Ecclesię Dominus dicit: *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.* Vincens Dominus in throno cum Patre sedisse se asserit: quia post passionis certamina, post resurrectionis palmam, clariùs se omnibus quòd potestati Patris esset æqualis, indicavit; eique se non disparem calcato mortis aculeo innotuit. Unde & Mariæ necdum credenti se Patri similem, dicit: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem.* Nobis enim in throno filij sedere, est ex ejusdem filij potestate judicare. Quia enim judicij principatum ex ejus virtute percipimus, velut in throno ejus residemus. Nec abhorret à vero, quòd aliàs super duodecim thronos venturos testatur esse discipulos, hîc verò in throno suo perhibet esse sessuros. Per thronos quippe duodecim, universale judicium; per thronum verò filij, singulare culmen judiciariæ potestatis ostenditur. Hoc ergo duodecim thronis, quod uno throno filij designatur: quia videlicet universale judicium ex mediatoris nostri interventione percipitur. Dicatur ergo: [*Reges in solio collocat in perpetuum.*] Aptè autem, in perpetuum, subdens, apertè quid dicat, insinuat. Si enim de terreni regni solio diceret, nullatenùs, in perpetuum, subdidisset: quia qui illud arripiunt, profectò non in eo in perpetuum, sed temporaliter collocantur. Bene autem subdidit: [*Et illic eriguntur*] Ac si intentioni audientis innueret, dicens: Quia qui hic humiliati sunt, illic eriguntur. Sanctis namque viris iste locus humilitatis est, ut ille sit celsitudinis. Unde aliàs scriptum est: *Humiliasti eos in loco afflictionis.* Locus quippe afflictionis est vita præsens.

26. — Matt. 19. d — Esa. 3. c — Prov. 31. c — Matt. 19. c — Ioan. 20. d 27. — Matt. 19. d — pſ. 93. c — 1. Cor. 5. d — Apoc. 3. d — pſ. 43. c

Qui ergo ad æternam patriam tendunt, nunc semetipsos temporaliter in afflictionis loco despiciunt, ut tunc in loco gaudij veraciter sublimentur. Sequitur.

Quòd sanctis cum hujus mundi habitationem quasi catenas & vincula sua perfectè oderint, tunc maxime intelligunt, quales essent, cùm mundum amarent.

CAPUT XXII.

ET *si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerint.*] Catenæ obligationis sunt, ipsa adhuc retentio peregrinationis. Ligatum se his catenis Paulus aspexerat, cùm dicebat: *Desiderium habens dissolvi, & cum Christo esse.* Paupertatis funibus vinctum se esse cernebat, quando veras divitias intuens, eas etiam discipulis enarrabat, dicens: *Vt sciatis quæ sit spes vocationis ejus, quæ divitiæ gloriæ hereditatis ejus in sanctis.* Bene autem post ista subditur: (*Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerint.*) Cùm enim supernam gloriam magis amando cognoscimus, tunc mala quæ egimus, graviora fuisse sentimus. Unde & Paulus post perceptam gratiam supernorum ea quæ in se studia virtutum crediderat fuisse, jam scelera cognoscebat, dicens: *Qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus; sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Vel certè: *Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.* Unde & aptè subditur: [*Revelabit quoque aurem eorum, ut corripiat; & loquetur, ut revertantur ab iniquitate.*] Aurem ab iniquitate revelare, est intellectum cognitionis aperire. Revelata verò aure unusquisque corripitur, quando intrinsecus æternorum bonorum desiderium percipit, & quæ mala extrinsecus perpetravit, agnoscit. Potest verò in catenis & funibus paupertatis, pœna etiam temporalis afflictionis intelligi: quia sæpe qui jubentis verba non audiunt, ferientis verberibus admonentur, ut ad bona æterna saltem pœnæ trahant, quos præmia non invitant. Unde per Prophetam dicitur: *In camo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.* Si verò etiam flagella despiciunt, constat nimirum, quòd tantò illic gravioris vindictæ supplicia sentiant, quantò hîc majoris providentiæ gratiam calcant. Unde & sequitur: [*Si audierint & observaverint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur stultitia.*] Per bonum recta actio, per gloriam verò superna retributio designatur. Qui ergo obedire præceptis cælestibus student, dies suos in bono complent, annos in gloria: quia & cursum præsentis temporis in recto opere, & consummationem suam perficiunt felici retributione. (*Si verò non audierint, transibunt per gladium, & consumentur stultitia:*) quia & vindicta eos in tribulatione percutit, & finis in fatuitate concludit. Sunt enim nonnulli, quos à perditis moribus nec tormenta compescunt. De quibus per Prophetam dicitur: *Percussisti eos nec doluerunt; flagellasti eos, & renuerunt accipere disciplinam.* Et de quibus sub Babylonis specie dicitur: *Curavimus Babylonem, & non est sanata.* De quibus rursum dicitur: *Interfeci & perdidi populum meum, & tamen à viis suis non sunt reversi.* Hi nonnumquam deteriores existunt ex verbere: quia pulsati doloribus, aut contumaci pertinacia duriores existunt, aut, quod pejus est, in blasphemiæ etiam exasperationem prosiliunt. Bene ergo dicitur quòd per gladium transeunt, & stultitia consumuntur: quia peccata quæ flagellis emendare debuerant, flagellis exaggerant. Et hîc jam pœnas percussionis sentiunt, & illic justæ retributionis supplicia non evadent. Fatuitas quippe stultitiæ est, quòd illos sic iniquitas obligat, ut à culpa eos nec pœna compescat. Sequitur.

Quòd hypocritæ nec etiam tunc, cum vincti ad pœnas inferni trahuntur, confiteri peccata sua hominibus volunt, quæ sciunt tamen Deum latere non posse.

CAPUT XXIII.

SIMULATORES *& callidi provocant iram Dei.*] Cùm simulatores diceret, aptè subjungit, [*& callidi:*] quia nisi ingenio calleant, quod videri appetunt, congruè simulare non possunt. Sunt enim nonnulla vitia, quæ etiam à sensu tardioribus facilè perpetrantur. Elatione namque intumescere, avaritiæ æstibus inhiare, luxuriæ pulsanti succumbere, etiam quilibet obtusis sensibus potest: simulationis verò falsitatem exequi, nisi qui subtilioris ingenii fuerit, non potest. Quisquis enim talis est, ad custodienda duo videlicet continua observatione dividitur; ut callidè noverit & occultare quod est, & ostentare quod non est; & vera mala premere, & falsa bona monstrare; nec se apertè in hoc quod videtur extollere, atque ut majorem gloriam teneat, sæpe se simulat gloriam declinare. Quia enim ante oculos hominum sequendo eam apprehendere non potest, studet plerumque gloriam tenere fugiendo. Hæc itaque simplicibus minimè congruunt: quia si congruunt, jam simplices non sunt. Bene autem cùm diceret, [*simulatores & callidi,*] non subdidit, merentur, sed [*provocant iram Dei.*] Iram quippe Dei mereri, est etiam nesciendo peccare. Provocare verò, est mandatis illius sciendo contraire; scire bonum, sed despicere; facere posse, nec velle. Hi enim perpetratione nequitiæ intrinsecus tenebrescunt, & ostentatione justitiæ superficietenus dealbantur. Quibus voce Dominica dicitur: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia: ita & vos quidem foris apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Foris ergo ostendendo servant, quæ vivendo intus impugnant. Intus verò mala cogitantes exaggerant, quæ foris aliud superducentes occultant. Ante districtum itaque judicem excusationem jam de ignorantia habere non possunt: quia dum ante oculos hominum omnem modum sanctitatis ostentant, ipsi sibi sunt testimonio, quia bene vivere non ignorant. Dicatur igitur rectè: [*Simulatores & callidi provocant iram Dei.*] Quid verò eos ad extremum sequatur, adjungit, dicens: [*Neque clamabunt cùm vincti fuerint.*] Omnis iniquus qui cùm iniquus sit, sanctus videri non appetit, * in flagelli percussione deprehensus, fateri quòd iniquus sit, non erubescit. Qui verò iniqua agens, humana de se judicia sub specie sanctitatis intercpit, etiam cùm flagello percutitur, iniquum se prodere refugit, quia sanctus videri consuevit. Si quando autem graviter coarctatur, iniquum se vix superficietenus confitetur: quia interna sua detegere veraci confessione confunditur. Quasi liberi verò sumus, cùm nulla correptione castigamur: vincimur autem, cùm flagello percussionis adstringimur. Vincti igitur tantò clamamus altiùs, quantò in percussione positi, peccata nostra veraciùs confitemur. Apud aures quippe Dei vox valida, devota confessio est. Quia ergo simulatores quosque etiam cùm percussionis flagella corripiunt, ad confessionem simplicem non perducunt, (cognosci enim peccatores refugiunt, quia sancti omnium opinione ferebantur,) quamvis eos ad extremum jam flagella feriant, quamvis duci se ad æterna supplicia non ignorent, tales tamen cupiunt apud humana judicia remanere, quales se studuerant semper ostendere. Deprehensi ergo etiam flagello percussionis extremæ, quia confessionem

* al. flagello percussionis

puram vel afflicti exerere negligunt, quasi vincti clamare contemnunt. Bene ergo dicitur: [*Neque clamabunt cùm vincti fuerint.*] Quamvis intelligi etiam aliter potest. Omnis enim, qui cùm iniquus sit, dici sanctus ab hominibus non pertimescit, etsi iniquum se tacita cogitatione reprehendit, tamen dum sæpius sanctum audire se cœperit, hoc quod de se intrinsecus tenebat, amittit. Cor quippe exteriùs fundit, & quia libenter foris falsum de se testimonium recipit, qualem se intus habeat, non requirit. Unde fit, ut vacuæ laudis fomenta etiam cùm defuerint, quærat, & oblitus quod est, appetat videri quod non est. Igitur qui tales sunt, dum justos
29. se ante humana judicia simulant, dum actiones suas laudibus dignas intuentium oculis ostentant, occulta cum eis justitia agitur: ut quo nituntur foris alios fallere, eò de se intus etiam ipsi fallantur. Nam omnem circa se sollicitæ investigationis oculum perdunt. Vitam enim suam & discutere & perscrutari dissimulant, sed tales se, quales audiunt, putant: sanctosque se esse, non quia ita vivunt, sed quia ita dicuntur, existimant. Subtile autem Dei judicium, seque ipsos intueri negligunt: quia fidem sui meriti in attestatione ponunt oris alieni. Cùm verò subita percussione feriuntur, iniquos se vel veraciter fateri, vel sicut sunt, deprehendere omnino non possunt; quia videlicet sanctos se humana professione crediderunt. Bene ergo dicitur: [*Neque clamabunt cùm vincti fuerint.*] Spe enim vacua tales se ante supernum judicem venire confidunt, quales se hominibus innotuisse cognoscunt; seque ipsos miseri nec inter tormenta deprehendunt, & dum testimonium falsæ laudis aspiciunt, remedium veræ confessionis amittunt. Etiam vincti ducuntur, & non clamant: quia humanæ laudis importunitate superati, sanctos se miseri & cùm in peccatis moriuntur, putant.
Quibus bene per Prophetam dicitur: *Redite prævaricatores ad cor.* Si enim ad cor redirent, per exterioris attestationis se verba non funderent. Nam quid vicinius nobis est corde nostro? quid vicinius nobis est ea re, quæ intra nos est? Et tamen cùm per pravas cogitationes spargitur, à nobis cor nostrum longiùs evagatur. Longè ergo Propheta prævaricatorem mittit, cùm eum ad cor suum redire compellit: quia quò se exteriùs fudit, eò ad se unde posset redire vix invenit. Quia verò simulatorum mens pro eo quòd ab una æternitatis intentione dividitur, cogitationum multiplicium inundatione vastatur, rectè subjungitur: (*Morietur in tempestate anima eorum.*) Quasi tranquillè namque videbantur vivere, cùm de sanctitatis curarent laude gaudere. Sed tempestate subita eorum anima moritur, quæ humanæ laudis pessima tranquillitate lætabatur. Plerumque subitò inopinata tempestas omne quod aër serenus blanditur immutat: & eò periculum vitari non potest, quò nec potuit prævideri. Unde simulatores, qui vitæ suæ custodiam negligunt, in tempestate mori referuntur. Hinc quippe eos turbo subitus internæ percussionis ejicit, quos arrogantia externi favoris extollit: & dum amplectuntur in laude quod non sunt, repente inveniunt in ultione quod sunt. Bene autem per Salomonem dicitur: *Quomodo probatur*
30. Prov. 27. c *in conflatorio argentum, & in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis.* Laus quippe sua justos cruciat, iniquos exaltat. Sed justos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat. Isti enim sua laude pascuntur; quia auctoris sui gloriam non requirunt. Illi autem qui auctoris gloriam quærunt, sua laude cruciantur, ne non sit intus quod foris dicitur; ne, si est etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipsis favoribus vacuetur; ne humana laus robur mentis emolliat, eamque in sui delectatione prosternat; & quæ adjumentum debet esse augendi operis, jam retributio sit laboris. Cùm verò sua præconia in Dei laudem tendere sentiunt, ea etiam desiderabiliter amplectuntur. Scriptum namque est: *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Viam se ergo hominibus faciunt, quoties in se aliquid, quo Deus cognoscatur, ostendunt: quia non student in se humanam laudem figere, sed quærunt eam per se medios ad auctoris gloriam pertransire. Arrogantes autem humanis laudibus mollia corda prostituunt, quia suis amoribus corrumpuntur. De quibus aliàs dicitur: *Erunt homines seipsos amantes.* Aptè verò hîc de hac eorum corruptione subjungitur: (*Et vita eorum inter effeminatos.*) Si enim viriliter viverent, laus transitoria nulla eos corruptione vitiaret. Unde electis Propheta persuadet, dicens: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum.* Dicens enim, *Viriliter agite*; *& confortetur cor vestrum*, illico subdidit: quasi sexum cordis munire curavit. Luxuriosi quippe mens corrumpitur, si rebus transitoriis delectatur. Igitur simulatorum vita inter effeminatos moritur: quia laudis luxuria corrupta reperitur. Translatione verò alia non habetur: (*Vita eorum inter effeminatos*; [sed, *Vita eorum vulneretur ab angelis.* Utrumque tamen & si sermone discrepat, ratione concordat: quia effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuntii veritatis eam jaculis sanctæ prædicationis impugnant. Quia igitur de damnatione reproborum quid agatur, audivimus; de eruptione humilium quid sequatur, audiamus: [*Eripiet Pauperem de angustia sua.*] Pauper de angustia sua eripitur, cùm unusquisque humilis de hac peregrinationis suæ afflictione liberatur. Nam & assiduis hic tribulationibus premitur, ut ad requirendum veræ consolationis gaudium provocetur. Unde & sequitur: [*Et revelabit in tribulatione aurem ejus.*] Aurem in tribulatione revelare, est auditum cordis verberum plagis aperire. Cùm enim præcepta despicimus, pia districtione nobiscum agitur, ut flagella timeamus. Aurem itaque cordis tribulatio aperit, quam sæpe hujus mundi prosperitas claudit. Per Salomonem namque dicitur: *Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos.* Sequitur.

Matt. 5. b

2. Tim. 3.

Psal. 36. d

Isa. 46. c

Prov. 11. d

Quòd peccatum latum os habeat cùm in ipsum descenditur, arctissimum verò cùm quis de eo egredi conatur.

CAPUT XXIV.

[*Igitur salvabit te de ore angusto latissime.*] Omnis qui vitæ viam deserens, in peccatorum se tenebras dejicit, semetipsum quasi in puteum vel foveam mergit. Si verò diutina perpetratione etiam consuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad superiora jam possit exurgere, quasi angusto ore putei coarctatur. Unde David propheta sub specie peccantium exorat, dicens: *Non me demergat tempestas*
Psal. 68. b *aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.* Quem enim mali operis iniquitas à bona stabilitate commovit, quasi tempestas aquæ rapuit: sed si adhuc longa consuetudine non prævaluit, non demersit. Iam in puteum cecidit, qui hoc quod divina lex prohibet, perpetravit. Sed si adhuc longa consuetudo non deprimit, nequaquam os suum puteus coangustavit. Tantò ergo facilius egreditur, quantò minori consuetudine coarctatur. Unde Hieremias propheta dum Judæam iniquitatibus longa consuetudine obrutam fuisse conspiceret, in lamentis suis sub ejus specie semetipsum deplorat, dicens: *Lapsa est in lacum vita mea,*
Thren. 3. f *& posuerunt lapidem super me.* In lacum quippe vita labitur, cùm labe iniquitatis inquinatur. Lapis verò superponitur, cùm etiam dura consuetudine mens in peccato devoratur, ut etsi velit exurgere, jam utcumque non possit: quia moles desuper malæ consuetudinis premit. Sed quia divinæ potentiæ subjacet, & post angustiam pravæ consuetudinis ad bonæ actionis amplitudinem revocatur, idcirco dicitur: [*Salvabit te de ore angusto latissimè.*] Latissimè quippe de ore angusto salvatur, qui & post iniquita-

tis jugum, ad libertatem boni operis pœnitendo reducitur. Quædam namque quasi concluſi oris anguſtia eſt, ab opprimente mala conſuetudine exurgere velle, nec poſſe: jam quidem deſiderio ad ſuperna tendere, ſed adhuc actu in infimis remanere: præire corde, nec tamen ſequi opere, atque in ſemetipſo contradictionem perpeti ſemetipſum. Cùm verò ita tendens anima manu gratiæ exaltantis adjuvatur, ab anguſto ore ad latitudinem pervenit: quia victis difficultatibus, opera bona perficit, quæ concupiſcit. David propheta concluſionem anguſti oris conſpexerat, cùm dicebat: *Salvam feciſti de neceſſitatibus animam meam, nec concluſiſti me in manus inimici.* Latiſſimè autem ſalvatum ſe noverat, cùm ſubderet, dicens: *Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.* In ſpatioſo quippe loco pedes ſtabiliti ſunt, quando & ad congruentia bona tendimus, & nulla difficultate præpedimur. Quaſi enim per latum locum quò volumus, pergimus; quia nullis objectis difficultatibus anguſtamur. Sed hæc Eliu rectè diceret, ſi beato Job ejus ſententia conveniret. Pro culpa enim flagellatum credidit, & idcirco eum in os anguſtum cecidiſſe judicavit. Quò enim validioribus vidit eum plagis affici, eò deterioribus credidit iniquitatibus prægravari; profectò neſciens, quòd flagella ejus augmentum eſſent meriti, non pœna peccati. Cùm verò eum in os anguſtum cecidiſſe fateatur, adhuc quaſi latiùs exequitur in quanta Job profunditate teneatur, dicens: [*Et non habente fundamentum ſubter ſe.*] Omne peccatum fundamentum non habet: quia non ex propria natura ſubſiſtit. Malum quippe ſine ſubſtantia eſt. Quod tamen utcumque ſit, in boni natura coaleſcit. Igitur os anguſtum nullum ſubter ſe dicitur habere fundamentum: quia peccati inquinatio ſubſiſtendi jus non habet proprium. Quia verò à fundo dicitur fundamentum, poſſumus etiam fundamentum pro fundo poſitum non inconvenienter accipere, ſicut auditus ab aure dicitur, & tamen plerumque ipſa auris auditus nomine deſignatur. Cùm ergo diceret os anguſtum, explere profundi voraginem volens ſubdidit: [*Et non habente fundamentum ſubter ſe.*] Quem enim rapit iniquitas, infernus abſorbet. Infernus verò rectè fundum non habere creditur: quia quiſquis ab illo rapitur, in immenſo profundo devoratur. Immenſam namque ejus explere latitudinem volens Propheta, ait: *Dilatavit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque ullo termino.* Sicut ergo ſine termino dilatatus dicitur, qui ad ſe plurimos trahit: ita ſine fundo altus non incongruè creditur, quia eos quos in ſe ſuſcipit, quaſi in quadam abyſſo ſuæ immenſitatis abſorbet. Itaque cùm diceret: [*Salvabit te de ore anguſto latiſſimè;*] aptè ſubjunxit: *Et non habente fundamentum ſubter ſe.*] Ac ſi diceret: De ore anguſto ſalvabit, quod ſub ſe fundum non habet: quia enim per peccatum tenditur ad infernum; quem à peccato ſalvat, de ore anguſto liberat. Quem verò de ore anguſto eripit, ab inferni profundo ſubducit. Quamvis etiam aliter intelligi poteſt. Nam ſicut qui in puteum mergitur, putei profundo retinetur: ita corruens quaſi in quodam fundi loco conſiſteret anima, ſi ſemel lapſa in aliqua ſe peccati menſura retineret. Sed cùm peccato in quo labitur, non poteſt eſſe contenta, dum quotidie ad deteriora dejicitur, quaſi in puteo quo cecidit, fundum non invenit quo figatur. Eſſet enim fundus putei, ſi fuiſſet menſura peccati: unde bene aliàs dicitur: *Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit.* Redire namque diſſimulat: quia miſereri ſibi poſſe deſperat. Sed cùm deſperando ampliùs peccat, quaſi puteo ſuo fundum ſubtrahit, ne ubi retineri poſſit, inveniat. Sequitur: [*Requies autem menſæ tuæ erit plena pinguedine.*] Requies menſæ, eſt refectio ſatietatis internæ: quæ pinguedine plena dicitur, quia in æternæ voluptatis delectatione præparatur. Hujus menſæ epulas eſuriebat Propheta, cùm diceret: *Satiabor dum manifeſtabitur gloria tua.* Hujus menſæ pocula ſitiebat, dicens: *Sitivit anima mea ad Deum vivum; quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Eliu itaque beatum Job in temporali verbere, æternorum volens retributione conſolari, quod jure ei debebatur ex meritis, ex ſemetipſo quaſi gratuitò promittit, dicens: [*Requies autem menſæ tuæ erit plena pinguedine.*] Sequitur.

Pſal. 30. a

Ibid.

32.

Eſaiæ 5. d

Prov. 18. a

Quòd ſancti quaſi impii ab hoc mundo judicentur, apud Deum verò juſtitiæ ſuæ coronam accipiant.

CAPUT XXV.

[*Cauſa tua quaſi impii judicata eſt, cauſam judiciumque recipies.*] Bonorum cauſa, juſtitia eſt. Quorum cauſa quaſi impii judicatur: quia eorum hîc juſtitia paterno flagello fatigatur, ut ad ampliorem vigilantiam non ſolùm præceptione mandatorum, ſed etiam verberum percuſſione doceantur. Sed cauſam judiciumque recipiunt: quia ex ea juſtitia, qua modò vivunt, tunc in culmine judiciariæ poteſtatis eniteſcunt, ut tantò tunc potentiùs cuncta judicent, quantò nunc in eis ſubtiliùs cuncta judicantur. Hæc Eliu quaſi nova ſpondendo intulit, quæ beatus Job ſemper credendo ſtabiliter tenuit. Habent profectò hæc propria omnes arrogantes, ut & malum mentientes exaggerent, & ſi quod forſitan bonum dicunt, hoc velut incognitum proferant. Unde fit, ut etiam doctiores ſe docere audeant, quia videlicet ſe ſcire talia ſolos putant. Cùm verò ad aliqua conſolationis verba deſcendunt, ſtatim viluiſſe ſe æſtimant, & per increpationis tumidæ aſperitatem quaſi quoddam ſibi ingenium reformant: ut qui condeſcendiſſe blandimentis viſi ſunt, exorta ſubitò increpatione timeantur. Unde & mox Eliu ſubdidit, dicens.

Quòd qui hominibus placere volunt, crudelitatem judicant & iram, quidquid à doctoribus ſanctæ Eccleſiæ zelo agitur diſciplinæ: & dum benigni volunt videri, neminem cenſent ſeveritatis diſtrictione coercendum.

CAPUT XXVI.

[*Non te ergo ſuperet ira, ut aliquem opprimas: nec multitudo locorum inclinet te.*] In pleriſque codicibus, donorum; in paucis vero, ſed antiquioribus, locorum invenimus. Sed quia expoſitione non indiget, ſi dicatur: [*Nec multitudo donorum inclinet te;*] hoc magis exponi placuit, quod cum difficultate aliquantula videtur aperiri. Hæc autem quantæ elationis verba ſint, ipſe qui ea formavit tumor oſtendit. Sed quia Eliu arrogantium, & beatum Job tenere typum diximus electorum, ſi ea ſubtiliùs diſcernimus, etiam nunc intra Eccleſiam quomodo arrogantibus congruant, demonſtramus. Sancti viri aliena opera etiam parva mirantur, ſua verò etiam magna deſpiciunt. At contrà, arrogantes aliena etiam magna deſpiciunt, ſua vel quæ parva ſunt admirantur: & plerumque de ſuis malis bona æſtimant, de alienis autem bonis mala ſentire non ceſſant. Nam dum propriam gloriam quærunt, perniciosè ſtudent ut quidquid virtutis ab aliis agitur, iniquitatis notâ laceretur, & bonæ pondus actionis vertunt in maculam criminis. Sæpe enim cùm vident ab Eccleſia diſtrictè pravos corrigi, quaſi queruntur injuſtè innocentes affligi, & nitorem diſciplinæ ejus commutant appellatione nequitiæ. Unde Eliu figuram arrogantium ſervans, beatum Job quaſi admonens, ait: [*Non te ergo ſuperet ira, ut aliquem opprimas.*] Arrogantes enim iræ motum deputant, quidquid à * ſanctis geritur cenſura diſciplinæ. Et quia humanæ laudis appetitu be-

* al. ſancta Eccleſia

nigni ſtudent ſemper apparere, nullos cenſent di- A ſione veritatis ad mortem uſque ab electis illius
ſtrictione ſeveritatis corrigendos. Unde & à bonis conſtanti virtute certatur. Arrogantes igitur viri
rectoribus, ſicut ſuperiùs dictum eſt, opprimi æſti- ſubductis de hoc mundo Apoſtolis, ſubductis ad
mant, quos invitos cernunt à vitiis coërceri. Auctore autem Domino, quia in cunctis mundi partibus ſuperna Martyribus, quia fortaſſe doctiores valentioreſque præpoſitos abundè deeſſe conſpiciunt, quaſi ſolos ſe remanſiſſe intra Eccleſiam ſuſpicantur. Unde dum ſe præferunt, ei velut conſulentes illudunt, dicentes: [*Depone magnitudinem tuam abſque tribulatione, & omnes robuſtos fortitudine.*] Ac ſi apertis exprobrationibus dicant: Nequaquam te magnitudinem habere confidas, quia ſubductis prioribus patribus, jam non habes de quorum vita glorieris. Dicunt hæc profectò, neſcientes quia omnipotens Deus Eccleſiam ſuam digna ſine adminiſtratione non deſerit. Nam cùm fortes ad præmium vocat, eorum vice debiles ad certamina roborat: cùm illos ſuſcipiendo remunerat, iſtis laborum vires, quas remuneret, ſubminiſtrat. De quibus eidem ſanctæ Eccleſiæ dicitur: *Pro patribus tuis* Pſal. 44. a
nati ſunt tibi filii, conſtitues eos principes ſuper omnem terram. In virtute quippe antiquorum patrum, hi qui poſtmodum prælati ſunt, ſubrogantur: quia & cùm annoſa arbuſta ſuccidùntur, in eorum robore tenera virgulta ſuccreſcunt. Sed arrogantes viri convaleſcere non credunt, quos infirmos aliquando noverunt; & permutatos venerari deſpiciunt, quos deſpicabiles fuiſſe meminerunt. Quia verò in 35.
ea juſtiores paucos, iniquos autem numeroſiores aſpiciunt, ſicut & in tritura frugum major eſt multitudo palearum; etiam juſtorum vitam ex iniquorum æſtimatione contemnunt. Vident profectò, quòd nonnulli rectores illius, temporali poteſtate ſubnixi, ejuſdem poteſtatis elatione paſcuntur. Vident quòd religionis reverentiam, quam huic mundo patres moriendo ſeruerunt, hi exultando in terrenis gaudiis metunt; & perpendunt quidem quia robuſti ſunt, ſed non fortitudine. Nam dum temporali poteſtate fulciuntur, quaſi quadam debilitate roborantur. Quantò enim exteriùs fortes ſunt, tantò à cunctis fortitudinis viribus intus inaneſcunt. Et idcirco ab arrogantibus ei dicitur: [*Depone robuſtos fortitudine.*] Ac ſi apertè dicatur: Illi tibi veraciter robuſti inhæſerant, qui in te hoc quod docendo locuti ſunt, vivendo tenuerunt: nunc verò hi qui tibi præſident, viſione robuſti ſunt, non fortitudine: quia honorabiles quidem ſe oſtentare non deſinunt, ſed tantò imbecilliores & contemptibiliores ſunt, quantò honoris ſui gloriam deſpici pro veritate pertimeſcunt. Quod arrogantes quidem de pleriſque veraciter ſentiunt, ſed eò in elationis vitium corruunt, quò omnes quos præeſſe conſpiciunt, tales arbitrantur. Neque enim debet plurimorum malum tendere in æſtimationem cunctorum: quia etſi iniqui ſunt quos cognoſcentes dijudicant, nonnulli tamen ſancti ſunt quos ignorant. Trituræ quippe tempus eſt, & adhuc grana ſub paleis latent. Nullus ergo ex area fructus expectabitur, ſi hoc ſolum in ea eſſe creditur, quod ſuperficietenus videtur. Igitur quia quos cernunt, deſpiciunt, & in antiquorum patrum ordinibus hos quos norunt, ſubrogari contemnunt, aptè ſubjungitur: [*Ne protrahas noctem, ut aſcendant populi pro eis.*] Ac ſi apertè arrogantes dicant: Ignorantiæ tuæ obſcuritate non agas, ut in loco fortium numeroſitatem ſubroges infirmorum. Populi quippe nomine deſignantur, qui quaſi vulgari conſuetudini dediti, in cunctis quæ appetunt, paſſim vivunt. Noctem verò protrahere, eſt ut pro robuſtis populi aſcendant, ſi per negligentiam agitur, ut doctorum & fortium loca indocti ac debiles ſortiantur. Populi pro robuſtis aſcendunt, quando hi qui vivere iniquè didicerunt, paſtorum loca percipiunt. Quod rectè quidem dici poterat, ſi humiliter diceretur. Arrogantes enim etiam cùm bona admonent, ſuperſtitionis ſuæ vitium exercent. Nam plus, ſicut & ſuperiùs

Quòd veneratio ſanctis viris impenſa non debeat illos in aliquam extollentiam elevare.

CAPUT XXVII.

B *Nec multitudo locorum inclinet te.*] Ac ſi eidem ſanctæ Eccleſiæ humilitatem magis inter proſpera conſervanti, arrogantium voce dicatur: Quia ubique fidei reverentia coleris, cave ne ejuſdem reverentiæ faſtibus extollaris. Quoſdam quippe conſpiciunt, qui ſub religionis obtentu, vitio elationis intumeſcunt, & quod in quibuſdam jure reprehendunt, hoc injuſtè ad crimen omnium pertrahunt: nequaquam videlicet perpendentes, quòd ſint in ea qui & deſpicientes noverint perfectè temporalia regere, & amantes æterna plenis deſideriis expectare; & diſpenſationem poteſtatis acceptæ peragere, & humilitatis inſitæ miniſterium cuſtodire: ut nec humilitatis causâ curam ſuſcepti regiminis negligant, nec rurſum occaſione regiminis in eis humilitas intumeſcat. Et ſi quidam fortaſſe intra ipC ſam ſunt, qui non Dei, ſed ſuæ gloriæ ſub religionis prætextu deſerviunt, ſtudet tamen eos, aut, ſi valet, diſtrictè corrigere, aut, ſi non valet, æquanimiter tolerare: & vel corrigendo illos quaſi filios amplectitur, vel tolerando quaſi ab hoſtibus exercetur. Scit namque quòd per eorum ſuperbiam laceretur vita juſtorum, ſcit quòd in ejus crimen extenditur quidquid talium pravitate peccatur: ſed notam alieni criminis ſuſtinere tantò minus metuit, quantò & caput ſuum talia toleraſſe cognoſcit. De
Marc. 15. illo quippe ſcriptum eſt: *Et cum iniquis deputatus*
Eſa. 53. b *eſt.* De illo rurſum dicitur: *Languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit.* Bant ergo arrogantes, & æſtimatione pravorum, vitam mordeant innocentum. Scit electorum Eccleſia & illoD rum facta, & horum verba tolerare, ſcit pravorum mentes tolerando convertere. Qui etſi converti nequiverint, eorum tamen ignominiam æquanimiter ſuffert. Perpendit quippe quia ad duplex ejus præmium proficit, quòd ex eorum meritis foris deſpicitur, quorum & intus vita laceratur. Notandum verò, quòd non ait: Nec multitudo locorum extollat te; ſed ait: [*Nec multitudo locorum inclinet te.*] Omnis enim qui temporaliter extollitur, eo ipſo quo extollitur, inclinatur: quia cùm ſe exteriùs erigit, intus cadit. Eliu itaque caſum cordis in elatione intuens, ait: [*Nec multitudo locorum inclinet te.*] ac ſi voce arrogantium, ſanctæ Eccleſiæ diceretur: Cave, ne ſi univerſitatis veneratione extolleris, ab interna intentione curveris. Sequitur. E

Quòd arrogantes ſe ſolos ſapientes & dignos honore æſtimant, eos verò qui pro patribus in Eccleſia doctores poſiti ſunt, illudunt, & quaſi idiotas æſtimant.

CAPUT XXVIII.

D*Epone magnitudinem tuam abſque tribulatione, & omnes robuſtos fortitudine.*] Quos alios ſanctæ Eccleſiæ robuſtos accipimus, niſi eos qui ad vincenda mundi hujus deſideria & cœptis ſublimibus & conſummatis profectibus convaleſcunt? Magnitudo itaque ejus in robuſtorum ſuorum vita conſiſtit; quia tunc glorioſior redditur, cùm pro defen-

dictum est, increpando ferire appetunt, quàm consolando refovere. Unde mox subjungitur: [*Cave ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.*] Hoc profectò arrogantes Ecclesiæ miseriam vocant, quòd despectam Deo ejus multitudinem suspicantur; & eò illam altiori elatione contemnunt, quò & despectam Deo funditus suspicantur. His igitur figurata expositione transcursis, jam nunc inferenda sunt quæ moraliter sentiuntur, ut figura Ecclesiæ cognita, quam expressam generaliter credimus, audiamus etiam quid ex his verbis in singulis specialiter colligamus. Ait itaque: [*Non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas.*] Omnis, per quem necesse est aliena vitia corrigi, semetipsum priùs debet solerter intueri, ne dum aliorum culpas ulciscitur, ipse ulciscendi furore superetur. Plerumque enim mentem sub obtentu justitiæ, iræ immanitas vastat; & dum quasi sævit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris; justeque se facere æstimat, quidquid ira nequiter dictat. Unde & modum sæpe ulciscendi transgreditur; quia mensura justitiæ non frænatur. Dignum quippe est, ut cùm aliena corrigimus, priùs nostra metiamur; ut priùs mens à sua accensione deferveat, priùs intra semetipsam zeli sui impetum tranquilla æquitate componat: ne si ad animadvertenda vitia abrupto furore trahimur, peccatum corrigendo peccemus; & qui culpam dijudicando insequimur, immoderatè feriendo sæviamus. Non autem jam correctio delinquentis, sed magis oppressio sequitur, si in ultione ira ultra quàm culpa meretur, extenditur. In correptione quippe vitiorum subesse menti debet iracundia, non præesse: ut executionem justitiæ non dominando præveniat, sed famulando subsequatur: & notum judicium possessa impleat, non possidens præcurrat. Bene itaque dicitur: [*non te ergo superet ira, ut aliquem opprimas:*] quia videlicet si is qui corrigere nititur, irâ superatur, opprimit antequam corrigat. Nam dum plus quàm debet, accenditur, sub justæ ultionis obtentu ad immanitatem crudelitatis effrænatur. Quod plerumque idcirco evenit; quia corda rectorum minus amori sunt solius creatoris intenta. Nam dum multa in hac vita appetunt, innumeris cogitationibus disperguntur: & cùm subito subditorum culpas reperiunt, dignè cum Deo eas judicare nequeunt: quia corda sua in curis transitoriis sparsa, ad discretionis culmen colligere repente non possunt. Commoti ergo tantò minus ad ulciscenda peccata libram æquitatis inveniunt, quantò eam tranquillitatis suæ tempore non requirunt. Unde cùm Eliu diceret: [*Non te superet ira, ut aliquem opprimas;*] quatenus easdem causas injustitiæ, & iræ superantis exprimeret, illico adjunxit: [*Nec multitudo locorum inclinet te.*] In tot quippe locis inclinamur, in quot supervacuis curis extendimur. Nã sicut locus est corporis spatium corporale; ita locus est mentis, unaquæque intentio cogitationis. Quæ dum huc illucque impellitur, si delectatione aliqua cogitationis suæ libenter occupatur, velut in quodam loco ponitur, ut requiescat. Nam quoties victi tædio à cogitatione in cogitationem ducimur, quasi fessa mente de loco ad locum migramus. Tot itaque loca culmen mentis inclinant, quot subortæ cogitationes unitatem bonæ intentionis dissipant. Recta etenim mens staret, si uni, cui debuerat, cogitationi semper inhæreret. Recta mens staret, si non se innumeris motibus fluxa mutabilitate prosterneret. Sed dum nunc ista pertractat, nunc ad alia labitur, quasi per locorum multitudinem à statu suæ rectitudinis inclinatur: & dum per plura se tendit, ab una, cui adhærere debuit, intentione se dejicit. Qui tamen mutabilitatis usus ex primæ prævaricationis vitio jam quasi in naturam venit. Nam cùm stare animus in semetipso nititur, à semetipso aliquo modo etiam nesciendo derivatur. Humana namque

86.

anima ab unaquaque re, cui intenditur, fastidio impellente removetur. Sed dum inhianter cogitanda appetit, & repente cogitata fastidit, docet quòd aliunde pendet, quæ quolibet posita non requiescit. Ad illum quippe suspensa est, à quo formata. Et quia ad Deum solum appetendum facta est, omne autem quod infra appetit, minus est; jure ei non sufficit, quod Deus non est. Hinc est, quòd huc illucque spargitur, & ab unaquaque re, ut diximus, fastidio impellente removetur. Delectationis videlicet avida, quærit quò pausет: unum verò quem sufficientur habere poterat, amisit. Unde nunc per multa ducitur: ut quia qualitate rerum non potest, saltem varietate satietur. Sancti autem viri quia cauta se observatione custodiunt, ne ab intentione sua mutabiliter dissolvantur, & quia idem esse appetunt, ad cogitationem qua Deum diligunt, se solerter adstringunt. In contemplatione namque creatoris hoc accepturi sunt, ut una semper mentis stabilitate perfruantur. Nulla eos tunc mutabilitas dissipat: quia scilicet eorum cogitatio sibimetipsi semper indissimilis perseverat. Hoc ergo cum labore nunc conantes imitantur, quod pòst in munere gaudentes accipiunt. Cui se Propheta immutabilitati, virtute amoris adstrinxerat, cùm dicebat: *Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini.* Huic Paulus unitati intentione adhæserat, dicens: *Unum autem, quæ retro sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus, sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo.* Nam si quid in eorum corde humanitus diffluit, mox hoc discussio severa restringit; & cùm quasi pueriliter cogitatio labitur, juvenili mox coërcitione refrænatur. Unde fit, ut sparsam mentem continuò colligant, & in una quantum prævalent cogitatione componant. Quia igitur status mentis cogitationum mutabilitate curvatur, rectè ab Eliu dicitur: [*Nec multitudo locorum inclinet te.*] Sed sæpe dum viri justi animus in ipsa intentionis suæ acie consistit, dum ab omni mutabilitatis se sparsione colligit, dum quidquid in se superfluè oboritur, premit, ipsa sua rectitudinis gloria tangitur, & in tumore propriæ præsumptionis elevatur. Qui enim magna agit, quamvis de se humilia sentiat, scit tamen magna esse quæ agit. Nam si magna esse nescit, ea proculdubio minimè custodit. Quæ dum custodire negligit, aut in eis minus proficit; aut ea funditus amittit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est ut custodiamus, ex ipsa eorum scientia elationis aditus panditur, & ad operantis cor culpæ manus admittitur, qua vastante rapiantur. Mira autem dispensatione agitur, ut conditor noster sublevatum prosperis animum subita concuti tentatione permittat: quatenus semetipsum in infirmitate veriùs videat, & ab eo quem de virtutibus sumpserat, jam seipso melior, elationis fastu descendat. Unde & bene nunc subditur: [*Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.*] Robusti quippe sunt motus cordis, cùm nulla nisi quæ virtutis sunt, sentiunt. Sed magnitudinem & robustos motus deponimus, quando pulsante vitio cogimur pensare quid sumus. Robustos motus deponimus, quando jam non de virtute attollimur, sed in culpa consentiendo, obrui de ipsa qua quatimur, infirmitate formidamus. Multùm namque de se animus confidit, quando sibi ad votum vires suppetere conspicit. Jam sibi fiduciam sanctitatis arrogat, jam se idoneum etiam ad cuncta virtutum culmina, quæ sola cogitatione conceperit, putat. Sed cùm hunc tentatio subitò oborta transverberat, eas quæ natæ de virtutibus fuerant, elatas cogitationes funditus turbat. Quasi securam quippe urbem inopinatus hostis ingreditur: & repentino gladio superborum civium colla feriuntur. Nihil ergo tunc nisi continuus luctus agitur, dum capta urbs animi, à

87.

Psal. 26. b

Phil. 3. c

magnatum

magnatum suorum gloria cæde interveniente vacuatur. Unde nunc dicitur: [*Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.*] Ac si apertè diceretur: Omne quod intrinsecus de bona actione intumueras, reprime, & cordis motus quos ex recto opere robustos habueras, depone: quia jam in ipsa adversitatis tentatione consideras, quàm frustra priùs de te magna elatus æstimabas. Quæ videlicet magnitudo idcirco absque tribulatione deponenda dicitur: quia nimirum cùm per tentationem humilitas proficit, prospera est ipsa adversitas quæ mentem ab elatione custodit. Sed tamen sine magna tribulatione
38. non agitur, cùm tranquilla mens irruente tentatione quasi repentino hoste turbatur. Ipsa namque tentationis adversitas dum se menti inserit, quasdam in illa tenebras gignit, eamque obscuritate suæ amaritudinis turbat, quæ apud se dudum virtutum dulcedine irradiante claruerat. Unde & aptè subjungitur: [*Ne protrahas noctem ut ascendat populi pro eis.*] Nox quippe protrahitur, cùm suborta de tentatione tristitia consolatione concita non finitur. Nox protrahitur quia mœror animi confusis cogitationibus elongatur. Nam dum mens posita in tentatione considerat quòd à virtutis suæ pristina soliditate repellitur, superductis mœroribus, quasi quibusdam tenebris cæcatur, atque ab omni luce gaudii ejus oculus clauditur, dum sollicita trepidat, ne hoc quod esse dudum cœperat, funditus amittat. Unde & bene dicitur, quòd in hac nocte pro robustis populi ascendunt: quia videlicet in hoc mœrore tentationis pro robustis motibus indignæ cogitationes & multiplices in corde prosiliunt. Nam dum se in perturbatione conspicit, jam pæne amisisse quod fuerat, fluctus in se innumeros tumultusque coacervat: modo tranquillitatem suam quia perdidit, dolet: modo ne usque ad prava opera corruat, pertimescit: modo in quo culmine steterat, meminit: modo in quo vitiorum profundo per delectationem jaceat, attendit: modo ad resumendas vires se reparat: modò se eas posse resumere quasi victus jam fractusque desperat. Cùm ergo ad supradictam mentè tam multiplices cogitationes prodeunt, hanc quasi in nocte populi consurgentes premunt. Quos nimirum populos non per se, sed per divinæ protectionis auxilium Propheta subigere se posse
Ps. 143. præsumpserat, cùm dicebat: *Protector meus, & in ipso sperabo, subjiciens populos sub me.* Sanctis quippe mentibus populi subiguntur, cùm ab eis per districtæ severitatis præsentiam, cogitationes stultæ dissiliunt, ut non per abrupta plantasmatum rapiant, sed rationi subditæ, à corde humiliter conquiescant. Quia ergo positus in tentatione animus, qui de se in prosperis majora præsumebat, tumultus spei desperationisque tolerat, rectè nunc dicitur: [*Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis.*] Ac si apertè diceretur: In tentatione deprehensus, citiùs tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoque deteriùs cogitationum te caligine confundas. Quod rectè Eliu diceret, si tamen cui diceret, sciret. Nam hæc beato Job tantò minus congruunt, quantò ab illo omnia altiùs sciuntur. Quia verò, ut sæpe diximus, arrogantes dum præsumunt docere quos non debent, usque ad contumeliosa increpationum verba dilabuntur, subditur.

Quòd iniquitatem post miseriam sequitur, qui post correptionem vitium incurrit impatientiæ: & de modo corrigendi arrogantium.

CAPUT XXIX.

Cave ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.] Iniquitatem post miseriam sequitur, qui post mala quæ pro correptione sustinet, ferventi corde impatientiæ se facibus inflammat. Quod beatum Job perpetrasse Eliu credidit, qui eum inter flagella positum, liberis effari vocibus audivit: videlicet nesciens, quia omne quod dixit, non hoc de iniquitate impatientiæ, sed de virtute veritatis protulit; qui ab interni judicis sententia nec cùm se justificaret, erravit. Sed consi- 39.
derandum valde est, quomodo cùm diceret, [*Ne declines ad iniquitatem;*] de eadem iniquitate protinus subdidit: [*Hanc enim cœpisti sequi post miseriam.*] Quid est hoc, quòd dum ad eam declinare vetat, de ea protinus quasi ad quam declinatum jam fuerit, damnat: nisi quòd arrogantes viri plus videri judices, quàm consolatores volunt? Unde & nonnumquam ea districtis sententiis feriunt, quæ nata in corde suspicantur; & priusquam certa sit culpa delinquentium, profertur invectio districta verborum; & antè per sententiam percutitur, quàm prodeat quod feriatur. Quamvis & justi viri plerumque pravis & occultis cogitationibus arguendo obviant: sed cùm easdem cogitationes aliqua quæ præeunt, opera demonstrant, plerumque ab auditorum suorum cordibus ea vitia, quæ necdum prolata sunt, manu correptionis eradicant, sed jam illa subsequi conspiciunt ex aliis quæ præcedunt. Sicut enim corporales medici quasdam ægritudines jam venisse inveniunt, quasdam verò ne veniant medentur: ita doctores sancti aliquando inventa vulnera saluti restituunt, aliquando verò agunt in mentibus, ne vulnerentur. In quibus solerter intuendum est: quia sicut certa plerumque cum asperitate redarguunt, ita incertis vitiis & cum tranquillitate contradicunt: certa ferientes increpant, incerta præmunientes devitant. Quam quia arrogantes viri discretionis regulam nesciunt, sententiarum suarum jaculis sicut nota, sic incognita; sicut certa, sic etiam incerta configunt. Unde nunc ab Eliu dicitur: *Cave ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.*] Quia verò ea quæ subnexa sunt, longiori allegatione protrahuntur, istum libellum hoc fine constringimus, ne immoderatiùs extendatur.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB, LIBER VIGESIMVS SEPTIMVS.

Quòd multi prophetiæ spiritum accipiunt sed tamen ad sanctitatis meritum non attingunt.

CAPUT PRIMUM.

QUISQUIS de magnis dictis arrogantium sumere scientiam nititur, providere solerter debet, ne hoc quod eorum scientia altum tumet, imitetur: ne cùm virtutum * flore, morum vitia colligat, & in eo quod loquendi notitiam assequitur, vivendi se imperitiâ transfigat. Hos namque cùm fortia dicere audimus, sed tamen de dictis fortibus tumere conspicimus, quasi doctrinæ hortum ingressi, de spinis rosas attingimus. Discreta ergo nobis sollicitudine opus est, & carpere quod redolet, & cavere quod pungit: ne si fortasse improvidè dictorum flos legitur, * incautis legentibus manus morum spina lacereturEliu itaque doctus & arrogans, profert aliquando quod redoleat, aliquando quod pungat. Sic igitur sumendum est de ejus doctrina quod fragrat, ut tamen sollicitè cavendum sit de elatione quod vulnerat. Qui multa quidem superiùs moraliter intulit, sed in verbis sequentibus ad sola se prophetiæ arcana sustulit. Ima enim moralitatis deserit, & ad prophetiæ summa conscendit. Nec mirandum, quòd vir arrogans impleri prophetico spiritu potuit, cùm Saul etiam in numero prophetarum fuit. Sed hoc de Saule cur dicimus, cùm ex visione Angeli accepisse verba rationabilia & asinam noverimus? Sed sicut irrationale animal rationis verba edidit, nec tamen ad permutationem naturæ rationalis accessit: ita sæpe quilibet indignus sancta verba per prophetiæ spiritum accipit, sed tamen ad promerendam sanctitatis gloriam nonpertingit, ut & supra se loquendo emineat, & infra se vivendo torpescat. Unde nunc Eliu Redemptoris nostri adventum humilem non humilis conspicit, & eum prophetando prædicat, quem elatis moribus impugnat, dicens: [*Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.*] Ac sic apertè dicat: Qui humilis videbitur in infirmitate, excelsus manet in fortitudine, Paulo hoc etiam attestante, qui ait: *Quia & si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.* De quo rectè subjungitur: [*Nullus ei similis in legislatoribus.*] Legislator Moyses, legislator Josue, legislatores etiam Prophetæ: legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum scimus. Sed huic mediatori in legislatoribus similis nullus est: quia isti gratuitò vocati ex peccatis ad innocentiam redeunt, & ab his quæ in semetipsis experti sunt, prædicando alios reducunt. Redemptor autem noster homo sine peccato est, filius sine adoptione, nec perpetravit umquam quod redarguit, & sic mundo ex humanitate loquitur, ut tamen eidem mundo ante sæcula ex divinitate dominetur. Hunc mediatorem Dei & hominum quidam legislatoribus similem fuisse crediderunt. Nam requirenti. *Quem dicunt homines esse filium hominis?* respondérunt discipuli, dicentes: *Alii Joannem Baptistam, alii Eliam, alii Hieremiam, aut unum ex Prophetis,* Sed nimirum Petrus quàm excelsus in fortitudine esset, apparuit, cùm eum veraciter intuens, à legislatorum æqualitate discrevit, dicens: *Tu es Christus filius Dei vivi.* Unde rectè de illo sponsa in Canticis canticorum dicit: *In lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea, quæsivi illum, & non inveni.* Et paulò post. *Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem.* De quibus rursum dicit: *Vulneraverunt me, tulerunt pallium meum.* Quos iterum percunctatur, dicens: *Num quem diligit anima mea vidistis? Paululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* Dilectus namque per noctes in lectulo quæritur: quia intra secreta cordis cubilia in tribulatione spiritus desideratur. Quem tamen quærens sponsa non invenit: quia electa quæque anima jam quidem amoris ejus facibus flagrat, sed adhuc quæsita negatur species, ut amantis desiderium crescat; & quasi in siti aqua subtrahitur, ut ejusdem sitis æstus augeatur: & quò hanc diutius sitiens desiderat, eò quandoque cùm invenerit, avidiùs sumat. Sed hanc quærentem vigiles inveniunt, eamque vulnerant, & ejus pallium tollunt: quia unamquamque animam redemptoris sui jam speciem requirentem, cùm solliciti doctores inveniunt, hanc per prædicationis verbum cælestis amoris spiculis vulnerant, & si quod ei adhuc de vetusta conversatione tegmen inest, subtrahunt, ut quò exuta ab hujus mundi onere redditur, eò is qui quæritur, ab illa citiùs inveniatur. Bene autem subditur: *Paululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea:* quia visionis ejus mens avida, nisi Prophetarum æstimationem, nisi Patriarcharum celsitudinem, nisi cunctorum hominum mensuram transcenderet, eum qui est super homines, non inveniret. Transire ergo est vigiles, etiam eos quos miratur, in ejus comparatione postponere. Et tunc is qui quærebatur, cernitur, si homo quidem, sed tamen extra mensuras hominum credatur. Unde bene nunc dicitur: [*Nullus ei similis in legislatoribus.*] Sed is videlicet per infirmitatem carnis nostris obtutibus apparens, dum alios reprobat, alios vocat, mira judicia exhibuit, quæ à nobis & cogitari possint, & comprehendi non possint. Ait namque: *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.* Et rursum: *Confitebor tibi Domine pater cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* In quibus nimirum judiciis Judæa repellitur, Gentilitas aggregatur. Quod videlicet factum mirari possumus, sed perscrutari nullatenus valemus. Unde & bene nunc ab Eliu subditur: *Quis poterit scrutari vias ejus? aut quis audet ei dicere: Operatus es iniquitatem?*] Ac si dicat: Cujus perscrutati actio non potest, quo pacto reprehendi potest? Nemo

* *al.* verbis

* *al.* incauta legentis

1. *Reg.* 10. *b* *Num.* 22. *e*

2. *Cor.* 13. *b*

Matt. 16. *c*

Ibid.

Cant. 3. *a*

Ibid.

Joan. 9. *g*

Matt. 11. *d*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

enim bene judicat quod ignorat. Tantò ergo debemus sub ejus judiciis silendo quiescere, quantò & rationem judiciorum illius nos cernimus non videre. Unde & bene subditur.

Quòd nostræ scientiæ mensuram Christi opera excedant.

CAPUT II.

2. MEmento quòd ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri.] In Scriptura sacra viri aliquando Angeli, aliquando autem perfectæ vitæ homines memorantur. Nam quia aliquando vir Angelus dicitur, Daniel propheta testatur, dicens: *Ecce vir Gabriel.* Rursum, quia virorum nomine perfectæ vitæ homines exprimuntur, in Proverbiis sapientia loquitur, dicens: *O viri, ad vos clamito.* De Domino igitur viri canunt, cùm ejus nobis potentiam vel superni spiritus, vel perfecti quique doctores innotescunt. Sed tamen opus ejus ignoratur: quia nimirum judicia illius ipsi etiam qui hunc prædicant, impenetrata venerantur. Et sciunt ergo quem prædicant, & tamen ejus opera ignorant: quia cognoscunt per gratiam eum, à quo facti sunt, sed ejus judicia comprehendere nequeunt, quæ ab illo etiam super ipsos fiunt. Quòd enim omnipotens Deus perspicuè in sua actione non cernitur, Psalmista testatur, dicens: *Qui posuit tenebras latibulum suum.* Et rursum: *Judicia tua abyssus multa.* Atque iterum: *Abyssus sicut pallium amictus ejus.* Unde bene etiam per Salomonem dicitur: *Sicut ignoras quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in ventre prægnantis; sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.* Ut enim unum è multis loquar, duo ad hanc lucem parvuli veniunt, sed unidatur ut ad redemptionem per baptisma redeat, alter antè subtrahitur, quàm hunc regenerans unda perfundat. Et sæpe fidelium filius sine fide rapitur, sæpe infidelium concesso fidei sacramento renovatur. Sed fortasse aliquis dicat, quòd hunc Deus acturum prævè etiam post baptisma noverat, & idcirco eum ad baptismatis gratiam non perducat. Quod si ita est, peccata quorumdam proculdubio priusquam sint perpetrata, puniuntur. Et quis ista rectè sentiens dixerit, quia omnipotens Deus, qui alios à perpetratis facinoribus liberat, hæc in aliis etiam non perpetrata condemnet? Occulta itaque sunt ejus judicia: & quanta obscuritate nequeunt conspici, tanta debent humilitate venerari. Dicat ergo: [*Memento quòd ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri*] Ac si apertè diceret: De quo fortes quique locuti sunt, ejus opera tuæ mentis oculis absconduntur: quia mensuram tuæ notitiæ eo ipso quo humanitate circumscriberis, transeunt. Sequitur.

Dan. 9 f
Prov. 8.
Psal. 17 a
Psal. 35 a
Psa 103. a
Eccl. 11. b

Quòd Deum quidem esse scimus, quod majus est; & ejus judicia ignoramus, quod minus est.

CAPUT III.

OMnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul.] Omnis homo eo ipso quo rationalis est conditus, debet ex ratione colligere, eum qui se condidit, Deum esse. Quem nimirum jam videre, est dominationem illius ratiocinando conspicere. Cùm verò dictum sit: [*Omnes homines vident eum.*] rectè subjungitur: [*Unusquisque intuetur procul.*] Procul quippe eum intueri, est non jam illum per speciem cernere, sed adhuc ex sola operum suorum admiratione pensare. Procul illum hîc etiam electi conspiciunt: quia necdum claritatem illius per acumen intimæ visionis apprehendunt. Cui etsi jam per amorem juxtà sunt: adhuc tamen ab illo terrenæ inhabitationis pondere disiunguntur: & quamvis ei benè vivendo inhæreant, à contemplationis ejus specie longè se esse suspirant. Quem nimirum reprobi etiam cùm ad judicium venientem viderint, procul intuentur: quia non eum in divinitatis forma, sed in sola qua comprehendi potuit humanitate conspiciunt: quia videlicet eorum oculos reducta tunc ad memoriam sua malè gesta reverberant. & dum ejus humanitatem vident, cujus divinitatis claritatem non vident, miro modo ab ejus visione quem conspiciunt, longè fiunt. Sed cùm dicitur: [*Memento quòd ignores opus ejus,*] ac deinde subjungitur: [*Omnes homines vident eum;*] quem sicut diximus, videre, est transcendentem omnia ejus essentiam ex ratione colligere: valde mirandum est, quòd & ipsum cernimus, & ejus opus ignoramus. Dubii quippe de ejus essentia non sumus, & tamen in ejus judiciis incerti remanemus. Patet nobis quod summum est: absconditur, quod minimum. Minus quippe sunt ejus opera, quàm ipse; & agentem cernimus, sed in actione caligamus: quia videlicet cur quid fiat incertum est, sed quis sit qui hæc incerta faciat, incertum non est. Dicat ergo: [*Memento quòd ignores opus ejus, de quo cecinerunt viri: omnes homines vident eum, unusquisque intuetur procul:*] quia eum, cujus judicia minime comprehendimus, esse per rationem videmus: quem * tantò adhuc procul cernimus, quantò ab ejus fortitudine nubilo infirmitatis nostræ separamur. Sequitur.

3.

* al. tamen a. p. c. quia ab.

Quòd infirmum Christi secundum carnem fortius est hominibus: nec in hac humana natura aliquis ei vel in patribus, vel prophetis possit æquari.

CAPUT IV.

ECce Deus magnus vincens scientiam nostram.] Superiùs dixerat: [*Ecce Deus excelsus;*] nunc iterum dicit: [*Ecce Deus magnus.*] Quid est quòd de Deo loquens, ecce dicit, & ecce repetit, nisi quòd ecce dicimus de ea re, quam in presenti monstramus? & quia Deus ubique præsens est, cùm de illo ecce dicitur, etiam non videntibus adesse memoratur. Bene autem eum vincere scientiam nostram narrat, quem videri ab omnibus dixerat: quia etsi ex ratione conspicitur, magnitudo tamen illius nulla nostri sensus subtilitate penetratur. Quidquid namque de claritate ejus magnitudinis scimus, infra ipsum est: & tantò ab ejus scientia longè repellimur, quantò ejus potentiam nos comprehendisse suspicamur. Nam quamvis in altum mens nostra rapiatur, ejus tamen magnitudinis immensitate transcenditur. Cujus tunc aliquid quasi ex parte cognoscimus, quando eum nos dignè cognoscere non posse sentimus. Sequitur: [*Numerus annorum ejus inæstimabilis.*) Dicere utcumque æternitatem voluit, & ipsam æternitatis longitudinem annos vocavit. Cùm enim brevitatem temporis dilatare volumus, momenta per horas, horas per dies, dies per menses, menses autem per annos extendimus. Quia ergo peramplum quiddam dicere voluit, sed quid diceret, latiùs non invenit: * ideo annos sine æstimatione numeri multiplicavit, dicens: (*Numerus annorum ejus inæstimabilis;*) ut dum ea quæ apud se sunt prolixa multiplicat, æternitatis longitudinem se metiri non posse infirmitas humana cognoscat. Tende itaque oculum in æternitatem, ut videas Deum, vel quando est à principio, vel quousque: & nusquam finis superior, quia esse non incipit: nusquam finis inferior, quia esse non desinit. Intra ipsum omnia coangustantur, ipse verò circa omnia sine spatio extenditur, sine loco dilatatur. Ecce cuncta quæ facta sunt, ea ipsa circumscriptione qua creata sunt, superiori & inferiori fine cinguntur. Lege enim sua, qua antè esse incipiunt, festinant non esse. Sed quædam mirabiliter acceperunt, ut quamvis ea finis superior inchoat, finis tamen inferior non constringat; & licet esse incipiant, esse

* al. in Ded.

Sup. lib. 16. Cap. 5.

in perpetuum non desistant. Horum verò æternitas idcirco summæ est æternitati dissimilis, quia æterna esse cœperunt. Cùm ad extrema prospicimus, horum finem qui omnino deest, non comprehendimus: eorum tamen initia cernimus, cùm mentem retrò revocamus: & dum in eis infra supraque animum ducimus: non capimus omnino quousque sunt, sed videmus ex quo. Deus autem quia quasi quiddam in eo per æternitatem longum est, quod nec initio oritur, nec fine terminatur, nec ex quo in semetipso recipit, nec quousque, dicatur ergo: [*Numerus annorum ejus inæstimabilis.*] Per hoc ergo quòd annorum illius numerus dicitur, diutinum ejus esse ostenditur. Per hoc verò quòd inæstimabilis memoratur, hoc ipsum esse infinitum & incomprehensibile demonstratur. Sed quia humanis mentibus innotescat, agnovimus, dum omnes homines vident eum; & quia ejus magnitudinem admirantes cernimus, dum annorum ejus numerus inæstimabilis habetur: restat jam ut etiam quid agat, audiamus. Sequitur.

Quòd ablatis Prophetis, & veteris Testamenti auctoribus, Ecclesiastica doctrina multipliciter exponens quod illi sub brevitate locuti sunt, quasi ex guttis gurgites fecit.

CAPUT V.

4. QUI *aufert stellas pluviæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.*] Duo in hac vita sunt genera justorum: unum videlicet bene viventium, sed nulla docentium: aliud verò rectè viventium, & eadem recta docentium: sicut & in cæli facie aliæ stellæ prodeunt, quas nullæ pluviæ subsequuntur; aliæ prodeunt, quæ arentem terram magnis imbribus infundunt. Igitur quoties in sancta Ecclesia rectè quidam vivunt, sed tamen prædicare eamdem rectitudinem nesciunt, stellæ quidem sunt, sed in siccitate aëris natæ; quia per exemplum bene vivendi lucere ceteris possunt, sed per prædicationis verbum pluere nequeunt. Cùm verò in ea quidam & rectè vivunt, & aliis eamdem rectitudinem verbis prædicationis influunt, quasi ad proferendas pluvias in cælum stellæ producuntur, quæ sic vitæ suæ meritis luceant, ut etiam sermone prædicationis pluant. An non in hoc cælo astrum pluviæ Moyses extitit, qui cùm de supernis emicuit, corda peccantium quasi arentem inferiùs terram sanctæ exhortationis pluvia ad ubertatem germinis infudit? An non Esaias astrũ pluviæ ostensus est, qui in eo quòd lucem veritatis prævidens tenuit, siccitatem infidelium prophetando annuncians rigavit? An non Hieremias & Prophetæ ceteri velut in cælo positi astra pluviæ fuerunt, qui in prædicationis culmine erecti, dum pravitatem peccantium liberè increpare ausi sunt, quasi verborum guttis obcæcationis humanæ pulverem rigando presserunt? Quorum videlicet animas ab hac corruptibili carne susceptas, quia ex præsenti vita superna judicia auferunt, quasi à cæli facie stellæ pluviæ subtrahuntur, & ad occultum astra redeunt, dum peractis suis cursibus sanctorum animæ in thesauris dispositionis intimæ reconduntur. Sed quia terra arescret, si subductis stellis pluviæ supernæ funditus fluenta cessarent, rectè dicitur: [*Qui aufert stellas pluviæ, & effundit imbres ad instar gurgitum.*] Nam cùm Prophetas abstulit, eorum vice Dominus Apostolos misit, qui in similitudinem gurgitum pluerent, postquam subductis antiquis patribus exteriora legis prædicamenta tacuissent. Stellas ergo pluviæ abscondit, & ad instar gurgitum imbres fudit: quia dum prædicatores legis ad secreta & intima retulit, per dicta sequentium uberior vis prædicationis emanavit. Possunt quoque per stellas pluviæ, sancti Apostoli designari, de quibus Judææ reprobatæ per Hieremiam dicitur: *Prohibitæ sunt stel-*

5. Hiere. 3. 6.

A *læ pluviarum, & serotinus imber non fuit.* Stellas ergo pluviæ Dominus abstraxit, atque ad instar gurgitum imbres fudit: quia cùm de Judæa prædicantes Apostolos abstulit, doctrinâ novæ gratiæ mundum rigavit. Quod utrumque factum in Ecclesia potest non inconvenienter intelligi: quia cùm solutis corporibus ad secretos supernorum sinus Apostolorum animas retulit, quasi à cæli facie stellas pluviæ abscondit. Sed ablatis stellis pluviæ, in morem gurgitum imbres dedit: quia etiam reductis ad superna Apostolis, per expositorum sequentium linguas, divinæ fluenta scientiæ diu abscondita largiori effusione patefecit. Nam quod illi sub brevitate locuti sunt, hoc exponendo isti multipliciter auxerunt. Unde & non immeritò ipsa expositorum prædicatio
B gurgitibus comparatur: quia dum multorum præcedentium dicta colligunt, ipsi in eo quod adstruunt, profundiùs dilatantur. Nam dum testimonia testimoniis jungunt, quasi ex guttis gurgites faciunt. Quorum verbis dum quotidie Gentilitas docetur, quia peccatorum mens cælestem scientiam accipit, quasi stans in terra aqua gurgites ostendit. Sed nequaquam se eisdem Apostolis expositores in scientia præferant, cùm exponendo latiùs loquuntur. Meminisse quippe incessanter debent, per quos ejusdem
C scientiæ inventiones acceperunt. Unde & aptè subjungitur: [*Qui de nubibus fluunt.*] Hi quippe de nubibus gurgites fluunt; quia si ex sanctis Apostolis vis intelligentiæ non inciperet, nequaquam per doctorum ora largior manaret. In Scriptura enim sacra aliquando per nubes, mobiles quique homines, aliquando Prophetæ, aliquando autem Apostoli designantur. Per nubes quippe mobilitas humanæ mentis exprimitur, sicut Salomon ait: *Qui ventum observat, non seminat: & qui considerat nubes, numquam metit.* Ventum proculdubio immundum spiritum, nubes verò subjectos ei homines appellat; quos toties huc illucque impellit & revocat, quoties tentationes ejus in eorum cordibus suggestionum flatibus alternant. Qui igitur ventum observat, non seminat: quia qui tentationes venturas metuit, cor ad bona opera non proponit. Et qui considerat nubes, non metit: quia is qui ante humanæ mutabilitatis terrorem trepidat, mercedis æternæ retributione se privat.
D Per nubes Prophetæ figurantur, sicut per Psalmistam dicitur: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris*; id est, occulta scientia in Prophetis. Per nubes quoque Apostoli designantur, sicut per Esaiam dicitur: *Mandabo nubibus, ne pluant super eam imbrem.* Ipsi igitur stellæ, quia vitæ meritis lucent: ipsi nubes, quia arentem nostri pectoris terram cælestis intelligentiæ fluentis rigant. Si enim nubes non essent, nequaquã eos intuens Propheta dixisset: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant?* Imbrium itaque gurgites de nubibus fluunt: quia profundæ prædicationes sequentium, intelligentiæ originem à sanctis Apostolis acceperunt. De quibus adhuc nubibus aptè subjungitur: [*Quæ prætexunt cuncta desuper.*] Nubes cùm desuper aërem prætexunt, si in cælum oculos attollimus,
E non cælum, sed ipsas intuemur; nec visus noster æthereas plagas penetrat, quia ei illas ipsa sua infirmitas occultat; & cùm de cælo sol rutilat, priùs interfuso aëre pascitur, ut pòst in cælo solis radios contempletur. Quia ergo carnales homines sumus, cùm superna appetere nitimur, quasi in cælum oculos levamus, & velut in cælum aciem intendimus: quia pressi usu rerum corporalium, docere spiritalia conamur. Sed quia transire intellectus noster ad divina non finitur, nisi priùs per sanctorum præcedentium exempla formetur, quasi jam cælum noster oculus suspicit, sed nubes videt: quia comprehendere ea quæ Dei sunt, appetit, sed vix mirari ea quæ hominibus collata sunt, potest. Unde & aliàs dicitur: *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Qui enim orientem solem contemplari non valet, irra-

6. Esai. 5 b

Psal. 17. b

Esai. 60. b

Psal. 75. a

diatos montes aspicit, & quia sol ortus sit, deprehendit. Ex æternis ergo montibus nos Deus illuminat: quia per admiratam vitam patrum præcedentium, radio nos suæ claritatis illustrat. Ecce in studio devotionis Dominicæ & charitatis accendimur, sed in hac devotione atque charitate melius harum nubium contemplatione formamur. Quid enim devotius Petro? Quid charius Joanne? Ille per devotionem fluida maris dorsa calcare non timuit, iste per amorem in ipso auctoris nostri pectore requievit; & qui ad corporalis cœnæ refectionem venerat, spiritale pabulum de sinu Redemptoris sumpsit. Sed quia signari per nubes etiam Prophetas diximus, necesse est ut adhuc ad medium superiorum patrum exempla deducamus. Ecce quum præceptis cælestibus subdi per obedientiam cupimus, consideratis antiquorum patrum vestigiis juvamur. Quid enim Abraham obedientius, qui ad unam vocem Dominicam cognatos ac patriam deserit: & pro adipiscenda æterna hereditate ipsum ferire non trepidat, quem senex jam & pæne moriturus acceperat heredem? Cùm patientiæ virtutem apprehendere conamur, præcedentium exempla conspicimus. Quid enim Isaac patientius, qui ligna portat, de holocausto interrogat, atque post paululum ligatur, & non loquitur; aræ superponitur, & non reluctatur? Quid ergo isto viro dici patientius potest? qui quasi ad solatium ducitur, & requirit; ad feriendum ligatur, & conticescit; & oblaturus holocaustum interrogat, offerendus in holocaustum tacet. Cùm accingi ad laborum tolerantiam nitimur, exemplis præcedentium * informamur. Quid enim Jacob laboriosius, qui apud Laban tam longo tempore propinquus jure cognationis, opera exercuit servitutis, & vice obsecutus est famuli, ut perfrueretur præmiis heredis? Cùm arcem continentiæ & castitatis ascendere nitimur, exemplis præcedentium sublevamur. Quid enim Joseph castius, qui ad desiderium petulantis dominæ, jugo luxuriæ premi non potuit etiam captivus? Et quidem hominibus extitit servus, sed contra dominantem nequitiam & in servitio liber fuit. Quum mansuetudine repleri concupiscimus, præcedentium exemplis adjuvamur. Quid enim Moyse mansuetius, qui commissi sibi populi seditionem tolerat, & tamen irascentem Dominum pro eisdem suis persecutoribus rogat, seque pro illis divino furori objicit; quia in sancto ejus pectore etiam ex persecutione charitas igneſcit? Quum contra adversa mundi firmare mentis constantiam nitimur, præcedentium consideratione fulcimur. Quid enim Josue constantius, qui ad explorandam gentium qualitatem missus, nec proceritatis magnitudinem, nec numerositatis multitudinem expavit. Unde & easdem gentes, quas explorando non timuit, etiam præliando prostravit. Quem benignitatis culmen apprehendere conamur, præcedentium exemplis instruimur. Quid enim Samuele benignius, qui de principatu regendi populi dejectus, successorem sibi humiliter requirit, inventumque ungit in regem, unctum mox tolerat persecutorem? A quo ne moriatur, trepidat: & tamen ne ei Dominus irascatur, rogat. Ipse quippe cùm mitteretur, ait: *Audiet Saul, & interficiet me.* Et ei per semetipsam Veritas dicit: *Quousque tu luges Saulem, cùm ego abjecerim eum?* Quid ergo isto viro benignus dici potest, qui & hunc non vult divinitus percuti, à quo formidat occidi? Quum ad pietatis atque humilitatis celsitudinem tendimus, præcedentium exemplis levamur. Quid enim David misericordius, quid humilius dici potest; qui à rege reprobo pro victoriis contumelias recepit, qui de manu hostili Israëliticam gentem fortis eripuit; & tamen ipse ne moriatur, quasi debilis fugit? Qui & se electum divino judicio, & persecutorem suum reprobum agnoscit, & tamen eidem persecutori suo crebræ satisfactionis humilitate se subjicit, qui persecutoris lanceam tollit, oram chlamydis detruncat, atque ad cacumen montis protinus properat, & uno eodemque tempore quia occidendi potestatem habuerit, ostentat, & ne occidatur, rogat. Quia ergo in cunctis quæ spiritaliter appetimus, exemplis præcedentibus informamur, bene de his nubibus dicitur: [*Quæ prætexunt cuncta desuper.*] More enim nubium extensa super nos patrum vita tegimur, ut ad fructum fecundi germinis infundamur. Et quasi intuentes cælum priùs nubes aspicimus: quia antè bonorum facta admirando cernimus, & pòst, illa quæ sunt cælestia, experiendo penetramus. Sed quia nequaquam harum nubium, id est, antiquorum patrum vita nobis virtusque pateſceret, nisi eam nubes aliæ, id est, sancti Apostoli lumine suæ prædicationis aperirent, ad has nubes quæ prædicando mundum circumeunt, sermo redeat, & quid per illas Dominus in mundo egerit, ostendat. Sequitur.

Matt. 14. Ioan. 13. c 7. Gen. 12. a Gen. 22. b * al. sublevamur. Gen. 28. b Gen. 39. c Exod. 32. g Iosue 10. 1. Reg. 16 & 12. 1. Reg. 20. Ibid. 1. Reg. 17. 18. & 19.

Quòd diffusis per orbem prædicatoribus, mansio præparata est Deo in credentium cordibus, & claresscentibus miraculis, usque ad terminos mundi nomen Christi pervenit.

CAPUT VI.

Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet.] Extendit nubes Dominus, dum ministris suis viam prædicationis aperiens, eos in mundi latitudinem circumquaque diffundit. Bene autem dictum est: [*Quasi tentorium suum*] Tentorium quippe in itinere poni solet. Et cùm prædicatores sancti in mundo mittuntur, iter Deo faciunt. Unde scriptum est: *Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Et unde rursum per Psalmistam dicitur: *Iter facite ei, qui ascendit super occasum.* Et rursum: *Deus cùm egredereris coram populo tuo, dum transgrederetis per desertum, terra mota est.* Deus enim, qui per semetipsum non localiter ubique est, per prædicatores suos in mundi partes localiter ambulat. Unde etiam per Prophetam dicitur: *Et inambulabo in eis.* Iter quippe per eos agit, dum humanis cordibus eorum se eloquio infundit. Atque in hoc itinere tentoria Dei sunt hæc eadem corda sanctorum, quibus quasi in via quiescendo tegitur, dum per hæc ad mentes hominum veniens, agit quæ disposuit, & non videtur. Hinc est quòd simul omnis synagoga tentorium vocatur, cùm cessasse à prædicatione sacerdotes Dominus per Hieremiam queritur, dicens: *Non est qui extendat ultra tentorium meum, & erigat pelles meas.* Hinc rursum de exterminatione ejus dicitur: *Dissipavit quasi hortum tentorium suum, demolitus est tabernaculum suum.* Quia enim in unius populi cultu tunc Dominus inter homines latuit, eumdem sibi populum tentorium vocavit. Unde & rectè nunc nubes istæ ejus tentorium dicuntur; quia ad nos Deus per gratiam veniens, intra prædicatorum suorum mentes operitur. An Paulus ejus tentorium non erat, cùm ab Hierusalem per circuitum usque ad Illyricum ad corda mortalium veniens, in ejus mente Dominus quiescebat? Nubes quippe erat hominibus, tentorium Deo: quia quem prædicando infundebat audientibus, hunc invisibiliter in mente retinebat. Idem rursus dum catenis vinctus Romam peteret Paulus occupaturus mundum, latens in ejus pectore quasi sub tentorio ibat Deus: quia & occultus videri non poterat, & per verba prædicationis proditus, iter inchoatæ gratiæ sine cessatione peragebat. Nubes ejus Moyses extitit, cùm priusquam plebi Israëliticæ ducatum præberet, quadraginta annis in deserto

Malac. 3. a Psal. 67. a Ibid. Levit. 26. 8. Hiere. 10. d Thren. 2. b Rom. 1. d Act. 28. c

permanens, & sublimia appetens, à conversatione
Exod. 3. populi segregatus vixit. Sed tentorium Dei factus
est, cùm ad revocandum populum in Ægyptum
missus ibat, portans invisibilem in corde veritatem,
cùm omnipotens Deus, qui patescebat in opere, la-
tebat in corde. Et ubique præsens omnia continens,
iter in suo famulo in Ægyptum veniens faciebat.
Exod. 15. b Unde scriptum est: *Iuit Deus in Aegyptum, ut redi-
meret sibi populum.* Ecce ire dicitur, per cujus incir-
cumscriptam præsentiam cuncta continentur: quia
is, qui ubique ex majestate est, quasi in via gressus
ponit ex prædicatione. Sed eisdem sanctis prædica-
toribus nequaquam ad persuadendum verba suffi-
ciunt, nisi etiam miracula addantur. Unde cùm di-
ctum sit: [*Si voluerit extendere nubes quasi tento-
rium suum*; rectè subjungitur: [*Et fulgurare lu-
mine suo desuper.*] Quid enim sentire fulgura, ni-
Ps. 143. d si miracula debemus? de quibus per Psalmistam
dicitur: *Fulgura multiplicabis, & conturbabis eos.*
Per has ergo nubes lumine suo desuper fulgurat:
quia per prædicatores sanctos insensibilitatis nostræ
tenebras etiam miraculis illustrat. Cumque nubes
istæ verbis pluunt, cumque miraculis vim coruscæ
lucis aperiunt, extremos etiam mundi terminos in
divino amore convertunt. Unde rectè subditur:
[*Cardines quoque maris operiet.*] Quod faciendum
quidem Eliu vocibus audivimus, sed auctore Deo
jam factum cernimus. Omnipotens enim Dominus
coruscantibus nubibus cardines maris operuit; quia
emicantibus prædicatorum miraculis, ad fidem
etiam terminos mundi perduxit. Ecce enim pæne
cunctarum jam gentium corda penetravit: ecce in
una fide Orientis limitem Occidentisque conjunxit:
ecce lingua Britanniæ, quæ nil aliud noverat, quàm
barbarum frendere, jam dudum in divinis laudibus
Hebræum cœpit Alleluia resonare. Ecce quondam
tumidus, jam substratus sanctorum pedibus servit
Oceanus, ejusque barbaros motus, quos terreni
principes edomare ferro nequiverant, hos pro di-
vina formidine sacerdotum ora simplicibus verbis
ligant: & qui catervas pugnantium infidelis nequa-
quam metuerat, jam nunc fidelis humilium linguas
timet. Quia enim perceptis cælestibus verbis, cla-
rescentibus quoque miraculis, virtus ei divinæ co-
gnitionis infunditur, ejusdem divinitatis terrore re-
frænatur, ut prava agere metuat, ac totis desideriis
ad æternitatis gratiam pervenire concupiscat. Un-
de hîc quoque convenienter adjungitur: [*Per hæc
enim judicat populos, & dat escas multis mortalibus.*]
Per hæc nimirum verba prædicatorum, id est, gut-
tas nubium, per hæc fulgura miraculorum Deus
populos judicat: quia eorum corda territa ad pœni-
tentiam vocat. Nam dum superna audiunt, dum
mira opera attendunt, mox ad corda sua redeunt,
& se de anteactis pravitatibus affligentes, æterna
tormenta pertimescunt. Sed per easdem nubes, per
quas terror infligitur, etiam esca datur: quia ma-
gna prædicatorum dispensatio est, ut sic sciant su-
perbientium mentes affligere, ut etiam afflictas no-
verint consolationis eloquio nutrire: quatenus &
peccantes de æternis suppliciis terreant, & pœniten-
tes de superni regni gaudiis pascant. Unde bene ipse
dispensationis ordo servatus est, ut ordinatè Eliu
diceret quòd per has nubes priùs judicat populos,
& postmodum escas præbet: quia nimirum omni-
potens Deus per prædicatores suos priùs nos de pra-
va actione corripiens concutit, & postmodum per
spem consolans nutrit. Si enim divina dispensatio
Ioan. 20. f per has nubes judicium modò non ageret, nequa-
quam eisdem nubibus dixisset: *Accipite Spiritum
sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur
eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et rur-
sum, si per eas jejuna nostra corda non pasceret,
Matt. 14. b nequaquam de esurientibus populis, discipulis Do-
minus diceret; *Date illis vos manducare.* Quod sic
tunc eorum manibus factum credimus, ut hoc eo-
rum verbis quotidie fieri sine cessatione videamus.
Quid enim agit Petrus, cùm per epistolas loquitur,
nisi ut verbi pabulo corda nostra malè jejuna sa-
tientur? Quid Paulus, quid Joannes per epistolas
loquentes operantur, nisi ut mentes nostræ cælestia
alimenta percipiant, & inediæ suæ fastidium quo
moriebantur, vincant? Dicatur ergo: [*Si volue-
rit extendere nubes quasi tentorium suum, & fulgu-
rare lumine suo desuper, cardines quoque maris ope-
riet. Per hæc enim judicat populos, & dat escas mul-
tis mortalibus.*] Ac si apertè diceret: Si sanctos suos
in ministerio prædicationis extendit, eorumque ver-
ba miraculis adjuvat, totius mundi limites ad fi-
dem vocat, per quæ & priùs superbientes judicat,
& pòst verbum consolationis nutriens in spe humi-
les roborat. Sed cùm escas dare mortalibus diceret, 9.
notandum quòd non ait, omnibus, sed multis:
quia videlicet scriptum est: *Non omnium est fides.* 2. Thess. 3.
Et quibusdam dicitur: *Propterea vos non auditis,* Ioan. 8. f
quia ex Deo non estis. Et rursum: *Nemo potest veni-* Ioan. 6. e
re ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum. Et 2. Tim. 2. e
rursum: *Novit Dominus qui sunt ejus.* Unde in ipsa
quoque sancta Ecclesia plurimi fidem tenent, & vi-
tam fidei non tenent: humilitatis Dominicæ sacra-
menta percipiunt, sed humiliari Dominica imita-
tione contemnunt: blanda divini eloquij prædica-
menta communicant, sed apud se immanes in tu-
more perseverant. Unde hîc quoque, postquam per
cardines maris aggregatæ Ecclesiæ latitudo signata
est, aptè subjungitur.

---

*Quòd superbis cognitio denegatur veritatis: & quid
sit quòd filij Ruben & Gad ultra Iordanem campe-
stria concupiscant, & in terra promissionis heredita-
tem non velint, cùm tamen ante fratres ad bellum
armati præcedant.*

CAPUT VII.

Immanibus abscondit lucem.] Immanes quippe
sunt, qui se elatis cogitationibus extollunt. Quos
contra per Esaïam dicitur: *Væ qui sapientes estis in* Esa. 5. e
oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Quos Rom. 12.
contra etiam Paulus ait: *Nolite prudentes esse apud* e
vosmetipsos. Sed his immanibus lux asconditur:
quia nimirum superbientibus veritatis cognitio de-
negatur. Unde per semetipsam Veritas dicit: *Confi-* Matt.
teor tibi pater Domine cæli & terra, quia abscondisti d
*hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea
parvulis.* Sapientes & prudentes videlicet super-
bientes vocans. Qui enim non subjunxit: Revelasti
ea stultis, sed parvulis; tumorem se damnasse in-
notuit, non acumen. Unde & aliàs dicitur: *Custo-* Ps. 114. b
diens parvulos Dominus. Atque ut ostendatur hæc Ibid.
eadem parvitas quid vocatur, adjungitur: *Humi-
liatus sum, & liberavit me.* Quia ergo sunt multi
in Ecclesia, qui parvuli esse despiciunt, etiam in
humilitatis loco immanes apud se esse minimè desi-
stunt. Hos plerumque videas honoribus extolli,
voluptatibus perfrui, rerum multiplicitate dilatari.
Hi sæpe nil præcipuè nisi præesse ceteris appetunt, à
multis timeri gratulantur: rectè vivere negligunt,
& rectæ vitæ famam habere concupiscunt: adula-
tiones quærunt, favoribus intumescunt. Et quia in
rebus sibi copiosè præsentibus prompti sunt, ven-
tura gaudia non requirunt. Cumque eos multiplex
actio occupat, etiam à semetipsis alienos demon-
strat. Et tamen si qua fidei tentatio exurgat; quia in 10.
ea saltem specietenus continentur, hanc verbis,
hanc laboribus defendunt, & patriam cælestem vin-
dicant, nec tamen amant. Quos bene apud Moy-
sen filij Ruben & Gad, & dimidia tribus Manasse
exprimunt, qui multa pecora & jumenta possiden-
tes, dum extra Jordanem ea quæ viderant, cam-
pestria concupiscunt, in repromissionis terra here-

ditatem habere noluerunt, dicentes: *Terra quam* A
Num. 13. a *percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium: & nos servi tui habemus jumenta plurima, precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem.* Qui igitur jumenta plurima possident, Jordanem transire refugiunt: quia quos multa mundi implicamenta occupant, habitationem cælestis patriæ non requirunt. Sed ipsa eos quam specietenus tenent, fides increpat: ne otij delectatione torpescant, atque exemplo suo alios à laboris tolerantia, & studio longanimitatis frangant. Unde eis per Moysen dicitur: *Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, &* Ibid. b *vos hic sedebitis? Cur subvertitis mentes filiorum Israel?* Sed quia erubescunt non defendere quod confitentur, pro eadem fide quam professi sunt, ad B certamen properant, eamque non sibi, sed proximis vindicant. Unde & ad Moysen dicunt: *Caulas* Ibid. c *ovium fabricabimus, & stabula jumentorum, parvulisque nostris urbes munitas: nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel.* Qui mox fortes pro aliis veniunt, & repromissionis terram ab hostibus liberant, & relinquunt; atque ad pascenda armenta extra Jordanem redeunt. Multi quippe quamvis fideles, curis præsentibus occupati, quasi armenta extra Jordanem pascunt: quia contra fidem baptismatis tota mente omnique desiderio rebus perituris inserviunt. Qui tamen, ut diximus, cùm fidei tentatio oritur, defensionum armis accinguntur. Hostes fidei superando trucidant, & hereditatem terræ repromissionis, id est, C fructum fidei non amant: sicque pro illa pugnant, ut tamen sua pignora extra illam deponant. Quia enim parvulos foris habent, affectum in ejus habitatione non habent. Unde ad campestria redeunt; quia ab altis cacuminibus montium quasi à spe cælestium dilabuntur, ut extra repromissionis terram bruta animalia nutriant; quia ad pascendos * variis *al. vanis* desideriis irrationabiles animi motus elaborant: quia æternæ lucis quanta sit claritas nesciunt, qui transitoriis occupationibus obcæcantur; & dum de terrenis rebus superbiunt, cælestis sibi luminis aditum claudunt. Unde rectè nunc dicitur: [*Immanibus abscondit lucem.*] Sed tamen aliquando hos im- 11.
manes superna gratia respicit, atque ipsis rerum abundantium occupationibus affligit, eorumque D prosperitatibus adversas quidem, sed utiles tribulationes interserit, ut contristati ad cor redeant, atque in perituris rebus quàm inaniter occupentur, agnoscant. Unde hîc quoque postquam subtracta lux dicitur, aptè subjungitur: [*Et præcipit ei, ut rursus adveniat;*] quia veritatis lumen, quod elatis occupatisque mentibus absconditur, afflictis humiliatisque revelatur. Lex quippe advenit, cùm afflicta mens ipsas, quas de perituris rebus tribulationum tenebras tolerat, agnoscit: quia nisi aliquid ex lumine interno perciperet, nec hoc ipsum quia lumen perdiderat, videret. Quod intelligi specialiter etiam de Judæis potest, qui idcirco Redemptori nostro in carne venienti contradicere ausi sunt, quia apud semetipsos immanes extiterunt. Sed E his immanibus lux absconsa est; quia superbi lumen veritatis dum persequuntur, amiserunt. Sed quia in fine mundi ad fidem recipiendi sunt, rectè subjungitur: [*Et præcipit ei, ut rursus adveniat.*]
Esai. 10. e Unde etiam per Esaïam dicitur: *Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ salvæ fient.* Tunc quippe ad eos lux revertitur, cùm ipsi ad confitendam Redemptoris nostri potentiam revertuntur. Si autem in manibus, nequaquam per dativum casum unum nomen, sed duas partes orationis accipimus; potest intelligi, quia in manibus lux absconditur, cùm apud rectum judicem iniqui quique in suis operibus cæcantur. Cui tamen præcipitur ut rursus adveniat: quia dum peccatores se suis viribus salvari non posse cognoverint, gratiæ lumen accipiunt, & protectionis intimæ radiis illustrantur, ut majore ardore postmodum cælestem patriam diligant, quàm priùs in terrena delectatione flagrabant. Sed hæc cùm de cælesti patria loquimur, cui inesse mira claritate prædita Angelorum agmina audimus; cui rerum omnium conditor præsidet, quam visione sua reficiens replet; cui vera hereditas lux est, & defectus ejusdem luminis nullus est: ad nosmetipsos mentem reducimus, & quòd terrena gestemus membra cogitamus, pensamus quòd nati in tenebris, atque à radiis intimæ lucis alieni, tantò nequiùs viximus, quantò rebus corporalibus dediti, à spiritualibus longiùs degebamus. Qua consideratione permotum cor, ac malè sibi conscium trepidat, & tantæ illius, quam audit, patriæ civem se fieri posse desperat. Unde hîc quoque aptè subjungitur, quò mens pavida ad fiduciam reducatur. Nam de hac luce mox subditur.

Quòd omnipotens Deus patriam cælestem, possessionem nostram fecit, & nos amicos & coheredes Christi constituit.

CAPUT VIII.

ANnunciat de ea amico suo quòd possessio ejus sit, & ad eam possit ascendere] Amicus veritatis est, Ioan. 15. b rectæ amator actionis. Unde & ipsa Veritas discipulis dicit: *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Amicus quippe animæ custos dicitur. Unde non immerito qui custodire voluntatem Dei in præceptis illius nititur, ejus amicus vocatur. Hinc est quòd rursum eisdem discipulis Veritas dicit: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque* Ibid. *audivi à Patre meo, nota feci vobis.* De hac igitur luce æternæ patriæ amico suo Deus annunciat quòd possessio ejus sit, ut nequaquam infirmitatis suæ fragilitate desperet, nequaquam hoc quòd creatus, sed quòd recreatus est penset, sed tantò certiùs sciat, quia illius lucis claritatem possideat, quantò nunc vitiorum pulsantium tenebras veriùs calcat. Bene autem in promissione subjungitur: [*Et ad eam possit ascendere.*] Quid enim difficilius, quàm homini in terra edito, terrena & fragilia membra gestanti cælorum alta conscendere, supernorum spirituum arcana penetrare? Sed eorumdem spirituum ad nos conditor venit, seque hominem etiam sub ipsis exhibuit, sicut de illo Patri per Prophetam dicitur: *Minuisti eum paulo minus ab Angelis.* Et quia in- Psal. 8. b ter nos & eosdem spiritus discordantis vitæ scandalum reperit, mira potentia, mirabiliori etiam pietate summa creans, ima suscipiens, ima cum summis junxit. Hinc est quòd eodem Rege nato Angelorum chori in ejus annunciatione prodeunt, hymnum dicunt, & devicta pravæ vitæ discordia, hos quos dudum despexerant, cives agnoscunt, consono ore prædicantes: *Gloria in excelsis Deo, & in* Luc. 2. b *terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Acsi apertè dicant: Quos à nobis malitia disjunxerat, jam nunc in terra nata bonitas jungat. Hinc est quòd ante incar- Gen. 18. nationem ejus in Testamento veteri adoratus homo a Angelum legitur, nec tamen adorare prohibetur; sed post mediatoris adventum, cùm se Joannes adorando Angelo prostravisset, audivit: *Vide ne* Apoc. 19. *feceris, conservus tuus sum & fratrum tuorum.* b & 22. b Quid est enim quòd priùs æquanimiter se concedebant adorari, pòst ab homine Angeli recusant; nisi quòd priùs hominem carnalibus corruptionibus deditum, nec ab eisdem carnalibus corruptionibus redemptum, quò abjectiorem noverant, justiùs contemnebant; postmodum verò humanam naturam eò jam subjectam habere non poterant, quò hanc in auctore suo etiam super semetipsos ductam videbant? Neque enim debebat in membris sub-

jecta despici, quæ in ipso membrorum capite meruit prælata venerari. Is ergo, qui propter nos minor Angelis extitit, æquales nos Angelis virtute suæ minorationis fecit. Unde & moriendo docuit mortem non metui, resurgendo de vita confidi, ascendendo de cælestis patriæ hereditate gloriari; ut quò caput præisse conspiciunt, illuc se subsequi & membra gratulentur. Unde bene ab eodem nostro capite
Matt. 24. dicitur: *Ubicumque corpus fuerit, illuc congregabuntur & aquilæ.* Unde Petrus ait:
1. Pet. 1. d *In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conservatam in cælis.* Unde Paulus dicit:
2. Cor. 5. a *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, æternam in cælis.* Sed si nos quoque, qui editi in terra sumus, cælum conscendimus, ubi est, quod rursum Veritas dicit:
Ioan. 3. b *Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descenait, filius hominis qui est in cælo?* Cui nimirum sententiæ statim obviat, quod hæc eadem Veritas dicit:
Ioan. 17. d *Pater, volo ut ubi ego sum, & illi sint mecum.* Quæ sibi in verbis suis non discrepat, sed ad inquirenda hæc quasi discordantia, studium nostræ mentis inflammat. Omnes enim nos qui in ejus fide nati sumus, ejus proculdubio corpus existimus. Quia igitur mira dispensatione pietatis, membrorum suorum Dominus caput factus est: repulsa reproborum multitudine, solus est etiam nobiscum. *Nemo igitur ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius*

A *hominis qui est in cælo:* quia dum nos unum cum illo jam facti sumus, unde solus venit in se, illuc solus redit etiam in nobis; & is qui in cælo semper est, ad cælum quotidie ascendit: quia qui divinitate super omnia permanet, humanitatis suæ compage sese quotidie ad cælos trahit. * Ergo si desperet humana fragilitas, unigeniti sanguinem consideret, & in pretio suo conspiciat quàm magna est, quæ tanti valet. Perpendat sollicitè quò caput præcessit, & quæ ad vivendum præceptis adstringitur, ad speB randum exemplo roboretur: confidat cælos, speret supernam patriam, Angelorum se sociam sciat, atque in suo capite prælatam se etiam Angelis gaudeat. Dicatur igitur rectè de hac luce æternæ patriæ: [*Annunciat de ea amico suo quòd possessio ejus sit, & ad eam possit ascendere.*] Sed valde mira sunt ista, valde terribilia, quòd homo in terra editus, atque à cælesti patria exigentibus meritis longè damnatus, non solùm ad statum conditionis reducitur, sed etiam glorioſiùs exaltatur: ut qui paradisum perdidit, cælum recipiat: & non solùm hunc debiti sui reatus non teneat, sed huic post culpam dona cumulatiùs excrescant: ut ille contemptor Dei, ille imitator diaboli, si ad fructum pœnitentiæ redeat, usque ad celsitudinem contemplandæ intimæ lucis ascendat. Cujus itaque cor non in hujus pietatis admiratione exiliat? Cujus torpor non in sublevatione tantæ considerationis expaveſcat? Unde & aptè subjungitur.

al. * non ergo desperet hum. frag. sed unig.

CAP. XXXVII.

SVper hoc expavit cor meum, & motum est de loco suo. Audiet auditionem in terrore vocis eius, & sonum de ore illius procedentem. Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non investigabitur, cum audita fuerit vox eius. Tonabit Deus voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia. Qui præcipit nivi ut descendat in terram, & hiemis pluviis, & imbri fortitudinis suæ. Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua. Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus. Flante Deo concrescit gelu, & rursum latissimæ fundentur aquæ. Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum. Quæ lustrant cuncta per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terræ, sive in una tribu, sive in terra sua, sive in quocumque loco misericordiæ suæ eas iusserit inveniri. Ausculta hæc Iob: sta, & considera miracula Dei. Numquid scis quando præceperit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium eius? Numquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias? Nonne vestimenta tua calida sunt, cùm perflata fuerit terra Austro? Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt. Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe involvimur tenebris. Quis narrabit ei quæ loquor? Etiam si locutus fuerit homo, devorabitur. At nunc non vident lucem: subito aer cogetur in nubes, & ventus transiens fugabit eas. Ab Aquilone aurum venit, & à Deo formidolosa laudatio. Dignè eum invenire non possumus: magnus fortitudine & iudicio & iustitia, & enarrari non potest. Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

CAPUT IX.

SVper hoc expavit cor meum, & motum est de loco suo.] Quia pavor dum mentem percutit, hanc à semetipsa alienam reddit; nonnumquam Latini interpretes ecstasim pavorem vocant, sicut per
Ps. 30. d Psalmistam dicitur: *Ego dixi in pavore meo, projectus sum à vultu oculorum tuorum.* Ubi videlicet non pavor, sed excessus dici poterat. Sed pavor illic pro excessu ponitur: quia sicut in excessu, ita in pavore alienatur animus. Unde hîc quoque considerata luce æternæ patriæ rectè subjungitur: [*Super hoc expavit cor meum.*] Ac si dicat: In admirationis excessu se transtulit, & quia novæ spei spiritu mens afflata est, semetipsam qualis in vetusta cogitatione fuerat, reliquit. Bene autem dicitur: *Et motum est de loco suo.*] Locus quippe humani cordis, est delectatio vitæ præsentis. Sed quum divina aspiratione tangitur locus nostri cordis, fit amor æternitatis. Consideratione igitur æternæ patriæ de loco suo animus movetur; quia derelictis infimis, in supernis

C cogitationibus ponitur. Priùs enim quæ essent æterna nesciebat, in præsentium delectatione torpuerat, simulque ipse transiens, amore transeuntia tenebat. Sed postquam quæ essent æterna cognovit, postquam supernæ lucis radios raptim contemplando contigit, admiratione summorum sese ab infimis susciatus elevavit, ut nulla jam ei, nisi quæ æterna sunt, libeant, & despectis transeuntibus, sola quæ permanent, requirat. Bene ergo dicitur: [*Super hoc expavit cor meum, & motum est de loco suo:*] quia pigrum cor, & terrenis dudum cogitationibus deditum, cùm repente per excessum se ad summa suspendit, cogitationis infimæ locum mutavit. Sed quia per semetipsam in amore præsentis sæculi prostrata mens dormitat, & nisi divinæ gratiæ aspiratione pulsetur, in suis delectationibus frigida insensibilisque torpescit; necesse est ut quomodo interna cogitatione tangatur, vel qualiter ad spiritalia sensificetur, adjungat. Sequitur.

Quòd

Quòd superbus quisque priùs timore judicij concutitur, deinde data indulgentia Deo familiarius inhæret, & unctus gratia Spiritus sancti, deinde amat & prædicat.

CAPUT X.

13. *Audiet auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem.*] Mos sacri eloquij est, ut cùm audiri aliquid per auditum insinuat, audiri eumdem auditum dicat, sicut Habacuc ait: *Domine audivi auditum tuum, & timui.* Unde hîc quoque dicitur: [*Audiet auditionem in terrore vocis ejus.*] Notandum verò est, quòd vox Dei non in gaudio, sed in terrore audiri perhibetur: quia nimirum peccator quisque dum sola quæ terrena sunt, cogitat, dum cor oppressum infimis cogitationibus gestat, si repente divinæ gratiæ aspiratione tangitur, hoc ante omnia intelligit, quòd cuncta quæ agit, districta æterni judicis animadversione puniantur. Auditio igitur vocis Dei priùs in terrore fit, ut pòst vertatur in dulcedinem: quia antè nos districti judicij timore castigat, ut jam castigatos supernæ dulcedinis consolatione reficiat. Nam cùm nos violenta rerum temporalium delectatio possidet, & mentis nostræ oculos in somno torporis premit, si manu subita superni respectus excitamur, diu clausos, mox eosdem ad veritatis lucem oculos mentis aperimus, quæ egimus mala meminimus; quàm districtus judex contra hæc veniat, videmus: verser in mente quantus ille sit tanti judicis adventus; quæ tunc illa sit hominum Angelorumque frequentia; quanta vi contra reprobos & ardentia pugnent elementa; quàm terribiliter æterna prodeat de districti judicis ore sententia, qua reprobis dicitur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis ejus.* Eorumdem pœna reproborum ante oculos volvitur, & quæ sint gehennæ tenebræ, cum gravi amaritudinis obscuritate pensatur. Quia ergo superbum cor priùs terrore concutitur, ut concussum in amore solidetur, rectè nunc dicitur: [*Audiet auditionem in terrore vocis ejus*] Ubi & bene subjungitur: [*Et sonum de ore illius procedentem.*] Sonus de ore Dei, est vis timoris de superna irruens aspiratione: quia cùm nos de venturis Dominus aspirando replet, proculdubio de malè gestis præteritis terret. Potest autem per os Dei, unigenitus designari Filius: qui sicut brachium ejus dicitur, quia per eum cuncta Pater operatur, de quo Propheta ait: *Et brachium Domini cui revelatum est?* de quo Joannes dicit: *Omnia per ipsum facta sunt:* ita etiam os dicitur. Hinc est enim quòd Propheta ait: *Os enim Domini locutum est hæc.* Per quem nobis omnia loquitur, ac si oris nomine patenter diceretur verbum, sicut nos quoque pro verbis linguam dicere solemus: ut cùm Græcam, vel Latinam linguam dicimus, Latina vel Græca verba monstramus. Os ergo Domini non immeritò ipsum accipimus. Unde & ei sponsa in Canticis canticorum dicit: *Osculetur me osculo oris sui.* Ac si dicat: Tangat me dulcedine præsentiæ unigeniti Filij redemptoris mei. Per sonum verò oris potest ejusdem Domini sanctus Spiritus designari. Unde & aliàs in ejusdem Spiritus significatione scriptum est: *Factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis.* Sonus igitur de ore Domini procedit, cùm consubstantialis ei Spiritus ad nos per Filium veniens, surditatem nostræ insensibilitatis rumpit, sicut de eodem sono incircumscripto atque incorporeo os Domini loquitur, dicens: *De meo accipiet, & annunciabit vobis.* Potest ergo & per terrorem vocis, vis formidinis, & per sonum oris, dulcedo consolationis intelligi: quia quos Spiritus sanctus replet, priùs eos de terrena actione terrificat, & postmodum spe cælestium consolatur: ut tantò pòst* confitendo de præmijs gaudeant, quantò priùs sola supplicia conspiciendo metuebant. Hinc est quòd de unigeniti Spiritu quasi de hoc oris sono Paulus dicit: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.* Hinc per semetipsam Veritas dicit: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ecce conversorum terror vertitur in potestatem: quia dum mala sua pœnitendo puniunt, usque ad exercendum judicium ascendunt; ut hoc in Deo posse accipiant, quod priùs de Deo ipsi metuebant. Judices quippe fiunt, qui supernum judicium perfectè timuerunt; & aliena jam peccata incipiunt dimittere, qui priùs formidaverant ne retinerentur sua. Sed quia hoc ipsum judicium, quod spiritaliter agitur, modo à carnalibus non videtur; sunt nonnulli, qui Deum res humanas curare non æstimant, & eas ferri fortuitis motibus putant. Contra quos rectè subditur.

** al. confidendo*

Habac. 3. a

Matt. 25. d

Esai. 53. a

Joan. 1. d

Esai. 58. d

Cant. 1. a

Act. 2. a

Joan. 16. b

Rom. 8. e

Joan. 20. e

De Dei aqua in omnia provisione: & quòd primitiva Ecclesia miraculorum adjutoriis indiguit, quam persecutionis tribulatio pressit; nunc verò sola exigat operum merita, non virtutum signa.

CAPUT XI.

Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ.] Ac si apertè diceretur: Qui summa regit, etiam extrema non deserit: quia sic impenditur maximis, ut tamen hæc eadem cura reginiinis non præpediatur à parvis. Qui enim ubique præsens, & ubique æqualis est, etiam in dissimilibus sibiipsi dissimilis non est. Æque ergo omnia respicit, æque cuncta disponit, qui in omnibus locis præsens, nec localiter tenetur, nec varia curando variatur. Si autem cælos, sanctos prædicatores accipimus, Propheta attestante, qui ait: *Cæli enarrant gloriam Dei*; postquam per sonum oris adventus Spiritus sancti designatur, rectè subjungitur: [*Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ*] Sunt namque nonnulli, qui cùm mira Apostolorum opera audiunt, quòd accepto Spiritu sancto mortuos verbo suscitarent, ab obsessis dæmonia pellerent, umbrâ infirmitates amoverent, ventura quæque prophetando prædicerent, & unigenitum Verbum Dei, omnium gentium loquentes linguâ prædicarent: quia has virtutes nunc in Ecclesia non vident, subtractam jam ab Ecclesia supernam gratiam suspicantur, nescientes pensare quod scriptum est: *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Tunc quippe sancta Ecclesia miraculorum adjutoriis indiguit, cùm eam tribulatio persecutionis pressit. Nam postquam superbiam infidelitatis edomuit, non jam virtutum signa, sed sola merita operum requirit, quamvis & illa per multos cùm opportunitas exigit, ostendat. Scriptum quippe est: *Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus.* Ubi ergo omnes fideles sunt, quæ causa exigit ut signa monstrentur? Unde citiùs fortasse satisfacimus, si quid de ipsa Apostolica dispensatione memoremus. Paulus namque egregius prædicator Melitem veniens, & plenam infidelibus insulam sciens, patrem Publij dysenteria febribusque vexatum, orandò salvavit, & tamen ægrotanti Timotheo præcepit, dicens: *Modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Quid est Paule, quòd ægrum infidelem orando ad salutem revocas, & tantùm adjutorem Evangelij more medici per alimenta curas; nisi quòd idcirco fiunt exteriora miracula, ut mentes hominum ad interiora perducan-

Act. 5. c

Act. 2. b

Ps. 9. b

1. Cor. 14. d

Act. 28. b

1. Tim. 5. d

tur : quatenus per hoc quod mirum visibiliter ostenditur, ea quæ admirabiliora sunt invisibilia credantur? Signo quippe virtutis pater Publij sanandus fuerat, ut mente reviviscere, dum miraculo ad salutem rediret. Timotheo autem adhibendum foris miraculum non erat, quia jam totus intus vivebat. Quid est ergo mirum si propagata fide, crebrò miracula non fiunt, quando hæc ipsi quoque Apo-
15. stoli in quibusdam jam fidelibus non fecerunt? Elevatis ergo cælis, Dominus inferiora considerat: quia & ablatis summis prædicatoribus, incessanter etiam infima nostræ infirmitatis curat. Et quasi subter cælos lumen illius, terræ terminos respicit; quia post sublimem vitam præcedentium, etiam peccatorum mores actusque gratiæ suæ illustratione comprehendit. Qui etsi virtutum signa nunc per vitam fidelium crebro non exerit, ab eisdem tamen fidelibus per virtutem operum numquam recedit. Potest etiam lumen illius super terminos terræ ita intelligi, quòd prædicatio supernæ gratiæ dum gentes ad fidem colligit, intra semetipsam mundi limites clausit. Vel certè termini terræ, sunt fines hominum peccatorum. Et sæpe contingit, ut plerique Deum deserant, & vitæ suæ tempora in desideriis carnalibus expendant: sed tamen superna gratia respecti in extremis suis ad Deum redeunt, quæ sint judicia æterna cognoscunt, cunctaque quæ se perversè egisse meminerint, fletibus puniunt, atque hæc verè se insequi rectis operibus ostendunt. Quibus subsequente justitia profectò totum dimittitur, quod ante deliquerunt. Hinc enim per prophetiæ
1. Reg. 2. b spiritum Anna dicit: *Dominus judicabit fines terræ:* quia nimirum anteactam vitam Deus non judicat, quando posteriora peccatorum, respectu supernæ
Exod. 13. b pietatis illustrat. Hinc Moyses ait: *Primogenita asini mutabis ove.* Per asinum quippe immunditia, per ovem verò innocentia designatur. Asini ergo primogenita ove mutare, est immundæ vitæ primordia in innocentiæ simplicitatem convertere: ut postquam illa peccator egit, quæ ut immunda Dominus respuit, ea jam agendo proferat, quæ Dei sacrificio imponat. Quia ergo post prava opera peccator convertitur, & ab actionum suarum tenebris juxta finem aliquando revocatur, rectè nunc dicitur: [*Et lumen illius super terminos terræ.*] Sed gravi luctu afficit eadem gratia, quæ post facinora mentem replet. Nam malè gesta ad memoriam reducit, sibique hominem quàm sit justè damnandus ostendit. Unde fit, ut peccatum omne quod se egisse reminiscitur, quotidianis fletibus insequatur: & quò magis valet jam quod justum est cernere, eò ardentiùs appetit injustum sese gemitibus punire. Unde aptè subjungitur.

Quòd cùm mentem hominis Deus ingreditur, continuò pœnitentiæ gemitus sequatur.

CAPUT XII.

Post eum rugiet sonitus] Quem enim Dominus illustrando repleverit, ejus vitam proculdubio in lamentum vertit; atque illuminatæ menti quò magis æterna supplicia insinuat, eò hanc duriùs de transacta nequitia gemitibus fatigat; & dolet homo quod fuit, quia bonum jam incipit videre, quod non fuit: odit qualem se fuisse meminit, amat qualem se esse debuisse cognoscit, & solam jam pœnitentiæ amaritudinem diligit; quia cautè considerat in quantis voluptatibus sua delectatione peccavit. Bene ergo dicitur: [*Post eum rugiet sonitus:*] quia cùm mentem Deus ingreditur, constat proculdubio quòd mox pœnitentiæ gemitus sequatur, ut
16. ei jam salubriter flere libeat, quæ priùs de iniquitatibus flenda jucunditate gaudebat. Sed quò uberiùs culpa fletur, eò altiùs cognitio veritatis attingitur: quia ad videndum internum lumen polluta dudum conscientia lacrymis baptizata renovatur. Unde post pœnitentiæ rugitum aptè subjungitur.

Quòd actionem Spiritus sancti, sive effectum ejus, nemo ad plenum investigat, cum eadem actio per eumdem Spiritum ordinata, aliis in resurrectionem, aliis sit in ruinam.

CAPUT XIII.

Tonabit voce magnitudinis suæ] Voce enim magnitudinis suæ Deus tonat, cùm se nobis bene jam per lamenta præparatis, quàm sit magnus insupernis insinuat. Quasi enim de cælo tonitrus procedit, cùm nos incuria negligentiaque torpentes, respectus gratiæ pavore subito percutit, atque in terra positi, sonum de superioribus audimus; quia terrena cogitantes, superni terroris sententiam repente pertimescimus, & mens bene jam de summis sollicita trepidat, quæ priùs in infimis malè secura torpebat. Sed istius visitationis occultæ quibus modis se nobis insinuet terror, ignoratur: neque ipsius mentis acie comprehenditur, cujus ad melius intentio commutatur. Unde aptè subjungitur: [*Et non investigabitur, cum audita fuerit vox ejus*] Vox Domini auditur, cùm gratiæ ejus aspiratio mente concipitur, cùm insensibilitas occultæ surditatis rumpitur, & cor ad studium summi amoris excitatum, virtutis intimæ clamore penetratur. Sed istam vocem supervenientis Spiritus, quæ se in aures cordis insinuat, nec ipsa mens quæ per hanc illustrata fuerit, investigat. Pensare enim non valet, invisibilis virtus quibus sibi meatibus influat, quibus ad se modis veniat, quibus recedat. Unde & bene per Joannem dicitur; *Spiritus ubi vult spirat; & vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, & quo vadat.* Joan. 3. b
Vocem enim spiritus audire, est vi compunctionis intimæ in amorem invisibilis conditoris assurgere. Sed nemo scit unde veniat: quia ignoratur per ora prædicantium, quibus se ad nos occasionibus fundat. Et nemo scit quo vadat: quia cùm unam prædicationem multi audiunt, intelligi proculdubio non potest quem deserens abjiciat, aut cujus ingrediens in corde requiescat. Una quippe res foris agitur, sed non per hanc uno modo intuentium corda penetrantur: quia qui invisibiliter visibilia modificat, in humanis cordibus causarum semina incomprehensibiliter plantat. Hinc est quòd resuscitato Lazaro
Joan. 11. f multi crediderunt, sed tamen Judæorum plurimi ad persecutionis zelum ex hac ipsa resuscitatione commoti sunt. Unum ergo idemque miraculum, quod aliis lumen fidei præbuit, alios per invidiæ tenebras à lumine mentis excæcavit. Hinc est quòd uterque
Luc. 23. f latro & eamdem, & suæ morti similem mortem Redemptoris vidit: sed eum superbiendo alter contumeliis lacessere non timuit, quem timendo alter honoravit; atque in una re una utriusque cogitatio non fuit, quia hanc internus arbiter invisibiliter modificando distinxit. Sed hi occultæ aspirationis modi, quia comprehendi nostra cogitatione nequeunt, nimirum divinæ vocis vestigia nesciuntur. Bene ergo dicitur: [*Et non investigabitur, cùm audita fuerit vox ejus.*] Unde & adhuc subjungitur: [*Tonabit Deus voce sua mirabiliter.*] Voce sua Deus mirabiliter tonat, quia occulta vi corda nostra incomprehensibiliter penetrat. Quæ dum latentibus motibus premit in timore, & format in amore, quanto ardore sequendus sit aliquo modo silenter clamat, & fit cujusdam impulsionis nimietas in mente, cùm nihil sonet in voce. Quæ tantò apud nos valentiùs perstrepit, quantò & ab omni exteriori strepitu
17. aurem nostri surdescere cordis facit. Unde & anima ad semetipsam mox hoc intimo clamore collecta

miratur, quod audit; quia vim compunctionis incognitæ percipit. Cujus ipsa admiratio bene apud Moysen manna desuper veniente signatur. Dulcis enim cibus, qui de supernis accipitur, manhu vocatur. Manhu enim dicitur, *Quid est hoc?* Et quid est hoc dicimus, quando hoc quod cernimus, nescientes admiramur. Supernum igitur manna anima percipit, cùm per vocem compunctionis elevata, novam speciem internæ refectionis obstupescit, ut divina dulcedine repleta, jure respondeat, *Quid est hoc?* quia dum ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit, insolitè miratur. Et quia cùm hac voce torporis nostri surditas rumpitur, vetustæ vitæ protinus usus mutatur, ut anima superno spiritu afflata, & in summis appetat quæ contempserat, & contemnat in infimis, quæ appetebat, rectè subjungitur: [*Qui facit magna & inscrutabilia.*] Ut enim homo terrenis usibus deditus, iniquis desideriis pressus subitò ad nova efferveat, atque ad consueta frigescat, exterioribus curis renunciet, in internis contemplationibus anhelet, quis hanc virtutem supernæ vocis considerare sufficiat? quis considerando comprehendat? Magna sunt quæ per vocem suam Dominus facit, sed minus magna essent si perscrutari potuissent. [*Facit ergo magna & inscrutabilia*;] quia ostendit foris perfectionem operis, sed latet intus ipsa qualitas operationis. Voce sua foris etiam per Apostolos insonat, sed corda audientium per seipsum interiùs illustrat, Paulo attestante qui ait: *Ego plantavi, Apollo rigavit; Deus autem incrementum dedit. Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Quamvis ergo nostris mentibus supernæ vocis auditum non ipsi præbeant, missi tamen sunt, ut verbis nobis exterioribus condescendant. Unde aptè subjungitur.

Exod. 16. d

1. Cor. 3. b

Quòd viri contemplativi, quorum conversatio in cælis est, infirmis fratribus condescendunt, & in eorum amore liquefiunt, irrigantes arida corda eorum, ut & ipsi fructificent Deo.

CAPUT XIV.

[*Qui præcipit nivi ut descendat in terram, & hiemis pluviis, & imbri fortitudinis suæ.*] Quia Psalmista ait: *Lavabis me, & super nivem dealbabor*; quid hoc loco nivem, nisi per lucem justitiæ candida accipimus corda sanctorum? Aquæ autem ductæ in superioribus constipantur, ut nives fiant. Sed cùm hæ ipsæ nives ad terram veniunt, in aquarum iterum liquorem vertuntur. Aquæ igitur sunt prædicatorum mentes: quæ dum ad contemplanda superna se erigunt, altiori intellectu solidantur. Cumque in summa considerationc rapiuntur, virtutem confirmationis accipiunt. Sed quia adhuc in terris fraterna dilectione retinentur, semetipsas ab alto intellectu modificant, & infirmis humiliter prædicantes, more nivium corda arentia liquatæ rigant. Nives ergo ad terram de cælestibus veniunt, cùm sublimia corda sanctorum quæ jam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna charitate ad humilia prædicationis verba descendunt.

Ps. 50. b

Infra c. 17 hujus libri.

18. Sicut enim nix terram cùm jacet operit, cùm verò liquatur, rigat: ita sanctorum virtus & per firmitatem suam apud Deum vitam peccatorum protegit, & per condescensionem suam quasi liquefacta arentem terram ut fructus proferat, infundit. Et quia aqua priùs ab infimis trahitur, ut pòst à superioribus sparsa reddatur: sancti quique etiam cùm in virtutum arce consistunt, unde elevati sunt considerant, ne alienæ infirmitatis abjecta contemnant. Quasi ergo aquæ ad terras, de quibus sublevatæ sunt, redeunt, dum condescendentes justi peccatoribus, reminisci non desinunt quod fuerunt. Certè aqua in terris adhuc Paulus fuerat, cùm legem carnaliter sapiebat: sed ductus ad cælestia, in nivem versus est; quia quod priùs infirmum sapuit, ad soliditatem veræ intelligentiæ commutavit; & tamen condescendens fratribus, quasi nix ima repetiit; quia & post virtutum culmina, quàm fuerit indignus agnoscit, dicens: *Qui priùs fui blasphemus & persecutor, &c.* Ecce quàm clementer suæ imbecillitatis reminiscitur, ut aliorum æquanimiter infirma patiatur. Quasi enim ad terram de qua sumpta fuerat, post cælum aqua rediit, dum post tanta suæ contemplationis arcana peccatorem se Paulus meminit, ut prodesse humiliter peccatoribus possit. Videamus itaque, aqua hæc in nivis soliditatem vertenda, qualiter trahatur ad summa, ait: *Sive mente excedimus, Deo.* Videamus qualiter ad ima nix redeat, ut dum liquatur, infundat, ait: *Sive sobrij sumus, vobis.* Videamus qua manu ducitur, ut & jacens elevari valeat, & sublevata revocari, ait: *Charitas enim Christi urget nos.* Quia igitur charitas Christi, quę sanctorum mentes ad superna sublevat, eas pio moderamine pro fraterna dilectione etiam ad humilitatem condescensionis format, rectè dicitur: [*Quæ præcipit nivi ut descendat in terram.*] Ubi & aptè subjungitur: [*Et hiemis pluviis, & imbri fortitudinis suæ.*] Hiems quippe est vita præsens, in qua nos etsi jam spes ad superna erigit, adhuc tamen mortalitatis nostræ frigidus torpor adstringit; quia scriptum est: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem.* Habet autem hęc hiems pluvias, rectorum proculdubio prędicationes. De quibus videlicet pluviis per Moysen dicitur: *Expectetur sicut pluvia eloquium meum, & descendant sicut ros verba mea.* Hę nimirum pluvię hiemi congruunt, ęstate cessabunt: quia cùm nunc carnalium oculis vita cęlestis absconditur, necesse est ut sanctorum nobis prædicationibus irroretur. Cùm verò æterni judicij ęstus incanduerit, nullus verba prædicantium necessaria tunc habebit: quia veniente judice, ad cor suum quisque reducitur, ut sancta jam cùm agere non valet, sentiat: & rectum quod sequi debuit, ex tortitudinis suæ pœna cognoscat. Unde bene per Prophetam dicitur: *Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis.* In die enim occisionis sanctificantur reprobi; quia tunc sancta quæ debuerunt agere, sentiunt, cùm digna pravitatis suæ supplicia jam declinare non possunt. Quia autem prędicationes sanctę cum vita prędenti, id est, pluvię cum hieme cessabunt, rectè exeunti animę, atque ad ęternę felicitatis ęstiva properanti, sponsi voce suadentis dicitur: *Surge, propera amica mea, formosa mea, & veni: jam enim hiems transiit, imber abiit & recessit.* Transeunte quippe hieme, imber recedit: quia cùm vita prędens peragitur, in qua nos ignorantię nubilo, carnis corruptibilis torpor astrinxerat, omne ministerium prędicationis cessat. Clarius quippe per nos tunc videbimus hoc, quod sanctorum vocibus nunc obscuriùs audimus. Prędcipit igitur Dominus nivi, & hiemis pluviis, ut in terram descendant, dum aspiratione sancti Spiritus pro corrigendis peccatoribus corda sanctorum ad ministerium prędicationis humiliat. Ubi rectè additur,

1. Tim. 1. c

2. Cor. 5. c

Ibid.

Ibid.

Sap. 9. d

Deut. 32. d

Cant. 2. b

Hiere. 12.

Quòd alia sit prædicatio de infirmitate humanitatis, alia de fortitudine divinitatis.

CAPUT XV.

ET *imbri fortitudinis suæ.*] Imber quippe fortitudinis Dei, est prędicatio divinitatis. Nam imber infirmitatis, est prædicatio ejus incarnationis, de qua per Paulum dicitur: *Quod infirmum est Dei,*

1. Cor. 1. a

2. Cor. 13. b *fortius est hominibus.* Et rursum: *Si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.* Sic autem sancti viri humanitatis ejus infirma prædicant, ut auditorum suorum cordibus etiam divinitatis fortia infundant. Audiamus per tonitruum nubis, imIoan. 1. a brem fortitudinis: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Audiamus etiam imbrem infirmitatis: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Audiamus imbrem Ibid. fortitudinis: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quod factum est, in ipso vita erat.* Audiamus etiam imbrem infirmitatis: *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Imbri ergo fortitudinis suæ præcipit ut in terram descendat: quia sanctorum suorum vocibus sic nobis humanitatis suæ infirma prædicat, ut nobis etiam mira & fortia suæ divinitatis innotescat. Sed cùm virtutem nostri conditoris audimus, statim ad corda nostra fortitudine compellente reducimur, & tantùm super nos judicem perpendentes, quæ dignè, quæve egimus indignè, pensamus. Unde & bene subjungitur.

Quòd naturali ratione, quæ est lex mentis, & lege prædicationis, homini Deus quid agat, & quid mereatur, insinuat.

CAPUT XVI.

Qui in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua.] Mala enim quæ agunt homines, pensare contemnunt. Sed cùm virtutem supernæ districtionis audiunt, pravorum operum hoc quod se deprimit, pondus agnoscunt. Prædicationis quippe verbis pulsati evigilant, ut pensent ad quæ supplicia sese antiquæ actionis meritum trahat. Dum ergo imber fortitudinis in terram descendit, in manu uniuscujusque signatur, ut sua opera sciat: quia dum virtus incomprehensibilis majestatis agnoscitur, ab unoquoque subtiliùs sua vita pensatur. Quod tamen intelligi & aliter potest. Creator namque omnipotens à cunctis insensibilibus irrationabilibusque distinctam rationabilem creaturam hominem condidit; quatenus quod egerit, ignorare non possit. Naturæ enim lege scire compellitur, seu pravum sive rectum sit quod operatur. Nam ad judicium pro actione cur venit, si potuit nescire quod egit? Et ipsi ergo qui præceptis Dominicis erudiri contemnunt, utrum bona an mala sint quæ faciunt, sciunt. Nam si bona se facere nesciunt, cur de aliquibus factis in ostentatione gloriantur? Rursum si mala se agere ignorant, cur in eisdem factis alienos oculos declinant? Ipsi enim sibi testes sunt: quia sciunt malum esse quod agunt, quod videri ab aliis verentur. Si enim veraciter malum esse non crederent, nequaquam hoc ab aliis videri formidarent. Unde & bene per quemdam sapientem Sap. 17. e dicitur: *Cùm sit timida nequitia, dat testimonium condemnationi:* quia dum de facto suo conscientiam pulsans timor redarguit, ipsa sibi testimonium perhibet damnabile esse quod agit. Quò contrà per 1. Ioan. 2. d Joannem dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum.* Fugiant ergo iniqui humanos oculos, semetipsos certè fugere non possunt. Quia enim malum quod faciunt, noverunt, habent testem conscientiam, habent judicem rationem suam. In peccato igitur quod committunt, priùs contra se judicium suæ rationis inveniunt, & pòst ad districtionem æterni examinis perducuntur. Et hoc est fortasse quod per Psalmi- Ps. 41. b stam dicitur: *Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum:* quia dum miro ordine dispositionis occultæ malum non permittitur nesciri quod agitur, & suo se jam judicio peccator in conscientia condemnat, & post condemnationem propriam ad æterni judicis sententiam properat. Abyssum ergo abyssum invocare, est de judicio ad judicium pervenire. Eant ergo prædicatores sancti, redarguant facta peccantium, auditores autem pravi contemnant verba justorum, defendant quantum voluerint pravitates suas, atque impudenter gestas, impudentius defendendo multiplicent; certè ipsi sibi in conscientia testes sunt, quia excusabiles non sunt. Eo enim ipso quo rationabilem creaturam Deus hominem condidit, in manu omnium hominum signat, ut noverint singuli opera sua. Sed quia Eliu de pravitate singulorum sententiam protulit, illico ad ipsum pravitatis auctorem, per quem unumquodque malum oboritur, mentis oculos deflectit: ut quia uno hoc versu pravi capitis membra perstrinxerat, etiam hoc ipsum membrorum caput sub brevitate describat. Vel certè, quia superius nubium Dei virtutes intulerat, agit nunc ut contra bonorum vitam adversarij impugnationes innotescat. Nam sequitur.

Quòd in reproborum cordibus diabolus quasi in antro suo lateat.

CAPUT XVII.

In gredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur.] Quis alius nomine bestiæ, nisi antiquus hostis accipitur, qui deceptionem primi hominis sævus impetiit, & integritatem vitæ illius malè suadendo laniavit? Contra quem Prophetæ vocibus de sancta electorum Ecclesia in antiquum statum restauranda promittitur: *Et mala bestia non transibit per eam.* Sed hæc bestia cùm post Redemptoris adventum, post prædicatorum voces, quasi post tonitruum nubium in fine mundi illum damnatum hominem, qui Antichristus vocatur, invaserit: quid aliud quàm latibulum suum ingreditur, ut in antro proprio demoretur? Vas quippe illud diaboli, antrum ac latibulum bestiæ est, ut insidians hominibus viam hujus vitæ carpentibus, in illo & per signa lateat, & per malitiam occidat. Qui tamen omnium reproborum corda etiam nunc priusquam apertus appareat, possidet: eaque per occultam malitiam quasi proprium antrum tenet, atque ad omne quod nocere bonis appetit, in eorum se obscuris mentibus abscondit. An Judæorum persequentium corda, antrum hujus bestiæ non fuerunt, in quorum diu consiliis latuit, sed repente vocibus erupit clamantium: *Crucifige, crucifige?* Et Ioan. 19. quia ad laceratione mentis pertingere tentando non potuit in Redemptore nostro, ad mortem carMatt. 4. a nis anhelavit. Hæc nimirum bestia multa electorum corda tenuit, sed hanc ab illis moriens Agnus excussit. Unde & in Evangelio dicit: *Nunc princeps* Ioan. 12. *hujus mundi ejicietur foras.* Qui miro rectoque judicio dum confessiones humilium illuminans suscepit, superborum oculos deserens clausit. Unde ei per Psalmistam dicitur: *Posuisti tenebras, & facta* Ps. 103. a *est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ silvarum: catuli leonum rugientes ut rapiant, & quarant à Deo escam sibi.* Tenebras quippe Dominus ponit, cùm peccatis judicia rependens, lumen suæ intelligentiæ subtrahit. Et nox efficitur: quia pravorum mens ignorantiæ suæ erroribus cæcatur. In qua omnes bestiæ silvæ pertranseunt, dum maligni spiritus sub opacitate fraudis latentes, in reproborum corda, pravitates suas explendo, percurrunt. In qua & catuli leonum rugiunt: quia nequissimarum, sed tamen eminentium potestatum ministri spiritus importunis tentationibus insurgunt. Qui tamen à Deo escam expetunt: quia nimirum capere animas nequeunt, nisi justo judicio prævalere divinitus permittantur. Ubi & aptè subjungitur: *Ortus est sol,* Ibid. *& congregati sunt, & in cubilibus suis se colloca-*

verunt: quia veritatis lumine per carnem apparente, à fidelium mentibus excussi, quasi ad cubilia sua reversi sunt, dum sola infidelium corda renuerunt. Quod igitur illic leonum cubile, hîc antrum bestiæ dicitur. Notandum verò magnopere æstimo, quòd bestia hæc non solùm antrum suum ingredi, sed in eo etiam morari perhibetur. Aliquando namque etiam bonorum mentes ingreditur, illicita suggerit, tentationibus fatigat, rectitudinem spiritus ad delectationem carnis deflectere conatur, delectationem quoque ad consensum perducere nititur: sed tamen resistente superno adjutorio prævalere prohibetur. Intrare ergo in mentes bonorum potest, sed in eis morari non potest: quia cor justi hujus bestiæ antrum non est. Quos enim quasi proprium antrum possidet, eorum mentes proculdubio immorans tenet: quia & priùs in eis cogitationes usque ad iniqua desideria, & post iniqua desideria usque ad nequissima opera perducit. Neque enim student reprobi suggestiones ejus recta judicij manu repellere, cujus voluptatibus appetunt subdita delectatione servire. Cumque in eorum cordibus pravum quid oritur, mox per studium delectationis enutritur: & cùm sibi minimè resistitur, protinus ex consensu roboratur, statimque consensus ad opus perducitur, opus verò etiam consuetudine gravatur. Rectè ergo in antro suo morari hæc bestia dicitur, quæ tam diu cogitationes reproborum tenet, quousque eorum vitam etiam aculeo pravi operis perforet. Unde bene ad Judæam Dominus per Prophetam dicit: *Quousque morabuntur in te cogitationes noxiæ?* Hier. 4. d Neque enim reprehendit, cur veniant, sed cur morentur. Et in bonis enim cordibus cogitationes illicitæ veniunt, sed tamen morari prohibentur: quia recti quique ne captivandam domum conscientiæ præbeant, ab ipso cordis limine hostem fugant. Qui & si quando repentinis suggestionibus usque ad primum vestibulum subripuerit, ad consensus tamen januam non pertingit. Huic nimirum Matt. 26. g bestiæ impulsu subitæ formidinis victus, januam cordis Petrus negando aperuit, sed citius cognoscendo restitit, flendo clausit. Quia verò antiquus hostis persecutorum corda non solùm intrando tenuit, sed etiam tenendo possedit, dicatur rectè: [*Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur.*] Quantum namque in Judæorum mentibus demorata sit discimus, cùm illorum consilia attestatione Evangelicæ narrationis audimus. In illa Ioan. 11. f g namque describitur, cùm Redemptorem nostrum vivificare mortuos cernerent, in mortem ejus quanta anxietate crudelitatis insanirent, quot explere contra illum prava desideria ardenter vellent, sed Matt. 26. tamen populum timerent: quot occasiones occidendi quærerent, & invenire non possent: quot ad votum suæ sævitiæ alienigenarum manibus usi sunt: quia eum quem legaliter interimere ipsi non potuerant, feriendum gentibus tradiderunt, ut ex sola Ioan. 18. g f potestate Romanus præses ageret, quod ex sola malitia ut agi debuisset, ipsi anhelarent. Unde & aptè subjungitur.

Quòd Christus Judæis, qui zelo legis fervere videbantur, scandalum fuit; Gentibus verò infidelitatis frigore torpentibus stultitia.

CAPUT XVIII.

AB interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.] Scriptura sacra cùm contra Arcturum interiora memorat, diversam Aquilonis partibus Austri plagam designat. Unde in hoc eo- Iob. 9. a dem libro scribitur: *Qui facit Arcturum, & Oriona, & interiora Austri.* Quia igitur interiora Austri sol ferventior tenet, in Arcturo verò cursum omnimodo non habet: interiorum nomine plebs Judaïca, Arcturi autem vocabulo, hoc in loco populus Gentilis exprimitur. Hi enim qui unum atque invisibilem Deum noverant, ejusdemque legi saltem carnaliter serviebant, quasi sub meridiano sole ferventes in fidei calore tenebantur. Gentiles autem quia nullam scientiam supernæ cognitionis attigerant, velut sine sole frigidi sub Aquilone remanebant. Quia verò tempestas impellit, frigus autem torpore opprimit, rectè nunc dicitur: [*Ab interioribus egredietur tempestas, & ab Arcturo frigus.*] Ac si apertè diceretur: A Judæis surgit malitia persequens, & à Gentilibus potestas premens. Neque enim miracula fieri legis præcepta vetuerant, & tamen Judæi pro eisdem miraculis interimere humani generis Redemptorem quærebant. Unde ex- Ioan. 11. f plere hoc quod cœperant, non valentes, ad Pilati Ioan. 18. prætorium concurrerunt, ut ipse hunc perimeret, f quem injustè perimere lex nulla cohiberet. Ab interioribus ergo tempestas, atque ab Arcturo frigus prodiit, dum quod Judæa ex invidia petiit, hoc Gentilis judex ex Romana auctoritate perpetravit. Unde bene contra hanc eamdem invidiam adhuc subditur: [*Flante Deo concrescit gelu.*] Quia quò fidelium cordibus Spiritus sanctus aspiravit, quò majora virtutum miracula contulit, eò infidelium mentibus gravioribus invidiæ torpor excrevit, atque inde contra Deum plebs infidelis obduruit, unde humilis populus anteactam duritiam, qua se astrinxerat, emollivit. Deo enim flante in gelu versi fuerant, qui visis miraculis invidentes dicebant: *Ecce totus mundus post eum abiit.* Conspi- Ioan. 12. e ciebant signa, cernebant per ministros ejus miracula, totum jam mundum secuturum fidei prædicamenta prævidebant: & tamen quò sanctus Spiritus Sap. 1. b mundum repleverat, eò illorum mentes arctiùs invidiæ malitia ligabat. Aqua ergo in gelu versa fuerat, dum eunte post Deum mundo, Judæa in invidia pigra remanebat. Sed quia supernæ potestati suppetiit, etiam tantæ crudelitatis duritiam solvere, atque ad amandum se corda infidelium liquare, post hoc gelu mox bene subditur: [*Et rursum latissimæ funduntur aquæ.*] Post gelu quippe Dominus latissimas aquas fudit: quia postquam Judæorum sævitiam usque ad mortem pertulit, eorum corda protinus ab infidelitatis duritia amoris sui aspiratione liquefecit; ut tantò pòst desiderabiliùs ad obediendum currerent, quantò præceptis illius priùs obstinatiùs restitissent. Unde bene per quemdam sapientem dicitur: *Sicut glacies in sereno, sic re-* Eccli. 3. c *solventur peccata tua.* Ab hoc frigidi torporis gelu solvi Propheta desideraverat, cùm dicebat: *Con-* Ps. 125. a *verte Domine captivitatem nostram, sicut torrens in Austro.* De his aquis, id est, ad Deum concurrentibus populis, rursum dicitur: *Mittet verbum* Ps. 147. b *suum, & liquefaciet ea, flabit spiritus ejus, & fluent aquæ.* Aquæ de gelu currunt: quia plerique ex duris persecutoribus magni prædicatores fiunt. Gelu igitur in aqua liquatur, cùm torpor interni frigoris ad irrigationem vertitur prædicationis. An Paulus gelu non erat, qui acceptis epistolis Damascum pergens, in corde fidelium quasi in terra jactata verbi Dei semina, ne ad perfectionem operum surgerent, restringere quærebat? Sed gelu hoc in aquam rediit: quia quos persequendo priùs premere studuit, hos postmodum fluentis sanctæ exhortationis infudit; ut tantò uberior electorum messis exurgeret, quantò hanc imber Dei etiam ab ore persecutoris irrigaret. Unde & bene subditur. Act. 9. a

Quòd messis Ecclesiastica operarios desiderat, quorum compluatur doctrina, & exemplis proficiat.

CAPUT XIX.

22. FRumentum desiderat nubes.] Quid enim electi quique sunt, nisi frumenta Dei cælestibus horreis recondenda? Quæ nunc in tritura areæ paleas tolerant: quia in hac purgatione sanctæ Ecclesiæ, mores contrarios reproborum portant, quousque hanc internus agricola ventilabro judicii dirimat, & in superna habitacula electos suos, quasi munda jam grana suscipiens, æternis paleas ignibus tradat.

Matt. 3. c Unde bene per Joannem dicitur: *Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Sed hoc frumentum quousque ad perfectionem fructuum veniat, nubium pluvias expectat, ut crescat: quia bonorum mens prædicantium verbis infunditur, ne ab humore charitatis desideriorum carnalium sole siccetur. Hoc frumentum supernus agricola in mundo surgere, ac nubes desiderare conspexerat, cùm dicebat:

Matt. 9. d *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate autem Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Qui igitur hîc frumentum, illic messis, qui verò hîc nubes, illic operarii vocantur: quia prædicatores sancti & nubes sunt, & operarii; nubes videlicet per doctrinam, operarii per vitam: nubes quia verbis influunt, operarii quia non desinunt agere quod loquuntur. Unde & subditur: [*Et nubes spargunt lumen suum.*] Nubes enim lumen spargere, est

Infra c. 21. hujus lib. prædicatores sanctos exempla vitæ & loquendo & agendo dilatare. Sed quamvis annunciationis intimæ lumen spargant, non tamen ad convertenda omnium quæ appetunt corda perveniunt. Nam sequitur: [*Quæ lustrant cuncta per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit.*] Sæpe enim prædicatores sancti exhortari quosdam volunt, sed nequeunt. Sæpe quosdam declinare appetunt, sed tamen internæ instigationis impulsu exhortari eos instantissimè compelluntur. Videamus nubem Dei quomodo gubernantis manu & ad ea quæ non appetit, ducitur, atque ab impulsu suo iterum gubernantis manu retinetur. Certè Paulus cùm vestimenta sua excutiens à Corinthiis discedere vellet, audivit:

Act. 18. c *Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propter quod ego tecum sum, & nemo apponetur tibi ut noceat te, quoniam multus est mihi populus in hac civitate.* Rursum cùm ad Thessalonicenses voluisset ire, retentus est, dicens: *Volui venire ad vos ego quidem Paulus,*

1. Thess. 2. d *& semel & iterum, sed impedivit me satanas.* Neque enim per semetipsum satan præpedire tanti Apostoli vias potuit, sed occultæ dispensationis usibus, dum adversatur, nesciens deservivit; ut nimirum Paulus dum ad alios vellet accedere, nec valeret, eis, à quibus recedere non poterat, aptiùs prodesset. Nubes igitur Dei cuncta per circuitum lustrant; quia prædicationis luce mundi fines illuminant. Sed quia divinis nutibus subditæ nequeunt explere quod volunt, ire non possunt, nisi quò eas voluntas gubernantis duxerit. Unde & adhuc subjungitur: [*Ad omne quod præceperit eis super faciem orbis terræ.*] Sæpe enim cùm gubernantis voluntate perducuntur, aliter agere appetunt, sed aliter disponuntur. Nam plerumque quosdam auditores suos studentblandè corrigere, & tamen eorum sermo in asperitatem ducitur. Plerumque quosdam resecare asperè appetunt, sed tamen eorum rigor per mansuetudinis spiritum refrænatur. Sicut ergo non possunt ire quò volunt, ita etiam nequeunt agere sicut volunt. Quia enim eos internus arbiter tenet cùm mittit, ita illos etiam modificans suscipit cùm perducit, ut aliquando in cogitatione alia disponāt, sed alia in opere peragant, aliquando aliter inchoent, sed aliter consumment. Quia igitur juxta hoc quod sibi præcipitur serviunt, dicatur rectè: [*Quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terræ.*] Eò enim apertiorem viam prædicationis inveniunt, quò ad hanc non suis, sed præceptoris sui nutibus ducuntur. Unde adhuc subditur.

Quòd secundum gratiam Dei, verbum fidei ad omnes pervenit, & profectus justitiæ neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

CAPUT XX.

SIve in una tribu, sive in terra sua, sive in quocumque loco misericordiæ suæ eas jusserit inveniri.] Una tribus profectò Juda intelligitur, quæ in Scriptura sacra clara ac multiplex præ ceteris memoratur. Quæ in hoc, quòd ex se Redemptoris nostri carnem protulit, speciale præ omnibus munus accepit. Terra autem Dei, simul omnis Judæa nominatur. Quæ tunc ei fidei suæ fructum protulit, cùm totus sub idolorum cultu delapsis Gentibus mundus erravit. Locus autem misericordiæ Dei est ipsa Gentilitas, cujus culpas districtus judex si justè animadverteret, ad reconciliationem gratiæ numquam veniret. Quæ cùm nulla apud Deum merita habuit, reconciliationis tamen gratiam ex sola misericordia accepit. Unde bene per Paulum dicitur: *Gentes autem super misericordia honorare Deum.* Unde rursus scriptum est: *Qui quondam non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.* Nubes ergo suas Deus ducit, sive in una tribu, sive in terra sua, seu in quocumque loco misericordiæ suæ eas jusserit inveniri: quia prædicatores veteris novique Testamenti aliquando soli tribui Judæ contulit, & Israël pæne totum ex prava Regum gubernatione reprobavit. Aliquando & in terra sua has pluere nubes facit: quia eumdem Israëliticum populum ad antiquam gratiam post correptionem captivitatemque revocavit. Aliquando de loco suæ misericordiæ eas claresce re voluit: quia per prædicatores sanctos etiam Gentibus virtutum miracula ostendit, ut sola misericordia à jugo erroris absolveret, quos ingenitæ perfidiæ ira deprimebat. Sed ecce Eliu, quia futura per propheticum spiritum sensit, quia multa sublimiter protulit, vir arrogans elationis suæ pondere lassatus non valet portare quæ dicit. Nam per jactantiam protinus adjungit: [*Auscultahæc Iob: sta, & considera miracula Dei.*] Quasi in comparatione sui jacentem vidit, quem ad verba tantæ prædicationis ut staret admonuit. Quamvis & per hoc quod dicit, [*Auscultа;*] gravem beato Job contumeliam irrogat: quia, sicut jam de illo & superiùs diximus, arrogantia minoris est, auditum sibi velle extorquere majoris. Sed licet Eliu bona quæ dicit, nesciat pensare cui dicat, nos qui eruditi ab hominibus quærimus, indagare verba doctrinæ illius subtiliter debemus. Nam magna fortassis virtutis arte dicitur: [*Sta, & considera miracula Dei.*] Sunt nonnulli quippe, qui Dei miracula jacentes considerant; quia operationis ejus potentiam non sequentes admirantur. Stare quippe, est recta agere. Unde & per Paulum dicitur: *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Et sæpe quidem superna judicia mirantur, prædicamenta cælestis patriæ cùm audiunt diligunt, mira opera internæ dispositionis obstupescunt: sed tamen amando & vivendo ad hæc eadem opera assurgere negligunt. Jacentes ergo Dei miracula considerant, qui ejus potentiam sciendo pensant, sed vivendo non amant. Per contemplationem quidem in consideratione oculos tendunt, sed tamen per intentionem sese à terra non erigunt. Unde bene in Balaam exprobratione dicitur: *Qui cadens apertos habet oculos:* Multa namque de adventu Redemptoris dixerat, & quæ in novissimis temporibus erant ventura prævidebat, sed tamen ei vivendo assurgere noluit, quem prævidendo prædicavit. Ia-

Rom. 15. b 1. Pet. 2. b

23.

1. Cor. 10. c

Num. 24. c

cens ergo apertos oculos habuit, cùm ejus mentem & prophetia ad cælestia tenderet, & avaritia in terra retineret. Jacens apertos oculos habuit: quia eum videre de superioribus potuit, quem prostratus in infimis non amavit. Eliu itaque, qui beatum Job nequaquam credidit vivendo tenuisse quod dixit, quasi admonens dicit: [*Sta, & considera miracula Dei.*] Quem adhuc de venturis discutit, & quasi de ignorantia humilians adjungit.

Quòd nisi prædicatores loquendo prodant quales intus sunt, aut reliquis hominibus similes, aut longe despectiores videantur.

CAPUT XXI.

NVmquid scis quando præceperit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium ejus?] Si nubes sancti prædicatores sunt, pluviæ nubium sunt verba prædicationum. Sed nubes cùm per aëra transvolant, nisi pluviæ deorsum veniant, nescitur quantam aquarum immensitatem portant. Nisi coruscus sol inter pluvias erumpat, intelligi non valet quid in eis etiam claritatis lateat: quia nimirum prædicatores sancti si taceant, & nequaquam loquentes ostendant, quanta sit cælestis spei claritas, quam in cordibus gestant, aut reliquis hominibus similes, aut longè his despectiores videntur. Cùm autem aperire per prædicationem cœperint quæ sit supernæ patriæ remuneratio, quam intrinsecus tenent; cùm persecutione pressi, in qua virtutis arce profecerint, innotescunt; cùm visione despecti, loquendo insinuant unde timeantur; ipsæ quæ de nubibus influunt pluviæ, lucem nobis earumdem nubium ostendunt. Per verba enim prædicatorum cognoscimus, ut in eis claritatem vitæ quam appetunt, cum magna humilitate veneremur. Hanc nimirum lucem Paulus discipulis ostendebat, cùm diceret: *Ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, quæ divitiæ gloriæ hereditatis ejus in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus.* Hanc lucem Corinthii per scriptorum verba, quasi per pluviæ guttas agnoverant, cùm dicebant: *Epistolæ graves sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis.* Sed plerumque prædicatores sancti ostendere semetipsos ut prosint cupiunt, nec tamen possunt: plerumque latere, ut quieti sint, appetunt, nec tamen permittuntur. Nemo igitur scit quando lucem nubium pluviæ ostendant: quia nemo comprehendit quando Deus virtutem prædicationis præbeat, ut prædicantium gloria clarescat. Dicit ergo: [*Numquid scis quando præceperit Deus pluviis, ut ostenderent lucem nubium ejus?*] Ac si apertè dicat: Numquid si venturos in mundo prædicatores jam conspicis, quando eos ad prædicandum Dominus repletione sancti Spiritus impellat, quibusve modis eorum vitæ claritatem mundo innotescat, apprehendis? Unde adhuc aptè subjungitur.

Quòd in doctrina Evangelica angusta semita sunt regulæ continentiæ, & perfecta scientia sit, de profectu virtutum non in se, sed in Domino gloriari.

CAPUT XXII.

NVmquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?] Habent istæ nubes semitas subtilissimas, scilicet sanctæ prædicationis vias. Angusta quippe porta est, quæ ducit ad vitam. Eos ergo per semitas astringunt, qui ab intentionis eorum tramite per lata mundi desideria evagando non exeunt. Arta enim bene vivendi censura, non est ampla via, sed semita, in qua prædicator quisque studiosè constringitur; quia sub præceptorum custodia sollicitè coangustatur. An non quasi quædam angustia est itineris, in hoc quidem mundo vivere, sed de hujus mundi concupiscentia nihil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi despicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam fugere, despectum sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & ergà eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere? Quæ videlicet omnia semitæ sunt, sed magnæ: quia quantò in præsenti vita pro ipsa vivendi custodia angustæ sunt, tantò ampliùs in æterna retributione dilatantur. Unde & bene subditur: [*Et perfectas scientias.*] Perfecta quippe scientia est, & cuncta hæc sollicitè agere, & se de suis meritis scire nihil esse. Unde & ipsæ nubes de hac perfecta scientia docentur, cùm eis voce Veritatis dicitur: *Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus.* Perfecta scientia est scire omnia, & tamen juxta quemdam modum scientem se esse nescire: quia etsi jam Dei præcepta novimus, etsi jam virtutem verborum illius sollicita intentione pensamus, etsi jam quæ intellexisse nos credimus, agimus: adhuc tamen acta eadem qua districtione examinis sint discutienda nescimus, necdum Dei faciem cernimus, necdum occulta ejus consilia videmus. Quanta ergo est nostra scientia, quæ quousque mortalitatis pondere premitur, ipso suæ incertitudinis nubilo cæcatur? De qua bene per Paulum dicitur: *Qui se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.* In hoc itaque mundo dum vivimus tunc perfectè quæ scienda sunt scimus, cùm proficientes per intelligentiam, nihil nos perfectè scire cognoscimus. Dicit igitur: [*Numquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias?* Ac si apertè dicat: Numquid jam summa acta prædicantium conspicis, qui postquam per scientiam ad alta se elevant, deorsum se humiliter per cognitionem suæ ignorantiæ inclinant? Quod quia solius sancti Spiritus dono agitur, ut humanum cor non solùm de scientia, sed etiam de ipsa sua ignorantia perfectè doceatur, & calore amoris ad superna ferveat, dum minora esse quæ cognovit, in infimis pensat, rectè subjungitur.

Quòd doctorum & auditorum concordia quæ mutua charitate coalescit, ex Spiritu sancto est.

CAPUT XXIII.

NOnne vestimenta tua calida sunt, cùm perflata fuerit terra Austro?] Sæpe beatum Job figuram sanctæ Ecclesiæ tenere jam diximus. Vestimenta verò Ecclesiæ sunt omnes, qui ei fidei adunatione junguntur. De quibus eidem Ecclesiæ per Prophetam Dominus dicit: *Vivo ego, quia omnibus his velut ornamento vesteris.* Per Austrum verò, qui nimirum calidus ventus est, non immeritò Spiritus sanctus designatur, quo quisque dum tangitur, ab iniquitatis suæ torpore liberatur. Unde bene in Canticis canticorum dicitur: *Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.* Aquilo enim jubetur ut surgat, ut nimirum is, qui mortalium corda restringit adversarius spiritus, fugiat. Auster enim venit & hortum perflat, ut ejus aromata diffluant: quia per adventum sancti Spiritus, dum mens hominum repletur, ex ea mox opinio virtutum aspergitur, ut jure jam sanctorum lingua quasi hortus Austro perflatus, dicat: *Christi bonus odor sumus Deo.* Vestimenta ergo sanctæ Ecclesiæ calida sunt, dum terra Austro perflatur: quia hi qui ei per fidem inhærent, ferventibus charitatis studiis inardescunt, dum eorum mens sancti Spiritus afflatu perfunditur. Quod quidem & de eodem beato Job nihil obstat intelligi; quia sic hæc generaliter in sancta Ecclesia dicimus, ut tamen per membra ejus singula specialiter teneamus. Unusquisque enim qui rectè vivit, atque hoc & alios docere consuevit,

quasi tot vestimenta habet, quot auditores ei concorditer inhærent. Natura namque vestimentorum est, ut per semetipsa calere non possint, sed adjuncta viventi corpori, dum exhalantes membrorum poros contegunt, emanantem ab intimis calorem premunt, quo nimirum calore hæc eadem vestimenta, calefiunt, sed calefacta, calorem quem acceperint, retinendo ad corpus reddunt. Quid ergo per vestimenta viventi corpori adhærentia, nisi discipulorum vita magistris bene viventibus conjuncta signatur? Quæ quasi per poros calorem accipit: quia ad amorem Dei & exemplo actionis, & impulsu exhortationis igescit. Quæ velut frigus proprium expellit, dum à pristina iniquitate discedit: calorem quem accepit, retinet, quia in eo quem prædicando sumpserit, fervore convalescit. Doctores autem sancti dum auditores suos in amorem Dei proficere sentiunt, ipsi amplius in doctrinæ virtute ferveſcunt; & quia eos ad summa inardescere & ferveſcere conspiciunt, ad prædicanda bona cælestis patriæ validiùs succenduntur. Qui & si quando pro eo quòd adhuc vitam corruptibilem humanæ infirmitatis agunt, de qualibet culpa saltem tenuiter in opere, in locutione, in cogitatione tentantur, discipulorum suorum profectum conspiciunt, & ipsi vel in minimis esse reprehensibiles erubescunt: ne qua fortè exempla tortitudinis præbeant eis, quos prædicationis voce ad regulam intimæ rectitudinis vocant. Dum ergo verbo doctorum accenduntur auditores, quasi ex viventi corpore vestimenta calefiunt. Sed dum ex profectu auditorum etiam vita docentium proficit, quasi ex calefactis vestimentis calor ad corpus redit. Sed nequaquam sibi doctores tribuant, quòd per exhortationem suam ad summa proficere auditores vident: quia nisi Spiritus sanctus eorum corda repleat, ad aures corporum vox docentium incassum sonat. Formare enim vocem magistri exteriùs possunt, sed hanc imprimere interiùs non possunt. *Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Dicatur ergo: [*Nonne vestimenta tua calida sunt, cùm perflata fuerit terra Austro?*] Quia nimirum tunc auditores, qui jam bene viventibus doctoribus inhærent, calorem superni amoris accipiunt, cùm per afflatum sancti Spiritus excitantur, ac si apertè beato Job diceret: Incassum tibi tribuis, si quos per te profecisse in virtutibus contemplaris: quia hi, quos per te incaluisse æstimas, nisi eos Spiritus sancti fervor attingeret, frigidi in sua insensibilitate remanerent. Postquam verò hæc fortiter dixit, per arrogantiam leviter motus, irrisionis illico verba subjungit, dicens.

Cor. 3. b

Quòd sancti Angeli hoc in munere retributionis acceperunt à Deo, ut ad peccatum ultra moveri non possint.

CAPUT XXIV.

[*Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt.*] Possunt per cælos, hi qui in cælestibus sunt conditi, Angelici spiritus designari. Unde & in oratione nostra dicere voce Veritatis instruimur: *Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra:* ut nimirum voluntas Dei sicut à superiori creatura agitur, ita in omnibus etiam ab humana infirmitate servetur. De quibus bene dicitur: [*Qui solidissimi quasi ære fusi sunt.*] Naturæ namque æris est, rubigine difficile consumi. Et virtutes Angelicæ, quæ in divino amore fixæ perstiterunt, lapsis superbientibus angelis, hoc in munere retributionis acceperunt, ut nulla jam rubigine subripientis culpæ mordeantur, ut in contemplatione conditoris sine felicitatis fine permaneant, & in hoc quod sunt conditæ, æterna stabilitate subsistant. Quod bene apud Moysen ipsa de mundi origine historiæ verba

Matt. 6. b

De pœnit. dist. 2. c. Cirsius. in fin.

Gen. 1. a

testantur, cùm & priùs factum cælum dicitur, & hoc idem postmodum firmamentum vocatur: quia videlicet natura angelica & priùs subtilius est in superioribus condita, & post ne umquam potuisset cadere, mirabiliùs confirmata. Possunt etiam per cælos, ut sæpe diximus, electorum mentes exprimi, à cunctis terrenis contagiis intimo amore suspensæ. Qui quamvis corpore degant in infimis: quia tamen corde jam inhærent summis, veraciter dicunt: *Nostra conversatio in cælis est.* Qui solidissimi ut ære fusi sunt: quia ab integritate cœptæ fortitudinis, nulla mutabilitatis rubigine consumuntur. Quibus & fortiter contra adversa durantibus, auctoris voce dicitur: *Vos estis amici mei, qui permansistis mecum in tentationibus meis.* Sed quamvis doctus & arrogans cùm irridere sanctum virum nititur, irrisioni suæ fortia dicta permisceat, à dictis tamen fortibus semper ad supervacua verba relabitur. Nam iterum deridendo subjungit: [*Ostende nobis quid dicamus illi: nos quippe involvimur tenebris*] Ac si dicat: Tu, qui jam magna intelligentiæ luce perfrueris, docere nos, qui ignorantiæ tenebris involvimur, debes. Qui mox ab irrisione resiliens, despiciendo subjungit: [*Quis narrabit ei quæ loquor?*] Ac si apertè dicat: Quæ ego ei de suis laudibus acutè sentiens non audita loquor, quis hæc narrare vel postquam audierit, potest? Sed quia cùm doctrina & arrogantia in unius mentis habitatione confligit, à loquentis ore non solùm sonat vivendi levitas, sed etiam gravitas sentiendi, postquam Eliu per arrogantiam leviter intumuit, dicens: [*Quis narrabit ei quæ loquor?*] mox per doctrinam subdidit.

Phil. 3. d

Ioan. 15. Luc. 22. c

Quòd ineffabilis sit Deus; & scrutator majestatis opprimatur à gloria.

CAPUT XXV.

[*Etiam si locutus fuerit homo, devorabitur.*] Omne quod aliquid devorat, hoc introrsus trahens, ab intuentium oculis occultat, & rem quæ videri in superficie potuit, in profundum rapit. Homo igitur cùm de Deo tacet, per rationem in qua est conditus, esse aliquid videtur. At si loqui de Deo cœperit, illico quàm sit nihil ostenditur: quia magnitudinis illius immensitate devoratur, & quasi in profundum raptus absconditur: quia fari ineffabilem cupiens, ipsa suæ ignorantiæ angustia deglutitur. Loquitur enim caro de spiritu, circumscriptus spiritus de incircumscripto, creatura de creatore, temporalis de æterno, mutabilis de immutabili, mortalis de vivificante: & cùm in tenebris positus internum lumen sicut est nesciat, homo de æternitate differere cupiens, cæcus de luce loquitur. [*Si ergo locutus fuerit homo, devorabitur:*] quia si effari homo æternitatem sicut est appetit, etiam hoc sibi subtrahit, quod de illa vel tacitus sentit. Sed ecce æternitas tunc hominibus verè innotuit, cùm se eis humanitate suscepta monstravit. Quæ quia necdum revelata fuerat, de eisdem hominibus rectè subjungitur: [*At nunc non vident lucem.*] De qua nimirum luce etiam per Prophetam dicitur: *Populus qui sedebat in tenebris; vidit lucem magnam.* Sed hæc eadem lux qualiter ab hominibus videatur, insinuat, cùm protinus subdit: (*Subito aer cogetur in nubes.*) Aër quippe ita ipsa sua tenuitate spargitur, ut nulla firmitate solidetur. Nubes autem tantò firmiores sunt, quantò densiores. Quid ego per aërem, nisi mentes sæcularium designantur, quæ innumeris hujus vitæ desideriis deditæ, huc illucque more aëris fluidæ disperguntur? Sed aër in nubes cogitur, cùm fluxæ mentes per superni respectus gratiam virtutis soliditate roborantur, ut intra sinum cordis recta sentiendo se colligant, & in vanis cogitationibus non liquescant. Aër Petrus fuerat, cùm per terrena desideria sparsus,

Esai. 9. a

eum

Matt.4. eum quasi aura transiens pro vita carnis cura piscationis agitabat. Aër etiam Apostoli omnes extitetrant, qui jam per legem alta didicerant, sed necdum
Ibid. per fidem firma sapiebant. Subitò autem aër in nubes coactus est: quia per respectum supernæ gratiæ, fluxa corda piscantium in soliditatem versa sunt prædicatorum, ut eorum infirmæ cogitationes fortia sentiendo densescerent, ac more nubium aquas scientiæ caperent, & subter jacentem terram verbis prædicationis irrigarent, quo peracto ministerio, ad cæli secreta recurrerent, atque ad æternam requiem finito labore pervenirent. Unde & bene mox subditur: [*Et ventus transiens fugabit eas.*] Ventus quippe est transiens, vita præsens. Ventus ergo transiens nubes fugat; quia mortalis vita percurrens, prædicatores sanctos à nostris oculis corporaliter occultat. Ventus transiens nubes fugat: quia vitæ temporalis excursus à carne Apostolos subtrahit, & eos à terræ superficie in secreta requie quasi in cælorum cardine abscondit. Sed quia usque ad mortem prædicare non desinunt, & præsentis vitæ spatium more nubium cum verborum pluvia excurrunt, quid eorum laboribus in sancta Ecclesia agatur, adjungit, cùm protinus subdit.

Quòd filiis regni in tenebras exteriores projectis, multi ab Oriente & Occidente quasi aurum in thesauros venerunt: & multus ex hoc nobis sit timor, quoniam non intelligimus cur reprobato trunco, in ramis insitis complacuit ei.

CAPUT XXVI.

AB Aquilone aurum veniet.] Quid per Aquilonem, nisi peccati frigore constricta Gentilitas designatur? Quam ille sub jugo suæ tyrannidis te-
Esai.14. d nuit, qui superbiens dixit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.* Quid verò auri nomine, nisi animæ fideles exprimuntur? De quibus
Thren. 4. per Hieremiam dicitur: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Aurum quippe obscuratum doluit: quia in quibusdam claritatem innocentiæ versam in culpæ nigredinem vidit. Ab Aquilone ergo aurum venire dicitur: quia per respectum gratiæ Redemptoris, à Gentilitate dudum perfidiæ torpore frigida, intra sanctam Ecclesiam pretiosa Deo vita fidelium multiplicatur. Ab Aquilone etenim aurum venit, cùm ab ipsis idolorum cultoribus vera in Domino fides clarescit. Sed conversis ad fidem Gentibus, Judæa contradicit, & ad præmiorum retributionem cælestium dedignatur suscipere eos, qui dudum fuerant cultores idolorum. Unde post
Act.11.a conversionem Gentium Petro dicitur: *Quare introisti ad viros præputium habentes, & comedisti cum eis?*
Esai.43. a Quò contrà rectè per Esaiam Dominus dicit: *Dicam Aquiloni, Da; & Austro, Noli prohibere.* Sicut enim
Supra c. 18. hujus lib. per Aquilonem Gentilitas, sic per Austrum Judæa signatur, quæ quasi meridiano sole incaluit: quia Redemptore in carne apparente, fervorem fidei prima suscepit. Aquiloni ergo, da, dicitur, cùm offerre Deo suæ fidei munera Gentilitas imperatur. Austro autem jubetur ne prohibeat: quia Hebræis in fide consistentibus præcipitur, ne vitam Gentium repellendo condemnent. Unde hîc quoque quia dictum est: [*Ab Aquilone aurum veniet;*] aptè subjungitur: [*Et à Deo formidolosa laudatio.*] Sic enim formidolosa laudatio à Deo venire dicitur, ac si ab his qui in parte Dei sunt, id est, à fidelibus venire diceretur. Auro igitur ab Aquilone veniente, à Deo formidolosa laudatio prodiit: quia dum claritatem suæ fidei Gentilitas obtulit, multitudo Hebræorum fidelium divina judicia pertimescendo laudavit. Sed quomodo ab Aquilone veniat aurum, quomodo ab his qui sub Deo sunt, formidolosa laudatio erumpat, ipsa nobis historia sacri eloquii ostendit. Scriptum quippe est:

A *Cornelius centurio cohortis, quæ dicitur Italica religiosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper, vidit in visu manifeste, quasi horæ diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Cornelie. At ille intuens eum, timore correptus dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.* Act.10.a
Aurum ergo ab Aquilone venit, dum in conspectu Dei ex Gentibus cum eleemosynis oratio ascendit. Quod cùm Petrus fratribus retulisset, quomodo vel Cornelius Angelum, vel ipse de cælo submitti ad se *Ibid. b*
linteum cum bestiis reptilibus ac volatilibus vidisset, vel quomodo Spiritus sanctus etiam ante baptisma Gentilium corda perfuderit, qui numquam in
B Judæorum mentibus nisi post aquam baptismatis venit, protinus scriptum est: *His auditis tacuerunt, & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus Deus pœnitentiam ad vitam dedit.* Act. 11.c Multitudo ergo fidelium formidolosâ Dei laudem obtulit, quæ salvatis Gentibus, à suo se murmure, dona cælestis gratiæ admirando, compressit. Unde ipse quoque
Petrus miratur, dicens: *In veritate comperi, quòd non est personarum acceptor Deus.* Act. 10.f Sed cùm Gentes fidem suscipiunt, cur ab eis qui jam fideles sunt, formidolosa venire laudatio dicitur, cùm læta venire potiùs quàm formidolosa debuisset? Sed idcirco conversis Gentibus, ab Hebræis jam fidelibus formidolosa laudatio prodiit: quia nimirum justè Judæa repulsa est, dum piè est Gentilitas vocata: & damna suæ repul-
C sionis timuit, dum lucra alienæ vocationis vidit. Unde nos quoque quotidie, dum iniquos quosque ad inopinatam vitæ celsitudinem provehi repentè conspicimus, sub occultis Dei judiciis timendo gaudemus, ne per occulta judicia quosdam Deus qui digni putantur, deserat, qui per hæc ad se eos qui indigni æstimantur, vocat. Sequitur: [*Dignè eum invenire non possumus.*] Et si invenire jam eum possimus, non tamen dignè: quia quidquid in illo sentimus, ex fide est, & non ex specie. Hoc tamen quod jam se invenisse considerat, adjungit, dicens: [*Magnus fortitudine & judicio & justitia, & enarrari non potest.*] Ma-
D gnus quippe est fortitudine, quia fortem adversarium superat, & de domo illius vasa contumeliæ auferens, in misericordiæ vasa permutat. Magnus judicio: quia etsi hîc electos suos per adversa deprimit, eos quandoque in gloria æternæ prosperitatis extollit. Magnus justitia: quia etsi hîc diu tolerat, quan- 1.Tim.2. d
doque tamen reprobos sine termino damnat. Bene autem subditur: [*Et enarrari non potest.*] Qui enim sentiri dignè non valet, quantò minus dici? Sed melius hunc utcumque dicimus, si sub considerationis ejus formidine admirando taceamus. Sequitur.

Quòd Deum contemplari non possunt qui humiles non sunt: & quid sit, quòd David cum reduceret arcam Dei in Hierusalem, nudus saltabat.

CAPUT XXVII.

IDeo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.] Hoc
E loco Eliu viros eos, qui ad intelligentiam sunt fortes, appellat. Et notandum, quòd non ait: Et non audebunt contemplari sapientes; sed, *Qui sibi videntur esse sapientes.* Quibus videlicet verbis peritos quidem, sed arrogantes insinuat. Eliu ergo dum multa fortiter sentit, in locutionis suæ fine se tetigit. Viri namque arrogantes & docti cùm rectè non vivunt, sed tamen recta dicere doctrinæ impulsionibus compelluntur; ipsi damnationis suæ aliquomodo præcones fiunt: quia dum ea quæ agere respuunt, prædicantes insinuant, suis se vocibus damnatos clamant. Contra quos bene per Psalmistam dicitur: *Conversi sunt in arcum perversum.* Arcus quippe per- Psal 77.f
versus ipsum, à quo intenditur, percutit. In dictis

autem suis arrogantium linguæ arcui perverso sunt similes: quia dum contra elationem verba faciunt, in suis auctoribus sagittas figunt. Unde summâ curâ providendum est, ne accepta sapientia cùm ignorantiæ tenebras illuminat, lumen humilitatis tollat, & jam sapientia esse nequeat. Quæ etsi virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscurat. Alia namque sunt bona summa, alia bona media. Bona enim summa sunt, fides, spes, charitas. Quæ cùm veraciter habentur, in malum inflecti non
1. Cor. 12. a b possunt. Bona autem sunt media, prophetia, doctrina, curationum virtus, & cetera: quæ ita inter utrumque sunt posita, ut aliquando per hæc sola æterna patria, aliquando verò gloria terrena requiratur. Medias ergo has virtutes dicimus, quas ad quodcumque mens appetit inclinamus. Quibus perceptis ita uti animus, sicut terrenis divitiis potest. Per terrenas namque divitias alii in gloriæ ostentatione superbiunt, alii erga proximorum indigentiam ministeria pietatis operantur. Cùm per doctrinam igitur atque prophetiam laus exterior quæritur, quasi per corporales divitias terrenæ gloriæ culmen ambitur. Cùm verò doctrina atque prophetia lucrandis animabus impenditur, quasi acceptæ divitiæ egenis fratribus largiuntur. Quia ergo sæpe per ipsa dona, quæ se percipere exultat, à manu dantis incautus animus elongat, vigilanti provisione curandum est, ut & priùs subigantur vitia, & pòst sub circumspectione dona teneantur. Nam si in eis mens incautè se deserit, non per hæc adjuta subvehitur, sed quâsi pro anteactis laboribus remunerata reprobatur. Unde fit etiam, ut accepta virtus dum in usu transitoriæ laudis assumitur, quia vitio militat, virtus non sit. Quia enim origo virtutis humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, in humilitate perdurat. A quâ nimirum si abscinditur, arescit: quia vivificantem se in intimis humorem charitatis perdit. Sed quia per hoc quod ab Eliu dicitur, [*Non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes*;] occulta cordis elatio reprobatur; intueri libet, quanta virtutum munera David perceperat, atque in his omnibus quàm forti se humilitate servabat. Quem enim non extolleret ora
1. Reg. 16. 17. 18. leonum frangere, ursorum brachia dissipare, desperctis prioribus fratribus eligi, reprobato Rege ad regni gubernacula ungi, timendum cunctis uno lapide
2. Reg. 3. c Goliam sternere, à Rege proposita extinctis Allophylis numerosa præputia reportare, promissum tandem regnum percipere, cunctumque Israëliticum popu-
2. Reg. 6. c lum sine ulla contradictione possidere? Et tamen cùm Arcam Dei in Hierusalem revocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, admixtus populis ante Arcam saltat. Et quia coram Arca saltare, ut creditur, vulgi mos fuerat: Rex se in divino obsequio per saltum rotat. Ecce quem Dominus cunctis singulariter prætulit, sese sub Domino & exæquando minimis, & abjecta exhibendo contemnit. Non potestas regni ad memoriam reducitur, non subjectorum oculis saltando vilescere metuit, non se honore prælatum ceteris, ante ejus Arcam qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit vilia vel extrema; ut illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus gesserat fortia. Quid de ejus factis ab aliis sentiatur ignoro: ego David plus saltantem stupeo, quàm pugnantem. Pugnando quippe hostes subdidit: saltando autem coram Domino semetipsum vicit. Quem Michol filia Saül adhuc ex tumore regii generis insana, cùm
Ibid. d humiliatum despiceret, dicens: *Quàm gloriosus fuit hodie rex Israel discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris*; protinus audivit: *Vivit Dominus, quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem*

A *tuum*. Ac paulò pòst ait: *Et ludam, & vilior fiam plus quàm factus sum, eroque humilis in oculis meis.* Ibid.
Ac si apertè dicat: Vilescere coram hominibus appeto; quia servare me coram Domino ingenuum per humilitatem quæro. Sunt verò nonnulli, qui de semetipsis humilia sentiunt: quia in honoribus positi nil se esse nisi pulverem favillamque perpendunt, sed tamen coram hominibus despecti apparere refugiunt, & contra hoc quod de se interiùs cogitant, quasi rigida exteriùs venustate palliantur. Et sunt nonnulli, qui viles videri ab hominibus appetunt, atque omne quod sunt, dejectos se exhibendo con-
B temnunt: sed tamen apud se introrsus quasi ex ipso merito ostensæ vilitatis intumescunt, & tantò magis in corde elati sunt, quantò ampliùs in specie elationem premunt. Quæ utraque unius elationis bella, magna David circumspectione deprehendit, mira virtute superavit. Quia enim de semetipso intus humilia sentiens, honorem exteriùs non quærit, insinuat, dicens: *Ludam & vilior fiam*. Et quia per hoc Ibid.
quòd vilem se exteriùs præbuit, nequaquam interiùs intumescit, adjungit: *Eroque humilis in oculis meis*, ac si dicat: Qualem me exteriùs despiciens exhibeo, talem me & interiùs attendo. Quid ergo acturi sunt
quos doctrina elevat, si David ex carne sua venturum Redemptorem noverat, ejusque gaudia pro- Ps. 131. c
phetando nunciabat, & tamen in semetipso cervi-
C cem cordis valida discretionis calce deprimebat, dicens: *Eroque humilis in oculis meis?* Bene ergo per Eliu dicitur: [*Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.*] Contemplari enim Dei sapientiam non possunt, qui sibi sapientes videntur: quia tantò ab ejus luce longè sunt, quantò apud semetipsos humiles non sunt: quia in eorum mentibus dum tumor elationis crescit, aciem contemplationis claudit; & unde se lucere præ ceteris æstimant, inde se lumine veritatis privant. Si igitur veraciter sapientes esse, atque ipsam sapientiam contemplari appetimus, stultos nos humiliter cognoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam, discamus laudabilem fatuitatem.
Hinc quippe scriptum est: *Stulta mundi elegit Deus,* 1. Cor. 1. d
D *ut confundat sapientes*. Hinc rursum dicitur: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo stultus fiat, ut sit sapiens.* Ibid.
Hinc Evangelicæ historiæ verba testantur, quia Zachæus cùm videre præ turba nihil posset, sycomori arborem ascendit, ut transeuntem Dominum cerneret. Sycomorus quippe ficus fatua dicitur. Pusillus itaque Zachæus sycomorum subiit, & Do- Luc. 19.
minum vidit: quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt, ipsi Dei sapientiam subtiliter contemplantur. Pusillitatem namque nostram ad videndum Dominum turba præpedit: quia infirmitatem humanæ mentis, ne lucem veritatis intendat, curarum sæcularium tumultus premit. Sed prudenter sycomorum ascendimus, si providè eam quæ divinitus præcipitur, stultitiam mente tenemus. Quid enim in hoc mundo stultius, quàm amissa non quærere, possessa
E rapientibus relaxare, nullam pro acceptis injuriis injuriam reddere, immo & adjunctis aliis patientiam præbere? Quasi enim sycomorum nos ascendere Dominus præcipit, cùm dicit: *Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.* Et rursum: *Si quis te percusserit in* Luc. 6. d
dextram maxillam, præbe illi & alteram. Per sycomorum Dominus transiens cernitur: quia per hanc Matt. 5. f
sapientem stultitiam etsi necdum ut est solidè, jam tamen per contemplationis lumen Dei sapientia quasi in transitu videtur. Quam juxta Eliu verba videre nequeunt, qui sibi sapientes esse videntur: quia ad conspiciendum Dominum in elata cogitationum suarum turba deprehensi, adhuc sycomori arborem non invenerunt.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB,
LIBER VIGESIMVS OCTAVVS

CAPUT PRIMUM.

POST damna rerum, post funera pignorum, post vulnera corporis, post verba malè suadentis uxoris, post contumelioſa dicta conſolantium, post ſuſcepta fortiter jacula tot dolorum, de tanta virtute conſtantiæ laudandus à judice beatus Job fuerat, ſi jam de præſenti ſæculo eſſet evocandus. At poſtquam hîc adhuc duplicia recepturus eſt, poſtquam ſaluti priſtinæ reſtituitur, ut rebus redditis diutiùs utatur, ne per elationis gladium ipſa illum ſua victoria ſternat, debet omnipotens Deus increpare per diſtrictam juſtitiam quem ſervat ad vitam. Quid enim pejus plerumque animam quàm conſciâ virtus interficit? Quæ illam dum conſideratione ſua inflat, à plenitudine veritatis evacuat: & dum ſe ad percipienda præmia ſufficere ſuggerit, eam à meliorationis intentione diſtendit. Juſtus igitur Job ante flagella extitit, ſed juſtior poſt flagella permanſit: & laudatus antea Dei voce, poſtmodum crevit ex verbere. Profectò velut tuba ductilis ex percuſſione producta, in laudem Dei tantò altiùs elevatus eſt, quantò majori caſtigatione percuſſus. Sed humiliandus erat iſte, qui proſtratus ulceribus, ſic virtutibus ſtabat. Humiliandus erat, ne tam robuſtiſſimum pectus elationis tela confoderent, quod conſtabat certè quia & illata vulnera non viciſſent. Requirendus nimirum fuit homo, cuius debuiſſet comparatione ſuperari. Sed quid eſt quod de eo voce Domini dicitur: *Vidiſti ſervum meum Iob, quod non ſit ei ſimilis vir ſuper terram?* Cujus ergo comparatione poterat vinci, de quo Deo atteſtante dicitur, quia nullius hominis comparatione poſſit æquari? Quid itaque agendum eſt, niſi ut ex perſona ſua ipſe Dominus ſuas illi virtutes narret, & dicat ei: [*Numquid producis luciferum in tempore ſuo, & veſperum ſuper filios terræ conſurgere facis?*] Et iterum: [*Numquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia tenebroſa vidiſti?*] Vel certè: [*Numquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo, & oſtendiſti auroræ locum ſuum?*] Quis verò iſta, niſi Dominus poteſt? Et tamen interrogatur homo, ut cognoſcat quia iſta non poteſt: quatenus vir qui tam immenſis virtutibus crevit, & nullius hominis exemplo vincitur, ne extolli debeat, Dei comparatione ſuperetur. Sed ô quàm potenter erigitur, qui tam ſublimiter humiliatur! O quanta eſt hominis victoria, ex Dei comparatione perdidiſſe! O quantò hominibus major eſt, qui teſtimoniis convincitur Deo minor! Multùm quippe potens eſt, qui tali interrogatione oſtenditur, quia potens non eſt. Sed quia ad obſcura nimis diſſerenda ducimur, ad ejuſdem textus jam verba veniamus.

Iob. 1. b & 2. a

A

B

CAP. XXXVIII. *RESpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit: Quis eſt iſte involvens ſententias ſermonibus imperitis? Accinge ſicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & reſponde mihi: Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi ſi habes intelligentiam. Quis poſuit menſuras eius, ſi noſti? vel quis tetendit ſuper eam lineam? Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? Aut quis dimiſit lapidem angularem eius, cùm me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei? Quis concluſit oſtiis mare, quando erumpebat quaſi de vulva procedens, cùm ponerem nubem veſtimentum eius, & caligine illud quaſi pannis infantiæ obvolverem? Circumdedi illud terminis meis, & poſui vectem & oſtia, & dixi: Hucuſque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Numquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo, & oſtendiſti auroræ locum ſuum? Numquid tenuiſti concutiens extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea? Reſtituetur ut lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut veſtimentum. Auferetur ab impiis lux ſua, & brachium excelſum confringetur. Numquid ingreſſus es profundum maris, & in noviſſimis abyſſi deambulaſti? Numquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia tenebroſa vidiſti? Numquid conſideraſti latitudinem terræ? Indica mihi ſi noſti omnia, in qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus ſit: ut ducas unumquodque ad terminos ſuos, & intelligas ſemitas domus eius. Sciebas tunc, quòd naſciturus eſſes, & numerum dierum tuorum noveras? Numquid ingreſſus es theſauros nivis, aut theſauros grandinis aſpexiſti, quæ præparavi in tempus hoſtis, in diem pugnæ & belli? Per quam viam ſpargitur lux, dividitur æſtus ſuper terram? Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum, & viam ſonantis tonitrui, ut plueret ſuper terram abſque homine in deſerto, ubi nullus mortalium commoratur, ut impleret inviam & deſolatam, & produceret herbas virentes? Quis eſt pluviæ pater? vel quis genuit ſtillas roris? De cujus utero egreſſa eſt glacies, & gelu de cælo quis genuit: In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, & ſuperficies abyſſi conſtringitur. Numquid coniungere valebis micantes ſtellas Pleiades, aut gyrum Arcturi poteris diſſipare? Numquid producis luciferum in tempore ſuo, & veſperum ſuper filios terræ conſurgere facis? Numquid noſti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra? Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum*

operiet te: Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi, Adsumus? Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarrabit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire faciet? Quando fundabatur pulvis in terram, & glebæ compingebantur? Numquid capies leænæ prædam, & animam catulorum eius implebis, quando cubant in antris, & in specubus insidiantur? Quis præparat corvo escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes eo quòd non habeant cibos.

Quibus modis hominibus loquatur Deus.

CAPUT II.

2. RESPONDENS autem Dominus Iob de turbine, dixit.] Notandum video, quia si sano atque incolumi loqueretur, ex tranquillitate Dominica locutio sancta diceretur: sed quia flagellato loquitur, de turbine locutus fuisse describitur. Aliter enim Dominus servis suis loquitur, cùm eos intrinsecus per compunctionem provehit; aliter cùm per districtionem ne extollantur premit. Per blandam enim locutionem Domini, amanda dulcedo ejus ostenditur; per terribilem verò, potestas ejus metuenda monstratur. In illa persuadetur animæ ut proficiat; in ista reprimitur quæ proficit. In illa discit quod appetat; in ista quod metuat. Per illam dicit: *Gaude & lætare filia Sion, quia ecce venio, & habitabo in medio tui*; per istam dicitur: *Dominus in tempestate veniet, & in turbine via ejus.* Blandus quippe est, qui ut in medio inhabitet venit. Cùm verò se per tempestatem & turbinem insinuat, nimirum quæ tangit corda perturbat; atque ad edomandam elationem se exerit, quando potens & terribilis innotescit. Sciendum præterea est, quia duobus modis locutio divina distinguitur. Aut per semetipsum namque Dominus loquitur, aut per creaturam angelicam ejus ad nos verba formantur. Sed cùm per semetipsum loquitur, sola nobis vis internæ inspirationis aperitur. Cùm per semetipsum loquitur, de verbo ejus sine verbis ac syllabis cor docetur: quia virtus ejus intima quadam sublevatione cognoscitur. Ad quam mens plena suspenditur, vacua gravatur. Pondus enim quoddam est, quod omnem animam quam replet, levet. Incorporeum lumen est, quod & interiora repleat, & repleta exteriùs circumscribat. Sine strepitu sermo est, qui & auditum aperit, & habere sonitum nescit. Quod enim de adventu sancti Spiritus scriptum est: *Factus est repente de cælo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes, & apparuerunt illis dispertitæ linguæ quasi ignis, seditque supra singulos eorum*: per ignem quidem Dominus apparuit, sed per semetipsum locutionem interiùs fecit. Et neque ignis Deus, neque ille sonitus fuit; sed per hoc quod exteriùs exhibuit, expressit hoc quod interiùs gessit. Quia enim discipulos & zelo succensos, & verbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas ostendit. In significatione igitur admota sunt elementa, ut ignem & sonitum sentirent corpora, igne verò invisibili, & voce sine sonitu docerentur corda. Foris ergo fuit ignis qui apparuit, sed intus qui scientiam dedit. Et cùm reginæ Candacis eunuchus currui præsidens iter carperet, atque Esaiam non intelligens in manibus haberet, in corde nimirum spiritus Philippo dixerat: *Adjunge te ad currum.* Et cùm ad evocandum Petrum timentes Deum milites Cornelius direxisset, in mente proculdubio à spiritu Petrus audivit: *Ecce tres viri quærunt te, surge itaque, descende & vade cum eis.* Spiritum enim Dei quasi quædam nobis verba dicere, est occulta vi ea quæ agenda sunt, intimare, & cor hominis ignarum, non adhibito strepitu & tarditate sermonis, peritum repente de abscondi-tis reddere. Nam quia auditus ea quæ ad se fiunt, non simul omnia dicta comprehendit, quippe qui & causas per verba, & particulatim verba per syl-

Zach. 2. c
Esai. 66. c
Act. 2. a
Act. 8. c
Act. 10. e

labas percipit; visus autem noster in eo quòd se dirigit, totum subitò & simul apprehendit; Dei locutio ad nos intrinsecus facta videtur, potiùs quàm audiatur: quia dum semetipsum sine mora sermonis insinuat, repentina luce nostræ ignorantiæ tenebras illustrat. Unde & Baruch Neriæ filius cùm requisitus exponeret, quemadmodum verba Hieremiæ prophetantis audisset, ait: *Ex ore suo loquebatur quasi legens, & ego scribebam.* Qui enim legens loquitur, aliò intendit, sed aliò verbum facit; quia quod videt dicit. Prophetæ ergo Dei quia ejus verba vident potiùs in corde, quàm audiunt, quasi legentes loquuntur. Cùm verò per Angelum voluntatem suam Dominus indicat, aliquando eam verbis, aliquando rebus demonstrat, aliquando simul verbis & rebus, aliquando imaginibus cordis oculis ostensis, aliquando imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aëre assumptis, aliquando cælestibus substantiis, aliquando terrenis; aliquando simul terrenis & cælestibus. Nonnumquam verò etiam per Angelum humanis cordibus ita loquitur Deus, ut ipse quoque Angelus mentis obtutibus præsentetur. Verbis namque per Angelum loquitur Deus, cùm nil in imagine ostenditur, sed supernæ verba locutionis audiuntur, sicut dicente Domino: *Pater, clarifica filium tuum, ut & filius tuus clarificet te*; protinus respondetur: *Clarificavi, & iterum clarificabo.* Neque enim Deus, qui sine tempore vi impulsionis intimæ clamat, in tempore per suam substantiam illam vocem edidit, quam circumscriptam tempore per humana verba distinxit: sed nimirum de cælestibus loquens, verba sua quæ ab hominibus audiri voluit, rationali creatura administrante formavit. Aliquando rebus per Angelos loquitur Deus, cùm nil verbo dicitur, sed ea quæ futura sunt, assumpta de elementis imagine nunciantur: sicut Ezechiel nil verborum audiens, electri speciem in medio ignis vidit; ut videlicet dum solam speciem aspiceret, quæ essent in novissimis ventura sentiret. Electrum quippe ex auri argentique metallo miscetur, in qua permixtione argentum quidem clarius redditur, sed tamen fulgor auri temperatur. Quid ergo in electro, nisi mediator Dei & hominum demonstratur? Qui dum semetipsum nobis ex divina atque humana natura composuit, & humanam per Deitatem clariorem reddidit, & divinam per humanitatem nostris aspectibus temperavit. Quia enim virtute divinitatis ejus tot miraculis humanitas fulsit, ex auro crevit argentum: & quòd per carnem Deus cognosci potuit, quòdque per carnem tot adversa toleravit, quasi ex argento temperatum est aurum. Quod bene & in medio ignis ostenditur: quia incarnationis ejus mysterium subsequentis judicii flamma comitatur. Scriptum quippe est: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit filio.* Aliquando per Angelos verbis simul & rebus loquitur Deus, cùm quibusdam motibus insinuat hoc, quod sermonibus narrat. Neque enim Adam post culpam in divinitatis substantia * videre Dominum potuit, sed increpationis verba per Angelum audivit, de quo scriptum est: *Cùm audisset vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi.* Quid est enim quòd post peccatum hominis in paradiso Dominus jam non stat, sed deambulat, nisi quòd irruente culpa se à corde hominis motum demonstrat? Quid est quòd ad auram post meridiem, nisi quòd lux ferventior veritatis abscesserat, & peccatricem

Hierem. 36. d
Ioan. 17. a
Ezech. 1. b
Idem hom. 2. in Ezeb.
Ioan. 5. d
3.
* al. audire.
Gen. 8. b

animam culpæ suæ frigora constringebant? Increpavit ergo Adam deambulans, ut cæcis mentibus nequitiam suam non solùm sermonibus, sed etiam rebus aperiret: quatenus peccator homo & per verba quod fecerat audiret, & per deambulationem amisso æternitatis statu, mutabilitatis suæ inconstantiam cerneret, & per auram fervore charitatis expulso, torporem suum animadverteret, & per declinationem solis cognosceret quòd ad tenebras propinquaret. Aliquando imaginibus cordis oculis
4. Gen 28. c ostensis per Angelos loquitur Deus, sicut Jacob
Act. 16. b subnixam cælo scalam dormiens vidit: sicut Petrus linteum reptilibus ac quadrupedibus plenum in ecstasi raptus aspexit: qui nisi incorporeis oculis hæc cerneret, in ecstasi non fuisset: sicut Paulo in visio-
Act. 16. b ne noctis vir Macedo apparuit, qui transire eum in Macedoniam rogavit. Aliquando imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aëre assumptis
Gen. 18. a per Angelos loquitur Deus, sicut Abraham non solùm tres viros videre potuit, sed etiam habitaculo terreno suscipere, & non solùm suscipere, sed eorum usibus etiam cibos adhibere. Nisi enim Angeli quædam nobis interna nunciantes ad tempus ex aëre corpora sumerent, exterioribus profectò nostris obtutibus non apparerent: nec cibos cum Abraham caperent, nisi propter nos solidum aliquid ex cælesti elemento gestarent. Nec mirum, quòd illic ipsi qui suscepti sunt, modò Angeli, modò Dominus vocantur: quia Angelorum vocabulo exprimuntur qui exteriùs ministrabant, & appellatione Domini ostenditur qui eis interiùs præerat: ut per hoc præsidentis imperium, & per illud clarescret officium
5. ministrantium. Aliquando cælestibus substantiis per Angelos loquitur Deus, sicut baptizato Domino
Matt. 3. d scriptum est, quia de nube vox sonuit, dicens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Aliquando terrenis substantiis per Angelos loquitur
Num. 22. e Deus; sicut cùm Balaam corripuit, in ore asinæ humana verba formavit. Aliquando simul & terrenis & cælestibus substantiis per Angelos loquitur
Exod. 3. a Deus; sicut ad Moysen in monte cùm jussionis suæ verba edidit, ignem rubumque sociavit, atque aliud superiùs, aliud inferiùs junxit. Quod tamen tunc solùm agitur, cùm ex ipsa aliquid conjunctione significatur. Nam per succensum rubum Moysen alloquens, quid aliud ostendit, nisi quòd ejus populi ductor fieret, qui & legis flammam perciperet, & tamen peccati spinam nequaquam vitaret? vel quòd ex illo populo exiret, qui in igne Deitatis carnis no-
* al. accipe-ret stræ dolores quasi rubi spinas * susciperet, & inconsumptam humanitatis nostræ substantiam, etiam in ipsa divinitatis flamma servaret? Nonnumquam verò humanis cordibus etiam per Angelos Deus, secreta eorum præsentia, virtutem suæ aspirationis
Zach. 1. b infundit. Unde & Zacharias ait: *Et dixit ad me Angelus, qui loquebatur in me.* Dum ad se quidem, sed in se tamen loqui Angelum dicit, liquidò ostendit, quòd is qui ad ipsum verba faceret, per corpoream speciem extra non esset. Unde & paulò pòst
Ibid. subdidit: *Et ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur.* Sæpe enim non exteriùs apparent, sed sicut sunt angelici spiritus, voluntatem Dei Prophetarum sensibus innotescunt, atque eos ad sublimia sublevant, & quæque in rebus futura sunt, in causis originalibus præsentia demonstrant. Humanum namque cor ipso carnis corruptibilis pondere gravatum, hanc ipsam corpulentiam suam quasi obicem sustinens, interna non penetrat, & grave exteriùs jacet; quia levantem manum interiùs non habet. Unde fit, sicut dictum est, ut Prophetarum sensibus ipsa ut est subtilitas angelicæ virtutis appareat, eorumque mens quò subtili spiritu tangitur, levetur; & non jam pigra torpensque in imis jaceat, sed repleta intimis afflatibus, ad superna conscendat, atque inde quasi de quodam rerum vertice, quæ in-

A fra se ventura sunt, videat. Sed ne quis in prædictis Zachariæ verbis Angeli designatum nomine vel Patrem, vel Filium, vel Spiritum sanctum putet, si textum Scripturæ sacræ considerat, quod sentit velociter emendat, quæ numquam Patrem, numquam Spiritum sanctum, & non nisi per incarnationis suæ prædicationem Filium Angelum vocat. Unde & in ejusdem Zachariæ verbis apertè ostendi- Zach. 2.
B tur, quòd in illo verè Angelus, id est, creatura b
loqueretur, cùm diceretur: *Et ecce Angelus qui* Ibid.
loquebatur in me, egrediebatur. Statimque subjungitur: *Et alius Angelus egrediebatur in occursum ejus, & dixit ad eum: Loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem.* Non est itaque Deus Angelus qui mittitur, cui verba ab
3. Dio. Angelo, quæ dicere debeat, jubentur. Sed quia in
C conspectu conditoris angelica ministeria ordinata, nys. de cælibier c. 6. 7. 8. graduum positione distincta sunt, ut & pro communi felicitate beatitudinis opificem suum simul videntes gaudeant, & tamen pro dispositione dignitatis aliis alij subministrent, ad Prophetam Angelus Angelum mittit, & quem secum de Deo gaudere communiter conspicit, & docet, & dirigit: quia eum & per superiorem scientiam virtute cognitionis, & per præstantiorem gratiam culmine potestatis excedit. Hæc igitur dicta sunt, ut quibus modis loquatur Deus hominibus demonstraretur. Cùm verò beato Job respondisse Dominus de turbine dicitur, utrum per semetipsum, an ei per Angelum sit locutus, ambigitur. Potuerunt quippe per Angelum commotiones aëris fieri, & hæc ei quæ subjuncta sunt, per eum verba mandari. Rursumque potuit & exteriùs Angelus in turbine aërem excutere, & tamen interiùs per semetipsum Dominus vim suæ sententiæ cordi ejus sine verbis insonare; ut credatur quòd dicta Dominica quæ sequuntur, ipse jam per verba protulit, qui repletus Deo, hæc sine verbis audivit.

Quòd arrogantes Deus se nescire dicit, cùm improbat.

CAPUT III.

ITAQUE dicitur: [*Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis?*] Sicut & superiori parte jam diximus, prima exprobratio est talis in-
D terrogatio, qua dicitur: [*Quis est iste?*] Eliu enim 73
arroganter locutus fuerat. Et, quis est iste, non dicimus, nisi de eo utique quem nescimus. Scire autem Dei, approbare est: nescire, reprobare. Unde quibusdam quos reprobat, dicit: *Nescio vos unde* Luc. 13. f *sitis; discedite à me omnes operarij iniquitatis.* Quid est ergo de hoc arrogante requirere, *Quis est iste?* nisi apertè dicere, Ego arrogantes nescio, id est, eorum vitam in sapientiæ meæ arce non approbo? Quia dum laudibus humanis inflantur, à vera gloria æternæ retributionis inanescunt. In eo verò quod ait, [*sententias,*] & non addidit quales, bonas utique accipimus: quas quidem imperitis asserit sermonibus involutas, quia cum verbis jactantiæ fuerant prolatæ. Imperitiæ quippe vitium est, rectum
E non rectè sapere, id est, cœleste donum ad appetitum terrenę laudis inclinare. Sicut enim sępe contingit, ut & bona malè, & mala bene proferantur; ita Eliu arrogans recta non rectè protulit, quia humiles in Dei defensione sententias non humiliter dixit. Unde & eorum, qui intra catholicam Ecclesiam inani glorię student, non immeritò typum tenet: qui dum se prę ceteris peritos credunt, divino judicio de imperitia redarguuntur; quia sicut Apostolus ait: *Si quis se existimat scire aliquid, nondum* 1. Cor. 8. d *cognovit quemadmodum oporteat eum scire.* Quia enim prima stultitia Angeli, elatio cordis fuit; vera sapientia efficitur hominis, humilitas suę æstimationis. Quam quisquis vel magna sapiendo deserit, eo

ipso vehementer despipit, quò semetipsum nescit. Unde Eliu & sententias protulit, & imperitis sermonibus involutas: quia & de Deo rectum quod diceret noverat, & tamen de semetipso dicta illius elatio stulta infatuabat. Hoc itaque despecto, ad eruditendum Job verba vertuntur, ac dicitur.

Quòd res perfectæ virtutis sit non esse castum tantùm corpore, sed etiam mente.

CAPUT IV.

Accinge sicut vir lumbos tuos.] Scriptura sacra viros vocare consuevit, qui nimirum vias Domini fortibus & non dissolutis gressibus sequuntur. Unde per Psalmistam dicitur: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum.* Unde Paulus ait: *Remissas manus & dissoluta genua erigite.* Unde & sapientia in Proverbiis dicit: *O viri, ad vos clamito.* Ac si apertè diceret: Ego non feminis, sed viris loquor: quia hi qui fluxa mente sunt, mea verba percipere nequaquam possunt. Lumbos verò accingere, est vel in opere luxuriam, vel in cogitatione * refrænare. Delectatio namque carnis in lumbis est. Unde & sanctis prædicatoribus dicitur: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes.* Per lumbos enim luxuria, per lucernas autem bonorum operum claritas designatur. Jubentur ergo lumbos accingere, & lucernas tenere. Ac si apertè audiant: Priùs in vobismetipsis luxuriam restringite, & tunc de vobis aliis bonorum operum exempla monstrate. Sed cùm beatum Job tanta præditum castitate noverimus, cur ei post tot flagella dicitur: [*Accinge sicut vir lumbos tuos;*] id est, sicut fortis restringe luxuriam: nisi quia alia est luxuria carnis, qua castitatem corrumpimus; alia verò luxuria cordis est, qua de castitate gloriamur? Dicitur ergo ei: [*Accinge sicut vir lumbos tuos;*] ut qui priùs luxuriam corruptionis vicerat, nunc luxuriam restringat elationis: ne de patientia, vel castitate superbiens, tantò pejus intus ante Dei oculos luxuriosus existeret, quantò magis ante oculos hominum & patiens & castus appareret. Unde bene per Moysen dicitur: *Circumcidite præputia cordis vestri*; id est, postquam luxuriam à carne extinguitis, etiam superflua cogitationum resecate. Sequitur.

Pſ. 30. d
Heb. 12. c
Prov. 8. a
* al. laudis appetitum
Sup. lib. 13. c. 6. & infra lib. 32. c. 11.
Luc. 12. e
Deut. 10. d

Quibus modis Deus hominem interroget.

CAPUT V.

Interrogabo te, & responde mihi.] Tribus modis nos conditor noster interrogare consuevit, cùm aut flagelli districtione nos percutit, & quanta nobis insit, vel desit patientia ostendit: aut quædam quæ nolumus præcipit, & nostram nobis obedientiam, vel inobedientiam patefacit: aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abscondit, & nobis mensuram humilitatis nostræ innotescit. Flagello namque interrogat, cùm mentem bene sibi per tranquillitatem subditam, afflictionibus pulsat, sicut idem Job & laudatur attestatione judicis, & tamen ictibus conciditur percussoris, ut ejus patientia tantò veriùs clarescerat, quantò inquisita duriùs fuisset. Præcipiendo autem dura nos interrogat: sicut Abraham terram suam jubetur egredi, & pergere quò nesciebat: in montem unicum filium ducere, & quem ad consolationem senex acceperat, immolare. Cui nimirum ad interrogationem bene respondenti, id est, ad jussionem obedienti dicitur: *Nunc cognovi quia times Deum.* Vel sicut scriptum est: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum.* Tentare quippe Dei, est magnis nos jussionibus interrogare. Scire quoque ejus, est nostram obedientiam nosse nos facere. Aperiendo verò nobis quædam, atque claudendo quædam, nos interrogat Deus, sicut per Psalmistam dicitur: *Palpebræ*

Iob. 2. b
Gen. 12. a
Gen. 22. a
Ibid.
Deut. 13. d
8.
Pſ. 10. b

A *ejus interrogant filios hominum.* Palpebris quippe apertis cernimus, clausis nihil videmus. Quid ergo per palpebras Dei, nisi ejus judicia accipimus? Quæ juxta aliquid clauduntur hominibus, & juxtà aliquid referantur, ut homines qui se nesciunt, sibimetipsis innotescant: quatenus dum quædam intelligendo comprehendunt, quædam verò cognoscere omnino non possunt, eorum corda sese latenter inquirant, si illos divina judicia vel clausa non stimulant, vel aperta non inflant. Hac enim interrogatione Paulus probatus est, qui post perceptam internam sapientiam, post aperta claustra paradisi, post ascensum tertij cæli, post supernæ locutionis mysteria, adhuc dicit: *Ego me non arbitror comprehendisse.* Et rursum: *Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus.* Et rursum: *Non quia sufficientes sumus aliquid cogitare à nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est.* Apertis ergo palpebris Dei interrogatus Paulus rectè respondit: qui & superna secreta attigit, & tamen in humilitate cordis humiliter stetit. Qui rursum cùm secreta Dei judicia de repulsione Judæorum, & Gentium vocatione discuteret, atque ad ea pervenire non posset, quasi clausis Dei palpebris interrogatus est. Sed rectum valde responsum reddidit, qui Deo se in ipsa sua ignorantia scienter inclinavit, dicens: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Ecce enim absconsis mysteriis quasi clausis palpebris inquisitus placita ac recta respondit, qui secreti aditum pulsans, quia per cognitionem intromitti ad interiora non valuit, per confessionem ante januas humilis stetit; & quod intus comprehendere non potuit, foris timendo laudavit. Unde nunc quoque beatus Job post interrogationem verberis, discutitur interrogatione sermonis, ut quæ sint superna consideret; quæ dum minimè comprehendit, ad semetipsum redeat, & quàm sit juxta nihilum in supernorum comparatione, cognoscat. Audiat itaque: [*Interrogabo te, & responde mihi.*] Ac si apertiùs dicatur: Verbis meis ad sublimia consideranda te excito, & dùm ea quæ super te sunt, nescire te perspicis, tibimetipsi te notiorem reddo. Tunc enim mihi verè respondes, si quæ ignoras intelligis. Sequitur.

Philip. 3. e
1. Cor. 15.
1. Cor. 3. b
Rom. 11. d
B
C
D

Quòd fundator mundi sit Deus, & mensuram & lineas super eum ponat, cùm dividens singulis prout vult, constituit ut non pro suo nutu, sed secundum mensuram donationis ejus quisque proficiat.

CAPUT VI.

Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi si habes intelligentiam. Quis posuit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases illius solidatæ sunt?] Ecce omnia quasi de mundi origine, narratione historica contexuntur. Repente verò subjungitur quod non de mundi, sed de Ecclesiæ dictum conditione videatur. Nam dicitur: [*Aut quis dimisit lapidem angularem ejus?*] Per hoc enim quod non in mundi origine factum est, & illud superiùs ostenditur, quia de mundi origine dictum non est. Idcirco namque rebus planis ac patentibus obscura quædam ac dissona permiscentur, ut per hoc quod ab intellectu litteræ discrepat, & illud inquiratur mysticè quod dictum juxta litteram sonat. Namque sicut aliis apertis rebus alia clausa cognoscimus; ita aliis clausis compellimur & illa altiori intellectu pulsare, quæ aperta credebamus. Dicat ergo: [*Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ.*] In Scriptura sacra quid aliud fundamenta, quàm prædicatores accipimus?

E
9.

Quos dum primos Dominus in sancta Ecclesia posuit, tota in eis sequentis fabricæ structura surrexit. Unde & sacerdos cùm tabernaculum ingreditur, duodecim lapides portare in pectore jubetur: quia videlicet semetipsum pro nobis sacrificium offerens pontifex noster, dum fortes in ipso exordio prædicatores exhibuit, duodecim lapides sub capite in prima sui corporis parte portavit. Sancti itaque Apostoli & pro prima ostensione ornamenti lapides sunt in pectore, & pro prima soliditate ædificij in solo fundamenta. Unde David Propheta cùm sanctam Ecclesiam in sublimibus Apostolorum mentibus poni ædificarique conspiceret: *Fundamenta ejus, inquit, in montibus sanctis.* Cùm verò in sacro eloquio non fundamenta, sed singulari numero fundamentum dicitur, nullus alius nisi ipse Dominus designatur, per cujus divinitatis potentiam, nutantia infirmitatis nostræ corda solidantur. De quo & Paulus ait: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus.* Ipse quippe fundamentum fundamentorum est: quia & origo est inchoantium, & constantia robustorum. Quia igitur fundamenta nostra sunt hi, qui iniquitatum nostrarum pondera portaverunt: de beatus Job in superbia de virtutum suarum potentia sublevetur, in ipsa Dominici prima parte sermonis de sanctorum prædicatorum commemoratione discutitur: ut quantò illos admirabiles venire conspiceret, tantò in eorum comparatione de se viliùs æstimaret. Quod idcirco à Domino jam quasi præteritum describitur: quia quidquid foris futurum est in opere, intus jam factum est in prædestinatione. Dicitur itaque ei: [*Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?*] Ac si apertè diceretur: Virtutem fortium considera, meque eorum ante sæcula auctorem pensa: & cùm eos, quos in tempore condidi, mirabiles suspicis, perpende quantùm mihi subdi debeas, quem auctorem mirabilium sine tempore esse cognoscis. Sequitur: [*Indica mihi si habes intelligentiam, quis posuit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?*] Mensurarum lineæ in terrarum partitione tenduntur, ut dimensionis æquitas ex ipsa linearum tensione teneatur. In carne autem Dominus ad Ecclesiam veniens, mensuras terræ lineis mensus est; quia fines Ecclesiæ occulti judicij subtilitate distinxit. Hujus terræ occultæ mensuræ, vel lineæ tendebantur, quando prædicatores sancti agente Spiritu in alias partes mundi vocabantur, ut irent; ab aliis verò partibus arcebantur, ne accederent. Paulus namque Apostolus cùm Macedoniæ prædicare negligeret, per visum illi apparuit vir Macedo, qui diceret: *Transiens in Macedoniam adjuva nos.* At contrà, sicut scriptum est: *Tentabant Apostoli ire in Asiam, & non permisit eos Spiritus Iesu.* Dum ergo prædicatores sancti & vocantur ad Macedoniam, & ab Asia prohibentur; ista occultarum mensurarum linea illic ducta est, hinc reducta. Illic tenditur, ut Macedonia intra sanctæ Ecclesiæ spatia colligatur: hinc attrahitur, ut extra fines fidei Asia relinquatur. Erant quippe tunc in ea qui colligendi non erant: quibus juxta meritum suum perditis, jam nunc Asia intra mensuras Ecclesiæ Deo largiente suscepta est. Intra has ergo mensuras sunt omnes electi: extra has omnes reprobi, etiam si intra fidei limitem esse videantur. Unde & in Apocalypsi scriptum est: *Atrium quod foris templum est, ejice foras; & ne metiaris illud.* Quid enim aliud atrium, quàm latitudinem significat vitæ præsentis? Et rectè foris templum sunt, qui per atrium designantur: atque ideo metiendi non sunt, quia angusta est porta quæ ducit ad vitam: & latitudo vitæ pravorum non admittitur ad mensuras & regulas electorum. Istæ spiritales lineæ occulto judicio tendebantur, quando cuidam dicenti: *Magister, sequar te quocumque ieris;* ejusdem magistri voce responsum est: *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Istæ mensuræ & lineæ tendebantur, cùm cuidam dicenti; *Domine, permitte me primùm ire sepelire patrem meum;* ejusdem magistri voce responsum est: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, annuncia regnum Dei.* Ecce alius secuturum se promittit, & repellitur: alius relaxandum se postulat, & retinetur. Unde hoc, nisi quia super occulta cordis spatia supernorum judiciorum lineæ tendebantur, ut & hunc intus incomprehensibiles mensuræ constringerent, & ille foris non injustè remaneret? Sed cùm nullus nesciat, quia Deus has occultorum judiciorum lineas tendat, cur ad Job dicitur: [*Indica mihi si habes intelligentiam, quis posuit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?*] An idcirco requiritur, ut quod nosse, sed tamen prætermittere poterat, memoretur; quatenus pondus secretorum Dei sollicitiùs penset: * dispensationem videlicet hominis non in humanis viribus, sed in manu consistere conditoris: ut dum considerat invisibiliter ista quis agat, suæ virtuti nihil tribuat; nec jam de se audeat aliquid, cùm Dei judicia occulta formidat: sed perpendens desuper mensuras & lineas incomprehensibiliter tensas, tantò magis in humilitate formidinis consistat, quantò magis pendere videt omnia in potestate mensoris. Sequitur: [*Super quo bases illius solidatæ sunt?*] Quid aliud hujus terræ bases, quàm sanctæ Ecclesiæ doctores accipimus? In basibus quippe columnæ, in columnis autem totius fabricæ pondus erigitur. Non ergo immeritò doctores sancti basium nomine designantur: quia dum recta prædicant, & prædicationi suæ vivendo concordant, omne pondus Ecclesiæ fixa morum suorum gravitate sustentant; asperas ab infidelibus tentationes ferunt: & quæque in præceptis Dei velut difficilia à fidelibus formidantur, exemplis operum facilia ostendunt. Unde & bene cùm in typo Ecclesiæ tabernaculum figeretur, ad Moysen dicitur: *Facies columnas quatuor, & bases earum vesties argento.* In argento enim quid aliud quàm claritas divini sermonis accipitur? sicut scriptum est: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.* Bases ergo argento vestitæ quatuor columnas tabernaculi sustinent, quia prædicatores Ecclesiæ divino eloquio decorati, ut * cunctis se exemplum præbeant, quatuor Evangelistarum dicta & ore & operibus portant. Possunt per bases etiam Prophetæ signari: qui dum primi apertè de Dominica incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases eos conspicimus à fundamento consurgere, & superpositæ fabricæ pondera sustinere. Unde ad Moysen rursum Dominus, cùm tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum bases argenteas jubet. Quid enim per tabulas, nisi Apostoli extensa in mundum prædicatione dilatati: quid per bases argenteas, nisi Prophetæ signantur? qui superimpositas tabulas ipsi firmi ac fusiles sustinent; quia Apostolorum vita dum eorum prædicatione instruitur, eorum & auctoritate solidatur. Unde & conjunctæ binæ bases singulis tabulis supponuntur: quia dum Prophetæ sancti in verbis suis de mediatoris incarnatione cõcordant, subsequentes prædicatores Ecclesiæ indubitanter ædificant: & cùm à semetipsis non discrepant, illos in se robustiùs figunt. Nec immeritò bases, quibus Prophetæ signantur, ut ex argento fundi debeant præcipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur: sine usu autem in nigredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta ante mediatoris adventum, quia in usu spiritalis intelligentiæ non erant, dum conspici præ obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant. At postquam mediator veniens, ea ante oculos nostros incarnationis suæ manu terſit, quidquid

Exod. 28. c — Psſ. 86. a — 1. Cor. 3. b — Act. 16. b — Ibid. — Apoc. 11. e — Matt. 7. e — Matt. 8. c — Luc. 9. g — * al. dispositionem — Exod. 16. f — Psſ. 11. b — * al. in — Exod. 26. e

A B C D E

in eis lucis latebat, inclaruit: sensusque patrum præcedentium in usum dedit, quia verba rebus exposuit. Sive itaque Prophetas, seu doctores extremis temporibus subsequentes, basium appellatione significet, dicat: [*Super quo bases illius solidatæ sunt?*] subaudis, nisi super me, qui cuncta mirabiliter teneo, & bonis exterioribus intus principaliter originem præsto. Qui enim sibi quod bonum est tribuit, solida basis non est: quia dum fundamento non innititur, ipso suo pondere in ima præcipitatur. Sed cùm tam multa de sanctæ Ecclesiæ constructione referantur, audire mens appetit, inimicæ nationes qua virtute conjunctæ sint, id est, diversa hujus domus ædificia qua sibi arte concordent. Sequitur: [*Aut quis dimisit lapidem angularem ejus?*] Jam per divinam gratiam omnibus liquet, quem Scriptura sacra angularem lapidem vocet: illum profectò, qui dum in se hinc Judaïcum, illinc Gentilem populum suscipit, in una Ecclesiæ fabrica quasi duos parietes jungit, illum de quo scriptum est: *Fecit utraque unum.* Qui angularem se lapidem non solùm in inferioribus, sed & in supernis exhibuit: quia & in terra plebi Israëliticæ nationes gentium, & utramque simul Angelis in cælo sociavit. Eo quippe nato clamaverunt Angeli: *In terra pax hominibus bonæ voluntatis.* In ortu enim Regis nequaquam pro magno offerrent hominibus pacis gaudia, si discordiam non haberent. De hoc lapide per Prophetam dicitur: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Hujus lapidis typum Jechonias rex tenuit, quem Matthæus dum quaterdenas generationes describeret, secundò numeravit. Quem enim fini secundæ, ipsum rursum initio tertiæ generationis inseruit. Ipse namque in Babyloniam cum Israëlitica plebe migratus est: qui dum ab aliis ad alia ducitur, pro utriusque parietis latere non immeritò secundò numeratur. Cujus migrationis flexu angularem lapidem designat. Ubi enim ordo à rectitudine deflectitur, ut eat in diversum, tamquam angulum facit. Rectè ergo numerari bis potuit; quia per utrumque parietem quasi duo in se latera ostendit: unde & ejus bene imaginem tenuit, qui in Judæa ortus, Gentilitatem colligens, quasi ab Hierosolymis Babyloniam venit, atque hanc in semetipso fidei fabricam priùs discordiæ studio sciissam, arte charitatis intexuit. Sed hæc quæ de significatione sanctæ Ecclesiæ dicta sunt, placet ut breviata replicatione moraliter disserantur. Dignum namque est, ut per ea quæ beato Job dici cognoscimus, ad corda nostra revocemur: quia verba Dei tunc mens veriùs intelligit, cùm in eis semetipsam quærit. Ecce enim dicitur: [*Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?*] Si peccatoris animus pulvis est, qui in superficie attollitur, & tentationis aurâ raptatur; unde scriptum est: *Non sic impij, non sic: sed tamquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ:* nil obstat terram intelligi animam justi, de qua scriptum est: *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam, opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem.* Sed hujus terræ fundamentum fides est. Hujus terræ fundamenrum jacitur, quando in occultis cordis prima soliditatis causa divinus timor inspiratur. Iste necdum credit æterna quæ audit: huic cùm fides datur, sed ędificium subsequentis operis jam fundamentum ponitur. Ille ęterna jam credit, nec tamen metuit, venturi judicij terrorem despicit, peccatis se carnis & spiritus audenter involvit: huic repente cùm futurorum timor infunditur, ut bonę vitę surgat ędificium, jam fundamenta construuntur. Posito itaque prosperę formidinis fundamento, cùm virtutum fabrica in altum ducitur, necesse est ut unusquisque proficiens vires suas cautè metiatur: ut cùm divina constructione magnus esse jam cœperit, semetipsum respiciat sine cessatione quod fuit: quatenus attendens humiliter quod per meritum inventus est, nequaquam sibi arroget quod per gratiam factus est. Unde & nunc beatus Job per supernam vocem ad semetipsum reducitur: & ne de virtutibus gloriari audeat, de anteacta vita memoratur, cique dicitur: [*Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?*] Ac si justificato peccatori apertè Veritas dicat: Virtutes à me acceptas tibi non tribuas, noli contra me de meo munere extolli. Recole ubi te inveni, quando meo timore prima in te fundamenta virtutum posui. Recole ubi te inveni, quando meo te timore solidavi, Ut ergo ego in te non destruam quod construxi, ipse non cesses considerare quod reperi. Quem enim veritas nisi aut in flagitiis, aut in excessibus invenit? Sed post hæc bene possumus servare quod sumus, si numquam negligimus pensare quod fuimus. Nonnumquam tamen clandestina elatio etiam sollicitis cordibus subrepere solet: ut bonorum cogitatio licet subtilis sit ac pressa, cùm valde in virtutibus crescit, oblita infirmitatis proprię, nequaquam ad memoriam revocet quid in vitiis fuerit. Unde & omnipotens Deus, quia augeri infirmitatem etiam de remediis salutis conspicit, mensuram ipsis nostris profectibus imponit: ut habeamus quædam virtutum bona quæ numquam quæsivimus, & quæramus quędam, nec tamen habere valeamus: quatenus mens nostra dum hæc non potest habere quæ appetit, & illa se intelligat de semetipsa non habere quæ habet: & per ea quæ adsunt, considerentur illa quæ desunt: & per ea quæ utiliter desunt, serventur humiliter bona quæ adsunt. Unde & rectè pro hujus terræ, id est, justæ animæ dispensatione subjungitur: [*Indica mihi si habes intelligentiam: quis posuit mensuras ejus, si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?*] Quis enim nisi conditor noster hujus terræ mensuras ponit? Qui interni judicij secreto moderamine, alij sermonem sapientiæ, alij sermonem scientiæ, alij plenam fidem, alij gratiam sanitatum, alij operationem virtutum, alij prophetiam, alij discretionem spirituum, alij genera linguarum, alij interpretationem sermonum tribuit: quatenus in uno eodemque spiritu iste verbo sapientiæ polleat, nec tamen sermone scientiæ, id est doctrinę fulciatur; quia sentire atque invenire sufficit etiam quod per discendi studium non apprehendit: ille sermone scientię fulgeat, nec tamen in verbo sapientię convalescat; quia & explere sufficit quantum didicit, & tamen ad sentiendum ex semetipso subtile aliquid non assurgit. Iste per fidem elementis imperat, nec tamen per sanitatum gratiam infirmitates corporum curat: ille orationis ope morbos subtrahit, nec tamen arenti terrę verbo pluvias reddit. Iste operatione virtutum ad prędentem vitam etiam mortuos revocat, & tamen prophetię gratiam non habens, quę sibi ventura sunt ignorat: ille ventura quęque velut prędentia attendit, & tamen in nulla signorum operatione se exerit. Iste per discretionem spirituum in factis subtiliter mentes conspicit, sed tamen diversi generis linguas nescit: ille diversi generis linguas examinat, sed tamen in rebus similibus dissimilia corda non pensat. Alius in una lingua, quam novit, sermonum pondera interpretando prudenter discutit; & tamen reliquis bonis quę non habet, patienter caret. Sic itaque creator noster atque dispositor cuncta moderatur: ut qui extolli poterat ex dono quod habet, humilietur ex virtute quam non habet. Sic cuncta moderatur, ut cùm per impensam gratiam unumquemque sublevat, etiam per disparem alteri alterum subdat, & meliorem quisque dono alio eum qui sibi subjicitur, attendat: ac licet se prędire & aliis sentiat, eidem tamen quem superat, se in aliis postponat. Sic cuncta moderatur, ut dum singula quęque sunt omnium, interposita quadam charitatis necessitu-

Ephes.2. c *Luc.2. b* *Psal.117. c* *Matt.1.b* *Psal.1. a* *Hebr.6. b* *10.* *1. Cor. 12. b*

dine

dine fiant omnia singulorum : & unusquisque sic quod non accepit, in altero possideat, ut ipse alteri possidendum quod accepit, humiliter impendat. Hinc enim per Petrum dicitur : *Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Tunc namque bene multiformis Dei gratia dispensatur, quando acceptum donum & ejus qui hoc non habet creditur, quando propter eum, cui impenditur, sibi datum putatur. Hinc per Paulum dicitur : *Per charitatem servite invicem.* Tunc enim nos charitas à jugo culpæ liberos reddit, cùm vicissim nos nostro per amorem servitio subjicit : cùm & aliena bona nostra credimus, & nostra aliis quasi sua offerentes exhibemus. Hinc rursum per Paulum dicitur : *Nam & corpus non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes : Quoniam non sum manus, non sum de corpore : num ideo non est de corpore? Et si dixerit auris : quoniam non sum oculus, non sum de corpore : num ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?* Et paulò pòst : *Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum verò corpus.* Quid enim sancta Ecclesia, nisi superni sui capitis corpus est? In qua alius alta videndo oculus, alius recta operando manus, alius ad injuncta discurrendo pes, alius præceptorum vocem intelligendo auris, alius malorum fœtorem, bonorumque fragrantiam discernendo naris est. Qui corporalium more membrorum, dum vicissim sibi accepta officia impendunt, unum de semetipsis omnibus corpus reddunt: & cùm diversa in charitate peragunt, diversum esse prohibent ubi continentur. Si autem unum quid cuncti agerent, corpus utique quod ex multis continetur, non esset : quia videlicet multipliciter compactum non existeret, si hoc concors membrorum diversitas non teneret. Quia ergo sanctis membris Ecclesiæ virtutum dona Dominus dividit, terræ mensuras ponit. Unde iterum Paulus dicit : *Unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei.* Et rursum : *Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem junctúram subministrationis, secundùm operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.* Sed cùm miro consilio auctor ac dispositor noster huic illa largitur, quæ alij denegat, alij hæc denegat quæ isti largitur ; mensuras sibi positas egredi nititur, quisquis posse plus quàm acceperit conatur ; vt si fortasse is cui tantummodo datum est præceptorum occulta disserere, tenet etiam miraculis coruscare : aut is quem supernæ virtutis donum ad sola miracula roborat, etiam divinæ legis pandere occulta contendat. In præcipitio enim pedem porrigit, qui mensurarum suarum limitem non attendit. Et plerumque amittit & quod poterat, qui audacter ea ad quæ pertingere non valet, arripere festinat. Nam & membrorum nostrorum tunc bene ministeriis utimur, cùm sua eis officia distinctè servamus. Lucem quippe oculis cernimus, vocem verò auribus audimus. Si quis autem mutato ordine voci oculos, luci aures accommodet ; huic incassum utraque patent. Si quis odores velit ore discernere, sapores nare gustare ; utriusque sensus sibi ministerium, quia pervertit, interimit. Dum enim propriis hæc usibus non aptantur, & sua officia deserunt, & ad extranea non assurgunt. Bene itaque David propheta intra acceptas ex divina largitate mensuras pedem cordis presserat, cùm dicebat : *Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.* Super se quippe in mirabilibus ambularet, si apparere magnus ultrà quàm poterat quæreret. Super se namque in mirabilibus attollitur, qui & in his ad quæ non sufficit, videri idoneus conatur. Bene intra has mensuras etiam in ipsa Paulus prædicationis suæ se latitudine coarctabat, cùm diceret : *Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus.* Tunc autem rectè accepta mensura servatur, cùm antepositа oculis virorum spiritualium vita respicitur. Unde & sequitur : [*Vel quis tetendit super eam lineam?*] Super hanc enim terram linea tenditur, quando electæ unicuique animæ ad sumendam vivendi regulam, patrum præcedentium exempla monstrantur : ut ex illorum vita consideret, quid in suis actibus servet : quatenus respecto justi limitis tramite, nec infra minima negligens deficiat, nec ultra maxima superbiens tendat, nec minùs conetur explere quàm sufficit, nec plus arripiat quàm accepit : ne aut ad mensuram quam debet, non perveniat, aut eamdem mensuram deserens, extra limitem cadat. Angusta quippe porta est quæ ducit ad vitam : & ille hanc ingreditur, qui in cunctis quæ agit, discretionis subtilitate propter hanc sollicitè coarctatur. Nam qui per voluntates proprias secura mente se dilatat, angustæ sibi portæ aditum damnat. Ut ergo hujus terræ mensura servetur, super eam divinitus linea tenditur : quia ut nostra opera, vel minora proficiant, vel majora moderentur, per sacra eloquia subtilis ante nos sanctorum vita expanditur : & quid nobis quantumque agendum sit, ostensa illorum discretione definitur. Ecce aliquis vel damna rerum, vel afflictionem corporis metuens, minas terrenæ potentiæ pertimescit, & contra vim resistentium veritatem defendere non præsumit. Hunc Petrus quia in timore angustum respicit, ostensa exemplorum suorum linea ad virtutis latitudinem tendit. Ipse quippe flagellatus à principibus populi, cùm idcirco se relaxari conspiceret, ut à prædicatione cessaret ; cùm prohiberetur loqui in posterum, nequaquam saltem in præsens cessit. Nam respondens protinus, dixit : *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Et rursum : *Non enim possumus quæ vidimus & audivimus non loqui.* At ille dudum debilis, & præsentia damna formidans, dum exempla tantæ fortitudinis contemplatur, in auctoritate verbi jam Petri lineam sequitur : jam nil adversitatis metuit ; jam resistentes Deo potestates sæculi etiam cum corporis laceratione contemnit. Sed tamen tantò vires persequentium patiendo fortiter destruit, quantò inter adversa nullis terroribus cedit. Alius plerumque & in his etiam quæ inter fideles positus senserit, se ceteris præponit, sua magis consilia eligit, & sibi potius quàm aliis credit. Hic nimirum dum injustis objectionibus non cedens, in virtute se exerit, etiam recta aliorum consilia non recipiens, pedem extra limitem tendit. Hunc Petrus intra mensuræ lineam revocat, qui postquam libertate vocis auctoritatem principum pressit, per humilitatem cordis de non circumcidendis Gentibus Pauli consilium audivit. Sic enim semetipsum contra adversarios ex auctoritate curabat erigere, ut tamen sibimetipsi non crederet in his, quæ non rectè sentiret : ut & libertate fortitudinis tumentes potestates excederet, & humilitate mansuetudinis obedientiam in recto consilio etiam minoribus fratribus exhiberet : & modò per semetipsum aliis, & modò sibimetipsi cum aliis obviaret. In factis igitur Petri quædam ante oculos nostros auctoritatis & humilitatis linea tenditur, ne mens nostra aut per timorem ad mensuram non perveniat, aut per tumorem limitem excedat. Dictum est quomodo linea tenditur, ne per alterius actionis formidinem, ad alterius causæ vitium transeatur : dicatur nunc quemadmodum in una eademque virtute discretionis lineam deserimus, si hanc & aliquando agere, & aliquando postponere nesciamus. Non enim res eadem semper est virtus:

11. 1. Pet. 4. c
Galat. 5. b
1. Cor. 12. b
Ibid.
Rom. 12. Ephes. 4. c
Psal. 130. a
Rom. 15. d
Matt. 7. b
Act. 5. g
Ibid.
12.
Act. 15. b

quia per momenta temporum sæpe merita mutantur actionum. Unde fit, ut cùm quid bene agimus, plerumque meliùs ab ejus actione cessemus: & laudabiliùs ad tempus deserat, quod in suo tempore laudabiliter mens tenebat. Nam si pro nostris bonis minimis, quibus actis proficimus, nec tamen intermissis interimus, majora laborum mala proximis imminent; necessariò nos virtutum augmenta seponimus, ne infirmioribus proximis fidei detrimenta generemus: ne tantò jam quod agimus, virtus non sit, quantò per occasionem sui, in alienis cordibus fundamenta virtutum destruit. Quam discretionis lineam bene ante intuëtium oculos Paulus tetendit:
Act. 15. d qui & Gentiles ad libertatem fidei venientes circum-
Act. 16. cidi prohibuit, & tamen Lystris atque Iconium transiens, ipse Timotheum, qui Gentili patre editus fuerat, circumcidit. Videns enim, quòd nisi se mandata litteræ servare ostenderet, Judæorum rabiem etiam in his qui sibi tunc comites aderant, excitaret, assertionis suæ vim postposuit: & sine damno fidei se suosque comites à persecutionis immanitate custodivit. Fecit quod fieri fidei amore prohibuit: sed ad fidei retorsit ministerium, quod quasi non fideliter fecit. Plerumque enim virtus cùm indiscretè tenetur, amittitur: cumque discretè intermittitur, plus tenetur. Nec mirum si incorporeis intelligimus, quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex studio namque arcus distenditur, ut in suo tempore cum utilitate tendatur. Qui si otium relaxationis non accipit, feriendi virtutem ipso usu tensionis perdit. Sic aliquando in exercitatione virtus, cùm per discretionem prætermittitur, reservatur: ut tantò pòst vitia valenter feriat, quantò à percussione interim prudenter cessat. Subtili igitur discretione super hanc terram linea tenditur, quando ostensis unicuique animæ exemplis præcedentium patrum, & utiliter ad operationem virtus accenditur, & non numquam
13. utiliùs temperatur. Sed cùm parumper ab opere zeli fortitudo seponitur, alta consideratione opus est, ne fortasse nequaquam communis boni consilio, sed timore proprio, vel cujuslibet ambitionis studio à virtutis exercitatione cessetur. Quod nimirum cùm agitur, jam non dispensationi, sed culpæ servitur. Unde curandum sollicitè est, ut cùm quis susceptum negotium cum virtutis cessatione dispensat, semetipsum priùs in radice cordis inspiciat: ne sibi per hoc aliquid avarus appetat, sibi per hoc soli timidus pareat: & eò fiat pravum quod in opere sequitur, quò non ex recta cogitationis intentione generatur. Un-
Matt. 6. c de bene in Evangelio Veritas dicit: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Quid enim per oculum exprimitur, nisi opus suum præveniens cordis intentio? quæ priusquam se in actione exerceat, hoc jam quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? *Lucerna* itaque *corporis est oculus:* quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis. *Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:* quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiam si minus bonum esse videatur. *Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit:* quia cùm perversa intentione quid vel rectum agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni judicis obscuratur. Unde & rectè subjungitur: *Vide ergo, ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?* quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex mala intentione fuscamus: quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse etiam cùm
Ibid.

A agimus non ignoramus? Et si ibi nil cernimus, ubi quasi discretionis lumen tenemus: qua cæcitate in illa offendimus, quæ sine discretione perpetramus? Vigilanti igitur cura per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est, ut nil temporale in his quæ agit appetat, totam se in soliditate æternitatis figat: ne si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur, terra dehiscente solvatur. Unde hìc quoque aptè subjungitur: [*Super quo bases illius solidatæ sunt?*] Bases quippe uniuscujusque sunt animæ, intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: *Fundamentum aliud* 1. Cor. 3. b
B *nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus:* tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur. Incassum verò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in * fundamento solidatæ consistunt: quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantoque graviora ruinæ super se damna ædificant, quantò altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cùm æternæ vitæ præmiis non intendunt, quò plus se quasi in virtutibus erigunt, eò in gloriæ inanis foveam profundiùs cadunt. Non ergò pensandum est bases quid sustinent, sed ubi sustinentur: quia profectò humana cotda divinitus perscrutantur, non solùm quæ faciunt, sed quod in
C operibus quærunt. Unde cùm districtum judicem Paulus describeret, atque actionum bona narraret, Rom. 2. d dicens: *Qui reddet unicuique secundum opera ejus: his quidem secundum patientiam boni operis, gloriam & incorruptionem:* quia nominatâ boni operis patientiâ, quasi totam electæ actionis fabricam dixerat, subtiliter illico ubi bases ejusdem fabricæ consisterent exquisivit, dicens: *Gloriam & honorem & incorruptionem quærentibus, vitam æternam.* Ac si apertè diceret: Et si quidam patientiam boni operis ostendunt, gloriam & incorruptionem non recipiunt, si intentiones cordis, id est, bases fabricæ in fundamento non figunt: quia videlicet Deus vel honestæ vitæ ædificium non inhabitat, quod extra se positum non ipse sustentat. Quia igitur intentiones electæ uniuscujusque animæ
D spei æternitatis innituntur, rectè voce Dominica de hac terra dicitur: [*Super quo bases illius solidatæ sunt?*] ac si apertè diceret, Nisi super me. Cui dum justa quæque anima intendit, omne quod temporaliter facit, in me proculdubio non temporaliter construit. Quia verò tunc robustiùs in fundamento solidamur, cùm verba Dei & in exterioribus præceptis sequimur, & in intimis sensibus subtiliùs intelligendo pensamus, rectè subjungitur: [*Vel quis dimisit lapidem angularem ejus?*] Lapis quippe angularis, est ad sacra eloquia intellectus duplex. Qui tunc divinitus dimittitur, quan- 14.
do nequaquam districto judicio ignorantiæ suæ tenebris illigatur, sed quadam libertate perfruitur, dum in præceptis Dei sufficit vel exequendo exteriora agere, vel contemplando interna sentire. Ad quod numquam noster intellectus assurgeret, si ad suscipiendam naturam nostram ipse noster conditor non veniret. Qui aliter angularis lapis dicitur, quia duos in se populos junxit: atque aliter, quia conjunctæ utriusque vitæ, activæ videlicet & contemplativæ in se exempla monstravit. Ab activa enim vita longè contemplativa distat: sed incarnatus Redemptor noster veniens, dum utramque exhibuit, in se utramque sociavit. Nam cùm in urbe miracula faceret, in monte verò orando contiLuc. 6. b
nuè pernoctaret; exemplum suis fidelibus præbuit, ut nec contemplationis studio proximorum curam

* al. fundamenti soliditate

negligant, nec rursum curâ proximorum immoderatiùs obligati, contemplationis studia derelinquant: sed sic in utrisque mentem partiendo conjungant, quatenus nec amorem Dei præpediat amor proximi, nec amorem proximi, quia transcendit, abjiciat amor Dei. Quia igitur humano cordi quid ageret ignoranti, Dei atque hominis mediator apparuit, qui & agendo transitoria disponeret, & contemplando ostenderet unde cuncta penderent, rectè dicitur: [*Vel quis dimisit Lapidem angularem ejus?*] Ac si apertè Dominus diceret: Nisi ego, qui unicum quem sine tempore genui, servandis hominibus cum tempore ostendi: in cujus vita discerent etiam diversa vivendi studia non discrepare. Et notandum, quòd eum non se emisisse, sed dimisisse asserit: quia profectò humanam naturam Filius suscipiens, ad ima de sublimibus venit. Cujus incarnationis mysterium, quia & electi Angeli mirati sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt, rectè subjungitur.

Quòd Angeli à mane creationis suæ laudent Deum, jubilent verò homines sancti, qui præ angustia interiùs deficiunt, nec quod affectant hoc possunt.

CAPUT VII.

CVm me laudarent simul astra matutina.] Quia enim prima in tempore condita natura rationabilium spirituum creditur, non immeritò matutina astra Angeli vocantur. Quod si ita est, dum terra *Gen. 1. a* esset invisibilis & incomposita, dum tenebræ essent super abyssum, venturum diem subsequentis sæculi per lucem sapientiæ existendo prævenerunt. Nec negligenter audiendum est quod additur, [*Simul*:] quia nimirum astra matutina etiam cum vespertinis, Redemptoris potentiam laudant, dum electi Angeli etiam cum redemptis in mundi fine hominibus largitatem gratiæ supernæ glorificant. Ipsi quippe ut nos ad laudem conditoris accenderent, hoc quod superiùs diximus, orta per carnem luce clamaverunt: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* *Luc. 2. b* Simul ergo laudant: quia redemptioni nostræ voces suæ exultationis accommodant. Simul laudant: quia dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent repleri. Qui & fortasse ideò matutina astra memorantur, quia sæpe ad exhortandos homines missi sunt; & dum venturum mane nunciant, ab humanis cordibus præsentis vitæ tenebras fugant. Sed ecce Angeli divinam potentiam laudant, quia ipsa eos tantæ claritatis visio delectat. Nos autem qui redimimur, sed tamen corruptione adhuc carnis gravamur, donum quod percipimus, qua virtute laudamus? Quomodo enim valebit lingua dicere, quod non sufficit mens nostra sentire? Sequitur: [*Et jubilarent omnes filij Dei.*] Jubilatio quippe dicitur, quum cordis lætitia oris efficacia non expletur: sed quibusdam modis gaudium prodit, quod ipse qui gaudet, nec tegere prævalet, nec explere. Laudent itaque Angeli, qui jam tantæ claritatis altitudinem in sublimibus vident. Jubilent verò homines, qui adhuc in inferioribus oris sui angustias sustinent. Quæ quia certò futura Dominus noverat, non tam facienda insinuat, quàm facta narrat. Sed quid agimus, quòd cùm boni de redemptionis suæ mysterio jubilant, malos invidia inflammat: dum electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris excitantur, & bona nascentia quia nolunt imitari, persequuntur? Sed tamen inter hæc etiam qui redemit, non *1. Cor. 10. d* relinquit Scriptum quippe est: *Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra quàm potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Novit enim conditor noster, quando exurgere persecutionis procellam sinat, quando exurgentem reprimat. Novit pro custodia nostra restringere; quod contra nos egredi pro nostra exercitatione permittit: ut sæviens nos diluat procella, & non mergat. Unde & sequitur.

Quòd miraculis sanctorum fracta est violentia tyrannorum.

CAPUT VIII.

QVis concluſit ostiis mare, quando erumpebat, quasi de vulva procedens?] Quid enim mare, nisi sæculum; quid vulvam, nisi conceptum carnalis cogitationis accipimus? Hoc enim loco vulvæ nomine, occulta & malitiosa carnalium cogitatio designatur. Quæ vulva non ad proferendam prolem concipit substantiam corporis, sed ad explendam nequitiam causam doloris. De hac vulva cordis iniquorum aliàs dicitur: *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* *Psal. 7. b* Per hanc vulvam pravi concipiunt, cum mala cogitant. Per hanc vulvam pariunt, cùm mala quæ cogitaverint, operantur. Erumpebat ergo mare quasi de vulva procedens, cùm minarum sæcularium fluctus de carnalis cogitationis iniquitate concepti, in sanctæ Ecclesiæ interitum sævirent. Sed auctore Deo, ostiis hoc mare concluſum est: quia contra tumores persequentium sancti viri quasi quædam ostia oppositi sunt, ut eorum miraculis atque reverentia iræ persequentium frangerentur. Humiliatis quippe Dominus terrenis principibus, per eos sanctam Ecclesiam supra mundi culmen evexit: & sævientis maris impetus, erecta ejusdem Ecclesiæ potestate, coërcuit. Sed huic sævienti mari quid Dominus fecerit, audiamus. Sequitur.

Quòd persecutorum malitia puerili insipientia vestita, id est, pannis infantiæ obvoluta constringatur, cùm sævire in sanctos divina dispensatione prohibetur.

CAPUT IX.

CVm ponerem nubem vestimentum ejus, & caligine illud quasi pannis infantiæ obvolverem.] Mare sæviens nube induitur; quia crudelitas persequentium stultitiæ suæ velamento vestitur. Interposita enim caligine infidelitatis suæ, perspicuam veritatis lucem videre non sufficit: & id quod agit per crudelitatis impulsum, per cæcitatis suæ meritum non agnoscit. *Nam si cognovissent*, ut ait Apostolus, *numquam Dominum gloriæ crucifixissent.* *1. Cor. 2. b* Hæc nubes non solùm solet infideles extra positos premere; sed quosdam etiam viventes carnaliter intra Ecclesiam tenebrare. Unde sancti viri, qui etiam alienæ negligentiæ compatiuntur, & se pati æstimant quod perpeti alios sentiunt, Deo orantes dicunt: *Opposuisti nubem, ne transeat oratio.* *Thren. 3. a* Ac si apertè dicant: Menti nostræ terrenis voluptatibus assuetæ, curarum suarum phantasmata justo judicio objicis, quibus eam in ipsa orationis suæ intentione confundis: & quam desideriis infirmis deditam non ignoras, rectè cæcatam ab intuenda lucis tuæ perspicuitate reverberas: ut cùm in te intenditur, ipso à te cogitationum suarum nubilo reflectatur: & quæ terrena hæc assiduè cogitat quia vult, hæc etiam toleret in oratione cùm non vult. Quia igitur ipsa persecutorum nequitia superna dispensatione constringitur, ne contra sanctos viros inquantum voluerit, effrænetur, postquam dixit: [*Cum ponerem nubem vestimentum ejus;*] aptè subdidit: [*Et caligine illud quasi pannis infantiæ obvolverem.*] Pannis quippe infantiæ pedes ac brachia constringuntur, ne huc atque illuc dissoluta libertate jactentur. Quia ergo persecutores sanctæ Ecclesiæ instabilitate cordis inquieti, atque huic sæculo dediti, non grandeva, sed puerilia sapiunt; qui quidem obscuritate atque caligine, non intellectu superni judicij constringuntur; ne tantùm persequi va-

leant, quantùm volunt, pannis infantiæ referuntur obvoluti: quia sicut dictum est, puerilia quidem sapiunt, sed divina dispensatione constricti, quò volunt brachia non extendunt: & si cuncta mala leviter perpetrare appetunt, nequaquam tamen implere cuncta quæ appetunt, permittuntur. Sequitur: [*Circumdedi illud terminis meis.*] Terminis suis Dominus mare circumdat, quia iras persequentium, judiciorum suorum dispensatione modificat; ut insani tumida unda fervoris plano frangatur littore occultæ dispensationis. Sequitur:

16. [*Et posui vectem & ostia, & dixi: Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.*] Quid per ostia, nisi prædicatores sancti: quid per vectem, nisi incarnatus Dominus designatur? Qui hæc videlicet ostia contra sævientis maris impetum tantò valentiora oppositit, quantò ea sua obseratione roboravit. Quia enim ista sanctæ Ecclesiæ ostia vectis hujus oppositione solidata sunt; potuerunt quidem tundi fluctibus, sed effringi nequiverunt: ut ea exteriùs unda persecutionis illideret, sed nequaquam cordis eorum interna penetraret. Et quia doctores sancti prædicatione quidem sequentibus aperti sunt, auctoritate autem sua resistentibus clausi, non immeritò ostia vocantur, id est, aperta conversationi humilium, & clausa terroribus superborum. Non immeritò ostia vocantur: quia & ingressum fidelibus aperiunt, & rursum sese perfidis ne ingrediantur, opponunt. Pensemus quale Ecclesiæ ostium extitit Petrus, qui investigantem fidem Cornelium recepit, pretio quærentem miracula

Act.10.f Simonem repulit: illi dicens: *In veritate comperi, quoniam non est personarum acceptor Deus*; secreta regni benignè aperuit, huic inquiens: *Pecunia tua tecum sit in perditionem*; per districtæ damnationis sententiam cælestis aulæ aditum claudit. Quid cuncti Apostoli, nisi sanctæ Ecclesiæ ostia existunt, quum voce Redemptoris sui audiunt:

Joan.20. f *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt?* Ac si illis apertè diceretur: Per vos ingredientur ad me hi, quibus vosmetipsos panditis; & repellentur quibus obseratis. Igitur dum mare sævit, Dominus vectem & ostia opponit: quia ab amaris & perfidis cordibus dum persecutionis procella se dilatat in mundo, Deus unigeniti sui gloriam, prædicatorumque ejus reverentiam exaltat: & dum innotescit mysteria divinæ fortitudinis, frangit in impiis fluctus furoris. Bene autem dicitur: [*Hucusque venies, & non procedes amplius;*] quia nimirum * divini judicij occulta mensura est, & quando persecutionis procella prosiliat, & quando conquiescat: ne aut non exagitata electos non exerceat, aut non moderata in profundum mergat. Cùm verò notitia fidei usque ad persequentes extenditur, turbati maris tumor sedatur; ibique fluctus suos mare frangit, quia ad cognitionem veritatis veniens, omne quod nequiter egit, erubescit. Fracta quippe unda in se relidit; quia victa nequitia etiam per cogitationem sui cordis accusatur; & quasi ipsam vim quam intulerat, recipit, quia de pravitate quam gesserat, reatus sui stimulos sentit. Unde quibusdam

Rom.6.d per Paulum dicitur: *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* ac si diceretur: Quid se in altum fluctus vestræ pravitatis extulerunt, qui nunc in semetipsis fracti, unde perversos vos inflaverant, conversos inde confundunt? Rectè itaque dicitur: [*Et hic confringes tumentes fluctus tuos*] Quod verò in hac conclusione maris secundò de ostiis dicitur, more sacri eloquij, res semel dicta, pro confirmatione replicatur. Si autem hoc in loco mare accipere non specialiter turbam persequentium, sed generaliter sæculum debemus: secundò contra hoc mare Dominus ostia opposuit, quia & priùs humano generi præcepta legis, & postmodum novæ gratiæ testamentum dedit. Secundò objectis ostiis hujus maris impetum clausit; quia eos, quos ad obsequium sui cultus assumpsit, & priùs ab idolis data lege coërcuit, & pòst ab intellectu carnali gratia revelata correxit. Secundò mare ostia accepit; quia humanum genus priùs Deus ab operibus iniquitatis prohibuit, postmodum verò etiam à cogitationis culpa constrinxit. Videamus quemadmodum primâ tumenti mari Dominus ostia imponat. Ecce enim per legem dicitur: *Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices.* Videamus quemadmodum secundis hoc mare Dominus ostiis claudat. Ecce in Evangelio dicit: *Audistis quia dictum est antiquis: Non mœchaberis: ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Rursumque dicitur: *Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos.* Qui igitur priùs nequitias operis prohibet, & postmodum culpas cordis exhaurit, nimirum tumenti mari, ne circumducta justitiæ littora transeat, bis ostia imponit. Bene autem cùm diceret: [*Quis concluſit ostiis mare;*] illico & tempus adjunxit, dicens: [*Quando erumpebat, quasi de vulva procedens:*] quia videlicet tunc humano generi præceptis legis obviavit, quando adhuc sæculum suæ origini vicinum, quasi ab ortu proprio ad profectum vitæ carnalis exibat. De vulva quippe procedere, est in luce præsentis gloriæ carnaliter apparere. Et rectè subjungitur: [*Cùm ponerem nubem vestimentum ejus.*] Quia nimirum Deus hominibus non tunc aperta ostensione se intulit, sed dum eos ab errore perfidiæ eripuit, nec tamen illis claritatem sui luminis patefecit, quasi ex tenebris eos abstulit, sed adhuc nube vestivit: ut & pristina pravitatis acta relinquerent, & tamen ventura bona adhuc certiùs non viderent. Unde & aptè subditur: [*Et caligine illud quasi pannis infantiæ obvolverem.*] Dum enim rudes populos non aperta spiritus prædicatione edocuit, sed figurata locutione præceptis litteræ adstrinxit; adhuc infirma sapientes, verborum suorum caligine quasi pannis infantiæ obvolvit: ut mandatis grossioribus ligati crescerent, ne malè liberi in suis voluptatibus perirent. Quos ad viam justitiæ dum non jam charitas, sed adhuc timor adstringeret, divina dispensatio quasi pressit ut nutriret. Infirmus namque populus cùm præceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorem statum ex ipsa sua ligatione pervenit. Quia enim timor eum priùs à culpa coërcuit, competenter postmodum in libertatem spiritus exivit. Hos pannos infantiæ, quos inchoantibus dedit, ipse per Prophetam Dominus reprehendit, dicens: *Dedi eis præcepta non bona.* Mala enim quasi mala esse definunt comparatione pejorum: & bona quasi bona non sunt comparatione meliorum. Nam sicut pejus delinquenti Judææ de Sodoma atque Samaria dicitur: *Justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es:* ita melioribus novi Testamenti præceptis subsequentibus, præcepta bona quæ rudibus data sunt, non bona esse memorantur. Neque enim mentes usui vitæ carnalis inhærentes, evehi ab infimis possent, nisi gradatim ducta prædicatione proficerent. Hinc quippe est quòd in Ægypto positis, pio justoque moderamine latenti eorum concupiscentiæ condescenditur, & vicinorum suorum vasis aureis argenteisque sublatis, discedere jubentur. Qui ad Sina montem ducti, accepta lege mox audiunt: *Non concupisces rem proximi tui.* Et hinc est, quòd in eadem lege oculum

* al. judicij occulti

Matt.5. d — Exod. 20. a — Ibid. — 1 — 17. — Ezech. 20. b — Ezech. 16. f — Exod. 3. f — Exod. 20. c

Exod. 21. d pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere : & quandoque tamen revelata gratia, percussi maxillam alteram jubentur præbere Quia enim plus Matt.5.f semper ira in vindicta exigit, quàm injuria accepit : dum discunt mala non multipliciùs reddere, quandoque discerent ea & multiplicata sponte tolerare. Hinc est quòd eumdem rudem populum à quibusdam prohibuit, quædam verò ei in usum pristinum servavit, sed hæc ipsa tamen in melioris vitæ figura composuit. Bruta namque animalia idolis in Ægypto mactabant : eique in usum postmodum animalium mactationem retinuit, sed idolorum cultum vetavit ; vt dum de usu suo aliquid amitteret, consolaretur ejus infirmitas per hoc, quod de usu suo aliquid haberet. Mira autem dispensatione consilii, quod ei Dominus de consuetudine carnali retinuit, hoc in figuram spiritus potentiùs vertit. Quid enim sacrificia illorum animalium, nisi unigeniti mortem designant ? Quid sacrificia illorum animalium, nisi extinctionem carnalis nostræ vitæ significant ? Unde ergo imbecillitati populi rudis condescenditur, inde ei per obumbratas allegoriarum species major fortitudo spiritus nunciatur, Rectè itaque dicitur : [*Et caligine illud quasi pannis infantiæ obvolverem* ;] quia unde ejus teneritudinis infirma pertulit, inde altam significationem spiritalium nubem fecit. Quem quia præceptorum limite ab immoderatis animi evagationi-
28. bus cinxit, rectè subjicit : [*Circumdedi illud terminis meis.*] Et quia hujus humani generis motus missa mediatore coërcuit, aptè subjungit : [*Et posui vectem & ostia.*] Vectem quippe & ostia posuit ; quia Redemptore nostro contra culpas delinquentium C missso, novæ vitæ prædicamenta firmavit. Clausa namque ostia opposito vecte roborantur. Vectem ergo Deus opposuit, quia contra lascivos motus humani generis unigenitum misit, qui præcepta spiritalia, quæ loquendo docuit, agendo solidavit. Bene autem subditur : [*Et dixi, Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.*] Hoc quippe mare ostia priora transcenderat ; quia claustra legis oppositæ humani tumoris unda transiliebat. At postquam mundus oppositum sibi unigenitum reperit, elationis suæ impetum fregit, & transire non valuit ; quia ejus fortitudine furoris sui terminum clausum invenit. Unde rectè per
Psal.113. a Prophetam dicitur : *Mare vidit, & fugit.* Possunt D etiam per ostia, apertæ passiones ejus non inconvenienter intelligi. Quibus ex occulto vectem posuit ; quia eas ex invisibili divinitate roboravit. Contra quas mundi fluctus veniunt, sed fracti dissiliunt : quia superbi eas vivendo despiciunt, sed earum vires experiendo pertimescunt. Nam dum passiones unigeniti humanum genus priùs irrisit, postmodum expavit ; quasi contra opposita ostia more elidendi maris, & tumore elatum venit, & fractum virtute dissiluit. Sed quia idcirco hoc ad beatum Job dicitur, ut de tot virtutibus cordis ejus gloria premeretur ; ne sibi fortasse tribuat, quòd se stare sublimiter non ignorat, cum quanta ejus ædificatione sint dicta perpendimus, si hæc etiam moraliter disseramus. Dicat itaque : [*Quis concluſit ostiis mare ?*] E Quid est mare, nisi cor nostrum furore turbidum, rixis amarum, elatione superbiæ tumidum, fraude malitiæ obscurum ? Quod mare quantùm sæviat, attendit quisquis in se occultas cogitationum tentationes intelligit. Ecce enim jam perversa relinquimus, jam desideriis rectis inhæremus, jam prava opera foris abscindimus : sed tamen latenter intus ea, cum qua huc venimus, vitæ veteris procella fatigamur, quam nisi respectu judicii, & æterni pavore tormenti, immensi timoris claustra constringerent, cuncta in nobis penitus superædificati operis fundamenta corruissent. Si enim quod per suggestionem sævit intrinsecus, per deliberationem foras erumperet ; vitæ nostræ fabrica funditus eversa jacuisset. In iniquitate namque concepti, & in de- Psal. 50.
b licto editi, per insitæ corruptionis molestias pugnam nobiscum huc deferimus, quam cum labore vincamus. Unde & rectè de hoc mari dicitur : [*Quando erumpebat, quasi de vulva procedens.*] Vulva enim pravæ cogitationis adolescentia est. De qua per Moysen Dominus dicit : *Sensus enim & cogitatio* Gen.8.d *humani cordis prona est in malum ab adolescentia sua.* Corruptionis namque malum, quod unusquisque nostrum ab ortu desideriorum carnalium sumpsit, in provectu ætatis exercet : & nisi hoc citiùs divinæ formidinis manus reprimat, omne conditæ naturæ bonum repente culpa in profundum vorat. Nemo igitur sibi cogitationum suarum victoriam tribuat, cùm Veritas dicat : [*Quis concluſit ostiis mare, quando erumpebat, quasi de vulva procedens?*] Quia nisi ab ipso cogitationis primordio cordis fluctus gratia divina retineret, tentationum procellis mare sęviens, terram proculdubio humanę mentis obruisset ; ut salsis fluctibus perfusa arescceret, id est, pernicioſis carnis voluptatibus delectata deperiret. Solus ergo Dominus ostiis mare concludit, qui pravis motibus cordis claustra inspiratę formidinis objicit. Quia verò ea quæ cernimus, sequi prohibemur, quia à corporearum rerum delectatione retundimur : hbet etiam ad invisibilia oculos mentis attollere, atque hæc ipsa quæ sequi præcipimur, videre. Sed quid agimus ? Infirmis illa obtutibus necdum patent. Ecce ad eorum amorem vocamur, sed tamen à visione restringimur : quia & si quando aliquid furtim parumque aspicimus, sub incerto nimis adhuc visu caligamus. Unde aptè subjungitur : [*Cùm ponerem nubem vestimentum ejus, &* 19. *caligine illud quasi pannis infantiæ obvolverem.*] Hoc mare tumultuosum, videlicet cogitationibus fluctuans cor nostrum nube vestitur ; quia ne internam quietem purè conspiciat, inquietudinis suę confusione tenebratur. Hoc mare caligine quasi pannis infantiæ obvolvitur, quia à contemplandis sublimibus, adhuc teneris sensibus suę infirmitatis ligatur. Videamus Paulum quadam caligine quasi infantiæ pannis obvolutum, dum ait : *Videmus nunc* 1. Cor.13. *perspeculum in ænigmate : tunc autem facie ad faciem.* d *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.* Qui si se ad contemplanda cælestia infantem non cerneret, ætatis suæ ad hæc comparationem nullo modo præmisisset, dicens : *Cùm essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus.* Tunc ergo ad robur juvenile conscendimus, cùm forti sensu eam, ad quam tendimus, vitam videmus : nunc autem quia intentionis nostræ acies per infirmitatem suam ab interna luce retunditur, mens nostra ligata infantiæ pannis tenetur. Ubi aptè subjungitur : [*Circumdedi illud terminis meis.*] Terminis enim suis Dominus hoc mare circumdat, quia cor nostrum adhuc corruptionis suæ molestiâ & curâ turbulentum sub mensura contemplationis humiliat : ut licet plus appetat, ultra tamen quàm sibi concedi- E tur, non ascendat. Vel certè terminis suis Dominus hoc mare circumdat ; quia cor nostrum tentationibus tumidum occultis donorum distributionibus mitigat : modò agens ne prava suggestio ad delectationem veniat, modò ne prava delectatio usque ad consensum prorumpat. Qui ergo illicitos motus cordis respicit, & in quibusdam eos usque ad consensum venire prohibet, in quibusdam verò illos etiam à delectatione restringit : nimirum furenti mari terminos imponit, ut nequaquam in opere exeat, sed intra sinum mentis tentationum submurmurans se unda collidat. Quæ quia tunc valentes restringitur, cùm ei delectatione Dei atque inspiratis virtutibus obviatur, rectè subjungitur : [*Et posui vectem & ostia, & dixi : Hucusque venies, &*

non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.] Quid enim moraliter per ostia, nisi virtutes; quid per vectem, nisi robur charitatis accipimus? Hæc itaque ostia, scilicet operationum virtutes, mare sæviens dissipat, nisi eas ex occulto mentis opposita charitas adstringat. Facilè autem omne virtutum bonum tentatione cordis irruente destruitur, nisi ab intimis fixa charitate solidetur. Unde & Paulus in suis prædicationibus dum quædam virtutum ostia mari tentationis opponeret, illico eisdem ostiis quasi robur vectis adjunxit, dicens: *Super omnia autem hæc charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis.* Perfectionis enim vinculum charitas dicitur, quia omne bonum quod agitur, nimirum per illam, ne pereat, ligatur. A tentatore namque citiùs quodlibet opus evellitur, si solutum à vinculo charitatis invenitur: si autem mens Dei ac proximi dilectione constringitur, cùm tentationum motus quælibet ei injusta suggesserint, obicem se illis ipsa dilectio opponit, & pravæ suasionis undas virtutum ostiis ac vecte intimi amoris frangit.

20. Quia ergo Dominus per inspiratæ charitatis fortitudinem nascentia in corde vitia reprimit, insurgentis maris impetum per obserata claustra compescit. Ira fortasse in occulto exasperat: sed ne quies supernа perdatur, perturbationi mentis officium linguæ subtrahitur: ne usque ad vocem exeat, quod in sinu cordis tumultuosum sonat. Luxuria in occultis cogitationibus accenditur: sed ne supernam munditiam mens amittat, conceptæ immunditiæ ea quæ famulari poterant, membra castigat; ne usque ad corruptionem corporis exhalet fœtor cordis. Avaritia stimulat: sed ne cælesti regno mens careat, intra claustra se parsimoniæ contenta propriis ligat; ne in pravo se opere dilatet, & usque ad exteriores actus internæ concupiscentiæ æstus exsudet. Superbia inflat: sed ne veram celsitudinem amittat, considerando quisque quia pulvis est, ab altitudine se conceptæ elationis humiliat: certans nimirum, ne, quod in suggestione cogitationis tolerat, in exercitationem operis erumpat. Bene ergo dicitur: [*Posui vectem & ostia, & dixi: Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos:*] quia dum electus quisque & tentatur vitiis, & tamen facere malè suggesta renititur, quasi mare clausum tenetur. Quod etsi intus tumultuosis cogitationum fluctibus mentem percutit, statuta tamen bene vivendi littora non excedit. Quod mare quidem in tumorem se erigit, sed dum fixa deliberatione cordis illiditur, fractum redit. Beatus igitur Job ne sibi tribuat, quòd contra procellas cordis fortiter stat, voce divina audiat: [*Quis concluſit ostiis mare, quando erumpebat, quasi de vulva procedens,* & cetera.] Ac si ei apertè diceretur: Incassum te exteriùs in bonis operibus pensas, si non me interiùs, qui in te tentationis undas compesco, consideras. Ut enim tu fluctus ferre possis in opere, meæ virtutis est, qui fluctus frango tentationis in corde.

Coloss. 3. c

Gen. 3. d

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB.

LIBER VIGESIMVS NONVS

CAPUT PRIMUM.

1. Cor. 1. d DOMINUS Deus noster Jesus Christus in eo quòd virtus & sapientia Dei est, de Patre ante tempora natus est: vel potius quia nec cœpit nasci, nec desiit, dicamus verius semper natus. Non autem possumus dicere, semper nascitur; ne imperfectus videatur. At verò ut æternus designari valeat & perfectus, semper dicamus & natus: quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & semper ad æternitatem: ut quocumque modo illa essentia sine tempore, temporali valeat designari sermone: quamvis hoc ipso quod perfectum dicimus, multùm ab illius veritatis expressione deviamus: quia quod factum non est, non potest dici perfectum. Et tamen infirmitatis nostræ verbis Dominus condescendens, dait: *Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.* In illa itaque nativitate divina ab humano genere cognosci non poterat: proinde in humanitate venit ut videretur, videri voluit ut imitaretur. Quæ carnis nativitas despecta visa est sapientibus mundi: contempserunt namque infirma humanitatis ejus, Deo hæc indigna judicantes. Cui tantò magis homo debitor fuit, quantò pro illo Deus etiam indigna suscepit. *Quia enim non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.* Ac si diceret: Cùm Deum, qui est sapientia, nequaquam per sapientiam suam mundus inveniret, placuit ut Deum hominem factum per humanitatis stultitiam cognosceret: quatenus ejus sapientia ad nostram stultitiam descenderet, & lucem supernæ prudentiæ luto suæ carnis illuminata nostra cæcitas videret. Natus igitur ex Patre sine tempore, ex matre nasci est dignatus in tempore: ut per hoc quòd ortum suum inter initium finemque concluderet, humanæ mentis oculis ortum, qui nec initio sumitur, nec fine angustatur, aperiret. Unde bene nunc ad beatum Job dicitur.

Matt. 5. g

1. Cor. 1. c

Quòd nato in carne Domino, sancta Ecclesia de tenebris noctis egrediens, quærit suum locum in luce beatitudinis æternæ.

CAPUT II.

NVmquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum?] Subaudis, ut ego. Ortus quippe divinitatis ejus antè & pòst non habet. Cui dum semper esse est per æternitatem, dum omne quod labitur circumscribit, intra semetipsum temporum discursus claudit. Ortus verò humanitatis ejus, quia & cœpit, & desiit; & antè & pòst habere à tempore accepit. Sed quia dum ipse umbras nostræ temporalitatis suscepit, lumen nobis suæ æternitatis infudit; rectè per hunc ortum quem

creator sibi in tempore condidit, locum suum sine tempore aurora cognovit. Quia enim diluculum vel aurora à tenebris in lucem vertitur, non immeritò diluculi vel auroræ nomine, omnis electorum Ecclesia designatur. Ipsa namque dum ab infidelitatis nocte ad lucem fidei ducitur, velut auroræ more in diem post tenebras splendore supernæ claritatis aperitur. Unde & bene in Canticis canticorum dicitur: *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Sancta enim Ecclesia cælestis vitæ præmia appetens, aurora vocata est: quia dum peccatorum tenebras deserit, justitiæ luce fulgescit. Habemus tamen subtilius aliquid, quod considerata qualitate diluculi vel auroræ pensemus. Aurora namque vel diluculum, noctem quidem præteriisse nunciant, nec tamen diei claritatem integram ostentant: sed dum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem tenebris permixtam tenent. Quid itaque in hac vita omnes qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculum sumus? quia & quædam jam quæ lucis sunt, agimus; & tamen in quibusdam adhuc tenebrarum reliquiis non caremus. Per Prophetam quippe Deo dicitur: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Rursumque scriptum est: *In multis offendimus omnes.* Paulus quoque ait: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Ubi ergo lex peccati cum lege mentis contendit, profectò adhuc aurora est: quia lux quæ jam emicuit, necdum prætereuntes funditus tenebras pressit. Adhuc aurora est: quia dum lex carnis legem mentis, & lex mentis legem carnis percutit, inter se vicissim lux & umbra confligit. Unde rursum Paulus cùm diceret: *Nox præcessit*; nequaquam subdidit: Dies venit; sed *Dies autem appropinquavit.* Qui enim post discessum noctis jam non venisse, sed appropinquasse diem insinuat, esse se proculdubio ante solem post tenebras adhuc in aurora demonstrat. Tunc autem plenè sancta electorum Ecclesia dies erit, cùm ei admixta peccati umbra jam non erit. Tunc plenè dies erit, quando interni luminis perfecto fervore claruerit. Tunc plenè dies erit, quando nullam malorum suorum tentantem memoriam tolerans, omnes à se tenebrarum etiam reliquias abscondet. Unde & bene hæc aurora quasi adhuc in transitu demonstratur, cùm dicitur: [*Et ostendisti auroræ locum suum.*] Cui enim locus suus ostenditur, profectò ex alio ad aliud vocatur. Quid est enim locus auroræ, nisi perfecta claritas visionis æternæ? Ad quem cùm perducta venerit, jam de transactæ nobis tenebris nihil habet. Nunc autem adhuc tentationum molestias sustinens; quia per intentionem cordis ad aliud festinat Ecclesia, ad locum suum tendit aurora. Quem locum si mente non cerneret, in hujus vitæ nocte remaneret. Sed cùm quotidie contendit perfici, & in lucem quotidie augeri, locum suum jam conspicit, & plenè sibi claréscere solem quærit. Locum suum aurora considerat, quando sancta anima ad contemplandam conditoris sui speciem flagrat. Ad locum suum pertingere aurora satagebat, cùm David diceret: *Sitivit anima mea ad Deum vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Locum suum veritas auroræ monstrabat, cùm per Salomonem diceret: *Quid habet amplius sapiens à stulto; & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est vita?* Quem profectò locum etiam præcedentibus incarnationem suam patribus post ortum suum Dominus ostendit: quia nisi per prophetiæ spiritum, incarnandum supernæ patriæ regem cognoscerent, bona ejusdem patriæ quàm essent desiderabilia non viderent. Locum suum veritas auroræ patefecit, cùm Patrem coram discipulis petiit, dicens: *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, & illi sint mecum.* Locum suum auroræ monstravit, cùm diceret: *Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Ad hunc locum, quem cognoverat, pervenire aurora festinabat, cùm Paulus desiderium habere se diceret dissolvi, & cum Christo esse. Et rursum: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Et rursum: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis.* Bene autem post ortum suum, locum proprium auroræ ostendisse se perhibet, quia futuræ retributionis beatitudinem priusquam per corpus ipse innotesceret, in paucorum intellectu continuit. Cùm verò humanæ nativitatis infirma suscepit, venturæ claritatis notitiam in multitudinis innumeræ amore dilatavit. Sed cùm divini operis mysterium sic misericordia peragat, ut tamen & ira comitetur, quatenus occultus arbiter alios respiciens redimat, alios deserens perdat: quia cognovimus, quomodo per incarnationem suam electos illuminet, audiamus nunc quomodò reprobos damnet. Sequitur.

Can. 6. c

2.

Psal. 142. a
Iacob. 3.
Rom. 7. d

Rom. 13. d

Psal. 41. a

Eccle. 6. c

17. d

Quòd Iudaica perfidia viso Christo concussa est: & aliis sic, aliis aliter de eo sentientibus, paucis ex illa tanta plebe assumptis Scribas & Pharisæos merito reprobavit.

CAPUT III.

Numquid tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea? Extrema terræ Dominus tenuit, quia in fine sæculorum ad destitutam jam & alienigenis Regibus subditam synagogam venit; atque ex illa impios excussit, quia spiritalia fidei prædicamenta renuentes, etiam à carnalis sacrificii gloria repulit. Vel certè extrema terræ tenuit, quia ex Judæa paucos abjectos & humiles elegit. Extrema terræ tenuit; quia legis doctores deserens, piscatores assumpsit. Dumque ejus extrema tenet, ex ea impios excutit: quia dum infirmos fideles roborat, fortes in illa infideles damnat. Rectè verò etiam [*concutiens*] addidit: quia per adventum suum immensa formidine etiam reproborum corda commovit. Concussi quippe fuerant qui dicebant: *Nihil proficimus, ecce totus mundus post eum abiit.* Res autem quæ concutitur, huc illucque ducta fatigatur. Concussa ergo Judæa fuerat, quæ de Christo per alios dicebat: *Quia bonus est.* Et per alios resistebat, dicens: *Non, sed seducit turbas.* Per alios dicebat: *Nisi hic esset à Deo, non poterat facere quidquam.* Atque ad extremum per alios clamat: *Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.* Concussi quidem, sed non prostrati sunt reprobi, cùm modò miracula obstupescentes cernerent, modò infirmitatis opprobria despicientes irriderent. An non concussi fuerant, qui dicebant: *Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam.* Vel certè extrema terræ concussit & tenuit; quia cùm infirma corda humilium pio timore terruit, nequaquam ea judicio districto dereliquit. Inde enim multitudo credentium in Deum robustiùs stetit, unde in se humiliata trepidavit. Nam quia eum Deus quem concutit tenet, insinuat per Prophetam, dicens: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos?* Quia eum quem concutit tenet, Salomone attestante intimatur, qui ait: *Beatus vir qui semper est pavidus: qui autem mentis est duræ, corruit in malum.* Igitur quia extrema Judææ Dominus in Apostolis tenuit, atque ex illa Scribas & Pharisæos ac pontifices impietatis suæ merito exigente reprobavit; quid adhuc de eorum damnatione subdatur, audiamus. Sequitur: [*Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum*] Quid aliud Dominus plebem Israëliticam, nisi lutum reperit, quam obsequiis Gentilium deditam, in Ægypto ser-

Matt. 24.

Phil. 1. c
Ibid.
2. Cor. 5. a

B

C

D

E

Matt. 4. c

Ioan 12. c

Ioan. 7. b
Ibid.
Ioan 9. f
Ioan. 18. f

Ioan. 10 e

Esai. 66. a

Prov 28. b

vientem lateribus invenit? Quam dum tot miracu-
Exod.5.b lis ad terram repromissionis duxit, dum perductam cognitionis suæ scientia implevit, dum tot arcana secretorum ei per prophetiam contulit; quid eam aliud quàm servandi mysteriis signaculum fecit? Ipsa quippe diu in prophetia clausum continuit, quidquid de se Veritas in fine revelavit. Sed dum post tot divina secreta, post tot percepta miracula in Redemptoris sui adventu, plus terram
Ioan.11. f quàm veritatem dilexit, per sacerdotes dicens: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem*: quasi ad eos, quos in Ægypto reliquerat, lateres rediit: & quæ facta jam Dei signaculum fuerat, ad hoc se iterum quod deseruerat, inflexit: lutumque se post signaculum in oculis veritatis exhibuit, cùm per impietatis malitiam accepti verbi mysteria perdidit, & sola terrena sapere quæ inquinant, elegit. Ubi aptè subjungitur: [*Et stabit sicut vestimentum.*] Impolita namque & grossiora vestimenta etiam cùm induta fuerint, quia induentis membris bene applicata non inhærent, stare feruntur. Judæa igitur circa veritatis notitiam etiam cùm, servire videretur, sicut vestimentum stetit; quia per exteriora mandata servire se Domino ostendit, sed adhærere ei per charitatis intelligentiam noluit. Dum solam in præceptis Dei litteram tenuit, & nequaquam se per spiritum sensibus intimis junxit, quasi ei qui se induerat, non adhæsit. Ubi & aptè subjungitur: [*Auferetur ab impiis lux sua.*] Quia dum credere veritati renuunt, cognitionem legis in perpetuum amittunt: & dum de accepta lege superbiunt, nimirum de scientiæ suæ gloria cæcantur.
Psal. 68 c Scriptum quippe est: *Obscurentur oculi eorum, ne videant.* Rursumque scriptum est: *Excæca cor populi*
Esai.6.e *hujus & aures ejus aggrava.* Et rursum scriptum est:
Ioan.9.g *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant.* Et quia semetipsos de legis operibus contra conditorem legis extulerunt, aptè subditur: [*Et brachium excelsum conteretur.*] Excelsum quippe brachium conteritur, quando prædicatâ fidei gratiâ, superba legis operaRom.3.c tio reprobatur, cùm dicitur: *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro.* Cuncta tamen hæc intelligi & aliter possunt. Terram quippe Scriptura sacra vocare consuevit Ecclesiam. Extrema igitur terræ Dominus tenet & concutit, quia Ecclesiæ suæ ultima per adventum antichristi persecutione immanissima turbari permittit, nec tamen permittendo deserit. Hanc terram aliquando Dominus tenet, & non concutit; aliquando tenet & concutit, quia modò eam tranquilla pace fidei possidet, modò commoveri impetu persecutionis jubet. Bene autem cùm diceret: [*Numquid tenuisti concutiens extrema terræ,*] illico adjunxit: [*Et excussisti impios ex ea?*]
Tit.1.d Attestante enim Paulo, plerique in ea sunt, qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Impios ergo ex ea Dominus excutit; quia hi, quos nunc intima vitia possident, tunc in voraginem apertæ infidelitatis cadent; atque in acervum palearum transeunt, cùm tentationis illius aura commoventur. Et quamvis se nunc sub specie fidei intra areæ sinum tegant, tunc nimirum extra granorum cumulum districti examinis ventilabro resilient. Unde & aptè subjungitur.

Quòd Judæi, qui legis servandæ signaculum acceperant, in judicio tamquam lutum restituentur: quia quòd terrena sapuerint, omnibus demonstrabitur.

CAPUT IV.

Restituetur ut lutum signaculum.] Ac si apertè diceret: Hi qui nunc videntur in Ecclesiæ sinu signaculum, tunc ante oculos omnium restituentur ut lutum: id est, nequaquam judicia hominum de professione religionis fallunt, sed quòd terrena sapiant, demonstrantur. Solet enim Scriptura sacra pro fide appellare signaculum, pro iniquitate lutum. Nam filius junior, qui consumptâ substantiâ ad pa- Luc.15.e trem rediit, in munere annulum accepit. Gentilis enim populus, qui immortalitate perdita, ad Deum pœnitendo revertitur, per fidei signaculum munitur. Unde & à sponso suo Ecclesiæ dicitur: *Pone me* Cant.8.b *ut signaculum super cor tuum.* Idcirco namque signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium præsumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur, quando fidei ejus mysterium in custodia nostræ cogitationis imprimitur: ut ille infidelis servus, nimirum noster adversarius, cùm signata fide corda considerat, tentando ea irrumpere non præsumat. Per lutum verò terrena contagia demonstrantur, attestante Psalmista qui ait: *Eduxisti me* Psal.39. *de lacu miseriæ, & de luto fœcis.* Quia igitur multi b in terrenis contagiis inventi, perducti ad Ecclesiam, cælestis fidei sacramento signantur, & tamen ab iniquis operibus non recedunt, seque nunc fidei velamine contegunt, sed cùm tempus invenerint, quid sint veraciter ostendunt, rectè dicitur: [*Restituetur ut lutum signaculum*] Quos enim nunc fideles credimus, ipsos tunc fidei hostes inveniemus; & quamvis appareant non tentati signaculum, erunt proculdubio tentati lutum. Unde & rectè dicitur, [*Restituetur;*] quia qualis eorum conscientia esse ante fidem potuit, tales eos postmodum reproba vita convincit. De quibus aptè subjungitur: [*Et stabit sicut vestimentum.*] Tot nunc quasi vestibus sancta Ecclesia induitur, quot fidelium veneratione decoratur. Unde & ei ostensis Gentilibus, à Domino per Prophetam dicitur: *Vivo ego, dicit Dominus,* Esai.49. *quia omnibus his velut ornamento vestieris.* Multis e tamen quasi fidelibus nunc specietenus induitur: sed pulsante persecutionis impetu, tunc eis exuta nudabitur; de quorum sorte hîc dicitur: [*Et stabit sicut vestimentum.*] Stare verò hoc loco ponitur, in peccato persistere. Unde scriptum est: *Et in* Psal.1.a *via peccatorum non stetit.* Vel certè reprobus quisque sicut vestimentum stare dicitur, ut non posse stare monstretur: quia sicut induta vestis in visionis suæ specie per corpus tenditur, exuta autem fracta complicatur; ita unusquisque qui à sanctæ Ecclesiæ tunc statu recesserit tensus ac decorus quasi dum indueretur, fuit; sed exutus postmodum, confractus atque abjectus jacebit. Si verò stare intelligimus perdurare: sicut vestimentum stat quisque reprobus, qui in hac vita quam diligit, breviter durat. Unde & per Prophetam dicitur: *Omnia* Ps.101.d *sicut vestimentum veterascent, & sicut operiorium mutabis ea, & mutabuntur.* Hæc itaque, quæ allegoriarum nube tecta intulit, nunc verbis apertioribus innotescit, subdens,

Quòd impiorum lux sit hoc, quod eis ex fide lucet: quæ tunc aufertur, quando pulsante persecutionis articulo, quod rectum credere videbantur, amittunt.

CAPUT V.

Auferetur ab impiis lux sua.] Neque enim eos 3.
nunc Dei lumen illustrat, qui iniquitatis suæ malitiam fidei nomine palliant. Nam dum juxta prædicationem fidei vivere negligunt, & tamen eamdem fidem specietenus venerantur, honorem vitæ præsentis ex nomine religionis quærunt: hocque eis ex fide lucet, quod eos fides coram hominibus refovet. Sunt verò nonnulli, qui æterna quæ audiunt, veraciter credunt, & tamen eidem, quam tenent, fidei malè vivendo contradicunt. Habent hi quoque in tenebris lucem suam: quia dum perversa agunt, & tamen de Deo recta sentiunt, ne tenebrescant funditus, ex quadam parte fulgore luminis

luminis illustrantur. Qui dum plus terrena quàm cælestia, plus quæ vident quàm quæ audiunt, diligunt, pulsante persecutionis articulo quod rectum credere videbantur, amittunt. Quod illo maximè tempore multipliciùs agitur, quando surgente ipso iniquorum capite, in sancta Ecclesia persecutione ultima liberis suis viribus ejus fortitudo grassatur. Ibi tunc cor uniuscujusque ostenditur, ubi quidquid in occultis latebat aperitur; & qui nunc ore sunt pii, & corde sunt impii, publicatâ malitiâ coruunt, & lucem fidei quam specietenus tenuerant, perdunt. Sed inter hæc necesse est ut unusquisque nostrum ad cordis sui secretum redeat, & actionis suæ damna pertimescat, ne exigentibus meritis, per districtam justitiam judiciorum Dei in talium hominum numerum incurrat.

Quòd omnia moraliter ad antichristum tempora referuntur, in quibus concussio persecutionum erit, & fictos quosque, qui modo in Ecclesia sunt infideles, etiam nunc reproba vita convincit.

CAPUT VI.

NEMO autem sibi incautè blandiatur, & idcircò se à tali occasu extraneum credat, quia ad illius tempestatis procellam pervenire se non existimat. O quanti illius tentationis tempora non viderunt, & tamen in ejus tentationis procella versantur. Cain tempus antichristi non vidit, & tamen membrum antichristi per meritum fuit. Judas sævitiam persecutionis illius ignoravit, & tamen viribus crudelitatis ejus, avaritia suadente succubuit. Simon divisus longè ab antichristi temporibus extitit, & tamen ejus se superbiæ, miraculorum potentiam perversè appetendo, conjunxit. Sic iniquum corpus suo capiti, sic membris membra junguntur, cùm & cognitione se nesciunt, & tamen prava sibi actione copulantur. Neque enim Pergamus Balaam libros aut verba cognoverat, & tamen ejus nequitiam sequens, voce supernæ increpationis audiebat: *Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere & fornicari.* Thyatiræ quoque ecclesiam ab Jezabel notitia & tempora & loca dividebant: sed quia eam par vitæ reatus astrinxerat, ineste ei Jezabel dicitur, atque operibus perversis insistere, Angelo attestante, qui ait: *Habeo adversus te aliqua; quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit propheten docere & seducere servos meos, fornicari & manducare de idolothytis.* Ecce quia reperiri potuerunt, qui Jezabel vitam reproba actione secuti sunt, Jezabel illic inventa memoratur: quia videlicet pravum corpus conjuncti mores unum faciunt, etiam si hoc loca vel tempora scindunt. Unde fit, ut in perversis suis imitatoribus & iniquus quisque maneat qui jam præteriit, & in suis operatoribus ipse iniquorum auctor jam appareat, qui necdum venit. Hinc Joannes ait: *Nunc antichristi multi facti sunt;* quia iniqui omnes jam ejus membra sunt, quæ scilicet perversè edita caput suum malè vivendo prævenerunt. Hinc Paulus ait: *Vt reveletur in suo tempore; nam mysterium jam operatur iniquitatis.* Ac si diceret: Tunc antichristus manifestus videbitur; nam in cordibus iniquorum secreta sua jam nunc occultus operatur. Ut enim de apertioribus criminibus taceam, ecce alius fratri in corde suo tacitus invidet, & si occasionem reperiat, eum supplantare contendit, cujus alterius membrum est, nisi ejus, de quo scriptum est: *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum?* Alius magni meriti esse se æstimans, per tumorem cordis cunctis se præferens, omnes semetipso inferiores credit, cujus alterius membrum est, nisi ejus de quo scriptum est: *Omne sublime videt, & ipse est rex super universos filios superbiæ?* Alius mundi hujus potentiam quærit, non quò aliis prosit, sed quò ipse alteri subditus non sit, cujus alterius membrum est, nisi ejus, de quo scriptum est: *Qui dixit, Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo?* Solus quippe Altissimus ita dominatur super omnia, ut alteri subesse non possit. Quem diabolus imitari perversè voluit, cùm suum dominium quærens, ei subesse recusavit. Imitatur ergo diabolum quisquis idcirco potestatem suam appetit, quia ei qui sibi est superna ordinatione præpositus, subesse fastidit. Sunt præterea plurima, quæ quosdam in ipsa pace Ecclesiæ constitutos, infideles esse renuncient. Video namque nonnullos ita personam potentis accipere, ut requisiti ab eo, pro favore ejus non dubitent in causa proximi veritatem negare. Et quis est veritas, nisi ille qui dixit: *Ego sum via, veritas, & vita?* Neque enim Joannes Baptista de confessione Christi, sed de justitiæ veritate requisitus occubuit: sed quia Christus est veritas ad mortem usque idcirco pro Christo, quia videlicet pro veritate pervenit. Ponamus ergo ante oculos quòd aliquis percunctatus personam potentis accepit, & ne verbi saltem injuriam pateretur, veritatem negavit. Quid rogo iste faceret in dolore pœnarum, qui Christum erubuit inter flagella verborum? Ecce & post hæc ante oculos hominum adhuc Christianus est, & tamen si eum Dominus districtè disposuit judicare, jam non est. Video autem alios, quibus per locum magisterii, exhortandi sunt officia arguendique commissa, qui vident aliquid illicitum admitti, & tamen dum quorumdam potentum offendere gratiam metuunt, arguere non præsumunt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi videt lupum venientem, & fugit? Fugit, quia tacuit: tacuit, quia despectâ æternâ gratiâ, temporalem gloriam plus amavit. Ecce ante potentis faciem intra sui se latebras silentii abscondit, & sicut persecutioni publicæ, sic occulto locum dedit timori. Bene de talibus dicitur: *Dilexerunt gloriam hominum magis quam Dei.* Quisquis igitur talis est, si hæc districtè judicantur, etsi persecutio publica defuit, tamen tacendo Christum negavit. Non ergo desunt vel in pace Ecclesiæ antichristi tentamenta. Nemo itaque illa persecutionis extremæ tempora quasi sola perhorrescat. Apud iniquos namque quotidie res antichristi agitur, quia in eorum cordibus mysterium suum jam nunc occultus operatur. Et si multi nunc specietenus intra Ecclesiam constituti simulant se esse quod non sunt, in adventu tamen judicis prodentur quod sunt: de quibus bene Salomon ait: *Vidi impios sepultos, qui etiam cùm adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in civitate, quasi justorum operum.* Igitur postquam de iniquis dictum est, [*Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum, & auferetur ab impiis lux sua;*] quod utique in illa est antichristi persecutione faciendum; mox de ejusdem antichristi perditione nos consolans, ait: [*Et brachium excelsum conteretur.*] Quid namque aliud excelsum brachium accipitur, nisi superba antichristi celsitudo, quæ super reprobas mentes hominum fastu gloriæ sæcularis erigitur, ita ut homo peccator, & tamen æstimari homo despiciens, Deum se super homines mentiatur? Unde & Paulus Apostolus dicit: *Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus.* Cujus ut tumorem plenius ostenderet, præmisit: *Qui adversatur & extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur.* Deus enim dici aliquando & homo potest, juxta quod ad Moysen dicitur: *Ecce constitui te deum Pharaonis.* Deus verò coli purus homo non potest. Quia verò se antichristus & su-

Gen.4.d Matt. 26. Act. 8.d Apoc.2.d Ibid. 1.Ioan. 2.c 2.Thess. 2.b Sap.2.d Iob. 41.d Esai.14.d 4. Ioan.14. Mar.6.d Ioan.10.b Ioan.12.g Eccle.8.b 2.Thess. 2.b Ibid.a Exod.7.a

per sanctos quosque homines, & super ipsius potentiam divinitatis extollit, per exactum sibi nomen gloriæ, & hoc quod Deus dicitur, & hoc quod Deus colitur, transire conatur. Notandum verò est, in quantam superbiæ foveam cecidit, qui in mensura ruinæ qua lapsus est, non permansit. Diabolus quippe vel homo à statu conditionis propriæ
Esai. 14. elata mente corruerunt, ut vel ille diceret: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altis-*
Gen. 3. *b simo*: vel iste audiens crederet: *Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii.* Idcirco ergo uterque cecidit, quia esse Deo similis non per justitiam, sed per potentiam concupivit. Sed homo per gratiam liberatus, qui Dei similitudinem perversè appetendo ceciderat, in reatu criminis sui longè Deo imparem
Psal. 88. *b* se esse cognoscens clamat: *Domine quis similis tibi?* Diabolus verò in * lapsu sui criminis justè dimissus, in mensura ruinæ suæ minimè permansit; sed quantò diutiùs ab omnipotentis gratia defuit, tantò magis reatum criminis cumulavit. Nam qui ideo cecidit, quia perverso ordine Deo esse similis voluit, eousque perductus est, ut in antichristum veniens, videri Deo similis dedignetur, atque eum quem habere non potuit superbus æqualem, damnatus inferiorem putet. Nam cùm de illo hoc quod jam
2. *Thess.* 2. *a* præmisimus, dicitur: *Extollens se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur*: apertè monstratur, quia appetendo dudum Dei similitudinem, quasi juxta Deum erigere se voluit, sed in superbiæ culpa crescendo, jam se supra omne quod Deus dicitur & colitur, extollit. Quia ergo hæc ejus superbia districti judicis erit adventu ferienda, sicut scriptum
Ibid. est: *Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui*, rectè dicitur: [*Et brachium excelsum conteretur.*] Cuncta tamen hæc, quæ bis discussa sunt, adhuc intelligi & aliter possunt. Verba enim Dei quasi pigmenta quædam nostri sunt adjutorii. Et sicut pigmentum quanto plus teritur, tantò plus in poculo ejus virtus augetur; ita divina eloquia quò magis exponendo conteruntur, eò audientes amplius quasi bibentes
5. juvantur. Quia igitur misericors Deus diu peccata hominum tolerat, & cùm jam vicinum finem respicit, plerumque mentes peccantium immutat, rectè de se, vim tantæ pietatis insinuans, ait: [*Numquid tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ea?*] Per terram quippe, homo infima sapiens designatur, cui peccanti dictum est: *Terra*
Gen. 3. *d es, & in terram ibis.* Sed quia pius conditor factæ suam non deserit, mala hominum & per suam patientiam tolerat, & per eorum quandoque conversionem relaxat. Cùm autem duras atque insensibiles mentes respicit, modò eas minis, modò verberibus, modò revelationibus terret; ut quæ pessima securitate duruerant, salubri timore mollescant, quatenus vel sero redeant, & hoc ipsum saltem, quòd diu expectati sunt, erubescant. Scit enim Dominus quia extrema vitæ nostræ plus judicat, & idcirco electos suos in fine sollicitiùs purgat. Scriptum quippe est: *Deus judicabit fines terræ.* Tantò
1. *Reg.* 2. *b* ergo impensiùs ultimis nostris invigilat, quantò in ipsis pendere initia vitæ sequentis pensat. Quod quia misericorditer facit, pietate sua in medium deducta, qua etiam serò conversos peccatores recipit, beati Job justitiam erudit, dicens: [*Numquid tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ea?*] Subaudis, ut ego, qui in suis ultimis sæpe peccatores terrendo concutio, convertendo teneo, atque ab eorum cordibus impios cogitationum motus evello. Et rectè beato Job Dominus, quomodo juxta finem peccatores convertat, insinuat. Ac si apertè dicat: Misericordiæ meæ potentiam respice, & tuæ justitiæ elationem preme. Quæ extrema hominis quia etiam cùm convertitur per carnis mortem, illa antiquæ culpæ vindicta comitatur, protinus insinuat, cùm dicit: [*Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum.*] Hominem quippe Dominus, quem ad suam similitudinem condidit, quasi quoddam suæ potentiæ signaculum fecit. Quod tamen ut lutum restituetur; quia licet æterna supplicia per conversionem fugiat, in ultione tamen perpetratæ superbiæ carnis morte damnatur. Ex luto quippe homo conditus, & mentis accepta ratione, similitudine divinæ imaginis decoratus, elatione cordis intumescens, quòd de infimis formatus esset, oblitus est. Unde mirâ conditoris justitiâ actum est, ut quia per sensum intumuit, quem rationabilem accepit, rursus terra per mortem fieret, quam esse se considerare humiliter noluit: & quia peccando Dei similitudinem perdidit, moriendo verò ad limi sui materiam redit, rectè dicitur: [*Restituetur ut lutum signaculum.*] Et quia de corpore dum spiritus vocatur, quodam quasi involucro suæ carnis exuitur, aptè de eodem luto subjungitur: [*Et stabit sicut vestimentum.*] Lutum namque nostrum sicut vestimentum stare, est usque ad resurrectionis tempus inane exutumque perdurare. Sed quia hanc pœnam superbiæ nec illi transeunt, qui & eamdem superbiam vivendo humiliter vincunt; quæ sit superbientium specialis pœna, subjungit dicens: [*Auferetur ab impiis lux sua, & brachium excelsum confringetur.*] Mors enim carnis, quæ electos luci suæ restituit, lucem suam reprobis tollit. Lux namque superbientis, est gloria vitæ præsentis. Quæ ei lux tunc subtrahitur, cùm per carnis interitum ad rationum suarum tenebras vocatur. Ibi tunc excelsum brachium confringitur, quia celsitudo cordis ultra naturæ ordinem violenter arrepta, opprimentis se divinæ justitiæ mole dissipatur: ut quia se perversè in brevi erexerat, per pondus judicii in æternum fracta cognoscat. Nullus autem nostrum quid post mortem sequeretur, agnosceret, nisi vitæ nostræ conditor ad pœnam usque mortis nostræ veniret. Nisi enim ipse misericorditer infima peteret, nequaquam nos post suam imaginem perditos justè ad summa revocaret. Unde & rectè subjungitur.

Quòd Dominus ad inferna descendens, carcerem gehennæ viam & transitum fecit: ipse verò liberans alligatos, liber deambulavit, & apertis portis mortis, exitum de tenebris ad lucem fecit.

CAPUT VII.

Numquid ingressus es profundum maris, & in novissimis abyssi deambulasti?] Ac si dicat: Ut ego, qui non solùm mare, id est, sæculum per assumptam humanam carnem atque animam petii, sed etiam per eam sponte in morte positam, usque ad ultima inferni, quasi ad maris profunda descendi. Si enim mare, more divini eloquii, sæculum debet intelligi, nihil prohibet profunda maris, inferni claustra sentiri. Quod profundum maris Dominus perlit, cùm inferni novissima, electorum suorum animas erepturus intravit. Unde & per Prophetam dicitur: *Posuisti profundum maris viam, ut*
Esai. 51. *d transirent liberati.* Hoc namque profundum maris ante Redemptoris adventum non via, sed carcer fuit: quia in se etiam bonorum animas, quamvis non in locis pœnalibus, clausit. Quod tamen profundum viam Dominus posuit; quia illuc veniens, electos suos à claustris inferni ad cælestia
Ibid. transire concessit. Unde & aptè illic dicitur: *Ut transirent liberati.* Quod verò profundum maris dixerat, hoc aliis verbis replicans, abyssi novissimum vocat: quia sicut aquarum abyssus nulla nostra visione comprehenditur, ita occulta inferni nullo à nobis cognitionis sensu penetrantur. Qui enim hinc subtrahantur cernimus, sed quæ il-

los juxta meritum retributio suppliciorum maneat, non videmus. Vigilanti verò est cura pensandum, quòd in novissimo abyssi deambulasse se perhibet. Deambulare quippe non constricti, sed liberi est. Quem enim vincula stringunt, ejus nihilominus gressus impediunt. Quia igitur Dominus nulla peccati vincula pertulit, in inferno deambulavit. Liber quippe ad ligatos venit. Unde scriptum est: *Factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber.* In novissimis ergo abyssi Domino deambulare, est in loco damnationis nihil suæ retentionis invenire, attestante Petro, qui ait: *Solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.* Vel certè, quia deambulando nos cùm de loco ad locum ducimur, hîc illicque præsentes invenimur; deambulasse in inferno Dominus dicitur, ut electis animabus in locis singulis per divinitatis potentiam præsens fuisse monstraretur. Unde & spiritus sapientiæ mobilis describitur, ut per hoc quòd nusquam deest, ubique nobis occurrere designetur. Quam descensionem suam Dominus tantò mirabilem respicit, quantò eam redempto homini crebriùs infundit. Eam namque adhuc replicans subdit: [*Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti?*] Portæ enim mortis, sunt potestates adversæ. Quas descendens Dominus aperuit, quia earum fortitudinem moriendo superavit. Quæ appellatione quoque alia, tenebrosa ostia vocantur: quia dum per occultationis suæ insidias non videntur, deceptis mentibus viam mortis aperiunt. Quæ tenebrosa ostia Dominus videt: quia immundorum spirituum fraudulentam malitiam & respicit & premit. Quos nisi ipse nobis nescientibus videndo prohiberet, & nil de insidiis eorum mens nostra cognosceret, & eisdem insidiis capta deperiret. Quæ tenebrosa etiam nos ostia cernimus, quando supernæ lucis radiis illustramur. Unde & per Prophetam dicitur: *Dominus mihi adjutor est, & ego videbo inimicos meos.* Hostes igitur nostros ipse videt, qui suo eos munere nobis visibiles facit. Vel certè tenebrosa tunc ostia Dominus vidit, cùm claustra inferni penetrans, crudeles spiritus perculit, & mortis præpositos moriendo damnavit. Quod idcirco hîc non adhuc de futuro, sed jam de præterito dicitur; quia hoc quod facturus erat in opere, nimirum jam fecerat in prædestinatione. Quia verò post mortem resurrectionemque ejus crevit Ecclesia, atque in cunctis est gentibus dilatata, aptè subjungitur: [*Numquid considerasti latitudinem terræ?*] Dum enim Dominus angustias mortis petiit, fidem suam in gentibus dilatavit, atque ad innumera corda credentium, sanctam Ecclesiam extendit. Cui per Prophetam dicitur: *Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida: ad dexteram enim & ad lævam penetrabis, & semen tuum gentes hereditabit.* Quæ latitudo terræ profectò non fieret, nisi ipse priùs & vitam quam novimus, moriendo despiceret, & vitam quam non novimus, resurgendo monstraret. In morte quippe sua nostræ oculos mentis aperuit, & quæ esset vita quæ sequeretur, ostendit. Unde & hunc in Evangelio ordinem tenens, discipulis dicit: *Sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes.* Pauci enim ex plebe Israëlitica ipso prædicante crediderunt: innumeri verò gentium populi viam vitæ moriente illo secuti sunt. Superbos namque dum adhuc passibilis viveret, pertulit, à passibili verò vita multos dum morereretur stravit. Quod bene Sampson in semetipso dudum figuraliter expressit, qui paucos quidem dum viveret interemit; destructo autem templo, hostes innumeros cùm morere-

Psal. 87. a *Act. 2. d* *Sap. 7. d* *Psal. 117. a* *Isai. 54. a* *Luc. 24. d* *Judic. 16. g*

tur occidit: quia nimirum Dominus ab elatione superbiæ paucos cùm viveret, plures verò cùm templum sui corporis solveretur extinxit, atque electos ex gentibus, quos vivendo sustinuit, simul omnes moriendo prostravit. Rectè itaque postquam inferna penetrasse se docuit, considerandam mox terræ latitudinem subjunxit: [*Numquid considerasti latitudinem terræ?*] Ac si flagellato homini diceret: Perpende quid pertuli, & pensa quod emi; nec queraris ipse de verbere, dum nescis quæ te præmia maneant in retributione. Inter hæc itaque verba creatoris operæpretium puto, si à bono communi ac publico parumper oculos flectimus, & quid in singulis nobis latenter agat, intuemur. Dicit enim.

Jonæ 2. b

Quòd moraliter mentem humanam Deus in profundo vitiorum immersam visitando ingreditur, & cor quasi abyssum obscuram illustratione sua irradians, vitiis calcatis victor ingreditur.

CAPUT VIII.

NUmquid *ingressus es profundum maris?*] Mare quippe est mens humana: cujus profunda Deus ingreditur, quando per cognitionem suam ad lamenta pœnitentiæ ab intimis cogitationibus perturbatur, quando prioris vitæ nequitias ad memoriam reducit, & fluctuantem in confusione sua animum concutit. Profundum maris Deus penetrat, quando etiam desperata corda permutat. Ipse enim mare intrat, quando cor sæculare humiliat: profundum maris ingreditur, quando visitare mentes etiam pressas sceleribus non dedignatur. Unde & rectè percunctando subjungitur: [*Et in novissimis abyssi deambulasti?* * Quæ enim est abyssus, nisi mens humana, quæ dum semetipsam comprehendere non valet, sese in omne quod est, velut obscura abyssus latet? Unde bene per Prophetam dicitur: *Dedit abyssus vocem suam ab altitudine phantasiæ suæ*: quia dum semetipsam mens humana non penetrat, ex comparatione sui divinæ naturæ potentiam quam comprehendere non sufficit, humiliùs laudat. In novissimis ergo abyssi Deo deambulare, est etiam nequissimorum corda hominum convertere, & desperatas mentes visitationis suæ vestigiis tangendo, mirabiliter reformare. Cùm enim post immensa scelera unusquisque compungitur, quid aliud quàm in novissimis abyssi Deus deambulans videtur? Quasi in abysso namque Deus deambulat, cùm obscurum cor penetrans, fluctus invisibiles vitiorum calcat. Plerumque enim præterita alia plangimus, & aliis præsentibus urgemur: ut modò superbia, modò ira, modò luxuria, modò avaritia tentante fatigemur. Sed cùm cuncta hæc in corde nostro Dominus occultæ visitationis suæ timore reprimit, quid aliud quàm in abysso gressus ponit? Quos gressus mente conspicimus, quando contra insurgentia vitia, quomodo timoris ejus obvient dona, pensamus. Hos namque gressus Propheta conspexerat, cùm dicebat: *Visi sunt ingressus tui Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto ipsius.* Qui enim inordinatos motus animi, divinorum judiciorum memoriâ in se reprimi conspicit, quasi deambulantis in se gressus Domini videt. Dicatur ergo beato Job: [*Numquid ingressus es profundum maris, & in novissimis abyssi deambulasti?*] Subaudis, ut ego, qui mirâ misericordiâ in peccatorum cordibus modò iram, modò luxuriam, modò avaritiam, modò surgentem superbiam calco? Ac si ei apertè diceretur: Si latentia cordis vitia me solum reprimere conspicis, tu extolli de propria justificatione cessabis. Et quia cùm divinitus visitamur, etiam de occultis & illicitis motibus mentis ad confessionem ducimur, rectè subjungitur: [*Numquid apertæ sunt tibi portæ mortis?*]

Habac. 3. b *Psal. 67. c*

Portæ enim mortis, sunt cogitationes pravæ: quas Deo pandimus, quando eas in pœnitentia flendo confitemur. Quas etiam non confessas intuetur, sed confessas ingreditur. Tunc quippe viam sibi in portis mortis aperit, quando solutis pravis cogitationibus, ad nos post confessionem venit. Quæ portæ mortis idcirco vocatæ sunt; quia profectò via ad interitum per iniquas semper cogitationes aperitur. Quod adhuc replicatur, cùm subditur: [*Et ostia tenebrosa vidisti?*] Tenebrosa namque ostia sunt latentia mentis mala, quæ & haberi intrinsecus possunt, & tamen ab altero videri non possunt. Quæ tamen Dominus cernit, quando ea occulto respectu gratiæ destruit. Scriptum quippe est: *Rex qui sedet in solio judicij, dissipat omne malum intuitu suo.* Et quia omne vitium angustat, omnis verò virtus animum dilatat, post destructa vitia rectè subjungitur: [*Numquid considerasti latitudinem terræ?*] Nisi virtus animum dilataret, nequaquam Paulus Corinthiis diceret: *Dilatamini & vos, & nolite jugum ducere cum infidelibus.* Solerter verò intuendum est quod dicitur: [*Considerasti latitudinem terræ?*] Latitudo namque bonorum interiorum nequaquam comprehenditur, nisi cautè consideretur. Nam plerumque eos exteriùs inopia humiliat, pœnæ cruciatus angustat; sed tamen inter hæc semper interior fortitudo se usque ad speranda cælestia dilatat. Angustati Apostoli exteriùs fuerant, quando flagella sustinebant: sed in magna stabant intus latitudine liberi, qui apud se hæc eadem flagella in gaudium verterant. Scriptum namque est: *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Hanc latitudinem inter angustias Paulus invenerat, qui dicebat: *Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelij, ita ut vincula mea manifesta fierent in omni prætorio.* Hanc latitudinem David inter angustias obtinebat, dicens: *In tribulatione dilatasti me.* Tunc itaque hæc terra, id est, sanctorum conscientia dilatatur, cùm mundi hujus adversitatibus exteriùs premitur. Nam cùm à præsentis vitæ securitate repellitur, intus ad se impingitur, ut ad speranda superna tendatur. Cumque evagari exteriùs non permittitur, quasi in sinum suum revocata dilatatur. Nos autem quæ boni viri adversa tolerent cernimus, sed intus quantum gaudeant non videmus. Mentis eorum latitudinem modò in verbis, modò in operibus considerando cognoscimus, sed tamen quanta in eis amplitudo sit ejusdem latitudinis ignoramus. Audiat ergo humana sapientia, & se insipientem dicat: [*Numquid considerasti latitudinem terræ?*] Ac si dicat, ut ego, qui flagellis cinctam, occultam justorum lætitiam solus * planè considero, quia solus misericorditer firmo. Vel certè idcirco beatus Job, utrum terræ latitudinem consideraverit, inquiritur, ut exemplo alienæ latitudinis humilietur. Ac si ei apertè diceretur: Eos, quos innumera mala præsentis vitæ nequeunt angustare, considera, & de statu cordis tui inter verba gloriari cessa. Sequitur.

Prov. 20. b

1. Cor. 6. a

Act. 23. g

Philip. 1. c

Ps. 4. a

* *al.* plene

Quòd judicia Dei nemo in hac vita intelligat, cum latro de patibulo in regnum transeat, Iudas de apostolatu mergatur in tartarum: nec aliquis sciat qui redeant de bonis ad mala, vel qui convertantur de malis ad bona.

CAPUT IX.

[*INdica mihi si nosti omnia, in qua via habitet lux, & tenebrarum quis locus sit: ut ducas unumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus ejus.*] Beatus Job gravi quæstione discutitur, ut & de via lucis, & tenebrarum loco requiratur; ut unumquodque ad suos terminos ducat, ac semitas domus ejus 9. intelligat. Quid enim lucis nomine, nisi justitia accipitur? & quid per tenebras, nisi iniquitas designatur? Unde quibusdam conversis à peccatorum nequitia dicitur: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Et de quibusdam in peccato manentibus memoratur: *Qui dormiunt, nocte dormiunt.* Beato itaque Job dicitur: [*Indica mihi si nosti omnia, in qua via habitet lux, & tenebrarum quis locus sit?*] Ac si dicatur ei: Si plenam te habere scientiam suspicaris, dic vel in cujus corde ea, quæ nunc deest, innocentia veniat: vel in cujus corde ea quæ nunc est, malitia perseveret. [*In qua via habitet lux,*] id est, cujus mentem veniens justitia impleat: [*& tenebrarum quis locus sit,*] id est, in quo iniquitas cæca perduret: [*ut ducas unumquodque ad terminos suos,*] id est, ut dijudices si vel is qui nunc iniquus cernitur, in iniquitate vitam finiat; vel is qui justus cernitur, extremitatem vitæ suæ cum justitiæ perfectione concludat: [*& intelligas semitas domus ejus,*] id est, consideres atque discernas, vel cui bona actio perseverans æternam mansionem præstet in regno, vel quem usque ad terminum suum actio prava constringens, in æternum damnet supplicium. Domus quippe pro mansione ponitur, semita pro actione. Semita igitur ad domum ducit, quia actio ad mansionem perrahit. Sed quis hominum ista discussus dicat? quis ista saltem imperterritus audiat? Multos enim videmus quotidie, qui justitiæ luce resplendent, & tamen ad finem suum nequitiæ obscuritate tenebrantur: & multos cernimus peccatorum tenebris obvolutos, & tamen juxta vitæ suæ terminum repente reddi luci justitiæ liberos. Multos etiam novimus semel inventam viam justitiæ illibatè usque ad mortem tenuisse; & plerosque conspeximus usque ad exitum cœpta semel crimina sine cessatione cumulasse. Quis verò inter ista occultorum judiciorum nubila, mentis suæ radium mittat, ut aliqua consideratione discernat, vel quis perduret in malo, vel quis perseveret in bono; vel quis ab infimis convertatur ad summa, vel quis à summis revertatur ad infima? Latent hæc sensus hominum, nec quidquam de cujuslibet fine cognoscitur, quia divinorum judiciorum abyssus humanę mentis oculo nullatenus penetratur. Videmus namque quòd illa adversa Deo gentilitas justitię luce perfusa est, & Judęa dudum dilecta, perfidię est nocte cęcata. Scimus etiam quòd latro de patibulo transivit ad regnum, Judas de apostolatus gloria est lapsus in tartarum. Rursumque quia aliquando sortes quę cęciderint, non mutantur; & latronem novimus alium pervenisse ad supplicium, & Apostolos scimus percepisse propositum quod desideraverant regnum. Quis ergo discutiat in qua via habitet lux, & tenebrarum quis locus sit, ut ducat unumquodque ad terminos suos, & intelligat semitas domus ejus? Video Paulum ex illa persecutionis sęvitia ad gratiam apostolatus vocatum, & tamen sic inter judicia occulta formidat, ut reprobari se, etiam postquam vocatus est, timeat. Ait enim: *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.* Et rursum: *Ego me non arbitror comprehendisse: unum autem, quæ quidem retro sunt oblitus, ad ea quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum sequor, ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Iesu. Sequor autem si comprehendam, in quo & comprehensus sum.* Et certè jam de illo voce Dominica dictum fuerat: *Vas electionis mihi est;* & tamen adhuc castigans corpus suum metuit ne reprobetur. Vę miseris nobis, qui de electione nostra nullam adhuc Dei vocem cognovimus, & jam in otio quasi de securitate torpemus. Debet profectò, debet in spe esse non solùm securitas, sed etiam timor in conversatione; ut & illa certantes foveat, & iste torpentes pungat. Unde rectè per Prophetam dicitur: *Qui timent Do-*

Ephes. 5. b

1. Thess. 5. b

Luc. 23. g

Matt. 27. a

Act. 9. a

1. Cor. 9. d

Philip. 3. c

Act. 9. c

Ps. 113. c

minum, sperent in Domino. Ac si apertè diceret: De spe incassum præsumit, qui timere Deum in suis operibus renuit. Sed cur beatus Job de tam valida quæstione requiritur, quę omnino ab hominibus ignoratur, ut justorum iniquorumque terminum comprehendat, nisi ut aliorum finem cognoscere non valens, ad suum recurrat: quia sicut aliorum, sic etiam suum nesciat, & nesciens timeat, timens humilietur, humiliatus jam de operibus suis extolli non debeat, & non elatus, in gratię arce persistat? Dicatur ergo ei: [*Indica mihi si habes intelligentiam, in quæ via habitet lux, & tenebrarum quis locus sit; ut ducas unumquodque ad terminos suos?*] Ac si diceretur: Sicut qui de malis convertantur ad bona, vel qui de bonis ad mala redeant, nescis, ita etiam nec de te quid tuis meritis exigentibus agatur, intelligis. Et sicut alienum nullatenus comprehendis, ita etiam tuum terminum prænoscere non vales. Jam enim quantum ipse profeceris scis, sed quid adhuc de te ego in occulto sentiam, nescis. Jam justitię tuę acta consideras, sed quàm districtè apud me pensentur ignoras. Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota pietate judicetur: quia districtè discussa, inde ante oculos judicis, unde se placere suspicatur, obruitur. Unde rectè Deo per Prophetam dicitur: *Non intres in judicium cum servo tuo: quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Unde bene per Salomonem dicitur: *Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Hinc rursum per eumdem Salomonem dicitur: *Quis hominum intelliget poterit viam suam?* Et nimirum bona malave quis faciens, conscientia attestante cognoscitur. Sed idcirco dicitur, quòd via sua ab hominibus nesciatur, quia etiam si recta se quisque opera agere intelligat, sub districto tamen examine quò tendat, ignorat.

Ps.142.a *Eccle.9.d* *Prov.20.d*

Quòd sicut nemo novit suum initium, ita nec etiam exitum.

CAPUT X.

10. IGITUR postquam illum de ista finis sui consideratione perterruit, ad examinandum ejus exordium redit: ac ne conqueratur cur finem suum nesciat, commemoratur etiam quia nec quo huc initio accessit, intelligat. Nam sequitur: *Sciebas tunc quòd nasciturus esses, & numerum dierum tuorum noveras?* Ac si apertè diceret: Quid mirum si terminum tuum non intelligis, qui nec initium comprehendis? Et qui ignoras quo huc initio veneris, quid mirum si nescias quo fine subtraharis? Si ergo meum fuit te per initium ex occultis ad prompta producere, meum quoque erit etiam te ex promptis ad occulta revocare. Cur de vitæ tuæ dispensatione aliquid quereris, qui in manu artificis temetipsum nesciens teneris? Extolli itaque tantò magis non debes in eo quod agis, quantò intra sinum æternitatis clausus, nec quo huc ordine veneris, nec quando vel quomodo hinc educaris agnoscis. Hæc tamen intelligi & aliter possunt: [*Sciebas tunc quòd nasciturus esses, & numerum dierum tuorum noveras?*] Subaudis, ut ego, qui me nasciturum novi, quia & ante humanitatis ortum in divinitate semper substantialiter vixi. Homines quippe tunc esse incipiunt, cùm in matrum suarum ventre nascuntur. Nam ipsa quoque conceptio nativitas dicitur, juxta hoc quod scriptum est: *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Et idcirco se nascituros nesciunt, quia nec priusquam creentur existunt. Deus verò qui sine initio semper extitit, præscivit de se hoc, quod in utero Virginis per initium sumpsit: & quia præscivit, dispositum: quia disposuit, nihil profectò in humana forma sine sua voluntate toleravit. Convincatur ergo cur de flagellis suis homo queritur, qui ortum suum præscire non potuit, si ipse etiam qui ortum suum præsciendo disposuit, se inter homines ad flagella præparavit. Sequitur.

Matt.1.d

Quòd Deus peccatores in malis congelatos, tamquam in nive, vel grandine thesauros habeat, quos à vita perversa ad medium educens, fidei constituit defensores.

CAPUT XI.

NUmquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?] Quid aliud nive vel grandine, nisi frigida ac dura intelligenda sunt corda pravorum? Sicut enim fervore charitas, sic solet in sacro eloquio frigore malitia designari. Scriptum namque est: *Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam facit animam malitia sua.* Et rursum: *Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum.* In frigore ergo nivis, vel in duritia grandinis quid accipi aptiùs potest, quàm vita pravorum, quæ & per torporem frigescit, & per duritiæ malitiam percutit? Quorum tamen vitam Dominus tolerat, quia eos ad justorum suorum probationem servat. Unde & rectè subjunxit: [*Quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ & belli.*] Ut cùm adversarius noster diabolus tentare nos nititur, eorum moribus quasi suis contra nos armis utatur. Per ipsos quippe nos fæviens cruciat, sed nesciens purgat. Peccatis namque nostris ipsi flagella fiunt, de quorum tali vita dum percutimur ab æterna morte liberamur. Unde agitur ut electorum vitæ proficiat etiam perdita vita reproborum, & utilitati nostræ dum illorum perditio militat, mira dispensatione fiat, quatenus electis Dei non pereat etiam omne quod perit. Intelligi hoc quoque aliter potest, ut quia verbis præcedentibus videtur annexum, à superioris versus expositione non discrepet. Nam quia indicaverat vel bonos ad malum, vel malos ad bonum posse converti, illico secutus adjunxit: [*Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?*] In nive vel grandine frigida, vel dura, ut dictum est, accipimus corda pravorum. Sed quia omnipotens Deus sanctos suos de talibus elegit, & quàm multos electos adhuc inter pravorum vitam repositos habeat novit, aptè in nive, vel grandine thesauros habere se perhibet. Thesaurus quippe ἀπὸ τῆς θέσεως, id est à positione nominatur. Et plerosque in vita frigida diu latentes respicit, quos ad medium, cum jubet, producit, & justitiæ nitore candidos per supernam gratiam ostendit. Scriptum quippe est: *Lavabis me, & super nivem dealbabor.* Quos ad diem belli pugnæque præparatos, diu intra suæ præscientiæ sinum tegit; sed cùm repente eos eduxerit, resistentia adversariorum pectora illorum verbis ac redargutionibus, quasi quibusdam grandinibus percutit. Unde aliàs scriptum est: *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando & carbones ignis.* Præ fulgore enim nubes transeunt, quia prædicatores sancti universa mundi spatia miraculorum claritate percurrunt. Qui etiam grando & carbones ignis vocati sunt: quia & per correptionem feriunt, & per flammam charitatis accendunt. Ipsa quoque libera sanctorum increpatio, naturâ grandinis convenienter exprimitur. Grando enim veniens percutit, liquata rigat. Sancti autem viri corda audientium & terrentes feriunt, & blandientes infundunt. Nam quemadmodum feriant, Propheta testatur, dicens: *Virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tuam narrabunt.* Et quemadmodum blandientes rigent, secutus adjunxit: *Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt, & justitia tua exultabunt.*

Hiere.6.b *Matt.24.* *Ps.50.b* *Ps.17.b* *Ps.144.b* *Ibid.*

In nive ergo vel grandine habentur thesauri: quia plerique iniquitatis torpore frigidi, à superna gratia assumpti, in sancta Ecclesia justitiæ luce fulgescunt, & pravam adversariorum scientiam doctrinæ suæ
12. ictibus tundunt. Unde & aptè subditum est: [*Quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ & belli.*] Nix quippe, vel grando fuerat Saulus per frigidam insensibilitatem: sed nix & grando contra adversariorum pectora factus est, vel candore justitiæ, vel districti eloquij correptione. O qualem hunc thesaurum in nive & grandine habuit, quando illum inter pravorum vitam positum, jam tunc electum suum Dominus latenter vidit! O ad quanta adversariorum pectora ferienda hanc in manu sua grandinem sumpsit, per quam tot sibi resistentia corda prostravit! Nemo itaque de suis operibus extollatur, nemo desperet eos, quos adhuc frigidos videt: quia
Act. 7. g thesauros Dei in nive & grandine non videt. Quis enim crederet, quòd per apostolatus gratiam lapidatum Stephanum ille præcederet, qui in morte ejus omnium lapidantium vestimenta servavit? Si ergo ad ista dona, vel judicia occulta recurrimus, nullos omnino desperantes, nec illis nos in corde nostro præferimus, quibus pro tempore prælati sumus: quia etsi jam videmus quantum præcessimus, nescimus quantum cùm currere cœperint, præcedamur. Bene ergo ad beatum Job dicitur: [*Numquid ingressus es thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparavi in tempus hostis, in diem pugnæ & belli?* Ac si apertè diceretur: Nulli te de operibus tuis præferas: quia de his, quos intueris adhuc per culpam frigidos, quantos operatores justitiæ, & defensores rectæ fidei sim facturus, ignoras. Quod quia per adventum mediatoris agitur, rectè subjungitur.

Quòd sparsis per mundum fidei prædicatoribus, æstus persecutionis incaluit.

CAPUT XII.

Ioan. 14. PEr quam viam spargitur lux?] Ipse quippe via est, qui ait: *Ego sum via, veritas, & vita.* Per hanc ergo viam lux spargitur, quia per ejus præsentiam cuncta Gentilitas illustratur. *Spargitur* autem convenienter dixit, quia per Apostolorum voces non angustata atque coarctata, sed latè fulgens lux prædicationis emicuit. Quia verò accepta luce conversionis, inardescit intrinsecus vis amoris, ut vel transacta mala anxiè lugeantur, vel ventura bona flagrantissimè requirantur, competenter adjungitur: [*Dividitur æstus super terram.*] Sparsa enim luce æstus super terram dividitur: quia per apertum
* *al.* orbem *justitia prædicata, ad requirendum Deum cordis anxietas in virtutum exercitatione dilatatur, ut iste
1. Cor. 12. *b* in sermone sapientiæ, ille in sermone scientiæ fulgeat: hic in curationum gratia, ille in virtutum operatione convalescat: & dona sancti Spiritus dum
13. dispariliter singuli accipiunt, necessariò sibimet juncti omnes unanimiter accendantur. Sed postquam spargi lux dicitur, potest convenienter intelligi quòd per æstum persecutio designatur: quia ut lux prædicationis inclaruit, mox à perfidorum cordibus ardor persecutionis exarsit. Nam quòd per æstum persecutio exprimitur, Dominicus sermo testatur, de jactatis seminibus super petrosam terram dicens:
Matt. 13. *Sole orto æstuaverunt omnia, & quia non habebant radicem, aruerunt.* Quod paulò pòst cùm exposuit, æstum persecutionem vocavit. Sparsa igitur luce æstus super terram divisus est, quia clarescente vita fidelium, accensa est crudelitas perfidorum. Divisus namque æstus erat, quando nunc Hierosolymis, nunc Damasci, nunc in aliis longè regionibus per-
Act. 8. a secutio sæviebat. Scriptum quippe est: *Facta est in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ.* Rursumque scriptum est: *Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo epistolas, quas deferret in Damascum ad synagogas, ut si quos invenisset hujus viæ viros ac mulieres, vinctos deduceret in Hierusalem.* Quia ergo nunc hîc, nunc illic persecutio excreverat, hi qui lucem veritatis agnoverant, quasi sub ardore divisi æstus anhelabant. Sed quia beatum Job de occultis judiciis requisitum superioribus dictis audivimus: oportet ut hoc quod de sparsa luce, vel diviso æstu dictum est, subtiliùs perscrutemur. Adhuc enim alta interrogatione discutitur, ut saltem quia nescit doceatur, eique dicatur: [*Per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram?*] Quid enim lucis nomine, nisi justitia designatur? De qua scriptum est: *Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam.* *Esai. 9.* Omne autem quod spargitur, non continuè, sed sub quadam intermissione jactatur. Et idcirco spargi lux dicitur, quia etsi jam quædam ut sunt perspicimus, quædam tamen ita ut videnda sunt, non videmus. Cor namque Petri lux sparsa tenuerat, qui tanto fidei, tanto miraculorum fulgore clarueraat, & tamen conversis gentibus dum circumcisionis pondus imponeret, quid rectum diceret nesciebat. Lux ergo in hac vita spargitur, quia ad omnis rei intelligentiam continua non habetur. Dum enim aliud sicut est comprehendimus, & aliud ignoramus, quasi sparsa luce & ex parte cernimus, & in obscuritate ex parte remanemus. Tunc verò lux nobis sparsa jam non erit, quando mens nostra ad Deum funditus rapta fulgescet. Et quia hæc eadem lux quibus modis humano cordi insinuetur ignoratur, rectè in percunctatione dicitur: [*Per quam viam spargitur lux?*] Ac si apertè diceretur: Dic quo ordine justitiam meam occultis sinibus cordium infundo, cùm & per accessum non videor, & tamen visibilia opera hominum invisibiliter immuto, cùm unam eamdemque mentem modo hac, modo illa virtute irradio, & tamen per sparsam lucem adhuc ex parte aliqua eam in tentationis tenebris remanere permitto. Requiratur homo nesciens, per quam viam spargitur lux; ac si patenter dicatur: Dum dura corda emollio, dum rigida inflecto, dum aspera mitigo, dum frigida accendo, dum debilia roboro, dum vaga stabilio, dum nutantia confirmo, intuere si vales incorporaliter veniens, quibus ea meatibus illustro. Hæc quippe omnia nos facta cernimus: nam qualiter intrinsecus efficiantur, ignoramus. Hanc viam lucis esse nobis invisibilem, in Evangelio Veritas ostendit, dicens:
Spiritus ubi vult spirat; & vocem ejus audis, & nescis unde veniat & quò vadat. *Ioan. 3. b* Sed quia cùm lux 14.
spargitur, mox ab occulto adversario contra fulgentem mentem tentamenta succrescunt, rectè subjungitur: [*Dividitur æstus super terram.*] Hostis namque callidus quos justitiæ luce enitescere conspicit, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit, ut plerumque plus se urgeri tentationibus sentiant, quàm tunc cùm lucis internæ radios non videbant. Unde & Israëlitæ postquam vocati sunt, contra Moysen & Aaron de excrescente labore conqueruntur, dicentes: *Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & servis ejus, & præbuistis ei gladium, ut interficeret nos.* *Exod. 5. d* Volentibus quippe ex Ægypto discedere, Pharao paleas subtraxerat, & tamen ejusdem mensuræ opera requirebat. Quasi ergo contra legem mens submurmurat, post cujus cognitionem tentationum stimulos acriores portat: & cùm sibi labores crescere conspicit, in eo quòd adversario displicet, quasi fœtere se in oculis Pharaonis doler. Post lucem ergo æstus sequitur, quia post illuminationem divini muneris, tentationis certamen augetur. Rectè verò etiam dividi æstus dicitur;

quia nimirum non singuli omnibus, sed quibusdam vicinis ac juxta positis vitiis fatigantur. Priùs enim consperſionem uniuſcujuſque antiquus adverſarius perſpicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius triſtibus, alius timidis, alius elatis moribus exiſtit. Quò ergo occultus adverſarius facilè capiat, vicinas conſperſionibus deceptiones parat. Quia etenim lætitiæ voluptas juxta eſt, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia triſtitia in iram facilè labitur, triſtibus poculum diſcordiæ porrigit. Quia timidi ſupplicia formidant, paventibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conſpicit, eos ad quæque voluerit blandis favoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitiis convenientibus inſidiatur. Neque enim facilè captivaret, ſi aut luxurioſis præmia, aut avaris ſcorta proponeret, ſi aut voraces de abſtinentiæ gloria, aut abſtinentes de gulæ imbecillitate pulſaret, ſi mites per ſtudium certaminis, aut iracundos capere per favorem formidinis quæreret. Quia ergo in tentationis ardore callidè ſingulis inſidians, vicinos moribus laqueos abſcondit, rectè dicitur: [*Dividitur æſtus ſuper terram.* Sed cùm præmittitur: [*Per quam viam ſpargitur lux*;] ſtatimque ſubjungitur: [*Dividitur æſtus ſuper terram*;] nimirum per eamdem viam, per quam lux ſpargitur, etiam dividi æſtus indicatur. Alta quippe atque incomprehenſibilis Spiritus ſancti gratia cùm luce ſua noſtras mentes irradiat, etiam tentationes adverſarij diſpenſando modificat, ut ſimul multæ non veniant, aut ipſæ tantummodo quæ ferri poſſunt, illuſtratam jam à Deo animam tangant; ut cùm tactus ſui ardore nos cruciant, perfectionis incendio non exurant; Paulo atteſtante qui ait: *Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam exitum, ut poſſitis ſuſtinere.* Hunc ergo æſtum aliter dividit callidus ſupplantator, aliter miſericors conditor. Ille dividit ut per illum citiùs interimat, iſte ut eum tolerabilem reddat. Et quia cùm tentatione fatigamur, non ſolùm interno Dei ſpiritu inſtruimur, ſed etiam exterioribus prædicantium verbis adjuvamur, rectè poſt diviſum æſtum ſubditur.

1. Cor. 10. d

Quòd Evangelica tonitrua, & nubes Apoſtolica doctrinæ currunt uſque ad fines terræ, nec impediri potuit ab hominibus conſilium Dei.

CAPUT XIII.

35. QUIS dedit vehementiſſimo imbri curſum?] Si verò, ut ſuperiùs diximus, diviſi æſtus nomine illa in Judææ regionibus perſecutio deſignatur, quia ipſa perſecutionis aſperitas prædicatores ſanctos ſuperno munere adjutos, à prædicationis ſuæ miniſterio nullo timore compeſcuit, aptè ſubjungit: [*Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum?*] Ac ſi diceret, niſi ego. Diviſo enim æſtu, curſum vehementiſſimo imbri dediſſe, eſt inter ipſas perſecutionis anguſtias prædicationis impetum roboraſſe: ut tantò magis virtus prædicantium creſceret, quantò magis perſequentium crudelitas obviaret: quatenus arentia corda audientium pluviæ guttis infunderent, & ſicitatem perfidiæ uberiùs irrigarent; ut quamvis contra eos ſævitiæ æſtus candeſceret, per eos tamen vox gratiæ non taceret. Hunc perſecutionis æſtum
2. Tim. 2. b Paulus & tolerabat & irrigabat, cùm diceret: *Laboro uſque ad vincula, quaſi malè operans: ſed verbum Dei non eſt alligatum.* De hoc imbre aliàs di-
Eſai. 5. b citur: *Mandabo nubibus ne pluant ſuper eam imbrem.* De hoc curſu imbris, qui in electorum cor-
Pſ. 147. a dibus agitur, Pſalmiſta teſtatur, dicens: *Velociter currit ſermo ejus.* Plerumque verò imber eſt, & curſum non habet: quia prædicatio ad aures venit, ſed ceſſante interna gratia, ad corda audientium non pertranſit. De cujus prædicationis verbis propter electos dicitur: *Etenim ſagittæ tuæ pertranſierunt.* Sagittæ quippe Dei pertranſeunt, quando verba prædicationis ejus ab auribus ad corda deſcendunt. Quod quia ſolo divino munere agitur, imbri curſum Dominus ſe dediſſe teſtatur. Sed notandum video, quòd eumdem imbrem non vehementem, ſed vehementiſſimum vocat. Imber vehemens eſt vis magna: imber verò vehementiſſimus, vis immenſa prædicationis. Vehemens namque imber erat, cùm prædicatores ſancti credere gaudia æterna ſuadebant. Imber autem vehementiſſimus, quando propter ſpem admonebant rem deſeri, cuncta viſibilia propter inviſibilia contemni, & propter audita gaudia, præſentis ſæculi pœnas cruciatuſque tolerari. Sed cùm fide cognita ſæviente æſtu perſecutionis, tot electi poſſeſſa reliquerunt, carnalis affectus obliti ſunt, & præ gaudio ſpiritus in cruciatibus membra poſuerunt: quid aliud Dominus fecit, niſi etiam vehementiſſimo imbri curſum præbuit, qui uſque ad exequenda ſumma præcepta per verba corporis inviſibilia cordis irrigavit? Ubi & aptè ſubjungitur: [*Et viam ſonantis tonitrui.*] Quid enim per tonitruum, niſi prædicatio ſuperni terroris accipitur? Quem terrorem dum percipiunt humana corda, quatiuntur. Aliquando verò in tonitruo ipſe incarnatus Dominus figuratur, qui ex antiquorum patrum conveniente prophetia ad notitiam noſtram quaſi ex nubium concurſione prolatus eſt. Qui inter nos viſibiliter apparens, ea quæ ſuper nos erant, terribiliter ſonuit. Unde & ipſi ſancti Apoſtoli de ejus gratia generati, Boanerges, *Marc. 3. c* ideſt filij tonitrui ſunt vocati. Aliquando autem, ſicut dictum eſt, tonitruus ipſa ejus prædicatio accipitur, per quam ſupernorum judiciorum terror auditur. Sed quia quilibet prædicator verba dare auribus poteſt, corda verò aperire non poteſt: & niſi per internam gratiam ſolus omnipotens Deus prædicantium verbis ad corda audientium inviſibiliter aditum præſtet, incaſſum prædicatio aure audientis percipitur, quæ pervenire ad intima corde ſurdo prohibetur: ſe Dominus viam ſonantis tonitrui dare aſſerit, qui cùm prædicationis verba tribuit, per terrorem corda compungit. Hanc viam Paulus prædicator egregius, dum ſuperna myſteria terribiliter inſonaret, ſe à ſe habere non poſſe conſpiciens, diſcipulos admonebat, dicens: *Orantes ſimul & pro* Coloſſ. 4. a *nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium verbi, ad loquendum myſterium Chriſti.* Qui ergo loquebatur myſteria, ſed in corde audientium eiſdem myſteriis à Domino aperiri oſtium precabatur, habebat quidem jam tonitruum, ſed dari ei deſuper viam quærebat. Hanc viam nequaquam ſe Joannes dare poſſe cognoverat, qui dicebat: *Non neceſſe habetis ut* 1. Joan. 2. d *aliquis doceat vos, ſed unctio ejus docet vos de omnibus.* Hanc viam rurſum Paulus quis daret, intimabat, dicens: *Neque qui plantat eſt aliquid, neque* 1. Cor. 3. b *qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* Acceptâ igitur viâ quid iſte imber ac tonitruus agat, audiamus. Sequitur.

Quòd gentibus ad fidem Chriſti converſis, plebs Iudaica ſiccas rodens legis ſtipulas, ad viriditatem ſpiritalis intellectus pervenire non prævalens, in ſua cæcitate permanſit.

CAPUT XIV.

VT pluveret ſuper terram abſque homine in deſerto, ubi nullus mortalium commoratur.] Super terram abſque homine in deſerto pluere, eſt verbum Dei Gentilitati prædicare. Quæ dum nullum cultum divinitatis tenuit, nullamque in ſe ſpeciem boni operis oſtendit, videlicet deſertum fuit. In qua quia legiſlator non fuit, & qui rationabiliter Deum quæreret non fuit, quaſi hominum nullus fuit, & velut ſolis beſtiis occupata, vacua à mortalibus ex-

titit. De hac deserti terra aliàs dicitur: *Posuit in deserto viam.* De hac prædicatione Gentilitati concessa Psalmista testatur, dicens: *Posuit flumina in desertum.* Notandum verò est, quòd postquam æstus super terram divisus est, cursum vehementissimus imber accepit, ut in deserto plueret: quia postquam in Judæa asperitas persecutionis inhorruit, ut non solùm fidem minimè reciperet, sed etiam eam gladiis impugnaret, ad Israël missus quisque prædicator, ad evocandas gentes deflexit. Unde sancti Apostoli Hebræis persequentibus, quos deserunt, dicunt: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quia repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Diviso igitur æstu, deserta & absque homine terra compluitur; quia dispersa in Judææ regionibus persecutione fidelium, derelicta dudum & quasi ab infusione rationis aliena, prædicationis guttis Gentilitas irroratur. Quæ Gentilitas qualis adhuc à prædicatoribus sit inventa ostenditur, cùm subditur: [*Vt impleret inviam & desolatam*] Quid verò compluta reddidit, monstratur, cùm illico adjungitur: [*Et produceret herbas virentes.*] Invia namque dudum Gentilitas fuit, ad quam via Dei verbo non patuit. Redemptore quippe nostro veniente, sic accepit vocationem gratiæ, ut non in ea priùs fuerit via prophetiæ. Desolata etiam rectè vocata est: vel ratione videlicet consilij, vel fructu boni operis destituta. Dedit ergo Dominus vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui, ut in deserto plueret, & impleret inviam & desolatam, & produceret herbas virentes: id est, exteriori prædicationi internam aspirationem contulit, ut corda Gentilium arentia virescerent, clausa patescerent; inania complerentur, infecunda germinarent. In Scriptura enim sacra aliquando herba viror gloriæ temporalis accipitur, aliquando refectio diaboli, aliquando sustentatio prædicatorum, aliquando bona operatio, aliquando æternæ vitæ scientia atque doctrina. Viror namque gloria temporalis accipitur, sicut Propheta ait: *Mane sicut herba transeat, mane floreat & pertranseat.* Mane namque sicut herba florere atque transire, est in prosperitate hujus sæculi, temporalis gloriæ decus velociter arescere. Herba, refectio diaboli accipitur, sicut de illo à Domino dicitur: *Huic montes herbas ferunt.* Ac si diceret: Superbi ac tumidi dum se illicitis cogitationibus atque actionibus efferunt, suis illum iniquitatibus pascunt. Herba sustentatio prædicantium demonstratur, cùm dicitur: *Producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum.* In montibus quippe fenum, & servituti hominum herba producitur, cùm sublimes hujus sæculi ad fidei cognitionem vocati, sanctis prædicatoribus in hujus vitæ itinere transitoria alimenta largiuntur. Herba, bona operatio ponitur, sicut scriptum est: *Germinet terra herbam virentem.* Quod licet in conditione mundi ita historice factum teneamus, terram tamen Ecclesiam figurasse non inconvenienter accipimus, quæ in eo germinavit herbam virentem, in quo ad verbum Dei fecunda misericordiæ opera protulit. Herbam aliquando scientiam atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, sicut per Hieremiam dicitur: *Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.* Quo dicto superba ac nequissima Judæorum est persecutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro virulenta cogitatione vocati sunt. Qui steterunt in rupibus; quia non in Deo, sed in summis potestatibus hujus mundi confisi sunt dicentes: *Regem non habemus nisi Cæsarem.* Traxerunt ventos quasi dracones; quia spiritu elationis inflati, superbiâ malitiosâ tumuerunt. Defecerunt oculi eorum; quia scilicet spes eorum ab eo quod intendebat, corruit. Qui temporalia diligens, præstolari æterna neglexit: & terrena, ideo quia Deo præposuit, amisit. Dixerunt enim: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem.* Timuerunt ne locum non occiso Domino perderent, & tamen occiso perdiderunt. Sed cur ista miseris evenerint, subdit: *Quia non erat herba*; id est, quia eorum cordibus defuit æternitatis scientia, & nullo eos refecit pabulo viriditatis internæ doctrinæ. Hoc igitur loco quid aliud virentes herbas, nisi sanctæ doctrinæ scientiam, vel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra compluitur, ut ab ea virentes herbæ producantur: quia dum sanctæ prædicationis imbrem Gentilitas percepit, & vitæ opera & doctrinæ verba germinavit. Ista viriditas voce prophetica desertæ terræ pollicetur, cùm dicitur: *In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & junci.* Quid enim per calamum, nisi prædicatores: quid per juncum, qui juxta aquæ humorem semper nascitur, nisi pusilli ac teneri auditores sacri eloquij designantur? In draconum ergo cubilibus viror calami & junci oritur, quia in eis populis, quos antiqui hostis malitia possidebat, & doctorum scientia, & auditorum obedientia coacervatur. Hæc tamen, quæ generaliter de Gentilitate dicta sunt, si solerter inspicimus, intra sinum sanctæ Ecclesiæ agi in singulis videmus. Sunt enim plerique ad verba Dei valde insensibiles, qui fidei quidem nomine censentur, verba vitæ auribus audiunt, sed ea transire usque ad interna cordis minimè permittunt. Hi quid aliud quàm deserta terra sunt? Quę scilicet terra hominem non habet; quia eorum mens sensu rationis caret. Et nullus mortalium in hac terra commoratur: quia & si quando in eorum conscientia rationabilium sensuum cogitationes veniunt, non persistunt. Prava enim desideria in eorum cordibus sedem inveniunt, recta verò si quando venerint, ac si impellantur, decurrunt. Sed cùm misericors Deus imbri suo cursum, & sonanti tonitruo viam dare dignatur, compuncti per internam gratiam verbis vitę aures cordis aperiunt. Et impletur terra invia: quia dum prębet aditum verbo, cumulatur mysterio. Et producit herbas virentes: quia per gratiam compunctionis infusa, prędicationis verba non solum libenter recipit, sed etiam ubertim reddit: ut quod audire non poterat, jam loqui concupiscat: & quę non audiendo etiam intrinsecus aruerat, jam loquendo quę sancta sunt, viriditate sua quoslibet esurientes pascat. Unde bene per Prophetam dicitur: *Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terræ.* Sic enim sic facies terrę virtute renovationis immutatur, dum ficca dudum mens, gratia veniente compluitur, & post ariditatem pristinam quasi productis herbis, scientię viriditate vestitur. Quę conditoris nostri gratia adhuc nobis altiùs commendatur, cùm subditur.

Esai. 43. c *Ps. 106. d 17.* *Act. 13. g* *Esai. 35. c* *Ioan. 11. f* *Ps. 89. a* *Ioh. 40. c* *Ps. 146. b* *Gen. 1. b* *Hiere. 14.* *Ioan. 19. c* *Ps. 103. l*

Quòd à Deo Patre & gratia est & doctrina, & ipse omnis creaturæ sit conditor, non tantum hominum, sed Angelorum: non tantum sanctorum Angelorum, sed malignorum spirituum.

CAPUT XV.

Quis est pluviæ pater? vel quis genuit stillas roris?] Ac si diceret, nisi ego, qui siccam terram humani cordis, guttis scientię gratuitò aspergo. De hac enim pluvia aliàs dicitur: *Pluviam voluntariam segregabis Deus hereditati tuæ.* Voluntariam quippe pluviam hereditati suę Dominus segregat, quia non eam nobis pro nostris meritis, sed pro suę munere benignitatis prestat. Et idcirco hoc loco pater pluvię dicitur, quia superna nobis prędicatio non de nostro merito, sed de ejus gratia generatur. 20.

Ps. 67. b

generatur. Stillæ enim roris, ipsi sancti prædicatores sunt, qui arva pectoris nostri inter mala vitæ præsentis, quasi inter tenebras siccæ noctis arentia, gratia supernæ largitatis infundunt. De his stillis
Hiere. 3. a contumaci Judææ dicitur: *Propterea prohibitæ sunt stillæ pluviarum, & serotinus imber non fuit.* Ipsæ quippe stillæ roris sunt, quæ stellæ pluviarum. Quando enim dispensatione aliqua prædicationem temperant, quasi rorem tenerum aspergunt. Quando verò ea quæ de supernis sentiunt, virtute qua prævalent loquuntur, quasi ubertim manantem pluviam fundunt. Rorem aspergebat Paulus, cùm Co-
1. Cor. 2. a rinthiis diceret: *Non enim judicavi scire me aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum.*
2. Cor. 6. e Et rursum pluviam manabat, dicens: *Os nostrum patet ad vos ô Corinthii, cor nostrum dilatatum est.* Hinc est, quòd Moyses, qui & valida fortibus, & tenera infirmis dicturum se noverat, dicebat: *Ex-*
Deut. 32. *pectetur sicut pluvia eloquium meum, & descendant sicut ros verba mea.* Sed ecce audivimus quo munere Gentilitas vocatur: audiamus nunc qua districtione Judæa repellitur. Audivimus quomodo deserta excolat, arentia infundat: audiamus nunc quomodo ea quæ quasi videntur interna, projiciat. Neque enim sic colligit electos, ut non etiam judicet reprobos: neque sic quibusdam culpas relaxat, ut non & in quibusdam feriat. Scriptum quip-
Eccli. 5. b pe est: *Misericordia enim & ira ab illo.* Unde hîc quoque postquam tot dona gratiæ intulit, etiam
21. iræ suæ judicia non abscondit. Nam sequitur: [*De cujus utero egressa est glacies, & gelu de cælo quis genuit?*] Quid enim aliud in gelu vel glacie, nisi frigida & perfidiæ torpore constricta accipimus corda Judæorum? Qui quondam per acceptionem legis, per custodiam mandatorum, per ministeria sacrificij, per mysteria prophetiæ, sic intra sinum gratiæ, quasi intra uterum creatoris habebantur. Sed quia veniente Domino constricti frigore perfidiæ, fervorem fidei & charitatis amiserunt, à secreto gratiæ sinu projecti, quasi glacies de utero creatoris egressi sunt. [*Et gelu de cælo quis genuit?*] Quid hîc aliud cælum, nisi sublimis debet intelligi vita sanctorum? cui cælo dicitur: *Attende cælum, & loquar.* Non
Deut. 32. d enim insensibili, sed rationabili creaturæ loquebaEsai. 66. a tur. De hoc cælo Dominus ait: *Cælum mihi sedes* Prov. 12. *est.* De qua sede aliàs scriptum est: *Anima justi sedes sapientiæ est.* Quia ergo sapientia est Deus, si sedes Dei cælum est, & anima justi sedes est sapientiæ, cælum est utique anima justi. Cælum fuit Abraham, cælum Isaac, cælum Jacob. Sed quia persecutores Domini pontifices Judæorum perfidiæ torpore frigidi, de illorum patrum progenie processerunt, quasi de cælo gelu exiit, quia de sublimi prole sanctorum processit frigida plebs infidelium. Cùm enim de Abraham natus est Caïphas, quid aliud nisi gelu de cælo processit? Quod tamen gelu idcirco Dominus genuisse se dicit, quia Judæos, quos naturaliter ipse bonos condidit, justo judicio per eorum malitiam frigidos à se exire permisit. Dominus enim auctor est naturæ, non culpæ. Genuit ergo creando naturaliter, quos iniquos permisit vivere tolerando patienter. Et quia illa quondam tenera ac fidei penetrabilia corda Judæorum, in perfidiæ postmodum obstinatione durata sunt, rectè subjungitur: [*In similitudinem lapidis aquæ durantur.*] Aquas enim populos accipi, jam sæpius edocuisse me memini. In lapide verò pro ipsa duritia aliquando Gentiles populi designantur. Ipsi quippe lapides coluerunt. Et de his per Prophetam di-
Psal. 113. b ctum est: *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Unde Joannes Judæos aspiciens se de stemmate generationis extollere, & Gentiles prævidens ad Abrahæ prolem fidei cognitione
Matt. 3. b transire, ait: *Ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Lapides utique, duros perfidiâ Gentiles vocans. Quia ergo primùm Judæa Deo credidit, Gentilitate omni in perfidiæ suæ obstinatione remanente; postmodum verò ad fidem Gentilium corda mollita sunt, & Judæorum infidelitas obdurata, bene dictum est: [*In similitudinem lapidis aquæ durantur.*] Ac si diceret: Illa mollia ac penetrabilia fidei corda Judæorum, in insensibilitatem vertuntur gentium. Cùm enim misericors Deus gentes traxit, iratus Judæam repulit. Actumque est, ut sicut dudum ad percipiendam fidem Gentilitas fuerat obdurata, ita postmodum ad fidem Gentilitate susceptа, Judææ populus perfidiæ torpore duresceret. Unde Paulus Apostolus eisdem Gentibus dicit: *Sicut aliquando* Rom. 11. d *vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem: ita & isti non crediderunt in vestra misericordia, ut & ipsi misericordiam consequantur. Concluſit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.* Quam sententiam suam primùm quidem de vocatione Judæorum, & repulsione Gentium: postmodum verò de vocatione Gentium, & repulsione Judæorum subtiliter pensans, seque occulta Dei judicia comprehendere non posse considerans, exclamando subjunxit: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scien-* Ibid. *tiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Unde hîc quoque cùm de Judæorum perfidia Dominus diceret: [*In similitudinem lapidis aquæ durantur;*] ut de repulsione eorum occulta esse sua judicia demonstraret, aptè subdidit: [*Et superficies abyssi constringitur.*] Quia 22. superjecto quodam ignorantiæ nostræ velamine, incomprehensibilitatem divini judicij humanę mentis oculus nullatenus penetrat. Scriptum quippe est: *Judicia tua abyssus multa.* Nemo ergo perscrutari Psal. 35. a appetat, cur cùm alius repellitur, alius eligatur: vel cur cùm alius eligitur, alius repellatur: quia superficies abyssi constringitur, & attestante Paulo: *In-* Rom. 11. *scrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ* d *ejus.* Per hoc verò quod dictum est: [*De cujus utero egressa est glacies, & gelu de cælo quis genuit?*] etiam satan in gelu & glacie nil obstat intelligi. Ipse quippe quasi de Dei utero glacies processit; quia à calore secretorum ejus, malitię torpore frigidus, magister iniquitatis exivit. Ipse gelu de cęlo est genitus: quia constricturus corda reproborum, à summis cadere est ad ima permissus. Qui bene in cæleſtibus conditus, in culpę frigore mentes sequacium quasi gelu dum * cecinit, adstrinxit. * al. cecidit. Qui ad terram veniens, quid in hominibus egerit, expletur cùm subditur: [*In lapidis similitudinem aquæ durantur.* Per aquas namque populi, per lapidem verò ejusdem satanę duritia designatur. Illo igitur ad ima veniente, in similitudinem lapidis aquæ durataę sunt; quia ejus malitiam imitati homines, mollia viscera charitatis amiserunt. Cujus fraudulenta consilia quia à seductis hominibus deprehendi non possunt, rectè subjungitur: [*Et superficies abyssi constringitur.* Aliud quippe ei intrinsecus latet, atque aliud extrinsecus ostendit. Trans- 2. Cor. figurat enim se velut angelum lucis, & callida de- 11. d ceptionis arte plerumque proponit laudabilia, ut ad illicita pertrahat. Abyssi ergo superficies constringitur: quia dum quasi bona persuasionis ejus species velut solida desuper glacies ostenditur, in profundo latens ejus malitia non videtur. Cuncta tamen hæc intelligere & aliter possumus, si moraliter exquiramus. Mentes namque hominum omnipotens 23. Deus dum in suo timore formaţ, quasi concipit, easque ad apertas virtutes, dum provehit, gignit: sed si de acceptis virtutibus extolluntur, relinquit. Et sæpe quosdam cognovimus malorum suorum

consideratione compungi, divini terroris pavore ferveſcere, & per pavoris exordia uſque ad virtutum ſumma pervenire; ſed dum de eiſdem virtutibus quas accipiunt, extolluntur, inanis gloriæ laqueo adſtricti, ad antiquum torporem redeunt. Rectè ergo cùm tales Dominus projicit, dicit: [*De cujus utero egreſſa eſt glacies?*] Quaſi enim de Dei utero glacies egreditur, quando hi qui jam intus incaluerant, ex virtutum dono frigeſcunt: & inde exteriorem gloriam torpentes appetunt, unde ad interna diligenda ardentiùs flagrare debuerunt. Dumque iſte ſignis, ille ſcientia, iſte prophetia, ille magnis operibus pollet, atque per hæc dona placere hominibus appetit; omne quod priùs intimum caluerat, exteriorem laudem diligens, in torporem vertit. Quaſi ergo glacies de utero egreditur, dum poſt donorum beneficia à viſceribus pietatis ſupernæ ſeparatur. An non ſunt glacies, qui in virtutibus quas accipiunt, laudes ab hominibus quærunt? Et tamen venienti judici dona ſua ad ejus memoriam revocantes, dicunt: *Matt. 7. c* *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?*] Sed quomodo hanc glaciem Dominus projiciat oſtendit, dicens: *Ibid.* *Neſcio vos unde ſitis, diſcedite a me omnes operarij iniquitatis.* Hanc glaciem nunc in utero Dominus portat, quia intra ſinum Eccleſiæ tolerat. Sed tunc apertè ejicit, cùm tales à ſecretis cæleſtibus per extremum & publicum judicium repellit. His itaque verbis quid apertè agitur, niſi ut beatus Job de ſummis ſuis virtutibus humilietur; ne in hoc quod bene vivendo caluerat, ſuperbiendo frigeſcat, & à divinitatis utero repulſus exeat, ſi intra ſinum ſui cordis ſe *24.* tumidus extollat? Et quia juſto judicio ſuperbas mentes ad culpam egredi ex accepta virtute permittit, rectè adhuc ſubjungitur: [*Et gelu de cælo quis genuit?*] Plerumque enim ſacri eloquij ſcientiam præſtat, ſed dum de eadem ſcientia, is qui accipit, extollitur, ira diſtricti judicis in ipſo ſacro eloquio cæcatur, ut exteriores favores per illam ſequens, ejus jam interna non videat; & qui intus manens calere poterat, exeundo frigeſcat, duratuſque in ima corruat, qui ad cognitionem Dei priùs tractabilis in ſummis liquidus ſtabat. An ſacrum eloquium cælum non eſt, quod diem nobis intelligentiæ aperiens, ſole nos juſtitiæ illuſtrat, quod dum nos vitæ præſentis nox contiⁿet, ſtellis nobis mandatorum fulget? Sed quia *1 Cor. 11. d* oportet eſſe hæreſes, ut probati manifeſti fiant, cùm ab intellectu ſano mens ſuperba repellitur, ultione diſtricti judicis gelu de cælo generatur: ut cùm ipſa Scriptura ſacra in electorum cordibus caleat, eos qui ſe ſuperbè ſcire appetunt, à ſe frigidos emittat. Ibi quippe errant, ubi corrigere errata debuerant; & dum à ſuperna intelligentia reſplendentis eloquij, & obdurati ipſi, & ſeducturi ceteros, corruunt, ad ima venientes ut gelu, & alios adſtringunt. Semetipſum tamen Dominus hoc gelu gignere perhibet, non quo pravorum mentes ipſe ad culpam formet, ſed quo à culpa non liberat, ſicut ſcriptum eſt: *Exod. 10.* *Ego obdurabo cor Pharaonis.* Quod quia miſericorditer emollire noluit, profectò diſtrictè ſe obdurare nunciavit. Quia verò cùm inchoata divini timoris virtus amittitur, propter humanas laudes virtutis imago retinetur, rectè ſubjungitur: [*In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, & ſuperficies abyſſi conſtringitur.*] Aquæ enim per glaciem in ſuperficie dureſcunt, ſed fluidæ in intimis remanent. Et quid per aquas, niſi fluxa accipimus corda reproborum? Quæ cùm ex propoſito virtutem deſerunt, fortes ſe in bonis operibus per hypocriſim oſtendunt: dumque in intimis ſuis ad vitia defluunt, & foris ſe ſanctorum ac fortium imitatores fingunt, [*aquæ in ſimilitudinem lapidis durantur, & ſuperficies abyſſi conſtringitur:*] quia per ſuperductam ſanctitatis ſpeciem fluxa ac inſtabilis eorum conſcientia hominibus tegitur. Nam cùm ſibimetipſis intrinſecus turpes ſint, ante alienos tamen oculos quadam vivendi venuſtate veſtiuntur. Sed ne quis hæc verba Domini in bonam intelligi partem velit, debemus ſic etiam quærentibus adſtruere, dummodo minimè judicemur, quæ perſcrutanda fuerant neglexiſſe. Superiori enim verſu dicitur: [*Quis eſt pluviæ pater: vel quis genuit ſtillas roris?*] ſtatimque additur: [*De cujus utero egreſſa eſt glacies, & gelu de cælo quis genuit?*] Si ergo dictis præcedentibus ſequens ſententia non diſpari ſenſu conjungitur, profectò & in bonam partem nobis ejus intelligentia ſine obſtaculo difficultatis aperitur. Terra enim cùm compluitur, jactata in *21.* eam ſemina feraciùs rigantur. Sed rurſum ſi illam pluvia immoderatiùs irrigat, in culmi pinguedinem frumenti virtutem mutat. Sin verò jactatum ſemen poſt pluviam gelu premitur, quò foris citiùs apparere repellitur, eò intus fecundiùs radicatur; & quò vetatur progredi, cogitur multiplicari: quia cùm ab immaturo ortu reſtringitur, ex conceptionis ſuæ tarditate laxatum ad fructum uberiùs impletur. Quid eſt ergo quòd Dominus priùs quidem patrem ſe pluviæ inſinuat, poſtmodum verò de ſuo egredi utero glaciem narrat, ſeque gelu gignére de cælo pronunciat? niſi quòd miro modo noſtri pectoris terram ad ſuſcipienda verbi ſemina, & priùs per occultæ gratiæ pluviam infundit, & poſtmodum ne in conceptis virtutibus immoderatiùs profluat, diſciplinâ intimæ diſpenſationis premit: ut quam acceptæ gratiæ pluvia irrigat, etiam diſciplinę rigor adſtringat: ne ſi aut antequam debet, aut pluſquam neceſſe eſt conceptas virtutes proferat, fruges in herbam vertat. Plerumque enim ab inchoantibus opus bonum dum priùs quàm oportet oſtenditur, à grano perfectionis inanitur; & plerumque virtutes dum plus quàm neceſſe eſt exuberant, exhalant. Unde & electorum ſuorum Dominus vel ante tempus deſideria renuit, vel rurſum in tempore ultra menſuram profectus premit: ne ſi aut antequam debent, aut plus quàm debent, proficiant, per profectus ſui magnitudinem in elationis defectum cadant. Nam cùm cor poſt peccata compungitur, terra quę aruerat, infuſione pluvię rigatur; & cùm relictis iniquitatibus bona exequi opera proponit, quaſi poſt infuſionem ſemen accipit. Et plerique cùm deſideria ſancta concipiunt, in ſummis jam exerceri virtutibus inardeſcunt; ut non ſolùm culpa operationem non inquinet, ſed nec cogitationem pulſet. Et adhuc quidem in corpore poſiti ſunt, ſed nil jam perpeti de communione preſentis vitę volunt: imitari per intentionem internam mentis ſtabilitatem appetunt, ſed intervenientibus tentationibus reverberantur: ut videlicet infirmitatis ſuę meminerint, & elati de virtutibus quas accipiunt, non ſint. Quod dum mira diſciplinę repreſſione agitur, quid aliud quàm ſuper infuſam terram gelu de cælo generatur? Quid aliud quàm de Dei utero glacies producitur, quando de interno ſecreto diſpenſatio egreditur, & voluntates noſtræ etiam in bonis deſideriis frænantur? Videamus, Paulus infuſa videlicet terra, quanta diſciplinæ glacie prematur, dum ait: *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio.* *Rom. 7. d* Qui enim velle habere ſe aſſerit, jam per infuſionem gratiæ, quæ in ſe lateant ſemina, oſtendit. Sed dum perficere bonum non invenit, profectò indicat quanta illum diſpenſationis ſupernæ glacies premat. An iſta

glacies eorum corda non presserat, quibus dicebat: A
Ibid. *Vt non quacumque vultis, illa faciatis?* Ac si apertè diceret: Occulta cordis vestri semina jam prodire in frugem quærunt, sed superni moderaminis gelu premuntur, ut tantò pòst fœcundiùs exeant, quantò divini judicij prementia pondera patientiùs portant. Et quia plerumque humana corda quo-
26. niam erumpere ad virtutes quas appetunt, non valent, eo ipso quo ab intentionis suæ perfectione resiliunt, tentationum stimulis fatigantur, sed tamen easdem tentationes cogitationum comprimunt, seque per exercitationis usum in quodam vivendi rigore componunt, bene subditur: [*In similitudinem lapidis aquæ durantur*] Quia etsi fluxæ cogitationes interiùs lacessunt, nequaquam tamen usque ad consensum pravi operis trahunt. B
Sed mens sub inolita bene vivendi consuetudine quasi sub quadam duritia exteriùs abscondit, quid quid intus ex tentationis pulsatione molliscit. Unde & bene subjungitur: [*Et superficies abyssi constringitur.*] Quia prava cogitatio & si usque ad suggestionem venit, usque ad consensum non prosilit; quia fluctuantes motus animi superductus rigor sanctæ deliberationis premit. Potest etiam in gelu vel glacie, præsentis vitæ adversitas designari, quæ dum asperitate sua sanctos comprimit, valentiores reddit. Dum enim nos omnipotens Deus molestiis exerceri permittit, atque ad melioris vitæ statum interveniente tristitia provehit, miro consilio super futuram frugem gelu & glaciem gignit, ut electus quisque in hac vita tamquam in hieme, C
adversa ventorum & frigorum toleret, & velut in æstiva serenitate postmodum fructus quos hîc conceperit, demonstret. Unde & sponsi voce unicuique animæ post hujus mundi turbines ad illa æternitatis amœna properanti dicitur: *Surge, propera*
Cant. 2. b *amica mea, formosa mea, & veni: jam enim hiems transiit, imber abiit & recessit.* Et quia si sola nobis adsunt prospera, solvimur, ad virtutes verò meliùs per adversa solidamur, rectè subjungitur:
27. [*In similitudinem lapidis aquæ durantur.*] Mentes enim, quæ per prospera molliter fluxerant, constrictæ adversitatibus durescunt: & ad similitudinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus quisque per acceptam desuper tolerantiam passiones sui Redemptoris imitatur. In similitudinem quippe D
lapidis aqua duruerat, cùm ille priùs impatiens per-
Act. 9. a *Coloss. 1. d* secutor, postmodum Paulus dicebat: *Impleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea.* Et quia cùm deprimuntur adversis, solertiùs interna dona custodiunt, rectè additur: [*Et superficies abyssi constringitur.*] Solet enim lætitia arcana mentis aperire, atque aperiendo amittere: adversa verò cùm nos exteriùs deprimunt, interiùs cautiores reddunt. Post gelu itaque vel glaciem superficies abyssi constringitur, quia mens nostra ad conservanda profunda dona quæ acceperit, adversitatibus munitur. Abyssi enim suæ superficiem Esaïas constrin-
Esai. 24. e xerat, cùm dicebat: *Secretum meum mihi, secretum meum mihi.* Abyssi suæ superficiem Paulus constrinxerat, qui tot periculis ac adversitatibus E
insudans, sub prætextu cujusdam de semetipso lo-
2. Cor. 12. quitur, dicens: *Audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Et rursum: *Parce autem, ne*
Ibid. *quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me.* Qui igitur foris adversa tolerans, ne fortasse in laudibus defluere, arcana sua aperire metuebat, quid aliud quàm secretorum suorum abyssum per constrictam superficiem presserat? Sequitur.

Quod Arcturum & Pleiades Dominus jungit, cùm ac diversis mundi partibus unit Ecclesiam, & sanctorum vaticinia licet diversa, una eademque intentione prolata ostendit.

CAPUT XVI.

NVnquid conjungere valebis micantes stellas Pleiades, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?] Pleiades stellas ἀπο τῆ πλέιν, id est, à pluralitate vocatæ sunt. Ita autem vicinæ sibi & divisæ sunt conditæ, ut & simul sint, & tamen conjungi nequaquam possint, quatenus vicinitate quadam conjunctæ sint, sed tactu disjunctæ. Arcturus verò ita nocturna tempora illustrat, ut in cæli axe positus per diversa se vertat, nec tamen occidat. Neque enim extra se currens volvitur, sed in loco situs, in cunctis mundi partibus nequaquam casurus inclinatur. Quid ergo est, quòd homo ex terra factus, *Gen. 2.* atque in terra positus, de cælesti administratione discutitur: quia Pleiades conjungere non valet, quas vicinas sibimetipsis conditas, & pæne conjunctas videt: quia Arcturi gyrum dissipare non potest, quem tamen cernere ipsa sua vertigine pæne dissipatum potest? An ut in istis ministeriis auctoris potentiam pensans, infirmitatis suæ meminerit, & eum, quem adhuc in majestate sua videre non poterat, quàm sit mæstimabilis, in ipsa ministeriorum cælestium gubernatione perpendat? Sed cur ista lo- 28.
quimur, qui stimulo rationis urgemur, ut hæc verba mysticis sensibus gravida, cognoscamus? Quid enim micantes Pleiades, quæ & septem sunt, aliud quàm sanctos omnes denunciant, qui inter præsentis vitæ tenebras septiformis Spiritus gratiæ nos lumine illustrant, qui ab ipsa mundi origine usque ad ejus terminum diversis temporibus ad prophetandum missi, & juxta aliquid sibi conjuncti sunt, & juxta aliquid disjuncti? Stellæ enim Pleiades, sicut suprà dictum est, vicinitate sibi conjunctæ sunt, & tactu disjunctæ. Simul quidem sitæ sunt, & tamen lucis suæ variatim radios fundunt. Ita omnes sancti aliis atque aliis ad prædicandum temporibus apparentes, & disjuncti sunt per visionem suæ imaginis; & conjuncti per intentionem mentis. Simul micant, quia unum prædicant: sed non semetipsos tangunt; quia in diversis temporibus partiuntur. Quàm diver-
sis temporibus Abel Esaïas, & Joannes apparuerunt! Divisi quidem fuerunt tempore, sed non prædicatione. Nam Abel Redemptoris nostri passio *Gen. 4. a*
nem significans, agnum in sacrificio obtulit, de cujus passione Esaïas ait: *Sicut agnus coram tondente se* *Esai. 53.*
obmutescet, & non aperiet os suum. De quo Joan- *c*
nes quoque ait: *Ecce agnus Dei: ecce qui tollit pec-* *Ioan. 1. a*
cata mundi. Ecce divisis quidem temporibus missi, & tamen concorditer de Redemptoris nostri innocentia sentientes, eumdem agnum Joannes ostendendo, Esaïas prævidendo, Abel offerendo locutus est: & quem Joannes in ostensione, quem Esaïas in locutione, hunc Abel significando in manibus tenuit. Quia igitur quomodo Pleiades stellæ de humanitate Redemptoris sibi concinant, diximus: nunc quomodo in ostendenda unitate Trinitatis concorditer luceant demonstremus. Diversis quippe temporibus huic mundo David, Esaïas, & Paulus apparuit; sed tamen nullus eorum alteri diversum sensit: quia etsi semetipsos non noverant facie, unum tamen didicerant ex divina cognitione. David quippe ut auctorem omnium Deum in Trinitate ostenderet, dixit: *Benedicat nos Deus, Deus noster,* *psal. 66. d*
benedicat nos Deus. Ac ne tertiò Deum nominans, tres Deos dixisse putaretur, illico unitatem ejusdem Trinitatis insinuans, addidit: *Et metuant eum* *Ibid.*
omnes fines terræ. Qui enim non eos, sed eum subdidit, unum tria quæ dixerat intimavit. Esaïas quo-

que cùm laudem de unitate Trinitatis aperiret, Seraphim voces exprimens, ait: *Sanctus, sanctus, sanctus:* ac ne tertiò sanctum nominans, unitatem divinæ substantiæ scindere videretur, adjunxit: *Dominus Deus sabaoth.* Quia ergo non domini dij, sed Dominus Deus addidit, unum existere quod tertiò sanctum vocaverat, indicavit. Paulus quoque ut operationem sanctæ Trinitatis ostenderet, ait: *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Atque ut unitatem ejusdem Trinitatis intimaret, protinus addidit: *Ipsi gloria in sæcula sæculorum, amen.* Qui igitur non ipsis, sed ipsi subdidit, unum naturaliter, tria secundùm personas innotuit, quod superiùs tertiò idipsum dixit. Quasi ergo & uno in loco Pleiades sitæ sunt, quia de Deo concorditer sentiunt, & tamen semetipsas non tangunt: quia, sicut dictum est, per hujus mundi tempora diversa partiuntur. Quod bene ac breviter Ezechiel propheta describit, qui cùm diversi generis animalia videre se diceret, adjunxit: *Junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum.* Pennæ quippe animalium alterius ad alterum junctæ sunt; quia etsi dissimilia sunt quæ agunt, uno tamen eodemque sensu sibi sanctorum voces virtutesque sociantur. Et quamvis alius rationabiliter cuncta agendo sit homo, alius in passionibus fortis adversa mundi non timendo sit leo, alius per abstinentiam semetipsum vivam hostiam offerendo sit vitulus, alius se in alta rapiendo contemplationis volatu sit aquila: pennis se tamen dum volant, tangunt, quia & confessione vocum, & virtutum sibi unanimitate jungunturQuod quia solius divinæ virtutis est, & disjunctis temporibus missos in fidei prædicatione conjungere, & dissimilibus virtutibus præditos fulgore intentionis unire, rectè dicitur, [*Numquid conjungere valebis micantes stellas Pleiades?*] Ac si dicat, ut ego, qui unus omnia impleo, atque in unitatis sensu electorum mentes implendo conjungo. In Arcturo autem, qui per gyrum suum nocturna spatia non occasurus illustrat, nequaquam particulatim edita vita sanctorum, sed tota simul Ecclesia designatur, quæ fatigationes quidem patitur, nec tamen ad defectum proprii status inclinatur; gyrum laborum tolerat, sed ad occasum cum temporibus non festinat. Neque enim ad ima poli Arcturus cum nocturno tempore ducitur, sed dum ipse volvitur, nox finitur: quia nimirum dum sancta Ecclesia innumeris tribulationibus quatitur, præsentis vitæ umbra terminatur; eaque stante nox præterit, quia illa in sua incolumitate perdurante, mortalitatis hujus vita percurrit. Est in Arcturo quod consideratiùs possimus intueri. In septem quippe stellis volvitur, & modò quidem tres ad summa elevat, atque ad ima quatuor inclinat, modò quatuor superiùs erigit, & tres inferiùs premit. Sancta quoque Ecclesia cùm modò infidelibus Trinitatis notitiam, modò autem fidelibus virtutes quatuor, id est, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiam prædicat, quasi rotatu prædicationis status sui speciem quodammodo immutat. Nam cùm quibusdam de operibus suis gloriantibus confidentiam proprii laboris evacuat, & fidem Trinitatis exaltat, quid aliud facit, nisi tres stellas Arcturus elevat, quatuor inclinat? Et dum quosdam bona opera non habentes de sola fide præsumere prohibet, sed operari enixiùs quæ præcepta sunt jubet, quid aliud Arcturus facit, nisi quatuor stellas erigit, tres deponit? Videamus quomodo tres elevet, quatuor deponat. Ecce per Paulum contra fidem de opere superbientibus dicitur: *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* Quid enim Scriptura dicit? *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Videamus quomodo quatuor elevet, tres deponat. Ecce per Jacobum de fide sine opere superbientibus dicitur: *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.* Arcturus itaque volvitur: quia sancta Ecclesia juxta auditorum suorum mentes in diverso latere prædicationis arte versatur. Arcturus volvitur: quia hæc in noctis hujus tribulationibus rotatur. Sed hunc Arcturi gyrum quandoque Dominus dissipat: quia labores Ecclesiæ ad requiem permutat. Tunc & Pleiades pleniùs jungit, cùm gyrum Arcturi destruit: quia tunc nimirum sancti omnes etiam visionis sibi specie copulantur, quando in fide mundi sancta Ecclesia ab his, quos nunc sustinet, laboribus solvitur. Dicat ergo: [*Numquid conjungere valebis micantes stellas Pleiades, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?*] Subaudis, ut ego, qui tunc sanctorum vitam etiam per speciem unio, cùm gyrum universalis Ecclesiæ corporaliter solvo. Et quis hominum solius divinæ hoc esse virtutis ignorat? Sed ut cognoscat homo quid ipse sit, memoretur assiduè quid solus Dominus possit. Habemus adhuc quod de stellis Pleiadibus atque Arcturo aliud sentiamus Pleiadibus quippe ab oriente, Arcturus verò ex parte Aquilonis surgit. Quocumque autem se per gyrum suum Arcturus verterit, Pleiades ostendit: & cùm lux diei jam vicina efficitur, stellarum ejus ordo distenditur. Potest igitur per Arcturum, qui à plaga frigoris nascitur, lex; per Pleiades verò quæ ab oriente surgunt, Testamenti novi gratia designari. Quasi enim ab Aquilone lex venerat, quæ tanta subditos rigiditatis asperitate terrebat. Nam dum pro culpis suis alios præciperet lapidibus obrui, alios gladii morte mulctari, plaga torpens, & velut à sole charitatis aliena, præceptorum suorum semina plus premebat ex frigore, quàm ex calore nutriebat. Cujus oppressionis pondus Petrus horruerat, cùm dicebat: *Quid tentatis Deum imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus?* Nec mirum quòd per Arcturi septem stellas Testamentum vetus exprimitur, quia & veneratione legis dies septimus extitit venerabilis, & per hebdomadam integram constituti sacrificii vota tendebantur. Pleiades verò quæ ipsæ quoque sicut superiùs diximus, septem sunt, Testamenti novi gratiã tantò apertiùs indicant, quantò cuncti liquidò cernimus, quòd per illam fideles suos Spiritus sanctus septiformis muneris lumine illustrat. Quaquâ igitur se Arcturus vertit, Pleiades ostendit: quia per omne quod Testamentum vetus loquitur, Testamenti novi opera nunciantur. Sub textu enim litteræ, tegit mysterium prophetiæ. Et quasi inclinat se Arcturus & demonstrat: quia dum ad spiritalem intellectum flectitur, significata per illud lux gratiæ septiformis aperitur. Et propinquante diei luce, stellarum ejus ordo distenditur: quia postquam per semetipsam nobis Veritas innotuit, ab obsequiis carnalibus litteræ præcepta laxavit. Redemptor autem noster in carne veniens, Pleiades junxit; quia operationes septiformis Spiritus simul in se & cunctas & manentes habuit. De quo per Esaiam dicitur: *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice ejus ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini* De quo Zacharias ait: *Super lapidem unum septem oculi sunt.* Atque iterum: *Et in candelabro aureo lucernæ septem.* Nullus verò hominum operationes sancti Spiritus simul omnes habuit, nisi solus mediator Dei & hominum, cujus est idem Spiritus, qui de Patre ante sæcula procedit. Bene ergo dicitur: *Super lapidem unum septem oculi sunt.* Huic enim lapidi septem oculos habere, est simul omnem virtutem Spiritus septiformis gratiæ in operatione retinere. Alius namque prophetiam, alius scientiam, alius virtutes, alius genera linguarum, alius interpreta-

Esai. 6. b
Rom. 11. d
Ibid.
Ezech. 1. c
29.
Rom. 4. a
Gen. 15. b
Iacob. 2. d
Esai. 11. a
Zach. 3. d
Zach. 4. a
1. Cor. 12. a

tiones sermonum juxta distributionem sancti Spiritus accipit: ad habenda verò cuncta ejusdem Spiritus munera nemo pertingit. At verò conditor noster infirma nostra susceptens, quia per divinitatis suæ potentiam simul se habere omnes sancti Spiritus virtutes edocuit, micantes proculdubio Pleiades junxit. Dum verò Pleiades jungit, Arcturi gyrum dissipat: quia dum semetipsum factum hominem habere cunctas sancti Spiritus operationes innotuit, in Testamento veteri litteræ laborem solvit, ut fidelis quisque jam cum libertate spiritus illud intelligat, cui priùs in formidine inter tot discrimina serviebat. Audiat itaque beatus Job: [*Numquid conjungere valebis micantes stellas Pleiades?*] Ac si apertè diceretur: Habere quidem lumina quarumdam virtutum potes, sed numquid exercere simul omnes operationes sancti Spiritus sufficis? Me ergo conjungentem Pleiades in cunctis virtutibus contemplare, & tu de paucis ab elatione compescere. Audi quod dicitur: [*Aut gyrum Arcturi poteris dissipare?*] Ac si ei apertè diceretur: Et si ipse jam quæ recta sunt sentis, numquid virtute tua etiam in alienis cordibus laborem grossioris intelligentiæ destruis? Me itaque considera, qui carnalium stulta * corrigo, dum me per carnis stultitiam manifesto: ut tanto magis hæc, quæ putas virtutum tuarum fortia, humilies, quanto nec vestigia meæ infirmitatis apprehendis. Quia verò in ipso Dominicæ incarnationis mysterio aliis lux veritatis ostenditur, aliorum verò per scandalum corda tenebrantur, rectè subjungitur.

* al. eligo

Quòd cùm venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege: & eo apparente in fine mundi, revelabitur homo peccati, filius perditionis.

CAPUT XVII.

Numquid producis luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terræ consurgere facis?] Pater quippe in tempore suo luciferum produxit, quia sicut scriptum est: *Cùm venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum,* * *natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret.* Qui natus ex virgine, velut lucifer inter tenebras nostræ noctis apparuit: quia fugata obscuritate peccati, æternum nobis mane nunciavit. Luciferum verò se innotuit; quia diluculo ex morte surrexit, & fulgore sui luminis mortalitatis nostræ tetram caliginem pressit. Cui bene per Joannem dicitur: *Stella splendida & matutina.* Vivus quippe apparens post mortem, matutina nobis stella factus est: quia dum in semetipso exemplum nobis resurrectionis præbuit, quæ lux sequatur indicavit. Vesperum verò super terræ filios Dominus consurgere facit; quia infidelibus Judæorum cordibus dominari antichristum eorum merito exigente permittit. Qui idcirco à Domino huic vesperi justè subduntur; quia ipsi sponte sua filii terræ esse voluerunt. Terrena quippe & non cælestia requirentes, à perspicienda luciferi nostri claritate excæcati sunt: & dum præesse sibi vesperum expetunt, subsequentis damnationis æterna nocte merguntur. Hinc in Evangelio Dominus dicit: *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me: alius veniet in nomine suo, & ipsum recipietis.* Hinc Paulus ait: *Eo quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consensuerunt iniquitati.* Nequaquam ergo super eos vesper consurgeret, si cæli filii esse voluissent. Sed dum visibilia appetunt, amisso cordis lumine, sub noctis duce tenebrescunt. Quod tamen si moraliter discutimus, quomodo quotidie agatur invenimus: quia nimirum & electis lucifer oritur, & reprobis Deo permittente vesper dominatur. Unus enim atque idem sermo Dei est in ore prædicantis. Quem dum isti gaudendo, illi verò invidendo audiunt, claritatem sibi luciferi in vesperi tenebras vertunt. Dum isti humiliter vocem sanctæ prædicationis accipiunt; quasi ad stellæ lucem oculos cordis aperiunt: dum verò illi bene dicenti invident, & non salutis causam, sed elationis gloriam quærunt, prorumpente iniquitatis suæ vespere in somnum mortis oculos claudunt. Per occultum ergo judicium is qui electis est lucifer, reprobis auditoribus fit vesper: quia exhortatione sancta qua boni ad vitam redeunt, pravi deteriùs in culpa moriuntur. Unde bene per Paulum dicitur: *Christi bonus odor sumus Deo in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem, autem odor vitæ in vitam.* Verbum itaque suum auditoribus esse luciferum simul & vesperum vidit; per quod & alios ab iniquitate suscitari, & contra alios sopiri in iniquitate conspexit. Quod quia occultis Dei judiciis agitur, quæ in hac vita ab hominibus comprehendi non possunt, rectè illic subdidit: [*Et ad hæc quis tam idoneus?*] Ac si diceret: Idonei quidem sumus ad hæc consideranda quæ fiunt, sed idonei non sumus ad hæc investiganda cur fiant. Unde hîc quoque Dominus, quia aliis produci luciferum, aliis verò consurgere vesperum dixerat, ne perscrutari homo occulta Dei judicia audeat, illico subjungit.

Gal. 4. a
* al. factum

Apoc. 22. d

Ioan. 5. g

2. Thes 2. c

1. Cor. 2. d

Quòd causas judiciorum Dei vel prædestinationem ejus in hac vita nemo cognoscat.

CAPUT XVIII.

Numquid nosti ordinem cæli, & pones rationem ejus in terra?] Ordinem cæli nosse, est supernarum dispositionum occultas prædestinationes videre. Rationem verò ejus in terra ponere, est ante humana corda talium secretorum causas aperire. Rationem videlicet cæli in terra ponere, est supernorum judiciorum mysteria vel considerando discutere, vel loquendo manifestare. Quod utique facere in hac vita positus nullus potest. Ut enim à parvis ad majora veniamus, quis intelligat quæ esse * secretorum subtilitas potest, quòd sæpe vir justus à judicio non solùm non vindicatus, sed etiam punitus redeat, & iniquus ejus adversarius non solùm non punitus, sed etiam victor abscedat? Quis intelligat cur vivit alius insidians mortibus proximorum, & moritur alius, qui profuturus esset vitæ multorum? Alius culmen potestatis assequitur, qui non nisi lædere studet: alius tantummodo læsos defendere concupiscit, & tamen ipse oppressus jacet, Alius vacare appetit, & innumeris negotiis implicatur: alius negotiis implicari desiderat, & coactus vacat. Alius malè inchoans, usque ad vitæ suæ terminum ad pejora protrahitur: alius bene incipiens, per longitudinem temporum proficit ad augmenta meritorum. At contrà, alius malè vivens diu reservatur, ut se corrigat: alius verò benè quidem videtur vivere, sed in hac vita eo usque durat, quoad in perversa prorumpat. Alius in errore infidelitatis natus, in errore deficit: alius in catholicæ Fidei rectitudine consummatur. Econtrà verò alius catholicæ matris ventre editus, juxta vitæ terminum erroris voragine devoratur: alius autem vitam suam in catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia cum lacte matris hauserat virus erroris. Alius celsitudinem bene vivendi appetere & vult, & valet: alius nec vult, nec valet. Alius vult, & non valet; alius valet, & non vult. Quis ergo ista judiciorum cælestium secreta discutiat? Quis intelligat discretam lancem æquitatis occultæ? Ad cognoscendos quippe istos judiciorum secretorum sinus nullus ascendit. Dicatur ergo homini, ut se nescire cogno-

32. * al. ratio secretorum potest.

31.

scat : nescientem verò se cognoscat ut timeat: timeat ut humilietur, humilietur ne præsumat in se : non præsumat in se, ut conditoris sui auxilium requirat : & qui in se fidens mortuus est, auctoris sui adjutorium appetens vivat. Audiat itaque vir justus jam quidem se sciens, sed adhuc quæ supra se sunt nescius : [*Numquid nosti ordinem cæli, & pones rationes ejus in terra?*] id est, numquid occultos ordines judiciorum cælestium comprehendis, aut aperire humanis auribus sufficis? Beatus igitur Job de judiciorum incomprehensibilium investigatione requiritur, ac si ei apertè diceretur : Cuncta, quæ pateris, tantò tolerare patientiùs debes, quantò secretorum cælestium ignarus, cur hæc pateris nescis.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB, LIBER TRIGESIMVS.

Quòd Judæis in ænigmatibus & nebula multipliciter per patres locutus sit Deus : & quòd contra illum sæviens populorum turba surrexit, clamaveritque Crucifige.

CAPUT PRIMUM.

BEATUS Job talia utrumne fecerit Domino interrogante, requiritur, qualia utique facere non potest homo : ut dum se ista facere non posse deprehendit, ad eum refugiat, quem solum talia quia facere possit intelligit, atque ante oculos judicis sui magis potens appareat, si sua verius infirma cognoscat. Quod ergo mirè à Domino fieri non ignoratur, de eo divina Job voce requiritur ; diciturque ei : [*Numquid elevabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?*] Vocem quippe suam in nebula Dominus elevat, quando per prædicatorum suorum linguas ad caliginosa corda infidelium exhortationem format : eumque aquarum impetus operit, dum bene agentia membra ejus, turba resistentium populorum premit. Hinc est enim quòd scriptum est : *Hier.26.* *Factum est verbum Domini ad Hieremiam dicens : Sta in atrio domus Domini, loquens ad omnes civitates Inda, de quibus veniunt, ut adorent in domo Domini, universos sermones* *Ibid.* *quos ego mandavi tibi.* Et paulò pòst : *Et audierunt sacerdotes & prophetæ & omnis populus Hieremiam loquentem verba hæc in domo Domini. Cumque complevisset Hieremias loquens, apprehenderunt eum sacerdotes & prophetæ & omnis populus, dicens : Morte moriatur, quare prophetavit in nomine Domini?* Ecce in nebula Dominus vocem levavit, quia obscuras mentes superbientium directo Propheta corripuit. Ecce aquarum impetus eum protinus operuit ; quia ab insurgentibus populis, & causa suæ correptionis instigatis, ipse in Hieremia cuncta pertulit, qui correptionis verba mandavit. Per semetipsum quoque Dominus in nebula vocem levavit, quando præsentem se etiam assumpto corpore exhibens, multa suis persecutoribus, sed figuris ænigmatum velata prædicavit. In nebula vocem levavit, quia veritatem suam non secuturis infidelibus quasi per caliginem sonuit. Unde & bene in li- *3. Reg. 8.* *b* bris Regum scriptum est : *Nebula implevit domum Domini, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam.* Exigentibus enim meritis, dum superbi Judæorum pontifices divina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in domo Domini quasi propter nebulam ministrare nequiverunt. Qui & in Testamento veteri, dum sensus mysticos litteræ velamine coopertos inter obscuras allegoriarum caligines investigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium propter nebulam perdiderunt. Quibus & nunc in nebula doctrinæ suæ vocem Dominus protulit, cùm de se etiam aperta narravit. Quid est enim apertiùs, quàm : *Ego & Pater unum sumus?* *Ioan.10.* Quid apertiùs dicere, quàm : *Antequam Abraham fieret, ego sum?* Sed quia auditorum mentes infidelitatis caligo repleverat, quasi emissum solis radium nebula interiacens abscondebat. Ad hanc namque elevationem vocis eum protinus aquarum impetus operuit, quia contra illum mox sæviens populorum turba surrexit. Scriptum quippe est : *Propterea ergo quærebant eum Judæi interficere, quia non solum solvebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum,* *Ioan.5.c* *æqualem se faciens Deo.* De hoc aquarum impetu per Prophetam clamat : *Circumdederunt me sicut.* Et *Ps.87.d* rursum : *Salvum me fac Deus, quoniam introierunt* *Psal.68.* *aquæ usque ad animam meam.* quas profectò aquas in semetipso ante mortem, in suis autem & post ascensionem pertulit. Hinc est enim quòd & de superioribus clamat : *Saule, Saule, quid me persequeris?* *Act.9.a* Ecce jam cælum conscenderat, & tamen adhuc eum Saulus aquarum infidelium impetu petsequens, & tumidior ceteris unda tangebat. Ipse quippe est qui per bonos recta loquitur, ipse qui in bonorum passione laceratur. Ut ergo mirifica Dominus charitatis unitate monstraret se esse qui indignis auditoribus per sanctorum suorum ora prædicat, ait : [*Numquid elevabis in nebula vocem tuam?*] Ut verò ostenderet se esse qui in sanctis suis omnia adversa pateretur, subdidit : [*Et impetus aquarum operiet te?*] subaudis, ut me, quem iniqui omnes neque per prædicantes sanctos loquentem intelligunt, neque per mörientes patientem vident. Narrat ergo Dominus quòd ab hominibus patitur, ut dolor afflicti hominis mitigetur, ac si illi apertè dicat : Mea subtiliter pensa, & tua æquanimiter tempera. Multo enim minus est te vulnera, quàm me humana tolerare. Adhuc tamen verba hæc subtiliùs perscrutari possumus, si inter dona cælestia nostra sollicitè corda pensamus. Jam quidem fideles sumus, jam quæ audimus, superna credimus, jam quæ credimus, amamus. Sed dum quibusdam supervacuis curis premimur, obducta confusione caligamus ; & cùm nobis etiam talibus mira quædam Dominus de se sentienda insinuat, quasi in nebula vocem levat. Dum caliginosis nostris mentibus per semetipsum loquitur, velut in nebula is qui non cernitur, auditur. Summa sunt namque quæ de illo cognoscimus, sed tamen adhuc eum in secreta inspiratione qua instruimur, non videmus. Qui igitur cordibus nostris præbet quidem locutionem, sed occultat speciem, velut in nebula format vocem.

Sed ecce jam verba Dei intrinsecus per semetipsum loquentis audimus, jamque amori ejus qua continuatione, quo studio inhærere debeamus agnoscimus, & tamen ab internæ considerationis culmine ad consueta nostra ex ipsa mortalitatis hujus mutabilitate relabimur, & imminentium peccatorum mole sedula importunitate tentamur. Cùm ergo cæcis nostris mentibus subtilia de semetipso insinuat, in nebula vocem levat. Cùm verò tentatione vitiorum ipse de Deo noster intellectus opprimitur, quasi aquarum impetu in voce sua Deus operitur. Tot enim super illum aquas admittimus, quot post * inseparationem ejus gratiæ, cogitationes illicitas in corde versamus. Nec tamen nos vel oppressos deserit: nam illico ad mentem redit, tentationum nebulas discutit, imbrem compunctionis infundit, & subtilis intelligentiæ solem reducit; atque sic ostendit quantum nos diligit, qui nos nec cùm respuitur relinquit: ut saltem sic erudita humana conscientia ad se tentationes erubescat admittere, quam redemptor suus & vagantem non cessat amare. Hoc in nobis per semetipsum tolerat, hoc ab infidelibus per suos quotidie prædicatores portat. Ejus enim donum suborta in nobis tentatione repellitur, & tamen ab infundendo intrinsecus munere nequaquam nostra infirmitate revocatur. Ejus publicè verba respuuntur, & tamen ab eroganda gratiæ largitate nulla infidelium iniquitate compescitur. Nam cùm pravi homines prædicamenta despiciunt, adjungit etiam miracula, quæ venerentur. Unde post editam vocem, post inundantium aquarum impetum aptè subjungitur.

3.

* al. inspirationem

Quòd prædicatores sancti à Deo missi, non sibi, sed Deo profectum prædicationis adscribunt.

CAPUT II.

NVmquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi, Adsumus?] Fulgura quippe ex nubibus exeunt, cùm mira opera ex sanctis prædicatoribus ostenduntur. Qui, ut sæpe diximus, idcirco nubes vocari solent, quia & coruscant miraculis, & verbis pluunt. Et quia humana corda postquam per prædicationem mota non fuerint, istis miraculorum fulgoribus conturbantur, Propheta attestante didicimus, qui ait: *Fulgura multiplicabis, & conturbabis eos.* Ac si diceret: Dum verba prædicationis tuæ non audiunt, per prædicantium miracula conturbantur. Unde aliàs scriptum est: *In lumine jacula tua ibunt, in splendore fulgoris armorum tuorum.* Jacula Dei in lumine ire, est verba ejus aperta veritate resonare. Sed quia sæpe homines verba vitæ etiam intellecta despiciunt, adjunguntur etiam miracula. Unde illic subdidit: *In splendore fulgoris armorum tuorum.* Fulgor quippe armorum, est charitas miraculorum. Armis namque nos tuemur, jaculis adversa destruimus. Arma ergo cum jaculis, sunt miracula cum prædicamentis. Sancti enim prædicatores verbis suis quasi quibusdam jaculis adversarios feriunt: armis verò, id est, miraculis semetipsos tuentur: ut & quantum sint audiendi, sonent per impetum jaculorum, & quantum sint reverendi, clarescant per arma miraculorum. Dicitur ergo ad beatum Job: [*Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi, Adsumus?*] subaudis, ut mihi. Vadunt enim fulgura, cùm prædicatores miraculis coruscant, & superna reverentia auditorum corda transfigunt. Revertentia verò dicunt, Adsumus, cùm non sibi, sed Dei viribus tribuunt, quidquid se fortiter egisse cognoscunt. Quid est ergo Deo dicere, Adsumus? Quoddam namque in hoc verbo obsequium declaratur. Revertentes itaque prædicatores sanctos dicere, adsumus, est illi laudem tribuere gratiæ, à quo se accepisse sentiunt victoriam pugnæ; ne sibi tribuant quod operantur Et ire quidem fulgura operando possunt, sed reverti superbiendo non possunt. Videamus itaque fulgur vadens Claudo cuidam ait Petrus: *Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et apprehensa ejus manu dextera allevavit eum, & protinus consolidatæ sunt bases ejus & plantæ, & exiliens stetit, & ambulabat.* Sed cùm de hoc facto Judæorum fuisset turba commota, videamus nunc fulgur rediens, quod ait: *Viri Israelitæ, quid admiramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificavit filium suum Iesum.* Et paulò pòst: *Cujus nos testes sumus, & in fide nominis ejus hunc, quem vidistis & nostis, confirmavit nomen ejus, & fides quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum.* Ivit ergo fulgur, cùm Petrus miraculum fecit; rediit, cùm non sibi tribuit; sed auctori quod fecit. Vadunt fulgura, cùm prædicatores sancti mira opera ostendunt; sed revertendo dicunt, adsumus, cùm in eo quod faciunt, ad potentiam auctoris recurrunt. Quod tamen intelligi & aliter potest. Fulgura etenim, sicut superiùs dictum est, sancti viri mittuntur & eunt, cùm à secreto contemplationis ad publicum operationis exeunt. Mittuntur & vadunt, cùm ex abscondito speculationis intimæ in activæ vitæ latitudinem diffunduntur. Sed revertentes dicunt Deo, adsumus, quia post opera exteriora quæ peragunt, semper ad sinum contemplationis recurrunt: ut illic ardoris sui flammam reficiant, & quasi ex tactu supernæ claritatis igneścant. Citiùs enim inter ipsa licet bona, exteriora opera frigescerent, nisi intentione sollicita ad contemplationis ignem incessanter redirent. Unde bene per Salomonem dicitur: *Ad locum, de quo exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant.* Ipsi quippe illic flumina, qui hìc fulgura sunt vocati. Quia enim corda audientium rigant, dicuntur flumina: quia verò accendunt, fulgura vocantur. De quibus aliàs scriptum est: *Elevaverunt flumina Domine, elevaverunt flumina voces suas.* Et rursum: *Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ.* Ad locum ergo, de quo exeunt, flumina revertuntur: quia sancti viri etsi à conspectu creatoris sui, cujus claritatem mente conspicere conantur, foras propter nos ad activæ vitæ ministerium veniunt, incessanter tamen ad sanctum contemplationis studium recurrunt, & si in prædicatione sua exteriùs nostris auribus per corporalia verba se fundunt, mente tamen tacita ad considerandum semper ipsum fontem luminis revertuntur. De quibus & bene dicitur: *Vt iterum fluant* Nisi enim ad contemplandum Deum sollicita semper mente recurrerent, nimirum interna cæcitas etiam exteriora prædicationis eorum verba siccaret. Sed dum videre Deum indesinenter sitiunt, quasi decursura foras flumina intus semper oriuntur, quatenus illic amando sumant, unde ad nos prædicando defluant Dicatur igitur rectè. [*Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi, Adsumus?*] Subaudis, ut ego, qui prædicatores meos cùm voluero, post contemplationis gratiam ad activæ vitæ ministerium compono: quos tamen semper à bonis exterioribus ad internum culmen contemplationis revoco, ut modò jussi ad exercenda opera exeant, modò revocati ad speculationis studium apud me familiariùs vivant Revertentes itaque dicunt, Adsumus, quia quamvis per exteriora acta parum quid contemplationi deesse videantur, per ardorem tamen desiderii, quem in mente sua continuè accendunt, obsequentes Deo suam præsentiam ostendunt. Adsumus, namque dicere, est præsentes se amando monstrare. Sequitur.

Psal. 17. b — *Habac. 3. b* — 4. — *Act. 3. b* — *ibid.* — *Eccle. 1. b* — *Psal. 92. a* — *Psal. 96.*

Quòd sapientia, vel doctrina sanctorum à Deo est.

CAPUT III.

QVis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam? Qui hoc loco alii galli nomine designantur, nisi modo alio repetiti iidem prædicatores sancti, qui inter tenebras vitæ præsentis student venturam lucem prædicando, quasi cantando, nunciare? Dicunt enim: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit.* Qui vocibus suis somnum nostri torporis * exciunt, clamantes: *Hora est jam nos de somno surgere.* Et rursum: *Evigilate justi, nolite peccare.* De hoc gallo rursum scriptum est: *Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod feliciter incedit: leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum: gallus succinctus lumbos: & aries, nec est rex qui resistat ei.* Ipse quippe hoc loco leo ponitur, de quo scriptum est: *Vicit leo de tribu Iuda.* Qui fortissimus bestiarum dicitur, quia in illo hoc quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Qui ad nullius pavet occursum. Dicit enim: *Venit princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Gallus succinctus lumbos, id est, prædicatores sancti inter hujus noctis tenebras verum mane nunciantes. Qui succincti lumbos sunt; quia à membris suis luxuriæ fluxa restringunt. In lumbis quippe luxuria est. Unde & eisdem à Domino dicitur: *Sint lumbi vestri præcincti.* Et aries, nec est rex qui resistat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus, nisi primum intra Ecclesiam ordinem sacerdotum? De quibus scriptum est: *Afferte Domino filios arietum:* qui per exempla sua gradientem populum, quasi subsequentem ovium gregem trahunt. Quibus spiritaliter rectèque viventibus nullus rex sufficit omnino resistere: quia quilibet persecutor obviet, intentionem eorum non valet præpedire. Sciunt enim ad eum quem desiderant, & anxiè currere, & moriendo pervenire. Ponitur ergo primus leo, secundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti prædicatores Apostoli, & tunc demum spiritales patres Ecclesiarum præpositi, videlicet duces gregum, quia doctores sequentium populorum. Sed hæc adhuc meliùs affirmamus, si ejusdem loci etiam reliqua exponendo subjiciamus. Nam quia post hæc & antichristus apparebit, hoc illic quartum subdidit, dicens: *Et qui stultus apparuit, postquam elevatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manum.* Ipse quippe in sublime elevabitur, cùm Deum se esse mentietur. Sed elevatus in sublime stultus apparebit, quia in ipsa elevatione sua per adventū veri judicis deficiet. Quod si intellexisset, ori imposuisset manum; id est, si supplicium suum cùm superbire exorsus est, prævidisset, bene aliquando conditus, in tantæ jactationem superbiæ non fuisset elatus. De quo nequaquam moveat quod superiùs dictum est: *Quartum quod incedit feliciter.* Tria quippe incedere bene dixit, & quartum feliciter. Non enim omne quod feliciter, bene: neque in hac vita omne quod bene, feliciter. Nam leo, gallus, & aries bene incedunt, sed non hîc feliciter; quia persecutionum bella patiuntur. Quartum verò feliciter, & non bene incedit: quia in fallacia sua antichristus gradietur, sed juxta breve tempus vitæ præsentis ipsa illi fallacia prosperabitur, sicut de eo sub Antiochi specie per Danielem dictum est: *Robur datum est ei contra juge sacrificium, propter peccata, & proster-netur veritas in terra, & faciet & prosperabitur.* Quod Salomon ait: *Incedit feliciter*, hoc Daniel dicit: *Prosperabitur.* Juxta hoc itaque testimonium, quod per Salomonem dicitur: *Gallus succinctus lumbos*, aptè etiam hoc loco gallum sanctos prædicatores accipimus. Ad se ergo cuncta referens Dominus dicit: [*Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?*] ac si diceret: In cor hominis humana sapientis supernæ sapientiæ gratiam quis infudit? vel ipsis sanctis prædicatoribus quis, nisi ego, intelligentiam dedit, ut sciant quando vel quibus debeant venturum mane nunciare? Idcirco enim quando, & quid agant sentiunt, quia hoc intrinsecus me revelante cognoscunt. Notandum verò est, quòd sapientia divinitus inspirata in viscеribus hominis ponitur: quia nimirum quantum ad electorum numerum spectat, non in solis vocibus, sed etiam in sensibus datur; ut juxta quod loquitur lingua, vivat conscientia, & lux ejus tantò clariùs resplendeat in superficie, quantò veriùs inardescit in corde.

Quòd pro qualitate audientium formari debeat sermo doctorum, & pro personis & officiis & ætatibus aliter atque aliter admonendi sint homines.

CAPUT IV.

MAGNI autem laboris est hoc quod additur: [*Vel quis dedit gallo intelligentiam?*] subtiliori adhuc expositione discutere. Intelligentia quippe doctorum tantò esse subtilior debet, quantò se ad penetranda invisibilia exercet, quantò nil materiale discutit, quantò & per vocem corporis loquens, omne quod est corporis transit. Quæ profectò nullatenus summis congrueret, nisi cantanti eam gallo, ideſt, prædicanti doctori ipse summorum conditor ministraret. Intelligentiam quoque gallus accepit, ut priùs nocturni temporis horas discutiat, tunc demum vocem excitationis emittat: quia videlicet sanctus quisque prædicator in auditoribus suis priùs qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad eruendum congruam vocem prædicationis format. Quasi enim horas noctis discernere, est prædicatorum merita dijudicare. Quasi horas noctis discernere, est actionum tenebras apta increpationis voce corripere. Gallo itaque intelligentia desuper tribuitur; quia doctori veritatis, virtus discretionis, ut noverit, quibus, quid, quando, vel quomodo inferat, divinitus ministratur. Non enim una eademque cunctis exhortatio convenit, quia nec cunctos par morum qualitas adstringit. Sæpe enim aliis officiunt, quæ aliis prosunt. Nam & plerumque herbæ, quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt: & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat: & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit: & panis qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut & ad sua singulis congruat, & tamen à communis ædificationis arte numquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorum, nisi quasi quædam in cithara tensiones stratæ chordarum? quas tangendi artifex, ut non sibimetipsis dissimile canticum faciant, dissimiliter pulsat. Et idcirco chordæ consonam modulationem reddunt, quia uno quidem plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Unde & doctor quisque, ut in una cunctos virtute charitatis ædificet, ex una doctrina non una eademque exhortatione tangere corda audientium debet. Aliter namque viri, aliter admonendæ sunt feminæ: aliter juvenes, aliter senes: aliter inopes, aliter locupletes: aliter læti, aliter tristes: aliter subditi, aliter prælati: aliter servi, aliter domini: aliter hujus mundi sapientes, aliter habetes: aliter impudentes, aliter verecundi: aliter proterui, aliter pusillanimes: aliter impatientes, aliter patientes: aliter benevoli, aliter invidi: aliter simplices, aliter impuri: aliter incolumes, aliter ægri: aliter qui flagella metuunt, & propterea innocenter vivunt, aliter qui sic in iniquitate duruerunt, ut nec per flagella corrigantur: aliter nimis taciti, aliter multiloquio vacantes: aliter timidi, aliter audaces: aliter pigri, aliter præcipites: aliter mansueti, aliter iracundi:

iracundi: aliter humiles, aliter elati: aliter pertinaces, aliter inconstantes: aliter gulæ dediti, aliter abstinentes: aliter qui sua misericorditer tribuunt, aliter qui aliena rapere contendunt: aliter qui nec aliena rapiunt, nec sua largiuntur; aliter qui & ea quæ habent sua tribuunt, & aliena rapere non desistunt: aliter discordes, aliter pacati: aliter seminantes jurgia, aliter pacifici: aliter admonendi sunt qui sacræ legis verba non rectè intelligunt, aliter qui rectè quidem intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur: aliter qui cùm prædicare digna valeant, præ nimia humilitate formidant, aliter quos à prædicatione imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: aliter qui in hoc quod temporaliter appetunt, prosperantur, aliter qui quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen adversitatis labore fatigantur: aliter conjugiis obligati, aliter à conjugii nexibus liberi: aliter commixtionem carnis experti, aliter ignorantes: aliter qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum: aliter qui commissa plangunt, nec tamen deserunt; aliter qui deserunt, nec tamen plangunt: aliter qui illicita quæ faciunt, etiam laudant, aliter qui accusant prava, nec tamen devitant; aliter qui repentina concupiscentia superantur, aliter qui in culpa ex consilio ligantur: aliter qui licet minima, crebrò tamen illicita faciunt, atque aliter qui se à parvis custodiunt, sed aliquando in gravibus demerguntur: aliter qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minimè consummant: aliter qui mala occultè agunt, & bona publicè, aliter qui bona quæ faciunt, abscondunt, & tamen quibusdam factis publicè mala de se opinari permittunt. Et quidem de singulis, quis sit admonitionis ordo, subtiliter insinuare debuimus, sed formidata locutionis prolixitate præpedimur. Auctore autem Deo in alio opere id explere appetit animus, si tamen laboriosæ hujus vitæ adhuc aliquantulum tempus restaverit. Habemus verò aliud quod de galli hujus intelligentia considerare debeamus, quia profundioribus horis noctis valentiores ac productiores edere cantus solet: cùm verò matutinum jam tempus appropinquat, leniores & minutiores omnimodò voces format. In quibus galli hujus intelligentia quid nobis innuat, considerata prædicatorum discretio demonstrat. Qui cùm iniquis adhuc mentibus prædicant, altis & magnis vocibus æterni judicii terrores intimant; quia videlicet quasi in profundæ noctis tenebris clamant. Cùm verò jam auditorum suorum cordibus veritatis lucem adesse cognoscunt, clamoris sui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertunt: & non tam illa quæ sunt de pœnis terribilia, quàm ea quæ sunt blanda de præmiis proferunt. Qui etiam minutis tunc vocibus cantant: quia appropinquante mane, subtilia quæque de mysteriis prædicant, ut sequaces sui eò minutiora quæque de cælestibus audiant, quò luci veritatis appropinquant. & quos dormientes longus galli clamor excitaverat, succisior vigilantes delectet: quatenus correcto cuilibet de regno cognoscere subtiliter dulcia libeat, qui priùs adversa judicii formidabat. Quod bene per Moysen exprimitur, cùm ad producendum exercitum tubæ clangere concisiùs jubentur. Scriptum namque est:

Num. 10. *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles.* Et paulò pòst:

Ibid. *Cum concisus clangor increpuerit, movebuntur castra.*

Per duas enim tubas exercitus ducitur, quia per duo præcepta charitatis ad procinctum fidei populus vocatur. Quæ idcirco argenteæ fieri præcipiuntur, ut prædicatorum verba lucis nitore pateant, & auditorum mentem nulla sui obscuritate confundant. Idcirco autem ductiles; quia necesse est ut hi qui venturam vitam prædicant, tribulationum præsentium tunsionibus crescant. Bene autem dicitur:

Ibid. *Cum concisus clangor increpuerit, movebuntur castra:* quia nimirum prædicationis sermo cùm subtiliùs ac minutiùs agitur, auditorum corda contra tentationum certamina ardentiùs excitantur. Est adhuc aliud in gallo solerter intuendum, quia cùm jam edere cantus parat, priùs alas excutit, & semetipsum feriens, vigilantiorem reddit. Quod patenter cernimus, si sanctorum prædicatorum vitam vigilanter videmus. Ipsi quippe cùm verba prædicationis movent, priùs se in sanctis actionibus exercent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce: sed antè se per sublimia facta excutiunt, & tunc ad bene agendum alios sollicitos reddunt. Priùs cogitationum alis semetipsos feriunt; quia quidquid in se inutiliter torpet, sollicita investigatione deprehendunt, districta animadversione corrigunt. Priùs sua punire fletibus curant, & tunc quæ aliorum sunt punienda denunciant. Priùs ergo alis insonant, quàm cantus emittant: quia antequam verba exhortationis proferant, omne quod locuturi sunt, operibus clamant; & cùm perfectè in semetipsis vigilant, tunc dormientes alios ad vigilias vocant. Sed unde tanta hæc doctori intelligentia, ut & sibi perfectè vigilet, & dormientes ad vigilias sub quibusdam clamoris profectibus vocet, ut & peccatorum tenebras priùs cautè discutiat, & discretè postmodum lucem prædicationis ostendat; ut singulis juxta modum & tempora congruat; & simul omnibus quæ illos sequantur ostendat? Unde ad tanta & tam subtiliter tenditur, nisi intrinsecus ab eo, à quo est conditus, doceatur? Quia ergo laus tantæ intelligentiæ non prædicatoris virtus est, sed auctoris, rectè per eumdem auctorem dicitur: [*Vel quis dedit gallo intelligentiam?*] ac si diceret: Nisi ego, qui doctorum mentes, quas mirè ex nihilo condidi, ad intelligenda quæ occulta sunt, mirabiliùs instruxi. Unde bene ut in dictis prædicantium non solùm inspiratorem se intelligentiæ, sed etiam auctorem locutionis ostendat, adjungit.

Quòd Redemptor cùm in sua majestate videbitur, silebit omnis doctrina: & quomodo unum divisibiliter tria sint, & indivisibiliter tria unum: & manifestatio ipso, qui est causa causarum, creaturarum ratio palam erit.

CAPUT V.

Quis enarrabit cælorum rationem?] Quorum tamen verba, quia cùm sese nobis per speciem ostenderit, subtrahit, protinus subdidit:] *Et concentum cæli quis dormire faciet?*] In hac enim vita infirmitati nostræ Dominus non aperta specie majestatis suæ, sed prædicatorum suorum voce locutus est; ut corda adhuc carnalia carnalis lingua pulsaret, & tantò facilius insueta perciperent, quantò ea per sonitum consuetæ vocis audirent. At postquam per mortem in pulverem caro resolvitur, & per resurrectionem pulvis animatur, tunc de Deo audire verba non quærimus; quia unum ipsum, quod implet omnia, jam per speciem Dei verbum videmus. Quod nobis tantò altiùs sonat, quantò & mentes nostras vi intimæ illustrationis penetrat. Sublatis namque orientibus & occidentibus verbis, quasi quidam sonus æternæ prædicationis fit ipsa imago internæ visionis. Unde & rectè nunc ad beatum Job Dominus dicit: [*Quis enarrabit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire faciet?*] Quid enim cælorum ratio accipitur, nisi vis superna secretorum? Quid per cæli concentum nisi concors prædicantium sermo signatur? Conditor igitur noster cùm cælorum rationem narrare cœperit, dormire cæli concentum facit: quia cùm jam nobis per speciem ostenditur, nimirum prædicantium verba subtrahuntur. Hinc enim per Hieremiam Dominus dicit: *Non docebit ultra vir proximum* *Hier. 31.*

mum suum, & fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus. Hinc Paulus ait:
1.Cor.13. *Sive prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur.* Vel certè cœlorum ratio, est
8. ipsa vivificatrix virtus, quæ spiritus format Angelorum. Deus enim sicut est causa causarum, sicut vita viventium, ita etiam ratio rationabilium creaturarum. Tunc ergo cælorum rationem Dominus narrat, cùm semetipsum nobis, quomodo electis spiritibus præsit, insinuat. Tunc cælorum rationem narrat, cùm detersa mentis nostræ caligine, clara se visione manifestat. Unde & in Evange-
Ioan.16. lio Dominus dicit: *Venit hora cùm jam non in proverbis loquar vobis, sed palam de Patre annunciabo vobis.* Palam quippe de Patre annunciare se asserit; quia per patefactam tunc majestatis suæ speciem, & quomodo ipse genitori non impar oriatur, & quomodo utrorumque Spiritus utrique coæternus procedat, ostendit. Apertè namque tunc videbimus, quomodo hoc quod oriendum est, ei de quo oritur, subsequens non est: quomodo is qui per processionem producitur, à proferentibus non præitur. Apertè tunc videbimus quomodo & unum divisibiliter tria sint, & indivisibiliter tria unum. Lingua ergo tunc narrantis Dei, est visa claritas sublevantis. Et concentus cæli tunc dormiet, quia apparente in judicio retributore operum, exhortationum jam verba cessabunt. Unde & apertè ipsum resurrectionis tempus adjungitur, cùm illico profertur: [*Quando fundabatur pulvis in terram, & glebæ compingebantur.*] More enim suo quæ adhuc futura sunt, quasi jam præterita divinus sermo describit; hoc in se videlicet servans, quod per eum dicitur: *Qui fecit quæ futura sunt.* Pulvis itaque tunc in terram fundatur; quia in solida membra reducitur. Et glebæ compinguntur; quia nimirum firma corpora ex pulvere collecta consurgunt. Sed postquam verba hæc Dominica quomodo de futuro intelligenda sint diximus, nunc etiam quid de præ-
9. senti insinuent, indicemus. [*Quis enarrabit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire faciet?*] Cælorum rationem Dominus narrat, dum nunc insinuando superna secreta, electorum suorum mentes illuminat. Concentum verò cæli dormire facit, dum concordes Angelorum hymnos, atque illa cælestium virtutum gaudia reproborum cordibus justo judicio abscondit. Qui concentus cæli, quamvis in se intrinsecus vigilet, in ipsa tamen reproborum ignorantia extrinsecus dormit. Enarratur ergo secreti cælestis ratio, & tamen concentus cæli dormire permittitur: quia & aliis per inspirationem supernæ retributionis scientia panditur, & aliis quæ sit internæ laudis suavitas occultatur. Narratur cælorum ratio, quia electorum mentibus quæ sit supernorum retributio indesinenter aperitur: ut nimirum sine cessatione proficiant, & transcurrentes visibilia, sese ad invisibilia extendant. Omne enim visibile quod in hac vita reprobos figit, hoc electos ad alia impellit: quia dum bona quæ facta sunt, respiciunt, in eum à quo facta sunt inardescunt tantoq; eũ præstantiùs amant, quantò illũ hoc quod ipse bonum condidit, præire considerant. Loquitur quippe hoc eis intrinsecus, quod silenter sonat invisibilis lingua compunctionis. Quam tantò pleniùs intus audiunt, quantò ab exteriorum desideriorum strepitu perfectiùs avertuntur. His itaque concentus cæli non dormit, quia eorum mens, quæ sit laudis supernæ suavitas, appositа amoris aure cognoscit. Intus enim quod appetunt audiunt, & de cælestium bonorum præmiis ipso desiderio divinitatis instruuntur. Unde & præsentem vitam non solùm adversantem, sed etiam faventem graviter tolerant: quia eis onerosum est omne quod cernitur, dum ab eo quod intus audiunt, differuntur. Omne quod si-
bi præsto est, grave æstimant; quia illud non est, ad quod anhelant: indesinenter autem eorum mens ipsis temporalitatis laboribus fessa, in illud cæleste gaudium resumenda suspenditur, dum in aure cordis intro erumpente concentu cæli, societatem sibi quotidie supernorum civium præstolantur. Iste concentus supernę laudis in illius voce eruperat, qui dicebat: *Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei, in voce exultationis & confessionis, sonus civitatis epulantis.* Qui igitur intus vocem exultationis & confessionis ac sonùm civitatis epulantis audierat, quid illum aliud, nisi cęli concentus excitabat? Qui tamen concentus reprobis dormit, quia eorum cordibus nequaquam per vocem compunctionis innotescit. Non enim considerare illam desiderabilem supernorum civium frequentiam student, nullo ardoris radio illa solemnitatis internæ festa conspiciunt, nulla in intimis contemplationis penna sublevantur. Solis namque visibilibus serviunt, & idcirco nihil supernæ suavitatis intrinsecus audiunt: quia eos, sicut superiùs diximus, in aure cordis curarum sęcularium surdi tumultus premunt. Quia igitur occulti dispensatione judicii quod aliis aperitur, aliis clauditur; quod aliis detegitur, aliis occultatur, dicatur rectè: [*Quis enarrabit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire faciet?*] Quod tamen tunc nobis latiùs innotuit, cùm Redemptor noster per dispensationis mysterium apparens, & indignis misericordiam prębuit, & eos à se qui digni videbantur exclusit. Unde hîc quoque aptè subjungitur. Psal.41. 6

Quòd peccatores ad Ecclesiam vocati, per Spiritus sancti gratiam infusi, in collectione sunt charitatis uniti: & quòd in diversis Ecclesiasticis ordinibus peccatores conversi, tamquam diversæ glebæ in unitatis sacramenti concordiam convenerunt.

CAPUT VI.

Quando fundabatur pulvis in terram, & glebæ compingebantur.] Quid in pulvere, nisi peccatores accipimus, qui nullo rationis pondere solidati, cujuslibet tentationis flatu rapiuntur? De quibus scriptum est: *Non sic impii non sic, sed tamquam pulvis quem projicit ventus à facie terræ.* Pulvis ergo in terram fundatus est, cum peccatores vocati in Ecclesia, traditę fidei sunt ratione solidati; ut qui priùs inconstantiâ mobiles tentationis aura levabantur, immobiles postmodum contra tentamenta consisterent, & Deo perseveranter inhęrentes, fixum bene vivendi pondus tenerent. Glebæ verò ex humore coagulantur & pulvere. In hac itaque terra glebę compactæ sunt; quia vocati peccatores & per Spiritus sancti gratiam insusi, in collectione sunt charitatis uniti. Istę glebæ in terra compactæ sunt, quando populi, qui priùs quasi in dispersione pulveris diversa sentiebant, postmodum sancti Spiritus gratia accepta, in illa pacatissima unanimitatis concordia convenerunt, ut cùm essent tria millia, vel rursum quinque millia, Scriptura testante diceretur, quia *erat in eis cor unum & anima una.* Has glebas ex uno quidem pulvere, sed quasi diversa mole distinctas quotidie Dominus in terra compingit: quia servata unitate sacramenti, juxta varietatem morum atque linguarum fideles in Ecclesia populos colligit. Has glebas jam tunc Dominus designavit, quando ad esum panis & piscium quinquagenos discumbere, vel centenos jussit. Quas tamen glebas si in Ecclesia ex diversitate meritorum attendimus, fortasse adhuc distinguere subtiliùs valemus. Nam dum alius est ordo prædicantium, alius auditorum: alius regentium, atque alius

subditorum : alius conjugum , alius continentium : alius pœnitentium, alius virginum; quasi ex una terra est diversa glebarum forma distincta, dum in una fide, in una charitate disparia demonstrantur bene operantium merita. Has glebas populus ille significavit, qui ad constructionẽ tabernaculi sub uno studio
Exo. 35. c diversa donaria obtulit, de quo scriptum est: *Quidquid in cultum tabernaculi & ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures, annulos & dextralia: omne vas aureum in donaria Domini separatum est. Si quis habuit hyacinthum, purpuram, coccumque bis tinctum, byssum & pilos caprarum, &c.* In ornamento ergo tabernaculi viri dona cum mulieribus offerunt; quia in explendo cultu sanctæ Ecclesiæ, & fortium facta sublimia, & infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas, quæ lacertos astringunt, nisi præpositorum validè laborantium opera demonstrantur? Et quid per inaures, nisi subditorum obedientia exprimitur? Quid per annulos, nisi signaculum secretorum? Plerumque enim magistri signant quod ab auditoribus capi non posse considerant. Et quid per dextralia, nisi primæ operationis ornamenta memorantur? Quid per vas aureum in donaria Domini separatum, nisi divinitatis intelligentia accipitur? quæ tantò ab inferiorum amore disiungitur, quantò ad sola, quæ æterna sunt, amanda sublevatur. Quid per hyacinthum, nisi spes cælestium? Quid per purpuram, nisi cruor ac tolerantia passionum, amore regni perpetui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum, nisi charitas demonstratur; quę pro perfectione bis tingitur, quia Dei & proximi dilectione decoratur? Quid per byssum, nisi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarum, ex quibus ciliciorum asperitas texitur, nisi dura pœnitentium afflictio designatur? Dum igitur alii per armillas & annulos forte magisterium exercent: alii per inaures & dextralia devotam obedientiam rectamque operationem exhibent: alii per separatum vas aureum, præclaram subtilioremque Dei intelligentiam tenent: alii per hiacynthum, purpuram & coccum, audita cælestia sperare, credere, amare non desinunt, etiam quæ adhuc subtiliori intellectu minime cognoscunt: alii per byssum, incorruptionem carnis offerunt: alii per caprarum pilos deplorant asperè, quod libenter commiserunt: quasi ex una terra innumeræ glebæ proferuntur, quia ex uno & pari obsequio facta fidelium disparia procedunt. Quæ nimirum glebæ nequaquam concretæ ex pulvere surgerent, nisi aquam priùs pulvis acciperet, & concepto se humore solidaret: quia nisi peccatores quosque sancti Spiritus gratia infunderet, constrictos eos ad fidei opera, charitatis unitas non teneret. Quando igitur Dominus enarrabit cælorum rationem, vel concentum cæli dormire faciet, aperiat. Ait enim: [*Quando fundabatur pulvis in terram, & glebæ compingebantur.*] Ac si diceret: Tunc primùm vocatione & discretione manifesta, secreta spiritalia & non sine misericor diaaliis aperui, & non sine justitia aliis clausi, cùm alios respuerem, & alios intra Ecclesiam concordiâ charitatis adunarem. Quæ sancta Ecclesia quia à perfidia Judæorum repulsa, ad rapiendas gentes se contulit, atque in suo corpore convertendas, quod quidem non suis, sed Domini viribus fecit, aptè subjungitur.

calcaverunt eam filii insitorum, nec pertransivit per eam leæna. Huic ergo leænæ Dominus prædam capit, ut animam catulorum ejus impleat: quia ad augmentum hujus Ecclesiæ, innumeros de gentilitate diripuit, & per animarum lucrum esurientia Apostolorum vota satiavit. Ipsi quippe catuli pro mentis teneritudine & formidinis infirmitate vocati sunt, qui passo Domino clausis foribus residebant, sicut de illis scriptum est: *Cum esset sero die illo una sabbatorum, & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Iesus, & stetit in medio eorum.* Unde hîc quoque de eisdem catulis aptè subjungitur: [*Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.*] Cùm enim nequaquam sancti Apostoli contra membra diaboli in voce liberæ prædicationis exurgerent, & nec dum post passionem Domini sancti spiritus effusione solidati, Redemptorem suum firma auctoritate prædicarent, adhuc contra adversarios suos quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus quasi in quibusdam abditis specubus suis catuli rapturi mundum cubabant, ut animarum prædam postmodum præsumentes diriperent, de quibus tunc certum est quòd mundi impetum etiam sibimetipsis latendo formidarent. Illis foribus clausis isti catuli mortem mortis nostræ insidiati quæsierunt, ut culpam nostram interficerent, omnemque in nobis peccati vitam necarent. Horum primo illi esurienti catulo, sed jam valenti, ostensa per linteum gentilitate, quasi monstrata præda dicitur: *Macta & manduca.* His catulis velut adhuc infirmis, ut cubare in antris debeant jubetur, cùm eis Dominica voce dicitur: *Sedete hic in civitate quoadusque induamini virtute ex alto.* An non rectè leænæ catuli vocantur, qui in Ecclesia editi, adversantem mundum ore rapuerunt? Et hæc quidem facta à sanctis Apostolis novimus; hæc nunc etiam fieri à perfectis doctoribus videmus. Ipsi enim etsi subsequentium populorum patres sunt, tamen sunt præcedentium filii; unde & non immeritò catuli dicuntur. Vel certè quia etsi quorumdam fidelium magistri sunt, universalis tamen Ecclesiæ discipulos se esse gloriantur. Leænæ itaque prædam Dominus capit; quia virtute suæ inspirationis ab errore vitam delinquentium diripit, & animas catulorum illius replet, quia conversione multorum, piis doctorum desideriis satisfacit. De quibus catulis bene subjungitur: [*Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.*] Neque enim cuncta tempora doctrinæ sunt congrua. Nam plerumque dictorum virtus perditur, si intempestivè proferantur. Sæpe verò & quod leniùs dicitur, conventu temporis congruentis animatur. Ille ergo scit rectè dicere, qui & ordinatè novit tacere. Quid enim prodest eo tempore irascentem corripere, quo alienata mente non solùm non potest aliena verba percipere, sed semetipsum vix valet tolerare? Furentem quippe qui per invectionem corripit, quasi ei qui non sentiat, plagas ebrio imponit. Doctrina itaque ut pervenire ad cor audientis valeat, quæ sibi congrua sint temporum momenta perpendat. Bene ergo de his catulis dicitur: [*Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.*] Doctores enim sancti quando & arguenda conspiciunt & tamen se per silentium in cogitationibus retinent, quasi in specubus latent, & velut in antris se contegunt; quia in suis cordibus occultantur. Sed cùm opportunum tempus invenerint, repente prosiliunt, nulla quæ dicenda sunt reticent, & cervicem superbientum morsu asperæ increpationis tenent. Sive itaque per Apostolos, sive per doctores, quos in Apostolorum locum subrogavit, huic leænæ Dominus quotidie prædam capit, & per eos quos cepit, alios etiam capere non desistit. Ad hoc quippe justi, hujus mundi peccatores rapiunt, ut per conversos eos etiam alii ex mundo rapiantur. Unde & ipsa gen-

Iob 28. b

Ioan. 20.

Luc. 24.

Quòd catuli Ecclesiastici, novi Testamenti prædicatores intelligantur.

CAPUT VII.

11. NVmquid capies leænæ prædam, & animam catulorum ejus implebis?] Ista nimirum illa leæna est, de qua Job dicebat, cùm superbientem Judæam cerneret prædicante Ecclesia prætermissam: *Non*

tilitas, quæ pio Apostolorum ore rapta est, tanta nunc fame alios esurit, quanta se ab Apostolis concupitam fuisse cognoscit. Proinde & aptè subjungitur.

Quòd non tantum ex Iudæis sed etiam ex Gentibus Ecclesia doctores accepit, quorum pulli in discursione Evangelii longe lateque evagati sunt.

CAPUT VIII.

12. *Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos?*] Quid enim corvi, pullorumque ejus nomine, nisi peccatis nigra gentilitas designatur? De qua per Prophetam dicitur: *Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum.* Iumenta quippe escam accipiunt, dum sacræ Scripturæ pabulo mentes dudum brutæ satiantur. Pullis verò corvorum, filiis scilicet Gentium esca datur, cùm eorum desiderium nostra conversatione reficitur. Iste corvus esca fuit, dum ipsum sancta Ecclesia quæreret. Sed nunc escam accipit, quia ipse ad conversionem alios exquirit. Cujus videlicet pulli, id est, prædicatores ex eo editi, non in se præsumunt, sed in viribus redemptoris sui. Unde bene dicitur: [*Quando pulli ejus clamant ad Deum.*] Nihil enim sua virtute posse se sciunt. Et quamvis animarum lucra piis votis esuriant, ab illo tamen qui cuncta intrinsecus operatur, hæc fieri exoptant. Vera enim fide comprehendunt, quia *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Quod verò dictum est: [*Vagantes eò quod non habeant cibos:*] in hac vagatione nihil aliud quàm æstuantium prædicatorum vota signantur. Qui dum in Ecclesiæ sinum recipere populos ambiunt, magno ardore succensi, nunc ad hos, nunc ad illos colligendos desiderium mittunt. Quasi quædam quippe vagatio est ipsa cogitationis æstuatio, & velut ad loca varia mutatis nutibus transeunt, dum pro adunandis animabus in modos innumeros, ac in partes diversas esurienti mente discurrunt.

13. Hanc vagationem pulli corvorum, id est, filii Gentilium ab ipso gentium magistro didicerunt. Ipse quippe quàm valida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se vagatione permutat; transire ad alia ex aliis appetit, quia ipsa eum quæ implet, charitas impellit. Longè namque à Romanis positus scribit: *Memoriam vestri facio semper in orationibus meis, obsecrans si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos; desidero enim videre vos.* Retentus Ephesi Corinthiis scribit: *Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos.* Rursum Ephesi commorans, Galatis loquitur, dicens: *Vellem modò esse apud vos, & mutare vocem meam.* Romæ quoque custodia carceris clausus, quia ire ad Philippenses per semetipsum non permittitur, transmittere se discipulum pollicetur, dicens: *Spero in Domino Iesu Timotheum me cito mittere ad vos, ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt.* Constrictus etiam vinculis atque Ephesi retentus, Colossensibus scribit: *Nam si corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum.* Ecce quomodo sancto desiderio quasi vagatur: hîc corpore tenetur, illuc spiritu ducitur: & paterni amoris affectum istis præsentibus exhibet, illis absentibus ostendit: coram positis impendit opera, audientibus exprimit vota, efficaciter præsens eis cum quibus erat, nec tamen illis absens cum quibus non erat. Cujus vagationem meliùs cognoscimus, si ejus adhuc ad Corinthios verba pensamus. Ait enim: *Veniam ad vos, cum Macedoniam pertransiero. Nam Macedoniam pertransibo, apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo.* Perpendamus quæso, quæ sit ista vagatio. Ecce aliò interim manet, aliò se iturum perhibet, atque aliò deflexurum promittit. Quid est, quòd tam anxiè per tot loca partitur, nisi quòd circa omnes una charitate constringitur? Charitas enim quæ divisa unire consuevit, unum cor Pauli per multa dividi compellit. Quod tamen tantò arctiùs in Deo colligit, quantò latiùs per sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus vult simul omnia dicere, amando vult simul omnes videre: quia & in carne permanendo, vult omnibus vivere, & de carne transeundo per sacrificium fidei vult omnibus prodesse. Vagentur itaque pulli corvorum, id est, magistrum suum imitentur filii Gentium, torporem mentis excutiant, & cùm animarum lucrum, id est, cibum suum minimè reperiunt, non quiescant: ad profectum se ex provectibus extendant, & æstuantes in utilitate multorum, refectionem suam quasi vagantes esuriant. Quia verò per prædicationum opera discurrendo, refectione fidei Gentilitatem satiare non cessant, dicatur rectè: [*Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos.*] Potest etiam corvi nomine, nigra per infidelitatis meritum plebs Iudaica designari. Nam pulli ejus ad Deum clamare referuntur, ut eidem corvo à Domino esca præparetur: quia nimirum sancti Apostoli plebis Israëliticæ carne generati, dum pro gente sua preces ad Dominum funderent, quasi pulli corvorum eum de quo carnaliter editi sunt, spiritali intelligentia parentem populum paverunt. Igitur dum pulli ejus clamant, corvo esca præparatur: quia dum Apostoli exorant, plebs dudum perfida, ad cognitionem fidei ducitur, & ex prædicatione filiorum quasi ex pullorum voce satiatur. Illud tamen in hoc versu debemus solerter intueri, quòd huic corvo esca dicitur primùm pullis clamantibus, & postmodum vagantibus præparari. Clamantibus namque pullis corvo esca præparata est, cùm prædicantibus Apostolis verbum Dei Iudæa audiens: modò in tribus millibus, modò in quinque millibus spiritali est intelligentia satiata. Sed cùm reproborum multitudo crudelitatem suam contra prædicantes exerceret, & quasi pullorum vitam necaret, iidem pulli in universa mundi spatia dispersi sunt. Unde & eisdem carnalibus patribus spiritali prædicationi resistentibus dicunt: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quia repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes:* scientes profectò, quòd postquam Gentilitas crederet, etiam Iudæa ad fidem veniret. Unde & scriptum est: *Donec plenitudo Gentium introiret, & sic omnis Israel salvus fieret.* Quia igitur summopere sancti Apostoli & studuerunt priùs audientibus prædicare, & postmodum resistentibus exempla conversæ Gentilitatis ostendere: quasi esurientes pulli huic corvo escam suam priùs clamando, & postmodum vagando quæsierunt. Unde enim vagantur pulli, inde escam corvus invenit: quia dum per laborem prædicantium conversam ad Deum Gentilitatem Iudaicus populus respicit, ad extremum quandoque stultitiam suæ infidelitatis erubescit: & tunc Scripturæ sacræ sententias intelligit, cùm priùs quàm sibi eas Gentibus innotuisse cognoscit: atque expleta vagatione pullorum, ad percipienda sacra eloquia os cordis aperit; quia peractis in mundum cursibus Apostolorum, serò ea spiritaliter percipit, à quibus diu se perfidia adstringente jejunavit. Quæ quia omnia solius divinæ potentiæ virtus operatur, rectè dicitur: [*Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos?*] Subaudis, nisi ego, qui infidelem populum filiis suis & exorantibus tolero, & prædicantibus parco, atque ad alia vagantibus convertendum quandoque in fine sustineo. Est adhuc aliud, quod de corvo moraliter possit intelligi. Editis namque pullis, ut fertur, escam plenè præbere dissimulat, priusquam plumescendo nigrescant, eosque inedia

affici patitur, quoadusque in illis per pennarum nigredinem sua similitudo videatur. Qui huc illucque vagan ur in nido, & ciborum expectant aperto ore subsidium. At cùm nigrescere cœperint, tantò eis præbenda alimenta ardentiùs requirit, quantò illos alere diutius distulit. Corvus profectò est doctus quisque prædicator, qui magna voce clamat, dum peccatorum suorum memoriam atque cognitionem infirmitatis propriæ quasi quamdam coloris nigredinem portat. Cui quidam nascuntur in fide discipuli, sed fortasse adhuc considerare nigredinem infirmitatis propriæ nesciunt: fortasse à peccatis præteritis memoriam avertunt, & per hoc eam, quam assumi oportet contra hujus mundi gloriam humilitatis nigredinem non ostendunt. Hi velut ad accipiendas escas os aperiunt, cùm doceri de secretis sublimibus quærunt. Sed eis doctor suus alimenta prædicamentorum sublimium tantò minùs tribuit, quantò illos peccata præterita minus dignè deflere cognoscit. Expectat quippe atque admonet, ut à nitore vitæ præsentis priùs per pœnitentiæ lamenta nigrescant, & tunc demum congrua prædicationis subtilissimæ nutrimenta percipiant. Corvus in pullis ora inhiantia respicit, sed antè in eis pennarum nigredine indui corpora quærit. Sic & discretus doctor interna mysteria eorum sensibus non ministrat, quos adhuc ab hoc sæculo nequaquam se abjecisse considerat. Quantò igitur discipuli exteriùs per cultum vitæ præsentis minus quasi nigri sunt, tantò per cibum verbi interiùs minus replentur: & quò se à corporali gloria non evacuant, eò à spiritali refectione jejunant. Si verò in confessione vitæ præteritæ lamenti sui gemitus velut nigrescentes plumas proferant, illico incontemplatione doctor ad escam de sublimibus deferendam, quasi pullorum refectionem cogitans corvus volat: eisque hiantibus in ore cibum revocat, dum ex ea intelligentia quam ceperit, esurientibus discipulis alimenta vitæ loquendo subministrat. Quos tantò ardentiùs de supernis reficit, quantò veriùs à mundi nitore nigrescere penitentiæ lamentatione cognoscit. Pulli autem dum nigro se pennarum colore vestiunt, de se etiam volatum promittunt: quia quò magis discipuli abjecta de se sentiunt, quò magis sese despicientes affligunt, eò ampliùs spem provectus sui in altiora pollicentur. Unde & curat doctor festinantiùs alere, quos jam per quædam indicia providet posse & aliis prodesse. Hinc enim Timotheum Paulus admonet, velut plumescentes pullos sollicitiùs nutrire, dum dicit: *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Quæ doctrinæ discretio dum cautè à prædicatore custoditur, ei divinitus largior copia prædicationis datur. Dum enim per charitatem compati afflictis discipulis novit, dum per discretionem congruum doctrinæ tempus intelligit, ipse non solùm pro se, sed etiam pro eis, quibus laboris sui studia impendit, majora intelligentiæ suæ munera percipit. Unde hìc quoque aptè dicitur: [*Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum, vagantes eo quòd non habeant cibos?*] Cùm enim pulli ut satientur, clamant, corvo esca præparatur: quia dum verbum Dei boni auditores esuriunt, pro reficiendis eis majora doctoribus intelligentiæ dona tribuuntur. Sequitur.

2. Tim. 2. d

C

CAP. XXXIX.

NVmquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti? Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum? Incurvantur ad fetum, & pariunt, & rugitus emittunt. Separantur filii earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non revertuntur ad eas. Quis dimisit onagrum liberum, & vincula ejus quis solvit? Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula ejus in terrâ salsuginis. Contemnit multitudinem civitatis, clamorem exactoris non audit. Circumspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit. Numquid volet rhinoceros servire tibi? aut morabitur ad præsepe tuum? Numquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo? aut confringet glebas vallium post te? Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus, & derelinques ei labores tuos? Numquid credes illi quòd reddat sementem tibi, et aream tuam congreget? Pennâ struthionis similis est pennis herodii et accipitris. * *quæ derelinquit ova sua in terrâ, tu fortasse in pulvere calefacies ea? Obliviscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. Duratur ad filios suos, quasi non sint sui: frustra laboravit, nullo timore cogente. Privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam. Cum tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equitem, et ascensorem ejus. Numquid præbebis equo fortitudinem: aut circumdabis collo ejus hinnitum? Numquid suscitabis eum quasi locustas? Gloria narium ejus terror. Terram ungula fodit: exultat audacter, in occursum pergit armatis. Contemnit pavorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta et clypeus. Fervens et fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem. Vbi audierit buccinam, dicit, Vah: procul odoratur bellum, exhortationem ducum, et ululatum exercitus. Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum? Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, et in arduis ponet nidum sibi? In petris manet, et in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus. Inde contemplatur escam, et de longe oculi ejus prospiciunt. Pulli ejus lambunt sanguinem: et ubicumque cadaver fuerit, statim adest. Et adjecit Dominus, et locutus est ad Iob: Numquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? Vtique qui arguit Deum, debet et respondere illi. Respondens autem Iob Domino, dixit: Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? Manum meam ponam super os meum. Vnum locutus sum: quod utinam non dixissem: et alterum, quibus ultra non addam.*

* al. quandò

D

Quòd præpositi sanctæ Ecclesiæ, quia eorum onera portant, quos affectu nimio Deo pariunt, cervæ vocantur: ibices verò auditores, qui patrum provocati exemplis, scilicet patientia David, castitate Ioseph, abstinentia Danielis, quasi in hujus mundi petris sancta his similia parturiunt opera.

CAPUT IX.

NVmquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti?] Meridiana pars ibices aves vocat, quæ Nili fluentis inhabitant. Orientalis verò Occidentalisque plaga parva quadrupedia ibices nominat; quibus & moris est in petris parere, quia neque sciunt nisi in petris habitare. Quæ si quando etiam de altis saxorum cacuminibus ruunt, in suis se cornibus illæsa suscipiunt. Caput quippe ruentes feriunt, cujus dum prima cornua opponunt, fit omne corpus à jactura casus alienum. Cervarum verò moris est, inventos serpentes extinguere, eorumque membra morsibus

dilaniare. Fertur autem, quia si quando flumina transeunt, capitum suorum onera dorsis præcedentium superponunt, sibique invicem succedentes, laborem ponderis omnino non sentiunt. Quid est ergo quòd beatus Job de partu ibicum cervarumque discutitur, nisi quia in cervis vel ibicibus magistrorum spiritalium persona signatur? Ipsi quippe velut ibices in petris pariunt: quia in doctrina patrum, qui petræ pro soliditate vocati sunt, ad conversionem animas gignunt. Ipsi velut ibices nullius casus damna sentiunt, dum in suis cornibus excipiuntur: quia quidquid eis ruinæ temporalis accesserit, in testamentis sacræ Scripturæ se suscipiunt, & quasi cornuum exceptione salvantur. De his enim testamentis dictum est: *Habac. 3. a* *Cornua sunt in manibus ejus.* Ad scripturarum ergo consolationem refugiunt, dum aliquâ temporalis casus jacturâ feriuntur. An non more ibicum, hujus mundi adversitatibus cadens, quasi in suis se cornibus excipiebat Paulus, cùm diceret: *Rom. 15. d* *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus?* Ipsi etiam cervæ vocati sunt, sicut per Hieremiam de doctoribus genitos filios incautè deserentibus dicitur: *Hier. 14. a* *Cerva in agro peperit, & reliquit.* Ipsi more cervarum interemptis vitiis, quasi extinctis serpentibus vivunt: & de ipsa extinctione vitiorum, ad fontem vitæ acriùs inardescunt. *Psal. 41. a* Unde Psalmista ait: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Ipsi etiam dum labentia hujus temporalitatis momenta, quasi quædam flumina transeunt, compatientes charitate, onera sua sibi invicem superponunt; quia cauta observatione custodiunt id quod scriptum est: *Galat. 6. a* *Invicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Quia verò post adventum Domini spiritales magistri per mundum sparsi sunt, qui auditorum animas in conversione parere prædicando potuissent: & quia hoc idem tempus incarnationis Domini ante Prophetarum voces cognitum non fuit, quamvis futura ipsa incarnatio præcognita omnibus electis fuit: bene beatus Job de tempore partus ibicum cervarumque discutitur, eique dicitur: [*Numquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti?*] Ac si dicatur ei: Idcirco te egisse aliquid sublimiter credis, quia illud tempus necdum prævides, quo spiritales magistri in mundum missi, per doctrinam antiquorum patrum filios generant, fuisque laboribus animarum mihi lucra comportant. Nam si illorum fructum quasi ibicum cervarumque partus aspiceres, valde humiliter de tua virtute sentires. Magna quippe quæ agimus, quasi minima ducimus, cùm hæc per fortiora exempla pensamus. Sed tunc apud Deum crescunt per meritum, cùm apud nosmetipsos per humilitatem decrescunt. 17. Possunt verò cervarum significatione doctores, appellatione autem ibicum, qui animalia sunt minima, auditores intelligi. In petris verò ibices pariunt; quia ad exercenda sancta opera per exempla patrum præcedentium fecundantur: ut cùm fortasse præcepta sublimia audiunt, & infirmitatis propriæ consci, ea se implere posse diffidunt, majorum vitam conspiciant, atque in eorum considerata fortitudine bonorum operum fetus ponant. Ut enim pauca de multis loquar, quatenus studiosus lector multa in paucis intelligat, iste verborum contumeliis pressus, cùm virtutem patientiæ servare non sufficit, David factum ad memoriam reducat, quem cùm tot Semei conviciis urgeret, & armati proceres ulcisci contenderent, ait: *2. Reg. 16. b* *Quid mihi & vobis filij Sarviæ? Dimittite eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?* Et paulò pòst: *Ibid.* *Dimittite eum ut maledicat juxta præceptum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna.* Quibus profectò verbis indicat, quia pro perpetrato Bethsabee scelere, exurgentem contra se filium fugiens reduxit ad animum malum quod perpetravit, & æquanimiter pertulit quod audivit; & contumeliosa verba non tam convicia, quàm adjutoria credidit, quibus se purgari, sibique misereri posse judicavit. Tunc enim illata convicia bene toleramus, cùm in secreto mentis ad malè perpetrata recurrimus. Leve quippe videbitur, quòd injuriâ percutimur, dum in actione nostra conspicimus, quia pejus est quod meremur: sicque fit, ut contumeliis gratia magis quàm ira debeatur, quarum interventu Deo judice pœna gravior declinari posse confiditur. Ecce alius dum mundi hujus successibus profi- 18. cit, lenocinante cordis lætitia tentari se luxuriæ stimulis sentit: sed si Joseph factum ad memoriam revocat, in arce se castitatis servat. Qui dum sibi à domina conspiceret pudicitiæ damna suaderi, ait: *Ecce dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat Gen. 39. quid habeat in domo sua, nec quidquam est quod non a in meas it potestate, vel non tradiderit mihi præter te, quæ uxor ejus es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum?* Quibus verbis ostenditur, quia bona quæ assecutus fuerat, repente memoriæ intulit, & malum quod se pulsabat, evicit: & quia perceptæ gratiæ meminit, vim culpæ imminentis fregit. Cùm enim voluptas lubrica tentat in prosperis, hæc ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda; ut eo erubescamus prava committere, quos nos à Deo meminimus gratuito bona percepisse, & illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in arma virtutum, ut sint ante oculos quæ percepimus, & quæ nos alliciunt, subigamus. Quia enim voluptas ipsa ex prosperitate nascitur, ejusdem prosperitatis est consideratione ferienda, quatenus hostis noster unde oritur, inde moriatur. Considerandum quippe est, ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per favorem vitæ nos absorbeat vorago nequitiæ. Iram namque contra nos superni judicis inextinguibiliter accendimus, si contra benignitatem illius, etiam ex ipsa sua largitate pugnamus. Alius internæ scientiæ dulcedinem quærens, nec tamen secreta ejus contingere prævalens, Danielis vitam ad imitandum conspicit, & desideratum scientiæ culmen apprehendit. Ille quippe, qui *Dan.* postmodum voce angelica pro cognitionis internæ *10. b* concupiscentia *vir desideriorum* dicitur, prius in aula regia carnis in se desideria edomuisse memoratur; ut nil ex delectabilibus cibis attingeret, sed lau- *Dan. 1. e* tis ac mollioribus duriora atque asperiora cibaria præferret: ut dum sibi exterioris cibi blandimenta subtraheret, ad interni pabuli delectamenta perveniret: & tantò avidiùs gustum sapientiæ intus acciperet, quantò saporem carnis pro eadem sapientia foris robustiùs repressisset. Si enim à carne hoc quod libet abscindimus, mox in spiritu quod delectet, invenimus. Intentioni quippe animæ, si exterior evagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nam quò extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eò super se tendere per profectum potest: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur: & cùm rivos fontis obstruimus, fluenta surgere ad superiora provocamus. Igitur dum studiosi quique sanctorum vitam imitando conspiciunt, in petris ibices fetus ponunt. Hinc est quòd auditores suos quasi ibices in petris parere Paulus admonebat, cùm enumeratis majorum virtutibus diceret: *Habentes tantam impositam nubem Heb. 12. testium, deponentes omne pondus, & circumstans nos a peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.* Et rursum: *Quorum intuentes exitum Heb 13. b conversationis, imitamini fidem.* Sed cùm divina 19. præcepta corde concipimus, non statim quasi jam solidè cogitata parturimus. Unde & beatus Job non de partu ibicum, sed de tempore partus inquiritur. Quod videlicet tempus si in nobismetipsis vix comprehendimus, multò magis in aliena mente nesci-

mus. Priùs enim superni timoris semina utero cordis susceptæ, per meditationem studij coagulantur, ut maneant: postmodum stricta intentione cogitationis affixa, dum ad discretionis rationem tendunt, quasi in membrorum distinctionem formantur: dehinc usu perseverantiæ confirmata, velut in soliditatem ossium veniunt: ad extremum verò perfecta auctoritate roborata, quasi in partum procedunt: quæ incrementa divinorum seminum nullus in aliena mente considerat, nisi ipse qui creat. Nam etsi quemlibet jam vim supernæ concupiscentiæ concepisse quarumdam rerum attestatione cognoscimus: quando tamen in partu erumpat, ignoramus. Sæpe autem concepta mente semina pervenire ad perfectionem nequeunt, quia oriendo tempus partus antecedunt. Et quia necdum plenè in cogitatione formata ante humanos oculos prodeunt, velut abortiva moriuntur. Bona quippe adhuc tenera, plerumque humana lingua, dum jam quasi fortia laudat, extinguit. Tantò enim celeriùs occidunt, quantò ad favoris notitiam intempestivè prorumpunt. Nonnumquam verò imperfecta nostra cogitatio necdum roborata, dum citius hominibus ostenditur, resistentium adversitate dissipatur: & cùm conatur ante tempus videri quia sit, quasi agitur ut non sit. Sancti autem viri, quia cuncta quæ bene cogitant, student ut occultè convalescant, & quasi processuros fetus priùs intra uterum mentis formant: rectè beatus Job de partus tempore discutitur, quod videlicet unicuique quando sit congruum, nisi à creatore nescitur. Qui dum penetralia cordis aspicit, quando ad humanam notitiam bona nostra congruè nascantur, apprehendit. Bene itaque dicitur: [*Numquid nosti tempus partus ibicum in petris?*] Ac si apertè dicat: Ut ego, qui idcirco electorum fetus vivaces facio, quia præscito in tempore produco. Bene autem expleto fetu auditorum subditur: [*Vel parturientes cervas observasti?*] Parturientes enim cervas observare, est illos labores patrum, qui spiritales filios generant, cauta consideratione pensare. Solerter quippe intuendum est, quòd hic sermo tam vigilanter imprimitur, ut dicatur, [*Observasti:*] quia utique perpaucorum est pensare quis labor sit in prædicationibus patrum; quantis doloribus, quasi quibusdam conatibus animas in fide & conversatione parturiunt; quàm cauta se observatione circumspiciunt, ut sint fortes in præceptis, compatientes in infirmitatibus, in minis terribiles, in exhortationibus blandi, in ostendendo magisterio humiles, in rerum temporalium contemptu dominantes, in tolerandis adversitatibus rigidi, & tamen dum vires suas sibimet non tribuunt, infirmi: quantus sit eis dolor de cadentibus, quantus de stantibus timor; quo fervore alia adipisci appetunt, quo pavore alia adepta conservant. Quia igitur perpaucorum est ista pensare, bene ei
20. dicitur: [*Vel parturientes cervas observasti?*] Nil verò obstat, quòd verba Deus de doctoribus faciens, non cervorum, sed cervarum eos specie designat: quia nimirum illi veri doctores sunt, qui cùm per vigorem disciplinæ patres sunt, per pietatis viscera esse matres noverunt. Qui labores sanctæ conceptionis tolerant, & proferendos Deo filios intra uterum charitatis portant. In edenda enim prole ampliùs matres laborant, quæ crescentem intra uterum conceptionem, longo mensium tempore sustinent, & quæ ex utero procedentem non sine magnis doloribus deponunt. Unde & hîc apta consideratione subjungitur.

pios conatus, justus dinumerat arbiter.

CAPUT X.

D*Inumerasti menses conceptus earum?*] Sancti enim viri cùm de profectu auditorum cogitant, quasi jam in utero conceptionem portant. Sed cùm nonnulla quæ dicenda sunt, differunt, & aptum suis exhortationibus tempus quærunt, velut à partu quem fieri appetunt, in mensium prolixitate dilatantur. Et sæpe dum quædam quæ sentiunt, intempestivè dicere audientibus nolunt; in ipsa tarditate proferendæ sententiæ, sive ad hæc quæ suadenda sunt, seu ad illa quæ increpanda, consilio altiori firmantur. Et dum cogitatur vita filiorum, nec tamen ante tempus lingua consilium mentis ejicit, quasi jam concepta soboles intra uterum crescit: ut ad auditorum notitiam tunc sententia cordis exeat, quando prolata utiliter, quasi per congruum tempus partus vivat. Et quia hæc homines in magistrorum mente, quando vel quomodo agantur, ignorant; Deus verò ad retributionis gloriam non solum effectum considerat, sed etiam momenta cogitationum signat, rectè ad beatum Job dicitur: [*Dinumerasti menses conceptus earum?*] Subaudis, Ut ego, qui in sanctis prædicatoribus non solùm fructus exteriorum operum, sed ipsas diutinas cogitationes numero; qui & eas ad retributionem ser-
vo. Possunt per menses, quia congesti dies sunt, 21.
etiam multiplicatæ virtutes intelligi. In mensibus quoque luna renascitur; nilque obstat, si per menses nova regenerationis creatura signetur. De qua Paulus Apostolus dicit: *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.* Sancti igitur viri, cùm se ad prædicandum parant, priùs se interiùs virtutibus innovant, ut ad hoc quod loquendo docent, vivendo concordent. Priùs sua interna considerant, atque à cunctis se vitiorum sordibus emundant; curantes summopere ut contra iram, patientiæ luce resplendeant: contra carnis luxuriam, etiam cordis munditia fulgescant: contra torporem, zelo candeant: contra confusos præcipitationis motus, serena gravitate rutilent: contra superbiam, vera humilitate luceant: contra timorem, radiis auctoritatis clarescant. Quia ergo tanta in se priùs studia congerunt, quasi in conceptu sanctæ prædicationis menses virtutum fiunt. Quos menses Dominus solus dinumerat; quia eadem bona in eorum cordibus non nisi qui dedit, pensat. Et quia juxta mensuram virtutum, effectus etiam subsequitur fructuum, rectè subjungitur: [*Et scisti tempus partus earum?*] Subaudis, Ut ego, qui dum in cogitatione virtutum menses dinumero, quando hoc quod implere appetunt, parere valeant, scio: quia nimirum dum cordis occulta conspicio, futurum foris effectum operis, intus in pondere cogitationis penso. Sequitur: [*Incurvantur ad fetum, & pariunt, & rugitus emittunt.*] Rugiunt quippe, dum per incurvationem suam in conversatione lucis auditorum animas gignunt: quia ab æternis nos suppliciis removere, nisi flendo & dolendo non possunt. Prædicatores enim sancti nunc in lacrymis seminant, ut segetem postmodum gaudiorum metant. Nunc quasi cervæ in dolore partus sunt, ut spiritali prole postmodum sint fecundi. Ut enim unum de multis loquar, video Paulum quasi quamdam cervam, in partu suo magni doloris rugitus emittentem. Ait enim: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis: vellem esse apud vos modo, & mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis.* Ecce mutare vult vocem in partu suo, ut prædicationis sermo in rugitum vertatur doloris. Vult mutare vocem suam: quia quos jam prædicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc cerva pariens emittebat, quando eisdem post se

Galat. 4. 6.

Galat. 4. 19.

Quòd discreti viri non passim ad prædicandum exiliunt, sed in tempore mensuram tritici erogant & conceptum desiderium intra se fovent, donec congruè forment, similem in omnibus formam justitiæ præbentes: quorum non solum fructus, sed etiam

redeuntibus exclamare cogebatur, dicens: *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit; & sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperitis, nunc carne consummamini?* vel certè: *Currebatis bene, quis vos impedivit veritati non obedire?* Qualis in hujus cervæ partu rugitus fuit, quæ diu conceptos filios cum tot difficultatibus peperit, & quandoque partos ad malitiæ uterum rediſſe cognovit? Conſideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ & poſtquam potuit concepta edere, rurſum compulſa eſt extincta ſuſcitare. Notandum verò ſummopere eſt, quòd iſtæ cervæ incurvantur ut pariant: quia nimirum ſi erectæ ſtarent, parere non valerent. Niſi enim prædicatores ſancti ab illa immenſitate contemplationis internæ quam capiunt, ad infirmitatem noſtram humillima prædicatione quaſi quadam incurvatione deſcenderent, numquam utique in fide filios procrearent. Nobis quippe prodeſſe non poſſent, ſi in ſuæ altitudinis erectione perſiſterent. Sed videamus cervam ſeſe ut pariat incurvantem: *Ego*, inquit, *non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus: tamquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam.* Atque mox ejuſdem incurvationis cauſas exequitur, dicens: *Nondum enim poteratis, ſed nec adhuc quidem poteſtis.* Sed hanc cervam, quæ propter nos incurvata eſt, quæſo videamus erectam. Ait: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Et rurſum: *Sive mente excedimus Deo.* Cùm verò mente excedit Deo, exceſſum ejus nos omnino non capimus. Ut ergo nos lucretur, incurvatur ad nos. Unde illic aptè ſubjungit: *Sive ſobrij ſumus vobis.* Si enim ſancti viri ea nobis prædicare vellent quæ capiunt, cùm in ſuperna contemplatione debriantur, & non magis ſcientiam ſuam quodam moderamine & ſobrietate temperarent, adhuc anguſto intelligentiæ ſinu illa ſuperni fontis fluenta quis caperet? Incurvatæ autem iſtæ cervæ, aliàs cæli vocatæ ſunt, de quibus dicitur: *Domine inclina cælos tuos, & deſcende.* Cùm enim inclinantur cæli, deſcendit Dominus: quia cùm ſe in prædicatione ſua ſancti doctores attrahunt, divinitatis notitiam noſtris cordibus infundunt. Nequaquam quippe ad nos Dominus deſcenderet, ſi prædicatores ejus in contemplationis rigore inflexibiles permanerent. Inclinantur ergo cæli ut deſcendat Dominus, incurvantur cervæ ut nos in nova fidei luce naſcamur. Iſtæ incurvatæ cervæ in Canticis canticorum ſponſæ ubera ſunt vocatæ, ſicut ſcriptum eſt: *Meliora ſunt ubera tua vino.* Iſta enim ſunt ubera, quæ in arca pectoris fixa, lacte nos potant: quia ipſi arcanis ſummæ contemplationis inhærentes, ſubtili nos prædicatione nutriunt. Ut igitur ab æterno gemitu & dolore nos retrahant, nunc incurvantur cervæ, atque in partu rugitus emittunt. Quia verò ipſi, qui ſancta patrum prædicatione naſcuntur, aliquando doctores ſuos patiendo præveniunt, ut eis adhuc in hac vita durantibus, ipſi jam martyrio conſummentur, aptè ſequitur.

Galat. 3. a
Galat. 5. b
22.
1. Cor. 3. a
Ibid.
1. Cor. 2. b
2. Cor. 5. c
Ibid.
Pſ. 143. b
Cant. 1. a

Quòd qui ad paſcua æternæ vitæ fuerint ſeparati, doctrina temporali ultra non indigent, ut quibus in ipſo vitæ libro cuncta perſpicua erunt.

CAPUT XI.

[*Separantur filij earum, & pergunt ad paſtum: egrediuntur, & non reverturtur ad eas.*] Paſtum Scriptura ſacra illud viriditatis æternæ pabulum vocat, ubi jam noſtra refectio nullius defectus ariditate marceſceat. De quo paſtu per Pſalmiſtam dicitur: *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocavit.* Et rurſum: *Nos autem populus ejus, & oves paſcuæ ejus.* De quibus nimirum paſcuis Veritas per ſemetipſam dicit: *Per me ſi quis introierit, ſalvabitur: & ingredietur, & egredietur, & paſcua inveniet.* Pergunt ergo ad paſtum: quia de corporibus exeuntes, illa pabula internæ viriditatis inveniunt. Egrediuntur, & non revertuntur ad eas: quia in illa ſuſcepti contemplatione gaudiorum, jam nullatenus indigent verba audire docentium. Egreſſi itaque ad eas jam non redeunt: quia anguſtias vitæ præſentis evadentes, ultrà à doctoribus prædicationem vitæ accipere non requirunt. Tunc quippe impletur quod ſcriptum eſt: *Non docebit ultra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: omnes enim cognoſcent me à minimo eorum uſque ad maximum, dicit Dominus.* Tunc impletur quod in Evangelio Veritas dicit: *Palàm de Patre meo annunciabo vobis.* Filius quippe de Patre palàm annunciat; quia ſicut ſuperiùs diximus, per hoc quòd Verbum eſt, ex natura nos divinitatis illuſtrat. Verba enim tunc docentium, quaſi quoſdam humanæ linguæ rivulos non quærunt, quando de ipſo jam veritatis fonte debriantur. Igitur poſtquam figurata incurvatione cervarum, multa de magiſtrorum virtute narrata ſunt, nunc ad eorum vitam, qui remotæ converſationis ſecreta appetunt, verba vertuntur: qui & ipſa vacandi otia, quia divino adjutorio & non ſuis viribus aſſequuntur, de eis à Domino dicitur.

Hier. 31. f
Ioan. 16. a

Quòd viri contemplativi ſolitudinem mentis inhabitent, & liberi à ſæcularium negotiorum tumultibus, Deum ſitiant.

CAPUT XII.

[*Quis dimiſit onagrum liberum, & vincula ejus quis ſolvit?*] Subaudis, niſi ego. Onager enim, qui in ſolitudine commoratur, non incongruè vitam eorum ſignificat, qui remoti à turbis ſæcularibus converſantur. Qui aptè etiam liber dicitur; quia magna eſt ſervitus ſæcularium negotiorum, quibus mens vehementer atteritur, quamvis in eis ſponte deſudet. Cujus ſervitutis conditione carere, eſt in mundo jam nil concupiſcere. Quaſi enim quodam jugo ſervitutis premunt proſpera dum appetuntur, premunt adverſa dum formidantur. At ſi quis ſemel à dominatione deſideriorum temporalium colla mentis excuſſerit; quadam jam etiam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo deſiderio felicitatis afficitur, nullo adverſitatis terrore coarctatur. Hoc grave ſervitutis jugum, Dominus vidit ſæcularium cervicibus impreſſum, cùm diceret: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris. Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Aſperum quippe jugum, & duræ, ſicut diximus, ſervitutis pondus eſt, ſubeſſe temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle ſtare in non ſtantibus, appetere quidem tranſeuntia, ſed cum tranſeuntibus nolle tranſire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ priùs mentem ex deſiderio adeptionis afflixerant, pòſt ex pavore amiſſionis premunt. Liber ergo dimittitur, qui calcatis terrenis deſideriis, ab appetitione rerum temporalium ſecuritate mentis exoneratur. [*Et vincula ejus, quis ſolvit?*] Subaudis, niſi ego. Solvuntur verò uniuſcujuſque vincula, dum divino adjutorio interna deſideriorum carnalium retinacula dirumpuntur. Cùm enim pia intentio ad converſionem vocat, ſed adhuc ab hac intentione carnis infirmitas revocat, quaſi quibuſdam vinculis anima ligata præpeditur. Multos enim ſæpe videmus vitam quidem ſanctæ converſationis appetere; ſed ne hanc aſſequi valeant, modò irruentes caſus, modò futura adverſa formidare. Qui in certa mala dum quaſi cauti proſpiciunt, in peccatorum ſuorum vinculis incauti retinentur. Multa enim ante oculos ponunt, quæ ſi eis in converſatione eveniant, ſubſiſtere ſe non poſſe formidant. De quibus bene Salomon

Iob. 39. a
Matt. 11. b
1. Ioan. 5. b

Prov. 15. c lomon ait: *Iter pigrorum, quasi sepes spinarum.* Nam cùm viam Dei appetunt, eos velut spinæ obstantium sepium, sic formidinum suarum oppositæ suspiciones pungunt. Quod quia electos præpedire non solet, bene illic secutus adjungit: *Via justorum absque offendiculo.* Justi quippe in conversatione sua quodlibet eis adversitatis obviaverit, non impingunt: quia temporalis adversitatis obstacula, æternæ spei & internæ contemplationis saltu transcendunt. Solvit itaque Deus onagri vincula, quando ab electi uniuscujusque animo, infirmarum cogitationum nodos rumpit, & propitius dissipat omne quod illectam mentem ligabat. Sequitur: [*Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula ejus in terra salsuginis.*] Hoc loco pro solitudine corporis debemus intelligere solitudinem cordis. Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus vivit, sed tumultibus conversationis humanæ, terrenorum desideriorum cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter populari turbis, & tamen nullos curarum sæcularium tumultus in corde patiatur, non est in urbe. Itaque bene conversantibus primùm solitudo mentis tribuitur, ut exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premant: ut ebullientes ab infimis curas cordis per superni gratiam restringant amoris; omnesque motus importunè se offerentium levium cogitationum, quasi quasdam circumvolantes muscas ab oculis mentis abigant manu gravitatis; & quoddam sibi cum Domino intra se secretum quærant, ubi cum illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc

24. Apoc. 8. a secreto cordis aliàs dictum est: *Factum est silentium in cælo, quasi dimidia hora.* Cælum quippe ecclesia vocatur electorum, quæ ad æterna & sublimia dum per sublevationem contemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, atque intra se Deo quoddam silentium facit. Quod quidem silentium contemplationis, quia in hac vita non potest esse perfectum, factum dimidiâ horâ dicitur. Nolenti quippe animo dum cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt, etiam sublimibus intendentem, rursum ad respicienda terrena cordis oculum violenter trahunt. Unde scriptum est:

Sap. 9. d *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Bene ergo factum hoc silentium non integrâ, sed dimidiâ horâ describitur: quia hîc contemplatio nequaquam perficitur, quamvis ardenter inchoetur. Quod etiam per Ezechielem prophetam congruenter exprimitur, qui pro mensura civitatis in

Ezech. 40. a monte conditæ, in manu viri calamum sex cubitorum & palmi, se vidisse testatur. In monte quippe electorum ecclesia sita est, quia fundata in infimis desideriis non est. Quid autem per cubitum, nisi operatio; quid per senarium numerum, nisi perfectio operationis ostenditur; quia & sexto die cun-

Gen. 2. a cta opera Dominus explesse memoratur? Quid ergo super sex cubitos palmus insinuat, nisi contemplationis vim, quæ jam initia æternæ & septimæ quietis demonstrat? Quia enim æternorum contemplatio hîc minimè perficitur, mensura septimi cubiti non expletur. Electorum itaque ecclesia, quia cuncta quæ operanda sunt, perficit, in sex cubitis sese in monte posita civitas ostendit. Quia verò hîc adhuc sola initia contemplationis inspicit, de septimo cubito non nisi palmum tangit. Sciendum verò est, quia nequaquam culmen contemplationis attingimus, si non ab exterioris curæ oppressione cessemus. Nequaquam nosmetipsos intuemur, ut sciamus aliud in nobis esse rationale quod regit, aliud animale quod regitur, nisi ad secretum hujus silentij recurrentes, ab omni exteriùs perturbatione sopiamur. Quod silentium nostrum bene etiam Adam dormiens figuravit, de cujus mox latere mulier processit: quia quisquis ad interiora intelligenda rapitur, à rebus visibilibus oculos claudit: & tunc in semetipso vel quæ præesse viriliter debeant, vel quæ subesse possint infirma distinguit: ut aliud in illo sit quod regere valeat tamquam vir, aliud tamquam femina quod regatur. In hoc itaque silentio cordis, dum per contemplationem interiùs vigilamus, exteriùs quasi obdormiscimus. Quia ergo remoti viri, id est, à desideriis carnalibus alieni, hoc silentium mentis inhabitant, huic onagro Dominus in solitudine domum dedit, ut turba desideriorum temporalium non prematur. Sequitur: [*Et tabernacula ejus in terra salsuginis.*] Salsugo accendere sitim solet. Et quia sancti viri quamdiu in hujus vitæ tabernaculis degunt, ad supernam patriam desiderij sui quotidianis æstibus accenduntur, in terra salsuginis tabernacula habere perhibentur. Incessanter quippe accenduntur ut sitiant, sitiunt ut satientur; sicut scriptum est: *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Sequitur: [*Contemnit multitudinem civitatis.*] Multitudinem civitatis contemnere, est humanæ conversationis prava studia devitare, ut jam non libeat terrenorum hominum, qui præ abundantia iniquitatis multi sunt, perditos mores imitari. Cum paucis namque ingredi angustam portam desiderant; & non cum multis lata itinera ingredi appetunt, quæ ad interitum ducunt. Solerter quippe à quo & ad quid sunt creati, conspiciunt: & recta consideratione acceptæ imaginis, sequi vulgi multitudinem dedignantur. Unde & sponsi voce sponsæ in Canticis canticorum dicitur: *Nisi cognoveris te, ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos.* Semetipsam namque ea quæ est pulchra inter mulieres, cognoscit, quando electa quæque anima etiam inter peccantes posita, quia ad auctoris sui imaginem ac similitudinem sit condita meminit, & juxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. Quæ si se non cognoscit, egreditur: quia à secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentiis dissipatur. Egressa verò abit post vestigia gregum, quia sua interna deserens, ad latam videlicet viam ducitur, & sequitur exempla populorum. Nec jam agnos, sed hœdos pascit: quia non innoxias cogitationes mentis, sed nutrire pravos motus carnis intendit. Quia ergo electus quisque ac continens abire post gregum vestigia despicit, dicatur rectè: [*Contemnit multitudinem civitatis.*] Ubi & aptè subjungitur.

Ibid. 25. Cant. 1. a Matt. 5. a Matt. 7. b Gen. 1. d

Quòd viri abstinentes, ventris garritus non audiunt, sed gulæ flammam, quæ si nutriatur, omnem virtutum messem exurit, studiosè restringunt: scientes quòd Nabuchodonosor vincente, princeps cocorum Hierusalem muros destruxerit.

CAPUT XIII.

Clamorem exactoris non audit.] Quis intelligi exactor alius, nisi diabolus potest, qui semel in paradiso homini malæ persuasionis nummum contulit, & quotidie ab eo hujus debiti exigere reatum quærit? Hujus exactoris sermo, est malæ suggestionis inchoatio. Hujus exactoris clamor, est jam non levis, sed violenta tentatio. Hic exactor clamat, cùm fortiter tentat. Clamorem ergo exactoris non audire, est violentis tentationum motibus minimè consentire. Audiret enim, si ea quæ suggerit, faceret. Sed cùm perversa agere despicit, rectè dicitur: [*Clamorem exactoris non audit.*] Nonnulli verò hoc loco per exactorem intelligi ventrem volunt. Ipse namque à nobis quoddam debitum exigit; quia quotidianum fructum

Gen. 3. a 26.

sibi humani laboris impendi etiam per naturam quærit. Abstinentes igitur viri, qui hoc loco onagri vocabulo figurantur, dum violenter gulæ desideria reprimunt, quasi clamantis exactoris verba contemnunt. Sed cùm continenti viro contra innumera vitia multa virtutum certamina suppetant, cur sub exactoris clamore contempto, de solo hîc ventre dicitur quòd ejus impetum impulsumque restringat, nisi quòd nullus palmam spiritualis certaminis apprehendit, qui non in semetipso priùs per afflictam ventris concupiscentiam, carnis incentiva devicerit? Neque enim ad conflictum spiritalis agonis assurgitur, si non priùs intra nosmetipsos hostis positus, gulæ videlicet appetitus edomatur: quia si non ea quæ nobis sunt viciniora, prosternimus, nimirum inaniter ad ea quæ longiùs sunt, impugnanda transimus. Incassum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra ipsa urbis mœnia civis insidians habetur. Mens quoque ipsa certantis sub gravi confusionis dedecore à spiritalis certaminis congressione repellitur, quando infirma in carnis prælio, gulæ gladiis confossa superatur. Nam cùm se parvis prosterni conspicit, confligere majoribus erubescit. Nonnulli verò ordinem certaminis ignorantes, edomare gulam negligunt, & jam ad spiritalia bella consurgunt. Qui aliquando multa etiam, quæ magnæ sunt fortitudinis, faciunt: sed dominante gulæ vitio, per carnis illecebram omne quod fortiter egerint, perdunt: & dum venter non restringitur, per carnis concupiscentiam simul cunctæ virtutes obruuntur. Unde & de Nabuchodonosor vincente scribitur: Princeps cocorum destruxit muros Hierusalem. Quid enim per muros Hierusalem significans Scriptura exprimit, nisi virtutes animæ, quæ ad pacis visionem tendit? Aut quis cocorum princeps, nisi venter accipitur, cui diligentissima à coquentibus cura servitur? Muros igitur Hierusalem princeps cocorum destruit, quia virtutes animæ dum non restringitur venter, perdit. Hinc est quòd Paulus contra Hierusalem mœnia decertanti vires cocorum principi subtrahebat, cùm diceret:

1. Cor. 9. d Ibid. *Castigo corpus meum, & servituti subjicio: ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.* Hinc etiam præmisit, dicens: *Sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans.* Quia cùm carnem restringimus, ipsis abstinentiæ nostræ ictibus non aërem, sed immundos spiritus verberamus: & cùm hoc quod est intra nos, subjicimus, extra positis adversariis * pugnas damus. Hinc est quòd cùm rex Babylonis succendi fornacem jubet, naphthæ, stuppæ, picis & malleoli ministrari congeriem præcepit: sed tamen abstinentes pueros hoc igne minimè consumit: quia antiquus hostis licet in numeras ciborum concupiscentias nostris obtutibus opponat, quibus libidinis ignis crescat; bonis tamen mentibus superni Spiritus gratia insibilat, ut à carnalis concupiscentiæ æstibus illæsæ perdurent: ut etsi usque ad tentationem cordis flamma ardeat, usque ad consensum tamen tentatio non exurat. Sciendum præterea est, quia quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora prævenit: aliquando verò tempus non prævenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet quæ sumenda sint, præparari accuratiùs expetit: aliquando autem & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnumquam verò & abjectius est quod desiderat: & tamen ipso æstu immensi desiderij deteriùs peccat. Mortis quippe sententiam patris ore Jonathas meruit; quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit. Et ex Ægypto populus eductus, in eremo occubuit; quia despecto manna, cibos carnium petiit, quos lautiores putavit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quòd ex eorum voto sacerdotis puer non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratiùs exhiberet. Et cùm ad Hierusalem dicitur: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia:* apertè ostenditur, quòd idcirco salutem perdidit, quia cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectionis excessit. Et primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magno æstu desiderij vile cibum, scilicet lenticulam concupivit: quam dum vendendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret indicavit. Neque enim cibus, sed appetitus in vitio est. Unde & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abjectiores non sine reatu conscientiæ degustamus. Hic quippe quem diximus, Esau, primatum per lenticulam perdidit: & Elias in eremo per virtutem spiritus carnes edendo servavit. Unde & antiquus hostis quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit; & primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit, & secundum non carne, sed pane tentavit. Hinc est quòd plerumque Adam culpa committitur, etiam cùm abjecta & vilia sumuntur. Neque enim Adam solus ut à vetito se pomo suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cùm alimenta quædam saluti nostræ Deus contraria indicat, ab his nos quasi per sententiam vetat. Et dum concupiscentes noxia attingimus; profectò quid aliud, quàm vetita degustamus? Ea itaque sumenda sunt, quæ naturæ necessitas quærit, & non quæ edendi libido suggerit.

1. Reg. 2. c

Ezech. 16. e

Gen. 25. d

3. Reg. 17.

Gen. 3. b

Matt. 4. a

Quòd summa discretione moderandum sit, ut non carnem quis, sed vitia carnis occidat: & sic parcat civi, ut eum hostem non nutriat.

CAPUT XIV.

Sed magnus discretionis labor est huic exactori & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dando naturam nutrire. Quæ fortasse discretio subinfertur, cùm dicitur: [*Clamorem exactoris non audit.*] Sermo namque hujus exactoris, est necessaria postulatio naturæ. Clamor verò ejus, est mensuram necessitatis transiens appetitus gulæ. Hic itaque onager exactoris hujus sermonem audit, clamorem non audit: quia discretus vir ac continens & usque ad temperandam necessitatem ventrem reficit, & à voluptate restringit. Sciendum verò est, quia sic voluptas sub necessitate se palliat, ut vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solvi debitum necessitas petit, voluptas explere desiderium suppetit: & tantò gula securiùs in præceps rapit, quantò sub honesto nomine necessitatis explendæ se contegit. Sæpe autem in ipsa edendi via furtivè adjuncta voluptas subsequitur: nonnumquam verò impudenter libera etiam præire conatur. Facile autem est deprehendere, cùm voluptas ejus necessitatem prævenit: sed valde est difficile discernere, cùm in ipso esu necessario se occulta subjungit. Nam quia præeuntem naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo veniens tardiùs videtur. Eo enim tempore quo necessitati debitum solvitur, quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid, sicut dictum est, voluptas suppetat, ignoratur. Sæpe verò & discernimus: & quia utramque sibi conjunctam novimus, in hoc quòd extra metas rapimur, liberè reficiendo fallimur: & dum sibi mens ex necessitate * al. blâditur, ex * voluntate decipitur. Scriptū quippe est: volu-

28.

27. De consecr. d. 5. c. Quinque modis.

De sunt 2. limea 1. Reg. 14. Num. 11. g

tatis

Rom. 13. d *Carnis curam ne feceritis in desideriis.* Quæ igitur A fieri in desiderio prohibetur, in necessitate concedi-
tur. Sed sæpe dum incautè necessitati condescendi-
mus, desideriis deservimus. Nonnumquam verò
dum desideriis immoderatiùs obviare nitimur, ne-
cessitatis miserias augemus. Sic enim necesse est ut
a al. accem * artem quisque continentiæ teneat, quatenus non
carnem, sed vitia carnis occidat. Nam plerumque
dum plus justo caro restringitur, etiam ab exercita-
tione boni operis enervatur: ut ad orationem quo-
que vel prædicationem non sufficiat, dum incentiva
vitiorum in se funditus suffocare festinat. Adjuto-
rem quippe habemus intentionis internæ, hunc ho-
minem quem exteriùs gestamus: & ipsi insunt mo-
tus lasciviæ, ipsi effectus supperunt operationis bo-
næ. Sæpe verò dum in illo hostem insequimur, B
etiam civem quem diligimus, trucidamus: & sæpe
dum quasi concivi parcimus, ad prælium hostem
nutrimus. Eisdem namque alimentis vitia super-
biunt, quibus nutritæ virtutes vivunt. Et cùm virtus
alitur, plerumque vires vitiis augentur. Cùm verò
immensa continentia vitiorum vires extenuat, etiam
virtus deficiens anhelat. Unde necesse est ut inte-
rior homo noster æquus quidam arbiter præsideat
inter se, & eum quem exteriùs gestat: quatenus ei
homo suus exterior & semper ad debitum minis-
terium servire sufficiat, & numquam superbè libera
cervice contradicat: nec moveat si quid suggeren-
do submurmurat, dummodo eum semper superpo-
sita calce dominationis premat. Sicque fit, ut dum
repressa vitia reniti quidem nobis patimur, & ta-
men hæc nobiscum congredi ex æquo prohibemus, C
nec vitia contra virtutem prævaleant, nec rursum
virtus cum vitiorum omnimoda extinctione suc-
cumbat. Qua in re sola elatio funditus non extin-
guitur: quia quamvis victoriæ serviat, ad edoman-
dam tamen cogitationum superbiam continua no-
bis pugna servatur. Unde bene hîc, quia unus-
quisque vir continens & debitæ necessitati con-
gruit, & violentæ voluptati contradicit, voce Do-
minica dicitur: [*Clamorem exactoris non audit.*]
Quia autem discretus vir eò ad intelligenda supe-
riora se elevat, quò in se carnis incentiva castigat;
rectè post contemptum exactoris clamorem subdi-
tur.

exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet.
Sequitur: [*Virentia quæque perquirit.*] Arentia
quippe sunt omnia, quæ temporaliter condita, ven-
turo fine à jucunditate vitæ præsentis quasi æstivo
sole siccantur. Virentia autem sunt vocata, quę
nulla temporalitate marcescunt. Huic ergo onagro
virentia perquirere, est sancto unicuique viro des-
pectis rebus transitoriis, in æternum mansura desi-
derare. Cuncta verò hęc, quę de onagro dicta sunt,
intelligi etiam & aliter possunt. Quę repetito supe-
riori versu exponimus, ut lectoris judicio quod
eligendum crediderit, relinquamus. Igitur post-
quam prędicatorum dispensatio sub cervarum prę-
textu descripta est, ut ostenderetur per quem hęc
eadem virtus prędicationis datur, illico comme-
moratio de Dominica incarnatione subnectitur, ut
dicatur: [*Quis dimisit onagrum liberum?*] Nec indi-
gnum quis judicet per tale animal incarnatum Do-
minum posse figurari; dum constat omnibus, quia
per significationem quamdam in Scriptura sacra &
vermis & scarabæus ponatur; sicut scriptum est:
Ego autem sum vermis, & non homo. Et sicut apud *Ps.* 21. a
Septuaginta interpretes per Prophetam dicitur:
Scarabæus de ligno clamavit. Cùm ergo nominatis *Habac.*
rebus tam abjectis & vilibus figuratur, quid de 2.
illo contumeliosè dicitur, de quo constat quòd
propriè nihil dicatur? Vocatur etenim agnus, sed
propter innocentiam. Vocatur leo, sed propter po-
tentiam. Aliquando etiam serpenti comparatur,
sed propter sapientiam. Atque ideo per hæc omnia
dici figuraliter potest, quia de his omnibus credi
aliquid essentialiter non potest. Si enim unum ho-
rum quodlibet essentialiter existeret, alterum jam
dici non posset. Nam si agnus propriè diceretur,
leo jam vocari non poterat. Si leo propriè diceretur,
per serpentem signari non posset. Sed hęc in illo om-
nia dicimus tantò latiùs in figura, quantò longiùs
ab essentia. Potest ergo onager incarnatum Domi-
num designare. Agreste quippe animal est onager.
Et quia incarnatus Dominus Gentilitati magis,
quàm Judææ profuit, animale corpus assumens,
quasi non in domum, sed potiùs in agrum venit.
De quo agro Gentilitatis per Psalmistam dicitur:
Species agri mecum est. Incarnatus itaque Dominus *Ps.* 49. b
qui in forma Dei æqualis est Patri, in forma servi *Phil* 2. a
minor est Patre, qua minor est etiam seipso. Dica-
tur ergo à Patre de Filio secundùm formam servi:
D [*Quis dimisit onagrum liberum, & vincula ejus quis*
solvit?] Omnis quippe qui peccat, servus est pecca- *Ioan.* 8. d
ti. Et quia incarnatus Dominus particeps nostræ fa- 30.
ctus est naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur,
quia sub peccati dominio non tenetur. De quo aliàs
scriptum est: *Inter mortuos liber.* Dimissus dicitur, *Ps.* 87. a
quia naturam nostram suscipiens, iniquitatis jugo
nullo modo tenetur. Quem quamvis macula culpæ
nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalita-
tis astrinxit. Unde & postquam liber dimissus dici-
tur, rectè de illo adjungitur: [*Et vincula ejus quis*
solvit?] Vincula quippe ejus tunc soluta sunt, cùm
infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt
gloriam commutatæ. Quasi quædam vincula Do-
minus habuit ea, quæ nos nequitiæ merito patimur, E
nostrę mortalitatis infirma, quibus & usque ad mor-
tem sponte ligari se voluit, & quę per resurrectio-
nem mirabiliter solvit. Esurire enim, sitire, lasses-
cere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ morta-
litatis vinculum fuit. Sed cùm expleta morte velum
templi rumperetur, scinderentur petræ, monumen-
ta panderentur, inferni claustra patescerent; quid
aliud tot argumentis tantæ virtutis ostenditur, nisi
quòd illa infirmitatis nostræ vincula solvebantur, ut
is qui ad suscipiendam servi formam venerat, in
ipsa servi forma ab inferni vinculis absolutus, ad
cælum etiam cum membris liber rediret? De qui-
bus ejus vinculis Petrus Apostolus attestatur dicens:

Quòd viri sancti incentivis carnis jejuniorum virtute extinctis, cælesti dulcedine pascantur.

CAPUT XV.

Ps. 84. b *Circumspicit montes pascuæ suæ.*] Montes pas-
cuæ, sunt altæ contemplationes internæ refec-
tionis. Sancti enim viri quantò magis se exteriùs
despiciendo dejiciunt, tantò amplùs interiùs reve-
lationum contemplatione pascuntur. Unde scrip-
tum est: *Ascensus in corde ejus disposuit in convalle*
lacrymarum: quia quos exteriùs in fletu continet
convallis humilitatis, eos exteriùs sublevat ascensus
29. contemplationis. Montes etiam pascuæ, sunt sublì-
mes virtutes Angelorum. Quæ idcirco hîc nos mi-
nistrando & adjuvando reficiunt, quia illic interno E
contemplationis rore pinguescunt. Quæ quia lar-
giente Deo in omni nos certamine protegunt, re-
ctè circumspici dicuntur. Undique enim nobis ad-
esse circumspicimus, quorum defensione contra
adversarios ex omni latere munimur. Possunt ad-
huc montes pascuæ accipi altæ sententiæ Scripturæ
Ps. 103. b sacræ, de quibus per Psalmistam dicitur: *Montes*
excelsi cervis: quia hi qui jam dare contemplationis
saltus noverunt, altos sententiarum divinarum ver-
tices, quasi cacumina montium, ascendunt: ad
Ibid. quæ profectò cacumina quia infirmi pervenire non
valent, rectè illic subditur: *Petra refugium erinaciis:*
quia videlicet invalidos non sublimiter intelligentia

Act. 2. d *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat illum teneri ab eo.* Et quia post mortem suam atque resurrectionem ad gratiam fidei Gentilitatem vocare dignatus est, postquam dicta sunt soluta ejus vincula, aptè subjungitur: [*Cui dedi in solitudine domum, & tabernaculum ejus in terra salsuginis.*] In Gentilitate enim in qua patriarcha non fuit, propheta non fuit; quia ad intelligendum Deum, qui ratione uteretur non fuit, homo pæne non fuit. De hac solitudine per Esaïam
Esai. 35. d dicitur: *Lætabitur deserta & invia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium.* Et rursum de Ecclesia
Esai. 5. a dicitur: *Ponet desertum ejus quasi delicias, & solitudinem ejus quasi hortum Domini.* Terra verò salsuginis hæc eadem solitudo repetita est, quæ priusquam veram Dei sapientiam cognosceret, salsuginem protulerat: quia nullam viriditatem boni intellectus proferens, perversa sapiebat. Domum ergo in solitudine & tabernaculum in terra salsuginis accepit; quia incarnatus pro hominibus Deus, derelictâ Judæâ, Gentilitatis corda possedit. Unde ei Patris
Ps. 2. b voce per Prophetam dicitur: *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Qui juxta hoc quòd Deus est, cum Patre dat omnia: juxta hoc verò quòd homo est, à
Ioan. 5. e Patre accipit omnia, sicut scriptum est: *Potestatem*
Ioan. 23. a *dedit ei & judicium facere, quia filius hominis est.* Et rursum scriptum est: *Sciens quia omnia dedit ei*
Ioan. 6. d *Pater in manus.* Vel sicut ipse dicit: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet.* Jam verò si quæritur quid inter domum ac tabernaculum distet: domus in habitatione est, tabernaculum in itinere. Corda itaque Gentilium quasi quædam tabernacula habuit veniendo, sed ea per justitiam firmans, domum fecit habitando. Et quia eorum vitam ad quos venerat, imitari despexit, rectè subjungitur: [*Contemnit multitudinem civitatis.*] Id est, mores despicit humanæ conversationis. Homo quippe inter homines factus, usum tenere hominum noluit. Idcirco namque inter nos homo factus est, ut non solùm nos sanguine fuso redimeret, sed etiam ostenso exemplo commutaret. In conversatione igitur nostra & veniendo alia invenit, & vivendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti, prospera vitæ præsentis appetere, adversa devitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos Dominus incarnatus adversa appetens, prospera spernens, opprobria amplectens, gloriam
Ioan. 6. b fugiens. Nam cùm Judæi illum regem sibi constituere voluissent, fieri rex refugit. Cùm verò eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum
Ioan. 18. a venit. Fugit ergo quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt. Sed cùm fugit quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt, fecit quod omnes mirarentur, ut & mortuus ipse resurgeret,
23. & morte sua alios de morte resuscitaret. Duæ quippe vitæ sunt hominis in corpore consistentis, una ante mortem, alia post resurrectionem: quarum unam omnes agendo noverant, alteram nesciebant; & humanum genus soli huic quam noverat, intendebat. Venit per carnem Dominus, & dum suscepit unam, alteram demonstravit. Dum hanc nobis cognitam suscepit, illam quæ nobis est incognita, ostendit. Moriendo quippe vitam exercuit quam tenemus, resurgendo aperuit quam quæramus: exemplo suo nos docens, quòd hæc vita quam ante mortem ducimus, non propter se amanda sit, sed propter alteram toleranda. Quia ergo nova conversatione usus inter homines, mores Babyloniæ secutus non est, bene de eo scriptum est: [*Contemnit multitudinem civitatis.*] Vel certè quòd multos per spatiosam viam vagantes deseruit, & per angusta gra-
Matt. 7. b dientes paucos elegit. Multitudinem namque civitatis contemnere, est humani generis partem quæ latam viam ingreditur, quæ & pro abundantia iniquitatis multa est, à regni sui sorte reprobare. Sequitur: [*Clamorem exactoris non audit.*] Sicut suprà dictum est, quis hoc loco exactor accipi nisi diabolus potest? Qui malè suadendo spem contulit immortalitatis, sed decipiendo exigit tributum mortis: qui suadendo intulit culpam, sæviendo exigit pœnam. Hujus exactoris sermo, est ante mortem hominis astuta persuasio: clamor verò ejus, est violenta jam rapina post mortem. Quos enim ante mortem latenter intercipit, hos ad supplicij sui consortium post mortem violenter rapit. Sed quia ad mortem veniens Dominus, hujus exactoris violentos impetus non expavit, sicut ipse ait: *Venit enim princeps hujus mundi,* Ioan. 14. d *& in me non habet quidquam*; bene dicitur: *Clamorem exactoris non audit.*] Venit quippe ad eum exactor humani generis, quia illum hominem vidit. Sed quem infirmitate despectum hominem credidit, virtute supra hominem sensit.

Quid sit quòd Laban idola apud Iacob posita non reperit.

CAPUT XVI.

HUjus nimirum exactoris typum Laban tenuit, quando cum furore veniens, sua apud Jacob idola requisivit. Laban quippe interpretatur dealbatio. Dealbatio autem non inconvenienter diabolus accipitur: qui cùm sit tenebrosus ex merito, transfigurat se in angelum lucis. Huic servivit Jacob, id est, ex parte reproborum Judaïcus populus, cujus ex carne incarnatus Dominus venit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi, qui cum furore Jacob persequitur, quia electos quosque qui Redemptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Hujus filiam, id est, sive mundi, sive diabolus, Jacob abstulit, cùm sibi Christus Ecclesiam ex Gentilitate conjunxit. Quam & de domo patris abstrahit, quia ei per Prophetam dicit: *Oblivisce populum tuum,* Ps. 44. c *& domum patris tui.* Quid verò in idolis, nisi avaritia designatur? Unde per Paulum dicitur: *Et avaritia, quæ est idolorum servitus.* Laban Coloss. 3. a ergo veniens apud Jacob idola non invenit, quia ostensis mundi thesauris, diabolus in Redemptore nostro vestigia concupiscentiæ terrenæ non reperit. Sed quæ Jacob non habuit, ea Rachel sedendo cooperuit. Per Rachel quippe, quæ & ovis dicitur, Ecclesia figuratur. Sedere autem, est humilitatem pœnitentiæ appetere, sicut scriptum est: *Surgite postquam sederitis.* Rachel ergo idola se- Ps. 126. a dendo operuit; quia sancta Ecclesia Christum sequens, terrenæ concupiscentiæ vitia pœnitendo texit. De hac coopertione vitiorum per Psalmi- Ps. 31. a stam dicitur: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Nos igitur Rachel illa signavit, qui idola sedendo premimus, si culpas avaritiæ pœnitendo damnamus. Quæ utique avaritia illis non solet evenire, qui in via Domini viriliter currunt, quibus dicitur: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum*: sed his maximè qui quasi effeminato gressu gradientes, per blandimenta sæculi resolvuntur. Unde & illic ejusdem Rachelis hæc verba sunt: *Iuxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi.* Apud Jacob ergo idola Laban non reperit; quia exactor callidus quid in Redemptore nostro reprehenderet, non invenit. De quo exactore Redemptori nostro Gentilitatem ab ejus dominio liberanti per Prophetam dicitur: *Iugum enim oneris ejus, & vir-* Esai. 9. a *gam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian.* Eripiens quippe Gentilitatem Dominus, superavit jugum oneris ejus, cùm eam adventu suo ab illa dæmoniacæ tyrannidis servitute liberavit. Superavit virgam hume-

ri ejus, cùm percussionem illius, quæ ex perverso A opere graviter deprimebat, ab humano genere redempto compescuit. Superavit sceptrum exactoris ejus, cùm regnum ejusdem diaboli, qui pro pestifera perpetratione vitiorum exigere consueverat debita tributa pœnarum, de fidelium corde destruxit.

Quid sit quòd Gedeon contra Madian dimicaturus, per præceptum Domini quoscumque flexis genibus ad bibendum aquas haurire conspexit, repulit à conflictu: eos verò, qui stantes manibus aquas quasi canes lambebant, tubis & lampadibus & lagenis armavit.

CAPUT XVII.

B

32. SED quomodo hæc acta sunt audiamus. Subjunctum est illico: *Sicut in die Madian.* Non abs re arbitror, si hoc Madianitarum bellum quod in comparatione adventus Dominici à Propheta vi-
Iudic. 7. b gilanter illatum est, aliquando latiùs disseramus. In libro quippe Judicum, Gedeon contra Madianitas dimicasse describitur. Is cùm exercitus multitudinem ad bella produceret, divina illi admonitione præceptum est, ut ad fluvium veniens, omnes quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, à bellorum conflictu removeret. Actumque est, ut trecenti viri tantummodo, qui stantes manibus aquas hauserant, remanerent. Cum his ad prælium pergit, eosque non armis, sed tubis, lampadibus & lagenis armavit. Nam sicut illic scriptum est: *Ac-*
Ibid. *censas lampades miserunt intra lagunculas: & tubas in dextra, lagenas autem in sinistra tenuerunt: & ad hostes suos cominus venientes, cecinerunt tubis, confregerunt lagunculas, lampades aperuerunt: & hinc tubarum sonitu, illinc lampadum coruscatione territi hostes, sunt in fugam conversi.* Quid hoc est, quòd tale bellum per Prophetam ad medium adducitur, & adventui Redemptoris nostri istius pugnæ victoria comparatur? An indicare Propheta nobis studuit, quòd adventum Redemptoris nostri contra diabolum illa sub Gedeon duce pugnæ victoria designavit? Talia illic nimirum acta sunt, quæ quantò magis usum pugnandi transeunt, tantò ampliùs à prophetandi mysterio non recedunt. Quis enim umquam cum la- D genis & lampadibus ad prælium venit? Quis contra arma veniens, arma deseruit? Ridicula nobis hæc profectò fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ipsa testante didicimus, ne parva hæc quæ facta sunt, perpendamus. Gedeon itaque ad prælium veniens, Redemptoris nostri signat adventum; de quo scriptum est:
Psl 23. b *Tollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.* Hic Redemptorem nostrum non solùm opere, sed etiam nomine prophetavit. Gedeon namque interpretatur, circumiens in utero. Dominus enim noster per majestatis potentiam omnia complectitur, & tamen per dispen- E sationis gratiam intra uterum Virginis humanitatem sumens venit. Quis est ergo circumiens in utero, nisi omnipotens Deus sua dispensatione nos redimens, divinitate cuncta complectens, & humanitatem intra uterum sumens? In quo utero & incarnatus est, & clausus non est: quia & intra uterum fuit per infirmitatis substantiam, & extra mundum per potentiam majestatis. Madian verò interpretatur, de judicio. Ut enim hostes ejus repellendi destruendique essent, non de vitio repellentis, sed de judicio justè judicantis fuit. Et idcirco de judicio vocantur; quia alieni à gratia Redemptoris, justæ damnationis meritum etiam
33. in vocabulo nominis trahunt. Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenario numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo per ter ductum centenarium numerum designatur, nisi perfecta cognitio Trinitatis? Cum his quippe Dominus noster adversarios fidei destruit: cum his ad prædicationis bella descendit, qui possunt divina cognoscere, qui sciunt de Trinitate, quæ Deus est, perfecta sentire. Notandum verò est, quia iste trecentorum numerus in Tau littera continetur, quæ crucis speciem tenet. Cui si super transversam lineam id quod in cruce eminet, adderetur, non jam crucis species; sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in Tau littera continetur, & per Tau litteram, sicut diximus, species crucis ostenditur; non immeritò in his trecentis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dictum est: *Si quis vult post me venire, abneget se-* Luc.9. e *metipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Qui sequentes Dominum tantò veriùs crucem tollunt, quantò acriùs & se edomant, & erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Unde & per Ezechielem prophetam dicitur: *Signa* Ezech. *Tau super frontes virorum gementium & dolen-* 9. b *tium.* Vel certè in his trecentis, qui in Tau littera continentur, hoc exprimitur, quòd ferrum hostium crucis ligno superetur. Ductique sunt ad fluvium, ut aquas biberent, & quicumque aquas flexis genibus hauserunt, à bellica intentione remoti sunt. Aquis namque, doctrina sapientiæ; stante autem genu, recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt, genuflexisse perhibentur, à bellorum certamine prohibiti recesserunt: quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad prælium, qui cùm doctrinæ fluenta hauriunt, rectitudinem operum non inflectunt. Omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu steriisse narrati sunt. Reprobatique sunt, qui genua, dum aquas biberent, inflexerunt: quia attestante Apostolo, *non auditores legis justi sunt* Rom.2. b *apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Quia enim, ut diximus, dissolutio operum in ipsa genuum incurvatione signatur, rectè rursum per Paulum dicitur: *Remissas manus & dissoluta genua* Heb. 12. *erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris.* d Hi ergo Christo duce ad bellum * procedunt: qui hoc quod ore annunciant, opere ostendunt, qui fluenta doctrinæ spiritaliter hauriunt, nec tamen in pravis operibus inflectuntur carnaliter, quia sicut scriptum est: *Non est speciosa laus in* Eccli.15. b *ore peccatoris.* Itum ergo est ad prælium cum tubis, cum lampadibus, cum lagenis. Inusitatus iste, ut diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis, & sinistris lagenæ tenebantur: intra lagenas autem sunt missæ lampades; confractis verò lagenis lampades ostensæ sunt, quarum coruscante luce, hostes territi in fugam vertuntur. Designatur itaque in tubis clamor prædicantium: in lampadibus, claritas miraculorum: in lagenis, fragilitas corporum. Tales quippe secum dux noster ad prædicationis prælium duxit, qui despecta salute corporum, hostes suos moriendo prosternerent, eorumque gladios non armis, non gladiis, sed patientia superarent. Armati enim venerunt sub duce suo ad prælium Martyres nostri; sed tubis, sed lagenis, sed lampadibus. Qui sonuerunt tubis, dum prædicant; confregerunt lagenas, dum solvenda in passione sua corpora hostilibus gladiis supponunt; resplenduerunt lampadibus, dum post solutionem corporum, miraculis coruscaverunt. Moxque hostes in fugam conversi sunt; quia dum mortuorum Martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti, quod impugnaverunt, crediderunt. Cecinerunt ergo tubis, ut lagenæ frangerentur:

* al. prodeùt

lagenæ fractæ sunt, ut lampades apparerent: apparuerunt lampades, ut hostes in fugam verterentur: id est, prædicaverunt Martyres, donec eorum corpora in morte solverentur: corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent: coruscaverunt miraculis, ut hostes suos ex divina luce prosternerent: quatenus nequaquam Deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent. Et notandum, quòd steterunt hostes ante lagenas, fugerunt ante lampades: quia nimirum persecutores sanctæ Ecclesiæ, fidei prædicatoribus adhuc in corpore positis restiterunt; post solutionem verò corporum apparentibus miraculis in fugam versi sunt, quia pavore conterriti, à persecutione fidelium cessaverunt. Prædicatione scilicet tubarum fractis lagenis corporum, visis timuerunt lampadibus mi-
34. raculorum. Intuendum est etiam id quod illic scriptum est: quia in dextera tubas, lagenas autem in sinistra tenuerunt. Pro dextero enim habere dicimur, quidquid pro magno pensamus: pro sinistro verò, quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est, quòd in dextera tubas, lagenas autem in sinistra tenuerunt: quia Christi Martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum verò utilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit utilitatem corporis, quàm gratiam prædicationis, in sinistra tubam, atque in dextera lagenam tenet. Si enim priori loco gratia prædicationis attenditur, & posteriori utilitas corporis, certum est quia in dextris tubæ, & sinistris lagenæ teneantur.

Matt. 5. d Hinc Dominus in Evangelio ait: *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum.* In modio enim commodum temporale, in lucerna autem lux prædicationis accipitur. Lucernam ergo sub modio ponere, est propter temporale commodum, gratiam prædicationis abscondere, quod nemo utique electorum facit. Et bene illic additur: *Sed super candelabrum* In candelabro enim status corporis designatur, cui lucerna superponitur, dum eidem corpori cura prædicationis antefertur.

Esai. 9. a Bene itaque per Prophetam dictum est: *Sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian.* Sed quia exponendi prophetici testimonii gratiâ longè digressi sumus, ad operis nostri ordinem revertamur.

Quòd onager iste ad Christum referatur, qui vocem exactoris diaboli non audivit, quia in illo nil malignus invenit.

CAPUT XVIII.

IGITUR postquam dictum est: [*Clamorem exactoris non audiit*;] quia videlicet antiqui hostis insidias Dominus in carne manifestatus despexit, quid etiam de electis suis fecerit, rectè subjungit, dicens: [*Circumspicit montes pascuæ suæ*] Montes accipimus omnes elatos hujus sæculi, qui in corde suo altitudine terrena tumuerunt. Sed quia etiam tales Dominus Ecclesiæ suæ corpori conversos invisceratt, eosque à priori elatione commutans, in sua membra transformat, isti montes pascuæ ejus sunt; quia nimirum de conversione errantium, & de superbo-
Ioan. 4. b rum humilitate satiatur, sicut ipse ait: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui me misit.* Et sicut
Ioan. 6. c Apostolis ad prædicationem missis præcepit, dicens: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* De his montibus per Prophetam
Ps. 94. a dicitur: *Non repellet Dominus plebem suam, quoniam in manu ejus sunt omnes fines terræ, & altitudines montium ipse conspicit* Altitudines enim montium, elationes sunt utique superborum. Quas Dominus conspicere dicitur, id est, ab iniquitate sua in melius commutare. Convertit namque Domi-
Luc. 22. g nus eum quem conspicit. Unde scriptum est: *Conversus Dominus respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi Domini sicut dixerat: Quia priusquam gallus cantet, ter me negabis: & egressus foras flevit amare.* Et sicut Salomon ait: *Rex qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo.* *Prov. 20. b* De hoc respectu montium rursum per Prophetam dicitur: *Montes sicut cera fluxerunt a facie Domini:* *Ps. 96.* quia post perversitatis suæ duritiam, divina formidine liquefacti, ab illo priùs rigido tumore subtracti sunt. Intuendum etiam, quòd non ait, inspicit, sed [*circumspicit montes pascuæ suæ.*] In Judæa quippe incarnatus est Dominus, quæ posita in medio gentium fuit. Atque inde circumspexit montes; quia elatos hujus sæculi circumquaque positos ex Gentilitatis universitate collegit. In his itaque montibus pascitur: quia bonis operibus conversorum quasi herbis virentibus satiatur. Hinc est quòd ei sponsæ voce in Canticis canticorum dicitur: *Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie.* Pascitur quippe Dominus, cùm *Can. 1. b* bonis nostris actibus delectatur. Cubat verò in meridie, cùm ex desideriis carnalibus ardenti corde reproborum, apud electorum suorum pectora refrigerium invenit cogitationis bonæ. Mons enim quidam Mat- *Luc. 5. f* thæus fuerat, quando in telonii lucris tumebat; de quo & scriptum est: *Quia postquam credidit, invitato in domum suam Domino, convivium magnum fecit.* Mons itaque iste huic onagro virentis pascuæ herbas protulit, quia & foris eum convivio, & intus epulis virtutum pavit. Quod adhuc plenissimè expletur, cùm subditur: [*Virentia quæque perquirit.*] Arentia enim deserit, & virentia quæque perquirit. Arentia namque corda sunt hominum, quæ in hujus sæculi spe pertura plantata, æternitatis fiduciam non habent. Virent autem, quæ illi hereditati inhærent, de qua Petrus Apo- *1. Pet. 1.* stolus dicit: *In hereditatem incorruptibilem, & in-* *a* *contaminatam, & immarcescibilem* Tantò enim veriùs quique virentes sunt, quantò in hereditatis immarcescibilis forte cogitationis radicem figunt. Quisquis itaque intrinsecus arere formidat, arentia extrinsecus mundi hujus desideria fugiat. Quisquis à Domino perquiri desiderat, æternam patriam appetens, in interna cordis plantatione viridescat. Hæc autem de onagro exposita sub duplici intellectu sufficiant. Lectoris verò judicio relinquendum est, quid magis duxerit eligendum. Et si utriusque expositionis intelligentiam fortasse despexerit, libenter ipse lectorem meum subtiliùs veriusque sentientem, velut magistrum discipulus sequar: quia mihi propriè donatum credo, quidquid illum me melius sentire cognosco. Omnes enim qui fide ple-
35. ni de Deo aliquid sonare nitimur, organa veritatis sumus; & in ejusdem veritatis potestate est, utrum per me sonet alteri, an per alterum mihi. Ipsa quippe in medio nostri, etiam non æquè viventibus omnibus æqua est, & sæpe alium tangit, ut bene audiat quod per alium ipsa sonuerit: sæpe verò alium tangit, ut bene quod ab aliis audiatur, sonet. Sæpe doctori verbum pro gratia tribuitur auditoris, & sæpe propter auditoris culpam subtrahitur sermo doctori. In his ergo quæ ubertim prædicat doctor, nulla elatione se efferat, ne fortasse non pro sua, sed pro auditoris gratia ejus repleatur lingua: & in his quæ doctor steriliter dicit, auditor non succenseat, ne fortasse doctoris lingua non pro sua, sed pro auditoris reprobatione torpescat. Pro auditoris namque gratia datur bonus etiam malis sermo doctoribus, sicut potuerunt Pharisæis suppetere verba prædicationis, de quibus scriptum est: *Omnia ergo quæcumque dixerint* *Matt. 23. a* *vobis, servate & facite; secundum verò opera eorum, nolite facere.* Propter auditorum verò reprobationem bonis etiam doctoribus sermo subtrahitur, sicut ad Ezechielem contra Israël dicitur: *Linguam tuam* *Ezech. 3. g* *adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir objurgans; quia domus exasperans est.* Aliquando autem sermo prædicationis propter utrosque datur, aliquando propter utrosque subtrahitur. Pro-

pter utrosque enim datur, sicut divina voce Paulo apud Corinthios dicitur: *Noli timere, sed loquere.* Act. 18. c
Et paulò pòst: *Quia populus multus est mihi in hac civitate.* ibid.
Propter utrosque verò subtrahitur, sicut Heli sacerdos & pravam filiorum cognovit actionem, & dignam increpationis non exercuit vocem; 1. Reg. 3. e
cùm profectò futurum esset, ut in mortis supplicio & istos reatus flagitii, & illum silentii pœna mulctaret. Inter hæc igitur cùm vel pro quo sermo detur, vel propter quem subtrahatur, ignoramus: unum est salubre remedium, nec de his quæ alijs magis accepimus, nosmetipsos extollere, nec de eo alterum quòd minus acceperit, irridere; sed A fixo humilitatis pede, graviter & constanter incedere: quia in hac vita tantò veraciùs docti sumus, quantò doctrinam nobis à nobismetipsis suppetere non posse cognoscimus. Cur ergo quilibet de doctrina superbiat, qui occulto judicio vel cui quando detur, vel quando cui subtrahatur ignorat? Quamvis enim securitati timor semper longè videatur abesse; nobis tamen nihil est securius, quàm sub spe semper timere, ne incauta mens aut desperando se in vitijs dejiciat, aut extollendo de donis ruat. Ante districti enim ac pii judicis oculos quantò de se sub spe humiliùs trepidat, tantò in illo robustiùs stat.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB.
LIBER TRIGESIMVS PRIMVS.

CAPUT PRIMUM.

IN paradiso sano homini diabolus invidens superbiæ vulnus inflixit; ut qui mortem non acceperat conditus, moreretur elatus. Sed quia divinæ potentiæ suppetit, non solùm bona de nihilo facere, sed ea etiam ex malis quæ diabolus perpetraverat, reformare: contra hoc inflictum vulnus superbientis diaboli, medicina apparuit inter homines humilitas Dei, ut auctoris exemplo humiliati surgerent, qui imitatione hostis elati ceciderant. Contra ergo superbientem diabolum apparuit inter homines homo factus humilis Deus Hunc potentes hujus sæculi, ideſt, membra diaboli superbientis, eò despicabilem crediderunt, quò humilem conspexerunt. Vulnus enim cordis eorum quantò magis tumuit, tantò ampliùs medicamentum vitæ despexit. Repulsa igitur à vulnere superborum medicina nostra pervenit ad vulnus humilium. *Infirma* quippe *mundi elegit Deus, ut confundat fortia:* actumque est cum pauperibus, quod post etiam divites elati mirarentur. Nam dum novas in illis virtutes aspiciunt, eorum, quorum priùs contempsere vitam, postmodum obstupuere miracula. Unde mox pavidi ad sua corda redeuntes, extimuerunt sanctitatem in miraculis, quam despexerant in præceptis. Per infirma ergo confusa sunt fortia: quia dum in venerationem vita surgit humilium, elatio cecidit superborum. Igitur quia beatus Job sanctæ Ecclesiæ typum tenet, & omnipotens Deus prævidit quòd in primordiis nascentis Ecclesiæ, potentes hujus sæculi leve ejus jugum suscipere erassa cordis cervice recusarent, dicat: [*Numquid volet rhinoceros servire tibi?*] Rhinoceros enim indomitæ omnino naturæ est; ita ut si quando captus fuerit, teneri nullatenus possit. Impatiens quippe, ut fertur, illico moritur. Ejus verò nomen Latina lingua interpretatum sonat, in nare cornu. Et quid aliud in nare, nisi fatuitas: quid in cornu, nisi elatio designatur? Nam quia in nare fatuitas solet intelligi, Salomone attestante didicimus, qui ait: *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.* Hæreticam namque doctrinam nitore vidit eloquij resplendere, nec tamen sapientiæ apto intellectu con- B gruere, & ait: *Circulus aureus in naribus suis,* id est pulchra & circumflexa locutio in sensibus mentis stultæ: cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex terrenæ intentionis pondere, more suis, ad superiora non respicit. Quod secutus exposuit, dicens: *Mulier pulchra & fatua*; id est, doctrina hæretica: pulchra per verbum, fatua per intellectum. In cornu verò, quia elatio frequenter accipitur, Prophetà attestante didicimus, qui ait: *Dixi iniquis, nolite inique agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu.* Quid ergo in rhinocerote hoc, nisi potentes hujus sæculi designantur, vel ipsæ in eo summæ principatuum potestates, qui typho fatuæ jactationis elati, dum falsis exteriùs inflantur honoribus, veris miseriis intus inanescunt? Quibus bene dicitur: *Quid superbis terra & cinis?* In ipsis verò ini- C tijs nascentis Ecclesiæ, dum contra illam divitum se potestas extolleret, atque in ejus necem immensitate tantæ crudelitatis anhelaret, dum tot cruciatibus anxia, tot persecutionibus pressa succumberet: quis tunc credere potuit, quòd illa recta & aspera superborum colla sibi subjiceret, & jugo sancti timoris edomita, mitibus fidei loris ligaret? Diu quippe in exordiis suis rhinocerotis hujus cornu ventilata, & quasi funditus interimenda percussa est. Sed divina gratia dispensante, & illa moriendo vivificata convaluit, & cornu suum rhinoceros iste feriendo lassatus inclinavit: quodque impossibile hominibus fuit, Deo difficile non fuit, qui potestates hujus mundi rigidas non verbis, sed miraculis fregit. Ecce enim quotidie servire rhinocerotes agnoscimus, dum potentes mundi hujus, qui in viribus suis fatua dudum fuerant elatione confisi, Deo subditos jam videmus. Quasi de quodam indomito rhinocerote Dominus loquebatur, cùm diceret: *Dives difficilè intrabit in regnum cælorum.* Cui cùm responsum esset: *Et quis poterit salvus fieri?* illicò adjunxit: *Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Ac si diceret: Rhinoceros iste humanis viribus mansuescere non potest, sed tamen divinis subdi miraculis potest. Unde hîc quoque aptè beato Job sanctæ Ecclesiæ typum tenenti dicitur.

Gen. 3. a
Psal. 74. a
Eccli. 10. a
Matt. 19. c
ibid.
Prov. 11. e
D

Quòd potestates hujus sæculi in statu suo elatæ, nec doctrina, nec ratione, sed miraculis conversæ sunt ad fidem Christi.

CAPUT II.

NVmquid volet rhinoceros servire tibi?] Subaudis: Ut mihi, qui eum prædicamentis quidem hominum diu resistere pertuli, sed tamen repente, cùm volui, miraculis stravi. Ac si apertiùs dicat: Numquid hi qui fatua elatione superbiunt, sine meis adjutoriis tuæ prædicationi subduntur? Per quem itaque prævaleas considera, & in omne quod prævales, elationis sensum inclina. Vel certè ad beati Job notitiam pro humilianda ejus virtute deducitur, quàm mira quandoque per Apostolos agantur, qui mundum Deo subjiciunt, eique edomitam potentum hujus sæculi superbiam flectunt: ut tantò de se beatus Job minùs æstimet, quantò aggregari Deo tam difficiles animas per alios videt. Dicat ergo: [*Numquid volet rhinoceros servire tibi?*] 2.
Subaudis, Sicut per eos, quos misero, serviet mihi. Sequitur: [*Aut morabitur ad præsepe tuum?*] Præsepe hoc loco ipsa Scriptura sacra non inconvenienter accipitur, in qua verbi pabulo animalia sancta satiantur, de quibus per Prophetam dicitur: *Animalia tua habitabunt in ea.* Hinc etiam natus Dominus à pastoribus in præsepi reperitur: quia ejus incarnatio in ea qua nos reficit Prophetarum scriptura cognoscitur. Rhinoceros itaque iste, videlicet omnis elatus in primordiis nascentis Ecclesiæ, cùm Patriarcharum dicta, cùm Prophetarum mysteria, cùm Evangelii arcana audiret, irridebat: quia tantò in prædicatorum præsepi claudi satiarique contempserat, quantò in voluptatibus propriis dimissus, desperationis suæ campum tenebat. Quem superborum campum bene Paulus insinuat, dicens: *Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.* Tantò enim se quisque in malis præsentibus latiùs relaxat, quantò post hanc vitam se assequi bona æterna desperat. Sed omnipotens Deus diu quidem rhinocerotem hunc per pravæ voluptatis campum vagantem pertulit, & tamen cùm voluit, repente ad suum præsepe religavit: ut vitæ pabulum bene clausus accipiat, ne vitam funditus malè liber amittat. Ecce enim jam cernimus, quòd potentes hujus sæculi, ejusque principes prædicamenta Dominica libenter audiunt, constanter legunt, pastique à præsepi non exeunt: quia præcepta Dei, quæ aut legendo, aut audiendo cognoscunt, nequaquam vivendo transcendunt; sed ad verbi pabulum quasi clausi stare æquanimiter tolerant, ut edendo & permanendo pingueſcant. Quod cùm Deo agente conspicimus, quid aliud quàm rhinocerotem hunc ad præsepe morantem videmus? Quia verò post acceptum pabulum prædicationis rhinoceros iste fructum debet ostendere operis, rectè subjungitur.

Psal. 67. b

Luc. 2. b

Ephe. 4. c

Quòd fidei persecutores facti sunt prædicatores, & principes mundi jam subditi nomini Christiano, rebelles quosque qui quasi glebæ in Ecclesiæ campo alios impediunt, ne fructificent Deo, pede potestatis terrenæ premunt, quos Ecclesiæ frangere non potuit disciplina.

CAPUT III.

NVmquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo?] Lora sunt Ecclesiæ, præcepta disciplinæ. Arare verò, est per prædicationis studium humani pectoris terram vomere linguæ proscindere. Hic igitur rhinoceros quondam superbus ac rigidus, jam nunc loris fidei tenetur ligatus; atque à præsepi ad arandum ducitur, quia eam prædicationem, qua ipse refectus est, innotescere & aliis conatur. 3.

A Scimus enim, rhinoceros iste, terrenus videlicet princeps, quanta priùs contra Dominum crudelitate sævierit, & nunc agente Domino cernimus quanta se ei humilitate substernit. Hic rhinoceros non solùm ligatus, sed etiam ad arandum ligatus est: quia videlicet disciplinæ loris astrictus, non solùm se à pravis operibus retinet, sed etiam in sanctæ fidei prædicationibus exercet. Ecce enim, sicut superiùs dictum est, ipsos humanarum rerum rectores ac principes dum metuere Deum in suis actionibus cernimus, quid aliud quàm loris ligatos videmus? Cùm verò eam fidem, quam dudum persequendo impugnaverant, nunc prolatis legibus prædicare non cessant, quid aliud faciunt, nisi arari laboribus insudant? Libet videre hunc rhinocerotem, id est, terræ principem fidei loris ligatum, B quemadmodum & cornu portat per potentiam sæculi, & jugum fidei sustinet per amorem Dei. Timeri iste rhinoceros valde poterat, nisi ligatus esset. Cornu quippe habet, sed ligatus est. Habent ergo in loris ejus quòd humiles diligant, habent in cornu ejus quòd elati pertimescant. Strictus enim loris, servat pietatem mansuetudinis, sed fultus cornu terrenæ gloriæ exercet dominium potestatis. Plerumque autem cùm exigente ira ad feriendum rapitur, divino timore revocatur. Et quidem per exasperatam potentiam in furorem se elevat; sed quia æterni judicis reminiscitur, cornu ligatus se inclinat. Sæpe ipse vidisse me memini, quòd cùm se ad feriendum graviter hic rhinoceros accenderet, & quasi elevato cornu bestiolis minimis mortes, C exilia, damnationesque subjectis immensis terroribus intentaret, repente fronti signo crucis impresso, omne in se incendium furoris extinxit, conversus minas deposuit: & quia ad deliberata progredi non posset, ligatus agnovit. Et non solùm in se iras edomat, sed in subjectorum etiam sensibus omne quod rectum est, inserere festinat: ut quia omnes sanctam Ecclesiam ex intima cogitatione venerentur, exemplo ipse suæ humilitatis demonstret. Dicatur igitur beato Job: [*Numquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo?*] Ac si apertè dicat: Numquid potentes hujus sæculi in sua fatua elatione confidentes, ad laborem prædicationis dirigis, & sub disciplinæ vincula restringis? Subaudis, Ut ego, qui id egi cùm volui; qui persecutores meos, quos priùs hostes pertuli, ipsos postmodum rectæ fidei defensores feci. Sequitur: [*Aut confringet glebas vallium post te?*] Solent exultæ terræ superiacentes glebæ jactata semina premere, & nascentia suffocare. Quibus glebis hoc loco illi signantur, qui per duritiam suam atque pestiferam vitam, nec ipsi semina verbi recipiunt, nec receptorum seminum fructus alios ferre permittunt. Sanctus enim quisque prædicator in mundum veniens, evangelizando pauperibus, quasi molles vallium terras araverat: sed quorumdam duritiam elatorum Ecclesia rumpere non valens, eos quasi superjectas labori suo glebas oppressa tolerabat. Multi enim perversæ mentis ipsa terrenorum Principum infidelitate confisi, surgentem Ecclesiam malè vivendi pondere premebant, cùm diu quos possent modò damnabilibus exemplis, modò minis, modò blandimentis destruerent, ne terra cordis auditorum, ad spiritalis seminis fructum exculta perveniret. At cùm omnipotens Deus hunc rhinocerotem loris suis subdidit, per eum illico glebarum duritiam fregit. Mox quippe terrenum principatum suæ fidei subjugavit, dura persequentium corda contrivit, ut quasi confractæ glebæ non jam obduratæ premerent, sed ad percepta verbi semina resolutæ germinarent. Unde rectè nunc ait: [*Aut confringet glebas vallium post te?*] Ac si diceret: sicut post me, qui postquam mentem cujuslibet elatæ potestatis ingredior, non solùm eam mihi subditam reddo, sed 4.

etiam

etiam ad conterendos fidei hostes exerceo, ut potentes hujus sæculi meæ formidinis loris ligati, non solùm in me credentes permaneant, sed & pro me alieni cordis duritiam zelantes frangant. Hoc autem quod de infidelibus diximus, in plerisque etiam qui fidei nomine censentur, videmus. Multi namque in medio humilium fratrum positi, fidem verbotenus tenent, sed dum elationis typhum non deserunt, dum quos possunt illatis violentiis premunt, dum fructificantibus aliis ipsi nequaquam semina verbi recipiunt, sed ab exhortantis voce aurem cordis avertunt: isti quid aliud, quàm obduratæ glebæ in exaratis vallibus jacent: Qui eò nequiores sunt, quò nec ipsi humilitatis fructum proferunt, & quod est deteriùs, proferentes humiles premunt. Ad horum duritiam dissolvendam nonnumquam sancta Ecclesia, quia propria virtute non sufficit, rhinocerotis hujus, id est, terreni Principis opitulationem quærit, ut ipse superiacentes glebas conterat, quas Ecclesiarum humilitas quasi planities vallium portat. Has itaque glebas rhinoceros pede premit ac comminuit; quia pravorum potentiumque duritiam, cui Ecclesiastica humilitas resistere non valet, principalis religio ex potestate dissolvit. Quod quia sola divina virtute agitur, ut terreni regni culmina ad profectum regni cælestis inclinentur, rectè nunc dicitur: [*Aut confringet glebas vallium post te?*] Ut verò de suis virtutibus beatus Job humilia sentiat, & adhuc de hujus mundi potestatibus sub rhinocerotis nomine sublimia cognoscat, sequitur: [*Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus, & derelinques ei labores tuos?*] In rhinocerotis fortitudine fiduciam Dominus habere se asserit; quia vires, quas temporaliter terreno Principi contulit, ad cultum suæ venerationis inclinavit: ut ex accepta potestate, per quam dudum contra Deum tumuerat, religiosum nunc Deo obsequium latiùs impendat. Quò enim in mundum plus potest, eò pro mundi auctore plus prævalet. Nam quia à subjectis ipse metuitur, tantò faciliùs persuadet, quantò & cum potestate indicat qui verè metuatur. Dicatur ergo: [*Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus?*] Ac si diceretur: Ut ego, qui vires terrenorum Principum meo cultui servituras aspicio. Tantò enim ea quæ nunc agis, minora æstimo, quantò jam prævideo, quia & majores hujus mundi mihi potestates inclinabo. Bene autem subditur: [*Et derelinques ei labores tuos?*] Labores enim suos huic rhinoceroti Dominus reliquit, quia converso terreno Principi eam quam sua morte mercatus est, Ecclesiam credidit: quia videlicet in ejus manu quanta sollicitudine pax fidei sit tuenda commisit. Sequitur.

Quòd principes hujus mundi semen verbi divini multiplicant, dum pro Ecclesia contra hæreticos & tyrannos leges promulgant.

CAPUT IV.

5. NVmquid credes ei quòd reddat sementem tibi, & aream tuam congreget?] Quid aliud semen, nisi verbum prædicationis accipitur? sicut in Evangelio Veritas dicit: *Exiit qui seminat, seminare:* & sicut Propheta ait: *Beati qui seminatis super omnes aquas.* Quid aliud area, nisi Ecclesia debet intelligi? de qua Præcursoris voce dicitur: *Et permundabit aream suam.* Quis ergo in initio nascentis Ecclesiæ crederet, dum contra eam ille indomitus principatus terræ tot minis & cruciatibus sæviret, quia rhinoceros iste Deo sementem redderet, id est, acceptum prædicationis verbum operibus repensaret? Quis posset tunc infirmorum credere; quod ejus aream congregaret? Ecce enim modò pro Ecclesia leges promulgat, qui dudum contra eam per varia tormenta sæviebat. Ecce quaslibet gentes capere potuerit, ad fidei illius gratiam suadendo perducit; eisque æternam vitam indicat, quibus captis præsentem servat. Cur hoc? Quia videlicet aream nunc congregat, quam aliquando superbo cornu dispergendo ventilabat. Audiat igitur beatus Job quid Gentilitatis principes faciant, & nequaquam se apud semetipsum de gloria tantæ suæ virtutis extollat. Audiat & rex potens, potentiores hujus mundi reges quanta Deo devotione famulentur, & virtutem suam quasi pro singularitate non trahat in elationis vitium, qui habet in aliis exemplum: quia etsi tunc ei similem Dominus non vidit, multos tamen per quos ejus gloriam retunderet, prævidit. Igitur quia terreni principes magna se Deo humilitate substernunt, pravi homines qui dudum contra Ecclesiam infidelitate positi, aperta adversitate sæviebant, nunc ad alia fraudis argumenta vertuntur. Quia enim illos religionem venerari conspiciunt, ipsi cultum religionis assumunt, & bonorum vitam sub despectis vestibus iniquis moribus premunt. Mundi quippe dilectores sunt, hocque in se quod homines venerentur ostendunt, atque eis qui verè semetipsos despiciunt, non mente, sed veste copulantur. Quia enim præsentem gloriam amantes assequi non possunt, quasi despicientes sequuntur. Qui quid sentiunt contra bonos ostenderent, si aptum nequitiæ tempus invenirent. Sed hæc etiam argumenta pravorum ad electorum salutem proficiunt. Sancta enim Ecclesia transire sine labore tentationis non potest tempora peregrinationis, quæ etsi foris apertos hostes non habet, intus tamen tolerat fictos fratres. Nam contra vitia semper in acie est, & habet etiam pacis tempore bellum suum: & fortasse gravius affligitur, cùm non extraneorum ictibus, sed suorum moribus impugnatur. Sive itaque illo, seu isto tempore, est tamen semper in labore. Nam & in persecutione Principum timet, ne amittant boni quod sunt, & in conversione Principum tolerat, quia mali simulant bonos se esse, quod non sunt. Unde omnipotens Deus, quia rhinocerotem hunc loris ligatum dixit, illico pravorum hypocrisim subdidit, dicens.

Quòd hypocritæ sanctitatis speciem habeant, sed charitatem supernam non habent: & in his quos verbo doctrinæ gignunt, quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.

CAPUT V.

Penna struthionis similis est pennis herodii & accipitris.] Quis herodium & accipitrem nesciat aves reliquas quanta volatus sui velocitate transcendant? Struthio verò pennæ eorum similitudinem habet, sed volatus eorum celeritatem non habet. A terra quippe elevari non valet, & alas quasi ad volatum specietenus erigit; sed tamen numquam se à terra volando suspendit. Ita sunt nimirum omnes hypocritæ, qui dum bonorum vitam simulant, imitationem sanctæ* conversationis habent, sed veritatem sanctæ actionis non habent. Habent quippe volandi pennas per speciem, sed in terra repunt per actionem: quia alas per figuram sanctitatis extendunt, sed curarum sæcularium pondere prægravati, nullatenus à terra sublevantur. Speciem namque Pharisæorum reprobans Dominus, quasi struthionis pennam redarguit, quæ in opere aliud exercuit, & in colore aliud ostendit, dicens: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris quidem apparent hominibus speciosa, intus verò sunt plena ossibus mortuorum: ita & vos foris apparetis hominibus justi, intus verò pleni estis avaritia & iniquitate.* Ac si diceret: Sublevare vos videtur species pennæ, sed in infimis vos deprimit pondus vitæ. De hoc pon-

Idem sup. lib. 2. c. 24. * *al.* visionis

Matt. 13. a
Esai. 32. d
Matt. 3. c
Matt. 23. f

Psal. 4. dere per prophetam dicitur : *Filii hominum usquequo gravi corde?* Hujus struthionis conversurum se hypocrisim Dominus pollicetur, cùm per Prophe-
Esai. 43. 20 tam dicit : *Glorificabunt me bestiæ agri dracones & struthiones.* Quid enim draconum nomine, nisi in aperto malitiosæ mentes exprimuntur, quæ per terram semper in infimis cogitationibus repunt? Quid verò per struthionum vocabulum, nisi hi qui se bonos simulant, designantur, qui sanctitatis vitam quasi volatus pennam per speciem retinent, sed per opera non exercent? Glorificari itaque se Dominus à dracone, vel struthione asserit : quia & apertè malos, & fictè bonos plerumque ad sua obsequia ex intima cogitatione convertit. Vel certè agri bestiæ, id est, dracones struthionesque Dominum glorificant, cùm fidem quæ in illo est, ea quæ in hoc mundo dudum membrum diaboli fuerat Gentilitas exaltat. Quam & propter malitiam draconum nomine exprobrat, & propter hypocrisim, vocabulo struthionum * vocat. Quasi enim pennas accepit Gentilitas, sed volare non potuit, quæ & naturam rationis habuit, & actionem rationis ignoravit. Habemus adhuc quod in consideratione struthionis hujus de accipitre & herodio attentiùs perpendamus. Accipitris quippe & herodii parva sunt corpora, sed pennis densioribus fulta, & idcirco cum celeritate transvolant : quia eis parum inest quod aggravat, multum quod levat. At contrà struthio raris pennis induitur, & immani corpore gravatur : ut etsi volare appetat, ipsa pennarum paucitas molem tanti corporis in aëre non sustendat. Bene ergo in herodio & accipitre electorum persona signatur, qui quamdiu in hac vita sunt, sine quantulocumque culpæ contagio esse non possunt. Sed cùm eis parum quid inest quod deprimit, multa virtus bonæ actionis suppetit quæ illos in superna sustollit. At contrà hypocrita, etsi facit pauca quæ elevent, perpetrat multa quæ gravent. Neque enim nulla bona agit hypocrita, sed quibus ea ipsa deprimat, multa perversa committit. Paucæ igitur pennæ corpus struthionis non sublevant, quia parvum bonum hypocritæ, multitudo pravæ actionis gravat. Hæc quoque ipsa struthionis penna ad pennas herodii & accipitris similitudinem coloris habet, virtutis verò similitudinem non habet. Illorum namque concusæ & firmiores sunt, & volatu aërem premere virtute suæ soliditatis possunt. At contrà struthionis pennæ dissolutæ, eò volatum sumere nequeunt, quò ab ipso quem premere debuerant, aëre transcenduntur Quid ergo in his aspicimus, nisi quòd electorum virtutes solidæ evolant, ut ventos humani favoris premant? Hypocritarum verò actio quamlibet recta videatur, volare non sufficit : quia videlicet fluxæ virtutis
7. pennam humanæ laudis aura pertransit. Sed ecce cùm unum eumdemque bonorum malorumque habitum cernimus, cùm ipsam in electis ac reprobis professionis speciem videmus, unde nostræ intelligentiæ suppetat, ut electos à reprobis, à falsis veros comprehendendo discernat? Quod tamen citiùs agnoscimus, si intemerata in memoriam præceptoris
Matt. 7. 16 nostri verba signamus, qui ait : *Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Neque enim pensanda sunt quæ ostendunt in imagine, sed quæ servant in actione. Unde hìc postquam speciem struthionis hujus intulit, mox facta subjungit, dicens : [*Quæ derelinquit in terra ova sua.*] Quid enim per ova, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fovenda est, ut ad vivum volatile perducatur? Ova quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta, in vivis volatilibus convertuntur. Ita nimirum parvuli auditores ac filii certum est, quòd frigidi insensibilesque remaneant, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum voce fovendi sunt, quousque valeant & per intelligentiam vivere, & per contemplationem volare. Quia verò hypocritæ quamvis perversa semper operentur, loqui tamen recta non desinunt; bene autem loquendo in fide vel conversatione filios pariunt, sed eos bene vivendo nutrire non possunt, rectè de hac struthione dicitur : [*Quæ derelinquit in terra ova sua.*] Curam namque filiorum hypocrita negligit; quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdit, in quibus quantò magis extollitur, tantò minùs de prolis suæ defectu cruciatur. Ova ergo in terra dereliquisse, est natos per conversionem filios nequaquam à terrenis actibus interposito exhortationis nido suspendere. Ova in terra dereliquisse, est nullum cælestis vitæ filiis exemplum præbere. Quia enim hypocritæ per charitatis viscera non calent, de torpore prolis editæ, id est, de ovorum suorum frigore nequaquam dolent : & quantò se libentiùs terrenis actibus inserunt, tantò negligentiùs eos quos generant, agere terrena permittunt. Sed quia derelictos hypocritarum filios superna cura non deserit, (nonnullos namque etiam ex talibus intima electione præscitos, largitæ gratiæ respectu calefacit,) rectè subjungitur.

** al. notat.*

Quòd eos, quos pravorum doctorum negligentia in pulvere peccati invisitatos deserit, gratia Dei calefacit : & sine hominum ministerio, multos desperatos per se Deus visitat & vivificat.

CAPUT VI.

TV forsitan in pulvere calefacies ea? Ac si dicat : Ut ego, qui illa in pulvere calefacio : quia scilicet parvulorum animas, & in medio peccantium sitas, amoris mei igne succendo. Quid enim pulvis, nisi peccator accipitur? Unde & ille hostis hujus peccatoris perditione satiatur, de quo per Prophetam dicitur : *Serpenti pulvis panis ejus.* Quid per pulverem, nisi ipsa iniquorum instabilitas demonstratur? De qua David ait : *Non sic impii non sic, sed tamquā pulvis quem projicit ventus à facie terræ.* Ova ergo Dominus in pulvere derelicta calefacit; quia parvulorum animas prædicatorum suorum sollicitudine destitutas, etiam in medio peccantium positas amoris sui igne succendit. Hinc est, quòd plerosque cernimus & in medio populorum vivere, & tamen vitam torpentis populi non tenere. Hinc est, quòd plerosque cernimus & malorum turbas non fugere, & tamen superno ardore flagrare. Hinc est, quòd plerosque cernimus, ut ita dixerim, in frigore calere. Unde enim nonnulli in terrenorum hominum torpore positi, supernæ spei desideriis inardescunt : unde & inter frigida corda succensi sunt, nisi quia omnipotens Deus derelicta ova scit etiam in pulvere calefacere : & frigoris pristini insensibilitate discussa, per sensum spiritus vitalis animare, ut nequaquam jacentia in infimis torpeant; sed in vivis volatilibus versa, sese ad cælestia contemplando, id est, volando suspendant? Notandum verò est, quòd in his verbis non solùm hypocritarum actio perversa reprobatur, sed bonorum etiam magistrorum si qua fortasse subrepserit elatio premitur. Nam cùm de se Dominus dicit, quòd derelicta ova in pulvere ipse calefaciat; profectò apertè indicat, quia ipse operatur intrinsecus per verba doctoris, qui & sine verbis ullius hominis calefacit quos voluerit in frigore pulveris. Ac si apertè doctoribus dicat : Ut sciatis quia ego sum qui per vos loquentes operor, ecce cùm voluero, cordibus hominum etiam sine vobis loquor. Humiliata igitur cogitatione doctorum, ad exprimendum hypocritam sermo convertitur, & qua fatuitate torpeat, adhuc sub struthionis facto plenius indicatur. Nam sequitur.

Esai. 65. 25 d

Psal. 1. 4

8.

Quòd hypocritæ nulla sollicitudine infirmis provideant, nec aliquam charitatis affectionem impendant his, quos bestiarum morsibus expositos vident: sed duri ad filios, quasi sui non sint, reputant alienos.

CAPUT VII.

Obliviscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.] Quid in pede, nisi transitus operationis accipitur? Quid in agro, nisi mundus iste signatur? De quo in Evangelio Dominus dicit: *Ager autem est mundus.* Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur, qui hujus mundi rapinis insidians, humana quotidie morte satiatur? De qua per Prophetam, pollicente Domino, dicitur: *Et mala bestia non transibit per eam.* Struthio itaque ova sua deserens, obliviscitur quòd pes conculcet ea: quia videlicet hypocritæ eos quos in conversatione filios generant, derelinquunt, & omnino non curant, ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos, pravorum operum exempla pervertant. Si enim ova quæ gignunt, diligerent, nimirum metuerent ne quis ea perversa opera demonstrando calcaret. Hunc Paulus pedem infirmis discipulis, quasi ovis quæ posuerat, metuebat, cùm diceret: *Multi ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi.* Et rursum: *Videte canes, videte malos operarios.* Et rursum: *Denunciamus vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis.* Hunc pedem Joannes Caio formidabat, qui cùm multa Diotrephis mala præmisisset, adjunxit: *Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est.* Hunc ipse synagogæ dux infirmo suo gregi metuebat, dicens: *Quando ingressus fueris terram quam Dominus Deus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes illarum gentium.* Obliviscitur etiam quòd bestia agri conterat: quia nimirum si diabolus in hoc mundo sæviens, editos in bona * conversione filios rapiat, hypocrita omnino non curat. Hanc autem agri bestiam Paulus ovis quæ posuerat, metuebat, dicens: *Timeo, ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri à charitate, quæ est in Christo Iesu.* Hanc agri bestiam discipulis metuebat Petrus, cùm diceret: *Adversarius vester diabolus, quasi leo rugiens circuit, quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* Habent ergo veraces magistri super discipulos timoris viscera ex virtute charitatis: hypocritæ autem tantò minus commissis sibi metuunt, quantò nec sibimetipsis quid timere debeant deprehendunt. Et quia obduratis cordibus vivunt, ipsos etiam quos generant filios, nulla pietate debiti amoris agnoscunt. Unde adhuc sub struthionis specie subditur: [*Duratur ad filios suos, quasi non sint sui.*] Quem enim charitatis gratia non infundit, proximum suum etiam si ipse hunc Deo genuit, extraneum respicit: ut profectò sunt omnes hypocritæ, quorum videlicet mentes dum semper exteriora appetunt, intus insensibiles fiunt: & in cunctis quæ agunt, dum sua semper expetunt, erga affectum proximi nulla charitatis compassione mollescunt.

O quàm mollia viscera gestabat Paulus, quando circa filios suos tanto æstu amoris inhiabat, dicens: *Nos vivimus, si vos statis in Domino.* & *Testis mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Christi Iesu.* Romanis quoque ait: *Testis est mihi Deus, cui servio in spiritu meo, in Evangelio Filii ejus, quòd sine intermissione memoriam vestri semper facio in orationibus meis, obsecrans si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos: desidero enim videre vos.* Timotheo quoque ait: *Gratias ago Deo meo, cui servio à progenitoribus meis in conscientia pura, quia sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die desiderans te videre.* Thessalonicensibus quoque amorem suum indicans, dicit: *Nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinavimus faciem vestram videre cum multo desiderio.* Qui duris persecutionibus pressus, & tamen de filiorum salute sollicitus, adjunxit: *Misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Evangelio Christi, ad confortandos vos, & exhortandos pro fide vestra, ut nemo moveatur in tribulationibus istis. Ipsi enim scitis, quod in hoc positi sumus.* Ephesiis quoque ait: *Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra.* Ecce in tribulatione positus, alios exhortatur: & in hoc quod ipse sustinet, alios roborat. Non enim filiorum suorum fuerat more struthionis oblitus; sed metuebat nimis ne ejus discipuli in prædicatore suo tot persecutionum probra cernentes, fidem in eo despicerent, contra quam innumeræ passionum contumeliæ prævalerent. Et idcirco minùs dolebat in tormentis, sed magis filiis de tormentorum suorum tentatione metuebat. Parvipendebat in se plagas corporis, dum formidaret in filiis plagas cordis. Ipse patiendo suscipiebat vulnera tormentorum, sed filios consolando, curabat vulnera cordium. Pensemus ergo cujus charitatis fuerit, inter dolores proprios aliis timuisse: pensemus cujus charitatis fuerit, filiorum salutem inter sua detrimenta requirere, & statum mentis in proximis etiam ex sua dejectione custodire. Sed hæc hypocritæ charitatis viscera nesciunt: quia eorum mens quantò per mundi concupiscentiam in exteriora resolvitur, tantò per inaffectionem suam interiùs obduratur: & torpore insensibili frigescit intrinsecus, quia amore damnabili mollescit foris; seque ipsam considerare non valet, quia cogitare se minimè studet. Cogitare verò se mens non potest, quæ tota apud semetipsam non est. Tota verò esse apud semetipsam non sufficit: quia per quot * concupiscentia rapitur, per tot à semetipsa species dissipatur, & sparsa in infimis jacet, quæ collecta si vellet, ad summa consurgeret. Unde justorum mens, quia per custodiam disciplinæ à cunctorum visibilium fluxo appetitu constringitur, collecta apud semetipsam intrinsecus integratur: qualisque Deo vel proximo esse debeat, plenè conspicit, quia nihil suum exteriùs derelinquit: & quantò ab exterioribus abstracta compescitur, tantò aucta in intimis inflammatur: & quò magis ardet, eò ad deprehendenda vitia ampliùs lucet. Hinc est enim, quòd sancti viri dum se intra semetipsos colligunt, mira ac penetrabili acie occulta etiam aliena delicta deprehendunt. Unde bene per Ezechielem prophetam dicitur: *Emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei, & elevavit me spiritus inter terram & cælum, & adduxit me in Hierusalem in visione Dei juxta ostium interius, quod respiciebat ad Aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli, ad provocandam æmulationem.* Quid est enim cincinnus capitis, nisi collectæ cogitationes mentis: ut non sparsæ diffluant, sed per disciplinam constrictæ subsistant? Manus ergo desuper mittitur, & Propheta per cincinnum capitis elevatur: quia cùm nostra mens sese per custodiam colligit, vis superna sursum nos ab infimis trahit. Bene verò inter terram & cælum sublatum se asserit: quia quilibet sanctus in carne mortali positus, plenè quidem adhuc ad superna non pervenit, sed jam tamen ima derelinquit. In visione verò Dei in Hierusalem ducitur; quia videlicet unusquisque proficiens per charitatis zelum, qualis esse Ecclesia debeat contemplatur. Bene quoque additur: *Quia juxta ostium interius ductus est, quod re-*

ſpiciebat ad Aquilonem: quia nimirum ſancti viri dum per aditum internæ contemplationis aſpiciunt, plus prava intra Eccleſiam fieri quàm recta deprehendunt: & quaſi in Aquilonis parte oculos, id eſt, ad ſolis ſiniſtram flectunt; quia contra vitiorum frigora, charitatis ſe ſtimulis accendunt. Ubi & rectè ſubjungitur: *Quia illic erat ſtatutum idolum zeli ad provocandam æmulationem.* Dum enim intra ſanctam Eccleſiam à nonnullis ſpecie ſola fidelibus, rapinas & vitia perpetrari conſiderant, quid aliud quàm in Hieruſalem idolum vident? Quod idolum zeli dicitur, quia per hoc contra nos æmulatio ſuperna provocatur: & tantò diſtrictiùs delinquentes ferit, quantò nos chariùs Redemptor amat. Hypocritæ igitur, quia cogitationes mentis non colligunt, per cincinnum capitis minimè tenentur. Et qui ſua neſciunt, commiſſorum ſibi quando delicta deprehendunt? Hi itaque torpent à cæleſtibus, ad quæ flagrare debuerant; & flagrant terrenis rebus anxiè, à quibus laudabiliter torpuiſſent. Poſtpoſitâ quippe filiorum curâ, ſæpe eos videas ſe contra pericula immenſi laboris accingere, maria tranſmeare, adire judicia, pulſare principatus, palatia irrumpere, jurgantibus populorum cuneis intereſſe, & terrena patrimonia laborioſa obſervatione defendere. Quibus ſi fortaſſe dicatur, Cur iſta vos agitis, qui ſæculum reliquiſtis? reſpondent illico Deum ſe metuere, & idcirco tanto ſtudio defendendis patrimoniis inſudare. Unde bene adhuc de ſtruthionis hujus ſtulto labore ſubjungitur.

10.

Quòd hypocritæ animarum damna non curant, ſed in temporalium rerum jactura anxiè perturbantur.

CAPUT VIII.

Pſal. 13. FRuſtra laboravit, nullo timore cogente.] *Illic* namque *trepidaverunt timore, ubi non erat timor.*

Matt. 5. f Ecce enim divina voce præcipitur: *Si quis tibi tulerit tunicam, & voluerit tecum judicio contendere,*

Luc. 6. c *dimitte illi & pallium.* Et rurſum: *Si quis quod tuum eſt tulerit, ne repetas.* Paulus quoque Apoſtolus diſcipulos ſuos cupiens exteriora deſpicere, ut va-

1. Cor. 6. b leant interna ſervare, admonet dicens: *Iam quidem omnino delictum eſt in vobis, quod judicia habetis inter vos: quare non magis injuriam accipitis, quare non magis fraudem patimini?* Et tamen hypocrita aſſumpto ſanctæ converſationis habitu, filiorum cuſtodiam deſerit, & temporalia quæque defendere etiam jurgiis quærit. Exemplo ſuo eorum perdere corda non trepidat, & quaſi per negligentiam amittere patrimonia terrena formidat. In errorem diſcipulus labitur, & tamen cor hypocritæ nullo dolore ſauciatur, Ire in iniquitatis voraginem commiſſos ſibi conſpicit, & hæc quaſi inaudita pertranſit: at ſi quod ſibi leviter inferri temporale damnum ſenſerit, in ultionis iram repente ab intimis inardeſcit. Mox patientia rumpitur, mox dolor cordis in vocibus effrænatur: quia dum animarum damna æquanimiter tolerat, jacturam verò rerum temporalium repellere etiam cum ſpiritus commotione feſtinat, cunctis veraciter indicat teſte mentis perturbatione quid amat. Ibi quippe eſt grande ſtudium defenſionis, ubi & gravior vis amoris. Nam quantò magis terrena diligit, tantò privari eis vehementiùs pertimeſcit. Qua enim mente aliquid in hoc mundo poſſidemus, non docemur, niſi cùm amittimus. Sine dolore namque amittitur, quidquid ſine amore poſſidetur. Quæ verò ardenter diligimus habita, graviter ſuſpiramus ablata. Quis autem neſciat quia noſtris uſibus res terrenas Dominus condidit, ſuis autem animas hominum creavit? Plus ergo Deo ſe amare convincitur, qui neglectis his quæ ejus ſunt, propria tuetur. Perdere namque hypocritæ ea quæ Dei ſunt, id eſt animas hominum, non timent, & ea quæ ſua ſunt, amittere, videlicet res cum mundo tranſeuntes, quaſi diſtricto judici poſituri rationes timent; ac ſi placatum inveniant, cui deſideratis rebus, ideſt rationabilibus perditis, inſenſibilia & non quæſita conſervant. Poſſidere aliquid in hoc mundo volumus: & ecce Veritas clamat: *Niſi quis renunciaverit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Perfectus igitur Chriſtianus quomodo debet res terrenas jurgando defendere, quas nunc præcipitur non poſſidere? Itaque cùm res proprias amittimus, ſi perfectè Deum ſequimur, in hujus vitæ itinere à magno onere levigati ſumus. Cùm verò curam rerum ejuſdem nobis itineris neceſſitas imponit, quidam dum eas rapiunt, ſolummodo tolerandi ſunt: quidam verò conſervata charitate prohibendi, non tamen ſolâ curâ ne noſtra ſubtrahant, ſed ne rapientes non ſua, ſemetipſos perdant. Plus quippe ipſis raptoribus debemus metuere, quàm rebus irrationabilibus defendendis inhiare. Iſta namque etiam non rapta morientes amittimus, cum illis verò & nunc conditionis ordine, etſi corrigi ſtudeant, poſt perceptionem muneris unum ſumus. Quis autem neſciat, quia minùs ea quibus utimur, & plus debemus amare quod ſumus? Si ergo & pro ſua utilitate raptoribus loquimur, non jam ſolùm nobis quæ temporàlia, ſed ipſis etiam quæ ſunt æterna, vindicamus. Qua in re illud eſt ſolerter intuendum, ne per neceſſitatis metum, cupiditas ſubrepat rerum: & zelo ſuccenſa prohibitio, impetus immoderatione diſtenſa, uſque ad odioſa verba, & turpitudinem contentionis erumpat. Dumque pro terrena re pax à corde cum proximo ſcinditur, liquidò apparet, quia plus res quàm proximus amatur. Si enim charitatis viſcera etiam circa raptorem proximum non habemus, noſmetipſos pejus ipſo raptore perſequimur, graviuſque nos, quàm alter poterat, devaſtamus: quia dilectionis bonum ſponte deſerentes, à nobiſipſis intus eſt quod amittimus, qui ab illo ſola exteriora perdebamus. Sed hanc hypocrita formam charitatis ignorat: quia plus terrena quàm cæleſtia diligens, contra eum qui temporalia diripit, ſeſe in intimis immani odio inflammat. Sciendum verò eſt, quia ſunt nonnulli, quos charitatis gremio nutriens mater Eccleſia tolerat, quouſque ad ſpiritalis ætatis incrementa perducat, qui nonnumquam & ſanctitatis habitum tenent, & perfectionis meritum exequi non valent. Ad dona namque ſpiritalia minimè aſſurgunt, & idcirco his qui ſibi conjuncti ſunt, ad tuenda ea quæ terrena ſunt, ſerviunt, & nonnumquam in defenſionis ejuſdem iracundia excedunt. Hos nequaquam credendum eſt in hypocritarum numerum incurrere: quia aliud eſt infirmitate, aliud malitia peccare. Hoc itaque inter hos & hypocritas diſtat, quòd iſti infirmitatis ſuæ conſcii malunt à cunctis de culpa ſua redargui, quàm de ficta ſanctitate laudari: illi verò & iniqua ſe agere certi ſunt, & tamen apud humana judicia de nomine ſanctitatis intumeſcunt. Iſti non metuunt pravis hominibus etiam de bona actione diſplicere, dum ſupernis tantummodo judiciis placeant: illi verò numquam quid agant, ſed quomodo de actione qualibet hominibus poſſint placere, conſiderant. Iſti juxta modum ſuæ intelligentiæ, etiam in rebus ſæculi militant cauſis Dei: illi verò pro cauſis Dei, intentioni deſerviunt ſæculi: quia inter ipſa quoque, quæ ſe agere ſancta opera oſtendunt, non converſionem quærunt hominum, ſed auras favorum. Igitur dum quoſdam non deſpectæ converſationis viros, iracundè vel nimiè defendere terrena conſpicimus, debemus hoc in illis per charitatem reprehendere, nec tamen eos reprehendendo deſperare: quia plerumque uni eidemque homini & inſunt quædam

Luc. 14.

11.

Idem lib. 8. Mor. c. 24.

judicabilia quæ apparent, & magna quæ latent. In nobis autem sæpe magna in facie prodeunt, & non-numquam quæ reprehendenda sunt occultantur. Hinc ergo humilianda est nostræ mentis elatio, quòd & illorum infirma sunt publica, & nostra secreta: & rursum fortia illorum secreta sunt, & in publico nostra vulgantur. Quos ergo de aperta infirmitate reprehendimus, supereſt ut de occultæ fortitudinis æstimatione veneremur: & si de aperta se infirmitate nostra mens elevat, occulta sua infirma considerans, sese in humilitate premat. Sæpe enim nonnulli multis præceptis obsequuntur, & quædam pauca prætereunt: & nos multa prætermittimus, cùm pauca servamus. Unde fit plerumque, ut quia quod servare nos novimus, hoc præterire alios videmus, illico nostra se in elatione mens elevet, obliviscens quàm multa prætereat, cùm valde sint pauca quæ servat. Necesse est igitur ut in quibus alios reprehendimus, elationem sollicitæ nostræ cogitationis inclinemus: quia si sublimiorem se ceteris noster animus conspicit, quasi in præcipitio singularitatis ductus, eò pejus ruit. Sed cur hypocrita cælestia lucra deserens, terrenis elaboret, sub struthionis adhuc nomine subjungit, dicens,

Quòd hypocritas dedit Deus in reprobum sensum, & ita excæcati sunt mente, ut electorum sanctitatem, & eorum rectorem Deum contemnant.

CAPUT IX.

PRivavit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam.] Quamvis aliud sit privare, aliud non dare: hoc tamen repetiit subdendo, [*non dedit,*] quod præmisit, [*privavit.*] Ac si diceret: Quod dixit, privavit, non injustè sapientiam abstulit, sed justè non dedit. Unde & Pharaonis cor Dominus obdurasse describitur, non quòd ipse duritiam contulit, sed quòd exigentibus ejus meritis, nulla illud desuper infusi timoris sensibilitate mollivit. Sed nunc hypocrita, quòd sanctum se simulat, quòd sub imagine boni operis occultat, sanctæ Ecclesiæ pace premitur, & idcirco ante nostros oculos religionis visione vestitur. Si qua verò tentatio fidei erumpat, statim lupi mens rabida, habitu se ovinæ pellis expoliat: quantumque contra bonos sæviat, persequens demonstrat. Unde & rectè subditur: [*Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit: deridet equitem, & ascensorem ejus.*] Quid enim alas hujus struthionis accipimus, nisi pressas hoc tempore quasi complicatas hypocritæ cogitationes? Quas cùm tempus fuerit, in altum elevat, quia opportunitate comperta, eas superbiendo manifestat. Alas in altum erigere, est per effrænatam superbiam cogitationes aperire. Nunc autem quia sanctum se simulat, quia in semetipso stringit quæ cogitat, quasi alas in corpore per humilitatem plicat. Notandum verò est quòd non ait: *Deridet equum & ascensorem:* sed *equitem & ascensorem ejus.* Equus quippe est unicuique sanctæ animæ corpus suum, quod videlicet novit & ab illicitis continentiæ fræno restringere, & rursum charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare. Equitis ergo nomine anima sancti viri exprimitur, quæ jumentum corporis bene subditum regit. Unde & Joannes Apostolus in Apocalypsi Dominum contemplatus ait: *Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis.* Multitudinem quippe sanctorum quæ in hoc martyrij bello sudaverat, rectè exercitum vocat: qui idcirco in equis albis sedere referuntur, quia nimirum eorum corpora & luce justitiæ & castimoniæ candore claruerunt. Deridet ergo hypocrita equitem: quia cùm ipse in aperto iniquitatis eruperit, electorum despicit sanctitatem: & elatus fatuos appellat, quos pace pressus fidei, callida arte simulabat. Quis verò alius hujus ascensor est equitis, nisi omnipotens Deus, qui & ea quæ non erant, prævidens condidit, & ea quæ sunt, possidens regit? Ascendit quippe equitem; quia justi uniuscujusque viri animum possidet, sua bene membra possidentem. Huic ergo hypocritæ deridere equitem, est sanctos despicere: deridere verò ascensorem equitis, est prosilire usque ad injuriam creatoris. Quia enim in unoquoque lapsu à minimis semper incipitur, & succrescentibus defectibus ad graviora pervenitur, rectè hypocritæ hujus iniquitas per suppositа detrimenta distinguitur: ut dicatur priùs bonum se quod non sit ostendere, postmodum verò bonos apertè despicere; ad extremum quoque usque ad injuriam conditoris exilire. Numquam quippe illic anima quò ceciderit jacet, quia voluntariè semel lapsa, ad pejora pondere suæ iniquitatis impellitur; ut in profundum corruens, semper adhuc profundiùs obruatur. Eat ergo hypocrita, & nunc suas laudes appetat, postmodum vitam proximorum premat, & quandoque se in irrisione sui conditoris exerceat: ut quò elatiora semper excogitat, eò se suppliciis atrocioribus immergat. O quàm multos tales nunc sancta Ecclesia tolerat, quos cùm tempus eruperit, tentatio aperta manifestat. Qui voluntates suas, quia contra eam modò non exerunt, quasi complicatas interim alas cogitationum premunt. Quia enim à bonis malisque hæc vita communiter ducitur, nunc Ecclesia ex utrorumque numero visibiliter congregatur; sed Deo invisibiliter judicante discernitur, atque in exitu suo à reproborum societate separatur. Modò verò esse in ea nec boni sine malis, nec mali sine bonis possunt. Hoc enim tempore conjuncta utraque pars sibi necessariò congruit: ut & mali mutentur per exempla bonorum, & boni purgentur per tentamenta malorum. Atque ideo Dominus postquam sub struthionis specie multa de hypocritarum reprobatione intulit, mox ad electorum sortem verba convertit: ut qui in illis audierant quod fugientes tolerent, in istis audiant quod imitantes ament. Sequitur.

Quòd ea quæ de rhinocerote dicta sunt, intelligi & aliter possunt.

CAPUT X.

NVmquid præbebis equo fortitudinem: aut circumdabis collo ejus hinnitum?] Sed fortasse priùs quàm hujus equi fortitudinem hinnitumque disseramus, ab aliquibus quæritur, ut aliter etiam moralitate postpositа, & rhinocerotis virtus, & struthionis hujus fatuitas exponatur. Manna quippe est verbum Dei, & quidquid bene voluntas suscipientis appetit, hoc profectò in ore comedentis sapit. Terra est verbum Dei, quam quantò labor inquirentis exigit, tantò largiùs fructum reddit. Debet ergo intellectus sacri eloquij multiplici inquisitione ventilari: quia & terra, quæ sæpius arando vertitur, ad frugem uberiùs aptatur. Quæ igitur & aliter de rhinocerote ac struthione sentimus, sub brevitate perstringimus: quia ad ea quæ obligatoria sunt, enodanda properamus. Rhinoceros iste, qui etiam monoceros in Græcis exemplaribus nominatur, tantæ esse fortitudinis dicitur, ut nulla venantium virtute capiatur. Sed sicut hi asserunt, qui describendis naturis animalium laboriosa investigatione sudaverunt, virgo ei puella proponitur, quæ ad se venienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate postpositа caput deponit, sicque ab eis à quibus capi quæritur, repente velut * inermis invenitur. Buxei quoque coloris esse describitur, qui etiam cum elephantis quando certamen aggreditur, eo cornu quod

* al. enervis

in nare singulariter gestat, ventrem, adversantium ferire perhibetur, ut cùm ea quæ molliora sunt vulnerat, impugnantes se facilè sternat. Potest ergo per hunc rhinocerotem, vel certè monocerotem, scilicet unicornem, ille populus intelligi, qui dum de accepta lege non opera, sed solam inter cunctos homines elationem sumpsit, quasi inter ceteras bestias cornu singulare gestavit. Unde passionem suam Dominus, Propheta canente, pronuncians, ait: *Libera me de ore leonis, & de cornibus unicornium humilitatem meam.* Tot quippe in illa gente unicornes, vel certè rhinocerotes exiterunt, quot contra prædicamenta veritatis de legis operibus, singulari & fatua elatione confisi sunt. Beato igitur Job sanctæ Ecclesiæ typum tenenti dicitur: [*Numquid volet rhinoceros servire tibi?*] Ac si apertiùs dicatur: Numquid illum populum, quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione consideras, sub jure tuæ prædicationis inclinas? subaudis, ut ego, qui & contra me illum singulari cornu extolli conspicio, & tamen mihi cùm volvero, protinus subdo. Sed hoc meliùs ostendimus, si de genere ad speciem transeamus. Ille ergo ex hoc populo & priùs in superbia, & postmodum præcipuus testis in humilitate nobis ad medium Paulus ducatur, qui dum contra Deum, se quasi de custodia legis nesciens extulit, cornu in nare gestavit. Unde & hoc ipsum naris cornu per humilitatem postmodum inclinans, dicit: *Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus; sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci.* In nare cornu gestabat, qui placiturum se Deo de crudelitate confidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: *Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius amulator existens paternarum mearum traditionum.* Hujus autem rhinocerotis fortitudinem omnis venator extimuit: quia Saulis sævitiam unusquisque prædicator expavit. Scriptum namque est: *Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, ut si quos invenisset hujus viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem.* Cùm flatus nare reddendus trahitur, spiratio vocatur, & illud sæpe per odorem nare deprehendimus, quod oculis non videmus. Rhinoceros ergo iste nare gestabat cornu, quo percuteret: quia minarum & cædis in Domini discipulos spirans, postquam præsentes interfecerat, absentes quærebat. Sed ecce omnis ante illum venator absconditur, id est, omnis homo rationale sapiens, opinione timoris ejus effugatur. Ut ergo hunc rhinocerotem capiat, sinum suum virgo, id est, secretum suum ipsa per se inviolata in carne Dei sapientia expandat. Scriptum quippe est, *quòd cùm Damascum pergeret, subitò circumfulsit illum lux de cælo, & vox facta est dicens: Saule Saule quid me persequeris? Qui prostratus in terra respondit: Quis es Domine? Cui illico dicitur: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.* Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cùm Saulo incorrupta Dei sapientia incarnationis suæ mysterium de cælo loquendo patefecit: & fortitudinem suam rhinoceros perdidit, quia prostratus humi, omne quod superbum tumebat, amisit. Qui dum sublato oculorum lumine, manu ad Ananiam ducitur, patet jam rhinoceros iste, quibus Dei loris astringitur: quia videlicet uno in tempore cæcitate, prædicatione, baptismate ligatur. Qui etiam ad Dei præsepe moratus est, quia ruminare verba Evangelij dedignatus non est. Ait enim: *Ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundùm revelationem, & contuli cum illis Evangelium.* Et qui prius jejunus audierat: *Durum est tibi contra stimulum calcitrare:* mira postmodum virtute præsidentis pressus, ex verbi pabulo vires obtinuit, & calcem superbiæ amisit. Loris quoque Dei non tantum à feritate restringitur, sed quod magis sit mirabile, ad arandum ligatur; ut non solùm homines crudelitatis cornu non impetat, sed eorum etiam refectioni serviens, aratrum prædicationis trahat. Ipse quippe de evangelizantibus quasi de arantibus dicit: *Debet enim in spe, qui arat, arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi.* Qui igitur tormenta priùs fidelibus irrogaverat, & pro fide postmodum flagella libenter portat, qui scriptis etiam epistolis humilis ac despectus prædicat, quod dudum terribilis impugnabat; profectò bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui vivebat in campo malè liber à timore. De quo rectè dicitur: [*Aut confringet glebas vallium post te?*] Jam scilicet Dominus quorumdam mentes intraverat, qui illum veraciter humani generis redemptorem credebant. Qui tamen cùm nequaquam à pristina observatione recederent, cùm dura litteræ prædicamenta custodirent, eis prædicator egregius dicit: *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* Qui ergo in humili mente fidelium legis duritiam redarguendo contrivit, quid aliud quàm in valle post Dominum glebas fregit? ne videlicet grana seminum, quæ excisus aratro fidei sulcus cordis exciperet, per custodiam litteræ pressa deperirent. De quo bene adhuc subditur: [*Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine ejus, & derelinques ei labores tuos?*] In rhinocerotis hujus fortitudine fiduciam Deus habuit; quia quantò illum crudeliùs sibi dura inferentem pertulit, tantò pro se constantiùs tolerantem adversa præscivit. Cui labores etiam quos ipse in carne pertulerat, dereliquit: quia conversum illum usque ad imitationem propriæ passionis traxit. Unde & per eumdem rhinocerotem dicitur: *Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea.* De quo adhuc subditur: [*Numquid credes illi quòd reddat sementem tibi, & aream tuam congreget?*] Consideremus Saulum quis fuerit, cùm ab ipsa adolescentia lapidantium adjutor exisseret, cùm alia Ecclesiæ loca vastaret, & acceptis epistolis vastanda alia peteret, cùm mors ei fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum aliis extinctis anhelaret: & profectò cognoscimus, quia nullus tunc fidelium crederet, quòd ad jugum Deus suæ formidinis, vim tantæ elationis inclinaret. Unde & Ananias voce Dominica hunc & postquam conversum audivit, extimuit: dicens: *Domine, audivi à multis de viro hoc, quanta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem.* Qui tamen repente commutatus, ab hoste prædicator efficitur, & in cunctis mundi partibus Redemptoris sui nomen insinuat, supplicia pro veritate tolerat, pati se quæ irrogaverat exultat: alios blandimentis vocat, alios ad fidem terroribus revocat. Istis regnum pollicetur cælestis patriæ, illis minatur ignem gehennæ. Hos per auctoritatem corrigit, illos ad viam rectitudinis per humilitatem trahit, atque in omni latere ad manum se sui rectoris inclinat, & tanta arte Dei aream congregat, quanta illam priùs elatione ventilabat. Sed neque hoc abhorret à Paulo, quòd rhinoceros buxei coloris dicitur, & elephantorum ventres cornu ferire perhibetur. Quia enim vivere sub rigore legis assuevit, arctiùs ceteris in illo custodia uniuscujusque virtutis inolevit. Quid enim per colorem buxeum, nisi abstinentiæ pallor exprimitur? Cui ipse se tenaciter adhærere testatur, dicens: *Castigo corpus meum, & servituti subjicio, ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.* Qui divinæ legis eruditione præditus, dum aliorum ingluviem redarguit, cornu elephantes in ventrem ferit. In ventrem quippe elephantes percusserat, cùm dicebat: *Multi ambulant, quos sæpe dicebam vobis; nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum deus venter*

Psal. 21. c

1. Tim. 1. c

Galat. 1. c

Act. 9. a

Ibid.

Galat. 2. a

Act. 9. a

A

B

C

D

E

1. Cor. 9. b

15.

Galat. 1. d

Coloss. 1. d

Act. 7. & 9. a

Act. 9. d

15.

1. Cor. 9. d

Philip. 3. d

Rom 16. c *est, & gloria in confusione ipsorum.* Et rursum: *Hujusmodi Christo Domino non serviunt, sed suo ventri.* Cornu suo igitur rhinoceros iste non jam homines, sed bestias percutit; quando illa Paulus doctrinæ suæ fortitudine nequaquam perimendos humiles impetit, sed superbos ventris cultores occidit. Quæ ergo in Paulo scripta cognovimus, supereſt ut facta & in aliis credamus. Multi quippe ad humilitatis gratiam ex illius populi elatione conversi sunt, quorum sævitiam Dominus dum sub jugo inspirati timoris edomuit, nimirum rhinocerotis sibi fortitudinem subegit. Sed quia mira Dei potentia quid de electis egerit audivimus; nunc mira ejus patientia in his quos reprobat, quid toleraverit, audiamus. [*Penna struthionis similis est pennis herodij & accipitris.*] Quid struthionis nomine, nisi synagoga signatur? quæ alas legis habuit, sed in corde in infimis repens, numquam se à terra sublevavit. Quid verò per herodium & accipitrem, nisi antiqui patres exprimuntur, qui ad ea quæ potuerunt intelligendo perspicere, valuerunt etiam vivendo pervolare? Penna igitur struthionis, herodij & accipitris pennis est similis: quia synagogæ vox priorum doctrinam loquendo tenuit, sed vivendo nescivit. Unde & ejusdem synagogæ populos de Pharisæis atque Scribis Veritas admonet, dicens: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere.* Multa autem dicere de herodij vita potuimus; sed quia penna ejus tantummodo ad memoriam deducitur, de vita loqui prohibemur. [*Quando derelinquit in terra ova sua, tu forsitan in pulvere calefacies ea?*] In ovis aliud est quod cernitur, aliud quod speratur: & videri spes non potest, Paulo attestante qui ait: Rom. 8. e *Quod enim videt quis, quid sperat?* Quid ergo per struthionis ova, nisi de synagogæ carne editi Apostoli designantur? qui dum se in mundo despectos atque humiles exhibent, sperare gloriam in supernis docent. Abjecti namque & quasi nullius momenti apud elatos habiti, in terra velut ova jacuerunt; sed intus in eis latebat unde viverent, & sublevati spei pennis ad cælestia volarent. Quæ ova struthio in terra derelinquit: quia eos, quos carne genuerat synagoga Apostolos audire contemnens, vocandæ Gentilitati deseruit. Mira autem potentia Dominus hæc eadem in pulvere ova calefacit; quia vivos Apostolorum fetus in illa abjecta dudum Gentilitate suscitavit: & quos synagoga velut insensatos invivificatosque despexerat, ipsi nunc in veneratione Gentium per doctrinæ magisterium viventes volant. Ova sua struthio in pulvere derelinquit; quia omnes quos prædicando synagoga genuit, à terrenis desideriis minimè suspendit. Quæ nimirum desideria quia antiquus hostis concepta in corde invenit, obsessas mentes etiam in sceleribus rapit. Unde & subditur: [*Oblivisci tur quod pes conculcet ea, & bestia agri conterat.*] Tunc ova pes calcat, & bestia agri conterit, cùm in terra deseruntur: quia videlicet humana corda dum semper terrena cogitare, semper quæ ima sunt agere appetunt, ad conterendum se agri bestiæ, id est, diabolo sternunt: ut cùm diu in infima cogitatione abjecta sunt, quandoque etiam majorum criminum perpetratione frangantur. Synagoga ergo ova quæ genuit, à terra suspendere bene vivendo neglexit. Sed omnipotens Deus multos ejus filios, quamvis in terrenis desideriis mortuos ac frigidos reperit, calore tamen sui amoris animavit. Sed vitam, quam filiis synagoga non dedit, hanc postmodum invidit, dum moliretur persequendo extinguere, quos se ad bona opera non meminerat fovendo genuisse. Unde & aptè de hoc struthione subditur: [*Duratur ad filios suos quasi non sint sui.*] Quasi non suos despicit, quos aliter vivere, quàm docuit ipsa deprehendit: & durescente sævitia terrores admovet, seque in eorum cruciatibus exercet, atque invidiæ facibus inflammata, in quibus non laboravit ut possint vivere, laborat ut debeant interire: & cùm Domini membra persequitur, placere se per hoc Domino suspicatur. Unde & eisdem struthionis ovis Veritas dicit: *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.* Quia ergo dum crudelitate ad persequendum synagoga ducitur, hoc se agere impulsu divini timoris arbitratur, rectè subjungitur: [*Frustra laboravit, nullo timore cogente.*] In labore quippe illam persecutionis anhelare non timor, sed crudelitas coëgit. Sed quia plerumque vitia colore virtutum tincta, tantò nequiora sunt, quantò & esse vitia minimè cognoscuntur: eò in persecutione synagoga durior extitit, quò religiosiorem se fieri fidelium mortibus æstimavit: & idcirco quæ ageret, discernere omnino non potuit, quia lumen sibi intelligentiæ per superbiæ objectionem clausit. Unde & bene subditur: [*Privavit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam*] Districtum quippe est occultæ retributionis examen: & quia sciens humilitatem perdidit, etiam veritatis intelligentiam nesciens amisit. Valde autem minora sunt vulnera, quæ in Redemptoris adventu fidelibus intulit, quàm ea quibus sanctam Ecclesiam adhuc per adventum antichristi ferire contendit. Ad illud namque se tempus præparat, ut vitam fidelium coacervatis viribus premat. Unde & aptè subditur: [*Cùm tempus fuerit in altum alas erigit: deridet equitem, & ascensorem ejus.*] In altum struthio alas erigit, quando suo conditori synagoga non ut antea formidando, sed apertè jam repugnando contradicit. In membra quippe diaboli transiens, & mendacij hominem Deum credens, contra fideles tantò in altum extollitur, quantò & Dei corpus se esse gloriatur. Quæ quia non solùm humanitatem Domini, sed ipsam etiam divinitatem despicit, non tantùm equitem, sed ascensorem etiam equitis irridet. Nam custodita unitate personæ valet intelligi, quia Verbum Dei tunc equitem ascendit, quando animatam carnem sibi intra uterum Virginis condidit. Tunc equitem ascendit, quando humanam animam propriæ carni præsidentem, divino cultui semetipsum creando subjugavit. Carnem quippe divinitas anima mediante suscepit, & per hoc totum simul equitem tenuit; quia in semetipso non solùm illam quæ regebatur, sed hanc etiam quæ regebat, adstrinxit. Judæa igitur per adventum superbientis antichristi, laqueo seductionis capta: quia Redemptorem nostrum humilem fuisse inter homines despicit, deridet equitem: quia ejus in omnibus divinitati contradicit, deridet nihilominus & ascensorem. Sed Redemptor noster unus idemque & eques, & equitis est ascensor: & cùm in mundum venit, fortes contra mundum prædicatores exhibuit: & cùm in mundi termino antichristi fallaciam tolerat, virtutem pro se certantibus subministrat: ut cùm antiquus hostis in illa sua citiùs finienda libertate laxatur, fideles nostri tantò majores vires accipiant, quantò contra adversarium solutum pugnant. Unde hîc cùm struthio alas elevare, ascensorem & equitem deridere describitur, illico fortium prædicatorum memoria subrogatur, & dicitur: [*Numquid præbebis equo fortitudinem: aut circumdabis collo ejus hinnitum?*] In Scriptura sacra equi nomine aliquando lubrica vita pravorum, aliquando dignitas temporalis, aliquando hoc ipsum præsens sæculum, aliquando præparatio rectæ intentionis, aliquando sanctus prædicator exprimitur. Equi enim nomine lubrica pravorum vita signatur, sicut scriptum est: *Nolite fieri sicut equus & mulus.* Et sicut per Prophetam alium dicitur: *Equi amatores, & emissarij facti sunt: unusquisque ad uxorem*

Matt. 23 *

16.

Joan. 16. a

17.

18.

Ps. 31. b

Hier. 5. f

proximi sui hinniebat. Equi nomine dignitas temporalis accipitur, Salomone atteſtante, qui ait: *Eccle. 10. b* *Vidi ſervos in equis, & principes ambulantes quaſi ſervos ſuper terram.* Omnis quippe qui peccat, ſervus eſt peccati: & ſervi in equis ſunt, cùm peccatores præſentis vitæ dignitatibus efferuntur. Principes verò quaſi ſervi ambulant, cùm multos dignitate virtutum plenos nullus honor erigit, ſed ſumma hîc adverſitas velut indignos deorſum premit. Hinc *Pſ. 75. b* rurſum dicitur: *Dormitaverunt qui aſcenderunt equos*; id eſt, in morte animæ, mentis oculos à veritatis luce clauſerunt, qui in præſentis vitæ honore confiſi ſunt. Equi nomine hoc ipſum præſens *Gen. 49. e* ſæculum deſignatur, ſicut Jacob voce dicitur: *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens ungulas equi, ut cadat aſcenſor ejus retro.* Quo in teſtimonio quid equus ſignificet, meliùs oſtendimus, ſi & ea quæ circumſtant, paulò ſubtiliùs exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire antichriſtum ferunt; pro eo quòd hoc loco Dan & coluber aſſeritur & mordens. Unde, & non immeritò dum Iſraëliticus populus terras in caſtrorum partitione *Num. 2. c* ſuſciperet, primus Dan ad Aquilonem caſtrametatus eſt: illum ſcilicet ſignans, qui in corde ſuo di- *Eſai. 14. d* xerat: *Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis; aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo.* De quo & per Prophetam di- *Hiere. 8. f* citur: *A Dan auditus eſt fremitus equorum ejus.* Qui non ſolùm coluber, ſed etiam ceraſtes vocatur. * Cerata enim Græcè cornua dicuntur: ſerpenſque hic cornutus eſſe perhibetur, per quem dignè antichriſti adventus aſſeritur: quia contra fidelium vitam cum morſu peſtiferæ prædicationis, armatur etiam cornibus poteſtatis. Quis autem neſciat ſemitam anguſtiorem eſſe, quàm viam? Fit ergo Dan coluber in via; quia in præſentis vitæ latitudine eos ambulare provocat, quibus quaſi parcendo blanditur: ſed in via mordet, quia eos quibus libertatem tribuit, erroris ſui veneno conſumit. Fit ceraſtes in ſemita: quia quos fideles reperit, & ſeſe ad præcepti cæleſtis anguſta itinera conſtringentes, non ſolùm nequitiâ callidæ perſuaſionis impetit, ſed etiam terrore poteſtatis premit: & in perſecutionis languore, poſt beneficia fictæ dulcedinis, exercet cornua poteſtatis. Quo in loco equus hunc mundum inſinuat, qui per elationem ſuam in curſum labentium temporum ſpumat. Et quia antichriſtus extrema mundi apprehendere nititur, ceraſtes iſte equi ungulas mordere perhibetur. Ungulas quippe equi mordere, eſt extrema *Gen. 49.* ſæculi feriendo contingere. *Vt cadat aſcenſor ejus retro.* Aſcenſor equi eſt quiſquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retrò cadere dicitur, & non *Act. 9. a* in faciem; ſicut Saulus cecidiſſe memoratur. In faciem enim cadere, eſt in hac vita ſuas unumquemque culpas agnoſcere, eaſque pœnitendo deflere. Retrò verò, quò non videtur, cadere, eſt ex hac vita repente decedere, & ad quæ ſupplicia ducatur ignorare. Et quia Judæa erroris ſui laqueis capta, pro Chriſto antichriſtum expectat, bene Jacob eodem loco repente in electorum vo- *Gen. 49. c* ce converſus eſt, dicens: *Salutare tuum expectabo Domine*; id eſt, non ſicut infideles antichriſtum, ſed eum qui in redemptionem noſtram venturus eſt, verum credendo fideliter Chriſtum. Equi nomine præparatio rectæ intentionis accipitur, ſicut *Prov. 12. d* ſcriptum eſt: *Equus paratur in diem belli, ſed Dominus ſalutem tribuit:* quia contra tentationem quidem ſe animus præparat, ſed niſi adjuvetur deſuper, ſalubriter non decertat. Equi nomine ſanctus quiſque prædicator accipitur, Propheta *Habac. 3. b* atteſtante, qui ait: *Miſiſti in mare equos tuos, turbantes aquas multas.* Quietæ quippe aquæ jacuerunt; quia humanæ mentes diu ſub vitiorum ſuorum torpore ſopitæ ſunt. Sed equis Dei mare turbatum eſt; quia miſſis ſanctis prædicatoribus, omne cor quod peſtifera ſecuritate torpuit, impulſu ſalutiferi timoris expavit. Hoc itaque loco equi nomine ſanctus prædicator accipitur, cùm beato Job dicitur.

Quòd prædicatores à Deo & vitam habeant & doctrinam.

CAPUT XI.

Numquid præbebis equo fortitudinem: aut circumdabis collo ejus hinnitum?] Sed quid eſt, quòd huic equo Dominus ſe priùs dare fortitudinem, & poſtmodum collo ejus hinnitum circumdare aſſerit? Hinnitu enim, vox prædicationis exprimitur. Verus autem quiſque prædicator antè fortitudinem, & poſtmodum hinnitum accipit: quia cùm in ſe priùs vitia extinxerit, tunc pro erudiendis aliis ad vocem prædicationis venit Equus iſte habet fortitudinem; quia adverſa conſtanter tolerat. Habet hinnitum; quia ad ſuperna blandiens vocat. Huic equo Dominus & fortitudinem & hinnitum ſe dare teſtatur: quia in prædicatore ejus niſi & vita & ſermo convenerint, nequaquam virtus perfectionis apparebit. Non enim multùm prodeſt ſi ſublimis vitæ operatione ſuffultus ſit, ſi tamen loquendo non valet ad hoc alios excitare quod ſentit. Vel quid prodeſt bene loquendo alios accendere, ſi ſemetipſum indicat malè vivendo torpuiſſe? Quia ergo in prædicatore neceſſe eſt, ut ad perfectionem utraque conveniant; equo ſuo Dominus & cum actionis fortitudine hinnitum vocis, & cum hinnitu vocis fortitudinem miniſtrat actionis. Et notandum, cur hinnitus, qui interiùs nimirum per guttur ducitur, equi collo circumdari, id eſt, quaſi per gyrum trahi exteriùs dicatur: quia videlicet prædicationis vox de internis emanat, ſed extra circumdat. Nam quò alios ad bene vivendum ſuſcitat, eò ad bene agendum & opera prædicantis ligat: ne extra ſermonem actio tranſeat, ne voci vita contradicat. Collo ergo equi hinnitus circumducitur; quia ne ad perverſa opera prodeat, ſuis vocibus etiam vita prædicantis obſidetur. Hinc eſt enim quòd potenter dimicantibus in munere torques datur: ut quia ſigna virtutum geſtant, majora ſemper exerceant, & debilitatis crimen incurrere metuant, dum in ſemetipſis jam fortitudinis eſt præmium, quod oſtentant. Unde rectè in laude ſapientiæ auditori cuilibet per Salomonem dicitur: *Coronam gratiarum accipies capiti tuo, & torquem auream collo tuo.* Sequitur. *Prov. 1. a*

Quòd ſancti viri in tentationum ardoribus ferventiores inveniuntur, & impellentes ſe validis conatibus ad cæleſtia rapiuntur.

CAPUT XII.

Numquid ſuſcitabis eum quaſi locuſtas?] Locuſtarum nomine aliquando Judaïcus populus, aliquando converſa Gentilitas, aliquando adulantium lingua, aliquando verò per comparationem reſurrectio Dominica, vel prædicatorum vita ſignatur. Quia enim Judæorum populum locuſtæ exprimant, vita Joannis ſignat, de quo ſcriptum eſt: *Locuſtas & mel ſilveſtre edebat.* Joannes quippe eum, quem prophetiæ auctoritate pronunciat, etiam ſpecie ciborum clamat. In ſemetipſo enim deſignavit Dominum, quem prævenit. Qui nimirum in redemptionem noſtram veniens, quia infructuoſæ Gentilitatis dulcedinem ſumpſit, mel ſilveſtre edit. Quia verò Judæorum plebem in ſuo corpore ex parte convertit, in cibo locuſtas accepit. Ipſos namque locuſtæ ſignificant, *Matt. 3. a*

ſubitos

subitos saltus dantes, sed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cùm præcepta Domini se implere promitterent: sed citiùs ad terram cadebant, cùm per prava opera hæc se audisse denegarent. Videamus in eis quasi quemdam locustarum saltum: *Omnia verba quæ locutus est Dominus, & faciemus & audiemus.* Videamus autem quomodo citiùs ad terram ruunt: *Vtinam mortui essemus in Aegypto, & non in hac vasta solitudine. Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam.* Locustæ ergo erant, quia habebant saltum per vocem, & casum per actionem. Locustarum quoque nomine Gentilitas designatur, Salomone attestante, qui ait: *Florebit amygdalus, impinguabitur locusta, dissipabitur capparis.* Amygdalus quippe florem priùs cunctis arboribus ostendit. Et quid in flore amygdali, nisi sanctæ Ecclesiæ primordia designantur? quæ in prædicatoribus suis primitivos virtutum flores aperuit, & ad inferenda poma bonorum operum, venturos sanctos quasi arbusta sequentia prævenit. In qua mox locusta impinguata est; quia sicca Gentilitatis sterilitas pinguedine est gratiæ cælestis infusa. Capparis dissipatur; quia cùm gratiam fidei vocata Gentilitas attigit, Judæa in sua sterilitate remanens, bene vivendi ordinem amisit. Hinc rursum per eumdem Salomonem dicitur: *Regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas:* quia videlicet derelicta Gentilitas, aliena dudum à divino regimine extitit; sed tamen ordinata postmodum contra adversantes spiritus ad fidei bellum processit. Locustæ vocabulo lingua adulantis exprimitur: quod exhibitæ cælitus Ægyptiæ plagæ testantur, quæ exigentibus meritis corporaliter semel illatæ sunt; sed quæ mala pravas mentes quotidie feriant, spiritaliter signaverunt. Scriptum namque est: *Ventus urens levabat locustas, quæ ascenderunt super universam terram Aegypti: operueruntque universam faciem terræ, vastantes omnia. Devorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit.* His enim Ægyptus plagis affecta est, in quibus exteriori percussione commota, dolensque perpenderet quæ devastationis damna interiùs negligens toleraret: ut dum foris perire minima, sed amplius dilecta cerneret, per eorum speciem quæ intus pertulerat, graviora sentiret. Quid autem per significationem locustæ portendunt, quæ plus quàm cetera minima quæque animantia humanis frugibus nocent: nisi linguas adulantium, quæ terrenorum hominum mentes, si quando bona aliqua proferre conspiciunt, hæc immoderatiùs laudando corrumpunt? Fructus quippe Ægyptiorum est operatio cœnodoxorum; quam locustæ exterminant, dum adulantes linguæ ad appetendas laudes transitorias cor operantis inclinant. Herbam verò locustæ comedunt, quando adulatores quique verba loquentium favoribus extollunt. Poma quoque arborum devorant, quando vanis laudibus quorumdam jam quasi fortium & opera enervant. Locustæ nomine per comparationem Redemptoris nostri resurrectio designatur. Unde & voce ejus per Prophetam dicitur: *Excussus sum sicut locusta.* Teneri enim se à persecutoribus usque ad mortem pertulit: sed sicut locusta excussus est, quia ab eorum manibus saltu subitæ resurrectionis evolavit. Quod referri quoque ad prædicatorum numerum potest. In ipsis quippe sicut locusta excussus est; quia Judæa in sua persecutione sæviente, dum per diversa fugiunt, quasi quosdam recessionis suæ saltus dederunt. Quia verò ille prædicator ad perfectionis culmen erigitur, qui non activa solummodo, sed etiam contemplativa vita solidatur: rectè ipsa prædicatorum perfectio locustis exprimitur: quæ quoties se in aëra attollere conantur, primùm se cruribus impellentes sublevant, & postmodum alis volant. Ita nimirum sunt sancti viri: qui dum superna appetunt, primùm quidem activæ vitæ bonis operibus innituntur, & tunc demum se ad sublimia per contemplationis saltum volando suspendunt. Crura figunt, & alas exerunt: quia recta agendo stabiliuntur, & ad alta videndo sublevantur. Qui in hac vita positi, diu in divina contemplatione manere non possunt: sed quasi locustarum more, à saltu quem dederant, in pedibus suis se excipiunt, dum post contemplationum sublimia, ad necessaria activæ vitæ opera revertuntur: nec tamen in eadem vita activa remanere contenti sunt. Sed dum ad contemplationem desideranter exiliunt, quasi rursus aëra volantes petunt; vitamque suam quasi locustæ ascendentes descendentesque peragunt, dum sine cessatione semper & summa videre appetunt, & ad semetipsos naturæ corruptibilis pondere revolvuntur. Est adhuc aliud quod locustæ simile sanctis prædicatoribus gerunt. Matutinis namque horis, id est, teporis tempore vix à terra se sublevant: cùm verò æstus exarserit, tantò altiùs, quantò alacriùs volant. Sanctus autem quisque prædicator dum quieta fidei tempora conspicit, humilis ac despectus aspicitur, & locustæ more quasi vix à terra sublevatur. Si autem persecutionis ardor incandeat, corde cælestibus inhærens, mox quantæ sit sublimitatis ostendit: & pulsatus alis in altum rapitur, qui quietus in imis torpuisse videbatur. De hoc ergo equo, id est, prædicatore suo, beato Job Dominus dicit: [*Numquid suscitabis eum quasi locustas?*] Sabaudis, ut ego, qui eò illum ad altiora excitando sublevo, quò graviore persecutionis æstu excruciari permitto: ut tunc in illo robustior virtus evigilet, cùm se ei ardentior infidelium crudelitas illidit. Sed cùm multa exteriùs sanctus prædicator patitur, cùm dira persequentium vexatione cruciatur: quis intueri valet quid est quod intus conspicit, qui tot sua exteriùs damna non sentit? Nisi enim essent mira quę salubriter intus pascerent; ea proculdubio quę admoventur exteriùs, usque ad cor tormenta pervenirent. Sed in arce spei se animus sublevat, & idcirco objectę seditionis jacula minimè formidat. Unde & hoc loco Dominus, ut ostendat, equus iste quàm suavia jam de internis odoretur, cùm tot adversa in exterioribus patitur, rectè subjungit: [*Gloria narium ejus terror.*] In Scriptura sacra vocabulo narium aliquando fatuitas, aliquando antiqui hostis instigatio, aliquando verò prescientia solet intelligi. Naribus namque fatuitas designatur, sicut jam superiùs Salomone attestante didicimus, qui ait: *Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua.* Narium nomine exhalantes insidię atque instigatio antiqui hostis accipitur: quod in hoc eodem libro de illo Dominus attestatur, dicens: *De naribus ejus procedit fumus.* Ac si dicat: De perversa instigatione illius in humanis cordibus caligo nequissimę cogitationis surgit, per quam videntium oculi tenebrescunt. Naribus quoque prescientia designatur, sicut per Prophetam dicitur: *Quiescite ab homine, cujus spiritus est in naribus ejus: quia excelsus reputatus est ipse.* Sæpe enim id quod non videmus, odore comprehendimus, ita ut nonnullę res etiam cùm longè jaceant, fragrantia nobis suę qualitatis innotescant: dumque per nares spiritum ducimus, plerumque aliqua & invisa prescimus. Redemptoris ergo nostri spiritus esse in ejus naribus dicitur; ut videlicet scientia illius esse in prescientia designetur: quia quęcumque se scire in natura humanitatis innotuit, hęc nimirum ante sęcula ex divinitate prescivit. Qui unde spiritum in naribus habuerit, mox per Prophetam subjunxit, dicens: *Quia excelsus reputatus est ipse.* Ac si dice-

Exod. 24. a *Num. 14. a*

20. Eccle. 12. b

Prov. 30. d

Exod. 10. d

Psal. 108. c 23.

Prov. 11. c

Iob. 41. b

Esai. 2. d

ibid.

ret: In inferioribus ventura desuper præscivit; quia ad ima de cælestibus venit. Sancti etiam viri, quia ab illo audita crediderunt, ipsi quoque jam ventura præsciunt: dumque ejus fideliter præceptis inserviunt, adventum illius spe certa præstolantur. Unde & hoc loco equi hujus naribus, prædicatoris sancti præscientia ac præstolatio designatur. Dum enim venire extremum judicium, ostendi cælestem patriam, persolvi justis præmia appetit, quasi per nares spiritum de futuris trahit. Sed gloria narium ejus terror est; quia visionem districti judicis, quam justus vehementer expectat, injustus venire formidat. Iste namque labores suos considerans, mercedem retributionis quærit: & causæ suæ meritum sciens, præsentiam judicis expetit, eumque ut veniat in flamma ignis, dans vindictam impiis, & contemplationis suæ speciem in retributionem deferens piis, summo ardore concupiscit. Ille verò qui injustitiæ suæ meminit, venire in judicium perhorrescit, actusque suos examinari metuit: quia damnari se, si examinentur, novit. Gloria ergo narium ejus terror est; quia justus inde gloriatur, unde peccator pœnæ addicitur. Videamus equum quomodo de his quæ adhuc non videt, jam per nares spiritum trahit: videamus quantâ gloriâ attollitur, cùm jam ventura præstolatur. Ecce labores suos intuens prædicator egregius, dicit: *Ego jam delibor,* 2. Tim. 4. b *& tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. De reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Ubi & Ibid. aptè subjungit: *Non solum autem mihi, sed & his qui diligunt adventum ejus.* Ac si dicat: Sed & omnibus, qui sibi de bona operatione sunt conscij. Adventum enim judicis non diligunt, nisi qui in causa sua se habere justitiæ meritum sciunt. Quia igitur unde gloriatur justus, inde terretur injustus, dicatur rectè: [*Gloria narium ejus terror.*] Sed sanctus iste prædicator, dum venturam gloriam præstolatur, dum venire ante faciem judicis nititur, dumque à laboris sui adhuc mercede differtur, in hac vita interim positus quid agat audiamus. Sequitur.

Quòd sancti viri quasi fodientes puteos, terrenas cogitationes de cordibus auditorum ejiciunt: nec allophylis volentibus implere quæ effodiunt, ab ipsa effossione quiescunt.

CAPUT XIII.

Terram ungula fodit.] Solet in equi ungula, laboris fortitudo cognosci. Quid ergo per ungulam, nisi in prædicatore sancto virtutum perfectio designatur? Qua videlicet ungulâ terram fodit, cùm de eorde audientium exemplo suorum operum terrenas cogitationes ejicit. Ungulâ terram fodit; quia auditorum corda à sæcularibus curis evacuat, cùm doctor bonus contemni sæculum opere ostentat. Videamus Paulum terram cordis audientium qua ostensæ virtutis ungulâ fodiat. Ipse namque Philip. 4. discipulis dicit: *Hæc cogitate, quæ & didicistis &* Ibid. *accepistis & audistis & vidistis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.* Et rursum: *Imitatores mei estote, fratres, sicut & ego Christi.* Qui igitur exemplo sui operis alios corrigit; nimirum 22. ungula terram fodit. Habemus aliud, quod adhuc subtiliùs de hujus ungulæ effossione tractemus. Sancti enim viri quamvis intento mentis oculo in supernis evigilent, quamvis cuncta quæ in ima præterfluunt, pede rigidi contemptus calcent; ex corruptione tamen terrenæ carnis, cui adhuc alligati sunt, plerumque cogitationum pulverem in corde patiuntur. Cumque foris aliis ad appetenda cælestia persuadent, semetipsos semper intrinsecus subtili inquisitione discutiunt, ne qua immorante in se diu infima cogitatione polluantur. Equus ergo iste ungulâ terram fodit, cùm prædicator quisque inquisitione forti terrenas in se cogitationes discutit. Equus ungulâ terram fodit, quando is, cui jam Dominus præsidet, quæ sibi moles congeritur ex vetusta cogitatione, considerat, seque ab illa flendo evacuare non cessat. Unde bene & Isaac apud alienam gentem puteos fodisse describitur. Quo videlicet exem- Gen. 26. d plo discimus, ut in hac peregrinationis ærumna positi, cogitationum nostrarum profunda penetremus: & quousque nobis veræ intelligentiæ aqua respondeat, nequaquam nostræ inquisitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpescat. Quos tamen Ibid. puteos allophyli insidiantes replent, quia nimirum immundi spiritus cùm nos studiosè cor fodere conspiciunt, congestas nobis tentationum cogitationes ingerunt. Unde semper mens evacuanda est, incessanterque fodienda: ne si indiscussa relinquitur, usque ad tumorem perversorum operum, cogitationum super nos terra cumuletur. Hinc ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis fode parietem;* id est, cordis Ezech. duritiam crebris perscrutationum ictibus rumpe. 8. e Hinc ad Esaïam Dominus dicit: *Ingredere in petram, abscondere fossa humo, à facie timoris Domini, &* Esai. 2. e *à gloria majestatis ejus.* Petram quippe ingredimur, cùm cordis nostri duritiam penetramus: atque à facie timoris Domini fossa humo abscondimur, si terrenas cogitationes egerentes, ab ira districti judicis in humilitate nostræ mentis celamur. Quò enim plus terra fodiendo projicitur, eò pavimentum semper inferius demonstratur. Unde & nos si à nobis studiosiùs terrenas cogitationes ejicimus, quò apud nosmetipsos abscondamur, humiliùs invenimus. Ecce enim quia divini judicij dies imminet, quasi ipsa jam timoris ejus facies apparet: tantoque magis necesse est, ut unusquisque illum terribiliùs timeat, quantò jam gloria majestatis ejus appropinquat. Quid ergo agendum est, quove fugiendum? Quò enim quis latere potest eum, qui ubique est? Sed ecce petram ingredi, fossa humo occultari præcipimur; ut videlicet cordis nostri duritiam dirumpentes, eò iram invisibilem declinemus, quò ab amore rerum visibilium apud nosmetipsos in corde subtrahimur: ut cùm pravæ cogitationis terra ejicitur, mens apud semetipsam tantò tutiùs, quantò & humiliùs abscondatur. Hinc Israëlitico populo Deut. per Moysen à Domino jubetur, ut cùm egreditur ad 23. e requisita naturæ, mittat paxillum in balteo, & fossa humo abscondat quæ egesta fuerint. Naturæ enim corruptibilis pondere gravati, à mentis nostræ utero quædam cogitationum superflua quasi ventris gravamina erumpunt. Sed portare paxillum sub balteo debemus, ut videlicet ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti, acutum circa nos stimulum compunctionis habeamus: qui incessanter terram mentis nostræ pœnitentiæ dolore confodiat, & hoc quod à nobis fœtidum erumpit, abscondat. Ventris quippe egestio fossa humo per paxillum tegitur, cùm mentis nostræ superfluitas subtili redargutione discussa, ante Dei oculos per compunctionis suę stimulum celatur. Quia igitur sancti viri quæcumque inutilia cogitant, reprehendere, ac dijudicare non cessant, de equo suo Dominus dicat: [*Terram ungulâ fodit.*] id est, quidquid in mente sua terrenum versari conspicit, hoc nimirum superductæ pœnitentiæ duris percussionibus rumpit. Cùm verò se interiùs districta subtilitate dijudicant, jam nihil est quod exteriùs pertimescant. Tantò enim minùs ad mala præsentia trepidant, quantò semetipsos pleniùs bonis venturis parant. Unde & subditur.

Quòd sancti viri cùm locus & causa exigit, pro defensione pietatis debent semetipsos persecutoribus objicere, & etiam cùm non quæruntur, obviare.

CAPUT XIV.

23. EXultat audacter, *in occursum pergit armatis.*] Exultat audacter; quia sic adversis non frangitur, sicut nec prosperis elevatur. Adversa namque non dejiciunt, quem prospera nulla corrumpunt. Equus itaque iste & fortis & sub fræno est. Ne ergo prematur adversis, habet vim fortitudinis: ne elevetur prosperis, habet pondus desuper insidentis. Decurrunt quippe tempora, sed idcirco justum trahere non valent, quia levare non possunt. Illos nimirum trahunt, quos levant: irata dejiciunt, quos blanda sustollunt. Vir autem bene Deo subditus scit inter transeuntia stare, scit inter lapsus decurrentium temporum mentis gressum figere, scit nec ad subjecta se erigere, nec ad objecta trepidare. Plerumque autem quia exerceri se utiliùs contritionis suæ laboribus novit, in adversis hilarescit: quæ dum constanter pro veritate patitur, augeri sibi virtutis meritum lætatur. Hinc est quòd tunc Apostolos exultasse legimus, cùm pro Christo illos contigit flagella tolerasse, sicut *Act. 5. g* scriptum est: *Ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Hinc Paulus cùm duris in Macedonia fuisset persecutionibus pressus, in eo quòd se afflictum insinuat, etiam jucundatum demonstrat, *2. Cor. 7. b* dicens: *Nam cùm venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra.* Ac si apertè diceret, quia spiritus requiem habuit, dum per profectum animæ, persecutionum supplicia caro toleravit. Contra hunc itaque equum ab adversariis sanctæ Ecclesiæ parantur gladij de dolore pœnarum: parantur arma de patrociniis sæcularium potestatum. Solent namque hæretici potentum mundi defensionibus, quasi quibusdam armis, se tegere: solent omnes infideles prædicationem fidei excitatis etiam sæculi potestatibus impugnare. Sed equus Dei exultat audacter, & exteriora tormenta non metuit; quia internam delectationem quærit, potestatum mundi iracundiam non formidat; quia ipsius quoque vitæ præsentis desiderium per mentis excessum calcat. Hinc per Salomonem dicitur: *Non* *Prov. 12. c* *contristabit justum quidquid ei acciderit.* Hinc in *Prov. 28. a* eo rursum scriptum est: *Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.* In occursu bestiarum idcirco leo non trepidat, quia prævalere se omnibus non ignorat. Unde justi viri securitas rectè leoni comparatur: quia contra se cùm quoslibet insurgere conspicit, ad mentis suæ confidentiam redit: & scit quia cunctos adversantes superat, quia illum solum diligit, quem invitus nullo modo amittat. Quisquis enim exteriora, quæ & nolenti subtrahuntur, appetit, sua se sponte extraneo timori substernit. Infracta autem virtus est concupiscentia vitæ æternæ, terrenæ contemptus: quia & in alto mens ponitur, cùm à rebus infimis spei suæ judicio sublevatur: atque à cunctis adversantibus tantò minus attingitur, quantò in supernis sita tutiùs munitur. Equus itaque iste non solùm contra se venientes minimè metuit, sed eis etiam in occursum pergit. Unde bene hîc additur: [*In occursum pergit armatis.*] Plerumque enim quieti atque inconcussi relinquimur, si obviare pravis * *al. pro justitia* per justitiam non curamus. Sed si ad æternæ vitæ desiderium animus exarsit, si jam verum lumen intrinsecus respicit, si in se flammam sancti fervoris accendit: inquantum locus admittit, inquantum causa exigit, debemus pro defensione justitiæ nosmetipsos objicere; & perversis ad injusta erumpentibus, etiam cùm ab eis non quærimur obviare. Nam cùm justitiam, quam nos amamus, in aliis feriunt, nos nihilominus sua persecutione confodiunt, etiam si venerari videantur. Quia ergo vir sanctus pravis ac malè agentibus sese etiam cùm non quæritur opponit, rectè de equo Dei dicitur: [*In occursum pergit armatis.*] Intueri libet illum sessoris sui calcaribus excitatum contra armatos hostes, quantus Paulum fervor accenderat, quando eum Ephesi ad irrumpendas theatri turbas zeli flamma rapiebat. Scriptum quippe est: *Repleti sunt ira, & exclamaverunt* *Act. 19. f* *dicentes: Magna Diana Ephesiorum: & impleta est civitas confusione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Caio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.* Atque mox subditur: *Paulo autem volente intrare in populum, non per-* *ibid.* *miserunt discipuli. Quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum, rogantes ne se daret in theatrum.* In quibus profectò verbis agnoscimus quo impetu contra cuneos adversantes irrueret, nisi eum per amicos & discipulos charitatis fræna tenuissent. Sed si obviare hostibus, si ultrò pugnam petere, si nosmetipsos semper relinquere in cursu nostri fervoris debemus, quid est quòd idem prædicator egregius de semetipso fatetur, dicens: *Damasci præpositus gentis Are-* *2. Cor. 11. f* *tæ regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet, & per fenestram in sporta demissus sum per murum, & sic effugi manus ejus?* Quid est quòd equus iste modò sponte armatorum cuneos impetit, & modò se ab armatis hostibus quasi trepidus abscondit: nisi hoc, quòd necesse est ut in ejus artificiosa virtute discamus adversariorum pugnam & constanter aliquando appetere, & prudenter aliquando declinare? Necesse quippe est, ut 24. per omne quod agimus, in mentis trutina positum hinc pondus, illinc fructum nostri laboris æstimemus: & cùm pondus fructum superat, laborem quisque innoxiè declinet; dummodo se in aliis exerceat, in quibus lucro fructuum pondus laboris vincat. Cùm verò subsequenti quantitate fructuum, mensura laboris aut æquatur aut vincitur, labor non sine gravi culpa declinatur. Unde prædicator sanctus, cùm Damasci valde obstinatas mentes persequentium cerneret, eorum noluit adversitati confligere: quia & semetipsum, quem profuturum multis noverat, vidit posse deficere, & aut nullis se ibi, aut paucis prodesse. Secessum ergo à certamine petiit, & pugnaturum feliciùs ad alia se bella servavit. Non enim loco virtus, sed locus virtuti defuit: & idcirco fortissimus miles ab obsidionis angustia, certaminis campum quæsivit. Ubi autem subjuganda Regi proprio multa adversariorum colla conspexit, subire bellum vel cum morte non timuit: sicut ipse cùm Hierosolymam pergeret, eumque discipuli, passione illius per prophetiam præscita, prohiberent, sibimetipsi attestatur, dicens: *Ego non solum alligari, sed & mori in Hieruſa-* *Act. 21. e* *lem paratus sum pro nomine Domini Iesu. Neque enim facio animam meam pretiosiorem quàm me.* Qui igitur hîc hostiles cuneos etiam præscita passione sua imperterritus petiit, illic de dispensatione fuisse edocuit, non de timore quòd fugit. Qua in re pensandum est, quia ille labores quosdam per dispensationis judicium laudabiliter declinat, qui pro Deo majores alios fortiter tolerat. Nam sæpe ab hominibus timor debilis, cauta dispensatio vocatur: & quasi prudenter impetum declinasse se asserunt, cùm fugientes turpiter in terga feriuntur. Unde necesse est ut in causa Dei, cùm res dispensationis agitur, metus cordis subtilissima libratione pensetur: ne per infirmitatem timor subrepat, & sese per dispensationis imaginem, rationem confingat; ne culpa se prudentiam nominet: jamque nec ad pœnitentiam animus redeat, quam-

do hoc quod iniquè perpetrat, virtutem vocat. Restat igitur ut in dubiis quisque deprehensus, cùm quælibet sibi adversitas imminet, priùs intra semetipsum contra formidinem & præcipitationem pugnet: quatenus nec formidolosè se subtrahat, nec præcipitanter opponat. Valde enim præceps est, qui semper se adversis objicit; & valde pavidus, qui semper abscondit. Sed hæc melius in bellis spiritalibus discimus, si formam exercitij à corporalibus bellis trahamus. Non enim ille dux sapiens est, qui semper contra hostiles cuneos exercitum præceps admovet: neque ille dux fortis, qui semper hunc ab hostis facie cavendo subducit. Scire namque dux debet modò ab hostili impetu exercitum cautè subtrahere, modò hostem circumfusis cornibus coarctare. Quod nimirum sollicitè perfecti prædicatores exhibent, cùm modò pervsecutionis rabiem declinantes, noverunt sapienter, sed non enerviter cedere: modò autem persecutionis impetum contemnentes, noverunt ei fortiter, sed non præcipitanter obviare. Quia autem sanctus vir cùm congruum cernit, ictibus pectus objicit, & venientia jacula vel moriens retundit, rectè dicitur: [*In occursum pergit armatis.*] De quo adhuc bene subditur: [*Contemnit pavorem, nec cedit gladio.*] Videamus quomodo pavorem despiciat, qui ipsos adversariorum gladios enumerans, calcat. Ait enim: *Quis nos separabit à charitate Dei; tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio?* In pavore autem ventura pœna metuitur: in gladio verò jam dolor de præsenti percussione sentitur. Quia ergo vir sanctus ventura adversa non metuit, pavorem despicit: quia verò nec superveniente percussione vincitur, nequaquam gladiis cedit. Contra hunc itaque equum tot sunt gladij hostium, quot genera persecutionum; quæ cuncta obvians superat, quia amore vitæ sese ad interitum parat. Sed quia tam robustissimum pectus quomodo se jaculis opponat audivimus: nunc quid ab adversariis agatur audiamus. Sequitur: [*Super ipsum sonabit pharetra.*] In Scriptura sacra pharetræ nomine aliquando justum Dei occultumque consilium: aliquando verò clandestina pravorum machinatio designatur. Per pharetram justum Dei occultumque consilium exprimitur, sicut idem beatus Job superiore parte testatur, dicens: *Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me.* Id est, occultum suum consilium detexit, & publica me percussione vulneravit. Sicut enim in pharetra sagittæ, sic in occulto Dei consilio latent sententiæ: & quasi ex pharetra sagitta educitur, quando ex occulto consilio apertam Deus sententiam jaculatur. Pharetræ quoque nomine pravorum machinatio designatur, sicut per Prophetam dicitur: *Paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.* Iniqui enim cùm dolos, quos bonis excogitant, secretis machinationibus occultant, quasi in pharetra sagittas parant, & in hac præsentis vitæ caligine, velut in obscuro, rectos corde feriunt; quia malitiosa eorum jacula & sentiri per vulnus possunt, & tamen venientia deprehendi non possunt. Igitur quia equusDei nulla adversitate terretur, eique quò magis obviatur, eò vi intentionis suæ super armatos hostes ferventior ducitur: persecutores ejus, qui se etiam ferientes vinci sentiunt, turbati ad consilium revertuntur, dolos præparant, & velut ex longinquo mittendo vulnera occultant. Unde nunc rectè dicitur.

Rom 8. f *Job. 30. b* *Psal. 10. a 25.*

Quòd sancti viri nec insidiis, nec minis, nec disputationibus, nec pœnis terrentur.

CAPUT XV.

[*Super ipsum sonabit pharetra:*] ut eum ex absconsa machinatione longè feriant, cui apertis congressionibus inaniter appropinquant. Hæc tunc super equum Dei pharetra sonuerat, cùm quadraginta viri, qui in ejus mortem conjuraverant, educi de carcere Paulum quærebant: ut consiliorum suorum ictibus quasi clam sagittarum dolo interficerent, quem congressione persecutionis publicæ superare nequaquam possent. Pharetra ergo sonuit; quia occultæ machinationis ad Paulum causa pervenit. Quamvis si vigilanter quærimus, adhuc in pharetræ sonitu aliquid subtilius invenimus. Sæpe enim adversarij consilia contra bonos ineunt, pravis inventionibus innituntur, ad excogitandos dolos se conferunt: sed tamen qui eosdem dolos prodere bonis debeant, ipsi instituunt, latenter ipsi transmittunt: ut crudelis suppliciorum præparatio dum quasi furtim innotescitur, amplius timeatur: & audientis animum plus suspecta vulnera, quàm percepta perturbent. In pharetra enim sagittæ dum latent & sonant, mortem etiam non visæ denunciant. Pharetra ergo contra equum sonitum reddit, cùm contra prædicatorem sanctum occulta pravorum machinatio consilium suum, quod fraudulenter operit, fraudulentiùs innotescit: ut præmissis minis quasi ex sonitu pharetræ terreat, cùm prædicator Dei apertas contumelias velut cominus ferientia jacula non formidat. Cùm verò eisdem minis minimè terretur, mox persecutorum crudelitas ad supplicia manifesta perducitur. Unde bene postquam dictum est: [*Super ipsum sonabit pharetra;*] illico additur: [*Vibrabit hasta.*] Contra prædicatorem Dei post pharetræ sonitum hasta vibratur, quando post terrores exhibitos è vicino jam feriens aperta pœna producitur. Prædicatores autem sancti, cùm pro defensione fidei supplicia subeunt, ad eamdem fidem, quos valent, rapere & inter verba non desistunt: & cùm patienter vulnera suscipiunt, prudenter contra corda infidelium sagittas prædicationis reddunt. Unde nonnumquam agitur, ut ipsi qui in persecutione sæviunt, non tam doleant quòd cor prædicatoris non emolliunt, quàm quòd per ejus verba etiam alios amittant. Quia igitur eum feriendo non superant, ne fortasse & alij qui illum audiunt, se derelinquant; mox contra loquentis verba scutum responsionis parant. Unde cùm diceret: [*Vibrabit hasta;* rectè subjungit: [*Et clypeus.*] Persecutor enim sæviens postquam prædicatoris corpus supplicio percutit, auditorum cor quasi clypeo verbis suæ disputationis munit. Vir igitur sanctus ut feriri debeat, hasta vibratur: sed ne audiri possit, clypeus opponitur. Habent namque defensores Dei in prælio sagittas suas, quas eò citiùs in auditorum corda injiciunt, quò illas de spiritali arcu, id est, de intima cordis tensione distringunt. His quippe se in bello fidei Paulus armaverat, cùm dicebat: *Laboro usque ad vincula quasi malè operans; sed verbum Dei non est alligatum.* Ac si diceret: Hastâ quidem suppliciorum ferior, sed tamen verborum sagittas emittere non desisto. Vulnera crudelitatis accipio, sed cor infidelium vera loquendo transfigo. Dicatur ergo:] *Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.*] Contra equum quippe Dei, quia pravorum consilia perstrepunt, pharetra sonat: quia aperta pœna exquiritur, hasta vibratur: quia verò ei etiam disputatione resistitur, clypeus antefertur. Sed numquid à fervore suo per ista compescitur? Vir enim sanctus quò majore persecutione premitur, eò ad prædicandam veritatem acriùs instigatur: & cùm patienter persecutores tolerat, ardenter ad se auditores trahere festinat. Unde & bene adhuc de equo Dei subditur: [*Fervens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.*] Primo namque peccanti homini dictum est: *Terra es, & in terram ibis.*

2. Tim. 2. b

Act. 23. c

Gen. 3. d

Tubæ autem clangunt, cum hujus sæculi potestates loqui sanctos terribiliter prohibent. Quia igitur prædicator zelo sancti Spiritus inflammatus, vel inter supplicia positus, quoslibet peccatores ad se trahere non desistit, fervens proculdubio terram sorbet: quia verò persecutorum minas minimè formidat, clangorem tubæ sonare non reputat. Tuba enim, quæ discrimen belli denunciat, quid est aliud quàm vox sæcularium potestatum, quæ contempta resistentibus mortis certamen parat? Hæc à principibus sacerdotum tuba sonuerat, cùm flagellatos Apostolos de Deo loqui prohibebant, sicut scriptum est: *Cæsis denunciaverunt, ne loquerentur in nomine Iesu.* Act. 5. g Sed videamus quomodo equum Dei clangor tubæ non terreat. Ait Petrus: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Ibid. Act. 4. d Qui aliis quoque persequentibus dicit: *Non enim possumus quæ vidimus & audivimus, non loqui.* Equus ergo clangorem tubæ non metuit; quia prædicator egregius despectis potestatibus sæculi, nullos minarum sonitus pertimescit. Videamus alium equum Dei quomodo terram sorbeat, quomodo nullus eum tubæ terror attingat. Act. 14. c Scriptum est: *Supervenerunt quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, & persuasis turbis lapidantes Paulum traxerunt extra civitatem, æstimantes eum mortuum esse. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem: & postero die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos, reversi sunt Lystrum & Iconium & Antiochiam, confirmantes animas discipulorum.* Perpendamus ergo quæ hunc possent equum minæ compescere, quando eum ab intentione sua non valet mors ipsa prohibere. Ecce lapidibus obruitur, nec tamen à veritatis sermone removetur. Occidi potest, superari non potest: velut extinctus extra urbem projicitur, sed intra urbem die alio illæsus prædicator invenitur. O quàm fortis huic viro inest infirmitas! ô quàm victrix pœna! ô quàm dominatrix patientia! Ad arguendum repulsione provocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur, ad propellendam laboris lassitudinem pœna refovetur. Quæ ergo hunc adversitas superet, quem pœna fovet? Sed equus iste Dei & pharetræ sagittas despicit, quia malitiæ consilia contemnit: vibratam hastam superat, quia & contra apertæ persecutionis vulnera pectus firmat: oppositum clypeum rumpit, quia disputationem resistentium ratiocinando subigit: terram sorbet, quia peccatores in suo corpore exhortando convertit: clangorem buccinæ sonare non reputat, quia vocem quamlibet terribilis prohibitionis calcat. Minus est autem quod dicitur, quia fortis perseverat in laboribus: adhuc, quod majus est, exultat in adversis. Unde sequitur.

Quòd sancti etiam inter tormenta absque ulla formidine sint: & potestatibus hujus sæculi prædicare prohibentibus, non desistunt: nec tam terrentur periculo, quàm gloriantur victoriæ triumpho: & quasi odorantes bellum, præparant se in persecutionis occursum.

CAPUT XVI.

VBi audierit buccinam, dicit, Vah.] Quibus profectò verbis & illud ostenditur, quòd hoc loco à Domino de equo irrationabili nil dicatur. Neque enim vah dicere brutum animal potest: sed dum asseritur dicere, quod omnino dicere non valet, innuitur quem designet. Vah quippe sermo exultationis est. Equus ergo auditâ buccinâ, vah dicit; quia fortis quisque prædicator cùm certamen passionis sibi propinquare considerat, de exercitio virtutis exultat: nec terretur pugnæ periculo, quia victoriæ lætatur triumpho. Equo itaque est vah dicere, prædicatorem sanctum de ventura passione gaudere. Sed si prædicator fortis gloriam passionis appetit, si discrimen mortis subire pro Domino lætus quærit: quid est quòd ipsi fortissimo prædicatori, qui ex robusto corde virtutem traxit nominis, Petro Veritas dixit: *Cùm senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non vis.* Ioan. 21. c Quo modo de passione gaudet, qui cinctus ab alio, ire quò ducitur non volet? Sed si pensamus qualiter animus appropinquante passione & mortis metu quatitur, & tamen de venturo regni præmio lætatur, intelligimus quomodo glorioſi certaminis subire periculum volens nolit: quia & in morte considerat quod tolerans paveat, & in fructu mortis aspicit quod appetens quærat. Videamus Paulum quomodo amet quod refugit: quomodo refugiat quod amat. Ait enim: *Desiderium habens dissolvi, & cum christo esse.* Phil. 1. d Et, *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Ibid. & tamen dicit: *Qui sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus gravati; eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est à vita.* 2. Cor. 5. e Ecce & mori desiderat, & tamen carne expoliari formidat. Cur hoc? Quia etsi victoria in perpetuum lætificat, ipsa nihilominus ad præsens pœna perturbat: & quamvis vincat amor subsequentis muneris, tangit tamen non sine mœrore animum pulsus doloris. Sicut enim vir fortis, cùm vicino jam belli certamine armis accingitur, & palpitat & festinat, tremit & sævit; quasi pavere per pallorem cernitur, sed per iram vehementer urgetur: ita vir sanctus, cùm passioni se propinquare conspicit, & naturæ suæ infirmitate concutitur, & spei suæ soliditate roboratur; & de vicina morte trepidat, & tamen quòd moriendo verius vivat, exultat. Ad regnum quippe non potest nisi interposita morte transire: & idcirco confidendo quasi ambigit, & quasi ambigendo confidit; & gaudens metuit, & metuens gaudet: quia scit quòd ad bravium quietis non perveniat, nisi hoc quod interiacet, cum labore transcendat. Sic nos, cùm morbos à corpore repellere cupimus, tristes quidem amarum purgationis poculum sumimus: certi autem de subsequenti salute gaudemus. Quia enim pervenire corpus aliter ad salutem non valet, in potu libet etiam quod tædet. Cumque amaritudini inesse vitam animus conspicit, mœrore turbatus hilarescit. Dicatur ergo: [*Vbi audierit buccinam, dicit, Vah:*] quia prædicator fortis cognito certaminis nuntio, etsi ut homo ad vim percussionis trepidat, per spei tamen certitudinem ad præmium remunerationis exultat. Sed nequaquam ad hoc passionis bellum inconcussus existeret, nisi eamdem passionem intenta cogitatione meditando præveniret. Malum namque quod consilio prævenitur, decertanti contra se animo ex ratione subjicitur: quia tantò quisque minus adversitate vincitur, quantò contra illam præsciendo paratus invenitur. Sæpe enim grave timoris pondus usu levigatur: sæpe mors ipsa sicut inopinata perturbat, ita deliberatione præventa lætificat. Unde & rectè de hoc equo subjungitur: [*Procul odoratur bellum.*] Ac si apertiùs dicatur: Idcirco quodlibet certamen exsuperat, quia mentem certamini ante certamen parat. Bellum quippe procul odorari, est adversa quæque longè adhuc posita cogitando prænoscere, ne fortasse valeant improvisa superare. Hoc bellum procul odorari discipulos Paulus admonebat, cùm diceret: *Vosmetipsos tentate si estis in fide, ipsi vos probate.* 1. Cor. 13. b Ac si apertè præciperet, dicens: Persecutionum certamina ad mentem reducite, & cordis vestri intima atque occulta pensantes, quales inter supplicia existere valeatis, invenite. Hoc bellum sancti viri procul odorantur, quando & in pace universalis Ecclesiæ positi, vel hæreticorum bella, vel imminentia ab infidelibus persecutionum tormenta conspiciunt. Qui dum rectè vivunt, sæpe pro bonis mala recipiunt, detractionum contume-

lias æquanimiter ferunt; ut si persecutionis occasio suppetat, tantò illos fortiores aperti hostes inveniant, quantò eos & intra Ecclesiam falsorum fratrum jacula non expugnant. Nam qui à statu patientiæ ante linguarum vulnera corruit, ipse sibi testis est, quia contra manifestæ percussionis gladios non subsistit. Quia ergo vir Dei exercitatus præsentibus contra ventura, & exercitatus minimis contra majora nititur: rectè de equo Dei dictum est, quòd bellum procul odoratur. Sequitur: [*Exhortationem ducum, & ululatum exercitus.*] Duces adversæ partis, sunt erroris auctores, de quibus per Psalmistam dicitur: *Effusa est contentio super principes eorum, & seduxerunt eos vana eorum, & errare fecit eos in invio, & non in via.* De quibus per semetipsam Veritas dicit: *Cæcus si cæco ducatum præbet, ambo in foveam cadunt.* Hos autem duces exercitus sequitur, pravorum scilicet turba, quæ iniquis eorum præceptionibus famulatur. Notandum quoque, quòd duces exhortari, exercitum verò dicit ululare: quia videlicet hi, qui infidelibus vel hæreticis præsunt, prava quæ teneri præcipiunt, quasi ex ratione persuadent. Turba verò eis subdita, quia sine judicio eorum voces sequitur, dum per confusionis insaniam perstrepit, bestiali mente ululare perhibetur. Lupis quippe propriè ululatus convenit. Et quia catervæ reproborum contra vitam moresque fidelium sola rapacitate inhiant, quasi per ululatum clamant. Equus ergo Dei exhortationem ducum, & ululatum exercitus procul odoratur, dum sanctus quisque prædicator longè antè considerat, quid vel auctores errorum contra electos valeant præcipere; vel turba eis subdita quàm possit immaniter insanire. Hanc exhortationem ducum odorabatur Paulus, cùm diceret: *Per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.* Hunc ululatum exercitus odorabatur, dicens: *Intrabunt post discessionem meam lupi graves in vos.* Exhortationem ducum odoratus est Petrus, cùm de quibusdam discipulos admoneret, dicens: *In avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur.* Ululatum quoque exercitus odorabatur, cùm præmitteret, dicens: *Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphematur.*

Ps. 106. d

Matt. 15. b

27.

Rom. 16. e

Act. 20. f

2. Pet. 2. a

Ibid.

Quòd ea quæ de equo Dei dicta sunt, moraliter ad unumquemque militem Christi referri possunt.

CAPUT XVII.

IGITUR quia sanctus quisque prædicator atque in persecutionis bello dux fidei, qualem se possit exhibere narravimus; nunc sub hujus equi specie unumquemque Christi militem describamus: ut & qui ad prædicationis culmen necdum se perveniſſe considerat, hac tamen voce Dominica, si jam bene vivere cœperit, expressum se esse cognoscat: quatenus hinc colligat quantum Deo notus sit, si ad majora pervenerit, quem signanter Deus eloqui nec in minimis prætermittit. Singula itaque quæ de equo dicta sunt, repetentes, intimemus quomodo miles Dei à primæva conversatione proficiat: quomodo à minimis ad majora succrescat, vel quibus gradibus ab infimis adjsuperna perveniat. Dicatur ergo: [*Numquid præbebis equo fortitudinem: aut circumdabis collo ejus hinnitum?*] Unicuique animæ, cui Dominus misericorditer præsidet, ante omnia fidei fortitudinem præbet, de qua Petrus ait: *Adversarius vester diabolus, sicut leo rugiens, circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* Huic autem fortitudini hinnitus jungitur, dum fit quod scriptum est: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Sequitur: [*Numquid suscitabis eum quasi locustas?*] Unusquisque qui Deum sequitur; in ipso suo exordio ut locusta suscitatur; quia etsi in quibusdam actionibus locustarum more flexis poplitibus terræ inhæret, in quibusdam tamen expansis alis sese in aëra suspendit. Conversionum quippe initia, bonis moribus malisque permixta sunt; dum & nova jam per intentionem agitur, & vetus adhuc vita ex usu retinetur. Tantò autem minùs permixtis interim malis lædimur, quantò contra illa quotidie sine cessatione pugnamus. Nec suos nos jam culpa vindicat, cujus pravo usui nostra sollicita mens resultat. Minùs itaque nobis inchoantibus terrena opera officiunt; quia in nobis diutius demorari prohibentur. Proinde quoniam in ipso nostræ conversionis initio infirma quædam piè de nobis Dominus tolerat, ut nos quandoque ad cælestia ex perfectione perducat, quasi locustas nos in exordio suscitat: quia etsi in volatu virtutis sublevat, non tamen de terreni operis casu desperat. Sequitur: [*Gloria narium ejus terror.*] Pro eo quòd non visa res odore deprehenditur, non immeritò narium nomine, spei nostræ cogitationes exprimuntur: quibus venturum judicium, quod etsi oculis adhuc non cernimus, jam tamen sperando prævidemus. Omnis autem qui bene vivere incipit, audiens quòd per extremum judicium justi ad regnum vocentur, hilarescit: sed quia quædam mala adhuc ex reliquiis sibi inesse considerat, hoc ipsum judicium, de quo exultare inchoat, appropinquare formidat. Vitam quippe suam bonis malisque permixtam conspicit, & cogitationes suas aliquo modo spe & timore confundit. Nam cùm audit quæ sint regni gaudia, mox mentem lætitia sublevat: & rursum cùm respicit quæ sint gehennæ tormenta, mox mentem formido perturbat. Bene ergo gloria narium ejus terror dicitur; quia inter spem & metum positus, dum futurum judicium mente conspicit, hoc ipsum timet unde gloriatur. Ipsa ei sua gloria terror est: quia inchoatis jam bonis, spe de judicio lætus est; & necdum finitis omnibus malis, perfectè securus non est. Sed inter hæc sollicitè ad mentem revertitur, & procellas tantæ formidinis renuens, seque in solius pacis tranquillitate disponens, totis viribus à districto judice inveniri liber conatur. Servile quippe æstimat Dominicam præsentiam formidare: ac ne conspectum patris metuat, illa agit per quæ se filium recognoscat. Discit ergo judicem tota expectatione diligere: atque, ut ita dixerim, timendo renuit timere. Oriri autem cordi formidinem pro carnali actione considerat: & idcirco ante omnia carnem forti edomatione castigat. Unde postquam dictum est: [*Gloria narium ejus terror;*] rectè subjungitur: [*Terram ungula fodit.*] Ungulâ namque terram fodere, est districtâ abstinentiâ carnem edomare. Quò autem plus caro premitur, eò de cælesti spe animus securiùs lætatur. Unde effossâ terrâ aptè subnectitur: [*Exultat audacter.*] Quia enim valenter reprimit quod impugnat, audacter exultat de his, quæ in æterna pace desiderat: tantoque mens meliùs ad superna appetenda componitur, quantò ab illicitis arctiùs corpus edomatur. Unde rectè per Salomonem dicitur: *Diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam.* Ille quippe bene mentis domum ædificat, qui priùs agrum corporis à spinis vitiorum purgat: ne si desideriorum sentes in carnis agro proficiant, intus tota virtutum fabrica fame boni operis crescente destruatur. In ipso autem quisque belli certamine positus, tantò subtiliùs fraudem hostium conspicit, quantò & districtiùs corpus proprium quasi quemdam hostium adjutorem premit. Unde & post contritionem corporis, post lætitiam cordis rectè subjungitur: [*In occursum pergit armatis.*] Hostes armati, sunt immundi spiritus, innumeris contra nos fraudibus accincti. Qui cùm suadere nobis iniqua nequeunt, ea sub virtutum specie nostris obtutibus

Hier. in Job. 29.

Prov. 24. c

opponunt, & quasi sub quædam arma se contegunt, A ne in sua malitia à nobis nudi videantur. Quibus armatis hostibus in occursum pergimus, quando eorum insidias longè prævidemus. Effossâ igitur terrâ armatis hostibus in occursum pergere, est edomitâ carnis superbiâ, dolos immundorum spirituum mirabiliter explorare. Effossâ terrâ armatis hostibus in occursum pergere, est devictâ carnali nequitiâ contrà spiritalia vitia certamen subire. Nam qui adhuc secum enerviter pugnat, frustra contra se bella extra posita suscitat. Qui enim semetipsum carnalibus subjugat, quomodo spiritalibus vitiis resultat? Aut quomodo de labore externi certaminis triumphare appetit, qui adhuc apud semetipsum domestico libidinis bello succumbit?

29. Vel certè armatis hostibus in occursum pergimus, B quando per exhortationis studium, eorum insidias & in alieno corde prævenimus. Quasi enim ex loco

* al. fumus. in quo * sumus, ad locum alium obviam hostibus venimus, quando nostrâ curâ ordinatè postpositâ, accessum immundorum spirituum à proximi mente prohibemus. Unde fit plerumque, ut hostes callidi militem Dei jam de intestino bello victorem, tantò de semetipso terribiliùs tentent, quantò illum contra se & in alieno corde prævalere fortiter vident: ut dum illum ad se tuendum revocant, aliena corda liberiùs quæ exhortatione ejus protegebantur, invadant. Cumque eum superare non possint, saltem occupare conantur; quatenus dum miles Dei de semetipso concutitur, non ipse, sed is quem defendere consueverat, perimatur. Sed mens in Deum immobiliter fixa, tentationum impetum C despicit: nec cujuslibet terroris jacula pertimescit. Supernæ enim gratiæ fretus auxilio, sic vulnera infirmitatis suæ curat, ut aliena non deserat. Unde & bene de hoc equo subjungitur: [*Contemnit pavorem, nec cedit gladio.*] Contemnit pavorem; quia nullius tentationis formidine ad hoc usque

Hieron. in Iob 39. terretur ut taceat. Nec cedit gladio: quia etsi violenta illum tentatio percutit, à cura tamen proximi non repellit. Unde & Paulus exemplum nobis invictæ conversationis insinuans, & quos ab hoste gladios susceperit dicit; & quomodo eisdem gladiis non cedat, ostendit. Omni enim jam carnalis operis pugna superata, carnalis tentationis gladium ab

Rom. 7. d hoste susceperat, qui dicebat: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Sed eidem gladio, quem in se vicerat, etiam in aliis non cedebat, cùm profectò proximis

Rom. 6. b diceret: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus.* Et rursum: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam.* Gravis illum tentationum gladius feriebat, de quibus ipse ait: *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A Judæis quinquies quadragenas una minus accepi: ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui,* & cetera, quæ ipse tolerare potuit, & nos enumerare lassamur. Sed quomodo eidem E gladio in proximi dilectione non cedat, post multa

Ibid. ipse subjungit: *Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Equus ergo Dei gladio percutitur, nec tamen percussione eadem à cursu prohibetur; dum fortis spiritalis certaminis miles & ipse vulnera ab hoste suscipit, & tamen ad salutem alios stringit. Sed erga tam durum cælestis militis pectus antiquus hostis tantò acutiora spicula perquirit, quantò se despici robustiùs conspicit. Unde & sequitur: [*Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.*]

30. Quia enim videt sanctæ mentis studium contra se & aliis prodesse, multiplicata hanc satagit tentatione confodere. Unde sæpe contingit, ut hi qui regendis aliis præsunt, tentationum certamina fortiora patiantur: quatenus corporalium more bellorum dum dux ipse ad fugam vertitur, resistentis exercitus constipata unanimitas sine labore dissipetur. Hostis itaque callidus contra cælestem militem diversa percussionum vulnera exquirens, modò ex pharetra per insidias eum sagittâ vulnerat, modò ante ejus faciem hastam vibrat: quia videlicet vitia & alia sub virtutum specie contegit, & alia ut sunt aperta ejus oculis opponit. Ubi enim infirmari Dei militem conspicit, illic fraudis velamina non requirit. Ubi autem sibi resistere fortem considerat, illic contra vires proculdubio dolos parat. Nam cùm infirmum quempiam in carnis illecebra videt, apertè speciem corporis quæ concupisci valeat, ejus obtutibus objicit. Si autem fortasse validum contra avaritiam cernit, importunè ejus cogitationibus domesticorum suorum inopiam suggerit: ut dum mens ad provisionis curam quasi piè flectitur, seducta furtim in rerum ambitu iniquè rapiatur. Equum ergo Dei sagitta per insidias impetit, quando ei hostis callidus sub virtute vitium abscondit. Hasta autem cominus vulnerat, cùm manifesta nequitia etiam scientem tentat. Sæpe verò cælesti militi uno eodemque tempore utrumque ab hoste objicitur; ut in qualibet una percussione perimatur. Dolosus namque adversarius simul ferire nititur, & apertè sæviens, & in insidiis latens: ut dum de occulto sagitta metuitur, minùs ante faciem hasta timeatur; vel dum ante faciem hastæ resistitur, nequaquam ex occulto veniens sagitta videatur. Sæpe enim tentationem proponit libidinis: & subitò fraudulentiùs cessans, elationem suggerit de servata castitate. Et sunt nonnulli, qui dum multos ex castitatis arce in elationis foveam cecidisse conspiciunt, vitæ suæ custodiam negligentes, in immunditiam libidinis demerguntur. Sunt verò è diverso nonnulli, qui dum libidinis immunditiam fugiunt, per castitatis culmen in voraginem elationis ruunt. Quasi ergo apertè feriens hasta, est culpa de vitio: & quasi ex occulto vulnerans de pharetra sagitta, est culpa de virtute. Sed equus Dei & ante faciem hastam superat, cùm libidinem calcat: & à latere sagittam circumspicit, cùm in castitatis munditia se ab elatione custodit. Unde & bene inter utraque certanti per Salomonem dicitur: *Dominus erit in latere tuo, & custodiet* *Prov. 3. c* D *pedem tuum ne capiaris.* Pes namque in anteriora tendit. Anteriora autem non videt, qui ea quæ sunt à latere conspicit. Rursumque qui pedis custodiam prævidens anteriora cernit, circumspectionem lateris deserit. Dum verò ante faciem positæ virtutis aliquid agimus, quasi quò pes debeat poni prævidemus: sed dum ex virtute eadem furtim culpa suboritur, quasi dum in anteriora respicitur, ad sagittam latus nudatur. Sæpe verò dum suborientem culpam metuimus, virtutem quæ agenda est, declinamus: & quasi dum latus circumspicitur, nequaquam cernitur pes in anteriora quomodo ponatur. Bene ergo dicitur: *Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris:* quia miles Dei divinæ gratiæ E clypeo protectus, & quæ ex latere possint prodire circumspiciendo considerat, & gressum ante faciem ferre proficiendo non cessat. Cui fraudulentus hostis invidens, quia per pharetram & hastam nequaquam se prævalere conspicit, clypeum opponit: ut si resistentis pectus feriendo non perforat, saltem quibusdam objectionibus proficientis iter intercludat. Quasdam namque difficultates ipsis ejus conatibus objicit: & cùm superare non valet, vel resistit. Sed quid contra tot argumenta bellorum equus Dei agat audiamus: [*Fervens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.*] Contra equum clangor tubæ insonat, quando electi mentem in eo quod agit fortiter, è vicino quædam po-

sita culpa terribiliter tentat. Sed fervens & fremens sorbet terram; quia nimio ardore semetipsum discutit; & quidquid in se terrenum reperit, quotidie proficiendo consumit. Et clangorem tubæ sonare non reputat: quia consideratione fortì omne vitium, quod de virtutis gloria nascitur, sollicitus declinat. Sonare enim clangorem tubæ reputaret, si fortasse propter aliud quod prave subortur, alia agere recta metueret.. Quia ergo ad agenda fortia ante insonantia tentamenta non trepidat; in fervore suo positus, clangorem tubæ minimè formidat. Sæpe autem dum prosperari se virtutibus conspicit, ne ipsa illum virtutum prosperitas elevet, pulsari se tentationibus gaudet. Unde & aptè subjungitur: [*Vbi audierit buccinam, dicit, Vah.*] Multos enim pejus sua felicitas stravit, multos diuturna pax inertes reddidit: eoque illos inopinatus hostis graviùs perculit, quò longo quietis usu negligentes invenit. Unde sancti viri cùm multa se proficere virtutum prosperitate considerant, quodam dispensationis supernæ moderamine, exerceri se etiam tentationibus ea ultant: quia tantò robustiùs acceptam virtutum gloriam custodiunt, quantò tentationis impulsu concussi infirmitatem suam humiliùs agnoscunt. Equus ergo auditâ buccinâ, vah dicit: quia videlicet præliator Dei cùm vim tentationis incumbere conspicit, utilitatem supernæ dispensationis considerans, ex ipsa validiùs adversitate confidit. Cujus adversitatis certamina idcirco illum non superant: quia numquam improvisa tentant. Longè quippe prænotat ex unaquaque re, cujus vitii pugna succrescat. Unde & sequitur: [*Procul odoratur bellum.*] Bellum namque procul odorari, est ex causis præcedentibus, quæ vitiorum pugnæ subsequantur, agnoscere. Quia enim, sicut jam sæpe dictum est, odore res non visa cognoscitur: bellum procul odorari, est sicut flatu narium, sic provisione cogitationum nequitias latentes indagare. De quo odoratu Dominus rectè in Ecclesiæ suæ laudibus dicit: *Nasus tuus sicut turris, quæ est in Libano.* Per nasum quoque odores fœtoresque discernimus. Et quid per nasum, nisi sanctorum provida discretio designatur? Turris verò speculationis in altum ponitur, ut hostis veniens longè videatur. Rectè ergo nasus Ecclesiæ turri in Libano similis dicitur: quia sanctorum provida discretio dum sollicitè circumquaque conspicit in altum posita, priusquam veniat culpa deprehendit: eamque quò vigilanter prænotat, eò fortiter declinat. Hinc Habacuc ait: *Super custodiam meam stabo.* Hinc uniuscujusque electi animam Hieremias admonens, dicit: *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines.* Speculam quippe sibi statuere, est ventura vitiorum certamina ex alta consideratione prænoscere. Sibique electi mens amaritudines ponit, quando & in virtutum pace constituta, dum mala insidiantia conspicit, secura quiescere non consentit. Primo autem ne mala quælibet, secundo verò loco considerat, ne bona in cautè faciat: & postquam prava subegerit, ipsa etiam sibi subjicere recta contendit: ne si mentis dominium transeant, in elationis culpam vertantur. Quia enim, sicut superiùs dictum est, plerumque ex bonis per incuriæ vitium mala nascuntur: vigilanti studio contemplatur, quomodo ex doctrina, arrogantia, ex justitia, crudelitas; ex pietate, remissio; ex zelo, ira; ex mansuetudine, torpor oriatur. Cumque bona hæc agit, quòd hi contra se hostes per hæc exurgere valeant, conspicit. Nam cùm adipiscendis doctrinæ studiis elaborat, mentem sollicitè contra certamen arrogantiæ præparat. Cùm culpas delinquentium justè ulcisci desiderat, sagacissimè evitat ne modum justitiæ crudelitas vindictæ transcendat. Cùm pietate frænare se nititur, solerter prospicit ne qua disciplinæ dissolutione vincatur. Cùm se recti zeli stimulis excitat, summopere providet ne plus quàm necesse est, iræ se flamma succendat. Cùm magna mansuetudinis tranquillitate se temperat, vigilanter observat ne torpore frigescat. Quia ergo spiritalis militis cogitatione omne vitium priùs quàm subrepere possit aspicitur, rectè de equo Dei dicitur: [*Procul odoratur bellum.*] Perpendit etiam quæ turba iniquitatum proruat, si mala ad se ingredi vel pauca permittat. Unde & sequitur: [*Exhortationem ducum, & ululatum exercitus.*] Tentantia quippe vitia, quæ invisibili contra nos prælio regnanti super se superbiæ militant, alia more ducum præeunt, alia more exercitus subsequuntur. Neque enim culpæ omnes pari accessu cor occupant. Sed dum majores & paucæ neglectam mentem præveniunt, minores & innumeræ ad illam se catervatim funduht. Ipsa namque vitiorum regina superbia cùm devictum plenè cor ceperit, mox illud septem principalibus vitiis, quasi quibusdam suis ducibus devastandum tradit. Quos videlicet duces exercitus sequitur; quia ex eis procul dubio importunæ vitiorum multitudines oriuntur. Quod melius ostendimus, si ipsos duces atque exercitum specialiter, ut possumus, enumerando proferamus. Radix quippe cuncti mali superbia est, de qua, Scriptura attestante, dicitur: *Initium omnis peccati est superbia.* Ecclı.10. Primæ autem ejus soboles, septem nimirum principalia vitia, de hac virulenta radice proferuntur: scilicet inanis gloria, invidia, ira, tristitia, avaritia, ventris ingluvies, luxuria. Nam quia his septem superbiæ vitiis nos captos doluit; idcirco Redemptor noster ad spiritale liberationis prælium spiritu septiformis gratiæ plenus venit. Sed habent contra nos hæc singula exercitum suum. Nam de inani gloria, inobedientia, jactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ, & novitatum præsumptiones oriuntur. De invidia, odium, susurratio, detractio, exultatio in adversis proximi, afflictio autem in prosperis nascitur. De ira, rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemiæ proferuntur. De tristitia, malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita nascitur. De avaritia, proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur. De ventris ingluvie, inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam propagantur. De luxuria, cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror autem vel desperatio futuri generantur. Quia ergo septem principalia vitia tantam de se vitiorum multitudinem proferunt, cùm ad cor veniunt, quasi subsequentis exercitus catervas trahunt. Ex quibus videlicet septem quinque spiritalia, duoque carnalia sunt. Sed unumquodque eorum tanta sibi cognatione jungitur, ut non nisi unum de altero proferatur. Prima namque superbiæ soboles, inanis est gloria, quæ dum oppressam mentem corruperit, mox invidiam gignit: quia nimirum dum vani nominis potentiam appetit, ne quis hanc alius adipisci valeat tabescit. Invidia quoque iram generat: quia quantò interno livoris vulnere animus sauciatur, tantò etiam mansuetudo tranquillitatis amittitur: & quia quasi dolens membrum tangitur, idcirco oppositæ actionis manus velut graviùs pressa sentitur. Ex ira quoque tristitia oritur; quia turbata mens quò se inordinatè concutit, eò addicendo confundit; & cùm dulcedinem tranquillitatis amiserit, nihil hanc nisi ex perturbatione subsequens mœror pascit. Tristitia quoque ad avaritiam derivatur: quia dum confusum cor bonum lætitiæ in semetipso intus amiserit, unde consolari debeat, foris quærit: & tantò magis exteriora bona adipisci desiderat, quantò gaudium non habet, ad quod intrà secus recurrat. Post hæc verò duo carnalia

vitia,

Hierony. in Iob. 39.

Cant. 7. b

Habac. 2. a

Hier. 31. d

31.

vitia, id est, ventris ingluvies, & luxuria superfunt. Sed cunctis liquet quòd de ventris ingluvie, luxuria nascitur, dum in ipsa distributione membrorum ventri genitalia subnexa videantur. Unde dum unum inordinatè reficitur, aliud proculdubio ad contumelias excitatur. Bene autem duces exhortari dicti sunt, exercitus ululare: quia prima vitia deceptæ menti quasi sub quadam ratione se inserunt, sed innumera quæ sequuntur, dum hanc ad omnem insaniam pertrahunt, quasi bestiali clamore confundunt. Inanis namque gloria devictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Debes majora appetere, ut quò potestate valueris multos excedere, eò etiam valeas & multis prodesse. Invidia quoque devictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: In quo illo, vel illo minor es? cur ergo eis vel æqualis, vel superior non es? Quanta vales quæ illi non valent? Non ergo tibi aut superiores esse, aut etiam æquales debent. Ira etiam devictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non possunt, immo hæc patienter tolerare peccatum est: quia etsi non eis cum magna exasperatione resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulantur. Tristitia quoque devictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Quid habes unde gaudeas, cùm tanta mala de proximis portas? Perpende cum quo mœrore omnes intuendi sunt, qui in tanto contra te amaritudinis felle vertuntur. Avaritia quoque devictum animum quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Valde sine culpa est, quòd quædam habenda concupiscis: quia non multiplicari appetis sed egere pertimescis: & quod malè alius retinet, ipse meliùs expendis. Ventris quoque ingluvies devictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Ad esum Deus omnia munda condidit; & qui satiari cibo respuit, quid aliud quàm muneri concesso contradicit? Luxuria quoque devictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Cur te in voluptate tua modò non dilatas, cùm quid te sequatur, ignoras? Acceptum tempus in desideriis perdere non debes: quia quàm citiùs pertranseat, nescis. Si enim miseri Deus hominem in voluptate coitus nollet, in ipso humani generis exordio masculum & feminam non fecisset. Hæc est ducum exhortatio, quæ dum incautè ad secretum cordis admittitur, familiariùs iniqua persuadet. Quam videlicet exercitus ululatus sequitur: quia infelix anima semel à principalibus vitiis capta, dum multiplicatis iniquitatibus in insaniam vertitur, ferali jam immanitate vastatur. Sed miles Dei, quia solerter prævidere vitiorum certamina nititur, bellum procul odoratur: quia mala præeuntia, quid menti persuadere valeant, dum, cogitatione sollicita respicit, exhortationem ducum naris sagacitate deprehendit. Et quia longè præsciendo, subsequentium iniquitatum confusionem conspicit, quasi ululatum exercitus odorando cognoscit. Igitur quia vel prædicatorem Dei, vel quemlibet spiritalis certaminis militem descriptum equi narratione cognovimus, nunc eumdem iterum in avis significatione videamus: ut qui per equum didicimus ejus fortitudinem, etiam per avem discamus illius contemplationem. Quia enim per descriptam equi magnitudinem audivimus quantum contra certamina vitiorum vir sanctus per patientiam tolerat; nunc per avium speciem cognoscamus, quantum per contemplationem volat. Sequitur.

Quòd non est ex homine, sed ex gratia Dei, quòd veteris vitæ pennas peccator conversus ad Deum, abjiciat.

CAPUT XVIII.

[*Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum?*] Quia per annos singulos pennam veterem accipiter nova nascente projiciat, ac sine intermissione plumescat, pæne nullus ignorat. Non autem hîc illud plumæ tempus dicitur, quo in nido vestitur: quia tunc nimirum adhuc videlicet pullus ad Austrum alas expandere non valet: sed illa annua pluma describitur, quæ laxata veteri penna renovatur. Et quidem domesticis accipitribus quò meliùs plumescere debeant humida ac tepentia loca requiruntur. Agrestibus verò moris est, ut flante Austro alas expandant, quatenus eorum membra ad laxandam pennam veterem venti tepore concalescant. Cùm verò ventus deest, alis contra radios solis * extensis atque percussis, tepentem sibi auram faciunt, sæpe apertis poris vel veteres exiliunt, vel novæ succrescunt. Quid est ergo accipitrem in Austro plumescere, nisi quòd unusquisque sanctorum ictus flatu sancti Spiritus concalescit, & usum vetustæ conversationis abjiciens, novi hominis formam sumit? Quod Paulus admonet, dicens: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum.* Et rursum: *Licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renovatur de die in diem.* Vetustam autem pennam projicere est inveterata studia dolosæ actionis amittere: & novam pennam sumere, est mitem ac simplicem bene vivendo sensum tenere. Penna namque veteris conversationis gravat, & pluma novæ immutationis sublevat, ut ad volatum tantò leviorem, quantò noviorem reddat. Et bene ait: [*Expandit alas suas ad Austrum.*] Alas quippe nostras ad Austrum expandere, est per adventum sancti Spiritus nostras confitendo cogitationes aperire, ut jam non libeat defendendo nos tegere, sed accusando publicare. Tunc ergo accipiter plumescit, cùm ad Austrum alas expanderit: quia tunc unusquisque se virtutum pennis induit, cùm sancto Spiritui cogitationes suas confitendo substernit. Qui enim vetera fatendo non detegit, novæ vitæ opera minimè producit: qui nescit lugere quod gravat, non valet proferre quod sublevat. Ipsa namque compunctionis vis poros cordis aperit, & plumas virtutum fundit: cumque se studiosè mens depigra vetustate redarguit, alacri novitate juvenescit. Dicatur ergo beato Job: [*Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum?*] idest: Numquid cuilibet electo tu intelligentiam contulisti, ut flante sancto Spiritu, cogitationum alas expandat, quatenus pondera vetustæ conversationis abjiciat, & virtutum plumas in usum novi volatus sumat? Ut hinc videlicet colligat quia vigilantiam sensus in semetipso ex se non habet, qui hanc ex se conferre aliis nequaquam valet. Potest etiam per hunc accipitrem, renovata Gentilitas designari, ac si beato Job apertè diceretur: Futuras virtutum plumas in Gentilitate respice, & vetustas superbiæ pennas amitte. Sequitur.

* al. expansis

Quòd viri contemplativi cùm mente Deo excedunt, universam corpoream creaturam transgrediuntur.

CAPUT XIX.

[*Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum sibi?*] In Scriptura sa-

cra vocabulo aquilæ, aliquando maligni spiritus raptores animarum, aliquando præsentis sæculi potestates, aliquando verò vel subtilissimæ sanctorum intelligentiæ, vel incarnatus Dominus ima celeriter transvolans, & mox summa repetens designatur. Aquilarum nomine insidiatores spiritus exprimuntur, Hieremia attestante, qui ait: *Velociores sunt persecutores nostri aquilis cæli.* Thren. 4. d Persecutores enim nostri aquilis cæli velociores sunt, cùm tanta contra nos maligni homines faciunt, ut ipsas etiam aëreas potestates inventionibus malitiæ præire videantur. Aquilæ etiam vocabulo potestas terrena figuratur. Unde per Ezechielem prophetam dicitur: *Aquila grandis, magnarum alarum, longo membrorum ductu plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & tulit medullam cedri, & summitatem frondium ejus evulsit.* Ezec. 17. Qua videlicet aquila quis alius quàm Nabuchodonosor rex Babyloniæ designatur? Qui pro immensitate exercitus, magnarum alarum: pro diuturnitate temporum, longo membrorum ductu: pro multis verò divitiis, plenus plumis: pro innumera autem terrenæ gloriæ compositione, plenus varietate describitur. Qui venit ad Libanum, & tulit medullam cedri, & summitatem frondium ejus evulsit: quia Judææ celsitudinem petens, nobilitatem regni ejus, quasi medullam cedri abstulit: & dum tenerrimam regum prolem à regni sui culmine captivando sustulit, quasi summitatem frondium ejus evulsit. Aquilæ vocabulo vel subtilis sanctorum intelligentia, vel volatus Dominicæ ascensionis exprimitur. Ezec. 1. c Unde idem Propheta dum sub animalium specie Evangelistas quatuor se vidisse describeret, in eis sibi hominis, leonis, bovis, & aquilæ faciem apparuisse testatur: quartum proculdubio animal Ioannem per aquilam designans, qui volando terram deseruit, quia per subtilem intelligentiam interna mysteria Verbi videndo penetravit. Cui nimirum propheticæ sententiæ ipse quoque Joannes in revelatione sua de semetipso non dissonat, dicens: Apoc. 4. c *Animal primum simile leoni, secundum animal simile vitulo, tertium animal habens faciem quasi hominis, quartum animal simile aquilæ volanti.* Et quamvis singula ad unumquemque Evangelistam rectè conveniant, dum alius humanæ nativitatis ordinem, alius per mundi sacrificii mactationem, quasi vituli mortem, alius potestatis fortitudinem quasi leonis clamorem insinuat, alius nativitatem Verbi intuens, quasi ortum solem aquila aspectat: possunt tamen hæc quatuor animalia ipsum suum caput, cujus sunt membra, signare. Ipse namque & homo est, quia naturam nostram veraciter susce-
34. pit: & vitulus, quia pro nobis patienter occubuit: & leo, quia per divinitatis fortitudinem susceptæ mortis vinculum rupit, & ad extremum aquila, quia ad cælum, de quo venerat, redit. Homo ergo nascendo, vitulus moriendo, leo resurgendo, aquila ad cælos ascendendo vocatus est. Sed hoc loco aquilę nomine, subtilis sanctorum intelligentia, & sublimis eorum contemplatio figuratur. Cunctarum quippe avium visum acies aquilæ superat, ita ut solis radius fixos in se ejus oculos nulla lucis suæ coruscatione reverberans claudat. Ad præceptum ergo Dei elevatur aquila, dum jussionibus divinis obtemperans, in supernis suspenditur fidelium vita. Quæ & in arduis nidum ponere dicitur: quia desideria terrena despiciens, spe jam de cælestibus nutritur. In arduis nidum ponit: quia habitationem mentis suæ in abjecta & infima conversatione non construit. Hinc est quòd Cinæo Balaam prophetante dicitur: Num. 24. d *Robustum quidem est habitaculum tuum, sed si in petra posueris nidum tuum.* Cinæus nãque, possessor interpretatur. Et qui sunt qui præsentia possident, nisi hi qui ingenio sapientiæ sæcularis cal-

A lent? Qui in hoc veraciter robustum sibi habitaculũ construunt, si per humilitatem parvuli apud semetipsos facti, in Christi sublimitate nutriantur: si semetipsos infirmos sentiant, & in excelsa humilitate cogniti, Redemptori fovendam mentis fiduciam ponant: si ima non appetant, si omne quod præterit, cordis volatu transcendant. Videamus aquilam nidum spei sibi in arduis construentem. Ait: *Nostra conversatio in cælis est.* Et rursum: *Qui conresuscitavit & consedere nos fecit in cælestibus.* Phil. 3. d Ephes. 2. b In arduis habet nidum: quia profecto in supernis figit consilium. Non vult mentem in ima dejicere, non vult per abjectionem conversationis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus fortasse in carcere tenebatur, cùm se confedere Christo in cælestibus testaretur. Sed ibi erat, ubi ardentem jam mentem fixerat, non illic ubi illum necessario pigra
B adhuc carò retinebat. Hoc namque esse speciale specimen electorum solet, quòd sic sciunt præsentis vitæ iter carpere, ut per spei certitudinem noverint jam se ad alta perveniſse: quatenus cuncta quæ præterfluunt, sub se esse videant, atque omne quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcent. Hinc est enim, quòd sequenti se animæ per Prophetam Dominus dicit: *Sustollam te super altitudines terræ.* Isai. 58. d Quasi quædam namque inferiora terræ sunt, damna, contumeliæ, egestas, abjectio, quæ ipsi quoque amatores sæculi dum per latæ viæ planitatem ambulant, vitando calcare non cessant. Altitudines autem terræ sunt, lucra rerum, blandimenta subditorum, divitiarum abundantia, honor,
C & sublimitas dignitatum: quæ quisquis per ima adhuc desideria incedit, eo ipso alta æstimat, quò magna putat. At si semel cor in cælestibus figitur, mox quàm abjecta sint cernitur quæ alta videbantur. Nam sicut qui in montem conscendit, eò pauliſper cetera subteriacentia despicit, quò ad altiora gressum ampliùs tendit: ita qui in summis intentionem figere nititur, dum annisu ipso nullam præsentis vitæ gloriam esse deprehendit, super terræ altitudines elevatur: & quod priùs in imis desideriis positus super se credidit, post ascendendo proficiens sibi subesse cognoscit. Quæ ergo illic Dominus facturum se esse pollicetur, dicens: *Sustollam te super altitudines terræ*; hæc apud beatum Job solum sese Ibid. facere posse testatur, dicens: [*Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, & ponet in arduis nidum sibi?*] Ac si diceret: Ut ad meum, qui quod
D exteriùs præcipio, hoc intrinsecus gratia occultæ largitatis inspiro. Sequitur: [*In petris manet.*] In sacro eloquio cùm singulari numero petra nominatur, quis alius quàm Christus accipitur? Paulo attestante, qui ait: *Petra autem erat Christus.* Cùm verò petræ pluraliter appellantur, membra ejus, videlicet 1. Cor. 10. a sancti viri, qui illius robore solidati sunt exprimuntur. Quos nimirum Petrus Apostolus lapides vocat, dicens: *Vos tamquam lapides vivi, coædificamini domus spiritales.* 1. Pet. 2. Ista itaque aquila, quæ ad veri solis radios cordis oculos exerit, in petris manere dicitur: quia in dictis antiquorum & fortium patrum mentis statione collocatur. Eorum quippe vitam, quos in via Dei præisse conspicit, ad memoriam reducit, atque in celsitudine illorum, fortitudini studendo, nidum sibi construit sanctæ meditationis. Cumque eorum acta dictaque tacitè cogitat, cùm præsentis vitæ gloriam in comparatione æternæ excellentiæ, quàm sit abjecta considerat, quasi sub se esse ima terrarum in petris residens observat. Possunt etiam petræ, sublimes virtutum cælestium
35. potestates intelligi, quas non jam quasi more arborũ huc atque illuc ventus nostrę mutabilitatis inclinat; quia velut petrę in arduis sitæ ab omni motu mutabilitatis alienę sunt, & ad soliditatem fixę celsitudinis, ipsa cui inhærent ęternitate duruerunt.

Vir itaque sanctus cùm terrena despicit, more se aquilæ ad altiora suspendit, & per contemplationis spiritum sublevatus, perennem Angelorum gloriam præstolatur, atque huic mundo hospes, illa appetendo quæ aspicit, jam in sublimibus figitur. Rectè ergo dicitur: [*In petris manet*,] id est, intentione cordis inter illas cælestes virtutes residet, quæ & per æternitatis suæ fortitudinem tanta jam soliditate fixæ sunt, ut in nullo culpæ latere mutabilitatis varietate flectantur. Unde & aptè sequitur: [*Et in præruptis silicibus commorator, atque inaccessis rupibus.*] Qui enim sunt alii prærupti silices, nisi illi fortissimi Angelorum chori, qui quamvis non integri, sed tamen in proprio statu fixi, cadente cum suis angelis diabolo remanserunt? Præ- B rupti enim sunt; quia pars eorum cecidit, pars remansit. Qui integri quidem stant per qualitatem meriti, sed per numeri quantitatem prærupti. Hanc præruptionem restituere mediator venit, ut redempto humano genere, illa angelica damna sarciret, & mensuram cælestis patriæ locupletiùs fortasse cumularet. Propter hanc præruptionem de Patre dici-

Eph. 1. b tur: *Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt in ipso.* In ipso quippe restaurantur ea quæ in terra sunt, dum peccatores ad justitiam convertuntur. In ipso restaurantur ea quæ in cælis sunt, dum illuc humiliati homines redeunt, unde apostatæ angeli superbiendo ceciderunt. Quòd verò ait: [*Inaccessis rupibus*;] nimirum qui præru- C pti silices, ipsi sunt inaccessæ rupes. Cordi enim peccatorum hominum valde inaccessa est claritas Angelorum: quia quò ad pulchra corporalia cecidit, eò à spiritali specie oculos clausit. Sed quisquis ità contemplatione rapitur, ut per divinam gratiam sublevatus, intentionem suam jam Angelorum choris interserat, & fixus in sublimibus, ab

* *al.* *infirma* omni se * infima actione suspendat, non ei sufficit gloriam angelicæ claritatis aspicere, nisi eum etiam qui est super Angelos, valeat videre. Sola namque ejus visio, vera mentis nostræ refectio est. Unde cùm dixisset hanc aquilam in petris manere, & in præruptis silicibus, atque inaccessis rupibus commorari, illico subdidit.

Quòd quantumlibet quis in hac vita per speculum D *in ænigmate Deum videat, & eum degustet, suavitatem tamen illius dulcedinis esuriat adhuc.*

CAPUT XX.

IN *de contemplatur escam.*] Id est, ex illis choris angelicis tendit oculum mentis ad contemplandam gloriam supernæ majestatis; qua non visa, adhuc esurit; qua tandem visa satiatur. Scriptum

Esai. 13. d quippe est: *Pro eo quòd laboravit anima ejus, vide-*
Matt. 5. *bit & saturabitur.* Et rursum: *Beati qui esuriunt &*
a *sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Quis verò mentis nostræ cibus sit, indicatur apertè cum di-

Ibid. citur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et quia interpositione corruptibilis carnis gravati, Deum sicut est, videre non possumus, rectè E subjungitur: [*Oculi ejus de longe prospiciunt.*] Quantumlibet enim in hac vita positus quisque profecerit, necdum Deum per speciem, sed per ænigma & speculum videt. E vicino autem cùm respicimus, veriùs cernimus, cùm verò longiùs aciem tendimus, sub incerto visu caligamus. Quia igitur sancti viri in alta se contemplatione erigunt, & tamen Deum, sicut est, videre non possunt, bene de hac aquila dicitur: [*Oculi ejus de longe prospiciunt.*] Ac si diceret: Intentionis aciem fortiter tendunt, sed necdum propinquum aspiciunt, cujus claritatis magnitudinem penetrare nequaquam possunt. A luce enim incorruptibili caligo nos nostræ corruptionis obscurat; cumque & videri aliquatenus

poteſt, & tamen videri lux ipſa, ſicut eſt, non poteſt, quàm longè ſit indicat. Quam ſi mens utcumque non cerneret, nec quia longè eſſet, videret. Si autem perfectè jam cerneret, profectò hanc quaſi per caliginem non videret. Igitur quia nec omnino cernitur, nec rurſum omnino non cernitur, rectè dictum eſt; quia à longè Deus videtur. Libet ad medium Eſaiæ verba deducere, atque hæc & illa quia uno ſpiritu proferantur, indicare. Qui cùm activæ vitæ virtutes exprimeret, dicens: *Qui am-* *Eſai. 33. 6*
bulat in juſtitiis, & loquitur veritatem, qui projicit avaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni munere, qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne videat malum: illico ab ejuſdem activæ vitæ gradibus, ad quæ contemplationis culmina aſcendatur, adjunxit, dicens:

Ibid. *Iſte in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum ſublimitas ejus, panis ei datus eſt, aquæ ejus fideles ſunt. Regem in decore ſuo videbunt oculi ejus, cernent terram de longè.* In excelſis namque habitare, eſt cor in cæleſtibus ponere. Et munimenta ſaxorum ſublimitas noſtra eſt, cùm fortium patrum præcepta & exempla reſpicimus, atque ab infima cogitatione ſeparamur. Munimenta ſaxorum ſublimitas noſtra eſt, cùm mente choris caſtriſque cæleſtibus jungimur, & inſidiantes malignos ſpiritus ſtantes in arce cordis quaſi ſubterpoſitos expugnamus. Tunc nobis etiam panis datur, quia in ſupernis erectâ intentio, æternitatis contemplatione reficitur. Aquæ enim noſtræ fideles ſunt: quia doctrina Dei quod hîc per ſpem promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapientia namque hujus mundi infidelis eſt: quia manſura poſt mortem non eſt. Aquæ noſtræ fideles ſunt: quia verba vitæ quod ante mortem inſinuant, hoc etiam poſt mortem demonſtrant. Regem in decore ſuo oculi noſtri conſpiciunt; quia Redemptor noſter in judicio & à reprobis homo videbitur, ſed ad divinitatis ejus intuendam celſitudinem, ſoli qui electi ſunt, ſublevantur. Quaſi enim quamdam fœditatem Regis videre, eſt ſolam ſervilem formam, in qua ab iniquis deſpectus eſt, cernere. Sed ab electis in decore ſuo Rex cernitur: quia ultra ſemetipſos rapti, in ipſo divinitatis fulgore oculos cordis figunt. Et quia quamdiu in hac vita ſunt, illam viventium patriam, ſicut eſt, *Ibid.* videre non poſſunt, rectè adjungitur: *Cernent terram de longe* Quod ergo hîc ait: [*Elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſibi*;] hoc illic dicitur: *In excelſis habitabit.* Quod hîc dicitur: [*In petris manet, & in præruptis ſilicibus commorator, atque inacceſſis rupibus*;] hoc illic ſubjicitur: *Munimenta ſaxorum ſublimitas ejus.* Quod rurſus hîc ſubinfertur: [*Inde contemplatur eſcam*;] hoc illic quoque ſubditur: *Panis ei datus eſt, aquæ ejus fideles ſunt: Regem in decore ſuo videbunt oculi ejus.* Et quod hîc ſubjungitur: [*Oculi ejus de longè proſpiciunt*;] hoc illic aptè ſubjicitur: *Cernent terram de longe.* Con- 36.
ſideremus quàm ſublimis aquila fuerit. Paulus, qui 2. Cor.
uſque ad tertium cælum volavit, ſed tamen in hac 12.
vita poſitus, è longinquo adhuc Deum proſpicit, qui ait: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate,* 1. Cor. 13.
tunc autem facie ad faciem. Et rurſum: *Ego me non* *Phil. 3. c*
arbitror comprehendiſſe. Sed quamvis æterna valde minus quàm ſunt, ipſe conſpiciat, quamvis ea ſe cognoſcere perfectè non poſſe cognoſcat; infirmis tamen auditoribus ea ipſa infundere prædicando non poteſt, quæ videre ſaltem per ſpeculum & imaginem poteſt. De ſemetipſo quippe tamquam de alio loquitur, dicens: *Audivit arcana verba, quæ* 2. Cor.
non licet homini loqui. Interna ergo quamvis mini- 12. a
ma & extrema videantur, fortibus tamen prædicatoribus ſumma ſunt, infirmis verò auditoribus incapabilia. Unde & prædicatores ſancti, cùm auditores ſuos divinitatis verbum capere non poſſe conſpiciunt, ad ſola incarnationis Dominicæ verba

descendunt. Unde bene hîc, dum sublevata in arduis aquila longè videre dicitur, illico subinfertur.

Quòd dum in hac vita vivimus, nos pulli sanctorum, sanguine Crucifixi, & morte Salvatoris nutrimur.

CAPUT XXI.

Pulli ejus lambunt sanguinem.] Ac si apertè diceretur: Ipsa quidem divinitatis contemplatione pascitur, sed quia auditores ejus, divinitatis percipere arcana nequaquam possunt, cognito crucifixi Domini cruore satiantur. Sanguinem namque lambere, est passionis Dominicæ infirma venerari. Hinc est quòd idem Paulus, qui, sicut paulò antè jam diximus, ad tertii cæli secreta volaverat, discipulis dicebat: *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum.* Ac si apertè hæc aquila diceret: Ego quidem escam meam, divinitatis ejus potentiam de longe prospicio, sed vobis adhuc parvulis incarnationis ejus tantummodo lambendum sanguinem trado. Nam qui per prædicationem suam tacita divinitatis celsitudine, infirmos auditores de solo cruore crucis edocet, quid aliud quàm sanguinem pullis præbet? Quia verò uniuscujusque sancti prædicatoris anima corruptione carnis exuta, ad eum mox ducitur, qui pro nobis sponte sua in mortem cecidit, & de morte surrexit, aptè de hac aquila subditur.

1. Cor. 2. a

Quòd in Christo sancti vivificabuntur: & illuc tendit humilitas gregis, ubi secundum carnem est celsitudo pastoris.

CAPUT XXII.

Et ubicumque cadaver fuerit, statim adest.] Cadaver quippe à casu dicitur. Et non immerito corpus Domini propter casum mortis cadaver vocatur. Quòd autem hîc de hac aquila dicitur: [*Vbicumque cadaver fuerit, statim adest*;] hoc de egredientibus animabus fieri Veritas spopondit, dicens: *Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Ac si apertè dicat: Qui cælesti sede incarnatus redemptor vester præsideo, electorum quoque animas quum carne solvero, ad cælestia sublevabo. Sed hoc quod de hac aquila dicitur: [*Vbicumque fuerit cadaver statim adest.*] intelligi & aliter potest. Omnis enim, qui in peccati mortem ceciderit, non inconvenienter poterit cadaver vocari. Quasi exanimis namque jacet, qui justitiæ vivificantem spiritum non habet. Quia ergo sanctus quisque prædicator ubi peccatores esse considerat, illuc anxiè pervolat, ut in peccati morte jacentibus lucem vivificationis ostendat, bene de hac aquila dicitur: [*Vbicumque cadaver fuerit, statim adest.*] id est, illuc tendit, ubi utilitatem prædicationis prospicit; ut ex eo quod jam spiritaliter vivit, aliis in morte sua jacentibus prosit, quos corripiendo quasi edit, sed ab iniquitate ad innocentiam permutando, in sua membra quasi edendo convertit. Ecce ipse, quem ad testimonium jam sæpe deduximus, Paulus cùm nunc Judæam, nunc Corinthum, nunc Ephesum, nunc Romam, nunc Hispanias peteret, ut in peccati morte jacentibus, æternæ vitæ gratiam nunciaret, quid se aliud, quàm esse aquilam demonstrabat, quæ velociter omnia transvolans, ubicumque jacens cadaver quærebat: ut dum voluntatem Dei lucratis peccatoribus faceret, quasi escam suam in cadavere reperiret? Esca quippe justorum, est conversio perversorum, de qua dicitur: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Auditis itaque tot sanctorum virtutibus, beatus Job obstupuisse intelligitur, & sub admirationis terrore siluisse. Nam sequitur.

Matt. 24. c

37.

Ioan. 6. c

Quòd consideratio meliorum multum proficiat ad humilitatem sanctorum.

CAPUT XXIII.

Adjecit Dominus, & locutus est ad Iob: Numquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit? Vtique qui arguit Deum, debet & respondere illi.] Vir sanctus tanta hac districtione flagelli non æstimavit augeri sibi merita, sed vitia resecari. Quæ quia in se nulla cognovit, percussum injustè se credidit: & percutientem prorsus arguere, est de percussione murmurare. Considerans autem Dominus, quòd ea quæ protulit, non ex tumore superbiæ, sed ex qualitate collegerat vitæ; piè illum increpat dicens: [*Numquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit? Vtique qui arguit Deum, debet & respondere illi.*] Ac si apertiùs diceret: Qui tanta de tua actione locutus es, cur auditâ sanctorum vitâ siluisti? Me enim fuit arguere, de percussione mea an fuerit justa dubitare. Et bona quidem tua veraciter protulisti, sed hæc quò tenderent flagella nescisti: quia etsi non habes jam quod corrigas, habes adhuc tamen quò crescas. In quanta verò virtutis arce quàm plurimos sublevem, me ecce narrante cognovisti. Ipse considerabas tuam, sed aliorum celsitudinem nesciebas. Auditis igitur aliorum virtutibus, si quid vales, responde de tuis. Scimus autem quòd cordis sui oculum per elationis tenebras extinguit; qui cùm recta agit, considerare meliorum merita negligit. At contrà magno humilitatis radio sua opera illustrat, qui aliorum bona subtiliter pensat: quia dum ea quæ ipse fecerit, facta foris & ab aliis conspicit, eum qui de singularitate intus erumpere nititur, superbiæ tumorem premit. Hinc est, quòd voce Dei ad Eliam solum se æstimantem dicitur: *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal:* ut dum non solum se remansisse cognosceret, elationis gloriam, quæ ei de singularitate surgere poterat, evitare posset. Beatus itaque Job nihil perversè egisse reprehenditur, sed de aliorum etiam bene gestis docetur: ut dum se æquales & alios habere considerat, ei qui singulariter summus est, se humiliter subdat.

3. Reg. 19. d

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATVM IOB

LIBER TRIGESIMVS SECVNDVS.

Quòd sancti ea quæ cum minori sollicitudine attendunt quando cogitant, vel agunt, & quasi levia negligunt, cùm fuerint compuncti divinitus, quasi gravia illa & mortifera perhorrescunt.

CAPUT PRIMUM.

SANCTI viri quò apud Deum altiùs virtutum dignitate proficiunt, eò subtiliùs indignos se esse deprehendunt: quia dum proximi luci fiunt, quidquid eos in seipsis latebat inveniunt; & tantò magis foris sibi deformes apparent, quantò minùs pulchrum est, quod intus vident. Unusquisque enim sibi dum tactu veri luminis illustratur, ostenditur: & unde agnoscit quid est justitia, inde eruditur, ut videat quid est culpa. Hinc est quòd sæpe mens nostra quamvis frigida in conversationis humanæ actione torpescat, quamvis in quibusdam delinquat & nesciat, quamvis peccata quædam quasi nulla perpendat: cùm tamen ad appetenda sublimia orationis compunctione se erigit, ipso suæ compunctionis oculo excitata ad circumspiciendam se post fletum vigilantior redit. Nam cùm neglectam se deserit; & noxio tepore torpescit, vel otiosa verba, vel inutiles cogitationes minoris esse reatus omnimodo credit. At si igne compunctionis incalescens, à torpore suo, tacta subito afflatu contemplationis, evigilet, illa quæ levia paulò antè credidit, mox ut gravia ac mortifera perhorrescit. Cuncta enim vel in minimis noxia, quasi atrocissima refugit: quia videlicet per conceptionem spiritus gravida, introire ad se jam inania nulla permittit. Ex eo enim quod intus conspicit, quàm sint horrenda hæc quæ exteriùs perstrepunt, sentit: & quantò ampliùs sublevata profecerit, tantò magis refugit infima, in quibus prostrata defecit. Nihil quippe eam nisi id quod interius viderat, pascit; atque eò graviùs tolerat quidquid se ei extrinsecus ingerit, quò illud non est quod intrinsecus vidit, sed ex his interioribus quæ raptim videre potuit, ad exteriora quæ tolerat, judicandi regulam sumit. Super se enim rapitur dum sublimia contemplatur: & semetipsam jam liberiùs excedendo conspiciens, quidquid ei ex seipsa sub seipsa remanet, subtiliùs comprehendit. Ex qua re miro modo agitur, ut sicut superiùs dictum est, unde dignior efficitur, inde sibimet indigna videatur: & tunc rectitudini se longè esse sentiat, cùm appropinquat. Unde Salomon ait: *Cuncta tentavi in sapientia, & dixi, Sapiens efficiar, & ipsa longiùs recessit à me.* Quæsita enim sapientia longè recedere dicitur, quia appropinquanti altior videtur. Qui verò hanc nequaquam quærunt, tantò se ei propinquos æstimant, quantò & ejus rectitudinis regulam ignorant: quia sicut in tenebris, mirari lucis claritatem nesciunt, quam numquam viderunt: cumque in forma ejus pulchritudinis non tendantur, in semetipsis libenter quotidie deformiores fiunt. Nam quisquis ejus radiis tangitur, sua illi manifestiùs tortituđo monstratur: & eo veriùs invenit quantùm flectatur in vitio, quò sagaciùs summa considerans, conspicit quantùm distat à recto. Unde beatus Job humanum genus virtutibus transiens, amicos loquendo superavit, sed loquente Deo, sublimiùs eruditus semetipsum cognoscendo reticuit. Illos namque injustè loquentes subdidit, sed ad verba locutionis intimæ reum se justè cognovit. Et quidem cur flagellatus sit nescit, sed tamen cur flagella veneratus non sit, silendo redarguit. Divina enim judicia cùm nesciuntur, non audaci sermone discutienda sunt, sed formidoloso silentio veneranda: quia & cùm causas rerum conditor in flagello non aperit, eò justas indicat, quò se eas facere, qui summè justus est, demonstrat. Vir ergo sanctus & priùs de locutione, & pòst de silentio reprehensus, quid de semetipso sentiat innotescat. Ait enim.

Quòd de verbo otioso nec sancti possunt excusari, licet manu operis in conspectu Dei studeant operire.

CAPUT II.

[*Qui leviter locutus sum, respondere quid possum?*] Ac si dicat: Sermonem meum defenderem, si hunc cum rationis pondere protulissem. At postquam lingua levitate usa convincitur, quid restat nisi ut conticendo refrænetur? Sequitur: [*Manum meam ponam super os meum.*] Usu sacri eloquij in manu operatio, in ore locutio solet intelligi. Manum ergo super os ponere, est virtute boni operis culpas tegere incautæ locutionis. Quis verò invenire potest, qui quamlibet perfectus sit, de otioso tamen sermone non peccet? Jacobo attestante, qui ait: *Nolite plures magistri fieri, in multis enim offendimus omnes.* Et rursum: *Linguam nullus hominum domare potest.* Cujus culpas redarguens per semetipsam Veritas, dicit: *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicij.* Sed sancti viri ante Dei oculos student culpas linguæ tegere meritis vitæ, student bonorum operum pondere premere immoderata verborum. Unde in sancta Ecclesia manus super os ponitur, dum in electis ejus quotidie otiosæ locutionis vitium bonæ actionis virtute operitur. Scriptum namque est: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Sed rursum cùm scriptum sit: *Omnia nuda & aperta sunt oculis ejus;* quomodo tegi possunt, quæ ejus oculis, cui cuncta nuda sunt, abscondi nequaquam possunt? Sed quia hoc quod tegimus, inferiùs ponimus, atque hoc unde tegimus, nimirum superducimus, ut quod est subterpositum tegamus, tegere peccata dicimur, quæ quasi subterponimus dum abdicamus, eisque aliud superducimus, dum bonæ actionis opus ad hoc pòst eligimus ut præferamus. Qui ergo priora mala deserit, & bona posteriùs facit, per hoc quod addit, transactam nequitiam tegit, cui boni operis merita superducit. Beatus igitur Job sanctæ Ecclesiæ typum tenens, & in verbis suis sua allegans, nostra designans, dicat ex se, dicat ex nobis: [*Manum meam ponam super os meum;*] id est, hoc quod districto judici de

Eccle. 7. a

Jacob. 3. a

Ibid.

Matt. 12. e

Psal. 31. d

Hebr. 4. d

sermone meo in me displicuisse considero, ante ejus oculos sub velamine recti operis absconde. Sequitur.

Quòd Iob correctus non defendit, sed humiliter confitetur se peccasse in eo quod se credidit justum, & frustra percussum: & innocentia propriæ conscientiæ contentus, districtionem superni examinis attendit.

CAPUT III.

VNum locutus sum, quod utinam non dixissem: & alterum, quibus ultra non addam.] Si transacta beati Job verba discutimus, nihil eum nequiter dixisse reperimus. Si verò dicta ejus, quæ cum veritate ac libertate prolata sunt, in aliquo superbiæ vitio flectimus, duo jam solummodo non erunt: quia multa sunt. Sed quia loqui nostrum, est hominibus occultum sensum verbis aperire: loqui verò nostrum ad divinas aures, est motum mentis etiam expressione actionis ostendere: beatus Job ad libram se subtilissimi examinis pensans, locutione sua secundò se deliquisse confitetur. Unum enim loqui, est res flagello dignas agere: aliud loqui illicitè, est etiam de flagello murmurare. Qui ergo ante increpationem Dominicam in omni opere hominibus prælatus fuit, ipsa in altum increpatione proficiens, & minùs se rectum priùs in opere, & minùs se patientem pòst in verbere agnovit. Unde semetipsum redarguit, dicens: [*Vnum locutus sum, quod utinam non dixissem: & alterum, quibus ultra non addam.*] Ac si dicat: Rectum me quidem inter homines credidi, sed te loquente, & ante flagella pravum, & post flagella me rigidum inveni. [*Quibus ultra non addam;*] quia jam quantò nunc te loquentem subtiliùs intelligo, tantò meipsum humiliùs investigo.

Quid sit quòd per Moysen agnam, vel capram jubetur offerre, qui bene vel male se facturum juramento protulerit, & hoc ipsum oblivione transcendit.

CAPUT IV.

2. ET quia beatus Job sanctæ Ecclesiæ typum tenet, possunt electis omnibus hæc ejus verba congruere, qui cognoscentes Dominum, in uno & alio deliquisse se sentiunt: quia se intelligunt vel in cogitatione & opere, vel in Dei ac proximi neglecta dilectione peccasse. Quibus se promittunt ultrà nil addere: quia per conversionis gratiam curant pœnitendo quotidie etiam transacta purgare. Per hoc tamen quod beatus Job de duobus se pœnitendo redarguit, liquidò ostendit, quòd peccator omnis in pœnitentia duplicem habere gemitum debet, nimirum quia & bonum quod oportuit, non fecit: & malum quod non oportuit, fecit. Hinc est enim quòd per Moysen de eo qui juramentum protulit, ut vel malè quid vel bene faceret, & hoc ipsum oblivione transcendit, dicitur: *Offerat agnam de gregibus sive capram, orabitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus. Sin autem non poterit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum, unum pro peccato, & alterum in holocaustum.* Juramentum namque proferre, est voto nos divinæ servitutis alligare. Et cùm bona opera promittimus, bene nos facere spondemus. Cùm verò abstinentiam cruciatumque carnis nostræ vovemus, malè ad præsens nos nobis facere juramus. Sed quia nullus in hac vita ita perfectus est, ut quamlibet Deo devotus sit, inter ipsa quantumcumque pia vota non peccet, pro peccato agna offerri de gregibus sive capra præcipitur. Quid enim per agnam, nisi activæ vitæ innocentia: quid per capram, quæ in summis sæpe extremisque rupibus pendens pascitur, nisi contemplativa vita signatur? Qui ergo se conspicit promissa ac proposita non implesse, ad sacrificium Dei sese studiosiùs debet vel innocentia boni operis, vel sublimi pastu contemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra verò offerri de gregibus non jubetur: quia activa vita multorum est, contemplativa paucorum. Et cùm hæc agimus quæ multos agere & egisse conspicimus, quasi agnam de gregibus damus. Sed cùm offerentis virtus ad agnam capramque non sufficit, in remedio pœnitentis adjungitur, ut duo pulli columbarum, vel duo turtures offerantur. Scimus, quia columbarum pulli, vel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos, vel duos turtures, nisi duplex pœnitentiæ nostræ gemitus designatur? ut cùm ad offerenda bona opera non assurgimus, nosmetipsos dupliciter defleamus: quia & recta non fecimus, & prava operati sumus. Unde & unus turtur pro peccato, alter verò offerri in holocaustum jubetur. Holocaustum namque totum incensum dicitur. Unum ergo turturem pro peccato offerimus, cùm pro culpa gemitum damus: de altero verò holocaustum facimus, cùm pro eo quòd bona negleximus, nosmetipsos funditus succendentes, igne doloris ardemus. Quia igitur duplex in pœnitentia gemitus debetur, beatus Job divinæ vocis increpatione proficiens, atque in sua reprehensione succrescens, dixisse se unum & alterum pœnitens fatetur, ac si apertè dicat: Et erga bona per negligentiam torpui, & ad mala per audaciam prorupi.

CAP. XL. *RESpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & indica mihi. Numquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me, ut tu iustificeris? Si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas: circumda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus. Disperge superbos in furore tuo: & respiciens omnem arrogantem humilia. Respice cunctos superbos, & confunde eos, et contere impios in loco suo. Absconde eos in pulvere, simul et facies eorum demerge in foveam: et ego confitebor quòd salvare te possit dextera tua. Ecce Behemoth, quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, et virtus illius in umbilico ventris eius. Stringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum eius perplexi sunt. Ossa eius velut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ. Ipse est principium viarum Dei: qui fecit eum, applicabit gladium eius. Huic montes herbas ferunt. Omnes bestiæ agri ludent ibi. Sub umbra dormit in secreto calami, in locis humentibus. Protegunt umbræ umbram eius, circumdabunt eum salices torrentis. Ecce absorbebit fluvium, et non mirabitur, et habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, et in sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris Leviathan hamo, et funem ligabis linguam eius? Numquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius? Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Numquid feriet tecum pactum, et accipies eum servum sempiternum? Numquid illudes ei quasi avi, aut li-*

Hier. in Ezech. 46. & 27.

Levit. 5. b

gabis eum ancillis tuis? Concidenteum amici, dividentillum negotiatores. Numquid implebis sagenas pelle eius, et gurgustium piscium capite illius? Pones super eum manum tuam? Memento belli, nec ultra addas loqui. Ecce, spes eius frustrabitur eum, et videntibus cunctis præcipitabitur.

Quòd qui in flagellis positus murmurat, justitiam ferientis accusat.

CAPUT V.

RESpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit: *Accinge sicut vir lumbos tuos: interrogabo te, & indica mihi.*] Quid sit Dominum de turbine respondere, quid beatum Job lumbos accingere, quid interrogare Dei, quid hominis indicare, primo jam Domini sermone tractatum est. Quia ergo lectoris tædio parcimus, curamus summopere ne dicta replicemus. Sequitur: [*Numquid irritum facies judicium meum, & condemnabis me, ut tu justificeris?*] Quisquis contra Domini flagella semet ipsum defendere nititur, flagellantis judicium evacuare conatur. Nam quum culpâ suâ feriri se denegat, quid aliud quàm justitiam ferientis accusat? Beatum itaque Job non idcirco flagella cælestia percusserunt, ut in eo culpas extinguerent, sed potiùs ut merita augerent, quatenus qui tranquillitatis tempore in tanta sanctitate claruerat, & ex percussione patesceret quæ in eo etiam patientiæ virtus latebat. Qui quidem culpam suam inter flagella non inveniens, nec tamen flagella eadem causam sibi esse augendi meriti deprehendens, injustè se feriri credidit, cùm quid in se debuisset corrigi non invenit. Sed ne ipsâ innocentiâ in tumorem elationis infletur, divina voce corripitur, & mens ejus ab iniquitate libera, sed verberibus pressa, ad judicia occulta revocatur: ut superna sententia etsi non est cognita, non tamen credatur injusta; sed eò saltem justum credat omne quod patitur, quò nimirum constat, quia Deo auctore patiatur. Magna enim satisfactio percussionis est, voluntas justa conditoris. Quæ cùm injustum facere nihil solet, justa agnoscitur etiam si latet. Nam cùm pro injustitiæ peccato percutimur, si in percussione nostra divinæ voluntati conjungimur, mox à nostra injustitia ipsa conjunctione liberamur. Quisquis enim jam percussionem tolerat, sed adhuc causas percussionis ignorat, si justum credens hoc ipsum contra se judicium amplectitur, eo ipso ab injustitia sua jam correctus est, quòd percussum se justè gratulatur. In vindicta enim sua Deo se socians, sese contra se erigit, & magna est jam justitia, quòd voluntati judicis concordat in pœna, cui discrepavit in culpa. Vir igitur sanctus, quia in nulla Deo culpa discrepaverat, quasi cum difficultate ei inter supplicia concordabat. Neque enim credidit, quòd flagella quæ solent vitia extinguere, in illo sola merita augerent. Unde nunc justè corripitur, ut occultis judiciis & nesciens subderetur, eique dicitur: [*Numquid irritum facies judicium meum, & condemnabis me ut tu justificeris?*] Ac si apertè diceretur: Tua quidem bene acta consideras, sed mea occulta judicia ignoras. Si ergo ex tuis meritis contra mea flagella disputas, quid aliud quàm me de injustitia addicere te justificando festinas? Sequitur.

sup. lib. 28. c. 2. & seq.

Quòd ex considerata magnitudine & justitia creatoris, cujusque meriti sint homines, infirmos se cognoscant & peccatores: & quòd Anthropomorphitarum hæresis sit, Deum æstimare in sua natura secundum membra humana, & lineamenta corporea.

CAPUT VI.

4. SI habes brachium sicut Deus, & si voce similitonas.] Quia humanum genus beatus Job meritis transcendebat, cùm pius conditor & eruditor ad considerandam similitudinem suæ magnitudinis provocat, ut cognita tanta dissimilitudine, in humilitate se premat. Sed cùm in Deo vox & brachium dicitur, cavendum summopere est, ne quid in eo mens corporeum suspicetur. In Anthropomorphitarum namque hæresim cadere, est eum qui incircumscriptè implet & circumplectitur omnia, intra corporalia lineamenta concludere. Sed omnipotens Deus ad sua nos trahens, usque ad nostra se humiliat, atque ut alta insinuet, humilibus condescendit: quatenus parvulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exurgat incognita, atque ab eo qui longè super ipsum est, quædam juxta se audiens, quasi quibusdam ad illum passibus moveatur. Unde fit, ut per scripturam suam aliquando à corporibus hominum, aliquando à mentibus, aliquando verò ab avibus, aliquando etiam ab insensatis rebus quasdam longè dissimiles in se similitudines trahat. Plerumque enim à corporibus hominum in se similitudinem trahit, sicut de eo Propheta ad Israëlitas dicit: *Qui tetigit vos, tanget pupillam oculi ejus.* Et sicut de eò rursum speranti homini per Prophetam dicitur: *In scapulis suis obumbrabit tibi.* Constat nimirum, quòd in natura sua nec oculum Deus, nec scapulas habeat: sed quia nos per oculum cernimus, in scapulis verò onera sustinemus. Deus quòd omnia videt, oculum habere perhibetur; quòd verò nos tolerat, atque eo ipso quo tolerat, servat, obumbrare nobis in scapulis dicitur. Ait enim: *In scapulis suis obumbrabit tibi.* Ac si diceret peccatori homini, & post peccatum veniam deprecanti: Ea pietate Dominus te protegit, qua te pietate toleravit. Obumbrat enim in scapulis suis: quia dum portat, defendit. Aliquando verò à mentibus in se similitudinem trahit, sicut per Prophetam ad Israël dicit: *Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam.* Et rursum per sponsæ comparationem loquens ait: *Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui.* Quis enim nesciat, quia Dei memoria nec oblivione rumpitur, nec recordatione sarcitur? Sed dum aliqua deserens prætermittit, more mentium oblivisci dicitur; & cùm post longum tempus quæ voluerit visitat, nostræ mutabilitatis consuetudine recordatus vocatur. Quo enim pacto divinitatis ejus vim oblivio dissipat, cui ipsa quoque laudabilis memoria essentialiter concordat? Nulla namque nisi aut præterita, aut absentia recordantur. Quomodo ergo Deus præteritorum reminiscitur, cùm ipsa quæ in semetipsis prætereunt, ejus nutui semper præsentia assistunt? Aut quomodo absentium recordatur, dum omne quod est, per hoc illi præsto est, quod in ipso est? Quod si ei præsto non esset, omnino non esset: nam non existentia videndo creat, existentia videndo continet. Quidquid ergo creator non videt, essentia subsistendi caret. Aliquando autem ab avibus in illum similitudo trahitur: sicut per Moysen dicitur: *Expandit alas suas, & assumpsit eos.* Et Propheta ait: *Sub umbra alarum tuarum protege me.* Quia enim nos parvulos dum protegit nutrit, & non gravi atque onerosa, sed levi & blanda protectione nos refovet, dum suas in nos misericordias exerit, quasi more avium super nos alas tendit. Aliquando etiam insensatis rebus propter infirmitatem nostram alta condescensione se comparat, sicut per Prophetam dicit: *Ecce ego strideboSuper vos sicut stridet plaustrum onustum fœno.* Quia enim fœnum est vita carnalium, sicut scriptum est: *Omnis caro fœnum*; in eo quòd Dominus vitam carnalium patitur, more plaustri fœnum se

A B C D E

Thren. 2. *Psal. 90. a* *Hier. 2. a* *Isai. 49. d* *Deut. 32.* *Psal. 16.* *Amos 2. d* *Isai. 40. b*

portare teſtatur. Cui ſub fœni onere ſtridere, eſt pondera & iniquitates peccantium cum querela tolerare. Cùm ergo longè diſſimiles in ſe ſimilitudines trahat, ſolerter intuendum eſt quòd quædam talia aliquando dicantur in Deo propter effectum operis, aliquando autem ad indicandam ejus ſubſtantiam majeſtatis. Nam cùm in Deo oculus, ſcapulæ, atque alæ nominantur, effectus quidem operationis oſtenditur. Cùm verò manus, brachium, dextera vel vox in Deo dicitur, per hæc vocabula conſubſtantialis ei Filius demonſtratur. Ipſe quippe eſt & manus & dextera, de cujus aſcenſione per Moyſen Pater loquitur, dicens: *Tollam in cælum manum meam, & jurabo per dexteram meam.* Ipſe brachium, de quo Propheta ait: *Et brachium Domini cui revelatum eſt?* Ipſe vox: quia eum Pater gignendo dixit: *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Et de quo ſcriptum eſt: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Per hoc Verbum feciſſe Patrem omnia, David aſſerit, dicens: *Dixit, & facta ſunt.* Deum ergo brachium habere, eſt operantem filium gignere: voce tonare, eſt conſubſtantialem ſibi filium mundo terribiliter demonſtrare. Beato igitur Job cùm dicit Dominus: [*Si habes brachium ſicut Deus, & ſi voce ſimili tonas;*] mira diſpenſatione pietatis eum dum increpat, exaltat: quia eum, quem ſua comparatione ſuperat, ſuperiorem cunctis demonſtrat. Cui in hac propoſitione ſubjungit.

Deut. 32. f
Eſai. 53. a
Pſ. 2. a
Ioan. 1. a
Pſal. 3

Quòd ſancti in conſpectu Dei gloria & honore, & ſpecioſis virtutum veſtibus induantur: ſuperbos vero extremæ confuſionis nuditas maneat.

CAPUT VII.

Circumda tibi decorem, & in ſublime erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere veſtibus] Subaudis, ut ego. Ipſe enim ſibi circumdat decorem, de quo ſcriptum eſt: *Dominus regnavit, decorem induit.* Ipſe apud nos in ſublime erigitur, quum noſtris mentibus in natura ſua eſſe impenetrabilis demonſtratur. Ipſe verò glorioſus eſt, qui dum ſeipſo perfruitur, accendentis laudis indigens non eſt. Ipſe ſpecioſis induitur veſtibus: quia ſanctorum Angelorum choros, quos condidit, in uſum ſui decoris aſſumpſit, & velut quamdam veſtem glorioſam ſibi Eccleſiam exhibet non habentem rugam, aut maculam. Unde ei per Prophetam dicitur: *Confeſſionem & decorem induiſti, amictus lumine ſicut veſtimento.* Hîc quippe confeſſionem induit, illic decorem: quia quos hîc per pœnitentiam confitentes fecerit, illic fulgentes per decorem juſtitiæ oſtendet. Luce ergo ſicut veſtimento amictus eſt; quia ſanctis omnibus, quibus dictum eſt, *Vos eſtis lux mundi*, in illa æterna gloria veſtietur. Unde & per Evangelium dicitur, quia transfigurato in monte Domino, veſtimenta ejus facta ſunt candida ſicut nix. In qua transfiguratione quid aliud, quàm reſurrectionis ultimæ gloria nunciatur? In monte enim veſtimenta ejus ſicut nix facta ſunt; quia in ſupernæ claritatis culmine ſancti omnes ei luce juſtitiæ fulgentes adhærebunt. Sed quia ſpecioſarum veſtium nomine juſtos ſibi quomodo adjungat, inſinuat: injuſtos etiam quomodo à ſe disjungat, oſtendit. Sequitur: [*Diſperge ſuperbos in furore tuo.*] Subaudis, ut ego, qui eos & tranquillitatis tempore unitos contra me tolero, & diſtrictus quandoque veniens, in meo eos furore diſpergo. Sed inter hæc ſolerter intuendum eſt, quòd gravis perfidiæ error admittitur, ſi fortaſſe quis æſtimet, quòd in illa divinitatis ſubſtantia, furor & tranquillitas varietur. Creator namque omnium eò ſummè immortalis eſt, quò creaturæ more mutabilis non eſt. Hinc de illo per Jacobum dicitur: *Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.* Hinc rurſum ſcriptum eſt: *Tu autem Domine cum tranquillitate judicas.* Hinc Propheta ait: *Deſerta facta eſt terra à facie iræ columbæ, à facie furoris Domini.* Quod iram columbæ prædixerat, hoc furorem Domini ſubjunxit. Columba namque valde ſimplex eſt animal; & quia in Deum nulla furoris inæqualitas ſerpit, furorem Domini iram columbæ nominavit. Ut enim divinæ diſtrictionis vim imperturbabilem demonſtraret, & iram dixit, & columbæ: ac ſi apertiùs diceret: Diſtrictum judicium inconcuſſus exerit, qui permanens manſuetus injuſtos punit. Unde & in extremo judicio in ſemetipſo incommutabilis manens, nulla viciſſitudine ac mutabilitate variatur, ſed tamen electis ac reprobis nequaquam ſub ſpecie ejuſdem incommutabilitatis oſtenditur: quia & tranquillus juſtis, & iratus apparebit injuſtis. Teſte enim conſcientia intra ſemetipſos deferunt, unde eorum mentes æquè unum reſpiciant, ſed non æqualiter modificentur: quia & iſtis eum benignum oſtendit anteacta juſtitia, & illis terribilem culpa. Quorum pavorem quis explicet, cùm contigerit miſeris & intra ſe culpas cernere, & ante ſe judicem juſtum videre? Hoc nimirum quotidie in uſu vitæ præſentis agitur, ut de qualitate venturi judicis mortalium corda doceantur. Nam cùm duo ad judicium pergunt, alius innocentiæ ſibi conſcius, alius culpæ: ante prolatam ſententiam adhuc tacentem judicem utrique conſpiciunt, & tamen culpæ debitor gravem contra ſe iram hoc ipſum judicis ſilentium ſuſpicatur. Quam iram ſibi non denunciant perturbatio judicis, ſed recordatio pravitatis: quia etſi adhuc foris reum ſententia non clamat, intus tamen graviter conſcientia accuſat. At contra juſtitiæ amicus decernentis vultum conſpicit, ſed intus de teſtimonio bonæ recordationis hilareſcit, & quò apud ſe quod metuat non habet, omne quod erga ſemetipſum eſt, blandum videt. Hoc itaque loco furor Domini dicitur non perturbatio divinæ ſubſtantiæ, ſed ſuper peccatores malè ſibi conſcios examinatio juſtæ vindictæ. Quamvis enim eum tranquillum in judicio videant, tamen quia feriendos ſe ab illo non dubitant, eum ſuis moribus perturbatum putant. Sequitur: [*Et reſpiciens omnem arroganiem humilia.*] Ac ſi dicat, ut ego. Aptè autem ad vindictæ ordinem arrogantibus ſuperborum culpa præponitur: quia nimirum non ſuperbia de arrogantia, ſed generatur arrogantia de ſuperbia. Duobus autem modis à Domino peccator unuſquiſque reſpicitur, cùm aut à peccato convertitur, aut ex peccato punitur. De reſpectu enim converſionis dicitur: *Quia reſpexit Dominus Petrum, & recordatus Petrus verbi Jeſu flevit amare.* De reſpectu ultionis rurſus dicitur: *Vultus autem Domini ſuper facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.* Utriſque autem modis in humilitate arrogans ſternitur: quia aut pœnitendo cognoſcit culpam, aut pereundo percipit pœnam. Sequitur: [*Reſpice cunctos ſuperbos, & confunde eos, & contere impios in loco ſuo.*] Subaudis, ut ego. Superbi enim ex reſpectu Domini confunduntur, aut hîc de pietate cognoſcentes & damnantes crimina, aut illic ſupplicia de juſtitia ſentientes. Impiorum verò locus ipſa ſuperbia eſt; quia cùm ſcriptum ſit: *Initium omnis peccati ſuperbia;* unde oritur impietas, ibi continetur; quamvis nec quidquam à ſuperbia diſtat impietas. Valde enim ſuperbire, eſt impia de auctore ſentire. Impius ergo in loco ſuo conteritur; quia ipſa ſuperbia, qua elevatur, opprimitur: cumque efferendo ſe in cogitationibus erigit, lumen ſibi juſtitiæ, quod invenire debuiſſet, abſcondit. Sæpe autem dum contra Deum falſa gloria exteriùs proficit, vera miſeria interiùs inaneſcit. Unde Propheta ait: *Dejeciſti eos dum allevarentur.* Non enim ait: Dejeciſti eos poſtquam elevati ſunt, ſed dum allevarentur: quia hoc

Sap. 12. e
Hier. 25. g
Luc. 22. g
Pſal. 36. 7.
Eccli. 10. b
Pſal. 72.

ipſum

ipsum sit superbis interiùs dejici, quod eis falsa con- A tingit gloria exteriùs elevari. Ordinante enim divino judicio, non eis hîc aliud culpa est, atque aliud pœna: sed sua illis in pœnam vertitur culpa, ut elatis fastu superbiæ, hoc ipsum sit verè intus cadere, quod foris ostenditur profecisse. Sequitur: [*Abscondе eos in pulvere, simul & facies eorum demerge in foveam.*] Ac si dicat, ut ego. Superbos enim atque impios justo judicio Dominus in pulvere abscondit; quia eorum corda ipsis, quæ despecto amore creatoris eligunt, terrenis opprimi negotiis permittit. Unde & illorum vitam cùm in extremo judicio discutit, tamquam sibi absconditam non
Luc.23.e agnoscit, dicens: *Nescio qui estis.* Vita pravorum sub pulvere absconditur; quia abjectis & infimis desideriis gravatur. Quisquis enim adhuc ea quæ B mundi sunt appetit, quasi ante faciem veri luminis non apparet; quia nimirum sub pulvere terrenæ cogitationis latet. Hunc pravarum cogitationum pulverem oppressa mens tolerat, quem ventus nequissimæ tentationis apportat. Hinc est enim quòd
8. de unaquaque anima terrenis desideriis aggravata sub Ephraim specie per Prophetam dicitur: *Factus*
Oseæ 7.b *est Ephraim panis subcinericius, qui non reversatur.* Ex natura quippe bene condita est nobis intentio, quæ surgat in Deum; sed ex conversatione nequiter assueta inest voluptas, quæ præsens premat in sæculum. Panis autem subcinericius ex ea parte est mundior, quam inferiùs occultat, atque ex ea parte sordidior, qua desuper cinerem portat. Quisquis ergo intentionem qua Deum debuisset quærere, neglegit, quasi more panis subcinericij mundiorem C partem inferiùs premit, & cùm curas sæculi libenter tolerat, quasi congestum cinerem superiùs portat. Reversaretur autem panis subcinericius, si desideriorum carnalium cinerem repelleret, & intentionem bonam, quam in se dudum despiciendo oppresserat, superiùs ostentaret. Sed reversari renuit, cùm mens amore curarum sæcularium pressa, molem superpositi cineris abjicere negligit: dumque assurgere in intentionem bonam non appetit, quasi mundiorem faciem subter premit. Aptè autem subjungitur: [*Simul & facies eorum demerge in foveam.*] Ac si dicat, ut ego. Justo namque judicio superborum facies Dominus in foveam mergit; quia intentionem cordis eorum sese ultra homines D erigentem inferiùs dejicit. Ima enim respicit, cujus facies foveam attendit. Et bene de superbis dicitur, quòd eorum facies in foveam demerguntur; quia ima petunt, dum superbiendo altiora appetunt: & quò magis extollendo se erigunt, eò magis ruendo inferiùs tendunt. Terrenam quippe gloriam quærunt, & infima sunt quæ prospiciunt, dum superbiendo alta sequuntur. Unde miro & diverso modo res agitur, ut humiles cælum petant, dum se inferiùs dejiciunt: superbi infima appetant, dum despiciendo ceteros quasi in altioribus extolluntur. Isti se, dum despiciunt, cælestibus junguntur: illi dum se erigunt, à superioribus dividuntur: atque, ut ita dixerim, illi se elevantes deprimunt, isti deprimentes elevant. Et bene de superbientibus per E
Ps.145. Psalmistam dicitur: *Humiliat autem peccatores usque ad terram:* quia ea quæ infra sunt, ambientes, dum extollendo se erigunt, amisso cælo quid aliud quàm terram petunt? Quibus hoc ipsum jam in imis cecidisse, est relictis superioribus ima quæsisse. Rectè ergo corum facies in foveam demergi perhibentur; quia sequentes infima, ad inferni barathrum tendunt. Justo enim judicio agitur, ut quos hîc voluntaria aversio excæcat, illic ab intuitu veri luminis digna supplicij fovea abscondat. Igitur quia vir sanctus tanto divinæ potentiæ terrore discussus est, ut ei diceretur: [*Si habes brachium ut Deus, & si voce simili tonas: dispergе superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia;*] & cetera quæ Deus quidem facere, sed homo vix sufficit audire, cuncta hæc qua Dominus intentione præmiserit, fine subditæ conclusionis ostendit, dicens.

Pelagianorum hæresis præsenti capite destruitur, qui sine adjutorio gratiæ, propria virtute quemquam posse salvari affirmant.

CAPUT VIII.

ET *ego confitebor quòd salvare te possit dextera* 9.
tua.] Ac si apertè diceret: Si potes terribilia hæc facere, ipse quæ protuli, tibi & non mihi deputo bona omnia quæ fecisti. Si verò peccantes alios respiciendo non potes perdere, liquet quòd à reatu nequitiæ tua te non vales virtute liberare. Ecce divina voce ad beatum Job dicitur quòd suâ dexterâ non salvetur: & tamen nonnulli hominum, qui ab hujus viri viribus longè sunt, despecto Dei adjutorio, sua se fortitudine salvari posse confidunt. Pro quibus quid deprecari aliud debemus, nisi ut si jam dona bonorum operum perceperunt, hoc quoque donum accipiant, ut à quo hæc acceperint discant? Quia autem præmissis verbis Dominus potentiam suæ magnitudinis intulit: nunc in subsequentibus nequitiam antiqui hostis ostendit: ut bonus famulus & auditis priùs virtutibus Domini, sciret quantùm diligeret, & cognitæ pòst calliditate diaboli, disceret quantùm timeret. Unde bene per Prophetam dicitur: *Leo rugiet, quis non timebit? Do-* *Amos 3.b*
minus Deus locutus est; quis non prophetabit? Postquam enim virtus ei sui conditoris innotuit, nequaquam illum vires adversarij latere debuerunt: ut eò magis defensori suo se humiliùs subderet, quò hostis sui nequitias subtiliùs agnovisset: protectoremque suum tantò ardentiùs quæreret, quantò terribiliorem hostem cognosceret, quem vitaret. Certum quippe est, quia minùs diligit ereptorem suum, qui minùs intelligit periculum quod evasit: & vile solatium deputat defensoris, qui virtutem adversarij debilem putat. Unde bene ereptionem suam Domino tribuens Propheta dicebat: *Diligam te Domine virtus mea;* apertè vi- *Ps.17.a*
delicet dicens: Eò te magis diligo, quò infirmitatem propriam sentiens, virtutem meam te esse cognosco. Hinc rursum ait: *Mirifica misericordias* *Ps.16.b*
tuas, qui salvos facis sperantes in te: quia tunc nimirum misericordiæ Domini miræ apud nosmetipsos qui eripimur, fiunt, cùm per easdem misericordias quàm gravia fuerint pericula quæ evasimus, agnoscuntur. Et quia sermone præcedenti Dominus beato Job mira opera sanctorum sequentium patefecit, ut his auditis disceret, de virtutum suarum culmine quàm humilia sentire debuisset; nunc ei cum quo hoste bellum gerat, ostenditur, & vires fraudesque illius subtiliùs indicantur: ut qui ad colloquium auctoris sui perductus est, argumenta adversarij apertè cognoscat. Verbis enim sequentibus fideli famulo Dominus cunctas hostis callidi machinationes insinuat, omne quod opprimendo rapit, omne quod insidiando circumvolat, omne quod minando terret, omne quod suadendo blanditur, omne quod desperando frangit, omne quod promittendo decipit. Cuncta ergo tergiversationis ejus certamina exorditur, dicens: [*Ecce Behemoth, quem feci tecum.*]

Quòd Manichæorum hæresis, qui astruunt duo principia, Deum scilicet & nescio quam tenebrarum gentem, convincatur: cùm manifestum sit, quòd in principio Deus omnem spiritalem & corporalem creaturam fecerit, primo in substantia materia, deinde in formarum distinctione.

CAPUT IX.

10. QUEM sub Behemoth nomine, nisi antiquum hostem insinuat? qui interpretatus ex Hebræa voce in Latina lingua animal sonat. Cujus inferiùs dum malitia subditur, patenter persona
Eccli. 18. a monstratur. Sed cùm de Deo scriptum sit, quia fecit omnia simul, cur hoc animal cum homine fecisse se indicat, dum cuncta quia simul fecerit constat? Rursum quærendum est, quomodo Deus cuncta si-
Gen. 1 2. a mul condidit, dum Moyses sex dierum mutatione variante distinctè creata describat? Quod tamen citiùs agnoscimus, si ipsas causas originum subtiliter indagamus. Rerum quippe substantia simul creata est; sed simul species formata non est: & quod simul extitit per substantiam materiæ, non simul apparuit per speciem formæ. Cùm enim simul factum cælum terraque describitur, simul spiritalia atque corporalia, simul quidquid de cælo oritur, simul factum quidquid de terra producitur, indicatur. Sol quippe, luna & sidera quarto die in cælo facta perhibentur: sed quod quarto die processit in specie, primo die in cæli substantia extitit per conditionem. Primo die creata terra dicitur, & tertio C arbusta condita, & cuncta terræ virentia describuntur: sed hoc quod die tertio se in specie protulit, nimirum primo die in ipsa de qua ortum est, terræ substantia conditum fuit. Hinc est quòd Moyses distinctè per dies singulos condita omnia retulit,
Gen. 2. a & tamen simul omnia creata subjunxit, dicens: *Istæ sunt generationes cæli & terræ, quando creatæ sunt in die, quo fecit Dominus cælum & terram, & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis.* Qui enim diversis diebus creatum cælum & terram, virgultum, herbamque narraverat, nunc uno die facta manifestat: ut liquidò ostenderet quòd creatura omnis simul per substantiam extitit, quamvis non simul per speciem
Gen. 1. d processit. Hinc illic quoque scriptum est: *Creavit* D *Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam fecit eos.* Necdum enim Eva facta describitur, & jam homo masculus & femina perhibetur. Sed quia ex Adæ latere proculdubio femina erat processura, in illo jam computatur per substantiam, à quo fuerat producenda per formam. Considerare tamen hæc & in minimis possumus, ut ex minimis majora pensemus. Herba namque cùm creatur, necdum in illa fructus, necdum fructus sui semen ostenditur. Inest verò ei etiam cùm non apparet fructus & semen; quia nimirum simul sunt in radicis substantia, quæ non simul prodeunt per temporis incrementa. Sed quia hæc simul creata per substantiam dicimus, quæ E prodire alia ex aliis invenimus, quo pacto cum beato Job Behemoth creatus asseritur, cùm neque una sit substantia angeli & hominis, neque homo ex angelo, neque angelus ex homine proferatur? Si verò propter hoc factus Behemoth cum beato Job dicitur, quòd creatura omnis ab auctore, qui in actione sua nequaquam temporis protelatione distenditur, simul condita non dubitatur; cur de Behemoth specialiter dicitur, quod commune cum creaturis omnibus generaliter habetur? Sed si rerum causas subtili discussione pensamus, simul angelum
Sup. lib. 29. c. 17. factum hominemquem cognoscimus: simul videlicet non unitate temporis, sed cognitione rationis: simul per acceptam imaginem sapientiæ, & non simul per A conjunctam substantiam formæ. Scriptum namque de homine est: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Et per Ezechielem ad satan dicitur: *Tu signaculum similitudinis, plenus sa-* Gen. 1. d *pientia & perfectus decore in deliciis paradisi Dei* Ezec. *fuisti.* In cuncta igitur creatura, homo & angelus 28. a simul conditus extitit; quia ab omni creatura irrationali distinctus processit. Quia ergo in cuncta conditione rerum nullum rationale animal nisi angelus & homo est, quidquid ratione uti non potest, cum homine factum non est. Dicatur itaque homini, dicatur de angelo, qui etsi potentiam sublimitatis perdidit, subtilitatem tamen naturæ rationalis non amisit: [*Ecce Behemoth, quem feci tecum:*] ut dum homo eum qui in ratione secum factus est, B perisse considerat, vicinum sibi casum superbiæ ex ipsa propinqui sui perditione pertimescat. In his autem verbis solerter intuendum est, quòd apertè voce Dominica nefarium Manichæi dogma reprehenditur, qui dum duo principia loquitur, tenebrarum gentem non factam asserere conatur. Quomodo enim non facta gens nequissima dicitur, dum Behemoth istum, videlicet auctorem nequitiæ per naturam bene conditum se Dominus fecisse testatur? Sed quia Behemoth iste, cum quo sit factus audivimus, perditus quid agat, audiamus. Sequitur.

Quòd escæ diaboli electæ sint, & hypocritarum simulatione maximè saturetur.

CAPUT X.

Fœnum sicut bos comedet. Si Prophetarum sollicitè verba discutimus, hæc & illa uno spiritu prolata reperimus. Esaïas namque cùm cerneret vitam peccantium ab antiquo & insatiabili hoste devorari, ait: *Leo sicut bos comedet paleas.* Quid au- Esai. 11. b tem fœni palearumque nomine, nisi carnalium vita signatur? De quâ per Prophetam dicitur: *Omnis ca-* Esai. 40. b *ro fœnum.* Qui ergo hîc Behemoth, illic leo: qui hîc fœnum, illic paleæ nominantur. Sed perscrutari mens nititur cur iste vel apud Esaïam leo, vel hîc Dominica voce Behemoth, in comestione fœni vel paleæ, utroque loco non equo, sed bovi comparetur. Quod tamen citiùs agnoscimus, si in utrisque animalibus quæ sit nutrimentorum distantia perpendamus. Equi namque fœnum quamlibet sordidum comedunt, aquam verò non nisi mundam bibunt. Boves autem aquam quamlibet sordidam bibunt, sed fœno non nisi mundo vescuntur. Quid est ergo quòd bovi, qui mundo pabulo pascitur, Behemoth iste comparatur, nisi hoc quod de isto antiquo hoste per Prophetam alium dicitur: *Esca* Habac. *ejus electa?* Neque enim se eos gaudet rapere, quos 1. c pravis ac sordidis actionibus implicatos in imis secum respicit voluntariè jacere. Fœnum ergo comedere sicut bos appetit; quia suggestionis suæ dente conterere mundam vitam spiritalium quærit. Sed quærendum video quomodo Behemoth iste fœnum sicut bos comedens, vitam spiritualium consumere dicitur, cùm sicut suprà dictum est, fœni nomine vita carnalium designatur. Esca quoque ejus electa jam non erit, si fœnum comedens carnalem rapit. Sed ad hæc citiùs occurrit: quia nonnulli hominum & apud Deum fœnum sunt, & apud homines sanctitatis nomine censentur: cùm & ante humanos oculos aliud ostendit vita, & ante divina judicia aliud intendit conscientia. Ii itaque apud humana judicia electi sunt, sed apud subtile Domini examen fœnum. An ante divinos oculos Saül fœnum non erat, de quo Samuel propheta populo dicebat: *Certè vide-* 1. Reg. *tis quem elegit Dominus;* & de quo paulò superiùs di- 10. d citur: *Electus & bonus?* Quem enim peccans populus meruit, & apud Deum reprobus extitit, & tamen causarum ordine electus & bonus fuit,

11. Eccle. 8 Quia multi fœnum sunt, & electos se ex humana æstimatione suspicantur, bene per Salomonem dicitur: *Vidi impios sepultos, qui etiam dum adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in civitate quasi justorum operum.* Quia multi fœnum sunt, sed tamen sanctitatis favore vallantur, bene quidam sapiens indicat, dicens: *Transi hospes, & orna mensam.* Eccli. 29. d Transeundo namque hospes ornare mensam dicitur; quia si ad altare Dei quis positus, per bona opera gloriam propriam quærit, & de ostentatione sanctitatis ejus, laus altaris extenditur, & ipse tamen apud Deum in numero civium non habetur. Aliis ejus opinio proficit, & tamen à Deo extraneus ipse pertransit. Mensam itaque transeundo decoravit; quia stare ad sacra noluit, qui per omne quod agere studuit, ad humanas laudes mente decurrit. Quia ergo nonnulli mundam quidem vitam per studium ducunt, sed ex illa intus placere non appetunt, rectè & esca ejus electa dicitur, & tamen fœnum sicut bos comedere Behemoth iste perhibetur. Quasi enim ante os Behemoth istius mundum fœnum in terra, atque in infimis jacet, cùm & vita quasi innocens per mandatorum custodiam agitur, & tamen inter actionem, quæ bona ostenditur, cor ad apperenda sublimia non elevatur. Quid itaque utilitatis agit qui in se munditiam vitæ custodit, si per intentionem infimam in ore Behemoth hujus inveniendum se in terra derelinquit? Quia igitur omnipotens Deus quid hostis noster agat insinuat, nunc quomodo prævaleat innotescat, ut calliditatis ejus nequitia quò apertiùs cognoscitur, eò faciliùs superetur. Sequitur.

Quòd malorum mentes diabolus in virtute possideat.

CAPUT XI.

Sup. lib. 1. c. 6. & lib. 28. c. 4. Luc 12. e 1. Pet. 1. c Herb. 7. b Ezec. 16. a Gen. 3. b *Fortitudo ejus in lumbis ejus, & virtus illius in umbilico ventris ejus.*] Seminatia cœitus viris in lumbis esse, inesse autem feminis in umbilico perhibetur. Hinc est enim quòd Veritas discipulis dicit: *Sint lumbi vestri præcincti.* Hinc Petrus cùm luxuriam à corde restringeret, admonebat, dicens: *Succincti lumbos mentis vestræ.* Hinc Paulus cùm per Abrahæ sacrificium Melchisedech tempore Levi sacerdotium diceret decimatum, ubi tunc in Abrahæ corpore Levi lateret ostendens, ait: *Adhuc enim in lumbis patris erat.* Quia verò seminarium luxuriæ feminis in umbilico continetur, Propheta testatur, qui sub specie feminæ prostitutæ, Judææ petulantiam increpans, ait: *In die ortus tui non est præcisus umbilicus tuus.* In die quippe ortus umbilicum præcidere, est conversionis tempore carnis luxuriam resecare. Quia enim difficile est malè inchoata corrigere, & semel formata deformiter in melius reformare; de ortu suo Judæa reprehenditur, quæ dum in Deo nata est, impræcisum umbilicum retinuit, quia fluxa luxuriæ non abscidit. Quia igitur potestate diaboli, utriusque generis sexus valde ex luxuriæ infirmitate substernitur, & fortitudo ejus in lumbis contra masculos, & virtus illius contra feminas in umbilico perhibetur. Sed cur cùm Behemoth istum fœnum comedere intulit, prima deceptionis ejus argumenta luxuriæ damna subjunxit; nisi quòd liquidò omnibus patet, quia postquam semel hominis spiritum superbia ceperit, mox se ad corruptionem carnis extendit? Quod in ipsis quoque hominibus primis agnoscimus, qui dum post perpetratam superbiam pudenda membra contegunt, patenter indicarunt, quia postquam apud semetipsos intus arripere alta conati sunt, mox in carne foris erubescenda pertulerunt. Behemoth itaque iste insatiabiliter sæviens, & devorare totum simul hominem quærens, modò in superbiam mentem erigit, modò carnem luxuriæ voluptate corrumpit. Bene autem nequaquam fortitudo ejus in lumbis vel umbilico eorum dicitur, qui prosternuntur: sed [*fortitudo ejus in lumbis ejus, & virtus illius in umbilico ventris ejus.*] Ac si apertè diceretur: Fortitudo ejus in lumbis suis, & virtus illius in umbilico ventris sui: quia nimirum ejus propriè corpus fiunt, qui suggestionum turpium blandimentis decepti, ei per luxuriæ fluxa succumbunt. Sequitur.

Quòd tota virtus diaboli in antichristo stringatur, qui in fine hujus mundi causa omnis erit malitiæ, & quasi esset Deus immersitate prodigiorum sublimis apparebit.

CAPUT XII.

Stringit caudam suam quasi cedrum.] Multa in his supperunt, quæ instruendis moribus proferantur: sed priùs Behemoth istius violenta discutimus, ut post subtiliùs astuta detegamus. In Scriptura sacra cedri nomine aliquando alta excellentia gloriæ cælestis exprimitur: aliquando autem pravorum rigida elatio designatur. Cedri nomine cælestis gloriæ celsitudo exprimitur, sicut Psalmista testatur: *Justus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur.* Ps. 91 a Cedri rursus nomine superba pravorum potentia designatur, sicut per eumdem Prophetam dicitur: *Vox Domini confringentis cedros.* Ps. 28. b Quid autem cauda Behemoth istius, nisi illa antiqui hostis extremitas dicitur; cùm nimirum vas proprium illum perditum hominem ingreditur, qui specialiter antichristus nuncupatur? Qui quoniam modò honoribus sæculi, modò signis & prodigiis fictæ sanctitatis in tumorem potentiæ elevari permittitur, rectè voce Dominica cauda illius cedro comparatur. Sicut enim cedrus arbusta cetera in altum crescendo deserit, ita tunc antichristus mundi gloriam temporaliter obtinens, mensuras hominum & honoris culmine, & signorum potestate transcendet. Spiritus quippe in illo est, qui in sublimibus conditus, potentiam naturæ suæ non perdidit vel dejectus. Cujus idcirco virtus nunc minimè ostenditur, quia dispensatione divinæ potentiæ ligatur. Unde per Joannem dicitur: *Vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua: & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit & signavit super eum.* Apoc. 20. a Ligatus quippe missus in abyssum perhibetur; quia retrusus in pravorum cordibus, potentiâ divinæ dispensationis astringitur, ne inquantum nocere valet, effrænetur: ut quamvis per eos occultè sæviat, ad violentas tamen rapinas * superbia non erumpat. Sed illic quomodo in mundi fine sit solvendus intimatur, cùm dicitur: *Et postquam consummati fuerint mille anni, solvetur satan de carcere suo, & exibit, & seducet gentes.* Millenario namque numero universum pro perfectione sua hoc quantumlibet sit Ecclesiæ sanctæ tempus exprimitur. Quo peracto antiquus hostis suis viribus traditus, pauco quidem in tempore, sed in multa contra nos virtute laxatur. Quem quamvis sævitia ad crudelitatem dilatet, superna tamen misericordia dierum brevitate coangustat. Hinc enim Veritas per semetipsam dicit: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet.* Matt. 24. b Hinc rursum ait: *Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro.* Ibid. Quia enim & superbos nos & infirmos Dominus conspicit, dies quos singulariter malos intulit, misericorditer breviatos dicit: profectò & ut superbiam terreat de adversitate temporis, & infirmitatem refoveat de brevitate dierum,

* al. superbe

13. Sed considerandum valde est, cùm Behemoth iste caudam suam sicut cedrum sublevat, in quo tunc atrocior quàm nunc se exerit, surgat. Quæ enim pœnarum genera non novimus, quæ non jam vires Martyrum exercuisse gaudemus? Alios namque improviso ictu immersus jugulo gladius stravit: alios crucis patibulum affixit; in quo & mors provocata repellitur, & repulsa provocatur. Alios hirsutis serra dentibus attrivit: alios armata ferro insulcans ungula carpsit: alios belluina rabies morsibus detruncando comminuit: alios ab intimis viscerum per cutem pressa vis verberum rupit: alios effossa terra viventes operuit: alios in altum demersos in mortem præcipitium fregit: alios in se projectos aqua replendo absorbuit: alios edax flamma usque ad cineres depasta consumpsit. Cùm igitur Behemoth iste caudam suam in fine mundi nequiùs dilatat, quid est quòd in his tormentis tunc atrociùs crescat, nisi hoc quod in E-

Ibid. vangelio Veritas per semetipsam dicit: *Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia; ita ut in errorem mittantur, si fieri potest, etiam electi?* Nunc enim fideles nostri mira faciunt, cùm perversa patiuntur: tunc autem Behemoth hujus satellites etiam cùm perversa inferunt, mira facturi sunt. Pensemus ergo quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quando pius martyr & corpus tormentis subjicit, & tamen ante ejus oculos tortor miracula facit. Cujus tunc virtus non ab ipso cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat, signis coruscat? Dicatur igitur rectè: *Stringit caudam suam quasi cedrum*; [quia nimirum & altus tunc erit veneratione prodigii, & durus crudelitate tormenti. Non

14. enim sola tunc potestate erigitur, sed etiam signorum ostensione fulcitur. Unde & per David dici-

Psal. 9. c tur: *Insidiatur in occulto, quasi leo in cubili suo.* Ad apertam namque potentiam suffecisset ut leo esset, etiam si insidians non fuisset: rursumque ad occultas versutias suffecisset, ut insidians subriperet, etiam si leo non esset. Sed quia hic antiquus hostis in cunctis suis viribus effrænatur, sævire per utraque permittitur: ut contra electos in certamine & fraude & virtute laxetur; virtute per potentiam, fraude per signa. Rectè ergo & leo & insidians dicitur: insidians per miraculorum speciem, leo per fortitudinem sæcularem. Ut enim eos qui apertè iniqui sunt, pertrahat, sæcularem potentiam ostentat: ut verò justos etiam fallat, signis sanctitatem simulat. Illis enim suadet elationem magnitudinis, istos decipit ostensione sanctitatis. De hac cauda Behemoth istius sub draconis

Apoc. 12. a specie per Joannem dicitur: *Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli, & misit eas in terram.* Cælum namque est Ecclesia quæ in hac nocte vitæ præsentis dum in se innumeras sanctorum virtutes continet, quasi radiantibus desuper sideribus fulget. Sed draconis cauda in terram stellas dejicit, quia illa satanæ extremitas per audaciam assumpti hominis erecta, quosdam quos velut electos Dei in Ecclesia invenit, obtinendo reprobos ostendit. Stellas itaque de cælo in terram cadere, est relicta nonnullos spe cælestium, illo duce ad ambitum gloriæ sæcularis inhiare. Hinc Daniel sub Antiochi specie contra hanc draconis caudam loquitur,

Dan. 8. c dicens: *Dejecit de fortitudine & de stellis, & conculcavit eas, & usque ad principem fortitudinis magnificatus est, & ab eo abstulit juge sacrificium, & dejecit locum sanctificationis ejus. Robur autem datum est ei contra juge sacrificium, propter peccata; & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur.* De fortitudine quippe & de stellis dejicit, cùm nonnullos & luce justitiæ resplendentes, & virtute operis robustos frangit. Qui usque ad principem fortitudinis magnificatur; quia contra ipsum auctorem virtutis extollitur. Juge verò sacrificium tollit; quia studium conversationis Ecclesiæ in eis quos ceperit, interrumpit. Robur verò ei propter peccata contra juge sacrificium datur: quia nisi pereuntium merita exigerent, eos qui recti credebantur, obtinere adversarius nequaquam posset. Veritas in terra prosternitur: quia fides tunc rerum cælestium ad desiderium vitæ temporalis inclinatur. Et faciet, & prosperabitur: quia tunc non solùm in reproborum mentibus, sed etiam in electorum corporibus crudelitate inæstimabili, sine qualibet objectione grassabitur. Hinc rursum per Danielem dicitur: *Consurget rex impu-* *Ibid.* *dens facie, & intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo ejus, sed non in suis viribus.* Illius namque hominis fortitudo non in suis viribus roboratur, quia satanæ virtute in gloriam perditionis attollitur. Hinc rursum ait: *Interficiet robustos* *Ibid.* *& populum sanctorum secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu ejus.* Robustos namque interficit, cùm eos qui mente invicti sunt, corporaliter vincit. Vel certè robustos & populum sanctorum secundùm voluntatem suam interficit, cùm eos qui robusti ac sancti credebantur, ad nutum suæ voluntatis trahit. In cujus manu dolus dirigitur; quia in illo fraus per opus adjuvatur. Quod enim fallendo dicit, hoc mira faciendo asserit: nam quidquid mendax lingua simulat, hoc quasi verum esse manus operis ostentat. Hinc rursum dicit: *Contra principem principum consurget,* *Ibid.* *& sine manu conteretur.* Hinc Paulus ait: *Ita ut* *2. Thess.* *in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus.* *2. d* Hinc rursum ait: *Quem Dominus Jesus interficiet* *Ibid.* *spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui.* Quod enim per Danielem dictum est: *Contra principem principum consurget*, hoc per Paulum dicitur: *Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus.* Et quod per Danielem subjungitur: *Sine manu conteretur*, hoc per Paulum exprimitur: *Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui.* Sine manu quippe conteretur; quia non angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per adventum judicis solo oris spiritu æterna morte ferietur. De hujus Behemoth elatione item per Paulum dicitur: *Qui adversatur & extollitur su-* *Ibid.* *pra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur.* De quo Daniel cùm quartam bestiam diceret decem cornibus fultam, protinus adjunxit: *Considerabam* *Dan. 7. c* *cornua, & ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum, & tria de cornibus primis evulsa sunt à facie ejus: & ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.* Undecimum quippe hujus bestiæ cornu esse describitur; quia regni ejus potentia iniquitate roboratur. Omne 15. enim peccatum undenarium est: quia dum perversa agit, præcepta decalogi transit. Et quia in cilicio peccatum plangitur, hinc est, quòd in tabernaculo vela cilicina undecim fiunt. Hinc per un- *Exod. 26.* decimum Psalmum dicitur: *Salvum me fac Domi-* *Ps. 11. a* *ne, quoniam defecit sanctus.* Hinc in undenario *Act. 1. d* numero remanere Apostolus Petrus metuens, Matthiam duodecimum forte missa requisivit. Nisi enim signari culpam per undenarium cerneret, impleri Apostolorum numerum tam festinè duodenario non curaret. Quia ergo per undenarium transgressio exprimitur, hujus bestiæ cornu undecimo ipse auctor transgressionis indicatur. Quod videlicet parvulum oritur, quia purus homo generatur: sed immaniter crescit, quia usque ad conjunctam sibi vim angelicæ fortitudinis proficit. Quod tria cornua quæ ei ante faciem sunt, evellit: quia ditioni suæ regna totidem, quæ sibi vicina sunt, subigit. Cujus oculi sunt ut oculi hominis, sed os ingentia loquitur; quia in illo humana quidem forma cernitur, sed verbis suis

ultra homines elevatur. Quod ergo per Paulum A
2. Thes. 2. 4 dicitur: *Extollens se super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur*, hoc Daniel propheta testatur, dicens: *Os loquens ingentia.* Quod verò illum vel Daniel ingentia loqui, vel Paulus perhibet supra cultum Deitatis extolli; hoc est quod apud beatum Job divino eloquio cedro comparatur. More enim cedri ad alta nititur, dum in omni fastu fallaciæ, & virtutis robore & culminis elatione prosperatur. Bene autem stringere caudam dicitur; quia tota ejus virtus in uno illo damnato homine congesta densatur: ut tantò per illum fortia ac mira faciat, quantò illum collectis suis viribus instigat. Sed quia quale sit iniquorum caput audivimus, nunc huic capiti quæ membra adhæreant, agnoscamus. Sequitur. B

Quòd multiplicia sint argumenta diaboli, quibus animas prostratas sibi polluit & corrumpit.

CAPUT XIII.

Nervi testiculorum ejus perplexi sunt.] Tot iste Behemoth testes habet, quot iniquitatis suæ prædicatores possidet. An ejus testes non sunt, qui pravis persuasionibus corda hominum, virulenta erroris sui semina fundendo, corrumpunt? Aptè autem dicitur, quòd testiculorum ejus nervi perplexi sunt: quia videlicet prædicatorum illius argumenta dolosis assertionibus innodantur, ut recta esse simulent, quæ perversa suadent: ut allegationum implicatio quasi nervorum perplexitas etsi videri possit, solvi non possit. Nervos ejus testiculi C perplexos habent, quia acumina prædicatorum illius sub argumentis duplicibus latent. Plerumque autem quum verbis corda inficiunt, in opere innocentiam ostendunt. Neque enim ad se bonos persuasione sua traherent, si se & in actionibus perversos exhiberent. Sed quia testes sunt hujus belluæ, & perplexis nervis illigantur, & rectos se ostentant ut lateant, & perversa prædicant ut corrumpant: ipsum nimirum suum caput imitantes, qui quasi leo in insidiis & sævit per potentiam terreni culminis, & blanditur per speciem sanctitatis. Sed hæc bellua utinam tunc solùm talia ageret, & nunc quoque ad corrumpenda fidelium viscera hos luxuriæ testiculos non haberet. Neque enim malum sola locutione oris infunditur, sed peius & à pluribus operis exemplo propinatur. Quàm multi enim D antichristum non viderunt, sed tamen testiculi ejus sunt; quia corda innocentium actionis suæ exemplo corrumpunt. Quisquis namque in superbia extollitur, quisquis avaritiæ desideriis cruciatur, quisquis luxuriæ voluptatibus solvitur, quisquis injustè atque immoderatæ iræ flagris ignitur, quid aliud quàm antichristi testis est? Qui dum se libenter ejus usibus implicat, exemplo suo aliis erroris fetus ministrat. Iste prava agit, ille prava agentibus adhæret, & non solùm non obviat, sed etiam favet. Quid ergo aliud quàm antichristi testis est, qui perdita auctoritate promissæ Deo fidei, testimonium perhibet errori? Quos tamen siquis redarguat, mox E se sub quodam velamine defensionis occultant: quia videlicet eorum nervi perplexi sunt & malè impliciti, correptione solvi nequaquam possunt. Sequitur.

Quòd ossa diaboli hæresiarchæ sint & principes malitiæ, qui fistulis æreis comparantur, quia bene quidem & sonore loquuntur, sed quæ dicunt, hæc nec agunt, nec sentiunt.

CAPUT XIV.

16. *Ossa ejus velut fistulæ æris.*] In corpore ossa sunt quæ continent membra, & quæ continentur. Habet ergo carnes hæc bellua, habet & ossa: quia & iniqui sunt alii, qui tamen ab aliis in errore retinentur, & nequiores alii, qui in errore & alios retinent. Quid itaque aliud ossa antichristi, quàm quoslibet in ejus corpore valentiores accipimus? in quorum corde iniquitas dum vehementer induruit, per eos tota ejus corporis compago subsistit. Multi namque in hoc mundo divites videntur, qui dum rebus opibusque subnixi sunt, quasi ex fortitudine solidantur; sed largiendo hæc ipsa quibus fulti sunt, ad suum alios errorem trahunt. Modò nonnullos ut pravi fiant, donis illiciunt: modò nonnullos, ut pravi permaneant, muneribus adstringunt. Quid itaque hi nisi antichristi ossa sunt, qui dum malos continendo multiplicant, in ejus corpore carnes portant? Hi nonnumquam in decipiendis auditoribus exhibent linguæ dulcedinem, quia & spinæ proferunt flores; & apparet quidem in eis quod oleat, sed latet quod pungat. Amaris dulcia, noxiis blanda permiscent, & potestate quidem admirandi videri appetunt, sed fallendi arte per remissa colloquia quasi humiliter substernuntur: & per sermonem de se insinuant, quod per exhibitionem negant. Unde & rectè ossa Behemoth istius, æris fistulis comparantur: quia nimirum more metalli insensibilis, sonum bene loquendi habent, sed sensum bene vivendi non habent. Hoc namque quasi humiliter loquendo asserunt, quod elatè vivendo contemnunt. Unde bene per Paulum dicitur: *Si linguis hominum loquar & angelorum*, 1. Cor. 13. 17. *charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.* Bona quippe loquens, sed per amorem eadem bona non sequens, velut æs aut cymbalum sonitum reddit: quia ipse non sentit verba, quæ ipse facit. Sunt verò nonnulli in hujus belluæ corpore non honoribus clari, non divitiis fulti, non virtutum specie decorati, non scientiâ calliditatis periti, sed tamen videri quales non sunt ambiunt, & idcirco contra bonorum vitam nequiores fiunt, de quibus & sequitur.

Quòd quidam cùm membra diaboli sint, quia ad seditiones neque per miracula, neque per argumenta sufficiunt, in contumelias & mortes sanctorum ferro armantur.

CAPUT XV.

Cartilago illius, quasi laminæ ferreæ.] Cartilago namque ossis quidem speciem habet, sed ossis fortitudinem non habet. Quid est ergo quòd cartilago ejus laminis ferreis comparatur, nisi quòd hi qui in illo debiliores sunt, ad perpetranda mala nequiores existunt? Ferro quippe cetera metalla conciduntur, & cartilago ejus ferro similis dicitur: quia hi qui in ejus corpore ad ostensionem virtutum non sufficiunt, contra necem fidelium acriùs accenduntur. Quia enim cum eo se facere signa & prodigia non posse considerant, fideles se illi per crudelitatem probant: & pro eo quòd innocentium corda corrumpere persuadendo non possunt, multipliciùs ceteris bonorum corpora se extinguere gloriantur. Bene ergo dicitur: [*Cartilago ejus ut laminæ ferreæ*;] quia in ejus corpore quò infirmiùs quisque crediderit, eò nequiùs incidit. Qui rectè non ferro tantummodo, sed laminis ferreis comparantur: quia dum se circumquaque in crudelitate dilatare ambiunt, quasi in ferri se laminas extendunt.

Quòd ea quæ de Behemoth dicuntur, etiam alio intellectu accipi possint, & ad sanctorum tentamenta referri.

CAPUT XVI.

Libet arctiori inquisitionis manu hæc eadem verba conditoris, quæ jam videntur discussa,

distinguere, atque uberiores intelligentiæ fructus instruendis moribus apportare. Nam quia antiquus hostis quid per assumptum hominem contra homines agat audivimus: superest ut nunc quid in hominibus etiam per semetipsum sine homine moliatur, exploremus. Ecce enim dicitur: [*Stringit caudam suam quasi cedrum.*] Prima quidem serpentis suggestio mollis ac tenera est, & facilè virtutis pede conterenda: sed si hæc invalescere negligenter permittitur, eique ad cor aditus licenter præbetur, tanta se virtute exaggerat, ut captam mentem deprimens, usque ad intolerabile robur excrescat. Caudam itaque quasi cedrum stringere dicitur; quia semel ejus in corde recepta tentatio, in cunctis quæ subsequenter intulerit, velut ex jure dominatur.

Idem in fra lib. 34. c. 3. & Hier. in Iob. 40. & 41.

Hujus ergo Behemoth caput herba est, cauda cedrus: quia ex prima quidem suggestione blandiens substernitur, sed per usum vehementer invalescens, succrescente tentationis fine roboratur. Superabile namque est omne quod initio suggerit: sed inde sequitur, quod vinci vix possit. Priùs enim quasi consulens blanda ad animum loquitur: sed cùm semel dentem delectationis infixerit, violenta pòst consuetudine pæne insolubiliter innodatur. Unde & bene stringere caudam dicitur. Dente enim vulnerat, caudâ ligat: quia suggestione prima percutit, sed percussam mentem ne evadere valeat, invalescente fine tentationis astringit. Quia enim peccatum tribus modis admittitur, cùm videlicet serpentis suggestione, carnis delectatione, spiritus consensione perpetratur: Behemoth iste priùs illicita suggerens, linguam exerit, pòst ad delectationem pertrahens, dentem figit; ad extremum verò per consensionem possidens, caudam stringit. Hinc est enim quòd nonnulli peccata longo usu perpetrata in semetipsis ipsi reprehendunt, atque hæc ex judicio fugiunt, sed vitare opere nec decertantes possunt: quia dum Behemoth istius caput non conterunt, plerumque caudâ & nolentes ligantur. Quæ contra eos cedri more induruit; quia à blanda voluptate exordii usque ad violentiam retentionis excrevit. Dicatur ergo: [*Stringit caudam suam quasi cedrum:*] ut tantò quisque debeat initia tentationis fugere, quantò finem ejus intelligit citiùs solvi non
18. posse. Sciendum quoque est, quòd plerumque eis quos ceperit, tunc graviores culpas ingerit, cùm præsentis vitæ termino illos propinquare cognoscit: & quò se consummaturum tentationem considerat, eò eis iniquitatum pondera graviora coacervat. Behemoth igitur caudam suam quasi cedrum stringit, quia quos per prava initia ceperit, ad finem deteriores reddit: ut tentamenta ejus quò citiùs cessatura sunt, eò valentiùs compleantur. Quia enim suis pœnis eorum satagit æquare supplicium, in eis ardentiùs ante mortem nititur omne exaggerare peccatum. Plerumque verò Behemoth iste jam cor malè subditum possidet, sed tamen divina illum gratia repellit: & manus misericordiæ ejicit, quem ad se captiva voluntas introduxit. Cumque à corde expellitur, acriores infigere iniquitatum stimulos conatur, ut eos tentationum fluctus mens ab illo impugnata sentiat, quos etiam possessa ne-
Mar 9. sciebat. Quod bene in Evangelio exprimitur, cùm exire ab homine immundus spiritus Domino jubente narratur. Nam cùm dæmoniacus puer fuisset oblatus, scriptum est: *Comminatus est Iesus spiritui immundo, dicens: Surde & mute spiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum: & exclamans, & multum discerpens eum exivit ab eo* Ecce eum non discerpserat cùm tenebat, exiens discerpsit: quia nimirum tunc peius cogitationes mentis dilaniat, cum jam termino egressus sui divina virtute compulsus appropinquat. Et quem mutus possederat, cùm clamoribus deserebat: quia plerumque cùm possidet, minora tentamenta irrogat: cùm verò de corde pellitur, acriori infestatione perturbat. Bene itaque dicitur: [*Stringit caudam suam quasi cedrum;*] quia & cor possidens semper in malitiæ ex posterioribus crescit, & cor deserens vehementioribus cogitationum stimulis percutit.

Quòd quædam peccata ita perplexa sint, ut ea si fugere appetas, tamen sine alio peccati laqueo non evadas.

CAPUT XVII.

ADHUC autem Behemoth istius mira pietate conditoris astutiora argumenta panduntur, cùm subditur: [*Nervi testiculorum ejus perplexi sunt.*] Nervi testiculorum ejus sunt pestifera argumenta machinationum. Per ipsa quippe calliditatis suæ vires exerit, & fluxa mortalium corda corrumpit. Testiculi ejus sunt suggestiones pravæ, quibus in mentis corruptione ferveſcit, atque in constuprata anima iniqui operis prolem gignit. Sed horum testiculorum nervi perplexi sunt, quia suggestionum illius argumenta implicatis inventionibus illigantur: ut plerosque ita peccare faciant, quatenus si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non evadant: & culpam faciant dum vitant, ac nequaquam se ab una valeant solvere, nisi in alia consentiant ligari. Quod melius ostendimus si qua ex conversatione hominum illigationis hujus exempla proferamus. Quia verò in tribus ordinibus sancta Ecclesia constat, conjugatorum videlicet, continentium, atque rectorum: unde & Ezechiel tres viros liberatos vidit, videlicet Noë, Daniel, & Job: & in Evangelio Dominus dum alios in agro, alios in lecto, atque esse in molendino alios perhibet, tres proculdubio in Ecclesia ordines ostendit: liquidò satisfacimus, si singula ex singulis exquiramus. Ecce enim quidam dum mundi hujus amicitias appetit, cuilibet alteri similem sibi vitam ducenti, quòd secreta illius omni silentio contegat se jurejurando constringit: sed is cui juratum est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita ut etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem qui iusiurandum præbuit, ad mentem revertitur, & diversis hinc inde cogitationibus impugnatur, atque hoc silere formidat, ne silendo, adulterii simul & homicidii particeps fiat: & prodere trepidat, ne reatu se perjurii obstringat. Perplexis ergo testiculorum nervis ligatus est; quia in quamlibet partem declinet, nituit ne à transgressionis contagio liber non sit. Alius cuncta quæ mundi sunt deserens, atque per omnia frangere proprias voluntates quærens, alieno se subdere regimini appetit: sed cum qui sibi apud Deum præesse debeat, minus cauta inquisitione discernit. Cui fortasse is qui sine judicio eligitur, cùm præesse jam cœperit, agi quæ Dei sunt prohibet, quæ mundi sunt jubet. Pensans itaque subditus vel quæ sit culpa inobedientiæ, vel quod contagium sæcularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat: ne aut obediens, Deum in suis præceptis deserat: aut rursum non obediens, Deum in electo priore contemnat: & aut illicitis obtemperans, hoc quod pro Deo appetit, contra Deum exerceat: aut rursum non obtemperans, cum quem suum judicem quæsierat, suo judicio supponat. Apertè ergo iste per indiscretionis suæ vitium perplexis testiculorum nervis astringitur; quia aut obtemperans, aut certè non obtemperans, in culpa transgressionis ligatur. Studebat proprias voluntates frangere, & curat eas etiam contempto priore solidare. Decrevit mundum funditus relinquere, & ad mundi curas vel ex aliena voluntate compellitur redire. Perplexi itaque nervi sunt, cùm sic nos argumenta hostis illigant, ut culparum nodi quò quæruntur solvi, duriùs adstrin-

Diſt. 18. c. Nervi.

19.

Ezec. 14. Matt. 24. d

gant. Alius pensare pondus honoris Ecclesiastici negligens, ad locum regiminis præmiis aseendit. Sed quia omne quod hîc eminet, plus mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriam culpa revocatur: doletque se ad laborem cum culpa pervenisse, & quàm sit iniquum quod admiserit, ex ipsa fructus difficultate agnoscit. Reum igitur se cùm impensis præmiis agnoscens, vult adeptæ sublimitatis locum deserere, sed timet ne gravius delictum sit suscepti gregis custodiam reliquisse: vult suscepti gregis curam gerere, sed formidat ne deterior culpa sit regimina pastoralis gratiæ empta possidere. Per honoris ergo ambitum ligatum culpâ hinc inde se conspicit. Esse quippe sine reatu criminis neutrum videt, si aut susceptus semel grex relinquatur, aut rursum sacra actio sæculariter empta teneatur. Undique metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in empto regimine non dignè lugeat, quod non etiam deserens emendat: aut certè regimen deserens, dum aliud flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitutione committat. Quia ergo Behemoth iste ita inexplicabilibus nodis ligat, ut plerumque mens in dubium adducta, unde se à culpa solvere nititur, inde in culpa arctiùs astringatur, rectè dicitur: [*Nervi testiculorum ejus perplexi sunt.*] Argumenta namque machinationum ejus quasi quò laxantur ut relinquant, eò magis implicantur ut teneant. Est tamen quod ad destruendas ejus versutias utiliter fiat, ut dum mens inter minora & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia & qui murorum undique ambitu ne fugiat clauditur, ibi se in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur. Et Paulus dum quosdam in Ecclesia incontinentes aspiceret, concessit minima, ut majora declinarent, dicens: *Propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat.* Et quia tunc solùm conjuges in admixtione sine culpa sunt, cùm non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur: ut hoc etiam quod concesserat, sine culpa quamvis minima non esse monstraret, illico adjunxit: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Non enim est sine vitio quod ignoscitur, & non præcipitur. Peccatum profectò vidit, quod posse indulgere prævidit. Sed cùm in dubiis constringimur, utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus. Itaque plerumque nervotum Behemoth istius perplexitas solvitur, dum ad virtutes maximas per commissa minora transitur. Sequitur: [*Ossa ejus sicut fistulæ æris.*] Quid per ossa Behemoth istius, nisi consilia designantur? Nam sicut in ossibus positio corporis roburque subsistit, ita in fraudulentis consiliis tota se ejus malitia erigit. Neque enim vi quempiam premit, sed calliditate pestiferæ persuasionis interficit. Et rursum, sicut ossa quæ irrigant medullæ confortant, ita ejus consilia per spiritalis naturæ potentiam infusa ingenii subtilitas roborat. Hoc verò testiculi ejus ab ossibus, id est, suggestiones à consiliis distant: quòd per illas apertè noxia inserit, per hæc autem quasi ex bono consulens ad culpam trahit: per illas pugnando superat, per hæc velut consulendo supplantat. Unde & bene ejus ossa, id est, hæc eadem consilia, æris fistulis comparantur. Æris quippe fistulæ sonoris aptari cantibus solent, quæ admotæ auribus dum blandum carmen subtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: & dum dulce est quod auribus sonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant. Cumque auditus ad delectationem trahitur, sensus ab statu suæ fortitudinis enervatur. Ita quoque astuta ejus consilia dum quasi blanda provisione consulunt, cor à forti intentione invertunt: & dum dulcia resonant, ad noxia inclinant. Quasi ergo æris fistulæ sunt, quæ dum libenter audiuntur, ab interna intentione animum in exterioris vitæ delectationem dejiciunt. Hoc enim Behemoth iste magnopere ad exequendam deceptionem satagit, ut dum perversitatis suæ consilium quasi utile ostendit, suaviter valeat sonare quod dicit; quatenus & ostensa utilitate mentem mulceat, & absconsa iniquitate corrumpat. Quæ apertiùs in cunctis ostendimus, si pauca breviter consiliorum ejus argumenta pandamus. Ecce enim quidam rebus contentus propriis, decrevit nullis mundi hujus occupationibus implicari, valde formidans quietis suæ commoda perdere, & valde despiciens cum peccatis lucra cumulare. Ad hunc hostis callidus veniens, ut intentionem bonæ devotionis subruat, quasi utilitatis consilium subministrat, dicens: Ea quidem quæ habes, in præsenti sufficiunt, sed his deficientibus quid acturus es? Si enim post hæc nulla providentur, adsunt quæ ad præsens impendenda sunt filiis, sed tamen paranda sunt quæ serventur. Deesse potest citiùs etiam quod adest, si sollicitudo provida cesset parare quod deest. An non & terrena potest actio peragi, & tamen in actione culpa declinari: quatenus & exteriora stipendia præbeat, & tamen internam rectitudinem non inflectat? Hæc interim blandiens insinuat, & seorsum jam in negotio terreno quòd providet, peccati laqueos occultat. Ossa itaque ejus sicut fistulæ æris sunt; quia pernicioſa ejus consilia auditori suo consulentis vocis suavitate blandiuntur. Alius quoque non solùm decrevit terrena commoda non quærere, sed etiam cunctis quæ possidet, renunciare: ut in discipulatu cælestis magisterii tantò se liberior exerceat, quantò & expeditior redditus, ea quæ possidenter premerè poterant, deserens calcat. Hujus cor hostis insidians occulta suggestione alloquitur, dicens: Unde hæc temeritatis tantæ surrexit audacia, ut credere audeas quòd omnia relinquendo subsistas? Aliter te creator condidit, atque aliter tu teipsum disponis: valentiorem te robustioremque faceret, si sequi te sua vestigia cum inopiæ necessitate voluisset. An non plerique & terrena patrimonia nequaquam deserunt, & tamen ex his per misericordiæ opera supernæ sortis bona æterna mercantur? Hæc blandiens suggerit: seorsum verò in eisdem rebus quas retinere admonet, ante retinentis oculos delectationes pestiferas decipiens appomit, quatenus seductum cor ad blandimenta exteriora pertrahat, & intima perfectionis vota pervertat. Ossa itaque ejus sicut fistulæ æris sunt; quia dolosa ejus consilia dum blandum ex exterioribus sonum reddunt, pernicioſum dispendium de interioribus ingerunt. Alius relictis omnibus quæ exteriùs possederat, ut ordinem sublimioris discipulatus apprehendat, etiam intimas frangere voluntates parat: ut rectioribus se alterius voluntatibus subdens, non solùm pravis desideris, sed ad perfectionis cumulum etiam in bonis votis sibimetipsis renunciet, & cuncta quæ sibi agenda sunt, ex alieno arbitrio observet. Hunc hostis callidus tantò molliùs alloquitur, quantò ab * excellentiori loco dejicere ardentiùs conatur, moxque virulenta suggestione blandiens dicit: O quanta per temetipsum miranda agere poteris, si nequaquam te judicio alterius subdis! Cur profectum tuum sub studio meliorationis imminuis? Cur intentionis tuę bonum, dum ultra quàm necesse est, extendere niteris, frangis? Quæ enim dum voluntate propria usus es, perversa perpetrasti? Qui ergo tibi plene ad bene vivendum sufficis, alienum super te judicium cur requiris? Hæc blandiens intimat, seorsum verò in voluntatibus ejus propriis exercendæ superbiæ causas parat: & dum laudat cor de intestina rectitudine, investigat callidè ubi subruat in pravitate. Ossa itaque ejus sicut fistulæ æris sunt;

1. Cor. 7. 10.

Ibid.

* al. excelsiori

quia clandestina ejus consilia unde quasi animum blandè delectant, inde perniciosè à recta intentione dissipant. Alius fractis plenè voluntatibus suis, multa jam vetusti hominis vitia & mutatione vitæ, & * al. excoxit: lamentatione pœnitentiæ * correxit: & tantò majori zelo contra aliena peccata accenditur, quantò sibimetipsi funditus mortuus, iniquitatibus propriis non tenetur. Hunc hostis callidus, quia zelo justitiæ etiam ceteris prodesse cognoscit, quasi prospera consulentibus verbis impetit, dicens: Quid te ad aliena curanda dilatas? Utinam tua considerare convalescas. An non perpendis, quia cùm ad aliena extenderis, erga ea curanda quæ tua sunt, minor inveniris? Et quid prodest alieni vulneris cruorem tergere, & putredinem proprii negligendo dilatare? Hæc dum quasi consulens dicit, zelum charitatis adimit, & omne bonum quod prodire ex charitate poterat, gladio subintroducti torporis extinguit. Si enim proximos sicut nosmetipsos diligere præcipimur, dignum est ut sic eorum zelo contra vitia, sicut & nostro flagremus. Quia igitur dum suaviter consulit, mentem ab intentione propria alienam reddit, rectè dicitur: [*Ossa ejus sicut fistulæ æris.*] Quando enim per fraudulenta consilia audientis animo blandum sonat, quasi cum fistula æris cantat, ut unde mulcet, inde decipiat. Matt. 19. c. & 22. d

22. Sed Behemoth iste valde mollius certamen movet, quando se in insidiis sub prætextu infirmitatis exercet. Tunc autem duriores tentationes excitat, quando ante tentati oculos iniquitatis laqueos sub specie virtutis occultat. Unde & rectè subjungitur: [*Cartilago ejus quasi lamina ferrea.*] Quid enim per cartilaginem, nisi simulatio ejus accipitur? Cartilago namque ossis ostendit speciem, sed ossis non habet firmitatem. Et sunt nonnulla vitia, quæ ostendunt in se rectitudinis speciem, sed ex pravitatis prodeunt infirmitate. Hostis enim nostri malitia tanta se arte palliat, ut plerumque ante deceptæ mentis oculos culpas virtutes fingat: ut inde quisque quasi expectet præmia, unde dignus est æterna invenire tormenta. Plerumque enim in ulciscendis vitiis crudelitas agitur, & justitia putatur; atque immoderata ira, justi zeli meritum creditur: & cùm à distortis moribus peccantes dirigi cautè debeant, violenta inflexione franguntur. Plerumque dissoluta remissio quasi mansuetudo ac pietas habetur: & dum plus quàm decet, delinquentibus temporaliter parcitur, ad æterna supplicia crudeliter reservantur. Nonnumquam effusio misericordia creditur: & dum malè servare culpa sit, peius spargi quod acceptum est, non timetur. Nonnumquam tenacia parcitas putatur, & cùm grave sit vitium non tribuere, virtus creditur accepta retinere. Sæpe malorum pertinacia constantia dicitur, & dum mens à pravitate sua flecti non patitur, quasi ex recti defensione gloriatur. Sæpe inconstantia quasi tractabilitas habetur, & quò quisque fidem integram nulli servat, eò amicum se hominibus æstimat. Aliquando timor incompetens humilitas creditur, & cùm temporali formidine pressus quisque ad defensionem veritatis tacet, arbitratur quòd juxta Dei ordinem humilem se potioribus exhibeat. Aliquando vocis superbia, veri libertas æstimatur: & cùm per elationem veritati contradicitur, loquendi procacitas veritatis defensio putatur. Plerumque pigritia quasi continentia quietis attenditur, & cùm gravis culpæ sit recta studiosè non agere, magnæ virtutis meritum creditur à prava tantùm actione cessare. Plerumque inquietudo spiritus, vigilans sollicitudo nominatur: & cùm quietem quisque non tolerat, agendo quæ appetit, virtutis debitæ implere se exercitium putat. Sæpe ad ea quæ agenda sunt, incauta præcipitatio, laudandi studii fervor creditur: & cùm desideratum bonum intempestiva actione corrumpitur, eò agi meliùs, A quòd celeriùs, æstimatur. Sæpe accelerandi boni tarditas consilium putatur: & cùm expectatur ut ex retractatione proficiat, hoc insidians mora supplantat. Igitur cùm culpa velut virtus aspicitur, necesse 23.
sariò pensandum est, quia tantò tardiùs mens vitium suum deserit, quantò hoc quod perpetrat, non erubescit: & tantò mens tardiùs vitium deserit, quantò per virtutis speciem decepta, præmiorum etiam de eo retributionem quærit. Facilè autem culpa corrigitur, quæ & erubescitur; quia esse culpa sentitur. Quia itaque error cùm virtus creditur, difficiliùs emendatur, rectè dicitur: [*Cartilago ejus quasi laminæ ferreæ.*] Behemoth enim iste quò sub prætextu boni calliditatem suam fraudulentiùs exhibet, eò in culpa mentem duriùs tenet.

B Hinc est quòd nonnumquam hi, qui viam sanctitatis appetunt, in errorem lapsi tardiùs emendantur. Rectum quippe æstimant esse quod agunt, & sicut excolendæ virtuti, sic vitio perseverantiam jungunt. Rectum existimant quod agunt, & idcirco suo judicio enixiùs serviunt. Unde bene Hieremias cùm diceret: *Candidiores Nazarei ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores: denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis:* illico adjunxit; *Adhæsit cutis eorum ossibus, aruit, & facta est quasi lignum.* Quid enim Nazaræorum nomine, nisi abstinentium & continentium vita signatur? quæ nive & lacte nitidior dicitur. Nix enim ex aqua congelascit, quæ desuper venit: lac autem ex carne exprimitur, quæ in inferioribus nutritur. Quid ergo per nivem, nisi candor vitæ cælestis: quid per lac, nisi temporalis dispensationis administratio demonstratur? Et quia plerumque continentes viri in Ecclesia tam mira opera faciunt, ut ab eis multi qui cælestem vitam tenuerunt, multi qui terrena bene dispensaverunt, superari videantur, & candidiores nive, & nitidiores lacte referuntur. Qui etiam, quia per fervorem spiritus, antiquorum ac fortium patrum nonnumquam vincere vitam videntur, rectè subjungitur: *Rubicundiores ebore antiquo.* Dum enim ruboris nomen imprimitur, sancti desiderii flamma signatur. Ebur verò esse os magnorum animalium non ignoramus. Ebore itaque antiquo rubicundiores sunt; quia sæpe ante humanos oculos D nonnullis præcedentibus patribus studii ferventioris existunt. De quibus ut totum simul ostendatur, adjungitur: *Sapphiro pulchriores.* Ætherei quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atque ad superna tendentes per cælestem conversationem videntur vincere; narrantur sapphiro pulchriores extitisse. Sed plerumque dum virtutum copia etiam plus quàm expedit, prosperatur, in quamdam sui fiduciam mens adducitur, & decepta præsumptione propria, repente peccato subripiente fuscatur; unde rectè subjungitur: *Denigrata est super carbones facies eorum.* Nigri enim post candorem fiunt; quia amissâ Dei justitiâ, cùm de se præsumunt, in ea etiam quæ non intelligunt, peccata dilabuntur: & quia post amoris ignem ad frigus torporis veniunt, extinctis carbonibus ex comparatione præferuntur. Nonnumquam enim dum timorem E Dei per sui fiduciam deserunt, etiam frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus rectè subjungitur: *Non sunt cogniti in plateis.* Platea quippe sermonis Græci ratione pro latitudine dicitur. Quid verò est humanæ menti angustius, quàm voluntates proprias frangere? De qua fractione Veritas dicit: *Intrate per angustam portam.* Quid autem latius, quàm nullis propriis voluntatibus reluctari, & quaquaversum impulsus arbitrii duxerit, se sine retractione diffundere? Qui ergo per fiduciam sanctitatis postposito meliorum judicio se sequuntur, quasi per plateas pergunt. Sed non sunt cogniti in plateis; quia de vita sua aliud ostenderant, quando Matt 4. b

frangendo

S. GREG RII IN Tom

frangendo voluntates proprias in angusto se calle retinebant. Et bene additur : *Adhæsit cutis eorum ossibus.* Quid in osse, nisi duritia fortitudinis ; quid in cute, nisi mollities exprimitur infirmitatis ? Cutis ergo eorum adhærere ossibus dicitur ; quia ab eis prava sentientibus infirmitas vitii, duritia virtutis putatur. Infirma enim sunt quæ faciunt, sed elationis fiduciâ decepti, fortibus ea suspicionibus jungunt, & quò de se magna sentiunt, eò de sua nequitia emendari contemnunt. Unde & rectè adjungitur : *Aruit & facta est quasi lignum.* Culpa quippe eorum tantò insensibilior redditur, quantò apud eos etiam laudabilis habetur. Quam rectè aridam asserit ; quia nulla sui cogitatione virideſcit. Quod ergo apud Hieremiam per infirmitatem cutis, hoc apud beatum Job per fragilitatem dicitur cartilago : & quod illic ossa per duritiam, hoc hîc laminæ ferreæ dicuntur. Sed Behemoth iste, qui per membra sua extremo tempore contra electos Dei tanta se arte iniquitatis exercet, qui etiam per semetipsum ad decipiendas mentes in tanta insidiarum tergiversatione se exhibet, cujus naturæ, cujus sit conditionis audiamus. Neque enim tam mira vel * magna operari posset, si non ex magna conditione subsisteret. Unde & mox mira pietate Dominus, ac si causas tantæ astutiæ tantæque fortitudinis redderet, adjunxit, dicens.

24.

* al. in maligna operatione posset,

Quòd prima creatura Dei sit Angelus : & quantò subtilior est illa spiritalis creatura, tanto in illa similitudo Dei plenius est expressa.

CAPUT XVIII.

Ipse est principium viarum Dei.] Velut si apertè diceret : Idcirco ad tam multa fortiter sufficit, quia in natura rerum hunc creando per substantiam conditor primum fecit. Quid enim vias Dei, nisi ejus actiones accipimus ? De quibus per Prophetam dicit : *Non enim sunt viæ meæ sicut viæ vestræ.* Et principium viarum Dei Behemoth dicitur : quia nimirum cùm cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis angelis eminentiorem fecit. Hujus primatus eminentiam conspicit Propheta, cùm dicit : *Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei : abietes non adæquaverunt summitatem ejus : platani non fuerunt æquæ frondibus illius : omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi & pulchritudini ejus, quoniam speciosum fecit eum in multis condensisque frondibus.* Qui namque accipi in cedris, abietibus, & platanis possunt, nisi illa virtutum cælestium proceræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata ? Quæ quamvis excelsa sint condita, huic tamen nec prælata sunt, nec æquata. Qui speciosus factus in multis condensisque frondibus esse dicitur ; quia prælatum ceteris legionibus, tanta illum species pulchriorem reddit, quanta & supposita angelorum multitudo decoravit. Ista arbor in paradiso Dei tot quasi condensas frondes habuit, quot sub se positas supernorum spirituum legiones attendit. Qui idcirco peccans sine venia damnatus est ; quia magnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eundem Prophetam dicitur : *Tu signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti.* Multa enim de ejus magnitudine locuturus, primo verbo cuncta complexus est. Quid namque boni non habuit, si signaculum Dei similitudinis fuit ? De sigillo quippe annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, angelo tamen quasi majus aliquid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit : ut quò subtilior est in natura, eò in illo similitudo Dei plenius credatur expressa. Hinc est quòd primatus ejus potentiam adhuc insinuans idem Propheta, subjungit : *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius & topazius & jaspis, chrysolithus, onyx, & berillus, sapphirus, carbunculus & smaragdus.* Novem dixit genera lapidum, quia nimirum novem sunt ordines Angelorum. Nam cùm per ipsa sacra eloquia Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Potestates, Cherubim, & Seraphim, aperta narratione memorantur : quantæ sint supernorum civium distinctiones ostenditur. Quibus tamen Behemoth iste opertus fuisse describitur, quia eos quasi vestem ad ornatum suum habuit, quorum dum claritatem transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cujus illic adhuc descriptione subjungit : *Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es, præparata sunt.* Aurum opus decoris ejus extitit ; quia sapientiæ claritate canduit, quam bene creatus accepit. Foramina verò idcirco in lapidibus fiunt, ut vinculati auro in ornamenti compositione jungantur, & nequaquam à se dissideant, quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Hujus ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt ; quia videlicet capax charitatis est conditus. Qua si repleri voluisset, stantibus angelis tamquam positis in Regis ornamento lapidibus potuisset inhærere Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset, sanctis angelis sociatus, in ornamento, ut diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina, sed per superbiæ vitium charitatis auro non sunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant, idcirco iste cecidit, quia etiam perforatus manu artificis, amoris vinculis ligari contempsit. Nunc autem ceteri lapides, qui huic similiter fuerant perforati, penetrante se invicem charitate ligati sunt : atque hoc in munere, isto cadente, meruerunt, ut nequaquam jam de ornamento regio cadendo solvantur. Hujus principatus celsitudinem adhuc idem Propheta intuens, adjungit : *Tu Cherub extentus & protegens in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti.* Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur ; & idcirco iste Cherub dicitur, quia transcendisse cunctos scientiâ non dubitatur. Qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulavit ; quia inter Angelorum corda charitatis igne succensa, clarus gloriâ conditionis extitit. Quem bene extentum ac protegentem dicit. Omne enim quod extenti protegimus, obumbramus. Et quia comparatione claritatis suæ, ceterorum claritatem obumbrasse creditur, ipse extentus & protegens fuisse perhibetur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia majore transcendit. Quod ergo illic speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur : hoc hîc voce Dominica Behemoth iste viarum Dei principium vocatur. De quo idcirco tam mira in quibus fuit, & quæ amisit, insinuat ; ut territo homini ostendat, quid ipse si superbiat, de elationis suæ culpa passurus sit ; si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis elevavit. Consideret ergo homo quid elatus in terra mereatur, si & prælatus angelis, angelus in cælo prosternitur. Unde & bene per Prophetam dicitur : *Inebriatus est in cælo gladius meus.* Ac si apertè diceret : Qua ira feriam superbos terræ perpendite, si ipsos etiam, quos in cælo juxta me condidi, pro elationis vitio percutere non peperci. Tot itaque hostis antiqui virtutibus auditis, tanta

Esai. 55. c
De pœnit. dist. 2. c. *principium.*
Ezec. 31. c
Ezec. 28. c
Gen. 2. d
Ezec. 28.
Esai. 34.

conditionis ejus magnitudine cognita, quis non immensa formidine corruat, quis non desperationis percussione succumbat? Sed quia elationem nostram ostensa hostis nostri potentia reprimit, etiam infirmitatem nostram Dominus patefacta gratiæ suæ dispensatione fovet. Unde cùm eum principium viarum suarum diceret, illico adjunxit.

Quòd diaboli malitia dispensatione divina cohibetur, ne quantum vult mentes hominum ferire permittatur.

CAPUT XIX.

QUI *fecit eum, applicavit gladium ejus.*] Gladius quippe Behemoth istius ipsa nocendi malitia est. Sed ab eo à quo bonus per naturam factus est, ejus gladius applicatur; quia ejus malitia divina dispensatione restringitur, ne ferire tantùm mentes hominum quantùm appetit, permittatur. Quia ergo hostis noster & multùm potest, & minùs percutit, ejus gladium pietas conditoris astringit: ut replicatus intra ejus conscientiam lateat, & ultrà quàm desuper justè disponitur, sese in mortes hominum ejus malitia non extendat. Quod igitur ad multa fortiter prævalet, hoc de principio magnæ conditionis potest: quod verò à quibusdam vincitur, ejus nimirum gladius ab auctore replicatur. *Iob. 1.* Iste namque Behemoth, qui principium viarum Dei est, cùm contra sanctum virum licentiam tentationis accepit, gentes movit, greges abstulit, ignem de cælo deposuit, perturbato aëre ventos excitavit, domum concutiens subruit, convivantes filios extinxit, uxoris mentem in dolo pravæ suasionis exercuit, mariti carnem inflictis vulneribus confodit: sed ejus gladius à conditore replicatur, cùm *Iob. 2. b* dicitur: *Animam illius serva.* Qui replicato gladio quantæ sit infirmitatis, Evangelista testante describitur: quia nec manere in obsesso homine potuit, nec rursus invadere bruta animalia nisi jussus præ- *Matt. 8. d* sumpsit, dicens: *Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum.* Malitiæ quippe ejus gladius quàm sit replicatus ostenditur, cui si potestas summa licentiam non præberet, nec grassari in porcorum gregem valeret Quando ergò iste sua sponte nocere factis ad Dei imaginem hominibus audeat, de quo nimirum constat quòd non jussus contingere nec porcos *Gen. 3. d* præsumat? Notandum quoque est, quòd dum viarum Dei principium Behemoth dicitur, væsanum dogma Arii aperta ratione dissipatur. Facturam quippe Dei Filium fatetur, & ecce Behemoth in factura rerum primus creatus ostenditur. Superest ergo ut Arius aut factum Filium prædicet, aut eum post Behemoth conditum stultus putet. Quia verò omne quod applicatur, in semetipsum reducitur, rectè applicatus Behemoth gladius dicitur. In semetipsam namque se ejus malitia decoquit, cùm ad votum suum sese contra electorum vitam prohibita non exercet. Multos autem exigentibus meritis ferire permittitur, ut cùm Deum deserunt, damnato hosti famulentur. Ab electis verò eò valentiùs vincitur, quò soli auctori omnium humiliùs substernuntur. Quia igitur per hoc quòd viarum Dei principium dicitur, per hoc quòd permittente Domino valde intolerabilis demonstratur; apertè cognoscimus, cum quanto hoste pugnemus. Superest igitur ut unusquisque nostrum tantò se plenius auctori subjiciat, quantò contra se veriùs violentas adversarii vires pensat. Quid namque nos nisi pulvis sumus? Quid verò ille, nisi unus ex cælestibus spiritibus, & quod adhuc majus est, summus? Quid ergo de propria virtute audeat, quando contra angelorum principem pulvis pugnat? Sed quia supernorum spirituum conditor terrenum corpus assumpsit, rectè jam superbientem angelum humilis pulvis vincit. Inhærendo quippe veræ fortitudini vires accipit, quas transfuga spiritus, cùm semetipsum sequitur, amisit. Et dignum est ut vincatur à pulvere, qui fortem se credidit deserto creatore; ut superatus inveniat, quia defecit elatus. Valde autem anhelat sæviens, quòd cùm ipsum ima cruciant, homo ad summa conscendat: quòd in illa celsitudine subvecta caro permanet, à qua tantus ipse spiritus sine fine projectus jacet. Sed loca mentium mutavit ordo meritorum. Sic sic superbia meruit dejici, sic humilitas exaltari: quatenus & cælestis spiritus erigendo se, tartarum toleret, & terra humilis sine termino super cælos regnet.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS IN BEATUM IOB.

LIBER TRIGESIMUS TERTIUS.

Quòd in superborum lubricis mentibus pastus sit dæmonum.

CAPUT PRIMUM.

ANTIQUO hosti, qui sub Behemoth nomine Dominica voce describitur, superbi quique tantò familiariùs serviunt, quantò hujus vitæ successibus apud semetipsos altius intumescunt. His namque cum gloria augetur elatio, cum elatione verò additur cura: huc illucque animus tenditur quia & desideria cum rebus crescunt. Cumque cogitationes innumeras quasi agri fœnum proferunt, eisdem cogitationibus velut desiderato pabulo Behemoth istius famem pascunt. Unde nunc rectè dicitur: [*Huic montes herbas ferunt.*] In Scriptura sacra quum numero singulari mons ponitur, aliquando incarnatus Dominus, aliquando sancta Ecclesia, aliquando testamentum Dei, aliquando apostata angelus, aliquando quilibet hæreticus designatur. Quum verò montes plurali numero nominantur, aliquando celsitudo Apostolorum atque Prophetarum, aliquando verò sæcularium potestatum tumor exprimitur. Mons namque Dominum designat, sicut scriptum est: *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium.* Mons quippe est in ver- *Esai. 2. a*

tice montium incarnatus Dominus, transcendens celsitudinem Prophetarum. Rursum per montem sancta designatur Ecclesia, sicut scriptum est: *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion.* Psal. 124. a Sion namque speculatio dicitur, per quam scilicet speculationem contemplans Deum Ecclesia figuratur. Rursum per montem, testamentum Dei exprimitur, sicut Habacuc ait: *Deus à Libano veniet, & sanctus de monte umbroso & condenso.* Habac. 3. a Qui enim venturum se per testamenti sui paginas spopondit, quasi inde venit, unde velut sub promissione se tenuit. Quod videlicet testamentum bene mons umbrosus & condensus dicitur; quia spissis allegoriarum obscuritatibus opacatur. Rursum per montem angelus apostata designatur, sicut sub Babylonis regis specie de antiquo hoste prædicatoribus dicitur: *Super montem caliginosum levate signum.* Isai. 13. a Prædicatores quippe sancti super caliginosum montem signum elevant, quando contra satanæ superbiam, qui sæpe sub nebula simulationis absconditur, virtutem Crucis exaltant. Rursum per montem hæreticus quilibet exprimitur, sicut ex voce Ecclesiæ Psalmista ait: *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ, Transmigra in montem sicut passer?* Psal. 10. a Cùm enim fideli animæ unitate relicta, in tumenti doctrina confidere hæretici prædicatoris dicitur, deserto Domino quasi in montem transmigrare suadetur. Rursum per montes, Apostolorum atque Prophetarum celsitudo designatur, sicut scriptum est: *Iustitia tua sicut montes Dei.* Psal. 35. a Et voce Pauli dicitur: *Vt nos efficeremur justitia Dei in ipso.* 2. Cor. 5. d Vel sicut iterum voce sperantis Ecclesiæ Psalmista ait: *Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.* Psal. 120. a Rursum per montes sæcularium potestatum tumor exprimitur, de quibus Psalmista ait: *Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini*: quia multi qui priùs alta rigiditate tumuerant, Deo in carne apparente, magno sunt per pœnitentiam timore liquefacti. Vel sicut idem Propheta iterum dicit: *Ascendunt montes, & descendunt campi.* Psal. 96. a Plerique enim persecutores Domini superbi contra eum veniunt, sed ab eo humiles revertuntur. Qui montes ascendunt per tumorem potentiæ, sed campi descendunt, plani videlicet facti per cognitionem culpæ. Sed quia nonnulli in elationis suæ altitudine remanent, & ad divina obsequia flecti humiliter dedignantur, eo quòd juxta desiderium antiqui hostis prava cogitare ac perpetrare non desinunt; rectè hoc loco de Behemoth dicitur: [*Hinc montes ferunt herbas.*] Psal. 103. a Elati namque sæculi huic Behemoth herbas ferunt; quia ex eo illum reficiunt, quod nequiter operantur. Huic Behemoth herbas ferunt; quia suas illi offerunt fluxas & lubricas voluptates. *Erunt enim*, ait Apostolus, *homines seipsos amantes.* 2. Tim. 3. Quorum descriptionem complexus est: dicens: *Voluptatum amatores magis quàm Dei.* Quæ est ergo herba montium, nisi voluptas fluxa, quæ ex corde gignitur superborum? Qui nisi Deum superbiendo contemnerent, nequaquam tot lubrica lasciviendo perpetrarent. Quibus nimirum herbis iste Behemoth pascitur; quia in eis pœnam æternæ mortis esuriens, eorum perditis moribus satiatur. Superbi enim hujus sæculi & si quando supernæ dispensationis ordine præpediti, ab expletione pravorum operum cessant, prava tamen in cogitatione multiplicant, modò ut se potentiores ceteris, rebus & honoribus ostendant, modò ut eamdem suam potentiam in studio alienæ læsionis exerceant, modò ut lubricis motibus ducti, per levia se facta voluptatesque dissolvant. Qui dum rebus divinitus acceptis nequaquam recta, sed prava semper agere cogitant, quid aliud faciunt, nisi suis contra Deum donis pugnant? Quia igitur Behemoth iste in superborum mentibus sua semper desideria recognoscit, quasi herbas in montibus invenit, quibus refectum suæ malitiæ ventrem tendit. Bene autem subditur.

Quòd ludus dæmonum sit, cùm vagas & instabiles animas de vitio rotant in vitium.

CAPUT II.

Omnes bestiæ agri ludent ibi.] Quid per bestias, nisi immundi spiritus: quid per agrum, nisi præsens seculum designatur? Unde de ipso malignorum spirituum principe contra Ephraim dicitur: *Bestia agri scindet eos.* Osee 13. b Vel sicut Esaias ait: *Et mala bestia non ascendet per eam.* Esai. 35. d Quia autem agri nomine mundus accipiatur, Dominicus per Evangelium sermo testatur, qui ait: *Ager autem est mundus.* Matt. 13. e Agri ergo bestiæ in herbis montium ludunt; quia projecta de superioribus in hoc mundo dæmonia, pravis superborum operibus delectantur. Bestiæ in herbis ludunt, quum reprobi spiritus humana corda in illicitas cogitationes pertrahunt. An non immundis spiritibus ludere, est mentes hominum ad imaginem Dei conditas, modò ficta promissione decipere, modò vacuis terroribus irridere, modò eis transitoria gaudia quasi mansura imprimere, modò mansuras pœnas quasi transitorias levigare? Harum proculdubio bestiarum illusionem pertimuerat, qui dicebat: *Deus meus in te confido, non erubescam; neque irrideant me inimici mei.* Psal. 24. a Quia igitur superborum cor ad omne vitium sternitur, ut cuilibet maligno spiritui irruenti prava cogitatione præparetur, rectè de herbis montium dicitur: [*Omnes bestiæ agri ludent ibi.*] Pro eo enim quòd superbi quique nullum malum cogitando prætereunt, nulla est agri bestia, quæ non horum montium herbis satietur. Nam & si quando carnis luxuriam fugiunt, interioris luxuriæ vitium de ipsa castitate gloriando committunt. Si quando nil avarè exteriùs rapiunt, nequaquam ab illecebra avaritiæ mundi sunt: quia etsi res nullas ambiunt, favore tamen hominum laudem de continentia rapere conantur. Huic ergo Behemoth montes herbas ferunt, & omnes bestiæ agri ludunt ibi, quia in superborum corde quilibet malignus spiritus tantò latiùs pascitur, quantò & omne vitium de superbia generatur. Sed quia audivimus quid iste Behemoth comedat: nunc audiamus necesse est ubi interim per pravum desiderium requiescat. Sequitur. Idem sup. lib. 31. c. 17.

Quòd in illis mentibus satanas dormiat, quas vel nequitiæ torpor obumbrat, vel temporalis altitudo inflat.

CAPUT III.

Sub umbra dormit in secreto calami, in locis humentibus. 13.] Obumbratio in sacro eloquio aliquando incarnatio Domini ponitur, vel mentis refrigerium à fervore carnalium cogitationum: unde appellatione umbræ ex superna protectione hoc ipsum refrigerium cordis insinuari solet. Aliquando verò umbra, recedente charitate, torpor frigidæ mentis accipitur. Nam quòd Dominica incarnatio servata veritate historiæ, obumbrationis appellatione signetur, angelicus sermo testatur, qui ad Mariam ait: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Luc. 1. d Quia enim umbra non aliter exprimitur, nisi per lumen & corpus; virtus ei Altissimi obumbravit, quia in ejus utero lux incorporea corpus sumpsit. Ex qua videlicet obumbratione omne in se refrigerium mentis accepit. Rursum per umbram, ex superna protectione refrigerium cordis exprimitur, sicut Psalmista ait: *Sub umbra alarum tuarum protege me.* Psal. 16. b Vel sicut sponsa in Canticis canticorum adventum sponsi præstolata prænunciat, dicens: *Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi.* Ac si Can. 2. a

dicat : Ab æstu desideriorum carnalium sub adventus illius protectione requievi. Rursum per umbram recedente charitate, torpor frigidæ mentis exprimitur, sicut de peccante homine scriptum est, quia secutus est umbram. Calorem enim charitatis fugiens, veritatis solem homo deseruit, & sub umbra se interni frigoris abscondit. Unde & voce ejusdem Veritatis dicitur : *Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum.* Unde primus homo post culpam inter arbores paradisi ad auram post meridiem absconsus invenitur. Quia enim meridianum charitatis calorem perdiderat, jam sub peccati umbra quasi sub frigore auræ torpebat. Iste igitur Behemoth quia in illis quasi quamdam requiem invenit, quos à veri solis ardore subtrahendo frigidos facit, sub umbra dormire perhibetur. Nonnumquam verò per umbram, si tamen cum adjectione mortis ponatur, vel mors carnis exprimitur, vel quilibet reprobi, qui antiqui hostis tenebras studio pravæ operationis imitantur. Unde voce Martyrum per Psalmistam dicitur : *Humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.* Umbra enim mortis electos Dei opprimit, cum mors carnis, quæ imago mortis æternæ est, ab hac eos vita disiungit : quia sicut illa animam à Deo, ita hæc ab anima separat corpus. Vel certè umbra eos mortis opprimit, quia de antiquo hoste scriptum est : *Nomen illi mors.* Umbra ergo mortis sunt omnes reprobi, quia illius nequitiam elationis imitantur ; ejusque imaginem quasi umbram exprimunt, dum ejus in se malitiæ similitudinem trahunt. Qui electos Dei operiunt, dum contra illos in atrocitate persecutionis temporaliter convalescunt. Hoc autem loco umbra, nequitiæ torpor accipitur, in qua iste Behemoth dormit, quia contra corda charitate calentia sollicitus vigilat, in frigidis autem mentibus securus jacet. Dormire enim in sanctorum mentibus non potest ; quia & si quando se in eis ad breve momentum collocat, ipse eum desideriorum cælestium æstus fatigat, & quasi toties ut recedat, pungitur, quoties ab eis amore intimo ad æterna suspiratur. Tantæ eum voces excitant, quantæ ex illorum mentibus sanctæ cogitationes ad cælum clamant. Unde fit, ut bonarum actionum armis territus, ac suspiriorum spiculis percussus fugiat, & ad corda reproborum frigida rediens, eam quam securus possideat, malitiæ umbram quærat. Quæ ubi ab illo inveniatur ostenditur, cùm protinus subinfertur : [*In secreto calami.*] In sacro eloquio calami vel arundinis appellatione aliquando verbum manens, aliquando doctorum peritia, aliquando mobilitas mentis, aliquando nitor gloriæ temporalis accipitur. Per calamum quippe, Verbi æternitas designatur, quum voce Patris per Psalmistam dicitur : *Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.* Quia enim quod loquimur transit, quod scribimus permanet ; lingua Patris, scribæ calamus dicitur, quia ab eo est Verbum illi coæternum, ac sine transitu generatum. Rursum per calamum scriptorum doctrina exprimitur ; sicut de sancta Ecclesia Propheta pollicetur, dicens : *In cubilibus in quibus dracones prius habitabant, orietur viror calami & junci.* Qua nimirum sententia, sicut in hoc opere longè superiùs diximus, per calamum exprimitur doctrina scribentium, per juncum viriditas auditorum. Rursum per calamum, seu certè arundinem, mentis mobilitas designatur ; sicut Judæorum turbis in Joannis laude à Domino dicitur : *Quid existis in desertum videre ? arundinem vento agitatam ?* ut videlicet subintelligatur, non. Joannes quippe arundo vento agitata non erat ; quia ejus mentem Spiritu sancto solidam per diversas partes nullus linguarum flatus inclinabat. Rursum per calamum vel arundinem nitor gloriæ temporalis exprimitur,

Matt. 24.

Gen. 3. b

Psal. 43. b

Apoc. 6. b

Psal. 44. a

Esai. 35. c

Sup. lib. 29. c. 14.

Matt. 11. a

sicuc de justis per Sapientiam dicitur : *Fulgebunt justi, & tamquam scintillæ in arundineto discurrent.* Arundinetum namquam vitam sæcularium appellat, qui more arundinum per temporalem gloriam foris quasi ad alta proficiunt, sed intus à soliditate veritatis inanescunt. Unde & Judæorum regnum calamo comparatur, quum per Prophetam apparente in veritate carnis Domino dicitur : *Calamum quassatum non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Quid enim calami nomine, nisi Judaici populi temporale regnum denunciat ? * virens quidem exteriùs, sed interiùs vacuum. Et quia in eodem populo genus jam regale defecerat, & regnum ejus alienigena possidebat ; aptè hoc idem regnum calamum quassatum vocat. Quid verò per linum, nisi ejus sacerdotium exprimitur, quod lineis nimirum vestibus utebatur ? Quod quia in adventu Domini charitatis ardorem perdidit, quasi amisso jam igne fidei, non ardens, sed fumigans fuit. Incarnatus autem Dominus calamum quassatum non confregit, & linum fumigans non extinxit ; quia Judææ regnum, quod pæne destructum jam fuerat, ejusque sacerdotium quod ignem fidei non tenebat, non potestate judicii perculit, sed cum patientiæ longanimitate toleravit. Hoc ergo loco quid aliud appellatione calami, nisi mentes sæcularium temporali gloriæ deditæ designantur ? Qui tantò apud semetipsos intus inanescunt, quantò alti & nitidi exteriùs ostenduntur : quia dum ad exteriorem gloriam per superficiem defluunt, nulla intus firmitate solidantur. More quippe calami intus sunt quidem per fatuitatem vacui, sed foris per speciem & ostentationem pulchri : sed quantò ab eis exterior gloria studiosiùs quæritur, tantò eorum corda gravioribus cogitationum stimulis agitantur. Unde rectè nunc Behemoth iste in secreto calami dormire perhibetur ; quia quorum studia ad appetitum temporalis nitoris atque altitudinis commovet, eorum corda * * tenaciùs tenet ; & quasi ipse ibi quietus dormit, ubi eos quos possidet, quiescere non permittit. Dum enim excedere ceteros bonorum altitudine ambiunt, dum more calami per nitorem exterioris munditiæ, justorum speciem, quasi solidarum arborum corticem, vincunt ; in hoc quòd ipsi interiùs vacui remanent, locum Behemoth isti, ubi apud se requiescere debeat, præbent. Unde & in Evangelio Dominus dicit, quòd spiritus exiens qui in locis aridis & inaquosis requiem non invenit, quia domum quam reliquerat, vacuam, scopisque mundatam reperit, hanc multiplicior intravit. Quia enim fluxa sit terra quæ infunditur, loca arentia atque inaquosa sunt corda justorum, quæ per disciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiscentiæ humore siccantur. Unde hîc quoque adhuc ubi Behemoth iste dormiat, demonstratur, cùm protinus subditur : [*In locis humentibus.*] Loca enim humentia sunt terrenorum hominum mentes : quas humor carnalis concupiscentiæ, quia replet, fluidas facit. In quibus Behemoth iste iniquitatis suæ vestigia tantò altius imprimit, quantò in eisdem mentibus * * pertransitus illius quasi in fluxa terra descendit. Loca quippe humentia sunt opera voluptuosa. Pes quippe in arida terra non labitur : fixus vero in lubrica vix tenetur. In locis ergo humentibus iter vitæ præsentis faciunt, qui in hac ad justitiam recti stare non possunt. In his itaque locis humentibus Behemoth dormit, quia in reproborum hominum lubrica operatione requiescit. Nonnulli verò loca humentia, membra genitalia suspicantur. Quod si ita est, quid apertè aliud locis humentibus, nisi luxuria designatur : ut & per calamum gloria superbiæ, & per loca humentia, luxuria corporis exprimatur ? Duo quippe hæc sunt vitia, quæ humano generi immaniter dominantur : unum videlicet spiritus, atque aliud carnis. Elatio namque spiritum

Matt. 12. d

Psal. 44. a

Esai. 42. a

al. nitens

al. tacitus

pes transitus

erigit, luxuria carnem corrumpit. Antiquus itaque hostis humanum genus vel per elationem præcipuè, vel per luxuriam premens, in secreto calami atque in locis humentibus dormit; quia hominem damnatum sub ditione suæ dominationis aut per elationem spiritus, aut per carnis corruptionem tenet. Quosdam verò in utroque possidet: quia cùm eos superbiæ spiritus elevat, à tumore suæ altitudinis nec verecundia corruptionis inclinat. Sed numquid contra hos intra sanctam Ecclesiam incessanter quotidie virtutum magistri non vigilant? Numquid redarguere voluptates infimas, & suadere gaudia patriæ cælestis cessant? Sed pravorum mentes tantò obstinatiùs summa non audiunt, quantò arctiùs infimis inhæserunt. Quibus neque hoc sufficit, ut ipsi pereant, sed adhuc, quod est deterius, cùm quoslibet argui emendarique conspiciunt, justorum increpationibus obviant, ne saltem alij corrigantur. Unde & bene subditur.

Quòd reprobi, in quibus est imago diaboli, similibus suis patrocinia parant: & se invicem defendentes, nullum correctioni locum relinquunt.

CAPUT IV.

Protegunt umbræ umbram ejus.] Umbræ quippe sunt diaboli, omnes iniqui: qui dum imitationi iniquitatis ejus inserviunt, quasi ab ejus corpore imaginis speciem trahunt. Sicut autem umbræ ejus sunt pluraliter reprobi, ita singulariter umbra ejus est unusquisque peccator. Sed dum doctrinæ justorum mali contradicunt, dum ab eis iniquum quemlibet corrigi non permittunt, umbræ Behemoth istius umbram ejus protegunt; quia peccatores quique in quo sibi malè sunt conscij, in eo & alium peccantem defendunt. Umbræ umbram ejus protegunt, dum nequissimorum facta nequiores perversis patrociniis tuentur. Quod hoc nimirum studio faciunt, ne dum culpa in qua & ipsi obligati sunt, in aliis corrigitur, ad ipsos quandoque veniatur. Se igitur tegunt dum alios protegunt; quia suam vitam inde prævident impeti, unde alios considerant libera correptione confundi. Sicque fit, ut summa criminum dum defenditur, augeatur: & uniuscujusque nequitia eò sit ad perpetrandum facilis, quò difficilis ad puniendum. Scelera quippe peccantium tantò majora incrementa percipiunt, quantò per defensionem potentium diu inulta tolerantur. Sed tales quique seu extra, seu intra sanctam Ecclesiam esse videantur, tantò se apertiores Dei hostes exhibent, quantò majores sunt patroni vitiorum. Contra illum quippe suis defensionibus pugnant, cui ea quæ displicent, defendendo multiplicant. Quod factum bene per Prophetam Dominus sub Babylonis specie redarguit, dicens: *Oriuntur in domibus ejus spinæ & urticæ, & paliurus in munitionibus ejus.* Quid namque per urticas, nisi cogitationum prurigines: quid verò per spinas, nisi vitiorum punctiones accipimus? In domibus igitur Babylonis urticæ & spinæ pullulant; quia in confusione mentis reprobæ & desideria cogitationum surgunt quæ exasperant, & operum peccata quæ pungunt. Sed hæc agentes habent etiam nequiores alios defensores suos. Unde illic aptè protinus subdidit: *Et paliurus in munitionibus ejus.* Paliurus quippe tanta spinarum circumdatione densescit, ut præ asperitate tangi vix possit. Intus igitur urtica & spina nascitur, sed utrumque hoc exteriùs per paliurum munitur: quia videlicet minores iniqui mala quælibet faciunt, sed ea nequissimi majores tuentur. Unde bene & hîc dicitur: [*Protegunt umbræ umbram ejus.*] Dum enim malum pejor vindicat, quasi umbra umbram, ne à veritatis lumine irradietur, obscurat. Sequitur.

Quòd amatores hujus sæculi licet speciem sanctitatis in populo quasi virentia folia habeant, fructum tamen ejus non habent.

CAPUT V.

Circumdabant eum salices torrentis.] Infructuosæ quidem arbores sunt salices: sed tamen tantæ viriditatis sunt, ut arescere vel abscissæ radicitus & projectæ, vix possint. Unde in sacro eloquio salicum nomine, aliquando pro viriditate boni, aliquando pro sterilitate reprobi designantur. Nisi enim electorum vitam per constantiam suæ viriditatis exprimerent, nequaquam de sanctæ Ecclesiæ filiis Propheta dixisset: *Germinabunt inter herbas, sicut salices juxta prætersluentes aquas.* Sanctæ enim Ecclesiæ filij inter herbas sicut salices germinant, dum inter arescentem vitam carnalium hominum & multiplici numerositate, & perpetua mentis viriditate perdurant. Qui bene juxta prætersluentes aquas germinare perhibentur; quia unusquisque eorum ubertatem ad fructum percipit ex doctrina sacri eloquij, quæ temporaliter percurrit. Et rursum nisi per sterilitatem salicum vita peccantium signaretur, nequaquam ex voce prædicantium contra Babyloniam Psalmista dixisset: *In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra.* Babylonis quippe medio inesse salices describuntur; quia nimirum infructuosi quique, atque ab amore patriæ cælestis alieni, totis visceribus cordis in hac sæculi confusione radicantur. Unde & prædicatores sancti in istis salicibus non exercent organa, sed suspendunt; quia cùm infructuosas ac reprobas mentes aspiciunt, vim suæ prædicationis non exhibent, sed potius lugentes silent. Quid etiam per torrentem, nisi hujus mortalis vitæ cursus exprimitur? De quo rursum per Prophetam dicitur: *De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput*: quia videlicet Redemptor noster mortalis vitæ pœnam in quodam transitu attigit, & idcirco diu eidem morti, cui sponte succubuit, non inhæsit. Unde die tertia hoc quod moriendo posuerat, resurgendo caput elevavit. Quid est ergo quòd de Behemoth isto dicitur: [*Circumdabunt eum salices torrentis:*] nisi quòd amatores vitæ mortalis, à bonis actibus quasi à fructibus alieni, tantò illi arctiùs inhærent, quantò eos largiùs delectatio transitoriæ voluptatis infundit? Hos enim quasi in radicibus torrens rigat, dum in suis cogitationibus amor vitæ carnalis inebriat. Qui scilicet more salicum fructus non ferunt, sed in foliis virides cunt: quia ea quæ gravia ad dicendum non sunt, aliquando honestatis verba proferunt, sed nullum vitæ pondus ex bonis operibus ostendunt. Bene igitur dicitur: [*Circumdabunt eum salices torrentis;*] quia infructuosi quique dum amori vitæ temporalis inserviunt, antiquo hosti perversis moribus familiariùs obsequuntur. Sed quia quid ei à suis clientibus impendatur, audivimus: nunc etiam quid in illis agat ipse, audiamus. Sequitur.

Quòd non solùm ante adventum Christi diabolus ad se rapuerit infideles, sed etiam multos ex his qui renati sunt in Christo, deglutire se posse confidat.

CAPUT VI.

Absorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os ejus.] Quid enim hoc loco fluvij nomine, nisi humani generis decursio designatur? quæ velut à fontis sui origine nascendo surgit, sed quasi ad ima defluens moriendo pertransit. Qui autem signantur appellatione Jordanis, nisi qui jam imbuti sunt sacramento baptismatis? Quia enim Redemptor noster in hoc flumine baptizari dignatus est, ejus nomine debent

omnes baptizati exprimi, in quo hoc ipsum contigit sacramentum baptismatis inchoari. Quia igitur Behemoth iste à mundi origine exortum, vix paucis electis evadentibus, humanum genus in ima defluens, usque ad redemptionis tempora quasi quemdam in se fluvium traxit; bene nunc dicitur: [*Absorbebit fluvium, & non mirabitur.*] Quia verò & post mediatoris adventum quosdam qui rectè vivere negligunt, etiam fideles rapit; rectè subjungitur: [*Et habet fiduciam quòd influat Iordanis in os ejus.*] Ac si apertè diceretur: Ante Redemptorem mundi mundum non miratus absorbuit, sed quod est gravius, etiam post Redemptoris adventum quosdam qui baptismatis sacramento signati sunt, deglutire se posse confidit. Alios namque sub Christianitatis nomine positos devorat; quia in ipso eos fidei errore supplantat. Alios à rectitudine fidei nequaquam deviat, sed ad usum pravæ operationis inclinat. Alios quantum vult in operatione immunditiæ inflectere non valet, sed apud semetipsos intus in studio intentionis intorquet: ut dum à charitate mentem dividunt, rectum non sit quidquid extrinsecus operentur. Et fidem tenent, sed vitam fidei non tenent; quia aut apertè illicita faciunt, aut ex perverso corde quæ agunt, prava sunt, etiam si sancta videantur. Quia enim nonnulli confitendo fideles sunt, non vivendo; hinc est quòd voce Veritatis dicitur: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum.* Hinc rursum ait: *Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Hinc Paulus ait: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Joannes dicit: *Qui dicit se Deum nosse, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Hinc est quòd de ipsa sua prima plebe Dominus conqueritur, dicens: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me, & lingua sua mentiti sunt ei.* Sed minimè mirum fuit quòd Behemoth iste ante lavacri undam, ante sacramenta cælestia, ante corpoream præsentiam Redemptoris humani generis, fluvium hiatu profundæ persuasionis absorbuit: sed hoc valde mirum, hoc valde terribile est, quia multos aperto ore etiam post cognitionem Redemptoris suscipit, post lavacri undam polluit, post sacramenta cælestia ad inferni profundum rapit. Dicatur ergo, dicatur terribiliter voce Veritatis: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os ejus.*] Neque enim pro magno diabolus habuit, quòd infideles tulit: sed toto nunc annisu in illorum mortem se erigit, quos contra se regeneratos tabescit. Nemo igitur sibi fidem sine operibus sufficere posse confidat, cùm scimus quòd scriptum sit: *Fides sine operibus mortua est.* Nullus Behemoth morsum ex sola confessione fidei plenè evasisse se existimet; quia jam quidem fluvium absorbuit, sed adhuc Jordanem sitit; & toties in os illius Jordanis fluit, quoties Christianus quisque ad iniquitatem defluit. Os quidem ejus jam fide nos sublevante fugimus, sed magno studio curandum est, ne in hoc lubrica operatione dilabamur. Si ambulandi cautela negligitur, incassum credendo rectum iter tenetur: quia via quidem fidei ad cælestem patriam proficit, sed offendentes minimè perducit. Habemus adhuc quod hac in re subtiliùs perpendamus. Hi enim quos per Jordanem diximus exprimi, possunt per fluvium designari. Qui enim fidem jam veritatis agnoverunt, sed vivere fideliter negligunt, rectè fluvius dici possunt; quia videlicet deorsum fluunt. Jordanis verò Hebræo vocabulo descensio eorum dicitur. Et sunt nonnulli, qui viam veritatis appetentes semetipsos abjiciunt, atque à vitæ veteris elatione descendunt: cumque æterna cupiunt, valde se ab hoc mundo alienos reddunt, dum non solùm aliena non appetunt, sed etiam sua derelinquunt, & non solùm in eo gloriam non quærunt, sed hanc cùm se obtulerit, etiam contemnunt. Hinc est enim quòd voce Veritatis dicitur: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum.* Semetipsum enim abnegat, qui calcato typho superbiæ, ante Dei oculos esse se à se alienũ demonstrat. Hinc Psalmista ait: *Memor ero tui de terra Iordanis & Hermoniim,* Jordanis quippe, ut dixi, descensio: Hermoniim autem anathema, id est, alienatio interpretatur. De terra igitur Jordanis & Hermoniim Dei reminiscitur, qui in eo quòd semetipsum dejicit, atque à se alienus existit, ad conditoris sui memoriam revocatur. Sed antiquus hostis hoc pro magno non habet, quòd sub jure suæ tyrannidis terrena quærentes tenet. Propheta quippe attestante cognovimus, quia *esca ejus electa.* Neque enim mirum deputat, si eos absorbeat, quos superbia erigit, avaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia angustat, ira inflammat, discordia separat, invidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Absorbebit ergo fluvium, & non mirabitur: quia pro magno non æstimat cùm eos devorat, qui per ipsa suæ vitæ studia deorsum currunt; sed illos magnopere rapere nititur, quos despectis terrenis studiis, jungi jam cælestibus contemplatur. Unde absorpto fluvio rectè subjungitur: [*Et habet fiduciam quòd influat Iordanis in os ejus:*] quia illos insidiando rapere appetit, quos pro amore supernæ patriæ à præsentis vitæ gloria semetipsos dejicere agnoscit. Nonnulli quippe mundum deserunt, honorum transeuntium vana derelinquunt, & ima humilitatis appetentes, humanæ conversationis morem bene vivendo transcendunt; atque in tanta studiorum arce proficiunt, ut signorum jam virtutes operentur: sed quia semetipsos circumspiciendo tegere negligunt, inanis gloriæ telo percussi, pejus de alto ruunt. Hinc est enim quòd æternus judex, qui occulta cordis examinat, ejusdem ruinæ casum prænuncians intentat, cum dicit: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia numquam novi vos: discedite à me qui operamini iniquitatem, nescio qui estis.* Hinc etiam per Prophetam dicitur: *Vocavit Dominus judicium ad ignem, & devoravit abyssum multam, & comedet partem domus Domini.* Judicium quippe ad ignem vocatur, cùm justitiæ sententia ad pœnam jam æternæ concremationis ostenditur. Et multam abyssum devorat; quia iniquas atque incomprehensibiles hominũ mentes concremat, quæ nunc se hominibus etiam sub signorum miraculis occultant. Pars autem domus Domini comeditur; quia illos quoque gehenna devorat, qui nunc quasi in sanctis actibus de electorum numero se esse gloriantur. Qui ergo hîc Jordanis, ipsi illic pars domus Domini vocantur. Antiquus ergo hostis habet fiduciam quòd in os ejus & Jordanis influat; quia nonnumquam calliditatis suæ insidiis eos etiam qui jam electi putantur, necat. Sed cujus cordis duritiam non ista Domini verba perturbent? cujus mentis constantia non ab intimis cogitationum radicibus quatiatur, cùm hostis noster tantæ esse contra nos fortitudinis demonstratur? Nullum ne erit consolationis adjutorium? Erit certè, nam subditur.

Matt. 7. c
Luc. 6. g
Tit. 1. d
1. Ioan. 2.
Marc. 7. b
ex Esa. 29.
Ps. 77. d
Iacob. 2. d
Luc. 9. e
Ps. 41. b
Habac. 1. d
9.
Matt. 7. c
Amos 7. a
10.

Quòd in carne sua Christus divinitatem abscondit, & quòd hamo captus sit diabolus in oculis.

CAPUT VII.

IN *oculis ejus quasi hamo capiet eum.*] Notandum valde est, quòd scripturæ suæ verba misericorditer

temperans Deus, modò nos asperis incitationibus terret, modò blandis consolationibus refovet, & terrorem fomentis miscet, & fomenta terrori : ut dum circa nos utrumque mira magisterij arte temperatur, nec desperatè inveniamur territi, nec incautè securi. Nam cùm Behemoth astutas insidias, atque effrænatas vires multiplicibus sententiis indicasset; protinus unigeniti Filij sui redemptoris nostri commendat adventum, & quo ab illo ordine Behemoth iste sit perimendus insinuat : ut quia cor nostrum narrata illius virtute perculerat; mœrorem nostrum citiùs indicata ejus perditione relevaret. Igitur postquam dixit. [*Absorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os ejus :*] ipsum illico Dominicæ incarnationis adventum annunciat, dicens : [*In oculis ejus quasi hamo capiet eum.*] Quis nesciat quòd in hamo esca ostenditur, aculeus occultatur? Esca enim provocat, ut aculeus pungat. Dominus itaque noster ad humani generis redemptionem veniens, velut quemdam de se in necem diaboli hamum fecit. Assumpsit enim corpus, ut in eo Behemoth iste quasi escam suam mortem carnis appeteret. Quam mortem dum in illo injustè appetit, nos quos quasi justè tenebat, amisit. In hamo ergo ejus incarnationis captus est; quia dum in illo appetit escam corporis, transfixus est aculeo divinitatis. Ibi quippe inerat humanitas, quæ ad se devoratorem duceret : ibi divinitas quæ perforaret : ibi aperta infirmitas quæ provocaret : ibi occulta virtus, quæ raptoris faucem transfigeret. In hamo igitur captus est; quia inde interiit, unde devoravit. Et quidem Behemoth iste filium Dei incarnatum noverat, sed redemptionis nostræ ordinem nesciebat. Sciebat enim quòd pro redemptione nostra incarnatus Dei filius fuerat, sed omnino quòd idem redemptor noster illum moriendo transfigeret, nesciebat. Unde & bene dicitur: [*In oculis ejus quasi hamo capiet eum.*] In oculis quippe habere dicimus, quod coram nobis positum videmus. Antiquus verò hostis humani generis redemptorem ante se positum vidit, quem cognoscendo confessus, confitendo pertimuit, dicens: *Quid nobis & tibi fili Dei? venisti ante tempus torquere nos,* In oculis itaque suis hamo captus est, quia & novit, & momordit : & cognovit priùs quem pertimesceret, & tamen pòst non timuit, cùm in illo quasi escam propriam, mortem carnis esuriret. Igitur quia caput nostrum per se quid fecit audivimus : nunc per membra sua quid faciat, audiamus. Sequitur.

Idem sup. lib. 2. c. 16.

Matt. 8. d

11.

Quòd subtilissimas astutias dæmonum perforare possit & penetrare acutissima intentio, & infatigabilis repugnantia sanctorum.

CAPUT VIII.

ET *in sudibus perforabit nares ejus.*] Quid aliud sudes, id est, palos accipimus, qui videlicet exacuuntur ut figantur; nisi acuta sanctorum consilia? Quæ hujus Behemoth nares perforant, dum sagacissimas ejus insidias & vigilando circumspiciunt, & superando transfigunt. Per nares verò odor trahitur, & deducto flatu hoc agitur, ut res etiam quæ longè est posita, cognoscatur. Naribus ergo Behemoth callidæ ejus insidiæ designantur, per quas sagacissimè nititur & occulta cordis nostri bona cognoscere & hæc pessima persuasione dissipare. In sudibus itaque Dominus nares ejus perforat, quia callidas ejus insidias acutis sanctorum sensibus penetrans enervat. Sæpe autem bonorum vias tanta insidians arte circumvolat, ut per ea quæ ab eis bene gesta cognoverit, ad malitiam aditum quærat. Nam unde alium largiri quid conspicit, inde alium in discordiæ flamma succendit : & cùm hunc respicit misereri, illi persuadet irasci : ut dum bonum quasi non communiter factum insinuat, concordes animos à bono gratiæ communis abscindat. Quia enim justorum mentes ad mala suadendo non valet frangere, bonis satagit actibus inter eas mala seminare. Sed sancti viri has ejus insidias tantò celeriùs vincunt, quantò & subtiliùs deprehendunt. Quod melius ostendimus, si unum è multis assertoribus veritatis in testimonium Paulum vocemus : sub quo quidam Corinthius dum incesti facinus perpetrasset, eum doctor egregius in carnis interitum ad satisfactionem pœnitentiæ, satanæ tradidit, & in diem Domini salvum ejus spiritum reservavit. Magna quippe arte magisterij ipsi est traditus coactus in pœnam, cui sponte est substratus in culpa : ut qui auctor fuerat ad vitium nequitiæ, ipse flagellum fieret disciplinæ. Qua tamen bene gesta pœnitentia, dum cognovisset. Corinthios super eum jam misericorditer motos, ait : *Cui aliquid donastis, & ego : nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi.* Communionis verò gratiam cogitans ait : *Cui aliquid donastis, & ego.* Ac si diceret: A bono vestro non dissentio : meum sit quidquid ipsi fecistis. Atque mox subdidit : *Et ego si quid donavi, propter vos.* Ac si diceret : Vestris actibus bonum addidi, quidquid propter vos misericorditer feci. Vestra ergo est utilitas, bonitas mea : mea est utilitas, bonitas vestra. Qui ipsam mox compagem cordium, in qua sic tenetur, adjungens subdidit: *In persona Christi.* Cui velut si dicere præsumamus : Quare te ita cautè discipulis copulas? quare vel te illorum, vel illos tuis actionibus tam sollicita mente conformas? illico subjunxit : *Ut non circumveniamur a satana.* Cujus sagaces insidias, quàm acuto sensu transfigat, insinuat subdens : *Non enim ignoramus cogitationes ejus.* Ac si verbis aliis dicat: Acuti auctore Domino sudes sumus, & nares Behemoth istius subtiliter circumspiciendo penetramus, ne hoc quod bene mens inchoat, ipse in malitiæ finem vertat. Possunt per sudes, acuta ipsius per carnem manifestatæ sapientiæ verba signari : ut quia naribus odor trahitur, per Behemoth nares illa antiqui hostis exploratio figuretur. Qui cùm Deum incarnatum esse dubitaret, hoc expetitis miraculis voluit tentando cognoscere, dicens : *Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Quia ergo signorum indiciis odorem divinitatis ejus cognoscere concupivit, quasi flatum naribus traxit. Sed dum ei protinus respondetur : *Non in pane solo vivit homo.* Et : *Non tentabis Dominum Deum tuum :* quia sententiarum suarum acuminibus indagationem antiqui hostis veritas perculit; quasi nares ejus sudibus perforavit. Sed quia Behemoth iste per varia fraudum argumenta distenditur; adhuc adjuncto & alio nomine notatur : nam subditur.

1. Cor. 5. b

2. Cor. 2. b

12.

Matt. 4. a

Ibid.

Quòd per incarnationem Christi captus sit diabolus: & lingua totius falsitatis ad Evangelij veritatem ligata & conjuncta conticuit.

CAPUT IX.

AN *extrahere poteris Leviathan hamo?*] Leviathan quippe additamentum eorum dicitur. Quorum videlicet, nisi hominum? quibus semel culpam prævaricationis intulit, & hanc usque ad æternam mortem quotidie pessimis suggestionibus extendit. Quibus dum reatum fœnore peccati multiplicat, pœnas proculdubio sine cessatione coacervat. Potest quoque Leviathan etiam per irrisionem vocari. Primo quippe homini persuasione callida divinitatem additurum se perhibuit, sed immortalitatem tulit. Additamentum ergo hominum per irrisionem dici potest, quibus dum hoc quod non erant, se addere spopondit, etiam hoc quod erant, fallendo subtraxit. Sed Leviathan iste hamo captus est; quia in Redemptore nostro dum per satellites suos escam corporis momordit, divinitatis illum aculeus perforavit. Quasi hamus quippe fauces glu-

Gen. 3. d

tientis tenuit, dum in illo & esca carnis patuit, quam devorator appeteret, & divinitas passionis tempore latuit, quæ necaret. In hac quippe aquarum abyssо, id est, in hac immensitate generis humani, ad omnium mortem inhians, vitam pæne omnium vorans, huc illucque aperto ore cetus iste ferebatur; sed ad mortem ceti istius hamus in hac aquarum profunditate caliginosa, mira est dispositione suspensus. Hujus hami linea illa est per Evangelium antiquorum patrum propago memorata. Matt. 1. a Nam cùm dicitur: *Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Iacob*: cumque ceteri successores interposito Joseph nomine usque ad Mariam virginem desponsatam describuntur, quasi quædam linea torquetur, in cujus extremo incarnatus Dominus, id est, hamus iste ligaretur, quem in his aquis humani generis dependentem aperto ore iste cetus appeteret; sed eo per satellitum suorum sævitiam morso, mordendi vires ulteriùs non haberet. Ne ergo iste humanis mortibus cetus insidians, quos vellet ultrà devoraret; hamus hic raptoris fauces tenuit, & sese mordentem momordit. Incarnationem igitur unigeniti Filij fideli famulo indicans Deus, ait: [*An extrahere poteris Leviathan hamo?*] Subaudis, ut ego: qui ad raptoris mortem incarnatum unigenitum Filium mitto, in quo dum mortalis caro conspicitur, & immortalitatis potentia non videtur, quasi hamus quidam inde devorantem perimit, unde acumen potentiæ quo transfigat, occultat. Sequitur: [*Et fune ligabis linguam ejus?*] Subaudis, ut ego. Scriptura enim sacra fune aliquando dimensionum sortes, aliquando peccata, aliquando fidem designare consuevit. Nam propter Psal. 15. a hereditarias dimensionum sortes dicitur: *Funes ceciderunt mihi in præclaris; etenim hereditas mea præclara est mihi.* Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem vitæ, sortes nos patriæ melioris excipiunt. Rursum quia fune peccata signan- Esai. 5. d tur, per Prophetam dicitur: *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis.* Iniquitas namque in funiculis vanitatis trahitur, dum per augmentum culpa protelatur. Unde & per Psalmistam dicitur: Psal. 118. h *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* Quia enim funis addendo torquetur ut crescat, non immeritò peccatum in fune figuratur, quod perverso corde sæpe dum defenditur, multiplicatur. Rursum fune fides exprimitur, Salomone attestante, qui ait: Eccle. 4. e *Funiculus triplex difficile rumpitur:* quia fides videlicet, quæ de cognitione Trinitatis ab ore prædicantium texitur, fortis in electis permanens, in solo reproborum corde dissipatur. Hoc itaque loco funis nomine sive peccatum, sive fidem nil obstat intelligi. Incarnatus etenim Dominus noster fune Leviathan linguam ligavit, quia in similitudine carnis peccati apparuit, & omnia errorum ejus prædicamenta damnavit. Unde Paulo attestante di- Rom 8. d citur: *Et de peccato damnavit peccatum.* Fune linguam ligavit; quia per similitudinem carnis peccati, ab electorum suorum cordibus cuncta ejus fallaciæ argumenta destruxit. Ecce enim apparente in carne Domino, Leviathan lingua ligata est; quia ejus veritate cognita, illæ falsitatis doctrinæ tacuerunt. Ubi enim nunc est Academicorum error; qui certè conantur adstruere certum nil esse, qui impudenti fronte assertionibus suis fidem ab auditoribus exigunt, cùm vera esse nulla testantur? Ubi Mathematicorum superstitio; qui dum signorum cursus suspiciunt, vitas hominum in siderum momenta suspendunt? Quorum apertè doctrinam sæpe geminorum nativitas dissipat, qui cùm uno eodemque momento horæ prodeant, non in una conversationis qualitate perdurant. Ubi tot prædicamenta falsitatis, quæ enumerare fugimus, ne ab exponendi ordine longè recedamus? Sed cuncta jam erroris doctrinæ conticuit; quia Leviathan linguam Dominus incarnationis suæ fune constrinxit. Unde bene etiam per Prophetam dicitur: *Et desolabit Dominus linguam maris Aegyptij.* Lingua quippe maris, est scientia doctrinæ sæcularis. Bene autem mare Ægyptium dicitur: quia peccati obscuritate fuscatur. Linguam ergo maris Ægyptij Dominus desolavit; quia hujus mundi falsam sapientiam per carnem se ostendendo destruxit. Fune ergo Leviathan lingua constringitur; quia per similitudinem carnis peccati, ligata est prædicatio vetusti peccatoris. Si autem fides fune signatur, idem nobis iterum intellectus innuitur: quia dum per prædicatores sanctos in mundo fides Trinitatis innotuit, contra electorum mentes erumpere mundi doctrina cessavit. Unde bene Domino per Prophetam dicitur: *Tu dirupisti fontes & torrentes, tu siccasti fluvios Ethan.* Ethan quippe interpretatur fortis. Et quis est hic fortis, nisi de quo per Evangelium Dominus dicit: *Nemo potest vasa fortis ingressus domum diripere, nisi prius fortem alliget?* Fontes itaque & torrentes Dominus dirupit, dum in Apostolorum suorum cordibus fluenta veritatis aperuit. De quibus rursum per Prophetam alium dicitur: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris.* Ad eorum quippe doctrinam sitientes pergimus, ut veritatis plenas cordium nostrorum lagunculas reportemus. Sed emanantibus suis fontibus Ethan fluvios exsiccavit, dum doctrinam fortis & maligni spiritus ostenso radio suæ veritatis arefecit. Leviathan ergo lingua fune stringitur: quia extensa fide Trinitatis, errorum prædicamenta siluerunt. Sed quia jam se apertè extollere non valet, huc illucque circumiens per insidias mordet. Mirâ autem misericordiâ contra hunc pro nobis Dominus vigilat, atque eum & in hoc quod fraudibus molitur, expugnat. Unde subditur.

Psal. 73. e

Marc. 3. d

Esai. 12. a

14.

Quòd astutiam diaboli per quam humani generis fragilitatem explorat & odoratur, Deus omnipotens judicij sui potestate confringat, & perforata ejus maxilla, homines quos jam per peccati commissionem inter fauces tenebat, inde extrahat, si per pœnitentiam exitum & reditum ad vitam aperiat.

CAPUT X.

NVmquid pones circulum in naribus ejus?] Sicut per nares insidiæ, ita per circulum divinæ virtutis omnipotentia designatur. Quæ cùm apprehendi nos tentationibus prohibet, miris ordinibus antiqui hostis insidias circumplectens tenet. Circulus ergo ei in naribus ponitur, dum circumducta protectionis supernæ fortitudine, ejus sagacitas retinetur, ne contra infirmitatem hominum tantum prævaleat, quantum perditionis argumenta latenter explorat. Potest etiam circuli nomine, occulti judicij adjutorium designari: quod in hujus Behemoth naribus ponitur, cùm à callida sua crudelitate refrænatur. Unde bene per Prophetam, cùm ab Israëlitarum læsione prohibetur, Regi Babyloniæ dicitur: *Ponam circulum in naribus tuis.* Acsi apertè Esai. 37. diceretur: Cogitando insidias suspiras; sed explere f quod appetis non valendo, omnipotentiæ meæ circulum in naribus portas, ut cùm bonorum mortem ardentiùs anhelas, ab eorum vita vacuus redeas. Quod verò hoc loco circulum, hoc & Scriptura sacra per Joannem in Apocalypsi falcem vocat. Ait enim: *Vidi, & ecce nubem candidam, & super* Apoc. 14. *nubem, sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.* Potestas enim divini judicij, quia undique stringit, circulus dicitur: & quia intra se omnia incidendo amplectitur, falcis appellatione signatur. In falce enim quidquid inciditur, quaqua-

versum

versum flectitur, intus cadit. Et quia potestas superni judicij nullatenus evitatur, intra ipsam quippe sumus, quò libet fugere conemur, rectè cùm venturus judex ostenditur, falcem tenere perhibetur: quia cum potenter ad omnia obviat, incidendo circumdat. Esse se intra judicij falcem
Ps. 138. b Propheta vidit, cùm diceret: *Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero ad infernum ades. Si sumpsero pennas meas ante lucem, & habitavero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Intra quamdam falcem se vidit, cùm ex nullo sibi loco pa-
Ps. 74. b tere fugæ aditum posse cognovit, dicens: *Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à desertis montibus:* subaudis, patet via fugiendi: atque mox ipsam supernæ potentiæ omnimodam comprehensionem subdens, ait: *Quoniam Deus judex est.* Ac si diceret: Fugiendi via undique deest, quia ille judicat, qui ubique est. Divina itaque judicia sicut signantur falce, quia circumvallantia incidunt: ita exprimuntur circulo, quia undique stringunt. In Leviathan itaque naribus à Domino circulus ponitur, quia judicij ejus potentia in insidiis suis ne quantum vult prævaleat, coarctatur. Dicatur ergo: [*Numquid pones circulum in naribus ejus?* Subaudis, ut ego, qui astutas ejus insidias omnipotenti judicio constringo; ut nec tantum tentet, quantum appetit; nec tantum capiat, quantum tentat. Sequitur: [*Aut armilla perforabis maxillam ejus?*] Ab intellectu circuli armilla non discrepat; quia ipsa hoc quoque ubi ponitur, ambiendo constringit. Sed quia armilla latiùs tenditur, per armillam occulti ejus judicij erga nos protectio impensior designatur. Armilla ergo Dominus maxillam Leviathan istius perforat; quia ineffabili misericordiæ suæ potentia sic malitiæ antiqui hostis obviat, ut aliquando eos etiam, quos jam cepit, amittat: & quasi ab ore illius cadunt, qui post perpetratas culpas ad innocentiam redeunt. Quis enim ore illius semel raptus maxillam ejus evaderet, si perforata non
Matt. 26. 2. Reg. 11. a esset? An non in ore Petrum tenuit, cùm negavit? An non in ore David tenuit, cùm in tantam se luxuriæ voraginem mersit? Sed cùm ad vitam uterque per pœnitentiam rediit, Leviathan iste eos aliquo modo quasi per maxillæ suæ foramina amisit. Per foramen ergo maxillæ, ab ejus ore subtracti sunt, qui post perpetrationem tantæ nequitiæ pœnitendo redierunt. Quis autem hominum Leviathan istius os evadat, ut nulla illicita committat? Sed hinc cognoscimus quantùm redemptori humani generis debitores sumus, qui non solùm nos in os Leviathan ire prohibuit, sed ab ore etiam redire concessit; qui spem peccatori non abstulit, quia maxillam ejus, ut evadendi viam tribueret, perforavit: ut saltem post morsum fugiat, qui incautus priùs morderi nequaquam metuebat. Ubique ergo nobis occurrit superna medicina: quia & dedit homini præcepta, ne peccet, & tamen peccanti dedit remedia, ne desperet. Unde cavendum summopere est, ne quis delectatione peccati Leviathan istius ore rapiatur, & tamen si raptus fuerit, non desperet: quia si peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in maxilla ejus invenit, per quod evadat. Jam dentibus teritur; sed adhuc si evadendi via quæritur, in maxilla ejus foramen invenitur. Habet etiam captus quò exeat, qui prævidere noluit ne caperetur. Quisquis ergo nondum captus est, maxillam ejus fugiat: quisquis verò jam captus est, in
15. maxilla foramen quærat. Pius enim ac justus est conditor noster. Sed nemo dicat, Quia pius est, venialiter pecco. Et nemo qui peccaverit, dicat: Quia justus est, de peccati remissione desperet. Relaxat enim Deus facinus quod defletur, sed perpetrare quisque timeat, quod si dignè deflere possit, ignorat. Ante culpam ergo justitiam metuat, post culpam tamen de pietate præsumat: neque ita justitiam timeat, ut nulla spei consolatione convalescat: neque ita confidat de misericordia, ut adhibere vulneribus suis dignæ pœnitentiæ negligat medicinam, sed quem præsumit sibi piè parcere, semper etiam cogitet & districtè judicare. Sub pietate itaque ejus spes peccatoris gaudeat, sed sub districtione illius pœnitentis correctio contremiscat. Spes igitur præsumptionis nostræ habeat etiam morsum timoris: ut ad corrigenda peccata justitia judicantis terreat, quem ad fiduciam veniæ gratia parcentis invitat. Hinc enim per quemdam sapientem dicitur: *Ne dixeris, Miserationes Domini multæ sunt, peccatorum meorum non memorabitur.* Pietatem namque ejus protinus, & justitiam subdit, dicens: *Misericordia enim & ira ab illo.* Divina itaque clementia maxillam Behemoth istius perforans, ubique humano generi & misericorditer & potenter occurrit: quia nec libero admonitionem præcavendi tacuit, nec capto remedium fugiendi subtraxit. Ad hoc quippe in Scriptura sacra virorum talium, id est, David & Petri peccata sunt indita, ut cautela minorum sit ruina majorum. Ad hoc verò utrorumque illic & pœnitentia insinuatur & venia, ut spes pereuntium sit recuperatio perditorum. De statu ergo suo David cadente nemo superbiat. De lapsu etiam suo David surgente nemo desperet. Ecce quàm mirabiliter Scriptura sacra eodem verbo superbos premit, quo humiles levat. Unam namque rem gestam retulit, & diverso modo superbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles verò ad spei fiduciam revocavit. O inæstimabile novi generis medicamentum! quod uno eodemque ordine positum, & premendo tumentia exsiccat, & sublevando arentia infundit. De majorum nos lapsu terruit, sed de reparatione roboravit. Sic quippe semper, sic nos divinæ dispensationis misericordia & superbientes reprimit, & ne ad desperationem corruamus, fulcit.

Eccli. 5. b

Ibid.

Quid sit, quòd Moyses dicit: Non accipies loco pignoris superiorem vel inferiorem molam.

CAPUT XI.

VNDE etiam per Moysen admonet, dicens: *Non accipies loco pignoris superiorem, aut inferiorem molam.* Accipere namque, aliquando dicimus auferre. Unde & aves illæ, quæ rapiendi sunt avidæ, accipitres vocantur. Unde Paulus Apostolus dicit: *Sustinetis enim si quis devorat, si quis accipit.* Ac si diceret, Si quis rapit. Pignus verò debitoris, est confessio peccatoris. A debitore enim pignus accipitur, cùm à peccatore jam peccati confessio tenetur. Superior autem & inferior mola, est spes & timor. Spes quippe ad alta subvehit, timor autem cor inferiùs premit. Sed mola superior & inferior ita sibi necessariò junguntur, ut una sine altera inutiliter habeatur. In peccatoris itaque pectore incessanter debet spes & formido conjungi: quia incassum misericordiam sperat, si non etiam justitiam timeat: incassum justitiam metuit, si non etiam de misericordia confidat. Loco igitur pignoris mola superior aut inferior tolli prohibetur; quia qui peccatori prædicat, tanta dispensatione componere prædicationem debet, ut nec derelicta spe timorem subtrahat, nec subtracta spe, in solo eum timore derelinquat. Mola enim superior aut inferior tollitur, si per prædicantis linguam in peccatoris pectore aut timor à spe, aut spes à timore dividatur. Sed quia exigente causa David ad me-

16. Deut. 24. b

2. Cor. 11. e

dium deducto, tanti facinoris memoriam fecimus, lectoris fortasse animus movetur, cur eos omnipotens Deus, quos in perpetuum elegit, quos ad donorum quoque spiritalium culmen assumpsit, illæsos à corporalibus vitiis non custodit. Unde quia satisfieri citiùs credimus, breviter respondemus. Nonnulli enim per accepta dona virtutum, per impensam gratiam bonorum operum, in superbiæ vitium cadunt, sed tamen quò cecíderint, non cognoscunt. Proinde contra eos hostis antiquus, quia jam interiùs dominatur, etiam exteriùs sævire permittitur: ut qui in cogitatione elati sunt, per carnis luxuriam prosternantur. Scimus autem, quia aliquando minus est in corporis corruptionem cadere, quàm cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare: sed cùm minùs turpis superbia creditur, minùs vitatur. Luxuriam verò eò magis erubescunt homines, quò simul omnes turpem noverunt. Unde fit plerumque, ut nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant: & tunc etiam majora corrigunt, cùm prostrati in minimis graviùs confunduntur. Reos enim se inter minora conspiciunt, qui se liberos inter graviora crediderunt. Pia ergo Domini dispensatione laxatus nonnumquam Bebemoth iste de culpa ad culpam trahit, & dum plus percutit, inde eum quem ceperat, amittit: atque unde vicisse cernitur, inde superatur. Considerare libet intra munitum gratiæ sinum, quanto Deus favore misericordiæ nos continet. Ecce qui de virtute se extollit, per vitium ad humilitatem redit. Qui verò acceptis virtutibus extollitur, non gladio, sed ut ita dixerim, medicamento vulneratur. Quid est enim virtus, nisi medicamentum? & quid est vitium, nisi vulnus? Quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit ille de vulnere medicamentum: ut qui virtute percutimur, vitio curemur. Nos namque virtutum dona retorquemus in usum vitiorum: ille vitiorum illecebras assumit in artem virtutum, & salutis statum percutit ut servet: ut qui humilitatem currentes fugimus, ei saltem cadentes hæreamus. Sed inter hæc sciendum est, quòd plerique hominum quò in multis corruunt, arctiùs ligantur: cumque eos Behemoth iste ex uno vitio percutit ut concidant, ex alio quoque illigat ne resurgant. Consideret itaque homo cum quo hoste bellum gerat; & si jam se in aliquo deliquisse perpendit, saltem ad culpam pertrahi ex culpa pertimescat: ut studiosè vitentur vulnera, quibus frequenter interficit: quia valde rarum est, quòd hostis noster electorum saluti etiam vulneribus servit. Maxilla tamen Behemoth istius perforata intelligi & aliter potest: ut in ore tenere dicatur non quos jam perfectè peccato implicavit, sed quos adhuc peccati persuasionibus tentat, quatenus ei quemlibet mandere, sit de peccati eum delectatione tentare. Mandendum quidem, sed non deglutiendum acceperat Paulum, quando illum post tot revelationum sublimia, stimulis carnis agitabat. Tunc ergo cùm contra illum licentiam tentationis accepit, in maxilla eum tenuit, sed perforata. Qui verò elatus perire poterat, tentatus est ne periret. Tentatio ergo illa non vorago vitiorum, sed custodia meritorum fuit: quia Leviathan iste fatigando eum in afflictione contrivit, sed non in culpa capiendo devoravit. Elatos autem in sanctitate viros non amitteret, nisi tentaret. Sancti quippe non essent, qui de sanctitatis gloria superbirent: & tantò sub ejus jure caderent, quantò se in suis virtutibus elevarent. Sed miro dispensationis ordine dum tentantur, humiliantur: dum humiliantur, ejus esse jam desinunt. Bene ergo maxilla Behemoth istius perforata dicitur; quia electos Dei unde

17.

2. Cor. 12. b

conterit, inde amittit: unde tentat ut perdat, agit inde ne pereant. Antiquus itaque hostis occultis Dei dispensationibus serviens, sanctorum animas ad interitum tentat volens, sed ad regnum tentando servat invitus. Maxilla ergo ejus perforata est, quia eos quos tentando, id est, mandendo conterit, quasi cùm deglutit, amittit. Quod quia non humanâ, sed divinâ providentiâ agitur, ut utilitati justorum ipsa vetusti adversarij astutia suffragetur, quatenus cùm electos tentat, eos magis tentando custodiat, bene ad beatum Job dicitur: [*Aut armilla perforabis maxillam ejus?*] Subaudis, ut ego: qui providè cuncta disponens, electos meos inde robustiùs in integritate custodio, unde eos per maxillam Leviathan istius labefactari aliquo modo ab integritate permitto. Sequitur.

Quòd in die judicij supplicium & pœnitentia impiorum in irritum erit.

CAPUT XII.

NVmquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?] Subaudis, ut mihi. Si enim ad personam Filij hæc verba referantur, incarnato ei mollia loquebatur cùm diceret: *Scio quia sis sanctus Dei.* Ad quem Leviathan iste multiplicavit preces, cùm per subditam sibi legionem dixit: *Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum.* Quamvis intelligi potest apertiùs; quia ad Domini num preces multiplicat, cùm extremi die judicij iniqui, qui ejus corpus sunt, sibi parci deprecantur: cùm membra ejus, videlicet reprobi, serò clamantes dicunt: *Domine Domine, aperi nobis.* Quibus protinus dicitur: *Nescio vos unde sitis.* Tunc etiam Domino per membra sua mollia loquetur, quando multi ex ejus corpore dicturi sunt: *Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Mollia quidem deprecantes dicunt, cùm ejus nomine replicant quæ fecerunt, sed duro corde illa cùm facerent, in suam laudem rapuerunt. Unde mox audiunt: *Nescio qui estis.* Sequitur.

18.

Luc. 4. f

Matt. 8. d

Matt. 21. a

Matt. 7. c

Ibid.

Quòd diabolus in hac vita nesciens sanctorum usibus servit, & tentationis licentia quasi ex pacto accepta, voluntatem suam implet tentando, sed voluntate Dei ligatur, ut electos & volens tentet, & nesciens probet.

CAPUT XIII.

NVmquid feriet tecum pactum?] Subaudis, ut mecum. [*Et accipies eum servum sempiternum?*] Subaudis, ut ego. Sed valde solerter intuendum est, quòd pactum cum Domino Leviathan iste feriat, ut sempiternus ab eo servus habeatur. In pacto enim, discordantium partium voluntas impletur, ut ad votum suum quæque perveniat, & jurgia desiderato fine concludat. Antiquus itaque hostis à sinceritate divinæ innocentiæ, malitiæ suæ face succensus discordat, sed ab ejus judicio etiam discordando non discrepat: nam viros justos semper malevolè tentare appetit, sed tamen hoc Dominus vel misericorditer fieri, vel justè permittit. Hæc ipsa ergo tentationis licentia pactum vocatur, in qua & desiderium tentatoris agitur, & tamen per eam miro modo voluntas justi dispensatoris impletur. Erudiendos enim, sicut nuper diximus, electos suos Dominus sæpe tentatori subjicit, sicut post paradisi claustra, post tertij cæli secreta, ne revelationum magnitudine Paulus extolli potuisset, ei satanæ angelus datus est. Sed, ut præfati sumus, ipsa hac tentatione disponitur, ut qui elati perire poterant, humiliati à perditione serventur.

2. Cor. 12. b

Secreto ergo dispensationis ordine, unde sævire permittitur iniquitas diaboli, inde piè perficitur benignitas Dei. Et bene ex hoc pacto quod cùm Domino ferire dicitur, servus accipi perhibetur: quia inde obtemperat nutibus supernæ gratiæ, unde exercet iram nequissimæ voluntatis suæ. Servus ergo ex pacto est, qui dum voluntatem suam implere permittitur, à superni consilij voluntate ligatur: ut electos Dei, sicut dictum est, volens tentet, & tentando nesciens probet. Sed quia tamdiu in hac vita electorum usibus servit, quamdiu malitiæ suæ nequitiam tentationibus exercere potuerit; hoc autem in loco à Domino non solùm ex pacto servus, sed sempiternus servus accipi dicitur: investigare compellimur quomodo & post præsentis vitæ terminum servire eum in perpetuum Domino demonstremus. Neque enim tunc justos cælesti felicitate pollentes adhuc tentare permittitur, cùm ante eorum oculos æternis gehennæ ignibus mancipatur: quia nequaquam in illa superna patria tentationibus erudiendi sunt, in qua jam pro tentationum laboribus remunerantur. Sed tunc Leviathan iste cum suo corpore, reprobis videlicet omnibus, flammis ultricibus traditur, quibus sine fine crucietur. Quos scilicet cruciatus dum justi conspiciunt, in Dei laudibus crescunt: quia & in se cernunt bonum quo remunerati sunt, & in illis inspiciunt supplicium quod evaserunt. Ita enim tunc pulchra erit universitas, dum & gehenna justè cruciat impios, & æterna felicitas justè remunerat pios. Sicut enim niger color in pictura substernitur, ut superjectus albus vel rubeus pulchrior ostendatur: ita tunc etiam malos bene ordinans Deus, feliciora exhibet gaudia beatorum, ostensis ante eorum oculos suppliciis reproborum. Et quamvis illud ex visione Dominica eorum gaudium non sit quod crescat: magis tamen auctori suo esse se debitores sentiunt, quando & bonum cernunt quod justè remunerati percipiunt, & malum quod misericorditer adjuti vicerunt.

Quid sit, quòd diabolus modò Behemoth, id est, bellua vel jumentum: modò Leviathan, id est, serpens marinus: modò avis vocatur: & quòd in passione Christi illusus sit.

CAPUT XIV.

IGITUR si utilitati justorum & hîc tentatio Leviathan istius, & illic damnatio proficit, sempiternus servus est, dum Dei laudibus nesciens servit: & illic pœna ejus justa, & hîc voluntas injusta. Sequitur: [*Numquid illudes ei quasi avi?* Quid est quòd adversarius noster priùs Behemoth, postmodum Leviathan dicitur, nunc verò avi in perditionis suæ illusione comparatur? Behemoth quippe, ut diximus, bellua interpretatur: quæ quadrupes ostenditur, dum sicut bos fœnum comedere perhibetur. Leviathan verò, quia hamo capitur, proculdubio serpens in aquis innotescitur. Nunc verò ad avis similitudinem ducitur, cùm dicitur: [*Numquid illudes ei quasi avi?*] Cur ergo bellua, vel jumentum, cur draco, cur avis appelletur, indagemus. Citiùs enim nomina ejus agnoscimus, si tergiversationis illius astutiam subtiliter exploremus. De cælo quippe ad terram venit, & ad spem cælestium nulla jam respiratione se erigit. Irrationabile ergo & quadrupes animal est per actionis immundæ fatuitatem, draco per nocendi malitiam, avis per subtilis naturæ levitatem. Quia enim hoc quod contra se agit, ignorat, bruto sensu bellua est: quia malitiosè nobis nocere appetit, draco est: quia verò de naturæ suæ subtilitate superbè extollitur, avis est. Rursum, quia in hoc quod iniquè agit, ad utilitatem nostram divina virtute posside-

tur, jumentum est: quia verò latenter mordet, serpens est: quia autem nonnumquam per indomitam superbiam se etiam lucis angelum simulat, avis est. Humanum etenim genus quamvis inexplicabili iniquitatis arte lacessat, tribus tamen vitiis valde tentat: ut videlicet alios sibi per luxuriam, alios per malitiam, alios per superbiam subdat. Non ergo immeritò in eo quod agere nititur, ex ipso suarum actionũ nomine vocatur, cùm jumentum, draco, vel avis dicitur. In eis quippe quos ad stultitiam luxuriæ excitat, jumentum est: in eis quos ad nocendi malitiam inflammat, draco est: in eis autem quos in fastum superbiæ quasi alta sapientes elevat, avis est: in illis verò quos pariter in luxuria & superbia & malitia polluit, jumentum, draco, simul & avis existit. Per tot namque ad deceptorum cor se species intulit, in quot eos nequitias implicavit. Multarum igitur rerum nomine vocatur; quia ante deceptorum mentes in varias formarum species vertitur. Cùm enim hunc per carnis luxuriam tentat, & tamen minimè superat, mutata suggestione cor illius in malitiam inflammat. Quia ergo ad eum venire bellua non valuit, draco venit. Illum veneno malitiæ corrumpere non valet, sed tamen bona sua ejus oculis opponit, & cor illius in superbiam extollit. Huic ergo ut draco subrepere non valuit, sed tamen adducto phantasmate inanis gloriæ, coram cogitationis ejus obtutibus quasi avis volavit. Quæ nimirum avis tantò contra nos immaniùs extollitur, quantò nulla naturæ suæ infirmitate præpeditur. Quia enim carnis morte non premitur, & Redemptorem nostrum carne mortalem vidit, altiori fastu elationis intumuit: sed ubi contra auctorem suum pennâ se superbiæ extulit, ibi laqueum suæ mortis invenit. Nam ea ejus carnis morte prostratus est, quam expetiit elatus: & inde pertulit laqueum, unde quasi escam suæ malitiæ mortem justi concupivit. Dicatur ergo: [*Numquid illudes ei quasi avi?*] Quasi avi quippe Dominus illusit, dum ei in passione unigeniti Filij sui ostendit escam, sed laqueum abscondit. Vidit enim quod ore perciperet, sed non vidit quod gutture teneret Nam quamvis eum fuerat ipse confessus filium Dei, velut purum tamen illum hominem mori credidit, ad cujus mortem Judæorum persequentium animos concitavit. Sed in ipso traditionis ejus tempore tardè jam cognovisse intelligitur, quòd ipse illa ejus morte puniretur. Unde & Pilati conjugem somniis terruit, ut vir illius à justi persecutione cessaret. Sed res interna dispensatione disposita, nulla valuit machinatione refragari. Expediebat namque ut peccatorum mortem justè morientium solveret mors justi injustè morientis. Quòd quia Leviathan iste usque ad tempus passionis illius ignoravit, quasi more avis illusus, divinitatis ejus laqueum pertulit, dum humanitatis ejus escam momordit. Sequitur.

Quòd infirma mundi, & ignobilia, & stulta elegit Deus, & fortitudinem armati hostis humilium prædicatione destruxit.

CAPUT XV.

AVt ligabis eum ancillis tuis] Subaudis, ut ego. In servis etsi despecta est conditio, virilitas viget: in ancillis autem cum conditione pariter sexus jacet. Bene ergò Dominus Leviathan istum non servis, sed ancillis suis ligare se asserit; quia ad nostram redemptionem veniens, & suos contra mundi superbiam prædicatores mittens, relictis sapientibus insipientes, relictis fortibus debiles, relictis divitibus pauperes elegit. Ancillis ergo suis Leviathan hujus fortitudinem Dominus ligavit, quia attestante Paulo: *Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia* Unde bene per Salomonem dicitur:

Prov. 9. a *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem, immolavit victimas, miscuit vinum, proposuit mensam, misit ancillas suas ut vocarent ad arcem & mœnia civitatis.* Sapientia quippe domum sibi condidit, cùm unigenitus Dei Filius in semetipso intra uterum Virginis mediante anima, humanum sibi corpus creavit. Sic quippe corpus Unigeniti, domus Dei dicitur, sicut etiam templum vocatur: ita verò, ut unus idemque Dei atque hominis filius ipse sit qui inhabitat, ipse qui inhabitatur. Quod tamen rectè & aliter accipitur, si domus sapientiæ Ecclesia vocetur. Quæ septem sibi columnas excidit, quia ab amore præsentis sæculi disjunctas ad portandam ejusdem Ecclesiæ fabricam mentes prædicantium erexit. Quæ pro eo quòd perfectionis virtute subnixæ sunt, septenario numero designantur. Immolavit victimas; quia vitam prædicantium mactari in persecutione permisit. Vinum miscuit; quia divinitatis & humanitatis suæ nobis pariter arcana prædicavit. Mensam quoque proposuit; quia Scripturæ sacræ nobis pabula aperiendo præparavit. Ancillas etiam suas misit, quæ ad arcem nos atque civitatis mœnia vocarent; quia prædicatores infirmos abjectosque habere studuit, qui fideles populos ad spiritalis patriæ *Ioan. 1. g* ædificia superna colligerent. Unde in Evangelio Dominus Nathanaelem laudat, nec tamen in sorte prædicantium numerat: quia ad prædicandum eum tales venire debuerant, qui de laude propria nihil habebant: ut tantò * solidiùs veritatis esse cognosceretur quod agerent, quantò & apertè cerneretur, quia ad hoc agendum per se idonei non fuissent. Ut ergo mira potentia per prædicatorum linguas claresceret, priùs mirabiliùs actum est, ut eorumdem prædicantium meritum nullum esset. Ancillas ergo Dominus misit, & Leviathan hujus fortitudinem ligavit; quia infirmos prædicatores mundo exhibuit, & potentes quosque, qui ejus corpus fuerant, sub terroris sui vinculo restrinxit. Et in semetipso Leviathan iste ancillis ligatur, quum infirmis prædicantibus, veritatis clarescente lumine, contra electorum mentes antiquus hostis non quantùm vult sævire permittitur: sed ne sub infidelitatis captivitate cunctos quos appetit, teneat, signis & virtutibus coarctatur. Ipse ergo per se hoc fortiter facit, qui contra illum vires non fortibus tribuit. Sed quia quos contra eum Dominus mittat, insinuat: nunc etiam quid ipsi agant qui mittuntur, adjungit. Sequitur.

* *al.* solius

Quòd prædicatorum officio (qui de Evangelico talento negotiantur) à capite diabolo concidantur & separentur qui prius ei quasi membra carnea adhærebant.

CAPUT XVI.

22. *Concident eum amici, dividentillum negotiatores.*] Leviathan iste toties conciditur, quoties diuini verbi gladio sua ab illo membra separantur. Iniqui enim cùm verbum veritatis audiunt, & sancto timore perculsi, ab antiqui se hostis imitatione suspendunt; ipse in corpore suo dividitur, cui hi qui pravè inhæserant, subtrahuntur. Ipsos verò amicos nominat, quos superiùs ancillas vocat: ipsos etiam negotiatores appellat, quos amicos dixerat. Sancti etenim prædicatores priùs ancillæ sunt per formidinem, pòst amici per fidem, ad extremum quoque negotiatores per actionem. Ipsis quippe infirmantibus dicitur: *Nolite timere, pusille grex,* *Luc. 12. g* *quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Ipsis rursum convalescentibus dicitur: *Vos autem dixi* *Ioan. 15. c* *amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Ipsis ad extremum in negotij operationem pergentibus jubetur: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* *Marc. 16. e* In prædicatione quippe fidei quasi quoddam negotium geritur, dum verbum datur, & fides ab auditoribus sumitur. Quasi quoddam negotium faciunt, qui prædicationem prærogant, & à populis fidem reportant. Fidem impartiunt, & eorum sanctam protinus vitam sumunt. Si enim justorum prædicatio negotium non fuisset, profectò Psalmista non diceret: *Sumite psalmum, & date tympanum.* *Ps 80. a* In tympano etenim corium siccatur ut sonet. Quid est ergo dicere: *Sumite psalmum, & date tympanum*; nisi accipite spiritale canticum cordis, & reddite temporalem macerationem corporis? Si superna prædicatio negotium non fuisset, nequaquam sub typo fortis mulieris Salomon de sancta Ecclesia diceret: *Sindonem fecit & vendidit,* *Prov. 31. c* *& cingulum tradidit Chananæo.* Quid enim signatur per linteum sindonis, nisi subtilis intextio sanctæ prædicationis? In qua molliter quiescitur; quia mens in illa fidelium spe superna refovetur. Unde & Petro animalia in linteo demonstrantur; *Act. 10. b* quia peccatorum animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem Ecclesia fecit, & vendidit; quia fidem, quam credendo texuerat, loquendo dedit, & ab infidelibus vitam rectæ conversationis accepit. Quæ & Chananæo cingulum tradidit: quia per vigorem demonstratæ justitiæ, fluxa opera gentilitatis adstrinxit, ut hoc quod præcipitur, vivendo teneatur: *Sint lumbi vestri præcincti.* *Luc 12. e* Prædicatores ergo suos Dominus quærendo ancillas invenit, permutando amicos facit, ditando negotiatores exhibet. Qui enim mundi priùs minas infirmi timuerunt, pòst ad cognoscenda divina consilia ascendunt. Ditati autem virtutibus, usque ad exercendum fidei negotium perducuntur; ut Leviathan istius membra increpando atque suadendo tantò severiùs incidant, quantò & amici facti, amori veritatis semetipsos veriùs copulant: atque ab eo peccantium animas tantò celeriùs subtrahant, quantò negotiatores idonei effecti, in semetipsis amplissimas apothecas virtutum monstrant. Quia enim per prædicatores Dei valde laudabiliter à Leviathan isto res possessa dividitur, veritatis vox per Prophetam pollicetur, dicens: *Et si separaveris pretiosum à vili,* *Hier. 15. d* *quasi os meum eris.* Pretiosum quippe à vili separat, qui humanas mentes à reproba antiqui hostis imitatione disjungit. Rectè os Dei dicitur; quia per eum proculdubio eloquia divina formantur. Sequitur.

Quòd sancta Ecclesia priùs pelle diaboli, id est, infimis impleta sit; deinde capite, id est, prudentibus & sapientibus, prius enim piscatores habuit, deinde per piscatores, philosophos & rhetores, Principes & Imperatores.

CAPUT XVII.

Numquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius?] Quid per sagenas vel gurgustium piscium, nisi ecclesiæ fidelium, quæ unam Ecclesiam catholicam faciunt, designatur? Unde in Evangelio scriptum est: *Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare,* *Matt. 13. f* *& ex omni genere piscium congreganti.* Regnum cælorum scilicet vocatur Ecclesia, cujus dum mores Dominus ad superna sublevat, jam hæc ipsa in Domino per cælestem conversationem regnat. Quæ rectè etiam sagenæ missæ in mare comparatur, ex omni genere piscium congreganti: quia missa in hoc gentilitatis sæculum, nullum respuit; sed malos cum bonis, superbos cum humilibus,

iracundos cum mitibus, & fatuos cum sapientibus cepit. In pelle verò Leviathan istius, stultos ejus corporis, in capite autem prudentes accipimus. Vel certè pelle, quæ est exteriùs, subditi ad hæc extrema servientes, capite autem præpositi designantur. Et bene Dominus servato ordine, has sagenas vel gurgustium piscium, id est Ecclesiam suam, & vota fidelium priùs se pelle ejus, & postmodum capite asserit impleturum: quia, sicut superiùs diximus, priùs elegit infirma, ut pòst confunderet fortia. Elegit quippe stulta mundi, ut confunderet sapientes. Priùs namque collegit indoctos, & postmodum philosophos: & non per oratores docuit piscatores, sed mirâ potentiâ per piscatores subegit oratores. Dicit ergo: [*Numquid implebis sagenas pelle ejus, aut gurgustium piscium capite illius.*] Subaudis, ut ego, qui intra Ecclesiam fidelium priùs quasi pellem diaboli extremos atque infimos colligo, & postmodum caput illius, id est, prudentes mihi adversarios subdo. Sequitur: [*Pones super eum manum tuam?*] Id est, ut ego, qui forti illum potentia reprimens, non plus quàm expediat, sævire permitto: ejusque sævitiam quantum permisero, in electorum meorum utilitatem retorqueo. Vel certè manum super eum ponere, est virtutis potestate superare. Beato igitur Job per interrogationem dicitur: [*Pones super eum manum tuam?*] ac si apertè diceretur? Numquid virtute illum propria reprimis? Unde & aptè mox subditur: [*Memento belli, nec ultra addas loqui.*] Alta dispensatio judiciorum Dei idcirco sæpe bene merentes famulos vel minis impetit, vel flagellis premit, vel quibusdam superimpositis oneribus gravat, vel laboriosis occupationibus implicat: quia mirâ potentiâ prævidet, quòd si quieti ac liberi in tranquillitate persisterent, tentationes ferre adversarii non valentes, mentis prostrati vulneribus jacerent. Dum ergo eos foris tolerandis flagellis vel oneribus occupat, à suscipiendis intus tentationum jaculis occultat. Moris quippe medicinalis est, ut sæpe fervorem viscerum in pruriginem cutis trahat, & plerumque inde interiùs curat, unde exteriùs sauciat. Ita nonnumquam divinæ dispensationis medicamine agitur, ut exterioribus doloribus internum vulnus adimatur, & flagellorum sectionibus repellatur ea, quæ occupare mentem poterat interior putredo vitiorum: & tamen sæpe dum patentis culpæ sibi homines conscii non sunt, & aut doloribus cruciantur, aut laboribus deprimuntur, contra justum atque omnipotentem judicem in querelam prosiliunt, scilicet minus intuentes contra quàm fortem adversarium bellum gerunt. Cujus si intolerabiles vires sollicitè attenderent, nequaquam de his quæ exteriùs tolerant, murmurarent. Sed ideo videntur nobis hæc gravia, quia bella occulti adversarii nolumus pensare graviora. A quibus plerumque bellis, ut diximus, dum flagellamur, defendimur: dum affligimur, occultamur. Caro enim nostra priùs quàm resurrectionis incorruptione solidetur, si nullo mœrore afficitur, in tentationibus effrænatur. Quis autem nesciat, quòd multò melius sit ardere flamma febrium, quàm igne vitiorum? Et tamen quum febre corripimur, quia vitiorum æstum qui occupare nos poterat, considerare negligimus, de percussione murmuramus. Quis nesciat, quòd multò melius sit duris in servitio hominibus subjici, quàm blandientibus dæmoniacis spiritibus subdi? Et tamen cùm alto Dei judicio jugo humanæ conditionis atterimur, in querelam prosilimus: nimirum, quia minus attendimus, quòd si nos nulla conditio servitutis opprimeret, fortasse mens nostra multis iniquitatibus peius libera deserviret. Ideo ergo hæc quæ toleramus, gravia credimus: quia bella hostis callidi, quàm sint contra nos dura atque intolerabilia non videmus.

Sup. c. 15. huius lib. 1. *Cor.* 1. *d*

23.

Menti enim nostræ omne pondus vilesceret, si ea quæ se opprimere poterant, occulti adversarii bella pensaret. Quid enim si omnipotens Deus onera quæ patimur, sublevet, sed tamen sua nobis adjutoria subtrahat, & inter Leviathan istius nos tentamenta derelinquat? Sæviente tanto hoste quò ibimus, si nullis auctoris nostri protectionibus defendamur? Quia ergo beatus Job culpæ sibi conscius non erat, & dura tamen flagella tolerabat, ne fortasse in vitio murmurationis excedat, memoretur quòd timeat, & dicatur ei.

Quòd qui tentamenta vel percussiones diaboli diligenter considerat, & illud bellum mente retractat, de flagellis & percussionibus Dei, quæ sunt correctio vel disciplina, si filius est, nequaquam murmurat.

CAPUT XVIII.

Memento belli, nec ultra addes loqui.] Ac si ei apertè diceretur: Si occulti hostis contra te bellum consideras, quidquid à me pateris, non accusas. Si imperentem te adversarii gladium prospicis, flagellum patris nullatenus perhorrescis. Vides enim quali flagello te ferio, sed intueri negligis, à quanto te hoste flagellando liberum servo. [*Memento ergo belli, nec ultra addas loqui:*] id est, tantò te ad disciplinam patris exhibe tacitum, quantò te prospicis ad bella hostis infirmum. Dum ergo me corripiente percuteris, ut æquanimiter feras, hostem tuum ad memoriam revoca, & durum non æstimes omne quod pateris, dum externis cruciatibus ab interna passione liberaris. Quia autem Leviathan iste de divina misericordia falsa sibi promissione blanditur, postquam terrorem fortitudinis ejus intulit, & beati Job animum in ejus circumspectione commovit, dicens: [*Memento belli, nec ultra addas loqui;*] ut irremissibilem reatum ejus ostenderet, illico adjunxit.

Quòd judicium ultimum sine misericordia sit.

CAPUT XIX.

Ecce spes ejus frustrabitur eum.] Quod sic de eo debet intelligi, ut referri etiam ad illius corpus possit: quia iniqui omnes qui districtionem justitiæ divinæ non metuunt, incassum sibi de misericordia blandiuntur. Moxque ad consolationem nostram rediens, extremi judicii * futurum ejus interitum prænunciat, dicens: [*Et videntibus cunctis præcipitabitur.*] Cunctis enim videntibus præcipitabitur, quia æterno tunc judice terribiliter apparente, adstantibus legionibus Angelorum, assistente cuncto ministerio cælestium potestatum, atque electis omnibus ad hoc spectaculum deductis, ista bellua crudelis & fortis in medium captiva deducitur, & cum suo corpore, id est cum reprobis omnibus, æternis gehennæ incendiis mancipatur, cùm dicitur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis ejus.* O quale erit illud spectaculum, quando hæc immanissima bestia electorum oculis ostendetur, quæ hoc belli tempore nimis illos terrere potuerat, si videretur! Sed occulto ac miro Dei consilio agitur, ut & nunc per ejus gratiam à pugnantibus non visa vincatur, & tunc à lætis victoribus jam captiva videatur. Tunc autem justi divino adjutorio quantum debitores sunt, plenius recognoscunt, quando tam fortem bestiam viderint, quam nunc infirmi vicerunt: & in hostis sui immanitate conspiciunt, quantum debeant gratiæ defensoris sui. Redeunt enim de hoc prælio tunc milites nostri virtutum trophæa referentes: & receptis corporibus, cùm jam in illo judicio cælestis regni introitum sortiuntur, priùs immanissimas vires hujus antiqui ser-

24.

* *al.* die

Matt. 25. *d*

pentis aspiciunt, ne vile æstiment quod evaserunt. Bene ergo dicitur: [*Et videntibus cunctis præcipitabitur;*] quia visa mors ejus tunc gaudium exhibet, cujus tolerata vita, nunc justis quotidie in cruciatibus bellum movet. Sed audientes ista, ac A si protinus quereremur, Domino dicentes: Domine qui Leviathan istum tantæ esse fortitudinis non ignoras, eum in certamine infirmitatis nostræ cur suscitas? illico adjunxit.

CAP. XLI. NOn quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim resistere potest vultui meo? & quis antededit mihi, ut reddam ei? Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt. Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis. Quis revelabit faciem indumenti ejus, & in medium oris ejus quis intrabit? Portas vultus ejus quis aperiet? Per gyrum dentium ejus formido: corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus. Vna uni conjungitur: & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabuntur. Sternutatio ejus splendor ignis, & oculi ejus ut palpebræ diluculi. De ore ejus lampades procedunt sicut tædæ ignis accensæ. De naribus ejus procedit fumus sicut ollæ succensæ atque ferventis. Halitus ejus prunas ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur. In collo ejus morabitur fortitudo, & faciem ejus præcedet egestas. Membra carnium ejus cohærentia sibi: mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur. Cor ejus indurabitur tamquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur. Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum æs. Non fugabit eum vir sagittarius: in stipulam versi sunt ei lapides fundæ. Quasi stipulam æstimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam. Sub ipso erunt radii solis, & sternet sibi aurum quasi lutum. Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, et ponet quasi cum unguenta bulliunt. Post eum lucebit semita: æstimabit abyssum quasi senescentem. Non est super terram Potestas, quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret. Omne sublime videt: ipse est rex super universos filios superbiæ.

Quòd non crudeliter, sed rationabiliter Deus agit cum diabolo, qui justo judicio electos recipit, & impios damnat.

CAPUT XX.

25. NOn quasi crudelis suscitabo eum.] Et velut si mox à nobis causa rationis quæreretur, Quo modo non eum quasi crudelis suscitas, quem scimus quia tantos invadere & devorare permittis? statim subdidit, dicens: [*Quis enim resistere potest vultui meo? & quis ante dedit mihi, ut reddam ei?*] Quibus duobus versibus & virtutem suæ potentiæ, & omne pondus rationis explevit. Nam propter potentiam dixit: [*Quis enim resistere potest vultui meo?*] Et propter rationem subdidit: [*Quis ante dedit mihi, ut reddam ei?*] ac si diceret: Non eum quasi crudelis suscito; quia de ejus fortitudine & electos meos potenter eripio, & rursum reprobos non injustè, sed rationabiliter damno: id est, & eos quos benignè eligo, eripere mirabiliter possum; & eos quos respuo, non injustè derelinquo. Nemo quippe ut divina illum gratia subsequatur, priùs aliquid contulit Deo. Nam si nos Deum bene operando prævenimus, ubi est quod Prophe-

Hiere. 49. d. & 50. g

Psſ 58. b ta ait: *Misericordia ejus præveniet me*? Si quid nos bonæ operationis dedimus, ut ejus gratiam mereremur, ubi est quod Apostolus dicit: *Gratia salvati estis per fidem; & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus*? Si nostra dilectio Deum prævenit, ubi est quod Joannes Apostolus dicit: *Non quia nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos*? Ubi est quod per Osee Dominus dicit: *Diligam eos spontanee*? Si sine ejus munere nostra virtute Deum sequimur, ubi est quod per Evangelium Veritas protestatur, dicens: *Sine me nihil potestis facere*? Ubi est quod ait: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum*? Ubi est quod iterum dicit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*? Si saltem dona bonorum operum virtute nostra bene cogitando prævenimus, ubi est quod rursum per Paulum tam salubriter dicitur, ut omnis de se humanæ mentis fiducia ab ipsa cordis radice succidatur, cùm dicit: *Non quia sufficientes simus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra*

Ephes. 2. b

1. Ioan. 4. b

Osee 14. b

Ioan. 15. c

Ioan. 6. e

Ioan. 15. c

2. Cor. 3. b

B *ex Deo est*? Nemo ergo Deum meritis prævenit, ut tenere eum quasi debitorem possit: sed miro modo æquus omnibus conditor, & quosdam præelegit, & quosdam in suis pravis moribus justè derelinquit. Nec tamen electis suis pietatem sine justitia exhibet, quia hîc eos duris afflictionibus premit: nec rursum reprobis justitiam sine misericordia exercet, quia hîc æquanimiter tolerat, quos quandoque in perpetuum damnat. Si ergo & electi prævenientem se gratiam sequuntur, & reprobi juxta quod merentur, accipiunt: & de misericordia inveniunt electi quod laudent, & de justitia non habent reprobi quod accusent. Bene itaque dicitur: [*Quis ante dedit mihi, ut reddam ei?*] Ac si apertè diceretur: Ad parcendum reprobis nulla ratione compellor; quia eis debitor ex sua actione C non teneor. Idcirco enim nequaquam cælestis patriæ præmia æterna percipiunt; quia ea nunc dum promereri poterant, ex libero arbitrio contempserunt. Quod videlicet liberum arbitrium in bono formatur electis, cùm eorum mens à terrenis desideriis gratia aspirante suspenditur. Bonum quippe 26. quod agimus, & Dei est, & nostrum: Dei per prævenientem gratiam, nostrum per obsequentem liberam voluntatem. Si enim Dei non est, unde ei gratias in æternum agimus? Rursum si nostrum non est, unde nobis retribui præmia speramus? Quia ergo non immeritò gratias agimus, scimus quòd ejus munere prævenimur: & rursum, quia non immeritò retributionem quærimus, scimus quòd obsequente libero arbitrio bona elegimus, quæ agere- D mus. Sequitur: [*Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.*] Omnibus liquet, quòd non solùm ea quæ sub cælo sunt, sed ipsa quoque, quæ super cælos condita cælestia vocantur, ejus voluntati serviunt, à quo se creata esse meminerunt. Cur ergo tantummodo de inferioribus loquens ait: [*Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt?*] Sed quia de Leviathan loquitur, qui jam non in ætherei cæli sede continetur, cuncta quæ sub cælo sunt, asserit sua esse, ut eum quoque qui de cælo cecidit, suæ doceat potestati servire, ac si diceret: Leviathan iste beatitudinem quidem meam perdidit, sed dominium non evasit: quia & ipsæ mihi potestates inserviunt, quæ mihi pravis actionibus adversantur. Sequitur.

Quòd in extremo examine, vel etiam in præsenti Ecclesia frustra fundatur oratio, quam bona actio non præcedit: & quod virtus orationis non sit in verbo, sed in perseverantia compunctionis.

CAPUT XXI.

Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.] Quis hoc, quod legisse se nequaquam novit, existimet; quia culparum suarum diabolus sit veniam petiturus? Sed ille fortasse homo, quem Leviathan iste in mundi termino vas sibi proprium facit, *quem*, attestante Paulo, *Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui*, territus tantæ majestatis præsentiâ, quia exercere vires suas non valet, ad preces inclinatur. Quod tamen de ejus corpore, id est, iniquis omnibus intelligi aptiùs potest, qui sero ad petitionum verba veniunt; quia nunc exequi facta contemnunt. Unde per Evangelium Veritas dicit: *Novissime veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine Domine aperi nobis.* Quibus illico respondetur: *Amen dico vobis, nescio vos.* Sed cùm verba potentia ad deprecandum componere dicitur, urget magis, ut quod de ejus corpore in futuro diximus, in hoc tempore sentiamus. Sunt namque intra sanctam Ecclesiam nonnulli, qui prolixas ad Dominum preces habent, sed vitam deprecantium non habent: nam promissa cælestia petitionibus sequuntur, operibus fugiunt. Hi nonnumquam etiam lacrymas in oratione percipiunt, sed cùm post orationis tempora eorum mentem superbia pulsaverit, illico in fastu elationis intumescunt: cùm avaritia instigat, mox per incendia avidæ cogitationis exæstuant: cùm luxuria tentaverit, in illicitis protinus desideriis anhelant: cùm ira suaserit, mox mansuetudinem mentis flamma insaniæ concremat. Ut ergo diximus, & fletus in prece percipiunt, & tamen expletis precibus, cùm vitiorum suggestione pulsantur, nequaquam pro æterni regni desiderio se fleviſſe meminerunt. Quod apertè de se Balaam innotuit, qui justorum tabernacula conspiciens, ait: *Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.* Sed cùm compunctionis tempus abscessit, contra eorum vitam quibus se similem fieri etiam moriendo poposcerat, consilium præbuit: & cùm occasionem de avaritia reperit, illico oblitus est, quidquid sibi de innocentia optavit. Virtutis igitur pondus oratio non habet, quam nequaquam perseverantia continui amoris tenet. Quo contra bene de Anna flente perhibetur: *Vultusque ejus non sunt amplius in diversa mutati*: quia videlicet mens ejus nequaquam post preces inepta lætitia lasciviendo perdidit, quod orationis suæ tempore gemituum rigore exquisivit. Nonnullis verò in usum negotiationis vertitur labor orationis. De quibus in Evangelio Veritas dicit: *Devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis. Hi accipient prolixius judicium.* Quia ergo iniquorum petitionibus, qui Leviathan istius corpus sunt, nullo modo parcitur, cùm eorum preces opere destruuntur, rectè nunc dicitur: [*Non parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis:*] quia & per hoc, quòd verba potentia & ad deprecandum composita referuntur, apertè inanitas orationis ostenditur. Veraciter namque orare, est amaros in compunctione gemitus, & non composita verba resonare. Sed quia antiquus hostis quò districtiùs frangitur, eò nequiùs per multiplicia argumenta dilatatur; cujus tamen insidias Dominus quantò subtiliùs occultari considerat, tantò nobis misericordiùs manifestat, rectè subjungitur.

2. Thes. 2. b

Matt. 25. b

27.

Num. 23. b

1. Reg. 1. c

Matt. 23. d

28.

Quòd diabolus reprobos patenter ad quæcumque flagitia vocat, cum sanctis vero in malitia suæ consilius aliter agit, & suggesturus pessima transfigurat se in Angelum lucis.

CAPUT XXII.

Quis revelabit faciem indumenti?] Leviathan iste aliter religiosas hominum mentes, aliter vero huic mundo deditas tentat: nam pravis mala quæ desiderant, apertè objicit: bonis autem latenter insidians, sub specie sanctitatis illudit. Illis velut familiaribus suis iniquum se manifestiùs insinuat: istis verò velut extraneis cujusdam quasi honestatis prætextu se palliat, ut mala quæ eis publicè non valet, tecta bonæ actionis velamine subintromittat. Unde & membra ejus sæpe quum aperta nequitia nocere non possunt, bonæ actionis habitum sumunt: & prava quidem se opere exhibent, sed sancta specie mentiuntur. Iniqui enim si apertè mali essent, à bonis recipi omnino non possent: sed sumunt aliquid de visione bonorum, ut dum boni viri in eis recipiunt speciem quam amant, permixtum sumant etiam virus quod vitant. Unde quosdam Paulus Apostolus intuens sub prædicationis velamine ventris studio servientes, ait: *Ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis.* Quid ergo mirum si ministri ejus transfigurantur velut ministri justitiæ? Hanc transfigurationem Josue timuit, quando videns Angelum, cujus esset partis inquisivit, dicens: *Noster es, an adversariorum?* ut videlicet si adversæ virtutis esset, eo ipso quo se suspectum cognosceret, ab illusione resiliret. Quia ergo Leviathan iste in eo quòd iniquitatis opus molitur, sæpe specie sanctitatis induitur: & quia nisi per divinam gratiam simulationis ejus detegi indumenta non possunt, bene dicitur: [*Quis revelabit faciem indumenti ejus?*] subaudis, nisi ego, qui servorum meorum mentibus gratiam subtilissimæ discretionis inspiro; ut revelatâ malitiâ faciem ejus nudam videant, quam coopertam ille sub habitu sanctitatis occultat. Et quia aliquando fidelium mentes corrumpere ostensione sua, aliquando suggestione conatur, (agit enim modò opere, modò persuasione) rectè subjungitur: [*Et in medium oris ejus quis intrabit?*] subaudis, nisi ego, qui per discretas electorum mentes suggestionum ejus verba discutio, & non ita hæc esse ut sonuerunt manifesto. Bonum namque videntur promittere, sed ad perditum finem trahunt. In medium igitur oris ejus intrare, est calliditatis ejus verba penetrare, ut nequaquam pensetur quid resonant, sed quò intendant. Intrare Adam in medium oris ejus noluit, quando intentionem persuasionis illius cautè pensare neglexit: divinitatem quippe se per illum accipere credidit, & immortalitatem amisit. Unde ergo ab intellectu verborum ejus incautè exteriùs stetit, inde se ori illius devorandum funditus præbuit. Sequitur.

2. Cor. 11. d

Ioſue 5. d

Geneſ. 3. b

Quòd pseudoprædicatores & falsa persuasionis doctrina & sæcularium violentia potestatum ut antur.

CAPUT XXIII.

Portas vultus ejus quis aperiet?] Portæ vultus ejus sunt iniqui doctores, qui idcirco portæ vultus ejus vocati sunt, quia per ipsos quisque ingreditur, ut Leviathan iste quasi in potestatis suæ principatu videatur. Sicut enim Scriptura sacra sanctos viros portas Sion vocare consuevit: Sion quippe speculatio interpretatur, & non immeritò prædicatores sanctos portas Sion dicimus, quia per eorum vitam atque doctrinam abscondita supernæ contemplationis intramus: ita etiam portis Leviathan istius errorum magistri signantur, quorum dum prædicatio perversa recipitur, miseris auditoribus

via perditionis aperitur. Sed portæ istæ ante oculos hominum plerumque ad introducendum quidem apertæ sunt, sed tamen ad deprehendendum clausæ: quia recta in specie exhibent, sed opere prava persuadent. Ad deprehendendum ergo clausæ sunt; quia ne intrinsecus cognosci valeant, exteriori simulatione muniuntur. Quas tamen mirâ potentiâ Dominus aperit; quia electis suis hypocritarum mentes comprehensibiles facit. [*Portas ergo vultus ejus quis aperiet?*] subaudis, nisi ego, qui electis meis magistros errorum sub specie sanctitatis absconditos, perspicua cognitione manifesto. Et quia antichristus veniens, ipsas etiam summas hujus sæculi potestates obtinebit, qui duplici errore sæviens conatur ad se corda hominum & missis prædicatoribus trahere, & commotis potestatibus inclinare, bene de Leviathan isto Dominus subdidit, dicens: [*Per gyrum dentium ejus formido*] 29.
Mutato namque nomine, hos ejus dentes insinuare aliter voluit, quos superiùs portas vocavit. Perversi enim prædicatores portæ ejus sunt; quia ingressum perditionis aperiunt. Dentes ejus sunt; quia eos quos in errore capiunt, à veritatis soliditate confringunt. Sicut enim sanctæ Ecclesiæ dentes accipimus eos, qui prædicationibus suis peccantium duritiam conterunt, unde ei per Salomonem
Can.4.a dicitur: *Dentes tui sicut greges detonsarum ascendentium de lavacro*: qui non immeritò detonsis ac lotis ovibus comparantur; quia innocuam vitam sumentes, in lavacro baptismatis conversationis pristinæ vellera vetusta posuerunt: ita etiam dentibus Leviathan istius errorum magistri figurantur: quia reproborum vitam mordendo dilaniant, & eos à veritatis integritate subductos in sacrificio falsitatis mactant. Quorum quidem prædicatio facilè despici ab auditoribus poterat: sed hanc ante humana judicia adjunctus sæcularium potestatum terror exaltat. Rectè ergo dicitur: [*Per gyrum dentium ejus formido:*] id est, iniquos prædicatores antichristi perversæ hujus sæculi protegunt potestates. Nam quos illi appetunt loquendo seducere, multi potentium student sæviendo terrere. Per gyrum ergo dentium ejus formido est; ac si apertè diceretur: Idcirco isti perversi prædicatores aliquos suadentes conterunt, quia circa ipsos sunt alii, qui infirmorum mentes terrentes affligunt. Quale itaque illud tempus persecutionis apparebit, quando ad pervertendam fidelium pietatem alii verbis saviunt, alii gladiis? Quis enim etiam infirmus Leviathan istius dentes non despiceret, si non eos per circuitum potestatum sæcularium terror muniret? Sed duplici contra eos calliditate agitur: quia quod eis ab aliis verbis blandientibus dicitur, hoc ab aliis gladiis ferientibus imperatur. Quæ utrorumque actio, id est, potentium atque loquentium, in
Apoc.9.d Joannis Apocalypsi brevi est sententia comprehensa, qua dicitur: *Potestas equorum in ore & in caudis eorum erat.* In ore namque doctorum, scientia; in cauda verò, sæcularium potentia figuratur. Per caudam quippe quæ retrò est, hujus sæculi postponenda temporalitas designatur, de qua Paulus A-
Phil.3.c postolus dicit: *Unum autem, quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ ante sunt extentus.* Retrò enim est omne quod transit, antè verò est omne quod veniens permanet. Istis ergo equis, id est, nequissimis prædicatoribus ubique carnali impulsu currentibus in ore & in cauda potestas est; quia ipsi quidem perversa suadendo prædicant, sed temporalibus potestatibus fulti, per ea se, quæ retrò sunt, exaltant. Et quia ipsi apparere despicabiles possunt, ab iniquis auditoribus suis per eos sibi reverentiam exigunt, quorum patrociniis fulciuntur. Unde hîc quoque non immeritò per gyrum dentium ejus formido inesse describitur: quia multis terroribus agitur, ut in perversis eorum prædicationibus & si non veritatis sententia, certè temporalis potentia timeatur. Unde bene eumdem antichristum Psalmista describit, dicens: *Sub lingua ejus labor & dolor, sedet in insidiis cum divitibus in occultis.* Propter enim perversa dogmata sub lingua ejus labor & dolor est; propter miraculorum verò speciem sedet in insidiis; propter sæcularis autem potestatis gloriam, cum divitibus in occultis. Quia enim simul & miraculorum fraude & terrena potestate utitur, & in occultis & cum divitibus sedere perhibetur. Psal.9. b

Quòd reprobi scuto defensionis corripientium se verba repellunt, & concordi pertinacia alterna se adinvicem defensione tuentur.

CAPUT XXIV.

Corpus illius quasi scuta fusilia,] Sacra Scriptura scuti nomine aliquando uti in parte prospera, aliquando in adversa consuevit. Nam sæpe scuti defensio pro divina protectione ponitur, nonnumquam verò pro humana repugnatione memoratur. Pro divina enim protectione ponitur, sicut per Psalmistam dicitur: *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.* Scuto nos Dominus coronare perhibetur; quia quos protegens adjuvat, remunerans coronat. Rursum pro humana repugnatione per eumdem Prophetam scutum ponitur sicut alibi ait: *Ibi confregit cornua, arcum, scutum, gladium & bellum.* In cornibus quippe elatio superborum, in arcu enim insidiæ longè ferientium, in scuto autem obstinata duritia defensionum, in gladio vicina percussio, in bello verò ipsa contra Dominum mentis motio designatur. Quod nimirum totum in sancta Ecclesia confringitur, dum mentes Deo resistentium, superposito jugo humilitatis edomantur. Hinc rursum per eumdem Psalmistam dicitur: *Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni.* Arcum enim Dominus conterit, cùm occulta insidiantium machinamenta dissolvit. Arma confringit, cùm ea quæ contra se erecta fuerant patrocinia humana comminuit. Scuta igni comburit, cùm peccantium mentes obstinatâ se duritiâ defendentes, ad pœnitentiæ & confessionis ardorem sancti Spiritus calore succendit. Quòd verò in hoc loco corpus Leviathan istius scutis fusilibus 30.
comparatur, perscrutandum nobis innuitur, quia durum quidem, sed tamen cùm labitur, fragile solet esse vas omne quod fusile est. Scuta ergo si sunt fusilia, in suscipienda sagittarum percussione robusta sunt, sed casu fragilia. Ictu quidem ferientium minimè penetrantur, sed suo se lapsu per fragmenta dissolvunt. Corpus ergo Leviathan istius; id est, omnes iniqui, quia per obstinationem duri sunt, sed per vitam fragiles, scutis fusilibus comparantur. Cùm enim verba prædicationis audiunt, nulla correptionis jacula se penetrare permittunt: quia in omni peccato quod faciunt, scutum superbæ defensionis opponunt. Nam cùm talium quisque de reatu suæ iniquitatis arguitur, non mox cogitat quomodo culpam corrigat, sed quid in adjutorio suæ defensionis opponat. Nullâ igitur veritatis sagittâ penetratur; quia verba sanctæ correptionis in scuto excipit superbæ defensionis. Unde bene de Judæis contra præcepta Domini superba se defensione tuentibus per Hieremiam dicitur: *Reddes eis vicem Domine juxta opera manuum suarum.* Moxque eamdem Thren.3. g
vicem expressiùs subdidit dicens: *Dabis eis scutum* Ibid.
cordis laborem tuum. Labor quippe Domini apparens inter homines, passibilis ejus humanitas fuit; quam Judæi superbè sapientes dum cernerent, despexerunt: eumque immortalem credere dedignati sunt, quem natura passibili mortalem viderunt. Cumque ejus humilitatem conspicerent, superbiæ fastibus obdurati, summâ curâ moliti sunt, ne eorum mentes sancta prædicantium verba penetrarent. Dum

ergo

ergo eis Dominus vicem malorum operum rederet, dedit illis scutum cordis laborem suum: quia recto judicio inde illos contra se superbè obstinatos exhibuit, unde ipse pro nobis infirmitate laboravit. Repulerunt quippe à se verba prædicantium; quia dedignati sunt in Domino infirma passionum. Laborem igitur Domini contra eumdem Dominum scutum cordis habuerunt: quia superba sapientibus eò despectus apparuit, quò propter eos humilis fuit. Hoc scutum, sicut jam superiùs diximus, primus ille peccator tenuit, qui requirente Domino cur lignum vetitum contigisset, non ad se culpam retulit, sed à muliere quam Dominus dederat, se accepisse respondit; ut quasi reatum suum obliquè in auctorem relideret, qui ei mulierem de-
31. derat, quæ talia persuaderet. Hoc scutum etiam requisita mulier tenuit, quando neque ipsa ad se culpam retulit, sed serpentis illud persuasionibus replicavit, dicens: *Serpens decepit me, & comedi:* ut ipsa quoque reatum suum obliquè in creatorem reduceret, qui illuc intrare serpentem persuasurum talia permisisset. Serpens verò jam non requiritur, quia nec ejus pœnitentia quærebatur. Hi autem quorum pœnitentia quæsita est, scutum nequissimæ defensionis contra justissimæ correptionis verba protulerunt. Unde nunc usque in usum peccantium trahitur, ut culpa cùm arguitur, defendatur: & unde finiri reatus
Gen. 3. c debuit, unde cumuletur. Bene ergo dicitur: [*Corpus illius quasi scuta fusilia:*] quia omnes iniqui, ne ad se corripientium verba perveniant, quasi contra adversariorum jacula scuta defensionum parant. Quod videlicet ejus corpus adhuc nobis expressiùs detegit, dum subjungit: [*Compactam squamis se prementibus.*] Fertur quia draconis corpus squamis tegitur, ne citius jaculatione penetretur. Ita corpus omne diaboli, id est, multitudo reproborum, cùm de iniquitate sua corripitur, quibus valet tergiversationibus se excusare conatur, & quasi quasdam defensionis squamas objicit, ne transfigi sagittâ veritatis possit. Quisquis enim dum corripitur, peccatum suum magis excusare appetit quàm deflere, quasi squamis tegitur, dum à sanctis prædicatoribus gladio verbi jaculatur. Squamas habet, & idcirco ad ejus præcordia transeundi viam verbi sagitta non habet. Duritia enim carnali repellitur, ne spiritalis ei gladius infigatur. Carnali sapientia contra Deum Saulus obdurnerat, quando cor ejus nulla prædicationis Evangelicæ sagitta penetrabat. Sed postquam forti cælitus increpatione jaculatus, & superno respectu cæcatus est, (lumen quippe ut acciperet, amisit;) ad Ananiam veniens illuminatur. In qua illuminatione quia defensionum suarum duritiâ caruit, bene de eo scriptum est: *Ce-*
Act. 9. c *ciderunt quasi squamæ ab oculis ejus.* Carnalis videlicet tegumenti illum duritia presserat, & idcirco radios veri luminis non videbat Sed postquam superbæ repugnationes ejus victæ sunt, defensionum ejus squamæ ceciderunt. Quæ quidem sub Ananiæ manibus ab oculis ceciderunt corporis, sed antè jam sub Dominica increpatione ceciderant ab oculis cordis. Cum enim altæ invectionis jaculo confossus jaceret, humili jam & penetrato corde re-
ibid. quirebat, dicens: *Domine, quid me vis facere?* Repulsis videlicet squamis, jam ad cordis viscera veritatis sagitta pervenerat, quando deposita elatione superbiæ, eum quem impugnaverat, Dominum confitens, & quid ageret nescius, requirebat. Intueri libet ubi est sævus ille persecutor, ubi lupus
32. rapax. Ecce in ovem jam versus est, qui percunctatur pastoris semitam, quam sequatur. Et no-
Act. 22. tandum, quòd cùm diceret: *Quis es Domine?* non ei à Domino respondetur: Ego sum unigenitus Patris, ego principium, ego Verbum ante sæcula. Quia enim Saulus incarnatum Dominum credere contemnebat, & ejus humanitatis infirma

A despexerat, de cælo hoc quod contempserat audivit: *Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.* ac si diceret: Hoc à me audi de superioribus, quod in me de inferioribus despicis. Auctorem cæli venisse despexeras in terram, ex terra ergo hominem cognosce de cælo; ut tantò in me ampliùs sacramenta infirmitatis metuas, quantò & hæc perducta in cælestibus ad excellentiam potestatis probas. Prosternens igitur te, nequaquam tibi hoc adstruo quòd ante sæcula Deus sum; sed illud à me audis, quod de me credere dedigneris. Postquam enim dixit, *Iesus*, adhuc in expressione terrenæ inhabitationis subdidit, *Nazarenus*; velut si apertiùs diceretur: Humilitatis meæ infirma suscipe, & tuæ superbiæ squamas amitte. Sciendum
B tamen est, quòd istæ defensionum squamæ quamvis pæne omne humanum genus contegant, hypocritarum tamen specialiter & callidorum hominum mentes premunt. Ipsi etenim culpas suas tantò vehementiùs confiteri refugiunt, quantò se citiùs videri ab hominibus peccatores erubescunt. Correpta itaque sanctitatis simulatio, & malitia occulta deprehensa, squamas objicit defensionis, & veritatis gladium repellit. Unde bene per Prophetam contra Judæam dicitur: *Ibi cubavit lamia, & in-* Esai. 34.
d *venit sibi requiem, ibi habuit foveam hericius.* Per lamiam quippe, hypocritæ; per hericium verò, malitiosi quique, qui diversis se defensionibus contegunt, designantur. Lamia etenim humanam habere dicitur faciem, sed corpus bestiale. Sic & omnes hypocritæ in prima facie quod ostendunt, quasi ex ratione sanctitatis est; sed bestiale est corpus
C quod sequitur, quia valde iniqua sunt, quæ sub boni specie moliuntur. Hericii autem nomine, malitiosarum mentium defensio designatur: quia videlicet hericius cùm apprehenditur, ejus & caput cernitur, & pedes videntur, & corpus omne conspicitur; sed mox ut apprehensus fuerit, semetipsum in sphæram colligit, pedes introrsus subtrahit, caput absconditur: & intra tenentis manum totum simul amittitur, quod totum simul antè videbatur. Sic nimirum sic malitiosæ mentes sunt, cùm in suis excessibus comprehenduntur. Caput enim hericii cernitur; quia quo initio peccator ad culpam accesserit, videtur. Pedes hericii conspiciuntur; quia quibus vestigiis nequitia sit perpetrata cognoscitur;
D & tamen adductis repente excusationibus malitiosa mens introrsus pedes colligit; quia cuncta iniquitatis suæ vestigia abscondit. Caput subtrahit, quia miris defensionibus nec inchoasse se pravum aliquid ostendit: & quasi sphæra in manu tenentis remanet; quia is qui corripit, cuncta quæ jam cognoverat, subitò amittens, involutum intra conscientiam peccatorem tenet; & qui totum jam deprehendendo viderat, tergiversatione pravæ defensionis illusus, totum pariter ignorat. Foveam ergo hericius in reprobis habet; quia malitiosa mens sese intra se colligens, in tenebris defensionis abscondit. Sed in hoc quòd se peccator excusat, in hoc quòd caliginosis defensionibus fixum in se oculum corripientis obnubilat, divinus nobis sermo etiam quo-
E modo à similibus fulciatur ostendit. Sequitur: [*Vna* 33.
uni conjungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas.] Istæ squamæ peccantium, ne ab ore prædicantium aliquo vitæ spiraculo penetrentur, & obduratæ sunt & conjunctæ. Quos enim similis reatus sociat, concordi pertinacia etiam defensio perversa constipat; ut de facinoribus suis alterna se invicem defensione tueantur. Sibi enim quisque metuit, dum admoneri vel corrigi alterum cernit; & idcirco contra corripientium verba unanimiter assurgit, quia se in altero protegit. Bene ergo dicitur: [*Vna uni conjungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas;*] quia in iniquitatibus suis dum vicissim superba se defensione protegunt, sanctæ exhortationis

spiracula ad se nullatenus intrare permittunt. Quorum pestiferam concordiam adhuc apertiùs subdidit, dicens: [*Una alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabuntur.*] Qui enim divisi corrigi poterant, in iniquitatum suarum pertinacia uniti perdurant, & tantò magis quotidie à cognitione justitiæ separabiliores sunt, quantò à se invicem nulla increpatione separantur. Nam sicut esse noxium solet si unitas desit bonis, ita perniciosum est si non desit malis. Perversos quippe unitas corroborat, dum concordat: & tantò magis incorrigibiles, quantò unanimes facit. De hac unitate reproborum per Sapientem dicitur: *Eccli. 21. b* *Struppa collecta, synagoga peccantium.* De hac Nahum propheta ait: *Nahum 1. c* *Sicut spinæ invicem se complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium.* Convivium namque reproborum est delectatio temporalium voluptatum. In quo nimirum convivio pariter potant, qui delectationis suæ illecebris se concorditer debriant. Igitur quia membra Leviathan istius, id est, iniquos omnes, quos Dei sermo squamarum compactionibus comparat, ad defensionem suam par culpa concordat, bene dicitur: [*Una alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabuntur.*] Tenentes enim se separari nequeunt; quia eò ad defensionem suam vicissim constricti sunt, quò se sibi per omnia similes esse meminerunt. Descripto itaque ejus corpore, ad caput sermo reducitur, & quid per semetipsum extremæ persecutionis tempore antiquus hostis exerceat, nunciatur. Nam sequitur.

Quòd in extrema judicii commotione antichristus in signis & miraculis tantus erit, ut à multis Christus æstimetur.

CAPUT XXV.

34. *Sternutatio ejus splendor ignis.*] Quod melius exponimus, si priùs sternutatio quomodo agatur, indagemus. In sternutatione quippe inflatio à pectore exsurgit, quæ cùm apertos ad emanandum poros non invenit, cerebrum tangit, & congesta per nares exiens, totum caput protinus concutit. In hoc itaque Leviathan corpore, id est, sive in malignis spiritibus, sive in reprobis hominibus, qui illi per similitudinem iniquitatis inhæserunt, quasi inflatio surgit à pectore, dum elatio se erigit ex præsentis sæculi potestate. Quæ quasi ad emanandum poros non invenit; quia in hoc quòd contra justos extollitur, disponente Deo quantum appetit prævalere prohibetur. Exsurgens autem cerebrum tangit & concutit; quia collecta elatio satanæ, sensum in fine mundi arctiùs percutit, & caput turbat, dum ipsum auctorem malignorum spirituum per eum qui antichristus dicitur, in persecutione fidelium vehementiùs excitat. Tunc congesta inflatio per ejus nares egreditur; quia tota superbiæ ejus iniquitas apertis malitiæ flatibus demonstratur. Quia ergo sternutatio caput maximè concutit, Leviathan istius sternutatio vocatur illa ejus extrema commotio, qua damnatum hominem ingreditur, & per eum reprobis principatur. Qui tanta tunc virtute se commovet, ut membra Domini, si potest fieri, etiam electa perturbet: tantis signis & prodigiis utitur, ut miraculorum potentia quasi quodam ignis lumine resplendere videatur. Quia ergo commotum caput illius miraculis claréscere nititur, rectè ejus sternutatio splendor ignis vocatur. In eo enim quòd se ad persequendos justos commovet, ante reproborum oculos signorum virtutibus lucet. Et quia ejus tyrannidi sapientes mundi adhærent, eorumque consiliis omne quod pravum molitur, exercet, rectè
35. subjungitur: [*Et oculi ejus ut palpebræ diluculi.*] Per oculos, qui inhærentes capiti, utilitati visionis inserviunt, non immeritò ejus consiliarii designantur, qui dum perversis machinationibus quæ qualiter agenda sunt, prævident, malignis ejus operariis quasi ostensum pedibus iter præbent. Qui rectè palpebris diluculi comparantur. Palpebras namque diluculi, extremas noctis horas accipimus, in quibus quasi nox oculos aperit, dum venturæ lucis jam initia ostendit. Prudentes igitur sæculi, malitiæ antichristi perversis consiliis inhærentes, quasi palpebræ sunt diluculi; quia fidem quam in Christo inveniunt, quasi erroris noctem asserunt, & venerationem antichristi verum esse mane pollicentur. Spondent enim se tenebras repellere & veritatis lucem signis clarescentibus nunciare: quia nec persuadere quæ volunt, possunt, nisi exhibere se meliora fateantur. Unde hic ipse coluber in paradiso primis hominibus loquens, in eo quòd se melius aliquid providere simulavit, quasi diluculi palpebras aperuit, quando in innocentibus mentibus humanitatis ignorantiam reprehendit, & scientiam divinitatis promisit. Quasi ignorantiæ enim tenebras repellebat, & æternæ scientiæ divinum mane nunciabat, dicens: *Gen. 3. a* *Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonum & malum.* Ita in illo tunc damnato homine veniens, ejus oculi palpebris diluculi comparantur: quia sapientes illius, simplicitatem veræ fidei quasi transactæ noctis tenebras respuunt, & ejus signa mendacia quasi exsurgentis solis radios ostendunt. Sed quia Leviathan iste non solùm habet oculos, qui malignis consiliis perversa provideant, sed os quoque ad pervertendas mentes hominum aperit, quoniam per prædicatores pravos ad diligendam erroris fallaciam auditorum corda succendit, aptè subjungitur.

Quòd prædicatores antichristi multos ad perfidiam accendent, sed lux & odor signorum mendacium in carbonum nigredinem redigetur.

CAPUT XXVI.

De ore ejus lampades procedunt.] Qui enim providunt, oculi; qui autem prædicant, os vocantur. Sed de hoc ore lampades exeunt, quia mentes audientium ad amorem perfidiæ accendunt: & unde quasi per sapientiam lucent, inde proculdubio per nequitiam concremant. Sed qua- 36.
lis ipsa sapientia eorum lux sit, ostenditur, cùm protinus subinfertur: [*Sicut tædæ ignis accensæ.*] Ecce jam hypocrisis eorum apertè describitur, quorum prædicatio tædarum lampadibus comparatur. Tæda enim cùm accenditur, odorem quidem suavem habet, sed lumen obscurum. Ita isti prædicatores antichristi, quia sanctitatis sibi speciem arrogant, sed tamen opera iniquitatis exercent, quasi blandum * quidem est quod redolent, * *al.* quiddã
sed nigrum quod lucent. Olent enim per simulationem justitiæ, sed obscurum ardent per nequitiæ perpetrationem. Quorum simulationis malitiam Joannes in Apocalypsi brevi descriptione comprehendit, dicens: *Vidi aliam bestiam ascendentem de terra, habentem duo cornua similia agni, & loquebatur ut draco.* Priorem quippe bestiam, id est, antichristum superiore jam descriptione narraverat; post quem etiam hæc alia bestia ascendisse dicitur, quia post eum multitudo prædicatorum illius ex terrena potestate gloriatur. De terra quippe ascendere, est de terrena gloria superbire. Quæ habet duo cornua agni similia; quia per hypocrisim sanctitatis, eam quam in se veraciter Dominus habuit singularem, sibi inesse & sapientiam mentitur & vitam. Sed quia sub agni specie auditoribus reprobis serpentinum virus infundit, rectè illic subditur: *Et loquebatur ut draco.* Ista ergo bestia, id est prædicantium multitudo, si apertè ut draco loqueretur, agno

similis non appareret : sed assumit agni speciem, ut draconis exerceat operationem. Quod hîc utrumque per tædarum lampades exprimitur : quia & obscurum ardent per effectum malitiæ, & quasi suave redolent per simulationem vitæ. Sed nequaquam æstimandum est quòd tunc solùm antichristi prædicatores apparebunt, & nunc ab humanis deceptionibus desint. Modò namque priusquam per semetipsum appareat, nonnulli illum vocibus, plerique autem moribus prædicant. An prædicatores simulationis illius non sunt, qui cùm sacros Dei ordines obtineant, fugientem totis desideriis mundum tenent : qui virtutes esse ostendunt quæ faciunt, sed vitium est omne quod agunt ? Sed electorum mens quantò magis internæ luci inhæret, tantò subtiliùs quo modo virtutes à vitiis discernere debeat, videt. Quid autem mirum est, hoc nos spiritaliter agere, quod quotidie corporaliter cernimus nummularios implere ? Qui cùm numisma percipiunt, priùs qualitatem illius, pòst figuram, ad extremum verò pondus examinant : ne aut sub auri specie æs lateat, aut hoc quod veraciter aurum est, monetæ reprobæ figura dehonestet : aut quod & aurum, & rectæ figuræ est, hoc non integrum pondus leviget. Cùm igitur mira ignotorum hominum facta conspicimus, residere ad mentis nostræ trutinam quasi solertes nummularii debemus ; ut priùs discretio aurum examinet, ne sub virtute se vitium occultet, & quod prava intentione agitur, recti visione pallietur. Cujus si intentionis qualitas approbatur, impressæ mox formulæ figura quærenda est, si à probatis monetariis, id est, ab antiquis patribus ducitur, & ab eorum vitæ similitudine nullo errore vitiatur. Cùm verò & per intentionem qualitas, & recta per exemplum figura cognoscitur, restat ut integrum ejus pondus exquiratur. Bonum quippe quod per signa & miracula coruscat, si perfectionis summam non habet, pensari sollicitè per cautelam circumspectionis debet, ne dum imperfecta res quasi pro perfecta accipitur, in accipientis damnum vertatur. Prædicatores itaque antichristi quomodo veram numismatis qualitatem tenent, qui in his quæ agunt, intentionis rectæ vim nesciunt : quia per hæc non cælestem patriam, sed culmen gloriæ temporalis exquirunt ? Quomodo à monetæ figura non discrepant, qui ab omni pietate justorum justos persequendo discordant ? Quomodo in se integritatis pondus ostendunt, qui non solùm humilitatis perfectionem nequaquam assecuti sunt, sed neque ipsam primam ejus januam contigerunt ? Hinc ergo, hinc electi cognoscant, quomodo eorum signa despiciant, quorum profectò actio omne quod à piis patribus gestum memoratur, impugnat. Sed ipsi quoque electi dum tot signa conspiciunt, dum contemnentes vitam tanta ejus miracula perhorrescunt, quoddam dubietatis nubilum in corde patiuntur : quia dum se per prodigia illius malitia elevat, in istis aliquatenus visus certior caligat. Unde rectè subditur.

37.

A

B

C

D

Quòd in persecutione antichristi in errorem pæne mittantur electi.

CAPUT XXVII.

De naribus ejus procedit fumus.] Oculorum quippe acies fumo sauciatur. Fumus ergo de ejus naribus procedere dicitur ; quia de miraculorum ejus insidiis ad momentum caliginosa dubietas etiam in electorum corde generatur. De Leviathan naribus fumus exit ; quia ex ejus prodigiis mendacibus, etiam bonarum mentium oculos trepidationis caligo confundit. Tunc namque in electorum cordibus conspectis terribilibus signis, obscura cogitatio conglobatur. Unde hoc quod jam suprà protulimus, veritatis ore per Evangelium dicitur : *Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia ; ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Quâ in re valde quærendum est, quomodo aut hi qui electi sunt ; induci in errorem possunt ; aut cur si fieri potest, quasi ex dubietate subditur, cùm quid faciendum sit, Dominus omnia præsciens præstolatur. Sed quia electorum cor & trepida cogitatione concutitur, & tamen eorum constantia non movetur ; una hac sententia Dominus utrumque complexus est, dicens : *Ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Quasi enim jam errare, est in cogitatione titubare : sed protinus, si fieri potest, subjungitur, quia proculdubio fieri non potest, ut illi errore plenè electi capiantur. Bene autem in hac fumi caligine ipse etiam animorum fervor exprimitur, cùm protinus subinfertur ; [*Sicut ollæ succensæ atque ferventis.*] Velut enim olla fervens est unaquæque tunc anima, cogitationum suarum impetus quasi spumas ardentium undarum sustinens, quas & ignis zeli commovet, & ipsa temporalis oppressio more ollæ intrinsecus clausas tenet. Unde Joannes quoque cùm hujus bestiæ signa narraret, adjunxit : *Ita ut ignem faciat de cælo descendere.* Ignem quippe de cælo descendere, est de cælestibus electorum animis sancti zeli flammas emanare. Quia verò Leviathan iste aliàs non solùm serpens, sed etiam regulus dicitur, pro eo quòd immundis spiritibus, vel reprobis hominibus principatur, sicut Esaias ait : *De radice colubri egredietur regulus :* insp iciendum nobis summopere est qualiter regulus perimat, ut ex operatione reguli, hujus nobis malitia apertiùs innotescat. Regulus namque non morsu perimit, sed flatu consumit. Sæpe quoque aërem flatu afficit, & quidquid vel positum longè contigerit sola narium inspiratione tabefacit. Hinc ergo pensare compellimur, per hoc quòd de naribus ejus fumus procedere dicitur, etiam priusquam apertus appareat, quid quotidie in humanis cordibus fumo pestiferæ exhalationis operetur. Quia enim, sicut & superiùs diximus, fumo oculorum acies infirmatur : non immeritò de ejus naribus fumus procedere asseritur, cujus noxiis inspirationibus prava in humanis cordibus cogitatio nascitur, per quam acies mentis obtunditur, ne lux interna videatur. Quasi enim flatu narium caliginem emittit ; quia in reproborum cordibus insidiarum suarum aspirationibus ex amore vitæ temporalis æstum congerit multiplicium cogitationum. Et velut fumi globos multiplicat ; quia ininissimas præsentis vitæ curas in terrenorum hominum mente coacervat. Iste fumus ex ejus naribus prodiens, aliquando ad tempus etiam electorum oculos tangit. Hunc namque intrinsecus fumum patiebatur Propheta, cùm dixit : *Turbatus est præ ira oculus meus.* Hujus inundatione premebatur, dicens : *Cor meum conturbatum est in me, & lumen oculorum meorum non est mecum.* Fumus quippe iste obtundit aciem cordis ; quia caliginis suæ nubilo serenitatem intimæ turbat quietis. Cognosci verò nisi tranquillo corde non potest Deus. Unde per eumdem Prophetam rursus dicitur : *Vacate & videte quoniam ego sum Deus.* Vacare autem mens non potest, quæ hujus fumi inundationibus premitur : quia in ea terrenarum cogitationum volumina ex præsentis vitæ amore glomerantur. Lumen ergo quietis internæ hoc fumo amittitur ; quia curarum prurigine cordis oculus dùm confunditur, tenebratur. Sed fumus iste aliter electorum animos turbat, aliter reproborum oculos excæcat. A bonorum quippe oculis spiritalium desideriorum flatu respergitur, ne prævalente misera cogitatione densetur. In reproborum verò mentibus quò se licentiùs per tetras cogitationes colligit, eò ab eis fun-

3.

Apoc. 13. c

38.

Esai. 14. g

Psal. 6. b

Ps. 37. b

Psal. 45. c

ditus veritatis lumen tollit. Fumus iste reproborum cordibus quot illicita desideria ingerit, quasi per
39. tot ante illos globos intumescit. Et certè fumi globos novimus; quia cùm alii superiùs inanescunt, alii inferiùs surgunt; sicut & in cogitatione carnali etsi alia pravitatis desideria transeunt, alia succedunt. Sæpe autem mens misera quid jam transierit, videt: sed ubi adhuc retineatur, non videt. Gaudet de quibusdam vitiis, quòd eis subjecta jam non sit, & præcavere ac gemere negligit, quia eorum vice successerunt alia, quibus fortasse nequiùs succumbit: sicque fit, ut dum alia vitia transeunt, & semper alia succedunt, ab hoc serpente cor reproborum sine intermissione teneatur. Unde bene
Joel. 1. per Joel prophetam dicitur: *Residuum erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo. Expergiscimini ebrii, & flete.* Quid enim per erucam, quæ toto corpore in terra repit, nisi luxuria designatur? quæ cor quod tenet, ita polluit, ut in superioris munditiæ surgere amorem non possit. Quid per locustam quæ saltibus evolat, nisi inanis gloria exprimitur, quæ se vanis præsumptionibus exaltat? Quid per bruchum, cujus pæne totum corpus in ventrem colligitur, nisi edendi ingluvies figuratur? Quid per rubiginem, quæ dum tangit, incendit, nisi ira innuitur? Residuum ergo erucæ locusta comedit, quia sæpe cùm luxuriæ vitium à mente recesserit, inanis gloria succedit. Nam quia jam per amorem carnis non sternitur, quasi sanctam se ex castitate gloriatur. Et residuum locustæ bruchus comedit; quia sæpe cùm inani gloriæ, quæ quasi ex sanctitate venerabat, resistitur, vel ventri vel quibuslibet ambitionis desideriis immoderatiùs indulgetur. Mens enim Dei nescia, tantò atrociùs ad quemlibet ambitum ducitur, quantò nullo vel humanæ laudis amore refrænatur. Residuum bruchi rubigo consumit; quia sæpe dum ventris ingluvies per abstinentiam restringitur, iræ impatientia acriùs dominatur; quæ more rubiginis quasi exurendo messem comedit, quia virtutum fructus impatientiæ flamma* tabescit. Cùm ergo vitia vitiis succedunt, agrum mentis alia pestis devorat, dum alia relinquit. Bene
40. autem illic subditur: *Expergiscimini ebrii, & flete.* Ebrii quippe vocati sunt, qui mundi hujus amore confusi, mala non sentiunt quæ patiuntur. Quid est ergo dicere: *Expergiscimini ebrii, & flete*; nisi somnum vestræ insensibilitatis excutite, & in devastatione cordis tot sibi succedentibus vitiorum pestibus, vigilantibus lamentis obviate? Per tot igitur globos de Leviathan naribus fumus surgit, per quot nimirum pestes frugem cordis reprobi occulta aspiratione consumit. Cujus adhuc fumi vim sollicitè Dominus exprimit, cùm illico subjungit: [*Sicut ollæ succensa atque ferventis.*] Olla enim succenditur, cùm mens humana maligni hostis suasionibus instigatur. Olla autem fervet, cùm jam etiam per consensum in desideriis pravæ persuasionis accenditur. Et tot undas quasi fervendo projicit, per quot se nequitias usque ad exteriora opera extendit. Hunc namque carnalis conscientiæ, id est, ollæ fervorem, ex Leviathan fumo venientem Propheta conspexerat, cùm dicebat: *Ollam succensam ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis.* Ab Aquilonis namque facie humani cordis olla succenditur, dum instigatione adversarii spiritus illicitis desideriis inflammatur. Ille namque qui ait: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis*; mentem quam semel ceperit, malignis persuasionis suæ flatibus, quasi suppositis ignibus accendit: quatenus non contenta præsentibus, indesinenter per desideria æstuet, ut alia contemnenda appetat, alia adepta contemnat: ut modò suis compendiis inhiet, modò alienis commodis etiam cum proprio detrimento contradicat: modò carnis illecebris satisfaciat, modò quasi in quodam culmine per cogitationis superbiam rapta, carnali cura postposita, totam se in typho elationis attollat. Quia ergo cor per varia desideria abducitur, quod instigationibus Leviathan istius inflammatur, rectè ejus fumus succensæ & ferventi ollæ similis esse perhibetur: quia per tot se fervores afflata ejus tentationibus conscientia erigit, per quot intra se cogitationes intumescit. Quod verbis aliis adhuc veritas apertiùs exequitur, dum subjungitur.

Quod persuasione diabolica ad diversa vitia reproborum animæ inflammentur, & flamma malitiæ ejus infructuosa ligna comburat.

CAPUT XXVIII.

Halitus ejus prunas ardere facit.] Quid enim prunas, nisi succensas in terrenis concupiscentiis reproborum hominum mentes appellat? Ardent enim cùm quodlibet temporale appetunt: quia nimirum urunt desideria, quæ quietum ac integrum esse animum non permittunt. Toties igitur Leviathan halitus prunas accendit, quoties ejus occulta suggestio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit. Alias namque superbiæ, alias invidiæ, alias luxuriæ, alias avaritiæ facibus inflammat. Superbiæ quippe facem menti Evæ suppositi, cùm Gen. 3. a
hanc ad contemnenda verba Dominicæ jussionis instigavit. Invidiæ quoque flamma Cain animum Gen. 4. b
succendit, cùm de accepto fratris sacrificio doluit, & per hoc usque ad fratricidii facinus pervenit. Luxuriæ facibus cor Salomonis exussit, quem tanto 3. Reg. 11.
mulieribus amore subdidit, ut usque ad idolorum venerationem deductus, dum carnis delectationem sequeretur, conditoris reverentiæ oblivisceretur. Avaritiæ quoque igne Achab animum concremavit, 3. Reg. 21.
cùm eum ad appetendam alienam vineam impatientibus desideriis impulit, & per hoc usque ad reatum homicidii pertraxit. Tanto igitur Leviathan iste halitu in prunis flat, quanto annisu suggestionis occultæ humanas mentes ad illicita inflammat. Unde & bene mox subditur: [*Et flamma de ore ejus egreditur.*] Flamma quippe oris ejus est ipsa instigatio occultæ locutionis. Pravæ enim suasionis verba ad uniuscujusque animum facit, sed flamma est quod de ejus ore egreditur: quia ardet in desideriis animus, cùm ejus suggestionibus instigatur. Hæc quotidie suggerit, hæc usque ad præsentis vitæ terminum suggerere non desistit: sed tunc se nequiùs dilatat, cùm per illum damnatum hominem veniens, in hujus mundi se gloria apertiùs ostentat. Tunc ab ejus naribus vastior fumus procedit; quia humana corda signorum ejus admirationibus territa amplior instigatio percutit. Tunc ejus halitus vehementiùs prunas ardere facit; quia reproborum mentes, quas jam calentes amore gloriæ temporalis invenerit, suggestionis suæ flatibus usque ad nequitiam exercendæ crudelitatis incendit. Tunc de ore ejus flamma egreditur; quia quidquid per se, quidquid per prædicatores suos loquitur, ignis est, quo infructuosa ligna concremantur. Igne autem terrenæ concupiscentiæ eorum mens tangitur, qui nequaquam fieri pretiosa metalla concupiscunt. Qui ergo oris ejus 1. Cor. 3. c
non vult flamma affici, juxta doctoris veri sententiam, non lignum, fœnum, stipula, sed aurum, argentum, & pretiosus lapis curet inveniri: quia tantò ignis suasionis illius ampliùs incendit, quantò se ei ad consentiendum molliorem quisque præbuerit. Sed quia nulla ratione conceditur, ut mens in hac corruptibili carne posita, nequaquam suasionis illius ardore tangatur, restat ut malignis flatibus adusta, ad orationis opem se sine cessatione convertat. Flammam quippe suggestionum illius extinguit citius unda lacrymarum.

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB,
LIBER TRIGESIMVS QVARTVS.

CAPUT PRIMUM.

QVIA ex hoc mundo corpus gerimus, A universitatis terminum ex ea qua nos sumus parte pensemus. Citius quippe qualis sit mundi finis agnoscimus, si sollicitè aspicimus hoc, quod de mundo gestamus. Aetas etenim nostra per juveniles annos robustiùs viget, in senili autem tempore crebrescentibus morbis excoquitur; & dum diutius distenditur ut subsistat, moriendi vice quotidie deficit per momenta vivendi. Ita etiam mundi tempus dum venientibus annis augetur, crebrescentibus malis afficitur: & unde ætatis augmentum percipit, inde salutis dispendium sentit. Tribulationes namque illi cum temporibus crescunt, & eò detrimenta vitæ debilior tolerat, quò quasi ad vitam provectior durat. Totis enim contra illum hostis antiquus viribus solvitur, qui quamvis jam nunc interijt pro eo quòd supernæ conditionis beatitudinem amisit, tunc tamen plenius extinguitur, quando & à tentandi licentia abstractus, æternis incendijs religatur. Unde & extrema mundi atrociùs tentaturus aggreditur; quia tantò fit ferventior ad sævitiam, quantò se viciniorem sentit ad pœnam. Considerat quippe quòd juxta sit ut licentiam nequissimæ libertatis amittat: & quantùm brevitate temporis angustatur, tantùm multiplicitate crudelitatis expanditur, sicut de illo voce angelica ad Joannem dicitur: *Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.* Apoc. 12. d Tunc ergo in magnæ iræ fervorem se dilatat, ne qui in beatitudine stare non potuit, in damnationis suæ foveam cum paucis ruat. Tunc quidquid C nequiter valuerit, callidiùs exquirit: tunc cervicem superbiæ altiùs erigit, & per damnatum illum quem gestat hominem, omne quod temporaliter prævaleat, nequiter ostendit. Unde & divina voce rectè nunc dicitur.

Quòd in fine mundi superbia antichristi potentia suffragetur.

CAPUT II.

IN collo ejus morabitur fortitudo. Quid enim collo Leviathan istius, nisi elationis ostensio designatur? qua contra Deum se erigens, cum simulatione sanctitatis etiam tumore potestatis extollitur. Quia enim per collum superbia exprimitur, Isaias D propheta testatur, qui Hierusalem filias redarguit, dicens: *Ambulaverunt extento collo.* Isai. 3. c In collo ergo Leviathan istius fortitudo demorari dicitur; quia elationi illius etiam subjuncta potentia suffragatur. Nam quidquid tunc superbè extollitur, quidquid callidè machinatur, etiam cum virtute potentiæ sæcularis exequitur. Quod Daniel propheta intuens, Dan. 8. g ait: *Dolus in manu ejus dirigetur.* Dolus quippe in manu ejus, est fraus in virtute: quia omne quod nequiter voluit, hoc ad tempus exequi etiam fortiter potest. Dolus verò ejus dirigi dicitur; quia fraudis ejus malitia nulla difficultate præpeditur. Hoc enim Leviathan iste vel vasa ejus habere crebro proprium solent, quòd ad iniquitatis suæ cumulum ea quæ nequiter appetunt, explere nequiùs possunt. Nam cùm fortasse infirmantur electi, atque in desiderijs illicitis ruunt, in hoc plerumque divini muneris manu retinentur, quòd voluntatis miseræ nullos effectus inveniunt. Cumque eorum votis valida contrarietas nascitur, plerumque ex ipsa impossibilitate corriguntur, & miro internæ dispositionis ordine, per conversionem mutatio malæ voluntatis sequitur, dum per infirmitatem perfectio denegatur. Hinc est enim quòd sub specie uniuscujusque animæ, de infirmante Judæa, atque in pravis itineribus gradiente, per Prophetam Dominus dicit: *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet, & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos, & quæret eos, & non inveniens dicet: Vadam & revertar ad virum meum priorem; quia mihi bene erat tunc magis quam nunc.* Ose. 2. b Spinis enim electorum viæ sepiuntur, dum dolorem punctionis inveniunt in hoc quod temporaliter concupiscunt. Quasi interposita maceria vis eorum obviat, quorum nimirum desideria, perfectionis difficultas impugnat. Horum profectò animæ amatores suos quærunt, & nō inveniunt, dum sequendo malignos spiritus, nequaquā eas quas appetunt hujus sæculi voluptates apprehendunt. Bene autem subditur, quòd ex ipsa difficultate mox dicat: *Vadam & revertar ad virum meum priorem; quia melius mihi erat tunc magis quam nunc.* Prior quippe vir Dominus est, qui castam sibi animam sancti Spiritus interposito amore conjunxit. Quem tunc mens uniuscujusque desiderat, cùm multiplices amaritudines velut quasdam spinas invenit in ijs delectationibus, quas temporaliter concupiscit. Nam dum adversitatibus mundi quem diligit, morderi anima cœperit, tunc plenius intelligit, quantò illi cum priore viro melius fuit. Eos ergo quos voluntas prava pervertit, plerumque adversitas corrigit. Unde & nimis timendum est, ne Matt. 25. d sequantur prospera, cùm desiderantur injusta: quia difficiliùs malum corrigitur, quod perfectionis etiam prosperitate fulcitur. Leviathan itaque iste qui cum membris suis, æternis est cruciatibus deputatus, & dolus in manu ejus dirigitur, & in collo ejus fortitudo demoratur: quia hoc quod temporaliter perversa contra bonos voluntate desiderat, perversiore facultate consummat; ut tantò ei de adversitate in præsenti nil obstet, quantò ei in posterum de prosperitate nihil remanet. Et quia omnis qui perversis moribus amicitijs ejus innotescit, prius veras mentis divitias amittit, aptè subjungitur.

Quòd subtilissima fraude diabolus consentientium sibi mentes propriis virtutibus spoliat prius, quam qui tentatur, agnoscat: & quod antichristo veniente, prophetia & miracula cessabunt.

CAPUT III.

2. Exod. 33. c

ET *faciem ejus præcedet egestas.*] Per faciem quippe solet notitia designari. Unde scriptum est: *Et facies mea præcedet te*, id est, notitia ducatum præbebit. Sciendum verò est quòd egestas in sacro eloquio aliter electorum ponitur, atque aliter reproborum. Egestas namque electorum est, cùm veræ divitiæ cælestis patriæ ad eorum animum redeunt, & in hoc ærumnoso præsentis vitæ exilio positi, pauperes se esse meminerunt. Illas quippe divitias sine cessatione suspirant, de quibus Paulus

Ephes. 1. d

dicit: *Ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hereditatis eius in sanctis.* Et quia adhuc eas nequaquam conspiciunt, studiosè interim in ærumna istius paupertatis gemunt. Hanc proculdubio paupertatem Hieremias inspexerat,

Thren. 3.

cùm dicebat: *Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.* Virga enim indignationis Dei, est percussio districtionis. Quam indignationem tunc homo pertulit, cùm ex paradiso pulsus,

Gen. 3. d

veras interni gaudij divitias amisit. Sed quia electi quique incessanter conspiciunt quòd in præsentis vitæ penuriam ab illa potestatis ingenitæ facultate ceciderunt, bene dicitur: *Ego vir videns paupertatem meam.* Quisquis enim hæc adhuc visibilia appetit, peregrinationis suæ malum non intelligit: & hoc ipsum quod patitur, videre nescit. Hanc paupertatem David propheta intuens, ait:

Ps. 30. b

Infirmata est in paupertate virtus mea. In paupertate etenim virtus infirmari dicitur; quia lapsus in hac peregrinatione animus, & corruptionis suæ molestiis reverberatus, hoc quod perdidit, contemplari præpeditur. Sed hanc paupertatem reprobi considerare nesciunt; quia dum sequuntur ea quæ conspiciunt, cogitare invisibilia negligunt quæ perdiderunt. Unde & egestas eorum propriè dicitur: quia dum replentur vitiis, virtutum divitiis vacuantur. Quibus sæpe evenit ut per elationis dementiam sublevati, dum nequaquam ruinæ suæ damna considerant, esse se etiam à bonis actionibus inopes non cognoscant. Unde voce angelica prædicatori Laodiceæ dicitur:

Apoc. 3. d

Dicis quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo; & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Quasi divitem se asserit, qui per arrogantiam sanctitatis extollitur, sed pauper, cæcusque & nudus arguitur. Pauper utique, quia virtutum divitias non habet: cæcus, quia nec paupertatem quam patitur, videt: nudus, quia primam stolam perdidit: sed pejus, quia nec se perdidisse cognoscit. Quia ergo, ut diximus, egestas reproborum, est defraudatio meritorum, rectè de Leviathan dicitur: [*Faciem ejus præcedet egestas.*] Nemo quippe cognitioni ejus jungitur, nisi priùs virtutum divitiis denudetur. Priùs enim bonas cogitationes subtrahit, & tunc eis apertiorem notitiam suæ iniquitatis infundit. Egestas ergo faciem illius præcedere dicitur; quia priùs facultas virium perditur, ut quasi per familiaritatem postmodum ejus notitia cognoscatur. Vel certè quia multis ita fraudulenter subrepit, ut ab eis deprehendi nequaquam possit, & sic eorum virtutes evacuat, quatenus astutiæ suæ malitiam non ostendat, faciem ejus egestas præire perhibetur, ac si apertè diceretur: Quia cùm insidians tentat, priusquam videatur expoliat. Hinc est enim quòd de Ephraim

Osc. 7. c

per Prophetam dicitur: *Comederunt alieni robur ejus, & ipse ignoravit.* Alieni quippe intelligi apostatæ angeli solent; qui robur comedunt, dum virtutem mentis perverrendo consumunt. Quod Ephraim & pertulit, & nescivit: quia in tentatione malignorum spirituum & robur animæ perdidit, & hoc ipsum quia perdiderit, non intellexit. Leviathan ergo faciem egestas antecedit; quia negligentium mentes antè tentando spoliat, quàm ejus insidias is qui tentatur, agnoscat. Per hoc ergo quod dictum est: [*In collo ejus morabitur fortitudo;*] virtus violentiæ ostenditur. Per hoc verò quod subditur: [*Et faciem ejus præcedet egestas;*] fraudis subtilitas designatur. Quamvis de eo quòd ejus faciem egestatem præire cognoscimus, suppetit aliud quod tamen tristiùs exponamus. Terribili quippe ordine dispositionis occultæ, priusquam Leviathan iste in illo damnato homine quem assumit, appareat, à sancta Ecclesia virtutum signa subtrahuntur. Nam prophetia absconditur, curationum gratia aufertur, prolixioris abstinentiæ virtus imminuitur, doctrinæ verba conticescunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quæ quidem nequaquam superna dispensatio funditus subtrahit, sed non hæc sicut prioribus temporibus apertè ac multipliciter ostendit. Quod tamen mira dispensatione agitur, ut una ex re divina simul pietas, & justitia compleatur. Dum enim subtractis signorum virtutibus sancta Ecclesia velut abjectior apparet, & bonorum præmium crescit, qui illam pro spe cælestium, & non propter præsentia signa venerantur, & malorum mens contra illam citiùs ostenditur, qui sequi quæ promittit invisibilia negligunt, dum signis visibilibus non tenentur. Dum igitur humilitas fidelium, multitudine & manifestatione signorum quasi destituitur, terribili occultæ dispositionis examine inde bonis misericordia largitur, unde malis justa ira cumulatur. Quia ergo Leviathan iste priusquam manifestus & conspicuus veniat, ex magna parte in sancta Ecclesia signa virtutum cessant, rectè nunc dicitur: [*Faciem ejus præcedet egestas.*] Antè enim à fidelibus miraculorum divitiæ subtrahuntur, & tunc contra eos antiquus ille hostis per aperta prodigia ostenditur: ut quò ipse per signa extollitur, eò à fidelibus sine signis robustiùs laudabiliusque vincatur. Quamvis etiam fidelibus in ejus certamine signa non deerunt, sed tanta erunt illius, ut nostrorum aut pauca, aut nulla videantur. Quorum nimirum virtus omnibus signis fit potior, cùm omne quod ab illo terribiliter fieri conspicitur, per internæ constantiæ calcem premunt. Sed malignus hostis tantò contra eos acriori immanitate se exhibet, quantò se despici etiam clarescentibus miraculis dolet. Totum ergo se in eorum interitum colligit, cunctosque reprobos in necem fidelium unanimi crudelitate conjungit, ut sævitiam suam tantò robustiùs * exerceat, quantò & in eis quæ perversè agere appetit, nulla sibi sui corporis membra discordant. Unde & rectè dicitur.

* al. exeat.

Quanta virtutis in fine futura sit feritas reproborum.

CAPUT IV.

MEMBRA *carnium ejus cohærentia sibi.*] Carnes verò Leviathan istius, sunt omnes reprobi, qui ad intellectum spiritalis patriæ per desiderium non assurgunt. Membra verò sunt carnium hi, qui eisdem perversè agentibus, & sese ad iniquitatem præcedentibus junguntur, sicut econtra per Paulum de Dominico corpore dicitur: *Vos estis corpus Christi, & membra de membro.* Aliud quippe est membrum corporis, aliud membrum membri. Membrum quippe corporis, pars ad totum: membrum verò membri est particula ad partem. Membrum namque membri est digitus ad manum, manus ad brachium: membrum verò est corporis, totum hoc simul ad corpus universum. Sicut ergo in spiritali Dominico corpore membra de membro dicimus eos, qui in ejus Ecclesia ab aliis reguntur: ita in illa Le-

1. Cor. 12. d

viathan istius reproba congregatione membra sunt carnium, qui iniquo opere quibus se nequioribus junguntur. Sed quia hostis malignus sibi in pessimo opere à primis usque ad extrema concordat, divinus sermo in eo membra carnium sibimet cohærentia memorat. Sic namque perversa unanimiter sentiunt, ut nulla contra se vicissim disputatione dividantur. Nulla eos diversitatis altercatio tunc scindit, & idcirco contra bonos vehementer prævalent, quia in malo se concorditer tenent. Sicut enim jam superiùs diximus, ut perniciosum est si unitas desit bonis, ita perniciosius est si non desit malis. Reproborum quippe unitas, bonorum vitam tantò duriùs præpedit, quantò ei se per collectionem durior opponit. Hanc unitatem reproborum perniciosam sibi Paulus conspexerat, cùm in medio Sadducæorum Pharisæorumque deprehensus dicebat: *De spe & resurrectione mortuorum ego judicor.* Qua nimirum voce percussa, protinus contra se vicissim audientium turba dissiluit. Cumque in duas partes tumultuantium multitudo dividitur, Paulo via ereptionis aperitur: quia quem turba persequentium unita constrinxerat, divisa laxabat. Eripiuntur ergo justi, dum dividuntur injusti; & electorum vota ad perfectum perveniunt, dum reproborum agmina per discordiam confunduntur. Quod bene etiam maris Rubri scissione designatur. Dum enim in duas partes unda dividitur, ab electo populo ad terram repromissionis tenditur: quia dum malorum unitas scinditur, bonæ mentes ad hoc quod appetunt, perducuntur. Si malorum unitas noxia non fuisset, nequaquam divina providentia superbientium linguas in tanta diversitate dissipasset. Si malorum unitas noxia non fuisset, de sanctæ Ecclesiæ hostibus Propheta non diceret: *Præcipita Domine, & divide linguas eorum.* Quia ergo Leviathan iste tunc contra electos Dei in suis viribus effrænatur; ad augmentum suæ malitiæ, unitatem quoque in reprobis habere permittitur, ut tantò contra nos robustiùs vires suas exerat, quantò non solùm nos ictu fortitudinis, sed etiam mole adunationis impugnat. Sed quis contra ista sufficiat? Quæ mens ad tantæ elationis & compagis pondera, non ab ipsa cogitationum radice contremiscat? Unde quia trepidare nos per infirmitatem conspicit, protinus divina clementia quid per semetipsam faciat, adjungit. Nam sequitur.

Act. 23. b

Exod. 14.

Gen. 11. b

Ps. 54. b

Quòd in die judicij justis gaudentibus impij maledictionis fulmine ferientur.

CAPUT V.

MIttet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.] Quid appellatione fulminum, nisi tremendæ illæ extremi judicij sententiæ designantur? Quæ idcirco fulmina vocantur; quia nimirum eos quos feriunt, in perpetuum incendunt. Fulmina namque super eum Paulus venire conspexerat, cùm dicebat: *Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui.* Hæc autem quæ in eum mittuntur fulmina, ad locum alium non feruntur: quia justis gaudentibus, solos tunc reprobos feriunt. Nam post trituram vitæ præsentis, in qua nunc triticum sub paleis gemit, ita illo extremi judicij ventilabro inter triticum paleasque discernitur, ut nec in tricici horreum paleæ transeant, nec in palearum ignem horrei grana delabantur. Illa ergo fulmina locum alium nequaquam tangunt; quia videlicet igne suo non grana, sed paleas incendunt. Sed quia Leviathan istum pœna non corrigit, insinuat dum subjungit.

2. Thess. 2. b

Quòd diabolus sit impœnitens, & nos illo persequente modo proficimus, ipse verò sicut incus semper percutitur, nec tamen mutatur.

CAPUT VI.

COr ejus indurabitur quasi lapis.] Cor enim antiqui hostis ut lapis indurabitur, quia nullâ umquam conversionis pœnitentiâ mollietur. Qui quia solis ictibus æternæ ultionis aptabitur, rectè protinus subinfertur: [*Et stringetur quasi malleatoris incus.*] Incudem quippe malleator solis aptam percussionibus figit. Ad hoc namque incus statuitur, ut crebris ictibus feriatur. Leviathan ergo ut malleatoris incus stringitur; quia inferni vinculis coarctabitur, ut æterni supplicij continua percussione tundatur. Qui modò quoque percutitur, dum justi quique illo in insidiis vigilante, sed doloribus tabescente salvantur. In incude autem alia vasa formantur, ipse verò tot percussionibus in vas aliud non transfertur. Rectè ergo Leviathan iste incudi comparatus est: quia nos illo persequente componimur, ipse autem & semper percutitur, & in vas utile numquam mutatur. Æternæ illum percussioni relinquimus, & nos superni artificis manu in ejus tentatione percussi, per illum quasi vascula formata transimus. In ipso enim tundimur, sed ut ad usum domus supernæ veniamus. Ipse verò quasi incus stringitur: quia etsi nunc tentando mundum circuit, in inferno tamen positus, jam sub ictu sententiæ non vagatur. Sequitur.

Quòd in ruina diaboli sancti Angeli territi sunt ne peccarent, & purgati, ut in mundilia stabiles permanerent.

CAPUT VII.

CVm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.] Scriptura sacra ita nonnumquam tempus præteritum futurumque permiscet, ut aliquando futuro pro præterito, aliquando verò utatur præterito pro futuro. Futuro namque pro præterito utitur, cùm Joanni mulier paritura masculum, qui regat gentes in virga ferrea, demonstratur. Quod quia incarnato Domino veniente jam tunc factum fuerat, res gesta nunciabatur. Rursum præterito utitur pro futuro, sicut per Psalmistam Dominus loquitur, dicens: *Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea.* Quibus videlicet verbis species Dominicæ passionis quasi jam transacta describitur, sed tamen adhuc longè pòst futura nunciatur. Hoc ergo loco quo dicitur: [*Cum sublatus fuerit, timebunt angeli;*] nil obstat intelligi quia sub futuri temporis modo præterita describuntur. Nec rectæ intelligentiæ sensum relinquimus, si credamus Leviathan isto ab arce beatitudinis cadente, in ruina ejus etiam electos Angelos expavisse, ut cùm justum ex illorum numero superbiæ lapsus ejiceret, illos ad robustiùs standum timor ipse solidaret. Unde & sequitur: [*Et territi purgabuntur.* Purgati verò sunt; quia nimirum isto cum reprobis legionibus exeunte, soli in cælestibus sedibus qui beatè in æternum viverent, remanserunt. Hujus itaque lapsus eos terruit & purgavit: terruit, ne conditorem suum superbè despicerent: purgavit verò, quia exeuntibus reprobis, actum est ut electi soli remanerent. Et quia cunctorum opifex Deus scit ad bonorum custodiam etiam bene uti mala actione reproborum, lapsum cadentium vertit in profectum manentium; & unde punita est culpa superbientium, inde humilibus Angelis & inventa & solidata sunt augmenta meritorum. Istis namque cadentibus, illis in munere datum est, ut cadere omnino non possent. Sancti enim Angeli

Apoc. 12. b

Ps. 21. b

dum in istis naturæ suæ damna conspiciunt, in seipsis jam cautiùs robustiusque consistunt. Unde fit, auctore omnium rerum Domino cuncta mirabiliter ordinante, ut illi electorum spirituum patriæ etiam ruinæ suæ damna proficiant, dum inde firmiùs constructa sit, unde fuerat ex parte destructa. Sed quia sæpe Scriptura sacra prædicatores Ecclesiæ pro eo quòd gloriam patriæ cælestis annunciant, Angelorum solet nomine designare, possumus hoc loco Angelos, sanctos prædicatores accipere. Hinc est enim quòd Joannes in Apocalypsi septem Ecclesiis scribens, Angelis Ecclesiarum loquitur, id est, prædicatoribus populorum. Hinc Propheta ait : *Et angeli pacis amarè flebunt.* Hinc rursum Malachias propheta ait : *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem inquirunt ex ore ejus : quia angelus Domini exercituum est.* Hinc Paulus ait : *Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria.* Qui igitur dispensationis mysterium postquam apparuisse Angelis dixit, prædicatum esse gentibus subdidit, profectò Angelorum nomine, prædicatores sanctos, id est, veritatis nuncios designavit. Si ergo hoc quod dicitur : [*Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur;*] ad futurum tempus refertur, adveniente districto judice, extrema hîc istius Leviathan damnatio designatur ; quia de hoc mundo per iram judicij tollitur, qui nunc mira mansuetudinis longanimitate toleratur. Tanto autem hinc pondere terroris excutitur, ut sanctorum etiam prædicatorum fortitudo turbetur. [*Cum enim sublatus fuerit, timebunt angeli :*] quia cùm judicij turbine rapitur, hi qui in corporibus reperiri potuerint, immenso terrore concussi, etiam supernæ patriæ nuncij contremiscunt. Quamvis enim fortes jam atque perfecti sunt, adhuc tamen, quia in carne sunt positi, non possunt in tanti terroris turbine nulla formidine concuti. Sed cùm Leviathan iste rapitur, cumque omnia in ejus interitu elementa quatiuntur ; prædicatores sanctos, quos, ut dixi, adhuc in suis corporibus illud tempus judicij invenerit, spes de regni propinquitate lætificat, & carnis infirmitas de iræ ostensione perturbat. Erit ergo in eis aliquo modo tremor lætus, & timor securus : quia & cælesti regno se remunerari certi sunt, & per tanti turbinis metum, pro carnis infirmitate contremiscunt. Consideremus ergo quo modo tunc iniquorum conscientia concutitur, quando etiam justorum vita turbatur. Hi qui oderunt adventum judicis, quid facient, si terrorem tanti judicij etiam qui diligunt, expavescunt ? Et quia in sanctis prædicatoribus hoc pavore excoquitur, si qua eis inesse potuit levium rubigo vitiorum, postquam dixit : [*Cum sublatus fuerit, timebunt angeli,*] aptè mox subdidit : [*Et territi purgabuntur.*] Sed quia hæc de Leviathan istius fine cognovimus, interim priusquam pereat, quid agat audiamus. Sequitur.

Apoc. 1. a *Esai. 33. a* *Malac. 2. b* *1. Tim. 3. d*

Quòd in persecutione antichristi, prædicatio & patientia sanctorum periclitetur.

CAPUT VIII.

CVm apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax.] In Scriptura sacra aliquando per gladium sancta prædicatio, aliquando æterna damnatio, aliquando tribulatio temporalis, aliquando antiqui hostis ira vel persuasio designatur. Gladius enim sancta prædicatio ponitur, sicut Paulus ait : *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Gladij nomine æterna damnatio designatur, sicut de prædicante hæretico scriptum est : *Si multiplicati fuerint filij ejus, in gladio erunt :* quia quantalibet hîc numerositate germinent, æterna damnatione consumuntur. Gladius tribulatio temporalis accipitur, sicut Mariæ de secuturis tribulationibus dicitur : *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Rursum per gladium, ira vel persuasio maligni hostis exprimitur, sicut Psalmista ait : *Qui liberasti David servum tuum de gladio maligno.* Benignus quippe sanctæ prædicationis est gladius quo percutimur, ut à culpa moriamur. Malignus verò est diabolicæ persuasionis gladius, quo malè quisque percutitur, ut à * via rectitudinis extinguatur. Antiqui ergo hostis est gladius ille tunc damnatus homo, in usum ministerij ejus assumptus. Ipsum quippe per malitiam fraudis exacuit, & infirmorum corda transfigit. Hunc ergo Leviathan gladium apprehendit, cùm eum suus damnatus homo suscepit. Si autem gladii nomine ejus ira signatur, rectè non apprehendere gladium, sed à gladio apprehendi describitur. In tantam quippe tunc insaniam vertitur, ut dominari omnibus appetens, nequaquam suæ iræ dominetur. Nos namque cùm iram in usu justitiæ assumimus, gladium tenemus ; quia eam sub æquitate judicii possidendo moderamur. Ille autem quia per abrupta furoris rapitur, non apprehendere gladium, sed à gladio apprehendi perhibetur. Non enim iram possidens tenet, sed ab ira sæviens tenetur. Cunctis autem liquet quòd hastâ adversarium percutimus, thorace verò ab adversario munimur. Per hastam vulnera inferimus, per thoracem tegimur ne vulneremur. Quid igitur per hastam, nisi prædicationis jaculum ; quid per thoracem, nisi fortitudo patientiæ designatur ? Leviathan ergo iste, quia per assumptum reprobum hominem in ira omnimodæ crudelitatis effrænatur, apprehendi à gladio dicitur. Nam per ostensionem immensæ tunc fortitudinis exhibet, quidquid nequiter potest. Et neque hasta neque thorax subsistere poterit : quia in antichristum veniens, tantæ virtutis apparebit, ut si supernum adjutorium desit, & prædicantium acumen obtundat, & longanimitatem patientium destruat. Nisi enim justorum vitam superna gratia solidet, non subsistit hasta, quia prædicatorum virtus frangitur : non subsistit thorax, quia constantium patientia dirupta penetratur. Unde & subditur : [*Reputabit enim ut paleas ferrum, & quasi lignum putridum æs.*] Quod superiùs hastam dixit, hoc inferiùs ferri appellatione replicavit ; & quod thoracem protulit, hoc rursum æris commemoratione signavit. Ferrum namque acuitur, ut adversarius vulneretur : æs autem rubigine pæne nulla consumitur. Ferro ergo prædicationis jacula, ære autem longanimitatis constantia designatur. Unde & sub Aser specie de sancta Ecclesia per Moysen dicitur : *Ferrum æs calceamentum ejus.* Calceamentum quippe in Scriptura sacra munimen prædicationis accipitur, sicut scriptum est : *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis.* Quia ergo per ferrum virtus, per æs autem perseverantia exprimitur ; & æs calceamentum ejus dicitur, cùm prædicatio ejus acumine simul & constantia munitur. Per ferrum enim mala adversantia penetrat, per æs autem bona quæ proposuit, longanimiter servat. Cujus profectò perseverantiam illic apertiùs insinuat, dicens :

Ephes. 6. c *Iob. 28. c* *Deut. 33. d* *Ephes. 6. c*

Quòd ab initio mundi usque ad finem, persecutio diaboli non quiescat ; & quòd multi qui se ferrum, vel æs æstimant, id est fortes, vel longanimes, infirmos & contemptibiles, ut paleas & putrida ligna tunc se agnoscent.

CAPUT IX.

SIcut dies juventutis ejus, ita erit & senectus illius.] Sed Leviathan iste quando illum gladium, quem sacra eloquia antichristum vocant, in exercitationem suæ iniquitatis assumpserit, & ferrum

velut

velut paleas, & æs velut lignum putridum reputabit: quia nisi divina gratia protegat, & prædicantium vires velut paleas nequitiæ suæ igne consumet, & patientium constantiam quasi lignum putridum in pulverem rediget. Et acumen igitur ferri, & æris fortitudo deficit, dum per violentiam virtutis illius & prædicationis sensus obtunditur, & patientiæ longanimitas dissipatur. Nisi ergo electos suos opitulatio divina roboret, ubi tunc infirmi erunt, si fortes sicut paleæ reputantur? Quid tunc Leviathan iste de paleis faciet, si ferrum quasi paleas æstimabit? Quid de putridis lignis acturus est, si quasi lignum putridum, æris fortitudinem solvet? Sed ô quàm multi qui suis viribus ferrum se vel æs æstimant, in illo tunc tribulationis igne se paleas esse deprehendunt: & quàm multi qui per infirmitatem propriam se esse paleas metuunt, per divinum adjutorium fulti, in ferri atque æris soliditate roborantur, ut contra adversarium suum tantò magis in Deo fortes sint, quantò de se ampliùs infirmos se esse meminerunt. Sed quantò altiùs Behemoth iste contra electos Dei per miracula erigitur, tantò contra eum sancti quique vehementiùs ad prædicationis se verba constringunt. Qui tamen ita reproborum mentes possidet, ut eas nulla confossus veritatis jaculatione relinquat. Unde & subditur.

Quòd Leviathan à cordibus reproborum, nullis prædicatorum sagittis tunc repellatur, & totum robur Ecclesiæ, ipsumque divini judicij malleum in illo damnato homine absque timore contemnat.

CAPUT X.

NOn *fugabit eum vir sagittarius.*] Quid enim per sagittas, nisi verba prædicatorum accipimus? Quæ dum voce bene viventium distringuntur, audientium corda transfigunt. His sagittis sancta Ecclesia percussa fuerat, quæ dicebat: *Vulnerata charitate ego sum.* De his sagittis Psalmistæ voce narratur: *Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum:* quia scilicet verba humilium penetraverunt animos superborum. De his sagittis venienti propugnatori dicitur: *Sagittæ tuæ acutæ potentissime, populi sub te cadent in corde.* Vir itaque est sagittarius, qui per sanctæ intentionis arcum, audientium cordibus verba rectæ exhortationis infigit. Quia ergo Leviathan iste verba prædicantium despicit, & cùm reproborum mentes malè suadendo momorderit, durus inter jacula omnimodo eas non relinquit, rectè dicitur: [*Non fugabit eum vir sagittarius.*] Ac si apertè dicatur: A reproborum cordibus eum sancti prædicatoris sagitta non excutit: quia quisquis ab illo apprehenditur, verba jam prædicantium audire contemnit. Unde bene peccatis præcedentibus irascens, de his quos in manu antiqui hostis deserit, Dominus per Prophetam dicit: *Immittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Ac si diceret: Justo judicio talibus vos immundis spiritibus tradam, qui à vobis excuti exhortatione prædicantium, quasi incantantium sermone non valeant. Quia verò Leviathan iste à cordibus reproborum sanctæ prædicationis spiculis non movetur, ipse etiam sanctorum virorum contemptus * adducitur, cùm illico subinfertur: [*In stipulam versi sunt ei lapides funda.*] Quid per fundam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Funda namque dum in gyrum mittitur, sic ut de illa lapides exeant, quibus adversariorum pectora feriantur: ita sancta Ecclesia dum volubilitate temporum per tribulationum circuitum ducitur, fortes ex illa viri prodeunt, quibus quasi lapideis ictibus iniquorum corda tundantur. Unde & ad Prophetam de bonis doctoribus Dominus dicit: *Devorabunt, & subjicient lapidibus fundæ.* Sancti quippe doctores, qui ad virtutem & alios instruunt, hostes devorant, dum eos intra corpus suum per vim conversionis immutant. Quos lapidibus fundæ subjiciunt; quia dum fortes quosque in sancta Ecclesia viros instituunt, per eos adversariorum superbientium pectora dura confringunt. Unde & Golias immanissimus saxo fundæ moritur; quia singulari sanctæ Ecclesiæ lapide diabolica celsitudo superatur. Leviathan itaque iste, quia damnato illo homine assumpto, quoslibet fortes Ecclesiæ velut infirmos despicit, eorumque vires temporaliter premit, rectè nunc dicitur: [*In stipulam versi sunt ei lapides fundæ.*] Ac si apertè diceretur: Sanctorum robur quasi in stipulæ mollitiem redigit, quorum lingua priùs pectus illius duris ictibus tutudit. Omnem quippe tunc fortitudinem suæ iniquitatis exercens, quantò se ab eis vinci spiritaliter dolet, tantò atrociùs contra eos corporaliter prævalet. Et quia nil se contra eorum spiritum prævalere considerat, in eorum carne crudelitatis suæ omnia argumenta consummat. Sed quid mirum si humanas vires despicit, qui ipsa etiam superni in se judicij æterna tormenta contemnit? Unde & subditur: [*Quasi stipulam æstimabit malleum.*] Ac si diceret: Etiam pondus ejus animadversionis despicit, quæ se per supplicium desuper veniens ferit. In Scriptura enim sacra mallei nomine aliquando diabolus designatur, per quem nunc delinquentium culpæ feriuntur: aliquando verò percussio cælestis accipitur, qua vel electi supernos ictus sentiunt, ut à pravis itineribus corrigantur; vel justa ira reprobos percutit, ut jam supplicia æterna præveniens, quid etiam in posterum mereantur, ostendat. Nam quia appellatione mallei antiquus hostis exprimitur, Propheta testatur, cùm super eum vim extremi judicij contemplatur, dicens: *Quomodo confractus est & contritus malleus universæ terræ?* ac si diceret: Eum per quem vascula sua Dominus in ministerij usum formanda percutit, quis perpendat quo turbine, veniente extremo judicio, in æterna damnatione confringit? Rursum per malleum percussio cælestis exprimitur, quod Salomone templum ædificante signatur, cùm dicitur: *Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est, & malleus & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, cùm ædificaretur.* Quid enim domus illa, nisi sanctam Ecclesiam, quam in cælestibus Dominus inhabitat, figurabat? Ad cujus ædificationem electorum animæ, quasi quidam expoliti lapides, deferuntur. Quæ cùm ædificatur in cælis, nullus illic jam disciplinæ malleus resonat, quia dolati atque perfecti illuc lapides ducimur, ut locis juxta meritum congruis disponamur. Hîc enim foris tundimur, ut illuc sine reprehensione veniamus. Hîc malleus, hîc securis, hîc omnia tunsionum resonant ferramenta. In domo autem Dei nulli ictus audiuntur, quia in æterna patria omnes jam percussionum strepitus conticescunt. Nequaquam ibi malleus percutit; quia nulla animadversio affligit. Nequaquam securis incidit; quia receptos interiùs nulla foras severitatis sententia projicit. Nequaquam ferramenta perstrepunt; quia nec quælibet minima ultrà jam flagella sentiuntur. Quia ergo per malleum desuper venientem cælestis pondus percussionis exprimitur, quid est quòd Leviathan iste malleum despicit, nisi quòd supernæ animadversionis ictus formidare contemnit? Et quasi stipulam malleum deputat; quia ad justæ iræ se pondera velut contra terrores leviissimos parat. Unde & adhuc expressiùs subditur.

Cantic. 2. — Ps. 63. b — Ps. 44. b — Hiere. 8. f — * al. adjicitur. 6. — 7. — 1. Reg. 17. g — Zach. 9. d — 3. Reg. 6. a

Quòd imminentibus tormentis excæcatus malitia, ad exercenda mala diabolus acrius insurgit.

CAPUT XI.

ET deridebit vibrantem hastam.] Contra Leviathan enim Dominus hastam vibrat, quia in ejus interitu districtam minatur sententiam. Hastam quippe vibrare est, æternam ei mortem ex districta animadversione præparare. Sed apostata spiritus auctorem vitæ, etiam cum sua morte despiciens, hastam vibrantem deridet: quia ex districto judicio quidquid grave, quidquid horribile esse prævidet, pati non metuit: sed quòd se æterna tormenta non posse evadere conspicit, eò in exercenda nequitia durior assurgit. Quem cùm plerique hujus mundi sapientes in cunctis quæ appetit, tanta pertinacia, tanta formidine stringi considerant, corda sua ad famulatum ejus tyrannidis inclinant: & omne quod Deo largiente sapiunt, hoc contra eum ad servitium hostis illius inflectunt. Unde & rectè subditur.

Quòd hi qui videbantur radiis virtutum splendere, vel minis territi, vel cruciatibus victi, Leviathan seditionem subintrent.

CAPUT XII.

SUb ipso erunt radij solis.] In Scriptura enim sacra cùm figuratè sol ponitur, aliquando Dominus, aliquando persecutio, aliquando de re qualibet manifestæ visionis ostensio, aliquando autem intelligentia sapientium designatur. Per solem quippe Dominus figuratur, sicut Sapientiæ libro perhibetur, quòd omnes impij in extremi die judicij cognita sua
Sap. 5. a damnatione dicturi sunt: *Erravimus a via veritatis, & lumen justitiæ non luxit nobis, & sol non est ortus nobis.* Ac si apertè dicant: Interni nobis luminis ra-
Apoc. 12. dius non refulsit. Unde & Joannes ait: *Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus.* In sole enim illustratio veritatis, in luna autem, quæ menstruis suppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta autem Ecclesia, quia superni luminis splendore protegitur, quasi sole vestitur: quia verò cuncta temporalia despicit, lunam sub pedibus premit. Rursum sole persecutio designatur, sicut in Evangelio Veritas dicit, quòd nata sine radi-
Matt. 13. a cibus semina orto sole aruerunt: quia videlicet verba vitæ in corde terrenorum hominum temporali momento virentia, superveniente persecutionis ardore siccantur. Rursum sole manifestæ visionis ostensio designatur, sicut Prophetæ Dominum cunctorum oculis apparentem denunciat, dicens: *In*
Ps. 18. a *sole posuit tabernaculum suum.* Ac si diceret: Humanitatis assumptæ sacramentum in lumine manifestæ visionis ostendit. Et sicut eidem Prophetæ divina
2. Reg. 12. e voce per Nathan dicitur: *Tu fecisti in abscondito, ego vero faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis.* Quid enim per conspectum solis, nisi cognitionem insinuat manifestæ visionis? Rursum solis nomine, sapientium intellectus ex-
Apoc. 16. b primitur, sicut in Apocalypsi scriptum est: *Quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu afficere homines & igni.* Phialam videlicet in solem effundere, est persecutionis supplicia viris sapientiæ splendore fulgentibus irrogare. *Et datum est illi ut afficeret homines æstu & igni:* quia dum sapientes viri cruciatibus victi, malè agendi errore tanguntur, illorum exemplo persuasi infirmi quique temporalibus desideriis inardescunt. Ruinæ namque fortium, augmenta præstant perditionibus infirmorum. Quia sole acumen sapientiæ designatur, per comparationem quoque à Salomone dici-
Eccli. 27. b tur: *Sapiens ut sol permanet, stultus ut luna mutatur.* Hoc ergo loco quid per solis radios, nisi acumina sapientium demonstrantur? Quia enim multi, qui in sancta Ecclesia luce sapientiæ resplendere videbantur, tunc vel persuasionibus capti, vel minis territi, vel cruciatibus fracti, Leviathan istius seditioni subjiciuntur, rectè dicitur: [*Sub ipso erunt radij soli.*] Ac si apertè diceretur: Hi qui intra sanctam Ecclesiam per acumina sapientiæ quasi radios videbantur lucis aspergere, & per auctoritatem rectitudinis desuper resplendere, potestati Leviathan istius iniqua se operatione substernunt: ut non jam recta prædicando desuper luceant, sed ei perversè obsequendo famulentur. Solis ergo radij sub ipso sunt, cùm nonnulli etiam docti viri sapientiæ suæ acumina non liberè agendo sublevant, sed ad vestigia Leviathan istius & perversitate operis, & blandimento adulationis inclinant: ut intelligentia, quæ illis sicut sol desuper fuit ex cælesti munere, antiqui hostis pedibus substernatur ex terrena cupiditate. Unde & nunc cùm quisque sapientium atque doctorum pro commodo vel gloria vitæ temporalis per adulationis lapsum terrenis se potestatibus pravè agentibus subjicit, quasi sub vestigiis venientis Antichristi Solis feradius sternit. Et velut cæli lucem sibi Behemoth humiliat, dum per pestiferum assensum sapientium mentes calcat. Toties verò Leviathan istius pedibus se radij Solis subdunt, quoties hi qui doctrinæ videntur lumine resplendere, immoderato acumine prava in sacro eloquio sentiunt, perversisque sensibus ejus se erroribus substernunt: quia dum contra fidelia veritatis prædicamenta se erigunt, Leviathan istius vestigiis falsa sentiendo famulantur. Toties radij Solis sub ipso sunt, quoties docti quique, & intelligentiæ luce pollentes, vel despectis cetetis in elatione se erigunt; vel summa quæ sapiunt postponentes, sordidis carnis desideriis inquinantur; vel obliti cælestium, terrena ambiunt; vel non reminiscentes quia terra sunt, de cognitione cælestium inaniter gloriantur. Unde & rectè ibi subjungitur.

Quòd hi, qui ante humanos oculos quasi aurum singularitate splendere justitiæ videntur, sed sic cadunt, ut non pœniteant, ante Dei oculos numquam aurum, sed lutum fuerunt.

CAPUT XIII.

STernet sibi aurum quasi lutum.] Appellatione quippe auri, in sacro eloquio aliquando divinitatis claritas, aliquando splendor supernæ civitatis, aliquando charitas, aliquando nitor gloriæ sæcularis, aliquando pulchritudo sanctitatis accipitur. Auri enim nomine ipsa intima divinitatis claritas designatur, sicut in Canticorum canticis sponsi species describitur: *Caput ejus aurum optimum.* Quia Cant. 5. e enim caput Christi Deus, nil verò est in metallis auro fulgentius, sponsi caput aurum dicitur; quia ejus humanitas ex divinitatis suæ nobis claritate principatur. Rursum auri nomine splendor supernæ civitatis accipitur; sicut hanc Joannes se vidisse testatur, dicens: *Ipsa civitas aurum mun-* Apoc. 21.
dum simile vitro mundo. Aurum namque ex quo il- e
la civitas constat, simile vitro dicitur; ut & per aurum clara, & per vitrum perspicua designetur. Rursum auri nomine charitas intimatur, sicut Angelum quem sibi loqui idem Joannes aspexit, Apoc. 1. d
ad mamillas zonâ aureâ cinctum vidit: quia nimirum supernorum civium pectora dum pœnali jam nequaquam timori subjecta sunt, atque à se vicissim nulla scissione solvuntur, ex sola se charitate constringunt. Zonam verò auream circa mamillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus per solius jam amoris vincula restringere. Rursum auri nomine, nitor gloriæ temporalis

Hier. 51. exprimitur, sicut per Prophetam dicitur: *Calix aureus Babylon.* Quid enim Babylonis nomine, nisi hujus mundi gloria designatur? Quæ calix aureus dicitur; quia dum pulchra esse temporalia ostentat, stultas mentes in sua concupiscentia debriat, ut speciosa temporalia appetant, & invisibilia pulchra
Gen. 3. b contemnant. Hoc aureo calice prima sponte sua Eva debriata est, de qua historia veritatis dicit, quia cùm vetitum lignum concupisceret, vidit quòd esset pulchrum visu, aspectuque delectabile & comedit. Aureus ergo Babylon calix est; quia dum visum exterioris pulchritudinis ostendit, sensum internæ rectitudinis subtrahit. Rursum auri nomine, splendor sanctitatis accipitur, sicut Judaïcum populum à splendore justitiæ ad nequitiæ tenebras
Thren. 4. commutatum Hieremias deplorat dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Sicut enim superiùs diximus, aurum obscuratur, quum subsequentibus iniquitatum tenebris, justitiæ pulchritudo describitur. Color optimus mutatur, quum splendor innocentiæ in fœditatem
9. vertitur culpæ. Luti quoque nomine, in sacro eloquio aliquando terrenarum rerum multiplicitas, aliquando sordidum sapiens iniqua doctrina, aliquando desiderij carnalis illecebra designatur. Per lutum quippe, terrenarum rerum multiplicitas figuratur,
Habac. 2. b sicut per Habacuc prophetam dicitur: *Væ ei qui multiplicat non sua: usque quo aggravat contra se densum lutum?* Denso enim se luto aggravat, qui per avaritiam terrena multiplicans, peccati sui se oppressione coangustat. Rursum luti nomine, doctrina sordidum sapiens designatur, sicut per eumdem
Habac. 3. d Prophetam Domino dicitur: *Viam fecisti in mari equis tuis in luto aquarum multarum.* Ac si diceret: Aperuisti iter prædicatoribus tuis inter doctrinas hujus sæculi sordida & terrena sapientes. Per lutum quoque, desiderium sordidæ voluptatis exprimitur,
Ps. 68. b sicut Psalmista deprecans ait: *Eripe me de luto, ut non inhæream.* Luto quippe inhærere, est sordidis desideriis concupiscentiæ carnalis inquinari. Hoc ergo loco aurum, claritas sanctitatis accipitur: lutum verò, vel terrenarum rerum avaritiam, vel pravarum contagia doctrinarum, vel sordes carnalium voluptatum nil obstat intelligi. Quia enim multos Leviathan iste, qui intra sanctam Ecclesiam fulgore justitiæ resplendere videbantur, tunc vel terrenarum rerum concupiscentia, vel errantis doctrinæ contagio, vel carnalibus sibi voluptatibus subjicit, aurum sibi proculdubio quasi lutum sternit. Aurum enim quasi lutum sternere, est in quibusdam vitæ munditiam per illicita desideria conculcare; ut hi etiam sordidis ejus vestigiis serviant, qui contra illum priùs virtutum splendore rutilabant. Antiquus itaque hostis aliis tunc sub specie sanctitatis illudit, alios autem per fœda vitia vitæ carnalis intercipit. Sed tunc per hæc apertè grassabitur, nunc autem multorum cordibus occultè do-
2. Thess. 2. minatur, sicut Paulus Apostolus dicit: *Ut reveletur in suo tempore: nam mysterium jam operatur iniquitatis.* Toties igitur etiam nunc aurum sibi quasi lutum subjicit, quoties castitatem fidelium per carnis vitia sternit. Toties aurum velut lutum calcat, quoties sensum continentium per immunda desideria dissipat. Quod tunc tantò vehementiùs peragit, quantò suæ perditæ libertati commissus, hoc quod appetit, effrænatus perpetrat. Et fortasse quempiam moveat, cur misericors Deus fieri ista permittat: ut Leviathan iste seu nunc per suggestiones callidas, sive tunc per damnatum illum quem replet hominem, vel Solis sibi radios, id est, doctos quosque sapientesque subjiciat; vel aurum, hoc est, viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi vitiis
De pen. diss. 2. c. citius. coinquinando substernat. Sed citius respondemus, quia aurum quod pravis ejus persuasionibus quasi lutum sterni potuerit, aurum ante Dei oculos numquam fuit. Qui enim seduci quandoque non reversuri possunt, quasi habitam sanctitatem ante oculos hominum videntur amittere; sed eam ante oculos Dei numquam habuerunt. Sæpe namque homo multis occultè peccatis involvitur, & in una aliqua virtute magnus videtur. Quæ ipsa quoque virtus inanescens deficit; quia dum innotescit hominibus, proculdubio laudatur, ejusque laus inhianter appetitur. Unde fit, ut & ipsa virtus ante Dei oculos virtus non sit, dum abscondit quod displicet, prodit quod placet. Quæ itaque esse merita apud Deum possunt, quando & mala occulta sunt, & bona publica? Plerumque enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit: atque ideo ostensa diu castitas circa vitæ finem perditur, quia cooperta superbia usque ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemosynis vacat, propria distribuit: sed tamen multis injustitiis servit, vel fortasse linguam in detractionibus * exercet. Et fit plerumque, ut is qui misericors fuerat, juxta vitæ suæ terminum, rapacitatis & crudelitatis stimulis inardescat. Quod valde justo judicio agitur, ut & perdat ante homines, unde hominibus placuit, qui hoc unde Deo displicuit, corrigere numquam curavit. Alius patientiæ studet; sed dum invidere aliis, & servare in corde malitiam non cavet, fit quandoque impatiens, qui diu latuit dolēs. Hi itaque & per aliquid aurum sunt, & per aliquid lutum sunt. Atque hoc aurum quasi lutū sternitur, quando occultis peccatis exigentibus, etiam virtus quæ publicè claruerat, dissipatur. Sed operæ pretium credimus, si in his virtutem superni ordinis subtiliùs perpendamus. Sæpe enim omnipotens Deus occulta quorumdam mala tolerat, ut aperta eorum bona electorum suorum usibus profutura dispenset. Nam nonnulli mundum nequaquam funditus deserentes, non perseveraturi angustum iter arripiunt, sed ad quærendam angustam viam exemplo suo eos qui perseveraturi sunt, accendunt. Unde plerumque contingit, ut ipsum hoc quod bene videntur vivere, non sibi, sed solis potius electis vivant, dum exemplis suis ad bene vivendi studia perseveraturos alios non perseveraturi provocant. Sæpe enim quosdam videmus viam ingredi, ad lo- 10.
cum propositum festinare, quos alij quia euntes conspiciunt, sequuntur; eumdemque locum pariter petunt. Sed fit plerumque, ut irruente aliquo implicationis articulo, post se redeant, qui præibant, & hi ad locum perveniant, qui sequebantur. Ita nimirum sunt qui non perseveraturi viam sanctitatis arripiunt. Idcirco enim virtutis iter non perventuri inchoant, ut eis qui perventuri sunt, qua gradiantur, ostendant. Quorum etiam casus utilitate non modica electorum profectibus servit; quia illorum lapsum dum conspiciunt, de suo statu contremiscunt; & ruina quæ illos damnat, istos humiliat. Discunt enim in superni adjutorij protectione confidere, dum plerosque conspiciunt de suis viribus cecidisse. Quando ergo bene agere videntur reprobi, quasi planum iter electis sequentibus monstrant: quando verò in lapsum nequitiæ corruunt, electis post se pergentibus quasi cavendam superbiæ foveam ostendunt. Eat ergo Leviathan iste, & Solis sibi radios subdat, atque aurum luti more subjiciat. Scit omnipotens Deus ad electorum suorum solatium bene uti malo reproborum, quando hi qui ad illum perventuri sunt, & suis ad eum meritis proficiunt, & sæpe in eo quod superbè sapiunt, alienis lapsibus corriguntur. Sed si hæc Leviathan iste agit in eis etiam quos claros aliqua virtus ostendit: quid de illis facturus est, quorum mens vel ex parte aliqua sublevata à terrenis concupiscentiis non est? Quos tamen divinus sermo apertè exprimit, dum subjungit.

* al. exerit.

Quòd in tantum cæci erunt qui adhærebunt antichristo, ut ferventes in contumeliis & morte Sanctorum, arbitrentur obsequium se præstare Deo.

CAPUT XIV.

Fervescere faciet quasi ollam profundum mare. Quid per mare, nisi vita sæcularium: quid per profundum, nisi altæ & abditæ eorum cogitationes exprimuntur? Quod profundum mare Leviathan iste quasi ollam facit fervescere; quia nimirum constat, quòd persecutionis extremæ tempore contra electorum vitam studeat animos reproborum per flammam crudelitatis excitare. Tunc profundum mare quasi olla fervescit, cùm corda reproborum valido ardore succendit: & quæ hoc pacis tempore intra suam malitiam clausa latuerunt, tunc in æstum immanissimæ persecutionis ebulliunt; ac per abruptam crudelitatis apertæ licentiam, ea quæ diu presserant, odia antiqui livoris exhalant. Quia autem pestifero errore persuasi, sic in istis famulantur antichristo, ut tunc verius præbere se æstiment obsequium Christo: postquam dixit, [*Fervescere faciet quasi ollam profundum mare;*] aptè subjunxit: [*Ponet quasi cùm unguenta bulliunt.*] Unguenta quippe cùm bulliunt, fragrantiam suavitatis reddunt. Quia ergo Leviathan iste ita seducet corda reproborum, ut quidquid agunt ex iniquitate perfidiæ, pro veritate rectæ fidei se agere suspicentur, quasi bene eis olet id quod zelo religionis exercent. Unde in Evangelio discipulis Veritas dicit: *Vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo.* Igitur sicut olla fervent, dum crudeliter persequuntur: sed apud eos ipsa persecutio, unguentorum fragrantiam redolet, dum mens eorum vanis suspicionibus decepta, æstimat quia Deo obsequium persolvat. In Scriptura enim sacra unguentorum odoribus opinio solet signari virtutum. Unde sponsa in Canticis canticorum sponsum desiderans dicit: *In odore unguentorum tuorum currimus.* Et unde Paulus Apostolus virtutum laude fragrare se sciens, ait: *Christi bonus odor sumus Deo.* Itaque quia Leviathan iste ministros illius perditi vasis sui in crudelitatis opera sub opinione laudis & prætextu virtutis intercipit, postquam dixit: [*Fervescere faciet quasi ollam profundum mare;*] rectè mox subdidit: [*Ponet quasi cum unguenta bulliunt.*] Quod enim per crudelitatis incendium mare fervet, hoc in eorumdem judicio, qui excæcantur falso nomine virtutis, ac si unguenta bulliant, ostendit: ut tantò atrociores ad crudelitatem fiant, quantò se etiam merere præmia quasi pro zelo religionis existimant. Justumque hoc est divino judicio, ut qui pietatis vim perpendere & custodire negligunt, suspicionis suæ odore fallantur. Unde & ad illusionis augmentum, eos crudelia perpetrantes, signa quoque ac prodigia subsequuntur, sicut & rectè subjungitur.

Quòd antichristi semita multis miraculis fulgeat.

CAPUT XV.

Post eum lucebit semita. Post Leviathan quippe semita lucere perhibetur, quia quaqua transit, admirationem nimiam ex miraculorum suorum claritate derelinquit; & sive per se, seu per ministros suos quolibet prodeat, mendacibus signis coruscat. Unde & hoc quod jam sæpe protulimus, in Evangelio Veritas dicit: *Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Semita igitur post Leviathan lucet; quia quorum corda penetrat, eorum opera prodigiis illustrat; ut nimirum tantò altiùs eorum mentes in erroris tenebris teneat, quantò per eos foris quasi potentiùs lucem de miraculis ostentat. Sed sunt nonnulli, qui in memoria & verba prophetica, & Evangelica præcepta retinentes, sciant & falsa esse signa quæ exhibet, & vera supplicia, ad quæ decipiens trahit. Horum corda Leviathan iste, quia sanctitatis ostentatione non intercipit, in alia se eis illusione componit. Quosdam namque hæc scientes, sed tamen præsentem vitam diligentes conspicit, quorum protinus mentibus ventura supplicia levigat, finienda quandoque districtionis judicia asserit, & deceptos callidè ad præsentes voluptates rapit. Unde & aptè mox subditur.

Quòd ita infatuati sunt quidam hæretici, quòd judicium Dei finem habere existiment, & minas tormentorum ad terrorem tantum intentatas à Deo, ut à peccatorum perpetratione genus humanum compesceret.

CAPUT XVI.

Æstimabit abyssum quasi senescentem. Quòd æterna incomprehensibiliaque judicia, abyssi soleant nomine designari, Psalmista testatur dicens: *Judicia tua abyssus multa.* Senectus verò aliquando pro finis propinquitate ponitur. Unde Apostolus ait: *Quod antiquatur & senescit, prope interitum est.* Leviathan itaque iste æstimabit abyssum quasi senescentem; quia reproborum corda sic infatuat, ut suspicionem eis de venturo judicio quòd quasi finiatur, infundat. Abyssum namque senescere æstimat, qui terminari quandoque in suppliciis supernam animadversionem putat. Igitur antiquus iste persuasor in membris suis, id est, in mentibus iniquorum, futuras pœnas levigat, quas quasi certo fine determinat, ut eorum culpas sine termino correptionis extendat; & eò magis hîc peccata non finiant, quò istic æstimant peccatorum supplicia finienda. Sunt enim nunc etiam, qui idcirco peccatis suis ponere finem negligunt, quia habere quandoque finem futura super se judicia suspicantur. Quibus breviter respondemus: Si quandoque finienda sunt supplicia reproborum, quandoque finienda sunt ergo & gaudia beatorum. Per semetipsam namque Veritas dicit: *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* Si igitur hoc verum non est quod minatus est, neque illud verum est quod promisit. At inquiunt: Ideo æternam pœnam peccantibus minatus est, ut eos à peccatorum perpetratione compesceret: quia creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius respondemus: Si falsa minatus est ut ab injustitia corrigeret, etiam falsa pollicitus est ut ad justitiam provocaret. Et quis hanc eorum væsaniam toleret, qui dum promissionibus suis reproborum supplicia finiri asserunt, assertione sua etiam electorum præmia remunerationesque confundunt? Quis hanc eorum væsaniam toleret, qui conantur adstruere verum non esse, quod Veritas de æterno igne minata est, & dum satagunt Deum perhibere misericordem, non verentur prædicare fallacem? At inquiunt: Sine fine puniri non debet culpa cum fine. Justus nimirum est omnipotens Deus, & quod non æterno peccato commissum est, æterno non debet puniri tormento. Quibus citius respondemus, quòd rectè dicerent, si judex justus districtusque veniens, non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluissent quippe sine fine vivere, ut sine fine potuissèt in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quàm vivere: & ideo hîc semper vivere cupiunt, ut numquâ desinant peccare, quum vivunt. Ad districti ergo judicis justitiam pertinet, ut numquam careant supplicio, quorum mens in hac

vita numquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus ultionis, quia quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis. At inquiunt: Nullus justus crudelitatibus pascitur, & delinquens servus à justo domino idcirco cædi præcipitur, ut à nequitia corrigatur. Ad aliquid ergo cæditur, cùm non ejus dominus cruciatibus delectatur. Iniqui autem gehennæ ignibus traditi, quo fine semper ardebunt? Et quia certum est quòd pius atque omnipotens Deus non pascitur cruciatibus iniquorum, cur cruciantur miseri, si non expiantur? Quibus citius respondemus, quòd omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia autem justus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio, & quidem sua iniquitate, puniuntur; & tamen ad aliquid concremantur, scilicet ut justi omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in istis respiciant supplicia quæ evaserunt: ut tantò in æternum magis divinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quantò in æternum mala puniri conspiciunt, quæ ejus adjutorio vitare potuerunt. At inquiunt: Et ubi est quòd sancti sunt, si pro inimicis suis, quos tunc ardere viderint, non orabunt, quibus utique dictum est: *Pro inimicis vestris orate?* *Matt. 5. d*
Sed citius respondemus: Orant pro inimicis suis eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda convertere, atque ipsa conversione salvare. Quid enim aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod Apostolus ait: *Vt det illis Deus pœnitentiam, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur, ad ipsius voluntatem?* Et quomodo pro illis tunc orabitur, quando jam nullatenus possunt ad justitiæ opera ab iniquitate commutari. Eadem itaque causa est, cur non oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc etiam causa est, ut non oretur pro diabolo angelisque ejus æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiam causa est, ut non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisque defunctis, qui de eis utique, quos æterno deputatos supplicio jam noverunt, ante illum judicis justi conspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quòd si nunc quoque viventes justi mortuis & damnatis injustis minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid judicabile de sua carne se perpeti etiam ipsi noverunt: quantò districtiùs tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni vitio corruptionis exuti, ipsi jam justitiæ viciniùs atque arctiùs inhærebunt? Sic quippe eorum mentes per hoc quòd justissimo judici inhærent, vis districtionis absorbet; ut omnino eis non libeat quidquid ab illius internæ regulæ subtilitate discordat. Sed quia suborto occasionis articulo, hæc contra Origenistas breviter diximus, ad eum quem prætermisimus, exponendi ordinem recurramus. Postquam misericors Dominus callida machinamenta Leviathan istius indicavit, apertè prædicens omne quod electos exteriùs vehementer opprimit, omne quod interiùs suggestione sua reprobis blandienter infundit, mox immanitatem virtutis illius breviter insinuans subdit.

2. Tim. 2. d

Quòd reprobus angelus antequam peccaret, omni creaturæ prælatus sic factus est, ut Dum & amans timeret, & timens amaret: sed sua perversitate talis factus est, ut nullum timeret.

CAPUT XVII.

14. NOn est super terram potestas, quæ comparetur ei.] Potestas ejus super terram cunctis eminentior perhibetur: quia etsi actionis suæ merito infra homines cecidit, omne tamen humanum genus naturæ angelicæ conditione transcendit. Quamvis enim internæ felicitatis beatitudinem perdidit, naturæ tamen suæ magnitudinem non amisit, cujus adhuc viribus humana omnia superat, licet sanctis hominibus meritorum suorum dejectione subjaceat. Unde & eisdem sanctis contra hunc decertantibus eò retributionis suæ meritum crescit, quò ille ab eis vincitur, qui per naturæ potentiam quasi jure se hominibus supereße gloriatur. Sequitur: [*Qui factus est, ut nullum timeret.*] Sic quidem factus est per naturam, ut conditorem suum castè timere debuisset, timore videlicet sobrio & securo; non timore quem foras charitas mittit, sed timore qui in sæculum sæculi permanet, id est, quem charitas gignit. Aliter enim timet conjugem uxor amans, aliter dominum ancilla peccans. Sic ergo fuerat iste conditus, quatenus timore læto auctorem suum & amans metueret, & metuens amaret. Sed sua perversitate talis factus est, ut nullum timeret. Ei quippe à quo conditus fuerat, subesse despexit. Ita enim Deus super omnia est, ut ipse sub nullo sit. Leviathan verò iste ejus celsitudinis culmen aspiciens, jus perversæ libertatis appetiit, ut & præesset ceteris, & nulli subesset, dicens: *Ascendam super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo.* Cujus eo ipso similitudinem perdidit, quò esse ei superbè similis in celsitudine concupivit. Qui enim charitatem ejus imitari debuit, subditus ambiit ejus celsitudinem, & hoc quod imitari poterat, amisit elatus. Celsus nimirum esset, si ei qui veraciter celsus est, inhærere voluisset. Celsus esset, si participatione veræ celsitudinis contentus fuisset. Sed dum privatam celsitudinem superbè appetiit, jure perdidit participatam. Relicto enim eo, cui debuit inhærere principio, suum sibi appetiit quodammodo esse principium. Relicto eo qui verè illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse judicavit: & tantò magis infra se cecidit, quantò magis infra se contra gloriam sui conditoris erexit. Nam quem exaltabat libera servitus, dejecit captiva libertas. Qua libertate nunc ut nullum timeat, effrænatur: sed ipsa graviter effrænatione restringitur. Superno enim judicio cuncta mirabiliter ordinante, vinxit illum libertas quam appetiit: quia nunc omnimodo non timens omnibus suppliciis subjacet, qui elementis etiam supereße poterat, si unum quem debuit timere voluisset. Unum profectò timeret omnia possidens, qui nunc unum non timens omnia patitur. Factus est ergo ut nullum timeret, nullum videlicet, quia nec Deum: sed neque hoc quod passurus est, metuit. Cui nimirum felicius fuerat, timendo vitare supplicia, quàm non timendo tolerare. Appetitum itaque celsitudinis vertit in rigorem mentis, ut jam per duritiam se malè egisse non sentiat, qui præesse per gloriam quærebat. Nam quia jus quæsitæ potestatis non obtinuit, quasi quoddam superbiæ suæ remedium insaniam insensibilitatis invenit: & quia provectu transgredi cuncta non potuit, despectu se contra cuncta præparavit. Cujus adhuc superbia studiosè describitur, cùm protinus subinfertur: [*Omne sublime videt.*] id est, cunctos velut infra se positos quasi de sublimi respicit: quia dum per intentionem contra auctorem nititur, æstimare sibi quemlibet similem dedignatur. Quod aptè etiam ejus membris congruit: quia omnes iniqui per tumorem cordis elati, cunctos quos cernunt, superbiæ fastu despiciunt: & si quando exteriùs venerantur, intus tamen in secreto cordis, ubi apud se sua æstimatione magni sunt, cunctorum sibi vitam meritumque postponunt; eosque infra se esse respiciunt, quia per elatam cogitationem cordis in cujusdam se altitudinis arce posuerunt. Quibus bene per Prophetam dicitur: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.* Hinc etiam Paulus ait: *Nolite prudentes esse apud vosmetipsos.* Hinc ad Saül divina increpatione dicitur: *Nonne cùm esses parvulus in oculis tuis*

Esai. 5. b
Rom. 12. c
1. Reg. 15. d

caput te constitui in tribubus Israel. Parvulus quippe in oculis suis est, qui in eo quòd semetipsum considerat, imparem se alienis meritis pensat. Nam quasi grandem se aspicit, quisquis se super aliena merita elatione cogitationis extendit. Saul autem reprobus in bono quod ceperat, non permansit; 16. quia fastu susceptæ potestatis intumuit. At contrà, David semper de se humilia sentiens, ejusdemque Saul se comparationi postponens, postquam feriendi locum reperit, & pepercit eidem sævienti adversario, humili se professione prostravit, dicens: 1. Reg. 24. a *Quem persequeris, rex Israel? quem persequeris? Canem mortuum, & pulicem unum?* Et certè jam unctus in regem fuerat, jam exorante Samuele, & cornu super se oleum fundente didicerat quòd eum divina gratia, Saul reprobato, ad regni gubernacula possidenda servabat, & tamen persequenti adversarío mente humili se substernebat; cui divino judicio prælatum se esse noverat. Illi itaque se humiliter postponebat, cui per electionis gratiam incomparabiliter se noverat esse meliorem. Discant ergo quomodo humiliari proximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur, nesciunt, si sic se electi etiam illius humiliant, quibus jam se per interna judicia antepositos deprehendunt. Hoc autem proprium esse specimen electorum solet, Psl. 130. a quòd de se semper sentiunt infrà quàm sunt. Hinc namque ab eodem David dicitur: *Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam.* Hinc Salo- Prov. 9. a mon ad sapientiam parvulos vocat, dicens, *Si quis est parvulus, veniat ad eam.* Qui enim necdum semetipsum despicit, humilem Dei sapientiam non Matt. 11. d apprehendit. Hinc in Evangelio Dominus dicit: Psl. 114. b *Confiteor tibi Domine pater cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Hinc rursum Psalmista ait: *Custo-* 1. Thess. 2. *diens parvulos Dominus.* Hinc magister gentium dicit: *Facti sumus parvuli in medio vestri.* Hinc discipulos admonens, ait: *Superiores sibi invicem arbi-* Philip. 2. *trantes.* Nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem quem cognovit, putat: è diverso justus studet, ut superiorem quemlibet proximum attendat. Ac ne dum se alii alter humiliat, humiliatio iret alteri in elationem, bene utramque partem admonuit, dicens: *Superiores sibi invicem arbitrantes*; ut in cogitationibus cordis & ego mihi illum præferam, & vicissim ille me sibi: ut cùm ab utraque parte cor inferiùs premitur, nullus ex impenso honore sublevetur. Sed hanc humilitatis formam reprobi, quia Leviathan hujus membra sunt; vel cognoscere, vel tenere contemnunt, quia & si quando se humiles specietenus ostendunt, humilitatis vim servare intrinsecus negligunt. Quibus sæpe accidit, ut si quando unum quodlibet bonum vel minimum faciant, à malis suis omnibus respectum mentis protinus avertant, atque hoc quod vel extremum bonum fecerint, tota intentione semper inspiciant, & ex eo sese jam quasi sanctos aspiciant, obliti malorum omnium quæ commiserunt, unius sui tantummodo boni memores, quod fortasse facere nec perfectè potuerunt: sicut evenire contra electis solet, ut cum multarum virtutum gratia polleant, unum eos vel tenuissimum vitium valde defatigans pulset: quatenus dum ex quadam parte sese infirmari considerant, de his virtutibus in quibus prævalent, se minimè extollant: dumque de infirmitate trepidant, hoc quoque ubi fortes sunt, humiliùs servant. Sæpe ergo reprobi per hoc quòd unum vel minimum bonum suum incautè conspiciunt, mala multa & gravia in quibus demersi sunt, non cognoscunt. Et sæpe electi per hoc quòd ad tenuissimum malum suum infirmari trepidant, mira dispensatione agitur ut magna bona ad quæ provecti sunt, non amittant. Justi itaque & occulti examinis mensura disponitur, ut & istos mala adjuvent, & illos bona gravent, dum & isti ad provectum boni utuntur levibus malis, & illi ad augmentum mali utuntur minimis bonis. Isti quippe inde perfectiùs in bono proficiunt, unde de malo tentantur: illi autem inde ad majus malum deficiunt, unde de bono gloriantur. Sic itaque malè bono utitur reprobus, & bene malo utitur probus: sicut sæpe contingit, ut alius ex cibo salutifero inordinatè sumpto, pestem languoris incurrat; alius veneno serpentis in medicamine ordinatæ confectionis adhibito, languoris molestiam vincat. Ille ergo qui cibo salutifero uti rectè noluit, inde perniciosè moritur, unde alii salubriter vivunt: iste autem qui veneno serpentis cautè uti studuit, inde salubriter vivit, unde alii perniciosè moriuntur. Venenum ergo serpentis non ipsam nequitiam, sed suggestionem nequitiæ dicimus, qua nolentes sæpe renitentesque tentamur. Quod tunc in medicamen vertitur, cùm mens virtutibus erecta, conspectis contra se tentationibus humiliatur. Iniqui igitur atque ab approbatione interni examinis reprobi, quælibet opera faciant, in quibuslibet virtutibus enitescant, humilitatis sensum penitus ignorant: quia nimirum Leviathan hujus membra sunt, de quo superna voce dicitur.

De regula humilitatis, & de superbia disputatio.

CAPUT XVIII.

Omne sublime videt:] quia non solùm per semetipsum, sed per eorum quoque corda quos ceperit, quasi de sublimi cunctos inferiùs despicit. Notandum verò quòd Leviathan iste, qui per corporeum bestiam designatur, sublime videre describitur; quia videlicet cordis superbia cùm exterius usque ad corpus extenditur, priùs per oculos judicatur. Ipsi quippe per fastum tumoris inflati, quasi ex sublimi respiciunt, & quò se deprimunt, altiùs extollunt. Nisi enim superbia per oculos quasi per quasdam se fenestras ostenderet, nequaquam Deo Psalmista dixisset: *Populum humilem salvum facies,* Psal. 17. *& oculos superborum humiliabis.* Nisi se superbia c per oculos funderet, Salomon quoque de Judææ elatione non diceret: *Generatio cujus excelsi sunt* Prov. *oculi, & palpebræ ejus in altum subrectæ.* Quia ergo 31. b per corporeum animal Leviathan iste signatur, & superbia usque ad corpus prodiens, apertiùs oculis principatur, antiquus hostis quasi de sublimi omnes videre describitur. Sed quia multa ad ostendendum humani generis inimicum prolata sunt, valde mens appetit, ut in fine locutionis Dominicæ, unum aliquid manifestiùs exprimatur, unde membra illius brevi nobis designatione monstrentur. Sequitur: [*Ipse est rex super universos filios superbiæ.*] Ut Leviathan iste in cunctis quæ superiùs dicta sunt, caderet, sola se superbia perculit. Neque enim per tot illos vitiorum ramos arescret, nisi per hanc prius in radice putruisset. Scriptum est namque: *Omnis peccati initium superbia.* Per hanc Eccle. enim ipse succubuit, per hanc se sequentem homi- 10. b nem stravit. Eo etenim telo salutem nostræ immortalitatis impetiit, quo vitam suæ beatitudinis extinxit. Sed idcirco hanc Dominus fini suæ locutionis inseruit, ut cùm post mala omnia Leviathan istius superbiam diceret, quid esset malis omnibus deterius indicaret. Quamvis etiam per hoc quòd in imo ponitur, vitiorum radix esse monstretur. Sicut enim inferiùs radix tegitur, sed ab illa rami extrinsecus expanduntur: ita se superbia intrinsecus celat, sed ab illa protinus aperta vitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nisi hæc mentem in occulto constringeret. Hæc est quæ Leviathan istius sensum fervescere sicut ollam facit. Unde & humanas mentes in quodam fervore insaniæ concutit, sed per aperta opera qualiter con-

cussi animam evertat, ostendit. Intus namque priùs ebullit in elatione, quod foris postmodum spumat in opere. Sed quia occasio de superbiæ disputatione se præbuit, debemus hanc subtiliùs sollicitiusque discutere, atque ad humanas mentes quanta vel qualis veniat, & quibus qualiterve subripiat, demonstrare. Alia quippe vitia eas solummodo virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur: ut videlicet ira patientiam, gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem, quam vitiorum radicem diximus, nequaquam unius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit: ut quidquid illa invadente agitur, etiam si esse virtus ostenditur, non per hoc Deo, sed soli vanæ gloriæ serviatur. Quasi enim tyrannus quidam obsessam civitatem intercipit, cùm mentem superbia irrumpit; & quò ditiorem quemque ceperit, eò in dominio durior exsurgit: quia quò amplius res virtutis sine humilitate agitur, eò latiùs ista dominatur. Quisquis verò ejus in se tyrannidem captiva mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quòd clauso cordis oculo, judicii æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab aliis bene geruntur, displicent: & sola ei quæ ipse vel pravè egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur quæ ipsa facit: quia & quidquid egerit, egisse se singulariter credit, atque in eo quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibimetipsi favet per cogitationem: & cùm se in cunctis transcendere ceteros æstimat, per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnumquam verò ad tantam elationem mens ducitur, ut in eo quod timet, etiam per ostentationem locutionis effrænetur. Sed tantò faciliùs ruina sequitur, quantò apud se quisque impudentiùs exaltatur. Hinc enim scriptum est: *Ante ruinam exaltatur cor.* Hinc per Danielem dicitur: *In aula Babylonis deambulabat Rex, respondítque & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, in gloria decoris mei?* Sed hunc tumorem quam concita vindicta represserit, illico adjunxit, dicens: *Cùm adhuc sermo esset in ore Regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex: Regnum transiet a te, & ab hominibus te ejicient, & cum bestiis feríisque erit habitatio tua; fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te.* Ecce quia tumor mentis usque ad aperta verba se protulit, patientia judicis protinus usque ad sententiam erupit; tantoque hunc districtiùs perculit, quantò ejus se superbia immoderatiùs erexit: & quia enumerando bona dixit in quibus sibi placuit, enumerata mala, in quibus feriretur, audivit. Sciendum verò est, quòd ipsa hæc de qua tractamus, elatio alios ex rebus sæcularibus, alios verò ex spiritalibus possidet. Alter namque intumescit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter summis cælestibusque virtutibus: una tamen eademque res ante oculos Dei agitur, quamvis ad humana corda veniens, in eorum obtutibus diverso amictu pallietur. Nam cùm is qui de terrena priùs gloria superbiebat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor ejus elatio deseruit, sed ad eum consueta veniens, ut cognosci nequeat, vestem mutavit. Sciendum quoque est, quòd aliter hæc præpositos, atque aliter subditos tentat. Prælato namque in cogitationibus suggerit quia solo vitæ merito super cæteros excrevit; & si qua ab eo bene aliquando gesta sunt, hæc importunè ejus animo objicit; & cùm hunc Deo singulariter placuisse insinuat, quò faciliùs suggesta persuadeat, ipsam ad testimonium potestatis traditæ retributionem vocat, dicens quia nisi omnipotens Deus te his hominibus meliorem cerneret, omnes hos sub tuo regimine non dedisset: ejusque mox mentem erigit, viles atque inutiles eos qui subjecti sunt, ostendit: ita ut nullum jam quasi dignum respiciat, cui æquanimiter loquatur. Unde & mox mentis tranquillitas in iram vertitur: quia dum cunctos despicit, dum sensum vitamque omnium sine moderamine reprehendit, tantò effrænatiùs se in iracundiam dilatat, quantò eos qui sibi commissi sunt, esse sibimet indignos putat. At contrà cùm subjectorum cor superbia instigat, hoc summopere nititur agere, ut sua acta considerare funditus negligant, & semper tacitis cogitationibus rectoris sui judices fiant: qui dum in illo quod reprehendere debeant, importunè respiciunt, in semetipsis quod corrigant numquam vident. Unde & tantò atrociùs pereunt, quantò à se oculos avertunt: quia in hujus vitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores se asserunt, nec tamen tantùm, ut tam noxiæ in regimine personæ traderentur. Et dum ejus facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam usque insaniam devolvuntur, ut Deum res humanas curare non æstiment: quia ei qui quasi jure reprehenditur, esse se commissos dolent. Sicque dum contra rectorem superbiunt, etiam contra judicia conditoris intumescunt: & dum pastoris sui vitam dijudicant, ipsam quoque sapientiam omnia disponentis impugnant. Sæpe autem rectoris sui dictis proterve obviant, & eamdem vocis superbiam libertatem vocant. Sic quippe elatio se quasi pro libertatis rectitudine objicit, sicut sæpe se & timor pro humilitate supponit. Nam sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate; ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, & tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem subditi proterva quæ sentiunt, nequaquam produnt; & hi quorum loquacitas vix compescitur, nonnumquam ex sola amaritudine intimi rancoris obmutescunt. Qui per dolorem mentis, procacitatis suæ verba subtrahentes, cùm malè loqui soleant, peius tacent: quia cùm peccantes aliquid de correctione audiunt, indignantes etiam responsionis verba suspendunt. Cum his quandò asperè agitur, sæpe ad querelæ vocem de hac ipsa asperitate prosiliunt. Cùm verò eos magistri sui blandè præveniunt, de hac ipsa humilitate qua præventi sunt, graviùs indignantur; & tantò eorum mens vastiùs accenditur, quantò consideratiùs infirma judicatur. Hi nimirum, quia humilitatem, quæ virtutum mater est, nesciunt, usum laboris sui perdunt, etiam si qua bona sunt, quæ operari videantur: quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur, quæ nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur. Soli ergo ruinæ crescit quod ædificant; quia ante molem fabricæ, humilitatis fundamina non procurant. Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus ostendamus. Cunctis namque superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma: ad obediendum pigra, ad lacessendos verò alios importuna: ad ea quæ facere & debet & prævalet, ignava; ad ea autem quæ facere nec debet, nec prævalet, parata. Hæc in eo quod sponte non appetit, nulla exhortatione flectitur, ad hoc autem quod latenter desiderat, quærit ut cogatur: quia dum metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tolerare. Igitur quia humanos animos aliter tentari ex rebus carnalibus, atque aliter ex spiritualibus diximus, audiant illi: *Omnis caro fœnum, & gloria ejus sicut flos fœni.* Audiant & isti, quod quibusdam post

Prov. 16.
Dan. 4.
Ibid.
19.
Esai. 40. b

miracula dicitur: *Nescio vos unde sitis, discedite à me omnes operarii iniquitatis.* Audiant illi: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Audiant isti, quia fatuæ virgines, quæ cum vacuis vasculis veniunt, ab internis nuptiis excluduntur. Rursum, quia aliter tentari prælatos, atque aliter subditos præfati sumus, audiant illi quod per quemdam sapientem dicitur: *Ducem te constituerunt? noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex eis.* Audiant isti: *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris.* Audiant illi cùm de accepta potestate gloriantur, hoc quod Abrahæ voce ardenti diviti dicitur: *Memento fili, quia recepisti bona in vita tua.* Audiant isti cùm contra rectores suos in querelas prosiliunt, hoc quod murmuranti populo Moysi & Aaron vocibus respondetur: *Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. Nos enim quid sumus?* Audiant illi: *Turbabuntur in conspectu ejus patres orphanorum, & judices viduarum.* Audiant isti, quid contra contumaciam subditorum dicitur: *Qui restitit potestati, Dei ordinationi restitit.* Audiant simul omnes: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Audiant omnes: *Immundus est apud Deum omnis qui exaltat cor suum.* Audiant omnes: *Quid superbis terra & cinis?* Contra hujus languoris pestem audiamus cuncti, quod magistra Veritas docet, dicens: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Ad hoc namque unigenitus Dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit, ad hoc invisibilis, non solùm visibilis, sed etiam despectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionumque tormenta toleravit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter edocendam is qui sine æstimatione magnus est, usque ad passionem factus est parvus? Quia enim originem perditioni nostræ superbia præbuit diaboli, instrumentum redemptionis nostræ inventa est humilitas Dei. Hostis quippe noster magnus inter omnia conditus, videri super omnia voluit elatus. Redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus. Sed meliùs & elationis causam detegimus, & fundamenta humilitatis aperimus, si brevi commemoratione perstringimus quid mortis auctor, quid vitæ conditor dicat. Ille namque ait: *In cælum ascendam:* Iste autem per Prophetam dicit: *Repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquavit.* Ille dicit: *Supra astra cæli exaltabo solium meum:* Iste humano generi à paradisi sedibus expulso dicit: *Ecce venio citò, & habitabo in medio tui.* Ille dicit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis:* Iste dicit: *Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis.* Ille dicit: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo:* Iste *cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*; & per membra sua loquitur, dicens: *Domine quis similis tibi?* Ille per membra sua loquitur, dicens: *Nescio Dominum, & Israel non dimittam*: Iste per semetipsum dicit: *Si dixero quia non novi eum, ero similis vobis mendax: sed novi eum, & sermonem ejus servo.* Ille dicit: *Mea sunt flumina, & ego feci ea:* Iste dicit: *Non possum à meipso facere quidquam*, & rursum: *Pater meus in me manens, ipse facit opera.* Ille regna omnia ostendens, dicit: *Tibi dabo potestatem hanc universam & gloriam illorum; quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa:* Iste dicit: *Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram, vel ad sinistram meam, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Ille dicit: *Eritis sicut dii, scientes bonum & malum:* Iste dicit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Ille ut voluntas divina despici, & ut possit propria suaderi, dicit: *Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis ex omni ligno paradisi?* Et paulò pòst: *Scit enim Deus, quòd in quacumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri:* Iste dicit: *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Ille per membra sua loquitur: dicens: *Nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, coronemus nos rosis antequam marcescant, ubique relinquamus signa lætitiæ nostræ:* Iste membris suis prænunciat, dicens: *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit.* Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet, quàm celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, ac sese & contra potentiam conditoris erigere, sicut de eisdem per Psalmistam dicitur: *Transierunt in dispositionem cordis, cogitaverunt & locuti sunt nequitias, iniquitatem in excelso locuti sunt:* Iste ad sputa, ad palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem veniens, membra sua admonet, dicens: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Quia igitur Redemptor noster corda regit humilium, & Leviathan iste rex dicitur superborum, apertè cognoscimus, quòd evidentissimum reproborum signum superbia est, at contrà humilitas electorum. Cùm ergo quam quisque habeat, cognoscitur: sub quo rege militet invenitur. Unusquisque enim quasi quemdam titulum portat operis, quo facilè ostendat sub cujus serviat potestate rectoris. Unde & per Evangelium dicitur: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Ne igitur nos Leviathan istius membra vel mira faciendo fallerent, apertum signum Dominus quo deprehendi valeant, demonstravit, dicens: [*Ipse est rex super universos filios superbiæ.*] Qui & si quando fictam speciem humilitatis assumunt, semetipsos tamen celare in omnibus nequaquam possunt: quia eorum superbia diu latere non sustinens, cùm ex alia tegitur, ex alia actione denudatur. Qui verò sub rege humilitatis militant, semper pavidi, atque ex omni latere circumspecti, adversum jacula elationis pugnant, & quasi contra venientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur.

SANCTI

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB,
LIBER TRIGESIMVS QVINTVS.
ET VLTIMVS.

CAPUT PRIMUM.

QVIA iste ultimus hujus operis liber est, & locis difficilioribus pertractatis, minus obscura sunt quæ supersunt: libet hunc indulgentiùs remissiusque transcurrere. Velut emenso enim magno mari, jam littus cernimus, & intentionis nostræ vela deponentes, non eodem quo priùs impetu ducimur: sed tamen adhuc ex impulsione pristini flatus imus. Quasi anxietatis nostræ ventus cecidit, sed tamen ejus vis jam seipsa tranquillior usque ad stationem nos littoris impellit. Igitur postquam fideli famulo Dominus Leviathan hostis ejus quàm sit & fortis & callidus ostendit, dum vires illius subtiliter fraudesque patefecit, beatus Job ad utraque respondit, dicens.

CAP. XLII. *Respondens autem Iob Domino, dixit, Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Quis est iste, qui celat consilium absque scientia? Ideo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam. Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi. Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere. Postquam autem locutus est Dominus ad Iob verba hæc, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob. Sumite ergo vobis septem tauros & septem arietes, & ite ad servum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia. Neque enim locuti estis coram me rectum, sicut servus meus Iob. Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat ad eos Dominus: & suscepit Dominus faciem Iob. Dominus quoque conversus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Iob, duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & universæ sorores suæ, & cuncti qui noverant eum priùs: & comederunt cum eo panem in domo ejus. Et moverunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni malo, quod intulerat Dominus super eum. Et dederunt ei unusquisque ovem unam, & inaurem auream unam. Dominus autem benedixit novissimis Iob magis, quàm principio ejus. Et facta sunt ei quatuordecim millia ovium, & sex millia camelorum, & mille juga boum, et mille asinæ. Et fuerunt ei septem filii, et tres filiæ. Et vocavit nomen unius Diem, et nomen secundæ Cassiam, et nomen tertiæ Cornustibii. Non sunt autem inventæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob, in universa terra. Deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum. Vixit autem post hæc flagella Iob centum quadraginta annis: et vidit filios suos, et filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, et mortuus est senex, et plenus dierum.*

Quòd omnis sapientia humana, sapientiæ divinæ comparata, insipientia est.

CAPUT II.

Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.] Contra immanes quippe vires ejus intulit: [*Scio quia omnia potes;*] contra occultas verò machinationes illius subjunxit; [*Et nulla te latet cogitatio.*] Unde & mox Leviathan eidem exprobrat, dicens: [*Quis est iste, qui celat consilium absque scientia?*] Absque scientia enim Leviathan celat consilium; quia quamvis contra infirmitatem nostram multis fraudibus occultetur, protectoris tamen nostri sancta nobis inspiratione detegitur. Absque scientia celat consilium; quia licet tentatos lateat, latere tamen protectorem non potest tentatorum. Igitur audita fortitudine & calliditate diaboli, audita etiam creatoris nostri potentia, quæ & illum valenter reprimit, & nos misericorditer tegit, quæsumus beate Job, ut quæ de temetipso sentis, nobis minimè occultes. Sequitur: [*Ideo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam.*] Omnis humana sapientia quantolibet acumine polleat, divinæ sapientiæ comparata, insipientia est. Omnia enim humana, quæ justa, quæ pulchra sunt, Dei justitiæ & pulchritudini comparata, nec justa nec pulchra sunt, nec omnino sunt. Beatus itaque Job ea quæ dixerat, sapienter se dixisse crederet, si verba superioris sapientiæ non audiret. In cujus comparatione stultum est nostrum omne quod sapit. Et qui sapienter quidem locutus hominibus fuerat, divinas tamen sententias audiens, sapientiùs se cognoscit non esse sapientem. Hinc est quòd Abraham inter verba Dominica nil se nisi pulverem vidit, dicens: *Loquar ad Dominum meum,* Gen. 18. d

cùm sim pulvis & cinis. Hinc est quòd Moyses omni Ægyptiorum sapientiâ instructus, ex quo loquentem Dominum audivit, impeditioris & tardioris linguæ se esse deprehendit, dicens: *Obsecro Domine, non sum eloquens: ab heri enim & nudiustertius, ex quo locutus es ad servum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum.* Hinc est quòd Esaias postquam sedentem Dominum super solium excelsum atque elevatum vidit, postquam Seraphim duabus alis faciem, duabus velare pedes, & duabus volare conspexit, postquam id quod est, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, alterum ad alterum clamare audivit, ad seipsum rediens, ait: *Væ mihi quia tacui, quoniam vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito.* Moxque ipsam pollutionem unde cognoverat subdens, ait: *Et regem Dominum exercituum vidi oculis meis.* Hinc etiam Hieremias divina verba audiens, verba se non habere cognovit, dicens: *A a a, Domine Deus, ecce nescio loqui; quia puer ego sum.* Hinc Ezechiel loquens de quatuor animalibus, dicit: *Cùm fieret vox supra firmamentum, quod erat supra caput eorum, stabant & submittebant alas suas.* Quid enim per volatum animalium, nisi Evangelistarum atque doctorum sublimitas designatur? Vel quid sunt alæ animalium, nisi sanctorum contemplationes eos ad cælestia sublevantes? Sed cùm fit vox supra firmamentum, quod super caput eorum est, stantes submittunt alas suas: quia cùm internam vocem supernæ sapientiæ audiunt, quasi volatus sui alas deponunt: quia videlicet ipsam veritatis altitudinem minus se contemplari posse cognoscunt. Ad vocem ergo desuper venientem alas deponere, est cognita superna potentia, virtutes proprias humiliare, & consideratione creatoris nil de se aliud quàm abjecta sentire. Sancti itaque viri dum divinitatis * arcana audiunt, quantò magis contemplando proficiunt, tantò ampliùs despiciendo quod sunt, aut nihil, aut prope nihil se esse cognòscunt. Respondeat ergo divinis sermonibus beatus Job, & sapienter proficiens, stultum se esse deprehendat, dicens: [*Insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam.*] Ecce tantò se ampliùs redarguit, quantò ampliùs proficit, & scientiam suam ultra modum excessisse se credidit; quia in verbis Domini plus quàm æstimaverat, secreta ejus sapientiæ agnovit. Sequitur.

Exod. 4. c

Esai. 6. b

Ibid.

Hiere. 1. b

Ezech. 1. f

* al. sententias

Quòd servi Dei ignorantiam suam profitentes, non arrogant sibi quod nesciunt, sed doceri à Deo volunt.

CAPUT III.

AVdi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi.] Audire nostrum, est sono aliunde venienti aurem aliò positam commodare. At contrà Deo, cui nil extra est, audire propriè est, sub semetipso surgentia desideria nostra percipere. Ad Deum ergo, qui & tacentium corda cognoscit, loqui nostrum, est non vocibus gutturis id quod sentimus prodere, sed promptis ad illum desideriis inhiare. Et quia ideo quisque interrogat, ut discere valeat quod ignorat, homini Deum interrogare, est in conspectu ejus nescientem se cognoscere. Respondere autem Dei, est eum qui se humiliter nescientem cognoverit, occultis inspirationibus erudire. Ait ergo beatus Job: [*Audi, & ego loquar.*] ac si diceret: Misericorditer desideria mea percipe, ut dum hæc tua pietas percipiens adjuvat, ad te multipliciora consurgant. Bona quippe vota quoties effectum percipiunt, multiplicantur. Unde aliàs scriptum est: *Ego clamavi, quoniam exaudisti me.* Non enim ait: Quia clamavi, exaudisti me; sed *clamavi, quoniam exaudisti me.* Qui enim loquens exauditus fuerat, votis proficientibus exauditus clamabat: [*Interrogabo te, & responde mihi.*] ac si diceret: Nescientem me ex tuæ scientiæ contemplatione cognosco. Interroganti igitur respondе, id est, stultitiam propriam humiliter cognoscentem doce. Quia enim interrogaret ipse ex desiderio humilitatis, & Deum sibi respondere quæreret ex magisterio aspirationis, verbis sequentibus declaratur. Interrogaturum quippe se perhibuit, sed nihil interrogando subjungit. Nam sola de se humilia sentiens, & quæ misericorditer à Domino perceperit agnoscens, protinus subdit.

Psal. 16. b

Quòd sanctus Iob tantum ex percussione profecerit, ut interna mentis oculo flagelli sui utilitatem revelante Deo intellexerit.

CAPUT IV.

AVditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.] His nimirum verbis apertè indicat, quia quantò visus superior est auditu, tantò differt ab eo quod priùs extitit, & hoc quod postmodum per flagella profecit. Et quia interno oculo veritatis lumen magis conspexerat, humanitatis suæ tenebras dijudicans plus videbat. Unde & sequitur.

Quòd tunc utilis sit reprehensio, cùm correctio sequitur & pœnitudo.

CAPUT V.

IDcirco ipse me reprehendo.] Quantò enim quisque se minùs videt, tantò sibi minùs displicet: & quantò majoris gratiæ lumen percipit, tantò ampliùs reprehensibilem se esse cognoscit. Cùm enim intrinsecus sublevatur per omne quod est, ad eam quam super se conspicit regulam congruere nititur. Et quia adhuc humana infirmitas præpedit, cernit quia ei ex non minima parte dissentit; totumque ex se illi onerosum est, quod internæ regulæ conveniens non est. Quam regulam beatus Job post flagella proficiens ampliùs suspicit, & à semetipso in magna sui redargutione dissentit, dicens: [*Idcirco ipse me reprehendo.*] Sed quia nulla est cognitio reprehensionis, si non sequantur etiam lamenta pœnitudinis, rectè post reprehensionem subditur: [*Et ago pœnitentiam in favilla & cinere.*] In favilla etenim & cinere pœnitentiam agere, est contemplatâ summâ essentiâ, nil aliud quàm favillam se cineremque cognoscere. Unde & civitati reprobæ in Evangelio Dominus dicit: *Si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes quæ facta sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* In cilicio quippe asperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem pulvis ostenditur mortuorum. Et idcirco utrumque hoc adhiberi ad pœnitentiam solet, ut in punctione cilicii cognoscamus quid per culpam fecimus, & in favilla cineris perpendamus quid per judicium facti sumus. Considerentur ergo in cilicio pungentia vitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequens justa pœna vitiorum. Quia enim post peccatum carnis contumeliæ surrexerunt, videat homo in asperitate cilicii superbiendo quid fecit, videat in cinere usquequo peccando pervenit. Potest quoque cilicio, ipsa per recordationem atque pœnitentiam, dolorum punctio designari. Nam hoc quod ait beatus Job: [*Ipse me reprehendo;*] quasi quodam cilicio pungitur, dum in mente sua asperis redargutionum stimulis confricatur. In cinere autem agit pœnitentiam; quia ex primo peccato, quid per justum judicium factus sit solerter attendit, dicens: [*Ago pœnitentiam in favilla & cinere.*] ac si apertè dicat: De nullo auctoris mei dono

Matt. 11. c

superbio ; quia sumptus ex pulvere, per illatæ mortis sententiam ad pulverem me redire cognosco. Auditis igitur cunctis sermonibus Job, cognitis etiam responsionibus amicorum, libet ad interni judicis sententiam spectationem mentis nostræ convertere, eique dicere: Ecce Domine utraſque in conſpectu
3. tuo differentium partes audivimus, & Job quidem in hoc certamine virtutis suæ facta revolvere, & amicos ejus contra eum cognovimus tuæ justitiæ gloriam defensare. Inter hæc autem quid nostra mens sentiat agnoscis. Neque enim possumus eorum nos dicta reprehendere, quos defensioni tuæ cognoscimus deservire. Sed ecce assistunt partes, expectant sententiam: profer ergo Domine ex invisibili regula subtilissimum tuæ discretionis examen, & quis in contentione ista sit rectiùs locutus ostende. Sequitur.

Quòd ex Dei sententia verba amicorum Iob reprobentur, ipsius vero Iob responsio & patientia probatur.

CAPUT VI.

POstquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob.] O Domine, judicij tui sententia indicat, quantùm à luce tuæ rectitudinis cæcitas nostra discordat. Ecce te judice beatum Job victorem esse cognoscimus, quem in te peccasse loquendo credebamus. Te judice addicti sunt, qui beati Job se merita transcendere pro te loquendo crediderunt. Quia igitur ex divina sententia quid de partibus æstimemus agnovimus, nunc ejusdem sententiæ paulò subtiliùs verba pensemus. Quomodo enim superiùs beatus Job reprehenditur, si in comparatione ejus rectitudinis amici illius nequaquam coram Domino locuti rectum memorãtur? An adhuc illa de eo sententia confirmatur, qua
Iob 1.1.c antiquo hosti dicitur: *Vidisti servum meum Iob, quod non sit ei similis super terram?* Sed quid est hoc, quòd & laudatur hosti, & in seipso reprehenditur in seipso autem reprehenditur, & tamen amicis loquentibus antefertur: nisi quòd sanctus vir cunctos meritorum suorum virtute transcendit, sed eo ipso quòd homo fuit, ante Dei oculos sine reprehensione esse non potuit? In sancto quippe homine in hac interim vita commorante, divini examinis regula habet adhuc quod judicet, quamvis jam ex comparatione ceterorum hominum habeat quod laudet. Beatus igitur Job pro culpa se credidit, & non pro gratia, flagellari: resecari in se æstimavit vitia, non autem merita augeri. Et in eo reprehenditur, quòd intentionem flagelli fuisse aliam suspicatur, & tamen amicis resistentibus interni judicij definitione prælatus est. Unde apertè colligitur quantæ justitiæ fuerit in eo quòd
4. cõtra amicorum verba innocentiam suæ operationis adstruxit, qui divino judicio etiam ipsis ejusdem divini judicij defensoribus antefertur. In exordio autem libri hujus agnovimus, quia de illo satan Domino
Iob 1. c. 2. b dixerat: *Mitte manum tuam, & tange eum, & vide si non in faciem benedicat tibi.* Ad quam petitionem beatus Job damnis, orbitate, vulneribus, & verborum scandalis tangi permittitur: quia videlicet certus, qui eum laudaverat, extitit quòd nequaquam juxta assertionem diaboli sanctus vir in maledictionis culpam laberetur. Sicut ergo & superiùs diximus, quisquis beatum Job in locutione sua æstimat post flagella peccasse, apertè Dominum judicat in sua assertione errasse. Et quamvis Dominus ad diabolum loquens, bona illius præsentia prætulit, non autem ejus perseverantiam spopondit: sciendum tamen est, quia nequaquam ejus justitiam permittendo tentatori prætulisset, si eum justum in tentatione persistere non posse prævideret. Permisso ita-

que divinitus in ejus tentatione diabolo, quisquis eum in tentatione succubuisse existimat, ignorantiam permittentis accusat. Approbemus igitur in dictis suis veraciter Job, ne Deum in sua providentia nequiter accusemus. Et quidem quantum ad humana judicia in verbis suis amici ejus multa illo rectiùs dixisse crederentur, sed veritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: [*Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob.*] Coram me, ait, id est intus, ubi sæpe multorum vita displicet, quæ etiam foris hominibus placet. Unde cautè nimis in laudem justorum conjugum dictum est: *Erant justi ambo ante Deum.* Non enim secura laus est, justos *Luc. 1. a* ante homines apparere. Sæpe enim humana sententia velut in Deo magnum quempiam approbat; sed hunc omnipotens Deus, qui quasi ex se approbatur, ignorat. Hinc est enim, quòd Psalmista vigilanter exorat, dicens: *Dirige in conspectu tuo viam meam.* *Psalm. 5* Nimirum, quia plerumque in conspectu hominum *c.* recta via creditur etiam, quæ à veritatis itinere depravatur. Et notandum, quòd non dicitur: Non estis locuti coram me rectum sicut Job, sed, sicut servus meus Job: ut videlicet interpositione servitutis, dum eum quasi sub quadam peculiaritate commemorat, cuncta quæ in defensione sua dixerat, quia non contumaci superbia, sed humili veritate dixerit, ostendat. Sed quia justus est & misericors Deus, amicos ejus & per justitiam districtè redarguit, & per misericordiam benignè convertit. Nam *f.* sequitur.

Quòd hæretici ad catholicam Ecclesiam redeuntes per humilitatem confessionis & pœnitentiæ, sancti Spiritus gratiam orantibus orthodoxis accipiant: nec sit aliquis extra communionem Ecclesiæ indulgentiæ locus.

CAPUT VII.

SVmite vobis septem tauros & septem arietes, & ite ad servum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia] Ecce justus & misericors Deus nec culpas sine increpatione deserit, nec reatum sine conversione derelinquit. Quia enim internus est medicus, primò putredinem vulneris innotuit, & pòst remedia consequendæ salutis indicavit. Quia autem sæpe jam diximus, quòd amici beati Job hæreticorum speciem teneant, qui Deum dum defendere nituntur, offendunt, quoniam in dictis suis veritati rebelles sunt, cui famulari se in falsa assertione suspicantur; omnipotens Deus sæpe illos corpori sanctæ Ecclesiæ per cognitionem veritatis invisceret: bene ipsa quoque eorum conversio, quæ sæpe misericorditer agitur, per hanc veniam, quam amici Job percipiunt, designatur. Notandum verò magnopere est, quòd conversionis suæ sacrificium Domino non per se, sed per Job jubentur offerre. Nimirum hæretici cùm ab errore redeunt, erga se iram Domini suo per se oblato sacrificio placare nequaquam possunt, nisi ad catholicam Ecclesiam, quam beatus Iob significat, con-
E vertantur; ut salutem suam ejus precibus obtineant, cujus fidem perversis assertionibus impugnabant. Ait enim:] *Iob servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia.*] Ac si apertè hæreticis dicat: Sacrificia vestra non accipio, petitionum vestrarum verba non audio, nisi per intercessionem illius, cujus professionis verba de me veracia recognosco. Et vos quidem tauros atque arietes ad exhibenda sacrificia conversionis vestræ deducite, sed à me salutem vestram per catholicam Ecclesiam, quam diligo, postulate. Ipsi enim volo dimittere id quod mihi in ipsa deliquistis, ut hæc vestram incolumitatem obtineat, quæ ex vestro languore laborabat. Sola quippe est per quam

6. 24. q. 1. c. quia hæc sola Exod. 12 g Matt 7. a

sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Unde etiam de agni hostia Dominus præcepit, dicens: *In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras.* In una namque domo agnus comeditur; quia in una catholica Ecclesia vera hostia Redemptoris immolatur. De cujus carnibus divina lex efferri foras prohibet; quia dari sanctum canibus vetat. Sola est in qua opus

Matt. 20. b

bonum fructuosè peragitur, unde & mercedem denarij non nisi qui intra vineam laboraverant, acceperunt. Sola est quæ intra se positos valida charitatis

Gen. 7. d

compage custodit. Unde & aqua diluvij arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam invenit, extinxit. Sola est in qua superna mysteria veraciter contemplemur. Unde & ad Moy-

Exod. 33. d

sen Dominus dicit: *Est locus apud me, & stabis supra petram.* Et paulò pòst: *Tollam manum meam, &*

Ibid.

videbis posteriora mea. Quia enim ex sola catholica Ecclesia veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus perhibet de quo videatur. In petra Moyses ponitur, ut Dei speciem contempletur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, divinam præsentiam non cognoscit. De qua soliditate Dominus dicit:

Matt. 16. d

Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quid est ergo hoc loco dicere ad amicos Job: [*Ite ad Job*,] nisi petram ascendite? Quid est, [*Faciem ejus pro vobis suscipiam, ut non vobis imputetur stul-*

Exod. 33. d

titia,] nisi id quod illic dicitur: *Posteriora mea videbis?* id est, ejus quæ postmodum futura est, mysteria incarnationis intelliges. Hæretici autem pro eo quòd in petra stare contemnunt, transeuntis Domini posteriora non aspiciunt: quia extra Ecclesiam positi, incarnationis ejus sicut sunt mysteria non agnoscunt. Sicut autem & superiùs diximus, per tauros cervix superbiæ, per arietes verò ducatus exprimitur, qui ab hæreticis persuasis plebibus, quasi seductis gregibus agitur. De hæreticis namque superbientibus dicitur, qui infirmo-

Psal. 67. d

rum mentes malè suadendo corrumpunt: *Consilium taurorum inter vaccas populorum.* Et quia sequentes, se populos velut greges trahunt, arietes aliquando nominantur. Gregem scilicet arietes ducunt. Un-

Thren. 1. b

de per increpationem Hieremias ait: *Principes tui velut arietes.* Quia igitur hæretici cùm ad sanctam Ecclesiam redeunt, superbiæ elationem deserunt, & nequaquam jam quasi sequentes greges, populorum cuneos ad interitum ducunt, amici beati Job offerre tauros & arietes jubentur. Tauros enim & arietes offerre in sacrificio, est superbum ducatum conversionis humilitate mactare, ut edomita cervice superbiæ, discant obediendo sequi, qui dudum docendo præire conabantur. Rectè quoque eorum hæc superbia septem sacrificiis expiatur: quia hæretici ad Ecclesiam revertentes, per humilitatis hostiam dona Spiritus gratiæ septiformis accipiunt: ut qui elationis suæ vetustate tabuerant, novitate gratiæ reformentur. Septenarius autem numerus apud sapientes hujus sæculi quadam sua habetur ratione perfectus, quòd ex primo pari & ex primo impari consummatur. Primus enim impar ternarius est, primusque par quaternarius. Ex quibus duobus septenarius constat, qui eisdem partibus suis multiplicatus in duodenarium surgit. Nam sive tres per quatuor, seu quatuor per tres ducimus, ad duodenarium pervenimus. Sed nos quia à superno munere veritatis prædicamenta percipimus, hæc fixa scientiæ altitudine despiciendo calcamus: hoc proculdubio inconcussa fide retinentes, quia quos Spiritus gratiæ septiformis repleverit, perficit, eisque non solùm Trinitatis notitiam, sed etiam virtutum quatuor, id est, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, atque justitiæ operationem præbet. Qui in ipsis quoque quos ingreditur, suis quodammodo partibus augetur, dum & per Trinitatis notitiam quatuor virtutum actio accipitur, & per operationem virtutum quatuor usque ad manifestam Trinitatis speciem pervenitur. Et apud nos ergo septenarius perfectus est, sed longè dissimiliter; quia plenè & non inaniter in duodenarium surgit, dum & per fidem opera, & rursum per opera perficit fidem. Sancti quoque Apostoli gratiæ septiformis Spiritu implendi, duodecim sunt electi. In quatuor enim mundi partibus Trinitatem, quæ Deus est, innotescere mittebantur. Duodecim ergo electi sunt ut etiam ex ipsius numeri ratione causa clarescceret, quòd per quatuor infima, tria summa prædicarent. Sive itaque hac, seu alia qualibet fortasse ratione, in scriptura tamen sacra septenario numero aliquando securа requies æternitatis, aliquando universitas præsentis hujus temporis, aliquando autem sanctæ Ecclesiæ universitas designatur. Septenario quippe numero perfectio æternitatis innuitur, cùm dies septimus in requiem Domini sanctificatus vocatur. Cui jam vespera inesse non dicitur: quia æternæ beatitudinis requies nullo termino coarctatur. Hinc est etiam, quòd lege data dies septimus feriatus esse præcipitur, ut æterna per illum requies designetur. Hinc est, quòd in annorum curriculo septenarius numerus septies multiplicatus, monade addita ad quinquagenarium ducitur, ut perpetuam beatitudinem signans Jubilæi sacratissima requies observetur. Hinc est, quòd resurgens Dominus & frequenter apparens, ultimo jam convivio cum septem discipulis comedisse describitur: quia hi qui in illo nunc perfecti sunt, æterna per illum refectione satiantur. Rursum per septenarium numerum hæc universitas temporalitatis accipitur. Hinc est enim, quòd per septem dies hoc totum vitæ præsentis tempus evolvitur. Hinc est, quòd in typo sanctæ Ecclesiæ, quæ omni tempore hunc mundum prædicando circuit, Arca Domini tubis clangentibus muros Hierico diebus septem circumacta confregit. Hinc Prophe-

Iosu. 6. a

ta ait: *Septies in die laudem dixi tibi.* Quod ipse

Psal. 118. x

rursum pro toto atque universo suæ deprecationis tempore se dixisse significans, ait: *Semper laus ejus*

Is. 33. a

in ore meo. Quòd verò per septenarium numerum præsentis vitæ universitas designatur, tunc magis ostenditur, cùm post eum quoque etiam octonarius subinfertur. Septenarium quippe cùm adhuc alius sequitur, ex ipso ejus augmento exprimitur, quòd finienda temporalitas æternitate concludatur. Hinc est enim quòd Salomon admonet, dicens: *Da par-*

Eccle. 11. a

tes septem, nec non & octo. Per septenarium quippe numerum, hoc quod septem diebus agitur, præsens tempus expressit: per octonarium verò vitam perpetuam designavit, quam sua nobis Dominus resurrectione patefecit. Dominico scilicet die resurrexit, qui dum diem septimum, id est, sabbatum sequitur, à conditione octavus invenitur. Bene autem dicitur: *Da partes septem, nec non & octo: quia ignoras quid mali futurum sit super terram.* Ac si apertè diceretur: Sic dispensa temporalia, ut appetere non obliviscaris æterna. Oportet namque ut in posterum bene agendo provideas, qui de venturo judicio quanta tribulatio sequatur ignoras. Hinc est quòd quindecim gradibus templum ascenditur, ut ex ipsa ejus ascensione discatur, quatenus per septem & octo, & temporalis sollicitè dispensetur actio, & providè mansio æterna requiratur. Hinc est etiam, quòd dum monas in denarium surgit, centum quinquaginta Psalmos Propheta cecinit. Propter hunc septenarium numerum temporalia, octonarium verò æterna signantem, super centum viginti fideles in cœnaculo residentes Spiritus sanctus effusus est. Per septem quippe & octo quindecim componuntur, &

Act. 1. c 2. a

si ab uno usque ad quindecim numerando paulatim per incrementa consurgimus, usque ad centesimum & vigesimum numerum pervenimus. Qua

scilicet effusione Spiritus sancti didicerunt, ut & temporalia tolerando transirent, & æterna inhianter appeterent. Rursum septenario numero sanctæ
Apoc. 1. a Ecclesiæ universitas designatur. Unde Joannes in Apocalypsi septem Ecclesiis scribit: sed per eas quid aliud quàm universalem Ecclesiam intelligi volunt? Quæ nimirum universalis Ecclesia, ut plena septi-
4. Reg. 4. formis gratiæ Spiritu signaretur, Elisæus super puerum mortuum septies oscitasse describitur. Super extinctum quippe populum Dominus veniens, quasi septies oscitat, quia ei dona Spiritus septiformis gratiæ misericorditer tribuit. Quia igitur sæpe septenario numero sanctæ Ecclesiæ universitas figuratur, veniant ad beatum Job amici illius, & jussum divinitus offerant holocaustum. Sed vigilanter omnino septenarii numeri arcana custodiant; ut videlicet hi qui extra sunt positi, priùs se universitati sanctæ Ecclesiæ misceant, & tunc demum veniam de reatu pristinæ elationis exquirant. Pro culpa sua septem sacrificia offerant: quia reatus sui ablutionem non accipiunt, nisi gratiæ septiformis Spiritu universali paci, à qua excisi fuerant, aggregentur. Dicatur igitur: [*Sumite vobis septem tauros & septem arietes, & ite ad servum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia.*] ac si hæreticis redeuntibus apertè diceretur: Universali vos Ecclesiæ per humilitatem pœnitentiæ jungite, atque eam, qua per vosmetipsos digni non estis, veniam ejus à me precibus obtinete: qui cùm per hanc veraciter sapere discitis, prioris apud me vestræ sapientiæ stultitiam deletis. Sequitur: [*Neque enim locuti estis coram me rectum, sicut servus meus Iob.*] Hæc paulò antè jam Dominus protulit, & tamen hæc eadem iterando subjungit. Quid est hoc, nisi quòd sententiam, quam semel judicando dixerat, iterum replicando confirmat? atque ut manifestiùs beati Job justitia, amicorumque ejus injustitia demonstretur, ejus laus, illorumque reprehensio iterata voce depromitur; ut replicata foris appareant, quàm fixa intus habeantur. Namque cùm rex Ægypti metuenda venturæ famis tempora sub boum spicarumque specie gemina visione cognovisset, voce sancti interpretis audivit:
Gen. 41. * *Quod vidisti secundo ad eamdem rem pertinens somnium, firmitatis indicium est.* Qua ex re apertè colligitur, quia quidquid in eloquio divino repetitur, robustiùs confirmatur. Sed quia quid judex decrevit audivimus, addicti quoque quid faciant, audiamus. Sequitur: [*Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat ad eos Dominus: & suscepit Dominus faciem Iob.*] Horum interpretationem nominum idcirco reticemus, quia in hujus operis exordio de ea nos latiùs disseruisse meminimus. Intuendum verò est, quia ita cautè, sicut prædictum fuerat, ordo acceptæ veniæ custoditur, ut in sacrificiis Dominus non illorum, sed beati Job faciem suscepisse referatur. Sed quia quisquis pro aliis intercedere nititur, sibi potius ex ipsa charitate suffragatur, rectè subjungitur: [*Dominus quoque conversus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret pro amicis suis.*] Jam enim superiùs pro amicis suis exauditus ostenditur, cùm factum quod prædiximus, memoratur: [*Fecerunt sicut locutus fuerat ad eos Dominus; & suscepit Dominus faciem Iob.*] Sed cùm protinus subinfertur: [*Dominus quoque conversus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret pro amicis suis,*] apertè ostenditur, quia etiam pro semetipso pœnitens tantò citiùs exaudiri meruit, quantò devotè pro aliis intercessit. Plus enim pro se valere preces suas efficit, qui has & pro aliis impendit. Libentiùs quippe sacrificium orationis accipitur, quod in conspectu misericordis judicis, proximi dilectione conditur. Quod tunc veraciter quisque cumulat, si hoc etiam pro adversariis impendat. Hinc est enim, quòd magistra Veritas dicit: *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Luc. 6. d Hinc rursum ait: *Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut & Pater* Marc. 11. d *vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra.* Quantum verò pro se obtinuit, qui pro aliis intervenit, illico demonstratur, cùm subditur.

Quòd in regno Dei simplex sit adhuc stola Sanctorum.

CAPUT VIII.

B *Addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Iob, duplicia.*] Cuncta quæ amiserat, duplicia recepit; quia per pietatem benigni judicis tentationis nostræ dispendium vincunt suffragia consolationum. Minus autem tentat probatio, quàm remuneratio consolatur: ut ex retributionis merito leve fuisse quod toleravit, agnoscat, qui ex * persecutionis pondere grave se aliquid tolerare judicabat. Unde afflictæ quoque Judææ dicitur: *Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te.* Aliquando verò juxta afflictionis pondus disponitur mensura consolationis. Unde aliàs scriptum est: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes* Psal. 93. d *tuæ lætificaverunt animam meam.* In ea enim mensura consolatum se in qua afflictus fuerat, indicat, qui lætificatum se secundùm multitudinem C dolorum clamat. Non autem minimè lector instruitur, si ipsum remunerationis ordinem contempletur. Excessum quippe correctio, correctionem pœnitentia, pœnitentiam venia, veniam verò munera subsequuntur. Sed quia divinæ dispensationis permissione percussus, etiam amicorum verbis afflictus est, divinæ pietatis muneribus consolatus, etiam humana debet charitate refoveri; ut undique ei consolationis gaudia respondeant, quem undique dolorum tristia & adversa lacerabant. Unde & subditur: [*Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & universæ sorores suæ, & cuncti qui noverant eum priùs: & comederunt cum eo panem in domo ejus, & moverunt super eum caput.*] Quid in comestione panis, nisi charitas; quid verò motione capitis, nisi admiratio designatur? Bene autem subditur: [*Et consolati sunt eum super omne malum, quod intulerat Dominus super eum.*] Percussi enim mœrorem consolari, est ei post percussionem de venia congaudere. Nam quantò quisque de restituta proximi salute cernitur hilarescere, tantò se indicat de ablata doluisse.

* al. percussionis

Esai. 54. c

Quòd in fine mundi de Gentibus & Iudæis una erit Ecclesia, & innocentiam & obedientiam uterque populus offeret Deo.

CAPUT IX.

E *Et dederunt ei unusquisque ovem unam, & inaurem auream unam.*] Licet cuncta hæc juxta historiam veraciter dicta sint, ipsis tamen oblatis muneribus cogimur, ut ad allegoriæ mysterium recurramus. Neque enim otiosè debemus accipere, quòd ovem, quòd unam, quòd inaurem auream obtulere, quòd unam. Et si fortasse juxta litteram mirum non est ovis oblata cur una; valde tamen mirum est, inauris oblata cur una. Quid verò aut ovis ad inaurem pertinet, aut quid inauris ad ovem? Ex ipso ergo munerum fine compellimur, ut priora quoque, quæ superficietenus juxta solam historiam contingendo transcurrimus, in allegoriæ mysteriis indagemus. Quia igi-

tur Christus & Ecclesia, id est, caput & corpus una persona est, sæpe beatum Job diximus modò capitis, modò figuram corporis designare. Servata ergo historiæ veritate, sub typo gestum sanctæ Ecclesiæ sentiamus id quod scriptum est: [*Addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Iob, duplicia.*] Sancta quippe Ecclesia etsi multos nunc percussione tentationis amittit, in fine tamen hujus sæculi ea quæ sua sunt, duplicia recipit, quando susceptis ad plenum gentibus, ad ejus finem currere omnis quæ tunc inventa fuerit, etiam Judæa consentit. Hinc namque scriptum est: *Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel salvus fieret.* Hinc in Evangelio quoque Veritas dicit: *Elias veniet, & ille restituet omnia* Nunc enim amisit Israëlitas Ecclesia, quos convertere prædicando non valuit. sed tunc Elia prædicante, dum quotquot invenerit, colligit velut plenius recipit quod amisit. Vel certè sanctæ Ecclesiæ in fine suo duplum recipere, est in singulis nobis & de beatitudine animæ, & de carnis incorruptione gaudere. Hinc est enim quòd per Prophetam de electis dicitur: *In terra sua duplicia possidebunt.* Hinc est quòd Joannes Apostolus de sanctis finem mundi quærentibus dicit: *Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est eis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec compleretur numerus conservorum & fratrum eorum.* Sicut enim longè superiùs diximus, ante resurrectionem Sancti singulas stolas accipiunt, quia sola animarum beatitudine perfruuntur: in fine autem mundi binas habituri sunt, quia cum mentis beatitudine etiam carnis gloriam possidebunt. Sed ea quæ subnexa sunt, in fine magis hujus sæculi conversionem se Judaïci populi nunciare testantur. Nam subditur: [*Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & universæ sorores suæ, & cuncti qui noverant eum prius: & comedebant cum eo panem in domo ejus*] Tunc quippe fratres sui ac sorores ad Christum veniunt, quando ex plebe Judaïca quotquot inventi fuerint convertuntur. Ex illo enim populo carnis materiam sumpsit. Tunc ergo ad eum fratres ac sorores accedunt, quando ex ea plebe quæ ei per cognationem juncta est, vel qui fortes futuri sunt, velut fratres, vel infirmi, velut sorores, ad eum per cognitionem fidei devota gratulatione concurrunt. Tunc apud eum celebre festivitatis convivium exhibent, quando eum jam nequaquam quasi purum hominem contemnentes, propinquitatis suæ memores, divinitati se ejus inhærere congaudent. Tunc in domo ejus panem comedunt, cùm postposita observatione subjacentis litteræ, in sancta Ecclesia mystici eloquij quasi frugis medullâ pascuntur. Bene autem subjungitur: [*Cuncti qui noverant eum prius.*] Priùs quippe noverant, quem in passione sua quasi incognitum contempserunt. Nam nasciturum Christum nullus qui plenè legem didicit, ignoravit. Unde & Herodes rex Magorum occursione perterritus, sacerdotes & principes studuit solerter inquirere, ubi Christum nasciturum esse præscirent; qui protinus responderunt: *In Bethleem Iudæ.* Priùs ergo noverant, quem passionis suæ tempore dum despicerent, ignorabant. Quorum & notitia prior, & ignorantia posterior bene ac breviter Isaac caligante signatur. Qui dum Jacob benediceret, & quid eveniret in futuro prævidebat, & quis illi præsens assisteret, nesciebat. Sic quippe Israëlitarum populus fuit, qui prophetiæ mysteria accepit, sed tamen cæcos in contemplatione oculos habuit, quia eum præsentem non vidit, de quo tam multa in futuro prævidit. Ante se enim positum nequaquam cernere valuit, cujus adventus potentiam longè antè nunciavit. Sed ecce in fine mundi veniunt, & cùm quem priùs noverant, recognoscunt. Ecce in domo ejus panem comedunt; quia in sancta Ecclesia sacri eloquij fruge pascuntur, & omnem insensibilitatem pristini torporis excutiunt. Unde & subditur: [*Et moverunt super eum caput.*] Quid enim in capite, nisi principale mentis accipitur? sicut per Psalmistam dicitur: *Impinguasti in oleo caput meum.* Ac si apertè diceretur: Arentem in suis cogitationibus mentem meam charitatis unctione rigasti. Caput ergo movetur, cùm per formidinem veritatis tacta, ab insensibilitate sua mens quatitur. Veniant ergo parentes ad convivium, atque excusso torpore moveant caput, ideſt, hi qui Redemptori nostro carne conjuncti fuerant, refectionem quandoque verbi in fide percipiant, & insensibilitatis pristinæ duritiam amittant. Unde bene per Habacuc dicitur: *Pedes ejus steterunt, & mota est terra.* Stante enim Domino terra proculdubio movetur; quia cùm cordi nostro timoris sui vestigia imprimit, cuncta in nobis cogitatio terrena contremiscit. Hoc itaque loco caput movere, est immobilitatem mentis excutere, & ad cognitionem fidei, credulitatis gressibus propinquare. Sed quia sancta Ecclesia nunc Hebræorum aversione afficitur, & tunc conversione relevatur, rectè subjungitur: [*Et consolati sunt eum super omni malo, quod intulerat Dominus super eum.*] Consolantur videlicet Christum, consolantur Ecclesiam, qui ab infidelitatis pristinæ errore resipiscunt; & pravitatem vitæ, per quam recta docentibus repugnaverant, deserunt. An non gravis mæror est duris cordibus infructuosè prædicare, laborem in ostendenda veritate sumere, sed nullum de conversione audientium fructum laboris invenire? At contrà, magna prædicatorum consolatio est, subsequens profectus auditorum, Relevatio quippe docentis, est immutatio proficientis. Et notandum, quòd in flagello positum consolari noluerunt, sed ad consolandum eum post flagellum veniunt: quia nimirum passionis ejus tempore Hebræi prædicamenta fidei contemnentes, quem hominem ex morte probaverant, Deum credere despexerunt. Unde per Psalmistam Dominus dicit: *Sustinui qui simul mecum contristaretur, & non fuit: consolantem me quæsivi, & non inveni.* Consolantem quippe in passione minimè invenit, quia in despectu mortis etiam ipsos hostes pertulit, pro quibus ad mortem venit. Post flagella ergo propinqui ad consolationem veniunt; quia in membris suis nunc quoque Dominus patitur: sed extremo tempore Israëlitæ omnes ad fidem, cognita Eliæ prædicatione, concurrunt, atque ad ejus protectionem quem fugerant, redeunt: & tunc illud eximium multiplici aggregatione populorum convivium celebratur. Tunc post flagella quasi Job sanus ostenditur, quando à conversis atque credentibus post passionem suam ac resurrectionem Dominus in cælis immortalis vivere per certitudinem fidei scitur. Tunc quasi remuneratus Job cernitur, quando in majestatis suæ potentia sicut est Deus creditur, & ejus fidei subjici hi qui priùs restiterant, videntur. In fine igitur mundi credentes Hebræi conveniant, & humani generis redemptori in potentia divinitatis quasi sano Job oblationum suarum vota persolvant. Unde & bene subditur: [*Et dederunt ei unusquisque ovem unam, & inaurem auream unam.*] Quid per ovem, nisi innocentia: quid per inaurem, nisi obedientia designatur? Per ovem quippe simplex animus, per inaurem verò ornatus humilitatis gratiâ auditus exprimitur.

Quanta sit virtus obedientiæ.

CAPUT X.

Sed quia ad ostendendam virtutem obedientiæ occasio opportuna se præbuit, libet hanc paulò vigilantiùs sollicitiusque discutere, & quanti sit meriti demonstrare. Sola namque virtus est obedientia, quæ virtutes ceteras menti inserit, inser-

Gen. 2. c taſque cuſtodit. Unde & primus homo præceptum, quod ſervaret, accepit, cui ſe ſi vellet obediens ſubdere, ad æternam beatitudinem ſine labore perveniret. Hinc Samuel ait: *Melior eſt obedientia, quam victimæ, & auſcultare magis, quam offerre adipem arietum: quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere.* Obedientia quippe victimis jure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tantò igitur quiſque Deum citiùs placat, quantò ante ejus oculos repreſſa arbitrij ſui ſuperbia, gladio præcepti ſe immolat. Quò contrà ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quanta ſit virtus obedientiæ demonſtretur. Ex adverſo igitur melius oſtenditur, quid de ejus laude ſentiatur. Si enim quaſi ariolandi B peccatum eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere; ſola eſt quæ fidei meritum poſſidet, ſine qua quiſque infidelis eſſe convincitur, etiam ſi fidelis eſſe videatur. Hinc per Salomonem in oſtenſione obedientiæ dicitur: *Vir obediens loquitur victorias.* Vir quippe obediens victorias loquitur; quia dum alienæ voci humiliter ſubdimur, noſmetipſos in corde ſuperamus. Hinc in Evangelio Veritas dicit: *Eum qui venit ad me, non ejiciam foras: quia de cælo deſcendi, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me.* Quid enim? ſi ſuam faceret, eos qui ad ſe veniunt, repuliſſet? Quis autem neſciat, quòd voluntas Filij à Patris voluntate non diſcrepet? Sed quoniam primus homo, quia ſuam facere voluntatem voluit, à paradiſi gaudio exivit: ſecundus ad redemptionem C hominum veniens, dum voluntatem ſe Patris, & non ſuam facere oſtendit, permanere nos intus docuit. Cùm igitur non ſuam, ſed Patris voluntatem facit, eos qui ad ſe veniunt, foras non ejicit: quia dum exemplo ſuo nos obedientiæ ſubjicit, viam nobis egreſſionis claudit. Hinc rurſum ait: *Non poſſum ego à meipſo facere quidquam, ſed ſicut audio, judico.* Nobis quippe obedientia uſque ad mortem ſervanda præcipitur. Ipſe autem ſi ſicut audit judicat, tunc quoque obedit, cùm judex venit. Ne igitur nobis uſque ad præſentis vitæ terminum obedientia laboriosa appareat, Redemptor noſter indicat, quia hanc etiam cùm judex venerit ſervat. Quid ergo mirum ſi homo peccator ſe obedientiæ in præ- D ſentis vitæ brevitate ſubjicit, quando hanc mediator Dei & hominum & cùm obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum verò eſt, quòd numquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur, intermitti. Neque enim mala in paradiſo arbor extitit, quam Deus homini ne contingeret interdixit. Sed ut meliùs per obedientiæ meritum, homo bene conditus creſceret, dignum fuerat ut etiam à bono prohiberetur: quatenus tantò veriùs hoc quod ageret, virtus eſſet, quantò & à bono ceſſans, auctori ſuo ſe ſubditum humiliùs exhiberet. Sed notandum, quòd illic dicitur: *Ex omni ligno paradiſi comedite, de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne tetigeritis.* Qui enim ab uno quolibet bono ſubjectos vetat, neceſſe E eſt ut multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, ſi à bonis omnibus penitus repulſa jejunat. Omnes autem paradiſi arbores ad eſum Dominus conceſſit, cùm ab una prohibuit, ut creaturam ſuam, quam nolebat extingui, ſed provehi, tantò facilius ab una reſtringeret, quantò ad cunctas latiùs relaxaret. Sed quia nonnumquam nobis hujus mundi proſpera, nonnumquam verò jubentur adverſa: ſciendum ſummopere eſt, quòd obedientia aliquando ſi de ſuo aliquid habeat, nulla eſt: aliquando autem ſi de ſuo aliquid non habeat, minima. Nam cùm hujus mundi ſucceſſus præcipitur, cùm locus ſuperior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ ſibi virtutem evacuat, ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhelat. Neque enim ſe ſub obedientia dirigit, qui ad accipienda hujus vitæ proſpera libidini propriæ ambitionis ſervit. Rurſum cùm mundi deſpectus præcipitur, cùm probra adipiſci & contumeliæ jubentur, niſi ex ſeipſo animus hæc appetat, obedientiæ ſibi meritum minuit; quia ad ea quæ in hac vita deſpecta ſunt, invitus nolenſque deſcendit. Ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cùm mentem ad ſuſcipienda probra hujus ſæculi nequaquam ex parte aliqua etiam ſua vota comitantur. Debet ergo obedientia & in adverſis ex ſuo aliquid habere, & rurſum in proſperis ex ſuo aliquid omnimodo non habere: quatenus & in adverſis tantò ſit glorioſior, quantò divino ordini etiam ex deſiderio jungitur; & in proſperis tantò ſit verior, quantò à præſenti ipſa quam divinitus percipit, gloria funditus ex mente ſeparatur. Sed hoc virtutis pondus meliùs oſtendimus, ſi cæleſtis patriæ duorum hominum facta memoremus. Moyſes namque cùm in deſerto oves paſceret, à Domino per angelum in igne loquente vocatus eſt, ut eripiendæ omni Iſraëlitarum multitudini præeſſet. Sed quia apud ſe mente humilis extitit, oblatam protinus tanti regiminis gloriam expavit, moxque ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens: *Obſecro Domine, non ſum eloquens: ab heri enim & nudiuſtertius ex quo cœpiſti loqui ad ſervum tuum, tardioris & impeditioris linguæ ſum factus.* Et ſe poſtpoſito, alium depoſcit, dicens: *Mitte quem miſſurus es.* Ecce cum auctore linguæ loquitur, & ne tanti regiminis poteſtatem ſuſcipiat, elinguem ſe eſſe cauſatur. Paulus quoque divinitus fuerat, ut in Hieruſalem debuiſſet aſcendere, admonitus, ſicut ipſe Galatis dicit: *Deinde poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Hieroſolymam, aſſumpto Barnaba & Tito: aſcendi autem ſecundum revelationem.* Iſque in itinere cùm prophetam Agabum reperiſſet, quàta ſe adverſitas in Hieroſolymis maneret audivit. Scriptum quippe eſt quòd idem Agabus zonam Pauli ſuis pedibus inſerens, dixit: *Virum cujus hæc zona eſt, ſic alligabunt in Hieruſalem.* A Paulo autem protinus reſpondetur: *Ego non ſolùm alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum pro nomine Jeſu: neque enim pretioſiorem facio animam meam quàm me.* Præceptione igitur revelationis Hieroſolymam pergens, adverſa cognoſcit, & tamen hæc libenter appetit: audit quæ timeat, ſed ad hæc ardentiùs anhelat. Moyſes itaque ad proſpera de ſuo nihil habet; quia precibus renititur, ne Iſraëliticæ plebi præferatur. Paulus ad adverſa etiam ex ſuo voto ducitur; quia malorum imminentium cognitionem percipit, ſed devotione ſpiritus etiam ad acriora ferveſcit. Ille præſentis poteſtatis gloriam Deo voluit jubente declinare: iſte Deo aſpera & dura diſponente, ſe ſtuduit ad graviora præparare. Præeunte ergo utrorumque ducum infracta virtute inſtituimur, ut ſi obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, proſperis hujus ſæculi ex ſola juſſione, adverſis autem etiam ex devotione militemus. Notandum verò eſt, quòd hoc loco cum inaure ovis, cum ove inauris offertur; quia 14. nimirum innocuis mentibus ornamentum ſemper obedientiæ jungitur; Domino atteſtante, qui ait: *Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me.* Beato igitur Job nemo inaurem ſine ove, nemo ovem ſine inaure obtulit: quia profectò redemptori ſuo non obedit, qui innocens non eſt: & innocens eſſe non poteſt, qui obedire contemnit. Quia verò ipſa obedientia non ſervili metu, ſed charitatis affectu ſervanda eſt, non terrore pœnæ, ſed amore juſtitiæ; cuncti qui ad convivium veniunt, aureâ inaurem obtuliſſe perhibentur: ut videlicet in ea quæ exhibetur obedientia charitas fulgeat, quæ virtutes omnes quaſi auri more cetera metalla tranſcendat. Sed quia nulla eſſe

1. Reg. 15. e

Prov. 21. d

Ioan. 6. d

Gen. 3. d

Ioan. 5.

12. q. 3. c. Quid ergo.

13. Gen. 2. e

Ibid.

8. q. 1. c. Sciendum.

Exod. 3.

Exod. 4. c

Ibid.

Galat. 2. a

Act. 21. e

Ioan. 10.

innocentia, nulla esse vera obedientia in multiplicibus hæreticorum divisionibus potest, ad cognitionem fidei venientes offerant ovem, sed unam; offerant inaurem, sed unam; id est, tales veniant, qui in unitate sanctæ Ecclesiæ innocui obedientesque persistant. Unum quippe dividi per numeros non potest: quia & hoc ipsum unum, quod dicimus, numerus non est. Offerant igitur ovem, sed unam; offerant inaurem, sed unam; id est, ad sanctam Ecclesiam cum innocentia atque obedientia venientes, eam mentem deferant, quam sectarum schismata non dividant. Aperire libet oculos fidei, & illud extremum sanctæ Ecclesiæ de susceptione Israëlitici populi convivium contemplari. Ad quod nimirum convivium magnus ille veniens Elias, convivantium invitator adhibetur; & tunc propinqui, tunc noti ad eum cum muneribus veniunt, quem in flagello paulò antè positum contempserunt. Approprinquante enim die judicij, vel præcursoris vocibus, vel quibusdam erumpentibus signis ipsa eis jam aliquo modo advenientis Domini virtus interlucet. Cujus iram dum prævenire festinant, conversionis suæ tempus accelerant. Converſi autem cum muneribus veniunt; quia eum quem paulò antè in passione deriserunt, tunc virtutum opera quasi munera offerendo, venerantur: illud proculdubio hac sua oblatione complentes, quod & cernimus magna ex parte jam factum, & adhuc credimus perfectè faciendum: *Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus.* Tunc namque illum pleniùs filiæ Tyri in muneribus adorant, cùm Israëlitarum mentes hujus nunc mundi subditæ desideriis, ei quem superbientes negaverunt, quandoque cognito suæ hostias confessionis apportant. Et quamvis eisdem temporibus, quibus antichristus appropinquat, aliquatenus vita fidelium minoris esse virtutis appareat, quamvis in conflictu illius perditi hominis gravis etiam corda fortium formido constringat: Elia tamen prædicante roborati, non solùm fideles quique in sanctæ Ecclesiæ soliditate persistunt, sed, sicut superiùs diximus, ad cognitionem fidei multi quoque ex infidelibus convertuntur: ita ut Israëliticæ gentis reliquiæ, quæ repulsæ priùs funditus fuerant, ad sinum matris Ecclesiæ pia omnimodo devotione concurrant. Unde & bene nunc subditur: [*Dominus autem benedixit novissimis Iob magis, quàm principio ejus.*] Hæc historicè facta credimus, hæc mysticè facienda speramus. Magis enim novissimis Job, quàm principio benedicitur; quia quantùm ad Israëlitici populi susceptionem pertinet, urgente fine præsentis sæculi, dolorem sanctæ Ecclesiæ Dominus animarum multiplici collectione consolatur. Tantò quippe locupletiùs ditabitur, quantò & manifestiùs innotescit quòd ad finem præsentis vitæ temporalitas urgetur. Prædicatores namque sanctæ Ecclesiæ benedictione extremi temporis Psalmista ditari conspexerat, cùm dicebat: *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, & bene patientes erunt, ut annuncient.* In senecta scilicet uberi multiplicantur; quia cùm eorum vita differtur, semper ad melius fortitudo producitur, eisque per augmentum temporum crescunt etiam lucra meritorum. Bene autem patientes sunt ut annuncient; quia cælestia prædicantes, tantò robustiùs adversa tolerant, quantò & per tolerantiam suam animarum commoda locupletiùs reportant. Sequitur.

Quòd ideo Iob duplicis numeri sobolem non accepit, sicut in alia substantia acceperat, quia apud Deum filij ejus & filiæ non perierant, qui in occulta animarum æternitate vivebant: & quòd per quatuordecim millia ovium plenitudo virtutum ex gratia sancti Spiritus intimatur, quæ electis quidem in hac vita, sed ampliùs conceditur in futura.

CAPUT XI.

ET facta sunt ei quatuordecim millia ovium, & sex millia camelorum, & mille juga boum, & mille asinæ: & fuerunt ei septem filij, & tres filiæ.] Quòd septem millia ovium, & tria millia camelorum, & quingenta juga boum, & quingentas asinas ante probationem percussionis habuerit, ipsa ejusdem historiæ præfatio ostendit: quæ per flagellum perdita, ei nunc sunt duplicia restituta. Filij autem totidem sunt redditi, quot amisit. Septem quippe filios, & tres filias habuit; septem autem nunc filios, & tres filias recepisse describitur, ut & hi qui extincti fuerant, vivere demonstrentur. Dum enim dicitur: [*Addidit Dominus quæcumque fuerant Iob, duplicia,*] & tamen totidem filios ei restituit, quot amisit, & liberos dupliciter addidit, cui decem postmodum in carne restituit, decem verò qui amissi fuerant, in occulta animarum vita reservavit. Si quis autem in prædictis animalibus posito culmo historiæ, ut intellectuale videlicet animal, pasci mysteriorum fruge desiderat, necesse est ut quæ sentimus agnoscat. Intelligere enim possumus quòd in his animalibus aggregata fidelium universitas designatur. Hinc est namque quòd per Psalmistam Patri de Filio dicitur: *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas, insuper & pecora campi.* Hinc est quòd idem Propheta sanctam Ecclesiam simplices quosque inhabitare conspiciens; ait: *Animalia tua habitabunt in ea.* Quid ergo in ovibus, nisi innocentes: quid in camelis, nisi eos qui ceterorum mala transeunt extuberanti & tortuosa mole vitiorum: quid in jugatis bobus, nisi Israëlitas legi subditos: quid in asinis, nisi simplices Gentilium mentes accipimus? Nam quia innocentes quique ovium nomine designantur, testatur Psalmista, qui ait: *Nos autem populus ejus, & oves pascuæ ejus.* Neque enim qui servare innocentiam negligunt, illa internæ pascuæ refectione satiantur. Cameli verò nomine, aliquando in sacro eloquio Dominus, aliquando Gentilium superbia exprimitur, quasi excrescente desuper tumore tortuosa. Quia enim ad suscipienda onera sponte se camelus humiliat, non immeritò Redemptoris nostri gratiam designat, qui in eo quòd infirmitatis nostræ onera susceperе dignatus est, à potestatis suæ celsitudine sponte descendit. Unde & per Evangelium dicit: *Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam: & nemo tollit eam à me.* Et unde iterum dicit: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cælorum.* Quid enim nomine divitis, nisi quemlibet elatum: quid cameli appellatione, nisi propriam condescensionem signat? Camelus enim per foramen acus transiit, cùm idem Redemptor noster usque ad susceptionem mortis per angustias passionis intravit. Quæ passio velut acus extitit; quia dolore corpus pupugit. Facilius autem camelus per foramen acus transit, quàm dives cælorum regnum ingreditur, quia nisi ipse priùs infirmitatis nostræ onera susceperit, per passionem suam formam nobis humilitatis ostenderet, nequaquam se ad humilitatem illius superba nostra rigiditas inclinaret. Rursum cameli nomine, tortuosa ac plena vitiis gentilitas designatur, sicut per Moysen dicitur, quòd inclinata jam die, egressum in agro Isaac in camelo sedens Rebecca conspexerit, ac protinus de camelo descendit, & sese pallio ad visionem illius verecundata cooperuit. Quem enim Isaac alium, in eo quòd inclinata jam die in agro egressus fuerat, designabat, nisi eum qui extremo hujus mundi tempore, velut in diei fine veniens, quasi in agrum foras exiit? quia cùm sit invisibilis, in hoc mundo se visibilem demonstravit. Quem in camelo sedens Rebecca conspexit; quia eum Ecclesia ex Gentibus veniens, dum adhuc vitiis esset innixa, & necdum spiritualibus,

15. Psal. 44. c

16. Psal. 91. c

17. Ioan. 10. e

Matt. 19. c

Gen. 24. c

spiritalibus, sed animalibus moribus inhæreret, attendit. Sed protinus de camelo descendit; quia vitia quibus priùs fuerat superbè elata, deseruit: seque etiam pallio operire curavit, quia viso Domino, infirmitatem suæ actionis erubuit, & illa quæ priùs in camelo libera gestabatur, descendens postmodum verecunda tegitur. Unde eidem Ecclesiæ à priore elatione conversæ, per Apostolicam vocem quasi Rebeccæ de camelo descendenti, sibique pallium superducenti dicitur: *Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* In bobus verò aliquando luxuriosorum dementia, aliquando laboriosa fortitudo prædicantium, aliquando humilitas exprimitur Israëlitarum. Quia enim bovis nomine per comparationem luxuriosorum dementia designatur, Salomon indicat, qui cùm malè suadentis mulieris petulantiam præmisisset, adjunxit: *Statique eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam.* Rursum quia bovis nomine, labor prædicatoris exprimitur, legis verba testantur, quæ ait: *Non obturabis os bovi trituranti.* Ac si apertè diceret: Prædicatores verbi à stipendiorum suorum perceptione non prohibebis. Rursum quia bovis nomine plebs Israëlitica figuratur, Propheta asserit, qui Redemptoris adventum denuncians dicit: *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui.* Per bovem scilicet Israëliticum populum, jugo legis edomitum signans; per asinum verò, Gentilem populum indicans, voluptatibus deditum, & gravius brutum. Asinorum quoque & asinarum nomine, aliquando luxuriosorum petulantia, aliquando mansuetudo simplicium, aliquando verò, ut prædiximus, stultitia Gentilium designatur. Quia enim luxuriosorum petulantia, asinorum appellatione per comparationem exprimitur, apertè declaratur, cùm per Prophetam dicitur: *Quorum carnes sunt ut carnes asinorum.* Rursum quia asinarum nomine simplicium vita figuratur, Redemptor noster cùm Hierusalem pergeret, asinam sedisse memoratur. Hierusalem quippe visio pacis dicitur. Quid igitur signat quòd Dominus sedendo asinam Hierusalem ducit, nisi quòd simplices mentes dum præsidendo possidet, eas usque ad visionem pacis sua sacra sessione perducit? Rursum quia asinorum nomine, stultitia Gentilium designatur, Propheta testatur, dicens: *Beati qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bovis & asini.* Super omnes quippe aquas seminare, est cunctis populis fructuosa vitæ verba prædicare. Pedem verò bovis & asini immittere, est vias Israëlitici & Gentilis populi per præceptorum cælestium vincula religare. Litteræ igitur veritate servata, sub beati Job nomine cunctis his animalibus non immeritò credimus sanctæ Ecclesiæ populos designari; quatenus ea quæ scripta sunt, dispensatione sancti Spiritus cuncta mirabiliter ordinante, & transacta nobis referant, & futura prædicent. Agnoscamus ergo in ovibus fideles atque innocentes ex Judæa populos, legis dudum pascuis satiatos. Agnoscamus in camelis ad fidem simplices ex Gentilitate venientes, qui priùs sub ritu sacrilego, quasi quadam deformitate membrorum, valde turpes ostensi sunt, videlicet fœditate vitiorum. Et quia sæpe, ut prædiximus, sacra eloquia curant repetere quod affirmant, possunt rursum in bobus Israëlitæ accipi, quasi jugo legis attriti: asinis verò, ut dictum est, Gentiles populi designari: qui dum se colendis lapidibus inclinabant, non reluctante mente, quasi dorso stultè supposito, quibuslibet idolis bruto sensu serviebant. Sancta ergo Ecclesia quæ in exordiis suis innumeris tentationibus pressa, vel Israëliticum populum, vel multos ex Gentibus amisit, videlicet quos lucrari non potuit, duplicia in fine recipit; quia in ea ex utraque natione, fidelium numerus multiplicior excrescit. Possunt etiam per jugatos boves, prædicatores intelligi. Unde cùm eos ad annunciandum Dominus mitteret, teste Evangelio, binos misisse describitur: ut quia vel duo sunt præcepta charitatis, vel quia haberi societas minùs quàm inter duos non potest, prædicatores sancti ex ipsa qualitate suæ missionis cognoscerent, quantùm concordiam societatis amarent. Possunt, sicut prædiximus, per asinas, mentes supplicium designari. Sancta verò Ecclesia duplices boves atque asinas recipit; quia prædicatores sancti, qui pressi formidine in ejus dudum tentatione tacuerant, & mentes simplicium, quæ victæ terroribus, veritatem illius confiteri formidabant, tantò jam nunc robustiùs in confessione veritatis voces suas exerunt, quantò debiliùs antè timuerunt. Hæc in significatione Ecclesiæ breviter diximus: quæ quo modo ejusdem sanctæ Ecclesiæ capiti serviant, in exordio hujus operis latiùs nos dixisse memoramus. Qui ergo de his sibi pleniùs satisfieri nititur, secundum hujus operis librum legere dignetur. Jam verò si quærimur ut etiam de ipso animalium numero differamus, cur mille juga boum, vel mille asinæ, & sex milla camelorum, & quatuordecim millia ovium numerentur: dicere breviter possumus, quòd apud sæcularem quidem scientiam millenarius numerus idcirco perfectus habetur, quia denarij numeri quadratum solidum reddit. Decem quippe decies ducta fiunt centum, quæ jam figura quadrata, sed plana non est. Ut autem in latitudinem surgat, & solida fiat, rursus centum decies multiplicantur, & mille sunt. Senarius autem numerus idcirco perfectus est, quia primus in numeris completur partibus suis, id est, sexta sui parte, & tertia, & dimidia, quæ sunt unum, & duo, & tria: quæ in summam ducta sex fiunt. Nec alius ante senarium numerum reperitur, qui in suis partibus dum dividitur, tota ejus summa compleatur.

Rom. 6. d 18.
Deut. 25. a
Esai. 1. a
Ezech. 23. c
Esai. 32. d 19.
Marc. 6. a
Id. hom. 17. in Evang.

Quòd hi qui peccato mortui sunt, & in quibus vitiorum struma quassata est, per Dei gratiam in bonis operibus consummantur.

CAPUT XII.

SED quia cuncta hæc per sacræ scripturæ celsitudinem proficiendo transcendimus, ibi senarium, ibi septenarium, ibi denarium, ibi millenarium unde sit perfectus, invenimus. Senarius quippe numerus in scriptura sacra perfectus est; quia in mundi origine Dominus ea quæ primo die cœpit, sexto die opera implevit. Septenarius in ea perfectus est; quia omne opus bonum septem per Spiritum virtutibus agitur, ut & fides simul & opera consummentur. Denarius numerus in ea perfectus est; quia lex in decem præceptis concluditur, omnisque culpa non ampliùs quàm per decem verba cohibetur, atque enarrante Veritate, operatores vineæ denario remunerantur. In denario quippe tria junguntur ad septem. Homo autem qui ex anima constat & corpore, in septem qualitatibus continetur. Nam tribus spiritaliter, & quatuor corporaliter viget. In dilectione etenim Dei tribus qualitatibus spiritaliter excitatur, cùm ei per legem dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua.* Corporaliter verò quatuor qualitatibus continetur; quia videlicet ex materia calida & frigida, humida & sicca componitur. Homo ergo qui ex septem qualitatibus constat, denario remunerari dicitur: quia in illa perceptione supernæ patriæ, septem nostra ad tria junguntur æterna, ut homo contemplationem Trinitatis accipiat, & de remuneratione operis quasi quodam denario consummatus vivat. Vel certè quòd septem virtutes sunt quibus in hac vita laboratur, dumque eis in remuneratione contemplatio Tri-

20.
Gen. 2. a
Matt. 20.
Matt. 22. d

nitatis redditur, vita laborantium denario remuneratur. Sed perfectus quisque etiam in hac vita denarium accipit, dum eisdem septem virtutibus, spem, fidem, charitatemque conjungit. Millenarius quoque numerus in sacro eloquio perfectus accipitur: quia appellatione ejus universitas designatur. Unde
Ps. 104. a scriptum est: *Verbi quod mandavit in mille generationes.* Cùm enim nequaquam credendum sit, quòd ad centum generationes mundus extenditur, quid aliud mille generationibus nisi universitas generationum figuratur? Beatus igitur Job quatuordecim millia ovium recepit. Quia enim in sancta Ecclesia virtutum perfectio ad utrumque sexum ducitur, septenarius in ea numerus duplicatur. Et sex millia camelorum: quia plenitudinem in illa operis accipiunt, qui ab illa dudum vitiorum suorum fœditate perierunt. Mille quoque juga boum, ac mille asinas recepit: quia Israëlitas atque Gentiles, doctos ac simplices, post tentationum casus in culmine perfectionis assumit.

Quòd in septem filiis Iob septiformis virtutum operatio accipiatur, & in nominibus filiarum ejus conditio, & redemptio, & assumptio generis humani possit intelligi.

CAPUT XIII.

Septem quoque filios, & tres filias recepit: quia eorum mentibus quos septem virtutibus genuerat, ad perfectionis summam, spem, fidem, charitatemque conjungit; ut tantò veriùs prole sua gaudeat, quantò suis fidelibus nil deesse virtutis
21. pensat. Sed quia hæc succinctè transcurrimus, nunc ipsis quoque indagandis filiarum vocabulis intendamus. Sequitur: [*Et vocavit nomen unius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibij.*] Hæc nomina pro eo quòd à virtutibus sumpta sunt, aptè curavit interpres non ea sicut in Arabico sermone inventa sunt, ponere, sed in Latinum eloquium versa apertiùs demonstrare. Quis enim nesciat Diem, vel Casiam Latina esse vocabula? At verò Cornustibij quamvis non cornus, sed cornu dicitur, nec cantantium fistula tibium, sed tibia vocatur? in Latina tamen lingua sermonis genere minimè custodito, rem, credo, prodere maluit, atque in ejus linguæ, de qua transferebat, proprietate perdurare. Vel quia per cornu & tibiam unum verbum ex utroque compositum, utrumque verbum per unam orationis partem in Latina lingua
22. transfusum, quo voluit genere licitè vocavit. Quid est ergo quòd prima filia beati Job Dies dicitur, secunda Casia, tertia verò Cornustibij vocata memoratur, nisi quia universum genus humanum, quod benignitate conditoris, atque ejusdem misericordia redemptoris eligitur, istis nominibus designatur? Homo namque quasi dies ex conditione claruit; quia hunc auctor suus ingenitæ innocentiæ splendore respexit. Sed sponte sua ad peccati tenebras lapsus; quia veritatis lucem deseruit, quasi in nocte se erroris absondit; quia aliàs dicitur secutus umbram. Sed quia auctori nostro non defuit largitas bonitatis suæ etiam contra tenebras iniquitatis nostræ, eum quem priùs potenter ad justitiam condidit, potentiùs redimendo postmodum ab errore revocavit. Cui quia post casum suum illa conditionis suæ pristina firmitas defuit, eum contra bella intima repugnantis corruptionis multiplicibus donorum suorum virtutibus fulsit. Quæ nimirum virtutes proficientium in notitia ceterorum hominum quasi suavitate fragrant odorum. Hinc est enim quòd per Pau-
2. Cor. 2. d lum dicitur: *Christi bonus odor sumus Deo.* Hinc est quòd sancta Ecclesia in electis suis quamdam fragrantiam suavitatis odorata, in Canticorum cantico loquitur, dicens: *Donec rex in recubitu suo est,*
Cantic. 1. d

A *nardus mea dedit odorem suum.* Ac si apertè dicat: Quousque meis obtutibus rex apud se in requie secreti cælestis absconditur, electorum vita miris virtutum odoribus exercetur, ut quò adhuc eum quem appetit non videt, ardentiùs per desiderium flagret. Rege quippe in recubitu suo posito, nardus odorem dat, dum quiescente in sua beatitudine Domino, sanctorum virtus in Ecclesia magnæ nobis gratiam suavitatis administrat. Quia ergo & conditum luce innocentiæ claruit, & redemptum genus humanum exercitio bonorum operum odorem suavitatis aspersit, prima filia rectè Dies, & secunda non incongruè Casia nominatur. Bene autem Casia dicitur, quæ in tantò sublimis vitæ odore dilatatur. In ipsa quippe sua origine in qua justus
B homo conditus fuerat, tantis, quantis nunc opus est virtutibus, non indigebat: quia si stare sicut est conditus vellet, hostem extra positum vincere sine difficultate potuisset. Postquam verò per assensum hominis semel adversarius ad intima irrupit, laboriosiùs jam victor ejicitur, qui adhuc impugnans sine labore repelleretur. Multa namque nunc exhibenda sunt, quæ in paradiso necessaria non fuerunt. Nunc quippe opus est virtute patientiæ, laboriosa eruditione doctrinæ, castigatione corporis, assiduitate precis, confessione delictorum, inundatione lacrymarum; quorum profectò omnium conditus homo non eguit, quia salutis bonum ex ipsa sua conditione percepit. Ægro quippe poculum amarum porrigitur, ut ad salutis statum morbo sublato revocetur. Sano autem nequaquam præcipitur quid
C accipiat ut convalescat, sed à quibus caveat ne langueſcat. Nunc ergo majoribus studiis utimur, cùm salutem nequaquam servamus habitam, sed reparare curamus ablatam. Et quia omnes hi annisus nostræ reparationis magnis intra sanctam Ecclesiam opinionibus pollent, nomen secundæ filiæ velut Casia ex merito redolet; ut quia prima filia quasi dies extitit per dignitatem conditionis, secunda casia sit per fragrantiam fortitudinis ex gratia redemptionis. Unde & eidem venienti Redemptori per Prophetam dicitur: *Myrrha, & gutta, & casia à*
23. *vestimentis tuis à gradibus eburneis, ex quibus te de-* Ps. 44. c *lectaverunt filiæ regum in honore tuo.* Quid enim myrrhæ, guttæ, & casiæ nomine, nisi virtutum suavitas designatur? Quid eburneis gradibus, nisi
D magna nitens fortitudine proficientium ascensus exprimitur? Redemptor igitur veniens, myrrha, gutta, & casia in vestimento utitur: quia ex electis suis, quibus se misericorditer induit, myrrhæ virtutis fragrantiam aspergit. In quibus iste odor eburneis gradibus ducitur; quia in eis virtutum opinio non ex ostensione simulationis, sed ex veri ac solidi operis ascensu generatur. Bene autem subditur: *Ex quibus delectaverunt te filiæ regum in honore tuo.* Sanctæ namque animæ ab antiquis patribus ad cognitionem veritatis editæ, Redemptorem suum in ejus honore delectant; quia ex eo quòd bene agunt, suæ laudi nihil vindicant. Quia verò tertio ordine est humanum genus etiam carnis resurrectione renovatum, in illo concentu æternæ laudis assumitur
E tertia filia, quæ Cornustibij vocatur. Quid enim per Cornustibij, nisi lætantium cantus exprimitur? Ibi enim veraciter adimpletur, quod modò per Prophetam dicitur: *Cantate Domino canticum novum.* Ps. 149. a Ibi veraciter adimpletur, ubi canticum laudis Dei non jam ex fide, sed ex specie contemplata cantabitur. Ibi à nobis conditor noster laudum suarum veraces cantus recipit, qui humanum genus & condendo diem, & redimendo casiam, & assumendo cornustibij fecit. Qui enim lux fuimus conditi, & nunc sumus casia redempti, erimus quandoque cornustibij, in exultatione æternæ laudis assumpti. Sed priusquam ad nuptiarum thalamum sponsa per-

veniat, omnem à se vitæ fœditatem respuit, & sponsi amori præparans sese per species virtutum ornat & comit. Studet quippe interni arbitri judicio placere: & intimis desideriis sublevata, fœdos mores conversationis humanæ transcendere. Une bene & de eisdem filiabus beati Job subditur.

Quòd pulchritudo sanctarum animarum ad hæc terrena incomparabilis sit: & licet inter se quasi stellæ differant in charitate, tamen eadem activis & contemplativis est hereditas.

CAPUT XIV.

NO sunt autem inventæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob, in universa terra.] Electorum quippe animæ omne humanum genus, quod in terra secundùm hominem conversatur, suæ pulchritudinis decore transcendunt: quantoque se exteriùs affligendo despiciunt, tantò veriùs se intus componunt. Hinc est enim quòd sanctæ Ecclesiæ, quæ electorum pulchritudine decoratur, per Psalmistam dicitur: Ps 44.c *Concupivit rex speciem tuam.* De qua paulò pòst Ibid. d subditur: *Omnis gloria ejus filiæ regum ab intus.* Nam 24. si foris gloriam quæreret, intus speciem, quam rex concupisceret, non haberet. In qua quidem quamvis multi virtutum decore fulgeant, atque ipsa vivendi perfectione ceterorum merita excedant: nonnulli tamen quia ad altiora assequenda non sufficiunt, infirmitatis suæ conscij, pietatis ejus gremio continentur. Qui inquantum prævalent, mala vitant: quamvis inquantum appetunt, altiora bona non impleant. Quos tamen benignè Dominus suscipit, eosque apud se pro modo dignæ retributionis admittit. Unde & sequitur: [*Deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum.*] Ipsæ ergo ex perfectorum merito speciosæ memorantur: ipsæ etiam quasi ex imperfectorum typo velut infirmæ hereditatem inter fratres accipiunt. Usus namque vitæ veteris non habebat ut hereditatem feminæ inter masculos sortirentur: quia legis severitas fortia eligens, infirma contemnens, districta potiùs studuit, quàm benigna sancire. Sed pio nostro Redemptore veniente, nullus infirmitatis suæ conscius, de sortienda cælestis patrimonij hereditate desperet. Pater enim noster inter masculos etiam feminis jura successionis tribuit: quia inter fortes atque perfectos, infirmos & humiles ad sortem supernæ hereditatis admittit. Unde ipsa Veritas in Ioan. Evangelio dicit: *In domo Patris mei mansiones multæ* 14. a *sunt.* Apud Patrem quippe mansiones multæ sunt; quia in illa beatitudinis vita non dispari, unusquisque juxta dispar meritum, locum disparem percipit; sed ejusdem disparilitatis damna non sentit; quia tantum sibi, quantum perceperit, sufficit. Sorores ergo cum fratribus ad hereditatem veniunt; quia infirmi illuc cum fortibus admittùtur: quatenus si quis per imperfectionem non erit summus, ab hereditatis tamen sorte per humilitatem non sit extraneus. Quas bene Paulus mansiones unicuique se- 1. Cor. 13. cundùm merita distributas insinuat, cùm ait: *Alia* a *claritas solis, & alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim ab stella differt in claritate.* Sequitur.

Quòd sancta Ecclesia post hujus vitæ terminum, deposito corruptionis pondere, peccato emortuo, in plenitudine dierum æternitatis, cum sanctorum sobole, bonorum operum multiplicata retributione, in æternum cum Christo quiescat.

CAPUT XV.

VIxit autem post hæc flagella Iob centum quadraginta annis: & vidit filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem: &

moriuus est senex, & plenus dierum.] In scriptura sacra non facilè plenus dierum ponitur, nisi is cujus per eamdem scripturam vita laudatur. Vacuus quippe dierum est, qui & quamlibet multùm vixerit, ætatis suæ tempora in vanitate consumpsit. At contrà plenus dierum dicitur, cui nequaquam dies sui pereundo transeunt, sed ex quotidiana mercede boni operis, apud justum judicem & postquam transacti fuerint, reservantur. Sed quia sunt qui hæc 25. etiam in typo sanctæ Ecclesiæ interpretari desiderant, quorum votis tantò magis obediendum est, quantò & eorum spiritali intelligentiæ congaudendum: si quatuordecim per denarium ducimus, ad centesimum & quadragesimum numerum pervenimus. Et rectè vita sanctæ Ecclesiæ multiplicata per decem & quatuor computatur; quia utrumque Testamentum custodiens, & tam secundùm Legis decalogum, quàm secundùm quatuor Evangelij libros vivens, usque ad perfectionis culmen extenditur. Unde & Paulus Apostolus quamvis epistolas quindecim scripserit, sancta tamen Ecclesia non ampliùs quàm quatuordecim tenet: ut ex ipso epistolarum numero ostenderet quòd doctor egregius Legis & Evangelij secreta rimasset. Bene autem beatus Job post flagella vivere dicitur: quia & sancta Ecclesia priùs disciplinæ flagello percutitur, & postmodum vitæ perfectione roboratur. Quæ etiam filios suos, & filios filiorum suorum usque ad quartam generationem conspicit: quia in hac ætate quæ annuis quatuor temporibus volvitur, usque ad finem mundi per ora prædicantium nascentes sibi quotidie soboles contemplatur. Nec abhorret à vero, quòd per generationes dicimus tempora designari. Quid enim unaquæque successio, nisi quædam propago est generis? Et pincerna Regis Ægypti cùm vidisset Gen. 40. somnium quod tres propagines duceret, Joseph b prædictus in solutione somniorum, tres propagines, tres dies renunciat designare. Si ergo per tres propagines spatium trium dierum exprimitur, cur non etiam per quatuor generationes annua quatuor tempora figurentur? Sancta itaque Ecclesia videt filios suos, cùm primam fidelium sobolem conspicit. Videt filios filiorum, cùm ab eisdem fidelibus ad fidem gigni & filios cognoscit. Quæ etiam senex & plena dierum moritur: quia subsequente luce ex mercede quotidianorum operum, depositò corruptionis pondere, ad incorruptionem spiritalis patriæ mutatur. Plena videlicet dierum moritur, cui labentes anni non transeunt, sed stantium actuum retributione solidantur. Plena dierum moritur, quæ per hæc transeuntia tempora id quod non transit operatur. Unde & Apostolis dicitur: *Operamini* Ioan. 6. e *non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Dies itaque suos sancta Ecclesia etiam cùm præsentem vitam deserit, non amittit: quia in electis suis tantò eorum lucem multipliciùs invenit, quantò nunc in eis ab omni tentatione se cautiùs sollicitiusque custodit. Dies suos Ecclesia non amittit; quia sese in hac vita vigilanter quotidie pensare non negligit, & ad omnia quæ rectè facere valeat, inertiâ nullâ torpescit. Hinc est enim quòd de illa per Salomonem dicitur: *Considerat semitas domus suæ,* Prov. *& panem otiosa non comedit.* Semitas quippe do- 31. d mus suæ considerat; quia cunctas suæ conscientiæ cogitationes subtiliter investigat. Panem otiosa non comedit; quia hoc quod de sacro eloquio intelligendo perceperit, ante æterni judicis oculos exhibendo operibus ostendit. Mori autem dicitur; quia cùm illam æternitatis contemplatio absorbuerit, ab hac mutabilitatis suæ vicissitudine funditus extinguit; ut in ea jam hoc quod acumen intimæ visionis impediat, ullo modo nihil vivat. Tantò enim veriùs tunc interna conspicit, quantò cunctis exterioribus pleniùs occumbit. Hanc itaque mortem,

hanc dierum plenitudinem, & in beato Job, uno scilicet membro Ecclesiæ, credamus factam, & in tota simul Ecclesia speremus esse faciendam: quatenus ita teneatur rei gestæ Veritas, ut non evacuetur rei gerendæ prophetia. Bona enim, quæ de sanctorum vita cognoscimus, si veritate carent, nulla sunt: si mysteria non habent, minima. Quæ ergo per Spiritum sanctum bonorum vita describitur, & per intellectum nobis spiritalem fulgeat, & tamen sensus à fide historiæ non recedat: quatenus tantò fixior animus in suo intellectu permaneat, quantò hunc quasi in quodam medio constitutum, & erga futura spes, & erga præterita fides ligat.

Quòd sanctus Gregorius in his quæ jam recta intentione protulit, vanæ gloriæ vel laudis humanæ favorem subrepsisse sibi formidat: & pro recompensatione operis postulat orationem lectoris.

CAPUT XVI.

26. EXPLETO itaque hoc opere, ad me mihi video esse redeundum. Multùm quippe mens nostra etiam cùm rectè loqui conatur, extra semetipsam spargitur. Integritatem namque animi, dum cogitantur verba qualiter proferantur, quia eum trahunt extrinsecus, minuunt. Igitur à publico locutionis redeundum est ad curiam cordis: ut quasi in quodam concilio consultationis ad meipsum discernendum convocem cogitationes mentis: quatenus ibi videam, ne aut incautè mala, aut bona non bene dixerim. Tunc enim bene dicitur bonum, cùm is qui dicit, soli ei à quo accepit, per id appetit placere quod dicit. Et quidem mala me aliqua etsi dixisse non invenio; tamen quia omnino non dixerim, non defendo. Bona verò si qua divinitus accipiens dixi, meo videlicet vitio minus me bene dixisse profiteor. Nam ad me intrinsecus rediens, postpositis verborum foliis, postpositis sententiarum ramis, dum ipsam subtiliter radicem meæ intentionis inspicio, Deo quidem ex ea me summopere placere voluisse cognosco: sed eidem intentioni, qua Deo A placere studeo, furtim se, nescio quo modo, intentio humanæ laudis interserit. Quod cùm jam postmodum tardeque discerno, invenio me aliter agere, quod scio me aliter inchoasse. Sic etenim sæpe intentionem nostram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè subjuncta, & eam velut in itinere comprehendens, intentio humanæ laudis assequitur: sicut pro necessitate quidem cibus sumitur, sed in ipso esu dum furtim gula subrepit, edendi delectatio permiscetur. Unde plerumque contingit, ut refectionem corporis, quam salutis causâ cœpimus, causâ voluptatis expleamus. Fatendum est igitur quòd rectam quidem intentionem nostram, quæ soli Deo placere appetit, nonnumquam B intentio minùs recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, insidiando comitatur. Si autem de his divinitus districtè discutimur: quis inter ista remanet salutis locus, quando & mala nostra pura mala sunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt? Sed hoc mihi operæ pretium credo, quòd fraternis auribus omne quod in me latenter ipse reprehendo, incunctanter aperio. Quia enim exponendo non celavi quod sensi; confitendo non abscondo quod patior. Per expositionem patefeci dona: per confessionem detego vulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere, nec parvuli desunt, qui dictis meis debeant instrui; nec magni desunt, qui cognitæ meæ valeant infirmitati C misereri: per hæc utraque aliis fratribus quantum possum curam confero, ab aliis spero. Illis dixi exponendo quod faciant: istis aperio confitendo quod parcant. Illis verborum medicamenta non subtraho: istis laceratione vulnerum non abscondo. Igitur quæso ut quisquis hæc legerit, apud districtum judicem solatium mihi suæ orationis impendat: & omne quod in me sordidum deprehendit, fletibus diluat. Orationis autem atque expositionis virtute collata, lector meus in recompensatione me superat, si cùm per me verba accipit, pro me lacrymas reddat.

SANCTI GREGORII PAPÆ
Moralium Expositionum in librum B. Iob Finis.